BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
39 N
7

16. C

ALPHONSI TOSTATI HISPANI,

EPISCOPI ABVLENSIS, PHILOSOPHI, THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæſareique conſultiſsimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritiſsimi,

COMMENTARIA IN IVDICES, ET RVTH:

Mendis nunc ſanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictiſsimum Hiſpaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS, M D XCVI.

Apud Io. Baptiſtam, & Io. Bernardum Seſsam, fratres.

ALPHONSI TOSTATI

Epiſcopi Abulenſis

COMMENTARIORVM IN LIBRVM IVDICVM

PRÆFATIO.

HVNC Librum, quem nos Latino ſermone vtentes librum Iudicum appellamus, Hebræi patrio more Sophet appellãt ſeu Sophetim: quod idem pœnitus, licèt diuerſa lingua, eſt. Hunc ſcriptores ſacri ſeriem temporalium rerum conſiderantes Ioſue libro ſubiunxerunt, quippe quia poſt illam hæc hiſtoria conſecuta eſt. Vocatur autem liber Iudicum, quia de geſtis Iudicum Iſrael in hoc libro hiſtoria cõtexta eſt. Hunc librum in auctoritate libro Ioſue, & Regum æquiparamus: quoniam in ſecundo ordine canonis, ſcilicet inter prophetales collocatur, & eſt ſecundus illorum, vt ait Ieronymus in Prologo Galeato. De libri in ſcriptiõe.

Quare vocetur liber iſte Iudicum: & an debeat poni inter libros Sacræ Scripturæ. *Queſt. I.*

QVÆRET aliquis, quare vocatur Liber iſte Iudicum. Reſpondendum, quòd populus Iudaicus eductus de Aegypto, & introductus in locum habitationis ſuæ non ſemper eundem modum regiminis, & principatus habuit. Quodam autem tempore per viros bonos regebatur, qui iudices appellati ſunt, eo quòd iudicabant Iſraelitas ius reddentes in negociis eorum; ad eoſque totus populus confluebat, quorũ geſta, ne obliuionis caligine velarentur, ſacra ſcriptura in vnum volumen compegit. Et quoniam tota narratio de viris illis iudicantibus eſt, nec interponuntur alia, niſi quæ ſub horum iudicum tempore ab eis, vel ab aliis geſta ſunt, rectè liber Iudicum appellatus eſt.

An liber Iudicum inter Sacræ Scripturæ libros poni debuerit. *Queſt. II.*

QVÆRETVR vlterius, an Liber Iudicum debuerit poni inter libros ſacræ ſcripturæ. Et primò videtur, quòd non, quia vt ait Apoſtolus 2. Timo. 3. omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendũ, ad arguendum, ad corrigendũ, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, & ad omne bonum inſtructus. Liber tamen Iudicum

non eſt ad aliquid huiuſmodi, eo ꝙ puram hiſtoriam texit: ideo non debuit poni inter libros ſacros. In contrarium videtur, quòd debuerit poni inter ſacras ſcripturas, ꝗa liber iſte a propheta conſcriptus eſt. Quod patet, quia ponitur ſecundus in ordine librorũ prophetalium, vt declarat Hieronimus in prologo Galeato: ſi tamen non fuiſſet aliquid vtile, & ſanctum, propheta non ſcripſiſſet illum. Nam prophetia non eſt a propria voluntate, ſed ſicut Deus inſpirat, vt patet 2. Pe. capit. 2. ſcilicet: Hoc primum ſcientes, quoniam omnis prophetiæ ſcriptura propria voluntate non fit, non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines. Deus tamen non mouet ſupernaturaliter hominem, niſi ad aliquid, quod valde vtile eſt: ergo liber iſte debuit poni tanquam vtilis inter libros ſacræ ſcripturæ. Item patet, quia Chriſtus allegat interdũ ſimiles libros, ſcilicet libros Regum, qui ſunt purè hiſtoriales, ſicut liber iſte, vt patet Mat. 12. ſcilicet: Non legiſtis, quod fecit Dauid, quando eſuriuit, & qui cũ illo erant: quomodo intrauit in templum domini, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat comedere, niſi ſolis ſacerdotibus. Et iſtud habetur 1. Reg. 21. cap. ergo etiam liber Iudicum allegari poterat a Chriſto tanquam eiuſdem auctoritatis, vel ſimilis: & conſequenter poni debuit inter ſacras ſcripturas. Reſpondendum, quòd liber iſte debuit poni inter ſacras ſcripturas, quia vtilitas eius multiplex eſt. Totius enim ſacræ ſcripturæ intentio eſt hominem per quædam media conuenientia manuducendo perducere in vitam æternam. Hoc autem fit inquantũ homo Deo applicatur. Poteſt autem Deo applicari homo dupliciter, ſcilicet ſeruiendo, & amando. Seruiendo quidem, vt domino, & creatori. Amando autem, vt ſummum bonum. Homines aũt Deo ſeruiunt laudando eum. Ideo intentio ſacræ ſcripturæ eſt inducere hominem ad laudandum Deum. & iſte actus non eſt alienus, ſed de conuenientiſſimis ad Dei cultum: nec aliquid Deus magis acceptat. Vnde alma mater Eccleſia miniſtris ſuis, qui ſacri ſunt, nullum aliud miniſterium dedit, niſi Deum laudare. In veteri autem teſtamento potiſſima operatio ſacerdotum, & Leuitarum erat, ſemper manere in canticis diuinæ laudis in varijs generibus muſicorum organorum, vt patet 1. Parali. 25. Et licèt ſacrificia, & aliæ cæremoniæ fierent in ſanctuario, nihil erat, quod magis Deo placeret, quã Laus. Sic patet Pſal. 49. ſcilicet: Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic oſtẽdam iter ſalutarium meorum. Vnde tota intentio Dauid fuit Deum laudare, & omnes creaturas non ſolùm rationales, ſed etiam non ſentientes ad Dei laudem conuocare: & de hoc ſolo librũ Pſalmorum edidit. Laus tamen eſt ſermo explicãs magnitudinem: ideo debuerunt nobis aliqua magna de Deo proponi, per quę moueremur ad laudandum Deum: Hæc autem ſunt mirabilia Dei, & ſtupenda, quæ frequenter Deus exercuit: ideo ſacra ſcriptura curauit admiranda geſta Dei, vel omnia, vel plura ſtilo, memoriæque mandare, vt habeat omnis ætas quid de Deo admirari poſſit, & ex hoc in laudes moueatur. Enarrantur autẽ in libro iſto admirãda geſta Dei liberantis populum ſuum de manu hoſtium, pro quo ille Iudaicus populus Deum laudare debebat, nos quoque (quamquam ad nos immediatè illa non pertinuerint) quia magnum vbicunque reperiatur laudabile eſt. Et ſicut Deus iuſſit, vt patres filiis, & nepotibus enarrarent magnalia Dei, vt ſic per omnia ſæcula extenderetur nomen Dei, vt patet Exo. 13. & Deut ero. 6. ita ſcriptura firmius teſtimonium literis mandauit de Dei magnalibus, de quo nulli dubitare licet, & in æternum permanſurum eſt. Amplius autem homines Deo adhærent eum amando, quia qui diligit Deum, vnus ſpiritus eſt cum eo. 2. Corin. 6. cap. Deus autem, quamquam propter ſeipſum diligendus ſit, & non propter ea, quæ confert: quia tamen homo, qui animalis eſt, mouetur ad diligendum eum per bona, quæ ſe cognoſcit recepiſſe, voluit ſcriptura enarrare beneficia collata nobis a Deo. Hoc autem præcipue fuit in populo vetuſtiſſimo Hebræorum, qui cùm carnales eſſent, non mouebantur, niſi collatis actualiter beneficiis, vel facta promiſſione de conferendo. Ideo omnis exortatio huius teſtamẽti promiſſionibus beneficiorum, & comminationibus pœnarum procedit, vt patet Leui. 26. & Deuter. 28. Liber autẽ iſte agit de plurimis miſericordiis Dei erga populũ Iudaicum, quę ſemper ab hoſtib⁹ oppreſſum mirabiliter liberabat: ideo liber iſte conuenienter inter ſacras ſcripturas collocatus eſt. Amplius

Reſpõſ. ad quæſitũ.

Dupliciter homo applicat Deo

Laus quid ſit.

Deus propter ſe ipſum eſt diligendus.

plius non ſolùm liber iſte populo Iudaico conueniens erat, ſed & nobis nimium confert: Nam vt ait Philoſophus Ethicorum libro decimo, in Moralibus magis opera mouent, quàm verba. Vnde ſiquis delectationem in ſermone deteſtetur, opere autem delectationes videatur appetere, huius ſermo contemptibilis eſt. Cùm igitur ſacra ſcriptura inſtruxerit nos ad actus virtutum per libros legales,& doctrinales, qui in ſola præceptione, & prohibitione conſiſtunt,quales sūt libri Moyſi: inſtruxit nos etiam exemplis ſanctorum circa eaſdem virtutes. Iſta præcepta de actionibus virtuoſis poſita fuiſſe conſtat, ſed a nullo vnquam obſeruata propter ſui difficultatem: ſicut multæ politiæ ordinatæ ſunt a Philoſophis,quæ a nullis vnquam gentibus obſeruatæ ſunt, vt declarat Ariſto.ſecundo Politicorum. Poſuit igitur ſacra ſcriptura libros hiſtoriales,in quibus declarat virtutes ſanctorum virorum: & quomodo illi perfectius in quibuſdam legem obſeruauerint, quàm ipſa lex inſerit. Et iſta fuit cauſa, quare ſcriptura vtriuſque teſtamenti poſuit,tam libros hiſtoricos, quàm libros doctrinales. Nam in veteri teſtamento libri Moyſi,& pſalmi ad doctrinam pertinent virtutum:alij autem ſunt,qui hiſtoriā temporum ad inſtructionem in virtutibus agunt. In nouo autem teſtamento libri Euangeliorum, & epiſtolarum legales,ſiue doctrinales ſunt. Liber autem actuum Apoſtolorū hiſtoriam deſcribit naſcentis Eccleſiæ: & quantis ſe tribulationibus obiecerint viri ſancti,& qua ſanctimonia in omnibus actionibus ſuis fulſerint. Audeo enim dicere,quòd licèt libri doctrinales ad tollenda dubia aptiores, quàm hiſtorici ſint: libri tamen hiſtorici ad moralia vtiliores ſunt,quia animos magis mouent facta quàm verba, 10. Ethico.& ſicut in doctrinalibus erudimur de omni genere virtutum, ita quoque in hiſtoricis, quia nullius virtutis genus eſt,in quo viri ſancti ſe non exercuerint, ſicut liber Iob ad patientiam excitat, & alij libri ad ſpeciales virtutes. Amplius autem potiſſima cauſa hiſtorialium librorum eſt ad conſolationem ſeruorum Dei, & ad longanimitatem,& patientiam, & vt aduerſitatibus reſiſtamus. Nam licèt quidam Deum diligant,quia tamen teneri ſunt,mouentur ab aduerſitate: ideo ſcriptura exprimit quomodo viri ſancti æquanimiter aduerſa paſſi ſunt. Alij aūt,licèt tolerent aduerſa,quia tamen quotidie expectantes non experiuntur bona Dei,quæ pro bonis operibus nobis largiturus eſt, refrigeſcunt, & retrocedunt: ideo ſcriptura poſuit exempla ſanctorum,qui magno tempore Deum ſuſtinuerunt, nihil ſuſcipientes de bono promiſſo, ſic inducit Apoſtolus exemplum de Abraham, & de aliis,ad Hebræ. vndecimo. Vnde de hoc dat Apoſtolus ſententiam generalem circa ſcripturam, dicens: Fratres quęcunq; ſcripta ſunt,ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam, & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus,i.q. per patientiam,quàm ſcriptura aſſerit fuiſſe ſanctorum patrū, nos conſolemur in noſtris aduerſitatibus, ſuſtinentes ſicut illi ſuſtinuerunt,& habeamus ſpem quamquam differatur expectatio. Conſolantur autem viri boni,qui aliquid ſpirituale habent,cū ea,quæ Deus nobis promittit, & quomodo viri ſancti per multas aduerſitates ad illa peruenerint, audiunt. Sic Apoſtolus 1.ad Theſſa.capit.quarto, cùm enarrauit nobis euenturam vitam æternam: & quomodo per mortem illuc perueniemus ſubiungit: itaque cōſolamini inuicem in verbis iſtis. Item libri hiſtorici in ſacra ſcriptura (licèt indirectè) ad id proficiunt, ad quod doctrinales, vel legales: & hoc dupliciter. Primò,quia non eſt aliquis liber tam hiſtoricus,q̄n interdum aliqua documenta ad agendum, vel intelligendum ponat. Secundò etiam, quia ſi non ponantur ibi aliqua præcepta viuendi,quia tamen narrātur ibi ea,quæ ſancti viri egerint, & quæ euitauerint: nobis innoteſcit quid ſequi,aut fugere debeamus. Actio quippe illorum nobis viuendi norma eſſe debet. Sic enim in moralibus eſt, quoniam id iudicari debet bonum, quod viri iuſti, & prudentes bonum iudicauerint, vt ait Ariſtoteles Ethicorum ſecūdo, ponens medium virtutis, ſecundum q; ſapiens determinabit: & vocantur ſapientes non viri ſpeculatiui,ſed qui in agendis nimis inſtructi ſunt. Sic etiā dicit Ethicorum libro ſexto, q; dictis iſtorum ſeniorum ſiue probationibus tantum aſſentire debemus, ſicut in mathematicis aſſentimus demonſtrationibus. Tam liber ergo Iudicum, quàm cæteri hiſtorici in ſacra ſcriptura valde conuenientes fuerunt. Quia tamen in hiſtoricis multa falſa miſceri ſolent ad laudandum,vel vituperandum, noluit ſcriptura aliquos accipere hiſtoriales libros, niſi,qui à prophetis conſcripti ſunt. Cùm autem arguebatur, quòd non deberet poni liber iſte in canone

Vtilitas libri huius

Vtriuſque teſtamenti ſcriptura quare tam libros hiſtoricos q̄ doctrinales poſuerit.

Dictis ſapientū ſine probatione aſſentire debemus.

ex auctoritate Apoſtoli: dicendum, ꝙ liber iſte non eſt inutilis in ſacra ſcriptura, quin potius nimis prodeſt, & valet ad oĩa, quæ nominauit Apoſtolus. Dixit enim, quòd omnis ſacra ſcriptura vtilis eſt ad docendum & cęt. Et primò eſt vtilis ad docendũ: quia docere importat informationem per modum doctrinæ: Eſt autem doctrina interdum quantum ad ea, quæ intelligibilia purè ſunt,& non agibilia: interdum verò ad actiones. Vtrunque accidit eſſe in libris hiſtoricis: quia ſæpe, licèt accidentaliter interponuntur aliqua documenta de rebus naturalibus, quæ ad ad actionem non pertinent: ſicut in libro Iob,& in quibuſdam aliis. Interdum autem ponuntur documenta moralia, cùm introducantur in ipſis hiſtoriis dicta ſanctorum,& illa ſunt nobis præcepta viuendi. Eſt etiam vtilis ad arguendum, ideſt ad reprehendendum,& confutandum errorem malè opinantium,& peccatum malè operantium. Nã viri ſtudioſi circa ſanctam ſcripturam debent eſſe parati ad reddendum rationem de his, quæ credunt: & confutandum contraria opinantes: vt patet prima Pe.cap.3.ſ. Parati ſemper ad ſatisfactionem poſcenti vos rationem reddere de ea, quæ in vobis eſt fide,& ſpe. Apoſtolus quoque 2. ad Corinth. 10. ait: Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed potentia Dei ad deſtructionem munitionum conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei: Liber autem iſte eſt vtilis ad hoc, quia per eum poſſumus interdum errantes arguere. Sic Samuel redarguẽs Iſraelitas vſus eſt eis, quę in hoc libro ſcripta ſunt, vt patet primo Reg. 12.capi. ſcilicet. Nunc ergo erue nos de manu inimicorum: & ſeruiemus tibi. Et miſit dominus Ierobaal, & Badan, & Barach, & Iephte,& Samuel,& eruit vos de manu inimicorum veſtrorum. Miſſio tamen illorum eſt hiſtoria libri huius. Ad corrigendum quoq; (vt ait Apoſtolus) valet iſte liber, quia corrigere eſt mores peruerſos ad rectitudinem perducere, non arguendo, ſed informando: & iſtud eſt in hoc libro, quia cùm exempla virorum ſanctorum, quę hic deſcribuntur legerimus, poſſumus ad normam illorum deprauatos mores noſtros, tanquam in ſpeculo, componere: eo quòd in ſacra ſcriptura licitum eſt arguere ab exemplis: & eſt argumentum fortiſſimum. Sic enim arguit Chriſtus Matt. 12. defendendo diſcipulos ſuos: Non legiſtis, quæ fecit Dauid, quando eſuriuit? Nam introiuit in templum,& comedit panes propoſitionis: ſed ex illo exemplo Chriſtus arguit ad probandum licitum fuiſſe diſcipulis ſuis id, quod fecerant: ergo ſimiliter licet nobis arguere ex aliis exemplis virorum ſanctorum ad aliquid agendum, & vitãdum. Ad erudiendum quoque in iuſtitiam vtilis eſt iſte liber. Erudirio enim propriè ſignificat doctrinam moralem, ſcilicet ordinem in componendis actibus, quando aliquis formare illos vult, cùm nondum boni, aut mali præceſſiſſent. Et vocatur iuſtitia largè omnis virtus. Eruditur autem homo per ſacram ſcripturam ad actus omnium virtutum. Et ſic inducit Apoſtolus ad Hebræ. vndecimo, vbi arguit de fide, inducens quomodo per illam homines multum merentur,& ponit aliqua exempla huius libri, ſcilicet. Deficiet enim me tempus dicentem de Gedeone, Barac, & Samſone, Dauid,& prophetis. Hi tamen ſunt, quorum hiſtoriæ deſcribuntur in hoc libro: conueniens ergo fuit poni librum hunc in canone ſacrę ſcripturæ.

Quod ſacra ſcriptura ſit ad docendum vtilis.

Quod ſacra ſcriptura ad arguendum conducat.

Quod ſacra ſcriptura ad corrigendum ſit vtilis.

Quod ſacra ſcriptura ad erudiendũ in iuſtitiã expediat.

An liber iſte poſt librum Ioſue poni debuit, & ante librum Regum. *Quæſt. III.*

QVÆRETVR vlterius, an liber iſte poni debuerit poſt librum Ioſue, & ante librũ Reg. Ad primum dicẽdum, ꝙ debuit poni liber iſte poſt librũ Ioſue, quia ordo hiſtoriæ hoc exigit: nã immediatè, vel quaſi poſt mortem Ioſue ſecuti ſunt Iudices. Vnde in principio libri huius dicitur: Poſt mortem Ioſue conſuluerunt filij Iſrael dñm,& inf. 2.ca. dicitur, ꝙ poſt mortẽ Ioſue coluerunt aliquanto tẽpore Iſraelitæ dñm. Poſt autem declinantibus eis ad idola dominus tradidit illos in manus hoſtium, qui oppreſſerunt eos, & cùm clamarent ad dominum, ſuſcitauit eis iudices, qui liberarent eos. Ad ſecundum dicendum, quòd conuenienter liber iſte ponitur ante libros Regum, quia etiam ordo hiſtoriæ hoc exigit. Nam expleto tempore Iudicũ, Reges cœperunt. Fuit quippe vltimus iudicum Samuel, vt patet primo Regum duodecimo, cùm dicitur: Et miſit dñs Ierobaal, Barac, Badan, Iephte & Samuel,& eruit vos de manu hoſtium. Ipſe tñ Samuel vnxit primum Regem Iſrael, & imperauit ſimul cũ eo, vt patet primo

Reg.

Reg.cap.10. & 11. Ergo nullus liber interponi debuit: quin potius in ipſo primo lib. Reg. ponitur quædam pars libri Iudicum, quia ibi ponitur hiſtoria Eli, qui fuit iudex Iſrael 40. annis 1. Reg.4.capi. Ponitur quoque hiſtoria Samuelis, qui etiam fuit iudex, vt ſupra declaratũ eſt. Sed obiicietur de libro Ruth, qui interponitur inter librum Iudicum, & Regum. Reſpondendum, quòd non interponitur tanquam aliquis liber diſtinctus ab iſto, & libro Regum, ſed tanquam quædam pars libri huius: Vnde & per apocopen pars quædam deciſa libri huius eſt, eo quòd in diebus cuiuſdam iudicis ſacta narratur hiſtoria, vt patet Ruth cap. 1.

Quis Librum hunc ſcripſerit. Quæſt. IIII.

QVÆRETVR vlterius, quis ſcripſit librum hunc. Reſpondetur, ꝙ a principio liber iſte non fuit vnicus, ſed ſicut hic de pluribus iudicibus agitur, ita plures hiſtoriæ, & libelli conſcripti ſunt. Quilibet enim de iudicibus geſta ſui temporis in commentarios redegit, vel ꝑ aliũ redigi fecit: poſtea aũt cùm in varios libellos diſperſa geſta forent: aliquis de prophetis in vnum volumen coarctauit. Quis autem iſte fuerit, dicunt quidam, quòd fuit Eſdras, alij Samuel, alij Ezechias: Scholaſtica autẽ hiſtoria dicit veriſimilius eſſe, ꝙ Ezechias hæc in vnũ volumen redegerit, qui libros Regum, & parabolas Salomonis in vnum collegit. Sed hoc non multũ ſtat, quia Ezechias non potuit hæc colligere: cũ multa deſcripta ſunt in 4. lib. Regum, quæ poſt mortem eius geſta ſunt. Dicendũ aũt, ꝙ non ſtat de collectore huius libri quis fuerit. Conſtat ãt, ꝙ non fuit aliquis ante Samuelẽ. Quod patet, quia aliqua narrantur hic, quæ facta ſunt viuente Samuelæ, vt patet inf. 18. cũ dicitur, ꝙ idolũ Michæ manſit ſemper in tribu Dan, quandiu mãſit tabernaculum domini in Silo, & tamen Samuel erat iam iuuenis, quando tabernaculum motum eſt de Silò. ſ. mortuo Eli ſacerdote, & in ipſo tabernaculo Silo miniſtrabat Samuel corã Eli ſacerdote 1. Re. 3. c. Ergo nõ fuit liber iſte factus ante Samuelẽ: ſed oportet, ꝙ ſcriptus fuerit a Samuele, vel ab aliquo poſt: Communiter autẽ tenetur, quòd Samuel illum ſcripſiſſet, & hoc rationabiliter dictum eſt.

Quare Pentateuchus Moyſi non vocetur liber Iudicum. Quæſt. V.

QVÆRETVR Vlterius, quare pentateuchus Moyſi non vocatur liber Iudicum, vel Iudicis, quia ibi de Moyſe agitur, qui iudex erat Iſraelitarum. Ipſe enim populum iudicabat diffiniendo cauſas pluſquam aliquis de poſterioribus iudicibus. Nam ſedebat audiendo cauſas populi de mane, vſque ad veſperum: & totus populus conueniebat ad audiendum eum. Exod. decimo octauo, & Deuteronom. primo. Et quamquam poſtea Iethro corrigente politiam Iudæorum Moyſes conſtituerit multos iudices: tamen ipſe ſemper iudicabat in negociis magnis, Exod. decimo octauo. Reſpondendum, quòd libri Moyſi non vocantur libri Iudicum propter duo: primò, quia non vocatur liber Iudicum, qui ab aliquo iudice conſcriptus eſt, ſed cuius materia eſt hiſtoriã alicuius iudicis enarrare. De Moyſe autem quamquam conſiteremur eum eſſe iudicem: tamen libri ſui non vocarentur libri Iudicis, quia non tractant aliquã hiſtoriam eius, ſed ſolùm ab eo conſcripti ſunt. Et quia tota continentia eorum eſt de legibus a Deo datis, præter modicum, quod eſt de hiſtoria populi Dei, vocantur libri legales. Secundò non vocantur libri Iudicum, vel Iudicis, quia Moyſes non erat iudex, quia regebat populum non vt iudex a populo aſſumptus, ſed vt miſſus a Deo: Maior autem poteſtas erat Moyſi quàm Iudicum: nam Moyſes erat rector Iſraelitarum, etiam ſi ipſi nollent: eo quòd erat inſtitutus a Deo, & erat perpetuus, Iudices autem voluntate populi præerãt tanto tempore, quanto populus diffiniuiſſet. Secundò, quia poteſtas Moyſi erat ampla nimis, ſcilicet tã in ſpiritualibus, quam in temporalibus. Nam in ſpiritualibus ipſe ſolus præerat populo, docendo eos cęremonias legis, & conſulendo dñm pro illis. Sic enim dixit Iethro ad Moyſen: Eſto tu in his, quæ ad Deum pertinent, oſtendaſq; cæremonias populo, & ritũ colendi, viamque, per quã ingredi debeãt, & opus qđ facere debeant. Exo. 18. c. In tẽporalibus quoq, habebat Moyſes iuriſdictionẽ, Moyſi poteſtas ampla erat.

& maximã quidem: nam à principio ipſe ſolus exercebat totam iuriſdictionẽ, poſt verò cõſilio Iethro quãdam partem eius commiſit aliis iudicibus.ſ.in paruis cauſis, retinendo ſibi ciuiles, & arduas. Sic patet eo.cap. Quidquid autem maius fuerit referant ad te:ipſi verò rantũmodo minora iudicantes: & poſtea ſic faciebant. Nã ibi concluditur, quòd iſti iudices conſtituti conſilio Iethro iudicabant populum omni tempore, quidquid autem maius erat, referebant ad Moyſen, ipſi faciliora rantummodo iudicantes. Iudices autẽ, de quibus hic agitur, non habebant aliquam poteſtatem ſpiritualem, in ciuilibus quoque ſolum illam iuriſdictionem habebant, quæ conſenſu populi deferebatur in eos: ideo Moyſes non debuit vocari iudex.

An liber Ioſue debet vocari Iudicum liber. *Quæſt. VI.*

QVÆRETVR vlterius, an liber Ioſue debeat vocari liber Iudicum. Et videtur ꝙ ſic, quia ipſe iudicauit Iſrael poſt mortem Moyſi ſemper quandiu vixit. Reſpondendum, ꝙ Ioſue non fuit iudex, ideo liber eius non vocatur liber Iudicum: differt aũt Ioſue a Iudicibus multipliciter. Primò ex inſtitutione in principẽ. Nam iudices inſtituebantur a populo, vt iudicarent: Ioſue aũt à Deo ſine petitione populi, ſed proprio motu inſtitutus eſt, vt patet Nu. 27. Differt etiã ex magnitudine poteſtatis: quia Ioſue accepit poteſtatem a Deo ampliſſimã ſuper Iſrael ſicut Moyſes. Nã licet nõ haberet poteſtatẽ in ſpiritualibus, cũ eſſet merè, laicus, de tribu.ſ. Ephraim, iuſſit tñ Deus, ꝙ totus Iſrael, & ipſi ſacerdotes mouerentur ad imperiũ ſuum, vt patet Nu. 27. Dedit quoq; Deus illi, ſi aliqñ ſuper aliquo dubitaret, ſocium, per quẽ conſuleret dñm ad inueniendum reſponſum in dubio.ſ. Eleazarum ſummũ ſacerdotem: eo. cap. & cũ magna ſolennitate inſtitutus eſt in principem per impoſitionem manuum Moyſi: & lecto coram toto populo mandato Dei, eo. ca. Vnde quandiu iſte viueret non poterat populus auferre ei iuriſdictionem: quia nõ acceperat illã ab hoie, ſed a Deo. Iudices verò, quia ſolo populi conſenſu iuriſdictio in eis prorogabatur, tandiu illam tenerent, quandiu populus vellet. Vnde magis iſti per modum conſilij, & prudentiæ quã iuriſdictionis agebant. Item differt Ioſue a iudicibus ex cauſa inſtitutionis in principem: quia ipſe inſtitutus eſt, vt introduceret Iſraelitas in terram Chanaan, & acquireret eam de manu hoſtiũ, & diuideret eam poſtea Iſraelitis ſorte, vt patet Deutero. 31. capi. Iudices autem non aſſumpti fuerunt ad hoc, ſed ad liberandum Iſraelitas de manu tribulantium. Nam aliquando peccantibus Iſraelitis Deus tradebat eos in manus hoſtium, & cùm clamarent, ſuſcitabat eis iudices, qui liberarent eos, vt patet infra 2. cap. Sed aliquis dicet, quòd tanta debuit eſſe poteſtas Iudicũ, ſicut Ioſue: quia ſicut Ioſue a Deo inſtitutus eſt princeps, ita quoque iudices a Deo mittebantur. Nam dicitur de quolibet iudice, quòd ſuſcitauit Deus Saluatorem talem, vel talem, infra 3. & 4. cap. Reſpondendum eſt, quòd maior debuit eſſe poteſtas Ioſue: quia licèt vtrorumque poteſtas aliqualiter a Deo eſſet, non tamen æqualiter. Nam poteſtas Ioſue fuit directè a Deo: eo quòd ipſe expreſsè iuſſit, quòd viuente Moyſe conſtitueretur in principem: & conſtitutus eſt. Dixitque, quòd Moyſes daret ei partem gloriæ, & ſubiecit totum Iſrael poteſtati eius tã populũ, quam ſacerdotes, vt patet Num. 27. In iudicibus autem non fuit ſic, quia Deus non iuſſit de aliquo iudice, ꝙ ſumeretur in iudicem, ſed populus ſola voluntate ſumebat eũ. Dicitur tñ, ꝙ Deus ſuſcitabat illum: eo ꝙ Deus compatiens anguſtiæ Hebræorum, dabat alicui viro prudentiam, & animoſitatem, atque virtutem, vt ille poſſet eripere populum de manu hoſtium: incipiebatque ille aliquid agere contra hoſtes, quaſi propria auctoritate, quẽ Iſraelitæ videntes proſpere agere, putabant per manus illius poſſe liberari: ideo ſumebant eum in iudicem. Non ergo tantam poteſtatem ſortiri debebat aliquis horum, quantam ille, qui expreſsè a Deo inſtituebatur.

Ioſue a iudicib⁹ d-fert multipliciter.

An liber Regum vocari debeat Iudicum: & in quo reges differebant a Iudicibus.
Quæſt. VII.

QVÆRETVR vlterius, an liber Regum debeat vocari liber Iudicum. Aliquis dicet, quòd non, quia illi erant reges: & non iudices. Sed ad hoc dicetur, quòd fortè iſti in ſolo no-

Io nomine differunt:in re autem nulla diuerſitas eſt,ſcilicet in poteſtate,& iuriſdictione:ideo
liber ille poterat liber Iudicum appellari. Reſpondendum, quòd liber Iudicum non debuit
vocari liber Regum: nec liber Regum liber Iudicum, quia iſti nimis differunt. Eſt autẽ dif- In quo reges differebant a iudicibus.
ferẽtia iſtorum in poteſtate, & iuriſdictione. Ampliſſima enim poteſtas erat regum. Nam Iu-
dices ſolum agebant, vt agentes ex conſilio, & populus obediebat eis, quaſi ex libertate, cùm
viderẽt, quòd recta præciperent atque conſulerent: Reges autem vtebantur poteſtate. Vnde
Iudices non vocabantur domini Iſrael, nec aliquorum de Iſrael: ſed ſolùm ad iudicandum
conſtituti. ita vt haberent iuriſdictionem, ſed non dominium. Reges autem domini erant:
nam vocabantur domini Iſraelitarum ſecundùm conſuetudinem aliarum gentium. Item Iu-
dices non ſuſcipiebant tributa, nec faciebant alias impoſitiones ſuper populum, ſolùm viuẽ-
tes de rebus ſuis ſicut perſonæ priuatæ. Reges autem imponebant tributa, & multos mo-
dos collectarum. Vnde primus rex, ſcilicet Saul, quamquam bonus eſſet a principio, tamen
omnes Iſraelitas ſibi tributarios effecerat. Sic patet primo Regum 17. Vbi cùm Dauid inter-
rogaret, quid daretur viro pugnanti contra Goliath, reſponſum eſt, quaſi pro magno bene-
ficio, quòd faceret rex domum eius liberam a tributis in Iſrael, & daret ei filiam ſuam. Cæ-
teri quoque reges poſtea tributa impoſuerunt. Nam Dauid habuit collectores tributorum
in ſingulis locis Iſrael, qui vocantur præpoſiti theſaurorum per ſingula loca: vt patet primo
paralipo. 26. cap. Salomon etiam conſtituerat Aduram ſuper tributa regni, infra tertio libro,
cap. 4. & 12. Cæteri quoque reges ſic tributa accepturi erant, vt patet in aſſumptione Ro-
boam filij Salomonis: nam petiuit populus, quòd minueret aliquid de tributis, quæ impoſue-
rat pater ſuus, vt patet præallegato cap. & ſic volebant viuere ſub tributo, & ſeruire, dum ta-
men non grauarentur nimis. Item dominium regum ſuper populum patet, quia quando Iu-
dices erãt in Iſrael, Deus dñabatur Iſraelitis, & nullus hominum dominus erat: deinde incipiẽ-
tibus regibus non fuit Deus dominus, ſed reges iſti, vt patet primo Regum octauo capi. ſci-
licet. Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur: non enim te abiecerunt, ſed me, ne
regnem ſuper eos. Et ſic videtur, quòd antequam acciperentur reges in Iſrael, Deus erat rex,
& dominus: aſſumpto autem rege priuatus eſt Deus poteſtate regnatiua, & dominio, quan-
tum fuit ad intentionem Iſraelitarum. Sic etiam patet 1. Reg. 12. cap. ſcilicet: Videntes, quòd
Naas rex filiorum Ammon veniſſet aduerſum vos, dixiſtis mihi, nequaquam, ſed rex impe-
rabit nobis, cũ dominus Deus veſter regnaret in vobis. Videtur ergo, quòd maior valde erat
poteſtas regum, & dominium ſuper Iſrael, quàm poteſtas iudicum, cùm tempore iudicum di-
catur Deus regnaſſe ſuper Iſrael, & non tempore regum. Item patet, quòd iudices non do-
minarentur inter Iſraelitas, ſed ſolùm præeſſent iuriſdictioni. Nam cùm Gedeon liberaſſet
populum de manu fortiſſimorum hoſtium, Iſraelitæ volentes ei benefacere pro hoc, volebãt
eum conſtituere dominum ſuper ſe, & dixerũt: Dominare noſtri tu, & filius tuus, & filius filij
tui: quia liberaſti nos de manu Madian. Quibus ille ait: non dominabor veſtri, nec domina-
bitur in vos filius meus, ſed dominabitur dominus. Ex quo apparet, ꝙ nec populus intelli-
gebat iudices eſſe dominos, nec ipſi hoc arbitrabantur: alioquin non dixiſſet totus Iſrael: Do-
minare noſtri & cæt. quia iam erat iudex, & erat nouiter conſtituendus in iudicẽ. Etiam ipſe
non dixiſſet: Non dominabor in vobis, ſed dominabitur dominus, quia poſt hoc fuit iudex
quadraginta annis, vt patet eo. cap. ſ. infra 8. Ergo quamquã eſſet iudex, non putabat ſe eſſe do-
minum. Item ad rationem propriè dominij requirebatur, quòd non ſolùm aliquis præeſſet
alicui genti: ſed etiam quòd ius præſidendi tranſmittere poſſet ad poſteros: hoc autem non Quid requiritur ad ſe dñm.
poterant iudices, quia non veniebant per ſucceſſionem, ſed per ſolam electionem populi,
ideo nunquam filius alicuius iudicis factus eſt iudex, præter Abimelech filium Gedeonis,
qui per ſeditionem, & violentiam quandam rex conſtitutus eſt, vt patet inf. 9. c. Regibus ãt
ius erat relinquere filium ſucceſſorẽ in principatu, ſicut ſolitum erat apud oẽs gentes. Hunc
principatũ transferre volebant Iſraelitæ in Gedeonem, cùm dixerunt ei: Dominare noſtri tu,
& filius tuus, & filius filij tui: infra 8. i. oẽs de progenie tua dominentur noſtri: ſed ipſe non
acceptauit hoc. Item bene intellexi populus Iſrael iſtam diuerſitatem poteſtatis, quando

petiuit reges. Nam habebat prius Iudices:& non contentus hoc genere principatus, tanquam exiſtens ſine capite,& domino,qui haberet ſpecialem curam de illis, ſicut de rebus ſuis, petiuit regem dicens: Conſtitue nobis regem,vt iudices nos ſicut vniuerſæ nationes habent: primo Reg.8.cap. Item Deus voluit facere magnam differentiam inter poteſtatem regiam, & iudicum. Nam vt cōpeſceret Iſraelitas a petitione ſtulta regis, iuſſit Samueli,vt exponeret populo magna iura regis: eodē ca.ſ.Hoc erit ius Regis,qui imperaturus eſt vobis: filios veſtros tollet, & ponet in curribus: & faciet ſibi equites, & præcurſores quadrigarum ſuarum: & cōſtituet ſibi tribunos,& centuriones,aratores agrorum ſuorum,& meſſores ſegetum & cæt. Si tamen iſta fuiſſent iura Iudicum præcedentium,non feciſſet Deus illa exprimi ad terrorem Hæbreorum,ne regem peterent: ergo videtur, ꝙ iudices nulla iſtorum habebant. Item reges vngebātur oleo ſancto,ad ſignandum plenitudinē poteſtatis,vt patet de Saule primo rege Iſrael.1.Regum 10.cap.De Dauid etiam 1.Reg.16. & 2.lib.cap.2.& 5. De Salomone patet 3.Reg.ca.1. & ſic fiebat de alijs regibus,& imponebant ſibi diademata regia,vt patet de Saule 2.Reg.cap. 1. Cùm adoleſcens Amalecita attulit ad Dauid de bello diadema Saulis,& Armillam: nullus autem Iudicum vnctus eſt,nec diadema habuit præter Abimelec filiū Gedeonis,qui vſurpauit ſibi regalem principatum ſuper viros Sichem. infra nono capi. Multum ergo differunt reges, & iudices, & conſequenter non debuit liber Iudicum vocari liber Reg.nec è cōtrario.

Quot fuerunt Iudices in Iſrael, & de quibus tribubus, & quibus temporibus. *Queſt. VIII.*

QVÆRETVR vlterius, quot fuerunt iudices Iſrael. Reſpondendum,quòd accipiendo propriè iudices,vt diſtinguuntur a regibus,& a Moyſe,& Ioſue, qui maiorē habuerunt poteſtatem,fuerunt iudices 16. de quorum 14. habetur in hoc libro hiſtoria: de aliis autem duobus habetur in 1.Reg. Primus autē oīum iudicum fuit Hothoniel frater Caleb de tribu Iuda,qui factus eſt iudex,vt liberaret Iſrael de manu Cuſamraſatahin regis Meſopotamię,vt patet infra 3. Secundus iudex fuit Aod de tribu Beniamin,& vocatur filius Iemini. Iſte liberauit Iſrael de manu regis Moab,infra ca.3.Fuit tertius iudex Sangar filius Anath, qui contra Philiſthinos pugnauit,& occidit ſexcentos viros vomere.infra cap.4.Fuit quartus iudex Barac filius Abinoem, de tribu Nepthali,de vrbe Cedes,qui pugnauit cōtra Siſarā principē militiæ Iabin regis Aſor:infra 4.ca. Quintus iudex fuit Debbora prophetiſſia vxor Iapidoth,ad quam totus Iſrael conueniebat ad audiendum iudicium,& ſedebat ſub quadam palma in monte Ephraim,inter Rama & Bethel:Infra 4.cap.Sed iſti duo iudices pro eodem cōputantur.Sextus iudex fuit Gedeō de tribu Manaſſe,qui magnifico bello liberauit Iſrael de manu Madianitarum: infra 6.& 7.& 8. Septimus iudex fuit Abimelec filius Gedeonis de tribu Manaſſe,qui per ſeditiones non ſolùm iudex, ſed etiam rex factus eſt: ſed quia iniquus erat, celeri morte correptus eſt,nec inter cęteros reges nomen meruit: vt patet infra 9.cap. Octauus iudex fuit Thola de tribu Iſſachar, cuius facta nulla leguntur. De hoc infra 10.capi. Nonus iudex fuit Iair Galaadites de tribu Manaſſe. Hic fuit potens nimis habens 30.filios principes 30 Ciuitatum: de hoc infra 10. Decimus iudex fuit Iephte Galaadites de tribu Manaſſe, qui pugnas egit contra Amonitas: de quo infra 11.Vndecimus iudex fuit Abeſan de tribu Iuda de vrbe Bethehlem,cuius geſta nulla leguntur: de hoc infra 12.capit. Duodecimus iudex fuit Ahialon de tribu Zabulon, cuius nulla geſta leguntur:infra 12. Tertiuſdecimus iudex fuit Abdon de tribu Ephraim,& huius quoq; nihil magnificū legitur: infra c.12.Quartuſdecimus fuit Samſon de tribu Dan,qui pugnauit contra Philiſthinos: infra cap.13.vſque ad 17. De his autem ſolis iudicibus res geſtæ narrantur in hoc libro:alij duo tamen fuerunt. Quintuſdecimus namque fuit Eli de tribu Leui de ſacerdotibus familiæ Ithamar. De geſtis autem tempore huius habetur 1.Reg.a capi.1.vſque ad 5. Sextuſdecimus iudex fuit Samuel de tribu Leui de familia Caathitarum,qui ſuſcepit principatum poſt Eli.Geſta quoque huius habentur primo Regum a primo capitulo vſque ad nonum. Iſte fuit vltimus iudicum, cui viuenti duo filij eius ſubminiſtrabant gerentes vicem eius: poſuitque eos iudices in Berſabæ,

bææ, vt patet primo Regum octauo, huius tempore vnctus fuit in regem Saul primus rex Iſrael: & ſic ceſſauerunt tempora iudicum.

Quanto tempore durauit Iudicum principatus. Queſt. IX.

QVÆRETVR vlterius, quanto tempore durauit principatus Iudicum. Reſpondendum, quòd in enarratione temporum Iudicum magna varietas ſub apparet, eo quòd numeri replicantur in multis, & non apparet, an quilibet numerus ſuperaddendus ſit in alium vel iam in aliud numeratus ſit; diceremus quoque maiorem annorum numerum eſſe, niſi nos vrgeret id, quod habetur tertio Regum cap. 6. ſcilicet, quòd anno quadringenteſimo octogeſimo ab exitu de Ægypto anno quarto regni Salomonis fundatum eſt templum, ideo tempora deſerti, Ioſue, & Iudicum, & Regum præcedentium vſque ad Salomonis quartum annum debemus reducere ad annos 480. de quibus correſpondent Iudicibus anni quaſi 380. computando tempora eorum a morte Ioſue, a primo iudice Hothoniel, vſque ad principium regni Saulis, in quo finitus eſt annus 20. principatus Samuelis, qui fuit vltimus in Iudicibus. Numerus annorū iudicum Iſrael ē 390.
Sciendum tamen, quòd iudices non præerant continuè Iſraelitis, ita quòd mortuo vno, illico ſuccederet alius, ſed cùm moreretur vnus, ſi Iſraelitæ erant in bona diſpoſitione extra poteſtatem hoſtium, non curabant eligere Iudicem, ſed manebant, quouſque exigentibus peccatis ſuis premebantur ab hoſtibus: & tunc accipiebant Iudicem, qui liberaret eos. Totum tamen tempus illud medium, quod manebat ſine Iudicibus, computatur ſub Iudicibus ſequentibus: vt ſi moriente aliquo iudice, terra manſit ſine iudice 20. annis, deinde iudex aſſumpt⁹ iudicauit 20. annis, dicet ſcriptura de iſto, quòd iudicauit quadraginta annis: & ſic nulla tempora intermittuntur. Quod ſatis conſtat: quia enarrando annos iudicum, & deſerti, & regum, qui fuerunt vſque ad Salomonem, inueniuntur tot anni, & plures, quàm ponuntur 3. Reg. 6. ea fuiſſe ab exitu de Aegypto vſque ad tempus illud. Aliqui autem falluntur nimis in computando, quia computant omnes annos, quos reperiunt in libro iſto tanquam diſtinctos, vt cùm dicitur infra 3. quòd rex Meſopotamiæ afflixit Iſraelitas 8. annis: & poſtea ſuſcitauit Deus ſaluatorem Hothoniel: & quieuit terra quadraginta annis. Volunt enim cōputare 40. annos ſub Hothoniele: ſed 8. quibus oppreſſus eſt Iſrael ab rege Meſopotamiæ, non computant in 40. annis Hothonielis. Sic etiam dicitur, quòd mortuo Hothoniele oppreſſi ſunt Iſraelitæ 18. annis a rege Moab, & poſtea ſuſcitatus eſt ſaluator nomine Aod, & quieuit terra 80. annis. Vnde non computant 18. priores annos ſub 80. & hoc modo ſunt 20. anni ſine Iudice, quibus rex Iabin oppreſſit Iſrael, vt patet infra 4. etiam ponuntur quadraginta ſine Iudice inter Abdon, & Samſon: infra 13. Si tamen nos diſtinxerimus annos iſtos ab annis, quibus dicuntur iudicaſſe iudices, non ſolùm reperientur inter exitum de Aegypto, & ædificationem templi Salomonis anni 480. vt habetur 3. Reg. 6. cap. ſed erunt circiter 600. Non ergo ſunt computandi alij anni, niſi illi, quibus dicuntur iudicaſſe Iudices. De quibus primus, ſcilicet Hothoniel iudicauit annis 40. computando tempus præcedens, quo Iſraelitæ fuerunt ſine iudice a morte Ioſue vſque ad mortem Hothonielis: licèt etiam aliqui velint comprehendere annos, quibus præfuit Ioſue ſub illis quadraginta annis. Secundus Iudex præfuit annis octuaginta, computando in eis annos 18. quibus oppreſſi fuerunt Iſraelitæ a rege Moab: infra 3. cap. Iudex tertius, ſcilicet Samgar, & quartus, ſcilicet Barac, & quintus, ſcilicet Debbora præfuerunt annis 40. de quibus infra quinto, cōputando viginti annos in Samgar, & Barac, quibus oppreſſit rex Iabin Iſraelitas, infra 4. Sextus iudex, ſcilicet Gedeon præfuit 40. annis: infra 8. computando in eis totū tempus, quo Iſraelitę oppreſſi ſunt a Madianitis, non habentes Iudicem: infra 6. capi. Septimus iudex, ſcilicet Abimelec tribus annis præfuit: & inter eum & Gedeonē non intercidit aliquod tempus: nā mortuo patre ſuo illico petiit a viris Sichem, quòd facerent eum principem, & fecerunt, vt patet infra 9. cap. Octauus, ſcilicet Thola præfuit annis 23. & inter eum & Abimelec non videtur intercidiſſe aliquod tempus. De hoc infra 10. Nonus, ſcilicet Iair præfuit annis 22. & tempus ſuum videtur

detur continuatum cum tempore Thola: infra 10. cap. Decimus iudex, ſcilicet Iephte præfuit annis ſex: infra 12. & manent inter eum & Iair anni 18. quibus oppreſſus eſt Iſrael ab hoſtibus, qui non poſſunt reduci ad annos Iepte: ad quos autem reduci debeant, infra 10 ca. declarabitur. Vndecimus iudex fuit Abeſan iudicãs annis 7. infra 12. Duodecimus iudex Ahialon imperans annis 10. eodem cap. Tertiuſdecimus iudex Abdon imperans annis 8. eodẽ ca. inter iſtos tres iudices non videtur intercidiſſe tempus aliquod medium ſine iudice. Quartuſdecimus, ſcilicet, Samſon iudicauit annis 20. infra 16. inter Samſon tamen & Abdon manent anni 40. qui videntur ſine iudice: & non poſſent reduci ad tempora Samſonis. Quomodo autem reducantur infra 12. declarabitur. Quintuſdecimus fuit Eli, iudicans annis 40. vt patet 1. Reg. 4. ca. In his 40. intelliguntur cõprehenſa omnia tempora, quæ fluxerunt ſine iudice inter Samſon & Eli; & hoc tempore affirmatur a plurimis accidiſſe hiſtoriã Ruth. Sextuſdecimus, ſ. Samuel imperauit annis 20. ſub quibus computatur tempus, quod inter imperiũ ſuum & mortem Eli accidit, & ſic perueniet ſumma annorum conformis, quaſi ad 380. Reliqui autem anni, qui deſunt de 480. ſunt, qui fluxerunt ab exitu de Aegypto, vſque ad tempora Iudicum: & a principio regni Saulis, vſque ad Salomonem.

Quare Iudices inter Iſraelitas ſint conſtituti: & cur non potius aliud genus maioris principatus.
Quæſt. X.

QVÆRETVR vlterius, quare iudices inter Iſraelitas conſtituti ſunt. Reſpondendum, quòd Deus volebat habere populum Iſrael nimis familiare ſibi, ita quòd ipſe ſolus videretur dominus, & rector illius, & ob hoc a principio Moyſen inſtituit, vt principem illius, vt erudiret Iſraelitas in lege Dei, & medius eſſet inter Deum & populum, ſicut ipſe dicit Deu. 5. Mortuo aũt Moyſe, quamquam populus in lege formatus eſſet, tamen indigebat introduci in terram, quam poſſeſſurus erat. Ideo dominus inſtituit principem, qui pugnaret contra hoſtes, & acquireret terram de manu illorum, diuideretq; illam inter Iſraelitas: & hoc non poterat fieri ſine principe, ad quod magnam poteſtatem tribuit Ioſue. Hoc aũt mortuo Iſraelitæ poſſidebant terram ſuã ſecurè, ideo nullo principe indigebant. Nec valet ſi dicas, ꝙ indigebant principe ad defendendum eos ab hoſtibus, & tuendum terram. Nam ſi Iſraelitæ vellent manere in cultu Dei, nullus hoſtis auderet inſurgere contra eos: eo ꝙ Deus incutiebat timorem mentibus hoſtium, & non audebant inſurgere: ſicut fuit de Chananæis, qui volebant perſequi Iacob: & Deus incuſſit timorẽ ſuper eos, & non auſi ſunt perſequi recedentes: vt patet Gen. 35. imò faceret Deus, ꝙ nullus de hoſtibus deſideraret inſurgere contra Iudæos. Sic enim faciebat Deus quolibet anno in terra Chanaan, qñ omnes aſcendebant viri ad locum ſanctuarij, & nullus omnino manebat in vrbibus ad cuſtodiendum eas: & hoc ſciebant hoſtes, tñ non audebant, nec volebant venire ad occupandum loca eorũ. Sic patet Exo. 34. cap. Cũ enim tulero gentes a facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus inſidiabitur terræ tuæ, aſcendente te & apparente ter in anno in cõſpectu domini. Hoc namq; ex tempooribus Iudicum apparet, quia licèt Iſraelitæ non haberent iudices, hoſtes nõ inquietabant eos, quouſque peccabant: & tũc mittebat Deus ſuper illos aliquos affligentes, vt patet infra 2. cap. Si ergo voluiſſent obſeruare legẽ, nunquam indiguiſſent aliquo dño, & protectore: ſed ſolus Deus eſſet rex, & dñs illorum: & tanto ſpecialius Deo ſubiecti eſſent, quantomagis a poteſtate temporalis ſubiectionis liberi forent. Sic enim patet 1. Reg. 8. cùm dñs dixit, ꝙ Iſraelitæ abiecerunt eum, ne regnaret ſuper illos, quando petiuerunt regem. Ex quo apparet, ꝙ prius ipſe regnabat, cũ non haberent temporalem regem. Illo autem habito, Deus nõ poterat eſſe ſpecialiter rex, & dominus illorum. Sic patet etiam 1. Reg. 12. cùm dixit Samuel: Videntes, ꝙ Naas rex filiorum Ammon veniſſet aduerſum vos, dixiſtis: nequaquam, ſed rex imperabit nobis, cùm dñs Deus veſter regnaret in vobis. Hoc aũt modo volebat Deus, ꝙ mãſiſſent ſemper Iſraelitæ. ſ. nullum habẽtes dñm, ſed ipſum ſolũ: quia tñ peccauerunt conuertendo ſe ad idola, Deus tradidit eos in manus Gentium, & tunc indigebant aliquo liberatore.

Suſcitabat aũt tunc Deus aliquos liberatores inter eos, & iſti vocabãtur Iudices, qui & dominabantur ſuper populum: & erat tunc populus habens Deum ſpecialiter in dñm, intantum quòd vſque ad tempus Regum dicitur dñs regnare ſuper Iſrael, vt patet 1. Reg. 12. ca. Si aũt dñs dediſſet Iudæis hoc tempore alterũ genus principatus, nõ fuiſſent ſibi ita directè, & immediatè ſubiecti. Iõ non dedit alios principes, nec ẽt iſtos dediſſet, niſi populus declinans ad vitia indiguiſſet illis.

Quomodo Iſraelitæ hoc tempore aliquando habebant iudices, & aliquando non: & quomodo Debbora cum eſſet fœmina fuit iudex inter cæteros. Quæſt. XI.

QVÆRETVR vlterius, quõ Iſraelitæ hoc tempore aliqñ habebant iudices, & aliquando non: quia hoc modo videbatur inconueniẽter ordinata politia eorum, cùm nemo eſſet, qui poſſet in cauſis quotidie emergentibus ius reddere. in qualibet tñ politia id, quod maximè eſt neceſſariũ, eſt iudex, ſiue diſtributiuus iuſtitiæ. Vnde Ariſt. Polit. 3. in prin. dicit, in politiis neceſſariũ eſſe iudicem ſicut panẽ. Reſpondẽdũ, ꝙ Iſraelitæ poterant eſſe conuenienter ſine iudicibus iſtis, de quibus in hoc libro agitur, quia iſti licèt vocentur iudices, non erat principale officiũ ſuum iudicare diffiniendo in cauſis Iſraelitarum, ſed liberare eos de manu hoſtiũ, & pugnare pro eis. Nam ad diffiniendũ litigia alios iudices habebant, quia habebãt domũ cõſilij, quæ erat ſedes magna iudicũ, ad quã deuoluebantur ad extremum cauſæ per appellationẽ: & in hac iudicabatur de rebus arduis, & erat maximus iudex in ea ſummus ſacerdos, de quo Deu. 17. ca. Erãt quoque per ſingula loca iudices cõſtituti habentes ſecum Leuitas tanquã aſſeſſores, eo ꝙ illi erant periti in lege, & per hos diffiniebantur oẽs cauſæ: & nõ erãt neceſſarij iudices, de quibus agitur in hoc lib. ad hoc. Et dato ꝙ ceſſarent iudices, de quibus habetur hic, nõ ceſſabat ordo iudicum inſtitutorum à Moyſe, de quibus declaratũ eſt Nu. 11. cap. Ideo nihil nocebat ad diffinitionem cauſarum eſſe iudices, de quibus hic dicitur erat iudicare in cauſis: quia nomẽ ſuum nõ ianiter poſitum eſt. Itẽ patet, quia Debbora mulier fuit iudex Iſrael, & cõputatᷣ inter iſtos, inf. 4. & tñ ipſa ſẽper iudicabat in cauſis, conueniebatq; ad eam totus Iſrael, vt patet inf. 4. c. Rñdendum, ꝙ iſti vocati ſunt iudices non a iudicando, ſed quia accipitur iudex tanquam nomen cuiuſdã parui principatus. Eſt enim differentia inter dñm, & iudicẽ. quia dñs dicit illum, qui ſimpliciter habet poteſtatẽ: & qđ vult, hoc poteſt, ẽt ſi iure cautum non ſit. Iudex aũt eſt, qui non habet aliquã libertatẽ ad mandandũ, ſed hoc ſolũ poteſt, quod iura imperant: & tradita eſt illi auctoritas diffiniendi ſecundũ ius: ideo ille, qui ſubeſt iudici, non eſt ſubiectus viro, ſed iuri. Qui verò domino ſubiectus eſt, eſt ſubditus viro. Et quia ſic erat de principatu iſtorum reſpectu regũ, vel aliorũ dñorum, ꝙ ipſi nõ poterant aliquid agere ex voluntate ſua tanꝗ dñi: ſed quidquid rõ, & ius dictaret, vocati ſunt iudices: quia ſimilem principatum iudices habebant. Hoc aũt patet, quia ſi iſtorum officiũ fuiſſet iudicare, non fuiſſent ſumpti in iudices, niſi viri prudentes, & maturi ætate, ſumebantur tñ viri indocti interdum, & iuuenilibus paſſionibus deſeruiẽtes, qui nihil nouerãt de ſtatu cãrum: ſicut Samſon, qui iuuenis erat, & laſciuiæ deditus. Et ſic fuit Iephte, qui erat princeps latronũ: infra 11. & 14. Ergo non erat officium iſtorum cauſas diffinire. Cũ aũt obiicitur de Debbora: Reſpondetur, ꝙ illa non propriè cõputatur inter iudices (quamquã aliqui eam cõputent) ſed Barac, qui fuit tempore eius. Aliter dici poteſt, ꝙ dato, ꝙ Debbora eſſet iudex, non habebat officiũ iudicandi tãquam illud pertineret ad iudices, de quibus agitur in hoc libro, quia tñ erat prophetiſſa, conueniebant ad eam oẽs viri Iſrael ad inquirendum ſuper dubiis, cũ putarent per eã reſponſum a Deo ſuſcipere. Ita enim erat de oĩbus aliis prophetis: quia oẽs Iſraelitæ concurrebant ad eos ſuper multis interrogantes: licèt illi non eſſent iudices. Sic enim de Holdã prophetiſſa vxore Sellum erat. Nam ad eam mittebant reges, & alij viri ad quærendũ de dubijs, vt patet 4. Re. 22. c.

Dominus, & iudex differunt.

Quanta erat poteſtas iſtorum Iudicum: & an eius poteſtas eſſet a Deo vel ab homine. Quæſt. XII.

QVÆRETVR vlterius, quanta erat poteſtas iſtorum virorum, qui vocantur iudices. Reſpondendum, quòd poteſtas iſtorũ iudicum parua erat. Primò, quia poteſtas iſta erat voluntariè

tariè collata toto populo : & quantum volebat poteſtatis, tantum transferebat populus, & non erant ſicut reges, quorum poteſtate malè limitata ipſi poſſunt oĩa, quæ contra ius non ſunt. Aſſumebantur aũt iſti iudices ad pugnandũ cõtra hoſtes populi. Et quamquã iſti vincerent bella, & poſtea opus eorum non eſſet neceſſarium Iſraelitis, manebãt tñ in principatu iſto quandiu viuebant : Sic fuit de Iepthe Galaadite, ad quẽ iuerũt Iſraelitæ orantes, vt pugnaret pro eis cõtra Ammon, & factus eſt princeps illorum: inf. 11. c. Aliquis obiiciet, ꝙ poteſtas Iudicũ nõ erat ab homine collata, ſed a Deo. Nam dr̃ inf. 3. ſuſcitauit eis ſaluatorẽ noĩe Hothoniel. Et iterũ ibidẽ, ſuſcitauit eis ſaluatorẽ noĩe Aod. Rñdendũ, ꝙ iudices per electionem Iſraelitarum erant, & ab eis habebãt poteſtatẽ limitatam. Quantũ ad aſſumptionem tñ ſuã variẽ factũ eſt, quia nõ fuit idẽ modus in oĩbus. Quidã enim facti ſunt iudices, quia ex parte Dei iubebatur eis, ꝙ pugnarẽt pro populo : Sic fuit de Barac. Nã Debbora propheteſſa ex parte Dei dixit illi, ꝙ pugnaret aduerſum Siſarã : inf. 4. ca. & tñ facta pugna nondũ erat iudex, & princeps Iſraelitarũ : ſed quia ipſi videbant, ꝙ Deus volebat per manum illius liberare eos, acceperunt eũ in iudicem. Sic etiã factũ eſt de Gedeone : nã Angelus Dñi apparuit ei, & iuſſit, ꝙ iret ad liberãdũ Iſrael de manu Madian: inf. 6. Cũ aũt egiſſet magnificũ bellũ, Iſraelitæ eũ acceperunt in iudicẽ, nec ſolũ in iudicem eum volebant accipere, ſed etiã in dñm, vt patet inf. 8. Alij aũt ſumebãtur in iudices, Deo non iubẽte, ſed incitãte. ſ. qa qñ Iſraelitę erãt in his calamitatibus, & indigebant liberatore, Deus dabat ſpiritũ ſuũ aliqbus viris, vt eſſent aĩoſi, & prudentes, & ab bella aptiſſimi : quos Iſraelitæ videntes accipiebant in iudices : & tunc dicebatur Deus ſuſcitare illis ſaluatores. Sic intelligit̃ de Hothoniele, & Aod inf. 3. Alij aũt iudices ſumebantur ſola populi voluntate. ſ. quia cũ eſſent in anguſtiis, inquirebãt quis eſſet inter eos aptus, vt eſſet belli dux : & interdum eligebant aliquos, qui non erant viri virtuoſi, ſolũ quia erant exercitati ad bellũ. Sic fuit de Iephte Galaadite, qui erat princeps latronum: Iſraelitæ tñ, quia viderunt eũ diſpoſitũ ad bellum, orauerũt, vt eſſet princeps eorũ, & iudex : inf. 11. Aliqñ aũt iudices ſumebantur ex ſolo fauore, & quaſi per violentiam : & ſic fuit de Abimelec filio Gedeonis: inf. 9. Cũ aut arguitur: ſuſcitauit Deus ſaluatorẽ: dicendũ, ꝙ nõ intelligitur, ꝙ Deus iuberet de aliquo, ꝙ eſſet iudex inſtituens eũ, danſq; illi certum modum poteſtatis, ſed ꝙ incitabat Deus Iſraelitas per modos ſupradictos, vel aliquos eorum ad accipiendum aliquos in iudices : & tamen poſtea a voluntate populi pẽdebat accipere, vel non accipere illos, & quantũ poteſtatis vellent concedere illis. Secundò dicendum, ꝙ poteſtas Iudicũ non deriuabatur per ſucceſſionẽ ad poſteros, ſed manebat in poteſtate populi eligere mortuo vno iudice aliũ, vel nullum accipere. Ad magnitudinem aũt poteſtatis pertinet poſſe deriuare illã in poſteros, ſicut ille propriæ res noſtræ ſunt, in quibus alios hęredes inſtituere valemus, in cęteris aũt potius ſumus admiſtratores, vel procuratores, quã dñi. Differentia huius poteſtatis ab illa, quæ per ſucceſſionẽ trãſmittitur patet: quia cùm Gedeon eſſet iudex Iſrael, volentes Iſraelitæ exaltare eũ ad maiorem honorem pro magnifico bello, qđ egerat, dixerunt: dñare noſtri tu, & filius tuus, & filius filij tui, id eſt oẽs de poſteritate ſua. Ipſe aũt contentus principatu iudicis ait : Non dominabor ego veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, & tamẽ voluit principatũ iudicatiuum : quia illũ ſemper tenuit quandiu vixit. Ideo non trãſmittebatur principatus iudicatiuus ad poſteros. Tertiò dicendũ, ꝙ iudices non poterant imponere populo tributa, nec alias impoſitiones facere, quia non erant dñi, ſed viuebant de proprijs ſicut priuatæ perſonæ: præter iura illa, quæ habebãt in bello : quia ſemper inter oẽs gẽtes fuit, ꝙ in bello prouenirent certa pars ſpecialis prędæ principi. Sic patet in decretis diſt. 1. ca. ius militare. Hoc aũt apparet, quia qñ Iſraelitæ petierunt regem, Deus dixit Samueli, vt denũciaret eis ius regis, qui imperaturus erat: vt audita duritia eius, deſiſterẽt a petitione, vt patet 1. Reg. 8. Et inter cętera poſita ſunt tributa. Si tamen iudices ante reges conſueti forẽt ponere tributa, & alias collectas populo, non exprimeret tunc Samuel ad terrendum: quia cõſueta non terrẽt, ergo tempore Iudicum non erat conſuetudo ſoluendi aliqua tributa illis. Itẽ patet, quia Samuel iudex erat : qui fuit vltimus de iudicibus, ipſe tñ nihil accepit in Iſrael, vt patet 1. Reg. 12. Si tamen iudices haberent de iure, vel conſuetudine imponere tributa, & collectas : accepiſſet aliquid de his aliquando Samuel, quia iuſtè accipi poterant, ergo non poterant iudices imponere tributa. Quartò dicendum, ꝙ iudices non erant domini, nec habebant poteſtatem

Iudices Iſraelitarũ poteſtatẽ limitatam a populo habebant. Vario modo iudices apud Hebræos conſtituebantur.

Quæ res ſint propriæ nřæ.

Iudices Iſrael nõ poterant ponere tributa populo.

ſuper aliquem de Iſraelitis, ſed ſolùm erat dux quantum ad illa, quæ pertinebant ad officiũ ſuũ, de quo infra dicetur. Et erat differentia in hoc inter reges, & iudices, quia reges erant dñi populi Iſrael: & habebant de iure poteſtatem ad faciendum quidquid vellent, quod contra ius nõ eſſet. Ideo ipſi vocabant Iſraelitas ſeruos ſuos, vt Saul vocauit Dauid ſeruum ſuum, primo Reg. 22. Et Dauid vocauit ſeruos ſuos Iſraelitas 2. lib. Reg. cap. 20. Scriptura quoque vocat ipſos Iſraelitas ſeruos regum: nunquam tamen vocatus eſt aliquis Iſraelita ſeruus Iudicum; nec ipſi vocabantur dñi. Quod patet, qñ Iſraelitæ dixerunt Gedeoni: Dominare noſtri tu, & filius tuus, & filius filij tui: reſpondit. Non dominabor ego veſtri, nec filius meꝰ dominabitur in vos, ſed dominabitur in vobis dñs Deus. Inquantum dixit: non dñabitur in vos filius meus, excluſit tranſmiſſionem poteſtatis ad poſteros. Inquantum dixit, nõ dominabor ego veſtri: excluſit magnitudinem poteſtatis ſuæ dum viueret: quia noluit tenere illũ gradum principatus, ſecũdũ quem principes vocantur domini. Si tamen alij iudices fuiſſent domini, ipſe non recuſaſſet dominari: noluit m̃ nouum, & quaſi tyrannicum introducere principatum. Quintò dicendum, quòd officium Iudicum ad quod aſſumebantur, erat pugnare pro populo contra hoſtes. Quod patet ex inſtitutione Iudicum. Nam infrà 2. dicitur, ꝙ quandocunque erant Iſraelitæ in manu hoſtium, ſuſcitabat Deus iudices, qui liberarent eos. Itẽ patet ex ſingularibus inſtitutionibꝰ Iudicũ. Nam de Hothoniele, qui fuit primus Iudex, dicitur, ꝙ cum opprimerentur Iſraelitæ à rege Meſopotamiæ, ſuſcitauit eis Deus ſaluatorem nomine Hothoniel, infra 3. Simile patet de Aod eod. cap. Simile quoque de Barac, infra 4. idem de Gedeone infra 6. & de Iephte, infra 11. & ſic de ceteris. Quantum ad hoc habebant iſti iudices plenam poteſtatem. Nam quæcunque ad bellũ ſpectarent, ad diſpoſitionem eorum pertinebant, & in hoc omnes Iſraelitarum obediebant ei, ſicut in oĩbus bellis duces habent hanc plenariam poteſtatẽ ad diſciplinam militarẽ. Finitis aũt bellis manebant iſti viri quaſi priuatæ perſonæ, ſ. ꝙ non habebant dominiũ aliquod, ſed ſemper erãt nimis honorati a populo, & aliquando committebatur eis regimen ciuitatum, vt ipſi diſponerẽt quaſi principes. Sic fuit de Iair, qui habuit 30. filios principes ſuper 30. ciuitates, infra 10. ca. Iudicare autem in cauſis non erat officiũ iſtorum directè: ſed aliquando cõmittebatur eis: Potiſſimum qñ erant viri prophetæ, aut prudentes. Sic fuit de Samuele, qui fuit vltimus Iudex Iſrael, & ipſe diſcurrebat per totum Iſrael quolibet anno, & iudicabat populum in locis tribus, vt patet primo Reg 7. cap. Filij quoque ſui fuerunt iudicantes: quia erant viri eruditi, licèt poſtea ad auaritiam declinauerunt, vt patet primo Reg. octauo.

Ad quod genus politici principatus pertinuit ſtatus Iudicum: & de ſex principatibus politicis.
Quæſt. XIII.

QVÆRETVR Vlterius, ad quod genus principatus pertinuit ſtatus Iudicum. Reſpondẽdum, ꝙ ſecundum Ariſt. 8. Ethi. ſunt ſex genera principatus, & politiarum. ſ. Monarchica, ſiue Regalis, Ariſtocratica, Thimocratica, Tyrannica, Oligarchica, Democratica, quarum primæ tres ſunt bonæ: tres ſecundæ corruptæ ſunt, vt dicit ibidem philoſophus. Non poteſt aſſignari hic aliqua de tribu ſpeciebus corruptis principatus. Nam non eſt hic principatus tyrannicus, quia ille eſt, qui per violentiam introducitur, vel cùm princeps non principatur ad vtilitatẽ ſubditorum, ſed ad ſuam, diripiens bona illorum, vel duro dominio premens. Sed nullum iſtorum erat in iudicibus, quia illi paruam habebãt poteſtatem, & ipſa totaliter erat ad vtilitatem populi, & non ad ſuam. Non poteſt etiam dici, ꝙ principatus iſte ſit Obligarchicus, quia oligarchia eſt, vbi principantur, qui diuites, & potentes in populo ſunt, reſpiciendo ſolũ diuitias, & potentatum. Iudices tamen non erant huiuſmodi, ſed magis eligebantur illi, qui eſſent apti ad liberandum populum de manu hoſtium, ſiue eſſent diuites, ſiue pauperes: vnde interdum aſſumebantur viri pauperes, & paruæ dignitatis, vt Iepthe fuit, qui erat princeps latronum, infra 11. cap. Non poteſt etiam vocari iſte principatus democraticus, qꝛ democratia eſt principatus popularis, ſ. quando quilibet de populo habebat poteſtatem dominandi, etiam ſi ſit rudis & inexpertus: & prouenit iſte principatus per ſortes, vel per tempora determinata, vt patet 2. & 3. Politi.

Sex ſũt genera politiarum.

Obligarchia quid ſit.

Democratia.

Sed

Sed iudicibus non erat ſic, quia ipſi eligebantur, & non principabantur niſi illi, qui erant apti ad eruendum populum de manu hoſtium. De tribus aũt rectis principatibus non poteſt poni hic tertius, ſcilicet Thimocratia, quia iſte principatus eſt vbi eſt æqualitas prætiorum: ſed eſt principatus popularis, vt patet 3. Politic. pertinet ſimul ad multos: ſed in principatu iudicatiuo ſemper vnicus erat iudex: manent ergo duo principatus. ſ. Monarchichus ſiue Regalis, & Ariſtocraticus: & non pertinet totaliter principatus iudicum ad aliquem iſtorum. Non quidem ad principatum Regalem, vel Monarchicum, quia in monarchia tota poteſtas in vnũ tranſlata eſt, & licèt ei agere quòd vult: ideo eſt iſte principatus periculoſus, vt patet Politicorum 3. Iudicibus tamen non erat commiſſa tota poteſtas. Nam oſtenſum fuit magnã eſſe differentiam inter regalem, & Iudicum poteſtatem. Non eſt quoque totaliter Ariſtocratia, quia in principatu Ariſtoratico ſunt plures principantes ſecundùm differentiam virtutis, & magis virtuoſo maior committitur ſumma regenda. ſic enim dicit Ariſto. Ethic. 8. Quòd inter virum & vxorem erit Ariſtocratia, cùm quilibet illorum in aliquo principetur. Si tamen vir in ſe transferat totum principatum domeſticum erit principatus tyrannicus. Dicendum tamen, quòd magis ſimilatur principatus Iudicum principatui Ariſtocratico, quàm Monarchico, quia ſolùm habet ſimilitudinem ad Monarchicam, vel Regalem inquantum vnus erat principans. Eſſentialius tamen eſt in monarchia: quia tota poteſtas ſic trãſlata ſit, vel ſi alij ſunt principãtes, quòd ſint ſubordinati ei, & reſpectu illius ſint ſubiecti. Iudices tamen non habebant totam poteſtatem populi. Ad Ariſtocratiam autem habẽt iudices maiorem ſimilitudinem, eo ꝙ Ariſtocratia eſt principatus electiuus, iudices autem eligebantur. Ariſtocratia quoque perquirit virtutem, & magis virtuoſo tribuit maiorem principatum: ſic faciebant Iſraelitæ ad iudices, quia eligebant illos, quos aptiores ad principatum belli putabant. Poſſet etiam dici, ꝙ iſte principatus erat totaliter Ariſtocraticus, quia multi erant hic principantes. Nam licèt non eſſent multi iudices ſimul inter Iſraelitas, erant principes circa alios modos regiminum, qui non pertinebant ad iudices: ſicut circa diffinitionem litigiorum ponebatur ſummus ſacerdos, & domus conſilij: & alij iudices per omnia loca. Dicendum igitur, quòd iudices pertinebant ad principatum Ariſtocraticum.

Monarchia.

Ariſtocratia.

ALPHONSI TOSTATI

Epiſcopi Abulenſis

IN LIBRVM IVDICVM. COMMENTARIA.

CAPITVLVM PRIMVM.

POST mortem Ioſue cō-ſuluerunt filij Iſrael Dominum, dicentes: Quis aſcendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli: Dixitque Dominus. Iudas aſcendet: ecce tradidi terram in manus eius. Et ait Iudas Simeoni fratri ſuo: Aſcende mecum in ſortem meam, & pugna contra Chananæum, vt & ego pergam tecum in ſortem tuam. Et abiit cum eo Simeon. Aſcenditque Iudas, & tradidit Dominus Chananæum, ac Pherezæum in manus eorum: & percuſſerunt in Bezec decem millia virorum. Inueneruntq; Adonibezec in Bezec, & pugnauerunt contra eum, ac percuſſerunt Chananæum, & Pherezæum. Fugit autem Adonibezec. Quem perſecuti comprehenderunt, cœſis ſummitatibus manuum eius, ac pedum. Dixitque Adonibezec: ſeptuaginta reges amputatis manuum, ac pedum ſummitatibus colligebant ſub menſa mea ciborum reliquias: Sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Ieruſalem, & ibi mortuus eſt. Oppugnantes ergo filij Iuda Ieruſalem, cęperunt eam, & percuſſerunt in ore Gladij, tradentes cunctam incendio ciuitatem. Et poſtea deſcendentes pugnauerunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad meridiem, & in campeſtribus.

A

Poſt mortem. Hic incipit Liber Iudicum, in quo euētuum tēporalium ſub ipſis iudicibus hiſtoria texitur. Et diuiditur in duo, primò ponitur quędam materiæ libri huius breuis prælibatio: Secundò ponitur ipſius hiſtorię per tēporales ſucceſſiones narratio, infra tertio capitu. Sciendum autem, quòd cauſa ſuſcitandorum iudicum, vt tangitur infra, fuit, quòd populus recedens à Deo in pœnam delictorum ſuorum a gentibus affligebatur: ideo ponuntur tria. Primò ponitur tranſgreſſio, Secūdò tranſgreſſionis reprehenſio, Tertiò materiæ libri huius prælibatio, ſecunda in principio ſequentis capitu. tertia, eod. capitu. *Dimiſit ergo Ioſue*. Et quia oppoſita iuxta ſe poſita clarius cognoſcūtur, ponitur primò populi profectus laudabilis, ſecundò eius defectus culpabilior. *Manaſſe quoque*. Prima in duas, quia primò ponitur Iudæ profectus, ſecundò aliarum quarundarum tribuum ſucceſſus ibi. *Filij autē Cinei*. Primus in duas, primò ponitur profectus Iudę in generali, ſecundò ſucceſſus proſper Caleb in ſpeciali, ibi. *Pergensque Iudas*. Circa primum dicitur. *Poſt mortem Ioſue*. In hoc oſtenditur ordo libri huius ad præcedentem, ſcilicet quòd ea, quæ narrantur in hoc libro de iudicibus, euenerūt poſt mortem Ioſue. Nā ſi vixiſſet Ioſue, non conſuluiſſent Iſraelitę dominnm, quis deberet præcedere eos ad pugnam. Nam Ioſue erat princeps eorum: ipſe quippe ingrediebatur, & egrediebatur ante eos: & ad verbum illius moueri debebant omnes Iſraelitæ: vt patet Num. 27. capi.

B

C

An

An id quòd hic dicitur, fuerit magno tempore poſt mortem Ioſue. Quæſt. I.

QVAERET aliquis, an iſtud, quòd dicitur hic, fuit magno tempore poſt mortem Ioſuæ, vel immediatè. Rñdēdum, quòd hoc non apparet. Aliquis tamen dicet, quòd rationabile eſt, quòd fuerit paruo tempore poſt, quia infra agitur de temporibus iudicum, & primus iudex fuit Hothoniel, cuius inſtitutio fuit tempore paruo poſt mortem Ioſue. Iſta tamen quę ponuntur hic, fuerunt ante inſtitutionem iudicum, cum ponantur prius. Ideo videtur, quòd ſatis cito poſt mortem Ioſue iſta euenerunt. Reſpondum eſt quòd ſatis eſt veriſimile, quòd iſta fuerint pauco tempore poſt mortem Ioſue, non tamen probatur ratione præcedenti, ſcilicet quia iſta fuerunt ante tempora iudicum. Nam non eſt credendum, quòd oĩa, quæ habentur in hoc cap. euenerint ante tempora primi iudicis. Nam tempus illius incipit computari immediatè poſt mortem Ioſue, alioquin relinquerentur multa tempora intermedia, quæ non computarentur: quod falſum eſt: & declaratum fuit ſupra in prologo. Sed ponuntur aliqua iſtorum hic per anticipationem. Fuit autem intentio ſcriptoris enarrare ſtatum populi iudaici poſt mortem Ioſue: & quia aliqui euentus erãt, qui pertinebant ad quaſdam tribus ſolùm: alij autem pertinebant ad omnes tribus, voluit ſcriptor primò enarrare euentus pertinentes ad tribus ſpecialiter, & hoc fecit in iſto cap. in quo deſcribitur, quomodo quęlibet tribus ſe habuit contra hoſtes ſortis ſuæ, & quæ ab illis paſſa eſt. Poſtea deſcribit ſtatus totius populi in generali, & iſtud fuit enarrando hiſtoriam iudicum, ſcilicet quid accidit iudæis ſub quolibet iudicum ſuorum, & iſtud incipit infra 3. ca. Ideo licèt aliqua de eis, quę hñtur, acciderunt ſimul cum ea, quæ facta ſunt temporib⁹ iudicum: ſcriptura noluit illa poſtea deſcribere, vt ſeruaret artificioſiorem ordinem enarrando prius omnia, quæ pertinebant ad tribus ſingulas ſpecialiter: vt poſtea impermixtim narraret quod accidit toti populo generaliter. De hoc tamen ſatis dici poteſt, quod antequam inſtitueretur Hothoniel in iudicem, fuit factum id, quod dicitur de conſultatione Dei. *Conſuluerunt filij Iſrael dominum.* Scilicet omnes tribus. Non enim accipitur hic pro aliqua tribu ſpeciali; quia tunc nõ eſſet locus dubitationis, ſcilicet, quæ tribus deberet eſſe dux belli. Etiam reſponſio Dei eſſet friuola, ſcilicet, quòd Iudas aſcenderet; ſed intelligendum, quòd mortuo Ioſue Iſraelitæ voluerunt habere ducem, & neſciebatur, quę tribus deberet præcedere alias, vt inde acciperetur dux, ideo conſuluerunt dominum ſuper hoc: & reſpondit, quòd Iudas aſcenderet.

Quare Iſraelitæ conſuluerunt dominum de eligendo duce. Quæſt. II.

QVAERET aliquis, quare Iſraelitæ conſuluerunt dominum de eligendo duce. Reſpondet Ra. Salomõ quòd hoc fecerunt, ne inciderent in malum, quòd habuerunt, quãdo iuerunt in vrbem Hai. Nam tunc inconſulto domino iuerunt, & fugati ſunt a viris Hai: occiſi ſunt etiã 36. viri de eis, vt patet Ioſue 7. cap. nunc autem aſcendere debebant ad hoſtes; ideo conſuluerunt ſuper duce. Sed hoc non ſtat, quia Iſraelitę non corruerunt ibi, quia incõſulto Deo egerunt: ſed quia peccauerat Iſrael, & volebat Deus, quòd nõ poſſent ſtare coram hoſtibus ſuis quouſque occideretur ille, qui peccauerat: vt patet Ioſue 7. Sed dicendum quòd conſuluerunt dominũ nunc pro duce, quia mor-

F tuus erat Ioſue, & non habebant ducem. Volentes ergo ire ad hoſtes, conſuluerunt dominum pro duce, & propter hoc dicitur hic. *Poſt mortem Ioſue.* Scilicet, quia mors Ioſue fuit cauſa, vt conſulerent. Nam ſi ipſe vixiſſet, non conſuluiſſent, cùm ipſe eſſet dux. Motiuum autem ad conſulendum fuit triplex. Primum, quia negocium iſtud erat arduum, ſcilicet conſtituere principem ſuper totum populum. Nam ex bonitate principis pendet ſtatus populi. Magna autem negocia nolebant Iſraelitæ arbitrio ſuo diffinire: ideo currebant ad diuinum oraculum, & in hoc bene agebant, cum Deus vellet eis in ſingulis reſpondere. Sic enim quando conſtituit Moyſes iudices ſub ſe iuſſit, quòd in cauſis arduis ſemper recurreretur ad eũ, eo quòd il-
G le deferret illas ad diuinum oraculum, quando ignoraret ſentẽtiam: ſicut fecit in cauſa filiarum Salphaad. Num. 27. & 36. De hoc Exo. 18. Secundum motiuũ fuit, vt non offenderent Deum, ſi præter eius arbitriũ aliquem ſibi iudicem, & rectorem acciperent. Nam ante hoc omnes rectores a Deo inſtituti fuerãt. Patet de Moyſe, qui fuit primus: ipſe enim a Deo miſſus eſt ad regendum populum Iſrael, & ad educendum de Aegypto, vt ipſe probauit in ſignis, Exod. 3. & 4. capit. Ioſue autem, qui fuit ſecũdus princeps, etiã fuit a Deo inſtitutus. Nam ipſe iuſſit Moyſi, vt pręſentaret eum coram toto populo, & ibi eum principem inſtitueret. Nume. 27. cap. Si autem nunc Deo inconſulto principem eligerent, fortè Deus iraſceretur: quia in hoc
H aliqualiter volebant effugere poteſtatem illius: ideo conſuluerunt ſuper hoc. Tertium motiuum fuit ad tollendum diſſenſiones. Quælibet enim tribus vellet ſuſcipere principatum ſuper omnes: & quia in hoc eſſet magna diſſenſio & inuidia, recurrerunt ad diuinum oraculum: vt, faciendo quod Deus iuberet, tollerentur omnes diſſenſiones inteſtinæ.

Ad quid quærebant Iſraelitę de conſtituendo duce, cùm determinatum eſſet, quòd Iudas. Quæſt. III.

I QVAERET aliquis, ad quid quærebant ſuper hoc Iſraelitæ. Nã determinatũ eis erat quòd Iudas deberet eſſe dux. Huic quippe tribui propheticè fuerat principatus aſſignatus. Sic patet Gen. quadrageſimo nono, ſcilicet. Iuda te laudabũt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum: Ergo omnes tribus, quæ erant fratres Iudę, debebant eſſe ſubditæ tribui Iudę ad hoc, quòd laudarent Iudam. Reſponderi poteſt vno modo, quòd illud intelligitur de principatu regnatiuo: quod patet, quia dicitur: Non auferetur ſeptrum de Iuda & cæ. ſeptrum autem ſignificat regalem honorem, Iſraelitę autẽ non dubitabant, quin ad Iudam pertineret principatus regnatiuus, quãdo ille dandus eſt. Nunc tamen non quærebant Iſraelitæ de principatu regnatiuo, quia adhuc non habue-
K rant aliquem regem: ſed de alio minori quocunque principatu, qui nõ ſolùm poterat pertinere ad Iudam, ſed etiam ad alias tribus: quæſierunt quis deberet eſſe princeps belli. Aliter dici poteſt, quòd Iſraelitæ cognoſcebant principatum populi fuiſſe promiſſum Iudæ: neſciebant tamen an immediatè deberet prouenire iſte principatus illi, vel poſt aliquanta tempora, Nam primò non fuit datus principatus populi alicui de tribu Iudæ, ſed Moyſi, qui erat de tribu Leui: deinde autem tradit⁹ eſt Ioſue, qui erat de tribu Ephraim. Num 13. Sic igitur nunc dubitauerunt, an Deus vellet dare principatũ alteri tribui, ideo conſuluerunt eum. *Dicentes: Quis aſcendet ante nos.* ſ. diriget nos ad bellum, qđ eſt officiũ ducis: Ideo duces dñr ingredi, & egredi

ante

ante viros ſuos: ſic patet Nume. 27. cũ dixit Moyſes Prouideat Deus ſpirituum omnis carnis hominẽ, qui ſit ſuper hanc multitudinem, & poſſit exire, & introire ante illos: ſic etiam primo Reg. 18. capi. dicitur de Dauid, qui erat dux, quòd omnis Iſrael, & Iuda diligebant Dauid, quia ipſe ingrediebatur, & egrediebatur ante eos. *Contra Chananæum.* Ideſt contra gentes Chananæorum. Non accipitur hic Chananæus ſpecialiter pro vno de illis ſeptem populis, ſed generaliter pro omnibus ſeptem. Nam non ſolùm relinquebatur in terra populus Chananæorum, ſed etiam partes aliorum populorum, vt patet infra tertio capi. ſcilicet Hæ ſunt gentes, quas dereliquit Dominus & cæte. & ſubditur: Quinque ſatrapas Philiſthinorum, omnem Chananæum atque Sidonium, & Heueum. Contra autem omnes iſtos volebant pugnare Iſraelitę. Sic ẽt aliquando accipitur Amorrhæus propriè pro vno populo, & aliquando pro omnibus Chananæorum ſeptem populis: ſic patet Gen. 15. cap. ſcilicet. Nondum enim impletę ſunt iniquitates Amorrhæorum vſque in preſentem diem. Et tamẽ ibi loquebatur Deus de peccatis omnium ſeptem populorum terrę Chanaan ad hoc, quòd excluderentur de terra. Sic etiam patet Gen. 48. ſcilicet quòd Iacob tulit partẽ agri ab Amorrhæo in gladio, & arcu. Et intelligitur de agro Sichẽ, vt ibidem declaratum eſt. Viri tamen Sichimitę non erant Amorrhæi ſed Hęuei, vt patet Gen. 34. capitul.

Quare volebant nunc Iſraelitæ pugnare contra Chananæos. Quæſt. IIII.

QVAERET aliquis, quare volebant nunc Iſraelitæ pugnare contra Chananæos ad obtinẽdum terram eorum, cùm Deus dixiſſet ne pugnaret Ioſue contra omnes Chananęos, ne terra acquiſita redigeretur in ſolitudinem. Reſpondetur, quòd Deus fecit, quòd acquireret Ioſue magnam partem terræ Chanaan, ſed non totã: eo quòd Iſraelitæ erant pauci non potentes replere illam: & repleretur terra beſtiis redacta in ſolitudinem. Sic patet Exod. 23. ſcilicet non eiiciã a facie tua anno vno, ne terra redigatur in ſolitudinem, & creſcant contra te beſtiæ: Paulatim eiiciã eos de conſpectu tuo, donec augearis, & poſſideas terram. Et adhuc terram illam, quam acquiſiuit Ioſue non habitauerunt totam Iſraelitę, quia non poterãt eam replere: ſed omnia loca, quę acquirebant cremabant, & diruębant pręter loca, quę erant in collib⁹, & locis fortiſſimis. Et iſtud erat, quia pauci Iſraelitę non poſſent illa replere, nec defendere ab hoſtibus. Loca autem exiſtentia in locis fortiſſimis poterant faciliter defendi: ideo illa relicta ſunt, vt patet Ioſue 11. capit. & ibi declaratum eſt. Pręter hanc terram mãſit multa alia, quæ non acquiſita fuit tempore Ioſue, & tamen illa diuiſa eſt per ſortes, ſicut alia terra, quæ acquiſita fuit, & hoc Deo mandante. Dixit autem: Ego ſum, qui delebo oẽs gentes has a facie Iſrael. Facta autem diuiſione volebat quęlibet tribus poſt mortem Ioſue acquirere terram, quæ erat in ſorte ſua, ad quod petebant ducem: & ob hoc rationabiliter mouebantur: quia iam aliqualiter creuerat populus: & poterat replere maiorem partem terrę. Sic enim tribus Effraim conqueſta eſt de paruitate ſortis ſuæ, Ioſue 17. cap. *Et erit dux belli.* Ideſt de qua tribu accipiemus ducem belli. *Dixitq́; Dominus.* Reſpondendo ꝑ ſacerdotem Phinees, vt ait ſcholaſtica hiſtoria. Et ſatis veriſimile eſt, quia conſultationes iſtæ fiebant in rationali, & Ephod, quæ erant veſtes ſummi ſacerdotis. Exo. 28. Phinees tamen erat nunc ſummus ſacerdos. Nam Eleazarus iam mortuus fuerat, de cuius morte patet Ioſue vlti. & ei ſucceſſit filius ſuus Phine-

A es, vt patet primo Parali. ſexto. *Iudas aſcendet.* Ideſt de tribu Iuda accipiens ducẽ. Et accipit hic Iudas pro tribu, & non pro perſona, ſcilicet quòd de tribu Iuda acciperet dux. Iſta tribus erat ceteris honorabilior, & erant in ea viri fortiſſimi: ideo ducatum ei dominus pręſtitit. Sic enim iterum conſuluerunt Iſraelitæ dominum, quis futurus eſſet dux in bello contra Beniamin, & reſpõdit Deus: Iudas erit dux veſter, infra 20. cap. Dicit autem hiſto. ſch. quòd dux, qui nunc aſſumptus eſt fuit Caleb: tamen pro paucitate temporis nec iudicibus, nec rectoribus connumeratur. Incipit nãque iudicum ordo ab Othoniele fratre eius, vt patet infra tertio. Motiuum aũt videtur, quia in iſto bello, quod fecerunt hic filij Iuda, videtur fuiſſe dux Caleb,
B eo quòd ipſe dixit apud vrbem Dabir exercitui, qui percuſſerit Cariathſepher, dabo ei Axam filiam meã. Si tamen ipſe non fuiſſet dux, nõ pertinuiſſet ad eum proponere præmium capienti vrbem. Alij autẽ aliter legunt totam iſtam literam dicentes, ꝙ cùm filij Iſrael cõſuluerunt dominũ, quis aſcenderet ante eos ad Chananęum, non quęrebãt de duce belli pro omnibus tribubus, ſed inquirebant, quæ tribus primò pugnaret cõtra hoſtes ſortis ſuæ: quælibet.n. habebat aliquos in ſorte ſua, & eſt ſenſus. *Quis aſcendet ante nos cõtra Chananæum?* Ideſt q̃ tribus erit, quę aſcendet cõtra Chananęum. i. contra Gentiles manentes in ſorte ſua. Ante nos, i. antequam nos aſcendamus. *Et erit dux belli.* Ideſt quę tribus erit pręcedens in pugnando cõtra ho-
C ſtes ſuos: ſicut dux eſt prior in exercitu. Et reſpondit De⁹, Iudas aſcẽdet, i. tribus Iudę erit prima, quę pugnabit contra hoſtes ſuos: & deinde cętere pugnabunt contra ſuos. Iſtum ſenſum tenet Nicolaus, & refert hunc tenere Hebręos. Cuius ratio eſt, quia aliter ſeq̃retur, quòd oẽs principes belli contra Chananęos debuiſſent eſſe de tribu Iuda: ſed falſum eſt, quia Barac fuit de Nephthali, infra quarto. Aiod fuit de Beniamin, infra tertio. Gedeon, & Abimelech de Manaſſe, infra ſexto, & nono. Et ſic de aliis. Nam de aliis tribubus fuerunt multi iudices: imò de omnibus iudices ſoli duo fuerunt de tribu Iuda, ſ. Othoniel, & Abeſan: quia Othoniel, erat frater Caleb, & Caleb erat de ſorte Iudæ Num. 13. cap. Abeſan autem erat de Be-

Nicolai expoſitio literæ.

D thlehem, infra duodecimo, quę erat vrbs Iudæ, vt patet Mat. 2. & Michæe 5. Sed iſtud non ſtat. Nam non ſequitur ex hoc, ꝙ iudices deberent eſſe ſemper de tribu Iudę, quia Iſraelitę, quando nunc cõſuluerũt dominum, conſulerunt de duce ad pugnandum contra Chananæos. Poſtea autem mortuo Caleb non pugnabant contra Chananęos, ſed magis alię gentes opprimebant eos, ſcilicet rex Meſopotamię, infra 3. & rex Moab eodem cap. Ideo non ſequebatur ex hac reſpõſione Dei, ꝙ ad liberationem ſuam ab illis gentibus deberent ſumere ducem ſemper de tribu Iudæ. Item iſtud fortè teneret, ſi aſſumptio ducum inter Iſraelitas habuiſſet cauſam continuam, ſcilicet quòd mortuo vno ſumeretur alius, quia tunc mortuo vno
E duce de tribu Iuda videretur, quòd debuiſſent accipere alium de eadem tribu, vt videretur ſemper idẽ iudex. Duces tamen non accipiebantur continuè inter Hebræos, ſed ſi nunc fuiſſet vnus dux, vel iudex, non aſſumebatur alius illicò, ſed manebat populus ſine iudice, quouſque incideret in manus aliquorum hoſtium, & indigeret duce liberatore, Ideo licèt nunc accepiſſent ducem de Iuda, & poſtea ceſſante omnino ducatu inter Iſraelitas vellent accipere aliũ, quia cauſa erat iam alia, non videbantur obligari ad aſſumendum illum de tribu Iuda, ſed obligarentur, ſi ſemper fuiſſet continuatio in aſſumendo duces. Aliud tamen motiuum eſſe poteſt pro hac parte, ſ. quia non ponitur hic aliquod bellum cõe, qđ fecit

totus populos, in quo deberet eſſe dux de tribu Iudę: F ſed Iudas particulariter pugnauit cõtra hoſtes tribus, & ſortis ſuæ. & vocauit ſecũ Simeonem fratrẽ ſuum. Ideo videtur, ꝙ non petebatur de duce cõi, ſed de tribu, quę primò aſcendere deberet ad pugnandum cõtra hoſtes ſortis ſuę. Sed adhuc iſtud nõ ſtat, quia licèt hic nõ agatur de aliquo bello cõmuni: tñ intelligẽdũ eſt, ꝙ popul⁹ putauit, ꝙ aliquod bellum cõe futurum eſſet, in quo aliqua trib⁹ deberet eſſe dux belli. Et hoc rationabile eſt: quia dum Ioſue viueret, habebant Iſraelitę ducẽ cõmunem pro oĩbus bellis. Nunc aũt eo mortuo voluerunt ſimiliter habere ducẽ belli cõem. Hoc autẽ patet eſſe valde rationabiliter dictum. Nam ſimile proponitur infra 20. cùm dixerunt Iſraelitæ, qs eſſet dux in execitu ſuo contra Beniamin. Et Deus re- G ſpondit, ꝙ Iudas ſit dux veſter. Et tunc acceperunt tribum Iuda in ducem ad pugnandum cõtra Beniamin. Item quia non poſſunt trahi verba huius literæ, niſi nimis diſtortè ad ſenſum illum, quem volunt Hebræi & Nicolaus, ſ. quòd quærãt, quę tribus deberet primò pugnare cõtra hoſtes ſuos. Nam tunc non diceretur, quis aſcendet ante nos, ſed quis aſcendet prior de nobis. Nam cùm omnes tribus hic conſulerent, non poterat aliqua aſcendere ante oẽs: poterat tamen aliquis dux aſcẽdere ante oẽs eas. Etiam quia dicitur: Et erit dux belli. Non tamen vocatur propriè dux belli qui prius pugnat, ſed qui dirigit, & præcipit in bello. Itẽ quod efficacius eſt, quia tunc iſta conſultatio eſſet nimis friuola. ſ. quæ tribus deberet pugnare prius cõtra H hoſtes ſuos petendo de bello particulari, quia tũc cũ vna tribus non dependeret ex alia, non debebat ex neceſſitate ire ad adiuuandum aliã. Quælibet poterat pugnare contra hoſtes tribus, & ſortis ſuæ quãdo vellet, & in hoc non refferebat, ideo non cõſulerent dominum ſuper hoc. Conſuluerunt tamen tãquam aliquid dubitabile foret, ideo videtur, ꝙ conſuluerunt quę tribus deberet accipere ducatum in aliquibus bellis communibus, quæ intendebat facere totus popul⁹ contra Chananęos. *Ecce tradidi terram in manu eius.* Id eſt ſi fuerit ipſe dux, tradam terram in manu eius: qđ intelligitur tam in bellis omnibus, quã in bellis ſortis ſuæ. *Et ait Iudas Simeoni fratri ſuo.* Hic incipiunt bella particularia tribuum contra hoſtes ſortium ſuarum. I Et ponitur primò bellum virorum de tribu Iuda, quo prę ualuit contra hoſtes ſuos. Dixit Iudas Simeoni fratri ſuo, ideſt tribus, Iudæ dixit tribui Simeon quę trib⁹ erat frater, quia iſtę duæ tribus deſcendebant a duobus fratribus.

Quare vocantur hic Iudas, & Simeon frater. Quaſt. V.

QVAERET aliquis, quare vocantur hic Iudas, & Simeon fratres. Nam ſi accipiantur fratres ex ratione generali, ſ. quia erant ex eodem parente, non ſolùm erant fratres Iudas, & Simeon, ſed oẽs etiam alię tribus deſcẽdebant a fratribus Iudę. ſ. ab vndecim fratribus eius filiis Iacob. Si aũt accipiantur fratres ex aliqua ratione ſpeciali, non debuiſſent vocari Iudas, & Simeon fratres, ſed Simeon, & Leui, quia iſti duo magis conſentiebant ſibi. Reſpondendum, ꝙ omnes qui fuerunt capita tribuum, erant fratres, ſ. filij eiuſdẽ viri. Vocantur tamen aliqui eorum fratres ſpecialius inter ſe ex aliqua ratione. Primò illi, qui ſe magis diligunt, & magis ſibi mutuò benefaciunt, vocantur fratres. Sic Simeon, & Leui vocantur duo fratres Dinę tanquam nullos alios fratres haberet Ge. 34. Sed hoc fuit, quia iſti duo ſpecialius, pro eius defloratione doluerunt, & arreptis gladiis deleuerunt Sichimitas in vltionem ſtupri, eodem cap. Secundò vocantur fratres

Qualiter aliqui ſpecialiter fratres vocantur.

illi, qui vterini ſunt ſpecialiter, ſicut Thamar filia Dauid vocata eſt ſoror Abſolon 2. Reg. 13. Quia quãquã haberet multos alios fratres, tamen nullus erat ei vterinus niſi Abſolon, quia ambo erant filij Dauid ex vxore ſua Maacha filia Thelmai regis Geſſur, vt patet 2. Reg. 3. capit. Tertiò vocantur aliqui fratres ſpecialiter, ſi conſentiunt ſibi ſpecialiter in aliquo bono, vel malo pluſquam cęteri confratres. Et hoc modo Simeon, & Leui vocantur fratres: quia ſpecialiter ſibi conſenſerunt in ſcelere delendi vrbem Sichem. Sic dicit Iacob Gen. quadrageſimo nono: Simeon, & Leui fratres vaſa iniquitatis bellantia: in conſilio eorum non veniat anima mea, ideſt iſti duo fuerunt fratres in hoc, quòd ambo eſſent vaſa iniquitatis ad delendum Sichem. Et ſicut fuerunt iſti fratres in culpa, ita fuerunt fratres in pęna, cùm dicitur eodem capit. Diuidam eos in Iacob, & diſpergam in Iſrael. Quartò vocantur aliqui fratres ſpecialiter ex aliqua conuicinitate. Sic Iudas, & Simeon vocantur fratres, quia ſortes ſimul acceperunt: imò Simeon accepit ſortem intra ſortem Iudę, patet Ioſue decimo nono cap. *Aſcende mecum in ſorte mea.* Ideſt aſcende mecũ ad pugnandum contra hoſtes, qui ſunt in ſorte mea. In hac ſorte manebant multi Chananæi. Nam quinque ſatrapę Philiſthinorũ quaſi ex maiori parte erant intra ſortem Iudæ, vt patet Ioſue 15. Vbi ponuntur ciuitates ſortis Iudæ, & enarrantur ibi ciuitates Philiſthinorum, quę erãt metropoles, ſcilicet Gaza, Azot⁹, & Accaron. Aſchalon quoque, quæ erat metropolis quarta erat in ſorte Iudę, vt patet infra in litera. Nam Iudas pugnauit contra illam atque cepit eam: quãquam deus dixerit: Ecce tradidi terram in manu eius, non tradidit totam: nam quinque ſatrapę Philiſtinorum poſtea manſerunt, qui non traditi ſunt in manus Iudę, vt patet infra 3. Et poſt hoc etiam tempore regum non erant traditi Philiſthini in manus Iſrael, vt patet in diſcurſu totius primi Regum. *Et pugna contra Chananæum.* Hic accipitur large Chananę⁹ non ſolum pro illo populo ſpeciali Chananęorum, ſed etiam pro omnibus ſeptem populis. Quia infra dicitur, quòd Iudas, & Simeon pugnauerunt contra Chananęum, & Pherezęum: & dicitur. *Pugna contra Chananęum.* Ideſt adiuua me ad pugnandum contra Chananæum. Nam pugna principaliter pertinebat ad Iudam cũ pugnaretur contra hoſtes ſortis ſuæ. Vocauit autem potius Iudas Simeonem, quam aliã tribum: eo ꝙ erat ſibi magis coniunctus, ſcilicet quia in quadam parte ſortis Iudæ ſuſceperat Simeõ ſortẽ, vt patet Ioſue 19. cap. Et illi, qui vicini ſunt, cõmodi⁹ poſſunt ſibi mutuo opẽ ferre. Secundò fuit hoc, quia ex pugna contra hoſtes ſortis Iudę veniebat maior vtilitas tribui Simeon, quam alijs tribubus. Duo quippe mala faciebant hoſtes ſortis Iudæ in ſorte illa. Primũ erat, quia tenebant occupatam terram, quę debebat viris ſortis Iudæ. Secundum erat, quia ex ipſo loco hoſtes inuadebant terram Iudę, quę propinqua erat, K & agebant predas. Primum damnum horum ſolum proueniebat tribui Iudę, & non tribui Simeon, aut alicui alteri, quia hoſtes ſortis Iudæ ſolùm occupabant terram ſortis Iudę. Secundum damnum commune erat tam ſorti Iudę, quam Simeon; quia cùm hoſtes tribus Iudę eſſent propinqui tribui Simeonis, veniebant aliquando contra tribum Simeonis, & agebant prędas in ſorte ſua. Ad alias autem tribus, non tantum appropinquabant: ideo poterant non ita grauiter nocere, & conſequenter magis proueniebat vtilitas tribui Simeon, quia eijcerentur hoſtes ſortis Iudæ de terra Iudæ, quam alicui alteri tribui, & ob hoc magis vocauit illam tribum. *Vt & ego pergam tecum in ſorte tua.* Scilicet ego ſimile pro te faciam.

Iudas quare potius Simeonẽ, quam aliã tribum vocauerit.

faciam. Nam in ſorte quoque Simeon erant hoſtes occupantes illam, & tribus Iudæ adiuuaret poſtea tribum Simeon ad expellendum illos de terra. Dicit hiſtoria ſcholaſtica: non legitur Simeon ſortem propriam habuiſſe, ſed adhęſit Iudę: vt impleretur quod dixerat Iacob de Simeone, & Leui. diuidā eos in Iacob, & diſpergam in Iſrael. Sed arguetur contra, quā Ioſue decimo nono, ponitur ſors Simeon. Nam dr̄ Ioſue 18. ꝙ diuiſa eſt terra reſidua, quę non fuerat pri' diuiſa in ſortes ſeptem, & ponitur ſors prima Beniamin: deinde dicitur ibidem capi. 19. ęgreſſa eſt ſors ſecunda Simeon: & ſic dicendum eſt, ꝙ ſortem habuit. Ad id, quod dicit ſcolaſtica hiſtoria, dicendum, ꝙ non intelligitur, ꝙ non habuent ſortem propriam diſtinctam ab alijs ſortibus, ſed quia nulla tribus accepit in B ſortem partem ſortis alterius trib', niſi tribus Simeō. Ad quod pręſupponēdum, ꝙ à principio tribus Iudę petiit ſortem, & data eſt ei maior ſors, quā ſecundum proportionem ad alias tribus dari debuiſſet, quę ponitur Ioſue 15. Deinde cùm diuideretur reſidua terra, reperto ꝙ tribus Iudę accepiſſet vltra debitum, abſciſa eſt quędā pars parua de illa, & data eſt tribui Simeō, & illam accepit in ſortem propriam, & non pertinuit poſtea illud ad ſortem Iudæ: Fuit autem illud factū, quia illa pars abſciſa de ſorte Iudę, erat ita parua, quòd non conueniebat alicui tribui, niſi Simeon, quę erat parua tribus, ideo ei data eſt. Hoc patet Ioſue 19. cùm dr̄: Hæc eſt hęreditas filiorum Simeō iuxta cognationes ſuas ī poſitione, & funiculo Iuda: qa maior erat, & C idcirco poſſederunt filij Simeon in medio ſortis eorū.

Quomodo filij Simeon nolebant ire ad pugnandum contra hoſtes ſortis Iudę. Quæſt. VI.

QVAERET aliquis, quomodo filij Simeon nolebant ire ad pugnandum contra hoſtes ſortis Iudę, niſi ſub obligatione hic poſita ad ſimilia. Nam ante hoc omnes de quacunque tribu obligabātur ire ad pugnandum contra Chananęos in quacunque ſorte eſſent. Reſpondendum, ꝙ antequam terra eſſet diuiſa per ſortes, erat communis: & quęlibet pars terræ Chanaan erat indeterminata, an ad illam tribum, vel ad illam pertinere deberet: ſed quęlibet tribus poſſi- D debat, vel habebat ius ad quamcunque partem terrę Chanaā pro indiuiſo: ideo tūc oēs obligabāt ire ad pugnandum cōiter contra quemcunque locum pugnaretur. Et non ſolùm illi, qui accepturi erant poſſeſſionē in terra Chanaan, ſed etiam viri de duabus tribus, & dimidia, qui iam acceperant poſſeſſionem ſuam ad orientalem partem Iordanis coacti ſunt venire ad adiuuandum nouem tribus, & dimidiam, vt iuſſit Moyſes Nu. 32. Et ſic poſtea illud executus eſt Ioſue, vt patet Ioſue 1. & 4. Et non redierunt iſti poſtea ad terram ſuam, quouſque ceſſauerunt bella communia, & diuiſę ſunt ſortes terræ, vt patet Ioſue 22. capit. Cùm autē facta eſt diuiſio, incepit quælibet tribus poſſidere id, quod ei ſorte euenerat: ideo iam manſit cuilibet tri- E bui cura de terra ſortis ſuæ, vt eam ab hoſtib' erueret. Ideo iam non obligabatur vna tribus adiuuare aliam ad pugnandum contra hoſtes ſuos, ſed ex conuentione ſe adiuuabant, ſicut factum eſt hic. *Et abijt cum eo Simeon.* Ideſt viri de tribu Simeon iuerunt cum viris de tribu Iuda ad pugnandum. *Aſcenditq́ Iudas.* Scilicet ad loca illa ſortis ſuæ, quę adhuc occupata erant ab hoſtibus. Nam per bella communia, quæ fecerat populus tempore Ioſue, maior pars hoſtium expulſa fuerat de locis. *Et tradidit dominus Chananæum, & Pherezæū.* Hic accipitur Chananęus ſpecialiter pro vno de ſeptē populis Chananęorum, quia alioquin non diſtinguetur contra Pherezæum. Et dicitur de his duobus,

A quia in ſorte Iudę erant iſti duo populi, vel pars eorū. Pars quoque populorum aliorum, ſcilicet aliqui Iebuſęi, cū Ieruſalē, quæ dr̄ pertinuiſſe ad filios Iudę, eſſet Iebuſęorū, vt patet infra in litera, & Ioſue 15. *In manus eorū.* Scilicet Iudę, & Symeon, quia ambæ tribus pugnauerūt contra Chananęum, & Pherezæum. *Et percuſſerunt in Bezec decem millia virorum.* Bezec eſt quidam locus in ſorte Iudę, in quo prius dominabatur Rex Adonibezec: & in iſto congregauit Saul exercitum, quando iuit contra Ammonitas, & recenſuit eos ibi, vt patet primo Reg. 11. cap. non eſt autem intelligendum, quòd iſtum locum ſolum inuaſerint, vel ibi ſolùm egerint cędes, ſed ſpecialiter nominatus eſt Bezec, quia ibi fuit magna ſtrages hoſtilis, ſcilicet perie- B runt decem millia: & captus eſt rex potentiſſimus Adonibezec. Iſta decem millia virorum percuſſerūt in Bezec, ſcilicet quia erant in vrbe, & capta illa occiderunt omnes, vel quia iſti exierunt in pugnam contra tribum Iuda, & Simeon, & proſtrati ſunt. *Inueneruntq́ Adonibezec in Bezec.* Adonibezec eſt nomen regis, & erat rex Bezec. Aliqui ſcribunt Adoniſedec: ſed litera occupata eſt. Nam Adoniſedec erat vnus de quinque regibus, quos fecit latere Ioſue in ſpelunca, & poſtea ſuſpendit die, qua ſtetit ſol. Ioſue decimo cap. Eratque Adoniſedec rex Ieruſalem, vt patet ibidem. Poteſt autem Adonibezec eſſe nomen commune compoſitum ex proprio, & appellatiuo, & interpetratur dominus Bezec, quia Adon, vel Adoni C eſt dominus: & eſt ſenſus, quod inuenerunt dominū Bezec in vrbe Bezec. Litera autem noſtra accepit Adonibezec, tanquam nomen proprium. *Et pugnauerunt contra eum.* Ipſe enim habebat illa decem millia virorum, quæ perierunt in bello in Bezec, & deleto exercitu ipſe captus eſt. *Et percuſſerunt Chananęum, & Pherezæum.* Poteſt intelligi, quòd in vrbe illa habitāt Chananæi, & Pherezęi mixti, & iſtos percuſſerūt. Vel quòd Bezec erat ciuitas fortis, & regalis, cum eſſet ibi Adonibezech, & ob hoc conuenerant ad eam multi de populo terræ de locis non muratis, vel non fortibus: quorum pars erat Chananęorum, & pars Pherezęorū. Sic dicitur de vrbe Iericho, Ioſue 24. capi. ſcilicet, & veniſtis vſque ad ciuitatem Iericho, & D pugnauerunt contra vos viri vrbis ipſius Amorrhęus, Pherezęus, & Chanenæus, Hethæus, Gergeſæus, & Eueus, & Iebuſæus, ſcilicet, quòd in ciuitate illa habitabat pars quædam omnium harum gentium. Vel quòd conuenerat de omnibus his gentibus pars quędam ad defendendam vrbem Iericho: quia illa erat prima introeuntibus in terram Chanaan. *Fugit autem Adonibezec.* Scilicet videns rex Bezec deletum exercitum ſuum ab Iſraelitis fugit, vt euaderet in alijs locis terræ ſuæ. *Quem ſecuti comprehenderunt.* Cognouerunt eum fugiſſe, & perſecuti ſunt eum, ne iterū colligeret exercitum contra Iſraelitas, & infeſtaret eos. *Cæſis ſummitatibus manuum eius, ac pedum.* Ideſt extremitates digitorum oīum per loca, in quibus firmātur vn- E gues: quo facto tam manus, q̄ pedes redduntur ad oīa inutiles. In Hebręo dr̄. *Cęſis pollicibus manuum & pedum.* Nā ponitur hic beonoth, qđ ſignat pollices, & boē eſt ſingulare ſignans pollicē. ſimile patet Exo. 29. & Leuit. 8. vbi agitur de vnctione ſacerdotum, & dicitur, ꝙ deberet tingi ſāguine extremitas auriculæ, & pollices manus, & pedis dextri: & ponitur boen, i. pollex in hebræo, & eſt ſingulare huius nominis beonoth, quod hic ponitur, & ad idem redit. Nam pollices ſunt ſummitates manuum, & pedum cùm ſint extremi digiti. Vel forte Ieron. ſic tranſtulit, quia apud hoſtes erat ꝯſuetudo, ꝙ cęderentur non ſolùm pollices, ſed etiam extremitates omnium digitorum: & putauit hoc velle literam Hebraicam, licèt decurtatè exprimeret.

Error quorundā penes hoc nomen Adonibezec

Quare Iſraelitę amputarunt regi Adonibezec partes has pedum, & manuum. Quaſt. VII.

QVAERET aliquis, quare Iſraelitę amputauerunt Adonibezec partes has. Aliquis reſpondebit, quòd fortè fecerunt ad opprobrium regis huius, vt videret ſe turpiter mutilatum. Sic enim Naas rex Ammonitarum voluit mutilare Iabeſones ad opprobium, dicens: in hoc feriam vobiſcum fędus, vt eruā oīum veſtrum oculos dexteros: ponāque vos opprobrium vniuerſo Iſrael, vt patet 1. Reg. 11. Aliter reſpōdet hiſtoria ſcholaſtica, & Andreas, ſ. ꝙ hoc factū eſt, vt redderetur inhabilis Adonibezec ad arma, quia abſciſis his partibus homo non poteſt lanceam, aut aliud genus armorum manu tenere. Sed hoc non multū ſtat, quia Iſraelitę cōpręhendentes Adonibezec erant occiſuri eum, vel mancipaturi ęterno carceri, ad qđ nihil referrebat, quòd eſſet ad arma mutilis. Reſpondendū igitur, quòd iſtud fuit factum ſic propter duo. Primò, quia Deus mouebat Iſraelitas ad ſic faciendū, vt iſte pateretur in eo, in quo deliquerat. Sic enim confeſſus eſt Adonibezec, quando inflicta fuit ei iſta punitio, & putauit, quòd à Deo proueniret, dicens: ſeptuaginta reges amputatis manuum, & pedum ſummitatibus colligebant ſub menſa mea ciborum reliquias: ſicut feci, ita reddidit mihi dominus. Secunda ratio fuit ad diligentem cuſtodiam. Nam Iſraelitæ volebāt tenere captum Adonibezec, & non occidere illum ad maiorē vindictā, & vt nō poſſet fugere, amputauerūt ei extremitates, pedum. ſ. digitorum, quia illis abſciſis nemo poteſt pedē in terra figere. Etiā ſi dicamus ſolos polices abſciſos, idem ſequitur, quāquam non tam efficaciter. Summitates aūt manuum præciſę ſunt, vel pollices, ne poſſet arma manu tenere ad ſe occidendum præ tædio, vel ad occidendum aliquem de Iudæis de deſperatione, vt ipſe occideretur. Sicut Codr⁹ rex Athenienſ⁹ū, quendā de hoſtibus falce percuſſit, vt eum in mortem ſuam excitaret, vt ait Valerius lib. 5. & Virgilius meminit huius ſexto Aeneidos. Et ſatis apparet iſta poſitio, quia nunc comprehenderunt Iſraelitæ Adonibezec fugientē, ideo ne amplius fugere poſſet, pręciderunt ſummitates. *Dixitque Adonibezec.* Hic cognoſcit Adonibezec dei prouidentiā, ſ. quomodo ei pro iniquitatibus ſuis conſimiles pœnas reddit. *Septuaginta reges amputatis manuū, & pedum ſummitatibus.* Scilicet, quia ipſe Adonibezec fecerat hæc illis amputari. In Hebræo ponitur. *Amputatis pollicibus.* Ponit tamē Ieronymus ſemper ſummitatibus ex cauſa ſupra aſſignata. Item quia dicitur infra, ꝙ mortuus eſt Adonibezec in Ieruſalem. Si tamen non fuiſſent amputati niſi ſoli pollices, nō mortuus fuiſſet ex hoc: videtur ergo, ꝙ amputauerūt ſummitates manuum, & pedū. ſ. oēs digitos, & tunc fortè multus ſanguis effluxit, & inde mortuus eſt in Ieruſalem. *Colligebant ſub menſa mea ciborum reliquias.* Iī Hebræo ſolùm ponitur colligebant, ſed quia ſatis patet, quòd ſubintelligi debeat aliquid de cibis, Ieron. ſuppleuit illud: iſte faciebat magnam crudelitatem mutilando ſic reges, & cogendo eos ſub menſa ſua ſicut catulos micas colligere, quod nomen regium, quod ſibi, & illis commune erat, non honorabat; eratq; ſtultus nimis, quia ad inanem gloriam tot reges mutilauerat, vt poneret eos ſub menſa ſua.

Quomodo Adonibezec potuit congregare tot reges ad comedendum micas ſub menſa ſua. Quaſt. VIII.

QVAERET aliquis, quomodo Adonibezec potuit congregare tot reges ad ponendum ſub mēſa ſua. Reſpondendum, ꝙ reges vocantur hic illi,
F qui reguli ſunt: Nam apud antiquos multi imponebant ſibi nomen regium, & diadema, etiam ſi vnū oppidum ſolùm poſſiderent. Sic patet de regibus terræ Chanaan, qui erant valde multi. Nam terra non erat valde magna: & tamen Ioſue occidit in illa 31. reges, vt nominantur Ioſue 12. & manebant adhuc plurimi. Ita Adonibezec cùm eſſet potens in terra illa, potuit pugnam habens contra Cananęos de terra illa colligere tot regulos, & mutilatos ſub menſa ſua cogere ad micas colligendum. Vel fortè de eodem loco multos reges habebat, qui per ſucceſſionē deuenerunt in manus eius. Vel ſi regē alicuius loci cępit: & conſtituēs illum, alium quoq; infidelē ſibi, & rebellantem inuenit, accipiebat illum cū pręcedēte, & ſic multos colli-
G gere poterat regulos. Sic fecit Nabuchodonoſor duobus regibus de Ieruſalem. Nam primò cœpit Ioachin 4. Re. 24. Poſtea autem inſtitut⁹ eſt Sedechias. Et quia ille erat infidelis regis Babylonis, cępit eum, & duxit in Babylonem 4. Reg. 25. *Sicut fecit ita reddidit mihi Dominus.* Hic cognouit ſe peccaſſe mutilando reges, & tenendo ſub menſa ſua: & cognouit Deum eſſe prouidentem in actibus humanis, pœnas & pręmia conuenientia ſingulis compenſantem. Nam licèt iſti Gentiles non cognoſcerent quis erat deus, ille, qui vniuerſi vices temperabat, ſcilicet an eſſet De⁹ Hebręorum, vel aliquis alius: tñ plurimi illorum credebant Deum aliquem eſſe habētem regimen ſuper omnia hęc. Et quia virtus huius Dei erat cognita, & nomen incogni-
H tum, aliqui de gentibus honores magnos illi impendebant, profitentes ſe honorare ignotum deum. Hoc potiſſimè fecerunt Athenienſes; qui cùm eſſent viri doctiſſimi, cognouerant Deum quendam eſſe excellentiſſimum omnium mūdanorum agentem curas, & illum dignū honore magno duxerunt: & inter cęteros Deos ſuos ei aram celebrem conſtituerunt in Ariopago, & erat titulus arę (Ara dei ignoti) ad quā Athenien. Deo ignoto aras cōſtituerūt.
cùm veniſſet Paulus, & inquiſiuiſſet quid de Deo illo profiterētur Athenien. dixit illum eſſe Deum, quem ipſe prędicabat, & ipſi inſcij eū colebāt, vt patet Actu. 17. cap. *Duxeruntque eum in Ieruſalem.* Per anticipationē legendum eſt; nam nondum capta erat Ieruſalem, vt infra patet, ſed eſt ſenſus, quòd duxerunt Iſraelitę ſe-
I cum captiuum in exercitu, & cæperunt poſt vrbem Ieruſalem, ibi autem accidit mori Adonibezec, qui portabatur. *Et ibi mortuus eſt.* Scilicet quia contigit eū mori ex vulnere manuum, & pedum: & hoc dum eſſent Iſraelitæ in Ieruſalem expugnata illa. Vel aliter. ſ. ꝙ Iſraelitę miſerunt Adonibezec in Ieruſalem, vt ibi perpetuo carceri manciparetur: vbi poſt aliquantum tempus morbo incidenti, vel ex inflictis vulneribus mortuus eſt: Sed primum rationabilius eſt.

An peccauerint Iſraelitæ ſeruando regem Adonibezec viuum. Quaſt. IX.

QVAERET aliquis an peccauerunt Iſraelitę ſer-
K uando regem Adonizebec viuum. Aliquis dicet quòd ſic: Nam ex hoc peccauit Saul, & priuatus eſt regno, quia regem Agag Amalechitarum reliquit viuentem contra mandatum Dei, primo Regum decimoquinto. Item iuſſum erat, quòd de Chananęis nullum omnino viuere permitterent Iſraelitę ſub aliqua conditione pacis, tributi, vel ſeruitutis, vt patet Deuteronomij vigeſimo capitulo. Adonibezec tamen erat Chananęus: ergo peccabant eum dimittendo viuere. Reſpondendum, quòd non peccauerunt dimittendo eum viuum, quia non dimittebant eum, vt viueret, ſed dimiſerunt ei aliquid de vita modicū, ſcilicet infligentes ei vulnera, ex quibus non poſt multum tempus mori deberet. Vel habentes vo-

lunta-

luntatem occidendi illum nõ poſt multum tempus, vel tenendi eum captum perpetuò ex aliqua cauſa nõ in fauorem eius, ſed magis ad amaritudinem. Cùm obijcitur, quòd peccauit Saul, quia reliquit viuentem Agag. Reſpondendum, ꝙ non eſt ſimile, quia ille reliquit eum voluntate donandi ei vitam miſertus illius: & hoc erat contra iuſſum Dei, qui dixerat, quòd non moueretur miſericordia, nec parceret oculus eius. 1. Reg. 15. cap. Iſraelitæ autem nunc non habebant voluntatem relinquendi viuum Adonibezec ex miſericordia, quia iam inflixerant ei vulnera, ex quibus mortuus eſt non multo poſt. Et quia non tenebantur ad occidendum eum illico, vt eum apprehenderunt, ſed ſolùm, vt non miſererentur eius, non peccauerunt, quia nõ miſerti ſunt ad hoc ei, ꝙ vitã donarent. Ad ſecundum, cùm dicitur, quòd peccauerunt, quia iubetur Deute. 20. quòd occidantur Chananæi: dicendum, ꝙ non egerunt contra iſtud præceptum, quia occiderũt illum, licèt non immediatè.

An peccaſſent Iſraelitę ſi capientes Adonibezec non occidiſſent eum. Quæſt. X.

QVAERET aliquis, an peccaſſent Iſraelitæ ſi capientes Adonibezec non occidiſſent eum, nec habuiſſent voluntatem occidendi, ſeu vellent tenere eum in carcere tota vita. Reſpondendum, quòd lex iubebat, quòd Iſraelitæ occiderent Chananęos gladio, & non permitterent eos viuere ſub aliqua conditione, ſi autem ipſi non occiderent eos, ſed tenerent captos, vt per ipſos morerentur, non implebant legẽ Dei, ideo videbantur peccare. Sed dicendum, quòd aut aliqua cauſa ſuberat, vt hoc fieri deberet: vtporè ſi per captiuitatem alicuius non occidendo ipſum excuſarentur aliqua bella Iudæis dura, vel inducerẽtur alia bona in populo Iudaico, poterãt Iudęi tenere aliquos Chananęos carcere mancipatos non occidendo illos, dum tamen non donarent eis totaliter vitam, quia ipſi poterant facere quodcunque, quod non eſſet directè contra legem Dei ad vtilitatem politiæ ſuę. Si tamen nulla cauſa ſubeſt ad mancipandum iſtos carceri, aut mãcipabant intẽtione nunquã occidẽdi eos, ſed ꝙ ipſi morerent ꝑ ſe, aut voluntate occidendi eos poſt aliquantum tempus. Si primo modo peccabant, quia agebant contra legem ſine cauſa: ſi autem vellent detinere eos ad tempus, & poſtea occidere, etiam ſi non ſubeſſet ad hoc aliqua cauſa, ſed ſola voluntas, non peccabant, quia lex non obligabat ad occidẽdũ Chananæos, ſtatim vt caperent, ſed ad aliquando occidendũ.

An peccauerint Iſraelitæ ſcindendo ſummitates manuum, & pedum regis Adonibezec. Quæſt. XI.

QVAERETVR vlterius, an peccauerunt Iſraelitę ſic mutilando regẽ Adonibezec. Aliquis dicet ꝙ ſic, quia cõfeſſus eſt ipſe ſe malè egiſſe, quia mutilauerat ſeptuaginta reges, & cogebat eos comedere ſub mẽſa ſua micas: Iudęi aũt iſta faciebant, ergo peccabant. Reſpondendũ, ꝙ non peccauerunt, quia ipſi poterant eũ iuſtè occidere, imò tenebãtur, quia Chananæus erat. Ideo ꝙ ei infligerent vulnera illa nõ peccabant, pręſertim quia Deus mouit eos ad faciendum illud, vt Adonibezec pateretur in eo, in quo peccauerat. Ipſe aũt Adonibezec peccauerat mutilãdo illos reges, eo ꝙ ipſe egerat ad inanem gloriam, & tenuerat eos per tyrannidem, vel in bello iniuſto: ideo Iudæi ſibi iuſtè intulerunt, quod ipſe aliis iniuſtè inflixerat. *Oppugnantes ergo filij Iuda Ieruſalem ceperunt eam.* Iſta erat ciuitas Iebuſęorum, & erat de principalibus in tota terra Chanaan: Hic ſunt duo dubia. Primum eſt an Ieru-

A ſalem fuerit filiorum Iudę, vel Beniamin. Cũ hic ponatur, quod filij Iuda deleuerunt eam, & alibi legitur pertinere ad Beniamin. Secundum eſt, an Ieruſalem capta fuerit nunc, vel tempore Ioſue, de quo habetur Ioſue 15. de ambobus reſpõdebitur infra cùm dicetur de filiis Beniamin. *Et percuſſerũt in ore gladij.* Scilicet occidẽtes gladio omnes, tam magnos, quàm paruos, viros & fęminas exiſtentes in illa, eo ꝙ non poterãt permittere aliquem viuere de gente Chananęorum, Deute. 20. *Tradentes cunctam incendio ciuitatem.* Intelligitur hoc de parte plana vrbis. Nam fortalicium, quod vocatur mons Syon, non fuit captum vſque ad tempora Dauid: vt patet ſecundo Reg. quinto, & j. Paralip. 11.

B *Quomodo filij Iuda combuſſerunt totam Ieruſalem. Quæſt. XII.*

QVAERET aliquis, quomodo filij Iuda cõbuſſerunt totam Ieruſalem, & cur. Nam videtur, ꝙ non fuerit conbuſta, cùm dicatur, ꝙ habitauerunt in ea filij Beniamin. Aliquis reſpondebit, ꝙ factum eſt hoc, quia Iſraelitę non poterant replere vrbem iſtam, nec habitare in ea: & vt non venirent Chananęi ad habitandum ibi, & iterum infeſtarent eos. Sic enim factum eſt Ioſue 11. cap. Nam omnes ciuitates, quę capiebantur, & erant in locis planis, cremabantur, & diruebantur, & relinquebantur illæ, q̃ erant in collibus, & montibus, quia iſtę poterant de-C fendi, & illæ non. Et ſi relinquerentur illeſę redirent ad eas Chananęi. Sed dicẽdum ꝙ hoc non ſtat, quia illud faciebant Iſraelitę, quando ſortes erant indiuiſæ, & putabant Iſraelitę, ꝙ non poſſent implere terram, quia pauci erant: quia tamen habebant multos hoſtes, pugnabant contra eos, vt pauci efficerentur, & poſtea cremabant ciuitates eorum. Nunc autem diuiſis ſortibus, quęlibet tribus pugnabat contra hoſtes, qui erant in ſorte ſua, vt haberet locum, per quem extenderetur, ſicut filij Ephraim non potentes capi ĩ ſorte ſua petierunt maiorem locum, & Ioſue iuſſit ꝙ pugnarent contra hoſtes, Ioſue 17. cap. Ideo non incenderent ciuitates tanquam non potentes replere illas. Sed dicendum videtur, ꝙ filij Iuda pugnabant D contra Iebuſęos, & illi defendebantur intra vrbem in aliquibus magnis ędificijs. Vt ergo poſſent filij Iuda totam vrbem delere, excluſis hoſtibus, ſuccenderunt eam: & ſic compulerunt omnes Iebuſęos confugere ad fortalicium montis Syon: quibus effugatis potuerunt Iſraelitę fabricare domos, in quibus habitarent. *Et poſtea deſcendentes.* Scilicet ab Ieruſalem ad aliã terrã magis meridianam, ad quam eſt deſcenſus ab Aquilone. *Pugnauerunt contra Chananęum, qui habitabat in montanis.* Ideſt contra gentem Chananęorum habitantem in locis montanis, & arduis. Iſta erat pars montana ſortis Iudę. Nam in hac erat terra montuoſa, ſic patet Luc. 1. c. Et factus eſt timor magnus ſuper omnes vicinos eorũ, & ſuper omnia montana Iudęę. E Erat autem iſta pars montana contra Iordanem. Et ponuntur aliquę ciuitates. Ioſue. 15. quę dicuntur eſſe in monte, & deſerto Iudęę. *Et ad meridiem* Ideſt etiam ad partem meridianam Ieruſalem erãt Chananęi, cõtra quos pugnauerunt filij Iudę. Et dicitur ad meridiẽ ad differentiam montanæ, quæ erat ad partem orientalem Ieruſalem verſus Iordanem, vt dictum eſt. *Et in campeſtribus.* Loca campeſtria vocantur illa, quę non ſunt multum plana. Nam diſtinguuntur tres modi terræ, ſcilicet plana, campeſtria, & montana, vt patet Ioſue 11. montana vocatur, quæ totaliter eſt excelſa, & prærupta: plana vocatur, vt valles & alia loca æqualia: campeſtria vocantur loca aliqualiter montuoſa, vt deſcenſus montium.

Pergenſque Iudas contra Cananæũ, qui habitabat in Hebron, cuius nomen fuit antiquitus Cariatharbe, percuſſit Seſai, & Haiman, & Tholmai: atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Cariathſepher, ideſt ciuitas literarum. Dixitque Caleb: Qui percuſſerit Cariathſepher, & vaſtauerit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem. Cunque cepiſſet eã Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam ſuam coniugẽ. Quam pergentẽ in itinere mõnuit vir ſuus, vt peteret a patre ſuo agrum. Quę cum ſuſpiraſſet ſedẽs in aſino, dixit ei Caleb: Quid habes? At illa reſpondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dediſti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum ſuperius, & irriguum inferius. Filij autẽ Cinęi cognati Moyſi aſcenderunt de ciuitate palmarum, cum filiis Iuda in deſertum ſortis eius, quod eſt ad meridiem Arad, & habitauerunt cum eo. Abiit autem Iudas cum Simeone fratre ſuo, & percuſſerunt ſimul Chananæum, qui habitabat in Sephaath, & interfecerunt eum. Vocatumque eſt nomen vrbis Horma, ideſt, anathema. Cepitq; Iudas Gazã cum finib' ſuis, & Aſcalonẽ, atq; Accharõ cũ terminis ſuis. Fuitq; dñs cum Iuda, & montana poſſedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abũdabant. Dederũtq; Caleb Hebrõ ſicut dixerat Moyſes: qui deleuit ex ea tres filios Enac. Iebuſęi aũt habitatorẽ Ieruſalem nõ deleuerunt filij Beniamin, habitauitq; Iebuſęus cùm filijs Beniamin in Ieruſalem vſque in pręſentem diem. Domus quoque Ioſeph aſcendit in Betel, fuitq; Dñs cum eis. Nam cum obſiderent vrbem, quę prius Luza vocabatur, viderunt hominem egredientem de ciuitate, dixeruntq; ad eũ: Oſtende nobis introitum ciuitatis, & faciemus tecum miſericordiam. Qui cùm oſtendiſſet eis, percuſſerunt vrbem in ore gladij: hoĩem autem illum, & omnem cognationẽ eius dimiſerũt. Qui dimiſſus abiit in terrã Hetthim, & ędificauit ibi ciuitatẽ, vocauitq; eã Luzã, q̃ ita appellatur vſq; in pſentẽ diẽ.

1.Paral.2. Ioſue 15. Ioſue 15. 21.q.36.c. noliue.

Hebrõ qd ſit.

Pergenſque Iudas, ſcilicet tribus Iudæ, & Symeon, quia ambæ ſimul ibant ad pugnandum. *Contra Chananæum, qui habitabat in Hebron.* Iſta ciuitas eſt glorioſiſſi-

F ma inter ciuitates ſortis Iudę. Eſt enim metropolis, in qua fuit regnum Dauid annis ſeptem, & mẽſibus ſex, vt patet ſecundi Reg. 2, & 5. de hac vrbe multa dicta ſunt Ioſue 11. & 12. In hac habitabant gigantes, quos expugnauit Iudas. *Cuius nomen fuit antiquitus Cariatharbe.* In Hebręo habetur. *Cuius nomen fuit primò.* Et ad idem redit. vocatur Cariatharbe, ideſt ciuitas quatuor ſecundum interpretationem Hebraicam: & hoc quia fuerunt ibi ſepulti quatuor Patriarchę, ſcilicet Adam primus, & Abrahain, & Iſaac, & Iacob. Sed dicit aliquis quomodo potuit ab antiquo vocari Cariatharbe? Ab antiquo illa ciuitas erat in poteſtate Chananæorum, qui nõ vtebantur idiomate Hebręo: pręſertim, quia etiam ſi illud nouiſſent, non curarent nominare quatuor prophetas, quia non erant apud eos ali-

G cuius honoris. Reſpondendum eſt, ſicut declaratum eſt Ioſue 24. cap. Vel dicendum, quòd hoc, quod dicitur antiquitus, non refertur ad tempus, quo iſta terra erat in poteſtate Chananæorum, & illud tempus eſſet antiquum reſpectu introitus in terram: ſed refertur ad ſcriptorem libri huius, ſcilicet quòd tempore ſuo non vocabatur Cariatharbe, ſed Hebron: tamen antiquitus, ideſt poſtquam introierunt Iſraelitę in terrã Chanaan, aliquanto tempore vocatã eſt Cariatharbẽ, & impoſitum fuit ei illud nomen Hebraicum. *Percuſſit Seſai, & Haiman, & Tholmai.* Iſti erant tres gigantes in vrbe Hebron, quos Iſraelitæ timuerunt nimis, & propter hoc facta eſt murmuratio in Cadeſbarne,

H quando exploratores dixerunt, quòd viderant quædã monſtra filiorum Enac, quibus comparati videbatur locuſtę, Nume. 13. cap.

An pugna contra Hebron, & Dabir fuerit facta per Ioſue, vel per Caleb. Quæſt. XIII.

QVAERET aliquis de his, quę dicuntur hic de pugna contra Hebron, & Dabir, an fuerit facta p Ioſue, vel per Caleb, & filios Iuda. Aliquis dicet, quod facta eſt per Ioſue, quia Ioſue 10. capi. dicitur de Hebron, q aſcendit Ioſue de Eglon in Hebron, & pugnauit contra eam, cępitque, atq; percuſſit in ore gladij regem eius, & oĩa oppida regionis illius. nec reliquit

I in ea vllas reliquias. Aliqui reſpondẽt, q Ioſue primò cępit vrbẽ Hebron, & deleuit: non tñ accepit gigantes tres, qui habitabant in eadem poſtea potuit Caleb redire mortuo Ioſue, cum toto Iuda, & pugnare contra illos tres gigantes. Sed hoc non vr ſtare, quia dr in litera, q Ioſue non reliquit in ea vllas reliquias, ergo nec manſerunt gigantes. Reſponderi poteſt, q intelligendum eſt de ciuitate plana, q ibi nullus relictus eſt, tamen ad arcem vrbis multi confluxerunt, de quibus fuerunt illi tres gigantes, contra quos pugnans poſtea Caleb cum viris Iuda occidit illos. Sic fuit de Ieruſalẽ, de qua dicitur in litera, q filij Iuda vaſtauerunt incendio cunctam ciuitatem, & deleuerunt eam in ore gladij. Manifeſtum tamen eſt, q non incenderunt ar-

K cem Ieruſalem, nec vaſtauerunt gladio manentes ibi: ſed manſerunt ibi Iebuſęi vſq; ad tempus Dauid. Sed adhuc obijcietur, quia Ioſue vndecimo dicitur, quod in illo tempore venit Ioſue, & interfecit Enacim, ideſt gigantes de monte Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Iuda, & Iſrael: vrbeſque eorum deleuit, non reliquit vllum de ſtirpe Enacim in terra Iſrael abſque ciuitatibus Geth, Gaza, & Azoto. Ergo non ſolum occidit reliquum vulgus de vrbe Hebron, ſed etiam occidit gigantes. Dicendum quod Caleb iſta fecit, ſicut patet Ioſue 15. Eſt tamen intelligendũ, q dicatur feciſſe oĩa hęc Ioſue, non q ipſe ea fecerit, ſed quia plura eorum ſub ducatu ſuo facta ſunt, & talia ei imputantur, vel paulo poſt facta ſunt, & propter

honorem magnum eius aſcribuntur ei, quia oĩa in eodem tempore videntur facta. Alioquin videtur impoſſibile ſaluari ſcriptura q̃n contrarietur, ſicut dicitur de Hebron, ita de Dabir intelligendum eſt. Nam Ioſue cap. 10. dicitur, ꝙ Ioſue de Hebron aſcendit in Dabir, & cępit eam, & vaſtauit: regem quoq; eius, & oĩa per circuitum oppida percuſſit. Quod intelligatur nõ fuiſſe factum tempore Ioſue vel ab ipſo: ſed per Caleb, & Othonielem. Attribuitur tamen Ioſue, quia facta ſũt hæc quaſi in ducatu ſuo, ſicut oĩa, quæ faciunt ſubditi, aſcribuntur dominis.

An hæc pugna fuerit facta ante Ioſue vel poſt mortem. *Quæſt. XIIII.*

QVAERET vlterius, dato quòd facta fuerint iſta per Caleb, & filios Iuda, & non per Ioſue, an ſuerint facta viuente Ioſue, quia ponuntur hæc Ioſue 15. Hic autem ponuntur per recapitulationem, ſicut ſępe fit recapitulatio in ſcriptura. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia hic in princ. cap. huius dicitur, quòd poſt mortem Ioſue & cęt. & continuatur totum hoc ſub eodẽ contextu, & ſatis apparet ex cõtinuatione literę, quòd oĩa iſta bella fuerint facta eodem tẽpore. Sed prima, q̃ narrantur hic neceſſe eſt fuiſſe poſt mortem Ioſue. Ergo etiã oĩa hæc de Dabir, & Hebron erunt poſt mortem Ioſue. Cùm autem dicitur, ꝙ iſta ponũtur Ioſue 15. Dicendum, ꝙ ponuntur per anticipationem. Scriptor enim libri huius non ſeruauit ordinem naturalẽ narrando, ſed artificialem: & cùm vidit alicui rei enarratę aliquid conuenire quãquam tempus illud non pateret, enarrabat illud; vnde Ioſue 15. cùm ageretur de vrbibus ſortis Iudæ, & Hebron, & Habir, quę pertinebant ad ſortem Iudę, egit ibi de illis. In quo conſiderã dum, ꝙ in quatuor locis repetitur iſta eadem hiſtoria, ſcilicet Ioſue 10. & 11. & 15. & hic in primo loco. Rõ fuit, quia ibi ponebantur omnes ciuitates inſignes, contra quas pugnauit Ioſue, vel contra quas ſub ducatu ſuo pugnatum eſt, & quia Hebron, & Dabir erant duę vrbes ſamoſę, quamquam non fuerint captę eo viuente, aſcribuntur ei, quia paulò poſt fuerunt. In ſecundo loco ponuntur iſtæ duę vrbes, quia ibi agitur de deletione gigantum. Et quia in vrbe Hebron & Dabir erant gigantes, quãquam illos non occideret Ioſue, fecit mentio, quia videretur pertinere ad ducatum ſuum. In tertio loco ponuntur, quia ibi enarrãtur oẽs ciuitates ſortis Iudæ: & quia Hebron, & Dabir pertinebant ad illam tribum, dictum eſt, quo modo acquiſitæ ſunt de manu hoſtium. Hic autem ponitur de eis, quia hic fuit locus proprius, ſ. quia nũc filij Iuda pugnantes contra hoſtes tribus ſuæ, cæperunt iſtas duas vrbes. Cauſa autem anticipationis, & recapitulationis in his omnibus eſt, quia ſcriptor fuit multo tempore poſt rem geſtam, & potuit mutare res iuxta arbitrium ſuum, vt ei viſum eſt expedire rebus enarratis: quod ſatis interdum legẽtium aĩos turbat. In Hebręo habetur hic. *Percuſſerit Cobmai, Hayman, & Sirai.* Scilicet filij Iſrael, qui ibãt cum Caleb, vel Iudas, & Simeõ percuſſerunt: quod tamen litera dicit Iudas pergens; dixit litera noſtra ad conuenientiam percuſſit. In Hebręo aũt idiomate ex barbarie eius nõ ſeruantur interdum numeri, nec perſonæ. *At inde perfectus.* Scilicet Iudas perrexit de Hebron, poſtquam deleuit habitatores eius. *Abiit ad habitatores Dabir.* Iuit de Hebron in Dabir: eo quòd iſtæ vrbes erant propinquæ, ſ. ambę in montanis Iudeæ erant. ſic patet Ioſue 11. ſ. In illo tempore venit Ioſue, & interfecit Enacim primo gigantes de mõtanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni mõte Iuda, & Iſrael. *Cuius nomen vetus erat Cariath ſepher,* Scilicet ꝙ nominabatur apud Hebręos ab introitu in terram Canaan Cariathſepher: & iſtud erat tempus

A antiquũ reſpectu ſcriptoris hui⁹ libri, qui fuit Samuel, poſtea abolitum eſt nomen vrbis, & vocata eſt Dabir. Sed aliquis dubitabit de nomine Cariath ſepher, quomodo potuit eſſe antiquum, quia eſt Hebræum: & non potuerũt Chananæi ante introitum Iſraelitarum impoſuiſſe illud. Reſpondendum eſt, ſicut reſpõſum fuit Ioſue 14. & 15. de Hebron, quòd vocabatur antiquitus Cariatharbe. Vel aliter, ꝙ nomen vetus non vocatur hic illud, quo vtebantur Chananęi ante introitũ Iſraelitarũ, ſed nomen Iſraelitę, quo ab initio ingreſſus ſui vſi ſunt, & iſtud fuit Cariathſepher. Nã mutato noĩe, quod apud Chananęos fuit, impoſuerũt nomẽ ſecundum cõſuetudinem linguæ ſuę Hebreę: & iſtud fuit Cariath ſepher: ſed quia poſt abolitum erat, & tẽ-

B pore ſcriptoris huius vocabatur Dabir, dixit ſcriptor, ꝙ nomẽ antiquum erat Dabir. *Ideſt ciuitas literarum.* Iſtud non eſt in Hebræo, ſed eſt expoſitio nominis poſita a tranſlatore. Nam Cariath ſepher eſt nomen compoſitum de quiriath, ideſt ciuitas, & Sepher, ideſt liber: ſed litera noſtrorum interpretum dixit ciuitas literarum, quia ornatus eſt. Hic eſt vnum dubium, ſ. quare vocatur Dabir ciuitas literarũ, de quo vide, q̃d diximus Ioſue 15. Etiam dato, quòd dicamus literas fuiſſe inuentas in vrbe Dabir, quæ literæ illæ eſſe poterant, declaratum eſt eodem c. Rabbi Dauid Chimhi dicit quòd Dabir vocabatur olim Cariath ſepher, ideſt ciuitas literarum quia Dabir in idiomate Perſico ſignificat id, quod Cariathſepher, ſ. ſcholam. Sed hoc non ſtat. Nam licèt con-

C tingat, quòd Dabir apud Perſas idem ſit, quod Cariathſepher apud Hebræos: tamen non eſt veriſimile, ꝙ a principio Hebręi impoſuerunt nomen idiomatis ſui illi vrbi, ſcilicet Cariathſepher, & imponerent nomẽ Perſicum ad ſignificandum. Sed dicendum, ꝙ Cariathſepher apud Hebræos fuit nomen antiquũ, poſtea vero ipſimet mutauerunt, & impoſuerunt nomẽ proprium Dabir, quod apud Hebræos nihil ſignat: ſicut nomina propria locorum apud nos rarò ſignificãt aliquid, ſed voces impoſitę ad placitum pro locis illis. *Dixitque Caleb: qui percuſſerit Cariathſepher.* Ex hoc patet, quòd Caleb erat dux belli, cùm propoſuerit capienti pręmium vrbem, contra quam pugnabatur. Vel, vt aliqui volunt, Cariathſepher erat ipſius Caleb, ſicut He-

D bron, non ſolùm viſus eſt petere eam, ſed etiã Dabir, & Anab: quia dixit da mihi montem iſtum, in quo Enacim ſunt vrbes magnæ, atque munitæ, ſi forte potero delere eos, Ioſue 14. Sed primũ veriſimilius eſt, eo quod ſcriptura nunquam poſtea commemorat aliquam vrbem datam Caleb niſi Hebron. *Qui percuſſerit Cariathſepher, & vaſtauerit eam.* Non intelligitur, ꝙ aliquis de Iſraelitis deberet percutere vrbem, ideſt oẽs habitatores vrbis, & vaſtare eos delendo, ſ. totaliter, quia hoc non poſſet quiſquã facere, ſed intelligitur de illo, qui primò irrumperet in vrbem, & inciperet occidere viros vrbis. Simile fecit Dauid: propoſuit. n. præmium ei, qui primo tangeret fiſtulas domatum, & percuteret Iebuſæũ, ꝙ fieret princeps belli, vt patet 2. Re.

E 5. & primo Parali. 11. hoc ſatis patet, quia Caleb cum toto exercitu peruenerat in Dabir: ideo non eſt veriſimile, ꝙ vnus vir permitteretur pugnare cõtra vrbem, etiam ſi ſecum alios collegas haberet. Sed intelligitur de exiſtentibus in acie, quis prior irrumperet in hoſtẽ. *Dabo ei Axam filiam meam vxorem.* Iſtud propoſuit Caleb tanquam magnum pręmium, putans quòd quilibet de Iſrael ſatis conaretur ad irruptionem vrbis, vt haberet Axam in vxorem. Hoc autem, quia illa erat filia ducis Iuda: non enim erat tunc in tota tribu Iuda aliquis vir tam honorabilis. Hic eſt vnum dubium, ſcilicet. An ex hac promiſſione Caleb, teneretur Axa ſuſcipere in virum illum, qui percuſſiſſet Dabir. De quo reſponſum eſt Ioſue 15. capit. *Cumque cepiſſet*

eam Othoniel. Iſte fuit poſtea Iudex primus in Iſrael, & F liberauit Iſraelitas de manu regis Meſopotamię, infra 3. cap. *Filius Cenez.* Aliqui volunt, Cenez eſſe nomē viri patris, & alij nomen matris Othoniel, & ab illo vocatur Ioſue Cenezeus. Andręas vult autē, quòd Cenez, nō ſit nomen progenitoris immediati, ſed alicuius diſtantis. *Frater Caleb minor.* Ideſt inter omnes fratres Caleb minor erat Othoniel, & exprimitur hoc, quod erat frater Caleb ad ſignificandum quomodo non obſtante propinquiſſima cognatione, accepit in vxorem Axam filiam Caleb. *Dedit ei Axam filiam coniugem.* Quia promiſerat, & noluit infringere promiſſionem: quia forte iuramento vallata fuerat. Hic eſt vnum dubium, ſcilicet an peccauerit Caleb dando filiam in vxorem fratri ſuo, & an peccauerit Othoniel G ſuſcipiendo eam, & Axa conſentiendo ſe illi copulari: de quo reſponſum eſt Ioſue decimo quinto capit. *Quam pergentem in itinere monuit vir ſuus.* Illud non fuit immediate poſt captam vrbem, ſed aliquanto tempore poſt. Interponitur tamen hic, quia non fuit ali' locus conueniens ad interponendum illud, cùm alibi iam non tractetur de Caleb, Othoniele, & Aza. Et iſta eſt cauſa anticipationis, & recapitulationis ſępiſſime in ſcripturis, ſcilicet vt res pertinentes ad eandē materiam non ponantur ſeorſum, & diſperſim, ita vt ſenſum turbent, colliguntur ſimul, & ponuntur ante tempus ſuum vel poſt, ita vt dum vult ſcriptor euitare narrationis obſcuritatem ex diſpoſitione rerum ad idem perinentium, inducit legentium perturbationē H ex mutatione temporum. Melius tamen fuit incidere in ſecundum euitando primum, quàm è contrario. Ideo ſcriptura modum iſtum tenuit: nec ſolùm in ſacra ſcriptura hoc fit, ſed etiam in ſecularibus hiſtoriis hoc ſeruatur. In Hebręo habetur. *Qua pergens in itinere monuit virum ſuum.* Scilicet quòd ipſa ſuaſit viro, quòd peteret a Caleb. Litera tamen noſtra poſuit, ꝙ vir monuerit eam, eo quòd ſequitur infra, quòd ipſa petierit: & hoc veriſimilius eſt. Litera tamen Hebraica eſt barbara nimis, & interdum ponit maſculinum pro fęminino, & interdum è contrario. Sic patet Exo. trigeſimo ſecundo vbi ponitur in Hebræo *Anoua guedola.* vbi litera noſtra dicit, peccaſtis peccatum maximum: tamen anoua guedola eſt fęmininum, ac ſiquis I diceret in Latino, peccaſtis peccatā maximam. Nā ſi ī Hebręo deberem' ponere per maſculinū, vel neutrū, diceretur (anon gadol) ideſt peccatum magnum. *Vt peteret à patre ſuo agrum.* Eo quod dotauerat Caleb filiā ſuam: ſed hęreditas tradita erat ſterilis, ſcilicet arens, vt patet infra. *Quę cum ſuſpiraſſet ſedens in aſino.* Ipſa ibat equitans per viam, & quia volebat petere ſuſpirauit. In Hebręo habetur. *Quæ cum inclinata fuiſſet in aſino.* Litera tamen noſtra poſuit ſuſpiraſſet, eo quòd Caleb motus eſt ad quærendum quid haberet filia ex eo, quod fecit ipſa. Si tamen ſolùm ſe inclinaſſet in aſino, non fuiſſet cauſa motiua ad quærēdum quid haberet. Etiam quia ipſa faciebat iſta ſigna, vt conuenirent petitioni ſuæ. Quòd tamen inclinaretur in aſino, non K faciebat aliqualiter ad petitionem ſuam: ideo non ſe inclinauit, ſed ſuſpirauit. Et cum hoc ad idem redit, ſcilicet quòd inclinauit ſe in aſino, ideſt fecit quendā motum corporis, qui monſtrat ſolicitudinem. Et tūc ſuſpirauit. Hoc intendens Ierony. mutauit literā Hebraicam ad explanādum magis. Si tamen velimus dicere ſecundum literam Hebraicam, poterit dici, quòd Axa inclinauit ſe I aſino, ſcilicet quòd ipſa volebat petere aliquid a patre, & quia petentes debent eſſe ſupplices, ipſa voluit ſe inclinare, & exibuit quendam modum reuerentiæ in aſino exiſtens. Et tunc videns pater, quòd humiliaretur, & neſciens ad quid hoc eſſet, dixit ei· Quid habes?

Anticipationis cauſa, & recapitulationis i ſacris literis.

Quare Axa ſuſpirauit antequam peteret a patre ſuo agrum. Quęſt. XV.

QVAERET aliquis, quare Axa ſuſpirauit, antequam peteret. Reſpondendum, quòd ipſa volebat petere agrum, ad quod voluit tenere modum artificioſum, & viſum eſt, quòd deberet ſuſpirare. Proficiebat autem ſuſpirium ad tria. Primò ad reddendū animum patris attentum. Nam in petendo non paruas habet vires eorum, à quibus petitur ad audiendum ſaltem attentos fore animos. Nam vbi attentio nō eſt, perſuaſio quāquā efficaciſſima locum nullum habet. Cùm autem vidit Caleb filiam ſuſpirantem putans aliquid magnum eſſe, attendit quid dictura foret. Secundò fecit hoc, vt tolleret ſibi verecundiam. Nam quòd ipſa inciperet petere nullo pręcedente verbo patris ſui, erat ſibi magnus rubor, ideo voluit inducere patrem, vt prius loqueretur, & ſic auferretur illi materia erubeſcendi. Ad hoc autem ſuſpirauit, vt pater inquireret, quid hoc eſſet, & ſic ipſa cœpto eloqo poſſet continuare ſermonem, & ſic factum eſt. Nam immediatè vt ipſa ſuſpirauit, pater inquiſiuit, quid hoc eſſet. Tertiò fecit hoc, quia volebat oſtendere animum ſuū nimis motum ad ea, quæ petebat, vt pater intelligens eam ex magno deſiderio petere, facilius condeſcenderet ad petita. Suſpiria autem profunda cordis indicatiua ſunt magni deſiderij: ideo conueniens erat, ꝙ ſuſpiraret: Nam aliàs videretur leui motu hoc velle, & fortaſſis pater non aſſentiret. *Dixit ei Caleb, quid habes.* Satis vidit Caleb, quòd ſuſpiria iſta non erant inutiliter fuſa: ideo petiuit, ad quid emitterentur. *At illa.* Ideſt illa illico ſubiunxit quaſi ſumpta iuxta loquendi, & captata opportunitate. *Da mihi benedictionem.* Ideſt fac mihi gratiam: Benedictio enim ſignificat multiplicationem in rebus: ſic patet ſecundæ Corinthio. nono capit. ſcilicet: Qui parcè ſeminat, parcè & metet: qui in benedictionibus ſeminat, de benedictionibus & metet. Et ſic opponitur ibi parcitas, & benedictio: parcitas tamen eſt auaritia, vel diminutio: ideo oportet, quòd benedictio ſit liberalitas, vel abundantia: & quia gratia fit ex liberalitate cùm non ſit gratia, quod ex debito veniat, vt patet ad Romanos vndecimo capitulo, vocatur omnis gratia benedictio. *Quia terram arentem dediſti mihi.* In dotem, ſcilicet quando tradidit eam Othonieli. Ioſue decimoquinto dicitur, terrā auſtralem, & arentem dediſti mihi, & hoc, quia auſtralis pars eſt ſicca. Vel quia ventus auſtralis in terram Chanaan eſt ſiccus. *Da & irriguam aquis.* Ideſt etiam iunge terram, quæ poſſit irrigari fontibus, vel fluminibus, vt non ſit dos mea penitus infructuoſa.

Benedictio in rebus multiplicationem ſignificat.

Quomodo petiuit Axa terram irriguam aquis, cùm in terra Chanaan nulla talis eſſet. Quæſt. XVI.

QVAERET aliquis, quomodo petiuit Axa terram irriguam aquis. Nam in terra Chanaan nulla talis eſt. Sic patet Deuteronomij vigeſimoprimo, cùm dixit Moyſes ad Iſraelitas: terra, ad quam ingredieris poſſidendam, non eſt, ſicut terra Aegypti, de qua exiſti, vbi iacto ſemine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ: ſed montuoſa eſt, & campeſtris de coelo expectans pluuias. Aliquis reſpondebit, quòd Axa non petiuit terram irriguam aquis, ſcilicet aquis fluuialibus, vel fontalibus: ſed terram, quæ cęleſti irrigaretur pluuia. Nam in terra, quam acceperat, non compluebatur. Sed hoc nullo modo ſtat, quia accipiendo hoc modo irriguum, omnes terræ exiſtentes in regione Chanaan ſunt ęqualiter irriguę, cùm cęlū ęqualiter ſe habeat ad illas quātū ad emiſſionem pluuiarū, & non euenit hoc ex conditione terræ.

Item

Item patet hoc magis ex litera Hebraica, quę dicit. *Da mihi canales, vel alueos aquarum*. Sed hoc non pertinet ad pluuiam: ideo oportet, quòd intelligatur, ꝙ peteret terram irriguam fontibus, vel fluuijs. Dicẽdum igitur, quòd Axa peteret à patre terram irriguã aquis fluuialibus. Cùm autem arguitur, quòd non erat terra Chanaan, ſicut terra Aegypti, in qua ducuntur aquæ irriguæ: dicendum, quòd inter Aegyptum & terram Chanaam erat magna differentia. Aegyptus quippe cùm declinet nimis contra torridam zonam nullas niues habet, pluuias autem rariſſimas, ita vt nihil de terræ naſcentibus cœleſti nutriantur aqua, ſed omnia fouentur educta aqua de Nilo. Creſcit enim Nilus certis temporibus ad magnam multitudinẽ, ſcilicet ad decem, & ſex cubitos, & ad viginti, vel minus ſecundum varietatem annorum ſuper alueum ſuum. Sunt autem facti aquęductus magni, quaſi fluuij, ꝑ quos educuntur aquæ, & cùm ſit tota terra Aegypti plana, faciliter irrigatur illa aqua Nili. Terra autem Chanaan non ſic irrigatur propter duo. Primò propter indiſpoſitionem terræ; quia non eſt plana, ſicut Aegyptus. Et hoc ſignificauit Moyſes, cùm dixit in allegata auctoritate: ſed montuoſa eſt, atque campeſtris de cęlo ſpectans pluuias. Secunda cauſa eſt, quia terra Chanaan non eſt inops pluuiarũ, ſicut Aegyptus, eo quòd non tantum appropinquat ad torridam zonam, ſed habet pluuias, ſicut aliæ terræ exiſtẽtes in tertio, vel quarto, & quinto climatibus. Hoc tamen non obſtante in aliquibus locis terræ Chanaã fit irrigatio ad maiorem pullulationem fructuum, vel quia interdum non ſunt aquæ copioſæ de cœlo. Sic enim fit in alijs locis, quæ ſunt in quinto climate, in quibus maior pluuiarum copia eſt. Et in hoc aliqualiter eſt terra Chanaan ſimilis terræ Aegypti. Sic patet Gen. 13. cùm dicitur de terra Sodomorum. Eleuatis itaque oculis Loth, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuerſa irrigabatur antequam ſubuerteret dominus Sodomam & Gomorram, ſicut Paradiſus domini, & ſicut Aegyptus. Ergo non erat terra Chanaan totaliter diſſimilis Aegypto. Et ſic Axa petiuit terram irriguam, vt fœcundior eſſet. Iſta enim erat cauſa, quare terra Iericho eſt vberior reliqua terra Chanaan, vt ait Solinus in Polyhiſtor: ſcilicet quia irrigatur Iordane educto per alueos, cùm ſit in regione Iordanis, vt patet Gen. 13. *Dedit ei Caleb irriguum ſuperius, & irriguum inferius*. Videns Caleb iuſtè petijſſe filiam, conceſſit quod voluit. In Hebræo dicitur. *Dedit ei Caleb canales ſuperiores, & canales inferiores, vel inferius*. Quod ad idem redit, quia canalis eſt aquęductus, & iſtud ꝑtinet ad omnem terram irriguam. Dicitur autem irriguum ſuperius, & inſerius, ideſt agros irriguos, qui erant ſupra eos, quos ꝑius conceſſerat, qui erant arentes: dedit quoq; alios agros irriguos infra primos agros arentes. Vel aliter dedit irriguum ſuperius, & inſerius, ideſt dedit ei aliquos agros irriguos in collibus, & alios irriguos in vallibus. Et iſtud magis conſonat. *Filij autem Cinæi*. Hic ponit aliarum tribuum profectus, poſtquam dictũ eſt ſpecialiter de profectu Caleb. Et redit hiſtoria ad bella facta per tribum Iudæ, de quibus ſupra cœperat, & poſtea rẽdit ad ea, quæ fecerunt aliæ tribus, & dicitur. *Filij autem Cinæi*. Interponitur de iſtis, eo quòd hic agebatur de tribu Iuda, & iſti aſcenderunt cum filijs Iudę in ſortem ſuam, vt hic patet. Sunt autem filij Cinæi filij Iethro cognati, vel ſoceri Moyſi, qui vocatus eſt multis nominibus, ſcilicet Iethro, vt patet Exod. 18. & Raguel Exo. 2. vbi vocantur ſeptem filiæ ſacerdotis Madian, quarum vnam accepit in vxorem Moyſes, & ille erat Iethro. Vocatur etiam Ieter Exo. 4. vocatur etiam Obab Num. 10. vocatur etiam Cin, Num. 24. ſcilicet ſi electus fueris de ſtirpe Cin, ideſt de ſtirpe

Terra Chanaan non irrigat, ſicut Aegyptus ꝓpter duo.

Iethro multis nominib' vocabatur.

A Iethro. Et inde vocantur Cinęi hic iſti poſteri Iethro, & infra 4. cap. *Cognati Moyſi*. Ideſt ſoceri. Non enim erat cognatus eius, ſed ſocer, quia Moyſes filiam illius cœpit vxorem, vt patet Exo. 2. cap. *Aſcenderunt de ciuitate palmarum*. Iſta eſt ciuitas Iericho, quæ vocatur ciuitas palmarum, quia regio omnis circa eam palmis, & vineis, & alijs generibus præcioſiſſimarum arborũ referta eſt, vt eam laudat Solinus in Polyhiſtor. cap. de Iudęa. Et non eſt alia ciuitas in terra Chanaan, apud quam palmæ ſint. Solebant enim eſſe in magna copia in valle Sodomorum, vbi erant illæ quinque ciuitates, quarum quatuor infelici incendo conflagrarunt. Poſtea autem nec ſigna quidem opulentiæ illius relicta ſunt. Sic enim dicitur Gen. 13. Vniuerſa regio B circa Iordanem irrigabatur antequam ſubuerteret dominus Sodomam, & Gomorram, ſicut Paradiſus domini, & ſicut Aegyptus. Quòd autem Iericho ſit ciuitas palmarum, patet Deut. 34. cap. cùm dicitur: Vſque ad nouiſſimum mare, & auſtralem partem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum vſq; Segor, ideſt Iericho eſt ciuitas palmarum, quia ponuntur iſta ibi, vt exponens, & expoſitum.

Iericho quare palmarum ciuitas nuncupetur.

Quomodo Iethro filij in palmarum ciuitatem cum filijs Iuda eſſe potuerint, cùm ipſi non venerint in terram Iſrael. Quaſt. XVII.

QVAERET aliquis, quomodo filij Iethro C potuerũt eſſe in ciuitate palmarum cum filijs Iſrael. Nam ex hoc videretur, quòd Iethro venerit cũ Moyſe in terram Iſrael, & duxerit ſecum cognationem ſuã. Sed falſum eſt, q̃a licèt hoc oraret Moyſes, non acqeuit Iethro, vt patet Num. 10. & Exo. 18. Dicitur, ꝙ Moyſes dimiſit Iethro ſocerum ſuum, q̃ dimiſſus redijt in terram ſuam. Sic probatum eſt Num. 10. Reſpondendum, quòd Iethro non venit cum filijs Iſrael per deſertum in terram Chanaan, ſed cum ſtetiſſet in deſerto mõtis Sinai cum Moyſe, redijt inde in terram ſuam Madian, vt ibi moraretur, quia cùm ipſe eſſet ſenex, & ſciret Hebræos toleraturos eſſe multos labores acquirẽdo terram de manibus hoſtium fortiſſimorum, noluit in ſenectute ſua videre dolorem, & quotidianã D ſolicitudinem. Nam priuſquã veniret tempus fruẽdi bonis rebus ſumma pace compoſitis, credidit ſe moriturum: ideo id modicum temporis, quod ſibi cõceſſum putabat, volebat potius in natali ſolo tranquillè agere inter ſuos. Cùm autem mortuus eſt, quod fuit ante annum quadrageſimũ manſionis Iſraelitarum in deſerto: ſciens ſocerum ſuum, & nepotes principes gentis tam magnæ Hebræorum, cui confidebat omnes hoſtes ſubdendos, ſicut colligitur ex verbis eius Exo. 18. iuſſit poſteris ſuis, quòd irent cum Iſraelitis in terram Chananæorum, vt ibi ſuſciperent ab Iſraelitis bonum, quod promiſerant facere ipſi, vt patet Nu. 10. ſcilicet. Quidquid optimum fuerit in opibus, quas dominus Deus noſter traditurus eſt nobis, dabimus tibi. E Cuius iuſſa explentes, ſepulto patre in terra Madian, tota cognatio venit ad Iſraelitas manentes in deſerto, & ibi fuerunt cum eis quouſque introirent in terram Chanaan, & tunc cœperunt habitare Cinæi in ciuitate palmarum. Vel fortè dicendum, quòd filij Iethro habebant animum manendi in terra Madian, in qua fuerant progenitores ſui, poſtea tamen anno quadrageſimo ab exitu de Aegypto Deus iuſſit Iſraelitis, ꝗ delerent Madianitas, vt patet Num. 25. & 31. capitulo. Et tunc Moyſes condolens progeniei filiorum ſuorũ, fecit vocari totam cognationem Iethro, vt confugeret ad Iſraelitas, & venerunt ad eos. Primum tamen veriſimilius eſt. Dicitur autem, quòd aſcenderunt de ciuitate palmarum, non quòd ante hoc in ea habitarent,

rent, quia Ioſue poſuerat maledictionem ſiquis ædificaret Iericho, poſtquam ſub anathemate deleta eſt Ioſue ſexto, ſed habitabant in viculis, & territorio vrbis illius: ideo dicebantur habitare in ea. De iſta ciuitate Palmarum dicit Rabbi Dauid Chimhi, & cœteri Iudæi, quòd erat Iericho.

Quomodo Cinæi filij Iethro in Iericho, vel in eius territorio habitare potuerunt. Quæſt. XVIII.

QVAERET aliquis, quomodo Cinęi filij Iethro potuerunt habitare in Iericho, vel in territorio eius, quia iſta vrbs pertinebat ad tribum Beniamin, & illi non permitterent eam alijs: hoc patet Ioſ. 18. Reſpondet Rabbi Dauid Chimhi, & alij Hebręi, quòd Iericho erat terra fœcundior totius terræ Chanaan, & diffinitum erat, quòd illa pars maneret indiuiſa, & daretur illi tribui, in cuius ſorte Deus eligeret ſanctuariũ ſibi conſtrui. Et quia poſtea conſtructum eſt templũ in Ieruſalem, quæ ad tribum Beniamin pertinebat, data eſt Iericho viris de tribu Beniamin. Et quoniam 480. anni fluxerunt ab exitu de Aegypto, vſque ad cõſtructionem ſanctuarij, vt patet 3. Reg. 6. cap. & 40. annis manſerunt Iſraelitæ in deſerto: manent 440. anni, quibus dicunt poſſeſſam fuiſſe ciuitatem Palmarum à filijs Iethro, quoſq; daretur filijs Beniamin. Sed hoc non ſtat, primò, quia dicunt, quòd diffinitum erat, nè diuideretur Iericho, ſed maneret in dubio pro tribu illa, in cuius ſorte cõſtrueretur tabernaculum. Nam ex diuiſione facta tempore Ioſue ponitur iſta ciuitas, & fuit data filijs Beniamin, vt patet Ioſue 18. Item cùm dicunt, quòd 440. annis poſſeſſa eſt Iericho à filijs Iethro, non ſtat, quia tunc neceſſe eſſet, quòd poſſediſſent eam vſque ad primum annum fabricationis templi Salomonis. Sed falſum eſt, quia nunc poſt mortem Ioſue pauco tempore receſſerunt de loco ipſo filij Iethro cum filijs Iuda in deſertum ſortis ſuæ, vt patet in litera. Sed aliquis dicet, quòd Cinęi nunc receſſerunt de vrbe Palmarum, & tamen poſt modicum tempus redierunt ad illam, & manſerunt ibi vſque ad fabricationem templi. Sed etiam hoc non ſtat, quia quædam pars Cinæorum habitauit in terra Galilæę apud ciuitatem Cedes, vt patet infra 4. capit. Ibi quippe moratus eſt Aber Cinęus recedens à cœteris Cinæis. Cędes verò, apud quam habitauit eſt terra Galilæę, vt patet Ioſ. 10. & 19. Alia autem pars Cinæorum morata eſt in parte auſtrali terræ Chanaan, in extremitate ſortis Iudæ, apud deſertum, in quo morabantur Amalechitæ. Ideo quando Saul iuit ad delendum Amalechitas, dixit Cinæo, quòd recederet de medio Amalechitarum, nè inuolueret eos cum Amalechitis 1. Regum 15. cap. ergo tunc non morabatur in terra Iericho, ſed in ſorte Iudæ, & hoc magno tempore ante ædificationem ſanctuarij. Ideo non manſerunt filij Iethro 440. annis in ciuitate Palmarum. Dicendum igitur, quòd Cinæi habitabant in ciuitate Palmarum tunc, quando aſcenderunt cum filijs Iuda, & manſerunt poſt hoc ſemper in ſorte Iudę apud terram Amalechitarum: præter Aber Cinæum, & ſtirpem ſuam. Iſte quippe recedens à cęteris habitauit in ſorte tribus Nephthali, apud vrbẽ Cedes, vt patet inf. 4. c. ante hoc autem manſerunt in territorio ciuitatis Palmarum. Et poterant ibi manere dupliciter. Primò, quia vſque ad illud tempus quaſi manebant ſine præiudicio alicuius ibi. Nam à principio acquiſita terra non erat diuiſa, ſed habitabant Iſraelitæ hic, & ibi pro arbitrio eorũ. Et quia tunc ciuitas Palmarum non pertinebat ad aliquam tribum, nulli præiudicabant Cinæi ibi habitantes. Poſt autem diuiſa terra paruo tempore manſerunt ibi Cinæi. Nam iuerunt cum filijs Iuda in ſortem ſuã.

F Ita parum præiudicare poſsẽt viris de tribu Beniamin. Aliter reſponderi poteſt, quòd Iſraelitæ conuenerant inter ſe, quòd in quacunque parte terræ, in cuiuſcunque tribus ſorte habitare vellẽt Cinæi, poteſtatem haberent, & hoc, quia Moyſes, qui erat princeps populi, hoc promiſerat Iethro dicens: Cunque nobiſcum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas traditurus eſt nobis dominus, dabimus tibi, vt patet Num. 10. cap. Sed Iſraelitæ nullo modo præterirent ꝑmiſſa Moyſi, quia obſeruabant verba eius, ſicut verba Dei: Ergo ipſi facerent, ſicut promiſit Moyſes, permittẽtes eis habitare vbicunque vellent. Et quia à principio placuit eis morari in ciuitate Palmarum, quæ erat virorum Beniamin, non prohibuerunt eos filij Beniamin.

G Nunc verò potius voluerunt manere in ſorte Iudæ: ideo aſcenderũt cum filijs Iuda in deſertum ſortis ſuæ. Et q̃a poſtea vni de Cinæis nomine Aber placuit morari in ſorte Nephthali apud vrbem Cedes: receſſit à cęteris fratribus ſuis, & habitauit ibi, vt patet infra 4. c. *Aſcenderunt cum filijs Iuda.* Quia placuit eis magis morari cum his, quàm cum alijs tribubus. Hebræi dicũt, quòd iuerũt cum filijs Iuda propter Othonielem, qui erat de tribu Iuda, & erat eruditiſſimus in lege. Sed non eſt rationabiliter dictum, quia Leuitæ erant eruditi in lege: eo quòd ſemper vacabant lectioni, & nũquam agriculturæ, nec alijs operibus. Laici verò & agriculturæ & bellis, cœteriſque occupationibus vacabant. Ideo omnem legis peritiam à ſacerdotibus,

H & Leuitis Deus iuſſit requiri Malach. 3. ſcilicet: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem exquirent de ore eius: quoniam angelus domini exercituum eſt. Potius ergo iuiſſent ad aliquem locum, in quo eſſent ſacerdotes periti, quàm ad Othonielem. Sed aliqua alia cauſa foret, vel quia magis placuit eis tribus Iuda ad cohabitandum. *In deſertum ſortis eius.* Ideſt deſcẽderunt ad habitandum in deſerto ſortis Iudæ. Non eſt autem intelligendum, quòd tota ſors Iudæ eſſet deſertum: ſed quædam pars eius circa Iordanem, & ad extremitatem meridianam, & in hac parte manere voluerunt Cinæi. Quod patet, quia Amalechitæ morabantur extra terram Iſrael in deſertis Arabiæ, & Cinæi erant in terminis eorum. Vnde quando Saul iuit cõ-

I tra Amalechitas, dixit Cinęis: Abite, & recedite de medio Amalech, nè inuoluam vos cum eis. 1. Reg. 15. c. Voluerunt autem Cinæi partem iſtam deſerti, vt eſſẽt diuiſi à toto Iſrael, & haberent terram quaſi liberam ſeorſum. *Quod eſt ad meridiem Arad.* Iſta eſt quædam terra, quæ vocatur Arad: cuius erat rex ille, contra quẽ pugnauerunt Iſraelitæ: de quo Num. 21. cap. Sciendum autem, quòd iſta terra Arad, quanquam poſſideretur à Chananæis, cùm dicatur Chananæus rex Arad Num. 21. tamen non erat pars terræ Chanaan: Quod patet, quia Iſraelitæ introierunt in terram regis Arad, & deleuerunt vrbes eius Num. 21. Et tamen nõdum dicebantur eſſe in terra Chanaan. Nam tunc per terram illam tranſiſſent in reliquam terram Chanaan, tamen poſt deletam terram regis Arad, orauerunt Iſrae-

K litæ, vt rex Edom permitteret eis tranſitum, & noluit. Deinde circuierunt montem Seir, ideſt terræ Edom longo tempore, Deuter. 2. & Num. 21. Poſt autẽ tranſierunt per terram Moabitarum, & per terram duorũ regum Amorrhæorum, Deut. 2. quouſque peruenerunt ad Iordanem, & tunc introierunt in terram Chanaan: Ergo exiſtentes in terra Arad, non erant in terra Chanaan. Item, quia Deus dixit, quòd nullus de viris illis, qui murmurauerant in Cadesbarne, intraret in terram Chanaan, nec videret eam, Num. 14. Multi tamen de illis ſteterunt in terra regis Arad, cum non mortui fuerint omnes vſque ad torrentem Zared, vt patet Deut. 2. & tamen prius ſteterunt in terra Arad,

quàm

quàm in torrente Zared, vt patet Num. 21. cap. Ergo non erat Arad terra Chanaan. Erat autem iſta terra Arad apud terram Amalechitarum. Nam ambę gētes pugnauerunt ſimul contra Iſrael, & de ambabus dicitur, quòd habitabant in montibus eiſdem, vt patet Num. 13. ſcilicet. Deſcendit Amalechites, & Chananæus, qui habitabant in montibus. Et hoc ſatis conuenit: nam Cinæi habitabant iuxta Amalechitas, vt patet 1. Reg. 15. Chananæi tamen terrę Arad morabantur apud Amalechitas; ideo ſatis coaptatur, quòd Cinæi habitarent apud terram Arad. Dicitur autem, quòd erat deſertum Iudæ ad meridiem Arad, id eſt ꝙ pars meridiana deſerti huius declinabat verſus Arad, & nō quòd deſertum eſſet meridianum reſpectu terræ Arad; quia tunc ſequeretur terram Arad eſſe intra terram Chanaan, & quod neceſſariò accederent prius Iſraelitæ ad aliquam partem terræ Chanaan, quàm ad terram Arad: quod falſum eſt. *Et habitauerunt cum eo.* Scilicet cum Iuda, quia cum hac tribu eligebāt potius habitare. *Abijt autem Iudas cum Simeone fratre ſuo.* Scilicet ad pugnandum contra Chananæum. Vocantur autē Iudas, & Simeon fratres ex cauſa ſupra aſſignata. *Et percuſſerunt ſimul Chananæum.* Scilicet vno bello deleuerunt eum, quia non pugnauerunt ſæpe, vel p multas partes. *Qui habitabat in Sephaath.* Nomen vrbis eſt pertinentis ad ſortem Iudæ, quamquam non ponitur in catalogo vrbium ſortis Iudæ, ſicut multæ aliæ vrbes ſubticentur ibi, & in deſcriptione ſortium aliarum tribuum. *Et interfecerunt eum.* Scilicet Chananæum nō dimittentes quemquam viuere. In Hebræo dicitur. *Et deſtruxerunt eam.* Scilicet ciuitatem Sephaath, ſcilicet non ſolùm percuſſerunt Chananæos terræ illius, ſed etiam ciuitatem deſtruxerunt. Eſt autem intelligendum, quòd non deſtruxerunt eam ponentes eam in æternum non habitādam, ſicut erat de vrbibus, quę ſubijciebantur anathemati, vt fuit Iericho, & Hai: ſed deſtruxerunt, & fortè combuſſerunt eam, vt excluderent inde habitatores, ſicut fecerunt Ieruſalem. Nam totam ciuitatem ſuccenderunt, ſupra in litera. *Vocatumque eſt nomen loci Horma, id eſt Anathema.* Id eſt ciuitas illa vocata fuit poſteà Horma, quando fuit deſtructa. Quia herem eſt in Hebræo ſeparatio, vel anathematizatio. Erat iſtud anathema, vt nemo habitaret in ea in æternum, ſicut fuit de Iericho. Vel fortè nihil de his, quæ in illa erant, acciperetur: ſed omnia cremarentur ad honorem Dei.

Quare ciuitas Sephaath ſuppoſita fuerit anathemati. Quæſt. XIX.

QVAERET aliquis, quare iſta ciuitas fuit ſuppoſita anathemati. Aliquis dicet, quod fuit poſita ex eadem cauſa, ex qua ciuitas Iericho. Sed non ſtat, quia ciuitas Iericho anathematizata eſt quantum ad homines, vt applicaretur totaliter ad cultum Dei, quia erat ſicut primitiæ de labore Iſraelitarum. Nam ille erat primus locus, quem accipiebant in terra Chanaan. Etiam, quia Iericho fuit tradita miraculoſius Iudæis, quàm aliquis locus totius terræ Chanaan, vt patet Ioſue ſexto. De vrbe Sephaath nihil illorū erat: ideo non fuit ſubiecta anathemati ex hac parte. Nec etiam eſt dicendum, quod anathematizaretur eadem ratione, qua aliquæ vrbes Iudæorum, de quibus Deut. 13. Quia illud ſolùm erat in ciuitatibus, quę iam erant Iudæorum, & declinabant ad idolatriam. In ciuitatibus Chananæorum, vel aliarum gētium nō tenebat illud. Aliquis poteſt dicere, quod fuit poſitum anathema ex voto, ſcilicet quòd pugnauerunt filij Iuda contra viros Sephaath, & fortè non potuerunt præualere, vel victi ſunt, & obligarunt ſe voto dicentes: ꝙ ſi

A Deus traderet vrbem illam in manus eorum, ſubijcerent eam anathemati. Sic factum eſt de terra Arad. Nam Chananæi pugnantes ibi contra Iſrael, vicerunt, & tulerunt prędam. Iſrael autem voto ſe obligans ait: ſi tradideris populum iſtum in manus meas, delebo vrbes eius. Num. 21. Sed etiam hoc non ſtat, quia litera ſignificat contrarium dicens, quod percuſſerunt Chananæum ſimul, id eſt vnico bello, & quaſi ſine labore. Reſpondendum, quòd cauſa non apparet: ſed ſatis dici poteſt, quòd fuit ad reddēdum Deo gratias de modo captionis vrbis, quia ſine aliquo labore eam cęperunt, quod eſt ſimul accipere eam: ideo in munus eam dederunt Deo, quia non potuiſſent ſic faciliter eam capere, niſi Deus ſpecialiter adiuuiſſet illos. *Cepitque*

B *Iudas Gazam.* Id eſt Iudas, & Simeon cœperunt eam. Nominatur tamen Iudas ſolus, quia Simeon erat vocatus ſolùm in adiutorium, & Iudas erat principaliter pugnans. Iſta ciuitas eſt vna de quinque metropolibus Phyliſthinorum, regem habens, vt patet Ioſue 13. Et erat in ſorte Iudæ, vt patet Ioſue 15. Nunc autem pugnauit Iudas contra illam.

Quomodo ſtare poſſit, quòd Iudas Gazam cœperit, cùm eſſet de terra Phyliſthinorum. Quæſt. XX.

QVAERET aliquis, quomodo poſſit ſtare, quòd Iudas ceperit Gazam, quia Gaza erat vna de quinque ciuitatibus Phyliſthinorum, quæ apud eos mane-

C bant non ſolùm nunc, ſed etiam tempore Samuelis, & Saul, vt patet 1. Reg 6. cùm principes iſtarum quinque vrbium obtulerunt quinque anos aureos, & totidem mures: ſed etiam nunc manebant, quia Deus dixit, quòd reliquerat eas, vt erudirentur Iſraelitæ ad certandum cum Chananæis, & ſubditur quinq; ſatrapas Phyliſthinorum, & omnē Chananæum, & tamen Gaza erat vna ciuitas ſatraparum 1. Reg 6. ergo non cęperunt eam nunc filij Iuda. Aliqui reſpondent, quod Iudas non cępit vrbem Gaza, licèt confinia eius, ſcilicet agros, & rura, & hoc tenēt Nicolaus. Sed hoc nimis eſt alienum à litera, quæ dicit, quod Iudas cœpit Gazam. Aliter dici poteſt, & melius, quod Gaza capta eſt à filijs Iuda nunc. Cùm autem obijcitur, quod

D erat in poteſtate Phyliſthinorum poſt: reſpondendū, quòd Gaza, & aliæ ciuitates Phyliſthinorum aliquando erant in poteſtate Phyliſthinorū, & aliquādo in poteſtate Iſraelitarum. Nam erant bella continua inter eos, & præualentibus Phyliſthinis manebāt iſtæ vrbes apud eos, cùm verò præualebant Iſraelitæ, auferebant eas de manu Phyliſthinorum, & ſic variabantur: ſic patet 1. Reg. 7. cùm dicitur de Samuele, ꝙ facta eſt manus domini ſuper Phyliſthinos cunctis diebus Samuelis, & redditæ ſunt vrbes quas tulerant Phyliſtæi ab Iſrael ab Acharon, vſque Geth, & terminos ſuos. Et ſic non eſt inconueniens, quòd nunc Acharon, Gaza, & Aſcalon caperentur à filijs Iudæ, & denuo redirent ad Phyliſthinos. Sed adhuc arguetur, quòd nunc non eſ-

E ſent in manu Iſraelitarum, quia ſequenti cap. dicitur, quòd Deus dimiſit quinque ſatrapas Phyliſthinorum, & omnem Chananæum, &c. vt Iſraelitę haberent cōſuetudinem prælaindi, & Gaza, Aſcalon, & Geth erāt tres de metropolibus ſatraparum iſtorum: ergo non fuerunt nunc captæ. Reſpondendum eſt, quod iſtæ ciuitates captæ fuerunt, ſicut hic dicitur, quia aliter nō poteſt ſaluari litera. Et cùm dicitur, quod Deus dimiſit iſtas ciuitates: dicendum, ꝙ iſtud fuit dictum ante captionem. Nam, quamquam hic ponantur ea, quæ habentur hic ante ea, quæ habentur in ſequenti capit. tamen illa fuerunt facta ante quædam iſtorum. Nam non fuerunt ſimul facta omnia, quæ habentur hic: ſed plurima eorum facta ſunt temporibus Iudicum.

Quia

Quia tamen iſta pertinebant ad ſtatum ſingularum tribuum, ſpecialiter poſita fuerunt omnia ſimul, & non commixta fuerunt cum eis, quę pertinebant ad totum populum: quamquam ſecundum conditionem temporis fuerint commixta. Ideo verum eſt, quòd Deus dimiſerat omnes illas gentes, de quibus infra 3. quia viuente Ioſue non fuerunt traditæ in manus Iſrael, nec tempore, quo angelus locutus fuit hoc, fuerunt tamē captæ iſtæ vrbes poſt, & iterum redierunt ad manus Phyliſthinorum, & iterum ad Iſraelitas ſecundum varias ſucceſſiones. *Et Aſcalonem*. Iſta erat alia metropolis Phyliſthinorum, vt patet Ioſue 13. & 1. Reg. 6. & de hac dicitur in planctu Dauid 2. Reg. 1. cap. ſcilicet. Nolite annunciare in Geth, nec annuncietis in compitis Aſcalonis: erat autem in ſorte Iudæ. *Et Accaron cum ſuis finibus*. Scilicet cum omnibus turribus, & viculis adiacentibus. Accaron eſt quædam metropolis Phyliſthinorum Ioſue 13. & 1. Reg. 6. in vrbe iſta erat Beelzebub Deus magnus Phyliſthinorum, ad quem cōſulendum interdum ibant Iſraelitæ. Sic fecit rex Ochozias, qui illuc miſit nuncios, quos redarguit Elias dicens: Nunquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad cōſulendum Beelzebub Deum Accaron? Iſta ciuitas vulgariter vocatur Acre: & inde dicitur ſanctus Ioannes de Acre. Iſta ciuitas erat de ſorte Iudæ: Ioſue 15. *Fuitq́ Dominus cum Iuda*. Scilicet adiuuando ipſum, ſpecialiter. Nam illi, quos in actibus ſuis proſperari cernimus, dicimus à domino ſpecialiter adiuuari: ſic dicitur 1. Reg. 18. quòd Saul ſciebat dominum eſſe cū Dauid, ſcilicet, quia proſperabatur in omnibus. Sic ēt dicitur Gen. 39. de Ioſeph: Fuitque dominus cum eo, & erat vir in cunctis proſperè agens, habitauitq́ in domo domini ſui, qui optimè nouerat Deum eſſe cū eo, & omnia, quæ gereret ab eo dirigi in manibus illius. *Et montana poſſedit*. Ideſt deleuit populos habitantes in montanis vrbibus, & habitauit ibi. *Nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant*. Filij Iudæ pugnauerunt contra habitatores excelſorum, quamquam loca ipſa ſecura eſſent, eo quòd illi nō habebant fortia genera armaturę, quibus repellerent Iudæos. Habitatores autem vallium quamquam loca minus tuta haberent, tamen genera armaturæ erant fortiſſima, ſcilicet currus falcati, quibus abundabant Phyliſthini, & alij Chananæi. In Hebræo dicitur. *Ferreis curribus abundabant*. Non quòd currus iſti de ferro facti eſſent, quia nulla eos iumenta mouere poſſent, præſertim cùm in bello exigantur leuiſſimi curſus: ſed quia habebant gladios in rotis curuos in modum falcis, & cùm ex impetu mouerentur, arripiebāt quidquid obuium erat, & lacerabant. Omnes timebant genus iſtud armaturæ, & fugiebant. Habitatores autem vallium vtebantur ſolùm his curribus, quia in locis altis, & inæqualibus non proſunt quidquam iſti currus, ſed ſolùm in locis planis, vt ait Vegetius libro de re Militari. In plano autem neſciebant Iudæi aliquem modum pugnandi contra currus illos; ideo fugiebant pugnare cum illis gentibus. Cōtra hoc tamen obiectis ſentibus, & vepribus, vt ait Vegetius de re Militari, pugnandum eſt. Phyliſthini autem vtebantur nimis his curribus. Nam ſemel congregauerunt cōtra Iſraelitas triginta millia curruum, vt patet 1. Regum 13. *Dederuntq́ Caleb Hebron*. Scilicet poſtquam filij Iuda pugnantes obtinuerunt multa loca de ſorte ſua, dederunt Caleb vrbem Hebron, quia Deus iuſſerat ei illam dari.

Quid Vegetius dicat de curribus falcatis.

Quomodo data ſit Hebron Caleb. *Quæſt. XXI.*

QVAERET aliquis, quomodo data eſt Hebrō Caleb, quā data eſt ſacerdotibus, vt patet Io. 21. c.

F Reſpondendum, quòd Deus promiſit, quòd daretur Hebron Caleb, vt patet Num. 14. ſcilicet. Terra, quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & intelligitur de Hebron: & de hoc Dei dicto ipſe arguit, quòd deberet ei dari, vt patet Ioſue 14. Ioſue autem audita ratione iuſtiſſima aſſignauit in poſſeſſionem Caleb vrbē Hebron antequam diuideretur terra, aut caperetur de manu Phyliſthinorum, & Chananęorum: deinde diuiſa fuit terra per ſortes, & fuit Hebron in ſorte Iudæ, vel prius fuit diuiſa terra, & cùm cecidiſſet Hebron in ſorte Iudæ petiuit illam Caleb ſibi dari, ſed adhuc non tradebatur ei: deinde facta diuiſione totius terræ per ſortes fuit facta ſegregatio ciuitatum pro ſacerdotibus & Leuitis de qualibet ſorte tribus, & de vrbibus Iudæ G cecidit Hebron cum alijs, vt patet Ioſue 21. cap. poſtea quoque facta diuiſione ciuitatum pro locis fugitiuorum, facta fuit Hebron vrbs fugitiuorum, vt patet Ioſue 20. cap. ſed in his omnibus nulli adhuc tradebatur poſſidenda, quia tenebatur ab hoſtibus, ſed poſt mortem Ioſue cum Iſraelitæ pugnando cœpiſſent eam, dicitur hic, quòd tradiderunt eā Caleb. Non eſt tamen intelligendum, quòd tradita fuerit Caleb ad habitandum in ea, ſed ſoli agri, & viculi, qui erant in territorio Hebron dati ſunt Caleb: ipſa autem vrbs ſine agris cū ſolis ſuburbanis tradita fuit ſacerdotibus, vt patet Ioſue 21. cap. & fuit quoque ciuitas refugij, quia non ex hoc impediebatur aliquo modo poſſeſſio ſacerdotū. *Sicut dixerat dominus*. Ideſt Deus iuſſerat, quòd daretur H Caleb in poſſeſſionem Hebron. ſic patet Num. 14. ſcilicet. Terra, quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & licèt ex hoc non pateret an potius diceret de Hebron, quàm de aliqua alia, apparet ex applicatione ſua Ioſue 14. quia per hæc verba probauit, quòd Deus pollicitus fuiſſet ei dare Hebron, & propter hoc Ioſue, & alij Iſraelitæ diuiſores terræ dederunt Hebron ipſi Caleb, vt patet Ioſue 14. ergo Deus per hæc verba pollicitus fuerat. *Qui deleuit ex ea tres filios Enac*, Ideſt tres gigantes, ſcilicet, Tolmai, Selai, Haiman, vt patet ſupra in litera.

An Caleb tres gigantes ex vrbe Hebron deleuerit.
Quæſt. XXII.

I QVAERET aliquis an Caleb deleuerit tres gigantes ex vrbe Hebron, vel tota tribus Iuda vadens cū eo. Aliquis reſpondebit, quòd fecit hoc tota tribus Iudæ, quia ſupra in litera, cùm ponitur de bellis, quæ fecit tota tribus Iudæ contra hoſtes ſuos, ponitur bellum contra Hebron, & deleno gigantum. Reſpondendum, quòd non conuenit tota tribus Iuda ad delendum gigantes ex Hebron, ſed Caleb, cui aſſignata fuerat in poſſeſſionem, cum familia ſua, & amicis contra vrbem illam pugnauit, & cœpit eam, deleuitque gigantes ex illa. Cùm autem dicitur, quòd pergens Iudas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron percuſſit Selai, &c. Dicendum, quod illud bellū K ponitur multotiens in ſcriptura ſecundum quòd conuenit diuerſis perſonis: nam quòd caperetur aliquis locus in terra Iſrael, ſiue ille pertineret ad iſtam tribū, ſiue ad aliam erat publica vtilitas Iſraelitarum, ideo poterat aſcribi toti Iſraeli captio eius, & pugna contra habitatores illius: ſic ponitur Ioſue 10. quod Ioſue cum toto Iſrael cœperit vrbem Hebron, & deleuerit reliquias eius, eo quòd Ioſue erat princeps totius populi, & ea, quæ aſcribuntur Ioſue aſcribuntur toti populo: erant etiam in vrbe Hebron gigantes quorum deletio aſcribitur Ioſue, & toti Iſrael, vt patet Ioſue 11. Rurſus autē ciuitas Hebron pertinebat ad tribum Iudæ: ideo quamquam debellatio, & captio eius fuerit facta ab aliquibus ſpecialibus viris eiuſdem tribus, dicitur eſſe

Doc. reſp. ad quæſtum.

facta

facta à tota tribu inquantum ad eam pertinet vtilitas priuatorũ illius tribus: ſic ponitur ſupra in litera, quòd pergens Iudas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron percuſſit tres gigantes. Rurſus pertinebat Hebron, ſpecialiter ad Caleb, cui fuerat ſpecialiter in poſſeſſionem aſſignata: ideo dicitur, quòd ipſe cępit eam, vt patet hic. Sic etiam patet Ioſue 15. Nunc autem manifeſtum eſt, quòd non fuerit capta Hebron ꝑ omnes iſtos, de quibus dicit ſcriptura, quòd eam cęperint, ſed per quos capta fuerit, non patet. Dicendum autem, quòd non fuit capta à Ioſue, & toto Iſrael, nec eo viuente, vt declaratum eſt Ioſue 10. & 11. ſed an capta fuerit à tota tribu Iuda pugnante generaliter contra hoſtes ſortis ſuæ, vel fuerit capta ſpecialiter à Caleb, non patet: vtrumque enim dici poteſt. Nam ſi aſtruamus, quòd cœpit eam tota tribus Iudæ, dicetur, quòd ſcriptura dixit, quòd cœperat eam Caleb, non quia ipſe eam cœpiſſet, ſed quia captio eius ad illum pertinebat. Si autem è contrario aſſeratur, quòd capta fuerit Hebron à Caleb ſpecialiter dicetur, ꝙ ſcriptura aſtruit captam fuiſſe à tota tribu Iudæ inquantũ erat Caleb de iſta tribu, & vertebatur in hoc publica vtilitas ipſius tribus totius. Sciendum, quòd filij Enac vocantur filij gigantum, quia Enac in Hebræo eſt nomen commune ſignificans gigantem, & Enacim pluraliter, vocantur gigantes. Sic patet Deut. 2. ſcilicet. Sicut de Enacim ſtirpe eſſe viderentur, ideſt ita erant magni corporis, quòd videbãtur de ſtirpe gigantum. Sic etiam patet Ioſue 11. ſcilicet in tempore illo deleuit Ioſue Enacim de montanis, ideſt gigantes. Vel poteſt hic accipi Enac, vt ſit nomen proprium. Et hoc volunt quidam Hebræi dicentes, quòd Enac eſſet quidam gigas magnus, cuius erant tres filij gigantes, & ab iſtis quatuor gigantibus dicunt vrbem Hebron vocatam Cariatharbe, ideſt ciuitatem quatuor virorum, ſcilicet gigantum. Sed non ſtat conuenienter dictum, cùm Enac ſit nomen commune, vt patet ſæpe: ideo primum tenendum eſt. *Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem non deleuerunt filij Beniamin.* Ideſt non potuerunt delere. Hoc intelligitur quantum ad Iebuſæos habitantes in arce Sion. Nam reliqua ciuitas ferro incendioque vaſtata eſt, vt patet ſupra in litera, & Ioſue 15. etiam, quia dicitur hic, quòd habitauerunt filij Beniamin cum Iebuſæis in Ieruſalem: ſi tamen non cępiſſent partem planam vrbis, non potuiſſent habitare cum Iebuſæis: Arx autem vrbis non fuit capta vſque ad tempus Dauid, vt patet 2. Reg. 5. & 2. Paralipo. 11. *Habitauitque Iebuſæus cum filijs Beniamin in Ieruſalem.* Non intelligitur, quòd Iebuſæi, & filij Beniamin mixtè habitauerint in Ieruſalem: nam erant hoſtes: ſed eſt ſenſus, quòd Iebuſæi habitarent in Ieruſalem, ſcilicet in arce ſolùm, & filij Beniamin in parte vrbis plana. *Vſque in præſentem diem.* Hoc intelligitur de tempore, quo ſcriptus fuit iſte liber, quia tunc nondum capta arce Sion habitabant ſimul Iebuſæi, & filij Beniamin in Ieruſalem. Ex quo patet, quòd iſte liber non fuit ſcriptus poſt tempora Dauid: nam in principio regni eius ſuper Iſrael deſierunt Iebuſæi habitare in Ieruſalem: fuit autem ſcriptus liber iſte per Samuelem, qui mortuus eſt antequam regnaret Dauid, vt patet 1. Reg. 25.

Liber iſte non fuit ſcriptus tẽpora Dauid.

An filij Iuda, vel Beniamin cœperint Ieruſalem. Quæſt. XXIII.

QVAERET aliquis, quis pugnauit, & cœpit Ieruſalem, nunquid filij Iudæ, aut filij Beniamin, quia dicitur hic, quòd non potuerunt delere Iebuſæũ, ſcilicet de arce: ergo videtur, quòd expulerunt de vrbe plana: alioquin ſi filij Beniamin nullo modo pugnaſſent contra habitatores Ieruſalem, non diceretur

A conuenienter, quòd non potuerunt filij Beniamin delere Iebuſæum, ſed habitauit cum eo in Ieruſalem. In contrarium videtur, quòd Ioſue 15. dicitur, quòd Iebuſæũ habitatorem Ieruſalem non potuerunt filij Iuda delere: habitauitque Iebuſæus cum filijs Iuda in Ieruſalẽ. Item dicitur ſupra in litera: oppugnantes filij Iuda Ieruſalem cœperunt eam, & percuſſerunt in ore gladij tradentes cunctam incendio ciuitatem. Reſpondendum, quòd filij Iuda cœperunt Ieruſalem, & ſuccẽderunt eam, vt litera plane dicit. De filijs, aut Beniamin dicitur, quòd non potuerunt delere Iebuſæum ꝓpter duo. Primò, quia fortè filij Beniamin ſimul cum filijs Iuda pugnauerunt contra Ieruſalem. In hac pugna principalis fuit tribus Iuda, & cum filij Iuda nõ potuerunt delere Iebuſæum, dicitur etiam, quòd filij Beniamin non potuerunt delere illum. Secundò dicitur hoc, quia licèt pugna ab vno facta ſit, ſcriptura tangit illam in omnibus eis, ad quos pertinet, & quia pugna contra Ieruſalẽ pertinebat ad filios Iuda, quia ipſi verè fecerunt eam: ſcriptura locuta eſt de filijs Iuda quomodo deleuerint Ieruſalem hic, & Ioſue 15. Pertinebat quoque Ieruſalem ad filios Beniamin, inquantum erat in ſorte eorum, & ipſi in ea habitauerunt, vt patet hic: ideo dicitur, quòd nõ potuerunt delere Iebuſæũ: ſic enim factum eſt de captione vrbis Hebron, & de gigantibus eius: de qua dicitur, quòd capta fuerit à Ioſue, & toto Iſrael, vt patet Ioſue 10. & 11. & dicitur, quòd capta fuit à tota tribu Iudæ, vt patet ſupra in litera, de quo ſupra in alia quæſtione declaratum eſt.

Ieruſalem ad quam tribum attinebat. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR vlterius de vrbe Ieruſalem ad quam tribum pertinebat, ſcilicet an ad Beniamin, vel ad Iudam. Ratio dubij eſt, quia quælibet tribus pugnare debebat contra hoſtes habitantes in ſorte ſua: ſi ergo filij Iuda pugnabant contra Ieruſalem, videtur, quod pertinebat ad ſortem eorum. De filijs etiam Beniamin dicitur, quòd non potuerunt delere Iebuſæum habitatorem Ieruſalem. In quo innuitur quòd pugnauerunt contra illum: ergo pertinebat Ieruſalem ad Beniamin. Reſpondendum, quòd Ieruſalem pertinebat ad Beniamin, & nõ ad Iudam. Quod patet, quia ponitur inter vrbes Beniamin: Ioſue 18. & non computatur in vrbibus Iuda. Dicendum tamen quòd filij Iuda, & Beniamin conuenerunt inter ſe, ꝙ acciperent filij Iuda vrbem Ieruſalem pertinentem ad ſortem Beniamin, & filij Beniamin ſuſciperent aliquã aliam partem ſortis Iudæ, & tunc pugnauerunt filij Iuda cõtra habitatores Ieruſalem, quia pertinebat ad eos. Sed hoc nõ multum ſtat, quia videtur, quòd iſta commutatio non poſſet fieri, quia Deus iuſſerat, quòd poſſeſſiones tribuum, & familiarum manerent diſtinctæ, ſicut ipſe eas diſtinxerat ne confunderentur tribus, vt patet Num. vlt. ſicut ergo non valebat inter Iudæos aliqua venditio rei immobilis facta ad ſemper: etiam ſi venditor vellet renunciare iuri ſuo, ſed in Iubilęo redibat ad venditorem, vel ad ſucceſſores eius, vt patet Leuit. 25. & hoc ne confunderentur tribus, ita non poſſet fieri commutatio, quia eandem pœnitus confuſionem operaretur. Sed dicendum eſt, quòd quia in Ieruſalem erant hoſtes fortiſſimi, filij Beniamin conuenerunt cum filijs Iuda, quòd expugnaſſent illos, & poſſent habitare in vrbe reſeruata ſemper proprietate filijs Beniamin, & ob hoc filij Iuda pugnauerunt contra Ieruſalem, & ſuccenderunt eam habitaueruntque poſtea in ea, vt patet Ioſue 15. & ſupra in litera: filij quoque Beniamin ſimul cum filijs Iuda habitauerũt in ea, vt patet hic: de hac quęſtione latius declaratum eſt Ioſue 18. circa finem. *Domus quoque Ioſeph.* Hic ponitur

Doc. reſp. ad quæſitum.

de

De accidentibus tribus Ephraim, & Manaſſe.

de accidentibus tribus Ephraim, & Manaſſe: nam in capitulo iſto ponitur epilogus, ſiue catalogus quidam omnium ſpecialium euentuum, qui pertinuerunt ad tribus ſigillatim, & in alijs cap. huius libri ponũtur ea, quæ communiter pertinent ad omnes Iſraelitas, ideo primò poſiti fuerunt euentus Iudæ, deinde Beniamin, ſcilicet quòd non potuerit delere Iebuſæum habitatorem Ieruſalem, hic cõſequenter ponitur de Ephraim, & Manaſſe. Vocatur autem domus Ioſeph tribus Ephraim, & Manaſſe ſimul, quia iſtud ſpeciale habuit Ioſeph inter omnes filios Iacob, ſcilicet quòd ab eo deſcenderent duę tribus. A quolibet autem reliquorum filiorum vnica tantum deriuabatur tribus: hic tamen vocatur domus Ioſeph ſolùm tribus Ephraim, quia iſta ciuitas, de qua hic dicitur pertinebat ad Ephraim. *Aſcendit in Bethel*. Scilicet ad pugnandum contra eam, quia iſta ciuitas pertinebat ad ſortem eius: iſta eſt illa Bethel, quam ſic fecit nominari Iacob, quando ibi dormiuit, & vidit ſcalam Cęli, Gen. 28. apud iſtam moratus eſt Abraham, quando primò introiuit in terram Chanaan. Nam ædificauit altare inter Hai, & Bethel, Gen. 12. ca. Ex hoc patet contra illos, qui volunt hanc Bethel eſſe Ieruſalē: nam ſupra ponitur de modo captionis Ieruſalem, & hic de Bethel, & ſunt diuerſi. Etiam Bethel capta eſt à filijs Ephraim, Ieruſalem autem à filijs Iuda, vt patet hic. Item Ieruſalem ponitur in tribu Beniamin Ioſue 18. & Bethel in tribu Ephraim Ioſue 16. de quo latius diximus Geneſ. 12. & 28. *Fuitque dominus cum eis*. Scilicet adiuuando eos ad capiendum H vrbem: nam cum aliquis in actibus ſuis proſperatur, dicitur Deus eſſe cum eo: ſic patet Gene. 39. de Ioſeph, ſcilicet: Fuitq; dominus cũ Ioſeph, & erat vir in cunctis proſpere agens, habitauitq; in domo domini ſui, qui optimè nouerat dominum eſſe cum eo, & omnia, quæ gereret dirigi ab eo in manibus illius. *Nam cum obſiderent vrbem, quæ prius Luza vocabatur*. Scilicet vrbem Bethel, quæ prius vocabatur Luza. Iſtud nomen fuit mutatum per Iacob, quãdo dormiuit ibi, viditque angelos aſcendentes, & deſcendentes per ſcalam, & dixit: Nihil eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta Cœli: appellauitque nomen loci illius Bethel. Ab antiquo enim vocabatur Luza, ſiue Luz, ideſt Auellana. Et dicunt Hebræi, quòd iſta ciuitas erat facta, ſicut I Auellana, ſcilicet non habens portam patentem. *Videruntque hominem egredientem de ciuitate*. Obſidebant tunc filij Ephraim ciuitatem latenter, ſcilicet quòd nõ putabant eos veniſſe viri ciuitatis, ideo viri egrediebãtur aliqui de vrbe: alioquin nullus permitteretur ingredi, aut egredi, ſicut dicitur de Iericho Ioſue 6. cap. ſcilicet: Iericho erat clauſa, atque munita timore filiorum Iſrael, & nullus egredi audebat, aut ingredi. *Dixeruntque ad eum: oſtende nobis introitum ciuitatis*. Hebræi dicunt, quòd iſta ciuitas erat facta, ſicut auellana non habens portam aliquam patentem, ideo vocabatur Luza, ideſt auellana: quapropter Iſraelitę quamquam obſiderent vrbem non inueniebant portam, & quæſiuerunt ab iſto viro, vt oſtenderet eis. Aliqui dicunt, K quòd erat porta ciuitatis huius Negromantiæ facta, ita vt non poſſet à quolibet reperiri: ſic aſtruũtur multa incantata eſſe, quæ non faciliter à quolibet inueniãtur, ět ſi ſemel viſa fuerint. Sed iſta, & multa alia confingunt Iudæi inutiliter, & ſine cauſa. Veritas eſt, ꝙ porta vrbis Bethel patens erat, & Iſraelitæ videbant illam, ſed non poterãt introire per eam, quia clauſa erat, ideo nõ petierunt introitum, ideſt portam, ſed introitum .i. aliquem locum infirmum ciuitatis, per quem introire poſſent non conſiderantibus viris ciuitatis, ſcilicet quòd Iſraelitæ fortè per noctem irruerent, & caperent vrbem nõ putantibus viris vrbis adeſſe aliquos hoſtes. *Et faciemus tecum miſericordiam*. Scilicet non

F occidemus te, nec progeniem tuam, & dabimus tibi bona. *Qui cum oſtendiſſet eis*. Scilicet loca infirma, per quæ intrare poſſent. *Percuſſerunt vrbem in ore gladij*. Scilicet quia fortè irruerunt per noctem non videntibus viris vrbis, & non potuerunt reſiſtere. *Hominem autem illum, & omnem cognationem eius dimiſerunt*. Pro beneficio quod eis impenderat oſtendendo eis introitum vrbis.

An Iſraelitæ virum hunc viuere permittendo peccauerint.
Quæſt. XXV.

QVAERET aliquis, an Iſraelitæ peccauerunt permittendo viuere iſtum virum, & cognationē G eius. Aliquis dicet, quòd ſic, quia iſte erat de ſtirpe Chananæorum. Iſraelitæ autem non poterant aliquo modo permittere viuere Chananæos, ſed tenebantur occidere tam viros, quàm fœminas in ore gladij: Deuter. 20. cap. Aliquis reſpondebit, quòd Iſraelitæ promiſerant huic viro facere miſericordiam, & iſtud erat, ꝙ liberarent eum, & cognationem eius de morte; ideo vt implerent pactum potuerunt, & debuerunt cũ ſaluare, & cognationem eius. Sed obijcietur cõtra hoc, quia Iſraelitæ non poterant facere tale pactum cũ aliquo Chananæo: nam Deus vetuerat fieri fœdera, vel copulari amicitia inter hos, vt patet Exod. 34. & Deut. 7. & ſeq. c. ideo dato, quòd fierent pacta nullius erant firmitatis, quia fiebant contra legem diuinam: ſed ꝓ H pria auctoritate poterat quilibet, & debebat contra venire: imò ſiquis vellet talia obſeruare peccabat mortaliter obſeruando, ſed ſolùm debebat dolere, quòd contra legem Dei fœdera iniuiſſet, & ſic non obligabantur, nec debebant filij Ephraim ſeruare pactum interpoſitum cum iſto viro, ſed debebãt occidere eum. Reſpondendum, quòd Iſraelitæ non peccauerunt nõ occidendo iſtum virum, & cognationem eius, & hoc non ſolùm, quia pactum fuit de hoc interpoſitum, ſed etiam ſi nihil promiſiſſent, eo quòd naturaliter tenemur benefacere benefactori, ſed iſte vir tradiderat vrbem in manus Iſraelitarum: ergo debebant ei benefacere ſaltem donando vitam: ſimile fuit tempore Ioſue: nam Iſraelitæ liberauerunt Raab, & totam co- I gnationem eius, quia abſconderat exploratores, vt patet Ioſue 6. cap. & non peccauerunt tunc Iſraelitæ: nã mandato Ioſue hoc factum eſt, vt patet præalleg. cap. & tamen Ioſue erat vir ſanctus, & propheta, cui Deus ſępe loquebatur, & non imputauit ei Deus hoc ad peccatum, quia alioquin puniuiſſet Iſraelitas pro eo, ſicut patet eodem tempore, cùm peccauit Achan furando de Anathemate, & totus Iſrael punitus eſt, quia non potuit ſtare coram hoſtibus, vt patet Ioſue 7. iſte autē vir, de quo hic, maiora fecit pro Iſraelitis, quàm Raab, quia illa ſolũ ſeruauit à morte duos exploratores Hebręorum, & non tradidit ciuitatem Iudęis: iſte autem tradidit vrbem in manus Iudæorum oſtēdendo eis introitum. Cum igitur potuerunt licitè Iſraelitę facere K pactum cum Raab de ſeruando eam, & totam progeniem ſuam, & poſtea cùm ſeruauerunt, poterant quoque, & à fortiori licitè ſeruare à morte virum iſtum, & totam progeniem ſuam. Cùm autem obijcitur, ꝙ Chananæi omnes erant occidendi in ore gladij, & ꝙ non erant componenda cum eis fœdera. Reſpondēdum, quòd iſtę leges erant generales, & non extenduntur ad iſtos caſus multum particulares, de quibus nõ extitit cogitatum, ſicut in legibus humanis vtimur epikeya, quãdo lex aliqua in caſu particulari induceret malum, ſi teneretur ſecundum verba, & hoc, quia legiſlator non excogitauit illos caſus. Sic patet 5. Ethi. De Deo autem non eſt dicendum, quod non excogitauerit iſtos caſus particulares quando legem tulit,

Naturaliter tenemur benefacere benefactori.

Deus ſemper omnia actualiter cognoſcit

quia

quia Deus ſemper actualiter omnia cognoſcit, ſed exprimere noluit, quia ſunt multum particularia hæc, de quibus cùm acciderent, quilibet veriſimiliter diceret, quòd non deberent comprehendi lege: & ſic opinione communi Iſraelitarum diffinitum eſt, quòd in iſto caſu non agerent contra legem. *Qui dimiſſus, abijt in terram Hetthim.* Ideſt dimiſerunt eum liberum, & cognationem ſuam, & abijt in terram Hetthim ad habitandum. Ex hoc patet, quòd dato, quòd peccaſſent iſti liberando iſtum hominem à morte, & liberando Raab, & cognationem ſuam peccaſſent Iſraelitæ, magis peccatum fuiſſet in liberatione Raab, eo quòd illa cum tota cognatione ſua permiſſa eſt viuere in medio Iſraelitarum, & honorata fuit nimis, vt patet Ioſue 6. acceptaq; fuit in vxorem à Salmon principe tribus Iudæ, vt patet Matth. 1. Iſte autem homo non dimiſſus eſt viuere inter Iſraelitas, ſed miſſus eſt ad habitandum extra terram Iſrael. Iſta terra Hetthim, quæ hic ponitur non eſt illa, quæ ponitur Iere. 2. ſcilicet tranſite ad inſulas Cethim, & in Cedar quoq; mittite. Nam in Hebræo ponitē ibi quethim, & hic ponitur Cethim: & in biblijs noſtris correctis non ponitur Cethim, ſed Hetthim, & eſt tale nomen quale conſueuit poni in Hebræo pro gente Hetthæorum, non tamen ſignificantur hic Hetthæi, quia Hetthæi morabantur in terra Chanaan, cùm eſſent vnus de ſeptem populis Chananæorum: iſta autem terra, ad quam nūc iuit iſte vir, longe diſtabat à terra Chananæorum: ideo litera noſtra non poſuit Hetthæorū terram. *Et ædificauit ibi ciuitatem.* Quia iſte homo erat vir potens, iuitque cum eo tota cognatio ſua, vt patet ſupra, & hi adiuuerunt eum in conſtructione vrbis. *Vocauitque eam Luzam.* Scilicet deſiderio terræ ſuæ originis ne illa periſſe videretur, vel non videretur ſubiecta hoſtibus, ſed habere filios ſuæ originis. *Quæ ita appellatur vſque in præſentem diem.* Scilicet vſque ad tempus, quo ſcriptus fuit liber iſte per Samuelem in quo fluit aliquantulum temporis, ſcilicet pluſquam trecentum annorum, vt patet computādo tempora Iudicum vſq; ad Samuelē.

Manaſſes quoque non deleuit Bethſan, & Thanac cum viculis ſuis, & habitatores Dor, & Ieblan, & Magedo cum viculis ſuis, cœpitq́ue Chananęus habitare cum illis. Poſtquam autem confortatus eſt Iſrael, fecit eos tributarios, & delere noluit. Ephraim etiam non interfecit Chananęum, qui habitabat in Gazer, ſed habitauit cum eo. Zabulon non deleuit habitatores Cetron, & Naalol: ſed habitauit Chananęus in medio eius, factuſq́ue eſt ei tributarius. Aſer quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Roob, habitauitq́ue in medio Chananęi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum. Nephthali quoque non deleuit habitatores Bethſamides, & Bethanath: & habitauit inter Chananęum habitatorem terræ, fueruntq́ue ei & Bethannitæ tributarij. Arctauitq́ue Ammor-

A rhęus filios Dan in monte, nec dedit eis locum, vt ad planiora deſcenderent: habitauitq́ue in monte Hares, quod interpretatur Teſtario, in Aialon, & Salebiz. Et aggrauata eſt manus domus Ioſeph, factuſq́ue eſt ei tributarius. Fuit autem terminus Ammorrhęi ab Aſcenſu Scorpionis Petra, & ſuperiora loca.

Manaſſes quoque. Hic ponitur de ſucceſſu tribus Manaſſe poſt Ephraim, quia ambæ tribus pertinebant
B ad Ioſeph, & vocabantur domus Ioſeph. Sciendum autem, quòd tribus Manaſſe erat diuiſa in duas partes, & medietas eius acceperat poſſeſſionem ad orientalē partem Iordanis cū tribu Ruben, & Gad in terra duorum regum Ammorrhæorum, vt patet Num. 32. & Ioſue 13. cap. Alia medietas accepit poſſeſſionem in terra ad occidentalem partem Iordanis, cum alijs nouem tribubus, de quo Ioſue 17. & de iſta medietate Manaſſe dicitur hic. *Non deleuit Bethſan.* Ideſt non potuit delere, quia quamquam conatus fuiſſet Manaſſe delere Chananæos non potuit à principio. Sic patet Ioſue 17. ſcilicet nec potuerunt filij Manaſſe has ſubuertere ciuitates, ſed cœpit Chananæus habitare in terra ſua. Patet etiam infra in litera, cùm dicitur, poſt-
C quam autem confortatus eſt Iſrael fecit eos tributarios, & delere illos noluit. Sciendum quòd Bethſan eſt duplex: quædam in ſorte Iudæ eſt, vt patet Ioſue 15. & iſta eſt, in qua Phyliſthini ſuſpenderunt cadauera Saulis, & filiorum ſuorum de muro, vt patet 1. Reg. 31. & 1. Paralip. 10. cap. erat autem iſta Bethſan in terra Phyliſthinorum, quia terra Phyliſthinorum quaſi tota erat in ſorte Iudæ, vt declaratum eſt Ioſue 15. Alia Bethſan erat in ſorte Manaſſe, & de iſta dicitur hic. *Et Thanac.* Iſta eſt alia ciuitas in ſorte Manaſſe, vt patet Ioſue 17. & eſt iſta vna de ciuitatibus regalibus, quarū reges occidit Ioſue, vt patet Ioſue 13. cap. *Cum viculis ſuis.* Viculi vocantur rura, vel loca non murata, & ēt iſta loca non potuerunt capere filij Manaſſe, quia con-
D fortati erant Chananæi, qui tenebant ea. *Et habitatores Dor.* Eſt Dor quædam ciuitas Manaſſe, quæ eſt ſolennis, & famoſa habens magnam prouinciam, vt patet Ioſue 11. cùm dicitur: In regionibus Dor iuxta mare, & eſt ciuitas Olim regalis, vt patet Ioſue 12. cap. ſcilicet rex Dor, & prouinciæ Dor vnus. *Et Ieblan.* Iſta eſt alia ciuitas Manaſſe, vt patet Ioſue 17. *Et Magedo.* Iſta erat ciuitas magna, & regalis: Ioſue 12. & eſt in tribu Manaſſe Ioſue 17. iſta eſt ciuitas, apud quam occiſus fuit Ioſias optimus regum Iuda, ſcilicet in campo Magedo, vt patet 4. Reg. 13. & 2. Paralip. 35. capit. *Cum viculis ſuis.* Ideſt locis non muratis: habebant iſtę vrbes viculos, maximè ciuitas Dor, quæ dicitur habere magnam prouinciam Ioſue 11. & 12. cap. *Cœpitque ha-*
E *bitare Chananæus cum eis.* Ideſt quòd non potuerunt filij Manaſſe expellere habitatores locorum iſtorum, qui erant Chananæi: habitauerunt Chananęi cum filijs Manaſſe. Et non eſt ſenſus, quòd Chananæi tunc cœperunt habitare in terra illa, quia à principio ibi habitabant, ſed quia Iſraelitæ nunc nouiter habitauerūt, & non potuerunt expellere Chananęos cœperunt habitare cum Chananæis, & deberet dici cęperunt Iſraelitæ habitare cum Chananæis, & ponitur è contrario. In Hebræo habetur. *Conſenſit Chananæo habitare cum eis.* Et eſt ſenſus, quòd Iſraelitæ permiſerunt Chananæos ſecum manere: ſed quia iſtud eſt contra literam, cùm dicatur, quod non potuerunt Iſraelitæ delere iſtos populos, & poſtea dicitur, quòd quando confortati ſunt

De ſucceſſu tribus Manaſſe, & Ephraim.

filij

filij Iſrael fecerũt iſtos tributarios, litera noſtra accepit intentionem, & non verba Hebræa, quia interdum litera Hebraica eſt nimis in ſermone barbara. *Poſtquam autem confortatus eſt Iſrael*. Scilicet filij Manaſſe, quia ipſi ſoli pugnabant contra habitantes in ſorte ſua, & non totus Iſrael, ſicut declaratum fuit in principio capituli, & dicitur. *Poſtquam confortatus eſt Iſrael*. Quia à principio diuiſionis terræ Iſraelitæ non erant multi, ideo Chananæi poterant eis reſiſtere: poſtea autem multiplicati ſunt in ſobole, & facta ē magna pugnatorum multitudo: & iſta erat confortatio. *Fecit eos tributarios*. Scilicet habitatores omnium prædictarum vrbium. *Et delere noluit*. Scilicet quamquam potuiſſet noluit, vt haberet magnũ lucrum de tributis eorum.

An filij Manaſſe, & alij non delendo habitatores terræ peccauerint. Quæſt. XXVI.

QVAERET aliquis an filij Manaſſe, & alij, de quibus infra dicitur, quòd delere noluerunt habitatores terræ peccauerint. Reſpondendum eſt, ꝙ Deus iuſſerat Iſraelitis, quòd omnes Chananæos tam viros, quàm fœminas percuterent in ore gladij, & nõ miſererentur eorum, Deu. 20. cap. ideo data facultate ad occidendum illos tenebantur occidere eos: à principio autem voluerant filij Manaſſe percutere Chananæos, ſed non potuerant, ideo tunc non peccauerunt: poſtea autem confortati fuerant, & poterant delere Chananęos, ſed cupidine tributorum noluerunt, ideo H peccauerunt contemnentes præceptum Dei: potiſſimum cùm Deus ſæpe admonuiſſet illos per Moyſen, & Ioſue, quòd non componerent amicitias cum his gentibus, nec permitterent eos viuere in terra: alioquin totum malum, quod Deus facturus erat eis, conuerteret in Iſraelitas, vt patet Num. 33. & Ioſue 23. & iſta fuit cauſa, quare Deus nimis iratus noluit delere gentes iſtas de conſpectu Iſraelitarum, etiam ſi poſtea hoc ipſi precarentur, vt gentes hæ fierent eis ſcandalum, vt patet ſequenti capitulo. Nimis ergo peccauerunt, & quia pactum iſtud fuit quaſi in omnibus tribubus, Deus dedit generalem populo pœnam. *Ephraim etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer*.

Peccatum filiorum Ephraim.

Poſtquam ſupra poſitus eſt proſper ſucceſſus filiorum Ephraim capiẽdo vrbem Luzam, hic ponitur eorum peccatum nolendo delere gentem Chananæorum, & dicitur, quòd non interfecit Chananæum, ideſt noluit interficere, & hoc, vt eſſet ei tributarius: eſt autem Gazer vna de nobilibus ciuitatibus ſortis Ephraim, vt patet Ioſue 16. & manſit in poteſtate Chananæorum quouſque Pharao rex Aegypti cœpit eam, & dedit illam in dotem filiæ ſuæ vxori Salomonis, vt patet tertio Reg. 9. capit. *Sed habitauit cum eo*. Ideſt habitauit Chananæus cum tribu Ephraim, non quidem in eadẽ vrbe, ſed in eadem prouincia: nam in vrbe Gazer ſoli Chananæi habitabant. *Zabulon quoque*. Hic ponitur

Succeſſus tribus Zabulon.

ſucceſſus tribus Zabulon, quia etiam Zabulonitæ peccauerunt, ſicut & alię tribus non delendo hoſtes, quos poterant. *Non deleuit*. Ideſt noluit delere: nam poterat ſi voluiſſet, ſed noluit, vt efficerentur ſibi tributarii, vt patet immediatè. *Habitatores Cetron, & Naalol*. Iſtæ ſunt duę vrbes in ſorte Zabulon, licèt non ponantur ſub eiſdem nominibus Ioſue 19. vbi ponitur deſcriptio ſortis Zabulon. *Sed habitauit Chananæus in medio eius*. Ideſt in medio Zabulon, ſcilicet Chananæi habitantes in Cetron, & Naalol habitauerunt in medio Zabulon, quia iſtę vrbes erant intra ſortem Zabulon, & aliæ vrbes in circuitu harum habitabantur à filijs Zabulon. *Factuſque eſt ei tributarius*. Scilicet ſoluens annuas impoſitiones, & ſeruitia, & propter hoc pmiſſus eſt manere in terra Zabulon. *Aſer quoque*. Hic ponitur

F ſucceſſus tribus Aſer circa hoſtes, ſcilicet quòd peccauit, ſicut cœteræ tribus non delendo quos hoſtes delere poterat. *Non deleuit*. Ideſt delere noluit iſtos, qui ſequunt̃, vt efficerentur ei tributarij. *Habitatores Accho*. Iſta eſt ciuitas in ſorte Aſer. *Et Sidonis*. Iſta eſt ciuitas magna, atque famoſa antiquiſſima iuxta mare, quæ cecidit in ſortẽ Aſer, & eſt apud Tyrum: manſeruntq; ſemper Chananæi in ciuitate hac, & in coniunctis, ſcilicet in Tyro. Quod patet, quia quando Chriſtus ambulabat in confinibus Tyri, & Sidonis egreſſa eſt mulier Chananæa de finibus illis clamãs ad Ieſum, Domine miſerere mei: Matth. 15. cap. regnauit autem in ciuitate iſta, & in Tyro Hiram, qui fuit valde amicus Dauid, & Salomonis, præbuitque ligna, & artifices ad cõ-

Succeſſus tribus Aſer penes hoſtes.

G ſtruendum templum, vt patet 3. Reg. 5. idem præbuit ad ædificandum domum Dauid 3. Reg. 5. accepitque in terra Galilææ viginti oppida, vt patet 3. Reg. 9. ideo Iſraelitarum reges tenuerunt pacem perpetuam cum eo, & ſic manſerunt ſemper Chananæi de regno eius illæſi. *Et Abalab*. Iſta eſt alia ciuitas ſortis Aſer, de qua Ioſue 19. *Et Achazib*. Iſta etiam enumeratur Ioſue 19. *Et Helba*. Iſtæ ciuitates omnes quaſi erãt ſimul, vt colligitur Ioſue 19. *Et Aphec*. Iſta eſt alia ciuitas eiuſdem tribus. Eſt autem duplex Aphec. Vna ponitur in ſorte Iudæ, de qua habetur Ioſue 15. & iſta eſt, apud quam caſtrametati ſunt Iſraelitę, & Phyliſthini in pugna, quando capta eſt arca, vt patet 1. Reg 4. apud hanc etiam caſtramentati ſunt in bello, quo mortuus eſt

Duplex eſt Aphec.

H Saul, vt patet 1. Reg. 29. eſt autem illa Aphec apud vrbem Iezrael, & montem Gelboe: nam Iſraelitæ dicebantur eſſe ſuper fontem Iezrael, & in mõte Gelboe, & Phyliſthini erant in Aphec, vt patet in allegatis ca. & tamen caſtra Phyliſthinorum erant tunc coniuncta caſtris Iſrael, cùm immediatè pugnauerint. Alia Aphec erat in ſorte Aſer ſatis diſtans ab illa, cùm ſors Iudæ ſit nimis meridiana in terra Chanaan, & ſors Aſer eſſet valde aquilonaris, & de iſta dicitur hic. *Et Roob*. Iſta eſt etiam ciuitas nimis aquilonaris in terra Iſrael, & eſt quaſi extrema in latere aquilonari. Quod patet, quia Num. 13. cùm ponitur terra, per quam diſcurrerunt exploratores, dicitur, quòd explorauerunt à deſerto Sin vſque Roob ingredientibus Emath, & tamen po-

I nitur deſertum Sin pro latere meridiano, vt patet Numeri 34. Ergo Roob erat in extremitate lateris oppoſiti, ſcilicet aquilonaris. Etiam, quia Roob, & Emath erant coniuncta, vt patet Num. 13. Emath tamen ponitur eſſe in ipſo latere aquilonari terræ Chanaan Numeri 14. ergo Roob eſt nimis Aquilonaris. *Habitauitque in medio Chananæi*. Scilicet tribus Aſer fuit in medio Chananæorũ, quia ciuitates Chananæorum erant multæ circuẽtes terram, in qua habitauit Aſer. Etiam ſciendum, quòd Chananæus accipitur largè hic: non prout eſt vnus de ſeptem populis Chanaã, ſed vt ſignificat quemcunque de terra illa, ſiue Chananæum, ſiue Ammorrhæum, Pherezæum, &c. Quod patet, qa de qualibet tribu iſtarum dicitur, quòd nõn deleuit

K Chananæum, & tamen manifeſtum eſt, quod non ſolum relictus erat populus de Chananæis, ſed de Iebuſæis, & Hethæis, & alijs ferè omnibus. *Habitatoris illius terræ*. Scilicet quòd Chananæi in terra illa multum poſſidebant, & dicebantur principaliter ipſi habitatores. *Nec interfecit eum*. Scilicet, quia noluit, vt fieret ſibi tributarius, ſicut faciebant aliæ tribus. *Nephtali*. Hic ponitur ſucceſſus tribus Nephtalì, ſcilicet quòd ipſa peccauit, ſicut cętetę non expellendo Chananęos de terra, ſicut cœteræ non expulerunt. *Non deleuit*. Ideſt noluit delere, potuiſſet enim, ſed non fecit, vt haberet tributarios. *Habitatores Bethſames*. Iſta ciuitas eſt duplex: nam quædam Bethſames eſt in ſorte Iudę, de qua habetur Ioſue 15. Alia autẽ eſt in ſorte Nephtalì,

Succeſſus tribus Nephtalì.

&

& eſt coniuncta vrbi Bethſames: nam ambæ ponuntur ſimul Ioſue 19. ſicut hic. *Et habitauit inter Chananæũ.* Scilicet, quia vrbes poſſeſſę à Chananæis, & filijs Nephtali erant mixtę, ſed in nulla habitabant ſimul Chananæi, & Iſraelitæ. *Habitatorem terræ.* Scilicet, quia Chananæi tenebant magnam partem ibi terræ, maiorem quàm in tribu Beniamin, & Ephraim, & Manaſſe: ideo ipſi vocabantur principales habitatores terræ. *Fueruntque ei Bethſamitæ, & Bethanitæ tributarij.* Ideſt habitatores Bethſames, & Bethanath non permiſſi fuerunt ſub alia conditione viuere in terra, niſi vt tributarij forent, quod ipſi gratis ſuſceperunt. *Arctauitque Ammorrhæus.* Hic ponitur ſucceſſus tribus Dan, ſcilicet quòd infeliciter ſe habuit cum hoſtibus: nam non dabat ei locum habitandi, & dicitur. *Arctauit Ammor-*

B *rhæus filios Dan in monte.* Ideſt quòd filij Dan acceperãt à principio poſſeſſionem inter populũ Ammorrhæorum, & habuit aliqualem locum ad habitandum, ſed poſtea confortati ſunt Ammorrhæi contra filios Dan, & arctauerunt eos in montibus, dando eis paruum locum ad habitandum. Sciendum autem, quòd hoc tẽpore accidit id, quod refertur infra 18. cap. de filijs Dã, ſcilicet quòd illo tempore filij Dan nondum acceperant poſſeſſionem, & iuerunt ad inquirẽdum locum, vbi habitarent, & obtinuerunt ciuitatem Lais, ſiue Leſen, quam poſtea vocauerunt Leſen Dan. Hoc tenet Ioſephus quinto antiquis. Et ſatis rationabile eſt: ſcriptura tamen facit ſæpe anticipationes, & recapitulationem. *Nec dedit ei locum, vt ad inferiora deſcenderet.*

Succeſſus tribus Dã.

C Apud montem hares, in quo morabantur filij Dan, erant valles, & loca plana bonę habitationis, quæ occupata erant ab Ammorrhæis, qui non ſinebant filios Dan deſcendere ad habitandum in vallibus: & hoc fuit quouſq; tribus Ephraim, & Manaſſe auxiliatę ſũt filijs Dan, & ſuperauerũt Ammorrhæos, recluſerũtq; eos, ſicut ipſi recluſerant filios Dan. *Habitauitque in monte Hares.* Scilicet tribus non habuit tunc locum habitandi, niſi in monte Hares. *Quod interpretatur teſtatio.* Iſtud non eſt in Hebræo, ſed in litera noſtra additũ eſt. *In Baelon, & Saliabim.* Iſtæ erant vrbes in monte Hares, in quibus morabatur tribus Dan, & ponuntur Ioſ. 19. in ſorte Dan inter cœteras vrbes. Eſt autem Haialon duplex: vna eſt in ſorte Iudæ. Alia autem eſt in ſorte

D Dan: & de hac dicitur hic: de quadam autem iſtarũ locutus eſt Ioſue dicens: Sol non mouearis cõtra Gabaon, & luna contra vallem Haialon, vt patet Ioſ. 10. *Et aggrauata eſt manus domus Ioſeph.* Scilicet ſuper Ammorrhæos, quia grauiter oppreſſerunt eos. *Factuſque eſt ei tributarius.* Ideſt non permiſit domus Ioſeph Ammorrhæo manere in terra, niſi ſub conditione tributi. Eſt ſenſus, quòd ſors filiorum Dan tangebat aliquo modo ſortem Ephraim, & Manaſſe: & ob hoc cum iſtæ duæ tribus, quæ vocantur domus Ioſeph prę-ualuerunt contra Ammorrhæum, non ſolùm ex hoc ipſi habuerunt maiorem locum habitandi, ſed etiam filij Dan deficiẽtibus Ammorrhæis potuerunt deſcẽ-

E dere de monte eis inuitis, & habuerunt locum habitandi. *Fuitque terminus Ammorrhæi.* Scilicet ante hoc cùm confortatus eſſet Ammorrhęus erat diffuſus per terram, poſtea autẽ confortato Ephraim, & Manaſſe arctatus eſt Ammorrhęus. & datus eſt ei termin⁹ iſte, qui ponitur in litera ad habitandum. *Ab aſcenſu Scorpionis.* Eſt aſcenſus ſcorpionis quædam terra montuoſa ſic appellata, quæ ponitur in latere meridiano terræ Chanaan, vt patet Num. 34. & Ioſue 15. & non accipitur hic ille aſcenſus ſcorpionis, quia iſte eſt in ſorte Iudæ, vt patet Ioſue 15. hic autem agitur de Ammorrhæis habitantibus in ſorte Ephraim, & Manaſſe, & Dan, & iſti fuerunt coarctati intra aſcẽſum ſcorpionis. ſ. q in ſorte alicuius harum tribuũ eſt aliquis mons

Quid ſit Scorpionis aſcenſus.

A ſic dictus, in quo incluſi ſunt Ammorrhęi. *Petra, & ſuperiora loca.* Petra eſt nomen ciuitatis in monte, qui dicitur aſcenſus ſcorpionis, & iſtam ciuitatem tenuerũt Ammorrhæi, & ſuperiora loca.i. alia loca magis accedẽtia ad vertices mõtiũ: & ſic Ammorrhæi receperũt hic cõtrapaſſũ, q̃a ſicut ipſi incluſerãt filios Dã ĩ mõte Hares, & nõ pmiſerũt eos ad ĩferiora deſcẽdere, ita nũc verſa vice filij Ephraĩ, & Manaſſe arctauerũt Ammorrhęos in ſupiorib⁹ locis mõtis, q dr̃ aſcẽſus ſcorpionis. Iſti ſunt euentus ſpeciales ſingularum tribuum, ideo deinceps dicetur de cõibus euentibus totius populi.

Petra nomen eſt vrbis.

CAPITVLVM II.

B ASCENDITQVE Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terram, pro qua iuraui patribus veſtris, & pollicitus ſum, vt non facerem irritum pactum

C meum vobiſcum in ſempiternum: ita duntaxat vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum ſubuerteretis, & noluiſtis audire vocem meam: cur hoc feciſtis? Quamobrem nolui delere eos a facie veſtra: vt habeatis hoſtes, & dij eorum ſint vobis in ruinam. Cumq́ue loqueretur Angelus Domini hęc verba ad omnes filios Iſrael: eleuauerunt vocem ſuam, & fleuerunt. Et vocatum eſt nomen loci il-

D lius Locus flentium, ſiue lachrimarum. Immolaueruntq́ue ibi hoſtias Domino.

Minos crẽ tẽſibus loges dedit.

Ioſue 7.

Aſcenditque. In præcedentibus deſcripta eſt populi culpa: hic conſequenter coniungitur debita pœna. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur ad populum facta comminatio. Secundò breuis huius libri materiæ prælibatio ibidem. *Dimiſit itaque Ioſue populum.*

An hic ſit aliqua ordinis mutatio. Quæſt. I.

QVAERET aliquis circa hoc an ea, quæ dicuntur fuerunt poſt præcedentia in capitulo præce-

E denti, vel ſit aliqua mutatio ordinis. Reſpondendum, quòd hic eſt magna mutatio ordinis, quia præcedenti capitulo dictum eſt, quomodo ſe habuerunt tribus filiorum Iſrael ſingulæ cùm hoſtibus ſuis, & de multis pugnis factis poſt mortem Ioſue: hic autem repetuntur aliqua, quæ fuerunt ante mortem Ioſue. Quod patet, quia apparitio angeli, de qua hic dicitur fuit in Galgala, deinde in loco flentium, tamen quando Iſraelitæ manebant in Galgala viuens erat Ioſue cum poſt mortem eius, imò ante mortem ſinguli Iſraelitę erant iam in ſortibus ſuis. Item, quia dicitur infra poſt apparitionem angeli. Dimiſit ergo Ioſue populum, & abierunt ſinguli in poſſeſſionem ſuam: ergo viuens erat cùm daret eis licentiam recedẽdi in poſſeſſiones ſuas.

Conſiderandum autem, quòd in principio libri huius vſque ad medium cap. 3. non tenetur aliquis naturalis ordo in narrando, ſed ſolùm artificialis: nam intendit narrare hic ſcriptura de ſucceſſione iudicum, & quæ facta fuerint ſub temporibus ſingulorum: & iſtud nõ inchoatur vſque ad medium cap. 3. Cauſa autem eſt, quia ſcriptura voluit hic oſtendere duo. Primum erat ſtatus cuiuſlibet trib' ſingulariter in comparatione ad hoſtes, qui tenebant occupatam terram eius. Secundũ eſt ſtatus totius populi reſpectu hoſtium cõmunium. Primum non pertinet directè ad hiſtoriam iudicum, vt tamen ſacra ſcriptura nihil intactũ relinquat de his, quæ neceſſaria ſunt ſermonem fecit de hoc: & iſtud tangitur in toto præced. cap. in quo nihil aliud agitur: ideo in princ. cap. dictum eſt de pugnis, quas fecit trib' Iudæ contra hoſtes, & cõſequenter deſcriptum eſt de omnibus alijs vſque ad tribum Dan, quæ eſt vltima. Secundum autem principale eſt materia temporis Iudicum, quæ incipit infra 3. circa medium: & in hoc facit ſcriptura duo. Primò ponit occaſionẽ introducendi iudices. Secundò ponit tempora, & actus Iudicum introductorum infra 3. in medio. In primo autem ꝓceſſit ſic ſcriptura, quia peccatum fuit cauſa neceſſitatis iudicum, ideo deſcribuntur modi peccatorum. ſ. ꝙ Iſraelitæ cõicabãt in coniugijs, & in fęderibus cũ Chananæis contra domini interdictum, & quia viuente Ioſue incepit hoc malum, introducit hic ſcriptura quandam reprehẽſionẽ factam ab angelo Dei coram toto Iſrael viuente Ioſue, & pręſente: & tunc aliqualiter abſtinuerunt ab his malis Iſraelitæ in reliqua parte vitæ Ioſue: quo mortuo redierunt ad priora peccata, ideo deſcribuntur peccata eorum poſt mortẽ Ioſue, & neceſſitas introducendi iudices, & modus ſucceſſionis eorum, & hoc deſcribitur in toto iſto cap. ideo ſiquis vellet continuare iſta 3. ca. prima deberet dicere, quòd primũ. ſ. partim ponitur per anticipationẽ, & partim ꝑ rectum ordinem ad ea, quæ dicuntur infra 3. & vſq; ad finem libri, eo ꝙ aliqua ponuntur præc. c. quæ fuerunt facta poſtq̃ cęperunt iudices, & alia ponunt, q̃ fuerunt facta ante introductionẽ iudicum. Si autem comparemus ea, quæ habentur præc. c. ad ea, quę habentur hic, debemus dicere, ꝙ oĩa illa ponũtur per anticipationẽ cum ea, q̃ habentur hic, fuerint facta ante oĩa, q̃ habentur pręc. c. ſ. quia illa facta ſunt poſt mortem Ioſue: hęc aut facta ſunt ante mortem eius. De his, q̃ habentur c. iſto dicendum eſt, ꝙ ſunt duę partes. Prima vſq; ad locum illum. *Dimiſit autem.* Et ſecunda vſq; ad finem. Illa ſecunda nõ poteſt habere ordinem anticipationis, nec recapitulationis, eo ꝙ ibi non tanguntur geſta temporalia, ſed cauſę introductionis iudicũ. De prima parte dicendum, ꝙ ponitur totaliter per recapitulationẽ, qa iſtud qđ habetur hic, fuit factum ante ea, quę habentur pręc. c. & ante ea, q̃ habentur in toto libro iſto, ſeruauit tñ ſcriptura in hoc ordinem artificialem, qa ad deſcribendum tempora iudicum conueniens erat præmitti cauſas introductionis eorum. Hæ tñ mutationes ordinis vehementer turbant lectorum aĩos, niſi perſpicaciter, & diligenter aduertãt. *Aſcendit autem angelus domini de Galgalis.* Hic ponitur reprehẽſio facta non ꝓ peccatis factis pręc. c. qa illa fuerunt poſt mortẽ Ioſue, & iſta increpatio fuit viuente Ioſue: ſed pro peccatis, q̃ faciebãt Iſraelitę viuente Ioſue, quorũ ſimilia poſtea egerunt, & fuerũt cauſa introductionis iudicum. Introducitur autem reprehenſio huius peccati per angelum, vt ſint Iſraelitæ minus excuſabiles. Nam non ſolùm Deus lege vetuerat communicationem Iſraelitarũ cum Chananæis, ſed etiam angelus domini venit ad increpandum eos de illa, & hoc non obſtante poſt mortem Ioſue redierunt ad iſta peccata. Et dicitur, quòd angelus domini aſcendit de Galgalis in locum flentium, ſcili- F cet quòd Iſraelitæ erant in Galgalis quando locutus fuit eis angelus, & poſt receſſerunt inde, & iuerunt in locum flentium, & ibi increpuit eos de trãſgreſſione.

Ad populum facta comminatio.

Quis erat iſte, qui apparuit hic, an homo, vel angelus.
Quæſt. II.

QVAERET aliquis de iſto angelo, quis erat? Reſpondent quidam Hebręi, ꝙ erat Phynees filius Eleazari ſummi ſacerdotis, & vocatur angelus, qa erat ſacerdos: omnes autem ſacerdotes vocantur angeli: Mala. 1. ſ. Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem exquirent de ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. Sed hoc non ſtat, quia ſcriptura loquitur G hic de iſto tanquam de vero angelo: de ſacerdotibus autem loquitur, vt de veris hominibus, nec reperitur ſæpe eos vocatos angelos, & tunc quando ſic vocantur, apparet dictum eſſe per metaphoram. Item ſi Phynees locutus fuiſſet hic redarguendo Iſraelitas, nõ dixiſſet: Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terrã, pro qua iuraui, ſed dixiſſet: Deus eduxit vos de Aegypto, &c. Ratio differentiæ eſt, quia quando loquebantur angeli Iſraelitis, illi putabãt eſſe Deum, ideo loquebantur angeli vt Deus, & ipſa ſcriptura (vt communiter) vocat eos Deum. Sic patet Exo. 3. de angelo apparente in rubo, & ibi dicitur, quòd erat Deus. Stephanus tamen Act. 7. dixit, quòd erat angelus: ille quoque, qui dedit legem in montem Sinai erat angelus, vt pa- H tet ad Gala. 3. vocatur tamen Deus Exo. 20. ſ. Ego ſum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, & ſic in omnibus locis generaliter vbicunq; dicitur Deũ locutum fuiſſe aliquid, fuit aliquis angelus locutus, qa Deus non poteſt loqui, vt declaratum eſt Exod. 25. Si autem homo locutus fuiſſet, vt Phynees, apparebat illum eſſe hominem, ideo non loqueretur ille ſic in ꝑſona Dei, cùm conſtaret eum eſſe hominem: fuit tamen locutus in perſona Dei: ergo erat angelus. Item dicitur, quòd aſcendit angelus Dei de Galgalis ad locũ flentium, in quo innuitur, quòd ſolùm fuerit cum eis in Galgalis, & poſtea in loco flentium, vbi increpuit Iſraelitas. Si tamen intelligeretur de Phynees hoc, nõ diceretur, ꝙ ſpecialiter aſcendit de Galgalis in locum I flentiũ, quia ille ſemper erat cum Iſraelitis, & ibat quocunque illi ibant: ergo nõ erat Phynees. Item Iſraelitę tenuerunt iſtum, vt verum angelum: quod patet, quia poſtq̃ ipſe ceſſauit loq, immolauerunt dño victimas in eod. loco, vt patet infra i litera: ſi tñ fuiſſet Phynees, nõ ĩmolaſſent propter reuerentiã eius. Alij Hebrei dñt, ꝙ iſte, q locutus eſt erat verus angelus, & tñ erat Phinees filius Eleazari ſummi ſacerdotis, eo ꝙ dñt iſtũ fuiſſe angelũ incarnatũ. Et ex hoc dñt, ꝙ iſte ſe faciebat aliqñ uiſibilẽ, qa erat angelus, & ſic volunt ꝓꝑ id qđ habetur Ioſ. 2. de duobus exploratoribus, vbi litera noſtra dicit: Tollens mulier viros abſcõdit. Et in Hebr. dr̃: Tollens mulier viros abſcondit eũ: ex quo dñt, ꝙ mulier duos viros accepit, ſed vnũ ſolùm abſcondit, eo ꝙ vnus eorũ K erat Phynees, & ille erat angelus, ideo faciebat ſe inuiſibilẽ qñ volebat. Sed iſta eſt magna inſania: peccãt. n. in radice naturę: nam angelus non põt eſſe incarnatus, quia ſubſtantia angelica nõ eſt forma, ſed tota ſpecies: ideo non eſt vnibilis: vnde impoſſibile eſt, ꝙ formaliter vniatur angelus bonus, vel malus alicui corpori ad viuificandum id, ſed ſolùm vniuntur, vt motor mobili, ſicut angeli mouent corpora cœleſtia, vt patet Iob 9. cap. & declarat Ariſtot. 12. Meta. & angelus domini portauit Abacuc de Chaldęa in Babylonem, vt patet Dan. 13. capit. & quando angeli videntur in aliquibus corporibus, illa ſunt aerea, & non vniuntur angeli illis tanquam forma materię ad efficiendum vnum per ſe reſultans, ſed ſunt totaliter diuiſa. ſ. motor, & mobile,

Iudæorũ ridiculum commentum.

Angelus nõ poteſt vniri formaliter aliquo corpori.

ſicut nauta & nauis: Iudęi autem, qui circa omnia rudes ſunt, nec principia naturę de conditione formarũ, nec theoricum aliquid nouerunt de conditione angelorum, ideo in ſingulis errant. Item Phynees erat filius Eleazari, vt teſtatur Deus Num. 25. ergo erat verus homo, & non angelus. Patet conſequentia, quia homo nõ gignit niſi hominem prǽterquam æquiuocè: & tunc gignitur alterum genus animalis: angelus autem non eſt animal, niſi quis cum Poetis, & quibuſdam Platonicis deſipiat: ergo non erat Phynees angelus. Item Phynees genuit filios, qui ei ſucceſſerunt in ſummo ſacerdotio 1. Paral. 6. & Deus dixit, quòd ſummum ſacerdotium mãſurum erat in poſteris Phynees deſcendentibus de ſemine ſuo, vt patet Num. 25. ergo non erat angelus. Patet conſequentia, quia angelus non gignit quidquam: nam licèt aliqui dęmones immundiſſimi ſint, qui improbo libidinoſoque acceſſu mulieres vexãt, quos incubos, & ſucubos vocamus, vt ait Aug. 15. de ciuit. Dei: tamen nullus dęmon, vel angelus gignere poteſt, quia ſemen effundere nequit, cum non ſit animal. Item quando dicunt, quòd Phynees erat angelus domini, quia Ioſ. 2. dicitur: Tollens mulier viros abſcondit eum: non eſt vllatenus rationabile motiuum, quia litera Hebraica eſt nimis barbara, & interdum non ſeruat numeros, nec perſonas, ſic patet Iſa. 19. cum dicitur in litera noſtra: Tradam Aegyptum in manu dominorũ crudelium: habetur in Hebræo: Ponam ſuper Aegyptum dominos durum, vel crudelem, cùm deberet dicere, duros, vel crudeles. Itẽ ſatis apparet, ꝙ non erat angelus aliquis de illis exploratoribus, quia tunc, ſicut vnus eorum ſeipſum faceret inuiſibilẽ, ita & poſſet facere de ſocio ſuo, & nõ fuiſſet opus, ꝙ Raab abſcondiſſet eos ſub ſtipula lini, vel etiã feciſſet, ꝙ viri veniẽtes ad inquirẽdum eos in domum Raab non inuenirent portam, ſicut duo angeli venientes ſodomam in effigie virorum percuſſerunt omnes viros Sodomorũ cęcitate, ita vt ꝑ totã noctẽ nõ poſsẽt inuenire portam domus Gen. 19. c. Item non dimitterẽtur à Raab per funem per murum, ſed aliter poſſent ire volando. Item non iuiſſent ad latendum in montibus tribus diebus, ſed ambulauiſsẽt ſecuri nullum timentes. Item non facerent pactum cum Raab dicentes, ꝙ obſeruarent pactum, ſi nõ proderet eos: In quo innuitur, ꝙ timebant. Quæ omnia patent Ioſ. 2. c. Ergo nullus illorũ erat angelus, q ſe poſſet facere inuiſibilẽ. Et ſic patet, ꝙ Phynees non erat angelus incarnatus.

Doct. reſp. ad quæſitum.

Dicendum ergo, ꝙ iſte nõ fuit Phynees, vel aliqs alius hõ, ſed verus angelus Dei, & apparuit corã oĩbus Iſraelitis in forma humana ſumpto corpore de aere, & locutus eſt, & Iſraelitę venerati ſunt eum, vt angelũ Dei.

Quomodo angelus de Galgalis in locum flentium venerit. Quæſt. III.

QVAERETVR vlterius quomodo angelus dñi venit de Galgalis in locum flẽtium, & quomodo hoc iſtet. Reſpondet hiſtoria ſcholaſtica, ꝙ angelus domini apparuit in Galgalis, & cùm veniſſent ad eum de finibus ſuis tranſtulit ſe ad alium locum, & Iſraelitę ſecuti ſunt eum. Sed aliquis dicet, ꝙ iſta litera non bene ſibi cõſonat, quia neceſſe eſt, ꝙ Iſraelitę fuerint in Galgalis quando fuit ibi angelus, & tamen non fuerunt Iſraelitę congregati in Galgalis, niſi tẽpore Ioſue à principio antequam haberent poſſeſſionẽ terræ Chanaan: nam Iſraelitæ mox, vt introierunt in terram Chanaan caſtrametati ſunt in Galgalis, & ex loco ipſo procedebant ad bellum illi, qui ituri erãt, & reliqua multitudo mulierum, & paruulorum, & impotẽtium ad bellum manebat in Galgalis, & bellatores finitis bellis redibãt in caſtra Galgalæ. Sic patet Ioſ. 10. vbi ponuntur multa

Hiſtoriæ ſcho. reſp. ad quæſitum refellitur.

A bella Ioſuę facta contra Chananæos, & in fine dicitur, quòd rediit in caſtra Galgalæ: poſtquam aũt obtenta eſt magna pars terræ de manu hoſtium, & diuiſa fuit, iuerunt ſinguli in poſſeſſiones ſuas, & non manſerunt in caſtris Galgalis: hic tamen dicitur infra quòd poſtq̃ angelus locutus ẽ, dimiſit Ioſue ſingulos in poſſeſſiones ſuas: ergo iã tenebant poſſeſſiones, & conſequenter non erant in Galgalis. Item, quia angelus iſte increpauit Iſraelitas, ꝙ feciſſent fędera, & coniugia cum Chananæis, & non ſubuertiſſent aras eorum, ſed cùm Iſraelitæ erãt in Galgalis antequam habitarẽt per loca terræ Chanaan non communicabant cum aliquo de Chananæis, ergo non erant tunc in Galgalis, ſed iã habitauerunt aliquanto tempore diffuſi per terram Chanaan.

Doc. reſp. ad quæſitum.

B Reſpondendum, quòd Iſraelitæ erant in Galgalis, qñ ibi fuit angelus, & inde iuerũt in locum flentiũ: & tamen non fuerũt hæc facta in Galgalis prima vice, quando erat ibi Ioſue cùm toto Iſrael, quia tunc Iſraelitæ nondum habebant poſſeſſiones: ideo aſſignandũ eſt aliter, & dicendum, quòd viuente Ioſue aliquanto tempore poſt diuiſionem ſortium Iſraelitis communicantibus cum Chananæis angelus à Deo miſſus venit ad increpãdum Iſraelitas ſuper hoc, & apparuit angelus ille in Galgala, vbi aliqui habitabant, iuſſitq; illis, vt cõuocarent ad ipſum locum Ioſue, & totum Iſrael, cumque omnes cõueniſſent, angelus receſſit inde ad locum, qui poſtea dictus eſt locus flentium, & ibi eis allocutus eſt. Et hoc tenet hiſtoria ſcholaſtica, dicens: C Apparuit angelus domini in Galgala, & cùm veniſsẽt ad eum de finibus ſuis tranſtulit ſe ad alium locum, & ſecuti ſunt eum. *Ad locum flentium*. Hoc ponitur per anticipationem, quia quando angelus venit ad locum iſtum non vocabatur locus flentium, ſed poſtea vocatus eſt cùm omnes Iſraelitæ fleuerint loquente angelo, & ipſi tunc nominauerunt ſic locum, vt patet infra. In Hebræo habetur. *Ad flentes*. Litera tamen noſtra dixit ad locum flentium, quia aliàs eſſet ſenſus, quòd angelus venit ad flentes, ſcilicet quòd Iſraelitæ flebant quando venit ad eos angelus. *Et ait: eduxi vos de Aegypto*. Loquitur angelus in ꝑſona Dei, nõ ꝙ ipſe eſſet Deus, quia angeli iſti apparebãt, vt Deus, & populus putabat eos eſſe Deum, & improperat Iſraelitis beneficia præD ſtita, quia ipſi debebant ſeruare legem Dei cum benefeciſſet eis nimis, & nunc præuaricabantur, ideo reddebãt ſe indignos prǽſtito beneficio. Nominauit aũt hic angelus duo beneficia ſolùm. ſ. eductionem de Aegypto, & introductionẽ in terra Chanaan, q̃a in his duobus includuntur oĩa particularia beneficia. ſ. oĩa adiutoria præſtita in Aegypto, & plagæ inflictæ Aegyptiis, & trãſitus maris rubri, morſq; Aegyptiorum in mari, intelliguntur ſub eductione de Aegypto: manna autẽ collatum in deſerto, & aqua de petra, & victorię cõtra hoſtes, aliaq; ſingularia bona; deinde pugnę factę contra reges terræ Chanaan, & apertio Iordanis, & omnia alia accipiũtur nomine introductionis in terram Chanaan. *Et introduxi in terram*. Non ſolùm introduxi, ſed & E illam ad poſſidẽdum dedi delens hoſtibus veſtris. *Pro qua iuraui patribus veſtris*. Scilicet iurauit Abrahę de dãdo terram Chanaan: nam pepigit cum eo fędus ſuper hoc, vt patet Gen. 15. & in fędere interuenit iuramentum: de aliis Patriarchis non legitur, quòd Deus iurauerit eis dare terram Chanaan: legitur tamẽ quòd ꝓmiſerit eam dare illis ſub præſtito iuramẽto. Sic patet de Iſaac Gen. 26. c. ſ. tibi & ſemini tuo dabo vniuerſas regiones has complens iuramentum quod ſpopondi Abrahã patri tuo. Dicere autem aliquid, vel ꝓmittere ſub ꝑſtito iuramento, vel ſub pęna ꝑſtiti idem eſt, ac ſi de nouo ſuper illo articulo iuramentum præſtaretur. *Et pollicitus ſum, vt non facerem irritum pactum meum*. Ideſt promiſi eis, ꝙ pactũ meũ initũ cũ eis non eſſet fruſtra.

Angelus alloquitur Iſraelitas in perſona Dei.

Iſta erat ſecunda promiſſio .ſ. ꝙ primò iurauit Deus F Iſraelitis, & pepigit cum eis fędus de dando terrā Chanaan. Poſtea aũt promiſit, ꝙ iſta promiſſio pcedens nō eſſet inanis, & iſta erat cōfirmatio fęderis. *In ſempiternũ.* Ideſt nunq̃ facerē irritũ, quia qđ in ſempiternũ non fit nunquā fit, ſicut dixit Auguſ. ſuper illo verbo Petri ad Ieſum, quod habetur Ioan. 13. ſcilicet. Domine non lauabis mihi pedes in æternum, ideſt nunquam lauabis.

Quomodo Deus ſeruaturus erat fœdus cum Iudæis vſque in ſempiternum. Quæſt. IIII.

QVAERET aliquis, quomodo Deus ſeruaturus erat fędus cũ Iudæis vſq; in ſempiternũ, qa dato, ꝙ Iſraelitę ſeruarent ex parte ſua id, qđ ſeruaturi erant, G non maneret iſtud pactum in ęternũ, cùm Deus diſpoſuiſſet mutare aliũ ſtatũ .ſ. legem veterem in nouā, & ꝙ omnia antiqua ceſſarent. Reſpondendum, ꝙ ſiue Iudæi bene ſe haberent ad Deum ſeruando omnia, q̃ lege iuſſa erāt, ſiue oīa preuaricarent̃ ſemper ſtatus Iudaicus mutandus erat, quia nō dederat legem veterem tanq̃ ſemper manſurā, ſed vt quoddā manuductiuum ad inducendum poſtea legem noui teſtamenti. Sic declarat Apoſtolus ad Gal. 3. & 4. c. ſ. ꝙ lex pedagogus noſter fuit in Chriſto .i. ꝙ erudiuit nos lex Moſaica tanq̃ pedagogus per timorē, vt poſtea reciperemus legem Chriſti. Et iterum, ꝙ qñ eramus in lege veteri, eramus vt paruuli ſub elementis mundi ſeruientes .i. ſub rudimentis puerilibus, quæ ſunt prima, ſicut elemēta ſunt H prima in rebus: dicebantur tñ ea, quæ in lege ponebātur pacta ſempiterna, non ꝙ pro ſemper duratura forent, ſed quia magno tempore. Sic patet de circunciſione Gen. 17. ſ. ꝙ erat fędus ſempiternũ: & Leui. 3. dicitur oīs adeps dñi erit iure ppetuo: & tñ iſta non erant obſeruanda, niſi quandiu maneret ſtatus Iudaicus, qui non erat ad ſemper. Ad rationem in contrariũ reſpōderi poteſt dupliciter. Vno mō, ꝙ Deus promiſerat, ꝙ non faceret pactum ſuum irritum in ſempiternũ .i. ad magnum tempus, & tñ, quia ipſi peccabant, cito Deus irritaret pactũ. Aliter & melius dici debet, ꝙ iſtud pactum de dando terrā Chanaā Iudęis erat ęternũ, vt patet Gen. 17. non ſolũ ad magnũ tempus, imò etiā ad ſemper qñ homines viuerent ſuper terrā. Et ratio diffę I huius pacti, & eorũ, q̃ in lege fiunt eſt, quia ea, q̃ poſita fuerunt in lege, ſolum manere debebāt quandiu duraret ſtatus Iudaicus, & tñ iſte non debebat ſemper durare: ergo nulla lex, aut pactum in ęternũ extendebatur: quamquam in eo exprimeret̃, ꝙ dabatur in fędus perpetuũ. De promiſſione aũt facta de poſſidendo terrā Chanaan in ęternum ſecus erat, qa iſta nō attinebat ad ſtatum legis: ideo dato, ꝙ tota lex mutaret̃ adueniente nouo teſtamēto, poterat manere iſta promiſſio. Vnde dicendum eſt, ꝙ ſi Iudęi nunq̃ peccauiſſent taliter grauiter, ſicut peccauerunt, ēt ſi Chriſtus aduenisset tēpore ſuo, quo nūc aduenit, & Iudæi oēs relicto Iudaico ritu tenerent cęremonias noui teſtamenti, maneret ſemp pmiſſio facta illi populo de poſſidendo terrā Chanaā. K i. ꝙ nunq̃ ducti fuiſſent captiui ad aliquas nationes, & nullus occupaſſet terrā illorũ, nec mutaſſet illa gens ſedes ſuas. Et ſic eſſet iſta gens inter Chriſticolas cęteros habēs aliquid ſpeciale. i. pmiſſionē de manēdo, & poſſidendo in ęternũ terrā Chanaā: ſuit tñ irritatum fędus illud propter peccata multiplicia Iudęorum. *Ita duntaxat, vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius.* Ideſt & cum iſta conditione feci pactum iſtud, vt vos non cōponeretis fędera cũ habitatoribus. Nō poſuit Deus iſtam cōditionē qñ pepigit fędus de dando terrā Chanaan in poſſeſſionē ęternā Iſraelitis, ſed ſimpliciter locutus eſt Ge. 15. & 17. c. intelligebatur tñ in verbis Dei cōditio, & ſic eſt generale in oībus pmiſſionibus Dei,

Ad rationem in diuerſum.

F & cōminationibus intelligatur, ꝙ ſi res permaneat in eo ſtatu, in quo erat qñ facta ē pmiſſio, vel cōminatio. Sciendũ, ꝙ duntaxat ponit̃ hic impropriè: nā ſi teneat̃ propriè eſt ſenſus, ꝙ Deus promiſit non irritare pactũ ſuũ, ita vt Hebræi ſolùm ſeruarent hoc, ꝙ non inirent fędera cum habitatoribus terrę huius: & tñ falſum eſt, quia dato, ꝙ Iſraelitę obſeruarent oīa, q̃ habentur hic, poterant peccare in multis alijs grauiſſimè, & expellerētur de terra. Nam Leui. 26. cōminatur Deus omnia mala expulſionis, & captiuationis pro quibuſcunque peccatis, in quibus Iudęi eſsēt incorrigibiles: ſed debet accipi, ita duntaxat .i. ita tamē, vel ſub hac conditione. Sciēdum, ꝙ inire fędus accipitur hic large, qa propriè initur fędus qñcunq; intercidit aliquod pactũ ſuper re G magna: & poſtea confirmatur cęremonijs fęderis .ſ. occidendo animalia, & tranſeundo p medias diuiſiones. Hic autem vocatur fędus quęcunque compoſitio, vel contractus. ſ. ꝙ Iſraelitę non debebant accipere vxores de ſtirpe Chananęorũ, nec dare illis filias ſuas ī vxores: Exo. 34. & Deut. 7. ēt non erant contrahendę vllę amicitię cum eis, ēt emptio, & venditio, & alij contractus cōmunes, & quęcunq; cōmunicatio erant illicita, ſed tenebantur Iſraelitę occidere Chananęos viros, & fęminas qñcunq; poſſent nullo interpoſito fędere pacis, aut ſeruitutis: Deut. 20. cap. *Et aras eorum ſubuertetis.* Scilicet non ſolùm tenebātur Iſraelitæ occidere Chananęos, vel non cōicare cũ eis, dum viuerent, ſed ēt tenebantur ſubuertere aras eorũ .i. deſtruere altaria illis H mortuis, nè deletis Chananęis aræ ſuperſtites eſſent Iſraelitis occaſio idolatrandi, & per hoc intelligit̃ excluſio oīs cultus diuini apud Gentiles: nam Deus iuſſerat Deut. 12. ꝙ excluſis Chananęis de terra Iſraelitę nō inquirerent cęremonias eorum dicētes, ſicut coluerunt gentes iſtæ Deos ſuos, ita & ego colā. *Et noluiſtis audire vocem meam.* Ideſt noluiſtis obedire mihi. Ex quo patet eos nimis reprehenſibiles, & beneficijs indignos: tum quia pręcepta erant rationabilia, & debebant eis obedire ēt nullo alio intercidente: tum quia Deus beneſecerat eis, & ex hoc magis tenebant̃ ei ad mandata, vt ipſe inducebat Exo. 19. *Cur hoc feciſtis?* Poteſt teneri interrogatiue .ſ. quare feciſtis hoc. q. d. non habebatis aliq̃ cauſam ad faciendũ: ideo male egiſtis. Vel pōt teneri I cauſaliter pro quia. ſ. quia feciſtis hoc, nolui delere gētes à facie veſtra. *Quamobrem.* Scilicet quia vos irritum feciſtis pactum meum, ego quoq; irritaui pactum qđ vobiſcum pepigeram. *Nolui delere eos à facie veſtra.* Scilicet occidendo eos, vel expellendo de terra.

Quomodo Deus dicit quamobrem nolui delere eos. Quæſt. V.

QVAERET aliquis, qũo Deus dicit: Quamobrē nolui delere eos, qa videtur ponere Deus idē pro pęna quod erat culpa: fuit. n. culpa Hebręorũ, ꝙ noluerint delere Chananęos, cũ poſsēt, & nūc dicit Deus, ꝙ ipſe noluit propter hoc delere eos à facie ipſorum. Re K ſpondendum, ꝙ Deus iuſſerat Iſraelitis nō cōicare cũ Chananæis, & expellere eos de terra qñ poſſent, & tūc Deus promiſerat, ꝙ daret Hebræis vires ad expellendũ eos de terra, vt patet Ioſ. 13. ſ. Ego ſum, q delebo eos à facie filiorũ Iſrael. Et ſi Iſraelitę nollent occidere Chananęos, cũ poſſent, Deus cōminatus fuerat, ꝙ conuerteret mala ſuper Iſraelitas, & ꝙ ipſi Chananęi offenderent Iſraelitas, vt patet Nu. 33. ſ. ſi autē nolueritis interficere habitatores terrę, q remanſerint, erũt vobis quaſi claui in oculis, & lanceę in lateribus, & aduerſabuntur vobis in terra habitationis veſtrę, & qdquid facere illis cogitaueram, vobis faciam. Idem patet Ioſue 23. cap. Vnde cùm Iſraelitæ à principio potuiſſent expellere Chananæos de terra, & noluerunt Deus ſuſcitabat in

eos

eos hoſtes acerrimos Iſrael, & tunc vellent libenter Iſraelitæ excludere Chananæos de terra, & non cõmunicare illis: ſed Deus dabat illis vires ad prævalendum contra illos in pœnam delicti eorum, ſcilicet, quia noluerunt expellere eos, quando poterant. Et hoc dicitur hic, ſcilicet. Nolui delere eos à facie veſtra. i. nunc ego nolo delere eos, etiam ſi vos velitis, quia vos irritaſtis pactum meum, & in hoc Deus irritabat pactum ſuum, quia ipſe promiſerat tradere totam terram Chanaan Iſraelitis, & excludere omnes gẽtes de cõſpectu eorum. *Et habeatis hoſtes.* Aliqui legunt literam iſtam conſecutiuè, & non finaliter, ſcilicet quòd non dereliquit Deus Chananæos in terra ad hanc intentionem, vt haberent Iſraelitæ hoſtes: ſed dereliquit gentes, & ex hoc conſequebatur, quòd haberent hoſtes manentibus eis in terra: legenda tamen eſt litera finaliter, quia intentio Dei fuit punire Iſraelitas pro peccato, & fuit iſta pęna ſuſcitando illis Chananæos in hoſtes. *Et dij eorum ſint vobis in ruinam.* Iſta litera eſt legenda obſecutiuè, ſcilicet quia non dereliquit Deus Chananæos in terra ad hãc intentionem, vt Iſraelitæ haberent occaſionem peccandi in dijs illorum, ſed dereliquit eos, & ex hoc conſequebatur, quòd dij Chananæorum eſſent in ruinam Iſraelitis cõmunicando cum Chananæis. Et ratio eſt, quòd iſta clauſula legatur conſecutiuè, & ſuperior finaliter, quia ſuperior importat pęnam ſolùm. Iſta aũt importat directius culpam, quàm pęnam. Deus autẽ nõ vult culpam, pęnam autem vult, quia illa bona eſt, ideo pęna poteſt poni, vt finis, culpa autem nequaquã: dij autem Chananęorum erant in ruinam Iſraelitis, quia manentibus in terra Chananæis viderent Iſraelitæ altaria, & Deos Chananęorũ, & inclinarentur ad colendum eos: & iſta erat ruina in culpam: ex qua ſequebatur ruina in pęnam, ſcilicet, quia Deus nimis acriter vindicabat in Iudæos, cùm colerent Deos alienos. Sciendũ, quòd Deus poſuit hic duo mala cõtra Iudæos, ſcilicet quod haberent hoſtes, & quòd dij Chananęorum fierent eis in ruinam, & hoc propter duas tranſgreſſiones, quas fecerunt Iſraelitæ: nam Deus iuſſit, quod nullo mõ componerent fœdera, vel amicitias cum Chananæis. Secundò iuſſit, quod deſtruerent altaria eorum, & vtrunque prævaricati ſunt. Contra primum Deus dedit in pęnam, quod haberent Chananęos in hoſtes, quia contra voluntatem, & pręceptum dñi voluerãt eos habere in amicos. Contra ſecundum fecit, quod Iſraelitæ haberent occaſionem peccandi, & conſequenter recipiendi pęnam propter Deos Gentiliũ, & hoc, quia Deus dixerat, quod aras eorum ſubuerterent, & noluerũt. *Cumq; loqueretur angelus domini.* Ideſt cùm finiuiſſet loqui verba hæc.

Chananęorũ dij erãt in ruinam Iſraelitis.

Quare vocatur iſte hic angelus cum ſacra ſcriptura conſueuerit Deum vocare quemlibet angelum. Quæſt. VI.

QVAERET aliquis, quare vocatur iſte hic angelus, cùm ſacra ſcriptura conſueuerit vocare Deum quemlibet angelum apparentem, & loquentem, vt patet ex toto diſcurſu librorum Moyſi. Reſpõdendum, quòd ſacra ſcriptura curauit nimis tollere Iudæis occaſionem idolatrandi: erant autem nimis prompti ad idolatriam, cùm manſiſſent in Aegypto, vbi tota gens colebat ſtatuas tanquam Deos, & quia ſi dictũ fuiſſet Iſraelitis, quòd Deus ſuus erat corporeus habẽs aliquam effigiem rerum, quæ ſunt, feciſſent ei imaginem ad colendum illum, & illam imaginem colerẽt, in quo idolatrarent. Noluit dicere ſcriptura Deum habere imaginem, ideo quandocunque aliqui angeli loquebantur Iſraelitis ex parte Dei, non apparebant in aliqua forma corporeitatis, ſed ſolùm audiebatur vox, & ipſum corpus quod ipſi aſſumpſiſſent ad loquendũ, velabant intra caliginem nubis, vel fumi. Et iſta

Quare angeli loquẽtes Iſraelitis ex parte Dei nõ apparebãt in alia forma corporea.

A fuit cauſa, quare fiebant apparitiones angelorum in nube, vel igne, aut fumo, vel in loco abſcondito, ſicut in propitiatorio ſuper arcam, vt non videretur corpus aſſumptum. Et tunc vocabantur iſti Deus, nec erat aliquod periculum, quia ex hoc Iudæi non inſurgerent ad fabricandum aliquam imaginem, eo quòd nullam vidiſſent figuram: nunc autem angelus iſte apparuit manifeſtè in figura humana, vt à toto populo cerneretur, & verba eius attenderentur, & tunc ſi ſcriptura vocaſſet hunc Deum, cùm vidiſſent eum Iſraelitæ ſub humana effigie, putaſſent Deum corporeum eſſe, & fingerent ei ſtatuam, ideo non vocatus fuit Deus, ſed angelus. In angelis autem non erat periculum, quòd apparerent in humana effigie, quia illi non iubebantur coli, & cõſequenter non fierent eis imagines. B Quòd autem iſta eſſet intentio ſcripturæ patet ex verbis Moyſi Deuter. 4. diſſuadentis Iſraelitis fabricationẽ imaginum ad colendum, cùm ait: Cuſtodite ſolicitè animas veſtras: non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt domin9 in Horeb de medio ignis, nè fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinẽ, vel imaginem maſculi, vel fęminę, &c. Ideo attendendum diligenter, quòd ſcriptura ſolicitè obſeruauit iſtã conſuetudinem, ſcilicet quòd vbicunque angelus apparens manifeſtè apparebat ſub aliqua effigie, ſcriptura ſacra vocat eum angelum, vbi autem apparebat ſine ſimilitudine vocat eum, vt communiter Deum, quãquam rarò vocet angelũ. De primò patet, quia angelus dñi apparuit Agar fugienti, & quia ipſa vidit eum, C vt patet Gen. 16. Profecto hic vidi poſteriora videntis me: propter hoc appellauit puteum illum puteum videntis, & viuentis: & ibi nõ vocatur Deus, ſed angelus. Sic etiam patet infra 6. de Gedeone, cui apparuit angelus in effigie humana, ita vt Gedeon putaret illũ virũ, & ſcriptura vocauit eũ ibi angelũ, & non Deũ. Sic etiã patet de Manue patre Samſonis, cui apparuit angelus Dei in effigie viri, & poſtea conſtitit eũ non eſſe virũ: ſcriptura tñ nõ vocauit eum Deũ, ſed angelũ, vt patet infra 13. c. De ſecundò apparet per totũ diſcurſum librorum Moyſi, & vet. teſt. in quibus ſępe dicitur Deũ locutũ fuiſſe aliqua, & intelligũtur omnia illa de angelo, quia Deus nunquam loquitur. Quod aũt angelus non apparens D interdum vocetur angelus, patet Exo. 14. vbi dr, quod angelus, qui pręcedebat in columna nubis trãſtulit ſe ad poſteriorem partem caſtrorum, & tamen ille angelus non videbatur: primum tñ ſemper ſtat inconcuſsè. i. quod angelus, qui videbatur, nunquam vocatur Deus, ſed angelus.

Quare angelus, qui dedit legem in monte Sinai, apparuit ſine effigie, & vocatur Deus, & angelus, de quo hic, apparuit in humana effigie, & vocatur angelus. Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius cùm ſcriptura vocet angelum apparentem in humana effigie, & angelũ apparentem ſine effigie vocat Deum, cur apparuit an- E gelus in datione legis ſine effigie, & hic in effigie, ſcilicet quare ambo non apparuerũt ſine virorum effigie, vel ambo cum effigie. Reſpondendum, quod quanquã generale ſit, quod quãdocunque aliquid ex parte Dei hominibus dicitur, vel aliquid fit cùm eis, quòd non fit per Deum, ſed per angelum, quia hoc non congruit dignitati Dei, nec etiam eſt poſſibile, cũ omnia illa fiant per motum, qui in Deo eſſe impoſſibile eſt: tamen quędã ſunt operationes, quæ pertinent ad magnam potentiam, & dignitatem, & alia ſunt, quæ important nudum miniſterium. Quantum ad primas operationes licèt angeli illas efficiant, tamen nõ dicuntur illas ipſi efficere, ſed Deus, quia tunc ſuſcipientes illa magna beneficia inclinarentur ad colendum totaliter angelos, vel ex

F parte propter hæc. Sic fuit in datione legis. Nam legem condere eſt maximæ poteſtatis, & ei tota politia ſubiecta eſt, qui ei leges imponit. Si igitur Iudæi putaſſent leges datas ſibi per angelum, crediſſent, ꝙ illi obediendum foret, ideo angelus in datione legis vocauit ſe Deum, dicens: Ego ſum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: non habebis Deos alienos coram me: Exo. 20. Et quia iſte actus legiſlationis erat maximę poteſtatis, Moyſes conatus eſt perſuadere Iſraelitis iſtum fuiſſe Deum: quod patet Deut. 4. ca. ex verbis ſuis, cũ vult probare, quòd non debebat fieri aliqua ſculptura ad exprimẽdum Deũ, ait: Cuſtodite ſolicitè animas veſtras: non vidiſtis aliquam ſimilitudinem die, qua locutus eſt dñs in Horeb: quaſi dicat, G quia Deus non habet aliquam ſimilitudinem, nec vos vidiſtis eam, non debetis facere imaginem. Si tamen Moyſes præſuppoſuiſſet, quòd iſte erat angelus, non oportebat, ꝙ ſic argueret, qa dato, quòd apparuiſſet in aliqua effigie die, qua locutus eſt in Horeb; non ſequebatur, ꝙ Deus haberet effigiẽ, quia ille non erat Deus, ſed angelus. Dicendum ergo, ꝙ quamquam Moyſes ſciret illum eſſe angelum, tamen conabatur perſuadere illum eſſe Deum populo rudi, nè haberet occaſionem errandi colendo angelos. Sic etiam fuit ante eductionem Iſraelitarum de Aegypto, quia angelus apparuit Moyſi in rubo flammanti, & incombuſto, & dixit, quòd audierat clamorem populi ſui, & quòd volebat liberare illum de manu Aegyptiorũ: & tamen iſte H vocatus eſt Deus: Exo. 3. quia liberatio iſta erat magnũ beneficium: & ſi Moyſes nunciaſſet Iſraelitis iſta dicta fuiſſe per angelum, credidiſſent illum eſſe, quẽ colere debebant pro tanto bono: ideo ſcriptura vocauit eum Deum. Alij actus ſunt paruæ dignitatis, & poteſtatis, ſed important nudum miniſterium, & tunc angeli miſſi vocantur angeli, & non Deus. Sic patet de columna præcedente Iſraelitas in via, quia illa mouebatur ab angelo, & quia mouere illam erat purum miniſterium, vocauit ſcriptura illum angelum: Exo. 14. c. Sic etiam fuit hic, quia iſte angelus ſolùm veniebat ad increpandum Iſraelitas de tranſgreſſione legis, & monendum eos ad bonum. Hoc autem erat miniſteriũ ſolùm, ideo ſcriptura vocauit illum angelum, & cõſe- I quẽter oportuit, vt angelus, qui dedit legem, & qui locutus eſt in rubo appareret ſine effigie, vt poſſint vocari Deus, & angelus ille cùm deberet vocari angelus, poterat apparere in humana effigie. Sic eſt de angelo apparente Gedeoni, & de angelo Manue. Nam illi nudum miniſterium exercebant, & poterant vocari angeli, & apparere in corpore. *Eleuauerunt vocem ſuam ac fleuerunt.* Iſte fletus fuit propter duo. Primò ex cõtritione, ſcilicet, quia dolebãt ſe peccaſſe cõtra Deum. Secundo timore pœnæ, ſcilicet, quia Deus cõminatus fuerat mala, ideſt ꝙ Chananæi manerent in terra, & eſſent hoſtes eorum. *Et vocatum eſt nomen loci illius flentium, & lachrymarum.* Nomen iſtud ab euentu poſitũ eſt, ſcilicet, quia ibi lachrymati ſunt Iſraelitę, ſicut Gal- K gala ab euẽtu ſic dicta eſt, quia ibi ꝑputia abſciſſa ſunt: Ioſue 5. cap. *Immolaueruntque ibi hoſtias domino.* Scilicet, quia angelus apparuerat, & vt Deum ſibi placarent.

Duplici de cauſa flet' Iſraelitarũ fuit.

Quomodo Iſraelitæ potuerunt domino in loco flentium immolare: an in hoc peccauerunt. Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis, quomodo Iſraelitæ potuerunt immolare domino in loco flentium, & an peccauerunt in hoc: nam iuſſum erat, quòd nõ fieret immolatio extra locum ſanctuarij ſub pœna mortis, vt patet Leuit. 17. & Deuter. 12. Aliquis fortè dicet, quòd Iſraelitę peccauerunt in hoc, ſicut in multis alijs Deum offenderant. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Ioſue erant nunc præſens, cũ dicatur immediatè, quòd dimiſit Ioſue populum, & abierunt ſinguli in poſſeſſiones ſuas: ipſe tamen non permitteret populo agere contra legem Dei. Item cùm angelus nunc increpaſſet Iſraelitas de præuaricatione legis, non eſt veriſimile, quòd immediatè eo recedente contra illam agerent. Item ſcriptura ſignat hic, quòd poſtquam iſte angelus locutus fuit plebi, ſemper ſeruierunt Iſraelitæ Deo vſque ad magnum tempus poſt mortem Ioſue, cùm dicatur infra, Seruieruntque domino cunctis diebus eius, & ſeniorum, qui longo poſt eum vixerunt tẽpore: ergo nunc non peccauerunt immolando hic. Dicendum, quòd antequam tabernaculum domini figeretur in Silo, licitum erat immolari vbicũq;, vel facere quaſcunque cœremonias, aut eas omittere, eo ꝙ nondum obligabat lex, ſicut in deſerto, quia nondum data erat pax, vt patet Deuter. 12. cap. Poſtquam tamẽ fixum eſt ſanctuariũ, peccatum erat alibi immolare: nunc autem fixum erat ſanctuarium in Silo, cùm iam Iſraelitæ haberent poſſeſſiones: quod tamen non fuit vſquequo locatum eſt tabernaculum in Silo, vt patet Ioſue 18. ergo regulariter peccatum erat alibi immolare, ſed fuit hic caſus ſpecialis. Sed aliquis dicet, quòd nondum erat fixum ſanctuarium in in Silo, ideo quòd generaliter licebat fieri immolationem vbicunque. Quod patet, quia dicitur infra, quòd dimiſit Ioſue populum, & abierunt vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuã, vt obtinerent eam: ergo nondum habebant poſſeſſiones, & conſequenter non erat locatum tabernaculum in Silo. Reſpondendum, quòd erat ibi locatum tabernaculum, & Iſraelitæ habebant poſſeſſiones iam diuiſas. Quod patet, quia dicitur: Et abierunt filij Iſrael vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam: ergo quilibet habebat poſſeſſionem, quod erat impoſſibile, niſi totalis diuiſio ſortium facta fuiſſet. Cùm autem dicitur, vt obtinerent eam: dicendum quòd nõ ſignatur ex hoc, quod nondum habebant poſſeſſiones, ſed quòd nondum plene erant obtenta de manu hoſtium. Nam magnam partem earum tenebant hoſtes, & hoc non ſolum fuit viuente Ioſue, imò etiam tempore iudicũ, & regum vſque ad Salomonem. Nam nondum erãt obtentæ poſſeſſiones, & expulſæ gentes de terra; erat ergo regulariter iam peccatum immolare extra locũ ſanctuarij: fuit tamen caſus ſpecialis, & erant duo, ſcilicet reuelatio diuina, & apparitio angelica. Primus eſt, ſi Deus reuelaret alicui, ꝙ immolaret hic, vel ibi, poterat licitè hoc facere, qa Deus diſpenſabat in lege. Secundus erat ex apparitione angelica nam apparente aliquo angelo, & nunciante aliquid ex parte Dei, licebat in loco ipſo apparitionis Deo immolari ſacrificia. Sic fuit in Gedeone: nam ipſe dixit angelo: Non recedas hinc, donec reuertar ad te portans ſacrificium, & offeram tibi. Qui reſpondit: Ego præſtolabor aduentum tuum, & tunc venit Gedeon ferens carnes, & azymos panes, & angelus cremauit omnia, tangens illa virga, vt patet infra 6. & ſic angelus approbabat ſacrificium quod facere volebat Gedeon extra locum ſanctuarij in loco apparitionis ſuæ: & non ſolùm angeli hoc approbabant, ſed interdũ illud iubebant, vt patet infra 13. de Manue, qui ait ad angelum: obſecro, vt acquieſcas precibus meis, & faciamus tibi hædum de capris: cui reſpondit: ſi me cogis non comedam panes tuos: ſi autem vis holocauſtum facere, offer illud domino: & tunc fecit illud, & angelus aſcendit in flãma: ergo angeli approbabant iſta ſacrificia, & inducebant homines ad faciendũ: angeli tamen non inducunt ad illicitũ, ergo licitũ erat in loco apparitionis angeli fieri ſacrificiũ: quamquam non eſſet ibi ſanctuariũ. Sic autem fuit hic: nã apparuit angelus in loco illo, ergo non peccauerunt immolando extra ſanctuarium.

An

An Ioſue peccarit permittendo Iſraelitas communicare cum Chananæis. Quæſt. IX.

QVAERETVR vlterius an Ioſue peccauerit permittendo, quòd Iſraelitæ communicarent cum Chananæis, & non ſubuerterent altaria eorum: eo namque viuente iſta facta ſunt. Et videtur, quòd ſic, quia Deus conſtituerat Ioſue principem ſuper totum Iſrael, vt obedirent ei in omnibus, vt patet Numeri 27. & Moyſes hortatus fuerat eum nimis, vt faceret cuſtodiri legem Dei. Deuter. 31. cap. Deus quoque poſt mortem Moyſi ſolicitè iuſſit ei obſeruare legem Moyſi, & populo obſeruandam mandare, vt patet Ioſue 1. quòd ergo ipſe permitteret Iſraelitas præuaricari legem Dei, peccatum magnum erat. Reſpondendum, quòd tempore Ioſue Iſraelitæ prçuaricati ſunt legem Dei antequam angelus iſte increparet, & ſi hoc factum fuiſſet ex negligentia Ioſue non curantis adhibere diſciplinam, grauiter peccaſſet: ipſe tamen ſolicitè agebat quantum poterat inducendo ſemper Iſraelitas ad cuſtodiendam legem, & ſemper congregabat eos ad exhortãdum illos ſuper hoc: ideo duæ congregationes ſolennes factæ leguntur, vt patet Ioſue 23. & 24. Et vt fortius ſtringeret Iſraelitas ad colendum Deum, inducebat eos ad faciendum ſuper hoc publicam promiſſionem, & confirmandum eam fœdere. Sic factum eſt ſemel, vt patet Ioſue 24. cap. Præter hæc ſpecialiter hortatus fuit Ioſue Iſraelitas ſuper his duobus, de quibus nunc increpuit angelus eos, ſcilicet quòd non communicarent cum gentilibus terræ, nec colerent Deos eorum, vt patet Ioſue 23. capit. ſcilicet poſtquam intraueritis ad gentes, quæ inter vos futuræ ſunt, non iuretis in nomine Deorum earum, nec ſeruiatis eis, aut adoretis illos. Et poſtea dicitur, quòd ſi volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miſcere connubia, atque amicitias copulare, iam nunc ſcitote, quòd dominus Deus veſter non deleat eas ante faciem veſtram, ſed vobis erunt in foueam, ac laqueum, & cętera. Ioſue ergo quantum in ſe fuit fecit, vt Iſraelitæ non peccarent, non præualuit tamen, quia tota multitudo erat in contrarium, quam ipſe non poterat corrigere, ſed ſolum admonere: ſi autem aliquæ perſonæ priuatæ, & raræ hoc feciſſent, poterant corripi per Ioſue: non ergo peccauit ipſe ex negligentia.

Cur Ioſue non pugnabat contra Iſraelitas peccantes. Quæſt. X.

QVAERETVR vlterius dato, quòd iſti peccãcantes multi eſſent, cur non pugnabant contra eos Ioſue cum reliqua multitudine populi: ſic enim facere volebant contra duas tribus & dimidiam. Nam recedentibus duabus tribubus & dimidia à Ioſue, & fabricantibus altare apud Iordanem, putauerunt reliqui Iſraelitæ, quòd vellent illa recedere à lege Dei, ideo fecit Ioſue parari ad pugnam tribus nouem, & dimidiam contra duas & dimidiam ad delendum eas, niſi conſtitiſſet, quòd non fuerat fabricatum altare ad idolatriam, vt patet Ioſue 22. capit. ergo ſic debuiſſet pugnare hic. Reſpondendum, quòd Ioſue non potuit hic pugnare contra peccantes, quia in caſu allegato duæ tribus ſolùm & dimidia erant peccantes. Reliquus autem Iſrael erat immunis à culpa, & volebat gratis pugnare contra prçuaricatores, vt patet Ioſue 22. cap. Hic autem erant omnes Iſraelitæ peccantes: nam non erat tribus, quę non communicaret cũ Chananæis, & pmitteret eos viuere in terra ſua ſub tributa, vt patet præced. cap. vbi dicitur de ſingulis tribubus, q

A noluerunt delere Chananæos habitatores terræ ſuæ, ſed fecerunt eos ſibi tributarios: non ergo haberet Ioſue aliquos, qui adiuuarent eum ad pugnandũ contra præuaricatores, ideo videns hoc Ioſue, nõ procedebat per modum correctionis, nec minarum, quia hoc nõ poterat, ſed per modum ſuaſionis. Sic patet Ioſue 24. C. Eligite vobis hodie quod placet, cui potiſſimũ debeatis ſeruire, vtrum dijs, quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia, an dijs Ammorrhæorum, in quorũ terra habitatis. Ego autem, & domus mea ſeruiemus dño. Non ergo peccauit Ioſue agẽs quantũ in ſe erat.

Dimiſit ergo Ioſue populum, & abierunt
B filij Iſrael vnuſquiſq; in poſſeſſionem ſuam, vt obtinerent eam: ſeruieruntque Domino cunctis diebus eius, & ſeniorum, qui longo poſt eum vixerunt tempore, & nouerant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Iſrael. Mortuus eſt autem Ioſue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum, & ſepelierunt eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thannathſare in monte Ephraim a Septentrionali plaga montis Gaas.
C Omniſque illa generatio congregata eſt ad patres ſuos: & ſurrexerunt alij, qui non nouerant Dominum, & opera quæ fecerat cum Iſrael. Feceruntque filij Iſrael malum in conſpectu Domini, & ſeruierunt Baalim, ac dimiſerunt Dominum Deum Patrum ſuorum, qui eduxerat eos de terra Aegypti: & ſecuti ſunt deos alienos, deoſque Populorum, qui habitabant in circuitu eorum, & adorauerunt eos: & ad ira-
D cundiam concitauerunt Dominum, dimittentes eum, & ſeruientes Baal, & Aſtaroth.

Linus Thebeus optimus muſicus.

Amphion muſicus claret.

Dimiſit itaque. Hic ponitur ſecundum principale huius capituli, ſcilicet breuis materiæ totius libri huius prælibatio. Nam in ſumma continetur vſque ad finem capituli huius quidquid habetur vſque ad finem libri. Et diuiditur in quatuor partes, quia primò ponitur fœderis renouatio. Secundò fœderis præuaricatio ibidem. *Et ſurrexerunt alij.* Tertiò preuaricationis vltio ibidem. *Iratuſque Dominus.* Quartò vltionis releuatio ibidem. *Suſcitauitque Dominus iudices.* Circa primum conſiderandum, quòd Ioſue fecerat
E cum Iſraelitis pactum, quòd ſeruarent legem Dei, vt patet Ioſue vltimo: deinde prçuaricati ſunt illud communicando cum Chananæis: nunc autem increpiti ab angelo redierunt ad obſeruandum priſtinum fœdus, & iſta erat renouatio fœderis in iteratione non in obſeruatione. *Dimiſit ergo Ioſue populum.* Ideſt dedit illis licentiam recedendi: nam Ioſue, qui erat princeps fecerat omnes congregari ad audiendum verba angeli, & diſparente angelo non auſi ſunt recedere Iſraelitæ quouſque Ioſue daret eis licentiam, & abierunt filij Iſrael vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, ſcilicet iam diuiſa fuerat tota terra per ſortes, & quælibet tribus habitabat in ſorte ſua, ideo ſinguli potuerunt hinc ire ad poſſeſſiones ſuas.

Breuis materiæ toti⁹ libri huius prælibatio

Quomodo Iſraelitæ ad locum flentium ad angeli verba audiēda nunc congregari potuerunt. Quæſt. XI.

QVAERET aliquis, quomodo potuerunt nunc congregari Iſraelitæ ad locum flentium ad audienda verba angeli: nam manerent vacuæ ciuitates, & caperentur à Chananæis. Reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo, quòd non erant hic congregati omnes viri Iſrael, ſed magna pars eorum de principalibus: omnes autem alij manebant in vrbibus, vt iſti cuſtodirent eas, nè caperentur à Chananæis: ſic enim factum eſt in alia cōgregatione, quam fecit Ioſue: nam dicitur congregaſſe omnes tribus Iſrael, & tamen ſolū venerunt principales, vt patet Ioſue 24. ſcilicet: Congregauitque Ioſue omnes tribus Iſrael in Sichem, & vocauit maiores natu, & principes, & magiſtros, & iudices, ſtetitque in conſpectu domini. Aliter poſſet dici, quòd dato, quòd conueniſſent omnes Iſraelitæ ad audiendum verba angeli nullo prorſus manente in vrbibus, non timebant, ꝙ hoſtes inuaderent vrbes eorū, quia Deus incuteret eis tunc timorem, vt non auderent venire ad ciuitates Hebræorum. Sic fiebat in tribus feſtiuitatibus anni: nam tunc aſcendebant omnes Iudæi in ſanctuarium nullo manente in vrbibus, & tamen hoſtes non aſcendebant tunc ad capiendam vrbem aliquam in terra eorū. Sic patet Exo. 34. ſcilicet. Cùm tulero gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus inſidiabitur terræ tuę aſcendente te, & apparente in conſpectu domini Dei tui ter in anno. *Vt obtinerent eam.* Ideſt ibant ſinguli Iſraelitę ad acquirendum poſſeſſionem ſuam de manu hoſtium: nam licèt aſſignatæ eſſent ſortes, nōdum erat obtenta tota terra de manu hoſtium, ſed quædam particula. Et dicitur, quòd ibant ad obtinendum ad ſignificandum, quòd Iſraelitæ recedebant à peccatis priſtinis, de quibus angelus eos increpuerat: erat autem vnum peccatum, ꝙ communicabant cum Chananęis, & permittebāt eos manere in terra ſub conditione tributi: nunc autem ibant ad obtinendum terram, ſcilicet ꝙ iam nolebant cōmunicare Chananæis, nec habere illos tributarios, ſed obtinere terram de manu eorum. *Seruieruntq; domino cunctis diebus eius.* Scilicet poſtquam increpiti ſunt nunc ab angelo: nunquam redierūt ad peccata priora, dum viueret Ioſue, eo ꝙ ipſe corrigebat peccantes, & hortabatur totum populum ſolicitè ad ſeruandam legem Dei, vt patet Ioſue 23. cap. Sed quanto tempore vixerit Ioſue poſt iſtam increpationē angeli, nō patet. *Et ſeniorum, qui longo poſt eum vixerunt tempore.* Non ſolùm tempore Ioſue, ſed etiam aliorum virorum poſt mortem Ioſue. Iſti ſeniores vocantur quidā viri grandæui, & prudentes, & magnæ auctoritatis in populo: quorum admonitioni populus aſsētiebat, ſicut verbis Ioſue. Et ſic tpe eorū non peccauit populus. ſ. publicè, vel ſaltē totus populus non declinauit à lege, licèt aliq ſpecialiter, & occultè declinarēt. Nā peccatū illorū nō vocaē pctm̄ populi. *Et nouerant opera dñi, q̄ fecerat cū Iſrael.* Quaſi dicat, ex hoc, ꝙ iſti cognouerāt beneficia collata populo à Deo, inclinabantē magis ad colendū eū, & inducebant populū ad hoc cōmemorādo beneficia pręſtita: iſti ſenes erant, qui fuerunt in deſerto, & viderūt mala, q̄ paſſi ſunt Iſraelitę, à qbus Deus liberauit eos tā in ipſo deſerto, q̄ poſtea in introitu in terram Chanaā.

Qui fuerit ſeniores, qui vixerunt longo tempore poſt Ioſue, &c. Quæſt. XII.

QVAERET aliquis, qui fuerunt iſti ſeniores, q vixerunt longo tempore poſt Ioſue, & quanto tēpore poſt vixerunt. Aliqui reſpondent, ꝙ iſti fuerunt iudices, qui ſurrexerunt poſt Ioſue: nam iſti fuerunt in **F** magna auctoritate, ſicut Ioſue, & dum ipſi iudicabant populum non peccauit Iſrael: iſti autem vixerunt magno tempore, quia durauit tempus horum plusq̄ 300. annis, vt patet colligēdo omnia tempora Iudicum per annos ſingulorum. Sed hoc nō ſtat, qa hic deſcribitur tēpus, in quo Iſraelitę non peccauerūt poſt increpationem factā ab angelo: ante tn̄ q̄ inſurgerent iudices, peccauerunt Iſraelitæ, vt patet ſeq. c. ergo non ſunt ipſi ſeniores, de qbus hic dr̄. Item iudices non introducti fuerūt, niſi propter mala, quę patiebātur Iſraelitę propter peccata, vt patet infra in litera: ergo quando inceperunt iudices, iam trāſierat tempus iſtorum ſeniorum. Item patet, quòd non ſint iudices, qa hic dicitur, ꝙ iſti ſeniores nouerāt omnia opera, quæ fecerat dominus **G** cum Iſrael: iudices autem non nouerant, quia hic fuerunt ipſi nō in deſerto, nec in introitu in terrā Chanaā, & plurimi illorum nihil viderunt de mirabilibus, quæ Deus fecit cum Iſrael: ergo erant alij. Reſpond. ergo, quòd iſti ſeniores fuerunt aliq viri magnę auctoritatis coætanei, vel quaſi coætanei Ioſue, q dū viueret Ioſue, tenebantur à populo in magna reputatione. Hi nati ſunt in Aegypto, vel in deſerto: nam potuerunt naſci in Aegypto, dum tamen in exitu de Aegypto nōdum eſſent viginti annorum: nullus autem de complentibus viginti annos, vel quaſi in exitu de Aegypto introiuit in terram Chanaan præter Ioſue, & Caleb, vt patet Num. 14. & 26. cap. poterant ergo iſti vidiſſe plagas, quas Deus intulit Aegyptijs propter Iſrael, & trāſitum **H** maris rubri, & mortem Aegyptiorum, & omnia beneficia collata in deſerto, & iſta erant omnia opera domini, quæ fecerat cum Iſrael. Quòd autem iſti eſſent de coętaneis Ioſue patet, quia infra dicitur: Mortuus eſt Ioſue, & ſequitur: Omniſque illa generatio congregata eſt ad patres ſuos, ſcilicet omnis generatio illius temporis. Et agitur de ſenioribus ibi: quod patet, qa immediatè ſequitur: Surrexerunt alij, qui non nouerant dominum, & opera, quæ fecerat cum Iſrael, ſcilicet, qui non erant cōtemporanei Ioſue, & non potuerunt videre illa, ſed nati ſunt in terra Chanaan. De tempore autem longo, de quo hic dicitur, quòd vixerunt iſti ſeniores poſt Ioſue: dicendum quòd non fuerunt multi anni: nam cùm omnes iſti eſſent coętanei **I** Ioſue, & vidiſſent omnia, quæ Deus fecit in deſerto: non poterant viuere magno tempore poſt Ioſue, & fortè non fuerunt anni triginta poſt mortem Ioſue. Quod patet, quia à tempore exitus de Aegypto vſque ad ædificationem templi Salomonis fluxerunt ſolum anni quadringēti & octuaginta, vt patet 3. Reg. 6. ca. qui colliguntur ſufficienter computando annos, quibus dicuntur regnaſſe reges, & iudicaſſe iudices, & cōputando quadraginta annos māſionis Iſraelitarum in deſerto, ita quòd oportet tempora Ioſue, & iſtorum ſeniorum includi ſub quadraginta annis, quibus dicitur quieuiſſe terra ſub Othoniele, vt patet ſequenti capitulo: alioquin ſi præter tempora Othonielis aſſignamus tempora pro Ioſue, & ſenioribus, qui poſt eū fuerunt **K** neceſſe eſt, quòd ab exitu de Aegypto vſque ad cōſtructionem templi fluxerint plures, quàm quadringenti & octuaginta anni, quod eſt contra id, quod habetur 3. Reg. 6. ca. ergo cùm iſti quadraginta anni, qui attribuuntur Othonieli conueniant ei, & Ioſue, & ſenioribus, qui poſt eum vixerunt: non poſſumus aſſignare his ſenioribus multos annos durationis: ſcriptura tamen interdum vocat longum tempus decem, vel duodecim annos, vel pauciores. Sic dixit Ioſue ad duas tribus, & dimidiam: Feciſtis omnia, quæ præcepit vobis dominus, mihi quoque in omnibus obediſtis, nec reliquiſtis fratres veſtros longo tempore, vt patet Ioſue 22. & tamen illud tempus non fuit ſeptem annorum ſecundum Ioſephum quinto antiquitatū.

Doc. reſp. ad quæſitum.

Ab exitu de Aegypto vſque ad ędificationem templi Salom. fluxerunt anni 480.

Creden-

Credendum eſſe autem quòd vnus de his ſenioribus fuerit Caleb, qui vixit poſt mortem Ioſuę: & fuit dux tribus Iuda in bellis, vt patet pręcedenti capitul. ipſe enim fuit coętaneus Ioſue: & vidit omnia opera, quę fecit dominus cùm Iſraele. Nā erat maior vigeſimo anno, quando egreſſus eſt de Aegypto, & poſtea cū ipſo Ioſue miſſus eſt in exploratorem, vt patet Num. 13. & Ioſue 14. alij etiam ſimiles fuerunt, qui non multis annis poſt Ioſue mortui ſunt, quibus dum viuerēt obediuit populus, & non declinauit ad idola, nec pręuaricatus eſt legem. *Mortuus eſt autem Ioſue filius Nun.* Hoc dicitur ad differentiā, quia alij vocabantur Ioſue: & dicitur hoc de morte Ioſue per recapitulationem ad ponendum cauſam introductionis Iudicum: nam de illa ſupra poſitum fuerat Ioſue vltimo cap. *Famulus Domini.* Scriptura teſtatur, quòd fuerit famulus Dei, quia fuit valde attentus ad obſeruandam legem, & credidit nimis Deo: fecitque Deus per manū illius mirabilia magna. *Centum viginti annorum.* Iam diminuta erat ętas humana, & rari excedebant has metas. *Sepelieruntq; eum in finibus poſſeſſionis ſuę.* Scilicet in agro ſuo. Tunc temporis non ſepeliebantur homines intra vrbes in templum, vel in cęmeteriis communib⁹, ſed quilibet ſepeliebatur in agro ſuo extra vrbem, vel in montibus: & locus ille, in quo ſepeliebatur erat ſacer. Iſtum etiam modum tenuerunt Gentiles in ſepeliēdo, vt patet in legibus humanis digeſtis de ſepulchro violato: & digeſtis de religioſis, & ſumptibus funerum. Vel accipiebat aliquis paterfamilias agrum, & ſepeliebatur ibi: dedicabatq; illum in ſepulturam totius cognationis, & poſteritatis ſuę. ſic fecit Abrahā qui emit agrū ab Ephron Hethæo ad ſepeliendū vxorem ſuam Gen. 23. & poſtea ſepultus eſt ipſe ibi, & vxor ſua, & Iſaac, & Rebecca, & Iacob, & Lia, vt patet Gen. 49. cap. *In Thamnathſare.* nomen ciuitatis eſt, quam accepit Ioſue in poſſeſſionem: nam poſtquam totus Iſrael acceperat poſſeſſionem, ipſe petiit, vt daretur ei ciuitas Thamnathſare, q̄ erat in ſorte Ephaim tribus ſuæ: & aſſignata fuit ei, vt patet Ioſue 19. capi. Hebręi dicunt quòd Thamnathſare vocatur ſic, quia interpretatur ſimilitudo, vel imago ſolis: & dicunt ꝙ mortuo Ioſue ſuper ſepulchrum ſuum fuit factū quēdam ſimulachrum ſolum marmoreū, vt omnes tranſeuntes cognoſcerent gloriā viri illius, ad cuius preces Deus fecerat ſtare ſolem, & dolerent de morte eius, quòd talis vir periret. Sed hoc non ſtat, quia iſta ciuitas non fuit vocata Thamnathſare poſt mortem Ioſue, ſed etiam quando ipſe eam accepit in poſſeſſionem, ſic vocabatur, vt patet Ioſuę decimo nono. Item ſi propter imaginem debet imponi iſtud nomen, non fuiſſet poſitum vrbi ſed ſepulchro, quod ſimulachrū factum eſt in ſepulchro, & ipſum ſepulchrum erat extra vrbē, quia intra vrbem nemo ſepeliebatur. Quod patet quia dicitur in finibus poſſeſſionis ſuæ. Cùm autem dicitur, ꝙ ſepultus eſt in Thamnathſare, eſt ſenſus, ideſt in territorio Thānathſare: quia ea, quę ſunt in territorio dicuntur eſſe in vrbe. Sic patet Ioſue 5. vbi litera noſtra dicit, quòd cùm Ioſue eſſet in agro Iericho apparuit ei Angelus, & in Hebræo dicitur: Cū eſſet Ioſue in Iericho. Et tamen manifeſtum eſt, ꝙ non erat tunc in Ierico, quia nondum capta erat. *In monte Ephraim.* Ideſt iſta ciuitas Thamnathſare eſt in monte Ephraim. Non eſt intelligendum quòd eſſet aliquis mons ſpecialis in ſorte Ephraim, in quo eſſet Thamnathſare, ſed tota ſors Ephraim vocatur mons Ephraim, quia pro maiori parte erat mōtuoſa; ſic patet Ioſue decimo ſeptimo, ſcilicet anguſta eſt tibi poſſeſſio montis Ephraim. Et dicebatur hoc ad totam tribum Ephraim. Ex quo patet ꝙ tota habitabat in monte Ephraim. Sic etiam patet Ioſue 20. &

Caleb fuit Ioſue coætaneus.

Mos ſepeliendi Hebræorum.

Tamnathſare quid.

Antiquit⁹ nemo intra vrbem ſepeliebatur.

BIBL. NAZ. CENTR. ROMA VITT. EMAN.

A 21. ſcilicet quòd dederunt Sichem vrbem refugij in montem Ephraim. ſic etiam primo Regum dicitur, fuit vir de Ramathaim, Sophin de monte Ephraim. *A ſeptentrionali plaga montis Gaas.* Iſte mons Gaas erat in monte Ephraim, & ciuitas Thamnathſare erat ad partem ſeptentrionalem eius, ſcilicet quòd iſte mōs declinabat magis ad meridiem quàm Thamnathſare. Dicit Rabbi Salomon, quòd Gaas interpretatur tempeſtas, & vocatus fuit ſic mons ille: quia venit tempeſtas ſuper Iſraelitas, eo quòd morati ſunt in ſepeliendo Ioſue. Sed iſta fictitia ſunt, & ſine colligatione. Sed dicendum ꝙ iſte mons ſemper ſic vocabatur. *Omniſque illa congregata eſt generatio ad patres ſuos.* Ideſt omnis generatio coętaneorum Ioſue, ſcilicet omnes

B coætanei Ioſue, qui fuerant in deſerto egreſſique fuerant de Agypto: & viderant omnia opera Dei mortui ſunt, non multis annis poſt Ioſue, & iſta fuit occaſio, quòd Iſraelitæ peccarent poſtea in Deum: iſta autem generatio eſt generatio ſeniorum, qui vixerunt poſt Ioſue: ex quo patet, quòd fuerunt contemporanei ſui, alioquin non diceretur omnis illa generatio, quia importat coętaneitatem. *Et ſurrexerunt alij.* Hic ponitur ſecundum, ſ. fęderis renouati præuaricatio. Nam quod in diebus Ioſue, & ſeniorū populus obſeruauit illis, mortuis pręuaricatus eſt: & dicitur: Et ſurrexerunt alij, ſcilicet ſucceſſores Ioſue, & ſeniorum. *Qui non nouerunt Dominum.* Ideſt qui non cognoſcebant virtutem eius, ſcilicet bonita-

C tem, & magnitudinem, atque poteſtatem: & ob hoc non inclinabantur ad colendum eum. *Et opera, quæ fecerat cum Iſrael.* Ideſt non cognoſcebant beneficia p̄ſtita Iſraelitis a Deo, eo quòd non viderant ea, quia nō fuerunt in Aegypto, nec in deſerto, ſed nati ſunt in terra Chanaan: ponuntur autē iſta duo. ſ. qui non nouerant dominum, & opera, quæ fecerat cum Iſrael, quia duo ſunt, quę debent mouere hominem ad colendum Deum. Primum eſt ipſa Dei natura, ſcilicet quia Deus eſt, & ſummum bonum, & ſummè potēs, & ſapiens: & etiam ſi nihil aliud eſſet, propter hoc tenebantur Deum colere. Secundum eſt ipſa beneficiorum collatio, quia nullus eſt, cui Deus non benefaciat: nam quidquid ſumus, & habemus, Dei munus

D eſt, in quo ſumus, viuimus, & mouemur, vt dixit Paulus: & habetur Actu. 17. cap. & ſunt hæc generalia beneficia. Alij autem recipiunt ſpecialiſſima, pro quorum ſingulis nimis tenemur Deo: nam & benefactori naturaliter tenetur bona paſſus honorem, & famulatum impendere, vt ait Ariſto, & habetur 5. & 8. Aethico. præſertim quando beneficia maxima ſunt, qualia a Deo recipimus, ideo ad maximum honorem ei tenemur. Primum tamē eſt, propter quod directius eum venerari tenemur. Iſraelitæ autem neutrum horum attenderunt, vt Deum colerent, ideo dicitur propter primum, quòd non nouerant Deum: propter ſecundum dicitur, nec opera, quæ fecerat cum Iſrael. *Feceruntq; filij Iſrael malum in conſpectu Domini.* Scilicet

E recedentes a cultu Dei veri, & p̄termittentes cæremonias legis, & iſtud erat malum coram domino, quia Deus illud malum iudicabat. *Et ſeruierunt Baalim.* Scilicet coluerunt Deos terræ Philiſthinorum, qui vocabantur Baalim: eſt enim Baalim plurale, & ſingulare eſt Baal, & ſignificat idola quæcunque: cùm autem ponitur Baal i ſingulari, ponitur pro ſpeciali idolo: aliquando tamen ponitur Baalim tanquam ſingulare, & eſt nomen vnius ſpecialis idoli. Sciendum quòd nomina idolorū, vt communiter denominantur a Baal, vel Bel. Vnde aliquando dicitur Baal, & aliquando Bel, & Beelphegor, & Beelzebub, & Balberich, & Baalim. De Bel pater Dani. 14. vbi dicitur magnus eſt Bel, ſcilicet Deus Babyloniorum. Baal vocatur infra & 3.

Fœderis renouati pręuaricatio.

Duobus mouetur homo ad Dei cultū.

Reg.

Reg.18. vbi vocati ſunt 400. prophetæ Baal.& 4. Re. 10. cap. Baalim vocatur hic, & primo Re.7. Beelphegor vocatur Pſalm. 105. ſcilicet initiati ſunt Beelphegor,& comederunt ſacrificia mortuorum. Et Num. 25. vocatur Beelzebub Deus Acharon quarto Reg. primo, vocatur Baalberith Deus Sichimorum, vt patet infra nono. Cauſa autem quare nomina idolorum (vt in plurimum) habeant initium à Bel,eſt,quia primum idolum factum ad colendum fuit factum ad ſimulachrum cuiuſdam regis Babyloniorum,qui vocabatur Belus,ſiue Bel: & filius eius Ninus rex potentiſſimus fecit illud coli,vt teſtãtur omnes antiquę hiſtoriæ,& habetur in libro Methologiarum Fulgentij. *Ac dimiſerunt Dominum Deum patrum ſuorum*. Scilicet non ſolùm coluerunt Deos exterorum, ſed etiam Deum patrum ſuorum,id eſt quem patres ſui coluerãt,dimiſerunt. Et ſatis intelligebatur hoc ex præcedentibus: nam ex hoc quòd iſti colebant Baalim, non poterant tenere Deum ſuum, quia ille ſolus vult coli, cùm ſolùm ſe dicat eſſe Deum: & ſic iuſſit Exo.20. non habebis Deos alienos coram me: ponitur tamen iſta tãquam diſtincta clauſula,quia ad maius dedecus pertinebant: nam licèt Deus non acceptet quòd colatur ſimul cum alijs dijs,tamen magis contemnitur quando deſerto eo colunt alij, quã cum ipſe & idola ſimul colunt: iſtud malum tenebant Samaritani,qui Deum cęli timebant,nihilominus tamẽ Deos ſuos colebãt, & eis ſacrificia offerebant, vt patet 4. Reg. 17. cap. nũc autem Iſraelitæ deteriores erant,quia idola colebant, & nullo modo Deum: & prorupperant in tantam inſaniam, vt omiſſo cultu Dei publicè fierẽt templa pro idolis,& ornarentur auro,& argento. Sic patet infra nono, cùm dicitur,quòd viri Sichem acceperunt, & dederunt ſeptuaginta pondera argenti Abimelech de Fano Baalberith. *Qui eduxerat eos de Aegypto*. Quaſi dicat, in hoc erant ingrati tanto beneficio: & nominatur iſtud beneficium, quia maximum erat, & includebantur in eo alia beneficia particularia. Et ex hoc tenebantur Iſraelitę in ęternum obedire Deo etiam ſi nihil aliud intercideret. *Et ſecuti ſunt Deos alienos*. Vocantur alieni dij non pertinentes ad Hebręos,ſcilicet quos non coluerunt patres eorũ,ſed alię nationes: & ſunt alieni, id eſt incogniti, quia Iudęi non poterãt cognoſcere iſtos, vt Deos: dupliciter enim hoc cognoſcitur,ſcilicet per oſtenſionem magnę potẽtiæ in operatione miraculorum, vel per collationem ſpecialiũ beneficiorum: neutrum autem erat quantum ad Iudęos,quia ipſi non nouerãt Deos Chananæorum per oſtenſionem virtutis,cùm illi nulla vnquam miracula egiſſent, nec etiam ſecundo modo,quia nunquam benefecerant Iſraelitis. Vtrunque horum cognitum erat apud Hebręos de Deo ſuo, ſcilicet, quia cũ multis mirabilibus cognouerant eſſe Dominum tam in Aegypto,quàm in mari rubro,& in deſerto,& poſtea in terra Chanaan. Secundò etiam cognoſcebant eũ Deum, quia eis multa contulerat, quanta nec ipſi ſufficienter enarrare poterant. *Deosq; populorum, qui habitabant in circuitu eorum*. Non diſtinguuntur hic tãquam membra oppoſita, & diſparata dij alieni, & dij populorum,qui erant in circuitu, quia omnes dij pręter verum Deum Iſrael erant dij alieni. Sed eſt ſenſus, quòd ſeruierunt Baalim, qui ſunt dij terrę Chanaan, ſcilicet Baalim, & Aſtaroth, & non ſolũ Deos terrę in qua habitabant, ſed etiam Deos quarumcunque gentium habitantium in circuitu, & in hoc ſignificatur magnum deſiderium declinandi a cultu Dei, ſcilicet quia omnibus idolis adhærebant. *Et adorauerunt eos*. Scilicet humiliantes ſe coram eis, & faciendo eis ſacrificia, & iſtud eſt ſequi illos. Vel dicuntur ſecuti illos, quia non ſolùm adorauerunt eos, ſed &

Qui vocẽtur dij alieni.

F ſecuti ſunt omnes cęremonias colendi Deorum illorum relictis cęremonijs Dei Iſrael. *Et ad iracundiam concitauerunt Dominum*. Id eſt prouocauerunt eum ad inferendum pęnas, qui eſt actus hominis irati, vt nos arbitramur: aliter autem iracundia in Deo non eſt, cùm ſit paſſio animalis. Apud Deum autem non eſt tranſmutatio, Iacob. primo, ſcilicet: Apud quẽ non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. *Dimittentes eum*. Non poterat eſſe rationabilior iracundia,quàm pro dimiſſione: ſicut in viro, ſi dimittatur ab vxore: omnia autem alia vitia vxoris venialia ſunt, & toleranda,dum tamen viri thorum immaculatum ſeruauerit,quo contempto,nihil boni ſuper eſt: ita & contra Deum interdum peccamus contra aliqua pręcepta ſpecialia, G in quibus præiudicatur charitati, & tunc Deus non omnino deſeritur, nec fornicari nos dicimur, ſed cum fide deſerta alium credimus eſſe Deum eum,quia colimus,nihil boni ſupereſt,& tunc fornicamur, pro quo iracundia dei iuſtiſſima eſt. *Et ſeruientes Baal, & Aſtaroth*. Iſti erant duo dij Chananæorum,& erant multum cõmunes: nam Baal multarum gentium Deus erat, cui Iudæi quoque ſeruiebant: & tantum huic inhęſerant quòd filios ſuos tradebant ei,vt cremarentur in cultum eius, quod Deus valde prohibuit Leui.20.capi. dicens: Homo de filijs Iſrael, aut de aduenis, qui habitant inter vos: ſiquis dederit de ſemine ſuo,i. de filijs ſuis idolo moloch,id eſt Baal,morte morietur: populus terræ lapidabit eũ. H Aſtaroth etiam erat Deus Chananæorum, & maximè Philiſthinorum: vnde mortuo Saul in bello,Philiſtini poſuerunt arma eius in templo Aſtaroth,& caput in templo Dagon, vt patet primo Regũ vltimo. Et primo Paralipo.10. cap. Ad iſtos duos Deos colendos communiter declinabant Iſraelitæ: ideo Samuel hortatus Iſraelitas Deum colere, ait: Si in toto corde veſtro conuertimini ad Deum, auferte de medio veſtrum Deos alienos Baalim, & Aſtaroth, vt patet primo Regum ſeptimo cap.

Chananęi filios dijs immolabant.

Iratuſque Dominus contra Iſrael, tradidit eos in manus diripientium: qui cœpe- I runt eos, & vendiderunt hoſtibus, qui habitabant per gyrum: nec potuerunt reſiſtere aduerſarijs ſuis: ſed quocunque pergere voluiſſent, manus Domini ſuper eos erat, ſicut locutus eſt, & iurauit eis: & vehementer afflicti ſunt. Suſcitauitque Dominus iudices, qui liberarent eos de vaſtantium manibus: ſed nec eos audire voluerunt, fornicantes cum dijs alienis, & adorantes eos. Cito deſeruerunt viam, per quã K ingreſſi fuerant patres eorum: & audientes mandata Domini, omnia fecere contraria. Cumque Dominus iudices ſuſcitaret,in diebus eorum flectebatur miſericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cęde vaſtantium. Poſtquã autem mortuus eſſet iudex, reuertebantur, & multo faciebant maiora quàm fecerant patres eorum, ſequentes deos alienos, ſeruientes eis, & adorantes illos. Non dimi-

Zetus ma ficus amphionis fratris interfector

ſerunt

ſerunt adinuentiones ſuas, & viam duriſſimam, per quam ambulare conſueuerunt. Iratuſque eſt furor Domini in Iſrael, & ait: Quia irritum fecit gens iſta pactum meũ, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempſit: & ego non delebo gentes, quas dimiſit Ioſue, & mortuus eſt: vt in ipſis experiar Iſrael, verum cuſtodiant viam Domini, & ambulent in ea, ſicut cuſtodierunt patres eorum, an nõ. Dimiſit ergo Dominus omnes nationes has, & cito ſubuertere noluit, nec tradidit in manus Ioſue.

sachomæto bruttu hiſtoricus inſignis.

Iratuſque Dominus contra Iſrael. Hic ponitur tertium, ſcilicet fœderis violati punitio, quia Deus non dereliquit Iſraelitas impunes ſuper hoc. *Tradidit Iſrael in manus diripientium.* Ideſt in manus hoſtium, qui diriperent bona eorum, & filios, & venderent aliis nationibus.

Quomodo Deus tradebat Iſraelitas in manus diripientium. Et quas paſſiones cauſabat in cordibus eorum, & hoſtium ſuorum.

Quaeſt. XIII.

QVAERET aliquis, quomodo Deus tradebat Iſraelitas in manus diripientium. Reſpondendũ, quòd hoc multipliciter fiebat. Primò auferendo cuſtodiã ſuam ab eis: nam cùm Iſraelitę Deũ colebãt tenebat eos in cuſtodia, & non poterant malà appropinquare illis. Sic dicitur Pſalm. 90. vbi agitur de illis, quos Deus in ſua cuſtodia tenet, ſcilicet: Qui habitat in adiutorio altiſſimi, in protectione Dei cęli commorabitur: & ſequitur. Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis eius ſperabis: & rurſus. Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis: ad te autem non appropinquabit: non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. & ſubditur cauſa, ſcilicet, quoniam angelis ſuis Deus mãdauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis: In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Et Pſalm. 36. de viro iuſto, qui in cuſtodia Dei eſt, dicitur: Apud dominum greſſus hominis dirigetur, & viam eius volet: cùm ceciderit non collidetur, quia dominus ſupponit manum ſuam. Deus etiam promiſit Iſraelitis Leui. 26. quòd quando colerent eum, non tranſirent per eos gladius, fames, & hoſtis, aut alia mala. Cùm autem homo a Deo deſeritur, inueniunt eum omnia mala, cùm non ſit illis reſiſtentia. Alio modo Deus tradebat Iſraelitas in manus diripientium, in quęrẽdo occaſionem contra Iudęos, vt inſurgerent in eos hoſtes, & affligerent. Cùm autem erant Iſraelitæ in Dei cultu, Deus non dabat in mentem hoſtibus iudæorum, vt pugnarent contra Iſrael: quin potius incutiebat timorem eis, ne auderent inſurgere contra Iſrael. Sic fuit factum in Iacob, quãdo multi Chananæorum populi congregati erant ad delendum eum, & domum ſuam, quia filij ſui occiderant Sichimitas. Deus tamen incuſſit timorem illis populis, & nõ auſi ſunt perſequi Iacob, vt patet Geneſ. 35, capitu. ſcilicet. Cunque profecti eſſent, terror domini inuaſit omnes per circuitum ciuitates, & non ſunt auſi perſequi recedentes. Idem faciebat quolibet anno ter in feſtiuitatibus tribus aſcẽdentibus omnibus maſculis in locum ſanctuarij: & non manenti-

A bus vllis ad cuſtodiam ciuitatum: nam tunc, licèt Chananæi ſcirent vacuas manere ciuitates, non audebant occupare eas. Sic patet Exo. 34. ſcilicet. Cùm tulero gentes a facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus inſidiabitur terræ tuæ aſcendente te, & apparente in conſpectu domini Dei tui ter in anno. Cùm autem è contrario Deus inquirebat occaſiones, vt Philiſthini, & alij Chananæi deſiderarent inſurgére contra Iſrael. Iſte enim eſt modus quo Deus punit aliquẽ per manus aliorum, quando hoc vult, ſcilicet dando occaſionem alicui, vt iraſcatur alteri: ſic fuit contra Philiſthinos cùm Deus vellet punire eos per manum Iſraelitarum. Nam inquirebat occaſiones, vt Samsõ irritaretur contra eos: ſic patet infra 14. cùm Samſon

Mod⁹ quo Deus aliquos punit per alienorum man⁹

B peteret a parentibus, vt darent ei in vxorem quandam puellam de terra Philiſthinorum: qui reſponderũt? Nunquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo Dei, quia vis accipere vxorem de Philiſthiim, qui incircunciſi ſunt? Dixitque Samſon ad patrẽ. Hanc mihi accipe, quia placuit oculis meis. Et ſubditur: Parentes eius neſciebant, quòd res a domino fieret, & quęreret occaſiones ꝯtra Philiſthum: ſcilicet vt occaſione huius vxoris Samſon exerceret plagam magnã in Philiſthinos, ſicut poſtea exercuit. Alio modo poterat tradere Deus Iſraelitas in manus Philiſthinorum, & Chananæorum, ſcilicet diminuendo vires Iſraelitarum, ita vt quanquã temporibus pręteritis potuiſſent pugnare contra Chananæos, & ſupe

C rare eos, nunc non poſſent: quod patet ex oppoſitis: nam ſi cùm Iſraelitæ erãt in cultu Dei, licèt nõ eſſent potentes pugnare contra hoſtes, Deus dabat illis vires, vt pręualerẽt, ita cùm desererent eum, auferret eis fortitudinem. Sic patet Deutero. octauo capit. ſcilicet: Ne diceres in corde tuo: fortitudo mea, & robur manus meę hęc mihi omnia pręſtiterunt, ſed recorderis domini Dei tui, quòd ipſe vires tibi prębuerit, vt impleret pactum ſuum. Aliter poterat Deus tradere Iſraelitas in manus diripientium, ſcilicet incutiendo timorem illis, ne auderent reſiſtere, ſed quibuſcũque quantumcunque paruę potentiæ ſubiicerentur. Sic patet Leuit. 26. vbi Deus cõminatur eis timorẽ in maledictionẽ, qñ peccarent, dicens: Et q de vobis re-

D manſerint, dabo pauorẽ in cordibus corũ in regionib⁹ hoſtiũ: terrebit eos ſonitus folij volantis, & ita fugiẽt quaſi gladium, cadent nullo perſequente, & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos: quaſi bella fugientes: nemo veſtrum inimicis audebit reſiſtere: peribitis inter gentes, & hoſtilis vos terra conſumet. Similia ponuntur Deute. 28. in fine. facile ergo erat Deo his, vel aliis modis ſibi placitis tradere Iudæos in manus Chanęorum. *Qui ceperunt eos.* Scilicet in ſeruos, cùm non poſſent reſiſtere. *Et vendiderunt hoſtibus, qui habitabant per gyrum.* Iſta erat infeliciſſima conditio. Nam q hoſtes diſſiparent bona Iſraelitarum, erat aliquid tolerabile. Quod tamen eos venderent, peſſima ſors erat, quam potius fugere debuiſſent, quàm bellicam mor-

E tem: ſed non habebãt animum ad reſiſtendum, quia Deus reliquerat illos, ſed tradebantur hoſtibus quaſi oues in manus occiſorum. Accedebat etiam aliud quod magis eorum acerrimam grauaret ſortem, ſcilicet quia non ſolùm vendebantur. Nam ſi gentibus ignotis venderentur, forte propter humanitatem miſererentur eorum, nunc autem hoſtibus venditi non ſolùm duram ſeruitutem, ſed etiam acerrimam vindictam tolerabant. *Nec potuerant reſiſtere aduerſarijs ſuis.* Scilicet quia Deus debilitauerat eos, incuſſerat eis formidinem, & confortauerat hoſtes eorum ſuper eos. *Sed quocunque pergere voluiſſent, manus Domini erat ſuper eos.* Ideſt non habebant aliquem modum euadendi, ſed ad quemcunque locum confugerent,

vel

vel quamcunque artem ad euadendum inquirerent, Deus percutiebat eos, faciendo hoſtes ſemper potentiores: quaſi iſtud bellum non eſſet illorum, ſed Dei. Et veriſſimè ſic erat, quia ſicut cùm Iſraelitę Deum colebat, ipſe pugnabat pro eis contra hoſtes, vt patet Exo. decimo quarto, ſcilicet. Ipſe dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. & Exod. decimo ſeptimo, dicitur: Scribe hoc in monimentum in libro, & trade in auribus Ioſue: delebo memoriã Amalec de ſub cęlo. Et iterum: Manus ſolius Dei, & bellum domini erit contra Amalec a generatione in generationem. Ita cùm ipſi recederent a Deo, Deus pugnaret pro hoſtibus ſuis contra eos. *Sicut locutus eſt, & iurauit eis*. Ideſt promiſit ſic ſe facturũ ſub iuramento. Iſtud habetur Leuit. 26. & Deutero. 28. vbi ponuntur omnia mala, quę Deus inducere deberet ſi eum derelinquerent. *Et vehementer afflicti ſunt*. Non poterat enim eſſe maior afflictio, quàm vt venderentur hoſtibus ſuis perditis omnibus, quę poſſidebant: & tamen hoc nunc eis accidit, vt ſupra dicitur. & ſatis colligitur infra ex proceſſu libri. Acciderunt tamen eis alia mala poſt tempora iudicum, ſcilicet quòd comederent filios ſuos, & filias: & mulieres parientes comederent pelles ſecundinas, ideſt ſanguinem coagulatum exeuntem de ventre cum fętu. Et iſta erant nimis inhumana, & tamen prænunciata fuerunt illis Deuteron. 28. capit. & acciderunt eis aliquando, ſicut tempore regis Ioram filii Achab regis Iſrael, vt patet quarto Reg. ſexto capi. *Suſcitauit Dominus iudices*. Hic ponitur quartum, ſcilicet punitionis releuatio, quia licèt Deus puniret Iſraelitas propter ſcelera, tamen aliquando miſerebatur eorum, & liberabat eos de hoſtibus. *Qui liberarent eos de manu vaſtantium*. Iſti iudices erant duces populi, & pugnabant contra hoſtes liberabantque populum.

Mala, quę acciderũt Iſraelitis poſt tẽpora iudicũ.

Quomodo Deus ſuſcitabat iudices.
Quæſt. XIIII.

QVAERET aliquis, quomodo Deus ſuſcitabat iudices. Reſpondendum, quòd Deus tradebat Iſraelitas in manus hoſtium pro ſceleribus ſuis, quia tamen nondum conſummata erant peccata eorum, quibus mererẽtur vltimatam deſertionem a Deo, ſicut dicitur de Amorrhæis Ge. decimo quinto: Nondum implete ſunt iniquitates Amorrhęorum vſque ad præſens tempus: nolebat eos tradere in totale exterminium, ſed liberabat de manu hoſtium: & quia populus totus per ſe ſi ducem non habeat, non poteſt quidquam agere bellicè, etiam ſi copioſa multitudo, & robuſtiſſima ſit, propter defectum vnitatis, volebat Deus dare ducem, & huic tribuebat Deus ſpecialem virtutem tam animoſitatis, quàm vitium, & conſilij, vt pugnare auderet contra hoſtes, & præualere poſſet. Et dicebatur Deus iſtos iudices ſuſcitare, quia ipſe aliquando tribuebat eis ſupernaturaliter vires, & pnunciabat eorum poteſtatem, & ſtatum. ſic fuit de Samſone, cui Deus dedit vires ſupra omnes homines, & erant ſupernaturaliter manentes, quia ſolũ manebant cùm haberet cęſariem, qua abſciſa manebat infirmus. De hoc infra decimo tertio, & vſque ad decimũ ſeptimũ capi. aliquando etiam ſuſcitabat, ideſt iubebat illis ex nomine, quòd irent ad liberandum Iſrael. Sic patet de Barac, cui Debora prophetes ex parte Dei iuſſit, quòd iret ad pugnandum contra Siſaram vt infra quarto, ſic etiam fuit de Gedeone, cui angelus dixit: Dominus tecum virorum fortiſsimè: vade in hac fortitudine tua: & liberabis Iſrael de manu Madian, infra ſexto cap. Aliquando autem ſuſcitabat iudices, quia quãquam non vocaret eos ex nomine, ta-

F men dabat eis fortitudinem ad liberãdum populum, & populus cognoſcẽs in eo aliquod donum Dei motus a Deo ſumebant illum in iudicem, ſic fuit de Iephte Galaadite, quem populus elegit cùm prius foret princeps latronum, infra vndecimo capitu. Aliquãdo autem ſuſcitabat iudices, quia quãquam populus nõ eligeret eos, nec Deus vocaret illos ex noie, tamen dabat eis fortitudinem, & ponebat eis in corde vt pugnarent contra hoſtes: ſic fuit in Sangar, q percuſſit ſexcẽtos de Philiſthinis vomere, vt ſequenti capit. Sic etiã Samſon, quãquam nondum eſſet electus a populo in iudicẽ, Dominus dedit in corde eius, vt pugnaret contra Philiſthinos, & pugnabat etiam inuitis Iſraelitis, vt patet infra 14. & vſque ad 17. & quamquam iſti iu-

G dices a Deo non vocarentur ex nomine, ſed eligerentur a populo, vel ipſi ſe iungerent moti a Deo, ſemper Deus dabat illis fortitudinem, & impetum cõtra hoſtes. Sic patet de Iephte Galaadite infra vndecimo; cùm dicitur: Factus eſt ſuper Iephte ſpiritus domini. De Samſon quoque dicitur: Cępitque ſpiritus domini eſſe cum eo in caſtris Dan, infra decimo tertio cap. Omnes autem iudices a Deo ſuſcitati ſunt: ſolus autem Abimelech fraude humana, & violentia in principatum ſe intruſit, vt patet infra nono, & in hunc nõ factus eſt ſpiritus Domini, ſed dęmonis: nam fecit inhumana occidendo ſeptuaginta viros fratres ſuos ſuper lapidem vnum, & poſtea infeliciter periit eodẽ capi. recte ergo dicitur quòd Deus ſuſcitabat iudices.

H Sciendum autem, quòd iſti iudices non erant continuati per ſucceſſionem, ſcilicet quòd mortuo vno illi co ſumeretur alius, ſed expectabatur vſque ad tempus, quo eſſet neceſſarius, ſcilicet cùm Iſraelitæ ſubiecti eſſent hoſtibus. De hoc autem, & poteſtate iudicum, & cęteris qualitatibus eorum declaratum fuit ſatis late in prologo huius libri. *Sed nec illos audire voluerunt*. Scilicet, q a quãquam iſti iudices liberarent populum de manu hoſtium, & admonerent illum recedere ab idolatria, non acquieſcebat. Sed obijcietur, quia infra dicitur: Cunque dominus ſuſcitaret iudices in diebus eorum flectebatur mira, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos: ergo ipſi iam conuerſi erãt ad Deum cùm gemerent, & inuocarent eum. Etiam

De iudicibus a Deo ſuſcitãdis.

I quia ſi non conuerſi eſſent Deus nõ liberaret eos manentes in pertinacia ſua. Dicendum, quòd Iſraelitę temporibus iudicum ſemper bene viuebant, quia iudices habẽtes poteſtatem inducebant eos: mortuis tamen iudicibus, conuertebantur ad idola. Sic patet infra, ſcilicet. Poſtquam autem mortuus eſſet iudex reuertebantur, & multo maiora faciebant, quàm fecerant patres eorum. Cùm verò dicitur hic, quòd noluerunt eos audire. Eſt ſenſus, quòd non audiebant eos ad hoc, quòd manerent in admonitionibus eorum toto tempore, manebant tamen ſaltem quãdiu ipſi iudices viuebant. *Fornicantes cum dijs alienis, & adorantes eos*. Scilicet adorabãt Baal, & Aſtaroth, & Deos gentium, qui erant in circuitu. Ponuntur adorantes,

K & fornicantes pro eodem: nam ex hoc quòd adorabant illos dicebãtur fornicari cum eis, & eſt metaphora tracta de vxore & viro: nam vxor eo quòd eſt alligata legi viri, ſi eo viuente alteri commiſcetur, dicitur adulterari, vel fornicari, vt patet ad Rom. ſeptimo, & 1. Corinth. 7. capi. ita Iudęi acceperant Deum verum, in Deum ſuum, erantque obligati ſpecialiter ad colendum eum, ideo quandocunque declinarent ad idola, dicebantur fornicari tanquã rupto fędere matrimonij ſemper. *Deſeruerunt cito viam, per quam ingreſſi fuerant patres eorum*. Vocantur patres iſtorum illi, q fuerunt tempore Ioſue, & ſeniorum, qui vixerũt poſt eum, nam tempore hoc obſeruata eſt lex Dei, & iſti filij illorum ſurrexerunt, qui non cognoſcebant dominum

minum, et deſeruerunt cito viam, per quam ingreſſi fuerant patres eorum, ſcilicet cuſtodiam legis, quam illi tenuerant. *Et audientes mandata domini omnia fecere contraria.* Hoc ponitur ad tollendum excuſationem. Nam aliquis diceret, quòd fortè iſti recedebant a cuſtodia legis Dei, quia in diebus illorum non prędicabatur lex Dei, & neſciebant quid agere deberent. Sed dicitur quòd non fuit ex hoc, quia iſti audiebant mandata Dei, & tamen omnia faciebant in contrarium: ex quo patet peccatum eorum duriſſimum, ſcilicet quia ſcientes, & inobedientes peccabant propter duriciem ceruicis. *Cumque dominus ſuſcitaret iudices.* Faciendo quòd aliquis conſtitueretur in iudicem per aliquem de modis ſupra poſitus. *In diebus illis flectebatur miſericordia.* Scilicet, non affligebat Iſraelitas, et erat iſtud, quia tunc colebant Deum inſtigante iudice. *Audiebat afflictorum gemitus.* Hic eſt ordo mutatus nam prius Deus audiebat gemitus quam ſuſcitaret iudicem. Pro quo ſciendum quòd modus erat, quòd mortuo Ioſue, & ſenioribus, qui poſt eũ fuerunt, aliquanto tempore Iſraelitæ conuerſi ſunt ad idola: & tunc tradidit illos Deus in manus hoſtium, ſub quibus manſerunt aliquot annis: cumque ipſi non poſſent vllatenus effugere, clamabant ad Deum ſuum, vt eriperet eos. Deus autem audiebat gemitus eorum, & ſuſcitabat illis iudicem, qui eriperet eos, & in diebus iudicis eius ſemper colebant Dominum. Hoc vero mortuo nullum habentes caſtigatorem, conuertebantur ad idola, & non accipiebant alium iudicem, ſed manebant in idolatria, & faciebant peiora quàm prius: & tunc tradebat eos Deus in manus hoſtium, qui non potentes euadere, denuo clamabant ad dominum, & dabat eis iudicem, & faciebant omnia ſicut dictum eſt. Iſte fuit modus, quem habuerunt Iſraelitæ toto tempore iudicum. *Et liberabat eos de manu vaſtantium.* Scilicet per manum iudicis ſuſcitati nouiter: nam iſte faciebat bella contra hoſtes Iſrael. *Poſtquam autem mortuus eſſet iudex.* Hoc generaliter dr̃ de quibuſlibet iudicibus: nã ſub omnibus tenuit iſtũ modũ Iſrael. *Reuertebantur.* Scilicet ad idolatriam & mala priora. *Et multo maiora faciebant, quàm fecerant patres eorum.* Ita erat conditio Iſraelitarum; ſcilicet quòd non minuerentur in malis ſuis, ſed ſemper creſcerent, ideo filij magis idolatrantes erant, quàm patres. *Sequentes deos alienos.* Scilicet quantum ad omnes cęremonias cultus eorũ. *Et ſeruientes eis.* Scilicet ſacrificando eis, & viuendo per omnia pręcepta illorũ. *Et adorantes illos.* Scilicet inclinantes ſe coram illis in ſignum diuinę venerationis. *Non dimiſerunt adinuentiones ſuas.* Adinuentio dicitur, modus viuendi ab aliquo inuentus, quaſi dicat: non tenebant iſti modum viuẽdi, quem Deus lege tradiderat, ſed inuenerant modum, quem voluerunt, & ſequendo cęremonias deorum terrę Chanaan. *Et viam duriſſimam.* Vocatur via duriſſima modus viuendi inobediens: nam cum quis iubenti obedire non vult & monenti acquieſcere, eſt durę ceruicis: huiuſmodi erant Hebręi. Nam nolebant tenere legem Dei, ſed adinuentiones ſuas, & ſic Deus vocauit illos durę ceruicis Exod. 32. & Moyſes valde hortatus eſſe, dicens: Et ceruicem veſtram duriſſimam amplius ne induretis, vt patet Deutero. 10. *Per quam ambulare conſueuerant.* Scilicet quia ſemper conſueuerant eſſe durę ceruicis: ita & nunc erant: ſic dixit Moyſes: Semper fuiſtis rebelles a die, qua noſſe vos cepi, Deutero. nono. Iſtud (Per quam ambulare conſueuerant) non eſt in Hebręo.

A *Vnde inſurgebat Iudeis tantum deſiderium colendi idola. Quæſt. XV.*

QVAERET aliquis vnde erat iudęis tantum deſiderium colendi idola, ſcilicet quod cùm ſemel traditi eſſent in manus hoſtium, & duram ſeruitutem propter idola, & a Deo liberati eſſent gementes, rurſus, & ſępius in eandem idolatriam redirent, licèt ſemper pro ea affligerentur. Reſpondendum ꝙ hoc potuit eſſe ex tribus cauſis. Prima fuit ex conſuetudine: Erant enim Iſraelitę aſſueti ad colendum idola in Aegypto, & poſtea in terra Chanaan; ideo licèt aliqñ ex neceſſitate quaſi compulſi colerent Deũ, tamen rurſus data oportunitate redibant in idolatriã, B eo quòd cõſuetudo cauſat fortiſſimam inclinationẽ, nã eſt conſuetudo vt altera natura, vt patet 7. Ethic. ideo ſicut fortiter inclinamur ad ea, quę naturę ſunt, ita & ad ea, quę ſunt conſuetudinis. Iſtam cauſam aſſignauit Ieremias contra Iſraelitas quòd ſemper in malum redirent, ſcilicet quia conſueti erant, dicens. Si poteſt ęthiops mutare pellem ſuam, & pard⁹ varietates ſuas, ita & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Secunda cauſa huius erat, quia Deus ad tentandum Iudæos, vel ob alias cauſas fortè aliquando, quando colebant eum permittebat famem, vel aliqua incommoda ſuper eos, & aliquo tempore quo colebant idola euenerunt eis proſpera, & quia Iſraelitę erant populus rudis ſoli tantũ tradius, cole- C bant illum in Deum, cuius tpe videbant ſibi temporalia bona euenire. Sic patet Iere. 44. vbi hoc reſpondit populus Iſrael Ieremię increpanti eos de idolatria, & dixerunt: Sermonem, quem locutus es ad nos ĩ noĩe dñi non audiemus ex te, ſed faciemus oẽ verbum q́d egredietur de ore noſtro, vt ſacrificemus reginæ cęli, & libemus ei libamina: ſicut fecimus nos, & patres noſtri, & reges noſtri, & principes noſtri in vrbibus Iuda, & plateis Ieruſalem, & ſaturati ſumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus. Ex eo autem quod ceſſauimus ſacrificare reginę cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio, & fame cõſumpti ſumus. Tertia cauſa fuit vt puto ex conditione naturę: nam licèt virtus cęli non moueat D efficaciter hominem ad operandum in his, quæ ſunt liberi arbitrij, potiſſime in his, quę non videntur aliquatenus dependere a natura, ſicut eſt colere deum, vel recedere ab illo: tamen ſicut experimur in cęteris qualitatibus animę ad aliquid mouere poſſunt corpora cęleſtia, licèt nobis ſemper libera facultas maneat agendi hoc, vel oppoſitum, & ſic non eſt efficax motus. Et ſecundum hoc dicendum, quòd quibuſdam gentibus maior inclinatio eſt ad colendum deum, & ad opera regionis, id eſt ad cæremonias quàm alijs, ſecundum quòd dominantur eis varia aſtra cęli: quæ claris experientijs a multis temporibus comparata sũt inclinare ad hoc vel illud: & quia terra Chanaan, in qua habitabant Iudęi, eſt ſubiecta tali parti cęli, q̃ indiſ- E ponit homines ad colendum Deũ faciendo eos inſtabiles & infidos ad Deum, inclinabantur Iudæi ad mutandum ſæpe cultum dei, ſcilicet quia aliquando idola, & interdum vnum idolum, & poſtea aliud, ſicut conqueritur dominus per Ieremiam cap. 2. Scilicet Tranſite ad inſulas Cetthim, & in Cedar quoque mittite, & videte ſi mutauit gens deos ſuos, & certè ipſi non ſunt dij, populus autem meus mutauit gloriam ſuam in idolum: ſuper hoc obſtupeſcite cęli. & portę eius deſolamini. De inclinatione mata gentium iſtarum ad cultum dei loquitur Ptolemæus in quadripartito libro 2. capi. de ſecunda quatuor mundi, dicens: Iſtorum autẽ hi qui ſunt in parte terrarum Synę profundę ac Idumeæ regionis, terræque Iudæorũ Ante-

Idem Aue. 1 Phyſ. co. com. 71.

u,

ti,& Marti propriè aſſimilantur, ideoque ſunt in maiori parte inſtabiles,& proditores,ereatorem ignorantes. F Sicut autem iſti propter Martem,& Arietem indiſponuntur ad cultum Dei,ita & illi,quibus Iuppiter & Sagittarius pręſunt è contrario opera religionis magis diligunt, & cōſtantiores in cultu Dei ſunt: & hoc quia Iupiter religioni, ideſt cultui Dei præeſt: & huiuſmodi eſt Hiſpania,cui Saggitarius, & Iupiter dominantur: vt ait Ptolemęus in quadripartito lib. ſecūdo capitu.de prima 4.terrarum. Et ob hoc vt cōiter nō eſt aliqua natio terrarum, in qua tātum viris Eccleſiaſticis obediatur,& prompto animo fiant,quę pertinēt ad ritus colendi Deum. Iſtam rationem vltimam minoris efficaciæ eſſe volo duabus prioribus, quia ſi aliquid probat parum eſt, eo quòd ad iſta parua eſt ſideribus virtus, ſed duę priores ſufficienter inducunt. G

Cur Hiſpania religioni ſatis inclinetur.

Iratuſq́; eſt furor domini in Iſrael. Ideſt Deus videbatur iratus contra Iſraelitas,eo quòd inferebat eis malum. *Et ait: quia irritum fecit gens iſta pactum meum*. Iſta verba non ſunt referenda ad pręcedentia, quia hic agebatur de ſucceſſione iudicum quomodo poſt mortem cuiuſlibet illorum peccabant Iſraelitæ: & tunc eſſet ſenſus. quòd expleto tēpore iudicum, Deus dixit,ꝙ non expelleret gentes iſtas de terra Chanaā. Quod nō ſtat,quia infra dicitur, quòd erat ad experiendum an Iſraelitæ timerent dominum vel non, & iſta experiētia facta ſuit tempore iudicum, vt colligitur ſequenti cap. vbi ponitur tanquam pręfatio ad hiſtoriam iudicum,quòd Deus reliquerit gentes has ad experiēdum H Iſrael,& haberent conſuetudinem pręliandi. Sed dicendum, ꝙ fuerunt iſta verba dicta paulo poſt mortē Ioſue ante inſtitutionem iudicum. Etiam non poteſt dici,ꝙ angelus apparens ſupra, dixerit iſta: quia illa apparitio fuit ante mortem Ioſue, vt ſupra probatū eſt, Iſta tamen neceſſariò dicta ſunt poſt mortem Ioſue cùm dicatur infra. Ego non delebo gentes,quas Ioſue dimiſit, & mortuus eſt. Et dicitur,ꝙ gens iſta fecit pactū irritum,quia non ſeruauit legem Dei,quam nouerat,& pepigerat obſeruare. *Et vocem meam audire contempſit*. Scilicet quia ſæpe admonui eos,ꝙ ſeruarēt legem,& non communicarent cum Chananęis, & noluerunt. *Et ego non delebo gentes, quas dimiſit Ioſue, & mortuus eſt*. Ideſt quamquam Iſraelitæ conentur pu- I gnare contra gentes iſtas ad delendum eas, tam non poterunt,quia ego non delebo eas, ideſt non dabo vires Iudęis ad delendum illas, ſed in pęnam eorum manebunt, & iſtę ſunt gentes, quas non obtinuit Ioſue viuens. *Vt in ipſis experiar Iſrael, vtrum cuſtodiant viā Dei, & ambulent in ea*. Non eſt ſenſus quòd Deus vellet capere experientiam quid acturi eſſent Iſraelitę manentibus Chananæis in terra, ſcilicet an colerent dominū vel non,quia Deus oīa iſta cognouerat cùm ſibi ſemper præſentia ſint, ſed eſt, quod ipſiſmet Iſraelitis, & aliis gentibus daretur experientia, an Iſraelitę colerēt Deum, vel non, præſentibus Chananęis, quaſi dicat manentibus eis in terra habebant maiorem opportunitatem,& occaſionem ad colēdum idola,quā expulſis eis: ideo ſi expulſi eſſent non tantum pateret intētio Iſraelitarum circa cultum Dei, ſed pręſentibus eis verè nota fieret. K *Sicut cuſtodierunt patres eorum*. Illi qui fuerunt poſt tempora Ioſue: nam tunc coluerūt Deū. *Dimiſit ergo dominus omnes has nationes*. Scilicet eas,quæ nominat ſequenti capit. in principio. Et dicitur dimiſit,& non dedit Iudæis opportunitatem ad delendum eas. *Et cito ſubuertere noluit*. Quaſi dicat, aliquando ſubuertit,ſed non cito,ſed poſtea tempore Dauid, & Salomonis,vt patet ſecundo Paralip. octauo, ſcilicet. Omnem populum,qui derelictus fuerat de Hethęis, & Amorrhęis, & Pherezæis, & Heuęis, & Iebuſæis, qui non erant de ſtirpe Iſrael de filiis eorum,& poſteris,quos non interfecerant filij Iſrael ſubiugauit Salomon in tributarios vſque in diem hanc. *Nec tradidit in manibus Ioſue*. Scilicet quòd quamquam multo tempore pugnaſſet Ioſue contra gentes iſtas, non potuit præualere. Et credendum eſt,ꝙ Deus iuſſerit ei ceſſare a bellis poſtquam obtinuit magnam partem terræ Chanaan.

Chronica temporum de omnibus geſtis, quę fuerunt inter Gentiles ab exitu Iudæorum de Aegypto vſque ad tempora iudicum.
Quæſt. XVI.

CHRONICAM rerum deſcriptionem coętaneam reb⁹, quæ in ſacra ſcriptura digeruntͤ ab initio librorum iſtorum inchoatam, & continuatam ex cap. nono libri Exodi omiſeramus, vbi de geſtis tempore Moyſi aliquid ex parte tactum eſt. Nunc autem tanquam poſtliminio quodam redeuntes, vbi ceſſatū eſt,denuo inchoandum erit. Temporibus Moyſi, vt ait Cathelmandus in Chronicis lib. nono apud Cretēſes regnauit Abdera,qui & vrbem condidit. Puto autem,ꝙ Abdera ſui noīs vrbē ꝯdidit,de qua fuit Democritus Abderides appellatus. Iuſtinus autem de Cræteſibus in chronicis ſuis ſic ait: Curetes ſaltus Carcheſiorum incoluere, in quibus dicitur Titanas aduerſus Deos pugnaſſe. Horum rex vetuſtiſſimus recolligendi mellis vſum primus inuenit. Huius filia cū ex inceſtu filium procreaſſet,pater pudore flagitij eū iuſſit exponi: poſt dies aliquot cùm ad corpus expoſitu miſſum eſſet, inuentus eſt vario ferarum lacte nutritus: poſtmodum hunc domi relatum in callem anguſtum, per quem armenta cōmeare conſueuerant proiici iuſſit: cunque eſſet ibi,& ab armentis non tangeretur, ſed aleretur, canibus eum proiici fecit multo ieiunio ad eius eſum incitatis: poſt hoc ſuibus,a quibus cùm aleretur, in Oceanum mergi iuſſus eſt, vbi iactus ab ęſtu, ideſt feruore maris in littore ſanus ibi expoſitus a quadam ceruа nutritus eſt, & inde nimia velocitas pueri ſuit,& inter greges ouium,& ceruorum peragrauit: ad vltimum laqueo captus regi donatus eſt,quem recognoſcēs,& miſerans, ſucceſſorem ſibi conſtituit, nomen illi impoſitum fuit Anidis,qui rex factus leges populo ſuo adinuenit: boues primus aratro, & in frumenta ſulcos facere docuit: ab hoc, & miniſteria ſeruilia populo interdicta ſunt, & plebs per ſeptem vrbes diuiſa eſt. Regnum autem illo mortuo a ſucceſſoribus per multa ſecula poſſeſſū eſt. Euſebius libro chronicorum ait Anno 35. Moyſi, q fuit ante exitum de Aegypto per 45. annos Cecrops regnabat in Attica, a quo vſque ad Troię captiuitatem fuerunt anni 375. De regno iſto Athenienſium Helinandus in chronicis, & Vincentius in ſpeculo hiſtoriali dicunt, quòd anno primo regni Athenie. annotatur principium,in quo Cecrope regnante in arce diuina Minerua nata eſt: & ex Mineruę nomine, quę græcè Athena dicitur, Athenæ nuncupatę ſunt. Hui⁹ autem regno annotantur anni 50. poſt hunc regnauit ibi Granaus: ſiue Danaus,vt quidam volunt annis 19. Amphitriū annis 10. Erichthonius 50. Pandion. 40. Hic fuit Erichthonij filius, cuius filię Progne & Philomena. De iſtis narrat Ouidius hiſtoriam 6. Metamorphoſeos, ſcilicet qualiter maritus Progne voluit cognoſcere Philomenā ſororem illius, cui omnino recuſanti, ne clamaret, linguam abſcidit, & crebra eam libidine maculauit, quod dum inſignis iniuria innotuiſſet ſorori, filium comunem ſibi & viro in vindictam ſceleris occidens coxit, eumque comedēdum patri tribuit: vnde ortum eſt: quod petis intus habes. Poſt hunc regnauit Cecrops ſecundus annis.

Reges qui Athenis regnarunt. Regnū cretenſium.

Anidis ort⁹, & fors.

Athenę ex Minerua nomē ſortitæ ſunt.

Progne hiſtoria.

40. Pandion 25. Egrus Pandionis filius 48. Iſte ſu-
ſcepit in vxorem Medeam magam profugam de do-
mo viriquippe, quę filios excitata rabie pręſente viro
occiderat in vindictam deſertionis. Nam eam vir ſu'
Iaſon, vt acciperet Creuſam filiam regis Creontis ex-
pulerat domo, & regno exulem faciens. De quo Se-
neca in Tragoedia 7. cuius titulus eſt Medea. Hanc ſu
ſcepit Egrus rex Athenienſis, cuius conſilio filium
ſuum Theſeum tanquam peregrinum poculo toxi-
cato occidere parauerat: de quo Ouidius 7. Metamor
phoſeos. Poſt hunc regnauit Theſæus filius eius 30.
annis, qui aduerſus Thebas dimicauit. Iſte fuit vir for
tiſſimus multa admiranda exercens, cuius laudes tā-
git Ouidius 7. Metamorphoſeos. Hic ſorte ductus pu

Laudationes Theſei vi ri fortiſſimi.

gnauit contra Minotaurum incluſum in labyrintho,
quem Dædalus mira arte parietibus perplexis con-
ſtruxerat: de quo victoria potitus duas ſorores Ariad-
nā videlicet, & Phedram Minoi regis Creten. filias
diligens accepit, quarum Ariadnā fallens in littore re
liquit, quę dure de eo conqueſta epiſtolam ſcripſit,
quę habetur in libro Heroidum Ouidij, & incipit

Mitius inueni quam te genus omne ferarum.

Phedram autem vxorem duxit in regnum ſuū A-
thenien. quæ poſtea filium Theſei eiuſdem Hippo-
lytum priuignum ſuū caſtiratis amatorem ardenter
diligēs ad inceſtum ſępe ſolicitauit: quod alterne etiā
morti dedit. De quo latè Seneca in tragędia quarta,
cuius titulus eſt Hippolytus. Poſt Theſeum Mne-
ſteus regnauit annis 23. poſt hūc Demophoon filius
Theſei, & hic fuit tempore belli Troiani. Iſte vadens
in bellum Troianum cùm per terram Thraciæ tran-
ſitum faceret, Phyllis filia regis Thracię eum in virū,
& hoſpitem ſuſcepit, præſtita fide de redeundo ad eā
poſt bellum, qui cùm, fide mentita, non reuertere-
tur, Phyllis præ amore, & quia ſe deluſam conſpicie-
bat, laqueo ſe ſuſpendit, prius lachrymabili deſcri-
pta quęrimonia in epiſtola, quæ vocatur Phyllis ad
Demophoontē, & habetur in libro Heroidum Oui-
dij & incipit.

Hoſpita Demophoon tua te Rhodopeya Phyllis.

Phyllis, & demophoontis hiſtoria.

Iſte regnauit 53. annis: poſt hunc regnauit Exites 12.
annis, poſt hunc ofidas, id eſt Tymetes 8. annis, Melā
pus 37. poſt hunc Codrus 31. iſte fuit, qui iuxta Apol
linis Delphici oraculum ſe interimi fecit obijciens
ſe hoſtibus prouocando eos bello Peloponenſiaco, in

Codr' fuit tempore Saulis regis.

quo Eritidarum imperium deſtruitur. Fuit antē iſte
Codrus tēpore Saulis regis, vel Eli ſacerdotis ſummi,
vt alij tradunt, de quo dicetur in ſubnotatione chroni
ca in fine primi regum, in quo ceſſauit imperium A-
theniē. qđ 487. annis perſeuerauerat. poſt Codrū apud
Athenien. principes fuerunt, quorum primus Medō
regnum in fine ſuę vitę obtinuit, & poſt eum cæteri
reges. Pręfuit aut Athenienſibus anni 20. poſt hunc
Acaſtus annis 35. Archippus 19. Theuſippus 41. for-
bas 31. Megathes 30. Diogenicus 28. Fēredus 19. Ari-
fron 20. Theſpicus 27. Agameſtor 20. Eſthilus 23. Al
meon, vel Altinoee, vt quidam volunt 11. annis. Poſt
hunc ceſſauerunt eſſe principes Athenis, qui vſq; ad
mortem ſuam imperarent: & in decem annis re-
gnandi magiſtratuum conſuetudo conuerſa eſt. Re-
gnauitque primus Carops, ſiue Cecrops filius Eſthili
annis 10. Stilles poſt eum 10. Hipomones 10. Licrates
10. Aabſander 10. Flexias 10. Poſt hunc Athenis prin
cipes conſtituti ſunt ceſſantibus regibus, qui principes
ex nobilibus vrbis electi fuerunt, & pręfuerunt annua
li Imperio rempublicam agentes. Rurſus tempori-
bus Moyſi Hercules primus (quoniam multi fue-
runt) fertur Anthęum luctę viciſſe certamine, prius

A cęteris bouem immolans Iouem appellauit. Deuca-
lion hoc tempore, vt fertur, apud eos regnare orſus
eſt, qui circa Parnaſum mōtem morabatur. Diluuiū-
que ſub Deucalione in Theſſaliis fuit, de quo latè de
ſcribit Ouidius primo Metamorphoſęos. Hoc etiam
tempore incendium in Aethiopia magnum ſub Fę-
tonte factum eſt. de quo late Ouidius ſecundo Meta-
morphoſęos in principio, in quo apparet ipſum rectè
ſecutum hiſtorias, & ſucceſſiones temporum. Hoc
tempore multæ peſtilentię locales, vt Plato memo-
rat, fuerunt. Templum Apollinis Delphici eiuſdem
Moyſi tempore a filiis Cecropis fabricatum eſt. Enar-
rauimus autem totam iſtam ſucceſſionem regum, &
principum Athen. non quaſi tota cōtemporanea fue-

Templum Apollinis Delphici a filiis Cecropis fabricatū ē.

B rit Moyſi, quia impoſſibile erat, cùm extendatur per
multos annos, ſed quia primus regum Athen. ſ. Ce-
crops fuit tempore Moyſi, ſ. cępit regnare anno vitæ
Moyſi 35. vixit autem Cecrops annis quinquaginta
in regno, vt dictum eſt, ideo apparet ipſum mortuū
fuiſſe anno quinto, poſt exitum Iſraelitarum de Aegy
pto dum manerent in deſerto apud Cadesbarne. Pa-
tet hoc quia ab anno trigeſimoquinto Moyſi vſque
ad exitum de Aegypto fluxerunt anni 45. cum fuerit
iſte exitus anno octuageſimo vitæ Moyſi, vt patet
Exod. 7. ca. reſtabant ergo quinq; anni vſque ad mor-
tem Cęcropis, qui fuerunt quinque anni poſt habita-
tionem in deſerto. Poſt hunc regnauit Granaus ſecun
dus Rex Athenien. annis 19. & ſic mortuus eſt anno

Granaus ſecūdus rex Athenien.

C vigeſimoquarto. poſtquā Iſraelitæ erant in deſerto,
& manebant in Cadesbarne, cum manſerint ibi qua-
draginta annis. Poſt hunc regnauit Amphitrion ter-
tius annis decem. & mortuus eſt anno trigeſimoquar
to manſionis in deſerto in Cadesbarne. Iſte Amphi-
trion habuit vxorē Alcmenam nomine. De qua Iup-
piter dicitur genuiſſe Herculem, vt colligitur in Tra-
gedia prima, quę vocatur Hercules furēs. Sed nō fuit
iſte primus Hercules. Poſt Amphitrionem regnauit

Tertius rex amphitrion.

49. Erichthonius annis quinquaginta, huius regni
anno ſexto Iſraelitę tranſierunt Iordanem, & introie-
runt in terram Chanaan, & facta ſunt tempore eius
omnia, quę ſcripta ſunt in libro Ioſue: nā Ioſue poſt
introitum in terram Chanaan vixit, vt fertur, annis vi

Quartus erichthonius.

D ginti ſex. Ideo oportet ꝙ mortuus fuerit anno trige-
ſimoquarto Regni huius Erichthonij, cui adhuc re-
ſtabāt ſexdecim anni de regno. Sub eo ēt fuerunt Se-
niores, qui dicuntur lōgo tempore vixiſſe poſt Ioſue,
vt patet ſupra in litera. Sub eo etiam fuit iudex primus
Iſraēl, ſ. Othoniel, & mortuus fuit anno quadrageſi-
mo ſexto Regni Erichthonij. Quod patet, quia tem-
pora Othonielis ſunt anni quadraginta. vt patet ſeq.
ca. ſub quibus computatur totum tempus, quod fuit
in ducatu Ioſue ab introitu in terrā Chanaan, vt pro
batum fuit in prologo libri huius. Erichthonius au-
tem regnauit annis 50. & tranſierant ſex anni de re-
gno eius, quādo introierunt Iſraelitę in terrā Chanaā
vt nunc probatum eſt: ergo ſupererant adhuc de re-
E gno eius quatuor anni quādo mortuus eſt Othoniel:
reliqui autem reges & principes Athenienſ. coinci-
dunt cum temporibus Regum & Iudicū, de quibus
locis ſuis fiet applicatio. Erichthonius ergo 4. Rex
Athenien. tam Moyſi, quam Ioſue contemporanęus
fuit, ſed potius ipſi Ioſue. Nunc autem hiſtoriam Io-
ſue ſub brachilogia tangamus, vt ordinemus tempo
ra ſecundum intentionem Ioſephi: nam ipſe non cō-
tinuat literam, vt eſt continuata, ſed anticipationem,
& recapitulationem eſſe aſſerit. Tangit autem Ioſe-
phus in quinto antiquitatum hiſtoriam Ioſue, & con
tinetur in ipſo prædicta hiſtoria, & tempora iudicum
cum hiſtoria Ruth, & tempora Samuelis: principium
quoque primi libri Regum vſque ad capit. quintū de

porta-

portationearcæ in terram Philiſthinorum. Dicit.n.ꝙ
conuocans Ioſue principes tribuum Ruben, & Gad,
& præſules Manaſſe: huius enim tribus mediam par-
tem in Amon deſcripſerat, quæ Chananæorum
pars ſeptima eſt cum equitibus quadraginta mil-
libus a loco, qui dicitur Abela ad Iordanem acceſ-
ſit in ſtadijs 60. & iſta eſt hiſtoria primi cap. Ioſue de-
inde tranſito Iordane ſacerdotibus cum arca 50. ſta-
dijs præcedentibus acceſſit vſque ad decem ſtadia ab
vrbe Iericho ad locum, qui poſtea dictus eſt Galgala.
Facta autem circuncisione prima die azymorum Iu-
dæi cum arca vrbem Iericho circundederunt: factũ-
que eſt quod legitur de Achan, & de vrbe Hai. Et hoc
eſt vſque ad medium 8. cap. & vſque ad locum iſtum
rectus ordo eſt. Hoc autem tempore manebant Iſ-
raelitę in caſtris Galgalę, & Gabaonitę videntes mala,
quę acciderant alijs populis, fecerunt quod habetur
Ioſue 9. & parum poſt ſecutum eſt bellum contra 5.
reges die, quo ſtetit ſol: de quo decimo capi. Deinde
dicit quòd venerunt Chananęorum reges ad Berothi
ciuitatem Galiææ ſuperioris, qui locus non procul a
Galilæis eſt: & totius exercitus armatorum erant tre-
centa millia, & duo millia curruum. turbabat autem
hęc multitudo Ioſue, & Iſraelitas, qui perſequens eos
multum perambulauit, & omnem exercitum hoſtiũ
pręter paucos occidit, ſed & reges ceciderunt vniuer
ſi. Deficientibus autem hominibus ad occidendos
equos Ioſue ſe conuertit. Et iſtud eſt bellum, qđ habe
tur vndecimo cap. annus ab ingreſſu in terram Chana
an tranſierat, & nullus Chananæorum remanſerat,
niſi qui ad tuitionem murorum effugerant. Ioſue aũt
de Galgalis denuo caſtrametatus ſacrum tabernaculũ
conſtituit iuxta vrbem, Silo. Locus enim opportun⁹
pulchritudine videbatur, donec ædificare templum
quietis cauſa permitteret, & ſic poſt 11. capi. Introdu-
cit Ioſephus 18. nam id quod in cap. 12. & 13. nõ per-
tinet ad ſucceſſionem temporum: nec poteſt propne
dici per anticipationem, vel recapitulationem, aut cõ-
tinuum ordinem poſitum, cùm non ſit hiſtoria tem-
poris Ioſue. Quod autem habetur, cap. 14. & vſque ad
18. vult eſſe poſitum per anticipationem. De Silo autẽ
conſtituto ſanctuario tranſierũt, vt ipſe vult, in Sichẽ.
vbi eſt mons Hebal, & Garizim, & poſuerunt maledi-
ctiones, & benedictiones, atque ſcripſerunt Deutero-
nomiũ, quod habetur Ioſue 8. ca. Sed Ioſephus vult, ꝙ
ſit anticipatio: ibi quoque ea vice dicit fuiſſe factum
fędus cum Iſrael: quandoquidem poſitus eſt lapis in te
ſtimonium, de quo habetur Ioſue 24. Sed eſt recapitu-
latio. Inde autem dicit quòd redierunt in ſilo: & tunc
poſuerunt ſortes mittentes prius viros, qui deſcriberẽt
terram, quos ſeptimo menſe poſt dicit eſſe reuerſos:
tunc ſortes poſitæ ſunt. Et dicit, tribus Iudæ ſorte ele-
git ſuperiorem Idumeam, quę in longum extenditur,
vſque ad Ioſoliam: latitudinem vero vſque ad paludẽ
conſtituta Sodomæ eſt. In hac autem ſorte ciuitates
erant Aſcalon, & Gaza. Simeoni verò in ſecunda ſor-
te prouenit Idumea, quę circa Aegyptum eſt, & Ara-
biæ montem. Beniamitæ ſortiti ſunt a Iordane vſque
ad Mare longitudine, latitudine verò Ieroſolymis Be-
thleis, qui terminatur, ideſt apud Ieruſalem, & Bethle
hẽ: hęc autem ſors anguſtiſſima fuit propter terræ fę
licitatem: Ierico autem, & Ieroſolymorum tulerunt
vrbem. Ephraim autem tribus a Iordane vſque
Gazaram longitudinem habuit, quę nunc vſque ad
maximum campum terminat. Manaſſe autem
medietas a Iordane vſque ad ciuitatem Doron, ſi-
ue Dor latitudinem habet, quę nunc Sitopolis appel-
latur. Poſt hanc autem Iſſachar Carmelum monte, &
fluuium in longitudine habuit: taburium verò ideſt
montem Tabor in longitudine. Zabulonitæ vero vſ-

F que Genezaret tendentem circa Carmelum, & mare
ſortiti ſunt, & conuallem, quæ Carmelum appellatur,
& ex huiuſmodi eſt. Aſeritę verò omnem terrã, quæ Sortes tribuum Iſrael.
ad Sidonem conuerſa eſt habuerunt. Ciuitas autem
Ace in eorum parte fuit, quæ etiã Atipos appellatur.
Partes verò ad Orientem conuerſas vſque ad Dama-
ſcum, & Galilæam ſuperiorem Nephtalitę ſumpſe-
runt vſque ad montem Libanum, fontemque Iorda-
nis, quorum fluctus de montibus eſt collectus. Dani
tæ autem, ideſt filij Dã loca conuallium ad Occaſum
ſolis poſtea tenuerunt Azo, & Doris, determinationẽ
que Lamiam ſimul, & Gaza, & Bethoron, vſque ad
montem, ex quo tribus Iuda pendebat. Loca autẽ cir-
ca Sidonem, & Arathæos, & Amathęos, & Arithęos
G tunc inculta erant. Tunc Caleb petiit Hebron in poſ
ſeſſionẽ, quod habetur Ioſue decimo quarto: tunc ẽt
aſſignatæ ſunt vrbes refugij, & ſacerdotum. De quo
Ioſue vigeſimo, & vigeſimo primo. In 15. autem 16.
& 17. & 19. de ſortium diuiſione agitur, de qua dictũ
eſt. Poſt hoc anno vigeſimo, per diuiſionem ſor-
tium factam, vt ait idem Ioſephus Ioſue congregauit
omnem Iſrael, & fecit quod habetur Ioſue vigeſimo
tertio cap. vixit autem Ioſue annis cẽtumdecem: quo- Ioſue vixit annis 110
rum 44. fluxerant quando exiuit de Aegypto, cũ Moy
ſe autem 40. annis fuit in deſerto, deinde in terrã Cha
naan 26. annis tenuit principatum, de quo Ioſephus
ait. Ioſue defunctus eſt cùm vixiſſet annos centum-
decem, quorum quidem cum Moyſe pro doctrina re
H rum vtilium commoratus eſt quadraginta. Dux au-
tem poſt illius mortem ſex & viginti fuit. Vir nec ſa-
pientia indignus, nec eorum, quę cogitabat, vt multa
ſapienter ediceret inexpertus. Eodem tempore mor-
tuus eſt Eleazarus pontifex Phinees filio ſuo ſacerdo-
tum relinquẽs, cuius ſepultura facta eſt in ciuitate Ga
bara. In diebus Ioſue, vt ait Hiſtoria ſcolaſtica Erich-
thonius primus quadrigam iunxit in Græcia: erat
quippe apud alias nationes, ſed iuxta aliorum ſenten-
tiam aliquãto tempore poſt mortem Ioſue contigit:
nam Erichthonius poſtea fuit. Sed falſum eſt, nam
Erichthonius fuit quartus rex Athenien. regnãs quin
quaginta annis, cuius annus primus fuit ſex annis an-
tequam egrederẽtur Iſraelitæ de deſerto, & vltimus
I fuit quatuor annis poſt mortem Othonielis primi iu-
dicis Iſrael, vt ſupra declaratum eſt. Hoc tempore Bu-
ſiris tyrannidem in Aegypto exercuit, quem Hercu-
les occidit: ipſe quippe hoſpites per fraudem occi-
dere conſueuerat. Hoc tempore Phęnix, & Cadmus
de Thebis Aegyptiorum profecti in Syriam in regio-
ne Tyri, & Sidonis regnauerunt, ſed Cadmo rece-
dente in Græciam terra a Phęnice Phęnicia dicta eſt.
Europam filiam Phęnicis Iuppiter rapuit, & cognouit
quam poſtea Aſterius Creten. rex vxorem habuit, &
ex ea Minoem procreauit, qui Minos poſteà in Cre-
ta regnauit. Danaus frater Aegyſti, vt ab illo regnũ
auferret, & transferret in progeniem ſuam quinqua
ginta filias quas genuerat dedit vxores quinquaginta
K filiis Aegyſti fratris ſui compoſita fraude cum filia-
bus, quod ipſos viros prima nocte in lecto occide-
rent: nam omnium eadem die nuptię celebratę ſunt:
mortui fuerunt autem quadraginta nouem relicto
vnico, qui poſtea ſucceſſit patri Aegyſto. Aliqui
autem volunt hoc fuiſſe prius, ſcilicet tempore Moy
ſi: de quo in Exodo. capitu. decimoquarto dictum,
ſed non eſt magna differentia. Nunc autem de his,
quæ pertinent ad principium libri huius Iudicum ſe-
cundum intentionem Ioſephi dicamus. Ioſephus au-
tem quinto antiquitatum vult, quòd poſt mortem
Ioſue quaſi immediatè conſuluerunt Iſraelitæ domi-
num: & Phinees prophetando reſpondit ad delen-
dum genus Chananęorũ tribui Iuda deberi dari prin-
cipa-

cipatum: contra Ieruſalem autem cùm tunc pugnâretur longo tempore poſt capientes eam omnes habitantes in illa occiderunt. Relinquebatur autem in Hebron genus gigantum, qui propter magnitudinem ac formas in nullo aliis hoĩbus proximabant vltra modum admirabiles, quorum oſſa hactenus monſtrantur, in nullo de quibus habetur fides æqualia. Iſti autem gigantes tunc deleti ſunt. Dederunt etiam tunc poſſeſſionem filiis Ietro, qui fuerant in deſerto cum Iſraelitis, & ſecuti ſunt eos ſemper relinquentes poſſeſſionem terræ ſuæ. Hæc autem omnia ante iudices ortos in modico tempore, quod fuit inter mortem Ioſue, & inſtitutionem Othonielis in iudicem Ioſephus accidiſſe vult. Præter hoc ait quòd ea, quæ narrantur de Leuita infra 19. & 20. & 21. fuerint poſt mortem Ioſue, & ante iudicem. Quod loco ſuo probabitur. Idolum quoque Michę eo tempore dicit fuiſſe: de quo infra decimoſeptimo. Dicit etiam quòd hoc tempore cùm Iſraelitę bellorum ſtudia reliquiſſent, & ad terræ opera ſe dediſſent: Chananæi eos contemnentes, nec aliquid ab eis pati poſſe credentes ſuum collegerunt exercitum firmam habentes ſpem quaſi Hebræos affligerent, & de cætero ciuitates licenter inhabitarent, curruſque faciebant, & exercitabantur, & aliquæ vrbes Iudæorum ſibi conſentiebant: vnde de tribu Iudæ Aſchalonem, & Gazam abſtulerunt, & multas in campeſtribus conſtitutas. Danitas quoque, id eſt, filios Dan in montana fugere compulerunt, nec parum eis locum in campeſtribus relinquentes, & dum illi nec ad bellandum eſſent idonei, nec ſufficientia ad habitandum haberent loca, quinque viros ad loca mediterranea miſerunt: & factum eſt quod habetur infra decimo octauo, & ſic omnia hæc euenerunt ante tempora iudicum: & tunc ſequitur tempus Othonielis primi iudicis, quæ eſt materia ſequentis capituli.

Oſſa gigãtum vſque ad tempora Ioſephi hiſtorici viſa ſunt.

A B C (margin letters)

CAPITVLVM. III.

HAE ſunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraelem, & omnes, qui non nouerant bella Chananæorum: & poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinẽ præliandi. Quinq; ſatrapas Philiſthinorum, omnemque Chananæum & Sidonium, atque Heuæum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon, vſque ad introitum Emath. Dimiſitque eos, vt in ipſis experiretur Iſraelem, vtrum audirent mandata Domini, quæ præceperat patribus eorum per manum Moyſi, an non. Itaque filij Iſrael habitauerunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Ammorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebuſæi, & duxerunt vxores filias eorum, ipſique filias ſuas filijs eorum tradiderunt, & ſeruierunt dijs eorum. Feceruntque malum in conſpectu Domini, & obliti ſunt Dei ſui, ſeruientes Baalim, & Aſtaroth. Iratuſque contra Iſrael Dominus, tradidit eos in manus Cuſan Raſathaim regis Meſopotamiæ, ſeruieruntque ei octo annis. Et clamauerunt ad Dominum, qui ſuſcitauit eis Saluatorem, & liberauit eos Othoniel videlicet filium Cenez fratrem Caleb minorem. Fuitque in eo ſpiritus Domini, & iudicauit Iſrael. Egreſſuſque eſt ad pugnam, & tradidit Dominus in manus eius Chuſan Raſathaim regem Syriæ, & oppreſſit eum. Quieuitq; terra quadraginta annis, & mortuus eſt Othoniel filius Cenez.

33. q. 5. ca. remittunt. §. ſi. verſ. p ſilentes.

De pę. di. 1. ca. vide ſupra. 2. & infr. eo. & inf. 4. & 6. & 10.

Hæ ſunt gentes. In pręcedentibus pręmiſſa eſt breuis materiæ libri præfatio. Hic cõſequenter ſubditur eius narratio. ſ. quia incipit iam hiſtoria Iudicum, quia primò hiſtoria texitur. Secundò triplex caſus, vel incidẽs annectitur, infra 17. c. Primus diuiditur in ſeptem partes ſm tribulationes ſeptem, quas paſſi ſunt Iſraelitæ pro peccatis ſuis, a quib⁹ pęnitentia ducti liberati ſunt per duodecim iudices ſibi ſuccedentes. Duę primę tribulationes tangunt̃ in hoc c. 3. in c. 4. Et tribulatio. 4. ĩ c. 6. & 5. in c. 9. & 6. in c. 10. & 7. in c. 13. Pręſens aũt c. diuidit̃ in duas partes ſm duas tribulationes, q̃ in eo tanguntur. Secunda ibi. *Addiderunt autem.* Prima in duas, quia primò ponitur ad p̃miſſa continuatio, ſecũdò tribulationis deſcriptio ibi. *Itaque filij Iſrael.*

An in his ſit aliqua ordinis mutatio. *Quæſtio I.*

QVAERET aliquis, circa primum an ea, quæ dñt hic, habeant continuatũ ordinẽ ad p̃cedentia, vel ſit aliqua mutatio. Rñdendum eſt, ꝙ iſte liber eſt de iudicib⁹, quorũ materia incipit in c. iſto. In duobus aũt præmiſſis poſita fuerunt quędã, quę non pertinebant ad iudices, ſed erãt q̃dã neceſſaria pręambula: nã inter mortem Ioſue, & iudices intercidit aliquantũ tp̃s, in quo acciderunt aliqua narratu digna, q̃ ſcriptura p̃termittere non debuit: & ſic fuerunt ea, q̃ hñt ſupra 1. vt p̃ced. c. in fine declaratum eſt. Fuerunt aũt illa duplicia, q̃dã fuerunt, q̃ pertinuerũt ad quaſdã pſonas ſpãliter, vel ad totũ Iſrael ſimul. Alia verò ad ipſas tribus ſpecialiter, & non ad aliquas pſonas priuatas, nec ad totã plebem Iſrael. Prima non ponunt̃ p̃ced. c. nec primo, quanquã fuerint ante tp̃s Iudicum. Sic eſt caſus de idolo Michę, & de vxore Leuitę. Sed reſeruãtur ꝓ fine libri, q̃a idolum Michæ ad vnum virũ ſolum pertinuit. infra 17. caſus autẽ de vxore Leuitæ partim ad vnũ virum ptinuit, & partim ad totum Iſrael, de quo infra 19. & vſq; ad finem. Caſus autem de filijs Dan inquirentibus locum habitandi pertinet ad vnam tribũ ſpecialiter: quia tñ in generali tactum eſt ſupra primo, non fuit ibi explicitum, ſed ſeruatum vſq; infra 18. ca. reliqua autẽ, quę ad quãlibet tribum ſpecialiter pertinebant, ſupra primo cap. deſcripta ſunt: ideo dictum fuit ibi de qualibet tribu, quomodo ſe habuit ad hoſtes ſuos in ſuſcipienda hæreditate: & illud eſt primum præambulum, quod requiritur in hoc libro ad hoc quòd tangantur non ſolùm ea, quæ pertinebant ad totum Iſrael, ſed etiam illa, quæ pertinebant ad ſingulas tribus, & primo pro maiori parte facta ſunt ante tempora iudicum. Secundum præambulum eſt cùm hic dicatur de iudicibus, tangere cauſam, quare introductum fuit iſtud genus principatus, cùm prius non eſſet, & hoc tangitur in capitu. præce-

D E (margin letters)

denti, vt ibi declaratum eſt: & ſic cap. iſtud habet aliquem ordinem naturalem ad ea, quæ habentur ſupra primo. ſed ad ea quæ habentur præcedenti capitulo, ſolum habent ordinem artificialem. *Hæ ſunt gentes.* præcedenti capit. dictum eſt quòd Deus dereliquerat gentes ad experiēdum in eis an Iſraelitæ colerent eū, vel non: hic autem per modum continuationis ſubiungitur quæ gētes erant iſtæ, & nominantur, ſcilicet, hæ ſunt gentes, ideſt, iſtæ quæ infra nominantur. *Quas dereliquit dominus.* Dicitur Deus dereliquiſſe eas, licèt Iſraelitæ eas dereliquerint, quia ipſe in pœnam peccatorum illorum, & propter alias cauſas conceſſit quòd permanerent, & noluit dare vires Iſraelitis ad ſubito expellendum eas. Ipſi autem non poterant eas expellere, niſi Deus illas vellet delere adiuuando Iſrael, qa dixit: ipſe ego ſum, qui delebo eas a facie filiorū Iſrael: Ioſue decimotertio. *Vt erudiret in eis Iſraelem.* ideſt, erudiretur ad pugnandum: nam ſi non haberēt hoſtes nunquam pugnarent: eſſentque viri inepti ad bellum, & ad omnia opera fortitudinis. *Et omnes, qui non nouerant bella Chananæorum.* Hic ponitur (&) expoſitiuè pro ideſt, ſcilicet, vt erudiret in eis Iſraelem, & omnes, qui non nouerant bella Chananæorum, id eſt, vt erudiret eos, q non nouerāt bella Chananęorū & erant de Iſrael. Nā ſi non teneatur expoſitiuè, neceſſe eſt, quòd Iſrael, & qui non nouerant bella Chananæorum accipiantur hic pro diuerſis: ſed non ſtat quia ſolùm volebat Deus Iſraelitas erudire in bellis Chananæorum, & non alias gentes: ideo tenebitur expoſitiuè. *Vt poſtea dicerent.* ideſt, in tempore futuro, quaſi dicat, ſi nunc expellerentur hoſtes a facie Iſraelitarum, bene haberent, cum quibus nunc exercitarētur in arte pugnandi, ſed expulſis illis non haberent cum quo pugnarent. Prouidit ergo Deus pro poſt. *Filij eorum certare cum hoſtibus.* ſcilicet, filij Iſraelitarum, qui erant tempore illo, quo Chananæi expellēdi fuerant, & ceſſatura erant bella, haberent poſtea hoſtes, cum quibus certarent.

Ad præmiſſa continuatio.

An Deus gentes has dereliquerit, vt Iſraelitæ haberent cum quibus in pugna exercitarentur. *Quæſtio II.*

QVAERET aliquis, circa hæc an Deus dereliquerit gentes iſtas, vt haberent Iſraelitæ, cum quibus exercitarentur in pugna, ſicut hic dicitur. Aliquis dicet quòd non, quia Deus ceſſauit expellere Chananæos de terra, vt non redigeretur terra in ſolitudinem: ergo non fuit, vt haberent Iſraelitæ conſuetudinem præliandi: patet hoc Exod. 23. ſcilicet. Non expellam eos a facie tua anno vno, ne fortè terra in ſolitudinem redigatur, & creſcant contra te beſtiæ. Item Chananæi non fuerunt excluſi propter peccata Iſraelitarum, ſed, vt ipſi haberent hoſtes, qui eſſent eis claui in oculis, & lanceæ in lateribus, vt patet præcedenti capitulo, ergo non relicti ſunt ad exercitationem. Item relicti fuerunt ad experientiam capiendam an colerent Deum, vel non: ergo non ad exercitationem belli. Patet hoc pręcedenti capitulo, ſcilicet, ego non delebo gentes iſtas, quas dimiſit Ioſue, & mortuus eſt, vt in ipſis experiar Iſrael vtrum cuſtodiant mandata domini, an non. Reſpondendum, quòd ſicut non eſt inconueniens ad vnum effectum concurrere multas cauſas in eodem genere, ita non eſt inconueniens eandem rem fieri ad diuerſos fines. Et ſic hocquod erat manere Chananæos in terra cùm ad multa proficere poſſet, non eſt inconueniens, quòd fuerit propter multa: & ſic dimiſſio Chananæorū in terra Iſrael pōtuit eſſe ad omnia quatuor quę nominata ſunt. Sed aliquis obuciet, quòd non

Doc. reſp. ad quæſitum.

F ſtat, quia quando fines inter ſe conſonāt, ſatis ſtat eandem rem eſſe ad diuerſos fines, ſicut in ſubordinatis vbi multi fines cenſentur eſſe vnus finis, vel in non ſubordinatis, dum tamen habeant quandam ſimilitudinem, propter quam extendatur idem effectus ad omnia illa: cùm tamen ſunt contrarii fines, non ſtat hoc. Sic videtur in his finibus, quia quidam ſunt ad Iudæorum gratiam, ſcilicet, vt non reducatur terra in ſolitudinem, alii in pęnam, vt quòd haberent hoſtes. Reſpondendum, quòd quanquam fines ſint contrarii, ſatis ſtat, quòd eadem res ſit ad illos: quoniam prouenit ex magna Dei ſapientia, cui ipſum quoq; quod malum eſt, bonum eſt: ideo cùm aliqua res ſit ad malum, ſiue ad pœnam, Deus ex ſapientia ſua ordinat eā **G** ad aliquem finem bonum, quem ſimul res illa attingat cum aliquo fine malo, vel pęnali, & ſic erat hic. Pro quo conſiderandum, quòd prima cauſa, propter quam De⁹ noluit tradere Iſraelitis ipſos Chananęos, fuit ad eorum gratiam, ſcilicet, vt non redigeretur terra in ſolitudinem, & creſcerent beſtiæ; ſed traditurus erat eos paulatim, & per partes, donec Iſraelitæ augerentur, & poſſent replere terram: Exod. 23. capi. Iſtud fuit dictum Iſraelitis, quando nondum peccauerant, vt demererētur relinqui Chananæos in terra, ideo dato quòd non peccaſſent vllatenus, Deus non erat traditurus in manus eorum Chananæos totaliter in vno anno, vel pauco tempore: ſed iſta cauſa ceſſauit poſtquam manſerunt Iſraelitæ aliquanto tempore intra, **H** & multiplicati ſunt ita, vt poſſent illam poſſidere: nā etiam tunc non fuit eis tota tradita: ideo nunc ſucceſſit alia cauſa, ſcilicet, in pęnam Iſraelitarum. Nam Iſraelitæ potuerant delere Chananęos, quādo ipſi peruenerunt ad aliquātam multiplicationem, ſed noluerunt: quin potius communicauerunt eis in coniugiis, & aliis contractibus: & ob hoc Deus noluit in pęnam Iſraelitarum delere Chananæos de terra. Erat autem pęna, quia propter preſentiā Chananęorum non habebant Iſraelitæ locum habitandi: ſicut patet de filiis Dan, quos arctauit Chananęus in monte Hares, & non dedit locū deſcendnedi ad campeſtria, ſupra 1. c. filii quoq; Ephraim, & Manaſſe propter Chananæos manentes in ſorte in vallibus non habebant locum ha**I**bitandi, ſicut conqueſti ſunt coram Ioſue, vt patet Ioſue 17. c. erat etiam pęna, quia iſti relicti in terra erant Iſraelitis, ſicut claui in oculis, & lanceę in lateribus; vt patet Nume. 33. & Ioſu. 23. c. ſi autem non peccaſſent Iſraelitæ quanquam aliquanto tempore detinuiſſet Deus Chananęos in terra: tamen non tāto tempore, ſicut patet pręcedenti capit. ſcilicet. Dimiſit dominus omnes has nationes, & cito ſubuertere noluit: quaſi dicat citius ſubuerſurus erat eas, ſi nō peccaſſet Iſrael. Cauſa ergo principalis nunc quare manerent Chananęi in terra, erat in pœnam Iſraelitarum, quia tamen pęna quodammodo habet rationē mali ſaltem quantum ad eum, qui eam ſuſcipit, Deus, qui eſt omnipotens, & immenſus in ſapientia, produxit alia bona ex **K** iſta pęna. ſ. ꝙ Iſraelitę haberent cum quibus exercitarentur ad pugnam, & per quos cognoſceretur an diligerent dominum, vel non. Primum horū erat Iudæis valde vtile, ne bellica virtus langueſceret. Secundum erat eis cauſa merendi. Videtur tamē rationabiliter dicendum, ꝙ ſi Iſraelitę non peccaſſent, non reliquiſſet Deus Chananęos in terra ad hoc, ꝙ exercitarentur cū eis, vel ad hoc ꝙ per eorum pręſentiam cognoſceretur, an Iſraelitæ diligerent dominum vel nō; quia iſtę erant cauſę non principales, ſed in defectum, ſcilicet, eliciēdo bona ex malis. Quod patet, quia Exo. 23. promiſerat Deus tradere Iſraelitis totam terrā Chanaan, quando multiplicati eſſent ad tantum numerum, vt poſſent illam poſſidere.

Quomodo Deus malum ad bonum finem ordinat.

An

An Iſraelitæ peccarent, ſi conarentur de terra Chananæos expellere penitus: poſtquam ex parte Dei hoc eis denunciatum eſt. Quæſtio III.

QVAERETVR vlterius, an Iſraelitæ peccarent ſi conarẽtur penitus expellere Chananæos de terra poſtquam iſta eis denunciata ſunt. Aliquis reſpondebit quòd ſic; quia Deus reliquit gentes iſtas, vt erudirentur cum eis Iſraelitæ: ergo ſiquis vellet eas prorſus excludere, faciebat contra voluntatem Dei, & peccabat. Reſpondendum, quòd non peccabant Iſraelitæ volendo prorſus excludere Chananæos de terra, quia dato quòd Deus vellet ꝙ manerent, non tenebantur Iudæi hoc velle, quia erat iſtud ad pęnam eorum, ſed non tenetur quilibet conformare voluntatem ſuam voluntati diuinæ in volito: ſed ſatis eſt ꝙ conformet in modo volendi, alioquin quando Deus nobis pęnas infligit tenemur velle pati illas pęnas, & conſequenter non poſſemus orare, vt auferantur: qđ falſum eſt: ergo ſolùm obligamur non murmurare recipiendo illas, tamen non velle illas, & conſequenter non conformamur in volito. Item patet hoc quia Deus iubebat Iſraelitis interdum, vt pugnarent contra Chananæos, ſicut iuſſit Barac, quòd pugnaret contra Siſaram principem militiæ Iabin, & pugnaret ad deletionem: ergo debebant iſti deſiderare expellere Chananæos de terra. Item interdum Chananæi pugnabant contra Iſraelitas nolentibus Iſraelitis: ideo ſi Iſraelitę non deberent velle expellere eos de terra, nõ poſſent reſiſtere eis in bello. Item hoc implicaret contradictionem: nam Deus dimiſit Chananæos, vt haberent Iſraelitæ cum quibus exercitarentur in bello, ſed exercitatio bellica inter hoſtes eſt ad deletionem alterius partis: ergo licebat Iſraelitis deſiderare expellere Chananęos de terra. Item patet quia Deus iuſſerat Deuterono. vigeſimo, ꝙ Chananæis non parcerent Iſraelitæ, ſed omnes occiderent in ore gladij viros, & fœminas: ſed iſtud præceptum nunquam reuocatũ eſt: ergo ſemper licebat Iſraelitis occidere quoſcunque poſſent de Chananæis. Dicendum ergo ꝙ licitum erat imò meritorium Iſraelitis velle expellere Chananæos de terra, & dare operam ad hoc quãtum poſſent: quinimmo peccarent mortaliter, ſi ſecus facerent, ſcilicet, nolendo expellere eos, vel permittendo manere, quia tunc ſequeretur, ꝙ poſſent fœdus inire cum eis de nunquam nocendo illis, & tamen in hoc peccarent mortaliter: nã de hoc redarguti ſunt præcedenti capitulo. & Nume. 33. dicitur quòd ſi Iſraelitæ nollent expellere Chananæos de terra, fierent eis ſicut claui in oculis, & lanceæ in lateribus: & Deus faceret Iſraelitis omnia mala, quæ cogitauerat facere Chananæis: ſed iſta non faceret Deus Iſraelitis, niſi peccarent mortaliter, ergo videtur quod peccarent ſi non conarentur ad expellendum Chananæos de terra. Cùm autem dicitur, quòd Deus dimiſit gentes iſtas, vt erudirentur Iſraelitæ ad bellum: non eſt ſenſus quòd iuſſit, quòd non occiderentur, ſed quòd dimiſit eas, ideſt, noluit expellere eas ita cito ſicut aliàs expulſurus erat, ſed permiſit eas Iſraelitis expellẽdas, vt ipſi paulatim atq; per partes expellerent eas in magno tempore, & ſic haberent locum exercitationis ſemper bellicæ.

Quo teneamur conformari voluntati diuinæ in volito.

An ad hoc quòd Iſraelitæ locum exercitationis haberent, opus erat dimitti aliquos Chananæos in terra. Quæſtio IIII.

SED quæretur vlterius, an ad hoc, quòd haberent Iſraelitæ locum exercitationis oportebat, quòd dimitterentur aliquæ gentes Chananæorum in terra ſicut litera innuit. Aliquis dicit quòd non, quia etiam non manentibus illis habebant Iſraelitæ locum exercitationis cum alijs gentibus vicinis, ſcilicet, cum Ammonitis, Moabitis, Idumęis, Amalecitis, Syris, Damaſcenis, & alijs gentibus: nam cum omnibus his pugnauerunt Iſraelitæ tam tempore iudicum, quàm regũ. De Ammonitis patet tempore Iephte Galaaditis, qui fecit magnum bellum contra filios Ammon, vt patet, infra vndecimo. Tempore verò Saulis factum eſt bellum contra Naas regem filiorum Ammon: etiã contra Ammonitas pugnatum eſt tempore Eglon regis Moab, quem occidit Aod, infra in litera. Tempore Dauid etiam pugnatum eſt cõtra illos: nam Dauid B menſus eſt Moab coæquans terræ faciens duos funiculos, vnum ad occidendum, & aliud ad viuificandũ. ſecundo Reg. 8. de Amalecitis, Idumæis, & Syris, patet infra in litera. Dauid quoq; pugnauit contra iſtos. ſecundo Reg. octauo. contra Madianitas etiam infra ſeptimo, contra hos omnes pugnauit Saul. 1 Reg. 14. Ergo dato quòd non manerent Chananei in terra, haberent Iſraelitæ locum exercitationis bellicæ. Reſpõdendum eſt dupliciter. Vno modo quòd quanquam Iſraelitæ poſſent habere aliquod exercitium cum gẽtibus finitimis, tamen non erat illud cõueniens. nam ſi non manſiſſent Chananęi in terra, & Iſraelitæ vellent eſſe boni, non haberent locum pugnandi contra finitimos, ipſi quippe non inſurgerent contra extra- C neos, quia non habebant aliquam cauſam, cùm de terra eorum non eſſent ſuſcepturi in poſſeſſionem: gentes quoque illę non pugnarent contra Iſrael, quia illę gentes nunquam nocebant Iſraelitis, niſi cum Deus mouebat illas ad hoc. & iſtud erat peccantibus Iſraelitis. Si autem bene agerent non incitaret gentes contra eos, & ſic manerent ſine bello: cùm autem eſſent Chananæi in terra, habebant Iſraelitæ locum pugnandi ex neceſſitate: nam ſiue boni, ſiue mali eſſent pugnarent; quia ſi boni eſſent nunquam facerẽt aliqua fœdera cum Chananæis, ſed ſemper conarentur ad eripiendum terram de manibus eorum. Si autem mali eſſent, Chananęi incitarentur à Deo ad inſurgendum ſuper eos, cùm deberent eis eſſe tanquam claui D in oculis & lanceæ in lateribus: Num. 33. capit. & ſic non deficeret neceſſitas pugnandi. Item dato quod Iſraelitæ aliquando vellent ceſſare a pugna, non permitterentur a Chananæis. Nam cùm accepiſſent magnam terram Iſraelitæ, quæ pertinebat ad Chananæos, nunquam quieſcerent Chananæi quouſque illam recuperarent, & ſic eſſet continuum exercitium: conuenientior ergo modus exercitandi erat relictis Chananæis in terra, quam quod cum finitimis eſſet bellum. Aliter poteſt reſponderi & melius, quod non fuit cauſa principalis manendi Chananæorum in terra, vt Iſraelitę haberent cum quibus exercitarentur, ſed quia peccauerunt dereliquit Deus in pęnam eorũ Chananęos in terra: & ſi non peccaſſent nunquã Deus E dimiſiſſet Chananæos ad exercitationem, vel ad aliã cauſam in terra; quia tamen dimittendi erant pp peccatum in pęnam voluit Deus cum illa pęna facere aliquam vtilitatẽ Iſraelitis. ſ. ꝙ hrẽnt cum quibus exercitarentur, & ſuit iſta exercitatio conueniens magis q̃ cum finitimis gentibus; ſed iſta conueniẽtia exercitationis non erat cã ſufficiens manendi in terra Chananęorum. Hoc patet, quia ſi per ſe fuiſſet iſta cauſa ſufficiens, ergo omni tpe tenuiſſet, cùm omni tpe bonũ eſſet Iſraelitis exercitari, & ſic nũquam Deus ſubieciſſet Chananæos Iſraelitis, vt ſemper haberent locum dimicandi. Sed falſum eſt, quia ſubiecit tempore Dauid, & Salomonis: ſic enim Salomon dixit 3. Reg. 5. f. Nũc autem requiem dñs dedit per circuitum, nec eſt

Reſpõ. 1. ad quæſitum.

Satan, nec occurſus malus. Sic etiam 2. Paralipom. 8. F dicitur: Omnem populum, qui relictus fuerat de Hethæis, Amorrhęis, Pherezæis, & Heuæis, & Iebuſęis, qui non erant de ſtirpe Iſrael de filijs eorum, & de poſteris, quos non interfecerant filii Iſrael, ſubiugauit Salomon in tributarios: ergo non erat cauſa ſufficiens ad manendum Chananæos in terra, quòd Iſraelitæ haberent cum quibus exercitarentur.

An neceſſarium, & vtile erat Iſraelitis Chananæos manere in terra, vt exercitarentur cum eis ad bellum, & quam vtilitatem bella afferunt Populis, & quid profuerunt Romanis. Quæſt. V.

QVAERETVR vlterius, an neceſſarium vel G vtile erat Iſraelitis, quòd Chananæi manerent in terra, vel quòd haberent alias gentes in hoſtes, ad hoc quòd exercitarentur in bello. Reſpondendum, quòd non fuit neceſſarium manere Chananæos ad exercitationem ex cauſa ſup. aſſignata, quia alioquin ſemper manſiſſent: ſed falſum eſt nec ex hoc manſerunt, ſed quia peccauerunt Iſraelitæ. Ad ſecundum de vtilitate dicendum, quòd magis dubium eſt, & dicendum quòd non eſt dubium, quin aliqua vtilitas eſſet Iſraelitis quòd haberent Chananæos, cum quibus exercitarentur ad bellum: nam non habendo illos, fierent Iſraelitæ inexperti in armis, & lãgueſceret virtus fortitudinis: & ſi contingeret ex inſperato aliquod bellum poſtea inſurgere, non poſſent reſiſtere Iſraelitæ; H quia nec haberent animoſitatem pp deſidiam: nec armorum peritiam propter diſſuetudinem, qđ eſſet cauſa ſubitanei exterminij. Bonum ergo erat hrẽ hoſtes ad continuam exercitationem. Item patet hoc de Romanis: nam cùm ſecundò cęperunt Carthaginẽ Africanam diſputabant an delenda foret, vt nunquam haberent hoſtes, vel an relinquenda propter exercitium belli. Scipio antẽ Naſica, qui vir optimus a Romanis ex conſulto deorum habitus eſt, diffiniuit in hoc non eſſe Carthaginem euertendã, ne ceſſante bello, populus non hñs locum exercendę fortitudinis, ad luxum & vitia deflueret, ſed pręualuit ſententia vulgi quietem, & non virtutem amplectentis. De hoc Augu. de Ciuita. Dei lib. 1. Poſtea autem hoc euenit. ſ. ꝙ deleta I Carthagine Romani ad vitia prolapſi quaſi effęminati ſunt: vtile ergo fuit Iudæis habere Chananæos ſemper in terra. Rñdendum ꝙ non erat vtile Iſraelitis manere Chananæos in terra, quia cùm Deus eſſet rector politiæ Hebręorũ, ſi expediuiſſet illis, ꝙ ſemper manſiſſet gens Chananæorũ infeſta Iudęis ad aliquid boni, ſemper feciſſet eã infeſtam, tñ tempore Salomonis ſubiecit totam gentem illam: & in hoc videbatur facere ſpecialem graña Iſraelitis, ideo non erat vtile Iſraelitis, ꝙ manerent ſemper Chananæi. Item præſentia Chananæorum erat occaſio Iſraelitis ad idolatriam, vt patet pręce. c. vt. ſ. Habeatis hoſtes, & dij eorum ſint in ruinam vobis. ſed idolatria erat maximum malum maximę poenę Iſraelitis: ergo erat valde inutile imò K nociuum manere Chananæos. Item manſio Chananęorũ impediebar Iſraelitas a multis bonis operibus: ergo erat inutilis. Quod patet, quia Dauid cogitauit facere templum dñi, & occupatus bellis non poterat, vt habetur 3. Re. 6. ſ. Tu ſcis vocem patris mei Dauid, & quòd non potuerit ędificare templum nomini domini, propter bella imminentia, donec daret dñs eos ſub veſtigio pedum eius: & ex hac cauſa dedit domin᷒ pacem in diebus Salomonis, vt poſſet ædificare templũ, vt patet Eccleſ. 47. c. ſ. Salomõ imperauit in diebus pacis, cui ſubiecit dominus omnes hoſtes, vt cõderet domum in nomine ſuo, & pararet ſanctitatem in ſempiternum. ſi tamen Chananæi ſemper fuiſſent infeſti Iſ- F raelitis nunquã potuiſſet ædificari templum, cùm dixerit Salomon, quouſq; daret dominus eos ſub veſtigio pedis eius, ergo nõ erat vtile manere ſemper Chananęos. Dicendum igitur quòd aliqualiter erat vtile manere Chananęos in terra, & aliqualiter inutile, qa quod maius eſt damnum, quàm vtilitas vocatur ſimpliciter inutile, & ob hoc Deus tãquam inutile noluit quòd ſemper manerent in terra. Ad rationes in contrarium reſpondendum quòd illę bene probant vtilitatem aliquam eſſe in Iudęis ex pręſentia Chananæorum: tamen illa vtilitas erat minor quàm damnum, quod ſequebatur ex eorum pręſentia, ideo vocatur ſimpliciter inutile.

Nociuum erat Iſraelitis Chananæos cum eis commorari.

Deter. q8.

An eſſet vtile Iudæis habere ſemper gentem infeſtam. Quæſtio V I.

QVAERETVR vlterius, an vtile eſſet Iſraelitis, quòd haberent ſemper aliquam aliam gentem infeſtam. Reſpõdendum quòd Iſraelitis, aliqua ſequebãtur inde. ſ. illa, quę ſupra arguebamus in Chananæis, & rurſus non ſequebatur tãtum damnum ex eorum infeſtatione, ſicut ex mãſione Chananæorum in terra; quia Chananæi erant intra terram Iudęorũ, & ob hoc neceſſariò habebant cum eis maiorem cõmunicationem quàm cum gentib᷒ finitimis, & ſic inducerentur per iſtos ad idolatriam, & non per finitimos. Enã quia ſiue finitimi pugnarent contra Iſrael, ſiue nõ, ſemper manebat eadem cauſa inductionis ad idolatriam, ſcilicet, quia gentes finitimæ non erant expellendę de terra, ideo non erat tam nociuum bellum contra gentes propinquas, ſicut ſi manerent in terra Chananæi ad hoc quòd poſſent Iſraelitæ, conuerti ad idola: erat tamen aliud malum ſi ſemper haberent Iſraelitæ gentes contra repugnantes. ſ. quia per hoc diſtraherentur a cultu Dei: nam impedirentur aliquæ cęremoniæ cultus, vel feſtiuitates inſtante bello: ſic fuit quando rex Aſſyriorum infeſtabat terram Iſrael: nam tunc non poterant celebrare feſtiuitates ſuas Iſraelitæ: pereuntibus autem Aſſyrijs per Babylonios Deus nunciauit lætitiam. & quòd iam poſſint celebrare feſtiuitates, vt patet Naum. 1. ſ. Ecce ſuper mõtes pedes euangelizantis pacem, celebra Iuda feſtiuitates I tuas, & redde vota tua; quia non adijciet vltra, vt pertranſeat in te Belial: vniuerſus enim interijt. Deus ẽt poſuerat pro cauſa exemptionis a lege ipſam exercitationem belli. ſ. quòd tempore, quo durarent bella, nõ eſſent obligati Iſraelitæ ad faciendum cęremonias legis, vt patet Deuter. 12. ſ. Non facietis ibi quę nos hodie facimus ſinguli, quod ſibi rectum videtur, nec. n. vſq; ad pręſens tempus veniſtis ad requiem, & poſſeſſionem quam dñs daturus eſt vobis. ſ. quòd ex eo, ꝙ nondum habebant quietem, poterant facere quodcũque vellent: & quando illam haberent obligarentur ad obſeruandum legem. Hoc etiam ſignificat litera ſequens ibidem, ſcilicet, tranſibitis Iordanem, & habitabitis in terra, quam dominus daturus eſt vobis, vt K requieſcatis a cunctis hoſtibus per circuitum, & abſque vllo timore habitetis in loco, quem elegerit dominus, illuc omnia, quæ præcipio conferetis holocauſta, & hoſtias: quaſi dicat, quia non obligabãtur ad holocauſta, & hoſtias, & cætera cæremonialia quouſque quieſcerent a cunctis gentibus per circuitum, & ſic exercitatio bellorum tollebat obligationem legis pro tempore. ideo non erat ſimpliciter vtile, quòd daret aliquam gentem infeſtam Iudæis ad ſolam informationem bellicam. Cum autem obijcitur de Romanis, ꝙ vtilius fuiſſet non deleri Carthaginem. Reſpondendum ꝙ non accidebant Romanis ex pugna cum Carthaginenſibus damna, quæ eueniebant Iudæis per

Reſponſio ad ſecundam.

per bella, ideo in Romanis erat ſimpliciter vtile, in Iudæis autem erat nociuum. *Quinque ſatrapas Philiſthijnorum.*

Enumeratio gentiū I terra Chanaan relictarum.

Hic enumerantur gentes relictæ in terra Chanaan, & primi ſunt Philiſthini, quia iſti erant magnus populus, & vocantur quinque ſatrapæ, ideſt, quinque principes, ſcilicet. Reliquit Deus terram quinque principum Philiſthinorum. Iſti erant reges, vt patet Ioſue decimotertio, vbi dicitur quòd terra Philiſthinorum diuiditur per quinque regulos: ſatrapæ autē vel duces vocantur vt communiter: ſic patet 1. Re. 6. nominantur autem iſti quinque ſatrapę, a quinque ciuitatibus præcipuis, ſcilicet, metropolibus Philiſthinorum, quæ ſunt Gaza, Acaron, Geth, Aſcalon, Azotus, vt patet Ioſu. 13. & 1. Reg. 6. *Omnemq́; Chananæum.* ideſt, totam terram populi, qui vocatur Chananæus: licèt enim omnes populi terræ huius vocarentur largè Chananæi a terra Chanaan, in qua morabantur: tamen vnus eorum vocatur ſpecialiter Chananæus: & pro iſto poteſt hic accipi, ſcilicet, totus populus dictus Chananæus adhuc manebat, vel quaſi totus. *Et Sidonium.*

Sidō quid ſit.

ideſt, gentes pertinentes ad terram Sidoniorum: erat enim tunc Sidon ciuitas magna, & habens magnam poteſtatem: tota autem terra ſubiecta illi vocata eſt terra Sidoniorum: & iſta eſt terra Phœniciæ, quia Phœnix, & Cadmus de Thebis Aegyptiorum profecti terræ illi dominati ſunt. *Atque Heuæum.* Iſte eſt alius de populis ſeptem terræ Chanaan, & magna pars huius populi derelicta erat. *Qui habitabat in Libano.*

Libanus quid ſit.

Libanus eſt mons magnus in terra Chanaan ad latus aquilonare eius, in quo erant ligna precioſiſſima, ſcilicet cedri, & abietes, & aliorum generum: de quo ducta ſunt omnia ligna, quæ neceſſaria fuerunt ad conſtructionem ſanctuarii, vt patet 3. Reg. quinto, eſt autem Libanus in terra Sidoniorum, ideo Hiram, qui erat rex Tyri, & Sidonis præerat Libano, & ad eum miſit Salomon, vt mitteret ei ligna de Libano, vt patet præallegato capitu. In hoc monte habitabant multi populi, tam Sidonii, quàm Heuæi. *De monte Baal Hermon.* ideſt, iſtę gentes extendebantur de monte, qui dicitur Baal Hermon, vſque ad terram Emath. Poteſt accipi Baal Hermon, tanquam nomen proprium vnius montis, & ſunt duæ dictiones, & accipitur Baal pro valle, & eſt ſenſus, quòd extenduntur iſtæ gentes de valle, quæ eſt apud montem Hermon vſque Emath: ſed litera noſtra accepit Baal Hermon, tanquam vnicum nomen, & propriū montis, & ponitur hic latitudo, ſcilicet, Baal Hermō eſt in latere meridiano, ideſt, verſus illud, Emath autem eſt in ipſo latere ſeptentrionali: & inter hęc loca morantur multæ gentes. Non eſt tamen ſenſus, quòd omnes gentes hic nominatæ ſint inter Baal Hermon, & Emat, quia Philiſthini non ſunt inter hæc duo loca: cum terra eorum incipiat in ipſo latere meridiano terræ Chanaan apud turbidum fluuium Aegypti, vt patet Ioſue decimotertio: ſed referenda eſt iſta determinatio ad immediata, ſcilicet quòd Heuæi, & Sidonii, qui remanſerunt, erant inter Baal Hermon, et Emath, aliæ autem gentes declinabant ad alias partes terrę Chanaan. *Vſque ad introitum Emath.* ideſt, vſque ad principium terræ Emath. Eſt Emath quædam ciuitas in ipſo latere aquilonari terrę Chanaan, vt patet Nume. 34. et vocatur alio nomine Reblata, & poſtea vocata eſt Antiochia, in qua beatus Petrus ſedit annis ſeptem, tanquam pontifex totius orbis, & inde in vrbem Romam ſedes apoſtolica trāſlata eſt.

Petrus ſedit annis ſeptem in Antiochia, quæ dicebatur Reblata, & Emath.

Iſta terra Emath erat nunc ſine populo, quia nondum fuerat habitata, ideo non dicitur vſque Emath, ſed vſque ad introitum Emath, ſcilicet, vſq; ad principium terræ illius. De hac dicit Ioſephus quinto antiquitatum: Loca autem apud Amathęos, et Si-

A donem, & Arathęos, atq; Arithęos tunc inculta erāt, ideſt, ſine habitatione. et loquitur de tempore diuiſionis terræ per ſortes. vocantur autem Amathęi, ideſt, populi habitantes apud Emath. *Dimiſitque eos, vt in ipſis experiretur Iſrael.* ideſt, acciperet experientiam. Nō eſt intelligendum quòd per pręſentiam harum gentium in terra Chanaan Deus acciperet experientiam an Iſraelitæ colerent eum, vel non, quaſi aliter neſciret: quia Deus omnia ſimul per ſeipſum cognoſcit: nec accipit cognoſcere ex rebus extrinſecis initātum, quòd ſi per ſeipſum non cognoſceret, impoſſibile eſſet quòd partes extrinſecas doceretur, cùm non ſiens poſſibile ad aliquod recipiendum. Sed eſt ſenſus, quòd manifeſtum eſſet ipſiſmet Iſraelitis, & alijs Gen-

B tibus, an veræ deſiderarent Deum colere manentibus iſtis in terra. Nam ſi non manerent ibi Chananæi non eſſet locus tam opportunus experiendi ſicut manentibus eis: & hoc propter maiorem opportunitatem colendi idola. Nam cùm viderent Iſraelitæ Chananæos colere idola, ipſi quoque inclinabantur ad colendum, & erat eis hoc quaſi quædam tentatio: ſi autem non manerent Chananæi, non haberent inclinationem ad colendum, ideo facilius ſibi eſſet colere Deum, & non pateret firmitas eorum ad Deum. *Vtrum audirent.* ideſt, opere complerent, quia audire nihil prodeſt, niſi ſubſequatur obedire in minoribus, vel exaudire in maioribus. *Mandata domini, quæ præceperat patribus eorum.* ſcilicet legem, quia nihil noui

C oneris eis nunc imponebat. Etiam non loquebatur hic de tota lege, ſed ſpecialiter de ipſo cultu Dei, ſcilicet, an colerent Deum verū, vel declinarent ad Deos alienos. Nam ſi Iſraelitæ declinarent ad Deos alienos conſummata præuaricatio, & tota lex deſtruebatur; & ſi colerent Deum ſuum non declinantes ad idola, non poterat in reliquis eſſe magna præuaricatio. *Per manum Moyſi.* ideſt, per Moyſen, ſcilicet, quòd ipſe tulit eam ad populum, & erat medius inter Deum & populum in datione legis Deuterono. quinto, et populus petiuit quòd loqueretur eis Moyſes, & non Deus, ne morerentur, vt patet Exod. 20. Deuteron. 5. *An non.* ideſt, ſic cognoſcerentur quid facerent. Sciendum autem quod non erat iſta cauſa ſufficiens

D ad dimittendum Chananæos in terra: nam ſi non peccauiſſent Iſraelitæ, non dimiſiſſet Chananæos in terra. Quod patet, quia tunc ſemper ſubſiſtebat iſta cauſa, ſcilicet, vt Deus experiretur Iſraelem an ſequerentur mandata eius, ideo ſemper reliquiſſet Deus Chananęos infeſtos Iſraelitis: ſed falſum eſt. De quo ſupra dictum eſt. Sed eſt ſenſus quòd cauſa principalis quare manſerunt Chananæi in terra, fuit quia peccauerunt Iſraelitæ: & hoc fuit in pœnam. Ex iſta autem pœna Deus produxit per ſapientiam ſuam duo bona: primum quòd iſti eſſent ad hoc, quòd exercitarentur Iſraelitæ ad bella, & non langueſceret virtus. Secundum quòd per Chananæorum pręſentiam cognoſceretur an Iſraelitæ diligerent dominum, vel

Ex hac Iſraelitarum pena Deus duo bona per eius ſapiētiā produxit.

E non. *Itaque filij Iſrael.* Hic ponitur ſecundum huius capitu. in quo deſcribitur prima tribulatio Iſraelitarum, quæ fuit per regem Syriæ, & diuiditur in tres partes. Primò ponitur culpa: ſecundò pęna inflicta ibi. *Iratus dominus.* Tertiò ſubleuans miſericordia ibi. *Qui ſuſcitauit eis.* Circa primum ponitur culpa, quę fuit, quia Iſraelitæ duxerunt vxores de filiabus Chananęorum, & per hoc conuerſi ſunt ad idola. *Itaque filij Iſrael habitauerunt in medio Chananæi.* ſcilicet, poſt mortem Ioſue antequam haberent aliquem iudicem habitauerunt inter hos populos, & ex hoc per quandam communicationem habuerunt occaſionem cadendi in malum. Accipitur hic Chananęus ſpecialiter pro vno populo de ſeptem populis Chananęorum.

Prima Iſraelitarū tribulatio.

Diuiſio eiuſdem.

Iſraelitarū culpa.

Quod patet, quia nominantur hic ſpecialiter omnes populi Chananæorum præter Gergeſęum, qui raro nominari conſueuit.

An manerent omnes ſeptem populi Chananæorum in terra tempore quo cæperunt iudices. Queſt. VII.

QVAERET aliquis, quomodo Iſraelitæ potuerunt habitare inter hos populos: nam iſti populi iam non erant, quia ſolùm relicti fuerãt Chananęi, Sidonij, & Heuæi: vt patet ſupra in littera. Aliquis reſpondebit, quòd nomine Chananæi intelliguntur omnes iſti populi: eo quòd Chananæus eſt nomen generale ad omnes ſeptem populos; inquãtum omnes erant de terra Chanaan, & ibi, vt breuius diceret, nominauit Chananæum generaliter: hic autem expreſſit omnes ſex populos. Sed dicendum quòd non ſtat, quia quãdo Chananæus ponitur generaliter pro omnibus ſeptem populis, non condiſtinguitur contra alios populos, cùm partes non ponant in numerum cum toto: ibi tamen dicitur, quòd relicti ſunt quinque Satrapæ Philiſthinorum, & Heuæi, & Sidonij, & Chananæi: ergo non ponuntur Chananæi pro omnibus populis Chananæorum, ſed pro vno ſpeciali populo. Item quia dicitur ſupra, omnem Chananęum: ergo ſi acciperetur largè, neceſſe eſſet, quòd de terra Chanaan adhuc nullus populus vaſtatus eſſet ab Iſraelitis, eo quòd dimittebatur totus populus Chananæorum, ſed magna pars erat expulſa & occiſa: ergo non accipitur Chananæus pro omnibus populis, ſed pro quodam populo. Aliquis reſpondebit aliter, ſcilicet, quòd verum eſt quòd de omnibus populis Chananęorum, Heuæorum, Iebuſęorum, Pherezæorũ: &c. manebant adhuc aliqui, ita quòd nullus de ſeptem populis Chananæorum totaliter perierat: ſcriptura tamen ſupra fuit breuiloqua, & ſolùm tetigit de quibuſdam populis, ſicut ſæpe multa fiunt, quæ in ſcriptura enarrantur incompletè, vel penitus ſubticentur. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia cùm maxima pars terræ Chanaan ſubiecta fuiſſet Iſraelitis, & manſiſſet aliqua, cum qua deberent dimicare, voluit ſcriptura completè enarrare; alioquin non oportuiſſet, quòd enarraſſet quoſdam populos ſpecialiter, ſicut enarrauit, & ſubticuiſſet alios, ſed quòd diceret generaliter manſiſſe quaſdam gentes de populis Chananæorum. Item fortius patet hoc, quia iterum poſuit ſcriptura omnes has gentes, quæ relictę fuerunt de Chananæis, & tamen non fuerunt poſitæ plures quàm ponantur ſupra, vt patet Ioſue decimotertio, vbi ponuntur Philiſthini quinq; reguli, & Heuæi, & Sidonii habitantes in Libano, & inter Baalgad de monte Hermon vſque quo ingrediaris Emath: & ſic in ſententia nihil ibi eſt magis, ideo non ſubticerentur hic aliqui, quia tunc ſi hic ſubticerentur, non contingeret alibi ſubticeri, & tamen ponuntur iſti ſoli populi Ioſue decimotertio, ergo iſti ſoli relicti ſunt. Aliquis reſpondebit aliter, ſcilicet, quòd illi populi, qui ſupra nominantur, ſolùm manſerunt in terra: & cùm dicitur quòd habitauerunt filij Iſrael in medio Chananęi &c. dicet quòd iſta ponuntur per recapitulationem, ſcilicet, quòd iſtud fuit prius quàm eſſet dimiſſio populorum in terra Chanaan, cùm paucæ gentes Chananęorum erant deletæ. Cùm autem poſtea dimiſit Deus quaſdam gentes propter peccata Iſraelitarum, ſolùm ſupererant illæ, quę ſupra nominantur, ideo illæ ſolæ relictæ ſunt. Sed hoc non ſtat, nam nullo modo poteſt eſſe anticipatio, vel recapitulatio, ſed eſt rectus ordo, quia prius fuit dimiſſio gentium in terra Chanaan, quàm id quod hic dicitur de habitatione Iſraelitarum inter iſtos populos: quod

F patet, quia Deus dimiſit gentes iſtas viuente Ioſue ꝙ propoſito non delendi eas, vt patet pręcedenti c. quãdo angelus domini increpuit Iſraelitas, & ait: Cur hoc feciſtis? quamobrem nolui delere eos a facie veſtra, vt habeatis hoſtes & dij eorum ſint vobis in ruinam. Erat autem tunc præſens Ioſue, vt patet ibidem, & tamen immediatè in principio. cap. iſtius nominantur gentes, quas Deus dimittebat: ergo ſolę hę erãt, quas angelus dixit dimittendas fore, vt exercerentur cum eis Iſraelitæ. Quod autem dicitur hic. ſ. ꝙ Iſraelitæ habitauerunt in medio Chananęi, & Hethęi, Amorrhęi, Pherezęi: &c. neceſſariò fuit poſt, eo ꝙ fuit poſt mortem Ioſue. ſ. quãdo rex Syriæ oppreſſit Iſrael, & factus eſt Othoniel iudex: ergo poſt dimiſſionem gentium

G adhuc manebant omnes iſti populi. Item patet hoc efficacius, quia pauco tempore poſt introitum in terrã Chanaan ante dimiſſionẽ ſortium dixit Deus ad Ioſue, ꝙ diuideret totam terrã ſorte, & enarrauit ei gentes, quę nondum ſubiectę erant Iſraelitis, & ſolùm nominatę fuerunt illę, quæ dicuntur ſupra derelictæ, vt patet Ioſue 13. ergo videtur quòd non fuit hic aliqua mutatio ordinis, ſed illa dimiſſio gẽtium fuit magno tempore ante hoc quod dicitur hic: Item patet hoc quia non ſolùm nunc erant relicti plures populi Chananęorum, quàm nominantur ſuprà, ſed etiam tempore Salomonis, vt patet 2. Parall. 8. ſcilicet: Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethęis, & Amorrhęis, & Pherezęis, & Heuęis, & Iebuſęis, q non erant

H de filiis Iſrael de filiis eorum, & de poſteris quos non interfecerant filij Iſrael, ſubiugauit Salomon in tributarios: ergo tempore Salomonis ſupererant iſti populi, & tamen non ponuntur hic inter gentes, quæ dicuntur derelictæ. Reſpondendum igitur, quòd gentes derelictæ ad experimentum filiorum Iſrael fuerunt de omnibus ſeptem populis Chananæorum, ſcilicet, quòd non erat aliquis de illis ſeptem, de quo non ſupereſſent aliqui. Dicendum etiam quòd omnes iſti ſeptem populi, ſiue partes iſtorum ſeptem populorum relictæ nominantur ſupra in litera, & Ioſue decimotertio, hoc quidem non quantum ad nomen, ſed quantum ad partem terræ, in qua habitabant: velut ſi diceretur, manſerunt omnes gentes, quę habitabant inter talem, & talem locum. Declaratur autem

Doct. reſpond. ad quęſitum.

I hoc magis: nam hic nominantur duo populi ſpecialiter, ſcilicet Chananęi, & Heuęi: deinde ponũtur Philiſthini, qui neceſſariò ſint diſtincti ab alijs, erant que de Pherezęis, uel Iebuſęis, Amorrhęis, Hethęis, vel Gergeſeis, aut fortè de omnibus his: nam Philiſthini erant multi, ſcilicet, diuiſi in quinque reges: ideo de multis generibus poterant eſſe inter eos. Nominauit etiam Sidonios, qui ſunt magni populi, cùm dixerit, omnem Sidonium: & iſti non computantur inter Chananęos, vel Heuęos: ideo neceſſe eſt quòd eſſent de aliquo aliorum quinque populorum, vel fortè de omnibus ſimul. Et ob hoc fuit ſcriptura cauta, quòd nominauit loca habitationum, vt non cogeretur no-

K minare nomina populorum, quia iſtud magis eſt expreſſiuum, cùm per hoc cognoſcatur an magna pars Chananęorum relicta foret, vel pauca, quod nõ fieret exprimẽdo nomina. *Et duxerunt vxores filias eorum.* Dupliciter peccabant in hoc Iudęi. Primò quia inibãt fędus de pace cũ Chananęis: nam non acciperent filias eorum, & è contrariò, niſi pax eſſet: Deus tñ vetuerat pacem inter Iſraelitas & Chananęos, dicẽs ꝙ ſub nullo fędere conuenirent cum eis, ſed occideret omnes in ore gladij, vt patet Deute. 20. c. Secundò peccabant contrahendo coniugia, quia Deus hoc vetuerat Deutero. 7. & Exod. 34. *Ipſiq; filias ſuas eorum filijs tradiderunt.* Iſtud adhue eſt maius dedecus, quàm ꝙ Iſraelitæ acciperent filias Chananæorum in vxores. Primò quia

cùm

eùm vir ſit maior vxore, Chananæi accipientes filias Iudæorum in vxores, cogerent eas ad idolatriam, & dato quòd mulier vellet reſiſtere, cùm maneret extra terram ſuam, & non haberet aliquos eruditores in vera fide, nec ſanctuarium, ad quod aliquando iret, vt confirmaretur in amore cultus diuini, nequaquam potuiſſet. Vir autem accipiens filiam Chananæi, in vxorem non poterat violentare eam ad cultum idolorum. Etiam non tranſit in terram alienam, ſed manet in ſua, vbi habet templum domini, & eruditores in fide. Quinimmo Iudæus accipiens Chananæam in vxorem poterat eam conuertere ad ritum Iudaicũ, & ſaluaretur. Secundò quia cùm filij ſint de familia patris, & ſint ſub poteſtate eius, quãdo aliqua mulier Hebræa tradita Chananæo filios procreaſſet, patet ꝙ illi eſſent Chananæi: & ſic genus Iudæorum neceſſariò conuerteretur ad ritum Chananæorum, & efficeretur Chananæum. In viro ſecus erat, quia Iudæus accipiens Chananæam vxorem faceret omnes filios ſuos Iudæos, & ſequentes ritum iudaicum. Tertiò quia dehoneſtabatur genus Iudæorum: nam cum ipſi acciperent vxores de Chananæis ſubijciebatur genus Chananæorum Iudæis cum mulier ſit ſubdita viro: ſi autem acciperent Chananæi filias Iudæorum, eſſet genus Iudæorum ſubiectum Chananæis, in quo erat dedecus.

Quare Deus non permittebat Iſraelitas accipere vxores de filiabus Chanaan. Queſtio VIII.

QVAERET aliquis, quare Deus non permittebat, quòd Iſraelitæ acciperent vxores de filiabus Chanaan: nam quòd filiæ Iudæorum traderentur in vxores Chananæis erat nimis inconueniens propter prædicta, quòd tamen filię Chananęorum eſſent vxores Iudæorum, non erat aliquid de illis inconuenientibus, imò poterat ſequi ex hoc duplex bonum. Primum erat, quia mulier illa Chananæa conuerteretur ad ritum Iudaicum compellente viro & ſaluaretur. Secundum erat, quia filij illius mulieris, qui aliàs futuri erant Chananæi ſi acciperet virum Chananæum, nunc eſſent Iudæi, & in cultu Dei. Reſpon-
Reſpõ. ad quæſitum. dendum quòd aliqua vtilitas ſequi poterat. Tamen Deus magis voluit vitare in Iudæis damnum, quod ſequi poterat accipiendo vxores Chananæas, quàm deſideranerit bonum, quod in dubio inde poterat prouenire: poterant autem Iſraelitæ conuerti ad idola accipiendo vxores de Chananæis propter amorem mulierum, ideo omnino vetuit talem contractum, vt patet Exod. 34. cap. ſ. Nec vxorem ducas de filiabus eorum filiis tuis, ne poſtquam ipſę fuerint fornicatæ fornicari doceant filios tuos in Deos ſuos. Cauſa autẽ potiſſima huius fuit, quia Deus putauit veriſimilius eſſe quòd Hebræi ducerentur ad idola propter vxores, quàm quòd conuerterentur vxores Chananęę ad dominum propter viros: imò Deus ſciebat hoc; ideo non permiſit vllo modo talem cõtractum. Patet hoc in Salomone, qui erat ſapientiſſimus virorum; & tamen vxores inclinauerunt cor eius, vt ſequeretur idola, & fabricauit templa ac idola vxorum ſuarum, & coluit ea; vt patet 3. Reg. 11. potius ergo falli poterat quilibet alius minus ſapiens; ideo nulli Iudęo fuit cõceſſum ꝙ acciperet vxorẽ de Philiſthinis, vel alijs Chananęis. Secunda cauſa ad hoc fuit ꝑꝑ filios Iſraelitarũ, vt ait Ariſt. 1. Polit. vlt. c. in fine; Dimidiũ liberorum eſt mater. ſ. ad hoc ꝙ filij ſint boni, vel mali: viri medietas huius. i. maior pars facultatis, vel opportunitatis ad hoc eſt in matre: nã cùm mater bona fuerit, erunt boni filij. Cauſa huius eſt, quia potiſſima doctrina virorũ eſt ſm ea, q̃ accipiunt in tenera ętate: nã ſi qs ad recte
A agendũ a pueritia inſtruat̃, facile ſibi poſtea eſt tenere ſemp rectã conſuetudinẽ: ſi aũt inſtruat̃ in malo, cum nimia difficultate poſtea ad bonum retrahet̃, quia mores paruulorum valde inſigunt̃, & tunc erit ꝙ dicit Ieremias: Si põt mutare Aethiops pellẽ ſuã, & pardus varietates ſuas, & vos poteritis bñfacere, cùm didiceritis malum. ſ. a tenera ętate. Ob hoc autem Ariſt. Ethic. li. 2. ſequens doctrinã Platonis: Non modicum ꝯfert ſtatui a iuuene. i. ex infantili ætate ſic, vel ſic aſſueſci. Sic Aug. 1. De ciuitate Dei. c. 3. ſ. ꝙ ob hoc Romani faciebant, vt paruuli ſui in Virgilio mox erudirentur, vt tãquã maximus poetarũ teneris ebibitus annis non poſſit faciliter aboleri: paruuli tñ in parua ætate, ĩ qua ſic, vel ſic erudiri debent, conuerſant apud matrem: ergo
B mater eſt plus q̃ dimidium liberorũ: cùm igitur filij Hebręorum nutrirentur apud matres Chananęas, inſtruerentur ab eis ſm ritus Chananęorũ; ideo eſſet difficile iſtos poſtea bene agere. Cauſa tertia fuit, quia Deꝰ habebat exoſum totum genus Chananęorum ꝑꝑ infandiſſima peccata, ideo volebat delere illud funditꝰ tam in viris q̃ in fęminis paruulis: vnde nõ debebat aliqua dari in vxorem Hebræo viro, ne poſtea delenda foret: ſicut. n. in peccato Sodomorum fęminę directè non peccabant, Deus tñ propter iniquitatem magnã illorum voluit funditus delere genus illorum, ideo tã viros q̃ fœminas & paruulos cremauit: ita in peccatis Chananęorum cùm tanta eſſent, voluit Deus perdere tam viros q̃ fęminas. De magnitudine peccatorũ Cha
C nanęorum patet Sapi. 12. c. ſ. Illos. n. antiquos inhabitatores terrę ſanctę tuę quos exhorruiſti, quõ odibilia tibi opera faciebant per medicamina, & ſacrificia iniuſta, & filiorum ſuorum necatores ſine miſericordia, & comeſtores viſcerum hoĩum, & deuoratores ſanguinis, & auctores parentes aĩarum inauxiliatarum ꝑdere voluiſti, & hoc fuit, quia Chananęi nullo modo corrigibiles erant: ſic patet eodem. ca. ſ. non ignorans quõ in qua natio eſt illorum, & naturalis malitia illorum, & quõ non poterat permutari cogitatio cordis illorum in perpetuum: ſemen. n. erat maledictũ a principio, nec timens aliquẽ. non ergo permiſit Deus Iſraelitas accipere vxores de filiabus Chananęorum. *Seruierunt dijs eorum.* ſ. omnibus dijs terræ Chananæorum
D exhibendo illis ſacrificia, & tenendo reliquas ceremonias illorum relicto cultu Dei ſui. *Feceruntq́; malũ in conſpectu domini.* ſ. declinãdo ad idola, & pręuaricando totam legem. *Et obliti ſunt Dei ſui.* Non obliti ſunt ſe habere Deum, ſcientes ꝙ patres eorũ aliquem Deum coluiſſent, quem ipſi non colebant, ſed obliti ſunt beneficiorum eius. ſ. ꝙ non impenderunt ei honorem vllũ tanq̃ nunquam eis bñfeciſſet. *Seruientes Baalim & Aſtaroth.* i. declinauerunt ad colendum iſtos duos Deos, quia iſti erant pręcipui in terra Chanaan, vt declaratum eſt pręcedenti c. in Hebręo hr̃. *Baalim, & Aſeroth.* Et eſt in Hebręo Aſeroth pluralis numeri, & ſignificat lucos: nam aſera eſt ſingulare, & ſignificat arbores, vel magis vnã arborem plantatam: Aſeroth plurali ſignificat
E multas arbores: ſic patet Deu. 16. cum litera nr̃a dicit, non plantabis lucum, in Hebręo hr̃: Non plantabis Aſera: cuius plurale eſt Aſeroth. Fiebãt autem altaria apud arbores ꝑꝑ ſacrificia Priapi. ſ. ꝙ poſt ſacrificia poſſent vacare libidini inter arbores, & ob hoc dicunt Hebræi ꝙ per Aſeroth ſiue lucos intelligunt̃ hic Priapus, & Adonis. Nam vtriq; fiebant ſacrificia pertinentia ad libidinem. De Priapo ꝙ coleretur cum turpitudine, patet 3. Re. 15. ſ. ꝙ in ſpecu ſubterraneo colebat̃, & vocabatur ſimulachrum turpitudinis. De Adonide patet, quia ille erat amaſius Veneris, vt narrat Ouidius decimo Metamorphoſ. & huic exhibebant anniuerſarium luctum mulieres, et ſacrificia quædam, vt patet Ezech. 8. ſcilicet. Vidi mulieres plangen-

Ad quid apud arbores faciebant altaria apud Chananęos.

tes Adonidem, & quia iſti duo dij pertinebant ad libidinem, fiebant eis altaria inter arbores, ſiue Aſeroth. Hieronymus autem trãſtulit Aſtaroth, eo quòd Aſeroth non erat nomen idoli, ſed arboris. Litera tamen hic videtur intelligenda de dijs, cum dicat, quòd ſeruierunt Baalim, & Aſtaroth. Eſt autem leuis mutatio de Aſeroth ad Aſtaroth: non tamen habetur hic in Hebręo ſicut in alijs locis, vbi litera noſtra ponit Aſtaroth, vt patet primo Reg. 7. vbi dicitur Baalim, & Saaroth. Et primo Reg. vltimo. ſ. poſuerunt arma eius in templo Aſtaroth, & vtrobique in Hebræo ponitur Aſtaroth, ſicut in litera noſtra. *Iratuſq́, contra Iſrael dominus.* Hic ponitur ſecundum huius primæ partis. ſ. pęna inflicta. Et dicitur iratus dominus indignatus. ſ. ad puniendum, ex quo nos arguimus iram eius quanquam non ſit. *Tradidit eos in manus Chuſan Raſathaim.* ſ. amouit protectionem ſuam ab Hebræis, & incitauit regem iſtum, vt pugnaret cõtra eos: ideo faciliter capti ſunt ad ſeruiendum ei. Eſt autem Chuſan Raſathaim vnũ nomen iſtius regis, & fortè eſt compoſitum ex pluribus ex aliqua cauſa. *Regis Meſopotamia.* Iſta eſt ciuitas inter duo flumina, & eſt apud Euphratem in Syria. In hac ciuitate habitabat Nachor, & Aram, & Abraham cum patre ſuo Thare poſt exitum de terra Chaldęorum: & mortuo Thare exiuit inde Abraham, & venit in terram Chanaan iubente Deo, vt patet Gen. 11. & 12. c. In hac etiam habitauit Iacob paſcens oues Laban, & accepit vxores: Gen. 28. & 29. c. In Hebræo habetur hic. *Regis Aran Naharaim.* quod interpretatur Aran fluuiorum: nam Aran eſt nomen proprium vrbis: Naharain ſignificat flumina, quia Nahar ſingulare ſignificat vnum fluuium: & hoc eſt quia iſta ciuitas eſt inter duo flumina. Vocatur hic Meſopotamia, quod idẽ eſt, quia Meſopotamia eſt nomen Gręcum, & dicitur a Meſo, quod eſt mediũ, & potamos, quod eſt fluuius, quaſi in medio fluuiorum. Vocatur autem in litera noſtra locus iſte aliquãdo Aran, & aliquando Meſopotamia. De primo patet Geneſ. 11. & 12. de ſecundo patet Gen. 28. & ratio diuerſitatis eſt, quia in Hebræo aliquando ponitur Aran, & aliquãdo Aran Naharaim. Quando ponitur Aran etiam litera noſtra ponit Aran: cũ verò ponitur Aran Naharaim litera noſtra ponit Meſopotamiam, quod ſignificantius eſt quàm Aran Naharaim. *Seruieruntq́, ei octo annis.* ſcilicet, fuerunt ſub poteſtate eius iſto tempore, quia peccauerunt.

Pena inflicta Iſraelitis.

Situs Meſopotamię.

Meſopotamia vnde dicatur.

Quomodo tanto tempore manebant Iſraelitæ ſub ſeruitute regis Syriæ. Queſt. IX.

QVAERET aliquis quomodo tanto tempore manebant Iſraelitæ ſub ſeruitute regis Syriæ: nam quando inuocabant dominum exaudiebat eos, & dabat eis Saluatorem, vt patet infra. In tanto ergo tempore quid fecerunt? Reſpõderi poteſt dupliciter: vno modo quòd Iſraelitæ non clamauerunt ad dominum in his octo annis vſque ad finem eorũ, vel quaſi: ideo prius non fuerunt liberari. Et hoc poterit eſſe veriſimile, quia cùm Iudæi receſſiſſent a cultu Dei, fortè non putabant malum iſtud euenire eis propter defectionem cultus diuini, ſed ex aliis cauſis: ideo tolerabant amaritudinem ſuam. Poſtea autem, vexatione dante eis intellectum, cognouerunt quòd euenerant mala hæc quia dereliquerant dominum, ideo clamauerunt ad ipſum. Aliter poteſt reſponderi, ꝙ Iſraelitæ cito poſtquã traditi ſunt in manus regis Meſopotamiæ clamauerunt ad dominum, tamen non exauditi ſunt vſque ad annum octauum, & iſtud eſt veriſimilius. Ratio huius eſt, quia Iſraelitæ peccauerant recedendo a Deo, & putabant ſe quaſi nihil age-

F re, ideo Deus voluit, quòd ſuſtinerent pro hoc conuenientem pęnam, ſcilicet captiuitatem octo annorum. Vnde quanquam Hebræi clamarent non exaudiebantur, vt ſcirent quòd Deus vellet punire eos pro delictis. Sic factum eſt tempore Eglon regis Moab. Nam ſeruierunt ei Iſraelitæ decem & octo annis, vt patet infra in litera: non tamen eſt veriſimile, quòd in octo annis non clamauerint. Deus tamen non exaudiebat eos in toto illo tẽpore, & quia nunc magis peccauerunt quàm prima vice, magis puniretur quanquam clamarent. *Qui ſuſcitauit eis Saluatorem.* Hic ponitur tertium huius primæ partis, ſcilicet, ſubleuãs miſericordia: nam Deus licèt puniat, miſeretur niſi homo efficiatur incorrigibilis. Et dicitur quòd Deus

G ſuſcitauit Saluatorem, ſcilicet, quia ipſe dedit illum immittendo ei ſpiritum fortitudinis, & prudẽtiæ & dando deſiderium, vt pugnaret cõtra hoſtes Iſrael. quod patet quia dicitur infra, fuitque in eo ſpiritus domini, & iudicauit Iſrael. Et vocatur iſte Saluator, quia ſaluabat, ideſt, liberabat Iſraelitas de manu hoſtium. *Et liberauit eos.* ſ. pugnando contra Chuſan Raſathaim. An verò alia bella egerit non habetur. *Othoniel videlicet filium Cenez.* Aliqui putant Cenez eſſe nomen mulieris matris Othonielis. Sed non eſt veriſimile, quia ſcriptura parum curat in deſcribendis genealogiis nominare matrem ſed patrem. Item quia filii recipiunt nomen cognationis a patre, cùm dicantur eſſe de familia patris, et progenie. Caleb tamen frater Othonielis

H vocatur Cenezęus a Cenez: ideo veriſimilius eſt ꝙ ſit nomen patris. *Fratrem Caleb minorem.* ideſt, erat minor quàm Caleb, vel inter omnes fratres Caleb nullus erat minor quàm Othoniel.

Subleuãs miſericordia.

Improbatio opinionis quorũdam. Prima. Secunda.

Quomodo Othoniel potuit eſſe primus iudex Iſrael. Quæſtio X.

QVAERET aliqs quomodo Othoniel potuit eſſe primus iudex Iſrael, quia præcedenti c. dicitur quòd mortuus eſt Ioſue omniſque illa generatio congregata eſt ad patres ſuos, & ſurrexerunt alii, qui non nouerant dominum: et tunc peccauit Iſrael, et introducti ſunt iudices. Othoniel tamen fuit de illa

I generatione ſeniorum, quæ dicitur congregata ad patres ſuos: ergo ipſe non potuit eſſe iudex primus. Hoc patet quia generatio illa vocatur generatio coętaneorum Ioſue: Othoniel tamen fuit de iſtis, quia Caleb erat de coætaneis Ioſue, et pertinẽs ad generationem illam, ſed Othoniel erat frater Caleb: ergo erat ille de generatione illius temporis, & conſequenter fuit iudex. Reſpondendum quòd Othoniel fuit primus iudex ſicut litera teſtatur hic, et cum dicitur quòd omnis illa generatio congregata eſt ad patres ſuos, antequam peccarent Iſraelitæ, et inſurgerent iudices. Dicendum quòd Othoniel nõ fuit de generatione illa: nam de generatione illa vocantur illi, qui erant coætanei Ioſue, et egreſſi ſunt de Aegypto. Quod patet qa

K dicitur, quòd iſti ſeniores viderant omnia opera domini, quæ fecerat cum Iſrael præcedenti capit. ſcilicet tam in Aegypto, quàm in deſerto: et ſic fuerunt Ioſue et Caleb, et multi alii, qui quando egreſſi ſunt de Aegypto erãt ſexdecim, vel ſeptemdecim annorum, & viderant atque conſiderauerant mirabilia Dei. Othoniel autem non exiuit de Aegypto, ſed natus eſt in deſerto: et non viderat omnia mirabilia Dei, ſed pauciora, ideo non eſt de generatione illa. Et non obſtat ꝙ ſit Caleb frater, quia vocatur frater minor eius, ſcilicet, quòd erat valde minor, & ſemper vocatur minor, vt patet Ioſue 15. et ſupra primo, quaſi eſſet valde minor: et ſic nõ pertinebat ad coętaneos Caleb, et Ioſue, qui dicuntur eſſe illa generatio ſeniorũ, ideo viuente

Othoniel natus eſt i deſerto.

Otho-

Othoniele mortuus eſt Ioſue, & Caleb, & omnes, qui exiuerant de Aegypto, & peccauerunt Iſraelitæ, fuitque ipſe aſſumptus in iudicem. *Fuitq; in eo ſpiritus domini.* In hoc apparet quòd eſſent iſti iudices ſuſcitati a Deo, quia veniebat ſuper eos ſpiritus domini, & hoc dicitur quaſi de omnibus iudicibus, ſiue eſſent a Deo vocati, ſiue electi a populo. Vocatur autem ſpiritus domini fortitudo, & prudẽtia, & impetus ad bellum. Eſt autem modus loquendi ſcripturæ, quòd quæcunque qualitas miſſa a Deo in animam noſtram dicatur ſpiritus, eo quòd ſicut ſpiritus dicit aliqd habens motum, ita quodcunque a Deo cauſatum in anima noſtra mouet nos. *Et iudicauit Iſrael.* Ideſt, vindicauit de manibus hoſtium, vel iudicauit, ideſt, rexit, ſcilicet ꝙ dabat eis præcepta circa opera belli. *Egreſſusq; eſt ad pugnam.* Iſtud bellum motum fuit ex parte Chuſan Raſathaim. Nam prius dominabatur Iſraelitis, & recipiebat ab eis tributa, quæ volebat. Cum autem incidit ſpiritus domini in Othonielem, noluit quòd ſoluerentur tributa, & tunc Chuſan mouit bellum ad quod egreſſus eſt Othoniel. *Et tradidit dominus in manus eius Chuſan Raſathaim regem Syriȩ.* ſcilicet, fecit eum victorẽ in bello contra Chuſan.

Omnis qualitas a Deo in anima noſtra immiſſa dici poteſt ſpiritus.

Quomodo tradidit Deus Chuſan in manus Othonielis. Quæſtio XI.

QVAERET aliquis quis modus fuit, quo Deus traderet Chuſan in manus Othonielis. Reſpõdendum quòd fortè ſicut cum Iſraelitæ peccabant contra dominum Deus incutiebat eis timorem magnum, ita vt nullo modo reſiſtere poſſent, vel auderent hoſtibus, vt patet Leui. 26. & Deute. 28. ita cum nunc conuerſi fuiſſent ad Deum, Deus incuſſit timorem hoſtibus eorum, ita vt nequaquam auderent expectare Iſraelitas. Sic enim fuit generaliter in omnibus bellis Chananæorum: nam Deus incutiebat timorem Chananæis, & terga vertebant, vt patet Exod. 23. ſ. Timorem meum mittam in præcurſum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingrederis, cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam. Aliter eſſe poterat quòd Deus mitteret aliquas aues, vel beſtias, quæ adiuuarent in bello Iſraelitas, vel ſaltem impedirent Syros. Sic fuit in bello contra Chananæos: nam miſit Deus veſpas, quæ ſunt parua animalia habentia aculeos venenatos, & percutiendo Chananæos in faciem impediebant a bello, & occidebant quoſdam. Sic patet Exod. 23. & Deuter. 7. ſcilicet. Inſuper crabrones mittet dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque diſperdat qui te fugerint & latere potuerint. De hoc etiam dicitur Sapien. 12. ſed & his tanquam hominibus pepercisti, & miſiſti antecеſſores exercitus tui veſpas, vt illos paulatim exterminarent. Aliter potuit hoc fieri, ſcilicet, vt Deus de cęlo daret auxilium, vt mittendo lapides grãdinis: ſicut quando pugnauit Ioſue contra quinque reges: & in deſcenſu Bethoron miſit Deus lapides grãdinis vſque Azecha: & plures fuerunt pereuntes lapidibus, q̃ quos Ioſue occiderat, vt patet Ioſue 10 ca. Vel poterat alio modo mitti auxilium de cęlo, ſicut dicitur de pugna Barac contra Siſaram. Stellȩ manentes in ordine ſuo contra Siſaram pugnauerunt: & de cęlo contra eum dimicatum eſt, vt patet infra quinto c. Multi alij modi eſſe poterãt, quibus Deus traderet regem Syriæ in manus Othonielis: de quibus magis declarabitur primo Reg. 23. ca. *Et oppreſſit eum.* ideſt, occidit illum, vel humiliauit, & compulit in fugam. Iſte Chuſan a principio dominatus fuerat Iſraelitarum per bellum, vt ait Ioſephus quinto antiquitatum, ſcilicet, Caſtra quidem agente contra eos Cuſarcho rege Aſſyriorũ multi pugnantes perierunt, & oppreſſi fortiter capti ſunt: quidam ſeilli propter timorem ſponte tradiderunt: poſtea verò agente Othoniele ab Iſraelitis ſuperatus eſt. *Quieuitque terra quadraginta annis.* ideſt, fuit in pace poſt ſuperationem Chuſan, cum poſtea non oppreſſerit Iſraelitas.

Quomodo iſti quadraginta anni ſint computandi & a quo tempore incohandi. Quæſtio XII.

QVAERET aliquis de iſtis quadraginta annis quomodo computati ſunt, & a quo tempore inchoandi. Aliqui putabunt quòd incipere debent a tempore victorię habitæ de Chuſan. Quod patet quia dicitur: Quieuit terra. & tamen terra non quieſcit quouſque ceſſent bella. Sed hoc non ſtat, quia tunc neceſſe eſt, quòd octo anni quibus fuit terra ſub poteſtate Chuſan diſtinguantur, & ponant in numerum contra iſtos: ſed hoc modo colligentur multi anni in tempore iudicum; quia etiam 18. anni qui habentur infra in litera condiſtinguentur contra quadraginta annis, quibus quieuit terra: & viginti anni ſub rege Aſor condiſtinguentur cõtra quadraginta annis, quibus quieuit terra, de quibus infra quinto, & ſequenti cap. ſi tamen ſic computantur erunt valde plures anni, quàm ponantur 3. Reg. 6. vbi ponuntur 480. anni ab exitu de Aegypto vſque ad principium fabricationis templi Salomonis: nam plures quàm 600. colligentur. quòd tamen ſcriptura ſacra ſolùm aſſerit fuiſſe totannos, neceſſe eſt vt nos taliter computemus omnia tempora intermedia, quòd ſolùm contineant iſtos annos. Ob hoc autem conſiderandum, ꝙ quandocunque ponuntur aliquot anni, quibus Iſraelitę oppreſſi ſunt ab aliquibus hoſtibus, illi nõ ſunt per ſe cõputandi, ſed computantur ſub annis, quibus terra dicitur quieuiſſe: vel quibus dicitur præfuiſſe aliquis iudex, & hoc modo reducentur omnia ad concordiã. Modus autem colligendi iſtos annos erit incipiendo ab exitu de Aegypto, & ſunt quadraginta anni vſque introitum in terram Chanaan. Deinde ſucceſſit Ioſue in principatu, cuius tempora non computantur, nec tempora ſeniorum, qui vixerunt poſt eum, ſed ſolùm computantur quadraginta anni, quibus quieuit terra iudicãte Othoniele: & ſub iſtis computare debemus tempus, quo præfuit Ioſue, & fuerunt viginti ſex anni, vt ait Ioſephus quinto antiquitatum, & manent quatuordecim computandi. Sunt etiam anni octo quib⁹ Chuſan Raſathaim oppreſſit Iſrael, & manent ſex. Ex quo concluditur quòd longum tempus, quo dicuntur vixiſſe ſeniores poſt Ioſue, quando non peccauerunt Iſraelitæ ad plus fuit ſex annorum: alioquin dicemus male numeraſſe ſacram ſcripturam. Deinde fuit ſecundus iudex Aod, ſub quo computantur 80. anni, vt patet infra in litera, non quod omnibus his annis ipſe præfuerit, ſed quia totum tempus quod fuit a morte Othonielis vſque ad principatum Aod finitũ fuit annorum octuaginta, & in hoc includitur tempus illud, quod fuit ſine iudice. Nam mortuo Othoniele non fuit illico conſtitutus in iudicem Aod: ſed manſit terra ſic quouſque Iſraelitę oppreſſi ab hoſtibus eguerunt duce, computãtur etiam ſub hoc anni decem & octo, quibus oppreſſi ſunt Iſraelitæ a rege Moab infra in litera. Tertius iudex fuit Sangar, ſub quo nullum tempus computatur, vt patet infra in litera. Quartus iudex fuit Barac: & ſimul cum illo Debbora prophetes ſequen. cap. & ſub his dicitur quieuiſſe terra quadraginta annis, non quòd principatus iſtorum durauerit quadraginta annis, ſed quia de his ſubtrahi debet tempus, quo iudicauit Sangar quod non computatur: tempus quoque viginti annorum quibus

Anni quibus iudices Iſraelitarum regnarunt.

bus Iabin oppreſſit Iſraelitas ſequen.c.& totum tempus, quod fuit ſine iudice inter Sangar & Barac: & inter Aod, & Sangar. Quintus iudex fuit Gedeon ſub quo computantur quadraginta anni, infra octauo ca. ſed non præfuit ipſe his quadraginta annis, ſed cōputari debet in his tempus, quod fuit ſine iudice: & ſeptē anni, quibus oppreſſi ſunt a Madianitis, infra ſexto ca. Sextus iudex fuit Abimelech per violentiam, & intruſionem, qui tribus annis ſolùm præfuit, vt patet infra 9.ca. Septimus iudex fuit Thola, ſub quo computātur anni 23., ſed etiam ſub hoc computādum eſt tempus, quod fuit inter eum & Abimelech. De hoc infra decimo. Octauus iudex fuit Iayr, ſub quo computantur anni 22. & ſubintelligendum eſt tempus inter ipſum, & Thola. Nonus iudex fuit Iepte, qui iudicauit ſex annis, vt patet infra duodecimo: ante hunc autē ponunt anni decem & octo ſine iudice, quibus Philiſthini, & aliæ gentes oppreſſerunt Iſraelitas. Et iſti 18. anni poſſunt colligi ſub annis Iepte, qui ſunt ſex ſolùm, ideo ponuntur per ſe ſicut anni ipſorum iudicum. Et hoc quia ratio numeri hoc expetit. Nam ſi iſti 18. non ponantur diſtincti contra alios annos, non complebitur æqualiter numerus annorū 480. qui habetur. 3. Re.6. Decimus iudex fuit Abeſan, ſub quo ſunt ſeptē anni. infra duodecimo. Vndecimus iudex fuit Chialon, ſub quo computātur decem anni. infra duodecimo. Duodecimus iudex fuit Abdon, ſub quo cōputantur anni octo. vt patet inf. duodecimo. Tertiusdecimus iudex fuit Samſon, ſub quo computantur anni viginti infra ſextodecimo. Inter Abdon autē, & Samſonem ponūtur anni quadraginta, quibus Philiſthini afflixerunt Iſraelitas, vt patet infra tertiodecimo. Et ſi iſti p ſe cōputentur, ſuperexcreſcet ſumma annorum poſitorū. 3.Re.6. ſi autem velimus ponere eos ſub annis Samſonis, eſt impoſſibile; qnia ſnnt pauciores. Sed poteſt dici ꝙ illi qnadraginta anni ponuntur ſub temporibꝰ Abeſam Chialon, & Abdon, & Samſon, qui ſimul ſumpti ſunt anni quadraginta quinque. Vel poſſumus ponere illos annos ſub tempore Samſonis, & partim ſub temporibus Heli ſacerdotis, qui fuit iudex poſt Samſonem. Nam ſub tempore vtriuſque premebantur Iſraelitæ a Philiſthinis. Quartuſdecimus index fuit Heli ſummus ſacerdos, ſnb quo cōputantnr quadraginta anni, vt patet 1. Reg. 4. & computantur ſub hoc tempora, quæ fuerunt intermedia inter eum, & Samſonē. Quinmſdecimus iudex & vltimus fuit Samuel; cuius tempora non ponuntur determinata, quanquā colliguntur fuiſſe viginti anni primo Re.7. computantur autem ſimul tempora Samuelis, & Saulis regis primi, & faciunt annos quadraginta, quos ſcriptura, computat ſub Saule, vt patet Actu.13.c. huic ſucceſſit ſecūdus rex. ſ. Dauid. cuius regnum fuit quadraginta annorum, vt patet 3.Re.2.c. cui ſucceſſit Salomon, in cuius anno quarto, in principio fundatum eſt templū domini, vt patet. 3.Re.6. ideo de tempore huius computabantur ſolùm tres anni: & ſic proueniet totalis ſumma annorum 480. æquata, quæ habetur allegato cap. *Et mortuus eſt Othoniel*. In morte ſua conſummati ſunt anni quadraginta, qui nominantur hic, licèt non inceperunt ſub principatu ſuo, vt declaratum eſt. *Filius Cenez*. Eſt Cenez pater eius, vt dictum fuit. Aliqui volūt quòd vocatur Othoniel Cenezęus a loco: & eodem modo Caleb, ſed error eorum apparet hic, cum vocetur filius Cenez.

Infra eo. & ſupra eodem.

Addiderunt autem filij Iſrael facere malum in conſpectu Domini: qui confortauit aduerſum eos Eglon regem Moab: quia fe-
F cerunt malum in conſpectu eius. Et copúlauit ei filios Amon, & Amelec: abijtque & percuſſit Iſrael, atque poſſedit vrbem palmarum. Seruieruntque filij Iſrael Eglon regi Moab decem & octo annis: & poſtea clamauerunt ad Dominum: Qui ſuſcitauit eis Saluatorem vocabulo Aod filium Gera filij Iemini, qui vtraque manu pro dextra vtebatur. Miſeruntque filij Iſrael per illum munera Eglon regi Moab. Qui fecit ſibi
G gladium ancipitem habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus eſt eo ſubter ſagum in dextro femore. Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon craſſus nimis. Cumque obtuliſſet ei munera, proſecutus eſt ſocios, qui cum eo venerant: & reuerſus de Galgalis vbi erant idola, dixit ad regem: Verbum ſecretum habeo ad te o rex. Et ille imperauit ſilentium: egreſſiſque
H omnibus, qui circa eum erant, ingreſſus eſt Aod ad eum. Sedebat autem in æſtiuo cœnaculo ſolus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de throno. Extenditque Aod ſiniſtram manum, & tulit ſicam de dextro fęmore ſuo, infixitque eam in ventrem eius tam valide, vt capulus ſequeretur ferrum in vulnere, ac pinguiſſimo adipe ſtringeretur. Nec eduxit gladium, ſed ita vt percuſſerat reliquit in cor-
I pore: ſtatimque per ſecreta naturę alui ſtercora proruperunt.

Phrygiæ regni ſub Tantalo princ. piū.

Tantalus Corkhiorum rex. claret.

Addiderunt autem filij Iſrael. Hic ponitur ſecunda Iſraelitarum tribulatio, quæ fuit ſub ſecundo iudice, ſcilicet, Aod, & diuiditur in duas partes. Quia primò iſta tribulatio deſcribitur, ſecundò de iudice. Secunda agitur. ibi: *Poſt hunc autem*. Prima in quarto. Primò ponitur Iſraelitarum culpa: ſecundò iungitur pęna ibi. *Qui confortauit*. Tertiò ſubditur pęnitentia ibi. *Et clamauerunt*. Quartò annectitur Dei miſericordia ibi. *Qui ſuſcitauit*. Et quoniam iſta liberatio fuit facta per Aod. ponitur primò eius conditio: ſecundò
K eius legatio ibi. *Miſeruntq́*. Tertiò Eglon interſectio ibi. *Cumque obtuliſſet*. Quartò exercitus Eglon regis debelatio ibi. *Aod autem*. Circa primum dicitur. *Addiderunt filij Iſrael facere malum in conſpectu domini*. Iſtud malum quod faciebant erat idolatria, quia de alijs malis non multum Deus curabat, ſed tolerabat Iſraelitas, cùm eſſent viri imperfecti. Et dicitur quòd addiderunt facere malum, quaſi dicat, non contenti ſunt feciſſe malum ante Othonielem, ſed etiā nunc mortuo illò redierunt. Eſt autem putandum quòd tempore Othonielis Iſraelitæ non peccabant, & eo mortuo aliquanto tempore manſerunt in bono, ſed cùm non haberent principantem redierunt ad mala priora. Et tunc magis ſe tradiderunt idolis quàm a principio:

Iſraelitarum tribulatio quæ fuit ſub Aod iudice ſecundo.

principio: ſic dicitur præcedenti ca. quòd mortuo iudice quocunque, reuertebantur & multo maiora faciebant, quàm fecerant patres eorum ſequẽtes Deos alienos. *Qui confortauit aduerſus eos Eglon regem Moab.* Iſtud eſt ſecundum huius partis, ſcilicet, pęna pro peccatis. Et dicitur quòd confortauit regem Moab, ſcilicet, dedit ei poteſtatem præualendi contra Iudæos, vt ſubiiceret eos ſibi in ſeruitutem. *Quia fecerunt malum in conſpectu domini.* ideſt, non confortauit Deus ob aliud regem Moab contra Iſraelitas, niſi propter peccata: nam aliàs dato quòd omnes reges terræ conati fuiſſent percutere Iſraelitas, non valuiſſent. *Et copulauit ei filios Ammon, & Amalec.* Hoc fuit vt rex Eglon eſſet fortior ad ſubiiciendum ſibi Hebræos, & poſtquam ſubieciſſet, grauius eos premeret, cùm haberet ſecum multas gentes, quæ prędarentur, & vim inferrent, quàm ſi paucę eſſent.

Quomodo Deus confortauit regem Moab contra Iſrael. Quæſtio XIII.

QVAERET aliquis, quomodo Deus confortauit regem Moab contra Iſrael? Reſpondendum, quòd hoc fiebat dupliciter. Primò indirectè tollendo fortitudinem Hebræorum: nam ſicut cùm Iſraelitæ quando colebant Deum ipſe dabat eis animoſitatem pugnandi, & vires magnas contra hoſtes: ita cùm ipſi peccarent faciebat è conuerſo, quia dabat animoſitatem hoſtibus pugnandi, & fortitudinẽ. De primo patet Deuteronom. 8. ſcilicet. Ne fortè diceres in corde tuo, fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præſtiterunt, ſed recorderis domini Dei tui, quia ipſe tibi vires præbuit, vt impleret pactum ſuum. De ſecundo patet, quia quando Iudæi delinquebant, Deus incutiebat timorem validum cordibus eorum, vt non poſſent ſtare coram hoſtibus; imò fugerent interdum nullo perſequente, tanquam ſi fugerent gladium; vt patet Leuitic. 26. & Deuteronom. 28. Inualidatis autem hoc modo Hebręis hoſtes efficiebantur fortiores. Secundo modo fortificabat, vel confortabat Deus hoſtes Iſraelitarum directè, ſcilicet, apponendo illis vires & animoſitatem; ita vt ſi prius gentiles auderent pugnare contra Iſraelitas, quia videbantur eis formidabiles, nunc viderentur contemptibiles. & faciliter ſuperandi, & ſic egrediebantur confidenter. De viribus etiam dicendum, quòd Deus apponebat maiores vires hoſtibus Iudęorum, vt iam magis poſſent tolerare labores belli quàm prius. Sic patet de Nabuchodonoſor, quem Deus contra Hebræos miſit. Et dicit de eo Abacuc. cap. 1. Domine in iudicium poſuiſti eum, & fortem, vt corriperes fundaſti eum. quaſi dicat, domine non dediſti ei hanc magnam potentiam, niſi vt corriperet nos, & eſſet executor iudicij tui ſuper nos irrogando pœnam. Etiam confortabat Deus hoſtes Hebræorum ponendo nimis in corde eorum, vt pugnarent contra Hebręos, & conferendo fortitudinem, vt non laſſarentur in bello, qui aliàs laſſandi erant. Etiam faciendo vt proſpère euenirent eis omnia, quæ incipiebant, & deſiderabant, & vt nihil deſit eis de apparamẽtis belli. Hæc omnia tanguntur Iſa. quinto. vbi Deus confortauit Nabuchodonoſor, vt pugnaret cõtra Hebręos: cùm dicitur: Et eleuabit ſignum in nationibus procul, & ſibilabit ad eum de finibus terræ, & ecce feſtinus veniet velociter, non eſt deficiens, nec laborans in eo, nec dormitabit, nec dormiet, nec ſoluetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calciamenti eius: ſagittæ eius acutę, & omnes arcus eius extenti, vngulæ equorum eius vt ſilex, & rotæ eius quaſi ſtrepitus tempeſtatis, rugitus eius, vt leo- A nis, & rugiet vt catuli leonum, frendet & tenebit prędam. Ecce patent omnia hic. Deſiderium patet, cùm dicitur: Et eleuabit ſignum in nationibus procul, & ſibilabit ad deum de finibus terræ, ſcilicet, Deus ponet deſiderium ei veniẽdi de finibus terræ ad pugnandum contra Iſrael. Deſiderium ex parte ipſorum hoſtium patet, cùm dicitur: Ecce feſtinus veniet velociter, nec dormitabit, nec dormiet, ſcilicet, tanto deſiderio mouetur ad pugnandum. Vires collatę ad ſuſtinendum labores patent, cùm dicitur: Non eſt deficiens nec laborans in eo, ideſt, nullus eſt ęgrotans, nec ſentiens laſſitudinem. Apparamenta ad bellum patent, cùm dicitur: Sagittę eius acutę, & omnes arcus eius extenti, vngulę equorum eius ſicut ſilex. Quòd B autem nihil ſit impediens intẽtionem illorum, ſicut interdum ſolent impedire bella quędam defectus rerum, quos patiuntur bellatores, patet cùm dicitur, nõ ſoluetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calciamenti eius, ideſt, non frangetur cingulum, nec rumpentur veſtes, aut calciamenta, vt ob defectũ horum aliqualiter ad bellum impediri debeat, aut diſtrahi. Et per hoc intelligitur de aliis neceſſitatibus quę per nullam diſtraherentur a bello. Iſta omnia Deus daret Eglon ad confortationem contra Hebręos.

Quomodo Deus Amalec, & Ammon cùm Rege Eglon contra Iſrael copulauit. Quæſt. XIIII.

C QVAERETVR vlterius, quõ Deus copulauit filios Amalec, & Ammon cum rege Eglon contra Iſrael. Reſpondendum quòd cauſa copulandi iſtos populos potius quàm alios fuit, quia iſti duo populi erant apud terram regis Moab, qui erat principalis hoſtis Iſrael: nam Ammonitæ & Moabitę terras coniunctas habent, vt patet Deuter. 2. ſcilicet, tu tranſibis hodie terminos Moab vrbem nomine Ar, & accedes in vicinia filiorum Ammon. Vnde olim tota terra Ammon, & Moab erat coniuncta ab oriente vſque ad occidentem vtriuſque, ſed poſtea duo Reges Amorrhęi, Sehon, & Og ruperunt continuitatem capientes magnã partem terrę Moab, & Amorrhęi. De quo declaratum eſt Nume. 21. cap. & Ioſue 13. Terra D quoque Amalec eſt in deſerto Arabię coniuncta terræ Moab, & ſic duxit has duas gentes ſecũ rex Moab. Modus autem, quo Deus copulauit iſtas duas gentes regi Moab ad pugnandum contra Hebręos fuit, ſcilicet, quia Deus poſuit in mente eorum deſiderium pugnandi contra Iſrael, & confœderandi ſe cum rege Moab. Hoc autem poterat eſſe dupliciter, vno modo ꝙ Deus quęreret aliquas occaſiones, vt deſiderarent pugnare iſtę gentes cõtra Iſrael: ſic patet de Samſone infra quartodecimo, quia Deꝰ voluit ꝙ acciperet vxorem de Philiſthiim; vt haberet occaſionem pugnãdi cõtra illos propter vxorem, cùm Deus vellet illos punire, cùm dicitur: Parentes autem neſciebãt quòd res a domino fieret, & quęreret occaſionem contra Phi- E liſthiim. Facile autem Deo erat repente occaſionẽ. Secundo modo fieri poterat quod Deus nõ poneret aliquam occaſionem, ſed ſolùm quòd moueret corda iſtarum gentium ad pugnãdum contra Iſrael. Hoc etiam Deo facile eſt: nam corda noſtra ſunt in manu eius, & imprimet eis quamcunque cogitationem voluerit. Sic patet Prouer. 21. ſcilicet. Cor regis in manu domini, & quocunq; voluerit vertet illud. Poteſt etiã quia ſicut in poteſtate Dei eſt ponere timorem ĩ cordibus noſtris; ita erit ponere deſiderium, vel quamcũque aliam paſſionem. Antecedens patet Leui. 26. ſ. & qui remanſerint de vobis, dabo pauorem in cordibus eorum. Item patet, quia ſicut Deus alicui deſideranti pugnare facit, quòd non deſideret, ita de aliquo non

Modus copulatiõis Amalecitarum & Ammonitarum regi Moab contra Iſrael.

Cor hominis in Dei manu eſt.

cogitante

cogitãte de pugna faciet, quòd nimis illam deſideret. Primum autem facit, vt patet de Sennacherib, qui deſiderabat euertere Ieruſalem, & iam hoc diſpoſuerat: Deus tamen miſit cogitationem in corde eius, & fecit eum inde recedere non incepta pugna, vt patet 4. Reg. 19. cùm dicitur: Noli timere a facie ſermonum, quos audiſti, quibus exprobrauerunt pueri regis Aſſyriorum me; ecce ego immittam ei ſpiritum, ideſt, cogitationem, & audiet nuncium & reuertetur in terram ſuam. Poteſt ergo Deus concitare aliquem ad deſiderandum bella, de quibus prius nõ cogitabat: & ſic fortè fuit hic de his gentibus concitatis contra Iſrael. *Abijtq; & percuſsit Iſrael.* ſcilicet, rex Eglon venit cum filiis Ammon, & Amalec: & in bello ſuperauerunt Iſraelitas, atque percuſſerunt plurimos. G *Atque poſſedit vrbem palmarum.* i. vrbem Iericho: ſic vocatur multotiens, vt patet Deutero. vltimo, & ſupr. 1. Aliqui autem volunt ꝙ ciuitas palmarum ſit ciuitas Engaddi, quæ vineis, & arboribus claret in tota terra Iſrael: & non multum diſtat a Iericho. Sed falſum eſt, quia Deuteron. vltimo, accipiuntur pro eodem vrbs palmarum & Iericho, cum dicitur quòd oſtendit dominus Moyſi vniuerſum Nephthalin, & auſtralem plagam, & latitudinem cãpi Iericho ciuitatis palmarum: ergo ipſa Iericho eſt ciuitas palmarum. Vocatur autem ſic, quia eſt vallis magna Iericho, apud quem fluit Iordanis, quæ palmis conſita eſt: ibi etiam ſunt arbores, de quibus balſamum colligitur. Vnde ait Ioſephus quinto antiquitatum: terra Chananeę comparata alij terræ creditur eſſe fęlix: cum autem locis Ierichontinis, & Ieroſolymorum ęſtimata, putatur valde viliſſima. H

De ciuitate palmarum.

Quomodo rex Eglon palmarum vrbem ceperit. Quæſtio XV.

QVAERET aliquis, quomodo poteſt ſtare, ꝙ rex Eglon cępit vrbem palmarum: nam illa nunc deleta erat, quia Ioſue imprecatus fuerat maledictionem ſiquis eã reędificaret, vt patet Ioſue ſexto. Aliquis reſpondebit quod poſt hoc aliquis non obſtãte maledictione Ioſue eam reędificauit: quia erat terra vberrima. Sed dicendum quòd non ſtat, quia Iericho ſemper fuit deſtructa quouſq; fuit reędificata tẽpore regis Achab, quando quidam vir de Bethel eam reędificauit, & in eo cõpletæ ſunt maledictiones, quas imprecatus fuerat Ioſue. ſ. quia in primogenito ſuo iecit fundamenta: & in nouiſſimo liberorum ſuorũ poſuit portas, vt patet 3. Reg. 16. Dicendum igitur quòd Iericho hoc tempore non erat reędificata propter timorem maledictionum Ioſue, vocabatur tamen ciuitas Iericho ipſum territoriũ eius: vel quia aliqui nunc habitabant ibi, licet non haberent muros, quos non audebant ponere. Quod patet quia filiis Iethro ſoceri Moyſi data eſt ciuitas palmarum, & habitauerunt ibi aliquanto tempore, vt patet ſupra primo. Tempore etiam Ioſue quando deleta erat, & non habitabatur, poſita eſt in numero vrbium ad diuidendum inter tribus, vt patet Ioſu. 18. & ſic occupauit eam rex Moab; quia eſt propinqua terræ Moab: nam terra Moab extenditur vſque ad Iordanem, vt colligitur infra in litera, cùm dicitur: Et occupauerunt vada Iordanis, quæ tranſmittunt in terrã Moab: & tamen Iericho eſt circa Iordanem: & ſic eſt propinquiſſima ciuitas omnium ciuitatum terræ Chanaan Iericho ipſi terræ Moab. *Seruieruntque filij Iſrael Eglon regi Moab.* ſcilicet, dãdo ei tributa, & ſuſtinendo quaſcunq; impoſitiones, & ſeruitia ipſe vellet facere illos ſubire cum non poſſent reſiſtere ei. *Decem & octo annis.* Tanto tempore ſeruierunt, quia non habuerunt in hoc tempore liberatorem: F computantur autem iſti decem & octo anni ſub annis octuaginta, pertinentibus ad Aod: quanquã illo tempore non eſſet Aod iudex, ſed vacabat ille principatus.

Doct. reſpond. ad quæſitum.

Quare tanto tempore nunc Deus preſſerit Iſraelitas ſeruitute. Quæſtio XVI.

QVAERET aliquis, quare tanto tempore nunc Deus preſſerit Iſraelitas, cùm ante hoc ſolum 6. annis eos preſſerit ſub rege Syriæ pro idolatria, vt patet ſupra in litera. Reſpõderi poſſet ꝙ hoc factum eſt propter maiorem contumaciam: nam quanto peccatum pluries iteratur, eſt maior contumacia, & pœna G maior infligenda eſt. Cùm ergo ibi non fuerint caſtigati nunc pęna augmentata eſt. Sic etiam factum eſt ſeq. cap. nam cùm iterum rediiſſent Iſraelitæ ad idolatriam, Deus tradidit illos viginti annis ſub manu Iabin regis Aſor. Hoc aliqualiter erat veriſimile, ſed nõ ſtat: quia tunc cùm pluries poſt hoc redierint Iſraelitę ad idolatriam, qualibet vice debebant maiori tempore puniri quàm præcedenti; & tamen non factum eſt ſic, quia poſtea liberati ſub Debbora redierunt ad peccata, & traditi ſunt ſolùm ſeptẽ annis in manibus Madianitarũ, vt patet infra ſexto. Aliter poteſt dici ꝙ non fuit factum hoc ſolùm propter cõtumaciam, ſed quia hac vice plus ſe tradiderunt idolis Iſraelitæ quàm pręcedenti, & fecerunt maiores abominationes: ſic enim H dicitur pręcedenti c. ꝙ mortuo vno iudice reuertebãtur filii Iſrael & faciebant maiora, quàm fecerant patres eorum. Sed adhuc dicendum, ꝙ iſta cauſa non ſufficit, quia quanquam inęqualia peccata inęquales pęnas mereantur, & tamen interdum Deus maiora peccata minoribus cruciatibus punit, & quædam magna quaſi impunita reſeruãs quædam parua acriter punit. Et hoc quia Deus non dat hic totam pęnam debitam peccatis, ſed in futuro ſęculo reſeruat pęnarum complementum. Ideo nõ bene arguitur, ſi nos videamus hic aliquos æqualiter puniri a Deo, quòd illi æqualiter peccauerint: vel ſi acrius puniuntur, quòd grauius peccauerint: teneret tamen argumentum, ſi illę pęnę eſſent in futuro ſęculo apud inferos. ſ. ꝙ qui in maioribus deceſſerunt culpis atrociori pęna plectuntur: & ſi I aliqui beati viderent pęnas damnatorum, dato quòd non cognoſcerent quantitatem culparum, per proportionem pęnarum cognoſcerent culparũ determinationem: ſolùm ergo redeũdum eſt ad voluntatẽ Dei, ſcilicet, ꝙ Deus dat tantam, vel tantam pęnam hic pro peccato, non quià tãtum vel tñ delictum eſt, ſed quia ipſe punire tãtum vult, & ſic iudicat expedire. Verum tñ eſt, quòd hic, & in futuro ſęculo nunquam Deus punit vltra exigentiã culpę, licèt ſæpe minus puniat. *Et poſtea clamauerunt.* Hic ponitur tertium huius partis ſecundæ, ſcilicet, Iſraelitarum pęnitentia. Viderunt enim tanto tempore ſe afflictos per regem Eglon, & non putabant ſe liberari poſſe per aliquem, niſi per K Deum ſuum; ideo vexatione dãte eis intellectum, redierunt ad clamandum ad dominum. *Qui ſuſcitauit eis Saluatorem.* Hic ponitur quartum. ſ. Dei miſericordia: nam quanquam ſæpe petemus, & indigni ſimus miſericordiis eius, non deſinit nobis miſereri cum clamauerimus. Et dicit Deus ſuſcitaſſe Saluatorem, quia ſpiritus domini factus eſt ſuper Aod ad liberationem Iudæorum, ſicut dicebatur de Othoniele & liberauit iſte Iſrael. *Vocabulo Aod.* Iſte fuit ſecũdus iudex Iſrael, & fuit de tribu Beniamin. Primus autem fuerat de tribu Iuda. *Filium Gera.* Filius Gera vocatur ad exprimendum cognationem; quia de omnibus iudicibus ſignatur de qua ſtirpe fuerint. *Filij Iemini.* Ideſt Beniamin, vt aliqui volunt.

Deus in hoc ſeculo non punit cõplete peccatores.

Quis

Quis dicatur eſſe hic Iemini cuius filius vel nepos deſcribitur Aod. Queſt. XVII.

QVAERET. aliquis, quis dicatur eſſe hic Iemini, cuius filius vel nepos deſcribitur Aod. Aliqui volunt quòd iſte vocetur filius Iemmi, ideſt, habens geminam dextram, ſcilicet, quia vtraque manu pro dextra vtebatur, & ſic dicimus aliquem filium iniquitatis, ideſt, habentem iniquitatem. Sed hoc non ſtat, quia tūc Iemini nō referret̄ ad Gera, ſed ad Aod. ita vt diceretur quòd Aod erat filius Gera, & erat filius Iemini. Dicitur tamen hoc de ipſo Gera, ſcilicet, quòd erat Aod filius Gera filij Iemini, ideſt, ipſe Gera erat filius Iemini. de ipſo tamen non dicit̄ quòd vtraque manu vtebatur pro dextra, ſed de Aod. Item nō ſtat, quia iſte ſenſus ſtaret ſi Iemini eſſet genitiuus Latinus de Ieminus: & tamen falſum eſt, quia in Hebræo habetur Iemini: & litera noſtra poſuit Iemini, quia dicere Iemini repugnat Latino mori, & ſic ponitur tanquam proprium in litera noſtra. Aliter autem dicet aliquis, ſcilicet, quòd Iemini fuit auus Aod. Sed non ſtat, quia in multis ponitur quòd ſint filij Iemini, tanquam non ſit Iemini vir aliquis ſpecialis, ſed caput alicuius tribus a quo multi deuenerunt. Aliter dicunt quidam quòd Iemini fuit quidam vir in ſtirpe Beniamin valdè vituperabilis, qui ſępe nominatur ad vituperium filiorum Beniamin. Sed hoc non ſtat: nam tunc non poneretur nomen huius, niſi in illis, quos ſcriptura vellet vituperare, cùm tamen ſcriptu- C ra enarraret progeniem Saulis vocauit eum filium Iemini, primo Reg. 9. & tamen nolebat eum vituperare, cùm ibidem ſummè laudauerit eum, dicens quòd erat vir bonus & electus, & quòd in toto Iſrael non erat vir melior illo. Item Saul ſemel dixit ad ſeruos ſuos: Audite me filij Iemini. primo Reg. 22. cap. & tamen ibi non dicebat ad vituperandum, cùm ipſe vellet perſuadere eis, vt conſentirent ſibi contra Dauid, & annunciarent illi de eo: ergo non eſt Iemini nomen viri vituperabilis. Aliter autem dicendum ꝙ Iemini eſt nomen Beniamin: & vocatur ſic, quia Iacob vocauit eum Beniamin, ſiue Beniamin, ideſt, filium dextræ Gen. 35. & per aphereſim tollendo ben manet Iamin, quod ſignificat dextram, & inde deri- D uatur Iemini, quod apud Hebręos eſt denominatiuū, vel poſſeſſiuum, ſicut in Latino quis a dextera dextrarium appellaret. Et ſic vocatur iſte filius Iemini, ideſt, dextrarij, ſcilicet, qui vocatur filius dextræ. Iſta eſt opinio Iudæorum. Illud probatnt ex duobus. Primò quia in multis genealogijs ponitur Iemini: ſi tamen eſſet aliquis vir priuatus, vtpote auus Aod, non poneretur in alijs genealogijs: patet hoc 1. Reg. 9. vbi in genealogia Saulis ponitur Iemini. Item in genealogia Mardochęi, & Eſther ponit̄ Iemini. Eſther. 2. cap. Item ponitur ꝙ etiā Saul vocauit omnes ſeruos ſuos filios Iemini, & tamen non omnes erant de eadem cognatione particulari immediata, ſed nominauit per hoc caput alicuius tribus, ſub qua omnes collige- E rentur: & iſta erat tribus Beniamin, quia cùm eſſet Saul de ſtirpe Beniamin omnes famuli domus ſuæ erant de tribu Beniamin, & ſic vocauit eos filios Iemini, velut ſic vocaret filios Beniamin. Secūda ratio eſt, quia cum ponitur in aliqua genealogia Iemini ſemp ponitur vltimus tāquam ipſe ſit caput illius, ſi tamen non eſſet Beniamin, vel caput alterius tribus, contingeret quòd interdum poneretur alius ſuperior eo in genealogia, quouſque accederetur ad caput tribus, Deter. qō. & hoc nunquam fit. Ideo dicendum quòd ipſe ſit caput, & conſequenter erit nomen Beniamin, & ſic tenendum eſt hic, quòd iſte fuerit filius Beniamin, & ponitur hic immediatè nomen tribus non compu-

A tando ſucceſſiones medias inter Aod. & Beniamin, quia ſic fit in omnibus alijs, vt patet primo Regum nono, & Eſther ſecundo capitulo. Qui vtraque manu vtebatur pro dextra. In hoc apparet magna eius diſpoſitio ad bellum, & quòd tardè laſſaretur, quia poterat vtraque manu vti vt dextra. Iſtud enim fuit documentum Platonis, & recitat illud Ariſtotel. ſecundo Politic. in fine, ſcilicet, quòd in Politia debent ſtudere viri ambi dextros fieri, ideſt, vtraque manu pro dextra vtantur, quia per hoc nimis efficiuntur potentes ad bellum. In Hebræo habetur. *Siniſtra manus ſua dextra.* Et videtur idem ſignificare, ſcilicet, quòd ſiniſtra erat dextra, ideſt, quòd non ſolùm dextra erat dextra, ſed etiam ſiniſtra erat dextra: & ſic vtraque ma- B nu pro dextra vtebatur. Hebræi retorquent ad alium ſenſum dicentes, quòd ſiniſtra ſua erat dextra, ideſt, ꝙ vtebatur ſiniſtra vt dextra: eo quòd dextra ſua erat inutilis, ſcilicet, clauda, & non poterat aliquid operari per illam. hoc tenet litera Chaldaica. Idem Ra. Sa. Idem Ra. Da. Kimhi. Sed primus ſenſus, quem facit litera noſtra eſt melior, quia non eſt veriſimile, quod homo priuatus altera manu efficeretur princeps pugnatorum, cùm ex hoc ad pugnam eſſet inutilis. *Miſeruntque per illum.* Hic ponitur ſecundum huius partis, ſcilicet, Aod legatio. Nam miſſus eſt in nuncium ad regem Eglon, & ex hoc habuit opportunitatem occidendi ipſum. Aod legatio. *Miſeruntque per illum munera filij Iſrael Eglon regi Moab.* Iſta munera erant tributa ad quæ te- C nebantur ſingulis annis Iſraelitæ regi Eglon: & nunc ſoluere illa volebant, vel erant iſta munera aliqua gratis oblata in ſuperogationem, vt Iſraelitæ fauorabiliorem ſibi facerent regem Eglon. *Qui fecit ſibi gladium ancipitem.* ideſt, habentem duo capita. Aliqui vocant gladium ancipitem bis acutum, ſicut eſt enſis. Sed falſum eſt. Vocatur autem anceps, ideſt, duo capita, vel mucrones habens. alij gladij & enſes habent vnicum caput, eo quòd caput eſt ad vnam extremitatem, & ad aliam eſt capulus: & vocatur caput acuties, vel mucro: iſte autem gladius non habebat capulum in vna extremitate, ſed in medio, & vtraque extremitas erat acuta.

D

Quare Aod ſecundus iudex ſibi ancipitem gladium fecerit. Quæſtio XVIII.

QVAERET aliquis, quare Aod fecit ſibi talem gladium. Aliquis reſpondebit quòd hoc fecit, vt ipſe gladius facilius percutere poſſet, ſicut Ioab fecerat gladium fabrefactum, qui leui motu poterat euaginari ipſo nihil agente: & infigeretur in ſęmore aduerſarij: ſic patet ſecundo Regum vigeſimo, ſcilicet. Porrò Ioab veſtitus erat tunica ſtricta ad menſuram habitus ſui, & deſuper accinctus gladio dependente vſque ad ilia in vagina, qui fabrefactus leui mo- E tu egredi poterat, & percutere. Et videtur ſatis ſimilari huic gladius Aod, quia etiam ipſe indutus erat Sago ſicut Ioab tunica ſtricta. Sed obijcietur, quòd Aod non percuſſit Eglon egrediente ſponte gladio per artificium de vagina, ſed ipſe eduxit eum, & percuſſit fortiter regem Moab, vt patet infra. Aliter dici po- Alia reſp. teſt, quòd fecit iſtum gladium ancipitem, vt facilius ad quæſi- poſſet percutere, ſcilicet, quia ad vtrāque partem con- tum. uertibilis erat, & vtraque parte percuteret. Si tamen velis dicere quod erat factus ad idem ad quod fecerat Ioab gladium ſuum, ſatis ſtat. Cum autem obijcitur, quòd non percuſſit ſicut Ioab egrediente gladio ſponte, ſed ipſe eduxit. Dicendum quòd iſte modus percutiendi eſt, quando quis nimis poteſt appropinquare ei,

te ei, quem percutere vult: Aod autem fortè non tantum potuit cōmodè appropinquare, ideo percuſſit alio modo quanquam ad alium finem fecerat. Vel fortè quanquam diſpoſuerat percutere Eglon egrediente gladio; tamen cum fuit præſens vt fortius percuteret mutauit conſilium, & eduxit gladium. *Habentem in medio capulum*. ideſt, non erat capulus in vna extremitate gladij ſicut eſt in alijs gladiis, & enſibus, ſed in medio, & in vtraque extremitate erat acuties, vt mucro, velut ſi eſſent duo gladij, & dicitur capulus non a capite, ſed a capiendo; quia per capulum gladius capitur, & tenetur. *Longitudinis palmæ manus*. Tanta erat longitudo capuli ſolum, vt poſſet teneri manu, & eſſet locus ſufficiens ad capiendum. *Et accinctus eſt eo ſubter ſago.* Sagum quid ſit. Sagum eſt genus veſtis militaris quadratæ, vt dicit hiſtoria ſcholaſtica. Et in hoc diſcordat Aod a Ioab; quia Ioab accinctus erat gladio ſuper tunicam ſtrictam. 2. Reg. 20. Aod autem ſub Sago. Ratio diuerſitatis eſt, quia Ioab erat in bello, & non erat ſuſpectum in eo quod accinctus eſſet gladio: Aod autem non ibat ad bellum, ſed ad offerenda munera, eſſetque ſuſpectus ſi intraret coram rege accinctus gladio; ideo ſub ſago abſcondit. *In dextro femore*, ideſt, in latere dextro. Ex hoc arguunt Iudæi, quòd Aod erat claudus manu dextra, & vtebatur ſiniſtra; quia poſuit gladium in dextro femore: nam dextri ponunt gladios in ſiniſtra. Sed dicendum, quòd non colligitur ex hoc: quia cum Aod eſſet ambidexter, poterat ponere gladium in quocunque latere. Vel aliter, & melius, quia iſta regula tenet ī gladiis magnis, vt in enſibus, qui non faciliter educi poſſunt de vagina, ideo ponūtur ſemper in lateribus oppoſitis ad manum, qua vtuntur: paruum tamen gladium in quacunque parte indifferenter conſueuerunt poni; & ſic erat de gladio Aod. *Obtulit munera regi Moab*, ſcilicet, licèt multi Iſraelitæ irent cum Aod ad honorem munerū, vt patet infra in litera, ſcilicet, proſecutus eſt ſocios ſuos, qui cum eo venerant: tamen ipſe tanquam dignior obtulit illa regi. *Erat autem Eglon craſſus nimis*. Hoc ponitur hic ad declarandum quæ poſtea ſequuntur, ſcilicet, quòd tam pinguis erat, vt gladius ſtringeretur adipe. *Cum obtuliſſet*. Hic ponitur tertium huius Eglon interfectio. partis, ſcilicet, Eglon interfectio, ſcilicet. *Cumq; obtuliſſet ei munera*, ideſt, poſtquam obtulit, & expediuit ſe a rege. *Proſecutus eſt ſocios, qui cum eo venerant*, ideſt, reuerſus eſt cum ſocijs ſuis, & venit vſq; ad Galgalam, & inde rediit ſolus ad Eglon. *Et reuerſus de Galgalis*, ſcilicet, ipſe veniebat expeditus a rege, & cum acceſſit in Galgalam reliquit ſocios procedere, & ipſe rurſus ad regem venit.

Quare nunc reuerſus eſt Aod de itinere ad occidendum regem &c. Quæſtio XIX.

QVAERET aliquis, quare nunc reuerſus eſt Aod de itinere ad occidendum regem, cum potuiſſet prius, quando obtulit munera idē facere quod poſtea fecit. Aliquis reſpondebit quòd nondum venerat ſibi in mentem occidere regem, & nunc quādo venit in Galgalam venit ſibi in mentem, ꝙ forte De⁹ poſuit hoc in corde eius, & reuerſus eſt. Sed non ſtat, quia Aod iam fecerat diſpoſitionem ad hoc, cum dixerit ſcriptura ꝙ fecerat ſibi gladium ancipitem, & iſtud erat apparamentum ad occidendum Eglon, ergo præcogitauerat hoc. Nicol. reſpond ad quæſitū ce ſellitur. Nicolaus dicit ꝙ cum venit Aod in Galgalam, & vidit ibi idola iratus eſt nimis: nam ibi fuit prima manſio Iſraelitarum in terra Chanaan, & poſita fuit ibi arca, celebrataque eſt ibi circuncíſio, & apparuit angelus domini: de quibus omnibus patet Ioſue quinto. Erat præter hęc memoria duo

F decim tribuum Iſrael ibi in duodecim lapidib⁹, quos Deus duci fecerat de Iordane: nunc autem in dedecus omnium iſtorum erant ibi poſita idola, ideo prouocatus nimis Aod contra regem Eglon rediit ad occidendum ipſum. Sed hoc nō ſtat propter duo. Primò quia non eſt veriſimile, ꝙ ante hoc neſciret Aod ibi eſſe idola, ideo non rediiſſet tunc, ſed prius cum obtulit munera occidiſſet regem. Secundò non ſtat, quia ante hoc patet Aod pręcogitaſſe de morte Eglō cum fecerit ſibi gladium ancipitem. Dicendum ergo, ꝙ Reſpon. 1. doct. Aod diſpoſuerat iam occidere regem Eglon; noluit tamen quando obtulit munera, vt auferret ſuſpitionem, quia non poterat hoc fieri niſi omnibus abſentibus, & ſi illico vt munera obtulit, voluiſſet ſecretè loqui cum rege, fuiſſet aliqua ſuſpitio: nam putaretur ꝙ

G ad hoc ſolum munera tulerat, vt poſſet loqui regi ſecretè, & aliquid mali agere. cùm autem denuo rediret ad loquendum: & non oſtenderet aliam cauſam, niſi ꝙ vellet loqui regi, non eſſet tanta ſuſpitio, ideo poſſet ſecurius agere, quod intendebat. Aliter dici poteſt, & iſta eſt ratio potiſſima, ſcilicet, ꝙ hoc fecit propter ſocios ſuos: nam ad hoc ꝙ offerret munera regi oportebat ꝙ multi irent cum eo ad honorem munerum; non expediebat tamen ꝙ manerent ibi dum Aod occidebat Eglon; quia oportebat ꝙ ſi pręſentibus eis hoc faceret, ꝙ denunciaret illis, quid facturus erat, vt quando ipſe fugeret illi quoque fugerent: timuit tamen indicare hoc Aod alicui; quia fortè, vt Reſpon. 2. doct.

H eſſet acceptus regi Eglon nūciaret ei quiſquam, quid diſpoſuiſſet agere contra eum Aod; ex quo ſequebatur periculum omnium Iſraelitarū; ideo noluit cuiquam pandere quod propoſuerat. Ergo oportet ꝙ abſentes eſſent, alioquin cùm fugeret Aod mortuo Eglon, non contingeret omnes congregari ad fugiendum, aut expeditè fugere. Item dato ꝙ Aod potuiſſet dicere eis ſine periculo id quod intendebat, & dixiſſet illud: non expediebat quòd manerent ſocij in loco, in quo occideretur rex Eglon, quia aliqui ex puſillanimitate obſtupeſcerent & mutarent colorem. In quo Moabitę, qui aderant colligerent argumenta malorum, & poſſet impediri factum, vel tenerentur Iſraelitæ. Item mortuo Eglon, fugit Aod, & ſi ſocij

I ſui manerent ibi neceſſe erat, quòd omnes ſimul fugerent cum Aod, quod non expediebat; tum quia aliqui propter timorem non poſſent fugere, ſicut quibuſdam hominibus euenit, ſcilicet, quod poſtquam percuſſerint, vel occiderint hoſtes ſuos non poſſunt fugere, ſed deſtituuntur totis viribus corporis, & per hoc cognito facto poſſent capi, vel quia eos noſcerentur fugere: in ſolo autem Aod nihil horum accideret, ideo voluit ipſe ponere ſocios ſuos in loco, in quo de eis iam timendum non eſſet, & tunc ipſe expeditus rediit ad faciendum quod intendebat. *Vbi erant idola*. Erant idola in Galgalis, ſcilicet, quia rex Eglon duxerat idola de terra ſua, & poſuerat ea in Galgalis ad colendum ea ibi, vt ſemper haberet locum

K colendi. Sic exponit hiſtoria ſcholaſtica. Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid Kimhi, & litera Chaldaica dicunt quòd erāt hic idola, ideſt, erat lapidicina, de qua ſcindebantur lapides ad formandum idola, & poſtea ibi poliebantur. *Dixit ad regem: verbum ſecretum habeo ad te, o rex*. Iam Aod erat notus & acceptus apud regem, quia obtulerat munera, ideo poterat accedere faciliter ad regem quandocunque vellet, & dixit ꝙ habebat verbum ſecretum ad eum, ad hoc ꝙ omnibus inde recedentibus haberet opportunitatem ad faciendum quod intendebat.

Nunquid

Nunquid mentitus fuerit hic Aod & an peccarit. A
Quæſtio XX.

QVAERET aliquis, an mentitus fuerit hic Aod, & an peccauit. Aliqui reſpondent quòd non mentitus eſt, quia volebat ei aliquid exponere. ſ. quia Aod habebat a Deo reuelationem, & ſic dicitur in hiſtoria ſcholaſtica. Sed hoc non ſtat, quia dato ꝙ Aod habuiſſet a Deo reuelationem ſuper morte Eglõ, aut ſuper aliquo alio, non erat aliquid huius expoſiturus ipſi Eglon. Etiam quia litera manifeſtè indicat, quòd Aod nihil locutus fuerit ſecretè ad Eglon, ſed ſolùm occidit eum. Dicendum igitur, quòd mentitus eſt Aod ad occultandum intentionem ſuam, & vt poſſet illam exequi: nam aliàs non potuiſſet accedere B ſecretè ad regem, nec oportet excuſare Aod a mendatio, quia alii viri maiores eo, & ſanctiores non excuſantur, ſicut patet de Patriarchis, vt de Abraham, & Iſaac, & de Dauid & alijs. Ad ſecundum, an peccauerit Aod, dicendo iſtud. Reſpondendum eſt, ꝙ mendacium iſtud erat officioſum, ideo licèt peccatum veniale ſit, tamen excuſatur a mortali. Sed aliquis dicet, quòd non fuerit iſtud mendacium officioſum, ſed potius pernitioſum: pernitioſum autem ſemper eſt peccatum mortale. Reſpondendum, quòd ſi Aod potuit iuſtè occidere Eglon, non fuit mendaciũ pernitioſum, cùm pernitioſum ſit ſemper in damnũ alterius: malum tamen quod alicui iuſtè infligitur non vocatur damnum, nec iniuria: ſi autem iniuſtè C facta eſt occiſio, fuit mendacium pernitioſum, & eſt peccatum mortale: hoc autem dependet ex quadam dubitatione, de qua infra dicetur. Sed ad præſens teneatur, quòd non peccauit Aod occidendo Eglon, & conſequenter mendacium quod finxit ad occidendum illum, non fuit pernitioſum; quia non fuit in damnum vel iniuriam alicuius. *Et ille imperauit ſilentium,* ideſt, rex imperauit omnibus præſentibus ſilentium. Vocatur ſilentium receſſus: nam non iuſſit quòd tacerent, & conſiſterent, ſed quòd recederent, vt liberius loqui poſſet Aod: quod patet, quia illico egreſſi ſunt omnes, vt patet in litera. In Hebręo habetur. *Et dixit tace.* Hebræi referunt hoc ad Aod, ſcilicet, quòd rex dixerit ei, tace, ſcilicet, donec omnes D iſti egrediantur: ſed ſenſus literę noſtrę conſonantior eſt. *Egreſſiſq; omnibus, qui circa eum erant,* ſcilicet, omnibus comitantibus regem, quia ſemper ei multi aderãt tanquam magnifico regi, & potenti. *Ingreſſus eſt Aod ad eum.* Non eſt ſenſus quòd ingreſſus eſt poſt egreſſum aliorum, quia quando locutus eſt ad regem, dicens: verbum ſecretum habeo ad te, iam ingreſſus erat: ſed dicitur quòd nunc ingreſſus eſt; quia poſtquam omnes receſſerunt a rege introiuit in aliam domum ſecretiorem, ſcilicet, in ęſtiuo cęnaculo, vbi erat thronus, & illuc etiam introiuit Aod ad eum. *Sedebat autem in æſtiuo cœnaculo ſolus,* ſcilicet, nunc excluſis omnibus ſolus ſedebat, quia nullus aderat niſi Aod: & hoc ponitur ad ſignificandam opportunitatem oc E cidendi eum. Vocatur autem cęnaculum ęſtiuum, ideſt, domus facta pro tempore æſtiuo, & iſta eſt domus frigida collocata verſus aquilonem: nam in domibus magnorum virorum conſueuerunt diſponi loca pro omnibus quatuor partibus anni, quæ habent diuerſas qualitates, & potiſſimè loca hybernalia, & æſtiua: ſic enim iubet Ariſtot. fieri, vt patet ſecundo Aeconomic. Vocatur cęnaculum largè quædam domus diſpoſita ad hoc, quòd ibi cęnetur, ideſt, comedatur in aliquo tempore. *Dixitque ei: verbum Dei habeo ad te,* ideſt, debeo tibi loqui ex parte Dei.

Doct. reſp. ad primũ quæſitum.

Reſpõ. ad ſecundum quæſitum.

Silentium quid.

Literæ expoſitio.

Ad quid dicebat hoc Aod ipſi Eglon.
Quæſtio XXI.

QVAERET aliquis, ad quid dicebat hoc Aod ipſi Eglon. Reſpondendum, quòd dicebat ad hoc, quòd Eglon deſcenderet de throno ſuo in terram cauſa verbi Dei. Sed dicetur ad quid volebat Aod, quòd deſcenderet Eglon de throno: nam cum ibi ſoli eſſent, poterat facere Aod, quod vellet. Reſpondendum, quòd Aod voluit occidere Eglon ſine rumore, ita quòd a nullo audiretur. Si autem manſiſſet in throno Eglon, & Aod accederet ad eum ad occidendum ipſum, videret hoc Eglon, quia ipſe erat eleuatior ſuper Aod: & non erat aliqua cauſa quare accederet Aod ad thronum. Videns igitur quòd accedere vellet, timeret ſuſpicans aliquod malum, & clamaret priuſquam percuteretur, & caperetur Aod, vel ſaltem conaretur effugere manus eius, & ſic fieret aliquis rumor magnus, qui audiretur a manentibus extra, & conuenirent: ideo voluit vt deſcẽderet, quia tunc poſſet appropinquare ad eum Aod, & nihil ſuſpicaretur Eglon, nec videret gladiũ, ſed ſimul mors & dolor, & cognitio vulneris eſſent.

Quod Dei verbum erat, hoc quod habebat Aod ad Eglon.
Quæſtio XXII.

QVAERETVR vlterius, quod verbum Dei erat iſtud quod habebat Aod ad Eglon? Reſpõdet hiſtoria ſcholaſtica, quòd erat ſomnium vel mandatum domini. Sed non ſtat multum, quia dato quòd habuiſſet ſomnium de occidendo Eglon, & mandatum domini, nihil de hoc enarraret ei. Etiã non enarraret ei aliqua alia, quia illa viderentur impertinentia, & dum enarrabantur poſſet Eglon ſuſpicari aliquid mali, & caueret ab Aod. Sed dicendum quòd immediatè, vt deſcendit de throno occidit eũ: dixit tamen iſtud mentiendo ad habendam opportunitatem, vt ſicut prius dixerat quòd habebat verbum ſecretum, vt omnes recederent: ita nũc dixit quòd habebat verbum Dei, vt rex deſcenderet de throno. *Qui ſtatim ſurrexit de throno.* ſcilicet, in reuerentiam verbi Dei, vt non audiret illud ſedendo. Hebręi dicunt quòd Eglõ meruit quòd ſurrexit ad audiendum verbũ Dei, ideo de genere eius fuit Ruth Moabitis, dę qua deſcendit Dauid. Sed iſta multum ſunt diſtantia a ratione: nam Ruth nõ erat de genere regali, ſed plebeia, & pauper, cùm tradita fuerit in vxorem cuidam viro pauperi, & alienigenæ. ſ. Maalon filio Noemi, vt patet Ruth. 1. Item dato quòd eſſet de genere regis, nõ fiebat aliqua gratia ipſi regi, nec ipſe exiſtimaret in prę̄mium alicuius bonę operationis, quòd illa pauper fęmina tradenda viro Hebręo deſcenderet de ſtirpe eius, ideo ſiqd meruit in hoc (quod non confiteor) cùm eſſet in peccato mortali, non datum fuit ei hoc in prę̄mium, ſed aliquid aliud.

Doc. reſp. ad quæſitum.

Cum dixit Aod ad Eglon, verbum Dei habeo ad te,
de quo Deo intellexerit Eglon.
Quæſtio XXIII.

QVAERET aliquis, cùm dixit Aod ad Eglon: verbum Dei habeo ad te, de quo Deo intellexit Eglon, cum non reputaretur vnus Deus apud omnes. Reſponderi poteſt, quòd quanquam gentiles diuerſimodè Deum colerent, tamen exiſtimabant eſſe vnum Deum. Eſt enim opinio multorum poetarum, quòd vnicus erat Deus, qui vocabatur Iuppiter: & iſte propter diuerſas proprietates varia nomina

Opi. multorũ poetarum ꝙ vnic⁹ erat Deus.

mina accipiebat, vt aliquando vocaretur Iuppiter, aliquando Phebus, aliquando Mars, & interdum nomine viri, & interdum nomine fœminæ, vt Diana, Minerua, Venus, Veſta, & non ſolùm nomina multiplicareutur, ſed etiam diuerſa ſortiretur ſimulachra: ſiue apud eandem gentem; ſiue diuerſas: Intantum quòd in eodem templo eſſent viginti ſimulachra repręſentantia eundem Iouem ſub diuerſis nominibus & figuris: & non ſolùm putabant iſtum ſolum eſſe Deum, ſed etiam iſtum eſſe vbique, & eſſe omnia. Iſta fuit opinio magni Catonis Vticenſis, & recitat eam Lucanus libro nono, dicens. Iuppiter eſt quicquid vides. Eadem quoque poſitio fuit Virgilij in Bucolicis Egloga tertia, cum dicit;

Magni Catonis opinio de Deo.

A Ioue principium Muſæ, Iouis omnia plena.

Tangit etiam iſtam poſitionem Aug. 7. de Ciuit. Dei. Hoc modo idem Deus putaretur eſſe apud omnes gentes, licèt diuerſis nominibus vocaretur, & varias ſortiretur effigies, ideo audito nomine Dei, quicunque ille eſſet, quia non poterat eſſe, niſi Iuppiter, putaret eum Eglon eſſe Deum ſuum, & reuereretur illi. Aliter dici poteſt, quòd inter Gentiles erant varij dij ex inſtitutione populorum, putabant tamen eſſe aliquem vnum Deum, qui eſſet verè potens & ſublimis, licèt non cognoſcerent eum. Et de hoc prædicabant magnam excellentiam, licèt non tantam vt nos: & iſta erat poſitio philoſophorum. Vnde Athenienſes cùm poſuiſſent deorum multitudinem & altaria, conſtituerunt quandam aram Deo ignoto, quem valde laudabant; & concordauit cum eis Paulus, quòd iſte erat Deus, quem ipſe prædicabat, vt patet Act. decimoſeptimo capitulo: hoc modo poterat eſſe apud Gentiles, quòd quandocunque vellet aliquis loqui de dijs populorum, quòd illos ſpecialiter nominarent. cum verò nominarent Deum abſolutè, deberet intelligi locutio de illo Deo incognito, & ſupereminenti: & iſtud fortè putauit Eglon quando dixit Aod: Verbum Dei habeo ad te. & ob hoc ſurrexit de throno. Aliter dici poteſt, quòd licèt apud Gentiles eſſent multi dij, & quęlibet gens, vel ciuitas afficiebatur ſpecialiter ad vnum, quem ſuper cæteros colebat, & illùm nunquam mutabat pro alio, vt patet Ierem. 2. ſcilicet. Tranſite ad Inſulas Cetthim, & in Cedar mittite, & videte ſi factum eſt, & ſi mutauit gens Deos ſuos, & ipſi non ſunt dij. tamen omnes alios ducebant dignos quodam honore, & nullum contemnebant putantes ſe puniri ab illo, ſi quenquam contemnerent: ſiue ergo eſſet Deus Hebræorum, ſiue gentis cuiuſcunque rex Eglon ducebat illum dignum honore; ideo non curauit petere, cuius Dei eſſet verbum illud, ſed illico vt audiuit, quòd erat verbum domini, ſurrexit de throno. *Extenditque Aod manum ſiniſtram.* Ex hoc putant Hebræi, quòd patet intentio eorum, ſcilicet, quod erat Aod claudus dextra, ideo eduxit ſicam manu ſiniſtra. Sed magis dicere debemus, quod eduxit manu ſiniſtra, quia vtraque manu vt dextera vtebatur, & non curauit an dextra, vel ſiniſtra percuteret. *Et tulit ſicam de dextro fęmore ſuo*, ſcilicet, quòd erat ligata in dextro fęmore ſub ſago, vt iaceret, vt patet ſupra. *Infixitque eam in ventre eius*, id eſt, in ventre Eglon, percuſſit eum ibi potius quàm alibi propter duo. Primum erat, vt non videret Eglon ſe percuti: ſi autem in capite, vel parte ſuperiori corporis voluiſſet Aod percutere Eglon, vidiſſet gladium, & fugiſſet, vel clamaſſet, vel mouiſſet corpus aliqualiter, & ſic fieret magnus rumor, vt audiretur ab exterioribus: cùm autem in ventre circa inguinem percuteret, quia non eleuabat gladium, non putauit Eglon ſe percuti quouſque percuſſus eſt.

Athenienſium opi.

Aod propter duo percuſſit Eglon regem in vẽtre potius quã alibi.

F Secundum erat, vt Eglon facilius, & citius moreretur. Si enim percuſſiſſet eum in alia parte ſuperiori, & non in ventre, etiam ſi percuſſiſſet in capite: non ita cito fuiſſet mortuus, vel fortè non moreretur: in ventre autem ruptis inteſtinis mors erat neceſſaria, ideo ibi eum percuſſit. *Tam validè, vt capulus ferrum ſequeretur in vulnere*, id eſt, fuit tam fortis percuſſio, quòd non ſolùm introiuit ferrum in ventrem: ſed etiam capulus, & manus: fuit autem tam dura percuſſio, vt non indigeret alio ictu. Et vt non poſſet clamare ruptis viſceribus. Etiam quia nimis pinguis erat, & non pertingeret ictus ad ruptionem illam, niſi eſſet validus. *Ac pinguiſſimo adipe ſtringeretur*, id eſt, erat Eglon pinguiſſimus, ideo gladius ſtrictè detentus G fuit intra vulnus. Et hoc dicitur ad duo; primum eſt ad ſignificandum, quòd cùm ictus fuerit ita validus, ferrum & manus intraſſent aliquantulum in ventrem, ſed tanta erat pinguedo, quæ ſtrinxit gladium, vt non poſſet libere introire. Secundo ponitur ad ſignificandum, quòd quanquam voluiſſet Aod educere gladium, non fuit ei facile, quia adeps ſtrinxit eum; ideo non eduxit illum, ſed manſit in vulnere. *Nec eduxit gladium.* ſcilicet, quia non potuit cùm eſſet nimis ſtrictus: nam iſte gladius non habebat capulum in extremitate, ſed in medio; & quia percuſſio fuit valida non ſolùm introiuit gladius, ſed etiam capulus, & manſit alia medietas gladii extra ventrem, cùm eſſet anceps: & cùm non habe- H ret per quid teneret gladium Aod, & pinguedo ſtringeret illum, manſit in ventre. Quaſi dicat, ſi non fuiſſet venter ita pinguis, dato quòd infixus fuiſſet totus gladius, non manſiſſet, ſed ſponte cecidiſſet in terram. *Sed ita, vt percuſſerat, reliquit in corpore*, ſcilicet, quia non potuit educere eum, cùm eſſet capulus intra ventrem in vulnere. *Statimque per ſecreta naturæ, alui ſtercora proruperunt*, id eſt, illico vt percuſſus eſt proruperunt ſtercora. Aliqui volunt quòd hæc proruperunt per vulnus, quia ruptis viſceribus, quidquid intus tenetur, effluit. Sed non proruperunt ſic, ſed magis per poſteriora, quæ ſunt loca naturæ ſecreta, ſcilicet, quia natura conſtituit foramina illa in loco abſcondito & ſecreto: per vul- I nus autem non potuerunt prorumpere ſtercora, quia pinguiſſimus adeps vulneris locum obſtruxerat. Cum ergo non poſſet gladius educi pinguiſſimo ſtrictus adipe, multo minus ſtercora prorumpere poſſent. Cauſa autem prorumpentis ſtercoris fuit, quia Eglon mortuus fuit, & in mortuis non manent aliquæ potentiæ animales, aut naturales, ideo cùm potentia retentiua ſit ſecundum quam ſtercora, & vrina tenentur, ne fluant: mortuo animali, ſtercora pondere naturali ad inferiora tendunt, nullo detinente, & ob hoc hominibus recenter mortuis obſtruuntur foramina inferiora, alioquin ſtercora prorumpunt, antequam ſepeliantur.

Cauſa prorumpentis ſtercoris Eglon.

K

Aod autem clauſis diligentiſſime oſtijs cœnaculi, & obfirmatis ſera, per poſticum egreſſus eſt. Seruique regis ingreſſi viderunt clauſas fores cœnaculi, atque dixerunt: forſitan purgat aluum in æſtiuo cubiculo. Expectanteſque diu donec erubeſcerent, & videntes quòd nullus aperiret, tulerunt clauem, & aperientes inuenerunt Dominũ ſuum in terra iacẽtem mortuum.

Aod autem dum illi turbarentur effugit, & pertranſiit locum idolorum vnde reuerſus fuerat. Venitque in Seyrat: & ſtatim inſonuit buccina in monte Ephraim: deſcenderuntque cum eo filij Iſrael ipſo in fronte gradiente. Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos noſtros Moabitas in manus noſtras. Deſcenderuntque poſt eum, & occupauerunt vada Iordanis, quę tranſmittunt in Moab: & non dimiſerunt tranſire quẽquam: ſed percuſſerunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robuſtos, & fortes viros. Nullus eorum euadere potuit. Humiliatusq́; eſt Moab in die illo ſub manu Iſrael: & quieuit terra octoginta annis. Poſt hunc fuit Samgar filius Anath, qui percuſſit de Philiſthiim ſexcentos viros vomere: & ipſe quoque defendit Iſrael.

Pelops rex a quo Peloponeſus prouincia nomen accepit.

Ilion ædificat a Laomedonte rege.

Exercitus Eglon debellatio.

Aod autem. Hic ponitur quartum huius partis, ſcilicet exercitus Eglon debellatio: nam illo mortuo faciliter viri ſui occiſi ſunt a Iudæis. *Aod autem clauſis diligentiſsime oſtijs cęnaculi.* Scilicet clauſit oſtia cænaculi illius in quo reliquerat mortuum Eglon. *Et affirmatis ſera.* Ideſt non ſolùm clauſit ianuas, ſed etiam affirmauit ſera, ideſt poſuit vectem, & peſſulum. Hebręi dicunt, quòd inuenit Aod claues portę illius, & clauſit claue, & fugit. Sed falſum eſt, quia dicitur infra, quòd poſtea venientes ſerui regis ad oſtium expectauerunt, donec erubeſcerent, ideſt magno tempore: ſi tamẽ eſſet clauſa porta a foris claue, vidiſſent hoc ſerui regis, & non expectaſſent, quia ſatis viderent, quòd erat malitioſè factum, quòd aliquis clauſiſſet portam a foris claue manente rege interius: pręſertim, quia nullus eorum hoc fecerat: ideo præſumptio fortis eſſet, & illico aperirent portam, vt viderent quid de rege actum foret. Item quia cùm diu ipſi expectarent, dixerunt: forſitan purgat aluum in ęſtiuo cænaculo, & tamen ſi eſſet clauſa ianua a foris claue, nõ eſſet bona pręſumptio, ſi rex clauſiſſet per partem interiorem, & quia tandiu non aperiebat eratque firmata porta ſera, eſſet pręſumendum, quòd purgaret aluum in ęſtiuo cęnaculo: mouentur tamẽ Hebræi ad hoc: quia dicitur infra: tulerunt clauem, & aperientes inuenerunt dominum ſuum mortuum: ergo clauſa erat per partem exteriorem claue. Dicendum igitur, quòd iſta porta erat ſicut ſolent eſſe quędam portę communes, ſcilicet quòd ad hoc, quòd claudantur non egent claue, ſed ſolùm quòd iungantur oſtia; ad aperiendum tamen egent claue. Etiam ſunt portę quædam, quæ poſſunt claudi per partem interiorem ſine claue, & per partem exteriorem aperiuntur claue: & hoc modo ſtat litera, ſcilicet quòd cùm Aod egreſſus eſt, non habuit aliquam ſeram, ſcilicet clauem ad claudendum, ſed ſolùm coniunxit portas diligenter, & hoc erat affirmare eas ſera, & hoc non obſtante poterat aperire quicunque ſtaret interius ſine claue, ſed qui exterius erant non poterant aperire, & ſic manſerunt ſerui regis ad por-

A tam. In Hebręo habetur loco totius iſtius clauſulę. *Clauſit diligenter portas, & clauſit.* Quia tamen ponitur bis clauſit, ne ſemel ponatur ſuperuacuè litera noſtra retulit primum ad coniunctionem portarum. Secundum ad affirmationem ſerarum, non quidem, quòd claue vteretur ad obfirmandum ſera, ſed quia diligenter coniungendo valuas claudebantur ſera.

Quare Aod clauſerit Eglon regem mortuum.
Quæſt. XXIIII.

QVAERET aliquis, quare clauſit Aod domũ; B nam iam ſciebat mortuum eſſe Eglon, & non poterat egredi ad perſequendũ ipſum, vel ad vocandum ſeruos ſuos. Reſpondendum, quòd Aod iam expleuerat optatum, ideo iam non optabat niſi ſaluare ſe, & quia ſi ſerui regis cognoſcerent hoc antequam plene Aod fugiſſet, tenuiſſent eum & occidiſſent, voluit quòd hoc lateret ſeruos regis, & clauſit ianuam, quæ erat valde accomodata huic operi, qđ intendebat Aod: nam poterat claudi ex parte interiori ſine claue, ita ꝙ nõ poſſet aperiri ab extra niſi cum claue. Poterat etiam ab extra claudi ſine claue, & ab intra poterat aperiri ſine claue, ſed non ab extra: vnde quando exiuit Aod, non erat ad portam quiſquam de ſeruis regis, alioquin introiſſent illico ad regem ne C maneret ſolus, & non potuiſſet claudere Aod illis præſentibus, & ſic vidiſſent mortuum Eglon ante receſſum Aod, & tenuiſſent eum: ſed nemo erat ad portam, ideo potuit claudere portam, & recedere: cùm autem venerunt ſerui regis, inuenerunt portam clauſam, & obfirmatam ſera, putaueruntque quòd obfirmaſſet eam Eglon, vt purgaret ventrem, & nemo tunc introiret ad eum: & ob hoc quamquam ipſi potuiſſent illico aperire cùm tenerent clauem, noluerunt ne offenderent regem purgantem aluum, vel facientem aliquid ſecreti; ſed expectauerunt tandiu, vt rex veniret ad aperiendum, cùm vero ſupra modum moraretur, & ipſi iam erubeſcerent, aperuerunt portã, & inuenerunt regem mortuum. Hæc au- D tem omnia exiſtimauit prius Aod, quia erant veriſimilia: ideo fecit ea ne caperetur: ſi autem reliquiſſet apertam portam, veniẽtes ſerui regis ingreſſi fuiſſent illico, & inuenientes regem mortuũ, tenuiſſent Aod, qui non poterat longe receſſiſſe. *Per poſticum egreſſus eſt.* Ideſt egreſſus fuit per quandam portam paruam, quæ vocatur poſtica, vel poſticum: & ponitur mutatio ordinis, ſcilicet quia prius egreſſus eſt ꝑ poſticum, quàm obfirmaret portas, alioquin non potuiſſet egredi. Poſſet tamen ſecundum iſtam literam eſſe alius ſenſus, ſcilicet quòd mortuo Eglon ipſe Aod clauſit portas cęnaculi magnas, per quas erat introitus, & clauſit eas a parte poſteriori, ſiue interiori, & ipſe non fuit egreſſus per eas, ſed per quan- E dam aliam portam paruulam in poſteriori parte domus, vt non viderent eum ſerui regis. Et vocatur poſtica porta poſterior: ſic enim Ebrardus diſtinguit anticam, & poſticam. Vocat anticam portã, quę eſt in parte anteriori domus: & dicitur de ante. poſticam vocat portam, quæ eſt in parte poſteriori domus: & dicitur de poſt. Iſte ſenſus valde conueniens erat, & iſta litera totaliter videtur illum velle. Obſtat tamen aliqualiter litera Hebraica, quæ dicit, quòd clauſa porta egreſſus eſt Aod in quoddam deambulatorium, vel domum publicam, & ſic videtur, quòd egreſſus fuit per portas illas. Item quia ſi ſic egreſſus fuiſſet Aod, manſiſſet poſtica

Poſtica, & antica qđ.

aperta, & eadem difficultas eſſet de poſtica quę de an tica; ideo tenendum videtur primum. Si tamen volueris tenere illud ſecundum, ſatis ſtat, & cauſa egreſſionis Aod per poſticum eſſet, vt lateret egreſſus eius ſeruos regis: ſed putarent ſemper eum eſſe intus, & ob hoc non curarent: ſi autem vellet egredi per portã anticam, ſcilicet interiorem viderent eum ſerui regis, & illico ingrederentur illuc: ad poſticam autem forte nulli ſerui regis obſeruabant, ideſt potuit egredi incognita fuga eius. *Seruique regis ingreſſi.* Ideſt ingreſſi ſunt ad videndum quid rex faceret, & eſt ſenſus quòd veniente Aod fecit Eglon, quòd exirent omnes ſerui ſui: & iſta egreſſio fuit de quadam domo communi, in qua tunc erat rex, deinde ingreſſus eſt in quo erat cubiculum internus, ſcilicet in cænaculum ęſtiuum. Poſtquam verò tranſiit aliquantum temporis, ita vt putaretur finitam eſſe collocutionem regis & Aod, reuerſi ſunt ad illam primam domum, in qua regem reliquerant, & ingreſſi ſunt in eam, ſed non inuenerunt eum ibi, quia introierat in cęnaculum æſtiuum, & inuenerunt obfirmatas portas. *Viderunt clauſas fores cęnaculi.* Scilicet tetigerunt eas, & repererunt eſſe obfirmatas ſera, atque dixerunt poſtea. *Forſitan purgat aluum in ęſtiuo cubiculo.* Erat cubiculum ęſtiuum interius, & in illo putabant eum tunc purgare aluum. Motiuum autem fuit duplex, primum quia viderunt ianuas obfirmatas ſera. Si autem eſſet colloquendo vel faciendo aliud, quòd pudendum non eſſet, ſed re nuiſſet portam patentem vel ſaltem non obſeraſſet eam, & quia obſerata erat hoc putauerunt. Secundum motiuum erat, quia tamdiu morabatur, & putabant quòd maneret purgando ventrem.

Quomodo non viderunt ſerui regis Eglon egredientem Aod Quæſt. XXV.

QVAERET aliquis quomodo non viderant ſerui regis egredientem Aod. Reſponderi poteſt dupliciter, vno modo, quando rex iuſſit omnes egredi, vt colloqueretur Aod, putauerunt ſerui regis quòd manerent aliquantulum in collocutione, ideo receſſerunt inde per aliquantulum. Aod autem nihil moratus eſt, ſed illico vt introiuit, occidit regem, & clauſit ianuas, atque fugit: ita quod cùm ipſe fugit nõ erant præſentes ſerui regis. Poſt modicum autem redeuntes inuenerunt portas clauſas, & expectauerunt dicentes, forſitã purgat aluum, & cætera. Aliter dici poteſt quòd ſerui regis erant ad portam alquantulum diſtantes ab illa: & cùm Aod occidiſſet regem, non egreſſus eſt per illam portam, apud quam erant ſerui regis, ſed clauſit illã, & egreſſus eſt per poſticam, vnde quamquam nõ procul a porta eſſent ſerui regis, non viderunt egredi Aod, ſed poſt aliquantulum redeuntes putabant adhuc ipſum Aod manere cum rege. Sed tunc diceretur quomodo ergo ſerui regis dicebant, forſitan purgat aluum, & cętera. Dicendũ quod quamquam putarent eſſe Aod interius, quia tamen intra cubiculum illud, in quo erat Aod cum rege, quod erat obfirmatum, erat adhuc aliud ſecretius, putauerunt, quòd maneret Aod in cænaculo primo, & ingreſſus fuiſſet rex in ſecundum: obſtruxerat tamen portam, ne quis introiret neſciens, & moleſtaret regem. Alij autem volunt dicere aliter, ſcilicet quòd ſerui regis viderant ingredientem Aod per anteriorem portam, & tunc ipſi venerunt ad regem, & cum reperirent portam cubiculi clauſam, & obfirmatam, putauerunt quòd purgaret aluum. Hoc

F autem aliqualiter videbatur rationabile. Sed non ſtat, quia ſi egreſſus fuiſſet Aod videntibus ſeruis regis, & illi reperiſſent portam clauſam, ſuſpicati fuiſſent aliquid mali, & tenuiſſent eum ideo magis veriſimiles ſunt duo modi pręmiſſi. *Expectanteſque diu, donec erubeſcerent.* Expectauerunt a principio putantes, quòd purgaret aluum, ſed cùm iam moraretur ſupra modum erubuerunt. Expectando erubeſcentia erat; quia cùm tamdiu rex moraretur non aperiendo, cęperunt ſuſpicari aliquid mali eueniſſe illi, & quia iſtud eueniebat, quia non bene cuſtoditus fuerat ab eis, in quo merebantur pœnam, erubuerunt. In Hebræo habetur. *Vſque ad veſperam.* Vbi nos diximus donec erubeſcerent. Et cauſa diuerſitatis eſt, G quia in Hebręo ponitur (bos) & eſt nomen ęquiuocum ad verecundiam, vel confuſionem, & ad veſperum; ideo ęqualiter poteſt exponi pro erubeſcentia vel pro veſpere: litera tamen noſtra poſuit donec erubeſcerent, quia rationabilius erat, quia ſi poneretur pro veſpera, non poneretur diu, ſcilicet expectantes diu vſque ad veſperam, quia eſſet ſuperuacuum, ſed ſolum diceretur expectantes vſque ad veſperam: ergo accipitur ibi bos pro erubeſcentia. *Videntes, quòd nullus aperiret.* In hoc patet id, quod ſupra dicebatur; ſcilicet quòd iſta porta erat talis, quę poſſet claudi per partem interiorem ſine claue, & non aperiretur per partem exteriorem ſine claue. Poſſet etiam per partem exteriorem claudi H ſine claue, ſed ad aperiendum per partem exteriorẽ requirebatur clauis. Vnde putabant, quòd rex clauſiſſet per partem interiorem: & ob hoc expectabant quòd ipſe veniret ad aperiendum ne contriſtarent eũ in vacatione ſua. Cùm autem viderunt quòd nullus aperiebat, ſ. nec rex, nec Aod, ipſi aperuerunt. Ex hoc patet aliqualiter quod ipſi putabant Aod intus manere, alioquin nõ diceretur, videntes quòd nullus aperiret, ſed videntes quòd rex non aperiret, quia nullus relictus fuerat cum rege niſi Aod, & ſic putabant eum intus manere, quia non viderunt exeuntem. *Tulerunt clauem.* quia ipſi habebant clauem, qua aperire poſſent per partem exteriorem quamquam clauderetur per interiorem, vel ab extra. *Et aperientes* I *inuenerunt dominum ſuum iacentem in terra mortuum.* Nam illico vt percuſſit eum Aod, corruit mortuus, quia percuſſio fuit dura: & ſic cùm introierunt illi ſerui regis diu erat, quòd mortuus fuiſſet;

An Aod occidendo per inſidias regem Eglon ſtante tregua, & pace peccauerit. Et an tregua de iure naturali ſint obſeruandę. Quæſt. XXVI.

QVAERET aliquis, an Aod peccauit occidendo regem Eglon. Aliquis reſpondebit quòd K non, quia Deus iuſſerat occidi omnes Chananæos, vt patet Deuteronomij vigeſimo: ſcilicet quòd omnes perirent in ore gladij, & ſic erat de Eglon, qui opprimebat Iſraelitas; ideo potuit licite occidere eum Aod. In contrarium videtur, quia illicitum eſt ſtatuta pace, quòd aliquis occidatur, ſed inter Iſraelitas & Eglon erat pax; quia ſeruiebant Iſraelitæ regi Eglon: ergo occidendo eum peccabant. Item Aod occidit Eglon per inſidias, & fraudem magnam, dicendo quod haberet verbum ſecretum ad eum, & talis occiſio ſemper eſt illicita, ergo peccauit. Reſpondendum eſt, quòd non peccauit Aod, ſed potius meruit occidendo regem Eglon, quia abſtulit

ſtulit hoſtem Hebræorum, & ipſe ponitur in catalo-
gi virorum bonorum. Item quia dicitur, quòd Deus
ſuſcitauit eum ad liberandum Iſrael, vt patet ſupra, ip
ſe tamen nullam aliam liberationẽm fecit niſi iſtam:
ergo Deus mouit eum ad hanc, & ſic non peccauit
in illa. Item Deus dedit virtutem Aod ad faciendum
omnia hæc, & reuelauit ei, quòd faceret, vt infra de-
clarabitur, ergo non peccauit faciendo. Cùm autẽ
obiicitur, quòd non potuit eum iuſte occidere, quia
erat pax inter Iſrael, & regem Eglon: Reſponderi
poteſt vno modo, quòd de lege communi illicitum
erat, quòd Aod occideret Eglon: nam quicunque ho
minum ſit, poſtquam cum eo pax poſita ſuerit, ſeruã-
da eſt, & hanc non ſeruauit Aod. Sed dicendum,
B quòd cum Deus reuelauerit ei, quòd hoc faceret, erat
actus licitus: quia præceptum Dei efficit quemcun-
que actum licitum. Sed adhuc dicet aliquis, quòd
præter diuinam reualationem fieret iſte actus licitus,
quia Iſraelitæ non poterant componere aliqua fœdera
cum Chananæis vetante domino, ideo ſi aliqua inter
dum componerent de facto non tenerent, quia ea,
quæ contra ius diuinum fiunt nullius efficaciæ ſunt,
& poteſt quis contrauenire propria auctoritate, imò
debet: velut ſiquis iuraſſet non colere Deum, vel non
ſeruare pręcepta, iuramentum eſt nullius vinculi, &
debet propria auctoritate contrauenire. Federa au-
tem huiuſmodi erant nulla, quia contra legem Dei
interpoſita: ergo poterant propria auctoritate contra
C uenire Iſraelitę: & ſic non peccarent. Sed dicendum
quòd iſta ſolutio non ſtat propter duo. Primò, quia
rex Eglon non erat Chananæus, ſed Moabita, vt pa-
tet in litera, prohibitio autem ſtat de Chananæis, ſcili
cet quòd nullo modo componeretur fœdus cum eis,
ſed occiderentur in ore gladij, Deuteronomii vige-
ſimo: cum Moabitis autem, & cęteris gentibus be-
ne poterant componi fœdera de pace, & ſi compone-
rentur, ſeruanda erant. Secundò non tenet, quia da-
to, quòd cum Chananæis non deberent iniri fœdera,
& Iudæi peccarent iniendo ea: tamen ſeruari debe-
bant ne deciperentur gentes: nam putarent Chana-
næi, quòd fœdera inita inter eos & Iudæos tenerent,
ſicut inter reliquas gentes, & ob hoc non ſe obſerua-
D rent ab eis. Quod autem non ſeruarent ea Iudæi, quia
Deus vetuerat, & poſſent in pace percutere Chana-
næos tanquam nullo fœdere interpoſito, erat penitus
contra ius naturale: ideo licèt non tenerent fœdera
ex parte Iudæorum, tenebant tamen in fauorem Cha
nanęorum, ne notabiliter deciperentur, vel ſaltem
ſi Iudęi vellent non tenere fœdera, debebant denuncia
re Chananæis, quòd illa fœdera interpoſita non te-
nuerant, quia erant contra legem Dei ſui: ideo quòd
deinceps cauerent tanquam nullo fœdere interpoſito,
& tunc licitum erat Iudæis pugnare de cætero contra
Chananæos. Eglon igitur dato, quòd fuiſſet Cha-
nanęus, non potuiſſet ex hac parte iuſtè occidi ab
Aod quouſque denunciaretur ei non tenere fœdera.
E Ad ſecundum cùm dicitur, quòd occidit eum per
inſidias, dicendum eodem modo, quòd de lege
communi hoc non licuiſſet: licuit tamen Aod ex
mandato Dei, & reuelatione. Aliter autem poteſt
reſponderi ad iſta duo argumenta, ſcilicet quòd de
lege communi poterat Aod occidere Eglon; nec
peccauit quidquam, quia Eglon erat hoſtis Iſraeli-
tarum, Aod verò erat princeps Iſrael, ideo licebat
ei occidere hoſtem. Cùm autem dicitur, quòd e-
git contra pacem interpoſitam, negandum eſt hoc:
nam non erant fœdera inter Moabitas & Iſrael: quia
fœdera ſunt inter eos, qui ſunt quaſi æquales, & vnus
non dominatur alteri: Moabitæ tamen premebant
Iſraelitas, & exigebant ab eis tributum, ideo non

Dei præceptum efficere quemcunq; actũ licitum.

A erant fœdera inter eos. Nec mouere debet quem-
quam, quòd maneret ſecurè rex Eglon in terra Iſ-
rael, quia hoc non fiebat propter aliquod fœdus in-
terpoſitum, ſed quia cùm non poſſent Iſraelitæ reſi-
ſtere ei, manebat in terra eorum eis inuitis, non tamẽ
petita, nec impetrata pace: & ob hoc ne quid mali
Iudæi tentare vellent, habebat ſecum rex Eglon de-
cem millia Moabitarum, vt patet infra in litera. Eg-
lon igitur potuit occidi ab Aod, vel a quolibet Iſ-
raelita impunè. Ad ſecundum quando dicitur, ꝙ
per inſidias occidit eum. Reſpondendum, quòd
occiſio per inſidias, vel palam habet locum inter il-
los, qui tenentur mutuo aliquo vinculo pacis, &
nullus cauet ſibi ab alio niſi dictum fuerit ei: inter ho
B ſtes autem non habet locum iſta diſtinctio occiden-
di, quia quocunque modo quis hoſtem ſuum occi-
dat, qui publicè eſt hoſtis, dum tamen non inter-
uenerint aliqua fœdera, licitè eum occidit, nec dicitur
eum per inſidias occidere, quia quilibet ſe tenetur
cuſtodire a publico hoſte, ſed inter Eglon & Iſrae-
litas nullum erat interpoſitum fœdus, vt dictum eſt:
ideo potuit licitè Aod occidere Eglon. Si autẽ obii-
cias, quòd ſi non fuiſſet aliquod fœdus inter Eglon
& Iſraelitas, nõ permiſiſſet Eglon accedere ad ſe Aod
ſolitarie loquentem. Reſpondendum, quòd non
fecit hoc propter aliquod fœdus interpoſitum, ſed
quia putauit, quòd non auderet aliquid agere Aod
timore ſeruorum Eglon: nam etiam ſi fœdus fuiſ-
C ſet interpoſitum non agebat cautè Eglon permit-
tendo ad ſe accedere Aod, ſed non conſiderauit,
quia excæcauit eum Dominus, vt traderet illum in
manus Aod.

An Deus reuelarit Aod, quòd occideret Eglon, vel iuſſerit ei. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR vlterius, an Deus reuelauit Aod
quòd occideret Eglon, vel iuſſerit ei. Reſpon-
dendum, quòd non apparet ex litera, an iuſſerit vel
reuelauerit. Credendum tamen eſt omnino, quòd
D reuelauerit: nam alioquin non auſus fuiſſet Aod tan-
ta aggredi, ſcilicet quod vellet occidere ſolus homi-
nem habentem decem millia virorum ſecum, &
quod poſſet euadere. Etiam quomodo poterat exi-
ſtimare Aod, quòd rex Eglon vellet loqui cum illo
in ſecreto abeuntibus omnibus: nam iſtud eſt contra
conſuetudinem regum, quibus nemo loqui poteſt
niſi pręſentibus aliis, pręſertim quando eſt alienige-
na, & ſuſpectus. Potius ergo credere debuiſſet Aod
quòd nunquam poſſet habere oportunitatem ad lo-
quendum ſic Eglon. Item dato quod crederet hoc
fore poſſibile, quomodo credidit, quòd poſſet eua-
dere: nam omnino erat veriſimile, quòd dato, quòd
Eglon permitteret ſecum loqui ſecretè Aod, quòd
E manerent famuli regis ad portam cuſtodientes quid
fieret, & ſic quando egrederetur Aod ingrederetur
illico ſerui regis, ne ipſe ſolus maneret: & videntes
eum mortuum tenerent Aod, & occiderent: ipſe
tñ obtulit ſe oĩbus his. Veriſimile ergo eſt, ꝙ Deus re
uelauiſſet ei, ꝙ ſubiret hoc, & ꝙ ipſe dirigeret actum
eius. Item patet, quia ſicut exeſtimauit: ita oĩa euene-
runt, licèt eſſent contra conſuetudinem communẽ:
nam mox vt voluit loqui ſecretè cum rege, ille impe-
rauit cęteris ſilentium, & ꝙ inde recederent. Etiam
cum petiuiſſet Aod ab Eglon, quòd deſcenderet de
throno, quia habebat verbum Domini ad eum
confeſtim deſcendit: & tamen mirum eſt, quia
reges etiam nimis deuoti non ſolent tantam reueren-

tiam exhibere verbo Dei quãtam iſte Gentilis exhibuit: ex quo apparet, ꝙ Deus eum inuitum trahebat. Item quando exiret rege interfecto Aod erat magnũ periculum, quia ſerui regis deberent ſtare ad portam‘ & tamen tunc nullus ſtetit, quia omnes receſſerant, ita quòd tantam rem nemine ſciente fecit. Dicendũ igitur manifeſte, quòd nullo modo iſte facere potuiſſet talia, niſi Deus eum ſpecialiter direxiſſet: & dato quòd ipſum dirigeret, ipſe non auſus fuiſſet talia facere, vel aggredi ſaltem niſi Deus ei reuelaſſet de poſſibilitate, & de modo. *Aod autem*. Hic poteſt eſſe quartum huius partis, ſcilicet hoſtium debellatio. Nam mortuo Eglon faciliter omnes viri ſui occiſi ſunt. *Aod autem dum illi turbarentur effugit*. Non eſt ſenſus, quòd fugeret dum illi turbabantur, ſcilicet quòd dum erant turbati de morte inſperata Eglon receſſerit Aod, ſed prius fugerat neſcientibus Moabitis. Dicitur tamen dum illi turbarentur, ſcilicet quòd dum illi erant turbati, habuit locum Aod integre fugiendi: quia cùm vidiſſent tam graue, & tam inſperatum malum, diu turbati ſubſtiterunt: ita quòd non venit eis in mentem perſequi Aod: cùm autem redierunt in ſeipſos, iam fugerat longe Aod. *Et pertranſiit locum idolorum*. Scilicet Galgalam vbi erant idola Eglõ: vel vbi de lapidicina lapides cędebantur ad fabricandum idola. Sed primum verius eſt. *Vnde reuerſus fuerat*. Ideſt ab illo loco reuerſus fuerat ad occidendum Eglon. Ierat namque primò Aod cum multis alijs Iſraelitis ad ferendum munera regi, & expeditus ab eo redijt cum ſocijs ſuis, venitque vſque ad locum idolorum, & ibi dimittens eos vt recederent reuerſus eſt ad Eglon, & occidit eum. *Veniteq́, in Seirath*. Iſte locus eſt in ſorte Ephraim, & erat propinqua ſors Ephraim loco in quo occiſus eſt Eglon: nam apud Galgalam ſunt confinia ſortis Beniamin, & Ephraim, locus tamen idolorum erat Galgala. *Et ſtatim inſonuit buccina in monte Ephraim*. Mons Ephraim vocatˀ tota ſors Ephraim: vnde in oĩbus locis vbi agitˀ de aliquo loco ſortis Ephraim dicitur, quòd eſt in monte Ephraim. Patet Ioſue ca. decimo ſeptimo, & vigeſimo, & vigeſimo primo, patet etiam ſupra primo, & primo Regum primo, & multis locis. Inſonuit autem buccina ad conuocandum viros bellatores ad pugnandum contra Moabitas, & inſonuit immediate vt occidit Eglon; quia Moabitæ videntes regem mortuum timerent tanquam non habentes ducem: putarent etiam quòd Iſraelitę qui hoc aggreſſi fuerant aliud maius malum diſpoſuiſſent facere, ideo non auderent exſpectare, ſed fugerent in terrã ſuam: ad hoc autem Aod pręoccupauit clãgere buccina, vt congregarentur cito viri bellatores, & occuparent vada Iordanis ne fugerent Moabitæ.

An Aod Iſraelitis reuelarit antequam faceret, quòd volebat occidere Eglon.
Quæſt. XXVIII.

QVAERET aliquis, an Aod reuelauerit Iſraelitis antequam faceret, quòd volebat occidere Eglon. Reſpondendum quòd non patet ex litera. Dicendum tamen quòd non reuelauit eis, quia ex hoc poterat periclitari ipſe Aod, & etiam alij Iſraelitę: nam forte aliquis eſſet inter Iſraelitas proditor, ſicut ſemper ſunt aliqui in magnis communitatibus: & ille vt magna bona impetraret a rege Eglon reuelaret ei, vel ſeruis ſuis quid facere vellet Aod: & tunc caperetur Aod & occideretur: reliqui autem Iſraelitę tanquam conſcij huius criminis premerentur nimis ſupra ſolitum, ideo vt euitaret hęc tacuit: & ob

F hoc etiam noluit quòd quando ipſe occideret Eglon manerent ſocij ſui in vrbe palmarum, in qua erat Eglon, ſed venit cum eis vſque ad locum idolorum, & inde redijt ad occidendum regem. Item patet hoc, quia ſi Aod nunciaſſet hoc Iſraelitis, ipſi congregati eſſent antequam Aod rediret de occiſione, & non oporteret quòd clangeret buccina ad congregandũ exercitum. *Deſcenderuntque cum eo filij Iſrael*. Non omnes Iſraelitę, ſed illi, qui congregari cito potuerunt de monte Ephraim: nam licèt magnam multitudinem potuiſſet congregare Aod, quia tamen interim Moabitæ fugientes tranſirent vada Iordanis, accepit quos potuit viros belli, & præoccupauit vada Iordanis, dum non tranſiuiſſet aliquis Iſraelita. *Ipſe*
G *in fronte gradiente*. Ipſe erat dux, ideo gradiebatur in fronte, ideſt in principio exercitus ad dirigendum, & animandum cęteros, vt nemo recuſaret accedere quãdo ipſe iret. *Qui dixit ad eos: ſequimini me*. In hoc reddebat eos attentos ad agendum quod ipſe agereret: & ob hoc ipſe præibat in fronte exercitus, quia volebat, quòd cęteri ſequerentur eum. *Tradidit Dominus inimicos veſtros Moabitas in manus veſtras*. In hoc cõfortabat eos, & hortabatur ad bellum, ſcilicet: ſi vultis pugnare, inimici veſtri Moabitæ in manu veſtra ſunt, ſcilicet quia non permittetis eis tranſire Iordanem: & hoc fecit dominus, ſcilicet qui dedit vobis iſtam opportunitatẽ, vt ſic poſſetis eos occidere. *Deſcenderuntq́, poſt eum*. Scilicet quia ipſe gradiebatur in fronte exercitus. *Et occupauerunt vada Iordanis*. Iſta fuit opportu-
H nitas Iudæis ad occidendum Moabitas. Nam erat rex Eglon in vrbe palmarum ſiue in Iericho, & cum eo viri ſui: iſta autem ciuitas non multum diſtat a Iordane. Cùm autem vidiſſent Moabitæ mortuum regẽ, ſcientes ſe non poſſe reſiſtere Iſraelitis, deliberauerũt fugere in terram ſuam Moab, quę coniuncta eſt Iordani ab Orientali parte. Iordanis vero eſt fluuius magnus, qui raro tranſuadari poteſt. Pontes etiam non habet: in quodam tamen loco erant vada, per quæ ibatur in terra Moab: & cùm non eſſent niſi in illo loco, occupauerunt ea Iſraelitæ, & tenebant clauſos Moabitas: cumque aliquis ad tranſeundum veniret occidebant eum. *Qui tranſmittunt in Moab*. Licèt Ior-
I danis alibi vada habeat, non tamen habet alibi vada, per quæ eatur in terram Moab niſi illa, ideo Iſraelitæ in illo loco ſolùm expectabant Moabitas certi, quòd illuc venturi eſſent. *Et non permiſerunt tranſire quemquã*. Scilicet, quia Iſraelitę erãt multi apud vada, Moabitę autem deſiderio euadendi diſperſi erant, & quilibet fugiebat qua poterat: vnde omnes faciliter capiebantur. *Sed percuſſerunt Moabitas in tempore illo*. Siue ad vada Iordanis ſiue alijs bellis, ſi qua poſtea geſta ſunt. *Circiter decem millia*. Tot ſecum habebat rex Eglon, quia erat rex potentiſſimus, & erat nunc in terra hoſtium: ideo ne quid auderent in ipſum committere, tenebat ſecum magnum, & robuſtum exercitum. *Omnes robuſtos, & viros fortes*. Ideſt omnes iſti
K viri decem millia erant robuſti, quia cùm Eglon veniret in terram hoſtilem, in qua paratus eſſe debebat ad bellum, debebat ſecum habere viros ad bellum aptos: vnde elegerat fortiſſimos viros in tota terra Moab. In Hebræo habetur. *Omnes pingues, & viros fortes*. Et ponitur hic eadem dictio vbi nos ponimus robuſtos, quæ ponitur ſupra, cùm dicitur: de Eglon, quòd erat craſſus nimis, ſ. ſamem, quod ſignificat pinguedinem. litera tamen noſtra poſuit robuſtos, quia ſecundum modum Hebraicum viri magnarum virium vocantur pingues: conſuetudo autem latinorum hoc non ſuſcipit, ideo tranſtulit ſenſum ex ſenſu, & nõ verbum ex verbo. *Nullus eorum euadere potuit*. ſ. quia non habebant tranſitum niſi per vada Iordanis,

Iſraelitę ad bellum cõtra Moabitas hortabatur.

&

& illa occupauerant Iſraelitę antequam quiſquam de Moabitis tranſiret, ideo omnes interfecerunt. *Humiliatusq́; eſt Moab die illo ſub manu Iſrael.* Ideſt non auſus fuit amplius ſe erigere contra Iſrael, ſicut prius. Non tamen eſt intelligendum, quòd Iſraelitę oppreſſerint Moabitas ſicut ipſi oppreſſerant Iſraelitas: nam Iſraelitę nõ tranſierunt in terram Moab ad ſubijciendum illam ſibi, & ponendo ſub tributo.

An peccauerint Iſraelitæ pugnando contra Moab.
Quæſt. XXIX.

QVAERET aliquis, an peccauerint Iſraelitę pugnando contra Moab. Aliquis dicet quòd ſic, quia Deus dixit Deuter. 2. quòd non mouerentur nec pugnarent contra Moab, & Ammon. Reſpondendum quòd non peccauerunt Iſraelitæ, quia ex parte Dei ibant ad pugnandum, & Deus dabat eis iſtam victoriam, ſicut dixit Aod, ſcilicet tradidit dominus inimicos noſtros Moabitas in manus noſtras. Deus tamen non induceret eos ad pugnandum, nec diceret hoc Aod, ſi peccarent pugnando, ergo non peccauerunt. Ad rationem in contrarium dicendũ, quòd illud pręceptum fuit temporale, ideo non obligauit ad ſemper; quod patet, quia in eodem capi. dicitur: Tu tranſibis hodie terminos Moab vrbem nomine Ar, & accedes in vicinia filiorum Ammon, caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prælium, & ſic ſolùm vetatur ibi pugna pro illo tempore, quo tranſibant Iſraelitę per terminos Moab, & Ammon, & non pro ſequenti tempore: vnde licitè pugnare poterant, ſi aliqua cauſa rationabilis ſuboriretur. Item prohibitio pugnæ non fuit ibi directè ad tollendum pugnam, ſed vt Iſraelitæ non caperent aliquam partem terrę Moab, vel Ammon: nam ſubditur in eadem auctoritate. Non enim dabo tibi de terra filiorũ Ammõ, quia filijs Loth dedi eam in poſſeſſionẽ; quaſi dicat: non pugnes contra eos ad eripiendum terram de manu eorum, quia nihil dabo tibi de terra eorum. Et ſic eſt dicendum, quòd nunquam licuit Iſraelitis, ſaltem pro tunc, accipere terram Moabitarum, & Ammonitarum, vel aliquam partem eius in poſſeſſionem, etiam ſi pugnarent ex cauſa legitima: licebat tamen interdum pugnare: & ſic Dauid multotiens pugnauit contra Moabitas, & Ammonitas. De Moabitis patet ſecundum Regũ octauo. De Ammonitis patet 2. Regum vigeſimo capit. Saul quoque pugnauit contra Ammon, & Moab, vt patet primo Regũ vndecimo, & decimo quarto ca. Item illud præceptũ intelligitur quantum ad hoc, quòd Iſraelitæ non mouerent bella contra Moabitas, & Ammonitas: ſi tamen Moabitæ, & Ammonitę pugnarẽt contra Iſrael, nulla ratio eſſe poterat, quæ tolleret Iſraelitis iſtam defenſionem, & pugnandi ius ad repetendum, & reſarciendum iniurias, & damna inflicta.

An Iſraelitis nunc contra Moabitas, & Ammonitas liceret pugnare.
Quæſt. XXX.

QVAERETVR vlterius, dato quòd liceret Iſraelitis inſurgente cauſa pugnare contra Moabitas, & Ammonitas, an nunc liceret pugnare. Aliquis reſpõdebit quòd non, quia oportebat, ꝙ Moabitę inferrent aliquam iniuriam, vel damnum Iſraelitis, propter quod ipſi poſſent iuſte moueri: nunc autẽ non erat ſic, quia erat pax inter Moabitas, & Iſraelitas, cùm manerent Moabitæ in terra Iſrael, & ipſi Iſraelitę rumperunt pacis fœdera armando bellum contra Moabitas: ergo peccauerunt. In contrarium dicendum, quòd habuerunt Iſraelitę iuſtam cauſam pugnandi: nam Moabitę mouerant a principio iniuſta bella contra eos, & interfecerant multos de eis, & rapuerant bona ipſorum, ſubiecerantque eos in ſeruitutem annis decem & octo, & tributa grauia imponebant ſuper eos. Pro his omnibus poterant Iſraelitę pugnare contra Moabitas vſq; ad plenam ſatisfactionem pro iniurijs, & damnis: nec oportebat quòd adhoc Iſraelitę indicerent bellum cum ſolennitate ipſis Moabitis ad hoc quòd ſe pararent & poſtea pugnarẽt, quia iſtud requiritur quando nondum cępta eſt hoſti-
B litas inter aliquas gentes: quãdo tamen cępit, & continue durat, non oportet indici bellum cum aliqua ſolennitate. & poſtquam aliquis ſemel hoſtis eſt, quouſque deſinat eſſe hoſtis, admonitus eſt vt ſe cuſtodiat. Sed adhuc ſubijcietur, quòd quãquam iſta mala paſſi fuerant Iſraelitę a Moabitis, quia ſemel fuerat pax interpoſita, non poterant mouere bellum, quia ſi omnia preterita erant remiſſa per fędera ſuperuenientia, vel ſi non erant remiſſa, ſaltem dum fędera durabant, nõ debebant mouere bellum, ergo peccauerunt. Reſpondendum quòd inter Iſraelitas & Moabitas nulla erãt fędera, ſed Iſraelitæ victi fuerunt a Moabitis, qui violenter manebant in terra eorum ad premendum eos, & exigendum tributa per 18. annos, & dato quòd
C mille annis manſiſſet, non cauſabatur aliquod vinculum pacis, eo quòd Iſraelitę hoc ſuſtinebant, quia illud non poterant elidere. Data igitur eis quacunque opportunitate contra Moabitas, poterant licitè inſurgere ad pugnandum ſiue publicè, ſiue latenter: & ſic nunc fecerunt, ideo non peccauerunt: ratio autem adducta in contrarium præſupponit falſum, ſcilicet ꝙ eſſet pax inter Iſraelitas & Moabitas. *Et quieuit terra octuaginta annis a prælijs.* Iſti octuaginti anni computantur ſic, ſcilicet a morte Othonielis primi iudicis poſtquam populus manens aliquanto tempore ſine iudice, bonus fuit: deinde declinans ad idola oppreſſus eſt ab Ammonitis, & Moabitis annis decem & octo, poſt quos ſurrexit Aod: & principatum tenuit
D vſque ad annum octuageſimũ completum, ſed forte principatus ſuus nõ fuit 50. annorum, quia reliquum tempus intermedium fuit ſine iudice. *Poſt hunc fuit Samgar.* Hic ponitur de tertio iudice, qui fuit Samgar, de quo pauca enarrantur. *Filius Anad.* Non deſcribitur nomen tribus, & familiæ, de qua erat iſte Samgar, ſed ſolùm, quòd erat filius Anath, & hoc fortè, quia Anath erat aliquis vir tam cognitus inter Iſraelitas, quòd illo nominato cognita erat tribus, & familia. *Qui percuſſit de Philiſthinis ſexcentos viros.* Iſtud fuit opus clariſſimum, ſcilicet quòd vnus vir occideret ſexcentos in pugna. Nicolaus aũt vult, ꝙ iſte Samgar non occidit oẽs 600. ſed aliquos illorũ, & induxit aliquos de Iſraelitis ad ſic faciendũ: & omnes ſimul

De Sãgar tertio Iſraelitarũ iudice.

Nicolai opi. de Sãgar.

E occiderunt ſexcentos viros. Sed hoc non multum ſtat, quia litera expreſſe dicit: quòd ipſe occidit ſexcentos viros: quòd ergo velimus eam diſtrahere a ſuo ſenſu ſine neceſſitate, eſt valde irrationabile, & ſic tolleretur omnis certitudo ſignificationis in ſcriptura: ſi autem eſſet aliqua neceſſitas, deberet mutari ſenſus ſcripturæ quantum ad corticem: hoc autem non eſſet niſi dicamus, quòd Samgar non potuerit occidere ſexcentos viros vomere: ſed hoc non ſtat, ſed Samſon occidit mille viros habens ſolùm mandibulam aſini, vt patet infra decimo quinto: ergo a fortiori poſſet iſte occidere ſexcentos. Nec obſtat, quòd ſi dicas, quòd ſpiritus domini erat in Samſone, & dederat ei vires ſupernaturaliter;

nam nõ ſolùm erat Deus in eo, ſed etiam de omnibus F
alijs iudicibus dicitur, quòd Deus ſuſcitauit eos in iu-
dices, & quòd factus eſt ſpiritus domini ſuper illos: er-
go his quoque dari vires poterant ſupernaturaliter, &
veriſimile eſt ad tempus eis datas, licèt non continuè
ſicut Samſoni. & hoc tenent omnes, vt Ioſephus, &
hiſtoria ſcolaſtica: & ad hoc litera expreſſit illud tan-
quam ſpeciale opus Dei. *Vomere*. In Hebrçọ habe-
tur aliud nomen quod ſignificat virgam, qua minan-
tur boues, & vocatur vulgariter aguiada: & pro vome
re habetur communiter aliud nomen apud Hebræos
vbicunque ponitur, ſicut patet primo Regum deci-
motertio, & Iſa. ſecũdo litera tamen noſtra poſuit vo-
merem, quia virga qua minantur boues fragilis eſt, &
non poterat eſſe ſufficiens inſtrumentum ad occiden G
dum tot viros. Dicunt tamen Hebrçi, & Nicolaus, ꝙ
de illa fecit lanceam, vel vſus eſt ea tanquam lancea,
& occidit multos. *Et ipſe quoque defendit Iſrael*. Ideſt
licet non egerit opera tam grandia, vt aliqui iudices:
tamen etiam ipſe defendit Iſrael: nam volentibus Phi
liſthinis introire in terram Iſrael, iſte Sãgar reſtitit eis,
& occidit ſexcentos, & ceſſauerunt hac vice Philiſthi-
ni ab ingreſſu in terram Iſrael.

*Quare non computatur tempus, quod fuit ſub prin-
cipatu Samgar tertio iudice.*
Quæſt. XXXI.

QVAERET aliquis quare non computatur tem H
pus, quod fuit ſub principatu Samgar, ſicut cõ
putatur ſub alijs iudicibus. Reſpondendum, quòd du-
plex ratio fuit, prima eſt paruitas operis: nam licèt
Samgar quantum ad perſonam ſuam plus ſorte egit,
quàm iudices præcedentes, & quàm quilibet de ſe-
quentibus præter Samſonem: tamen quantum ad po
pulum fuit paruum opus, quia nõ liberauit populum
de magna afflictione ſicut quilibet duorum præcedẽ-
tium iudicum: nam populus fuerat in captiuitate ali-
quanto tempore, quando quilibet illorum factus eſt
iudex, ſcilicet ante Othonielẽ ſex annis: & ante Aod
annis 18. & iſti fecerunt magna bella contra reges, &
populos, & liberauerunt Iſrael de ſeruitute: cùm verò
ſurrexit Samgar non erat populus Iſrael de ſeruitute I
ſub aliquo populo: ſed Philiſthini tunc volebant op-
primere eos: & Samgar exiens illis obuiam compeſ-
cuit illos occidens ſexcentos, ſed iſta non eſt cauſa po
tiſſima: nam alij iudices minus fecerunt quàm Sam
gar ad vtilitatem populi, ſcilicet quia nihil boni egiſſe
leguntur, ſicut Thola Iair infra decimo, & Abeſan,
Chialon, Abdou infra duodecimo. Nam de nullo
horum legitur, quòd fecerit aliquod bellum. Secũda
cauſa, & pręcipua fuit paucitas temporis: nam fertur,
quòd Samgar eodem anno, quo mortuus eſt Aod ſur
rexit, & eodem mortuus eſt, vt ait hiſtoria ſcolaſtica,
& tenent iſtud hiſtoriographi: vnde tempus ſuum cõ
putatur cum tempore Aod. Quod patet, quia mala
facta poſt mortem Samgar dicuntur facta poſt mortẽ K
Aod, vt patet ſequenti capitu. ſcilicet addiderunt filij
Iſrael facere malum poſt mortem Aod, & cum illud
malum quod ibi fecerunt, & captiuitas, vel ſeruitus,
quã ſuſtinuerunt pro malo illo ſub rege Iabin compu
tatur ſub quadraginta annis Barac, & Debboræ, tan-
quam inter Aod & Debboram non fuerit aliquis iu-
dex. Et ſic de vno anno non fit mentio. Alij autem
iudices, qui rexerunt ſeptem, vel octo, aut decem an-
nis, quamquam nihil feciſſe legantur, habent com-
putationem temporis per ſe in ſcriptura, ſicut Thola
Iair, Abdou, Abeſan, Chialon: quia maiori tempore
rexerunt, vt patet infra decimo, & duodecimo.

*Quare de Samgar non dicitur, quòd ſuſcitauit eis dominus
ſaluatorem nomine Samgar.*
Quæſt. XXXII.

QVAERETVR vlterius, quare de Samgar non
dicitur, quòd ſuſcitauit eis dominus ſaluatorẽ
nomine Samgar: ſicut dicitur de aliis, ſuſcitauit eis ſal
uatorem nomine Othoniel, vel Aod. Reſpondendũ,
quò fuit propter duo. Primò quia ſpiritus domini ſi-
gnificat aliquid magnum, & nunquam dicitur de ali-
quo, quòd mouetur a ſpiritu Dei, niſi egerit aliquid
valde magnum. Samgar autem non fecit aliquid ma
gnum in Iſrael, quia non triumphauit in magnis bel-
lis ſicut alij iudices, ideo non dicitur, quòd ſuſcitaue-
rit eum Deus. Patet hoc, quia alij iudices liberabant
pęnitus terram tempore ſuo de manu hoſtium. Sam
gar tamen licèt egerit ſtragem illam Philiſthinis non
liberauit pęnitus Iſrael de manu hoſtium, ſed habita-
bant Iſraelitę cum timore, vt patet infra quinto capi.
in diebus Samgar filij Anath, & in diebus Iahel quie-
uerunt ſemitę, & qui ingrediebantur per eas ambula-
uerunt per calles deuios, ceſſauerunt fortes in Iſrael,
& quieuerunt, donec ſurgeret Debbora, ſurgeret ma
ter in Iſrael: quaſi dicat, tempore Samgar Iſraelitę nõ
audebãt ambulare publicè per terram, etiam ſi eſſent
viri fortes: ſed ambulabant per calles deuios, & inco-
gnitos: & hoc durauit vſque ad Debboram, cuius tẽ-
pore fuit facta plena liberatio. Secunda ratio huius eſt,
& præcipua, quia Deus dicebatur ſuſcitare aliquem
ſaluatorẽ quando Iſraelitæ premebantur ab hoſtibus
& clamabant, & ad clamorem eorum Deus ſuſcita-
bat aliquem, qui liberaret eos, ſicut patet ſupra de O-
thoniele, & Aod. De Samgar autem non fuit ſic,
quia non erat Iſrael clamans ad dominum quãdo ſur-
rexit Samgar, ſed Philiſthini veniebant ſuper terram
Iſrael, & Samgar obuius illis percuſſit ſexcentos. hoc
etiam patet, quia dicitur hic in litera, & ipſe defendit
Iſrael: de aliis autem iudicibus dicitur, quòd liberaue
runt Iſrael. Differentia autem horum eſt, quia defen-
dere eſt reſiſtere alicui inuadenti. Liberare, vel ſalua
re eſt tollere aliquẽ, qui premebatur de poteſtate op-
primentis. Sic Samgar reſtitit Philiſthinis venienti-
bus, ne introirent, & non repulit vel excluſit aliquos
iam dominantes. Othoniel autem, & Aod expyle-
runt hoſtes iam dominantes in terra. Per hoc etiam
probatur, quòd non fuerint magna opera Samgar:
quia non dicitur de illo, quòd liberauit Iſrael, ſed ꝙ
defendit, non quidem ab omnibus, ſed a Philiſthinis
ſolùm: manebant tamen adhuc Iſraelitę in timore vſ-
que ad tempus Debborę, vt patet infra quinto.

*Quare non dictum eſt terram quieuiſſe tanto, vel
tanto tempore ſub Samgar.*
Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR vlterius, quare non non di-
ctum eſt de tempore: quieuit terra tanto,
vel tanto tempore, ſicut de alijs iudicibus dicitur,
vt patet ſupra in litera de Othoniele, & Aod, & infra
quinto de Debbora, & infra octauo de Gedeone. Re-
ſpondendum, quòd cauſa fuit duplex: vna eſt, quia ter
ra dicitur quieuiſſe toto illo tempore, quod computa
tur ſub illo iudice, vt ſi computantur anni 40. dici-
tur quieuiſſe annis quadraginta, ſed ſub Samgar non
computatur aliquod tempus, quia paucum fuit, ſed
colligitur tempus eius ſub Aod, vt ſupra dictum eſt,
vel

vel ſub Debbora, vt quidam volunt: ergo non poteſt dici quòd quieuerit terra ſub eo. Secunda cauſa eſt, quia terra dicitur quieſcere, quia penitus liberatur ab hoſtibus, ſub Samgar tamen non fuit penitus liberata, ideo non dr̄ quieuiſſe. Patet hoc quia ſub Othoniele dicitur quieuiſſe terra, eo quòd ipſe oppreſſit Cuſan Raſathaim regem Syriȩ, & liberauit penitus terram Iſrael de manu Syrorum. Aod quoq; humiliauit Moabitas, & expulit eos de terra, & occidit regem eorum, ita quòd poſtea Moabitæ nunquam inquietauerunt Iſraelitas, tempore tamen Samgar non quieuit terra, quia non audebant Iſraelitȩ ambulare publicè per terram, vt patet infra quinto cap. ſcilicet in diebus Samgar filij Anath, & in diebus Iahel ceſſauerunt ſemitȩ, & qui ingrediebantur per eas ambulauerunt calles deuios, ceſſauerunt fortes in Iſrael, & quieuerunt, ſcilicet non audentes publicè ambulare, donec ſurgeret Debbora, ſurgeret mater in Iſrael.

Quare non dicitur tempore Sagar, quòd addiderunt filij Iſrael facere malum coram domino. Quæſt. XXXIIII.

QVAERETVR vlterius, quare non dicitur tẽpore Samgar, ꝙ addiderunt filii Iſrael facere malum coram domino: nam ſub aliis iudicibus ſic dicitur: ſic etiam patet pręſenti cap. cùm dicitur, ꝙ mortuo vno iudice, reuertebantur filii Iſrael, & faciebant maiora quàm fecerant patres eorum, & tūc demum afflicti clamabant, & Deus dabat alium iudicem. Reſponderi poteſt dupliciter: vno modo, quòd ante tẽpora Samgar Iſraelitæ non diuerterunt ad idola, hoc modo, ſcilicet Samgar ſurrexit eodẽ anno, quo mortuus eſt Aod, & nondum declinauerant Iſraelitæ ad idola, ideo non dr̄ addiderūt: & hoc conſonat cōi ſententiæ hiſtorię ſcholaſticæ, & aliorum. Aliter poteſt dici, quòd Samgar pauco tempore iudicauit, ſcilicet vno anno, vel parum plus, & tamen non fuit immediatè poſt Samgar, ſed annis aliquot poſt, & ante eū declinauerant Iſraelitæ ad idolatriam, & Deus tradiderat illos in manus regis Iabin, & tamen, quia non computatur aliquod tempus ſub ipſo, ſed ſub Debbora, nō fit mentio quaſi ipſe fuerit iudex, ſed quaſi non fuerit quiſquam inter Aod, & Debboram. Hoc autem colligitur ſequenti ca. cùm dicitur: Addiderunt filij Iſrael facere malum coram domino poſt mortem Aod: & ſic ante Samgar fuit. Sed aliquis adhuc dicet, quòd malum quod fecerunt filij Iſrael poſt Aod, non fuit ante Sāgar, ſed poſt: dr̄ m̄ poſt Aod, & nō poſt Sāgar, quia non computantur tempora Samgar. Sed hoc non ſtat, quia infra quinto dicitur: in diebus Samgar filij Anath, & in diebus Iahel ceſſauerunt ſemitæ, & qui ingrediebant̄ per eas ambulauerunt calles deuios donec ſurgeret Debbora, ſurgeret mater in Iſrael: ergo videtur quòd tempore Samgar opprimebantur Iſraelitæ ab aliquo, ita vt non auderent ambulare: & illa oppreſſio fuit ablata tẽpore Debborę, ſed ſub Debbora non fuit ablata aliqua oppreſſio, niſi quam faciebat Iabin rex Aſor, ergo tp̄e Samgar iam premebat Iſraelitas Iabin. Dicendū ergo neceſſariò, ꝙ inter Aod & Samgar interciderunt aliqua tempora, & in illis aliquãtulum poſt mortem Aod ſeruierunt Iſraelitæ domino, quo cito derelicto coluerūt idola, pro quo De⁹ tradidit illos in manus Iabin regis Aſor, & opprimeba eos nimis. Hoc dum fieret accidit, vt Philiſthini ruerent ſuper Iſraelitas, quibus exiẽs obuiam Samgar occidit ſexcentos vomere, & defendit Iſrael quantū ad illos, tamen non potuit aliquid agere contra Iabin regem Aſor, & ſicut quieſcebāt tunc ſemitæ, ſcilicet pro timore regis Aſor, ita quòd non audebant Iſraelitæ publicè ambulare, de loco ad locum, ſed ambulabant calles deuios, vt dicitur infra quinto, & iſta eſt veritas. Non ergo debuit poni hoc, quòd addiderunt filij Iſrael facere malum coram domino, quia ſequenti cap. ponitur malum quod fecerant ante Samgar. Cauſa autem quare non ponitur illud antequam dicatur de Samgar, eſt quia Samgar nō liberauit Iſraelitas a malo, quod incurrerunt propter malum quod fecerunt poſt Aod: nam illud fuit ſeruitus ſub rege Iabin, a qua liberauit Debbora, & Barac Iſraelitas, vt patet ſequenti capi.

Chronica euentuum temporalium ſub Othoniel, & Aod iudicibus. Quæſt. XXXV.

CHRONICA euẽtuum temporalium ſub his duobus iudicibus Othoniel, & Aod hæc fuit. Othoniel, iudicauit quadraginta annis quamquam non incipiant ſub eo, ſed ab introitu Iſraelitarum in terram Chanaan, & finiuntur in morte eius. Cępit tamen principatus ſuus anno 66. ab exitu de Aegypto, ſcilicet computãdo 26. annos priores ſub Ioſue, vt ait Ioſephus 5. antiquitatum, & fuit hoc anno 572. ætatis tertiæ, quæ cępit ab Abraham: anno autem mundi, vt volunt, bis milleſimo quingenteſimo viceſimo ſecundo: & hoc ſecundum computationem, quã tenet litera Bibliæ Hebraicæ circa ætatem primam ſeculi, in qua ponit annos 1654. & tamẽ ſecundum Bibliã 70. interpretum, & vt ait Aug. 14. De ciuitate Dei, fuerunt anni bis mille ducenti quinquaginta duo. Et ſic ſuperſunt anni quaſi 600. & ſecundum hanc computationem eſſet tunc annus mundi quaſi tertius milleſimus demptis 60. Huius inquam tempore regnauit Athenis quartus rex Erichthonius, cui ſupererant adhuc 4. anni pro tempore Aod, vt declaratum eſt pręceden. cap. & mortuus eſt 4. anno Aod, cui ſucceſſit quintus rex Athenienſis nomine Pandion, qui regnauit annis 40. & mortuus eſt iudicante adhuc Aod anno ſuo quadrageſimoquarto, iſte Pandiō habuit duas filias, ſcilicet Prognæ, & Philomenam, de quibus pręcedenti capitu. proſecuti ſumus. Poſt Pandionem cępit Athenis regnare ſextus rex nomine Erichthoni⁹, qui fuit ſecundus Erichthonius, rexitque quinquaginta annis: mortuuſque eſt poſt mortem Aod annis 14. Quod patet, quia vt ſupra dictum fuit nunc anno 44. Aod mortuus eſt Pandion; ideo ſupererant de annis Aod ad complendum 80. annos 36. ſed Erichthoni⁹ ſecundus regnauit annis 50. ideo oportet, quod 14. annis poſt mortem Aod mortuus fuerit: eratque ille annus 14. ſub Barac, & Debbora. Hoc tempore, ſcilicet Othonielis Charinus in Thebis Grȩcorū regnauit, ex cuius filia Semele nat⁹ eſt Dionyſius, qui a poetis vocatur Bacchus, vel Liber pater, ſcilicet quia inuenit vſum vitis in Græcia. De genealogia huius Charini, & infortuniis domus ſuæ enarrat Ouidius Metamorphoſeos libro tertio per maiorem partem eius. Sub hoc fuit Lynus Thebeus muſicus de antiquiſſimis poetis. Eo tempore Danae fuit, ex qua Perſeus genitus eſt, qui per impluuium aureum genitus dicitur, vt ferunt poetæ: de quo Terentius in Eunucho, & Auguſtinus De ciuitate Dei libro ſecundo. Iſte Perſe⁹ pugnauit contra quaſdam gentes Aſię, quas redactas in ditionem ſuam, ex nomine ſuo Perſas appellauit tempore Othonielis. Bithinia ciuitas condita eſt a Phœnice: iſta eſt, in qua beatus Lucas mortuus eſt. Phœnix quaſdam literas Phęnicibus tradidit, & ad alendum vermiculum, vt inde literę fiant, vel picturæ inſtruxit, Vnde, & color ille

Pandion quint⁹ rex Athenienſis Prognē & Philomenam filias habuit.

Phæniceus dictus eſt, qui poſtea mutata litera puniceus dicitur. Ciuitas Ephira, quę poſtea Corinthus appellata fuit in Gręcia tunc a Siſypho condita eſt. Minor filius Europæ regnauit in Creta. De his Vincentius in ſpeculo hiſtoriali lib. 3. & hiſtoria ſcholaſtica. Aod iudicauit Iſrael octuaginta annis, non quod toto hoc tēpore iudicauerit, cùm includantur hic tēpora ſine iudice & 18 anni quibus rex Eglon oppreſſit Iſraelitas, ſed quia in fine iſtorum annorū Aod mortuus eſt, & terminatur illud tempus anno 160. ab exitu de Aegypto. Quod patet computando 40. annos deſerti, & totidem Othonielis, & 80. ſub Aod. fuit autem iſte annus ab initio 3. ętatis 665. & ab exordio ſeculi 2613. volunt autem, quòd cęperit principatus Aod elapſis ſolum 18. annis de iſtis 80. & ſic fuit principatus ſuus 62. annorum. Hoc autem eſt ſi illi 18. anni, quibus Iſraelitę ſeruierunt regi Eglon computentur ſtatim poſt mortem Othonielis, quia ſaus eſt veriſimile. Tempore Aod, vt dictum eſt, regnabat Athenis Erichthonius ſecundus, vel Erichtheus, vt alij nōiant, cuius filia fuit Orinthia, quā Boreas rex Traſium rapuit. De hoc ponitur fabula 6. Metamorphoſeos: quia Boreas ſit ventus, & quod rapuerit Orinthiā per aerem: vnde dicitur.

Ephira ciuitas.

Orinthiam amans fuluis amplectitur alis.

Et ſic continuat Ouidius iſtas hiſtorias, vt chronographi. In diebus Aod Cirene ciuitas famoſa in Lybia condita eſt, de qua habetur Act. ſecundo, ſcilicet. Et qui habitant Cirenem, & partes Lybię. Tunc triptolemus longa naui Eleuſim veniens frumenta ibi diſtribuit. De hoc eſt fabula quòd duxerit frumenta ſuper ſerpentes, vt patet per Ouidium quinto metamorphoſeos. Et veritas fuit, quod in naui longa portauit cuius inſignia erant duo picti ſerpentes, ſed poetę habent locum transformandi. Sic etiam dicitur, quod Iuppiter in forma Tauri rapuerit Europam filiam regis Tyri, & duxerit ſuper mare in dorſo, vt patet ſecundo Metamorphoſeos, & Seneca in Tragędia 4. cuius nomen eſt Hippolytus carmine quod incipit,

De his late doct. in com. ſuper Euſ.

Diua non miti generata ponto.

Veritas autem fuit, quòd rapuit eam, & duxit in quadam naui cuius inſignia erant Taurus pictus. Sed Ouidius aliter ordinat iſtud de Triptolemo: nam dicit illud accidiſſe ante regem Pandionem, & hiſtoriā de Progne, & Philomena. Nam de Triptolemo ponit in fine 5. Metamorphoſeos, & de Pandione, & filiabus ponit vltra medium 6. Hoc tempore ferunt fuiſſe raptā Proſerpinā, de qua fabuloſe loquitur Ouidius 5. Metamorphoſeos circa finem. Veritas autem fuit quòd Orcus rex Moloſſorum Proſerpinā rapuit, ad cuius raptum è conuerſo venerant Hercules, Theſeus, & Pyrithous. Canis autem ingens quidam regis Moloſſorum, qui Cerberus dicebatur, Pirithoum deuorauit, & deuoraſſet Theſeum, niſi eum Hercules liberaſſet. Ex hoc habuerunt poetę locum fingendi, quòd Cerberus erat canis inferni, & ille deuorauit Pirithoum, eo quòd dominus ſuus rex Moloſſorum vocabatur Orcus, qui eandem ſignificationem habet cū inferno. Et iſtud apud multos poetas vulgatur. Hoc tempore Frixus, & Helles ſoror ſua inſidias nouercę euaſerunt in quadam naui, cuius inſigne erat aries pictus. Helles autem timens fluctus maris in Pelagus demerſa eſt, quod ab ea nomen accepit: & vocatur hodie Helleſpontus, ideſt pontus, vel mare Helles: & eſt nomen tā maris, quàm inſulę circa finē Europę verſus Orientem. Ex hoc autem inſurrexit fabula apud poetas quod Frixus, & Helles ſuper arietē quendam equor tranſierunt, & ob hoc rudis vulgus arietē inter cęli conſtellationes collocauit, & eſt primū inter ſigna Zodiaci, quamquam aliàs communes aſtronomi ponant. Eo tempore in Dardania regnabat Tros, a quo Troiam vrbem conditam, & nominatā ferunt: tunc Perſeus pugnauit contra Gorgonē, quę meretrix erat, & præ nimia pulchritudine, & maleficus aſpicientes mētis impotentes reddebat. De hac fabula eſt tres fuiſſe ſorores Gorgonidas, quę vno oculo vtebātur, & aſpicientes conuertebant in lapides. De quo Ouidius quarto Metamorphoſeos. In quo ipſe diſcordat a narratione temporis ſecundum nos, quia pręponit hoc ad omnia facta, quę nos prępoſuimus ex tēpore Moyſi vſque huc. Eo tempore Dioniſius, ideſt Baccus, vel Liber in India ciuitatem Niſam cōdidit: & eam ſuo nomine appellauit. De his Vincentius in ſpeculo hiſtoriali libro tertio, & hiſtoria ſcholaſtica.

F

G

H

I

K

CAPITVLVM. IIII.

ADdideruntque filij Iſrael facere malum in conſpectu Domini poſt mortē Aod, & tradidit illos Dominus in manu Iabin Regis Chanaā, qui regnauit in Aſor, habuitque Ducem exercitus ſui nomine Siſaram, ipſe autem habitabat in Aroſeth gentium. Clamaueruntque filij Iſrael ad Dominum: nongentos enim habebat falcatos currus, & per viginti annos vehementer oppreſſerat eos. Erat autem Debbora Prophetes vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore. Et ſedebat ſub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama, & Bethel in monte Ephraim: Aſcendebantque ad eam filij Iſrael in omne iudicium. Quæ miſit, & vocauit Barac filium Abinoem de Cedes Nephthali: dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Iſrael, vade, & deſcende, & duc exercitum in montem Tabor, tolleſque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali & de filiis Zabulon: ego autem adducam ad te in loco torrentis Ciſon Siſaram principem exercitus Iabin & currus eius atque omnem multitudinem, & tradam eos in manum tua. Dixitque ad eam Barach: ſi venis mecum vadam: ſi nolueris venire mecum, non pergam. Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi: quia in manu

Supra 12. & 3. & infra 6. 2 Regum 12.

Perſeus rex claret, & Ardean in Italia vrbē condidit.

Feſulana Thuſcię ciuitas conditur.

manu mulieris tradetur Siſara. *Surrexit* itaque Debora, & perrexit cum Barach in Cedes, Qui accitis Zabulon, & Nephthali, aſcendit cum decẽ milibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu ſuo. Aber autem Cinæus receſſerat quondam a cæteris Cineis fratribus ſuis filiis Obab cognati Moyſi: & tetenderat tabernacula vſq; ad vallem, quæ vocatur Sennim, & erat iuxta Cedes. Nunciatumque eſt Siſarę, quòd aſcendiſſet Barac filius Abinoem in Montem Tabor, & congregauit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Aroſeth gentium ad Torrentem Ciſon.

Sybilla ſa mæ clarut

Addideruntque. In præcedentibus poſita eſt Iudæorum tribulatio, ſecundò hic conſequenter deſcribitur tertia, & fuit ſub rege Iabin, & diuiditur in tres partes, quia primò ponitur tribulatio: ſecundò de tribulatione liberatio, ibidem. *Erat autem Debbora.* Tertiò pro liberatione gratiarum actio in toto cap. 5.

An hæc continuum ordinem ad præcedentia habeant.
Quæſt. I.

QVAERET aliquis circa primum an iſta, quæ ponuntur hic, fuerint poſt præcedentia, vel ſit ordo mutatus, & an immediatè fuerint, vel interciderit magnum tempus inter vtraque. Reſpondendum, quòd ea, quæ habentur hic, continuum ordinem habent ad præcedentia: nam pręcedenti capitulo agitur de temporibus Aod: hic autem ſubditur de his, quæ facta ſunt poſt Aod, vt patet in principio literæ, ſcilicet addiderunt filij Iſrael in conſpectu domini facere malũ. Eſt tamen mutatio ordinis ad aliquid, quia in fine pręcedentis capituli dictum eſt de Samgar, & hic in principio dicitur de peccatis, quæ fecerunt Iſraelitæ poſt mortem Aod. Prius tamen peccauerunt Iſraelitæ poſt Aod, quàm Samgar fuerit Iudex, vt declaratum eſt præcedenti capitulo ad finem. Quantum ad alia autem eſt continuus ordo, & facta ſunt, quę habentur hic immediatè poſt ea, quæ habentur præcedenti capitulo: nam paulo poſt mortem Aod peccauerunt Iſraelitæ, & tamen peccatum eorum ponitur hic. *Addideruntque filij Iſrael.* Scilicet ſuper mala, quæ fecerunt tempore præterito addiderunt nunc iſtud: iſta enim conditio erat, quòd non quieſcerent prauè agere, ſed mortuo vno iudice agebant peiora, quàm prius egerant, vt patet ſupra 2. ca. *Facere malum in conſpectu domini.* Scilicet colere idola, quia cætera mala, quaſi venialia Deus reputabat in ipſis Iudæis, ſi in hoc non peccarẽt. *Poſt mortem Aod.* Scilicet, quia dum ille viueret non peccauerunt, & quòd habebant caſtigantem, & amonentem: mortuo autem illo ducebantur à mala conſuetudine pręcedenti cum nullũ haberent repugnantem. Aliquis obijciet, quod deberet hic dici, quòd peccauerunt filij Iſrael poſt mortem Samgar, quia ille poſt mortem Aod mortuus eſt, & de ipſo Samgar præcedenti capitulo dicitur. Reſpondendum, quòd non ponitur poſt mortem Samgar, ſed poſt mortẽ Aod, quia iſta peccata Iſraelitarum propter quæ traditi ſunt in manus Iabin, non fuerũt poſt mortem Samgar, ſed poſt mortem Aod antequam Samgar eſſet iudex, vt declaratum eſt præcedenti capitulo in fine. *Et tradidit*

A *illos dominus in manus Iabin.* Iſta eſt tribulatio, ſcilicet, quia traditi ſunt in ſeruitutem, & erat durior inquantum erant ſub ſeruitute Chananæorum, qui erant hoſtes acerrimi eorum: erat quippe Iabin Chananæus, cùm vocetur rex Chanaan. Traditio autem illa fuit, quia Deus deſeruit Iſraelitas amouendo ab eis adiutorium ſuum, & tribuendo animoſitatem, & vires regi Iabin ad præualendum contra Iſrael. De modo huius declaratum eſt ſatis præcedẽti capitulo. *Regis Chanaan.* Non eſt Chanaan aliqua ciuitas ſpecialis, in qua regnaret Iabin: nam ciuitas ſua erat Aſor, vt patet in litera. Nec accipitur etiam Chanaan pro tota terra Chanaã, quia non erat Iabin rex totius terræ Chanaã, cùm maiorem partem eius tenerent nunc Iudæi. Etiam tem-

Quomodo Iabin erat rex Chanaan.

B pore, quo nihil tenebant Iudæi in terra Chanaan non erat Iabin rex totius terræ Chanaan: nam præter eum erant multi reges, cùm Ioſue, & Iſraelitæ occiderint 31. de quibus Ioſue 12. & manebant adhuc multi alij, ſcilicet 5. reguli Phyliſthinorum, & patet Ioſue 13. & præcedenti capitulo, & alij reges Sidoniorum, & Heuæorum: ſed vocatur rex Chanaan, ideſt rex terrę illius populi, qui vocatur Chananęus: nam inter ſeptem populos Chananæorum erat vnus, qui ſpecialiter vocabatur Chananæus: & terra huius vocatur ſpecialiter terra Chanaan: hoc patet præcedenti capitulo iuncto Ioſ. 13. nam cùm deſcriberentur gentes derelictæ in terra de ſtirpe Chananæorum præcedenti capitulo, dicitur, quòd reliquit dominus 5. Satrapas Phyliſthino-

C rum, & omnem Chananæum, & Heuæum, & Sidonium, & Ioſue 13. ponuntur iſtæ gentes met derelictæ in terra, & vbi ponitur hic omnem Chananæum, ponitur ibi omnis terra Chanaan, & omnis Chananæus, & tamen manifeſtum eſt, quòd Chananæus, de quo hic dicitur non cõprehendit omnes ſeptem populos Chananæorum, ſed ſolùm eſt quidam populus ſpecialis de illis, ergo terra Chanaan non erit hic tota terra Chanaã, ſed ſolùm terra huius populi Chananæi: & ſic rex Iabin, qui vocatur rex Chanaan, non dicitur rex totius terræ Chanaan, ſed ſolùm terræ illius populi ſpecialis, qui vocatur Chananæus. Alio modo dici poteſt, & ſatis conuenienter, quòd Iabin vocatur rex Chanaan, ideſt totius terræ Chanaan, ſcilicet omnium ſeptem

D populorum Chanaan, & non vocatur rex Chanaan tanquam nũc eſſet rex, vel dominus totius terræ Chanaan, ſed quia antiquitus antequam intrarent Iſraelitę in terram, erat Iabin rex totius terræ Chanaan. Etiam hoc non eſt intelligendum quantum ad hoc, quòd prętee eum nullus rex eſſet, ſed quia ipſe dominabatur omnibus regibus terræ Chanaan: ſic patet Ioſue 11. cùm dr: Aſor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat, & vocantur omnia regna hæc. ſ. Chanaan, vel quę hic demonſtrata ſunt. Item patet eo. c. ga dicitur, quòd Iabin rex Aſor fecit vocari multos reges, qui omnes ibidem nominantur: & illico conuenerunt ad pugnam, & ſic præerat illis cùm poſtea dicatur: Aſor enim, ideſt rex ciuitatis Aſor tenebat principatũ inter

E omnia hęc regna, ſed ibi nominantur reges Iebuſæi. Chananæi, Pherezæi, Heuæi, & de omnibus alijs gentibus: ergo Iabin rex Aſor erat dominus, vel rex non ſolùm illius populi, qui vocabatur Chananæus, ſed etiam totius terræ Chanaan, ſcilicet omnium ſeptem populorum, & iſte eſt verus ſenſus literæ.

An rex Iabin exercitum magnum congregauerit, & contra Ioſue pugnarit. *Quæſt. II.*

QVAERET aliquis an iſte rex Iabin fuerit, de quo dicitur Ioſ. 11. quòd congregauit magnum exercitum, & pugnauit contra Ioſue. Aliquis dicet, quòd ſic, quia ille vocatur ibi Iabin rex Aſor, & iſte etiam

vocatur

vocatur hic rex Aſor. Item iſte Iabin vocatur hic rex terræ Chanaan, & Ioſ. 11. idem videtur, cùm dicatur: quòd Aſor antiquitus inter omnia regna illa .ſ. Chananæorum principatum tenebat: ergo idem Iabin eſt. Reſpondendum eſt, quòd eadem ciuitas Aſor eſt, de qua dicitur hic, & Ioſ. 11. & tamen iſte Iabin, & ille, de quo ibi non eſt idem: quod patet, quia ab illo tempore vſque nunc non poterat ſuperuiuere, quia illud bellum fuit in principio introitus Iſraelitarum in terram Chanaan, ſcilicet primo anno, vel in principio ſecũdi, & tamen ab illo tempore vſque huc tranſierant anni ferè cẽtum quadraginta: nam anni quadraginta Othonielis computantur ab introitu in terram Chanaan, de quibus tollamus vnum annum ſi voluerimus, deinde addamus octnaginta annos Aod præcedenti capitulo, deinde ponamus annos viginti, quibus oppreſſerat Iabin Iſraelitas, quando pugnauit contra Siſaram magiſtrum militiæ eius Barac, vt patet in litera: & tamen quando ipſe fecit bellum contra Ioſue, vt patet Ioſ. 11. eſſet annorum viginti, vel triginta, quia faciebat bella, & congregabat reges: ergo ſi addantur his peruenient anni ad centum ſeptuaginta annos, vel quaſi: ſed nulli hominum illo tempore hoc datum eſt, ideo non erat iſte idem Iabin cum illo. Item efficacius patet hoc, quia ille rex Iabin occiſus fuit à Ioſue: ergo iſte erat alius Iabin. Quod patet Ioſue 11. cùm dicitur: Reuerſus cœpit Aſor, & regem eius percuſſit gladio: Iabin tamen erat ibi rex Aſor, ergo ille mortuus fuit. Item, quia dicitur ibidem, quòd ciuitas Aſor combuſta eſt, & omnes, qui de illa erant, nec manſit quiſquam: ergo etiam rex Iabin periȷt. Sed dicendum eſt, ꝙ iſte rex Aſor nunc vocabatur Iabin, ſicut alius, quia fortè ſic eum vocari accidit, vel quia omnes reges Aſor ſic vocabantur, ſicut quodam tempore omnes reges Aegypti Ptolomæi dicebantur, & omnes reges Romanorũ Cœſares Auguſti, & reges Iudæorum Herodes, & reges Phyliſthinorum Abimelec, & reges Aegypti alio tempore Pharaones, ſic & reges Aſor vocabant Iabin.

Determinat quæſt.

Qui regnauit in Aſor. Non ſolum regnauit in Aſor, ſed etiam in magna alia terra: ſed vocatur ab iſta ciuitate, quia iſta erat caput regni ſui: ſic patet Ioſue 11. ſcilicet, Aſor enim antiquitus inter omnia regna hęc principatum tenebat. Aliȷ putant, quod vocatur rex Aſor, quia ibi morabatur ſemper. Sed falſum eſt, quia nunc Iabin morabatur in Aroſeth gentium, vt infra patet in litera.

Quomodo potuit Iabin regnare in Aſor. Quæſt. III.

QVAERET aliquis, quomodo potuit Iabin regnare in Aſor, quia illa iam combuſta erat: nam Iſraelitæ combuſſerunt eam, & diruerunt, vt patet Ioſue 11. Reſpondendum eſt, quòd Aſor erat princeps communium ciuitatum, & regnorum terræ Chanaã, & rex huius vrbis dominabatur toti terræ Chanaan, ideo Chananæi, vt non perderent iſtum principatum conſtruxerunt inſtaurantes Aſor, quæ exuſta fuerat, & nunc dominabantur in ea reges. Sed adhuc obiȷcietur, quia non ſolùm combuſta eſt, ſed etiam Iſraelitæ tenebant eam: nam cœperunt illam de manu Chananæorum, vt patet Ioſue 11. Aliquis reſpondebit, ꝙ Aſor fuit in poteſtate Iſraelitarum, ſed poſtea Chananæi pugnantes cœperunt eam de manu Iſrael, ſicut factum eſt de multis aliȷs vrbibus, quas tenebant Iudæi, vt ait Ioſe. 5. antiquitatum. Nam cœperunt eas Chananæi, ſicut Gazam, & Aſcalonem cœperunt de ſorte Iudæ: & poſtea filiȷ Iudæ recuperauerunt iſtas vrbes: ſic etiam fuit de filiȷs Dan, quos arctauerunt Ammorrhæi in monte Hares, & non dederunt locũ manendi

F in vallibus, accipiendo omnia loca eorum, quæ tenuerunt in vallibus: de quo ſupra primo. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia Iſraelitæ non tenebant occupatam vrbem Aſor, ita vt habitarent in ea, ſed combuſſerunt eam, & diruerunt, ideo non poterant de manu Iſraelitarum accipere eam Chananæi, cùm illi non poſſiderent eam. Sed dicendum, quòd Iſraelitæ exuſſerunt ciuitatem iſtam, & non habitabant in ea. Chananęi autem poſtea deſiderio ciuitatis illius ducti inſtaurauerunt eam, quod non potuerunt prohibere Iſraelitæ, & habitauerunt ibi, ſicut prius, fueruntque reges habentes principatum, quem tenebant prius. Cauſa autem quare Chananæi voluerunt potius vrbẽ iſtam exuſtam reparare, quàm cęteras cùm multę alię G exuſtę eſſent, fuit deſiderium principatus illius prioris, quẽ iſta ciuitas antiquitus tenebat inter omnia regna terræ Chanaan. Cauſa autem quare Iſraelitæ combuſſerant eam, fuit quia ipſi tempore Ioſue cœperunt multas vrbes, vt patet Ioſue 11. & non poterant replere illas, & vt Chananæi non venirent ad accipiendum eas rurſus, & eſſet iterum Iſraelitis pugna, ſicut à principio, combuſſerunt eas, & diruerũt, nè poſſent habere recurſum ad illas Chananæi. Et iſtud fuit de vrbibus, quæ erant in plano: nam has combuſſerunt: vrbes verò manentes in collibus, & montibus non combuſſerunt: & hoc erat, quia vrbes, q̃ erant in plano quamquam occuparentur ab Iſraelitis, non poſſet defendi, & caperentur rurſus à Chananæis manentibus, ſicut H prius. Vrbes autem, quæ erant in collibus poterant faciliter defendi: ideo illas nõ combuſſerunt excepta vnica, ſcilicet Aſor, q̃ erat ſuper colles, & in loco forti tamen combuſta eſt, vt patet Ioſue 11. Ratio ſpecialis fuit, quia Chananæi ſpecialiter afficiebantur ad iſtam vrbem, quia ipſa fuerat caput regnorum ſuorum, & dato quòd teneretur ab Iſraelitis, Chananęi pugnarent aduerſus illam, & caperent, ideo vt totaliter deſperarent de illa, combuſta, & diruta fuit. Sed adhuc tanto deſiderio mouebantur ad eam Chananæi, quòd illam inſtaurauerunt magnis laboribus, & fecerunt eſſe caput terræ Chanaan, ſicut à principio. *Habuit ducem exercitus ſui nomine Siſaram.* Iſte erat potentiſſimus vir, quia tota potentia Iabin erat ſub eo, & dicitur de Siſa- I ra, ꝙ ipſe fecit bellum hic contra Barac, & non Iabin. *Ipſe autem habitabat in Aroſeth gentium.* Aliqui libri habent hic Aſeroth, ſed corrupta eſt litera. Poteſt autẽ referri hoc ad Iabin .ſ. quòd habitabat in Aſoreth, vel refertur ad Siſaram, ſcilicet quòd Siſara magiſter militiæ non habitabat in eodem loco, in quo Iabin, ſed ille in Aſor, & Siſara in Aroſeth. Videtur autem magis intelligendum eſſe de Siſara, quòd habitaret in Aroſeth, eo quòd de loco ipſo congregauit exercitum, vt patet infra, ſcilicet congregauit nõgentos falcatos currus, & omnem exercitum de Aroſeth gentium. Vocatur autem iſta ciuitas Aroſeth gentium per excellẽtiam, quia erat ibi maior multitudo habitatorum, quã in quacunque alia vrbe Chanaan. Vel quia in loco iſto K habitabant gentes variarum linguarum ex conſuetudine. *Clamaueruntque filiȷ Iſrael ad dominum.* Scilicet vt liberaret eos de manu Iabin regis. *Nongentos enim habebant falcatos currus.* Dicitur hoc ad indicandum cauſam clamoris: quaſi dicat, clamauerunt Iſraelitæ ad dominum, quia opprimebat eos nimis rex Iabin, & ad ſignificandum magnam oppreſſionem inducitur magnitudo potentiæ, qua poterat eos affligere, ſcilicet, ꝙ nongentos currus falcatos habebat: magnę enim poteſtatis erat habere nongentos currus falcatos, ideo in ſignum maximę potentiæ ipſius Iabin ponitur de nõgentis curribus. Erant autem iſti currus falcati quadrigæ quædam habentes in rotis gladios extentos, & curuatos fortiter affixos, cumque currus velociter ex

Doc. reſp.

Quid currus falcati

impetu

impetu mouerentur, quidquid curribus obuium erat lacerabatur, & iſto modo omnes armati ex parte oppoſita timentes impetum curruum fugiebant: eratq; magna pugna cum illis, & ob hoc omnes reges conabantur habere de his curribus: quia tamen magnorũ ſumptuum erant, non poterant multos habere, & ſic quòd Iabin habuerit nongentos, reputatum eſt ad aliquid magnum. Iam verò iſta inſtrumenta bellica ceſſauerunt, quia ſolùm erant apta in planiſſimis locis: in montibus autem, vel locis aſperis, nihil omnino valebant. Etiam, quia in planis obiectis vepribus nihil proficiebant, vt ait Vegetius de re Militari. Vocantur aũt iſti currus ſalcati à falcibus, ideſt gladijs curuatis, quos rotis affixos habent. In Hebræo vocantur currus ferrei: non quòd penitus ſint de ferro, qa tunc eſſent immobiles propter pondus, ſed quia ferrum habẽt in rotis, ſcilicet gladios curuatos. *Et per viginti annos vehementer oppreſſerat eos*. Iſti viginti anni incipiunt poſt mortem Aod: nam paulopoſt peccauerunt, vt patet in litera, & in fine iſtorum viginti annorum pugnauerunt Siſara, & Barac. *Erat autem Debbora*. Hic ponitur ſecundum huius capituli, ſcilicet liberatio populi, & diuiditur in tres partes. Quia primò ponitur diuina reuelatio. Secundò exercitus vtriuſque congregatio, ibid. *Qui accerſitis*. Tertiò hoſtium debellatio ibid. *Dixit Debbora*. Circa primum dicitur. *Erat a Debbora ante*. Scilicet diebus quibus accidit hoc, erat Debbora in Iſrael.

Populi liberatio.

Quare ſcriptura facit hic mentionem de Debbora. Quaeſt. IIII.

QVAERET aliquis, quare fit hic mentio de Debbora. Reſpondendum, quòd ipſa habebat multas perfectiones, propter quas ſcriptura hic de illa ſermonem ageret, tamen ſpecialiter egit ſermonem propter caſum præſentem. Sciendum autem, quòd quando hiſtoria de aliquo bello, vel aliqua re texitur, ſi illo tempore fuit aliquis vir, vel mulier notabilis, vel accidit aliquod factum famoſum, licèt illud non pertineat directè ad hiſtoriam, interponitur propter ſui excellentiam: ita etiam fuit de Debbora, quia cùm ipſa fuerit pphetes, & ad ipſam conflueret totus Iſrael erat aliquid valde famoſum propter quod de illa mentio fieri debebat. Sed adhuc dicendum, quòd cauſa præcipua, propter quam facta eſt mẽtio, fuit, quia bellum iſtud factum eſt per Barac, & ille non egiſſet, niſi dicẽte ei Debbora ex parte Dei, imò etiam ſic non egiſſet, niſi illuc iuiſſet Debbora: ſic enim dixit, vt patet infra, ſcilicet, ſi venis mecum, pergam, ſi nolueris venire, nõ pergam: ipſa etiam egit Deo canticum poſtea propter iſtam victoriam, de quo habetur ſequenti capitulo, ideo debuit hic introduci de illa.

An Debbora fuerit iudex Iſrael: & an tempus eius computetur ſub iudicibus. Quaeſt. V.

QVAERET vlterius, an Debbora fuerit iudex Iſrael, & computetur vnus de iudicibus, ſicut Othoniel, Aod, & cęteri. Aliquis dicet, quòd ſic, quia Debbora iudicabat toti Iſrael, & veniebant ad eam in omnem iudicium, vt patet immediatè in litera: ergo erat iudex. Item tempora computãtur ſub iudicibus eo tempore, quo ipſi viuebant, ſicut ſub Othoniele cõputat ſcriptura quadraginta, & ſub Aod octuaginta, ſed viuente Debbora computatur tempus ſub illa: ergo ipſa erat iudex, & princeps illius temporis. Hoc patet ſequenti capitulo, cùm dicitur: In diebus Samgar filij Anath, & in diebus Iael ceſſauerunt ſemitę, & qui ingrediebantur per eas ambulauerunt calles de-

A uios: ceſſauerunt fortes in Iſrael, & quieuerunt, donec ſurgeret Debbora, ſurgeret mater in Iſrael: & ſic cõputat ſub ſe tempus, in quo fuit Iſrael pacificus, ſicut computat tempus ſub Samgar ſub quo erat inquiet⁹: & tamen Samgar erat iudex: ergo etiam Debbora ponitur vt iudex. Reſpondendum, quòd Barac, & Debbora fuerunt ſimul, & computantur ſub tempore eorum quadraginta anni, de quibus ſequenti capitulo, non poterant tamen ambo eſſet ſimul iudices, quia ſicut duo eiuſdem regni non poſſunt ſimul eſſe reges, quia rex dicit plenitudinem poteſtatis, quæ in duobus ſimul circa idem eſſe non poteſt conuenienter, ita iudices continebãt in Iſrael totam poteſtatem ſuper populum, quam tunc aliquis poſſet tenere: ergo non po-

Reſpõ. ad quæſitum.

B terant eſſe ſimul multi iudices. Manet ergo dubium quis iſtorum erat iudex, ſcilicet an Barac, vel Debbora. Quod patet, quia dominus iuſſit Debboræ, quòd diceret Barac, vt iret ad bellum, & quod in manus eius traderet Siſaram, ſi tamen ipſa Debbora fuiſſet iudex, ipſa miſſa fuiſſet ad bellum, & non Barac. Item iudices vocabantur illi, qui ſaluabant Iſrael de manu tribulantium: ſed Debbora nõ ſaluauit, quin potius Barac, cùm etiam Deus dixiſſet, quòd in manus eius tradendus eſſet Siſara, vt patet infra: ergo non erat Debbora iudex, ſed Barac. Nec valet ſiquis obijciat, quòd non auſus eſt Barac ire ad bellum, niſi iret cum eo Debbora. Nam dixit, ſi veneris mecum pergam, ſi autem venire nolueris non vadam, quia hoc non dicebatur tan-

Ratio prima, quòd Debbora non fuerit iudex Iſrael.

C quam ipſa Debbora principaliter iret, vt dux belli, ſed quia erat Prophetes, & poſſet per eam Barac cõſulere dominum, ſi oporteret de dubijs emergentibus circa bellum. Ipſe autem Barac erat dux belli, & Debbora non erat dux, ſed comitabatur Barac, ſic patet infra in litera, ſcilicet, qui accitis Zabulon, & Nephtali aſcẽdit cum decem milibus habens Debboram in comitatu ſuo, ergo ipſe erat iudex. Item patet hoc, quia cùm Samuel exprobraret Iſraelitis beneficia à Deo collata, & induceret quomodo iudices liberauerant Iſrael de manu hoſtium, poſuit Barac in numero iudicum, & non Debboram, vt patet 1. Reg. 12. cùm dicitur: Et miſit dominus Ierobaal, & Bedan, & Barac, & Iephte, Item Apoſtolus ad Hebræos 11. cùm introducit quã-

D ta tulerunt viri ſancti, qui fuerunt iudices in Iſrael introducit ibi Barac, dicens: Deficiet enim tempus me enarrantem de Gedeon, Barac, & Samſon, Iephte, & Samuel: ergo Barac erat iudex, & nõ Debbora. Item non decebat, quòd Debbora eſſet iudex, quia iudex in Iſrael habebat plenitudinem poteſtatis: videbatur autem inconueniens nimis exiſtentibus viris tradere totam poteſtatem, & plenam mulieri ſuper illos: non ergo decuit, quòd ipſa eſſet iudex in Iſrael. Ad rationes in contrarium reſpondendum. Ad primam, cùm dicitur: quòd ipſa iudicabat totum Iſrael, & q aſcẽdebant ad eam in omne iudicium. Dicendum, q iudex prout hic accipitur non eſt nomen officij, vel dignitatis pertinẽtis ad diffinitionẽ cauſarũ, ſed magis eſt no-

Ad primã rationẽ in diuerſum.

E men poteſtatis ad bellum, vt ſatis declaratum eſt in prologo huius libri. Ideo dato, quòd Debbora iudicaret cauſas, non vocaretur iudex, quia præter eam, manebat ſemper ordo iudicum in populo, & domus concilij, vbi erat ſacerdos magnus princeps iudicum, & hoc modo quilibet de illis potius debuiſſet vocari iudex, quàm illi, de quibus in libro iſto: ſed hi vocantur iudices ex cauſa alia, vt dictum fuit. Ad ſecundam rationem, dicendum quòd tempus non computatur ſub Debbora, ſed ſub Barac. Cùm autem dixit ipſa: in diebus Samgar, &c. Dicendum quod ex hoc non apparet, quod computetur tempus ſub Debbora: nam hoc modo ſequeretur, quòd tempus computatum fuerit aliquid ſub Samgar. Sed falſum eſt, qa ſcriptura nullos

Ad ſecundam rationem.

annos

annos eius exprimere voluit. Etiam ſequeretur, quòd ſub Iahel computaretur tempus, quia dicitur, & in diebus Iahel quieuerunt ſemitę, & tamē manifeſtum eſt, quòd Iahel non fuit iudex, nec aliquis de hoc dubitat. Solùm ergo dixit, quouſque ſurgeret Debbora: non quòd tempus illud computetur ſub illa, ſed quia in illo tempore, quo ipſa fuit, potuerunt Iſraelitæ ambulare confidenter per vias. *Erat autem Debbora Prophetes.* Spiritus propheticus non ſolùm datur viris, ſed etiam fęminis. Sic enim Anna mater Samuelis fuit prophetes, & aliæ multæ fœminæ, & apud Gentiles etiam feruntur fuiſſe mulieres prophetiſſę, ſcilicet decem Sybillæ. *Vxor Lapidoth.* Aliqui libri habent Lapidoch cum c. ſed corrupti ſunt: nam debet eſſe cū t. Iſta Debbora quamquam prophetes eſſet, habebat virum, quia in lege veteri quantuncunque mulier aliqua eſſet religioſa, non ſeruabat virginitatem, ſed omnes contrahebant, quia non concipere fuit tempore illo tāquam magnum opprobrium. *Quæ iudicabat populum in illo tempore.* Scilicet tempore quo Iabin rex Aſor premebat Iſraelitas per viginti annos.

F G

Quis eſſet vir Debbora. Quæſt.. VI.

QVAERET aliquis de Debbora quis eſſet vir ſuus, ſcilicet an Barac eſſet vir ſuus: nam multi dubitant in hoc, & plurimi putant Barac eſſe virum eius. Aliquis dicet, quòd non, quia hic dicitur, quòd erat vxor Lapidoth, ergo non erat vxor Barac. Item ſi eſſet Barac vir ſuus, cohabitaret ei, multum tamē ambo diſtabant, quia Debbora morabatur in mōte Ephraim, & Barac morabatur in ſorte Nephtali in vrbe Cedes, ergo non erat vir ſuus. Reſpondendum, quòd communiter tenetur, quòd Barac ſit vir Debborę: ſic tenet Magiſter in hiſt. ſcho. & Andreas: ſic etiam Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid Kimhi, & ferè omnes catholici doctores, & Hebręi. Cùm autem in litera dicitur, quòd erat vxor Lapidoth, dicunt noſtri, ꝙ Lapidoth, & Barac erat idem vir, quia habent hæc nomina duo eandem interpretationem. Sic dicunt Andreas, & hiſtoria ſcholaſtica. Hebræi autem dicunt, quòd Lapidoth non ſit nomē proprium, ſed commune, & ſignificat Lapidoth lychnariam, vel illuminatricem, ſcilicet quæ facit lychnum pro lucernis, & volunt, quòd Debbora vocatur ſic, quia ipſa faciebat lychnum pro omnibus lucernis olei ſanctuarij, & hoc modo nō ponitur hic nomen viri eius. Sed poſſumus nos dicere de quocunque voluerimus, quòd eſt vir eius, & ſic dicunt de Barac. Sed iſta expoſitio non conuenit literę noſtræ: nam ipſi volunt, quòd Lapidoth non ſit nomē proprium, ſed cōmune pro lucernaria, quod non conſentit litera noſtra, dicens, quòd erat vxor Lapidoth. Ergo erat Lapidoth vir aliquis. Oportet igitur, quòd Hebræi, qui tenent iſtam poſitionem, dicant quòd deficit litera noſtra, quia cū debuiſſet dicere mulier Lapidoth dixit vxor: nam vxor eſt nomen coniugij, & ſignificat, quòd Lapidoth eſſet vir eius: mulier autem ſolùm ſignificat ſexū, & vocaretur mulier Lapidoth, ideſt mulier lucernaria. Reſpondendum igitur, quòd iſta quæſtio eſt problema neutrum: nam neutra pars eſt ſufficienter manifeſtata. Poſſumus ergo tenere ſi volumus, quòd Lapidoth, & Barac ſint duo viri, & ꝙ Debbora ſit vxor Lapidoth, & non Barac. Et hoc tenet manifeſtè litera noſtra, quæ poſuit Lapidoth pro nomine proprio. Vel poſſumus tenere contrarium, quia oēs illud tenent, & non repugnat literæ, & tunc debemus dicere ſecundum literam, quòd Lapidoth nomen proprium viri eſt, ſicut Barac, & ſunt ambo nomina eiuſdem, ſicut frequenter multi ſunt multinomij, vt Petrus, qui etiam Bariona, & Simon, & Cephas vocatur. Et ideo iſte vir Debboræ aliquando vocatur Barac aliquando Lapidoth. Quòd autem dicamus Lapidoth eſſe nomē commune ſecundum poſitionem Hebræorum facimus literam noſtrā defeciſſe in duobus. Primum, quia debuiſſet ponere Lapidoth tanꝗ commune dicens Lychnariam, vel lucernariā, & non tanquam proprium. Secundum, quia debuiſſet ponere mulier, & poſuit vxor. Quod inconuenienter dictum eſt, cùm poſſit litera noſtra ſaluari: imò ſi recipiatur litera Hebraica, ille eſt ſenſus eius, ſcilicet quòd eſſet Debbora vxor Lapidoth: nam ſimilis modus loquendi per omnia ponitur in alijs locis in Hebræo, vbi dicitur de aliqua muliere, quòd eſt vxor alicuius viri. Et per hoc patet reſponſio ad primam rationem. Ad ſecundum dicendum, quòd quamquam vir, & vxor regulariter debeant cohabitare, tamen Debbora propter ſpiritum propheticum nō cohabitabat viro, quia ſpiritus prophetiæ non tangit prophetas tempore, quo vacant acceſſibus carnalibus, etiam ſi illi ſint liciti: & ſic de Moyſe feriunt, quòd ſeparabat ſe ab vxore ſua propter ſpiritum propheticum, qui continuo quaſi ſedebat in illo. Iſta poſitio ſatis teneri poteſt: ſed mihi magis placet prima, ſcilicet quòd Lapidoth, & Barac eſſent duo viri, & quòd eſſet Debbora vxor Lapidoth, quia iſtud magis videtur ſignari in litera Hebraica, & iſtud manifeſtè vult litera noſtra. Etiam, quia reſponſio ad ſecundam rationem non eſt multū conueniens: nam licèt Debbora abſtineret à viro propter ſpiritum propheticum, tamen non habitaret ab eo tam diſtans, quia ſaltem habitarent in eadem vrbe, nunc autem Debbora & Barac non ſolùm habitabāt in eadem tribu, ſed nec in eadem ſorte tribus, ſed Debbora habitabat in Bethel in monte Ephraim: Barac autem habitabat in Cedes vrbe in ſorte Nephtali, tanquam non pertinerent ad eandem tribum. Etiā verba, quę loquitur Debbora ad Barac, & modus ſe habendi ad ipſum non eſt, vt vxoris ad virum, vt colligitur diſcurrendo per literam, ſed tanquam duorum extraneorum. Hoc ergo veriſimilius eſt.

H I K

Reſpō. ad prim. rationem. — *Doc. reſp. ad quæſitum.* — *Ad primā rationem.* — *Ad ſecundam rationem.* — *Spiritus propheticus nō tāgit pphetas tēpore actus venerei.*

Quomodo Debbora iudicabat Iſrael, cùm non eſſet iudex? & cur mulieribus non permittitur eſſe iudices. Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur, ꝙ Debbora iudicabat Iſrael. Nam non accipitur iudicare, ideſt eſſe iudicem eo modo, quo accepimus in iſto libro, cùm iudex hic ſit nomē poteſtatis, & dux belli, & non diffinitoris cauſarum: ergo oportet, quòd Debbora iudicaret populum, ſcilicet diffiniendo in cauſis eorum, ſed hoc erat inconueniens, quia mulier non debet eſſe iudex: nam ſi in teſte non accipitur, niſi in defectum, & teſtimonium ſuum eſt debile, à fortiori debet repelli à iudicando. Item ſi Debbora fuiſſet iudex, turbaretur totus ordo iudicum, & ceſſaret: nam in Iſrael fuit ſemper ordo iudicum, ſed quod eſſet domus conſilij, quæ erat domus aggregationis ſeptuaginta iudicum maiorum, ad quos deuoluebantur omnes cauſæ per appellationem, & præſidebat in his ſummus ſacerdos: in ſingulis autem locis ponebātur alij iudices minores, qui iudicabant de cauſis illius loci, & cauſæ magnæ, in quibus illi dubitabant deferebātur iudicibus domus conſilij: etiam omnes cauſæ, in quibus extitiſſet appellatum. De quo declaratum eſt magis Num. 11. Deut. 17. cap. Si autem Debbora iudicaret, eſſet ſuperfluum, quod ageret cùm pro toto Iſrael eſſent iudices, vel ipſa turbaret ordinem iudiciorum, quia non deberent ire cauſę directè ad audientiā illorum, ad quos pertinebat, nec per appellationē etiā deuoluerentur legitimè. Reſpondendū, ꝙ Debbora

Prima ratio. — *Mulieris teſtimonium debile.* — *Secunda ratio.* — *Reſpō. ad quæſitum.*

erat

erat iudex, quia iudicabat populum: non eſt tamen in-
telligendum, quòd ipſa ordinariè, vel ex ſubdelega-
tione alicuius audiebat cauſas formales ciuiles, vel cri-
minales, ſed cùm eſſet prophetes ſciebat reſpondere
de occultis, ideo conueniebat ad eam totus populus,
ad quærendum de aliquibus dubijs, quæ emergebant,
ſicut tempore Samuelis confluebat ad eum totus Iſ-
rael ad inquirendum de dubijs: intantum quòd Saul
venit ad petendum reſponſum de aſinabus perditis, vt
patet 1. Reg. 9. Simile autem erat in Debbora, ſcilicet
quòd ipſa reſpondebat ad omnia quæſita populi, & in
hoc dicebatur iudicare totum populum: accidebat au
tem interdum, quòd pro aliqua cauſa deducta in iudi-
cium dubitaretur per omnes iudices, ſcilicet quòd ne-
ſcirent, quid iudicandum eſſet in ea, illa deuoluebatur
ad Debbora, non vt ad habentem iuriſdictionem, &
ad quam cauſa legitimè deuoluenda foret, ſed p mo-
dum dubij quærebatur ab ea de cauſa illa, & ipſa reſpō-
debat: litigantes autem hoc ſuſcipiebant gratis ſcien-
tes, quòd non erraret in reſpondendo. Nam ex parte
Dei reſpōdebat, & iſta erat cauſa quare totus populus
in deſerto deſiderabat agere cauſas ſuas coram Moyſe,
ſcilicet quia ipſe reſpondebat eis, vt ex parte Dei, vt pa
tet Exo. 18. ſcilicet: Venit populus ad me quærens Dei
ſententiam. Et ſecundum hoc Debbora non pertur-
babat iuriſdictionem iudicum cęterorū, quia ipſa non
audiebat de aliquibus cauſis foralibus ordinariè, ſed
Ad primā rationem in diuerſum. per accidens. Ad rationem primam in contrarium
dicendum dupliciter: primò concedendo quidquid
concluditur, ſcilicet quòd inconueniens ſit mulierem
eſſe iudicem, & quòd Debbora non erat iudex, ſed re-
Mulierem eſſe iudicem eſt incōueniēs. ſpondebat in dubijs ex parte Dei. Secundò poteſt re-
ſponderi, & melius, quòd regulariter eſt inconueniēs
mulierem eſſe iudicem, & cauſa eſt, quia iudiciū mu-
Mulierib' rara prudentia eſt. lieris eſt imperfectum propter duo, primò ex parte in-
completionis iudicandi: nam mulieribus rara pruden
tia eſt, & vix formāt opinionem vniuerſalem, ſicut be-
ſtiæ, vt ait Ariſtoteles Ethic. 7. & ob hoc quodam mo-
do dici poteſt de mulieribus, quòd non ſint inconti-
nentes quamquam mala agant, vt ait ibidem Phyloſo-
phus: ad iudicandum autem requiritur complemen-
tum actus intelligendi, & opiniones vniuerſales circa
Iuſtitia quid ſit. agibilia. Secundum propter quod non ſunt aptæ ad
iudicandum prouenit ex paſſionibus. Nam ſicut iu-
ſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas ad reddēdum
vnicuique quod ſuum eſt, vt ait iuriſconſultus, ita &
iudex debet eſſe conſtans ad reddendum vnicuique
quod ſuum eſt dictante iure. Mulieres autem non
ſunt conſtantes nimium, quoniam facile alterantur à
qualibet paſſione: ergo nō cōuenit eas iudices eſſe. Qđ
ius conſiderans illis iudicandi officiū interdixit. Nec ſo
lū iudicandi, ſed ēt iudicādi, quia varium, & inſtabile te
Vide de claris mulierib' vbi multę perfectiores fuerūt multis viris: nam teſte Salomone procul, & de vltimis finibus pretium eius. ſtimonium eſt, quod fœmina profert. Hæc aūt ſunt,
quæ communiter, & quaſi ex conditione naturæ mu-
lieribus accidunt, propter quòd iura eas ab his actibus
excluſerunt: ſi igitur interdum euidentiſſimè conſtet
in his duobus fœminam eſſe conſtantem, & ſufficien-
tem, & quia Deus ſuppleuit in illa, quod natura non
potuit, non erit inconueniens eam iudicem fore, ſic
enim fuit de Debbora: nam habebat ſpiritum prophe
ticum, per quem excellentius ſciebat dicere verum de
quolibet dubio, quàm quicunque vir, vt quia per cau-
ſam diuinam etiam conſtans eſſet, ſcilicet quòd non
Quando mulieres poſſunt eſſe iudices. moueretur paſſionibus ad hoc, vel illud, cū Deus mo-
ueret eam ad reſpondendum: ergo non erat inconue-
niens eam fore iudicem: imò melius erat eā, vel quam
cunque fœminam iudicare (dum tamen haberet ſpi-
ritum propheticum) quàm quòd qcunq; vir iudicaret
quantuncunque perfectus, & prudens, ſi non haberet
ſpiritum prophetiæ: ſed adhuc ipſa non erat iudex, ſed

A ſolū diffiniebat in dubijs eo modo, quo ſupra dictū eſt.
Ad ſecundam rationem dicendum, quòd non turba- Ad ſecundam rationem.
batur ordo iudicum propter Debboram, quia ſi ipſa
fuiſſet poſita vt iudex audiēs ordinariè cauſas forales,
vel ex delegatione, perturbaret aliqualiter iuriſdictio-
nem aliorum iudicum, ſcilicet, quia non tractarentur
cauſæ coram illis iudicibus, corā quibus ordinariè tra-
ctandæ erant: ipſa tamen non diffiniebat aliquam cau-
ſam huiuſmodi, ſed ſolùm, quia erat prophetes, reſpō
debat ad quęcunque dubia occulta, ad quę non poſſet
reſponderi modo humano, & in hoc dicebatur iudi-
care: & iſta vt communiter non pertinebāt ad cauſas,
quæ iudicialiter tractantur, ſed ad quaſcunque res, de
quarum ſtatu, vel euentu dubitatur, vtpotè, quòd quę-
B reretur ab illa, an talis, vel talis res euentura foret anno
illo, & ſi interdum contingeret cauſas forales dubias
fore, vt quia emergerent, vel inciderent caſus, de qui-
bus nullum ius videretur expreſſum, poterat recurri,
& recurrebatur ad Debboram, non per modum iudi-
cij foralis, ſed per modum dubij, quod poteſt diffiniri
per hominem iuriſperitum nullam habentem iuriſ-
dictionem. *Et ſedebat ſub palma.* Iſte erat locus, in Quo in loco Debbora ſedebat.
quo Debbora ſedebat expectans omnes Iſraelitas ve-
nientes ad interrogandum de dubijs, & habebat locū
determinatum iſtum, nè cogerentur Iſraelitæ diuaga-
ri quærendo eam hinc & inde. *Quæ nomine illius voca-
batur.* Ideſt illa palma vocabatur Debbora, ſicut ipſa
mulier prophetes. Iſtud non habetur in Hebręo, li-
C cèt poſſit colligi ex litera. *Inter Rama, & Bethel in monte
Ephraim.* Ideſt iſta Palma erat in monte Ephraim ex-
tra omnia loca, & vrbes: erat tamen inter vrbem Be-
thel, & Rama. Mons Ephraim vocabatur tota ipſa ſors
Ephraim, ſicut reperitur communiter, erat palma
iſta in ſorte Ephraim in extremitate ſortis: vnde loca
iſta, quæ ponuntur hic, inter quę erat palma non erant
de terra Ephraim, ſed de terra Beniamin, vt patet Ioſ.
18. vbi ponuntur Bethel, & Rama in ſorte Beniamin,
& nullus talis locus reperitur in ſorte Ephraim, quia
tamen iſta palma erat in extremitate ſortis Ephraim,
eratque magis coniuncta iſtis duobus locis ſortis Be-
niamin, quàm aliquibus locis terræ Ephraim, dicitur
fuiſſe iſta palma inter Rama, & Bethel. Sciendum au Notandū de Rama, & Ramatha.
D tem quòd Rama, de qua hic dicitur, & Ramatha, de
qua fuit pater Samuelis, vt patet 1. Reg. & 2. capit. non
ſunt idem locus, quia Rama eſt in ſorte Beniamin, &
Ramatha eſt in ſorte Ephraim. Hebræi autem, ſcili-
cet Rabbi Salomō, Rabbi Dauid Kimhi, dicunt, quòd Hebręorū expoſitio.
intelligūtur iſta aliter, ſcilicet quòd fuit ſub palma iter
Bethel, & Rama, ideſt quòd Debbora habuit poſſeſ-
ſiones in tribus locis, ſcilicet in Iericho habuit palmas,
quia illa vocatur ciuitas palmarū, & in Bethel habuit
Olíueta, in Rama habuit vineas, & iſta erant ad ſuſten-
tationem Debborę. Sed iſtud eſt nimis alienum, quia
litera nihil accedit ad hoc, ſed ſolùm deſignat locum,
in quo ſedebat Debbora, ſcilicet ſub palma inter Ra-
ma, & Bethel. Item non poterat habere Debbora
E poſſeſſionem in his omnibus locis. Quod patet, quia
inter Hebræos poſſeſſiones tribuum erant diſtinctæ,
& poſſeſſiones familiarum, & perſonarum deſcendē-
tium de iſtis familijs, vt patet Num. 36. cap. & non po-
terāt poſſeſſiones vendi, vel donari, vel permutari, aut
aliquomodo alienari, vt maneret diſtinctio in perſo-
nis per poſſeſſiones, vt patet eodem capitulo, & ſi fie-
ret venditio quantuncunque pura eſſet, redibat poſſeſ-
ſio ad hæredes ſuos ſaltem in Iobelęo Leuit. 25. capit.
ſed eadem perſona non poterat pertinere ex parte pa-
tris ad diuerſas familias, & vna familia ita habebat hæ-
reditatem, & originem in vno loco, quòd non in alio:
ergo non poterat eadem perſona habere hęreditatem
in multis locis. Sed obijcies, quia primo Reg. 25. dicit:
Erat

Erat homo quidam in Maon, & poſſeſſio eius in Carmelo. Reſpondendum, quòd iſte non habebat poſſeſſionem in diuerſis locis, ſed habitabat in vno, & habebat poſſeſſionem in alio. Vel aliter, & melius, quòd Carmelus erat mons apud vrbem Maon, & ille habendo poſſeſſionem in Carmelo habebat eam in territorio Maon, & conſequenter diceretur habere poſſeſſionem in Maon. *Aſcendebantque ad eam filij Iſrael in omne iudicium*. Ideſt ibant ad eam ad quærendum de omni dubio. In Hebræo habetur. *Aſcenderunt ad eam*. Sed debet intelligi pro aſcendebant: nam aſcenderunt ſignificat actum præteritum, & ſufficit, quòd ſit vnus ad hoc, quòd ſit iſtud verum: aſcendebant autem ſignificat conſuetudinem aſcẽdendi, & hoc neceſſariò ſignificat multos actus, quod conuenit literæ dicenti in omne iudicium, ideſt ad omne iudicium: & tamen non poterant vna vice aſcendere ad omne iudicium, ideo quamquam litera Hebraica per barbariem ſuam poſuerit aſcenderunt, quia ſenſus erat, quòd aſcendebant: litera noſtra tranſtulit aſcendebant.

Quomodo populus poterat aſcendere ad Debboram ad omnem iudicium. Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis, quomodo poterat populus aſcendere ad Debboram ad omne iudicium. Nam iſtud videtur difficile, & fere impoſſibile ex duobus: primò ex parte Debboræ: nam ipſa vnica exiſtẽs non poterat diffinire, vel ſaltem audire per ſucceſſionem cauſas omnium de Iſrael, cùm eſſet tantus populus: nam cauſæ, quę orirentur per totum Iſrael in vno menſe fortè non poſſent diffiniri ab vno homine iudicialiter, & ſecundum ſucceſſionem in decem annis. Quod apparet, quia Moyſes abundantius habebat ſpiritum propheticum, quàm Debbora, & erat aptior ad tolerandum labores, quia erat vir, & populus, qui tunc ſub eo erat, paucus erat in comparatione eius, qui fuit ſub Debbora. Nam ſide ſeptuaginta animabus, quę introierunt in Aegyptum de ſemore Iacob Gen. 46. in ducentis quindecim annis, quibus manſit Iſrael in Aegypto, vt declaratum eſt Exo. 13. creuit populus ad ſexcenta millia virorum pugnatorum Exo. 12. quanta multitudo creuiſſet de ſexcentis millibus in annis centum octoginta, qui fuerunt ab exitu de Aegypto vſq; ad Debboram, quo tempore iudicabat Moyſes. Hoc patet accipiendo quadraginta annos ab exitu de Aegypto vſque ad introitum in terram Chanaan, & accipiendo quadraginta annos ſub Othoniele, de quibus præcedẽ capitulo, qui incipiũt computari ab introitu in terram Chanaan, vt ibidem declaratum eſt, & accipiendo octuaginta annos Aod, & viginti annos, quib⁹ oppreſſit Iabin Iſraelitas antequam eſſet iſtud, qđ hic dicitur, qui ſimul ſunt centum octoginta anni. Ad quantam ergo multitudinem perueniſſent in tanto tempore, & tamen Moyſes non poterat diffinire omnes cauſas Iſraelitarum in exitu de Aegypto, vt dixit Iethro Exo. 18. ſcilicet: Stulto labore conſumeris tu, & populus, qui tecum eſt: ſupra vires tuas negociũ eſt, & ſolus non poteris illud tolerare: ergo à fortiori Debbora non poſſet nunc iudicare totum populum in omni iudicio. Secundò videbatur hoc difficillimũ ex parte populi: nam quòd totus populus veniret pro quacunque cauſa de extremitatibus terræ Chanaan ad Debboram, erat depauperare totum populum ſuperuacuis expenſis, & dare quandam occupationem infinitam, ita vt non poſſent vacare agriculturæ, & alijs laboribus. Reſpondendum eſt, quòd verè ſequebantur iſta inconuenientia, ſi Debbora fuiſſet iudex ad omnem iudicium ad iudicandum de omnibus cauſis foralibus tam ciuilibus, quàm criminalibus, tamen Debbora nõ iudicabat de aliquibus cauſis, ſed ſolùm, quia erat prophetes, & cognoſcebat occulta, ſciebat reſpondere ad dubia, de quibus inquirebatur, & quia in his reſpondebat toti populo, cùm nullus eſſet tunc ꝓpheta, niſi ipſa, dicebatur populus aſcendere ad ipſam ad omne iudicium, ideſt ad hoc, quòd iudicaret de qualibet re occulta, de qua dubitarent Iſraelitæ: hoc autẽ modo nõ ſequebãtur inconuenientia ſupra aſſignata, quia non inſurgebant multa dubia de his, ſicut quotidie emergunt mille lites. Etiam, quia ad iſta dubia inquirenda non veniebat populus ex neceſſitate, ſed ſpõte, ideo non vexabatur veniendo, & hoc modo ſufficiens erat Debbora reſpondere ad omnia dubia huiuſmodi. Ita fuit de Moyſe, quia poſtquam ipſe reliquit cauſas forales alijs iudicibus, & ipſe cœpit præeſſe populo in his, quæ ad dominum pertinebant, potuit faciliter tolerare laborem: Exod. 18. *Quæ miſit & vocauit Barac filium Abinoem*. Propter iſtam particulam introducta fuerunt omnia præcedentia ad indicandum quomodo Debbora erat prophetes, vt videatur quomodo propheticè locuta fuerit ad Barac. Eſt autem ſubintelligendum, quòd Deus locutus fuit Debborę in ſpiritu prophetico iubens, vt vocaret Barac. Non ponitur hic modum ſtirpis Barac, ſed intelligendum, quòd fuerit de ſtirpe Nephtali, cùm dicatur immediate, quòd erat de Cedes Nephtali. Regulariter autem habitabant viri Iſrael in locis ſuarum originum, qa ibi poterant habere poſſeſſiones, & non in alijs terris. *De Cedes Nephtali*. Ideſt de vrbe Cedes, quę erat in terra Nephtali. Erat enim Cedes quędam ciuitas in ſorte Nephtali in Galilæa, & fuit data ſacerdotibus, & leuitis in poſſeſſionem Ioſ. 21. c. & poſtea fuit aſſignata in vrbem fugitiuorum Ioſ. 20. cap. *Dixitq; ad eum*. Scilicet poſtquam venit ad illam ſub palma ſua: nam erat honorabilis Debbora in Iſrael, & omnes obediebant dictis eius, quia putabantur dicere ex parte Dei. *Præcepit tibi dominus Deus Iſrael*. Ideſt præcepit mihi, vt præciperem tibi. *Vade & duc exercitum in monte Thabor*. Iſte mons eſt in extremitate ſortis Iſachar, vt ait Ioſephus 5. antiquitatum, & eſt inter Iſachar & Nephtali: nam duabus leucis ferè diſtat a Nazareth contra orientem, vt patet in libro de ſitu Terræ Sanctæ. Areth autem in ſorte Neptali eſt, vt declaratum eſt Ioſue 19. & ibi patet in litera. In hoc monte Saluator noſter trãſfiguratus eſt coram quibuſdam diſcipulis ſuis, vt patet Matth. 17. Sciendum autem, quòd iſte Barac non erat aliquis princeps Iſraelitarum habens magnum exercitum, cui Deus mãdaret, quòd cùm exercitu ſuo iret ad pugnandum contra Siſaram, ſed erat vir priuatus, & paruę potentiæ: Iſraelitæ tamen iam ſciebant, quod Deus ſuſcitabat quem volebat in iudicem ſuper Iſrael, & illi dabat ſpiritum ſuum. Huic autem confeſtim Iſraelitæ obedientes erant tradentes quantum exercitum ipſe voluiſſet, & ob hoc poſtquam Debbora dixit ei, quòd acciperet decem millia virorum, illico accepit de tribubus, de quibus voluit.

Barac erat de ſtirpe Neptali.

Situs montis Thabor

Reſpõſ. ad quæſitum.

Quare Deus miſit Barac, quòd duceret exercitum in montem Thabor. Quæſt. IX.

QVAERET aliquis, quare Deus miſit Barac, ꝙ duceret exercitum in montem Thabor. Reſpondebit aliquis, quòd hoc factum fuerit ex prudentia bellica, ſcilicet vt Barac haberet locum tutiorem ad pugnandum: mons autem Thabor erat altiſſim⁹. Sed hoc non ſtat propter duo. Primò, quia Deus daturus erat iſtam victoriam ſupernaturaliter, ergo non quæreret prudentiam bellicam, & fortitudinem ex ſitu loci, quia diminueretur tunc laus victoriæ, & nõ attribueretur plenè Deo. Secundò non ſtat, quia quære

tere loci fortitudinem ad pugnandum eſt pro illo, qui vult ſe defendere, & non pro eo, qui vult inuadere, qa inuaſor debet perſequi inuaſum quocunque fugerit. Barac autem nolebat hic prouocare Siſaram ad bellū, ideo non debebat quærere loci firmitudinem. Sed dicendum eſt, quòd Deus nolebat, quòd Barac prouocaret Siſaram, cùm ipſe dixiſſet: Ego adducam ad te Siſaram in torrentem Ciſon. Erat autem Siſara in Aroſeth gentium, vt patet ſupra, & audito, quòd aliqs de Iſraelitis armabat exercitum, ipſe exiret ei obuiam, & quia ſi locus, in quo eſſet Barac cum exercitu, eſſet procul ab Aroſeth, vbi habitabat Siſara, fortè pigritaret illuc ire, vel iret ſerò: voluit Deus, quòd Barac iret ad locum propinquum Aroſeth gentium, & iſte erat mons Thabor: ideo iuſſit, quòd iret ad montem Thabor, nō quidem, quòd aſcenderet in illum, & tueretur ſe loci firmitate, ſed quòd eſſet prope illum, quia illuc veniret Siſara. Et patet hoc, quia dixit Deus, quòd adduceret Siſaram ad torrētem Ciſon: ergo pugna apud torrentem futura erat in plano, & non exiſtēte Barac in monte. *Tollenſque tecum decem millia pugnatorum.* Noluit Deus, quòd eſſent plures, vt aſcriberetur victoria illi: nam multitudo Siſarę erat quaſi innumerabilis, ſcilicet vltra trecenta millia, vt vult Ioſephus 5. antiquitatum. *De filijs Nephthali, & de filijs Zabulon.* Iſtæ duæ tribus erant ſimul apud montem Thabor.

Quare potius de tribu Nephthali, & Zabulon congregati ſunt bellatores, quàm de alijs. Quæſt. X.

QVAERET aliquis, quare potius de his duabus tribubus cōgregati ſunt bellatores, quā de alijs. Aliquis reſpondebit, quòd hoc erit, quia iſtæ duæ trib⁹ habebant viros magis promptos ad bellum. Sed non ſtat, quia tribus animoſior, & bellicoſior erat tribus Iuda, ſic ſignificatur Gen. 49. cùm dicitur: Iuda te laudabunt fratres tui, manus tuæ in in ceruicibus inimicorū tuorum, ad prædam aſcendiſti fili mi, requieſcens accubuiſti, vt leo, & quaſi leena, quis ſuſcitabit eum? idē patet Deut. 33. in benedictione Moyſi: nam dixit Moyſes de illo: audi domine vocem Iudæ, & ad populum ſuum introduc eum: manus eius pugnabunt pro eo. i. ipſemet Iudas pugnabit pro ſe, in quo innuitur fortitudo, ſcilicet quia ipſe ſufficiens erat pugnare pro ſeipſo, tribus etiam Gad erat fortiſſima ad bellum, ſic colligitur in benedictione Iacob Gen. 49. ſcilicet Gad accinctus præliabitur ante eum, & ipſe accingetur retrorſū: & in benedictione Moyſi, Deuter. 33. commendatur fortitudo Gad bellica, cùm dicitur: Benedictus in latitudine Gad, quaſi leo requieuit: cępit brachium, vt verticem, ideſt vno ictu amputauit brachium, & verticē: Zabulon autem, & Nephtali, qui iubentur hic ire ad bellum, non enarratur aliqua fortitudo, vel aptitudo

Doc. reſp. ad quæſitum.

ad bellum. Reſpondendum, quòd fortè hoc factum eſt, quia Deus volebat iſtud bellum cito fieri, ſcilicet quòd gentes ituræ ad bellum cito armarentur, nè Siſara præoccuparet venire in terram Iſrael, & inueniret eos nondum paratos, & quia Zabulon, & Nephthali erant apud montem Thabor, vbi debebat fieri bellū, propinquiores, quàm aliæ tribus, iuſſit potius, ꝙ irent de his tribubus, quàm de alijs: non tamen per hoc innuebatur, quòd ſolùm deberet Barac accipere iſtos ad bellum, quia etiam ſi plures ſponte venirent ſuſciperentur.

Hebræorū opinio.

Quod patet ſequenti capitulo, cùm dicitur: qui ſponte obtuliſtis animas veſtras de Iſrael benedicite domino. Etiam, quia non ſolùm Zabulon, & Nephthali iuerunt ad bellum, ſed etiam Iſachar, vt patet ſequenti capitulo, ſcilicet duces Iſachar fuerunt cum Debbora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti. Item, quia increpantur illi, qui propinqui erant ad locum belli de

A terra Iſrael, & non venerunt ad illud. *Ego autem adducam ad te.* Scilicet quaſi per violentiam, ſcilicet, quia ego mouebo eum, veniet. Dicunt Hebræi, ꝙ aſtrologi Siſarę dixerant ei, quòd non aſcenderet hac vice ad pugnandum contra Iſrael, quia non eſſet ei proſperum, & ipſe nolebat aſcendere: Deus tamen mouit eum ad veniendum, vt traderetur in manus Iſraelitarum. *In locum torrentis Ciſon Siſaram.* Apud iſtum torrentem fuit pugna, & plurimi de mortuis ex parte Siſaræ corruerunt in torrentem, vt patet ſequenti capitulo, ſcilicet: Torrens Ciſon contraxit cadauera eorū, torrens cadum in torrens Ciſon. *Principem exercitus Iabin.* Scilicet, quia Iabin non iuit ad bellum, ſed ſuus princeps exercitus Siſara, quia iſta eſt conſuetudo ma- B gnorum regum non exire ad bella. *Et currus eius ac omnem multitudinem.* Ideſt currus Iabin, & omnē multitudinem exercitus Iabin, quam congregauerat, ſcilicet Siſara ad pugnandum contra Iſrael. *Et tradam eos in manu.* Ideſt dabo in poteſtate tua, vt poſſis facere de illis quod volueris. *Dixitque ad eam Barac: ſi venis mecum, vadam.* Debbora mittebat Barac ad bellum, & non dicebat, quòd itura foret cum ipſo, ideo ipſe dixit, quòd ſi illa iret cum eo veniret ad bellum. *Si nolueris venire non pergam.* Ideſt ſi tu nolueris venire ad bellum, etiam ego non veniam.

An Barac peccaret, ſi noluiſſet ire ad bellum, non eunte illuc Debbora. Quæſt. XI.

C

QVAERETVR an Barac peccaret, ſi noluiſſet ire ad bellum, non eunte illud Debbora. Reſpondendum, quòd conſtito, quòd Deus iuberet Barac ire in bellum, ſiue Debbora iret illuc, ſiue non tenebatur illuc ire, etiam ſi ſciret ſe moriturum in bello: ideo ſi Debbora non iuiſſet, & ob hoc ceſſaſſet Barac ire peccaſſet: iuerunt tamen poſtea ambo, vt patet in litera. Sed dicetur an peccauerit Barac dicendo iſtud, ſcilicet ſi venis mecum, vadam, & ſi nolueris venire, non pergam. Reſpondendum, quòd ſi hoc dixiſſet, quia formidabat aliter ire, vel quia intendebat ſic facere, vt dicebat, peccabat: non intendebat tamen ſic facere Barac: ſed etiam ſi illuc nō iuiſſet Debbora, D ipſa iuiſſet, nec petiuit Barac Debboram ad eundum ſecum quaſi ſine illa ire timeret: confidebat enim, ꝙ Deus daret ei victoriam etiam illa abutente, cùm hoc promiſiſſet, ſed petiuit eam ad conſulendum dominū in bellū per eam, ſi oporteret de dubijs emergentibus, nè aliquid ageret iuſtius cùm ipſe non eſſet propheta, & in hoc petiuit iniuſtum, iuit aūt Debbora ad hoc cū ipſo: vnde, & ipſa inſtruxit eum in omnibus, quę facturus erat. Sic patet infra. Cùm eſſet Barac in monte Thabor, dixit ad eum Debbora: ſurge, hæc enim eſt dies, in qua tradidit dñs Siſaram in manus tuas, en ipſe eſt ductor tuus, & tunc ſurrexit Barac, & ante hoc non pugnabat. Etiam non fecit hoc Barac ex paruitate fidei, ꝙ crederet ſe liberandum in bello præſente Deb- E bora, & non abſente illa, quia tunc fuiſſet Barac modicæ fidei. Sed falſum eſt, quia Apoſtolus in Catalogo Sanctorum, quos de fide laudat, dicens: ſancti per fidē vicerunt regna: ponit Barac inter cœteros, cùm ait: Deficiet me enim tempus enarrantem de Gedeon, Barac, & Samſon, Iephte, & Samuel, & alijs prophetis, vt patet ad Hebræos 11. cap. ergo iſte fidem plenā habuit, & conſequenter non peccauit petendo, ꝙ iret cū eo Debbora. Et cùm dixit, ſi venis mecum vadam. Reſpondendum, ꝙ non intendebat ſic facere Barac, quia etiam non eunte illa iuiſſet, ſed poſuit hęc, vt moueret Debboram ad eundum cum ipſo, quia hoc multum deſiderabat ex cauſa ſuprapoſita. *Quæ dixit ad eū: ibo quidem tecum.* Scilicet cōſenſit faciliter, quia Barac

petebat

petebat iuſta. *Sed in hac vice tibi victoria non reputabitur.* Ideſt, quia vis, quòd ego vadam tecum, non reputabitur victoria tibi, ſed fœminæ. In Hebræo habetur. *Tamen non erit pulchritudo tua ſuper iter, quo vadis.* Ideſt, quia vis, quòd eam tecum non habebis pulchritudinem, vel honorem ſuper iter quo vadis, ideſt in actu quem facis hac vice, ſcilicet, quia non reputabitur ibi, ſed fœminæ, & ad idem redit. *Quia in manu mulieris tradetur Siſara.* Iſta eſt cauſa, ſcilicet, quòd non tradetur Siſara in manus tuas, ſed in manus mulieris, & ipſa laudabitur, & non tu. In Hebræo habetur. *In manus mulieris vendetur Siſara.* Scilicet dabitur ei tanquam venditus, ita quòd poſſit de illo facere quod voluerit.

Quæ mulier ſit iſta in cuius manus traditus eſt Siſara. Quæſt. XII.

QVAERETVR quę mulier iſta ſit, in cuius manus traditus eſt Siſara. Reſpondetur communiter, quòd fuit Iahel, quæ occidit ipſum, vt patet infra in litera: multi tamen tenent, quod dicitur hoc de Debbora, & ſic vult Rabbi Dauid Kimhi. Et hoc patet, quia dato, quòd nõ iret Debbora cum Barac, erat tradendus Siſara in manus Barac, vt patet ſupra, q̃a ſic dixerat ſupra Debbora, & Siſara fugiturus erat ad domum Iahel, & occidendus ab ipſa, & tamẽ ſi non iuiſſet illuc Debbora, ipſa non dicebat, quòd victoria non eſſet aſcribenda Barac, ſed quia petiuit, quòd illuc iret dixit hoc: ideo videtur, ꝙ non de Iahel, ſed de ſe intelligebat, & eſt ſenſus valde rationabilis, ſcilicet quia ſi Barac iret ſine Debbora, ipſe eſſet dux belli, & omnia quæ fierent imputarentur ei, eùm autẽ iuit nunc illuc Debbora, & ipſa erat ꝓphetes, ęſtimabatur magis ipſa, quàm Barac. Vnde iam non putabatur Barac, vt dux, ſed potius miniſtrans ad imperiũ Debboræ, ideo dato quod Barac occideret Siſaram, nõ imputaretur ei, ſed Debboræ, & eſt ſenſus: in manus mulieris tradetur Siſara, ideſt iam non reputabitur traditus in manus tuas, ſed in manus mulieris, ideſt in manus meas. Nec obſtat, quòd Iahel occiderit Siſaram: nam ſicut ſi Barac perſequeretur Siſaram, & cõtingeret ab aliquo de ſuis capi, & occidi, non imputaretur illi viro, ſed Barac, qui erat dux: ita cum Siſara fuerit compulſus fugere à Barac, & perierit exercitus ſuus, quamquam contingeret eum occidi ab aliqua fœmina, non attribueretur illi fœminæ, ſed Barac, quia ipſe eum ad talem neceſſitatem compulit. Si autem velis accipere in manus mulieris tradetur, ideſt occidetur Siſara, intelligetur de Iahel, ſicut communiter intelligitur. Non eſt ergo magna differentia quid velimus dicere. Sed obijcietur, quia ſupra dictum eſt ad Barac, & tradam eum in manus tuas. Reſpondendum, quòd eſt duplex traditio, ſcilicet vna ad perſequendum, & alia ad occidendum: fuit traditus in manꝰ Barac, quia de ipſo triumphauit, & perſecutus eſt eum, totumque exercitum eius deleuit, fuit traditus in manus Iahel ad occidendum. *Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedes.* Erat Debbora in monte Ephraim ſub palma, & inter Rama & Bethel, & recedens inde iuit cum Barac, vt venirent in bellum, ſed venerunt prius in Cedes, quę erat ciuitas Nephtalì, de qua erat oriundus Barac, vt ibi cõgregarent exercitum de Zabulon, & Nephthali: nam iſta ciuitas erat propinqua mõti Thabor, ad quem cũ exercitu venire debebat Barac. *Qui accitis.* Hic ponitur ſecundum huius partis, ſcilicet populi cõgregatio. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur congregatio facta ex parte Barac. Secundò congregatio ex parte Siſare ibid. *Nunciatumque eſt.* Circa primum dicitur. *Qui accitis Zabulon, & Nephthalì.* Ideſt vocatis illis ad bellum: vocauit autem iſtas duas tribus, quia de eis

F iuſſerat dominus, quòd ſumeret pugnatores, vt patet ſupra, & non vocauit totum Zabulon, & Nephthalì, ſed ſolùm decem millia virorũ de ambobus tribubus, ſicut dominus dixerat. *Aſcendit.* Scilicet vadens in montem Thabor, vt ſpectaret ibi aduentum Siſarę, de quo Deus dixerat, quòd adduceret eum ad torrentem Ciſon, vt patet ſupra. *Cum decem millia pugnatorum.* Iſtos iuſſerat Deus accipere, & iſtos accepit: alij tamen præter hos ſponte venerunt, ſicut de Iſachar, vt patet ſequenti capitulo, ſcilicet de Iſachar duces fuere cum Debbora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti. *Habens Debbora in commitatu ſuo.* Scilicet, quia ipſa iuit cum Barac vſque ad locum belli, ſcilicet vſque ad montem Thabor & torrentẽ Ciſon: poſtea autem in perſecutione Siſaræ, & fuga non fuit cum Barac, ſed manſit in loco

G caſtrorum, qnia actus pugnandi non pertinebat ad ipſã. Etiam, quia ipſa ſolùm erat opportuna in bello ad denunciandum tempus, quo incipiendum eſſet bellum. Et hoc dixerat antequam recederet Barac de Thabor. *Haber autem Cinæus.* Hic ponitur de Haber Cinæo, quia agit ad hiſtoriam, ſcilicet, quia vxor eius Iahel occidit Siſaram. Iſte Haber Cinæus erat vnus de Cinæis deſcendentibus de ſtirpe Iethro ſoceri Moyſi. *Receſſerat quondam à cæteris Cinæis fratribus ſuis.* Cinæi dicuntur de Cin: nam Iethro ſocer Moyſi multa nomina habebat, ſcilicet Raguel, Iethro, Ieter, Obab, Cin. De primò patet Num. 10. de ſecundò patet Exod. 3. & 18. de tertiò patet Exo. 4. de quartò patet Nu. 10. de quintò

H patet Num. 24. ſcilicet, ſi electus fueris de ſtirpe Cin, ideſt Iethro: Filij huius venerũt cum Iſraelitis per deſertum ſemper deſerta terra natali, vt ait Ioſephus 5. antiquitatum: poſtea in terra Cnanaan acceperunt illico habitandi locum in vrbe palmarum, ſcilicet in Iericho, vt patet ſupra primo: manſerunt autem ibi aliquanto tempore, & poſtea receſſerunt cum filijs Iuda in deſertum partis ſuæ ad partem meridianam, vt patet eodem capitulo: ab illis autem Cinæis congregatis in vnum receſſit ob aliquam cauſam Haber, & habitauit in terra Galilęæ. *Filij Obab.* Iethro etiam vocabatur Obab, vt patet Num. 10. *Cognati Moyſi.* Ideſt ſoceri: nam non habebat cognationem aliquam ad Moyſen, ſed affinitatem, ſcilicet, quia Moſes acceperat filiã eius

I in vxorem, ſed vocatur largè cognatus pro affine. *Et extenderat tabernacula ſua.* Scilicet in terra Galilęæ in ſorte Nephthalì. Iſte Haber habebat tabernacula, ſicut paſtores conſueuerunt habere, & ſicut habet quædam gens Afrorum, quæ non habet certum, & fixum locum ad manendũ, ſed mouetur huc, & inde: ideo non faciunt domos, ſed habent tabernacula portatilia, quæ alio nomine vocantur mapalia, & vocantur iſtę gentes vulgariter Alarabes, & ſunt agareni, ita antiquitus, quia ſubſtantia hominum maximè conſiſtebat in pecoribus, & terra latiſſima erat nondum plene habitata, ad hoc, quòd ſemper poſſent eligere loca melioris habitationis, non faciebant domos manentes, ſed habebant tabernacula portatilia, & ſic erat de Haber.

K Intelligendum autem, quòd Haber Cinæus erat vir diues habens magnam ſubſtantiam, & familiam. Quod patet, quia habebat multa tabernacula, quæ extendit per vallem. Item, quia dicitur infra, quòd pax erat inter domum Haber Cinæi, & Iabin regem Aſor; ſi tamen fuiſſet Haber aliquis homo parui ſtatus, non feciſſet mentionem vllam de eo maximus rex terrę, ſcilicet Iabin ad hoc, quòd componeret cum eo pacem, ſed erant fœdera inter eos: Haber Cinæus ergo erat vir magnus, & famoſus. *Vſque ad vallem, quę vocatur Sennim.* Scilicet extendit tabernacula in parte quadam terræ Galilęę, & illa pars perueniebat vſq; ad vallem quãdã, quę vocatur Sennim, quę erat vallis magna, & famoſa in terra Nephthalì. *Et erat iuxta Cedes.* Scilicet habitatio

De Haber Cineo.

Haber

Haber Cinæi,& vallis illa Senim erat iuxta vrbem Cedes,de qua erat Barac, vt patet ſupra in litera. Ex hoc patet,ꝙ q̄n fugit Siſara non fugit directè in terram ſuā, ſed magis rediȷt in terram Iſrael. Nam Barac perſecutus eſt exercitum Siſarę vſque ad Haroſeth gētium, in qua morabatur Siſara,vt patet ſupra:ipſe autem Siſara fugit in domū Haber,qui erat iuxta Cedes,de qua erat oriundus Barac dux belli. *Nunciatumque eſt Siſaræ.* Hic ponitur congregatio populi ex parte Siſaræ: nam non potuit cōgregare ita cito,nec ita ſecretè Barac decem millia virorū,quin præcognoſceret illud Siſara, & ipſe quoq; armauit multitudinē ſuam. *Quod aſcendiſſet Barac filius Abinoem in montem Thabor.* Scilicet cum decē millibus armatorum,& intelligitur, ꝙ aſcendiſſet.i.aſcendere diſpoſuiſſet.Nam fama erat q̄n cōgregabat exercitum, ꝙ aſcendere vellet in montem Thabor ad expectandum Siſaram, & quamquam nondum factum eſſet,nunciatum eſt tāquam iam factum,vel fortè iam aſcenderat,& tunc nunciatum eſt Siſaræ. *Et congregauit nongentos falcatos currus.* Hic ponitur apparatus belli Siſaræ, & nominantur currus eius, quia in his conſiſtebat maior virtus belli.

[Margin: Populi cō gregatio ex parte Siſaræ.]

An ſolum nongentos currus tulit in bellum Siſara, vel tria millia, vt vult Ioſephus. Quæſt. XIII.

QVAERET aliquis,an ſolùm nongentos currus tulerit in bellum Siſara. Et videtur,quòd non, quia hic nominantur iſti nongenti tanquā non tulerit plures. Item Iabin rex non habebat plures, ergo Siſara princeps militię eius non poterat habere plures. Patet hoc ſupra in litera cùm deſcriberetur potentia Iabin, & dictum eſt: nongentos quippe currus falcatos habebat. In contrarium videtur, ꝙ plures habuerit in bello:nam Ioſephus 5. Antiquitatum dicit: Iabin rex de ciuitate Aſor poſita ſuper paludem Samachonitidem habebat armatorum trecenta millia,& equitum decē millia, curruum tria millia poſſidebat, & ſequitur ibi quomodo cum toto iſto apparatu pugnauerit contra Barac:ergo ſaltem tria millia curruum habebat. Reſpondere poſſet aliquis, ꝙ non eſt curandum de Ioſepho cùm ex ſacra ſcriptura cōſtet contrariū. Sed iſtud non eſt conuenienter dictum: nam cùm Ioſephus ſit maximus auctor in hiſtorijs antiquis, & ſit certiſſim⁹, noueritq; plenè hiſtoriam Bibliæ, nō addidiſſet aliq̄d, niſi quod non credidiſſet repugnare ſcripturæ. Cùm igitur concordari poteſt ſcripturę,potius interpretandum eſt pro ea,quàm è cōtra,quia res potius debet interpretari,ꝙ valeat,quàm ꝙ pereat. Dicendum igit̄,ꝙ Siſara habuit in bello totam iſtam multitudinē armatorum,& equitum,quę nominata eſt,& in hoc nō dubitatur,q̄a non repugnare videtur literæ. De curribus etiam dicendum, ꝙ fuerint tria millia curruum, ſicut dicendum putauit Ioſephus. Et quando dicitur hic, quòd erant nongenti currus, reſponderi poſſet, ꝙ iſti nongenti currus erant ipſius regis: alij aūt.ſ. duo millia,& centum erant aliorum ſibi ſubiectorū, ideo non computantur inter currus regis. Vel aliter dicendum, quòd habebat Iabin tria millia curruum, & nongenti erant electi: duo millia autem, & centum erant qualeſcunque, ideo nominati ſunt in ſcriptura ſolùm nōgenti. Sic patet de curribus Pharaonis: Exo. 14. nam dicitur: Tulit ſexcentos currus electos,& quidquid in Aegypto curruū fuit. Iſtum ſequitur hiſt. ſcho. dicens: Congregauit Siſara exercitum ad torrētem Ciſon trecenta millia armatorum,& decem millia equitum,& nongentos currus falcatos, & alios currus duo millia, & centum.ſ.de alijs,qui non erant ita electi,ſicut nongenti. Si autē velis intelligere alios.i.non falcatos,non eſt conueniens ſenſus, q̄a currus non falcati non erant

[Margin: Doct. reſp. ad q̄ſitum.]

in exercitatione bellica. *Omnemque exercitum de Haroſeth gentium.* Ideſt etiam congregauit omnem exercitum, quem habebat in Haroſeth gentium,& in territorio illius. Erat.n.Siſara princeps militię;ideo habebat exercitum ad manum ſuā,& poterat faciliter congregare quandocunq; vellet. Erat autē iſta multitudo exercitus trecētorum millium armatorum, & decem millium equitum. *Ad torrentem Ciſon.* Ad locum iſtum congregauit, quia Barac erat apud montem Thabor: Torrens autem Ciſon erat circa montem Thabor.

A

Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc
eſt enim dies, in qua tradidit dominus Siſa-
B ram in manus tuas: en ipſe ductor eſt tuus.
Deſcendit itaque Barac de monte Thabor,
& decem millia pugnatorum cum eo. Per-
terruitque dominus Siſaram,& omnes cur-
rus eius, vniuerſamq; multitudinem in ore
gladij ad conſpectum Barac: intantum, vt
Siſara de curru deſiliens, pedibus fugeret,
& Barac perſequeretur fugientes currus,
& exercitum vſque ad Aroſeth gentium,
& omnis hoſtium multitudo vſque ad in-
C ternetionem caderet. Siſara autem fugiens
peruenit ad tentorium Iahel vxoris Haber
Cinæi. Erat autem pax inter Iabin regem
Azor, & domum Haber Cinæi. Egreſſa
igitur Iahel in occurſum Siſaræ, dixit ad
eum: Intra ad me d\u0304ne mi, intra ne timeas.
Qui ingreſſus tabernaculum eius, & oper-
tus ab ea pallio,dixit ad eam: Da mihi ob-
ſecro paululum aquæ,quia ſitio valde. Quę
aperuit vtrem lactis, & dedit ei bibere, &
D operuit illum. Dixitque Siſara ad eam:
Sta ante oſtium tabernaculi, & cùm ve-
nerit aliquis interrogans te, & dicens: nun-
quid hic eſt aliquis? reſpondebis: Nullus
eſt. Tulit itaque Iahel vxor Haber clauum
tabernaculi, aſſumens pariter & malleum:
& ingreſſa abſconditè, & cum ſilentio,
poſuit ſupra tempus capitis eius clauum,
percuſſumq; malleo defixit in cerebrum vſ-
que ad terram. Qui ſoporem morti conſo-
E cians defecit, & mortuus eſt. Et ecce Barac
ſequens Siſaram veniebat: egreſſaque Iahel
in occurſum eius,dixit ei: Veni, & oſtendā
tibi virum, quem quæris. Qui cum intraſ-
ſet ad eam, vidit Siſaram iacentem mortuū,
& clauum infixum in tempore eius. Humi- [25. q. 5. §. fin. in fin.]
liauit ergo Deus in die illo Iabin regem Cha
naan coram filijs Iſrael: qui creſcebant quo-
tidie, & forti manu opprimebant Iabin re-
gem Chanaan,donec delerent eum.

Hoſtium debellatio.

Dixitque Debbora. Hic ponitur tertium huius cap. ſ. hoſtium debellatio. *Dixitque Debbora ad Barac*. Erat.n. ipſa cum Barac in monte Thabor quãdo venit Siſara, & hortata eſt Barac ad pugnandum. *Surge*. Ideſt çeleriter fac,& non timeas inchoare bellum propter multitudinem hoſtium. *Hæc eſt enim dies,in qua tradidit dominus Siſaram in manus tuas*. Nondum .n. tradiderat Deus Siſaram in manus Barac, cùm non eſſet adhuc inchoatum bellum,ſed traditurus erat eum: dicitur tñ,ꝙ iam tradidiſſet propter certitudinem, nam Deus id quod facere diſponit,ita certiſſimè eueniet,ꝙ dato, ꝙ nõdũ factum ſit,habere debemus illud ita certum, ac ſi iam factum fuiſſet. Vel dicitur. *In qua tradidit*. Ideſt tradere diſpoſuit. Sed obijcietur, quòd non tradidit Deus in manus Barac Siſarã, ſed in manus Iahel. Responden-

G dum,quòd in manus vtriuſque traditus eſt, ſed in manus Barac ad triumphandum de eo,& delẽdum exercitum eius: in manus autem Iahel ad occidendum ipſum. *En ipſe eſt ductor tuus*. Ideſt ipſe diriget te, vt ꝓſpere agas contra Siſaram. Ad hoc aũt erat neceſſaria Debbora in bello.ſ.vt diceret quando eſſet tẽpus bellandi.

An ſuperſtitioſus fuerit Barac expectando tempus ad bellandum. Quæſt. XIIII.

QVAERET aliquis, an ſuperſtitioſus fuerit Barac expectando tempus ad bellandum.ſ.quouſq; ſibi diceret Debbora. Aliquis dicet,quòd ſic,quia obſeruare dies,vel tempora ad pugnandum, vel ad faciẽ-

Ratio in contrariũ.

H dum ſimilia,eſt ſuperſtitio, cùm hoc ſit aſcribere virtutem corporibus cœleſtibus ad faciendum hæc, ſed Barac expectauit quouſque Debbora dixit ei: Surge, hæc enim eſt dies: ergo ſuperſtitioſus fuit. In contrarium videtur,quòd obſeruare ſuperſtitiones erat Deo valde odibile,ſicut habetur Leuit.19. & Deutero. 18. Barac tamen laudatur, vt vir ſanctus, & ponitur ab Apoſtolo in Catalogo Sanctorum ad Hebræos 11.ergo non obſeruauit ſuperſtitionem. Item ſi hoc obſeruaſſet, Deus non dediſſet ei victoriam,ſed potius feciſſet eum ſuccumbere, vt videretur, quòd nihil proderant ſuperſtitiones ſuę: dedit tamẽ Deus magnificam victoriam: ergo non ſeruauit ſuperſtitionẽ. Reſpon-

Reſpõſ.ad quæſitum.

I dendum, quod Barac non fuit hic in aliquo ſuperſtitioſus. Et cùm dicitur,quòd obſeruauit tempus. Dicendum, quòd ſi ſeruaſſet tempus, ſcilicet quòd eſſet dies Martis, & non Mercurij, vel talis, & non talis, vel quòd eſſet tunc tale ſignum aſcendens, vel tale, aut quòd eſſet tunc hora talis planetę,vel eſſet cõiunctio, aut aſpectus aliquis talium,vel talium planetarum, eſſet ſuperſtitioſus, quia erat obſeruare aliqd inutiliter, ſcilicet, quia ex hoc aſcriberemus virtutem temporibus, vel corporibus cœleſtibus ad dandum victoriam huic,vel illi. Quod falſum eſt,cùm iſta ſolùm proueniant à Deo, & ipſe vetuit reſpici ad iſtas ſuperſtitiones,vt patet Ierem.10.ſcilicet: Iuxta vias gentium nolite diſcere,& à ſignis cęli nolite metuere, quæ timent gentes,quia leges populorum vanæ ſunt, ideſt obſer-

Obſeruare tẽpora, & curſus corporum cœleſtium eſt ſuperſtitio.

K uare hoc eſt vanum, & iſtud eſt ſuperſtitio, ſcilicet cũ obſeruatur id quod nullius vtilitatis eſt: tamen ſi ſeruetur ſolùm tẽpus,quia Deus iubet aliquid fieri nunc, & non poſtea,vel ſic,& ſic non eſt ſuperſtitioſum,ſed ad obediẽtiam pertinet,& ſic Debbora dixit ad Barac: Surge, hæc eſt enim dies, in qua tradidit dominus Siſaram in manus tuas. Nominauit enim diuinam voluntatem ad obſeruandum illud tempus,& non aliud tempus, ideo non erat ſuperſtitio. Sic enim fuit de Dauid,quia Deus iuſſit ei, quòd non inciperet pugnare cõtra Phyliſthinos quouſque audiret ſonitum gradientis in cacumine pirorum,vt patet 2.Reg.5. Cauſa huius fuit, quia fortè Deus diſpoſuerat hoc tempore

F facere miraculum pro Barac, & non alio. Nam hic fuit pugnatum de cęlo contra Siſaram,vt patet ſequẽti capitulo,ſcilicet: De cœlo dimicatũ eſt contra eos: ſtellæ manentes in ordine ſuo contra Siſaram pugnauerunt. Voluit verò Deus iſtam pugnam de cęlo eſſe certo tempore, ideo vt concurreret cum illa Barac iuſſum eſt ei, quòd aggrederetur certo tempore. Hoc exprimitur in mandato facto Dauid 2.Reg.5.ſcilicet: cùm audieris ſonitum gradientis in cacumine pirorũ, tunc inibis prælium,quia tunc egredietur dominus ante faciem tuam, vt percutiat caſtra Phyliſthijm. Ad rationem in contrarium dicẽdum quòd obſeruare dies, & tempora ad pugnandum, vel agendum ſimilia ex ſuperſtitione eſt Deo odibile,cùm tamen obſeruatur

Ad rationem in diuerſum.

G tempus mandato Dei,non eſt ſuperſtitioſum,ſed meritorium. *Deſcendit itaque Barac de monte Thabor*. Non erat Barac ſuper montem, ſed apud illum: dicitur tamen deſcendiſſe,quia iuit ad torrentem Ciſon,ad quẽ venerat Siſara, & erat ibi locus humilior. *Et decem millia pugnatorum cum eo*. Scilicet decem millia virorũ, quos acceperat de Zabulon, & Nephthalì: aliqui autem alij venerunt de alijs tribubus, vt de Iſachar, quia tamen erant pauci,non facit hic de eis ſcriptura mentionem. Vel fortè, quia non venerunt ad principium belli,ſed poſtea in fuga Siſarę. *Perterruit dominus Siſaram*. Scilicet vt non auderet pugnare,ſed fugere.

Quomodo Deus perterruit Siſaram in bello. Quæſt. XV.

H QVAERET aliquis, quomodo Deus perterruit Siſaram. Reſpondendum, ꝙ fuit iſte terror mittendo aliqua ſigna de cęlo,quæ incuterent formidinẽ magnam Siſarę,ſicut ſi tonaret Deus de Cęlo ſuper Siſaram,vel conecuteretur terra. Sic factum eſt tempore Samuelis, vt patet 1. Reg.7.1. Intonuit dñs de cęlo fragore magno ſuper Phyliſthim in die illa, & exterruit illos,& cęſi ſunt à filijs Iſrael: vel fortè miſit ſonitũ magnũ de cęlo tanquam aduenientis magnę multitudinis exercitus, & terrore eius fugerunt Chananæi: ſic fuit de Siris pugnantibus contra Iſrael, vt patet 4.Reg.6.ſ. ſiquidẽ ſonitũ fecit Deus audiri in caſtris Sirię curruũ, & equorũ exercituſq; plurimi. Dixerũtq; ad inuicem

Primus modus dicẽdi.

I Syri: ecce mercede conduxit aduerſum nos rex Iſrael reges Hethęorũ,& Aegyptiorũ, & venerunt ſup nos. Surrexerunt ergo,& fugerunt in tenebris relinquẽtes tentoria ſua,equos,& aſinos, & mulos in caſtris, fugeruntq; animas tantũ ſuas ſaluare cupientes. Vel fortè Deus oſtendit multitudinẽ angelorũ armatorũ exeuntium ad pugnandũ contra Siſarã, quos ipſe putabat viros armatos,& extimuit. Sic fuit qñ Deus oſtẽdit mõtem plenũ equorũ,& curruũ igneorũ in adiutoriũ Eliſei contra Syros, vt patet 4. Reg. 6. Vel poterat Deus mittere lapides de cęlo,qui occiderent,& turbarent exercitum Siſarę,ſicut fuit contra quinq; reges, contra quos pugnauit Ioſue. Nã miſit dominus lapides grandinis de cęlo in deſcẽſu Bethoron vſq; Azecha,& plu-

Secundus dicẽdi modus.

Tertius dicendi modus.

K ribus lapides intulerunt mortem, quàm gladio perijſſent, vt patet Ioſue decimo. Multis alijs modis ſimilib. hoc fieri poterat: neceſſe erat tamen, quòd eſſet aliqđ ſignum de Cœlo,quo terrerentur, quia ſequenti capitulo,dicitur: De Cœlo contra eos dimicatũ eſt: ſtellæ manentes in ordine ſuo contra Siſaram pugnauerunt. Ioſephus autem dicit 5. antiquitatum, quod congreſſis Iſraelitis cum Siſara, Hymber eis magnus influxit, & quia nimia ſimul grando, & pluuia in faciem Chananæorum verſa eſt, & ventus eorum aſpectibus imminebat,arcus eorum,& fundibulę inutiles fiebant,& armati propter frigora nec gladijs non valebant: Iſraelitis verò tempeſtas immiſſa poſt tergum minus nocebat,& circundantes hoſtes medios multos eorum oc

Ioſephi ſententia.

cide-

ciderunt. Ita tenet Hiſtoria Scholaſtica. Veriſimile eſt autem, quòd Siſara, & exercitus ſuus videntes hoc fugerent, ſcientes quòd Deus pugnaret contra eos: ſicut dixerunt Aegypti: in mari rubro: fugiamus Iſraelem, quia dominus pugnat pro eis cõtra nos: Exo. 14 c. *Et omnes currus eius*. Ideſt omnes ſedentes in curribus, & etiam equos curruum, quoniam ſi de Cœlo aliqua portenta, vt tonitrua, vel lapides, vel fulgura viderent; non ſolùm viri, ſed etiam equi terrerentur, & fugerẽt. *Vniverſamque multitudinem in ore gladij*. Ideſt etiam iſte terror fuit ſupra totam multitudinẽ pugnatorũ eius, quæ fertur fuiſſe trecentorum millium armatorum, & decem millium equitũ, & trium millium curruũ, vt ait Ioſephus 5. antiquitatum. Et dicitur, quòd perterruit omnes in ore gladij: non quòd terreret eos per gladium, ſed quia terruit eos de Cœlo modo prædicto, & fecit cadere perterritos in ore gladij, quia non cecidiſſent, niſi perterriti fuiſſent. *A conſpectu Barac*. Ideſt perterruit illos, ita vt non auderent ſuſtinere conſpectum Barac, ſed fugiebant. *Ita vt Siſara de curru deſiliens pedibus curreret*. Ideſt intantum præualuit iſta turbatio & terror, quòd Siſara non potuit ſe continere eundo in curru, ſed deſcendit, & pedibus fugit.

Quare Siſara de curru deſcendit, & pedibus fugit. Quæſt. XVI.

QVAERET aliquis, quare Siſara deſcendit de curru, & pedibus fugit: nam cum iam non poſſent Chananæi ſuſtinere impetum Iſraelitarum: ſi fugiendum foret, conuenientius fugeret Siſara in curru, quia velociores erant equi, quàm quòd ipſe pedibus curreret, vel ſaltem ſi currus non erat ita velox poterat equum ſumere. Reſpondendum, quòd Siſara fugit pedibus, quia putauit aliter ſe non poſſe euadere: tantum enim terruerat Deus Chananæos, quòd reſiſtere non audebant, & etiam fugere ſufficienter non poterant: putauit ergo Siſara, quòd breuiter caperẽtur oẽs de exercitu ſuo; & ſic factum eſt, quia Barac perſecutus eſt eos vſque ad Haroſeth gentium, & deleuit totũ exercitum & currus. Vt ergo poſſet euadere Siſara, voluit pedibus fugere: non quòd ſic velocius fugeret, ſed quia magis tutus foret: nam ſi mãſiſſet in curru, cùm eſſet currus ſuus diſtinctus ab alijs curribus in plurib', Iſraelitæ perſequerentur eum potius, quàm cæteros: ſic fuit quando pugnauerunt Siri contra Iſrael tẽpore regis Achab: nam iuſſit rex Siriæ ſeruis ſuis, vt contra nullum pugnarent, niſi cõtra regem Iſrael ſolùm: ille autem mutauerat habitum, & manſerat Ioſaphat rex Iudę in habitu regali, ideo illum perſecuti ſunt Siri vehementer quouſque clamauit, & cognitum eſt eum non eſſe regem Iſrael. De hoc 3. Reg. vlt. Vt ergo nõ caperetur deſcendit de curru, & quia ſi fugeret recto itinere in terram ſuam, caperetur pedeſter inter cęteros fugiẽtes, & occideretur: diuertit & fugit in domũ Iahel. *Et Barac perſequeretur fugientes currus, & exercitum vſque ad Haroſeth gentium*. Ideſt tantus fuit timor Chananęorum, & animoſitas Iudęorum, quòd perſecuti ſunt eos vſque ad Haroſeth gentium, ideſt vſq; ad terram Iabin. Nam Siſara habitabat in Haroſeth gentiũ, & ibi conſueuerat habere exercitum, vt patet ſupra in litera, ſcilicet congregauit Siſara nongentos currus, & omnem exercitum de Haroſeth gentium. *Et omnis hoſtium multitudo vſque ad internitionem caderet*. Ideſt accidit quòd omnes hoſtes ceciderunt gladio: & hoc fuit vſque ad internetionem, ideſt ad totalem deletionem. ſ. ꝙ nullus maneret. Vnde in Hebræo dicitur hic. *Et non manſit nec vnus*. Et iſtud non habetur tam expreſſe in Latino, ſed ſignificatur per hoc. ſ. ꝙ omnis multitudo hoſtium cecidit vſque ad internetionem. *Siſara autem*

A *fugiens peruenit ad tentorium Iahel*. Non fugit Siſara recto curſu, ſed declinauit ad domum Iahel, & vocatur domus Iahel, quia quamquam debuiſſet nominari à viro & non à fęmina, tamen quia ipſa occidit Siſarã, & non vir ſuus, nominatur ipſa. *Vxoris Haber Cinæi*. Hic nominatur vir ſuus, quia cũ nominata fuerit ipſa, ſi non nominaretur vir ſuus, putaretur non habere virum: ideo nominatur. Etiam vt ſciatur, q̃ fuerit iſta Iahel, vel de qua ſtirpe, nam ſupra tactum eſt de Haber Cinæo, cũ autem nunc dicatur, ꝙ ipſa erat vxor Haber, cognoſceretur, quæ erat, vel ad quam gentem pertinebat.

Quare Siſara non fugit directè in terram ſuam, ſed rediſt in domum Haber Cinæi. Quæſt. XVII.

B QVAERET aliquis, quare Siſara non fugit directè in terram ſuam, ſed rediſt in domum Haber Cinęi. Reſpondendum, ꝙ Siſara videns magnum impetum Barac perſequendo Chananæos, putauit, quòd ſequeretur omnes illos vſq; ad terram ipſorum, & ꝙ antequam illuc plenè peruenirent nullum dimitteret viuere, ſicut factum eſt. Nam perſecutus fuit eos vſq; ad Haroſeth gentium, & nullum permiſit viuentem. Si autem ipſe fugeret cum illis, etiam ſi mutaſſet habitum inter cęteros, vt incognitus occideretur, & quia omnes Chananæi fugiendo directè ibant in terrã ſuã, ſcilicet ad Haroſeth gentium: ipſe Siſara declinauit, & venit in domum Iahel, quæ erat in terra Galilæę apud

C Cedes, de qua erat Barac. Et quia contra illam partem nemo fugiebat, & etiã non erat aliqua perſecutio verſus illuc, putauit ſe tutò ſugiturum. Alia cauſa erat, quia inter regem Iabin, & domum Haber erat pax, & amicitia, vt dicitur immediatè: ideo putauit Siſara, quòd ſeruaretur ibi abſconditus per aliquot dies dum ceſſabat perſecutio hoſtium, & tunc abſcondite poterat ire in terram ſuam.

Quomodo Haber vſque ad vallem Senim iuxta Cedes habitare permittebatur. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR etiam circa hoc præter ea, quæ dicta ſunt ſupra. ſ. ꝙ habitabat Haber vſq; ad val-

D lem Senim iuxta Cedes, quomodo permittebatur ibi habitare: nam iſta erat terra Nephthalì, & Haber non erat de ſtirpe Nephthalì, ideo præiudicabat eis manendo in terra ſua, & occupando partem magnam eius: nam cùm eſſet vir diues, & potẽs magnam partẽ terrę occupabat. Sic patet ſupra, cùm dicatur, ꝙ extenderat tabernacula ſua vſque ad vallem, quæ vocatur Senim. Reſpondendum, ꝙ Haber erat de Cinæis, & iſti erant filij Iethro ſoceri Moyſi. Iſraelitæ autem promiſerãt Iethro in deſerto, ꝙ ſi iret cum eis in terram Chanaan, quòd quidquid optimum eſſet in illa, darent ei: cùm ergo filij eius venerint cũ Iſraelitis ſub ſpe huius ſponſionis, non debebant eis mentiri fidem, ſed dare eis locum ad habitandum: & quia iſti non erant de filijs Iſ-

E rael, non poterat eis aſſignari terra aliqua in ſortẽ, ſed dabatur eis facultas eligendi in qua terra habitare vellent, & tribus quæ haberet ſortem illam permittebat eos ibi dans eis partem ſufficientem terræ ad manendum. Et ob hoc à principio iſti elegerunt vrbem Iericho, quæ dicitur vrbs palmarum ad habitandum, quia illa terra eſt fertiliſſima in toto Iſrael, & habitauerunt ibi, vt colligitur ſupra primo, pertinebat autem terra illa ad Beniamin, tamen ꝑmiſit eis ibi manere: deinde elegerunt Cinæi manere cum filijs Iudæ in ſorte ſua, & dicitur, ꝙ aſcenderunt de ciuitate palmarum cum filijs Iuda in deſertum ſortis ſuæ, vt patet ſupra primo. Poſtea autẽ placuit Haber Cinæo recedere à fratribus ſuis, & morari in terra Nephthalì, ideo ꝑmiſſus eſt, q́a

nullus de Iſrael poterat prohibere Cinæos, & putabãt Iſraelitæ ſe obligatos ad hoc, & etiam ad alia maiora propter beneficia, quę ſuſceperant à Iethro in deſerto. Sic dixit Saul quando pugnare voluit contra Amalechitas, ſcilicet, Dixit Saul Cinæo: Abite, recedite ab Amalech, nè fortè inuoluam te cum eo: tu enim feciſti miſericordiam cum omnibus filijs Iſrael eùm aſcenderent de Aegypto, vt patet 1. Reg. 15. *Erat autem pax inter Iabin regem Aſor, & domus Haber Cinæi.* Quaſi dicat, licèt Iabin haberet bella contra Iſraelitas, & premeret eos ſeruitute, tamen cùm Haber Cinæo habebat pacem, & hoc fortè, quia Haber non erat de origine Iudęorũ. Vel forte, quia nouiter venit ad habitandum circa terram regis Iabin, & antequam veniret, iniuit cum eo fędus de pace tenenda. Ex hoc autem patet magnitudo diuitiarũ, & potentiæ Haber Cinæi, quia aliàs non curaſſet facere mentionem de eo vnus rex potẽtiſſimus. *Egreſſa igitur Iahel.* Poſita morte exercitus ponitur hic mors ducis, ſcilicet Siſarę, quem occidit Iahel. *In occurſum Siſara.* Vidit Iahel Siſaram fugientem, & cognouit eum, ideo exiuit in occurſum illius, vt eum gratis ſuſciperet, quaſi beneficium exhibitura. *Et dixit ad eum: intra ad me domine mi.* Ideſt ingredere in domum: nam ſecũdum modum cõmunem loquendi Hebraicum accipitur ingredi ad aliquam mulierem, ideſt cognoſcere eam carnaliter: ſed hic nõ accipitur ſic. *Intra ne timeas.* Dicebat ad ſecurandum animum eius, quia poſſet putare latere inſidias. *Qui ingreſſus tabernaculum eius.* Quaſi nihil formidans mali propter pacem, quę erat inter Iabin & Haber Cinæum. *Et opertus ab ea pallio.* Non fuit opertus pallio ad dormiendũ, licèt ipſe illico dormierit: ſed ad latendum, nè quis de tranſeuntibus eum videret. *Dixit ad eam: da mihi obſecro paululum aquæ, quia valde ſitio.* Labor magnus belli, & fugæ induxerãt magnã ſitim, & fortè diu erat, ꝙ nõ biberat. ſ. à principio belli, nam impetus Barac non permittebat Chananæos ad aliquid attẽdere, niſi ad fugam. *Qua aperuit vtrem lactis, & dedit ei bibere.* Erat .n. Haber diues in gregibus, ideo promptum fuit vxori ſuę habere vtrẽ lactis ad dandum de eo Siſarę. *Et aperuit illum.* ſ. poſtq̃ bibit Siſara operuit eum rurſus Iahel, ſicut prius, nè quis poſſet eũ videre.

Cur Iabel dedit lac Siſaræ aquam petenti.   *Quæſt. XIX.*

QVAERET aliquis, cur Iabel dedit lac Siſarę petenti aquam. Reſpondebit aliquis, ꝙ fortè non occurrit Iahel ita cito habere in domo aquam, vel vinum, vt ſatisfaceret voluntati Siſaræ: ideo dedit ei lac, quod in promptum erat. Vel aliter poteſt dici, quòd fortè in terra illa viri, & fœminę vtuntur poculo lactis communiter, vt poculo aquæ, vel vini, & reputãt illud ſapidius, & præcioſius: Siſara autem, vt minus peteret petiuit modicum de aqua: Iahel autem, vt eſſet vrbanior, & ſeruiret illi principi, obtulit ei lac, & ille gratis accepit: quod patet, quia non reſpuit lac, quod ei propinauit Iahel. Alij dicunt aliter, quòd fecit hoc Iahel ad capiendum experientiam de Siſara, an eſſet in ſuo ſenſu, vel propter timorem incepiſſet eſſe extra mentem, & hoc, vt ſi ſciret eum extra mentem, faceret de eo quod vellet, alioquin abſtineret, & quia dedit ei lac, cùm ipſe petiuiſſet aquam, & ille non conſiderauit an eſſet lac, vel aqua, ſed bibit putãs eſſe aquam, apparuit eſſe extra mentem, ideo tunc concepit Iahel ſecuram opinionem de occidendo ipſum. Aliter autem & melius dici poteſt, quia Iahel cogitauerat occidere eum, quod non poterat niſi ipſo dormiente, ideo procurauit quomodo eum cito ſoporaret, & iſtud erat dando lac, quia lac bibitum, vel in cibum ſumptum faciliter ſoporem prouocat, & eſt ille ſopor fortis, & tenax. Et cùm Iahel dedit lac Siſaræ, credendum eſt, quòd ipſe dixerit, cur non dabat ei aquam, & ipſa non ſe habere quicquam potabile ad præſens, niſi lac reſponderit, & tunc biberit Siſara. Iſtæ duæ poſitiones vltimę ſunt conueniẽtes, & potiſſimum vltima, quia neceſſe eſt dici, quòd lac traditum fuerit tanquam quoddam apparamentum ad mortem Siſaræ. Quod patet: nam ſequenti capitulo laudat Debbora ipſam Iahel, quia occidit Siſaram, & inducit ibi ea, quæ pertinebant ad mortem eius tanquam inſtrumẽta dicens: Siniſtram manum miſit ad clauum, & dextram ad fabrorũ malleos, percuſſitque Siſaram. Ponitur etiam ibi de lacte, cùm dicitur: Benedicta inter mulieres Iahel, aquam petenti lac dedit. Si tamen non pertinuiſſet ad mortem eius lac, non fuiſſet ex hoc benedicta Iahel. Ideo dicendum, quòd datum eſt lac, vt obdormiret Siſara facilius. *Dixitque Siſara ad eam.* Hic patet, quòd Siſara non erat extra mentem præ timore, vt volũt aliqui dicentes, quòd biberit lac putans ſe bibere aquam: nam de ſalute ſua diligenter præuidit: putauit enim, quòd quamquam fuga hoſtium non fuiſſet cõtra illam partem, in qua erat Siſara, tamen finita perſecutione, & bello putauit, quòd Barac, & viri ſui inquirerent per omnia loca circumiacentia ad locum belli, an aliquis à caſu latuerit, & quòd venirẽt in domum Iahel, ideo voluit, quòd ipſa euitaret malum hoc. *Sta ad oſtium tabernaculi.* Hoc voluit Siſara, nè introirent aliqui ad inquirendum eum intra domum, & inuenirent: nam eùm ipſa ad hoſtium maneret, reſponderet tranſeuntibus, & non intrarent in domum: ſi autem ipſa eſſet intra tabernaculum inquirentes Siſaram, introirent in domum eùm nullus ſibi reſpõderet, & inuenirent eũ. *Et cum venerit aliquis interrogans te.* Hoc dicebat, quia non credebat veriſimile, quòd poſt bellum non inquirerentur loca circunſtantia, vt ſciretur an aliquis latuiſſet, & quòd ad domum Haber Cinæi veniretur, quia erat propinqua loco belli. *Num eſt hic aliquis.* Scilicet non inquiſituri erant ſpecialiter ꝑ Siſara, ſed pro quocunque: quamquam ille erat, quem ipſi magis inuenire deſiderarent. Sic patet, quia cùm venit Barac, & Iahel occidiſſet Siſaram, dixit ad Barac: veni & oſtendam tibi virum, quem quæris. *Reſpondebis nullus eſt.* Credendum eſt, ꝙ Iahel ſpoponderit Siſarę ſe ſic reſponſuram, & facturam ad ſalutem eius quæcunque poſſet, eùm recepiſſet eum, & vocaſſet benigne, & quia aliàs non manſiſſet Siſara ſecurus in domo eius.

Siquis quærens Siſaram petiſſet à Iahel, & illa reſpondiſſet non eſt hic, an peccaſſet.   *Quæſt. XX.*

QVAERET aliquis, ſi aliquis quærens Siſaram petiuiſſet à Iahel, & illa reſpondiſſet, nõ eſt hic, an peccaſſet. Aliquis reſpondebit, quòd ſolùm peccaret venialiter, quia erat peccatum mendacij officioſi, ſcilicet pro ſaluanda vita alicuius. Reſpondendum, quòd non eſt dubium an peccaret, ſed dubium eſt an mortaliter, vel venialiter peccaret: nam ſi eſſet mendacium iſtud pernitioſum eſſet peccatum mortale: ſi autem officioſum eſſet veniale. Sed dubium eſt, an eſſet mendacium officioſum, vel pernicioſum. Et reſpondendum, quòd ſi iſta Iahel fuiſſet mulier de ſtirpe Iudæorum, & vxor viri Iudæi, mendacium eſſet pernitioſum, ſi ad defendendam vitam Siſaræ mentiretur: nam non vocatur officioſum, eo quòd eſt ad defendẽdam vitam, ſed quia eſt ad defendendam vitam, quæ iniuſtè auferenda erat: nunc autem vita Siſare nõ auferebatur iniuſtè, ſed iuſtiſſimè, quia iuſſu Dei, cũ ipſe iuſſiſſet fieri bellum contra illum, & dixiſſet, quòd traderet illum in manus Barac, vt patet ſupra: imò defendere vitam illius eſſet valde pernitioſum, quia ille poſtea fugiẽs armaret Chananæos rurſus cõtra Iſrael,

&

Margin notes: Doct. reſp. ad quæſitum. — Determ. q.

& opprimeret populum, & quicunq; liberaret eum à morte, eſſet reus omnium malorum, quæ ipſe poſtea ageret: potiſſimè, quia quælibet mulier Iudęa tenebatur diligere ſalutem terrę ſuę, & abominari hoſtes, atque ad eorum interitum agere quãtum poſſet. Quòd ergo aliqua mulier Iudæa eũ occultaſſet, & negaſſet, vt fugeret incolumis, erat fauere hoſtibus, & tenebatur crimine partię proditę, & ipſa erat hoſtis: non ſolùm ergo peccaret mortaliter, ſed etiam grauiſſimè. De Iahel autẽ videbatur dubium propter duo. Primò, quia ipſa non erat de populo Iſrael origine, ſed de Madianitis. Etiam non erat vxor viri Iſraelitę, ſed Cinęi. Secundò, quia vir ſuus, & tota domus eius fecerat pacem cum rege Iabin. De primò dicendũ, quòd licèt non eſſet Iahel origine Iudæa tenebatur ad deſiderandum, & procurandum ſalutem Iſrael iuxta vires, quia quamq̃ proaui ſui fuiſſent Madianitę, cũ ipſa non nata fuerit in terra Madian, ſed in terra Iſrael, & fortè aui ſui, & proaui ibi nan fuerant, quia iam centũ octoginta anni ferè tranſierant ex eo tempore, quo Cinæi cœperãt eſſe cùm filijs Iſrael. i. à primo anno exitus de Aegypto, quando venit Iethro ad Moyſen in Sinai deſertum, de quo Exo. 18. & Nu. 10. quibus quadraginta annis deſerti addantur quadraginta anni Othonielis & octuaginta anni Aod, & viginti anni in oppreſſione Iabin erũt ſimul centum octuaginta anni: & ſic in iſto tempore iam plenè erant Cinæi effecti pars populi Iſrael: vnde tenebantur ipſi, & vxores eorum procurare vtilitatem huius populi, ſicut Hebræi ex genere. Item licèt non eſſet Iahel vxor viri Hebræi, tamen erat vir ſuus natus, & non conuerſus ad Iudaiſmum, & fortè patres, & proaui eius fuerunt in ritu Iudaico, ideo tenebatur ipſe procurare vtilitatem populi Iudaici, & conſequenter vxor eius. De ſecundò, ſcilicet de pace facta inter Iabin, & domũ Haber nõ dicetur nunc, ſed infrà: præſupponatur tamen nunc, quòd non obſtabat illa, quin poſſet Iahel prodere ipſum Siſaram. Dicendum igitur, quod Iahel non peccaſſet venialiter, ſcilicet officioſè, ſed magis peccaret mortaliter, & grauiſſimè, ſi mentita fuiſſet, vt abſconderet Siſaram. *Tulit itaque Iahel vxor Haber clauum tabernaculi.* Clauus tabernaculi eſt paxillus ferreus, quo in terra tabernaculum funibus extẽtum figitur, & tulit Iahel vnum de clauis illis. *Aſſumens pariter & malleum.* Iſta inſtrumenta erant valde neceſſaria vtentibus tabernaculis ad figendum ea, & ad mutandum, & deponendum, & ob hoc Iahel habuit illa in promptu, quia vir ſuus vtebatur tentorijs portatilibus. Intelligendum autem, quod fecit hoc Iahel poſtquam cognouit ſopore grauatum fore Siſaram. *Et ingreſſa abſconſe, & cum ſilentio.* Scilicet leuiter, vt non excitaretur Siſara, & impediretur opus eius. *Poſuit ſupra tempus capitis eius clauum.* Eo quòd partem iſtã promptam inuenit ad figẽdum ea, vel quia pars iſta tenerior eſt, & leui ictu poſſet caput transfodere. Hic ponitur tempus, & eſt antiqua grammatica: nam nũc tempus dicitur, vt aſſeuerant omnes doctiſſimi, & reputant puerile dictum eſſe tempus, & tempora: ſed olim non fuit puerile cum Ieronimus, qui ſe profitetur inter grãmaticos, & rhetores ab ipſa ſua infantia enutritum, vt patet in prologo ſuper Iob, qui incipit: Cogor per ſingulos: hoc dixerit. Conſuetudo tamen ex tempore in vocabulis introducitur, & ceſſant, quæ fuerunt, & noua ſuperducuntur, & fiet quidquid volet vſus, vt ait Horatius in libro ſuo de correctione poetarum, qui incipit.

In vocabulis ſtat vſui approbato per ſapientes.

Humano capiti ceruicem pictor equinam.

Percuſſit malleo. Scilicet clauum poſitum ſupra tempus. *Defixit in cerebrum vſque ad terram.* Vnica percuſſio fuit, ſed fuit valida: ideo potuit tranſuerberare vſq; ad

A terram, alioquin ſi prima percuſſio fuiſſet debilis ſurrexiſſet Siſara ante ſecundam percuſſionem. *Qui ſoporem morti ſocians.* Ideſt ſopor ſuus fuit coniunctus cum morte: quaſi dicat, quòd poſtquam cœpit dormire, nunquam euigilauit, ſed in ipſo ſopore mortuus eſt. *Defecit & mortuus eſt.* Scilicet defecit viribus: nam cũ valida fuiſſet percuſſio non habuit vllas vires ad ſurgendum, voluebatur tamen per terram in primo limine mortis, ſic patet ſequenti capitulo, ſcilicet inter pedes eius ruit, defecit & mortuus eſt: ante pedes illius voluebatur, & iacebat examinis.

Quare Iahel occiderit per ſeipſam Siſaram, & non tradidit eum in manus Iſraelitarum. Quæſt. XXI.

B QVAERET aliquis, quare Iahel occiderit per ſeipſam Siſaram, ſed debuiſſet ſeruare eum, vt traderet in manibus eorum, qui inquirerent eum, & ſic nõ ageret tam directè cõtra pacem interpoſitam cum rege Iabin. Reſpondendum eſt, quòd Siſara erat magnus hoſtis Iſrael, & ſi euaſiſſet inde, poterat facere multa mala Iſraelitis, quæ abominabatur Iahel, ideo deſiderauit ipſa nimis, quòd moreretur, & quia timebat, quòd fortè nullus veniret ita cito ad inquirendum ipſum, & ipſe expergefactus de ſomno fortè recedere inde vellet, deluderetur intentio Iahel, ideo feſtinauit occidere eum per ſeipſam. Alia ratio erat, quia ſi ipſa non occidiſſet eum, ſed tradidiſſet in manus inquirentium eum, C forſitan præſumeretur contra eam, quòd ipſa voluiſſet ei ſponte dare locum euadendi, & quia nunc non prodidiſſet eum ſponte, ſed quia nõ potuit eum celare: haberetur autem ad hoc radix ſuſpicandi, ſcilicet, quia domus Haber habebat pacem cum rege Iabin, vt patet ſupra, & ſi ſuſpitio iſta vera eſſet, Iahel eſſet rea criminis, ideo vt excluderet à ſe iſtam ſuſpitionem, interfecit eum. Alia ratio fuit, quia fortè Iahel erat mulier auida laudis, & quia occidere iſtũ principem erat magna gloria, cùm eſſet tam potẽs, potius ea voluit eum occidere, quàm tradere alteri occidendum. Cùm antẽ dicitur, quòd minus directè egiſſet contra pacem interpoſitam, ſi ipſa nõ occidiſſet eum. Reſpondendum, quòd ſi pax interpoſita obligabat eã D quocunque modo eum occideret peccabat, & agebat contra fœdera, nec eſt differentia in hoc an ipſa per ſe eum occideret, vel alteri eum traderet occidendum, & ad hoc ſolum ſeruaſſet eum, vt occideretur, & tamen neutrum agendo putabat ſe Iahel teneri crimine ruptorum fœderum, de quo infra dicetur.

Cum veniſſet Siſaram ad domum Iahel cur non dixit ei Iahel, quòd inde recederet. Quæſt. XXII.

QVAERETVR vlterius, cùm veniſſet Siſara ad domum Iahel, cur non dixit ei Iahel, quod recederet inde, & quia non poterat ibi eſſe ſecurus, & in hoc videtur, quòd ſatisfeciſſet vtriſq;, ſcilicet tam paci E interpoſitæ, quàm Iudæis: nã ſi ſic dimiſiſſet eum ſatisfeciſſet ei, quòd non occidebat illum, nec tradebat alteri occidendum: nunc autem ipſa occidit, & viſa eſt violaſſe fœdera: ſatisfeciſſet etiam Hebræis, quia non receptabat eum in domo ſua ad dandum illi locum fugiendi, & euadendi. Reſpondendum, quòd Iahel cautius egit eum ſic occidendo, quàm dimittendo: nam illo modo offendiſſet vtramque partem, & nulli profeciſſet: nam ſi reſpexiſſet fœdera pacis, & ob hoc nollet eum occidere, nec ſeruare alteri occidendum, non ſolum obligabatur ad hoc, ſed etiam ad occultandum eum: nam ſi non reciperet illum, caperetur in agro non habens locum ſe abſcondendi, & hoc ipſa videbat, ideo tenebatur rea fracti fœderis.

Etiam non ſatisfaciebat Iſraelitis, quia ſi ipſa, ſic eum
non reciperet,& ob hoc ſugeret, poterat ille euadere,
& poſtea egiſſet mala multa in Iſrael, quorum omniũ
tenebatur rea Iahel, quia potuiſſet eũ occidere, & no-
luit,ſed ob hoc eum à ſe eiecit, vt non occideretur, er-
go teneretur crimine fautricis hoſtium: nõ fuit igitur
conueniens modus ille. Iſte autem, quem tenuit fuit
valde conueniens: nam non putabat, ſe obligatam
fœdere, quin poſſet occidere Siſarã, ideo vt plenè red-
deret debitum populo ſuo, & natali terræ, ſe ſolù in
eum recepit, ſed etiam induxit, vt intraret, dicẽs: intra
ad me domine mi, nè timeas: & poſtea occidit illum.
Et ecce Barac. Ideſt poſtquam occidit Iahel Siſaram ac-
cidit, ꝙ veniret Barac dux exercitus Iſraelis. *Sequens Si-
ſaram veniebat*. Ideſt veniebat ad inquirendum Siſaram
an alicubi lateret, quia compererat ipſum in bello fu-
giſſe de curru. Et non dicitur, ꝙ veniebat ſequens Si-
ſaram .ſ. ꝙ vidiſſet Siſaram fugientem, & nunc perſe-
queretur eum p iter, quo fugierat, ſed perſequebatur
eum .i. inquirendo. *Egreſſaq; in Iahel in occurſum eius*. Sci-
licet ad congratulandum ei de morte Siſaræ, & vt ali-
quid boni nunciaret: nam Barac putabat, ꝙ fortè eua-
ſiſſet Siſara, de quo nimis doleret, quia poterat rurſus
mouere bella contra Iſrael, nunc verò nunciando ei
mortem Siſarę aliquid lætum enunciabatur. *Dixit:
veni & oſtendam tibi virum, quem quæris*. Antequã quicq̃
loqueretur Barac, locuta eſt Iahel, quia ſciebat, ꝙ ipſe
principalius inquirebat Siſaram, q̃ aliquem alium. *Qui
cum intraſſet ad eam*. Ideſt in domum, vel tabernaculum
eius. *Vidit Siſaram iacentem mortuum*. Quia non excluſerat
eum de domo quouſque venirẽt viri Iſrael, & viderẽt
quid egerat Iahel. *Et clauum infixum in tempore eius*. Scili-
cet, quia ſicut infixerat eum configens terrę, ita & nũc
manebat, vt daretur probatio rei factę, & non crederetur,
ꝙ aliunde mortuus ductus fuiſſet. *Humiliauit ergo
Deus in die illa Iabin*. Scilicet fecit eum impotentem,
vt iam non poſſet eleuari ſuper populum Iſrael p̃men
do illos, ſicut prius, quia mortuo Siſara duce exercitus,
& deleto exercitu, combuſtiſq; curribus, & ſubneruatis
equis, non manebat ei adminiculum contra Iſraeli-
tas: ideo non ſolùm non poterat eos opprimere, ſicut
à principio, ſed etiam nõ poterat iam defendere ſe ab
illis. *Regem Chanaan*. Vocatur rex Chanaan, ideſt totius
terræ Chanaã, quia ciuitas Aſor, in qua ipſe regnauit
erat principatum tenens ſuper omnia regna Chanaã,
vt patet Ioſue 11. *Coram filiis Iſrael*. Ideſt videntibus eis
humiliatus eſt, ſcilicet quia per terrorem, quem Deus
miſit de cœlo ſuper Siſaram, & exercitum eius humi-
liatus fuit Iabin, ita quòd non auderet iam pugnare
contra Iſraelitas. Vel dicitur. *Coram filiis Iſrael*. Ideſt
à facie filiorum Iſrael, ſcilicet quòd ipſi fuerunt, qui
humiliauerunt eum, domino tamen agente hoc. *Qui
creſcebant quotidie*. Scilicet in poteſtate: nam diminu-
tio vnius oppoſiti eſt conſortatio alterius, & quia quo
tidie decreſcebat rex, creſcebant Iſraelitæ, quia nunc
ſub Barac colebant dominum. Ipſe enim ſuſcepto
beneficio illo ſpeciali à Deo, coegit illos ad colendum
ſemper Deum dum ipſe vixit. *Et forti manu opprime-
bant Iabin*. Ideſt cum magna poteſtate inſurgentes in
eum opprimebant ipſum inferendo ei violentias mul
tas. Nam poſtquam ſemel præualuerunt, armabant
ſæpe exercitum, vt eum oppugnarent, & prædabantur
in terra eius, atque capiebant loca. *Regem Chanaan*.
Quamquam non maneret nunc iſte titulus, tamen
ſemper nomen manebat, quia antiquitus hoc fuerat,
vt patet Ioſue vndecimo. *Donec delerent eum*. Sci-
licet totaliter eius potentiam deſtruendo, & cape-
rent terram eius: vnde poſt hoc nunquam iſte rex
pugnauit contra Iſrael.

F *An Haber Cinæus peccauerit faciendo pacem cum Rege Iabin.
Quæſt. XXIII.*

QVAERET aliquis, circa ſupra dicta, an Haber
Cinæus peccauerit faciendo pacem cum rege
Iabin: nam dicitur in litera, quòd pax erat inter Iabin
& domum Haber. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia Iabin erat
hoſtis Iſraelitarum, & premebat eos duriſſimè. Haber
autem erat vnus de populo Iſrael, ꝙ ergo ipſe iniret pa
cem cùm hoſte Iſrael, videbatur agere contra populũ.
Reſpondendum, ꝙ Haber Cinęus non peccauit faciẽ-
do pacẽ cũ Iabin, nec offẽdit in hoc Iſraelitas, quia alio
quin ipſi eum expuliſſent de medio ſui tanquã hoſtẽ,
& fautorem hoſtium, & publicaſſent bona eius: ſed ni
hil ei mali intulerunt permittendo viuere, vbi vellet:
G ergo non offendit populũ. Pro quo ſciendũ, ꝙ iſta pax
poterat multipliciter iniri. Vno modo, ꝙ cùm Iabin eſ
ſet rex potens, & Haber eſſet habitãs circa terram eius
quòd p̃ſtitis aliquibus magnis ſeruitiis, & muneribꝰ ei
ab eo obtinuerit pacem .i. ꝙ nullus de regno Iabin no-
ceret Haber Cinæo, nec rebus eius, & tñ Iabin non pe-
tiuit hoc ab Haber Cinæo, quia cùm ille non eſſet vir
potentiſſimus, ſed ſolum quidam vir diues, non time-
bat, ꝙ ei quicquam mali infligere poſſet, ideo non cu-
rauit petere ab eo aliquam ſecuritatẽ, ſed ſolùm ei illã
præſtitit, & in hoc non faciebat Haber quippiam con-
tra Iſraelitas, quia ꝙ ipſe quæreret vtilitatem ſuam, nõ
nocendo Iſraelitis non faciebat iniuſtum. Si autem p-
miſiſſet adiuuare regem Iabin contra quemcunq; ho-
H ſtem ſuũ, tunc Iſraelitæ offenderentur, quia Haber de-
beret pugnare contra eos. Alio mõ poterat iniri pax,
ſ. ꝙ Iabin & Haber conuenirent inter ſe .i. ꝙ nullus de
regno Iabin noceret Haber, & ꝙ Haber, vel domus eiꝰ
nõ offenderet in aliquo Iabin, & habitatores regni eiꝰ:
tamen non conuenerunt vlterius de mutuo adiutorio
impendendo. Aliter ẽt fieri poterat .ſ. cum ꝙ Iſraelitę
opprimerentur à Iabin tributis, & vellẽt aliqualiter re-
ſiſtere, non habebant pacem cum eo, quia non ſubde-
bantur omnino. Haber autẽ ſoluebat tributa immo-
derata .ſ. quantuncunque petiiſſet Iabin, ideo ſpeciali-
ter ei preſtiterat ſecuritatem, & pacem. Aliter eſſe po-
terat, ꝙ Haber & Iabin conueniſſent inter ſe de nõ no-
I cendo in alterutrum, & de compugnando mutuo .ſ. ꝙ
quicũque eſſet hoſtis vnius eſſet hoſtis alterius, & qñ-
cũq; vnus indigeret auxilio ad bellũ, teneretur alius ei
auxilium pręſtare: iſtud autem nõ ſolùm vocatur pax,
ſed etiam fœdus, & amicitia: ſic Ariſt. 8. & 9. Ethic. dicit
eſſe amicitiam inter duas ciuitates, q̃ de cõpugnando
conuenerunt: ſimile fœdus & amicitiam cõpoſuerunt
Romani cum Iudæis, vt patet 1. Mach. 8. Dicendum
autẽ, quòd in tribus modis primis non offendebat ali-
qualiter Haber Cinæus Iſraelitas, ſed ſolum pcurabat
vtilitatem ſuã. In quarto modo ipſe offenderet eos,
eſſetque hoſtis populi cùm per hoc obligaret ſe ad pu-
gnandum contra Iſrael, & tunc Iſraelitę non paſſi fuiſ-
ſent eum inter eos viuere. Dicẽdum igitur, ꝙ habebat
K pacem aliquo de tribus modis primis cum Iabin.

Pax inter Iabin, & domũ Haber multipliciter iniri poterat.

*An Iahel Siſaram occidendo peccarit.
Quæſt. XXIIII.*

QVAERETVR vlterius, an peccauit Iahel occi-
dendo Siſaram. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia dicitur
ſupra in litera: erat .n. pax inter Iabin regem, & domũ
Haber Cinęi: ergo occidendo Siſaram violabat fœdera
interpoſita, quod eſt graue peccatũ, nõ ſolùm de iure
poſitiuo, ſed ẽt de iure naturali, & gẽtium. Item Iahel
induxit Siſarã, vt introiret in domũ ſuam promittẽs ei
ſecuritatem, & poſtea occidit eum: ergo peccauit. Re-
ſpondendum, ꝙ non peccauit Iahel occidendo Siſarã,
quia

Cuiuſdam rationes in diuerſum.

quia ſacra ſcriptura laudat eã, vt patet ſeq.c. in cantico cum Debbora ꝓphetes dixit: Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber Cinæi: ſcriptura m̃ non laudat vitia.

Iahel meruit Siſarã occidẽdo, & propter milia debuit illud facere.

Dicendũ ergo, ꝙ nõ peccauit, ſed potius meruit, eo ꝙ habet multiplex incentiuũ ad hoc. Primum fuit, quia ſicut quilibet de populo tenebat̃ iuxta vires dare operam ad procurandum ſalutem populi & maxima ſalus populi erat in occidendo Siſarã, ita & Iahel tenebatur ad laborandũ ꝓ ſalute populi, & conſequenter poterat licitè conari ad occidendũ Siſarã: nam Haber Cinęus, & vxor ſua, & tota domus ſua erãt partes domus Iſrael, eo ꝙ morabantur in terra illa, & non habebãt alibi habitationẽ: ideo tenebant̃ magis pugnare ꝓ ſalute terrę huius, q̃ alicuius alterius. Item Haber erat Iudęus. ſ. ſeruans ritum Iudaicũ ipſe, & vxor ſua, & tota domus ſua, B ideo pugnandũ ſibi erat ꝓ gente, q̃ tenebat hanc legẽ. Item Haber erat quaſi habens originẽ de Iudęis: nam licèt antiqua ꝓgenies eius, & aliorũ Cinęorũ fuerit de Madianitis, tñ iam erant quaſi 180. anni, quibus Cinęi pertinebant ad populum, ita ꝙ iam habuerant auos, & proauos in populo Iſrael, ideo rationabiliter agẽdum eis erat pro ſalute huius populi. Item Iahel poterat hoc iuſtè agere, qa ſciebat iſtã eſſe voluntatẽ Dei. ſ. ꝙ Deus dixerat, ꝙ traderet Siſarã in man⁹ Barac, vt patet ſupra in litera: ergo ſciebat licitũ eſſe cuilibet eẽ miniſtrum Dei occidẽdo Siſarã. Item hoc oſtẽſum eſt, quia Deus de cęlo pugnauerat contra Siſarã, & exercitum eius, vt patet ſeq. c. & ſupra in litera dr̃, ꝙ perterruit dñs Siſarã, & omnes currus eius, ideo non erat culpabile exercere C vindictã in illos, quos De⁹ puniri volebat.

Ad primã rationẽ in diuerſum. 2. q. præce.

Ad primam rationẽ in contrariũ dicendũ, ꝙ non egit Iahel contra fędera, & pacẽ. Nam ſi primò modo de 4. ſupra poſitis fuerit pax, non obſtante illo poterat Haber, & quilibet de domo ſua pugnare contra Iabin, & quoſlibet de regno eius; eo quod Haber nihil promiſerat Iabin. Si autem fuerit pax ſecundo modo non peccauit Iahel, quia illud fędus tenebat, quando Iabin non innouaret aliquid in quo lęderetur Haber, ſed nunc in pugna iſta lęſus eſt aliqualiter, ideo poterat frangenti fidem eandem frangere. Aliter & melius dici poteſt, quòd dato, quòd illo modo teneretur Haber nihil nocere Iabin, aut rebus eius: tamen Iahel nõ tenebatur ad hoc; eo quòd ipſa non interuenerat in hoc foedere, quia vt D communiter viri componunt fędera, & non fęminę, quia non timetur de eis ad hos caſus. Vel aliter dicendum, quòd dato, quòd ipſa ſic pepigiſſet, Deus mouit cor eius ad hoc faciendum quod ipſa bene cognouit, ideo non tenebatur ad aliquid, quia ſpiritus Dei mouet in libertatem iuxta illud Apoſtoli: Qui ſpiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege. Si autem tertio modo eſſet pax facta, tam ipſe Haber, quàm quilibet de domo ſua poterat habita opportunitate liberare ſe ab illa ſeruitute, quia illa nõ erat compoſitio fęderis, ſed ſolum redemptio vexationis per ingentia munera: poteſt autem quilibet quandocunque ei occurrerit eximere ſe à tali vexatione. Si autem dicas, quòd quartò modo erant foedera inita non eſt concedendum, quia non ꝑ- E miſiſſent Iſraelitæ, vt ſupra dictum eſt: non ergo peccauit Iahel contra pacem poſitam. Ad ſecundam rationem cùm dicebatur, quòd promiſit ei ſecuritatem, & non ſeruauit. Reſpondendum, quòd licèt aliqua circunſtantialia eſſent in actu Iahel non bona: tamen ipſe actus bonus fuit.

An Iabel in verbis, quæ locuta eſt ad Siſaram peccauit. Quæſt. XXV.

QVAERETVR vlterius, an Iahel peccauerit in verbis, quæ locuta eſt ad Siſaram, dato quòd non peccauerit occidendo ipſum. Aliquis dicet, ꝙ ſic. A Primò, quia ipſa egreſſa eſt in occurſum Siſare oſtendendo ei bonam faciem, vt vellet manere apud eam, & poſſet eum interficere. Secundò, quia dixit: Intra ad me domine mi, intra ne timeas, & ob hoc Siſara ſecutus introiuit in tabernaculum. Tertiò, quia poſt introitum in domum oſtendit ſe nimis obſequioſam Iahel circa Siſaram operiendo eum pallio, & dando ei bibere, & hæc omnia faciebat, vt eum ſecuraret ad occidendum. Quartò, quia vt colligitur ex litera ipſa, conſenſit, vel promiſit ſe mentituram pro illo, & tamen non intendebat mentiri, nec mentita eſt, & in hoc ipſo mentita eſt, ſcilicet quando Siſara dixit ſta ad oſtium tabernaculi, & cùm venerit aliquis interrogãs te, nunquid hic eſt aliquis: reſponde, nullus eſt: & hoc B facere conſenſit Iahel, quia alioquin non manſiſſet Siſara in domo illius: ergo mentita eſt, cùm non intenderet ſic agere.

Doc. reſp. ad quæſitum.

Reſpondendum eſt, quòd in actu Iahel interuenerunt aliqua, quæ erant licita, ſcilicet deſiderare occidere Siſaram, qui erat hoſtis populi Iſrael, & cooperari ad hoc ipſum: & ob hoc ſcriptura laudat Iahel non ſimpliciter, ſed quantum ad ea, in quibus bene egit: vnde ſequenti capitulo, non laudatur Iahel, niſi quòd occiderit Siſaram percutiendo eũ malleo, & clauo, & quòd ei lac in potũ dederit, quod erat ad faciliter dormiendum. De verbis autem, quę locuta eſt non fit ibi vlla mentio, quaſi non eſſet laudabilis propter illa: ſic enim fit in quibuſdam alijs factis: nam factum Raab, ſcilicet quòd liberauerit ex- C ploratores Iſraelitarum laudatur, ſed non mendacia eius ad liberandum illos: effectus quoque obſtetricũ Aegypti, & actus comendatur, & Deus laudat eas promittens bona, ſed non laudantur mendacia: Exod. 1. & de Raab Ioſue 2. & 6. ſcriptura quoque laudat opus Iudith, & deuotionẽ eius ad populum, pro quo morti ſe expoſuit, vt occideret Holofernem, ſed non commendat multiplicia mendacia eius, quæ dixit coram Holoferne, & ſimulauit, vt poſſet eum occidere. De hoc per totum librum Iudith: non ſunt ergo commendanda omnia verba Iahel, nec excuſanda à peccato. Sed tunc dicetur, quomodo peccauit? Aliquis reſpondebit, quòd peccauit mortaliter, quia mentiri ad defendendam vitam alicuius eſt officioſum, ideo D eſt veniale: è contrario ergo mentiri ad occidendum aliquem erit pernicioſum, ſed ſic fecit Iahel. Reſpondendum, quòd non omne mentiri ad conſeruandum vitam eſt officioſum, nec mentiri ad occidendum eſt ſemper pernicioſum, ſed conſideranda eſt cauſa pro qua hoc fit: nam ſiquis mentiatur ad tuendam vitam alicuius in caſu, quo tenebatur velle mortem illius pernicioſum eſt: ſicut ſiquis ſit hoſtis publicus patrię omnia diripiens, & diruens: ſi ille capiendus ſit, & aliquis de terra illa, quam iſte depauperat per mendaciũ ſuum liberauerit eum, cùm ex hoc det ei occaſionem ad cætera furta, & faueat hoſti publico, mortaliter peccat, & peccatum ſuum eſt pernicioſum, quia in pernicem patriæ vertitur vita huius: qui ergo manife- E ſtat, vt moriatur, non peccat: velut ſiquis eum in bello iuſtè indictò occidat, & qui eum celauerit patriæ proditor eſt. Ita igitur de Siſara, & Iahel: nam Siſara hoſtis patriæ erat, ideo quòd Iahel mentiretur ad occidendum eum non erat pernicioſum, ſed ſalubre patriæ: ipſum tamen mendacium in ſe per nullam viam honeſtari poteſt, ſed poteſt eſſe bonum quod per mendacium eſt: & ſic ſaltem ſemper erit veniale mendacium quantuncunque illud excuſauerimus.

Mendaciũ officioſum & pnicioſum.

Hoc dicendum videtur de Iahel, ſcilicet quòd venialiter in his mendacijs, & fictionibus peccauerit.

CAPITVLVM V.

CEcineruntque Debbora, & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes: Qui ſponte obtuliſtis de Iſrael animas veſtras ad periculum: benedicite Do-
G
mino. Audite reges, auribus percipite principes: ego ſum, ego ſum, quæ Domino canam, pſallam Domino Deo Iſrael. Domine cùm exires de Seir, & tranſires per regiones Edom, terra mota eſt, cœlíque ac nubes diſtillauerunt aquis. Montes fluxerunt a facie Domini, & Sinai a facie Domini Dei Iſrael. In diebus Samgar filij Anath, in diebus Iahel quieuerunt ſemitæ: qui ingrediebantur per eas ambulauerunt
H
per calles deuios. Ceſſauerunt fortes in Iſrael, & quieuerunt; donec ſurgeret Debbora: ſurgeret mater in Iſrael.

Hercules Iouis filius vir immenſi roboris claret.

Cecineruntque. Poſita eſt in ſuperioribus hoſtium debellatio, hic conſequenter pro collata victoria ſubditur gratiarum actio, & vocatur iſtud canticum Debboræ, & Barac. Eſt autem principaliter ipſius Debboræ, in quo ipſa primò ſe, & alios ad laudes diuinas incitat. Secundò conſtantiam filiorum Iſrael recitat ibid. *De machir.* Tertiò cui ſit attribuenda victoria explicat ibidem. *De cælo dimicatum eſt.* Quartò ipſam Iahel
I
comendat ibidem. *Benedicta Iahel.* Prima in duas, quia primò ſe, & alios ad Deũ laudandum incitat: ſecundò ad hoc rationem applicat ibidem. *Domine cum exires.*

An hic ſit ordo mutatus. Quæſt. I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quæ dicuntur hic, ſint continuata ad præcedentia, vel ſit ordo mutatus. Reſpondendum, quòd non poteſt hic conuenienter aſſignari ordo cum ſuperiori, eo quòd in ſuperioribus tangebatur hiſtoria, hic autem ſolùm canticum ſine hiſtoria: facta autem inter ſe cõtinuari poſsũt ordine naturę, vel dicta inter ſe ordine rationis, dicta tamen cum factis, vel è conuerſo non poſſunt di-
K
rectè habere ordinem. Dicendum tamen hic, quòd non eſt ordo mutatus, quia præcedenti capitulo dictũ eſt de bello, & victoria Barac cõtra Siſaram, hic autem ſubijcitur canticum pro hac cauſa factum, & iſtud fuit factum immediatè poſt bellum, ideo conuenienter ponitur poſt pręcedentia: nam nulla geſta temporum inter hoc, & illa ſupra dicta interuenerunt, præcipuè cùm iſtud canticum videatur factum die qua conſummatum eſt bellum, vt patet in litera, ſcilicet cecinerũt Debbora, & Barac in die illa, ſcilicet in die belli, vel die occiſionis Siſarę. *Cecinerunt.* Canere ponitur, vt eſt diſtinctum contra loqui: nam ea, quæ proſaice dicuntur ad locutionem pertinent, & dicitur aliquis loq illa,

F
vel dicere, quæ autem metrice dicuntur, vel pertinentia ad cantilenas non dicuntur dici, ſed cantari, & ſic cùm ea, quæ habentur in toto iſto capitulo, procedant lege metrica, & per certa membra carminis, ſicut melius apparet apud Hebræos: nam hoc eſt, ſicut carmina, quæ in choreis dicuntur, & in voce ſimul, & muſicis inſtrumentis. Sic patet de cantico Mariæ ſororis Moyſi: nam ipſa ſumpſit tympanum, & cum cœteris mulieribus cantauit primò canticum, quod Moyſes fecerat: de quo Exod. 15. ideo apud Hebræos iſta cantica aliter punctuantur, quàm oratio proſaica, ſicut aliter metra diuiſim punctuantur apud prophetas, quàm oratio ſoluta apud oratores. *Debbora, & Barac filius Abinoem.* Ambo cantabant, ſed Debbora erat auctrix cã-
G
tici, cùm ipſa haberet ſpiritũ propheticum dictantem hæc: Cantabant autem ambo, quia ipſi fuerant mediatores huius miſericordiæ Dei, ſ. in victoria contra Siſaram. Nam Debbora hoc denunciauit, & Barac illud expleuit actualiter pugnando. *In die illa.* Scilicet die qua occiſus fuit Siſara. Vel die, qua redierunt de prælio. *Dicentes.* Scilicet ea, quæ ſequuntur. *Qui ſponte obtuliſtis animas veſtras ad periculum, benedicite Domino.* In hoc incitat Debbora ſe, & alios ad incipiendũ laudes Dei. Et refertur ad bellatores, qui ſponte ſe obtulerũt ad eundum ad bellum, ſcilicet, quòd licèt Deus iuſſiſſet ire decem millia de Nephthali, & Zabulon, & ex hoc tenerentur ire etiam inuiti: tamen dicente eis Barac, & Debbora ex parte Dei ſponte iuerunt.
H
Et iſti incitantur ad benedicendum domino: quaſi dicat: vos fuiſtis in periculo pugnando contra Siſaram, & Deus liberauit vos adiuuando de cœlo, ideo benedicite ei in retributione beneficij agendo gratiarum actiones.

Incitatio Debboræ, & aliorum ad laudes Dei incipiendas.

An hi eundo ad bellum obtulerunt ſe ad periculum, cùm eſſent certi de victoria. Quæſt. II.

QVAERET aliquis, an iſti eundo ad bellum obtulerunt ſe ad periculum. Aliquis dicet, quòd non, quia Deus eripuit Iſrael de manu Siſaræ, & de cęlo dimicatum eſt contra eum. Reſpondendum, quòd Nicolaus vult, quòd non fuit propriè periculum, ſed
I
large cùm Deus pugnaturus eſſet, & non ipſi. Etiam aliqui volunt, quòd accipiatur periculum pro bello, quod eſt materialiter periculum, ſcilicet, qui obtuliſtis vos ad periculum, ideſt ad bellum. Sed dicendum eſt, quòd fuit hic periculum. Pro quo conſiderandũ, quòd periculum quamquam à pereundo dicatur, tamen non eſt illud, in quo aliquis perit, ſed in quo timetur, quòd aliquis pereat, aut veriſimile eſt, quòd pereat & ſic communiter omnes actus fortitudinis ſunt pericula, quia in illis poteſt homo perire, vel mala pati: & ſic eſt de omnibus bellis, quæ propriè vocantur bella: nam quòd homines nimis inæqualiter ſe habentes pugnent, vt inermes cum armatis, vel decem cõtra vnũ, regulariter non eſt periculum, ideo quòd decem ho-
K
mines offerant ſe ad pugnandum contra alium hominem de communibus, non dicuntur ſe offerre ad periculum. Si igitur pugnantibus Iudæis contra Siſaram erat aliquod dubium de ſalute omnium, vel aliquorũ ipſorum, dicebantur ſe exponere periculo. Ratio autem dubitandi an fuerit periculum eſt, quia Deus pugnauit pro Iſrael, vt patet infra, ſcilicet de cœlo pugnatum eſt contra Siſaram. In hoc autem conſiderandũ, quòd aliquando pugna Dei ſupplebat omnem pugnã Iudæorum, ita quòd eis non pugnantibus tradebatur victoria, iuxta illud Exo. 14. ſcilicet: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis, ideſt nihil facietis: & ſic euenit, quia Iſraelitis ambulantibus per mare percuſſit dominus caſtra Aegyptiorum per columnã ignis,

Deus aliquando ſolus pugnabat pro Iudæis, aliqñ autem eos adiuuabat.

&

& nubis, & ferebantur in profundum maris, & tunc non eſt dicendum, quòd Iudæi ſe expoſuerint periculo, quia nihil fecerunt. Sic etiam fuit in torrentibus Arnon: Nume. vigeſimo primo: ſic etiam tempore Ezechię quando percuſſit Dominus caſtra Aſſyriorũ per noctem, & perierunt 185. millia, vt patet quarto Regum decimo nono capit. Aliquando autem Deus dabat Iſraelitis victoriam non faciens ipſe omnia, ſed adiuuans Iſraelitas, ſicut fuit perſequente Ioſue quinq; reges Amorrhæos: nam in deſcenſu Bethoron vſque Azeca miſit Deus lapides grandinis de cœlo magnos, & plures ceciderunt lapidibus, quàm gladio, vt patet Ioſue decimo. Sic etiam fuit quando tempore Samuelis intonuit Dominus de cęlo ſuper Philiſthiim: atque perterruit eos, & cęſi ſunt ab Iſraelitis: primo Regum ſeptimo. Et in hoc diſtinguendum eſt, quia Deus aut prænunciabat, quòd adiuturus eſſet Iſraelitas, aut nõ: ſi non prænũciabat dicẽdũ, ꝙ exponebant ſe periculo, quia a principio nõ patebat quicquã de Dei adiutorio: & iſti obijciebant ſe ad omnẽ euẽtum: ideo habebant in hoc actum fortitudinis, quamquam Deus poſtea totum bellum ageret. Si autem prænunciaret Deus, quòd adiuturus erat, aut certificabat quòd nullus de Hebræis periret, aut non: ſi primũ, dicendum, quòd non ſe exponebant periculo, ſed labori: ſi ſecundum, dicendum, quòd ſe exponebant periculo, quia per promiſſionem Dei certi erant de victoria, ſed non de euaſione omnium in bello. Erat tamen expoſitio ad periculum magna, vel parua: ſecundum quòd promiſſio Dei magis vel minus certificabat. Aliquis autem dicet, quòd non potuit hic eſſe periculum vllum, quia ante bellum Deus certificauit Barac de totali victoria, vt patet præcedenti ca. cùm dixit Debbora: ego ducam ad te in locum torrẽtis Ciſon Siſaram, & currus eius atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua. Reſpondendũ quòd hoc nõ obſtat, quin fuerit hic periculum, quia per hoc certificatus erat Barac, quòd nullus euaderet de viris Siſaræ: tamen non erat certificatus an aliqui de ſuis perirent, quia ſatis ſtat plenitudo victorię cũ morte aliquorum de ſuis. Item etiam ſi Deus dixiſſet Barac, quod ſaluaret eum, & viros ſuos in bello, niſi nimis determinate loqueretur, ita vt omnino pateret determinatio voluntatis ſuæ, ſemper manebat dubiũ & periculum, quia ſi aliqui de eũtibus ad bellum peccarent poſt iſtam Dei denunciationem: fortè illi, & alij non peccantes traderentur in manus hoſtium, & cęteri vincerent bellum. Sic fuit tempore Ioſue: nam Deus promiſit ei dicens: Omnem locum, quem calcauerit veſtigium pedis veſtri vobis tradam. Et poſtea ſequitur: Nullus poterit reſiſtere vobis cunctis dieb' vitæ tuæ, & tamen paulo poſt hoc in ſecundo bello terræ Chanaan contra Hai ceciderunt triginta ſex de Iſraelitis, & fugati ſunt a Chananæis, vt patet Ioſue ſeptimo. Ita ergo facta promiſſione ad Barac poterat timere quilibet de exercitu eius an Deus vellet tradere eum hoſtibus propter peccata ſua: ideo quilibet ſe offerebat periculo, ſed non magno: ſicut in alijs bellis, in quibus Deus nihil prænunciat. In Hebræo habetur hic. *Vlciſcendo vltiones in Iſrael, nobilitando vel liberando populum benedicite domino*. Litera Chaldaica, & omnes Hebræi exponunt hoc, ſcilicet vlciſcendo vltiones in Iſrael, ideſt Deus vltus eſt in Iſrael peccata eorum, quia propter mala, quæ egerunt tradidit eos in manus regis Iabin: & iſte oppreſſit eos, & nunc Iſraelitæ vendicabant in exercitu eius iſtam vltionem, ſcilicet quòd pro vindicta, quã exercuit in eos ex promiſſione Dei vendicabant ſe nũc retribuentes aliam vindictam pro eis: & pro hac vindicta, quã eis Deus concedebat, debebant benedicere Deo. Iſta ſententia

A aliqualiter concordat literæ noſtræ, ſed non tantum euacuat totam ſententiam literę Hebraicę, ſicut litera noſtra. Pro quo ſciendum, quòd apud Hebręos ponitur hic vna dictio, quę ſignificat nobilitare, vel liberum facere, & extenditur ad ſignificandum ſpõte, vel gratis, & ob hoc tranſtulit Ieronymus ſolum ſenſum omittens aliqua verba, & poſuit ſponte loco illius. Et quia dicit vlciſcendo vltiones, & iſte eſt actus belli, tranſtulit Ieronymus loco huius. Qui ſpõte vos obtuliſtis pericula, quod idem eſt, quod qui ſponte iuiſtis ad vlciſcendum vltiones, ſed eſt apertius. *Audite reges*. Hic reddit attentos auditores, & ad notandum magnitudinem rei, pro qua canit dicit. *Audite reges*. Scilicet quia etiam reges debent eſſe attenti ad B enarrationem tanti facti. *Auribus percipite principes*. Eadem ſententia eſt repetita, ſicut fit in canticis, & eſt exaggeratio rhetorica pertinens ad eos, qui nimis volunt mouere affectus. *Ego ſum, ego ſum*. Fit duplicatio ad maiorem demonſtrationem, quaſi dicat: attendite diligenter ad me, quia ego ſum, quæ laudabo dominum pro beneficiis collatis Iſrael. Rabbi Salomon introducit hic quandam fabulam de monte Thabor, & Hermon: & cauſa introductionis eſt, quia immediatè agitur de his montibus, dicit enim quòd cùm Deus vellet dare legem, mons Thabor, & Hermon contendebant dicentes, mihi dabit legem: & alius è cõtrario mihi dabit: cùm autem dedit eam in monte Sinai erubuerunt iſti duo montes, ideo di- C xit eis Deus, non ſoliciti ſitis, quia ego ſum, ego ſum, qui vos nobilitabo pluſquam montem Sinai, & quia loquebatur duobus montibus dixit bis, ego ſum, ego ſum. Sed iſta non ſolum eſt fabula, ſed etiam inſania vęcors: nam cùm fabula in iocoſis proponitur, fabula eſt,, quia terminis ſuis contenta eſt: ſed cùm in ſacra ſcriptura proponitur, non iam fabula, ſed magis inſania eſt. *Quæ domino canam*. Debbora loquitur, in quo patet quòd quamquam vocetur canticum Debboræ, & Barac, quòd canticum eſt Debborę. *Pſallã Domino Deo Iſrael*. Canere eſt in voce, pſallere eſt cũ vaſis muſicis cãtare, vel ſolùm in eis harmoniam reddere: & in Hebræo vtrobique ponitur canere: ſed litera noſtra mutauit iſtam duplicationem, & poſuit, D pſallam. Iſtud canere, vel pſallere eſt pro beneficiis pręſtitis, quę in cantico ſubiungentur. *Domine cùm exires*. Hic Debbora rationem motiuam ad canendũ applicat: & diuiditur in tres partes, quia ponuntur 3. rationes motiuæ: prima eſt de datione legis: ſecunda eſt de populi liberatione imperfecta: tertia de liberatione completa. Secunda ibi. *In diebus Samgar*. Tertia ibi. *Noua bella*. In primo introducitur legis datio, & poteſt introduci tanquam aliquid in cantico ad laudandum poſitum, ſicut in carminibus heroicis deſcribuntur magnifica geſta virorum ad laudandum eos. Vel poteſt introduci tanquam aliquod motiuum ad canendum, ſcilicet quia eſt quoddam beneficium, pro quo tenebantur Iſraelitę laudare Deum. E Pro quo ſciendum, quòd Iudęi quidã exponunt hoc fabuloſè de datione legis, & dicunt, quòd Deus obtulit legem Idumęis habitantibus in monte Seir, & ipſi noluerunt eam recipere, quia cùm Deus recitaret eã, & peruentum eſſet ad illum locum, ſcilicet, non occides. Dixerunt Idumæi, non conuenit nobis iſta lex, quia pater noſter Iſaac benedixit nobis, dicens: viues in gladio Gene. vigeſimo ſeptimo. Dicunt etiam, ꝙ ꝓpoſuit legem Ammonitis, & Moabitis, & ipſi quoque non ceperunt eam, quia cum diceretur in ea, nõ męchaberis, non viſa eſt eis conueniens. De Iſmahelitis idem dicunt. Et ſecundum hoc exponunt literam dicentes. *Domine cum exires de Seir*. Ideſt de mõte Seir in quo habitant Idumæi, ſcilicet cum veneris

Fabula Rab. Salo. de Thabor & Hermõ

Iudęorum commentum.

de

de dando eis legem,& ipſi noluerunt eam. *Et tranſires per regiones Edom*. Ideſt per regiones Idumęorum, qđ idem eſt, ſed repetitur ſententia: nam Edom, & Seir ſunt nomina Eſau: nam Gene. vigeſimo quinto, dicitur, quòd vocatus eſt Seir, ideſt hiſpidus, vel villoſus, vocatus eſt Edom, ideſt rubeus, ſcilicet quia concupiuit lenticulam ruſam, & dixit: da mihi de coctione hac ruſa. & ſequitur ibi, quòd propter hoc vocatum eſt nomen eius Edom: terra autem, in qua habitabant poſteri Eſau vocatur terra Edom, vel mons Seir, vel mons Eſau, vt patet Abdię.capitu.vnico,& Mala. primo, & Deuteronomij ſecundo. *Terra mota eſt*. Iſta omnia ſequentia pertinent ad montem Sinai ſecundum expoſitionem omnium, vt infra dicetur, ſed quia iſta expoſitio præſupponit aliquid ridicu- G lum, vt declaratum eſt Deuteronomij trigeſimo tertio, non oportet ei inſiſtere. Nicolaus autem, & alij doctores exponunt de datione legis in monte Sinai, ſcilicet. *Domine cum exires de Seir*. Scilicet dimittendo populum Seir in erroribus ſuis iuſto tuo iudicio non dando eis legem, ſed velles eam dare Hebręis, facta ſunt ea, quę ſequuntur in monte Sinai, ſcilicet quòd terra mota eſt,& cętera. Sed iſta expoſitio videtur nimis aliena a litera: nam dicitur, domine cùm exires de Seir, & tranſires per regiones Edom, in quo ſignificatur motus, & tranſitus Dei, in quo oportet dari aliquem motum Dei, vel tranſitum ſaltem largum, ſed Deum deſerere Idumęos in errore ſuo nihil pertinet ad tranſire per regiones Edom. Item ſi intellige- H retur de dimiſſione illius gentis in errore ſuo, cùm non ſolùm illam ſed etiam omnes alias gentes Deus dimiſerit in errore, quoniam dimiſit omnes gentes ambulare in vias ſuas, vt patet Actu.decimo tertio,& ſolis Iudęis legem dedit, vt patet Pſalm. 147.ſcilicet. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis. Debuiſſet dicere de qualibet alia gēte, quòd Deus exiuit de illa, vel tranſiuit per terram eius. Item dicitur in litera, quòd cùm Deus exiret de Seir terra mota eſt, & ſic referuntur iſta ad idem tempus, ſed Deus non dimiſit Idumęos in errore ſuo tunc quando Iudęis dedit legem, ſed ab ęterno dimiſerat eos in errore, vel ſaltem a principio gentis illius, cùm nunquam eis lumen cognitionis ſuæ oſten- I derit: ergo non eſt dicendum, quòd tunc quando exiuit de Seir terra mota eſt. Patet quia actus dei circa nos non ſunt ab ęterno, ſed non facere ab æterno eſt ſicut apud nos propoſitiones negatiuę ſunt ab ęterno verę, ſcilicet ſortem non cucurriſſe hodie, vel non fuiſſe Epiſcopum ab æterno eſt: & tamen ſi Epiſcopus fuit eum fuiſſe Epiſcopum non eſt ab æterno: ita Deum illuminare gentem aliquam, vel dare ei legem ex tempore eſt, ſed non illuminare, vel non dare legem eſt ex ęterno: ergo a principio Deus dimiſerat Idumęos, & non tunc cùm mota eſt terra in monte Sinai. Huic modo loquendi conſonat ſcriptura Mala.primo ad Romanos nono, ſcilicet antequam quicquam boni vel mali egiſſent, K Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Dilectio autem dei ad Iacob quantum ad propoſitum mentis diuinę fuit ab æterno, ideo dicitur: antequam quicquam boni, vel mali ageret: benefacere tamen Iacob quod erat actus dilectionis ex tempore fuit: odiū verò ad Eſau quantum ad propoſitum diuinę mentis ab ęterno fuit, ſcilicet antequā Eſau malum faceret, & quia ad deſerendum eum non requiritur aliquis actus poſitiuus ex tempore, manet deſertio ab æterno ſicut diximus de propoſitione negatiua, quæ ab ęterno eſt vera. Aliter exponit literam rabbi Dauid Kimhi de bellis dicens, ꝙ fuerunt facta bella apud montes Seir, & tunc dicitur terra mota a facie domi-

Expoſitio Nico.& aliorum doctorum.

Rab. Dauid Kimhi expō literę

F ni,& diſtilaſſe montes, quia Deus oſtendit aliqua mirabilia ſuper montes illos. Sed etiam iſtud non multum applicatur, quia non apparent bella hic facta, nec mirabilia in bellis. Aliter exponit Andreas, ſcilicet quòd in hoc innuitur habitudo glorię Dei ad res irrōnales, ſcilicet quando Deᵘ tranſibat per deſertum pręcedens Iſraelitas, montes illi, & terra quaſi honorantes gloriam Dei moti ſunt, & tremuerūt, & iſtud fuit qſi tranſiuit apud montes Seir, quia in deſerto per qđ tranſierunt Iſraelitę erant montes Seir, vt patet Nu. 21. & Deuter.2. & iſta expoſitio eſt valde conueniēs. Nam neceſſe eſt hic fieri metaphoram, quia aliàs nō ſtaret quòd montes fluerent, ideſt liquefierent, ſicut illud: montes diſtillabunt dulcedinem: & illud, ꝙ G valles abundabunt frumento, & hymnum dicent. Et tunc eſt ſenſus quòd Debora velit hic oſtendere gloriam magnam Dei, quia non ſolùm res rationales ei reuerentur, ſed etiā res inanimatę vt terra,& montes, & dicetur. *Domine cum exires de Seir*. Deus non exit, nec intrat in aliquem locum, quia cęlum, & terram implet, Ier.23. Etiam quia Deus moueri non poteſt: ergo non exit, Mala.3.& Iacobi 1.ſed dicebatur exire, quia Iſraelitę mouebantur per deſertum, & credebāt Deum pręcedere eos ad omnia loca, ad quæ debebāt moueri: vnde quādo mouebātur caſtra, dicebat Moyſes: Surge domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te a facie tua. Et cùm caſtra figerentur dicebat: Reuertere domine ad multitudinem H exercitus Iſrael; vt patet Nume.10. Iſtud autem dicebat, quando mouebatur, & deponebatur arca, eo quòd in ea credebatur Deus habitare, de quo dictū eſt Exo.25.capi.& hoc modo exibat Deus, & tranſibat loca, per quę tranſibant Iſraelitę, tranſierunt autem Iſraelitę in circuitu montis Seir: nam dicitur Deutero.2. circuiuimus montem Seir longo tempore, poſtea autem introierunt in terram Seir, vt patet ibidem cùm dicitur: concede nobis tranſitum, ſicut fecerunt filij Eſau, qui habitant in Seir. Et iterum: Cumque tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habitant in Seir per viam campeſtrem, ideo tunc Deᵘ exiuit de Seir. *Et tranſires per regiones Edom*. Eadem ſententia eſt, quia filij Edom & Seir ſunt idem. ſic etiā I de regionibus Seir,& Edom: tranſierunt autem Iſraelitę & Deus cùm eis per regiones Edom, ſed modicum: nam cum eſſent apud Cadesbarne non conceſſit rex Edom Iſraelitis tranſitum in terram Chanaan per terram ſuam, vt patet Nume.20. Ideo coacti ſunt Iſraelitæ circuire montem Seir longo tempore Deuter.2. quouſque tęderet eos itineris, & laboris, Num. 21. & tunc conceſſerunt introitum Idumæi in quandam partem extremam terrę ſuæ, quæ eſt deſerta, vt patet Deutero.2. Scilicet cumque tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habitant in Seir per viam campeſtrem de Helath, & Aſiongaber. *Terra mota eſt*. Andreas, & Nicolaus & omnes ferè referunt omnes iſtas clauſulas ad montem Sinai, ſcilicet terra mota eſt in monte Sinai, cęli ac nubes diſtillauerunt aqua ſci- K licet in monte Sinai. Motiuum autem eorum eſt, quia non reperiunt aliquid, ad quòd applicent hæc niſi ad montem Sinai. Sed iſta expoſitio non ſatis ſtat. Primò quia dicitur hic, domine cum exires de Seir terra mota eſt, ergo oportet, quòd iſtud ſaltem de motu terrę referatur ad tempus, quo exiuit Deus cum Iſraelitis de monte Seir, & tamen Iſraelitę fuerunt in monte Seir 40. annis poſtquam facta ſunt illa, quæ dicuntur in Sinai, ergo non pertinent ad idem. Patet antecedens, quia Iſraelitę ſteterūt in deſerto Sinai tertio menſe poſt exitum de Aegypto, & tamen ī monte Seir non ſteterunt vſque ad medietatem. vel amplius anni 40. nam Aaron mortuᵘ eſt in monte Hor.

Andreę expoſitio literæ.

And. Nic. & omniū literæ expoſitio.

Nu-

Numeri 20. & poſt hoc ſteterunt Iſraelitę in terra Seir Numeri 21. & tamen Aaron mortuus eſt menſe 5. anni 40. ab exitu de Aegypto, vt patet Nume. 33. cap. Item non ſtat iſta poſitio, quia in litera dicitur, & Sinai a facie domini Iſrael, & hoc ponitur poſt oīa, ergo ponitur tanquam diuerſum ab alijs, alioquin ſuperfluè poneretur. Item quia ponitur ibi &, quæ facit diuerſitatem in copulatis: ergo diuerſa ſunt, quę enarrantur hic. Exponendum ergo eſt, quòd referantur iſta ad diuerſa tempora; ſcilicet terra mota eſt cùm Deus exiuit de regione Seir, quia realiter ſic factum eſt: Nam quando Iſraelitę intrare debuerunt in terram duorum regum Amorrhæorum per anguſtum introitum inter duos ſcopulos, erant multi Amorrhęi latentes in cauernoſitatibus ſcopulorum, vt occiderent omnes Iſraelitas tranſeuntes, & prohiberēt tranſitum, Deus autem inclinauit ſcopulos vſque ad terram, & oppreſſi ſunt ibi omnes Amorrhæi, vt patet Nume. vigeſimo primo, cùm dicitur: vnde dicitur in libro bellorum Domini. ſicut fecit in mari rubro, ita faciet in torrentibus Arnon: ſcopuli torrentium inclinati ſunt, vt requieſcerent in Arnon, & recumberent in finibus Moabitarum. Iſtud miraculū de terræ motu accidit quando exierunt Iſraelitæ de terra Seir: nam parum poſt exitum de terra Seir venerunt ad torrentem Arnon, vbi hoc fuit, quia iſta vicina ſunt, vt patet Deuteronomij ſecundo, & Num. vigeſimo primo, & ibidem declaratum eſt. *Cęli ac nubes ſtillauerunt aqua.* Iſtud refertur ad aliud miraculum, quod factum eſt, quando nondū exierat Deus de Seir, ſed dum tranſiret per regiones Edom, ideſt dum ambularet in circuitu illarum regionum: & forte intra ipſam terram Edom: nam cùm Iſraelitę non potuiſſent habere tranſitum p terrā Seir apud Cadeſbarne cęperunt circuire montem Seir longo tempore, in quo cępit populum tędere itineris, & laboris, & murmurauerunt Nume. vigeſimo primo, tunc miſit Deus in populum ignitos ſerpentes, & peribat populus: deinde factus eſt ſerpens æneus, ad cuius aſpectū ſanabantur vulnerati. Hoc autem fuit inſigne miraculum, & fuit intra terram Edom, vel in circuitu illius. De hoc autem cęli & terra mirati ſunt, quia hoc inſolitum erat, ideo ponitur actus ipſorum ad ſignificandum quendam motum admirationis per Metaphoram, ſcilicet. *Cœli ac nubes ſtillauerunt aqua.* Scilicet quòd cęli fecerunt conuerti nubes in aquam, & ſic diſtillabant. *Montes. fluxerunt a facie Domini.* Ideſt montes pręadmiratione tanti miraculi in conſpectu domini, qui videbatur eſſe pręſens per operationē miraculi, fluxerunt, ideſt liquefacti ſunt. *Et Sinai a facie Domini Iſrael.* Ideſt etiam Sinai fluxit, vel liquefactus eſt a facie domini non potens ſuſtinere conſpectum gloriæ eius intelligendo per metaphoram. Hoc autem fuit, quia in datione legis apparuit gloria domini ſuper montem, vt dicitur Exo. decimo nono cap. ſcilicet iam aduenerat dies tertius, & mane inclaruerat, & ecce cæperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſſima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perſtrepebat, totus autē mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet dominus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace: eratque mons omnis terribilis. Alio modo poteſt exponi tota iſta litera de admiratione, & tremore gentium habitantium circa deſertum, per quod tranſibant Iudæi: & eſt ſenſus, quòd quando Deus tranſibat per deſertum coram Iſraelitis, gentes, quę in circuitu habitabant, cognoſcētes miracula, quæ Deus faciebat pro Iſraelitis, & quomodo nubes ſua pręcedebat eos per diem, ꝙ columna ignis per noctem omni tēpore, timebant, quòd Deus Iſrael vellet contereret

A eos, & turbabantur nimis: ſic patet Exod. decimo quinto, quando audierunt gentes tranſitum Iſraelitarum per mare, ſcilicet. Aſcenderunt populi, & irati ſunt, dolores obtinuerunt habitatores Philiſthum: tunc turbati ſunt principes Edom: robuſtos Moab obtinuit tremor, & obriguerunt omnes habitatores Chanaan. Sic enim patet Ioſue 2. cùm dixit Raab exploratoribus: Noui quòd tradiderit dominus vobis terram, etenim irruit in nos terror veſter, & elanguerunt omnes habitatores terræ. Audiuimus, quòd ſiccauerit dominus aquas maris ad introitum veſtrum, & hoc audientes pertimuimus, & elanguit cor noſtrum, & non remanſit in nobis ſpiritus. Iſte autem terror populorum ſignificatur hic per terrę motum, B & per cęlum, & nubes diſtillantes, monteſque fluentes. Et fuit iſtud quando Deus exiuit de Seir, quia per miracula tunc facta timebant habitatores terrę. Iſta ſententia aliqualiter poteſt ſtare, ſed melior eſt præcedens, ſcilicet quia ſi diceretur hic ſolùm de montibus, & terra generaliter poſſent intelligi habitatores terræ, & potentes principes, tamen nominatur etiam ibi Sinai, ideo oportet, quòd ſpecialiter referatur hoc ad montes, & terram, ſiue realiter, ſiue ſecundum metaphoram. In Hebręo dicitur: *Et Sinai arſit a facie Dei Iſrael.* Vbi nos dicimus, & Sinai a facie Dei: quia deficit verbum apud nos, & eſt ſenſus, quòd montes fluxerunt a conſpectu Dei, & etiam Sinai fluxit a facie Dei. Secundum literam Hebraicam eſt ſenſus, ꝙ C arſit; ſcilicet quia apparuit ignis ſuper eum in datione legis Exod. decimo nono, & Deuteronomij quinto, & non ſolùm tunc, ſed etiam quadraginta diebus poſt quando aſcendit Moyſes in monte Sinai pro tabulis, & toto tempore ſequenti quandiu manſerunt Iſraelitę ibi apparuit gloria domini in ſpē ignis ſuper montem, ita vt videretur ardere, Exo. vigeſimo quarto cap. *In diebus Samgar.* Hic ponitur ſecunda ratio, vel motiuum ad laudandum Deum, ſcilicet pro liberatione, licèt imperfecta, quæ fuit tempore Samgar. & dicitur. *In diebus Samgar filij Anath.* Iſte fuit tertius Iudex Iſrael, de quo ſupra tertio capitul. *Et in diebus Iahel.* Iſta fuit, quę occidit Siſaram. Et non eſt intelligendum, quòd ſub Iahel computetur aliquod tē- D pus, quia ſolùm computabatur tempus ſub iudicibus, cùm illi pręſiderent populo, Iahel autem non fuit iudex, ſed dicitur. *In diebus Iahel.* Ideſt dum ipſa vixit, & tamen dies illi non computabantur ſub ea, ſed ſub iudicibus, ſcilicet Aod, & Barac: ſub Samgar autem computari tempus debuiſſet, quia erat iudex, quia tamen fuit paucum tempus, non curauit de illo ſcriptura, ſed adiunxit temporibus Barac, & dicitur. *In diebus Iahel.* Scilicet non poſtquam occidit Siſaram, quia tunc non ceſſabant ſemitę, vt infra dicitur: ſed intelligitur de diebus Iahel, ante mortem Siſarę ceſſauerunt ſemitę, ideſt non audebant Iſraelitę publicè ambulare per vias, niſi eſſent multi ſimul propter timorem hoſtium.

Secundū motiuum ad laudandum Deū.

E

Quomodo in diebus Samgar non erat tutum per vias incedere. Quæſt. III.

QVAERET aliquis, quomodo in diebus Samgar non erat ſecurum incedere per vias: nam ipſe erat vir fortiſſimus, & ipſe occidit ſexcentos de Philiſthiim vomere, & dicitur quòd ipſe defendit Iſrael ſupra tertio capitu. Reſpondetur, quòd Samgar non fecit ſalutem plenam in Iſrael, quia ſolùm defendit populum a Philiſthinis, qui tunc inuadebant Iſraelitas, quia illi erant pauci, & impotentes: rex tamen Iabin tunc premębat Iſraelitas, & per viginti annos oppreſſit: fuitque tempus Samgar dum eſſet Iabin: tamen

men non potuit ſaluare de manu Iabin: ideo licèt ſaluaſſet de manu Philiſthinorum egrediebãtur oppreſſores de terra regis Iabin, & obſidebant vias: ideo nõ audebant Iſraelitæ incedere per vias, niſi multi eſſent ſimul, & ſic ſemitę, quæ olim tempore pacis erant viſitatę, nunc ceſſabant. *Et qui ingrediebantur per eas.* Ideſt qui ſolebant alio tempore incedere per iſtas vias. *Ambulauerunt per calles deuios.* Ideſt per itinera recurua, ſcilicet omnia itinera publica erant obſeſſa, ideo non relinquebãtur niſi quædam viæ paruæ per ſyluas, & mõtes: & iſtę erant deuię, & circueuntes terram. Vel ambulabant Iſraelitę per loca inuia, & in hoc vt declinarẽt loca periculoſa latronum cogebantur circuire hincinde. *Ceſſauerunt fortes in Iſrael.* Scilicet ceſſauerunt a bello, quia quamquam fortes eſſent, propter multitudinem, & rationem hoſtium non audebant pugnare contra eos. Vel ceſſauerunt fortes, ſcilicet ab itineribus, quia etiam viri fortes non audebant publicè per vias ambulare. *Et quieuerunt.* Scilicet ceſſando ab omnibus operibus, quæ ſunt in egrediendo de loco ad locum propter timorem hoſtium: iſta autem omnia dicuntur ad ſignificandum magnitudinem victorię tempore Barac, cùm fortes temporis præcedẽtis non auſi fuiſſent propter timorem Iabin publicè ambulare per vias. *Donec ſurgeret Debbora.* Scilicet quia ipſa nunciauit Barac ex parte Dei, quòd acciperet decem millia virorum contra Siſaram: & non dicitur: Donec ſurgeret, ideſt donec eſſet, quia etiam ea iudicante Iſrael, premebantur Iſraelitę, quia ipſa præceſſit per aliquod tempus ad victoriam habitam de Siſara, & ſemper premebãtur vſque ad mortem Siſarę: ideo intelligitur. *Donec ſurgeret.* Scilicet ad dicendum Barac, quòd pugnaret contra Siſaram. *Surgeret mater in Iſrael.* Ideſt ſurgeret mulier: eſt repetitio ſententię ſicut ſępe fit in iſto cantico. Accipitur hic mater abſolute pro muliere, & non pro habẽte filios, ſicut filius, vel filia, & nurus ſępe accipiuntur abſolutè, vt patet Cantic. ſecundo. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Et ibidem: Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios: & tamẽ hic neceſſe eſt, quòd accipiatur abſolute, quia non ponitur ad quid referatur, & ſic vulgariter dicim⁹: tu es bonus filius, ideſt bonus iuuenis, vel bona filia, ideſt bona fęmina.

Noua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit. Clypeus, & haſta ſi apparuerunt in quadraginta millibus Iſrael. Cor meum diligit principes Iſrael: qui propria voluntate obtuliſtis vos diſcrimini, benedicite Domino. Qui aſcenditis ſuper nitentes aſinos, & ſedetis in iudicio, & ambulatis in via, loquimini. Vbi colliſi ſunt currus, & hoſtium ſuffocatus eſt exercitus, ibi narrentur iuſtitiæ domini, & clementia in fortes Iſrael. Tunc deſcendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum. Surge, ſurge Debbora, ſurge, ſurge, & loquere canticum: Surge Barac, & apprehende captiuos tuos fili Abinoem. Saluatæ ſunt reliquiæ populi. Dominus in fortibus dimicauit. Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, &

fabulę hoc tẽpore primũ inuentæ.

F poſt eũ ex Beniamin in populos tuos ô Amalec: de Machir principes deſcenderunt, & de Zabulon, qui exercitum ducerent ad bellandum. Duces Iſſachar fuere cum Debbora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti. Qui quaſi in præceps, ac baratrum ſe diſcrimini dedit: diuiſo contra ſe Ruben magnanimorum reperta eſt contentio. Quare habitas inter duos terminos, vt audias ſibilos gregum? diuiſo contra ſe Ruben
G magnanimorum reperta eſt contentio. Galaad trans Iordanem quieſcebat, & Dan vacabat nauibus. Aſer habitabat in littore maris, & in portubus morabatur. Zabulon verò, & Nephthali obtulerunt animas ſuas morti in regione Merome. Venerunt reges, & pugnauerunt, pugnauerunt reges Chanaan in Achan iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prędantes.

H *Noua bella.* Hic ponitur tertia ratio, vel motiuum ad laudandum dominum, ſcilicet quia fecit mirabilia bella, & conſummatã victoriam. Et agit duo, quia primò ponuntur bella præſentia, ſecundò bella prętenta ibi. *Dominus in fortibus.* Circa primum dicitur: *Noua bella elegit Dominus.* Scilicet faciendo, quòd magnus exercitus vinceretur per fœminam: nam Iahel occidit Siſaram principem magnæ militię, & hoc hactenus inauditum fuerat, ideo noua bella fuerunt hęc: vel vocãtur noua bella, ſcilicet quia Deus illa fecit mirabiliter pugnando de cęlo, vt infra dicitur: & huic ſenſui conſonat litera ſequens, ſcilicet. *Portas hoſtium ipſe ſubuertit.* Ideſt non fuit bellum iſtud hominum,
I ſed Dei, quia ipſe ſubuertit portas hoſtium, ſcilicet quia Iſraelitę non ſolùm nunc vicerunt in campo, ſed etiam pugnabant poſtea cõtra viros terrę Iabin obſidendo vrbes, & frangebant portas. Nam occiſo Siſara, cùm ſępe poſtea Iſraelitę pugnarent contra terram regis Iabin ſemel duxerunt ſub duce Barac exercitum contra vrbem Aſor, & obuium ſibi regem Iabin cum multo exercitu interfecit: ciuitatem funditus diruens, vt ait Ioſephus quinto antiquitatum, & hiſtoria ſcholaſtica. Et hoc eſt quod dicitur præcedenti capitu. Humiliauit Deus in die illo Iabin regẽ Chanaan coram filiis Iſrael, qui creſcebant quotidie, & forti manu opprimebant Iabin, donec delerent eum, ideſt occiderent. In Hebręo dicitur hoc. *Elegit Deos nouos*
K *tunc ſubuertit portas.* Et exponit hoc Rabbi Salomon, & Hebræi, quod Iſraelitę elegerunt Deos nouos, ſcilicet Baalim, & Aſtaroth ſupra ſecundo, & tertio. Et ob hoc Deus faciebat, quod hoſtes pugnarent vſque ad portas Hebręorum, & ſubuerterent eas. Sed iſta ſententia non coaptatur literę, quia iſta innuit pœnam Iſraelitarum: hic tamen agitur de victoria, & bonis, q̃ Deus eis conferebat, ideo conuenientius expoſuit litera noſtra literam Hebręã, quæ Barbara eſt, & extrahitur ſenſus literę noſtræ de Hebręa ſic, quia dicitur in Hebręo: elegit nouos Deos, vbi ponitur nomen Dei indefferens ad ſingulare, & plurale, ſcilicet Elohim qđ plurale eſt quantum ad declinationem, & tamen in ſenſu eſt ſingulare; ſic patet Gen. primo, vbi ſuper po

nitur

Tertiũ motiuum ad laudib⁹ extollẽdum dominum

Ioſeph⁹ 5. antiqui.

nitur Eloim pluraliter, vbi litera noſtra tranſfert Deus ſingulare, & Hebręi ſic ſuper exponunt: Elegit autẽ in Hebręo eſt ſingulare, ideo litera noſtra dixit Deus elegit, & quia in Hebręo ponitur nomen ſignificans nouitatem in plurali, quia ſignificat nouas res, ac ſi dicatur, Deus elegit noua. Litera noſtra ad magis exprimendum addidit bella, cùm hic de bello agatur. Alia clauſula, ſcilicet. Tunc ſubuertit portas hoſtium, planior eſt: quia eadem eſt in Hebręo, & Latino: & debet referri ad Deum, qui ſubuertit portas hoſtium. *Clypeus, & haſta ſi apparuerũt in quadraginta millibus Iſrael.* Quidam Hebręi exponunt literam iſtam dicentes: clypeus, & haſta ſi apparuerunt in Iſrael, ideſt in decem millibus Iſrael, qui iuerunt de Zabulon, & Nephthalim cum Barac. In quadraginta millibus, ideſt dato quòd eſſent quadraginta millia hoſtium pugnantium contra Iſrael cum Siſara. Et eſt ſenſus, quòd nullus de decem millibus euntibus cum Barac habuit gladium aut lanceam, vel clypeum. Sed iſta ſententia nimis errat. Primò quia eſt nimis aliena, cùm ponuntur quadraginta millia Iſrael, & exponuntur pro decem millibus per quaſdam interpoſitiones nimis extraneas. Secundò, quia videtur falſum, quòd cum Siſara ſolùm fuerint quadraginta millia virorum pugnatorum: nam potentia iſtius regis Iabin apud Iudęos reputabatur ſicut infinita, & ob hoc non ſe audebant ei opponere: ſi tamen eſſent ſolùm 40. millia pugnatorum inter equites, & pedites, nõ eſſet valde magna multitudo: maximè quia Ioſephus 5. antiquitatum dicit, quòd erant trecenta millia pugnatorum, & decem millia equitum, & tria millia curruum. Tertiò videtur falſum, quòd omnes, qui iuerunt cum Barac fuerint inermes ad bellum, ſcilicet ꝙ non habebant lanceam, nec clypeum: non eſt enim vllatenus veriſimile, quòd penitus inermes irent ad bellum. Aliter exponit literam iſtam litera chaldaica & quidam Hebręi, ſcilicet clypeus, & haſta ſi apparuerunt in 40. millibus Iſrael, ideſt nullo tempore, quo premebantur Iſraelitę a Iabin etiam ſi eſſent 40. millia de Iſrael ſimul, non audebant pugnare contra viros Iabin, nec etiam audebant pugnare contra eos dato quòd vellent: quia non habebant clypeum nec haſtam. Sed etiam iſtud non conuenit, quia nõ adaptatur ad ſententiam, quæ ſignat releuationem Iudęorum, & victoriam, & non depreſſionem. Nicolaus, & noſtri exponunt clypeus, & haſta ſi apparuerunt, ideſt non apparuerũt in 40. millibus Iſrael, ideſt in 40. millibus, qui cùm Barac iuerunt. Tunc autem obijcitur, quòd ſolum fuerunt decem millia, vt patet pręcedenti capi. Reſpondet Nicolaus, ꝙ quamquam a principio ſolùm elegit Barac decem millia: tamen incipiendo bello, & iam incepto aggregati ſunt alij 30. millia: & iſti non habebant lanceam, aut haſtam. Litera Chaldaica exponit clypeus, & haſta & cætera, ideſt Iſraelitę timebant regem Iabin, ideo etiam 40. millia de alijs non audebant pugnare contra Iſrael, & dato ꝙ vellent pugnare non habebant lanceã, nec clypeum. Sed videtur dicendum quòd ſenſus literę eſt, quod Debbora laudet iſtum bellum, quia erat factum a malè armatis, & quaſi inermibus contra armatos valde: nam exercitus Siſaræ erat valde munitus apparatu bellico, ſcilicet in curribus, & equis, & omnibus armaturis 40. millia autem Iſraelitarum ideſt, tota multitudo Iſrael (Nam ponitur numerus determinatus pro indeterminato) erat inermis, ita quòd vix apparebat inter eos gladius, lancea, vel clypeus. Sed aliquis dicet, hoc nõ eſſe veriſimile, quia quomodo inermes irent ad bellum? Reſpondendum quòd fundis vtebantur ad bellum, & alijs generib’ leuis armaturæ deficientibus clypeo, & haſta, & etiã his deficientibus

A cõfidentes de Dei adiutorio procedebãt ad bellũ: ſic patet in bello Saulis contra Philiſthinos: nam cùm veniſſet dies belli, dicitur quòd non eſt inuentus enſis aut lancea in manu totius populi, niſi in manu Saulis, & Ionathę: primo Regum 13. cap. Et tamen intrepidè inceſſerunt tunc Iſraelitę ad bellum: eodẽ lib. 14. *Cor meum diligit principes Iſrael.* ſcilicet principes illos, qui iuerunt ad bellum. Congratulatur enim eis Debbora, quòd de ſolo Deo confiſi expoſuerunt ſe morti procedentes ad bellum. *Qui propria voluntate obtuliſtis vos diſcrimini.* Ideſt periculo bellico. Dicit propria voluntate, quia multi iuerunt, quibus non iuſſit Barac: nam ipſe ſolùm elegit 10. millia, & tamen plures poſtea ſponte iuerunt, & iſti, qui ire iuſſi ſunt, ſponte

Quare dicatur, propria volũtate obtuliſtis vos diſcrimini.

B iuerunt. *Benedicite Domino.* Ideſt laudate eum, ſcilicet quia eripuit vos de periculo, cùm pugnaretis pauci, & inermes ꝯtra numeroſum exercitũ, & valde munitũ: & hoc dr̃ ad illos ſolũ, q̃ ſe obtulerunt diſcrimini, vel ſaltẽ principaliter, q̃a licèt alij manentes in locis ſuis deberẽt benedicere Deo de liberatione de manu hoſtium, cùm premerentur ante hoc ab eis: tamen illi, qui iuerunt ad bellum, liberati ſunt a maiori malo, ſcilicet a morte. *Qui aſcenditis ſuper nitentes aſinos.* Hic inducuntur ad benedicendum domino minus principaliter illi qui non iuerunt ad bellum, recipiebant tamen beneficium libertatis mortuo Siſara: & dicitur: qui aſcenditis ſuper aſinos nitentes, ideſt pulchros vel lucidos aut pingues. In hebræo dicitur. *Super aſinas*

C *albas.* Et idem eſt, quia lucidus & albus, vel nitens idem ſignificant, & nõ dicuntur nitentes, ideſt fortes de nitor, eris: ſed nitentes, ideſt lucidi, vel albi de niteo nites, ideſt luceo: Eſt ſenſus, tempore Siſarę non audebant Iſraelitæ per terram Iſrael diſcurrere, vt patet ſupra in litera, ſcilicet ceſſauerunt ſemitę, & qui ambulauerunt per eas, ingreſſi ſunt calles deuios, ceſſauerunt fortes in Iſrael, & quieuerunt, donec ſurgeret Debbora, & ſi aliquando debebant Iſraelitę tranſire per vias publicas, oportebat quòd equitarent ſuper velociſſimos equos, vt hoſtes non poſſent eos in curſu conſequi; nunc autem data pace poterant Iſraelitę ſecurè ambulare per totam terram ſuam, etiam equitando ſuper aſinas, quę ſunt animalia pigerrima ad

D curſum, ideo vos qui equitatis ſuper aſinas albas, ſcilicet propter magnam ſecuritatem terrę: & non cõſueueratis hoc prius facere benedicite domino. *Et ſedetis in iudicio.* In Hebręo habetur. *In domo iudicij.* Scilicet, erat vna domus magna, in qua erat cõſiſtoriũ iudicum. Et pro quo ſciendum, ꝙ ſicut declaratum eſt, Nu. 11. & Deuterono. decimo ſeptimo, in Iſrael ponebantur iudices per ſingula loca de viris illius tribus, & aſſiſtebant cuilibet iudici duo Leuitæ, quia Leuitę erant eruditi in lege quantum ad iudicia, & iſti iudicabant in cauſis tam ciuilibus, quàm criminalibus, vt patet Deuterono. decimo ſeptimo, ſcilicet inter cauſam & cauſam, lepram & lepram, ſanguinem & ſanguinem. Sanguis tamen ſignat cauſam

De iudicibus Iſraelitici populi.

E criminalem, quæ eſt cauſa ſanguinis. Supra iſtos iudices erant alij iudices, qui erant numerati ſeptuaginta, ſcilicet, & erant ſuccedentes illis ſeptuaginta ſenioribus, quos accepit Moyſes in coadiutores in deſerto: Nume. vndecimo, & princeps horum erat ſummus ſacerdos: hi omnes erant in vno loco, & ille vocabatur domus iudicij, ad quam deuoluebantur cauſæ Iſraelitarum dupliciter, ſcilicet per modum dubij, vel per modum appellationis: & iſta duo tangũtur Deutero. decimo ſeptimo. Si ambiguum, & difficile iudicium repereris inter portas tuas. Ambiguum iudicium eſt cùm iudices inter ſe non concordabant, aut non erant certi de iure, & tunc ipſi deuoluebant cauſam, aut de conſenſu eorum partes deuoluebãt illud

ad

ad dominum iudicij ferentes illuc omnia acta prioris iudicij. Difficilè iudicium vocatur aggrauatorium, ſcilicet quando ſententia continebat grauamen: nam tunc per appellationem deuoluebatur ad domum iudicij. Iſti iudices erant in quodam loco, & ſedebant vt communiter in publico: & nunc cum erat viuens Siſara non erant iſti in domo iudicij, & hoc quia non audebant ſedere in locis publicis: & potiſſimè quia, licèt ipſi in domo conſilij manerent ſiue iudicij, tamē nullus veniebat ad ventilandum coram eis cauſas, eo quòd ceſſauerunt ſemitę in Iſrael, vt patet præcedenti capitu. ideo vacabat officium iudicum: deinde mortuo Siſara, & data tranquilitate multi ad cauſas confluebant, & ſedebant iam iudices in domo iudicij: ideo benedicere Deo debebant, qui eis tale tempus pręſtiterat. Si autem dicatur, qui ſedetis in iudicio: ſicut dicit litera noſtra, poteſt intelligi tam de domo conſilij quàm de iudicibus particularibus exiſtētibus per ſingula loca: nam iſti conſueuerant ſedere in portis ciuitatis, quia erant loca publica, vt omnium tranſeuntium cauſas audirent, & faciliter determinarent, vt colligitur Deutero. decimo ſeptimo, ſcilicet, & iudicum videris intra portas tuas verba variari, ideſt ſi videris variari verba iudicum, qui in portis ſedent. Idē patet Ruth quarto capit. vbi cum Booz vellet tractare cum conſanguineo ſuo de iure cognationis, ad ſuſcipiendam hęreditatem, iuit ad portam ciuitatis, & ibi ſederunt decem viri audientes de cauſa. Tempore autem Siſare non audebant ſedere iudices in portis timore hoſtium, & nunc audebant occiſo illo: ideo deberent benedicere. Deo *Et ambulatis in viam.* Ideſt omnes, qui iam ambulatis per vias benedicite Deo, qui hoc vobis tribuit: nam pauloante hoc non audebat quiſquam veſtrum ambulare propter hoſtes. Nā ceſſauerunt ſemitę, & ambulauerunt per calles deuios prę cedenti capitu. *Loquimini vbi colliſi ſunt currus.* Ideſt vos omnes laudate Dominum, & proferte magnalia ei⁹, ſcilicet vbi colliſi ſunt currus, ſcilicet Siſarę quos ipſe confregit: nam de cęlo dimicatum eſt, & timore magno fugiebant equi per abrupta, & frangebantur currus. *Vbi hoſtium ſuffocatus eſt exercitus.* Iſtud fuit ad torrentem Ciſon, & Cadumin apud quos fuit bellum, vt patet precedenti cap. nam dicitur, quòd Siſara congregauit exercitum apud torrentem Ciſon, & Dominus dixerat Barac: ego ducam ad te in locum torrentis Ciſon Siſaram, & omnem exercitum eius, vt tradam eos in manus tuas: poſtea cum fugerent viri Siſaræ, coacti ſunt tranſire per torrentem Ciſon, & Cadumin, & ibi ſuffocati ſunt, patet infra in litera, ſcilicet torrens Ciſon contraxit cadauera eorum: torrens Cadumin, & torrens Ciſon. *Ibi narrentur iuſtitia Domini.* Ideſt in loco vbi hęc facta ſunt narrentur: dicendo De⁹ fecit hic talia, & talia miracula, & iſtud eſt ad exaltationem Dei. Vocantur iuſtitiæ Dei, quia Deus iuſtè ſe habuit occidendo Siſaram, & exercitum eius, quia iſti erant iniqui & merebant mortem hanc. *Et clementia in fortes in Iſrael.* Ideſt ibi narretur clementia, quam Deus habuit in fortes Iſrael: in eodem. n. facto Deus fuit iuſtus, ideſt rigoroſus, & clemens: iuſtus quidē, quia nocentes pro qualitate culpatū puniuit: clemens āt erga Iſraelitas, qa ex ſola miſericordia adiuuit eos, ipſi autem non merebantur adiuuari cum ſæpe offendiſſent Deum. In Hebræo habetur. *A voce ſagittantium, vel frangentium haurientium aquas iuſtitia Domini in Iſrael.* Et iſtud eſt loco totius clauſulæ noſtrę, ſcilicet. *Vbi colliſi ſunt currus.* Vſque. *Clementia in fortes Iſrael.* Et Hebræi dicunt, quòd eſt ſenſus, quòd tempore Siſarę Iſraelitę nō audebant egredi de vrbibus ad hauriendum aquam. Sagittarij erant in circuitu ciuitatū, & vulnerabant haurientes aquam, & tunc eſt ſenſus:

F illi, qui ſolebant haurire aquam in medio ſagittantiū, & ponebant ſe in periculo, laudent Deum, & ennarrent iuſtitias eius, quia dedit eis locum hauriendi aquam ſecurè. Sed iſta litera idem ſignificat, quod litera noſtra ſi recipiatur, ſed noſtra accepit ſenſum ex ſenſu, quia iſtud idioma Hebraicum eſt Barbaricum, & dicitur a voce ſagittantium, vel frangentium. Terminus hic poſitus propriè ſignificat frangentes, & ſignificat voces, vel ſtrepitus fractorum curruum, ſcilicet, ibi vbi fractorum curruū audiebatur ſonitus laudentur mirabilia Dei. *In medio haurientium aquas.* Terminus hic poſitus ſignificat haurire aquas, vel ſubmergi in aquis, & eſt ſenſus in medio ſubmerſorum, ideſt in loco, vbi ſubmergebantur hoſtes narrētur mirabilia Dei. *Iuſtitia Domini in Iſrael.* Ideſt narretur iuſti-

G tia domini. Hic autem ſuppleuit litera noſtra dicens iuſtitiam, & clementiam: iuſtitiam ad hoſtes, & clementiam ad fortes Iſrael. Vocantur autem fortes illi, qui ſponte iuerunt in bellum: nam fortitudo eſt medietas circa timores, & audacias, & eſt ſecundum quam homo confidenter, & impauidè exponit ſe terribilibus: iſti autem, qui iuerunt ad bellum expoſuerunt ſe diſcrimini, & hoc ſponte, ideo fortes ſunt. Hoc patet in litera. *Tunc deſcendit populus Domini ad portas.* Ideſt quando mortuus eſt Siſara. *Populus domini.* Ideſt populus Iſrael. *Deſcendit ad portas.* Ideſt vſque ad portas hoſtium: nam perſecuti ſunt Iſraelitę cum Barac exercitum Siſarę fugientem vſque ad Haroſeth

H gentium, vt præcedenti capit. & tamen Siſara habitabat in Haroſeth gentium, vt patet eodem cap. Etiam intelligitur de tpibus ſequētibus: nā cū ſemel obtinuiſſent Iſraelitæ in bello contra Siſaram pugnabāt quotidie contra terram Iabin, & obtinebant loca de terra eius. Sic patet præcedenti capitu. ſcilicet. Humiliauit ergo De⁹ in die illa regem Iabin coram filijs Iſrael, qui creſcebant quotidie, & forti manu opprimebant Iabin regem Chanaan. *Et obtinuit principatum.* Non habetur iſtud in Hebręo. Et eſt ſenſus, quòd tunc quando deſcendit ad pugnandum contra hoſtes, obtinuit principatum, ſcilicet quia ante hoc erant Iſraelitę ſubiecti Chananęis: nunc autem obtinuerunt principatum, quia præualuerunt contra Iabin, & occide-

I runt eum, vt ait Ioſephus quinto antiquitatum, & obtinuerunt terram. *Surge Debbora.* Iſta eſt excitatio ad laudandum Deum, & incitat ſeipſam Debbora dicens. *Surge Debbora.* Ideſt incipe cantare vel confortare in cantu, quem cępiſti. *Surge Barac.* Incitat Barac ad canendum, quia ipſi fuerat facta magna miſericordia Dei, cùm eum tanti exercitus principē fecerit, & tam fęlices triumphos tribuerit. Rabbi Salomō exponit literam iſtam dicens, quòd iſta erant verba Iſraelitarum ad Debbora dicentium ſurge Debbora ad canendū, ipſa verò defecit ad canendū, quia ſpiritus ꝓpheticus receſſit ab ea, eo ꝙ gloriata fuerat dicens: ceſſauerūt fortes, & quieuerunt, donec ſurgeret Debbora, ſurgeret mater in Iſrael: cumq; Iudæi viderent eā non Expoſitio Rab. Salo.

K poſſe quicquam dicere, hortati ſunt Barac, vt caneret, dicentes: ſurge Barac, ideſt incipe canere. Sed fabula eſt hęc, quia manifeſtum eſt, quòd totum quod ponitur hic eſt canticum Debboræ, & ſi diceremus, ꝙ iſta dixit populus, oportet etiā, quòd diceremus omnia ſequentia eſſe verba populi, quia omnia ſunt in eodem cōtextu, & modus loquendi eſt continuatus. *Surge Barac.* Repetitur verbum ad maiorem immutationem. *Loquere canticum.* Ideſt profer verba cantica in laudem Dei. *Apprehende captiuos tuos filij Abinoen.* Eadem ſententia eſt repetita: nam Barac, & filius Abinoen idem ſunt, ſicut ſępe eadem ſententia, per diuerſa verba repetitur, vt cùm dicitur ſecundo Reg. 20. non eſt nobis pax in Dauid, nec hæreditas in filio Iſai.

Idem

Idem patet tertio Regū. 12. & tamen Dauid, & filius Iſai idem ſunt, & dicitur. *Apprehende captiuos.* Ideſt ea, quæ de ſpoliis belli duxiſti.

An licuit Barac aliquos captiuos ducere de bello facto contra Siſaram. Queſt. IIII.

QVAERET aliquis, an licuit Barac ducere aliquos captiuos de bello facto contra Siſaram. Aliquis reſpondebit, quòd non, quia Deus iuſſit Deuteronomij vigeſimo, quòd cum Chananęis non facerent Iſraelitę aliquod pactum ad permittēdum eos viuere poſtquam caperent, ſed omnes occiderent in ore gladij. Simile patet Nume. trigeſimo tertio, ſed iſti, qui veniebant cum Siſara erant Chananæi, quia Iabin, qui erat dominus horum vocatur rex Chanaā præcedenti capit. ergo non licebat Barac ducere captiuos, ſed occidere tenebatur omnes. Reſponderi poteſt, quòd Barac captiuauit multos, & ſecum duxit, ſed non duxit, vt illis vitam concederet, ſed vt occideret in terra Iſrael: Deus aūt nō prohibuerat iſtud, ſed ſolùm eis dare vitam ſub aliqua conditione pacti, vel tributi. Alio modo dici poteſt, quòd iſti, qui captiui ducti ſunt, non erant Chananæi, ſed de aliis gentibus: quia fortè in regno Iabin morabantur gentes aliorum nationum, quæ non erant de origine Chananęorum: & de illis poterat Barac captiuos ducere. Hoc autē veriſimile eſt potiſſimè de Haroſeth, quia vocatur illa ciuitas Haroſeth gentium pręcedenti capitu. vt omnes volunt, quia ibi erant gentes de multis nationibus, ſicut ad ciuitates celeberrimas conuenire ſolent. Vel tunc forte de extra regnum Iabin venerunt aliqui in auxilium eius, qui non erant de ſtirpe Chananæorum. Aliter poteſt dici, quòd hic accipiuntur largę captiui, ideſt omnes res captæ in bello, & iſta erant ſpolia, licèt non eſſet inter ea aliquis captiuus.

An Barac in ducendis Chananæis captiuis ad occidendum peccaret. Queſt. V.

QVAERETVR vlterius, quia dictum eſt, ꝙ fortè ducebat Barac Chananæos aliquos ad occidendum eos ibi, an in hoc peccaret. Aliquis dicet quòd ſic, quia ſic Saul duxit regem Amalec nomine Agag de terra Amalec viuētem, & poſtea occidit eū Samuel primo Regum decimo quinto, & tamē Saul peccauit ducendo eum, & redarguitur, vt patet ibidē. Reſpondendum, quòd licuit hoc Barac, ſcilicet ducere aliquos de Chananæis ad occidendum in terra Iſrael, quia id, quod ad Dei laudem fit, dum tamen nō ſit ab eo prohibitum, ſemper eſt licitum, poterat tamen hoc agere ad laudem Dei Barac, ſcilicet, vt populus Iſrael, qui non iuerant ad bellum videns hoſtes ſuos coram ſe occidi: de hoc laudaret Deum, & gauderet. Sic namque apud multas gentes conſuetum eſt: nam & Romani cum dabant alicui victori triumphū in vrbe in cōplemento feſtiuitatis occidebāt princeps hoſtiū apud capitoliū ſi potuiſſet capi viuēs ī bello ſic fuit in bello Iudaico cùm datus eſt triūphus Veſpeſiano, & Tito: nam Simon princeps ſeditioſorū in Ieruſalem viuens captus ad capitolium occiſus eſt, vt ait Ioſephus libro de bello iudaico. Poterat quoque hoc facere ad tollendum Iſraelitis timorem Chananęorum, vt iam non timerent eos, cùm viderent coram ſe miſerabiliter occidi, ſic enim fecit Ioſue quando cępit quinq; reges Chananæos in ſpelunca vrbis Maceda: nam educens illos, fecit quòd viri de exercitu ſuo ponerent pedes ſuper colla regū ad hoc, quòd iam non timerent illorum gentem: Ioſue decimo capitu.

Romani ſolebāt reges in bello captos poſt triumphū interficere.

A Sic etiam fecit Gedeon ad conuincendum perfidiam virorum Soccoth, qui dixerant ei: forſitan palmę virorum Zebee, & Salmana in manu tua ſunt, & Gedeon captis illis in bello duxit eos in Soccoth ad conuincendum perfidiam virorum Soccoth, & ibi occidit Zebee, & Salmana, vt patet infra octauo capitu. ſic enim poterat Barac ex multis cauſis ducere aliquos de Chananæis captis in bello ad occidendū in terra Chanaan, vbi erant Iſraelitæ. Ad rationem in contrarium dicendum, quòd Saul non peccauit ducendo Agag viuentem, ſed quia duxit eum intentione dandi ei vitam, quod erat contra Dei iuſſum, ideo occidit eum Samuel: Barac autem ducebat iſtos animo occidendi eos in terra Iſrael. *Saluati ſunt reliquiæ* B *populi.* Ideſt ſaluatus eſt Iſrael de manibus hoſtium. Vocantur autem reliquiæ populi, quia Chananæi occiderant aliquos de Iſraelitis in viginti annis, quibus oppreſſerunt eos, & reſidui nunc ſaluati ſunt. *Dominus in fortibus dimicauit.* Hic ponitur debellatio hoſtiū prętetita, & futura: enarrātur enim hic aliqua magnalia Dei incidentaliter ad incitandum in canticum: & dicitur. *Dominus in fortibus dimicauit.* Ideſt adiuuit fortes Iſrael ad dimicandum contra hoſtes, & ipſe fecit bella eorum. In Hebręo habetur. *Dominus deſcendit mihi, vel fregit in fortibus.* Ideo ſignant, ſcilicet dominus fregit mihi, ideſt ad vtilitatē meam, vel pro me, ſcilicet fregit hoſtes noſtros: & hoc in fortibus, ideſt per fortes. *Ex Ephraim deleuit eos in Amalec.* Hic inci- C pit enumerare bella, quæ Deus egit in fortibus Iſrael, & dicitur, quòd Deus deleuit eos, ideſt hoſtes Iſrael in Amalec, ſcilicet ipſos hoſtes, qui erant Amalechitæ: & hoc ex Ephaim, ideſt ille fortis, qui fuit, per quē Deus deleuit Amalechitas fuit de Ephraim, ideſt de tribu Ephraim, ſcilicet Ioſue: nam Ioſue fuit primus, qui pugnauit contra Amalec quando Amalechitę inuaſerunt Iſraelitas in Raphidi Exo. decimo ſeptimo. *Et poſt eum ex Beniamin in populos tuos Amalec.* Ideſt ꝙ poſtquam Ioſue pugnauit contra Amalec pugnauit etiam Saul, & eſt ſenſus: o Amalec poſt eū, ideſt poſt Ioſue, qui primo contra te pugnauit, ex Beniamin, in populos, ideſt fuit quidam de Beniamin, qui pugnaret contra populos tuos, ſcilicet Saul: nam Saul erat D de tribu Beniamin primo Regum nono, & iſte deleuit Amalechitas primo Regum decimo quinto. In Hebręo habetur. *Ex Ephraim ſua radix in Amalec.* Et eſt ſenſus: ſua radix, ideſt ſuum principium pugnandi in fortibus fuit ex Ephraim. ſ. quia primus fortis de Iſrael, quē De⁹ ad pugnandū adiuuit fuit de Ephraim. ſ. Ioſue, q fuit de Ephraim & hic in Amalac, i. ꝯtra Amalec, quia primum bellū quod fecit Ioſue cōtra hoſtes fuit contra Amalechitas. Exo. decimo ſeptimo. Nā ante hoc non fuit aliquod bellum Hebræorum cōtra aliquam gentem, & iſtud eſt quod dicitur Num. 24. ſcilicet principium gentium Amalec, cuius extrema perdentur, ideſt prima gens de gentibus, quæ pugnauerint contra Iſrael fuit Amalec: & extrema huius E perdentur, ſcilicet quia ad extremum Saul deleuit gētem illam, & dicitur ſua radix, ideſt radix Dei, ſcilicet quia dictum eſt dominus in fortibus dimicauit, & ſubditur, ex Ephraim ſua radix, ideſt principium bellorum quod Deus fecit in fortibus pro Iſraelitis fuit ex Ephraim, ſ. in Ioſue. Et iſtud, qd dicit litera nr̃a, ex Ephraim deleuit eos in Amalec. *De Machir.* Hic ponuntur bella prę́ſentia, ſcilicet illud quod factum eſt contra Siſaram. Et ponitur ſolum bellum factū contra Amalec de pręteritis, eo quòd Amalec offendit nimis Iſraelitas, quia fuit prima gens, quę pugnauit contra Iſrael, vt patet Nu. 24. & ob hoc Deus iuſſit Iſraelitas nimis tenere mente iniuriam iſtam ſuſceptam ab eis, vt delerent eos data oportunitate Deuteron. 25.

Ad rationem in diuerſum.

ſcili-

ſcilicet memento quid fecerit ibi Amalec, quando egredicbaris ex Aegypto, & extremos agminis tui, qui laſſi reſidebant cęciderit, quando tu eras fame, & labore confectus, nec timuerit dominum: cùm ergo dominus dederit tibi requiem, delebis nomē eius ſub cęlo, caue ne obliuiſcaris. *De Machir principes deſcenderunt*. Enarrat Debbora illos, qui de Iſraelitis iuerunt ad bellum cū Barac: & dicitur, quòd de Machir deſcenderunt principes, ſcilicet, qui irent ad iſtud bellum: iſti erant de Tribu Manaſſe, nam Manaſſe genuit Machir, vt patet Gen. quinquageſimo cap. & ab iſto nominata eſt familia Machiritarum Num. vigeſimo ſexto capitu. Aliter autem poteſt exponi ſecundum quoſdam, ꝙ hic tangatur bellum præteritū. ſ. de Machir principes deſcenderunt, ideſt de ſtirpe Manaſſe, ſiue Machir filij Manaſſe prę fuerunt aliqui, qui pugnauerunt contra Amorrhęos, & obtinuerunt terram Galaad: ſic patet Nume. 32. ſcilicet porro filij Machir filii Manaſſe perrexerunt in Galaad, & vaſtauerunt eam interfecto Amorrhæo habitatore eius. Etiam Iair fuit de filijs Machir: & iſte obtinuit viculos vrbis Nobe eodem cap. Sed iſta ſententia non conuenit huic literæ; quia hic dicitur de Machir, & Zabulon ſub eodem contextu, ſcilicet de Machir principes deſcenderūt, & de Zabulon, qui ducerent exercitum ad bellandum. Sed manifeſtum eſt, ꝙ id qđ dicitur de Zabulon intelligitur de præſenti bello; quia illos vocauit Barac ad pugnandum pręcedenti cap. ergo etiam filij Machir fuerunt in bello iſto, & de hoc hic tangitur. *Et de Zabulon, qui exercitum ducerent ad bellandum*. Ideſt etiam fuerunt viri de ſtirpe Zabulon, qui duxerunt exercitum ſecum ad bellandum: nam erant principes. In Hebræo habetur. *De Zabulon ducentes in virga ſcripturis*. Et exponunt Hebręi, quòd cū Debbora fuerint ſcriptores ad bellū, ſcilicet forte ad orandū, ſed idem eſt quod ſenſus literę noſtrę; quia virga ſcriptoris ęquiuocum in Hebręo: & poteſt ſignificare virgam ducis regentis in bello. *Duces Iſſachar fuere cum Debbora*. Ideſt etiam de tribu Iſſachar deſcenderunt aliqui ad bellum; & dicitur quòd fuerunt cū Debbora, quia Debbora, & Barac erant tanquā duces huius belli, & idem erat eſſe cum Debbora, quod cum Barac. Hebræi dicunt quod iſti erant cum Debbora, ſcilicet ad orandum, & non ibant cum Barac ad pugnandum. Dicunt etiam quòd iſti ibant ad dicendum qua hora pugnandum foret. Hoc autē quia primo Paralip. 12. dicitur quod de filijs Iſſachar venerunt ad Dauid viri eruditi, qui nouerant ſingula tempora ad pręcipiēdum quid facere deberent filij Iſrael. Sed hoc nihil eſt, quia illud non intelligitur, niſi de quadam prudentia politica, que pertinet ad diſponēdum res debitis temporibus. Dicendum ergo, quod iſti iuerunt ad pugnandum ſicut cęteri, quamquam dicantur iuiſſe cum Debbora, quia idem erat ire cū Debbora, & cum Barac. *Et Barac veſtigia ſunt ſecuti*. Scilicet iuerunt cum ipſo ad bellandum: nam Debbora & Barac ſimul ibant. *Qui quaſi in præceps & baratrum diſcrimini ſe dedit*. Hoc refertur ad Barac, ſcilicet quòd ille dedit ſe in pręceps, ideſt in pręcipitium, & caſum magnum: & in barattum. Vocatur autem baratrū profunditas magna a vorando dicta: & eſt ſenſus ꝙ Barac exponendo ſe diſcrimini pugnando contra Siſaram dedit ſe quaſi in baratrum, & pręceps. *Diuiſo cōtra ſe Ruben magnanimorum reperta eſt contentio*. Poteſt dupliciter intelligi: vno modo quòd tempore huius belli erat magna contentio inter viros de tribu Ruben, & ob hoc attendentes domeſtica bella non iuerunt ad pugnam totius populi: & eſt ſenſus, diuiſo contra ſe Ruben, ideſt in iſto tempore belli erat diuiſus contra ſe Ruben, ideſt inter ſe per ſeditiones: & reperta eſt

Hebręorū opinio pęnes literā.

Baratrum quid ſibi velit.

F contentio magnanimorum, ideſt fuerunt viri magnanimi tunc in tribu Ruben, qui fouerent contentionē. Aliter pōt intelligi quòd audito iſto bello filii Ruben dubitabant an ire deberent in bellum iſtud, vel non: & dum moram facerent deliberando, accidit quòd ſoli filii Zabulon, & Nephthali irent illuc: & iſti vocantur magnanimi, & eſt ſenſus: diuiſo contra ſe Ruben, ideſt habēte diuerſas ſententias, ſcilicet quia quidam dicebant eundum eſſe in bellum, & alii non. Magnanimorum reperta contentio, ideſt reperti fuerunt in contentione, ideſt in bello contra Siſaram ſoli magnanimi, ſcilicet filii Zabulon, & Nehpthali. Iſtos ſenſus ponit Andreas, ſed primus illorum eſt melior. In Hebræo habetur. *Duces mei in Iſſachar cum Debbora Iſſa*

G *char: ſic Barac in valle miſſus eſt pedibus ſuis: in partibus Ruben duces magni corde*. Illud eſt quod continet litera noſtra ex illo loco. *Duces Iſſachar*. Vſque ad illum locū *Quare habitas*. Et conſonat in ſenſu cum litera noſtra. nam cum dicitur. *Duces mei in Iſſachar cum Debbora*. Eſt idem quod litera noſtra dicit. *Duces Iſachar fuere cū Debbora*. Cùm autem dicet Hebræus. *Iſſachar ſic Barac*. Dicit litera noſtra. *Et Barac veſtigia ſunt ſecuti*. Et eſt ſenſus Hebręę literę. *Iſſachar ſic Barac*. Ideſt ſic iuerunt duces Iſſacar cùm Barac, ſicut cum Debbora. Et hoc eſt, quòd ſecuti ſunt veſtigia Barac. Cùm autem dicitur. *In valle miſſus eſt pedibus ſuis*. Dicitur in litera noſtra. *Qui quaſi in præceps ac baratrum diſcrimini ſe dedit*. Et eſt ſenſus quòd Barac dimiſſus eſt in valle pedibus

H ſuis ideſt ita fuit in periculo exponendo bello ſe, ſicut ſi dimitteret pedibus ſuis in valle, ideſt ad cadendum de altitudine in vallem pedibus ſuis, ideſt ſuper pedes ſuos. Et hoc clare ſignat idem, quod quaſi in pceps ac baratrum. Cùm autem dicit Hebręus. *In partibus Ruben duces magni corde*. Eſt ſenſus, quod in tribu Ruben erant magnanimi fouentes inter ſe contentionē: & ob hoc non venerunt ad bellum: & hoc ſignificat litera noſtra, ſcilicet diuiſo contra ſe Ruben magnanimorum reperta eſt contentio, ideſt erāt magnanimi in tribu Ruben fouentes contentionē, & ob hoc erat diuiſus contra ſe Ruben. *Quare habitas inter duos terminos*. Eſt quedam vituperatio ad tribum Ruben, quia noluit venire ad bellandum, ſed manebat in quiete in

I paſcuis. Dicitur autem habitare inter duos terminos, vt ait Nicolaus, quia habitabat in medio Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe in terra duorum regum Amorrhęorum. Sed hoc non ſtat, quia Ruben tenebat loca coniuncta terræ Moab, & erat in extremitate terræ illius: Gad autem erat in medio Ruben, & dimidię tribus Manaſſe, vt patet ex locis, quæ data ſūt cuilibet iſtarum tribuum, & declaratum eſt Numeri trigeſimo ſecundo, & Ioſue decimo tertio, vbi ponitur diuiſio poſſeſſionis harum tribuū. Sed dicitur habitare inter duos terminos, ideſt inter terram Moab ex vna parte, & terram Chanaan ex alia, tribus namq; Ruben habebat ad latus meridianum totam terram Moab, & ad latus occidentale ipſum Iordanem; qui eſt principium terræ Chanaan ad occidentem Nume.

Expoſitio Nic confutatio.

K 34. & hæc declarata ſunt Numeri 32. & Ioſue 13. *Vt audias ſibilos gregum*. Dicitur hoc, quia Ruben cum non iret nunc ad bellum vacabat officio paſtorali: nā tribus illa abundabat nimis in pecoribus, & iumentis, & tradebat ſe penitus occupationi gregum gaudebatque audiendo balatus pecorum. Hoc patet Nume. 32. nam dicitur, quòd filij Ruben, & Gad habebant infinitā ſubſtantiam in iumētis, & pecoribus, ideo petierunt a Moyſe terram Galaad, quam viderunt aptam alendis animalibus. *Diuiſo contra ſe Ruben magnanimorum reperta eſt contentio*. Exponatur ſicut ſupra. Et repetitur hic modo cantici, quia in canticis ſepe eadem repetuntur: ſic etiam repetitur ſupra illud verbum,

verbum, qui ſponte obtuliſtis & cæt. in Hebręo habetur. *In partibus Ruben magni inquiſitores corde.* Ideſt erãt in tribu Ruben viri nimis inquirentes iurgia, quia erãt duri corde. Et iſtud ſignificat litera noſtra, ſcilicet magnanimorum reperta eſt contentio. *Gad trans Iordanem quieſcebat.* Hic redarguitur tribus Gad, quia non venit ad bellum, cùm potuiſſet: potiſſimè quia in hac tribu erant viri fortiſſimi, & ſatis apti ad bellũ, & laudantur de fortitudine per Moyſen Deuterono. trigeſimo tertio, in benedictione ſua. Et Gene. quadrageſimo nono: & ipſi egerunt aliquid magnæ fortitudinis quando tulerunt cadauera Saulis, & filiorũ eius de platæa, vel muro Bethſan primo Regum trigeſimo primo, & Paralipo. decimo capitu. Et dicitur, quòd quieſcebant trans Iordanem, quia tribus Gad acceperat poſſeſſionem in terra duorum regum Amorrhæorum, Sehon, & Og ad Orientalem partem Iordanis Nume. trigeſimo ſecundo, & Ioſue decimo tertio. *Dan vacabat in nauibus.* Hic redarguitur tribus Dan, quòd non venerit ad bellum. Et dicitur, quòd vacabat nauibus, ideſt laborabat in nauibus transferẽdo merces in eas per mare, quod eſt opus negociatorum. Rabbi Salomon, dicit quòd vacabat nauibus, ideſt intentus erat ad parandum ſe ad fugam per mare, ne veniret ad bellum, vel timore hoſtium ſi præualerent contra Iſrael. Pertingit enim poſſeſſio Dan ad mare magnum, quod vocatur mare Mediteraneũ, & eſt in termino Occidentali terrę Chanaan. De hoc patet Ioſue decimo nono, ſcilicet quòd pertingit poſſeſſio Dan in Ioppen, & ipſo fine concluditur, & tamẽ Ioppẽ eſt portus in mari Mediteraneo, quo appellunt euntes hinc Ieroſolymam. Et vocatur vulgariter Iaſa. Aſor habitabat in littore maris, ſcilicet habebat occupationem ſuam in litore maris circa merces, & morabatur in portubus, ideſt in locis, ad quæ ſolent de locis extraneis per mare conuenire mercatores: habebat enim Aſor multos portus, quia in eius ſorte ponitur Tyrus, & Sidon, & magna pars litoris mari Mediterranei in termino Occidẽtali terrę Chananæorum, vt patet Ioſue decimo nono. *Zabulon verò, & Nephthali obtulerunt animas ſuas morti.* Ideſt iuerunt ad bellum, in quo offerebant ſe morti, & mortui fuiſſent, niſi Deus eos adiuuaſſet: & dicitur de iſtis duabus tribub⁹, non quòd nõ iuiſſent aliæ, quia de tribu Manaſſe iuerũt aliqui, cùm dicatur ſupra, de Machir principes deſcenderunt. Etiam filij Iſſachar venerunt in bellum, cùm dicatur: Deces Iſſachar fuere cum Debbora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti. Sed dicitur de iſtis ſolis: quia iſti fuerunt præcipui, qui iuerunt ad bellum, & de iſtis elegit Barac iuxta mandatum Dei decem millia præcedenti capitu. In Hebręo habetur. *Zabulon, qui vituperabat animam ſuam morti, & Nephthalim.* Hebræi intelligunt, quòd iſti deſperabant de vita, ideo nihil pro ea dabant, ſed vituperabant illam. Sed non ſtat, quia tunc non vocarentur fortes, cùm fortes ſint confidentes in periculis. Iſti tamen vocantur fortes ſupra, ideo debet intelligi, quòd iſti vituperabant animam ſuam morti, ideſt exponebant ſe morti pro toto Iſrael, & in hoc videbantur vituperare animã ſuã, cùm non curarent de ea pro ſalute aliorum. *In regione Merome.* Iſte fuit locus belli, vbi iſte tribus obtulerunt animas ſuas. In Hebręo habetur. *Super altitudinem campi.* Scilicet quòd iſtud bellum fuit ſuper aliquem campum altum. Litera autem noſtra poſuit regionem Merome, quia multa nomina Hebręa sũt, quę poſſunt accipi indifferenter pro communibus, & propriis, niſi quantum contextus ſcripturæ hoc prohibeat: & ita accepit hic pro nomine proprio litera noſtra, quod conuenientius videbatur. Hebręi autem exponunt per commune nomen. *Venerunt*

A *reges, & pugnauerunt.* Intelligitur de bello iſto facto tempore Siſaræ, in quo venerunt reges, ſed in exercitu Siſaræ: nam Iabin rex Chanaan habebat multos reges ſibi ſubiectos, cùm antiquitus omnia regna terræ Chanaan ſubiecta forent regi Aſor, qui vocabatur rex Chanaan: vnde ad vocationem Iabin regis Aſor conuenerunt illico multi reges ad pugnandum contra Ioſue vndecimo capitu. Vel dicuntur reges, ſcilicet duces, qui veniebant cum Siſara, quia erant cum magna potentia, & ob hoc vocabantur reges, ſicut dicit Sennacherib: nõne principes mei reges ſunt? Rabbi Anai dicit, quòd in terra Chanaan erant ſexaginta duo reges, & occiſi ſunt triginta duo in Iericho, & triginta duo, tempore Siſaræ nunc. Sed falſum eſt. *Pugnauerunt*

Expoſitio Rab. Anai

B *reges Chanaan.* Replicatio eiuſdem ſententiæ ſæpe fit, ſicut in canticis. *In Tanach iuxta aquas Mageddo.* Tanach eſt quędam ciuitas in ſorte Manaſſe, vt patet Ioſue decimo ſeptimo, & ſupra primo. Sed dicetur quomodo ergo fuit iſtud bellum in Tanach, cùm fuerit apud aquas Mageddo. Aliquis reſpondebit, quòd Mageddo & Tanach ſunt idem locus. Sed non ſtat, quia Ioſue decimo ſeptimo computantur tanquam duę ciuitates, & ſupra primo, & Ioſue decimo ſecundo, ponuntur duo reges de his duobus locis. Sed dicendum eſt, quòd Tanach, & Mageddo erant loca coniuncta ſatis, & quia exercitus Siſaræ erat inter vtrumque locum, dicitur eſſe apud vtrumque, vel extendebat ſe exercitus propter

Tanach qđ ſit.

C magnitudinem ab vno loco in alium: *Et tamẽ nihil tulere prædantes.* Scilicet quòd iſti reges, qui veniebãt cum Siſara, licèt pugnauerunt, non tulerunt aliquid de Iſraelitarum terra, eo ꝙ debellati ſunt ab eis, & dimiſerunt ſpolia ſua in terra Iſrael.

De cœlo dimicatum eſt contra eos: ſtellę manentes in ordine, & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt. Torrens Ciſon traxit cadauera eorum, torrens Cadumim, torrens Ciſon: conculca anima

Manetus Aegyptius hiſtoricus

D mea robuſtos. Vngulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per pręceps ruentibus fortiſſimis hoſtium. Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortiſſimorum eius. Benedicta inter mulieres Iahel vxor Aber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo ſuo. Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum

E obtulit butyrum. Siniſtram manum miſit ad clauum, & dextram ad fabrorum malleos. Percuſſitque Siſaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans. Inter pedes eius ruit: defecit, & mortuus eſt: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis, & miſerabilis. Per feneſtram reſpiciens vlulabat mater eius, & de cœnaculo loquebatur. Cur moratur regredi currus eius?

Siniſtram non eſt de textu, ſed additũ ab interprete

Picus rex Pilę ſuſũ primus inuenit, & Picenũ prouinciam a ſe nominauit.

quare tardauerunt pedes quadrigarum illius? F Vna ſapientior cœteris vxoribus eius, hæc ſocrui verba reſpondit. Forſitan nunc diuidit ſpolia, & pulcherrima fęminarum eligitur ei: veſtes diuerſorum colorum Siſarę traduntur in prędam, & ſupellex varia ad ornanda colla congeritur. Sic pereant omnes inimici tui Domine: Qui autem diligunt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilent. Quieuit terra per quadraginta annos.

Cui victoria attribuenda ſit

De cęlo dimicatum eſt contra eos. Hic ponitur quartum huius capi. ſcilicet cui victoria attribuenda ſit explicat, ſcilicet quòd non ab hominibus, ſed a Deo pugnatum eſt, & dicitur, de cælo dimicatum eſt, ideſt Deus, qui in cęlo eſt, dimicauit contra Siſaram, & exercitum, ſuum: nam Iſraelitæ non valuiſſent dimicare contra eos. *Stellæ manentes in ordine & curſu ſuo contra Siſaram dimicauerunt.* In hoc patet, quòd de cęlo pugnatum ſit contra Siſaram: quia ſtellę pugnauerunt contra eum. Et dicitur manentes in ordine & curſu ſuo, ad differentiã belli facti ſub Ioſue ɔtra quinque reges Amorrhæorũ. Nã tunc de cęlo pugnatum eſt: tamen ſtellę non fuerunt in ordine et curſu ſuo, ſed omnes ſteterunt in monte: nam ſol, & luna ſteterunt, cùm dicatur Ioſue 10. ſcilicet, ſol ne mouearis contra Gabaon, & luna contra vallem Aialon: nunc autem aſtra, licèt pugnabant, mouebantur.

Quomodo dimicatum fuit de cælo contra Siſaram, & ſtelæ pugnarunt contra eum.
Quæſtio. VI.

QVAERET aliquis, quomodo dimicatum fuit de cęlo contra Siſaram? Reſpondendum quòd principaliter pugna contra Siſaram fuit hic de cęlo, ſcilicet in grandine, & pluuia cadente ſuper exercitum Siſaræ: & compellente illum ad fugam; ſic ait Ioſephus 5. antiquitatum dicens: Congreſſis Iſraelitis cũ Siſara imber eis magnus influxit, & quia ſimul nimia pluuia, & grando in faciem Chananæorum verſa eſt, & ventus eorum aſpectibus imminebat, arcus eorum & fundibulę inutiles fiebant: & armati propter frigora vti gladiis non valebant: Iſraelitis verò tempeſtas immiſſa poſt tergũ minus nocebat, & circundãtes hoſtes medios multos eorum occiderunt. Eſt autem hoc veriſimile: nam ſic iterum pugnauit Deus contra Chananæos ſub Ioſue mittendo ſuper eos grãdines magnos & multos, ita vt pluribus mortem lapides q̃ gladius Hebręorum intulerint, Ioſue 10. potuit etiã eſſe ꝙ de cęlo fieret aliquis ſtrepitus ſuper Siſarã & exercitum eius ad hoc quòd territi non auderent reſiſtere Iſraelitis: ſic fuit tempore Samuelis ɔtra Philiſthinos, vt patet primo Regum ſeptimo, ſcilicet. Intonuit dominus fragore magno de cęlo ſuper Philiſthijm: & cęſi ſunt a facie Iſrael. Sic etiam 4. Regum ſeptimo, factus eſt magnus ſonitus per noctem, quẽ putantes Siri eſſe ſtrepitum magnæ militiæ superuenientis, fugerunt relinquentes caſtra ſua plena ſpolijs. Vel fortè apparuerunt milites venientes de cęlo quos nimis formidabant ipſi Chananęi. De hoc quarto Regum ſexto cap.

Quomodo ſtellę pugnarunt contra Siſaram manentes in cęlo.
Queſtio VII.

QVAERET Aliquis, quomodo ſtellæ pugnauerunt contra Siſaram? Reſpondet Rabbi Salomon, quòd ſtellæ de cęlo incanduerunt, & calefecerunt lutum itinerum, & prę calore cadebant vngulę equorum Siſarę: ſic habetur infra. *Vngulę equorum ceciderunt.* Et tunc Siſara fuit impotens ad pugnandũ mutilatis equis. Sed iſtud ridiculũ eſt, quia ſtellę non ſic calefaciunt, vt faciant feruere lutum. Etiam quia vngulę equorum non ceciderunt ob hoc, ſed propter aliam cauſam vt infra dicetur. Rabbi Dauid Kimhi, Reſp. Rab. Kimi.
G reſpondet aliter dicens, quòd ſtellæ manentes in ordine ſuo pugnauerunt, ideſt ita velociter pugnatum eſt contra Siſaram. Litera tamen hoc innuit: ſic etiam ſupra dicitur, dominus in fortibus dimicauit. Aliter reſpondet idem Rabbi Dauid Kimhi, ſcilicet quòd ſtellæ calefecerunt Chananæos exercitus Siſarę nimis: & illi ingreſſi ſunt torrentem Ciſon, vt refrigerarentur, & aqua occidit eos. Et hoc dicit ſignare literam infra, ſcilicet, torrens Ciſon contraxit cadauera eorum. Sed etiam iſtud non multum ſtat, quia magis diceretur tunc pugnare Ciſon, quàm ſtellę. Etiam quia ad cauſandum iſtum calorem in corporibus Chananęorum non debebãt operari ſtellę, ſed alio modo fieri debebat. Andreas re-
H ſpndet ꝙ ſtellę vel corpora cęleſtia non pugnauerunt nec egerunt quicquam in iſto bello, & redarguit ipſe in hoc mathematicos, qui iſtam victoriam aſtris tribuunt, ſed dicit, quòd eſt ſenſus, quòd ſtellæ pugnauerunt, ideſt Deus præſidens cęlo, & ſtellis pugnauit. Sed etiam iſtud non multum ſtat, quia non ſignificaretur hoc modo aliquod ſpeciale opus, aut miraculum: & de quolibet vertente poſſet dici hoc, ſcilicet quòd ſtellę manentes in ordine ſuo pugnauerunt pro illo: nam non poteſt aliquis vincere, niſi Deus ei dederit. primo Machabæorum tertio, ſcilicet. Sicut fuerit voluntas in cœlo ita fiat. Idem primo Regum decimo quarto. Dicendum ergo, quòd ſtellę manentes in ordine ſuo pugnauerunt contra Siſaram,
I quia fortè ſidera videbant inflammata venire ſuper exercitum Siſarę, & hoc quia fortè aliquæ cometæ vel ſucceńſiones flammarum dimittebantur ab alto, quaſi ſidera caderent, quæ vulgares ignem eſſe putant, & iſta peruenientia ad Chananæos exurebant quos tangerent. Maius tamen malum erat, quod per timorem incutiebant: nam æque turbati currus huc illucque trahebant per prona, & abrupta, & ſic cadebant equi, & currus, atque aſcenſores, & frangebantur currus, & moriebantur aſcenſores, & equi fracturam patiebantur membrorum: & hoc eſt quod ſupra dicitur, ſcilicet vbi colliſi ſunt currus, ſcilicet cadendo per abrupta in præceps ac baratrum. Et hoc modo equi timore & rabie ſtimulati, impetu magno
K ferebantur in torrentẽ Ciſon, & Cadumim, & ſuffocabantur equitantes. Hoc etiam eſt, quod infra dicitur, ſcilicet quòd vngulæ equorum ceciderunt, ſcilicet cùm diſcurrerent per loca petroſa, ac abrupta, & caderent de altiſſimis in præceps. *Torrens Ciſon contraxit cadauera eorum.* Hoc fuit quando fugientes viri Siſarę ab Iſraelitis præ timore, & turbatione mentis inciderunt in torrentem Ciſon, & Cadumim: nam apud iſtos torrentes bellum factum fuit, & ſpecialiter apud torrentem Ciſon, vt patet præcedenti capitu. Et dixit, quòd contraxit cadauera eorum, ideſt collegit, ſcilicet quia multi in eo mortui ſunt. In Hebræo habetur. *Torrens Ciſon contraxit eos.* Ideſt ſimul mortuos traxit, & pertinet ad idem. *Torrens Cadumim.*

Iſte

Iſte erat alius torrens circa torrentē Ciſon, & in hunc quoque multi Chananæorum lapſi ſunt. Cadumim ſecundum Hebręos poteſt eſſe nomen commune & proprium: ſi ſit nomen commune, ſignat antiquitatē, & eſt ſenſus quòd torrens antiquitatum contraxit cadauera eorum, ſcilicet mare rubrum, quod vocatur antiquum, quia antiquitus tranſierunt Iſraelitę per illud, ſcilicet quando exierunt de Aegypto. Sed iſtud nimis alienum eſt a ſenſu literę, quia hic agitur de bello contra Siſaram, & eſt idem cōtextus, ideo iſta particula torens Cadumim non poteſt trahi ad aliam hiſtoriam longè diſtantem, ideo litera noſtra poſuit Cadumim pro nomine proprio. *Torrens Ciſon.* Eſt ſententia decurtatè repetita, ideſt torrens Ciſon contraxit cadauera eorum ſicut ſupra dicitur. *Conculca anima mea robuſtos.* Incitat ſe Debbora ad ſe exaltādū propter iſtam victoriam, & contemnendum Chananęos, ſcilicet conculca anima mea robuſtos, ideſt Chananæos, qui gloriantur in robore ſuo, & non in potētia Dei: nam hi cito conculcantur. Vel poteſt intelligi de conculcatione reali, ſcilicet quòd aliqui de Chananæis ducti fuiſſent de bello ad terram Iſrael, vt Iſraelitæ ponerent pedes ſuper colla eorum, ſicut factum eſt Ioſ. tempore, regibus quinq; Ioſ. 10. & poſtea occiderentur, & Debbora poſuit pedes ſuper colla iſtorū: Hoc ſatis eſt veriſimile, quia ſupra dicitur: Surge Barac, apprehende captiuos tuos fili Abinoem, vt ibi declaratum eſt. *Vngulę equorum ceciderunt.* Ideſt confracti ſunt pedes equorum, & vngulę in bello: & ſignificatur cauſa, cùm ſubditur. *Fugientibus in impetu, & in præceps ruentibus fortiſſimis hoſtium.* Ideſt hoc factum fuit propter curſum immoderatum: nam tanto fuerant Chananæi timore concuſſi ardente deſuper cęlo, & flammarum globis in modum ſtellarum venientibus vſque ad eos, quòd non poterant ſe, aut equos continere: ſed fugiebant impetuoſe per quācunque partem poſſent, & accidebat quòd caderent de altis rupibus in præceps, & confringebantur currus, & equorum vngulæ ac ipſi hoſtes peribant. In Hebræo habetur. *Tunc confracti ſunt calcanei ab hinnitibus fortium.* Eſt autem iſta litera valde decurtata more Hebręo, ſcilicet tunc confracti ſūt calcanei, ideſt vngulæ equorum, ſicut dicit litera noſtra: cùm autem dicitur ab hinnitibus fortium: eſt ſēſus quòd fortes, ideſt hoſtes hinniebant, ſcilicet fremebant mente, ſicut hinnientes: & prę iſtorum impetu, & turbatione ceciderunt vngulæ equorum, ſcilicet quia fortiſſimi hoſtium turbati mente & fugientes permittebant equos ire quocunque vellent, vel ducebant eos per loca confragoſa & præcipicij, & cadentibus equis frangebantur vngulę. *Maledicite terræ Meroz.* Nicolaus dicit quòd Meroz eſt nomen dęmonis, qui incitauit Siſaram ad veniendum in pugnam contra Iſrael. Et eſt ſenſus: maledicite terræ Meroz, ideſt terrę Chananęorū ſubiectę huic dæmoni: maledicite habitatoribus eius, ſcilicet Chananęis, qui habitant cum eo: & hoc quia non venerunt ad adiutorium domini, ſed magis ē cōuerſo venerunt in pugnam contra Iſraelitas. Sed iſte ſenſus valde alienus eſt, quia dicitur hic, quia non venerunt in adiutoriū: eſt tñ adiutoriū qñ eſt bellū cōſtitutū. Chananęi aūt fuerunt, qui pugnauerūt: ergo nō poterat dici de ipſis, quòd non venerunt in adiutoriū, ſed deberet dici quòd non venerunt in pręlium. Item quia maledictio nunquam ponitur, niſi pro peccato cùm ſit pæna: Chananęi tamen non tenebantur adiuuare Iſraelitas in bello: ergo non erat eis maledicendum, quia non veniebant in adiutorium eorum, ergo alij erant hi, qui tenebantur adiuuare Iſraelitas. Eſt ergo Meroz nomen terrę cuiuſdā exiſtentis apud locum belli, & habitatores illius noluerunt venire ad

Nicolai opinio de Meroz.

Doc. opin. de Meroz.

A bellum, ideo maledicuntur: alii verò qui longe erāt a loco belli, quamquam increpantur quòd non venerint, ſicut patet ſupra de multis tribubus, tamen non maledicuntur. *Dixit angelus domini.* Iſte angelus eſt Michaël, qui eſt princeps Hebręorum, vt patet Dani. 10. & iſte tanquam dux iuſſit maledici illi terræ, quę noluit ire ad bellum. Alij dicunt quòd iſte angelus fuit Barac princeps belli, qui vocatur angelus domini eo quòd a deo miſſus eſt ad iſtum bellum, vt patet prę cedenti cap. Et in Hebręo quicunque nuncius vocatur angelus, quia idem nomen eſt pro vtroque. Eſt ſenſus quòd Barac iuſſit maledici huic terrę, quia ipſe cùm eſſet dux belli poterat bis imponere pęnā nō euntibus, ſi moniti fuiſſent illuc ire. *Maledicite habi-*

B *tatoribus eius.* Scilicet non ſolùm maledicite terrę, ſed etiam habitantibus in ea: imò magis maledicendum eſt habitatoribus, quia ipſi peccauerunt & non terra. *Quia non venerunt ad auxilium domini.* Vocatur auxilium domini, non quòd Deus egeat auxilio, ſed quia bellum Iſraelitarum quando boni erant vocatur bellum domini, & hoſtes eorum vocantur hoſtes dei: patet Exod. 23. cap. ideo conſequenter auxilium eis prēſtitū dicebatur auxilium Dei. *Et in adiutorium fortiſſimorum eius.* Fortiſſimi dei vocantur famuli dei fortiſſimi, qui ſe expoſuerūt huic bello, ſcilicet Zabulon, & Nephthali & alij qui cum eis deſcenderunt, ſcilicet de Machir, & Iſachar, vt patet infra in litera.

C *An peccauit Debbora prouocando Iſraelitas ad maledicendum terrę Meroz.*

Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis, an peccauit Debbora prouocando Iſraelitas ad maledicendum terræ Meroz. Aliquis dicet, quòd ſic: quia diabolo, qui eſt peſſima creatura, non eſt maledicendum, ergo a fortiori nec aliis rebus. Patet hoc, quia cùm Michael Archangelus diſceptaret cū diabolo ſuper corpore Moyſi, & nollet ſatana quieſcere iuſſis Dei, Michael non auſus eſt maledicere ei, quamquam merebatur illud, ſed dixit, imperet Deus in te Satan, vt patet Iudę vnico

D capit. vnde ibi valde arguuntur illi, qui maledicunt indifferenter cuicunque rei. Item dicetur, quòd nō eſt veriſimile, quòd Angelus hic iuſſerit maledicere, quia ipſe Angelus noluit maledicere diabolo in canonica Iudę. ca. vnico. Rñdendū, ꝙ maledicere ſiue inſligatur iuſtè, ſiue ſine cauſa iniuſtū eſt. Attendēdum eſt tamen, quòd qui maledicunt nullam cauſam habentes ſemper peccant, qui verò habent cauſam, aut habent iuriſdictionem ad hoc imponendum, aut non: ſi non habent, peccant: quia maledictio eſt pęna quædam: non tamen quilibet ſua auctoritate debet pęnas infligere male agenti, ſed ſolùm ipſe iudex: etiam ſi quis paſſus fuerit non poteſt licitè maledicere ei, a quo iniuſtè patitur, quia iam ipſe propria auctoritate im-

E poneret pęnam lędenti, quod non licet. Hoc autem verum eſt, niſi nō habens iuriſdictionem moueatur a Deo ad maledicendū ex diſpenſatione quadam, quia tunc licitum opus eſt. Sic fuit in Dauid, qui maledixit montibus Gelboe ſecūdo Regum primo. Qui autem non mouetur, peccat. Sic patet de Iob, qui arguitur, quia dixit, pereat dies in qua natus ſum: Iob tertio. Si autem maledicere ſit ab illo, qui habet iuriſdictionem, licita eſt: ſicut pęnę alię infligūtur licitè ab habēte iuriſdictionem, cū cauſa ſubſit, ita & maledictio licitè imponeretur, cùm ſit pęna quædā: ſic de patet maledictionibus, quas impoſuerunt Iſraelitę ſuper non obſeruantes legem, vt patet Deuterono. 27. Nam quantum ad illud habebāt auctoritatem a Dęo,

Maledicere vt ſit licitum.

Iob peccauit maledicendo.

qui iuſſit illas poni: ſic etiam Eccleſia, cum anathematizat, imponit maledictiones ſuper excommunicatos, vt patet ex forma anatematizandi. De Debbobora dicendum eſt, quòd non peccauerit, dicendo quod maledicerent terræ Meroz: quia Angelus Domini mandauit hoc, ſed Angelus nunquam iubet niſi quę recta ſunt, & a Deo volita. Et ſi accipiatur Angelus Domini pro ipſo Barac. Dicendum, quòd non peccabat Debbora hoc dicendo, nec Barac imponendo maledictionem, quia Barac erat iudex Iſrael, & habebat iuriſditionem, ideo poterat pro ſorte iſtam ſententiam: ſi autem accipiatur Angelus Domini pro ipſa Debbora, ita quòd ipſa pro ſe loquatur, ſicut vult hiſtoria ſcholaſtica, erit licita maledictio, quia ipſa loquebatur propheticè Deo mouente, ideo quodcunque dicebat, rectum erat.

An ex maledictione Debbora aliquid ſit ſecutum: & quando ex maledictione ſequitur effectus, & quando non.

Quaeſt. IX.

QVAERETVR vlterius, an ex iſta maledictione aliquid ſecutum fuerit. Reſpondendum, quod non conſtat an euenerit aliquid: imò non conſtat an fuerit interpoſita aliqua maledictio, quia ſolū Debbora hortata fuit hic Iſraelitas ad maledicendum terrę Meroz: ſed non dicitur, quòd ipſa maledixerit illi terrę nec aliquis de Iſraelitis, ideo an maledictio euenerit, non eſt inquirendum. Dicendum autem eſt, quòd quando quis habet auctoritatem maledicendi, & maledicit, quòd euenit id quod imprecatur ipſe per maledictionem. Sic patet de Paulo, qui habebat auctoritatem tradendi hominem dęmoni per inuocationem tanquam iudex: & hoc eſt maledicere, & inuocauit hoc ſuper quēdam iuuenem Corinthium, & venit in eum dęmon, vt patet primę Corin. cap. 5.

Quā maledictio cōprehendit maledictū

Generaliter etiā dicendum, quod quaſcunque maledictiones imprecantur iudices habentes auctoritatem hoc faciendi, certiſſime euenient, niſi ille in quem perunt eueniure doluerit, & ſic obtinuerit ſolutionem a Deo, & quia hoc modo parentes habēt quandam auctoritatem ſuper filios, non in modum iudicum, ſed vt illorum, ad quos res pertinet quaſi totaliter, quia filius eſt pars patris, quinto Ethicorum, poſſunt maledicere, & ſi interdum filiis maledixerint eueniunt mala, quę imprecantur ſic patet Eccle. tertio, ſcilicet, Benedictio patris firmat domos filiorum, & maledictio matris eradicat fundamenta.

Maledictio parentum in filios quantum valeat

Interdum etiam, qui iuriſdictionē non habent, ſed mouentur a Deo, vt maledicant faciūt maledictiones ſuas euenire: ſic patet de Dauid, qui maledixit montibus Gelboe dicens: Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia deſcendat ſuper vos, nec ſint ibi agri primitiarum, quia ibi abiectus eſt Clypeus fortium. Patet hoc ſecundo Reg. 1. capit. Hęc autem eueniſſe ferunt auctores certiſſimi: nam ſuper montes illos pluere nūquam dicunt, vt ait hiſtoria ſcholaſtica. Si igitur maledictio a Debbora, vel Barac poſita fuiſſet ſuper terrā Meroz, certiſſimè euenisſet, quia iuſtè ponebatur, & ab illis quę habent auctoritatem imponendi eam. *Benedicta inter mulieres.* Hic fuit actus ſuus valde vtilis Iſraelitis, & animoſitatis magnæ in fęmina, ideo ſine laude non debuit præteriri: ſic enim cōmendabatur Iudith occiſo Holoferne, & canebat coram ea totus Iſrael: Iudith vlti. capit. Sciendum autem quòd, vt declaratum fuit precedenti cap. in actu Iahel aliquid fuit laudabile, & aliquid vituperabile: hic autem non laudatur ſimpliciter, ſed ſolùm inquantum benè egit. *Benedicta inter mulieres Iahel.* Ideſt benedicatur pluſquam cęteræ mulie-

F res, quia nulla mulier illo tempore tantum Iſraelitis contulit. *Uxor Haber Cinæi.* Dicitur hoc ad differentiam, quia aliæ mulieres vocabantur Iahel. *Benedicatur in tabernaculo ſuo.* Dupliciter poteſt exponi iſta litera: vno modo, quòd benedicatur in tabernaculo ſuo, ideſt augeatur, & multiplicetur nimis in rebus domeſticis: Benedicere enim importat multiplicationē. Eſt autem benedictio in tabernaculo, quando multiplicantur res domeſticæ, vel familiares: & quia fęlicitas fęminarum reputatur ipſa domus opulenta, & tranquillitas, imprecata eſt Debbora ſuper Iahel benedictionem in tabernaculo. Alio modo intelligitur: benedicatur in tabernaculo, ideſt manens in tabernaculo ſuo benedicatur, quaſi dicat: vſque huc benediximus euntibus ad bellum: manentibus autem in

G tabernaculis ex parte maledicimus, & ex parte eos redarguimus: ipſa tamen Iahel quamquam manſit in tabernaculo, benedicatur in tabernaculo, quia tantum ipſa egit in tabernaculo, ſicut bellatores in pugna, ſ. quia in domo ſua occidit Siſaram. *Aquam petenti lac dedit.* Ad quid dederit lac declaratū eſt precedenti cap. & laudatur hic de iſto, quia fuit quędam conueniens cautela ad occidendum Siſaram, quòd daretur ei lac: nam ſic facilius ſopiretur, & eſſet ſopor grauior, haberetque maiorem opportunitatem ad occidendum eum, quàm data aqua. *Et in phiala principum obtulit butyrum.* Ponitur hic phiala non pro vaſe anguſto, quod eſt ad potum miniſtrandum, ſicut

H communiter accipimus, ſed pro quodam vaſe amplo, quòd peluis vel catinum appellatur. Et dicitur, quòd obtulit butyrum, non quòd verè illud obtulerit, ſed ponitur quaſi ad repetendum ſententiā de lacte, quia lac, & butyrum coniuncta ſunt. Vel forte poſtquam obtulit lac etiam dedit ei butyrum, vt comederet. Dicitur autem in phiala principum: non quòd illa phiala eſſet aliquorum principum, ſed quia tunc fuit applicata miniſterio principum. *Siniſtram manum miſit ad clauum.* Scilicet quando voluit percutere Siſaram in capite. *Et dexteram ad fabrorum malleos.* Accepit malleū in manu dextra, quia illa eſt ad opus certior & accommodatior. Vocatur malleus fabrorū, quia fabri ferrari vtuntur illo magis quàm alii artifi-

I ces. *Percuſſitque Siſaram.* Scilicet infigendo clauum vſque ad terram. *Quærens in capite vulneris locum.* Ideſt eligens in quo loco eum percuteret, vt facilius moreretur: & quia tempora ſunt ad hęc aptiora percuſſit in eis. *Tempus validè perforans.* Scilicet quia fortiter percuſſit: ideo ſuffecit vnica percuſſio ad inferendū mortem Siſarę. *Inter pedes eius ruit.* Iſtud proprie pertinet ad eos, qui vulnerantur ſtantes, vel ſedentes, & cadūt ad pedes vulnerantis, ſed nō fuit ſic de Siſara, quia ipſe iacebat in terra extentus, & ſic potuit clauus configi cum terra. Dicitur tamē, quòd ruit inter pedes eius, ideſt ante pedes eius mortuus eſt. *Defecit.* Ideſt viribus, quia euacuatus eſt ſanguis, & vulnus erat magnū. *Mortuus eſt.* Scilicet quia vulnus erat incurabile, & qua-

K ſi immediate poſt percuſſionem mortuus eſt. *Ante pedes illius voluebatur.* Non eſt ſenſus, quòd Siſara ſurrexerit, vel ſaltem motus fuerit de loco ſuo, quia clauus infixus capiti erat confixus cum terra, & ſicut ipſa confixit, ita manebat quouſque venit Barac: nam dicitur præcedenti capitul. quòd Barac ingreſſus in domum Iahel vidit Siſaram mortuum, & clauum infixum in tempore eius: ſed eſt ſenſus, quòd illico, vt percuſſus eſt Siſara fuit caput eius confixum, & non potuit illud mouere, ſed mouebat pedes: & mouebatur paululum per terram. *Et iacebat exanimis, & miſerabilis.* Ideſt poſtquā percuſſus eſt, iacuit exanimatus corā Iahel, & miſerabilis i. factus miſer, ſ. qui quondā in tāta rerū celſitudine pręſidebat, nunc inſtātanea calamitate

mitate fęminea dextra fugitiuus, & latens occubuit. In Hebræo habetur pro tota iſta clauſula alia litera, ſcilicet. *Inter pedes ſuos incuruatus eſt, cecidit, cecidit iacuit inter pedes ſuos, cecidit iacuit vbi incuruatus eſt: ibi cecidit damnificatus, vel læſus.* Sententia totis iſtius literę eſt, quòd Siſara mortuus eſt ante pedes Iahel. Eſt autem hic litera Hebraica ſuperflua nimis: ita quòd litera noſtra ſtudens ſententiæ ſoli non potuit ponere tot verba, licèt fecit ea diuerſa: nam hic nullum verbum eſt niſi iacuit, cecidit, incuruatus eſt: & tamen ponũtur ſepties eo quòd ſit repititio ſuperuacua, ideo non fuerũt poſita in litera noſtra ſeptem verba, ſed ſolum quinque: quia non potuerunt plura reperiri diuerſæ ſignificationis quantum ad hoc: & vbi dicitur damnificatus vel læſus, litera noſtra poſuit exanimis, & miſerabilis; quia iſta fuit læſio, quam ibi ſuſcepit Siſara. Quidam autem turpiſſimus Talmudiſta exponit, ꝙ ſeptics Siſara carnaliter cognouit Iahel: & hoc inducit, quia ſepties ponitur hic cadere, vel incuruari inter pedes Iahel, talia tamen conſueuerunt poni in Hebræo pro cognitione carnali. Sic patet Iob trigeſimo primo capit. cùm dicitur: ſi deceptum eſt cor meum ſuper mulierem, & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum, ſcortum ſit alterius vxor mea, & incuruentur ſuper eam alij. Sed iſta expoſitio eſt infandiſſima: nam dato quòd accidiſſet (quod nequaquã vereſimile eſt) vt patet ex multis conſideranti conditionem temporis, & perſonarum, & opportunitatis, de quibus non expedit loqui: nunquid ſcriptura laudaſſet Iahel de hac turpitudine? quid enim aliud foret niſi ſacrã ſcripturam ſcenicam meretriculam conſtituere, quæ relatis ſuis turpitudinibus delectetur? ſed hoc adhuc in poetis impudicum eſt. Patet ergo quantum iudęi miſeri, & vecordes atque deliri ſunt. *Proſpiciens per feneſtram vlulabat mater eius.* Hic ponitur planctus, & quærela pro tardo reditu Siſarę. quamquam enim mater Siſarę ſciret Iudæos impares potentia eſſe Siſarę, ita vt vix expectare auderent eum in campo, tamen quia diligebat eum nimis, ſolicita erat, timebat id quod nõ iudicabatur poſſibile. Iſta eſt enim conditio amoris: ſic quidem ait Ouidius in libro heroidum Epiſtola Penelope ad Vlyſſem, ſcilicet.

Res eſt ſoliciti plena timoris amor.

Aſpiciebat ergo mater Siſarę per feneſtram, quando videret redeuntem Siſaram de bello, & quia tardabat vlulabat ipſa & gemebat. *Et de cænaculo loquebatur.* Ideſt loquebatur de domo. Eſt ſenſus, quòd mater Siſarę proter cordis amaritudinem erat inquieta, & non poterat conſiſtere in eodem loco, ideo aliquando erat ad feneſtram reſpiciẽs an veniret, rurſus autem domum ſiue palatium intrabat, & illud vocabatur cęnaculum, quia cęnaculum eſt omnis domus, quæ ad ibi ponendas menſas diſpoſita eſt, & tamen ſiue eſſet mater Siſaræ ad feneſtram, ſiue rediret in cęnaculum ſemper vlulabat, & loquebatur, quia amaritudo non ſinebat eam eſſe tacitam: nam in Hebręo habetur. *Semper feneſtra in vtroque.* Litera autem noſtra mutauit nomen, ne videatur repetitio inutilis. *Cur morantur regredi currus eius.* Siſara in curru ſedebat, & in eo pugnabat: nam præcedenti capitu. dicitur quòd Siſara de curru deſiliens pedibus fugit. De iſto curru conqueritur mater eius, quòd tardaret. *Quare tardauerunt pedes quadrigarum illius* .i. rotæ quadrigarum. Repetitio eiuſdem ſententiæ eſt, ſicut ſæpe fit in hoc carmine. *Vna ſapientior cęteris vxoribus eius hęc ſocrui verba reſpondit.* Scilicet Siſara habebat multas vxores, & cõcubinas, quæ cum matre Siſarę erant, & vna de ſapientioribus vxoribus Siſaræ reſpondit ea, quę ſequuntur ſocrui, ideſt matri Siſarę. In Hebręo habetur. *Sapientes principiſſę reſpondebant, etiam ipſa in ſe ſua dicta reflectebas.* Et ſecundum hoc volunt Hebræi, quòd iſta verba, quę ſequuntur erant vxorum Siſarę: & etiam mater ſua loquebatur hæc. Sed non eſt iſte ſenſus, ſed potius, quòd ſapientes principiſſę, ideſt vna vxor principiſſa de ſapientioribus reſpondit hęc, quę ſequuntur, & nihilominus mater Siſarę reflecteret in ſe ſua dicta priora, ſcilicet quare morantur regredi currus eius. *Forſitan nunc diuidit ſpolia.* Scilicet non conqueraris, quia licèt multum tardet non moratur in bello, ſed in diuiſione ſpoliorum, & hoc proſperum eſt. Ex hoc patet, quòd mater magis diligit filium, quàm vxor virum, quia mater ſuſpicabatur malum de filio, & vlulabat: concubinę autem, & vxores ſuſpicabantur bo-

B num, ſcilicet quòd diuideret ſpolia, & acciperet pulchram feminam, qui tamẽ magis diligit magis timet, atque ſolicitus eſt, quia

Res eſt ſoliciti plena timoris amor.

Vt ait Ouidius in libro Heroidum Epiſtola prima. Sed dices, quòd vxores non ſuſpicabantur hęc, ſed dicebant ſocrui, vt conſolarentur eam. Sed non ſtat, quia dato quòd non putarent iſta eſſe vera, aut veriſimilia, tamen cùm poſſent illa cum quodam vultu non lachrymoſo proferre, non tantum dolebant, vt mater, quę vlulabat. Etiam qui vere dolet, non poteſt alium dolentem conſolari, ſed iſtę conſolabantur ma-

C trem: ergo illa amarior erat. *Et pulcherrima fæminarũ eligitur ei.* Hoc ſuſpicabantur vxores: nam cùm amor vxoris & viri etiam ſi honeſtus ſit, cęperit quoddam initium ex commixtione ſemper vxor zelat virum, & vir vxorem: & zelatæ ſunt vxores Siſaræ, quòd in exercitu Hebræorum eſſent puellę ſpecioſę, de quibus eligerentur ſpecioſiſſimæ pro Siſara. In Hebręo habetur. *Puella puellarum capiti viri.* Et poteſt eſſe ſenſus quòd puella puellarum, ideſt de numero puellarum captarum in bello eligitur puella, ideſt vna puella capiti viri, ſcilicet quòd cuilibet viro daretur vna puella, & diuiderentur per capita virorum. Et eſt ſenſus fortè tardat Siſara diuidendo ſpolia, & dando cuilibet vnam puellam, quia in eligendo eas morabantur. Ali-

D ter & melius exponitur ad ſenſum literę noſtræ, ſcilicet. *Puella puellarum capiti viri.* Ideſt vna puella ſpecioſior inter cęteras: quia ille genitiuus ſignificat excellentiam, vt flos florum capiti viri, ideſt eligitur viro capitaneo, ſcilicet Siſarę, qui erat caput belli: & hunc ſequitur litera noſtra, quia erat magis ad propoſitum.

Vxores Siſara quare potius ſuſpicata ſunt de ſpecioſis ſi. fæminarum quam de aliquo alio.
Quęſt. X.

QVAERET aliquis, quare vxores Siſarę potius

E ſuſpicatę ſunt de ſpecioſiſſima feminarũ quã de aliquo alio. Reſpondetur, quòd ſecundum conditionem amoris omnis amãs eſt timens, & ſolicitus, vt ait Ouidius. & ſecundum quòd diuerſa ſunt ea, circa quę eſt amor, ita ſunt varij timores: nam qui ſolam pecuniam cupit, de ſolius pecunię habitudine ſolicitus eſt: vxores autem cùm viros diligunt, habẽt initium amoris ſui ex commixtione carnali, potiſſime cùm ex commixtione proles naſcitur alioquin ſteriles cito diſſoluuntur, vt ait Ariſtoteles octauo Ethicorum. In hac quoque commixtione conſeruatur amor coniugum: nam dum vẽter alicui extraneo non comiſcetur, alternus durat amor: ſi verò ad alienum fiat cõmixtio, ceſſat omnis viciſſitudo amoris.

Et quia vxores diligunt,˙ ſi bonæ ſunt : & ſi viri cęperint alias diligere, ceſſabit omnem bonum, quia inter eos ſunt maximè ſuſpectę circa viros quòd accipiant alias, & ob hoc, quia ſi Siſara acciperet aliam fæminam pulchriorem cæteris de filiabus Iſrael, illam prę ponerent cūctis vxoribus ſuis, & aliarum minueretur ſtatus, magis ſolicitæ erant vxores Siſarę an ſumeret aliquam puellam ſpecioſam, quam circa vitam eius. Mater autem Siſaræ diligebat eum, quia genuerat illum: ideo de ſola perſona & vita ſolicita erat. *Veſtes diuerſorum colorum Siſarę traduntur in prædam.* Ideſt dantur ei in partem prędæ veſtes variorum colorum, ſcilicet quia colligerentur de terra Iſrael multę veſtes: & de illis partem maiorē & potiorem ſumeret Siſara. *Et ſuppellex varia ad ornanda colla congeritur.* Ideſt etiam G congeritur, ideſt congregatur varia ſuppellex ad ornā dum colla, ideſt ad ponendum in collis equorum, vel ad ornanda colla virorum, & fęminarum : vt ſi colligebantur lapides precioſi, vel alia pulchra iocalia. In Hebręo habetur ex loco illo veſtes diuerſorū colorū. *Spolia tincturarum Siſaræ ſpolia tincturarum panni præcioſi, ſpolia tincturarum ceruicibus ſpolij.* Iſta litera eſt ſuperabūdans nimis : quia repetuntur aliqua verba ſine ſenſu : & dicitur. *Spolia tincturarum Siſarę.* Ideſt traduntur Siſaræ ſpolia tincturis, ideſt de pannis tinctis varijs coloribus. Et hoc dicit litera noſtra. Veſtes diuerſorum colorum Siſaræ traduntur. Cùm autem dicitur. *Spolia tincturarum panni precioſi.* Superabundans eſt, & H repetitur eadem ſententia per alia verba, vel quaſi eadem, ſcilicet quòd iſta ſpolia tincturarum ſunt panni precioſi. Cùm autem dicitur. *Spolia tincturarum ceruicibus ſpolij.* Eſt ſenſus, quòd ſpolia diuerſorum colorum accipiebantur pro ceruicibus, ideſt ad ornandū colla, & hoc dicit litera noſtra : & ſuppellex varia ad ornādum colla congeritur: ille autem genitiuus ſpolij ſuperabundans eſt, ſicut multa alia in ſermone Hebræo. *Sic pereant omnes inimici tui Domine.* Iſta eſt concluſio cantici, & finitur in oratione, ſcilicet quòd Debbora orabat, vt omnes inimici Dei, ideſt Iſraelitarū ſic perirent ſicut perijt Siſara. Vocantur autem inimici Dei, non quòd Deus inimicos vllos habeat, cùm nihil odiſſe poteſt, Sapientię vndecimo: ſed quando Iſ I raelitę colebant deum, promiſerat eis Deus quòd inimicus eſſet inimicorum eorum, & affligeret affligentes eos, Exo. vigeſimo tertio cap. ideo Iſraelitę vocabant vt cōiter inimicos ſuos inimicos Dei. *Qui diligunt te ſicut ſol in ortu ſuo reſplendet ita rutilent.* Ideſt colē tes te cuiuſmodi erant iudæi, rutilent per eminentiā proſperitatis, ſicut cùm ſol in ortu ſuo fulget. Hebræi exponunt hoc de futuro ſæculo, & putant hoc eſſe id quod habetur Eſa. 30. f & erit lux lunę, ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum : quod ſatis conuenienter dici poteſt : hic tamen non intendebat Debbora niſi de pręſenti proſperitate, quia orauerat quòd oēs inimici Iſrael perirent ſicut Siſara : nunc orat quòd Iſraelitæ, qui Deum diligunt ſemper habeant proſperitatem : & non ſubdan- K tur hoſtibus, nec obſcuretur eorum fęlicitas aduerſa calamitate, ſicut non eſt obſcurata lux ſolis, quando eſt in ortu, quando totum orbem ſua luce lętificat irradiando.

Hebreorū expoſitio literæ.

Chronica temporalium euentuum ſub Samgar, Debbora, & Barac. Quaſt. X I.

CHRONICA temporalium euentuum ſub Samgar, Debbora, & Barac, quorum tempora ad idem pertinēt, ſcilicet quia ſub omnibus ſimul cōputantur anni quadraginta de quibus dicitur hic ꝗ.

F *Quieuit terra annis quadraginta.* In principio horum annorum regnabat apud Athenien. Erichthonius ſecūdus in hoc nomine, cuius anni 14. fuerant completi anno, quo mortuus eſt Aod, vt declaratum eſt ſupra tertio in fine. Reſtabant ergo de regno ſuo triginta ſex anni ad complendum 50. poſtquā regnauit apud Athenas Cecrops ſecūdus in hoc nomine annis 40. cuius annus 4. erat quando mortus eſt Barac & completi fuerunt iſti 40. annis, de quibus hic. Eo tempore vt ait hiſtoria ſcholaſtica regnum defecit apud Argos, & tranſlatum eſt in Micenas. Obijt Liber pater, qui & Bacchus dicitur, & nomine proprio Dionyſius: cuius ſepulchrum eſt apud Delphos iuxta Apollinem aureum. Pingitur vero muliebri corpore, quia mulie- G res militantes in ſuo exercitu habuit. Hoc tempore Ilium, qui Troia dicta eſt, ab Ilio rege ſic nominato, condita fuit. Milletus quoque ciuitas Grçciæ tunc cōdita eſt. Quæ verò dicuntur de Libero patre, ſiue Dionyſio ſecundum Paulum Oroſium lib. primo de Ormeſta mundi, longe ante fuerunt, ſcilicet quinque annis ante exitum Iſraelitarum de Aegypto, qui fuit annus ante vrbem conditam octingenteſimus decimus.

Troia quo tépore cōditur.

CAPITVLVM VI.

FECERVNT autem filij Iſrael malum in conſpectu Domini : qui tradidit illos in manu Madian ſeptem annis, & oppreſſi ſunt valde ab eis. Feceruntque ſibi antra, & ſpeluncas in montibus, & munitiſſima ad repugnandùm loca. Cunque ſeuiſſet Iſrael, aſcendebat I Madian, & Amalec ; cæterique Orientalium nationum : & apud eos figentes tentoria, ſicut erant in herbis cuncta vaſtabant vſque ad introitum Gazæ : nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Iſrael, non oues, non boues, non aſinos. Ipſi enim, & vniuerſi greges eorum veniebant cum tabernaculis ſuis, & inſtar locuſtarum vniuerſa complebant, innumera multitudo hominum, & ca- K melorum, quidquid tetigerant deuaſtantes. Humiliatuſque eſt Iſrael valde in conſpectu Madian. Et clamauit ad Dominum poſtulans auxilium contra Madianitas. Qui miſit ad eos virum prophetam, & locutus eſt : Hæc dicit Dominus Deus Iſrael : ego vos feci conſcendere de Aegypto, & eduxi vos de domo ſeruitutis, & liberaui de manu Aegyptiorum, & omnium inimicorum, qui af-

Supra 2. & 3. & 4.

Tyrrheni Tyrrhene prouinciæ & mari nomen indidit.

flige-

fligebant vos: Eiecique eos ad introitum veſtrum, & tradidi vobis terram eorum; & dixi: Ego Dominus Deus veſter, ne timeatis Deos Ammorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluiſtis audire vocem meam.

Fecerunt autem. Deſcripta fuit in pręcedentibus tertia tribulatio inflicta per reges Chananæorũ, hic ſubditur quarta tribulatio inflicta per reges Madianitarũ, & Ammonitarum. Fuerunt autem Iſraelitæ liberati ab iſta tribulatione per Gedeonem. Et diuiditur in duas partes. Primò ponitur pars principalis, ſecũdò incidentalis, infra nono cap. prima in duas, primò ponitur tribulatio, ſecũdò a tribulatione liberatio ibi. *Qui miſit ad eos.*

Quarta tribulatio hebræorum ſub Madianitis, & Ammonitis.

Nunquid hic ſit ordo continuus. Quæſtio. I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic ſint continuata ad pręcedentia, vel ſit ordo mutatus. Reſpondendum eſt, quòd ordo continuatus eſt, quia prius Iſraelitæ liberati fuerunt de manu Iabin, quàm de manu Madianitarum: hic autem agitur de plaga, quàm intulerunt Madianitæ Iſraelitis. Dicendum etiam, quòd iſtud cœpit pauco tempore poſt ea, quæ habentur pręcedenti capitu. nam ibi ponitur totum tempus, quo durauit Barac, in quo Iſraelitæ non declinauerunt ad idola: illo autem mortuo quamquam aliquanto tempore manſerint Deum colentes, cito tamen deſeruerunt eum, & Deus illico tradidit eos in manus Madianitarum: iſta enim erat conditio Iſraelitarum, ſcilicet quòd tẽpore iudicis cuiuſcunque non colerent idola, & illo mortuo colerent ea multo magis quàm prius, ſupra ſecundo capitu. Hic tamen agitur de perſecutione facta per Madianitas, ergo modicum fuit inter complementum quadraginta annorum, de quibus pręcedenti capitu. & principium huius perſecutionis per Madianitas. *Fecerunt filij Iſrael malum in conſpectu domini.* Iſtud malum erat, quòd colebant idola, quia iſtud vocatur malum per excellentiam, & alia in comparatione huius non reputabant mala a Deo in Iudęis, & hoc erat commune in Iudæis: nam dicitur ſupra ſecundo quòd mortuo iudice quocunque declinabant Iſraelitæ ad idola, & faciebant peiora quàm prius.

Iſraelitarũ conditio penes idola.

Quare dicitur hic, quòd fecerunt malum Iſraelitæ. Quæſt. II.

QVAERETVR ſecundum Rabbi Salomon, quare dicitur hic quòd fecerunt malũ Iſraelitę, cum ſupra tetio, & quarto, & alijs locis dicatur: addiderunt filij Iſrael facere malum. Reſpondit Rabbi Salomon, quòd in omnibus alijs vicibus non erant remiſſa peccata Iſraelitarum ideo peccata ſuperuenientia dicebantur ſuperaddita prioribus: nunc aũt erant remiſſa omnia peccata pręcedentia per canticũ Debborę in pręcedenti capitu. ideo dicitur: fecerunt malum, ſcilicet nunc nouiter cæperunt non exiſtentibus peccatis veteribus. Sed iſtud non ſtat quantum ad aliquam partem. Prima pars eſt falſa, ſcilicet ꝙ in præcedentibus vicibus peccata non erant remiſſa. Nam aut loquimur de peccatis illis quantum ad culpam, vel quantum ad pęnam. Primum non ſtat: nam Iſ-

A raelitæ clamabant ad dominum, & dabat eis ſaluatorem, qui liberabat eos de manu hoſtium, vt patet ſupra tertio, & quarto: ſi tamen non fuiſſent abolitę culpę Iſraelitarum, non dediſſet eis ſaluatorem, quoniam non exaudiret eos: nam orationes peccatorum non exaudit dominus, Ioan. nono: ergo quando habebant iudicem, remiſſæ erant culpę. Item quia dicitur, quòd antequam daretur iudex Iſraelitis clamabant ad dominum, per quod innuitur contritio, & oratio lachrymoſa, iſta autem cauſant remiſſionem peccatorum. Item toto tempore, quo aliquis iudex principabatur, Iſraelitę colebant dominũ: ergo iam receſſerãt a cultu idolorum, & conſequenter non manebant in peccato priori. Quod autem quantum ad pęnam re-

Peccantiũ orationes non exaudit dominus.

B miſſę eſſent iniquitates, apparet, quia pęna, quę dabatur a Deo pro his, erat quòd tradebatur Iſrael in manu hoſtium, & ab hac liberabantur per iudicem aduenientem: ergo erat remiſſum peccatum quantum ad pęnam, & ſic debet teneri generaliter, quòd quandocunque moriebatur aliquis iudex, remiſſa erant peccata Iſraelitarum pręterita quantum ad culpam, & pęnam. Secunda pars dicti non ſtat, ſcilicet quòd per canticum Debborę nunc fuerant remiſſa peccata omnia pręterita: & iſta non ſtat, quia dato quòd temporibus pręteritis nullum peccatum fuiſſet remiſſum, ſicut iſti pręſupponunt non remittuntur omnia per cãticum. Et primo patet, quia non remittebatur aliqđ peccatum, quia peccatum quantum ad culpam ſola

C contritione deletur, Ezechi. decimo octauo: Quacunque hora imgemuerit peccator, peccati eius non memor ero: ſed per iſtum canticum non conterebantur Iſraelitę de peccatis pręteritis, quia poterant illud cantare non dolendo de peccatis, cum multotiens peccatores ennarrent iuſtitias domini: iuxta illud Pſal. 49. Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & ſumis teſtamentum meum per os tuum? Item dato, quòd velles quòd illi, qui cantabant iſtũ canticum cantarent contriti corde, & per hoc remitterentur peccata illorum, tamen non omnes Iſraelitę hoc cantauerunt, ſed Debbora, & Barac, vt patet pręcedenti capitu. Si autem dicas, quòd quamquam iſti ſoli cantarent, tamen cantabant nomine omnium Iſ-

D raelitarum, & proficiebat eis. Adhuc non poteſt ſtare, quia non fuit iſtud canticum pro omnibus, ſed ſolùm in laudem eorum, qui expoſuerunt ſe morti. Vnde dicitur: qui ſponte obtuliſtis vos diſcrimini, benedicite Domino, & tamen non omnes iuerunt ad bellum de Iſrael: ſed quidam maledicuntur, quia non iuerunt, vt dicitur de terra Meroz, ſcilicet. Maledicite habitatoribus terræ Meroz, dicit Angelus domini. Alij autem increpantur, ſicut Ruben, Gad, Dan, Aſer, & aliæ tribus: ergo non poterant per canticum dimitti omnia peccata pręterita. Dicendum ergo, quòd omnia peccata Iſraelitarum, propter quę tradebantur in manu hoſtium dimiſſa erant, quando moriebatur aliquis iudex: dicitur tamen aliquando:

E addiderunt facere malum, ſcilicet quòd non fuerunt contenti malis, ꝗ fecerunt tẽpore pręcedenti, ſed etiã nunc alia mala adiungebant: hic autem ponitur, fecerunt, nõ ad ſignificãdũ aliquid ſpeciale, ſed quia non curat ſcriptura diſtinguere, an dicatur addiderunt, vel fecerunt. *Qui tradidit eos in manu Madian ſeptem annis.* Ideſt dedit eos ſub poteſtate Madianitarum ſeptẽ annis, vt affligerentur: & non ſolùm ſub Madianitis, ſed etiam ſub Ammonitis, & alijs populis orientalibus, vt patet infra in litera, & ſequenti cap.

Quomodo Iſraelitæ in manu Madian tradi poterant. Quæſt. III.

QVAERET aliquis, quomodo poterant tradi Iſraelitæ in manu Madian, cùm nunc non eſſent Madianitę. Reſpondendum, quòd Madianitę nunc erant in magna multitudine, ita vt ſubiici poſſent eis Hebræi. Sed obiiciet aliquis, ꝙ non eſſent, quia Iſraelitæ deleuerant omnes Madianitas, vt patet Num. 31. nam non reliquerunt, niſi fęminas virgines, reliquos autem tam viros, quã fęminas magnos, & paruos occiderunt eodem cap. Reſpondendũ, quòd nunc erant multi Madianitæ, quia licèt Iſraelitæ occiderunt omnes Madianitas, quos habere potuerunt: multi tamen conſpecta duriſſima clade bellorum ante tẽpus belli de terra fugerũt, alij verò in ipſo bello exiſtẽtes, cùm ſe Iſraelititis inferiores viderent fugerũt ad alias gentes, & iſti multi erant. Recedentibus autem de terra illa Iſraelitis redierunt iſti in terrã ſuam, & breuiter multiplicari ſunt ad magnum numerum, quia illi, qui fugerant multi erant: etiam quia a tempore, quo iſta facta ſunt de pugna Madian vſque ad tribulationem iſtam Iſraelitarum tranſierunt anni multi, in quibus poſſent Madianitę multiplicari ad magnum numerum. Quod patet, quia illud bellum factum eſt vltimo anno exitus de Aegypto ad intrandum terram Chanaan, ſcilicet 40 anno quo ſteterant in deſerto. Quod patet ex ordine libri Numerorum: nam iã peruenerant circa Iordanem ad manſionem penultimam, quando fecerunt iſtud bellum, quia habetur de aduentu apud Iordanem Nume. vigeſimo primo, & tamen poſtea habetur de pugna cõtra Madian Nume. trigeſimo primo: ergo iam peruenerant ad Iordanem. Item quia Aaron mortuus fuiſſet anno 40. ab exitu de Aegypto 5. menſe, vt patet Nume. trigeſimo tertio, mors tamen ſua fuit in monte Hor Nume. 20. & hoc multo antequam venirẽt ad locum, de quo iuerunt ad pugandum contra Madian, vt patet ex ordine libri Numerorum: ergo bellum iſtud fuit anno quadrageſimo ab exitu de Aegypto. Accipiantur ergo quadraginta anni, quibus iudicauit Hothoniel, ſub quibus comprehenduntur tempora Ioſue, vt declaratum eſt in prologo libri huiꝰ, & ſupra tertio his addantur anni 80. ſub Aod ſupra tertio, deinde iũgantur quadraginta anni ſub Barac & Debbora precedenti cap. qui ſunt 160. anni, in quibus poterant Madianitę multiplicari nimis: nam Iſraelitę quando ingreſſi ſunt in Aegyptum erant ſolum 70. computatis magnis, & paruis Gene. 46. & Exod. primo, & tamen ibi exiſtẽtes ſolis ducentis quindecim annis, vt declaratum eſt Gen. 15. multiplicati ſunt intantum, quòd in exitu erant ſexcenta millia peditum abſque paruulis, & mulieribus: Exo. 12. cap. ergo Madianitæ in cẽtum ſexaginta annis poterant multiplicari ad magnũ numerum. Item ſimile fuit de Amalechitis: nã Saul pugnauit contra illos, & deleuit eos neminem derelinquens maſculum aut fæminam primo Reg. 15. tamen poſt paucum tempus Dauid pugnauit contra Amalechitas primo Reg. 27. & 30. hoc autem, quia tẽpore belli multi fugerunt de bello, & de terra: & finito illo redierunt, & populauerunt eam: ſic ergo facile fuit nunc multos eſſe Madianitas. *Et oppreſſi ſunt valde ab eis.* Modus oppreſſionis infra ponitur, ſcilicet quòd vaſtabant totam terram Iſrael, ita vt nihil eis ad cibum relinquerent, ſed omnia cum gregibus ſuis, & iumentis comedebant, & depaſcebantur. *Feceruntque ſibi antra.* Ideſt fecerunt caueas in montibus, in quibus laterent propter timorem aduenientium Madianitarum, quia non ſolùm vaſtabant terram, ſed ẽt occidebant habitatores eius. In Hebręo habetur. F *Menacharoth.* Quod Hebręi exponunt, ideſt luminaria, eo quòd Macharoth deriuatur de luce, vel lumine, & putant aliqui Hebręi, quòd erant iſta luminaria flãmæ cremantes factę in montibus ad oſtendendũ aliquid a longe per fumum: ſicut fit inter pugnantes in confinibus regnorum: ſic etiam fecerunt Iſraelitæ, quando ceperunt vrbem Hay: nam per fumum dederunt ſignum captę vrbis Ioſue octauo. Dicit tamen Rabbi Dauid Kimhi, quòd (Menacharoth) ſignat caueas habẽtes aliquas paruas feneſtras in iis, & hoc accepit litera noſtra, ſcilicet. *Antra, & ſpeluncas in montibus.* Aliud genus cauearum in quibus latebant: iſte erat modus Iſraelitarum, ſcilicet quòd quando timebant hoſtes, iacebant in montibus, in ſpeluncis, & G fixuris petrarum: ſic fuit tempore Saulis quando Philiſthini duxerunt magnum exercitum contra Iſrael, primo Regum 13. ſcilicet quòd cum vidiſſent Iſraelitę ſe in arcto poſitos (afflictus enim erat populus) abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in abditis, & in petris quoque, & in antris, & in ciſternis. *Et munitiſſima loca ad repugnandum.* Ideſt quia putabant Iſraelitæ, quòd non poſſent ſe defendere a Madianitis manentes in vrbibus, fugerunt ad loca altiſſima montium, quę ſolis ibicibus peruia erant primo Reg. 24. & ibi putabant ſe defendendos de manu Madian. Vocantur autem loca munitiſſima, non quę erant artificio humano munita aut valle circundata, ſed naturaliter habebant fortitudinem ad reſiſtendum ibi hoſtibus. H *Cumque ſeruiſſet Iſrael.* Hic ponitur modus tribulationis Iſraelitarum cum gentibus, ſcilicet quia Iſraelitę colebant agros, & ſerebant: Madianitę autem, & alię gentes comedebant fructus eorũ. *Aſcendebat Madian, & Amalec.* Scilicet poſtquam ſeuerant, & creuerat ſeges antequam peruenirẽt ad maturitatem vel ſpicam, veniebant Madianitę, & Amalechitę. Iſtę gentes fauebant ſibi inuicem contra Iſraelitas: nam Deus qui volebat percutere Iſraelitas concordabat gentes iſtas, vt vnanimiter conuenirent contra Iſraelitas, & magis poſſent eos affligere: ſic etiam ſupra tertio, Deus concitauit Moabitas contra Iſrael, & coniunxit eis filios Ammon, & Amalec. Quomodo autem Deus vniret corda iſtarum gentium ad perſequendum Iſrael, I declaratum eſt ſupra tertio. In Hebręo dicitur. *Veniebant Madian, & Amalec.* Sed idem eſt. *Et cęteri orientalium nationum.* Ideſt etiam omnes alię nationes orientales veniebant. Vocantur hic orientales: qui habitãt ad orientem terrę habitabilis, vt Indi, & alię gentes: ſed quicunque populus eſt magis propinquus orienti quàm alius, etiam ſi ſit ſibi propinquus vocatur orientalis reſpectu eius, ſic patet de Madianitis, & Amalechitis, qui vocantur orientales reſpectu terrę Iudęorum: manifeſtum tamen eſt, quòd vtraque harũ terrarum eſt coniuncta terræ Iudęorum. Nam terra Amalec eſt coniuncta terrę Iudęorum ex latere meridiano, & eſt in deſertis Arabię, vt colligitur primo Regum 15. & 27. capit. & extenditur aliqualiter ad Oriẽ K tem verſus mare rubrum pluſquam terra Iudęorum. & quãdo Iſraelitę ſteterunt in Cadesbarne erãt apud Amalechitas, vt patet Numeri 14. Nam ibi erant in Cadesbarne. Numeri 13. & ibi murmurauerunt: & dixit Deus Iſraelitis, quia Amalechites, & Chananęꝰ habitant in vallibus cras mouete caſtra, Numeri 14. Et iterum ibidem dicitur, quòd deſcendit Amalechites, & Chananęus, qui erat in montibus, & perſecutus fuit Iſrael vſque horma: eſt tamẽ Cadesbarne iuxta terram Iſrael, ſcilicet in latere ſuo meridiano, vt patet Numeri 34. & Ioſue 15. ſic etiam Madianitæ ſunt apud terram Chanaan: nam Iſraelitę exeuntes apud Iordanem anno quadrageſimo ab exitu de Aegypto, vt declaratum eſt ſupra, pugnauerunt contra Madian

Hebręorũ opinio.

Modus tribulationis Iſraelitarũ cũ gẽtibus

Situs terrę Amalec, & Madian

Nu-

Num. 31. cap. non tamen potuiſſent pugnare, niſi eſſet Madian circa terram Chanaan: ſic etiam aliæ terræ ſatis propinquæ terræ Chanaan vocantur ei orientales, ſcilicet Meſopotamia, ſiue Haran, vt patet Num. 23. cùm dixit Balaam de Haran vocauit me Balach rex Moabitarum de montibus orientis, eſt tamen Meſopotamia, ſiue Haran ſatis coniuncta terræ Chanaan, vt declaratum eſt eodem capitulo. Hoc modo quidam noſtrorum erant putantes, quòd Magi, qui venerunt ad Chriſtum venerint de extremo oriētis apud Indos, quia dicitur, ꝙ viderunt ſtellam eius in oriente Mat. 2. erat tamen illud ſatis propinquum terræ Chanaan. Vocantur autem hic cęteri de nationibus oriētalibus, ſcilicet Moabitæ, Ammonitæ, Idumei, Syri, qui erant coniuncti terræ Iudæorum, & erant magis orientales nominantur, tamen Amalechitæ, & Madianitæ, quia iſti erant principales hoſtes. *Et apud eos figentes tentoria.* Scilicet iſtę gentes non dominabantur Iſraelitis manendo in terra eorum, & exigendo tributa, & faciēdo alias impoſitiones, ſicut Phyliſthini tēpore Saulis dominabantur Iſraelitarum, & tenebant ſemper magnā turmā militum in terra Iſrael, quę vocatur ſtatio Phyliſthinorum 1. Reg. 10. & 13. & iſti milites cogebant Iſraelitas ad non habēdum fabros ferrarios, nec arma 1. Reg. 13. ſed veniebant ſingulis annis in terrā Iſrael, dum erant ſegetes virides, & omnia vaſtabant ducentes ſecum greges ſuos, & iumenta. Et dicitur, quòd figebant tentoria apud Iſraelitas, ſcilicet, quia ducebāt tentoria, & totam familiam ſuam, vt aliquanto tēpore quolibet anno manerent in terra Iſraelitarum, quouſque comederent omnia, q̃ apud illos erant. *Sicut erant in herbis cuncta vaſtabant.* Ideſt antequam venirent ad maturitatem conſumebant omnia, vt Iſraelitæ nō haberent inde aliquos cibos, & iſte erat modus ad ſubijciendum Iſraelitas in ſeruitutem defectu ciborum. *Vſque ad introitum Gazæ.* Ideſt iſti populi orientales extendebantur per totam terram Chanaan, & accedebāt vſque ad introitum Gazæ. Eſt autem Gaza quidam terminus terræ Chanaan, vt patet Gen. 10. cap. ſcilicet facti ſunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram vſque Gazam, donec ingrediaris Sodomam, & eſt Gaza in confinio lateris Meridiani, & Occidētalis: nam latus Occidentale eſt mare Magnum Num. 34. c. Gaza autem eſt apud mare Magnum Ioſue 15. & ponitur ſolùm iſtę terminus Occidentalis ad ſignificandum, quòd iſtę gentes extendebantur per totam terrā Chanaan: nam iſtę gētes erant oriētales reſpectu terrę Chanaan, cùm dicatur hic, quòd veniebant Madian, & Amalech, & cœteri orientalium nationum, ideo introitus ſuus erat per frontem orientalem terrę Chanaan: maior autem extenſio ſua eſſet ſi extenderētur vſque ad latus occidentale terræ illius, & ſic fiebat. Ad quod ſignificandum poſita eſt Gaza, quæ erat in extremitate occidentis terræ Chanaan. Et dicitur: vſque ad introitum Gazæ, ideſt terræ Gazæ: nam iſtę gentes non vaſtabant terram Gazæ, quia illa pertinebat ad Phyliſthinos, & iſtæ gētes nō erant hoſtes Phyliſthinorum, ſed Iſraelitarum. *Nihilq; omnino ad vitam pertinens relinquebant in Iſrael.* Ideſt iſtæ gentes vaſtabant omnia, quæ habebant Iſraelitæ, & non relinquebant aliquid viuens in terra eorum, & hoc tam in plantis, quàm in animalibus: nā omnes ſegetes comedebant ante maturitatem: animalia quoque quæcunque habere poterāt ducebant in terram ſuam, ita vt non maneret Iſraelitis aliquid de quo viuerent. *Non oues, non boues, non aſinos.* Per iſta animalia intelliguntur omnia alia quæcunque haberent Iſraelitæ. Nam ea, quæ ad cibos pertinebant, comedebant iſtę gentes in terra Iſrael: iumenta verò ducebant in terram ſuam. *Ipſi enim & vniuerſi greges eorum veniebant.* Ideſt non veniebant iſtæ gentes expeditę ad pugnandum: ſed ducebāt ſecum omnes greges ſuos, & armenta, & iumēta: hoc autem vt poſſent vaſtare omnia terræ naſcentia terræ Iſrael, & vt paſcerentur ibi ſine labore eo tēpore, quo iſta ſufficerent: non veniebant autem expediti ad bellum ſcientes, quòd Iſraelitæ non reſiſterent eis, ita vt pugnare oporteret, ſed fugerent in montes. *Cum tabernaculis ſuis.* Maior pars iſtarum gentium, ſcilicet Amalechitę non habent certa habitacula, ſed tentoria portatilia habentes, quando expedire putant mutant domicilium, & ſic eſt nunc inter quaſdam gentes Africanorum. Portabant ergo iſti domos ſuas, vt manerent aliquanto tempore in terra Iſrael. *Et inſtar locuſtarum vniuerſa complebant.* Ideſt iſtę gentes cum gregibus ſuis, & armēntis replebant totam terram Iſrael ad modum locuſtarum: nam gentes erant multæ, & habebant pecora, & iumenta innumerabilia, & extendebantur per totam terrā ad inquirenda meliora paſcua, quę inuenire poſſent, ſicut extenduntur locuſtę ſuper vniuerſam faciem terræ. *Vniuerſa multitudo hominum, & camelorum.* Intelligitur dupliciter, vno modo referendo ad præcedentia, ſcilicet quòd veniebant de Amalech, & Madian vniuerſa multitudo hominum, & camelorum, quæ erant in terris illis, ideo faciliter deſtruebant quidquid erat in terra Iſrael. Alio modo referendo ad ſequentia, ſcilicet quòd vniuerſa multitudo hominum, & camelorum quidquid tetigerat deuaſtabat. Sed primus ſenſus eſt melior. *Quidquid tetigerant deuaſtantes.* Ideſt illæ gentes cum pecoribus, & iumentis quidquid tangebant vaſtabant, ſcilicet, quia quamquam non comederent omnia, ſolo tactu vaſtabant ea conculcando præ multitudine hominum, & camelorum. Dicitur hic de camelis ſpecialiter, quia terra illa abundabat nimis in camelis potiſſimè in terra Madian, & in deſertis Arabiæ. Sic tangitur Iſ. 60. ſ. Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian, & Epha. *Humiliatuſque eſt Iſrael valde in conſpectu Madian.* Ideſt oppreſſi ſunt valde Iſraelitæ à Madianitis, ſcilicet deducti ad magnam calamitatem, & non poterant reſiſtere eis. In Hebræo habetur. *Depauperatus eſt Iſrael coram Madian, vel miſer factus eſt.* Sed ad idem redit, quia pauperes, qui olim diuites fuerunt depauperantur, & humiliantur. Dicitur autem de ſolis Madianitis, quia iſti erant præcipui hoſtes, licèt multi alij orientales populi venirent cum eis. *Et clamauit ad dominum poſtulans auxilium contra Madianitas.* Illud fuit in fine ſeptem annorum, cùm Iſraelitæ nō poſſent aliunde habere liberationem, clamauerunt ad Deum ſuum, vt liberaret eos: tunc autem doluerunt de peccatis ſuis præteritis, quia alioquin Deus non liberaſſet eos. Et credendum eſt, quòd Iſraelitæ promiſerint tunc Deo, quòd ſemper colerent eum ſi liberaret eos, ſicut fecerunt infra 10. quando aſſumptus eſt Iephte Galadites in iudicem: nam dixerūt: peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet, tantū nūc libera nos.

Error quorundā noſtrorū circa aduentū Magorū ad Chriſtū

Gaza quid ſit & vbi.

Quando Deus liberabat Iſraelitas de oppreſſione à Deo ſibi impoſita, an totus Iſrael derelinquebat idola.

Quæſt. IIII.

QVAERET aliquis, quando Deus liberabat Iſraelitas de oppreſſione, quam impoſuerat eis propter illorū idolatriā: an totus Iſrael derelinquebat idola, & quomodo Deus conuertebatur ad afflictionē Iſraelitarum. Reſpondendum, quòd Iſraelitę toto tēpore, quo colebant idola intentione indurata, premebantur à gentibus, cùm autem non inuenirent liberatorem, dabat eis vexatio intellectum, iuxta illud Iſ. 28. & clamabāt ad dominum, vt liberaret eos: & quia ſciebant ꝙ non exaudiret eos, quia offenderant eum,

niſi

niſi deſererent idola, & conuerterentur ad eum, abijciebant idola, & petebant à Deo, quòd liberaret illos, & colerent eum, & in hoc confitebantur peccatũ ſuũ: ſic patet quando aſſumptus eſt Iephte cùm dixerunt: peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet, tantũ nunc libera nos. Et iſtud fiebat generaliter quandocunque Iſraelitæ premebantur à gentibus, & dandus erat aliquis iudex: ſic patet 1. Reg. 12. ſcilicet poſtea clamauerunt ad dominum, & dixerunt: peccauimus, quia dereliquimus dominum, & ſeruiuimus Baalim, & Aſtaroth. Nunc ergo erue nos de manu inimicorum noſtrorum, & ſeruiemus tibi, & miſit dominus Ierobaal, & Badan, & Barac, & Iephte, & Samuelem. Et ſic videtur, quòd quandocũque mitti deberet quilibet iſtorum, Iſraelitæ promittebant Deo, quòd colerent ipſum: nõ ſolùm hoc, ſed etiam actualiter proijciebant à ſe idola, & tunc Deus adiuuabat eos: ſic patet ante ſumptionem Iephte infra 10. cùm dicitur: Peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet: tantum libera nos nunc. Et ſequitur: quę dicentes omnia de finibus ſuis alienorum Deorum idola proiecerunt, & ſeruierunt domino, qui doluit ſuper miſerijs eorum: ſic etiam factũ eſt tempore Samuelis 1. Re. 7. cùm ipſe dixit ad Iſraelitas, ſi in toto corde veſtro reuertimini ad Deum, auferte de medio veſtri Deos alienos Baalim, & Aſtaroth, & dicitur: abſtulerunt filij Iſrael Baalim, & Aſtaroth. & ſeruierunt domino ſoli, & ibi ſequitur quomodo pugnauerit pro eis contra Phyliſthinos. Sciendum tamen, quòd quamquam aliqua idola manerent inter Iſraelitas rara, cùm tamen ferè totus Iſrael depoſuiſſet idola, Deus mittebat liberatores: ſic enim fuit hac vice: nam Deus miſit Gedeonem in liberatorem, & tamen nondum erant ablatę omnes aræ idolorum, quia in vrbe ſua erat quædã ara Baal pertinens ad familiam patris Gedeonis, & Deus iuſſit ipſi Gedeoni, quòd ſuffoderet eam, vt patet infra in litera. Credendum eſt autem, quòd raræ aræ idolorum manſerant tunc in Iſrael, quia iam clamauerãt Iſraelitæ ad dominum, & iſte clamor importat contritionem quandam de peccatis, ſcilicet, quia dicebant: peccauimus tibi, libera nos, vt ſupra dictum fuit. *Qui miſit ad eos*. Hic ponitur ſecundum huius capituli, ſcilicet de tribulatione liberatio. Sciẽdum autem, quòd Iſraelitæ nunquam à Deo liberabantur, niſi quando dolebant de peccatis præteritis, ideo Deus miſit Iſraelitis repræhenſorem, vt verè pęniteant: ſecundò miſit liberationem, vt vincant, ibidem. *Venit autem angelus*. Circa primum dicitur. *Qui miſit ad eos virum prophetam*. Scilicet in fine annorum iſtorum miſit Deus prophetam ad Iſraelitas, vt redargueret eos.

De tribulatione reuelatio.

Quomodo & ad quid miſſus fuit vir iſte propheta, *Quæſt. V.*

QVAERET aliquis, quomodo & ad quid miſſus fuit iſte vir propheta. Reſpondendum eſt, ꝙ poſtquam Iſraelitę ſeptem annis oppreſſi ſunt à Madianitis, clamauerunt ad Deum, tamen tunc nondum omnes Iſraelitæ abſtulerant idola de terra ſua: ideo nõ erãt diſpoſiti ad hoc, quòd Deus illos liberaret: Deus tamen compatiens eis, quia premebantur nimis, miſit ad eos virum prophetã, vt redargueret eos ex parte Dei, & ceſſarẽt Iſraelitę à cultu idolorum, & tũc Deus conuenienter poſſet eos adiuuare: & ſic Deus ex benignitate ſua nõ ſolùm miſeretur nobis, ſed etiam facit nos dignos miſericordia ſua, inquirẽs tempus, in quo miſereatur: & ſic interdum non ſumus digni miſericordia, & ſi Deus vellet agere cõtra nos, oporteret, ꝙ affligeret nos: ideo differt punitionem, vt adueniat tẽpus, in quo ſimus digni redemptione, & miſericor-

F dia. Sic patet Iſa. 30. ſcilicet: Ideo expectat nos Deus, vt miſereatur noſtri. Sic autem iterum miſit Deus quendam repræhenſorem ad Iſraelitas viuente Ioſue, vt patet ſupra 2. nam angelus venit ibi ad locum flentium, & ibi locutus eſt contra Iſraelitas. Credendum eſt, quòd nunc facta redargutione per iſtum virum ad Iſraelitas ipſi doluerint, & fleuerint, & reliq̃rint idola: ſic enim factum eſt quando angelus venit ad increpãdum Iſraelitas ſupra 2. nam fleuerunt omnes: ideo vocatus eſt locus ille locus flentium, & ex tunc fuerunt Iſraelitę diſpoſiti, vt Deus illos adiuuaret.

Quis fuerit iſte vir propheta, quem nunc Deus miſit. *Quæſt. VI.*

G QVAERETVR vlterius, quis fuerit iſte vir ꝓpheta, quem nunc Deus miſit. Reſpondent communiter doctores noſtri, quòd fuit angelus Dei veniens in figura viri, ſicut ſæpe veniunt, ideo vocatus eſt vir. Sed iſtud non eſt rationabiliter dictum: nam quòd angeli aliquando vocẽtur viri ſatis ſtat. Nam ſic vocatur Gabriel, vt patet Dan. 10. & tamen erat angelus: hoc aũt propter ſimilitudinem corporum aſſumptorum: non tamen vocantur angeli conuenienter prophetę, eo quòd nullam ſimilitudinem cum ꝓphetis habent, quia prophetæ dicuntur à quadam conditione enigmaticæ cognitionis, quia prophetæ, vel per ſomnia, vel per alios quoſdã modos obſcuros cognoſcunt: angeli verò cognoſcunt per verbum, in quo eſt clariſſima cognitio; ideo nequaquam concordant cũ prophetis, vnde non reperietur in tota ſacra ſcriptura angelos vocari prophetas, licèt prophetæ vocentur angeli, & angeli vocẽtur viri: ſic enim dicit Auguſtinus: Nomine virorum ſæpe dicuntur angeli: ſed angelos prophetas dici non occurrit quamuis è conuerſo. Alij tamen dicunt, quòd ſi angeli futura prænunciant, cur non dicentur prophetæ: quaſi dicat, nil prohibet. Sed falſum eſt, quia modus cognitionis hoc vetat: nam ſiquis aſtrologicè enunciet aliquid futurum, nõ dicitur propheta, ſed ſapiens: ſiqnis tamen à Deo ſolo inſtructus illa enunciet, propheta dicetur: quia iſte ſic, & ille aliter cognoſcit: ita ergo circa futurum differunt cognitio prophetarum, & angelorum. Dicendum igitur, quòd iſte fuit vir, & non angelus: quamquam iterum venit quidam angelus ad arguendum Iſraelitas, ſicut iſte redarguit ſupra 2. ca. Sed tunc dubitant, quis propheta fuerit. Hebræi autem & Nicolaus dicunt, quòd fuit iſte Phynees, qui erat propheta. Reſpondẽdum, quòd nullo modo poteſt ſtare: nam verum eſt, quòd Phynees erat propheta, vt vult Ioſephus 5. antiquitatum: tamen nõ potuit ipſe viuere vſque ad tempus iſtud, quod patet, quia Phynees in anno, quo Iſraelitæ introierunt in terram Chanaan occidit ſcortum Madianitidem, & Zambri principem tribus Simeonis Num. 25. & ſic ille erat tunc vir fortis, & animoſus, & ſaltem eſſet tunc annorum vigintiquinque, vel quaſi: deinde accipiantur quadraginta anni ſub Hothoniele, in quibus includuntur tempora Ioſue, & octuaginta anni Aod ſupra 3. & 40. anni ſub Barac, & Debbora p̄cedenti capitulo, & ſeptem anni quibus oppreſſi ſunt Iſraelitę à Madianitis, ſunt ſimul quaſi anni ducẽti, ſcilicet 192. nullus tamen ad tantam ætatem acceſſit illo tempore, ſed ad medietatem, vel paulo plus. Hebræi tamen non attendunt tempora, ideo nimis errant. Sic etiam dicunt, quòd iſte fuit vir ille, qui locutus eſt ad Elì ſacerdotem ſummum 1. Reg. 2. in fine temporis ſui, & tunc fierent anni Phynees vltra 370. computando ſequentia tempora vſq; ad finem principatus Elì: ſed iſta abſurda ſunt. Dicendum ergo, quod iſte fuit quidam vir propheta, & non conſtat quis ille fuerit,

Prophetæ quomodo cognoſcát

quia

quia nihil de illo ſcriptum habemus. Sic enim fuit de illo viro Dei, qui venit ad Eli 1. Reg. 2. quia nihil vltra de illo exprimitur, & ſic fuerunt multi alij prophetæ non famoſi, quorum nulla ſcripta fuerunt. *Locutus eſt: hæc dicit dominus Deus Iſrael.* Primò aſſeruit ſe à Deo miſſum, vt reciperentur verba eius. *Ego vos feci conſcendere de Aegypto.* Iſtud beneficium Deus exprobrat Iſraelitis præcipuè, quia iſtud fuit maximum, quod eis impēdit: ideo ſæpe commemoratur. Sciendum autem, quòd Deus quandocunq; vult increpare aliquos, ſemper exprobrat eis beneficia ſi aliqua ſpecialia ab eo receperunt, quia ex hoc reddūtur ingrati non obedientes Deo ſuſceptis beneficijs. Item, quia violator pacti eſt, quia fuit anterpoſitū pactum inter Iſraelitas & Deum, ſcilicet, quòd haberet Deus Iſrael in populū ſpecialiter eis benefaciendo, & Iſraelitę haberent Deū in Deum ſuum eum ſpecialiter colendo, & legem datam obſeruando: Exod. 19. cap. *Et eduxi vos de domo ſeruitutis.* Ideſt, in Aegypto eratis ſerui, & nō ſolùm ſerui, ſed etiam maxima, & grauiſſima premebantur ſeruitute. Vnde vocatur illa ſeruitus fornax ferrea Aegypti. Vocanir etiam ergaſtulum Exod. 6. ſcilicet: Ego dominus, qui educam vos de ergaſtulo Aegyptiorū. Vocatur etiam catena comprimens ceruices Leui. 26. ſcilicet, confregi catenas ceruicum veſtrarum, vt incederetis erecti. *Et liberaui de manu Aegyptiorum.* Eadem ſententia eſt repetita, quia idem eſt educere de Aegypto, & liberare de manu Aegyptiorum. Vel poteſt eſſe diſtincta ſententia, ſcilicet liberaui vos de manu Aegyptiorum, quando perſequebantur vos extra Aegyptum ſuper mare rubrum: nam tunc educti erant Iſraelitæ de Aegypto, ſed non de poteſtate, vel manu Aegyptiorum, nec erant plenè liberati, niſi ibi liberati fuiſſent. De hoc Exod. 14. & 15. *Et omnium inimicorum veſtrorum, qui affligebant vos.* Intelligitur tam de illis, qui erant in deſerto, quàm de illis, contra quos pugnauerunt in terra Chanaan. Nam in deſerto pugnauerunt multæ gentes contra Iſraelitas, ſcilicet Amalecitæ Exod. 17. poſtea Chananæi, & Amalecitæ Numeri 14. poſtea ſoli Chananęi regis Arad Num. 21. deinde duo reges Amorrhæi Num. 21. & Deuter. 2. & 3. poſtea Madianitę Num. 31. & ab omnibus his liberati ſunt, quia triumphauerūt de eis, vt patet allegatis capitulis: in terra autem Chanaan tranſitò Iordane multa bella habuerunt, de quibus per totum Ioſue, & non intelligitur hic de illis, contra quos pugnauerunt poſt mortem Ioſue ſub iudicibus pteritis, quia patet in ſequēti litera, ſcilicet. *Eiecique eos ad introitum veſtrum.* Ideſt, Chananæos eieci de terra ad introitum veſtrum, ideſt quando vos ingrediebamini. Accipitur eijcere, ideſt facere, quòd non occuparent terram, & hoc ſiue occidendo eos, ſiue expellendo de terra: maxima tamen pars erat eiectorum per occiſionem. *Et tradidi vobis terram eorum.* Scilicet feci vos poſſidere illam, & vos nō potuiſſetis vllatenus poſſidere eam, niſi ego mirabiliter vos adiuuiſſē. *Et dixi: ego dominus Deus veſter.* Ideſt, ego ſolus ſum Deus veſter, & nō debetis timere alium, nec tenere idolum in Deum. *Nē timeatis Deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis.* Accipiuntur hic Amorrhæi: non prout dicit vnum de ſeptem populis terræ Chanaan, ſed vt nominat omnes illos ſeptem, quia iſti Iſraelitæ, ad quos Deus loquebatur, non habitabant omnes in terra populi Amorrhei, quia quidam in terra Iebuſæorum, Hethæorum, & Pherezæorum: ſic enim Chananæus interdum accipitur generaliter pro omnibus ſeptem populis, interdum verò ꝓ vno. Et dicitur: non timeatis Deos Amorrhæorum, ideſt non exiſtimetis eos timendos, quia nihil ſunt, ſed ſolū lapides, & ligna: qui verò putat illos timendos arbitratur illos Deos eſſe, vel habere aliquam virtutem, & hoc erat inducere eos ad credēdum, quòd dij Amorrhæorum non erant dij, ſed figmenta. *Et noluiſtis audire vocem meam.* Scilicet quia ſemper timuiſtis, & coluiſtis eos deſerendo me.

Inimici Iſraelitarum cōtra quos pugnauerunt.

Hic quomodo Amorrhæi accipiātur

Quomodo iſte ad increpandum veniens non denunciauit pœnam aliquam Iſraelitis. Quæſt. VII.

QVAERET aliquis, quare iſte, qui venit ad increpandum non denūciauit aliq̄ pęnam Iſraelitis: nam ille, qui venit ad increpandum ſupra 2. denunciauit pęnam magnam, ſcilicet, nolui delere gentes iſtas à facie veſtra, vt habeatis hoſtes, & dij eorum ſint vobis in ruinam. Reſpondendum, quòd non denunciauit iſte pœnam propter duo. Primò, quia pœna, quæ denunciari debebat iſtis, ex parte erat in eis, & ex parte denunciata erat: nam quòd communicarent Iſraelitæ gentilibus, & colerent Deos eorum erat cauſa, vt manerent gentes in hoſtes eorum, & dij illarum gentium in ruinam Iſraelitarum: iſta autem pęna iam denunciata fuerat tempore Ioſue ſupra 2. cap. ideo cùm nunc eſſet eadem culpa, & deberetur eadem pœna, non oportebat iterum denūciari. Item ex parte Iſraelitæ ſuſtinebant iſtam pęnam: nam tunc premebantur à Madianitis, quia iſta redargutio fuit anno ſeptimo ſeruitutis ſub Madian. Cùm autem venit angelus ad nunciandum Iſraelitis pœnam, & increpandum eos ſupra 2. non patiebantur Iſraelitæ aliquam pœnam, quia erat tempore Ioſue. Ideo decuit tunc annunciari pœnam tanquam futuram, ſed nunc ſuperfluum erat cùm eam haberent actualiter. Secunda ratio eſt, quia iſte nūcius, qui nunc venit, fuit diſponens ad liberationem Iſraelitarum, ſcilicet, quia Deus volebat eos liberare: ipſi tamen erant indiſpoſiti, quia adhuc multi eorum colebant idola, ideo miſit increpatorem, vt recederent ab idolis, & colerent Deum, & tunc eſſent diſpoſiti, vt Deus liberaret eos. Sufficiebat ergo, quòd hic poneretur increpatio, vt corrigerētur, & non denunciaretur aliqua pęna, quia non tenebantur ad hanc: ſed ſupra 2. debuit pœna denunciari, eo ꝙ non veniebat nuncius ad diſponendum eos, vt liberarentur ab aliqua oppreſſione, ſed ſolùm ad increpandum pro malis, quæ agebant. vt magis moueret eos pręnunciauit pęnā, nè arbitrarentur impunes futuros.

Venit autem Angelus Domini, & ſedit ſub quercu, quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri. Cumq́ue Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari, vt fugeret Madian, apparuit ei Angelus Domini, & ait: Dominus tecum virorum fortiſſime. Dixitq́ue ei Gedeon: obſecro mi Domine: ſi Dominus nobiſcum eſt, cur ergo apprehenderunt nos hæc omnia? Vbi ſunt mirabilia eius, quæ narrauerunt patres noſtri, atque dixerunt: de Aegypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manu Madian. Reſpexitq́ue ad eum Dominus, & ait: Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madian. Scito quòd miſerim te.

Qui

Qui reſpondens ait : Obſecro mi Domine, in quo liberabo Iſrael ? Ecce familia mea infima eſt in Manaſſe, & ego minimus in domo patris mei. Dixitque ei Dominus. Ego ero tecum, & percuties Madian quaſi vnum virum. Et ille: ſi inueni, inquit, gratiam coram te : Da mihi ſignum, quòd tu ſis qui loqueris ad me. Nec recedas hinc, donec reuertar ad te, portans ſacrificium, & offerens tibi. Qui reſpondit : Ego pręſtolabor aduentum tuũ. Ingreſſus eſt itaque Gedeon, & coxit hędum, & de farinę modio azymos panes, carneſque ponens in caniſtro, & ius carnium mittens in ollam, tulit omnia ſub quercu, & obtulit ei. Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone ſupra petram illam, & ius deſuper funde. Cumque feciſſet ita, extendit Angelus Domini ſummitatem virgę, quam tenebat in manu, & tetigit carnes, & panes azymos. Aſcenditque ignis de petra, & carnes, azymoſque panes conſumpſit: Angelus autem Domini euanuit ex oculis eius. Videnſque Gedeon, quòd eſſet Angelus Domini, ait: Hęu mi Domine deus: quia vidi Angelum Domini facie ad faciẽ. Dixitque ei Dominus: Pax tecum : Ne timeas, non morieris. Aedificauit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocauitque illud, Domini pax, vſque in pręſentem diem.

Micenarũ regni principium.

3.q.1.cap. cum ſcriptum.

Venit autem angelus. Hic ponitur miſſio liberatoris, & diuiditur in duo: primò dux belli eligitur: ſecundò ad pugnãdum mittitur ſequẽti cap. prima in quatuor: primò dux eligitur ad pugnam : ſecundò certificatur circa perſonam angelicam, ibid. *Et ille: ſi inueni gratiam.* Tertiò præcipitur ei ad tollendam patris idolatriam, ibidem. *Cumque adhuc eſſet in Ephra*. Quartò duplex ſignum petitur ad certificandum victoriam, ibid. *Igitur omnis Madian*. Circa primum dicitur. *Venit angelus domini, & ſedit ſub quercu*. Iſte angelus veniebat ad dandũ Iſraelitis liberatorem, & venit ad Gedeonem, quia ipſe futurus erat liberator. Sciendũ, quòd licèt iſte eſſet angelus Dei, tamen nondum conſtabat Gedeoni, an eſſet angelus, ſed putabat hominem eſſe, ideo petiuit ab eo ſignum, & quando vidit eum euanuiſſe credidit eum eſſe angelum, & tunc timuit mortem. *Et ſedit ſub quercu, quæ erat in Ephra*. Eſt Ephra nomen loci, in quo erat quædam magna quercus famoſa, & ſub illa ſedit angelus.

Miſſio liberatoris Iſraeliticarũ.

Dux eligit ad pugnãdum.

Quomodo dicitur angelum ſub quercu ſediſſe.
Quæſt. VIII.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd ſedit angelus ſub quercu : nam apparuit Gedeoni, & Gedeon erat in torculari, ideo nõ apparuit ſub quercu.

F Reſponderi poteſt multipliciter : vno modo, quòd angelus ſedit ſub quercu, & non erat ibi Gedeon, nec ibi apparuit ei, ſed inde iuit ad torcular, in quo excutiebat Gedeon far. Sic dicitur ſupra 2. quòd angelus domini aſcendit de Galgalis in locum flentium. Aliter dicunt alij, quòd Gedeon erat ſub quercu, vbi ſedit angelus, & non erat ibi in torculari aliquo, ſed in area : dicebatur tamen eſſe in torculari, quia vbi erat nunc area fuerat quondã torcular. Aliter poteſt dici, ꝙ ſub illa quercu erat aliqua domus, in qua erat torcular, & in illa apparuit angelus Gedeoni, primus & ſecundus ſenſus non multum ſtant. De primò, patet, quia ſuperflue diceretur, ꝙ ſedit angelus ſub quercu in Ephra, ſi ibi nihil facturus erat. Etiam, quia hic non dicitur, quòd venit de
G quercu Ephraim ad torcular, in quo erat Gedeõ, ſicut ſupra 2. dicitur, quòd aſcendit angelus domini de Galgalis in locum flentium. Secundus autem ſenſus non ſtat, quia litera dicit, ꝙ erat in torculari, & omnes expoſitores tenent, ꝙ eſſet in torculari: vnde Ioſephus 5. antiquitatum ait : hoc maximũ fuiſſe diuinæ prouidẽtiæ indicium, vt tunc vteretur torculari pro area, quia futurum erat per eum, vt area, & torcularia replerentur. Dicendum ergo, quòd torcular erat ſub quercu : erat tamen locus ille forſitan aliqualiter occultus, & ibi Gedeon purgabat triticum, nè videretur, & poſſet fugere à facie Madianitarum.

Quomodo dicitur, quòd ſedit angelus ſub quercu, quæ erat in Ephra. Quæſt. IX.

H

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur hic, quòd ſedit angelus ſub quercu, q̃ erat in Ephra : nã Ephra eſt ciuitas in ſorte Beniamin, vt patet Ioſ. 18. vbi ponitur inter vrbes Beniamĩ. Aliquis dicet, ꝙ erat tunc Gedeon in Ephra terrę Beniamin quamquã ipſe eſſet de tribu Manaſſe. Sed hoc non ſtat, quia hic dicitur, ꝙ iſta Ephra pertinebat ad tribum Manaſſe : nam dicitur, ꝙ iſta area Ephra pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri: ſed familia Ezritarum eſt in Manaſſe, vt patet Num. 6. ergo Ephra erat in ſorte Manaſſe. Item patet, quia iſta area erat Ioas, & Ioas erat pater Gedeonis infra in litera : Gedeon autẽ erat de tribu Manaſſe infra
I in litera : ergo iſta ciuitas Ephra erat in ſorte Manaſſe. Reſpondendum, ꝙ Ephra erat in ſorte dimidię tribus Manaſſe habitãtis ad partem Occidentalem Iordanis: erat tamen duplex Ephra. Vna in ſorte Beniamin de qua Ioſ. 18. & 1. Reg. 13. cùm dicitur, quòd vnus cunei pergebat contra viam Ephra. Alia Ephra ponitur in ſorte Manaſſe, & de illa dicitur hic, & ſæpe vſq; ad c. 9. Sic enim eſt de multis alijs ciuitatibus, q̃ ęquiuocantur in noĩe: ſic patet de Bethlehem: nam eſt in tribu Iuda, vt patet Mat. 2. & Mich. 5. & eſt in tribu Zabulõ, vt patet Ioſ. 19. ſic etiã Aſor duplex eſt in tribu Iudæ, & alia Aſor in tribu Nephthali, patet Ioſ. 15. & 19. ideo ꝓ diuerſitate iſtorum locorum oportet conſiderari modũ loquendi ſcripturæ, vt ex hoc cognoſcatur an de iſto,
K vel de alio dicatur. *Et pertinebat ad Ioas*. Scilicet illa quercus, & torcular, quod erat ibi, pertinebat ad Ioas: & ob hoc Gedeon purgabat ibi triticum, quia Gedeon erat filius Ioas, vt patet infra in litera. *Patrem familiæ Ezri*. Non vocatur pater huius familiæ quaſi ipſe fuerit primus in hac familia, quia iſta familia habuit originẽ ab Ezri, ideo vocatur familia Ezri, vel Ezritarum Nu. 26. ſed vocaĩ pater .i. princeps, quia iſte Ioas erat vir honorabilior in tota familia Ezritarũ, & fortè ipſe deſcẽdebat directè ab Ezri ꝑ primogenitorũ lineã, & ob hoc principatus familię pertinebat ad eum. Conſiderandũ autem, ꝙ tribus Iſrael diſtinguuntur per familias, & familiæ per domos, & domus per viros, vt patet Ioſ. 7. ca. tribus nominãtur ab ipſis filijs Iacob, ideo tot ſunt tribus

Quomodo diſtinguũtur tribus.

bus quot filij eius, excepto ꝙ Leui non computatur in tribum, quia non accepit ſortem, & Ioſeph computatur in duas tribus. ſ. Ephraim, & Manaſſe, quia accepit duas ſortes 1. Paralip. 7. cap. familiæ autem vocantur cognationes magis ſpeciales ſub ipſis tribubus, & iſtæ denominantur à filijs, vel nepotibus illorum, qui nominauerũt tribus, vt ſicut à Iuda nominatur tribus Iuda, ita à filijs Iudæ. ſ. Sella, Phares, & Zaram vocantur familiæ Sellaitarum, Zareitarum, Phareſitarum, & à nepotibus Iudæ Eſron, & Amul filijs Phares nominãtur duæ familiæ. ſ. Amuelitarum, Eſronitarum, vt patet Num. 26. cap. & ſic eſt in tribu Ruben, & Zabulon, & ſingulis: de numero autem familiarũ totius Iſrael, & quot familiæ sũt ſub qualibet tribu habetur Nu. 26. Deinde quælibet familia diuiditur per ſuas partes, quę vocantur domus; & illæ ſunt minores cognationes: ſic enim patet de Dauid: nam ipſe erat de tribu Iuda, & de familia Phares, & poſtea ipſe conſtituit quandã ſpecialiorem cognationem in familia Phareſitarum, quę non vocatur familia, ſed domus: & ſic dicitur Luc. 1. de Domina noſtra, quòd erat de domo Dauid, ideſt de progenie. In qualibet autem familia erat deriuatio à capite familiæ, & ille, qui deſcendebat directè à capite familiæ per lineam primogenitorum erat princeps, vel pater, & iſti vocantur patres: ſic fuit Ioas in familia Ezri, & conſequenter Gedeon, qui erat primogenitus eius, erat princeps huius familiæ. *Cumque Gedeon filius eius.* Scilicet Ioas, ad quem pertinebat quercus Ephra. *Excuteret atque purgaret frumenta in torculari.* Fortè non erat adhuc inuentus vſus triturandi meſſes, ſcilicet excutiendi grana percutiendo flagello, & baculo, ſicut in quibuſdam terris fit. Vel fortè quamquam inuentus eſſet vſus triturandi, non audebant Iudæi tunc triturare, quia hoc deberet fieri in publico: hoc tamen non auderent propter Madianitas, ideo in ſecretis locis excutiebant grana baculo, & flagello. Sic fuit nunc in Gedeone. Et iſta videtur cauſa quare fecit in torculari, ſcilicet, quia erat locus ſecretus. Vel ſi vis dicere, quòd non fiebat propter timorem, dicetur, quòd excutiebatur ibi triticum, quia erat locus mundus, & nõ poterant grana effugere. *Vt fugeret Madian.* Ideſt vt fugeret à facie Madian.

Ad quid proderat Gedeoni excuſſio granorum, vt fugeret. Quæſt. X.

QVAERETVR quomodo poterat effugere, vel ad quid proderat ei excuſſio granorum, vt fugeret. Reſpondendum, quòd Madianitę, & cęteri populi orientales, de quibus ſupra dicitur, veniebant in terra Iſrael tempore meſſis cùm nondũ matura erat, vt poſſent omnia vaſtare, & extẽdebant ſe per terram totam Iſrael: veniẽtibus autem eis Iſraelitę fugiebant ad montes: nã dicitur ſupra, quòd fecerant ſibi antra, & ſpeluncas in montibus, & munitiſſima ad repugnãdum loca: in his locis manebant Iſraelitæ abſconditi timore mortis eo tempore, quo manebant Madianitę in terra eam vaſtando, quibus recedẽtibus de terra Iſraelitæ deſcendebant de montibus, & colebãt terram pro ſequenti anno ne omnino perirent, & in anguſtia, & miſeria, ſed vt poterant ſuſtentabant. Adueniente aũt tempore meſſium, ſi manerent aliqua loca nondum inuaſa à Madianitis pręoccupabant Iſraelitæ, ſegetes non plenæ maturas qualitercunque metere, & excutiebant grana, ferebantque quod poterant ſecum in montes, vt ibi ſuſtentarentur eo tempore, quo manebãt in terra Madianitę: vnde quia nunc nõdum Madianitæ occupauerant villam Ephra, Gedeõ purgabat triticum, vt ferret ſecum in montes ad manendum in antris, & ſpeluncis quouſque recederent Madianitæ.

Reſponſio ad quæſitum.

A *Angelus Domini apparuit ei.* Scilicet in figura viri, quia aliter nõ poterat videri ab eo, nec potuiſſet loqui, ſed nõdum credebat Gedeon eſſe angelum. *Et ait, Dominus tecum virorum fortiſſime.* Iſta ſalutatio fuit magnę laudis, qualis nullus virorum ſuſcepit vnquam ab angelo, nec poteſt dici, ꝙ iſta eſſet falſa, & adulatorie dicta: nã angeli Dei non mentiuntur, & hoc dicitur ad confortandum eũ: eſt ſenſus, dominus tecum, ideſt ipſe adiutor tuus, & liberabit te ab omnibus malis.

Qualiter Gedeon vocatus fuerit ab angelo virorum fortiſſimus. Quæſt. XI.

B QVAERETVR qualiter Gedeon vocatus fuerit ab angelo virorum fortiſſimus. Reſpondendum, quod multiplicitet hoc poteſt accipi. Vno modo, ꝙ dicatur ad conſolandum eum: nam Deus miſſurus erat eum in ducem ad pugnandum contra Madian. Et quia ſi putaret ſe virum infirmum non auderet pugnare, teſtimonio Dei vocatus eſt fortiſſimus: ſic fuit de Iacob, quando ingreſſus eſt terram Chanaan, & occurrit ei frater ſuus Eſau: nam timebat eum valde. Gẽ. 32. cap. & vt Deus conſolaretur eum, miſit angelum, vt luctaretur cum eo ad auroram, quando viſurus erat fratrem ſuum, & finxit angelus, quòd non potuit eum ſuperare, & volebat recedere à Iacob, nec poterat: & poſtea ſubditur ibi, ꝙ angelus dixit ibi Iacob: non vocaberis vltra Iacob, ſed Iſrael, quia ſi contra Deum for- C tis fuiſti, quantomagis contra homines præualebis, & tunc conſolatus abijt Iacob, ita fuit hic conſolatio Gedeonis contra Madianitas. Aliter dici poteſt, ꝙ vocatur fortiſſimus non propter diſpoſitionem, quam nũc habebat, quia nũc ad fugiendum ſe parabat, ſed ꝓpter ea, quæ facturus erat poſtea: nam magnifica geſta fecit contra Madianitas, vt patet infra. Sed adhuc dicendũ, quòd nihil obſtat ad hoc, quòd non eſſet nunc Gedeõ virorum fortiſſimus, licèt noluit Nicolaus, qui tenet iſtam immediatam poſitionem. ſ. ꝙ non erat fortiſſimus, quia fugere parabat. Nam non fugiebat Gedeõ ex timore, ſed deſiderio conſeruandi vitam: nam inſipientia magna erat fugiente toto Iſrael in montes ipſe ſolus tantæ multitudini Madianitarum ſe obijcere.

D Aliter dici poteſt, ꝙ erat fortiſſimus robore, & animoſitate, ita ꝙ inter Iſraelitas nullus erat ei æqualis robore, aut animo: & hoc eſt ſatis rationabiliter dictũ. Primus tñ modus eſt conuenientior literæ: nam litera ſequens de hoc intelligitur, & etiam iſta: nam eſt ſenſus: Dominus tecum virorum fortiſſime. i. ipſe eſt tecum adiuuans te, & liberans in omnibus: & ob hoc es fortiſſimus. Et in hoc ſenſu intellexit Gedeon verba angeli. Quod patet ex reſponſione ſua. ſ. ſi dñs nobiſcum, cur nos appræhenderunt hæc omnia. i. ſi verum eſt, ꝙ dñs eſt adiuuãs nos, & liberans, & fortificans, cur tãta mala patimur? Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid Kimhi dicũt aliter vocari Gedeonem fortiſſimum. ſ. per quãdã illuſionem, & ad hoc introducunt quandam quaſi fa- E bulam dicentes, ꝙ Gedeon, & Ioas pater ſuus erant in torculari excutientes grana, & Gedeõ dicebat pr̃i ſuo, tu ſenex es, & impotens: venient hoſtes, & fugere nequibis: recede ergo prius, q̃ capiaris: ego autem manebo, quia ſum vir fortis, & licèt veniant hoſtes, fugere potero: receſſit autem Ioas, & manente Gedeone apparuit angelus dicens ei, virorum fortiſſime, quia ipſe dixerat ſe virum fortem, & ſic eſt iſta quaſi illuſio. ſ. ꝙ angelus ideo eum ſic vocauerit, quia ille ſic ſe appellauit. Sed iſta fabuloſa, & ridiculoſa sũt: nam angeli dñi non agunt aliquid ludendo, vel irridendo, ſed ſeriosè. Item, quia nõ eſt veriſimile, ꝙ angelus dñi irrideret eũ, quem hortabatur ex parte Dei, vt eſſet dux belli. Item falſum eſt quod prę ſupponũt. q. ſ. pater Gedeonis Ioas

Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid Kimhi opinio.

fugerit

fugerit de torculari: nā ſequenti die adhuc manebant in vrbe illa Ephra, quando perductum eſt ad eū, quod Gedeon ſuffodiſſet altare Baal infra in litera: ergo iſta nihil ſunt, ſed tenēdus eſt primus ſenſus ſupra poſitus. *Dixitque Gedeon, obſecro domine mi.* Ideſt obſecro vt reſpondeas ad hoc quod obijcio. *Si dominus nobiſcum eſt, cur apprehenderunt nos hæc omnia.* Quaſi dicat, non videtur verum, qa ſi Deus nobiſcum eſſet, non eueniſſent nobis tanta mala, quanta euenerunt. Sciendum autem, quòd nunc nō credebat Gedeō, ꝙ iſte, qui loquebatur erat angelus, aut propheta, ſed ꝙ mentiebatur, ideo obiecit ei hoc, quia impoſſibile eſſet dictum angeli, ſed poſtea cognouit, ꝙ erat aliquis nuncius Dei, qñ angelus dñi reſpexit in Gedeonem, vt infra patet ex modo loquēdi Gedeonis, ſed adhuc non cognoſcebat, quòd erat angelus, ſed putabat eſſe aliquem virum quouſq; euanuit in ſacrificio. *Vbi ſunt mirabilia eius, quæ narrauerunt patres noſtri nobis.* Eſt modus quaſi conquæſtionis de Deo. ſ. ſi vera ſunt mirabilia, quæ patres noſtri narrauerunt nobis de Deo, vbi illa ſunt. i. vbi eſt nunc poteſtas faciendi illa mirabilia? quaſi dicat, quare nō facit nunc talia ſi poteſtatem habet? Dicitur: quæ narrauerunt patres noſtri, quia Gedeon non fuit in Aegypto, nec fuit tempore Ioſue in introitu terræ Chanaā, quia tunc fuerunt facta miracula, de quibus nulla vidit Gedeon: fluxerant. n. ab exitu de Aegypto vſque ad tēpus iſtud quaſi ducenti decem anni, ſcilicet quadraginta in deſerto, & quadraginta ſub Ioſue, & Hothoniele, & octuaginta ſub Aod ſupra 3. & 40. ſub Barac præc. cap. qui ſimul faciunt ducentos annos, quibus addatur tēpus medium poſt mortem Barac vſq; ad iſtum annū ſeptimū tribulationis Iſrael ſub Madiā, & eſſent quaſi decem anni. Non ergo viderat aliqua miracula Gedeon, ſed patres ſui narrauerant ei, quia Deus iubebat, quòd patres narrarent filijs, & illi nepotibus, vt ſic deriuaretur memoria operum Dei per omnes generationes: ſic patet Exo. 13. & Deut. 6. & Ioſ. 4. *Atque dixerunt, de Aegypto eduxit nos dominus.* Scilicet & educendo nos fecit multa mirabilia, & nunc non agit aliquod liberando nos. *Nunc autem dereliquit nos, & tradidit in manu Madian.* Ideſt tunc fecit mirabilia multa, & nunc nullum agit, ſed potius deſeruit nos in manus hoſtium.

> Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid Kimhi expoſitio literæ.

Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid Kimhi exponunt aliter iſtam literam. ſ. ꝙ Gedeō dixit angelo: heri fuit paſcha, & pr̄ meus narrauit mihi mirabilia Dei, ſcilicet: Pſalmum illum: in exitu Iſrael de Aegypto, & tamen nunc non agit Deus aliqua miracula ſimilia illis. Et arguit, aut patres noſtri, qui erant in Aegypto erāt iuſti, aut peccatores: ſi iuſti liberauit eos meritis ſuis, ſi peccatores liberauit eos benignitate ſua: nunc autem liberet nos aliquo modo iſtorum, ſed non liberat. Iſta tamen expoſitio ridicula eſt: nam non erat tunc paſcha, vt infra dicetur. Etiam non eſt verum, ꝙ pater Gedeonis enarrauerit ei Pſalmū: In exitu Iſrael de Aegypto, quia iſte Pſalmus nondum erat factus. ſed debet intelligi, ꝙ enarrabātur in veſpere paſchali, ſcilicet 14. luna menſis primi, qui erat veſpere feſtiuitatis, & erat ipſe dies paſchæ omnia geſta Dei educendo Iſraelitas de Aegypto. Item cùm dicunt, ꝙ Gedeon arguit contra angelum, aut patres noſtri erant iuſti, &cæ. dicendum falſum eſſe, quia iſtud argumentum eſt inconueniēs. Nam dato, ꝙ eſſent Iſraelitæ viri iuſti, dum manebant in Aegypto, non merebantur educi de Aegypto, eo ꝙ actus noſtri boni facti propter Deum nō ſunt cauſantes debitum, vel obligationem ad hoc, ꝙ Deus pro nobis aliquid agere debeat, quia nos tenemur ei ad ſeruitutem, & cùm ſeruierimus nihil fecimus ſupererogationis, ſed adhuc ſumus ſerui inutiles: ſic patet Lu. 17. cùm dixit Chriſtus parabolam, ſcilicet quis autem veſtrum habens ſeruum arantem, aut bouem paſcentē,

F qui regreſſo de agro dicat illi ſtatim, tranſi, & recūbe, & non dicat ei para, ꝙ cænem, & præcinge te, & miniſtra mihi donec manducem, & poſt hæc tu manducabis, & bibes, nō puto: ſic vos cùm feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus: quod debuimus facere fecimus. Quantacunque ergo bona pro Deo faciamus, nūquam erit nobis obligatus ad faciendum aliquod bonum, quia vbi eſt obligatio incidit iuſtum politicum, quod eſt iuſtum proprie dictū, & tamen inter hominem & poſſeſſionem ſuam, vel inter hominem & ſeruum nō eſt iuſtum ſimpliciter, vel politicum, vt ait Ariſt. 5. Ethi. homo tamen quilibet eſt ſeruus Dei per naturam, & eſt poſſeſſio eius, vt patet Deut. 32. qui poſſedit te, fecit, & creauit te: ergo
G non poteſt eſſe iuſtum politicum inter Deum, & hominem, & conſequenter non poteſt ex aliqua cauſa Deus obligari homini. *Reſpexitque ad eum dominus.* Ideſt ille angelus reſpexit nunc ad Gedeonem.

An Gedeon peccauerit dicens, vbi ſunt mirabilia, quæ narrauerunt nobis patres noſtri. *Quæſt. XII.*

QVAERET aliquis, an Gedeon peccauit dicens: vbi ſunt mirabilia, quæ narrauerūt nobis patres noſtri? Aliqnis dicet, ꝙ ſic, quia Gedeon dicebat iſta obijciendo cōtra verba angeli, & non credendo, ꝙ ille vera diceret, vt ſupra declaratum eſt. Reſpondendū, ꝙ non peccauit Gedeon, quia ipſe nō negabat mirabilia
H Dei, quæ narrauerant patres ſui dicendo illa falſa, ſed mirabatur, & quaſi conquerebatur, cùm Deus feciſſet illa, cur nunc non faceret ſimilia mirabilia liberando: non credebat tamen Gedeon, ꝙ ille, qui loquebatur eſſet angelus, nec propheta, & enā putabat verba ſua falſa eſſe, ſcilicet ꝙ Deus erat cum Iſraelitis, & ob hoc arguit contra eum dicens: ſi dominus nobiſcū eſt, cur appræhenderunt nos omnia mala hæc? & in hoc non peccabat, quia nondum conſtabat ei illum eſſe angelum, vel prophetam. *Vade in hac fortitudine tua.* Ideſt vade cum fortitudine tua, quam nunc habes. *Et liberabis Iſrael de manu Madian.* Scilicet percuties Madianitas, & non perſequentur vltra Iſrael.

I *In qua fortitudine iturus erat Gedeon ad liberandum Iſrael de manu Madian.* *Quæſt. XIII.*

QVAERET aliquis, quæ fortitudo erat iſta, in qua iturus erat Gedeon ad liberandum Iſrael de manu Madian. Reſpondendum, quòd fuit quædam fortitudo nouiter cauſata in Gedeone, quā Deus contulit, ita vt non formidaret multitudinem Madianitarum. Et iſta fuit tradita quando angelus reſpexit eum, non quidem quòd angelus poſſet talem virtutem cōferre: nam nullus poteſt agere in hominem, vel in aliū conferendo talem virtutem, vel aliam quamcunque niſi per media naturalia ad cauſandum illam per generationem, vel alterationem, niſi ſit Deus, qui totam
K naturam in virtute continet: potiſſime, quia iſta erat qualitas quædam collata animæ; nullus autem poteſt agere in animam, niſi Deus, qui ei illabitur, & intrinſecus eſt: fuit autem iſta fortitudo collata reſpiciēte angelo, quia tūc qñ ipſe reſpexit Deus operatus eſt, ſicut ſacerdote proferente verba conſecrationis Deus conſecrat, & ſacerdos nihil agit: ſimile autem Chriſtus reſpiciendo fecit: nam Petrus negauerat Chriſtum ter, & vltima vice Chriſtus reſpexit Petrum, & immutauit fortiſſime cor eius, ita vt q prius negauerit, tunc ſubito in amariſſimas lachrymas prolapſus eſt: Luc. 22. ſcilicet: Et cōuerſus dominus reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi, quod dixerat ei: priuſquam gallus cantet, ter me negabis: & egreſſus foras fleuit amarè.

A Vel dicitur: vade in hac fortitudine tua, idest ad fortitudinem adiutorij quod tibi promitto. ſ. ꝙ tu poſſis liberare Iſrael de manu Madiā. *Scito quòd miſerim te.* Ideſt cognoſce, ꝙ ego miſerim te. i. cùm pugnaueris contra hoſtes, vel videris eorum multitudinem non paueas, ſed recordare, ꝙ ego miſi te, & poſſum tibi ſubijcere, atque ſubijciam omnia caſtra Madian. Sciendum, ꝙ nunc cognouit Gedeon, quòd ille, qui loquebatur ei erat à Deo miſſus, quia ſenſit in ſe quandam immutationem factam cùm reſpexit eum angelus: Tamen neſciebat an angelus eſſet, vel propheta. *Obſecro domine mi, in quo liberabo Iſrael.* Ideſt quomodo liberabo, vel ꝑ quid: quaſi dicat, nulla mihi ad hoc opportunitas eſt, quia paucitas eſt potentiæ meæ, vt patet immediatè. *Ecce familia mea infima eſt in Manaſſe.* Scilicet, quia familia Ezri fortè erat de minimis familijs tribus Manaſſe, B & hoc quantum ad multiplicationem prolis, quia erāt pauci viri in ea. *Et ego minimus in domo patris mei.* Ideſt, & de omnibus viris domus patris mei: ego ſum minimus in potētia. Etiam ſi eſſem primogenitus, vel maioris excellentię. Hoc dicebat Gedeon, quia ſi ipſe pugnare deberet, putabat, quòd deberet prępualere cōtra Madian in multitudine gentis, ſed in hoc ipſe deficiebat. Adiutores ſui debebant eſſe illi, qui erāt in familia ſua, ſed illa erat parua: quia dicitur eſſe minima in tota tribu Manaſſe: ergo magis aptus videbaī ad hoc quilibet de alijs familijs, quàm ipſe: iſte ſpecialiter aliter pugnare poteſt fultus adiutorio domeſticorū ſuorum, ſed in tota domo patris ſui non erat alius minor C eo in potentia: ergo ineptus erat ipſe ad pugnandum contra Madian: ſimile enim obiecit Saul Samueli, qñ denunciauit ei, ꝙ futurus eſſet rex, dicens nunquid nō filius gemini ego ſum de minima tribu Iſrael, & cognatio mea nouiſſima inter familias de tribu Beniamin, vt patet 1. Reg. 9. quaſi dicat: ego non ſum aptus, vt ſim rex propter paruam potentiam cognatorum.

An peccauit Gedeon dicendo in quo liberabo Iſrael. Quaſt. XIIII.

QVAERET aliquis, an peccauit Gedeon dicendo; in quo liberabo Iſrael, & obijciendo, quòd familia ſua erat parua. Aliquis reſpondebit, ꝙ pecca- D uit, quia non credidit illico, vt dictum ſibi eſt. Etiam, quia viſum eſt ei, ꝙ non poſſem facere hoc; quia poteſtas ſua erat parua: nam familia erat parua, & domus paternæ ipſe minor erat. Reſpondendum, quòd non peccauit. Aliqui enim dicunt, quòd non peccauit, qa non dubitauit de victoria, ſed de modo: & hoc non eſt peccatū, quia non erat ſibi reuelatus modus: ſic enim. Domina noſtra ad verba angeli dubitauit dicēs: Quomodo fiet iſtud, quia virum non cognoſco? Et tamen non peccauit, quia dubitauit non poſſe fieri quod angelus dixerat, ſed neſciuit modum, & quæſiuit. Sed dicendum, quòd non fuit hoc in Gedeone: nam nō dubitauit de modo, ſed etiam de ipſa victoria, ſcilicet an poſſet eā habere, vel an Deus ei illam cōcedere vellet: E nam nō ſolùm nunc dubitauit, ſed etiam multis factis poſtea dubitauit, infra in litera. Dicendum tamen, ꝙ non peccauit Gedeon hac vice, quia ipſe non cognoſcebat angelum, qui loquebatur, vt patet infra in litera: ideo dato, ꝙ non aſſentiret verbis, eius non erat admirandum. Quouſque ergo magis declararetur Gedeoni putabat, ꝙ iſta pugna fieri debebat poteſtate humana, ſed ipſe non habebat poteſtatem ex familia ſua, quia parua erat in tribu Manaſſe, nec ex familiaribus ſuis, quia ipſe minimus erat in domo patris ſui, ideo rationabiliter dubitabat in quo liberaret Iſrael. i. ꝑ quid. *Dixitque ei dominus: ego ero tecum.* Ideſt non indiges magno auxilio humano, quia ego ero tecum, & ſufficiēs

Doc. reſp. ad q̄ſitum.

erit tibi ad ſuperandum hoſtes. In hoc oſtendit iſte, qui loquebatur, ꝙ erat Deus, vel angelus, quia alius nō poterat adiuuare in bello. *Et percuties Madian quaſi vnum virum.* Ideſt cùm auxilio meo ita facile erit tibi percutere Madian quaſi ſi percuteres vnum virum. Vel percuties quaſi vnum virum, ideſt ſicut quando vnus vir percutitur nihil manet de eo viuens, ita percuties Madian, quòd nullus maneat de omnibus caſtris Madiā. Nam rari manſerūt, vt patet ſeq. cap. & infra 8. ſed primus ſenſus eſt melior. *Et ille.* Hic ponitur certificatio circa perſonam angelicam. ſ. an iſte, qui loquebatur eſſet angelus. *Et ille.* Ideſt Gedeon dixit ad angelum. *Si inueni inquit gratiam in oculis tuis.* Ideſt ſi diligis me, vel ſi vis mihi facere aliquod bonum. Quòd enim aliquis coram alio gratiam inueniat: eſt quod ea, quæ ipſe facit illa ſibi bona videanī, vel ipſamet perſona appareat, & deſideret ei complacere. *Da mihi ſignum, quòd tu ſis, qui loqueris ad me.* Ideſt da mihi ſignū, ſiue fac aliquod miraculum ad demonſtrandum, ꝙ tu, qui loqueris ad me, es angelus Dei, vel es talis, qui potes in bello me adiuuare, vt percutiam Madian.

Certificatio poenes perſonam angelicam

An peccauit Gedeon petendo ſignum ad ſciendum quis erat iſte, qui loquebatur ei. Quaſt. XV.

QVAERETVR an peccauerit Gedeon petendo ſignum ad ſciendum quis erat iſte. Aliquis dicet, quòd ſic, quia tenebatur credere Gedeon: nam verbis prophetiæ credere obligamur pluſquam eis, q̄ oculis conſpicimus, vt patet 2. Petri ca. 1. ergo ſiue iſte acciperetur, vt angelus, ſiue vt propheta, credendum erat ſibi ſimpliciter, & adhuc magis angelo, q̄ ꝓphetę, quia angeli boni nūquam poſſunt loqui mendacium. Reſpondendum, quòd non peccauit, quia obligamur credere prophetiæ quando conſtat nobis verba eſſe ꝓpheticæ dicta: ſed Gedeon neſciebat an iſte eſſe propheta, vel angelus, ideo etiam ſi non crederet aliquid de verbis ſuis non peccabat: & iſto modo intelligitur dictum Beati Petri: credere tamen non obligamur, ꝙ aliquis ſit propheta, vel angelus quamquam ipſe profiteatur illud, niſi oſtenderit in aliqua probatione neceſſaria: ſic patet Deut. 18. vbi Deus dixit, ſi dubitabatur de verbis alicuius, qui ſe prophetam dixerat, quòd peteretur ſignum ab eo: & ſi eueniret erat probatio ſufficiens, alioquin non. Item dato quòd crederemus aliquem eſſe prophetam, non obligabamur credere illum vera dicere, quia interdū prophetæ non loquuntur propheticè, & mentiuntur, vel errant, interdum enim ex ſolo errore, vt in Nathā propheta accidit, qui iuſſit Dauid, ꝙ ædificaret templum, & poſtea tamen contrarium dixit: quia Deus illud non dixerat 2. Reg. 7. cap. Interdum autem ex iniquitate, ſicut fuit in Balaā, qui mala loquebaī, licèt eſſet verè propheta Dei, Num. 22. & 23. & 24. cap. & ob hoc dato, ꝙ conſtaret aliquem prophetam eſſe ex multis actibus præteritis, quando aliquid poſtea loqueretur, non obligabamur credere illud à Deo datum eſſe, ideo ad hoc, ꝙ aſſentiretur ei tenebatur indicare ſignū, ſicut habetur Deut. 18. ſimiliter quoque Beatus Ioa. Cano. 1. cap. 4. dixit: Nolite credere omni ſpiritui, ſed probate an ſpiritus ex Deo ſint. Quod intelligitur de ſpiritibus apparentibus, vt de angelis, & de hominibus: non enim credēdum eſt immediatè angelo, quamquā dicat ſe à Deo miſſum, & bona enunciet: nam Sathanas ſępe transfigurat ſe in angelum, Luc. 2. Corin. 11. Intelligitur etiā de prophetis, & prędicatoribus: nā non eſt credēdum omni vocanti ſe prophetam, nec ſunt accipiēda dicta omnium prædicantium, ſed in his omnibus probandum eſt an ex Deo ſint: ſic patet eodem capitulo Io. nam dicitur: Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate

Aliquādo prophetæ mentiunī.

Non ſemper angelis credendum eſt licèt bona dicant.

ſpiritus

ſpiritus ſi ex Deo ſunt, quoniam multi pſeudo pphetę F
exierunt in mundum: & hoc quantum ad prophetas:
deinde ſubditur de prædicatoribus. ſ. in hoc cognoſci-
tur ſpiritus Dei, omnis ſpiritus, qui confitetur Chriſtū
Ieſum veniſſe in carne, hic ex Deo eſt. Licitū ergo erat
Gedeoni inquirere quis erat, qui loquebatur: imò me
ritorium, quia dementia quędam eſt cuilibet aſſentire
de ſe magna dicēn, niſi quatenus conſtiterit legitimis
documentis. i. probatione certiſſima. Iſta petitio ſigni,
vel inquiſitio eſt licita, quando nondum præceſſit ali-
qua certificatio: ſi tamen aliquis ſemel certificatus eſt,
dubitare poſtea, & petere probationes infidelitas quæ-
dam eſt: nam qui certus eſt certiorari non debet. Et
ſic intelligitur, quod ait Apoſtolus: an experimen-
tum quæritis eius, qui loquitur in me Chriſti, ſcilicet, G
quia illi iam habuerant de hoc probationem: quòd
ergo nunc peterent iterum experimentum erat quę-
dam infidelitas: non fuit autem tale quid in Gedeo-
ne, quia nihil certitudinis adhuc ſuſceperat. *Ne rece-
das hinc, donec reuertar ad te portans ſacrificium.* Referatur
ad ſuperiora, ſcilicet non recedas hinc quouſque re-
uertar ad te, & portabo ſacrificium, ideſt materiam
aliquam ad offerendum.

An Gedeon peccauerit offerens Angelo Sacrificium.
Quęſtio XVI.

QVAERET aliquis, an peccabat Gedeon offe-
rens Angelo Sacrificium, cùm ſoli Deo offeren H
dum ſit, & ad quid offerret Sacrificium. Nam dici-
tur hic: & offeram tibi, ſcilicet, quòd Sacrificium illi
Angelo apparenti erat offerendum. Reſpondendum,
quòd non peccauit: nam non offerebat ei cùm neſci-
ret quis eſſet, ſed dicitur offeram tibi, ideſt ponam co
ram te, & tamen ad honorem Dei offerendum erat
Sacrificium. Sic patet in Hebręo: nam dicitur. *Fac
ſignum, quòd mihi loqueris.* Vbi litera noſtra dicit: da mihi
ſignum, ꝙ tu ſis, qui loqueris ad me: ſed in hoc litera
noſtra clariùs locuta eſt, & poſtea ſubditur in Hebręo.
*Non recedas hinc quouſque reuertar ad te portans ſacrificium,
& ponam ante te.* Nunc iſta litera ponam ante te poteſt
habere triplicem ſenſum. Primus eſt ponam ante te. ſ.
ad hoc, ꝙ tu offeras, & non ego, & offeratur Deo. Se- I
cundus ſenſus ponā ante. i. pręſente te offeram ad ho-
norem Dei. Tertius ſenſus ponam ante. i. offeram co-
ram te ad honorem tuum: primus, & ſecundus ſtant:
& non tertius: ideo litera noſtra eſt exponenda in ali-
quo illorum. Cùm autem quæritur ad quid Gedeon
volebat ducere ſacrificium. Reſpondendū, ꝙ ad certi-
ficationē de angelo loquēte an eſſet angelus, vel quis:
nam ipſe locutus fuerat taliter de ſe, ꝙ oporteret eum
eſſe Deum, vel Angelum eius: nam dixit: Ego ero te-
cum, & percuties Madian quaſi vnum virum: ideo Ge-
deon dixit, ſi inueni gratiam coram te, da mihi ſignū,
quòd tu ſis, qui loqueris ad me, ideſt quòd tu, qui lo-
queris ad me, ſis ille, qui potes me adiuuare ad occidē-
dum Madianitas quaſi vnum virum. Ad hoc autem K
putauit Gedeon, quòd nihil erat, in quo conueniētius
appareret, quàm in ſacrificio, ſcilicet ſi angelus ille fa-
ceret venire ignem de Cęlo ſuper ſacrificium, ideo tu-
lit ſacrificium, & ſignum huius eſt, quia tulit Gedeon
ſacrificium, & non ignem, & angelus tetigit illud ſu-
mitate virgę, & exuſtum eſt: tunc cognouit certiſſimè
Gedeon, quòd angelus Dei erat, qui loquebatur.

An peccauerit Gedeon offerendo holocauſtum per ſe ipſum.
Quæſt. XVII.

QVAERETVR vlterius, an peccauerit Gedeon
offerēdo holocauſtū per ſe ipſum. Aliquis dicet,
quòd ſic, quia iſtud erat ſpecialiſſimum miniſterium
ſacerdotum, & nulli licebat, niſi ſacerdotibus, ſiquis
autem præter eos conaretur hoc facere, moriebatur.
Num. 4. & 18. & ſic fuit d Core, & ſocijs ſuis 250. viris,
qui combuſti ſunt coram altari Num. 16. cap. Gedeon
autem erat de tribu Manaſſe, in qua non erant ſacer-
dotes, nec leuitę: ergo erat ei illicitum. Reſpondendū,
quòd non peccauit Gedeon, quia ipſe nolebat offerre
ſacrificium, ita quòd ipſe faceret cęremonias ſacrificij,
ſed duxit materiam ſacrificij ad hoc, quòd angelus ſa-
crificium faceret, & per hoc cognoſceret Gedeon an
ille eſſet angelus, vel aliquis à Deo miſſus: quod patet,
quia dixit Gedeon ad angelum, quòd portaret ſacrifi-
cium, & poneret corā eo. ſ. ad hoc, ꝙ ipſe angelus cre-
maret illud, & faceret cœremonias illius postea verò
iuſſit angelus, quòd poneret ſuper petram ſacrificium
illud, & poſuit: angelus verò tetigit illud virga, & exu-
ſtum eſt: nihil ergo Gedeon egit de cœremonijs ſacri-
ficij, ſed Dei angelus, ideo nō præuaricatus eſt in lege.
Aliqui autē reſpondent aliter dicentes, quòd egit hoc
Gedeon ex diſpenſatione, ſicut multi ſancti patres ege
runt ſimilia, vt Samuel obtulit ſacrificia, & non erat ſa
cerdos, & etiam obtulit extra locum ſanctuarij primo
Reg. 7. ſimiliter quoque Elias non erat ſacerdos, & ta-
men obtulit ſacrificium in conſpectu populi etiam,
& extra ſanctuarium. ſ. in monte Carmelo 3. Reg. 18.
Sed iſta reſponſio non ſtat propter duo. Primò, quia
nunquam recurrendū eſt ad priuilegia exiſtente iure
cōmuni, & peccatū eſt dici fieri ex priuilegio qđ fit ex
iure communi: ſed Gedeō faciebat hæc iure commu-
ni: nam præſentare materiam ſacrificij ipſi ſacerdoti
cuilibet licebat laico, & ſacerdoti, viro, & fœminæ: ſed
hic nihil actum eſt, niſi quòd pręſentauit Gedeon ma
teriam ſacrificij angelo, & nihil fecit de cęremonijs ſa
crificij: ergo licuit hoc ſibi iure communi, & ſic non
eſt alleganda diſpenſatio, vel priuilegium. Secundum
eſt, quia ſi egiſſet ex diſpēſatione, hoc fuiſſet, qa Deus
moueret eum ad faciēdum hoc, & iſtud eſſet ſignum
propheticum, ſcilicet, quia Deus reuelabat ei, quòd fa-
ceret. Sic fuit in Samuele, & Elia, quia erant prophetę,
& inſpirabantur à Deo ad faciendum hoc, ſicut incita-
bantur ad alia dicēda, vel reuelaretur ei per angelum,
aut per prophetam, ſicut reuelatum fuit Dauid, quòd
faceret ſacrificia in mōte Moria per prophetam Gad,
vt patet 2. Reg. 24. c. Gedeon tamen non erat pphera,
vt Deus ei hoc per ſpiritum propheticum inſpiraret.
Nec etiam reuelauit ei per aliquem prophetā, aut an-
gelum, quia ipſe nunc dubitat de angelo, & ad hoc ad-
ducebat, vt angelus offerret, & cognoſceretur an eſſet
angelus: ergo non habuit ex diſpenſatione.

Nonnullorum reſp. ad quæſitum.

Improbatio.

*Quomodo Gedeon penitus à peccato excuſaretur ſi angelus non
offerret ſacrificium, & ipſe deberet offerre.*
Quæſt. XVIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo excuſare-
tur totaliter à peccato Gedeon, ſi angelus non
offerret ſacrificium, & ipſe deberet offerre. Reſpondē
dum, ꝙ Gedeon portabat ſacrificandi materiam non
intentione ſacrificandi per ſe, ſed vt cognoſceret ange
lum per ſacrificium: vnde erat intentio ſua ponere ma
teriam iſtam coram angelo, vt ipſe eam ſacrificaret: ſi
angelus hoc faceret nihil peccaret Gedeon. Si autem
angelus nollet facere cœremoniā aliquam ſuper ma-
teriam illam, ſed relinqueret intactam, vel conaretur
facere, & nequiſſet ſuccendere illud, vtpotè ſi nō eſſet
angelus, Gedeon cognouiſſet hunc nō eſſe angelum,
nec à Deo miſſum: & hoc ſufficiens ſibi erat, nec fe-
ciſſet ſacrificium de materia illa, ſed comediſſet, vel
ſeruaſſet ad alios vſus, & ſic non peccaret.

An

An peccauit Gedeon ſacrificando in loco iſto. Quæſt. XIX.

QVAERETVR vlterius, an peccauerit Gedeõ ſacrificando in loco iſto. Aliquis rñdebit ꝙ ſic, qa ſolum erat licitũ offerre ſacrificia in loco ſanctuarij Deut. 12. vnde ſi quis extra ſanctuariũ offerret erat reus mortis, ſicut ſi ſanguinẽ effudiſſet Leuit. 17. Rñdendum eſt, ꝙ non peccauit Gedeon, quia aliàs Deus non haberet eum, tam acceptum in oĩbus iſtis, & tribuens magnificam victoriam per manus eius. Et ſtat eadem ratio, quæ in præced. q. ſ. quia Gedeon non intendebat offerre ſacrificium in loco illo, nec ꝑ ſe; ſed intendebat præſentare illam materiam ſacrificãdam angelo, vt per eam cognoſceret, an eſſet angelus, & ſi angelus vellet eam ſacrificare, & ſacrificare nõ pec- B cabat Gedeon, quia ipſe nihil agebat: angelo autẽ vbicunq; licebat hæc facere: ſi verò non eſſet ille angel⁹, non poſſet ſuccedere materiam illam, & maneret vt prius: tunc Gedeon cognito, ꝙ ille non erat angelus reſeruaret materiam illam ad cibos, & non ſacrificaret; & ſic non peccaret ſacrificando, nec extra ſanctuarium ſacrificando, quia neutrum eorũ egit. Nicolaus autem dicit, ꝙ hoc fuit ex diſpenſatione ſpeciali: erat enim vnus caſus, in quo ſpecialiter licebat offerre ſacrificium extra ſanctuarium. ſ. quando in aliquo loco apparebat angelus: ſic Dauid ꝯſtruxit altare in Areunam Iebuſæi. 2. Reg. 24. Quia ibi apparuit angelus percutiens: ſic etiam Manue pater Samſonis obtulit ſacrificium extra ſanctuarium, vbi apparuit ei angelus, in- C fra tredecim. Sed dicendum, ꝙ iſta poſitio non ſtat propter duo, ſicut ſupra dicebatur. Primò, quia exiſtẽte iure communi pctm̃ eſt recurrere ad priuilegium: & prouenit ex ignorantia iuris cõis: ſic fuit hic in Gedeone, quia non fecit aliquid, quod non liceret facere cuilibet, tam viro, q̃ fœminę ſine diſpenſatione vlla, quia non fecit ſacrificium, vt declaratum eſt. Secundum eſt, quia non eſt verum, ꝙ vbicunq; apparet angelus, vel Deus poſſent Iſraelitæ facere ſacrificia, niſi conſtaret aliquo modo de voluntate Dei per reuelationem angeli, vel aliàs ꝙ vellet ibi fieri ſacrificia: ſic patet in locis allegatis: nam Dauid non obtulit ſacrificium in monte Moria, in Areunam Iebuſæi, quia ibi apparuit angelus, ſed quia propheta ei dixit ex parte D Dei. Sic patet 3. Reg. 24. vbi dr̃. ꝙ Gad propheta iuſſit Dauid hoc facere. Item quod allegat, infra 13. de Manue ſic fuit: nam volebat Manue dare cibos angelo Dei, putans eum eſſe prophetam, & angelus dixit: ſi me cogis non comedam panes tuos: ſi autem vis ſacrificium offerre, offer illud dño: & tũc Manue obtulit ſacrificium iuſſu illius, & licuit ſibi, aliàs autem nõ obtuliſſet: nam quando cognouit Manue, ꝙ erat angelus domini iam obtulerat ſacrificium, hic autẽ nondum cognoſcebat Gedeon, ꝙ ille erat angelus, nec etiam ille iubebat tanquam angelus, nec tanquã propheta: ergo non licebat ei ex aliqua diſpẽſatione offerre ſacrificium in illo. Sed dicendum eſt, ſicut prius. *Qui reſpondit, ego preſtolabor aduentum tuum.* videbat ange- E lus, ꝙ Gedeon volebat ducere ſacrificium ad experiẽdum, an ipſe eſſet angelus, & qa hoc erat conueniens expectauit angelus illũ. *Et ingreſſus eſt itaque Gedeon, & coxit hædum.* Voluit Gedeõ facere ſacrificiũ, tam de carnibus, q̃ de pane, ideo coxit hędum, & azymos panes. Erat iſte hędus paruulus, & tener, ideo offerebatur; qa De⁹ volebat tenera, & pinguia pro ſe. *De farina modio azymos panes.* i. de vno modio farinæ accepit partem, & fecit panes azymos ad offerendum. In Hebręo habetur. *Et fecit vnam ſanecam farina azymos panes.* eſt ſenſus, ꝙ vnam totam ſanecam, vel modium farinę fecit panes. Litera autem noſtra ponit de modio farinæ. ſ. qa fortè viſum eſt ei, ꝙ multũ erat facere vnam ſanecã,

Nicolai reſpon. ad quæſitum.

Hędus tener quare Deo offerebatur.

Litera Hebręa.

A vel modium tritici panes: ſatis tñ pt intelligi litera noſtra, ſicut Hebręa. ſ. ꝙ vnam totã ſanecã tritici panes fecit. ſ. ꝙ de modio farinę fecit panes. i. de toto modio farinę fecit panes, & eſt hoc ſatis rationabile, qa ſicut erant multę carnes. ſ. vnus hędus, ita debebãt eſſe multi panes, & tñ non erat magna menſura modius, ſicut nunc eſt, qa non erat vnus modius, fortè decima pars ſanecæ nr̃æ. Quod patet, qa Booz dedit Ruth ſex modios tritici portãdos, ſuper humeros in pallio, vt patet Ruth. 3. & tñ modicum ſic portare puella poterat de area in domum. *Carnesq́, ponens in caniſtro.* i. poſtq̃ coxit hędum poſuit eum in caniſtro, vt ferret ad angelum manentem ſub quercu. *Et ius carnium mittens in ollam.* Ideſt, tulit ius, ſeu coquinam in olla ad angelum.

Quare Gedeon hædum coxit ad offerendum. Quæſtio XX.

QVAERET aliquis, quare Gedeõ coxit hędum ad offerendum: nam nõ offerri ſolet aliquid coctum, ſed carnes crudæ cremantur in altari, vt patet Leuit. 1. 3. et 4. et 7. Reſpondendum, ꝙ Gedeon coxit carnes ad duos vſus. ſ. ad comedendum, & ad offerendum: non enim ſciebat Gedeon, an ille eſſet angelus, vel homo, ideo duxit cibos, vt comedere poſſet de illis, ſi eſſet homo propheta, & reſiduum offerret domino in ſacrificium, & fieret experientia, quam volebat Gedeon: ſic enim fecit Manue pater Samſonis: nã C voluit facere hœdum de capris, & panes, vt comederet angelus, quem putabat eſſe hominẽ. Angelus verò reſpondit, ꝙ nõ comederet, ſed offerret illud Deo in ſacrificium. infra 13. cap. ſic autem angelus iſte, qui erat verus angelus non comedit, ſed ſuccendit cibos in holocauſtum, quia tamen Gedeon dubitabat, & volebat facere cibos, pro viro oportuit, quòd coqueret, vel aſſaret cibos.

Quod ſacrificij genus erat hoc Gedeonis. Quæſtio XXI.

QVAERETVR vlterius, quod genus ſacrificij erat iſtud. Reſpondendum, ꝙ nõ erat proprie D in aliquo genere ſacrificij; nam nullum genus ſacrificii erat, ĩ quo tales cęremonię fierent. Quod patet, qa erant tria genera ſacrificiorum, holocauſtum, hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato. In holocauſto autẽ nihil coquebatur, ſed omnes carnes crudæ ponebanẽ in altari ſuper ignem, & cremabantur: Leui. 1. In 2. ſ. hoſtia pacifica nihil coquebatur: nam nihil de illa Deus accipiebat, niſi adipes, vt patet Leui. 3. & interdum renes ſiue lumbos, quando erat pacifica hoſtia de arietibus, vt patet ibidem. Hoſtia autem pro peccato non erat, quia illa cremabaẽ, interdum tota cum pelle cornibus, & fimo: vt ſi eſſet ꝓ peccato ſacerdotis magni, vel totius populi: Leuit. 4. & interdum ſoli adipes cremabanẽ: & oẽs carnes proueniebant ſacerdotibus Le- E uit. 6. vocatur tñ ſacrificium inquantum oblatum eſt Deo, & combuſtum, ſicut cætera ſacrificia: ſic. n. eſt ĩ quibuſdam alijs, q̃ non ſunt in aliquo illorum triũ generum, tamen vocantur ſacrificia: ſicut agnus paſchalis, qui vocatur ſacrificium domini. Nume. 9. et tamẽ non erat in aliquo illorum trium generum cum carnes eius totaliter comederentur a popularibus. Exod. 12. ſic etiam vitula rufa erat ſacrificium Numeri 19. tamen non pertinebat ad aliquod generum trium cũ tota crcmaretur extra caſtra, & nihil de ea, ſcilicet, adipes: nec ſanguis offerebantur in ſanctuario, tamẽ iſta de omni ſacrificio pertinebant ad Deum. Sic patet Leuit. 3. ſ. Omnis adeps dñi erit iure ꝑpetuo in cunctis generationibus, & habitaculis veſtris, nec adipem, nec

Tria genera ſacrificiorum.

ſanguinem omnino comederis. Reducebantur tamē F iſta duo ſacrificia, ad tria genera ſacrificiorum ꝓprie dicta, ſcilicet, agnus paſchalis ad holocauſtum, & vitula ruffa ad hoſtiā pro pctō, vt declaratum eſt Nu. 19.

Ad quod genus ſacrificij reduceretur hoc Gedeonis ſacrificium. Quæſtio XXII.

QVAERETVR vlterius, ad quod genus ſacrificij reduceretur iſtud ſacrificium Gedeonis, quod cum quolibet habet paucam ſimilitudinem. Reſpondendum, ꝙ reducitur tamen magis ad holocauſtum, quam ad alia genera, quia in holocauſto qdquid apponebatur, cremabatur, & nihil habebāt inde ſacerdotes. Leuit. 1. & 6. ita hic fuerunt omnes carnes G combuſtæ cum panibus, & iure carnium: in alijs autem ſacrificijs non cremabanī omnia, ſed partes quędam ſecundum varietatem, de quibus Leuit. 3. 4. & 7.

An ſacrificium de carnibus coctis offerri licuit, vt Gedeon fecit. Quæſtio XXIII.

QVAERETVR vlterius, an licuerit offerri ſacrificium, ſic vt obtulit Gedeon. ſ. de carnib⁹ coctis. Aliquis dicet quòd non, quia nulli licebat agere contra ea, quæ ſcripta erant in lege Moyſi, ſed ipſe deſcribens de ſacrificijs iuſſit carnes omnium ſacrificiorum crudas offerri, & incendi ſuper altare, vt patet Leuitic. 1. et 3. et 4. & in multis alijs locis: ergo offerēs car H nes coctas in ſacrificium peccauit. Reſpondendum, ꝙ non peccauit propter duo: primò quia Gedeon nō fecit iſtud ſolum ad offerendum, ſed principaliter ad comedendum, vt ſi ille homo eſſet propheta, & de reliquo faceret experientiam, quam ipſe intendebat, non poterat, tamen caro eſſe diſpoſita ad cibum humanum, niſi coqueretur aut aſſaretur, ideo debuit eā coquere vel aſſare, deinde cum præſentauit eam angelo ipſe noluit comedere, quia angelus erat, ſed ſuccedit, & ſic non peccauit Gedeon, quia ipſe committebat carnes illas, & panes diſpoſitioni angeli, ſcilicet, quòd comederet, vel ſacrificaret ſicut vellet: voluit autem ſacrificare illas carnes: ergo angelo imputandum eſt, ſiue bonum, ſiue malum quod hic eſſet. Se- I cunda ratio eſt, quia ſi quis vellet facere holocauſtū, vel hoſtiam pacificam, vel pro peccato, & cremaret carnes, peccaret ſi coxiſſet illas, vel aſſaſſet prius. Gedeon tamen non intendebat, hic facere aliquod illorum ſacrificiorum, ſed ſolùm ſuſcipere experientiam de angelo, an eſſet angelus per cremationem carnīū, ſcilicet, ſi poſſet illas ſuccendere non appoſito igne: & ad hoc nihil magis erat, quòd carnes eſſent coctæ vel aſſæ, quanquam eſſent crudæ: ideo non fuit circa hoc attendendum. Nam ſicut fuit experientia in carnibus & pane, ita potuiſſet facere eam in panno, vel lignis, aut lapidibus: obtulit tamen potius carnes, & panem ex cauſa dicta, ſcilicet, vt poſſent eſſe ad cibum. *Tulit omnia ſub quercu*. quia ibi manebat angelus expe- K ctando ſub quercu. *Et obtulit ei*. ſcilicet, poſuit coram angelo, ſcilicet, vt faceret de illis quidquid vellet, ſiue cremando, ſiue comedendo. Sciendum autem, quòd Hebræi dicunt, quòd quando facta ſunt hæc, erat Paſcha. quod probant ex duplici motiuo, vnum eſt, quia obtulit Gedeon angelo azymos panes, Hebręi tamen non comedebant azyma, niſi in feſtiuitate azymorum. Secundum eſt, quia in die Paſchæ ad noctem patres narrabant filijs ea, quæ fecerat Deus pro illis in exitu de Aegypto, & tamen ſupra dixit Gedeon: patres noſtri narrauerunt nobis mirabilia, & ſic exponit Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid Kimhi illam literam.

An verum ſit, quòd tunc eſſet Paſcha, ſiue feſtum azymorum. Quæſtio XXIIII.

QVAERETVR circa hoc, an verum ſit, quòd tunc eſſet Paſcha, ſiue feſtum azymorum. Reſpondendum quòd non, & patet primò, quia feſtum azymorum erat ſemꝑ die decimoquinto, menſis primi, vt patet Leui. 23. & in iſto feſto nondum erant aliquæ ſegetes maturæ in terram Chanaan, vnde in ſecūda die azymorum mittebatur, primò falx in meſſe ordeacea, vt patet eodem c. & ante hoc nulli Hebræo licebat quicquam metere, nec comedere panes nouos aut ſaltem ſumere grana de ſpicis, cum dicatur eodē ca. panem polentam, & pultes non comedetis de ſegete, vſque ad diem, quo offeretis ex ea domino Deo veſtro, Gedeon tamen iam excutiebat triticū, quod meſſum erat: ergo prætenerat tempus paſchale. Item patet, quia ſicut in feſto azymorum iubebat ſibi Deus de primis ſegetibus, ſcilicet, de ordeis antequam quicquā comederetur, vel meteretur offerri ſibi partem in manipulo: ita antequam quicquam comederetur de nouo tritico iubebat in feſto Pentecoſtes offerri ſibi de qualibet domo, duos panes nouos Leui. 23. Gedeon autem excutiebat, nunc triticum in torculari, ergo tranſierat feſtum Pentecoſtes, quod eſt quinquaginta diebus poſt feſtum azymorum. Leui. 23. vel tūc erat, & nondum comedere intēdebat de farre illo, qđ excutiebat vſquequo tranſiret Pentecoſtes. Item non ſtat poſitio Rabbi Salomon, quia repugnat literæ: nā ipſe dicit, quòd Gedeon dixit angelo: hic fuit Paſcha, & pater meus narrauit mihi miracula exitus de Aegypto. ergo dies iſte, in quo dicebat Gedeō iſta, eſſet dies quintuſdecimus mēſis primi, quæ eſt primus dies azymorum, & conſequenter eſſet dies magnæ feſtiuitatis. Nam in illo non licebat facere aliquod opus Leui. 23. Gedeon tamen excutiebat triticum, & Deus non increpuit eum, ſcilicet, angelus præſens: ergo nō erat dies azymorum. Sed adhuc aliquis reſpōdebit, quòd prædicta tria argumenta non cōcludunt: nam licet teneret illud regulariter, tamen ꝙ obligarentur Iudæi ad non metendum ante illas feſtiuitates, & quòd in die primo azymorum nihil facerent: tamen neceſſitas nimia abſoluebat, ſicut Chriſtus dixit Matt. 12. qñ apoſtoli in ſabbato vellebant ſpicas & comedebāt, & ipſe defendit eos allegās exemplum de Dauid: hic autem erat vrgens neceſſitas, ſcilicet, quia volebat fugere Gedeon propter timorem ſuperuenientium Madianitarum, vt patet ſupra in litera: & ſi diſtuliſſet ad alios dies præueniſſent Madianitæ, & occupaſſent oppida, & ſegetes. ideo licuit ei hoc facere. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia dato ꝙ contra legem voluiſſet metere ſat, & excutere die primo azymorum non reperiſſet in terra, quia nondum habebat ſpicam. Nam tempore illo vix eſt, aliqua ſpica ordei matura ī terra Chanaan: ſed virides erant omnes, & nondum quiſquam meſſuit, ſed primæ ſpicę virides de ordeo ducebantur corā dño in manipulo ad offerendū, vt patet Leui. 23. ergo nihil erat de tritico, qđ colligi poſſet. Gedeon tñ meſſuerat & excutiebat: ergo neceſſariò iā tranſierat feſtū azymorum. Ad argumenta Iudęorū dicendum, ꝙ nulla ſunt. Ad primū, non ualet, vt ait Nicolaus. qa non facti ſunt panes azymi pp feſtiuitatē, ſed pp ſacrificiū, qa in ſacrificio nihil fermentatum poterat offerri Leui. 2. ſ. Omnis oblatio, q̄ offert dño, abſq; fermento erit, nec quicq̄ fermēti, aut mollis adolebitur in ſacrificio dñi Dei tui. Sed iſta ſolo non tenet, quod patet qa ſi fuiſſet illud, quod obtulit Gedeon propriè ſacrificium, etiam non potuiſſent carnes coctæ cremari in altari, ſed crudæ, quia ſic iubebatur in omni ſacrificio. Leuit. 1. et 3. et 4. vbi ponuntur cęrimoniæ omniū ſacrificiorum;

Reſponſio Nicolai.

crificiorum; ſed potuit hoc fieri, ergo potuerunt pa-
nes fermentari offerri. Sed dicẽdum, quòd cauſa fuit
ipſa feſtinatio Gedeonis: nam ipſe volens hr̃e experi-
mentum de angelo, orauit nimis, vt pręſtolaretur: Si
inueni grã.n in oculis tuis nõ recedas donec reuertar.
& ꝯceſſit hoc angelus. Putauit autem Gedeon, quòd
ſi ipſe magnam morã faceret, recederet angelus, vel
faſtidiretur, ideo voluit cito expedire: & quia non ha-
bebat panes in domo, oportuit, ꝙ nouos faceret, & ſi qua
ſi illi debuiſſent fermentari oportebat expectare diu-
tius quouſq; fermẽtarent̃, voluit ergo facere azymos,
vt cito expediret, quia illi mox vt formantur poſſunt
coqui. Conſiderandũ autẽ ꝑ hoc ꝙ in terra Chanaan,
& in terra Aegypti, & in magna parte Aſię ĩ terris val
de calidis, in tertio vel ſecundo climate, ꝓp caliditatẽ
regionis panes formati & cocti, illico dureſcunt, ideo
coguntur quaſi quotidie formare panes hoĩes terræ il-
lius, & quia ſi hr̃ent maſſam fermentatam ſemꝑ factã
illa corrumperet̃ velociter ꝓp fermentum, & ꝓp calo
rem regionis, faciunt paſtã maſſę nõ fermentatę, & il-
lam cuſtodiunt ꝑ quotcunq; dies volunt: quia non p̃t
corrumpi faciliter cùm nõ hẽat fermentum, & ſi in-
duratur mollificant eã aqua, & de illa qñcunq; volunt
ſumunt partes, & formant quot panes volunt: manet
aũt reliqua maſſa. Et hoc mõ ſi oporteat velociter pa
ri cibos, ſic panes formãt. Iſtud patet aliqualiter Exo.
12. nã Iſraelitę exeuntes de Aegypto ligauerũt maſſas
in pallijs, & portauerunt in itinere non fermẽtatas, &
de illis faciebant quotidie panes quandiu durauerunt
illę maſſę. Si aũt fuerant fermentatę corruptę fuiſſent
illico anteq̃ Iudæi poſſent facere aliquem panẽ. ſ. die,
quo exierunt de Aegypto, ideo non fermentauerunt
maſſas: & iſta fuit cã quare in exitu de Aegypto Iſraeli
tæ nõ fermentarent maſſas. Sed arguet̃ quòd falſum
eſt, quia Exo. 12. dr̃: tulit pp̃ls conſperſam farinã ante-
quã fermentaretur, & ligans in pallijs impoſuit ſuper
humeros ſuos, & iterum, coxerũt farinã, quam dudũ
de Aegypto ꝯſperſam tulerant, & fecerunt ſubcineri
cios panes: nec.n. poterat fermentari cogentib' exire
Aegyptiis, & nullam moram facere ſinentibus. Rñdẽ
dum, ꝙ Iſraelitæ habebant intentionem cõſpergendi
maſſam, & fermentandi illa nocte, & faciendi fermẽ-
tatos panes, vt recederẽt in aurora, quia tñ coacti ſunt
media nocte recedere ex inopinato, ſurrexerunt & ꝯ-
ſperſerunt farinã aqua, & potuiſſent tunc ponere mo-
dicum de fermento, & ipſa maſſa ꝑ ſe poſtea fermen
taret̃: quia tñ non permittebant̃ tantam moram face
re in Aegypto, vt poſito fermẽto poſſet maſſa fermẽ-
tari, & formari in panes ac coq, noluerunt eas fermen
tare, quia tunc cum portaretur fermentata corrumpe
retur ante finẽ diei ipſius: imò ante 4. vel 5. horas ꝓp
terræ calorem, & tñ Iſraelitæ non poterãt illa die ſede
re ad coquendum, & formandum panes ꝓp feſtinan-
tiam exeundi de Aegypto, ideo noluerunt fermẽtare
maſſas: voluntariũ ergo fuit in Iſraelitis ꝙ nõ fermen-
tarent maſſas. Iſtum modum ſupra poſitum maſſarũ
non fermentatarum ſeruant vſq; hodie gentes Aegy
pti, & Arabiæ, & Chanaã, vt referunt, qui viderunt, &
refert Rabbi Abrahã Abenezra ſup Exodum, q ſuit ĩ
Aegypto, & Arabia, vt ipſe teſtatur. Hoc ẽt obſeruatũ
fuit a principio in terra illa, antequã eſſent Iudęi in ea.
Et hoc apparet Gen. 18. quia qñ venerunt tres angeli
ad eum fecit cito azymos panes, vt patet ibidem: eodẽ
quoq; die iuerunt duo angeli iſtorum Sodomã in do-
mum Loth, & dedit illis azymos panes Gen. 19. non
tamen accidiſſet hoc, niſi quia erat talis conſuetudo ĩ
terra illa. Ad ſecundam rationem Rabbi Salomõ, dicẽ
dum, ꝙ illa eſt fabula: noſtra litera non dicit quòd pręce-
dẽti die recitauerat pater Gedeonis ei miracula exi-
tus de Aegypto, ſed ait; vbi ſunt mirabilia eius, q̃ nar-

Quædam terræ in ſecũdo & tertio climate cogũtur quotidie formare panes.

Modus cõficiẽdi panes apud Egyptios Arabes, & Chananęos.

A rrauerunt patres noſtri nobis? & eſt ſenſus quòd aliàs
cõſueuerant eis talia narrare. Et patet, quia dr̃ patres,
& ſignificat antiquitatem narrationis: aliàs dixiſſet q̃
narrauit pater meus mihi: non ergo erat tunc feſtum
azymorum, ſed aliud tp̃s poſt, ante Pentecoſten, vel
pauloposṭ, quia farra non erant oĩno matura. tamen
excutiebant̃ de ſpicis. *Cui dixit angelus: tolle carnes, & panes azymos.* Gedeon poſuerat hæc coram angelo, vt di-
ſponeret de eis q̃ vellet, ipſe autem iuſſit, quòd pone-
ret ſuper petram: erant enim iſta ſimul in caniſtro. *Et pone ſuper petram illam.* oſtendit eã ſibi angelus ad ocu-
lum, & voluit ipſam eſſe altare. *Et ius deſuper funde.* i. ſuũ
de coquinam carnium ſup carnes, & panes ſimul po-
ſita, ita vt omnia madefierent.

B

Angelus quare iuſſit ius deſuper fundi. Quæſt. XXV.

QVAERET aliquis, quare iuſſit angelus, quòd
funderetur ius deſuper. Reſpõdendum, quòd
ad hoc fuerunt duæ rationes. Prima fuit quia angelus
voluit dare experientiam de ſe, quòd eſſet angelus: eſ
ſet autem tanto maior experientia, quanto eſſet mai'
miraculum; & quia quanto magis madefierẽt carnes
& panes, tãto erant minus diſpoſita ad cõbuſtionem,
voluit ea madefieri. Sic fecit Elias qñ coram populo ĩ
monte Carmelo obtulit ſacrificium ad conuincẽdos
prophetas Baal. Nã vtriq; ſine igne ſacrificium ſactu-
ri erant; Elias verò ad manifeſtationem magnam mi
C raculi fecit repleri quatuor hydrias aquę, & illas effu-
dit ſuper carnes, & ligna ſacrificij; iterũ autem ac ite-
rũ hoc fecit. ſ. duodecim hydrias aquę effundi fecit,
quouſque foſſę apud altare replerę ſunt aqua: & cum
oraſſet, ignis egreſſus a dño vorauit carnes, & ligna &
lapides altaris, & puluerem in circuitu, & aquas, vt pa
tet 3. Reg. 18. ca. & ſic manifeſtè cognita fuit poteſtas
Dei. Secunda cauſa fuit, quia Gedeon obtulit angelo
carnes, & panes, & ius carnium neſciens an homo eſ-
ſet, & ſi vellet comedere, hr̃et de quo ſ'm conſuetudi-
nem humanam comederet. Angelus autem nõ erat
comeſtur', quia verus angelus erat, ideo voluit vt oĩa,
quæ Gedeon tulerat, in Dei ſacrificium cederent, &
ſic fecit ius carnium ſuper carnes, & panes fundi. *Cum-*
D *que feciſſet ita.* ſ. quia poſuit omnia ſuper petram, & fu-
dit ius ſuper carnes. *Angelus domini extendit ſummitatem virgæ, quam tenebat manu.* ſcilicet, extendit virgam
ad tangendum ſacrificia, vt ſic inſurgeret ignis, & co-
gnoſceretur, quòd per angelum fiebat. *Et tetigit carnes, & azymos panes.* ſ. vt vtrunq; cremarentur. *Aſcenditque ignis de petra.* ſ. immediatè vt angelus tetigit azy-
mos panes & carnes, ad ſignificandum, quòd volun-
tate eius exibat ignis ille, & non ab accidenti. *Et carnes azymoſque panes conſumpſit.* ſ. cremauit faciliter nihil
dimittendo, quia ille ignis a Deo datus erat.

Quare volebat Gedeon probationem iſtam in crematione ſacrificij &c. Quæſtio XXVI.

E

QVAERET aliquis, quare volebat Gedeon pro
bationem iſtam in crematione ſacrificij ad ſciẽ-
dum an iſte, qui loquebatur erat angelus, vel prophe-
ta miſſus a Deo. Reſpondendum, quòd crematio hu-
iuſmodi erat ſupernaturalis, & quomodocunque ali-
quis oſtendit miraculum ad confirmationem dicto-
rum ſuorum, ſufficiẽter probat: ſic enim iuſſit Deus,
quòd ſi dubitaretur de propheta, an vera diceret, ꝙ
peteretur ſignum, & ſi eueniret, vel non, cognoſcere-
tur, an eſſet propheta, vel non, Deutero. 18. Alia cauſa
erat, quia crematio ſacrificij ſpecialius pertinebat ad
Deum, ideo ſi pręſente iſto cremaretur ſacrificiũ, ma
nifeſtũ eſſet a Deo miſſum. ſic. n. ꝓbauit Elias coram

toto Iſrael cum Iſraelitæ adulterati fuiſſent poſt Baal, & ait. quouſque claudicatis in duas partes? ſi Deus eſt ſequimini illum, & ſi Baal eſt ſequimini eũ: & obtulit eis probõnem de crematione ſacrificiorũ, quam ſpõte ſuſceperunt, & quia ſacrificium ſuum crematũ eſt, & non ſacerdotum Baal, illi occiſi ſunt. 3. Re. 18. c. petiuit ergo hanc probationẽ Gedeon tanq̃ ꝯuenientem.

An iſte ignis, qui combuſſit ſacrificium, de cœlo venerit. Quæſtio XXVII.

QVAERETVR vlterius qũo iſte ignis, qui combuſſit ſacrificium venit. ſ. an venit de cęlo, vel an cauſatus eſt de carnib⁹ vel lapide. Aliquis dicet, quòd Deus miſit illum de cęlo ad ſignificãdam acceptatio- G nem ſacrificij: ſic patet de ſacrificio, quod fecit Aaron in principio ſacerdotij ſui: nam ignis venit de cęlo: q̃a dr̃ Leuit. 9. ecce ignis egreſſus a dño deuorauit holocauſtum. Item patet de Elia. Nam orante eo cecidit ignis de cęlo ſuper ſacrificia ſua, vt patet. 3. Reg. 18. cũ dr̃: cecidit autem ignis dñi, ſed cadere eſt de alto, & ſic venit de cęlo. Item quando Elias vocauit ignem ſuper quinquagenarios, venit de cęlo, vt patet. 4. Re. 1. ergo

Reſpõſio ad quæſitum. ſic fuit hic. Reſpondendum, quòd quocunq; modo ueniret iſte ignis ad cremationem hoſtiarum, erat a Deo: poterat tñ vtroque modo eſſe. Nam ꝙ de ſphęra ignis duceret̃ aliqua pars ignis, miraculum erat, tum q̃a eſt ꝯtra naturam ignis deſcendere: tum & principalius, quia non videtur qũo poſſet ignis de cęlo deſcen- H dens tranſire p frigidiſſima interſtitia caliginoſi aeris, & non extinguat̃. Quod ẽt ſubito ignis generaret ĩ terra de petra ſine ꝑcuſſione, vel de ipſis carnib⁹, & panibus, miraculum eſt: ponẽdum eſt ergo illud qđ magis ꝯuenire vr̃ literę, magis autem cõuenit, ꝙ dicat̃ ignis iſte genitus ſubito de carnibus ſacrificii, vel de petra, cùm dicatur ignis aſcendiſſe de petra: ergo dicendum erit, ꝙ iſte ignis non venit de cœlo, ſed fuerit cauſatus

Ad primã rationem in diuerſum. de petra. Cùm autem obiicitur de igne q egreſſus eſt a dño, dicendum ꝙ non apparet an venerit de cœlo, vel egreſſus fuerit de altari: magis autem vr̃ dicẽdum, ꝙ ille ignis egreſſus fuerit de altari: ſic patet Leuit. 10, de igne, q egreſſus eſt a domino, & combuſſit Nadab, & Abiu: nam de iſto declaratum eſt, ꝙ egreſſus fuerit I de altari holocauſtorum, cùm ipſi irent ad offerendũ thus: ſi tñ dicamus ꝙ venit de cęlo iſte ignis, nõ obſtat ad id qđ dicimus, quia non eſt dubium vtroq; modo fieri poſſe: ideo tenebitur modus ille, q magis ꝯformatur literę: iſte autem eſt, ꝙ iſte ignis egreſſus fuerit de

Ad ſcdam rationem. petra. Ad ſm̃ dicitur de igne, quem Elias fecit venire ſup ſacrificium dicendum, ꝙ illud fiebat ad manifeſtationem magnam virtutis Dei, quia Elias contendebat ꝯtra oẽs prophetas Baal, & quia expreſſius miraculũ erat, ſi viderent venientem ignem de cęlo ad cremandum ſacrificium, q̃ ſi ſuccenderetur de ipſo ſacrificio, ideo venit de cęlo: hic autem non fuit hoc neceſſariũ, ſed ſatis erat, ꝙ oſtenderetur miraculũ aliquod: ideo

Ad tertiã rationem. fuit ſurgens ignis de petra. Ad tertium de igne venien- K te de cęlo ſuper quinquagenarios. Dicẽdum, ꝙ ſic venit, quia ſic eum vocauit Elias: ſi autem vocaſſet eum aliter. i. vt ſurgeret de terra, ſic ſurrexiſſet. Gedeon aũt nihil petiuit ſpecialiter, ideo ſuffecit quòd Deus daret quemcunq; modum cremationis ſacrificii. *Angelus autem domini euanuit ex oculis eius.* i. cõſummata crematione ſacrificij, angelus diſparuit. Hoc autem, quia iam ꝓbauerat id, quod intendebat ſe eſſe angelum: & hoc opus erat Gedeoni ad hoc quòd crederet, & diſponeret ſe ad faciendum illa, quæ ipſe dixerat, & in iſta fuga, vel diſparitione dedit ſignum, quòd erat angelus. nam ſi fuiſſet homo verum corpus habens, non potuiſſet ſic euaneſcere: videnſq; Gedeon quòd eſſet

F angelus domini, ſcilicet, per iſta ſigna data cognouit eum eſſe angelum.

Quomodo ex his Gedeon cognoſcebat quòd iſte eſſet angelus. Quæſtio XXVIII.

QVAERET aliquis, quomodo ex his cognoſcebat Gedeon, ꝙ iſte eſſet angelus: nam nõdum videbatur aliqđ ſignum exprimens hoc: ꝙ. n. eſſet cõſumptio ſacrificiorum per ignem a Deo inuocatum, non ꝓbabat eum angelum, quia ſic Elias fecit venire ignem ſup ſacrificium ſuum. 3. Reg. 18. ẽt quodcunq; miraculum factum non magis ꝓbat eſſe angelum, cũ quęcunq; miracula fieri poſſint per prophetas inuocato Deo, & ipſe iuſſit, ꝙ a ꝓphetis peterent̃ ſigna ad cõfirmationem dictorum ſuorum, Deut. 18. ſed ſolùm ꝯcludebat iſtud ſignum neceſſariò, ꝙ iſte erat aliquis miſſus a Deo, ſed an eſſet angel⁹, vel ꝓpheta nõ diſtinguebat. Rñdendum, ꝙ cognouit Gedeon hunc eſſe a Deo miſſum & eſſe angelum, q̃a facto ſacrificio euanuit: qđ non potuiſſet ſi fuiſſet homo. Sed arguetur, quia ſic euanuit Elias: nam raptus eſt ab oculis Eliſęi, & ductus eſt in paradiſum. 4. Reg. 2. c. Reſpõdendum quòd non euanuerunt iſti duo ſimiliter; nã Elias non euanuit, ſed propter magnam elongationem deſiit videri, vnde Eliſæus vidit Eliam cùm raperetur ab eo, quouſque longe ab eo fuit, ideo clamabat dicens: o pater currus Iſrael, & auriga eius. Sic enim Apoſtoli videbant Chriſtum aſcendentem in cęlo per lõga ſpatia aeris: deinde euanuit ab oculis eorum Actu. 1. angelus tamen iſte ſubito diſparuit, ita quòd Gedeon non vidit eum euntem, nec a ſe recedentem, ideo manifeſtum fuit ipſum eſſe angelum. *Ait, heu mihi domine Deus, quia vidi angelum domini.* ideſt, væ mihi, quia Deus vult ſuper me mala inducere, cùm viderim angelum eius. Erat enim inter Iudæos opinio, quòd qui videret angelos Dei, vel Deum, moreretur, ideo putauit Gedeon, quòd moriturus eſſet. *Facie ad faciem.* i. manifeſtè, & non per aliqua ſimulachra occulta. Conſiderandum quòd iſtud poſuit hic Gedeon pro cauſa principali mortis ſuæ, ſcilicet, quia viderat facie ad faciem.

Quomodo Gedeon, vel alij Iudæi putabant, quòd ſi viderent angelum morerentur. Quæſt. XXIX.

QVAERET aliquis, qũo Gedeon, vel alij Iudęi putabant, ꝙ ſi viderent angelum morerentur. Reſpondendũ, quòd Deus dixerat Moyſi in mõte Sinai: non videbit me homo & viuet. i. non poterit me aliqs videre qui poſſit poſtea viuere. Exo. 33. c. ex hoc opinati ſunt cõiter Iſraelitę, ꝙ quicunq; videret Deũ, vel angelos Dei moreretur: q̃a angeli ſunt nimis Deo propinqui, & ob hoc quandocunq; aliquis de vulgaribus Iudęorum videbat angelum Dei, putabat ſe moriturum: ſic fuit de Gedeone hic: ſic etiam fuit de Manue patre Samſonis, infra decimotertio, qui dixit de K ſe & vxore ſua, quòd morituri erant, quia viderant angelum. Et poſuit Gedeon, quòd viderat facie ad faciem, quia iſtud faciebat p̃cipuè ꝙ moreretur, putabat nanq; quòd ſi vidiſſet angelum Dei per poſteriora, & non facie ad faciẽ, ꝙ non moreretur. Hoc patet ex eo quod habetur Exo. 33. quod dixit dñs Moyſi, nõ poteris videre faciem meã. Et ſequitur: non. n. videbit me homo, & viuet. i. nullus poterit videre faciem meam quin moriat̃: ꝙ tñ poſſet videre poſteriora, & nõ moreretur patet, quia immediatè ſequitur: ecce locus eſt apud me, & ſtabis ſuper petram: cumq; trãſibit gloria mea, ponam te in foramine petrę, & protegam te dextera mea, donec tranſeam: tollamq; manum meã, & videbis poſteriora mea, faciem autem meam videre non

poteris, ſcilicet, ponam te in foramine petræ, vt non videas me tranſeuntem, & protegam te dextera mea donec tranſeam, ideſt, operiam vultum tuum ponendo manum meam ſuper illum, vt non videas vultum meum cùm tranſeo. tollamque manũ de oculis tuis, & videbis poſteriora: faciem autem meam videre nõ poteris, ſcilicet, quia iam ego tranſiui. Neceſſe eſt ergo, quòd intelligatur de viſione faciei quantum ad illos, qui morituri eſſent, & viſio poſteriorum nihil nocebat: vnde quando aliquis videbat poſteriora angeli, vel Dei non conquærebatur tanquam moriturus, ſic fuit de Agar, quæ vidit angelum & ait: hic profectò vidi poſteriora videntis me, ideo vocauit nomen putei viuentis, & videntis me.

Cum Iacob vidit angelos Dei, cur non dixit quòd moreretur. Quæſtio XXX.

QVAERET aliquis, cùm Iacob vidit angelos Dei, cur non dixit quod moreretur: idem de Moyſe qui ſæpe videbat illos. De Iacob patet, nam obuiam habuit multos angelos, & dixit de eis: caſtra Dei ſunt hæc: Gene. 32. poſtea venit angelus in ſpecie viri, & luctabatur cum eo vſque auroram, & vocauit nomen loci Phanuel, dicens: vidi dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. De Moyſe patet quòd videret angelos, quia Deus dixit de illo: ore ad os loquor, & palam & non per ænigmata Deum videt Numeri 12. cap. Reſpondendum de Iacob, quòd ipſe non timuit viſo angelo quòd moreretur, quia opinio Iſraelitarum, quod morerentur viſo angelo, vel Deo cauſata fuit eo quod Moyſes dixit: non videbit me homo & viuet. Sed hoc non fuit dictum ante Iacob: ideo ipſe non habebat opinionem illam. De Moyſe dicendum, & de alijs prophetis, quòd ipſi erãt viri ſapientes, ideſt, a Deo illuminati, & cognoſcebãt qui erant illi, qui apparebant eis, & ad quid veniebãt: ideo non pauebant eorum aduentum. ſoli autem vulgares veritatis ignari hoc putabant, de quibus erat Gedeon & Manue pater Samſonis: ideo iſti putauerunt, quòd morerentur viſis angelis. Sed adhuc inſtabitur, quia Deus dixit Exo. 33. non videbit me homo & viuet. quod de vultu intelligitur. Reſpondendum, ꝙ illud intelligitur de quodam corpore glorioſo nimis, & lucido, quod Deus fecit tranſire ante Moyſen, cuius pars anterior erat tam excellens, quòd nulla armonia ſenſuum humanorum poſſet pati illius lucem, & decorem, ſed neceſſe erat hominem mori: pars autẽ poſterior non erat tam admiranda, ſed contemperabatur ipſi humano aſpectui, ideo illam potuit videre Moyſes: faciem autem non vidit tunc Moyſes, nec vnquam poſtea vidit, & ſi aliquando videbat angelos facie ad faciem, non videbat ſub illa admiranda: ideo nec timebat, nec lædebatur. Vulgares autem putabant, quòd quandocunque viderent angelos Dei facie ad faciem, videbant illam faciem, de qua locutus fuerat Moyſes: ideo putabant ſe morituros, & timebant. Moyſes autem, & alii prophetæ ſciebant ſe non videre faciem illam, & non timebãt. *Dixitque ei dominus, pax tecũ.* iſte erat angelus, qui locutus fuerat prius Gedeoni, & nunc diſparuerat: quia tamen timebat Gedeon ſe moriturum, angelus ille formauit quandam vocem in aere non apparente corpore, & audiuit illam ad ſe delapſam Gedeon, & conſolatus eſt.

Opinio Iudæorũ, & catholicorum.

Hoc tenet Rabbi Dauid Kimhi. Ex hoc apparet, ꝙ argumenta quædam quæ faciunt quidam de noſtris contra Iudæos, & vt communiter omnes ad probandum Meſſiam eſſe Deum verũ, non tenent: nam nos probamus eo ꝙ ſcriptura prædicat de illo nomen domini Tetragrammaton, & dicimus ꝙ nulli conuenire

A poteſt niſi Deo, etiam ſecundum poſitionem omniũ Iudæorum; & tñ manifeſtũ eſt, ꝙ hic ponitur nomen Tetragrãmaton vbi lr̃a noſtra dicit dñs, & non intelligiẽ de Deo, ſed de angelo, q loquebaẽ prius Gedeoni.

An poſſet ſtare, quòd hic ſignificet iſtud nomen Tetragrammaton ipſum Deum verum, & quòd iſte, qui nunc locutus eſt, ſit Deus verus. Quæſt. XXXI.

QVAERET aliquis, an poſſet ſtare, ꝙ hic ſignificet iſtud nomen Tetragrãmatõ Dei ipſum Deũ verum, vt confirmenẽ rationes noſtræ cõtra Hebræos arguendo de deitate Meſſiæ. Reſpõdet Dauid Kimhi ꝙ hic accipiatur pro Deo vero, & ꝙ ipſe locutus fuerit B & non angelus. Sed dicẽdum, ꝙ iſta poſitio eſt impoſſibilis, quia Deus verus non poteſt loqui, eo ꝙ loq dicit neceſſariò motum. Deus autem non põt facere aliquid qđ ſit cum motu, ſed oĩa in inſtanti, cùm ſcriptura dicat, ꝙ Deus non mutaẽ, & cõpetit ei ex natura hoc ſummi boni, & puri act⁹: vnde nec põt facere aliquid aliud qđ motum inducat, ſed qñcunq; aliqua talia ꝑdicantur de Deo ĩtelligiẽ, ꝙ angeli illa fecerint, & non Deus. De hoc magis declaratũ eſt Exod. 25. & 28. c. neceſſe eſt ergo, ꝙ angelus locutus fuerit hic ſi certant argumenta nr̃orum: ſed Iudæi cõcedunt ea, quia Deus excæcauit intellectum eorum, ita vt ẽt ad falſitates obiectas eis a qbuſdã noſtris rñdere nequeãt. Patet etiã ꝯtra hoc Exod. 20. vbi dr̃: ego ſum dñs Deus tuus, C & ponit ibi Tetragrãmatõ nomen Dei in Hebræo; & tñ ille, q loquebatur non erat Deus verus, ſed angelus, vt patet ad Galat. 3. ca. ſ. lex data eſt ꝑꝑ tranſgreſſiones ordinata per angelos in manu mediatoris, ergo angeli erant, q protulerunt oĩa verba legis, idem patet clarius Exod. 3. de Moyſe cùm vidit ignem in rubo. Et dñ ꝙ locutus eſt dñs de rubo. Exponit in contextu illo in Hebræo nomen Dei Tetragrãmatõ, & tñ ꝯſtat ꝙ ille erat angelus Act. 7. cũ dixit beatus Stephan⁹, expletis 40. annis apparuit angelus in deſerto Sina in igne flãmæ rubi. ergo non accipitur ſemꝑ nomen tetragrãmaton ꝑ Deo vero, ſed interdũ pro angelis. ſic eſt in multis aliis locis ſæpiſſime. Poteſt tñ poni aliter regula illa, quã Hebræi, & noſtri ponunt, & erit vera. ſ. ꝙ nomen D Dei Tetragrãmaton nunquã ponitur, niſi ad ſignificãdum Deum verum: ſignificat tñ interdum illos, q nõ ſunt Deus. Quod declaratur ſic: intentio ſcripturæ eſt attribuere Deo actus excellentes, q fiebant ad vtilitatẽ populi Iudaici, vt putarẽt Iſraelitæ illos factos ꝑ Deũ, & ei ſoli gr̃as agerent. ſi aũt ſcirent facta hæc per angelos, vel ꝑ alios, putarẽt ſe teneri illis. ideo faciebat De⁹ ꝙ angeli, qui veniebant ad loquendum aliquid Iſraelitis, vocarentur Deus, & non angeli, vt ſic crederent Iſraelitæ, quod Deus erat verus, qui faciebat hæc: & tunc prædicabatur de eis nomen Dei Tetragrammaton. Quod vero Deo conuenit eo quod ipſi tunc fungebantur vice Dei, & quod amplius eſt ſcriptura volebat innuere ſimplicibus quòd illi erant Deus: quan E do tamen angeli apparebãt manifeſtè in effigie corporali humana, quãquam vocarẽtur adonai, vel Elohim, tñ nunquam prædicabaẽ de eis Tetragrammatõ: quia quanquam tunc fungerent vice Dei, nolebat ſcriptura innuere eſſe Deum, ſed angelos, cùm expreſſe eos angelos noĩaret, & tunc ſtat vera regula, quia nunquã reperiet in ſcriptura ꝙ nomen Tetragrãmaton prædicetur de aliquo, qui apparuit in effigie corporali, ita ꝙ poſſet putari Deus ꝑꝑ non videri corpus eius, & tñ nõ omnes hi, de quibus prædicatur Tetragrãmatõ erant verus Deus. Et tunc quando argueremus de Chriſto, quòd erat verus Deus, qa vocatus eſt hoc noĩe. Poſſet reſpondere Hebræus, quòd oẽs illos, quos ſcriptura vocat Tetragrãmatõ noĩe, vult ſignificare eſſe Deum: tñ

Regula pulchra.

non omnes ſunt Deus, ſicut apparet de multis angelis. & ſi diceret ꝙ non ſequitur de Chriſto, ꝙ ſit Deus verus, ideo argumentum ex hac parte nõ eſt ſolidum veraciter: quia tñ Iudęi, & noſtri pariter affirmant illã regulam primam ſupra datam, tenet argũ contra Iudęos ex conceſſis. *Dixitq́; dominus ei: pax tecum*. i. ſalus vel quies ſit tecum: pax. n. ſignificat tranquillitatem, & ſecuritatem a malis: & eſt ſenſus, ꝙ nullum malum eueniret Gedeoni, quanquam viderat angelum Dei. *Ne timeas, non morieris*. i. non timeas quod times, quia non morieris propter viſionẽ angeli, ſicut arbitraris. *Aedificauit ergo ibi Gedeon altare domino*. Iſtud fuit ad regratiandum Deo pro incolumitate præſtita: nam putabat Gedeon ſe moriturum.

Quod altare fuerit iſtud quod Gedeon ædificauit.
Quæſtio XXXII.

QVAERETVR circa altare iſtud quod fuit, ſcilicet, an fuerit aliquod de altaribus, qui nominantur in cap. iſto, vel fuerit diſtinctum ab omnibus illis. Reſpondet Nicolaus, ꝙ iſtud ponitur hic per anticipationem, ſcilicet, quòd iſtud altare non fuit nunc factum, ſed fuit illud quod iuſſit poſtea Deus fieri ſuper petram, de quo infra. Dicendum, quòd ex litera non apparet euidenter, an iſtud ſit diſtinctum altare, vel idem. Sed videtur dicendum rationabilius, quòd fuerit diſtinctum, quod patet, quia altare illud, quod fecit Gedeon ſuper petram egit, quia Deus ei iuſſit, & reuelauit ei modum faciendi: iſtud autem fecit Gedeon ex alia cauſa. ſ. quia Deus denũciauit ei liberationem a timore, quod patet ex noĩe: nam vocauit illud dñi pax: ergo nõ fuit idem, ſi tñ volueris tenere oppoſitum, nõ multum inſto, quanq̃ hoc eſt rationabilius.

An licuerit Gedeoni hoc altare ædificare.
Quæſtio XXXIII.

QVAERETVR an licuerit Gedeoni ędificare iſtud altare. Aliquis dicet ꝙ non, quia nulli licebat ſtr̃e aliud altare, præter altare holocauſtorum, qđ erat in ſanctuario, alioquin eſſet ſacrilegium: Ioſ. 22. c. & reus mortis eſſet, qui talia faceret, Leu. 17. Reſpõdebit ad hoc Nicolaus facillime. ſ. quòd nõ peccauit, quia mandato Dei egit: nam ſecundum ipſum altare iſtud & illud, de quo dicitur infra, idem eſt. ſed mandato Dei licitum erat quodcunque fieri. Tenendo tñ aliam poſitionem, quæ rationabilior erat. ſ. ꝙ iſtud altare ſit diſtinctum ab alijs, dicẽdum eſt, ꝙ licuit ei agere, quia ibi locutus eſt ei dñs: ſic. n. ſancti patres varia altaria cõſtruxerunt, vt Abraham inter Bethel, & Hay. Geneſ. 12. Iſaac autem in Berſabee altare ædificauit, vbi Deus apparuit ei Gen. 26. Iacob quoque ędificauit altare ad puteum iuramenti. Geneſ. 46. erexit etiam titulum in Bethel: Gen. 28. iterum autem ibi ędificauit altare: Gen. 35. Moyſes etiam ædificauit altare in Raphidim: Exo. 27. iterum etiam erexit 12. titulos in mõte Sinai. Exo. 24. c. Sed reſpondebitur, quod iſtud non ſtat, quia non licuit Gedeoni facere, quod iſtis licuit: nam iſti fecerunt ante prohibitionem: cum. n. nondũ data eſſet lex licebat cuique offerre quod voluiſſet, & quando voluiſſet, & vbi, ſicut dicitur Deut. 12. non facietis ibi, quod nos hic facimus ſinguli quod rectum ſibi videtur, Abraham autem I, ſaac, & Iacob fuerunt ante dationem legis, ideo licitum erat eis facere altaria vbicunque vellent. De Moyſe dicendum, quòd etiam ipſe cõſtruxit altare ante dationem legis, Exo. 17. in Raphidim, & poſtea in Sinai data eſt lex: data autem lege, vetita ſunt altaria vbiq; fieri: Leuit. 17. & patet Ioſu. 21. vnde ob hoc inſurrexerunt decem trib⁹

F ad pugnandum ɔtra duas, & dimidiã, vt patet eod. c. ſ. quia ędificauerant altare, ideo nõ licebat iam Gedeoni. Rñdendum, ꝙ non licebat alicui Iſraelitę ſine mandato Dei expreſſo, vel ſine inſpiratione prophetica facta ei cõſtruere altare pręter illud quod erat intra ſanctuarium, & hoc intelligitur de altari ad offerendum victimas: licebat tñ conſtruere altare in memoriam & teſtimonium alicuius rei ſine mãdato Dei: ſic fuit de altari facto per duas tribus & dimidiã apud Iordanẽ: Ioſ. 22. nam nouem tribus & dimidia putauerunt ꝙ faciebant altare illud ad faciendum ſacrificia, ideo volebant pugnare tanquã ɔtra hęreticos, & ſchiſmaticos: cùm autem rñderunt illi, ꝙ faciebãt ſolùm in memoriam, placatę ſunt nouem tribus & dimidia, & non pu-
G gnauerunt: ſi tñ fuiſſet hoc illicitum, non placatæ fuiſſent, nec permiſiſſent: ſic autem Gedeon fecit ad ſolã memoriã. ſ. vt ſciret ꝙ De⁹ locutus fuerat ei, ſic remouens timorem: ideo ẽt ſine mandato Dei expreſſo licuit ei ɔſtruere altarẽ. Quod patet, quia nõ legitur ibi aliquas victimas imolaſſe. Sed adhuc aliquis arguet, ꝙ non ſolùm altaria ad ſacrificia, ſed etiam tituli ad memoriam geſtarum rerum erãt illiciti. Quod patet Leuit. 26. c. ſ. non facietis idolum, & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra. altaria autem facta ad memoriam vocantur tituli: ergo iſta non erant licita. Rñdendum, ꝙ iſta omnia erãt illicita quãdo fiebãt ad aliquas cęremonias idolatriæ, vt patet eod. c. cùm dicitur: nec titulos erigetis, nec in-
H ſignem lapidem ponetis in terra veſtra, vt adoretis eũ. ergo ad alios vſus bonos licita erant altaria, & tituli. Hoc autem potiſſimè erat, quando fiebant ad memoriam alicuius rei pertinentis ad laudem Dei: ſic enim fuit iſtud altare, quia manebat in memoriam ꝙ Deus locutus fuiſſet ibi Gedeoni de ſalute ſua, & totius Iſrael: ſimile patet de Moyſe. Nam ipſe conſtituit in datione & confirmatione legis duodecim titulos ꝑ duodecim tribus Iſrael, ad memoriam ꝙ duodecim trib⁹ ſuſceperant ibi legem Dei, ſic etiam duæ tribus & dimidia conſtruxerunt altare in titulum & memoriam, ꝙ ipſi pertinerent ad Deum Iſrael: Ioſue 22. c. licitum ergo fuit hoc Gedeoni, quanquam Deus non iuſſerit. *Vocauitque illud, domini pax*. nomẽ altaris fuit iſtud, quia
I Deus dixerat ibi Gedeoni: pax tecum, ne timeas, non morieris: ſimili modo imponebantur antiquitus nomina rebus ex euentibus: ſic patet Exod. 27. cùm vocauit Moyſes altare, quod fecit, dominus exaltatio mea, eo ꝙ quãdo fuit factum illud altare, exaltati ſunt Iſraelitæ præualendo contra Amalecitas, vt patet ibidẽ, ſic etiam Abraham vocauit montem, vbi voluit filium ſuum imolare, dñs videt, quia Deus vidit ibi voluntatem eius, & liberauit filium ſuũ: Gen. 22. c. ſ. Appellauitq́; nomen loci illius, domin⁹ videt, vnde vſq; hodie dicitur, in monte videbit dominus. i. ꝙ ipſe mons vocatur dñs videbit: ſic etiam patet Ezec. vltimo: vbi de quadam ciuitate agitur, quę eſt de vita ęterna, & dicitur: & nomen ciuitatis ex illa die, dominus ibidẽ. *Vſq;*
K *in pręſentem diem*. refertur ad tempus ſcriptoris libri huius. ſ. ad Samuelem, cuius tempore adhuc manebat altare illud in loco, vbi Gedeoni Deus locutus fuerat.

Doc. reſp. ad quæſitum.

An liceret erigere titulos.

Cumque adhuc eſſet in Ephra, quæ eſt familiæ Ezri, nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum ſeptem, deſtrueſq; aram Baal, quæ eſt patris tui: & nemus, quod circa aram eſt, ſuccides: & ædificabis altare Domino Deo tuo in ſummitate petræ huius:

Mercuri⁹ lyricus floret.

ſus, ſuper quam ante ſacrificium poſuiſti: tolleſq; taurum ſecundum, & offeres holocauſtum ſuper ſtruem lignorũ, quę de nemore ſuccideris. Aſſumptis ergo Gedeon decem viris de ſeruis ſuis, fecit ſicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris ſui, & homines illius ciuitatis, per diem noluit facere, ſed omnia nocte compleuit. Cumque ſurrexiſſent viri oppidi eius mane, viderunt deſtructam aram Baal, lucumque ſucciſum, & taurum alterum impoſitum ſuper altare, quod tũc ædificatum erat. Dixeruntque ad inuicem: quis hoc fecit? Cumque perquirerent auctorem facti, dictum eſt: Gedeon filius Ioas fecit hæc omnia: & dixerunt ad Ioas: produc filium tuum huc, vt moriatur, quia deſtruxit aram Baal, & ſuccidit nemus. Quibus ille reſpondit: nunquid vltores eſtis Baal, vt pugnetis pro eo. Qui aduerſarius eſt eius, moriatur antequam lux craſtina veniat: ſi Deus eſt vindicet ſe de eo, qui ſuffodit aram eius.
Sybilla Erithea. Ex illo die vocatus eſt Gedeon Ierobaal, eo quòd dixiſſet Ioas: vlciſcatur ſe de eo Baal, qui ſuffodit aram eius. Igitur omnis Madian & Amalec, & orientales populi congregati ſunt ſimul: & tranſeuntes Iordanẽ caſtrametati ſunt in valle Iezrael. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangẽs buccina conuocauit domum Abiezer, vt ſequeretur ſe: miſitque nuncios in vniuerſum Manaſſen, qui & ipſe ſecutus eſt eum: & alios nuncios in Aſer, & Zabulon, & Nephthalim, qui occurrerunt ei.

Cumque adhuc eſſet. Hic ponitur tertium huius partis, ſcilicet vbi inſtruitur Gedeon ad deſtruendam patris idolatriam, & dicitur. *Cumque adhuc eſſet in Ephra.* ideſt, manebat adhuc Gedeon in Ephra, quando dicta ſunt ei, quæ ſequuntur, quaſi dicat, quanquam excuteret Gedeon triticum, vt fugeret a facie Madianitarum, vt patet ſupra, tamen nondum fugerat, ſed manebat in Ephra. *Quæ eſt familia Ezri.* ideſt, pertinet iſta ciuitas ad familiam Ezri: eſt enim Ephra in ſorte Manaſſe in dimidia tribu, quæ accepit ſortem ad occidentem Iordanis, & cum diuiderentur vrbes huius tribus, per familias fuit Ephra in parte familiæ Ezri, quia familia Ezritarum eſt vna de familiis Manaſſe, vt patet Numeri 26. & de iſta familia erat Gedeon. *Nocte illa dixit dominus ad eum.* ſcilicet, iſta præcedentia dicta ſunt ad Gedeonem, per diem cùm excuteret triticum, quæ autem ſequuntur dicta ſunt per noctem in ſequenti nocte. Ex hoc accipiendum eſt, quòd iſta dicta fuerint Gedeoni dormienti per ſomnium, & expergefactus ſurrexit, & fecit quæ iuſſa ſunt, vt patet infra. In Hebræo non habetur iſta litera ſic, nec punctuatur ſic: ſed dicitur. *Et adhuc ipſum eſt in Ephra: & fuit*

Gedeõ inſtruitur ad deſtruendã patris idolatriã.

A *nocte illa dixit dominus.* Sed dicendum, quòd iſta litera ſatis conuenit literæ noſtræ. Et poteſt exponi dupliciter. Vno modo, quòd accipiatur in neutro ipſum: & refertur ad altare, ſcilicet, & adhuc ipſum eſt in Ephra, ideſt, altare illud manet in Ephra, & hoc eſt quod dicit litera noſtra, quòd vocauit altare illud Gedeon domini pars vſque in præſentem diem, ideſt, vſque hodie quo ſcriptus fuit liber ille, erat altare in Ephra: & vocatur ſic. Aliter, & melius debet accipi, quòd ipſe ponatur in maſculino: & refertur ad Gedeonem. Et eſt ſenſus, & adhuc ipſe in Ephra, ideſt, Gedeon manebat in Ephra, & fuit nocte illa, ideſt, in illa nocte qua manebat in Ephra, locutus eſt ei dominus quæ ſequuntur. *Dixit dominus ad eum.* ſcilicet, an-
B gelus qui per noctem locutus eſt Gedeoni. Nam Deus non poteſt loqui, vt dictum eſt. *Tolle taurum patris tui.* ſcilicet, tolle eum ad imolandum. Iſti tauri erant manſueti. Nam Iudęi arabant in tauris: & eos iungebant curribus, & plauſtris ad ferenda onera. nam non licebat Iſraelitis tollere teſticulos alicui animali ad manſuetandum eum, vel ad efficiendum illud conuenientius ad cibos, vt patet Leui. 22. ca. ſcilicet: Omne animal, quod vel contritis vel tunſis vel ſectis, vel ablatis teſticulis eſt, non offeretis domino: & in terra veſtra, hęc omnino non facietis, ſcilicet, nõ auferetis teſticulos animalibus: & tamen tauri a parua ætate manſuetabantur: & quanquam poſtea magni eſſent non erant feroces, ſed obediebant iugo. Vnde
C poterat Gedeon iſtos tauros portare faciliter quo vellet. & dicitur. Tolle taurum patris tui: non ꝙ non haberet pater ſuus, niſi vnum taurum, ſiue bouem: ſed quia ille erat aliquis ſpecialis ſeruatus ad aliquẽ vſum, ſcilicet ad idolatriam. *Et alterum taurum annorum ſeptem.* Iſte taurus erat totius populi, qui erat excellens, & ſeruatus ad idolatriam, vt ait hiſtoria ſcholaſtica. Et vocatur annorum ſeptem, quia ſeruatus fuerat magno tempore, vt impinguaretur nimis ad idolatriam: & peruenit ad tantam ætatem, vel vt ait Nicolaus iſti ſeptem anni non referuntur ad ætatem tauri: ſed ad tẽpus impinguationis, ſcilicet, quia maioris ætatis erat: tamen fuerat ſeptem annis cuſtoditus in paſcuis, vt impinguaretur ad idolatriam.
D

Quare Deus iubebat Gedeoni occidere tauros. &c.
Queſtio XXXIIII.

QVAERET aliquis, quare Deus iubebat Gedeoni facere hęc, ſcilicet, occidere tauros: & ſuffodere altare Baal. Reſpondendum, ꝙ Deus volebat liberare Iſraelitas de manu Madianitarum: & ad hoc oportebat, vt ipſi eſſent diſpoſiti ad ſuſcipiendum miſericordiam ſuam: & quia nihil eſt, per quod homo magis auertatur a Deo, quàm per idolatriam, voluit Deꝰ ꝙ Iſraelitæ prius delererent idolatriam, quã ipſe liberaret eos: ad hoc aũt miſit quendam virum prophetã, vt increparet Iſraelitas, vt patet ſupra in litera. Non fue-
E runt autem omnes caſtigati: nam adhuc manebat ara Baal in ciuitate, de qua erat oriundus Gedeon, & erat illa Ara patris ſui, vt patet hic. videbatur aũt valde irrationabile, ꝙ Deus liberaret Iſraelitas per manum illiꝰ in cuius ciuitate & familia atq; ꝓgenie manerent idolorum altaria. Fuit ergo valde conueniens, vt ille eſſet vltor Dei Iſrael deſtruendo idola, qui futurus erat vltor Iſraelitarũ cõtra Madian: & ob hoc iuſſit ei, ꝙ hęc faceret. *Deſtruesque Aram Baal, quę eſt patris tui.* Ara, & altare pro eodẽ accipiuntur gñaliter in ſcriptura: quanquam nos vocemus Aram lapidem quendam conſecratum poſitum ſuper altare ad celebrandum: & ille lapis ẽt altare, vocatur. ſ. altare portatile. Iſta Ara erat in publico loco: ideo poterat Gedeon ire per noctem

Duplex huius literæ expoſitio.

ad eam & ſuffodere. *Quæ eſt patris tui.* ideſt, iſta ara erat Ioas patris Gedeonis. hoc autem quia fortè ipſe eam conſtruxerat: vel in aliquo prædio ſuo erat: vel ipſe tribuebat impenſas ad ſacrificandum in ara illa: & ob hoc quando deſtructa fuit, non auſi fuerunt oppidani occidere Gedeonem: ſed iuerunt ad Ioas nunciantes de ſuffoſa ara per Gedeonem quaſi non pertineret hoc ad eos, ſed ad Gedeonis patrem Ioas. *Et nemus quod circa aram eſt ſuccide.* erant ligna plantata apud altare: & iſtud erat quaſi generale in altaribus gētilium, quòd apud illa plantarent arbores denſas: vt expletis ſacrificiis vacarent libidini inter illas arbores. & hoc maxime accidebat in ſacrificio priapi, in quo vel erant arbores apud altare ad libidinem exercendam: vel erant aliquę ſpecus occultę, in quas introibant cultores idoli, & vacabant libidini: & aliquando erat vtrunque ſcilicet arbores, & ſpecus. Sic patet 3. Reg. 15. cùm dicitur de rege Aſa, ꝙ amouit Maachā matrem ſuam, ne eſſet princeps in ſacris Priapi, & in luco eius quem conſecrauerat: ſubuertitque ſpecum eius, & confregit ſimulachrum turpiſſimum: & combuſſit in torrente Cedron. Iſta autem fuit cauſa, quare Deus iuſſit, quòd apud altare ſuum nunquam plantaretur lucus aut aliqua arbor, Deutero. 16. c. ſ. ne per hoc Iſraelitæ inclinarentur ad ſacra Priapi, & inhoneſtam libidinem. Iuſſit autem Deus ſuccidi nemus, ne maneret locus ad hoc, ꝙ Iſraelitæ vellent reſtaurare altare, & haberent ibi nemus in quo exercerent libidinem ſicut prius. Nunc verò licèt reſtaurarent altare non haberent nemus: & ſic non proderat altare. *Et ædificabis domino Deo tuo.* ſcilicet, illud altare erat Baal: tu autem facies aliud quidem ſic pro Deo tuo Iſrael. Cōſiderandum autem in hoc, ꝙ hic multa facta ſunt ex diſpenſatione Deo iubente, quæ nullo modo licuiſſent aliter ipſi Gedeoni. Primum eſt, ꝙ ipſe conſtruxit altare: & nulli hoc licebat. Secundum erat, ꝙ obtulit ſacrificium cùm non eſſet ſacerdos: & hoc erat vetitum Nume. 3. & 16. & 18. Tertium erat, quia obtulit extra ſanctuarium, vbi nulli licebat. Leuit. 17. c. Quartum fuit, quia obtulit per noctem: tamen non licebat fieri hoc niſi per diem, niſi in ſacrificio veſpertino, quod incipiebat ad Solis occaſum: & ardebat tota nocte, vſque ad auroram. Quintum fuit, ꝙ obtulit in ſacrificium animalia dedicata ad idolatriā. Et hoc erat valde illicitum. Nam non ſolùm hoc, ſed etiam de manu gentilium non licebat, ſumi aliquid ad ſacrificium, eo ꝙ omnia erant ſuſpecta de idolatria Leui. 22. ſcilicet, De manu alienigenæ, non offeretis panes domino Deo veſtro: nec quicquid aliud dare voluerit: quia corrupta ſunt omnia. Sextum fuit, quia ad ſacrificium ſumpſit ignem alienum: tamen ſolùm licebat ſumi ignem altaris holocauſtorum. Vnde Nadab, & Abiu mortui ſunt, quia acceperunt de igne alieno, de quo Deus non iuſſerat Leui. 10. ca. Septimum erat, quia ad ſacrificium iſtud fuerunt ſumpta ligna de nemore conſecrato idolatriæ, vt patet in litera. Nihil tamen de rebus idoli applicandum erat Deo.

Apud gentilium altaria ſpecus & nemora erant ad libidinē exercēdam.

Multa fecit Gedeō Deo diſpēſante, quæ ſibi non licuerant ſecūdum legem.

Quare Deus voluit, quòd Gedeon nunc conſtrueret ei altare in loco iſto, &c. Quæſtio XXXV.

QVAERETVR quare Deus voluit, ꝙ Gedeō nunc conſtrueret ei altare in loco iſto, cùm hoc eſſet contra legem ab eo datam. Reſpondendum, ꝙ cauſa eſſe potuit duplex. Vna ꝙ Gedeon, ad hoc prius immolaret domino, quàm iret ad bellum contra Madian: ſed ipſe iturus erat in breui. ideo voluit quòd faceret ſacrificium in Ephra. Hoc patet, quia conſuetudo erat apud Hebræos, ꝙ non irent ad bellum prius quàm facerent ſacrificia. Sic fuit de Saule, qui expecta

F bat Samuelem. Et cùm videretur ſibi morari, & timeret, ꝙ Philiſthiim irruerent ſubitò ſuper ipſu, m obtulit ſacrificium nō expectato Samuèle. Sic patet primo Regum decimotertio c. ſcilicet: Et dixi, Nunc deſcendent ad me Philiſthiim, & faciem domini non placaui, neceſſitate compulſus obtuli holocauſtum: & ſic iſta conſuetudo inter Iſraelitas obligabat quaſi lex, cū eſſet diuturna, & laudabilis. Secunda cauſa fuit, quia Deus voluit diſperdere idolatriam de ciuitate Ephra, in qua erat Ara Baal: & ob hoc iuſſit, ꝙ deſtrueretur Ara Baal. Non ſufficiebat autem ad hoc ꝙ coleretur Deus: ideo expulſo Baal voluit Deus eſſe quaſi in poſſeſſione, quòd ipſe coleretur in Ephra, & non Baal: ideo iuſſit deſtrui altare Baal, & conſtrui altare ſibi: G quia per hoc accipiebatur poſſeſſio ad colendū Deū, cum altare ſolùm ſit ad ſacrificia.

An licuit Iſraelitis offerre in altari a Gedeone conſtructo. Quæſtio XXXVI.

QVAERET aliquis, an licuit Iſraelitis poſtea offerre in iſto altari, quod cōſtruxit Gedeon. Reſpondendum, quòd ſecundum Hebræos, & Nicolaū licitum erat. Dicunt enim, ꝙ quandiu manſit ſanctuarium in Sylo, & in locis extra templum Salomonis, licuit altaria conſtrui in diuerſis locis. Poſtea autē non. Hoc autem tempore manebat in Sylo: & manſit ibi vſque ad tempus Heli ſummi ſacerdotis. De quo pri- H mo Reg. 4. nam ibi dicitur, de ablatione arcę, & paulo poſt ablatum eſt deinde ſanctuariū: & ductum eſt in Nobe. Vnde tempore Saulis ibi erat, vt patet primo Reg. 21. & 22. c. Sed iſtud falſum eſt: quia poſtquam ſanctuarium fuit collocatum in Sylo tempore Ioſue cępit obligare lex, & fuit peccatum offerre extra ſanctuarium, niſi ex diſpenſatione quadam, de quo dicetur primo Reg. 9. c. Dicendum ergo, ꝙ nulli licuit offerre hic. Nam id quod ex conceſſione ſpeciali factū eſt, non debet trahi ad conſequentiam. Sic patet extra de electione. c. cùm in cunctis. Deus autem conceſſit hoc Gedeoni, imò iuſſit ex cauſa ſpeciali, quæ ſupra tacta eſt: & aliàs illicitum fuiſſet. Sed poſtea non fuit iſta cauſa, niſi Deus ſpecialiter mandaret: ideo nemi- I ni licuit, ſed debebat manere iſtud altare in memoriā facti præteriti. Sic enim multa alia manſerunt: vt illud de quo Ioſue 22. & illud, de quo Exod. 17. & illud, de quo Exod. 24. cum duodecim titulis coniunctis loco duodecim tribuum Iſrael: & illud quod fabricatum eſt inter montem Hebal, & Garizim. De quo Deutē. 27. & Ioſu. octauo, & illud quod fecit ſupra Gedeon, & vocatur pax domini. *In ſummitate petrę huius ſuper quam ſacrificium ante poſuit.* ideſt, quòd iſtud altare conſtructum eſt de aliquibus lapidibus ſuper petram illā, in qua prius Gedeon obtulerat ſacrificium, ſcilicet, quando tulit Gedeon carnes, & panes azymos, iuſſit angelus quòd poneret ſuper quandam petram, & ibi combuſta ſunt ſacrificia. Sciendum, quòd hic non fit K demonſtratio ad oculum: quia nunc non erat Gedeō in loco, vbi apparuerat ei angelus ſub quercu, ſed in domo ſua: quia erat nox, vt hic dicitur, ſed fit demonſtratio ad intellectum: quia Gedeon nouerat lapidem hunc, de quo Deus loquebatur.

Doct. reſpō. ad quæſitum.

Quare Deus permiſit ſuper lapidem illum fieri altare. Quæſtio XXXVII.

QVAERETVR quare pmiſit Deus, ſuper lapidem illum fieri altare. Reſpondendum, quòd Deus elegit ſibi locum ſacrum: ſed ipſe iam conſecrauerat miraculo ſuo petram illam, cauſando ibi ignem ſupernaturaliter ad cremādum ſacrificium: ideo conuenientius

uenientius

uenientius ibi, quàm alibi fieret iſtud altare. Etiam q̃a hic erat iam vlus conſecrandi: cùm ſemel fuiſſet taƈta oblatio: ideo conueniebat ad deinceps offerendũ. *Tolleſq́; taurum ſecundum.* Iſte erat taurus impinguatus ſeptem annis ad idolatriam, qui erat taurus populi. Hunc enim occidit Gedeon. *Et offeres holocauſtum. ſ.* Ideſt offeres eum in holocauſtum. ſ. faciendo omnes cęremonias holocauſti decoriando, & abluendo inteſtina: omnes autem carnes ponendo in igne, vt patet Leui. primo. *Super lignorum ſtruem.* Strues eſt tumulus, & ſuper tumulum lignorum ponebatur holocauſtum: nam primò incendebantur ligna valde, deinde ſuperponebantur carnes animalis, vt cremarentur totaliter. *Quæ de nemore ſucciderit*, ideſt, iſta ligna erant de nemore illo, quod erat apud altare Baal, & Gedeon debebat totum nemus ſuccidere, & cremare in holocauſto taurorum.

Deus quare iuſſit offerri hos tauros idolo dicatos. Quæſtio XXXVIII.

QVAERETVR quare Deus iuſſit offerri hos tauros in holocauſtum, qui erant dedicati ad imolandum idolo, cùm poſſet Deus alia animalia habere in holocauſta. Et quare iuſſit nemus ſuccidi. Reſpondendum, q̀ Deus volebat hic extirpare idolatriam in ciuitate Ephra, vt deinceps ſolus Deus coleretur ibi, & ob hoc voluit quòd omnia, quæ ad idolatriam pertinebant tollerentur: pertinebat autem altare ad idolatriam, quia in illo fiebant prophana ſacrificia: ideo iuſſit illum ſuffodi, & ſic fecit Gedeon. deinde illi duo tauri pertinebant ad idolatriam, quia primum eorum dedicatum tenebat Ioas pater Gedeonis ad idolatriam. Secundum verò totus populus conſecrauerat, & iſte impinguebatur a ſeptem annis, vt eſſet ſolennis victima: vt ergo viri de Ephra non facerent magnificum feſtum Baal offerentes illos tauros, voluit Deus quòd occideret eos Gedeon. De luco ſiue nemore, dicendum quòd iſtud erat principiũ, quod ad idolatriam pertinebat: nam ſi altare ſuffoderetur facilè, erat ibi vel alibi denuo conſtrui: ſi verò occiderentur tauri illi dedicati facile erat haberi alias oblationes, deſtructo tamen nemore quod erat de ritu ſacrorum neceſſarium, non poterat aliud ſic aptum illico haberi: vnde ſi manſiſſet nemus ibi denuo conſtructum fuiſſet altare: debuit ergo ſuccidi lucus tanquam principium pertinens ad idolatriam.

Quomodo de tauris idolo conſecratis fieri potuit holocauſtum. Quæſtio XXXIX.

QVAERETVR vlterius, quomodo potuit de iſtis rebus immundis fieri holocauſtum domino, ſcilicet, de tauris conſecratis idolo, cũ Deus vetuerit hoc Leuit. 22. c. cùm dicitur quòd de manu alienigenæ non ſunt panes accipiendi ad offerendum domino, nec aliud quidquid dare voluerit, quia omnia contaminata ſunt. ſ. ſuſpecta de aliqua immũditia per adhęſionem ad idola. A fortiori ergo quando de aliquo cõſtat, quòd ad idola pertineat, minus offerri poterit: ſed de iſtis duobus tauris conſtabat, quòd a multo tempore, ſcilicet, a ſeptem annis erant publicè dedicati ad idolatriam: ergo non debuiſſet de illis aliq̃d offerri. Reſpondendum quòd licuit, & poteſt dupliciter dici, vno modo, quòd iſta quæ erant conſecrata illis: etiam ſi actualiter conſecrarentur eis in altari nõ contrahebant aliquam conſecrationem, vel benedictionem, per quam eſſent munda vel immunda: vnde nõ ſunt prohibita a cibo idolothyta, vt ait Apoſtolus primę Corinth. 8. dicens, quòd idolum nihil eſt. i.

A non poteſt cauſari aliquid boni, vel mali ex eo, quia nihil eſt, ideſt nullius virtutis, vel efficaciæ: & ſic Deus voluit in ſacrificijs ſuis munda ſolum offerri: conſecrata autem idolis non erant realiter immunda, quamquam eſſent opinione legis immunda, ideo Deus in talibus poterat aliquando aliter interpretari, & ſic fuit hic. Aliter & melius reſponderi debet, quod ſacrificium dupliciter accipitur, aliquando enim eſt ſacrificium propriè dictum, quod directè fit ad laudẽ Dei, & tunc debet fieri de his, quæ ſtatuta ſunt in lege: aliq̃n verò ſacrificium largè dicitur, pro quacunque re, quæ deſtruitur, vel crematur ad honorem Dei: & iſto ſecundo modo ſacrificium fit interdum de immundis, imò magis de immundis quàm de mundis: ſic e-

Sacrificiũ dupliciter ſumi pôt.

B nim quando erat aliqua ciuitas idolatrarum debebat tota ſuccendi, cum omnibus ſupellectilibus ſuis, occiſis priùs omnibus animalibus eius, & omnia quæ erãt in vrbe erant poſita ſub grandi anathemate, vt nulli liceret de eis quicquam accipere: Deus tamen dicebat, quòd omnia illa cremarẽtur in ſacrificium eius Deuteron. decimotertio. Ecce ergo qualiter de immundiſſimis eſt ſacrificium, hoc autem non eſt directè ſacrificium, ſed indirectè in pęnam idolatrarum, & ne alicui humano miniſterio applicentur, res eorum tanquam execrandæ, iubebat Deus illas cremari propter ſe: ſic fuit hic. Nam non fuit directè ſacrificium, quia tunc accepiſſet Deus de alijs animalibus non dedicatis idolis, ſed voluit idolatris cauſam idolatrãdi auferre, & ob hoc iuſſit ſibi hęc offerri, ne idolis offerrentur. Et tunc concedendum eſt, quòd de immundiſſimis ſacrificia fieri poſſunt. Cùm autem dicitur, quòd non ſunt accipienda dona de manu gentilium ad offerendum domino. Reſpondendum, quòd intelliguntur de ſacrificijs propriè dictis, quę nos Deo offerimus, ſecus autem de quibuſdam ſacrificijs largè dictis, quæ ipſe ſibi offerri iubet. *Aſſumptis igitur Gedeon decem viris de ſeruis ſuis*, ideſt, ad explendum hęc ſacrificia, & cæremonias iſtas non ſufficiebat ſolus Gedeõ, ideo accepit ſecum decẽ ſeruos ſuos. Fuit autem hoc ex diſpenſatione factum, quia iſti non erant de ſtirpe ſacerdotali, ideo non poterant eſſe miniſtri ſacrificiorum, ſicut hic fuerunt. *Fecit ſicut præceperat ei dominus*,
D ſcilicet, omnia ſupra poſita tam de altari, & nemore, quàm de ſacrificijs compleuit. *Timuit autem domum patris ſui.* ideſt viros de domo patris ſui, ſcilicet, totam cognationem: nam multi erãt, & prohibuiſſent Gedeonem hæc agere, ſi vidiſſent. *Et homines illius ciuitatis.* Nam in ciuitate Ephra erant alij, qui non erant de domo patris Gedeonis, qui etiam prohibuiſſent Gedeonem: quia cultum publicum Baal deſtruebat, ideo poſtea iſti accuſauerunt eum, vt patet infra in litera. *Per diem facere noluit.* ſcilicet, noluit facere ſequenti die: nã iſta per noctem reuelata ſunt, ſcilicet, nocte illa, quæ ſecuta eſt, poſtquam fecerat ſacrificium ſuper petrã. *Sed omnia nocte compleuit.* ſcilicet, in illa nocte, qua ei reuelata ſunt ſurrexit poſtquàm dormiebant omnes
E viri oppidi cum ſeruis ſuis, & compleuit hæc. *Cumque ſurrexiſſent viri oppidi mane, viderunt deſtructam aram.* Nemo enim per noctẽ audierat hoc, fortè quia erat iſta ara ſeparata aliqualiter ab habitationibus hominum, vt eſſet in loco ſacro, & ibi potuerunt ſecurè omnia cõplere: in aurora tamen viderunt, quia fortè pergebant ad ſacrificiũ, vel ad orãdum corã ara Baal, & erat ara deſtructa. *Lucumq́; ſuccifum.* ſ. nemus q̃d erat iuxta arã, in quo vacabãt libidinib⁹ ſuccidit Gedeon, & cremauit cum holocauſto. *Et taurum alterum impoſitum ſuper altare.* Iſte erat taurus ſecundus. ſ. qui impinguatus fuerat ſeptem annis ad idolatriam, & alius erat taurus patris Gedeonis, vt patet ſupra.

Quomodo

Quomodo dicitur quòd taurus iſte erat impoſitus ſuper altare. Quæſtio XL.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic, ꝙ taurus iſte erat impoſitus ſuꝑ altare, quia Deus iuſſit ſpecialiter de tauro iſto, ꝙ offerretur in holocauſtum, vt patet ſupra. Reſpondendum, ꝙ Gedeon fortè completis omnibus alijs poſuit iſtum taurum ſuꝑ altare, vt cremaretur, & iam erat quaſi aurora, & tunc vt non videretur ab oppidanis recedens reliquit taurũ incombuſtum ſuper altare in prunis: illi verò venientes repererunt eum ſuper altare nondum crematum: fuit autem hoc conueniens, vt illi ſcirent tauros, quos dedicauerunt idolatriæ, iam crematos, nec inquirerent illos.

Quid factum ſit de alio tauro Ioas. Quæſt. XLI.

QVAERETVR vlterius, qd factum eſt de alio tauro Ioas, qui etiam ad idolatriam ſegregatus erat. Aliquis dicet, ꝙ nõ fuit factum de eo quidquam, ſed manſit. Sed dicẽdum, ꝙ non ſtat, quia litera dixit, tolle taurum patris tui, & alterum taurum ſeptem annorum. Si autem de illo nihil fieri deberet, fruſtra iuberet eum Deus accipi. Dicẽdum ergo videtur, quòd Gedeoni iuſſum eſt, quòd imolaret illum, & imolauit ipſum, ſcriptura tamen ſubticuit. Et tunc dicendũ, quòd illum taurum primò imolauit, & cremauit Gedeon, deinde circa auroram finito illo impoſuit taurũ alterum ſeptem annorum ſuper ignes altaris, & illum incombuſtum reliquit, vel præ anguſtia temporis, & illum repererunt oppidani ſuper altare. *Super altare quod tunc ædificatum erat.* ſ. altare Baal erat ſuffoſſum, & erat conſtructum nouum altare ſuper petram, in quo nunc erat taurus Deo oblatus. *Dixeruntq́ ad inuicem, quis fecit hæc?* iſtud dicebant admirantes, quis auſus fuiſſet facere hæc. Vel quis ſaltem deſideraſſet hoc facere, cùm omnes eſſent cultores Baal. *Cumque perquirerent auctorem facti*, ſcilicet, diligenter inquiſiuerunt per præſumptiones & teſtes. *Dictum eſt: Gedeon filius Ioas fecit hæc omnia.* Iſtud dictum fuit a teſtibus, quia fortè aliqui viderunt eum facientem aliquid horum, vel ſaltem viderunt eum per noctem ambulantem, & euntem contra partem illam, quanquam non viderunt agentem, & ex ſimilibus coniecturis collectum eſt ipſum egiſſe hęc. *Et dixerunt ad Ioas*, ſcilicet totus populus iuit ad Ioas petẽdo mortem Gedeonis, quia iſta iniuria erat publica, cùm Deus Baal eſſet Deus totius populi, & lucus, & taurus communia erant. *Produc filium tuum, vt moriatur*. ideſt, educ eum de domo, & trade nobis, vt occidamus eum. Non acceperunt iſti Gedeonem propria auctoritate, eo quòd Gedeon erat filius Ioas, qui erat princeps in familia Ezritarũ, & ſic erat princeps in loco illo, ideo ab eo petierunt illum nihil facere audentes contra illius præceptum; & quia Ioas noluit eis tradere Gedeonẽ, non conati ſunt vlterius eum accipere. *Quia deſtruxit aram Baal, & ſuccidit nemus*. Iſtæ duæ erant magnæ iniuriæ tunc; quia erant factæ contra Deum eorum, & contra totum populum; ideo reus mortis erat. Occiderat etiam Gedeon duos tauros conſecratos, ſed hoc non allegauerunt, quia non erat tanta iniuria. *Quibus reſpondit: nunquid vltores eſtis Baal & pugnatis pro eo?* Ioas noluit permittere occidi Gedeonem pro his, ideo conuertit verba colorata ad excuſationem dicens: nunquid vltores eſtis Baal & pugnatis pro eo? q. d. ridiculum eſt, quia ſi Deus eſt, ipſe debet vindicare iniurias ſuas: & non debetis vos pugnare pro eo. Vel poteſt aliter introduci per modum increpationis. ſ. quis vos conſtituit vltores Baal, & pugnatores pro illo? nã ſi ipſe Deus eſt, ipſe

F ſe vindicabit. *Qui aduerſarius eſt eius moriatur antequam lux craſtina veniet.* q. d. moriatur aduerſarius eius, ſi aliquem habet ante lucem craſtinam: & tñ non occidamus nos eum, ſed ipſemet occidat, ſi Deus eſt. Sicut patet ex litera ſequenti. In Hebręo habetur. *Nunquid vltores eſtis Baal, & ſaluabitis eum?* Vbi litera noſtra dicit, & pugnatis pro eo. Sed idem eſt, quia pugna pro aliquo fit ad liberandum illum. *Si Deus eſt, vindicet ſe de eo, qui ſuffodit aram eius.* Videbatur argumentum iſtud concludere ex vtraq; parte. ſ. quia aut erat Deus Baal, aut non: ſi non erat, non erat pugnandum pro eo, qui nullum honorem merebatur. Si autem erat Deus, ipſe poterat ſeipſum defendere, & non oportebat ꝙ aliquis pugnaret pro eo. Sed iſtud argumentum Ioas nõ
G tenebat: nam ſi Deus fuiſſet Baal, poterat ſeipſum vindicare, tamen non erat relinquendum ei ꝙ ſe vindicaret, ſed cultores eius debebant eum vindicare: ſic patet de Deo noſtro. Nam eſt Deus verus, ſiquis tñ blaſphemet eum, vel publicè velit deſtruere cultum illius, nos non debemus permittere, ſed iudices tenentur punire talia delicta, & ſi non punierint peccant mortaliter: quia ſicut nos tenemur eum colere, ita tenemur iniuriatoribus ſuis repugnare, licèt ipſe neutrũ horũ egeret, Ioas autem fecit iſtud argumentum apparens ad excuſationem Gedeonis, ne occideretur. *Ex illa die vocatus eſt Gedeon Ierobaal.* Iſtud nomen eſt adueutitiũ. ſ. eueniens a caſu: nam vocatur trib⁹ nominibus iſte. ſ. Gedeon, Ierobaal, Ierobeſech: Gedeõ eſt nomen pro-
H prium a natiuitate impoſitum, Ierobaal interpretatur reſiſtens Baal. ſ. quia Ioas dixit, qui hoſtis eſt Baal vindicet ſe de eo, & non potuit ſe vindicare de Gedeone, qui erat hoſtis ſuus, viſus eſt ei Gedeon reſtitiſſe: Ierobeſech non reperitur apud nos: & tamen in Hebræo ſępe ponitur Ierobeſech, vbi litera noſtra ponit Ierubaal: ſic patet 2. Reg. 11. cùm dicitur in litera noſtra: qs occidit Abimelec filium Ierobaal. in Hebręo habetur filium Ierobeſech, & interpretatur Ierobeſech reſiſtens confuſioni, vel verecundiæ: nam idola ſunt confuſio vel verecundia pro illis, qui faciunt illa & colunt: & quia Ierobaal dicitur reſiſtens Baal, vel idolo, idem erit: nam Boſech verecundia, vel confuſio interpretatur: ſic patet in Isboſeth verecundia, vel confuſio: nã
I vocatur Isboſeth, vel Isbaal, de Isboſeth. patet 2. Re. 2. & 3. & 4. de Isbaal patet primo Paralipom. octauo cã. & interpretatur Isboſeth vir confuſionis, vel verecundiæ: Isbaal autem vir idoli, vel Baal: & iſta idem ſunt. *Eo quòd dixiſſet Ioas: vlciſcatur ſe Baal de eo, qui ſuffodit aram eius.* Non enim propter hoc vocatus eſt ſic, quia tunc non vocaretur Ierobaal, cùm non interpretetur vltor Baal, vel vlciſcatur Baal, ſed interpretatur reſiſtens Baal, ſed vocatur Ierobaal, quia dixit iſta Ioas, & non vindicauit ſe Baal de Gedeone, & tamen iſte erat hoſtis eius: ideo videtur quòd non potuerit Baal vindicare ſe de Gedeone, & quòd reſtiterit ei Gedeon. *Igitur omnis Madian.* Hic ponitur quartum, ſcilicet, datur ſignum ad certificandum victoriam. Et diuiditur
K in duo, quia primò ponitur quidam apparatus ad pugnam. Secundò ſubditur ſignum de certificata victoria. *Dixitque Gedeon.* Circa primum dicitur. *Igitur omnis Madian, & Amalec, & orientales populi.* Iſti omnes veniebant contra Iſraelitas quolibet anno; & venerunt nunc in iſto ſeptimo, & erat præcipuus populus Madian, deinde Amalecitę: orientales verò populi erant, vt Ammonitę & Moabitæ: & cæteri qui erant ad frõtem orientalem terræ Iſrael. *Congregati ſimul.* Vt non poſſent eis reſiſtere Iſraelitæ propter multitudinem eorum. Nam dicitur ſupra quod erant multi ſicut locuſtæ. *Et tranſeuntes Iordanem.* Omnes iſti populi introibant in terram Iſrael per Iordanem, quia Iordanis eſt in fronte orientali terræ Chanaan, Numer. 34.

Tria hæc noĩa Gedeonis va de originem traxerunt.

Signũ datur ad certificãdum victoriã.

De ſinu Iordanis.

& omnes

& omnes iſti populi erant orientales ad terram Chanaan, Amalecitæ autem poterant introire in terram Iſrael per latus meridianum, quia attingebāt ad latus meridianum terræ Chanaan, ſed vt intrarent ſimul cum alijs gentibus, intrauerunt per partem orientalē, ſcilicet, per Iordanem. *Caſtrametati ſunt in valle Iezrael.* ideſt, fixerunt caſtra in quadam valle apud vrbem Iezrael: eſt enim Iezrael in ſorte Iudæ, vt patet Ioſue 15. & eſt apud montem Gelboe, apud eam verò factum eſt bellum, in quo mortuus eſt Saul, & Ionathas: vnde dicuntur ibi fixiſſe caſtra. 1. Re. 29. de hac vrbe erat prima vxor Dauid. ſ. Achinoem. Fortè autem Madianitæ, & aliæ gentes fixerunt caſtra in loco iſto, quia ibi erant ſegetes maturiores, & ibi volebāt depaſcere terram, & deinde extenderent ſe ad alia loca. Eſt etiam Iezrael non longè a Iordane, ideo tranſito Iordane caſtra fixerunt apud Iezrael, & hoc eſt veriſimilius. *Spiritus autem domini induit Gedeon.* ideſt, ſpiritus domini venit ſuper Gedeonem incitando eum ad bellum.

Prima vxor Dauid Achinoē.

Quis ſpiritus induerit Gedeonem. Quæſt. XLII.

QVAERET aliquis, quis ſpiritus erat iſte. Reſpōdetur, quòd ſpiritus Dei multipliciter accipi poteſt. nā ſpiritus a ſpirando dicitur: & ob hoc omne cuius patet aliquis motus, vel impulſus, vocatur ſpiritus, & quia quilibet habitus exiſtens in intellectu, vel voluntate eſt principium alicuius operationis, & quātum ad hoc videtur habere motum, vel impulſum C quēdam, vocatur ſpiritus: ſic enim dicitur ſpiritus domini ſeptuplex. ſ. ſpiritus ſapientiæ, ſcientiæ, fortitudinis, cōſilij, timoris, pietatis, intellectus, vt patet Iſa. 11. ſic etiam dicimus eſſe ſpiritum prophetię. ſ. quandam illuſtrationem factam in anima noſtra, per quam intellectus noſter mouetur ad intelligendum ea, quæ naturaliter intelligi non poterant: hic autem non accipitur ſpiritus pro prophetia, quia non erat neceſſaria ad præſens, vel ſaltem non erat prophetia maximè neceſſaria, quia magis neceſſaria erat fortitudo, & prudentia bellica. Dicendum ergo, ꝙ accipitur hic ſpiritus dn̄i pro ſpiritu fortitudinis. ſ. quia ante hoc Gedeō erat timidus: nam propterea excutiebat triticum, vt fugeret a facie Madian, vt patet ſupra in litera: nunc autē D Deus dedit ei quandam animoſitatem, qua non formidaret hoſtes, etiam ſi multi eſſent: vnde nō timuit vocare paucos ad pugnandum contra omnes populos orientales. Sic accipitur 1. Reg. vndecimo, cùm dicitur, quòd ſpiritus domini inſilijt in eum: & diuiſit boues in fruſta mittens per oēs terminos Iſrael, comminatus, quòd qui non exiret ad bellum, ſic fieret bobus eius, erat ille ſpiritus fortitudinis, vel animoſitatis ad pugnandum contra Ammonitas. Iterum autem dicitur, quòd incidit in eum ſpiritus domini. 1. Reg. 10. Sed ibi accipitur pro ſpiritu prophetandi. Quod patet, quia cùm haberet obuium gregem prophetarum, inſilijt in eum ſpiritus domini, & cępit prophetare cum eis: ideo cùm multiplex ſit ſpiritus domini, debet accipi E ſecundum materiam ſubiectam, ideſt, ſecundum conditionem rei, de qua dicitur: hic autem dicitur de bello: ideo oportet quòd accipiatur ſpiritus pro robore, vel animoſitate. *Qui clangens buccina vocauit domum Abiezer.* Quanquā nullus elegiſſet Gedeonem in ducem belli, ipſe ſe fecit ducem: quia Deus incitabat eū, & vocauit domum Abiezer, ideſt, familiam Abiezer, Iſta eſt familia Ezri, de qua ſupra dicitur, quæ aliquando vocatur Abiezeritarum, & aliquando Ezritarum ſecundum quòd ipſe, qui eſt caput familię habet multa nomina. Vocauit autem illos, qui erant de iſta domo, quia erant cognati ſui, & promptius venirent ad adiutorium eius, quàm de alijs familijs, vel tribubus.

Spirit' prophetiæ qd ſit.

A *Vt ſe ſequeretur.* ideſt, vt irent quocunque ipſe iret, ſcilicet, quia nondum fuerat aliquid precōſiliatum de bellando. nec ſciebant iſti de domo Abiezer quid facturi eſſent; ideo tāquam neſcientibus loquebatur quòd ſequerentur eum. *Miſitq́ nuncium in vniuerſum Manaſſe.* Etiam miſit nuncios ad vocandum totam tribum Manaſſe, quod intelligitur de dimidia tribu Manaſſe, quę erat ad occidentalem partem Iordanis: nam alia medietas manebat ad orientalem partem Iordanis cum tribu Ruben, & Gad, & quia diuiſis erant locis ab alia tribu Manaſſe, in qua morabatur Gedeon ad occidentem Iordanis non vocauit illos: vocauit autē Gedeon tribum iſtam, quia erant cognati ſui: & putauit quòd gratè venirent. *Qui & ipſe ſecutus eſt eum.* Putauerunt B quòd fortè Deus ſuſcitaſſet eum liberatorem Iſrael, ſicut ſuſcitauerat alios iudices, ideo ſpontè venerunt. *Et alios nuncios miſit in Aſer, Zabulon, & Nephthalim.* Ad iſtas tribus etiam miſit nuncios, quia iſtę fortè habebant aliquam compoſitionem, vel amicitiam ſpecialem cum tribu Manaſſe: ideo putauit quòd facilius venirent, & ſic factum eſt. *Qui occurrerunt ei.* Cum. ſ. iam receſſiſſet Gedeon de Ephra, & veniret verſus caſtra Madian occurrerunt ei iſtę tribus tres.

Quare non vocauit Gedeon alias tribus cum vocarit iſtas. Quæſtio XLIII.

QVAERETVR quare non vocauit Gedeon alias tribus, cùm vocauerit iſtas. Aliquis dicet quod omnes vocauit, tamen non fit mentio, niſi de quibuſdam. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia infra 8. c. cōqueſta eſt valde tribus Ephraim de Gedeone, cur non vocauerit eos, & ipſe placauit illos verbis. Item patet, quia ſi omnes tribus vocaſſet, veniſſent de omnibus aliqui pugnatores, & cōgregati fuiſſent valde multi; tamen omnes ſimul ſolum erant. 32. millia. Dicendū ergo, quòd ſolùm vocauit iſtas quatuor tribus. ſ. Manaſſe, Aſer, Zabulon, & Nephthalim. Cauſa autem potuit eſſe duplex. Prima, quia non erat neceſſaria tanta multitudo, quanta veniret de omnibus tribubus: nā non in multitudine exercitus erat victoria belli: ſic enim dictum eſt ad Barac, quòd cum pugnaret contra D Siſaran, ſumeret decem millia virorum de Zabulon, & Nephthalym ſupra quarto c. erat tamen penè innumerabilis exercitus Siſaræ. Alia cauſa fuit, quia iſtæ tribus habebāt fortè maiorem communicationem, & confederationem cum Manaſſe alijs tribubus, & ob hoc cognito quòd Manaſſe iret ad bellum, ipſi quoque irent: fortè autem aliqui de alijs tribubus erant ſuperbi propter dignitatem ſuam, & multitudinem, ſicut tribus Iuda, & Ephraim, & Beniamin, ideo non dignarentur venire ad vocationem Gedeonis, vt eſſent ſub ducatu eius, ſic etiam in pugna Barac contra Siſaram non fuit tribus Iuda, nec Ephraim, vt colligitur ſupra quarto & quinto cap.

E *Quare Gedeon vocauit tantam multitudinem exercitus de quatuor tribubus. Quæſt. XLIIII.*

QVAERETVR vlterius, quare Gedeon vocauit tantam multitudinem exercitus, ſcilicet, de quatuor tribubus: nam Deus noluit quòd pugnarent omnes, ſed ſolum trecenti de trigintaduo millibus, vt patet ſequenti capitulo. Reſpondendum, quòd Gedeon ſciebat victoriam a Deo futuram, & non virtute hominum; ideo noluit vocare omnes tribus: eſſent tamen illæ, & plures neceſſariæ, ſi viribus pugnandum eſſet contra Madianitas, & alios orientales: putauit tamen futurum ſicut in alijs bellis, quæ facta ſunt opere Dei, ſcilicet, ſub Barac contra Siſarā: nam

iuſſu

iuſſu Dei accepit Barac decem millia virorum: ſic F etiam ſub Aod & ſub Hothoniele, ſupra tertio, Gedeoni autem non fuit dictum quot pugnatores acciperet, ideo accepit quos putauit conuenire, ſicut fieri ſolebat tempore aliorum iudicum; Deus tamen voluit facere aliquid ſpecialius tempore Gedeonis; ideo congregato toto exercitu trigintaduo millium virorum dixit Deus, quòd erat multus exercitus, vt patet ſequenti capitulo, & redegit illos vſque ad trecentos viros: hoc autem non fuit denunciatum Gedeoni ante congregationem exercitus, ideo congregauit tot: fuit autem conueniens, quòd Deus permitteret Gedeonem congregare exercitum, vt poſtea iuberet dimittere illũ; quia maior gloria erat ſicut Dei triumphantis, quàm ſi non conueniſſent niſi trecenti pu- G gnatores, quòd cum eis viciſſet Madianitas.

Dixitque Gedeon ad Deum: Si ſaluum facis per manum meam Iſrael, ſicut locutus es, ponam hoc vellus lanæ in area: ſi ros in ſolo vellere fuerit, & in omni terra ſiccitas, ſciam quòd per manum meam, ſicut locutus es, liberabis Iſrael. Factumque eſt ita. Et de nocte conſurgens expreſſo vellere, concham rore impleuit. Dixitque rurſus ad Deum. Ne H iraſcatur furor tuus contra me, ſi adhuc ſemel tentauero, ſignum quærens in vellere. Oro vt ſolum vellus ſiccum ſit, & omnis terra rore madens. Fecitque Deus nocte illa vt poſtulauerat: & fuit ſiccitas in ſolo vellere, ros in omni terra.

Dixitque Gedeon ad dominum. Hic ponitur ſignum de certificanda victoria: nam petiuit Gedeon ſignum, & dominus ei dedit. *Dixitque Gedeon ad dominum*, idest, locutus eſt ad eum petens ab eo ſignum. I

Signum de certificanda victoria.

Quomodo Gedeon loquebatur nunc ad Deum, & qui ſunt modi, quibus homo poteſt loqui Deo. Quæſtio XLV.

QVAERET aliquis, quomodo loquebatur Gedeon ad dominum. In quo ſciendum, quòd nõ poteſt dari hic talis modus, ſicut cum Deus loquitur alicui: nam tunc nihil agit ille, cui Deus loquitur, ſed Deus apparet ei, quando vult, & loquitur, & ille audit quæ dicuntur. Ad hoc autem, quòd aliquis loquatur Deo, oportet quòd ipſe faciat Deum ſibi apparere, aut ſaltem reſpondere ſibi in voce, quando ipſe quæſierit. Reſpondendum, quòd regulariter ad hoc erant K tres modi, ſcilicet vulgarium, ſacerdotum: & prophetarum. Modus vulgarium eſt, quòd ipſi quando de aliquo voluerint habere reſponſum, petant a ſummis ſacerdotibus, quòd conſulant dominum pro eis in veſtibus ſacris, & Deus reſpondebat: ſic enim Dauid, qui laicus erat, de dubijs circa bellum inquirebat per Abiathar in rationali, vt patet primo Regum vigeſimotertio, & trigeſimo. ſic etiam Deus inſtituit fieri: nam quando ipſe conſtituit Ioſue principem ſuper Iſrael, dixit: pro hoc ſiquid agendum erit Eleazar ſacerdos conſulet dominum, vt patet Nume. 27. capit. Secundus modus erat ſacerdotum magnorum: & iſti poterant conſulere dominum ſuper dubijs duo-

F bus modis. Primo modo in die propitiationis introeuntes in ſancta ſanctorum, vbi loquebatur eis angelus reſpondens ad quæſita: de quo declaratum eſt Leuit. 16. capitu. Secundus modus ſacerdotum magnorum erat, quando ipſi volebant ſæpe conſulere Dominum, quòd inducerentur rationali, & Ephod, & de quocunque inquirerent, reſpondebatur eis, vt patet Exod. 28. & iſte modus erat pro quocunque tempore. Tertius modus erat prophetarum, & iſti conſulebant dominum ſuper aliquo petentes reſponſiones, & vt Deus reſponderet eis orabant & ieiunabãt. Et poſt aliquot dies Deus reſpondebat: ſic patet Iere. 42. capit. vbi conſuluit dominum Ieremias pro filijs Iſrael, an deberent deſcendere in Aegyptum, & poſt G decem dies reſpondit eis: ſic etiam erat in Daniele, cui Deus oſtendebat aliquas viſiones, & non dabat intelligentiam illarum: ipſe verò affligebat ſe ieiunio per multos dies quouſque Deus ei reſponderet, & poſtea mittebatur ad eum Gabriel, vt declararet ei viſiones, vt patet Daniel. 9. & 10. capit. Gedeon autem erat laicus, & non correſpondebat ei regulariter niſi primus modus, ſcilicet, quòd ipſe conſuleret dominum per ſacerdotem magnum. Dicendum tamen eſt, ꝙ ipſe non fuit locutus ei per hos cõſultores: ſed Deus voluit facere aliquid ſpeciale in eo, ſcilicet, quòd ſicut eum deſtinauerat, vt eſſet liberator Iſrael: ita ei aderat in omnibus, quæ vellet reſpõſum reddens: quia alioquin cum Gedeon eſſet adhuc vir imperfectus laicus, H qui de Deo nulla magna cognouerat, diffideret ſe poſſe pertingere ad hanc rem magnam, ad quam Deus eum mittebat, & ceſſaſſet. Ideo dicendum, quòd quandocunque Gedeon dubitabat de aliqua re, & volebat ſibi Deum præſentem ad reſpondendum, apparebat angelus domini, & quærebat ab illo: & ſic cum in duabus noctibus bis quæſierit Gedeon a domino, aderat ei angelus in qualibet nocte ad reſpõdendum. Vel poteſt dici, quòd Deus nõ apparebat Gedeoni ad hoc quòd loqueretur ei Gedeon, ſed ſolum orabat Gedeon Deum, vt fieret ſic vel ſic: & orando dicebatur loqui ad Deum, licet Deus non reſponderet, cum faceret quod petebatur, & hoc ſatis rationabile eſt.

I *Quando & vbi Gedeon fecerit has ſignorum victoriæ petitiones. Queſtio XLVI.*

QVAERET aliquis, quando & vbi Gedeon fecit iſtas inquiſitiones, & petitiones ſignorum. Reſpondendum, quòd hic fuerunt duo ſigna petita, & fuerunt in duabus noctibus conſequentibus: in prima enim nocte petiuit, vt ſolum vellus eſſet roridum, & terra arida, & expreſſit concham roris. In ſecunda nocte petiuit aream eſſe complutam, & vellus ſiccũ, & factum eſt, & tunc fuit certificatus Gedeon de iſtis ſignis. Dicendum eſt, quòd habuit illa Gedeon antequam iret ad bellum: nam ipſe miſit ad vocandum quatuor tribus ſuprapoſitas, & dum veniebant expe- K ctauit paucis diebus, & tunc in duabꝰ noctibus habuit iſta duo ſigna, poſtea verò iuit ad bellum contra caſtra Madian. Iſta tamen ſigna videtur habuiſſe in Ephra, ſic patet ſequenti cap. nam dicitur, quòd poſt hoc Gedeon, & omnis populus qui cum eo erat, venit Madiã. *Si ſaluum facis per manum meam Iſrael.* idest, ſi vis ſaluare Iſraelitas de manu Madian per manũ meam. i. me exiſtente iudice & duce belli. *Sicut locutus es.* i. quia dixiſti mihi, vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madiã. Et iterum: ego ero tecum, & percuties Madian quaſi vnum virũ. *Ponam uellus hoc lanæ in area,* i. permitte ꝙ ponam vellus lanæ in area: & ꝙ tu facias ea, quæ ego peto. ſ. ꝙ facies ſiccam aream & complutum vellus. q. d. ſi feceris, vt peto, intelligam ꝙ vis ſaluare

Primum ſignũ Gedeonis.

uare

uare Iſrael per manum meam, alioquin intelligam, ꝙ non ſaluabo Iſrael. *Si in ſolo vellere ros fuerit, & in omni terra ſiccitas.* i. ꝙ in tota terra, q̄ in circuitu eſt per aliquantam diſtantiam nulla oĩno ſit gutta roris. *Sciam quòd per manum meam ſicut locutus es liberabis Iſrael.* i. ex hoc cognoſcam certiſſimè ꝙ liberabis Iſrael per manum meã. i. me duce exercitus: alioquin dubitabo de hoc an facturus ſis. *Factumq́; eſt ita.* ſ. quòd poſuit Gedeon vellus in area, & apparuit complutum vellus tota area ſicca manente. *Et de nocte conſurgens.* Iſtud ſignum per noctem fuit, quia ros de nocte venit, & ſurrexit de nocte ne falleretur in ſigno per diem ſurgendo: vtpote ſi ſurgeret per diem, & calor diei deſiccaſſet rorem leuẽ terræ, & adhuc maneret in vellere, & putaret eueniſſe ſignum, & nõ eueniſſet: ſurgendo autem per noctem, ſi aliquis ros ceciderat: ſiue ſuper vellus, ſiue ſuper aream manifeſtè appareret, quia non eſſet cõſumptus calore diurno. *Expreſſo vellere concham compleuit.* i. tantum fuit de rore in vellere, quòd exprimendo illud repleta eſt cõcha. Iſtud erat ſignum manifeſti miraculi: quia iſtud non erat ſicut in rore, qui cõiter accidit, ſed velut, ſi vellus miſſum fuiſſet in flumẽ. & ſubintelligendum quòd in terra nullus ros erat, quia ita petiuerat Gedeon, alioquin non fuiſſet ex hoc certificatus ad aliquid.

An peccauerit Gedeon petendo hoc ſignum a Deo pro certificatione victoriæ. Quæſt. XLVII.

Hebræorũ rñſio ad q̃ſitum.

QVAERETVR circa hoc, an peccauerit Gedeon, petendo iſtud ſignum a Deo pro certificatione victoriæ. Reſpõdent Hebræi, vt ait Rabbi Dauid Kimhi, ꝙ non peccauit, quia peccatum eſt cum quis dubitat de potentia Dei ad faciendum. ſ. an poterit facere hoc vel illud. dubitare tñ, an aliqd faciat non eſt infidelitas, nec peccatum. Sed iſta rñſio nõ ſtat, qa pctm̃ infidelitatis eſt, inquantum negamus aliquam Dei perfectionem, vel non aſſentimus illam eſſe. In Deo autem non ſolùm eſt ſumma poteſtas, ſed ẽt immenſa bonitas, ideo ſicut negare Dei poteſtatem infidelitas eſt, ita negare eius bonitatem. qui autẽ negat Deum aliquid agere poſſe, qđ non includit contradictionem negat potentiam Dei, & eſt infidelis; qui aũt negat, vel non credit Deum facere quę promittit, vel qui aſſerit negat bonitatem Dei: ergo eſt æqualiter īfidelis cum illo, qui negat Dei potentiam. Fortè dicas ꝙ in Deo non eſt tanta perfectio bonitatis, ſicut potẽtia, qđ falſum eſt; quia oĩa abſoluta in Deo ſunt idem. Quod autem negetur bonitas illo modo patet, qa ad bonum virum ptinet complere ꝓmiſſa, vel obſeruare veritatem in verbis: alioquin Deus eſſet mendax & infidelis: ſic aũt arguit apoſtolus. 2. ad Tim. 2. c. ſ. ſi nos credimus fidelis ille pmanet, & ſeipſum negare non pt. q. d. quia Deus fidelis eſt. non põt negare nobis pręmium ꝓmiſſum: ſi ergo negaret, vel non ſeruaret promiſſa vel aſſerta, non maneret fidelis. Sed dicendum infidelem, vel poſſe eſſe infidelem infidelitas peſſima eſt: ergo q non credit, vel qui dubitat an Deꝰ faciet ea, q̄ promittit, infidelis eſt: & ſic non ſtat poſitio iſtorum Iudęorum. De Gedeone autem ſic erat, quia Deus dixerat ei ꝙ per manum eiꝰ traderet Madianitas in manus Iſraelitarum: ergo ſi dubitaret an ſic futurum eſſet erat infidelis. Aliquis dicet, ꝙ non peccauit, quia ſic declaratum fuit ſupra, ꝙ Gedeon petens ſignum non peccauit. Rñdendum, quòd non eſt idem hic, & ibi: nam ibi Gedeon nondum cognoſcebat an ille, q loquebat̃ eſſet ꝓpheta vel angelus, vel alius hõ; ideo voluit hr̃e ſignum, & petiuit ſignum in ſacrificio combuſto ſup petram: hoc aũt licitum erat, qa Deus pmittebat, ꝙ peterent̃ ſigna a ꝓphetis Deut. 18. ca. nunc tñ

A erat certificatus: quia iam certificauerat eum angelꝰ; ideo ꝙ denuo peteret ſignum vr̃ infidelitatis cuiuſdã. Dicendum ergo, ꝙ ſatis apparet Gedeonem dubitaſſe circa verba Dei, & erraſſe: nã angelus apparuit Gedeoni, & dixit ei, ꝙ ꝑ manum eius liberaret Iſrael, & ꝙ pcuteret Madian tanq̄ vnum virum. & Gedeõ tunc ſolùm dubitauit, qa neſciebat quis eſſet, qui loquebat̃. Probauit ãt poſtea angelus dictum ſuum ꝑ miraculũ: nã cremauit ſacrificium ſup petrã non appoſito igne, & poſtea iterum locutus eſt ad eum iubens alia; ideo non debuiſſet Gedeon maiorem petere certificationem. Item ipſemet ꝯfeſſus fuit, hoc dicens: ſi ſaluum facis Iſrael ꝑ manus meas, ſicut locutus es. Item, quod amplius eſt, Deus ĩmiſit ſpm̃ ipſi Gedeoni ad pugnan-

B dum ꝯtra Madian, & tunc ipſe miſit nuncios, & ꝯgregauit populum: non debuiſſet ergo dubitare de ꝓmiſſione Dei facta cùm immitteret ei ſpm̃ ad hoc faciendum. Item, qđ minus eſt, ſi Gedeon nunc ſemel tm̃ petiuiſſet ſignum, aut ĩ ſolo vellere, vel in ſola area, eſſet aliqd tolerabile: ſed duplex ſignũ petiit ſ. vna nocte in vellere, & alia nocte in area: cum qdlibet iſtorum eſſet ſufficienter expreſſiuum & certificatiuum. Nõ eſt ergo dubitandum Gedeonem fuiſſe nimis ĩfidelem, & peccaſſe grauiter in his, niſi aliquid ſit, per qđ excuſet̃. Sed aliquis arguet, ꝙ nullo modo peccauit, quia tunc Deus non condeſcendiſſet alicui ſigno ab eo petitò, condeſcendit tñ ſingula faciens, vt ille petebat: ergo non peccauit. Reſpondendum, ꝙ hoc non probat: nã

C quanquam aliqui peccatores ſint, nõ deſinit Deꝰ operari per illos. Sic fuit de Balaam, qui erat nequiſſimus: & conabat̃ Deo repugnare: Deus tamen loquebatur & ꝑdicebat futura per eum, ut patet Num 22. & 23. & 24. c. Idem patet de Caipha, qui malus erat: tñ ſpiritus ſanctus locutus eſt ꝑ eum Io. 11. Sed adhuc obijcietur, quia Deus non exaudit peccatores, vt patet Io. 9. & intelligitur quantum ad operationem miraculorum ſicut in caſu iſto. ſ. quia dicebatur ibi Chriſtum eſſe peccatorem, & rñſum eſt ibi, ꝙ non erat peccator cùm oratione ſua Deus ſanaſſet cęcum, quia ſcimꝰ ꝙ peccatores Deus non exaudit. ergo ſi eſſet peccator Gedeõ Deus non exaudiret eum orantem, vt fieret miraculum. Reſpondendum eſt, quòd Deus non exaudit

D peccatores, vt faciat pro eis miracula, ſi miracula ſunt ſolum in fauorem eorum: ſi tamen ſunt in fauorem aliorum, interdum Deus exaudiuit eos, ſic fuit hic: qa iſtud miraculum certificationis fiebat in fauorem totius Iſrael, potius quàm in fauorem Gedeonis, ideo ẽt ſi ipſe eſſet peccator exaudiret eum. Sic. n. Spiritus ſanctus ꝑ Caipham locutus eſt de ſalute totius orbis, per mortem Chriſti, licèt Caiphas iniquus eſſet; quia iſta verba non erant in fauorem Caiphę, ſed ad vtilitatem totius orbis. Manet ergo ſemper, ꝙ erat Gedeon infidelis ex his, niſi ſit aliquid, per quod excuſatur. Nicolaus excuſat eum, quòd quando ſignum petitur ex diffidentia promiſſionis, eſt pcm̃ infidelitatis: ſi tamẽ petitur ex quadã familiaritate collocutionis diuinæ, non

E eſt pcm̃. ſic fuit de Gedeone: nam ipſe non diffidebat complendum eſſe, quod dictum fuerat; ſed quia familiariter Deo poterat loqui; petebat ſæpe ſup eadẽ re. Sed adhuc iſtud non ſatisfacit; qa familiaritas loquẽdi eſt cùm aliquis plura loquitur q̄ aliàs locuturus eſſet, & cum maiori confidentia non formidando durum rñſum: non tamen facit petere ſuꝑflua oĩno. Hoc dato, aut erat oĩno certus Gedeon, ꝙ Deus daret ei victoriã de Madianitis, ſicut ꝓmiſerat: aut dubitabat; ſi dubitabat ecce infidelitas, q̄ non excuſatur ꝑ familiaritatem loquendi: nec tunc fieret petitio ſigni ꝓp familiaritatẽ, ſed ꝓp dubitationem. Si aũt dicatur quod oĩno erat certificatus, ꝙ haberet victoriã ꝯtra Madian, fruſtra erat q̃rere ſignum ſuper hoc, potiſſimè quia non

Doc. rñſio ad quæſitũ ꝙ Gedeon peccauit ĩ petendo ſigna.

Duplex a Deo ſignũ petijt Gedeon.

Gedeonis excuſatio per Nicolaum.

ſemel,

ſemel, ſed bis petiuit cum magna inſtantia: non ergo p̄t dici quin Gedeon dubitauerit, quia verba ſua manifeſtè hoc ſignãt. Sed põt aliter excuſari Gedeon. ſ. ꝙ ipſe certificatus erat primò, qa Deus traderet Madian in manus ei⁹, quia tñ ꝓmiſſiones factę a Deo ĩtelligunĩ ſemp cum condõne, ẽt ſi non exprimaĩ aliqua cõditio, vt patet Iere. 18. ſ. repente loquar de regno, & gente, vt ędificem & plantẽ illud: & ſi fecerint malum ſup oculis meis pñiam agam ſuper bono, qđ locutus fuerã, vt facerem illi: & ſic Gedeõ timere poſſet quòd quanquam Deus promiſiſſet hoc agere, & verba Dei firma ſunt: tñ pp demerita ei⁹, vel aliquorum de Iſrael mutaret qđ dixerat. Dubitabat ergo an hoc eueniret nunc, ideo licèt primò certificatus eſſet, petijt nũc certificari, vt ſciret ſi Deus mutauiſſet interim ſñiam pp demerita alicuius. Iſta excuſatio eſt nimis legitima, & ꝯcordat lrãe; quia confitemur ſic dubitaſſe Gedeonẽ, tñ iſta dubitatio non inducit pcm̃. Sed adhuc nõ ſufficit iſta rñſio, quia ſi ob hoc dubitaſſet Gedeon ſolum petiuiſſet vnum ſignum. ſ. quia primò certificatus fuerat ſupra ab angelo; ad ſciendum aũt an ĩterim fuiſſet mutata ſnĩa Dei pp demerita ſua, vel populi, ſufficiebat petere vnum iſtorũ ſignorum. ſ. in area, vel in vellere: petijt tñ in vtroq;: & vnum poſt aliud, ergo non egit ex hoc: ſed dubitans an Deus ageret, & nequaquã pp mutationem meritorum ppłi. Sed adhuc reſpondebiĩ, ꝙ hoc non concludit; quia iſta duo ſigna peta ſunt in duabus noctib⁹ ſuccedentib⁹ ſibi, & inter vnã noctem, & aliã poterat mutari ſñia Dei, cùm Iſraelitæ in vna die poſſent agere aliquid, per qđ demererẽtur a Deo adiuuari, ſicut ꝓmiſerat eis: quia Iere. 18. dr̃: repente loquar de gente & regno, & ſic repente mutaĩ ſñia Dei: ideo non erat irrationabile petere ſequenti nocte ꝑ mutatione, ſiqua erat. Rñdendum, ꝙ hoc nullo modo ſtat, quia nunc cùm in qualibet hora poſſit Dei ſñia mutari, ẽt ſi nunc De⁹ reſpõdeat ſuper aliqua re, oportunum erit in ſequenti hora ruſus petere: & licèt in illa, vt in prima reſpondeat, expediet petere in 3. & 4. & ſic nunq̃ ceſſare a requiſitione, qđ eſt valde abſurdum. Item non ſtat, qa Gedeon non attendit ad hoc: nam nunc cum bis q̃ſierit ẽt ſequenti die iterum inquirere debebat, & in quolibet ſequẽti die quouſq; obtineret victoriã: quia hoc modo non magis aliquis certificaĩ ꝑ duas reſponſiones q̃ per vnam, nec magis ꝑ mille q̃ per duas. Gedeon non q̃ſiuit amplius ſuper hoc, ſed illico iuit ad bellum, & licèt aliq dies ĩtercideɾint inter iſta ſigna poſita & bellum, nõ petiuit aliqua ſigna illis dieb⁹: ergo non petebat pp certificationem de mutatione ſñiæ, ſed quia ignorabat an De⁹ complere vellet, qđ promiſerat. Dicẽdum, ꝙ cauſa poſitionis horum ſignorum fuit magna dubitatio Gedeonis: nã Iudęi erant & fuerunt ſemp nimis increduli: nec aliquid credunt, niſi multa ſigna p̄ceſſerint: ſic ait apſus. 1. ad Corint. 1. ſ. Iudęi ſigna petunt, Gręci autẽ ſapiam q̃runt. Erat inſuper Gedeon ruſticus non cognoſcens virtutem Dei, nec ꝯdõnem in obſeruatione promiſſorum: erat ẽt timidi cordis. ſ. quia non confidebat reb⁹, niſi quas videbat, ideo licèt ſemel petiuiſſet ſignum, iterum petebat quouſq; viſum eſt ſibi, ꝙ erat ſufficiẽter certificatus: ideo De⁹ ſciens ꝯditionem eius, condeſcendebat ei in his ſignis, imò & alia ſuperaddit, q̃ nõ petebat Gedeon. Quod patet ſeq. c. qñ Deus iuſſit Gedeoni, ꝙ deſcenderet in caſtra Madian, & fecit quòd ibi quidam enarraret alteri ſomnium & interpretationem eius in fauorẽ Iſraelitarum. Sed tunc dicẽt cum tñ dubitauerit Gedeon, an peccauerit mortalr̃. Aliqs dicet quòd non, quia ponitur in catalogo ſanctorum, vt patet ad Hebręos 11. vbi apſs noiat viros ſanctos laudatos, inter quos ponit Gedeon. Item & efficacius patet, quòd non fuerit dubius, vel ĩfidelis, quia dicitur ad

Alia excuſatio Gedeonis.

Cauſa poſitionis horum ſignorũ Gedeonis.

An Gedeõ mortaliter peccarit.

F Hebrę. 11. Sancti per fidẽ vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, & ponit ibi exemplum de Gedeone & alijs: ergo iſte fidem habuit. Item quia dr̃ ibidem, quòd hi oẽs teſtimonio fidei probati ſunt, & tamen ante hoc ponitur de Gedeone, & alijs, ergo fuit fidelis. Reſpondendum, ꝙ iſta non obſtant, quin potuiſſet in hoc Gedeon peccaſſe mortalr̃. Ad primum dicendum, quòd quanquam aliquis ponaĩ in catalogo ſanctorum, non ſequiĩ quòd non peccauerit; ſed ſequitur quòd non finiuit in pc̃tõ. Nã Dauid ponitur in catalogo, imò teſtimonio Dei laudatur nimis, quia dr̃. 1. Re. 13. Inueni virum ſm̃ cor meum, & p̄cepi ei, vt paſceret populũ meum Iſrael. Idem patet Pſal. 88. & tamẽ grauiter peccauit Dauid in homicidio, & adulterio. 2. Re. 11. Item G Iepte Galaadites peccauit, quia erat princeps latronũ, & agebat p̄das ipſe, vt patet infra 11. ponitur tamen in catalogo ſanctorum virorum, quos laudat apſs, vt patet ad Hebrę. 11. Ad ſm̃ dicendum, quòd Gedeon laudatur per fidem, quia licèt a principio non crediderit, tamen poſtea ſępe a Deo certificatus credidit: hic autẽ adhuc erat aliqua fides, q̃ laudabilis erat; quia non videns victoriã aliquam, nec ſentiens ſe hr̃e excellentiã ſup hoſtes, ſolo Deo iubente, accepit trecẽtos viros, & perexit ꝯtra innumerabilem penè multitudinem Madianitarum. Ad tertium dicendum eodem modo ꝙ Gedeõ ꝓbatus fuit teſtimonio fidei cum alijs, quia licèt a principio fuit aliqualiter infidelis, poſtea credidit, & non dubitauit ſe exponere morti contra hoſtes H poſtquã credidit: nam ſufficit ad eſſe aliquem fidelẽ, quòd qñ fuerit infidelis, ꝙ aliquando credat. ſic patet de Thoma, q dixerat quod non crederet Chriſtũ ſurrexiſſe, niſi mitteret manũ ſuam in lat⁹ eius, & videret loca clauorum, & tamen Chr̃s veniens dixit ei: noli eſſe incredulus, ſed fidelis. ergo quanq̃ nimis fuiſſet incredulus, poterat adhuc eſſe fidelis in eadem re: & ſic de Gedeone, quanq̃ a principio nimis dubitaſſet, poterat poſtea eſſe probatus teſtimonio fidei; & ſic fuit, qa ꝑ ſolam fidem expoſuit ſe rebus duriſſimis. Dicendũ, quòd de Gedeone nõ eſt dubium, quin peccauerit venialr̃, ſed an peccauerit mortaliter, eſt dubium: peccata tñ infidelitatis magna ſunt, ſed p̄t dici quòd quanq̃ in alio viro propheta, vel ſapiente q habuiſſet aliquam I experientiam de collocutione Dei, vel de ꝓprietatib⁹ eius, eſſet pc̃m totiens ſignum petere: in Gedeone tñ quia erat vir ſimplex & inexpertus ſermonis, vtpote q putauit ſe moriturũ, quia vidit angelum dñi, non erat hoc pc̃m. Nam multa in vno ſunt pc̃m, q̃ in alio non reputãtur mala. Si tñ aliquis aſſerere velit Gedeonem peccaſſe mortaliter in hoc, non reſiſto ei, quia ſatis eſt ei rationabilis confirmatio, nec eſt inconueniẽs eum peccaſſe mortaliter.

Ad primã rationem.

Ad ſecundam rationem.

Ad tertiã rationem.

Doct. rñſ.

Dato quòd non peccaſſet Gedeon, petendo ſignum ſępe, an peccaſſet petendo tale ſignum. *Quęſtio XLVIII.*

QVAERETVR vlterius, dato quòd nõ peccaſſet Gedeon petẽdo ſignum ſępe, an peccaſſet, K quia petijt tale ſignum. ſ. in vellere & area. Aliquis rñdebat quòd ſic, quia petere tale ſignum ptinet ad augurium: ſunt aũt auguria illicita. Quod patet, quia ſi De⁹ dixiſſet Gedeoni, quòd traderet Madian in man⁹ eius, & ad hoc traderet ei iſtud ſignũ de area, vel vellere, debebat illud ſuſcipere Gedeon, & non erat aliqua ſupſtitio: quòd tñ ipſe Gedeon poneret ſibimet iſtud ſignum dicẽs, quòd ſi eſſet vellus complutum, & area ſicca, intelligeret quòd De⁹ volebat tradere ei Madiã, aliàs non, videbatur eſſe ſuperſtitio. & per iſtum modum Deo nihil nobis reſpondente poteramus nos cõſulere Deum, & conari accipere certificationem de qualibet re, vtpote ſiquis dicat, ſi in via inuenero talẽ, vel talem rem, intelligo quòd Deus vult, quòd expediam

diam negocium, pro quo venio: alioquin nõ. Et iſtud A nihil aliud eſt, q̃ obſeruare auguria in auibus, quod eſt oĩno ſuperſtitioſum. Item patet, quia hoc gentiles obſeruabant, ſic patet. 1. Mach. 5. c. cum dixit Timotheꝰ principibus exercitus ſui: cum appropinquauerit Iudas, & exercitus eius ad torrentem aquæ; ſi tranſierit ad nos prior non poterimus ſuſtinere eũ, quia potens poteſt contra nos, ſi vero timuerit trãſire, & poſuerit caſtra circa fluuium, transfretemus ad eum, quia poterimus contra Iſrael. Iudęis tamen prohibita erant iſta, quibus gentibus vtebantur. Reſpondendum, ꝙ non fuit ſuperſtitio in petitione ſigni huius in vellere, & area. Pro quo conſiderãdum, ꝙ talia ſigna ſm̃ ſe ſunt auguria, cum homo conſtituat ſibi aliquid, per quod diuinum iudicium cognoſcere conetur, Deo nihil di- B cente, efficitur tamen iſtud ſignum interdum non ſuperſtitioſum, & hoc per duo: primum eſt ſi illud ſignum quod ponitur noq̃ poſſit euenire, niſi ſupernaturaliter, vt ſiquis dicat, ſi Deus ſuſcitauerit iſtũ mortuum, intelligam ꝙ vult proſperare iter meum, alioquin non: ſi tunc ſuſcitet illum mortuum manifeſtũ eſt, quòd a Deo factum ſit: & ſic colligitur ꝙ Deus velit proſperari iter illius. Secundum eſt cum iſta ſigna ponuntur præmiſſa oratione ad Deum, quòd ipſe dirigat illa, & oſtendat ſententiam ſuam per ea. Nã tunc Deus oratus interdum cõdeſcendit, & oſtendit quid velit. In ſigno autem Gedeonis fuerunt iſta duo. Primum, quia non videtur ꝙ poſſit hoc accidere, niſi ſupernaturaliter ab aliquo agente intelligente. ſ. ꝙ in pri- C ma nocte eſſet vellus madidum, & tota area ſicca. In ſecunda autem terra compluta, & ſiccum vellus, & ſicut petebat Gedeon ita eueniebat. Secundum etiam fuit hic, quia Gedeon poſuit iſtud ſignum præmittẽs orõnem: nam dixit oro, vt ſolum vellus ſiccum ſit, & tota terra rore madẽs, ſimilia autem exempla ſunt in ſcripturæ nam ſic Eliezer ſeruus Abrahæ ſcire volens an Deus proſperum egiſſet iter illius, poſuit ſignum dicens: Ego ſto ad fontem & puella, cui dixero, inclina hydriam tuam vt bibam, & illa reſponderit; bibe tu, & chamelis tuis dabo potum, illa eſt, quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac, & per hoc ſciam, quod feceris miſericordiam cum dño meo. Iſte autem præmiſit orõnem ad inueſtigandum ſententiam Dei, per iſtud ſi- D gnum, & ſic euenit, vt ipſe petiuit Gen. 24. & iſte non dr̃ peccaſſe. Sic quoq; Ionathas volens ire ad pugnandum contra Philiſthinos cum armigero poſuit ſignũ, dicens: Ecce nos tranſibimus ad viros iſtos, cumq; apparuerimus eis, ſi taliter locuti fuerint ad nos: manete donec veniamus ad vos, ſtemus in loco noſtro, nec aſcendamus ad eos: ſi autẽ dixerint, aſcendite ad nos, aſcendamus: quia tradidit eos dñs in manibꝰ noſtris: hoc erit nobis ſignum, vt patet 1. Re. 14. & ſic factum fuit poſtea. Præmiſit autem orõnem ibi Ionathas, vt patet ex litera: ſic etiam apoſtoli electuri vnum loco Iudæ poſuerunt ſortes ad inueſtigandum diuinã ſententiam, & dixerunt: Domine Deus, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus, vnũ E accipere locum miniſterij, de quo præuaricatus eſt Iudas, vt patet Actu. 1. c. & Deus oſtendit voluntatem ſuam faciens, ꝙ caderet ſors ſuper Mathiam, quem ipſe elegerat: in his tamen omnibus nihil eſt, quod minus videatur pertinere ad ſuperſtitionem, quã quod egit Gedeon: nam in omnibus cõe fuit, ꝙ iſta ſigna nõ ponerentur, niſi præmiſſa oratione, tñ factum Gedeonis fuit ſupernaturaliter eueniens. Alia autem poterant contingere aliter naturaliter: nam nũc aream totam ſiccam fore vellere compluto: & rurſus terrã madeſcere vellere deſiccato eo modo, quo petebat Gedeon agentis ab intentione eſt: & nõ videbatur poſſe contingere, niſi ſupernaturaliter. In ſeruo Abrahæ po-

Doct. reſp. ad quæſitum.

In ſigno Gedeonis hæc duo fuerunt.

A terat accidere aliter, qa dato ꝙ Deus nõ mouiſſet ſpecialiter cor puellæ; poterat ipſa ex liberalitate offerre viro potũ, & chamelis ſuis. De Ionatha eodem mõ, ꝙ dicerent ei hoſtes aſcendite, vel manete in ipſis erat: & non oportebat ꝙ poneret aliqd ſupernaturale. Sic ẽt fuit de ſortibꝰ apłorum: nam licèt verum ſit, ꝙ Deꝰ fecit, ꝙ caderet ſors ſup Mathiã, tñ ẽt ſi ipſe ſpecialiter non ageret poterat cadere, qa neceſſe erat, ꝙ caderet ſup eum, vel ſuper alium. Conſiderandum ꝙ, quanquam, oĩa iſta fuerint licita, non fuerunt ſimpliciter licita, ſed ex diſpẽſatione, qđ patet, quia Eccleſia nõ tolerauit, id qđ ſemel apoſtoli fecerunt, nec eſt nunc licitum id fieri. Item patet hoc efficacius, qaĩ quolibet iſtorum poterat accidere error magnus, ita vt non co- B gnoſceret voluntas Dei p hęc, & fallerentur inquirentes. In primo. ſ. de Eliezer ſeruo Abrahę patet, qa ipſe dixit ꝙ mulier, q̃ dixerit ei: bibe tu, quin ẽt chamelis tuis potum tribuam. nam poterat accidere, ꝙ nulla de toto pplo, vel de venientibꝰ ad fontem hoc ei diceret, & tñ in illis erat aliqua, quam Deus elegerat ꝑ Iſaac. Item poterat accidere, ꝙ quęlibet puella, hoc ex liberalitate diceret, & falleret Eliezer, quia poterat putare aliquam paratã eſſe q̃ nõ parata erat dño ſuo. In ſigno Ionathæ poterat accidere error: nam poterant Philiſthini dicere ei, accedite ad nos, & oſtendemus vobis rem, & tñ Deus non intenderet tradere Philiſthinos in manu Iſraelitarum; quia iſta verba ad vtrunq; euentum flecti poterant: vel poterãt dicere, manete donec C eamus ad vos, & fortè Deus diſpoſuiſſet dare victoriã Iudæis. In ſigno etiam ſortium apłorum non erat cõueniens inquiſitio. quia poterat eſſe, ꝙ ſors caderet ſuper illum, quem Deus non elegiſſet; quia Deus pmitteret hoc pp peccata apoſtolorum male eligennum; ſicut Deus permittit regnare hypocritam pp peccata populi, vt patet Iob 34. & hoc modo Deus permittit, interdum iniuſta omnia propter peccata eorum, qui tolerant illa: et de his dicit dñs, regnauerunt, & non ꝑ me; principes extiterunt, et nõ cognoui: vt patet Oſeę 8. c. Ideo in his tribus ſignis ſm̃ ſe magna erat ſuperſtitio, & illicitum opus: ſed Deus ex diſpenſatione conuertit illa in bonum. & oſtendit voluntatem ſuam per ea. In ſigno etiam Gedeonis poterat eſſe error: nã da- D to ꝙ Deus mitteret rorem ſuper vellus, & rurſus ſup aream: non ſequitur ꝙ ſignaret, quòd traditurus erat Madianitas in manus Gedeonis, quia propter peccata Gedeonis. ſ. quia per ſuperſtitiones conſulebat eum, poterat iuſtè permittere eum errare. ſ. ꝙ euenirẽt iſta ſigna, & non traderetur Madian in manus Iſrael, nec Deus in hoc fallebatur: quia ipſe nihil promittebat, nec dabat ſignum, ſed Gedeon petebat illud. Dicendum igitur, ꝙ omnia hæc, et ſimilia ſecundum ſe illicita ſunt, et ſuperſtitioſa: licuerunt tamen illis, quia erant viri imperfecti, & in ſtatu imperfecto. ſ. tempore veteris teſtamenti. Apoſtoli etiam, qñ poſuerunt ſortes imperfecti erant, quia nondum acceperant Spiritũ ſanctum, quia de his ſortibus dr̃ Act. 1. et de miſſione E Spiritus ſancti dr̃ Actu. 2. poſt miſſionem aũt Spiritus ſancti, iam non vſi ſunt ſortibus, ſed per electionẽ ſuſceperũt oẽs miniſtros, ſicut patet in Stephano, et alijs ſex viris, quos elegerunt, vt præeſſent viduis. Actu. 6. c. Licitum ergo fuit ſignum Gedeonis ex permiſſione. *Dixitq́; rurſus ad dominum.* Hic petiuit ſecundum ſignũ. Et poteſt intelligi ꝙ locutus eſt ad dñm apparente ſibi angelo Dei, quandocunque ipſe loqui vellet. Vel ꝙ iſta dicebat Gedeon orando, et non apparebat ſibi angelus: confidens tamen quòd Deus faceret, quæ ipſe petebat ponebat ſignum, et iſtud eſt rationabilius. *Ne iraſcatur furor tuus contra me.* Hoc dicebat Gedeon: quia cum ſemel tentaſſet, & reperiſſet ſignum, non debebat conari iterum petere: & quia Deus poterat

De ſorte an liceat ſortè mittere.

Determinatio.

ratio-

rationabiliter iraſci ei, & imputare hoc ad pęnam ait: Ne iraſcatur &c. Sic locutus fuit Abraham ad dn̄m. Gen. 18. quando ſæpe orauit, ne deleretur ſodoma, ſi reperirentur tot iuſti; & ſemper diminuebat: & vt nō iraſceretur Deus frequentatis petitionibus præmittebat illud. ſ. ne iraſcatur &c. *Si adhuc tentauero.* i. ſi iterum ſolum tentauero. *Signum quærens in vellere.* Non erat ſignum in vellere ſolum, ſed etiam in terra, quia hac vice debebat eſſe terra compluta, & vellus ſiccum. *Oro ut ſolum uellus ſiccum ſit: omnis autem terra rore madens.* i. tota area, vel tota terra, quæ eſt in circuitu velleris ad aliquantam diſtantiam. *Fecitq́, dominus nocte illa, ut poſtulauerat.* Iſtud fuit nocte ſecunda, quæ in duabus noctibus acciderunt iſta duo ſigna. *Et fuit ſiccitas in ſolo uellere.* i. vt nulla gutta roris appareret in eo: imò nec
G appareret tenerū tactu nocturni aeris, ſicut oīa nocturna tacta aura molleſcunt ēt ſi ros non ſit, quia humidior nox eſt regulariter die. *Et ros in omni terra.* ſ. in tota terra in circuitu, & erat tota continuatè, & vniformiter madens, ne putaretur ꝙ ſi eſſet per partes madens, ꝙ ēt accidiſſet in loco velleris nullum diſtillare rorem.

Quod iſtorum fuerit maius ſignum. *Quæſt. XLIX.*

QVAERET aliquis, quod iſtorum fuit maius ſignum. Reſpondendum, ꝙ vtrunque fuit ſupernaturaliter: nam non erat veriſimile naturaliter accidere, ꝙ tota terra in circuitu vnius velleris ſicca eſſet,
H & in vellere tantus eſſet ros, quòd exprimeretur vna concha roris, & è contrario. Dicendum tamen, quòd maius videtur ſecūdum. ſ. quòd eſſet tota terra in circuitu velleris compluta: & in vellere eſſet omnimoda ſiccitas; quia ros & pruina magis ſolent inhærere, & facilius fiunt in pilis, quàm in rebus duris & compactis; ſicut in principio hyemis, vel autumni videmus paruam glaciem, quæ in terra nullo modo apparet, & pendet in capillis hominum, & in veſtibus longorum pilorum, ſi per noctem in agro fuerint: ſic etiam erat vellus: ergo facilius appareret ros ibi, vel quæcunque impreſſio, quàm in terra, vel in alia re dura: potentiæ tamen agentis non eſt magis facilè hoc, quàm illud.

CAPITVLVM VII.

IGITVR Ierobaal, qui & Gedeon de nocte conſurgens, & omnis populus cū eo venit ad fontem, qui vocatur Harad. Erant autem caſtra Madian, in valle ad Septentrionalem plagam collis excelſi. Dixitq; Dominus ad Gedeon: Multus tecum eſt populus, nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur contra me Iſrael, & dicat: meis viribus liberatus ſum. Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica: qui formi-
Deute 20 1. Mach 3. doloſus & timidus eſt, reuertatur. Receſſeruntque de monte Galaad, & reuerſi ſunt ex populo vigintiduo millia virorum, & tantum decem millia remanſerunt. Dixitq́; Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus eſt, duc eos ad aquas, & ibi pro-
F babo illos: & de quo dixero tibi, vt tecum vadat, ipſe pergat: quem ire prohibuero, reuertatur. Cumque deſcendiſſet populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, ſicut ſolent canes lambere, ſeparabis eos ſeorſum: qui autem curuatis genibus biberint, in altera parte erunt. Fuit itaque numerus eorum, qui manu ad os proijciente, aquas lambuerant, trecenti viri, omnis autem reliqua
G multitudo flexo poplite biberat. Et ait Dominus ad Gedeon. In trecentis viris, qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: omnis autem reliqua multitudo reuertatur in locum ſuum. Sumptis itaque pro numero cibarijs, & tubis, omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula ſua: & ipſe cum trecentis viris ſe certamini dedit.

H *Igitur Ierobaal.* In præcedentibus deſcripta eſt vocatio Ducis, hic conſequenter ponitur modus certaminis. Et diuiditur in quatuor, primò ponitur bellatorū electio, ſecundò electorum aſſecuratio ibi. *Caſtra autē Madian.* Tertiò aſſecuratorum certatio ibi. *Diuiſitq́, trecentos.* Quartò adiutorum aſſociatio ibi. *Conclamantes autem.*

An hic ſit ordo continuus, & an immediatè factus. *Quæſt. I.*

QVAERETVR circa primum, an ea q̄ habenē hic ſint ꝯtinuata ad præcedentia, & an immediatè facta fuerint. Rn̄dendum, ꝙ hic eſt ordo cōtinuus: nam p̄cedenti c. agebatur, qūo vocatus fuit Gedeon a
I Deo ad hoc ꝙ pugnaret cōtra Madian, hic autem agitur qualiter pugnauerit: ergo iſtud eſt poſt illud. Ad ſecundum dicendum, quòd iſtud fuit factum vno, vel duobus diebus poſt præcedentia: & fuit modus, quia Deus primo iuſſit Gedeoni, ꝙ iret ad pugnandum cōtra Madianitas, & illa nocte diruit altare Baal, & fecit ſacrificia, de quibus pręcedenti c. deinde ſequenti die, cum vellet ire ad bellū, petiuit a Deo ſignum ꝑ noctē in vellere & terra; & alia nocte tertia petiuit ſiṁ ſignū in vellere, & terra: & interim venit pp̄ls, quē ipſe miſerat vocari de Manaſſe, Aſer, Nephthali, et Zabulon. Et vr̄ ꝙ quarto, vel quīto die ipſe iuerit ad bellum. *Igitur Ierobaal, qui & Gedeon.* i. iſte vocat Gedeon, & Ierobaal, & ēt Ierobeſech. Cauſæ horum nominum declaratæ
K ſunt p̄cedenti. ca. poſt hoc tn̄ communius nomen fuit ſibi Ierobaal q̄ Gedeon: nam dr̄ præcedenti. cap. ex illa die vocatus eſt Gedeon Ierobaal. *De nocte conſurgens.* Iſtud intelligitur, ꝙ fortè erant propè caſtra Madianitarum, & voluerunt de nocte conſurgere, vt non ſentirent Madianitæ aduenire Gedeonem, quouſq; viderent eum ſuper ſe. Vel fortè, vt irueret ſuper caſtra eorum nocte. i. ſurrexit de nocte. i. multū ante aurorā, vt ambularet nocte, & die & poſſet venire ſequenti die ad caſtra Madianitarum. *Et omnis populus cum eo.* Iſte erat popul⁹ quatuor tribuū. ſ. Manaſſe, Aſer, Nephthalim, et Zabulon. Nā de his tribub⁹ ſolū vocauit bellatores, vt p̄ced. c. Et iſti ꝯuenerunt ad eū in Ephra. Vel melius eſt, ꝙ cōuenerunt cū eo obuiantes ei in alio loco.

Sic

Sic colligitur præcedenti capitulo, ſ. Gedeon clangens buccina, vocauit domum Abiezer, vt ſequeretur, miſitque nuncium in vniuerſum Manaſſe, qui & ipſe ſecutus eſt eum, & alios nuncios in Aſer, Zabulon, & Nephthali, qui occurrerunt ei: ergo non venerunt ad Ephra, ſed ad alium locum in via qua ibatur ad bellum. *Venit ad fontem, qui vocatur Arad.* Scilicet, quia ibi requieuerunt aliquantulum ſumendo cibos, vel retrahendo ſpiritum. Iſte fons Arad erat apud montem Galaad, de quo hic dicitur, & fit mentio de fonte, quia in aqua fontis facta fuit probatio, quæ infra habetur de bibentibus, & lambentibus aquas. Erat autem fons iſte non longe à caſtris Madian, ideo dicitur immediatè de caſtris Madian. *Erant autem caſtra Madian in valle.* Scilicet caſtra Madianitarum, & omnium orientalium populorum, qui veniebant ſimul in modum caſtrorum, vel exercitus, & nondum diſperſi erant per terram Iſraelitarum ad comedendum ſegetes, & vaſtandum. *Ad ſeptentrionalem plagam collis excelſi.* Fortè iſte collis excelſus erat mõs Galaad, de quo dicitur immediatè, quòd erant Iſraelitæ apud illum, & acceſſerunt illuc triginta duo millia virorum. In Hebræo habetur. *Ad ſeptentrionalem partem oſtendentis in valle.* Et ad idem redit, quia oſtendens in valle vocatur ſcopulus altus, qui ſupereminet ad alias partes terræ, & quantum ad hoc eſt oſtenſor, & dicitur oſtendens in valle, quia ſuper vallem oſtendit. Vel vt dicit Rabbi Dauid Kimhi, quòd ſuper ſcopulum illum erat aliquis ſpeculator oſtendens vias tranſeuntibus per valles, ideo dicitur oſtendere ſuper vallem, & eſt modus ad ſignificandum locum excelſum, quia de talibus locis fiunt oſtenſiones, ideo litera noſtra dixit. Collis excelſi. *Dixitq; dominus ad Gedeonem.* Hic ponitur electio pugnatorũ, & ponitur duplex electio. ſ. vna per legem cõmunem de formidoloſis: alia per ſpeciale mandatum de lambentibus aquas: ſecunda ibi. *Dixitq; Dominus.* Et dicitur, ꝙ dominus dixit Gedeoni. ſ. ꝙ angelus Dei locutus eſt Gedeoni iſta apparendo ei in humana effigie, vel fortè loquendo ei per ſomnium, vt ſi dormierunt apud fontem illum: ſed magis videtur, quòd locutus fuerit in vigilia. Deus autem nunquam loquitur, nec apparet alicui. *Multus populus tecum eſt.* Erant enim trigintaduo millia. Nam facta prima electione receſſerunt de monte Galaad viginti duo millia, & tamen manſerunt decem millia, vt patet in litera. Et vocatur multus non reſpectu Madianitarum, quia illi erant centum trigintaquinq; millia, de quibus cœſa ſunt in principio centum viginti millia, & fugerũt quindecim millia, vt patet ſequenti capitulo, ſed erãt multus populus reſpectu eius, quod Deus volebat agere. *Nec tradetur Madian in manus eius.* Ideſt ego non tradam in manus eius. In Hebræo habetur. *Ad hoc, quòd ego dem Madian in manus eius.* Et eſt eadem ſententia. *Nè glorietur contra me.* Ideſt nè vſurpet ſibi gloriam mihi debitam: nam etiam ſi fuiſſet totus ille populus, ſcilicet trigintaduo millium non eſſet ſufficiens ad pugnandum contra Madianitas, quæ erant centum trigintaquinq; millia: ideo oportebat, quòd per miraculum liberarentur, ſicut exiſtentibus trecentis, ſicut poſtea fuerunt: ſed exiſtentibus trigintaduo millibus gloriarentur dicentes, quòd viribus ſuis pugnauerant: ergo melius erat, quòd ſoli trecenti pugnarent. *Et dicat meis viribus liberatus ſum.* Hoc fortè dicerent Iſraelitæ ſi trigintaduo millia pugnaſſent contra Madian.

Quomodo Iſraelitæ gloriari poterant contra Deum dicẽtes, quòd viribus ſuis liberati fuerant. Quæſt. II.

QVAERET aliquis, quomodo Iſraelitæ poterant gloriari contra Deum, dicentes, ꝙ viribus A ſuis liberati fuerant: nam Madianitæ erant pugnaturi contra ſeipſos, & mutua ſe cœde truncaturi: ergo victoria non erat Iſraelitarum, ſed Dei: vnde ſicut nunc euntibus trecentis ad bellum cum tubis, & amphoris Madianitæ ſe mutuo truncauerunt, & bellum nõ fuit iſtorum, ſed Dei: ita trigintaduo millia, imò etiam ſi centum millia Iſraelitarum conueniſſent in modum iſtorum, nihil magis agerent, quàm iſti, & non attribueretur eis victoria, ſed Deo: ſic enim ſuper mare Iſraelitæ erant ſexcenta millia peditum: Exod. 12. & tamen ipſi nõ dicuntur pugnaſſe contra Aegyptios, ſed Deus. Nam dicitur Exod. 14. dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Reſpondendum, quòd ſi omnes Iſraelitæ trigintaduo millia ituri fuiſſent contra B Madian cum ſolis tubis, & amphoris, & lampadibus, non potuiſſent ſibi vſurpare victoriã: tamen non ituri erant ſic, quia ſuperfluum erat tantam multitudinem ſic ire: ſed pugnaturi eſſent ordinatis aciebus modo hoſtili, & tunc ſi Iſraelitæ vincerent poſſent dicere, ꝙ viribus ſuis egerant. Sed adhuc dicetur, ꝙ non poterant ſibi vſurpare victoriam iſtam, quia Deut. 8. dicit: Nè fortè dicas in corde tuo, fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præſtiterunt: ſed recorderis domini Dei tui, quoniam ipſe tibi vires præbuit, vt ſeruaret pactum ſuum. Item ex parte Madianitarũ erant cẽtum trigintaquinq; millia ſeq. cap. & Iſraelitæ ſolùm trigintaduo millia: ergo ſi ſuperarentur Madianitæ ab Iſraelitis etiam in congreſſu belli appareret aſ- C fuiſſe diuinum adiutorium. Reſpondendum ad primum, quòd quamquam omnia bella, quę Iſraelitæ ꝓſpere agebant Deo auctore facerent, tamen ipſi ex iniquitate ſua vſurparent ſibi interdum laudem, niſi eſſet aliquod manifeſtum ſignum, qđ nequaquam negare poſſent. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Iſraelitæ poterãt dicere, ꝙ fortitudo ſua, & experientia bellica, & cõueniens ordo fecerunt eos victores contra hoſtes, ſicut interdum inter gentes accidebat, in quibus Deus non oſtendebat ſpecialiter fauorem ſuũ, quòd pauci bene ordinati, & confidẽtes, multos prauè diſpoſitos ſuperarent. Cõueniens ergo fuit, ꝙ fieret pugna, ſicut facta eſt in trecentis viris, q nihil pugnauerint, & in qbus negari nõ poterat, qn Deus illud egiſſet. *Loquere ad populũ.* D Scilicet in voce præconis, vt cuncti audirent. *Et cunctis audientibus prædica.* Ideſt fac prædicari per præconem. Vel vade per omnes turmas, & partes exercitus, & prædica iſtud, vt omnes audiant. *Qui formidoloſus eſt, & timidus.* Iſta duo timorem ſignificant, ſed differunt, quia vnum ſignificat maiorem timorem, & aliud minorẽ. *Reuertatur.* Scilicet in domum ſuam, nè pauere faciat corda fratrum ſuorum: Deuter. 20.

Quomodo fiebant iſtæ proclamationes ad hoc, quòd fugerent de bello formidoloſi ante conflictum. Quæſt. III.

QVAERET aliquis, quõ fiebant iſtę proclamationes ad hoc, ꝙ fugerent de bello formidoloſi. E Reſpondendum, quod modus erat, quòd quando Iſraelitæ ibant ad bellum locatis caſtris in loco, vbi manere debebant circa locum pugnæ, ſurgebat vnus de ſacerdotibus, qui ibant ad bellum, & clamabat: ibant namque ſemper ſacerdotes ad bellum, ſcilicet ad clãgendum ſaltem, quia buccinæ argenteæ factæ portandæ erant in bellum, & tamen in iſtis nemini licebant clangere, niſi ſacerdoti, de quo Num. 10. ca. dicit: Filij Aaron ſacerdotis clangent tubis, eritque hoc legitimum ſempiternum in generationibus veſtris: ſi ad bellum exieritis de terra veſtra contra hoſtes, qui dimicant aduerſus vos, clangetis vlulantibus tubis, & erit recordatio veſtri coram domino Deo veſtro, vt eruamini de manu inimicorum veſtrorum.

Sacerdotes tẽpore Hebræorũ ad bellum ibant, vt tubis clangerent, & aliqñ dimicabant.

Ibant etiam ſacerdotes interdum cum arca ad bellū, ſicut duo filij Eli ſacerdotis 1. Reg. 4. & alij ſacerdotes 1. Reg. 14. Et ibant ſacerdores ad excitandum, vt Deuter. 20. Interdum etiam ibant ad pugnandum, quia licebat eis, ſicut tempore Machabçorum ipſi erant duces belli, & præcipui bellatores. Quocunque modo eſſet, neceſſe erat aliquem ſacerdotem ſemper eſſe in bello, & locatis caſtris vnus de prçcipuis ſacerdotibus, qui ibi manerent, ſtare debebat coram toto populo, & loqui verba hæc exhortando, ſcilicet. Audi Iſrael: vos hodie contra inimicos veſtros pugnam comittitis, nō pertimeſcat cor veſtrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. His dictis tacebat G ſacerdos, vt patet Deut. 20. Deinde cùm eſſent caſtra bellatorum diſtincta per duces, quilibet dux ſurgebat in turma ſua, & dicebat tranſeundo per medium, ita quòd audiretur ab omnibus. Quis eſt, qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam, nè moriatur in bello, & alius dedicet eam. Quis eſt, qui plantauit vineam, necdum fecit eam eſſe communem? vadat, & reuertatur in domum ſuam, nè moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. Quis eſt homo, qui deſpondit vxorem, nec dum accepit eam? vadat & reuertatur in domum ſuam, nè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam. Quis eſt formidoloſus, & corde pauido? reuertatur in domum ſuam, nè pauere faciat corda fra- H trum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt. His dictis ſilebant duces exercitus, & recedebant quicunque volebant habentes conditiones has, & tunc duces exercitus ſinguli cuneos ſuos ad bellandum præparabant, & comittebatur bellum.

An ſoli formidoloſi de bello recedebant, vel alij quoque. Quæſtio IIII.

QVAERETVR an ſoli formidoloſi, & pauido corde recedere poterant de bello, vel etiam alij. Aliquis dicet, ꝙ ſoli formidoloſi, vt patet hic. Nam iuſſu domini Gedeon proclamauit, qui formidoloſus & timidus eſt reuertatur. Reſpondendum, ꝙ in quo I cunque quatuor modorum poterat quicunque habēs illum reuerti de bello: nam Deuter. 20. iuſſit Deus, ꝙ duces turmarum dicerent. Quis eſt homo, qui plantauit vineam? Quis eſt, qui ædificauit domum? Quis eſt, qui duxit vxorem? Quis eſt formidoloſus? reuertatur. Ergo tenebantur duces in quocunque bello dicere iſta quatuor, cùm lex ea poſuiſſet quaſi æqualiter impedimenta. Item etiam nouiter coniugatis, qui nondum compleuerant annum cum vxore, nō debebat imponi manere in bello, ſed recedere poterant cū cçteris, vt patet Deuter. 24. ſcilicet quando accepit homo vxorem, nō procedet ad bellum, nec ei quippiam neceſſitatis publicæ iniūgetur, ſed vacabit abſq; culpa domui ſuæ, vt vno anno lætetur cum vxore ſua. Item K patet, quia in alijs bellis, quæ erāt maioris neceſſitatis, quàm iſtud, obſeruabantur omnia illa quatuor: ergo obſeruarentur in hoc. Apparet, quia iſtud bellum nullius neceſſitatis erat quantū ad multitudinem pugnatorum, imò Deus quærebat occaſionem quomodo expelleret pugnatores, quia erant multi, vt dicitur in litera, ſcilicet populus multus eſt, nec tradetur Madiā in manus eius. In omnibus autem bellis erant neceſſarij bellatores magis, quàm in hoc, ſed in alijs ſeruabantur illa quatuor, quæ ponuntur Deut. 20. ergo etiā ſeruarentur hic. Quòd autem in alijs ſeruaretur patet 1. Mach. cap. 3. cùm dicitur: Et dixit Iudas his, qui ædificabant domos, & ſponſabant vxores: & plantabant

F vineas, & formidoloſis, vt rediren vnuſquiſque in domum ſuam ſecundum legem, & tamen illud erat bellum maximæ neceſſitatis, quia omnes gentes conuenerant ſuper Iudæos, & non erat aliquod miraculum, per quod liberarentur, ſicut hic, ſed oportebat eos viriliter pugnare. Item, quia dicitur, quòd dixit Iudas his, quòd recederent ſinguli in domos ſuas ſecundum legem, ideſt, quòd ſecundum legem obligatur ad faciendum hoc: ſic igitur obligaretur Gedeon prædicare hic de omnibus quatuor modis, exprimitur tamen vnus illorum, & ſubintelliguntur alij. *Receſſeruntq; de monte Galaad.* Omnes iſti, qui receſſerunt venerunt de monte Galaad, quia fons Arad, apud quem caſtrametati fuerant, & mons Galaad erant ſimul.

Quomodo ſtat quod dicitur in litera. Quæſt. V.

QVAERET aliquis, quomodo ſtat hoc, quia dictum fuit, quòd iſta fiebant ad Occidentalem partem Iordanis, Galaad tamen eſt ad Orientem Iordanis, ſcilicet in terra duarum tribuum, & dimidie Numeri 32. cap. Aliquis dicet, quòd fuerunt iſta ad Oriētalem plagam Iordanis, quia ciuitas Ephra, de qua erat Gedeon, erat ad Oriētalem partem Iordanis, cùm dimidia tribus Manaſſe habitet in parte illa ad Oriētem Iordanis cum tribu Gad, & Ruben, vt patet Num. 32. & Deut. 3. & Ioſ. 13. & ſic erat Gedeon cum ſocijs ſuis nunc apud montem Galaad. Sed hoc nō poteſt ſtare, quia dicitur, quòd Madianitæ venerunt ad Iordanem, & tranſito illo caſtrametati ſunt in valle Iezrael, vt patet in litera: ſed iſti veniebant per partem Oriētalem: ergo prius venirent in terram Manaſſe, quæ eſt ante Iordanem, in qua erat Gedeon, quàm accederent ad Iordanem, & ſic prius pugnaſſet contra eos Gedeon, vel ſaltem iam fugiſſet de terra ſua. Sed vtrumq; falſum eſt, quia ſemper manſerat in Ephra, & excutiebat ſegetes, vt fugeret à facie Madian, vt patet præcedenti capitulo. Item ſi eſſet Gedeon ad partem Orientalē Iordanis in terra duarum tribuum, & dimidiæ, neceſſe erat ad hoc, quòd veniret ad pugnandum contra hoſtes, qui iam tranſierant Iordanem, quòd ipſe tranſiret Iordanem, ſed non tranſiuit nunc Iordanem, ſed poſtea perſecutus eſt Madianitas vſque ad Iordanem, & tranſiuit, vt patet ſequēti capitulo: ergo habitabat Gedeon ad Occidentalem plagam Iordanis. Item ſi bellum Gedeonis fuiſſet, vt venientis de parte Orientali Iordanis, compuliſſet fugere Madianitas ad Occidentalem partem verſus mare magnum: fugerunt tamē ad partem Orientalem ad aquas Iordanis, vt patet in litera infra: ergo Gedeon veniebat à parte Occidentis. Item Gedeon perſequens Madianitas tranſiuit Iordanem, & accedens ad viros Socoth, qui erant apud Iordanem petēs, qui cùm ei improperaſſent ait illis, cùm reuerſus fuero victor in pace conteram carnes veſtras, vt patet ſequenti capitulo: ſi tamen habitaret Gedeon ad Orientalem partem Iordanis apud Galaad non erat rediturus ad tranſeundum Iordanem: ergo non erat Ephraim dimidia tribu Manaſſe, quæ habitabat ad Orientem Iordanis. Dicendum ergo, quòd mons Galaad non accipitur pro illo, in quo Laban perſequens Iacob apprehēdit eum Geneſis trigeſimoprimo, quia iſte eſt ad Orientem Iordanis, & iſte eſt, de quo dicitur Numeri trigeſimoſecundo, ſcilicet, quòd regiones Galaad erant vberrimæ ad alenda pecora, ſed eſt quidam mons paruus ad Occidentalem partem Iordanis in ſorte Iudæ circa vrbem Iezrael. Et quia Madianitę caſtrametati fuerant in valle Iezrael, Gedeon duxit exercitum circa montem illum. *Et reuerſi ſunt de populo viginti duo millia virorum.* Scilicet de trigintaduo millibus reuerſi ſunt 22. millia: quia quidam erāt formidoloſi,

alij

alij vineas plantauerunt, alij domos, alij vxores duxerant, iuxta illud Deut. 20. *Et tantum decem millia remanſerunt.* Scilicet, quia tota congregatio pugnatorum de quatuor tribubus ſolùm erāt triginta duo millium, de quibus recedentibus 22. millibus manebāt 10. millia.

Cur Deus inquirebat occaſiones ad excludendum multitudinem de exercitu. Quæſt. VI.

QVAERET aliquis, cur Deus inquirebat occaſiones ad excludēdum multitudinē de exercitu, vt relinquerentur ſoli trecenti, cùm poſtea ad pugnandum cōtra Madianitas Gedeon vocauerit alias tribus, ſcilicet Nephthali, Manaſſe, & Aſer, & Ephraim. Reſpondendum, quòd Deus voluit, ꝙ Iſraelitæ non poſſent gloriari, quòd ipſi viciſsēt fortitudine ſua, ſi multi conueniſſent ad pugnandum, ideo eiecit omnes de caſtris præter trecentos, & dum iſti manerent facta eſt victoria mirabilis .ſ. quia Madianitæ occiſi ſunt .ſ. de illis centum viginti millia, & ſolùm manſerunt 15. millia ſeq. cap. & fugati ſunt illi à facie Iſraelitarum trecentorum: illi verò de Iſraelitis, qui poſtea vocati ſunt, nō fuerunt vocati ad pugnandum, vt haberēt victoriam, quia iam illam habuerant: ſed ad perſequendum fugientes, vt maior eſſet victoria: & hoc modo non poterant Iſraelitæ ſibi aſcribere victoriam, ſicut ſi à principio veniſſent ad pugnandum: nam de pugnantibus, qui ſemel fugere incipiunt terga vertentes victi ſunt, ſed Madianitæ iam fugerant, quando vocatæ ſunt aliæ tribus in adiutorium: vnde Gedeon non vocauit viros Ephraim, vt venirent ad locum certaminis, ſed vt irēt ad occupandum vada Iordanis, nè tranſirent Madianitę, vt patet infra in litera. Item Madianitæ erant 135. millia, & de illis perierant centum viginti millia antequam vocarentur aliqui de Iſraelitis: poſtea aūt manſerunt 15. millia ſolùm, de quibus plurimi fugerunt: ergo quamquam Iſraelitæ vocati in his 15. millibus agerent magnam cœdem, non poterant ſibi aſcribere victoriam, cùm centum viginti millia, qui perierunt Deo incitante eos contra ſeipſos occiſi ſunt. Nam mutua ſe cęde trucidabant, vt patet infra: ideo quamq̃ poſtea Iſraelitę occiderent aliquos de Madianitis, non poterant ſibi aſcribere victoriā, cùm id quod erat potiſſimū Deus per ſe egiſſet. *Dixitq́; Dominus ad Gedeon.* Ideſt angelus Dei locutus eſt Gedeoni, quæ ſequūtur: frequenter enim hic loquebatur ei, quia multa agere debebat mandato Dei, & nullum illorum auderet agere Gedeō, imò nec ſciret an acturus eſſet, niſi Deus ei reuelaret. *Adhuc populus multus eſt.* Scilicet manebāt decem millia virorum, & iſti non erant opportuni ad pugnandum contra Madian eo mòdo, quo Deus volebat .ſ. tenendo buccinas, & lampades, quia etiam iſti poſſent aſcribere ſibi victoriam ſi pugnarent contra Madian, cùm deberent pugnare in acie. Deus autem noluit, quòd haberent colorem contra ipſum vſurpandi victoriam. *Duc eos ad aquas.* Scilicet ad fontem Arad, apud quē erant: de quo ſupra dicitur. *Et ibi probabo eos.* Scilicet, qui debebāt ire, vel reuerti per modum infra poſitum. *Et de quo dixero tibi, quòd tecum uadat, ipſe uadat.* Ideſt quem oſtēdero tibi per ſignum debere illuc ire, tecum ducas. *Et quem ire prohibuero reuertatur.* Ideſt ille quem prohibuero per ſignum datum reuertatur.

Quare Deus dixit hoc Gedeoni. Quæſt. VII.

QVAERETVR quare Deus dixit hoc Gedeoni, quia etiam ſi hoc non fuiſſet dictum, manifeſtum erat, ꝙ Gedeon ſolū faceret quod Deus iuberet. Reſpondendum, quòd fuit hoc dictum ad tollendam ambiguitatem, & nimis inſtruendum: nam Gedeon putabat, quòd quamquam Deus de illis decem millibus tolleret aliquos, manerent ſex millia, vel quinque millia: cùm verò per ſignum datum reperiret ſolùm trecētos, putaſſet aliquem errorē intercidiſſe, & dubitaret hoc facere, vel denuo ſuper hoc conſuleret dominum, quia non videretur ei quomodo trecenti viri pugnare deberent contra 135. millia Madianitarum. Vt ergo Gedeon non obſtupeſceret, nec dubitaret repertis ſolùm trecentis viris, fuit ſibi ſpecialiter cōmendatum, quòd faceret id quod Deus iuberet .ſ. non dubitaret mittere illos, quos Deus ꝓhibuiſſet, & recipere ſolùm illos, quos Deus ire iuſſiſſet. Sic enim factum eſt de Samuele: nam iuſſit ei Deus ire ad vngendum vnum de filijs Iſai, & ait: ego oſtendam tibi quid facias, & vnge quem monſtrauero tibi, & tamē manifeſtum erat, quòd Samuel non erat facturus contra id, quod Deus diceret. Fuit tamē dictum ſibi ſpecialiter hoc ad inſtructionem quādam ne turbaretur cū Deus aliquem oſtenderet ei, quem vncturus eſſet. Nam poſtea ſic accidit, quia putauit Samuel, quòd primogenitus vngendus erat, potiſſimè, quia erat ille pulcher aſpectu, & corpore, & ſtatura mirabilis, vnde voluit vngere eum: ſed dixit dominus ad Samuelem, nè reſpicias vultum eis, nec altitudinem ſtaturæ eius, quoniā ego abieci eum, nec iuxta intuitū hominis ego iudico. Si autem Deus non præuidiſſet ſpecialiter inſtruēs Samuelem, ꝙ illum vngeret, quem ei oſtenderet, fortè vnxiſſet primogenitum Iſai .ſ. Eliab: ideo ne miraretur dictum eſt ei hoc. *Cumque deſcendiſſet populus ad aquas.* Ad fontem Arad. *Dixitque dominus ad Gedeon.* Iſta fuit alia locutio: nam quando dixit, quòd duceret eos ad aquas, & quòd probaret eos ibi, nō dedit modum probandi, ſed poſtea qn̄ fuit totus exercitus apud aquas: vnde erat nimis familiaris hic Deus Gedeoni. *Qui manu, & lingua lambuerit aquas.* Lambere aquas eſt eas non totaliter abſorbere, ſed aqua ad os attracta aliquā partem deglutire alia cadente in terram. *Sicut ſolent canes lambere.* Quia iſte modus bibendi canum eſt per attractionem. *Separabis eos ſeorſum.* Ideſt iſti erunt in vna parte, quia pertinebant ad electos. *Qui autem curuatis genibus biberint.* Scilicet fixis genibus in terram, & in mergendo os in aqua ad deglutiendum aquas: ecce quamquam fortè Gedeon, & ſocij ſui portarent aliqua vaſa ad bibendū: tamen non biberunt per vaſa, quia ſic non diſtingueretur modus bibendi.

Lambere quid ſit.

Quomodo eſt factum quod dicitur in litera. Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis, quomodo factum eſt hoc? Reſpondendum, quòd Gedeon dixit omnibus viris ſuis, quod Deus iubebat, ꝙ omnes biberent ad aquas illas, quia ibi volebant diſtinguere eos, alioquin non eſt veriſimile, quòd omnes de exercitu bibiſſent, quin aliquis relinqueretur, cùm eſſent decem millia. Etiam dato, quòd biberent omnes, ſi non agerent ex præcepto biberent taliter, ideſt in locis ita ſeparatis, ꝙ nō poſſet iudicari de quolibet qualiter biberat, ſed ad hoc, quòd cognoſceretur hoc, neceſſe erat, ꝙ omnes ſingillatim biberent coram Gedeone, & ipſe faceret eos ſeparari in partes duas, ſecundum quòd dupliciter bibebant: ergo oportet dicere, quod eis fuerit datum mandatum de hoc, & ipſi ſciuerint, quòd ad hoc bibebant, vt probarentur, & ob hoc quamquam non deſiderarent potum bibebant. Sicut quando Moyſes voluit cognoſcere peccatores in fabricatione vituli, fecit quòd omnes biberent, & tūc apparuerunt ſigna in peccatoribus: Exo. 32. non tamen fuit iſtis dictum, quod erat ſignum repellēdorum, & quod ſignum accipiendorum, ideo quilibet bibebat ſm ꝙ cōſueuerat, vel ſm ꝙ deſiderabat, & certiſſimè cogniti ſunt.

An Gedeon etiam biberit. Quæſt. IX.

QVAERETVR vlterius, an Gedeon etiam biberit. Reſpondendum, quòd non, quia iſtud ficbat ad cognitionem, ſcilicet, qui deberent ire ad bellum: de Gedeone autem notum erat, quòd ire deberet, eo quòd ipſe erat dux: ergo non oportebat, quòd biberet. Item ipſe ſciebat, quæ ſigna erant repellendorum, & quæ accipiendorum, ideo poterat tenere quemmodum voluiſſet, ſcilicet, vel eundo, vel recedendo: probatio ergo nulla erat, quia nihil hoc proficiebat, niſi in non cognoſcente modum probationis. Item Deus dixiret, quòd ipſe ſepararet quoſdam in partem vnam, & quoſdam in partem alteram: ergo ſi ipſe bibere deberet, alter deberet ſeparare eum. Item ipſe erat iudex aliorum videndo quomodo bibebant, ſeparando illos: ergo oportebat, quod reſpectu eius alius eſſet iudex, & illi notificaretur ſignum de accipiendis, & reijciendis: ſed hoc nulli niſi Gedeoni reuelatum eſt. Item ſi daretur Gedeoni, quòd biberet, poſſet bibere flexo genu, & deberet reijci de bello, & oportebat accipi alium: ſed iſtud ridiculum eſt, quia Deus elegerat eum in ducem, & facta fuerant circa ipſum omnia, quæ habentur præcedenti capitulo: ergo non debebat ipſe bibere. *In parte altera erunt.* Vt diſtinguantur reijciendi ab accipiendis. Iſtud non habetur in Hebræo: litera tamen noſtra poſuit, quia neceſſe erat ſubintelligi ad complementum ſententiæ. *Fuit autem numerus eorum, qui manu ad os proijciente aquas lambuerant, trecenti viri.* Iſti fuerunt in parte vna, qui ſicut canes biberunt, & ituri erant ad bellum, voluit autem Deus, quòd ſolùm eſſent trecenti de iſtis, vt eſſet paruus numerus euntium ad bellum, & patrata pugna nõ poſſent Iſraelitæ ſibi aſcribere victoriam. *Omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.* Erat autem multitudo quaſi decem millium virorum, quia ſolùm detrant iſti trecenti, & biberunt flexo poplite, ideſt fixis ambobus genibus in terram, & toto corpore complanato terræ. *Et ait Dominus ad Gedeonem, in trecentis viris, qui lambuerunt aquas liberabo vos.* Ideſt per manum trecentorum virorum lambentium aquas liberabo Iſrael de manu Madian. Hic ſępe loquebatur Deus Gedeoni, & non dicebantur omnia hæc ſimul. Cauſa autem fuit, quia ſi Gedeon ſciuiſſet quod erat ſignum euntium ad bellum, & quod reijciendorum, cùm ipſe deſideraret, quòd multi irent ad bellum, quia putabat hoc ſecurius, verbo, vel ſigno expreſſiſſet quem modum bibendi ipſe vellet habere Iſraelitas. Sed dicetur, quòd non faceret hæc Gedeon, quia peccaret declarando ſignum Dei, quod ipſe volebat eſſe occultũ. Nam directè repugnabatur volũtati Dei in hoc. Ipſe enim volebat, quòd probarentur Iſraelitæ in hoc: ſed ſi aliquo modo cognoſcerent aliqui de iſtis modos bibendi, non fieret in eis probatio conueniens. Dicendum, quòd quamquam Gedeon ab intentione non oſtenderet verbo, vel nutu alicui, quem modum de iſtis duobus bibendi tenere deberent: tamen cùm ipſe cuperet, quòd Iſraelitæ biberent, vt taliter omnes, vel multi irent ad bellum, quando videret, quòd aliqui flexo vtroque genu bibebant, conturbaretur neceſſariò vultus eius: nam affectio hominis in vultu ſignificatur, nec eſt facile eam omnino tegere: ideo ne Gedeõ magis in vnam, quàm alteram partem moueretur voluit Deus adhuc occultum ſibi eſſe ſignum. *Et tradam Madian in manu tua.* Scilicet ſubijciendo tibi. Vel effugando à facie tua. Vel tradam eos tibi vulnerandos, ſicut dixit Deus Ioſue, vt patet Ioſue 11. ego tradam omnes iſtos vulnerandos in conſpectu Iſrael. *Omnis autem reliqua multitudo reuertatur in locum ſuum.* Scilicet

F nouem millia ſeptingenti viri, qui flexerãt vtrumque genu ad bibendum, & iſti reuerſi ſunt in domos ſuas: poſtea tamen fortè aliqui de iſtis redierũt ad pugnam contra Madian effugatis Madianitis: nam de Nephthali, Aſer, & Manaſſe venerunt poſtea multi bellatores, vt patet infra in litera.

Quare Deus accepit potius bellatores de lambentibus aquas, quàm de flectentibus vtroque genu. Quæſt. X.

Nicolai reſponſio ad quæſitum.

QVAERET aliquis, quare Deus accepit potius de illis, qui lambebant aquas, quàm de flectentibus vtroque genu. Reſpondet Nicolaus, quòd fuit **G** duplex cauſa. Vna quia Deus volebat accipere illos, qui pauciori egerent cibo, & potu, & fortè, quia magis cõueniebant ad iſtam expeditionem: ſic enim fuit de lambentibus, quia illi non bibunt quaſi ad ſatiandũ ventrem, ſed ad irrorandum, & ſic eſt in eis paucitas ſitis: in alijs verò magna. Secunda cauſa eſt, quia volebat eligere viros tolerantiſſimos laborum, & quia illi, qui toto corpore procumbebant ad bibendũ paucos labores ſuſtinerent, eo quòd præ laſſitudine quaſi ad recreandum mẽbra in terra extendebant: alij verò non inclinabantur quaſi non egerent recreatione, ſed manebant ſuper vnum poplitem: ideo accepit lambentes aquas, & non flectentes genua, quia illi erant aſſueti ſic flectere genua coram Baal. Sed iſta non eſt **H** cauſa literalis, nec etiam eſt vera, quia quando aliqui colebant idola flectebãt vnicum genu, vel vtrumque coram illis, ſed non extendebãtur toto corpore ſuper terram: ad bibendum tamen totaliter extendebantur ſuper terram, vt applicarent os aquę, & immergerent, niſi qui lambebant aquam, vt canes, quia iſti flectebãt vnum genu, vel vtrumque, ſicut adorãtes; ideo iſti potius debebant reijci à bello.

Improbratio.

Ioſephus autem 5. antiquitatum vult, quòd iſti trecenti electi ſunt tanquam timidiores: nam Deus volebat oſtendere victoriam iſtã magnificam, eo quòd exercebatur per paucos, & timidos, quia & qui procumbentes bibebant confidentiores erant, ſcilicet bibentes ſpatioſè proſtrati in terram, nec timentes hoſtem, qui verò lambebant aquas, **I** bibebant velociter præ timore, & non audebant procumbere terræ, vt non grauarentur ſurgere irruentibus hoſtibus, ideo hos elegit, vt ſic ſciret totus Iſrael, quòd victoria erat Dei, & non ipſorum.

Ioſephi opinio.

Iſtud eſt ſatis rationabile, & concordãs intentioni literæ, ſcilicet, qa Deus volebat paucos Iſraelitas in bello, vt non aſcriberent ſibi victoriam: ita volebat eos timidos, & debiles, vt minorem colorem haberent aſcribendi ſibi victoriam: vnde ait vbi ſupra de Gedeone: præcepit Deus, vt circa medium diem in ſolis ardore ad flumẽ faceret venire exercitum, & eos quidem, qui inclinati biberent, magnanimos eſtimaret, qui verò cùm feſtinatione biberent, eos crederet formidine hoſtium detineri, & cùm hoc Gedeon iuxta Dei voluntatem **K** adimpleſſet, trecenti viri reperti ſunt, qui timore manibus aquam lamberent, & hos duxit.

Doc. reſp. ad quæſitum.

Sed adhuc poteſt dici, & valde rationabiliter, quòd Deus voluit, quòd illi, qui lamberent aquas irent ad bellum, quia Deus volebat, quòd pauci irent ad bellum, & quia de bibentibus, vt communiter plures ſunt, qui aquam proſtrato corpore bibebant, quàm lambentes, noluit accipere lambentes.

Cur Deus non dixit Gedeoni, elige tibi trecentos viros de his, Quæſtio XI.

QVAERETVR, cùm Deus vellet ſolùm trecẽtos viros ad iſtud bellum, cur non dixit Gedeoni elige

elige tibi trecentos viros de his,& non eſſent tot expe-
A rimenta. Reſpondendum, quòd Deus egit hoc ad tollendum contentiones,& animoſitates: nam ſi Gedeon elegiſſet trecentos,videbatur innuere cœteros non eſſe idoneos ad bellum, vel ſaltem iſtos eſſe meliores omnibus alijs, in quo alij indignarentur, quòd præponerentur iſti eis, quia fortè multi de eis, qui relinquebantur erant idonei magis, q̃ qui eligebantur. Etiam putarent,quòd non faciebat hoc Gedeon mãdato Dei,ſed ex corde ſuo:ad tollendum ergo hęc,dedit ſignum manifeſtum,ſcilicet,quia biberunt omnes de populo, & qui lambebãt aquas ſeparati ſunt in partem vnam,alij verò in aliam,& omnes lambentes accepti ſunt,& alij reiecti. Et in hoc non viſa ſuit aliqua
B acceptio perſonarum,nec potuit fieri ex volũtate Gedeonis: nam ſi accepiſſet aliquos de vna parte,& alios de alia fuiſſet acceptio: fuerũt tamen accepti omnes, qui erãt in vna parte. Expediuit ergo dari iſtud ſignũ, vel aliud ſimile, in quo non appareret aliquis fauor. *Sumptis itaque pro numero cibis.* Ideſt cùm accepit Gedeõ trecentos viros,remiſit alios,& quia iſti habebãt multos cibos tanquam omnes ituri eſſent ad bellum, diuiſerunt cibos, & acceperunt ſocij Gedeonis cibos pro numero, ideſt quantum putabant eis ſufficere ſecundum numerum ſuum, & reliquos cibos tulerunt alij, qui receſſerunt. *Et tubis.* Ideſt etiam tulerunt tubas pro numero, ideſt tot, quot ipſi erant:nam trecentas habuerunt, cùm eſſent trecenti, & quilibet buccinabat, vt patet infra in litera.

Quomodo nunc ſocij Gedeonis tot tubas ſumpſerint.
Quæſtio XII.

QVAERET aliquis, quomodo nunc ſocij Gedeonis tot tubas ſumpſerint,quia regulariter nõ ſunt neceſſariæ in bello tot tubæ,quot viri. Reſpondebit aliquis, quòd non ſumpſerunt trecẽtas tubas quot ipſi erant, ſed tot tubas quot neceſſarię eis erant:ita intelligitur de cibis, quòd ſumpſerunt cibos pro numero, ideſt ſecundum neceſſitatem tot virorum. Sed hoc non conuenit,quia conſtat, quòd iſti tubas habuerũt,
D quot ipſi erãt,vt patet infra in litera, quia omnes tubis clangebant. Dicendum ergo,quòd multitudo bellica, quæ ibat cum Gedeone,habebat multas tubas, & de illis accepit Gedeõ trecentas pro ſocijs ſuis. Et hoc, quia iam ſciebat modum pugnãdi, ſcilicet, quia Deus ei reuelauerat, q͏ ipſe, & viri ſui debebãt tenere tubas, & lampades in manibus,ſicut poſtea factũ eſt,& quãq̃ non dicatur hic, q͏ iſtud iam Deus dixiſſet,tamen ſubintelligendum eſt,quia etiam poſtea non exprimitur, quòd Deus hoc iuſſerit: tamen manifeſtum eſt,quòd iuſſerit, quia alioquin non auderet Gedeon ſacere aliquid tale. *Omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula ſua.* ſ.oẽs nouẽ millia ſeptingentos iuſſit ire in tabernacula ſua, quia Deus iuſſit his ſolis trecentis,
E quòd irent ad pugnam. *Et ipſe cum trecentis viris ſe certamini dedit.* Ideſt iuit ad locum certaminis, & ibi ſpectauit quid Deus ei facere iuberet.

Caſtra autem Madian erant ſubter in valle. Eadem nocte dixit Dominus ad eum: Surge, & deſcende in caſtra: quia tradidi eos in manu tua. Sin autem ſolus ire formidas, deſcendat tecum Phara puer tuus. Et cùm audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & ſecurior ad
A hoſtium caſtra deſcendes. Deſcendit ergo ipſe, & Phara puer eius in partem caſtrorum, vbi erant armatorum vigilię. Madian autem & Amalech, & omnes orientales populi fuſi iacebant in valle, vt locuſtarum multitudo: cameli quoque innumerabiles erant, ſicut arena, quę iacet in littore maris. Cumque veniſſet Gedeon, narrabat aliquis ſomnium proximo ſuo: & in hunc modum referebat quod viderat:
B vidi ſomnium, & videbatur mihi quaſi ſubcinericius panis ex hordeo volui,& in caſtra Madian deſcendere: Cumque perueniſſet ad tabernaculum,percuſſit illud, atque ſubuertit & terræ funditus coæquauit. Reſpondit is, cui loquebatur: Non eſt hoc aliud, niſi gladius Gedeonis filij Ioas viri Iſraelitæ: tradidit enim Dominus in manus eius Madian: & omnia caſtra eius. Cumque audiſſet Gedeon ſomnium, & in-
C terpretationem eius, adorauit, & reuerſus eſt ad caſtra Iſrael, & ait: Surgite, tradidit enim Dominus in manus noſtras caſtra Madian.

Mare Ioas filius belli Deus a gentibus appellatus ciaret.

Caſtra autem Madian. Hic autem ponitur ſecundum huius capituli, ſcilicet electorum ad bellum aſſecuratio,& fuit iſta aſſecuratio in duobus,primò ex Dei promiſſione,ſecundò ex ſomnij narratione,& interpretatione ibidem. *Cumque veniſſet Gedeon.* Circa primum dr̃. *Caſtra autem Madian erant ſubter in valle.* Ideſt non diſtabant multum à loco, in quo nunc erat Gedeon cum trecentis viris ſuis, & in quo probati fuerunt alij ad a-
D quas: & dicitur, quòd erant in valle,ſcilicet in valle vrbis Iezrael,vt ſupra dicitur. *Eadem nocte dixit dominus ad eum.* Scilicet nocte, qua acceſſit ad locum illum circa caſtra,locutus eſt angelus domini ad illum, quòd faceret hæc,quia non expediebat,quòd maneret Gedeõ ibi vſque ad ſequentem diem nihil agens, quia cùm ſolùm haberet trecentos viros,cognoſcerent hoc Madianitæ,& irruerent ſuper eum,atque delerẽt. Etiam non haberet opportunitatem ad fallendũ eos poſtea, ſcilicet eundo poſtea per noctem cum buccinis, & lãpadibus,quia cùm ſubito venit putauerunt infinitam multitudinem bellatorum adueniſſe, quæ circundederat caſtra Madian, & præ turbatione conuerſi in ſe mutua ſe cœde truncabant: ſi tamen cognoſcerent
E paucitatem virorum Gedeonis, non poſſent turbari viſis lampadibus, & buccinis. Factum eſt ergo nocte illa, vt prius Gedeõ in caſtra irrueret, quàm putaretur adeſſe. *Surge deſcende in caſtra.* Scilicet in caſtra Madian: iſta deſcenſio erat ad audiendum ſomnium, de quo infra. *Quia tradam eos in manu tua.* Ideſt iam tradidi, ſcilicet quamquam nondum ſint occiſi, tamen iã traditi ſunt, quia nunc tradentur in deſcenſu.

Electorũ ad bellum aſſecuratio.

Quare iuſsus eſt deſcendere Gedeon in caſtra.
Quæſtio XIII.

QVęretur quare iuſſus eſt deſcẽdere Gedeon in caſtra,cũ nunc nõ deſcẽderet ad pugnã, ſed poſtea.

Reſpondendum, quòd ad cõfortationem, quia Deus
volebat conſortare eum, & quia hoc fieret auditis ver
bis ſomnij, & interpretatione eius, voluit quòd deſcen
deret ad audiendum. Sed dicetur, ad quid erat opus
hoc, cùm Gedeon certus eſſet ex præcedẽtibus, quòd
Madianitę tradendi eſſent in manus eius. Reſponden-
dum, quòd Gedeon erat vir imperfectus, & dubitans
de victoria ſibi danda, & quamquam Deus certificaſ-
ſet eum, adhuc erat trepidus, ſicut patet pręcedenti ca-
pitulo, quia licèt Deus certificaſſet eum, tamen poſtea
bis ſignum petijt. Nunc igitur quamquam ipſe non
peteret ſignum, Deus certificauit ipſum in enarratio-
ne ſomnij, cui valde aſſenſit Gedeon, & hoc fecit, vt
cõdeſcenderet conditioni eius, quia valde dubius erat
ſuper hoc, & nimis cõfortaretur relatione aduerſario-
rum. *Si ſolus ire formidas, deſcendat tecum puer tuus Phara.*
Ideſt armiger. Quamquã enim ſciret Gedeon, quòd
non poſſet ipſe cum puero magis reſiſtere hoſtibus,
quàm ipſe ſolus, tamen magis conſortaretur eo præ-
ſente, ideo dixit ei Deus, quòd deſcenderet cum eo.
Et cùm audieris quid loquantur. Ideſt cùm audieris ſom-
nium, & interpretationem eius. *Tunc confortabuntur ma-
nus tuæ.* Ideſt tu conſortaberis magis ad pugnandum,
quàm aliàs, quia cùm ipſi aduerſarij cõfiterentur, hoc
ſignum eſſet, ꝙ Deus concuſſerat eos timore. *Et ſecu-
rior ad hoſtium caſtra deſcendes.* Ideſt audito hoc deſcẽdes
ſecurior, ſcilicet in ſecunda vice, quando iueris ad pu-
gnandũ: nam nunc non ibant ad pugnandũ, ſed ad au-
diẽdum quid diceretur in caſtris, in Hebræo habetur,
Et cum audies quid loquantur. Sed idem ſignificat.

*Quomodo conſortarentur manus Gedeonis audiendo quod dice-
retur in caſtris. Quæſt. XIIII.*

QVAERETVR quomodo cõfortarentur ma-
nus Gedeonis audiẽdo quod diceretur in caſtris.
Reſpondendum, quòd cùm plures probationes ſunt
ad aliquid, tanto res, quæ probatur, firmior efficitur:
cùm ergo ſuper præcedentes probationes adderetur
iſta, conſortatẽtur manus Gedeoni, plus quàm prius.
Aliter dicendũ etiam, quòd omnes probationes quas
hactenus dederat Deus Gedeoni, firmę erant, ſed nõ-
dum patebat aliquid de illis in opere, per iſtam autem
probationem pateret aliquid in re: nam nunc auditu-
rus erat Gedeon ſomnium, in quo Madianitę confite-
rentur timorem ſuum de Gedeone conceptum, & cũ
aliquis hoſtis incipit formidare alium quaſi deſperan-
do de euaſione minor illo efficitur, ideo Gedeon hoc
audiens ſciret ſe maiorem Madianitis, & confortare-
tur contra eos. Item Madianitæ erant multo plures
quàm Iſraelitæ, ſcilicet vt nullo modo timere deberẽt
Iſraelitas, nunc verò cùm Gedeon audiret eos enarrã-
tes timorem ſuum conceptum de Gedeone, ſciret ma
nifeſtè, quòd Deus incuſſerat eis timorem illũ, & con-
fortaretur nimis. Item ſciebat Gedeon, ꝙ omnes iſtę
gentes erant nimis ſuperſtitioſæ attendentes ad ſom-
nia, ideo cũ ſomniarent ſe delendos à Gedeone, illico
crederent, & conſeruarent mente, & videntes ſubito
per intempeſtam noctem irruiſſe ſuper ſe Gedeonẽ,
putarent verum eſſe ſomnium, & fugerẽt, vel turbati
ſęuirent in ſeipſos. *Deſcendit ergo ipſe, & Phara puer eius
in partem caſtrorum.* Noluit deſcendere ſolus, vt non ti-
meret, & dicitur in partem caſtrorum, ſcilicet ad pri-
mam partem caſtrorũ: quoniam nõ auſus eſt introire
in caſtra. *Vbi erant armatorum vigiliæ.* In extremitate ca-
ſtrorum ſemper ſolent eſſe armati cuſtodiẽtes, nè ho-
ſtes ſubito irruant in caſtra, & vſque ad illam partem
deſcendit, nec viſus eſt, vel fortè non eſt cognitus,
quia putauerunt vigiles, ꝙ eſſet de manentibus in ca-
ſtris. *Madian autem, & Amalech, & omnes orientales populi.*

F Omnes iſti conuenerant contra Iudæos. Vocantur
orientales omnes, qui morabantur ad orientalem par-
tem Iordanis, & terræ Iſrael, ſcilicet Amon, & Moab,
& reliqui. *Fuſi iacebant in valle.* Ideſt diſperſi per vallẽ:
dormiebant enim ſecuri, quia multi erant, & quia ha-
bebant ſuper ſe vigilias armatorum. *Vt locuſtarum mul-
titudo.* Scilicet, quòd ſicut locuſtæ ſunt valde multæ,
& quando veniunt, & inſident alicui terræ operiunt ſu
perficiem terræ: ita iſti populi operiebant terram præ
multitudine. *Cameli quoque innumerabiles erant, ſicut a-
rena, quæ eſt in littore maris.* Iſtę gentes abundabant ma-
ximè in Camelis, potiſſimè Madianitę, vt patet Iſ. 60.
capi. ſcilicet: Inundatio Camelorum operiet te, dro-
medarij Madian, & Epha. Ducebant autẽ ſecum gen-
G res iſtæ Camelos ſuos, ſcilicet, vt ſaturarentur, & im-
pinguarentur in terra Iudæorum. Etiam, vt in eis por-
tarent onera: nam cùm tabernaculis ſuis veniebant cũ
filijs, & vxoribus, præcedenti capitulo. Erant etiam ad
ferendum onera de terra Iudæorũ, ſcilicet res aliquas
mobiles, vt quæcunque ſupellectilia. Et dicitur, quòd
erant ſicut arena, quæ eſt in litore maris, eo quòd erãt
valde multi. *Cumque veniſſet.* Hic ponitur aſſecuratio
ex ſomnij relatione, & interpretatione, ſcilicet. *Cumque
veniſſet Gedeon.* Scilicet cùm acceſſiſſet ad extremam
partem caſtrorum, in qua erant vigiles. *Narrabat ali-
quis proximo ſuo.* Ideſt incipiebat narrare, quia alioquin
Gedeon non aduertiſſet plenè ſententiam: in Hebręo
dicitur. *Narrabat aliquis vir ſomnium proximo ſuo.* Et idem
H eſt: ſed litera noſtra poſuit ſolùm aliquis, quia hoc ma-
gis congruit ad ſignandam incertitudinem qualis erat
hic. *Et in hunc modum referebat, quod viderat.* Scriptura ex-
primit ſomnium, & interpretationem, vt videatur
quomodo ex ſomnio illo conſortatus eſt Gedeon.

*Quomodo Deus miſit hic Gedeonem ad audiendum ſomnium,
cùm ipſe vetaret ſomnia. Quæſt. XV.*

QVAERET aliquis, quomodo Deus miſit hic
Gedeonem ad audiendum ſomnium, quia ipſe
prohibebat nimis attendere ſomnijs, & quibuſcũque
ſuperſtitionibus Deut. 18. ſ. Non inueniatur in te, q lu-
ſtret fratrem ſuum, aut filiam ducens per ignem, aut q
I ariolos ſciſciterur, & obſeruet ſomnia. Simile Leu. 19.
cap. iubendo tamen Gedeoni ire ad audiendum ſom-
niũ, & interpretationẽ eius, fauebat ſomnijs innuẽdo
illa eſſe alicuius auctoritatis. Ideo non erat conueniẽs.
Reſpõderi poteſt, ꝙ ſomnia sũt duplicia, quędam ſunt
à Deo immiſſa: alia verò ab alijs cauſis. De ſomnijs à
Deo immiſſis nõ eſt prohibita interpratio, & auditio.
In ſomnijs autem prouenientibus ex alijs cauſis, vt cõ-
muniter eſt ſupſtitio, licèt quædã naturaliter eueniãt,
de quibus non intendo. De primis patet, vt de ſomnijs
prophetarum: nam Deus per ſomnia, vt cõiter reuela-
bat eis veritates ſupernaturales Nu. 12. ſ. Si fuerit inter
vos ꝓpheta dñi: in viſione apparebo ei, aut in ſomnio
loquar ad illũ: reuelationes m̃ ꝓpheticę ſunt neceſſę,
K cùm dicat Beatus Petrus: plus aſſentiemus eis, q̃ rebus,
quas videmus: ſecunda Petri c. 1. Quia m̃ non conſtat
nobis iſta ſomnia ꝓphetarũ eſſe ꝓpheticè immiſſa, vel
aliter eueniſſe, licebat cuiq; aſſentire illis quouſq; pro-
pheta daret ſignũ, vt patet Deut. 18. Interdũ ẽt accidit
eſſe ſomnia immiſſa illis, qui non ſunt ꝓphetæ, & non
intelligunt illa, ſed alij exponunt: & tunc ſi à viris pro-
phetis, vel approbatis in ſacra ſcriptura illa exponãtur,
credendum eſt tam ſomnio, quàm expoſitioni, ſicfuit
de ſomnio duplici Pharaonis in vaccis, & ſpicis, Gen.
quadrageſimoprimo. Nam à Deo immiſſum eſt, vt
dixit Ioſeph Gen. 41. & nullus potuit exponere præ-
ter Ioſeph, cui Deus dederat ſapientiam exponendi
ſomnia. Vnde ipſe dixit: nunquid non eſt domini
inter-

Somnia ſunt duplicia: q̃dam a Deo immiſſa, & quædã ab alijs cauſis

Credendũ eſt tã ſomnio, quàm expoſitioni.

interpretatio? Gen. 40. & iterum reſpondit Pharaoni quærenti, quòd interpretaretur, abſque me reſpondebit Deus proſpera Pharaoni: Gen. 41. Sic etiam fuit in Nabuchodonoſor, qui non erat propheta, nec intellexit ſomnia: Deus tamē miſit ei duo ſomnia, vnum de ſtatua Dan. 2. & expoſuit illud Daniel, dicens: Deus, qui reuelat myſteria, reuelauit tibi, quæ ventura ſunt. Et aliud de ſua deletione per arborem magnam Dan. 4. & vtriuſque interpretationem Daniel dedit, & aſſeruit illa venire à Deo. De his autem non vetum eſt obſeruari ſomnia, imò iuſſum eſt, quia iſtæ ſunt prophetiæ. Alia ſomnia ſunt, quę accidunt ex multis cauſis indeterminatis, & iſta ſunt ſuperſtitiones, & qui iſta obſeruant, faciliter incidunt in idolatriam; ideo Deus vetuit obſeruari illa. Somnium autē, quod nunc narrabat Madianita, verè à Deo immiſſum erat, ideo habebat certam ſignificationem, & poterat ei fides certiſſima adhiberi. Quod autem à Deo eſſet immiſſum, patet, quia ipſe miſit Gedeonem ad audiendū ipſum. Aliter poteſt reſpōderi, ꝙ quamquam indiſtinctè Hebræi nō deberēt inſiſtere ſomniis, vel expoſitioni eorum accommodando aliquam fidem, tamen Gedeō poterat conſortari, quia gentes adhibebant fidem his: & habito iſto ſomnio terrerentur, & timerent Gedeonam, & hoc ſatis erat Gedeoni, vt confortaretur: ſed primum melius eſt.

Nunquid Gedeon ſuperſtitioſè ageret aſſentiendo expoſitioni datæ ab alio Madianita. Quæſt. XVI.

QVAERETVR vlterius, dato ꝙ ſomniū eſſet à Deo, an Gedeon ſuperſtitioſè ageret aſſentiēdo expoſitioni datæ ab alio viro Madianita. Aliquis dicet, ꝙ non erat ſuperſtitio, cùm ſomniū eſſet à Deo, in diuinis autem non eſt ſuperſtitio. Sed dicendum, quòd hoc nō ſtat, quia dato, ꝙ ſomnium eſſet à Deo, poterat eſſe friuola interpretatio, & eſſet ſupſtitio obſeruando illam, ſic patet in ſacra ſcriptura. Nam conſtat illam veriſſimam eſſe, aliquis tamen poterit eam taliter exponere, vt nullo modo expoſitio admittenda ſit, à fortiori ergo accidet in expoſitione ſomniorum. Vnde dicendū, quòd dato, quòd conſtet aliquod ſomnium eſſe à Deo, nunquam eſt firmiter aſſentiendum alicui expoſitioni eius, niſi expoſitor ſit propheta, ſed iſte vir Madianita, qui exponebat, non videbatur propheta, ſed magis exponebat ſecundum doctrinam ſuperſtitionis gentium in expoſitione ſomniorum, & in augurijs: ergo aſſentire expoſitioni eius erat ſupſtitioſum. Reſpondendum, ꝙ non conſtat plenè an vir iſte haberet ſpiritum propheticum ad interpretandū ſomnia, ideo indifferens erat eius interpretationi aſſentire, & cuilibet audiēti illam melius erat iudicare, vt ſuperſtitioſum, quàm vt firmam veritatem. De Gedeone tamen dicendum, quòd rationabile erat, quòd crederet iſtam interpretationem eſſe à Deo: imò quòd omnino ſic tenere debebat. Primò patet, quia, ſicut conſtabat ei ſomnium à Deo eſſe, vt patet ex dictis, ita cōſtaret interpretationem eſſe à Deo, quia alioquī nihil prodeſſet ſomniū à Deo, mitti. Item, quia Deus miſit Gedeonem ad audiēdum ſomnium, & interpretationem, vt roborarentur manus eius: ſi tamen expoſitio non eſſet certa, & à Deo confortatio nulla eſſet, vel falſa: ideo oportebat veram eſſe expoſitionem. Item totum, propter quod mittebat Deus Gedeonem in caſtra eſt expoſitio ſomnij, quia de ſomnio ſecundū ſe ipſe nihil intelligeret, ergo expoſitio à Deo erat. Item ſi expoſitio non fuiſſet à Deo immiſſa cordi exponentis, eſſet ſuperſtitioſa, & Deus mitteret Gedeonem ad audiendam ſuperſtitionem: ſed hoc falſum eſt, ergo erat expoſitio à Deo. Sciendum tamē, ꝙ tam ille, qui

Gedeon tenebatur credere expoſitioni ſomnij Madianitę.

A ſomniabat, quàm ille, qui exponebat, à Deo mouebantur, ſed non intellexerunt. *Vidi ſomnium.* Ideſt vidi imagines rerum per ſomnium. *Et videbatur mihi quaſi ſubcinericius panis ex ordeo volui, & in Madian caſtra deſcendere.* Ideſt apparebat mihi, quòd ſuper vnum collem iſtorū erat vnus panis ſubcinericius, & veniebat rotando ſup caſtra iſta Madian, quæ ſunt in valle. Sic enim dicitur in ſomnio Nabuchodonoſor, ꝙ lapis exciſus de mōte ſine manibus percuſſit ſtatuam in pedibus, & comminuta eſt: Dan. 2. In Hebræo habetur. *Videbatur mihi caniſtrum panis hordeacei volui.* Scilicet, quòd in caniſtro erant multi panes, & rotabatur caniſtrum, & diſpergebantur panes. Litera autem noſtra poſuit vnum panem, quia rationabilius eſt hoc, quàm quòd rotaretur B caniſtrum: nam diſperſio panum de caniſtro non importabat aliquam conuenientem ſignificationem ſuper illos, qui importabantur nomine panis. Item, quia ſi poneretur caniſtrum multorum panum, nō ſolùm ſignificaretur Gedeon, ſed æqualiter omnes, qui cum eo erant. Expoſitor tamen interpretatus eſt, quòd ſignificabatur Gedeon: ergo cōueniētius ponitur vnus panis, ſicut dixit litera noſtra. *Cumque veniſſet ad tabernaculum percuſſit illud, atque ſubuertit.* Intelliguntur multa tabernacula, quia non ſolùm vnum tabernaculum deleturus erat Gedeon, ſed etiā omnia caſtra Madian. *Et terræ funditus coæquauit.* Scilicet, quod non dimiſit aliquid de tabernaculo erectum, ſed totum complanauit: ita vt nihil maneret de tabernaculi figura, vel ſta C tu. In Hebræo habetur pręter hęc. *Et cadebat tentorium.* Quod ſatis intelligitur per hoc quod dicitur, & terræ funditus coæquauit. *Reſpondit is, cui loquebatur.* Scilicet ille cui narrabatur ſomnium: Deus tamen immiſit ſpiritum propheticum ad intelligentiam huius ſomnij, & vera expoſuit.

Quomodo ſpiritus propheticus communicabatur Madianitis, qui erant Gentiles. Quæſt. XVII.

QVAERETVR quomodo ſpiritus propheticus cōmunicaretur his, qui erāt incircunciſi, & idolatrę. Reſpondendum, quòd Deus quantum ad gratiam gratis datam cuiuſmodi eſt ſpiritus propheticus, D non diſtinguebat inter bonos & malos, & inter circunciſos & incircunciſos: ſicut facit oriri ſolem ſuum ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & peccatores. Matth. 5. quia iſta ſunt gratis data, & non gratum facientia: ita & ſpiritus propheticus indifferenter immittitur. Nam parum differt ab excellenti ingenio, ſed ingenia maiora fuerunt inter incircunciſos quàm inter Iudęos, vt patet ex inuentione totius ſapientiæ, quę penè a gentilibus exorta eſt, & catholici noſtri eā compleuerunt. In quo ambiguum eſt valde, an Iudęi aliquam particulam ſibi aſcribere poſſint, ſed quidquid habent mendicatum eſt. In Iudęis quoque quibuſdam peſſimis ſapientia data maxima eſt. Sicut Salomoni, qui turpiſſimus vir poſtea fuit. De ſpiritu etiā E prophetiæ ſatis patet. Nam gentilibus datus eſt, ſicut fuit Balaam ariolus de Meſopotamia, & tamen erat verus propheta, cui multa, & magna reuelata ſunt, vt patet Num. 24. Patet etiam de ſybillis: nam decem ſybillæ fuerunt, vt tangit Auguſt. 18 de Ciui. Dei, & nominat eas Lactantius lib. 1. de falſa religione, ſiue de natura Deorum. Omnes has propheta ſſe aiunt, & nō ſolùm prophetauerunt, ſed etiam prophetiam vnius earum, quæ Erithrea dicitur ab Eccleſia recipitur, & recitat eam Auguſt. 18. de Ciuit. Dei, quæ conſtat in vigintiſeptem verſibus exametris, & multa dicta ſunt ibi de domino Ieſu, & legūtur in lectionibus matutinalibus Natalis Domini. Inter Iudæos etiam aliq mali fuerunt prophetæ, ſicut Cayphas, de quo Io. 11.

Inuentio ſapientię à Gentibus quaſi tota exorta eſt.

Ideo nõ eſt mirum ſi ad vtilitatem populi Dei Madia- F
nitę quoq; datus fuerit ſpiritus propheticus ad horã.ſ. vt per hoc confirmarentur Iſraelitæ in propoſito pugnandi. *Non eſt hoc aliud niſi gladius Gedeonis filij Ioas viri Iſraelitæ.* Scilicet totum iſtud ſomnium intelligitur de gladio Gedeonis. *Tradidit enim Dominus in manus eius Madian.* Scilicet populum Madian, & per hunc intelligitur etiam Amalec, & omnes alij populi orientales, qui conuenerant in valle. *Et omnia caſtra eius.* Scilicet, quia gentes occidet, & caſtra diripiet.

De quo Deo intellexerat hic vir iſte, quòd tradiderat Madian in manus Gedeonis. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR de quo Deo intellexit hic vir G
iſte, quòd tradiderat Madiã in manus Gedeonis. Reſpondendum ſicut ſupra dictum fuit, quòd iſte vir expoſuit ſomnium per ſpiritum propheticũ, & ſic iſte nihil dixit, niſi q̃d Deus poſuit in mẽte eius, ſed Deus locutus eſt de ſeipſo; ideo neceſſe erat, ꝙ intelligerentur hæc de vero Deo, qui iſta indiderat cordi viri. Sed tunc reſtat dubium, cùm iſte vir neſciret ſe moueri à Deo exponẽdo hoc, ſed putabat, ꝙ à ſeipſo iſta loquebatur, quem ſenſum ipſe habebat.ſ. quem Deum ipſe putabat eſſe, de quo loquebatur, quia fortè intelligeret de alio nimis diuerſo, ſicut fuit de Caypha, qui propheticè dixit: Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat: & hoc dixit à ſpiritu ſan-
cto Io. 11. ipſe tamen accepit in hoc ſenſu, ꝙ expedie- H
bat ad bonum ſtatum vrbis Ieruſalem, & vt nõ periret illa tota gẽs, occideretur Chriſtus, quia ſi non occideretur venirent Romani, & tollerent gẽtem, & locum: Spiritus San. protulit ad ſignificandum, ꝙ expediebat Chriſtum mori pro ſalute totius generis humani, nè omnes perirent, vt ibidem exponitur in litera: ita hic potuit eſſe. Reſpondendum, ꝙ vir iſte potuit de hoc Deo concipere dupliciter. Vno modo, ꝙ iſte Deus eſſet quidã Deus ſupremus inter alios Deos, qui tamẽ non plene cognoſcebatur, & quandocunq; nominabant Deũ non exprimentes nomen intelligebatur de hoc, quia erat ſuprema virtus. Athenienẽſes autem, qui cęteris gentibus peritiores erant de Deo iſto, abundãtius ſenſerunt, conſtituentes ei arã inter cęteros Deos, I
& concordauerunt in multis proprietatibus eius cum Beato Paulo: Act. 17. fortè autem intellexit vir iſte de hoc Deo. Secundò modo poterat concipere de Deo Hebræorum: nam quælibet gens Deum ſuum habebat, & putabant aliæ gentes Deum Hebræorum eſſe, ſicut Deos ipſarum, ſicut dixerunt Syri ſerui regis Benadab: dij montium ſunt dij eorum, ideo ſuperauerũt nos: ſed melius eſt, ꝙ pugnemus contra eos in campeſtribus, & obtinebimus eos, vt patet 3. Reg. 20. & tamẽ dij montium ſunt quidam dij ſpeciales apud Gentiles, qui vocabantur Iugatini. Quicquid tamen eſſet putabant Deum Hebræorum eſſe potentiorem dijs Gentium: ſic dixerunt Philiſthini 1. Reg. 4. Venit Deus in caſtra, & ingemuerunt dicentes: Væ nobis: non enim K
fuit tanta exultatio heri, & nudiuſtertius: væ nobis, qs nos ſeruabit de manu Deorum ſublimum iſtorum? hi ſunt dij, qui percuſſerunt Aegyptum omni plaga in deſerto. Concedebant etiam imò aſtruebant Gentiles bella Deorum, quomodo quædam gens pugnans habebat Deos pugnantes pro ſe, & alij dij pugnabant pro alia gente: ſic in bello Troiano introducitur Iuno pugnaſſe pro Græcis, & Venus pro Troianis, & Venerem fuiſſe in bello vulneratam. De hoc Ouidius in libro de Remedio amoris, & de Arte amandi, & Virgilius in 10. Aeneidos. De hoc Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 3. ita Gentiles putabant, quòd Deus Iudæorum pugnaret pro eis contra Madian, & contra Deos Madianitarum, & traderet Madian in manus Iſrael. Quòd etiam pugnaret Deus Iſrael contra Deos Gentilium ipſemet dixit Num. 33. quòd fecit iudicia in omnibus dijs Aegyptiorum, confringendo eos: confitebantur autem iſtud bellum Philiſthini dicentes, quòd Deus Iſrael percutiebat Deos ſuos 1. Reg. 6. ſcilicet, Dabitis gloriam Deo Iſrael, ſi fortè releuet manum ſuam à vobis, & à dijs veſtris, & à terra. Dicendum ergo veriſimilius eſſe, quòd iſte vir exponens ſomnium intellexerit, quòd Deus Iſrael traderet Madianitas in manus Gedeonis: nam Madianitæ nouerant potentiam Dei Iſrael, cùm eſſent vicini Iudæorum.

Cùm ſomniator, & expoſitor cognouerint deſtructionem Madian certiſſimè, cùm mouerentur à Deo, cur non fecerint Madianitas de loco recedere, & cętera. Quæſt. XIX.

QVAERETVR vlterius, cùm iſti duo viri, ſcilicet ſomniator, & expoſitor cognouerint deſtructionem Madian certiſſimè, cùm mouerentur à Deo, cur non fecerunt, vt recederent Madianitæ de loco, vel ſaltem, vt adhiberent ſuper ſe maiorem diligentiã. Reſpondendum, quòd quamquam iſti duo viri à Deo moti ſunt ad ſomniandum, & exponendum non putauerunt ſe moueri à Deo, ſed ſomnium eſſe de communiter accidentibus: expoſitionem verò non eſſe à Deo, ſed per artem ſuam, quam in expoſitione ſomniorũ obſeruabant, & quia ſomnia ſæpe fallebant eos, licèt interdum verum reperirent, non multum attenderunt ad hoc, putantes eſſe ſicut in alijs. Quòd autem iſti, quamquam à Deo mouerentur, non intellexerint ſe moueri ab illo, patet: nam ſomniatoribus ſic ſæpe accidit: ſic fuit in Ioſeph, qui habuit ſomnia à Deo ſiguãtia prælationẽ ſuam ſuper patrem, & fratres, Gen. 37. & ipſe non intellexit tunc: poſtea verò, quando accidit compleri illa, ſcilicet inclinatis coram eo fratribus ſuis, recordatus eſt ſomniorum, quæ aliquando viderat, vt patet Ge. 42. cap. ſic etiam Pharao habuit à Deo ſomnium, ſicut dixit Ioſeph Gen. 42. tamen non putabat Pharao ſe à Deo moueri, ſed quòd iſta acciderent, vt cõmuniter accidit. Sic etiam de Nabuchodonoſor fuit, qui vidit duo ſomnia, Dan. 2. & 4. & vtrumq; fuit à Deo: ipſe tamen non putabat à Deo prouenire, ſed Daniel dixit ei, quòd Deus volebat ei per hoc reuelare futura. De expoſitoribus etiam, quòd interdum neſciant ſe moueri à Deo patet, quia ſicut per aliquos ad denunciandum futura loquitur Spiritusſanctus, & ipſi non putant ſe moueri à Deo, vt fuit de Caipha Io. 11. ita ad exponendum aliqui illuminabuntur à Deo, & non putabunt ſe à Deo dicere motos. Ita etiam ſiquis petat à Deo ſpiritum intelligendi, vel reſpondendi in aliquo tempore neceſſitatis, ſi deuote petit, & confidenter, & eſt honor Dei, certiſſimè Deus dat, & tamẽ interdum iſti loquentes accepto ſpiritu loquuntur, & neſciunt an ex ſe, vel à Deo dicant, niſi cùm interdum magna dicunt, quæ aliàs non nouerunt.

Quomodo hæc applicentur Gedeoni. Quæſt. XX.

QVAERETVR vlterius, cùm totum iſtud ſignum dicatur de Gedeone, ſicut dixit expoſitor, ꝙ nihil aliud eſt, niſi gladius Gedeonis: quomodo hæc applicentur Gedeoni. Reſpondendum, quòd ſecundum Rabbi Salomon: erat panis ille hordeaceus, quia tunc erat feſtum azymorum, in cuius ſecũda die offerebatur manipulus ſpicarum hordei: Leuit. 23. ca. Sed hoc non ſtat, quia tunc non erat Paſcha, vt declaratum eſt præc. ca. Item, quia dato, ꝙ eſſet Paſcha, nihil attinebat ad ſomnium panem hordaceũ eſſe, vel non.

Dicen-

Dicendum ergo, quòd Gedeon ſignificatus eſt in pane hordaceo, quia eſt hordeum aliquid contemptibile, & non accipitur ab hominibus in cibum: ita Iudęi, de quibus erat Gedeon, erant contemptibiles apud Madianitas, & alias gentes, quia opprimebantur ab eis nimis. vocatur panis ſubcinericius, quia ſubcinericius velociter formatur, & coquitur, & non expectat tempus fomentandi: ſic bellum Gedeonis fuit velociter, & inopinatè factum: nam non opinantibus Madianitis ſuperuenit eis Gedeon: videbatur etiam panis iſte volui ſuper caſtra Madian, ideſt deſcendere rotando, eo quòd Madianitę poſuerant caſtra in valle, & Gedeon ſtetit cum viris ſuis in ſummitate montis, & poſtea deſenderunt ad caſtra cum impetu, quaſi deſcenderent rotando: dicitur ēt quòd percutiebat illę panis caſtra Madian, & coęquabat terræ tabernacula, quia Gedeon nihil reliquit de caſtris Madian, ſed deleuit omnia.

Quomodo Gedeon audito ſomnio, & intrepretatione confortatus eſt. Queſt. XXI.

QVAERETVR vlterius, cùm Gedeon deſcēdit in caſtra, & audiuit ſomnium & interpretationem, quomodo cōfortatus eſt, quia videtur quòd non poterat confortari, cùm non poſſet intelligere, cùm illę gentes eſſent multum differētes ab Hebręis. Reſponderi poteſt, quòd Gedeon intelligebat linguā iſtarum gentium, quia iſtę gentes erant conuicinę terrę Chanaan, & omnes quaſi habitabant in terminis illius. Vel poteſt dici quòd cum Deus mitteret eum ad caſtra, quamquam non intelligeret prius linguam gentis illius, fecit eum intelligentem illam, & cognouit quę dicebantur, melius tamen eſt primū: nam ſequenti cap. habetur quomodo Gedeon loqueretur ad Zebeę, & Salmana reges Madian: & tamen ibi non eſt neceſſitas ponendi miraculum, cùm non ageretur aliquid quòd pertineret ad Deum: dicendū ergo quòd lingua erat alternatim cognita propter vicinitatem prouinciarum. *Cumque audiuiſſet Gedeon ſomnium & interpretationem eius, adorauit.* Scilicet dedit gratias Deo inclinandoſe in terram & adorando, quia oſtenderat ei tale ſignum, in quo manifeſtabatur totalis victoria eius certiſſima. *Et reuerſus eſt ad caſtra Iſrael.* Iſta caſtra erant trecentorum virorum, qui erāt ſocij Gedeonis: reliquerat enim eos in loco latibuli, cùm ipſe, & Phara puer eius deſcenderunt ad caſtra Madian. *Surgite. tradidit enim dominus Madian in manus noſtras.* Ideſt paramini ad bellum, ſcilicet accipiendo tubas, & lampades. *Quia Deus tradidit caſtra Madian in manus noſtras.* Ideſt certiſſimum eſt, quòd tradet.

Diuiſitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum lagenaſque vacuas ac lampades in medio lagenarum. Et dixit ad eos: Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem caſtrorum', & quòd fecero ſectamini. Quando perſonuerit tuba in manu mea, vos quoque per caſtrorum circuitum clangite, & conclamate domino & Gedeoni. Ingreſſuſque eſt Gedeon & trecenti viri, qui erant cum eo, in partem caſtrorum, incipientibus vigilijs noctis me-

Aegæum mare ab Aegæo rege denominatur.

A diæ, & cuſtodibus ſuſcitatis, ceperunt buccinis clangere, & complodere inter ſe lagenas. Cumque per gyrum caſtrorum in tribus perſonarent locis, & hydrias confregiſſent, tenuerunt ſiniſtris manibus lampades, & dextris ſonantes tubas, clamaueruntque gladius Domini & Gedeonis: ſinguli in loco ſuo per circuitum caſtrorum hoſtilium. Omnia itaque caſtra turbata ſunt, & vociſcerantes, vlulanteſque fu- B gerunt: & nihilominus inſiſtebant trecenti viri bucccinis perſonantes. Immiſitque Dominus gladium in omnibus caſtris, & mutua ſe cęde truncabant, fugientes vſque ad Bethſetta, & crepidinem Abelmehula in Tebbath.

Theſeus Aegæi filius claret.

Diuiſitque. Hic ponitur tertium huius capitu. ſcilicet aſſecuratorum certatio, & dicitur. *Diuiſit trecentos viros in tres partes.* Solùm erant trecenti, & diuiſit eos in tres partes: centenos, & centenos, vt conſiſte- C rent in diuerſis partibus in circuitu caſtrorum Madiā. *Et dedit illis tubas in manibus.* Scilicet cuilibet dedit vnam tubam, quia pugna eorum erat nunc in buccinādo, & non in mouendo arma. *Et lagenas vacuas.* Scilicet ſingulo vnam lagenam, vt intra eas ferrent lampades, vt viderentur multi eſſe exercitui Madianitarum. *Ac lampades in medio lagenarum.* Ideſt poſuerūt lucernas in medio amphorarum. Vocantur lampades, vt volunt Hebræi carbones igniti, vel torres, aut aliquid aliud incenſum, quod ſatis magnum lumen pręſtare poterat, & non poterat faciliter extingui. Ex quo patet, quòd non erant lucernę ſimplices, quia faciliter potuiſſent extinqui a patente aere poſt cōtractionem lagenarum. Iſtæ lampades fuerunt poſitæ D in lagenis quādo exiuerunt Iſraelitę de caſtris, & erāt lagenę vndique clauſæ pręter quàm in orificio ſuperiori, ita vt venientibus Iſraelitis cōtra caſtra Madian nullum venire viderent, ſi tñ eſſent lagenæ fractę, vel ex aliqua parte aperte vidiſſent Madianitæ venientes Iſraelitas ad caſtra a longe, vt interim ſe pararent ad reſiſtendum eis. *Et dixit ad eos, quod me videbitis facere, hoc facite.* Ante hoc non dixerat Gedeon ſociis ſuis, quid agere deberent: nunc autē, vt auſerat ſibi onus ſemper præcipiēdi dixit eis, quod me videbitis facere, hoc facite, ideſt non expecteris alia mandata a me, ſed quidquid ego faciam, vel dicam, hoc vos facite, & dicite. In Hebręo habetur. *A me videbitis, & facietis.* Ideſt vos videbitis me facere aliqua, & illa facia- E tis, quia idem eſt. *Ingrediar partem caſtrorum.* Scilicet partem, in qua erant vigiliæ. ſic enim fuit prius quando venit Gedeon in caſtra Madian, venit ſolùm in partem caſtrorum, in qua erant vigilię, vt patet ſupra. *Et quod fecero ſectamini.* Ideſt ſicut ego clangam, & tenebo lampadem, & complodam lagenas, ita & vos quando perſonuerit tuba in manu mea, vos quoque tuba clangite, ſcilicet quilibet de vobis clangat: nam quot viri erant, tot tubas habebant: & primus debebat eſſe Gedeon, vt daret ſignum aliis, vt ſcirent quando oportebat clangere, ne facerent ante tempus,

Aſſecuratorum certatio.

Lampades quid more Hebręorum.

*Quare Gedeon, & eius ſocij habuerint nunc tubas, & lampa-
des: & an fuerit propter ſolennitatem dationis legis.
Quæſt. XXII.*

QVAERETVR quare Gedeon, & ſocij ſui ha-
buerunt nunc tubas, & lampades. Reſpondet
Rab.Salo. reſpon.ad quæſitum. Rabbi Salomon, quòd hoc factum fuit propter ſo-
lennitatem dationis legis, quia tunc ſonitus tubarum
erat, & apparebant lampades. Sic patet Exod. deci-
mo nono, ſcilicet: Iam dies tertius aduenerat, & ma-
ne inclaruerat: & ecce cęperunt audiri tonitrua ac mi
care fulgura, & nubes denſiſſima operire montem,
& clangor buccinę vehementius perſtrepebat. Sed
dicendum, quòd hoc nihil ad propoſitum attinet, qa
hic agebatur de opere bellico, & non de commemo
ratione feſtorum: potiſſimè, quia tunc non erat fe-
ſtum Pentecoſtes, in quo dicunt datam fuiſſe legem
vt aſſerit Rabbi Salomon, ſed feſtum azymorum qđ
eſt quinquaginta diebus prius. Sed dicendum, quod
Doc. reſp. ad quæſitum. fuerunt ob aliam cauſam. Quòd enim haberent ſo-
cij Gedeonis aliquam buccinam, cauſa erat, quia ſem-
per in buccinis clangendum eſt ad bella, quia ſunt ad
dandum ſignum inchoandi, vel deſinendi, vel facien
di aliquid. Aliud etiam quia incitant animoſitatem
propter ſonitus iratos. De hoc Ariſt. octauo Politico-
rum. Et ob hoc omnes gentes vtũtur claſſicis in bel-
lo. Erat etiam ſpecialis cauſa in Iudęis, quia Deus
iubebat, quòd in bellis clangerent tubis, vt Deus re-
cordaretur eorum. de hoc Numeri decimo, ſcilicet:
Si exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes, qui
contra vos dimicãt, clangetis vlulantibus tubis, & erit
recordatio veſtri coram Deo veſtro, vt eruamini de
manibus inimicorum veſtrorum. Quod autem eſ-
ſent tot viri, quot tubę alia cauſa eſt, ſcilicet quia De⁹
volebat, vt bellum iſtud Iſraelitarum non eſſet in ar-
mis, ſed in clangoribus, vt Madianitę videntes per no
ctem ſubito ſuper ſe tot tubas putarent tantum eſſe
exercitum, quantum requirebat tubarum pluritas,
ſi autem eſſet vna tuba vel paucę, non putaretur eſſe
tantus exercitus, nec crederetur venire ex omnibus
partibus caſtrorum, ſed ſolùm ex vna. De lampadi-
bus autem cauſa eſt ad terrendum Madianitas, quia
cum ipſi ſubito viderent tot faculas in circuitu ſuo:
ita vt quaſi eſſent caſtra vndique vallata, putaretur ꝙ
conueniſſent ſuper eos valde magni exercitus, qui tan
tum lumen exigent, ideo conturbarentur magis. Sed
dicetur, quare non erant ſolæ faculę, vel ſolæ tubę. Re
ſpondendum, quòd neutrę ſufficiebant: nam ſi ſolę
faculę ponerentur, & non audiretur aliquis alius ſtre-
pitus bellicus, Madianitę putaſſent hoc eſſe miracu-
lum, qualia ſunt illa, quę a Deo accidere ſolent, & nõ
crederent eſſe exercitum, ideo quamquam in ſe ti-
more concuterentur, tamen non mouerentur in ſeip
ſos tanquam in hoſtes: ſi autem ſolas tubas audiuiſ-
ſent non videntes lumen non putarent eſſe tantum
exercitum, nec ſcirent a qua parte veniebant. Etiam
& potiſſimè, quia cum iſtę tubæ ſonarent intra caſtra
Madianitarum, ſcilicet in prima parte caſtrorum pu-
taretur, quòd iſtæ tubæ erant vigilum, & non tantum
terrerẽtur Madianitæ, ſicut viſis faculis, & tubis, ideo
ſimul fuerunt tubę, & lampades.

*An iſtę tubę quas ferebant ſocij Gedeonis, eſſent tubæ
ſanctuarij. Quæſt. XXIII.*

QVAERETVR vlterius, an iſtæ tubæ quas fe-
rebant ſocij Gedeonis, eſſent tubæ ſanctuarij,
quas iuſſerat Deus fieri. Aliquis dicet quòd ſic, quia
Deus iuſſit quòd clangeretur in bellis illis tubis, & eſ-
ſent in recordatione coram Deo. In contrarium vi-
F detur, quòd non fuerint tubę illę, quia illæ fuerunt ſo
lum duę, vt patet Numeri decimo, iſti autem habue-
runt nũc trecentas tubas. Sed ad hoc reſpondebitur
quòd non ſequatur, quia quamquam iuſſerit Deus
Moyſi facere duas tubas, non vetuit facere plures:
ideo poſtea multę factæ leguntur: nam in bello con-
tra Iericho, quando circundabatur ciuitas ſacerdotes
clangebant ſeptem tubis Iubileorum, vt patet Ioſue
ſexto. Dicendum tamen adhuc eſt, quòd non fuerũt
iſtę tubę ſacrę: quod patet, quia licèt multe tubæ ſa-
crę eſſent, tamen nõ fierent tot, vt eſſent trecẽte, quia
illæ ſolum fiebant, vt clangerent in bellis, & ad ſacrifi
cia, & ſimilia de quibus Nume. 10. in quibus non re-
quirebatur tantus numerus tubarum. Item patet effi
G cacius, quia tubę ſacræ ſolùm erant, vt clangerent in
eis ſacerdotes, vt patet Num. 10. ſcilicet: Filij Aaron Sa
cerdotis clangent in eis: hoc erit legitimum ſempi-
ternum in generationibus veſtris. Sed iſti euntes ad
bellum non erant ſacerdotes, ſed de filiis aliarum tri-
buum, cũ dicatur pręcedenti ca. quòd conuocauit tri-
bum Manaſſe, Aſer, Zabulon, & Nephthali. Et de his
ſolùm manſerunt trecenti viri ad extremum, ideo
oportet, quòd eſſent de aliqua vel aliquibus harũ tri-
buum: ideo non liceret eis clangere tubis ſacris. Sed
aliquis obiiciet, quòd quamquam non eſſet licitum
hoc regulariter, licuit nunc ex diſpenſatione, ſicut
Gedeoni licuerunt alia præcedenti cap. vt facere ſacri
ficia, & altaria conſtituere. Dicendum, quòd nõ ſtat,
H quia non fuit aliqua diſpenſatio: nam tubę iſtę non
fuerant ſpecialiter aſſumptæ ad iſtud miniſteriũ, quo
poſtea vſus fuit in eis Gedeon, ſed ferebantur ad bel-
lum, cùm iret multitudo magna, ſcilicet trigintadua
millia, & tunc remiſſis omnibus ad loca ſua pręter
trecentos de tubis aliorum ſumptæ ſunt tubę pro his
& cibi, vt patet ſupra in litera, ergo non erat diſpenſa-
tio, ſed ferebantur tubę multę a laicis venientibus de
diuerſis tribubus. Cùm autem arguitur, quòd Deus
iubebat in bellis ſumi buccinas argenteas, quas fece-
rat Moyſes. Dicendum quòd illud erat verum in bel-
lis totius Iſrael, quando totus Iſrael ex communi con
ſenſu, vel princeps populi faciebat bellum contra ho-
ſtes: nam tunc portabantur buccinę ſacrę, & ibant
I ſacerdotes ad clangendum in eis; iſtud autẽ non fuit
bellum totius populi: ſed Gedeon cum viris de fami-
lia ſua iuit, & poſtea congregauit ſibi quoſdam de po
pulo: ideo non oportebat, quòd ferrent tubas ſacras.
Et clamate: Domino & Gedeoni. Ideſt quando buccina-
ueritis interdum voces emittite clamando de Deo, &
Gedeone, ſcilicet dicentes: gladius domini, & Ge-
deonis, vt patet infra.

*Quomodo Gedeon in tantam arrogantiam prorupit,
vt iuberet hoc dicere. Quæſt. XXIIII.*

QVAERETVR quomodo Gedeon in tantam
arrogationem prorupit, vt iuberet hoc dici: quia
K in hoc videtur victoriam Deo, & ſibi aſcribere: ſed
nulli hoc fas eſt, cùm victoria totaliter a Deo ſit, potiſ
ſimè nunc. Nam hoc totum miraculo geſtum eſt, cũ
Gedeon, & ſocij ſui nihil egerint. Reſpondendum,
quòd non fecit hoc Gedeon ad aliquam arrogãtiam,
ſed ad incutiendum timorẽ Madianitis, ſicut ipſi con
ceperant. Nam in expoſitione ſomnij dictum eſt:
non eſt hoc aliud, niſi gladius Gedeonis filij Ioas viri
Iſraelitę: cùm autem nunc nomen Gedeonis audirẽt,
crederent ſomnium verum fuiſſe, & facilius timore
concuterentur. Item factum eſt ad hoc, quòd cogno
ſceretur dux exercitus: nam interdum quidam duces
ſunt terribiles hoſtibus, quorum nomine audito pa-
ueſcunt hoſtes, quos nominari in bello valde bonum
eſt:

eſt: nam accidit, quòd aliqui pugnantes interdũ cum aliquibus viris fortibus, ſi putent eos debiles poterunt prçualere, quia pugnabunt confidenter tanquã prçualituri, & ſi putent eos viros fortes pauebunt, & vocatur iſta fortitudo per ignorantiam, de qua Ariſt. 3. Ethi. ponit exẽplum, dicens quòd Argei ſolebant pugnare contra Sicionios, qui debiles erant, & prçualebant: ſemel autem contingit, quòd pugnarent contra Laçones, qui erant fortiſſimi, a quorum facie ſi cognouiſſent illico fugituri erant Argei: putauerunt tamen eos Sicionios fore, & confidentes fortiter pugnauerunt atque prçualuerunt: nominandus ergo erat Gedeon, quia hoſtibus teribilis habebatur. *Ingreſſus eſt & Gedeon, & trecenti viri, qui erant cum eo.* Hic deſcenderunt Gedeon, & ſocij ſui ad caſtra Madianitarum, & ingreſſi ſunt omnes trecenti, vt omnes ſimul clangerent, & clamarent. In Hebræo habetur. *Et centum viri, qui erant cum eo.* Dicendum quòd varietas inſurgit, quia Gedeon introiens caſtra Madian, diuiſit ſocios ſuos in tres partes, vt poneret eos ad tres partes caſtrorum Madian, vt patet in litera, ſcilicet cũ que per gyrum caſtrorum in tribus perſonarent locis: & in qualibet parte erant centum viri: ideo Gedeon fuit in vna parte, in qua erant centum viri, & de his intelligitur litera Hebraica, ſcilicet. *Centum viri, qui cum eo erant.* Ideſt in parte ſua: litera autem noſtra voluit ponere omnes viros Gedeonis: ideo poſuit trecentos *In partem caſtrorum.* Scilicet in primam partem caſtrorum, in qua erant vigiles.

Quare ſocij Gedeonis venerunt vt introirent in primam partem caſtrorum. Quaſt. XXV.

QVAERETVR quare ſocij Gedeonis venerũt, vt introirent in primam partem caſtrorum: nã cùm commouerentur Madianitç, poterant percutere ſocios Gedeonis, ſicut ſe alterna cçde truncabant. Reſpondendum quòd Gedeon cum viris ſuis introierunt in primam partem caſtrorũ, ſcilicet in qua erant vigiles, & non in aliquam partem caſtrorum multitudinis: ibi enim potuiſſent percuti: quia eſſent intra ipſam multitudinem, quæ tumultuabatur, ſed in loco vigilum nequaquam illi autem vigiles confugerunt in caſtra populi, & oportuit Gedeonem cum ſociis eſſe coniunctos caſtris, quia alioquin nondum putaretur quòd aliquis exercitus hoſtilis introiſſet in caſtra Madian, & non mouerentur in alterutrum: nunc autem cùm ſtarent coniuncti caſtris tenentes faculas & buccinas, putabãt Madianitç, quòd reliqui de exercitu hoſtili introierant intra caſtra Madian ad percutiendum, & illi manebant exterius ad illuminandum, & ob hoc putantes Madianitæ eſſe hoſtes inter ſe cçperunt mutuo ſe percutere tãquam contra hoſtes pugnarent. *Incipientibus vigilijs noctis medię.* Ideſt tũc erat media nox quando introiuit Gedeon cum ſociis ſuis. Cauſa autem quare illo tẽpore introirent, fuit, quia voluit ſubito Gedeon terrere hoſtes, & iſtud eſſet, ſi nec ipſi hoſtes dormientes, nec vigiles eorum cognoſcerẽt, quia in media nocte incipiebant quidam vigiles, vt dicitur hic. *Incipientibus vigilijs noctis mediæ.* Et ſi veniſſent dum manerent alij vigiles, qui vigilauerãt a principio noctis ſcirent illi, quòd nulli eſſent ingreſſi caſtra: & non commouerentur in ſe ſubito Madianitç, quamquam viderent in circuitu tubas, & lampades, eſſent parati ſiquis eorum caſtra introire vellet: nunc autem vigiles nondum erant excitati, qui vigilare debebant in principio mediæ noctis, ſed Gedeon, & ſocij ſui excitauerunt eos, ita vt ſubito viderent eos apud caſtra, & tunc neſcierunt an aliqui eſſent intra caſtra vel non, & turbati ſunt. *Et cuſtodibus ſuſcitatis.* Sci-

Gedeon cum ſociis ſuis quare media nocte introirent in caſtra Madian.

A licet vigilibus. *Cçperunt buccinis clangere.* Scilicet tunc accedendo ad caſtra cçperunt clangere. De cuſtodibus ſuſcitatis poteſt dupliciter intelligi: vno modo, ꝙ erat media nox, quando cæperunt Iſraelitæ introire caſtra, & tunc vigiles præcedentes ſuſcitauerunt a ſõno vigiles noctis mediæ, & in illa ſuſcitatione venerunt Iſraelitæ. Aliter poteſt intelligi, & melius quòd vigiles caſtrorum circa medium noctis ſopore grauati fuerunt, & tunc venit Gedeon, & ſocij ſui, nec excitati ſunt cuſtodes quoſque cæpit ſtrepitus, & clãgor Gedeonis apud caſtra: & ſic etiam ipſi vigiles putauerunt eſſe hoſtes intra caſtra, quia non viderunt eos venientes: vnde omnes conturbati ſunt, & in ſe conuerſi. *Et complodere inter ſe lagenas.* Ideſt cæperunt percutere eas inuicem, & ſic ſunt fractę: habebat enim

B quilibet lagenam vnam, & complodebat eam cum lagena alterius, & ſic frangebatur *Cumque per gyrum caſtrorum in tribus perſonarent locis.* Iſti viri diuiſi fuerunt in tres partes per centenos, & centenos erant in trib⁹ locis in circuitu caſtrorum: & non clauſerunt omnia caſtra ne Madianitæ non videntes locum euadendi irruperent per mediũ clangentium, & occiderent aliquos eorum. Reliquerunt autem partem quandã apertam, vt per illam poſſent fugere Madianitç, & ſic factum eſt: nam pars Orientalis verſus Iordanem, per quam erat iter ad terram ipſorum manſit aperta, quia illa erat, per quam ipſi magis fugere cuperẽt. *Et hydrias confregiſſent.* Scilicet confregerunt lagenas

C inuicem collidendo eas.

Quare Iſraelitæ confregerunt lagenas. Quęſt. XXVI.

QVAERETVR quare confregerunt lagenas. Nunc rñdendũ, ꝙ fecerunt ꝓp duo, primũ erat, quia ipſi portauerunt ignem intra lagenas, vt exiſtentes in caſtris non viderent: nam ſi eſſent faculę patentes, poſſent Madianitatum vigiles, vel aliqui de caſtris videre a longe venientes Iſraelitas cum Gedeone, & cauerent ſibi ab illis: nec timerent poſtquam veniſſent ſcientes, quòd nullus introierat in caſtra: & ſic

D non concitarentur in ſeipſos: poſtquam autem acceſſerunt ad caſtra, ſi non confregiſſent lagenas, manſiſſent lampades occultæ, & nihil viderent Madianitç, ideo vt viderent ſubito ſuper ſe tot faculas, & putaſſent hoſtes ingreſſos in caſtra, oportebat, vt cùm accederent ad caſtra confringerentur lagenæ, & ſubitanea appareret lux. Secundum erat ad terrendum Madianitas, vt putarent eſſe fragorem exercitus: ſimul.n. buccinare cçperunt, & concutere trecentas lagenas, vt ſecundum multitudinem tubarum, & facularum ita putaretur multitudo exercitus: & quia ille fragor fuit factus apud caſtra ſubito expergefacti Madianitæ putauerũt ſuper ſe irruiſſe Gedeonem cũ magno exercitu, ideo mox vt expergefacti ſunt conuerterunt gla-

E dios in ſe inuicem. *Tenuerunt ſiniſtris manibus lampades.* Scilicet fractis lagenis tenuerũt faculas manibus, vt putarentur illuminare exercitum, qui introierat in caſtra Madian. *Et dextris ſonantes tubas.* Ideſt in dextris manibus tenuerunt tubas, & clãgebant: eſt enim manus dextra aptior ad hoc quàm ſiniſtra, quia ſiniſtra eſt ad motum inepta, dextra ad applicandum ad quẽcunque locum eleuando, vel deprimendo aptior, vt ait Iſidorus vndecimo Etymo. *Clamauerunt; Gladius domini, & Gedeonis.* Ideſt confortetur gladius domini, & Gedeonis ſuper caſtra.

Qua-

Quare clamabant, gladius Domini, & Gedeonis non pugnantibus Iſraelitis contra Madianitas. F
Quaſt. XXVII.

QVAERETVR cum nullus de Iſaelitis pugnaret contra Madianitas, quare clamabant gladiꝰ Domini, & Gedeonis. Reſpondendum, quòd Iſraęlitę volebant per omnem modum innuere Madianitis, quòd magna multitudo exercitus introiuerat in caſtra eorum, & ad hoc dicebant, gladius domini, & Gedeonis, ideſt gladius Gedeonis, qui eſt intra caſtra confortetur per gladium Dei: & tunc Madianitę putauerunt, quod intra caſtra eſſent iam hoſtes cum Gedeone, & iſti, qui clangebāt buccinis clamabant hoc ad confortandum, & concitandum bellarores ſuos. G Nam in bellis iſta claſſica, vel litua habentur ad clangendum, quia conditio eorum eſt excitare iram, vel animoſitatem, & generaliter in omnibus inſtrumentis, quę habent longum tractum, & anguſtum, & non habent multa ſpiracula. De his octauo Politicorum.

An peccarint Iſraelitæ faciendo fraudes, vt conuerterent Madianitas ad bellum inteſtinum.
Quaſt. XXVIII.

QVAERETVR vlterius, an peccauerunt Iſraelitę faciendo iſtas fraudes, vt fallerent Madianitas, & conuerterent eos ad pugnandum contra ſeipſos. H Reſpondendum, quòd licebat, quia Deus iuſſit, & quidquid Deꝰ iubet etiam ſi alias malum eſſet, bonum efficitur: ſicut iuſſit Abrahæ occidere filium ſuum, & licuit Gen. 22. iuſſit Iſraelitis furari bona Aegyptiorum, & licuit: Exo 3. & 11. atque 12. Sed adhuc dicendum, quòd dato, quòd Deus non iuſſiſſet, erat licitum: nam ſi licebat Iſraelitis occidere Madianitas: ergo licebat eis occidere illos quomodocunq; poſſent. Bellum autem licitum erat, cùm Madianitę quolibet anno ſine cauſa inuaderent terram Iſraelitarum, & demolirentur illam, & depaſcerentur vniuerſa. Sed obiicietur, quòd hoc faciebant Madianitę propter peccata Iſraelitarum, vt executores diuinæ iuſtitię, vt patet præcedenti ca. ſcilicet. I Fecerunt Iſraelitę malum in conſpectu Domini, qui tradidit eos in manu Madian ſeptem annis: ergo non peccabant. Reſpondendum, quòd Madianitæ ſolùm permittebātur a Deo venire ſuper Iſraelitas propter peccata eorum, & aliàs non permiſſi fuiſſent: non tamen iubebantur a deo venire, nec ipſi ſciebant ſe venire a deo miſſos, ſed veniebant propter deſideria ſua, ſcilicet vt lucrarentur, & dominarentur Iſraelitis. Et adhuc dato, quòd dicerent ſe miſſos a Deo, neſciebant, & peccabant: ſic patet de Sennacerib, qui dixit regi Ezechię ſe miſſum a deo, quarto Reg. 19. & Iſa. 36. & ſecundum veritatem ſic erat, vt patet Iſa. 10. tamē ipſe non putabat ſe miſſum a Deo, nec in virtute Dei hęc agere, quamquam illa diceret. Sic patet eodem capit. ſcilicet. K Vę Aſſur, virga furoris mei, & baculus ipſe: in manu eorum indignatio mea, ad gentem fallacem mittam eum, & ad populū furoris mei mandabo illi, vt auferat ſpolia, & diripiat prædam: ipſe autem non ſic arbitrabitur, & cor eius non ſic exiſtimabit, ſed ad conterendum erit cor eius dicet enim nūquid non principes mei ſimul reges ſunt & cet. peccabant ergo, quia contra conſcientiam agebāt bella iniuſta. Cum ergo Iſraęlitæ haberent iuſtum bellum, licebat eis per quemcunque modum occultum pugnare, & ponere inſidias, ſicut iuſſit Deus Ioſue 8. quando pugnatum eſt contra vrbem Hai,

An liceret Iſraelitis pugnare contra Madianitas agendo iſta & cæt. *Quaſt.* XXIX.

QVAERETVR vlterius, an liceret Iſraelitis pugnare contra Madianitas agēdo iſta, ſi manifeſtū eſſet eis, quòd Madianitæ mittebantur a Deo, & ꝙ etiam ipſi Madianitę nō mouebantur deſiderijs ſuis, ſed ſolùm, quia Deus eis expreſſe iuſſiſſet. Reſpondēdum, ꝙ iſte caſus eſt difficilior quā ſuprapoſitus, quia tunc conſtabat Iſraelitis, quòd Deus permittebat ſuper eos venire Madianitas propter peccata, vt reuelauit eis vir Dei veniens ad eos, ſupra præcedenti capit. tamen ſciebant, quòd Madianitę non erant expreſsè miſſi a Deo, ſed mouebātur ex affectionibꝰ ſuis, ideo legitimè pot erat reſponderi eis, vt perſonis priuatis: nam perſona priuata etiam pro iuſtiſſima cauſa non poteſt pęnam vllam infligere. Sed adhuc dicendum quòd quamquam conſtaret eis, quòd Deus expreſsè miſiſſet Madianitas ad pugnandum contra illos, non tenebantur non reſiſtere illis, ſed licitè reſiſterent. Cauſa eſt, quia quōcunque eſſet, Deus non mittebat illos, vt iudices, ſed vt hoſtes, hoſti autem reſiſti ſemp poteſt. Ad hoc autem, quòd deus mitteret illos, vt iudices oportebat, quòd mandaret Mandianitis, quòd irent in terra Iſrael, & delerent illam propter peccata. Etiam, quòd denuntiaret Iſraelitis, quòd obedirent Madianitis volentibus deſtruere terram: & tunc ex mandato illo erant obligati Iſraelitę nō reſiſtere, aliàs nequaquam. Cauſa eſt, quia vt eſt determinatio omnium ſanctorum, & habetur 1. Sententiarum diſt. vlti. non tenemur conformare voluntatem noſtram Deo in volito, ſed in radice volendi, & in fine, ſcilicet quòd ſicut ipſe ex charitate vult, ita & nos velimus, & ſicut ipſe omnia ad bonum finem vult, & nos ad bonum velimus. Vnde ſi vult quòd pater meus moriatur, & hoc mihi conſtet, non teneor velle, imò volēdo quòd moriatur pecco, & volendo, atque cōtrarium exorando, & conādo ad illud mereor, niſi deus expreſſe mihi dixerit, quòd illud velim: quia tunc non obligor ex voluntate Dei cognita, ſed ex præcepto impoſito: ita hic quamquam determinate deus iuſſiſſet Madianitis, ꝙ delerent terram Iſrael, & ipſi venientes nihil præterirent de forma mandati, & hoc conſtaret Iſraelitis, adhuc non tenebantur parere Madianitis, ſed poterant illos occidere, vt hoſtes.

Quomodo tenemur cōformare volūtatem noſtram diuinæ voluntati.

An peccarent Iſraelitæ innuentes Madianitis, quòd introiſſet exercitus magnus in caſtra eorum, cùm nullus introiſſet.
Quaſt. XXX.

QVAERETVR vlterius, an peccarent Iſraelitę innuētes Madianitis quòd introiſſet exercitus magnus in caſtra eorum, cùm nullus introiſſet. Aliquis dicet quòd ſic, quia hic erat mendatium, & illud ſemper eſt peccatum. Reſpondendum, quòd nō fuit illicitum, quia omnia ſic vt fecerunt Iſraelitæ Deꝰ fieri iuſſerat. Sed adhuc dicendum, quòd præter mandatum Dei licebat, quia vbi eſt iuſtum bellum, licèt hoſti contra hoſtem occidere, & prędari, & conſequēter omnia, ſine quibus iſta fieri nequeunt: ſicut ſi alicui delegatur cauſa, vt ſententiet in ea, delegātur omnia, ſine quibus non poteſt ſententiare. Extra de Officio dele. cap. præterea. ſolùm autem cauendum eſt in hoſtibus, ne fędera impoſita violētur, vel in aliquo mentiantur, quia tunc peccant: & quodcunque bellum inde ſecutum iniuſtum fit, quamquam aliàs iuſtū foret ex cauſa, pro qua fit. Ratio diuerſitatis eſt, quia cùm quis ſcit aliquem eſſe hoſtem ſuum, ſcit quod ille inquiret ei omnia mala, quæ poterit, & debet ſibi cauere

Fędera ſeruanda hoſtibus.

Nihil hoſtibus eſt illicitum.

uere ab illo, & ſi hoſtilitas ſit publicata inter illos, qui vicißim bellum indicere poſſunt: non oportet, quòd aliquis eorum moneatur, ſed quòd obſeruet ſe ꝑ omnem modum: quia nihil hoſtibus illicitum eſt. Vnde quocunque modo potuerit vnus occidere alterum, ſiue per inſidias, ſiue per fraudem, vel quocunq; modo licet, quia non vocantur ibi inſidiæ, nec fraus, cùm ius gentium iſta concedat, & vbi ius aliquem monuit, nõ oportet ad illud amplius admoneri: ſicut dies interpoſita ad aliquid agendum, vel ſoluendum pro homine interpellat, & non oportet admoneri debitorem ad ſoluendum in termino. Cùm autem interponuntur fędera, vel quęcunque verba promißionis inter hoſtes, illa ſunt omnino ſeruanda de iure gentium, ideo qui contra illa fecit, tanquam violator iuris peccat, & omnia bella facta prætextu fraudis huius mẽdacij, vel ruptorum fœderum iniuſta ſunt, quamquam aliàs ſint iuſta ex cauſa: ſic tenet Aug. & declaratum eſt ſuper Ioſue capit. octauo, hic autem non intercidit aliquod mendacium, quia Iſraelitæ nihil promiſerunt Madianitis quod violarent, nec aliquid locuti ſunt, quod falſum eſſet, ideo non peccabant. Quod autem vellent, quòd Madianitę intelligerent eſſe exercitum magnũ hoſtium in caſtris ipſorum, non erat mendacium, licèt conarentur occultare veritatem. Nam qui ponit inſidias vult innuere hoſtibus, quod nõ ſint plures bellatores, quàm qui apparent: & quòd non ſunt alibi quàm vbi apparent, & falſum eſt: tamen iſtud licitum eſt, vt tenet Aug. & declaratum eſt Ioſue octauo. Ratio diuerſitatis huius, & mẽdacij quòd eſt in voce, eſt, quia de iure gentium eſt, quòd hoſtes ſe inuicem fallant, vt poterunt, & quod inſidias ponant, ideo quilibet debet eſſe præmonitus ne hoſtis ſuus ei inſidias poſuerit: ſed ſi fœdera tamen interpoſita ſunt, vel q̃cũque verba inuicem habita, de iure gentium ſeruanda, & ob hoc hoſtes non ſe obſeruarẽt inuicẽ ſuper hoc tanquam nihil mali paſſuri, & poſſent faciliter perire: tũc quomodocũque in verbo mentiri peccatum eſt, ſicut in quibuſcunque alijs communicationibus humanis: quia ibi ſicut non eſt licitum verbo mẽtiri, ita nec fraudes vel diſſimulationes fieri: & hoc ad fallendum animo lucrandi, vel alium lædendi: animo tamẽ euadendi pericula, vel damna licet quibuſdam diſſimulationibus vti in rebus, licèt non in verbis, vt declarabitur primo Regum decimo ſexto capitul. Licuit ergo Iſraelitis dicere, gladius Dei, & Gedeonis: quia per hoc non mentiebantur, cùm non aſſererent illum eſſe in caſtris, ſed orabant, vt confortaretur, & volebant quòd Madianitæ ſic intelligerent. *Stantes in loco ſuo ſinguli*. Ideſt iſti viri treceni diuiſi fuerant in tres partes, & in tribus locis, & vbi quilibet confregit lagenam ſuam, ibi manſit. *Per circuitum caſtrorum*. Hoſtilium, non eſt intelligendum, quod eſſent totaliter in gyro, ita quod ambirent omnia caſtra, vt ſupra dictũ fuit: ſed ſolum erant in tribus locis per circuitum, & manebant aliqua partes medię per quas poterant exire fugiendo Madianitę.

Inſidiæ in bello licitæ

E

Quare quilibet iſtorum virorum ſtabat in loco ſuo.
Quæſt. XXXI.

QVAERETVR, quare quilibet iſtorum virorum ſtabat in loco ſuo, ſcilicet quod non introibat in caſtra, vel non recedebat aliquantulum inde. Reſpondendum, quòd propter duo. Primum vt non occiderentur a Madianitis: nam mox vt iſti buccinis increpuerunt turbati Madianitæ conuerſi ſunt in ſe putantes in hoſtes agere, & ſi acceßiſſent ad partem interiorem Gedeon, & ſocij ſui inuoluti fuiſſent in mortem gladio Madianitarum. Et iſta eadem cauſa

A fuit quare non circundederunt omnia caſtra, ſcilicet ne Madianitæ volentes fugere cogerentur irrumpere per medium clangentium, & occiderẽt aliquos eorum. Etiam non expediebat, quòd aliqualiter diſcederent a caſtris, ne Madianitę putarent eos fugere, & perſequerentur illos. Secundum erat, vt Madianitę putarent quòd iſti non erant pugnantes, ſed illuminantes exercitum pugnatorum, qui erat intra caſtra: ad illuminandum autem non expediebat, quòd accederent, & recederẽt, ſed ꝙ manerent in eodẽ loco. *Omnia itaque caſtra turbata ſunt*. Ideſt omnes qui erant in caſtris turbati fuerũt, quia ſubito viderunt ſuper ſe tot lumina, & buccinas, & fragorem tanti exercitus. *Et vociferantes vlulantes fugerunt*. Ideſt videntes ſe ſic cir-
B cundatos, & putantes eſſe hoſtes in caſtris ſuis fugerũt neſcientes contra quem pugnarent, & in fuga vociferabant, & vlulabant. Iſtę voces non erant exortãtium ad bellum, nec compellentium ad fugam, ſicut dicitur Exod. 32. ſed erat vox meroris fugientium. *Et nihilominus inſiſtebant trecenti viri buccinantes*. Ideſt quamquam fugerent Madianitę ſemper ſequebantur eos viri Gedeonis buccinantes.

Cum Madianitæ eſſent in fugam conuerſi, & viri Gedeonis non eſſent percuſſuri illos, quare illos perſequebantur.
Quæſt. XXXII.

QVAERETVR cum Madianitæ, eſſent con-
C uerſi in fugam, & viri Gedeonis non eſſent percuſſuri illos, quare ꝑſequebãtur eos, & inſiſtebãt ſemper buccinantes. Reſpondendum, quòd omnia, quæ Gedeon faciebat, erat vt Madianitæ putarẽt hoſtes eſſe in caſtris, & conuerterentur in ſeipſos tanquã in hoſtes: Madianitæ autem mox audito fragore, nõ conuerſi ſunt in ſe, ſed fugerunt, ideo ſi viri Gedeonis manſiſſent in loco, ſuo nihil factum eſſet, quia fugientes Madianitę putarent, quòd hoſtes non perſequebantur eos, vel quòd non erant in caſtris, cùm viderẽt buccinatores cum faculis manere, & non haberẽt motiuum conuertẽdi gladios in alterutrum: cùm autem viderunt quòd ſemper perſequebantẽ eos putauerunt ꝙ hoc faciebãt, quia erat exercitus Gedeonis intra Ma-
D dianitas: ideo conuerſi ſunt in ſe tanquam in hoſtes. *Immiſitque Dominus gladium in omnibus caſtris*. Ideſt concitauit Deus Madianitas in omnibus partibus caſtrorum ſuorum, vt in alterutrum pugnarent. *Et mutua ſe cęde truncabant*. Ideſt vnus occidebat alium ſicut hoſtem. Erat autem facilis iſta occiſio, quia omnes erãt inermes, & coniuncti loco & turbati, ita quòd non ſe obſeruaret alter ab altero: vnde in breui mortui ſunt valde multi, ſcilicet centum viginti milia, vt patet ſequenti capit. In Hebræo non habetur mutua ſe cęde truncabant, ſed eſt explanatio literæ præcedentis.

Quomodo factum eſt, vt Madianitæ in ſe conuerterentur gladio percutiendo nemine illos percutiente.
Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR quomodo factum eſt, vt Madianitæ in ſe conuerterentur gladio percutiendo nemine percutiente illos. Reſpondet Ioſephus quinto antiqui. quòd hic erant multę gentes linguis diſcordantes, & ob hoc putantes ſe hoſtes conuertebant in alterutrum gladios. Quod autem diuerſę gẽtes eſſent, patet, quia præcedenti capit. & hic dicitur, quòd erant Madianitę, & Amalecitę, & relequi oriẽtales populi, & iſti linguis diſcordabant. Iſta cauſa ſatis veriſimilis eſt, & nunc potißimè mouere poterat eos, quia ſubito excitati a ſomno viderunt ſuper ſe tot buccinatores & faculas, putauerunt hoſtes eſſe in caſtris,

Ioſephi reſponſio ad quæſitum.

ſtris,& quia incipientes loqui audierunt inter ſe linguarum diuerſitatem, quilibet coniunctum ſibi hoſtem putabat. Aliter dici poteſt,& melius,quòd hoc fuit ex quadam perturbatione immiſſa eis ſupernaturaliter a Deo, ita vt non ſe cognoſcerent: & iſta perturbatio ſignatur cũ dicitur: immiſit dominus gladiũ in caſtris, ideſt perturbauit eos,& fecit quòd viciſſim ſe gladiarent. Eſt enim in poteſtate Dei cor hominis Prouerbio 21.ſ.ſicut diuiſiones aquarum,ſic cor regis in manu domini, & quocunq; voluent, vertet illud: ita de cordibus omnium aliorum virorum intelligendum eſt: ideo poteſt Deus mouere corda ad quamcũque paſſionem, ſcilicet ad iram, gaudium, triſtitiam, timorem, vel inſaniam, vel dolorem. Patet de ira Leuit.26. ſcilicet qui remanſerint de vobis dabo pauorẽ in cordibus eorum in regionibus hoſtium, terrebit eos ſonitus folij volantis, & ita fugient quaſi gladiũ, cadent nullo perſequente, & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos quaſi bella fugientes. Simile patet Exo. 23. ſcilicet terrorem meum mittã in præcurſum tuũ &cæt. idem Deutero. 28. cap. De gaudio, vel clementia patet Eſther 14. nam cum introiuit Eſther erat Aſſuetus quaſi furibundus, & Eſther occidenda erat,quia acceſſit non vocata, & ſubito Deus conuertit Aſſuerum in clementiam,& gaudium,& ipſe conſolabatur Eſther tanquam ſororem. Aliquando mutat in irã, ſicut quando peccabant Iſraelitę, Deus cõcitabat populos finitimos in irã contra eos,& perſequebantur illos: ſic patet ſupra, ſcilicet. Addiderunt filij Iſrael facere malum in conſpectu domini,qui confortauit aduerſus eos Eglon regem Moab, & copulauit ei filios Ammon, & Amalec. Sic etiam erat quandocunq; concitabat alios populos, vt Aſſyrios, Chaldęos: quod patet clarè Iſa. 10. ſcilicet. Vę Aſſur virga furoris mei & baculus ipſe: in manu eorum indignatio mea: ergo Deus concitabat iſtos ad iram, vt per eos vlciſceretur iram ſuam. Aliquando Deus mouet ad imprudentiã, ſcilicet vt neſciant homines iudicare de eis, quę ſunt notiſſima. ſic factum eſt cum orauit Dauid, quod Deus infatuaret conſilium Achitofel ſecundo Regum 15. & quamquam conſilium eius vtile foret, infatuauit Deus Iſraelitas, vt non aſſentirent conſilio eius, ſed cõſilio Chuſi quod erat ridiculum, & ſtultum, ſecundo Regum 17. Interdum mouet Deus hominem ad tãtam dementiam, vt neſciat quando eſt dies, & quãdo eſt nox, & palpet in meridie quaſi cæcus: ſic patet Deutero. vigeſimo octauo, ſcilicet: Percutiat te Deus amentia,& cęcitate atque furore mentis, & palpes in Meridie ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Interdum etiam mouet mentẽ noſtram, vt ea, quæ coram nobis ſunt cernentibus oculis,& non excæcatis non videamus: ſicut fuit in Sodomitis Gene. decimo nono, & in ſeruis Benadab regis Syrię quatro Regum ſexto cap. & ſic de alijs paſſionibus. Interdum etiam mouet ad obliuionem præcedentium ſubito, & inducit nouos modos,& habitus in anima: ſic factum eſt in ędificantibus Babylonem: nam Deus confudit ſubito linguam vnam, vt non ſe intelligerent,& dedit illis 72. linguas, vel 70. vt alij volunt. De hoc Geneſi vndecimo, ita poterat Deus cauſare quemcunque modum perturbationis vellet, ita vt non ſe intelligerent Madianitę, & putarent certiſſimè eſſe hoſtes. Simile factum eſt tempore regis Ioſaphat: nam Amonitę, Moabitę, & Idumæi, qui venerant, vt contra pugnarent, conuerſi ſunt in ſeipſos, & mutuis vulneribus conciderunt, vt patet 2. Paralipo. vigeſimo cap.

Deus ad quamcunque paſſione poteſt corda mouere.

Deus quãdoque ad imprudentiã mouet.

Deus interdũ hoiem ad dementiã mouet.

F

Vbi fuerit maius miraculum in diebus Ioſaphat vel in bello Madianitarum. Quaeſt. XXXIIII.

QVAERETVR, cum hic,& in diebus Ioſaphat fuerit ſimile bellum, vbi fuit maius miraculum. Reſpondendum, quòd maius fuit in bello Ioſaphat: nam hic habita fuerunt multa incentiua, quę non fuerunt in bello Ioſaphat: nam iſtud fuit factum per noctem, in qua minus poterant iudicare an hoſtes eſſent inter eos. Illud autem fuit per diem. Item hic viderunt Amonitæ buccinatores ſubito ſuper ſe conclamantes: Gladius Domini, & Gedeonis, & ſtrepitum lagenarum quaſi magni exercitus. ex quo putabant hoſtes eſſe in caſtris: ibi autem nihil tale viderunt: nam conſocios ſuos venientes viderunt. Item hic Madianitę erant dormientes, quando irruit Gedeon, ideo turbari veriſimile erat, illic autem vterque exercitus vigilabat, & contra ſe veniebat. Item hic non pugnauerunt Madianitæ contra aliquos extrinſecos ad quos irent, ſed putãtes intra caſtra eſſe hoſtes, in ſeipſos tãquam in hoſtes conuerſi ſunt: illi autem viderunt ſocios ſuos venientes,& in illos tanquam in hoſtes impetum egerunt, per quæ oĩa, & plura materię differendi colliguntur conferendo ea, quæ habẽtur hic, & ſecundo Paralipo. vigeſimo capit. *Fugientes vſque Bethſeca.* Iſta eſt ciuitas quędam in terra Iſrael citra Iordanem, & vſque ad illã durauit interfectio, quia fortè ibi illuxit dies, & Madianitæ cognouerunt ſeipſos atque deſierunt in alterutrum pugnare, & ſic non occiſi ſunt omnes Madianitę. *Per crepidinem Abelmehula in Tebbath.* Ideſt etiam perſecuti ſunt eos Abelmehula vſque ad locum Tebbath per quandam crepidinem, ideſt montem pręruptum, quia nõ erat via plana, ſed per abrupta: & quandocunque ſors obtuliſſet, ferebantur prę turbatione in pręceps, & Iſraelitę per eadem loca perſequebantur eos. In Hebræo habetur. *Ceredaza.* Quod ponitur tanquam nomen proprium, vbi nos ponimus per crepidinem. Et Hebræi ponũt vt nomen proprium vrbis, vel montis. Et fortè erat aliqua terra, vel mons præruptus, cuius cauſa litera Hebraica, nomen poſuit. Ieronymus autem cognoſcẽs terram illam cùm ipſe ambulaſſet totam terram Chanaan,& Aegyptum pedibus, vt cognoſceret omnia loca, de quibus fit mentio in ſcriptura,& ſic poſſet confidenter transferre, vt ipſe teſtatur in quodam prologo ſuper Paralip. qui incipit Euſebius. ſic tranſtulit quaſi eſſet mons pręruptus. Aliqui putant, quod Tebbath eſt ciuitas, quę vocatur Thebes, de qua hĩ ſupra, de qua fuit Elias propheta, ſed nõ patet, an ſit verum.

G

H

I

Conclamantes autem viri Iſrael de Nephthali & Aſer, & omni Manaſſe perſequebantur Madian. Miſitque Gedeon nuncios in omnem montem Ephraim, dicens. K Deſcendite in occurſum Madian, & occupate aquas vſque Bethbera, atque Iordanẽ. Clamauitque omnis Ephraim,& præoccupauit aquas atque Iordanem vſque Bethbera. Apprehenſoſque duos viros Madian, Oreb, & Zeb, interfecit Oreb in petra Oreb, Zeb vero in torculari Zeb. Et perſecuti ſunt Madian, capita Oreb, & Zeb portantes ad Gedeonem transfluenta Iordanis.

Iſa. 10. 23. q 5. § fi. in fi.

Ibi morti traditi.

Tyrus Syriæ ciuitas conditur.

Con-

Adiutorũ aſſociatio

Conclamantes autem. Hic ponitur quartum, ſcilicet adiutorum aſſociatio, ſcilicet, quia fugientibus Madianitis coniuncti ſunt Gedeon, & viris eius alij Iſraelitę ad perſequendum hoſtes. *Conclamantes autem viri Iſrael de Nephthali, & Aſer, & omni Manaße perſequebantur Madian.* Ideſt fugientibus Madianitis alij Iſraelitæ, ſcilicet de Nephthali, & Aſer, & Manaſſe, ideſt de iſtis tribubus conclamabant, ideſt conuocabant ſe exhortantes ad perſequendum Madianitas.

Quomodo Iſraelitæ ad perſequendum Madianitas conuocari poterant. Quæſt. XXXV.

QVAERETVR quomodo Iſraelitæ poterant conuocari ad perſequendum Madianitas: nam Madianitæ cęperunt fugere media nocte, & non ceſſauerunt fugere quouſque euaderent de periculo, ſed dum venirent Iſraelitæ conuocati effugiſſent Madianitę. Aliquis dicet, quòd iſtæ tribus, quæ nunc iuerunt ad perſequendum Madianitas, erant paratę in aliquo loco, ita quòd poterant mox, vt ipſi fugerent perſequi eos. Quod patet, quia iſtęmet tribus ſunt, quę pręcedenti capitulo commemorantur veniſſe ad Gedeonem, ſcilicet miſit nuncium in vniuerſum Manaſſe, qui ſecutus eſt eum. Alios etiam nuncios in Aſer, Zabulon, Nephthali, qui occurrerunt ei. Reſpondendum, quòd iſti non erant in aliquo loco expectãtes: nam Gedeon neſciebat euentum belli, vt iuberet illis expectare, ideo cùm Deus iuſſiſſet, quòd recederent, ipſe hoc etiam iuſſit, & receſſerunt in domos ſuas, vt patet ſupra in litera, ſcilicet omnem reliquam multitudinẽ præcepit ire in tabernacula ſua. Aliter dici poteſt, quòd iſtud factum eſt, quia Madianitę erant intra terram Iſrael in valle Iezrael pręcedenti capitulo, & cum fugerunt tranſierunt per multa loca Iſrael ſicut hic in litera dicitur: & de illis locis exibant viri ad perſequendum Madianitas, & iſti coniungebantur Gedeoni. Sed hoc non ſtat, quia iſti cõgregati erant de Manaſſe, Nephthali, & Aſer, vt patet in litera: ſed non occurreret Gedeoni, & viris ſuis perſequendo Madianitas tranſire per loca omnium harũ tribuum. Dicendum ergo, quòd iſtæ tribus conuenerunt per vocationem, quia videns Gedeon fugiſſe Madianitas, miſit nuncios per omnes tribus propinquas, vt perſequerentur Madianitas. Quod patet, quia dicitur infra, ꝙ miſit Gedeon nuncios in oẽm montẽ Ephraim dicens: deſcendite in occurſum Madiã. Ita ergo mittere poterat ad omnes alias tribus, de quibus hic. Cùm autem obijcitur, quòd prius quàm aliqui de iſtis vocatis venirent, effugerent pęnitus Madianitæ. Dicendum quòd non putabat hoc ſic futurũ Gedeon. Et cauſa erat, quia iſte tribus erant in via, per quam fugituri erant Madianitę, vel quaſi: ideo prius quam Madianitę accederent ad loca illa, accederent nuncii Gedeonis vel quaſi, & ſic ſatis conueniẽtet poterant exire de illis tribubus.. Et quamquam Madianitę pręcederent, cùm ipſi iam eſſent laſſi, & Iſraelitę recentes ad laborem ſurgerent, breuiter conſequi poſſent eos. Alia cauſa erat & potiſſima, quia ad hoc quòd Madianitæ egrederentur de terra Iſrael in terram ſuam, neceſſe erat, ꝙ ambularent fortè pluſ quã per duos dies, vel tres, & in his neceſſe erat, ꝙ iter dum requieſcerẽt ꝑꝑ laborẽ, & ad ſumendũ cibos: & tunc Iſraelitę poterant conſequi eos, quamquam multum pręcederent eos Madianitæ: & ſic factum eſt, quia ſequenti ca. dicitur ꝙ cum Gedeon perſequeretur Madianitas, reperit Zebee, & Salmana cũ exercitu ſuo requieſcẽtes in pace inter vrbẽ Nobe, & Iecbaa, & tunc irruit ſuper eos iterum Gedeon: viri quoque Ephraim tenuerunt multos ad vada Iordanis infra in

A litera. Alia cauſa erat, quia ad hoc quòd fugerent Madianitę in terram ſuam, debebant primò tranſire Iordanem, qui pontem nõ habebat, ſed vada anguſta, in quibus tranſeundis moraretur multitudo Madian fortè vna die, cũ eſſet tanta, & interim poterant venire Iſraelitę vocati. *Et dedit dominus victoriam populo ſuo Iſrael in die illo.* Duplex victoria fuit, vna quam Deus per ſe ſolus fecit, nihil agentibus Iſraelitis, ſcilicet inquantum Madianitę conuerſi ſunt in ſeipſos: & iſta fuit, quia perierunt quaſi centum viginti millia. Secũda victoria fuit, in qua Iſraelitę aliquid egerunt, ſcilicet quia ipſi perſecuti ſunt Madianitas, & occiderũt multos apud Iordanem, & poſtea ſequenti cap. *Miſit Gedeon nuncios in omnem montem Ephraim.* In ſortem E-
B phraim. Vocatur tota ſors Ephraim mons, eo ꝙ erat montuoſa, ſic enim nominatur vbique, vt patet Ioſue 17. & 20. & 21. & ſupra 4. & 1. Reg. 1. ad iſtos miſit quia propinqui erant.

An peccarit Gedeon vocando pugnatores, cùm Deus prius iuſſiſſet multos Iſraelitas de bello recedere. Quæſt. XXXVI.

QVAERETVR an peccauit Gedon vocando pugnatores, cùm Deus prius iuſtiſſet recedere de bello multos de Iſraelitis. Reſpondendum quòd non, quia Deus volebat quòd eſſent pauci in bello, vt non poſſent vſurpare ſibi victoriam, vt ipſe dixerat
C Gedeoni ſupra in litera: nunc autem iam bellum, quod Deus facturus erat, finitum erat, ſcilicet quòd Madianitæ in ſeipſos conuerſi multos trucidarent, iõ quamquam Deus nihil ei nunc locutus eſt, credidit nõ eſſe iniuriam diuinæ vltionis, quòd Iſraelitę congregarentur ad perſequendum iam Madianitas, quia ẽt ſi aliquos de illis occiderent Iſraelitæ, imò & ſi omnes ſuperſtites occiderent, non poterant ſibi vſurpare victoriam. Rationes huius ſupra aſſignatæ ſunt. *Dicens, deſcendite in occurſum Madian.* Scilicet deſcendite de montibus, in quibus habitatis, & ite contra Madianitas. *Et occupate aquas vſque Bethbera, atque Iordanem.* Ideſt ocupate omnes aquas Iordanis vſque Bethbera, Hęc litera videtur quòd deberent Ephraitę occupare
D alia flumina, quę erant vſque Bethbera, & ipſum fluuium Iordanis. Sed hoc non ſtat: quia Iordanis eſt qui circuibat terram Chanaan in parte orientali: Nume. 34. & per illum tranſire debebant Madianitę; nec oportebat aliquas occupati aquas, niſi Iordanem: ſed ent ſenſus. *Occupate aquas vſque Bethbera atque Iordanem.* Ideſt occupate Iordanem, qui eſt in directo ſortis veſtro, & omnes aquas eius vſque Bethbera. Pro quæ ſciendum, quòd caput ſortis Ephraim erat apud Iordanem, & apud illam ex parte meridiana erat ſors Beniamin, quæ etiam perueniebat ad Iordanem, vt patet Ioſue 18. & apud illam ad meridiem ſors Ioſue, quæ etiam perueniebat ad Iordanem Ioſue 15. erat autem vrbs Bethbera, de qua hic dicitur in termino ſortis Iu-
E dę, vt patet Ioſue 15. vnde eſt ſenſus quòd Ephraitę occuparent Iordanem, ſcilicet qui erat in directo ſortis eorum: & omnes aquas eius vſque in Bethbera; quia forte vſque ad illum locum erant vada Iordanis, & per illa tranſire debebant Madianitę, ſic vt aliqui volunt. Sed melius exponetur ſecundum quòd litera innuit, & ſine aliqua difficultate, ſcilicet quòd inter locum, de quo fugiebant Madianitę vſque Bethbera erant aquę, ideſt flumina, quæ hẽbant vada in certis locis ſolùm, & illas aquas debebant occupare Ephraitę, vt non poſſent tranſire Madianitæ, & occiderentur ibi, & poſtea occupare debebant Iordanem, vbi erat principium impeditiuũ hoſtium: quia illud flumen erat magnum, & erat in paucis locis vadabilis.

Quo-

Quomodo poterant Ephraitę ire ad præoccupãdum aquas & Iordanem. Quæſt. XXXVII.

QVAERETVR quomodo poterant Ephraitę ire ad præoccupandum aquas, & Iordanem: nã non eſt hic ſimile ei, quod ſupra dictum eſt: eo quòd inter locum fugæ, & Iordanem non erat magna diſtantia. Reſpondendum, quòd Ephraitæ erant prope viam fugæ & poterant cito venire. Item quãcunque aquam deberent tranſire Madianitæ cùm eſſent valde multi, neceſſe eſſet, quòd morarentur magno ſpatio, & ob hoc dum tranſibant aquas priores poterant deſcendere Ephraitæ in Iordanem ad occupandum eum, & ad aliquas aquas coniunctas Iordani, & ſic factum eſt. *Clamauitque omnis Ephrai.* Ideſt omnes Ephraitę exhortati ſunt ſe ad veniendum, & venerũt ad aquas: nam ipſi velociter per omnia loca ſua propinqua miſerunt nuncios, & deſcendebant priores, qui poterant de vrbibus, quibus primo facta eſt vocatio: deinde de aliis vrbibus. *Præoccupauit aquas, atque Iordanem.* Scilicet conſtituerunt magnum exercitum apud Iordanem, & apud ſingula flumina per quæ trãſituri erant Madianitę, vt cum venirent illi diſperſi occiderent eos Ephraitę. *Apprehenſoſque viros Madian.* Ideſt duos viros principes Madian, ſcilicet Ephraitę manentes apud Iordanem inter cęteros Madianitas, quos occiderunt ceperũt iſtos duos principes Oreb, & Zeb viuos. *Et interfecit Oreb in petra Oreb.* Scilicet occidit eum ſuper quandam petram, quę poſtea vocata eſt petra Oreb. & quando ſcriptus eſt liber iſte vocabatur petra Oreb, ideo ſcriptor ſic eam cognominauit. *Zeb verò in torculari Zeb.* Ideſt occiderunt Ephraitę Zeb in torculari quodam, quod poſtea vocatũ eſt torcular Zeb ab euentu.

Quomodo ſtat quòd Ephraitę occiderint Oreb, & Zeb. Quæſt. XXXVIII.

QVAERET aliquis, circa hoc quomodo ſtat, quòd Ephraitę occiderint Oreb, & Zeb, quia ſequenti ca. dicitur, quòd Gedeõ occidit Zebee. Aliqui reſpondent quòd Oreb, & Zeb, & Salmana, & Zebee ſunt idem: quod patet quia ſequenti cap. tã iſti duo, ſcilicet Oreb, & Zeb, quam illi duo, ſcilicet Zebee, & Salmana vocantur duces, vel reges: & ſatis apparet, quia Ephraitę duxerunt capita eorum trans Iordanem infra in litera: ſi tamen fuiſſent viri paruę conditionis non duxiſſent Iſraelitę capita eorum trãs Iordanem. Sed hoc non ſtat, quia dicitur hic Ephraitæ occiderunt illos, ſed ſequenti capi. dicitur quòd Gedeon per ſe occidit Zebee, & Salmana. Nec poteſt aliquis obijcere, quòd quamquam iſta fecerint Ephraitæ, quòd aſcribantur Gedeoni, quia facta ſunt ſub ducatu ſuo, ſicut factum eſt de Ioſue in quibuſdam, vt declaratum eſt Ioſue 11. quia hic ponitur quõ Ephraitæ occiderint Oreb, & Zeb: & ponitur locus. ſ. vnum in petra alium in torculari: ſed de Salmana, & Zebee ponitur ſequenti cap. quòd Gedeon dixit filio ſuo, quòd occideret eos, & non auſus eſt: deinde ipſe irruit in eos, & occidit illos. Item ſequenti cap. & hic dicitur, quòd Ephraitę attulerunt capita Oreb, & Zeb ad Gedeonem trans Iordanem, & Gedeon ait quid tale facere potuit quale vos feceſtis? Dicendum ergo, quòd iſti viri erant quatuor viri principes Madianitarum, & duos ceperunt Ephraitæ apud Iordanem, & duos cepit poſtea Gedeon vltra Iordanem inter Nobe, & Iechaa, vt patet ſequenti capitu. Quod autem ſint quatuor diſtincti patet Pſal. 82. cum dicitur: Pone principes eorum ſicut Oreb, & Zeb, & Zebee, & Salmana. Differunt etiam nomina, quia v-
F nus horum vocatur Zeb, alius vocatur Zebee. *Et perſecuti ſunt Madian.* Scilicet Ephraitę erant apud Iordanem, & iſtas aquas prædictas, & cùm veniebant Madianitæ percutiebant eos: illi verò non curabant principaliter pugnare ne interim congregaretur totus Iſrael, & opprimeret eos ſimul, ſed tranſibant aquas, dum percuterent, & ſic trãſierunt Iordanem, & omnes aquas & occiſi ſunt multi de eis, & capti: nam tũc capti ſunt duo principes eorum, ſcilicet Zeb, & Oreb, & cùm tranſiſſent omnes Madianitæ Iordanem, ipſi quoque Ephraitę tranſierunt poſt eos, vt rurſum ſequerentur eos a tergo, & occiderent. *Capita Oreb, & Zeb portantes ad Gedeonem trans fluenta Iordanis.* Hęc portabant in ſignum victoriæ magnę, ſcilicet quòd
G occidiſſent duos reges Madianitarum. Aliquis turbabitur in hoc, quomodo Ephraitæ præoccupauerũt Iordanem, ſcilicet antequam tranſirent Madianitę, & ſteterunt ibi occidentes de eis dum tranſibant, & poſtquam tranſierunt ipſi quoque Ephraitę tranſierunt. Quomodo ergo non habuerunt obuium Gedeonem, ſed iuerunt ad eum trans Iordanem? Ex quo patet, quòd Gedeon tranſierat antequam ipſi venirent: ſed tunc ſequeretur inconueniens, ſcilicet quòd Gedeon tranſierat Iordanem ante Madianitas, quod falſum eſt, cùm perſequeretur eos. Dicendum ergo, quòd Iordanis habebat plura vada, & Madianitæ fugientes diuiſi ſunt ad plura vada, vt facilius, & velocius tranſirent: Gedeon verò ſecutus fuit aliquam
H partem Madianitarum: & illa tranſiuit per aliquod vadum, in quo nõ erant viri Ephraitę, ideo poſtea iuerunt ad illum vltra Iordanem ferentes capita Oreb, & Zeb regum Madian.

CAPITVLVM VIII.

DIXERVNTQVE ad eũ viri Ephraim: Quid eſt hoc quod facere voluiſti, vt nos non vocares cum ad pugnam
I pergeres cõtra Madian? Iurgantes fortiter, & prope vim inferentes. Quibus ille rñdit: Quid enim tale facere potui, quale vos feciſtis? Nonne melior eſt racemus Epharaim vindemijs Abiezer? In manus veſtras Dominus tradidit principes Madian, Oreb, & Zeb. Quid tale facere potui, quale vos feciſtis? Quod cũ locutus eſſet, requieuit ſpiritus eorum, quo
K rumebant contra eum. Cunque veniſſet Gedeon ad Iordanem tranſiuit eum cum trecentis viris, qui ſecum erant: & prę laſſitudine fugientes perſequi non poterant. Dixitque ad viros Soccoth: Date, obſecro, panes populo, qui mecum eſt, quia valde defecerunt: vt poſſimus perſequi Zebee, & Salmana reges Madiã. Reſponderunt principes Soccoth: Forſitan palmę manuum Zebee, & Salmana in manu tua

ſunt:

& ſunt, idcirco poſtulas, vt demus exercitui tuo panes. Quibus ille ait: Cum ergo tradiderit Dominus Zebee, & Salmana in manus meas, conteram carnes veſtras cum ſpinis, tribuliſque deſerti. Et inde conſcendens, venit in Phanuel: locutuſque eſt ad viros loci illius ſimilia: Cui & illi reſponderunt, ſicut reſponderant viri Soccoth. Dixit itaque eis: cum reuerſus fuero victor in pace, deſtruam turrim hanc.

Dixeruntque. Deſcripta in præcedentibus hoſtium expugnatio. hic ponitur victorię perfectio quomodo, ſcilicet occiſi fuerunt plures de Madianitis, & etiam reges eorum. Et diuiditur in ſeptem partes. Primò ratione victoriæ ponitur quędam contentio; Secundò malignorum deriſio ibi. *Cumque veniſſet Gedeon.* Tertiò hoſtium compręhenſio ibi. *Zebee autem, & Salmana.* Quartò deriſorum punitio ibi. *Reuertenſque de bello.* Quintò aduerſanorum occiſio ibi. *Dixitque ad Zebee.* Sextò prędę diuiſio ibi. *Et tulit ornamenta.* Septimò naſcitur quædã hæc tranſgreſſio ibi. *Fecitque ex eo Gedeon.*

An ſit hęc aliqua mutatio, & an immediate facta poſt pręcedentia. Queſt. I.

QVAERETVR circa primum an ea, quę habentur hic habeãt ordinem continuatum ad præcedentia, vel ſit aliqua mutatio, & an fuerint hęc facta immediatè poſt pręcedentia. Ad primum dicendum quòd ordo continuatus eſt, quia ſupra ponebatur quomodo perſecutus ſit Gedeon principes Madiã hic autem ſubditur qualiter comprehendit eos, & diuiſit prędam, fecitque alia conſequentia ad bellum, ideo neceſſariò ſunt hęc poſt illa. Ad ſecundum dicẽdum, quòd iſta facta fuerunt immediatè poſt pręcedentia: nam dicitur ſupra quòd viri Ephraim cęperũt Oreb, & Zeb, & decollauerunt eos, duxeruntque capita ad Gedeonem tranſiens Iordanem. Hic autem ponitur contentio habita inter Ephraitas, & Gedeonem reſpectu huius belli: & fuit tunc facta quando obtulerunt ei capita Zeb, & Oreb, & ſic non fuit mora aliqua vel interpoſitio inter ea, quę habentur pręcedenti cap. & hic. *Dixeruntque ad eum viri Ephraim.* ſcilicet cùm ſuperbia quadam, & tumore protulerunt querelæ verba. *Quid eſt quod facere voluiſti.* Quaſi dicat malum eſt, quod feciſti. *Vt non vocares nos.* quaſi dicerent nos vocandi eramus.

Quomodo Ephraitę dicunt ſe non vocatos. Queſt. II.

QVAERETVR quomodo Ephraitę dicunt ſe non vocatos: nam pręcedenti cap. ponitur quòd Gedeon miſerit nuncios in oẽm montem Ephraim, & de aliis tribubus non ponitur quòd vocatæ fuerint. Reſpondendum quòd Ephraitę conqueruntur quòd non fuerint vocati a principio, cùm iuit Gedeon ad bellum, eùm factum eſt principale bellum: nã nũc non fuit bellum pręcipuum, ſed perſecutio hoſtium fugientium, & quia maior honor erat exiſtentibus in præcipuo bello conquæſti ſunt.

A *Cur Conqueſti ſunt Ephraitæ de Gedeone. Queſt. III.*

QVEARETVR vlterius cur conqueſti ſunt Ephraitę de Gedeone. Reſpondendum quòd hoc fuit quia putauerunt ſe contemni: erant enim ſuperbi Ephraitę: ideo faciliter putabant ſe contemni, ſcilicet ſi non obſeruarentur eis multę cęremonie honoris. Erat autem motiuum hu[9] pręcipuum, quia Ephraim, & Manaſſe erant pars tribus Ioſeph, ſed Iacob pater Iſraelitarum ex priuilegio ſpeciali fecit Ephraim, & Manaſſe eſſe duas tribus, & quamquam eſſet Manaſſe ætate Maior, Iacob benedicens poſuit manum dextram ſuper Ephraim, & dixit enm dila-
B tandum in gentes, & Manaſſe ſolum in populos, & ꝙ minor ętate eſſet maior honore. Gen. 48. Ob hoc conſtitutus eſt Ephraim tanquã princeps, & ſub eius vexillo erat tribus Manaſſe in deſerto Nume. 2. capi. nunc autem quia Manaſſe erat maior ſecundum carnem contendebat interdum eùm Ephraim, de dignitate, & ob hoc quidquid agerent viri Manaſſe attendebant viri Ephraim, an in contemptum eorum agerent, vel ad preponendum ſe eis, & quia Gedeon erat de tribu Manaſſe ſupra 6. cap. & perrexit ad bellum, nõ vocata tribu Ephraim, putabant Ephraitæ, ꝙ feciſſet Gedeon in contemptum eorum, vt ipſi de Madianitas obtinerent victoriam, & viderentur maiores Ephraitis.

C

Quare potius Ephraitę conqueſti ſunt, quam alię tribus. Queſt. IIII.

QVAERETVR, vlterius quare potius Ephraitæ conqueſti ſunt, quòd non vocati fuiſſent, quã alię tribus. Reſpondendum, quòd forte hoc factum eſt, quia non vocati fuerant primo ad bellum: nunc autem vocabantur ad fugam, in qua eſſet labor perſequendo hoſtes, & non eſſet honor, quia non conſequerentur inde magnã victoriam, ſicut in bello principali. Sed hoc non ſtat, quia etiam alię tribus nõ vocatę fuerũt a principio, & vocatę fuerunt poſtea, imò quod grauius eſt aliquę tribus repulſæ fuerunt a bello
D prius, & poſtea vocatę fuerũt, ſcilicet Nepthali, Aſer, Zabulon, Manaſſe: Ephraitas autem non decuit tunc nominari. Potiſſimum ergo quod commouebat Ephraitas erat: quia putabant quòd Gedeõ, & viri Manaſſe egiſſent hoc in contemptum eorum. non erant autem aliquæ tribus, quibus cum tribu Manaſſe eſſet aliqua contẽtio ſuper aliqua prelatione alterna ſicut erat inter Ephraim, & Manaſſe: ideo iſti potius conqueſti ſunt. Alia cauſa fuit, quia cum filij Manaſſe eſſent competitores ſui, & obtinuiſſent nunc magnificam victoriam, ſcilicet quam Deus per illos exercuit, & non per Ephraitas inuiderũt eis Ephraitæ: quia noluiſſent, quòd in hoc viderẽtur excellentiores eis filii Manaſſe, ſi tamen Manaſſitę non obtinuiſſent nũc
E in bello, vel non fuiſſet tam memoranda victoria non contendiſſent, quare non vocauerant eos: imò forte a principio, ſi vocaſſet eos Gedeon dedignati fuiſſent ire cum eo, ne ſubijcerentur ducatui filiorũ Manaſſe. In Hebręo habetur. *Dixeruntque viri Ephraim.* Sed iſtud eſt per impropietatem idiomatis, in quo numeri, & perſonę, & aliæ proportionalitates non ſeruantur. *Iurgantes fortiter, & prope vim inferentes.* Id eſt cùm hæc dicebant viri Ephraim non proferebantur ea pacifice, ſed cùm magno iurgio, & iniurioſis verbis, & quaſi volentes inferre vim, ideſt facere bellum contra Gedeonem, quia non vocauerat eos. & ſic vlciſcerentur iniuriam ſuam.

An Ephraitæ peccarent iurgium contra Gedeonem facientes. Quæſt. V.

QVAERETVR an Ephraitæ peccarent facientes iurgium contra Gedeonem. Reſpondendum, quod ſic. quia ex ſola ſuperbia, & inuidia collatę victoriæ viris de tribu Manaſſe mouebantur, vt dictum eſt, ſed quidquid propter iſta fit peccatum eſt. Item quia nullam cauſam habebat vocare eos ad bellum, dux enim poteſt quos voluerit ad bellum vocare: fortè autem deuitauerat Ephraitas tanquam tumultuantes, & non benè ſibi ſubiicibiles propter ſuperbiam, ideo vocauit alios. Item Deus fecerat, ꝙ omnes vocati recederent de bello pręter trecentos: quo ergo Ephraitæ poterant manere in bello? Intentio autem Ephraitarum erat, quòd ipſi omnes fuiſſent in bello, vt eis imputaretur victoria. Valde ergo iniuſtè agebant iurgantes contra Gedeonem: hoc enim ſolicitũ habebant Ephraitæ pręe ſuperbia ſua de deſiderio honoris. Sic enim iterum contra Iephte Galaaditem tumultuati ſunt dicentes: quare vadens in pugnam cõtra filios Ammõ vocare nos noluiſti, incendemus igitur te, & domum tuã igne infra 12. Et orta eſt ibi grauis ſeditio. *Et ille reſpondit*. Scilicet Gedeon reſpondit molliter: videns enim ſuperbiam, & tumorem Ephraitarum noluit eis reſpondere iuxta ſtulticiam ſuã, ſed blande, vt placarentur, alioquin neceſſe erat oriri durum bellum inter vtroſque, & fortè Gedeon habebat paucos de Manaſſe, Ephraitæ erant multi. Vel dato quòd poſſet præualere contra Ephraim noluit eſſe auctor effuſi ſanguinis in Iſrael. Etiam quia propter bellum inteſtinum, dimitteretur bellum hoſtile, & hoc graue peccatum erat, ideo vt ſapiens reſpondit molliter. *Quid enim facere tale potui, vt vos feciſtis*. Vidit, quòd Ephraitæ ſolum tumultuabantur deſiderio honoris, & præ inuidia honoris, quem videbantur accepiſſe Manaſſitę, ideo vt quieſceret ſpiritus eorum aſcripſit eis honorem. In Hebręo habetur. *Quid feci vt vos*. Quaſi dicat, non feci ego aliquid laudabile, ſicut vos. Illud refertur ad occaſionem Oreb, & Zeb, quos occiderunt Ephraitę præcedenti cap.

An peccauit Gedeon dicens quid tale facere potui & cęt. Quæſt. VI.

QVAERETVR an peccauit Gedeon dicens quid tale facere potui, vt vos, cum ipſe maiora feciſſet quàm Ephraitæ: quia ipſe occidit duos reges potentiſſimos Madianitarum, ſ. Zebee, & Salmana. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat, quia Zebee, & Salmana nondum erant occiſi, ſed poſtea capti, & occiſi ſunt infra in litera. Dicendum tamen ꝙ Gedeon Maiora fecerat, quã Ephraitę. Nam ipſe cum trecentis viris non expauit conſiſtere ante caſtra 135. millium: & tenuerunt buccinas, & faculas coram illis cum poſſent Madianitæ conuerti in eos. Etiam perſecuti ſunt ſemper Madianitas, ita vt propter eos Madianitę conuerſis in alterutrũ gladiis alternæ ſe cędе truncabant. Gedeon tamen erat valde humilis, & fortè ex humilitate propria merita non menſurabat: nam humiliũ iſta conditio eſt, vt non reſpiciant quantũ proficiunt, ſed quantum a perfectione deficiunt non quid merẽtur, ſed quid demerentur: bona autẽ aliorum humiles conſiderant, & appreciantur. Vnde actus Ephraitarum poterat attendere Gedeon tanquam laudabiles, & ad ſuos non attenderet, & diceret: quid tale potui agere, vt vos feciſtis? quaſi ipſe nihil egiſſet, & illi ma
F gna egiſſent. Vel poteſt eſſe, quòd intelligatur hoc per hironiam, ſcilicet ꝙ maiora eſſent geſta Gedeonis quã Ephraitarum: ipſe tamen per quandam hironiam plus laudauit geſta Ephraitarum. Sed iſtud ſ'm non multum ſtat, quia tunc Ephraitę intelligentes ſe irrideri magis cõtriſtarentur, vt vim facerent Gedeoni: erat enim intentio Gedeonis placandi, & non concitandi Ephraitas: Aliter poteſt dici, quòd iſtud intelligebat Gedeon a ſeipſo, ſ. quid tale potui ego agere viribus meis quale vos feciſtis, ſed ſi aliquid feci illud viribus Dei egi, & hoc verum eſt, quia nõ potuiſſet Gedeon viribus ſuis, & ſuorũ capere duos principes Madian, ſ. Oreb, & Zeb cum ſolum eſſent trecenti, ſed ẽt Ephraitæ non potuiſſent hoc agere viribus propriis,
G ſed adiuti a Deo egerunt iſtis duobus modis, ſ. primo & tertio: non ergo mentiebatur Gedeon nec peccaret. Sed tamen nihil impedit dici, ꝙ Gedeon ſciens ſe maiora egiſſe, quàm Ephraitæ dixerit hoc illis nõ ex humilitate, ſed vt placaret illos, & hoc etiam modo, licèt eſſet mẽdacium erat officioſum, ſ. ad tollendum ſcandalum, & ſolũ peccabat venialiter, & melius erat illud dicere, quàm non dicere permittendo ſcandalum oriri. *Nonne melior eſt racemus Ephraim vindemia Abiezer*. Hic magis extollit Ephraitas dicens: melior eſt racemus Ephraim, ideſt modicum de Ephraim, quã vindemia Abiezer, ideſt quàm multum de tribu Manaſſe. Iſta litera ponitur ad ſignificandum excellentiorem eſſe tribum Ephraim tribu Manaſſe,
H & familia Gedeonis, vt ſic Ephraitæ vidẽtes ſe de hac victoria magis laudari, quã Gedeon, qui erat præcipuꝰ auctor quieſcerent. Et poteſt introduci dupliciter. Vno modo, ꝙ racemus Ephraim, ideſt paucæ pſonæ de Ephraim erant meliores quã tota vindemia Abiezer, i. quã omnes viri de familia Abiezer: iſta eſt familia, de qua erat Gedeon, vt patet ſupra ſexto, & nominauit iſtam familiam, & non totam domum Manaſſe, ne videretur grauare familias alias Manaſſe ſubiiciendo illas in laude Ephraitis: contra ſuam autem familiam confidenter loquebatur, putans quòd ex hoc non grauarentur. Vel quia Ephraitę putarent ſans ſibi eſſe ad ſuam exaltationem, quòd præponerentur familiæ, de qua erat Gedeon, qui erat victor. Vel for-
I tè, quia illi trecenti viri, qui ſteterunt ſoli contra Madianitas erant de familia Abiezer, & iſtud eſt veriſimilius. Aliter poteſt introduci litera, ſcilicet melior eſt racemus Ephraim, quàm vindemia Abiezer, ideſt paucę perſonę occiſę ab Ephraim ſunt maioris põderis, quàm omnes quos occiderunt filij Manaſſe, & intelligitur hoc de Oreb, & Zeb regibus Madiã, quos occiderunt Ephraitę. *In manibus veſtris tradidit Dominus principes Madian, Oreb, & Zeb*. Quaſi dicat non habetis de quo contendatis mecum ſuper bello: nam vos feciſtis totum bellum, & habetis laudẽ illius, quia Deꝰ noluit tradere in manus meas principes Madiã Oreb, & Zeb: ſed in manus veſtras, in quo fecit vos laudabiliores. *Quid tale facere potui, quale vos feciſtis*. Re- Exaggeratio potiſſime conuenit paſſionatis.
K petitio ſententię eſt, ſed non inutiliter, quia ponitur ad exaggerandum: nam in rethoricis magnam vim obtinet axaggeratio, quod potiſſimum conuenit paſſionatis, vel contra paſſionatos, qui leui perſuaſione ad appoſitum non flectuntur. Item ſupra poſuerat illam propoſitionem, quam non probauerat: deinde probata ea per duas rationes repetit illam: ſic enim ſæpe habetur in multis locis ſcripturæ. *Quod cum locutus eſſet requieuit ſpiritus eorum, quo tumeſcebant contra eum*. Scilicet iſti erant ſuperbi, & nihil deſiderabant niſi gloriam, & laudem, & erant inuidi, & nolebant, quòd aſcriberetur alteri victoria, vtrunque fecit Gedeon. Nam primò laudauit Ephraitas ſuper Manaſſitas. Se-

quandò dixit non fuiſſe victoriam Manaſſitarum, ſed Ephraitarum, & hoc dicto requieuit ſpiritus Ephraitarum, ideſt ſuperbia, vel ira: ſic accipitur Iſa. 2. f. Quieſcite ab homine cuius ſpiritus in naribus eius, quia excelſus reputatus eſt ipſe, ideſt ceſſate loqui cum homine, qui habet iram in naribus, quia ſuperbus eſt: ſic erant Ephraitę, ſcilicet ſuperbi, & irati: & magis erat iſte ſpiritus ſuperbiæ quã iræ, quia dicitur: quo tumeſcebant contra eum, tumor autem ad ſuperbiam pertinet.

Quare Gedeon non reſpondit directè Ephraitis. Quaſt. VII.

QVAERETVR quare Gedeon non reſpondit directè Ephraitis: nam ipſi quærebant quare nõ vocauerat eos ad bellum. Reſpondendum, ꝙ nõ reſpondit directè, quia forte non habuit aliquam cauſã, quã honeſte exprimere poſſet: nam forſitan Gedeon non vocauit eos, quia cognoſcens ſuperbiam Ephraitarum ſciuit, quòd non ſubiicerentur ei, ideo noluit vocare eos, ſed vocauit alias tribus: iſta tamen cauſa non poterat conuenienter exprimi, quia magis concitarentur Ephraitæ. Vel forte non vocauit eos, quia credidit quòd non venirent dedignantes ſe ſubiicere viro de tribu Manaſſe. Et hoc etiam non poterat conuenienter exprimi in excuſationem, quia ſemper concitarentur Ephraitę. Sed obiicietur contra hoc, quia poſtea vocati a Gedeone venerunt. Etiam ipſe putauit ꝙ ad vocationem ſuam venirẽt, quia aliàs non vocaſſet eos. Reſpondendum, ꝙ non erat ſimile nunc, & a principio, quia prius Ephraitæ erant incerti de victoria, ideo nollent ire, nunc aũt cũ hoſtes erant profugi, & in perſecutione, poſſent aliquid laudis, vel lucri conſequi: ideo iuerunt: ſic enim fecerunt cũ Iepthe: nam vocauit eos, vt adiuuarent eũ contra Ammonitas, & noluerunt: deinde cum Iepthe obtinuiſſet magnificam victoriam inuidentes inſurrexerunt ĩ eum, dicentes: incendemus te, & domum tuã igne, quia non vocaſti nos, infra 12. cap. Aliter dici poteſt, quòd fortè Deus cauit hoc ad tollendas ſeditiones: nã illę tribus, quæ vocatæ fuerunt a Gedeone iuſſæ ſunt a Deo recedere de bello in tabernacula ſua. Si autem veniſſet trib' Ephraim, & iuſſa fuiſſet recedere, habuiſſet ad magnam iniuriam putans, ꝙ Gedeõ feciſſet iſta de corde ſuo in contumeliam Ephraitarum, & non iuſſiſſet Deus, & tumultuarẽtur durè contra Gedeonem, quia maius erat repelli vocatos, quã non vocari: ſic enim Iſraelitę de tribu Leui, & Ruben inſurrexerunt contra Moyſen, & Aaron propter ſummũ ſacerdotium datũ Aaron, aſſerẽtes ꝙ non feciſſet iſta Moyſes iuſſu Dei, ſed de corde ſuo, vt honoraret cognatos ſuos, & tñ Deus mandauerat: in quo facta eſt magna ſeditio, Nu. 16. ca. Itẽ dato ꝙ cõſtaret Ephraitis, quòd Deus mandabat hoc, vidẽtes viros de Manaſſe prępoſitos eis, dolerent nimis, & tumultuarent prę ſuperbia: non fuerunt ergo vocati. Nihil ãt horum reſpondit Gedeon, ſed ſolũ laudauit Ephraitas, & remouens victoriam a Manaſſitis dedit eam Ephraitis. Ratio horũ eſt, quia Gedeon erat vir prudens, & voluit reſpondere ſm ſubiectam materiam: nam intendebat placare tumorem eorum, & tñ ſi reſpondiſſet directè, nequaquam potuiſſet placare Ephraitas, reſpondendo autẽ ſic placabat: quia cum cognoſceret eos ſuperbos ſciebar, quòd hoc lenimento egebant: ideo ſic reſpõdit. *Cumq; veniſſet.* Hic ponitur ſecundum, ſ. malignorum deriſio, quia non ſolũ non conceſſerunt petitionem iuſtam, & neceſſariam Gedeoni, ſed etiam irriſerũt eum ex malignitate, & dicitur. *Cumq; veniſſet Gedeon ad Iordanem.* Madianitæ præceſſerant iã tranſito Iordane, & Gedeon videbat reliquiſſe eos tanquã iã nõ ꝑſecu-

A tutus illos. Et hoc quia viri ſui erãt fatigati, & nõ poterãt itinerare: & hoc potiſſimè prę fame, qđ patet ex ſequẽtibus. Etiã qa viri, q ibant nunc cũ Gedeone erant ſolũ trecẽti, & dato ꝙ ſequerẽt Madianitas, non auderet tangere illos, quia multi erant, ſcilicet quindecim millia, ideo oportebat, ꝙ expectaret Iſraelitas, quos vocauerat, vt omnes coniuncti irruerent ſuper eos. Etiam voluit prębere quandam ſecuritatem Madianitis, vt facilius conſequeretur eos, & ſic factum eſt: nam Madianitæ putantes, quòd Gedeon omnino deſtitiſſet perſequi illos, quieuerunt apud vrbem Nobe, velut nihil formidantes, & tunc irruit ſuper eos Gedeon cum aliis Iſraelitis, vt patet in litera. *Tranſiuit eum.* Ad perſequendum Madianitas, quia iam illi tranB ſierant Iordanem. *Cum trecentis viris, qui ſecum erant.* Iſti trecenti viri erant, qui ſteterant cum eo tenentes tubas, & lampades, & hi ſoli veniebant nunc cum illo: nam alij quos ad vocandum miſerat nondum venerant. *Et præ laſſitudine fugientes ſequi non poterat.* Fuerant enim laſſi ex magno labore totius noctis pręcedentis, quã inſomnem duxerant. Etiã quia perſecuti fuerãt hoſtes per magna ſpacia terrarum breuiſſime. Increbuerat et eis fames, ideo vt vtrunq; incõmodũ tolleretur egebant cibis, vt confortato ſtomacho poſſent perſequi hoſtes. In hebræo habetur. *Et præ laſſitudine perſequens fugientes.* Sed quia iſta litera non vr̃ facere ſenſum determinatum, litera noſtra poſuit clarius dicens; prę laſſitudine fugientes perſequi non poteC rant. *Dixitq; ad viros Soccoth.* Iſta eſt quædam ciuitas, & Soccoth quid ſit.
non eſt locus, in quo caſtrametati ſunt Iſraelitæ exeuntes de Aegypto, vt patet Nu. 33. quia locus ille eſt intra Aegyptum, qa eſt ante mare rubrum, & eſt prima manſio Iſraelitarum, vt patet Exo. 12. & Nu. 13. c. ſed eſt quædam ciuitas in terra duorũ regum Amorrhęorum, quæ fuit duarũ tribuũ & dimidię, & ceſſit in ſortem tribus Gad, vt patet Ioſ. 13. Et vocatus eſt locus iſte Soccoth, quia quãdo venit Iacob de terra Meſopotamiæ in terrã Chanaan fixit ibi tabernacula, vt patet Gen. 33. c. & eſt locus ille apud Iordanem: nã trãſito Iordane cum Gedeon, & viri ſui fameſcerent, illico petiit panes a viris Soccoth. *Date obſecro panes populo, qui mecum eſt.* Petijt confidenter Gedeon panes, arD bitrans quòd viri Soccoth non negarent illos, cùm ꝑſequerentur cãm reipublicę. In hebręo habetur: Date panes populo, qui eſt ad pedes meos, i. populo qui ſequitur in itinere veſtigia mea. & idem eſt. *Quia valde defecerunt.* Scilicet prę laſſitudine, & fame. *Vt perſequi poſſimus Zebee, & Salmana reges Madian.* Iſti duo erãt pręcipui reges Madian, quos perſequebatur Gedeon.

Quomodo Madianitæ cùm eſſent vnus populus habebant duos reges. Quęſt. VIII.

QVAERETVR quomodo Madianitæ cùm eſſent vnus populus, habebant duos reges: nam alię gẽtes vnicum habebant, ſicut Ammonitę vnum, E & Moabitę vnum. Reſpondendũ, quod terra Madianitarum quamquã non eſſet maior aliis gentibus: tñ habebat plures reges: habebat. n. quinq; reges paruos, vt patet Num. 31. ſ. Sur, Reſem, Heui, Vr, & Rebe, qui occiſi ſunt qñ Iſraelitæ iuerunt ad pugnãdum ꝯtra Madianitas, & quia iſti reges erant parui, vocabãtur interdum duces: ſic patet Ioſue 13. vbi iſti met vocantur duces: ſic enim erat de regibus Philiſthinorum, qui erant quinque reges paruuli, & vocantur quinque reguli Ioſue 13. & vocantur quinque duces, vel ſatrapę primo Reg. ſexto capitu. iſti reges Madian, quia parui erant ſemper erant aliqualiter ſubiecti regibus terrarum vicinarum: vnde viuente rege Sehon, qui dominabatur in Eſebon, iſti quinq; reges ſeruiebãt ei,

& vocabantur duces eius, vt patet Ioſue 13. deinde mortuo eo ſubiecti fuerunt regi Moabitarum: vnde aſſidebant ei in omnibus cõſiliis: & ipſe mittebat eos in nuncios quò volebat, vt colligitur Nume. 22. in tantũ ꝙ quando fœminæ Moabitarum exponendę fuerũt Iſraelitis, vt ꝑ eas auerterentur a Deo, filia nobiliſſimi regis Madian fuit vna de expoſitis, vt patet Nu. 25. Sic autem nunc dicendum, quòd erant quinque reges in terra Madian, & duo illorum erant Zebee, & Salmana, de quibus dicitur hic: & erant pręcipui reges: alii duo erant Oreb, & Zeb quos apprehenderunt Ephraitę. Quod patet, quia vocantur principes Madian ſupra in litera, nec obſtat, quòd vocentur duces, vel principes ſolũ, quia ſic etiam quinque reges Madianitę, qui erant tempore Moyſi, vocabantur reges Nume. 31. & duces Ioſue 13. Cùm autem obiicitur, quòd erat vna gens, & habebat multos reges. Dicendum, ꝙ hoc ſic accidebat in aliis regibus aliarum gentium: nam Philiſtiim vna gens erat, & tamen ſeptem reges habebat, Ioſue 13. & in terra Chanaan ſolũ erãt ſeptem populi, ſ. Chananæi Heuęi, Hethęi, Iebuſęi, Gergeſęi, Pherezæi, Amorrhęi: & tamẽ iſti hẽbant plures quam 40. reges. Nam in bellis factis per Ioſue occiſi ſunt 31. reges, qui numerantur Ioſue 12. *Reſpõderuntque ei viri principes Soccoth.* Iſti reſponderunt nõie totius populi, quia ex diſpenſatione & arbitrio iſtorum pendebat totus populus: & ob hoc Gedeon qñ voluit punire viros Soccoth, inquiſiuit ſolũ ꝑ nõibus principum & ſeniorum, & hos ſolũ puniuit infra in litera. *Forſitan palmę manuum Zebee, & Salmana in manu tua ſunt.* Id eſt nunquid comprehendiſti eos, & tenes manus eorum in manibus tuis, & ob hoc quaſi bene meritus petis, vt demus tibi panes: quaſi dicat, nihil adhuc feciſti: quando tenueris eos, poteris petere panes. Erat autem iſta irriſio magna: & volebant innuere viri Soccoth, quòd Gedeon fruſtra conabatur, ſcilicet quod non poſſet capere Zebee, & Salmana, quia illi iam cùm velocitate pręceſſerant fugientes. Etiam quia multi erant, Gedeon autem & viri ſui erant pauci. Et ad hoc reſpondit Gedeon dicens, quod quãdo Deus traderet eos in manus eius, puniret ſeniores Soccoth. *Et iccirco poſtulas, vt demus exercitui tuo panes.* Poteſt dupliciter intelligi: vno modo quod dicerent Soccothitæ: nunquid tenes iam comprehenſos viros Madian, & ob hoc tanquam aliquid boni egeris petis panes pro exercitu? Alio modo quòd Soccothitæ intelligerent, ꝙ ſi veriſimile eſſet, quòd Gedeon poſſet capere reges Madian, ita ꝙ prope eſſet, vt caperet eos, iſtud erat, vt daretur ei cibus, quia aliquod bonum proſequebatur, nunc tamen non erat veriſimile, quod poſſet capere reges illos, quia nimis effugerant, ideo fruſtra petebat panes ſibi dari, & eſt ſenſus; nunquid palmæ manuum Zebee, & Salmana in manibꝰ tuis ſunt, i. nũquid prope eſt, vt teneas manus virorum illorum in manu tua? nã quod prope eſt, ineſſe videt̃: & ad iſtũ ſm ſenſum magis refertur rñſio Gedeonis.

An viri Soccoth, & Phanuel peccauerint ſic reſpondendo Gedeoni. Quæſt. IX.

QVAERETVR, an viri Soccoth, & Phanuel peccauerint ſic reſpondendo Gedeoni. Dicendum ꝙ peccauerunt. Primò quia denegauerunt id, ad quod tenebantur: nam Gedeon & viri ſui proſequebantur cauſã publicam, quę ad viros Soccoth, & Phanuel, & totius Iſrael cõis erat, ideo tenebantur oẽs Iſraelitę prouidere eis, & ad quemcunque locum veniſſent, debebant recipere quod peterent, & ſi viri de loco illo grauarentur dando bellatoribus multa de neceſſariis, poſtea ſibi ſatiſfieri debat ab aliis populis.

F Semel tamen illi tenebant̃ pugnatoribus offerre neceſſaria petita: nam non tenebantur bellatores viuere ſuis expenſis, quia nemo cogit̃ ſuis ſtipendiis militare 1. Corin. 9. Item peccauerunt, quia miſſis a Deo non ſuccurrerũt: nam qui recipit miſſum a Deo dicitur recipere Deũ: & qui illũ expellit, Deũ expellit, vt patet Mat. 10. i. Qui vos recipit me recipit, & qui vos ſpernit me ſpnit: ſed expellere Deũ peccatũ eſt, ergo cũ Deꝰ miſiſſet iſtos pręcedenti cap. & hoc conſtaret viris Soccoth, cùm ſcirent fugiſſe Madianitas, peccabant grauiter non dando iſtis petita. Item iſti peccauerunt contra naturam vel humanitatem, quia iuxta Ariſto. 4. Ethi. in fine inhumanum eſt auxilitorem expelli: ſed Gedeon & viri ſui erãt auxiliatores imò ſaluatores G totius Iſrael: ideo inhumanè agebant iſti, quia non dederunt eis ſaltem cibos. Item quia licet dominus tenetur ſuo negociorum geſtori ſatisfacere de vtiliter geſtis, & adminiſtratis etiam ſi ipſe non iuſſerit: ergo cum Gedeõ, & viri ſui valde proficuè adminiſtraſſent negocia totius Iſrael occidẽdo hoſtes eorum, & expellendo eos de terra tenebantur eis omnes Iſraelitæ, & ſinguli. Item peccauerunt, quia viri iſti erant laſſi pręfame, & non poterant perſequi hoſtes, & oportebat eos cito fame perire, niſi quis eis cibos daret: ergo ſaltem propter extremam neceſſitatem, quæ eis imminebat, tenebantur viri Soccoth dare illis cibos. Item peccauerunt illudendo, quia quicunque verbum cõtumelioſum animo iniuriandi profert, mortaliter pec- H cat: ſed iſti protulerunt verba pungitiua, & amara contra Gedeonem, ergo peccauerunt. Item non ſolùm illi illudebant Gedeoni, ſed etiam Deum contẽnebant: quia dicentes, forte manus, vel palmę Zebee, & Salmana in manu tua ſunt, innuebant, quòd ridiculum erat perſequi illos, quia nunquam poſſet capere eos, ſed in hoc contemnebant Deũ, & deſperabant valde irrationabiliter: nam cùm Deus tradidiſſet totã multitudinem Madian, ſ. 135. millia in manus Gedeonis, ipſo nihil agente, quid mirum erat, quòd nũc paucis fugientibus cum Zebee, & Salmana traderet Deꝰ illos in manus Gedeonis? Valde ergo peccauerũt iſti viri. *Quibus ille reſpondit.* Iſta reſponſio fuit cõminatio mali inferendi. *Cùm ergo tradiderit Dominus Zebee, &* I *Salmana in manus meas.* Id eſt vos irridetis dicentes, ꝙ fruſtra perſequar Zebee, & Salmana, ego autem confidens, quòd Deus tradet eos in manus meas, prænuncio vobis, quòd quando hoc fuerit, ego puniam vos, vt patet in litera. Gedeon expertus Dei miſericordiam, & bonitatem, ſ. quòd tradidiſſet in manus eius tantam multitudinem a principio ipſo non pugnãte, confidebat nũc certiſſimè, quod traderet reges duos in manus eius. *Et cum reuerſus fuero Victor in pace.* Scilicet poſt factam pugnam, & captos vel occiſos reges ego redibo in pace, ſcilicet non vulneratus, quia Deus liberauit me, & exercitũ meum. *Conteram carnes veſtras ſpinis tribuliſque deſerti.* Scilicet extendam vos ſuper ſpinas, id eſt vepres vel paliuros, & tribulos deſerti, i. tribulos valde pungentes pluſquam tribuli camporum: & K non ſolùm cõtriuit carnes, ſed etiam combuſſit viros iſtos, vt aſſeritur, & infra videbitur.

An iuſtè poterat Gedeon iſtam pęnam infligere viris Soccoth, ſcilicet conterere carnes eorum tribulis deſerti. Quæſt. X.

QVAERETVR an iuſtè poterat Gedeon iſtam pęnam infligere viris Soccoth. Reſpondendum, quod ad hoc, ꝙ pęnam aliquis alteri iuſtè infligat, neceſſe eſt tamen conſiderari primum ſi peccauerit. Secundum ſi peccatum tantam exigat pęnã, quãta infligitur. Tertium vt iuriſdictionem ad illã infligen-

ſligendam habebat. Quartum poſſumus addere, ſcilicet quòd bona intentione moueatur, qui pęnam inſligit: ſed iſtud magis extrinſecum eſt, quia non eſt ad hoc, quòd pęna iuſtè inferatur, ſed ad hoc, quòd inſerens non peccet quantum ad Deum. De primo patet, quia pęna directè debetur pro culpa, & licèt aliqui caſus ſunt ſpeciales, in quibus punitur quis ſine culpa, & perdit priuilegium ſuum, quos notat glo. in decre. diſt. 22. cap. renouantes: tamen contrarium eſt regulariter, & potiſſimum in pęna capitali, nunquam quis capite punitſ, niſi pro culpa ſua, nec ad hoc eſt aliquis caſus ſpecialis in contrarium. De ſecundo patet, quia cum pęna detur pro peccato, debet ei commēſurari, ſicut medicina morbo: nam pænæ ſunt medicinę peccatorũ, vt patet 2. Ethi. medicina tamē ſi non eſt con B temperata morbo, vt quia eſt excedens: non ſolùm corrumpet morbum, ſed etiam naturam. Etiam ſicut alicui ſine culpa pęnam inſligere peccatum eſt, ita vltra debitum peccati inſligere eſt malũ: ideo dicitur Deuter. 25. iuxta menſuram delicti erit, & plagarum modus, & Apoc. 18. dicitur: quantum glorificauit ſe in delicijs ſuis, tãtum date illi de tormento. De tertio patet, quia ſiquis non habeat iuriſdictionem, & punire velit aliquem delinquentem, peccat grauiſſimè, vſurpando ſibi iuriſdictionem, & committit crimē cõcuſſionis agens tanquam iudex, cùm non ſit iudex, & per iſtud turbatur nimis reſpublica: vnde non ſolùm in alienis peccatis, ſed etiam ſiquis mihi iniuriam, aut damnum intulerit, nõ poſſum aliquam partem pęnæ C illi inſligere, niſi fortè repellendo vim in continenti, & cùm moderamine tutelę inculpatæ. De quarto patet, qa ad hoc ꝙ aliquis corã Deo liber ſit, non oportet quòd ſolùm aliquid bonum agat, ſed etiam ꝙ ex bona intentione: nam in moralibus actus accipiunt ſpeciem, & perfectionem ex fine. De hoc Deu. 16. dicitur: iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris. i. non ſolũ tractabis negotia, quæ iuſta ſunt, ſed etiã, quæ iuſto animo: oĩa hæc erant in præſenti. De primo patet, quia viri Socoth, & Phanuel peccauerunt non dando panes, & irridendo Gedeonem, vt ſupra probatum eſt. Secundũ patet, quia peccatum iſtud erat ex multis cauſis, quę ſupra declaratę ſunt, & potiſſimè, quia notorię impediebant vtilitatem totius populi nolentes ſuccurrere D in neceſſitate viris, qui perſequebantur hoſtes totius populi, & tanta bona egerant, & prętertim, quia contempſerant, & illuſerant principem populi Dei contumeliam, vel maledictionem inferendo, lex tamē vetuit dicens. Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices: Exo. 22. ideo cum a lege non eſſet taxata pęna pro talibus delictis, poterat iudex arbitrari, quid ęquum eſſet, & manifeſtum eſt, quòd crimina tã ſcandaloſa, & deteſtabilia morte plectenda erant. Tertium patet, ꝙ potuit Gedeon iuſte imponere hanc pęnam, quia ipſe habebat iuriſditionem: nam Deus ſuſcitauerat eum in iudicem, ſupra ſexto cap. & patet 1. Reg. 12. iudices aũt huiuſmodi habebat poteſtatē delinquentes oẽs puniendi, cùm eſſent principes populi. E Quartum patet, quia Gedeon poterat agere hoc bono zelo: non. n. habemus probationem, ꝙ bono zelo non egerit Gedeon, ſed aĩo vindicandi, ſed in iſtis, quę occulta ſunt potius eſt iudicandum bonum quã malum, imò nunquam eſt iudicandum, nec ſuſpicandũ, niſi appareat: ſic patet extra de Regu. iur. cap. eſtote. & nullus pręſumitur deliquiſſe, niſi probetur. In Gedeone aũt ſuberat cauſa, vt ipſe poſſet hoc agere non aĩo vindictę, ſed quia ipſe erat iudex totius populi, & ſua intereat punire oẽs delinquẽtes, ideo vt non relinqueretur tantum crimen impunitum, quod eſſet ſcãdalum puniret eos: potiſſimè, quia cedebat iſtud crimen manifeſte in Dei iniuriam, & quamquam in-

A iuriam ſuam poſſet remittere Gedeon, tamen non debebat remittere iniuriam Dei. Item quia, quamquam principaliter fuiſſet offenſus Gedeõ hic quã viri, qui cũ eo erant, tamen etiam iſta erat offenſa ſociorũ ſuorum, & illam nõ poterat ipſe remittere, ſed ad petitionem eorum tenebatur procedere ad pęnam contra viros Soccoth, & Phanuel: patet ergo, ꝙ iuſtè potuit Gedeon pęnam iſtam inſligere. *Et inde conſcendens venit in Phanuel.* Ideſt quia viri Soccoth malè reſponderunt, venit Gedeon ad viros Phanuel: iſte locus eſt magis ad Orientem quàm Soccoth contra terram Madianitarũ, vnde erat iter Gedeonis de Soccoth in Phanuel ad cõſequendum Madianitas: eſt. n. Phanuel quidam locus ad Oriētem Iordanis, qui ſic vocatus eſt a Iacob B quãdo veniebat de Meſopotamia, quia ibi luctauit cũ Angelo, & vocatur Phanuel. i. facies Dei: qđ Hebręus vocat piniel: nam dixit ibi Iacob, vidi dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt aĩa mea Gen. 32. ca. *Locutus que eſt ad viros loci illius ſimilia.* Scilicet ꝙ darent panes exercitui, quia defecerat fame, & laſſitudine, & non poterant perſequi Madianitas ſicut locutus fuerat ad viros Soccoth. *Cui & illud reſponderunt ſicut reſponderant viri Soccoth.* Scilicet negauerunt dare cibos, & irriſerunt Gedeonem, dicentes: forſitan palmæ Zebee, & Salmana in manu tua ſunt, erant enim viri iſti peſſimi Belial neſcientes Deum, & omne bonum, & equum. *Dixitque eis cum reuerſus fuero victor in pace.* Iſti peccauerunt ſicut viri Soccoth, ideo merebantur ſimilem pę- C nam, & comminatus eſt eis Gedeon talia dicens: cùm reuerſus fuero victor in pace, quia hoc certiſſimè ſperabat Gedeon.

Quare dixit, deſtruam turrem hanc. Quæſt. XI.

QVAERETVR quare dixit, deſtruam turrem hanc. Aliquis dicet, ꝙ hoc comminabatur eis in pęnam ipſorum: erat. n. quædam turris pulchra, & fortis in loco Phanuel, quã deſtrui pęna erat viris loci, ideo in pęnam dixit, deſtruam turrem hanc. Sed hoc non ſtat, quia iſta nõ erat pęna directa, ſcilicet, quòd ſi viri peccarent, deſtruerentur muri ſolùm. Item non ſtat, quia non ſolùm Gedeon ſubuertit turrem Pha- D nuel, ſed etiam occidit habitatores eius, vt patet infra Dicendum ergo videtur, ꝙ hic ſubticeatur aliquid ſ. quòd cùm male reſpondiſſent Phanuelitæ, Gedeõ diceret eis, ego vos occidam, vel inſligam talem aut talem pęnam, & tunc Phanuelitæ irridendo replicarēt non timemus te, nec quemuis habentes turrem hãc, & tunc dixit Gedeon, ego ſubuertam etiam turrem hanc. Iſta ſententia confirmatur ex his, quæ habētur inſra, cũ non ſolũ Gedeõ euertit turrem, ſed ēt occidit viros: & veriſimile eſt, ꝙ ſicut fecit ita prædixiſſet.

Zebee autem, & Salmana requieſcebant cum omni exercitu ſuo. Quindecim enim E millia viri remanſerant ex omnibus turbis Orientalium populorum cęſis centũ viginti millibus bellatorum, educentium gladiũ. Aſcendenſq; Gedeon per viam eorum, qui in tabernaculis morabantur, ad Oriētalem partem Nobe, & Iecbaa, percuſſit caſtra hoſtium, qui ſecuri erant, & nihil aduerſi ſuſpicabantur. Fugerunque Zebee, & Salmana, quos perſequens Gedeon cõprehendit, turbato omni exercitu eorum. Reuer-

tenſque de bello ante ſolis ortum, apprehendit puerum de viris Soccoth. interrogauitque eum nomina principum, & ſeniorum Soccoth, & deſcripſit ſeptuagintaſeptem viros. Venitque ad Soccoth, & dixit eis: En Zebee, & Salmana, ſuper quibus exprobraſtis mihi, dicentes: Forſitan manus Zebee, & Salmana in manibus tuis ſunt, & idcirco poſtulas vt demus viris qui laſſi ſunt, & defecerunt, panes. Tulit ergo ſeniores ciuitatis, & ſpinas deſerti, ac tribulos, & contriuit cum eis atque comminuit viros Soccoth. Turrim quoque Phanuel ſubuertit, occiſis habitatoribus ciuita-

Argo nautarum nauigatio.

tis. Dixitque ad Zebee, & Salmana: quales fuerunt viri, quos occidiſtis in Thabor? Qui reſponderunt: Similes tui, & vnus ex eis, quaſi filius regis. Quibus ille reſpondit: fratres mei fuerunt filij matris meæ. Viuit Dominus, quia ſi ſeruaſſetis eos, non vos occiderem. Dixitque Iether primogenito ſuo: Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

Zobee autem. Hic ponitur ſecundum huius capi. ſ. aduerſariorum comprehenſio: nam Gedeon perſequens reges Madian irruit ſuper eos. *Zebee autem, & Salmana requieſcebant cum omni exercitu ſuo.* Iſti erant duo reges Madian, qui relicti fuerant: nam duo alij, ſcilicet Oreb, & Zeb occiſi fuerant apud Iordanem ab Ephraitis, vt patet præcedenti capi. & ibi declaratum eſt. De quinto rege Madian nō patet quid factum ſit, ſed forte periit in bello cum Madianitæ in ſe conuerſi mutua ſe cęde truncabant: iſti autem duo requieſcebant cum omni exercitu ſuo, ſcilicet cum illis, qui relicti fuerant de ſuperiori interfectione, putantes, ꝙ iam non perſequerentur eos Iſraelitę: cùm tranſito Iordane neminem vidiſſent poſt ſe venientem. In Hebræo dicitur. *Zebee, & Salmana in carcor cum exercitu ſuo.*

Carcor quid ſit.

Et eſt carcor nomen proprium loci, & eſt inter Nobe, & Iecbaa, ſcilicet aliquis campus, in quo erat iſte exercitus: litera autem noſtra poſuit, quieſcebat, non curans exprimere nomen loci. *Quindecim millia virorum enim remanſerant ex omnibus turmis Orientaliũ populorũ.* Ideſt nunc in Exercitu Salmana, & Zebee ſolum erãt 15. millia virorum, quia de omnibus populis Orientalibus, ſcilicet Madianitis, Amalecitis, & reliquis, ſolùm manſerant 15. millia: erant autem a principio in caſtris Madianitarum 135. millia virorum, quod patet, quia dicitur, quod perierant 120. millia, & nunc manebant 15. millia: ergo erant ſimul centum trigintaquinque millia. *Cęſis centum viginti millibus bellatorũ educentium gladium.* Iſti fuerant occiſi alternis gladiis putantes ſe occidere hoſtes: vnde dicitur ſupra præcedenti capitu. quòd alterna ſe cęde truncabant. De iſtis quaſi omnes perierant hoc modo: rari autem ad Iordanem occiſi fuerant ab Ephraitis, quando occiſi ſunt duo viri principes, ſcilicet Oreb, & Zeb, vt præcedenti cap. *Aſcendens autem Gedeon per viam eorum, qui in tabernaculis morabantur.* Scilicet de vrbe Phanuel aſcē-

F dit per viam hanc vſque quo inuenit Salmana, & Zebee cum viris ſuis: & differunt quidam habitantes in tabernaculis, quia in ſorte tribus Gad in terra Galaad erant quædam gentes habitantes per agros diffuſe in tabernaculis portatilibus, & non habebant aliqua loca munita, nec domos, & iſta fuit olim vita paſtorum, & multi de Africanis vtuntur hoc modo manendi in tentoriis ſine certo loco: & per viam iſtorum tranſiuit Gedeon de Phanuel verſus vrbem Nobe, quouſque reperit Madianitas. *Ad Orientalem plagam Nobe, & Iecbaa.* Scilicet Madianitę quieſcebant in aliquo campo, qui erat ad Orientalem partem reſpectu iſtorum locorum. Et eſt Nobe ciuitas, in qua fuit ſanctuarium poſtquam ablatum
G eſt de Silo mortuo Eli ſummo ſacerdote, & manſit ibi tempore Saulis, ipſe autem occidit ſacerdotes, & deleuit vrbem, primo Reg. 22. & inde tranſlatum eſt ſanctuarium in Gabaon. *Percuſſitque caſtra hoſtium, qui ſecuri erant.* Scilicet quieſcebant in campo tanquã ſecuri: nam licet mala paſſi fuiſſent, tamen iam putabant ſe ſecuros, eo quòd tranſito Iordane neminẽ de Iudęis viderunt ſe perſequentem, & ſic putauerunt futurum, ſcilicet quod iam non perſequerentur eos. *Et nihil aduerſi ſuſpicabantur.* Scilicet non ſuſpicabantur hoſtes ſup ſe incurſuros, vel quòd aliàs poſſent eis aliqua mala inſurgere. *Fugeruntque Zebee, & Salmana.* Iſti duo reges ſoli de Madianitis ſuperfuerant occiſis iam tribus regibus, cum iſtis erat exercitus 15. milliũ
H virorum: & videntes Hebręos ſuper ſe irruere, fugerunt reges cum exercitibus ſuis. *Quos Gedeon perſequens comprehendit turbato omni exercitu eorum.* Ideſt Gedeon perſecutus fuit eos, & perueniens ad eos impetũ egit in illos, tunc conturbatus eſt totus exercitus Madian, & pauerunt ſicut prius quando audierunt clangorem buccinarum, & viderunt lampades, & non ſe potentibus prę turbatione defendere, cępit Gedeon viuentes duos reges Madian: de aliis autem credendum eſt, quod multos occiderit, quia aliter non occurreret ei capere duos reges. hoc ſatis litera innuit dicens, turbato omni exercitu eorum, ſcilicet cladibus inuoluto, & fugato, comprehenſis autem duobus regibus non curauit Gedeon perſequi reliquos
I fugientes: tum quia parui momenti illi ęſtimabantur comprehenſis regibus, tum quia iam non poſſet Gedeon conſequi illos: & laboraret nimis perſequendo eos, quia illi iam fugerent totis viribus nullam expectantes ſecuritatem. *Reuertenſque de bello.* Hic ponitur quartum, ſcilicet deriſorum punitio, ſcilicet quia viri Soccoth, & Phanuel qui deriſerant Gedeon perſequentem Madianitas, ab ipſo puniti ſunt. *Reuertenſque de bello.* Scilicet de perſecutione Salmana, & Zebee. *Ante ſolis ortum apprehendit puerum de viris Soccoth.* Iſta determinatio ante ſolis ortũ, poteſt referri ad duo, ſcilicet ad (Reuertens) vel ad verbum (apprehendit) Primò modo eſt ſenſus; quando ceſſauit Gedeon perſequi Madianitas & reuerſus eſt, erat ante
K ſolis ortum, ſcilicet in aurora; & ſic apparet quod irruerat ſuper Madianitas per noctem dormientes in campo: & ſic poterat faciliter turbare exercitum eorum vt ſupra dicitur Vel refertur ad apprehendit ſcilicet quod quando reuertebatur de bello, venit ad Soccoth ante ſolis ortum: & apprehendit quendam puerum de viris Soccth. Iſte forte erat aliquis paſtor, qui dormiebat in agris, ideo non introeundo in vrbē potuit tenere illum Gedeon. Sciendum tamen ꝙ iſte non erat paruus puer, ſed aliquis vir diſcretus: quilibet tamen iuuenis vel ſeruiẽs vocatur puer modo veteris teſtamenti: ſic vocatus eſt Abſalon puer 2. Re. 18. ſcilicet, eſt ne pax puero Abſalon? & tamen ipſe tũc erat quaſi triginta annorum, vt declarabitur ibidem. Etiã

Punitio Socchotarum.

omnes

omnes viri Dauid vocantur pueri primo Regũ 21. & A 25. cap. & tñ erant viri, & aliqui erant ſenes, vel quaſi. Quod iſte eſſet iuuenis diſcretus patet, quia ſciuit diſcernere nomina principum & nominauit 77. vt patet in litera. *Interrogauitque eum nomina principum, & ſeniorum Soccoth.* Pro his interrogauit, quia nolebat occidere vel punire omnes viros vrbis, ſed ſolùm eos, qui irriſeruut eum dicentes: forſitan palmę manuum, & cętera. Iſti autem fuerant principes, & ſeniores Soccoth, ideo horum ſolũ nomina ſcripſit ad occidẽdũ. *Et deſcripſit ſeptuaginta ſeptẽ viros.* Scilicet quia tot erãt principes, & ſeniores Soccoth, quorum iuſſu, & conſilio regebatur vrbs Soccoth.

Quare inquiſiuit hęc nomina a puero in agro, & non in vrbem introiuit: Quęſt. XII.

QVAERETVR quare inquiſiuit iſta nomina a puero in agro, & non introiuit in vrbem, quia ibi magis potuiſſet informari qui erant rei huius criminis, & occidiſſet illos. Reſpondendum quòd ad plenam informationem non fuit neceſſe, quòd introiret Gedeon vrbem, quia ipſe ſciebat qui erant delinquentes, ſcilicet quòd peccauerant principes & ſeniores vrbis: ſed non ſciebat nomina eorum, ideo non oportuit, quod introiret in vrbem, quia nomina principum ſcire poterat. Si autem dubitaſſet de perſonis, quę fuiſſent tunc, debuiſſet introire in vrbem ad faciendum inquiſitionem. C Item non ſolùm non erat neceſſe introire in vrbem, imò erat valde nociuum, quia ſi quęreret Gedon in vrbẽ, qui erant principes, & ſeniores per quos regebatur vrbs, teſtes corrũperẽtur, & paucos proderent, ſed imponerent totam culpam vni, vel duobus, vt illi ſoli morerentur, nunc ãt cùm puer extra Soccoth neſciret ad quid Gedeon iſta quęreret, diceret ei veritatem. Et ſic factum eſt: vnde cautela magna fuit extra vrbem a puero petere. *Venit que ad Soccoth, & dixit eis.* Scilicet ſenioribus & principibus Soccoth. *En Zebee, & Salmana.* Ideſt ecce videtis eos: propter hoc duxit Gedeon viuentes Salmana, & Zebee, vt conuinceret malitiã virorum Soccoth, qui putauerant quòd non poſſent capi: & ſi occidiſſet illos Gedeon cũ aliis in loco, in quo cæpit eos, negarẽt viri Soccoth captos fuiſſe Salmana, & Zebee, & ſic maneret nõ conuicta malitia illorum, nunc ãt conuincerentur & erubeſcerent. *Super quibus exprobraſtis mihi.* Scilicet irridendo me, ꝙ nõ poſſem capere eos, & quòd fruſtra conarer, & peterem panes. *Dicentes. forſitan manus Zebee, & Salmana in manibus tuis ſunt.* Ideſt ita petis panes, quaſi aliquid boni feciſſes, propter quod mereris panes tenendo Zebee, & Salmana in manibus. Vel ita petis panes pro exercitu ad perſequendum Zebee, & Salmana tanquam propinquum eſſet, quòd caperes eos, & teneres manibus: nam nõ eſt prope: imò irridebatur Gedeon tãquam ſtultè ageret. *Et idcirco poſtulas, vt demus panes viris, qui laſſi ſunt, & defecerunt.* Quaſi dicat ſtultè petis, quia nec tu, nec viri iſti, qui panes volunt, nihil proficietis perſequendo Zebee, & Salmana. *Tulit ergo ſeniores ciuitatis.* Scilicet principes & ſeniores: nam omnes intelliguntur nomine ſeniorum, & peccauerãt omnes hi, vt patet ſupra in litera. *Et ſpinas ac tribulos deſerti.* Spinę fortè ſunt ruborum, vel aliorum arborum, aut lignorum habentium aculeos, ſicut eſt in Rhamnis: tribuli ſunt deſerti, ſcilicet quidam tribuli duri nimis, & habentes longos, & groſſos aculeos, ſicut ſunt palniti. *Et contriuit cum eis.* Ideſt contriuit iſtos tribulos, & ſpinas in carnibus virorũ Soccoth, & iſte erat durus cruciatus. *Atq; cõminuit viros Soccoth.* Ideſt totaliter deleuit illos.

An Gedeon occiderit hos viros Soccoth ipſis cõtritis ſpinis. Quęſt. XIII.

QVAERETVR an Gedeon occidit iſtos viros Soccoth poſtquam cõtriuit eos ſpinis, vel ſolùm afflixit eos infixis ſpinis. Reſpondendum ſm̃ quoſdã ꝙ puniti ſolũ fuerunt tribulis & nõ morte, quia tunc pro eodem delicto punirentur bis, ſed eſt contra id, quod habetur Naum primo: non iudicabit dominus bis in idipſum, ideſt non puniet bis pro eadem re. Sed dicendum quòd non ſolùm contriuit tribulis, ſed ẽt occidit, vt patet ex litera, cùm dicatur quòd contriuit eos tribulis, & ſpinis, & cõminuit. Conterere.n. refertur ad tormentum inflictum per ſpinas, & tri- B bulos: comminuere verò ad mortem, ſicut ſi dicatur delere, alioquin fruſtra poneretur comminuit. Item ęqualiter peccauerunt viri Phanuel, & Soccoth, vt patet ſupra in litera, cùm dicitur quòd petiuit panes Gedeon a viris Phanuel, & reſponderũt ſicut viri Soccoth: ergo pœnæ debuerunt eſſe ęquales, ſed viri Phanuel occiſi ſunt, & turris eorum ſubuerſa eſt, vt patet infra in litera, ergo etiam ſeniores & principes Soccoth occiſi ſunt. Ad rõnem in contrarium dicendum quòd nõ ſtat, quia illud intelligitur quando pro eodem peccato pęna ſufficiens inflicta eſt, quia tunc nihil repetetur, alioquin poterit quis puniri etiam mille pęnarum modis, vt omnes ſimul æquiualeant culpæ peccati. Sic declarat Ieronymus Naũ, & habetur 4. C ſen. diſt. 15. ſic etiam fit communiter in omnibus pęnitẽtiis inpoſitis: nam cùm imponantur penitẽtiæ paruæ, punitur hic homo pro peccato, & adhuc manet ei pæna toleranda in purgatorio: ſic fuit hic, quia pæna prior in tribulis & ſpinis non fuit ſufficiens pro peccatis virorum Soccoth, iõ addita fuit eis pęna mortis.

An Gedeon ſe habuerit hic crudeliter torquendo viros Soccoth ſpinis & cætera. Quæſt. XIIII.

QVAERETVR vlterius, an Gedeon ſe habuerit hic crudeliter torquendo viros Soccoth ſpi- D nis, & tribulis, deinde occidendo eos: nam videtur quòd ſuffeciſſet eos occidere. Reſpondendum, quòd non fuit crudelitas, ſed datum eſt tantum de pœna quantum expediebat: nam quædam crimina ſunt, in quibus ſolùm oportet ipſos reos occidi, ne aliquid vltra ſimile agant: ſicut in homicidio, & furto, & adulterio, vel ſimilibus. Alia autem ſunt crimina, in quibus non ſolùm opus eſt puniri ipſos delinquentes, ſed etiam dari exemplum cęteris, ne talia agant: & in iſtis oportet pręter mortem ipſorum delinquentium fieri aliquid durum, vt cęteri terreantur: & ſic eſt in peccatis, vbi contemnitur maieſtas principis, & vbi contemnitur auctoritas Eccleſiæ, & ſimilibus: ſic enim fuit de Dauid: qui miſit nuncios ad conſolan- E dum Anon regem Ammonitarum ſuper morte patris, & ille raſit dimidiam partem barbæ, & ſcidit veſtes eorum vſque ad nates, ſecundo Regum decimo, & Dauid poſtea ſubiiciens eos diuerſis tormentis ſubegit illos, ſcilicet ſerrauit illos per medium, & duxit ſuper eos carpenta ferrata, & diuiſit cultris, & traxit in typolaterum, vt patet ſecundo Regum duodecimo, & primo Paralipomenon vigeſimo, & tamen illud non fuit imputatum Dauid ad crudelitatem, quamquam eſſent tormenta magna nimis, quia illud egit, vt omnes aliæ terræ timerent contemnere, & dehoneſtare nuncios Dauid. Sic etiam Eccleſia imponit interdum quaſdam pœnas, quæ non ſunt directè pro peccato, ſed ad terrorem,

ſicut in raptoribus notoriis, vel incendiariis, ſi ad-
moniti efficaciter noluerint reſtituere Eccleſiis,
quæ abſtulerunt, vel deſtruxerunt, nec cautionem de
reſtituendo dare volunt: ſi poſtea in articulo mortis
non habeant vnde ſoluant, nec poſſint dare ſufficien-
tem cautionem, etiam ſi doleant nimis de peccato, &
ſint preſto ad reſtituendum, ſi ſuperuixerint, licèt eis
non denegetur pęnitentia, & euchariſtia: tamen non
debent clerici intereſſe ſepulturę eius, nec debent di-
cere aliqua diuina officia pro eo, nec recipere eleemo
ſinas illius, vt patet extra de Raptoribus, & incendia-
rus cap. ſuper eo. ita nūc in Gedeone factum eſt: nam
viri Soccoth irriſerant eum, cùm eſſet princeps popu
li, & a Deo miſſus: ideo vt nemo de cętero præſume
ret irridere principes, non ſolùm occidit illos, ſed etiā G
prius afflixit eos tribulis, & ſpinis. *Turrem quoque Pha-
nuel deſtruxit.* Scilicet venit etiā Gedeon ad viros Pha-
nuel, qui peccauerāt ſicut viri Soccoth, & occidit eos.
Sciendum autem, quòd non occidit omnes, quia non
omnes de vrbe eſſent rei criminis, & potiſſimè fæmi-
ne, & paruuli, ad quos de regimine vrbis nihil attine-
bat, ſed occidit ſolùm principes, & ſeniores, ſicut in vr
be Soccoth, ſupra in litera.

Quomodo Gedeon ſubuertit turrem Phanuel, & ad quid. Queſt. XV.

QVAERETVR, quomodo Gedeon ſubuertit
turrem Phanuel, & ad quid. Reſpondendum H
quod poterat facere propter duo: primò, quia pro-
miſerat: nam dixit viris Phanuel: cùm reuerſus fue-
ro victor in pace deſtruam turrem hanc: cauſa au-
tem quare dixit ſupra poſita eſt. Alio modo po-
teſt dici, quòd cùm veniret Gedeon in vrbem Pha-
nuel, volentes Phanuelitæ reſiſtere, confugerunt in
arcem, & occidendū eos, oportuit quòd Gedeon
deſtrueret turrem, vel expugnaret eam. Sic enim Abi
melech filius huius Gedeonis pugnans cōtra Sichimi
tas confugientes ad arce, cùm non poſſet eos capere,
appoſuit ignem ramorum virentium, & fumo extin-
xit omnes manentes in arce, vt patet ſeq. cap. Vel for-
te, Gedeon expugnauit viros Phanuel manētes in tur-
re, & poſtea ipſam turrem deleuit. *Occiſis habitatoribus* I
ciuitatis. Scilicet occidendo eos intra turrem. Vel oc-
cidendo extra, & poſtea deſtruendo turrem. *Dixitque*
Hoſtium occiſio.
ad Zebee. Hic ponitur quintū huius cap. ſ. hoſtium oc-
ciſio: nam poſtquam Gedeon oſtendit Salmana, &
Zebee ipſis viris Soccoth, & Phanuel, occidit eos cō-
uicta illorum pertinacia. *Dixitque ad Zebee, & Salma-
na.* Locutus fuit iſta, quæ ſequuntur, vt oſtēderet Ge-
deon ipſis Zebee, & Salmana, ꝙ habebat cauſam oc
cidendi illos. *Quales fuerunt viri, quos occidiſtis in monte
Thabor.* Iſte mons eſt in ſorte Zabulon, vt colligitur
De ſitu mōtis Thabor.
Ioſue 19. capit. & eſt circa ſortem dimidiæ tribus Ma-
naſſe, de qua erat Gedeon, & in illo monte fuerūt fra
tres aliqui Gedeonis, quos occidit Salmana, & Zebee,
cū vaſtarent terram Iſrael, & fortè nō fuit iſtud in hac K
vaſtatione, ſed alio anno: quia ſeptem annis continuis
venerunt Madianitę in terram Iſrael, quolibet anno
ante tempus meſſis, ſupra texto ca. *Qui reſponderunt: ſi-
miles tui.* Neſciebant Salmana, & Zebee ad quidquæ
rebat Gedeon, ideo reſponderunt verum. Vel fortè
non poterant negare, quia erat notorium, ideo ſpōte
confeſſi ſunt. *Et vnus ex his quaſi filius regis.* Scilicet erat
valde pulcher. Et dr̄ quaſi filius regis, quia filii regis
ſolent eſſe pulchriores aliis hoībus, eo ꝙ caro eorum
tenerior eſt, quod ad pulchritudinē requiritur: eo ꝙ
ſunt voluptuoſe nutriti, conſeruati ab ęſtu, frigore, &
nuditate, & quia veſcuntur cibis teneris. *Quibus ille ait:
fratres mei fuerunt.* Nam fortè habitabant ibi fratres

F Gedeonis: Vel caſu accidit, quòd eſſent ibi: & iſti re-
ges Madian occiderunt eos. *Filii matris meę.* Erant
fratres ſolùm ex parte matris, ideo potuit accidere, ꝙ
Gedeon, & fratres ſui eſſent de diuerſis tribubus, cū
ſolùm conuenirent in matre, & tribus, vel familiæ no
minarentur ex patre. *Viuit Dominus.* Modus iurandi
eſt. ſ. iuro per vitam Dei. *Si ſeruaſſetis eos, non vos occide-
rem.* Ideſt ſi non occidiſſetis eos, ego non occiderem
vos, ſed quia occidiſtis fratres meos, iuſtum eſt, quòd
ego vos occidam.

Nunquid licuiſſet Gedeoni ſeruare hos viros, ni eius fratres occidiſſent. Quaſt. XVI.

QVAERETVR, an licuiſſet Gedeoni ſeruare
viros iſtos, ſi non occidiſſent fratres eius. Et vide
tur quòd non, quia Deus mandauerat de Madianitis,
quòd Iſraelitæ occiderent illos, & nemini parcerent,
imò etiam nec mulieribus, vt patet Num. 31. quia fę-
minę reſeruatæ fuerunt, & iuſſit Moyſes omnes illas
occidi præter virgines, paruulos etiam occiderunt. Re
ſpondetur, quòd Gedeon non erat obligatus occidere
iſtos duos reges, niſi fortè intelligeret, ꝙ permitten
do eos viuere ſequeretur malum Iſraelitis, quia tunc
cū Gedeon teneretur procurare indemnitatem popu
li Iudaici, tenebatur occidere illos reges, alioquin nō.
Quod patet, quia Deus non obligauerat eum ad hoc:
nam Deutero. 20. ponuntur gentes, quas occidere ob
ligabantur Iudæi: nam quando pugnarent contra ali-
quas de ſeptem gentibus Chananæorum, tenebātur
occidere tam viros, quàm fęminas, & ſub nulla condi
tione poterant relinquere eos viuentes: de aliis autem
non erat obligatio aliqua ad occidēdum illos, ſed po-
terant interdum Iſraelitę occidere illos per pugnam,
vt ſi reſiſterent: interdum non licebat eis, vt ſi ſe trade
rent ſuſcipientes pacem. Madianitę autem non erāt
de ſeptem populis Chananæorum, ideo quamquam
nunc capti eſſent aliqui de illis in bello, non obligabā-
tur Iſraelitæ occidere illos. Cùm autem arguitur, ꝙ
non ſolùm viri, ſed etiam paruuli, & fęminę occidi
iuſſum eſt de Madianitis. Reſpondendum, quòd illud
præceptum fuit temporale, & pro cauſa, quędā enim
pręcepta pro tempore, quędam pro certis cauſis, quę-
dam pro certis perſonis data ſunt: ſic innuitur in de-
cretis diſt. 29. per totum. Præcepta autem, quæ ali-
cui perſonę ſpecialiter data ſunt, ab illo ſolū ſeruari de
buerunt. Et quę pro vno tempore data ſunt, in illo ſo
lum obligauerunt. Et quę pro vna cauſa, & ad illam
cauſam, ſolùm obligauerunt in illo negocio: ſic fuit
de pręcepto dato Iſraelitis de occidendo Madianitas:
nam illud fuit datum pro malo, quod Madianitæ fece
runt contra Iſraelitas fallendo eos adiuuando Moabi-
tas, vt patet Nume. vigeſimo quinto, & pro iſto pec
cato debuerunt omnes perire, & ſic factum eſt, quia
Ioſue pugnauit contra Madian, & occidit omnes re-
K ges Madian, & quotque viros, & paruulos inuenit,
mulieres autem duxit captiuas: ſed etiam de his om-
nes occiſę ſunt pręter virgines, & iſtud fuit ad haben-
dam malam vindictam pro malo ſuſcepto: & tunc
habita fuit abundanter in illo bello. Vnde illud pręce-
ptum Moyſi ſolùm fuit pro illa vice, poſtea vero
manebat eadem lex Iſraelitis ad Madianitas, quæ
ad alias gentes, quæ non erant de Chananęis, &
ſic poterant dimittere captos in bello, ſi vellent.
Et Gedeon feciſſet hoc duobus regibus Madian, ſi
non occidiſſent fratres eius: ſed quia illos occide-
runt, noluit eis gratiam facere. *Dixitque Iether
primogenito ſuo: ſurge, & interfice illos.* Quia tamen
non erant iſti viri in bello, nolebat eos per ſe occi-
dere

cidere, ſed voluit per miniſtrum: iuſſit autem filio ſuo primogenito hoc facere, quia volebat ei auferre timorem regum gentilium, cùm ipſe duos manu ſua occideret: ſic enim Ioſue præcepit Iſraelitis, ꝙ ponerent pedes ſuos ſuper colla quinq; regum, quos comprehendit in ſpelunca vrbis Maceda Ioſue 10. ca. *Qui non eduxit gladium.* Ideſt quamquam iuberet pater, non eduxit gladium ad occidendum illos, non ex contemptu præcepti paterni, ſed ex timore, & ſequitur. *Timebat enim, quia puer adhuc erat.* Vidit enim Iether iſtos reges in habitu honorabili, & reuerendos viros, timuitque moueri contra eos, & potiſſima cauſa erat, quia erat puer, & in pueris non eſt animoſitas, qua cõfortantur ad aggrediendum magna: repugnat enim eis propter defectum ætatis habere fortes motus iræ.

Dixeruntque Zebee, & Salmana. Tu ſurge, & irrue in nos, quia iuxta ætatem robur eſt hominis. Surrexit Gedeon, & interfecit Zebee, & Salmana, & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari ſolent. Dixeruntque omnes viri Iſrael ad Gedeon: Dominare noſtri tu, & filius tuus, & filius filij tui: quia liberaſti nos de manu Madian. Quibus ille ait: Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus. Dixitque ad eos: Vnam petitionem poſtulo a vobis: date mihi inaures ex præda veſtra. Inaures enim aureas Iſmahelitæ habere conſueuerant: Qui reſponderunt: Libentiſſime dabimus. Expandenteſq; ſuper terram pallium, proiecerunt in eo inaures de prǽda: & fuit pondus poſtulatarum inauriũ, mille ſeptingenti auri ſicli, abſque ornamentis, & monilibus, & veſte purpurea, quibus Reges Madian vti ſoliti erant, & præter torques aureas camelorum.

Sibylla Delphica claret.

Nouaria panditur.

Dixeruntque Zebee, & Salmana. Nolebant manu pueri trucidari.

Quare reges Madian optarunt manu Gedeonis occidi. Quæſtio XVII.

QVAERETVR, quare optauerunt manu Gedeonis occidi. Reſpondendũ, quòd propter duo, primum erat propter honorem: occidi enim à puero, & à fœmina quaſi par eſt: fœmina quidem vir occaſionatus eſt, puer autem vir imperfectus, & fœmina non peruenit ad viri perfectionem repugnante natura: puer autem eandem non attingit obſtante ætate. Sed nihil differt an impediẽte natura, vel ætate aliquis vir non ſit, ſicut nihil differt an aliquis ſecundum ætatem iuuenis ſit, vel ſecundum paſſionem iuuenilis, vt ait Ariſtot. 1. Ethico. ſed à fœmina verecundum erat, ꝙ aliquis occideretur, ita ergo à puero erat magnum dedecus occidi, potiſſimè ipſis regibus. Sic patet de Abimelech filio Gedeonis; nam cùm quædam mu-

A lier de ſuper turrim fragmentum molæ inieciſſet capiti eius, atque moriturus eſſet, nè diceretur, ꝙ fuerat occiſus à fœmina, dixit armigero ſuo, quòd eum occideret, vt ſequenti capitulo. Secundum fuit propter dolorem, quia ſi puer occiſurus eſſet illos, oporteret, quòd ſæpe percuteret eos, quia paucas vires habebat, & paterentur nimis in hoc: ideo vt leuiori cruciatu vitam finirent, voluerunt occidi à viro, qui poſſet eos vnico ictu occidere, & hoc vr̃ colligi ex litera, cùm dicĩ ex verbis Zebee, & Salmana: ſurge tu, & irrue in nos, quia iuxta ætatẽ robur eſt tibi hominis, & condeſcendit eorum præcibus Gedeon. *Dixerunt Zebee, & Salmana: ſurge tu, & irrue in nos.* Scilicet videntes, quòd puer timeret percutere eos, & ex hoc ſi cogeretur agere tre B pidè, & multo eos labore, & diuturno afficeret dolore, orauerunt, quòd irrueret in eos Gedeon. *Quia iuxta ætatem, & robur eſt hominis.* Ideſt puer non audet, nec poteſt, quia paucarum virium eſt: tu habes robur magnũ ſecundum ætatem tuam: tu ergo nos interfice. *Surrexit Gedeon, & interfecit Zebee, & Salmana.* Non eſt ſenſus quòd Gedeon, & primogenitus ſuus ſoli eſſent: ita ꝙ oporteret Gedeonem, vel filium ſuum occidere iſtos reges, quoniam alij aſſiſtebant eis: tamen ad honorãdum illos reges, & fortè precibus ipſorum Gedeõ per ſeipſum voluit occidere illos, quia puer non occidit: nam idem fere honor erat, quòd ipſe, vel primogenitus ſuus hoc facerent. *Et tulit ornamenta.* Hic ponitur ſextum huius capituli, ſcilicet prædæ diuiſio, ſcilicet C quid de præda acceperit Gedeon, & quid alij Iſraelitę. *Et tulit ornamenta, & bullas, quibus colla regalium camelorum decorari ſolent.* Scilicet occiſis, & fugatis hoſtibus accepit Gedeon prædam, & inter alia, q̃ erant in prǽda accepit ornamenta camelorum regaliũ: nam in terra illa ſunt multi cameli, vt patet ſupra 6. & ſicut onera apparamentorum regalium apud nos ſuper mulas, & mulos ferri conſueuerant: ita & apud eos ferebantur in camelis. Etiam reges ęquitabant in camelis: nam conſuetudo virorum terræ illius eſt equitare in camelis, ſicut nos ſuper equos: ſic patet de Amalecitis, qui etiam venerunt in hoc exercitu, vt patet præcedẽti capitulo, & ſupra 6. & tamen ipſi equitabant in camelis, vt patet 1. Reg. 30. cùm dicitur, quòd pueri A- D malecitarũ quadringenti aſcenſis camelis fugerunt, & ita nunc reges, & alij viri nobiles Madian equitabãt ſuper camelos, & illi erant ornati valde ornamentis aureis, vel argenteis: ob hoc ſpecialiter nominantur hic iſta ornamenta camelorum, quia erant valde magni precij. Et vocantur bullæ quædam laminæ pendentes de collis camelorum, quæ concuſſę ſonitum reddunt: & ſic nunc gerulæ ferre ſolent: & ab hoc ſigilla plumbea rotunda pendentia de reſcriptis vocantur bullæ, licèt aliqui nimis imperiti ipſas literas, vel reſcripta bullas vocent. *Dixeruntq; omnes viri Iſrael ad Gedeonem.* Poſtquam reuerſi ſunt de bello. *Dominare tu noſtri, & filius tuus, & filius filij tui.* Ideſt dominare tu nobis, & omnes poſteri tui, quia per filium, & nepotẽ E intelliguntur omnes poſteri. *Quia liberaſti nos de manu Madian.* Scilicet propter hoc bonum quod nobis egiſti, volumus tibi gratias referre faciendo, quòd ſis dominus noſter.

Prædæ diuiſio.

Reges antiqui in camelis equitabant.

Bulla qd.

Quare dicebant nunc Iſraelitæ Gedeoni: dominare tu nobis, cũ iam dominaretur eis. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR, quare dicebant nunc Iſraelitæ Gedeoni, dominare tu nobis, quia iam dominabatur, cùm eſſet princeps totius populi: & quomodo ipſe reſpondit, quòd nõ dominaretur, cùm ipſe ſuſceperit, ꝙ eſſet iudex, & ſpecialis dominus in Iſrael: nam dicitur, quòd Iſrael quieuit 40. annis terra ſub eo.

Reſpon-

Reſpondendum, ꝙ Gedeon nunquam ſuſcepit, quòd dominaretur Iſraelitis, & quamquam ipſi libenter obtuliſſent, noluit ſuſcipere Gedeon dicens: non dominabor in vobis, nec dominabitur filius meus. Pro quo conſiderandum, quòd quamquam eſſet Gedeon iudex Iſrael nondum habebat iſta, quæ offerebant ei Iſraelitæ, quia ipſi volebant eum conſtituere regem, vel dominũ, ita vt iure ſuo dominaretur Iſraelitis, & tranſmitteret ius dominandi ad poſteros, & non habebat Gedeon iſta, quæ offerebant ei Iſraelitæ, ſed erat principatus ſuus minor in duobus. Primum erat, quia non dominabatur, ſed ſolùm principabatur, quia domini ſunt illi, qui agunt quidquid volunt præter id, qđ contra legem, vel rationem eſt, & ad omnia tenentur ei

Domini, qui ſint.

ſubditi obedire, & ſic ſunt reges. Alij autem principes G ſunt, quorum poteſtas non extenditur ad plura, quàm ad ea, quę lege ſcripta ſunt, ſicut in iudicibus locorum. Et eſt magna differentia inter iſtos, & reges, quia reges poſſunt quidquid lex non prohibet: iſti autem ſolum poſſunt quod lex iubet. Iudices autem Iſraelitarum habebãt principatum ſuum directum ſuper actus bellicos, in alijs autem parum poterãt, vt de poteſtate eorum declaratum eſt in prologo libri huius: ideo non dicebantur dominari, ſed principari, vel iudicare, & ob hoc cùm dixerunt Iſraelitæ, dominare tu nobis, &c. ipſe dixit: non dominabor veſtri, nec dominabitur in vobis filius meus: & tamen cõſenſit, quòd eſſet iudex, & fuit ſemper vſque ad mortem ſuam: ergo multum differebat eſſe iudicem Iſrael, vel dominari, vt illi vo- H lebant. Secundum erat, quia iudices Iſrael non erant per ſucceſſionem, nec habebant ius tranſmittendi ad poſteros, ſed ſumebantur per electionem, vel inſpirationem, aut præceptum Dei, vt declaratum eſt in prologo huius libri: vnde nullus iudicum fuit, qui haberet filium ſucceſſorem ſibi in iudicatoria poteſtate ſupra populum, niſi iſte Gedeon, cuius filius Abimelech per intruſionem quandam, & conſpirationem iudicauit tribus annis: nunc autem volebant Iſraelitæ, quòd Gedeon, & poſteri ſui ex iure ſucceſſionis haberent principatum ſuper Iſraelitas, & eſſent veri reges, ſicut erat in alijs gentibus. Et hoc fuit, quia Iſraelitæ vidẽtes, quod Gedeon eis beneſeciſſet, voluerunt eum maiori principatu honorare: nam cùm ſolũ haberet prin- I cipatum iudicatiuum auctoritate Dei, ipſi ſponte ſua voluerunt in eum transferre principatum dominatiuum. *Quibus ille ait.* Non recipiendo eorum oblationẽ. *Non dominabor ego veſtri.* Scilicet exercendo iura domini, vel regis, ſed ſolùm ero iudex, vt ſum. *Nec dominabitur in vos filius meus.* Scilicet, quòd per ſucceſſionem habeat. Et dato, quòd contingat eum ſuccedere mihi in iſto principatu, tamen ſaltem non dominabitur, ſed erit iudex. *Sed dominabitur dominus.* Ideſt ſolus Deus verus erit dominus veſter.

In quo imperabant iudices Iſrael.

Quare Gedeon non ſuſcepit principatum quem ſibi populus offerebat. Quęſt. XIX.

QVAERETVR, quare Gedeon non ſuſcepit K principatum quem populus ſibi offerebat, cùm ille eſſet magnus, & ſponte offerretur. Reſpondendum, ꝙ iſtud fuit ex humilitate Gedeonis, quia noluit eleuari ad tam excellẽs genus principatus, ſed ſufficiebat ei eſſe miniſtrum bellorum, vel iudicẽ in populo. Item putauit, quòd peccatum eſſet, quia cauſabatur in hoc quædam nouitas: nam nullus de præcedentibus in populo Iudaico habuit tale genus principat᷑. Quod patet: nam Moyſes nõ erat dominus: ſed ſolùm, vt legem ferens Iſraelitis ex parte Dei, & ipſe nihil præcipiebat Iſraelitis, quaſi ex corde ſuo, ſed quaſi à Deo: vnde nõ vocabatur dominus, ſed doctor Iſraelitarum.

Moyſes doctor Iſraelitarum.

F Et apparet, quòd ſi fuiſſet dominus Iſraelitarum, vel quaſi rex, pertinuiſſet ad eum collatio dignitatum inſtituendo, & deſtituendo, & nullus de populo poſſet ei reſiſtere, vel accuſare eum ſuper hoc ſaltem de iure, & ſi de facto accuſaretur non tenebatur reſpondere, ſed poterat comprimere inſurgentes nihil reſpondendo: contra ipſum tamen inſurrexit Core cum ducẽtis quinquaginta viris. Et etiam tres principes de tribu Ruben, ſcilicet Dathan, Abiron, & Hon, propter ſummum ſacerdotium: dicentes, quòd dediſſet illud iniuſtè Aaron, ſcilicet volens omnia tradere cognatis ſuis, & ipſe ſe purgauit dicens: in hoc ſcietis, quoniam dominus miſit me, vt facerem vniuerſa, quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim, ſi conſueta hoG minum morte perierint, non miſit me dominus, vt patet Num. 16. cap. Item ibi dixit Core ad Moyſen & Aaron: ſufficiat vobis, quòd omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt dominus: cur eleuamini ſuper populũ domini? eo capitulo. Si tamen fuiſſet Moyſes dominus, vel rex, non potuiſſet ei quiſquã hoc dicere, quia eleuare ſe poterat ille, qui dominus erat: imò nõ eſt maior eleuatio, quàm eſſe dominum. Item Ioſue non fuit dominus, nec rex ſuper populum, ſed dux ſolùm, quia dirigebat Iſraelitas ad bellum: non tamen habebat ipſe auctoritatem iudicandi, ſed iudices aliàs conſtituti erant. Nec obſtat, quia Num. 27. Deus iuſſit, quòd ad mãdatum Ioſue tam Eleazar, quàm totus Iſrael moueretur, quia iſtud intelligitur de his, quæ ꝑtinebant ad bellum; H & quia totum tempus Ioſue, vel præcipuũ fuit in bellis domando Chananæos, fuit poteſtas magna Ioſue: nunquam tamen dominus, nec rex vocatus eſt. Alij quoq; iudices non erant domini, ſed poteſtas eorum erat valde minor, vt declaratum eſt ſupra in prologo: ideo non auſus eſt Gedeon primus inter Iſraelitas dominium, vel principatũ regnatiuum ſibi vſurpare, quia credebat ſe peccare. Alia ratio fuit, quia Deus commiſerat Gedeoni ſolùm principatum iudicis cùm eum vocaſſet, vt liberatorem Iſraelitarum: & hoc non pertingebat ad principatum dominatiuum, ideo accipere quod Deus non tradiderat peccatum fore putauit. Alia cauſa fuit, quia putauit, quòd fortè in hoc putabat ſe præiudicare Deo tollen- I do dominium eius quod habebat ſpecialiter ſuper Iſraelitas, cùm dixit, ſed dominabitur domin᷑ in vobis; quaſi dicat, ſi ego dominarer non dominaretur dominus, ideo ego nolo dominari, vt Deus dominetur.

Ioſue dux populi Iſrael nõ dominus.

An peccaret Gedeon ſi accepiſſet dominium à populo ei tributum. Quæſt. XX.

QVAERETVR vlterius, an peccaret Gedeon ſi accepiſſet principatum regalem, vel dominatiuum, quem populus ei tribuebat. Reſpondendum, quod aliquem peccare contingit, vel quia agit contra legem ſcriptam, vel quia contra cõſcientiam, quæ lex eſt, vbi lex deficit, dicente Apoſtolo, ꝙ gentes oſtendunt opus legis deſcriptum in conſcientia ſua: Ad Ro. K 2. & alibi. Hæc eſt gloria noſtra, teſtimonium conſcientiæ noſtræ: ſed non videtur Gedeonem peccaſſe aliquo iſtorum modorum: non primò, quia non erat vetitum fieri regem inter Iſraelitas, ſed potius videbatur permiſſum cùm Deus dediſſet legem qualiter ſe deberent reges, qui conſtituerentur habere in Iſrael, quando conſtituerentur, & poſtea: ſi tamen nũquam conſtituendi forent, fruſtra fuiſſet legem poni. Item patet, quia Deus prædixerat, ꝙ de lumbis Iacob egrederentur reges Geneſ. 25. iſti futuri erant neceſſario in gente Iudæorũ, quia aliàs non eſſent de lumbis Iacob: ergo licebat eis conſtituere regem. Item ipſe Iacob prænunciauerat ante mortem ſuam dicẽs: non aufe-

reiur

teretur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius: ſceptrũ autẽ ad reges pertinet, ergo de tribu Iuda futuri erant reges: Gen. 49. cap. ergo nõ repugnabat legi, ꝙ aliquis efficeretur rex, ſed magis conueniebat. Item non videbatur repugnare conſcientiæ, quia ſi Gedeon violenter voluiſſet dominari populo abutendo principatu conceſſo à populo, & accipiendo ſibi maiorem poteſtatem, erat peccatum, quia erat ſpecies tyrannidis: omnis autem ſpecies huius eſt peccatum, & principatus deordinatus, & corruptiſſimus, vt patet 8. Ethico. Gedeon tamen non accipiebat inuito populo, ſed libenter offerente, ideo non prȩiudicabat eis. Item Gedeon merebatur principatum iſtum propter virtutes ſuas, ſed quòd dignus recipiat honorem, vel dignitatem, quæ ſibi non petenti offertur licitum eſt. Item B quicunque bona ſibi inquirit nulli præiudicando, non peccat, ſed Gedeon accipiendo principatum iſtum faciebat ſibi bonum ſumendo maiorem honorem, & non faciebat cum præiudicio alicuius: ergo non peccabat. Reſpondendum, quòd Gedeon peccaret, ſi accepiſſet principatum regalem offerente populo, non facta aliqua alia inquiſitione: quia licèt lex cõceſſiſſet, quòd Iſraelitæ aliquando haberent reges, non tamen diffinierat tempus, in quo reges eſſe debebant, & quia nunc Deus regebat populum quaſi immediatè per ſe in omnibus arduis cauſis, denunciando quando deberent ire ad bellum, & quid agere deberent, & ſic de cȩteris, & quia conſtituere ſuper ſe regem erat arduiſſima cauſa, peccaret Gedeon, ſi Deo incõſulto accepiſſet principatum regnatiuum, etiam populo libenter offerente. Item Deus inſtituebat principes in populo, nam ipſe conſtituerat Moyſen mittendo eum: Exo. 3. & 4. ipſe etiam poſt eum conſtituit Ioſue Nu. 27. cap. conſtituit etiam poſt Ioſue omnes iudices, vt communiter vocando eos, vel ſuſcitando eos immittendo ſpiritum ſuum eis, ſicut dicitur de ſingulis iudicibus vſq; huc, quòd ergo Iſraelitȩ vellent nunc ponere regem, erat priuare Deum poſſeſſione ponendi rectores, & principes in populo, ſed etiam ſecundum iura humana hoc eſſet iniuſtum fieri contra hominem aliquem, quanto magis fieri contra Deum? Quòd ergo Gedeõ ſuſciperet principatum regalem, vel dominatiuum ab Iſraelitis Deo incõſulto, erat recipere principatum D ab eo, qui non poteſt dare in præiudicatione eius, ad quem de iure collatio ſpectabat, ideo præiudicabat ei, & peccabat mortaliter. Item non accepit Gedeon ꝓpter conſcientiam, quia Iſraelitæ dabant iſtum principatũ Gedeoni, quia liberauerat eos de manu Madian, vt patet in litera: ſi autem Gedeon ſuſcepiſſet hoc modo, videretur ſibi aſcribere victoriam contra Madianitas, & tamen Deus illam totaliter exercuerat, ideo ex hac cauſa Deo attribuendus erat principatus, & non ipſi: vnde ipſe conuenienter reſpondit: non dominabor ego in vobis, nec dominabitur filius meus, ſed dominabitur dominus Deus, ſcilicet, quia ego non liberaui vos de manu Madian, nec filius meus, ſed Deus liberauit, ideo ipſe dominetur. Vt ergo non ſuperbiret, E non accepit principatum: nunquam enim auſus eſt Gedeon ſibi quicquam aſcribere de hac victoria. Vnde plus aſcripſit filijs Ephraim, quàm ſibi, dicens: quid tale facere potui, quale vos feciſtis? & tamen tam id quod ipſe fecit, quàm qđ fecerunt Ephraitæ Gedeon aſcripſit Deo, dicens: in manus veſtras tradidit dominus principes Madiã, Zeb, & Oreb ſupra in litera. Item fuit viſum quaſi iniuſtum Gedeoni, ꝙ acciperet principatum, in quo ſuccedere deberet ei filius ſuus, quia fortè, ſi ipſe dignus foret, filius ſuus, & poſteri eſſent indigni, & turbarent populum: & iſtud eueniret occaſione eius, qui talem principatum aſſumpſerat, ideo vitium eſt, ꝙ erat peccatum: ſi ergo egiſſet contra hanc

Doc. reſp. ad q̃ſitum.

A conſcientiam rectè formatam peccaſſet. Cùm autem obijcitur, quòd non erat contra legem. Dicendum, quòd non erat contra ipſam legem datam: erat tamẽ contra modum diſpenſationis illius, ſcilicet, quia ſumendo non debebant conſtitui reges, licèt ipſe dederit poteſtatem ad conſtituendum eos: ideo ipſe conqueritur de quibuſdam regibus, quòd conſtituti fuerint ſine Dei mandato, ſcilicet, ipſi regnauerunt, & nõ per me: principes extiterunt, & non cognoui: Oſeȩ 8. Cùm autem dicitur, quòd non videbatur eſſe contra conſcientiam, declaratum eſt, quod erant, & cauſæ poſitȩ ſunt ad hoc.

Reſp. ad rationes in contrariũ.

An populus peccaret tribuendo Gedeoni principatum regnatiuum. Quæſt. XXI.

QVAERETVR vlterius, an populus peccaret tribuendo Gedeoni principatum regnatiuum, & offerendo. Aliquis dicet, quòd non, quia quòd ego me ſubijciam alicui, nulli iniuriam ago, licèt agerem, ſi me præferrem ei: ſed offerẽdo principatum regnatiuum Gedeoni ſubijciebant ſe ei Iſraelitæ pluſquam ſubiecti erant: ergo non peccabant. Item cùm ſubijcere ſe alicui ſit actus humilitatis, quantuncunque nos ſubijciamus nõ peccabimus, quia Beatus Petrus dixit: ſubditi eſtote omni humanȩ creaturȩ propter Deum, ſiue regi tanquam præexcellenti, &c. primȩ Petri c. 2. ergo nunc cùm ſubijcerent ſe Iſraelitæ Gedeoni ad C principatum regnatiuum, magis mererentur. Reſpõdendum, quòd Iſraelitæ volendo conſtituere Gedeonem regem ſuper ſe, & denunciando ei, quòd vellent hoc facere, non peccabant, cùm tamen haberent intẽtionem conſulendi dominũ ſuper hoc, & ꝙ aliàs non facerent. Alioquin volendo ad omnem caſum Deo inconſulto tribuere regnum ei, peccatum erat. Quod patet, quia Deus erat rector huius populi, & in omnibus negocijs arduis ipſe diffiniebat quid agendum foret, imo etiam interdum in minimis: ſed conſtituere regem erat arduum negocium valde, tum quia erat maximus principatus, tum quia inuſitatus erat in populo Iſrael, quòd ergo ipſi inconſulto Deo agere vellent conſtituendo regem graue peccatum erat. Item D Deus ab antiquo ſemper fuerat in poſſeſſione, & iure inſtituẽdi principes in populo Iſrael, ſicut declaratum eſt præcedenti quæſtione, quòd ergo nunc Iſraelitȩ inconſulto illo conſtituerent principem, erat eum priuare iure ſuo, ergo erat iniuſtum. Item conſtituto principatu regali derogabatur aliqualiter iuri Dei, & præeminentiæ ſuper populum Iſrael, ideo non debebat fieri eo non conſentiente, quia quod aliquem tangit, ab illo debet approbari. Patet hoc, quia ſi aliquis rex, vel dominus haberet magnum principatum in populo, quanto maior iſte eſſet, tanto eſſet minor principatus Dei, & hoc ſentit Gedeon, cùm dixit: Non dominabor ego in vobis, nec dominabitur filius meus, ſed dominabitur dominus Deus: quaſi non ſtaret ſi- E mul, ꝙ Gedeon eſſet dominus Iſraelitarum, & etiam Deus. Item patet primo Reg. 8. quia per hoc, ꝙ Iſraelitæ petiuerunt regem, dixit Deus, quod abiecerãt eũ, nè regnaret ſuper eos, quaſi non ſtaret, quòd vterque regnaret ſuper Iſrael. Item patet, quia Iſraelitæ, qui tempore Samuelis petiuerũt regem, peccauerunt nimis: nam dicitur 1. Reg. 6. quòd cùm petiuerunt regẽ diſplicuit valde ſermo iſte Samueli: ſi tamen non fuiſſet peccatum, non tantum diſplicuiſſet ei. Item ipſi Iſraelitæ dixerunt 1. Reg. 12. cap. addidimus enim peccatis noſtris malum, vt peteremus regẽ: ergo iſti quoque offerentes regnum Gedeoni, vel cuiuis, Deo non conſulto, peccarent grauiter: ſi tamen Iſraelitæ, nondum conſulto Deo, quærerent à Gedeone, an vellet

Rationes in diuerſũ.

Reſpõſ. ad quæſitum.

effici dominus, vel rex, vt ſi ipſe conſentiret, poſtea conſulerent dominum, non erat peccatum. Ad rationem primam in contrarium dicendum, quòd antecedens eſt falſum, quia interdum, quòd quis ſe ſubijciat alicui eſt facere iniuriã alteri, quia ſicut cùm quis trãſfert rem alterius ad ſe præiudicat illi, ita cùm quis ſubiectus alicui ſubijcit ſe, alteri, pręiudicat. Primò cùm iuriſdictiones ſint aliquo modo differentes, quia tunc prior iudex, vel dominus, minus iuriſdictionis, vel nihil haberet tranſeunte ſubdito ad alium. Ita etiam, q ſeruus vnius eſt, ſi ſe vellet facere ſeruum alterius, valde præiudicaret domino: qa ergo, ſi Iſraelitæ feciſſent Gedeonem regem, vel dominum, detraxiſſēt aliquid de dominio Dei ſuper ſe, vt declaratum eſt, pręiudicabant alicui ſubijciendo ſe Gedeoni, & conſequenter non poterant. Ad ſecundam rationem, cùm dicitur, quòd ſubijcere ſe alicui eſt actus humilitatis. Reſpõdendum, quòd nõ eſt vniuerſaliter verum, quia iſtud tenet quando quis ſe ſubijcit alteri ſecundum regulam rationis, alioquin ſubiectio eſt vitium, ſicut ſiquis ſe ſubijciat paſſionibus, & affectibus ad ſeruiendũ eis, ſicut Apoſtolus admonet: ad Rom. 6. quòd non ſeruiamus iam peccatis, ſicut aliquando ſeruieramus. Etiam ſeruire, vel ſubijci cuicunque homini non eſt ſecundum rationem: nam quòd Chriſtianus ſubijciat ſe infideli, vel clericus ſubijciat ſe iudici ſeculari, peccatum eſt, quia iſtud eſt contra rationem, & contra iura, ita etiam quòd quis vellet ſe ſubijcere alicui non prælato, vel iudici ſuo in præiudicium iudicis ſui, vel prælati peccatum eſt. Cùm autem confirmatur auctoritate Beati Petri, ſcilicet ſubditi eſtote omni humanæ creaturæ, &c dicendum quòd non intelligitur, niſi de conſtitutis in prælatione, vel poteſtate iudicãdi. Quod patet, quia cùm poſuiſſet exemplum, ſolùm dixit de poteſtatibus, ſcilicet, ſiue regi tanquam pręexcellenti, ſiue ducibus tanquam à Deo miſſis: de priuatis perſonis nullum exemplum poſuit. Et his vniuerſaliter ẽt non eſt obediendum, ſcilicet, quia ego non teneor obedire cuilibet regi, nec quibuſlibet ducibus, ſed ſoli regi in cuius regno maneo, & ſic de ducibus. Et hoc patet, quia poteſtati obediendum eſt inquãtum eſt ordinata, quia iſtud eſt fundamentum Apoſtoli: ad Ro. 13. Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit: nõ eſt enim poteſtas niſi a Deo, quæ autem à Deo ſunt, ordinata ſunt: ſed nõ eſt ordinatum à Deo, quòd poteſtatibus extra territoria ſua pareatur, quia illud eſſet deſtruere omnem ordinem humanę politię, & inducere inextricabilia bella: ideo non eſt virtutis opus vniuerſaliter ſubijcere ſe cuique, ſed ſecundum regulas rationis, ſed quòd Iſraelitę ſubijcerent ſe Gedeoni erat contra regulam rationis, cùm pręiudicarent Deo in hoc: peccabant ergo, ſi facerent eum regem.

Ad rationem 1. in diuerſum.

Ad 2. rationem.

Non tenetur homo cuilibet principi ſe ſubijci.

Quomodo Iſraelitis Deus dominabatur, & an tolleretur Dei dominium per illud Gedeonis.

Quæſt. XXII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dominabatur Deus Iſraelitis, & an p dominiũ Gedeonis tolleretur dominium Dei, & quomodo. Reſpondendum, quòd dominium Gedeonis, vel principatus regnatiuus, ſi fuiſſet ſuper Iſraelitas, valde præiudicaſſet principatui Dei, & hoc intellexit Gedeon cùm dixit: non dominabor ego, nec filius meus, ſed dominabitur in vos dominus Deus: ſi tamen non præiudicaſſet vnus principatus alteri, non dixiſſet, ſed, quæ eſt coniũctio aduerſatiua. Item, quia cùm Iſraelitæ elegerunt accipere regem, & petiuerunt, dixit Deus Samueli: Nõ te abiecerũt, ſed me, nè regnem ſuper eos 1. Re. 8. ſi tamen iſti duo principatus omnino ſe compaterentur, non abieciſſent Iſraelitæ Deum, quamquam elegiſſent Saulem in regem, & etiam nunc eligendo Gedeonem. Modus autem incomprehenſibilitatis eſt, quia impoſſibile eſt aliqua duo eſſe ſumma in eadem qualitate, ſed eſſe dominum, vel regem dicit maximũ principatum, ergo reſpectu alicuius non poſſunt duo habere iſtum principatum: ſic, ſi homo accepiſſet ſuper Iſraelitas principatum regnatiuum, cùm iſte eſſet maximus, non poſſet Deus tenere hunc principatum, vel ſi vellet Deus tenere principatum iſtum, non maneret penes illum, qui efficeretur rex, & ſic propriè nõ eſſet rex. Pro quo ſciendum, quòd rex, vel dominus abſolutè importat magnam poteſtatem, quam habẽs poteſt exercere ſuper ſubditos quidquid voluerit, dum tamen non ſit contra legem, & voluntati ſuæ tenentur omnes parere, & ob hoc eſt nomen magni honoris, quia propter iſtam præexcellentiam tenentur homines valde ſubijci illi, parere, & humiliari: hoc tetigit Beatus Petrus, dicens prima Pe. cap. 2. Siue regi tanquã præexcellenti: & ſic conditio regis eſt eſſe excellẽtem valde: de ducibus autem nõ dixit ſic, ſed ſolùm, quòd erant à Deo miſſi. Rurſus autem conſiderandus eſt modus principatus Dei, quem habebat antequam inſtituerentur reges in Iſrael: nam ipſe erat tanquam dominus, & caput ſpecialiter policiæ Iudaicę, & eum vocabant ſolum dominum, & ad eum recurrebant in omnibus neceſſarijs, & ipſe dicebat quid agendum foret, & ponebat rectores, quos volebat, & illi non vocabantur domini, nec habebantur vt domini, ſed vt miniſtri Dei, & totus principatus attribuebatur Deo. Si autem inſtitueretur aliquis in regem ſuper Iſraelitas, cùm iſte haberet valde magnum principatum ſuper eos, iure ſuo ageret quidquid vellet, dũ non eſſet contra legem, nec debebat expectare præceptum Dei ad ſingula, filij quoq; eius iure ſuo ſuccederent in regno, & non peteretur cõſenſus Dei in hoc, & ipſe quoque rex vocaretur dominus, & honóraretur nimis a populo: ſed iſta ſolebant prius ſoli Deo dari: ergo multa detraherentur de illis, quæ ſpecialiter pertinebant ad honorem Dei, quia hoc modo non maneret iam Deus, vt princeps ſpecialis, ſed vt dominus generalis, quia quantum ad dominium nihil magis haberet ſuper Iſraelitas, quàm ſuper alias gentes, cùm ita haberent Iſraelitæ regem, ſicut cœteræ gentes: nunc autem non conſtituto rege, erat Deus dominus generalis Hebreorum, ſicut aliarum gentium, & inſuper erat ſpecialis inquantum nullum alium rectorem habebant, niſi ipſum, & quos ipſe ponebat, & ſic erat principatus ille Monarchicus quodam modo, cuius Deus erat Monarcha, & habebat ſibi paruos iudices, & principes ſubordinatos: cùm autem electus eſt rex, ablatus eſt principatus ſpecialis, ideo ipſe dixit, quod abiecerunt eum, nè regnaret ſuper Iſrael, ideſt nè eſſet ſpecialiter rex 1. Reg. 8. Gedeon ergo noluit regnum, nec principatum dominatiuũ, nè ſubtraheretur Deo iſte honor debit⁹. *Dixitq; ad eos.* Scilicet non conſentiendo petitioni, & obligationi gratuitæ illorum. *Vnam petitionem poſtulo à vobis.* Ideſt nolo ſuſcipere hoc magnum beneficium, quod vos mihi impendere vultis: ſed ſolùm peto aliquid paruum, ſcilicet de inauribus. *Date mihi inaures ex præda veſtra.* Iſtę inaures erant aureæ, & erant multæ. Petiuit autem eas Gedeon, vt inde faceret Ephod, vt patet infra. Iſtud vocabulum quod hic ponitur in Hebræo pro inauribus ſignificat interdum aliquid, quod eſt in naribus, & interdum aliquid, quod eſt ſuper aures: ſed ſecundum veritatem ſignificat ſolas inaures: abuſio tamen idiomatis hoc facit. Sic patet Ge. 35. vbi dicit litera nr̃a: dederunt illi Deos alienos, quos habebant, & inaures, quæ erant in auribus eorum. In Hebræo habetur, & olfatoriola, ſiue ornamenta narium, quæ

Principatus Dei ſuper Iſraelitas.

Deus erat Monarcha in populo Iſrael.

Inaures quid ſint.

A quæ erant in auribus eorum: & ſic poſuit ornamenta narium eſſe in auribus per magnam Barbariem locutionis. Sic etiam Gen. 24 dicit litera noſtra: ſuſpendi itaque inaures ad ornãdum faciem eius: & in Hebræo dicitur: appendi ornamenta narium ſuper nares ſuas: ſed manifeſtum eſt, quòd non ponuntur ornamenta aliqua in naribus, ſic dicho hic poſita ſignificat ornamenta narium, ſed debet intelligi de inauribus, ſicut poſuit litera noſtra: petiuit enim Gedeon inaures de præda, quia diuiſa præda proueniebat ei portio principis, quæ erat magna: & ſic ſuſcepit partem inaurium; ipſe tamen voluit habere omnes inaures ad fabricandum Ephod, de quo infra dicitur. *Inaures enim aureas Iſmahelitæ habere conſueuerant.* Hic ponitur veriſimilitudo

B præcedentis dicti: quia dubitaretur quomodo in prędа captæ fuiſſet inaures, quia ſoli viri erant in præda, & non fuerunt Iſraelitæ in terram Madian, vel in aliam terram hoſtilem nunc, vt inde acciperent prædã, quia per ſolam terram ſuam perſecuti ſunt hoſtes fugiẽtes. Quod patet, quia apud vrbem Nobe vltimo irruerunt in eos ſupra in litera: & tamen iſta ciuitas erat in terra Iſrael, vt patet Num. 32. cap. & fuit in ſorte Manaſſe.

Iſmahelitæ inaures vt fęminę portantes.

Dicitur ergo, quòd potuerunt habere iſtas inaures, quia Iſmahelitæ conſueuerunt portare inaures in auribus, ſicut feminę, & inde cùm multi Iſmahelitæ eſſent hic cum Madianitis, & Amalecitis, cœteriſque orientalibus populis, acceperũt inaures de Iſmahelitis mortuis. *Qui dixerunt: libentiſſimè dabimus.* Nihil enim erat quod

C Gedeon petiuiſſet ab Iſraelitis, quod tunc non conceſſiſſent etiam ſi totam prædam poſtulaſſet, cùm liberaſſet eos: nã cùm ſe ei, vt domino ſubijcere voluiſſent, faciliùs conceſſiſſent quodcunque aliud. *Expandentesque ſuper terram pallium proiecerunt in eo inaures de præda.* Intelligendum eſt, quòd hoc fuit ante diuiſam prædam: nam licèt ipſe habiturus eſſet magnam partem, tamen non omnes inaures, ideo petijt ab omnibus in communi, vt donarent ei partes ſuas: ſi autem fuiſſet poſt diuiſam prædam, quia inaures peruenijſſent ad quoſdam, & non ad alios grauarentur quidã, & fuiſſet difficile, quòd concederentur: nunc autem non facta diuiſione non magis lædebatur vnus, quàm alius, ideo gratis conceſſerunt, & proiecerunt ſuper pallium, vt

D ibi videretur numerus earum. *Et fuit pondus poſtulatarum inaurium.* Non ſolùm intelligitur de pondere inaurium, quas alij donabãt ei, ſed etiam de inauribus, quas ipſe habiturus erat: ſed adhuc non erant diuiſæ. *Mille ſeptingenti auri ſicli.* Siclus nomen eſt monetæ, & ponderis: nam cùm eſſet moneta argentea, erat conſtituta in certo pondere: nam viginti obolos continet, vt patet Leuit. 27. & Num. 3. & 18. & erant duo ſicli valor vnius arietis, vt patet Leui. 5. quòd dari debebat in redemptione delicti aries, qui valeret duos ſiclos. In Hebræo non habentur ſicli, ſed dicitur, quod fuit pondus mille ſeptingenti de auro, & non nominatur nomen ponderi, vel numeri: poſuit autem Ieronymus ſiclos, quia apud Hebræos in ponderibus, vel computabatur

Siclus quid ſit.

E per ſtateres, quæ ſunt pars quædam ſicli, de quo 1. Re. 9. ſcilicet: Ecce inuenta eſt in manu mea quarta pars ſtateris argenti: vel ponderabatur per ſiclos, ſicut fit cõputatio Gen. 24. & in alijs locis, vel per talenta, vt in fabricatione templi, & tabernaculi. De hoc Exod. 25. & 3. Reg. 6. & 7. Sed non erat veriſimile, quòd intelligeretur hic de talentis, quia iſtud erat valde magnum pondus, nec erat veriſimile etiã ſi omnes inaures omnium gentium congregarentur, quòd tot talenta auri contineret, quia talentum, vt quidam volunt continebat centum libras, ideo poſuit Ieronymus de pondere ſiclorum, de quo veriſimile eſt, quòd fuerint inaures. *Abſque ornamentis, & monilibus.* Ornamentum generale nomen eſt cuiuſque apparatus corporis: monilibus

Talẽti põdus centũ libra.

A autem pectus, vel faciem exornant. *Et veſte purpurea.* Iſtæ ſunt veſtes precioſæ de coloribus purpureis, de quibus dictũ eſt Exo. 25. *Quibus reges Madian uti ſoliti erãt.* Ideſt reges Madian vtebantur ornamentis, & monilibus, & veſtibus purpureis. Non eſt intelligendum, ꝙ omnia iſta Iſraelitæ dederint Gedeoni, quia tunc relictum nihil eſſet de præda illis. Etiam, quia Gedeon ſolùm petiuit inaures: ſed ponuntur iſta ad ſignificandum, ꝙ non ſolùm fuerũt inaures in præda, ſed etiam monilia, & veſtes purpureæ, & alia multa, & cùm dicitur abſq; ornamentis: non refertur hoc ad participium poſtulatarum .i. ꝙ ẽt oĩa iſta fuerunt poſtulata præter inaures aureas, nec ẽt ad illud .ſ. proiecerunt in eo inaures aureas, quia tunc eſſet ſenſus, ꝙ præter inaures au-

B reas ẽt proiecerunt monilia, & omnia hæc. Sed debet referri ad illud fuit pondus .ſ. ꝙ mille, & ſeptingenti ſicli non fuerunt pondus totius prędę, ſed ſolarũ inauriũ præter monilia, & oĩa alia. Dicitur de regibus Madian ꝙ tenebantur iſtis, quia ipſi in quibuſdam ornabant ſe ſicut fęminę nam monilia ornamenta fęminarũ ſunt. Sic ẽt Iſmahelitę vtebantur ornamentis fęminarũ habẽtes inaures in auribus, vt patet ſupra in litera. *Et præter torques aureas camelorum.* Ideſt ẽt ſine omnibus iſtis erãt ſupradicta de pręda .ſ. non fuerunt poſitę ſub pondere torques aureæ, ſicut inaures virorum, quia fortè erant de puro auro tam ornamenta virorum, ꝗ camelorum. Iſti cameli torquium aurearum erant cameli regum, ſcilicet quibus reges iſtarum gentium inſidebant.

C Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & poſuit illud in ciuitate ſuã Ephra. Fornicatuſque eſt omnis Iſrael in eo, & factum eſt Gedeoni, & omni domui eius in ruinam. Humiliatus eſt autem Madian coram filijs Iſrael, nec potuerunt vltra ceruices eleuare: ſed quieuit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit. Abijt itaque Ierobaal filius Ioas, & habitauit in domo

D ſua: habuitq; ſeptuaginta filios, qui egreſſi ſunt de femore eius: eo quòd plures haberet vxores. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech. Mortuuſque eſt Gedeon filius Ioas in ſenectute bona, & ſepultus eſt in ſepulchro Ioas patris ſui in Ephra de familia Ezri. Poſtquam autem mortuus eſt Gedeon, auerſi ſunt filij Iſrael, & fornicati ſunt in Baalim. Percuſſeruntque cum

Orpheus Theologus, & Poeta claret.

E Baal fœdus, vt eſſet eis in Deum: nec recordati ſunt Domini Dei ſui, qui eruit eos de manibus inimicorum ſuorum omnium per circuitum: nec fecerunt miſericordiam cum domo Ierobaal Gedeon iuxta omnia bona, quæ fecerat Iſraeli.

Fecitq; ex eo. Hic ponitur quędam poſt bellum orta tranſgreſſio, ſcilicet ex Ephod, quod fecit Gedeon de auro inaurium: & dicitur. *Fecitq; ex eo.* Ideſt ex auro poſtulatarum inaurium. *Ephod.* Nomen eſt ornamenti Pontificis. *Et poſuit illud in vrbe ſua Ephra.*

Quædam poſt bellũ exorta trãſgreſſio.

Ephod quid ſit.

Scilicet

Scilicet de vrbe, de qua erat oriundus, & in qua morabatur, vt ibi maneret. Eſt autem Ephod nomen precioſæ veſtis Pontificis. Et propriè accipiendo Ephod dicitur eſſe dimidia veſtis, ſcilicet, quę habet in medio foramen per qđ caput poni poteſt, & pendet ex parte anteriori, & poſteriori ſolùm vſq; ad Zonam, & in loco pectoris ſacerdotis erat quoddam foramen, vel vacuitas ad magnitudinem palmi, in quo poni debebat rationale, & erat iſtud Ephod ſub brachijs quibuſdam condilis cõploſum, vt cohæreret ſacerdoti: habebatq; duos onychinos ſuper duos humeros ſacerdotis, & iſtud ornamentum erat de auro, & purpura, & hyacintho coccoque bis tincto, & byſſo retorta, de cuius fabricatione patet Exod. 28. cap.

Quid fuerit iſtud Ephod à Gedeone factum.
Quæſtio XXIII.

Nonnullorum rationes in diuerſum. quòd Ephod fuerit idolū.

QVAERETVR, quid fuerit iſtud Ephod quod fecit Gedeon. Aliqui volunt, quòd fuit idolum quoddam pulchrum nimis, & illud fecit poſuitque in vrbe Ephra, & ſic eſt quædam parua gloſa in hiſtoria ſcholaſtica, quòd fuerit idoli genus. Et apparet hoc, quia dicitur, quòd fornicatus eſt Iſrael in eo: fornicatio autem importat idolatriam, vt patet ex modo loquendi ſcripturę. Sed Ephod non pertinet ad fornicationē, ſiue idolatriā, ſed idolū, ideo videt, quòd fuit idolū. Item dicitur, quòd Gedeon petiuit inaures aureas, & ex hoc auro fecit Ephod, ſed Ephod cùm ſit veſtis, nõ fit ex auro, ſed magis ex filis, idolum autem quod ſtatua eſt, põt fieri ex auro puro, ideo videt, quòd fuit idolū.

Quòd Ephod idolum non eſſet.

In contrarium videtur, quòd non fuerit idolū. Primò, quia dicitur hic, quòd fuit iſtud Ephod in ruinam: eſt ruina occaſio peccandi, & eſt quando aliquid non fit directè ad malum, tamen ſequitur malum ex re: ſic dicitur ſupra 2. quòd dij gentilium erant Iudæis in ruinam; ſcilicet non quod ipſi feciſſent ſibi illos ad colendum, ſed quia cum viderent eos inter ſe interdum inclinabant ad eos colendos, & viſio erat occaſio huius mali. Si ergo Gedeon feciſſet idolum ex auro, cùm idolum directè non ſit niſi ad colendum, non eſſet illud in ruinam, ſed directè eſſet malum: vocatur tamen ruina i. occaſio mali, ideo apparet, quòd nõ erat aliquid quod fuerit factum ad malum, per accidens tamen præſtabat cauſam mali. Item iſtud nomen Ephod ſignificat veſtem ſacerdotalem: Exod. 28. & nullo modo æquiuocatur ad ſignificandum idolum: ſi ergo intendiſſet ſcriptura, quod iſtud erat idolum, nominaſſet illud, & non nominaſſet Ephod, quod eſt valde diſtans. Item Gedeon tenuit iſtud Ephod ſemper in ciuitate ſua quandiu vixit, & tamen dicitur, quòd mortuus eſt in ſenectute bona, quod eſt quædam magna laus, quæ ptinet ſolùm ad viros ſanctos: & ſi feciſſet idolum eſſet peſſimus, & vocaretur inueteratus dierum malorum: ergo non fecit idolum. Item dicitur infra, quòd poſt mortē Gedeonis auerſi ſunt Iſraelitę, & fornicati ſunt cùm Baalim, percuſſeruntque cùm Baal fędus, vt eſſet Deus eorum: & ſic patet, quòd ante hoc colebant Deū, vel ſaltem non colebant idola, quia alioquin non diceretur, quòd auerſi ſunt poſt mortē Gedeonis, ſed ante mortē eius eſſent auerſi. Etiam ſi ipſi conſtituiſſent idolum, & adoratum fuiſſet eo viuēte, non eſſet aliqua innouatio poſt mortem ſuam, quòd Iſraelitę colerent Baalim, & facerent cum eo fœdus, & tamen ponitur tanquam aliqua magna innouatio, & mutatio à ſtatu priori, ergo non fuerat idolum tempore Gedeonis. Item quomodo erat veriſimile, quòd Gedeõ, qui fuerat maximus perſecutor idolatriæ ſuffodiens arā Baal, & deſtruens nemus eius, & tauros, qui erant conſecrati ei, & ſtatuerat altare iuſſu domini ſupra 6. nunc tan-

F tum declinaret, quòd faceret idolum? Item dato, quòd Gedeon aliquando eſſet immemor diuini beneficij. ſ. poſt magnum tempus à præſtito beneficio, & tunc declinaret, non erat valde admirandum, quia iſta multorum qualitas, & iniquitas eſt: quòd tamen illico, vt beneficium perſtitum fuerat ſibi à Deo, faceret idolum, nõn eſt veriſimile: Gedeon tamen cùm veniret de bello petiuit inaures aureas ad fabricandum Ephod, vt hic dicitur: ergo non erat iſtud Ephod idolum.

Doc. reſp. ad quæſitum.

Dicendum igitur, quòd Ephod non fuit idolum, ſed veſtis ſacerdotis magni, quæ pariter ſecum habebat rationale, & erat veſtis nobiliſſima, vt patet Exo. 28.

Ad primā rationē in diuerſum.

Ad rationem primam in contrarium dicēdum, quòd illa gloſa parua hiſtoriæ ſcholaſticæ, non eſt magnæ au-
G ctoritatis, præſertim cùm ipſa hiſtoria ſcholaſtica teneat contrarium, vt ſequenti quæſtione dicetur.

Ad ſecundam rationem.

Ad ſecundam rationem dicendum, quòd aurum petiuit Gedeon pro Ephod, & non pro idolo, quia voluit facere Ephod, & rationale, in quibus multum de auro eſt: potiſſimè in rationali ad incluſiones duodecim gēmarum, quæ omnes auro includuntur: Exo. 28. cap. & de laminis auri fit extenuatio in fila, & illa contexuntur filis ſericeis, purpureis, coccineis, hyacinthinis, atque byſſinis, vt patet prææallegato capitulo. Et maximè, quòd fortè voluit Gedeon facere iſtud Ephod precioſiſſimum, & ob hoc poſuit multum de auro, vt totum aureum videretur.

H *Ad quid Gedeon iſtud Ephod fabricauit.*
Quæſtio XXIIII.

Hiſtoriæ ſcholaſticæ reſp. ad quæſitum.

QVAERETVR, ad quid fabricauit Gedeon iſtud Ephod. Reſpondet hiſtoria ſcholaſtica, quod non ſolùm fabricauit Ephod, ſed etiam omnes veſtes Pontificales, & ipſe factus ſacerdos immolauit victimas indutus veſtibus his, fecitque aliud tabernaculum in Ephra præter illud, quod erat in Sylo, & ob hoc Deus indignatus occidit omnes filios eius.

Improbatio.

Sed hoc non multum ſtat, quia tunc peccauiſſet grauiſſimè Gedeon vſurpando ſibi officium ſacerdotis, Deo non iubente, & non euaderet impunitus. Nam nemo legitur hoc egiſſe, quin grauiter punitus fuerit: ſic pa-
I tet de ducentis quinquaginta viris ſocijs Core, qui voluerunt vſurpare officium Aaron, & omnes combuſti ſunt coram altari: Num. 16. ſic etiam fuit de rege Ozia, qui conatus offerre incēſum, ſicut ſacerdos percuſſus eſt lepra in fronte, & manſit leproſus vſque ad mortem 4. Reg. 15. cap. ſed Gedeon vixit ſemper proſpere, ideo non eſt aliquid tale præſumendum de Gedeone, potiſſimè cùm ſcriptura laudet eum dicens, quòd mortuus eſt in ſenectute bona. Item ſi Gedeon hoc egiſſet, peccatum eſſet Gedeonis ſolius, & non Iſraelitarum, vel eſſet principaliter ipſius, & tamen Iſraelitæ teſcruntur peccaſſe in hoc Ephod, & non Gedeon, cùm dicitur, quòd omnis Iſrael fornicatus eſt in eo, & factum eſt domui Gedeonis in ruinam: ergo non of-
K ferebat Gedeõ ſacrificia indutus Põtificalibus veſtib9.

Alia reſp. ad quæſitum.

Aliter poteſt dici, quòd iſtud Ephod fuit fabricatum à Gedeone in memoriam victoriæ, & in laudem Dei, & ob hoc fuit factum de auro prædæ, & iſtud tenet Rabbi Dauid Kimhi, & Rabbi Salomon, & tunc ſtat conuenienter, ſcilicet, quòd non peccaret Gedeon fabricādo illud, quia ad bonum finem fabricauerat, ſed peccauit Iſrael, & domus Gedeonis, q̃a (vt iſti volunt) poſtea Iſraelitæ videntes pulchritudinem eius, inclinati ſunt ad colendum illud.

Improbatio primæ opinionis Rabbi Salomon. & aliorum.

Sed adhuc iſta poſitio, licèt ſit aliqualiter conueniens, non ſtat totaliter, quia ſi ad memoriam belli feciſſet, magis debuiſſet facere aliquod inſignium belli, vt ſcutum, vel gladium, vel vexillum, aut alia inſignia: Ephod aūt nihil pertinebat

ad

ad repræſentandum victoriam, cùm eſſet ornamentum ſacerdotale. Item ſi fuiſſet ad memoriam victoriæ, & laudem Dei, poſitum fuiſſet in loco ſancto, ſcilicet in ſanctuario: ſic enim fecit Dauid occiſo Philiſthæo: nam poſuit gladium illius in ſanctuario domini, & ſeruabatur apud Ephod, vt patet 1. Reg. 21. cap. poſuit tamen illud Ephod Gedeon in Ephra, vbi non erat locus ſanctuarij: ergo non poſuit ad memoriam victoriæ.

Alia reſp. ad quæſitum.

Aliter dici poſſet, quòd fecit Gedeon Ephod, & alia ornamenta Pontificis ad offerendum ſacrificiũ domino in Ephra ſemper, non quòd ipſe offerret, ſed quòd eſſet ibi aliquis ſacerdos, qui indueretur veſtibus, & offerret. Et motiuum huius eſſe potuit, quia Deus iuſſerat Gedeoni in Ephra fabricare altare, & immolare ibi domino, ideo putaret fortè, quòd ſemper licitum eſſet, ſicut quando iuſſum eſt ſupra 6. & ob hoc voluit habere ibi ornamenta ſacerdotum, & ſacerdotes ad ſemper miniſtrandum.

Improbratio.

Sed hoc etiam non videtur pœnitus ſtare: primò, quia tunc non ſolùm fieret mentio de Ephod, ſed etiam de alijs veſtibus, vel ſaltem diceretur in generali, quòd fecit ornamenta ſacerdotalia, vel pontificalia, & non dicitur. Secundò, quia hoc dato, non videtur quomodo Iſraelitæ fornicarentur cùm Ephod, ſcilicet idolatrando, quia cùm ſolùm eſſet, vt veſtis, non videbantur habere cauſam motiuam ad colendum illud. Etiam Gedeon peccaſſet in hoc grauiter, & tamen non videtur ei aſcribi hic aliqua culpa.

Doc. reſp. ſolidior ad quæſitum.

Aliter ergo dicendum videtur, & melius, ſcilicet, quòd Gedeon fecit ſolùm Ephod cum rationali: erat enim rationale quidam pannus paruus quadratus ad menſuram palmi, habens duodecim gẽmas in quatuor ordinibus diſtinctas, & locabatur intra quoddam foramen Ephod in pectore ſacerdotis, & ligabatur cùm Ephod firmiter: ita vt nunquam abinuicem ſeparari poſſẽt, vt patet Exo. 28. ideo Ephod, & rationale computabantur tanquã vnum ornamentum, & ambo ſimul vocabantur Ephod;

Ad quid Ephod Hebræis deſeruiebat.

fecit autem Gedeon iſtud Ephod ad conſulendum dominum, nã Iſraelitæ quandocunque volebant conſulere dominũ conſulebant per Ephod, ſcilicet ſacerdote induto, & immediatè reſpondebatur ex parte Dei ad quæſtionẽ: ſic dicitur Exo. 28. quando portabat ſacerdotes in pectore rationale, & Ephod, quòd geſtabat iudicium filiorum Iſrael in pectore ſuo, ſcilicet id per quod iudicabatur de dubijs, & quæſitis eorum: ſic enim Dauid conſulebat dominum per Abiathar ſacerdotem habentem ſecum Ephod 1. Reg. 23. & 30. cap. Gedeon autem cùm factus eſſet iudex populi putabat ſe ſæpe initurum bella cùm hoſtibus, & quod ad hoc oporteret ſæpe cõſuli dominum, ideo voluit habere Ephod, ideſt rationale cùm Ephod per quod conſuleretur Deus, non quidem, vt ipſe indutus Ephod conſuleret dominum: ſed vt haberet ſecum aliquem ſacerdotem, qui indueretur illo, quando conſuleretur Deus, ſicut Dauid habebat ſecum Abiathar: & ob hoc iſtud Ephod manebat ſemper in Ephra, vt præſto eſſet ad conſulendum dominum, & quia erat valde pulchrum, & videbant Iſraelitæ, quòd per illud reſpondebatur ad omnia dubia, attribuebant ei virtutem diuinam, & colebant illud, & ſic non ſequitur nunc aliquod inconueniens, nec manet aliquod dubium; nam ad bonum finem factum fuit iſtud Ephod: tamen poſtea peccauerunt Iſraelitæ abutentes eo.

An peccauerit Gedeon faciendo iſtud Ephod.
Quæſt. XXV.

QVAERETVR vlterius, an peccauit Gedeon faciendo iſtud Ephod. Aliquis dicet, quòd ſic, quia erat ad ſcãdalum, nam totus Iſrael fornicatus eſt in eo, A & ipſi domui Gedeonis factum eſt in ruinam. Reſpõdendum, quòd ſecundum, quòd variè ponebatur finis huius Ephod, ita poteſt aſſignare variè, quòd peccauerit, vel non peccauerit. Nam qui ponunt, quòd fuit idolum, neceſſe eſt, quòd ponãt grauiter peccaſſe Gedeonem. Qui autem dicunt, quod fecit omnia veſtimenta ſacerdotalia, & ſanctuarium in Ephra ſacrificabatq; ibi, etiam ponere coguntur, quòd grauiter peccauerit. Qui verò dicunt feciſſe Ephod ad memoriã victoriæ, & laudis Dei, dicere debent, quòd non peccauit, quia hoc licitum erat. Qui dicunt feciſſe omnes veſtes ad hoc, quòd eſſent ibi ſacerdotes miniſtrãtes, dicere debent, quòd peccauerit, niſi dicant fuiſſe ex diſpenſatione, ſicut licuit Dauid tenere arcam in domo B ſua, & conſtituere ſacrificantes coram illa, & facientes alia miniſteria, de quibus 1. Paralip. 15. & 16. Dicendũ autem, quòd vltimo modo nõ peccauit Gedeon, quia licebat ei, velle conſulere dominum in agendis cùm eſſet princeps populi: imò erat valde conueniens, quòd nihil vellet agere in arduis cauſis ſine conſulto Dei: ſic enim Deus cùm inſtituit Ioſue in principem populi, dedit ei Eleazarum ſacerdotem, vt ſiquid opus eſſet conſuleret pro eo dominum Num. 27. cap. tenendo etiam Ephod in Ephra non peccabat, quia licèt eſſet peccatum fieri ſacrificia, vel alia miniſteria extra ſanctuarium, nõ tenere Ephod, & cõſulere dominum nõ erat miniſterium ſanctuarij: ideo vbicunque teneri poterat Ephod, & conſuli Deus in illo.

Dubium. Reſpon.

Si autem dicatur C ſimpliciter an peccauerit Gedeon, vel non. Dicendum, quòd non, quia ſcriptura laudat eum dicens, quòd mortuus eſt in ſenectute bona: quod de ſolis viris ſanctis dicitur, ſicut de Abraham: Gen. 15. ſcilicet tu ibis ad patres tuos in pace ſepultus in ſenectute bona: peccatorum autem vocatur mala ſenectus, & mali dies: ſic patet Dan. 14. ſcilicet inueterate dierum malorum, nunc inuenerunt te peccata tua. Item ſi peccauiſſet agendo hoc imputaretur culpa ei, & culpæ ſequentium etiam quodam modo aſcriberetur illi, ſed non imponitur aliqua culpa in hoc ipſi Gedeoni, ſed ſolùm dicitur, quod omnis Iſrael fornicatus eſt in Ephod, ergo ipſe non peccauit.

Ad rationem in diuerſum.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd nõ erat veriſimile illud D futurum eſſe ſcandalum, ideo non peccauit faciendo, ſed poſtea cùm inciperet eſſe ſcãdaloſum debebat deſtrui, ſicut factum eſt de ſerpente æneo, quem fecit Moyſes, & poſtea, quia adorabatur à populo, deſtruxit illum Ezechias 4. Reg. 18. cap. *Et poſuit illud in ciuitate ſua Ephra.* Scilicet vt illud præſto haberet quandocunque vellet conſulere dominum, & non cogeretur mittere ad locum ſanctuarij pro Ephod. *Fornicatuſq́; eſt omnis Iſrael in eo.* Ideſt totus Iſrael peccauit in illo Ephod adorando illud in Deum, & illud fuit propter magnã pulchritudinem, & quia putabant ineſſe ſibi aliquid deitatis cùm per illud reſponderetur ad quæſita. *Et factum eſt Gedeoni, & omni domui eius in ruinam.*

Ephod fuit mali occaſio.

Ideſt iſtud Ephod quamquam nõ fuit factum ad malum finem, E tamen fuit occaſio mali tam Gedeoni, quàm omnibus de domo ſua, quia fortè aliqui de domo Gedeonis coluerunt illud. De ipſo autem Gedeone non eſt veriſimile, quòd ipſe coleret illud, ſed dicitur magis, quòd fuit in ruinam illi, & domui ſuæ, ideſt occaſio pœnæ alicui⁹, ſcilicet, quia Iſraelitæ coluerunt illud, & ſciẽs hoc Gedeon non deſtruxit illud, vel prouidit de remedio, & ob hoc poſtea filij ſui perierunt, vt aſſerunt multi. *Humiliatus eſt autem Madian coram filijs Iſrael.* Scilicet non ſuperbiuit amplius, ſicut prius fecerat veniendo quolibet anno ad deſtruendum totam terram Iſrael. *Nec potuerunt vltra eleuare ceruices.* Scilicet ad inuadendum, ſicut prius. Non eſt enim ſenſus, quòd Iſraelitæ ſubiectis nunc Madianitis facerent eos tributarios, & ipſi non

poſſent

poſſent eleuare ceruices ad reſiſtendum, quia Iſraelitæ non iuerunt in terram Madian, aut Amalec, aut Iſmahelitarum, aut alicuius de gentibus, quæ nunc venerant contra Iſrael, ſed ſolùm perſecuti ſunt illas excludendo de regno Iſrael, ſed dicitur quòd. *Non potuerunt eleuare ceruices*. Scilicet ad impugnandum Iſraelitas, ſicut prius: nam quolibet anno veniebãt ante meſſem ad vaſtandum omnia, vt patet ſupra 6. cap. & poſtea nunquam venerunt. Hoc autem fuit dupliciter, ſcilicet, vel, quia non relicti ſunt, niſi pauci de Madianitis potentes pugnare, cùm occiſi fuerint quaſi centũ trigintaquinque millia: nam prius occiſi fuerunt centum viginti millia cùm Madianitæ pugnarent contra ſeipſos: deinde manentibus quindecim millibus irruit Gedeon ſuper illos, & occidit multos, accepitque viuentes reges eorum, vt patet ſupra in litera. Vel fortè quamquam multi eſſent Madianitæ, qui pugnare poſſent contra Iſrael, tamen non audebant, quia cùm vidiſſent tantum exercitum, ſcilicet 135. millium nullo contra pugnante periiſſe, putabant, quòd etiam ſimiles millia, & centena millia irent rurſus contra Iſraelitas perirent, ſicut prius, & iſtud ſecundum eſt verum.

Literæ huius expoſi.

Sed quieuit terra per quadraginta annos quibus præfuit Gedeon. Ideſt toto tempore, quo præfuit Gedeon qđ fuit tempus quadraginta annorum quieuit terra, quia nec Madianitæ, nec alij hoſtes Iſraelitarũ auſi ſunt aggredi illos: nam audita tam magnifica victoria diuinitus facta, omnes gentes in circuitu tremuerunt, & non auſę fuerunt inferre bellum Iſraelitis: ſic etiam audito miraculo, quod Deus fecit Iſraelitis in mari rubro, omnes gentes finitimæ audientes turbatæ ſunt, vt patet Exo. 15. ſcilicet aſcenderunt populi, & irati ſunt, dolores obtinuerunt habitatores Philiſthijm: tunc turbati ſunt prĩcipes Edom, robuſtos Moab obtinuit tremor, & obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

Quomodo computandi ſint iſti quadraginta anni, quibus quieuit terra. Quæſt. XXVI.

QVAERETVR, quomodo computandi ſunt iſti quadraginta anni. Aliquis dicet, quòd computantur ab initio principatus Gedeonis, ſcilicet quando fecit bellum contra Madian vſque ad mortem ſuã, & iſtud fuit tempus annorum quadraginta, quod patet, quia dicitur, quòd requieuit terra quadraginta annis quibus pręfuit Gedeon, ergo illis omnibus pręfuit.

Confutat. In contrarium videtur, quòd non computetur ab initio belli ſolùm, quia tunc manerent ſeptem anni perſecutionis Madian cõtra Iſrael extra hos annos, qđ eſt inconueniens.

Doc. reſp. ad quæſitum. Dicendum igitur, quòd computantur iſti quadraginta anni: ex morte Barac poſtquam manſit terra aliquanto tempore non conuerſa ad idola: deinde conuerſi fuerunt ad idola, & Deus tradidit illos in poteſtate Madianitarum ſeptẽ annis, & ſic fortè tranſirent decem anni medij inter Gedeonem, & Barac ſine iudice. Sed huiuſmodi anni ſemper computari conſueuerunt ſub iudice ſequente, ideo oportet, quòd computentur iſti anni ſub Gedeone, & ſic fortè totum tempus principatus Gedeonis fuit triginta annorum ſolùm: ad computandum tamen annos medios dicitur, quòd fuit quadraginta annorũ: alioquin neceſſe eſſet, quòd præter tempora, quibus iudices dicuntur præfuiſſe computaremus tẽpora media per ſe. Sed non ſtat, quia tunc ſuperabũdaret ad illum numerum, qui habetur 3. Reg. 6. ſcilicet, quòd ab exitu de Aegypto vſq; ad ædificationem templi fluxerũt anni quatuorcẽtum octuaginta, ſed hoc modo eſſent plures, quàm ſexcentum, vt declaratum eſt ſupra 3. & in prologo libri huius. *Abijt itaque Ierobaal filius Ioas.* Ideſt Gedeon, qui vocatur Ierobaal, quia reſtitit idolo Baal

F ſupra 6. & eſt filius Ioas. *Et habitauit in domo ſua.* Scilicet venit de bello contra Madianitas, & habitauit in domo ſua in Ephra, ſicut prius. *Habuitq́ ſeptuaginta filios.* Scilicet de multis vxoribus. *Qui egreſſi ſunt de femore eius.* Ideſt omnes fuerunt verè filij eius. Hoc dicitur, quia cùm tot filij nominentur, putaret aliquis, quòd non eſſent iſti filij geniti, ſed plures eorum eſſent adoptiui: ad quod tollendum dicitur, ꝙ egreſſi ſunt de femore eius, ſcilicet per deriuationem ſeminalem. *Eo quòd plures vxores habuit.* Scilicet ductas matrimonialiter, & poterat ſimul multos filios ſuſcipere, vt fortè, quòd aliquo anno naſcerentur ei octo, vel decem filij, aut plures. Conſiderandum quòd iſte habuit multas vxores, & non increpatur à lege, quia non erat contra legem habere multas, ſicut dicetur infra, & 1. Reg. 25. nunc G autem eſt contra legem Chriſti plures accipere. Sciendum etiam, quòd iſti ſeptuaginta filij erant omnes legitimi, quia in veteri teſtamento nunquam eſt conſuetudo, quòd in numero filiorum computentur nati ex concubinis: vnde dato, quòd aliquis haberet totidẽ filios ex concubinis, aut plures, quot ex vxoribus, cùm dictum fuerit, quòd habuit tot, aut tot filios, intelligendũ eſt de vxoribus legitimis. Sic patet in Saule; nam 1. Reg. 14. ponuntur nomina filiorum Saulis, & 1. Paral. 8. & 9. & ponuntur quatuor, & tamen conſtat, quòd habuit duos filios ex concubina, qui non computantur ibi, ſcilicet Armoni, & Miphiboſeth ex concubina nomine Reſpha, vt patet 2. Reg. 21. cap. Sic ẽt H ponuntur nomina filiorum Dauid 2. Reg. 5. & 1. Para. 3. & ſolùm ponuntur ibi filij legitimi, quaſi non haberet alios filios, & tamen 1. Paralip. 3. ad magis exprimendũ dicitur: hi omnes ſunt filij Dauid abſque filijs concubinarum, & illorum nunquam ponuntur nomina: ita hic cùm ponantur ſeptuaginta filij Gedeonis, intelligendum eſt, quòd omnes erant ex vxoribus: Abimelech autem, qui erat ex concubina nõ eſt de iſtis ſeptuaginta. *Cõcubina autem illius quam habebat in Sichem.* Habuit etiam cõcubinã, licet multas haberet vxores, & hoc fortè licuit ſibi ex diſpenſatione, vt dicetur 2. Reg. 5. c. iſta erat oriũda de Sichem, ideo Abimelech filius Gedeonis cum voluit principari mortuo patre, iuit in Sichem, & conciliauit animos virorum ſibi, ſci I licet quia erant cognati eius ex parte matris, vt patet ſeq. c. *Genuit ei filium Abimelech.* Iſte occidit poſtea omnes fratres ſuos ſeq. c. *Mortuuſq́ eſt Gedeon filius Ioas in ſenectute bona.* Et hoc apparet, ꝙ fuit Gedeon vir ſanctus, quia dicit ſcriptura de illo, quòd mortuus eſt in ſenectute bona, quòd de nemine dicit niſi de viris ſanctis, vt de Abraham Gen. 15. *Et ſepultus eſt in ſepulchro patris ſui Ioas in Ephra.* Iſta erat conſuetudo antiqua maxime apud Iudęos: nam in ſepulchro Abrahæ ſepultus eſt Iſaac filius eius, & Iacob nepos ſuus Gen. 49. & in ſepulchro Saulis ſepulti ſunt filij ſui 2. Reg. 21. ſic etiam Berzellai petiuit à Dauid, dicens: obſecro, vt vadam in ciuitatem meam, & ſepeliar in ſepulchro patris mei, & matris meæ, 2. Reg. 19. Achitophel quoque ſepulK tus eſt in ſepulchro patris ſui, 2. Reg. 17. c. *In Ephra de familia Ezri.* ideſt ciuitas, in qua erat ſepulchrum Gedeonis erat Ephra, quæ erat de familia Ezir: iſta erat vna de familijs Manaſſe, quæ vocatur interdum familia Ezeritarum, vt patet Nu. 26. *Poſtquam autem mortuus eſt Gedeon, auerſi ſunt filij Iſrael.* Ideſt poſtquam mortuus eſt Gedeon Iſraelitæ auerſi ſunt à cultu Dei: ex hoc apparet, quòd viuente Gedeone non colebant Iſraelitæ idola, quia aliàs non dicerentur auerſi poſt mortem, ſed viuente eo auerterentur. Iſta fuit conditio tempore omnium iudicum: nam ſupra ſecundo, dicitur, ꝙ diebus cuiuſq; iudicis Iſraelitę ſequebãtur dominum, ſed mortuo illo conuertebantur, & faciebant peiora, quã prius fecerant patres eorũ. *Et fornicati ſunt cuum Baalim,* Ideſt

Notãdum de ſeptuaginta filijs Gedeonis.

Gedeõ vir ſanct' fuit.

Apud Hebræos filij in ſepulchro patrum ſepeliebantur.

Baalim quid ſi...

Ideſt coluerunt illum. Eſt enim Baalim interdum no-
men vnius Idoli ſingulariter, & interdum nomen plu-
rale, & accipitur fornicari pro idolatrare ad ſimilitudi-
nem mulieris, quæ tenetur alligata viro, & ſi ad alium
acceſſerit fornicatur: ita cùm teneamur colere ſolùm
Deum, ſi colamus idola dicimur fornicari cùm illis.
Ex hoc patet, quòd Iſraelitæ coluerunt Ephod, quod
fecerat Gedeon, quia dicitur, quòd totus Iſrael forni-
catus fuerat in illo, ſicut dicitur hic, quòd fornicati sũt
cùm Baalim. *Percuſſeruntq́; cùm Baal fœdus, vt eſſet eis in
Deum.* Iſtud ponitur ad grauitatem peccati Iſraelitarũ,
ſcilicet, quòd non ſolùm coluerunt Baal, ſed etiam
dederunt ei promiſſionem certam de ſemper colen-
do eum, & iſta promiſſio fuit per pactum: eſt enim
Baal, & Baalim idem.

*Quomodo Iſraelitæ potuerint cùm Baal fœdus inire.
Quæſt. XXVII.*

QVAERETVR, quomodo potuerunt Iſraeli-
tæ facere fœdus cùm Baal, quia ad hoc require-
batur, quòd eſſet præſens Baal, vt mutuo ipſe & Iſrae-
litæ componerent aliquid, ipſe tamen non poterat ap-
parere. Aliquis dicet, quòd vocatur hic pactum large,
nam licèt propriè vocetur pactum aliquod conuentũ
inter duos, cùm ex qualibet parte aliquid promitti-
tur, aut promiſſio acceptatur, tamen interdum voca-
tur large pactum quęcunque promiſſio, & ſic poterat
dici, quòd Iſraelitæ ſolùm promitterent Baal, quòd co
lerent eum ipſo non promittente aliquid ex parte ſua,
nec etiam præſente ad acceptandum promiſſionem,
& vocaretur pactum. Reſpondendũ, quòd non con-
ſueuit iſtud vocari pactum, ſed quãdo duæ partes mu-
tuas ſibi promiſſiones faciunt, quas aliquo firmamen-
to muniunt: ſic cùm hic dicatur pactum inter Iſraeli-
tas, & Baal, neceſſe erat, quòd Baal eſſet præſens cùm
Iſraelitis ad acceptandum promiſſionem, vel aliquis
loco eius; primum autem poterat eſſe, ſcilicet, ꝙ Baal
intereſſet, quia Baal dæmon eſt, & poterat corpus ſu-
mens de aere intereſſe Iſraelitis, & loqui. Sicut angeli
boni ſæpe fecerunt, vt patet Gen. 17. & 18. & 19. & ſu-
pra 6. & infra 13. & tamen hoc non eſt credendum,
quia Deus non permitteret talia: nam daret Iudęis oc-
caſionem, vt perirent omnino: nam ipſi erant facilli-
mi ad idolatriã, & ſi permitteretur aliquid tale crede-
rent certiſſimè Deũ eſſe, qui ſic loqueretur, & firmiſ-
ſimè adhærerent ei, eſſetq; iſta tentatio ſupra poſſibi-
litatem reſiſtendi Iudęorũ: Deus n̄ non permittit nos
tentari vltra id, qđ poſſumus, ſed facit cùm tentatione
prouentũ 1. Corin. 10. Dicendum ergo, ꝙ aliquis inte-
rerat loco Baal. ſ. aliquis de ſacerdotibus eius, qui loco
illius acceptabat ſtipulationẽ, vel promiſſionẽ Iudæo-
rum, & ipſe quoq; ex parte Baal promitteret, ꝙ accipe
ret eos in ſuos cultores, & ꝙ benefaceret eis: ſic enim,
quando Iſraelitæ pepigerunt fędus cũ Deo in datione
legis, fuit Moyſes loco Dei referens promiſſionẽ Dei
Iſraelitis. ſ. ꝙ acciperet eos in populũ peculiarẽ ſibi de
cunctis populis terræ, & in gentẽ ſanctam, & tunc ipſi
promiſerunt, ꝙ colerẽt Deum accipiendo legẽ illius:
Exo. 19. & factum eſt pactum. Sic etiam iterum Ioſue
fecit pactum cùm Iſraelitis, vt cuſtodirent legem Dei:
& ipſe ſtetit loco Dei petens, an vellent ſeruare legem
Dei, & promitterent illud, & ſic factum eſt: Ioſue 24.
hic ergo ſacerdotes Baal credendũ eſt aſtitiſſe ad con-
firmationem, & factionem fœderis huius. Cùm au-
tem arguitur, quòd Baal non poterat apparere, falſum
eſt, quia poterat (vt diximus) ſed non apparuit, nec ta-
men requirebatur hoc ad copulandum fœdus, quia
præſentia procuratorum ſuorum, ſcilicet ſacerdotum
ſufficiebat ad contrahendum fœdus.

A *An in iſto fœdere obſeruatæ fuerint aliquæ ceremoniæ, & quæ
fuerint. Quæſt. XXVIII.*

QVEARETVR vlterius, an in iſto fœdere ob-
ſeruatæ fuerint cęremoniæ aliquę, & q̃ fuerint.
Reſpondendum, ꝙ fœdus fiebat inter homines ab an-
tiquo ad confirmandum aliquid inter eos: & ad hoc
occidebatur aliquod animal in partes, & aſpergebãtur
ambo contrahentes de ſanguine effuſo illius animalis,
ſignificantes, ꝙ quicunq; violaret fędus pateretur ſan-
guinis effuſionem, vel tranſibant inter partes animalis
occiſi ad ſignificandum, ꝙ ſic diuidendus eſſet qui fę-
dus infringeret. Sic ait Paulus Oroſius libro de Orme-
ſta Mundi. De hoc dicendum eſt, ꝙ Iſraelitę nunc ob-
B ſeruauerint iſtam cęremoniã, quia alioquin non eſſet
fœdus, ſed ſolùm iuramẽtum, vel ſimplex promiſſio.
Patet etiam hoc, nam Deus iſtas cęremonias obſerua-
bat quando componebat fędus cùm aliquo: ſic cùm
Abraham volens fędus facere ad certificandum, quòd
daret ei terram Chanaã iuſſit diuidi vaccam, & ouem,
& capram per medium, & obſeruabat Abraham par-
tes illas, & Deus tranſiuit in igne per medias diuiſio-
nes, vt patet Gen. 15. & tũc dicitur, ꝙ iniuit fędus cùm
illo, vt patet ibi. ſ. in die illo pepigit dominus fœdus cũ
Abraham, dicens: ſemini tuo dabo terram hanc, &c.
ſic etiam in datione legis cõfirmatum fuit fędus inter
Deum, & Iſraelitas. Et ad hoc fuerunt occiſa multa
animalia, & fuit ſanguis aſperſus ſuper populũ ad con-
C firmandum fędus, & ſuper altare, & librum legis loco
Dei, cùm Deus incorporeus eſſet, & ipſe ſanguine a-
ſpergi non poſſet. De hoc Exo. 24. & melius ad Hebr.
9. Sic etiam tempore Sedechiæ regis Iſraelitæ pepige-
runt fœdus de dimittendo cùm domino ſeruos ſuos,
qui erant de ſtirpe Hebræorum, & de non reducendo
eos in ſeruitutem. Et ad hoc diuiſerũt vnum vitulum
per partes, & tranſierunt omnes de populo inter diui-
ſiones vituli, vt patet Ierem. 34. non minus ergo fieret
hic, ſcilicet, quod occiderentur animalia, & tranſirent
Iſraelitæ inter diuiſiones, vel aſpergerent ſe ſanguine,
& ſacerdotes aſpergerent ſanguine loco Baal, & ſic
firmum eſſet fœdus.

Modus cõfirmandi fœdera apud antiquos.

D *Ad quid fiebat hoc fœdus de tenendo Baal in Deum cum ſine
fœdere poſſent tenere. Quæſt. XXIX.*

QVAERETVR vlterius, ad quid fiebat iſtud
fœdus de tenendo Baal in Deum. Reſponden-
dum, quòd Iſraelitæ deſiderabãt colere Baal, qui erat
Deus Chananęorum, & vt verè efficerentur cultores,
& ſerui eius hoc fędere confirmãrunt. Nam ſi ſolùm
accepiſſent in Deum eum ſpontaneè poſſent quan-
documque vellent abijcere illum: vt ergo appareret,
quòd verò animo adhærebant Baal tanquam nunquã
receſſerent ab eo, faciebant fœdus. Nam in fœdere
interueniebat promiſſio de ſemper tenendo eum in
Deum, & illa confirmabatur per cœremonias fœde-
E ris, & potiſſimè hoc fiebat, quia maxima cautio expe-
tenda eſt ab illis, qui minus certi eſſe putantur, & quia
Iſraelitæ conſueuerant colere Deum verum, & nunc
redibant ad cultum Baal, vt ſciretur, quòd non fictè ac
cederent, faciebant fędus quod oſtendebat omnimo
dam ſecuritatem de ſemper manendo in hac profeſ-
ſione cultus. Alia ratio eſſe poteſt perſuaſio ſacerdo-
tum Baal, quia fortè ipſi dicerent Iſraelitis, quòd non
proficiebat eis colere Baal, niſi fœdus facerent ſuper
hoc, quia aliàs non acceptarent eos in ſeruitores,
nec benefaceret eis: putabant autem Iſraelitæ, quòd
Baal poſſet eis facere bene, imò quòd quando rece-
debant à cultu eius male erat eis, vt patet Ierem. qua-
drageſimoquarto cap. vt ergo conſequerentur ab eo

bona, quæ putabant ſe poſſe conſequi fecerunt fœdus. *Nec recordati ſunt domini Dei ſui*. Scilicet non recordati ſunt beneficiorum, q̃ Deus eis contulit, alioquin non receſſiſſent ab eo fœdus componentes cùm Baal. *Qui eruit eos de manibus omnium inimicorum ſuorum*. Ideſt etiã ſi non attẽdiſſent ad eum, qui erat verus Deus, ſaltem attendere debuiſſent ad beneficium, ſcilicet, quia eripuerat eos de manibus inimicorum ſuorum, & Baal, vel alia idola nunquam eruetunt eos ab aliquo hoſte. *Per circuitum*. Ideſt non ſolùm de manu Madianitarũ, ſed etiam ab hoſtibus omnibus, qui in circuitu terræ eorum habitabant: nam Iſraelitæ ad omnem partem habitabant, ſcilicet Madianitæ Iſmahelitę, Ammonitæ, Moabitæ: ad orientem Idumæi, Amalecitæ, Philiſthijm à meridie: Syri à Septentrione. Et ab omnibus iſtis Deus liberauerat Iſraelitas, quia ſępe pugnauerant iſtę gentes contra eos, ſicut patet nunc: nam venerunt Madianitę, Amalecitę, Iſmahelitę, vt patet ſupra ſexto & precedẽti capitulo, & hic: Venerunt quoque fortè Moabitæ, & Madianitæ: nam dicitur, quòd venerant omnes populi orientales, & iſti ſunt orientales, & propinqui reſpectu Iſraelitarum, venerunt quoque Moabitæ, Amalecitæ, & Ammonitæ iterum ſupra tertio: Venerunt quoque Syri tempore Hothonielis, & Philiſthijm tempore Samgar eodem capitulo. Et de omnibus liberati ſunt Iſraelitę per Deum. *Nec fecerunt miſericordiam cum domo Ierobaal Gedeon.* Iſtud fuit aliud peccatum Iſraelitarum, ſcilicet, quia non fecerunt miſericordiam cùm domo Ierobaal, qui dicitur Gedeon: nã ipſe fuit miniſter Dei pro eis, & liberauit illos à morte de manu Madianitarum, & ipſi voluerant tunc facere eum dominum, vel regem, & tamen poſtea non miſerti ſunt domui eius: nam permiſerunt occidi omnes filios eius, & non occiderunt interfectorem. *Iuxta omnia bona, quæ fecerat Iſraeli.* Ideſt debuerant ei recompẽſare bonum pro bono, ſicut ipſe fecerat toti Iſraeli liberando de omnibus gentibus orientalibus, & non liberauerunt eius domum de manu occiſoris, & nequiſſimi viri, ſcilicet Abimelech, vt patet ſequenti cap.

Quoddã peccatum Iſraelitarũ

Chronica temporalium euentuum ſub Gedeone.
Quæſtio XXX.

ANNO quingenteſimo ſexageſimo ante Romã conditam, vt ait Paulus Oroſius primo libro de Ormeſta Mundi, annis mille trecẽtis duobus, qui erat annus viceſimus ſeptimus Imperij Gedeonis ſecundũ modum computandi Oroſij, atrociſſimum inter Cretenſes, & Athenienſes certamẽ fuit, vbi populus vtrinque inſęliciter profligatis crudeliorem victoriam Cretenſes exercuerunt, qui nobilium filios Atheniẽſium Minotauro vtrum fero homini, an humanæ beſtiæ apertius dicam, neſcio, deuorandos crudeliter adijciebant, atque informe prodigium efloſſis Græciæ luminibus ſaginabant. De hoc Ouidius Metam. 8. Iiſdem diebus Laphitæ, & Theſſali famoſis nimium certauere conflictibus Theſſalus Paleſactus in libro incredibilium prodit ipſos Laphitheos creditos dictoſq; fuiſſe Centauros, eo quòd diſcurrẽtes in bello equites veluti vnum corpus equorum, & hominũ viderentur: vnde cęperit bellum Theſſalorum, & Laphitarum, & quomodo in nuptijs ortum ſit, & cuius cauſa, & quid ibi actum extitit latè deſcribit Ouidius 13. Metam. Hoc tempore hiſtoria Theſei fuit, qui de nobilibus Atheniẽſibus miſſus eſt, cùm eſſet filius regis Athenarum, vt traderetur Minotauro deuorandus, vel cum illo pugnaret, cùm quo vtraq; ſororum. ſ. Ariadna, & Phedra eius amore flamate diuerſis affatibus collocutæ ſunt: ſed prior Ariadna, quæ ei modum occidẽdi Minotaurum, vt fertur, tradidit, fide data de eam ducẽdo in vxorem eam potitus eſt. Sed expleto negocio cùm glorio-

Bellum inter Cretẽſes, & Athenienſes tẽpore Gedeonis.

Laphitæ crediti ſunt centauri.

Theſei hiſtoria quo tẽpore accidit.

F ſa induſtria Ariadnę de minotauro obtinuiſſet palmã, in Atheniẽſem rediturus vrbem, illam ſecũ de Creta ducturus erat, ſed rupto fędere, & decepta puella, atq; in littore Cretẽſi relicta, ſororẽ eius Phedrã, quã poſtea dilexerat, duxit: cũq; relicta ab ingrato indignoq; amatore per latebras noctis fugiente ſola in vacuo littore plangeret Dionyſius rex Thebarum, qui aliter liber pater, vel Bacchus appellatur ad fuit, qui eam ſuo coniugio honorauit: feruntq; eam ad aſtra tranſlatã, & quia de floribus caſu in capite tunc ſerta tenebat, velocitate motus ad æthera vna de roſis coronę delapſa eſt, ideo poetæ aſſerſit cùm Ariadna locaretur in aſtris coronæ eius vnã defuiſſe roſam. Et iſtam cauſam eſſe dicunt cur corona, quæ eſt ad meridianam partem Zo-
G diaci apud ſignũ Scorpionis incompleta ſit. ſ. deficiẽte vno altro ad complementum circuli: & iſta vocatur corona Ariadnę, vt ait Virgilius in Georgicis, ſcilicet:

Gnoſia, quæ ardentis deſcendit ſtella corona.

Et vocatur Gnoſia. i. Cretẽſis. ſ. quia de inſula Cretæ erat Ariadna, cuius eſt iſta corona. De hac hiſtoria Ouidius Metamor. 8. Scribit autem Ariadna epiſtolam Theſeo, in qua duram proponit quærimoniam, vt patet in libro Heroidum Ouidij in Epiſtola, quæ incipit.

Cur corona, quæ eſt ad meridianam Zodiaci partem apud Scorpionis ſignum incompleta ſit.

Mitius inueni, quàm te genus omne ferarum.

Alij volunt hoc alio tempore accidiſſe, ſed ſ'm modum computationis Oroſij neceſſe eſt, q tẽpore Gedeonis, vel pauloãte, aut poſt acciderit. Hoc tempore, vt ait Magiſter in hiſtoria ſcholaſtica Mercurius inue-
H nit ſyringas. Eſt enim Syringa muſicum inſtrumẽtum de fiſtulis, ſiue de calamis compactum: traxit aũt hoc nomen à ſyringa vxore Cathim filij Agenoris, quę ꝓpter zelum armonię à viro ſuo receſſerat. Inuenit etiã lyram hoc modo: reperit. n. concham teſtudinis mortuæ, & putrefactę cuius arentes, & tinuli nerui extenſi in ore conchæ ad auram tenuem ſibilum reddebant: Incertum autem eſt quis fuerit iſte Mercurius an Hermes, vel Trimegiſtus, vel Mercurius minor. Tres. n. leguntur fuiſſe. Secundum Ioſephum Tyrus cõdita eſt ante templum Ieroſolymorum annis ducẽtis quadraginta, & pro hoc neceſſe eſt, q cõdita fuerit imperãte Gedeone. Quod patet computando tempora media inter Gedeonem, & conſtructionem templi Salomo-
I nis, quę computatio poſita fuit à nobis ſupra tertio ca. Dedalus hoc tpe aues fecit metallinas, quas volare fecit artificioſè incluſo ſpũm. Dr̃ ẽt feciſſe ſimulachra ſe mouẽtia. De hoc Ari. 1. Pol. c. a. Primus oĩum pedes ſtatuarũ à ſe inuicẽ ſeparauit, cùm alij coniunctos eos facerent, q cũ filio ſuo Icaro fugiẽs propter inopinatã fugam, & inueſtigabilẽ pęnis euolaſſe dict' eſt: Icarus tamen naufragio perijt: vnde mare Icaricum ab eo in Græcia nominatum eſt. Et tunc coficta eſt fabula de Icaro. De hoc Ouid. 8. Metam. Hoc tpe ſ'm hiſtor. ſcho. Orpheus claruit, cuius diſcipulus fuit Muſeus. Linus magiſter Herculis claruit. Minos credit̃ Cretenſibus legem dediſſe, quod Plato negat. Iſte Minos Atheniẽſibus bella grauia intulit propter mortẽ Androgei filij
K ſui, q propter inuidiã dũ apud Athenas ſtuderet, occiſus eſt. De hoc 7. Meta. Tunc accidit mutatio, q̃ vocat̃ cuiuſdã filiæ regis, q̃ Scylla vocabat̃ in Amne Cirrim, quę crinẽ aureũ patris abſtulerat, vt potiret̃ amore ſuo cùm Minoe Cretenſiũ rege. Eo tpe Paſiphe vxor Minois abſente eo in bellis, induſtria Dedali à quodã tauro cognita carnaliter eſt intra artificiũ ligneum, velut vacca clauſa, & inde Minotaurus genitus eſt: Timens autem Dedalus aduentũ Minois de inſula Cretẽſium clam cũ filio ſuo aufugit: tũc accidit factũ de Theſeo, & Ariadna, & Phedra duab' filiab' Minois regis, & Paſiphe, de quo diximus. De his 7. & 8. Meta. Tunc etiam hydrã fuiſſe ferunt, q̃ ab Hercule poſtea occiſa eſt, ſed Plato dicit eam fuiſſe quemdam fallacem ſophiſtam.

Syringa quid ſit.

Quomodo lyra à Mercurio reperta eſt

Tyrus condita ante Ieruſalem annis 240.

Quando Icari fabula conficta eſt.

Vnde Minotaurus ſit genitus.

CAPI-

CAPITVLVM IX.

ABIIT autem Abimelech, filius Ierobaal in Sichem ad fratres matris ſuæ, & locutus eſt ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matriſq́; ſuæ, dicens: Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis eſt melius, vt dominentur veſtri ſeptuaginta viri omnes filij Ierobaal, an vt dominetur vnus vir? Simulq́ue conſiderate, quod os veſtrum, & caro veſtra ſum. Locutiq́ue ſunt fratres matris eius de eo ad omnes viros Sichem vniuerſos ſermones iſtos, & inclinauerunt cor eorum poſt Abimelech, dicentes: Frater noſter eſt. Dederuntq́ue illi ſeptuaginta pondo argenti de phano Baalberith. Qui conduxit ſibi ex eo viros inopes, & vagos, ſecutiq́ue ſunt eum, & venit in domum patris ſui in Ephra, & occidit fratres ſuos filios Ierobaal ſeptuaginta viros, ſuper lapidem vnum: remanſitq́ue Ioatham filius Ierobaal minimus, & abſconditus eſt. Congregati ſunt autem omnes viri Sichem, & vniuerſæ familiæ vrbis Mello: abieruntq́ue, & conſtituerunt Regem Abimelech iuxta quercum, quæ ſtabat in Sichem.

Dedalus Athenenſis artifex mirabilis. Icarus dedali filius à quo mare icareũ.

Perdix dedali nepos ſeram primus inuenit.

Abijt autem. Poſita in præcedentibus ſublimatione domus Gedeonis. Hic ponitur origo totalis deſolationis, ſcilicet, quia vnus de filijs eius deleuit totam domum paternam. Et diuiditur in tria, primò ponitur Abimelech promotio, ſecundò maledictio ei digna ibidem. *Quod cum nunciatum eſſet.* Tertiò vltio domini ibidem. *Miſit dominus.*

An hic aliqua ſit ordinis mutatio, & an fuerint hæc immediatè facta poſt præcedentia. Quæſt. I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic habeant ordinem conſequentem ad præcedentia, vel ſit aliqua mutatio ordinis: Et an fuerint ſacta immediatè poſt præcedentia. Ad primum dicendum, quòd ordo continuus eſt inter hęc, & præcedentia, quia præcedẽti capitulo actum eſt de morte Gedeonis: hic autem agitur quid filij eius poſt mortẽ ſuam egerint, aut paſſi fuerint, vt adipiſcerentur principatum eius. Ad ſecundum dicendum, quòd inter iſtud, & ea, quæ habentur pręcedẽti capitulo paucum tẽpus intercidit: nam Abimelech deſiderauit habere principatum patris, & quia poſt mortẽ eius illico conſtituendus erat aliquis ſucceſſor, veriſimile eſt, ꝙ immediatè poſt mortem eius requiſierit à viris Sichem, quòd facerent eum principem. *Abijt itaque Abimelech filius Ierobaal in Sichem,* Scilicet Abimelech erat filius

Reſponſio ad ſecundum quæſitum.

Abimelech promotio.

A Ierobaal, ideſt Gedeonis, qui ſic appellatus eſt, vt declaratum fuit ſupra ſexto, & iuit in Sichem, ſcilicet, quia ipſe manebat in Ephra cùm patre ſuo. Nam habitabat Gedeon in Ephra, & ibi mortuus ac ſepultus eſt, vt patet præcedenti capitulo: Abimelech autem fortè interfuit ſepulturæ eius, & inde iuit in Sichem prouiſurum ſibi de principatu.

Cur Abimelech iuerit ad viros Sichem, vt ipſum Iſraelitarum regem crearent. Quæſt. II.

QVAERETVR cùm Abimelech deſideraret habere principatum ſuper totum Iſrael, ſicut tenuerat pater ſuus, cur iuit ad viros Sichem, vt eum efficerent regem: nam non videbatur modus iſte ad hoc, quòd efficeretur princeps ſuper totum Iſrael, ſed potius debuit conuocare totum Iſrael in concilium, vt eum ſumerẽt in principem. Aliquis fortè dicit, quòd Abimelech non volebat principatum ſuper totum Iſrael, ſed ſolùm ſuper Sichem, ideo iuit contra ſolos Sichimitas. Sed non ſtat, quia ſciebat Abimelech, quòd aliquis conſtituendus erat in principem ſuper totum Iſrael, ſicut hactenus quilibet de iudicibus fuerat princeps ſuper totum Iſrael. Si ergo ipſe ſolùm dominaretur Sichimitis, ille, qui pręficeretur toti Iſrael, excluderet eum de principatu Sichimitarum tanquam occupantem partem principatus ſui. Item non eſt veriſimile, quòd Sichimitæ vellent accipere Abimelech in principem hac intentione, quòd ſuper eos dominaretur, quia tunc vellent diuidi à toto Iſrael, & hoc erat ſibi occaſio duriſſimi belli, ſicut diuiſione facta regnorum tempore Roboam, & Ieroboam graues pugnæ ſecutæ ſunt, cùm Abias propter hoc pugnauit contra Ieroboam, vt patet 2. Paralip. 13. Dicendum igitur, quòd Sichimitæ acceperũt Abimelech in principem hac intentione, quòd totius Iſrael pariter dominus futurus erat. Ipſe quoque Abimelech intendebat toti populo dominari, volebat tamen prius dominari Sichimitis, & tunc poſſet accipere reliquum Iſrael: putabat enim quòd cùm reliqui Iſraelitæ viderent, quòd Sichimitæ feciſſent eum regem, quod etiam totus populus non recuſaret eum accipere, cùm eſſet vnus de filijs Gedeonis. Vel fortè intendebat, quòd habita illa vrbe poſſet pugnare contra reliquos Iſraelitas, qui aduerſarentur ei in principatu. Hoc patet, quia poſtquam cepit vrbem Sichem pugnabat contra vrbem Thebes, & ibi mortuus eſt; vt patet infra in litera: ita ergo intendebat facere contra quoſlibet de Iſraelitis, qui recuſarent eum accipere in principem: & ſic fuit conueniens, quod iret in vrbem Sichem, vt dominaretur ibidem.

B C D (marginal section letters)

Doct. ſolidior reſp. ad quæſitum.

Quare Abimelech non congregauit totum Iſrael ad hoc, quòd crearet ipſum principem. Quæſt. III.

E QVAERETVR, quare Abimelech non congregauit totum Iſrael ad hoc, quòd eligerent eum in principem, ſicut fuerat pater ſuus, & eſſet ſimul princeps totius Iſrael, nec oporteret ipſum diſcurrere pugnando contra varias vrbes. Reſpondendum, quod Abimelech hoc libenter egiſſet, ſi putaſſet ſic ſe poſſe intentionis ſuæ habere ſucceſſum, ſed non proſeciſſet ei hoc. Primo, quia hoc non pertinebat, niſi ad hominem habentem magnum fauorem, qui poſſet congregare totum populum: Abimelech tamen nunc nullum habebat fauorem, quia ipſe erat minimus dignitate inter fratres ſuos cùm cœteri eſſent legitimi, ipſe autem illegitimus de concubina, vt patet præcedenti capitulo. Etiam, quia nondum ſibi conciliauerat aliquos amicos, qui fouerent partẽ eius.

Alia ratio eſt, quia ſi congregaretur totus Iſrael credebat certiſſimè, quòd principatus traderetur alicui de fratribus ſuis, & non ſibi propter duo: primò, quia alij erant legitimi, ipſe verò illegitimus. Illegitimi tamen non ſuccedunt parentibus in dignitatibus, quia non retinent nobilitatem eorum, & hoc innuit Ioathas minimus de filijs Gedeonis mortem euadens, qui ait: conſtituiſtis regem Abimelech filium ancillæ eius: quaſi dicat, eo quòd erat filius ancillæ, vel concubinæ non poterat ſuccedere in dignitate, potiſſimè apud Hebræos hoc obtinebat. Nam filij concubinarum non computabantur, vt filij, vt declaratum eſt præcedenti capitulo. Secundò, quia Abimelech dato, quòd eſſet de filijs legitimis Gedeonis, non pertinebat ad eum principatus, quia ad primogenitos pertinet principatus, & hoc maximè ſecundum obſeruationem Hebræorum: ſic patet Gen. 49. cùm dixit Iacob ad Ruben: Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, maior in donis, potior imperio effuſus es, ſicut aqua: non creſcas, id eſt ad te, quia eras primogenitus pertinebat maiorem eſſe imperio. Abimelech autem non erat primogenitus Gedeonis, ſed Iether, vt patet præcedenti capitulo, ſcilicet: dixit Iether primogenito ſuo, ſurge & interfice eos: ergo ad illum pertinebat principatus, & non ad Abimelech: non ergo fuit vtile ſibi, quòd congregaretur populus in conſilium. Alia ratio eſt, quia fortè non erat conſuetudo, quòd congregaretur populus ad eligẽdum principes tẽpore iudicum. Cauſa eſt, quia iſtud fuit poſtquam cœperunt principes eſſe continuè in populo ſecundum ſucceſſionem, ſcilicet, quòd mortuo vno acciperetur alius, ſicut fuit tempore regum: nam tunc mortuo vno rege conueniebat populus ad eligẽdum alium: ſic fuit mortuo Salomone: nam totus populus conuenit ad eligendum, vel potius conſtituendum regem, vt patet 3. Reg. 12. cap. Nunc autem iudices non erant continui per ſucceſſionem, ſcilicet, quòd mortuo vno ſubrogaretur alius, ſed manebat populus tam diu, ſine iudice quouſque egebant eo, & Deus conſtituebat eum, vel populus, vt colligitur ſupra tertio. Nam mortuo Hothoniele, non fuit conſtitutus illico Aod, ſed tranſierunt decẽ & octo anni intermedij, quibus oppreſſi ſunt Iſraelitæ à rege Eglon: mortuo etiã Aod, & Sangar non illico conſtitutus eſt Barac, ſed manſit populus viginti annis ſeruiens regi Iabin ſupra quarto, & ſic de reliquis: ideo cùm nunc mortuo Gedeone non egeret adhuc populus iudice non congregaretur ad conſtituendum illum: & ob hoc putauit Abimelech ſuperuacuum eſſe intercedere pro hoc apud totum populum. Alia ratio fuit, quia dum congregaretur populus fratres ſui efficerẽtur potẽtiores, & ipſe non poſſet contendere cùm illis de paritate cõgregatis omnibus fauoribus in partem fratrum ſuorũ. Primum ergo fuit ſibi viſum conueniens procurare fauores in partem ſuam, & ob hoc iuit in Sichem, vt ſemel efficeretur rex illius vrbis, & non curauit aggregare populum in conſilium.

Illegitimi non ſuccedunt parẽtibus in dignitatibus

Ad primogenitos attinet principatus.

G

H

I

Abimelech, cur potius voluit in Sichem fauorem ſibi conciliare, quàm in alijs vrbibus. Quæſt. IIII.

QVAERETVR vlterius, cùm Abimelech vellet prius conciliare ſibi fauores alicuius loci ex cauſis ſupra poſitis, cur potius voluit hoc in vrbe Sichem, quàm in alijs vrbibus. Reſpondendum, quòd hoc fuit propter duo. Primum, quia Abimelech volebat ſibi conciliare fauorem: & non putauit, quòd in toto Iſrael aliquid tantum ſibi fauerent, ſicut viri Sichem propter cognationem, ſcilicet, quia mater ſua

F erat origine Sichimita præcedenti capituli: & ſic dicitur hic, quod abijt Abimelech in Sichem ad fratres matris ſuæ, & dicitur, quòd locutus eſt ad omnem cognationem domus matris ſuæ. Etiam perſuadendo illis dixit ſimul conſiderate, quòd os veſtrum, & caro veſtra ſim. Etiam iſta fuit cauſa potiſſima, quare Sichimitæ eum in regem vnxerunt, vt patet ex verbis Ionathe infra in litera, ſcilicet: Et conſtituiſtis Abimelech filium ancillæ eius in regem ſuper habitatores Sichem, eo quòd frater veſter ſit. Secunda cauſa eſt, quia fortè volebat accipere titulum dominandi Abimelech, & iſte tradi debebat in Sichem, quia fortè conſuetudo erat apud Iudæos, quòd ad conſtituẽdum aliquem in principem congregarentur in Sichem, & hoc, quia fortè domus Ioſeph erat præcipua inter Iſraelitas, & Sichem erat in ſorte filiorum Ioſeph, vel propter honorem Ioſeph cuius oſſa tumulata erant in Sichem, vt patet Ioſue 24. cap. hoc patet aliqualiter: nam mortuo Salomone ad conſtituẽdum filium eius in regem totus populus congregatus eſt in Sichem, vt patet 3. Reg. cap. 12. Ideo voluit ire ad hanc vrbem: prima tamen ratio eſt efficacior.

An Abimelech fuerit creatus princeps ſuper totum Iſrael, vel ſuper Sichem. Quæſt. V.

QVAERETVR vlterius, an Abimelech fuerit acceptus in principem ſuper totum Iſrael, vel ſolum ſuper Sichimitas. Aliquis dicet, quòd ſolùm ſuper Sichimitas, quia ipſi vnxerunt eum: & non apparet, quòd acquiſierit alia loca terræ Iſrael, vel quòd illa ſponte enim in principem acceperunt. Reſpondendum, quòd Abimelech regnauit ſuper omnes Iſraelitas, quod patet ex duobus. Primò, quia dicitur infra in litera: regnauit Abimelech itaque ſuper Iſrael tribus annis. Si tamen ſolùm dominatus fuiſſet Sichimitis, non diceretur, quod regnauit ſuper Iſrael, cùm ab vnica ciuitate non denominetur totum regnum. Secundò patet, quia præcedenti capitulo, & infra in litera increpantur Iſraelitæ, quòd non fecerunt miſericordiam cùm domo Gedeonis: ſi tamen ipſi non ſuſcepiſſent Abimelech in principem, ſed reſtitiſſent ei pro occiſionem fratrum ſuorum, non increparentur, quòd non feciſſent miſericordiam cùm domo Gedeonis, Increpantur tamen: ideo videtur, quòd ipſi ſuſceperunt Abimelech, & quòd non curauerint vlciſci iniuriam occiſionis fratrum ſuorum. Modus autem, quo factus eſt iudex, vel rex in toto Iſrael eſt, quia ipſe factus eſt primo rex ſuper Sichimitas, deinde reliqui Iſraelitæ conſenſerunt, vel ſaltem non reſtiterunt ei: vnde non conſtituerunt aliquem alium principem eo viuente, & tamen immediate poſt mortem eius conſtitutus fuit alius in principem, vt patet ſequenti capitulo: ſi tamen ipſe non eſſet princeps totius Iſrael accepiſſent reliqui Iſraelitæ alium principem. Aliqua autem loca Iſraelitarum reſtiterunt ei, & contra iſta ipſe pugnabat, & ſubijciebat ea ſibi; & ſic fuit de vrbe Thebes, in qua mortuus eſt pugnando infra in litera. Sed obijcietur, quia ſi totus Iſrael ſuſcepiſſet eum in regem, & conſenſiſſet malo facto contra domum Gedeonis, Ioatham filius Gedeonis non ſolùm maledixiſſet Sichimitis, ſed etiam toti Iſrael: ſolis tamen Sichimitis maledixit, vt patet infra in litera: ergo illi ſoli fecerũt regem Abimelech, & ſuper illos ſolùm dominatus eſt. Item ſi totus Iſrael conſenſiſſet huic malo Abimelech, Deus impoſuiſſet pœnã ſuper totũ Iſrael: poſuit tamen ſuper ſolos Sichimitas infra in fine capituli, cùm dicitur: reddidit dominus malum quod fecerat Abimelech contra patrem ſuũ, Sichimitis quoq; quod operati erant retributum eſt.

Abimelech quomodo ſit creatus iudex in toto Iſrael.

K

Ad primā rationem reſponſio.

Ad primam iſtarum duarum rationum dicendum, ꝙ Ioatham poſuit iſtam maledictionem ſuper Sichimitas, quia verba Ioatham fuerūt à principio. ſ. qñ occiſi fuerunt oēs fratres ſui, & tunc ſoli Sichimitæ fauebant Abimelech, & tūc nullus de Iſrael adhuc ſequebatur Abimelech niſi Sichimitæ: ideo eis ſolis maledixit, quia & ipſi fuerunt participes mortis filiorum Gedeonis: poſtea tamen occiſis iſtis totus Iſrael ſuſcepit Abimelech in regem.

Ad ſecundam rationem reſp.

Ad ſecundam rationem dicendū, quòd quamquam totus Iſrael peccauerit non faciendo miſericordiam cùm domo Gedeonis, præcedenti capitulo, tamen patitur infra pœna ſolùm Sichimitarum propter duo. Primò, quia ipſi fuerunt cauſa principatus Abimelech: nam cùm nullum adhuc fauorē haberet, eum regem conſtituerunt, & dederunt ei occaſionem ad omnia mala, quæ fecit. Secundò, quia ipſi fuerunt participes in morte filiorum Gedeonis: nam dederunt ſeptuaginta pondera argēti de templo Dei ſui ipſi Abimelech, vt poſſet ſibi cōducere viros, cùm quibus occideret omnes fratres ſuos, vt patet infra in litera: & iſtud fuit graue peccatum. Ad rationem in principio concluſionis dicendum, quòd licèt ſolùm ponatur, quòd viri Sichē fecerint Abimelech regem, tamen poſtea totus Iſrael eum ſuſcepit, quia hic expreſſe non ponuntur, niſi exordia regni Abimelech, & iſta fuerunt in Sichem: poſtea tamen regem factum reliquus populus ſuſcepit quibuſdam gratis fauentibus alijs bello cędentibus.

Quomodo Abimelech iuit ad Sichimitas, vt conſtituerent eum principem, ex eo, quòd erat filius Gedeonis.
Quæſtio. VI.

QVAERETVR, quomodo nunc Abimelech iuit ad Sichimitas, vt conſtituerent eum principem, eo quòd erat filius Gedeonis: nam iudices, qui ante hunc fuerunt, non veniebant per ſucceſſionem progeniei, imò non erant de eiſdem tribubus, quia primus Iudex Hothoniel fuit de tribu Iuda ſupra tertio. Secundus, ſcilicet Aod fuit de tribu Beniamin eodem capitulo. Quartus autem Barac fuit de Nephthalim, vt declaratum eſt ſupra quarto. Gedeon fuit de Manaſſe ſupra ſexto: ſic etiam omnes iudices, qui poſt hūc fuerunt non venerunt per ſucceſſionē progeniei. Reſpondendum, quòd Abimelech, nec aliquis de fratribus ſuis non habebat ius ad petēdum principatum, quia pater ſuus regnauerat, vel fuerat iudex: petiuit tamen Abimelech propter duo. Primò, quia putabat ſe habere quendam fauorem in viris Sichem, ideo quamquam non tenerentur de iure eum conſtituere credidit, quòd fauore moti agerent. Secundum, & præcipuum erat propter promiſſionem factam Gedeoni ab Iſraelitis: nam cum venit de bello Madianitarum dixerunt ei omnes viri Iſraelitæ: dominare tu noſtri, & filius tuus, & filius filij tui, quia liberaſti nos de manu Madian: Gedeon autem humilians ſe ait: non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur dominus Deus. Putauit ergo Abimelech, quòd vellent Iſraelitæ facere, ſicut dixerant conſtituendo in principem poſteros Gedeonis, ita quòd de illa ſtirpe eſſent ſemper principes, ideo petiuit putans, quòd ei, vel alicui de fratribus ſuis tradendus eſſet principatus.

Quomodo Abimelech mortuo Gedeone patre ſuo, contulit ſe ad Sichimitas ad petendum principatum.
Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Abimelech mox, vt Gedeon mortuus eſt, iuit ad peten-

A dum principatum à viris Sichem: nam inter Iſraelitas conſuetum fuerat ex tēpore Ioſue, quòd mortuo viro principe non ſubrogaretur illico ei alius, ſed tamdiu maneret populus ſine principe, quamdiu non premeretur grauiter ab hoſtibus, vt ſupra declaratū eſt. Nūc tamen mortuo Gedeone illico nō erat aliqua oppreſſio hoſtilis, ita vt Iſraelitæ egerent principe. Ideo non erat tempus petendi principatum. Reſpondendum, quòd fecit propter duo. Primum fuit, quia principatum credidit Abimelech aliter ſe habiturum iam, quàm ante hūc ſe habuerat, quia ante hūc principatus erat introductus de voluntate populi: nam nulli erat ius principandi: ſed cuicunque voluiſſet populus tradere principatum tradebat, ideo mortuo illo, ſi nulli B voluiſſet tradere nulli tradebat, & quia melius erat populo liberum eſſe, quàm ſubijci, dum tamen ex defectu principis non euenirent aliqua mala in populo, tamdiu manebant ſine principe quamdiu non egebant, cùm autem egebant, vel Deus ſuſcitabat eis principem, vel ipſi illum eligebant: nunc autem putabat Abimelech, quòd principatus manſurus erat apud aliquam progeniem tāquam ex iure ſuo, eo quòd Iſraelitæ dixerant Gedeoni: dominare tu nobis, & filius tuus, & filius filij tui: in quo volebant tradere ei ius principandi ſuper Iſrael pro ſe, & poſteris ſuis: in habentibus autem ius principandi ex ſeipſis eſt iſta regula, quòd mortuo viro ſubrogatur ei, qui de iure ſuccedere debet, & non manet aliquod tempus ſine prin- C cipe, quia alioquin fieret præiudicium ipſis, qui habēt ius principandi: ita ergo putauit Abimelech, ꝙ mortuo patre ſuo ipſe, vel aliquis de fratribus ſuis illico in principem conſtituendus erat. & ſic in poſterum, ita vt nullum tempus iam principe careret. Secunda ratio fuit, quia dato, quòd crederet non eſſe ſtatim conſtituendum aliquem in principem: erat tamen dubius de intentione populi, ideo nè eo ignorante populus conſtitueret aliquem de fratribus eius, voluit ipſe præuenire petendo à viris Sichem, quòd conſtitueret eū in principem. *Ad fratres matris ſuæ.* Hic accipiuntur fratres propriè, & infra accipiuntur large, ſcilicet, quòd mater Abimelech habeat viros aliquos potentes in Sichem, qui erant fratres ſui. Quod patet, quia illi po- D tuerunt congregare totum populum Sichem, & perſuadere, quòd acciperent Abimelech in regem, erant autem iſti viri potentes, & mater Abimelech erat de viris claris, nec in hoc erat defectus Natalium Abimelech, ſed ſolùm, quia erat illegitimus: potuit autem accipere Gedeon hanc potētem, & claram mulierem in concubinam, quia ipſe erat princeps totius Iſrael. *Et locutus eſt ad eos.* Scilicet ad fratres matris, quia iſti erāt viri maioris auctoritatis. Etiam, quia iſti magis attinebant ei, cùm eſſent auunculi eius, quā tota alia cognatio matris, & magis iſti deſiderarent honorem Abimelech. *Et ad omnem cognationem domus matris ſuæ.* Ideſt etiam locutus eſt ad omnes cognatos matris ſuæ, vt omnes ei fauerent, quia ad omnes res iſta attinebat. E *Dicens: loquimini ad omnes viros Sichem.* Ideſt congregate eos in concilium, & exponite eis de me, quod me conſtituant principem. *Quid enim vobis melius eſt, vt dominentur vobis ſeptuaginta viri.* Poſuit duas rationes ſuaſorias: Abimelech. Prima erat ex vtilitate Sichimitarum, ſcilicet, quia ſi eligerent eum in principem, haberent vnum principem: & ſi non acciperent eum, deberent accipere ſeptuaginta viros, ſed habere ſeptuaginta viros in dominos laborioſum eſt, & intolerabile, quia quilibet iubebit. Etiam, quia omnes extorquebunt aliquid à populo, & vt omnibus prouideatur neceſſe erit fieri magnas extorſiones, & depauperationes. Secunda ratio erat, quia Abimelech erat cognatus Sichimitarum ex parte matris,

alij autem filij Gedeonis vllam habebant cognationem cùm Sichimitis. *Vt dominētur vobis ſeptuaginta viri.* Scilicet, quia totidem erant filij legitimi Gedeonis. Ex hoc patet, quòd Abimelech nō computatur inter ſeptuaginta viros cùm ponat ſe hic tanquam diſtinctū ab illis. *Omnes filij Ierobaal.* Iſtud etiam ponitur ad magis grauandum, quia ſi iſti eſſent filij diuerſorum patrum non ſe tātum diligerent, nec inuicem ſibi nimis fauerent; ideo vnus non permitteret alium facere magnas extorſiones: nunc autem, qa iſti omnes erant filij eiuſdem patris ſatis conuenirent inter ſe, & permitterent ſibiinuicem extorſiones, & grauamina, quæ quilibet infligeret populo, & ſic grauaretur valde popul⁹. *An vt dominetur vobis vnus vir.* Scilicet, vt dominer ego ſolus: quaſi dicat, melius eſt, quòd ſolus dominer, quia G non tantum grauabimini tolerando imperium meū, ſicut tolerando imperium ſeptuaginta virorum.

Quomodo faciebat Abimelech iſtam diſiunctiuam, ſcilicet, quòd dominentur vobis ſeptuaginta viri, aut quòd vnus vir dominetur. Quæſt. VIII.

QVAERETVR, quomodo faciebat Abimelech iſtam diſiunctiuam, ſcilicet, quòd dominentur vobis ſeptuaginta viri, aut quòd dominetẽ vir unus: nam poterant eam excludere Sichimitæ dicentes, nec volumus nobis dominari ſepmaginta viros, nec vnū, ſed manebimus liberi, ſicut manebāt alijs temporibus mortuis iudicibus, qui præſidebant. Reſpondendum, H quòd Abimelech putauit, quòd non excluderetur iſta diſiunctiua, eo quòd Iſraelitæ dixerant Gedeoni: dominare tu nobis, & filius tuus, & filius filij tui: ideo neceſſe erat, quòd aut ipſe, aut vnus de fratribus ſuis dominaretur, & iam nō maneret Iſraelitis ius ad nullum ſumendum in principem, ſicut prius, vel ad differendum aſſumptionem, quamdiu ipſi vellent. Et etiam Sichimitæ non negauerunt hanc diſiunctiuam, ſed acceperunt alteram partem.

An tenebantur Iſraelitæ conſtituere aliquem de filijs Gedeonis in iudicem, & an cogerentur illico acceptare eum. Quæſtio IX.

QVAERETVR vlterius, an Iſraelitæ cogerentur acceptare aliquem de filijs Gedeonis in iudicem, vel an poſſent de alijs tribubus, vel familijs accipere iudices, ſicut prius, & an cogerentur immediatè acceptare eum, vel poterant differre conſtitutionem ad alia tempora quandocunq; ipſi vellent. Ad ſecundum reſpondendum, quòd iſtud depender ex primò, ſcilicet, quòd ſi filij Gedeonis habebant aliquod ius ad hoc, quòd dominarētur, tenebantur Iſraelitæ mortuo patre illico aliquem de eis conſtituere principem, qui de iure deberet ſuccedere patri. Et patet hoc, quia cū iſtis iure ſuo competeret principatus, ſicut auferre eis ſimpliciter, ſiue pro omni tempore erat peccatum, ita auferre eis ad aliquod tempus, erat peccatum, ſicut patet in rebus poſſeſſis, quia quandocunque quis priuet eis dominos ſuos, vel teneat eas inuitis dominis, peccatum eſt: ita in ablatione regni ad tempus: ſi autem nullum ius habebāt regnandi, vel qualitercunq; principandi filij Gedeonis nō tenebantur Iſraelitæ immediatè, vel poſt aliquanta tempora cōſtituere aliquem de eis in principem. Ad primum aliquis dicet, quòd tenebantur Iſraelitæ conſtituere aliquem de filijs Gedeonis principem. Quod patet, quia ipſi ſe obligauerunt promiſſione ſua dicentes: dominare tu nobis, & filius tuus, & filius filij tui. Secundò, quia Deus increpat Iſraelitas, quia non ſeruauerunt miſericordiam cū domo Gedeonis pro omnibus bonis, q̃ fecerat Iſraeli

Reſp. ad 2. quæſitum.

Rationes pro prima dubitatione.

F præcedenti capitulo: hoc autem videtur, quia non dederunt principatum alicui de filijs legitimis eius, ergo tenebantur dare. Reſpondendum, quòd non tenebantur Iſraelitæ conſtituere aliquem de filijs Gedeonis in principem: nunquam enim fuit determinata linea principantium in Iſrael vſque ad Dauid, cui Deus promiſit, quòd poſteri ſui regnarent poſt eum vſque in æternum 2. Reg. 7. cap. nunc autem licuit cuicunq; vellet populus dare principatum: & ſicut ante Gedeonem ſeruatum fuerat, ita etiam ſemper poſtea fuit ſeruatum in ſequentibus iudicibus: nec fuit acquiſitum aliquod ius poſteris Gedeonis principandi ſuper Iſrael alioquin dato quòd nunc peccarent Iſraelitæ, poſtea aliqui de eis emendarent peccata pręcedentiū, & conſtituerent principes de domo Gedeonis. Si autem dicas, quòd non poterant, eo quòd nullus manebat de domo Gedeonis, quia occiſi fuerunt omnes ſeptuaginta filij eius. Dicendum, quòd non ſtat hoc, quia manerent aliqui nepotes quamquam non eſſent filij, eo quòd cùm iſti ſeptuaginta filij Gedeonis eſſent viri magni cùm Ioatham, qui erat minimus eorum venerit ad redarguendum viros Sichem infra in litera: non eſt veriſimile, quòd de aliquo iſtorum non manſerint filij, & de alijs poterant Iſraelitæ poſtea ſumere principes, & tamen nunquam ceperunt principes de cognatione hac, & non increpantur de hoc ſequentes Iſraelitæ: ergo nō erant obligati accipere principes de hac ſtirpe. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd non obligati fuerunt Iſraelitæ ex illo verbo, quia ad hoc, quòd aliquis obligetur ad aliquid agendum, nō ſolùm requiritur verbum obligatorium ex parte ipſius, ſed etiam, quòd ille, cui fit promiſſio acceptet eam, ſed non ſolùm Gedeon non acceptauit, ſed etiam non habuit promiſſionem acceptam, ſed etiam expræſſe repugnauit dicens: non dominabor ego veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur dominus Deus: ergo nō manſit obligatio ex promiſſione hac. Ad ſecundum dicendum dupliciter. Vno modo, quòd non intelligitur illa litera de conſtituendo aliquem de filijs Gedeonis principem, ſed de eruendo eos à morte, vel de vindicando mortem eorum. Nam Iſraelitæ tenebantur eruere filios I Gedeonis de manu Abimelech, ſed nō eruerunt quin potius aliq de Iſraelitis fuerunt adiutores Abimelech ad hæc patrandum. Vel ſaltem ſi non cognouit totus Iſrael quid moliretur facere Abimelech priuſquam faceret, ita vt liberare poſſet filios Gedeonis de manu eius; tamē debuerat ſaltem hoc facto vindicare mortem illorum occidendo Abimelech, ſed non curauerunt: quin potius conſenſerunt in eum velut in principem, vt ſupra declaratum eſt. Aliter poteſt dici, q non ſeruauerunt miſericordiam ad domū Gedeonis, ſcilicet, quia quamquam non tenerentur velut ex debito, tamen ex quadam æquitate debuerunt filios Gedeonis honorare, & aliquem eorum conſtituere principem cùm tanta bona eis Gedeon feciſſet, & ipſi ei K principatum pro ſe, & poſteris ſuis obtulerant, ſed ipſe ex vrbanitate nō accepit: quanto ergo vrbanior ipſe fuit, tanto Iſraelitæ promptiores ad benefaciēdum ei, & poſteris ſuis eſſe debuerunt, ſed non fecerunt.

Reſpōſ. ad 1. quæſitū.

Improba

Ad primā rationem.

Ad ſecundam rationem.

Aliter ad ſecundam rationem.

Quomodo dixit Abimelech, quòd ſeptuaginta viri filij Gedeonis regnaturi erant. Quæſt. X.

QVAERETVR, quomodo dixit Abimelech, q ſeptuaginta viri filij Gedeonis dominaturi erant. Nam principatus ſemp vni cōmittitẽ: maximè ſm modum principatus Hebræorū, quia inter eos nunquam fuerūt Ariſtocratiæ, nec Oligarchiæ, Timocratiæ, aut Democratiæ, ſed ſemper Monarchicus principatus.

Reſpon-

Reſpondendum, ꝙ ſi filijs Gedeonis tradendus fuiſſet principatus non datus fuiſſet omnibus, ſed vni, ſcilicet primogenito, quia in omnibus dignitatibus, quæ per ſucceſſionem deriuãtur primogeniti ſuccedũt: & hoc tam in dignitatibus ſecularibus, vt pater in Ruben de quo ſupra dictum eſt, quàm in ſpiritualibus, ſcilicet in ſummo ſacerdotio. Nam per primogenitos deriuabatur, vt patet Leui. 21. ſ. ꝙ ſummus ſacerdos debet ſemper maior eẽ inter fratres ſuos: dicebat tñ Abimelech Sichimitis hoc mentiendo ad terrendum eos, vt ſic facilius conſentirent intentioni ſuæ. Vel fortè intelligebat Abimelech, ꝙ iſti ſeptuaginta viri diuiderent principatum, ita quòd vnus dominaretur vni parti terræ, & alius alteri cùm eſſent fratres, & tũc tãto magis grauarentur ſubditi quanto minor pars eſſet data cuilibet de prĩcipibus, cùm quilibet eorum vellet ita magnus, & glorioſus videri, velut ſi quiſque eorum in ſolidum dominus eſſet Iſrael, & hoc eſſet in grauamen Sichimitarum, quia quamquam vnico dño ſubdendi erant, tñ ille præmeret nimis eos extorquẽdo ex cauſa dicta.

Quomodo potuerunt Sichimitę credere Abimelech, quòd omnes ſeptuaginta viri dominari deberent. Quæſt. XI.

QVAERETVR quomodo potuerint Sichimitę credere Abimelech, ꝙ omnes 70. dñari deberẽt. Reſpondendum, ꝙ q̃q̃ non crederent, ꝙ oẽs in ſolidũ dominari poſſent, aut aliqñ dominarẽtur, tñ credebãt fortè, ꝙ dominarentur diuiſa inter ſe terra. ſ. ꝙ q̃q̃ de C iure ad ſolùm primogenitum veniret totũ ius dominandi, quia tñ reliqui erãt fratres ſui diuideret cùm eis terram, licèt inæqualiter: & tũc grauaretur terra, vt ſupra dictum eſt. Vel fortè crederent, ꝙ omnes dominarẽtur. ſ. per ſucceſſionem, & vicibus permutatis. ſ. ꝙ vnus dominaretur vno menſe, & alius alio: & ſic fieret circulus per illos ſecũdum determinationem tẽporis.

In duobus grauarentur Iſraelitæ.

Et hoc modo grauarentur Iſraelitę in duobus. Primò in varietate dominorum. Nam cùm ſint tot ſenſus, quot capita, eo ꝙ ad diuerſitatem corporum ſequitur varietas animorum, quilibet imperaret modo ſuo, & ſic eſſent Iſraelitæ ſemper in altercatione, ſed hoc eſt moleſtum. Secundò grauarentur per extorſiones. Nã D cùm nullus eſſet princeps ad ſemper, eo tempore quo principaretur raperet multa, de quibus viueret dũ non dominabatur. Iſte modus fuit inter Etheoclem, & Polynicem filios regis Oedippi, & Iocaſtæ, qui dominabantur in ciuitate Thebarũ, & quia ambo eodẽ partu effuſi ſunt non videbatur, cui deberetur ius regnandi, ideo cùm contẽderent conuentum eſt, quòd alternis annis regnarent, & primo anno regnauit Polynices, q finito anno cũ nollet cędere principatui infanda bella inter fratres ſecuta ſunt. De quibus ſtatius in Thebaide, & Seneca Tragœdia tertia, quæ vocatur Thebais. Aliter & melius poterat hoc intelligi, ſcilicet, ꝙ principatus in ſolidum vni daretur ad ſemper, tamen quia cœteri erant fratres ſui permitterent eis, quòd iuberẽt E in populo, & ſic nihil different ipſi à veris dominis, licèt non vocarentur dñi, & pręcepta multorum dominorum grauarent nimis ſubditos. Etiam, quia ille, qui teneret principatum totius Iſrael, vt conſeruaret, & gubernaret fratres ſuos in magno ſtatu faceret extorſiones à populo: nam ſeptuaginta viri in ſtatu principatũ non poterant gubernari, niſi valde preſſis ſubditis.

Quomodo dixit Abimelech, an vellent potius Iſraelitę, quòd dominaretur eis vnus vir, vel ſeptuaginta viri, &c. Quæſtio XII.

QVAERETVR vlterius, quomo dixit Abimelech, an vellent potius, ꝙ dominarẽt eis vnus vir, A vel ſeptuaginta viri, q̃a eadem ratio videbatᷣ eſſe de eo, & de quolibet alio: nam ſicut dominante alio de filijs Gedeonis dominarentur omnes, quia fratres erant: ita dominante ipſo dominarentur reliqui, quia fratres ſui erant. Aliquis reſpondebit, quòd Abimelech minori conſanguinitate eis coniungebatur, eo quòd erat ſolũ frater ex patre: illi tamen, qui ex vtroq; parente fratres ſunt, magis ſibi attinent, magiſque ſe diligunt. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, q̃a ſicut Abimelech non erat frater iſtorum ſeptuaginta ex matre, ſed ex patre tantum, ita ipſi inter ſe non erant fratres vterini, ſed ex diuerſis matribus: ſic patet præcedenti capitulo, ſcilicet habuit Gedeon ſeptuaginta filios, quia habuit plures vxores: ideo quantum ad hoc non erat differentia.

Doct. ſolidior reſp. ad q̃ſitum.

B Sed dicendum, quòd omnes iſti ſeptuaginta erant fratres ex vxoribus, erãtque legitimi; Abimelech autem ſolus erat ex concubina, ideo illi ſeptuaginta ſe inuicẽ tanquam fratres diligebant, ipſum autem Abimelech non tenebant tanquam fratrem, nec ipſe eos: nam conſuetudo legitimorum erat odiſſe illegitimos, & fugare eos: ſic enim fuit de Iephte Galaaditæ, quem fratres ſui eiecerunt de domo patris ſui, & de terra, eo quòd eſſet illegitimus infra vndecimo capitulo: ideo cùm dominaretur aliquis de ſeptuaginta diuideret bona principatus ſui alijs fratribus, & ſic viderentur tanq̃ ſeptuaginta domini, vt declaratum eſt: ipſe autem Abimelech non cenſebat ſibi aliquid commune cùm illis ſeptuaginta, eo quòd ipſe erat illegitim⁹, ideo ſi do- C minaretur non traderet eis partem principatus, ſed potius occideret eos, vel deprimeret, nè poſſent ei auferre principatum. *Simulque conſiderate, quia os veſtrum, & caro veſtra ſum.* Ideſt etiam conſiderate aliud, quia ego ſum caro veſtra, & os veſtrum, ideſt ſum de progenie veſtra, ideo ſi ego principor vos quoque cenſebimini principes. Dicebat hoc, quia mater ſua erat de Sichẽ, & habebat ibi cognationem magnam ſupra in litera, & præcedenti capitulo.

Cur moueri deberent Sichimitæ ad conſtituendum Abimelech in principem. Quæſt. XIII.

D QVAERETVR, cur moueri deberent Sichimitæ ad conſtituẽdum Abimelech in principẽ, eo quòd erat cognatus eorum. Reſpondendũ, quod vtilitas Sichimitarum mouere debebat eos: nam ex hoc, quòd eſſet rex cognatus eorum, ipſi conſequerẽtur maiores immunitates, & honores, & etiã fruerentur bonis: nam efficerentur ditiores. Sic patet 1. Re. 9. cùm Samuel vellet ſignare, ꝙ Saul futurus erat rex in Iſrael, ait: & cuius erunt optima quæq̃ in Iſrael nonne tibi, & omni domui patris tui? ideſt omnes communicabũt tecum in bonis regni. Item eſſent Sichimitæ honorabiliores, q̃a cenſerentur generoſiores propter coniunctionẽ ſanguinis ad regem. Item haberet magnam curam de eis potius, quàm de alijs Iſraelitis ex affectione cognationis, & quęcunque bona abundan- E tius illis conferret: Sichimitarũ ergo intererat, quòd Abimelech conſtituerent regem, ideo ſi neceſſe eſſet aliquẽ de filijs Gedeonis regnare magis benefaciebat Abimelech Sichimitis, ſi vellet ſuſcipere regnum, quàm illi facerent ei offerendo, vel dando ipſi regnũ. *Locutiq; ſunt fratres matris eius.* Viderunt, quod erat vtile valde eis hoc, ideo diligenter hoc putauerunt: erant autem iſti fratres matris honorabiliores reliquis de cognatione, ideo ipſi propoſuerunt, & tractauerũt illud factum. *Ad omnes viros Sichem.* Scilicet congregando eos ad concilium. *Omnes ſermones iſtos.* Scilicet illas duas rationes ſuaſorias quas potuit Abimelech, alia quoq; dicerent, q̃ ex tempore, & loco congruere viderẽtur: ſcriptura tamen ſola magis neceſſaria ſtudioſè narrat.

Et inclinauerunt cor eorum poſt Abimelech. Ideſt inclinauerunt oēs Sichimitas, vt deſiderarent accipere in principem Abimelech. *Dicentes frater noſter eſt.* Ideſt Sichimitæ inclinati ſunt ex hac parte, quòd Abimelech eſſet frater eorum. Nam ex hoc ſciebant ſe participaturos bonis regni eius, & quamquam alia ratio eſſet ſatis efficax, ſcilicet, quòd melius erat dominari vnum virum, quàm ſeptuaginta tamen huic magis aſſenſerunt, quia illa erat communis toti populo, & iſta de cognatione erat ſpecialis in eis: magis autem diliguntur bona propria, quàm communia.

Quare Sichimitæ acceperunt Abimelech in regem, cùm non obligarentur ad hoc. Quæſt. XIIII.

QVAERETVR, quare Sichimitæ acceperunt Abimelech in regem ex eo, quòd erat frater eorum, quia ſiue eſſet frater, ſiue non minimè cogebantur eum in principem accipere, nec etiam quemquam alium de filijs Gedeonis. Dicendum, quòd Sichimitæ non obligabantur accipere eum, nec quemquā aliū in principem de filijs Gedeonis, vt declaratū eſt in quadā quæſtione ſupra: putauerunt tamen fortè Sichimitæ, quòd propter verba, quæ dixerunt Iſraelitæ Gedeoni, ſcilicet dominare tu nobis, & filius tuus, &c. quòd nūc vellent aliquos de filijs eius accipere, ideo voluerunt inter cœteros ipſi hunc accipere, quia vtilior eis erat, eo quod erat frater eorum. Alia cauſa eſt, quia dato, quòd Iſraelitę non eſſent aſſumpturi aliquem de filijs Gedeonis, & hoc ſcirent Sichimitæ: tamen ipſi vellēt accipere Abimelech in principem potius, quàm aliquem de aliena ſtirpe de alijs tribubus Iſrael. Primum tamen verius eſt, quia putauerūt, quòd principatus nō daretur alicui extra domum Gedeonis. *Dederuntq́; illi ſeptuaginta pondera argenti.* Non ſolùm Sichimitæ voluerunt accipere Abimelech in principem, ſed etiam dederunt ei magnum fauorem ad principandum toti Iſrael: nam pecunias ei magnas tradiderunt, & cùm non haberent de proprijs, tradiderunt de pecunijs Dei ſui, quæ erant ſacræ.

Ad quid Sichimitæ dederunt Abimelech pecunias has. Quæſt. XV.

QVAERETVR ad quid Sichimitæ dederunt Abimelech pecunias has. Reſpondendum, ꝙ forte hoc fuit ad hoc, quòd inciperet habere ſtatum: nam faciebant eum principem ſuum, & tamē erat vir pauper, & quia erat opprobrium eos habere principē pauperem dederunt ei pecunias iſtas. Aliter dicendū eſt, & melius, quòd iſtas pecunias dederunt ei ad hoc, quòd conduceret viros bellatores, & effectus potens occidere poſſet fratres ſuos, & tunc efficeretur rex. Et hoc patet, quia non dederunt ei iſtas pecunias poſtquam conſtituerunt eum regem, ſed prius, & deinde occiſis fratribus conſtituerunt eum regem.

An peccauerint Sichimitæ in his, quæ cum Abimelech fecerunt. Quæſt. XVI.

QVAERETVR, an peccauerunt Sichimitæ in his, quæ fecerunt cùm Abimelech. Reſpondendum, quod peccauerunt, quia Deus dedit pœnam eis pro hoc, ſed Deus non infligit pœnam iniuſtè, ergo peccauerunt. Patet hoc infra in fine capituli, ſcilicet & reddidit Deus malū quod fecerat Abimelech contra patrem ſuum: Sichimitis quoq; quod operati erāt retributum eſt. Item Ioatham imprecatus eſt mala ſuper Sichimitas, ſcilicet, quod Abimelech occideret eos, vt patet infra in litera. & ita maledictio venit per

F ſententiam Dei ſuper eos, ſcilicet in fine capituli, ſcilicet Sichimitis quoq; quod operati erant, retributū eſt, & venit ſuper eos maledictio Ioatham filij Ierobaal: ergo peccauerunt, quia ſi innocētes eſſent maledictio conuerteretur potius in benedictionē. Reſpondendum, quòd peccauerunt Sichimitæ in his, quæ egerūt erga Abimelech, & domum Gedeonis, quia ipſi dederunt ei conſilium de occidēdo fratres ſuos: Quod patet, quia non acceperunt eū in regem quouſq; occidit fratres ſuos. Si tñ pręter eorum cōſcientiā hoc egiſſet, magis abieciſſent eum poſtquā occidit fratres, ꝙ ante, ſed non abiecerunt: imò ſuſceperunt poſtquā occidit illos: ergo neceſſaria pſumptione conuincuntur participes criminis ſaltem conſilio, & non prohibendo.

G Item quod maius eſt, quia ipſi dederunt ei auxilium ad faciendū hoc, ſcilicet ſeptuaginta marchas, vel pondera argenti, de quibus conduceret viros bellatores ad occidendum fratres ſuos, & ſi ipſi non dediſſent ei pecunias iſtas Abimelech erat pauper, & nequaquā potuiſſet occidere fratres ſuos. Valde ergo peccauerunt, & ſic eis redditum eſt, quia ſicut ipſi dederunt fauorē ad occidendū filios Gedeonis, ita Abimelech, cui ipſi fauorem dederant, occidit eos, & deleuit Sichem, ita vt ſal in ea ſpargeret, vt patet infra in litera.

An peccaſſent, ex eo quòd ſolùm acceperunt Abimelech in regem. Quæſt. XVII.

H QVAERETVR vlterius, dato quòd non feciſſent Sichimitæ aliquod malum contra filios Gedeonis, an peccauiſſent, ex eo, quòd ſolùm acceperunt Abimelech in regem. Reſpondendum, quod ſic, quia licèt non dediſſent conſilium de morte illorum virorum, nec ad hoc dediſſent pecunias, ſaltem tamē, quia cognita morte illorum recipiebāt in regem iſtum infandiſſimum peccabāt: nam Deus increpat Iſraelitas, eo quòd non fecerunt miſericordiā cū domo Gedeonis præcedenti capitulo, & hoc fuit, quia non vindicauerunt mortem ſeptuaginta virorum iniuſtè occiſorum: tenebantur ergo Sichimitæ, ſicut cœteri vindicare iſtam mortem, quia iſi quoque ſuſceperant be-

I neficia Gedeonis, ſed poterant occidere Abimelech, & noluerunt: ergo peccauerunt. Item patet, quia peius eſt benefacere malefactori, quàm non nocere ei, ſed Iſraelitę peccauerunt, quia non nocuerunt, vel punierūt Abimelech: Sichimitæ autem non ſolùm non punierunt, ſed etiam expleto facinore eum regem cōſtituerūt, quaſi in præmium huius ſceleris: ergo valde grauiter peccauerunt conſtituendo eum regem.

An Sichimitæ peccaſſent creando Abimelech regem non occiſis eius fratribus. Quæſt. XVIII.

K QVAERETVR vlterius, dato quòd Abimelech non occidiſſet fratres ſuos, an Sichimitæ peccauiſſent conſtituendo eum regem. Reſpondendum, quòd peccauiſſent, quia ipſi conſtituebant in principem manifeſtè indignum, ſcilicet illegitimum, & tales erant inhabiles ad dignitates, niſi interdum ex neceſſitate cùm non inueniretur alius conueniens ad regendum, ſicut fuit de Iephte Galaaditæ, qui fuit illegitimus: quia tamen Iſraelitæ non inueniebant iuxta te virum fortē, & animoſum, & doctum in armis, ſicut Iephte: non ſolùm receperunt eum in principem, ſed etiam orauerūt, vt acceptaret, vt patet infra 11.c. Aliàs tñ ſicut ordinantes ſimpliciter aliquos, vel indignos, priuantur poteſtate conferendi ordines, quos contuleſerunt, vt patet in decretis diſtin. 36. cap. qui in Eccleſ.

Ita cōferentes principatum alicui indigno priuari debent iure eligendi alium in principem. Sic etiam patronus præſentans ſcienter aliquem indignum priuatur iure præſentandi pro illa vice, & eligētes in Eccleſiaſticis dignitatibus ſcienter indignos, priuantur iure eligendi, ſed iſta pœna non datur ſine peccato: ergo peccauerunt mortaliter viri Sichem eligendo illegitimum, cùm nulla eſſet neceſſitas diſpenſandi. Item qui circa electionem prælatorum, & in illis, in quibus verſatur ſtatus publicus, vtitur acceptione perſonarū, peccat mortaliter, cùm Deus hoc vetet Deuterono. primo: ſed Sichimitę vſi ſunt acceptione perſonarū conſtituentes Abimelech in regem, quia erat cognatus eorum ſolum, vt patet in litera, ſcilicet dixerunt: frater noſter eſt, & inclinati ſunt poſt eum: ergo peccauerunt. Item ſi alicui de domo Gedeonis dandus erat principatus, oportebat dari primo genito, qui de iure ſuccedebat, vel ſaltem alicui aliorum ſi habilior reperiretur, quia iſti magis pertinebant ad Gedeonē, ſed in prȩiuditium iſtorum coſtituerunt Abimelech in regem: ergo peccauerunt, & tunc ſtabat increpatio Dei, ſ. quia non ſeruauerūt miſericordiam ad domum Gedeonis, quia ad hoc debebant cum illis, qui erāt magis propriè filii eius ſeruare miſericordiā. *De fano Baal Berith*. Ideſt iſtud argumentum acceperunt Sichimitę de fano, vel templo Dei ſui ad dandum Abimelech.

Quare hoc idolum vocetur Baal, Berith. Quæſt. XIX.

QVAERETVR quare vocatur ſic iſtud idolū. Reſpondendum, quòd Baal Berith eſt nomē compoſitum, & interpretatur fȩdus, vel pactū, quia Berith ſignificat fȩdus. Et vocatur ſic, quia in illo fano initum fuit fȩdus: & poteſt hoc dupliciter intelligi: vno modo, quòd Sichimitȩ inierunt fȩdus in fano illo cum Abimelech de ſumendo eum in regem, & ipſe aliquid promiſerit obſeruare Sichimitis, & iſtud pactum fuit quando data eſt pecunia Abimelech. Aliter poteſt intelligi, quòd fuit factum fȩdus in illo templo cum Baal, ſcilicet quòd totus Iſrael iniuit fœdus cùm Baal in illo templo: & hoc colligitur cap. præcedenti. Nam dicitur, quòd Iſraelitæ percuſſerunt fȩdus cum Baal, vt eſſet eis in Deum, & celebrauerunt ſolennitatem fœderis in templo illo, & ex hoc ſpecialiter vocaretur illud fanum fȩderis. Aliter dicendum, & melius quòd ipſi habitatores Sichem ſpecialiter inierant fȩdus cum Baal: & hoc fecerunt in iſto fano, & inde nomen accepit, vt patet infra in litera, ſcilicet ingreſſi ſunt fanum Dei ſui Berith, vbi fœdus cum eo pepigerant: & ex eo locus nomē accepit, quia erat valde munitus. *Qui conduxit ſibi viros inopes, & vagos*. Ideſt ex illa pecunia conduxit viros, vt adiunarent eum ad occidendum fratres ſuos. Et dicitur: inopes & vagos, quia iſto paruo pretio datos conducere potuit: diuites autem, & aliquibus rebus ſtudioſè operam dantes conducere non potuit, vel quia illi nolebant his commotionibus, & nouitatibus vacare, relicta cura rerum ſuarum, vel quia non poterat eos niſi magno pretio dato comparare. Inopes autem, & vagi non ſolū paruo pretio dato venirent, ſed etiam nullo dato, tamen prȩſtaretur eis victus, & haberēt ducem ad prædam: ſic enim ad Dauid fugientem a facie Saulis conuenerunt viri inopes, & oppreſſi ære alieno, & amaro animo, factuſque eſt princeps eorum primo Regum 22. & tamen nullum pretium eis dedit. *Secutique ſunt eum*. Scilicet tanquam principē quocunque ire vellet, & ei in omnibus obediebant.

A *An Abimelech peccauerit conducendo ſibi viros vagos & inopes. Quæſt. XX.*

QVAERETVR an peccauerit Abimelech cōducēdo ſibi viros vagos, & inopes. Aliquis dicet, quod non, quia Dauid congregauit viros inopes, & oppreſſos ære alieno, & amaro animo: primo Regum 22. & tamen non culpatur de hoc. Reſpondendum, quòd peccauit Abimelech conducendo viros, quia quodcunque mala intentione fit, malum eſt, ipſe tamen conduxit viros iſtos ad occidendum fratres ſuos: ergo peccabat. Quod patet, quia immediatè dicitur, quòd venit in domum patris ſui, & occidit ſeptuaginta viros. De Dauid autem non eſt ſimile, quia non
B congregauit viros iſtos ad occidēdum aliquem: imò cùm haberet eos, & ipſi vellent occidere Saulem hoſtem Dauid prohibuit valde Dauid, & hoc bis; primo Regum 24. & 26. capit. ſed congregauit ſibi iſtos viros ad alias cauſas licitas, vt dicetur primo Regum 22. capit. Item dato quòd poſtea iſti viri congregati a Dauid aliquod malum agerent, non peccaret, ſicut Abimelech, quia Dauid non conduxit illos: imò non vocauit eos, ſed ipſi ſcientes vbi eſſet Dauid conuenerūt ad eum, vt patet allegato capitu. Ex quo patet, quòd non intendebat facere malum, cùm nollet congregare viros illos, ſed poſtea ad ſe venientes tanquam vtiles ſibi ſuſcepit. Item peccauit Abimelech, quia accepit iſtos viros ad agendum prȩdas, & agebat illas,
C vt patet infra. Sed obiicietur, quòd etiam Dauid agebat prȩdas, & inde viuebat. Reſpondendum, quod Dauid agebat prȩdas, & bella contra illas gentes, contra quas licitum erat Iſraelitis hoc agere, ſcilicet contra Amalechitas, & Geſſuri, & Gezre primo Regum 27. & contra Iſraelitas nunquam egit prȩdam, nec cuiquam nocuit, licèt Iſraelitȩ nocerent ei, quoniam iniuſtè eum a ſe expulerant, primo Regum 26. Abimelech autem agebat prȩdam inter Iſraelitas exercens tyrannidem, cùm Iſraelitȩ non nocuiſſent ei, peccauit ideo. *Et venit in domum patris ſui in Ephra*. Scilicet venit ſecretè illuc, ignorantibus fratribus, nihilque mali ſuſpicātibus: erat autem domus patris ſui in Ephra, quia ibi habitabat Gedeon, vt patet præcedenti capit.
D *Et occidit fratres ſuos filios Hierobaal ſeptuaginta viros*. Scilicet cepit omnes fratres ſuos in domo paterna, & occidit.

Quomodo potuit Abimelech occidere omnes fratres ſuos ſimul. Quæſt. XXI.

QVAERETVR quomodo potuit Abimelech occidere omnes fratres ſuos ſimul. Reſpondendum quod fratres ſui non potuerunt ſuſpicari aliquod malum de Abimelech, quia frater ſuus erat. Itē quia nunquam interciderat eis aliquid diſſenſionis, propter quod deberent cauere. Item quia non putabant quòd propter principatum, vellet aliquid mo-
E uere Abimelech contra illos, quia non poterat pertinere ad eum, tum quia ipſe erat illegitimus, tum quia erat minor multis aliis fratribus ſuis. Item quia non erat nunc tempus ſumendi principem ſicut conſuetū fuerat, cùm accipiebantur alii Iudices Iſrael: nam nunquam ſumebatur, niſi cum eſſet populus in anguſtia propter hoſtes. Item neſciebant fratres, Abimelech quo iret: aut quid facere intendiſſet. Item quia ad hoc quòd Abimelech aliquid moueret pro principatu, neceſſe erat quòd aliquem fauorem, & magnum quidem haberet. Sed huic non putabant eum habere fratres ſui. *Super lapidem vnum*. Omnes iſti manebant adhuc in domo paterna, quia modicum tempus tranſierat ex morte patris, & occidit omnes Abimelech

melech non tanquam hoſtis trucidans eos, ſed tanquam iudex, cùm ſuper vnum lapidem ſecerit, oẽs decapitari, ſcilicet quia eos ſingillatim capi faciebat a viris ſuis, quia multos ſecum portabat, & iugulabat eos: & ex hoc maius facinus erat, ſcilicet quia vicem Iudicis vſurpauerat, cùm tamen hoſtis eſſet, & vocãtur hoc 70. viri, ideſt 69. nam minimus eorum, ſcilicet Ioatham euaſit, vt patet infra. *Remanſitque Ioatham filius Hierobaal minimus.* Scilicet de 70. fratibus legitimis iſte ſolus euaſit. *Et abſconditus eſt.* Scilicet abſcondit ſe in domo, dum fiebat iſta interfectio, & poſtea fugit: non tamen erat iſte minimus, ideſt valde paruus ętate: quia immediatè cùm Sichimitę vngerent Abimelech in regẽ occiſis fratribus aſcendens ſuper mõtẽ Garizim propoſuit parabolam corã ſichimitis de G arboribus vngentibus regem, & tamen illam parabolam neſciret proponere, niſi vir ſenſatus, ideo eſſet pluſquam 20. annorum. *Cogregatique ſunt omnes viri Sichem.* Poſtquam Abimelech occidit fratres ſuos hic Sichimite congregati fuerunt ad vngendum eum in regem, & congregati fuerunt omnes, quia concordes erant in hoc eo quòd putabant ſe aliquid magni boni aſſequi cum haberent regem de ſtirpe ſua. *Et vniuerſe familiæ vrbis Mello.* Ideſt omnes cognationes vrbis mello, etiam venerunt ad hanc vnctionem.

Quæ ſit vrbs Mello. Queſt. XXII.

QVAERETVR quid ſit vrbs Mello. Aliqui H putant, ꝙ Mello ſit eadem ciuitas, quæ Sichẽ, & volunt quòd ſit hic petitio ſententiæ per alia verba, ſicut fit interdum in alijs locis, vt patet ſecundo Regũ 20. non eſt nobis pars in domo Dauid, nec hęreditas in filio Iſai. Simile eſt tertio Regum 12. & iſtę locutiones frequentantur multoties in prophetis. Sed dicendum, quod hoc non ſtat, quia iſte modus loquendi non conuenit propoſito: nam iſtud fit in carminibus: ſicut patet in omnibus Pſalmis ferè. Etiam fit in prophetis, & maximè in Iſa. & pertinet iſte modus ad increpantes, vel quoſcunque paſſionatos. Ad hiſtoriã tamen vbi ſimplex veritas enarratur non pertinet. Itẽ patet quia ſicut hic ponitur vrbs Sichem, & vrbs Mello tanquam duæ, ita ponuntur infra in verbis Ioathã. I ſcilicet ſi autem peruerſæ ignis egrediatur ex eo, & cõſumat habitatores Sichem, & oppidum Mello. Aliquis autem dicit, quòd Mello ſit nomen appellatiuũ, quia ſecundum Regum quinto, dicitur de Dauid, ꝙ ędificauit a Mello intrinſecus: ergo non eſt nomẽ vrbis. Dicendum, quòd Mello ſecundum Hebræos interdum eſt nomen commune, & ſignificat profunditatem, vel pręcipitium. Et ſenſus eſt illic, quòd Dauid ędificauit murum caſtrũ Sion a Mello, ideſt a quodam loco præcipitij inchoans: & aliqui falluntur putãtes a Mello eſſe vnam dictionem, ſed falſum eſt. Nam ponitur ibi à vt poſitio: quod patet in Hebræo, vbi ſolum ponitur Milo vbi nos dicimus a Mello. Et patet hoc magis primo Paralipo. 11. cùm dicitur. Aedificauit vrbem in circuitu a Mello vſque ad gyrum. Ioab verò reliqua vrbis extruxit, & ſic adiicit ibi terminũ cùm ponatur etiam vſque. Hic tamen non poteſt ſtare Mello pro nomine cõmuni, ſed eſt neceſſario nomen vrbis. Quod patet, quia dicitur: Vniuerſæ cognationes, vel familię vrbis Mello, & infra dicitur oppidum Mello. Ideo dicendum, quòd iſta Mello, erat aliqua parua ciuitas apud Sichem, quæ etiam fuit conſentiens Sichimitis vngendo Abimelech in regẽ, & viri vrbis illius venerint ad coronationem Abimelec. *Abieruntque, & conſtituerunt regem Abimelech.* Scilicet faciendo cum eo pactum de modo regnandi, & præſtando iuramenta de fidelitate ſeruãda interuene- F runtque alię cæremonię, quę interuenire ſolent in regum coronatione, & conſtitutione.

Error quorũdam opinantium a Metallo eſſe vnam dictionem.

Quare nunc Sichimitæ crearunt regem Abimelech occiſis fratribus omnibus, & non prius. Queſtio XXIII.

QVAERETVR quare nunc conſtituerunt regem Abimelech occiſis fratribus omnibus, & prius non. Reſpondetur, quòd quamquam prius Sichimitę iniuiſſent fędus cum Abimelech, & dediſſent ei pecuniam de templo Dei ſui, tamen noluerunt eũ conſtituere regem propter multa. Primò propter ſecuritatem ſuam. Nam ſi ſuperuixiſſent fratres Abi- G melech ipſo conſtituto in regem, illico conuenirent omnes contra eum cõgregantes totum Iſrael tanquã contra vſurpatorem principatus eorum, & Sichimitas tanquam fautores, & ſuaſores mali occiderent, vel affligerent valde: nunc autem mortuis omnibus fratribus Abimelech, nullus manebat, qui petere poſſet principatũ. Etiã Iſraelitę nullum videntes ſupereſſe de ſtirpe Gedeonis, cui adhærerent, non curarent mouere bella contra Abimelech, & Sichimitas: ideo tunc ſecurè eum regem vnxerunt. Secundò quia dum viuerent fratres Abimelech putabant Sichimitæ, quòd poſſet conuenire cũ eis de modo principatus: & tunc illi ſuſcepta poteſtate contra Sichimitas tanquam cõtra auferentes eis principatum ipſis debitum durè ſe H haberent, ideo noluerunt Sichimitę ſe firmiter oſtẽdere pro parte Abimelech quouſque conſtaret eis, ꝙ non poſſet iam fieri concordia inter Abimelech, & fratres ſuos: & iſtud erat mortuis fratribus, ideo vſquequo mortui ſunt non conſtituerunt eum regem. Simile fuit Iſraelitis cum Abſalone contra Dauid: ſed nondum firmati erant cum ipſo timentes, quòd concordarentur cum patre ſuo, & Iſraelitæ paterentur pro hoc: ideo Achitofel, qui erat prudentiſſimus cõſiliarius dixit Abſaloni, quòd ingrederetur ad concubinas patris eius: & cùm totus populus vidiſſet quòd deturpaſſet patrem credens, quòd impoſſibilis iam foret concordia cõfirmaretur cum eo, & ſic factum eſt, ſecundo Regum decimo ſexto cap. Cauſa tertia fuit, I quia volebant Sichimitę videre, an rex conſtituendus ſuper eos eſſet vir bellicoſus dignus regno, quia alioquin ſtultum erat talem efficere regem: & ad hoc dederunt ei talenta ſeptuaginta argenti, vt inde comparatus ſibi bellatoribus præcederet contra fratres ſuos: ex quo videri poterat an eſſet vir bellicoſus. Cùm autem ipſe cautè ſe habuit contra fratres ſuos, occiditq; omnes præter minimum, viderunt Sichimitę eum ſimiliter poſſe pugnare contra hoſtes: ideo ſpõte eum conſtituerunt regem. *Iuxta quercum, quę ſtabat in Sichem.* Ponitur locus, in quo fuit vnctus, quia conſueuerant gentiles conſtituere reges apud aliqua loca inſignia, vt apud arbores, vel fontes, vel lapides magnos. De fontibus patet de vnctione Adoniæ filij Dauid in K regem: nam vnctus eſt apud lapidem Zoleth, qui cõiunctus eſt fonti Rogel tertio Regum primo capitul. Salomon quoq; vnctus eſt apud fontem: quia Dauid iuſſit, quòd ducerent eum in Gion, & ibi vngerent eum, eo. capi. Eſt autem Gion fons Syloe, vt omnes volunt. De arboribus aũt patet, vt Abimelech vnctus fuit hic apud quercũ Sichẽ. Rõ huius eſt, qa illi, qui faciũt iſtas vnctiones regũ volunt regnum illorũ permanere, & imprecantur, ꝙ permaneat: ideo faciunt cęremonias, per quas ſignificent ſe hoc velle. Sic enim cum fons emittat ſemper aquas vnctio apud fontem ſignificat continuitatem, & perennitatem regni apud arborem autem ſignificatur, quòd ſicut arbor viret, ita regnum illud ſemper in proſperitate vigeat.

Conſuetudo gentilium in regum creatione.

Quo-

Quomodo fuerit vnctus Abimelech apud quacunque erat in Sichem. Quęſt. XXIIII.

QVAERETVR quomodo fuit vnctus Abimelech apud quercum, quę erat in Sichem: quia dicitur, quod Ioatham filius Gedeonis veniens ſtetit ſuper montem Garizim quando Sichimitæ conſtituebant regem, & locutus eſt eis parabolam de lignis vngentibus regem infra in litera, & tamen ſi eſſet iſta q̃rcus in vrbe Sichem, non viderent Sichimitę, nec audirent Ioathan loquentem in monte, ergo erat quercus extra vrbem. Reſponderi poteſt dupliciter: vno modo, quòd quercus erat in agro Sichem, & ad eam conuenerunt Sichimitæ vncturi regem, & tunc ſtetit Ioathan ſuper montem Garizim, & locutus eſt ad viros Sichem, & tunc dicetur, quòd erat iſta quercus in Sichem, ideſt apud vrbem, quia illa, quę ſunt apud vrbẽ dicuntur eſſe in ea: ſic pater Ioſue quinto, vbi dicitur in litera noſtra, quòd erat Ioſue in agro vrbis Iericho dicitur in Hebræo, qnòd erat in Iericho. Aliter poteſt dici, quòd erat qnerc⁹ intra vrbem in aliquo loco manifeſto, ſcilicet in platea vrbis, & qnia ciuitas erat ad radices montis Garizim poterat Ioathan in ſuper cilio montis exiſtẽs videri, & audiri planè intra vrbem. Magis tñ dicendum eſt, quòd iſta quercus erat extra vrbẽ Sichem modicum diſtans ad vrbe: & ibi fuit facta vnctio Abimelech: quia erat qnercus illa annoſa, & honorabilis fortè apud Sichimitas, & ducta in cultũ quãdam religionis: ſicut apud Gentiles quædam arbores colebantur nullnſque audebat eas tangere, eo quòd dicebantur nimphę conuerſę in illas arbores, & latere ſub illis. Sie ponit Ouidius Metamorphoſeos ſecundo de ſororibus Phaetontis conuerſis in vlmos in flumine Eridano, & electrum ſudans per fixuras arborũ lachrymas Phaetontiadum eſſe aſſerit. Erat autem iſta quercus multorum annorum, quia ex tempore Iacob ibi erat: nam quando Iacob egreſſus de Sichem ibat in Luzą dicitur, qnòd accepit Deos aureos, & argenteos, quos reperit in familia ſua, & infodit eos ſubter therebintum, quę erat poſt vrbem Sichem Gene. 35. ca. & illa therebinthus erat tunc famoſa, quia aliàs non vocaretur ſic abſolutè. Eſt ãt therebintus id, qđ quercus. Etiam manebat illa therebintus tempore, quo Moyſes ſcribebat Gen. Vnde dixit ſub therebintum, quæ eſt poſt vrbem Sichẽ, & non dixit, quæ erat. Manẽt autem iſtæ arbores magno tempore: ſic enim therebintus, vel ilex illa, quæ erar in valle Mãbre, ſub qua moratus eſt aliquando Abraham manſit vſq; ad tempora Theodoſij Imperatoris, vt ſcribit Ieronym⁹: & tamen fuerunt hic plura quàm duo millia annorũ, & adhue aliquid eius manere dicitur: ſub quadam regione ab incolis terræ obſeruari, vt patet in libro de ſitu terræ ſanctæ: ſic ergo a fortiori poterat iſta quercus Sichem ſeruari vſque ad tempus, quo Abimelech cõſtitutus eſt in regem, qnod non fuit tempus quingentorum annorum, vel quaſi. Et credendum eſt, quòd apud eam cõſecratus fuerit rex, & ſic erat populus extra vrbem, & Ioathan loqueretur eis de aliqua altitudine montis Garizim.

Electrum lachrimæ Phaetontiadum.

Iaſon claret, & Troiam primo cap.

Quod cum nunciatum eſſet Ioatham, iuit, & ſtetit in vertice montis Garizim: eleuataque voce, clamauit, & dixit: Audite me viri Sichem, ita vt audiat vos Deus. Ierunt ligna, vt vngerent ſuper ſe regem: Dixeruntque oliuæ: Impera nobis. Quæ reſpondit: Nunquid poſſum
A deſerere pinguedinem meam, qua & dij vtuntur, & homines, & venire vt inter ligna promouear? Dixerunque ligna ad arborem ficum: Veni & ſuper nos regnum accipe. Quæ reſpondit eis. Nunquid poſſum deſerere dulcedinem meam, fructuſque ſuauiſſimos, & ire vt inter cætera ligna promouear: Locutaque ſunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis. Quæ reſpondit eis: Nunquid poſſum de-
B ſerere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cętera promoueri? Dixeruntque omnia ligna ad rhannum: Veni, & impera ſuper nos. Quæ reſpondit eis: Si verè me regem vobis conſtituiſtis, venite, & ſub vmbra mea requieſcite. Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhanno, & deuoret cedros Libani. Nunc igitur ſi rectè, & abſque peccato conſtituiſtis ſuper vos regem Abi-
C melech, & bene egiſtis cum Ieroboal, & cum domo eius, & reddidiſtis vicem beneficiis eius, qui pugnauit pro vobis, & animam ſuam dedit periculis, vt erueret vos de manu Madian, qui nunc ſurrexiſtis contra domum patris mei, & interfeciſtis filios eius ſeptuaginta viros ſuper vnum lapidem, & conſtituiſtis regem Abimelech filium ancillæ eius ſuper habitatores Sichem, eo quòd frater veſter ſit:
D ſi ergo rectè, & abſque vitio egiſtis cum Ierobaal, & domo eius, hodie lætamini in Abimelech, & ille lętetur in vobis. Sin autem peruerſe: egrediatur ignis ex eo, & conſumat habitatores Sichem, & oppidum Mello, egrediaturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & deuoret Abimelech. Quæ cum dixiſſet fugit, & abiit in Bera: habitauitque ibi ob metum Abimelech fratris ſui. Regna-
E uit itaque Abimelech ſuper Iſrael tribus annis.

Labyrinthus Cretæ per Dedalum cõditur.

Quod cùm nunciatum eſſet. Hic ponitur ſecundũ, ſcilicet digna maledictio Abimelech, & virorum Sichem pro inſtitutione Abimelech in regem. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur parabolę aſſignatio. Secũdò eius expoſitio, vel interpretatio ibi. *Nunc igitur*. Circa primum dicitur. *Quod cum nunciatum eſſet Ioatham*. Iſte erat minimus de fratribus 70. qui occiſi ſunt, & euaſit, & cùm poſt aliquot dies a morte filiorum Gedeonis vellent Sichimitæ vngere Abimelech in regem nunciauerunt quidam hoc Ioatham fi-

Digna maledictio Abimelech, & virorũ Sichem ꝓ creatione Abimelech in regem.

vertice

lio Gedeonis, qui iam non latebat. *Abiit & ſtetit in vertice montis Garizim*. Eſt enim mons Garizim apud vrbem Sichem, ſcilicet quòd vrbs eſt ad radicē montis: eſt enim Sichem ciuitas, quę nunc Neapolis, ideſt noua ciuitas appellatur, vt patet in libro de ſitu terrę ſanctę. Mons Garizim eſt ille, ſuper quē poſitę fuerunt benidictiones pro ſeruantibus legem, & in mōte Hebal ſibi coniuncto poſitæ fuerunt maledictiones pro violatoribus: Deuteronomij vigeſimo ſeptimo, & Ioſue octauo. *Et eleuata voce clamauit, & dixit*. Diſtabat aliquantulum Ioatham a Sichimitis: ideo vt perueniret vox eius ad illos, clamauit ad illos. Item Sichimitę erant multi, qui conuenerant ad vngendū regē, vt omnes ergo audirent clamauit. *Audite me viri Sichem, ita vt audiat vos Deus*. Modus obſecrationis eſt, ſcilicet rogo quòd Deus vos exaudiat in omnibus, quę petieritis, ſi me audire volueritis.

Situs montis Garizim.

Ad quid volebat ad Sichimitas Ioatham clamare.
Quæſt. XXV.

QVAERETVR ad quid volebat Ioatham clamare ad Sichimitas. Reſpondendum quòd voluit Ioatham conuertere cor Sichimitarū ad ſe, oſtendendo eis quomodo egiſſent peſſimè conſtituendo Abimelech in regem, & dando ei fauorem, vt occideret 70. fratres ſuos filios Gedeonis, & ipſi fortè tūc erubeſcerent, & relicto Abimelech redirent ad eum, Vel ſaltem volebat monere Sichimitas ad abominationem Abimelech commemorado eis nequitiam illius, & indignitatem ad principatum, vt ſic ſaltem deſererent eum, & puniretur Abimelech, qui iniuſtiſſimè occiderat fratres ſuos. Vel fortè dato quòd nullum iſtorum ſequeretur, volebat ſaltem oſtendere ipſis Sichimitis maliciam ſuam, & imprecari ſuper eos maledictionem. Nam hoc quodammodo vindictam ſumebat.

An peccauit Ionatham exponendo ſe huic periculo.
Quæſt. XXVI.

QVEARETVR vlterius an peccauit Ionatham exponendo ſe huic periculo, ſcilicet loquendo iſta coram Sichimitis. Aliquis dicet, quod ſic quia quòd quis exponat ſe periculo graui, & ſine cauſa, peccatum eſt; ſed ſic ſe exponebat Ionatham: nam locutus eſt verba contumelioſa contra Sichimitas, vt patet in litera: Etiam erat ibi Abimelech frater eius, qui cæteros fratres occiderat, & conaretur etiam hūc occidere: Reſpondendum quòd non peccauit Ionatham, quia poſuit ſe in loco tuto: nam erat in loco quodam eminentiſſimo montis Garizim, ex quo videbat omnes Sichimitas, qui conuenerant in agrum apud quercum ad conſtituendum regem, & erat ſatis diſtans ab eis. Quod patet, quia ad hoc quod audiretur ab eis clamabat eleuata voce, vt patet hic. Etiā erat in loco eminenti, de quo videret, an ex aliqua parte ei inſidię pararentur, & aliquis iret ad tenendū eum, & ſiquis vellet eum perſequi, poterat fugere: ita vt nemo eum curſu cōſequi poſſet. Sic enim bis fecit Dauid erga Saulem. Nam primo cum pręcidit oram clamydis eius ſtans a longe clamauit, dicens: ſi erat illa pars veſtimenti eius, & cum eſſet propè non auſus eſt clamare. De quo 1. Regum 24. cap. Iterum etiam quando intrans caſtra Saulis cepit lanceam, & ſciphum, quæ erant ad caput eius, egreſſus caſtra, & ſtans a longe in quodam colle clamauit ad Saulem increpando eum 1. Regum 26. cap. & tamen Dauid nō peccauit in illis, quia non ſe exponebat periculo, ſed magis erat in loco tuto: ſic etiam Ioatham nunc.

F Cùm autem dicitur, quòd erat ei periculum magnū tàm propter Sichimitas, quàm propter Abimelech. Dicēdum quòd ſi fuiſſet prope, vel in loco, in quo poſſet capi, periculum graue eſſet, & peccaret exponēdo ſe illi, ſed cum eſſet longè ſuper montem nulli periculo ſe exponebat. *Ierunt ligna, vt vngerent ſuper ſe regem*. Hic incipit parabola de lignis vngentibus regē.

Cur Ioatham vſus eſt hac parabola.
Quæſt. XXVII.

QVEARETVR cur Ioatham vſus eſt parabola hac. Reſpondendum quòd Ioatham volebat concludere quandam maledictionem contra Sichimitas, eo quòd vnxerant in regem Abimelech; (G) & ſi proponeret ſic verba nuda viderētur eſſe nullius auctoritatis, ideo voluit incipere a quadam parabola, ſecundum quam concluderent intentus ſuus conformiter ad parabolam, & tunc eſſet maioris auctoritatis dictum ſuum: nam videtur habere ortum ex ipſare. Sic enim eſt modus rhetoricus: nam & in quibuſdam ſermonibus noſtris ab apologo, vel fabula inchoare iubet Tulli⁹ in primo libro rhetoricę nouę. Interdum autem proponuntur parabolę, vt dulcedine parabolarum attēti auditorum animi melius quid intendat loquens aduertat. Et hoc modo vtebatur Christus ſæpe parabolis, quia populus attentus parabolis veritatem gratius capiebat: hunc etiam finem (H) habere voluit Ioatham, ſcilicet quia deſiderans Sichimitas attentos effici verbis eius, propoſuit gratam parabolam, vel fabulam, vt conuerſioni eius libenter animum applicarent.

Reſpōſio ad quæſi.

In quibuſdā ſermonibus a fabulis inchoādum eſt.

Quomodo hac parabola de lignis regem vngentibus coaptatur intentioni Ioatha.
Quæſt. XXVIII

QVEARETVR vlterius, quomodo iſta parabola de lignis vngentibus regem coaptatur intentioni ſuę. Pro quo ſciendum, quod Ioatham voluit concludere, quod Sichimitę vnxerāt ſuper ſe Abimelech iniuſtè, & in hui⁹ pręuaricationis pænā Deus (I) faceret, ꝙ Abimelech affligeret illos. Aliqui aūt applicant ſic dicentes, ꝙ hic ponunť cedri, ficus, oliua, & vitis. Per cedros intelliguntur principales fautores Abimelech, per ficum qui habet fructum dulcem, & per oliuam, quę habet nitorem, & dulcedinem olei, & per vitem, quæ creſcit valde in fructibus, intelliguntur filii alii Gedeonis, qui erant dulces manſuetudine, ſicut ficus, & pingues diuitiis ſicut oleum, & abundantes in prole, ſicut vitis. Per rhamnum viliſſimam arborem accipitur Abimelech, qui erat viliſſimus genere cum eſſet de concubina, & hunc petierunt Sichimitæ in regem. Sed iſta expoſitio non pertinet ad alios filios Gedeonis, ſed ad ſolū Abimelech: alios namque non petierunt in reges, ſed, potius pe(K)cuniam, & fauorem ad occidendum eos pręſtiterunt. Sed ſolùm dicunt, quòd concordat quantum ad hoc, ſcilicet quòd Sichimitæ tractabant inter ſe, an deberent accipere in dominos filios Gedeonis, & dixerūt: ſi fortè requiſierimus eos, quòd ſint domini noſtri, ipſi ſecundum magnificentiam ſuam dedignabuntur noſtram vilitatem, ideo voluerunt accipere Abimelech in regem, qui vilis erat: & ob hoc non ſuperbiret ſuper eos, ſed curam illorum ageret: Sed iſta nō ſtat, quia falſum eſt, quod Sichimitæ, vel aliqui de Iſrael tractauerint inter ſe de petendo in dominos filios Gedeonis, ſed potius ipſe Abimelech mortuo Gedeone iuit illico ad ſolicitandum viros Sichem, vt ſuſciperent eum in dominum. Item non eſt veriſimile, ꝙ

Sichi-

Sichimitę inter ſe putarent, quòd filij Gedeonis dedignarentur eos accipere in ſubditos, quia nullus eſt dominus quantuſcunque ille ſit, qui dedignetur ſuſcipere aliquos in ſubditos quantumcunque ſint paruæ dignitatis, quia maioris honoris eſt habere ſeruos paruæ excellentię, quàm non habere illos. Potiſſimè, quia viri Sichem non erant indigni, imò videbantur ſibi nobiliores, quàm filij Gedeonis, quia Sichimitę erant de filiis Ephraim: & filii Gedeonis de Manaſſe: Ephraitę tamen erant ſuperbi nimis. Vnde ſemel intumuerunt ɔtra Gedeon, ita vt vellent ei inſerre vim, pręcedenti capitul. quouſque Gedeon laudauit eos pluſquam ſe, & iterum contra Iephte Galaaditem ſuperbierunt infra 12. Aliter dicunt Hebręi, & Nicolaus, ſcilicet quòd ponuntur hic tres arbores, quę noluerunt accipere regnum inter arbores ad ſignificandum tres perſonas, quę inter Iſraelitas ante hoc recuſauerāt principatū.ſ. Hothoniel, Debbora, & Gedeō: de Gedeone patet, ꝙ recuſauerit principatum, quia noluit effici dominus, ſupra pręcedenti capi. De Hothoniele, & Debbora dicunt idem eſſe, ſcilicet quòd recuſauerunt quamquam non legatur de illis, & ſignificatur per oliuam Hothoniel, quia ille erat de tribu Iuda, ſupra tertio. eſt tamen oliua ſignificans iudā, vt patet Iere. vndecimo, ſcilicet. Oliuam fructiferam vocauit dominus nomen tuum. Debbora ſignificatur per dulcedinem ficuum, quia Debbora in Hebręo interpretatur apis, quę mellis dulcedinem cauſat: per vitem ſignificatur Gedeon, quia fuit de ſtirpe Ioſeph, qui vocatur filius accreſcens Gen. 49. Sicut vitis valde creſcit in fructibus. Et quàmquam iſtę tres perſonæ eſſent meliores quā Abimelech noluerunt ſuſcipere regnum, & Abimelech, qui erat viliſſimus ſicut rhānus ſuſcepit illud. Sed adhuc non ſtat iſta poſitio, quia ſatis apparent conficta hæc: quę inducuntur. Nam dicunt, quod Hothoniel, & Debbora noluerunt principatum regalem, ſed non conſtat an alicui oblatus fuerit, imò veriſimile, quod vlli fuiſſet oblatus ante Gedeonem, quia ſi alicui fuiſſet oblatus, & noluiſſet illum recipere, iam Iſraelitę videntes, quòd malè facerent talem principatum offerentes, nemini illum darent. Item iſtę applicationes de arboribus ad iſtas tres perſonas ſunt multum alienæ, vt cuilibet patet. Item erant contra conditionem parabolarum, vel fabularum, quia nunquam fabula ſecundum ſe totā applicatur ad id, de quo agitur: ſed ſatis eſt ꝙ applicetur ſecundum quid, & iſti volunt excludere expoſitionem priorem, eo ꝙ non applicatur quantum ad oēs partes ſuas. Dicendum ergo videtur, ꝙ Iohatam tempore erat iſta fabula vulgata de lignis ad vngēdum regem ſuper ſe, & erat prouerbialis, ipſe autem voluit eam nunc applicare ad propoſitum ſuum, & applicabatur in quadam particula finali.ſ. quòd ligna acceperunt ſuper ſe rhamnum in regem, & egreſſus ignis de rhamno combuſſit cedros. Ita nunc Sichimitę nō curantes de aliis filiis Gedeonis, qui erant viri meliores quā Abimelech, elegerunt Abimelech, & ſi rectè egerunt eueniat eis, quod rhamnus dixit ad arbores.ſ. ſub vmbra mea requieſcite: & ſi nō rectè fecerunt accideret eis malum, quod dixit Rhānus.ſ. egrediatur ignis de Rhamno, & cōburat cedros libani. Ita imprecatus eſt Ioathā, quòd egreſſum malum ab Abimelech vaſtaret habitatores Sichem. Et iſta maledictio poſtea euenit Sichimitis: quia Abimelech concitatus fuit ɔtra eos, & occidit illos, deleuitq; ciuitatem, ita vt in ea ſal ſpargeret inſra in litera. *Dixeruntque oliuę impera nobis.* Iſtud eſt lignum excellens, & magnę vtilitatis: nā oleū inde natum tam ad condimenta, quā ad curanda vulnera eſt, ſic Samaritanus infudit vinum, & oleum vulneribus fauciati; Luc. 10. Et inducebatur communiter

Hebręorū ac Nicolai reſpon. ad quæſitū

Doc. ſoſidior reſp. ad quæſi.

A iſtud prouerbiū antequam proponeret illud hic Ioathan ad ſignificandum, ꝙ boni recuſant principatum, & mali vſurpant illos. *Qua reſpondit: Nunquid poſſum deſerere pinguedinem meam?* Quaſi dicat nolo ſuſcipere principatum iſtum, vt ſuſcipiendo eum non perdam pinguedinem meam.

Quare oliua reſpondit, quòd nolebat vngi in regem, ne perderet dulcedinem ſuam: & de conditione, & occupationibus regum, & prelatorum, & miſera vita eorum.
Queſt. XXIX.

QVAERETVR quare ſic reſpondit oliua, quia non videtur, ꝙ quamquam promoueretur inter B ligna, perdéret pinguedinem ſuam. Conſiderandum pro ſolutione, ꝙ omnes arbores bonę ſimilem excuſationem poſuerunt: nam ficus dixit: Nunquid poſſum deſerere dulcedinem meam fructuſque ſuauiſſimos, vt inter ligna promouear? & vitis dixit: Nūquid poſſum deſerere vinum meum & cęt. quaſi ex hoc ꝙ regnaret, priuaretur his bonis. Dicendum eſt, quòd cū iſta fabula ſecundum rem non competat lignis, nō debet attendi veritas, vel falſitas ſua ſecundum id, quod apparet in lignis: ſed ſecundum id, quod apparet in illis, ad quæ iſta fabula applicatur. Debet autem applicari viris bonis, quibus regnum offertur, & non ſuſcipiunt illud, ſ. quòd ipſi ſumendo regnum perdunt bona, quæ in ſeipſis reperiunt: quod profectò ex parte C verum eſt. Nam cum homo manet vt perſona priuata, poteſt conari ad proficiendum in bonis ſuis, & pōt exornare mores ſuos conſiderando quantum quondie proficiat, & quantum deficiat: cùm verò ad ſtatū regiminis extollitur tanta alienarum curarum mole præmitur, quòd ad ſeipſum vix redire poteſt, cùm tota ſolicitudo, quæ iam pridem erga ſe impendebatur, nunc ad exteros adhibenda ſit. Deflent autem præcipuè viri verè contemplatiui, qui Deum toto pectore ſitientes, vix hic ad eius amplexibus diuagari quęrunt defixis in eum peruigili cura oculis mentis eorum, de quibus Iſa. 61. dicebat: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbę ad feneſtras ſuas ad regiminis autem ſublimati thronum a contemplatione in actio D nem ex ſuſcepto ſtatu deſcendere compelluntur? pro quo Gregorius, qui prius diebus, noctibuſque contēplus expertus ſortis ſuę eſſet, conſiderans mentis perditam tranquillitatem, & tumultuantium negociorū importunas agitationes, velut naufragus concuſſionem mētis ſuę inter feros fluctus deplorabat, vt patet in princi. dialogorum. Reges quoque huiuſmodi patiuntur: nam ſi prius viri boni fuerunt ſibi ipſis vacantes, ſi ſuſcepit ad regiam celſitudinem rem non perfunctoriè, ſed qualiter oportet agant, variis perurgentium quotidie cauſarum frequentationibus agitanī, quas tamen declinare fas non eſt. Accedit, & inſuper timor, qui regentem attonitum tenet: nam & ipſos, in quorum manibus ſitus eſt, exhorreſcit. Vnde E aperte tyrannus ille Siculus expertus ſortis ſuę periculorū, ꝙ regni metus pendentis ſupra verticem gladij terrore ſimulauit, vt ait Boetius de conſolatione libro tertio, proſa quarta. Verè ergo oliua pinguedinem ſuam, & ficus dulcedinem, & vitis vbertatem viniq; iocunditatem dimitterent, ſi inter ligna promoueri vellent. *Qua dij vtuntur, & homines.* Homines vtuntur pinguedine olei in condimentis, & in vulneribus fomentandis. Dij autem vtuntur; ſcilicet quia tam Deo Iudæorum quàm diis aliarum gentium oleum ad lucernas præſtabatur. Nam in ſanctuario domini ad lucendum nihil ſuſcipiebatur niſi oleum, quia cęra, & ſepum non cremabantur ibi, vt declaratum eſt Exod. vigeſimo ſeptimo cap. Etiam vtuntur dij in ſacrifi-

Regum, & rectorū vita curarū plena.

Vnde Adrianus 5. ad pontificatum Ro. aſſumptus ſcribēs cuidam amico dicebat dignus eſt miſeria q ꝓ tanta pugna miſeria in incude, & malleo dilatabit modum &cę. vide originale Greg. & Adria. quia pulchra.

crificiis, quia in omni holocauſto, & hoſtia pacifica apponuntur libamenta, & iſta ſunt de ſimila, oleo, & vino Nume. decimo quinto. *Vt inter ligna promouear.* Ideſt non eſt iuſtum, quòd ego deſeram pinguedinē meam propter promotionem, ſcilicet, quia neceſſe erat dimitti illam, ſi regnaret: & hoc, quia reges ſi benè regunt non debēt intendere vtilitatibus ſuis, ſed ſubditorum. Alioquin Tyranni, & non reges ſunt. Sic patet octauo Ethicorum. *Dixeruntq́; ligna ad arborem ficum* Dictum fuit in iſta ſabula de iſtis quatuor arboribus principaliter de tribus bonis, & vna mala, quia compoſitor ſabulæ voluit inducere tales arbores quæ rere ſe perdere, ſi regnarent. De rhamno autem poſitū eſt vt de mala arbore, quia non inueniebatur aliqua tā inutilis. *Veni, & ſuper nos regnum accipe.* Quia iſta

G

Terra Chanaan ficubus valde dulcibus abūdat.

erat digna regno offerebatur ei. *Qui reſpondit.* Scilicet non acceptando regnum. *Nunquid poſſum deſerere dulcedinem meam.* Scilicet, quia ficus valde dulces sūt potiſſimè in terra Chanaan, in qua abundant, & ſunt in magna quantitate ad modum mellos, tanta eſt copia eorum, quòd ad cibos communes fiunt maſſæ caricarum apud omnes, quę alias vocantur maſſę palatarum. Vnde primo Regum 25. dicitur quòd Abigail obtulit inter alia munera ducentas maſſas caricarum, ideſt caſeos factos de ficubus, & Syba ſeruus Miphiboſet obtulit ipſi, Dauid centum maſſas palatarum, quod idem eſt, ſecundo Regum decimo ſexto capit. *Fructuſque ſuauiſſimos.* Quia ad cibum valde ſuaues ſunt propter dulcedinem: in Hebræo dicitur. *Renouationem meam bonum.* Ideſt nunquid dimittam renouationem meam. Iſtud dicitur propter duplicitatem fructuum: nam bis in anno ficus producunt fructus, & maturis primis fructibus incipiunt naſci ſecundi fructus. *Et ire, vt inter cętera ligna promoueat.* Quaſi dicat iniuſtum eſt, quod hoc deſeram, vt regnando aliis lignis, & non mihi proficiam. *Locutaque ſunt ligna ad vitem.* Etiam iſta eſt arbor excellens: imò nulla eſt tam humanæ naturæ conformis, & ſalubris: ita vt nō immeritò cęteras arbores datas ad bene eſſe humanū arbitremur: iſtam autem ad neceſſitatem vitæ. *Veni & impera nobis.* Quia regni digna erat pluſquam cęteræ. *Quę reſpondit.* ſ. negando. *Nunquid poſſum deſerere.* Ideſt nunquid expedit quòd deſeram. Sic enim accipimus ex modo vulgato non poſſe fieri, quod non expediēter fit. *Vinum meum quod letificat deum, & homines.*

Dij quō lętificantur.

Accipitur lętificatio largè quantum ad Deos, quia dij non poſſunt lętificari vino cum non guſtent illud, ſed lętificantur inquantum iubent illud apponi ſacrificiis: nam in ſacrificiis Dei apponuntur libamina, & vinum de illis eſt vinum: Numeri decimo quinto capitulo. Vel poſſet accipi de diis, ſecundum modum loquendi Gentilium. Nam iſta fabula non habuit exordium a Iudęis, ſed a gentilibus: alioquin non diceretur de Dijs pluraliter, ſed de Deo. Dij autem ſecundum modum gentilium, & poetarum ſuorum cibis vtebantur, & potibus libidinique operam dabant. Quod & nunc efficere aiunt, vt ait Martianus Mineus Fælix Capella lib. primo de nuptiis Mercurij, & Philologię proſa prima:

Hoies vino dupliciter lętificātur.
1. modo.
2. modo.

Homines autem lætificantur vino dupliciter. Vno modo directè inquantum vinū apponit quandam lętitiam multiplicando ſpiritus, & confortando cor: & ſic accipitur Pſal. 103. ſcilicet vt educas panem de terra, & vinū lętificet cor hominis. Secundò modo lętificat indirectè, ſcilicet tollendo curas, & inducendo obliuionem dolorum, & ob hoc erat conſuetudo inter Hebręos, quòd quando aliquis erat triſtis nimis pro morte parentum, vel amicorum, quod daretur ei vinum, vt obliuiſceretur triſticię & conſolaretur. Sic patet Iere. 16. ſcilicet. Et nō frangent inter eos panem lugenti ad conſolandum ſu

F

per mortuo, & non dabunt eis potum calicis ad conſolandum ſub patre ſuo, & matre: idem fiebat in omnibus triſtitiis, vt patet Prouer. 31. ſcilicet. Date ſiceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro ſunt animo, vt bibant, & obliuiſcantur egeſtatis ſuę, & doloris ſui nō recordētur amplius: ſimile patet tertio Eſdræ cap. 3. ſcilicet vinum mentem liberi, & ſerui, pauperis, & diuitis, & omnem mentem conuertit in ſecuritatem, & non meminit omnem triſticiam & debitum, & omnia precordia facit honeſta.

Nota conſuetudinē Iudæorū.

Et inter cætera ligna promoueri. Quaſi dicat non expedit quòd iſtud perdam, vt inter ligna cætera promouear. *Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum.* Vt ille regnaret: eſt .n. rhamnus arbor ſpinoſa & inutilis, & ſicca, quæ facili motu calorem concidit & ignē. *Veni & impera nobis.*

Rhamnus quid ſit.

G

Scilicet quia cętera non ſuſcipiunt principatum. *Qui ait: ſi vere me regem conſtituiſtis vobis.* Non dixit hoc aliqua de arboribus prænominatis, ſed dixit rhamnus, eo quòd cum nullam haberet excellentiam putauit, quòd non vero corde alia ligna ſumerent eum in regē ſed illuſorie. *Sub vmbra mea requieſcite.* Ideſt venire ad manendum ſub vmbra mea, quia in venerationē regiam debetis in omnibus mihi famulari. *Si autem non vultis.* Ideſt ſi non vultis verè me conſtituere regem, ſed illuditis. *Egrediatur ignis de rhamno.* Hoc dicitur quia rhamnus facili motu ignē cōcipit, vt ait Aug. *Et deuoret cedros libani.* Ideſt non ſolum arbores paruę crementur, ſed etiam magni, ſcilicet cedri: ſunt enim cedri arbores procerę nimis, & valde ſolidę.

Cedrus qd ſit.

H

Gignuntur autem potius in monte libano, qui eſt in terra Chanaan quam in aliis montibus, ideo dicitur de cedris Libani ſpecialiter. Vel aliter poteſt intelligi. *Si verè me regem conſtituiſtis vobis.* Ideſt ſi ego vere rex ſū. *Sub vmbra mea requieſcite.* Ideſt iubeo, quòd faciatis mihi hoc obſequium, ſcilicet quòd requieſcatis ſub vmbra mea. *Si autem non vultis.* Ideſt ſi non vultis mihi obedire, cùm ſim rex veſter. *Egrediatur ignis de rhamno.* Scilicet egrediatur in pęnam inobedientię ignis, per quem deſignatur quæcunq; pœna. Et ponitur ſpecialiter de igne, quia ignis gignitur faciliter de rhamno. *Et deuoret cedros Libani.* Ideſt puniat potentiſſimos. Et quantum ad iſtam partem vltimam applicatur ad Sichimitas,

Ignis de rhamno faciliter gignitur.

I

ſcilicet quod illi puniendi eſſent ſic ab Abimelech, quem conſtituerant in regem: quamquam ante hoc fuerat Abimelech abiectus, & impotens. ſicut de rhamno, qui erat arbor abiectiſſima egrediebatur ignis ad cremandos cedros Libani. *Nunc igitur.* Hic ponitur Metaphorę ſiue fabulę applicatio ad Sichimitas. *Nunc igitur ſi rectè abſque peccato conſtituiſtis ſuper vos regem Abimelech.* Ideſt ſicut eſt de lignis ad rhānū, ita ſic de vobis ad regem veſtrum Abimelech. Nam ſi non peccaſtis ſumendo illum, gaudete in eo. *Et bene egiſtis cum Ierobaal, & domo eius.* Ideſt cuſtodiuiſtis id quod ſeruare debebatis ipſi Gedeoni, qui vocatur Ierobaal. *Et domui eius.* Ideſt filius eius. *Et reddidiſtis vicem beneficiis eius.* Ideſt retribuiſtis beneficium pro

Fabulæ applicatio ad Sichimitas.

K

beneficio: iſta omnia dicit Ioatham, quia manifeſtum eſt quòd Sichimitę non egerunt ſic, ſed pręuaricati ſunt miſericordiam, quam ſeruare debuiſſent Gedeoni. Si autem quæratur, an Sichimitę peccauerunt conſtituendo Abimelch in regem ſupra declaratum eſt.

Quomodo Sichimitæ poterant rectè agere cum Ierobaal ſiue Gedeone. Quæſt. XXX.

QVAERETVR quomodo Sichimitæ poterāt rectè agere cum Ierobaal, ſiue Gedeone. Nam

iam

A iam erat mortuus & non ſe poterant ad eum habere bene, vel male; quia ſi accipiatur hic pro ipſomet Gedeone conſtat, quòd nec bene, vel male ad eum ſe poterant habere. Si autem dicatur, quòd accipiatur bene, vel male ſe habere ad Gedeonem, ideſt habere ſe ſic ad filios eius non ſtat, quia iſtud expreſſum eſt in litera, ſcilicet & bene egiſtis cum Ierobaal, & domo eius: ergo non apparet quomodo ſe deberent habere bene, vel male cum Ierobaal. Aliquis dicet, quòd non poterant Sichimitę ſecūdum veritatem habere ſe bene vel male cum Gedeòne, tamen accipitur iſtud ſe habere quantum erat in ipſis Sichimitis, ſcilicet quòd quamquam non poſſent verè nocere, vel proficere Gedeoni: tamen quantum in ipſis erat, nocebant, vel proficiebant Gedeoni. Sic enim dicit B Ierony. ſuper Malachiam, & habetur in decretis diſt. quadrageſimo nono ca. ſacerdotes, ꝙ ſacerdotes quantum in ſe eſt panem domino pollutum offerūt, licèt non ſit verè polutus ille panis. Aliter poteſt dici quòd accipitur bene ſe habere ad Gedeonem, ideſt ad filios eius, quia bonum quod fiebat filiis Gedeonis cenſebatur fieri ipſi Gedeoni. Et cum dicitur ꝙ ponitur expreſſe cum Ierobaal, & domo eius: vnde, & ponitur ibi magis expoſitiuè quàm copulatiuè. Aliter poteſt dici, & melius, quod Sichimitæ ſe poterant bene, vel male habere cùm Gedeone, quia licèt defuncti non participēt bonis, & malis pronepotum, & amicorum manentium hic realiter, ſicut aliqui hic manent participant aliqualiter, ſcilicet ſaltem ſecun- C dum opinionem noſtram, iſtud tamen bonum, vel malum non eſt tantum, vt non beati efficiantur beati, aut beati efficiantur calamitoſi, vt patet primo Ethicorum cap. pro nepotum autem ſortunas. Iſtud aūt bonum, vel malum, licèt ſit leue, euenit tamen ipſis defunctis, & eſt iſtud pręter malum, quod euenit pro nepotibus, vel amicis viuentibus, & ſic ex dehonoratione, & iniuria grauiſſima, quā intulerunt Sichimitæ filius Gedeonis proueniebat quoddam malū Gedeoni, ſcilicet ſedatio gloriæ eius in opinione noſtra. & erat iſtud pręter malum inflictum filiis: ideo Sichimitæ non ſe habuerūt abſque peccato cum Ierobaal. *Qui pugnauit pro nobis*. Scilicet pro toto Iſrael excludendo hoſtes totius Iſrael de terra, & faciendo quòd nun- D quam redirent. *Et animā ſuam dedit periculis*. Ideſt poſuit vitam ſuam in pēriculis. Accipitur anima pro vita in modo communi loquendi. Raró autem accipitur anima pro ſpiritu in veteri teſtamēto: ſed vel pro perſona, vel pro vita. Pericula iſta, quibus ſe expoſuit Gedeon, fuerunt contra Madianitas tam in pugna ꝙ̃ in perſecutione eorum ſupra 7. & pręcedenti capitu. *Vt erueret vos de manu Madian*. Scilicet iſtud fuit bellū quod fecit Gedeon. Nam non legitur nec creditur poſtea pugnaſſe contra aliquas gentes, ſed illud bellū fuit magnum, & ſolùm ipſum eſt magna gloria dignum: ſicut multa bella ſimul & dicitur de Madian: quia iſtę erant gentes ſpeciales, & maiores, quæ venerunt: ſed præter eas venerunt aliæ, ſcilicet Amalechi- E tę, Iſmahelitę, vt patet ſupra ſexto, & pręcedenti capi. & ſupra ſeptimo. *Qui nunc ſurrexiſtis contra domum patris mei*. Scilicet contra omnes filios eius. Nam in filiis ſeruatur domus patris. *Et interfeciſtis filios eius ſeptuaginta viros*. Non occiderunt ſeptuaginta, ſed ſexaginta nouem, quia ipſe Ioatham erat ſeptuageſimus, & euaſit. Scriptura tamen non curat interdum de paruis numeris. Sic etiam nos in communi modo loquendi facimus. *Super lapidem vnum*. Iſtud ponitur ad magis grauandum, quia ſi occidiſſent omnes modo bellico videretur furor hoſtilis eſſe, ſed omnes ſucceſſiue, & quiete occiderunt iugulantes eos ſuper vnum lapidem.

Aia qua modo in ſacris literis accipiatur.

A *Quomodo dicitur hoc quòd Sichimitę occideret filios Gedeonis. Quæſt. XXXI.*

QVAERETVR quomodo dicitur hoc quòd Sichimitæ occiderunt filios Gedeonis: quia ſupra in litera dicitur, quòd Abimelech occidit eos. Aliquis dicet, quòd Ioatham loquebatur iſta ex ira magna contra Sichimitas: tamen mentiebatur, quia Abimelech fecerat hoc ſolum, ſed ipſe transferebat hoc in Sichimitas. Sed dicendum quòd non ſtat. Primò quia nō eſt veriſimile, quòd Ioathā publice auſus fuiſſet mentiri: hoc tamen dixit coram toto populo Sichimorum: ergo non mentitus eſt. Secundò patet fortius: quia in fine cap. dicitur, quòd venit ſuper Si- B chimitas maledictio dei, quàm impoſuerat Ioatham: ſi tamen mentitus fuiſſet loquendo cōtra Sichimitas non induxiſſet dominus maledictionem, quā ipſe imprecaretur, quia iniuſtè imprecaretur illā, ergo verè locutus eſt. Dicendum ergo, quòd Sichimitæ occiderunt filios Gedeonis: & hoc quia dederunt fauorē Abimelech ad occidendum illos. Nam cùm eſſet Abimelech vnus vir ſolus, & pauper: ſi Sichimitę non fauiſſent ei, non auſus fuiſſet occidere fratres ſuos. Itē conſilium dederunt ei, ad occidendum illos. Item dederunt ei pecuniam ad conducendum ſibi adiutores, quia alias non hēbat vnde prouideret alicui ſibi ſocio, vel adiutori. Item noluerunt eum accipere in regem vſquequo occideret fratres ſuos, & occiſis illis C illico regem conſtituerunt eum. Item quod maius eſt, ipſi Sichimitæ realiter occiderunt illos, quia ipſi iuerunt cum Abimelech in domum Gedeonis, & tenuerunt filios illius occiderunt que illos, vt patęt infra, ſcilicet quòd Sichimitę cęperūt deteſtari Abimelech conferendo in eum ſcelus occiſionis fratrum ſeptuaginta, & in cæteros principes Sichimorum, qui eum adiuuerant: Magis ergo, vel ſaltem æqualiter, videbantur culpabiles Sichimitę, & Abimelech. *Conſtituiſtiſq; regem Abimelech*. Quaſi dicat, etiam in hoc iniuſtè egiſtis contra Gedeonem, quia cum teneremini honorare filios ſuos, & debueratis primogenitum eorum conſtituere in principem, ſicut quondam ei ſpōte offerebatis, quòd dominaretur ipſe, & filius ſuus, D & filius filij ſui, vt patet pręcedenti capi. conſtituiſtis in regem filium concubinæ eius, qui non tantum pertinebat ad eum ſicut cæteri filij: & in hoc dehonoraſtis domum eius. *Filium ancillę eius*. Vocatur ancilla, ideſt concubina, eo quòd non erat in tanto honore, ſicut vxores: nec in tanta libertate erga virum: non tamen erat vere ancilla, quia tunc fuiſſet Abimelech ſeruus cum eſſet filius ancillę: & tunc non eſt veriſimile, quòd conſtituerunt eum principem Sichimitę. *Super habitatores Sichem*. Scilicet non fuit tunc conſtitutus ſuper totum Iſrael, ſed ſuper Sichem: poſtea tamen pauliſper cæpit dominari ſuper Iſrael, ſicut ſupra declaratum fuit: & non ſolum ſuper Sichem, ſed etiā ſuper vrbem Mello. tamen non fit mentio de vrbe E Mello, eo quòd erat parua. De qua ſupra dictum eſt, quòd viri illius conuenerint cum viris Sichem ad vngendum Abimelech. *Ergo quòd frater veſter ſit*. Ideſt non attēdiſtis aliud in eo, niſi quòd erat frater veſter, & non curaſtis, quòd eſſet filius Gedeonis, nec quòd eſſet vir bonus, & dignus principatu. Et in hoc peccauerunt dupliciter habitatores Sichem. Primò, quia non reddiderūt debitam vicem beneficiis Gedeonis honorandos filios ſuos ſicut iuſtum erat. Secundò, quia fuerunt acceptatores perſonarum, ſcilicet quia acceperunt in principem aliquem indignum ſolum, quia erat de progenie ipſorum cum poſſent habere alios viros dignos ad principatum. *Si ergo rectè*. Hic repetitur propoſito ſumpta, quia erat ſententia ſuſpen-

Doct. reſp. ad quæſt.

In qua dupliciter Sichē habitatores peccauerunt.

ſuſpenſiua, vt videatur quomodo iſta omnia faciunt eadem ſententia repetitur. *Et abſque uitio egiſtis cum Ierobaal, & domo eius.* Ideſt ſi faciendo omnia pręcedentia rectè feciſtis, & non peccaſtis contra Ierobaal, nec contra domum eius. *Hodie lętemini in Abimelech.* Tanquam in rege iuſtè electo, ſcilicet ſi in eligendo eum nullam iniquitatem commiſiſtis, ſemper proſperemini cùm Abimelech rege veſtro. *Et ille lętetur in uobis.* Ideſt gaudeat in vobis tanquam in populo ſuo ſi ille nihil peccauit, vt perueniret ad hunc principatum. quamquam enim ſciret Abimelech, & per ſe notum eſſet quòd Sichimitę peccauiſſent faciendo prędicta: tamen Ioatham dicit iſta per modum contumeliæ: quia ſic allegando vitia contra aliquem, valde dehoneſtatur. *Si autem peruerſe.* Ideſt ſi peruersè G egiſtis in omnibus prędictis, vel in aliquibus eorum. *Egrediatur ignis ex eo, & comburat habitatores Sichem.* Ideſt ipſe concitetur contra vos, vt deleat vos, vt ſit pęna iuſtiſſima: vt ſicut vos iniuſtum ei fauorem tribuiſtis, ita ipſe ſit vobis pæna pro fauore iniuſtè conceſſo. Et eſt ſimilitudo de rhamno, ſcilicet quia ſicut arbores dederunt ei iniuſtum principatum, quia ipſe indignus erat: & exiens ignis ex illo conbuſſit cedros libani: ita quia vos iniuſtum regem feciſtis vobis, dignum eſt, vt ipſe comburat habitatores Sichem etiam quoſcunque excellentiſſimos in vobis, qui ſunt inter vos, ſicut cedri libani inter cęteras arbores. *Et oppidum Mello.* Iſta erat alia ciuitas parua apud

Mello q̃d ſit.

Sichem, quę congeſſerat Sichimitis fauendo Abimelech: & conuenerunt viri illius cum Sichimitis ad vngẽdum in regem ipſum Abimelech: ideo erat dignũ, vt etiam oppidum Mello pereat. *Egrediaturque ignis de uiris Sichem, & de oppido Mello, & deuoret Abimelech.* Scilicet vt ſicut Abimelech, quia iniuſtè electus eſt in regem a Sichimitis dignum eſt, ꝙ eos cremet igne: ita quia ipſe voluit eſſe, & fuit iniuſte rex eorum, dignum eſt, vt Sichimitę, & habitatores Mello deſtruãt ipſum. Et eſt ſenſus, quòd concitetur diſcordia inter vtroſque, per quam vtrique pereant: quia ſicut iniuſtus conſenſus inter eos fuerat: ita iuſtus diſſenſus eos vtrunque morte afficiat. Et ſic factum eſt: nã inteſtinum bellum natum eſt, per quod tàm Sichimitæ quàm Abimelech perierunt. *Quæ cum dixiſſet fugit in Bera.* I Erat Ioatham dum iſta dicebat ſuper montem Garizim, & non timebat Sichimitas, nec Abimelech, quos coram videbat: ſed dictis iſtis fugit de monte, & iuit in vrbem Bera. *Habitauitque ibi metu Abimelech fratris ſui.* Scilicet non auſus eſt manere in terra Sichimorum, nec in Ephra, quę erat in ſorte Manaſſe, in qua habitauerat Gedeon, quia timebat occidi a fratre ſuo Abimelech: ſed habitauit in Bera, quæ multum diſtabat ab vrbe Sichem: eratque in ſorte filiorum Ephraim, nec timebat ibi tunc Abimelech, quia nondum dominabatur toti terrę illi. *Regnauitq; Abimelech ſuper Iſrael tribus annis.* Pauco tempore durauit principatus eius, quia Deus voluit conterere eũ, eo quòd iniuſte regnabat, & bello periit.

Quare non dicitur Abimelech iudicauit Iſrael & cæt.
Queſt. XXXII.

QVAERETVR quare non dicitur de iſto: Iudicauit Iſrael: ſicut dicitur de omnibus alijs pręcedentibus, & omnibus ſequentibus vſque ad finem libri. Reſpondendum, quòd cæteri erant ſolum Iudices, & non aſſumebãt ſibi maiorem principatum nec populus eis tribuebat. Abimelech autem vnctus eſt in regem, & impoſuit ſibi diadema regni. Et iſte principatus excedit principatum Iudicum, qui paruus

F erat: quia illi nec vocabantur reges, nec domini, vt declaratum eſt pręcedenti capi. Ideo de iſto dictum eſt, quòd regnauit. Et dicitur quòd regnauit ſuper Iſrael non quòd totus Iſrael conſtituiſſet eum in regem, quia ſoli viri Sichem, & vrbis Mello vnxerũt eum regem, vt patet ſupra. Sed poſtea totus Iſrael conſenſit, vel ſaltem non repugnauit ei, & ſic cępit regnare ꝑ totũ Iſrael, quia omnia loca inuadebat, & quædam obediebant ei, contra alia autem pugnabat. Vel (vt alij volunt) vocatur rex ſuper Iſrael nõ, quòd ſuper totum Iſrael regnaret, ſed quia dum ipſe dominabatur in Sichem & vrbe Mello, nullus alius erat iudex aut rex, aut dominus aut princeps in Iſrael.

An Abimelech peccauit accipiendo regnum.
Quęſtio XXXIII.

QVAERETVR vlterius an Abimelech peccauit accipiendo regnum. Reſpõdendum quòd manifeſtum eſt, quòd peccauit: quia vt perueniret in regnum perpetrauit infanda ſcelera, ſcilicet occidit fratres ſuos, & ſolicitauit Sichimitas ad hoc. Sed omiſſis his de quibus nõ eſt dubium, manet queſtio, an dato quòd Abimelech nulla ſcelera egiſſet, ſed quòd ſuſciperetur in regem ſponte a viris Sichem an peccaret acceptando. Reſpondendum, quòd peccabat Abimelech ambiendo principatum dato, quòd H nulla alia illicita committeret aſſequendo eum. Item peccabat quia cùm eſſet indignus manifeſtè ſuſcipiebat principatum. Qui tamen ſic accipiunt principatus priuandi ſunt eis: & non priuarentur, niſi grauiter peccarent. ergo peccat grauiter, qui indignũ ſe ſciẽs ad principatum anhelat, & illum acceptat. Item peccauit, quia præiudicauit iuri alieno. Nam ſi principatus regalis alicui dandus erat hoc maximè competebat ipſi primogenito Gedeonis: vel in defectum eius alteri ex fratribus ſuis legitimis: Abimelech autem illegitimus vſurpauit locum fratrum. Peccabat autem amplius, quia dato quòd dignus foret quocunq; principatu, non debebat ſuſcipere principatum regalem, vel dominatiuum: quia pręcedenti capitu. declaratũ I eſt in quadam quęſtione, quod tam Iſraelitæ, quàm ille, qui ſuſciperet principatũ regalem peccaret ſi Deo inconſulto hoc agerent: ſed Sichimitæ inconſulto Deo contulerunt principatum regalem Abimelech. ergo peccauerunt vtrique, ſcilicet Abimelech ſuſcipiendo, & Sichimitę dando.

Cum Abimelech regnauit ſuper totum Iſrael, cur Ioatham non maledixerit toti Iſrael, ſed ſolum uiris Sichem.
Quæſt. XXXIIII.

QVVAERETVR vlterius cum Abimelech regnauerit ſuper totum Iſrael: & hoc Iſraelitę fe- K cerunt contra Gedeonem, & domum eius: cur Ioatham non maledixit toti Iſrael, ſed ſolis viris Sichem & vrbis Mello. Reſpondendum, quod hoc fuit propter tria. Primò, quia Ioatham conquerebatur principaliter de occiſione facta in domo Gedeonis. Hanc autem non fecerunt Iſraelitę, ſed ſoli Sichimitæ cum vrbis Mello: nam Iſraelitę nec fecerunt, nec fauorem tribuerunt ad hoc cum ignorantibus eis factum ſit. Sichimitæ autem iſtud fecerunt, vt ipſe Ioatham eis improuerauit ſupra in litera: ergo eis ſolis maledicere curauit. Secundò, quia Sichimitæ conſtituerunt regem Abimelech, & dederunt occaſionem, vt cæterę vrbes eum reciperent. Nam ſi ipſi non conſtituiſſent eum ex affectione quadam nunquã Iſraelitarum

quiſ-

quiſquam dediſſet ei aliquem principatum. Iſraelitę A autem conſtitutum regem ſuſceperunt, & non conſtituerunt: ideo non maledixit eis. Cauſa tertia eſt, quia Ioathan maledixit illis, quos ſciebat culpabiles in hoc. Verum eſt autem quòd Iſraelitę fuerunt rei poſtea, quia nõ reſtiterunt Abimelech pro tanto ſcelere perſequendo eum ad pęnam, cùm dignus eſſet acerrima, & Iſraelitæ tenebantur vlciſci hanc iniuriam: tum quia aliquid deordinatum erat, quod non debebat relinqui impunitum, tum quia propter Gedeonem, cui valde tenebantur, erant obligati vlciſci iniurias domus eius, & non ſolùm non fecerunt, ſed etiam ipſum ſceleſtum iniuriatorem domus Gedeonis ſuper ſe regem ſuſceperunt, quod ſatis graue peccatum erat, ſed neutrum ipſorum tunc conſtabat quando Ioathã B poſuit maledictionem ſuper Sichimitas, ideo non poſuit ſuper totum Iſrael. Patet antecedens, nam Ioathã locutus fuit iſta verba die, qua vngebatur Abimelech in regem, & conuenerat totus populus Sichimitarum apud quercum extra vrbem: ſed tunc Iſraelitæ nondũ receperant Abimelech in regem, ſed poſtea ſuſceperunt. Item non erant tunc Iſraelitæ rei tanquam non vlciſcentes iniuriam factam domui Gedeonis: quia tunc recenter illata fuerat: & adhuc reſtabat tẽpus opportunum ad vltionem, nec poterant vocari ita cito negligentes in puniendo Abimelech: ideo ante peccatũ nõ debuit imponere maledictionẽ ſuper eos.

Cur Abimelech, cum fuerit rex & non iudex, non ponitur in catalogo regum. Quaeſt. XXXV.

QVAERETVR vlterius cur Abimelech cùm fuerit rex & non iudex, non ponitur in catalogo regum, ſed dicitur primus rex fuiſſe in Iſrael Saul. Reſpondendum, primam rationem eſſe, quia ſtatus iudicum & regum ſunt diſtincti: quia ſtatus regum totaliter pertinet ad reges, & ſtatus iudicum totaliter ad iudices, illi qui fuerunt mixti ſecundum temp^9 non computantur, niſi inter illos de quibus fuerunt. durauerunt autem iudices ab Hothoniele vſque ad Samuelem, qui fuit vltimus, & cępit ſtatus regum in Saule: ideo omnes qui fuerunt poſt Saulem vocantur reges, eo quod ſtatus ille fuit continuatus, & impermixtus. & dato quod aliquis princeps fuiſſet interme- D dius, qui non fuiſſet rex, ille poneretur in catalogo regum, & diceretur pertinere ad ſtatum regum. Illi autem qui fuerunt in principatu tempore iudicũ, pertinebãt ad iudices: vnde licèt aliquis eorũ eſſet rex, nõ debebat poni in catalogo regũ, eo ꝙ nõ pertinebat ad tẽpus regum. Et ſic Abimelech fuit tẽpore iudicum, quia ante ipſum fuerunt iudices, & poſt ipſum: ideo licèt ipſe fuerit rex, nõ ponitur in catalogo regum ſed iudicum. Secunda ratio eſt, quia ſcriptura vult computare tempora per principantes: ſic tempora iudicum computantur per annos iudicum: & tẽpora Hebræorum ſub regibus computãtur per annos regum: ſi autem non poneretur Abimelech inter iudices, ſed inter reges, ſequerentur duo inconuenientia. Primũ E eſt, quòd tres anni, qui fuerunt ſub principatu ſuo deficerent de tempore iudicum. Secundum inconueniens eſt, quia computaretur tempus eius cum tempore regum, & ſic adderetur aliquid tempori regum: vltra quàm habebat. Cauſa tertia eſt, quia illi ponuntur ſecundum ſacram ſcripturam in catalogo regum, quos Deus voluit, quòd reges eſſent: & quib^9 ipſe dedit principium, vt reges eſſent: ſed Abimelech nõ eſt factus rex iuſſu Dei, ſed quadam fraude, & iniquitate Deo non iubente, ideo non notatus fuit ipſe in catalogo regum: Saul autem fuit primus in catalogo regum, quia de illo Deus iuſſit, quòd vngeretur in regẽ, primo Reg. 9. Sed obijcietur, quòd quidã fuerunt po-

Duo ſequũtur inconuenientia poſito Abimelech inter reges, & non inter iudices.

ſtea mali reges, & vncti in reges contra voluntatẽ Dei, de quibus ipſe dixit Oſeæ. 8. Regnauerunt, & non per me: principes fuerunt, & non cognoui. & tamen ponuntur in catalogo regum. Reſpondendum, quòd quamquam ipſi fuerũt mali, & Deo quaſi nolente vncti, tamen quia fuerunt ſucceſſores illorũ, quibus De^9 voluit conferre hunc principatum, & quos regnare iuſſit, ponũtur in Catalogo regum. Quarta cauſa eſt, quia illi ponuntur in Catalogo regum, qui volente populo conſtituti ſunt: & tunc poſtquam populus cępit habere reges poſt vnctionem Saulis, ſemper voluit habere reges: & ob hoc ſequentes in Catalogo ponũtur: Abimelech autem nolentibus Iſraelitis, ſed per quadam priuatam affectionem virorum Sichem ſuper eos rex factus eſt: ideo nõ debuit poni ĩ Catalogo.

Miſitque Dominus ſpiritum peſſimum inter Abimelech, & habitatores Sichem. Qui cæperunt eum deteſtari, & ſcęlus interfectionis ſeptuaginta filiorum Ierobaal, & effuſionem ſanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem ſuum, & inter cęteros Sichimorum principes, qui eũ adiuuerant. Poſueruntque inſidias aduerſum eum in ſummitate montium: & dum illius prę- C ſtolabantur aduentum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus. Nunciatumque eſt Abimelech. Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus ſuis, & tranſiuit in Sichimam. Ad cuius aduentum erecti habitatores Sichem, egreſſi ſunt in agros vaſtantes vineas, vuaſq; calcantes: & factis cantantium choris ingreſſi ſunt fanum Dei ſui, & inter epulas, & pocula maledicebant Abimelech. D clamante Gaal filio Obed: Quis eſt iſte Abimelech, & quæ eſt Sichem vt ſeruiamus ei? Nunquid non eſt ipſe filius Ierobaal, & conſtituit principem Zebul ſeruum ſuum ſuper viros Emor patris Sichẽ? Cur ergo ſeruiemus ei? Vtinam daret aliquis populum iſtum ſub manu mea, vt auferrem de medio Abimelech. Dictumq; eſt Abimelech: Congrega exercitus multitudinem, & veni. Zebul enim princeps ciui- E tatis auditis ſermonibus Gaal filij Obed, iratus eſt valde, & miſit clam ad Abimelech nuncios, dicens: Ecce Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus ſuis, & oppugnat aduerſum te ciuitatem. Surge itaque nocte cum populo, qui tecum eſt, & latita in agro, & primo mane Oriente ſole irrue ſuper ciuitatem. Illo autem egrediente aduerſum te cum populo ſuo, fac ei quod potueris.

Vercellenſis ciuitas conditur.

Tamiris mun... ...

Phelemõ De... muſicus.

Miſitque dominus. Hic ponitur tertium principale.ſ. F vtrorumque punitio. Et diuiditur in tria, quia primo ponitur virorum Sichem ad Abimelech rebellio: ſecundò rebellantium impugnatio ibi. *Dictumq; eſt.* Tertiò vtrorumq; deſtructio.ibi. *Porrò Abimelech.* Circa primum dr̃. *Miſitq; dominus ſpiritum peſſimum inter Abimelech, et habitatores Sichem.* idest, miſit Deus grauiſſimum odium inter iſtos, ita vt pugnarent ad inuicem & perirent. *Qui cęperant deteſtari eum.* idest, Sichimitæ cęperunt habere valde exoſum Abimelech. *Et ſcelus interfectionis ſeptuaginta filiorum Ierobaal.* idest, cęperunt ei opponere occiſionem fratrum ſuorum: conſiderauerūt enim Sichimitæ, ꝙ malum fuiſſet, ꝙ occiſi fuiſſent ſeptuaginta filij Gedeonis, qui tanta bona contulerat Iſraeli, & quia ipſi fuerant aliqualiter rei huius ſceleris G dando conſilium, & pecuniā, accuſabant valde ipſum Abimelech, qui principaliter hoc egerat.

Virorum Sichem ad Abimelec rebellio.

Quomodo immiſit ſpiritum malum Sichimitis. Quæſtio XXXVI.

QVAERETVR circa hoc, quomodo immiſit Sichimitis ſpiritū malum. Reſpondendum, ꝙ iſte ſpiritus malus eſt odium magnum cauſatum ꝯtra Abimelech, & hoc erat in pęnam ipſius Abimelech, & Sichimitarum, quia per hoc haberetur occaſio, & origo ad hoc ꝙ perirent. Liberum eſt autem Deo cauſare inter aliquos paſſionem odij, vel quamcunq; aliā, eo ꝙ cor hominis dependet in manu Dei, & vertit il- H lud quocunq; vult. Sic patet Prouerb. 21.ſ. Sicut diuiſiones aquarum, ita cor regis in manu domini, & quocunque voluerit vertet illud: ideo ſi Deus vult, incitat corda noſtra ad timorem, vt patet Leui. 26.ſ. Et qui remanſerint de vobis dabo pauorem in cordibus eorū in regionibus hoſtium: terrebit eos ſonitus folij volātis, & ita fugient quaſi gladiū, cadent nullo perſequente: & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos, quaſi bella fugientes. Cauſat etiam Deus lætitiam, & clementiam in aliquo, qui habet cor durum qn̄ vult. ſic fuit in Aſſuero intrante ad eum Eſther. Nam erat ſuperbus, & ſubito vt vidit Eſther conuerſus eſt ad clementiam ad eam, vt patet Eſther. 15. Incitat ēt Deus in aliquib' deſiderium pugnandi contra alios. Sic fuit in Chaldæis, I quos Deus dicebatur vocare de longe, & ipſi veniebāt velociter, vt patet Iſa. 5. et 7. & iſtud nihil aliud eſt, niſi imponere deſiderium veniendi ad pugnandum. Sic etiam patet Iudi. 3. cum dicitur, quòd fecerūt malum Iſraelitæ coram dño, qui confortauit contra eos Eglō regem Moab. Item Deus mouet aliquem ad deſideriū ceſſandi ab aliqua re, qn̄ vult. ſic patet in Sennacherib, qui minatus fuerat diruere Ieruſalem, & properabat ꝯtra eam ad delendum, ſed Deus ꝯuertit cor eius, vt vellet recedere in terram ſuam, vt patet 4. Re. 19.c. ſ. Noli timere a facie ſermonum, quos audiſti quibus pueri regis Aſſyriorū blaſphemauerunt me: ecce ego immittā ei ſpm̄.i. deſiderium recedendi, & audiet nuncium, & reuertetur in terram ſuam: & deijciam eum K gladio in terra ſua. Item Deus interdum dat animoſitatem aliquibus mutando cor eorū de timore in fortitudinem ad pugnādū: & ſic mutabat corda Hebręorum, qui non audebant pugnare contra Gentiles: & tn̄ Deus confortabat eos in corde, & pugnabāt. ſic patet Deut. 8.ſ. Ne dixeris in corde tuo: fortitudo mea, & robur manus meæ, hęc mihi omnia præſtiterunt: ſed recorderis dñi Dei tui, ꝙ ipſe tibi vires prębuit, vt impleret pactum ſuum. Item Deus immittit aliquibus ſpm̄ concordię ad deſiderandum facere eandem rem: ſic fuit inter Moabitas, Ammonitas, & Amalechitas. Nā iſti non erant prius concordes ad aliquid, & Deus dedit eis ſpm̄ concordandi, vt oēs vno animo perirent Iſraelitas, vt patet Iudi. 3.ſ. Qui ꝯfortauit contra eos Eglon regem Moab, & copulauit ei filios Amon, & Amalech. Sic aliqn̄ inter eos, qui ſibi mutuo cōcordant in aliquo, Deus immittit diſcordiam: ita fuit hic. Nam Sichimitæ valde ꝯuenerant a principio, cū Abimelech dantes ei totalem, fauorem ad occidendū fratres ſuos, & efficiendo eum regem ſup ſe: & tn̄ Deus poſtea in pœnam peccati vtriuſq; partis poſuit diſcordiam, vt ſic perirent: & iſtud eſt, quod dr̃ hic.ſ. ꝙ Deus miſit ſpm̄ peſſimum, idest, odium grauiſſimum. Nā quælibet affectio vocatur ſpiritus, inquantum eſt quędam īterior motus, ſm̄ quem impellimur ad hoc, vel illud agendum. & iſtam diſcordiam, vel odium ſæpe Deus cauſat inter homines, vt mali ſibi diſconueniāt. & hoc modo tollit omnia damna, quæ ſequi poſſent ex concordia malorum.

Deus mouet ad diuerſas paſſiones corda hoium.

Deus dat animoſitatem hominibus.

An Deus ſit auctor peccati, quia cauſauit odium inter Sichimitas, & Abimelech. Quæſt. XXXVII.

QVAERETVR qūo Deus cauſauit iſtum ſpm̄ odij inter Sichimitas, & Abimelech, quia cum odium pctm̄ ſit, Deus eſſet auctor peccati. Reſpondendum, ꝙ Deus non cooperatur homini ad malum, ſed operat ad pęnam illius, qn̄ oportet: & ſic fuit immittēdo iſtum ſpm̄ odij. Pro quo ſciendū, ꝙ Deus nō miſit aliqđ malum inter Sichimitas, & Abimelech: ſed ſolū dedit quendā ſcrupulum in ꝯſciētia Sichimitarum, ꝑ quem inciperent deteſtari malum, qđ fecerat Abimelech: & ex parte Abimelech nullum ſcrupulū poſuit. Ante hoc.n. licèt feciſſent malum Sichimitæ, & Abimelech, tn̄ non iudicabant Sichimitæ fuiſſe malū: poſtea verò excitauit Deus ꝯſcientiam Sichimitarum ad hoc, ꝙ deteſtarent̄ valde iſtud ſcelus occiſionis filiorū Gedeonis: & ipſum Abimelech auctorē eius. Iſta excitatio ꝯſcientiæ fit aliqn̄ nobis ad magnum beneficiū, vt cùm quis dormit in pcō, & ſic periturus foret, qa nō iudicat malum qđ egit: & Deus ꝯcitat ei fortes ſtimulos conſciæ, ad deteſtandum illud vitium, & tunc recedit ab illo vitio, a quo alias receſſurus nō eſſet. Et iſtud eſt maximum beneficium, qđ Deus peccatori in hoc ſęculo ꝯfert.ſ. mouere in eo ſpm̄ compunctionis. Aliqn̄ autem eſt iſte ſcrupulus ꝯſciētiæ pęna quędam: ſic .n. eſt in damnatis. Nam de maximis pęnis eorum eſt, ꝙ praua eos remordeat conſcīa, & iſte eſt vermis conſcientię de quo Iſa. vlti.ſ. Ignis eorū non extinguet̄, & vermis eorū non morieť: ſed erunt vſq; ad ſacietatem omni carni. Et iſta eſt pnīa quā infructuoſè mali apud inferos facere dn̄r: vt patet Sap. 5. vbi mali nimis ſe accuſant, & dolent. Eſt aūt iſta ꝯſcientia, interdum in viuentibus ad pęnā, vt qn̄ Deus vult alicui pęnā infligere; affigit ei memoriā ꝯtinuam, & non pōt iſtam conſcientiam a ſe tollere. De hac dicit Ariſ. Ethi. 9. qūo mali interdum memores malorum p̄teritorum ſecū pacem hr̄e non pn̄t, & ſeipſos interimunt. Et regulr̄ oēs mali turbant hic inquietudine conſcīę ſuę prauę, vt ait Aug. in lib. Cōfeſſionum.1. Iuſſiſti Dn̄e, & ſic eſt, vt pęna ſit ſibi oīs inordinatus aīus. Nunc autē viris Sichem data eſt iſta deteſtatio criminis in pœnā quādā, & ex hac inſurrexit bellum inter eos & Abimelech. Cùm aūt arguit, ꝙ Deus nō eſt auctor malorū. Rn̄dendum, ꝙ Deus non fuit hic cauſa alicuius culpę. Nā nō fecit, ꝙ Sichimitæ directè hr̄ent exoſum Abimelech, ſed cauſauit in eis deteſtationē criminis occiſorū filiorū Gedeonis, & iſtud nō erat malum. Sed poti' ex hoc poterant ꝓcedere Sichimitæ ad bonū dolendo de pcō cōmiſſo, licèt De' nō īfunderet eis iſtā ſcrupuloſitatē, niſi īquantū erat pęnalis. Poſtea verò Sichimitę cauſauerunt odiū cū iudicarēt malū eſſe, qđ fecerat Abimelech: et ſuſcitauerūt rixas, q̄ fuerūt origo deſtructionis vtro-

Quod eſt maximū beneficiū quod De' hoc in ſeculo peccatori confert.

Maxima damnatorū pęna.

vtrorumque. *Et effuſionem ſanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem ſuum.* ideſt, quanquam Sichimitæ eſſent omnes rei huius criminis occiſionis filiorū Gedeonis: tamen cęperūt ipſum totum crimen transferre in Abimelech fratrem ſuum, ipſi enim a principio dederant ei conſilium, & pecuniam ad exequendum illud promittentes, ꝙ acciperent illum in regem hoc facto: quod poſtea fecerunt. Nam illico, vt rediit Abimelech occiſis fratribus, vnxerunt eum in regem, ſupra in litera: & tamen quia non omnes Sichimitæ fuerunt cum Abimelech ad occiſionem fratrum ſuorū, imponebant ei totam culpam. Et iſta deteſtatio intantum proceſſit, ꝙ quaſi in vindictam effuſi ſanguinis voluerunt Sichimitæ occidere Abimelech, vt patet infra in litera. *Et in cæteros Sichimorum principes, qui eum adiuuerant.* Quando Abimelech ſuſcepit a Sichimitis ſeptuaginta pondera argenti de templo Dei ſui ad occidendum fratres ſuos, conduxit ex eo viros vagos, & inopes, qui eum ſequebantur. & cum his fuerunt aliqui principes Sichimitarum ſequentes eum, & fortè erant de cognatione matris ſuæ, & contra hos cęperunt etiam odium habere cæteri Sichimitæ. *Poſueruntq́; inſidias aduerſus eum in montium ſummitate.* Iſtud eſt intelligendum poſt cauſatum odium, ꝙ Sichimitæ intantum incanduerunt, ꝙ volebāt occidere Abimelech: & ipſo manente in aliis locis extra Sichē, ad aliquid agendum: poſuerunt Sichimitæ inſidias contra eum in montibus, per quos redituтus erat, vt ibi eum occiderent. *Et dum illius præſtolabantur aduentum.* ſcilicet, expectabant, quòd rediret in vrbem Sichem, de aliis locis, quibus iam dominabatur. *Exercebant latrocinia agentes prædas de prætereuntibus.* ſ. exercitus Sichimorum expectātium aduentum, Abimelech exercebat prædas. Et hoc fortè propter duo. Primò ad ſuſtētationem vitæ: quia in expectatione illa multa expendebant. Secundò ad offendendum Abimelech: ideo credendum eſt, ꝙ magis exercerēt prædas de illis, qui fouebāt partes Abimelech, quam de aliis. *Nunciatumq́; eſt Abimelech.* ſ. quomodo Sichimitę inſurrexiſſent cōtra eum, & poſuerant ei inſidias in montibus. *Venit autem Gaal filius Obed.* Iſte fuit adiutor Sichimorum contra Abimelech. *Et tranſiuit in Sichimam cum fratribus ſuis.* ideſt, tranſiuit cum multis viris de cognatis ſuis in vrbem Sichem, quæ vocatur Sichima, vel Sicima ſecundum modum latinæ formæ. Sic patet in Pſal. partibor Sichimam, & conuallem tabernaculorum dimetiār.

Duplici de cauſa exercit⁹ Sichimorū prędas exercebat.

Gaal quis fuerit. Quæſtio XXXVIII.

QVAERETVR quis fuit iſte Gaal. Reſpondendum, ꝙ ipſe fuit adiutor Sichimitarum contra Abimelech, vt patet infra, nam ipſe pugnauit contra eum. Dicendum etiam, ꝙ iſte Gaal non erat de vrbe Sichem, quia dicitur hic, ꝙ tranſiuit in Sichimam cū fratribus ſuis, ſcilicet, venit illuc nouiter ad habitandum, vel manendum ducens illuc fratres ſuos, ideſt, cognationem ſuam, vt potenter iret: & fortè erat iſte de tribu Ephraim, de qua erant Sichimitæ: habitabat tamen in alio loco, & Sichimitæ cępta diſcordia cōtra Abimelech vocauerunt hunc in adiutorem, quia erat vir potens. Ipſe autem ſponte iuit, quia putauit ſe habiturum principatum ſuper viros Sichem cùm conarentur expellere Abimelech, quem nunc tenebant in regem. Et patet hoc, quia dicitur infra, ꝙ ad aduētum Gaal lætati ſunt nimis Sichimitæ, & erecti ſunt contra Abimelech, ſcilicet, confidentes de iſtius potentia: & iſte poſtea clamauit, quis daret in manu eius populū illum. *Ad cuius aduentum.* ſcilicet, quia non morabatur in vrbe, ſed erat de alia vrbe, & vocauerāt eum in adiutorem. *Erecti habitatores Sichem.* ſ. erecti contra Abi-A melech. ſ. quia quanquam ante hoc erecti fuiſſent: tñ non tam manifeſtè ſicut nunc. Vel aliter & melius. ſ. erecti in confidentiam pugnandi: quia ante hoc non habentes adiutorem non tñ de ſe ꝯfidebant: tunc autem adueniente Gaal ꝯfiſi ſunt, ꝙ poſſent ꝓualere cōtra Abimelech: ideo erecti ſunt in ꝯfidentiā & ſuperbiam. Et hoc patet in Hebręo cum dr̄. *Confiſi ſunt in ipſo habitator Sichem.* et deberet dici hītatores: tñ mutar̄ numerus ex improprietate idiomatis. ſ. ꝯfiſi ſunt in potētia eius Sichimitæ, ꝙ præualerent. *Egreſſi ſunt in agros vaſtantes vineas vuasq́; calcantes.* Erat tp̄s vindemiæ in terra illa, qñ fiebant hæc. Et intelligendum eſt, ꝙ erant aliqua loca apud Sichem, quæ tenebāt cum Abimelech: & in contumeliam illius egreſſi ſunt Sichimitæ ad va-B ſtandum vineas, & calcabant racemos in vineis, ne aequam inde colligeretur. Vel aliter, & melius dicendum ꝙ iſti agri, & vineæ erant vrbis Sichem: tñ erant aliqui Sichimitæ, qui fouebant partes Abimelech, ſcilicet, illi principes, qui adiuuerant eum in occiſione fratrum ſuorum, tenebant nunc cum Abimelech: & erant extra vrbem cū illo. Nam illos cęperant ēt deteſtari cæteri Sichimitę, & transferre in eos crimen occiſionis ſeptuaginta filiorū Gedeonis, vt patet ſupra, & iſtorum vineas nunc vaſtauerunt, & calcauerūt vuas: & fortè etiam vineas Abimelech deſtruxerunt. *Et factis cantantium choris.* ſ. vaſtatis vineis aduerſariorū tanquam iam habita prima victoria, cęperunt Sichimitę gaudere, & dare gratias diis ſuis: feceruntq; choros ad C cantandum. *Ingreſſi ſunt fanum Dei ſui.* ſ. cum canticis.

Ad quid ingreſſi ſunt in templum Dei ſui cum canticis Sichimitę. Quæſtio XXXIX.

QVAERETVR ad quid ingreſſi ſunt in templum Dei ſui cum canticis Sichimitæ. Reſponderi poteſt, ꝙ fortè ad ſumendum cibos: nam habita iſta prima victoria voluerunt gaudere in cibis, & potibus: & ad hoc fortè ſtrauerunt ſibi locum, & menſas in templo Dei ſui, quia ibi erat ſpacioſus, & capax locus, & hoc colligitur ex litera, quia dicitur quod ingreſſi ſunt fanum Dei ſui, & inter epulas, & pocula maledicebant Abimelech. Ex quo patet, quòd ibi D comedebant, cùm nihil aliud interponatur. Aliter poteſt dici, quòd Sichimitæ ingreſſi ſunt in templum ad laudandum Deum ſuum, & fortè iſta erant cantica laudis Dei. Nam putabant antiqui gentiles, quòd dii ſui adiuuarent eos in bellis. Sichimitæ autem conuerſi ad idola, ſcilicet, ad Deum Baalberith eandem opinionem tenebant, ſcilicet, quòd ille adiuuaret eos in bello: ideo laudabant eum. Sic faciebant Philiſthini, qui occiſo Saule in bello, fecerunt duci caput eius per terram Iſrael, & poſuerunt arma illius in templo Aſtaroth: & nunciari fecerunt in omnibus templis idolorum. 1. Regum trigeſimoprimo. & 1. Paralipo. 10. cap. putabant etiam, quòd quando venit arca fœderis in caſtra, quòd adiuuarentur cōtra Philiſthinos Iu-E dæi. Vnde gemuerunt Philiſthini nimis dicentes. Væ nobis, quis nos liberabit de manu Deorum ſublimiū iſtorum? 1. Reg. 4. Sic etiam capto Samſone, iterum faciebant Philiſthini magnum cōuiuium, vt patet infra 16. ſ. Conuenerunt principes Philiſthinorum in vnū, vt immolarent hoſtias magnificas Deo ſuo Dagō, et epularentur, dicentes: tradidit Deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus nr̄as. Quod populus vidēs laudabat Deū ſuū, eadēq; dicebat. Idem aūt videt̄ hic fuiſſe oīno in Sichimitis. ſ. ꝙ ipſi ingreſſi fuiſſent in tēplum Dei ſui, vt ibi lętarentur in cōuiuio, & ſimul laudarent Deum, pro principio victoriæ: nam Iſraelitæ cū ꝯuertebant ad idola tenebant oīno eandem ꝯſuetudinem, quā Chananęi habitatores terræ illi⁹. *Et inter epu-*

las & pocula maledicebant Abimelech, iam deteſtabantur eum, vt hoſtem: ideo gaudebant maledicendo ei. *Clamante Gaal filio Obed.* Iſte concitabat populum Sichem ad maiores maledictiones contra Abimelech, vt ſemper grauius deteſtarentur eum. In quo putabat Gaal cauſam ſuam agere, quia vt magis deteſtarentur Abimelech, magis proni fierent ad ſuſcipiẽdum eum in dominum. *Quis eſt Abimelech, & quæ eſt Sichem, vt ſeruiamus ei.* Dicebat hoc ad improperium, ſcilicet, nunquid eſt Abimelech, tàm excellens, vel Sichem tàm vilis, vt debeamus ſeruire ei. Quaſi dicat, Abimelech eſt viliſſimus, Sichem autem eſt ciuitas inclyta, ideo inglorium & indecens eſt, quòd Abimelech ſit rex Sichem. *Nunquid non eſt filius Ierobaal.* quaſi dicat, non eſt maioris excellentiæ, quàm quòd ſit filius G Ierobaal, ideſt Gedeonis, ſed ex hoc non eſt tàm nobilis, vt debeat imperare viris Sichem.

Quare dixerit Gaal, nunquid non eſt filius Ierobaal. Quæſtio XL.

QVAERETVR quare dixit Gaal, nunquid nõ eſt filius Ierobaal. Reſpondendum, quòd voluit Gaal deprimere Abimelech ex generis conditione, & quia erat filius Gedeonis, & mulieris cuiuſdam Sichimitæ depreſſit eum ex parte patris, dicens: Nunquid non eſt filius Gedeonis? Debebat autem deprimi ex parte matris, ſcilicet, quia erat illegitimus, tamẽ quia mater erat Sichimita, & deprimendo eam depri- H merentur indirectè Sichimitæ, noluit vituperare eũ ex parte matris, ſed ſolum patris. Aliter poteſt dici, quòd fecit hoc Gaal, vt complaceret Sichimitis. Nam Sichimitæ erant Ephraitæ. Gedeon verò erat de tribu Manaſſę. ſupra ſexto, & præced. ca. Erant autem contentiones, & animoſitates inter has duas tribus ſuper prępoſitura in alterutrum, eo quòd Manaſſitę erant filij primogeniti Ioſeph ſecundum carnem. Iacob autem prætulerat Ephraim ipſi Manaſſæ. Gen. 48. Ideo ſemper erat alterna contentio, & gaudebant viciſſim maledicere ſibi, & aduerſari. Præterea ante hoc Deus fecerat Gedeonem de tribu Manaſſæ iudicem Iſrael, & victorem in bello contra Madian: contra quem Ephraitæ valde indignati ſunt, quòd non vocaſſet eos I ad bellum: & voluerunt inferre vim ipſi Gedeoni; pręcedenti capit. quouſque laudando placauit illos Gedeon: & tamen manſit quędam inuidia, eo quòd ipſi non habuerant victoriam illam, & habuit eã Gedeon: & ex hoc eum exoſum habebant, quod ſciens Gaal voluit deprimere Gedeonem, vt complaceret Sichimitis. *Et conſtituit principem ſeruum ſuum Zebul ſuper viros Emor.* Iſtud poſuit Gaal ad exaggerandum cauſam concitationis contra Abimelech. Nam non ſolum ipſe Abimelech, qui erat de vili genere, dominabatur Sichimitis, ſed etiam conſtituerat quendam ſeruum ſuum nomine Zebul in principem Sichimitarum: ex quo Sichimitæ magis cõquerebantur: quia iam ſubeſtant alteri viliori quàm Abimelech. Iſte Zebul, quem K conſtituit principem Abimelech, pręſens erat: ſed non auſus eſt, quicquam dicere cõtra verba Gaal, eo quòd totus populus Sichem erat fauens Gaal. Et etiam ipſe Zebul, oſtendit ſe fauere ei contra Abimelech, vt patet infra. *Super viros Emor patris Sichem.* quaſi dicat, indignum eſt, quòd viri tantæ probitatis habeant, tàm uiles dominos. Nominauerunt autem ſe viros Emor, id eſt, habitantes in vrbe Emor. Nam ipſe fuit rex huius vrbis: Gen. 34. in hoc voluerunt oſtendere excellentiã ſuam, & non oſtenderunt eam ex genere, ſcilicet, dicentes ſe filios Ephraim: ſed ex vrbe, in qua morabantur, putabant ſe contrahere quandam nobilitatem appellantes ſe viros Emor, quòd eſſent de ſtirpe Emor.

F Erat enim Emor rex de genere Heuçorum, & fortè ipſe condidit vrbem Sichem: & ob hoc vocabantur viri Emor habitantes in ea. Vocatur iſte Emor pater Sichem dupliciter. Primò, quia Sichem eſt nomen vrbis, vel viri: nam Sichem fuit ille iuuenis, qui exardeſcens in filiam Iacob Dinam rapuit eam, & viribus oppreſſit: Gen. 34. & iſte erat filius regis Emor. Alio modo vocatur Emor pater Sichem, ideſt, conditor vrbis, vel poſſeſſor: & ſic accipitur Gen. 33. & hoc modo accipitur hic; & notatur nobilitas vrbis ex auctore. *Cur igitur ſeruiemus ei.* quaſi dicat, indignum eſt, quòd viri tantæ excellentiæ, ſeruiant viro tam ignobili: & nõ eſt aliquis, qui nos ei ſeruire compellat. Gaal autem facit ſe hic, tanquam vnum de Sichimitis, licèt ipſe non eſſet de illis, eo quòd fuerat vocatus in adiutorem, & captabat in hoc fauorem populi. *Vtinam daret aliquis populum iſtum ſub manu mea.* hoc dicebat, quia licèt vocatus fuerat in adiutorem, nondum erat in dominum aſſumptus. Et ob hoc petebat effici dominus, poſtquam iam putabat, quòd perſuaſi eſſent ad hoc Sichimitæ, præ odio Abimelech. *Vt auferrem de medio Abimelech.* ideſt, ego occiderem Abimelech, tollendo eũ de medio, ideſt, de hominibus, ſcilicet, quòd non maneat ſuper terram. Hoc factum fuit poſtea, ſcilicet, ꝙ Sichimitæ conſtituerunt Gaal principem ſuum, & pugnauit cõtra Abimelech: ſed fugatus eſt ab eo, & expulſus de vrbe Sichem. infra in litera. *Dictum eſt.* Hic ponitur ſecundum huius partis, ſcilicet, rebellantium impugnatio. Nam Abimelech pugnauit, poſtea fortiter contra Sichimitas, quouſque deleuit eos. *Dictum eſt Abimelech. congrega exercitus multitudinem, & veni.* iſtud miſit Zebul ad dicendum Abimelech, vt patet infra in litera: quia ipſe manſerat, vt princeps loco Abimelech in vrbe. Et dixit quòd congregaret multitudinẽ exercitus, ſcilicet, de alijs locis, quia habebat alia loca ſub dominio ſuo Abimelech præter Sichem: & de illis poterat congregare exercitum, & hoc erat neceſſarium ad expellendum Gaal de vrbe, qui factus fuerat adiutor Sichimitarum. *Zebul enim princeps ciuitatis auditis ſermonibus Gaal filij Obed.* Iſte Zebul erat ſeruus Abimelech: & relict⁹ erat princeps vrbis loco Abimelech. Hoc eſt quod dixit Gaal. ſ. & conſtituit Zebul ſeruum ſuum principem ſuper viros Emor: iſte audiuit ſermones Gaal, ſ. quomodo maledicebat Abimelech, vt patet ſupra. *Iratus eſt valde.* ſ. propter contumeliam domini ſui Abimelech, & ſuam etiam, quia vidit ꝙ iſte incitabat populum ad totaliter ſe ſubtrahendum Abimelech: & in hoc erat grauis iactura Zebul, quia ĩ hoc perderet principatum ſuum, quem exercebat in vrbe cum fungeretẽ vice Abimelech. *Et miſit clam ſeruos ad Abimelech.* hoc fecit propter duo. Primò, quia ſi mitteret eos manifeſtè, vidẽs hoc populus Sichem, teneret nuncios, & occideret ipſum Zebul, tanquam nunc fauentem Abimelech contra ipſos. Secundò ad hoc, ꝙ Sichimitæ non eſſent parati ad aduẽtum Abimelech cum non cognoſcerent eum venturum, & poſſet facilius Abimelech ſubijcere eos ſibi. In Hebręo habet. *Fraudulenter.* vbi litera noſtra dicit clam. i. abſconditè: & iſtud procedit ex ęquiuocatione. Etiam quia uerũ eſt, ꝙ fraudulenter miſit nuncios. ſ. ad fraudandum Sichimitas inducendo ſuper eos repentè Abimelech. Vel dicitur fraudulenter, quia nõ miſit veritatem referri per nuncios ipſi Abimelech, vt patet infra. ſ. q̃a iuſſit dici, ꝙ oppugnabat ciuitatem Sichẽ Gaal: & tñ erat falſum. *Ecce Gaal filius Obed uenit in Sichimã cum fratribus ſuis.* ideſt, venit in Sichem cum omnib⁹ cognatis ſuis, qui multi erant, & ſic habebat magnam potẽtiam ad pugnandum. *Et oppugnat aduerſus ciuitatem,* ideſt, pugnat vt capiat ciuitatem Sichem pro ſe.

Emor q̃s fit.

Emor dupliciter pater Sichẽ appellat.

Quare

Quare mentitus eſt hic Zebul ipſi Abimelech iubendo ei filium enarrare. *Quæſtio XLI.*

QVAERETVR quare mentitus eſt hęc Zebul ipſi Abimelech inbendo ei enarrari falſum, qa non oppugnabat ciuitatem Gaal, ſed potius adiuuabat viros vrbis. Aliquis dicet, quòd non miſit falſum ad dicendum, quia Gaal oppugnabat vrbem, ſcilicet, verbis perſuadendo, vt viri Sichem declinarent ab Abimelech, & ſuſciperent eum in dominum. Sed hoc non ſtat, quia iſta eſt metaphora: & non vteretur tali metaphora Zebul ad Abimelech, quia Abimelech intelligeret verba iſta planè, ſecundum quòd ſignabant: & falleretur cuui non eſſet aliquod monuum ad aliter intelligendum. Item non ſtat, quia hic poſſet eſſe locus metaphorę: ſi fortè Gaal ſuaderet Sichimitis, quòd recederent ab Abimelech, & acciperent eum in dominum cum ad hoc inclinati non eſſent: quia tunc videretur pugnare verbis contra vrbem: viri Sichem, tamen deſiderabant hoc, quòd faciebat Gaal, quia ipſi miſerunt ad vocandum eum in adiutorem, & adueniente eo lætati ſunt & recti, vt patet in litera: ergo non pugnabat contra vrbem. Aliquis fortè dicet, quòd Zebul voluit decipere Abimelech, ideo miſit ei referri falſitatem. Sed non ſtat, quia Zebul erat princeps conſtitutus ab Abimelech, & iratus fuit valde contra Gaal, vt patet ſupra, ergo non volebat fallere eum. Sed dicendum, quòd miſit hoc ad dicendum Abimelech, quia ipſe non nouerat omnino repugnantiam Sichimitarum contra ſe: & ſi miſiſſet Zebul ad dicendum Abimelech, quòd Gaal erat in vrbe de conſenſu virorum vrbis, & quòd omnes pugnabant, vel pugnare intendebant contra Abimelech: expauiſſet videns difficultatem præualendi contra Gaal, & ciuitatem & pigritaretur venire: & interim Gaal, & Sichimitę fortificarentur magis: ideo miſit ad dicendum, quòd Gaal oppugnabat vrbem, quaſi Sichimitæ non conſentirent ei cuſtodientes fidem Abimelech: & tunc non timeret Abimelech venire putãs, quòd faciliter poſſet expugnare Gaal: quia ipſe pugnaret contra eum ab extra, & viri vrbis pugnarent ab intra. Alia cauſa eſſe poterat, quia ſi diceretur Abimelech, quòd tam Gaal, quàm vrbs Sichem repugnabant ei, putaret magnum robur exercitus, ſibi neceſſarium fore ad præualendum contra eos: & ad colligendum exercitum moraretur magno tempore, quod verteretur in damnum ſuum, ideo occultauit hoc, vt Abimelech cito veniret dicens, quòd Gaal oppugnabat vrbem, & non erat intus. Alia ratio eſſe poteſt, quia Zebul manſerat in vrbe, tanquam princeps loco Abimelech: & ſi dixiſſet, quòd Gaal introiuerat in vrbem, & ipſe cum Sichimitis pugnabant contra Abimelech, iraſceretur nimis Abimelech, quòd Zebul permiſiſſet illuc ingredi Gaal, & putaret eũ fuiſſe participem criminis: vt ergo non indignaretur contra eum dixit, quòd Gaal oppugnabat ciuitatem. Alia cauſa eſſe poteſt, quia Zebul intendebat hoc facere quod dicebat, ſcilicet, quòd maneret Gaal extra vrbē, tanquam oppugnans eam: nam ſi veniret Abimelech contra vrbem, ſciebat Zebul, ꝙ Gaal tanq̃ princeps Sichimorũ egrederetᷣ ad pugnandũ ꝯtra eũ: & tunc Zebul poſſet Gaal ſemel exeuntem de vrbe nõ recipere poſtea, & ſic maneret ei bellũ ꝯtra Abimelech in cãpo, tanq̃ ſi propriè oppugnaret vrbē: ſic factũ eſt, vt patet in lr̃a inf. *Surge itaq; cũ populo, qui tecũ eſt nocte, & latita in agro.* i. veni ĩmediatè ꝑ noctē, vt nullus de Sichimitis, vel de viris Gaal ſentiat & dr̃. *Cum populo qui tecũ eſt.* ſ. nõ cures morari aliquãto tp̃e ad ꝯgregandũ maiorē exercitũ, ſed ſolũ accipe viros q̃ tecũ sũt, & ĩmediatè veni: q̃a ēt nõ hñs maiorē exercitũ poteris ꝓualerē ꝯtra Gaal.

A *Quomodo Zebul miſit nunc ad dicendum, quòd veniret Abimelech ſolum cum populo ſuo.* *Quæſt. XLII.*

QVAERETVR quomodo Zebul miſit nunc
ad dicendum, ꝙ veniret Abimelech ſolum cũ
populo, qui erat cum eo; quia ſupra miſit ad dicendũ,
congrega exercitus multitudinem & veni. Rñdendũ,
ꝙ in vrbe Sichem erant aliqui, q̃ fouebant partē Abimelech,
præter Zebul: & illi non habito cõſilio Zebul
miſerunt ad dicendum Abimelech ꝯgrega exercitus
multitudinē, & veni. Hoc aũt dixerunt: qa putabãt ſic
expedire: viſo ꝙ tã ciuitas, q̃ Gaal repugnaret Abimelech:
ſed Abimelech non curauit de verbis horum cũ
Zebul, qui erat princeps loco eius, nihil ad nunciandũ
B miſiſſet. Poſtea Zebul prudentius conſiderans ꝓp cau
ſas aſſignatas præcedenti q̃ône, miſit ad nunciandum
ꝙ veniret immediatè, & quòd non curaret cõgregare
exercitũ maiorem, ſed cũ populo ſuo veniret, & hoc
vt non incuteret ei formidinem: etiam vt immediatè
veniret. Huius dictum ſecutus eſt Abimelech, & venit
illico ꝑ noctem, & latuit ſicut iuſſerat ei Zebul ꝙ
lateter. Dixit autem, ꝙ veniret per noctē quaſi inſperatus,
vt Sichimitæ non audirent veniſſe Abimelech,
& eſſent imparati ad bellũ: & deberet latitare Abimelech
in agro, vt Gaal non videns eius militiam egrederetur
ad pugnandum contra eum. *Et primo mane oriente
ſole irrue ſuper ciuitatem.* Hoc dixit ne maneret Abimelech
latens in agro, vſque ad aliquantam partem
C diei, quia cognoſcerētᷣ hoc a viris Sichem, & pararent
ſe ad bellum: vel fortè deuitaretᷣ opportunitas pugnæ
Gaal contra Abimelech: nã primo mane oriente ſole,
Gaal ſolicitus erat ſtare in porta vrbis, & tunc apparente
Abimelech, Zebul irritaret verbis ipſum Gaal
ad pugnandum contra Abimelech, ſicut poſtea factũ
eſt. *Illo autem egrediente aduerſum te cum populo ſuo.* i. egredietur
Gaal de loco ſuo, in quo manet ad oppugnandum
vrbem. & cum populo ſuo. i. ſolum cũ viris ſuis,
quia nullos alios adiutores habet pugnabit contra te.
Fac ei quod potueris. i. tunc in bello, fac quod potueris cõ
tra ipſum. In Hebræo habetur. *Fac quod poterit manus
tua.* idem eſt.

D Surrexit itaque Abimelech cum omni
exercitu ſuo nocte, & tetendit inſidias
iuxta Sichiman in quatuor locis. Egreſ-
ſusque eſt Gaal filius Obed, & ſtetit in
introitu portæ ciuitatis. Surrexit autem
Abimelech, & omnis exercitus cum eo
de inſidiarum loco. Cumque vidiſſet po-
pulum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de
montibus multitudo deſcendit. Cui ille
reſpondit: Vmbras montium vides, quaſi
E capita hominum, & hoc errore decipe-
ris. Rurſumque Gaal ait: Ecce populus
de vmbilico terræ deſcendit, & vnus cu-
neus venit per viam, quæ reſpicit quercum.
Cui dixit Zebul. Vbi eſt nunc os tuum,
quo loquebaris? quis eſt Abimelech vt ſer-
uiamus ei? Nõne hic populus eſt, quem de-
ſpiciebas? Egredere & pugna contra eum.
Abijt ergo Gaal Spectante Sichimorũ popu
lo, & pugnauit cõtra Abimelech. Qui perſe-

cutus eſt eum fugientẽ, & in vrbem compulit: cecideruntque ex parte eius plurimi, vſque ad portam ciuitatis: & Abimelech ſedit in Ruma: Zebul autem, Gaal, & ſocios eius expulit de vrbe, nec in ea paſſus eſt commorari. Sequenti ergo die egreſſus eſt populus in campum. Quod cùm nunciatum eſſet Abimelech, tulit exercitum ſuum, & diuiſit in tres turmas, tendens inſidias in agris. Videnſque quòd egrederetur populus de ciuitate, ſurrexit, & irruit in eo cum cuneo ſuo, oppugnans, & obſidens ciuitatem: duæ autem turmæ palantes per campum aduerſarios perſequebantur.

Abimelec quare tetẽderit inſidias iuxta Sichem in quatuor locis.

Surrexit itaque Abimelech cum omni populo ſuo nocte. Quia ſecutus fuit per omnia conſilium Zebul, qui erat vir prudens: & ſurrexit de vrbe illa, in qua manebat nocte cum toto exercitu ſuo non ꝯgregans nouum exercitum, ne moraretur cõgregando illum: & ne Sichimitæ hoc cognoſcentes inuocarent plures adiutores. *Tetendit inſidias iuxta Sichem in quatuor locis.* hoc H fecit propter duo. Primò, vt cum Sichimitæ viderent vnum cuneum Abimelech putarent paruum eſſe exercitum eius, & confidenter pugnaret contra eum Gaal, & caderet in manus eius. Secundò, quia cum lateret populus in quatuor locis ingrediente vno cuneo, & committente pugnam: forte Gaal declinans ab illo cuneo irrueret in alias partes exercitus Abimelech, & periret faciliter. In Hebræo habetur. *Diuiſit exercitum per quatuor Duces*, ſed idem eſt, quia iſtę quatuor partes exercitus, quę latuerũt in quatuor partibus, habebant quatuor duces: nam non lateret aliqua pars exercitus non habens ducem. Litera tamen noſtra ſecuta fuit ſententiam manifeſtiorem, quia cùm dicatur ſupra.

Litera in Hebræo.

Latitãs in agro. & immediatè dicatur de quatuor ducib⁹ I exercitus: ſubintelligitur, ꝙ iſti quatuor duces habuerunt quatuor partes exercitus latentes in quatuor locis. *Egreſſusq; eſt Gaal filius Obed, & ſtetit in introitu portæ.* Iſte erat in vrbe cum Sichimitis, quia venerat, vt adiutor eorum: & nunc exiuit ad portam nõ deſiderio, vel intentione pugnandi, quia non putabat veniſſe Abimelech, contra quẽ pugnaret: ſed egreſſus eſt ad portã ex ꝯſuetudine primo mane, & accidit ꝙ videret Abimelech, qui cum exercitu ſuo irruebat ſuper vrbem. *Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cum eo de inſidiarum loco.* i. ſurrexerunt ad irruendum in vrbem. Et dicitur. *Omnis exercitus cum eo.* id eſt, totus exercitus, qui erat in parte, in qua ipſe latebat. Vel totus exercitus, q̃ erat in locis quatuor latibulorum, quia forte viſo, ꝙ K nullus de Sichimitis eſſet in agro, ſed eundem eſſet contra vrbem, ſurrexerunt omnes. & tñ magis videt, quòd ſurrexiſſent omnes quatuor partes exercit⁹: ſed non ſimul, ita vt ſingulæ partes venirent per loca ſua. Quod patet, quia Gaal dixit infra. Ecce populus de vmbilico terræ deſcendit, & vnus cuneus venit per uiam, quæ reſpicit quercum. *Cumque vidiſſet populum Gaal.* erat Gaal in introitu portæ Sichem: & vidit a longe venientem populum Abimelech deſcendentẽ de montibus. *Dixit ad Zebul.* iſte Zebul erat princeps Sichem loco Abimelech: & nunc pauca erat ei poteſtas in vrbe pſente Gaal. q̃a totus ppl̃s ꝯſpirauerat cum Gaal cõtra Abimelech. Manſerat aũt ille Zebul in vrbe, & nũc

F erat cum Gaal ad portã vrbis: vnde locutus fuit ad eũ Gaal hęc. *Ecce de montibus multitudo deſcendit.* Apud Sichem ſunt duo montes. ſ. Garizim, & Ebal, in quib⁹ poſitę ſunt benedictiones, & maledictiones pro obſeruatoribus, & violatoribus legis. Deut. 11. & 27. & Ioſ. 8. de monte Garizim ſupra in litera dictum eſt, ꝙ in illo erat Ioathan filius Gedeonis, q̃n maledixit Sichimitis. in iſtis montibus latuit Abimelech cum populo ſuo, quia iſti ſunt iuxta vrbem: & in aurora deſcendit vt irrueret in vrbe. & tunc vidit Gaal populum deſcẽdentem. *Et vnus cuneus venit per viam, quæ reſpicit quercum.* Erant enim quatuor cunei, quos fecerat Abimelech latere in quatuor locis: & quamquam in aurora deſcẽderent omnes contra vrbem: tñ non ibãt ſimul in vno G cumulo, ſed diuiſi. & vnus deſcendebat per vnam viã, & alius per aliam: vnde de vno illorum dixit Gaal, ꝙ deſcendebat per viam, quę reſpicit quercum. i. per quã itur ad quandam quercum famoſiſſimam, quæ erat apud Sichem. iſta eſt quercus illa, apud quam vnctus eſt in regem Abimelech, vt patet ſupra in lr̃a. & iſta eſt illa, apud quã infodit deos aureos, & argenteos Iacob, de qua Gen. 35. de hac quercu ſupra declaratum eſt. In Hebræo habetur. *Vnum caput venit per viam, quę reſpicit augurium.* & idem eſt: nam cuneus, & caput idem ſunt: quia cum exercitus diuiſus eſſet in quatuor partes, vel cuneos, quęlibet pars poterat vocari caput. Quercus vocatur augurium, eo ꝙ Sichimitæ tenebant illã quercum in venerationem magnam, & in illa conſiderabant auguria. Erat. n. arbor annoſa, vt ſupra dictũ fuit: & ſicut gẽtiles dicebant quaſdam arbores eſſe ſacras, ſcilicet, conſecratas dijs. ſicut laurus Phębo conſecrata erat, vt patet 1. Meta. & alias dicebant adhuc ſacratiſſimas: quia quædam nymphæ, vel Deæ latebant ſub illis, vel conuerſæ fuerant in illas, ſicut fuit de Phaetõtiadibus conuerſis in alnos, vt dictum fuit. Ita Sichimitæ ſequentes viam gentilium ſimilia credebãt, & obſeruabant: ideo tenebant illam quercum ſub ſacra veneratione, & obſeruabant auguria in illa. & ob hoc cõſtituerunt Abimelech regem apud illam, vt patet ſupra in litera. *Cui ille reſpondit, vmbras montium vides quaſi hominum capita.* Zebul reſpondit hoc ipſi Gaal irridendo eum: erat tñ aliqualis veriſimilitudo ad hoc q̃a iſtę turbę diſtabant ab vrbe. ſ. erant in montibus: ita vt dubitari poſſet aliqualiter, an eſſent vmbrę montium: vel hoĩes, vel aliqd aliud. etiam erat aurora, q̃n extendunt radij Solis orientis: & tunc vmbrę mõtium fiunt magnæ, & poterant diuerſę vmbræ arborum montium, vel petrarum videri homines. *Atque hoc errore deciperis.* i. non eſt verum, ꝙ videas deſcendentem multitudinem, ſed decipit viſus tuus. In Hebræo non hr̃. Errore deciperis. ſed addidit tranſlator ad magis explanandũ. *Rurſusque Gaal ait: ecce populus de vmbilico terræ deſcendit.* Cognouit Gaal certiſſime, ꝙ non erant vmbrę, ſed viri: ideo confirmauit ſententiam dicens: ecce populus de vmbilico terræ deſcendit, id eſt, de montibus. vocatur enim mons quilibet, vmbilicus terræ: quia ſicut vmbilicus eſt pars eminẽs in ventre, tanquam aliquid per ſe exiſtens, ita montes ſunt eminentes ſuper terræ ſuperficiem. *Et dixit Zebul.* iſta ſunt iam verba increpatoria, & pungitiua ad irritandum Gaal ad bellum contra Abimelech. *Vbi nunc eſt os tuum, quo loquebaris: quis eſt Abimelech, vt ſeruiamus ei.* i. q. d. non habes nunc tantam confidentiam, ſicut habebas iactantiam oris, cùm loquebaris contra Abimelech cõtemnens eum, & dicens: quis eſt Abimelech, vt ſeruiamus ei? q. d. non eſt tantę excellentię, vt debeamus ei ſeruire: erubeſce ergo nunc iſta dixiſſe, ſi non audes contra eum pręſentẽ pugnare. *Nonne iſte eſt populus, quem deſpiciebas?* id eſt, nũquid neſcis, ꝙ iſte ſit ppl̃s Abimelech, quẽ tu deſpiciebas cũ auctore, & principe ſuo? Pugna ergo nunc, ſi es

Mons quilibet quare terrę vocetur vmbilicus.

vir

vir. *Egredere & pugna contra eum.* ideſt, cum deſpexeris eum, & dixeris ꝙ tolles eum de medio, non debes formidare, egredi de vrbe ad pugnandum ꝯtra eũ. *Abijt ergo Gaal ſpectante populo Sichimorum, & pugnauit contra Abimelech.* ſcilicet, egreſſus eſt de vrbe cõtra Abimelech, & pugnabat: ſed populus Sichem non pugnabat: ſolùm reſpiciens, quo pugnaret Gaal contta Abimelech. Fortè hoc factum eſt, quia Sichimitæ timuerunt, ꝙ ſi egrederentur cum Gaal in campum, ꝙ ipſe colluderet cum Abimelech, & efficeretur de parte illius: traderetque Sichimitas in manu eius: ideo tutius fuit ꝙ per ſe cũ viris ſuis pugnaret Gaal contra ipſum Abimelech. Aliter poteſt dici, ꝙ Gaal volebat habere principatum Sichimitarum excluſo Abimelech. Et ad hoc vt magis animaret eos, ꝓmiſit, ꝙ ipſe ſolus contra Abimelech pugnaret, & illo victo reciperent eum in dñm: quam conditionem libenter ſuſcepit populus Sichem: ideo ſtabat ſpectans qualiter pugnaret Gaal contra Abimelech: & ob hoc cum victus, & expulſus de vrbe fuiſſet Gaal: ſequenti die pugnauit populus Sichem contra Abimelech. *Qui perſecutus eſt eum fugientem* Exercitus Abimelech erat fortior, & animoſior. Etiam incitabatur magis voluntariè ad bellum, quàm exercit⁹ Gaal, quia Abimelech pugnabat, vt defenderet quæ ſua erant. ſ. vrbem Sichẽ, cuius erat rex. Gaal autem pugnabat, vt acquireret quod nunquam poſſederat: ideo non potuit Gaal conſiſtere ante faciem Abimelech, ſed fugit. *Et in vrbem compulit.* i. compulit Abimelech Gaal fugere in vrbem Sichẽ: quia non habebat alium locũ, in quo lateret, & ſe tueret. *Cecideruntq́; ex parte eius plurimi, vſque ad portam ciuitatis.* ideſt, mortui ſunt multi de ſeruis Gaal pugnantibus acerrimè cum viris Abimelech: ſed plures in fuga, quàm in bello mortui ſunt: ideo dicitur vſque ad portam ciuitatis, ideſt, ceciderunt fugiẽdo vſq; ad portam ciuitatis. *Et Abimelech ſedit in ruma.* Iſte eſt locus modicum diſtans a Sichem, qui pertinebat ad dñium Abimelech, & ibi ſedit. ſ. mãſit & recreatus eſt illa die, facto bello vſque ad diem ſequentem cũ regreſſus eſt ad pugnam contra populum. *Zebul autem Gaal, & ſocios eius de urbe expulit.* iſte Zebul erat princeps loco Abimelech: & vidẽs ꝙ ſuperaſſet Abimelech, ipſum Gaal cum aliquibus de fouentibus partem Abimelech expulit Gaal de vrbe. Nam iam Gaal paruæ poteſtatis effectus erat, eo ꝙ plurimi de populo eius deciderãt in bello, vt dictum fuit ſupra, ad hoc autem manſit Zebul in vrbe, vt poſſet redeuntẽ Gaal non recipere clauſis portis: vel eum repente de vrbe excludere. *Nec in ea paſſus eſt commorari.* Ante hoc non auſus fuerat Zebul quicquam tentare contra Gaal: quia tota ciuitas tenebat Gaal, & ipſe non videbat auxilium aliquod in propinquo. nunc autem viſo, ꝙ victus eſſet Gaal, manifeſtè ſurrexit contra ipſum: & expulit eum de vrbe. *Sequenti ergo die egreſſus eſt populus in campum.* Poſtquam Gaal victus fugit, totus Sichimitarum populus collectus: egreſſus eſt ſequenti die in campum, vt pugnaret contra Abimelech. Sciẽdum autem, ꝙ Gaal non iuit nunc cum Sichimitis, quia iam expulerat eum de vrbe Zebul. vnde dicendum, ꝙ redierit in terram ſuam vidẽs, ꝙ negocia eius nõ ꝓſperarent apud Sichimitas.

Ruma qd ſit.

Cum vidiſſent Sichimitæ quòd non poſſent reſiſtere Abimelech, cur non petebant ab eo ueniam. Quæſtio XLIII.

QVAERETVR cùm vidiſſent Sichimitæ, ꝙ nõ poſſent reſiſtere Abimelech: cur non petebant ab eo veniam, & pacẽ cùm eſſent populus eius, & non deſtrueret vrbem: quia damnum eius erat. Rñderi p̃t, ꝙ putauerunt Sichimitæ ſuperuacuum eſſe, ꝙ peterent veniam, q̃a non peruenirent ad eam, eo ꝙ nimis

A iniuriati fuerant Abimelech inſurgẽdo contra eum, & vaſtando vineas fautorum eius, & maledicendo ei inter epulas & pocula. Etiam quia cõtra eum induxerant hoſtem. ſ. Gaal, qui acrius maledixerat quàm ipſi: & ipſe pugnauit contra Abimelech. Putauerũt ergo, ꝙ Abimelech non parceret habitatoribus Sichem. & quanquam promitteret ſecuritatem, vt traderetur ei ciuitas, poſtea effectus dominus illorum duris cruciatibus illos afficeret: iudicauerunt ergo melius eſſe, vt contra eum pugnarent, etiam ſi in bello perire cõtingeret. Alia cauſa eſt, quia Deus volebat, quòd veniret ſuper Sichimitas maledictio Ioathan filij Gedeonis, ſcilicet, vt perirẽt ipſi, & poſtea Abimelech: & ob hoc indurauit cor eorum, vt pugnarent, & caderent in ma-

B nus Abimelech. Simile habetur Ioſue 11. de populis Chananæorum occiſis per Ioſue cùm dicitur: Domini enim ſententia fuerat, vt indurarẽtur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent, ne mererẽtur vllam clementiã. Aliter dici poteſt, ꝙ Sichimitæ peruenerunt ad tantam infatuationem, ꝙ putauerunt ſe poſſe præualere contra Abimelech: ideo quanquam putarent ſe habituros veniam ſi peterent, noluerunt: ad hoc autem Deus excęcauit eos, quia quãquam ipſi aliàs iudicaturi eſſent, quòd non poterant præualere contra Abimelech: Deus tamẽ perturbauit iudicium eorum, vt pugnarent: nam ſic infatuat conſilium aliquorum, q̃ſi vult eos perire: ſicut patet de Abſolone & complicibus ſuis: nam Achitofel dederat cõſilium

Reſpon. 2. ad quæſitum.

C vtile contra Dauid: ita vt poſſet capi, & occidi: Deus tamen infatuauit Iſraelitas, vt putarẽt conſilium Achitofel nullum eſſe, & crederent conſilium Chuſi eſſe melius: & ſic caderent in manus Dauid, vt patet 2. Re. 17. c. Alia ratio eſſe p̃t, q̃a licet Sichimitæ cognoſcerẽt ſe viribus impares ipſi Abimelech, & putarent ẽt, ꝙ ſi veniam peterent concederet eam Abimelech: tñ tam graui odio eum perſequebanẽ, ꝙ p̃eligerẽt mori, quã ei ſubijci. Iſtud aũt grauiſſimum odium Deus procurauerat in pœnam eorum, vt patet in lr̃a. ſ. Miſit Deus ſpm̃ peſſimum īter Abimelech & habitatores Sichẽ. *Quod cum nunciatum eſſet Abimelech.* ſ. ꝙ populus egreſſus fuiſſet in campum, quaſi paratus ad pugnandum. *Tulit exercitum ſuum.* ſ. totum, quem habebat in Ruma,

D in qua tunc quieſcebat. *Et diuiſit in tres turmas.* ſ. fecit tres partes cum tribus ducibus, & poſuit illos in trib⁹ locis: ipſe aũt manſit, vt dux vnius turmę. Et hoc fecit, vt cum vna turma, vel duæ pugnarent contra Sichimitas, alia turma pugnaret contra vrbem. Nam populus Sichem, inde fuerat egreſſus in agro ad pugnandũ, & Abimelech inſurgens cum vna turma de loco inſidiarum poterat pugnare cũ Sichimitis, trahendo eos aliquantulum ab vrbe: & interim alię turmæ poſſent pugnare contra vrbẽ, & non permitterent Sichimitas egreſſos de vrbe redire ad illã, q̃a licet fugerent a facie alterius turmæ ad vrbẽ, duæ turmæ ſtantes apud vrbẽ, & pugnantes non ꝑmitterent intrare fugientes, & ſic neceſſe erat ſemel egreſſos ꝑire non hñtes vllum lo-

E cũ refugij. Itẽ erat alia vtilitas in hoc, q̃a dum vna turma, vel duę pugnarẽt ꝯtra Sichimitas egreſſos in campum, reliqui de viris Abimelech pugnarent contra vrbem, vt introirent in eam: & cum ibi pauci manerẽt, poſſent irrumpere vrbẽ, & ſic factum eſt: nam egreſſo populo Sichem duæ turmæ Abimelech pugnabãt per agros contra illum, & Abimelech cum vno cuneo contra vrbem perrexit, quam pugnando ipſa die cepit. *Tendens inſidias in agris.* Iſtæ inſidiæ erant circa vrbem, vt egreſſis Sichimitis, & incipientibus pugnare contra viros Abimelech, aliquis de cuneis Abimelech poſſet prius ire ad vrbem, quàm redire poſſent Sichimitæ, etiam ſi fugere vellent. *Videnſque, quòd populus egrederetur de ciuitate,* ideſt, iam

egreſſus fuiſſet: nã ſi Abimelech irruiſſet in Sichimi-
tas, quando egrediebantur de porta vrbis retroceſſiſ-
ſent Sichimitę in vrbem, & non potuiſſet ita faciliter
pugnare contra eos Abimelech, quia omnes eſſent in
vrbe, & ibi fortiter ſe defenderẽt: ſed permiſit omnes
procul ab vrbe recedere, & tunc ipſe inuaſit vrbẽ qua-
ſi indefenſam paucis manentibus in ea. *Surrexit & ir-
ruit in eos*. non intelligitur hoc de exeuntibus extra vr-
bem. ſ. ꝙ Abimelech irrueret & pugnaret cõtra illos,
quia dr̃ quòd duæ turmæ pugnabant, & percutiebant
eos. Et dicitur, quòd ipſe oppugnabat ciuitatem. Sed
dicitur. *Irruit in eos*. ideſt, in illos qui manebant in vr-
be, & tunc ſtaţ litera clara. *Cum cuneo ſuo oppugnans, &
obſidens ciuitatem*. ſcilicet, totus exercitus diuiſus erat in
tres cuneos, vel turmas, & vnum cuneum accepit pro
ſe Abimelech, & cum illo iuit ad vrbem, quaſi ſolam
manentem, & cępit oppugnare, & obſidere, vt irrum-
peret eam exiſtentibus foris habitatoribus eius. In He
bræo habetur. *Abimelech & duces, qui cum eo erant ambu
lauerunt & ſteterunt ad portã vrbis*. Idem ſignificat quod
litera noſtra, ſcilicet Abimelech, & duces qui cum eo
erant ſteterunt ad portam vrbis. i. venerunt ad portam
vrbis, ad obſidendum ciuitatem. Et vbi litera Hebrai-
ca ponit duces, litera noſtra ponit cuneum: quia ſupra
dicitur, quòd diuiſus erat exercitus in tres turmas. Etiã
dicit litera ſequens, quòd duæ turmæ percutiebant Si-
chimitas per agros. Ergo oportebat, quòd cum Abi-
melech, qui iuerat ad vrbem, iret vna turma, & in hac
turma ibant duces aliqui, ſicut dicit litera Hebraica.
Vt tamen clarior eſſet litera, voluit tranſlator noſter
ponere cum cuneo ſuo, & non cum ducibus ſuis, & o-
ptimè fecit; quia non ſolum fuit intentio ſua transfe-
rendi, ſed etiam elucidãdi, & vbi dicit litera Hebraica:
Steterunt ad portam. Dicit litera noſtra oppugnans, & obſidẽs.
Et idem eſt, ſcilicet, quia obſeſſio, & oppugnatio ce-
pit ad portam vrbis, quia ad illum locum cępit pugna
re Abimelech, vt perfringeret portam vrbis, vel crema
ret eam. *Duæ autem turmæ palantes per campum*. i. alij duo
cunei manentes in campo, quia Abimelech vnicum
cuneum tulerat ſecum ad expugnandam vrbem. Di-
cuntur palantes, ideſt, diuagantes, vel diſcurrentes, ſci-
licet, quia non ibant tramite recto ad aliquam partẽ,
ſed nunc huc, nunc illuc pugnando cõtra Sichimitas,
qui erant in campo: & quia Sichimitę egreſſi de vrbe
videbant, iam ſibi præcluſum vrbis introitum non fu-
gerunt ad vrbem, quanquam ſe inferiores viderẽt: ſed
nunc fugientes, nunc redeuntes diuagabantur, ſicut
impetus illos ferebat. *Aduerſarios perſequebantur*. Iſti
erant, qui egreſſi fuerant de vrbe ad pugnãdum: & hi
non potuerunt poſtea redire ad vrbem, nec legitur ꝗd
de eis factum ſit. Credẽdum autem eſt, quòd duæ tur-
mæ Abimelech occiderunt omnes illos Sichimitas ꝑ
agros. Vel fortè, quia ipſi videntes non ſupereſſe ſibi
locum redeundi in vrbem, nec etiam poterant reſiſte
re duabus turmis, Abimelech fugerunt ad varia loca,
& in fuga occidebant multos eorũ per agros iſtæ duæ
turmæ. In Hebræo habetur. *Duę autem turmæ per cam-
pum ſpoliauerunt, & percuſſerunt aduerſarios*. Vbi nos dici-
mus, duæ turmæ palantes per cãpum aduerſarios per-
ſequebantur. Sed idem eſt, quia iſtæ turmæ perſeque-
bantur aduerſarios, & perſequendo percutiebant mul
tos: & tollebant ſpolia eorum.

Porro Abimelech omni die illo oppu-
gnabat vrbem, quam cepit interfectis ha-
bitatoribus eius, ipſa quoque deſtructa, ita
vt ſal in ea diſpergeret. Quod cum audiſ-
ſent, qui habitabant in turre Sichimorum,

F ingreſſi ſunt fanum Dei ſui Berith, vbi fœ-
dus cum eo pepigerant, & ex eo locus no-
men acceperat, qui erat munitus valde.
Abimelech quoque audiens viros turris Si-
chimorum pariter conglobatos, aſcendit
in montem Selmon cum omni populo ſuo:
& arrepta ſecuri præcidit arboris ramum,
impoſitumque ferens humero, dixit ad ſo-
cios: Quod me vidiſtis facere, cito facite.
Igitur certatim ramos de arboribus præci-
G dentes, ſequebantur ducem. Qui circun-
dantes præſidium, ſuccenderunt. Atque
ita factum eſt, vt fumo, & igne mille ho-
mines necarentur, viri pariter, & mulie-
res habitatorum turris Sichem.

Porro Abimelech. Hic ponitur tertium. ſ. vtrorumq;
deſtructio. Et primò ponitur calamitas Sichimitarũ,
ſecundò mors Abimelech ibi. *Abimelech autem inde*.
Circa primum dicitur. *Porro Abimelech omni illo die op-
pugnabat vrbem*. ſ. bellum cepit in aurora; nam latuit in
agro Abimelech per noctem, & egreſſis Sichimitis
H de vrbe ipſe irruit ſuper eam, & pugnauit vſque ad ve
ſperam, & tunc cepit eam. *Quam cepit*. ſ. quia fregit
portas, vel combuſſit aut irrupit, per aliquam partem
muri. *Interfectis habitatoribus eius*. Non eſt ſenſus, ꝙ
prius interficeret omnes habitatores vrbis, & deinde
ingrederetur in eam, quia nõ poterat occidere omnes
nondum ingreſſus in vrbem, ſed irrupit vrbem, & tũc
percuſſit omnes, qui erant in ea, tam magnos quàm
paruulos.

*Quomodo dicitur hoc quòd Abimelech occidit nunc om-
nes habitatores vrbis Sichem.*
Quæſtio XLIIII.

I QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ Abi- Calamitas
melech occidit nunc omnes habitatores vrbis Sichimita-
Sichem, quia poſtea dicitur, quomodo occidit in tur- rum.
re Sichem quaſi mille animas. Reſponderi poteſt du-
pliciter: vno modo quòd turris Sichem, non erat ali-
quid intra vrbem Sichem, ſed erat aliquis locus par-
uus extra vrbem, qui vocabatur turris Sichem. Et tũc
dicendum, quòd pugnauit nunc Abimelech contra
Sichem, & occidit omnes, qui erant in vrbe nullum
relinquens. poſtea autem occidit eos, qui in turre Si-
chimorum erant. Iſta ſentẽtia adiuuatur, quia dicitur
infra, quòd Abimelech audiens habitatores turris Si-
chimorum pariter conglobatos, & ſic cum perueni-
ret ad eum, hoc per nũcium videtur quòd extra vrbẽ
K Sichimorum erant. Aliter poteſt intelligi, quòd tur-
ris Sichimorum erat caſtrũ vrbis Sichem, in quo habi
tabant multi, & quando Abimelech cepit vrbem, &
occidit habitatores eius, illi, qui erant in caſtro, non
occiſi fuerant, quia nondum pugnauerat contra eos
Abimelech: poſtea autem pugnauit, & occiſi ſunt ibi
quaſi mille animæ, infra in litera. *Ipſaq́; deſtructa, ita vt
ſal in ea diſpergeret*. i. deſtruxit eam totaliter intantum,
quòd ſparſit ſal per eam. Iam enim iſta vrbs Sichem,
iterum fuerat totaliter deſtructa: ita vt non maneret
in ea aliquis vir, ſcilicet, quando filij Iacob occiderunt
omnes habitatores propter deflorationẽ ſororis ſuæ
Dinæ, vt patet Gen. 34. cap. nunc autem magis deleta
eſt. quod ſignat litera dicens: ita vt ſal in ea ſpargeret,

idest,

ideſt, intantum deſtruxit vrbem, quòd ſparſit in ea (A) ſal, quod pertinet ad vltimatam deſtructionem.

Quare Abimelech ſparſit ſal in vrbe Sichem, poſtquam deleuit eam: & vnde habuit hoc exordium. Quæſtio. XLV.

QVAERETVR quare Abimelech, ſparſit ſal in vrbe Sichem. Reſpondendum, quòd in ſignum maximæ pęnę. Conſueuit autem iſtud fieri in pęnam criminis lęſæ maieſtatis. ſ. quādo ciuitas aliqua rebellat iniuſtè regi committens proditionem. Vrbs autem Sichem inſurrexerat contra Abimelech iniuſtè, & intulerunt ei iniurias graues maledicendo ei, & mouendo bellum contra eum, & inducendo hoſtes (B) eius in vrbem, vt pugnarent contra illum. ſ. Gaal, & ſocios eius: ideo nō ſolum Abimelech dedit pęnam Sichimitis, pro præſenti occidendo omnes Sichimitas, ſed etiam ſparſit ſal per ciuitatem: quod fit ad hoc quòd terra fiat ſterilis, & nunquam habitetur. Nam ſal quāquam de aqua fiat eſt naturæ igneæ: ideo cum in terra ſpargitur, terra fit ſterilis: & ſi multum de ſale fundatur, terra omnino ſterilis fiet. ideo vt vrbs Sichem eſſet in æternum ſterilis, & inepta ad habitationem propter rebellionem ibi commiſſam, contra Abimelech ſparſit ſal in ea. Hæc autem de ſterilitate cauſa per ſal apparet, quia terra ante diluuium erat valde fertilis, & ex temperie eius homines veniebāt in ætatem, quaſi mille annorum: mox autem poſt diluuiū incepit eſſe (C) vita humana, infra trecentos annos, vt colligitur Gen. 11. & in breui redacta eſt in centum viginti annos, vel parum plus. hoc non fuit principaliter, niſi propter diſpoſitionem terræ, variam in virtute alimentorū: fuit enim terra corrupta ſalſugine intrante oceano, & effuſo ſuper totam terram, & aqua maris præ ſalſugine redit terram, quàm ſterilem. Sic etiam quæcunque terra ſit ſalſuginoſa ſterilis fit. Sic dicitur Pſal. 106. Poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim: terram fructiferam in ſalſuginem, a malitia habitantium in ea. Et ſic eſſe terram fructiferam, & ſalſuginoſam ſunt oppoſita, & conſequenter ſterilem eſſe; & ſalſuginoſam idem eſt. Sciendum autem, quòd ſpargi ſal in ciuitatibus, quæ committerent crimen lęſæ maieſtatis, erat ab antiquo vſitatum, ex quo cœperūt eſſe reges ſuper terram, & magni domini, fueruntque cōtra eos proditiones factæ. Nec enim Abimelech fuit auctor ſpargendi ſalis, ſed ſicut ab aliis regibus repetit vſitatum: ita & ipſe egit. Fit quoque nunc ſic: nam aliquę vrbes ſunt, nūc apud nos habitatæ, quæ olim nec a multis temporibus ſale ſparſæ fuerunt. ſic enim fuit de vrbe Sichem: nam licet nunc deleta fuerit, & ſale ſparſa poſtea habitata fuit.

Ad quid ſpargebat ſal in vrbe Sichem.

Quare terra poſt diluuium ſterilis facta eſt.

An Abimelech pugnando contra Sichimitas, & ſpargendo ſal in vrbe peccauerit. Quæſtio XLVI.

QVAERETVR vlterius, an peccauerit Abimelech pugnando cōtra Sichimitas, & delendo eos tam durè, atque ſpargendo ſal in vrbe. (E) Aliquis dicet quòd ſic, quia Sichimitæ iuſtè pugnabant contra Abimelech. ergo Abimelech iniuſtè pugnabat cōtra Sichimitas. Patet hoc, quia Sichimitæ volebant auferre regnum Abimelech, qui erat indignus cum occidiſſet fratres ſuos: & date vltionem de hac cæde iniuſta, pertinebat ad Iſraelitas: ideo iuſtè agebant Sichimitę mouendo bellum contra Abimelech, vt tollerent ei regnum. Item Sichimitæ mouebantur ſpiritu, quem Deus immiſit eis: ſed qui aguntur ſpiritu Dei ſunt filii Dei, ad Rom. 8. & iſti non ſunt ſub lege, ergo bene agebant per ſpiritum ſibi a Deo immiſſum perſequēdo Abimelech. Reſpondendum quòd, Abimelech non peccauit faciendo iſta bella, & infligendo qualcūque pęnas Sichimitis. Nam ipſe agebat iuſta bella cōtra Sichimitas, ideo poterat punire eos, ſecundū quantitatem iniuriarum ſuſceptarum. Pro quo ſciendum, quòd Abimelech a principio ſuſcepit regnum iniuſtè quia occidit ad hoc fratres ſuos: tamen nunc non poterant Sichimitæ eum expellere, ſed quantum ad Sichimitas, erat Rex legitimus cum ſpontè eum ſuſceperunt nulla inflicta eis violentia, quin potius ipſi adiuuerunt eū ad hoc quòd eſſet rex, vt patet in litera: ideo non poterant licitè Sichimitę facere contra Abimelech, quod non liceret fieri contra aliquem regem legitimè regnantem: Sichimitæ tamen cōmiſerunt cri- (B) men læſæ maieſtatis, in multis contra Abimelech. Nā primò maledixerunt ei grauiter inter epulas, & pocula, ſupra in litera. Secundò induxerunt hoſtes in ciuitatem, vt pugnarent cōtra Abimelech. ſ. Gaal. Tertiò fecerunt vaſtationem in vineis illorum, qui fauebant Abimelech: & redierunt cantantes in choris, quaſi obtenta victoria. Quartò ipſi exierunt, ad pugnandū contra ipſos non prouocantem illos ad bellum, ideo cum hoſte offenſo ab altero hoſte, liceret ei exercere, hoc contra hoſtem: a fortiori liceret regi contra ſubditos inſurgētes in eum ad atrociſſimas iniurias. Abimelech autem non fecerat aliquid mali Sichimitis, propter quod mouerentur rationabiliter cōtra eum, ſed ex inſperato poſuerunt ei inſidias in montibus, vt (C) cum venirent, occiderent eum: ſed pro crimine læſæ maieſtatis, licet aliis regibus occidere viros, & ciuitates diſperdere, ſpargendo ſal in eis: liceret ergo hoc Abimelech, qui verus rex erat Sichimitarum, & ab eis grauiter offenſus. Ad primam rationem in contrarium cum dicitur, quòd iuſtè pugnabant Sichimitæ, contra Abimelech ad tollēdum ei regnum, eo quòd erat indignus rex. Dicendum quòd Abimelech iniuſtè regnabat, quantum ad duo. Primò, quia regnum non competebat ei, ſed fratribus ſuis, cum alij eſſent legitimi, & ipſe illegitimus. Etiam ipſe non erat primogenitus, cui iure competeret ſucceſſio in principatu paterno. Secundò regnabat iniuſtè, quia acquiſiuit regnum per magna ſcelera, ſcilicet, occidendo fratres (D) ſuos. Illud autem erat reſpectu domus Gedeonis, cui præiudicauerat Abimelech, ſed reſpectu Sichimitarū non regnabat Abimelech iniuſtè: imò non poterat eſſe iuſtior principatus: quia ipſi Sichimitę elegerunt eum in regem: & non affuit ad hoc violentia, ſed cum adhuc Abimelech eſſet vir nullius potentiæ Sichimitæ eum acceperūt. Item non obſtabat, quòd eſſet illegitimus, quia ipſi cognouerāt hoc a principio: imò ob hoc, quod mater eius erat eorum cognata, acceperūt eum, dicentes, caro noſtra eſt, vt patet, ſupra in litera. Item non obſtabat, quòd occidiſſet fratres ſuos, quia antequam elegiſſent eum in regem, occiderat illos. & hoc cognito eum elegerūt: ideo non poterant ei hoc poſtea obijcere. Item quod magis eſt ipſi fuerūt parti- (E) cipes criminis, quia ipſi cōſuluerūt ei, quòd occideret fratres ſuos: & dederūt ei fauorē ad hoc, ſcilicet, quòd dederūt ei ſeptuaginta pōdo argenti ad conducendū bellatores, cum aliàs ipſe nullam haberet pecuniam, nec poſſet pugnare contra fratres. Etiam multi de Sichimitis iuerūt cum eo, & adiuuerūt in occiſione fratrum, vt patet ſupra. Item, quod maius eſt, ipſi valde approbauerunt hoc factū. Nam nunquam voluerunt eum conſtituere regem, quouſque iam occidiſſet fratres, vt patet ſupra in litera: & declaratum eſt in quadam quæſtione. Item Sichimitæ moniti fuerūt, & increpati per Ioatham filium Gedeonis. Nam dic, quo vngebant Abimelech in regem, cum nullum adhuc ius quæſitum eſſet Abimelech, & liceret Sichimitis

Sichimitæ in quibus commiſerunt crimen læſæ maieſtatis contra Abimelech.

Ad primā rationē in diuerſum.

Abimelec iuſtè Sichimitis imperabat.

retroce-

retrocedere, Ioatham increpuit eos valde clamans de
monte Garizi: & tunc potuiſſent Sichimitæ nõ vnge-
re Abimelech, & vngere Ioathan, quęſito tamen ſibi
iure poſtquam victus erat, non poterant propter prę-
cedentia quicquam agere contra ipſum. Item cùm di-
citur, quòd Sichimitæ volebant punire Abimelech ꝑ
malis, quæ fecerat contra fratres, non ſtat: qa ipſi erant
participes delicti: ſed particeps non poteſt punire cõ-
participem. Item Abimelech erat rex, legitimè ↄſtitu-
tus ſuper Sichimitas: ideo quodcunque pctm̃ egiſſet
quantumcunq; graue, non poterant eũ punire Sichi-
mitę. ſic enim dixit Dauid, ꝙ non licebat mittere ma-
num in Chriſtum. i. in regẽ, dato ꝙ eſſet malus. 1. Reg.
24. & 26. c. ſed ꝙ Deus occideret eum per ſe, vel more
retur aliàs. Item quia ſubditi non habent directe pote
ſtatem iudicandi ſuper regem, & pro peccatis præte-
ritis quorum non manet continuatio. ſ. quia iam rex
de illo doluit, vel receſſit, non poſſunt ſubditi directè,
vel indirectè aliquid agere contra ipſum. Si autem rex
peccet, & permaneat in peccato, ſi ſit tale peccatum,
in quo nimis lęditur regnum: vel timetur ꝙ permittẽ-
te populo regem manere in peccato illo, ꝙ Deus ira-
ſcatur, & fundet furorem ſuum ſuper populum: poſt-
quã populus legitimè admonuerit regem, põt ei ſub-
trahere obedientiam: non tñ procedere recte ad infli-
gendam pęnam corporalem, vel aliàs pugnando con-
tra ipſum, niſi forte rex ad defendendam obedientiã
pugnet contra regnicolas ſuos. Tunc. n. poterunt ipſi
contra eum pugnare, vt defendentes & non vt aggre-
dientes: ſed nunc Sichimitæ proceſſerunt ad pugnan-
dum contra regem ſuum, nullo pręmiſſo, nec manen
te rege in continuatione alicuius delicti, in quo læde-
retur regnum, vel Deus iraſceretur: ergo non licebat
eis mouere hoc bellum contra eum. Licuiſſet autem
alijs Iſraelitis, antequam ↄſentirent in eum vt in regẽ,
pugnare contra illum ad vindicandam iniuriam factã
domui Gedeonis: & in iſtis non erat aliquod impedi-
tiuum, quia non fuerant participes in crimine Abime
Ad ſecundam rationem. lech, nec eum in regem acceperant. Ad ſecundam ra-
tionem cùm dicebatur, ꝙ iſti incitati ſpiritu Dei ege-
runt, ergo non peccabant. Rñdendum, ꝙ ſi agitati fuiſ
ſent bono ſpiritu Dei ad hoc, non peccaſſent, ſed inci-
tati ſunt malo ſpiritu: nam dr̃ ſupra in litera, ꝙ miſit
Deus inter Abimelech & habitatores Sichem ſpiritũ
peſſimum. ſ. odium grauiſſimum: ideo agentes per il-
lum non excuſarentur, ſed potius ſequit̃ ꝙ peccarent,
cùm dicatur ꝙ erat malus ſpiritus: ſic. n. qui a dęmone
incitantur, ſpiritu Dei mouentur, & tñ peccãt. Sic fuit
de prophetis Achab, quos fecit eſſe mendaces ſpirit⁹,
ideſt dęmon. 3. Reg. 22. Item non obſtantib⁹ oĩbus prę
dictis, adhuc non ſtat, ꝙ Sichimitę excuſarentur: quia
ipſi non mouebantur contra Abimelech, vt punirent
delicta illius: ſed ex odio quodam deteſtantes eum, &
contemnentes, dicenteſq;: quis eſt Abimelech, vt ſer-
uiamus ei? Nonne ipſe eſt filius Ierobaal? Fecerunt er-
go valde iniuſtè Sichimitæ: & Abimelech potuit eis
iuſtiſſimè pęnas iſtas, vel maiores infligere, tanquam
peccantibus ſubditis in crimine læſæ maieſtatis.

An Abimelech licitè potuit delere ciuitatem Sichem, & inferre Sichimitis quaſcunque pęnas.
Quæſtio XLVII.

Cuiuſdã rationes. QVAERETVR vlterius, dato ꝙ Abimelech li-
citè inferret quaſcunque pęnas Sichimitis, an
potuerit delere licitè ciuitatem. Aliquis dicet ꝙ non,
quia ſicut fiebat in hoſtibus, quòd Iſraelitæ pugnãtes
contra eos debebant offerre pacem, & ſi illam ſuſcipe
rent efficerentur tributarij. Si autem nollent ſuſcipe-
re pugnando capta vrbe omnes occidi debebant, præ-
F ter mulieres, & paruulos. Deu. 20. Sed hic Abimelech
occidit omnes habitatores vrbis. Item Sichem erat
ciuitas ſacerdotalis, & deſtruendo illam præiudicaba-
tur ſacerdotibus minuẽdo illorum hæreditatem, ideo
peccabat. Hoc patet Ioſ. 21. vbi ponuntur omnes ciui-
tates ſacerdotales, & leuiticæ. Item iſta erat vna de ci-
uitatibus refugij, vt patet Ioſ. 20. & præiudicabatur oĩ-
bus fugiẽtibus, imò omnibus Iſraelitis, qui aliquando
fugitiui eſſe poterant, tollendo eis vnam vrbem con-
fugij. Reſpondendum, quòd nõ peccauit Abimelech *Reſpõ. ad quæſitum.*
faciendo hoc, ita quòd ſaltem ipſum opus ſecundum
ſe non erat malum, licèt ipſe poſſet hoc agere ex ira:
nam pro crimine læſæ maieſtatis ĩ multis: ideo potuit
eis licitè tanquàm rex, & iudex infligere iſtam pęnã.
G Ad primam rationem dicendum, quòd illa lex, quæ *Ad primã rationem.*
habetur Deut. 20. non intelligitur de Iſraelitis, ſed de
extraneis non habitantibus in terra Chanaan, vt patet
ex verbis ibi poſitis. Patet etiam, quia ibi dicitur, ꝙ ſi
ſuſciperent pacem efficerentur tributarii: illi tñ, qui
erant Iſraelitę iam erant tributarii regum ſuorum, vel
ſi vna ciuitas pugnaret contra aliam, ẽt ſi foueret iuſtũ
bellum, non poterat illam efficere tributariam, quia
non erant tanquam hoſtes, ſed tanquam ciuitates exi-
ſtentes ſub eodem dño, vel eiſdem iudicibus ſaltem:
Item iſta lex non ſeruabatur inter Iſraelitas, quia inter-
dum pugnandum erat cõtra aliquas ciuitates, quibus
non erat offerenda pax, etiam ſi illę vellent eſſe tribu-
tariæ, vel ſe in ſeruitute dare: ſed debebant dirui illę vr
H bes occiſis omnibus habitatoribus, & etiam pecorib⁹:
& poſtea ciuitas tota cũ omnibus ſupellectilibus eius
cremanda erat, Deut. 13. iſtæ. n. erant ciuitates colen-
tium idola: ſicut ergo pro iſto peccato maximo, quod
in Deum erat, debebat exerceri iſta ſeueritas: ita ꝑ cri-
mine læſæ maieſtatis regalis quod nimis eſt, vt patet
extra de hæreticis. ca. vergentis. poterat infligi ſeueri-
tas aliquantum minor: potiſſime cùm iſtud conſuetũ
eſſet in legibus gentium, quòd pro crimine læſæ maie
ſtatis, hęc pęna infligeretur. Ad ſecundam rationem, *Ad ſcdam rationem.*
cùm dicitur ꝙ præiudicabatur ſacerdotibus deſtruen-
do ciuitatem illorum. Reſpondendum, quòd omnes
habitatores Sichem, tam ſacerdotes, quam non ſacer-
dotes inſurrexerunt contra Abimelech: ideo æquali-
I ter potuit punire ſacerdotes vt laicos. Nam in veteri
teſtamento non erant diſtinctæ iuriſdictiones, ſcilicet
ſacerdotalis, vel eccleſiaſtica, & regalis: ſed ambæ con
ueniebant in rege: ideo ſicut licebat Abimelech dirue
re vrbem, quanquam præiudicaretur poſtea habitatu
ris in vrbe de laicis: ita etiam in præiudicium quorum
cunque ſacerdotum futurorum licebat ei diruere vr-
bem. Item non eſt inconueniens, quòd quibuſdam, *Non peccantes affliguntur quandoq;.*
qui non peccauerũt pęnę infligantur indirectè ad cor
rectionem plenam quorundam magnorum criminũ:
ſic enim Deus iubebat ciuitatem, in qua fuiſſent ido-
latræ cremari, & dirui, & poni in tumulum æternum.
Deut. 13. & tamen manifeſtum eſt, quòd in hoc prę iu *Filij hæreticorũ priuãtur ſucceſſiõe paterna.*
dicabatur reliquo Iſraeli, qui nõ peccauerat, quia iam
K habebant pauciores vrbes: ſed De⁹ non curabat de hoc
præiudicio, dum tamẽ daretur pęna terribilis pro hoc
crimine. Item etiam apud nos filij hæreticorum priuã
tur ſucceſſione paterna, licet ipſi nihil peccauerint, vt
patet extra de hęreticis. cap. vergentis. Hoc autem fit,
vt cum iſtud crimen ſit grauiſſimum, detur pro illo
pęna horribilis: crimen autem lęſæ maieſtatis, eſt hu
iuſmodi apud nos ſecundum leges humanas: quia fi-
lij illorum, qui committunt crimen læſæ maieſtatis,
priuantur omni ſucceſſione paterna reſeruata eis ſolũ
vita ex pietate quadam, vt patet præallegato capitulo,
ita ergo non erat iniuſtum, quod ageret Abimelech
aliquid quod vrgeret in præiudicium quorũdam, qui
non peccauerant. Item patet hoc magis, quia cum in

aliqua

aliqua vrbe erant cultores idolorum, debebat poni illa vrbs in tumulum æternum: & non poterat quiſquã in ea habitare. Deut. 13. cap. & tamen licèt nunc fuiſſet vrbs Sichem deleta, non interdicebatur reſtauratio eius: nam poſtea habitata fuit ſicut primò, ideo non nimis erat ſeuerus Abimelech in puniendo. Ad tertiam rationem, cum obijciebatur de vrbe Sichem, ꝙ eſſet ciuitas refugij, & præiudicabatur toti Iſrael delendo eam, poſſet reſponderi, ſicut ſupra reſponſum eſt, ſcilicet, quòd in quibuſdam peccatis pęnæ infligũtur, quæ ſunt in præiudicium quorundam, qui non peccauerunt: & iſtud eſt propter horrorem criminis. Aliter poteſt dici, & melius, quòd nõ præiudicabatur in hoc vrbi refugij: nam vrbes refugij habebant priuilegia, quæ continentur Num. 35. & Ioſu. 20. ſed dato, quòd vrbs diruta eſſet, non perdebatur priuilegium eius: nam intra ambitum murorum, ita gauderent profugi, ſicut aliàs manente vrbe illæſa. Sic patet de Eccleſia, quoniã ſi corrueret Eccleſia, non minus gauderẽt immunitate confugientes ad eam, quaſi cùm non corruit. Item ſi fortè daretur, ꝙ vrbs Sichem non eſſet habitanda in æternum, mutaretur priuilegium illius ad vrbem propinquam, & nihil magis grauarentur profugi manere apud illam quàm in Sichem. Itẽ ꝙ iſtud ex alijs cauſis fieri poſſet, manifeſtum eſt: nam ſi contingeret in illa vrbe, quæ eſſet ſacerdotum coli publicè idolum, lex iubebat facere eã tumulum æternum. Idem fieret, etiam ſi eſſet ciuitas transfugarum: nullum enim priuilegium poterat excuſare ab hac lege Dei: ita ergo propter peccatum lęſę maieſtatis deſtrui poterat quæcunque vrbs, ſiue eſſet ſacerdotalis, ſiue transfugarum. priuilegia autem illarum vrbium transferenda eſſent ad alias vrbes. Patet hoc, vt ſi contigiſſet oẽs vrbes fugitiuorum idola colere, erãt omnes delendæ: ſi aũt non trãsferentur priuilegia illarum ad alias, maneret terra ſine vrbibus refugij, quod erat cõtra legem Dei, ideo ad ſeruandam vtranq; legem, erat neceſſe priuilegia vrbis dirutæ mutari ad aliam vrbẽ.

Ad tertiã rationem.

Aliter ad tertiam rationem.

Quod cùm audiſſent, qui habitabant in turre Sichimorum. turris Sichimorum, & turris Sichem idem eſt, quia Sichẽ vocatur aliqñ Sichima, vel Sicima, vt patet hic. Iſti viri turris Sichem audientes malum, quod factum fuerat habitantib' in vrbe Sichem, voluerunt ſibi cauere muniendo ſe contra Abimelech. *Ingreßi ſunt fanum Dei ſui Berith.* quanquam .n. turris eſſet fortis, ſiue caſtrum illud, tñ fanum erat fortius: ideo confidebant ibi poſſe melius conſeruari. *Vbi fœdus cum eo pepigerant.* .i. in fano iſto pepigerant Sichimitæ fędus cum Deo ſuo. Sciendum, ꝙ nomen Dei non vocatur Berith, licet hic videatur ſic vocari. Sed nomen eſt Baal, & vocatẽ Baalberith, quia ibi fuit fędus initum cum Baal: nam Berith fędus eſt. Vocatur autem ipſe Deus Berith, non ꝙ ſit nomen eius: ſed vocatur nomine appellatiuo, vt ſciatẽ ꝙ fędus fuit initum cum illo Deo: cùm Berith ſit fędus, iſtud fędus fecerũt Sichimitę cum Baal: nam poſt mortem Gedeonis conuerſi ſunt Iſraelitæ ad Idola, & pepigerunt fędus cum Baal, vt eſſet eis in Deum, vt patet præced. c. & credendum eſt, ꝙ ſinguli Iſraelitarum per vrbes ſuas hoc facerent. Sichimitę aũt in vrbe ſua conuenientes in templum Baal pepigerunt ibi fœdus cum illo. *Et ex eo locus nomen accepit.* ſ. fanum vocatum eſt Baalberith .i. fędus Baal ex cauſa dicta. & aliquando ipſum idolum vocabatur Baalberith, vt patet ſupra in litera. ſ. dederunt illi ſeptuaginta pondo argẽti de fano Dei ſui Baalberith: licèt ibi poſſet dici, ꝙ ſolum vocetur templum Baal berith, & ſit nomen idoli. *Qui erat locus valde munitus.* Templum iſtud erat fortius natura loci, & magnis munitionibus, quàm caſtrum, vel aliqua pars vrbis: ideo ad fanum confugerunt. *Abimelech autem audiens viros turris Sicimorum pariter cõglobatos,*

A ſcilicet, quòd congregabantur in fano Dei ſui ad defendendum ibi ſe. *Aſcendit in montem Selmon cum omni populo ſuo.* Mons Selmon eſt apud vrbem. & de illo duxerunt ligna virentia Abimelech, & viri ſui, vt cremarent templum, vel fumo replerent.

Situs montis Selmõ.

Quid erat iſta turris Sichimitarum.
Quæſtio XLVIII.

QVAERETVR de iſta turre Sichimorum qd erat: nam ſupra dictum eſt, quòd poterat eſſe aliquis locus circa Sichem, qui ſic vocaretur. Vel erat arx vrbis Sichem: & vocatur turris Sichem, quia erat locus munitior, quàm reliqua vrbs. Quid ergo iſtorũ
B verius eſt? Reſpondendum quòd videtur probabilius, ꝙ eſſet caſtrum intra vrbem Sichem. & caſtra vocantur turres: & aliquando turris ſingulariter: ſic patet de arce Sion: nam caſtrum Ieruſalem vocabatẽ turris Sion, vt patet 2. Reg. 5. ſcilicet, quòd cępit Dauid arcem Syon, in qua morabantur Iebuſęi. ſed manifeſtum eſt, quòd non morabantur omnes Iebuſæi intra vnam arcẽ. Item patet, quia dicitur hic, quòd viri huius turris cõuenerunt intra fanum Dei ſui Baalberith; ſed manifeſtum eſt, quòd Baalberith erat templum Sichimitarum: nam ſupra dicitur, quòd dederunt Sichimitæ ſeptuaginta pondo argenti Abimelech de tẽplo Dei ſui Baalberith: ergo nõ erat in alia vrbe iſtud templum, ſed erat in caſtro ciuitatis. Erat tamen caſtrũ
C ciuitatis magnum, ita vt poſſent ibi multi morari: iſtos non potuit capere Abimelech, quando diruit vrbem, quia arx vrbis diſtincta erat a reliqua vrbe, necdum pugnam inierat contra viros iſtos: imò fortè credidit, quòd ipſi ſpontè ſe traderent Abimelech, ideo cum audiuit, quòd omnes congregati erant in templo ad ſe defendendum, inſtituit bellum contra illos. *Et arrepta ſecuri præcidit ramum arboris.* Abimelech volebat vti noua pugna contra manentes in fano: nam ipſi confidebant ex natura loci ſe capi non poſſe: Abimelech quoque ſciens ſe nihil poſſe proficere pugnando, inſtituit alium modum capiendi locum. ſ. appoſuit magnam lignorum virentium ſtruem in circuitu, & ſuppoſito igne fumus multus & groſſus exhalãs de lignis
D repleuit fanum, & occidit omnes qui intus erant. Et vt milites Abimelech promptius iſtud exequerentur, ipſemet prior exemplum dedit illis ſcindens ramum, & portans. In Hebræo habetur. *Arripuit ſecures, quæ in manu eius, præciditq́; ramum lignorum.* Sed iſtud eſt per magnam improprietatem idiomatis. Nam ſimul nullus habet multas ſecures ad ſcindendum. Etiam quia dicitur, quòd ſcidit ramum arborum: nam idem ramus non poterat eſſe multarum arborum, ſed vel debebat dicere ramos arborum, vel ramũ arboris: ideo litera noſtra correxit illam barbariem ſermonis. Conſtat autem, quòd debebat dici ramum arboris, quia vnicus ramus erat, quod patet ex ſequentibus. Nam dicitur quòd impoſitum illum humero ferebat: ſi ta-
E men fuiſſent multi aliter diceretur. *Impoſitumque ferens humero dixit ad ſocios*, ideſt, incidit arboris ramum: & ferebat in humero ad ſuccendendum fanum, & dixit ſocijs ſuis ſic facere. *Quod me vidiſtis facere cito facite.* Non ſolùm imperauit hoc Abimelech, ſed fecit, & tunc iuſſit, quia magis mouent in moralibus opera quàm verba, & cùm omnes vidiſſent regem hæc facere, erubeſcerent non facere, etiam ſi eſſent magni viri, & promptè illud facerent. Iſtud didicerat Abimelech exemplo patris ſui Gedeonis: nam in pugna contra Madian, ſic ipſe dixit ſocijs ſuis, vt ſupra ſeptimo, ſcilicet, quod me videntis facere, facite: ingrediar per caſtrorum medium, & quod fecero ſectamini. *Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes ſequebantur eum,*

In moralibus magis mouẽt opera quã verba.

ſcilicet,

ſcilicet, videntes omnes quod fecerat rex eorum, faciebant & ipſi. Et dicitur, certatim, ideſt, per turmas. Nā vna turma ſcindebat hic ligna, & alia ibi: & ſic omnes faciebant ſimulque ferebant ea ſequentes regem. *Qui circundantes præſidium ſuccenderunt.* Vocatur præſidium locus ille fortis, & non eſt accipiendum præſidium pro toto caſtro Sichem, quia illud erat magnū, & habitabant ibi multi, vt ſupra dicitur. Et quāquam ſuccenderentur ligna in circuitu non congregaretur tantus fumus, quòd necaret abſconditos in templo, cum caſtrum contineret magnum ambitum. Sed intelligendum eſt, quòd cum omnes habitatores turris latuiſſent intra fanum deſerto ambitu murorum potuerunt Abimelech, & viri ſui introire in caſtrum factis ſcalis, & poſitis lignis interius, appoſuerūt ignem G fano: & tamen non potuit fumus tunc nocere exiſtentibus interius. Vocatur autē ſanum illud præſidium, eo quòd erat locus munitiſſimus, vt dictum eſt ſupra. *Atque ita factum eſt, vt fumo & igne mille hominum animæ necarentur*, ſcilicet, ſuppoſito igne exuſtæ fuerunt portæ fani: & introibat ignis & fumus: & ad quoſdam perueniens ignis exurebat eos, ad alios autem non poterat peruenire ignis: & fumus implens totum fanum ſuffocabat illos. *Viri paruuli atque mulieres*, ideſt, de iſtis mille, quidam erant paruuli, quidam viri, & quædam erant fęminæ: erant enim tā pauci, quia iſti non erant de habitantibus in vrbe, ſed in caſtro: nam omnes habitatores vrbis iam occiſi fuerant: ipſaque vrbs deleta fuerat, ita vt ſal ſpargeretur in ea.

An Abimelech peccauit occidendo, & paruulos, & magnos, & viros, & fœminas. Quæſt. XLIX.

QVAERETVR an Abimelech peccauit, quia occidit tam paruulos, quā magnos, tam viros, quam fęminas. Aliquis dicet ꝙ ſic, quia inter hoſtes non licet hoc, quanto minus licebit inter eos, qui ſunt de eadem tribu. Patet quia Deute. 20. iuſſum eſt, ꝙ repugnante vrbe, & capta occiderentur ſoli viri, & ſeruarentur fœminæ & paruuli. Reſpondendum, ꝙ iſtud non ſtat, quia iſta lex non habebat locum in Iſraelitis, ſed in gentilibus, qui erant extra terram Chanaan, vt ſupra in quadam quæſtione declaratum eſt, & patet ex I verbis legis Deut. 20. Sed adhuc obiicietur, ꝙ non poſſit occidere paruulos, & fęminas: quia dato ꝙ Sichimitæ deliquiſſent in crimine læſæ maieſtatis, quod eſt grauiſſimum: tamen adhuc in iſto crimine legis humanæ non occiduni patres pro filijs, ſed reſeruant eis vitam ex pietate, tollendo ſucceſſiuitem in hæreditate, vt pater extra de hæreti. ca. vergentis. cum ſuis concordantijs. Aliquis reſpōdebit ad hoc, quòd nunc lex humana concedit vitam ex pietate: olim tamen etiā filij occidebātur iſtorum. Sic patet in criminibus, quæ committuntur contra Deum, quia Deus iubebat, ꝙ occiderentur omnes Chananæi, tā magni, quàm paruuli: conſtat tamen paruulos nondum peccaſſe. Item in vrbe idolatrarum iubebat, ꝙ omnes occiderentur, K tam magni, quàm paruuli. Deuter. 13. ita ergo liceret Abimelech occidere paruulos pro peccato patrum, cum crimen lęſę maieſtatis eſſet grauiſſimū. Reſpondendum, ꝙ hoc non ſtat, quia non eſt ſimile de iudicio Dei, & iudicio humano: quia Deus vult ſibi ſeruare quædam ſpecialia iura iudicandi, & puniendi: ideo ipſe dicit, ꝙ puniet peccata patrum in filios vſq; in tertiam, & quartam generationē. Iubet etiam in aliquibus caſibus, ꝙ nos auctoritate ſua occidam⁹ filios pro peccato patrum: ſicut fuit generaliter in morte Chananæorum, de quib⁹ nullum omnino paruulum, aut magnum relinqui permittebat viuentem. Deute. 20. & iſtud erat, quia præuiderat totam gentem iſtam, &

Deus habet ſpecialia iura puniēdi & iudicandi.

F poſteros eorum incorrigibiles fore, vt patet. Sap. 12. c. Iubebat etiam in caſu idolatrię omnes occidi, tam magnos, quàm paruulos: ipſamq; dirui vrbem in terrorē cæterorum. Sic etiam factum eſt de Achan, qui furatus eſt tegulam auream in Iericho: nam ipſe ſolus peccauit: & tamen ipſe, & filij, filiæq; occiſi ſunt, vt patet Ioſue 7. c. quod ex cauſa prædicta fuit. In iudicio tamē hominum Deus iuſſit, ꝙ nunquam occiderentur patres pro filijs, nec filij pro patribus. Deut. 24. Nec obſtat, ſiquis dicat debere hoc intelligi in minoribus criminibus capitalibus: nam etiam in maximis hoc tenet, quia in crimine læſæ maieſtatis, de quo hic agitur patet: nam non poteſt eſſe grauior caſus criminis læſę maieſtatis, quàm regem nulli nocentem per inſidias, G occidi a ſeruis ſuis, & tamen pro hoc non debebant occidi pro patribus filij, ſed ſolum, qui peccauerant, vt patet de rege Amaſia, cuius patres, ſcilicet, Ioas regē occiderant ſerui ſui. Sed Amaſias rex factus occidit interfectores patris ſui, ſed non occidit filios eorum, vt patet 4. Reg. 14. & 2. Paralipom. 25. & ſubditur ibi, ꝙ fecit hoc, quia ſcriptum erat in lege Moyſi, quòd non occidentur filij pro patribus, nec patres pro filijs, ſed vnuſquiſque morietur pro peccato ſuo, & ſic lex dat ibi iſtam cauſam: & dicit extendi legem illam ad iſtū caſum: ergo cum minus lęſiſſent maieſtatem regis Sichimitæ quàm illi, qui occiderunt regem Ioas: a fortiori non poſſent occidi filij iſtorum pro peccatis patrum. Sed aliquis dicet, ꝙ licet nunc in legibus hu- H manis cautum ſit, non occidi filios pro patribus in crimine læſæ maieſtatis: tamen fortè antiquitus erat lex, vel conſuetudo occidi poſteros, & ſic non peccaret Abimelech. Reſpondendum, ꝙ non ſtat, quia nulla lex aut conſuetudo poterat habere vigorem contra legē Dei, quantumcunque eſſet magni temporis, vt colligitur in Decretis diſtin. 8. & 9. per totum. Sed adhuc dicendum, quòd Abimelech non peccauit, occidendo paruulos & magnos, qui erant in pręſidio, quia ipſe non intēdebat occidere paruulos: ſed ſolum viros: quia tamen latuerunt intra fanum, & non poterat aliter pugnare contra eos, niſi igne, & fumo: ipſo inuito moriebantur paruuli, cum magnis. Si tamen ipſe bello capiens illos iuſſiſſet trucidari paruulos cū magnis, I peccaſſet: nunc autem parentes occidebāt filios ſuos ponentes eos in loco tali, & non occidebat illos Abimelech. *Habitatorum turris Sichem.* ideſt, omnes iſtæ mille animæ erant de habitatoribus turris, vel caſtri Sichem: quia nullos alios ſecum receperant in caſtro de vrbe, vel de alijs locis.

Abimelech autem inde proficiſcens, venit ad oppidum Thebes, quod circundans obſidebat exercitu. Erat autem turris excelſa in media ciuitate, ad quam confugerant ſimul viri ac mulieres, & om- K nes principes ciuitatis clauſa firmiſſimè ianua, & ſuper turris tectum ſtantes per propugnacula. Accedenſque Abimelech iuxta turrim pugnabat fortiter: & appropinquans oſtio, ignem ſupponere nitebatur. Et ecce vna mulier fragmen mo- 2. Reg. 11 læ deſuper iaciens illiſit capiti Abimelech, 1. Reg. 31 1. Paralip & confregit cerebrum eius, qui vocauit cito armigerum ſuum, & ait ad eum. Euagina gladium tuum, & percute me:

ne fortè dicatur, quòd a fœmina interfe- A ctus ſim. Qui iuſſa perficiens, interfecit eum. Illo quoque mortuo, omnes qui cum eo erant de Iſrael reuerſi ſunt in ſedes ſuas: Et reddidit Deus malum, quod fecerat Abimelech contra patrem ſuum interfectis ſeptuaginta fratribus ſuis. Sichimitis quoque, quod operati erant, retributum eſt,¦ & venit ſuper eos maledictio Ioatham filij Ierobaal.

Mors Abimelech. *Abimelech autem.* Hic ponitur ſecundum vltimæ partis.ſ. Abimelech deſtructio. Nam poſtquam per manum eius Sichimitę, qui peccauerant, eiq; ad occidendos fratres ſuos auxilium, conſilium, & fauorē dederant, occiſi ſunt: voluit Deus, ꝙ ipſe per manū illorum caderet, & dicitur. *Abimelech autem inde proficiſcens.* ſcilicet deleta vrbe Sichem, & caſtro atque fano, nec aliquo iam manente in vrbe, quod ad vſus humanos pertineret, receſſit inde Abimelech. *Venit ad oppidum Thebes.* Voluit enim oppugnare iſtud oppidum ſicut Sichem.

¶ *Quod oppidum Thebes erat hoc ad quod venit Abimelech deleta vrbe Sichem. Quæſtio L.*

QVAERETVR quod oppidum erat iſtud. Reſpondendum quòd vocatur Thebes, & tamen more latinorum vocatur Thebę, Thebarū ſicut aliæ vrbes vocantur Thebę. Pro quo ſciendum, ꝙ tres leguntur Thebæ: quędam ſunt Thebæ Gręcorū in prouincia Beotiæ, quas Cadmus ꝯdidit: de quo per Ouid. *Tres ſunt Thebæ.* 3. Meta. Aliæ ſunt Thebæ in Aegypto, quę eſt ciuitas magna, quæ nunc vocatur Thebaida, & apud quoſdā modo vulgari vocatur Tauaria. Tertia eſt ciuitas Thebes in Iuda, de qua hic dicitur, quæ nō multum diſtat *Thebani.* a Sichem; a prima ciuitate vocantur Thebani, a ſecun *Thebei.* da Thebei, a tertia Thesbitę. Prima.n. opulentiſſima, *Thesbitę.* fuit ciuitas Gręcorum, de qua multa referuntur. Secūda eſt, quę in Aegypto multa nomina habuit: nā prius vocata eſt Geſſen, & eſt iſta ciuitas, in cuius terra habitauit Iacob cum filijs ſuis, quādo venit in Aegyptum. De iſta ciuitate fuit beatus Mauritius, qui p̄fuit legioni Thebeę, qui pro Chriſti nomine apud Rhodanum extinctus eſt nollens idolis ſacrificare: ideo legio Thebea, & non Thebana appellatur. Iſta ēt ciuitas fuit illa, quam ampliauerunt Iſraelitæ cōſtruentes magna ędificia illius ſub Pharaone: & vocata eſt Rameſſes. De *Hiſt ſcho. de Geſsē.* hac vrbe dicit hiſtoria ſcholaſtica, ꝙ Geſsē apud quoſdam vocatur vrbs Heroū, ideſt, quòd Rameſſes, quę tunc Geſſen, poſtea Thebais dicta eſt (a qua Thebei cuius legioni præfuit beatus Mauritius) poſtea cum reges Aegypti fuerunt ex illa, vrbs Heroum dicta eſt, quia Heroes Aegypti eius habeb āt cuſtodiam. In finibus regionis illius, poſtea ædificauerunt Hebræi cogentibus Aegyptijs vrbem tabernaculorum, quæ dicta eſt Rameſſe: poſt pagus Arſenoites dicta, quæ ſonat ſine ſexu: ſic dicta, quoniam vterq; ſexus ſine diſcretione cępit regnare in Aegypto. Tertia autem, ſcilicet, Thebes erat ciuitas, de qua oriundus extitit Elias propheta: ideo vocatur Elias Thesbites, vt patet quarto Reg. 1. & in multis locis. *Quod circundans obſidebat exercitu.* Abimelech erat vir magni cordis, & diſpoſitus ad bellum. Et quia tunc præualuerat contra Sichimitas, vſque ad deſtructionem vrbis totalem confiſus eſt ſe contra omnes poſſe.

Quare Abimelech obſidebat oppidum Thebes. Quæſtio LI.

QVAERETVR quare Abimelech obſidebat oppidum iſtud. Reſpondendum, ꝙ fortè viri loci huius ſimili vitio laborabāt, vt Sichimitæ.ſ. quòd ſubditi fuerunt eius, & nunc volebāt retrocedere: ideo contra eos moliebatur vindictam. Vel fortè cum factus eſſet rex in Sichem, conabatur, vt eſſet rex in toto Iſrael, & cum aliqua loca reſiſtebant ei, pugnabat contra illa. Sic fuit de viris Thebes, qui noluerunt ſubijci Abimelech. Sciendum autem, quòd Deus mouebat viros Thebes, vt rebellarēt Abimelech, & ipſum mouebat, vt contra illos atrociter dimicaret, vt ſic cade- **B** ret in manus illorum, & non manerent peccata ſua impunita. Neſciebat autem Abimelech, a quo moueretur in tantum deſiderium pugnandi, ſed trahebant illum ſcelera ſua. Sic dicitur de Chananæis occiſis a Ioſue, & Iſraelitis: Ioſue vndecimo, quòd domini ſententiæ fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent: nec mererentur vllam clementiam: ita ſententia Dei fuerat ſup Abimelech ad pęnam: ideo obſcurauit cor illius, & mouit deſiderium eius ad pugnandum, & ſic periret. *Erat autem turris excelſa in media ciuitate.* Iſta erat arx ciuitatis. *Ad quam confugerant viri ſimul ac mulieres.* Hoc intelligendum eſt, quia fortè pugnauit prius Abimelech cōtra vrbem, & inuitis ciuibus irrupit illam: & tunc con- **C** fugerunt ciues ad arcem. Vel aliter, ſcilicet, quòd murus ciuitatis non erat benè defenſabilis: vtpotè q̄a erat ciuitas malè munita, vel valde plana, & malè defenſabilis, ideo prius quàm inciperet pugnare contra vrbē, aſcenderunt omnes, qui erant in vrbe in arcem: & firmauerunt portam: tunc Abimelech introiuit in vrbem, nullo obſiſtente: & acceſſit ad arcem, vt oppugnaret eam. *Et omnes principes ciuitatis.* Omnes enim ex deliberato conſilio illuc conuenerant: quia non putabant ſe poſſe defendere in vrbe. *Clauſa firmiſſimè ianua.* ſcilicet, ne poſſet irrumpere Abimelech. Ex hoc patet, quod ſupra dicebatur, ſcilicet, quòd non cōfugerint de vrbe ad turrem, poſtquā capta eſſet vrbs: quia tunc euntes, ex impetu non poſſent firmiſſimè **D** claudere portam, quia fortè veniret Abimelech prius ad turrem, quam viri de vrbe: vel ſaltem priuſquam omnes ingrederentur, & non poſſent claudere portā. Ideo dicendum, quòd prius quàm inciperet pugnare Abimelech contra vrbem, ex deliberato conſilio cōfugerant omnes de vrbe in arcem non confidentes ſe poſſe tueri, ſi manerent in vrbe. *Et ſuper turris tectum ſtantes per propugnacula,* ideſt, viri exiſtentes in turri diſpoſuerunt ſe in tecto turris per propugnacula, ideſt, per loca diſpoſita ad pugnandum, ſcilicet, ad mittendum ſaggitas, vel lapides. Vocatur tectum turris ſolarium ſuperius, in quo erant pugnatores, tanquam in loco ſecuriori, & poſuerūt ſe ibi ad defendendum, prohibendumque ipſi Abimelech acceſſum turris. *Quid tectū turris.* **E** Nam ſciebant, quòd vellet ſuccendere portas, vt irrūperet in turrim, vel vt cremarentur exiſtentes intra. *Accedensque Abimelech iuxta turrim pugnabat fortiter,* ſcilicet, quia Abimelech conabatur apponere ignem portæ turris. Viri autem deſuper exiſtentes iaculis, & ſagittis eum abigebant procul: contra quos ipſe pugnabat fortiter ſagittarum, & fundarū impetu, vt eos de ſolario turris tolleret: & ſic liceret ei impunè accedere ad portam turris ad ſupponendum ignem. *Appropinquans oſtio ignem ſupponere nitebatur.* Iam expulerat pugnatores, de ſuperiori parte turris, ſcilicet, quòd eis nō obſtantibus accedere poterat ad portam turris, & tunc volebat ſupponere ignem, volebatque ſequi eundem modum pugnandi, quem tenuerat in Sichē,

ſcilicet,

ſeilicet, vt fumo, & igne occiderentur omnes, qui e-
rant intra turrim.

Quomodo Abimelech accedebat primus ad ſupponendum ignem, cum hoc eſſet periculoſum.
Quæſtio LII.

QVAERETVR quomodo Abimelech acce-
debat primus ad ſupponendum ignem, càm
eſſet hoc periculoſum? Reſpondendum, quòd hoc fa-
ciebat ad incitandum ſuos: nam vt omnes promptius
agerent ipſe præcedebat in agēdo, ſic fecit in Sichem:
nam ipſe primus abſcidit ramum de monte Selmon,
& impoſuit humero ſuo dicēs; quod me vidiſtis face-
re cito facite. Alia cauſa erat, quia Abimelech erat ſu-
perbus nimis & cupidus: & volebat in omnib^9 magni-
ficis geſtis habere gloriā: non ſolùm vt rex glorians
de his quæ ageret ſuus exercitus: ſed ex propria actio-
ne laudem cupiebat, ideo ipſe primus periculis ſe ex-
ponebat, vt ſic totius ſequentis facti gloriam ipſe obti
neret. Tertia cauſa, & potiſſima erat incitatio Dei, qa
Deus volebat tradere eum in manus virorū Thebes
propter peccata: & ſi alius prior acceſſiſſet ad ſuppo-
nendum ignem ille occideretur, & Abimelech caue
ret accedere ad turrim: incitauit eū Deus, vt ipſe vel-
let prior accedere, & ſic occideretur. Nam ſæpe Deus
perturbat iudicium hominis, vt agat aliquid quod ſtul
tum eſt: & hoc in pęnam peccatorum ſuorum, ſicut
fuit in Abſolone, & Iſraelitis, quos Deus infatuauit,
vt non ſequerentur conſilium Achitofel, & caderent
in manus Dauid. 2. Reg. 17. *Ecce mulier vna fragmen mo-
le deſuper iaciens*. Vidit mulier ꝙ ille appropinquabat
oſtio, & appoſiturus erat ignem: ideo quendam lapi-
dem magnum, qui erat pars molæ miſit de turre, per
aliquod foramen propugnaculorum, quia huiuſmo-
di eſſent in caſtris, & locis fortibus in directo portarū,
ne quis accedere audeat. *Illiſit capiti Abimelech, & con-
fregit cerebrum eius*. Venit lapis directè, & ſedit ſuper ca-
put. vnde confractum eſt cerebrū eius, ita vt illico mo
reretur. Sciendum, ꝙ hoc non ſine myſterio Dei fa-
ctum eſt, quia Deus voluit valde punire Abimelech
pro grauibus ſceleribus. Et quia ipſe erat ſuperbus val
de, non ſolùm puniuit eum priuādo vita, ſed etiam fa-
ciendo ꝙ caderet manibus mulieris, quod ipſe valde
deteſtabatur. Vnde dixit armigero ſuo. euagina gla-
dium tuum, & percute me: ne fortè dicatur, ꝙ a fęmi-
na interfectus ſum. Fuit etiam aliud, quia Abimelech
vidit iſtam mulierem: nam ſi non vidiſſet, & putaſſet
eſſe virum nō doluiſſet ſic, credens ꝙ vir occidiſſet eū.
Vidit tamen, & deteſtatus eſt nimis, intantum quòd
elegiſſet plus bis mori manu viri, quàm ſemel cadere
fęminea manu. *Qui vocauit cito armigerum ſuum*. ſ. iuue-
nem ferentem arma eius, qui non auſus fuerat accede
re ad turrim. *Et ait ad eum. euagina gladium tuum, & per-
cute me: ne dicatur quòd a fœmina interfectus ſim*. Ex magna
ſuperbia dolebat nimis, ꝙ occideretur a fęmina, ideo
potius voluit, ꝙ viri ſui occiderent eum ſuperaddētes
plagas plagę eius, quā ꝙ mors ſua fęminę aſcriberet.

Deus quādoque iudiciū hominis perturbat.

Notādum de occiſione Aibmelech.

Ad quid Abimelech volebat occidi ab armigero ſuo &c.
Quæſtio LIII.

QVAERETVR ad quid volebat, ꝙ occideret
eum armiger ſuus, ne diceretur occiſum fuiſſe a
fęmina, quia non occultabatur per hoc mors eius, a
quo eſſet: nam ſi viri Thebes eſſent infra in vrbe, & pu
gnarent contra Abimelech: & mulier de turri iaciens
molam percuteret eum, ipſeq; iuberet armigero ſuo,
ꝙ occideret eum, poterat occultari mors eius, quia pu
taretur, ꝙ aliquis de viris Thebes percuſſiſſet eū: nunc
F autem cùm eſſent oēs ſuper turrim, & ſola mulier illa
tunc iaceret fragmen molę, manifeſtum eſt ꝙ mulier
occidebat eum, nec aliquid faciebat ad hoc ꝙ armi-
ger ſuus eum percuteret, quia non erat veriſimile, ꝙ
armiger ſuus eum ꝑcuteret, niſi ipſe iuberet, ideo nō
excuſabatur per hoc, quin cognoſceretur eum fuiſſe
occiſum a fęmina. Reſpondendum ꝙ hoc fecit, quia
Deus perturbauit illius iudicium, vt magis pareretur,
& efficeretur calamitoſior: nā ita excęcauit Deus cor
illius, ꝙ putauit omnino per hoc occultare mortem
ſuam, & tñ nullo modo occultabatur, & fiebat hoc, vt
magis pateretur: quia ſuper plagam illiſionis lapidis, q
ſufficiebat ei ad mortē, adhuc gladio percuſſus eſt, ab
armigero ſuo ſuſcipiens alias percuſſiones, q̄ ad mor-
G tem ſufficerent. In quo dupliciter erat infęlix. Primò,
quia ſuſcipiebat, quaſi duplicem mortem. Secundò,
quia a viris ſuis occidebatur, ſed miſerrimū eſt ab eo
occidi, a quo quis iuuandus eſt: Deus tamen ad plenā
punitionem alicuius mutat cor illius, ſecundū ꝙ vult.

Abimelec in morte dupliciter infęlix.

An peccauerit mortaliter Abimelech iubendo armigero ſuo, quòd occideret eum, & an perierit æternaliter.
Quæſtio LIIII.

QVAERETVR an peccauerit Abimelech iu-
bendo armigero ſuo, ꝙ occideret eum, & an
peccauerit mortaliter. Aliquis dicet ꝙ non, quia non
egit hoc Abimelech deſiderio ſe occidendi, ſed vt eſ-
H fugeret quandam ignominiam, ne diceretur quòd a
fęmina erat occiſus. Item ſciebat Abimelech, quòd
non poſſet euadere mortem, ergo nō peccabat iuben
do armigero ſuo, quòd occideret eum: nam ſi Abi-
melech non eſſet aliàs moriturus, & iuberet ſe occidi:
non eſſet dubium ipſum peccare grauiter: nunc tamē
neceſſariò moriturus erat, cùm illiſa fuiſſet capiti eius
magna pars molæ: & ita ipſe propoſuit cùm dixit: ne
dicatur, quòd a fęmina interfectus ſum. Si tamen pu-
taret ſe non moriturum inde, non ſtaret quòd conue-
nienter iuberet armigero, quòd occideret eum, ne di
ceretur, quòd a fęmina occiſus fuerat. Reſpondendū,
quòd Abimelech peccauit grauiter iubendo armige-
ro, ꝙ eum occideret; quia ſicut nulli homini licèt ſeip
I ſum occidere, ita nec licèt iubere alteri, quòd eum oc
cidat: nam plus quiſquam tenetur ſe diligere quàm a-
lium, ſed nullus poteſt alium occidere ſine cauſa, & iu
riſdictione regulariter: item non poteſt alteri iubere,
ꝙ illum occidat: ergo a fortiori non poterit aliquis ſe-
ipſum occidere, aut iubere alteri, quod eum occidat:
quocunque enim modo, quis præſtet cauſalitatem ad
mortem ſuam, peccat mortaliter. Et quòd amplius
eſt præter offenſam, quā aliquis agit Deo præuarican-
do præceptum ſuum, adhuc agit iniuriam animæ ſuę.
Nam ipſa habet pro domicilio corpus, in quo Deus
eam locauit, & ad quod inclinatur tanquam ad id, in
quo quieſcit: & ꝙ eſt pars ſpeciei ſuæ, in quo habet o-
perationes ſuas perfectas. Quòd ergo homo occiden-
K do ſe animam inuitā de ſuo eiiciat habitaculo, offen-
dit eam, & mortaliter peccat. Præterea iniuſtus eſt ſe
occidens, qa lædit vrbem: nam Ariſtot. Ethi. li. 5. quę-
rit an iniuſtum faciat ſe occidens: & reſpondit quod
ſic, quia agit contra rectam legem, quæ nulli permit-
tit ſe occidere. Dicit tamen, ꝙ quanquā non agat iniu
riam ſibiipſi volens, tamē iniuriam facit vrbi, cuius eſt
pars, inquantū diminuit partes eius. Item probat hoc,
quia leges humanæ infligunt quandam dehonoratio
nem ſe occidentibus poſt mortē, ſcilicet, quia vel non
ſepelit eos, vel facit per terrā trahi ignominioſè: gra-
uare tñ vrbem peccatum eſt, cùm bona cōmunia ſint
meliora, & diuiniora bonis particularibus, vt patet pri
mo Ethico. ergo occidens ſeipſum, vel cooperans iu-
bendo,

Prima rō.

Secūda ratio.

Qui ſeipſū occidit cur mortaliter peccat.

bendo, vel perſuadēdo, vel quomodocunq; aliàs, peccat grauiſſime. Item patet ꝙ peccauit, quia licèt Abimelech percuſſus foret grauiter: poterat tamen fortaſſis euadere: inferendo ergo ſibi mortem certam, peccabat. *Ad primā rationē in diuerſum.* Ad primam rationem in contrarium dicendū, ꝙ non ſtat, quia non eſt cauſa legitima, ad hoc ꝙ quis occidat ſe, ꝙ fugiat ignominiam. Nam ſi non licet mihi occidere alium, vt non incidam in verecundiam aliquam, ita nec licebit mihi meipſum occidere, imò minus. Nam Saul habet multas cauſas excuſandi ſe, ꝙ ſe occideret propter ignominiam, ſc. ne Philiſthini illudentes ei occiderēt ipſum, vt declaratum eſt. 1. Re. 31. & tñ his non obſtantibus, non excuſatur ꝙ iuſſerit armigero, ꝙ occideret eum: & quòd ipſe ſe occiderit: ergo minus excuſabitur Abimelech, cùm ſint eædē cau- B ſæ in Abimelech, quæ erant in Saule: nam ſi ille nō ſe occidiſſet, veniſſent Philiſthijm, & capientes eum viuum, occidiſſent illum per multa ludibria, quod vergeret in opprobrium Iſrael, quia hoſtes Dei tribuerēt magnam gloriam dijs ſuis de hoc. In Abimelech autē nihil horum ſubſiſtebat, ſed ſolùm iuſſit ſe occidi, no diceret, ꝙ a fœmina occiſus fuerat, ergo non excuſabit Abimelech. Item peccauit adhuc grauiꝰ Abimelech, inquantum non ſolùm ipſe peccabat, ſed etiam armigerum ſuum ad peccandum inducebat iubendo ei, ꝙ occideret ipſum. *Ad ſecundam rationem.* Ad ſcdm quando dicitur, quòd Abimelech moriturus erat certiſſime, ideo non peccabat ſe occidendo. Rñderi poteſt vno modo, ꝙ neſciebat Abimelech certiſſimè an moriturus eſſet, licèt potius C mortem de ſe quàm vitam ſperaret: inferendo ergo ſibi mortem certam pro incerta peccabat. Aliter pōt dici, ꝙ peccabat Abimelech, quia dato quòd ſciret ſe neceſſariò moriturum, non licebat ei manus ſibi iniicere ad mortem, ſicut licèt aliquis ſe ſciat capitaliter condemnatum, non poteſt licitè ſe occidere: nec aliquis dubitat, quin iſte valde peccet. Etiam dato quòd ſciam, quod aliqua virgo ab aliquo defloranda eſt, nō licèt mihi deflorare eam, cùm non poſſum euitare, ne ab alio defloretur: quia in omnibus his differt ſicut in pati malum, & agere malum. Nam pati malum peccatum nullum eſt, agere autem eſt peccatum. Si ergo ſciret Abimelech ſe certiſſime moriturum & moreretur, patiebatur malum ſolum, & in hoc non D peccabat: ſi autem hoc ſciens ſe occideret, non ſolùm patiebatur, ſed etiam malum agebat, ideo peccabat.

An æternaliter perierit Abimelech. Quæſtio LV.

QVAERETVR vlterius, an æternaliter perierit Abimelech. Aliquis reſpondebit, non eſſe in hoc dubium, quia ſi concedimus ipſum peccaſſe mortaliter iubendo ſe occidi, mortuus eſt in peccato, & conſequenter æternaliter perit. Reſpondendum, quòd non ſequitur, quòd ſi quis occidendo ſe, vel iubendo occidi peccet mortaliter, quòd ideo pereat æternaliter: ſequeretur tamen ſi diceretur ſic, iſte mor- E tuus eſt in peccato mortali, ergo perijt. Sed tunc negandum eſt antecedens, quia licèt aliquis iubeat ſe occidi, & confeſtim occidatur, vel ipſe ſeipſum occidat. Verum eſt, quòd hæc faciendo peccat, tamen peccatū ſuum, non tandiu durat, quandiu durat pœna illa, qua iſte moritur: ideo poſtquàm aliquis ſe ad mortē percuſſerit, vel iuſſerit percuti, poterit dolere in illo modico ſpatio, quod reſtat ante mortem, & conſequi veniam. *Contritio ferè in inſtanti ſufficit ad obtinēdam veniam.* Nam ad contritionem non exiguntur longa tēpora, ſed contritio quaſi in inſtanti ſufficit ad obtinendam veniam. De hoc latè declaratum eſt per rationē. & extra. 1. Re. 31. Ita ergo poterat eſſe de Abimelech, quòd quanquam iuberet ſe occidi, ꝙ poſtquam per- A cuteretur ab armigero, doleret de hoc: & contritio eū liberaret: cùm autem arguitur, quòd in peccato mortali mortuus eſt, falſum eſt: quia licèt quis moriatur in pœna inflicta per actum, qui eſt mortale peccatum, nō moritur in peccato mortali: eo quòd poteſt dolere de mala volitione, in qua conſiſtit peccatum, licèt iam non poſſet plagam reuocare. Dicendum tamen, quòd licèt dubium ſit, de ſic morientibus quid conſequantur, tamen magis credendum eſt, eos perire, quàm ſaluari. ſecus autem eſt de illis, qui exiſtentes in actu peccati mortalis alterius occiduntur ab aliquo alio inuiti, quia hi facilius dolere poſſunt, & ſaluari. Scriptura quoq; hoc videtur innuere de Abimelech, quia ſemper loquitur de Abimelech, tanquam de malo. Nam B ſicut a principio cùm occidit fratres ſuos, ſcriptura eū vt malum increpat: ita & in morte. Dicit enim quòd Deus reddidit malum in caput Abimelech ſcdm maledictionem, quam imprecatus fuerat Ioathā: ergo credendum eſt ſatis veriſimiliter, quòd æternaliter damnatus ſit. *Qui iuſſa perficiens interfecit eum.* Armiger obediuit ei illico, & interfecit illum: & non fuit iſte ſicut armiger Saulis, qui noluit occidere Saulem licèt iuſſiſſet, ideo ipſe Saul ſeipſum occidit, & armiger videns eum cecidiſſe gladio ſuo, irruit enā ipſe ſuper enſem ſuum. 1. Re. 31. In Hebrœo habetur. *Gladiauit eum.* Vbi nos dicimus, interfecit eum; ſed idem eſt, quia iſta mors fuit in gladio.

An peccauerit iſte armiger occidendo Abimelech. Quæſtio LVI.

C QVAERETVR an peccauerit iſte armiger occidendo Abimelech. Reſpōdendum quòd ſic, quia occidit virum nulla cauſa rationabili ſubſiſtente. Item erat dominus ſuus, & ex hoc grauabatur magis delictum, cùm grauiſſimum ſit mittere manū in dominum. Item erat rex, & iſte cùm eſſet ſubditus eius adhuc peccabat grauius. Item patet hoc, ex eo quod fecit Dauid. 2. Re. c. 1. nam adoleſcens veniens ad Dauid ferens armillam, & coronam Saulis confeſſus eſt ſe occidiſſe Saulem: & Dauid iuſſit cuidam iuueni, ꝙ occideret eum, quia dixerat, quòd occiderat Saulem: D & tamē ille iuuenis allegauerat, quòd Saul hoc ei iuſſerat, & quòd etiam ſi ipſe non occidiſſet eum, nō poterat euadere, & tamen hoc non obſtāte iuſſit Dauid occidi illum: ſi tamen non mereretur mortē occidendo Saulem, etiam ſi ille iuberet non occidiſſet eū Dauid: ergo videtur quòd mandatum Saulis non excuſauit iuuenem: ſic igitur hic mandatum Abimelech nō excuſaret iſtum armigerum, quin peccaret mortaliter. Item ſi iſte armiger occidiſſet Abimelech ſine mandato, non eſt dubium, quin peccaſſet grauiter: ita ergo occidendo eum ex mandato peccabat. Quod patet, quia mandatum nō poteſt excuſare aliquem a malo quod facit: nā nulli homini tenemur obedire, nec etiam Papæ in his, quæ notoriè mala ſunt: ſed occide- E re aliquem eſt malum non ſubſiſtente cauſa, ergo ad mandatum regis non tenebatur hoc facere armiger. *Illoque mortuo omnes, qui cum eo erant de Iſrael.* Multi erāt nunc cum Abimelech. Nam a principio conduxit Abimelech viros vagos, & inopes antequam eſſet rex, de ſeptuaginta pondo argenti, quæ dederant ei Sichimitæ: poſtea autem factus rex ſuper Sichem & alia loca: habuit ſecum magnum exercitum: nā in quatuor cuneos illum diuiſit, qñ pugnauit contra Gaal ſupra in litera, & iſte exercitus erat collectus de diuerſis locis terræ Iſrael. *Reuerſi ſunt in ſedes ſuas*. id eſt, quilibet reuerſus eſt in locum ſuum, eo quod iam non habebant iudicem, qui dirigeret eos, & dimiſerunt obſidionem turris ciuitatis Thebes. *Et reddidit Deus malū, quod fecerat*

fecerat Abimelech contra patrem ſuum interfectis ſeptuaginta fratribus ſuis. ſ. tradendo in manibus hoſtium, dedit ei malum quod fecerat. Ex hoc patet, ꝙ Deꝰ fecit, quòd viri Thebes præualerent contra Abimelech, & ipſe moreretur ibi. Quia ſicut Deꝰ fecerat Abimelech fortem contra Sichimitas, vt traderentur in manus eius, eo quòd peccauerant: ita fecit ꝙ viri Thebes fortiter pugnarent, vt moreret̃ ibi Abimelech. Nã cùm Deus vult occidere aliquem pro peccato ſuo, conſtituit hoſtes eius fortes, & tunc faciliter moritur. Sic dicit Abacuc. ca. 1. de Nabuchodonoſor: Domine in iudicium poſuiſti eum, & fortem; vt corriperes fundaſti eum. i. dediſti ei fortitudinẽ, vt poſſet punire Iudæos, & alias gentes. Et dicitur de malo quod fecit contra patrem ſuum, quia licet Abimelech directè malum egit contra fratres ſuos, quos occidit: tñ maius malum egit cõtra patrem ſuum. ſ. quia magis debebat reſpicere Abimelech ipſos filios Gedeonis, inquantum erant filij patris ſui, & inquantum erant aliquid illius: quam inquantum erant tot viri innocentes. Nam committebat magnam irreuerentiam erga patrem, & ingratitudinem occidendo filios illius, eo quòd ſic faciebat eum manere ſine nomine. Etiam videbatur occidere ipſum Gedeonem: nam filius eſt quædam pars patris decisa de patre. 8. Ethic. Ideo occidendo particulas patris, ipſum patrem occidere videbatur. Item filijs morientibus pater dr̃ mori. & illis manentibus, licèt pr̃ ſit mortuus, non vocat̃ mortuus, vt patet Eccle. 30. ſ. mortuus eſt, & quaſi non eſt mortuus pr̃ eius: reliquit. n. filiũ ſimilem ſibi. ergo q occidit filios veſter occidere patrẽ. Item pr̃ nihil habet qđ magis, quàm filios diligat: ſed eum quis aufert alteri, quod maxime amat, īfert ei grauiſſimam iniuriam, ergo Abimelech grauiſſimũ malum infligit patri ſuo, & hoc Deus reddidit in caput eius tradendo eum in manus virorum vrbis Thebes, vt manu fęminea moreretur. *Sichimitis autem, quod operati erant, retributum eſt.* ſ. Sichimitæ operati erant malum multipliciter, ſcilicet, volendo recipere in regem Abimelech, cùm eſſet illegitimus: & hoc in præiudicium omnium filiorum Gedeonis, quibus competebat directius principatus. Item quia nõ recordati ſunt beneficiorum, quæ fecerat eis Gedeon, vt redderent vicem filijs eius pro eo, ſed habuerunt ſe ad illos, tanquam ad extraneos, vel potius ſicut ad hoſtes. Item Sichimitæ dederunt conſilium, & fauorem Abimelech, ad occidendum ſeptuaginta filios Gedeonis. Itẽ dederunt pecunias Abimelech ſeptuaginta pondo argenti, ſcilicet, de fano Dei ſui: cùm alias non haberet facultates Abimelech ad nocendum fratribus ſuis, vel inſurgendum contra eos. Item ipſi fuerunt executores mortis ſeptuaginta iuuenum: ſic dicitur ſupra in litera, quòd principes quidam Sichimitarum adiuuerunt Abimelech ad occidendum fratres ſuos: & pro his malis Deus iuſtè retribuit, ſcilicet, vt cùm ipſi per iniuſtitiam fauiſſent Abimelech, ipſe Abimelech per iuſtitię rigorem deleret eos: ita vt ciuitatem eorum dirutam ſale aſpergeret: vnde ſeueram in eis expleuit vltionem. *Et venit ſuper eos maledictio Ioathan filij Ierobaal.* Maledictio impoſita ab iſto eſt, quæ habetur ſupra. ſ. ꝙ ſi Sichimitæ non rectè egerant ſumendo Abimelech in regem, egrederetur ignis de Abimelech, & cremaret Sichimitas: & egrederetur ignis de Sichimitis, & cremaret Abimelech: & ſic factum eſt, quia Sichimitæ perierunt gladio Abimelech.

Filius eſt pars quædã patris.

Quomodo ſit verum, quòd venerit maledictio Ioathan.
Quæſtio LVII.

QVAERETVR quõ eſt verum, ꝙ venit maledictio Ioathan. Nã ipſe orauit, vt egrederet̃ ignis F de Abimelech ad deuorãdum Sichimitas, & ignis de Sichimitis deuoratus Abimelech. Primum cõpletum eſt, qa Abimelech occidit Sichimitas, & cõbuſſit partem vrbis. ſ. templum, & aliã partem, primò diruens, poſtea ſale aſperſit. Sed nõ fuit cõpletum ſcđm. ſ. ꝙ egrederetur ignis de Sichimitis & cremaret Abimelech, quia non perijt manibus Sichimitarũ, ſed in vrbe Thebes. Rñden põt, ꝙ vtraque pars maledictionis completa eſt: nam licèt hoc diceret Ioathan, intentio ſua erat ſolùm, ꝙ perirẽt Sichimitę, pro hoc ſcelere, & periret Abimelech. Quòd autem Abimelech manibus Sichimitarum periret, vel aliorum non referebat ad intentionem Ioathan, potuiſſet tñ vtrunq; compleri. ſ. ꝙ Abimelech occideret Sichimitas, & ſimul periret in ipſo bello. G Vt tamen Sichimitæ pęnitus delerent̃, voluit Deus, ꝙ nõ moreretur Abimelech in illo bello; & ſic nullas dimitteret reliquias Sichimitarum. Poſtea autẽ ipſe miſerrimè mortuus eſt. Aliter põt dici, ꝙ non fuit completa tota maledictio Ioathã, ſed ſolùm pars illiꝰ, ſcilicet, illa quæ attinebat ad Sichimitas, & pro hac parte allegatur hic: nam dr̃ ꝙ Sichimitis retributum eſt malum qđ fecerant, & venit ſuper eos maledictio Ioathan: & nõ dicitur, ꝙ venit ſuper Abimelech. Etiam non dicitur, quòd completa fuit maledictio Ioathan abſolutè, quia tunc intelligeretur, tam ſuper Abimelech, quàm ſuper Sichimitas.

H

An Ioathan filius Gedeonis peccarit maledicendo Sichimitis, & Abimelech, & cui liceat maledicere, & pro qua cauſa, & quando eſt peccatum.
Quæſtio LVIII.

Rationes ꝙ non peccarit Ioathan.

Prima rõ.

Secũda rõ.

Tertia rõ.

QVAERETVR vlterius, an Ioathã filius Gedeonis peccauit maledicendo Sichimitis, & Abimelech. Aliquis dicet, quòd non peccauit, quia maledictio eius venit, ſi tamen eſſet iniuſta non veniſſet: ergo non peccauit imprecando eam. Item ſcriptura ſacra videtur approbare maledictionem iſtam, quia inducit eam, tanquam pęnam a Deo impoſitam, & executioni traditam: ergo non peccauit eam imprecãdo. Item Deus dicit per Malachiam viris iniuſtis, maledicam benedictionibus veſtris, & benedicam maledictionibus veſtris, ſcilicet, vt omnia per cõtrarium vertantur. I ſed hic ſicut maledixit Ioathan, ita maledixit Deus: ergo Ioathan non peccauit maledicendo. In cõtrarium videtur quòd peccauerit, quia Apoſtolus ad Rom. 12. ait: Benedicite perſequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere: ſed Sichimitæ, & Abimelech nocuerant valde Ioathã occidendo fratres eius, & nunc maledicebat eis, ergo videtur quòd peccabat. Item iubetur nobis, ꝙ diligamus hoſtes, ſcilicet, Diligite inimicos veſtros, & bñfacite his, qui oderunt vos, Matth. 5. c. ſed qui alterum diligit, & benefacit ei, non maledicit illi: ergo qui maledicit peccat. Item Petrus in canonica prima. c. 2. ait: Chriſtus mortuus eſt relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in lingua eK ius: qui cùm malediceretur non maledicebat, & cùm pateretur non comminabatur. ergo nos tenemur ad hoc exemplum, ſcilicet, quòd non maledicamus alicui. Reſpondendum, quòd maledictio ſcđm ſe mala actio eſt, ideo non eſt licita ſimpliciter. vnde ẽt nec minimis rebus ẽt pro magna cauſa maledicendum eſt: nam nil peius diabolo: tñ archangelus Michael non auſus eſt maledicere ei, licet faceret contra voluntatẽ Dei, volendo publicare corpus Moyſi, vt patet Iudæ. 1. ſcilicet, cùm Michael archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit: imperet dominus in te Satan. & ibi valde increpat beatus Iudas maledicos dicens, eos eſſe ſicut animalia bruta.

Reſpõ. ad quæſitum.

Conſide-

eſt maledicere ei, licèt faceret contra voluntatẽ Dei, volendo publicare corpus Moyſi, vt patet Iude. 1. ſcilicet cum Michael Archangelus cum diabolo diſputãs altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudiciũ inferre blaſphemiæ, ſed dixit, Imperet dominus in te Satan. & ibi valde increpat beatus Iudas maledicos dicens eos eſſe ſicut animalia bruta. Conſiderandum tamen eſt de maledictione, quòd aliquando ponitur, vt pœna a iudice: aliquando autem ponitur in modum vindictę, ſcilicet cum quis non potens aliter iniuriam vlciſci, mala verba profert. De ſecundo modo dicendum, quòd quicunq; ſit, qui proferat maledictionem, peccat mortaliter: & iſtud vetatur in auctoritatibus allegatis. Nec licèt hoc iudicib⁹: nec perſonis priuatis. Cùm autem ponitur in modũ pęnę interdum licita eſt, vt infra dicetur. De hoc habetur in Decretis 24. quæſt. 3. capit. ſi igitur Michael. cùm dicitur: Diſtinguẽdum inter maledictum, quod prohibetur: & eſt illud, quod procedit ex odio vltionis, & odio perſequentis non amore iuſtitiæ. Maledictum, quo ſancti vtuntur, eſt quod procedit amore iuſtitiæ. De hoc etiam Gregorius in Moralibus, & habetur 24. quæſt. tertio cap. cùm ſancti, ſcilicet. Cùm ſancti viri maledictionis ſententiam proferunt, nõ in hanc ex voto vltionis: ſed ex iuſtitiæ examine prorumpunt, intus ſubtile iudicium reſpiciunt, mala foris vrgentia qua maledictione ferire debebant, cognoſcũt: ideo maledicendo non peccant, quo ab interno iudice non diſcordant. In hoc autem conſiderandum, ꝙ maledictio eſt verborum malorum expreſſio ſub intentione, quòd eueniat id, quod imprecamur, vel per verba ſignificatur. Et iſta maledictio interdum profertur a Deo, ſic enim pro peccato Adæ maledixit ei, dicens: Maledicta terra in opere tuo: Geneſi tertio. Etiam cum benediceret Deus Abrahæ ait: Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi Gene. duodecimo, ſcilicet. Inferam mala ſuper imprecantes tibi mala. Sic etiam Chriſtus maledixit ficulneę, & arefacta eſt cõtinuo a radicibus cum non inueniſſet in ea ficus, cùm dixiſſet: nunquã naſcantur ex te fructus in æternum Matt. 21. capi. Hæc autem omnia faciebat Deus tanquam iudex potẽs inferre pęnam, cui dignum iudicaret. Hoc modo Apoſtolus, qui nobis maledicere vetuit ſępe maledixit. Nã ipſe erat doctor gentium, & exercens iuriſdictionem vbicunque: ideo pro peccatis maledicebat aliquibus. Et hoc aliquando in generali, & aliquando in ſpeciali. De ſpeciali maledictione patet, quia quendam iuuenem Corinthium præ inceſtu tradidit Satanę, vt ſalu⁹ eſſet ſpiritus eius in die Domini: prima Corinth. quinto, & iſta vocatur maledictio, vt ait Pelagius Papa, & habetur 34. quæſt. 3. capi. Apoſtolicę auctoritatis. Sic etiam beatus Petrus maledixit Simoni mago dicens. Pecunia tua tecum ſit in perditionem: Act. octauo eo quòd voluit gratiam ſpiritusſancti pecunia emere. Sic etiam maledixit Petrus Ananiæ, & Saphirę, quia negauerunt pretiũ agri mentiendo ſpiritui ſancto: & mortui ſunt ambo: Act. quinto. In generali etiam maledicebat Apoſtolus, quãdo ponebat decretum, in quo contineretur maledictio contra aliquos peccantes: ſic dixit ad Gala. cap. primo, Siquis vobis Euangelizauerit preter id, quod Euãgelizatum eſt, anathema ſit. Et iterum ibidem fert ſententiam ſuper angelos, dicens: ſed licèt nobis aut angelus, aut homo Euangelizet pręter id quod Euangelizatum eſt, anathema ſit. Secũdum hunc modum etiam alij homines per modum ſententię maledicunt quibuſdam maledictione generali: ſic patet de duodecim tribubus Iſrael quarũ ſex poſitæ fuerunt ſuper montem Ebal ad maledicendum tranſ-

Maledicto quando ẽ peccatũ.

Q̃ño ſancti maledicant.

Maledictio quid.

A greſſoribus legis, & ſex ſuper mõtẽ Garizim ad benedicendum manentibus in lege. Et exprimuntur ibi maledictiones, & benedictiones, vt patet Deuterono. vigeſimo ſeptimo capit. Sic etiam iudices Eccleſiaſtici poſſunt infligere ſententiam maledictionis in pœnam: ſiue in generali, ſiue in ſpeciali ſuper peccantes: In generali quidem quandocunque inſtituunt canonem, in quo feratur ſententia excommunicationis, & ſunt ſic multi, in quibus dr̃ anathema ſit: ſic patet ferè in omnibus, q̃ habentur in Dec. di. 30. & hoc ſiue ſit canon latę ſnię, ſiue ferendę. In ſpeciali ãt maledictionem proferunt quando in aliquem ſpecialiter pro delicto ſuo, & cõtumacia excõmunicationis ſententiam ferunt: & potiſſimè in excommunicatione

B grauiſſima, in qua proferuntur maledictiones per modum imprecationis. Et leguntur quidam pſalmi continentes maledictionem. Sicut autem iſta dicta ſunt in maledictione hominum, qui interdum iuſtè maledicũtur; ita etiã eſt de rebus inanimatis, vel irrationabilibus, quibus ex nonnullis cauſis iuſte maledicitur. Sic enim Deus maledixit terræ propter peccatũ Adę, dicens: Maledicta terra in opere tuo, ſpinas & tribulos germinabit tibi. Sic etiam maledixit rebus irrationabilibus Hebręorum, ſcilicet. Maledictum ſit horreum tuum, maledictæ reliquię tuę, maledictus fructus iumentorum tuorum, maledictus fructus terræ tuæ & cæt. Deuterono. vigeſimo octauo cap. Chriſtus quoque ficulneæ maledixit, nunquam ex te fructus

C naſcantur in æternum Matt. 21. cap. Sic etiam Dauid maledixit montibus Gelboe, dicens: montes Gelboe nec ros, nec pluuia veniãt ſuper vos: quia ibi abiectus eſt clypeus fortium, & perierunt arma bellica, vt patet ſecundo Regum capit. primo. Conſiderandum autem de hac maledictione, quę imponitur tanquam pęna, & non deſiderio vindictæ, quòd non licèt cuicunque imponere illam alteri, etiam ſi peccet, quia pęnalis eſt maledictio, ſed imponere pænã peccati nõ pertinet ad quemlibet, ſed ad ſolum iudicem: ideo ẽt maledictio iuſtè a ſolo iudice infligetur: cœteris verò non eſt ius proferendi maledictionem, ſiue ſuper bonos, ſiue ſuper malos: niſi Deus moueat interdum quoſdam ad maledicendum aliis, ſicut mouebat pro-

D phetas: ſed tunc iſti efficiebantur iudices ad proferendas maledictiones. Nunc de Ioatham maledicentem Sichimitis, & Abimelech dici poteſt, quòd ipſe non dixit iſta per modum imprecationis, ſed per modum prænunciandi, ſcilicet quòd iſta mala euentura forent Sichimitis, & Abimelech, & non obſtat quòd nõ videatur litera applicari ad prænunciationem, ſed imprecationem, quia etiam Prophetę interdum proferunt aliqua mala Propheticè, & videntur dicere illa imprecando: ſic eſt de Ieremia, qui dixit capitu. decimo ſeptimo. Confundantur, qui me perſequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & non paueam ego: induc ſuper eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos. Sic etiam Iere. vigeſimo, dici-

E tur: Et tu domine probator iuſti, qui vides renes, & cor, videam vltionem tuam ex eis. Et tamen Ieremias non deſiderabat vltionem. Sic patet Ierimię decimo ſeptimo cùm dicitur: Et ego non ſum turbatus te paſtorem ſequens: & diem hominis non deſideraui, tu ſcis, ideſt non deſideraui diem mortis alicuius. Hoc modo manifeſtum eſt, quòd non peccaret Ioatham. Aliter poteſt intelligi, quòd Ioatham malediceret ex deſiderio, vt eueniret, eo, ꝙ Deus moueret eum ad maledicendum, & tunc cùm concordaret voluntas ſua voluntati Dei, non peccabat, ſic colligitur ꝑ Greg. in moralibus, & habetur in decre. 24. quęſt. tertio capitu. cùm ſancti: ſic enim Moyſes videtur im-

Notãdum de Maledictione impoſita tanquam pęna, & non deſiderio vindictę.

precatus fuiſſe mala contra Core, & Dathan, & Abiron, & collegas eorum Numeri decimo ſexto dicens cùm eſſet iratus, ne reſpicias ſacrificia eorum, tu ſcis quoniam nec aſellum quidem acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam illorum. Si autem dicatur, ꝙ Ioatham rabię iracundię motus in quendam modum vindictæ proferebat hæc contra Abimelech, & Sichimitas peccabat. Si ergo voluerimus tenere, quòd peccaſſet, reſpondebimus ad rationes primas. Ad primam cum dicitur, quòd Maledictio ab eo impoſita venit. Dicendum quòd non ſequitur, quia ad hoc quòd maledictio alicuius ſuper alium veniat, non requiritur, ꝙ ille, qui profert, iuſte proferat, ſed ꝙ ille contra quem profertur illam mereatur: & tamen ſatis ſtat, quòd aliquis mereatur maledici propter ea, quæ mihi egit: tamen ego peccem maledicendo illi: velut ſiquis occidit patrem meum, meretur mortem propter hoc, & tamen ſi ego, cui inflicta eſt iniuria, mortem ſibi inferam, pecco. Deus autem cum infligit pęnas aliquibus non reſpicit an imprecantes maledictionem potuerũt eam iuſtè imprecari, ſed an hi, contra quos fit imprecatio mereantur, & ſic fieret de Ioatham, quòd licèt peccaret maledicendo ex ſola iracundia, quia tamen Sichimitę & Abimelech digni erãt maledictione induxit eam ſuper illos. Ad ſecundam rationem, cùm dicitur, quòd ſcriptura videtur approbare eam. Dicendum quòd approbat eam tanquam iuſtè venientem ſuper eos, contra quos perita eſt, & ob hoc refert illius executionem, ſed non refert tanquam iuſtã, nec approbat ex parte dantis. Ad tertiam rationem, cùm dicitur: benedicam maledictionibus veſtris. Dicendum quòd hoc non intelligitur de benedictionibus, vel maledictionibus ſecundum quòd iuſte, vel iniuſtè infliguntur, ſed ſecundũ ꝙ in ſe iuſtę, vel iniuſtæ ſunt, & proferuntur pro cauſa rationabili, vel irrationabili. Et ſecundum Gregorium, & Ieronymum intelligitur de ſacerdotibus, qui benedicebant quibuſdam malis adulatione. Hic autem erat cauſa iuſta maledicendi, licèt non eſſet iuſtus animus, ſcilicet quia ex ira mouebatur, ideo non benediceret Deus maledictioni eius, ſed potius traderet eam executioni. Si autem tenere volumus, quòd non peccauit reſpondebimus ad illas rationes. Ad primum cum dicit Apoſtolus: Benedicite, & nolite maledicere. Dicendum quòd intelligitur de maledictione, quę exprimitur zelo vindictæ, & iſta ſemper eſt peccatum. Sed quæ fit zelo iuſtitiæ, vel mouetur homo a Deo ad proferendum illam, nõ eſt peccatum. Et ſic fecit Ioatham, vt ſupra declaratum eſt. Apoſtolus quoque, qui maledictionem vetuit ſępe maledixit, vt ſupra inductum fuit: eo quòd maledictio non eſt omnibus modis vetita. Ad ſecundam, & tertiam rationem eodem modo reſpondendũ eſt, quòd intelliguntur de maledictione, quæ fit zelo vindictæ: quia illa nunquam eſt alicui infligenda. Nunc autem ſi quęratur quid potius tenendum ſit, ſcilicet quòd peccauerit, vel quòd non. Dicendum, quòd potius tenẽdum eſt eum non peccaſſe, quia promptiores eſſe debemus ad abſoluendum, quàm ad condemnandum. Etiam quia res potius debet interpretari vt valeat, quàm vt pereat. Etiam quia dubia in bonam partem interpretanda ſunt, & quia ſicut nemo pręſumitur malus, niſi probetur: ita nemo præſumetur peccaſſe, niſi probetur. Sed de Ioatham non probatur aliquid neceſſariò.

Ad primã rationem, quòd non peccauerit Ioatha.

Ad 2. rationem.

A tertiam rationem.

Ad primã rationem, ꝙ peccauerit Ioatham.

Ad 2. & 3. rationem.

F G H I K

CAPITVLVM X.

POST Abimelech ſurrexit dux in Iſrael Thola filius Phua patrui Abimelech, vir de Iſſachar, qui habitauit in Samir montis Ephraim, & iudicauit Iſraelem viginti & tribus annis, mortuuſque eſt, ac ſepultus in Samir. Huic ſucceſſit Iair Galaadites, qui iudicauit Iſraelem per viginti & duos annos, habens triginta filios ſedentes ſuper triginta pullos aſinarum, & principes triginta ciuitatum, quæ ex nomine eius ſunt appellatæ Auothiair, ideſt, oppida Iair, vſque in præſentem diem in terra Galaad. Mortuuſque eſt Iair, ac ſepultus in loco, cui eſt vocabulum Camon, Filij autem Iſrael peccatis veteribus iungentes noua, fecerunt malum in conſpectu Domini, & ſeruierunt idolis Baalim, & Aſtaroth, & diis Syriæ, ac Sidonis, & Moab, & filiorum, Ammon, & Philiſthiim, dimiſeruntque Dominum, & non coluerunt eum. Contra quos Dominus iratus tradidit eos in manus Philiſthijm, & filiorum Ammon. Afflictique ſunt, & vehementer oppreſſi per annos decem, & octo, omnes qui habitabant trans Iordanem in terra Amorrhæi, quæ eſt in Galaad: intantum vt filij Ammon, Iordane tranſmiſſo, vaſtarent Iudã, & Beniamin, & Ephraim. Afflictuſque eſt Iſrael nimis. Et clamantes ad Dominum, dixerunt.

Medea maga claret maleficus.

Supra 1. & 3. & 4. & 6. & infra 13.

Poſt Abimelech. Deſcripta in præcedentibus quarta tribulatione Iſraelitarum, de qua per Gedeonem liberati ſunt. Hic deſcribitur 5. de qua liberati ſunt per Iephte. Et diuiditur in duas, quia primò ponitur pondus tribulationum hic, & ſequenti cap. Secundò impetus ſeditionum infra 12. cap. Prima in duas. Primò ponitur tempus pacis. Secundò tempus tribulationis ibi. *Filij autem Iſrael.* Tempus autem pacis fuit ſub duobus iudicibus ſubſequentibus, & conſequentibus, ſcilicet Thola, & Iair. & primo ponitur de Thola, ſecundo de Iair ibi. *Huic ſucceſſit.*

An in his ſit ordinis mutatio, & an immediate facta poſt pręcedentia. Quæſt. I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic fuerint facta poſt pręcedentia ordine continuato, vel ſit mutatio, & an fuerint facta immediatè, vel aliquanto tempore poſt. Ad primum dicendum, quòd ordo eſt hic continuatus, quia ſupra dictum eſt de Abimelech: hic autem

de

A de Thola: prior tamen fuit Abimelech quàm Thola, quia Abimelech ſucceſſit Gedeoni. Item patet ex litera, quia dicitur in principio, poſt Abimelech ſurrexit dux in Iſrael. Ad ſecundum non patet manifeſtè, an immediatè, vel aliquanto interiecto tempore. Aliquis dicet quòd immediatè, quia mortuo vno principe alius ſuccedit, ita inter Iſraelitas mortuo vno iudice alius illico ſurgeret. Sed hoc non concludit, quia cõmune erat inter Iſraelitas, quòd moriente vno iudice non inſtitueretur alius illico, ſed manebat terra ſine iudice quandiu non egebat illo, ſcilicet quoſque Iſraelitæ colentes idola ſubucerentur hoſtibus: & tunc accipiebant iudicem. & ſic aliquando inter iudicem & iudicem fluebant anni 18. ſicut inter Hothonielem & Aod, vt patet tertio cap. Et aliquando 20. ſicut inter Aod & Barach. ſupra quarto, & aliquando ſeptem ſicut inter Barach & Gedeonem, ſupra 6. cap. Ita ergo nunc inter Abimelech & Thola poterant intercidere aliquot anni. Reſpondendum, quòd hic paucum tempus, vel quaſi nullum intercidit inter Abimelech & Thola. Quod patet quia quando inter vnum iudicem, & alium erant aliqui anni medij, illi ſcribebantur ſicut inter Hothonielem, & Aod, & inter Aod, & Barach, & inter Barach, & Gedeonem, vt patet allegatis capi. Hic tamen nõ ponitur aliquod medium tempus inter Abimelech & Thola: ideo non videtur, quòd intercideriut aliquot anni, præſertim quia dicitur: poſt Abimelech ſurrexit Thola. in quo innuitur, quòd quaſi mediate ſurrexerit.

Reſponſ. ad q̃ſtiõ.

Quomodo iſte Thola creatus fuerit index.
Quæſt. II.

QVEARETVR vlterius, quomodo iſte Thola factus eſt iudex. Pro quo ſciendum, quòd aliqui efficiebantur iudices Deo iubente illis, ſicut Gedeon factus eſt: nam Angelus domini venit ad eum, & dixit quòd pugnaret cõtra Madian ſupra ſexto, & ſeptimo. Alij efficiebantur iudices, quia Deus ſuſcitabat eos dando illis animoſitatem ad pugnandum contra hoſtes: & confidentiam de victoria: & cùm pugnarent ſumebantur a populo in iudices: ſic fuit de Hothoniele, & Aod, de quibus dicitur, quod ſuſcitauit eos dominus in Saluatores, & poſtea ipſi fecerunt bella magna, & præfuerunt populo, ſupra tertio. Alij fuerunt facti iudices electione populi. Sic fuit de Iephte, vt in ſequenti capi. Nam Iſraelitæ iuerunt rogaturi ipſum, vt eſſet princeps eorum, vt pugnaret contra Ammõ. Alij efficiebantur principes per quandam inſtructionem, vel fauorē, & ſcelera: & ſic fuit de Abimelech, quem præcibus acceperunt Sichimitę, & poſtea meruit principatum occiſis fratribus ſuis, præcedenti cap. His quatuor modis aſſumpti leguntur iudices, & de Thola non apparet, quòd fuerit primus modus, quia nõ legitur vocatus a Deo per angelum, nec etiam fuit ſecundus, quia non dicitur quòd ſuſcitauit eum Deus: nec etiam fuit aliquod bellum factum per ipſum propter quod in ducem acciperetur. Nam tempus ei⁹ & iudicis ſequentis fuit tempus pacis. Nec etiam fuit quartus modus, quia non fecit intruſionem aliquam: nec fuit per ambitionem, quia tunc accepiſſet principatum regalem, ſicut tenuerat Abimelec. Dicendũ ergo videtur, quòd fuit modus tertius, ſcilicet quòd electus fuit a populo. Et dato quòd non exprimatur ſic intelligendum eſt. Scriptura autem non curat exprimere ea, quæ magna non ſunt, & quia eligi a populo concorditer non erat aliquid boni famoſi aut grauis mali, ſcriptura ſubticuit.

Quare Thola non creatus fuerit illico iudex defuncto Abimelech. Queſtio. III.

QVAERETVR vlterius, quare Thola non fuit electus in iudicē immediate poſt mortē Abimelech: nam conſuetudo inter Iſraelitas erat, quòd mortuo vno iudice non eligerent illico alium, ſed tandiu manerent ſine iudice, quandiu terra non egeret illo, ſicut poſt Hothonielem manſit terra 18. annis ſine iudice, vſque ad Aod, ſupra tertio, & poſt Aod vſque ad Barach manſit terra ſine iudice 20. annis, ſupra quarto capitul. & ſic etiam fuit inter Iair, & Iephte poſt hoc. Nam interciderunt anni decem & octo, vt patet infra in litera. Aliquis dicet, quòd fortè interciderunt B aliqua bella, ſed non leguntur, quia multa ſubticentur in ſcriptura. Reſpondendum, quòd non eſt veroſimile, quia cùm ſcriptura ponat iudicem, & tempus quo præfuit, non eſt probabile, quòd ſubticeret bella, propter quæ factus eſt iudex, ſi aliqua fuiſſent: non ergo fuerunt aliqua. Sed dicendum eſt, ꝙ populus ſano conſilio ductus voluit mortuo Abimelech inſtituere iudicem ad vitandum ſcandalum, ſicut factum fuerat mortuo Gedeone. Nam poſt mortem illius non curabat populus quemquam iudicem inſtituere volens ſeruare antiquum morem, ſ. quòd nõ eligeretur iudex quouſq; eſſet neceſſarius, & iterim ſurrexit Abimelech, & fauore Sichimitarum factus eſt rex: & poſtea concitauit ſcandala magna pugnãs con- C tra loca multa, & agens violentias. Nunc autem putauerunt, quòd forte mortuo Abimelech aliqui vellent ſimiliter inſurgere ad vſurpandum ſibi regnum, & grauiſſima ſcandala ſuſcitarent in populo, ideo voluerunt illico inſtituere Thola, quo præſidente, vt iudex nullus auderet mouere ſcandala, quia ille imperãs toti populo præ magnitudine potentię illa ſedaret.

Quare Thola non ſucceſſit in regali principatu, in quo fuerat Abimelech. Quæſt. IIII.

QVAERET vlterius, quare Thola non ſucceſſit D in principatu regali, in quo fuerat prędeceſſor ſuus Abimelech: nam domini terrarum rarò ſolent diminuere de iugo introducto p p̄deceſſores ſuos, dato quòd iniuſtum ſit: ſicut reſpondit Roboã filius Salomonis petentibus Iſraelitis, quòd alleuiaret aliquid de iugo, quod impoſuerat pater eius, ſcilicet, groſſior eſt digitus meus tergo patris mei, & pater meus cęcidit vos flagellis, ego cędam vos ſcorpionibus tertio Regum duodecimo. Reſpondendum quòd non ſucceſſit Thola in principatu regis, ſed factus eſt dux. i. iudex ſicut fuerant omnes a principio præter Abimelec. Et hoc propter duo. Primò quia Thola erat vir bonus, & vidit, quòd principatus regalis non fuerat iuſtus principatus in populo, ſed tyrannicus, & Abime- E lech illum fraude, & iniquitate obtinuerat, ideo ipſe nolebat ſuccedere in vitio. Etiam ſequutus eſt exemplum boni viri Gedeonis, qui ublatum ſibi principatum regalem, vel domiatiuum repulit, dicens: non dominabor veſtri: nec filius meus dñabitur in vos, ſed dominabitur dominus Deus, ſupra octauo capi. Vidit etiam quòd erat contra voluntatem Dei, cui auferebatur quædam pars honoris, & principatus in populo, ſi ipſe ſibi vſurparet principatum regalem, vt declaratum eſt ſupra de Gedeone, octauo. Secunda ratio fuit, quia Thola ſuſcepit principatũ electione populi, vt ſupra dictum eſt: populus ãt noluit eũ cõſtituere regē, ſed iudicē, ideo ſolũ fuit iudex. Hoc aũt fecit populus quia putabant ſe peccare, ſi quē̃ regē inſtituerēt.

Etiam quia videbant principatum illum non conuenire ſibi : nam occaſione huius principatus Abimelech multa mala egit in populo. *Poſt Abimelech ſurrexit dux in Iſrael*. Scilicet mortuo Abimelech, qui tribus tantum annis pręfuit pręcedenti cap. ſurrexit dux in Iſrael, ſcilicet electus conſenſu populi, & fuit dux ideſt iudex rediens ad ſtatum prioris principatus. *Thola filius Phua*. Ponitur nomen patris eius ad differentiam, quia alii ſic nominabantur : ſic etiam dicitur Ioſue filius Nun ad differentiam aliorum. *Patrui Abimelech*. Ideſt iſte Phua erat patruus Abimelech, ſcilicet frater patris eius Gedeonis.

Quomodo ſtat hic litera, quoniam eidem videtur litera ſequens repugnare. Quaeſt. V.

QVAERETVR quomodo ſtat iſta litera : nam videtur repugnare litera ſequens, ſcilicet vir de Iſſachar, ideſt quod erat Thola vir de Iſſachar : Gedeon autem erat de tribu Manaſſe, ſupra ſexto : ergo non poterant ambo eſſe fratres, quia tribus Iſraelitarum, & familię debebant eſſe impermixtæ, vt patet Numeri trigeſimo ſexto, & Leuit. vigeſimo quinto. Reſpondet Nicolaus, quòd hoc eſſe potuit propter matrem Gedeonis, ſcilicet quia ipſa accepit vnum virum de tribu Manaſſe, ſcilicet Ioas, de quo concepit Gedeonem, & alium ſuſcepit de tribu Iſſachar, de quo peperit Phua patrem Thola, & ſic Gedeon, & Phua eſſent fratres es parte matris, & eſſent de duabus tribubus, quia tribus, & familia nominantur a patre, & non a matre : & ſic Phua eſſet patruus Abimelech, ideſt frater patris eius, & eſſent Abimelch & Thola patrueles, ſcilicet filii duorum fratrum : & tamen non eſſent de eadem tribu. Sed obiicietur non ſtare, quia vetitum erat mulieres vnius tribus, vel familiæ ſuſcipere in viros homines de alia tribu, vel familia Numeri trigeſimo ſexto capi. & ſic non poſſet mater Gedeonis habere viros, de duabus tribubus. Reſpondet Nicolaus, quòd illa lex intelligitur de mulieribus, quę ſuccedebant patribus in hęreditate in defectum filiorum : ſicut fuit de filiabus Salphaad, de quibus ibi dicitur, Numeri vigeſimo ſeptimo capit. ne miſcerentur poſſeſſiones tribuū, & familiarum : ſed cùm mulier non ſuccedebat patri, poterat accipere virum alteri⁹ tribus, ſic fuit de matre Gedeonis. Sed iſta reſponſio forte claudicat per intellectum illius legis, de quo Num. 36. declaratum eſt. Sed dicendum, quòd iſta varietas venit, quia in litera noſtra non habetur, ſicut in Hebręo, quia in Hebræo dicitur (Dodo) vbi nos dicim⁹ patrui eius, & eſt nomen æquiuocum, quia interdum eſt nomen proprium, & interdum commune: cùm enim accipit pro communi ſignificat patruum eius, & ſic accepit litera noſtra. Hebræi tamen accipiunt quòd (Dodo) ſit nomen proprium, ꝙ Thola fuerit filius Phua, & Phua filius Dodo. Sic etiam accipit interdum Ioſephus, vt patet ſecundo Regum vigeſimo tertio capit. vbi dicitur poſt hunc Eleazar filius patrui eius. In Hebręo habetur filius (Dodo) & Ioſephus ſeptimo antiquitatum dicit, filius (Dodi) in quo vult eſſe nomen proprium viri, & ſic tenendo quòd (Dodo) ſit propriū (vt volunt Hebręi) erit ablata contentio. Sed magis videtur dicēdum ſecundum literam noſtram, ſcilicet quòd accipiatur (Dodo) pro patruo: nam ſi diceretur: Surrexit Thola filius Dodo: crederetur ſatis rationabiliter, quòd erat nomen patris, dicitur tamen Thola filius Phua, deinde ponitur Dodo, & nō dicitur filius, nec aliqua alia determinatio: ponitur vt videatur Dodo eſſe proprium. Ideo accipiendum eſt pro patruo. Sed tunc obiicitur, quia in Hebręo non habetur Abimelech, & litera noſtra ponit. Reſpondendum quod

Doc. reſp. ad quæſitum.

F ſi Dodo accipiatur pro patruo, neceſſariò intelligetur Abimelech, quamquam non ponatur, quia Dodo nō ſignificat ſolum patruum, ſed etiam cùm dependentia, ſcilicet patruum eius, & particula eius, debet referri ad adiumentum : & iſte eſt Abimelech. Nam dicitur: poſt Abimelech ſurrexit Thola filius Phua patrui eius, ideſt patrui Abimelech, ſcilicet quòd Phua erat patruus Abimelech. Et tunc dicendum, quòd quamquam regulariter non contrahebant mulieres vnius tribus cum viris alterius, tamen aliquando factū legitur, ſicut Numeri trigeſimo ſexto declaratum eſt. *Vir de Iſſachar*. Scilicet Thola erat de Iſſachar, quia pater eius Phua erat de Iſſachar. De matre autem non erat cura, de qua tribu vel familia eſſet. *Qui habitauit in* G *Sanir montis Ephraim*. Ponitur locus habitationis eius, & ſepulturæ : nam vtrunque fuit in Sanir.

Quomodo dicitur Tholam habitaſſe in monte Ephraim. Quaeſtio VI.

QVAERETVR quomodo dicitur quòd habitauit Thola in monte Ephraim, quia erat de tribu Iſſachar, & inter Iſraelitas erant poſſeſſiones diſtinctę ſecundum tribus, & familias, ita quòd homo de vna tribu, etiam ſi eſſet ditiſſimus, non poterat habere poſſeſſionem in ſorte alterius tribus, quia non poterat ei vendi, etiam ſi daret infinitam pecuniam, quia H Deus vetuerat permixtionem poſſeſſionum, ne permiſcerentur tribus Nume. trigeſimo ſexto : ideo Thola non poterat habere poſſeſſionem in monte Ephraim, quia erat extra tribum ſuam. Aliquis dicet quòd habitauit in monte Ephraim, non quaſi habens ibi principale domicilium, & poſſeſſiones ſuas, ſed in ſorte Iſſachar : habitauit tamen peregrinus in Sanir, quia licebat Iſraelitis peregrinari vbi bonū ſibi eſſe cognouerunt : dum tamen in alienis tribubus non obtinerēt poſſeſſiones. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat, quia ſcriptura ſemper nominat id quod principalius eſt, ideo nominaret locum, in quo poſſeſſiones ſuas habebat Thola, & erat domicilium ſuum ex natiuitate ibi, & non locum, in quo peregrinus maneret. Item non I ſtat, quia dicitur quòd Thola ſepultus eſt in Sanir, ſed Iſraelitæ ſepeliebantur ſemper in ſepulchris patrū ſuorum, quia hoc deſiderabant valde, vt patet ſecūdo Regum decimo ſeptimo, & decimo nono, & ſic fecerāt Patriarchæ, quia omnes tres Patriarchæ cum vxoribus ſuis in eode ſepulchro conditi iacent : Gene. quadrageſimo nono capit. ergo oportet dici, quod habitatio ſua, & origo erat in monte Ephraim. Dicendū igitur, quòd Sanir ciuitas montis Ephraim erat locus originis Thola, & ibi habitauit ipſe ; & cognatio eius, & erat iſte locus in ſorte Iſſachar. Nec obſtat, quòd dicatur, quòd in monte Ephraim erat locus aliquis Iſſachar ſortis, quia mons, in quo erat ſors Ephraim extendebatur aliquantulum extra ſortem Beniamin, & K ibi poterant eſſe vrbes aliarum tribuum ; & patet hoc de tribu Iſſachar. Nam tribus Ephraim, & Manaſſe coniunguntur ſorti Iſſachar, quia in parte Orientali, vt patet Ioſue decimo ſeptimo, & ibi extenditur mōs Ephraim, vltra ſorem Ephraim, & eſt in ſorte Iſſachar. Simile patet ſecundo Regum decimo octauo, cùm dicitur, quòd bellum fuit in ſaltu Ephaim. & illud erat trans Iordanem : tamen ſors Ephraim non extenditur trans Iordanem, ſed intelligitur de quadam parte illius montis, quæ eſt vltra Iordanem ad Orientem. *Et iudicauit Iſrael viginti tribus annis*. Scilicet a iudicatura ſuſcepta vſque ad mortem ſuam fluxerūt iſti viginti tres anni : nam quilibet iudex pręerat vſque ad mortem : nec cuiquam auferebatur iſta dignitas

Doc. reſp. ad quæſitū.

gnitas

gnitas ſemel collata. *Mortuuſque eſt atque ſepultus in Sanir.* Ibi erat locus originis, & ſepulti fuerant ibi progenitores ſui, ideo ibi ſepultus eſt. De hoc iudice nulla geſta magnifica narrantur, quia tempus ſuum fuit in pace, nec habuit materiam exercendæ virtutis bellicæ: ſed ſolùm iuſte iudicauit, toto tempore ſuo continens populum Hebræorum in magna tranquillitate, quòd non paruæ virtutis eſt. *Huic ſucceſſit Iair Galaaditer.* Hic ponitur de alio iudice, qui ſimilis fuit præcedenti, eo quòd tempus vtriuſq; fuit ſine bellis, & non leguntur geſta bellorum alicuius eorum.

De qua tribu erat iſte Iair iudex.
Quæſt. VII.

QVAERETVR de qua tribu erat iſte iudex. Reſpondendum quòd ſcriptura non exprimit, eo quòd putat manifeſtum eſſe, cùm dicat eum eſſe Galaaditem: ſic etiam dicitur ſequenti cap. de Iephte quòd erat Galaadites, & non nominatur de qua tribu erat: & tunc ſi terra Galaad cecidiſſet in partem ſpecialem alicuius tribus, dicendo quòd aliquis erat Galaadites, ſciretur tribus eius: non tamen fuit tota terra Galaad ſub vna ſorte, ſed ſub duabus. Nam diuiſa fuit in tribum Gad, & Manaſſe. Medietas quippe data eſt tribui Gad, & medietas Manaſſe: Deutero. 3. Nec obſtat Nume 32. vbi dicitur quòd data eſt terra Galaad dimidiæ tribui Manaſſe. nam iſtud intelligitur de media parte terræ Galaad. Ideo dubium manet de iſto Iair an fuerit de tribu Gad, vel de Manaſſe. Poteſt dici quòd fuerit de Manaſſe, quia magis alludit ei quod dicitur, quia vocantur ab eo ciuitates 30. Auothiair, id eſt villæ Iair, de quo poſtea dicetur.

Reſponſ. ad quæſitũ.
Dubium.
Reſpõſio.

An tempore iſtorum iudicum, ſcilicet Thola, & Iair Iſraelitæ idola coluerint.
Quæſt. VIII.

QVAERETVR vlterius, an tempore iſtorum duorum iudicum, ſcilicet Thola, & Iair Iſraelitæ coluerint aliquando idola, ſcilicet quòd mortuo vno colerent idola, & ſurgente alio recederent ab eis. Aliquis dicet quòd mortuo Abimelech coluerint idola, & ſurgente Thola ceſſauerunt idola tota vita ſua, quo mortuo antequam ſurgeret Iair etiam fuerunt idola, & ſurgente Iair ceſſauerunt, quia iſta erat conditio generalis Hebræorum: ſic patet ſupra ſecundo, ſcilicet: Cunque dominus ſuſcitaret iudices flectebatur miſericordia, poſtquam autem mortuus eſſet iudex reuertebantur, & multo maiora faciebant quàm fecerant patres eorum ſequentes deos alienos. Reſpondendũ quòd illa regula erat quaſi communis, quia mortuo vno iudice conuertebantur ad idola plus quam conueti fuerant antequam ille inſtitueretur iudex: tamẽ aliquando non tenebat, ſcilicet quòd tranſirent duo, vel tres iudices, ſub quibus non colerent idola: tenet autem generaliter illa regula in illis iudicibus, qui nõ ſuccedebant ſibi immediate. Nam in his ſine ſallentia aliqua Iſraelitæ colebant idola mortuo vno iudice antequam inſtitueretur ſequens: & ob hoc inſtituebatur ſequens, ſcilicet quia populus premebatur ſeruitute a gentilibus propter idola quæ colebant. ſic patet in Hothoniele, & Aod, & Barach, & Gedeone, Iephte, & Samſone. Nam omnes hi ſurrexerunt ad liberandum populum iacentem ſub hoſtibus propter idola. De Hothoniele, & Aod ſupra tertio. De Barach ſupra quarto. De Gedeone ſupra 6. De Iephte patet hic iuncto ſequenti cap. De Samſone infra 12. iuncto. 13. & ſequentibus. De iſtis autem non apparet an coluerint idola tempore eorum: poſſet tamen dici, quòd tem-

A pore iſtorum non ceſſauerunt idola. Nam ſupra 8. dicitũ quòd mortuo Gedeone Iſraelitæ fecerunt fœdus cum Baalim, vt eſſet eis in deũ, & tamen immediate mortuo Gedeone ſucceſſit Abimelech, & ſic tempore eius fuerunt idola. De tempore autem horum non apparet, quòd aliquid mutauerint, ideo poterat teneri, quòd fuerunt. Rationabilius tamen dicendum quòd non fuerint ſaltem tempore vltimi horum, quia poſt mortem Iair dicitur infra in litera, quòd filij Iſrael peccatis veteribus noua iungentes ſeruierunt Baalim in conſpectu domini: ſi tamen fuiſſent etiam tempore iſtorum duorum iudicum idola, nihil videretur mutatum propter quod diceretur, quòd iunxerunt peccata noua veteribus, cùm ſemper illa cõ-

B tinuarent. Item quia tempus iſtorum duorum iudicum fuit tempus pacis, & tamen dominus conſueuerat Iſraelitis colẽtibus idola dare ducẽ ſuper hoſtes, & ſic mortuis his iudicibus cùm dicatur, quòd Iſraelitæ coluerint idola, ſubiungitur quòd Philiſthiim, & aliæ gẽtes oppreſſerunt eos 18. annis.

An Iair creatus fuerit iudex illico mortuo Thola: & ſi fuit quare factum ſit. Quæſt. IX.

QVAERETVR an Iair fuerit factus iudex immediatè poſt mortem Thola: & ſi fuit, quare

C factum eſt. Ad primum reſpondendum, quòd fuit factus illico iudex: quod patet, quia dicitur, quòd ſucceſſit ei in quo ſignificatur quædam continuatio temporis. Item quia non diſtribuitur aliquod tẽpus medium: ſi tamen tranſiſſent aliqui anni inter Thola, & Iair ſcriptura expreſſiſſet illos: ſicut faciebat in omnibus aliis iudicibus diſcontinuato tempore præſidentibus, vt patet de Hothoniele, Aod, & Barach, & Gedeone: & ſupra dictũ fuit de eis in quæſtione de Thola. Ad ſecundum dicendum, quòd fuit inſtitutus immediatè poſt Thola ex eadem cauſa, qua Thola ſucceſſit Abimelech, ſcilicet quia putabant Iſraelitæ, quòd adhuc mortuo Thola aliqui vellent facere ſcandala ſuper principatu obtinendo, ſicut in diebus Abimelech:

D ideo conſultius erat, quòd cõſtitueretur illico iudex, vt nullus timore eius auderet contendere ſuper principatu. Si autem dicatur, quomodo inſtitutus eſt in iudicem, cùm eſſent quatuor modi inſtituendi, vt declaratum eſt, cùm dicebatur de Thola. Reſpondendum, quòd inſtitutus fuit tertio modo, ſcilicet per electionem populi, & eſt reddenda eadem cauſa, quæ de Thola reddita eſt. *Qui iudicauit Iſrael per viginti duos annos.* Tot annis vixit poſtquam ſumpſit principatum, & nihil valde magnificum egiſſe legitur, niſi quòd populum in pace gubernauit. *Habens triginta filios ſedentes ſuper triginta pullos aſinarum.* Iſtud ponitur tanquam glorioſum de iſto viro, ſcilicet quòd tot filios habuerit omnes ſimul viros, qui ſederent ſuper trigin-

E ta pullos aſinarum. Et credendum eſt, quòd iſte Iair habuerit multas vxores ſimul, & concubinas, de quibus ſuſciperet iſtos filios, ita quòd multi eorum eſſent coætanei: alioquin aliqui eſſent iam veteres: alij ita paruuli, quòd non poſſent equitare ſuper pullos aſinarum: ſic enim fuit de Gedeone, qui habuit ſeptuaginta filios. Et dicitur de eo ſupra octauo, quòd habuit multas vxores, & ſic potuit habere tot filios. Rabbi Salomon dicit, & etiam Nicolaus, quòd iſti pulli erant parui equi, vel teneri, ideo vocantur pulli: nam in Hebræo non ponitur iſte genitiuus aſinarum, ſed ſolùm dicitur ſuper triginta pullos: & pullus ſignificat teneritudinem ætatis. Litera autem noſtra addidit aſinarum, quia viſum eſt ei magis conuenire.

Et principes triginta ciuitatum. Ideſt iſti triginta filij Iair erant principes triginta ciuitatum, quia pater inſtituerat eos. Sic in Hebræo habetur. *Principes triginta viculorũ vel rurum.* Signat enim nomen poſitum in Hebræo hic locum paruum non muratum: quem nos Græcè rus appellamus, & vocantur villę, vel viculi: Ioſue 15. & 16. vſque ad 22. capitu. & huic conſonat litera ſequẽs, ſcilicet quòd appellatę ſunt ciuitates iſtę Auothiair, ideſt oppida Iair, & tamẽ Auoth ſignificat viculos, & non vrbes.

Quomodo iſti filij Iair triginta ciuitatum principes fuerint. Quæſt. X.

QVAERETVR quomodo erant iſti iuuenes triginta ciuitatum principes. Reſpondendum, ꝙ non erant principes, ideſt reges, quia Iair non ſuſceperat principatum regnatiuum, ſed ſolùm fuit iudex: ideo filij eius non poſſent eſſe reges, quia non permitteret populus. Item non erant principes, ideſt domini, quia principatus dominatiuus nunquam fuit inter Hebręos vſque ad tempora regum, quando Deus denunciauit Iſraelitis, quæ eſſent iura regum ſuper populum, vt patet primo Reg. octauo capi. ex quo apparet, quòd ante tempus illud non erant illa impoſita: alioquin non imponerentur tanquam noua. Etiam Gedeon recuſauerat dominari ſuper Iſraelitas ſupra octauo dicens: non dominabor veſtri, nec dominabitur H in vos filius meus: ergo non daret populus principatũ hunc filiis Iair. Sed dicendum, quod erant principes, ideſt iudices triginta ciuitatum, ſcilicet quia non poterant imponere tributa illis ciuitatibus, nec facere alia, quæ faciunt domini iubendo quidquid volunt pręter id, quod eſt contra legem: ſed ſolùm erant iudices exercendo officium iudicaturę quantum ad panca, ad quę ſe extendebant, de quibus diximus in prologo huius libri. Fecit autem Iair hoc, quia cùm ipſe præeſſet toti Iſrael in iudicando, conſtituit iſtos triginta filios ſuos, vt adiuuarent eum gerendo curam de triginta ciuitatibus. & in illis iudicabant, & præerant. Sic enim fecit Samuel, quia cũ eſſet ſenex, & nõ poſſet ſine magno labore diſcurrere per totũ Iſrael ad iudicandũ cõ I ſtituit duos filios ſuos in principes, & iudices in Berſabee, vt patet primo Regum octauo, & illi iudicabant populum: & ſemper iudicauiſſent, niſi quia ſecuti ſunt auaritiam recedentes a via Samuelis, vt patet ibidem: & tunc conqueſti ſunt Iſraelitæ, & petiuerunt regem.

Nunquid hi filij Iair ſucceſſerint ei in principatu iudicaturę, vel ſaltem aliquis illorum. Quæſt. XI.

QVEARETVR vlterius, an iſti filij Iair ſucceſſerũt ei in principatu iudicaturę, vel ſaltem aliquis illorum. Aliquis dicet, quòd ſic, quia ſicut inſtituit Sa K muel duos filios ſuos ſucceſſores ſuos in iudicando, & populus tenebat illos in iudices, iam non iudicante Samuele, & tenuiſſet eos ſemper, niſi declinaſſent poſt auaritiam: ita filij Iair poterant ſuccedere in principatu ei. Reſpondendum, quòd non ſucceſſerunt ei. quod ſatis clare patet, quia dicitur, quòd Iair iudicauit Iſrael viginti duo annis, & poſt mortem eius tranſierunt 18. anni ſine iudice, quibus terra fuit ſubiecta Philiſthinis: ſi tñ iſti vel aliquis eorum ſucceſſiſſet patri poſt mortẽ eius, aliquis ſupereſſet qui principaret: & tñ nullus fuit: nam non fuit inter Iahir, & Iephte aliquis iudex: ſed ſolùm tempus 18. annorum ſine iudice. Aliquis autem dicet, quòd iſti filij Iair, vel ſaltem F aliquis eorũ ſucceſſurus erat ei, & tamen omnes mortui ſunt antequam moreretur Iair. Sed non eſt veroſimile mori triginta filios iuuenes ante patrem ſenẽ. Sed dicendum, quòd licèt omnes ei morienti ſupereſſent, nullus eorum ſucceſſit in iudicatura, quia ipſi erant viuente patre tanquam vicarij eius in his triginta ciuitatibus, quibus pręerant. Defuncto autem iudice ordinario ſpirat iuriſdictio vicariorum eius. Cùm autem arguitur de filiis Samuelis. Dicendum, quòd illi non ſuccedebant patri, nec ponebantur vt ſucceſſores. ideo dato quòd non declinaſſent poſt auaritiam non manſiſſent in principatu defuncto patre: ſed Samuel cùm eſſet iam inueteratus, & nõ poſſet commode exercere iudicandi officium, de conſenſu populi G ſubſtituit duos filios ſuos iudices, quamdiu ipſe viueret. Poſtquam verò moreretur, expiraret officium illorum, & eſſet in poteſtate populi, quem vellent habere in iudicem, an illos vel aliquem alium: ſed adhuc officio vicariatus priuati ſunt viuente patre, quia declinauerunt ad auaritiam, & coactus eſt a Smuel cõſtituere regem petente populo. Cauſa autem pręcipua, vt iſti non ſuccederent patri erat, quia Iſraelitę toto hoc tempore inſtituebant quos volebant in principes, & non dabant alicui ius principandi ex ſucceſſione. Vnde non fuit aliquis inter iudices, cui ſuccederet filius in principatu, licèt haberet filios, qui eſſent viri optimi ad principatum: pręter Abimelech, qui non tanquam ex iure ſuccedendi, ſed per quaſdam H fraudes, & fauores ſuſcepit principatum pręcedenti capitu. ideo licèt forte iſti filij Iair eſſent viri conuenientes ad principatum, neminem de eis in iudicem mortuo patrę ſumpſerunt. *Quæ ex nomine eius appellatæ ſunt Auothiair.* Et exponitur in litera, ideſt oppida Iair, quia Auoth ſignat villas, ſcilicet parua loca non murata, quę appellantur villę, vel villulæ, aut viculi, & dicitur tam Auothair, quàm Auothiair. *Ideſt oppida Iair.* Iſtud non eſt in Hebręo: ſed potuit illud noſter tranſlator ad exponendum ſignificatum nominis Hebraici, ſicut fit in aliis multis locis. *Vſque in præſentem diem.* Refertur ad tẽpus, in quo fuit liber iſte ſcriptus, ſcilicet tempore Samuelis, qui illum ſcripſit. Nam etiã tunc durabat iſtud nomen. *In terra Galaad.* Ideſt ſunt iſta I oppida in terra Galaad: eſt enim terra Galaad diuiſa in duas partes. Vna medietas eius pertinet ad tribũ Gad, & iſta eſt Meridiana. Alia medietas pertinet ad Manaſſe, & iſta eſt Septentrionalis apud terram Ammonitarum.

Quomodo dicitur hic, quòd vocatę ſunt iſtę vrbes Auothiair ab Iair nunc iudicante Iſrael. Quæſt. XII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd vocatæ ſunt iſtæ vrbes Auothiair ab iſto Iair, qui iudicauit nunc Iſrael, quia Numeri trigeſimo ſe K cundo capitu. dicitur, quòd Iair filius Manaſſe cepit viculos Galaad, & vocauit illos Auothiair ex nomine ſuo. Aliqui reſpondent, quòd ſit idem iſte & ille, quia iſte vocatur Iair, & ille vocatur Iair. Item, qa iſte eſt de ſtirpe Manaſſe, & ille etiam. Vnde vocatur filius Manaſſe, ideſt de ſtirpe Manaſſe. Item iſta oppida ſunt in terra Galaad, & illa etiam. Nam dicitur, quod ille cępit viculos Galaad, etiam iſtę villę vocãtur Auothiair, & illę etiam. Reſpondendum, quòd non ſtat, quia ille fuit ante iſtum magno tempore, ſcilicet trecentis annis: nam Iephte dixit, quòd iã fluxerant trecenti anni ex quo Iſraelitę occupauerant terrã regis Sehon, ſequenti cap. Et tunc Iair de quo ibi dicitur cępit viculos Galaad, qui quondam erant de terra

Ammon, & illo tempore Iair erat iam vir magnus, prudens, & bellator: ideo non potuit tanto tempore viuere, vt nunc fieret iudex, quia nullus homo iſto tempore vltra centum annos aut parū plus excedebat. Item non ſtat, quia non vocantur hic iſtę villæ Auothiair ex eadem cauſa, ex qua illæ nominatę ſunt ſic, quia cępit eas Iair, & omnibus impoſuit nomen Auothiair. Hic autem nomen inpoſitum fuit quia iſti. 30. filij Iair principabantur in aliis. 30. ciuitatibus. Reſpondendum quòd non fuit idem iſte Iair, & ille: nec etiam fuerunt eadem loca, quia Iair, qui cępit viculos terræ Galaad, vocauit omnes viculos illos Auothiair Nume. 32. & non eſt certus numerus iſtorum viculorum: hic autem patet quòd iſtę villæ vocatę Auothiair erant ſolum 30. & vocatæ ſunt ſic, quia ſpecialiter pertinebant ad Iair, eo quòd licèt ipſe præeſſet toti Iſrael, tamen filij eius præerant illis ciuitatibus ſub eo conſtituti. *Mortuuſque eſt Iair, & ſepultus in loco, cuius nomen eſt Camon.* Iſte locus eſt in terra Galaad in ſorte Manaſſe, & quia Iair erat Galaadites, ſepultus eſt ibi, quia forte ille erat locus ſuę originis, & iuxta conſuetudinem Hebræorum quilibet ſepeliebatur in ſepulchro maiorum ſuorum. In Hebręo habetur Maon. Vbi nos dicimus Camon. Et forte eſt locus ille binomius ſicut viri ſunt ſæpe binomij & trinomij. Sic ēt alia loca, vt Hebron, & Ieruſalem, quorum quodlibet habet multa nomina. *Filij autem Iſrael.* Hic ponitur ſecundum principale huius cap. ſcilicet tempus tribulationis, in quo Iſraelitæ afflicti ſunt a gentibus deo tradente eos illis, quia colebant idola. Et diuiditur ī tres partes. Primò ponitur culpa. Secundò ſubditur pęna ibi. *Contra quas.* Tertiò adiungitur pęnitentia ibi. *Peccauimus.* Circa primū dicitur. *Filii aūt Iſrael peccatis veteribus noua iungentes.* Ideſt non contenti fuerūt antiquitus peccaſſe: ſed etiam nunc peccata noua addiderunt. *Feceruntque malum in conſpectu domini.* Scilicet eo vidente adorabant deos alienos, & dimittebāt ipſum.

Tempus tribulationis Iſraelitarū poſt Iair.

Quomodo hoc factum ſit: & quę vocentur hic peccata vetera, & peccata noua Queſtio. XIII.

QVAERETVR quomodo fuit hoc factum, & quæ vocantur hic peccata vetera, & quę peccata noua. Reſpondendum ad primum, quòd Iſraelitæ fecerunt iſtud poſt mortem Iair: nam viuente eo nō coluerunt idola nec etiam tempore Thola: & quia inter Thola & Iair non intercidit aliquod tempus, nec habuerunt Iſraelitę tempus declinandi ad idola, & fuerunt tempore horum duorum iudicum boni. Peccata autem eorum fuerunt poſt mortem Iair: Nam tunc nullus fuit in iudicem inſtitutus, qui coerceret Iſraelitas a malo, ideo fecerunt ſicut ſoliti erant, ſcilicet quòd mortuo iudice maiora peccata facerēt quā prius. Sic patet ſupra ſecundo. Nam dicitur quòd viuente iudice Iſraelitæ benè ſe habebant, ſed illo mortuo, faciebant peiora quam fecerant patres ſui, & ſic fuit hic, quia antiquitus colebant Iſraelitæ Baalim: nunc aūt cęperunt colere ſimul deos multarum gentium, ſcilicet Baalim Aſtaroth deos Sidoniorum, & Syriæ, & Moab, & Ammon, & Philiſthinorum. Ad ſecundū dicendum quòd peccata vetera vocantur illa quę fecerant poſtquam deſierunt peccare, ſcilicet ante Gedeonem peccauerant nimis, & eo pręſidente boni fuerunt, & poſtea tempore Thola, & Iair etiam. Vel vocantur peccata vetera, quæ fecerunt Iſraelitę mortuo Gedeone dum principaretur Abimelech. Nam ſupra octauo dicitur quod poſt mortem Gedeonis Iſraelitę fecerunt pactum cum Baalim, vt eſſet eis in deum. Abimelech autem non curauit exſtirpare idolatriam, quia animus eius ſolùm erat ad dominandum, & non ad iuſtitiam exequendum. Vnde in illo pauco tempore trium annorum, quibus regnauit occupatus bellis nihil boni agere potuit, nec curauit ad auferendam idolatriam. Thola autem & Iair, qui poſtea ſurrexerunt, & fuerunt, in tempore pacis extirpauerunt idolatriam, ideo peccata vetera erant illa, quæ fiebant tempore Abimelech. Ad tertium dicendum, quòd peccata noua vocabantur illa, q̄ agere cæperunt Iſraelitę mortuo Iair, & tunc venit illis tribulatio. Aliter poſſet intelligi de peccatis veteribus, & nouis, ſcilicet quòd peccata vetera erant illa, quę Iſraelitę ante hoc frequentauerant. Peccata autem noua erant illa, quę nunc ſuper illa addiderunt, & tunc non erit ſenſus, quòd deſierint peccare aliquanto tempore Thola, & Iair: ſed quòd exercuerint peccata vetera, ideſt ab antiquo vſitata, ſcilicet quòd colerent Baalim. Iſtud namque in conſuetudinem duxerant, & vſque tunc continuauerunt: ſed nunc exercuerunt peccata noua, ideſt non vſitata, ſcilicet quòd coluerunt deos multarum gentium, quos prius non coluerant, & ponuntur 7. dij, vt patet in litera, & iſtud ſatis ſtat. Primus tamen ſenſus melior eſt, quia veriſimilius eſt quòd tempore Thola, & Iair non coluerint idola, quàm quòd coluerint. *Et ſeruierunt idolis Baalim, & Aſtaroth.* Hic ponuntur ſeptem idolatrię, ſcilicet idolatria cùm 7. diis vel cum dijs 7. gentium, & ponitur hoc ad ſignificandum magnam peruerſitatem Iudęorum, & deſiderium colendi idola, quia nō ſufficiebat eis colere vnum idolum, vel deos vnius gentis, ſed deos omnium gentium, quas nouerant, colebant. ponuntur Baalim, & Aſtaroth, quia iſti erant dij communiores, vt declaratum eſt ſupra tertio, & iſtos duos deos colebant tempore Samuelis, bene dixit eis Samuel. ſi in toto corde veſtro reuertimini ad dominum, auferte de medio veſtri Baalim, & Aſtaroth: primo Reg. 7. capi. *Et diis Syriæ.* Comunicabant Iſraelitæ cum Syris, ideo cognoſcebant Deos eorum, & ritum colendi, & ob hoc colebant: ſunt autem Syri ad partem Aquilonarē terrę Chanaan apud Euphratem, & forte iſti dij, ſcilicet Baalim, & Aſtaroth erant de diis Sirię, licèt haberent inſuper alios, & quia coluerūt iſtos, tradidit eos dominus in manus Syriorum: ſic enim patet ſupra tertio. Nam poſt mortem Ioſue prima captiuitas, & ſubiugatio Iſraelitarum fuit ſub manu Chuſanraſathaim regis Meſopotamiæ, ſiue Syriæ, quod idem eſt. Et ibi ante hoc dicitur, quòd traditi ſunt in manus eius, quia colebant Baalim, & Aſtaroth. *Et Sidonis.* Habebant Sidonij alios Deos, quos colebāt Iſraelitæ, & erat Deus Sidoniorum principalis Aſtharthes: ſic patet 3. Reg. 11. capi. cùm dicitur de Salomone, ꝙ colebat Aſtharthē Deam Sidoniorum. Conuerſabantur āt Iſraelitę cū Sidoniis, quia illi in terra Iſrael erant: nam Sidon in ſorte Aſer eſt, vt patet Ioſue 19. capit. habitant autem Sidonij apud mare in parte occidentali terrę Chanaan, & ſciebant Iſraelitę Deos eorum. *Et Moab.* Deus Moabitarum erat Chamos, vt patet tertio Regum 11. ſcilicet ꝙ colebat Salomō Chamos idolum Moabitarum. Idem patet 4 Reg. 23. cap. ideo Moabitæ vocātur populus Chamos, vt patet Nume. 21. & Iſai. 15. & 16. ſunt autē Moabitæ coniuncti terrę Chanaan ex parte Orientali: nam terra Moab peruenit vſque Iordanem, vt patet Deutero. tertio, & Iordanis eſt pars Orientalis terræ Chanaan Nume. 34. cap. ideo ſciebant Iſraelitæ de Deo Moab. Alij autē volunt Phegor eſſe Deum Moabitarum, quia vocantur excelſa Phegor Nu. vigeſimo tertio, & vigeſimo quinto, vocatur etiam fanum Phegor Deuter. tertio. Sed dicendum Phegor eſſe nomen montis, in quo erat fanum Dei Moabitarum, qui vocabatur Beelphegor,

Animus Abimelech ſolū ad dominādū erat.

Idolatria cum ſeptē diis.

De ſitu Syriorum.

Sidoniorū Deus Aſtharthes.

Deus Moabitarum erat Chamos.

Phegor qd ſit.

gor, eo quòd erat in monte Phegor. *Et filiorum Ammon*. Deus Ammonitarum erat Moloch, vt patet tertio Regũ 11. vbi dicitur de Salomone, quod colebat Moloch deum Ammonitarum: ſed quarto Regum 23. cap. vocatur Melchon. Sic etiam primo Paral. 20. c. ſed idem eſt. Nam ſępe idem vir, vel res, aut locus eſt binomius, vel trinomius. Iſti Ammonitæ erant ad Aquilonarem partem Iſraelitarum, & partim ad oriẽtalem, & communicabant cum eis duę tribus, & dimidia, quę morabantur ad Orientalem partem Iordanis, & nouerant ritus eorum. *Et Philiſtym*. Dij Philiſthinorum erant Aſtaroth, Dagon, & Beelzebub: nã in ciuitate Acharon erat Beelzebub, vt patet quarto Regum primo, & ad illum mittebantur de omnibus parobus conſultationes: nam Ochozias rex Iſrael miſit ad conſulendum eum, an curaretur de infirmitate ſua, vt in allegato capitu. In vrbe Gaza, & Azoto erat Deus Dagon. De Azoto patet primo Regum quinto, cùm Philiſthini arcam Dei ad ſe ductã poſuiſſent in Azoto in templo Dagon corruit Dagon coram arca. De Gaza patet infra decimo ſexto: nam Philiſthini concurrerunt in vrbe Gaza ad offerẽdum hoſtias magnificas Deo ſuo Dagon. Aſtaroth erat in aliis vrbibus: nam dicitur primo Regum trigeſimo primo, ꝙ in templo Aſtaroth poſita fuerunt arma Saulis, & iſta omnia erãt in terra Philiſthinorum. Iſtos communes cognouerant Iſraelitę: quia communicabant cũ Philiſthinis, eo quòd Philiſthini morabãtur intra terram Iſraelitarum in partem Meridianam, & quodam tempore erat magna communicatio Iſraelitis cum eis: nã non erat faber ferrarius in Iſrael, & deſcendebant in terram Philiſthinorum ad acuendum vomerem, & ſarculum, vſque ad ſtimulum aſini, vt patet primo Regum decimotertio capit. & ex hoc potuerunt cognoſcere Deos eorum. *Dimiſeruntque Dominum*. Scilicet non obſeruando mandata eius. *Et non colebant eum*. Scilicet non faciendo ei ſacrificia, nec offerendo alias cæremonias cultus. *Contra quos iratus Dominus*. Hic ponitur ſecundum huius partis, ſcilicet pęna peccati, ſcilicet quia Deus inflixit pęnã Iſraelitis pro peccato ſuo: nam iratus eſt, ſcilicet diſpoſitus fuit ad infligendam punitionem. *Tradidit eos in manus Philiſthiim*. Scilicet cõcitauit Philiſthinos, contra illos in bellum, & fecit Iſraelitas inferiores, intelligẽdo ſicut declaratum eſt ſupra tertio, & præcedenti capit. quòd Deus mouet corda hominum ad amorem, vel odium, vel alias paſſiones, & hic mouit Philiſthinos, vt nocerent Iſraelitis: & non contulit vires Iſraelitis ad reſiſtendum: ſed potius incuſſit eis timorem ne poſſent reſiſtere. *Et filiorũ Ammon*. Iſtę duæ gentes pugnauerunt tunc ꝯtra Iſraelitas, & oppreſſerunt eos ſeruitute: ſicut ſupra tertio, Moabitę cõfortati ſunt contra Iſrael, & copulati ſunt eis Amalechitæ, & Amonitæ. Philiſthini autem magis oppreſſerunt nunc Iſraelitas quã Amonitę. ex hoc tempore cępit bellum durum contra Iſraelitas a Philiſthinis infligi: vnde ſemper ab hoc tempore fuit bellum mutuum. Vel erant Iſraelitæ in ſeruitute Philiſthinorum: nam nunc ſeruierunt eis 18. annis. poſt hoc etiam ſeruierunt quadraginta annis ante tempore Samſonis, vt patet infra duodecimo, tempore quoque Samſonis erant Iſraelitę ſeruientes Philiſthinis infra quatuordecim poſtea etiã continuo ſeruierunt eis, ſcilicet ſub tempore Heli ſummi ſacerdotis, qui fuit iudex poſt Samſonem: deinde tempore Samuelis ẽt ſeruiebãt, & poſtea tempore Saulis primi regis Iſrael, qui fuit poſt iudicaturam Samuelis, ſeruiebant Iſraelitę Philiſthinis. Nam tempore Saulis erat ſtatio philiſthinorum in Iſrael primo Regum decimo, & decimo tertio, & non erat faber ferrarius in Iſrael, quia hoc inſ ſerauit Philiſthini, eodem capi. & deſcendebant Iſrae-

F litę in terram Philiſthinorum ad acuendos vomeres, ſecures, & tridentes: & ad acuendum ſtimulum, eodem capitu. & poſtea durauerũt continua bella inter Saulem & Philiſthinos toto tempore regni Saulis, & in eis mortuus eſt Saul: primo Regum trigeſimo primo. Deinde Dauid ſuccedens contra Philiſthinos habuit bella, & abſtulit frenum tributi de manu eorum, ſecundo Regum octauo, & egit poſtea multa bella contra illos eodem lib. capitu. vigeſimo primo, & ſic non fuit aliqua gens, quę tanto tempore Iſraelitas affligeret. *Afflictique ſunt vehementer*. Scilicet quia Philiſthini vaſtabant terram eorum, & ipſi non poterant reſiſtere: fortè enim faciebant ſicut Madianitæ tempore Gedeonis: nam quolibet anno, quando omnes
G ſegetes erant quaſi maturæ prius quàm Iſraelitę metere eas poſſent veniebant Madianitæ cum omnibus populis Orientalibus, & ad modum locuſtarum replebant terram, vaſtabantque ſegetes in herba, itaque vt nihil relinqueretur Iudęis ad cibos, vt patet ſupra ſexto capit. *Et oppreſſi per annos decem, & octo*. Durauit iſta tribulatio 18. annis inchoando a morte Iair Iudicis vſque ad conſtitutionem Iephte in Iudicem. Nam licèt illico poſt mortem Iair non oppreſſi fuerint Iſraelitę, quia tñ illico cęperunt peccare, & pro peccatis Deus miſit gẽtes contra eos computantur omnes 18. anni, vt non maneat aliquid de tempore, non computantum, quod non comprehendatur ſub aliquo, quia tũc inducendo ex particularibus ſummis illam ſummam
H totalem, quę colligitur tertio Regum ſexto, eſſet illa maior, quàm ſummę particulares. Sed falſum eſt. *Qui habitabat trans Iordanem in terra Ammorrhei*. Quamquã totus Iſrael puniebatur, tamen puniebantur nunc magis habitantes trans Iordanem, ſcilicet ad Orientalem partẽ eius, & hoc ſignificatur, quia dicitur. in terra Amorrhęi, ideſt in terra duorum regum Amorrhęorum: nam Sehon, & Og, qui erant duo reges Amorrhęi, vt patet Deuteronomij ſecundo, & tertio, tenebant totam terram, quæ eſt ad Oriẽtem Iordanis, quam poſtea cęperunt Iſraelitę viuente Moyſe, & illa terra data eſt duabus tribubus, & dimidiæ, ſcilicet tribui Ruben, & Gad, & dimidię Manaſſe, Numeri trigeſimo ſecundo, & Deuteronomij tertio capitu. hanc
I terram vocat ſcriptura terram Amorrhęi, ideſt duorum regum Amorrhęorũ: & hanc vaſtauerunt nunc atrocius hoſtes. Nam Philiſthini, & Ammonitę erãt nunc hoſtes, & copulabantur, vt ſimul pugnarent contra Iſrael: & quia Ammonitę morantur ex parte oriẽtali Iordanis, & Aquilonari, veniebant etiam cum eis Philiſthini, & inuadebant terras coniunctas ex parte Iſrael. Iſtæ autem ſunt terrę duarum tribuum, & dimidię. *Quę eſt in Galaad*. Ideſt vaſtabant terram Amorrhæi, quæ eſt in prouincia Galaad. Vocatur terra Galaad quędam regio, quæ adiacet monti Galaad. Ex vtraque parte montis eſt regio vberrima, & paſcualis plurimas habens vrbes, vt patet Numeri trigeſimo ſecundo.

K

Quare potius vaſtabant terram Galaad quàm alias terras Iſraelitarum. Quaeſt. XIIII.

QVAERETVR, quare potius vaſtabant terram Galaad, quam alias terras Iſraelitarum, licèt alias aliqualiter vaſtarent. Reſpondendum quòd hoc fuit propter duo. Primum fuit quia terra Galaad erat valde propinqua hoſtibus. Nam hoſtes erant hic Ammonitæ, & Philiſthini: ex parte autem Ammonitarum nulli erant ita coniuncti ſicut Galaaditę, quia in confinibus iacent vtręque regiones potiſſimè, quia terra Galaad fuerat olim pars terrę Ammonitarum.

Iſta cauſa ſignificatur,cùm dicitur, quòd Ammonitæ vexabant eos,qui erant in terra Galaad intãtum,quòd Iordane tranſmiſſo vaſtabant interdum filios Iuda, & Ephraim:quaſi dicat,ſemper vaſtabant Galaaditas,eo quòd coniuncti eis ęrant,& quando multum progrediebantur, tranſibant Iordanem, & vaſtabant Iudam, & Ephraim,qui ſunt ad occidentalē plagam Iordanis. Secunda cauſa erat, quia Ammonitæ volebant reducere ad ſe terram Galaad: fuerat enim olim terra Galaad pars terræ Ammonitarum,& temporibus præteritis non repetiuerat eam rex Amon, quia putabat ſe impotentem ad obtinendum: nunc autem viſa oportunitate,ſcilicet,quia Iſraelitę affligebantur ſub manibus eius, & Philiſthinorum, cœpit petere reſtitui ſibi terram Galaad,vt patet ſequenti capitulo,& ad hoc,ꝙ facilius illam obtineret, vexabat nimis Galaaditas bellis,vt ipſi vexatione conſtricti, & non habentes auxiliatorem ſponte ſe traderent Ammonitis,nè tãdiu mala hæc paterentur. Hoc autem ſignificatur, ꝙ rex Ammonitarum contra Galaaditas cœpit agere bellum,& fixit tentoria in terra Galaad infra in litera,& tunc coacti ſunt Galaaditæ ſumere de ſe iudicem:ſumpſerūtq; Iephtę Galaaditem,qui pugnauit contra Ammonitas ſequenti capitulo. *Intantum vt filij Amon Iordane tranſmiſſo vaſtarent Iudam,Beniamin,& Ephraim.* Ideſt intantū excedebat audacia Ammonitarum, ꝙ interdum non ſolùm inferebant bellum Galaaditis,ſed etiam illis ſubiectis,& afflictis tranſibant in terram vltra Iordanem, vbi erant nouem tribus, & dimidia,& vaſtabant Iudã, & Ephraim,& Beniamin,q̄ erant tres tribus coniũctę. *Afflictuſque eſt Iſrael nimis.* Scilicet, quia multæ violentiæ, & depauperationes inferebantur eis ab hoſtibus. *Et clamantes ad dominum dixerunt.* Ideſt non habentes iam aliquem adiutorem,niſi Deum cœli,inuocabant eum, vt liberaret eos.

Quare non dicitur de aduerſitate illata à Philiſthinis Iſraelitis, ſed ſolùm de malo illato ab Ammonitis. Quaſt. XV.

QVAERETVR cùm hic eſſent duę gentes aduerſantes Iſraelitis,ſcilicet Ammonitæ, & Philiſthini: quare non dicitur hic de aduerſitate,quam inferebant Philiſthini,ſed ſolùm de malo, quod inferebãt Ammonitę. Aliquis fortè dicet,quòd Philiſthini parum,vel nihil mali inferebãt, ideo non cõputantur. Sed dicendum,quòd non ſtat, quia Philiſthini fuerūt ſemper potētiores Ammonitis, & nulla gens eſt,quæ tantum afflixit Iſraelitas, ſicut Philiſthini, ideo cùm nunc eſſent,vt hoſtes Iudæorum,& Deus dediſſet poteſtatem illis ſuper Iudæos,nõ eſt veriſimile,quòd parum eos affligerent: potiſſimè, quia ſupra in litera dicitur,quòd Deus tradidit Iſraelitas in manus Philiſthinorum, & filiorum Amon. Item ſi ſoli Ammonitæ perſequerētur terram Iſrael, totum malum eueniſſet ſuper Galaaditas,& interdum ſuper Iudam, Beniamin & Ephraim. Nam ad has tribus ſolū ſe extendebant, vt patet ſupra in litera. Sed non eſt veriſimile, quòd ſolùm iſtæ tribus paterentur in toto Iſrael, cùm totus Iſrael peccaret: ideo dicendum eſt, quòd Philiſthini ex alia parte inuadebant terram Iſrael, & vexabãt alias tribus. Iſtud autem neceſſe eſt poni, quia litera ſupra dicit, ꝙ tradidit dominus Iſraelitas in manus Ammõ, & Philiſthinorum, ergo aliquid faciebant Philiſthini contra Iſrael: nihil tamen facient, niſi iſto modo dicamus. Reſpondendum eſt,quòd Philiſthini etiam grauiter affligebant Iſraelitas,ſicut Ammonitę,tamen fit mentio de Ammonitis ſolùm, eo ꝙ iſta, quæ dicūtur hic,ſunt introductoria,& quaſi præambulum ad continuãdum ſucceſſionem iudicum. Nam poſt Iair fuit

A Iephte,& ille fuit factus iudex,vt pugnaret cõtra Ammonitas, vt in ſequēti capitulo,ideo, vt inducatur electio illius,& geſta,introducit hic ſcriptura præambula ſolùm de pugna Ammonitarum cõtra Iſrael. Bellum autem Philiſthinorum nunc non fuit cauſa inſtitutionis Iephte: ideo de illorum impugnatione contra Iſrael non fit mentio.

Quomodo Iſraelitæ non clamarunt ante iſtos decem octo annos cum ſemper affligerentur. Quaſt. XVI.

QVAERETVR vlterius, quomodo Iſraelitæ non clamauerunt ante iſtos decem octo annos, cùm ſemper affligerentur. Reſponderi poteſt vno B modo,quòd Iſraelitæ pepigerant fœdus cum dijs ſuis expectabantque liberationem ab eis, & quia toto hoc tpe nõ acceperunt liberationē,cõuerſi ſunt ad clamandum ad dominum: Iſraelitæ enim erant rudes, & putabant,quòd dij gentium haberent aliquam virtutem adiuuandi cultores ſuos in bellis,& conferendi eis bona temporalia: imò putabant, quòd dij gentium magis hoc poſſent, aut facere vellent potius, quàm Deus eorum: vnde quando Ieremias dixit Iſraelitis manentibus in Aegypto,nè colerent reginam cęli: reſponderunt,quòd non obedirent eius verbo ex parte Dei: ſed colerent reginam cœli,& offerrēt ei libamina, & ſubiunxerunt,quòd quando libabamus ei,ſaturati ſumus panibus, & bene nobis erat, & malum non vidimus. C Ex eo autem tempore, quo ceſſauimus ſacrificare reginæ cœli,& libare ei libamina, indigemus omnibus: & gladio, & fame conſumpti ſumus. Ob hoc autem faciebant fœdus Iſraelitæ cum dijs gentium,quòd ſuſciperent illos in Deos ad ſemper illos colēdum, & ꝙ illi ſuſciperent Iſraelitas in populum ad benefaciendū eis ſpecialiter: ſic patet ſupra octauo. Nam dicitur, ꝙ poſt mortem Gedeonis Iſraelitæ fecerunt fędus cum Baalim,vt eſſet eis in Deum: & ſic Iſraelitæ credebant verè hoc,ſcilicet,quòd dij gētium,quos colebant,poſſent eis benefacere, & liberare eos de aduerſitatibus, ideo adueniente aduerſitate expectauerunt auxilium ab illis,& in hoc manſerunt decem octo annis,quibus oppreſſi ſunt à Madianitis, & Philiſthinis, cumq; iam D deſperarent,quòd dij gentiū illos liberarent, conuerſi ſunt ad Deum Iſrael, vt liberaret eos, & ille in fine decē & octo annorum liberauit eos ꝑ Iephte Galaaditē. Aliter poteſt dici,quòd Iſraelitæ toto hoc tēpore non clamauerunt ad Deum, eo quòd Deus non indurauit corda eorum,vt clamarent. Nam peccauerunt grauiter Iſraelitæ,& ob hoc volebat Deus, quòd paterētur aliquanto tempore,ſcilicet decem octo annis, & quia ſi in principio clamaſſent,exaudiſſet illos,& liberaſſet, & non paterentur pęnam,quam ipſe volebat, ideo indurauit cor eorum, vt non aduerterent ad clamãdum ad dominum: Simile habetur Iſa.6. Excęca cor populi huius,& aures eius aggraua,& oculos eius claude, nè fortè videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde E ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum. Simile patet Mat.13. nec eſt hoc iniuſtum, quia pœna à Deo iuſtè inflicta eſt, vt induretur cor alicuius in petendo veniam, qđ in peccãdo induratum noluit erubeſcere. Aliter poteſt intelligi,ſcilicet,quòd Iſraelitę clamauerunt ad dominū ante annum decimūoctauū, ſcilicet fortè à principio tribulationis huius: tamen Deus nõ exaudiebat eos,quia licèt Deus oratus illico culpas remittat,pœnas tamen non illico remittit,aut transfert. Et ratio potiſſima,quare Iſraelitæ licèt clamarent non exaudiebantur erat,quia nõ digne clamabant,ſcilicet, quia nunquam ceſſabant colere idola: nam nunquam abiecerunt ea vſque ad annū decimūoctauū, quando Deus reſpondit eis,quòd irent ad Deos,quos colebãt,

& illi liberarent eos de anguſtia, & tunc dixerunt Iſraelitæ: Peccauimus, redde tu nobis quidquid placet, tantùm nunc libera nos, & hæc dicentes omnia de finibus ſuis alienorum Deorum idola proiecerunt, & tunc ſecuta eſt illico liberatio eorum.

Quomodo iſti decem octo anni computantur, vel ſub quo iudice Quæſtio XVII.

QVAERETVR vlterius de iſtis decem octo annis, quomodo computantur, vel ſub quo iudice: nam conſuetudo eſt in iſto libro, quòd cum alijs numeris partialibus valde excedat ad numerum totalem, qui ponitur 3. Reg. 6. ideo eſt regula, quòd anni, quibus dicitur manſiſſe populus in afflictione computentur ſub illius iudicis ſumma, qui liberauit Iſrael ab illa afflictione, ſicut dicitur ſupra 3. quòd Iſraelitæ oppreſſi ſunt octo annis ab rege Syriæ Cuſanraſathain, & dicitur ibi, quòd Hothoniel liberauit Iſrael de hac anguſtia, & præfuit quadraginta annis. Dico quòd illi octo anni ſunt pars illorum quadraginta, & quamquã in illis octo nondum eſſet iudex Hothoniel computãtur ſub ducatu ſuo, ſicut etiam ibidem dicitur, ꝙ Iſraelitæ decem octo annis oppreſſi ſunt à rege Muab, & Aod liberauit Iſraelitas de manu eius, qui p̄fuit octuaginta annis, dico quòd illi decem octo anni ſunt pars octuaginta annorum. Sic autem oportet, quòd iſti decem octo anni, quibus oppreſſi ſunt Iſraelitæ à Madianitis, & Philiſthinis debent computari ſub aliquo iudice, & ſecundum regulam communem deberent computari ſub iudice, qui liberauit Iſrael ab iſta anguſtia, & ille fuit Iephte: tamen non poſſunt includi ſub tẽpore ſuo, quia ille ſex annis ſolum p̄fuit infra 12. ca. debet ergo recurri ad præcedentes, vt ſub temporibus eorum includantur. Reſpondendum, quòd iſti decem octo anni non ſortiuntur regulam communem, ſcilicet, ꝙ computentur ſub tempore alicuius iudicis. Quod patet, quia deberent computari ſub iudice ſequenti, qui liberauit populum ab illa anguſtia. Sed non ſtat, quia Iephte præfuit ſolùm ſex annis. Etiam non poſſunt computari ſub præcedentibus, quia Iair præfuit viginti duobus annis, qui fuit ante iſtam tribulationem, & quando ipſe mortuus eſt, nondum cœperat aliquis de iſtis decem octo annis, ideo nõ poteſt compræhendi ſub eo aliquis de iſtis annis, alioquin deberent poni quadraginta anni in iudicatu ſuo, ſcilicet viginti duo, quibus ipſe præfuit, & decem octo, quibus Iſraelitæ ſubditi fuerunt Madianitis, & Philiſthinis. Ideo dicendum, quòd iſti decem octo anni hic ſpecialiter computantur per ſe, tanquam eſſent tempora alicuius iudicis. Quod patet, quia colligendo ſummam totalem, quæ habetur 3. Reg. 6. ex ſummis particularibus ab exitu de Aegypto vſque ad ædificationis templi initium prouenit ſumma præciſa, ſi computentur iſti decem octo anni ſimul per ſe cum alijs: ſi autem ponantur ſub annis alicuius iudicis, deficiet aliquid de ſumma illa, vt patet ex computatione, quam fecimus ſupra tertio capitulo. Neceſſe eſt igitur, quòd iſti decem octo anni computentur per ſe.

Quare poſt Iair non fuit illico alius iudex creatus. Quæſtio XVIII.

QVAERETVR vlterius, quare poſt Iair non fuit illico alius iudex inſtitutus, ſicut fuit poſt Abimelech ipſe Thola, & poſt Thola electus eſt illico Iair. Reſpondendum, quòd in illis facta eſt electio ſecundum ſucceſſionem immediatam propter timorẽ ſcandali, nè aliqui non exiſtente aliquo iudice intromitterent ſe de principatu, ſicut fecerat Abimelech

F poſt mortem Gedeonis, ſed nunquam fuerant viſa aliqua ſcandala tempore Thola. Etiam tempore Iair ſucceſſoris eius nullus aliquid tale mouit, ideo putauerunt, quòd iam nullum moueretur ſuper hoc ſcandalum: & ſic voluerunt permanere, vel redire ad antiquam conſuetudinem, ſcilicet, quòd non ſumeretur aliquis in iudicem, quamquam moreretur prædeceſſor, quouſque eſſet neceſſarius ad repellendos hoſtes, & quia nunc mortuo Iair erant tempora pacis, & non erat neceſſarius iudex ad hoc, non curauerunt quemquam inſtituere: fuiſſet tamen vtilis ad conſeruãdum populum in cultu Dei. Nam dum iudices viuerent populus colebat Deum, quibus morientibus declinabat populus ad peiora, quàm à principio, vt patet

G ſupra ſecundo capitulo.

Peccauimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum noſtrum, & ſeruiuimus Baalim. Quibus locutus eſt Dominus: Nunquid non Aegyptij, & Amorrhęi filijque Ammon, & Philiſthiim, Sidonij quoque, & Amalech, & Chanaan oppreſſerunt vos, & clamaſtis ad me, & erui vos de manu eorum? Et tamen reliquiſtis me,

Medus à quo Media nomẽ accepit claret.

H & coluiſtis deos alienos: idcirco non addam vt vltra vos liberem. Ite, & inuocare deos, quos elegiſtis: ipſi vos liberent in tempore anguſtię. Dixeruntque filij Iſrael ad Dominum: Peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet: tantum nunc libera nos. Quæ dicentes, omnia de finibus ſuis alienorum deorum idola proiecerunt, & ſeruierunt Domino deo: Qui doluit ſuper miſerijs eorum: Itaque filij Ammon conclamantes in Gaalad fixere tentoria: cõtra quos

Ionius Archadię: ex à quo mare ionium

De pœnit. diſtin. 1. §. denique.

Agẽ olim Piatrix ab Hercule iſtituitur.

I congregati filij Iſrael, in Maſpha caſtrametati ſunt. Dixeruntq; Principes Galaad ſinguli ad proximos ſuos: qui primus ex nobis contra filios Ammon cęperit dimicare, erit Dux populi Galaad.

Peccauimus. Hic ponitur tertium, ſcilicet Iſraelitarum pęnitẽtia, ſcilicet, quia doluerunt de peccato ſuo. In pęnitẽtia aũt primum eſt ipſa contritio de peccato. Secundum eſt confeſſio in ore. Vtrumque colligitur hic in iſto verbo: nam in hoc, quòd Iſraelitæ dicebant

Iſraelitarũ pęnitẽtia. Duo ſunt in pœnitentia.

K peccauimus, ſignificatur, quod dolebant ſe peccaſſe. Et patet, quia ſi fuiſſet iſta propoſitio deluſoria, ſcilicet, quòd ore dicerent, & non verè dolerent, Deus non exaudiuiſſet illos: exaudiuit tamen, quia liberauit illos, ideo fuit vera contritio. Secundum etiam fuit, ſcilicet confeſſio peccati: nam propoſuerunt illud in voce, dicentes: peccauimus, quia dereliquimus dominum: & dicitur, quòd dixerunt hoc clamantes. *Quia dereliquimus dominum Deum noſtrum.* In quocunq; peccato Deum dereliquimus recedentes à lege eius, ideo dicitur, quòd in quolibet peccato eſt conuerſio, & auerſio, ſcilicet auerſio à Deo, quod eſt ipſum derelinquere, & cõuerſio ad creaturam, qua inordinate abutimur fruentes ea. *Et ſeruiuimus Baalim.* Hic declaratur

in

In quo cõſiſtebat peccatum Iſraelitarum.

in quo conſiſtebat peccatum, ſcilicet, quia ſeruierunt Idolis, & non expreſſerunt hic alia peccata, licèt Iſraelitæ in multis alijs peccarent, quia cùm iſtud ſit peccatum grauiſſimum in comparatione huius alia peccata non cenſentur eſſe quaſi peccata: nam Deus magis punit iſtud peccatum, quàm reliqua, & ipſi Iſraelitæ iam videbant, quòd Deus non tantum curabat de alijs ſicut de hoc. Et ponuntur hic duo, ſcilicet dereliquimus dominum, & ſeruiuimus Baalim, quia aliquãdo Iſraelitæ colebant Deum ſuum, & cum hoc colebant Idola, ſicut faciebãt Samaritani, vt patet 4.Reg.17. de quibus dicitur: fuerunt gentes iſtę timentes Deum, ſed nihilominus Idolis ſuis ſeruientes. Iſraelitæ autem nunc non fecerunt ſic, ſed ceſſauerũt offerre Deo cultum debitum: & totaliter coluerunt Idola. Sic patet ſupra in litera, ſcilicet ſeruierunt Aſtaroth, & Baalim, & dimiſerunt dominum, & non colebant illum. Hic autem ſolùm dixerunt Iſraelitæ, & ſeruiuimus Baalim, quia per hoc intellexerunt omnia Idola, quibus ſeruierunt. *Quibus locutus eſt dominus*. Hic ponitur quędam increpatio Iſraelitarum, quia licèt Iſraelitæ orarent, & dolerent corde, & Deus vellet eis miſereri, tamen voluit eos ſubſannare, & increpare eos, quia peccauerant, vt ex hoc ſentirent quandam pœnam, quæ eſſet ad remiſſionem peccatorum. Etiam, quia iſta ſubſannatio moueret Iſraelitas ad magis dolendum de peccatis. Etiam, quia quamquam Iſraelitæ verè dolerent, tamen nondum abiecerant Idola de terra ſua. Cùm autem dominus ſubſannauit eos, dicẽs, quòd recurrerent ad Deos, quibus ſeruierant, expulerunt eos de regione ſua, & tunc Deus plenè exaudiuit eos, vt patet infra. *Nunquid non Aegypty*. Quaſi dicat, omnes iſtæ gentes oppreſſerũt vos propter Idola, & cùm clamaretis, ego vos exaudiebam: nunc autem adhuc non erubuiſtis redire ad colendum Deos, pro quibus iſta mala ſuſtinebatis, ideo clamate ad illos, quia nolo vos liberare: ponuntur autem hic multæ gentes ad ſignificandum multa pericula, de quibus liberati ſunt Iſraelitæ: quaſi dicat: ſi ſemel tantum peccauiſſetis, & nunc reuertentes clamaretis, dignum eſſet, ꝙ exaudirem vos: quia tamen totiens peccaſtis, & adhuc redire non erubeſcitis, nunquam eritis boni, ſed redibitis ſemper ad cõſuetudinem veſtram, ſicut dicitur Iere.13. ſi mutare poteſt Aethiops pellem ſuam, & Pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum: quaſi dicat: iam non poteſtis bene operari ex habitu fortiſſimè radicato in malis propter aſſuetudinem longam. *Nunquid non Aegypty*. Iſta fuit prima gens, quæ Iſraelitas afflixit, cùm manſerunt ibi in captiuitate multis annis, & fuit illa tribulatio propter idolatriam, ſcilicet, quia Iſraelitæ coluerunt idola in Aegypto, ſic patet Ezech.23. cùm dicitur: Inſuper fornicationes ſuas, quas habuerat in Aegypto, non dereliquit: nam & ibi dormierunt cùm ea in adoleſcẽtia eius: & illi confregerunt vbera pubertatis eius, & effuderunt fornicationem ſuam ſuper eam. Ob hoc autem ponitur hic de pœna Aegypti inter alias tribulationes, quę euenerunt propter idolatriam: nam omnes iſtę gentes, quæ hic ponuntur inſurrexerunt contra Iſraelitęs, quia colebant idola, ſcilicet, quia dabat dominus Iſraelitis in manus iſtarum gentium. *Et Amorrhai*. Etiam iſtę gentes oppreſſerunt eos.

Quando Amorrhæi oppreſſerunt Iſraelitas pro idolatria.
Quæſtio XIX.

QVAERETVR quando Amorrhæi oppreſſerunt Iſraelitas pro idolatria. Aliquis dicet, quòd Amorrhæi non oppreſſerunt Iſraelitas aliqua vice ſpeciali, ſcilicet, quòd Amorrhæi tunc opprimerent illos, A & ſingulæ aliæ gentes, quæ habentur hic oppreſſerunt eos alijs temporibus quod patet, quia Amorrhæi vocantur quædam gentes terræ Chanaan: ſed hic etiam ponitur, quòd Philiſthim erant de terra Chanaan, & de gentibus Amorrhæorum. Sed dicendum eſt, ꝙ hic oportet poni tanquam diſtincti Philiſthijm, & Amorrhæos, & Chanaan, cùm ponantur, vt faciant numerum, & eſt dicendum, quòd fuerunt inflictæ diuerſæ tribulationes ab iſtis. Pro quo ſciendum, ꝙ Amorrhæi dupliciter accipiuntur, aliquando vt eſt quidam populus ſpecialis terrę Chanaan, & ſic quando numerantur illi ſeptem populi, eſt vnus de illis Amorrhæus. Secundò modo Amorrhæus prout ſignificat omnes ſeptem populos Chananæorum. Sic accipitur 2.Re.

Amorrhæi quandoq; pro Chananæis accipiuntur.

B 21.ca. cùm dicitur, quòd Gabaonitæ erant de reliquijs Amorrhæorum, & tamen Gabaonitæ non erant de ſtirpe Amorrhæorum accipiendo, vt eſt quidam populus ſpecialis, quia Gabaonitæ erant de populo Heuæorum, vt patet Ioſue 11. ſcilicet: præter Heuæum, qui habitabat in Gabaon omnes pugnando cępit. Et ſic oportet, quòd accipiantur Amorrhæi, prout denominant omnes ſeptem populos Chananæorum: hic autem accipiuntur ſic, & diſtinguuntur contra Philiſthijm, & Chanaan. Et dicendum, quòd Amorrhæi oppreſſerunt Iſraelitas pro idolatria, & illud fuit tempore Iabin regis Aſor, qui oppreſſit Iſraelitas viginti annis, & fuerunt liberati per Barac. Sed iſtud non ſtat, quia Iabin nõ vocatur rex Amorrhæorum, ſed potius C rex Chanaan, vt patet ſupra quarto. Dicendum ergo eſt, quòd iſta fuerit aliqua tribulatio, qua gens Amorrhæorum ſpecialiter inſurrexit contra Iſraelitas, & nõ habẽtur omnia ſcripta, quia ſacra ſcriptura multa ſubticet. Quòd tamen hoc ſit veriſimile patet, quia Deus dixit, quod Iſraelitæ expellerent omnes gentes Chananæorum de terra: alioquin eſſent eis tanquam claui in oculis, & lanceę in lateribus, & aduerſarentur eis in terra poſſeſſionis ſuæ: Num.33.cap. Idem dixit Ioſue Iſraelitis: Ioſue 23. & poſtea angelus domini dixit Iſraelitis viuente Ioſue, quòd reliquerat dominus quaſdam gentes Chananæorum, vt Iſraelitæ haberent hoſtes, & dij eorum eſſent illis in ruinam: ſupra 2. Et etiã 3. dicitur: hæ ſunt gentes, quas dereliquit dominus, D vt in illis experiretur Iſrael, ergo apparet, quòd quandocunque Iſraelitę peccabant inſurgebant iſtę gentes contra eos, erant tamen aliquando iſtæ tribulationes paruæ; ideo ſcriptura non curauit illas deſignare, ſicut alias magnas, quæ ſcriptæ ſunt. Vel fortè, quia tribulationes, quæ infligebantur ab iſtis gentibus, erant cõmunes, ſcilicet quandocunq; Iſraelitæ peccabant, ipſa inſurgebant: aliæ autem gentes extra terra Chanaan non ita communiter inſurgebant, ſcilicet Madianitę, Moabitæ, Syri, Amalecitæ, Idumæi, Iſmahelitæ: ideo tribulationes ab illis inflictæ deſcribuntur. Dicendum quòd iſta tribulatio per Amorrhæos facta habetur ſupra 1. cùm dicitur, ꝙ Amorrhæus arctauit filios Dan, nec dedit eis locum, vt ad planiora deſcenderent: nam E licèt ibi ſcriptura ſacra non plura exprimat, tamen Ioſephus 5. Antiquitatum dicit fuiſſe magnam tribulationem tunc inflictam ab Amorrhæis, qui coarctauerunt Iſraelitas in terra ſua, & multos illorum expulerunt de vrbibus ſuis, intantum quòd viri de tribu Dan, non habentes tunc locum habitandi propter Amorrhæos coacti ſunt ire ad terram Sidonis, & pugnantes cœperunt vrbem Lais infra 18. & illud fuit ante hoc, vt vult Ioſephus, & declaratum eſt ſupra 1. capit. tunc etiam filij Iuda perdiderunt Gazam, & Aſcalonem, & Acharonem, & poſtea illas recuperauerũt. De hoc tangitur ſupra 1.cap. *Filijq; Ammon*. Etiam iſti pugnauerunt, & oppreſſerunt Iſraelitas.

Doc. reſp. ad quæſitum.

Iſraelitarum increpatio quędam.

Quando

Quando fuit hæc tribulatio per Ammonitas.
Quæſtio XX.

QVAERETVR, quando fuit iſta tribulatio per Ammonitas. Aliquis dicet, quòd nũc: nã nunc opprimebant Iſraelitas, & tranſibant interdum Iordanem, & pugnabant vaſtantes Iudam, Beniamin, & Ephraim, vt patet ſupra in litera, & infra. Reſpondendum, quòd non ſtat, quia Deus ponebat iſtas tribulationes tanquã præteritas. Quod patet ex verbis ſuis. Nam dicitur: clamaſtis ad me, & erui vos de manu eorum, & dereliquiſtis me, & coluiſtis Deos alienos, idcirco non addam vos vltra, vt liberem. Et tamen de iſta perſecutione Madianitarum non erant liberati, qa Iſraelitæ poſt hæc, dixerunt: Peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet, tantum nunc libera nos: ergo non poteſt intelligi de hac perſecutione. Sed dicendum, quòd intelligitur de oppreſſione, quæ facta eſt tempore Eglon regis Moab, qui oppreſſit Iſraelitas decem & octo annis, ſupra tertio. Sed dicet aliquis non ſtare, quia ibi fuerit perſecutio per Moabitas, & Eglon, de quo ibi dicitur, rex Moab erat. Reſpondendum, quòd ibi fuerunt tres gentes in perſecutione illa.ſ. Moabitæ, Ammonitæ, Amalecitæ, vt patet ſupra tertio, fuerunt tamen principales Moabitæ: nam dicitur ibi, ꝙ confortauit dominus contra Iſrael Eglõ regem Moab, & copulauit ei filios Ammon, & Amalec: ideo rationabiliter, & ſecundum communem regulam debuerat nominari iſta perſecutio Moabitarum. Voluit tamẽ ſcriptura nominare eam Ammonitarum: ita enim potuiſſet nominare eam perſecutionem Amalecitarum ſi voluiſſet, quia Amalecitæ etiam fuerunt in ea, ſed nominauit illam perſecutionẽ Ammonitarum, quia voluit: nam fas ẽt ei quomodocunque voluerit loqui: ſic enim eſt nos interdum variamus locutiones noſtras. *Et Philiſthijm.* Etiam Philiſthini perſecuti ſunt Iſraelitas.

Quando fuit iſta perſecutio. Quæſt. XXI.

QVAERETVR, quando fuit iſta perſecutio. Aliquis reſpondebit, quòd nunc, quia ſupra dictum eſt, quòd Deus tradidit Iſraelitas in manus Philiſthijm, & filiorum Ammon, vt patet ſupra in litera. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat ex eadem ratione, quæ declarata fuit ſupra, ſcilicet, quia iſtę aduerſitates præteritæ erant, & iam liberauerat Deus Iſraelitas de illis, ſed iſta perſecutio, de qua agitur, ſcilicet Ammonitarum, & Philiſthinorum erat præſens, necdum liberati fuerant Iſraelitę de illa, ideo oportet intelligi de alia. Etiam non poteſt intelligi de perſecutione Philiſthinorum, de qua habetur infra duodecimo, quia illa poſtea fuit. Ideo dicitur, quòd intelligitur de quadam perſecutione, quæ fuit poſt mortem Aod ſecundi iudicis Iſrael: nam Philiſthini opprimebant terram, & Samgar inſurgens contra illos interfecit ſexcentos vomere, vt patet ſupra tertio. Credendum eſt autem, quòd nõ ſolùm illi fuerint occiſi, ſed etiam multi alij: ponuntur tamen ſolùm illi, quos occidit Samgar vomere, eo quòd illa fuit magna virilitas. *Sidonij quoque.* Etiam iſti perſecuti ſunt Iſraelitas. Habitant autem Sidonij in terra Chanaan, ſcilicet ad occidentalem plagam: nam Sidon ciuitas maritima eſt.

Quando pugnarunt Sidonij contra Iſrael.
Quæſtio XXII.

QVAERETVR, quando pugnauerunt Sidonij contra Iſrael. Reſpondendum, quòd non reperitur ſcriptum, quòd ante hoc, quòd Sidonij pugna-
F fuerint cõtra Iſrael, ſed dici poteſt dupliciter. Vno mõ, quòd bellum Syrorum ſit bellum Sidoniorum: nam prima gens, quæ legitur perſecuta Iſraelitas poſt mortem Ioſue fuit Syrorum gens: nam dicitur, quòd dedit Deus Iſraelitas in manus Chuſanraſathaim regis Syriæ, vel Meſopotamiæ. Eſt autem Meſopotamia, ſiue Syria in latere Aquilonari terræ Chanaan. Sidon autem eſt in latere Aquilonari, vbi eſt coniunctio lateris Aquilonaris, & Occidentalis: magis tamen pertinet ad latus Occidentale, & ſic Syria peruenit vſque ad Sidonẽ, vnde Sidonij irent cùm Chuſanraſathaim rege Syriæ ad pugnandum contra Iſraelitas, quia fortè Sidonij tunc erant ſubiecti eius, & nominatur bellum Sidoniorum, licèt non eſſent illi principales, ſicut bel-

De ſitu Meſopotamiæ ac Sidonis.

G lum factum tempore Aod pertinebat principalius ad Moabitas, ſcriptura tamen vocauit perſecutionem Ammonitarum, vt ſupra dictum fuit. Aliter poteſt dici, quòd Sidonij, qui erant de gentibus terræ Chanaan, pugnauerunt aliquando contra Iſraelitas, & oppreſſerunt eos, ſcriptura tamen non enarrat illud bellum, quia non omnia enumerat: hoc autem veriſimilius eſt, quia Deus dereliquit gentes quaſdam Chananæorum in terra, vt quando peccarent Iſraelitę, illę inſurgentes punirent illos. De his autem erant Sidonij, vt patet ſupra tertio, cùm dicitur: Hæ ſunt gẽtes, quas dominus dereliquit, & ſequitur: Omnem Chananæũ Sidonium, atque Heuæum. Et ſic cùm aliquando peccarent veriſimile eſt, quòd Sidonij inſurgentes op-
H preſſerint Iſraelitas. *Et Amalec.* Etiam Amalecitæ pugnauerunt contra Iſrael.

Quando fuit hoc bellum Amalecitarum.
Quæſtio XXIII.

QVAERETVR, quando fuit iſtud bellum. Aliquis poteſt dicere, quòd fuit tempore Saulis, de quo 1. Reg. 15. Sed hoc non ſtat propter duo. Primò, quia iſta perſecutio iam pręterita erat: ſed tempus Saulis erat futurum. Secundò, quia ibi non pugnauit Amalec contra Iſrael, ſed Iſrael cõtra Amalec, & deleti fuerunt Amalecitæ, allegato capitulo. Sed dicendum, quòd iſtud bellum poteſt aſſignari multi-
I pliciter. Primò in exitu de Aegypto in Raphidim: nam ibi Amalecitæ percuſſerunt extremam partem caſtrorum, & pugnauit contra illos Ioſue, & cœſus fugatuſque eſt Amalech, vt patet Exo. 17. ca. tunc enim Iſraelitæ clamauerunt ad dominũ: nam Moyſes ſtans in monte orabat, & cùm eleuaret manus ſuas vincebatur Amalec, cumque deprimeret eas, vincebatur Iſrael, & quia poſtea ſuppoſito lapide manibus Moyſi non laſſabantur manus, permanſit ſic orans vſque ad veſperum: fugatuſque eſt Amalec: Exod. 17. cap. fuit autem iſtud primum bellum, quod factum eſt à Gentilibus contra Iſrael: ideo dicitur Nu. 24. Principium gentium Amalec, cuius extrema perdentur, ideſt Amalech fuit prima de gentibus, quæ pugnauerunt cõ-
K tra Iſrael. Item pugnauerunt ſecundo Amalecitæ cõtra Iſrael anno ſecundo ab exitu de Aegypto cùm eſſent Iſraelitæ in Cadesbarne, & vellent Iſraelitæ aſcendere in terram Chanaan per montes in quibus morabantur Chananæi, & Amalecitæ: deſcenderunt Chananęi, & Amalecitę de montibus: perſecutique ſunt, & occiderunt plurimos de Iſraelitis vſque Horma: Num. 14. Deus tamen liberauit Iſraelitas ab hac perſecutione, ſcilicet nè Amalecitæ delerent eos. Sed objicietur, quòd non intelligatur de illa perſecutione Amalecitarũ, quia hic agitur de illis perſecutionibus, quas paſſi ſunt Iſraelitæ in terra Chanaã poſt mortem Ioſue, ſed illarum quælibet fuit ante introitum in terram Chanaan. Reſpondendum, quòd iſta ratio non

Bellum Amalecitarum aſſignatur multipliciter.

Primum bellum illatũ à Gentilibus Iſraelitis.

militat, quia non ſolùm dicitur de perſecutionibus, quas paſſi ſunt in terra Chanaan Iſraelitæ: ſed etiam de illis, quas tolerauerunt prius, quàm introirent in illam: ſic patet de prima perſecutione Aegyptiorum, de qua hic dicitur: ſed manifeſtum eſt, quòd illa fuit prius, quàm Iſraelitæ venirent in terram Chanaan. Aliter poteſt dici, quòd iſta perſecutio Amalec fuit illa, quam tolerauerunt Iſraelitæ tempore Gedeonis. Nec obſtat ſiquis dicat, quòd illa fuit perſecutio, quæ à Madianitis fuit inflicta, quia nō ſolū fuerunt Madianitæ, ſed etiam Amalecitæ, & Iſmahelitæ, & multæ aliæ gentes: nam ſupra ſexto, dicitur, quòd veniebant omnes populi orientalium, & vaſtabant omnia, quæ erant in terra Iſrael: & quamquam ſecundum regulā communem debuiſſet nominari iſta perſecutio Madianitarum, quia illi erant principales, tamen nominata eſt ab Amalecitis, qui non erant tam principales: ſic enim factum eſt ſupra in bello Ammonitarum, quod debuiſſet vocari bellum Moabitarum. Sic etiā in bello Sidoniorum, quod debuiſſet vocari bellum Syrorum, vel Chuſanraſathaim regis Syriæ, vt ſupra declaratum eſt. Et ſciendum, quòd licèt Amalecitæ fuerint in illo bello Gedeonis minus principales, quā Madianitæ: tamen fuerunt magis principales, quàm aliæ gentes: nam in illo tempore fuerunt omnes populi orientales, vt patet ſupra 6. cap. tamen ſpecialiter nominantur Madian, & Amalec ſupra 6. & 7. & omnes alij populi includuntur ſub clauſula generali: nam dicitur, & omnes populi orientales, ideo conuenienter nominatur bellum iſtud Amalecitarum. Quę autem iſtarum poſitionum tenenda ſit, in alia quæſtione infra declarabitur. *Et Chanaan oppreſſerunt vos.* Etiam Chananæi vos oppreſſerunt.

Notādum de Amalecitis.

Quando Chananæi oppreſſerunt Iſraelitas. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR, quando fuit iſtud. Reſponden poteſt, quòd cùm Deus reliquerit multas gentes Chananęorum in terra, vt quando Iſraelitæ peccarent inſurgerent gentes illę contra ipſos, cùm ſæpe peccarent, ſæpe contra eos inſurgebant, & opprimebant eos quouſque conuertebantur ad dominum: nam tunc exaudiens dominus liberabat eos, & iſtę perſecutiones non deſcribuntur, quia communes erant, & accidebant ſæpius. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat rationabiliter: nam cùm habentur remedia ordinaria, nunquam recurrendum eſt ad extraordinaria: dicere tamen eſſe hanc perſecutionem generalem non ſcriptam eſt generale remedium, & ſi poteſt dari, quòd ſit ſpecialis perſecutio, & ſcripta non debet recurri ad generale. Poteſt autem dici, quòd iſtud fuit bellum, quod fecerunt Chananæi contra Iſraelitas in deſerto antequam introirent in terram Chanaan, quando venerūt apud montem Hor mortuo Aaron in anno quadrageſimo ab exitu de Aegypto. Nā dicitur, quòd Chananæus rex Arad audiens veniſſe Iſraelitas per exploratorum viam pugnauit contra illos, & victor exiſtens cœpit prædam Num. 21. cap. poſtea autem Iſraelitæ liberati ſunt, quia voto ſe obligauerunt domino, dicentes: ſi tradideris populum iſtum in manus meas, delebo vrbes eius. Dominus autem exaudiuit Iſrael, tradiditque Chananæum in manus eius, quem ille interfecit ſubuerſis vrbibus eius, vt patet in allegato cap. Iterum etiam Chananæi pugnauerunt contra Iſraelitas, ſcilicet anno ſecundo ab exitu de Aegypto in Cadesbarne, quando Amalecites, & Chananæus deſcenderunt de montibus percuſſeruntque Iſraelitas vſque Horma: Num. 14. cap. & de manibus horum liberauit Deus Iſrael. Aliter poteſt dici, quòd accipiatur tri-

A bulatio inflicta per populum Chananæorum, ſcilicet per Iabin, qui erat rex Chanaan. Sic patet ſupra quarto, vbi Iabin rex Aſor, qui vocatur ſemper rex Chanaan, oppreſſit Iſraelitas viginti annos: & poſtea liberati ſunt per Barac, qui occidit Siſarę exercitum. Quæ autem iſtarum poſitionum ſit conuenientior, infra dicetur.

An pugna Amalec ſit illa, quæ facta eſt in deſerto, vel illa, quæ eſt facta tempore Gedeonis per Madianitas. Quæſt. XXV.

QVAERETVR circa id, quod ſupra dicebatur, ſcilicet an pugna Amalec, de qua ſupra dicitur ſit illa, quæ facta eſt in deſerto, vel illa, quæ facta eſt tem-
B pore Gedeonis per Madianitas, ſicut ſupra in quæſtione tactum eſt. Reſpondendum, quòd fuit pugna facta, & oppreſſio per Madianitas, & nō tangitur hic de oppreſſione, vel bello deſerti. Quod patet: primò, quia omnes iſtę oppreſſiones, quæ inducuntur, fuerūt factæ pro cultu idolorum, vt patet ex proceſſu literæ: nam Deus intendit talem rationem contra Iſraelitas, ſcilicet, vos ſæpe coluiſtis idola, & cecidiſtis in manus gentium, & ego liberaui vos, & noluiſtis recedere de via veſtra mala, ideo iam non liberabo vos: ſed quando Amalecitæ pugnauerunt contra Iſraelitas in Raphidim, non colebant idola, nec coluerant illa poſt exitum de Aegypto, ſed propter murmurationes factū fuit hoc: ideo non poteſt intelligi de illo bello. Item
C non poteſt intelligi de ſecundo bello Amalecitarum in Cadesbarne ex eadem ratione, quia in deſerto non coluerunt Iſraelitę idola, niſi ſemel quando coluerūt vitulum: Exo. 32. ſed pro illo iam puniti fuerant, & domino reconciliati. Secundò patet, quia hic dicitur, oppreſſerunt vos, quod refertur ad omnes gētes iſtas: opprimere autem eſt cùm quis violenter obtinet terram aliquam, & cogit incolas ad obediendum ſibi, ſed Amalecitę non oppreſſerunt Iſraelitas, quia non pręualuerunt in bello ad hoc, quòd tenerent Iſraelitas ſubiectos ſibi aliquāto tempore, ſed eadem die, qua bellum inchoatum eſt finitum fuit, & pręualuit Iſrael contra Amalec. Etiam in ſecundo bello in Cadesbarne non oppreſſerunt Amalecitę Iſraelitas ſubijciendo
D eos ſibi, ſed ſolùm deſcenderunt de montibus perſequendo illos, & occiderunt de illis aliquos vſque Horma, ibi autem fugientibus Iſraelitis ceſſauerunt Amalecitę percutere eos. Tertiò patet, quia dicitur, clamauiſtis ad me, & erui vos de manu eorum: in quo patet, quòd Iſraelitæ poſtquam tenebantur in poteſtate Amalecitarū clamauerunt, & tunc exaudiuit eos Deus, & tamen in nullo illorum bellorum Amalecitarum contra Iſrael tenuerunt Amalecitæ Iſraelitas in manu ſua ad hoc, quòd Deus erueret eos de manu illorum. Quartò patet, quia Deus intendit enarrare omnes liberationes mirabiles, quas fecerat hucuſque in Iſraelitas de manu gentium, quæ conſcriptæ ſunt in hoc libro, quia iſtæ ſunt excellentiores, quàm aliquę alię paruę,
E quę ſubticentur: & tamen intelligendo, vt nunc exponitur, ponerentur hic omnes liberationes deſcriptę in hoc libro: accipiendo autem aliter, non deſcriberentur; ideo debet hic accipi pugna Amalecitarum pro pugna tempore Gedeonis. Patet antecedens: nam prima oppreſſio facta poſt mortem Ioſue in Iſraelitis fuit per Chuſanraſathaim regem Syrię, & iſta fuit, quę vocatur per Sidonios, vt ſupra declaratum eſt: ſecunda fuit per Eglon regem Moab, & iſta fuit ſignata per filios Ammon, vt declaratum fuit: tertia fuit per Philiſthinos, & iſta poſita eſt in litera, ſcilicet Philiſthijm. Iſtę tres perſecutiones ponuntur ſupra tertio. Quarta fuit per Iabin regem Chanaā, & iſta ſignificatur, cùm dicitur hic, & Chanaan: De hac ſupra quarto. Quinta

Perſecutiones Iſraelitarū poſt Ioſue

perſe-

perſecutio fuit tempore Gedeonis per tales, & iſta ſignificatur hic per Amalec: & ſic omnes perſecutiones notabiles huius libri, quæ præceſſerunt deſcribuntur hic hoc modo. Aliter autem exponendo non ponerentur omnes, ſed ſubticebitur perſecutio tempore Gedeonis, ſed non eſt veriſimile, quia illa fuit de maximis. Etiam, quia liberatio fuit miraculoſior, quàm in omnibus alijs ſupra 7. cap. ponendo autẽ iſtum ſenſum non ſequitur aliquod inconueniens de ſuprapoſitis. Primum patet, quia Iſraelitæ traditi ſunt in hac perſecutione propter idolatriam, vt patet ſupra ſexto, ſcilicet filij Iſrael fecerunt malum in conſpectu domini, qui tradidit eos in manu Madian. Secundum, & tertium patet, ſcilicet, quia nunc Iſraelitæ fuerunt in poteſtate Madianitarum, & Amalecitarum, & poſtea liberati ſunt de manu eorum: nam ſeptem annis oppreſſi ſunt ab eis ſupra ſexto: ideo tenẽdum eſt, quòd iſtud bellum fuerit tempore Gedeonis.

Quæ ſit conuenientior poſitio, ſcilicet an intelligatur bellum Chanaan de bello facto in deſerto, vel de bello regis Iabin.
Quæſtio XXVI.

QVAERETVR vlterius, quæ ſit conuenientior poſitio circa id quod ſupra dicebatur, ſcilicet an intelligatur bellum Chanaan quod hic ponitur de bello facto in deſerto: vel de bello & oppreſſione regis Iabin, vt ſupra tactum fuit in quæſtione. Reſpõdẽdum, quòd debet intelligi de oppreſſione facta per regem Iabin, & patet ex quatuor rationibus aſſignatis in præcedenti quæſtione. Prima patet, quia quando Chananæi pugnauerunt in deſerto contra Iſraelitas non coluerant Iſraelitæ idola, ſiue accipiatur bellum quod factum eſt in Cadesbarne: Num. 14. ſiue bellum factum quando Chananæi cœperunt prædã de Iſrael: Nu. 21. Nam in deſerto non coluerunt Iſraelitę idola, vt dictum eſt. Secunda ratio eſt, quia in illis duobus bellis non fuerunt Iſraelitæ ſubiecti in poteſtate Chananæorum, ita vt dicantur oppreſſi. De prima vice, quę fuit in Cadesbarne patet, quia Amalecitę, & Chananæi deſcenderunt de montibus, & percuſſerunt Iſraelitas vſque Horma: Nu. 14. ibi autem ceſſauerunt: vnde nec ibi leguntur cœpiſſe prædam, nec dominati fuiſſe aliquorum Iſraelitarum, ſed fugerunt omnes Iſraelitæ præter aliquos, qui corruerunt gladio. De ſecundo bello patet, quia ibi Chananæi victores exiſtentes cœperunt prædam de Iſraelitis: Num. 21. ſed illa victoria non fuit per hoc, quòd Iſraelitæ ſubderentur poteſtati Chananæorum, ſed quia fugerunt, & in fuga capta eſt præda. Quod patet, quia Iſrael obligauit ſe voto dño, & repetito bello pręualuit contra Chananæos, ſubuertitque vrbes eorum. Tertia ratio eadem quaſi eſt, ideo non replicetur. Quarta ratio patet, quia ſi accipiatur hic pugna Chanaan pro aliqua duarum prædictarum, ſubticebitur hic vna de oppreſſionibus maximis, à quibus Deus liberauit Iſraelitas, & quę deſcriptę ſunt in hoc libro. Sed non eſt hoc veroſimile cùm deſcribãtur cęterę omnes, quòd ſubticeatur iſta: potiſſimè, quia iſta fuit de maximis, vt patet ſupra 4. nam dicitur, quòd rex Iabin vehementer oppreſſerat Iſraelitas, quia nongentos currus falcatos habebat. Exponendo autem iſto modo non ſequitur aliquod inconueniens. De primo patet, quia iſta perſecutio ſecuta fuit propter idolatriam, vt patet ſupra quarto. Secundum etiam patet, & tertium, quia nunc manſerunt Iſraelitæ in poteſtate regis Iabin viginti annis, & clamantes poſtea ad dominum liberati ſunt de manu eius. *Oppreſſerunt vos.* Scilicet quælibet gentium ſupradictarum oppreſſit Iſraelitas tenendo eos in ſeruitute multis annis, & infligendo multa incommoda.

F *Et clamauiſtis ad me.* Scilicet poſtquam Iſraelitæ videbant ſe non poſſe aliter liberari, recurrebant ad Deum ſuum clamantes. *Et erui vos de manu eorum.* Quia in omnibus his licèt Iſraelitę iterarent peccata, tamen cùm conuertebantur ad Deum toto corde, exaudiebat eos. *Et tamen reliquiſtis me.* Ideſt licèt facerem vobis iſta beneficia, non aduertiſtis ad illa, ſed reliquiſtis me, ſcilicet, non cuſtodientes mandata mea. *Et coluiſtis Deos alienos.* Scilicet offerendo eis ſacrificia, & exhibendo reuerentiam, & non faciendo mihi aliquem cultum: in quo apparet magna ingratitudo: potiſſimè, quia erat ingratitudo iterata: nam ſi ſemel tantum, vel rarò fuiſſet, non erat grauiſſimum quid. *Idcirco non addam, vt vltra vos liberem.* Ideſt, quia totiens
G peccaſtis iam nunquam liberabo vos de manu hoſtiũ, & eſt ſenſus: ſi vos eſſetis corrigibiles, bonum quidẽ eſſet, quòd liberarem vos, vt ſeruiretis mihi: tamen eſtis incorrigibiles, quia etiam ſi nunc liberem vos illico redibitis ad colendum idola, & hoc inutile eſt: iſtud autem proueniebat ex magna aſſuetudine colendi idola, ideo cùm aliquando quaſi ex quadam neceſſitate, & violentia colerent Deum, illico ad colẽdum idola redibant.

Quomodo ſtat in veritate dictum Dei, ſcilicet, quòd non liberaret eos amplius. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR, quomodo ſtat in veritate di-
H ctum Dei, ſcilicet, quòd non liberaret eos amplius: nam mox liberauit eos, vt patet ſequenti capit. Reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo, quòd intelligatur: non addam, vt vltra vos liberem, ſcilicet ſi manſeritis in ſtatu, in quo nunc ſtatis: nam Iſraelitę licèt ad Deum clamarent, dicentes: peccauimus: nondum plenè pœnitebant, quia non abijciebant à ſe idola. Nam poſtquam Deus fecit iſtam increpationem, dixerunt: peccauimus, redde tu nobis, quod placet: & hęc dicentes omnia de finibus ſuis alienorum Deorum idola proiecerunt, & tunc fuerunt ſufficienter diſpoſiti ad hoc, quòd Deus liberaret eos, ideo illo facto liberauit illos. Aliter poteſt dici, quòd Deus dixit iſtud per modum comminationis, ſcilicet, quòd Deus in-
I tendebat Iſraelitas liberare, & tamen comminãdo eis dixit, quòd non liberaret eos vltra, nec fuit fruſtra iſta comminatio: nam tunc Iſraelitę doluerunt magis, quàm prius. Etiam expulerant idola à ſe: quòd aliter facturi non erant: ſic etiã fit in prophetis: nam aliqua dicuntur per comminationem, & aliqua per firmam Dei ſententiam, vt ſæpe declaratum eſt, & fit comminatio propter mutationẽ ſtatus, ſcilicet quando Deus ſcit aliquos in malo ſtatu exiſtentes ad bonum mutandos, loquitur per comminationem, & mutatur: ſic fuit in Niniuitis, vt patet Ionę 4. ca. ſcilicet, adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur: & poſtea non factum eſt, quia pœnitentiam egerunt. *Ite & inuocate Deos, quos elegiſtis.* Scilicet Deos gentium, quos ele-
K gerant Iſraelitæ ad colendum.

Quomodo Deus dixit, quòd inuocarent Deos quos elegerant.
Quæſtio XXVIII.

QVAERETVR, quomodo Deus dixit, quòd inuocarent Deos, quos elegerant, cùm iſtud eſſet peccatum. Reſpondendum, quòd Deus non dixit Iſraelitis iſtud iubendo eis ire ad Deos, ſed dixit increpando, & ſubſannando: nã ipſe ſciebat, quòd non erant dij, nec habentes poteſtatem vllam. Etiam ſciebat, quòd Iſraelitę iam hoc nouerant: nam ipſi prius expectabãt an dij illi poſſent liberare illos in anguſtia, & cùm non poſſent, recurrebant ad Deum Iſrael, &

tunc

tunc ad inferendum eis verecundiam, & confuſionē, dixit: ite ad Deos, quos elegeratis, & ipſi vos liberent. Quaſi dicat: apparet, quod ſtulti fuiſtis, qui tales Deos elegiſtis, qui vos liberare non poſſunt. Similiter habetur Deute. 32. Et dicent, vbi ſunt Dij eorum, in quibus habebant fiduciam? De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum: ſurgāt & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegant. *Et ipſi vos liberent in tempore anguſtiæ.* Quaſi dicat, cùm ſeruieritis eis tempore lætitiæ, liberēt vos tempore anguſtiæ, quia non ſunt boni Dij, qui non proficiunt ad omne tempus. *Dixeruntq́ filij Iſrael ad dominum.* Quamquam viderent, quòd Deus ſubſannaret eos, quia tamen in eo ſolo ſpes illorum erat, non deſinebant opē humiliter petere. *Peccauimus.* Rectùm ordinem tenuerunt nunc Iſraelitę: nam cùm conarentur placare dominum nihil eſt, quo magis eum placare poſſent, quàm confitendo peccatum ſuū, ideo cùm Deus vellet liberare eos, ponebat in mētibus eorum, vt ſemper continuarent in confeſſione peccati: & ſic placaretur Deus. *Redde tu nobis quidquid placet.* In hoc apparet humiliatio cordis Iſraelitarum, quia non præcabātur ſimpliciter, quòd Deus remitteret ei pœnas debitas pro peccatis, ſed cùm eſſent valde Rei ſolùm orabant permutationem pœnæ, ſcilicet, quòd non punirentur per hoſtes, ſed Deus daret eis pœnam quamcunque vellet, ſcilicet peſtem, vel famem, vel aliquid aliud. Sic enim Dauid cùm peccauiſſet numerato populo: & daretur ei optio in fame, peſte, & hoſtibus, ait: Melius eſſe incidere in manus Dei, quàm in manus hominū, ideſt melius eſſe, quòd puniretur populus peſte, vel fame, quod eſt incidere in manus Dei, quàm per hoſtes quod eſt incidere in manus hominum 2. Reg. 24. & 1. Paralip. 21. cap. *Tantum nunc libera nos.* In hoc etiam patet magis humiliatio cordis contribulati: nam non dixerunt; Libera nos, ſed: Tantū nunc libera nos; quaſi dicat: ſi iterum peccauerimus, nunquam nos liberes.

An peccauerint Iſraelitæ dicendo, quòd nunc ſolùm Deus eos liberaret. Quæſt. XXIX.

QVAERETVR, an Iſraelitę peccauerint dicēdo, quod nunc ſolum liberaret eos Deus. Reſpondendum, quod ſiquis velit ſemel cadens in peccatum liberari, & in alijs vicibus non vult liberari, peccat mortaliter: & eſt peccatum grauiſſimum, ſcilicet deſperatio. Sed iſtud intelligitur quantum ad culpam peccati, de qua liberatur homo per gratiam Dei mouentem, & poſtea gratificantem. Si autem intelligatur de pœna, quam homo incurrit pro peccato, & petit ſemel liberari ab illa, & in alijs vicibus non vult liberari: Dicendum, quòd aut hoc vult, quòd deſperat in alijs vicibus ſe poſſe liberari, aut Deum nolle liberare, quamquam poſſit, vel quia ipſe non deſiderat liberari: ſed ſponte vult tolerare pro peccato pœnam debitam. Si primò modo, eſt deſperatio, & eſt crimen hęreſis, vel infidelitatis, ſcilicet, quia credit domini manum abbreuiatam, vt ſolùm liberare poſſit ſemel. Vel credit bonitatem limitatam, ita quòd nolit miſereri quamquam poſſit eruere: & ſic eſt grauiſſimum peccatum. Si ſecundo modo non eſt peccatum, ſed potius eſt in quibuſdam perfectio, ſi eſt talis pœna, per q̄ homo diſponatur ad merendum, vt in pęnis grauib⁹, & continuis, quæ non tollunt omnem actum intellectus. Si autem ſint tales pœnalitates, quæ ex conditione ſua, vel perſonæ non diſponunt hominē ad merendum: potius debet aliquam petere à Deo liberationem, vt alio modo vtiliori poſſit ſatisfacere pro peccatis. De Iſraelitis autem dicendum, quod ipſi nunc non petebant liberationem à culpa, ſed à pœnalitate,

A & non petebant ſe liberari tantum nunc, & quòd in alijs vicibus nunquam liberarentur, ſed dicebant hoc, quia nunc erant in corde contrito, & proponebant nunquam peccare, ideo quòd amplius non egerent liberatione à pœna pro ſimili opere. *Quæ dicentes.* Ideſt poſtquam hoc dixerunt. Iſtud non habetur in Hebræo, ſed ponitur in litera, quia eſt quoddam cōtinuatiuum ſententiæ. *Omnia de finibus ſuis alienorum Deorum idola proiecerunt.* Ideſt proiecerunt omnes ſtatuas, vel imagines Deorum: nā idola pro nullo accipitur hic, niſi pro ipſa figura, vel ſtatua. Et poteſt accipi iſte genitiuus alienorum Deorum dupliciter. Vno modo intranſitiuè, ſcilicet omnia idola alienorum Deorum, ideſt omnia idola, quæ ſunt Dij alieni, & tūc eſt ſenſus

Idola alienorū Deorum dupliciter accipitur.

B quòd ſtatuæ erant ipſi Dij gentilium, & ipſos Deos ſolùm colebant Iudęi, nec intelligebant per illas ſtatuas, aut figuras aliquid aliud. Secundò modo poteſt intelligi tranſitiuę, ſcilicet, quòd erant idola alienorum Deorum, ideſt, quòd ſtatuę, vel imagines, quæ vocantur idola, ſolùm ponebantur, vt ſigna Deorum alienorum, & tamen nō ſunt ipſa Dij; ſed Dij ſunt quædam ſubſtantiæ corporeæ, vel incorporeæ, quæ non cernuntur: & pro illis idola, ideſt imagines repræſentatiuas gentiles faciebant, quæ eſſent eis præſentia: & iſta expulerunt Iudæi de finibus ſuis: non quidem exponendo illa ad terram gētilium, ſed confringēdo, & faciendo, quòd in tota terra Iſrael non maneret aliquod idolum in honore, ſicut prius. *Et ſeruierunt domino.* Ideſt

C inceperunt iam colere ſolùm Deum verum imponēdo ei ſacrificia, & cœremonias reliquas. *Qui doluit ſuper miſerijs eorum.* Ideſt doluit Deus, quòd Iudæi tam miſerabiles facti eſſent, ſcilicet, quia nimis vaſtati, & afflicti erant. Sciendum, vt ait Rabbi Dauid Kimhi in litera Chaldaica, in qua conatus eſt inquantum potuit auferre à Deo locutiones, quæ ſignificant corporeitatem, vel paſſiones humanas, non videns quomodo reduceret iſtam locutionem ad ſenſum non cauſantem corporeitatem, omiſit iſtam propoſitionem: quod ipſe raro facit in omnibus ſuis ſcriptis: poterat tamen dicere, qui diſpoſuit eruere eos de miſerij ſuis: nam nihil aliud eſt misereri, vel dolere miſerijs alicuius, niſi habere animum promptum ad eruendum, ſi

D daretur facultas, & quia ante hoc Deus nolebat eripere Iſraelitas, cùm non deſeruiſſent idola, & nunc deſertis illis voluit, dicitur, quòd doluit ſuper miſerijs eorum. *Itaq́ filij Ammon.* Hic ponitur præambulum ad ad ea, quę habentur ſequenti capitulo de aſſumptione Iephte in iudicem: nam Ammonitæ congregati ſunt in bellum contra Iſraelitas, vt vaſtarent, & tollerēt terram Galaad de manu ipſorum, & tunc Iſraelitæ non habentes principē elegerunt Iephte, vt patet ſequenti capitulo: ideo hic poterat incipi capit. conuenienter. *Conclamantes.* Ideſt conuocantes ſe ad bellum: putabant enim Ammonitæ, quòd Iſraelitis nullum ſubſidium eſſet, ideo quòd poſſent tollere nunc terram de manibus eorū, & ob hoc conuocati ſunt omnes Am-

E monitæ, vt facilius poſſent Iſraelitas excludere de terra, & vt deſperantes Iſraelitę ſe poſſe defendere cito ſe traderent manibus Ammonitarum. *In Galaad fixere tentoria.* In terra iſta fixerunt tentoria Ammonitæ ꝓpter duo. Primum, quia terra Galaad eſt magis coniuncta terræ Ammonitarum, quàm alię partes terræ Iſrael: nam exeūtibus de Ammonitarum terra in terram Iſrael illico occurrit terra Galaad, & fixerunt caſtra in propinquioribus partibus terræ hoſtilis. Secunda eſt, quia Ammonitæ faciebant iſtud bellum ad recuperandum terram Galaad, quę olim fuerat pars terræ Ammonitarum: & petebant eam nunc ab Iſraelitis ſequenti capitulo: & ob hoc caſtrametabantur in illa, vt ibi vincentes terram illam inciperent poſſidere.

Iſraelitæ duplici de cauſa fixerunt tētoria in Galaad.

Contra

Contra quos congregati filij Iſrael. Non intelligitur hoc de omnibus Iſraelitis, ſed de Galaaditis, & pręcipuè de omnibus duabus tribubus, & dimidia habitantibus ad orientem Iordanis, quia contra iſtos ſpecialiter vrgebat bellum. Quod patet, qnia Ephraitæ ſuſcitauerunt bellum contra Iephte, eo qnòd non vocauerat eos ad bellum contra Ammonitas inſta 12. cap. *In maſpha caſtrametati ſunt*. Eſt Maſpha in terra Galaad. Quod patet, quia ſequenti capitulo, dicitur, quòd Iephte habebat domum ſuam in Maſpha in terra Galaad. Eſt autem Maſpha locus, in quo Samuel iudicabat populũ, & in quo erat ipſe cùm Iſraelitis quando Philiſthini venerunt ad pugnandum contra Iſrael, & dominus intonuit de coelo fragore magno, & fugati ſunt Philiſthini à facie Iſraelitarum 1. Reg. 7. cap. *Dixeruntq́; principes Galaad ſinguli ad proximos ſuos*. Ideſt principes Galaaditarum loquebantur inter ſe iſta, quæ ſequuntur ad accipiendum principem: nam nondum habebant aliquem ducem totius multitudinis, vt eſſet dux belli. Ex hoc patet, quòd non conuenerat nunc totus Iſrael ad bellum contra Ammonitas, ſed ſolùm Galaaditæ, ſcilicet duæ tribus, & dimidia, quæ habitabant in terra Galaad, & circa illam: nam alioquin non loquerentur ſoli principes Galaad de conſtituendo duce, ſed loquerentur omnes principes Iſrael. Etiam, quia immediatè dicitur, erit dux populi Galaad: ſi tamen hic eſſet totus populus Iſrael, & concordaretur de duce belli, non ſolùm diceretur, quòd eſſet dux populi Galaad, ſed etiam populi Iſrael totius. Item patet, qnia Iephte reſpondit infra 12. Ephraitis qnomodo ipſe cũ populo ſuo, ſcilicet Galaaditarum pugnauerunt contra Ammonitas nolentibus venire Ephraitis. *Qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare*. Scilicet, qui cœperit pugnare, & obtinuerit contra illos. Vel dederit alijs audaciam pugnandi. *Erit dux populi Galaad*: Ideſt faciemus eum ducem totius terræ Galad. Erant hic enim multi principes terræ Galead: ſed nullus eorum erat ſuper omnes ad hoc, quòd eſſet dux; ideo volebant ducem.

Maſpha quid ſit.

Quare principes Galaad non tenuerunt hoc quod dixerunt, ſcilicet, quòd qui primus de eis pugnaret, &c.
Quæſt. XXX.

QVAERETVR, quare principes Galaad nõ tenuerunt hoc, quod dixerunt, ſcilicet, quòd q primus de eis pugnaret contra Ammonitas eſſet dux terræ Galaad, ſed acceperunt in ducem Iephte. Reſpondendum, quòd hoc fuit propter tria. Primum, quia non erat iſtud rectum conſilium: nam Iſraelitæ cogebantur pugnare contra Ammonitas: bellum autem non poteſt fieri ſine duce, quia vbi non eſt rector corruet populus: ſi autem facerent quod diſpoſuerãt cùm nullum adhuc inſtituiſſent ducem belli oportebat, quòd quilibet pugnaret, & quãdo vellet, & quòd nullus pugnaret, & hoc erat inconueniens. Secundũ erat, quòd cùm proponeretur iſtud præminm fortè multi deſideno præmij præoccuparent pugnare, quia quilibet deſideraret iſtud præmium: & ob hoc inordinatè pugnarent, & omnia perirent. Tertium eſt, quia nullus iſtorum principum Galaaditarum erat vir fortiſſimus corde, nec in bellis inſtruct⁹ ad hoc, quòd efficeretur dnx: ideo concordauerunt poſtea, ꝙ nullus eorum pugnaret, vt dux: ſed quòd mitterent ad vocandum Iephte Galaaditem, qui erat vir fortiſſimus, & expertus iu bellis, eumque ducem conſtituerent. Quod factum eſt: nam maiores natu Galaad iuerunt ad vocandum Iephte offerendo ei principatum, vt in ſequenti capitulo.

CAPITVLVM XI.

F
FVIT itaque illo in
tempore Iephte Ga-
laadites vir fortiſſi-
mus atque pugnator,
filius mulieris mere-
tricis, qui natus eſt
de Galaad. Habuit Diſt. 56. c. naſci.
autem Galaad vxorẽ, Theſeus Athenienſium rex claret.
G de qua ſuſcepit filios: & poſtquam creue-
rant eiecerunt Iephte, dicentes: Hæres in
domo patris noſtri eſſe non poteris: quia
de altera matre natus es. Quos ille fugiens
atque deuitans, habitauit in terra Tob:
Congregatiq́ue ſunt ad eum viri inopes,
& latrocinantes, & quaſi principem ſeque-
bantur. In illis diebus pugnabant filij Am-
mon contra Iſrael. Quibus acriter inſtan-
H tibus perrexerunt maiores natu de Galaad,
vt tollerent in auxilium ſui Iephte de terra
Tob: Dixeruntq́ue ad eum: Veni & eſto Gen. 28.
princeps noſter, & pugna contra filios Am
mon. Quibus ille reſpondit: Nonne vos
eſtis, qui odiſtis me, & eieciſtis de domo
patris mei, & nunc veniſtis ad me neceſ-
ſitate compulſi? Dixeruntque Principes
Galaad ad Iephte. Ob hanc igitur cauſam
nunc ad te venimus: vt proficiſcaris nobi-
I ſcum, & pugnes contra filios Ammon, ſiſ-
que dux omnium, qui habitant in Galaad.
Iephte quoque dixit eis: Si verè veniſtis ad Sybilla belleſpontina claret.
me, vt pugnem pro vobis contra filios Am
mon, tradideritque eos Dominus in ma-
nus meas, ego ero veſter princeps? Qui
reſponderunt ei: Dominus, qui hæc audit
ipſe mediator ac teſtis eſt, quòd noſtra pro-
miſſa faciemus. Abiit itaque Iephte cum
principibus Galaad, fecitque eum omnis po
K pulus principem ſui. Locutuſque eſt Iephte
omnes ſermones ſuos coram Domino in
Maſpha.

Fuit eo tempore. In præcedentibus poſitum eſt vrgentis afflictionis pondus, hic ſubdiuiditur liberationis modus. Et diuiditur in tres partes. Primò ponitur conditio principis liberantis: ſecundò humiliatio ducis pro pace ſupplicantis ibi. *Et miſit nuncios*. Tertiò expugnatio aduerſarij. Prima in duas: primò ponitur Iephte de terra ſua eiectio: ſecundò eius reductio, & in principem conſtitutio ibi. *In diebus illis*.

An hic ſit aliqua ordinis mutatio, & an illico poſt præcedentia hoc factum ſit. *Quæſtio I.* A

QVAERETVR circa primum an ea, quæ habentur hic fuerint ordine continuato poſt pręcedentia: & an ſit ordo mutatus, & an fuerint facta immediatè poſt præcedentia, vel aliquanto tempore poſt. Reſpondendum ad primum, quòd hic eſt ordo continuatus, quia ſupra ponebatur aduerſitas Iudæorum, hic ponitur liberatio eorum. Etiam ponebatur tempus ſine indice, quo Iſraelitæ propter defectum iudicis erant in anguſtia, hic ponitur tempus, quo iudicem habuerunt Iſraelitæ, ſcilicet Iephte, qui eos de prædicta aduerſitate eripuit. Ad ſecundum dicendum, quòd iſta fuerũt facta immediatè poſt pręcedentia: nam præcedenti capitulo dicitur quomodo Ammonitæ caſtra fixerãt in Galaad, Iſraelitæ quoque fixerant caſtra in Maſphat ad reſiſtendum Ammonitis pugnantibus: non habebant autem tunc Iſraelitæ ducem, ideo principes tempore Galaad inter ſe conueniebant, quòd qui primus eorum pugnaret contra filios Ammon, efficeretur dux Galaad, ſed poſtea iudicantes non eſſe hoc competens conſilium, noluerunt habere ducem antequam inchoarent pugnam, & tunc caſtris fixis in Maſphat deliberato conſilio inter Iſraelitas miſerunt maiores natu de ſeipſis orantes Iephte, qui morabatur in terra Tob, vt veniret ad principandum, & vt eſſet dux eorum, & factum eſt in hoc capitulo: & ſic non videtur aliqua temporis interpoſitio inter hæc & præcedentia: ſed continuata hiſtoria eſt. *Fuit in illo tempore Iephte Galaadites.* Hic ponitur cõditio ducis liberantis, q fuit Iephte Galaadites, & iſti Iſraelitę, q nunc periclitabantur erant Galaaditę: ideo cõuenit ei, ꝙ eſſet dux eorũ plusꝗ alteri extraneo.

Condicio Iephte ducis.

Quare vocatur Iephte Galaadites. *Quæſt. II.*

QVAERETVR, quare vocatur Iephte Galaadites. Reſpondet Nicolaus, quòd Galaad accipitur pro viro, & pro terra, & pro ciuitate, & quocunque modo competit ei, quòd eſſet Galaadites. Nam erat de terra Galaad oriundus: erat etiam filius viri cuiuſdam nomine Galaad: erat etiam de vrbe nomine Galaad. De primò patet, quia quædam terra vocatur Galaad, ſcilicet tota terra, q̃ coniuncta eſt monti Galaad, & eſt iſta terra ad Orientalem partem Iordanis, & diuiſa eſt in duas tribus, ſcilicet medietas prouenit tribui Gad, & medietas dimidiæ tribu Manaſſe, vt patet Deut. 3. ſic accipitur præcedenti capitulo, ſcilicet dixerunt principes Galaad, qui primus ex nobis cõtra filios Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad. Secundũ patet, ꝙ pater huius Iephte vocabatur Galaad, quia dicitur immediatè: habuit autẽ Galaad vxorem, de qua ſuſcepit filios, qui poſtquam creuerũt eiecerunt Iephte. Tertium quod aſſerit Nicolaus. i. ꝙ Galaad ſit nomen ciuitatis non approbo: ipſe tamen probat illud, quia ſeq. capit. dr̃, ꝙ Iephte Galaadites ſepultus eſt in ciuitate ſua Galaad, ſed ex hoc non probatur, quia Nicolaus accipit ibi Galaad intranſitiuè. i. ꝙ ſit ablatiuus, & tunc eſſet nomẽ ciuitatis, ſed debet accipi tranſitiuè, vt ſit genitiuus. i. ſepultus eſt in ciuitate ſua Galaad, ideſt in ciuitate ſua, quæ erat in terra Galaad: & iſta ciuitas ſua videtur eſſe Maſpha, quia infra in litera dicitur, ꝙ habitabat in Maſpha, & Maſpha eſt in terra Galaad, ſed mos Hebræorum erat ſepeliri in locis, in quibus habitabant, quę erant loca ſuę originis, ideo ſepeliretur in Maſpha, quæ vocatur ciuitas Galaad, quia erat in terra Galaad. Item patet hoc magis, quia vbi nos dicimus, ſepultus eſt in ciuitate ſua Galaad. In Hebræo habetur: ſepultus eſt in ciuitatibus ſuis Galaad: & exponunt Hebræi, ideſt in vna de ciuitatibus Galaad: & ducunt ſimile 1. Reg. 18. vbi dicitur in litera Hebraica: in duabus gener meus eris: & exponunt ipſi, ideſt in vna duarum: ideo non videtur conuenire, quòd Galaad ſit ibi nomen vrbis, ſed terræ: ideo manent duo, ex quibus poterat Iephte vocari Galaadites, ſcilicet ex terra Galaad, vel ex patre ſuo nomine Galaad. Sed tunc dicetur ex quo illorum vocatur hic Galaadites. Reſpondendum, quòd vocatur Galaadites à patre, quia patet ex ordine literæ: nam dicitur fuit Iephte Galaadites vir fortiſſimus, & ſequitur: habuit autem Galaad vxorem: ex quo apparet, quòd ſit litera ſuſpẽſiua: & ſit iſtud redditiuum rationis dicti ſuperioris, ſcilicet, quòd ſit Galaadites.

B

An Iephte fuerit iudex totius Iſrael, vel ſolùm terræ Galaad. *Quæſtio III.*

QVAERETVR, an Iephte fuerit iudex totius Iſrael, vel ſolùm terræ Galaad. Aliquis dicet, quòd fuerit ſolùm terræ Galaad. Primum patet ex inſtitutione, quia origo fuit, quia non habebant Galaaditæ ducem ad bellum, & acceperunt Iephte: ſed ipſi dicebant præcedenti capitulo, qui primus ex nobis contra filios Ammon cęperit dimicare, erit dux populi Galaad: ſed Iephte fuit inſtitutus in defectum iſtorum principum, ſcilicet, quia non executi ſunt nũc conſilium quod præpoſuerant, ſed concordauerunt accipere Iephte, ergo ſolùm fuit aſſumptus in ducem Galaad, ſicut ſumendus erat ille, qui de Galaaditis primus pugnaſſet, ſi illud conſilium manſiſſet. Item patet ex poteſtate inſtituentium, quia ad hoc, quòd Iephte efficeretur iudex, vel dux totius Iſrael, neceſſe erat eum ordinari, vel pręfici à toto Iſrael, vel à procuratoribus totius Iſrael: ſed ſolùm inſtitutus eſt princeps à principibus terræ Galaad: nam infra dicitur, quòd maiores natu terræ Galaad venerunt ad Iephte, quaſi nomine omnium Galaaditarum, & ſuſceperunt eum in principem: ergo non poterat ex hoc effici princeps totius Iſrael. Item patet ex pacto, quod Iephte iniuit pactum cum maioribus natu Galaad, qui venerant ad vocandum eum, quod facerent eum principem ſui ſi pugnaret contra filios Ammon, ergo non efficiebatur princeps totius Iſrael. Item patet hoc, quia infra in litera dicitur: Abijt itaque Iephte cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem ſui, ergo ſolùm populus Galaad eum præfecit, & non erat ſuper Iſrael. Item Iephte fuit factus dux ad pugnandum ſolùm pro Galaaditis, ergo ſolùm fuit factus princeps eorum. Nam Ammonitæ ſolùm cenſebantur nunc hoſtes Galaaditarum, & ipſi ſolùm exierant ad pugnandum contra illos. In contrarium videtur, quod fuerit iudex totius Iſrael, quia iſte liber eſt de iudicibus, qui erant duces totius populi: & non agitur hic de principibus ſpecialibus aliquarum tribuum, & hoc verum eſt. Nam putandum eſt, quòd omnes, qui fuerunt iudices fuerunt duces vniuerſales populi, ſicut Moyſes & Ioſue præfuerunt toti populo, nec differunt iudices à Moyſe, & Ioſue, niſi in magnitudine iuriſdictionis, ſed non in extenſione. De hoc declaratum eſt in prologo huius libri. Item patet, quia ſi Iephte non fuiſſet dux totius Iſrael non computaretur per eum ætas populi Iſrael, ſed computatur per eum tempus, vt patet ſequenti capitulo, ſicut per omnes alios iudices, ergo fuit iudex totius populi. Item patet efficacius, quia ſequenti capitulo dicitur: Iudicauitque Iephte Galaadites Iſrael ſex annis: ſi tamen non fuiſſet iudex totius Iſrael non dixiſſet iudicauit Iſrael, ſed iudicauit populum Galaad.

Reſponſ. ad quæſitum, ꝙ Iephte fuerit iudex totius Iſrael.

C D E

Item patet, quia Samuel 1.Reg.12. increpat Iſraelitas ex parte Dei, & enarrat iudices, quos Deus miſit ad liberandum totum Iſrael, & ponitur ibi Iephte, cùm dicitur ibi: & miſit dominus Ierobaal, & Badam, & Barac, & Iephte: ſed manifeſtum eſt, quòd non loquebatur ibi Deus per Samuelem contra Galaaditas ſpecialiter, ſed contra totum Iſrael, quem conuocauerat Samuel, quod patet ibidem: ergo erat datus à Deo Iephte in iudicem totius Iſrael. Item aliqualiter colligitur ad Hebr. 11. vbi Apoſtolus loquitur de conſtantia iudicum exponentium ſe ad mortem per fidē pro populo Dei, & ponit ibi Iephte inter cœteros, & ſic videtur, ꝙ ipſe fuerit de iudicibus populi Iſrael.

Ad rationem primam in diuerſum.

Ad rationem primam in contrarium dicendum, ꝙ à principio inſtitutus eſt in iudicem à principibus terræ Galaad in defectum ipſorum, quia nullus reperiebatur conueniens dux: & ipſi non præficiebant eum niſi terræ Galaad: tamen poſtea cum Iephte proſpere egiſſet contra Ammonitas totus Iſrael gratis ſuſcepit eum in ducem.

Ad ſecundam rationem.

Ad ſecundam dicendum, quòd illi, qui inſtituerunt Iephte in principem, ſolùm habebant poteſtatem ad inſtituendum ſuper terram Galaad, & ſuper eā ſolam eum inſtituerunt: poſtea tamen conſenſu populi toti Iſraeli prępoſitus fuit.

Ad tertiā rationem.

Ad tertiam rationem dicēdum, quòd Iephte ſolùm intendit effici princeps ſuper terram Galaad, eo quòd cauſa, pro qua princeps efficiebatur, pertinebat ſolùm ad Galaaditas, & ob hoc cum ſolis Galaaditis pactum iniuit, vt eſſet princeps eorum, & ex hoc pacto ſolùm fuit princeps ipſorum: H poſtea autem fuit alia noua aſſumptio, qua factus eſt princeps totius Iſrael.

Ad quartā rationem.

Ad quartam dicendum, quòd cùm ipſe iuit cùm principibus Galaad ſolùm factus eſt dux Galaaditarum, & ante bellum inchoatum, & cùm fieret ſolùm erat princeps Galaaditarū, ſed poſt victoriam totus Iſrael accepit eum in ducē.

Ad quintā rationem.

Ad quintam dicendum, quod nunc ſolùm fuit Iephte præpoſitus ad agendum bellum Galaaditarum contra Ammonitas, & ſolùm fuit princeps Galaaditarum: facto tamen bello videns totus Iſrael iſtum habere à domino ſpiritum ad victoriam bellorum: credens illum vtilem ad pugnandum contra hoſtes totius populi fecerunt eum ducem populi.

Iephte vocatur dupliciter fortiſſimus.

Vir fortiſſimus. Iſta eſt cauſa quare volebant eum in ducem Galaaditæ, quia erat I fortiſſimus: & ex hoc erat aptior ad ducatum belli, quàm quiſquam de eis. Et vocatur fortiſſimus dupliciter, ſcilicet robore corporis, quod pertinet ad tolerādos labores bellicos, & ad patrandum opera fortia. Secundo vocatur fortiſſimus ſecundum ꝙ fortitudo eſt virtus moralis, & pertinet ad quandam animoſitatem, vel confidentiam, ſecundum quam aliquis non formidat ſubire terribilia aggrediendo, vel expectando, & vtramque habebat Iephte: ideo erat ad bella aptiſſimus. *Atque pugnator.* Scilicet non ſolùm habebat fortitudinē, ſed etiam erat pugnator, ideſt exercitatus in pugna, & iſtud maximè valet: nam ſiquis ſit vir fortis, & nō eſt ſic exercitatus ad actus bellicos, per defectum prudentiæ bellicæ faciliter corruet. K Iſtud non habetur in Hebræo, ſed ſolùm vir fortiſſimus: litera autem noſtra poſuit illud tanquam de ſubintellectione textus.

Meretrix dupliciter ſumitur.

Filius meretricis mulieris. Aliqui accipiunt meretricem, ideſt eam, quæ omnium libidini patet. Sic accipit Ieronymus, & habetur in Decretis 34. diſtin. cap. vidua. Sed non conuenienter accipitur, quia tales non conſueuerunt filios habere. Hebręi accipiunt, quòd erat meretrix, ideſt hoſpitatrix, quia nomen hic poſitum æquiuocatur ad meretricem, & ad hoſpitatricem; de quo declaratum eſt Ioſue ſecundo capitulo: & ſic volunt honorare Iephte dicentes eum filium eſſe hoſpitatricis mulieris, quę tamen erat vxor legitima.

F

An Iephte mulieris meretricis, vel vxoris legitimæ fuerit filius. Quæſtio IIII.

QVAERETVR circa hoc an filius fuit Iephte mulieris meretricis, vel vxoris legitimę. Reſpondendum, quòd non erat filius mulieris meretricis, ideſt, quæ publicè omnium pateret libidini, ſed erat concubina Galaad, & ſuſcepit ex ea Iephte. Nec tamen poteſt dici, quòd erat filius vxoris legitimę Galaad, quia litera dicit, quòd erat filius meretricis, nec valet, quòd Hebræi vellent dicere eam hoſpitatricem. Item in litera dicitur infra, hęres patris noſtri eſſe non poteris, quia de adultera matre natus G es, ergo non de legitima. Reſpondebunt Hebræi non militare iſta.

Hebręorū opinio reprobatur.

De primò patet, quia poteſt accipi meretrix ſecundum æquiuocationem Hebraicam pro hoſpitatrice, & poterat eſſe mater Iephte hoſpitatrix, & legitima vxor. De ſecundò patet, quia in Hebræo non habetur adultera matre, ſed de altera, ideo non probat. Dicendum, quòd non ſtant iſtę reſponſiones, quia nomen poſitum in Hebræo hic, ſcilicet (Zona) vbi nos dicimus meretricem, non eſt propriè æquiuocum apud eos ad meretricem, & hoſpitatricem: ſed dicunt, quòd per ſimilitudinem quandam ſit tranſlatio, ſcilicet, quia ipſe hoſpitatrices publicæ ſolent eſſe impudicæ, & multorum venientium libidine interdum maculantur, & ſic ſemper directè, vel indirectè redit ad meretricem. Item ſecunda excuſatio non ſtat, quia ſi deberet intelligi ſecundum quòd volunt intelligere Hebræi, quòd eſſet de alia matre ſcilicet, & non eſſet illa adultera, non eſſet ratio conueniens, quam aſſignauerunt fratres Iephte, dicentes: hæres patris noſtri eſſe non poteris, quia de altera matre natus es. Nam licèt, non eſſet Iephte ex eadem matre cum cęteris fratribus ſuis, dum tamen mater ſua eſſet vxor legitima, ſuccedebat ipſe patri ſuo, ſicut cœteri fratres: ipſe tamen Iephte fugit de domo patris ex hac cauſa, quaſi eſſet rationabilis, ergo mater ſua non ſolùm non erat mater aliorum fratrum eius, ſed etiam non erat vxor. Dicendum ergo, quòd mater Iephte erat cōcubina Galaad, & ob hoc Iephte erat illegitimus, & fratres ſui expulerunt eum de domo patris nè ſuccederet patri. Vocatur tamen hic mater eius meretrix largè, ideſt fornicaria, quia quælibet concubina alicuius fornicaria eſt, ſed non meretrix, ideſt omnium libidini patens.

Quare ſcriptura nominat matrem Iephte eſſe meretricem denominando potius genus eius ab imperfecto. Quæſtio V.

QVAERETVR vlterius, quare ſcriptura nominat matrem Iephte eſſe meretricem denominando potius genus eius ab imperfecto. Reſpondendum, quòd hic ponuntur pater, & mater Iephte: de patre dicitur, quod erat Galaad, ſcilicet, habuit Galaad vxorem, de qua ſuſcepit filios: mater autem primo ponitur, eo quòd de illa principalis eſt intentio. Sed tunc manet dubium cur de illa intendatur, cùm potius pertineat ad dedecus, quàm ad honorem Iephte. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad ſignificandum, quòd quamquam eſſet Iephte de ignobili coniugio natus, ſcilicet de fornicatione, & ex hoc non erat aptus ad aliquam dignitatem, vel honorem: neceſſitas tamen temporis eum fecit principem, ſcilicet, quia vrgens erat bellum, & nullus alius idoneus reperiebatur. Sed dicendum eſt, quòd cauſa eſt, quia vult præponere ſcriptura præambulum hiſtoriæ. Nam infra dicitur,

tur, quòd principes Galaad iuerunt in terram Tob ad vocandum Iephte, vt eſſet princeps illorum: & quia ipſe erat de terra Galaad, tollitur dubium, ſcilicet quomodo erat op', quòd mitteretur pro eo extra terram Galaad: & dicitur, quòd hoc eſt, quia fugerat: expulerant quippè eum fratres ſui de terra, vt patet infra, & ad declarandum cauſam huius præponitur, quòd erat filius mulieris meretricis, ſcilicet concubinæ Galaad: ideo fratres eius expulerunt de domo patris, nè contenderet ſuccedere patri cum eis, & quia omnia iſta habent originem ex eo, quòd mater Iephte erat fornicaria, quia aliàs non potuiſſet expelli de domo patris, præponitur, quòd erat filius mulieris fornicariæ. *Qui habitabat in Galaad.* Scilicet Iephte habitabat in terra Galaad. Nicolaus intelligit Galaad, quòd eſſet nomen vrbis Iephte, vt ſupra dictum eſt: ſed debet accipi pro terra Galaad, & ibi habitabat Iephte in ciuitate Maſpha, vt patet infra, cùm dicitur: reuertenti autem Iephte in Maſpha domum ſuam. Sed obijcietur, quòd non habitaret Iephte in terra Galaad nunc quando vocatus eſt à principibus Galaaditarum, quia infra dicitur, quòd fratres ſui eiecerunt eum de domo patris, & ille fugiens habitauit in terra Tob. Reſpondendum, quod terra Tob eſt quædam pars terræ Galaad: nam ciuitas Maſpha eſt in terra Tob: ſed Iephte fugit ſolùm de domo patris ſui Galaad, & de vrbe ſua, habitauit tamen in alia vrbe terræ Galaad: & eſt aliqua prouincia, vel regio ſpecialis in terra Galaad, quæ vocatur terra Tob: & ad illam fugit Iephte. Vnde verum eſt, quòd habitabat in Galaad, & in terra Tob. *Habuit autem Galaad vxorem, de qua ſuſcepit filios.* Iſte eſt pater Iephte, & eſt ſenſus, quòd Galaad habuit vxorem de qua ſuſcepit filios legitimos, & habuit concubinam, de qua ſuſcepit Iephte.

Nicolai opinio de Galaad.

Quis erat iſte Galaad. Quæſtio VI.

QVAERETVR de iſto Galaad quis erat. Aliquis dicet, quod fuit ille Galaad, qui erat de ſtirpe Manaſſe, & ponitur in familijs eius Numeri vigeſimoſexto, & trigeſimoſecundo: conuenit autem hoc valde, quia Iephte fuit vir fortiſſimus, & pugnator, & veriſimile eſt patrem ſuum fuiſſe fortiſſimum, & pugnatorem: & ſic dicitur de illo Galaad, vt patet Ioſue decimoſeptimo capitulo, quòd fuit vir pugnator: habuitque poſſeſſionem Galaad, & Baſan. Reſpondendum, quòd hoc non ſtat, quia ille Galaad non potuit viuere vſque ad tempus iſtud. Imò ille non egreſſus eſt de Aegypto ad veniẽdum in terram Chanaan, ſed ibi mortuus eſt. Quod patet, quia Galaad eſt filius Machir, Ioſue decimoſeptimo, & iſte natus eſt viuente Ioſeph filio Iacob: nam in genibus eius natus eſt, vt patet Geneſis quinquageſimo, ſcilicet: Filij quoque Machir filij Manaſſe nati ſunt in genibus Ioſeph. Ioſeph autem mortuus eſt poſtquam deſcendit Iacob cum filijs ſuis in Aegyptum annis ſeptuagintaunum. Quod patet, quia Ioſeph vixit annis centum decem, Geneſi quinquageſimo, & cùm deſcendit Iacob in Aegyptum erat annorum triginta nouem, ergo vſque ad mortem ſuam manebant ſeptuaginta vnus annus. Patet, quia anno quo ſtetit Ioſeph coram Pharaone ad interpretandum ſomnia erat annorum triginta, vt patet Geneſi quadrageſimoprimo, & ſequenti anno cœpit fertilitas magna, vt patet ibidem, & illa durauit ſeptem annis, & deinde cœperunt ſeptem anni famis, & in fine ſecundi anni famis deſcendit Iacob in Aegyptum, Ge. 45. cùm dixit Ioſeph fratribus ſuis: Biennium eſt, quod cępit fames eſſe in terra, & adhuc quinque anni reſtant, quibus

A nec poterit arari, nec meti, & ſic erunt nouem anni poſtquam ſtetit Ioſeph coram Pharaone, qui faciunt trigintanouem annos eius, quibus ſubtractis à centum decem annis, quibus vixit, manent ſeptuaginta vnus: totidem autem expletis poſt deſcenſum Iacob in Aegyptum mortuus eſt Ioſeph: ergo ante ſeptuaginta annos poſt deſcenſum Iacob in Aegyptum natus eſt Galaad, cùm natus fuerit in genibus Ioſeph: manent autem à morte Ioſeph vſque ad exitum de Aegypto anni centum quadraginta quatuor. Quod patet, quia manſio Iſraelitarum in Aegypto fuit annorum ducentorum quindecim, ſicut declaratum eſt Gen. 15. & Exo. 12. à quibus detrahendo ſeptuagintaunum manent anni centum quadraginta quatuor: ſed illo
B tempore rari homines accedebant ad illam ætatem. Moyſes qui fuit quaſi coætaneus Galaad, non vixit niſi centum viginti annis: Deuteronomij trigeſimoprimo, & Aaron annis centum viginti tribus, vt colligitur Numeri trigeſimotertio capitulo: ergo non accederet Galaad ad centum quadraginta quatuor, & tamen à natiuitate eius vſq; ad exitum de Aegypto ad minus fuerunt tot anni, ergo non egreſſus eſt Galaad de Aegypto, ſed ibi mortuus eſt. Dicendum ergo, quòd non fuit ille Galaad. Et ſi fortè velles contendere, quòd ille erat, quia magno tempore vixit, non ſtat: nam neceſſe erat tunc, quòd vixiſſet annis fere quingentis. Quod patet, quia nunc erant ab introitu Iacob in Aegyptum vſque ad egreſſum
C Iſraelitarum anni centum quadragintaquatuor, quibus addantur quadraginta anni, quibus manſerunt Iſraelitæ in deſerto, erunt anni centum octuagintaquatuor: deinde addantur anni trecenti, qui fluxerunt ab introitu in terram Chanaan vſque ad annum, quo Iephte factus eſt dux belli (nam ipſe dixit ad regem Ammon, quare per trecentos annos tacuerat ſuper repetitione terræ Galaad) & computantur illi anni à tempore, quo cœpit Iſrael terram de manu Sehon, & Og regum Amorrhæorum, qui fuerunt debellati ab Iſraelitis anno quadrageſimo ab exitu de Aegypto, vt declaratum eſt Numeri vigeſimoprimo, & ſatis patet ex proceſſu numerorum anni capitulo vigeſimo vſque ad finem libri: & ſic cùm Iephte
D eſſet nunc iuuenis, & fortis pugnator, non eſſet pater ſuus mortuus à magno tempore, præſertim, quia quando ipſe eiectus eſt de domo patris ſui, erat iam vir, & fratres ſui eiecerunt eum ne ſuccederet: ergo iſte Galaad erat nunc viuens, vel pauloante hoc mortuus fuerat: ſi tamen eſſet Galaad de quo dictum eſt compleret tunc annos quingentos demptis decem, & ſex, vt ex computatione patet ſupra poſita. Dicendum ergo, quòd fuit alius vir nomine Galaad, quia multi hoc nomine appellabantur.

De qua tribu erat iſte Iephte. Quæſtio VII.

QVAERETVR vlterius, de qua tribu erat
E iſte Iephte. Reſpondendum, quòd non patet de qua, cùm ſcriptura illud non referat: dicitur autem, quod erat Galaadites, ex quo aliqui volunt, quod erat de tribu Manaſſe, quia in tribu Manaſſe erat quædam familia, quæ vocabatur Galaaditarum, vt patet Num. 26. & Ioſue 17. capit. Sed dicendum, quòd Iephte non vocatur Galaadites, id eſt de familia Galaaditarum, ſed quia pater ſuus vocabatur Galaad, vt patet hic. Vel quia erat de terra Galaaditarum, ſi voluerimus intelligere ſic. Ad hoc ergo dicendum, quod per hoc, quod Iephte erat de terra Galaad, patet aliqualiter de tribu eius, ſed non plenè: nam terra Galaad diuiſa fuit inter duas tribus, ſcilicet tribum Gad, & dimidiam tribum Manaſſe. Deuter. 3. capit.

ideo oportet, quòd ſit Iephte de aliqua iſtarum duarum: ſed non apparet de qua, ideo aliqui volunt eum eſſe de tribu Gad: alij verò de Manaſſe: ſed plures volunt de Manaſſe: ſic enim dicitur præcedenti capitulo, quòd Iair erat Galaadites. Et hiſtoria ſcholaſtica dicit eum fuiſſe de tribu Manaſſe, eo quòd volunt pręcipuam partem Gad fuiſſe in Manaſſe, & nunc quidem verum eſt, quòd illi quibus magis periculum imminebat erant de tribu Manaſſe viri, eo quòd ipſi viri erant magis coniuncti terræ Ammon, quàm tribus Gad, vt colligitur Ioſue decimotertio capitulo. *Qui poſtquam creuerunt, eiecerunt Iephte*, Erat Iephte maior ætate iſtis; & non poterant eijcere eum quouſque fuerunt facti viri, & tunc eiecerunt, ſcilicet eiecerunt de domo patris, & de vrbe. Quod patet, quia dicitur, quòd fugit in terram Tob. *Dicentes: hæres in domo patris noſtri eſſe non poteris*. Ideſt non poteris de iure ſuccedere patri noſtro. Vel non poteris, ideſt non permittemus te eſſe hæredem, & vtrumque verum eſt. *Quia de adultera matre natus es*, Scilicet, ex hoc non cõpetit tibi ſucceſſio, ſicut nobis: & ſic iſta lex de non ſuccedendo illegitimos patri ſemper obſeruata eſt ab antiquo. In Hebræo dicitur. *Quia de altera matre natus es*. Debet tamen intelligi de altera, ideſt de adultera, quia ſi ſolùm hoc haberet Iephte, quòd non eſſet filius eiuſdem matris cuius erant reliqui fratres ſui, dum tamen illa eſſet vxor legitima, non priuabatur ſucceſſione, ſed ipſi priuant eum propter matrem, ergo oportet, quòd illa eſſet adultera: litera tamen Hebraica poſuit de altera, quod etiam eſt ad propoſitum fratrum Iephte: nam Galaad pater eorum habuit ſolùm vnam vxorem legitimam, ſi ergo Iephte erat natus de altera muliere, neceſſe erat, quod illa eſſet adultera: hoc colligitur ex litera, quia dicitur in principio, quod fuit Iephte Galaadites filius mulieris meretricis, & ſequitur: habuit autem Galaad vxorem, de qua ſuſcepit filios, ex quo innuit, quòd vna erat meretrix, de qua Galaad ſuſcepit Iephte: & alia erat vxor, ideſt legitimè ducta, de qua ſuſcepit filios, ſcilicet legitimos, ideo bona eſt litera Hebraica: ſed planior eſt noſtra. Nec tamen aliquis putet, quòd Ieronymus tranſtulerit de altera matre, ſicut habet litera Hebraica, & poſtea vitio librariorum ſcriptum ſit adultera pro altera, quia facilis erat mutatio, præſertim correſpondente eis ſignificatione. Sed dicendum, quòd Ieronymus tranſtulit de adultera: quia planior erat ſententia, licèt Hebræus haberet de altera, & hoc ſæpe facit.

An fratres Iephte iuſtè expulerunt eum de domo patris, ne ſuccederet. Quæſt. VIII.

QVAERETVR, an fratres Iephte iuſtè expulerint eum de domo patris, vt non ſuccederet patri. Reſpondendum, quòd iuſtum erat, quòd Iephte non ſuccederet patri, eo quòd erat illegitimus. Et tamen an ob hoc de domo poterat expelli eſt dubiũ. Aliquis dicet, quòd iuſtè potuerunt eum fratres ſui excludere: ſic enim fecit Sara de Iſmahele: nam ipſe erat filius Agar, & dixit Sara ad Abrahaam: Eijce ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius Ancillæ cum filio meo Iſaac: & tunc Abraham eiecit Iſmahelem, quamquam dure ſuſcepiſſet pro filio ſuo: angelus tamen Dei dixit illi, quòd faceret id quod dicebat Sara, Gen. 21. Item Gen. 25. dicitur, quòd Abraham ſeparauit filios cõcubinarum à filio ſuo Iſaac verſus partem Orientalem. Reſpondendum, quod aut Iephte gerebat ſe in domo patris ſui, vt hæredem cum cæteris fratribus ſuis, aut non: ſi primo modo, poterat iuſtè expelli, quia ipſe vſurpabat aliquid in-

F debitum: ideo priuandus erat illo: ſi ſecundò modo, aut expellebant eum, quòd timebatur, quòd ſuſcitaretur ſcandalum inter eum & fratres legitimos ex patre eius, aut expellebant eum ſolùm, quia erat illegitimus, & nolebant, quòd eſſet inter eos. Si primò modo timebatur veriſimiliter ſcandalum ex parte Iephte futurum propter ſucceſſionem paternam, poterat expelli de domo non per fratres ſuos, ſed per iudices, vel per patrem, qui filiorum ſuorum iudex erat: filij tamen non poterant fratrem ſuum Iephte expellere. Primò, quia nullum ius habebant ſuper ipſum cùm eſſent pares, & par in parem non habet realiter imperium. Secundò, quia ipſi erant pars de ſucceſſione contra Iephte, & nemini licèt ius di-
G cere in cauſa ſua, ideo ſi ipſi eijcerent eum etiam propter ſcandalum peccarent: ſi autem eijceret eum pater ſuus, vel iudex non peccabat: ſic intelligitur quod allegatur de Sara, quæ petijt ancillam, & filium eius eijci, quia timebat ſcandalum futurum: nam ipſa vidit Iſmahelem ludentem cum Iſaac, Gen. 21. & fortè iſte ludus erat noxius, ſcilicet percutiendo eum: nam aliquando vocatur ludus ipſum bellum: ſic patet 2. Reg. 2. ſcilicet: Surgant pueri, & ludant coram nobis, & ſurrexerunt vigintiquatuor viri, & occiderũt ſe mutuo. Et ita fortè nunc Sara vidit, quòd Iſmahel percutiebat acriter Iſaac, & fortè inſidiabatur ei ad occidendum ipſum, vt ſuccederet totaliter Abrahæ: & ad tollendum iſtud ſcandalum petijt eum de domo
H eijci, & eiecit eum Abraham, qui erat pater, & iudex in domo ſua: Sic etiam intelligitur de Abraham, Gen. 25. quòd ſeparauit filios concubinarum ab Iſaac, ſcilicet propter ſcandalum, quia Abraham dederat omnia bona ſua Iſaac, & filijs concubinarum ſolùm dederat munera, & illi inuiderent ei. Et fortè poſt mortem patris inſurgerent contra eum, & auferrent bona eius, vel occiderent ipſum: ideo vt tolleretur ſcandalum, diuiſit eos valde Abraham, & ipſe egit hoc tanquam iudex: ſic enim potuiſſet Galaad expellere Iephte, cùm fratres eius non poterant. Si ſecundo modo, ſcilicet, quòd non erat aliquod ſcandalum, nec timebatur, ſed eiecerunt eum, quia erat illegitimus. Dicendum, quòd ſiue fratres expellerent
I eum, ſiue iudices, peccabant, quia iniuſtè priuabant eum quodam bono, ſcilicet cohabitatione paterna, & alimentatione: nam pater alimentaret eum dum maneret in domo, & poſtea non. Priuauerunt eum etiam quibuſdam muneribus, quæ poſſet ei dare pater. Et hoc modo ſignificauit Iephte ſe expulſum, ſcilicet ex odio, & inuidia: vnde conqueſtus eſt ſenioribus Galaad venientibus ad eum dicens: nonne vos eſtis, qui odiſtis me, & eieciſtis de domo patris mei, & ſic ſignificat iniuriam ſibi factam. Primò, quia dicit, quia oderunt eum, & ex odio eiecerunt illum. Secundò, quia ipſe conqueritur illis publicè: ſi tamen putaret ſe iniuſtè conqueri, non fuiſſet conqueſtus.

Iephte iniuriã ſibi à fratribus illatã ſignificat.

K *An Iephte, vt illegitimus erat ſimpliciter priuandus ſucceſſione. Quæſt. IX.*

QVAERETVR vlterius, an Iephte ex hoc, quòd erat illegitimus, erat ſimpliciter priuandus ſucceſſione, vel poterat ſuccedere in aliqua parte. Dicendum, quòd nunc non oportet diſtingui de ſucceſſione illegitimorum ſecũdum iura humana. ſ. aut ſuccedat matri, aut patri, & ſi patri, aut ſtantibus liberis legitimis, aut non ſtantibus, & in quota portione poteſt inſtitui hæres, vel ſuſcipere legatum, quia fortè non erat tunc eadem lex ciuilis, quæ nunc, & ſic nihil faceret ad propoſitum dicere de ſucceſſione, vt modo fit.

Sed

Sed dicendum ſecundum ſucceſſiones illius tempo-
ris, quòd filij illegitimi non poterāt ſuccedere, vniuer-
ſaliter patribus ex inſtitutione in teſtamēto, nec ab in-
teſtato: ſed poterant inſtitui hęredes in aliqua parte.
Legata quid ſint. Vel ſaltem poterat eis dari aliquod per modum lega-
ti magis, quàm per modum hæredis: ſic patet Gene.
25. de Abraham, qui dedit omnia, quæ poſſedit filio
ſuo Iſaac, filijs autem concubinarum largitus eſt mu-
nera: largiri autem munera dicit propriè legatum,
quia legata dantur ex liberalitate teſtatoris, ſucceſſio
autem, vel inſtitutio hæredis interdum neceſſaria eſt,
ſcilicet, cùm quis legitimos hęredes habet, quos exhę-
redare nequit: & ſic fratres Iephte priuauerunt eum
hoc bono, quia poterat ei pater ſuus donare aliquid vi
uens, vel in teſtamento relinquere per modum lega-
ti: illo autem excluſo, nihil horum fieret, & fortè ex
hac cauſa fratres ſui expulerunt eum, & ipſe receſſit
ab eis: non ſolùm non manens in ciuitate patris ſui,
ſed etiam longe recedens de prouincia illa. *Habitauit*
De ſitu Tob. *in terra Tob*. Iſta terra Tob erat in terra Galaad: erat
quippe quædam parua regio terræ Galaad, & in illa e-
rant aliquæ vrbes, quarum vna erat Maſphat, in qua
habitabat Iephte, vt patet infra, non quòd nunc habi-
taret in Maſphat, ſed poſtea habitauit, quia nunc Ga-
laaditæ erant in Maſphat præcedenti capitulo, & ta-
men miſerunt pro Iephte in terram Tob, vt patet in-
fra in litera. Et apparet hoc, quia ſupra dicitur, quòd
habitabat Iephte in terra Galaad, & hic, quòd habita-
bat in terra Tob, & vtrumque refertur ad idem tem-
pus, ſcilicet, quando Galaaditæ iuerunt ad vocandum
eum: ergo oportet, quòd terra Tob eſſet in terra Ga-
laad, vel è conuerſo, & ſic erit terra Tob in Galaad,
quia alioquin non poſſet fugere in terra Tob cùm ſtās
in terra Galaad eſſet in terra Tob. *Congregatique ſunt ad
eum viri inopes*. Iſte Iephte erat vir fortis, & bellator.
Quando receſſit de domo patris ſui, & nunc nihil ha-
bens, de quo viueret exercebat latrocinia, vt inde pa-
ſceretur: & quia videbatur eſſe vir aptus ad principan-
dum multi de pauperibus non habentes aliunde vi-
ctum congregati ſunt ad eum, vt illo ductore de prę-
da, vel aliàs viuerent.

An Iephte peccauit colligendo ad ſe viros inopes.
Quæſtio X.

QVAERETVR, an Iephte peccauit colligē-
do ad ſe viros inopes. Aliquis dicet, quòd ſic,
quia Abimelech congregauit ſibi viros inopes, & va-
gos, & peccauit, quia accepit illos ad malum finem,
ſcilicet ad occidendum fratres ſuos ſupra nono capit.
Item viri inopes, qui nullis artibus honeſtis vitam aſ-
ſequi poſſunt, non conueniunt ad aliquem, niſi cùm
illo poteſt eos de artibus inhoneſtis paſcere, ſed con-
uenerunt ad Iephte: ergo peccabat, quia dabat illis oc-
caſionem, vel incitabat ad ſtudia inhoneſta. In con-
trarium videtur, quòd non peccabat, quia Dauid rece
pit ad ſe viros inopes oppreſſos ære alieno, & amaro
animo 1. Reg. 22. cap. & tamen ille non peccauit, vt
declaratum fuit ibi: ergo etiam non peccaret Iephte.
Reſpondendum, quòd congregare viros inopes ad ſe
non eſt peccatum ſecundum ſe, ſed erit peccatum, vel
bonum opus ex fine, ad quem congregat eos: nam ſi
eos congregat ad paſcendum, vel vt defendat eos de
manu potentiorum, vel vt vtatur eis ad miniſtrādum
eis ad aliquod bonum, ſcilicet ad pugnandum contra
hoſtes, bonum eſt, vel ſi congregantur ad defenſio-
nem alicuius innocentis, qui aliter defendi non po-
Iephte quare ad ſe viros inopes cōgregarit. teſt. De Iephte dicendum, quòd congregauit ad ſe
viros inopes, & vagos, & illi ſponte venerunt ad eum,
A quia vtriſque vtile erat: & hoc fuit ad defendendam
vitam: nam Iephte expulſus de domo paterna cùm
illegitimus eſſet, nihil poſſidebat, quo vitam defen-
dere poſſet, nec vidit aliquas artes honeſtas ſibi poſſe
proficere, ſed recurrit ad id, ad quod eum natura ſua,
& habilitas maxima inclinabat: erat enim vir fortis,
& pugnator, ideo putauit nullo modo melius vitam
tranſigere poſſe, quàm pugnando, & de præda viuen-
do, & quia ſolus hoc agere non poterat congrega-
uit ad ſe viros inopes, qui eum velut principem ſe-
quebantur: ſi autem prædari, & pugnare ad tuendam
vitam licitum erat, eſſet quoque licitum congregare
viros inopes ad hæc agenda. Si autem bellum, & prę-
da illicita erant eſſent, quoque illicitè congregati illi
B viri inopes. De hoc autem ſequenti, quòd videbitur.
Ad rationem primam in contrarium dicendum,
quòd non erat ſimile de Iephte, & Abimelech: nam
ad Abimelech non conuenerunt viri inopes, & vagi;
ſed ipſe conduxit eos pretio, ſcilicet de ſeptuaginta
pondo argenti, quæ dederant ei Sichimitæ ſupra no-
no: Iephte autem non conduxit viros inopes, ſed ipſi
conuenerunt ad eum gratis ſcientes ſibi vtile fore:
non eſt autem tàm culpabile aliquos, qui malum ex-
ercere poſſunt, conducere, & excitare ſicut illos veniē
tes recipere. Secundò eſt diſſimile, quia Abimelech
congregauit iſtos viros ad occidendum fratres ſuos,
& occidit illos, quod erat ſcelus: Iephte autem non
congregauit viros iſtos inopes ad occidendum iniu-
C ſtè aliquem, ſed ad latrocinandum, vt tueretur vi-
tam, & acquireret neceſſaria: & iſta poterant in ali-
quo caſu licitè fieri ſicut infra dicetur: ideo non pec-
cauit Iephte. Cùm autem dicitur in parte contraria, Ad rationē in contrarium.
quia non peccauit: eo quòd Dauid ſicut congregauit
viros inopes, & non peccauit: agit ad propoſitum, &
non eſt ad illud reſpondendum. Si tamen velimus
dicere, quòd peccaſſet: poterat dici, quòd Dauid non
congregauit eodem modo viros inopes, ſicut Iephte,
quia cauſa principalis in Dauid fuit, quòd poſſet vi-
tam defendere: nam perſequebatur eum Saul, & po-
terat capi faciliter in quocunque loco eſſet, niſi habe-
ret adiutores, ideo congregauit viros inopes, vt pa-
cinium ei ferrent.

D

An Iephte peccabat agendo prædas, & bella.
Quæſtio XI.

QVAERETVR vlterius, an Iephte peccabat
agendo prædas, & bella: nam ſupra dictum
eſt, quòd prædas agebat: quod ſatis patet: quia in lite-
ra dicitur, quòd congregati ſunt ad eum viri inopes,
& latrocinantes. Aliquis dicet, quòd non peccauit, Cuiuſdā rationes inductum.
quia ſpiritus domini veniebat ſuper Iephte, ergo non
peccabat. Patet infra in litera, cùm dicitur, quòd ſpi-
ritus domini factus eſt ſuper ipſum. Item patet ad
Hebræos vndecimo, vbi in Catalogo Sanctorum
E ponit Apoſtolus Iephte: ergo non peccauit fa-
ciendo prædas. Reſponderi poſſet, quòd Iephte pec- Reſpõſ. ad quæſitum.
cauerit faciendo prædas, nec eſt hoc aliquod inconue-
niēs, vt infra declarabitur: nam nunc non erat Iephte
vir alicuius perfectionis, vt de eo deberemus negare
peccatum mortale. Si tamen volumus dicere,
quòd non peccauit etiam poterimus hoc dicere: nam
fortè faciebat Iephte latrocinia, & bella ſicut Dauid,
ille enim cùm eſſet in terra Philiſthinorum agebat
prædas contra Geſſuri, & Gezre, & Amalecitas, at-
que occidebat quotquot poterat primo, Regum vige
ſimoſeptimo, & tamen ibi declaratum eſt, quòd non
peccabat, eo quòd agebat contra gentes, contra quos
licitum erat pugnare, ſic fortè erant aliquæ gentes

hoſtes Iſraelitarum, contra quos Iſraelitis erat ſemper iuſtum bellum, & quicunque vellet de illis non petito conſilio plebis, nec conſenſu poterat pugnare, ſicut nunc fit inter illas gentes, quæ ad inuicem non habent pacem: & Iephte, quia erat vir fortis congregatis viris inopibus pugnabat contra iſtam gentem, & prædas agebat, de quibus viuebat ipſe, & conſortes ſui. Cùm autem dicitur, quòd erant latrocinantes cùm Iephte non obſtat, quia fortè illi, qui prius erant latrocinantes in terra Iſrael conuenerunt ad eum, vt non eſſent iam latrocinantes in Iſrael, licèt contra hoſtes Iſraelitarum. Si autem vellemus dicere, quòd Iephte peccauit latrocinando: vtpotè ſi latrocinia agebat in terra Iſrael, non eſt inconueniens: nam non eſt Iephte aliquis vir ſemper conuerſationis ſanctę, de quo nefas ſit aliquid ſiniſtri confiteri.

Ad rationem primam in diuerſum.

Ad rationem primam, cùm dicitur, quòd in Iephte veniebat ſpiritus domini, ergo non peccabat. Non tenet conſequentia, quia iſte ſpiritus multiplex eſt, & cùm illo ſtare poteſt peccatũ, niſi ſit ſpiritus gratiæ gratificantis, vel cùm quo neceſſariò eſt, & gratia gratificãs, ſic patet de Balaam, ſuper quem fiebat ſpiritus domini: & tamen peccabat grauiter Num. 24. cap. etiam ſuper Saulem factus eſt ſpiritus domini 1. Reg. 10. & 11. & 19. & tamen peccauit grauiter poſt hoc, & ante hoc. Item ſpiritus domini, qui irruiſſe dicitur ſuper Iephte fuit ſpiritus animoſitatis ad bellum, vt auderet pugnare contra filios Ammon, contra quos aliàs non auſurus eſſet pugnare, & iſte ſpiritus non inducit ſecum gratiam gratificãtem, ideo habentes illum poſſunt peccare.

Ad ſecundam rationem.

Ad ſecundum dicendum, quòd Apoſtolus ponit Iephte in catalogo ſanctorum, ſcilicet illorum, qui habuerunt magnam fidem, & per hanc expoſuerunt ſe periculis, & ſic Iephte non dubitauit ſe exponere contra Ammonitas, quamquam illi plures, & fortiores eſſent confidens de Dei adiutorio: non tamẽ ex hoc tollitur, quin Iephte peccauerit antequam per fidẽ ſe exponeret, ſicut non repugnat, quòd aliquis moriatur pro Chriſto, & ante hoc peccauerit: imò etiam, quòd moriatur pro Chriſto, & pereat æternaliter, vt ait Auguſtinus in Enchiridion de illo, q in aliqua hęreſi, vel ſchiſmate exiſtens moritur ne Chriſtum neget: nam non eſt ei ſalus, & habetur hoc per Magiſtrum quarto Sententiarum. diſt. 3. in fine. Etiam Gedeon poterat peccare poſtquam ſe expoſuit ad mortem per fidem contra Ammonitas: nam non fuit per hoc factus impeccabilis: poteſt ergo teneri in hoc, quòd peccauerit Iephte, vel quòd non peccauerit. Sed rationabilius eſt, quòd dicamus eum non peccaſſe, quia in dubijs fauorabilius eligendum eſt.

Quis mori poſſit ꝓ Chriſto, & damnari.

Et latrocinantes. Ideſt conuenerunt ad Iephte aliqui, qui prius erant latrocinantes, ſed poſtea cùm eo manentes non latrocinabantur de Iſrael, ſicut prius, ſed de hoſtibus, vt ſupra dictum eſt. In Hebræo non habetur lattocinantes, ſed appoſuit illud Ieronymus, quia ad ſententiam videtur pertinere, eo ꝙ iſti viri inopes, & vagi non habent vnde viuant, niſi de latrocinijs. *Et eum quaſi principem ſequebantur.* Obedientes ei in omnibus, quia erat vir fortiſſimus: & prudens, & exercitatus in bello, ideo ſuberant directioni eius in omnibus. *Exierunt cum ipſo.* Sed eſt mutatio temporis, & oportet dici exibant cum ipſo, quia per hoc imperatur conſuetudo, & non vnicus actus, & dicitur exibant cum ipſo, ideſt ibant cùm eo quocunque vellet, & hoc eſt, quòd eum quaſi principem ſequerentur. *In diebus illis.* Hic ponitur ſecundum huius partis, ſcilicet Iephte honorabilis reductio, & in principem conſtitutio, & iſtius fuit occaſiò bellum contra Ammonitas, ideo ponitur illud bellum, & dicitur. *In diebus illis.* Scilicet, quando Iephte cùm viris ſuis agebat prædas. *Pugnabant filij Ammon contra Iſrael.*

Iephte honorabilis reductio, & in principem cõſtitutio.

F Scilicet, quia caſtrametati fuerant in terra Galaad, & ibi pugnabant, & faciebant prædas: Iſraelitæ tamen nondum præceſſerant contra Ammonitas in bellum, eo quòd nondum habebant ducem belli. *Quibus acriter inſtantibus.* Ideſt acriter pugnantibus Ammonitæ, ſcilicet pugnabant durè, & tanto durius quanto minor reſiſtentia erat ex parte Iſraelitarum non habentium ducem, & ſi Ammonitę leuiter pugnauiſſent non curauiſſent Galaaditæ inquirere Iephte de terra Tob; ſed magnitudo belli coegit eos. *Perrexerunt maiores natu de Galaad.* Ideſt ſeniores Galaaditarum iuerunt pro Iephte, & miſſi ſunt iſti, quia erant maioris auctoritatis, vt magis poſſet moueri ad veniendum Iephte videndo, quòd tantum eum honorabant, quòd mitterent honorabiliores viros de tota terra Galaad

G pro eo. Item, quia iſti debebant conuenire cùm Iephte, quòd veniret ad pugnandum pro Galaaditis, & quòd eſſet princeps eorum, Iephte tamen non crederet nuncijs, niſi eſſent viri magnæ auctoritatis inter reliquos de populo Galaad, & totus populus ratum haberet quod facerent iſti principes. Item, vt Iephte veniens ad eos veniret honorabiliter comitatus tanquam iam princeps eorum factus. *Vt tollerent in auxilium ſuum Iephte de terra Tob.* Sciebant eum habitare nunc in terra Tob latrocinando, & illuc miſerunt ad ducendum eum, vt eſſet eis in auxilium, ſcilicet in ducem. Nam neſciebant alium, qui ita vtiliter poſſet eis ducatum præbere. *Dixeruntque ad eum.*

H Scilicet ſeniores Galaaditarum. *Veni eſto princeps noſter.* Ideſt dux belli pro nunc, & etiam princeps pro omni tempore, vt domineris terræ noſtræ. *Et pugna contra filios Ammon.* Ideſt ſis dux noſter in pugnã contra Ammonitas. In Hebræo habetur. *Pugnabimus contra Ammonitas.* Idem eſt, ſed litera noſtra voluit ſignificantius loqui attribuẽdo totam iſtam pugnam Iephte, ſcilicet, quòd ipſe deber eam ordinare, & principalem curam gerere de illa, quam ipſe totam ageret. Et paret, quia Iſraelitæ hoc imponebant ei in onus, vt darent in præmium, quòd eſſet princeps illorum, ſi autem diceretur pugnabimus non videbatur hoc magis incumbere Iephte, quàm Galaaditis: ſed eſſet negocium commune. *Quibus ille reſpondit: nonne vos eſtis, qui odiſtis me, & eieciſtis de domo patris mei.*

I Quaſi dicat: quomodo iuſtum eſt, quòd ego vobis auxilium præbeam, cùm me oderitis, & eieceritis de terra mea, & domo patris mei: & dicebat hoc ad ſignificandum, quòd non crederet eis: nam ipſi, qui oderant eum, eiecerunt ipſum de domo patris ſui: ita nunc quamquam adiuuaret eos poſtea eum non reciperent in principem. Etiam non credebat, quia veniebant ad eum in tempore neceſſitatis: ideo recedente neceſſitate putabat, quòd non ſeruarent ei fidem: increpuit ergo eos hoc modo, vt illi videntes ſe rationabiliter increpitos facerent magnas promiſſiones, & firmas.

K *Quomodo Iephte dixit: vos eſtis, qui odiſtis me, & eieciſtis de domo patris mei.*

Quæſt. XII.

QVAERETVR, quomodo Iephte dixit: Vos eſtis, qui odiſtis me, & eieciſtis de domo patris mei, quia ſoli fratres ſui eiecerant eum: & iſti erant ſeniores Galaaditarum. Nicolaus reſpondet vno modo, ſcilicet, quòd fortè erant hic aliqui de fratribus ſuis inter iſtos ſeniores. Sed non eſt veriſimile, quia ſciebant Galaaditæ, quòd Iephte oderat fratres ſuos, eo quòd eũ de terra eiecerant, ideo ſi mitterent aliquem de illis exaſperaretur magis, & non veniret,

quia

quia cùm is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur: animus iratus ad deteriora prouocat, vt ait Gregorius in Moralibus, & habetur in Decr. 49. diſt. cap. ſolicite. Aliter poteſt dici, quòd fratres Iephte eiecerunt eum de domo patris auctoritate iudicis tanquam ſcandaloſum, vt nõ ſuccederet in hęreditate paterna cum illis, & iſti iudices veniebant nunc cùm iſtis ſenioribus, vel erant aliqui iſtorum ſeniorum iudices, ideo conquerebatur de eis, quòd eum iniuſtè eieciſſent de domo patris ſui. Aliter poteſt intelligi, quòd iſti eiecerunt eum, & oderunt, ſcilicet dederunt fauorem fratribus ſuis ad hoc, quòd eum eijcerent, dato quod non eſſent iudices: & illud fuit ex odio. Aliter etiam poteſt intelligi, ſcilicet, quòd ſoli fratres Iephte eum eieciſſent de domo patris ſui, quia tñ iſti erant de terra illa transfert crimen in iſtos: ſic enim cùm alicui in aliqua cõmunitate, vel loco iniuria eſt illata, quoſcunq; de illa communitate, aut loco viderit, conqueritur tanquam ad omnes illos pertineat delictum de iniuria ſibi illata. *Et nunc veniſtis neceſſitate compulſi.* Scilicet, quia filij Ammon præmunt vos: quaſi dicat: dum eratis tranquilli non veniſtis ad petendum me in principem veſtrum, vt pugnarem pro vobis, ſed nunc neceſſitate compulſi veniſtis, ideo non deberem vobis pręſtare auxilium: nam præſumitur contra illos, qui aliquid agunt neceſſitate compulſi, quòd non bono zelo agant. Sic Eccleſia præſumit contra illos, qui baptizantur, quando ſunt in egritudine, & dum eſſent ſani nolebant, quòd non agant deuotione religionis, ideo ſtatuit, quòd qui baptizatus fuerit, dum in egritudine eſt, poſt ad ſacros ordines non poſſit promoueri, vt patet in Decr. 57. diſt. cap. ſi quis in egritudine. Sic etiam mitius agitur in iudicialibus cùm ſponte cõfeſſo, quàm cùm conuicto, & tamen ſi confiteatur metu, & neceſſitate probationum inſtantium non agitur mitius.

Doct. multiplices reſponſio ad quæſitum.

Quare ſeniores Galaad non ſe excuſarunt de hoc crimine electionis Iephte. Quæſt. XIII.

QVAERETVR, quare ſeniores Galaad non ſe excuſauerunt de hoc crimine electionis Iephte: quia poterant ſe excuſare rationabiliter, ſi ipſi non fuerunt participes quamquam eſſent de eadem terra. Etiam dato, quòd eſſent iudices, poterant ſe excuſare, ſi iure hoc exiſtente fecerunt. Reſpondendum, ꝙ iſti ſeniores noluerunt ſe excuſare quanquam poſſent, eo quòd excuſando ſe loquerentur contra Iephte, & in hoc mouerent eum ad iram ideo: erat melius, quòd darent locum irę eius relinquendo verbum in ore ipſius, & ſic mitigaretur ſpiritus furoris: plus enim iram taciturnitas, quam reſponſio mollis, vel excuſatoria frangit, & quia iſti nolebant prouocare ad iram ipſum Iephte, ſed ducere eum ſecum, non reſponderunt, vt ſic euacuaretur furor. *Dixeruntq́, principes Galaad ob hanc ergo cauſam venimus ad te.* Reſponderunt iſti ſeniores, qui erant principes Galaad verum eſſe quod dicebat Iephte, ſcilicet ob hãc cauſam venimus ad te, & tamẽ non ob hoc minus confidendum nobis eſt, quia cùm te egeamus, certiſſimè conſtituemus te principem. *Vt proficiſcaris nobiſcum.* Scilicet illico eas, quia inſtant Ammonitæ. *Et pugnes contra filios Ammon.* Scilicet, ꝙ tu ſis dux in pugnãdo, & ſic totum bellum tibi videbitur imputari. In Hebræo habetur ſupra. *Cùm ſitis in tribulatione.* Vbi litera noſtra dicit neceſſitate compulſi veniſtis, & idem eſt. *Siſq́, dux omnium, qui habitant in Galaad.* Ideſt & poſtquã pugnaueris maneas ſemper princeps omnium Galaaditarum, etiam ſi nũquam poſtea ſint bella. Per hoc autem conſtituebant eum principem ſuper dimidiam tribum Manaſſe, & ſuper tribũ Gad: nam illæ gentes morabantur in terra Galaad. Credendum eſt etiam, ꝙ tribus Ruben veniret in hanc conditionem, quia licèt non habitarent Rubenitæ in terra Galaad: tamen habitabant ſimul cùm tribu Gad, & dimidia tribu Manaſſe in terra duorum regum Amorrhæorum: Num. 32 & Ioſue 13. tota autem terra iſtarum duarum tribuum, & dimidiæ fuit olim terræ Ammonitarum, & Moabitarum: ſed Sehon, & alij reges Amorrhæi ceperunt eam violẽter de manibus Moabitarum, & Ammonitarum, vt colligitur Num. 21. & Ioſue 13. ſi igitur nunc Ammonitæ repetẽtes terram Galaad tanquam ſibi debitam, quia olim fuit de terra eorum, obtinerent contra Manaſſe, & Gad: ita Moabitæ peterent terram, in qua manebãt Rubenitę, quia illa erat de iure eorum. Ideo veriſimile eſt, quod nũc omnes duæ tribus, & dimidia ſimul pugnarent contra Ammonitas, & omnes ſe ſubiecerint ducatui Iephte ad ſemper. Dicitur tamen de habitantibus in terra Galaad, quia propter iſtos erat nunc bellum. *Iephte quoque dixit eis.* Putauit Iephte, quòd Galaaditæ vellent eum fallere, ideo noluit petitioni eorum aſſentire ſine firma promiſſione, ſcilicet, quòd iurarent ei, quòd haberent eum ſemper in principem. *Si verè veniſtis ad me, vt pugnem pro vobis contra filios Ammon.* Ideſt, quòd dubitabat an verè venirent ad hoc: nam nõ dubitauit de iſto, quia benè nouerat, quòd neceſſitate compulſi veniebant ad eum, vt pugnaret contra Ammonitas, ſed dubitabat an verè vellent eum facere principem, & quia ipſi hoc dicebant, dixit: ſi verè veniſtis, ideſt cùm vera intentione ad me faciendũ principem. *Tradideritq́, eos dominus in manus meas ego ero princeps veſter.* Ideſt ſi cum vera intentione faciendi me principem ad pugnandũ venitis, promittatis mihi, quòd facietis me principem, ſi præualuero contra Ammonitas.

Taciturnitas plusq̃ mollis reſponſio iram frangit.

A B C

Quare Iephte non dixit ad omnem caſum, quòd facerent eum principem Iſraelitę pugnatis Ammonitis, &c. Quæſtio XIIII.

QVAERETVR, quare non dixit ad omnem caſum, quòd facerent eum principem poſtquam pugnaret contra filios Ammon, ſiue traderentur in manus eius, ſiue non, quia cùm ipſe faceret quantum in ſe erat merebatur principatum, ſiue obtineret, ſiue non. Reſpondendum, quod Iephte dixit ſolùm ſi tradiderit dominus filios Ammon in manus meas, vt oſtenderet, quòd volebat iuſtiſſimè habere principatũ: nam ſi antequam traderentur Ammonitæ in manus eius efficeretur princeps eorum: poterat conuenire cùm Ammonitis, vt non pugnaret, quòd daret eis aliquam partem terræ Galaad, quã ipſi petebant, & tunc manerent deluſi Galaaditæ, ſcilicet, quia haberent in principem illum, qui nihil eis proficeret, ſed magis noceret: ſi autem nõ efficeretur princeps, ſed ſolùm dux belli quouſq; traderentur Ammonitæ in manus eius, merebatur poſtea ſine dubio habere principatum exercitus. Vel dixit hoc, quia Ammonitæ poterant dupliciter tradi in manus Iephte, ſcilicet per hoc, quod ipſe in bello victos occideret. Vel quia eos de terra Galaad effugaret: nunc autem intendebat Iephte pugnare indeſinenter contra Ammonitas, ſcilicet, vel ꝙ ipſe, & Iſraelitæ bellando deficerent, & morerentur, vel expellerent Ammonitas de terra. Si autem Iephte moreretur pugnando: non egebat principatu, ſi autẽ ſuperuiueret expelleret de terra Ammonitas victos, & tunc eſſent traditi in manus eius: ergo non egebat Iephte principatu, niſi Deus traderet in manus eius Ammonitas.

D E

An Iephte potuit licitè principatum terræ Galaad deſiderare: & an deſiderare liceat beneficia, & dignitates Eccleſiaſticas, vel temporales.

Quæſtio XV.

QVAERETVR, an Iephte potuit deſiderare licitè principatum terræ Galaad: nam noluit ire ad adiuuandum eos, niſi iurarent ei de conſtituendo illum principem. Reſpondendum, quòd contingit deſiderare honorem ſæcularem, aut Eccleſiaſticū. In honore Eccleſiaſtico, qui concernit curam animarum non eſt licitum alicui deſiderare abſolutè, quia nemo debet ſe iudicare dignum ad perfectè exequendū id, quod dignitas illa requirit: & potiſſimum hoc eſt in magnis dignitatibus, ſcilicet in Epiſcopatu, & G maioribus, ideo nullus ſpontaneus debet aſſumi, ſed vocatus, & iuſſus. Et in ſignum huius Eccleſia iubet ei, qui cōſecratur in Epiſcopum, quòd bis dicat nolo, cùm petitur ab eo, ſi vult Epiſcopari: & in tertia dicit, volo; quaſi obediendo, & non cupiendo: ſi tamen liceret alicui deſiderare Epiſcopatum abſolutè, non iuberetur ei, quòd diceret, nolo: quia tunc Eccleſia induceret eum ad mentiendum. In illis autem Eccleſiaſticis officijs, vel dignitatibus, quæ non habent curam animarum, ſed habent iuriſdictionem, adhuc difficultas eſt, q̄a licet magis alicui liceat deſiderare illas, quàm illas, quæ requirunt curam animarum, tamen non licet cuilibet deſiderare eas, ſed ei ſoli, qui virtute, & prudentia iuſtè præeſſe poteſt exercendo vtiliter H iuriſdictionem ſuam. Si autem ſunt Eccleſiaſticę dignitates, vel officia, aut beneficia, quæ non exigunt animarum curam, nec iuriſdictionem annexam habēt, ſed ſolùm exigunt ſeruitium Eccleſiaſticum, quilibet poteſt deſiderare illa, dum tamen moribus ſe ornare contendat agendo, quod in ſe eſt. In ſcholaribus autem dignitatibus quædam ſunt, quæ non concernunt iuriſdictionem, ſed ſolùm habent quaſdam vtilitates conſequi dignitatem, vel officium. Alię dignitates exigunt iuriſdictionem. De primis dicendum, ꝙ cuique licèt deſiderare illos, eo quòd ſolùm eſt ibi vtilitas temporalis, quæ cuique conuenire poteſt. Si autem concernunt iuriſdictionem, non licèt cuique deſiderare: nam ſi leges humanæ ambitum dignitatum I reprobant, quanto magis lex diuina reprobare debet? Siquis tamen eſt, qui virtutibus, & prudentia ſufficiens eſt præeſſe iuriſdictioni, poteſt illam deſiderare: licèt iudicare de ſe hoc non ſit nimis tutum, nec tamen eſt valde reprobandum. Nunc autem dicendum de Iephte, ꝙ ipſe deſiderauit dignitatem ſecularem, quę exigebat iuriſdictionem, ſcilicet, quia volebat eſſe princeps terræ Galaad: principalis tamen iuriſdictio iſtorum Iudicum Iſraelitarū, nō erat in diffinitione cauſarum, ſed in bellis, vt declaratum eſt in prologo huius libri. Ad hæc autem erat aptiſſimus Iephte: nam ob hoc eligebatur à viris Galaad in Ducem, ideo poterat deſiderare iuſtum principatum. Conſiderandum tamen circa hoc, quod cùm aliqua dignitas eſt, vel offi- K cium, in quo eſt honor, & reditus, poteſt aliquis deſiderare illam, vel inquantum habet honorem, vel inquantum habet reditus. Primò modo non eſt deſiderium tam licitum, quia honor ſecundum ſe non debet ab aliquo deſiderari, licet honor iam obtentus debet, vel poteſt ſaltem magno ſtudio conſeruari. Cauſa huius eſt, quia deſiderare honorem ſecundum ſe eſt velle frui ſeipſo, & iſtud nulli licet. Si autem deſideretur inquantum habet reditus poteſt eſſe licitum deſiderium magis reſpectu cuiuſcunque dignitatis, vel officij: inquantum aliquis, qui aliàs non habet vnde viuat illo modo habebit, cuilibet tamen licet deſiderare, & procurare, quæ ad vitam neceſſaria ſunt, niſi in F procurando ſit modus illicitus. *Dixeruntq́; ei: Dominus, qui hæc audit, ipſe mediator ac teſtis eſt, quòd noſtra promiſſa faciemus.* Ideſt Deus audit, quod nos promittimus tibi nomine omnium Galaaditarum, quòd faciemus te principem ſuper terram Galaad, & ipſe eſt teſtis: & nos inuocamus eum in teſtem, quòd faciemus, quę promittimus. Nam tunc Deus in teſtem vocatur, cùm dicitur: Deus, qui hæc audit: loquendi vulgariter modus eſt. Nam Deus nihil audit, cùm non ſit animal: ad animalia autem perfecta aliqualiter pertinet audire cùm habeant organa potentiæ auditiuæ: Deus autem, nec habet organa, nec potentiam auditiuam, ideo nō poteſt audire. Quia tamē Deus intelligit quęcunque nos loquimur nihil audiendo, ac ſi omnia audiret dicitur à vulgaribus audire: ſic etiam Deus nihil videt, cùm nec oculos habeat, ſed quia, quæ nos videntes intelligimus, ipſe quoque perfectius intelligit, dicitur illa videre: vocatur Deus mediator, & teſtis inter Iephte, & ſeniores Galaad propter duo. Primò, quia ipſi inuocauerunt eum in teſtem, & mediatorem. Secundò, quia dato, quòd ipſi non inuocarent eum: Deus omnibus, quæ fiunt, & dicuntur præſens eſt. In Hebræo habetur. *Dominus ſit audiens inter nos.* Vbi litera noſtra dicit: dominus, qui hæc audit, ipſe mediator, ac teſtis eſt: & poſuit iſtud litera noſtra ad exponendum: quia litera Hebraica interdum præ breuitate non explicat quod intendit. *Abijt itaq; Iephte cùm principibus Galaad.* Iam certificatus, quòd non fallerent eum, perrexit cùm illis ad adiuuandum eos. *Fecitq́; eum omnis populus principem ſui.* Scilicet venit Iephte ad locum illum, in quo Galaaditæ caſtrametati fuerant: nam Ammonitæ caſtrametati fuerant in terra Galaad contra ipſos Galaaditas, & Galaaditę caſtrametati ſunt in Maſphat, præcedenti capitulo, & de ipſo loco miſſi ſunt ſeniores ad Iephte in terram Tob: & reduxerunt eum in Maſphat, vbi erat totus populus congregatus, & ibi conſtituerunt eum in principem.

Nulli Epiſcopatum abſolutè optare licet.

De cupiditate ſcholarium dignitatum.

Honor deſiderãdus non eſt.

Deus vocatur duplici cauſa mediator, & teſtis inter Iephte, & ſeniores Galaad.

Quare Galaaditæ conſtituerint nunc in principem Iephte terræ Galaad antequam pugnaret contra Ammonitas.

Quæſtio XVI.

I QVAERETVR, quare Galaaditę conſtituerunt nunc Iephte principem terræ Galaad antequā pugnaret, & traderentur Ammonitæ in manus eius, quia ſic ipſe dixerat, ſcilicet, ſi tradiderit dominus Ammonitas in manus meas, ero princeps veſter. Reſpondendum, ꝙ Galaaditę conſtituerunt eum nunc principem ante bellum propter tria. Primum eſt, vt oſtenderent affectionem ſuam ad Iephte: & ꝙ non haberent deſiderium fallendi ipſum, quia antequam adueniret conditio, q̄ ipſe poſuerat, ſuſcipiebāt eum in principē, & ſic Iephte magis ſe exponeret ad quæcūq; pericula pro illis. Secundum erat, quia Galaaditæ non dubitabant de fide Iephte, ideo non putabant differre, ꝙ traderent ei principatum antequam pugnaret, vel poſt: K nam non rectè agente illo poterant ei auferre principatum. Tertium erat ad imponendum ei maiorem curam pugnandi: nam cùm facerent eum principem, putaret iam pugnare pro re ſua, & afficeretur valde ad pugnandum. Si autem nondum factus eſſet princeps, quia poterat dubitare adhuc an ſeruarent promiſſa nō tanto affectu pugnaret. *Locutuſq́; eſt Iephte omnes ſermones ſuos coram domino in Maſphat.* Scilicet propoſuit ibi omnia verba ſua de compoſitione, quam faciebat cū Galaaditis ad hoc, ꝙ pugnaret pro eis fideliter vſq; ad mortem contra quoſcunque hoſtes, & Galaaditę promiſerūt, ꝙ ſicut nūc recipiebant in principem Iephte: ita eum ſemper tenerent finitis bellis.

Quomodo dicitur, quòd Iephte poſuit omnia verba ſua coram domino.
Quæſt. XVII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd poſuit Iephte omnia verba ſua coram domino. Aliqui reſpondent quòd erat ſanctuarium in Maſphat:& loquendo coram illo dicebantur loqui coram domino. Sed dicendum quòd non ſtat, quia licèt aliqui teneant, quòd fuerit ſanctuarium in Maſphat aliquando, ſcilicet tempore Samuelis, ſcilicet quando immolabat ibi 1. Regum 7. vt vult Nicolaus, tamen nunc non poterat eſſe in Maſphat ſanctuarium, quia erat in Silo: nam ex tempore Ioſue vſque ad tempus Heli ſemper fuit in Silo: Iſraelitę enim poſtquam introierunt in terra Chanaan, & obtinuerunt quandam partem terræ: antequam diuiderent eam per ſortes poſuerunt tabernaculum domini in Silo, Ioſue 18. Et poſtea non fuit mutatũ vſque ad tempus Heli, vt patet 1. Re. 1. & 4 Nã tunc ibi erat cũ capta eſſet arca a Philiſthiim. Dici poteſt quòd Iſraelitę conſtituerant ibi aliquod altare, in quo immolarent domino, & ſtando coram illo altari dicebantur eſſe coram domino. Sed adhuc magis videtur dicendum, quòd propoſuit Iephte ſermones ſuos coram domino, ideſt Deo vocato in teſtem, ſic enim dixerunt ſupra Galaaditę ad Iephte. Dominus, qui hęc audit: ipſe mediator, & teſtis eſt, quòd noſtra promiſſa faciemus, vel coram domino, vel publicè: & iſti duo modi fuerunt: quia Iephte, & Galaaditę vocauerunt in teſtem dominum eorum, quæ tunc promittebant, & in vltorem ſiquis promiſſa infringeret. Etiam fecerunt illud publicè, & quicquid publicè fit, coram domino fieri dicitur: ſimile habetur Ioſue vltimo, vbi dicitur quòd locutus eſt Ioſue ad totum populum coram domino: & tamen in Sichem, vbi tunc erat Ioſue cum populo, non erat ſanctuarium, ſed in Silo, vt ibi declaratum eſt: ſed dicebatur coram domino, ideſt præſente toto populo.

Sybilla Libyca claret.

Et miſit nuncios ad regem filiorum Ammon, qui ex perſona ſua dicerent: Quid mihi, & tibi eſt, quia veniſti contra me, vt vaſtares terram meam? Quibus ille reſpondit: quia tulit Iſrael terram meam, quando aſcendit de Aegypto a finibus Arnon vſque Ieboc atque Iordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam. Per quos rurſum mandauit Iephte: & imperauit eis, vt dicerent regi Ammon: Hæc dicit Iephte: Non tulit Iſrael terram Moab, nec terram filiorum Ammon: ſed quando de Ægypto conſcenderunt, ambulauit per ſolitudinem vſque mare Rubrum, & venit in Cades. Miſitque nuncios ad regem Edom, dicens: Dimitte me, vt tranſeam terram tuam. Qui noluit acquieſcere precibus eius. Miſit quoque ad regem Moab, qui & ipſe tranſitũ prębere contempſit. Manſit itaque in Cades, & circuit ex latere terram Edom, & terram Moab: venitque ad Orientalem plagam terræ Moab, & caſtrametatus eſt trans Arnon: nec voluit intrare terminos Moab: Arnon quippe confinium eſt terræ Moab. Miſit itaque Iſrael nuncios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Eſebon: & dixerunt ei: Dimitte vt tranſeam per terram tuam vſque ad fluuium. Qui & ipſe Iſrael verba deſpiciens non dimiſit eum tranſire per terminos ſuos: ſed infinita multitudine congregata egreſſus eſt contra eum in Iaſa, & fortiter reſiſtebat. Tradiditque eum Dominus in manu Iſrael cum omni exercitu ſuo, qui percuſſit eum, & poſſedit omnem terrãm Amorrhæi habitatoris regionis illius, & vniuerſos fines eius de Arnon vſque Iaboc, & de ſolitudine vſque ad Iordanem. Dominus ergo Deus Iſrael ſubuertit Amorrhæum pugnante contra illum populo ſuo Iſrael, & tu nunc vis poſſidere terram eius? Nonne ea, quæ poſſedit Chamos Deus tuus, tibi iure debentur? Quæ autem Dominus Deus noſter victor obtinuit, in noſtram cedent poſſeſſionem: niſi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quòd iurgatus ſit contra Iſrael, & pugnauerit contra eum, quando habitauit in Eſebon, & in viculis eius, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta Iordanem per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil ſuper hac repetitione tentaſtis? Igitur non ego pecco in te, ſed tu contra me male agis, indicens mihi bella non iuſta. Iudicet Dominus arbiter huius diei inter Iſrael, & inter filios Ammon. Noluitque acquieſcere rex filiorum Ammon verbis Iephte quę per nuncios mandauerat. Factus eſt ergo ſuper Iephte ſpiritus Domini, & circuiens Galaad & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & inde tranſiens ad filios Ammon, votum vouit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicunque primus fuerit egreſſus de foribus Domus meæ, mihique occurrerit reuertenti cum pace a filiis Ammon eum holocauſtum offeram Domino.

Sybilla Perſica fulget.

Sybilla Europea prophetat.

Sybilla Cumana vaticinatur.

Iephte ſupplicātis humiliatio.

Et miſit nuncios. Hic ponitur ſecundum principale huius capit. ſcilicet Iephte ſupplicātis humiliatio: quia humiliter miſit ad petendum a rege Ammon, quòd non indiceret ei bella. Et diuiditur in tres partes. Primo ponitur petitio Iephte rationabilis: Secundò regis Ammonitarum reſponſio irrationabilis ibi. *Quibus ille reſpondit.* Tertiò irrationabilis reſponſionis iuſta euacuatio ibi. *Per quos rurſum mandauit.* Circa primum dicitur. *Et miſit nuncios.* Scilicet Iephte princeps conſtitutus conſilio habito cum Galaaditis miſit nuncios ad regem Ammon, vt deſiſteret a bello.

Quare Iephte miſit nuncios ad regem Ammon vt deſiſteret a bello. Quæſt. XVIII.

G

QVAERETVR quare Iephte miſit nuncios ad regem Ammon, vt deſiſteret a bello: quia potius debuiſſet pugnare contra illum: cùm videret, quod procedebat per terram ſuam vaſtando illam. Reſpondendum quod voluit Iephte amonere regem Ammō iuſtis exortationibus ſi fortè ſine bello cederet, & hoc quia fortè rex Ammon ex quadam ignorantia mouebatur ad petendum terram Galaad tanquam ſibi debitam, & Iephte nunc protulit rationes euidentiſſimas, per quas rex Ammon deberet cognoſcere ſe nō habere ius, & cedere: & fortè illas ignorabat. Item proficiebat miſſio nunciorum ad iuſtificādum bellū, quia cum nunc rex Ammon iniuſtum bellum indicēs Iſraelitis, & oſtenſo quòd bellum iniuſtum eſſet non H deſiſtere, poterat Iephte iuſte occupare id quod erat nunc de terra Ammon, cùm iniuſte vellet vexare Iſraelitas, & poterat facere cędem, & prædam iuſtam in terra Ammon. Et ſic fecit: nam cum non aſſenſiſſet rex Ammon verbis Iephte ipſe pugnans contra illum percuſſit Ammonitas effugans illos, & poſtea ciuitates 20. percuſſit de terra Ammonitarum, & tulit ſpolia illarum, vt patet infra in litera. *Et miſit nuncios ad regem filiorum Ammon.* Scilicet qui erat nunc in terra Galaad iam vaſtans terram Galaaditarum. *Qui ex perſona ſua dicerent.* Ideſt nomine ſuo. Iſtud dicitur, quia non mittebantur nuncij ex perſona totius populi: nā ſi fuiſſent Galaaditę ſicut prius non habentes principē, miſiſſent nūcios ex perſona totius populi, quia tn̄ principē hēbant, ille debebat mittere nuncios noīe ſuo. In I Hebręo non hr̄. Qui ex perſona ſua dicerēt. ſed ſolum miſit nuncios ad regem Ammon. Ieronymus tamē poſuit hoc, quod colligitur ex litera ſequenti: cùm dicitur: Quid mihi, & tibi, quia veniſti contra me, vt vaſtares terram meam? Et ſic ſunt iſta verba ex perſona ſolius Iephte: litera autem noſtra ſæpe addit aliqua verba, quę non habentur in Hebręo, quantum ad literam: & tamen neceſſariò ſubintelliguntur, & quia optimum genus interpretandi non eſt transferre ſem per verbum ex verbo, ſed magis ſenſum ex ſenſu: interdum aliqua verba addit, vel mutat ſequēdo ſemper ſententiam: vt patet cuicunque ſine inuidia intuenti.

Genus optimum interpretandi.

Quid mihi, & tibi. Ideſt quid habes mecum: vel quid K ego feci tibi. *Quia veniſti contra me.* Scilicet contra me & populum meum. Solùm tamen ſe exprimit, quia omnia ſua ſunt: & contra eum ſolum agere cenſetur. *Et vaſtares terram meam.* Ideſt terram Galaad, quæ mea eſt, non enim erat terra ſua ſicut alię terræ ſunt regū, vel dominorum, quia Iephte non fuit conſtitutus rex vel dominus, ſed ſolū princeps, vel iudex: nam inter iudices computatur Iephte. Poteſtas autem iudicum valde minor erat, quàm dominorum, vel regum, vt declaratum fuit in prologo huius libri, & ſupra octauo capit. ſed vocauit terram ſuam quantum ad protectionem: nam ad eum pertinebat protectio, cùm feciſſent eum principem omnes Galaaditæ. *Quibus ille* F *reſpondit.* Hic ponitur ſecundum huius partis, ſcilicet irrationabilis reſponſio regis Ammon. *Quia tulit Iſrael terram meam, quando aſcendit de Aegypto.* Quaſi dicat iuſtè pugno contra te petens reſtitutionem: nam Iſrael tulit terram meam quando aſcēdit de Aegypto, ideo licitè repetere poſſum, & bellum indicere ſi nō reddatur.

Irrationabilis reſpōſio regis Ammon.

Quomodo acceperunt Iſraelitæ terram Ammonitarum cum non pugnaſſent contra illos. Quæſt. XIX.

QVAERETVR, quomodo acceperunt Iſraelitę terram Ammonitarum, cùm non pu- G gnauiſſent contra illos, imò dominus iuſſit, quòd nō pugnarent, quia non daret eis de terra illorum ſaltem veſtigium pedis: Deuterono. ſecundo. Reſpondendum, quòd Iſraelitę acceperunt terram Ammonitarū non pugnando ↄtra Ammonitas, ſed pugnando contra Sehon, & Og reges Amorrhæos, qui detinebant illam Nume. 21. Sed obiicietur, quòd non ceperunt Iſraelitę partem terræ Ammonitarum, ſed ſolū Moabitarum. Nam Nume. 21. quando dicitur de terris, quas cepit Iſrael de manu Sehon regis Eſebō: ſubiungitur: Vrbs Eſebon, quæ fuit regis Sehon, qui pugnauit contra regem Moab, & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat vſque Arnon, & de terra Ammonitarum nihil dicitur. Reſpondendum, quòd quam- H quam ibi non exprimatur de terra Ammonitarum, tamen exprimitur alibi, ſcilicet Ioſue 13. cùm dicitur, quòd Moyſes dedit tribui Gad dimidiam partem terrę Ammon, ſcilicet medietatem illius terrę, quæ fuerat olim Ammonitarum, & nunc erat Iſraelitarum, & in eo tempore fuerat regum Amorrhęorum. Vel aliter poſſet dici quòd Sehon rex ſolū accepit ciuitates, quæ erant de terra Moab: Og autem rex cepit ciuitates, quę erant Ammonitarum, & ſic ambo reges Amorrhæi tenebant ciuitates Moabitarum, & Ammonitarum. Aliter poſſet reſponderi ſecundum intentionem Nicolai, quia ipſe vult, quòd Balac, qui erat rex Moabitarum eo tempore, quo Iſraelitę introierūt in terram Amorrhæorum, erat etiam rex Ammonitarum, & cùm dicitur Nume. vigeſimo primo capitu. I quòd tulit Sehon omnes ciuitates, quę ditionis illius fuerant vſque Arnon: non ſolùm intelligitur de ciuitatibus terrę Moab, ſed ēt Ammon, quia vtriſque ipſe pręerat. *A finibus Arnon vſque Ieboc, atque Iordanem.* Hic ponuntur duo termini terrę illius, quę capta eſt ab Iſraelitis, ſcilicet terminus Orientalis, & Occidentalis. Nam Arnon eſt terminus Orientalis, quia eſt ad partem Orientalem. Arnon eſt deſertum quoddam, quod vocatur via campeſtris, per quā ambulauerunt Iſraelitę de Helath, & Aſiongaber; quę ſunt ciuitates terrę Edom, vt patet Deuterono. ſecundo. Patet etiā Infra: nam cū ſteterunt Iſraelitę in terra, quæ eſt apud Arnon, miſerunt ad Amorrhęos, vt concederent eis K viam Numeri vigeſimo primo, & Deuterono. ſecundo, & ſic non erat ante Arnon aliquis locus terrę Amorrhæorum, quem cepiſſent de terra ipſorum, & pertinuiſſet olim ad Moabitas, vel Ammonitas. Ieboc eſt quidam paruus fluuius apud Iordanem, qui diſtat quaſi per duo miliaria: & illum tranſiuit Iacob antequam tranſiret Iordanem, quando veniebat de Meſopotamia; Gene. trigeſimo ſecundo capit. & iſte fluuius eſt apud terram Ammonitarum: nunc enim cū erat iſta contentio inter regem Ammon, & Iephte per locum illum: diſtinguebatur terra Iſrael, & Ammon, & dixit. ad Iordanem: quia Iordanis eſt principium terræ Chanaan a parte Orientali, & eſt finis Occidentis terrę Moab, & Ammon, vnde a principio totum quod

Reſponſio ſecundum Nicolaum Lyranum.

Ieboc quid ſit.

erat

erat vltra Iordanē inter Ammon, & Moab erat Moabitarum, & Ammonitarum: poſtea Sehon rex, & Og Amorrhæi acceperunt magnā partē terræ Moab, & Ammon, ita vt fierent ibi duo regna magna ſecundum magnitudinē regnorum temporis illius, in quib' acceperunt poſſeſſionē duę tribus, & dimidia. Vnde non poſuit hic rex Ammon aliquem terminum Meridianum, & Septentrionalem, ſed ſolùm Occidentalem, & Orientalem, quia procedendo a Meridie in Septentrionem totum, quod erat inter terrā Moab, & Ammon erat ablatum de terra eorum, quia olim inter terram Ammon, & Moab nulla erat interpoſitio. *Nunc igitur cum pace redde mihi eam.* Ideſt anteqnā plus pugnem contra terram tuam: nam iam non poterat dari cum pace, eo quòd rex Ammon introierat B in terram Galaad, ibique caſtrametatus erat præcedēti capit. & pugnabat acriter contra terram illam, vt dicitur, ſupra. ſ quibus acriter inſtantibus perrexerūt maiores natu de Galaad, vt tollerēt in auxiliū ſuū Iephte, ſed dicebat. *Redde in pace.* Scilicet ne cogar pugnare contra te, & tunc deuicto populo tuo ego tollam terram. *Per quos rurſum.* Hic ponitur tertium huius partis, ſcilicet euacuatio iuſta reſponſionis irrationabilis regis Ammon: & allegat hic Iephte multas rationes oſtendens, quòd ipſe nihil accepit de terra Ammonitarum. *Per quos rurſum mandauit Iephte.* Ideſt per eoſdem nuncios miſit legationem iterum ad regem Ammon: quia illi melius poſſent expedire negociū, quod iam cęperant, & dicitur mandauit, ideſt miſit: Sic ac- C cipitur Gene. quadrageſimo quinto; ſcilicet. Hæc mādat Ioſeph filius tuus: Et tamen filius non mandaret aliquid patri, ſed dicitur mandat, ideſt mittit ad dicendum: Sic etiam accipitur Nnmeri vigeſimo capi. ſcilicet hæc mandat tibi frater tuus Iſrael, & tamen ibi Iſraelitę non mandabant Idnmeis, ſed humiliter ſupplicabant. Accipitur ergo pro mittere. *Et imperauit eis vt dicerent regi Ammon. Hæc dicit Iephte.* Scilicet vt loquerentur omnia ſequentia ex nomine Iephtæ ſicut præcedentia. *Non tulit Iſrael terram Moab, nec terram filiorum Ammon.* Scilicet tu petis a nobis reſtitutionē terrę tanquam abſtulerimus tibi, Iſrael autem non accepit aliquid de terra Moabitarum, aut Ammonitarum: & ſi fortè nunc poſſideat id, qnòd fuit aliquan- D do Ammonitarum, vel Moabitarum, non competit contra eum actio ſpoliationis, & petitio reſtitutionis, quia ſolum competit contra ſpoliantem, vel iubentē vel rem ratam habentem: nos autem nec ſpoliauimus, nec ſpoliari iuſſimus, nec ſpoliationem ratam habuimus, cùm ad nos nihil tunc pertineret, qui in Aegypto eramus, ideo non competit tibi contra Iſraelitas actio. Dicitur autem de terra Moab, & Ammon, quia Iſraelitę habebant ciuitates aliquas, quę fuerant Ammotutarum, & alias Moabitarum, & tamen neutras illarum acceperant de manu Ammonitarum, vel Moabitarum.

Euacuatio iſta reſpōſionis irrationabilis regis Ammon.

An iſte rex Ammon peteret nunc vrbes quæ fuerant olim terræ Ammon ſolum, vel vrbes tam Ammon quam Moab.
Quæſt. XX.

QVAERETVR an iſte rex Ammon peteret nunc vrbes, quæ fuerant olim terrę Ammon ſolum, vel tàm vrbes Ammotutatum, quàm Moabitatum. Reſpondendnm quòd iſte petebat tam terrā Moabitatum, quam Ammonitatum. Quod patet quia poſuit terminos vtriuſque terrę captę: nam quecunque petitio debet continere aliquid certum quod petit: ideo ad hoc quòd peteret rex Ammon terram ab Iſraelitis, oportebat quòd limitaret eam, & ad hoc A limitauit terram dicens: Ab Amon vſque Ieboc vel Iordanem, iſta autem terræ limitatio non ſolum continet terram Ammonitarum captam ab Iſraelitis, ſed etiam terram moabitarum, vt patet Deutero. 2. vbi victo rege Sehon dicitur, quòd poſſederunt Iſraelitæ terram ab Amon vſque ad ea, quę adiacent torrenti Ieboc, & vſque ad terram Ammonitatum, & tamen rex Sehon tenebat loca, quæ fuerunt de terra Moabitatum Nume. 21. cap. ergo non ſolum petiuit iſte terrā Ammonitarum, ſed etiam Moabitatum. Item patet quia ſolum ponuntur hic termini ab oriente, & ab occidente, & non a meridie, & ſeptentrione. Ex quo apparet ꝙ cū totum ꝙ erat nūc inter terram Ammonitarū, & Moabitarum fuiſſet olim Moabitarum, B & Ammonitarum totum illud petitum, quia alioquin limitaretur pars terrę ab aquilone, & meridie, ſed cum totum, quòd eſt inter meridiem, & aquilonem petat non curauit aliquid limitare. ab oriente autem, & occidente, quia non erat limitatum ipſe limitauit. Item patet hoc ex reſponſione Iephte, quia ipſe non reſponderet ad impertinēs: reſpondit tamen ad terram Ammon, & Moab, dicens non tulit Iſrael terram Moab, nec filiorum Ammon: ergo vtranque petebat iſte.

Quomodo iſte cum eſſet rex Ammonitarum poterat petere terram Moabitarum.
Quæſt. XXI.

C QVAERETVR quomodo iſte cum eſſet rex Ammonitarum poterat petere terram, quę fuerat Moabitarum. Reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo, qnòd iſte petebat iniuſtè tàm terrā, quæ olim fuerat Ammonitarum, quàm Moabitarum, quia tamen videbat ſe potentem, & putabat Iſraelitas non poſſe reſiſtere ei, petebat quod volebat: credens ex neceſſitate Iſraelitas aſſenſuros ei, alioquin bello ſnbigendos. Aliter poteſt dici, & melius, ꝙ iſte res Ammonitarū erat etiā ſimul rex Moabitarum, qđ patet qa infra dixit Iephte huic regi: Niſi fortè melior eſt Balac filio Sephor: ille tamen erat rex Moab, & iſte comparatur illi in iure: ergo neceſſe eſt quòd etiam iſte D eſſet rex Moab. Et eſt ſenſus Balac filius Sephor erat rex Moab, & non auſus eſt petere terram Moab, quā tenebant Iſraelitę tanquam nō haberet ius repetendi, ergo nec tu, qui ſuccedis, poteris eam repetere, niſi fortè ſis melior illo, ideſt potior in iure: erat ergo etiam iſte rex Moab, alioquin non procederent verba Iephte. Itē patet quia dixit Iephte quòd ea, quę Chamos De' iſtius regis obtinuit pertinebant ad eum, ſed Chamos non erat Deus Ammotutarum, ſed Moabitarum, vt petet 3. Regum 11. vbi ponitur Chamos Deus Moab, & Moloch, ſiue Melchon Deus Ammonitarum, vt patet 4. Regum 23. vocatur quoque populus Moabitarum populus Chamos, ideſt cultor eius Nume. 21. ſcilicet Væ tibi Moab periſti popule Chamos; ergo E iſte rex cuius Deus erat Chamos neceſſariò erat rex Moabitarum, & ſic erat rex vtriuſque regni tàm Moabitarum, quàm Ammonitarum: ideo fungens iure vtriuſque gentis petebat totam terram. quæ olim fuit Moabitarum, & totam terram, quę fuit Ammonitarum: & ſecundum hoc non maneret aliqua terra, in qua habitarent duę tribus, & dimidia: quia tota ſna poſſeſſio fuerat terra duorum regum Amorrhęorū, & illa fuerat terra Moabitarum, & Ammonitatum, ſed oportebat quòd duę tribus, & dimidia reciperent poſſeſſionem ad occidentalem partem Iordanis, cùm aliis nouē tribubus, & dimidia. *Sed quando de Aegypto.* Declarat Iephte quòd competat regi Ammon repetino contra Iſraelitas ex parte Ammonitarum, vel Moa-

Moabitarum. Et hoc tribus rationibus: prima ex iuſta terræ poſſeſſione. Secunda ex Dei auctoritate ibi. *Tradiditque eum Dominus*. Tertia ex diuturna præſcriptione ibi. *Niſi forte*. Circa primam oſtenditur, quòd Iſraelitæ iuſtè poſſiderunt a principio terram illam, & nunc quoque iuſtè tenebant, eo quòd non pugnauerunt contra Moabitas, vel Ammonitas ad obtinendum aliquid eius, ſed extorſerunt illam de manu regis Sehon & regis Og, contra quos iuſtum bellum habuerunt.

An licuerit aliquo modo Iſraelitis accipere aliquid de terra Moabitarum, vel Ammonitarum.
Quæſt. XXII.

QVAERETVR, vlterius ad intellectum iſtius reſponſionis Iephte de duplici dubio. Primum eſt ſi licuit aliquo modo Iſraelitis accipere alliquid de terra Moabitarum, vel Amonitarum: nam licèt non acceperunt quod actualiter poſſiderent Moabitæ, vel Ammonitæ: tamen ſuſceperũt id quod acceperat ab eis pauloante hoc rex Sehon, & Og. Videtur tamen quòd nullo modo liceret Iſraelitis accipere de terra illorum, quia Deus dixit: nec enim tibi dabo de terra eorum quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium Deute. ſecundo cap. ſed iſta terra erat Moabitarum. & Ammonitarum, ergo non licebat Iſraelitis accipere illam, licèt ab aliis tunc teneretur. Reſpondendum, quòd Deus non vetuit Iſraelitis accipere terram, quę
H olim fuerat Ammonitarum, & Moabitarum, & nunc tenebatur ab aliis gentibus, ſed ſolùm illa, quæ actualiter poſſidebatur ab eis, quod patet, quia Deus vetuit pugnare Iſraelitis contra Moab, & Ammon: nã fortè Iſraelitæ deſiderio capiẽdi multum de poſſeſſione, inferrent bellum Moabitis, & Ammonitis, vt terrã eorum caperent: Deus autem vetuit dicens, ne pugnarent Iſraelitæ contra filios Ammon, nec contra filios Moab. ſed tranſirent apud terras eorum: nam non daret Deus de terra illorum Iſraelitis quantum poteſtat vnius pedis calcare veſtigium: Deuterono. ſecundo, bellum autem contra Moabitas, & Ammonitas ſolum etiam ad obtinendum terram, quam illi actualiter poſſiderent: ergo ſolum verabat Deus Iſraelitis
I accipere aliquid de terra Moab, & Ammon quantum ad id, quod poſſidebant, iſtud tamen quod acceperunt poſſidebãt ab Amorrhæis, ideo potuerunt accipere.

Si Iſraelitæ contra præceptum Dei, pugnarent contra Moabitas, & Ammonitas, & obtinerent aliquid de terra eorum an tenerentur ad reſtitutionem.
Quæſt. XXIII.

QVAERETVR vlterius ſi Iſraelitę fortè contra pręceptum Dei pugnarent contra Moabitas, & Ammonitas, obtinerent aliquid de terra eorum; an
K tenerentur ad reſtitutionem. Aliquis reſpondebit, quòd ſic, quia faciebant contra Dei mandatum. Sed huic poſſet reſponderi, quòd non tenet: quia multa fieri prohibentur, quæ ſi fiant obtinent firmitatem: ſicut prohibentur cõferri ordines extra tempora ordinata a iure: & tamen ſi conferantur tenet collatio, & ſic de multis. Reſpondendum eſt, quòd non eſt admittendus caſus, quia dato quòd Iſraelitæ conarentur ex cupiditate contra Dei prohibitionem pugnare contra Moabitas, & Ammonitas, vt obtinerent terram eorũ, non poſſent obtinere de terra illorum, nec vnius pedis veſtigium, quia Deus dixerat, quòd non mouerentur ad pugnandum contra illos, quia non daret de
F terra illorum Iſraelitis, nec vnum veſtigium pedis: ideo impoſſibile erat Iſraelitas quantumcunque fortiter pugnarent obtinere quicquam de terra illa, ſed potius caderent in manus Moabitarum, vel Ammonitarum, & fugarentur ab eis: imò etiam Ammonitis, vel Moabitis non pugnantibus contra Iſraelitas Deus pugnaret contra eos tanquam contra manifeſtè rebelles, & percuteret eos peſte, vel alio genere plagę, ideo non eſt admittendus caſus, ſcilicet quòd Iſraelitę pro tũc potuiſſent aliquid obtinere de terra Moab, & Ammon: non quidem ex hoc quòd Deus vetuit, ſed quia dixit. Non dabo, ideo impoſſibile erat, quòd aliquid reciperent de illa. Sed adhuc dato per impoſſibile, quòd Iſraelitę poſſent aliquid obtinere de terra Moab, vel
G Ammon, & obtinerent: dicendum quòd tenebantur ad reſtitutionem, quia ille, qui non poteſt effici dominus rei poſſeſſę, vel detentę tenetur ad reſtitutionẽ ſemper: cùm alias ſemper maneat iniuſtus poſſeſſor: ſed Iſraelitæ obtinentes aliquid de terra Moab, vel Ammon nunquã poſſent effici dñi: nam tituli rerum verius dependent a Deo quàm ex alio iure, eo quòd dñi eſt terra, & plenitudo eius. Si ergo Deus dicat alicui quòd non accipiat rem, quia non intendit eã dare ſibi: nunquam iſti poteſt eſſe titulus rei. Sic autem erat de poſſeſſione Ammonitarum, & Moabitarum, quia Deus dixit quòd Iſraelitę non pugnarent contra eos ad obtinendum terram, quia non daret eis de terra illorum ſaltem veſtigium pedis, quia dederat eam in poſſeſſio
H tiem filiorum Loth, ideſt Moabitarum, & Ammonitarum qui erant filii Loth Gene. decimo nono capit. ergo apparet, quòd Deus volebat manere firmum titulum terrarum illarum apud Ammonitas, & Moabitas: & nunquam trãſire ad Iſraelitas, ergo dato quòd per mille annos poſſiderẽt eas Iſraelitę: ſemper eſſent iniuſti detentores, & Moabitæ eſſent domini. Item quandocunque aliquid obtentum eſt per iniuſtum bellum, tenemur ad reſtitutionẽ illius, nec poterimus vnquam effici domini illius, ſed bellum factum contra expreſſam Dei prohibitionem eſt iniuſtiſſimum, & conſequenter nihil obtentũ ibi poteſt effici capientium. Sic autem eſſet, ſi Iſraelitę pugnarent contra Moab, & Ammon, quia eſſet contra Dei prohibitio-
I nem: Deuterono. ſecundo: ergo terram obtentam non poterant vnquam ſuam efficere, ſed tenebantur ad reſtitutionem.

De reſtitutione terræ Ammonitarum, & Moabitarum.
Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR vlterius de 2. dubio ſcilicet quia tota defenſio Iephte contra regem Ammon fundatur in hoc, ſcilicet quia Iſraelitæ non acceperunt terram de manu Moabitarum, vel Ammonitarum, ſed de manu Amorrhæorum, ideo quamquam fuiſſet olim Moabitarum, & Ammonitarum non tenebantur eis ad reſtitutionem. Sed videtur quòd
K iſta ratio non ſtet, quia ſicut non licet mihi rem alterius rapere, ita non licet eam a raptore accipere. licèt enim quas rapuerit rem alterius, ego non poſſum tollere raptori, vt poſſideam: ſed ita competet domino vendicatio rei contra me, apud quem rem inuenit, quam probat fuiſſe ſuam ſicut competeret contra raptorem, non agendo actionem furti, ſed ſolum vendicando rem: & non poteſt aliquis ſe defendere iudicialiter, dicendo accepi a raptore. Nec etiam in foro conſcientię eſt tutus, ſed ſemper tenetur ad reſtitutionem, & inſuper peccauit accipiendo eam. Sed aliquis dicet, quòd hoc verum eſt quãdo accipit eam iniuſtè a raptore: nam ſicut raptor nullum ius habuit ad rapiendum, ita ſi ego ſciens illam raptam accipiam

Res furto ablatæ a neminę retineri poſſunt.

ab

ab eo, vt mea ſit: non prętenta alia cauſa iniuſtè accipio: ſed ſi fortè habeo ius accipiendi, dicetur quòd poſſum retinere: ſic enim probauit Iephte contra regem Ammon: quia non ſolùm oſtendit ſe non rapuiſſe, ſed etiam oſtendit iuſtè ſe accepiſſe a raptore, ſcilicet quia iuſto bello pugnas Iſrael contra regem Sehon, qui poſſidebat iſtam terram, & fuerat raptor, accepit eam, vt patet infra. Sed adhuc dicendum quòd iſtud non ſufficit, quia dato quòd ego habeam iuſtam cauſam accipiendi aliquid a fure, vt pote quia eſt debitor meus, non poſſum ſuſcipere ab eo rem furtim acceptam, vel raptam, licèt rem aliam ab eo iuſtè accipere poſſim: quamq̃ ergo iuſtum bellum habuerit Iſrael contra reges Amorrhæos Sehon, & Og: non ſufficiebat ad hoc, quòd terram, quam poſſidebant, & rapuerant de Ammonitis, & Moabitis poſſent licitè obtinere, & poſſidere. Dicendum ergo quòd ad defenſionem Iephte non ſufficiebat id quòd allegabat hic in principio, ſcilicet quòd nõ rapuerat Iſrael, ſed cęperat de manu raptoris, & quòd iuſto bello acceperat de manu raptoris: nam hic erat duplex defectus. Primus eſt, quia licèt aliquis bona fide accipiat a debitore ſuo rem, & poſtea conſtet ſibi rem eſſe raptam: incipit iam eſſe poſſeſſor malę fidei, & non ſolùm in foro conſcientię tenetur, ſed in ciuili etiam teneretur ad reddendum rem domino. Secundus defectus erat, quia Iſrael non ſuſcipiebat terram, quæ fuerat Ammonitarum, & Moabitarum bona fide de manu Amorrhæorum: cùm tunc conſtaret terram illam fuiſſe Moabitarum, & Ammonitarum, qui autẽ a debitore recipit in ſolutionem rem, quam conſtat furto habitam, vel raptam, non ſolùm non poteſt eã efficere ſuam, & tenetur ad reſtitutionem: ſed etiam peccat mortaliter, & eſt particeps criminis: imò eſſet contra eum directa actio ſicut contra furem, & cuſtodientem, vel receptantem res furto ablatas: ſed Iſrael ſic accepit terram illam de manu Amorrhæorum: ergo non ſolùm non poterat efficere eam ſuam: ſed ẽt peccabat ſuſcipiendo. Dicendum igitur quòd ad hoc, quòd Iephte defenſio procederet, oportebat eſſe vnũ de duobus. Primum erat, quòd Sehon, & Og iuſto bello accepiſſent terram de manu Ammonitarum, & Moabitarum: nam tunc iuſtè poſſidente Amorrhæo ſolùm requirebatur, quòd haberet Iſrael inſtantiam ſuſcipiendi ab eo, & iſtam probat Iephte, ſcilicet quòd iuſto bello accepit Iſrael terrã iſtam de manu Amorrhęorum, vt patet in litera. Quod autem Amorrhæi haberent iuſtam cauſam pugnandi contra Ammonitas, & Moabitas, erat ſi fortè recepiſſent ab eis valde magnas iniurias, propter quas poſſent ſuſcipere terrã in ſatisfactionem, vel ſi forte alio iure ante bellum cõpetebat iſta terra Amorrhęis, quia tũc iuſto bello poterant eam capere de manu Moabitarum, & Ammonitarum. Secundum erat ex auctoritate Dei, ſcilicet ſi fortè Deus iuſſit, quòd Iſraelitę caperent terram illam de manu Amorrhæorum, quia cùm ad Deum pertineat veriſſime titulus rerum: ſi ipſe iuſſerit alicui, quòd accipiat res quas alius iuſto titulo, & pacificè poſſedit, erit verus dominus, qui accipit, ſicut fuit Iſraelitis cõmodata vaſa, & veſtes petere ab Aegyptiis, & pro ſe accipere: nam Aegyptij iuſtè poſſidebant illa, nec competebat ſpecialiter ius aliquod Iſraelitis cõtra illos, a quibus iſta ſuſceperunt commodata, licèt competeret contra reges Aegypti, qui iniuſtè opprimebant eos: Deo tamen iubente hoc fuit iuſtiſſima ablatio. Sic fuit hic; nam dato quod Amorrhęi cæpiſſent bello iuſtiſſimè terram iſtam de manu Ammonitarum, & Moabitarum, Deus præcepit Iſraelitis, vt accederent, & inciperent poſſidere terram iſtorum duorum regum Amorrhęorum, quã promiſit ſe tra-

A diturum illis, vt patet Deutero. ſecundò, & Numeri vigeſimo primo: ergo iuſtè ſuſceperunt terram, & poſſidebant eam.

An Iſraelitæ iuſto bello pugnando contra Amorrhæos terram eriperent de eorum manibus, poſſent eam iuſtè poſſidere.
Quæſt. XXV.

QVAERETVR vlterius, dato quòd Deus non iuſſiſſet Iſraelitis, quòd acciperent terram duorum regum Amorrhęorum, ſed ipſi pugnando contra Amorrhęos iuſto bello terram eriperent de manibus eorum, an poſſent eam iuſtè poſſidere. Reſpon-
B dendum quod iuſta bella ſunt ad petendum reſarctionem iniuriarum, vel reſtitutionem ablatarum rerũ, vel damnorum, & cùm bellum iuſtum incipit tandiu continuari poteſt vſquequo recuperentur damna, vel res ablatę, & impenſę, quæ fiunt in bellis: vtputa ſi fiat bellum ad reſtitutionem aliquarum rerum ablatarũ, ſi determinatę ſunt: vt ſi aliqua loca repetũtur: tandiu eſt bellum iuſtum quouſque illa loca recipiantur, & accipiatur tantum in valore de terra illa quantũ gens, quæ infligit iuſtum bellum expendit in faciendo bellum, quia iſtę ſunt expenſę rationabiles, & neceſſarię ad quas tenetur victus victori, vel fouens iniquam litem ei, qui litem iuſtam fouet, & hoc in contumaciã ipſius qui noluit ſine bello reſtituere res, quas iniuſtè
C tenebat. Si autem petantur damna inflicta in bello iuſto, tandiu procedet bellum iuſtum, quouſque ſit recepta æſtimatio damnorum, & inſuper expenſæ, quę in bello fiunt ex cauſa ſupra aſſignata. Si autem fiat bellum ad reſarctionem iniuriarum: tandiu poterit eſſe bellum ad occidendum, & rapiendum: quouſque ſecundum arbitrium bonorum virorum, & ſapiẽtum ſit ſatisfactum de iniuria. Quidquid autem vltra pugnatur rapiendo, vel occidendo, aut vaſtando terram, ad iniuſtum bellum pertinet: ideo qui cęperunt bellũ iuſtum agere, nunc bellum iniuſtum agunt, & tenentur iam ad reſtitutionem omnium, quæ faciunt de dãno ſupra iuſtam ęſtimationem damni vel iniurię. Nunc ergo ſi iniuriam, vel damnum quod Iſraelitę ſu-
D ſceperunt ab Amorrhęis: ſi non eſſet tanta, vt Amorrhæi mererẽtur omnes perire, & terram perdere, Iſraelitę non iuſtè egiſſent poſſidendo totam terram illorum. Pro quo ſciendum quòd Amorrhęi non fecerunt aliam iniuriam Iſraelitis: niſi quia non conceſſerunt tranſitum eis per terram ſuam vſque ad Iordanẽ: cùm nullum alium locum tranſeũdi haberent ad terram ſuam. Iſta autem non erat valde magna iniuria, imò vt aliquis iudicabit fortè nulla erat, quia non volebant permittere aliquos tranſire per terram ipſorum, quàm timebant lędi ex tranſitu. Sed maior iniuria fuit quia rex Amorrhęorum occurrerit Iſraelitis antequã inciperent tranſire per terram eius cum magno exercitu ad pugnandum. In hoc autem conſiderando li-
E teram Numeri vigeſimo ſecundo, & Deuterono. ſecundo, poſſumus eam interpretari pro vtraque parte. Nam ſi volumus dicere, quòd rex Sehon nõ peccauit, quia non intẽdebat offendere Iudęos, ſed ſolũ arcere eos de finibus ſuis, ſatis ſtabit, & tunc dicemus, quòd Iſraelitæ, licèt aliàs non fouerẽt iuſtum bellum, tamen ex mandato Dei, qui iuſſerat eis tranſire per locum illum, cùm angelus domini dirigeret eos in columna nubis per terram illam, etiam quia Deus iuſſit eos pugnare contra reges illos Amorrhęos, fuit factum bellum iuſtum. Et iſta eſt ſecura poſitio, ſed tamẽ volendo interpretari, quòd Iſraelitis licebat pugnare contra Amorrhęos, vt darent eis tranſitum per terram ſuam ad Iordanem, dicemus quòd tandiu li-

ccbat

cebat eis pugnare, quandiu darent eis locum, & quia nunquam voluerunt dare, ſemper licuit eis pugnare, quouſque totam gentem illorũ duorum regũ Amorrhęorum delerent, & tunc poterant tranſire libere, & iam non habebant cauſam pugnandi, quia iam non habebant cauſam accipiendi aliqua loca de terra Amorrhæorum, cùm iam non reſtaret aliqua pars iniuriç, pro qua deberent accipere loca, quia tamen manebant loca deſerta expulſo, vel occiſo iuſtè habitatore, poterant Iſraelitæ iuſtè accipere loca, ne aliç gentes ſuperuenientes occuparent illa, quia quod in nullius bonis eſt, primo occupanti conceditur: ſi tamen fuiſſet aliqua gens Amorrhæorum, quę reſtitiſſet Iſraelitis in tranſitu, & alia conſenſiſſet: non poterat pugnare contra conſentientes, ſed occiſis repugnantibus tenebantur ceſſare a bello, & dimittere loca libera Amorrhæis, qui non reſiſtebant.

Quod in nullius bonis eſt, primo occupanti conceditur.

Ad quid probatur à Iephte tam longa ratione, quòd Iſraelitæ acceperant terram hanc in bello iuſto.
Quæſt. XXVI.

QVAERETVR cùm Iephte non probaret ſe iuſtè poſſidere, dato quod Iſraelitę accepiſſent iuſto bello terram de manu Amorrhęorum, ad quid probabat per tam longam rationem, quòd Iſraelitę acceperant terram iſtam in bello iuſto: nam ad probationem impertinentem nemo in iudicio debet admitti, & nunc quamquam non contenderet iudicialiter Iephte: tamen debuiſſet cauere probationem impertinentem. Reſpondendum quod Iephte probauit hoc, quia licèt probatio iſta non eſſet ſufficiens, per ſe tamẽ erat adminiculum, vt cum aliis probationibus ſufficiẽter concluderet. Nam fundamentum debebat eſſe eo quod Amorrhęi iuſtè acceperãt de manu Ammonitarum, ideo poterant Iſraelitæ accipere eam iuſtè de manu Amorrhæorum, & tunc proficiebat ad hoc, ꝙ Iſraelitæ in bello iuſto accepiſſent terram de manu Amorrhęorum, quia dato quod Ammonitæ, & Moabitę iuſte perdidiſſent, & recuperaſſent iuſtè Amorrhęi, tamen Iſraelitę non habebant ius ad accipiendũ de manibus Amorrhæorum, ideo cùm tenerent Iſraelitæ terram, quę olim fuerat Ammonitarum, & nunc nullum ius haberent ad poſſidendum illam, peterent Ammonitæ, & Moabitę tanquam ab iniuſto poſſeſſore. Et dato quòd non oriretur ex hoc Ammonitis iuſta cauſa petendi, tamẽ maiorem colorem haberent ad petendum, quàm ſi Iſraelitę iuſto titulo poſſiderent. Probando autem bellum iuſtum probatur iuſtus titulus. Vnde non haberent Ammonitę colorem petendi ab Iſraelitis, & ſic Iephte conatus eſt hoc probare longa ratione. *Sed quando de Aegypto conſcenderunt.* Dicuntur aſcendere, quia terra Chanaan eſt altior, quàm terra Aegypti in ſitu, eo quòd eſt magis Aquilonaris. *Ambulauit per ſolitudinem vſque ad mare rubrum.* Hic incipit ponere manſionum diſcurſum ex Aegypto, vt det principium narrationi ſuę. Et dicitur quod ambulauerunt vſque ad mare rubrum, quia ibi cœperunt Iſraelitę eſſe extra terram Aegypti. Et dicitur quòd venerunt per ſolitudinẽ, quia exeũdo de Rameſſes vrbe, in qua conuenerunt Iſraelitę ad exeũdum, ambulauerunt per quandam ſolitudinem faciẽdo quaſdam manſiones vſquequo peruenirent in mare rubrum. De hoc patet Exod. decimo quarto, & magis Numeri vigeſimo tertio, vbi ponitur Catalogus manſionum, & dicitur: Profecti de Soccoth venerunt in Ethan, q̃ in extremis finibus ſolitudinis eſt, & deinde cęterę manſiones, quæ ponuntur per terram Aegypti vſque ad mare Rubrum ſunt per ſolitudinẽ. Conſiderandum autem, quòd Iſraelitę ter venerunt

Diſcurſus manſionũ ex Aegypto.

F apud mare rubrum. Primò quando exeuntes de Aegypto tranſierunt illud: Exo. 14. & ibi mortui ſunt Aegyptij. Secundò venerunt apud illud qñ ſteterũt in manſione, quę vocatur Helim. ſic dicitur Nu. trigeſimo tertio. Profecti de Helim caſtrametati ſunt ſuper mare rubrum, & profecti de mare rubro venerunt in deſertum Sin. Tertiò ſteterunt apud mare Rubrum anno quadrageſimo ab exitu de Aegypto, quando mortuus eſt Moyſes, & prædicauit totum Deuteronomium coram Iſrael. Vnde dicitur in principio Deuter: Hęc ſunt verba, quę locutus eſt Moyſes ad omnem Iſrael trans Iordanem in ſolitudine campeſtri contra mare Rubrum: iſtis tribus vicibus ſteterunt apud mare rubrum. Sed aliis duabus

Iſraelitæ ter apud mare rubrum venerunt.

G vicibus ſtetit Iſrael apud mare rubrum, licèt magis diſtans. Prima vice cùm iuſſit Deus quòd recederẽt Iſraelitę de Cadesbarne: Nume. 14. ſcilicet: Quia Amalecites, & Chananęus habitant in vallibus, cras mouete caſtra, & reuertimini in ſolitudinẽ per viam maris rubri. Iterum fuerunt apud mare rubrum in terminis terrę Idumæorum, quando tranſierunt per viam campeſtrem de Helath, & Aſiongaber Deute. 2. ſcilicet profectique inde venerunt in ſolitudinem, quę ducit in mare rubrum. Sciendum quòd hoc, ꝙ dicitur hic de mari rubro intelligitur de prima vice, & ponuntur hic duæ manſiones ſolùm ante terram Amorrhęorum, de qua intenditur, ſcilicet mare rubrũ, & Cadesbarne, eo quod iſtę fuerunt principales, ſci-

H licet mare rubrũ propter miraculum, & Cadesbarne propter moram, quia manſerunt Iſraelitæ in Cadeſbarne 38. annis non euntes ad aliam manſionem, vt declaratum eſt Nume 14. cap. *Et venimus in Cades.* Iſta eſt Cadeſbarne, vel Cades deſerti Sin, quod idem eſt, vt declaratum eſt Nume. 13. Et non eſt intelligẽdũ quod immediate poſt mare rubrũ venerint in Cades, quia Cadesbarne eſt viceſima, vel viceſimaprima in manſionibus, vt patet Nume. 33. cap. Conſiderandum quod Iſraelitę bis venerunt in Cadesbarne. Prima vice in anno 2. ab exitu de Aegypto quando miſerunt inde exploratores 12. in terram Chanaan. de quo Nume. 13. & 14. & tunc tranſituri erant illico in terram, Chanaan, niſi murmuraſſent, quia tamen murmu-

I rauerunt, impoſuit dominus in pęnam quòd manerẽt 40. annis in deſerto, eodem cap. & tunc declinantes inde ad ſolitudinem, quæ erat apud mare rubrum, mãſerunt ibi annis ferè 38. & incipiente anno 40. ab exitu de Aegypto primo menſe mouerunt caſtra de ſolitudine illa, & venerunt iterum in Cadesbarne, ſiue in deſertum Sin, vt patet Numeri vigeſimo, & ibi declaratum eſt.

De qua vice intelligitur quòd Iſraelitæ venerint in Cadesbarne.
Quæſt. XXVII.

QVAERETVR, cum bis venerint Iſraelitę in Cades, de qua intelligitur. Reſpondendum

K quod intelligitur de ſecunda, quod patet ex ſequenti litera, ſcilicet quia dicitur, quod miſit Iſrael nuncios ad regem Edom: & tamen hoc fuit in ſecunda vice. Nam in prima vice non miſit Iſrael nuncios ad aliquẽ regem, ſed ſolum miſit exploratores 12. in terram Chanaan, Nume. 14. In tertia autem vice, miſit Iſrael nuncios ad regem Edom, vt permitteret tranſitum ei per terram ſuam, Num. 20. ſcilicet, miſit in terra nuncios Moyſes de Cadesbarne ad regem Edom: & fit mentio de iſta vice ex cauſa ſupra aſſignata: & etiam quia hic incepit occaſio pugnãdi contra Amorrhęos, & capiendi terrã. *Miſitq; nuncios ad regem Edom.* Refertur hoc ad Iſrael, qui miſit nuncios. Sed Nume. 20. cap. dicitur quod Moyſes miſit nuncios. Reſpondendum

idem eſſe, quia Moyſes erat princeps Iſraelitarum, ideo ipſe nomine totius populi mittebat. *Dicens; dimitte me vt tranſeam per terram tuam.* Iephte eſt hic breuiloquus, ſolum enarrans, quę tangunt ſubſtantiam facti, & non curãs referre verba petitionis Iſrael ad regem Edom. Conſiderandum quòd Iſraelitæ a multis petierunt tranſitum, ſcilicet ab Idumæis, & Moabitis, & Amorrhæis. Deuter. 2. primi tamen fuerunt Idumæi, eodem cap. ideo ponuntur hic primi. Et cauſa fuit, quia nulla terra erat, per quam Iſraelitæ velocius, & ita breuiter trauſire potuiſſent quàm per terram Edom. Patet quia Iſraelitę erant in Cadesbarne, quę erat in extremitate terrę Edom, Nu. 20. & ẽt Cadesbarne eſt in extremitate terræ Iſrael in latere meridiano, vt patet Ioſue 15. poſtea autem non concedente tranſitu rege Edom, coacti ſunt magno tempore circuire terram Seir, vt patet Deute. 2. *Qui noluit acquieſcere precibus eius.* Nam dixit rex Edom: non tranſibis per me, alioquin armatus occurram tibi: Nume. 20. & ſtatim egreſſus eſt obuiam Iſrael cum infinita multitudine, & manu forti, nec voluit acquieſcere deprę- canti. *Miſit quoque ad regem Moab.* Non eſt intelligendum quòd immediate miſerit, ſed non conceſſo tranſitu a rege Edom receſſerunt Iſraelitę de Cadesbarne circundantes montes Seir longo tempore contra Helath, & Aſiongaber. Deute. 2. & in iſto circuitu magno cępit populum tædere itineris, & laboris: & murmurauerunt, & tunc miſit Deus ſerpentes ignitos, qui multos occidebant, Nume. 21. poſtea venerunt Iſraelitæ ad ciuitatem Ar, quę eſt Moabitarum, & petiuerunt tranſitum a rege Moab. *Qui & ipſe tranſitum præbere contempſit.* Scilicet noluit rex Moab concedere tranſitum, ſicut nec conceſſit rex Edom.

Quomodo Idumei noluerunt concedere tranſitum Iſraelitis. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd noluerunt Idumęi concedere tranſitum Iſraelitis, quia Deute. 2. dixerunt Iſraelitę ad regem Amorrhæum. Aquam pecunia tribue, & ſic bibemus, tantũ eſt vt concedas nobis tranſitum ſicut fecerunt filii Eſau, qui habitant in Seir. Reſpondendum quòd Idu- D mæi timuerunt, quòd ſi Iſraelitę introirent in terram eorum, poſtea non poſſent inde expelli, ideo noluerunt concedere eis tranſitum per terram, in qua nocere poſſent. De timore iſto patet Deute. 2. tamen dixit Deus Iſraelitis: tranſibitis hodie per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos, & quamquam non conceſſiſſent tranſitum Idumei per Cadesbarne, cõceſſerũt per aliã partẽ regni: nam Cadesbarne erat in loco tali terrę Edom, in quo poſſent valde nocere Iſraelitæ, ideo per partẽ illã non conceſſit tranſitum. ſed conceſſit quòd tranſirẽt per extremitatem quandam regni ad partem orientalem apud mare rubrum iuxta duas ciuitates, ſcilicet Helath, & Aſiongaber. Iſta colliguntur allegato cap. E ſcilicet Profectique de Cadesbarne, venimus ad ſolitudinem, quę ducit ad mare rubrum, & circuiuimus montem Seir longo tempore. Deinde Deus dixit, tranſibitis hodie per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir: & timebunt vos, videte deligenter ne moueamini contra eos: cibos emetis pecunia ab eis, & comedetis; aquam emptam haurietis, & bibetis: Et ſequitur: cumque tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habitant in Seir per viam campeſtrem de Helath, & Aſiõgaber. Quod autem iſtę ciuitates ſint terrę Edom patet 3. Regum 9. cap. ſcilicet: Claſſem fecit rex Salomon in Aſiongaber, quę eſt iuxta Hailan in littore maris rubri in terra

A Idumeę. Et ſic dicitur hic quòd noluit rex Edom prębere tranſitum, ſcilicet per locum, per quem petiuit Iſrael, conceſſit tamen per alium locum.

Quomodo dicitur quòd Moabitæ non conceſſerunt tranſitum Iſraelitis Quæſt. XXIX.

QVEARETVR vlterius, quomodo dicitur, quòd Moabitę non conceſſerunt tranſitum Iſraelitis, quia Deutero. 2. dicitur quòd Mobitæ qui morabantur in Ar conceſſerunt tranſitum Iſralitis. Reſpondendum quòd aliquę auctoritates videntur ſignificare, quòd Iſraelitis non conceſſerint tranſitum Moabitæ: nam Moabitæ volebant abigere Iſraelitas B de terra ſua, vt non introirent in illam ad diſſipandum Nume. 22. cap. Item Deute. 23. imponitur maledictio Moabitis, quia noluerunt occurrere cum pane, & aqua Iſraelitis quando tranſibant. Reſpondendum quòd Iſraelitis conceſſerunt tranſitum Moabitę, vt patet Deuterono. ſecundo, ſcilicet quia Moabitæ, qui morantur in Ar permiſerunt eos tranſire apud ſe. Etiã dicitur ibidem: Tu tranſibis hodie terminos Moab vrbem nomine Ar, & accedẽs in vicina filiorum Ammon caue ne pugnes. Sed dicendum, quòd Moabitæ non conceſſerunt tranſitum Iſraelitis per locum, ꝑ quem ipſi volebant: nam ſicut voluerant tranſire per terram Edom apud Cades per tranſuerſum terræ illius in parte Meridiana, & noluit rex Edom, ſed con- C ceſſit tranſitum per terrã orientalem, ſcilicet per Aſiongaber, ideo voluerant tranſire Iſrael per tranſuerſum terræ Moab, & a parte Meridiana in Septentrionalem, vt facilius irent in terram Chanaan, & ſic nõ oporteret tranſire per alia regna vſque ad Iordanem, ſed timentes Moabitæ non conceſſerunt, ſic patet ex verbis Balac regis Moab: Numeri 22. videns Balac filius Sephor, quòd pertimuiſſent Moabitę Iſrael, & eius impetum ferre non poſſent, dixit ad maiores natu Madian: ita delebit hic populus omnes, qui in noſtris finibus commorãtur, quemadmodum ſolet bos ſylueſtris herbam vſque ad radices carpere. Conceſſit tamen rex Moab Iſraelitis, quòd tranſirẽt per extremitatem Orientalem regni eius apud ciuitatem nomi- D ne Ar, quę erat in parte Orientali terrę Moab, & hoc ſignificatur hic in litera, cùm dr̃: Venitque ad partẽ Orientalem Moab, & caſtrameratus eſt trans Arnon. Ex hoc autem non potuit Iſrael trãſire cito in terram Chanaan, ſed oportuit eum tranſire per tria regna, ſcilicet per extremitatem terræ Edom: deinde per extremitatem terrę Moab, poſtea per terram regum Amorrhęorum: ſi tamen rex Edom, vel Moab voluiſſet liberum tranſitum prębere, tranſeundo per terrã vnius non oportebat tranſire per terram aliorum. Cùm autem obiicitur, ꝙ Moabitę voluerunt abigere Iſraelitas, ne introirent ad nocendum in terra ſua, Num. 22. dicendum, ꝙ iam conceſſerant tranſitum per terram ſuam apud ciuitatem nomine Ar: quia tamen iam oc- E ciderant reges Amorrhęos, & erant coniuncti terræ Moab, timuit rex Moab, ꝙ vellent Iſraelitę introire in terram Moab ad vaſtandum eam, ideo vocauit Balaã ariolum ad maledicendum Iſraelitis: Num. vigeſimo ſecundo. Cùm autem dicitur, quòd maledicuntur Moabitæ Deuterono. vigeſimo tertio. Reſpondendum, quòd fuit hoc, quia duxerunt Balaam ariolum ad maledicendum Iſraelitis. Etiam exprimitur ibi, ꝙ noluerunt eis occurrere cum pane, & aqua. Non dicitur quòd noluerint præbere eis tranſitum, in quo patet quòd tranſitum prębuerunt, tamen ex timore fortè noc occurrerunt illis cum pane, & aqua. *Manſit itaque in Cades.* Hoc refertur ad petitionem factam regi Edom, ſcilicet quòd poſtquã noluit concedere tranſitum

Ad rationem primã in diuerſum.

Ad rationem ſecũdam.

ſitum rex Edō per Cadesbarne tranſiuit Iſrael circuen
do totam terram Edom ex latere: nam ſi iuiſſet per
Cadesbarne tranſibat a meridie verſus aquilonem, &
erat rectus tranſitus: nunc autem coacti ſunt circuire
ex latere, ſcilicet aſcendendo verſus Orientem in late
re terræ Edom vſque ad mare rubrum, vbi erant duæ
ciuitates Idumæorum, ſcilicet Helath, & Aſiongaber
in litore maris rubri, & inde tranſierunt in terrā Moab,
vt patet Deuterono. ſecundo, & ſupra declaratum eſt.
Et terram Moab. Circuitus terræ Moab fuit in capite o-
rientali terræ eiuſdem, ſcilicet poſtquam tranſiuit ter
ram Edom per Helath, & Aſiongaber venit ad quod-
dam deſertum, qđ erat in fronte oriētali terræ Moab,
& poſtea acceſſit ad ciuitatem nomine Ar, quæ erat
de terra Moabitarum, & ibi tranſierunt per terrā Moa
bitarum. Iſtud patet Deuterono. ſecundo, ſcilicet cū-
que tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habi-
tant in Seir per viam campeſtrem de Helath, & Aſiō-
gaber venimus ad iter, quod ducit ad terram Moab,
& ibi ſequitur quomodo tranſierunt per terrā Moab
in vrbe Ar. *Et caſtrametatus eſt trans Arnon*. Scilicet
poſtquam tranſiuit vrbem nomine Ar, poſuit Iſrael ca
ſtra trans torrentem Arnon. Quod patet, quia exiſtēs
Iſrael in Arnon miſit nuncios ad regem Sehon, vt cō
cederet tranſitum per terram ſuam, & tamen nuncij
dixerunt, concede nobis tranſitum ſicut fecerūt Moa
bitæ, qui morantur in Ar, Deuterono. ſecundo. *Nec
voluit intrare terrā Moab*. Iſtud videtur contra iam dicta:
ſed intelligitur, noluit intrare in terram Moab, ſcilicet
inuito rege Moab, bene tamen intrauit quantum ad il
lam particulam, in qua conceſſit apud vrbem Ar, &
tamen poſtea licèt potuiſſet inuito rege Moab introi-
re in terram eius noluit. Iſtud patet, quia Balac filius
Sephor rex Moab vidit Moabitas pertimeſcēres Iſrael,
& quòd non poſſent ferre impetum eius, & tunc re-
currit ad ariolos vocans Balaam, vt malediceret Iſrae-
litis: Nume. vigeſimo ſecundo cap. *Arnon quippe confi-
nium eſt terræ Moab*. Iſta verba interpoſuit ſcriptor libri,
ſcilicet Samuel ad explanandum: nam iſta non fuerūt
in defenſione Iephte contra regem Ammon. De Ar-
Dubiū de Arnon.
non eſt dubium quid ſit, ſcilicet an ſit oppidum, vel
mons, aut fluuius. Non eſt autem dubium eſſe quen-
dam fluuium ſiue torrentem, qui vocatur torrens Ar
non, ſed an dicatur torrēs Arnon, ſiue quia fluit apud
aliquam vrbem, vel locum nomine Arnon, pleriſque
eſt dubium. Sed dicendum quòd Arnon eſt nomen
caſtri, vel ſcopuli in terra Moab; vt patet Num. vigeſi-
mo primo, caſtrametati ſunt in Arnon, quæ eſt in de-
ſerto, & prominet in finibus Amorrhæi. Item quia
eo. cap. dicitur. Ignis egreſſus eſt de Eſebon, & deuo
rauit Arnon Moabitarum, & habitatores excelſorum
Arnon: ſi tamen fuiſſet fluuius, non potuiſſet crema
ri Arnon. Etiam non vocarentur aliqui habitatores
Arnon ſi eſſet fluui⁹, ſed neceſſe eſſet quòd poneretur
eſſe locus aliquis, vel ſcopulus montis, & ſi eſt locus,
erit in ſcopulis montis, cùm dicatur prominere in fi-
nibus Amorrhæi: vocauit Arnō confiniū terræ Moab,
quia eſt in terra Moab in extremitate eius, & diuidit
Moabitas, & Amorrhæos, ſic patet Nume. vigeſimo
primo cap. *Miſit itaque Iſrael nuncios ad Sehon regem Amor
rhæorum*. Quia Moabitæ, & Idumæi noluerunt totalē
tranſitum præbere per terram ſuam Iſraelitis: coacti
ſunt petere tranſitum a rege Amorrhæorum. Voca-
tur iſte Sehon rex Amorrhæorum, non quòd ipſe eſ-
ſet rex omnium Amorrhæorum, ſed quia tota gens
ſua erat de ſtirpe Amorrhæorum, & tamen præter gen
tem eius erant multi alij Amorrhæi in terra, quæ eſt
citra Iordanem ad occidentem, vt patet Ioſue quinto,
Eſebō qd ſit.
Qui habitabat in Eſebon. Eſt Eſebon nomen ciuitatis ma
gnæ in regno regis Sehō, in qua ſemper ipſe habitabat:

F ſic rex Og ſemper habitabat in Aſtaroth: Ioſue 12. &
13. capit. quia iſtæ erant vrbes famoſiores regnorum
ſuorum. Fuit autem iſta ciuitas de terra Moab, & cæ-
pit terram illam Sehon, vt patet Num. 21. ca. *Et dixe-
runt ei: dimitte vt tranſeam per terram tuam vſque ad fluuium*.
Scilicet concede tranſitum vſque ad Iordanem, & po
nitur de iſto fluuio ſine nomine proprie expreſſo pro-
pter excellentiam, eo quòd Iordanis erat fluuius ex-
cellens in terra illa, in qua loquebantur. Etiam voca-
uerunt eum ſic, quia ſæpe faciebant mentionem de il
lo, & ex præcedentibus patebat quòd intelligerent de
Iordane. Iſta verba petitionis non habentur ſic Nu.
21. & Deute. 2. vbi etiam ponuntur: nam ſic eſt con
Conſuetudo ſacræ literæ.
ſuetudo ſacræ ſcripturæ: quod quando aliquid in diuer
G ſis locis ponit, non ponat eodem modo ſemper, ſed
ſecundum diuerſa verba tenendo ſemper eandem ſē-
tentiam: & aliquando magis, & aliquando minus
de illa exprimendo: Iſraelitæ autem petierunt vſque
ad fluuium, ideſt Iordanem, quia in Iordane erat fons
orientalis terræ Chanaan, quam ipſi poſſeſſuri erant,
vt patet Numeri trigeſimo tertio capitu. In Hebræo
habetur. *Tranſibimus per terram tuam vſque ad locū meum*.
Ideſt dimitte vt tranſeamus per terram tuam vſque ad
locum meum, ideſt vſque ad terram Chanaan,
quæ eſt mea, ideſt mihi debita, & eſt improprietas lo
quendi, quia deberet dici vſque ad locum noſtrum:
& dixit meum: quia barbarizat ſermo Hebraicus, &
idem eſt cum litera noſtra, quia principium terræ Iu-
H dæorum erat fluuius. ſcilicet Iordanis, ideo poſuit de
Iordane. *Qui & ipſe Iſrael verba deſpiciens*. Ideſt etiam ip-
ſe, ideſt rex Sehon deſpexit verba Iſrael, ſcilicet, ſicut
deſpexerunt alij duo reges, ſcilicet Idumæorum, &
Moabitarum. *Non dimiſit eum tranſire per terminos ſuos*.
Ideſt dixit quòd non dimitteret. Nam poſtea ipſo in-
uito & occiſo tranſiuit Iſrael. *Sed infinita multitudine
congregata*. Scilicet valde magna, eſt hyperbole, vel
hyperbaton, ſcilicet tranſcenſus veri ex modo loquē-
di. Sic etiam dicitur Nume. 20. quòd rex Edom egreſ
ſus eſt cum infinita multitudine obuiam Iſraeli, &
tamen Numri 21. dicitur quòd congregato exercitu.
Et Deut. 2. dicitur: congregato omni populo ſuo. ſed
idem eſt, quia populus illius Sehon erat valde multus,
I qui vocatur infinitus. *Egreſſus eſt contra eum in Ieſſa*.
Ieſſa quid ſit.
Eſt Ieſſa quidam locus in deſerto in terra Sehon regis.
Sic habetur Num. 21. cap. ſcilicet egreſſus eſt ei obuiā
in deſertum, & venit in Ieſſa. Idem patet Deut. 2. cap.
Et fortiter reſiſtebat. Scilicet ne introiret Iſrael per terrā
ſuam, & erat iſte locus Ieſſa apud Arnon, vbi caſtrame
tati fuerant Iſraelitæ in principio regni Sehon regis.
Tradiditque. Hic ponitur ſecunda ratio, qua pro-
bat Iephte intentionem ſuam, ſcilicet ex dei auctori-
tate, ſcilicet quia Deus tradidit Amorrhæos in manus
Iſraelitarum, bellum erat iuſtum, & ea, quæ obtinētur
in bello efficiuntur capientium: ergo non tenebantur
Iſraelitæ ad reſtitutionem. *Tradiditque eum dominus in
manu Iſrael*. Scilicet dedit Iſraelitis victoriam, vt eum
K occiderent, & caperent terram illius: quaſi dicat, non
potuiſſent Iſraelitæ contra regem Sehō, niſi ex Dei vo-
luntate, qui ſubiecit hunc regem potentem Iſraelitis.
Cum omni exercitu ſuo. Ideſt etiam totus exercitus eius
traditus eſt in manus Iſrael, ſcilicet quia non potue-
runt aliqui effugere de exercitu regis Sehon, ſed om-
nes perierunt. *Qui percuſſit eum*. Scilicet cum exerci-
tu ſuo nullum derelinquens vitæ. *Et poſſedit omnem ter
ram Amorrhæi habitatoris regionis illius*. Scilicet mortuo
cū exercitu ipſo pugnauit contra illos, qui latebant in
ciuitatibus, & oppidis: & interfectis illis poſſedit om-
Ioſephus de morte Amorrhæorum li. 4. cap. 4.
nem terram illorum. De morte autem Amorrhæo-
rum loquitur Ioſephus Antiquitatū lib. quarto dicens.
Hebræi perſequentes populos regis Sehon, non fatiga
bantur.

bantur iaculis, & fundibulis percutientes: laborauerūtque potius propter ſitim quàm propter pugnam: erat enim tempus æſtatis: vnde cùm multi ad fluuium concurriſſent, Iudæi circunſtantes eos occidebant. *Et vniuerſos fines eius*. Ideſt terram vniuerſam illius cæperunt, quę erat inter omnes fines ſiue terminos, qui exprimuntur hic. *De Arnon vſque Ieboc*. Arnon eſt partim ad orientem terræ huius, & partim ad meridiem. Quod patet quia Arnon eſt confinium terræ Moab, & regis Amorrhæi ſupra in litera, & Num. 21. c. & tamen Moab eſt ad meridiem terræ Sehon Amorrhæi. ergo etiam Arnon ad Meridiem eſt, ſed eſt circa latus orientale. Ieboc autem torrens partim ad occidentem partim ad ſeptentrionem: nam Ieboc eſt apud Iordanem: Gene. trigeſimo ſecundo, & tamen Iordanis eſt ad occidentem. Hic autem ponitur Arnon pro parte meridiana, & Ieboc pro ſeptemtrionali. *Et de ſolitudine vſque Iordanem*. Solitudo eſt terminus oriētalis terræ huius, & eſt apud ſinum arabicum maris rubri: Iordanis ponitur pro termino occidentali, & ſic ponuntur hic omnes quatuor termini terræ huius Sehon. De terræ huius terminis dicit Ioſephus quarto antiquitatum, ſcilicet, terra regum Amorrhæorum eſt inter tria flumina poſita: naturā inſulæ tenēs, quam a meridie Arnon circundat: Ieboc ſeptemtrionis circuit latus, qui in Iordanem fluuium cadens illi etiam nomen tradit: occidentalem verò portum eius regionis Iordanis ripa concludit. De Arnon dicit: Arnon fluuius de montibus Arabiæ deſcendens per totum deſertum fluens in ſtagnum aſphaltidē erumpit diuidens Moabitidem, & Amonitam, quæ eſt terra fructifera. *Dominus ergo Deus ſubuertit Amorrhæum pugnantem contra illum pro populo ſuo Iſrael*. Ideſt Deus deſtruxit Amorrhæum regem pugnantem contra illū, ſcilicet Iſrael. Pro populo ſuo Iſrael, ideſt iſta fecit pro populo ſuo Iſrael. *Et tu nunc vis poſſidere terram eius*. Ideſt Deus acquiſiuit terram iſtam pugnando pro populo ſuo: quomodo ergo iuſtum eſt, vt tu qui nō laboraſti, poſſideas terram illius?

De ſitu Arnon.

Situs ſolitudinis.

An bene arguat Iephte contra regem Amon, ſcilicet ꝙ cum Deus adiuuiſſet Iudæos in bello ad capiendum terram Amorrhæorum, ꝙ iuſte poſſiderent illam. Quæſt. XXX.

QVAERETVR, an iſta ratio Iephte ſit conueniens, ſcilicet Deus ſuus adiuuit Iſrael contra Amorrhæos ad obtinendum terram, ergo iuſte illam poſſident. Reſpondendum, quòd non eſt ſufficiens ratio: quia Deus interdum adiuuat quoſdam fouentes iniuſta bella, & eis quaſi nihil faciētibus Deus pugnat ꝓ illis, & ſubdit eis aduerſarios. ſic patet de rege Aſſyriorum, quem Deus miſit ad pugnandū contra Iſraelitas, & ipſe a Deo mouebatur, & adiuuabatur: & facilitas victoriarum eius erat a Deo, vt confringerentur Iudæi, vt patet Iſa. 10. ſcilicet. Væ aſſur virga furoris mei, & baculus ipſe, in manu eorum indignatio mea, ad gentem fallacem mittam eum, vt auferat ſpolia, & diuidat prædam. Et ibi Deus increpat eum, quia fortitudinem, quam ſibi Deus dedit ad ſubijciendum gentes multas, aſcripſit ſibimet. Idē patet de Nabuchodonoſor, de quo dicitur Abacuc primo: domine in iudiciū poſuiſti eum, & fortem, vt corriperes fundaſti eum. Sicut etiam patet Iſa. 5. & 7. vbi ponitur de iſto Nabuchodonoſor, ꝙ Deus ei ſubiciat faciliter Iſraelitas, & tamen manifeſtum eſt ꝙ iſti faciebant bella iniuſta, ſ. ex iniqua intentione, nulla cauſa ſubſiſtente, & crudeliter ſe habebant: ſicut dicitur de Sennacherib Iſa. 10. Ipſe autem non ſic arbitrabitur, ſed ad conterendum erit cor eius, & ad deſtructionem gentium non pau-

De⁹ fauet iniuſtis bellis qñq;: & vult ſe vendicare de inimicis ſuis cū inimicis ſuis: cur autem hoc fiat latet in ſcrinio ſui ſecreti conſilij.

A carum, & propter iſta iniuſta Deus bella inflixit iſtis mala, vt patet de Sennacherib allegato c. & de Nabuchodonoſor Abacuc primo: ergo licèt Deus aliquem adiuuet, non ſequitur, quòd foueat iuſtum bellum. Item patet in bello, quod fecerunt omnes tribus Iſrael contra tribum Beniamin, quod fuit ex bona intentione, ſcilicet ad puniendum ſcelus grauiſſimum, & ex Dei conſilio, & Beniamitę erant peccatores grauiſſimi, & tamen De⁹ adiuuit Beniamitas contra totum Iſrael, & ceciderunt de Iſrael in primo bello viginti duo millia, & in ſecundo ceciderunt decem octo millia: & tamen Deus iubebat iſtis, ꝙ aſcenderet ad bellum, vt patet infra 20. & ipſi propter eum ſolùm pugnabant, vt iniuriam ei factam punirent, ergo quam- B quam aliqui adiuuentur a Deo in bello, non conſtat eos habere iuſtum bellum. imò generaliter omnes, qui victoriam in aliquo bello habent, a Deo illam habent: & tamen certum eſt multos interdum bella iniuſta gerentes ſuperare. Ideo quamquam Iſraelitæ adiuti a Deo contra Amorrhæos cæpiſſent terram: non ſequitur, quòd iuſto bello accepiſſent, ſed quæ non obtinentur iuſto bello, non poſſunt teneri iuſtè, ergo non poterant Iſraelitæ tenere terram, quam obtinuerunt de Amorrhæis: ex hoc quòd Deus adiuuit illos ad capiendum eam. Sed dicendum, quòd Iſraelitæ habuerunt a Deo mandatum, quòd pugnarent contra Sehon regem, & quòd poſſiderent terrā eius Num. 21. & Deuteron. 2. cap. & quia mandatum C Dei facit quamcunque operationem licitam, etiam ſi aliàs ipſa foret per ſe mala: ſicut patet de homicidio innocētis in Abraham, & Iſaac, ſic etiam in furto Aegyptiorum, & ſimilibus. Ideo Hebræi Amorrhæorū terram iuſtè poſſederunt.

Quare hanc cauſam attulerit Iephte. Quæſtio XXXI.

QVAERETVR de iſta cauſa, ſcilicet ꝙ Deus Iſrael ſubuertit Amorrhæos, & ob hoc debebatur terra ipſa Iſraelitis, cùm non ſit ſufficiens, quare illam allegauit Iephte. Reſpondendum, quòd con- D tra quemcunque poteſt argui dupliciter. Vno modo ex his, quæ per ſe vera ſunt, vel abſolutè. Alio modo ex datis, vel conceſſis ab ipſo: vnde licèt poſitio alicuius ſit falſiſſima ex eis, quæ aſſerit illa, ita arguitur contra eam, ſicut ex veriſſimis ſimpliciter. Ita iſta ratio non erat ſufficiens abſolute, quia tamen rex Amon haberet eam pro conuenienti, licebat argui ex illa contra eum. Pro hoc ſciendum, quòd Gentiles putabant, quòd ſingulæ gentes habebant ſibi Deos ſpeciales, & illi pugnabant pro illa gente, contra quamcunque aliam gentem, & ipſi Dij gentium diuerſarum pugnabant inter ſe pro gentibus colentibus eas. Sic enim introducit Virgilius in 10. Aeneidos Deos Troianorum conueniſſe in conſilium, & Deos terræ E Italicæ, & Græcorum, & quoſdam pugnaſſe pro Aenea, & Troianis, alios verò pro hoſtibus horum. Sic etiam ipſi Dij vnius gentis arbitrabantur alias gentes, a quibus non colebantur, vel quæ pugnabant contra cultores ſuos, eſſe hoſtes. Nam Iuno vocauit Troianos inimicos ſuos, quia pugnabant contra Græcos cultores ſuos: vnde dixit in primo Aeneidos ad Deum ventorum.

Dupliciter pōt argui cōtra quēcunque.

Gentiliū inſania circa Deos.

Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor.

Et ibi orauit, quòd ſubmergeret Troianos in mare. Hæc eadem opinio fuit apud antiquos Gentiles tempore hoc: vnde Philiſtijm pugnantes contra Iſrael, ſcientes quòd veniſſet arca in caſtra, timuerunt val-

de, dicentes: Væ nobis, quis nos liberabit de manu Deorum ſublimium iſtorum? iſti ſunt Dij, qui percuſſerunt Aegyptum omni plaga, primo Regum 4. Sic etiam putauerunt Syri ſerui regis Benadab, dicentes ad eum. Dij montium ſunt Dij eorum, i. Iudæorū, ideo præualuerunt contra nos, ſed melius eſt vt pugnemus contra eos in vallibus, & obtinebimus eos 3. Reg. 20. Et ſic putabant Syri, ꝙ Dij Iſrael pugnabant pro Iſraelitis in montibus. & quia non erant Dij vallium, non haberent poteſtatem ad pugnandum ibi, & hoc dato putabant Gentiles, ꝙ cùm Dij alicuius gentis pugnantes pro ea obtinerent aliquam terram, quòd gens illa iuſte poſſidebat illam terram, & quia Deus Iſraelitarum obtinuerat terram Amorrhæorum pro Iſraelitis, quod nō negaturi erāt Ammonitæ, habebat Iephte ſufficientem probationem ex hoc contra Ammonitas. Quod autem Iephte non argueret hic ex veris ſimpliciter, vel ex his, quę ipſe probaret vera, ſed ex illis, quæ putabat vera rex Ammon, patet quia dixit: Nonne ea, quæ poſſedit Chamos Deus tuus tibi iure debentur? quæ autem Deus noſter victor obtinuit in noſtram eedent poſſeſſionem. Sed manifeſtum eſt, ꝙ Iephte nō putabat ꝙ Chamos Deus Ammonitarum, & Moabitarum feciſſet Ammonitas aliquid poſſidere: quia ſciebant Iſraelitæ ꝙ nullus erat Deus præter ſuum Deum: & conſequenter non poterat aliquis alius dare populo cultori ſuo poſſeſſionem, aut facere bellum pro eo. Quod tamen rex Ammon putabat ꝙ Chamos Deus ſuus erat potens ad adiuuandum eum, & interdum adiuuabat, credebat ꝙ feciſſet eum poſſidere aliqua. Et ſic potuit conuenienter ex ſua poſitione arguere Iephte, non tamen confitendo illam: ſic etiam Philiſthæi præualentes contra Iſrael occiſo Saule, & filijs eius, fecerunt laudes magnas Dijs tanquam ipſi dediſſent eis victoriam hanc: & poſuerunt arma Saulis in templo Aſtaroth, & caput eius in templo Dagon, primo Reg. 31. c. ſic etiam quando comprehenderunt Philiſthini Samſonem factis hoſtijs laudabant Deum ſuum Dagon dicentes ꝙ tradidiſſet Samſonem in manus eorum infra 16. c.

Ex quibus arguebat hic Iephte

Quare Iephte non allegauit iſtam cauſam, quæ hic fertur.
Quæſt. XXXII.

QVAERETVR vlterius cùm vera cauſa, quæ faceret bellum Iſraelitarum iuſtum contra Amorrhæos, eſſet, quia Deus iuſſerat pugnare, & poſſidere terram illorum, quare non allegauit iſtam Iephte. Reſpondendum, ꝙ ad probationem faciendam contra aliquem poſſumus vti præmiſſis ſimpliciter veris, vel his, quæ apparent reſpondenti, & dato quod apparentes reſpondenti, non ſunt ſimpliciter veræ, ſufficiunt, & ſi ſimpliciter veræ non apparent reſpondenti, non conuenienter arguitur contra eum, quouſque illę efficiantur ei reſpondenti apparentes: & quia licèt eſſet cauſa ſimpliciter ad efficiendum bellum iuſtum, quòd Deus iuſſiſſet: quia tamen rex Ammon non iudicaret iſtam eſſe ſufficientem cauſam, non allegauit eam. Nam tunc oportebat quòd rurſus probaret Iephte iſtam præmiſſam faciendo eam apparentē. Et in hoc principaliter laborandum erat, ſicut in probatione concluſionis principalis, & iſtud erat inconueniens. Alia autem allegata licèt non eſſet vera, quia tamen erat apparens ipſi, contra quam arguebatur ſufficiebat: ideo ipſam allegauit. Quòd autem non eſſet apparēs regi Ammon iſta cauſa, apparet quia illa fundatur ſuper hoc, quia Deus Hebręorum erat Deus totius orbis, & quidquid ipſe iuberet eſſet licitum, & quòd vniuerſaliter ſibi obediendum foret, quia alioquin præceptum ſuum non extenderetur ad omnes

F gentes: nec propter illud poſſet tolli ius alicuius, & tranſire in alterum. Probare autem hoc erat difficillimum ipſi Iephte: ideo non curauit allegare hanc probationem, quæ eſt valde difficilis, & non concludens ad regem Ammon. Et hoc quia ipſe putabat, quòd Deus Hebræorum non eſſet Deus totius orbis, ſed alicuius gentis, & non maioris perfectionis quàm alij Dij gentium.

An cauſa aſſignata, caſu ſuppoſito a Iephte procederet.
Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR vlterius, dato quòd fuiſſet per impoſſibile, quod intelligebat rex Ammon, ſcilicet quòd Deus Iſraelitarum eſſet Deus ſpecialis, ſicut Chamos Deus Moabitarum, & Dij aliarum gentium, an cauſa aſſignata a Iephte procederet. Reſpondendum quòd non: quia dicit Iephte, quòd ſicut ea, quę poſſedit Chamos Deus Moab iure debentur huic regi, ita quæ Deus Iſrael vincendo obtinuit deberentur Iſraelitis. Sed hoc dato, nec Deus Iſraelitarum erat Deus Moab, & Amon: nec Chamos erat Deus Iſrael: ideo præceptum Chamos ſolùm obligaret Moabitas, & præceptum Dei Iſrael ſolum obligabat Iſraelitas, & ſic eſſet Deus Chamos erga omnes gentes præter Moab, & Ammon ſicut perſona priuata, & Deus Iſrael eſſet contra omnes gentes præterquam ad Iſrael perſona priuata: ſed præceptum alicuius priuati, aut affirmatio, vel negatio non conſtituit ius, vel tollit ius alterius, vel factum illius: ergo ſicut ſi alia gēs pugnaret cōtra aliam ſine cauſa, & obtineret aliquid, eſſet bellum iniuſtum, & teneretur ad reſtitutionem rei obtentæ, ita cùm Deus Iſrael eſſet perſona, vt priuata contra Amorrhæos, non potens illis ius dicere: dato quòd per violentiam ſuam obtineret aliquid de terra illorum, eſſet bellum iniuſtum, & tenerentur Iſraelitæ ad reſtitutionem. Nec enim in Dijs hoc modo eſſent bella aliter iuſta, vel iniuſta, niſi vt ſunt in hominibus, ſcilicet ſubſiſtente cauſa aliqua rationabili, vel nulla exiſtente: rex tamen Ammon, & alij Gentiles arbitrabantur ea, quæ a Dijs ſuis, vel quibuſcunque alijs facta erant iuſte facta: ideo ſi Deus Iſrael obtinuit terram de manu Amorrhæorum, licite poſſidebant Iſraelitę ſecundum hanc poſſeſſionem. Et ſic dicendum, ꝙ iſta procedunt non ex veris: ſed ex his, quæ apparebant reſpondenti, ſcilicet regi Ammon. *Nonne ea, quæ poſſedit Chamos Deus tuus.* Ideſt ea, quæ tibi dedit in poſſeſſionem: vel ea, quæ te poſſidere fecit, ſcilicet adiuuando te in pugna contra aliquas gentes. Non enim poteſt aliter intelligi, quia ſic dicitur infra, quæ autem Deus noſter victor obtinuit, in noſtram cedent poſſeſſionem. Hoc etiam magis patet ex litera Hebraica, vt infra dicetur. Vocatur Chamos Deus regis huius, ſcilicet principalis. Eſt enim Chamos Deus Moabitarum: Numeri vigeſimo primo, & 3. Regum 11. & 4. Regum 23. Iſte autem vocatur rex Ammonitarum. Sed, vt ſupra declaratum fuit, intelligendum eſt, quòd iſte erat ſimul rex Moabitarum, & Ammonitarum, & quia regnum Moab erat præcipuum, vocabatur Deus ſuus Chamos, & tamen ex parte Ammonitarum erat Deus ſuus Melchon, ſiue Moloch 3. Reg. 11. & 4. Reg. 23. c. & 1. Paralip. 20. Alia cauſa eſt quare vocatus fuit Chamos Deus huius regis, quia licèt tam de terra Amon, quàm de Moab aliquid captum eſſet ab Amorrhæis, & poſtea ab Iſraelitis de manu Amorrhęorum: maior pars tamen fuit illa, quæ pertinebat ad Moabitas, ideo Deus ſuus nominari debuit. *Tibi iure debentur.* Ideſt quę ipſe fecit te poſſidere adiuuando te ꝯtra aliq̄ gentē debent̄ tibi iure, & non pōt quiſq̄ a te repetere,

Chamos Deus Moabitarum.

vt

vt tu aſſeris: ideo etiam ſic erit de Iſraelitis reſpectu Dei ſui. Sed dicendum, ꝙ hic ſunt duo falſa. Primum eſt, ꝙ Chamos Deus Moabitarum fecerit eos aliquid poſſidere: nam cùm ille nihil ſit, non poterat adiuuare. Secundum eſt, quia dato ꝙ fuiſſet Deus particularis potens adiuuate cultores ſuos: non ſequebatur, ꝙ bella ab eo facta eſſent iuſta: aut obtenta per huiuſmodi bella poſſent licitè poſſideri ab Ammonitis, vt ſupra probatum eſt. Sed iſta duo poſuit Iephte, non tanquam vera aut ab ipſo credita, ſed vt apparentia reſpondenti, ſcilicet, regi Ammon. *Quæ autem dominus noſter victor obtinuit.* ideſt illa, quæ obtinuit pugnando contra aliquas gentes. *In noſtram cedent poſſeſſionem.* Dupliciter legi poteſt. Vno modo interrogatiuè, ſcilicèt, quæ poſſedit Chamos Deus tuus, debentur tibi iure. nunquid ergo, quæ Deus noſter obtinuit non debebuntur nobis? quaſi dicat debebuntur. Alio modo poteſt intelligi per cõſecutionem, ſcilicet, quæ Chamos Deus tuus poſſedit debentur tibi. Ergo quæ Deus noſter obtinuit in noſtram cedent poſſeſſionẽ: & tunc bene arguit Iephte: quia ſi verum eſt quòd ea, quæ acquireret Chamos, pertinebant ad Ammonitas, & Moabitas, vt preſupponebat rex Ammon: eadem ratio erat, ꝙ acquiſita per Deum Iſrael, pertinerent ad Iſraelitas. Et eſt ſenſus quòd Ammonitæ, & Moabitæ colebant Chamos, & alios Deos: & cùm obtinuerunt terram, quam nunc poſſidebant de manu quorundam gigantium, vt patet Deutero. 2. putabant ſe habuiſſe adiuuante Chamos, & alijs dijs ſuis: & ex hoc dicebant ſe iuſtè poſſidere illam: quia Chamos fecerat poſſidere illam: ergo cùm Deus Iſrael adiuuiſſet Iſraelitas capere terram Amorrhęorum, iuſtè poſſiderent illam. In Hebræo habetur. *Certe quod fecit te poſſidere, vel hæreditariè habere Chamos Deus tuus, illud poſſidebis, vel hæreditariè tenebis: & totum quod fecit dominus poſſidere ante nos, vel hęreditariè habere: illud poſſidebimus, vel hęreditabimus.* Et eadem ſententia eſt. Et poteſt conuerti ad modum interrogationis, ſicut litera noſtra: vel ad modum conſecutionis. Et habetur hic clarius, quàm in litera noſtra, ſcilicet, quod fecit te poſſidere Deus tuus: litera autem noſtra dicit, quod poſſedit Chamos, ideſt, dedit tibi ad poſſidendum. *Niſi fortè melior es.* Hic ponitur tertia ratio, ſcilicet, ex diuturna præſcriptione, ſcilicet, quia longo tempore poſſedit Iſrael terram iſtam: & nunquam fuit facta repetitio niſi nunc. Et dicitur. *Niſi fortè melior es Balac filio Sephor rege Moab.* Iſtud non refertur ad immediata, ſcilicet. Nonne quæ poſſedit Chamos Deus tuus. nam ad hoc nihil attinebat, quòd iſte eſſet melior quàm Balac. Sed eſt ſenſus, ſcilicet, non potes repetere terram iſtam, ſicut intendis, niſi fortè melior es quàm Balac. Accipitur melior, ideſt, potior in iure: quia melioritas morum, vel potentiæ aut alterius nobilitatis ad petendum terram, nihil de iure tribuit: ſed eſt ſenſus: niſi plus de iure habeas, quàm Balac filius Sephor, non poteris petere reſtitutionem terræ: quia ille non auſus eſt petere diffidens de iure ſuo. Iſte Balac erat rex Moab, qui miſit ad vocandum Balaam ariolum: Nume. 22. cap.

Quare nominauit hic Iephte Balac regem Moab. Quæſtio XXXIIII.

QVAERETVR, quare nominauit hic Iephte Balac regem Moab, cùm iſte cui reſpondet eſſet rex Ammon, vt patet hic, & pręceden. cap. & non ageret ad propoſitum, de iure vnius & alterius. Reſpondendum, quòd poteſt dici dupliciter. Vno modo, ꝙ Balac eſſet rex Moab, & Ammon. vocabatur tamen rex Moab, quia erat principalior terra Moabi-

A tarum: ſic iſte, de quo hic agitur erat rex Moabitarũ, & Ammonitarum, vt ſupra declaratum eſt: & tamen ſolùm vocatur rex Ammon: & ſic ſucceſſit iſte in iure Balac regis Moab: & quia ſucceſſor cõſequitur idẽ ius pręcisè, quod prędeceſſor tam immediatus, quàm mediatus: ſed Balac, qui fuit rex prior in terra Moab, & Ammon, & fuerat de terra ſua tota terra, quam acceperant Amorrhęi: non habuit ius ad petendum terram hanc. Etiam non haberet ius iſte rex Ammon, qui nil plus de iure habebat quàm Balac. Secundò dici poteſt, quòd Balac ſolùm erat rex Moabitarum: & tamen ponitur, quia terra, quam acceperunt Amorrhęi, & nunc tenebatur ab Iſraelitis, erat partim pertinens ad Moabitas, & partim ad Ammonitas. De Moa B bitis patet: Nume. 21. ca. cùm dicitur, quòd Seon rex tulit terram, quæ fuit regis Moab, ſcilicet Heſebon, & alias vrbes. De Ammonitis patet Ioſue 13. ſcilicet, ꝙ Moyſes dedit tribui Gad medietatem terrę Ammõ, ſcilicet medietatem terræ, quæ acquiſita fuerat ab Amorrhęis de terra Ammonitarum. ideo ſi aliquod ius repetendi terram competebat hic: neceſſe eſſet, ꝙ cõpeteret ęqualiter regi Moab, & Ammõ: dato ꝙ eſſent duo, ſcilicet, quòd ſi vnus habebat ius petẽdi, & alius etiam. & ſi vnus non habebat, & alius non habebat etiam: & tunc ſtat argumentũ, ſcilicet, Balac rex Moab non putauit ſe habere ius: & ob hoc non repetijt: ergo etiam tu non habebis ius repetendi, niſi fortè melior es illo, ideſt, potior in iure, & tamẽ hoc falſum eſt.

C

Quare nominatur hic Balac rex Moabitarum, potius quàm alius rex Moab. Quæſtio XXXV.

QVAERETVR vlterius, quare nominatur hic Balac rex Moabitarum, potius quàm alius rex Moab cùm haberẽt omnes idem ius ſi aliquod erat. Reſpondendum, quòd poteſt eſſe propter duo. Primò quia iſte fuit ille rex, de cuius manibus terra erepta eſt: nam rex Sehon accepit terram iſtam de manu regis Moab: Num. 21. & in tunc rex erat in Moab Balac filius Sephor: Nume. 22. ergo cùm eſſent cõtemporanei de manu illius eriperet terra: licèt enim non ſit neceſſarium argumẽtum, quia poterat tolli de manu D prędeceſſoris ſui: tñ veriſimile eſt, ꝙ litera faciat mentionem ibi de his duobus regibus: & ideo ſi aliquis poterat de Moabitis, vel Ammonitis petere terram, tanquã bello iniuſto ablatam, iſte poſſet pluſquã oẽs: eo ꝙ erat ille, cui prima iniuria inflicta eſt: & ſi ipſe illico repetiuiſſet, non videretur aliquando habuiſſe animũ perdẽdi dominium: ſi autem poſt multa tempora repeteretur, videretur res habita pro derelicta, ideo melius ipſe, quàm cęteri ſucceſſores poterat petere: ſed ipſe non putauit ſe poſſe petere, nec petiuit terrã, ergo nulli ſucceſſori competebat repetitio. Secunda eſt, quòd iſte rex Balac fuit tempore, quo Iſraelitæ acceperunt terram de manu Amorrhęorum, vt patet Nume. 21. & 22. nam cùm occiderit Iſrael Sehon regem, E erat Balac rex Moabitarum, & timuit: & ob hoc miſit ad vocandum Balaã, vt malediceret eis: Num. 22. c. Et dato quòd rex, qui perdidiſſet terram Moabitarũ, & Ammonitarum fuiſſet magno tẽpore ante Balac, nunquam fuiſſet ius repetendi cõtra Iſraelitas, ſed cõtra Chananęos: eo ꝙ tpe huiꝰ regis Iſraelitę cęperunt poſſidere terram iſtam: & ſic iſte poterat maximè petere ab Iſraelitis, & tñ ille non putauit ſe poſſe petere: ergo nec cęteri poterant. Secundò dici poteſt, quòd iſtud poſſe inducitur hic ꝓꝑ maioritatẽ iuris. Nam tpe Balac cęperunt Iſraelitę poſſidere terram iſtã: & cũ nondum aliquanto tpe poſſediſſent, non habebãt aliquod ius ex poſſeſſione diuturna, niſi fortè aliunde haberent ius: nunc autem erat longiſſima præſcriptio,

quia fluxerant trecenti anni, vt allegauit Iephte: ergo ſi tempore Iephte nondum finita, vt incepta præſcriptione non habebant Moabitæ, & Ammonitæ ius repetendi: & ob hoc non repetiuit Balac: nunc a fortiori minus de iure haberent, cùm iam eſſet præſcriptio longiſſimi temporis finita.

An verum ſit, quia non repetijt Balac, qui perdidit terram iſtam, quòd non haberent cæteri reges repetendi ius. Quæſtio XXXVI.

QVAERETVR, an verum ſit, quòd ex hoc ꝙ non petijt Balac, qui perdidit terram iſtam, ꝙ non haberent cæteri ius petendi. Reſpondendum, quòd verum eſt, quòd Balac non poterat repetere: ideo etiam poſteri non poterant repetere, eo quòd Iſraelitæ bello iuſto acquiſiuerunt terram, & conſequenter facta eſt ipſorum: ideo nunquam poterat, ipſe, aut quiſquam alius petere ab Iſraelitis: & tamen ſi arguatur ex conditione præſcriptionis, ſicut infra arguit Iephte, non valet conſequentia. Primò, quia dato, quòd tacuiſſet Balac, poterat ſucceſſor ſuus, vel Moabitæ, vel Ammonitæ: & nondum completo tempore pręſcriptionis, interrumperetur per proclamationem iudicialem: vel per petitionem factam de vno rege ad alterum, cùm non haberent ſuperiorem, coram quo altera pars poſſet iudicialiter proclamare: vel per bellum inflictum ex hac cauſa, ſicut nunc infligebatur: & quia per quamcunque interruptionem factam, præſcriptio redit ad initium: ſufficiebat quòd quicunque ſucceſſor Balac faceret aliquam interruptionem, dato quòd Balac nihil petiuiſſet. Secundò non tenet, quia contra aliquem pręſcribitur, ſi intra tempus præſcriptionis non interrumpit finitur pręſcriptio: niſi fortè cauſa iuſta excuſauerit interrumpentem, ſcilicet, quia non potuit, vel timuit tali timore, qui poterat cadere in conſtantem virum. Sic enim fortè diceremus de Balac, quòd excuſaretur timore iuſto, quod non interrumperet: nam viderat, quòd Iſraelitæ occiderant duos reges fortiſſimos Amorrhęos: & timuit valde, dicens. Sicut ſolet bos ſylueſtris herbam vſque ad radices carpere, ſic populus iſte delebit omnes, qui in noſtris finibus commorantur: Numeri 22. Si ergo nunc debuiſſet Balac interrumpere bellando, timendum ſibi erat: quia cum duo reges potentiſſimi occiſi fuiſſent ab eis, a fortiori ipſe cum populo ſuo deleretur: ſi autem vellet interrumpere, petendo terram ſine bello: Iſraelitæ concitarentur ad iram, quia Moabitæ offenderant eos valde mittendo filias ſuas ad fallendum eos: Numeri 25. Ideo timore iuſto excuſabatur Balac ne interrumperet pręſcriptionem: & quòd ipſa non curreret. Poſtea autem ſui poſteri habita opportunitate, ſcilicet, recedente illo timore poterant petere illam, non facta aliqua præſcriptione. In Hebręo habetur hic. *Niſi melior, melior es Balac.* Sed iſta duplicatio verbi nihil agit, ſed accidit ex conſuetudine ſermonis. *Aut docere potes, quòd iurgatus ſit contra Iſrael.* Eſt alia probatio, quę ad pręſcriptionem pertinet. Et dupliciter poteſt exponi, ſecundum quoſdam. Vno modo ſic. Aut potes, ſcilicet, quòd Iſrael ſit iurgatus contra Balac, vel contra alium regem Moab, ad obtinendum iſtam terram, quaſi dicat, tunc nos non fouebimus iuſtam cauſam: & iſtud reſpondet dictis Iephte in principio, ſcilicet, quòd Iſrael non pugnauit contra Moab, vel Ammon, nec cępit aliquam terram eorum, ſed pugnauit contra regem Amorrhęorum, & cępit terram de manu eius. Sed iſte ſenſus non poteſt ſtare, quia oportet quòd referant ad Balac, quòd ipſe pugnauerit contra Iſrael. Et eſt ſenſus:

F aut docere potes, quòd iurgatus ſit contra Iſrael, id eſt, ſi potes docere, quòd Balac iurgatus fuerit contra Iſrael, ſcilicet, verbis repetens terram iſtam reclamando iniuriam ſibi factam: nam per hoc interrumpiſſet pręſcriptionem. *Et pugnauit contra.* id eſt, potes docere, quòd pugnauit contra Iſrael ipſe Balac ad extorquendum iſtam terram de manu eius. Ponit iſta duo, ſcilicet, iurgari & pugnare: quia per iſta duo, vel per quodlibet eorum poterat interrumpere rex Balac præſcriptionem Iſraelitarum, ſcilicet, perturbando eos in poſſeſſione pacifica, quæ requiritur ad pręſcribendum. *Quando habitauit in Heſebon & viculis eius.* id eſt, poſtquam cępit habitare in iſta terra: quaſi dicat, præſcriptio procedit in poſſidente: ideo debet fieri

G interruptio pręſcriptionis contra poſſidentem. Et ſic ad hoc, quòd Iſrael pręſcriberet, & interrumperetur pręſcriptio contra eum, oportet vt iam habitaret in terra: & poſuit exemplum, de quibuſdam locis terrę acquiſitæ, vt intelligantur reliqua loca per illa, ſcilicet Heſebon. Heſebon eſt ciuitas metropolis, totius terrę captę de parte Moabitarum: ideo rex Sehon habitabat in Heſebon, tanquam in loco optimo. Viculi eius vocantur quędam rura adiacentia Heſebon, ſiue loca non murata. *Et in Aroer, & viculis eius.* Iſta eſt alia ciuitas, quæ eſt verſus orientem terræ huius, & adhęret lateri meridiano: ideo aſſignando terminos terrę illius ponitur primò Aroer, Deuterono. 2. & Ioſue decimotertio, & quando Dauid fecit com-

H putari totum Iſrael, in Aroer cœpit computatio: ſic patet ſecundo Regum vigeſimoquarto, & primo Paralipome. vigeſimoprimo. capit. cecidit tamen, tam Aroer, quàm Heſebon in ſorte Ruben, vt patet Ioſu. decimotertio capitu. *Et in cunctis ciuitatibus apud Iordanem.* Iſte ciuitates ſunt ad occidentem terræ illius: ideo cùm poſuerit Aroer, & Heſebon, quæ ſunt magis orientales: poſuit poſtea occidentales, quaſi dicat, nũquid dum habitaret Iſrael in omnibus ciuitatibus, & viculis terrę huius, pugnauit Balac, ad interrumpendum pręſcriptionem.

I *An ſi Balac rex Moabitarum interrupiſſet præſcriptionem Iudæorum, pugnando contra eos, poſtquam acceperunt terram de manu Amorrhęorum: ex hoc tolleretur, quòd nunc Iudæi poſſent præſcribere. Quæſtio XXXVII.*

QVAERETVR, dato quòd Balac pugnaſſet contra Iſrael in iſto tempore: an ablatum fuiſſet ius Iſraelitis, ita quòd non poſſent nunc pręſcribere. Et dato, quòd non feciſſet: an ex hoc ſequebatur Iſraelitas habere ius firmum ex præſcriptione. Reſpondendum ad primum, quòd ſi Iſraelitæ cępiſſent terrã pacificè poſſidere: & deinde Balac per verbale iurgium, vel per bellum inquietaſſet Iſraelitas in pręſcri-

K ptione, interrumperetur pręſcriptio, ſi incepta erat: & tamen non tolleretur ex hoc, quin poſſent poſtea præſcribere: nam iſtud ſolùm tollebat ius pręteriti temporis, ſed non futuri. Interruptio quippe legitimè facta tollit ius, quantum ad prius ex præſcriptione, ſed non impedit, quin manente poſſeſſione poſſit de nouo inchoari præſcriptio: & quia a principio huius terræ captæ, vſque nunc fluxerant anni ferè trecenti, licèt Balac interrupiſſet præſcriptionem: poterant poſt illam interruptionem legitimè compleri multę pręſcriptiones longiſſimi temporis. Ad ſm̃ dicendum, ꝙ ſi nõ interrumperet̃ pręſcriptio per Balac non ſequeretur ius plenũ Iudęis ex pſcriptione, quia fortè poſtq̃ cœperũt Iſraelitę poſſidere terrã iſtã, Reſp. ad quæſitum.

vixit Balac minori tpe, quàm vt poſſet præſcriptio legitima inter abſentes præſentes finiri, ideo ſufficiebat quòd per aliquod paruum tempus ante illam finitã aliquis reclamaret per iurgium, vel per bellũ: & ſic ſucceſſore Balac reclamãte ante finitam pręſcriptionem, ſatis erat ad tollendũ ius ex pręterita pręſcriptione dato quod Balac non reclamaſſet. Sed dicendũ, quod ad hoc quod tolleretur ius ex pręſcriptione Iudęis: non ſolùm oportebat, quòd Balac, vel aliqs ſucceſſor eius a principio reclamaſſet, ſed quòd multonẽs reclamatum foret: quia in trecẽtis annis vna, vel duę, aut tres reclamationes non ſufficiebant, ſed requirebãtur multę ad hoc, quod non fieret aliqua pręſcriptio, quia in tanto tempore multę pręſcriptiones fieri poſſunt. Et hoc intendit Iephte dicens: per trecentos annos, ſcilicet cùm habitauerit Iſrael per trecentos annos in terra iſta, cur Balac a principio non interrupit pręſcriptionẽ pugnando, & poſtea ſucceſſores eius cõſequenter nõ interruperunt? Et ſatis apparet quod non refertur ad ſolum Balac: nam dicitur. Cur Balac non pugnauit cũ habitauerit Iſrael per trecentos annos in his locis? Sed manifeſtum eſt, quod Balac non poterat pugnare in his trecentis annis, quia modico tempore vixerat: ergo refertur ad ſucceſſores ſuos, qui vixerunt in his trecentis annis, & ponitur ipſe primus, quia debuerat inchoare interruptionem, & continuare debebant eam ſucceſſores ſui. *Per trecentos annos*. id eſt trecentis, vel ferè habitauit Iſrael in terra iſta: cur in tanto tempore non eſt facta repetitio, niſi nunc. Videtur quòd ex pręſcriptione longiſſimi temporis, perdiderit ius ſuum rex Moab, & Ammon dato quòd aliquod habuerit.

Quid op[ort]erat ad tollẽdum ius ex pręſcriptione Iudæis.

Quomodo Iephte dixit, quòd a tempore quo Iſraelitæ cæperunt poſſidere terram iſtam, vſque nunc fluxerunt anni trecenti cum non ſint tot. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR, quomodo Iephte dixit quòd a tempore, quo Iſraelitæ cęperũt poſſidere terram iſtam vſque nunc fluxerunt anni trecenti. Reſpõdetur, quòd pauciores ſunt: quod dupliciter patet. Primò accipiendo de ſumma annorum, quę habetur 3. Reg. 6. partem illam, quæ habetur ab exitu de Aegypto, vſque ad introitum in terrã Chanaan, ſiue ad adeptionem huius poſſeſſionis: & partem, quæ habetur ex nunc, vſq; ad templi Salomonis fundationem. Eſt enim ſumma totalis ab exitu de Aegypto, vſq; ad fundationem templi quadringentorum octoginta annorum, vt tertio Regum ſexto, a quibus demantur quadraginta anni, qui fluxerunt ab exitu de Aegypto, vſque ad adeptionem huius poſſeſſionis: nam ipſa fuit anno quadrageſimo, poſt medietatem anni: nam Aaron mortuus eſt annorũ quadraginta, menſe quinto: Nume. 33. & tamen poſſeſſio hæc acquiſita fuit aliquanto tempore poſt mortem Aaron, quod patet quia Aaron mortuus eſt in monte Hor: Nume. vigeſimo, & poſt hoc Iſraelitæ circuierũt longo tempore mõtem Seir: Nume. vigeſimoprimo, & Deuteronom. ſecundo, & venerunt ad Arnon, vt declaratum fuit ſupra. Et ſic eſſet iam menſis ſeptimus, vel octauus anni, quando inciperent pugnare cõtra Seon regem, quem occidentes inceperunt poſſidere terram. Tollantur etiam omnia tempora, ex nunc vſque ad conſtructionem templi, ſcilicet, ſex anni Iephte, & ſeptem anni Abeſan, & decem anni Chialon, & octo anni Abdon, ſequenti capitu. & viginti anni Sãpſonis, infra decimoſeptimo, & quadraginta anni Heli. primo Regum quarto, quadraginta anni Samuel, & Saul ſimul, Actuum decimotertio, & quadraginta anni Dauid. ſecundo Regum quinto, & tertio

A Regum ſecundo. & tres anni, qui fluxerant de regnò Salomonis, cùm cępit ædificare templum, ſcilicet, in principio quarti anni ſui regni, ſunt ſimul anni centum & ſeptuagintaquatuor, quibus addendo quadraginta, ab exitu de Aegypto, vſque ad adeptionem poſſeſſionis, ſunt ducentorum & quatuordecim, quibus ſubtractis, de quadringentis octoginta, manent ducenti ſexaginta ſex: & deficiunt de ſumma trecentorum anni triginta quatuor. Aliter etiam poteſt hoc computari incipiendo a tempore adeptæ poſſeſſionis vſque nunc, ſcilicet, quadraginta anni Hothoniel, ſub quibus computantur tempora Ioſue, & octuaginta anni Aod, ſupra tertio, & quadraginta anni Barac, ſup. quinto, & quadraginta anni Gedeonis, ſup. octauo, &

B tres anni Abimelech. ſupra nono, & vigintiduo anni Thola, & vigintitres anni Iair: & decem & octo anni ſine iudice, ſupra præcedenti capit. qui ſimul ſunt anni ducenti ſexaginta ſex. Cum autem dicitur: quare ergo ponuntur hic anni trecenti? Reſponderi poteſt dupliciter, vno modo, quòd iſta non eſt aſſertio ſcripturæ, ſed ipſius Iephte: & ſcriptura refert verba eius, & ſic interdum ſcriptura refert aliqua falſa, non tanquam a ſe aſſerta, ſed ab alijs dicta. Poterat autem Iephte mentiri in aliqua ſumma annorum fortè ex ignorantia. Vel quod veriſimilius eſt dixit ad augendum ius ſuum, vt oſtenderetur præſcriptio valde longa. Vel aliter, & melius dici poteſt excuſando Iephte ab intentione mẽtiendi, ſcilicet, quòd ſciebat quan

C titatem temporis præteriti: & tamen noluit ponere numerum præciſum, ſed parum plus, vel minus. Et etiam iſte modus loquendi interdum eſt in ſacra ſcriptura, vt ſæpe patet: potiſſimè quia non referebat quã rum ad ius Iſraelitarum, quòd ponerentur trecenti, vel ducenti ſexaginta ſex: quia in quacunque ſumma finita eſſet longiſſima pręſcriptio.

Alia computatio.

Quomodo Iephte allegauit præſcriptionem trecentorum annorum, cùm videretur eſſe cum mala fide: & an inter antiquos pręſcriptio longiſſima cum mala fide teneret. Quæſtio XXXIX.

D QVAERETVR vlterius, quomodo Iephte allegauit præſcriptionem trecentorum annorum, quia aut volebat ſe defendere ex aliquo titulo, qui ſufficienter cauſaret dominium, & tunc non oportebat allegari præſcriptionem, cùm ſine ipſa eſſet tutus, & ſecurus de iure. ſi autem non habebat titulum ſufficientem, iſta præſcriptio trecentorum annorum, imo potius poſſeſſio trecentorum annorum, non dabat dominium, aut ius retinendi: quia iſta poſſeſſio eſt cum mala fide: & poſſeſſor malæ fidei nullo tempore præſcribit, vt patet extra de præſcriptio. capitulo vigilanti. & de regulis iuris in ſexto. in regula poſſeſſor. ideo ſiue iſta poſſeſſio lon-

E giſſima per ſe allegaretur: ſiue vt adminiculum iuris alterius, nihil omnino conferret: & tunc eſt dubium, ad quid volebat allegare Iephte, id quod nihil proderat probatum. Reſpondendum, quod Iſraelitæ habebant iuſtum titulum, quod non ſolùm daret cauſam præſcribendi, ſed etiã conſtituerat dominium verum, ſine adminiculo præſcriptionis, ſcilicet, quia obtinuerant terram iuſto bello ex mandato Dei: ex quo efficiebantur veri domini. Sed vltra titulum voluit Iephte allegare præſcriptionem lõgiſſimam, q̃ erat ius diſiunctũ: & illa ẽt per ſe daret plenum ius retinendi terram. Et patet, quia aliás eſſet oĩno ſuperflua allegatio iſtius pręſcriptionis. Quod ẽt intẽdat ſe habere ius aliqđ ex illa, patet ex verbis ſuis, quia dixit: Quare

Reſpõ. ad quęſitum.

tanto tempore, nihil ſuper hac repetitione tentaſtis? Non ergo ego pecco in te, ſed tu peccas in me, indicens bella iniuſta. q.d. quia tanto tempore nihil propoſuiſti ſuper repetitione terræ, ego præſcripſi: & ex hoc iuſtè poſſideo: ideo indicẽdo mihi bellum ad repetendum, facis bellum iniuſtum. Sed tunc dicendum, quo modo Iephte putabat ex hac p̃ſcriptione habere ius, cum non procedat præſcriptio cum mala fide. Eſt autem mala fides, quando poſſeſſor habet conſcientiam rei alienæ: ſed Iſraelitæ accipientes terram de manu Amorrhæorum habuerunt ſemper conſcientiam rei alienæ. ergo non potuerunt præſcribere etiam in mille annis. Si autem velis dicere, ꝙ non habebant conſcientiam rei alienæ: neceſſe erat, quòd crederẽt fuiſſe iuſto bello captam terram de manu Moabitarum, G & Ammonitarum per Amorrhæos, ꝙ ipſi iuſto bello acceperint illam de manu Amorrhæorum, & hoc dato non erat bona fides, ſed titulus ſufficiens dans cauſam poſſidendi, & habendi plenum dominium: ita vt non requireretur præſcriptio: imo nec eſſet poſſibilis, quia præſcriptio non currit niſi in re aliena, quæ noſtra eſſe putatur. Reſpõdendum, quòd Iephte putauit præſcriptionem currere cum mala fide, dum tamen eſſet longi temporis: & ſic allegauit præſcriptionẽ trecentorum annorum: nec in hoc erat iniuſta opinio eius, ꝙ ſic erat de iure ciuili. ſ. ꝙ in præſcriptione parui temporis, ſcilicet decem, vel viginti annorum requireretur bona fides: & tñ in præſcriptionibus longi tẽporis. ſ. annorum triginta, vel quadraginta ſufficeret H poſſidere ſine bona fide, vt patet extra de præſcriptionibus. c. vigilanti. Sed dicetur, ꝙ iſta lex ciuilis nõ erat tunc, quia illa fuit a legiſlatore Iephesino, vt patet præallegato ca. & tamen iſte poſtea fuit. Item dato, quòd iam fuiſſet, non obligaret Ammonitas, Moabitas, & Hebræos, quia non erant ſubditi legibus talibus pertinentibus ad alias gentes, ſed quælibet gens proprias habebat leges, quia quod quilibet populus ſtatuebat, hoc lex illius populi erat. Item dicendum, quòd dato ꝙ contingeret legem de præſcriptione cum mala fide haberi apud Hebræos ſolùm, vel Ammonitas, & Moabitas ſolùm: non poſſent Iſraelitæ mala fide præſcribere cõtra Moabitas, & Ammonitas: quia ad hoc oportebat, quòd vtrorumque ius commune eſſet. Nã I ſi iſta lex ſolum eſſet Hebræorum, non poſſent per eã præſcribere contra Moabitas, & Ammonitas, quia illi non obligabantur legibus Iudæorum, vt poſſet eis præiudicari per illas: ſi autem eſſet lex iſta Ammonitarũ, & Moabitarum, & non Iudæorum: non poſſent Iſraelitæ per illam præſcribere, quia non poterant gaudere priuilegio legis pro ſe, quam non recipiebant contra ſe. Item dato quòd contingeret legem de præſcriptione cum mala fide eſſe legem Moabitarũ, & Ammonitarum, & Iſraelitarum: dum tamen non eſſet vtriſque lata ab eodem legiſlatore, ſed contingeret eandẽ legem, quæ fertur a legiſlatore cuiuſdam terræ ferri ab alio: non poſſent præſcribere Iſraelitæ cõtra Ammonitas, & Moabitas. Nam licèt iſta lex obligaret K quamlibet gentem iſtarum ſpecialiter, vel inter ſe: tamen non obligaret in comparatione ad aliam gentẽ, quia iſta lex licèt vtrobique ſeruaretur, vtrique genti erat propria, & non communis: quia communitas legis eſt per communitatem legiſlatoris, cuius poteſtas ad vtrunque extenditur. Nam ſtante caſu, aut Iſraelitæ vellent præſcribere per iſtam legem cõtra Ammonitas, & Moabitas inquantum lex erat propria Ammonitarum, vel Moabitarum, vel inquantũ erat propria Iſraelitarum, vel inquantum erat cõmunis vtriſque. Non primo modo, quia Iſraelitæ non poterant gaudere priuilegio legis contra Ammonitas, quam contra ſe non ſuſcipiebant. Non ſecundo modo, quia

> *Quo Iephte opinabat ex hac p̃ſcriptiõe habere ius cum non pcedat p̃ſcriptio cũ mala fide.*

F ius Iſraelitarum non obligabat Ammonitas, & Moabitas, cùm inquantum huiuſmodi erat ius priuatum, vel municipale. Non tertio modo, quia iſta lex non erat vere communis, ſed ſolùm æquiuocè: nam eſſet verè communis, ſi propter eundem legiſlatorem eſſet cõmunis. Sed falſum eſt, quia cum lata eſt in vna regione, non obligabat in alia quouſque per alium legiſlatorem fuit lata in altera regione: & ita eſt communitas legis in nomine, & non in re per æquiuocationem: ſicut cùm multi vocantur Petrus, æquiuocatur iſtud nomen, & non eſt aliqua identitas rei ſignatæ in vtriſque: vnde cùm ſecundum rem iſta lex eſſet duæ leges, ſcilicet, vna Moabitarum & Ammonitarum, & alia Iſraelitarum: per neutram illarum poſſet G Iſrael præſcribere contra Ammonitas, & Moabitas, vt ſupra declaratum eſt. Ideo dicẽdum, quòd Iephte putauit ſe poſſe præſcribere per poſſeſſionem longi temporis cum mala fide, non ex aliqua lege poſitiua ſua, vel Moabitarum, ſed ex iure gentium: nam ſicut quædam communia ſunt de iure gentium, vt ſeruitutes, bella, emancipationes, manumiſſiones, & ſimilia, vt patet. ff. de iuſtitia et iure, lege ex hoc iure: lege manumiſſiones: ita & præſcriptio cum mala fide per longum tempus, erat inter omnes gentes, tunc approbata: ideo putabat quilibet cõtra alium ſibi eſſe plenum ius, cùm longo tẽpore ſine interruptione, etiam cum mala fide præſcripſiſſet: & huic iuri tanquam communi non reſiſterent Ammonitæ, vel Moabitæ: vn- H de nec reſpondet rex Ammon, tanquam obijciens aliquid de iure contra hæc: ſed ſolùm viribus voluit opprimere Iſrael. ſi tamen iſta omnia non eſſent firma, ſecundum ius illius tẽporis reſpondiſſet rex Ammon: ergo erant hæc de iure. *Quare tanto tempore, nihil ſuper hac repetitione tentaſtis?* ideſt, cum per trecentos annos ferè poſſederit Iſrael, inconcuſsè iam præſcripſit. quare enim non tentaſtis per tantum tempus repetere, ad hoc quòd non præſcripſiſſet Iſrael, nunc autem, licèt repetatis, non competit vobis repetitio iure. In Hebræo dicitur. *Cur non liberaſtis hora ipſa?* ideſt, cur non liberaſtis terram iſtam de manu noſtra hora ipſa, ideſt, tempore Balac regis Moab, cùm illam perdidit, vel cum eo viuente, nos eam accepimus de manu I Ammorrhæorum. litera autem noſtra aliqualiter mutata eſt ad ponendum ius ex præſcriptione Iſraelitarum: nam ad hoc, quòd non præſcriberent Iſraelitæ, non requirebatur, quòd Moabitæ, vel Ammonitæ liberaſſent terram, ſcilicet, eam eruendo totaliter de manu Iſraelitarum: ſed ſatis erat, quòd interrumperent præſcriptionem pugnando, vel petendo. quod eſt iurgari, vt ſupra patet in litera: ideo litera noſtra non dixit: Quare non eripuiſtis. ſed: Quare nihil ſuper repetitione tentaſtis. Etiam non requirebatur, quòd in ipſa hora, ideſt, tempore Balac facta fuiſſet repetitio: ſed ſatis erat, quòd fieret quandocunque, dum tamen ante completam præſcriptionem: ideo litera noſtra non dixit in ipſa hora, ſed: K Quare tanto tempore, ſcilicet, quia iam tranſiuit tempus plenæ præſcriptionis, & nihil interrupiſtis. *Igitur non ego pecco in te.* ſcilicet, quia iam præſcriptio legitimè finita, dedit mihi titulum, non pecco ego contra te, ſcilicet, detinendo loca, quæ olim fuerunt de terra tua, ſicut tu dicis me iniuſtè detinere illa. *Sed tu contra me male agis, indicens mihi bella non iuſta*, ideſt, quia iam ſciens dominium iſtius terræ meum eſſe ex cauſa aſſignata, malè agis, mouendo contra me bella, vt reddam tibi terram, & ſic bella iſta erunt iniuſta, quia non habent inſtantiam motiuam, quia Iephte in hac reſponſione ſua fundauit ſe principaliter ſuper præſcriptionem. Erunt aliqua dubia conuenientia de præſcriptione, quæ in fine huius expedientur.

> *Quædam de iure gẽtium cõia ſunt apud omnes nationes.*

Iudicet dominus arbiter huius diei inter Iſrael, & filios Ammō. quia putabat Iephte, quòd rex Ammon non conſentiret rationibus ſuis, ſed violenter vellet auferre terrã, ſicut dictum eſt, inuocauit Deum in iudicem contra Ammonitas, ſcilicet, dominus iudicet, ſcilicet, declaret per effectum, quis noſtrum fouet iuſtam cauſam; & hoc dando victoriam fouenti iuſtum bellum. Vocatur arbiter huius diei, ideſt, quia in illa die Iephte eligebat eum in arbitrum, ideſt, iudicem: vel quia inter Iſraelitas & Ammonitas, qui illa die cõtendebant nullus erat iudex ſuperior, elegit Iephte Deum: & illa die debebat eſſe iudex cùm illa die contenderetur. *Noluit que acquieſcere rex filiorum Ammon verbis Iephte.* ſcilicet, non dedit nunc aliquam reſponſionem, vel excuſationem ſicut prius fecerat, ſed ſolum dixit, quòd non curabat de his, ſed oportebat terram dari, vel bello, vel pace. & hoc quia nunc rex Ammonitarum neſciuit quid reſponderet ad verba Iephte, quę erant iuſtiſſima. *Quæ per nuncios mandauerat.* ſcilicet, omnia iſta verba miſit ei per nuncios bis, vt patet ſupra in littera. *Factus ergo.* Hic ponitur tertium huius cap. ſcilicet hoſtis rebellantis expugnatio. & dicitur. *Factus eſt ſuper Iephte ſpiritus domini.* ſcilicet, venit ſuper eum ſpiritus Dei ad confortandum illum contra hoſtes ſuos Ammonitas: nam cum expoſuiſſet Iephte iuſtã cauſam regi Ammon, vt non pugnaret contra eum, nõ aſſenſit: ideo inuocauit Deum in iudicem, ideſt, vltorem iniuriæ: & nunc venit ſpiritus Dei ad confortandum eum, vt pugnaret.

Hoſtis rebellãtis expugnatio.

Quis ſpiritus Dei fuerit iſte, qui venit ſuper Iephte. Quæſtio XL.

QVAERETVR quis ſpiritus Dei fuerit iſte, qui venit ſuper Iephte. Reſpondetur, quòd ſpiritus vocatur quodlibet motiuum, vel impulſiuum motũ: dum tamen ſit aliquod, quaſi incorporale: ſic enim ventus vocatur ſpiritus, quia fiat a ſeipſo, & mouetur: ſic accipitur Pſal. 9. Spiritus procellarum pars calicis eorum. & Pſal. 149. Spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius. & ex hoc quodlibet, quod eſt in anima noſtra: & poteſt nos mouere ad aliquid intelligendũ, volendum, aut agendum, vocatur ſpiritus: ſic dicimus ſpiritum propheticum id, per quod prophetæ mouentur ad prænunciandum futura. Sic etiam dicimus, quo ſpiritu iſte egit hoc, ideſt, quo incentiuo. Iſtum modum loquendi ſeruat valde ſcriptura. Sic patet Iſa. 11. ſcilicet, ſpiritus ſapientiæ, ſpiritus timoris, ſpiritus conſilij &c. Vbi omnia ſeptem dona Spiritus Sancti vocãtur ſpiritus, quia ſunt aliquid, quod nos mouet interius. Et ſecundum hoc ſpiritus Dei multiplex eſt: nam allegato cap. ponitur ſexcuplex ſpiritus: & Sapien. 7. ponitur, ſpiritus ſapiẽtiæ variatus benè per viginti modos. Vnde aliquando dicitur venire ſuper aliquem ſpiritus domini, ideſt, ſpiritus prophetiæ. Sic patet 1. Re. 10. & 19. cùm dicitur: Inſiliet in te ſpiritus domini, & prophetabis, mutaberisque in virum alterum. Nam ibi ſolum intelligitur de ſpiritu prophetico, cũ ſequatur: Prophetabis. Aliquando accipitur pro ſpiritu roboris, & animoſitatis, ſecundum quem aliquis audet pugnare contra aliquos, contra quos prius non audebat: & quia iſta animoſitas, vel confidentia eſt quoddam motiuum ad agendum, vocatur ſpiritus: & quia eſt a Deo immiſſa, vocatur ſpiritus Dei: ſic habetur 1. Reg. 11. cùm dicitur de Saule: Et inſilijt ſpiritus domini in eum, cùm audiſſet verba virorum Iabes Galaad. Et patet quòd fuerit ſpiritus roboris & animoſitas: quia immediatè poſuit præceptum toti Iſrael de

Spirit' Dei multipl.x.

A veniendo ad bellum ſub interminatione pęnę: & progreſſus eſt contra regem Ammon, atque præualuit. Ita nunc in Iephte fuit, qui ante hoc fortè timebat Ammonitas confidentes de virtute ſua, & erat ei durum committere bellum contra illos: nunc autem cõfortatus eſt ad hoc, quòd confidenter pugnaret, quaſi certus de victoria: & iſto modo ſæpe accipitur, vt primo Reg. 16. ſcilicet, quòd ſpiritus domini receſſit a Saule: & quòd directus eſt ex die illo ſpiritus domini in Dauid, & intelligitur de ſpiritu animoſitatis, vt ibidem dicitur. *Et circuiens Galaad, & Manaſſe.* ſcilicet, poſtquam rex Ammon omnino oſtendit, quòd volebat pugnare ad eruendum terram de manibus Iſraelitarum, parauit ſe ad bellum Iephte: & ad hoc circuiuit omnia iſta loca, quæ nominantur hic, ſcilicet, præ-
B muniens illa, ſi fortè Ammonitæ per terram illam vagari vellent, & conſtituens cuſtodes, & bellatores in illis. Aliquis dicet ex hoc, quòd terra Manaſſę ſit extra terram Galaad, quia dicitur quòd circuiuit Manaſſæ, & Galaad. Et tamen falſum eſt, quia terra Galaad diuiſa eſt in duas medietates: & medietas eius data eſt tribui Gad, & medietas dimidiæ tribui Manaſſę, vt patet Deute. 3. c. Ideo dicendum, quòd accipitur hic Galaad pro quadam parte terræ Galaad. *Maſpha quoque.* Iſta erat quædam ciuitas in quadam parte terræ Galaad, in qua erant Galaaditę caſtrametati, quando miſerunt ad vocandum Iephte de terra Thob, & ibi fecerunt eũ principem ſuum. *Et inde tranſiens ad filios Ammon.* ſcilicet,
C de Maſpha tranſiuit ad pugnandum contra Ammonitas. Nam Ammonitæ caſtrametati fuerant in quadam parte Galaad pręcedenti cap. & cum hoc ageret Iephte, non mouebantur ipſi ad pugnandum, nec recedebant inde in terram ſuam, cum nollent deſiſtere a bello. Iephte autem tranſiuit ad expellẽdum eos de loco ſuo. *Votum vouit domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas.* ideſt, ſi dederis victoriam mihi de illis, ſcilicet, occidendo illos, vel effugando, & faciendo, quòd iam non repetant terram illam. Iſtud erat votum conditionale, & non obligabat, niſi ſtante conditione: An vota conditionalia teneant, declaratum eſt Numeri 30. cap. *Quicunque primus egreſſus fuerit de foribus domus meæ.* Siue ipſe videret eum exiſtentem,
D ſiue nondum occurreret ei in via, etiam ſi in aliquanta diſtantia a domo ſua. *Mihiq́; occurrerit reuertenti cum pace.* Vocatur reuertens cum pace, ſcilicet, victis hoſtibus: nam ſi reuerteretur fugiens, non tenebatur ad reddendum votum. Sed dato, quòd perdidiſſet de viris ſuis multos in bello, & ipſe vulneratus foret: ſi obtineret victoriam tenebatur ad votum. *A filijs Ammō.* ideſt, a pugna contra filios Ammon. *Et holocauſtum offeram domino.* ideſt, occidam & immolabo domino in holocauſtum, quod eſt genus ſacrificij, in quo carnes totaliter cremabantur in altari, & non cedebat aliqua pars offerentibus, aut ſacerdotibus. De cęremonijs huius habetur Leuit. 1. & declaratum eſt ibi.

Improbatio opinionis de ſitu terræ Manaſſæ.

Holocauſtum quid ſit.

E

An peccauerit Iephte vouendo immolare primum occurrentem ſibi de domo ſua: & an in iſto voto ſolum intellexit de ſolo animali immolatitio. Quæſtio XLI.

QVAERETVR an peccauerit Iephte vouendo, quòd immolaret primum exeuntem de domo ſua. Reſpondendum, quòd Iephte voluit nimis Deo famulari, & ad hoc fecit votum indeterminatum. ſ. quòd offerret, quicquid ei primo occurreret: nam ex hoc erat ſolicitus, quia poterat occurrere ei aliquid qđ valde diligeret: & tenebatur illud occidere.

Reſpõſio ad quæſitum.

Et vt magis ſe traderet Deo obligando ad maiora, nõ
determinauit votum ſuum. Dicendum tamen, quòd
peccauit ſic vouendo, quia fuit valde indiſcretus: nam
vouit immolare eum, qui ſibi primò occurreret: &
tamen poterat ſibi occurrere aliquis homo, vel qui
non cadit ſub immolatione, & holocauſto: eo quòd
illum immolare in holocauſtum eſt impium, cum
homo non debeat occidi ſine cauſa. Secundò, quia
dato, quòd homo eſſet reus mortis, non poterat im-
molari in holocauſtum, quia iſtud pertinet ad anima-
lia bruta determinata in lege, ſcilicet, ad boues, oues,
& capras. Item erat indiſcretus, quia poterat occurre-
re aliud animal, quod non eſſet immolatitium, ſicut
canis, vel aſinus: quia nihil huiuſmodi Deo in holo-
cauſtum immolabatur, lege vetante. Vnde quædam
G ſunt, quæ ad omnem euentum ſunt bona, & in iſtis
tenet votum: alia ſunt, quæ ſemper ſunt mala, & in
iſtis nunquam tenet votum: alia ſunt, quæ poſſunt
euenire in bonum, & in malum: & inquantum poſ-
ſunt bene euenire, tenet votum: & inquantum male
eueniunt, non tenet. Et patet exemplum in iſto voto
Iephte, in quo poterat votum malum euentum habe-
re: vt ſi occurreret homo, vel aſinus, quòd non erat
animal immolandus: vnde beatus Hieronymus ait,
ꝙ vouendo fuit indiſcretus, & reddendo fuit impius.

An Iephte in voto ſuo intellexerit de ſolo animali bruto, aut de ſolo homine, aut de vtroque.

Quæſtio XLII.

QVAERETVR vlterius, an Iephte in voto ſuo
intellexerit de ſolo animali bruto, vel de ſolo
homine, vel de vtroque, cùm dixit: Quicunque egreſ-
ſus primus fuerit de foribus domus meæ. Aliquis di-
cet, quòd ſolùm intelligebatur de animalibus brutis,
vt de ouibus, bobus, & capris: quod patet quia dixit:
offeram eum holocauſtum domino: & tamẽ ſciebat
Iephte, quòd holocauſtum non poterat offerri, niſi
de tribus generibus animalium, ſcilicet, ouib⁹, bobus,
& capris, & hoc de pecoribus: de volucribus autẽ fieri
de duobus generibus ſolùm, ſcilicet, de turturibus, vel
de pullis columbarum, vt patet Leuit. 1. ergo ſolùm
Thomę ratio ſecũda.
intelligebatur de brutis. Aliquis dicet è contrariò, ꝙ
etiam intelligebatur de hominibus, & de pecoribus,
quod patet quia ſi ſolùm itellexiſſet de brutis immo-
latitijs, licèt occurriſſet ei filia ſua, nõ tenebatur illam
immolare, & tamen ipſe dixit: Decepiſti me, & ipſa
decepta es: aperui os meum ad dominum, & aliud fa-
Opi. Thomę ſecũda ſecundæ q. 84. ar. 2. ad ſecũdam.
cere non potero. & iſtud tenet beatus Thomas de A-
quino, dicens, quòd votorum quædam eueniunt in-
terdum in bonam partem, & interdum in malam: &
inquantum eueniunt in bonam, ſeruanda ſunt: & vt
Vota dupliciter eueniunt.
in malam eueniunt, non obligãt. Et ponit exemplum
de voto Iephte, quod poterat euenire in bonum, ſi oc
curreret ei animal immolatitium, vel in malum, vt ſi
occurreret ei homo, vel aſinus, vel animal quod non
erat immolandum: ſi tamen de ſolis brutis immo-
K latitijs intellexiſſet, non poſſet conuerti iſtud ad vo-
Rationes cuiuſdã pro tertia poſitione.
tum bonum & malum. Aliquis arguet, quod ſolùm
intelligeretur de immolatione hominis ſolum: &
hoc patet in duobus, vel tribus. Primum, quia dici-
Prima rõ.
tur, quicunque primus egreſſus fuerit de foribus do-
mus meæ: ſed quicunque dicit perſonam: bruta au-
tem non ſunt perſonæ: ergo ſolùm intelligendum
eſt de illis, quæ ſunt perſonæ, ſcilicet, de hominibus.
Secũda ratio.
Secundò patet quia dicitur: mihique occurrerit re-
uertenti. Occurrere autem non pertinet ad bruta,
quia non dicimus, quòd occurrit mihi bos, vel capra,
ſed inueni bouem, vel capram in via. De homine au-
Tertia rõ.
tem dicitur, quod occurrit alteri. Tertiò patet, quia

F Iephte voluit domino offerre aliquid magnum; Si
autem intelligeret ipſe in aliquo caſu de animalibus,
non dixiſſet confuſè: Quicunque occurrerit. quia
tunc ſolùm intelligebatur vnum pecus in iſto voto: &
iſtud votum erat paruum. Vnde ſi intellexiſſet de pe-
coribus, videtur quòd ipſe vouiſſet determinatè mul-
ta, ſcilicet, viginti vel triginta, aut valde multa pro tan-
to bono, ſcilicet, victoria contra hoſtes: & tamen non
vouit determinatè multa, ergo videtur, quòd intelli-
gebatur aliquod magnum ſacrificiũ per hoc: & iſtud
erat immolario alicuius hominis, qui præponderaret
Quarta ratio.
multis pecoribus ſimul ſumptis. Quartò patet, quia
Iephte fecit magnam diſtantiam voti in hoc, quòd nõ
determinauit quid offerret, ſed dixit: Quicunque pri-
mus egreſſus fuerit. ſi tamen intelligeretur de peco-
ribus, modicum differebat, quòd offerretur iſtud pe-
cus, vel illud: ergo nõ intelligebatur de illis, ſed de ho-
minibus, ſcilicet, quòd quemcũque ſibi occurrentem
immolaret, & in hoc multum differebat, quia aliqui
erant de domo ſua, quos multum diligebat, ſcilicet, fi-
lia ſua vnigenita, & alios minus diligebat, ſcilicet fa-
mulos, & noluit de his diffinire, vt magis ſe aſtringe-
ret, vt cogeretur Deo reddere quodcunque eueniret.
Reſpondendum, quòd quemlibet iſtarum trium par
tium teneri poſſet. De prima patet, ſcilicet, vt dicamus
quòd Iephte ſolùm intellexit de animalibus immola
Ad rationem cõtra hanc primam poſitionẽ rñ.
titijs. Et quando obijcitur, quòd tunc non putaſſet ſe
obligatum ad occidendum filiam, nec occidiſſet. Di-
H cendum, ꝙ votum Iephte fuit generale, ſcilicet, qui-
cunque primus exierit de forib⁹ domus meæ. Et quan
tum erat ex verbis intelligebatur votum, tam de ho-
minibus, quàm de pecoribus; ideo licèt intentio ſua
Ad rationem Thomæ.
fuiſſet ſolùm de pecoribus, putauit ſe ex verbis obliga
ri ad immolandum filiam ſuam. Ad aliud, quando
dicit beatus Thomas, ꝙ poterat iſtud votum euenire
in bonam partem, vel in malam: dicẽdum quòd iſtud
erat quantum ad ſignificationem verborũ, quia cùm
eſſent verba vniuerſaliter dicta, poterant capi pro ani-
mali immolatirio, & pro non immolatitio. Et quan-
tum ad hoc intelligitur dictum Hieronymi, ſcilicet,
ꝙ fuit ſtultus vouendo, ſcilicet, quia non diſtinxit ver-
ba ſua, ita vt determinatè intelligerentur pro animali
I immolatitio: cumque circa ea, quæ inducunt obli-
gationem nimis cauere debemus qualiter proferan-
Pro ſecunda poſitione.
tur, vt ſciamus ad quid obligamur. Si autem tenere
volumus ſecundam poſitionem, dicemus quòd vo-
Rñ. ad rationem in contrariũ.
tum Iephte intelligebatur de animali bruto, & de ho
mine. Ad rationem in contrarium, pro prima parte
dicendum, ꝙ licèt animalia bruta in tribus ſpeciebus
propriè immolentur in holocauſtum: Leuit. 1. tamen
largè vocatur immolari in holocauſtum, quodcunq;
occiditur animo famulandi Deo, & totum applicatur
Ad primã rõnẽ pro tertia poſitione.
ei, de quo infra declarabitur. Ad primam rationẽ pro
tertia poſitione dicendum, ꝙ quicunque, licèt perſo-
nam ſignet, propriè tamen hic ponitur ad ſignifican-
dum perſonam, vel non perſonam: & tamen ponitur
Ad ſecũdam & tertiam rationem.
vt ſignificet perſonam denominando a nobiliori. Ad
ſecundum dicendum, ꝙ occurrere poteſt eſſe cõmu-
ne ad rem rationalem, & irrationalem. Ad tertium di
cendum, ꝙ cum Iephte voueret indiſtinctè, quod ei
prius occurreret, ſiue homo, ſiue brutũ, ſatis magnũ
Deo vouebat, ꝙ confuſè vouendo vouebat, id quod
precioſiſſimum ſibi erat: nam ſi illud ſibi occurriſſet,
tenebatur ſaltem ex intentione ſua illud immolare.
Ad quartã rationem.
Ad quartum dicendum, ꝙ non militat contra hanc
poſitionem, ſed ſolum contra primam, ꝙ intelligere-
tur de ſolis brutis: quin potius confirmat iſtam, quia
propter hoc non determinauit de pecoribus, vt in-
telligeretur de hominibus, vel de pecoribus: & dif-
ferebat nimis an homo, vel pecus immolaretur.

Pro tertia positione.

Ad rônem 1. pônis.

Ad rônem secũdę positionis.

A Si autem velimus tenere tertiam, dicemus ad rationẽ primę positionis, ſicut ſupra diximus, ſcilicet, ꝙ immolare in holocauſtum aliquando accipitur large, & poteſt pertinere ad homines, de quo infra dicetur. Ad primam rationem ſecundę poſitionis non eſt reſpondendum, ſed concedendus eſt, quia ſolùm eſt contra primam poſitionem. Ad ſecundam rationem de poſitione Sancti Thomæ dicendum eſſet, negando poſitionem illius, quia non cogit quando veritas Sacræ Scripturæ aliter petere poteſt, quàm ipſe aſſerat. Sed dicendum, quòd inter iſtas tres poſitiones, licèt quælibet ſuſtentabilis foret: tertia tamen minus ſuſtentabilis eſt, quàm reliqua: ideo de ea non eſt curandum. De primis eſt dubium, quidam tenent, quòd vouerit B indiſtinctè de homine, vel de pecore: & quòd intentio ſua fuerit ſe obligãdi ad hæc duo, ſi quodlibet illorum eueniret diuiſim. Sed dicendum, quòd prima poſitio eſt rationabilior, & magis pia, ſcilicet, quòd Iephte ſolùm intelligeret de pecoribus, & tamẽ fuit ſermo ſuus vniuerſalis, qui de vtriſque intelligi poterat: & tũc magis excuſatur Iephte, ſcilicet, quia nullo modo intendebat de occiſione humana, ſed poſtea dubitauit de ſuis verbis, & putauit ſe obligare ad occidendam filiam. Item pater, quia dicitur: immolabo eum domino in holocauſtum: & tamen ſi intellexiſſet etiã de hominibus, non dixiſſet, immolabo in holocauſtũ, ſed immolabo ſolùm. Sed tunc obijcietur, quia ſi ſolùm intellexiſſet de pecoribus, occurrẽte filia, non teneretur occidere eam. Dicendum, quòd licèt inten- C derit pœnes ſe ſolùm de pecoribus, tamen verba generaliter protulit, & putauit, quòd ex eis obligaretur ad occidendum filiam.

Nicoſtrata literas latinas inuenit.

Tranſiuitque Iephte ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos. Quos tradidit Dominus in manus eius: percuſſitque ab Aroer, vſque dum venias in Memnith viginti ciuitates: & vſque ad Abel, quæ eſt vineis conſita, plaga magna nimis. Humiliatique ſunt filij Ammon a filijs Iſrael. D Reuertenti autem Iephte in Maſpha domum ſuam, occurrit ei vnigenita filia ſua cum tympanis & choris. Non enim habebat alios liberos. Qua viſa, ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Heu me, filia mi, decepiſti me, & ipſa decepta es: aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero. Cui illa reſpondit: Pater mi, ſi aperuiſti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcunque pollicitus es, conceſſa tibi E vltione, atque victoria de hoſtibus tuis. Dixitque ad patrem: Hoc ſolum mihi præſta, quod deprecor. Dimitte me, vt duobus menſibus circueam montes, & plangam virginitatem meam, cum ſodalibus meis. Cui ille reſpondit: Vade. Et dimiſit eam duobus menſibus. Cumque abiſſet cum ſocijs ac ſodalibus ſuis, flebat virginitatem ſuam in montibus. Expletiſque

Arachne fęmina retia prima inuenit. 56. diſt. ca. naſci. 22. q. 4. ca. vnuſquiſq. 23. q. 5. ca. non licet. in fine. Typhis carpentarius nauis gubernaculum primus inuenit.

A duobus menſibus, reuerſa eſt ad patrem ſuum. Et fecit ei ſicut vouerat. Quæ ignorabat virum. Exinde mos increuit in Iſrael, & conſuetudo ſeruata eſt, vt poſt anni circulum conueniant in vnum filiæ Iſrael, & plangant filiam Iephte Galaaditæ diebus quatuor.

Tranſiuitque Iephte ad filios Ammon. ſcilicet, iuit contra illos in bellum, vbi erant caſtrametati in Galaad terra. *Vt pugnaret contra eos.* Ammonitæ autem a prin- B cipio volebant incipere bellum contra Iſrael: nunc autem Iephte iuit contra Ammonitas, ipſis non pugnantibus contra Iſrael. Cauſa huius eſt, quia a principio introierunt Ammonitæ in terram Galaad, quæ erat terra Iſrael: & in hoc mouebant bellum contra Iſraelitas: nunc autem manebãt in terra eadem: ideo Iephte ibat ad pugnandum contra eos, nòn tanquam aggrediens, ſed tanquam defendens terram ſuam. *Quos tradidit dominus in manus eius.* ſcilicet, quia vertit Deus illos in fugam incutiendo timorẽ, & ſic Iephte poterat occidere de illis multos. *Percuſſitq́, ab Aroer.* Sciendum quòd hic fuerunt duo bella, ſcilicet, vnum fuit contra Ammonitas, qui conuenerant in caſtra, & erant in terra Galaad, præſenti caſtos enim partim in- C terfecit, & partim fugauit. Aliud bellum fuit poſt fugatos Ammonitas: nam pugnauit contra terram illorum, & percuſſit multas vrbes eorum occidendo habitatores, & terram deſolando: & de iſto ſecundo bello dicitur. *Quod percuſſit ab Aroer vſque dum venias in Mẽnith viginti ciuitates.* ſcilicet, quòd iſtę ciuitates incipiebant ab Aroer, & finiebantur in Mẽnith. eſt enim Aroer ciuitas terræ Iſrael, vt patet Ioſue decimotertio: nam ibi data eſt filijs Ruben: ideo debet hic accipi excluſiuè ſcilicet, quòd ab iſta ciuitate cœperunt Iſraelitæ introire in terram Ammonitarum percutiendo, & percuſſerunt viginti ciuitates, ſcilicet, capiendo eas bello, & occidendo eos, qui intus erant, & fuit finis in Memnith, & Abel: nam noluerunt vlterius pugnare. D *Et vſque ad Abel, quæ eſt vineis conſita.* Iſta eſt quædam ciuitas Ammonitarum, ſatis famoſa in excellentia vini: ideo vocatur conſita vineis, quaſi nulla alia ciuitas terræ, illius ſic conſita foret. *Plaga magna nimis.* ideſt, in iſtis ciuitatib⁹ fuit magna plaga, quia occiſi ſunt valde multi: vel quia occidebantur omnes, qui inueniebantur. *Humiliatiq́, ſunt filij Ammon à filijs Iſrael.* ſcilicet, ſuperbia illorum humiliata fuit: nam ante hoc quotidie petebant terram Galaad ab Iſraelitis, & vaſtabant illos: nunc autem ceſſauerunt petere, & pugnare: & ſatis illis erat, quòd ſe poſſent defendere, ne Iſraelitæ acciperent eis reliquam terram, quam poſſidebant.

Aroer quid ſit.

Abel quid ſit.

An bellum hoc contra Ammonitas Iſraelitis facere licuit.
Quæſtio XLIII.

E QVAERETVR, an licuit Iſraelitis facere iſtud bellum cõtra Ammonitas. Aliquis dicet, quòd non, quia Deus vetuit Iſraelitis pugnare contra Ammonitas, & Moabitas: Deute. 2. c. Reſpondendum, ꝙ licebat Iſraelitis pugnare contra illos, qui habebãt iniuſtam cauſam pugnandi. Ad auctoritatem dicendũ, quòd illa fuit quoddam præceptum temporale, ideo ſolum obligauit pro illo tempore, quo datum eſt, ſcilicet, quando Iſraelitæ tranſituri erant inter confinia Moabitarum, & Ammonitarum: nunc autem non obligabat illud præceptum. Aliter dici poteſt, quòd illud præceptum datum eſt ad excludendum iniuſtum

bellum,

bellum, ſcilicet, quia Iſraelitæ fortè mouerentur ad pugnandum contra Moabitas, & Ammonitas deſiderio capiendi terram eorum in tranſitu: nunc autē non pugnabant, vt caperent terram eorū, ſed ex iuſta cauſa, ideo licitum erat pugnare.

An Iſraelitæ habuerint aliquam cauſam pugnandi contra Ammonitas. Quæſtio XLIIII.

QVAERETVR vlterius, dato quòd liceret Iſraelitis nunc pugnare contra Ammonitas, ſi haberent cauſam: an habuerint aliquā cauſam pugnandi. Aliquis dicet quòd non, quia bellum quod nunc fecit Iephte contra Ammonitas, erat ad expellendum eos de terra ſua: nam ipſi introiuerant in terram Galaad præcedenti capi. poſtquam ergo impuliſſent eos, videbatur iniuſta pugnatio contra eos: quia ceſſabat cauſa efficiens bellum iuſtum. Reſpōdendum, quòd Iſraelitæ licitè pugnauerunt contra Ammonitas, ad deſtruendum viginti ciuitates: quia bellum eſt iuſtū dupliciter, ſcilicet, ad repetendum ſatisfactionem pro iniurijs, vel pro damnis datis, & quandiu manet pars iniuriæ, vel damni adhuc eſt bellum iuſtum: nunc aūt erat vtrunque in Iſraelitis ad Ammonitas: quia Ammonitæ fecerant iniuriam Iſraelitis introeundo in terram eorum nolentibus eis. Secundò erat damnum. ſ. quod exiſtentes in terra eorum vaſtabāt multa. Quantum ad iniuriam erat ſatisfactio, quòd Iſraelitæ expellerent Ammonitas de terra ſua, & intrarent tātum in terram Ammon, quantum ipſi intrauerant in terram Iſrael. Etiam poterant occidere multos de Ammonitis, quia iniuria Iſraelitarum fuerat magna, cùm ſtetiſſent magno tempore Ammonitæ in terra eorum nolentibus ipſis. Inſuper fuerat magnum damnum Iſraelitarum, quia ſæpe introiuerant Iſraelitarum terrā ipſi Ammonitę, & prædabantur totam terrā Galaad, & interdum nimis confidentes tranſibant Iordanem, & vaſtabant tribum Iudam, & Beniamin, præcedē. c. pro hoc Iſraelitæ poterant facere magnas prædas iuxta arbitrium ſuum, vt ſatisfieret eis de omnibus, quæ abſtulerant ipſi de terra illorum toto tempore præterito. Etiam ſicut multi occiſi fuerant de Iſraelitis, poterant occidere multos de Ammonitis, & cū deſtruxiſſent viginti ciuitates, iudicauit Iephte ſatisfactū eſſe Iſraelitis pro dānis, & iniuria: ideo noluit magis vaſtare de terra Ammon: alioquin plus vaſtare potuiſſet.

Rñ cuiuſdā ad quæſitum.
Et ratio.
Doc. reſp. ad quæſitum
Bellum eſt iuſtum dupliciter.

Cum Iephte occidiſſet habitatores viginti vrbium, quare non caperit eas, vt eſſent pro Iſrael. Quæſtio XLV.

QVAERETVR vlterius, quare cùm Iephte occidiſſet habitarotes iſtarum viginti vrbium, nō cępit vrbes, vt eſſent pro terra Iſrael cùm eſſent in confinio terrę Iſrael. Reſpondendum, quòd licitum erat Iſraelitis punire Ammonitas pro iniuria, & damnis. Et etiam facere pro iniuria tributarios: & tamen non licebat accipere terram eorum, ad vniendum terræ Iſrael: ſic patet de Dauid: nam ipſe pugnauit contra Moabitas, vt faceret de illis duos funiculos, vnum ad occidendum, & alium ad viuificandum: tamen cùm fecerit illos tributarios, non legitur accepiſſe aliquem locum de terra illorum, ad viiendum terræ Iſrael. 2. Reg. 8. c. Sic etiam fuit de Ammonitis. Nā pro dehonoratione nunciorum ſuorum pugnauit contra illos, & durè puniuit, & carpentis ferreis, & ducens eos in typo laterum: vt patet 2. Reg. 12. & 1. Paralipom. 20. c. & fecit reſiduos tributarios, vt ibidē patet: tamen nō legitur vniuiſſe terram illam, vel partē eius terræ ſuæ. Cauſa huius erat, quia Deus dixerat Deut. 2. quòd nō F daret nec vnum veſtigiū pedis Iſraelitis de terra Idumæorum, Moabitarum, & Ammonitarum, eo quòd dederat illam in poſſeſſionē filijs Eſau, & filiis Loth: iſta autem erat determinatio Dei, ideo nunquam licebat Iſraelitis pugnare ad accipiendum partem terrę iſtorum. Et ſi aliquando pugnando in bello iuſto, vel iniuſto acciperent aliquam partem terræ, tenebantur ad reſtitutionem: & ſic eſt caſus, in quo quis in bello iuſto non efficitur dominus rei captæ: ſic etiam eſt ſi in bello iuſto aliquis rapiat rem ſacram: nam nunquā poteſt conſtitui dominus illius, & iſtud eſt propter ſpecialem prohibitionem de re illa: ſic enim erat de terra iſtarum gentium: nam erat Iſraelitis vetita, ſcilicet, quòd nullo modo caperent eam. Alia etiam cauſa G eſt, quia generale erat Iſraelitis, quòd nullam terram caperent ad vniendum terræ ſuæ: nā Nume. 34. Deus limitauit eis terrā, quā poſſidere deberent. ſ. terra poſſeſſionis veſtræ his limitibus terminabitur: ideo dum non obtinuerant illam, licebat eis pugnare contra gētes habitantes in terra illa, & acquirere terram, ſed poſtea licèt pugnarent contra alias gentes, & obtinerēt, non poterāt vnire ciuitates terræ ſuæ ad augendum eam: ſed aut ciuitates captæ recipiebant pacem oblatam ab Iſraelitis, aut non. Si primo modo debebat ciuitas ſupponi tributis, & dimitti. Si autem non reciperet, debebat expugnari, & omnes viri debebant occidi: mulieres autem, & paruuli ſeruabantur, & efficiebantur ſerui vel vendebantur, & ipſa ciuitas deſtrue H batur, vt Deutero. 20. & ſic in nullo caſu licebat vnire terram captam terræ ſuæ, ne excederent Iſraelitæ terminos poſſeſſionis limitatæ eis a Deo: vnde nō ſolùm fuit hoc cuſtoditum in Ammonitis, & Moabitis, de quibus erat pręceptum ſpeciale, ne caperetur terra eorum, ſed etiam in alijs gentibus, vt patet de Syris terræ Soba, quos ſibi ſubiecit Dauid, & fecit eos tributarios: & tamen nullam terram Syriæ vniuit Iſrael, vt patet 2. Reg. 8. c. *Reuertenti autem Iephte in Maſpha domū ſuam.* ſcilicet, reuertebatur Iephte de cęde Ammonitarum, & ibat in vrbem Maſpha, vbi erat domus eius, ſcilicet, quia ibi fortè tunc conſtituerat domum ſuā, quando ductus eſt de terra Thob, vt efficeretur princeps Iſrael. *Occurrit ei vnigenita filia eius.* ſcilicet, ſciens I aduentum patris, venit cum magna lætitia obuiam ei, quia vicerat in bello: & erat iſta vnigenita, quia nullos alios liberos habebat, & fortè nec expectabat. *Cum tympanis, & choris.* Multæ virgines ibant cum filia Iephte, quod patet quia dicitur: cùm tympanis, & choris: & tamen ipſa non poterat ducere plura tympana, & choros: ſed multæ virgines ibant cum ea, eo quòd ipſa erat filia principis Iſrael. Etiam quia nunc Iephte redibat victor: ideo virgines exibant ei obuiam canendo. Sic factum eſt in Dauid, & Saule: cum enim Saul iret in Ieruſalem Dauid portante illuc caput Goliath, egrediebantur mulieres de ſingulis vrbibus, ducentes choros in tympanis lætitiæ, & ſyſtris. 1. Reg. 18. capitu. Et ſciendum, quòd iſta puella Iephte filia, & aliæ virgi K nes cantarent aliquid pertinens ad laudem Dei dantis victoriam, & ad laudem Iephte, qui erat victor: ſic etiam Maria ſoror Moyſi tulit tympanum, & ipſa cū filiabus Iſrael, canebat canticum illud facta liberatione de mari rubro, ſcilicet, Cantemus domino. Quod habetur Exod. 15. Sic etiam mulieres, quæ egreſſę ſunt obuiam Sauli, & Dauid canebant: Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia, vt patet. 1. Reg. 18. c. Tympanum eſt muſicum inſtrumentum de ligno opertū corio extenſo, quod percuſſum modulatos tinnitus reddit: & vocatur tympanum a tinniendo. Chorus poteſt accipi dupliciter hic. Vno modo pro chorea puellarum canentium: & ſic dicitur. 1. Reg. 18. quòd ducębant choros. i. choreas: & eſt ſenſus quod ibant multæ puellæ

Chorus dupliciter accipitur.

puellæ cum filia Iephte, vnde faciebant choreas multas. Alio modo chorus eſt quoddam inſtrumentum factum de ligno, & opertum corio: ſed differt ab imagine tympani, vt quidam volunt. Fuit chorus parum ante tempus iſtud inuentum in Græcia, vt infra diceẽ, & ibi de figura eius. Quocunque modo horum poterat accipi: quia ad lætitiam pertinet chorus. *Non enim habebat alios liberos.* Iſtud poteſt dici propter duo. Primò ad ſignificandum, quòd non venerunt obuiam Iephte plures de filijs, vel filiab⁹ eius quàm illa, de qua dicitur: eo quòd non habebat alios liberos. Secundò poteſt hoc dici, ad ſignificandum magnitudinem doloris, quem habuit Iephte: quia ſi multos filios, vel filias habuiſſet, occidendo illam, quæ ſibi occurrebat, non doleret tam acriter, ſicut nunc doluit. Sciendum autem, quòd licèt cum iſta filia Iephte irent aliæ puellæ virgines, non occidit aliquam illarum Iephte: eo ꝙ votum ſuum ſolùm intelligebatur de domeſticis ſuis.

Mos antiquorũ pręnimio dolore.

Qua viſa ſcidit veſtimenta ſua. idest, in ſignum doloris. Sic erat mos antiquis; vnde Dauid audita morte Saulis & Ionathæ ſcidit veſtimẽta ſua ipſe, & viri ſui. vt 2. Reg. 1. & audita morte Ammon filij ſui. 2. Reg. 13. vnde etiam quando dolebant de peccatis, & petebant veniam a Deo, ſcindebant veſtimenta ſua: ſed hoc vetuit Iohel propheta dicens. ſcindite corda veſtra, & nõ veſtimenta veſtra: Iohel. 2. c. *Et ait: Heu filia mi, decepiſti me.* ſcilicet, quia feciſti votum meum euenire præter intentionem meam, ſcilicet, qui decipitur aliud in re ſentit, quàm ipſe iudicauerit: ita Iephte non putauit aliquid de filia, & nunc videns eam putauit ſe obligatum occidere ipſam, ideo credidit ſe ab ea deceptũ. *Et ipſa decepta es.* ſcilicet, quia putaſti gaudium eſſe exire mihi obuiam, & tamen ex hoc morieris. *Aperui os meum ad dominum.* ſcilicet, emiſi votum, ſcilicet, de faciendo holocauſtum, de primo exeũte de domo mea. *Et aliud facere non potero.* idest, non potero variare illud, quia egreſſo ſemel verbo de labijs meis, maneo obligatus ad illud: & ſic innuebat, quòd cum ſub voto ſuo caderet occiſio illius, quòd non poterat euitare, quin eam occideret.

An Iephte tenebatur occidere filiam ſuam propter votum emiſſum. Quæſtio XLVI.

QVAERETVR an verum eſſet, ꝙ Iephte tenebatur occidere filiam ſuã propter votum emiſſum. Reſpondendum ꝙ non: quia aut Iephte vouens hoc generaliter, ſcilicet, quicunq; prior⁹ egreſſus fuerit de foribus domus meæ offeram eum holocauſtũ domino, cum intentione obſeruandi hoc, tam in pecoribus, quàm in hominibus: aut ſolùm cum intentione occidendi animalia bruta pertinentia ad ſacrificium. Si primo modo votum non tenebat, quia erat impium, & quod malum eſt non obligat: vnde nec iuramẽta præſtita, nec vota emiſſa ſuper re ſimpliciter mala cauſant aliquam obligationem: & peccabat Iephte emittendo tale votũ, & poſtea ſi illud ſeruaret: ſed magis impius erat ſeruando, quàm emittendo: ſi autem vouit intelligens de ſolis brutis, etiam ſi de oĩbus intelligeret, non tenebat votum, quia quędam pecora ſunt, quæ non cadunt ſub ſacrificio, imò nullum genus ſacrificij fiebat, niſi de tribus ſpeciebus pecorũ, ſcilicet de bobus, ouibus, & capris, vt declaratum eſt, Leui. 1. Si verò intellexit de ſolis animalibus immolatitijs tenebat votum, & tamen non obligabatur occidere filiam: dato ꝙ ipſa primò occurreret, licèt verba vniuerſaliter dicta poſſent extendi, tam ad homines, quàm ad pecora, quia ſermo debet ſeruire rei, & res non debet ſubiectus eſſe ſermoni, vt ait Hilarius in libro de Trinitate. & habeẽ extra de regulis iuris. ca. intelligentia. niſi fortè verba dicantur in fauorẽ, vel prętudicium alicuius: quia tunc non debet attendi, quid proferens intellexerit, ſed quid verba ſecundum communem interpretationem ſonant, vt patet extra de ſponſalibus: cap. ex literis, & hoc niſi fortè aliàs cõſtet de intentione loquentis, ꝙ alia fuerit, quàm per verba ſignificatur. & ſic ſine vlla difficultate debebat Iephte ceſſare ad impletionem voti, cùm non incurriſſet ei res, in qua intelligebatur votum ſuum.

Reſpõ. ad quæſitum.

Quod malum eſt nõ obligat.

Quare Iephte filiam ſuam occiderit. Quæſt. XLVII.

QVAERETVR cùm non obligaretur Iephte occidere filiam, quare occidit illam. Reſpondendum, quòd putabat Iephte obligatum ſe ad occidendum illam ex voto, quod patet quia dixit. aperui os meum ad dominum, & aliud facere non potero. Sed dicendum, ꝙ iſtud eueniebat ex imprudentia virorum illius temporis circa interpretationem ſacræ ſcripturæ, & votorum: nam lex ponebat ſub magna diſtrictione vota, ſcilicet, ꝙ homines obligabãtur valde ad ſoluendum illa, Deuteron. 23. c. & ob hoc putabant, quòd ſub forma verborum, qua vouebatur erat tenendum votum, dato quòd votum vergeret in deteriorem exitum, et quia ſub verbis Iephte generaliter videbatur comprehendi filia, licèt intentio ſua fuiſſet ſolùm obligare ſe in pecoribus: putauerunt quòd ad occidendum illam teneretur Iephte. Et ſicut interdum inſipienter interpretabantur in fauorem votorum: ita interdum contra vota abſoluendo aliquos inſipienter agebant: ſic patet infra vigeſimoprimo, vbi cùm iuraſſet totus populus non dare filias ſuas in vxores filijs Beniamin: poſtea iuſſerunt virginibus, vt ducerent choreas per agros, & filijs Beniamin quòd laterent in illis, & de virginibus venientibus raperent ſibi aliquas in vxores: & tamen nemo dubitabat, quòd ſic infringatur votum, ſed tenuit: ſed putauerunt ſe Deũ ſic deludere, ex quadam graui ignorantia, circa intellectionem legis, & rationem. Sciendum autem, quòd Hebræi volunt Phinees nepotem Aaron fuiſſe nunc ſummum ſacerdotem: & dicunt quòd quia noluit liberare a voto ipſum Iephte receſſit ab eo ſpiritus prophetiæ. Dicũt etiam, quòd tam Phinees, quàm Iephte peccauerunt hic: & vterque ex ſuperbia: nam Phinees ex ſuperbia noluit venire ad Iephte, ad denunciãdum ſolutionem a voto, & quòd non obligaretur occidere filiam. Iephte peccauit, quia ex ſuperbia noluit ire ad Phinees, vt declararet ei de voto ſuo: ideo vterque punitus eſt, et puella occiſa fuit. Phinees enim caruit ex tunc ſpiritu prophetico, vt uolunt. De Iephte dicunt, quòd putrefactus eſt, et partes eius ſingillatim cadebant, & ſepeliebantur in diuerſis locis. Quod probatur ſequenti cap. vbi litera noſtra dicit: ſepultus eſt I ciuitate ſua Galaad. In Hebræo dicitur: ſepultus eſt in ciuitatibus Galaad. ſ. vna pars in vna: et alia pars in alia. Sed iſta poſitio Rabbi Salomon, & aliorum Hebræorum eſt fictitia. De primo patet, quia tempore huius voti non viueret Phinees, quod patet quia ab introitu in terram Chanaan, vſque nunc erant anni trecenti, ſicut dixit Iephte contra regem Ammonitarum: & tamẽ antequam inciperet computatio ipſorum annorũ, erat Phinees triginta annorum, vel plurium. Nam eodem anno, quo factum eſt bellum cõtra Amorrhęos, & capta eſt terra: Phinees occidit ſcortum Madianitidem coeuntem cum principe tribus Simeon. Nume. 25. et Deus promiſit tunc illi ſacerdotium æternum, et tamen ad faciendum oportebat, quòd eſſet ætatis maturæ, vt iſta pro Deo zelaret, & facere auderet: ergo erat nunc pluſquam trecentorum annorum, ſi ſua perueniſſet: nullus tamen ad talem perueniebat ætatẽ

Hebręorũ dicta de Iephte, & Phinees.

Improbatio poſitionis. Hebręorum.

in hoc

in hoc tempore: ergo non erat nunc viuus Phinees. Quod autem dicunt, quòd Iephte ex ſuperbia noluit ire ad Phinees, ſed potius occidit filiam ſuam, eſt omnino irrationabile: Nam dato, quòd eſſet Phinees viuens, cùm Iephte diligeret valde filiam ſuã, quia erat vnigenita: non ſolùm iuiſſet petiturus conſilium ad Phinees, vt non moreretur filia ſua, ſed etiam ad viliſſimum hominum. Etiam quod dicunt, quòd Iephte computruit, & ſepultus eſt in multis ciuitatibus: non eſt veriſimile, quia cadentibus aliquibus partibus corporis eius per putredinem moreretur ipſe. Etiam dato, quòd ſic accidiſſet, non diceretur ſepultus in multis ciuitatibus, ſed in vna: quia ibi ſolùm dicitur aliquis ſepultus, vbi eſt caput eius, ſiue aliæ partes ſint ibi, ſiue non. ideo tenendum eſt, id quod primò dixi. Etiam dicendum, quòd dato ꝙ Phinees nunc vixiſſet, neſciuiſſet interpretari iſtud votũ, in quo obligabat. ſic enim fuit tempore ſuo factum, cùm ipſe eſſet ſacerdos in Sylo. nam tunc fecerunt Iſraelitę iuramentum, ſiue votum de non dando filias ſuas in vxores filijs Beniamin: poſtea dederunt exponendo votum, vel iuramẽtum, vt ſupra dictum fuit, & credendũ eſt, quòd iſtud ageret totus populus de conſilio eius, vel ſaltẽ eo non repugnante: ergo neſciebat Phinees interpretari vota, ſcilicet, in quo caſu obligarent, & in quo non. Sed dicendum, ꝙ imputandum fuit, quòd ſaltem Iephte non fecit conſuli dominum per ſacerdotem magnũ, vt reſponderet ſuper hoc voto. *Cui illa reſpondit.* Cognouit filia Iephte, ꝙ ipſa occidenda erat ex voto patris: & reſpondit quæ ſequuntur. In quibus patet magna virtus puellæ, quæ mortem non exhorruit, vt pater ſuus votum impleret in ea. *Pater mi ſi aperuiſti os tuũ ad dominum.* id eſt, ſi emiſiſti verbum voti contra me, ita vt debeam mori. *Fac mihi quodcunque pollicitus es.* I. ſiue infligendo mortem, ſiue quamcunque aliam pęnam volueris inferre. *Conceſſa tibi vltione, atque victoria de hoſtibus.* Iſta litera poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ ex quo Iephte vouerat immolare, ſi Deus traderet filios Ammon in manus eius, & iam tradiderat: dignum erat, quòd immolaret eam. Secundò poteſt intelligi, ſcilicet, quòd pater triſtabatur valde, qa occidebat filiam, & quia filia dixerit: pater non debes triſtari de morte mea, ex quo obtinuiſti victoriam, & vltionem de hoſtibus: quia maximum bonum, & gaudium quod habere poteras erat iſtud. ideo quæcunq; mala accidant, poſtquam tantum bonum conſecutus es, non eſt tantum dolendum. Et ponuntur vltio, & victoria, quia vltio eſt inquantum tantum malum, & fortè plus intulit Iephte Ammonitis, quàm ipſi intulerant Iſraelitis. Victoria erat inquantũ conuertit eos in fugam, & percuſſit viginti ciuitates eorũ ſubijciendo eas. Poteſt autem eſſe victoria ſine vltione, & vltio ſine victoria. De primo patet, quia quando nullum bellum, vel damnum aut iniuria pręceſſit, quia tunc obtinens vincit: ſed non habet vltionem, cùm non ſit recompenſatio: vel quando aliquis de hoſtibus triumphauit, & tamen non potuit eos tantum lędere, quantum ab eis percuſſus fuerat, vel lęſus. De vltione ſine victoria patet, vt ſi manſit bellum dubium, ſcilicet, ꝙ neutra pars alteram fugauit, & tamen vna intulit alteri magna detrimenta, & paſſa eſt paruũ malum: vtrunque autem habuit Iephte, ſcilicet, quia Ammonitas fugauit: & maiora mala eis inflixit, quàm ipſi inflixerant Iſraelitis.

Magna virtus filiæ Iephte.

Poteſt eſſe victoria ſine vltiõe, & è cõtra.

An filia Iephte peccauit conſentiendo, quòd pater ſuus occideret eam propter votum. Quæſt. XLVIII.

QVAERETVR, an puella iſta peccabat conſentiendo ſe immolari a patre. Aliquis dicet quòd F non, quia licèt eam immolari malum eſſet: tamen nõ poterat euitare, quia pater volebat eam in omni caſu occidere: ideo voluit inuita: ſicut dixit Porphyrius.

Odero ſi potero: ſi non inuitus amabo.

Sed dicendum quòd non ſtat, quia ſi puella ſciebat, vel putabat malum eſſe, licèt ſciret ſe cogendam ad hoc, non debebat conſentire: ſicut ſi quis vult me occidere ſine cauſa, & ego volo occidi, pecco mortaliter: ſi autem nolo, & cogit me, ego non pecco, quia non ago, ſed ſolùm patior: ideo nõ poterat puella hoc modo excuſari a peccato. Sed dicendum, quòd puella voluit occidi, & non peccauit: imò valde meruit ſicut declaratum eſt Gen. 22. c. de Iſaac, qui conſenſit patri ſuo, quòd eum immolaret: eo ꝙ Deus iuſſerat, quòd G immolaret ipſum: ita puella iſta putabat, ꝙ uotum patris erat valde licitum: & quòd Deus valde acceptabat tale ſacrificium, quod patet, quia iuſſit Abrahę, quòd immolaret filium ſuũ Iſaac. & tamen ſi hoc non eſſet ei gratum non iuſſiſſet. Quod autẽ poſtea iuſſerit non occidi illum: putarent fortè, ꝙ fuit, quia Deus miſertus eſt ſenectuti Abrahę. Et ſic iſta puella vltra fęmineam conſtantiam fortis fuit non exhorreſcens amariſſimam mortem, & in ætate iuuenili: & non ſolùm non timuit, ſed etiam ipſa patrem ad non triſtandum ſuper hoc perſuaſit. Etiam poſtquàm duobus menſibus ſuper montes virginitatem planxiſſet, ipſa ſpontè ad patrem redijt ſciens, quòd ab ipſo occidenda foret: quicunque autem gratus accedit ad id, quod pu- H tat obſequium Dei eſſe, meretur: nec debet imputari iſti puellæ ignorantia iuris ſup hoc: nam ſi pater ſuus, & totus Iſrael putabat votum iſtud tenere, & bonum eſſe ſolui, a fortiori ipſa credere poterat hoc, quia nullus erat, qui eam in contrarium informare poſſet.

An filia Iephte obligaretur ſubire velle mortem, pro voto patris. Quæſtio XLIX.

QVAERETVR, dato quòd iſtud votum licitũ fuiſſet, ſcilicet, ꝙ immolaretur aliquis homo Deo in holocauſtum, an obligaretur filia Iephte velle ſubire mortem pro voto patris. Reſpondendum, ꝙ hoc dato peccabat Iephte emittendo tale votum, ſine I conſenſu omnium illorum, contra quos poterat militare votum: nam filia Iephte, & quilibet de domeſticis eius erat ſui iuris, quia licèt eſſent omnes ſubiecti Iephte quantum ad aliquam poteſtatem, quam ſuper eos exerceret: tamen non habebat ius ſuper vitam eorum. Nam nec etiam eſt quis dominus vitæ ſeruorũ ſuorum, vnde ſi voluerit occidere eos ſpõtè nulla exiſtente cauſa, ipſe occidendo peccat mortaliter: quia inquantum ſunt ſerui, habet ius plenum ſup eos, & non inquantum ſunt homines: vnde dato quod Iephte voueret ſpecialiter, de immolãdo filiam, vel uouiſſet in confuſo, ſcilicet, quicũque primus egreſſus fuerit &c. nullus erat obligatus ad ſubeundum mortẽ, ſed ſicut ſi quis uouet res ad eum non pertinentes, non poterit K implere uotum, niſi conſentiente domino: tenebatur tamen Iephte in hoc caſu perſuadere filię ſuę, uel cuicunque domeſticorum ſuorum, hoc eueniſſet, quòd ſubiret mortem: & hoc facto ſi illi nollẽt, ſoluebatur Iephte a uoto: & tamẽ peccauerat a principio uouendo rem non ſui iuris: ſi autem non conaretur ſuadere cuilibet iſtorum, cui eueniret quod dictum eſt, quòd ſubiret mortem, erat uiolator uoti. Simile eſt, ſi quis vouerit ꝙ introibit in religionem in tali monaſterio: nam ſi ibi nolunt monachi eum recipere: tenetur per ſe, & amicos precari, vt permittatur intrare: ſi autem non permittatur intrare, abſolutus eſt a voto introeũdo in aliud, ſecundum diſtinctionem, quæ habetur Numeri 30. vbi de hoc multa locuti ſumus: nunc autẽ

ſi filia Iephte noluiſſet ſubire mortem, non peccabat: & tamen ſi ſubiuiſſet illam, mereretur, quia actus erat per ſe bonus, vt patet ex caſu dato. Sed obijciebatur de Iſaac, quia ille obligabatur ad ſubeundum immolationem, quam pater ſuus volebat facere de illo. Reſpondendum, quòd ſi Abraham non dixiſſet Iſaac, ꝙ volebat eum occidere ex parte Dei, non tenebatur ſubire mortem: imò ſubeundo peccabat mortaliter. Si autem dixiſſet, quòd Deus iuſſerat, tunc nō obligabatur credere Iſaac iſtud, qa cùm eſſet res magni præiudicij, & inſolita, & contra rationem, non teneretur credere ſine certiſſima probatione, quam non potuiſſet oſtendere Abrahā, cùm nō haberet teſtes de hoc: ideo ſi voluiſſet fugere de manibus Abrahę licebat ei: ſi autē credidiſſet certiſſimè, quòd Deus hoc iubebat, tenebatur ſubire mortē, quia præceptis Dei quantumcunque duriſſimis obedire tenemur, quia pcepta Dei nunquam poſſunt eſſe iniuſta. In Iephte autem ſecus erat, quia obligatio ſua fuerat inducta per votū, & non præcepto Dei: ideo non tenebatur ſtare voto eius.

Dei pręcepta nunq̄ poſſunt iniuſta.

Sciendum tamen eſt, ꝙ cùm Iephte putaret ſe obligatum ad iſtud votum, dato quòd filia recuſaret, ipſe occiſurus erat eam: alioquin non ploraſſet quouſq; illa conſenſiſſet in mortem. *Dixit ad patrem: hoc ſolùm mihi præſta, quod deprecor.* Conſenſit filia Iephte ſponte, ꝙ occideretur ad complendum votum patris, & quia pater volebat eam illico occidere, petiuit ab eo temp⁹ modicum ad lugendum. *Dimitte me, vt duobus menſibus circueam montes.* Scilicet, vt diſcurram montes terræ Iſrael, & plangam ſuper illos. *Et plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis.* Scilicet, vt eant mecum puellę virgines ſodales meæ, q̄ coætaneæ ſunt meæ, vel connutritæ mihi: & omnes ſimul plangamus virginitatē meam ſuper montes. *Cui ille reſpondit: vade.* Quia non petebat aliquid quod eſſet contra votum conceſſit: alioquin non erat conceſſurus. *Et dimiſit eam duobus menſibus.* Ideſt dedit ei licentiam per duos menſes ambulandi ſuper montes, ſicut ipſa petiuerat. Credendū eſt, quòd miſerit cùm ea cuſtodes ne permitterent abire illam, quia fortè ipſa timore mortis fugeret extra terram Iſrael, & hoc patet ex litera ſequenti, in qua ponuntur viri euntes cum illa. *Cumque abyſſet cum socys, & ſodalibus ſuis.* Ideſt cum aliquibus iuuenibus, q erant connutriti ei. *Et cum ſodalibus.* Scilicet cum virginibus, vel vocantur ſocij aliqui viri de ſeruis Iephte dati huic puellæ in cuſtodiam, & quia ſociabant eam in via, vocabantur ſocij, & non propter connutritionem: ſodales autem ſunt virgines coætaneæ. Penuit autem puella ſolùm ſodales dicens: plangam virginitatem meam cùm ſodalibus meis. Iepte tamen dedit ſocios, & ſodales ei. Et hoc propter duo. Primum ad cuſtodiam puellarum, vt honeſtè ambularent, quia cū filia Iephte cùm alijs puellis diſcurreret per montes, ſi nullus vir cuſtodiret eas, poterāt pati caſtitatis detrimēta. Secundū fuit, nè fugeret filia Iephte, qa licèt ſponte ſe obtuliſſet ad mortē, putabat Iephte, ꝙ cùm videret ſe liberam à poteſtate patris, fugeret. *Flebat virginitatem ſuam in montibus.* Ideſt circueundo omnes montes per duos menſes ſemper flebat ſe in breui morituram.

Iephte quare dederit ſocios filiæ ſuæ, & ſodalibus eius.

Quare filia Iephte flebat virginitatem ſuam, & quid eſt flere virginitatem, & an peccauerit in hoc.
Quæſtio L.

QVAERETVR, quare filia Iephte flebat virginitatem ſuam. Aliqui turpiſſimi exponunt, quod fleuit virginitatem ſuam, ſcilicet, quia moriebatur in virginitate non experta delectatione venerea. Sed iſta eſt deriſio, & nefas: nam ſi hoc fieret, facile erat ſibi carere hoc deſiderio, quia poterat in illis duo- A bus menſibus vacare libidini. Item non ſtat, quòd aliqua mulier morti propinqua doleat, quòd non experta fuiſſet delectationem veneream, quia licèt delectatio venerea inſtante paſſione appetatur, & tunc quæ ſuccumbunt libenter vellent carere virginitate: tamē ablata paſſione quælibet corruptionem corporis horrent, & ipſa virginitatis integritas quoddam gaudium magnum, & ſpem confert morientibus, quòd de hoc ſæculo integritate ſalua recedant: quomodo ergo puella iſta imminente morte plangeret ſic virginitatem? nam tunc illa ei libidinis paſſio inſurgere non poſſet timore, & ſolicitudine inſtantis mortis. Sed dicēdum, quòd flebat virginitatem ſuam, ideſt, quòd moriebatur in ſtatu virginali, ſcilicet in parua ætate: B nam indigna mors erat, quæ eam in tam tenera ætate rapiebat, & cùm deſideraret viuere flebat ſuam iuuenilem, ſiue puellarem ætatem in ipſo flore inchoante diſſolui. Aliter etiam dici poteſt, quòd flebat virginitatem ſuam, ideſt infœcunditatem: omnes enim virgines ſunt infœcundę (niſi Domina Noſtra,) & quia in veteri teſtamento reputabantur infœlices mulieres infęcundæ: flebat ſe puella iſta, non quòd moreretur, ſed quòd moriebatur infœlix ſine liberis. Hoc patet, quia Lia vxor Iacob vocauit ſe fœlicem, quia pariebat multos filios, & ſic putabat ſe teneri ab omnibus mulieribus tanquam fœlix ex hac fœcunditate, vt patet Gen. 30. Nam cùm peperit ſextum filiū, ſcilicet Aſer, dixit: hoc pro beatitudine mea: beatam quippè me C dicent mulieres. Sic etiam patet de Rebecca vxore Iſaac: nam cùm fratres eius imprecarentur ei maximum bonum, quod imprecari poterant, dixerunt: ſoror noſtra es, creſcas in millia: Gen. 24. & ſic creſcere in filijs erat fœlicitas: è contrario autem non habere filios erat infœlicitas, & mulieres ſteriles deſiderabant mortem. Sic patet de Rachel Gene. 30. cùm dicitur: cernens Rachel, quòd infœcunda eſſet, dixit marito ſuo: da mihi liberos, alioquin moriar, ideſt ſi non facis, quòd habeam filios, ego volo mori. Et ſic iſta puella videns, quòd moriebatur antequam gigneret prolem, doluit nimis, & hanc ſuam infœlicitatem plangebat. Iſti duo ſenſus ſunt conuenientes: ſed ſecundus magis ſtat, quia virginitas magis ſignificat hic D integritatem, quàm teneram ætatem: quod patet, quia immediatè ſequitur, quę ignorabat virum: ignorare virum pertinet ad virginitatem.

Reſpon. 1. doctor. ad quæſitum.

Antiquit⁹ creſcere in filijs erat fœlicitas.

An peccabat filia Iephte flendo virginitatem ſuam.
Quæſtio LI.

QVAERETVR vlterius, an peccabat iſta puella flendo virginitatem ſuam. Reſpondendum, quod ſi acciperetur flere virginitatem primo modo, ideſt pro deſiderio delectationis venereæ, peccabat, quia deſiderare delectationem illam abſolutè, niſi cùm cœteris circunſtantijs appetatur, peccatum eſt. E Accipiendo ſecundò modo, ſcilicet, quòd fleret ſe mori in tali ætate tam tenera, non erat peccatum, quia quandocunque aliquis ſciat ſe occidendum, poteſt licitè plangere ſibi compatiendo: à fortiori ergo in ætate illa, in qua mors indigna, & immatura eſt. Accipiendo ſecundò modo pro infœcunditate etiam licebat ei plangere, quia licebat Racheli viuenti, & aliquando filios expectanti tantum dolere, vt diceret ſe morituram, niſi filios ſuſciperet: quantomagis huic puellæ, quæ breuiter de hac luce receſſura nulla fęcunditatis ſua relinquebat veſtigia. Sed certè rude ſæculū erat, & ruſticana ætas, quæ de eo plangebat, de quo potius magna hilaritate exultandum foret. Nam nihil fęminę excellētius poſt charitatem, quę cęteras ornat virtutes,

Laus virginitatis.

virtutes,q̃ ꝙ in eadem integritate recedat, in qua huic ſeculo,& cui luci orta eſt. Vnde virgines aureolã quandam pſequuntur gaudij ſpecialis. *Expletiſq́; duobus menſibus reuerſa eſt ad patrem ſuum.* Solùm petiuerat duos mẽſes ad plangendum, vt ſuæ inſœlicitatis veſtigia relinqueret: ideo illis finitis reuerſa eſt. *Et fecit ei ſicut vouerat.* i. occidit eam immolando ſicut vouerat. *Quæ ignorabat virum.* idest, & iſta puella tunc ignorabat virum, quia nondum tradita fuerat matrimonialiter. Illud ponitur ad exponẽdum ſuperiora, ſcilicet, quòd flebat virginitatem ſuam, & hoc quia nondum cognoſcebat virum.

Quomodo Iephte poterat in holocauſtum filiam ſuam immolare, ſeruando ceremonias holocauſti.
Quæſtio LII.

QVAERETVR quomodo poterat Iephte immolare filiam ſuam in holocauſtum: nam ipſe vouerat immolare in holocauſtum, & hic dicitur, ꝙ fecit ſicut vouerat. Rñdendum, ꝙ cognitio huius dependet ex voto Iephte: ſi enim ipſe vouẽdo ſolùm intellexit de pecoribus immolatiuis, ꝙ primum ſibi occurrens immolaret: non poterat eſſe propriè holocauſtum de filia ſua, q̃a nõ eſt credendum, ꝙ eam immolauerit in ſanctuario, & cremaret in altari holocauſtorum, ſicut fiebat in ſacrificijs alijs: quia hoc non permiſiſſent ſacerdotes, quia erat cõtra legem fieri tales victimas, ſed fieret alio modo: ſi autem votum Iephte intelligebatur, ꝙ qui primus ſibi occurreret ſiue homo ſiue pecus immolaretur dño: tũc acciperet diuerſimodè, quia non poterant eodẽ modo iſta offerri. & tunc dicendum, ꝙ vocaret immolationẽ in holocauſtum iugulationẽ, quę fiebat ad cultum Dei cremãdo poſtea carnes totaliter. Pro quo ſciendum, ꝙ qualitercunque votum Iephte intelligeret, dicendum ꝙ ipſe filiam ſuam immolauit in holocauſtum. i. occidit, & poſtea cremauit totam ad honorem Dei. Differebat aũt ab alijs holocauſtis, quia alia fiebant in altari ſanctuarij, iſtud aũt fieret extra. Et patet iſtud, quia iſta immolatio filiæ Iephte habuit ortum ex immolatione, quam dñs iuſſit facere Abrahæ de filio ſuo, quæ videbatur ei accepta: & iuſſit ſibi eum immolari in holocauſtũ: Gen. 22. ſed in iſto holocauſto voluit Abraham iugulare Iſaac, & cremare eum in quodam altari facto in monte: nam iam erat colligatus Iſaac ſuper ligna, & extendebat Abraham gladium ad occidendum eum, & intendebat poſtea ſubijcere ignẽ lignis: & ſic arderet totus Iſaac: cùm ergo filia Iephte occiſa fuerit, vt patet ex litera. dicendum ꝙ cremata fuerit ſuper lignorum ſtruem ſm illam formam, quę fiebat in Iſaac præallegato. c. *Exinde mos increuit.* ſcilicet, poſtquam ſic occiſa fuit filia Iephte ſingulis annis flebant eam puellæ. Et poteſt dupliciter intelligi exinde. Vno modo, vt ſignificat tempus, ſcilicet, exinde. i. ex eodẽ tempore creuit mos, vt plangerent illam puellæ. q. d. non orta fuit iſta conſuetudo aliquot annis poſt, ſed in eodem anno. Secundo modo poteſt dicere cauſam vel originem, ſcilicet, exinde. i. ex fletu, quem fecit filia Iephte, antequam occideretur, plangendo duobus menſibus virginitatem ſuam, ſuper montes, nata eſt conſuetudo, ꝙ quolibet anno plorent eam puellæ Iſrael, ſicut ipſa ſe cum alijs puellis plorauit: & iſte ſenſus ſecundus eſt, quem intendit litera. ſ. ꝙ ſi non planxiſſet ipſa ſe, non orta fuiſſet iſta conſuetudo, ꝙ puellę Iſrael plangerent eam quolibet anno. *Et conſuetudo ſeruata eſt.* Scilicet iſta conſuetudo manſit multo tẽpore: nam tempore ſcriptoris huius libri. i. Samuelis ſeruabatur. Et credendum eſt, ꝙ etiam ſemper poſtea ſerua-

Duplex literæ expó.

F ta ſit, quandiu mãſit populus Iſrael in terra ſua. *Vt poſt anni circulum.* i. expleto anno. i. quolibet anno facerent. Vnde erat iſte planctus anniuerſarius pro filia Iephte: & incipiebat iſte annus non ſm inchoationẽ anni Iudæorum, ſed computando a die, quo occiſa eſt, ita vt ſemper in eodem die fieret planctus pro ea. *Conueniant in vnum filiæ Iſrael.* ſ. virgines: quia ſicut ſolæ virgines ſodales filiæ Iephtæ circuierunt montes cum ipſa plangendo virginitatem eius, ita poſtea cõueniebant puellæ virgines ad plangendum. Et debet intelligi, ꝙ conueniunt filiæ Iſrael in vnũ: non de oĩbus locis in vnũ, ſed ꝙ virgines cuiuſlibet loci ꝯgregabantur in vnum, & ibi plangebant. & ſic in quolibet loco terræ Iſrael plangebatur filia Iephte. *Et plangant filiam Iephte Galaaditis diebus quatuor.* ſcilicet, quolibet anno durabat ſo-

G lennitas planctus diebus quatuor.

Quare virgines Iſrael annuatim Iephte filiam plangebant.
Quæſtio LIII.

QVAERETVR, quare virgines Iſrael plangebant ſingulis annis filiam Iephte. Rñdendum, ꝙ faciebant hoc pp tria vel quatuor. Primũ erat pp honorem Dei. ſ. quia iſta puella oblata fuerat Deo in holocauſtum, ideo pp honorem Dei, cui ipſa oblata fuerat faciebant ei memoriam anniuerſariam. ſic. n. dicũt Iudæi dies feſti clangoris, quod fit quolibet anno die

H prima menſis Septembris ſm cõputationem eorũ celebratur in memoriã arietis immolati pro Iſaac: & ob hoc clangit̃ eadem die in cornu arietino: ſi ergo pro Iſaac, eo ꝙ voluit Deo immolari fuit celebritas: videbat̃ a fortiori, ꝙ eſſet pro filia Iephte, quæ realiter immolata eſt Deo. Secunda cauſa eſt ad honorem ipſius puellæ pp virtutẽ ſuam; quia ipſa vltra fortitudinẽ muliebrẽ morti ſe intrepidè obtulit ꝑeligens vita carere, quàm votum paternum incompletum manere: virtus autem ſemper laudanda eſt, vt ſaltem laudata virtute, qui ſuperſtites ſunt ad magnanimitatem, & preciosiſſimas virtutes accendantur, ſpe conſequendi quendam honorem: & deinde ad meliorem finem dirigantur. Cauſa tertia erat propter honorem Iephte: nam ipſe liberauerat Iſrael de manu Ammonitarum: ideo tenebantur Iſraelitæ ad valde honorandum eum: cùm ergo ipſe nimis lugeret pro hac filia, quam pro victoria obtinenda ſacrauerat: voluit totus Iſrael honorare eum, magnum planctum anniuerſarium pro filia ſua celebrando. Et credendum eſt, quòd in memoria huius puellę magnum ſepulcrum, & venerabile factum ſit. Quarta cauſa fuit pro ſalute patriæ: nam iſta puella pro ſalute Iſrael immolata eſt: nam Iephte vouit domino, quòd ſi traderet in manus eius Ammonitas, immolaret primum egredientem de domo ſua: & Deus inclinatus precibus tradidit Ammonitas in manus eius: poſtea filia Iephte ex hac cauſa mortua eſt: ideo pro ſalute patriæ, vide-

K tur ipſa directè occiſa. Magnam ergo memoriam, & glorioſam ei patria præſtare debuit, quæ pro patria ſeipſam gratis impendit. Sic enim duobus fratribus Silenis Aræ conſtitutæ ſunt, qui pro vtilitate patriæ ſe viuos ſepeliri paſſi ſunt: & manent vſque hodie illæ Aræ memorabiles in Libya apud Cyrenem. De hoc Saluſtius in Iugur. & Valerius Maximus libro 5. & Paulus Oroſius in libris de Ormeſta mundi. Si ergo illi honorem diuinum hominibus morientibus, pro vtilitate patriæ tribuerunt: iſti ſaltem honorem humanum in anniuerſario planctu, & honorabili ſepulchro tribuere debebant.

Aræ fratribus conſtitutæ pro patria obeuntibus.

An puellæ virgines Iſraelitarum peccabant quolibet anno plorando pro filia Iephte. Quæſt. LIIII.

QVAERETVR vlterius, an puellę Iſraelitarum peccabãt quolibet anno plorando ꝑ filia Iephte. Aliquis dicet, quòd ſic, quia planctus pro mortuis paruus cõceditur, ſicut Homerus cõceſſit ad vnam diem, vt amoris ſigna oſtendamus, ſed maiori tempore flere irrationabile iudicauit. Idem tenet Seneca in libro de Conſolatione ad Martian: & in libro de Conſolatione ad Polibium: & in libro ad Euſebiam matrem. Nos verò aliter arguimus, quia planctus paruus deſignat compaſſionem quandam, quàm debemus morientibus, & noſtram aduerſitatem ex eorum diſceſſu.

B Planctus autem longus, vel ſemper tentus ſignat deſperationem de reſurrectione, ſcilicet quando omnino pro moriente dolemus, quia credimus illum omnino deficere: & nos in æternum illius conſortio eſſe priuatos. Sed exiſtimatio falſa eſt, quia poſt paruam ætatem tranſactam boni maiori, & cariori, quàm hic fuit conſortio, vnientur in vita æterna indiſſolubiliter: ſed diffidere de reſurrectione peccatum eſt: ergo planctus longus illicitus.

Doc. reſp. ad quæſitum.

Reſpondendum, quòd non fuit peccatum fieri planctum anniuerſarium pro filia Iephte, quia iſte planctus iã non fiebat ex dolore ſemper continuato, ſed ſolùm ad memoriam mortis eius honorandam, quæ pro ſalute patriæ mortua eſt. Si autem licuit pro Iſaac ſponte ſe offerente ad immolandum, & non realiter immolato cœlebritatem feſti

C clangoris quolibet anno fieri: liceret aliquid fieri memorabile pro filia Iephte, quæ ſponte mortem amplexa eſt pro religione paterni voti, & patriæ ſuæ ſalute. Cùm arguitur, quòd iſte planctus erat valde longus, & ſignabat reſurrectionem non eſſe. Reſpondendum, quòd iſte planctus ſi fuiſſet ex dolore, vel ad ſignificandum dolorem eſſe de morte illius, non licebat tanto tempore extendi, quia tamen fiebat ſolùm ad honorandum, vt manifeſtè omnibus apparebat, nihil derogabatur ex hoc fidei reſurrectionis. Sed obijcietur de Chriſto, quia anniuerſarium dolorem pro morte eius die crucis agimus. Reſpondemus, quòd iſte dolor non tantum agitur, vt quaſi mortem Chriſti fuiſſe nobis contra voluntatem oſtendamus:

D nam potius gauiſi ſumus ex morte eius, cùm per eam redempti fuerimus, ſed dolemus compatientes, vt mereamur dolendo. Talis autem dolor non ſolùm anniuerſarius eſſe deberet, ſed etiam ſiquis poſſet ſemper deberet eum recolere, dicente Apoſtolo: ſi fueritis ſocij paſſionum, eritis & conſolationum: ipſe quoque iſtam memoriam ſemper agebat: vnde de ſe dixit: nemo mihi moleſtus ſit: ego enim ſtigmata domini Ieſu in corpore meo porto, ſcilicet per quotidianam compaſſionem. Et ne adhuc dolor ille de Chriſto moriente aliquid ſpei reſurrectionis præiudicare videatur, mox poſt dolorem paſſionis cœlebramus feſtiuitatem magnam reſurrectionis. In qua & reſurgenti congaudemus: & pro nobis ſpem reſurgendi

E firmamus, dicente Apoſtolo prima Corin. 15. ſi Chriſtus ſurrexit, & nos reſurgemus.

An planctus iſte anniuerſarius pro filia Iephte aliquid ei ad peccatorum remiſſionem proficeret. Quæſt. LV.

QVAERETVR vlterius, an planctus iſte anniuerſarius pro filia Iephte aliquid ei ad peccatorũ remiſſionem proficeret. Aliquis reſpondebit, quòd ſic, quia ea, quæ fiunt pro mortuis proficiunt eis. Reſpondendum, quòd non proficiebat, quia ſi opera bona fiant pro morientibus, quę per ſe ſunt ſatiſfactoria, alleuiantur defuncti à pœnis purgatorijs. Nam ſi ipſi

A pro ſe illa egiſſent fuiſſent omnino abſoluti à pœnis, vel alleuiati. Et quia propter vnitatem in corpore Chriſti, & charitatem opera, quę fiunt ab vno pro alio proficiunt ei, ita alleuiabuntur per opera, quæ alij pro ipſis faciunt, ſicut ſi ipſi viuentes illa egiſſent, intelligendo non generaliter, ſed proportionaliter: quia magis prodeſt cùm quis pro ſe agit, quàm quod alius nomine eius, & quia orationes, ieiunia, eleemoſynæ, & oblationes ſacrificiorum, atque ſimilia ſunt opera ſatisfactoria, per quæ mortui potuiſſent viuendo ſatisfacere: ita & nos pro illis operando ſatisfaciemus: ſic enim patet 2. Macha. cap. 12. vbi miſit Iudas duodecim millia dragmarum auri offerri in Ieruſalem pro peccatis mortuorum, & ſubditur ibi: ſanctè, & re-

Orationes viuorũ defunctis ꝓſunt.

B ligioſè de reſurrectione cogitans: niſi enim eos, qui ceciderant reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum, & vanum eſſet orare pro mortuis: & quia conſiderabat, quòd hi, qui cùm pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergo & ſalubris cogitatio eſt pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur. Cùm autem pro mortuis fiunt aliqua, quæ non ſunt ſecundum ſe opera ſatisfactoria, nec directè fiunt, vt proficiant animabus eorum, non proficiunt illis: ſed ſolùm ſunt ſolatia viuorum: & ita in Iſrael iſte planctus anniuerſarius, qui pro filia Iephte inceptus eſt, & fuit ad conſolationem patris, & honorem eius: ideo ſex annis, quibus ipſe poſt hoc vixit factus eſt: deinde in conſuetudinem ductus ſem-

C per obſeruatus eſt: ſed nihil proficiebat iſti puellæ, quia nec ad hoc fiebat. Quę enim ad honorem ſolùm fiunt, ſolùm honorem procurant.

An Iephte occidit filiam ſuam, vel ſolùm fecit eam manere in virginitate perpetua occidendo morte ciuili, ſicut quidam volunt. Quæſt. LVI.

QVAERETVR vlterius circa iſtam filiam Iephte, an occiſa fuerit à patre, quia licèt litera illud manifeſte dicere videatur, quibuſdam dubium eſt. Conſiderandum autem, quod quidam Hebræi tenent, quòd non fuerit occiſa, ſed quòd Phinees abſoluerit Iephte ab iſto voto, qui erat tunc ſummus ſa-

Hebręorũ reſponſio ad quæſitum.

D cerdos. Alij volunt, quòd ſapientes abſoluerint eum dicentes votum non tenere: vnde quædam gloſa Hebraica ſuper locum iſtum, ſcilicet dimitte me, vt circueam montes: dicit, dimitte me, vt circundam ſapientes: & inquirant illi ſi eſt aliquis modus ſolutionis ab hoc voto. Nicolaus dicit etiam, quòd gratia collationis ipſe tenet, quòd filia Iephte non fuerit occiſa, ſed dicitur occiſa largè, ſcilicet per mortem ciuilem: quia fuit dedicata cuidam ſpeciali miniſterio, vel vitæ, ſcilicet, vt ſeruaret virginitatem perpetuam, & maneret in orationibus, & ieiunijs, & alijs operibus abſtinentiæ vſque ad mortem ſuam. Iſtum modum mortis probat, quia Leuit. 27. dicitur: Omnis conſecratio, quæ fit ab homine non redimetur, ſed morte

Nicolai reſponſio ad quæſitum, & 1. ratio.

E morietur: & dicitur, quòd intelligitur de omnibus rebus, quæ applicantur ad Deum, & tamen aliquæ res inanimatæ applicabantur ad Deum, vt agri, & alię res: tamen non poterant dici mortui propriè, ſed largè inquantum erãt traſlati ab vſu hominum ad vſum Dei, & ſic iſta puella priuata poteſtate contrahendi, & manens in virginitate perpetua propter Dei obſequium dicebatur mortua. Item probat hoc, quia Iephte vouit facto ſuper ſe ſpiritu Domini, ſed ille non incitat ad malum: ideo licèt ſecundum verba videretur votum ſtultum ſi compleret illud bono modo, quo cõpleri poterat, compleuit, ſcilicet per conſecrationem virginitatis. Item Iephte dedit filię ſuæ ſpatium duorum menſium ad plangendum virginitatem ſuam

2. Ra…

ſuper

ſuper montes: ergo in tanto tempore veriſimile eſt, quòd haberet conſilium ſuper hoc cum ſapientibus, 5. Ratio. & ipſi eum abſoluerent à tali voto. Item Apoſtolus collocat hūc in catalogo ſanctorum ad Hebræos 11. ſi tamen occidiſſet filiam, cùm iſtud eſſet ſceleſtiſſimum, non poneretur inter viros ſanctos. Sed dicendum, quòd Iephte occidit filiam ſuam, & hoc tenent omnes ferè tam Hebræi, quàm Latini, qui aliquid intelligunt: ſic enim dicit Ioſephus 5. Antiquitatum, ſcilicet, Iephte filiam immolauit, nec legitimum faciens holocauſtum, nec Deo dignum, non vtique deliberans apud animum ſuum qualis apud ceteros cauſa huius facti videretur. Eo modo Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid Kimhi tenēt occiſam fuiſſe puellam, & peccaſſe ex ſuperbia Iephte, & Phinees. Omnes autem Latini noſtri, qui maioris auctoritatis ſunt, hoc tenent. Sic Ieronymus ait, quòd Iephte vouendo fuit ſtultus, & reddendo impius: ſi autem non occidiſſet illam, ſed conſecraſſet domino, non fuiſſet impius, ſed religioſus, offerens Deo ſpeciale votum, quale nunquam fuerat in veteri teſtamento. Idem etiam tenet hiſtoria ſcholaſtica. Idem Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſt. octuageſimaoctaua articulo ſecundo in ſolutione ſecundi argumenti, dicens: Votum Iephte eſſe de his, quæ interdum habent bonum euentum, & interdum malum, & quòd in caſu, in quo habent malum euentum non ſunt tenenda: de Iephte tamen tenuit votum ſuum, licèt euenerit in malum: ideo dicit cum Ieronymo, quòd fuit in ſoluendo impius. Item patet hoc ex litera: nam cùm vouit Iephte domino non intellexit de applicatione per conſecrationem virginitatis, ſed de vero holocauſto, & poſtea dixit: aperui os meum ad Dominum, & aliud facere non potero: ergo omnino diffiniebat votum complendum per occiſionem illius. Item puella videns diffinitionem patris, dixit: Hoc ſolùm peto: dimitte me, vt circueam: & plangam duobus menſibus virginitatem meam: quaſi dicat: non peto indulgētiam ſuper voto: ſed ſolùm, vt poſſim flere: ergo pater voluit eam occidere, & occidi ipſa conſenſit. Item dicitur, quòd expletis duobus menſibus rediit ad patrem, & fecit ei, ſicut vouerat: ſed manifeſtum eſt, quòd votum intelligebatur de voto holocauſti, ideo verè eam occidit. Item ſi filia Iephte non occiſa fuiſſet: non planxiſſent eam cùm tanto deſiderio filiæ Iſrael continuantes quolibet anno feſtum planctus, ſed fecerunt hoc, ergo ipſa verè mortua fuit: nam planctus nunquam fit pro viuentibus quandiu adhuc viuere poſſint, ſed pro his rebus, de quibus nullum habetur remedium: ergo pro filia Iephte, ſi viueret, non plangeretur. Improbatio opin. Nicolai. 1. Ratio. Item non ſtat poſitio Nicolai, quia ſi pater vellet ſolùm eam vouere Deo conſecrando ad ſeruandam virginitatem, ipſa non peteret duos menſes ad plangendum virginitatem ſuam, quia toto tempore, quo viueret poterat eam plangere, ſed petiit duos menſes, & iſti ſolùm conceſſi fuerunt ei, & poſt illos rediit ad patrem: ergo intendebat eam occidere, & ipſa ſciens ſe morituram petiit ſolùm duos menſes, alioquin nullum tempus petiiſſet. Sed Nicolaus dicit, quòd Iephte à principio vouerat facere verum holocauſtum, & ita intendit facere de filia ſua, ſed in ſpatio duorum menſium quibus puella planxit, ipſe conſuluit ſapientes, & veniente puella erat mutatum propoſitum patris, & non occidit illam. Et quando obiicitur: quare ergo planxerunt puellæ ex eo tempore quolibet anno? Reſp. Nic. ad obiect. contra ſe. Dicit Nicolaus, quòd hoc fecerunt, eo quòd illa puella propter reuerentiam voti paterni voluit ſubire perpetuam virginitatem, quę erat contra conſuetudinem illius temporis. Sed non poſſunt ſtare iſtæ limitationes Nicolai.

F De prima patet, quia dicitur, quòd reuertente puella poſt duos menſes, pater fecit ei, ſicut vouerat. Improbatio reſpōſ. quantū ad primū dictum. Sed ipſe vouerat de vera immolatione, vt etiam Nicolaus confitetur, ergo eam verè occidit. Ad hoc autem, quòd poſitio Nicolai ſit aliqualiter veriſimilis, oportebat, 1. Ratio. quòd poſtquam Iephte dedit filiæ ſuæ ſpatium duorum menſium plangendi virginitatem, quòd nihil diceretur quid factum fuiſſet: & tunc poſſet intelligi, quòd non occidiſſet eam pater: dicitur tamen, quod illa reuertente fecit ei, ſicut vouerat: ergo oportet de occiſione intelligi. 2. Ratio. Nec poteſt intelligi de conſecratione ad ſeruandam virginitatem, 3. Ratio. quia non vouerat hoc Iephte, ſed verum ſacrificium: illud ergo egit. Item non ſtat, quia dicitur, fecit ei pater,

G quod vouerat, dato quòd velimus intelligere de cuſtodia virginitatis, cum obligatione ad ſeruandum illam: non faceret aliquid nouum reuertente puella, quia ſolùm faceret, quòd abſtineret à viro, ſed ipſa ſemper hoc fecerat: & ſaltem ex tempore, quo pater ſuum votum interpretatus eſſet, iſtud eſſet, ſcilicet, quòd ipſam obligaret ad obſeruandum virginitatem. Sed dicitur, quòd fecit ei aliquid, & iſtud ſignificat aliquam mutationem corporis, ergo non fuit iſtud obſeruatio virginitatis, ſed aliquid aliud: & hoc non eſſet, niſi occiſio, quia non erat alius modus medius ſecundum intentionem Iephte ad implendum votum. 4. Ratio. Item iſta poſitio eſt contra totam aſſertionem Catholicam: nam Eccleſia dicit de Domina noſtra.

H Sola ſine exemplo placuiſti Domino Ieſu Chriſto: ſi tamen fuiſſet aliqua alia in veteri teſtamento conſecrata ad cuſtodiendum virginitatem, iam Domina noſtra haberet exemplum, quod imitaretur: ergo filia Iephte non fuit conſecrata ad cuſtodiendam virginitatem. Ad rationes in contrarium reſponſio patet. Reſpōſ. ad rationes i contrariū ad primā. Ad primam cùm dicitur, quòd Spiritusſanctus mouit eum, & tamen ille nunquam mouet ad malum. Reſpondendum, quòd non accipitur ibi ſpiritus pro ipſo Spirituſancto, nec pro aliqua gratia gratificante, ſed ſolùm pro robore, & animoſitate collata, vt auderet pugnare contra Ammonitas, contra quos prius non audebat pugnare, vel ſaltem non tantum confidebat: & iſte ſpiritus non efficit bonum hominem,

I quia non eſt gratificans, ſed ſolùm gratia gratis data, & poteſt ſtare cum peccato quocunque mortali, nec dirigit hominem ad bonum, ſicut patet de ſpiritu prophetico, qui ſtat in peſſimis viris, ſicut in Balaam, & Caypha: Num. 22. & Ioan. 11. cap. Et ſic poterat Iephte vouere ſtulta vota, & ſoluere ſtante iſto ſpiritu. Ad ſecundam. Ad ſecundam rationem quando dicebat, quod in duobus menſibus conceſſis puellæ ad lugendum mutaret conſilium, quia à peritis ſuper hoc peteret. Dicendum, quòd iſta ratio non ſtat propter duo, quia Nicolaus vult, quòd à principio deliberauerit Iephte filiam ſuam occidere, & tunc conceſſerit ei duos menſes, & quòd poſtea mutauerit conſilium. Sed iſtud eſt valde irrationabile: nam ſi Iephte dubitaret an vllatenus teneretur occidere filiam, vel poſſet alio

K modo compleri votum antequam faceret mutationem aliquam, conſuleret ſapientes ſuper hoc, & tamen dimiſit filiam ſuam circuire duobus menſibus montes plangendo virginitatem: & iſta erat magna mutatio: ergo non mutaret conſilium poſtquam puella circuiret montes, ſed prius cognoſceret certiſſimè quid agere deberet. Cùm autē permiſit ei duobus menſibus plangere, credendum eſt, quòd omnino decreuiſſet immobiliter illam occidere. Secundum patet, quia dato quòd conſuleret viros peritos, non ſcirent reſpondere: nam Phinees ſummus ſacerdos, qui erat vir ſanctus, cui Deus pactum æternum confirmauerat de ſummo ſacerdotio, vt patet Nu. 25.

neſciuit

neſciuit interpretari quomodo tenebat votum factũ, infra vigeſimo, & vigeſimo primo: nam tempore ei⁹ ei miſſum fuit, & interpretatum, & tamen interpretatio fuit valde rudis, vt ſupra dictum fuit. Ad ternam rationem de catalogo Sanctorum reſponderi poteſt ſatis planè, quia ad hoc quòd aliquis ſit vir ſanctus nõ requiritur, quòd nunquam peccauerit, ſed quòd in bono ſtatu moriatur. & quia Iephte fuit huiuſmodi, dato quòd peccauerit prius, poterat poni in catalogo Sanctorum. Aliter poteſt dici, & magis in radice, quòd Apoſtolus ſolum laudat ibi viros bonos ex merito fidei incipiens ab exordio ſæculi vſque ad tempus ſuum: nam in toto illo 11. capit. non tangitur aliud niſi laus fidei, & quia Iephte confidens Deo expoſuit ſe ad mortem contra gentem robuſtam Ammonitarum, quæ tunc premebat Iſraelitas, laudatur ex merito fidei: ſatis autem ſtat quod Iephte, & quilibet de alijs viris, qui in catalogo illo ponuntur, habuerint iniquitates multas. Alia confirmatio Nicolai erat à principio, ſcilicet quòd moreretur Iephte filia morte ciuili, ſcilicet applicando eam totaliter Deo. Dicendum, quòd non ſtat hoc, quod allegat, quia non videntur illa, quæ applicantur Deo mortua, & id quod habetur Leuit. capitu. 27. non intelligitur niſi de morte naturali, ſcilicet omnis conſecratio, quæ offertur, non redimetur, ſed morte morietur. Nam non poteſt intelligi propriè, licèt quidam cauillentur, niſi de animalibus mundis, & licitis ad immolandum: quia ſi offerrentur animalia immunda, vel non licita ad immolandum, redimebantur dato precio pro illis iuxta arbitrium ſacerdotis, & tamen ſi eſſet animal licitum ad immolandum, non poterat redimi, vel commutari: etiam ſi offerens, vel vouens vellet dare aliud animal immolaticium melius pro illo, ſed ſi conaretur aliud dare pro ipſo vtrumque erat conſecratum domino, & ſic talia animalia non poterant redimi poſtquam erant conſecrata domino, ſed morte moriebantur, ſcilicet occidebantur in ſacrificium. De alijs autem rebus non poteſt hoc intelligi: nam ſi homo voueretur Deo redimi poterat, & ponuntur Leuit. 27. capitu. precia pro qualibet ætate, & ſexu, ſcilicet quòd ſecundum varias ætates ipſorum, qui ſe vouebant Deo, diuerſum precium darent pro redemptione ſua. Idem de agris, quia vouenti agrum licebat illum redimere certo tempore, & conſtituit lex precium redemptionis eodem capitu. Etiam de animalibus immundis idem fit: nam ſacerdos iudicabat precium illorum: nulla ergo res erat, quæ voueretur, & non poſſet redimi, niſi animal immolaticium, & de iſto propriè dicitur, quòd deberet mori, & nunquam redimebatur. & ſic nihil probat de morte filię Iephte ciuili per hoc.

Rñſio. ad tertiam. Ad eſſe virũ ſanctũ quid requiratur. Alia rñſio ad idem. Cõtra ſm dictum Nicolai.

An peccauit Iephte filiam ſuam occidendo.

Quæſt. LVII.

QVAERETVR vlterius, an peccauit Iephte occidendo filiam ſuam. Aliquis dicet, quòd non, quia fecit hoc Spiritu Sancto irruente in eum, & Deus ad bonum incitat. Item ſicut Deus iuſſit Abrahæ, quod immolaret Iſaac filium ſuum, ita moueret Iephte ad immolandum filiam ſuam. Item Iephte ponitur in catalogo Sanctorum: ergo faciendo illud non peccauit. Reſpondendum, quod peccauit valde Iephte occidendo filiam ſuam, quia votum irrationabile emiſit, ſed huiuſmodi vota non ſunt complenda: ſicut dicit Beatus Iſidorus: In malis promiſſis reſcinde fidem. In turpi voto muta decretum. Item

Rões in diuerſum. Rñſio. ad quæſitum.

A ſi iniquitas eſt in vouendo aliquid, maior iniquitas erit in ſoluendo: ſicut ſi aliquid turpe, & illicitum eſt quanto deturpius, & culpabilius erit, quando efficitur. Item vota, quæ non placent Deo, non ſunt complenda: ſed votum Iephte non placebat, quia erat ſtultum: ergo reddendo peccabat. ſic patet Prouerb. 15. ſcilicet, victimæ impiorum abominabiles coram domino: vota autem iuſtorum placabilia. Item Iephte vouit id, quod non erat in poteſtate ſua, ſcilicet filiam ſuam, quæ erat alieni iuris quantum ad vitam, & impendit vitam illius in holocauſtum, ergo peccauit. Item occidere innocentem eſt in omni caſu peccatum: ſed filia Iephte erat innocens, quia nihil peccauerat in patrem aut in legem, vt mori deberet: ergo

B iniuſtum fuit, quòd occideretur. & quod durius eſt peccabat, quia filiam ſuam occidebat vetante lege occiſionem innocentis. Ad rationem primam in contrarium dicendum, quòd non egit inſtinctu Dei, ſed ex quadam deuotione ſtulta, & indeliberata, & poſtea quando votum impleuit, non motus fuit à Deo, ſed ipſe impius illud egit, & nimis ignoranter. Nec valet quando obijcitur, quòd ſpiritus domini mouit eum ad faciendum illud votum, eo quòd dicitur: Factus eſt ſuper eum ſpiritus domini, & votum vouit dicens: ſi tradideris, &c. Nam ille ſpiritus, qui venit ſuper Iephte fuit ſpiritus roboris, vt dictum fuit, & ille ſolum poteſt mouere ad actum belli tolerando, vel aggrediendo duriſſima, & non mouebit ad alium a-

C ctum bonum vel malum: ſicut temperantia non poteſt mouere niſi ad actus ſuos, & ſic liberalitas ad ſuos, eo quod virtutes diſtinguuntur in habitibus, & obiectis, & actibus, & non poteſt vna exercere actum alterius: ſicut nec poteſt auris videre: aut oculus audire: motus fuit ergo Iephte ex quadam leuitate. Sciendum tamen, quòd hiſtoria ſcholaſtica dicit peccaſſe Iephte, quia fuit vouẽdo ſtultus, & ſoluendo impius, ſicut tenet Beatus Hieronym. & Sanctus Thomas, & tamen dicit, quod potuit eſſe bonus antequam votum emitteret: quia tunc ſuper eum irruit ſpiritus domini, & potuit etiam poſt votum eſſe bonus, & tunc ponitur in catalogo Sanctorum ab Apoſtolo. Sed iſta ſolutio præſupponit aliquid eſſe neceſſarium,

D quod non eſt, ſcilicet quod fuerit bonus ante votum, eo quod irruit ſuper eum ſpiritus domini: nam iſtud eſſet ſi ille ſpiritus eſſet gratia gratificans: tamen fuit gratia gratis data, ſcilicet animoſitas data à Deo, vt ſupra declaratum eſt. Etiam cùm vult, quòd poſtea bonus fuerit ad hoc, quòd poneretur in catalogo Sanctorum, non ſtat, quia ponitur ibi pro actu, quem egit ante complementum voti. Nam ibi ponuntur multi viri, qui laudantur de fide, ſcilicet quòd confidentes in domino non dubitauerunt tradere ſe morti exponendo ſe contra hoſtes duriſſimos: & hoc non faciebant confidentes in virtute exercitus, aut apparatu bellico, ſed in Deo: ſic patet cùm dicitur ad Hebræo. vndecimo, de Iephte inquit A-

E poſtolus: Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, & Barac, & Samſon, Iephte, Dauid, Samuel, & alijs Prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum. Et ſic fides Iephte, & horum fuit expugnando hoſtes, ſed Iephte antequam occideret filiam pugnauit ex fide, & vicit Ammonitas: ergo fuit poſitus in catalogo propter ea, quæ prius egit: & non oportuit, quòd poſt completum votum bonus fuerit ad hoc, quòd poneretur in catalogo Sanctorum.

Ad rõnem primã i diuerſum. Opinio hiſtoriæ ſcholaſt. confutatur.

Dicit etiam, quòd quidam volentes excuſare eum, dicunt quòd fecerit familiari conſilio Spiritus Sancti. Sed dicendum quòd non ſtat, quia Deo nunquàm eſt grata immolatio innocentis. Etiam iſti mouentur ad hoc dicendum, quia dicitur quòd factus eſt ſuper eum ſpiritus domini: & votum vouit dicens, &c. putantes, quòd Spiritus domini, qui hic nominatur fuerit Spiritus Sanctus. Sed ſupra improbatum eſt. Sed Beatus Hieronym. & Sanctus Thomas dicunt, quod Iephte fuit vouendo ſtultus, ſoluendo impius. Sed permittitur, quòd factus eſt ſuper eum Spiritus domini, quia fides, & deuotio, ex qua motus eſt ad vouendum à Deo fuit ſiue à Spiritu Sancto, propter quod ponitur in catalogo Sanctorum, & propter victoriam quam habuit. Et quia probabile eſt ipſum pœnituiſſe de facto iniquo, quòd tamen aliquod bonum præfigurabat, tantis patribus repugnare non debet. Sed cogor, quia iſti volunt, quòd fides, & deuotio ad vouendum fuit à Spiritu Sancto. Hoc quidem concedi poteſt in vniuerſali, ſcilicet quod Spiritus Sanctus mouit Iephte ad deuotionem vouendi aliquid, & tamen non mouit determinate ad vouendum illud, quia tunc non peccaſſet Iephte vouendo illud. Sed cùm dicunt, quòd propter iſtam deuotionem vouendi dicitur in litera, quòd factus eſt ſuper eum Spiritus domini, non ſtat: quia non poteſt accipi ibi Spiritus, niſi pro Spiritu animoſitatis à Deo collato, qui ſolùm mouet ad opera belli, vt ſupra declaratum eſt. Dicunt etiam quòd quia fides, & deuotio, qua motus eſt ad vouendum fuit à Spiritu Sancto, & propterea ponitur in catalogo ab Apoſtolo. Sed non ſtat, quia, vt apparet ibidem ex litera, ſolùm laudantur ibi viri illi, qui confidentes de adiutorio Dei, expoſuerunt ſe magnis periculis: ideo, etiam ſi Deus non mouiſſet eum ad id vouendum, poneretur, ſicut ibi ponitur Samſon, & Barac, qui nihil vouerunt, ſed ſolùm expoſuerunt ſe morti contra hoſtes ex fide. Quod autem dicunt, quòd poſtea pœnituerit, iſtud eſt ſatis credibile, & tamen dato quod non pœnituiſſet, poneretur in catalogo: quia ibi non laudantur illi viri, vt boni ſimpliciter, ſed ſolùm quantum ad meritum fidei.

Ad ſecūdā rationem. Ad ſecundam rationem, ſcilicet quod Deus iuſſit Abrahę, quòd immolaret Iſaac, & licuit ei ſic, moueret Iephte. Dicendum, quòd Abrahę licuit velle occidere filium ſuum, & occideret illum realiter, niſi Deus vetuiſſet: eo ꝙ ipſe iuſſerat, & omne præceptum Dei bonum eſt. Iephte autem occidit filiam ſuam ex voto, & non ex præcepto Dei, ſed votum ſuum non poterat facere licitam eſſe mortem huius puellæ ſicut mandatum Dei. Cùm autem dicitur, quòd Deus incitaret eum ſicut incitauit Abraham. Dicendum quod non ſtat, quia Deus ſolùm mouit Abraham ad occidendum Iſaac, vt appareret omnibus hominibus obedientia eius, & non animo hoc expleri volenti. Quod patet, quia cùm vellet illud explere Abraham, Deus prohibuit. Etiam quia dicitur, quòd tentauit Deus Abraham: ſed tentatio non eſt ad hoc, quod aliquid fiat, ſed ad cognoſcendum voluntatem alicuius: ideo ſi ipſe mouiſſet Iephte non compleuiſſet opus, & tamen compleuit: ideo non fuit motus a Deo, ſed ſtulto quodam motu: & Deus permiſit eum ſic moueri in pœnam aliquorum peccatorum ſuorum, vt nimis doleret de morte filiæ, quæ vnigenita erat.

Ad tertiā rationem. Ad tertiam rationem, cùm dicitur de catalogo. dicendum quod etiā ſi aliquando peccaret, ſanctus eſſe poterat, & poni in catalogo, ſicut eſt de multis alijs, & ſic ſoluit hiſtoria ſcholaſtica.

Aliter ad tertiam rationem. Aliter & melius dicendum eſt, quòd ad hoc quòd eſſet Iephte in catalogo, non erat neceſſarium opus ſuum bonum ante hoc, nec poſt votum: ſed ſolum poſuit ibi Apoſtolus pro laude fidei, vt de-
F claratum eſt: quamquam ergo poſt bellum iſtud peccaret, poneretur in catalogo, quia ibi fuit fides de qua in catalogo laudatur.

Quid ſit præſcriptio, & de diffinitione, & natura præſcriptionis, tam ſecundum theologos, quàm iuriſtas. Quæſt. LVIII.

NVNC autem, quia in c. iſto Iephte arguens contra regem Ammonitarum fundauit ſe valde ſuper præſcriptione, quia terra iam præſcripta erat pro-
G pter diuturnitatem temporis: circa præſcriptionem erunt aliqua dubia, & primum circa quidditatem, vel diffinitudinem præſcriptionis. Quæretur ergo, quid ſit præſcriptio. Quidam diffiniunt eam dicentes. Præſcriptio eſt exceptio ex tempore ſubſtantiam capiens. & ponitur iſta deſcriptio per Ioan. Gloſatorem decretorum 16. q. 3. in ſumma, in qua ponuntur duo, ſcilicet effectus præſcriptionis, & cauſa. Et ſciendum, quòd iſta eſt deſcriptio, & non diffinitio: nam datur per quædam extrinſeca, & non ſignificantia quidditatem. *Diffinitio pſcriptionis.* Primum ſignificat effectum, ſcilicet præſcriptio eſt exceptio: nam omnis præſcriptio parit exceptionē. Pro quo ſciendum, quòd duplex effectus conſueuit ſequi ad præſcriptionem, ſcilicet exceptio, & acquiſi-
H tio dominij. Primus effectus eſt neceſſariò annexus: nam non eſt aliqua præſcriptio, ad quam non ſequatur exceptio. & tamen aliqua eſt ad quam ſequitur acquiſitio dominij. Primum patet dupliciter: primò ratione: nam ſi non competeret exceptio omni præſcriptioni, ſequeretur quòd aliqua præſcriptio eſſet, quæ nullius foret efficaciæ: quia non competeret actio, vt aliquid aliud cui non competit exceptio, cum ipſa ſit in minus. Secundò patet inductiuè, quia inducendo in ſingulis ſpeciebus præſcriptionis eſt verum, quòd pariunt exceptionem: ſic patet de decem diebus datis ad appellandum: nam illis tranſactis, præſcribitur contra non appellantem, vt amplius non poſſit appellare 2. quæſtione 6. capitu. biduum. ſic etiam
I lapſu trimeſtris temporis præſcribitur contra non eligentem, de electione capitu. ne pro defectu, & in his ſi non appellans infra decem dies, vel non eligens infra trimeſtre conaretur poſtea appellare, vel eligere, eſſet exceptio contra eos ex præſcriptione: quòd non poterat poſtea, aut appellare, aut eligere. De ſecundo patet, ſcilicet quod acquiſitio dominij, non ſit effectus neceſſariò annexus præſcriptioni: nam quædam præſcriptiones ſunt in quibus cauſatur actio, & exceptio, ſcilicet in præſcriptionibus bonæ fidei, in quibus acquiritur dominium directum, vel vtile ſolùm ſecundum quoſdam. In alijs autem ſola exceptio cauſatur, ſcilicet in præſcriptionibus longi temporis, & malæ fidei: nam præſcribens non acquirit ibi dominium.
K Secunda pars diffinitionis erat ex tempore ſubſtantiam capiens, id eſt totum eſſe. ſic Philoſophus 4. Phy. dicit quòd nunc eſt ſubſtantia temporis, id eſt totum eſſe: quia in tempore nihil eſt realiter niſi nunc. Iſta particula patet, quia illud quod non habet vim aliquam, niſi elapſo termino temporis, & poſt elapſum ſortitur efficaciam, habet ſubſtantiam ſuam ex tempore: ſed huiuſmodi eſt præſcriptio, ergo ipſa capit ſubſtantiam ex tempore. Patet hoc, quia in præſcriptione, vel vſucaptione accipitur tempus ſtrictiſſimè: intantum quòd ſi tranſierit totum tempus præſcribendi, quod ſit viginti annorum, & reſtat adhuc dimidia dies, nullum ius aut pars iuris innatum eſt ipſi præſcribenti: et lapſo illo die ad

com-

Obiectio. Contra ſecūdā particulā Gerardus de Senis Eremita.

complementum eſt ius plenum præſcribentis ad excipiendum, & agendum ſi ſit præſcriptio bonæ fidei. Contra hanc deſcriptionem obijcit frater Gerardus de Senis Auguſtinianus, & Ioan. Andreæ in Mercuriali in regula poſſeſſor. triplici ratione. Prima quia dicitur: ex tempore ſubſtantiam capiens. tempus autem eſt naturalis cauſa: præſcriptio autem non capit efficaciam ſuam ex natura, ſed potius ex lege. Secunda quia omittit cauſam principalem, ex qua præſcriptio ſumit efficaciam, ſcilicet ex legum auctoritate. Tertia quia omittit cauſam finalem præſcriptionis, ſcilicet ad quid introducta eſt deſcriptio: tamē diffinitio maximè debet accipere cauſam finalem, eo quòd per eam innoteſcit valde quælibet res. Ideo dat

Alia diffō pſcriptionis.

aliam deſcriptionem præſcriptionis, quæ tangit tam efficientem principalem, quàm finalem, ſcilicet. Præſcriptio eſt ius quoddam ex tempore congruens, auctoritate vim capiens, pœnam negligentibus inferens, & finem litibus imponens. In iſta deſcriptione

Declaratio diffinitionis.

ſupplentur omnia, quæ omiſſa fuerant in alia, ſcilicet limitatio congruens temporis, ſine qua ignorantia non eſſet inexcuſabilis. Secundo tangitur legum auctoritas, qua præſcriptio inducitur, per quam contra ſic negligentem cauſatur exceptio in re præſcripta, ne poſſit eam petere. Tertio tangitur finis, ſcilicet quia inuenta eſt præſcriptio ad imponendum pœnam negligentibus, vt rerum dominia perdant, & vt litibus finis imponatur: nā, nō exiſtente præſcriptione, eſſent immortales, cùm ſemper poſſet peti res: etiam ſi magno tempore, & bona fide poſſeſſa eſſet. Dicendum

Rñſio doctoris, & defenſio Io. Gloſat.

autem, quod vtraque harum deſcriptionum eſt conueniens, & prima magis accedit ad naturam diffinitionis: ſecunda autem eſt deſcriptio notificans quaſi totum eſſe deſcriptionis. Sed cùm arguitur primò contra deſcriptionem Ioan. Gloſatoris non ſtat, quia ipſe non accipit ibi tempore pro cauſa, vel menſura rerum naturalium, ſed pro limitatione temporis introducta à iure, ſcilicet præſcriptio eſt ex tempore ſubſtantiam capiens, idest habens efficaciam ex lapſu temporis a iure ſtatuti. Ad ſecundum dicendum, quòd dicendo ex tempore ſubſtantiam capiens, intellexit auctoritatem legum, cùm ibi non accipiatur tempus abſolutè, ſed ſolum pro limitatione temporis, quæ limitatio eſt à lege. Ad tertium dicendum, quod licèt poſitio finis notificaret aliquid de ſubſtantia præſcriptionis, tamen non eſt neceſſe poni finem: quia notificatio potiſſima, quæ fit à fine tenet in artificialibus: nam in artificiatis per finem notificatur materia, & forma: in naturalibus autem, & moralibus non tantum eſt neceſſitas finis ad notificandum. Si quis autem vellet

Diffinitio pſcriptionis ſm doctō.

dare quidditatiuam diffinitionem, diceret: Præſcriptio eſt ius ex labente tempore conſtans, quo quis ex negligentia alterius ius habet in re, in qua prius nullum habebat. Conſiderandum autem, quod conſuetudo, & præſcriptio habent quandam ſimilitudinem: nam vtraque tempore conſtat, ſed differunt, quia conſuetudo non debet cauſari à quolibet, qui debet ſe ex ea iuuare. Præſcriptio autem cauſari debet à quolibet, qui ex illa ſe iuuabit: etiam conſuetudo non reſpicit tempus valde limitatum, quia aliquando in maiori, aliquando in minori cauſatur. Præſcriptio autem reſpicit tempus limitatiſſimum, ita vt, ſi ſaltem dimidius

In pſcribēdo ſemper ſunt duo.

dies deſit, nullum ius præſcribentis adhuc ſit. Conſiderandum etiam, quod in præſcribendo ſemper ſunt duo, ſcilicet ipſa præſcriptio, & ius cauſatum ex præſcriptione. Præſcriptio autem non conſiſtit poſt lapſum temporis: ſed ſemper dum tempus labitur: effectus autem præſcriptionis eſt in inſtanti lapſus temporis: nam dum incipit tempus præſcriptionis vſque quo conſumetur ſemper dicatur aliquis præſcribere, &

A ſemper præſcribit, & ipſa præſcriptio eſt, & tamen nondum eſt ius cauſatum ex præſcriptione, ſcilicet acceptio, vel dominij acquiſitio. Et quando fuerit cauſata exceptio, iam non manet præſcriptio: nec dicitur aliquis præſcribere, ſed præſcripſiſſe, & tamen licèt præſcriptio ſit via ad acquirendū ius, non eſt tamē propriè ius: ſicut alteratio eſt via ad generationem, ſed non eſt generatio: & ſic ſe habent præſcriptio, & exceptio inde cauſata, ſicut motus & mutatum eſſe, & ſicut magnitudo, & punctus terminans, & alteratio & generatio. Aliqui autem putant, quòd præſcriptio non ſit, niſi completo tempore, eo quòd ſi interrumpatur, nihil eſt. Dicendum, quòd iſti groſsè accipiunt, quia exceptio cauſata per præſcriptionem eſt finito

B tempore: & tamen præſcriptio ante tempus finitum ſemper eſt, ſed iſti neſciunt diſtinguere inter præſcriptionem, & effectum præſcriptionis, ideo nutanter dixi labente tempore conſtans, & non ex lapſu temporis: quia ex lapſu temporis conſiſtit effectus præſcriptionis, & non præſcriptio: tempore autem labente, idest cùm labitur ſemper conſtat præſcriptio. Dicitur quo ex negligentia alterius, ad differentiam conſuetudinis, quia in conſuetudine non attenditur negligentia alicuius: nam nullo negligente ex moribus vtentium cauſabitur ius conſuetudinis. Etiam dicitur quo quis habet ius in re alterius, ſiue accipiatur res pro ipſa re, quę poſſidetur: ſiue pro ſeruitute rei, vel iuribus incorporalibus, qui præſcribuntur. Et dicitur

C iure alterius, quia pręſcriptio ſemper eſt ad rem alterius ad hoc, quod quis habeat ius in illa, ſcilicet agendi pro illa, vt ſic conſequatur dominium directum, vel vtile, vel ſaltem excipiendi pro illa contra alium, & quia aliquid iſtorum cauſatur, ſemper dicitur ipſa, per quam quis habet ius in re alterius. Ex hoc eſt alia differentia conſuetudinis, & pręſcriptionis, quia pręſcriptio ſemper eſt contra aliquem, & rem, quę ab aliquo poſſidetur. Aliquando autem conſuetudo non eſt contra aliquem, nec eſt ad tollendum bona alterius: ideo nunquam dubitatur de conſuetudine, an ſit contra ius naturale: ſicut dubitatur de pręſcriptione: intantum quòd præſcriptio non poteſt eſſe contra rem, quæ nullius eſt: vnde ſi quis occupet rem, quæ

D nullius vnquàm fuit, & ex hoc habebat exceptionem contra quemlibet agentem pro illa: non vocatur iſta præſcriptio, quia non eſt ad acquirendum ius in re alterius: ſed in re, quę nullius eſt: ideo hic non eſt neceſſarius lapſus temporis, ſed per ſolam occupationem ius acquiritur.

An præſcriptio ſit contra ius naturale. Et quid ſit ius poſitiuum & naturale: & quomodo inter ſe conueniant, & differant. Et an rationes Ioan. Andreæ. & Iuriſtarum ad probandum, ꝙ præſcriptio concordet iure naturali, concludant.

Quæſt. LIX.

E

QVAERETVR ſecundò, an ſit præſcriptio contra ius naturale: non enim quæritur an ſit contra ius poſitiuum, quia manifeſtum eſt, quod non cum ab ipſo iure conſtituta ſit. Etiam non quæritur, an ſit contra ius diuinum: quia ius diuinum vocatur a quibuſdam ius naturale, & partim eſt poſitiuum, ſicut in cæremonialibus, & iudicialibus. Quidam dicunt, quod eſt contra ius naturale: ſic patet, ff. de regulis iuris, l. in iure naturali. Item contra æquitatem naturalem eſt aliquem locupletari cum aliena iactura, ff. de regulis iuris, l. locupletari, ſed in præſcriptione aliquis locupletatur alio perdente, ergo eſt contra ius natura-

le. Item videtur, quòd non potuerit lex humana ſtatuere aliquem medium præſcriptionis, quo tolleretur dominium, quia dominia ſunt introducta de iure gentium, ergo lex poſitiua non poterit illa tollere. Primum patet, ff. de iuſtitia, & iure, l. ex hoc iure. Secundum patet, quia ius poſitiuum eſt minus naturali, & iure gentium: ideo non poteſt illi præiudicare. Reſpondendum, quòd præſcriptio non eſt contra ius gentium.

Ius rectitudinẽ dicit.

Pro quo ſciendum, quòd ius dicit rectitudinem, ſiue ſit naturale, ſiue legale, & quamquam ius naturale, & legale, vel poſitiuum ſint diſtincta, tamen non ſunt diſtinctæ rectitudines eorum, ſed eſt eadem rectitudo aliter, & aliter ſe habens, quia ius naturale dicit rectitudinem quãdam vniuerſalem, & confuſam: ius autem legale dicit eandem rectitudinem, vt iam explicatam. Et dicitur eſſe eadem rectitudo, quia ius eſt regula actionis, & rectitudo fundatur realiter in actu, ſed menſuratiuè & directiuè in regula, ſiue iure:

Naturale ius põt tripliciter p poſitiuum ſpecificari.

& quia eædem actiones diriguntur numero per ius naturale, & ciuile dicitur eſſe eadem rectitudo vtriuſque: velut ſi eadem res ſignificetur per aliquam propoſitionem obſcuram, & per aliquam manifeſtam: nam eadem res, & eadem veritas vtrobique eſt: cùm autem ius poſitiuum ſit ius ſpecificatiuum, & ius naturale ſit ſpeciale, poteſt tripliciter naturale per poſitiuum ſpecificari, ſcilicet. Primò determinando illud per congruos modos: ſecundò applicando illud ad varios actus: tertiò declarando per quoſdam euentus. De primo patet: ius naturale eſt punire delinquẽtem, ſed modus nõ eſt ab eo taxatus, ius autem humanum illa limitat ſecundum modum, & quantitatem. De ſecũdo patet: ius naturale vult nemini ſubtrahi, quod ſuum eſt, ius poſitiuum diſtinguit actus ab illa rectitudine deuiantes, ſcilicet actum furandi, capiendi, ſœnerandi, doloſè extorquendi, de quibus non dixit ius naturale, quòd eſſent modi ſubtrahendi aliena. Oſtendit etiam quis actus iſtorum magis deuiat à naturali rectitudine, ſcilicet per quem actum magis iniuſtè ſubtrahantur alicui ſua, & ſecundum hoc ſtatuit inæquales, & varias pœnas. De tertio patet, quia ius naturale ponit aliquas regulas, quæ dicunt in generali rectitudinem, & tamen nõ exprimit an aliqui caſus ſint, in quibus obſeruatio illorum tollat rectitudinem naturalem:

Qñ depoſitũ reddi non debet.

ſicut de iure naturali eſt depoſitum reddi: tñ non eſt limitatum, an aliquis caſus ſit, in quo malum ſit reddi. & hoc limitauit ius poſitiuum, quod non eſt reddendum, quando ex redditione malum prouenit: velut ſiquis depoſuerit penes me arma, non teneor ei reddere, ſi petient exiſtens in furore, vel factus hoſtis patriæ: quia in vtroque caſu poſſet nocere. Sic etiam de iure naturali eſt neminem cum alterius detrimento ditiorem fieri: & tamen aliquis caſus eſt, in quo rectum eſt fieri ditiorem altero perdente, ſcilicet in præſcriptionibus, & in vſucaptionib⁹: quia qui ſic perdũt, licèt damnum recipiant, non patiuntur iniuriam: eo quòd ex negligentia perdunt ſua, per quam merentur perdere, & ſic licèt videatur in ſuperficie recedi ab æquitate naturali, tamen ſecundum negligentiam literæ non receditur: nam ſi nullus caſus eſſet, in quo quis locupletaretur cum iactura alterius, faceremus contra duas regulas iuris naturalis. Primus eſt, quòd bonum commune nõ ſit negligendum:

Bonũ cõe nõ eſt negligendũ.

ſi tamen præſcriptio, & vſucaptio tollantur in omni caſu dabitur, ꝙ multi negligent bona ſua, & alij nollent capere ea, quia poſſidendo non efficient illa ſua, & perditis bonis particularibus perit bonum commune, quod conſtat ex bonis priuatorum. Secunda regula iuris naturalis eſt, bonum commune diligibilius eſſe, & magis curandum quàm bonum particulare, vt patet 1. Ethicorum, ſi tamen non introducatur præſcriptio, & vſuca-

F ptio: turbabitur pax communis, in qua conſiſtit magna pars fœlicitatis politicæ, & hoc quia lites fient immortales, cùm etiam poſt magnum tempus liceat repetere quaſcunq; res pacificè ab alio poſſeſſas: debuit ergo introduci præſcriptio, & vſucaptio contra iura priuatorum, vt nõ tollatur totum bonum publicum, ſcilicet pax communis: & ſic non eſt contra ius naturale, imò adiuuat illud, cùm duæ leges iuris naturalis inducant præſcriptionem, & vna ſolùm videatur tollere illam quantum ad corticem literę: ideo fuit conueniens, & neceſſaria pręſcriptio, qua leges iuris naturalis inter ſe concordarentur:

Fuit neceſſaria præſcriptio in politia.

nam ſicut de neceſſario intellectu iuris poſitiui eſt illud, ſine quo leges plures diſſonantes in voce inter ſe concordare non poſſunt, G ita de iure naturali eſt illud, ſine quo plures regulę iuris naturalis non poſſunt inter ſe concordare, & ſic eadem rectitudo eſt iuris poſitiui, & naturalis aliter, & aliter ſumpta. Item patet hoc, ff. de iuſtitia, & iure, lege, ius ciuile. vbi dicitur:

Quid ius ciuile ſit.

Ius ciuile eſt, quod nec in totum à iure naturali, aut iure gentium recedit: nec per omnia ei ſeruit. Itaque cùm addimus, vel ſubtrahimus iuri communi, ius proprium, ideſt ciuile, efficimus: ſi enim rectitudo iuris poſitiui eſſet alia à iuris naturalis rectitudine, in totum ab ea recederet, & non eſſet ſicut ſpecificatiua illius: ſed vt duę rectitudines diſperatę: ſi autem ius ciuile totaliter ſeruiret iuri naturali, non eſſet ſpecificatiuum eius, ſed eſſet idem pęnitus, vel per modum: ſed quia in aliquo ſubtrahimus, H & in aliquo addimus, ius ciuile ſpecificatiuum iuris naturalis efficimus: nam addendo, & ſubtrahendo eſt quidam modus ſpecificationis per additionem: vt in duobus primis modis, ſcilicet cùm ius naturale dicit puniendum delinquentem, & non dat modum: lex humana ſpecificat addendo ſpeciẽ punitionis, & quãtitatem, vel durationem. Secundo modo, vt lex dicit, quòd non eſt alicui ſubtrahenda res ſua, ius humanum addit modos ſubtrahendi tanquam ponens exẽpla, ſcilicet furtum, rapinam, ludos prohibitos, vſurã, doloſum contractum, ſpoliationem ſepulchrorum, & ſic de cęteris, & limitat in his pœnas ſubtrahendo. Specificat, ſcilicet tertio modo, quando lex dicit aliquid ſeruandum, & lex humana declarat aliquos caſus, in quibus debet ſeruari, I vt, non eſt aliquis locupletandus cum alterius iactura: lex humana ſubtrahit pręſcriptiones ab hac regula, & vſucaptionem. Sic etiam in depoſito reddendo lex humana ſubtrahit caſus, in quibus non reddatur, ſi efficiatur depoſitor furioſus, vel hoſtis.

Rõnes ꝓbantes ꝑſcriptionẽ cõcordare iuri naturali.

Aſſignant autem quatuor rationes frater Gerardus de Senis Auguſtinianus, & Ioan. And. in regula Poſſeſſor. in Mercuriali ad probandum, ꝙ pręſcriptio concordet iuri naturali. Prima. Illa iura, quę habent eandem rectitudinem, ſic ſe habent, quòd non poteſt vnum alteri contrariari: ſed ius naturale, & poſitiuum ſunt huiuſmodi, ergo in pręſcriptionibus non poſſunt inuicem contrariari. Vtraque pars patet ex dictis. Secunda ratio eſt: illud ius poſitiuum, quod habet congruam, & rationabilem rationem conſonat K iuri naturali, ſed ius poſitiuum de pręſcriptionibus eſt huiuſmodi, ergo conſonat iuri naturali. Maior patet, quia ius, & ratio conuertuntur, & ius naturale eſt inuariabilis ratio. Minor patet ex dictis ſupra. Tertia ratio eſt: illud ius poſitiuum, quod punit peccatum negligentię, quod eſt contra publicum bonum, eſt concordans iuri naturali, ſed ius de pręſcriptionibus eſt huiuſmodi, ergo &c. Maior patet, quia de iure naturali eſt conſeruari bonum publicum pluſquam priuatum, & puniri tranſgreſſores.

Quid ſit de iure naturali.

Minor patet, quia præſcriptio, & vſucaptio tollunt omnia rerum negligentibus. Quarta ratio: illud ius poſitiuum, quod tollit lites, quæ aliàs efficerentur immortales,

tales, & cauſat pacem publicam, eſt concordans iuri naturali: ſed ius de præſcriptione eſt huiuſmodi, ergo &c. Maior patet, quia ius naturale dictat bonum publicum, & pacem politicam valde amandam: ideo quòd ad hoc adiuuat, valde conſonat iuri naturali. Minor patet, quia præſcriptio tollit lites, quæ aliàs efficerentur immortales, ſcilicet quia à pacificè poſſidente etiam poſt ducentos annos poſſet res peti.

Rñſi. ad has rões.

Iſtæ rationes ex parte concludunt, & ex parte ſunt calumniabiles.

Ad prima.

Nam cùm prima dicit, quod ius de præſcriptionibus habet rectitudinem eandem cum iure naturali: intelligendum eſt de præſcriptione cum bona fide, per quam acquiritur dominium. ſecus de malę fidei longi temporis præſcriptione.

Ad ſecũdã

Secunda ratio habet maiorem falſam: nam præſcriptio malę fidei habet cauſam rationabilem, & congruam: ſcilicet vt puniatur negligentia, & nõ pereat bonum publicum: quod interdum periret, niſi permitteretur præſcriptio malę fidei, & tamen illa nõ conſonat iuri naturali.

Ad tertiã.

Tertia rõ habet etiam maiorem falſam: nam non omnis lex puniens negligentiam contra bonum publicum benè agit, quia poteſt punire aliter quàm debet, vel plus quàm debet: vt ſi aliquo negligente res ſuas non ſolũ permitteretur contra eum præſcriptio malę fidei, ſed etiam ꝙ perderet aliquam de rebus, quam non deſinebat poſſidere.

Ad quartã

Quarta ratio habet maiorem falſam eodem modo: nam licèt imponi finem litibus bonũ ſit, tamen modus aliquis erit, per quem valde grauentur litigantes, vel præiudicetur iuri multorum, ſicut patet in præcedenti exemplo.

Rõnes Scoti in 4. Sentẽtiarũ diſ. 16. ꝙ præſcriptio ſit rõnabilr ĩtroducta.

Sciendum vlterius, ꝙ Ioan. Scotus, & Franciſcus de Maironis ponunt in 4. Sententiarũ diſt. 16. rationes quatuor ad probandum, ꝙ præſcriptio ſit rationabiliter introducta. Prima eſt propter bonum publicum, ſcilicet ne contemnantur bona particularia, & pereant: cùm ex particularibus ſubſiſtant bona communia. Secunda ratio eſt, quia legiſlator poteſt tranſmutare dominia rerum ex cauſa: ſic eſt negligentia: nam nullus debet deſtruere bonum publicum ex negligentia ſua, ideo cõſtituit princeps præſcriptionem tanquam modum transferendi dominium, & conſonabit hoc æquitati ad conſeruandum bonum publicum. Tertia ratio eſt ad tollendum lites, quæ aliàs fierent immortales: nam liceret agere contra poſſidentem pacificè, licèt poſſediſſet ipſe, & prædeceſſores ſui per ducentos annos, & ſic cauſarentur lites de rebus antiquiſſimis, & ob hoc eſſent valde difficiles, & ad quietandum ſtatum publicum introduci debuit præſcriptio, & vſucaptio transferentes dominium. Quarta ratio eſt ad quietandum conſcientias: nam ſi præſcriptio non daret dominium, eſſet quilibet dubius de re, quam poſſidet, an eſſet ſua: nam dato ꝙ poſſediſſet eam bona fide longo tempore, & etiã prædeceſſor ſuus, adhuc non eſſet dominus niſi daretur præſcriptio, & vſucaptio: ideo vt quietaretur conſcientia, debuit tale ius introduci. Nunc enim cùm quis ſcit ſe poſſediſſe bona fide aliquam rem determinato tempore, dato ꝙ non habebat titulum illius, eſt ſecurus in conſcientia: quia dato ꝙ non eſſet aliquid tradens dominium, ſaltem ipſa præſcriptio tribueret.

Improbatio Scoti.

Sed conſiderandum, ꝙ ratio potiſſima probandi præſcriptionem eſſe licitam, imò neceſſariam, fuit illa, per quam inducebatur ſupra, ꝙ agebatur contra duas leges iuris naturalis, niſi daretur præſcriptio: ergo dari debuit ad confirmandum, & concordandum leges iuris naturalis inter ſe.

Tripłr intelligi pręſcriptionẽ eſſe cõtra iᵒ naturale vel illi concordare.

Conſiderandum vlterius, ꝙ præſcriptionem eſſe contra ius naturæ, vel concordare illi poteſt intelligi tripliciter. Primò modo, ꝙ ſit aliqua de regulis ipſius iuris naturæ, ſicut eſt nemini aliquid iniuſte ſubtrahendum eſſe, & hoc modo non propriè diceretur pręſcriptionem concordare iuri na-

A turali, ſed eſſe de iure naturali. Secundò diceretur concordare, vt licèt non ſit aliqua regula iuris naturalis, ſit tamen aliquid directè concluſum, & neceſſario ex iure naturæ non obuiante ei alia regula iuris naturalis in ſuperficie, vel in re, & ſic concordat iuri naturę plus punire latronem quàm furem, & inſidiatorem quàm ſolum ex ira percutientem, quia ex regula illa iuris naturæ, quæ eſt peccatum debere puniri, induceretur concluſione neceſſaria vnum plus altero puniri debere. Tertiò modo dicitur aliquis concordare iuri naturali, quando eſt ad concordandum regulas iuris naturalis, & tamen aliquid eſt quod ſaltem in ſuperficie ei repugnat de regulis iuris naturalis. Primo modo non eſt præſcriptio concordans iuri naturali, quia

B non eſt lex introducta a iure naturali, ſed à poſitiuo. Secundo modo etiam nõ conſonat iuri naturali, quia aliqua regula iuris naturalis eſt, quę non conſonat ei, ſed repugnat, ſcilicet ꝙ nullus debet cum iactura alterius locupletari, quod fit in pręſcriptione, & quantum ad iſtum modum accipiunt omnes, qui dicunt pręſcriptionem eſſe contra ius naturale. Tertio modo concordat pręſcriptio iuri naturali, imò eſt de neceſſario intellectu illius, inquantum ſequitur ex quibuſdã regulis illius quantum ad intellectum, & literam. & eſt quid concordandum ad regulas iuris naturalis inter ſe, quod ſupra declaratum eſt, ideo dicendum plus concordare iuri naturali quàm diſcordare ab illo.

Ad rõnẽ primã in contrariũ.

Ad primam rationem in contrarium iã reſponſum eſt ſu-

C pra, ꝙ licèt regulariter non debeat quis locupletari cum iactura alterius, tamen interdum iuſtum eſt: ſicut tamen alicuius bona confiſcantur propter crimina magna, ille cui applicantur locupletatur cum iactura alterius, & tamen iuſta eſt acquiſitio. Sic etiam eſt in omnibus legibus, quę imponunt delinquenti pœnam pecuniariam: quia neceſſe eſt tunc illam alicui applicari, & ille locupletatur per illam, ideſt ditior fit quàm prius: ita fuit in pręſcriptione, quia ipſa introducitur in pœnam magnę negligentię hominum deſerentium res ſuas in magnum damnum reipublicæ: ergo non eſt magis ratio dubitandi de hoc, quàm de aliis modis transferendi dominium per pœnam.

Ad rõnẽ ſecundã.

Ad ſecundum dicendum ꝙ ea, quæ ſunt de iure gentium

D non poſſunt tolli per ius poſitiuum directè derogando illis, ſcilicet ſtatuendo legem contrariam, ſicut tollitur vna lex poſitiua per aliam, & tamen indirectè poteſt tolli priuando aliquem beneficio illius, ſcilicet lex ſiue ius gentium introduxit dominia: ideo ius poſitiuum non poteſt introducere, quòd nullum dominium ſit, & tamen poteſt ſtatuere ius poſitiuum quòd aliquis careat dominio rerum ſuarum, & hoc conſonat iuri naturali, ſcilicet quod quis puniatur, cum deliquit: ſed pęna, vel erit in rebus, vel in corpore, ideo licitum eſt priuari aliquem dominio rerum.

An de iure canonico, & ciuili debuerunt eſſe diuerſæ præſcriptiones. Et an ſit vera opinio Ioan. Andreæ, & Iuriſtarum, ſcilicet quòd ius ciuile ſupplet, & ſubuenit iuri canonico in materia præſcriptionis.

E

Quæſt. LX.

QVAERETVR vlterius de varia præſcriptione iuris canonici, & ciuilis an debuit eſſe diſtincta. In quo præſupponendum, quòd ſecundum canones, ſolùm præſcribitur cum bona fide, vt extra de præſcriptionibus capit. vigilanti, & de regulis iuris in 6. in regula poſſeſſor. ſecundum leges præſcribitur etiam cum mala fide Codice de præſcriptionibus triginta annorum l. prima, & l. omnes, & lege cum notiſſimi, & extra de præſcr. vigilanti. Nunc autẽ dicet aliquis, ꝙ non debuit eſſe iſta varietas præſcribẽdi canonũ, & le-

gum:

gum: quia aut præſcriptio cum mala fide eſt iuſta,aut non:ſi iuſta tam canones quàm leges debuerunt illam concedere: ſi iniuſta, vtraque debuerunt eam vetare.

Præſcriptio cum mala fide dupliciter cõſideratur.

Sciendum vlterius, φ præſcriptio cum mala fide conſideratur,vel quantum ad intẽtionem iuris ciuilis: vel quantum ad intentionem præſcribentis. Primo modo concordat iuri naturali,quia intendit inſper iſtam pręſcriptionem punire hominum negligentiam,quæ vertitur in damnum publicum, & imponere finem litibus,& iſta ita fiunt per præſcriptionem malæ fidei, ſicut bonę fidei,& ſi ſola præſcriptio cum bona fide ſit, non poterit ſufficienter puniri negligentia quorundã, & terminari lites, quæ aliàs non terminantur, & hoc quia iuſtum eſt, Præſcriptio cum mala fide iuſta eſt, ſed ex parte præſcribentis eſt iniuſta:quia ipſe intendit per huiuſmodi præſcriptionem víurpare rem alienã. Ex hac parte diſſonat regulæ naturę,ſcilicet,quod tibi non vis,alteri ne feceris. Nunc manet dubium, cum ſecundum ius conſiderata præſcriptio malæ fidei ſit iuſta, quare canones non introduxerunt eam ſicut leges. Reſpondendum, φ præſcriptio cum mala fide partim eſt iuſta, & partim iniqua ex intentione iuris, ſed contra ipſum negligentem iuſta eſt, ſed ex parte præſcribentis iniuſta:ideo non totaliter eſt iſta præſcriptio a iure introducta: ſed partim eſt introducta, ſcilicet ɔtra eum,contra quem præſcribitur:quia ſic bona eſt,& partim eſt permiſſa, ſcilicet ex parte eius, contra quem præſcribit: nam ſic ius non iubet illam, quia eſt iniuſta: ſed permittit quia ex illa elicitur bonum, ſcilicet quòd lites efficiantur mortales aliquando,& quòd puniatur negligentia. Nunc autem permittere iſtam præſcriptionem malę fidei propter bonum publicum debuit pertinere ad leges, & non ad canones. Quod patet quia quodlibet ius debet attendere finem ſuum, & illo conſiderato quidquid adiuuat ad illud, iuſtum eſt: finis autem politicæ communicationis, propter quem introducitur ius politicum, eſt conſeruatio ipſius politiæ in pace, & abundantia rerum:ideo quidquid agit ad iſta duo eſt iuſtum politiæ ,imò neceſſarium, & quia pax politica tollitur per litigia immortalia, & copia rerum tollitur per hoc quòd quilibet negligenter curat res ſuas, ideo debuit dare ius politicũ remedium contra vtrunque: iſtud autem eſt per præſcriptionem interdum bonæ fidei,& interdum malę. quia præſcriptio cum bona fide non ſufficeret ad tollendum iſta inconuenientia,ideo debuit vtraque a iure politico permitti,vel introduci. Ius autem canonicum, licèt ad negotia ciuilia extendatur: cum etiam oporteat Epiſcopos ſæcularium negotiorum peritos eſſe 39.diſ.c.Petrus.tamen præcipuè eſt quoddam ius limitatiuum regulæ Euangelicæ per modum additionis, & explanationis: ideo debet tenere illum finem, quem tenet lex euangelica, & iſte eſt ſeruare per omnia conſcientiæ ſinceritatem,vt per illam perueniatur ad vitam æternam: iuxta illud Matthæi 5. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt: ideo ius canonicum debet attendere per omnia mentis ſinceritatem: ſed eſt contra mentis ſinceritatem, quòd aliquis mala fide præſcribat rem alterius, ideo nõ ſolùm non debuit ius canonicum præſcriptionem permittere,ſed etiam debuit expreſsè prohibere. Et poteſt ex hoc formari talis ratio: illud quod ſequitur veritatem euangelicam,debet diſcordare ab omni illo, a quo diſcordat lex euangelica: ſed lex euangelica diſcordat à iure ciuili,eo quod euangelica lex punit malam cogitationem,ſicut malam operationem, vt apparet Matthæi 5. ſcilicet qui vident mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo: lex autem ciuilis ſolùm punit malum actum, vel cogitationem inquantum incipit aliqualiter tendere in actum, cùm

Cur pſcriptio malæ fidei non acceptatur à lege canonica.

Finis politiæ.

Ius canonicũ dẽt p oia attẽdere mentis ſinceritatẽ

F per iſta turbetur pax publica, & cogitationis peruerſæ ſolius nullus ſecundum legem pœnam habet: ergo debuit ius canonicum deuiare in aliquo a iure ciuili, & ſic fuit in hac præſcriptione,quæ contra conſcientiam permitteretur,ſcilicet peruertẽdo actum interiorem. Alia ratio eſt ſic: illa iura debent diſcordare ab inuicem, quorum vnum intendit iuſtitiam ſeruare propter litigia terminare, & alterum intendit litigia terminare ad iuſtitiam conſeruandam. Ius autem ciuile iuſtitiam ſeruat ad tollendum litigia,quia finis ſuus eſt pax publica, & abundantia, atque proſperitas rerum, vt patet 9. Politicorum: ſed huic fini magis coniuncta eſt ablatio contentionum,quàm conſeruatio iuris:ergo intendet magis tollere ſcandala, quàm ſeruare æ-

G quitatem, & conſequenter intendet iuſtitiam ſeruare propter terminare lites, & non è contrario. Sicut ad militarem ſubordinatur equeſtris, & frenefactiua, & quia equus immediatè eſt, & vſus eius ipſi militi quàm habere frenum, vel ſellam: magis intenta eſt equeſtris quàm frenefactiua,& ſic intendit frenefactiuam propter equeſtrem. Sic patet 1. Ethic.c.1. de ſubordinatione finium. Ius autem canonicum intendit principaliter iuſtitiam colere, inquãtum per eam peruenitur in vitam æternam: ideo intendet ſic iuſtitiam conſeruare ſimpliciter, & intendet litigia ſic terminare,vt iuſtitia conſeruetur,& non conſeruare taliter iuſtitiam,vt litigia terminentur: ſed præſcriptio cum mala fide facit ad terminationem litigiorum, & contra

H iuſtitiam: ergo eliget potius lex ciuilis, ſic litigia terminare non ſeruata iuſtitia quàm è contrario. Ius autem canonicum intendet ſic conſeruare iuſtitiam, non permittendo tale in præſcriptionem, licèt litigia non terminentur. Alia ratio: illa iura,quæ ſic ſe habent φ vnum eorum ſic tenet forum litigij, vt vltimatè remittat ad forum conſcientiæ, & alterum ſic forum ſorum litigij, vt in illo ſiſtant, debent neceſſario diſcordare in præſcriptione malæ fidei cùm illa ad conſcientiam remordentem pertineat. ſed ius canonicum, & ciuile ſunt huiuſmodi, quia ius ciuile nunquam ponit aliquid in conſcientia,canonicum autem remittit omnia delicta conſcientiæ.de pœnit.& remiſſ.c.omnis. ergo in præſcriptione malæ fidei, quæ eſt contra con-

I ſcientiam, & ius canonicum, debuit prohibere, & ciuile permittere debuit. Aliud fundamentum huius ponit frater Gerardus de Senis,& Ioan. Andreas in regula poſſeſſor.in Mercuriali, ſcilicet ius canonicum, & ciuile ſic ſe habent, quòd vnum alteri ſubuenit: quia quod vnum deficit alterum ſupplet : eo quòd ſunt fundata ſuper eandem rectitudinem iuris naturalis: ſicut eſt in puniendo clericum, quia ius canonicum punit eum vſque ad degradationem, & cum vltra non poſſit agere, ſi non eſſet ius ciuile, manerent quædam grauia ſcelera inſufficienter punita, ideo ius ciuile ſubuenit,quia exiens poteſtatem canonici iuris traditus curiæ ſeculari, & degradatus plectitur capite ſecundum conditionem criminis: iſta eſt in præſcri-

K ptione:nam ius canonicum propter ſinceritatem conſcientiæ præſcriptionem cum mala fide prohibet: ius autem ciuile propter terminationem litigiorum, & negligentiam tollendam permittit præſcriptionem:ſi autem non eſſet ius ciuile, non poſſent puniri negligentes bonum publicum, & tollentes pacem, ideo ſubuenit ius ciuile canonico puniendo iſta duo: introducendo, vel permittendo præſcriptionem cum mala fide. Sed iſta ratio nullo modo ſtat,quia tunc vnum ius ſubueniret alteri,quando id quod deficit vni iurium, alterum ſupplet, & tunc propriè ei ſubſeruit,& ſic cum iuſtum ſit ſacerdotem hæreticum, & incorrigibilem, & alijs grauibus facinoribus mixtum vltra pœnam ſtatutam à canone aliam ſuſcipere, &

Ius canonicũ principaliter intẽdit iuſtitiã,inquãtũ p eã peruenit ad vitã æternã.

Aliud fundamentũ Gerardi de Senis, & Ioan. Andreæ.

& illam nõ poteſt determinatè canon imponere, nec miniſter eius exequi, conueniens fuit ꝙ ius ciuile determinaret pęnas cõuenientes illi, & miniſter eius inferret illas: ſed in præſcriptione malę fidei nimis hoc diſtat, quia ius canonicum ſolũ ſe extendit ad puniendum negligentes res ſuas, turbatores pacis publicę in dicendo pręſcriptionẽ in caſu quo bona fide pręſcribi poteſt, & cùm non ſufficienter puniantur iſta per pręſcriptionem cũ bona fide: ſi ius ciuile permitteret pręſcriptionẽ cũ mala fide, puniret eos, & ſubueniret iuri canonico: quia puniret illud, quod non poſſet punire ius canonicum: & tamen non ſubuenit ei: quia non punit illos, cùm ius canonicum tollat præſcriptionem malæ fidei: & non ſinit, ꝙ quis præſcribat mala fide: ideo ius ciuile non ſubuenit canonico, ſed ius canonicum ciuile deſtruit. In alio autem caſu ſecus erat, quia ius canonicum non prohibet clericum degradatum punire ciuili lege: imo iubet ꝙ tradatur curię ſęculari: & ſi non iuberet hoc, nõ liceret iudicibus ſęcularibus punire degradatos: ergo iſta ratio nequaquam ſtat. Item non ſtat, quod dicunt. ſ. ius ciuile non introducit præſcriptionem cum mala fide, quia licèt nõ introducat iubens, introducit tamẽ ius tribuẽs, quia tempore, quo erat ius ciuile ſine canonico, currebat præſcriptio cum mala fide: & tamen ſi nõ fuiſſet ius, ꝙ præſcriptio quadrigenalis, vel trigenalis cum mala fide valeret: nõ obtineret in iudicio præſcribens contra negligentem per exceptionem: ergo nõn fuit hęc permiſſio ſolùm, ſicut dicitur, quòd iura permittunt fornicationẽ ſimplicem, id eſt non puniunt eam: ſed fuit iuris conſtitutio, licèt non iubendo, ſicut id quod per ſe bonum eſt.

An præſcriptio cum mala fide in aliquo caſu ſit iuſta.
Quæſtio LXI.

Rationes cuiuſdam in diuerſum.
1. Ratio.
2. Ratio.

QVAERETVR vlterius, an præſcriptio cum mala fide eſſet iuſta. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia ſacra ſcriptura introducit illam, vt patet hic in litera: nam Iephte defendit ſe contra Ammon dicens: Cur nihil vſque nunc ſuper hac repetitione tentaſti? & tamen erat illa præſcriptio malę fidei, quia ſciebat ſe accepiſſe rem, quæ fuerat Ammonitarum, & à principio vſq; ad finem tenuit conſcientiam huius, ideo non poterat præſcribere, niſi cum mala fide. Item patet, qa de iure naturali eſt crimina puniri: potiſſimè, quæ militant contra bonum publicum, quod magis conſeruandum eſt, quàm bonum priuatum, & tñ bonum publicum conſiſtit in duobus potiſſimè. ſ. in pace politica, & in abundantia rerum, vt colligitur 7. Politic. ideo punire fractores publicæ pacis, & copiam rerum tollentes, de iure naturali eſt: ſed niſi permittatur pręſcriptio cùm mala fide, fient hæc, quia litigia fient immortalia per hoc, ꝙ quis poſſidens à tempore quantuncunque longo poteſt inquietari ſuper re: & ſic nullus erit ſecurus de re ſua vſque in æternum, etiam quilibet poterit contemnere ex negligentia poſſeſſiones ſuas, & nullus accipiet eas ſciens eſſe alterius cùm non poſſit pręſcribere mala fide, & ſic peribunt illę res per quarum perditionem diminuitur bonum publicum, quod conſtat ex particularibus.

Reſpõſ. ad quæſitum.

Reſpondendum, ꝙ in pręſcriptione malę fidei conſiderantur duo, ſcilicet ipſe negligens res ſuas, & ipſe præſcribens. Quantum ad negligentem dicendum, ꝙ valde iuſtum eſt, ꝙ priuaretur dominio illarum, & ꝙ poſſit contra eum pręſcribi. Nam iſte lędit bonum publicum diminuendo eum, quia de proprijs non curat: etiam tollit pacem politicam, quia litigia immortalia efficit. Item in pręſcriptione bonæ fidei ſecurè pręſcribitur, & tamen nihil magis peccat ille, contra quem pręſcribitur in pręſcriptione bonę fidei, quàm in pręſcriptione malę fidei, cùm vterq; ſit æqualiter negligens rerum ſuarum nõ repetẽdo illas, ideo meretur per pręſcriptionem malę fidei perdere dominium rerum: nam ꝙ bona fide, vel mala præſcribatur non ſe tenet ex parte eius, contra quem præſcribitur: ſed ex parte præſcribentis, ideo culpa in negligente non minuitur. Item videtur, ꝙ magis rationabile ſit in præſcriptione malæ fidei aliquem perdere res ſuas, quàm in pręſcriptione bonę fidei, qa introducitur pręſcriptio in pœnam negligentium: ergo quanto aliquis magis negligens eſt, tanto iuſtius contra eum pręſcribitur: ſed in pręſcriptionibus malę fidei eſt quis negligẽtior, eo quòd maiori tempore eſt negligens, quia præſcriptio iſta fit in maiori tempore, quàm præſcriptio bonæ fidei: ergo magis merebitur iſte, quòd contra eum præſcribatur, & quòd perdat dominium rerum. Conſideratur ſecundum in præſcriptione malæ fidei ipſa intentio præſcribentis: & quantum ad hoc dicũt aliqui, quòd eſt iniuſta, quia iniuſto animo res poſſidetur, & intenditur vſurpari, ideo quãtum ad primum lex introducit præſcriptionem, & quantum ad ſecundum permittit eam.

Præſcriptio malę fidei duo inducit.

Sed dicendũ eſt, quòd cùm præſcriptio malę fidei inducat duo, ſcilicet, quòd aliquis iuſtè perdat, & quòd aliquis iniuſtè acquirat: ſi poſſet eſſe vnum ſine alio, ſcilicet, quòd aliquis iuſtè perderet dominium, ſine hoc, quòd aliquis illum iniuſtè acquireret, eſſet præſcriptio iſta iuſtiſſima, ſicut cum bona fide: non tamen poteſt aliquis perdere dominium rei ſuæ, quin alius efficiatur dominus illius: ideo præſcriptio iſta inducit malum permixtum bono, ipſum tamen taliter permixtum eſt malum ſimpliciter, quia conſiſtit bonum ex cauſa integra, ſcilicet ex collectione omnium circunſtantiarũ particularium, & malum conſiſtit ex defectu particularium bonorum, vel circunſtantiarum: ita quòd deficiente quacunque circunſtantia boni fit actus malꝰ, vt patet ſecundo Ethicorum: ergo præſcriptio malæ fidei eſt mala.

Præſcriptio malę fidei inducit malum permixtũ bono.

Iſtud autem eſt loquendo ſimpliciter de bono conſiderando per habitudinem ad aliquam politiam. Nam deſcendendo ad politias, dicendum erit præſcriptionem longi temporis cum mala fide eſſe bonam, quia in omnibus eſt iſte ordo, quòd finis eſt melior his, quæ ad finem, & vt politia aliqua iuſtè reguletur, debet habere tale ius quod directè ducat ad finem illius: alioquin ius erit, ſicut via obliqua: & quia finis cuiuſlibet politię inquantum politia eſt pax communis omnium politicè viuentium, & copia rerum: totum ius politicũ debet ad iſta procuranda ordinari. Et quia pax communis tolleretur per litigia antiquata, & copia rerum tolleretur per negligentiam bonorum particularium, ex quibus reſultat bonum commune, oportuit dari ius tollens hæc, & iſtud non potuit eſſe, niſi præſcriptio, & vſucaptio tam cùm bona fide, quàm cum mala præcederet. Et iſta fuit cauſa, quare de iure, vel conſuetudine gentium introducta fuit præſcriptio cùm mala fide, & etiam ius ciuile illam habere vigorem conſtituit.

Modꝰ tollendi pſcriptionẽ cũ mala fide.

Sciendum tamen, quòd ſi ius vellet ſequi iuſtum ſimpliciter, tolleret præſcriptionem cum mala fide, & poſſet punire alio modo negligẽtes res, & tollere lites, nè eſſent immortales, ſcilicet, qui rem ſuam per tot, vel tot annos deſineret poſſidere permittens venire ad quemlibet, niſi omnino haberet illam pro derelicta, ita vt primo occupanti concederetur, quòd perderet rem, & applicaretur fiſco, vel bonis communitatis, aut cogeretur illam curare, & mulctaretur in aliqua ſumma pecunię, eo quòd intereſt reipublicę, nè quis re ſua male vtatur.

Ad rationes primã in diuersũ.

Ad rationem primam in contrarium dicendum, quòd Iephte allegauit præſcriptionem contra regem Ammon, licèt non eſſet ibi verè pręſcriptio, quia cùm quis habet titulum qui confert dominium, nõ poteſt

præſcribere rem, cuius titulum habet: ſed Iſraelitę habebant terram Ammonitarum ſub titulo iuſto, vt declaratum eſt, ſupra. ſ. Deo iubēte poſſidere illam, ideo non præſcribebant: quia tñ nemo prohibetur vti pluribus defenſionibus, vt patet de regulis iuris in ſexto, regula, nullus. pluribus poterat allegare Iephte præſcriptionē, ſ. dato quod non ſtaret titulus ex mandato Dei, adhuc de terra eſſet iam preſcripta longiſſimo tēpore. ſ. trecentorum annorum: & tñ cum mitteret Iephte preſcriptionē ipſa eſſet male fidei, vt in caſu ſi nō fuiſſet acquiſitus titulus per mandatum Dei, & tunc intelligebat Iephte, ꝙ ſufficiebat ei præſcriptio malę fidei. Et tunc dicendum, ꝙ iſta non erat de iure diuino, ſed de iure gentium: volebat tamen Iephte vti illa cōtra Ammonitas, ſicut vtebantur alię gentes. Scriptura G aūt ſacra non approbauit hanc præſcriptionem, ſed ſolum retulit quod Iephte illam allegaſſet ſe defendendo: & ſic multa, quę mala ſunt, & falſa, ponuntur in ſacra ſcriptura: quia illa recitat vt ab aliis facta & dicta. ſic etiam ius canonicum refert, quòd ſm leges procedit præſcriptio cum mala fide, & tamen non approbat illam. extra de præſcriptio, cap. vigilanti. Ad ſecūdā rationem dicendum, ꝙ punire delinquentes in bonū publicum: ſiue tollendo pacem politicā, ſiue diminuendo copiam rerum eſt de iure naturali, & tamen punire ſic, vel ſic eſt limitatio iuris poſitiui, ideo poteſt taliter limitari, vt bona punitio ſit: vel poteſt aliter determinari, & quia pęna. quæ eſt ꝑ præſcriptionē malę fidei inducit peccatum non eſt ponenda ad emendationem. H ſed dicendum, ꝙ poterat aliter puniri delinquēs in negligentia, ſ. imponendo ſibi multam certam pęcuniæ poſtquā tanto tempore neglexiſſet bona, vel ꝙ applicarentur fiſco illa ſua: & ſic nullus indebitè, vel contra conſcientiam aliquid acciperet. Et adhuc dato ꝙ nullus eſſet modus puniendi iſtos ſic delinquentes, potius deberet dimittere illos impunitos, quàm pęnas infligere, in qua ſimul culpa foret.

Ad ſecundam rationem.

An mala fide præſcribens haberi debeat tanquam raptor, vel ſit minor in culpa. Quæſt. LXII.

QVÆRETVR vlterius, an mala fide præſcribens cenſeri debeat cum raptore, vel ſit minor in I culpa. Reſpondendum, ꝙ ad hoc ſcienda eſt differentia inter furtum, rapinā, & vſuram: nam iſta tria ſic ſe habent per ordinem, ꝙ furtum ſe habet pluſquam rapina, & rapina pluſquam vſura. De ratione furti ſunt duo. Primum vſurpatio rei alienę. Secundum eſt, ꝙ ſit occulta. Per primum iſtorum furtum includit rapinam, eo ꝙ rapina eſt vſurpatio rei alienę 14. quęſt. 5. ca. pęnale. Per ſecundum diſtinguitur ab ea, vt patet extra de furtis cap. 2. De ratione rapinæ ſunt tria. Primū eſt, ꝙ ſit vſurpatio rei alienæ, & ex hoc extēditur ad vſuram, in qua vſurpatur aliquid, & etiā collocatur ſub furto. Secundum eſt, quòd vſurpatio ſit ſciente domino, & per hoc rapina differt a furto, & extenditur ad vſuram, in qua vſurpatur res ſupra ſortem ſciente domi K no. Tertium eſt, quòd vſurpatio ſit pęnitus violenta: & ꝑ hoc diſtinguitur ab vſura, in qua non eſt talis violētia. De ratione vſuræ ſunt tria. Primum eſt quòd ſit vſurpatio rei alienæ. Secundum quòd ſit ſciente domino. Tertium quòd ſit per conſenſum aliqualiter coactum, vel non ſimpliciter liberum 16. quęſ. prima. Merito quæritur. Quantum ad prima duo conuenit cum rapina, quantum ad tertium conuenit cum nullo. Nunc dicendum, quòd propriè loquendo nō poteſt vocari præſcriptor cum mala fide fur, vel raptor: quia peccatum præſcriptoris eſt detinendo rem alienam, peccatum autem furis principaliter eſt vſurpando ſiuę accipiendo, & non tenendo: nam dato, quòd

Differētia inter furtū rapinam, & vſuram.

Duo ſunt de ratione furti.

Tria ſunt de ratione rapinę.

Tria ſunt de ratione vſuræ.

F fur, vel raptor reperiatur in actu vſurpandi rem alienā vocabitur fur, vel raptor: & punietur pęna furis, vel raptoris: & tamen nunquam tenuit rem illam. Quod autem fur, vel raptor tenuerit aliquanto tempore rem raptam, non conſtituit ipſum peccatum principaliter, ſed quandam circunſtantiam aggrauationis: quia tanto grauiora ſunt peccata, quanto diutius infęlicem animam detinent alligatam. extra de conſuetudine, cap. quia tanto, ideo punietur grauius magno tempore detinens, quàm ſi capiatur in ipſo actu furandi: præſcribens autem mala fide non habet peccatum in accipiēdo rem, ſed in detentando: nam iſte a principio bonā fidem habet, quando rem capit: ſed poſtea naſcitur mala fides cum detentat, & tunc peccat. Iſtud autem eſt, niſi forte velles dicere, quòd præſcribens mala fide ſecundum leges etiam a principio cùm rem caperet mala fide cæpit: quia tunc nullo modo videtur differre, qui a principio habet malam fidem, ſed debet habere a principio bonā fidem, vt vocetur præſcribens, & non fur: & poſtea debet oriri mala fides: ad hoc, ꝙ dicatur pręſcribere cum mala fide. Ex hoc autem patet, quòd pręſcribens mala fide non debet puniri pęna furis, vel raptoris ſecundum legem, quæ punit fures: nam præſcribere mala fide ſolùm eſt peccatum cōtra conſcientiam: & pacem politicam tollit, quam ipſa iura principaliter conſeruare conantur: & ſi iura non punirēt raptores, & fures, nullus pacificè aliquid poſſideret, & tolleretur omnis ciuilis ſocietas, eſſetque bellum continuum, & conſequenter omnes perirent cū nullus conaretur ad ampliandum bona, quæ non poſſet pacificè poſſidere. Qui autem mala fide præſcribere conatur, conſcientiam grauat: & tamen pacem publicam non perturbat: eo quòd ille, qui ſic perderet bona ſua, non deberet imputare iniquitati alterius, qui præſcripſit, ſed ſuæ negligentiæ, quia non curauit repetere: ideo iuſte perdit: & ſic licet non debet permitti præſcriptio cum mala fide, eo quòd eſt contra conſcientiam, tamen qui ſic præſcripſerit poſtquā priuatus fuerit re, qua conatus eſt pręſcribere, non punietur: ſed relinquitur diuinæ prouidentiæ puniendus, quia multa talia lex humana non punit: & Deo punienda relinquit: ſic ait Auguſt. lib. de lib. arb. ſcilicet. Lex iſta, quæ regendis ciuitatibus fertur, multa concedit, & impunita relinquit, quæ per diuinam prouidentiam vindicantur. Dicendum ergo, quòd licèt præſcribens mala fide non poſſit directè locari cum raptore, vel fure, quia non turbat pacem, & grauat conſciētiam ſimul ſicut illi, ſed ſolum conſcientiam inficit: tamen interpretatiuè, & quantum ad Deum fur, & raptor vocabitur, quia Deus principaliter intēdit animum, & conſequenter manum. Sic etiam intelligitur illud: ſiquid inueniſti, & non reddidiſti, furtum commiſiſti 14. quęſt. quinta, ſiquid. Nec tamē eſt intelligendum, quod tantum puniretur apud Deū præſcribens mala fide, ſicut fur, aut raptor, quia cum plura, & maiora mala illi faciant, neceſſe eſt iuſto iudicio plus puniri. Quòd plura, & maiora faciant declaratum eſt: & tamen ſicut fur, & raptor debent rectificare conſcientiam ſuam reſtituendo rem alienam: ita & pręſcribens mala fide habens conſciētiam infectā: non poteſt alio modo rectificari, niſi reſtituendo: ergo tenebitur ad reſtitutionem. Et hoc etiam ſequitur, quòd cùm fur, & raptor non poſſunt aliquo iure defendere ſibi rem ablatam, ſed tenentur indiſtinctè ad reſtitutionem: ita & preſcribens mala fide non habet aliquod ius ad defendēdum rem quamquam fuerit longo tempore poſſeſſio ad præſcribendum,

Tanto grauiora ſunt peccata q̃to diutius infelicem aiam detinent.

Ad quæſt.

Determin. quæſtionis

Siquid inueniſti, & non reddidiſti furtū cōmiſiſti.

An

An mala fides ſuperueniens completa præſcriptione vitiet eam, & faciat non valere, & præſcribens obligetur ad reſtitutionem. Quæſt. LXIII.

QVAERETVR vlterius, an mala fides adueniens completa pręſcriptione tollat præſcriptionem vitiando eam, & an ſic præſcribens teneatur ad reſtitutionem rei pręſcriptę, ſicut ſi præſcripſiſſet cum mala fide.

Opinio Bernardi, & communiter omnium iuriſtarum.

Ad hoc reſpondetur per Bernardum extra de præſcriptionibus capitulo vigilãti, & communiter per omnes, ꝙ non.

1. Ratio.

Primò, quod ſi compleatur præſcriptio bona fide, tutus videtur præſcribens nõ ſolùm de iure ciuili, ſed etiam de iure canonico, extra de pręſcriptione, capitulo de quarta.

2. Ratio.

Secundò patet, quia ſi compleatur præſcriptio durante bona fide, factum eſt ius meum, quod erat alienum: ideo iam non habeo conſcientiam iuris alienæ rei confirmatæ vtroq; iure: ideo nec ad reſtitutionem rei meæ tenebor.

3. Ratio.

Tertiò patet, quòd nullus obligatur reſtituere quod iuſtè poſſidet: & tamen pręſcribens huiuſmodi poſſidet iuſtè, quia iure, & quod iure fit, iuſtè fit 14.q.4. quid dicam.

2. Opinio Gerardi.

Contra hæc tenet Gerardus de Senis Auguſtinen. ſ. ꝙ præſcribens bona fide tenetur reſtituere, ſi poſtea finita pręſcriptione incipiat habere fidem malã: & dicit quòd rationes in cõtrarium ſupra allegatæ cõcludunt in foro contentioſo, ſed non in foro conſcientiæ.

Reſp. ad 1. rationem ſecundum Gerardũ de Senis.

Et quando arguitur, ꝙ ius canonicum facit aliquem tutũ facta pręſcriptione quantum ad conſcientiam, quia ẽt illud loquitur in foro conſcientiæ: reſpondet, ꝙ iſtud

C intelligitur de illis, quæ poſſunt reduci ad vtrumq; forum. ſ. conſcientię, & litigij: & tamen in illis, q̃ ſolùm reducuntur ad forum conſcientię, ſicut nunc. ſ. ꝙ conſideratur an ſm̃ conſcientiã teneatur reſtituere, ſecus erit: vnde ſolùm ſecundũ cõſciẽtiam iudicandum eſt.

1. Ratio. Ratio Gerardi de Senis.

Ad hoc ipſe facit tres rationes. Prima eſt, quia contra intentionem iuris dantis efficaciam bonæ præſcriptioni eſſet, ſi ſuperueniẽs mala fides non noceret pręſcribenti, quia ſecũdum hoc mala fides haberet fauorem à pręcedenti pręſcriptione, cuius contrarium ſtatuere intendebat. ſ. ꝙ eius curſus nullum fauorem præſtaret malæ fidei.

2. Ratio.

Secunda ratio, quia bona fides eſt fundamentum præſcriptionis, & illi dat efficaciam: quo ceſſante ceſſat effectus ei⁹. ſ. dominium acquiſitum, quia

D ad hoc, quòd maneat, oporteat ſemper manere bonã fidem, vt ſic ſemper acquiſitio, & duratio bonæ fidei conueniant fundamento naturalis iuris.

3. Ratio.

Tertia ratio eſt, quia veritas ſemper eſt correctiua falſitatis, ergo correcta fide erronea per fidem veram ſuperuenientẽ, omne ſecutum ex illa erronea fide eſt corrigendum: & ſic pręſcriptio mutabitur in non pręſcriptũ, & tenebitur reſtituere, ſicut ſi non præſcripſiſſet. Ad iſtas tres rationes videretẽ facere 3. tex. ſ. 34. q. 2. ſi virgo, & extra de p̄ſcriptione vigilanti: & de regulis iuris in 6. regula: peccatum.

Alia opi. Prima. Secunda.

Ponuntur autem 3. opiniones circa hoc p Bernar. in glo. c. vigilanti. Prima eſt, ꝙ teneatur reſtituere: & dicitur eſſe Theologorũ. Secunda, quòd non

E teneatur, & dicitur iuriſtarum.

3. Opinio principalis in hac materia.

Tertia eſt media dicẽs, ꝙ aut p̄ſcriptio cauſat ius in his, q̃ ſunt ex cauſa lucratiua, vt quòd ſola poſſeſſione nihil dando quis acquiſiuerit ius in rebus alterius: aut habet ex cauſa oneroſa, ſcilicet ſi emit ab illo, qui furatus eſt.

Confuta.

Primò modo dicunt, ꝙ teneatur reſtituere per malam fidem ſuperuenientem. Secundò modo, quòd non.

3. Opinio per Hoſti. 4. Opinio Ray.

Sed iſtam diſtinctionem improbat Hoſti. Dicit Ray. ꝙ ſi abſens præſcribens conſciẽtiam remordentẽ non ſatisfaciat, vel ſi dicit ſe deperitorum conſilio conſcientiam non habere, vel ſiquam habuit completa præſcriptione dicit ſe ad illorum conſilium depoſuiſſe: conſulit adhuc tenendam tutiorem viam. ſ. ꝙ reſtituat propter duplicitatis ambiguum: & maximè, quia non facile omnia,

A quæ debent in præſcriptione concurrunt. Sed ſi non acquieſcit, non audet illum ponere inter ſaluandos per ſuperiores rationes, nec inter damnandos propter iura in cõtrarium: maximè, quia per vniuerſam per quod Eccleſię poteſtas extenditur ſic ſeruari videmus.

Opinio Goffred⁹ quæ coincidit cum prima.

Goffredus dicit opinionem Theologorum non eſſe de neceſſitate, ſed conſilium; ideo non neceſſariò tenendã 14. q. 1. cap. qđ præcipitur.

Hoſti. opi. quæ coincidit cum prima.

Hoſti. dicit, ꝙ ſi conſcientia eſt erronea ſuper hoc, & remordet, nec informatur ad dictum peritorum, ſequi eam debemus: ſic de ſen. excom. cap. inquiſitioni. & de Simo. c. per tuas 2. De opinione autẽ, quæ vocatur Theologorum dicit non eſſe Theologos iſtos, ſed ſcrupuloſos timentes, vbi timendum non eſt. Dicit ſe de illis non eſſe, præſertim cùm

B iure diuino poſſit fieri præſcriptio. Inducit Leuit. 25. & quòd finita præſcriptione non habet conſcientiam rei alienæ, ſed ſuæ, quia iam facta eſt ſua.

Thomæ opinio.

Idem tenet Beatus Thomas de Aquino in quodam quolibet, dicens: Qui præſcripſit bona fide, ad reſtitutionem non tenetur, licèt ſciat rem alterius fuiſſe. Iſtam opinionem tenent ferè omnes iuriſtę. ſ. Io. Inno. Goſ. & Ray. & Io. An. & addit quaſdam allegationes in Mercuriali in regula poſſeſſor. ſed non curo de illis.

Vera ratio auctoris ad confirmandam poſitionẽ S. Thomę & iuriſtarum.

Sed poteſt eſſe ratio duplex ad cõfirmandum poſitionem iſtam, quòd non teneatur reſtituere, quã teneo.

Et 1. ratio.

Et prima ſit. Ius canonicum ſequitur forum conſcientiæ: & tamen vult, ꝙ finita præſcriptione, ſi repetatur res præſcripta, poſſit poſſeſſor ſe defendere præſcriptione: & tamen

C manifeſtum eſt, ꝙ tunc poſſeſſori conſtat rem alterius fuiſſe, alioquin non defenderet ſe præſcriptione, ſed negaret titulum alterius, cùm ipſe non cogatur pbare titulum poſſeſſionis ſuæ, quia non poſſidet contra ius commune: ergo vult, ꝙ non ſit contra conſcientiam pręſcripta re bona fide, ꝙ adueniente poſtea conſcientia rei alienæ teneatur ad reſtitutionem. Si autem aliquis dicat, ꝙ ius determinat ibi in foro contentioſo, in quo multa ſunt nobis conceſſa, quę non conceduntur in foro conſcientię. Dicendum, quòd nõ ſtat, quia ius canonicum non attendiſſet conſcientiam ſi forũ contẽtioſum permiſiſſet præſcriptionem cum mala fide, ſicut permiſerũt leges, cùm ſit ad vtilitatem reipublicę vt declaratũ eſt: & tamen nõ permittit: ergo ſequitur

1. Ratio.

D conſcientiam: & poſtea permittit imò ſtatuit, ꝙ completa præſcriptione poſſit quis defendere excipiendo contra illum, qui probat rem fuiſſe ſuam: ideo nõ eſt contra conſcientiã retinere rẽ ſic præſcriptã.

2. Ratio.

Secunda ratio eſt. Qui pręſcribit aliquo tempore, facit rem ſuã acquirendo dominium vtile, vel directè: ſi facit rem ſuam impoſſibile eſt, ꝙ habeat eam iniuſtè, q̃a nemo iniuſtè poteſt poſſidere, quod ſuum eſt: ſi autem non eſt ſua: ergo cauſatum non eſt dominium per pręſcriptionem, quod falſum eſt.

Reſp. cuiuſdam ad rationem. Confut. 1.

Si autem dicas, lex poteſt facere aliquem dominum, & tamen non iuſtè. Dico, quòd includit contradictionem, quia lex, vel poteſtas principis poteſt alicui dare rem, ita ꝙ nullus audeat eã repetere, ꝙ tñ iuſtè poſſideat, non poteſt efficere vo-

E luntas principis, aut lex, niſi tanto ipſa hoc agat: & tunc aut præſcriptio egit, ꝙ iuſtè iſte efficeretur dominus, aut non: ſi iuſtè, non poteſt iniuſtè vnquam poſſidere, niſi efficiatur res alterius: ſi autem non iuſtè effectus eſt dominus, non differret inter præſcriptionem cum bona fide, & mala fide.

Secunda.

Item, qui rem p̄ſcribit, ſi nunquam haberet conſcientiam rei alienæ, ſemper eſſet verus dominus, & de hoc nullus dubitat: completa p̄ſcriptione, non poteſt tenere contra cõſcientiam rem præſcriptam, niſi fortè dicatur, ꝙ cõſcientia rei alienæ nouiter veniens conferat dominium: ſed hoc falſum eſt, quia rem fuiſſe alterius aliquando non dicit aliquã obligationem ad aliquid agendum, nec etiam dicit aliquod ius, quia eodẽ modo cùm emerim aliquam rẽ,

ſi

ſi recolo illam fuiſſe alicuius tenerer ad reſtitutionē, F quia ita effecta eſt ſemel mea res, quam præſcripſi durante bona fide, ſicut res quam emi. Item ſi aduenięte tali fide poſt completam præſcriptionem tenerer reſtituere rem, aut tenerer reſtituere illi, qui poſſedit eā primò, vel alteri: ſed neutri, ergo nulli. Patet hoc, quia res non eſt reſtituenda, niſi habenti ius in illa, alioquin ipſe fur, vel raptor, qui non habet ius, poſſet tenere rē: ſed completa præſcriptione cum bona fide deſinit habere ius ille cuius erat primò res: alioquin præſcriptio fidei bonæ nullo tempore conſtitueret verum dominium: ergo neceſſe eſt, ꝙ adueniente iſti conſciētia rei alienæ, ille acquiret dominium, & iſte perdet: ſed non eſt aliquid, per quod ille acquirat plꝰ dominium in re, quàm quilibet alius, cùm iam totaliter deſierit habere G ius: ergo non magis reſtitutio fieri debet iſti, quàm alteri: ſed quòd alteri non debet fieri manifeſtū eſt: ergo etiam non fiet iſti. Sed obijcietur, ꝙ perdat iſte dominium ꝑ hoc, ꝙ aduenit ei fides de re aliena, quia ſic eſt in præſcribendo: nam dum nō habet fidem rei alienę præſcribit, & quando haber fidem illius, nō præſcribit. Reſpondendum, ꝙ nō eſt ſimile propter duo., Primò, quia fides ante pręſcriptionem finitam de re aliena eſt mala fides, eo ꝙ res ad alium pertinet tunc: poſt pręſcriptionem autem conſcientia rei alienę non eſt mala fides, quia res effecta eſt poſſeſſoris. Secundo patet, & efficacius, quia fides bona, vel mala non conſtituebat dominium, nec tollebat dominium: nam dato ꝙ ante finitam præſcriptionem haberet quis bonam fidem, H nō erat ex hoc dominus, & dato ꝙ haberet malā fidē, non deſinebat eſſe dominꝰ: ſed lex eſt, quæ faciebat eū dominum finita præſcriptione: ſed aduenięte fide huiuſmodi poſt completam præſcriptionē nulla lex eſt, quæ tollat dominium, ſicut fuit aliqua, quæ conferret præſcribendo: ergo nō poterit deſinere eſſe dominus.

Tertia.

Determinatio quęſtionis. Dicendum ergo, ꝙ non tenetur reſtituere adueniente huiuſmodi fide completa præſcriptione. Etiam debet negari poſitio caſus. l. ꝙ finita pręſcriptione cum bona fide, poteſt alicui aduenire mala fides: nam ꝙ completa præſcriptione cōperiat rem alterius fuiſſe, nihil magis eſt, quàm poſt emptionē ſciat rem emptam fuiſſe alterius antequam eam emeret. Etiam non debet cōcedi, ꝙ completa præſcriptione poſſit quis habere cō- I ſcientiam rei alienæ: ſed poteſt habere conſcientiam, quòd res aliquando fuit aliena, & nunc eſt verè ſua, quod nihil obſtat. De hac materia plura dixi in quadam repetitione, cuius principalis quæſtio erat an teneremur reſtituere res præſcriptione quæſitas: & ibi vide illa, quæ dixi.

Per hoc reſpondetur faciliter ad motiua Geraldi de Senis. Auctor fecit repetitionem de pſcriptiōe q̄ nō apparet, ſicut multa alia opera eius.

Chronica temporalium euentuum ſub Abimelech, & Thola, & Iair iudicibus Iſrael. Quæſt. LXIIII.

CHRŎNICA temporalium euentuum hic inſeremus, quam ex morte Gedeonis omiſimus. Huic ſucceſſit Abimelech filius eius ex concubina anno ab exitu de Aegypto ducentis quadraginta cōple- K tis, & fuit tribus annis rex in Sichem: quem odioſum habuerunt Sichimitæ. Huius tempore in Græcia inuentum eſt muſicum inſtrumentum, quod vocatur Chorus, & dicit Strabus eſſe pellem cum duabus cicutis ęris, per alteram inſpiratur, & per alteram reddit ſonum, & ſcribitur ſecundum quoſdam ſine aſpiratione. Pro voce autem canentium, & menſura, & vento cum Ch aſpirato: ſic ait hiſtoria ſcholaſtica. Chronica temporalium euentuum ſub Thola, qui ſucceſſit Abimelech, de quo habetur præcedenti cap. Iſte cępit iudicare Iſrael anno ab exitu de Aegypto ducēteſimo quadringenteſimo tertio, & iudicauit annis 23. cuius tempore ſ͞m ꝙ refert hiſtoria ſcholaſtica, Hercules vicit Anthæum in paleſtra, & Ilium vaſtauit: Bellū fuit inter Laphitas, & Centauros, quos Paleſactus in libro de incredibilibus nobiles fuiſſe ſcribit equites Theſſalorum. Priamus Laomedontis filius regnauit in Troia: Androgeus Athenis dolo interficitur, & Theſeus in agone Minotaurum occidit, propter quod Athen. pueri tributarij pęna liberati ſunt. Fuit autem, vt quidam aiunt, inhumanꝰ, & valens in paleſtra ingratiatus Minois quaſi Minois taurus, ideſt carnifex. Sciendum autem, ꝙ Paulus Oroſius primo de Ormeſta Mundi, dicit hoc bellum Laphitarum, & centaurorum, & bellum Theſei, & Minotauri prius fuiſſe. ſ. anno 27. pręſulatus Gedeonis, vt declaratum eſt ſupra 8. ſed modicū differt. Sciendum autem, ꝙ iſte raptus Helenę, q̄ hic G ponitur non fuit quando eā rapuit Paris filius Priami, propter quem ſurrexerunt bella Troiana: ſed de raptu Theſei, qui iterum eam prius rapuit. Etiam bellū Troianum, de quo hic dicitur: non fuit iſtud quod accidit tempore Priami, quod fuit ſub Agamemnone euntibus 50. regibus Græcorū, ſed de bello, quod fecit Hercules, & Thelamon contra Laomedontem: poſtea autem fuit aliud bellum, q̄d decem annis durauit: in quo Troia excisa eſt. Sed adhuc iſtud bellum vult Paulus Oroſius poſtea fuiſſe: ſed adhuc de raptu Helenæ à Theſeo melius ſub Iair eſſe volunt. Chronica temporalium euentuum ſub Iair, qui cępit pręſidere anno ab exitu de Aegypto ducenteſimo ſexageſimo tertio, & præfuit annis 22. vt patet præced. c. huius tempore ve- H nius Helenam à Theſeo raptam aſſerūt, quàm poſtea recuperauerunt fratres eius Pollux, & Caſtor captiuādo matrem Theſei, eo peregre profecto.

Chorus in Græcia inuētus tempore Abimelech. Chronica temporalium euentuum ſub Thola.

Opinio de Minotauro.

De raptu Helenæ.

Chronica temporalium euentuum ſub Iair.

CAPITVLVM XII.

ECCE autem in Ephraim orta eſt ſeditio: nam tranſeuntes contra Aquilonē dixerunt ad Iephte: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon vocare nos noluiſti, vt pergeremus tecum? Igitur incēdemus domum tuam. Quibus ille reſpondit: Diſceptatio erat mihi, & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocauiq; vos, vt præberetis mihi auxilium, & facere noluiſtis. Quod cernens poſui animá meá in manibus meis: tranſiuique ad filios Am- K mon, & tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, vt aduerſum me conſurgatis in prælium? Vocatis itaq; ad ſe cunctis viris de Galaad, pugnabat contra Ephraim: percuſſeruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat: Fugitiuus eſt Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim, & Manaſſe. Occupaueruntque Galaaditæ vada Iordanis, per quæ Ephraim reuerſurus erat. Cumq; veniſſet ad ea de Ephraim nu-

Priamus, hector, paris, & reliqui filij clarent.

Helena Troiani belli cauſa rapitur.

n.

mero fugiens, atq; dixiſſet: Obſecro vt me tranſire permittas, dicebant ei Galaaditæ: Nunquid Ephrateus es? Quo dicente: non ſum: interrogabant eum: Dic ergo ſchiboleth, quod interpretatur Spica. Qui reſpondebat Siboleth: eadem litera, ſpicam exprimere non valens. Statimque apprehenſum iugulabant in ipſo Iordanis tráſitu. Et cęciderunt in illo tempore de Ephraim quadragintaduo millia. Iudicauit itaq; Iephte Galaadites Iſrael ſex annis, & mortuus eſt, ac ſepultus in ciuitate ſua Galaad.

Troia obſidione cingitur.

Ecce autem. Deſcripta in præcedentibus tribulatione, & liberationis modo: hic ponitur impetus ſeditionis, ſcilicet, quia per iſtam pugnam cum Ammonitis facta eſt quædam ſeditio in Iſrael. Et primò ſeditio deſcribitur. Secundò trium iudicum tempus ſuccintè ſubditur ibidem. *Poſt hæc iudicauit.* Illa pars diuiditur in tres partes, ſecundum quòd fuerunt tres iudices: partes per ſe ſatis patent.

An in his ſit aliqua ordinis mutatio, & an fuerint immediatè facta. Quæſtio I.

QVAERETVR, an ea, quæ habentur hic deſcendant à præcedentibus ordine continuato, vel ſit aliqua mutatio ordinis, & an fuerint facta immediatè poſt illa, vel interiecto aliquanto tempore. Ad primum dicendum, quòd fuit hic continuatio ordinis: nam ſupra ponebatur principium iudicaturæ Iephte, ſcilicet quomodo inſtitutus eſt, & immediatè contra Ammonitas pugnauit. Hic autem ſubditur de ſeditione, quam poſtea iudex factus habuit. Etiam iſta ſeditio orta eſt, quia non vocauit Iephte Ephrateos ad bellū contra Ammon, vt ipſi aſſerebant: ergo fuit poſt bellum illud. Ad ſecundum dicendum, ꝙ videtur, ꝙ immediatè factum fuerit poſt præcedentia de bello Ammonitarum: nam Ephratei moti ſunt contra Iephte, quòd non vocaſſet illos ad bellum, ideo credendum eſt, quòd immediatè perſequerentur iniuriam ſuam mouentes iſtud bellum, quia ſi magno tempore poſt moueretur, nō videretur eſſe ad propoſitum talis commotio, cùm non haberet aliquam cauſam recentem. Sicut etiam Ephratei moti ſunt contra Gedeonem, quia non vocauit eos ad bellum contra Madianitas: & tamē illud fuit immediatè, vt finitum eſt bellum, vt ſupra 8. cap. & ſic eſſet hic. *Ecce autē in Ephraim orta eſt ſeditio.* Non eſt intelligendum, quòd Ephratei inter ſe haberent iſtam ſeditionē, quòd contra Iephte tumultuabantur: ſed dicitur in Ephraim, ideſt de Ephraim, ſcilicet, quia ipſi mouerent eam procedentes contra Iephte. *Nam tranſeuntes contra Aquilonem dixerunt ad Iephte.* Ideſt poſtquam in iram inter ſe ſuccēſi ſunt contra Iephte, venerunt ad eum in terram ſuam Galaad ad tumultuandum contra ipſum, quaſi ab eo iniuriam ſuſcepiſſent. Et dicitur, quòd iuerunt cōtra Aquilonem, quia habitabant Ephratei ad partem meridianā reſpectu Iephte: nam Iephte erat in terra Galaad in vrbe Maſphad, vt patet præcedenti capitulo. Et iſta vrbs erat ad latus ſeptētrionale terrę Iſrael: ſors aūt Ephraim erat magis meridiana, eo ꝙ erat circa ſortē Iuda, & Beniamin, q̄ erāt maximè meridianæ: & ad veniendū ad locū Iephte deſcendebant ad Aquilonē, & aliqualiter aſcendebāt verſus Orientē: vnde tranſie-

A runt Iordanem: & ob hoc poſtea in regreſſu tenuerūt Galaaditę vada Iordanis, & ibi occidebant Ephrateos.

Quare Ephratei tumultuabantur contra Iephte. Quæſtio II.

QVAERETVR, quare Ephratei tumultuabantur contra Iephte. Reſpondendum, ꝙ erant valde ſuperbi, & nolebāt, ꝙ aliquis haberet honorem, niſi ipſi, & quia tunc Iephte conſecutus fuerat victoriā magnificam, & ipſi non conſecuti fuerant aliquā partem gloriæ, doluerunt nimis, & ob inuidiam voluerūt delere ipſum Iephte, & q̄ſierunt occaſionē pugnandi contra eum dicentes, ꝙ non vocauerat eos ad bellum,
B licèt in hoc mentirentur: ſic enim quando Gedeon ꝓceſſit contra Madianitas, & nō vocauit eos, poſtea iurgati ſunt valde contra ipſum, ita vt vellent vim facere ſupra 8. cap. Et ſciendum, quòd nulla alia tribus venit nunc contra Iephte, niſi tribus Ephraim, eo quòd viri de iſta tribu erant magis ſuperbi, quàm omnes viri de alijs tribubus, & ſic tam contra Iephte, quàm contra Gedeonem ipſi ſoli iurgati ſunt. Alia ratio ſpecialis inuidiæ eſſe poteſt, quia Ephratei valde inuidebant filijs Manaſſe, & quia Iephte erat de filijs Manaſſe, doluerunt ſpecialiter de victoria illi conceſſa. Sciendum autē, ꝙ Manaſſe, & Ephraim erant fratres, & Manaſſe erat primogenitus Ioſeph, ſicut patet Gen. 48 Iacob tamē in benedictione ꝓpoſuit Ephraim ipſi Manaſſe,
C & poſtea erat maioris honoris in actibus publicis tribus Ephraim, quàm Manaſſe: nam tribus Ephraim habuit vexillum, ſub quo erat tribus Manaſſe: Nu. a. c. & princeps filiorum Ephraim prius obtulit in conſecratione ſanctuarij, quàm princeps Manaſſe: Nu. 7. ca. & ſic de cœteris: Manaſſitæ autem, quia ſecundū carnem ipſi erāt de linea primogeniti, conabātur ſe ſuperponere Ephrateis, & ex hoc naſcebat̄ magna inuidia, & contentio inter eos, nec aliquæ duæ tribus tantum ſibi inuidebant in toto Iſrael, ſicut iſtæ duę; ideo quando Manaſſitę, qui minores erant, & æmuli Ephrateorum, faciebant aliquid glorioſum, dolebant valde Ephratei: & ſic fuit quando Gedeon, qui erat de ſtirpe Manaſſe obtinuit contra Madianitas: nam tunc nulla
D tribus iurgata eſt contra eum, niſi Ephraim, ſupra 8. c. nunc etiam Iephte erat de dimidia tribu Manaſſe, quę erat ad Orientem Iordanis, quod patet, quia vocatur Galaadites, & tamen medietas terræ Galaad data eſt medietati tribus Manaſſe Deuter. 3. & ſic inuiderunt valde ei pluſquam ſi fuiſſet de alia tribu, & quia nulla tribus habebat ſpecialem inuidiam contra Manaſſe, niſi tribus Ephraim, ipſi ſoli pugnauerunt contra Iephte: iſtud procedit dicēdo Iephte fuiſſe de tribu Manaſſe. Aliqui tamen volunt eum fuiſſe de tribu Gad, quia vtraq; tribus habebat medietatem terræ Galaad, ſed magis dicēdum eſt fuiſſe de tribu Manaſſe, quàm Gad, & hoc communius tenetur.

Ephraitæ ſuperbiſſimi, & inuidi.

E *Quare Ephratei cupidi gloriæ non iuerunt ad bellum, vt victoriam obtinerent, ſicut Iephte. Quæſt. III.*

QVAERETVR vlterius, cùm Ephratei eſſent cupidi gloriæ, quare ipſi non iuerunt ad bellum, vt obtinerent victoriam, & gloriarentur, ſicut Iephte: nam cùm vocati eſſent à Iephte ire noluerunt, vt patet infra. Reſpondendum, quòd fuit propter duo, primum fuit, quia timuerunt Ephratei, quòd nō poſſent habere victoriam: nam Ammonitæ vſque nunc fuerant potentes nimis, & premebant valde Iſraelitas, nō ſolùm habitantes in terra Galaad, ſed etiam interdum tranſibant Iordanem, & vaſtabant ſortem Iudæ, & Ephraim ſupra 10. & non poterāt reſiſtere eis Ephratei,

idco

Ideo nunc timuerunt pugnare contra eos, & ſic non venerunt quamquam vocarentur. Secundum fuit ex magna dedignatione: nam cùm Ephratei eſſent valde ſuperbi, & inuidi contra Manaſſitas, dedignabantur Iephte Manaſſitam eſſe ducem eorum, quia ſiquid boni agerent, totum imputaretur Iephte, & ſi paterentur mala, eſſent omnibus communia, ideo noluerunt ire nunc: quando viderunt autem, quòd Iephte obtinuiſſet tam magnificam victoriam, doluerūt valde, quòd ipſi aſcriberetur victoria.

Quare cum Ephratei tumultuati fuerunt contra Gedeonem ex ſimili cauſa ceſſauerunt: & nunc non ceſſauerunt, ſed intulerunt bellum.
Quæſtio IIII.

QVAERETVR vlterius, quare cùm Ephratei tumultuati fuerunt contra Gedeonē ex ſimili cauſa ceſſauerunt, & nunc non ceſſauerunt? ſed intulerunt bellū. Reſpondendū, ꝙ Ephratei valde irati ſunt contra Gedeonē: ſicut nunc contra Iephte, & iurgabantur acriter, ita vt iam vellent vim inferre ſupra 8. & tamen placauit eos Gedeon verbis: hic autē placari nō potuerunt, & hoc fuit propter duo. Primū erat, quia Gedeō locutus eſt eis verba valde dulcia, aſcribēdo eis totam victoriam, & ſibi nihil, vt ſupra 8. ſcilicet: Quid enim tale facere potui, quale vos feciſtis? nōne melior eſt racemus Ephraim vindemijs Abiezer? in manus veſtras tradidit dominus principes Madian: excuſando ſe ꝙ vocauiſſet eos, & venire contempſiſſent: ſed nūc Iephte non laudauit eos pluſquam ſe: ideo non potuit quieſcere ſuperbia eorum, quia nihil fuit quod eorum impetum mitigaret. Secundum fuit, quia quando litigabant contra Gedeonem: ipſi egerant aliquid ꝙ erat verè laudabile, ſcilicet ꝙ occidiſſent Oreb, & Zeb principes Madian, licèt maiora egiſſet Gedeon, & cū laudaret eos Gedeon, & viderent ſe egiſſe aliquid, de quo poſsēt verè laudari, gloriati ſunt, & potuit ceſſare eorum impetus: nunc autem nihil glorioſum egerāt, quia nō iuerant ad bellum, ideo etiam ſi laudaſſet eos Iephte, ſatis non poſſent contentari, vt ceſſaret tumor illorum. *Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon vocare nos noluiſti, vt pergeremus tecum?* Iſtud poſuerunt ꝓ occaſione filij Ephraim ad pugnādum contra Iephte, & tamē mentiti ſunt, quia Iephte vocauit eos, vt patet infra, & vocati noluerunt venire. Sed adhuc dato ꝙ noluiſſet vocare eos Iephte ad bellum, non grauabat eos, ſed potius faciebat gratiam: nā ipſe erat princeps populi, & poterat vocare quos vellet ad bellum dimittens alios. Etiam quando Iephte fecit iſtud bellum contra Ammonitas: erat conſtitutus ſolùm princeps ſuper terram Galaad, vt patet præcedenti cap. ſed non ſuper reliquum Iſrael: ideo non vocans de alijs quàm de Galaaditis non male agebat, quia nolebat imperare, niſi ſubditis ſuis. *Incendemus igitur domum tuam.* Iniuſtè agebant, quia nullā iniuriam, aut damnum eis inflixerat Iephte: & dato ꝙ inflixiſſet, non debebant ipſi propria auctoritate inferre bellum, ſed ex ſnīa iudicum de domo conſilij teneretur Iephte reſpōdere, & ſatisfacere viris Ephraim. *Quibus ille reſpondit.* Non tenebatur Iephte reſpondere verba tam mollia, quia poterat dicere nolui vocare vos, quia non tenebar, vel quia non eratis populus meus: ſed quia vidit eos iratos nimis, vt non daret occaſionem bello, & effuſioni ſanguinis, tacuit ab his, & reſpondit verba mollia: nam reſponſio mollis frangit iram: & verbum durum ſuſcitat furorem: Prouerbiorum 15. *Diſceptatio erat mihi, & populo meo vehemens contra filios Ammon.* Ideſt pugna grauis, vel vocatur diſceptatio, ideſt altercatio, quæ non eſt bellum ſed origo belli, & ſic fuit hic: nam

F contēdebāt Ammonitæ, & Iſraelitæ ſuper terra Galaad
petētibus Ammonitis eam ſibi reddi, Galaaditis vero
reſpondentibus non deberi, & iſta diſceptatio erat terminanda bello, & ad hanc vocauit Iephte Ephraitas,
& venire noluerunt, & vocatur vehemens diſceptatio,
quia erat queſtio de tota terra, quam tenebant Galaaditæ ꝙ perderent eam. In Hebræo dicitur. *Vir contentionis fui ego, & populus meus.* Scilicet ego & populus meus
eramus in contentione cum Ammonitis: & idem eſt
quod litera noſtra, & dicitur: ego & populus meus,
quia terra Galaad iam erat ſubiecta Iephte, eo quòd
fecerant eum principem præcedenti capit. & non vocauit aliam terram, vel populum ſuum. *Vocauique vos vt mihi preſtaretis auxilium.* Scilicet antequam inciperet,
G vocauit Ephrateos, vt venirent ad iuuandum eos, quia
erant fratres ſui, & noluerunt venire. *Et facere noluiſtis.*
Scilicet, quia cōtempſerunt ire ſub principatu Iephte,
qui erat Manaſſita. Etiam quia timebant ſe non poſſe
obtinere contra Ammonitas. *Quod cernens, poſui in manibus meis animam meam.* Ideſt videns, quòd vos nolebatis me adiuuare, poſui animā meam in manibus meis,
ideſt poſui me ad periculum. Vel poſui terram meam
in poteſtate manuū mearum. ſ. ꝙ ſi benè pugnarem,
anima mea, ideſt vita mea liberaretur: ſi autem malè,
periret anima mea: quaſi dicat: ſi vos veniſſetis in adiutoriū meū, nō ſolū eſſet vita mea in manibus meis, ſed
ēt in veſtris: qa tñ nō iuiſtis, fuit anima mea in manibꝰ
meis ſolùm. *Tranſiui ad filios Ammon.* Scilicet iui ad
H locum, in quo caſtrametabantur, vt pugnarem contra
eos. *Tradiditq́; eos in manus meas dominus.* Ideſt licèt ſolus cum populo meo pugnarem, Deus tradidit Ammonitas in manus meas ſine adiutorio veſtro, & occidi fugauique illos. In Hebræo habetur. *Et non ſaluaſtis me de manibus ſuis.* Vbi litera noſtra dicit, & poſui
animam meam in manibus meis, ſcilicet, quia vos noluiſtis me ſaluare, ideſt venire ad me adiuuandū: poſui
animā meā in manibus meis. *Quid commerui, vt aduerſum me conſurgeretis in prælium?* Quaſi dicat, cùm iſta ſit
veritas facti, vt vos noſtis: quid mali ego commerui
vobis, vt conſurgeretis ad pugnādum contra me, ſicut
cōtra hoſtem? In Hebræo habetur. *Cur aſcendistis contra me ad bellandum?* Et eſt litera breuior, ſed idem ſi-
I gnificat. *Vocatis itaque ad ſe cunctis viris Galaad pugnabāt contra Ephraim.* Non eſt intelligendum, ꝙ Iephte vocauerit viros Galaad ad pugnandum cōtra Ephrateos
eundo in terram illorum, ſed ſubintelligendum, ꝙ cū
nunc dixerint Ephratei, ꝙ volebant incendere domū
Iephte, ita continuauerunt: Iephte autem defendit ſe
cum viris, qui erant in vrbe ſua Maſphad: & iterum
miſit ad vocādum omnes Galaaditas, quibus ipſe ſpecialiter ꝑerat, & venientes occupauerunt vada Iordanis, nè poſſent tranſire Ephratei fugientes, & pugnatū
eſt contra Ephrathæos exiſtētes in terra Galaad, quod
patet: quia ſi Ephrathæi iam rediſſent in terram ſuā:
non iuſſiſſet Iephte occupari vada Iordanis: nam Ephrathæi erant ad Occidentalem partem Iordanis, &
K non oportebat, quòd tranſirēt Iordanem ad aliquam
partem, & cùm nunc veniebant ad vadum Iordanis,
& petebant tranſitum, & ibi occidebant eos Galaaditæ, ergo erant in terra Galaad, & ibi pugnabant ꝯtra Iephte, & poſtea vocatis Galaaditis pugnauit ibi Iephte
contra illos. Iſta vocatio Galaaditarum fuit, quia dum
Ephrathæi fortè obſiderēt ciuitatem Maſphat, in qua
habitabat Iephte, & ipſe ſe defendebat: mitteret nuncios per totam terram Galaad, vt venirēt in auxilium
contra Ephrathæos. *Percuſſeruntq́; viri Galaad Ephraim.*
Iſtud fuit pugnando in terra Galaad, & poſtea Ephrathæi videntes ſe impares viribus Galaaditis fugerunt,
vt tranſirent per vada Iordanis in terram ſuam, & iam
erant occupata vada Iordanis. *Dixerunt: fugitiuus Ga-*

laa-

laad de Ephraim. Ideſt dixerunt velut improperium Ephraitę de Galaaditis, fugitiu' eſt Galaad de Ephraim, ideſt fugit à facie Ephraim, & ob hoc concitati ſunt grauiter ad bellum Galaaditæ, & percuſſerunt Ephrathæos. *Habitabat in medio Ephraim, & Manaſſe*. Ideſt, & tamen Galaad habitabat in medio Ephraim, & Manaſſe, quia terræ iſtæ erant coniunctæ. Alij exponunt de Iephte.ſ.ꝙ dixerit Ephrathæi ī improperiū Iephte: fugitiuus eſt Galaad.i. Iephte Galaadites.ſ. qa fugatus fuit à fratribus ſuis tanquam ignobilis, & nunc principatur, ideo non eſt dignum huic viro tam ignobili ſubijci. Sed non ſtat iſta expoſitio, quia dicitur: fugitiuus eſt Galaad de Ephraim, & tamen Iephte non fugatus eſt ab Ephrathęis, ſed à fratribus ſuis Galaaditis. Aliter exponit Nicolaus. Fugitiuus Galaad, ideſt Galaaditæ ſunt populus contemptibilis, & nullius valoris comparando ipſi Ephraim, & Manaſſe, & iſtud erat improperium, ideo ſuſcitabantur in bellum ipſi Galaaditæ contra Ephrathæos tanquam ab ipſis contempti: ſed magis conuenit literæ noſtræ alius ſenſus, qui ponit, & habitabat in medio Ephraim, & Manaſſe. In Hebræo habetur. *Fugientes ab Ephraim vos ò Galaad in medio Ephraim in medio Manaſſe*. Et ſuper hanc literam vult fundare Nicolaus ſenſum præcedentem, eo quòd non ponitur in illa, habitabat. Sed non conuenit, quia neceſſe eſt, ꝙ intelligatur habitabat ex habitudine literæ, vel aliud verbum: fugientes ab Ephraim, vos ò Galaad, ideſt Galaad eſt fugiens à facie Ephraim.ſ.nō potens ſuſtinere bellum illius. In medio Ephraim, & Manaſſe, ideſt tamen habitat Galaad in medio Manaſſe, & Ephraim.ſ.circa Ephraim, & Manaſſe: accipitur hic Manaſſe pro dimidia tribu Manaſſe, quæ habitabat ad Occidētalem partem Iordanis, quæ erat iuxta ſortem Ephraim Ioſue 17. nā alia medietas Manaſſe tenebat medietatem terræ Galaad, & contra iſtos erat nunc bellum Ephrathæorum, & contra tribum Gad, qui erant Galaaditæ. *Occupaueruntq́ Galaaditæ vada Iordanis*. Iordanis eſt fluuius magnus pontē non habens, & vada rara.ſ.circa Hierico: ideo Galaaditę iuerunt ad illum locum, vt occuparent vada, ſcientes, ꝙ Ephratei non poſſent in terram ſuam ire per alium locum, quia non erat pons, nec puppis ad tranſeundum alibi. *Per qua Ephraim reuerſurus erat*. Scilicet, quia ſciebant Galaaditæ nulla alia vada eſſe, ꝑ quę redire poſſent in terram ſuam, etiam ſi vellent: & dicitur hoc, quia manebant nūc Ephrathæi pugnantes contra Iephte, & quędam pars Galaaditarum venit ad auxilium Iephte, alia verò occupauit vada Iordanis, & cùm Iephte pręualeret contra Ephrathæos fugiebant ad Iordanem, vt trāſirēt, & ibi iugulabantur. *Cumq́ veniſſet ad ea de Ephraim numero fugiens*. Ideſt Galaaditis tenentibus vada, veniebant aliq fugientes de numero Ephraim.i. de numero Ephraitarum, qui tranſierant ad pugnandum contra Iephte, quia fugabantur à Iephte, & veniebāt ad vada Iordanis. *Atque dixiſſet: obſecro, vt me permittas tranſire*. Ideſt veniebant Ephrathæi diuiſim, ſicut fugiebant de bello, & quia multi Galaaditæ erant tenentes vada, nō poterant ſine licentia illorum tranſire Ephrathæi, & dicebat: obſecro, vt me tranſire permittas. *Dicebant ei Galaaditæ: nunquid Ephrathæus es?* Hoc quęrebant, quia Ephrathæi erant hoſtes, & nolebāt permittere aliquē tranſire, ſed iugulare omnes. *Quo dicente non ſum*. Omnes negabant ſe Ephrathęos nè occiderētur, quia ſciebant ad hoc ſe interrogari, an eſſent Ephrathæi. *Dicebant ei: dic ergo Schibboleth*. Hoc dicebant ad experiendum eos: nam ſi Ephrathæus eſſet, non poſſet dicere Schibboleth per eandem literam, & prolationem, qua dicebant Galaaditæ. *Quod interpretatur Spica*. Iſtud non eſt in Hebræo, ſed poſuit Ieronymus ad oſtēdendum ſignificatum illius nominis, in quo experiebantur

Nicolaus expoſitio literę reꝓbatur.

A Ephrathæi. *Qui reſpondebat Sibboleth eadem litera, Spicam exprimere non valens*. Ideſt non dicebant Ephrathæi Schibboleth: quia non poterant dicere: ſed dicebant Sibboleth, & ſic ſolùm errabant in vna litera, quæ erat in principio dictionis. Nicolaus dicit, ꝙ Schibboleth eſt æquiuocum ad Spicam, & ad impetum aquæ fluētis, & quòd Galaaditæ accipiebant Schibboleth ꝓ impetu, eo quòd apud aquam experiebātur ipſos Ephrathæos, ſed plurimi exponunt Schibboleth pro Spica, quàm pro impetu aquæ: ſed dato, ꝙ vtrumque ſignificet hic, non magis pro vno, quàm pro alio accipiebatur, eo quòd non attendebatur hic ſignificatum vocis, ſed ipſa vox, an poſſent eam proferre Ephrathæi.

B *Quis modus experiendi erat, quis eſſet Ephrathæus per prolationem literæ. Quæſt. V.*

QVAERETVR, quis modus experiendi erat iſte ad cognoſcendum Ephrathæos. Reſpondēdum, quòd erat in prolatione vnius literæ, quàm poterant proferre alij Iſraelitæ, & non Ephrathæi. Pro quo ſciendum, quòd apud Hebræos ſunt tres literę loco literæ noſtræ, s, quantum ad officium; licèt in aſperitate ſonoritatis nimis differunt.ſ. Sin, Samech, quàm ipſi, cama, vocant, & ſade, quàm ipſi, cadi, vocant: prima.ſ. Sin eſt fortis ſonoritatis, ſiue ponatur in principio dictionis, ſiue in fine, ſicut litera noſtra, s, quando ponitur in principio, vel fine lectionis, quia licèt ponatur C ſimplex: videtur duplata in ſono, Samech, ſiue cama, habet ſonum debiliorem qualem faciunt in litera noſtra, s, illi, qui habent linguam Bleſam, quia nō poſſunt pronūciare illam cùm totā ſua grauitate, vel aſperitate ꝓlationis, & aſſimilatur ſonus ei' literæ, c. Sic aūt erat in Ephraitis: nam iſta dictio Schibboleth habet literā Sin in principio cum aſpera pronunciatione. Ephrathæi verò non poterant proferre Schibboleth cū Sin, ſed proferebāt eùm Samech, ita vt dicerent Sibboleh. Sic autem eſt in quibuſdam nominibus idiomatis noſtri: nam Agareni non poſſunt proferre, ſicut nos, licèt iam linguam noſtram nouerint: erant autem omnes Ephrathæi Bleſi, vel per corruptionem proferebāt, ita vt non poſſent pronunciare cum Sin: dicentes Schib- D boleth. Iſtud autem cognitum erat apud omnes Iſraelitas.ſ. Ephrathæos non bene pronunciare: ideo experiebantur eos in hoc. Sed ſciendum, quòd iſta experientia erat valde periculoſa, qa ſicut erant oēs Ephrathæi Bleſi, contingeret aliquem de alijs tribubus Bleſum eſſe, & non pronunciare Schibboleth, & occideretur innocens. In Hebræo habetur. *Et non intelligebat loquendum ſic*. Vbi dicit litera noſtra: eadem litera ſpicam exprimere non valens, & idem eſt. Dicitur autē. *Et non intelligebat ad loquendum ſic*: Ideſt non poterat ſic loqui.ſ. ſicut Galaaditæ, qui proferebant Schibboleth cum Sin, & Ephrathæi cum Samech. *Statimq́ apprehenſum iugulabant in ipſo Iordanis tranſitu*. Scilicet cùm non poſſet dicere Schibboleth, non quærebant aliam E probationem contra ipſum, ſed tanquam notoriè Ephraitā occidebant. *In tranſitu Iordanis*. Ideſt apud vada. *Et ceciderunt in illo tēpore de Ephraim quadragintaduo millia*. Scilicet dum durauit iſtud bellum, & computatur iſti tam in illis, qui ceciderunt pugnando contra Iephte, quam in illis, qui apud vada Iordanis occidebantur.

Apud Hebræos tres ſunt literæ loco nſæ literæ, s.

Ephrathæi erant omnes Bleſi.

Litera in Hebræo.

An occiſio quam fecit Iephte in Ephrathæis iuſta fuerit. Quæſtio VI.

QVAERETVR, an iſta occiſio quam fecit Iephte in Ephrathæos iuſta fuerit. Reſpondendū, quod occiſio eſt iuſta, ſi bellum eſt iuſtum, fuit autem bellum iuſtum Iephte, qui erat ad defenſionem: nam

Ephra-

Ephrathęi venerunt ad incendẽdum domum Iephte ſine cauſa, ipſe autem defendit ſe ſolùm, & vocauit in adiutorium ſuum Galaaditas: omnis tamen concertatio, & occiſio, atque vulneratio facta ad defendendum, licita eſt: vnde non ſolũ poterat pugnare Iephte vſquequo ſecurus eſſet de Ephrathęis, ſed etiam vſq; quo eos excluderet de terra ſua, in qua iniurioſè intrauerant: vnde de viris Ephrathæis, quos occidit Iephte defendendo ſe & pugnando: non eſt dubium quin iuſtè egerit. Sed de illis, qui iugulati ſunt ad vada Iordanis cùm iam fugerent, qui erant valde multi, eſt dubium an potuerint licitè occidi. Reſpondendum; ꝙ iſti non poterant iam occidi per modum defenſionis, quia iam fugiebant de certo bello, ſed poterant occidi licitè alio modo, ſcilicet repetẽdo vindictam iniuriæ: nam præter hoc, ꝙ deberet Iephte ſe defendere, & occidere quos poſſet iſto modo, competebat ei repetitio iniuriarũ. ſ. quia illi valde iniuriati fuerant ei introeundo in terram eius, & mouendo bellum iniuſtũ contra eum: iſtam iniuriam poterat repetere Iephte infligẽdo bellum: ideo nunc in vindictam iniuriæ poterat occidere Ephrathæos quos reperiebat in terra ſua. Sed adhuc dicendum, ꝙ iniuria Iephte erat maior ex alio capite, ſcilicet, quia ipſe erat princeps, & iudex Iſraelitarum, & ſubditi ſui mouebant contra ipſum, per quod videbantur incurrere quaſi in crimine leſę maieſtatis, & ipſe Iephte, quia iudex erat, poterat iubere infligi eis magnam pœnam. ſ. ꝙ occiderentur omnes, & etiam publicarentur bona eorum, ſolùm tamen occiſi ſunt illi, qui reperti ſunt contra Iephte: ideo ſententia iudicis rectè condemnabantur. Credendum autem eſt, quòd Iephte miſerit Galaaditis occupantibus vada Iordanis, ꝙ occiderent omnes Ephrathæos tranſeuntes, & ſic licebat eis. *Iudicauitq́; Iephte Galaadites ſex annis.* Ideſt præfuit ſex annis computando à tẽpore quo ductus eſt de terra Tob vſque ad mortem eius: nam ille, qui ſemel erat iudex, nũquã priuabatur poteſtate illa. *Mortuuſq́; eſt.* Scilicet poſt illos ſex annos. *Sepultuſq́; eſt in ciuitate ſua Galaad.* Ideſt ſepultus in ciuitate ſua, ideſt in qua morabatur, quæ erat Maſphad præcedenti capit. & iſta erat ciuitas Galaad, ideſt in terra Galaad. Nicolaus dixit pręcedenti capitulo, quòd accipiebatur hic Galaad pro nomine ciuitatis. ſ. in ciuitate ſua Galaad, ideſt in ciuitate ſua, quæ vocatur Galaad. In Hebræo habetur. *Sepultus eſt in ciuitatibus Galaad.* Et exponunt quidam Hebræi, ꝙ Iephte propter hoc, ꝙ noluit conſulere ſacerdotem Phinees ſup voto de immolatione filiæ ſuæ, & immolauit illam: Deus fecit eum computreſcere, & diſſecabantur partes corporis eius ab inuicem, & ſponte cadebãt, & ſic ſepeliebatur vna pars in vna ciuitate, & alia in alia, & ſic fuit ſepultus in multis ciuitatibus Galaad: ſed iſtud improbatum eſt præcedenti capitulo. Ideo exponit Rabbi Dauid Kimhi, quòd ſepultus eſt in ciuitatibus Galaad, ideſt in vna de ciuitatibus Galaad, & ſic exponit quod habetur 1. Re. 18. ſecundum literam Hebraicam, ſcilicet in duabus eris gener meus, ideſt in vna duarum. Litera autem putauit hoc factum ex improprietate ſermonis Hebraici, quæ conſueta eſt, ſcilicet, quòd ponatur plurale pro ſingulari, & è conuerſo: ideo dixit in ciuitate ſua Galaad, ideſt terræ Galaad.

Nicolai opinio de Galaad.

Poſt hunc iudicauit Iſrael Abeſan de Bethlehem, qui habuit triginta filios, & totidẽ filias, quas emittens foras maritis dedit, & eiuſdem numeri filijs ſuis accepit vxores, introducens in domum ſuam. Qui ſeptem annis iudicauit Iſrael. Mortuuſq́; eſt, ac ſepultus in Bethlehem. Cui ſucceſſit Ahialon Zabulonites, & iudicauit Iſrael decem annis: mortuuſq́; eſt, ac ſepultus in Zabulon. Poſt hunc iudicauit Iſrael Abdon filius Illel Pharatonites, qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes aſcendentes ſuper ſeptuaginta pullos aſinarum, & iudicauit Iſrael octo annis: mortuuſque eſt, ac ſepultus in Pharaton terræ Ephraim in monte Amelec.

Panthaſilea amazonũ regina.

Troia deſtruit poſt decennalem obſidionem.

Poſt hunc iudicauit Iſrael. Hic ponitur ſecundũ huius capit. in quo tẽpus trium iudicũ ſuccinctè deſcribitur.

An iſti tres iudices immediatè fuerint aſſumpti. Quæſtio VII.

QVAERETVR circa iſtos tres iudices, qui ponuntur hic, an immediatè. ſ. per ſucceſſionem, vel mediãte tempore fuerint aſſumpti. Reſpondẽdũ, quòd à principio inſtitutionis iudicum, fuit iſta cõſuetudo, ꝙ nunquam inſtituerentur iudices ſine cauſa vrgente, ideo mortuo vno iudice, non immediatè aſſumebatur alius, ſed expectabatur aliquanto tempore vſque dum eſſet opus illo, ſcilicet cùm Iſraelitæ colebant idola, & tradebat eos Deus in manus hoſtium, & tunc clamãtes ad dominum ſuſcipiebant iudicem, vel quem ipſi eligebant, vel quem Deus ſuſcitabat. Et cùm ille moreretur eſſentque in pace, Iſraelitæ nõ ſuſcitabant alium iudicem quouſque rurſus caderent in manus hoſtium, & ſic inter iudicem, & iudicem, intercidebant aliquot anni, ſic patet in Hothoniele, qui fuit primus iudex: nam inter eum & Aod fuerũt 18. anni ſupra 3. 4. cap. & inter Aod & Barac fuerunt 20. anni ſupra 4. ca. & inter Barac & Gedeonem intercidit 6. annorum ſpatium, ſupra 6. cap. Dicendum tñ, ꝙ iſti tres iudices, imò 4. computando cum eis Iephte, fuerunt ſuccedentes ſibi ſine medio. Quòd patet, quia quando intercidebat tempus inter iudicem & iudicẽ, illud deſcribebatur, & quid Iſraelitæ agerent, vel paterentur in illo, vt patet ſupra 3. & 4. & 6. ſed inter iſtos 4. iudices nullum tempus medium ponitur: ergo non fuerunt tempora intermedia, ſed per ſucceſſionem inſtituti fuerunt.

Quare fuerint instituti per ſucceſſionem contra conſuetudinem iudicum pręcedentium. Quæſt. VIII.

QVAERETVR, quare fuerũt inſtituti per ſucceſſionem contra conſuetudinẽ iudicum pręcedentium. Reſpondendum, quòd in præcedentibus iudicibus Iſraelitę non curabãt ſtatuere iudicem mortuo prędeceſſore, quia putabant non eſſe neceſſe: ſed apparẽte neceſſitate inſtituebant illum: poſtea autem inuenerunt ꝙ inſtituendo ſic iudices ſequebantur ſcãdala, ſcilicet quia aliqui vſurpabant ſibi dñium terræ tyrannizantes. Sic fecit Abimelec mortuo Gedeone: nã factus eſt rex a Sichimitis, & poſtea faciebat prędas & bella cõtra vrbes, ſupra 9. ideo illo mortuo Iſraelitæ cõſtituerunt in iudicem Thola, nè aliquis ſurgeret ad tyrannidẽ exercendam poſt Abimelech. Etiam poſt Thola immediatè inſtituerunt Iair iudicem ex eadem cauſa, vt declaratum eſt ſupra 10. poſt Iair putantes ceſſaſſe cauſam ſcandali, non ſtatuerunt iudicem immediatè, & corruit populus in magna dãna, ſcilicet, quia oppreſſus eſt a Philiſthinis, & Ammonitis, ſupra 10.

Et

A Et compulſi ſunt Iſraelitę eligere Iephte in iudicem præcedenti cap. poſt hoc autem videntes, ꝙ ex diſcontinuatione iudicum incidebat popul⁹ in aduerſitates, decreuerunt ſumere iudices per ſucceſſionem, & ſic poſt Iephte ſumpſerunt tres iudices, qui ſequuntur ſine medio, & omnes alij fuerunt etiam ſine medio, ſcilicet Samſon, & Heli. Nec valet ſiquis obijciat, ꝙ inter vltimum iſtorũ, & Samſonē fuerũt quadraginta anni, vt colligitur ſeq. capit. quia illi 40. anni non ſunt computandi intermedij, vt eodem cap. declarabitur.

Quis fuit modus accipiendi iſtos tres ſequentes in iudices Quęſtio IX.

B QVAERETVR vlterius, quis fuit modus accipiendi iſtos tres ſequentes in iudices. Rñdēdũ, quòd aliquãdo efficiebantur aliqui iudices Deo iubēre, ſicut fuit de Gedeone ſupra 6. Aliquãdo Deo inſtigante, ſcilicet dando eis virtutem, vt auderent pugnare contra hoſtes, & per hoc efficerentur iudices populi, ſicut fuit in Hothoniele, & Aod ſupra 3. nam dicitur ꝙ Deus ſuſcitauit eos. Interdum erant aliqui iudices propter hoc, ꝙ Deus prænunciabat de his, ꝙ futuri eſſent iudices, & poſtea populus tenebat eos in iudices: ſic enim fuit de Samſone, de quo prænunciauit angelus patri ſuo, & matri, ꝙ liberaret Iſrael de manu Philiſthinorum ſequenti cap. Alij autem accipiebantur in iudices ſolùm per conſenſum populi, quia populus videbat illos eſſe viros bonos ad regendum populum, C & pugnandum pro illo: ſic fuit de Iephte, ad quem vocandum miſerunt Galaaditæ ſupra præcedenti cap. Dicendum de iſtis, quòd fuerunt electi cõſenſu populi, quia erant viri excellentes, & populus volebat illos accipere in iudices, & iſte modus intelligendus eſt de oĩbus illis, de qbus nõ ponitur modus expreſſius: nam illi, qui à Deo ſumebãtur aliquo mõ nominãtur, qũo ſumerentur, eo quòd iſtud erat aliquid ſpecialiter. Quòd autem electione populi conſiſterent, non erat aliquid ſpeciale, ideo ſcriptura non curat exprimere. Item eſt alia ratio multũ apparens ad hoc, quia quãdo Deus vocabat aliquem hoĩem ſpecialiter, vt eſſet iudex, vocabat eum ad faciendum aliquem actum excellentem, vt patet diſcurrendo à principio libri huius D vſque ad finem, in omnibus illis, de quibus dicitur, ꝙ Deus ſuſcitauit illos, vel iuſſit eis per angelum, quòd eſſent iudices: nam fecerunt aliqua opera magnifica, & tamen iſti nihil memorabile fecerũt: vnde ſcriptura nihil de eis explicat, ideo credendum eſt, ꝙ non deſignati fuerunt à Deo, vt eſſent iudices, ſed populus elegit illos. *Poſt hunc iudicauit Abeſan de Bethlehem.* Iſte iudex erat de ſorte, & tribu Iudæ: nam Bethlehē erat in ſorte Iudæ: Mat. 2. & Micheę 4. De iſto dicit Rabbi Salomon, quòd fuit Booz, & quòd fuit fames tempore eius. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Booz non legitur habuiſſe, niſi Obeth in filium de Ruth Moabitide, vt patet Ruth 4. & tamē iſte Abeſan habuit filios 30. & totidem filias. Reſpondet Rabbi Salomõ, quòd E omnes iſti filij, & filiæ mortui ſunt, & non manſit ei filius, niſi Obeth, quē poſtea genuit ex Ruth. Sed iſtud non ſtat, quia ſatis videtur fuiſſe fictitium. Item iſte Abeſan fuit vir valde honorabilis, vt patet hic, & potens in diuitijs. De Booz autem non poteſt conuenienter dici, quòd fuerit valde diues, & potens, vt colligitur Ruth 3. & 4. Item ille, q ſemel erat iudex ſemper erat iudex: ergo ſi Booz factus fuiſſet iudex, mãſiſſet in iſto principatu vſque ad mortem, & tamen quando accepit Ruth in vxorem, non videbatur eſſe iudex Iſrael, quia erat, vt vir ſimplex, vel priuatus, vt colligitur ex his, quæ habentur in libro Ruth: ergo nunquam fuit iſte iudex. Item Ioſephus 5. Antiquitatum, & alij Hi-

A ſtoriographi volunt accidiſſe id, quod legitur de Ruth tempore Heli ſummi ſacerdotis: ergo cùm ipſe eſſet iudex 1. Reg. 4. & tũc eſſet Booz, vt patet Ruth 3. & 4. non fuit Booz Abeſan, nec fuit aliquando iudex. *Qui habuit triginta filios, & totidem filias.* Intelligendum eſt, quòd de multis vxoribus haberet, quia de vnica habere non poterat: ſic enim dicitur ſupra 8. de Gedeone, quòd habuit ſeptuaginta filios maſculos ex diuerſis vxoribus, & hoc, quia illo tempore licebat ſimul plures eſſe eiuſdem viri vxores: ponuntur autem iſti filij quantum ad quoddam mirabile.

Quare non ponitur aliqua hiſtoria geſtorum iſtorum trium iudicum ſuccedentium. Quæſt. X.

QVAERETVR, quare non ponitur aliqua hiſtoria geſtorum iſtorum trium iudicum ſuccedentium. Reſpondendum, ꝙ tempora horum fuerunt tempora pacis, quia ipſi rexerũt bene populum, vt non coleret idola, & ex hoc Deus nõ tradebat illos in manus hoſtium, & ſic non erant aliqua bella tempore ſuo, nec tamen ex hoc ſunt minus laudabiles, qa melior eſt ſapientia, quàm vires: ſed iſti prudentia, & virtute auferebant omnia bella, q̃ eſſe poterant. ſ. bene regendo populum: ergo ita laudandi erant, ſicut illi, qui poſt bella exorta illa viribus ſuperabant, nè tñ omnino ſubticeatur de iſtis, ponuntur aliqua ſignificãtia proſperitatem eorũ. ſ. ꝙ multos filios habuerint. Nam C illud proſperitatem faciebat ſecũdum opinionē temporis illius. Sic dicit Ioſephus 5. Antiquitatum. De iſto Abeſan, ꝙ moriente Iephte principatum tenuit Abeſan de tribu Iuda de Bethlehem: hic 60. habuit filios. ſ. triginta maſculos, & triginta virgines, qui cùm nihil egiſſet in ſeptem annis memoria, & ſermone dignũ: in ſenectute defunctus eſt. *Quas mittēs foras maritis dedit.* Ideſt miſit extra domum. ſ. dando eas viris: nam poſtquã maritatæ erant non manebant in domo paterna. *Et eiuſdem numeri filijs ſuis accepit vxores.* Scilicet accepit triginta vxores pro filijs ſuis, qa tot filios habuit quot filias: ideo tot generos habuit, quot nurus. *Introducens in domum ſuam.* Scilicet, vt habitarent filij cũ vxoribus ſuis in domo patris. De filiabus dicitur, ꝙ emiſit eas, D & de vxoribus filiorum dicit, ꝙ introduxit eas in domum. Ratio diuerſitatis eſt, quia vir eſt caput vxoris, & debet vxor ſequi virum, & quia mariti filiarum ſuarum non erant de familia ſua, expulit filias de domo, vt eſſent extra domum cum maritis, quaſi non eſſent iam de familia eius: & quia filij ſui erãt de familia ſua, & vxores ſequuntur maritos, poterant eſſe in domo vxores, ſicut erant filij: & ſic nurus pertinebant magis ad eum, quàm filiæ. *Qui ſeptem annis iudicauit Iſrael.* Scilicet, quia erat iam ſenex quãdo ſuſcepit principatum iſtum, & cito mortuus eſt poſt illum acceptum. *Mortuuſq; eſt, atque ſepultus in Bethlehem.* Erat de vrbe Bethlehem, ideo ibi ſepultus eſt, quia iſta erat conſuetudo antiquorum Iudæorum. ſ. ꝙ ſepelirentur in locis ſua- E rum originum in ſepulchris patrum ſuorum. *Cui ſucceſſit Abialon.* Iſte eſt ſecundus iudex iſtorum nomine Ahialon, & à quibuſdam vocatur Chialon per corruptionem: ſed in Hebræo vocatur Elon. De iſto debet dici, ꝙ fuit ſumptus in iudicem immediate poſt mortem Abeſan, ſicut fuerat ſumptus Abeſan moriēte Iephte, & fuit electus concilio populi, & voto, ſicut Abeſan, nec deſcribuntur aliqua geſta eius, quia nihil memorabile egit, eo ꝙ erat tũc tempus pacis, vt ſupra dictum eſt. Et dicitur. *Cui ſucceſſit Abialon.* Scilicet, quia inter Abeſan nõ fuit tempus quo vacaret iudicatura, ſed illico aſſumptus eſt ex cauſa ſupra aſſignata. *Zabulonites.* Variabantur iudices per tribus: nam præcedens iudex fuerat de tribu Iuda, & iſte fuit de tribu Zabulõ.

De Ahialõ iudice.

Et

Et iudicauit Iſrael decem annis. Quia ſumptus eſt in iudicem in ſenectute, & non vixit, niſi decem annis poſtquam ſumptus eſt. *Mortuuſq; eſt, atque ſepultus in Zabulon.* Et ſepultus eſt in ſorte tribus Zabulon, quia de illa tribu erat. In Hebræo dicitur. *Sepultuſq; eſt in Ahialon.* quia fortè erat aliquis locus in tribu Zabulon ſic vocatus, vt ipſe iudex, & ibi ſepultus eſt. Eſt autem Ahialon quidã locus, de quo dixit Ioſue die, quo ſtetit ſol: ſol contra Gabaon ne mouearis, & luna cõtra vallem Ahialon: Ioſue 10. ſed ciuitas Ahialon ponitur in ſorte Nephralim: Ioſue 19. Et tamen poterat eſſe alius locus nomine Ahialon in ſorte Zabulon, quia multa loca erãt binomia, vel multinomia. *Poſt hunc.* Hic ponitur de tertio iudice horum, & etiam iſte fuit electus votis populi, & fuit in tempore pacis, ideo nihil memo G rabile egit. *Iudicauit Iſrael.* Ideſt præfuit in principatu iudicatiuo. *Abdon filius Helles Pharatonites.* Vocatur Pharatonites, ideſt de vrbe Pharaton. Et iſte videtur fuiſſe de tribu Ephraim, quia dicitur infra, ꝙ ſepultus eſt in Pharaton terræ Ephraim. De iſto dicit Ioſephus 5. Antiquitatum, ꝙ erat filius Ahialon, ſiue Chialon iudicis præcedentis, & conſequenter erat de tribu Zabulon, ſicut ille. Sed obijcietur, ꝙ non poſſit ſtare dictũ Ioſephi, quia neceſſe eſt filium eſſe de eadem tribu, de qua pater, ſed Ahialon erat Zabulonites, & iſte Abdõ erat de tribu Ephraim, cùm dicatᷣ hic, ꝙ ſepult⁹ eſt in terra Ephraim, & quilibet ſepeliebatur ĩ terra originis ſuæ: ergo erat Ephrathæus. Responderi poteſt, ꝙ non cõcludit, quia licèt ſepeliretur in terra Ephraim, poterat H eſſe de alia tribu. Sic fuit de Thola, qui erat de tribu Iſſachar ſupra 10. & tamẽ ſepultus eſt, atque habitauit in Sanir montis Ephraim, vt patet ibidem. Et hoc, q̃a mons Ephraim non ſolùm erat intra ſortem, ſed etiã extẽdebatur ad alias ſortes propinquas, & erat partim in ſorte Iſſachar, & Zabulon, & alijs tribubus coniunctis. Videtur tamen magis dicendum, ꝙ Abdon non fuerit filius Ahialon, quia nõ vocatur hic, ſicut ſupra: nam ibi vocatur Ahialon, vel Chialon, & hic vocatur Helles. *Qui habuit quadraginta filios, et triginta ex eis nepotes.* Iſtos habuit Abdon viuens, quia poſt mortem ſuam fortè fuerunt plures nepotes eius, quia illi nõ faciebãt ad manifeſtam fęlicitatem eius, ſicut illi, qui viuebant eo viuente, deſcripti ſunt ſolùm iſti. *Aſcendentes ſuper* I *ſeptuaginta pullos aſinarum.* Ex hoc patet magnitudo ſtatus iſtius Abdõ, quia de poſteris ſuis habebat ſimul ſeptuaginta milites iam viros effectos, qui aſcendebãt ſuper equos ſeptuaginta, ſic dicitur ſupra decimo, ꝙ triginta filij Iair aſcendebant ſuper triginta pullos aſinarum, & erant principes triginta ciuitatum. *Et iudicauit Iſrael octo annis.* Scilicet erat ſenex, quando factus eſt iudex, & non vixit niſi octo annis poſt ſumptionem principatus. De hoc dicit Ioſephus 5. Antiquitatum: Abdon Chilonis filius habuit filius quatuor, & ex eorum ſemine omnes ſuperſtites derelinquens defunctus eſt in ſenectute, & honorabilem in Pharaton promeruit ſepulturã. *Mortuuſq; eſt, atque ſepultus in Pharaton.* Ab iſto loco vocatur Pharatonites, & erat locus ſuę o- K riginis. *Terra Ephraim monte Amalec.* Ideſt iſte locus Pharaton erat in terra Ephraĩ: & ſic erat de tribu Ephraim iſte Abdon. Vel ſecũdum Ioſephum erat de tribu Zabulon, & Pharatõ eſſet in terra Ephraim, ideſt in terra montis Ephraim, quæ extenditur ad alias tribus, vt ſupra dictum eſt. Eſt autem Amalec nomen montis, in quo erat ciuitas Pharaton ipſius Abdon.

De tertio iudice Iſrael.

Obiectio contra dictum Ioſephi.

Magnitudo ſtatus iſtius Abdon.

Pharaton quid ſit.

Chronica temporalium euentuum, quo tempore iudicauit Iephte. Quæſtio XI.

Herculis mors.

CHRONICA temporalium euẽtuum tẽpore, quo iudicabat Iephte. Eo tempore Hercules in F morbum incidit peſtilẽtem, & ob remedium doloris flammis ſe iniecit, & ſic defunctus eſt. De hoc Chryſantus ad Dariam ait: Quę nam ſanctitas Herculis, qui vicinorum interfectione fatigatus ſe viuum flammis iniecit, & combuſt⁹ eſt cum machæra, & pelle, quam geſtabat? Hunc Herculem vocat Seneca Oethęum, de quo in Tragędia decima, cuius titulus eſt Hercules Oethęus: & hoc, q̃a in monte Oethęo combuſtus eſt. Varro lib. 4. Diuinarum rerum: ideo hunc Herculem victorem putat dici, quia omnium generum animalia vicerit: Hercules Iouis filius oĩbus alijs inuictus Omphole præ amore ſubiacuit, qui eum ad ancillana miniſtena, & muliebria coegit. De hoc Seneca Tragędia quarta cuius titulus eſt Hippolytus carmine 3. ait.

Omnium generum animalia vicit Hercules Iouis filius.

Natus Alcmena poſuit Pharetras,
Et minax vaſti ſpolium Leonis.
Paſſus aptari digitis ſmaragdos,
Et legem dari rudibus capillis.
Crura diſtincto religauit auro:
Luteo plantas cohibente ſocco.

De hoc Albericus in hiſtorijs ait: Hercules deuicto Gerione veniens in Italiam ab Euandro tunc rege ſuſceptus eſt, & cùm Iouis filium ſe diceret, & virtutem ſuam nece Caci probaſſet, pro numine habitus eſt, & aram meruit, quæ maxima dicta eſt, & ei data eſt: quam Delphicus Apollo ei in Italia eſſe futuram prędixerat. Primò tamen ſuſceptus non eſt apud maiores, quia ratò aduenæ, niſi ius hoſpitalitatis haberẽt H ſuſcipiebãtur. Cùm ergo de ſuo armẽto boues dediſſet ad ſacrificia Pinario, & Potitio duobus ſenibus, cũ circa ſolis occaſum ſacrificia eſſent repetẽda, dixit Potitius prior ſamilia miniſtret epulantibus Potitijs. De hoc et Solinus in Phyliſtor. ca. de vrbe Rom. hic potes inſerere quicquid hiſtoriæ de Hercule referũt. Anno eodẽ Hercules, & Iephte mortui sũt, vt ait hiſt. ſcholaſtica, & Euſebius, & Vincentius in ſpeculo hiſtoriali, & hoc anno Alexander filius Priami, qui & Paris dictus eſt Helenam rapuit: ex quo Troianum bellum ſecundum famoſiſſimum originem habuit. Hoc tempore Menelaus Lacedęmoniæ regnabat, quæ poſtea Conſtantinopolis dicta eſt. Tunc etiam Agamẽnon I in vrbe Micenarum imperabat, qui fuit princeps omnium regum pugnãtium contra Troiam, licèt aliqui velint, ꝙ tempore Ahialõ iudicis ſeq̃tẽtis hoc factum ſit, ſed nihil refert. Sciendum, ꝙ bellum Troianum cœpit hoc tempore. ſ. anno ſecundo Ahialon, & durauit decem annis, ſcilicet octo annis reſiduis Ahialon, & duobus annis iudicis ſequentis, ſcilicet Abdon, & anno tertio huius Troia capta, & euerſa eſt, ſicut enim ex hiſtoria Francorum conſtat, Troia tempore Aod iudicis ſecundi Iſrael condita eſt. ſ. anno ſuo 54. lapſo, & durauit annis centum octoginta quinq;. ſ. vſq; ad tertium annum Abdon: deinde multitudo magna Troianorum fugiens duos duces de poſteritate Priami ſecura: duos populos fecit, ex quibus ſunt magni illi po- K puli, quos nos Turcos vulgariter appellam⁹, ideſt Teucros, quia ſunt de ſanguine Teucri, qui fuit de Troianorum regum ſtirpe. Hic perijt nobilis illa ciuitas Ilij, cuius bella famoſiſſima fuerunt, ad quæ pęnè totus vtrimque cõuenit orbis, cuius opera tam cęlebria, quã vulgara sũt, ideo ad nos nihil de eis referre attinet: rari enim ſunt hiſtoriographi, qui illud magnum bellum, aut non ex toto expedierint, aut ſaltem nõ tetigerint. Scripſit enim illud Daretes Frigius Athenis, ſcripſit Cornelius nepos ad Saluſtium Criſpum, ſcripſit etiam in magna laude Græcorum Homer⁹ in libro, qui Ilias dicitᷣ, ſcripſit Virgili⁹ in Aeneide 2. & 3. ſcripſit Ouidi⁹ 12. & 13. Meta. ſcripſerunt ferè oẽs hiſtorici, & Poetæ, ſcripſit nouiſſimè magno apparatu Guido de colũnis,

De hoc late auctor ſupra Bus. 3. cap.

Conſtantinopolis Lacedemonia diceba tur.

Troia durauit annis 185.

Turcarum imperium quando, & à quo incepit.

Scien-

De Ahialon ſecundo iudice Iſraelitarum.

Sciendum, quòd ſecũdus horum trium iudicum. ſ. Ahialon in Biblia 70. interpretum cum ſuis annis non ponitur, ideo Euſebius in Chronicis ad cõplendum annos 480. qui ab exitu de Aegypto vſque ad principiũ conſtructionis templi fluxerũt 3. Reg. 6. addidit plures annos, quàm reperijt in Ioſepho tempore Samuelis, & Saulis, cuius tempus non deſcribitur in hoc libro, nec in libro regum. Quidam volunt turbationem, quæ accidit pro muliere Leuitæ contra tribum Beniamin fuiſſe tempore Abdõ. Sed falſum eſt, quia valde prius fuit, ſicut infra 19. declarabitur: à Troia capta vſque ad annotationem primę Olympiadis fluxerũt anni 406. tunc Græci ad gloriam victorię ceperunt annotare tẽpora ſic: anno tali à captiuitate Troię: inceptis autem Olympiadibus, annotauerunt tempora iuxta numerũ Olympiadum, tandem Romani florentes annotauerunt ætatem ab vrbe condita, ſcilicet, anno tali ab vrbe condita: deinde Chriſtiani à Chriſti incarnatione poſuerunt annorum computationem. Capta Troia Menelaus recepta Helena coniuge ſua, propter quam bellum fuerat, ad Polybium regem Aegypti iuxta Homerum venit. Anno tertio poſt captam Troiam, vt quibuſdam placet, vel anno octauo iuxta alios, Aeneas cępit regnare in Italia, qui regnauit annis tribus, antè quem fuerant alij reges in Italia, de quibus Solinus in Polyhiſtor, & fuerunt gentes illę Aborigines ferè non habentes certam originem: primus autem rex, qui in Italia regnauerat, fuit Ianus, deinde Saturn⁹, poſtea Picus, deinde Faunus, & poſtea Latinus, qui regnabat qñ venit Aeneas in Italiam, & fuerat tempus horum regum annorum ferè centum quinquaginta ante Aeneam. Sciendum autem, quod bellum iſtud Troianum ſecũdum Paulum Oroſium primo de Orineſt i Mundi aliquanto tempore poſt hoc cœpit. ſ. anno 18. Heli ſummi ſacerdotis, quod fuit poſt hoc ferè 30. annis, ſed modicum differt. De naufragijs, & laboribus Vlyſſis, qui hoc tempore acciderunt: ſufficienter narrat Homerus in libro, quem Odiſſeam appellauit. De bellis, quæ Aeneas fecit in Italia, & de naufragijs eius ſufficienter tractat Virgilius in Aeneide.

Primus rex, qui in Italia regnauit.

De Bello Troiano.

CAPITVLVM XIII.

RVRSVMQVE filij Iſrael fecerunt malum in conſpectu Domini: qui tradidit eos in manus Philiſthinorũ quadraginta annis. Erat autem quidã vir de Saraa, & de ſtirpe Dan, nomine Manue, habens vxorem ſterilem. Cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam: Sterilis es, & abſque liberis: ſed concipies, & paries filium: caue ergo ne bibas vinum ac ſicerã, nec immundum quidquam comedas, quia concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim nazaræus Dei ab infantia ſua, & ex matris vtero, & ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſthinorum. Quę cùm veniſſet ad maritum ſuum,

A dixit ei: Vir Dei venit ad me habens vultum angelicum, terribilis nimis, quem cũ interrogaſſem, quis eſſet, & vnde veniſſet, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere: ſed hoc reſpondit: Ecce concipies, & paries filium: caue ne vinum bibas, nec ſicerã, & ne aliquo veſcaris immundo: erit enim puer Nazaręus Dei ab infantia ſua, ex vtero matris ſuæ, vſque ad diem mortis ſuæ.

Supra 10.

Achilles Agamẽnõ Menelaus, & reliqui Græci damnarunt. *3. Reg. 1.*

Hecuba mater Caſſandra, & Polyxena filię damnarunt.

B *Rurſumque.* In præcedentibus poſita fuit Iſraelitarum tribulatio ſexta: hic conſequenter deſcribitur ſeptima. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur tribulationis pondus. Secundo liberationis modus ibidem. *Erat autem vir.*

An hic ſit ordinis mutatio: & an hæc fuerint immediatè facta. Quæſtio I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic habeant continuum ordinem ad præcedentia, vel ſit mutatus, & an iſta, quæ habentur hic fuerint immediatè facta poſt pręcedentia, vel aliquanto tempore interiecto. Reſpondendum, quòd hic eſt C ordo continuatus ad præcedentia: nam ſupra agebatur de tribus iudicibus conſequentibus: quorum tempore nulla venit aduerſitas: hic autem incipit quędam hoſtilis calamitas, ſcilicet, quòd oppreſſi ſunt annis quadraginta, & apparet ex litera continuatio, quia dicitur hic: rurſumque Iſrael filij fecerunt malum, ſcilicet poſt iudices pręcedentes. Ad ſecundum dicendum, quòd pauco tempore fuerunt iſta poſt ea, quæ habentur præcedenti capitulo. Quod patet, quia tempore iudicum quatuor poſitorum præcedenti capitulo continuatim non coluit populus idola, & non venit aliqua aduerſitas, & poſtquam fuerunt ſine iudice, coluerunt idola: nam cùm nullus eſſet, qui cogeret eos recedere à malo, declinabant mox ad Idola: D ideo modico tempore poſt præcedentia accideret iſta præuaricatio, & afflictio ab hoſtibus, & etiam tempus iudicaturæ Samſonis illico aduenit, quia non computatur aliquod tempus inter iudices præcedentes, & Samſonem. *Rurſumque filij Iſrael fecerunt malum in conſpectu Domini.* Scilicet coluerunt idola, quia iſtud erat malum, quod ipſi dicebantur facere, & erat malum per excellentiam. Alia autem tam parua erant in reſpectu huius, quod non iudicarentur mala: & dicitur, quod ruſſus fecerunt, ſcilicet poſtquam iterum fecerant mortuo Iair: nam tempore quatuor iudicũ conſequenter ſe habentium ſupra, ſcilicet Iephte, Abeſan, Ahialon, Abdon populus non coluit idola, & ob hoc non venit aliqua aduerſitas: & ſic coluerant E idola poſt mortem Iair quando multa idola coluerũt, ſupra decimo capitulo: & tunc cùm afflixiſſet eos dominus valde per manus Ammonitarum, & Philiſthinorum: clamauerunt valde ad dominum promittentes, quod nunquam colerent idola poſt hoc, & Deus doluit ſuper afflictionibus eorum, & dedit eis Iephte in liberatorem, & manſerunt tempore quatuor iudicum non peccantes: nunc autem obliti prioris fœderis redierunt ad idola colenda. *Qui tradidit eos in manus Philiſthynorum quadraginta annis.* Id eſt tradidit eos, vt opprimerentur à Philiſthinis, & oppreſſi ſunt quadraginta annis.

Tempore cuius iudicis computabuntur iſti quadraginta anni. Quæſtio II.

QVAERETVR de iſtis quadraginta annis quã do computabuntur, ſcilicet tempore cuius iudicis. Aliquis dicet, quòd computantur iſti 40. anni per ſe ſine iudice. Et ſi obiiciatur quòd anni afflictionum computantur ſub annis iudicum aliquorum, vt declaratum eſt tertio. Poteſt dici quòd ſic factum eſt ſupra de annis 18. quibus afflicti ſunt Iſraelitæ à Philiſthinis, & Ammonitis ſupra 10. cap. nam illos vocauimus annos ſine iudice, & per ſe computamus. Sed dicendum, ꝙ non ſtat iſta poſitio, quia neceſſe eſt, ꝙ omnes ſummæ partiales annorum, quæ colliguntur ab exitu de Aegypto vſque ad primum annum fabricanonis templi ſimul collectæ: perueniant ad annos 480. ſolùm, quia tot ponuntur 3. Reg. 6. cap. Si tamen computentur iſti 40. anni per ſe tanquam pars ſummæ, erunt anni plus quàm quingenti, quia iſtis non computatis venit ſumma æqualis, vt declaratum eſt ſupra tertio: ergo non debent computari per ſe iſti anni, ſed ſub annis alicuius iudicis. Si autem dicatur, ꝙ iſti anni non computentur per ſe, ſed ſub tempore iudicum, non ſtat: ꝙ ſemper anni, qui ponuntur alicuius afflictionis computantur ſub illo iudice, qui liberauit ab illa afflictione, ſicut patet ſupra 3. de 8. annis, qui fuerunt ante Hotonielem: & 18. ante Aod: & viginti ante Barac, ſupra 4. & 7 ante Gedeonem, ſupra 6. cap. Ideo deberent iſti 40. anni poni ſub tempore Samſonis, qui fuit iudex ſequens, & tamen non potuerunt ſic computari, quia Samſon præfuit 20. annis ſolùm, infra 16. in quibus non includuntur 40. Etiã non poteſt includi iſta ſumma in tempore iudicis præcedentis, ſcilicet Abdon, quia ille ſolùm 8. annis præfuit. Item quòd nunquam computantur huiuſmodi ſummæ, niſi ſub iudicibus ſequentibus, qui liberauerunt populum ab illis anguſtiis. Item quia neceſſe eſt, ꝙ peccatum quod fecerunt Iſraelitæ pro quo traditi ſunt 40. annis in manus Philiſthinorum, fuit poſt Abdon: vt patet hic, cùm dicatur: Rurſumque filij Iſrael fecerunt malum in conſpectu domini. Etiam ſi vellemus ponere iſtud tempus ſub 4. iudicibus præteritis ſimul non ſtat: quia tempore illorum Iſraelitæ non peccauerunt, nec ſubiecti fuerunt hoſtibus. Etiã dato ꝙ vellemus facere, non poſſemus, quia non poteſt includi iſtud tempus in tempore illorum, quia tota duratio illorum fuit annorum triginta vnius, ſcilicet Iephte ſex, Abeſan ſeptem, Ahialon 10. Abdon 8. Ideo neceſſe eſt, quòd transferatur ad tempus aliorũ. Et ſi vellemus extendere cum tempore præcedente: coincideret cum 18. annis afflictionis, qui fuerunt ante Iephte ſupra 10. Aliquis dicet ꝙ ponantur iſti 40. anni eſſe 40. anni quibus præfuit Heli: nam 40. annis iudicauit, primo Reg. quarto. Dicendum ꝙ non ſtat, quia relinquitur hic iudex medius, ſcilicet Samſon: nam oportet, quòd communicentur iſti anni tempori ſuo: cũ poſt iudices ſuperiores dicatur accidiſſe iſtud malum. Item & fortius, quia dicitur infra, ꝙ Samſõ inciperet liberare Iſraelitas de manu Philiſthinorum, ergo iam premebant Iſraelitas, quado ipſe iudicauit, & ſic tempus ſuum capietur ſub tempore illorum. Dicendum igitur, quod iſti anni ſunt inchoãdi a morte Abdon iudicis præcedentis, & durabunt per totum tempus Samſonis, ſcilicet per 20. annos eius: & per totidem annos temporis Heli ſummi ſacerdotis, & ſic non ſupercreſcet ſumma, nam hoc tẽpore Philiſthini oppreſſerunt Iſraelitas.

F *Quomodo ſit hic aliquid inſolitum, ſcilicet quòd computetur aliqua afflictio per tempora duorum iudicum. Quæſt. III.*

QVAERETVR vlterius quomodo ſit hic aliqd inſolitum. ſ. quòd computetur aliqua afflictio per tempora duorum iudicum, nam ſupra ſemper anni afflictionis ponebantur ſub tempore iudicis ſequẽtis. Reſpondendum ꝙ hoc factum fuit, quia iudex primus iſtorum nõ potuit totaliter liberare Iſraelitas de iſta tribulatione, & manſerunt etiam in illa tempore ſecundi iudicis. Pro quo ſciendum quòd poſt Samſonem iudicauit Heli Iſrael 40. annis 1. Reg. quarto cap. & toto tempore, quo Samſon præfuit, fuerunt cõfor-
G tati Philiſthini ſuper Iſrael, ideo adhuc tempore illius computabantur tempora afflictionis. Quo moriente ſucceſſit in principatu Heli ſummus ſacerdos, & durabat perſecutio, & afflictio Philiſthinorum vſque ad annum 20. eius: & tunc cæpit diminui oppreſſio Iſraelitarum, quia quaſi æquales erant Philiſthinis. Hoc patet quia de Samſone prænunciauit angelus matri ſuæ, ꝙ ipſe inciperet liberare Iſraelitas de manu Philiſthinorum. ſ. quòd non poſſet totaliter liberare, ſed eſſet quoddam principium liberationis. Patet etiam, quia Samſon mortuus eſt in poteſtate Philiſthinorum infra 16. ſ. cùm ipſi tenerent eum captum, infra 16. capi. ideo non finiuit liberationem Iſraelitarum, ſed adhuc extenta fuit tribulatio ad tempora ſequentis iudicis,
H ſcilicet Heli. In aliis autem iudicibus, vt communiter finiebantur tribulationes tempore ipſorum. ſ. quia ipſi præualebant contra hoſtes: ideo non extendebatur tempus tribulationis ad ſequentes iudices, ſicut tribulatio a rege Meſopotamiæ finita fuit ab Hothoniele, & computatur ſub tempore ſuo, & tribulatio a rege Eglon Moabita finita fuit per Aod: & computatur tempore ſuo ſupra 3. & ſic de aliis: fuit tamen quidã alius iudex, in cuius tempore non finita fuit tribulatio ante hoc, & ob hoc non computantur ei aliqua tempora, ſed iudici ſequẽti. ſ. in Samgar, qui percuſſit Philiſthinos: & fuit poſt Aod, ſupra 3. & tamen poſt Aod cæpit tribulatio quã intulit rex Iabin, ſupra 4. & quia Samgar non potuit liberare perfectè Iſrael ab illa, nõ
I computantur aliqua tempora ei. Sic patet ſupra 5. ſcilicet. In diebus Samgar filij Anath ceſſauerunt ſemitæ, & qui ingrediebantur per illas, ambulauerunt calles deuios. ſ. tempore ſuo propter timorem hoſtium ceſſabat diſcurſus, & frequentatio itinerum. ita accidit hic quòd Samſon non perfectè liberare potuerit Iſrael: ideo extenditur iſta oppreſſio Philiſthinorum ad tempora ſequentis iudicis.

Quare non computantur tempora Heli ſicut Samſonis. Quæſt. IIII.

QVAERETVR vlterius, cũ computentur iſti 40. anni partim de Heli tpe, & computetur tota
K ætas Samſonis in illis: quare ẽt non cõputatur ſic totũ tempus Heli, ſed ſolũ computatur vſque ad 20. annũ eius, cũ nullam mutationem videam⁹ in toto tempore ſuo. Reſpondendũ ꝙ iſta afflictio a Philiſthinis ſup Iſraelitas fuit propter idola q̃ colebant: & quãdiu ipſi coluerunt ea, tãdiu fuit perſecutio magna Philiſthinorũ ꝯtra eos: cũ verò deſierunt colere perſecutio ceſſauit. Et quia toto tpe Samſonis Iſraelitæ ceſſauerunt a cultu idolorũ, non potuit Sãſon pfectè liberare Iſrael: deinde tpe Heli Iſraelitæ colebãt ẽt idola ſicut prius: ideo durabat perſecutio. Anno aũt 20. principatus eius deſierunt colere idola, cũ viderent ꝙ propter illa affligebantur, & tunc Philiſthini non potuerunt opprimere Iſraelitas, ſicut a principio. Iſtud colligit, qa an mortem

A tem Heli aliquãto tempore erant Iſraelitæ aliqualiter liberi à iugo Philiſthinorũ: nam iam pugnabant cõtra eos in acie, vnde fecerunt duas pugnas 1. Reg. 4. & tũc viuebat Heli, & tñ ſi Philiſthini valde dominarentur tunc Iſraelitis, nõ auderẽt pugnare cõtra eos. Sic patet de tempore Samſonis, quia tunc Iſraelitę ſubiecti erãt Philiſthinis ſeq. c. & non ſolùm ipſi non audebant pugnare contra Philiſthinos, ſed ẽt increpabant Sãſonẽ, quia pugnauit contra illos, & ipſi venerunt ad ligandũ eum, vt traderent illum Philiſthinis, infra 15. c. & tñ tẽpore Heli Iſraelitę pugnabant contra Philiſthinos, ergo nõ erãt circa mortem Heli tam oppreſſi Iſraelitæ à Philiſthinis, ſicut tẽpore Samſonis. Item patet ex verbis Philiſthinorũ 1. Reg. 4. cùm. n. Philiſthini audirent B gaudiũ Iſraelitarũ in caſtris veniente arca, timuerunt, & dixerunt: Confortamini, eſtote viri Philiſthini, nè ſeruiatis Hebręis, ſicut illi ſeruierunt vobis. Ex quo apparet, ꝙ iam tranſierat tempus, quo Iſraelitę ſeruiebãt Philiſthinis, & fuit iſtud in toto tempore Samſonis, & in annis 20. ſeq. Heli ſacerdotis ſummi, & quia poſtea Iſraelitę fuerũt liberati aliqualiter ab iſta oppreſſione, computantur ſolùm 40. anni durantes vſq; ad 20. annũ Heli. *Erat autem vir.* Hic ponitur ſecundũ. ſ. liberationis modus, & diuiditur in partes quatuor. Primò ponitur liberatoris ducis cõditio. Secundò inuaſionis occaſio ibi ſeq. capit. Tertiò hoſtium debellatio, infra 15. capit. Quartò Samſonis mors, & conſummatio, ibi infra 16. Prima in duas, primo ponitur ducis conceptio. ſ. eius C natiuitas, & conditio ibi. *Peperit itaque filium.* Circa primum ſciendum, ꝙ mater Samſonis non ſuſcepit filiũ virtute naturę tñ, ſed virtute naturę à Deo adiutę per gratiam. Circa quam gratiam ponuntur quatuor: primo ponitur reuelatio angeli. Secundo reuelatio viri ibi. *Cumq; veniſſet.* Tertio confirmatio facti ibi. *Orauit itaq;*. Quartò oblatio ſacrificij ibi. *Dixitq́; Manue.* Circa primum dicitur. *Erat vir quidam de Saraa.* Iſte pater Sãſonis erat de Saraa, quia Saraa erat de ſorte Dã, de qua erat iſte vir. Patet Ioſue 19. cap. vbi ponuntur Saraa, & Heſtaol in ſorte Dan. Sed obijcietur, ꝙ non eſſent iſta duo loca in ſorte Dan, ſed Iudę. Nam Ioſue 15. cap. dr̃: Quòd in cãpeſtribus ſortis Iudę erat Saraa, & Heſtaol. Reſpondendũ, ꝙ multotiens eodẽ nomine vocantur D multa loca, ſicut Bethlehem erat quædã ciuitas in ſorte Iudę, de qua erat Dauid, Mat 2 & Io. 7. & Michee 4. Et etiam Bethlehem erat in ſorte Zabulon, Ioſ. 19. ca. Sic etiam erat triplex Aſor: duæ in ſorte Iudæ, Ioſ. 19. & vna in ſorte Nephtalim: Ioſue 19. Ita de Heſtaol, & Saraa: nam erant duo loca ſic vocata in ſorte Iudę, & alia duo ſic vocata in ſorte Dan: ideo ponuntur Ioſue 15. & 19. cap. Aliter poterat dici, quòd ſolùm erat Saraa, & Heſtaol in vna tribu, quia tamen erant in extremitatibus ſortis illius, ponebantur pro limitibus illius ſortis, & alterius ſibi coniunctæ. Sed primum eſt veritas. *De ſtirpe Dan.* Iſta erat de paruis tribubus Iſrael, & non habebat poſſeſſionem plenam, ſicut aliæ tribus. De hoc ſupra primo. De hac tri- E bu prænunciatum erat per Iacob, quòd venturus eſſet Samſon ſaluator Iſrael, Geneſis quadrageſimonono, ſcilicet: fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, & cœtera, vt ibi expoſitum fuit. *Nomine Manue.* Iſte erat vir honorabilis valde, & famoſus in tribu ſua. *Habens vxorem ſterilem.* Iſtud ponitur ad ſignificandum impedimentum habendi filium, ideo oportebat, quòd filius naſciturus virtute ſupernaturali produceretur. In Hebræo ſuperabundat litera, ſcilicet. *Habens vxorem ſterilem, quæ non pariebat.* Sed idem ſunt iſta: ſermo tamen Hebraicus interdum eſt immoderate breuis, & interdum irrationabiliter decurtatus.

Cõceptio Samſonis.

Qualis erat Manue pater Samſonis.

A

Quare expreſſit ſcriptura hic, quòd erat ſterilis mater Samſonis. Quæſt. V.

QVAERETVR, quare expreſſit hic ſcriptura, quòd erat ſterilis mater Samſonis. Reſpondendum, quòd Samſon, qui naſciturus erat, excellens robore, & admirabilis in omni opere ſuo appariturus erat, & nè crederetur iſta ei naturaliter eueniſſe, ſicut ſæpe aliquos accidit partim ex conditione ſeminis, partim ex natura loci generationis, partim ex influentia ſpeciali cœleſtium corporum pro tunc gigni viros robuſtiſſimos. Factum eſt ſic de gigantibus à B principio, qui à cœteris hominibus robore, & proceritate differentes erant. Deſcripſit ſcriptura, quod mater huius erat ſterilis, vt deſcribatur, quòd iſte non conditione naturæ, ſed Dei munere genitus eſt, & ex hoc colligi poterat, quod robur eius admirabile non eſſet ex accidenti per conditionem naturæ, ſed à Deo. Et hoc apparet dupliciter. Primò, quia quando Deus aliquid ſpecialiter vult producere, producere debet ad aliquem ſpecialem finem, quia alioquin fruſtra eſſet aliquid fieri vltra id, quod natura facit, ſi nihil ſpecialius futurum eſſet in eo, quàm in illo quod natura facit. Secundo patet per exemplum, quòd conſiderando omnes, qui geniti ſunt ex matribus ſterilibus, reperimus in eis aliquid admirabile, ideo ſic etiam in iſto futurum erat. Patet de Iſaac, C qui natus eſt de Sara ſterili, & in ſenectute Geneſ. 18. & poſtea factus eſt caput, & origo totius populi Dei, & in eo benedictæ ſunt omnes gentes: Geneſ. 12. & 22. cap. Sic etiam Samuel natus eſt de matre ſterili, & fuit Propheta ſublimis, & coronans regem primo Reg. 1. cap. Iacob quoque, & Eſau de Rebecca ſterili nati ſunt, & facti fuerunt magni viri principes gentium, ſcilicet alter Idumæorum, & Amalechitarum, & alter Iſraelitarum: ipſe quoque Ioſeph de ſterili Rachel genitus eſt, Gen. 30. & poſtea factus princeps Aegypti à Deo pauit patrem ſuum, & Iſraelitas: Geneſ. 45. & 5[illegible]. Beatus Ioannes Baptiſta de ſterili Eliſabeth natus Saluatorem prænunciauit in terris primò, & tantum laudis meruit, vt Saluator diceret de ipſo D Matth. 11. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Ante ergo, quàm Samſon aliquid faceret, poterant Iſraelitę aliquid magnum opinari de ipſo, & certiſſimè opinarentur, eo quòd de ſterili matre per angelicam nunciationẽ natus fuerat. Sic enim dixerunt de Beato Ioanne Hebræi videntes patrem mutum in natiuitate ſua locutum, & matrem ſterilẽ concepiſſe: Quiſputas puer iſte erit? Et poſuerunt hæc in corde ſuo: Lucæ 1. capit. *Cui apparuit Angelus Domini.* Scilicet in figura humana, quod patet, quia ipſa dixit. Vir Dei venit ad me habens vultum angelicum. *Et dixit ad eam, ſterilis es, & abſque liberis.* Ideſt ſterilis es non potens parere naturaliter, & abſque liberis, nullos filios hactenus genuiſti. *Sed concipies, &* E *paries filium.* Ideſt quamquam ſis ſterilis, concipies, ſcilicet Deo dante tibi conceptum. In Hebræo dicitur. *Sterilis es, & non paris.* Ideſt nunquam peperiſti, & ad idem pertinet quod ſine liberis.

Robur Samſonis à Deo fuit.

Ad quid Angelus dixit mulieri ſterilis es. Quæſtio VI.

QVAERETVR, ad quid angelus dixit mulieri ſterilis es, quia licèt conueniens fuerit deſcribi, quòd iſta mulier ſterilis erat, vt cognoſceretur, quòd iſte puer naſciturus aliquid magnum facturus erat, tamen non videbatur oportere, quòd denunciaretur ipſi mulieri, quòd erat ſterilis, quia ipſa hoc nouerat.

R 2 Dicen-

Reſponſio ad quæſitum.

Dicendum, quòd Angelus hoc denunciauit, vt ipſa F ſciret, quòd filius, quem pariebat, erat ex Dei munere, & ipſa erat verè ſterilis: nam ſi Angelus non prænuntiaſſet, ipſa non putaſſet ſe verè ſterilem, licèt non peperiſset temporibus præteritis: ſed hoc eueniſſe à caſu, ſicut accidit multis mulieribus, quòd quodam tẽpote in iuuentute parere non poſſint, & poſtea eùm declinant ad maiorem ætatem pariunt. Et dato, quòd ipſa putaſſet ſe prius ſterilem, quia non pariebat, cùm poſtea videret, quòd pariebat, putaret ſe non fuiſſe verè ſterilem, ſed accidiſſe ex aliquo impedimẽto, quòd in illo tempore non peperiſſet. Vnde ſi non prænuntiaretur ei, quòd erat ſterilis, quando poſtea pareret, putaret naturaliter peperiſſe: & ad declarãdum iſtud, dixit Angelus, & non paris. Vel. *Abſque liberis es.* G Ideſt patet, quòd ſis ſterilis, quia ſi non eſſes ſterilis, iam peperiſſes in tanto tempore, quo coniugata es viro tuo.

Quomodo dedit Angelus hanc probationem ad ſterilitatem, ſcilicet non paris.
Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dedit Angelus hanc probationem ad ſterilitatem, ſcilicet, non paris, ideſt nunquam peperiſti: nam non ſufficiẽter probabat, quia aliquæ mulieres ſunt, quæ non pariunt in iuuentute, & poſtea in ſenecture, vel in ætate H matura diſponuntur ad pariendum, quia auſertur aliquid quod impediebat conceptum, & ſic poterat iſta mulier poſtea concipere, licèt nondum concepiſſet. Reſpondendum, quòd ad probandum de aliqua muliere, quòd ſit ſterilis opinio, & quòd non poſſit concipere, niſi Deo dante ſupernaturaliter, neceſſe eſt, ꝙ expectetur tempus ſenectutis, in quo deſinunt fieri muliebria. Nam quamdiu menſtrualis humor fluit mulieri, non eſt impoſſibile eam naturaliter parere, vel ſaltem ſi aliquod ſit quod obſtet, non poteſt apparere ſufficienter aliquid tale eſſe, & ſic ſcriptura cum vellet dicere de Sara, quòd concepiſſet ſupernaturaliter Gen. 18. cap. dixit, quòd erat Sara prouectæ ætatis, deſierantque fieri ei muliebria: quaſi dicat, quòd non I ſufficiebat, quòd ipſa eſſet prouectæ ætatis ad non concipiendum, niſi deſiiſſent ei fieri muliebria: iſtud autem non erat in matre Samſonis, quia non erat tam inueterata, ideo non poterat de ea firmiter conſtare, quia eſſet ſterilis. Dicendum igitur, quòd Angelus dixit iſtud non tanquam firmam probationẽ, ſed tanquam ſignum quoddam: nam ſi non fuiſſet ſterilis mater Samſonis, cùm ipſa, & vir ſuus dediſſent operã proli gignendæ genuiſſent, ſed non genuerant. Aliter poteſt dici, quòd Angelus non ponebat hoc ad probandum, quod erat iſta mulier ſterilis, ſed vt quando ipſa pareret, ſciret, quòd verè fuerat ſterilis, eo quòd Angelus dixerat ei, quòd paritura eſſet, & quòd erat ſterilis: ſed euenit, quòd peperit, ſicut dixerat Ange- K lus, ergo verum erat, quòd ſterilis eſſet, & ſic partus futurus erat probatio ſterilitatis. Aliter poteſt dici, quod Angelus dixit iſtud non ad probandum, quod mulier erat ſterilis, quia hoc ipſa nouerat: ſed dicebantur iſta ad probandum verum eſſe quod prædicebat de filio naſcituro, ac ſi diceret: ego prænuncio tibi, quòd paries filium, & ad hoc, quod credas, dico tibi, quòd tu es ſterilis, & nunquam peperiſti, velut ſi diceret ei aliquid aliud occultũ ſibi, per quod probaret ſe à Deo venire, & occultorum habere notitiam.

An Samſon ſupernaturaliter, vel purè naturaliter fuerit conceptus. Et de quatuor modis quibus Deus operatur ſupernaturaliter in conceptione alicuius.
Quæſtio VIII.

QVAERETVR vlterius, an Samſon conceptus fuerit ſupernaturaliter, vel purè naturaliter. Reſpondendum, quòd ad hoc, quòd aliquis actus ſit purè naturalis, oportet, quòd perficiatur à cauſis totaliter naturalibus, non operante aliquid cauſa ſupernaturali, niſi inquantum ipſa eſt prima, vel in concatenatione cauſarum naturaliter ordinatarum ad hoc, ꝙ aliquod opus ſit ſupernaturale largè ſumendo, oportet, quòd illud ſit tale, quod non poſſit expleri ſine operatione ſpeciali cauſæ ſupernaturaliter operantis, ſiue ipſa ſola operationem expleat, ſiue aliꝯ cauſę, ſcilicet naturales, concurrant. De conceptione Samſonis dicendum, quòd fuit ſupernaturalis non purè ſupernaturalis: nã cauſa ſupernaturalis interuenit, ſcilicet Dei gratia naturam adiuuans, & defectum eius ſupplens: cauſæ etiam naturales fuerunt, ſcilicet commixtio ſeminis maſculini, & fœminini, & omnis operatio reliqua cauſarum naturalium concurrentium. Cauſa tamen ſupernaturalis interuenit ad ſupplendum ſterilitatem, qui erat defectus impediens. Conſiderandum vlterius pro hoc, quòd ad hoc, quòd Deus dicatur ſupernaturaliter agere ad conceptum alicuius, poteſt tripliciter operari. Primo modo inclinando gignentes ad tempus, in quo gignere poſſunt, vtpotè, ſi ſint aliqui duo diſpoſiti ad gignendum, ſcilicet, quia non ſunt ſteriles, ſi tamen coeunt in talibus temporibus, in quibus non eſt diſpoſitio in eis ad gignendum nunquam gignent, ſicut multi ſunt, qui interdum dantes operam proli, gignunt, & interdum non gignũt: iſtud autem eſt, quia contingit interdum ſemen eſſe ad hoc diſpoſitum, & interdum non. Quòd ergo Deus inclinet eos ad tali tempore coeundum, quo poterunt gignere, eſt adiuuare ſupernaturaliter ad generationẽ, quia ſi iſti non inclinarentur ſic à Deo: fortè nunquã inclinarentur, vel conuenirent in tali tempore, in quo gignerent, & ſic ſine ſterilitate priuarentur generatione, & dabitur eis è contrario, quòd gignant ſupernaturaliter, ſimiliter ad gignendum maſculum aliter eſſe debet ſemen diſpoſitum, quàm ad gignendum femellam: & fortè aliqui diſpoſiti, & potentes gignere maſculos coeunt ſemper in tempore, quo ſunt diſpoſiti ad gignendum fœminas, & gignunt fœminas: vnde licèt deſiderent gignere maſculos, nunquam eis euenit. Si autem Deus inclinet eos ad coeundum in tali tempore, in quo ſemen ſit diſpoſitum ad gignendum maſculos, gignent maſculos, & erit iſta generatio partim ſupernaturalis. Et hoc modo quando aliqui non potentes habere filium, ſed filias, orant Deum, vt det illis filios, faciet, quòd non dando ſupernaturaliter aliquam virtutem ſemini eorum, incitabit eos ad coeundum in tali tempore, in quo ſemen ſit diſpoſitum ad procreationem maſculi, & ſic, qui obtinent hoc modo filium, dicerent verè, quòd orationibus, & ſupernaturaliter illum obtinuerunt, quia non erant eum aliter habituri. Item hoc modo interdum Deus facit excellentes homines, qui naſcuntur, ſiue in robore, ſiue ſapientia, ſiue alijs perfectionibus naturalibus. Nam licèt non debeamus dare corporibus cœleſtibus aliquam poteſtatem ſuper liberum arbitrium directè, non debemus indirectè tollere eis, quin poſſint cauſare in natis maius, vel minus robur, aut debilitatem membrorum, timiditatem, aut confidentiam, inclinationem ad libidinem, ad ebrietatem, vel inclinationem ad abſtinendum ab his,

Deus tripliciter poteſt operari ad cõceptum ſupernaturaliter genitũ.

Corpora cœleſtia inclinant homines ad multa.

diſpo-

diſpoſitionem magnam phantaſiæ ad faciliter intelli- A
gendum,& in diſpoſitionem, vel aptitudinem ad ſtul-
titiam,inſaniam,& alias paſſiones. Si ergo Deus vult
facere aliquem hominem perfectum in aliquo prædi-
ctorum, vel defectuoſum: non oportet, ꝙ ſemper ei
infundat iſta, ſed ſufficit, ꝙ eum in tali tempore con-
cipi,& naſci faciat; in quo ſ'm conditionem operatio-
nis cęleſtis,neceſſe ſit iſta accipere:& ſic ſi aliquis oret
Deum,vt det ei filium ſapientem valde,& bonis mo-
ribus ornatum inquantum inclinatio naturalis valet,
obtinebit eum ſi Deus inclinet eum ad gignẽdum in
tali tempore,in quo contingat corpora cęleſtia hæc in
fluere. Ex hoc, illi, qui naturali ingenio excellentes
ſunt,ſi ſciunt,etiam per infuſionem, nihil ſibi datum,
ſed quidquid habent naturaliter eueniſſe, ita debent B
Deo gratias referre,velut ſi eis per infuſionem tale in-
geniũ præſtitiſſet.ſ.quia ideo ſibi hoc euenit,quia De᷒
inclinauit parentes eorum ad gignendum in tali tem-
pore, in quo iſta naturaliter euenirent: & ſi ipſe non
inclinaſſet,nunquam ſic facturi eſſent:niſi fortè dicat,
quòd ex accidẽti hoc fuit,ſed illud repugnat oĩ catho-
licę poſitioni,& etiam philoſophicæ veritati, quia ni-
hil poteſt eſſe omnino à fortuna, ſed neceſſe eſt cũcta
eſſe præuiſa, quia regimẽ vniuerſi temeritati commit-
tendum non eſt. Non ergo accidit iſtum, qui in tali
tempore genuit,ſic genuiſſe,quaſi nullus eum moue-
rit magis ad illud temp᷒,quàm ad aliud,ſed neceſſe eſt
aliquam cauſam eſſe præuidentem,& inclinantem,vt
nihil excedat,aut ſubterfugiat diuinam prouidẽtiam: C
& tunc magnas gratias agere Deo debebo, quia ipſe
voluit inclinare parentes meos ad me in tali tempore
gignendum ſub hac intẽtione,in qua neceſſe eſſet me
diſpoſitum eſſe valde ſuper omnes alios homines ad
intelligendum,& ad quãdam naturalem morum ho-
neſtatem,ad q̃d non inclinauit multos alios. Secundo
modo Deus confert ſupernaturaliter ad generationẽ
alicuius,cùm ſemen patris,& matris eſt omnino indi-
ſpoſitum ad aliquid gignendum,vel ſaltem ſemen al-
terius eorum,& illud eſt in ſeminibus. Iſte modus eſt
excellentioris operationis Dei,quàm præcedens, quia
in præcedentibus non diſponebat ſemen, quia ipſum
in ſe diſpoſitum erat, ſed ſolũ inclinabat ad gignendũ
in tali tẽpore,in quo ſemẽ ſit diſpoſitũ. In iſto aũt mõ D
ſemen non erat diſpoſitum,nec poterat naturaliter di
ſponi, & De᷒ illud ſupernaturali operatione diſponit.
Tertius modus eſt,quando Deus nõ ſolùm ſemen di-
ſponit,ſed etiam adminiſtrat: ſic fuit in cõceptu Iſaaci
nã Sara erat iã prouectæ ætatis,& deſierant ei fieri mu
liebria,vt Gen. 18. cap. Et Muliebria,ideſt fluxus men-
ſtrualis,ſunt materia ipſius fętus formandi: & ſic non
ſolùm erat virtus actiua formatiua indiſpoſita ad gene
rationem,ſed etiam pars materialis:nam ex menſtruo
formatur fętus,& iſte mod᷒ eſt mirabilior, hic autem
vtrumq; deficit. Quartus modus operandi in conce-
ptione ſupernaturaliter eſt quando Deus ſemen non
diſponit,nec adminiſtrat,ſed ex ſolo ſemine,vel men
ſtruo muliebri fœtum format: & ſic fuit in conceptu E
Saluatoris noſtri: & iſte modus eſt excellentior omni-
bus alijs,quia in alijs commixtio ſeminis maſculini,&
fœminini eſt: hic autem ſolùm mẽſtruum muliebre.
In primo modo horũ ſunt multi homines,quos Deus
voluit gigni in tali tempore, in quo eſſent excellentes
valde in aliqua perfectione naturali, ſiue roboris, ſiue
ſapientiæ. In ſecundo modo eſt Samſon,Eſau,Iacob,
Samuel, Ioannes Baptiſta. In tertio modo eſt Iſaac.
In quarto modo ſolus Chriſtus: ideo Chriſti conce-
ptio fuit excellentior, quàm conceptus cœterorum
hominum: deinde conceptus Iſaac fuit excellentior,
& miraculoſior conceptu Samſonis, & reliquorum,
& ſic per ordinem.

Nihil po-
teſt eē om
nino à for
tuna.

Ex men-
ſtruo for-
matus fę-
tus.

Determin.
quæſtion.

An poſtquam angelus nunciauit patri, & matri Samſonis, quòd habituri erant filium, obligabantur conuenire carnaliter, vel erat ſibi liberum.

Quæſtio IX.

QVAERETVR vlterius, poſtquam angelus
nũciauit patri,& matri Samſonis, quòd habituri
erant filium,an obligabantur cõuenire in vnum,& an
peccarent,ſi non darent operam proli. Aliquis reſpõ-
debit,quòd non tenerentur cõuenire carnaliter, quia
actus matrimonialis non eſt ſub præcepto impoſitus,
ſed ſub indulgentia datus ad tollendam fornicationẽ,
q̃ aliter difficulter excuſaremus, vt patet 1. Cor. 7. cap.
B ideo coniugati non obligantur conuenire, ſed potius
ſi pari conſenſu abſtineant valde merentur,& ſic Apo
ſtolus magis cõſulit virginem eſſe,quàm nubere: erit
ergo ſimiliter melius in primo matrimonio contine-
re,quàm amplexibus vacare. Reſpondendum,quòd
obligabantur Manue, & vxor eius poſt iſtam denun-
ciationem angelicam conuenire carnaliter, quia De᷒
denunciabat eis filium naſciturum, & hunc per carna
lem commixtionem: ſi autem ipſi nollent conuenire
carnaliter, repugnaſſent voluntati Dei, ſcilicet, quia
nolent gignere filium, ergo peccabant. Sed aliquis
reſpondebit ad hoc,quia non obligarentur, quia ange
lus denunciabat eis, quòd habituri eſſent filium ſi cõ-
uenirent carnaliter, & quia iſtud erat in fauorem co-
C rum, & licet cuique renunciare ei, quod pro ſe intro-
ductum eſt, vel in fauorem ſuum, poſſent ipſi licitè,
imò magis merẽdo abſtinere,ſcilicet,quòd magis vel
lent abſtinere propter Deum,& non gaudere de filio,
quã gaudere de filio,& non abſtinere. Reſpondendũ,
quòd non ſtat iſta ratio,ſed obligabantur pater,& ma-
ter Samſonis poſt verba angeli vacare proli quouſque
ſcirent conceptam ptolem, eo quòd illud erat eis nũc
ſub præcepto. Et non valet ratio in contrarium, ſci-
licet, quod poterant renunciare ei, quod in fauorem
eorum introductum fuerat: reſpondendum, quòd ſi
in ſolum fauorem eorum fuiſſet filius introductus,li-
cebat eis renuntiare,ſcilicet nolle habere illum,vt gau
derent in eo: erat tamen iſte naſciturus magis ad po-
D puli Iſrael vtilitatem, ſcilicet, vt liberaret populum:
nam dixit angelus: ipſe liberare incipiet populum me
um de manu Philiſthinorum: ſi ergo noluiſſent illi
coire ad habẽdum hunc filium, peccaſſent mortaliter
præiudicantes toti Iſrael, ad cuius ſalutem puer iſte na
ſciturus erat. Etiam peccabant contra Deum, quia
vellẽt turbare modum diſpoſitionis eius, ſcilicet,quia
ipſe diſpoſuerat liberare per puerum illum, & ipſi no-
lebant. Item confirmatur hoc per conſimile, quia li-
cèt nunc nulla neceſſitas ſit ad conueniendum carna-
liter cum aliqua, ſed magis meretur potius, qui nun-
quam conuenit, tamen aliquando fuit præceptum,
& neceſſitas conuenire,ſcilicet ab exordio ſęculi,quia
Deus volebat genus humanum prodire modo propa-
E gatiuo,qui pertinet ad ſpeciem, & hoc ſine coitu non
fit: ideo iuſſit expreſsè, creſcite,& multiplicamini, &
replete terram: Geneſis primo. Vnde ſi quis fuiſſet in
exordio primæ ætatis, vtputa filius, vel nepos Adam,
qui proli vacare nollet, peccaret mortaliter: & maxi-
me peccaret Adam, ſi nollet cognoſcere Heuam, &
hoc,quia præceptum vrgebat,& etiam neceſſitas erat
ad ſic multiplicandum genus humanũ. Ita nunc erat
neceſſitas coitus Manue, & vxoris ſuæ ad gignendum
Samſonem: & hoc, quia iſte erat liberaturus Iſrael.
Etiam Deus iubebat illum gigni. Sed adhuc dicent-
dunt,quod dato,quòd angelus non expreſſiſſet,quod
iſte puer liberaturus eſſet Iſrael, ſed ſolùm diceret,
quòd geniturі eſſent quendam filium,quem facerent

Si Adã nõ
cognouiſ-
ſet Heuam
carnaliter
peccaſſet
mortaliter

Nazaræum, tenebantur ſub pęna peccati mortalis cō-uenire in vnum ad gignendum, quia ex hoc, quòd dicebat Angelus, ꝙ facerent eum nazaræum, dicebat eũ domino ſpecialiter applicandum, & ſingificabant deum velle quendam cultum ſpecialem in ipſo: nam obſeruantiam nazaręorum erat in veteri teſtamento aliquid ſuperogationis, ſicut conſilia in nouo teſtamē to: nolle ergo coire ad gignendum puerum, in quo deus talē cultũ ſibi prędicabat, erat velle impedire cultum dei, ideo peccarent mortaliter. Item dato quòd angelus ſolùm dixiſſet, quòd gignerent filium, & non imponeret ei aliquam obſeruantiam: ſi ipſi nollent conuenire carnaliter, peccabant: quia deus non ſolet iubere, vel pręnuntiare aliquid ſpecialiter, niſi ad aliquod bonum ſpecialiter: ſed ipſe non ſolebat pręnuntiare alijs, ꝙ genituri ſint filios, & pręnuntiauit hoc in Manue; ideo ſatis apparebat, quòd aliquid magnum facere vellet de Samſone inde gignendo: quòd ergo iſtud impedirent parentes, erat peccare mortaliter. Item cum Manue ſciret ſe habere vxorem ſterilem, & nũc a Deo promitti filium, videbat magnam liberalitatem dei erga ſe: quod ergo nollet conuenire carnaliter cũ vxore ad gignendum, erat ingratitudo, & cōtemptus diuini beneficij, ſcilicet quia nolebat beneficium ſibi ſponte a deo oblatum. Et ratio potiſſima eſt, quia uelen au ille filius ſit ad aliquod magnum bonũ, quod ipſe perturbaret nolendo conuenire carnaliter.

Caſus in quo licèt alicui non vacare pli ad habendum filiũ. Vnus caſus eſt, in quo videtur licitum alicui non vacare proli ad habendum filium, quamquam pręnuntietur ei quòd habebit a Deo filium, ſcilicet ſiquis orans ſępe petiuit filium cum ſterilis eſſet vel aliás nō potens generare, & poſtea angelus denũciauit ei, quòd Deus conceſſerat quod petebatur, ſi iſte nimis afficiatur ad continendum poterit non conuenire carnaliter ad habendum filium. Et ratio eſt, quia cùm ad preces eius conceſſus fuerit filius, videtur introductus in fauorem eius, & licet ei renuntiare [illegible] pon[illegible] limè cum hoc facit non contemnendo dei beneficium, ſed deſiderio continentię. Non ſic eſt de illo puero, qui erit ad aliquod magnum bonũ, quia tunc parentes tenentur ſub pęna peccati mortalis conuenire. Sed adhuc dato ꝙ precibus conceſſus ſit, & non exprimatur de eo, ꝙ aliquid magnum facturus ſit, videtur ſecurius, ꝙ parentes cōuenirēt, quia veriſimum eſt, ꝙ aliquid ſpeciale Deus per illum facturus ſit: & ſi licet in vno caſu non obligentur parentes ad conueniendum carnaliter, videtur tamen vniuerſaliter tutius eſſe conuenire. De patre autem, & matre Sanſonis manifeſtius eſt, ꝙ obligarētur propter cauſas aſſignatas ſupra. *Caue ergo ne vinum bibas, ac ſiceram.* Hic ponitur obſeruantia propter puerum naſciturum, & imponitur duplex, ſcilicet vna matri, & alia filio, vt patet infra.

Quare impoſita fuit matri Sanſonis hæc obſeruantia, & vſque ad quantum tempus. Quæſt. X.

QVAERETVR, quare impoſita fuit matri iſta obſeruãtia, & vſq; ad quantum tempus. Ad primum reſpondendum, ꝙ ſicut Deus voluit ſibi conſecrare Samſonem per ſpecialem cultum nazaræorum incipere obſeruationem, eo quòd faciebat eum liberatorem populi ſui, & dabat ei vires excellētes: ita voluit ad reuerētiam pueri naſcituri matrem eſſe mundam, & obſeruare oia hęc, q̃ pertinebant ad quãdam excellentiam munditię: nam ꝙ aliqua res ſit nimiũ, vel modicum reuerenda, ex cęremonijs ei exhibitis apparet: nam cui multas cęremonias honoris exhibemus, multum honorabilis eſt: illa verò cui paucas facimus, iudicat minus honorabilis: vt ergo donũ Dei cōferēdum Sãſoni magis honorabile videret, non ſolũ iuſſum eſt,

F ꝙ ipſe eſſet nazaræus, ſed etiã, ꝙ mater ſeruaret hæc. Ad ſecundum dicendũ, ꝙ ex litera non apparet vſquequo mater deberet obſeruare cœremonias iſtas, & tñ dicendũ, ꝙ illas obſeruaret vſquequo pareret, qa mater non obſeruabat cęremonias iſtas propter ſe, ſed ꝓpter filium, & tñ ex obſeruatione matris in ſimilibus non videtur aliqđ filio aduenire, niſi qñ mater aliquo modo identificatur filio: ſed mater identificatur ſaltē apparenter filio, quandiu eſt in vtero, ideo tunc debebat obſeruare circa matrem munditiam hãc: nam qñ filius eſt extra vterum, iam apparet quõ ſit diſtinctus à matre, & tunc debebat incipi ſeruari in puero munditia, quæ habetur in litera, ergo ceſſabat munditia circa matrē ſeruari: alioquin diceretur, quod matri non

G iubebatur munditia iſta, inquantum identificabatur aliquo modo cùm filio, ſed inquãtum erat cauſa eius, & tunc non ſolùm matri, ſed ēt patri iniungenda fuiſſet iſta obſeruãtia, quia ēt ipſe erat cauſa filij præcipua, nihil tamen patri iuſſum eſt. Poſſet tamen ſatis rationabiliter dici, quòd iſta obſeruantia in matre debebat eſſe vſquequo puer ablactaretur, quia ſicut cum puer eſt in vtero, ipſe de ſubſtantia materna nutritur, ita dũ eſt extra vterum nondum ablactatus continuè nutriē de ſubſtantia matris, & ob hoc mater munda eſſe debebat, vt non videatur aliquid immundũ pertinere ad filium propter matrem: ablactato autem filio, quia iã nihil ipſius matris communicabatur filio: ceſſaret obſeruatio munditiæ in matre. Et eſt ſatis rationabilis

H poſitio iſta: magis tamen eſt firmum, quòd ſolum ſeruaret hoc vſq; ad partum, quia in litera dicitur: Caue, nè vinum, & ſiceram bibas, aut quidquam immundũ comedas, quia concipies, & paries filiũ, cuius non tanget nouacula caput. Et ſic erat iſta obſeruantia, quia debebat concipere, & parere: ergo poſtquam concepiſſet, & peperiſſet, liberatur ab hac obligatione.

Quo tempore iſta obſeruatio debebat inchoari. Quæſtio XI.

QVAERETVR vlterius, quo tempore iſta obſeruatio debebat inchoari. Aliquis reſpondebit, ꝙ debebat inchoari prima die, qua accederet ad virũ:

I nam dixit angelus, quia concipies, & paries, ſed concipere non debebat vſq; quo vir tangeret eam: ergo vſq; ad illud tempus non tenebatr ad hanc obſeruationē. Item abſtinentia erat propter aliquã cauſam .ſ. ꝙ concipere debebat: ergo qñ non ſuberat aliqua cauſa .ſ. qa nondum conceperat, non videbatur propter quid deberet abſtinere. Reſpōdendũ, ꝙ tenebatur mulier iſta abſtinere ex eo tempore, ex quo iſta dicebantur: nam præcepta negatiua oĩ tempore obligant, niſi in eis exprimatur tempus, quo debeant obligare, affirmatiua autem ſolùm pro loco, & tempore: ſed pręceptũ iſtud erat negatiuũ .ſ. de non comedendo, ſiue de abſtinendo, & abſtinentia negationem importat, & non limitauit tempus aliquod ipſe angelus, ergo immediatè o-

Præcepta negatiua omni tempore obligant.

K bligauit. Item aut præceptum iſtud ſeruari debebat poſtquam mulier concepiſſet, aut prius: non poſt ſolùm, quia tunc repugnat literæ, quæ dicit: immundũ quidquam non comedas, quia concipies. Et ſic ponitur ibi, concipies, tanquam aliquid futurum ad obſeruationem iſtam, & ſic priuſquam conciperet debebat obſeruare hoc. Item debebat ex tunc incipere, vt quando conciperet eſſet iam munda, & diſpoſita per obſeruationē ꝓcedentē: ſi aũt non obſeruaret aliquid, vſq; quo iã concepiſſet, eſſet cōceptus in immunditia. Ideo tam neceſſarius videbatur ad honorem nati apparatus obſeruationis ante conceptum, ſicut poſtea: imò iſta erat ratio potiſſima, ſcilicet, vt videretur iam ſanctificata mater, quando conciperet filium illum.

Ad

Ad rationem primam. Ad rationem primam in contrarium dicẽdum, quòd quamquam non conciperet quouſque tangeretur à viro, tamen prius debebat ſe continere ab immundis, quàm accederet ad virum, quia iſta obſeruãtia fiebat ad diſponẽdam matrem, vt eſſet ſanctificata, quando iam conciperet. Item iſta probatio potius inducit propoſitum noſtrum, quàm oppoſitum, quia cùm dicatur, quòd abſtineret ab immundis, quia conceptura erat, ergo antequam conciperet debebat obſeruare iſtud. *Ad rationem ſecundam.* Ad ſecundam rationem, quando dicitur, quòd abſtinentia erat propter aliquam cauſam, & tunc non videbatur aliqua cauſa quare abſtineret: reſpõdendũ, ꝙ cauſa magna ſuberat. ſ. vt mater eſſet diſpoſita ꝑ ſanctificationem ad fœtum, qui ex Dei dono gignebatur,

An mater Samſonis obligata eſſet ad votum Nazaraeorum. Quaeſtio XII.

QVAERETVR vlterius, de iſta obſeruatione, ſcilicet, an mater Samſonis obligata eſſet ad votum Nazaræorum. Aliquis dicet, quòd ſic, quia iſtæ ſunt cœremoniæ, quæ imponuntur nazaræis, vt patet de ritu eorum: Num. 6. In contrarium dicet aliquis, quòd non iubebatur ei ritus nazaræorũ, quia iſte ritus ad maſculos pertinet, ideo non iuberetur matri Samſonis. Dicendum non ſtare hoc, quia votum nazaræorum tam viro, quàm fœminæ cõuenire poterat, quod patet dupliciter. Primò, quia lex dicit: Nu. 6. Vir, ſiue mulier, cùm fecerint votum domino, & ſe conſecrare voluerint, &c. & ibi eſt totum cap. de voto nazaræorũ, ergo patet, quòd iſtud votum non competeret mulieribus, ſi forte eſſet aliqua cæremonia in voto nazaræorum, quæ non poſſet conuenire fœminis, & tamẽ nõ erant aliqua, quæ indifferenter non conueniant viris, & fœminis, vt patet diſcurrendo per eas: Num. 6. Sed adhuc dato, quòd competeret fœminæ votũ iſtud, non apparet an mater Sãſonis obligabatur ad illud ex iſtis, quæ dixit ei angelus. *Dupliciter votum nazaræorum eſſe poterat.* Reſpondendum, ꝙ votum nazaræorum poterat eſſe dupliciter. ſ. perpetuum, & tẽporale: nã poterat ſe quis conſecrare dño per illud votum ad ſemper. Temporale erat, quando quis volebat certo tempore obſeruare cœremonias nazaræorũ ſolùm, & iſtud erat ad placitum vouẽtis. ſ. per annum, vel duos annos, aut mẽſem, & ſic de cæteris. Si autem erat temporale erãt duplices cæremoniæ, vel triplices: ſi autem perpetuum erant ſimplices. ſ. quædam cæremoniæ erant, quas obſeruare debebat nazaræus temporalis incipiens votum, vſq; ad conſummationẽ: aliæ erant quas faciebat ad ſolennitatem expletionis voti: aliæ erant, quas faciebat ſi fortè interrumperetur votũ per aliquam immundiciam ſuper mortuo quam incurreret nazaræus, quia tũc factis quibuſdam cæremonijs repetebatur votum. *Primæ cæremoniæ nazaræorũ ad temp⁹ vouentiũ.* Primæ cæremoniæ erant, ꝙ vouẽs iſtud votum debebat abſtinere à vino, & ſicera, aut oĩ potu, aut cibo, qui poteſt inebriare. Etiam non comedebat vuas recentes, aut ſiccas, aut quidquid vllo modo ad vuas pertinet, aut quod ex vuis ſit. Etiam acetum non comedebant, & ſuper mortuos non debebant pollui vllo modo, ſcilicet tangendo eos, nec eundo ad funera, aut plangendo pro illis in funere, licèt poſſet ſecretè lugere. Etiam non poterant ingredi in domum, in qua aliquis mortuus erat, nec licebat eis ſepulchra tãgere, aut oſſa cadauerum in agro reperta. Etiam ex die conſecrationis ſuæ, vel voti non debebat nouacula aſcendere ſuper caput eorum. *Secundæ.* Secundæ cæremoniæ ſunt, quas faciebat nazaræus tẽporalis in expletione voti ſui. ſ. ꝙ omnes capilli eius tondebantur die vltima in ſanctuario, & cremabantur in altari holocauſtorũ, ſicut quodlibet aliud ſacrificium. Etiam offerebat illa die ad oſtium tabernaculi agnum anni-

A culum in holocauſto, & ouem pro peccato, & arietẽ in hoſtiam pacificam, & caniſtrum azymorum, & libamina omnium iſtorum ſacrificiorum, & in illis ſacrificijs fiebant à ſacerdotibus cæremoniæ, quæ habentur Nu. 6. Tertiæ cæremoniæ erant, quæ fiebant quando ante completum votum Nazaræus incidebat in aliquam immundiciã, vtpotè, ſi tangebat aliquem mortuum, vel aliquis ſubito moriebatur coram eo. Nam eodem die, quo pollueretur, debebat radere totum caput, & iterum die ſeptimo poſt hoc radebat capillos renaſcentes. Die autẽ octauo offerebat duos turtures ſacerdoti ad oſtium tabernaculi, vel duos pullos columbarum: vnum pro peccato, & alterum in holocauſtum, & ex eo die incipiebat de nouo votum ſuũ,
B quaſi ſi nihil ante hoc obſeruaſſet. Iſta tria genera cæremoniarum erant pro nazaræo temporali: nazaræus autem perpetuus ſolùm obſeruabat primum genus cœremoniarum, ſecundas autem non, quia ipſe nunquam finiebat votũ, & illæ erãt in die expletionis voti: tertias autem non obſeruabat, quia illæ erant quando nazaræus polluebatur ad hoc, ꝙ reinciperet votũ ſuũ, & eſſe tunc mundus quãdo inciperet, quia aliàs quidquid poſtea faceret, reputaretur factum in immundicia, & nihil eſſet, & illæ cæremoniæ mundificabãt pollutum. Sed nazaræus perpetuus non reincipiebat votum, eo ꝙ qualitercunq; ſe haberet ſemper debebat obſeruare in perpetuum votum illud: ergo ſolũ manebant ei cæremoniæ primi modi. De his oĩbus Num. 6.
C Nunc dicendum de matre Samſonis, ꝙ ipſa non erat obligata ad votum nazaræorũ, quia non ad perpetuũ, nec ad temporale: ergo ad nullum. *De matre Samſonis penes obſeruanti in cæremõiarum nazaræorum.* De primò patet, quia ſupra declaratum eſt, ꝙ obſeruatio matris Samſonis ſolùm extendebatur vſquequo pareret. Etiam non erat temporalis obſeruatio, quia tũc impoſuiſſet ei angelus omnia, quæ pertinebant ad iſtam obſeruantiam, ſed ſolùm impoſuit de his, quæ pertinebant ad nazaræorum obſeruationem. ſ. ꝙ non biberet vinum, nec ſiceram, & omiſit omnia alia. ſ. comeſſionem omnis generis vuarum, & aceti, & non tõderi capillos nouacula, & cæteras cæremonias omnium trium modorum ſupra poſitorum. Item patet iſtud, quia ſi intendiſſet ponere ei angelus obſeruationem nazaræorum,
D cùm filius naſciturus deberet eſſe nazaræus, impoſuiſſet ei, quòd ſeruaret ea, quæ puer ſeruaturus erat: & nõ ei ſolùm dixit cauere vinũ, & res immundas: de puero autem dixit, quòd ipſe eſſet ſemper nazaræus, & nunquam aſcenderet nouacula ſuper caput eius. Item cũ angelus nollet explicare in particulari omnia, quæ ſeruaturus erat puer, dixit quod futurus erat nazaræus, vt per hoc intelligeretur, quoſt deberet tenere regulam nazaræorum: Nu. 6. De matre ergo, cùm dixit, quòd non comederet immunda, nec biberet ſiceram, aut vinum, dixiſſet, quòd ipſa nazaræa futura eſſet hoc modico tempore, & tamen nihil addidit per quod hoc intelligeretur, ideo non debebat ipſa ſeruare votum nazaræorum. Item matri Samſonis iubebatur hic ob-
E ſeruare quaſdam cæremonias propter filium naſciturum, ſed quòd obſeruaret votum nazaræorum nihil ad hoc attinebat. Nam tota conſecratio nazaræorum erat in capite, vel capillis: ideo Num. 6. nil vocatur in nazaræo conſecratum, niſi caput. *In capite erat nazaræorũ cõſecratio.* Etiam quando polluebatur nazaræus nihil dicebatur pollui, niſi caput, & ipſum ſolum radebatur. Etiam quando definebat votum nazaræorum ſoli capilli tondebantur, & dabantur ad cremãdum in altari holocauſtorum iuſſu Dei. Hæc omnia habẽtur Num. 6. & tamen conſecratio capillorum matris Samſonis nihil attinebat ad Samſonem: ideo fruſtra erat ei imponi obſeruationem nazaræorum.

Quare imponebantur matri Samſonis quædam attinentia ad votum Nazaræorum, ſi non erat obligata ad illud. Quæſtio XIII.

QVAERETVR vlterius, cùm mater Samſonis non eſſet ſeruatura votum Nazaræorum, quare imponebantur ei quædam pertinentia ad illud, ſcilicet non bibere vinum, & ſiceră, & non comedere aliquid immundum. Aliqui dicunt tenentes ſuperiorem poſitionẽ, ꝙ matri Samſonis impoſita fuit obſeruatio nazarçorũ, quia fuerunt iſta dicta, vt per ea intelligerentur alia, q̃ pertinebant ad votũ nazarçorũ. Sed dicendũ, ꝙ non ſtat, quia ſupra probatũ eſt, ꝙ non fuit impoſita iſta obſeruatio matri Samſonis, nec valet fũdamentũ eorum. ſ. quia impoſita fuerunt hic quędam pertinẽtia ad nazarços: nam nullum iſtorum ptinebat ſpecialiter ad nazarços. De primò patet, quia licèt nazarçi non biberent vinum, Nu. 6. tamen non erat iſtud ſpeciale eis, quia ẽt ſacerdotes toto tẽpore quo manebant in ſanctuario miniſtrantes, non poterant vinum, aut ſiceram bibere, vel aliud inebriatiuum: Leui. 10. c. vnde ſiquis de ſacerdotibus, veniente vice ſua, deberet miniſtrare in aliquo miniſterio in ſanctuario per vnũ menſem continuè: non debebat toto illo mẽſe bibere vinũ. Secundũ ẽt quod iubebatur. ſ. ꝙ non comederet aliquid immundũ, non erat ſpeciale nazarçis, quia erat præceptũ oĩbus Iſraelitis, vt patet Leui. 11. & Deu. 14. vbi determinantur res immundę, & mundę, & vetantur oĩbus immunda. Etiam non comedere immunda non erat pręceptum nazarçorũ: nam oĩa pręcepta illorum ponuntur Nu. 6. & tñ non ponitur ibi hoc. Dicendum ergo, ꝙ Deus non iuſſit hic aliquid iſtorũ, inquãtum ptinebat ad nazarços, nec expediebat ſub hac ratione iuberi, ſed ſolùm voluit, ꝙ mater Samſonis ſeruaret quandam mundiciam, & reuerentiam, quia cõceptura erat filium ſanctificandũ. Et proficiebant iſta duo impoſita homini dupliciter: primò ad quandam reuerentiam. ſ. quia cùm iuberetur matri Samſonis ſe abſtinere ab his, quia erat paritura Samſonem, ſignificabatur eum futurum magnum. Et iſta ratio ſupra aſſignata eſt, & ad hoc principaliter pertinebat non bibere vinum, aut ſiceram, quia iſta interdum inebriãt, & per ebrietatem redditur qs valde deſpicabilis, & potiſſimè mulier, & quia iſtud vergebat in dedecus naſcituri, debuit abſtinere ab his, nè aliquãdo inebriaretur. Etiam eſt ſic de rebus immundis, quia inter Hebræos res immũdæ determinatæ à lege erant abominabiles, & habebantur vt viles, qui comedebãt eas, pertineret ad dedecus Samſonis matrem ſuam his pollui. Secundum erat ex parte nutritionis fœtus. ſ. quia fœtus in vtero nutritur de ſubſtãtia matris. ſ. de ſanguine ſuo, & poſtea etiam ſanguis iſte conuertitur in lac, vt inde fętus eductus de vtero alatur, ſicut diſponit̃ ſanguis mulieris, ita diſponitur nutritio fętus, & quia res immũdæ cauſant immundum nutrimentum, & diſconuenientem fętui, nõ debuit comedere res immundas. De vino, & ſicera eodem modo applicari poteſt. K Et ſic iſta iuſſa ſunt matri Samſonis, non inquantum ſunt partes voti nazarçorum, ſed ob aliam cauſam. *Nec immũdum quidquam comedas.* Solùm vetantur in potu illa, quæ poterant inebriare, & in cibo res immundæ.

Immunda quæ matri Samſonis comedenda vetantur, quænam fuerant. Quæſtio IIII.

QVAERETVR, quæ immunda erant iſta. Reſpondendum eſt, quòd dupliciter accipi poteſt: vno modo vocantur immunda omnia, quæ lex iudicauit immunda, ſiue in comedendo, ſiue in tangẽdo, & ſunt multa genera animalium quadrupedium

F vetita, & volucrum, & piſcium, & omnia reptilia: inſuper res, quæ per ſe moriuntur, aut occiduntur à beſtijs, ſunt immundæ. De his omnibus Leuit. 11. & Deut. 14. cap. Omnia hæc vetita erant Iudæis in cibo. Alio modo poſſunt vocari immũda omnia, quorum cibus mundus, vel ſanus nõ eſt: nam etiam in eis, quę conceſſa ſunt à lege erant aliqua interdum, quæ non cauſabant conueniẽtem cibum, & ab his vtile erat abſtinere. Sed dicendum, quòd hic vocantur immunda primò modo à quibus lex vetabat. Et hoc patet, quia ſolùm dicitur, quòd caueret iſta mulier immunda, & non exprimitur, quæ eſſent illa immunda, quaſi ei nõ eſſent: & hoc, quia lex deducta in quotidianum vſum omnium Hebrçorum ab antiquo fecerat illa cognita: G ſi tamẽ intelligeretur de alijs rebus immũdis, neceſſe erat, quòd exprimerentur, quia mulier non nouerat, quæ illa eſſent, & præceptum non daretur incertum, quia eſſet valde irrationabile, nec obligaret.

Quare iubebatur hic matri Samſonis, quòd non comederet immunda. Quæſtio XV.

QVAERETVR vlterius, quare iubebatur hic matri Samſonis, ꝙ non commederet immũda, quia iſtud neceſſarium erat iam, cùm lex illud poſuiſſet, & dato quòd non paritura eſſet, obligabatur. Reſpondetur, quòd hoc ponitur, non quaſi nõ obligata eſſet ad iſtud obſeruandum, ſed ad ſignificandum ſpe- H cialem ſanctimoniam, quàm debebat mater ſeruare propter filium naſciturum. ſ. quia dato quòd lex non iuſſiſſet illud prius, deberet nunc illa obſeruare hoc. Alia ratio eſt, ſcilicet, qa ponitur iſtud præceptum hic per modum repetitionis: eſt enim conſuetudo ſacræ ſcripturæ quædam præcepta ſæpe ſcribendo repetere, & hoc, vt magis memoriæ commendet illa, quia ſunt valde neceſſaria: ita licèt nunc non eſſet neceſſe repeti quod iam ſcriptum erat, propter magnam tamen neceſſitatem præcepti huius repetitum fuit matri Samſonis. Aliter poteſt dici, quòd quædam præcepta repetuntur ſæpe, quia ſunt homines faciliores ad peccãdum contra illa, & qa ſic erat de comedendo immunda, licèt iam eſſent iſta iuſſa, repetiuit illa angelus mu- I lieri. Aliter dici poteſt, quòd ponitur ad ſignificandũ ſpecialem obligationẽ, ſcilicet, quia generaliter ex pręcepto legis erat obligata mater Samſonis ad hoc, ſicut cęteri Hebræi: quia tamen Deus volebat ſpecialiter obligare eam ad tenendum mundiciam propter puerum naſciturum, expreſſit ei de ciborum mundicia, vt ſic ſpecialiter obligaretur. Aliter etiam poteſt dici, quòd licèt Hebræis pręceptum eſſet de ciborum mũdicia, tamen circa quædã non obſeruabant illam mundiciam non curantes, vel faciliter peccantes, ſicut nos ſolemus peccare in quibuſdam peccatis cõmunibus: & quia ſi non iuberetur nunc ſpecialiter matri Samſonis abſtinere ab immũdis, fortè interdum comederet immunda, quod erat contra intentionem Dei, qui vo- K lebat magnam puritatem ſeruari hic propter fœtum naſciturum, ideo conueniens fuit, ꝙ exprimeretur de iſta mundicia, & iſta fuit cauſa potiſſima.

Cùm angelus iuſſerit nunc matri Samſonis aliquid, ad quod erat obligata ex lege, an fuerit cauſata ex hoc aliqua noua obligatio. Et an excommunicatus poſſit vltra excommunicari. Quæſt. XVI.

QVAERETVR vlterius, cùm Angelus iuſſit nunc matri Samſonis, nè comederet immunda, & lex prius dixerat de hoc, an eſſet aliqua noua obligatio. Ad hoc reſpondendum, ꝙ pręceptum inducit obligationẽ: & quia nunc iubebatur matri Samſonis

neceſſe

neceſſe erat, quòd obligaretur. Nec obſtat, quòd iam obligata eſſet ad hoc, quia obligatio ligamen quoddã eſt: ſed in ligamentis corporalibus, qui ligatus eſt amplius ligari poteſt: ergo in obligatione ad aliquid faciendum, qui obligatus eſt poterit magis obligari: ſimile patet in excommunicatione: nam qui excõmunicatus eſt amplius excommunicatur, & tamen quilibet excommunicatio eſt aliquod ligamen: ergo ligatus ligatur. Sed conſiderandum, quòd in excommunicatione eſt ligamen, quod eſt aliquid poſitiuum, & eſt ipſa pœna excommunicationis priuatiua: nam excommunicatus non dicitur quantum ad aliud ligari, niſi quòd per ſententiam excommunicationis latam in eum, ſiue à Canone, ſiue ab homine, obligatur ad tenendum pœnam priuationis cuiuſdam.

Notãdum de ligamine excommunicationis.

B Et iſta ligatio non magis eſt in excommunicatione, quàm in quibuſcunque pęnis impoſitis à iudice Eccleſiaſtico: potiſſimè in foro conſcientiæ vtendo clauibus: Ideo imponendo alicui, quòd pęniteat per tot dies, dicitur ipſum ligare. Nam ob hoc vocatur clauis ligandi, & ſoluendi, quia eſt poteſtas ad remittendum pœnam, vel obligandi nos ad pœnam. Eſt autem aliud in ſententia excommunicationis, ſcilicet priuatio à Sacramentis, & Communione fidelium, & iſta eſt pęna priuatiua. De hoc dicendum, quòd quantum ad iſtam pœnam priuatiuam non poteſt aliquis magis ligari, aut minus, & poſtquam eſt ligatus non poteſt magis ligari, quia qui extra Eccleſiam eſt non poteſt magis extra Eccleſiam eſſe, poteſt tamen eſſe diſtantior ab

Poteſt aliquis magis diſtare ab Eccleſia altero.

C Eccleſia, & hoc operantur excommunicationes iteratæ, ſcilicet, quia faciunt excommnicatum diſtantiorẽ eſſe ab Eccleſia, & ideo tardius, & difficilius reuocatur, & reconciliatur Eccleſiæ, qui pluribus ſententijs innodatus eſt, quàm qui vnica. Etiam, quia licèt priuatio ſecundum ſe non habeat magis, & minus, tamẽ bonum, quo quis priuatur habet magis, & minus vnde poteſt quis priuatus magis priuari. Et ſic eſt in ſententijs excommunicationis iteratis, quia ꝑ quamlibet illarum ſubtrahit excommunicato aliquod Dei adiutorium, ſi iuſtè excommunicatur, & nouo bono ſemper priuatur: ergo ligatus adhuc poteſt religari. Simile etiam eſt in voto, quia interdum obligant ſe homines voto ad ea, ad quæ aliàs obligati ſunt, ſicut eſt in

D votis Baptiſmalibus, in quibus vouemus recipere fidẽ, & abrenunciare Satanæ, & pompis eius. Et ob hoc magis peccat, qui facit contra fidem, poſtquam illam ſuſcepit in baptiſmo, quàm prius: licèt etiam prius obligatus eſſet ad omnia, quę erãt in Euangelio, & peccabat non agendo illa. Sic etiam dicendum de præceptis decalogi, quia antequam darentur obligabant omnes homines, cùm inſint conſcientiæ noſtrę, ſine aliqua lege data, vt colligitur ad Ro. 2. Et tamen poſtquam data ſunt, cauſauerunt aliquam nouam obligationem: vnde non immeritò Deus petiuit cõſenſum Hebræorum ad dandum eis legem: Exo. 19. cap. & ob hoc illi, qui peccant contra hæc præcepta poſtquam data ſunt, magis peccant, quàm à principio. De matre

E autem Samſonis ſic dicendũ, quia à principio ipſa erat obligata ex lege ad non comedendum immunda, & nunc nouiter obligata fuit ad idem: ideo peccaret magis tranſgrediendo: nam eſſet maior contemptus, quàm præuaricari mandatum ſemel datum. *Quia concipies, & paries filium.* Quaſi dicat propter filium naſciturum ex te, qui erit domino ſanctificatus, debes tu nunc ſeruare mundiciam, & eſſe diſpoſita ex nunc.

An fuerit Samſon ſanctificatus in vtero. Quæſt. XVII.

QVAERETVR vlterius, an fuerit Samſon de ſanctificatus, ſeu conſecratus in vtero, ſicut dici-

A mus Ieremiam, & Beatum Ioannem Baptiſtam. Quidam dicunt, quòd ſic, quia dicitur hic: Erit enim puer nazaręus dño ex vtero matris: & tñ nazaręus ſignificat cõſecrationem, vel benedictionẽ, vt patet Num. 6. Reſpondendum ſm poſitionem communẽ, quæ eſt doctrina ſanctorũ, & ferè oĩum doctorũ, ꝙ Sãſon non fuit ſanctificatus in vtero, ſicut Ieremias, vel B. Ioãnes. Et ratio ad hoc poteſt eſſe duplex. Prima eſt, quia ſanctificati in vtero non poſſunt peccare mortaliter, vt eſt doctrina cõis: Samſon tñ peccauit ſæpe mortaliter. Item, quia de Samſone non dicitur, ꝙ fuerit ſanctificatus in vtero matris, ſicut dicit̃ de quibuſdam .ſ. Ioãne, & Ieremia. Dicendum, quòd non fuit conſecratus, vel ſanctificatus in vtero, ſed ex vtero .ſ. ꝙ fuit antequam

B exiret de vtero obligatus ad obſeruãdum cęremonias Nazaræorum, & illas obſeruare debebat ex prima die Natiuitatis: & hoc eſt ex vtero .i. immediatè, vt egrederetur de vtero. Sanctificati tamen in vtero matris non ſanctificantur ex vtero .i. poſtquam exeunt, ſed interius ſanctificantur .ſ. tollẽdo eis culpam originalem, & confirmando eos, nè poſſint mortaliter peccare: in Samſone autem non erat ſanctificatio, ſed quædam conſecratio, ideſt obſeruatio cęremoniarum nazaręorum ex die, quo naſceretur vſque ad mortem: ſanctificati autem non conſecrantur dño mox, vt exeunt de vtero, ſed intra vterum, ſicut patet de Ieremia, qui dicitur eſſe vnus de iſtis, vt legitur Iere. 1. ſ. Priuſquam te formarem in vtero noui te, & antequam exires de vẽ-

Quid ſit in vtero ſanctificari.

C tre, ſanctificaui te. De Beato Ioanne ſimile eſt Lu. 1. Erit puer magnus coram Domino, & Spiritu Sancto replebitur adhuc ex vtero matris. Satis tamen dici poteſt ſecundum veritatem, licèt ſit cõtra doctrinam antiquorum, ꝙ non ſit talis ſanctificatio, qualem volunt doctores noſtri. Nam volunt, ꝙ Deus aliquos in vtero, ſic ſanctificauerit, ꝙ maculam originalem abſtulerit, & animam eorum impeccabilem fecit .ſ. culpa mortali. Et hoc quidem non nego fieri poſſe ex Dei priuilegio. Etiã non nego factum fuiſſe in aliquibus, tamen in applicatione errant, quia dicunt Ieremiam fuiſſe huiuſmodi. Quod probant, quia Iere. 1. dicitur: Et antequam exires de vtero ſanctificaui te. Sed iſtud nihil eſt, quia ſanctificare non accipitur ibi pro mun-

Opin. cõmunis doctorum reſellitur.

D dare, vel facere ſanctum, ideſt impeccabilem, ſed pro diſponere, vel præordinare aliquid ad aliud: vt ſiquis præordinatur ad prædicandum, dicitur ſanctificari ad prædicandum: & iſte modus loquendi eſt frequentatus in ſacra ſcriptura, ſicut patet Exo. 19. cap. ſ. Sanctificamini in diem tertiũ: lauate veſtimenta veſtra, & non appropinquetis vxoribus veſtris. Et ſic accipitur ſanctificamini, ideſt parati eſtote. Et hoc apparet clarius, quòd ibi exponitur vnum per aliud: nam Deus dixit Moyſi, quòd ſanctificaret Iſraelitas, & ipſe dixit eis: Eſtote parati in diem tertium: quaſi idem eſſet ſanctificare, & eſſe paratum. Item Ioſue 3. ſic accipitur. ſ. Sanctificamini, cras faciet domin⁹ mirabilia inter vos, ideſt parati eſtote ad videndum mirabilia, quæ domi-

E nus faciet. Et magis patet Ioel. 3. ſ. Sanctificate bellũ, ideſt parate bellum: Ierem. 11. Sanctifica eos in diem occiſionis .i. para eos ad occidendum. Vnde ſecundũ modum Hebraicũ loquendi, quem accepit litera nr̃a, non eſt ſanctificare, niſi pręparare, vel ꝑordinare: & ſic Ieremias ſanctificatus eſt ex vtero, quia cũ adhuc eſſet in vtero diſpoſitus, prædeſtinatus fuit ad pręedicãdum. Et hoc conuenit literæ Iere. 1. ſ. Antequam exires de ventre ſanctificaui te, & prophetã in gẽtibus dedi te .i. in vtero ſanctificaui .i. ꝑordinaui te, vt eſſes propheta in gentibus. Quòd autẽ Ieremias fuerit mundatus à peccato originali in vtero, & fuerit confirmatus, nè poſſet peccare mortaliter, nõ poteſt probari. Doctores tñ nr̃i dicunt hoc, ꝙ accipiunt ibi ſanctificaui .i. ſacratũ feci:

Qũo Iere. ſanctificatus eſt in vtero.

&

Sanctus dicit duo.

F & tamen ſanctus dicit duo, ſcilicet mundiciam totalem, & ſtatum immutabilem in bono: & ob hoc viros bonos, qui hic ſunt vocamus bonos, ſed non ſanctos, quouſq; ſint in vita æterna: eo quòd adhuc peccare poſſunt. Propter primum dicunt de Ieremia, ꝙ fuerit in vtero ablata ei macula originalis, quia non eſt mundus, qui manet in peccato mortali, quale eſt originale. Propter ſecundum dicunt, quòd Ieremias fuit factus impeccabilis, ſcilicet, quòd non poſſet peccare mortaliter. Sed iſtud non ſtat vllo modo, quia eſt contra modum loquendi ſcripturæ: nam tunc Ioſ. 3. cùm dixit Ioſue: ſanctificamini, cras enim faciet dominus mirabilia: ipſi ſanctificauiſſent ſeipſos: ſed hoc non conuenit homini, quia non eſt in poteſtate hominis, quòd ſe faciat impeccabilem, ſed Dei priuilegium eſt.

Improbatio quorundam.

G Item Exo. 19. dixit Deus Moyſi: Sanctifica eos in die ternum: & poſtea ſequitur: Sanctificauit eos Moyſes: & tamen manifeſtum eſt, quòd Moyſes, nec directè, nec miniſterialiter poterat eis dare priuilegium impeccabilitatis. Item dicitur ibi, quòd ſanctificati ſunt, ergo facti ſunt impeccabiles: ſed falſum eſt, quia poſt modicum facti ſunt idolatrę facientes vitulum aureũ, Exo. 32. ideo nec Ieremias ex hoc probabitur ſanctificatus, ideſt mũdatus à peccato originali, & confirmatus, nè peccaret mortaliter. Dicendum ergo, quòd an Ieremias fuerit purgatus ab originali, & confirmatus in gratia, antequam exiret de vtero, eſt problema neutrum. Et ſi volumus credere doctoribus noſtris, faciemus eis gratiam.

H Quòd tamen ipſi poſſent probare hoc, vel ſaltem habere aliquod motiuum ex ſacra ſcriptura, falſiſſimum eſt. De Beato Ioanne, ꝙ ſit ſanctificatus in vtero magis patet, quia Luc. 1. dicitur: Quòd Spiritus Sanctus replebit eum ex vtero matris: ideo de hoc ſatis concedo, quòd fuerit ſanctificatus in vtero. *Cuius non tanget caput nouacula.* Hic ſignificatur obſeruatio pueri poſtquam poſita eſt matris obſeruatio, ſcilicet, ꝙ puer teneret votum nazarçorum. Et ſciẽdum, ꝙ votum iſtud erat duplex. ſ. perpetuum, & temporale, vt declaratum fuit ſupra, obſeruatio autem Samſonis debebat eſſe perpetua. Quod patet, quia infra dicitur: erit puer nazarçus Dei ab infantia ſua ex vtero matris vſque ad diem mortis ſuæ. Ideo dicendum, quòd licèt incideret Samſon in aliquam immũdiciam, vtpotè aliquo ſubito moriente coram ipſo, non tenebatur ad aliquam cœremoniam obſeruandã de illis, quæ habentur Num. 6. quia illud intelligitur de nazarçis temporalibus.

Ioſ. Bapt. an à peccato origin. fuerit purgatus.

I

Quare magis dictum ſit de nouacula, quòd non aſcenderet caput Samſonis, quam de alia cœremonia. Quæſtio XVIII.

QVAERETVR, quare magis dictum eſt de nouacula, ꝙ non aſcẽderet caput eius, ꝗ de alia cęremonia nazarçi. Reſpondendũ, ꝙ iſtud fuit ad ſignificandũ, ꝙ erat futurus nazarçus: ideo oportebat exprimi aliquã cęremoniã nazarçi, & fuit illa expreſſa, quæ magis pertinebat ad nazarços: nam in oĩbus, ꝗ ad nazarços pertinebant, nihil erat tam pͨipuũ, vt capillus nazarçi; ideo nihil dicebatur conſecrari dño de nazarço, niſi caput. Et ſic dr̃ ſępe Nu. 6. caput cõſecrationis ſuç. Etiam nihil polluebatur cum nazarçus polluebat̃, niſi capilli ſui, ſicut patet Nu. 6. ſ. polluetur caput conſecrationis eius. Etiam in nazarçis temporalibus expleto tẽpore voti tondebantur oẽs capilli capitis, & cremabantur in holocauſto in altari tanquam de eis fieret aliqđ ſacrificium Deo gratiſſimum: Num. 6. & nõ erat alia res eius, de qua aliquid Deo daretur: ideo capilli pertinebant principaliter ad votum nazarçorum, & de eis ob hoc principaliter hic dictum eſt.

K

F *An liceret Samſoni capillos ſuos tondere, licèt non raderet nouacula. Quæſt. XIX.*

QVAERETVR vlterius, an liceret Samſoni capillos ſuos tondere, licèt non raderet nouacula. Reſpondendum, ꝙ ſicut hic dicitur de nouacula, ita dicitur Num. 6. de nouacula, ꝙ non aſcenderet ſuper caput nazarçi: ideo putabit aliquis, ꝙ cũ Samſon eſſet obligatus ad votum nazarçorum ſolũm, quòd poſſet capillus forficibus tondere, ſed non nouacula radere. Dicendum tamen, quòd non licebat Samſoni, aut alicui nazarço temporali, vel perpetuo tondere capillos qualitercunque. Quod patet, quia ſi liceret ei hoc, poſſet eſſe ſine capillis ſeruando votum nazarçorum,

G & tamen hoc eſt falſum, quia in fine voti tondebãtur omnes capilli capitis nouacula, & cremabantur in altari: Nu. 6. ergo non licebat eos habere raſos, vel tonſos forficibus. Item patet, & fortius, quia quãdocunq; nazarçus temporalis obſeruabat votum, & moriebatur aliquis coram eo, polluebatur caput eius, & debebat radi, & reincipere votum, Num. 6. ſi tamen liceret nazarço tondere capillos, etiam ſine nouacula: aliqñ moreretur quiſquam coram eo, & non pollueretur, nec poſſet radi, quia nullos capillos haberet, ergo ſemper debebat habere capillos quamdiu erat nazaræus. Item Num. 6. dicitur de nazarço, quòd omnibus diebus conſecraionis ſuæ non trãſibit nouacula ſuper caput eius. Et ſequitur: Sanctus erit Domino creſcente

H cęſarie capitis eius, ideſt à die quo cõſecratur ſemper debet permittere creſcere cęſariem ſuam, ideſt capillaturã: ſi tamen liceret nazarço tondere caput forficibus, non creſceret cęſaries poſtquam conſecraretur: ergo non licebat ei tangere cęſariem ſuam poſtquam voueret votum nazaræorum ad illam amputandum. Item regula iuris eſt, ꝙ id quod non permittitur alicui vno modo, non debet ei permitti alio modo, ſicut ſiqs eſt facinoroſus, & diffinitur de eo, ꝙ ſit ineligibilis ad Epiſcopatum, non poterit conſequi illum per viã poſtulationis, quia tunc fieret fraus legi: ideo cùm radere capillos nouacula, vel tondere forficibus perueniat ad eundem effectum, ſcilicet, quòd caput nudetur capillis: ſi non licet nudare caput nouacula, nec licebit

I nudare illud forficibus, vel alio inſtrumento. Item patet hoc de Samſone ſpecialiter, quia ipſe non fecit differentiam de tonſione capillorum pro nazaræo an nouacula fieret, vel alio modo: nam infra 16. dixit Sãſon ad Dalilam: ferrum non aſcẽdit ſuper caput meũ, quoniam nazaræus, ideſt conſecratus ſum Domino. Ergo videtur, quòd ad integritatem ſtatus nazaræorũ requirebatur, ꝙ non tonderentur capilli eorum ferro, quodcunque illud eſſet: & ſic vna de cauſis, quare ſpecialiter dictum eſt matri Samſonis, ꝙ nõ aſcenderet nouacula ſuper caput eius, fuit quia attendere debebat ne pueto nato ob aliquam cauſam capillos amputaret, ſed ſineret creſcere Cęſariem. *Erit enim nazaræus Deo ab infantia ſua.* Subditur ratio præcedentis dicti,

K ſcilicet, quòd non aſcenderet nouacula ſuper caput eius: & hoc, quia erat nazaræus futurus. Et dicitur ab infantia, ideſt immediatè, vt naſceretur, ſicut infra dicitur ab vtero matris. Et hoc, quia votum iſtud, vel obſeruatio in Sãſone non erat temporale, ſed ꝑpetuũ, ideo incipere debebat in infantia, & cõtinuare vſq; ad mortẽ: ſic dr̃ infra: erit puer nazaræus Dei ab infantia ſua vſq; ad diem mortis ſuç. Sciendum autem, ꝙ nazarçus eſt nomen Hebrçorũ, quia licèt forma declinãdi ſit Latina, nomen eſt Hebræum: nam vbi nomen eſt nazaræus dicunt Hebræi (Nazir). Nec fecit aliquid tranſlator niſi mutare formam Hebraici nominis in formam declinandi latinorum, & ſignat nazir ſeparatum, ſcilicet quia nazarei erant ſeparati a cæteris hominibus

minibus in quibuſdã cęremonijs, quas ipſi ſpecialiter obſeruabãt, & non obſeruabãt eas alij homines. Etiã ſequeſtrabant ſe nimis a communicatione aliorum hominum: quia communicando cum illis poterãt facilitet incurrere aliquam immunditiã, & tamen ipſi ſummopere cauere debebant illam. Etiam cùm conuerſarentur cùm alijs poterat mori aliquis coram eis, & pollucbantur: fiebatque irritum totum tempus obſeruationis eorum, debebantque repetere illud de nouo. Etiã cùm cæteri homines venirent ad funera amicorũ, & cognatorum, ipſi non ibãt ad funera amicorum aut cognatorum, nec etiam patris, aut matris, nec etiam poterant ingredi domum alicuius mortui, quando erat ibi mortuus ita Nu. 6. Sciendum etiam ꝙ Nazarçus, & phariſæus idem ſignificant, quia nazarçus ſignificat ſeparatum, & phariſçus diuiſum, vel ſeparatum. Et ob hoc aliqui cçperunt occaſionem errandi nimis, putantes phariſços illos, de quibus ſæpe dicitur in euangelio fuiſſe nazaræos. Sed falſum eſt: nam nazarçi fuerunt a principio legis datæ, phariſæi autem cçperũt tempore Ioannis hircani filij Simonis Machabçi, vt declarat Ioſephus 14. Antiquitatum. Item nazaræi, de quibus dicitur Num. 6. non tenebãt aliquam ſpecialem poſitionem, circa modum viuẽdi, & ſtatum animarum: phariſçi autẽ, qui erant quãdo Chriſtus prędicabat ſpeciales poſitiones contra alios Iudæos tenebant, vt patet Act. 23. & declarat poſitionem eorum Ioſephus lib. 2. De bello iudaico. Dicitur nazarçus dei, id eſt ſeparatus ſpecialiter ad cultum dei. *Ex matris vtero.* Id eſt nõ ſolum quando fuerit infans ſcilicet 3. vel 4. annorum, ſed etiam a prima die natiuitatis ſuç debebat tenere regulam nazarçorum, & hoc dicitur quia nunquam debebat agere cõtra illam a natiuitate, vtpote ſi tonderentur ei capilli, vel amputaretur modicum, quia neutrum licebat. Etiam ſi permitteretur contingere aliquid mortuum. Etiã ſi daretur ſibi in cibo vinum aut aliquid de vino aut de aceto, vel vuis.

Phariſçus q̄d ſignat.

An teneretur Samſon obſeruare cæremonias nazaræorum propter hæc: & quæ erant cæremoniæ iſtius voti Quæſt. XX.

QVAERETVR, an teneretur Samſon obſeruare cçrimonias nazarçorũ propter hçc. Aliquis reſpondebit ꝙ non, quia obſeruatio nazaræorum erat in veteri teſtamento ſicut conſilia euangelica in nouo teſtamento, vt declaratum eſt Nume. 6. Sed ad conſilia nullus de neceſſitate tenetur, ergo ita erit de voto nazarçorum. Item id quod ſub voto obſeruatur non cadit ſub prçcepto, quia iſti ſunt diuerſi modi obligãdi: & tamen obſeruantia nazaræorum cadebat ſub voto; imò ponitur pro regula ꝙ quando obſeruaretur, quód obſeruaretur ex voto, ergo non obligabatur Samſon ex his, niſi ſpecialiter vouiſſet. Reſpondendum quòd Samſon tenuit obſeruationem nazarçorum tota vita ſua, vt patet infra decimo ſexto cap. cum ipſe dixit ad Dalilam. ferrum non aſcendit ſuper caput meum quia nazarçus dei ſũ ex vtero matris meç: & tenuit hoc Sãſon putans ſe obligari præcepto angeli. Et dicendum quòd obligabatur mater Samſonis obſeruare, quç ſibi impoſita erant, ſcilicet nõ bibere vinũ, & ſiceram, & nõ comedere quicquam ĩmũdum & hoc vſque quo pareret: obligabantur autem ex ipſo die pater, & mater Samſonis obſeruare ipſum, vt nõ ageret aliquid quod eſſet contra regulam nazarçorũ vſque ad diem, quo ipſe eſſet potens aliquid per ſe agere, & tunc obligabantur denunciare ei præceptum dei de obſeruatione nazaræi in ipſo, & perſuadere ei quantum in illis eſſet, quòd obſeruaret nazaræorum

Reſponſio ad q̄ſitum.

A regulã, & ipſe Samſon tũc obligabatur illã ſeruare denũciato ſibi hoc: nam cùm Deus ei hoc iuſſiſſet tenebatur illud obſeruare: nihil enim eſt quantumcunq; inſolitum quod ſi Deus nobis iuſſerit non teneamur ad illud: quia ſicut a principio ad nihil tenebamur. & poſtea obligauit nos ad prçcepta quçcunque voluit dando legem Moſaicam deinde Euangelicam: ita & nunc cùm non ſit minoris poteſtatis, quando aliquid iubere voluerit, quodcunque illud ſit, obligabimur facere illud: & ſic cùm Samſon datum ſit præceptum de obſeruatione Nazaræorum, teneretur ad illam.

Ad rationem primam in contrarium dicẽdum, quòd quamquam obſeruatio Nazaræorum eſſet in veteri teſtamento, ſicut conſilia Euangelica in nouo, tamen
B obligauit Samſonem non in modum conſilij ſed præcepti, eo quòd Deus ſibi ſpecialiter illud dedit: ſic etiã eſſet de quolibet conſilio Euangelico, quia licèt nũc non teneamur ſpecialiter ad obſeruandũ illud, ſi Deus iuſſerit nobis obſeruare, tenebimur, ſicut ad quodlibet præceptum legis. Ad ſecundã rationẽ dicendum, quód votum, & præceptum ſunt diſtincti modi obligandi: & quando aliquid manet in viribus voti, non tranſit in vires præcepti: & ſic generaliter in veteri teſtamento obſeruatio Nazaræorum erat ſpontanea, iò veniebat per votum, vt communiter: ſic lex dixit Leuiti. 6. vir ſiue mulier, cùm votum vouerit, & ſe domino conſecrare voluerit & cæte. & tamen nunc in Samſone non manebat iſta obſeruatio, vt votum: ſed
C tranſibat in vires prçcepti, ſcilicet quia dominus iuſſerat ei quòd hoc obſeruaret: ideo non oportebat, quòd Samſon aliquid voueret ſicut Nazaræi cæteri, ſed ſolum erat ei obligat⁹ ad obſeruationem ex mandato Dei.

Ad rõnem primam reſponſio.

Ad 2. rõnẽ

Quid ſi Samſon ſuadentibus parentibus ſuis nollet obſeruare votum Nazaræorum. Quæſt. XXI.

QVAERETVR vlterius, quid ſi Sãſon ſuadentibus parentibus ſuis nollet obſeruare votum Nazaræorum. Reſpondendum quòd erat auctoritate, & ſententia iudicis lapidandus. Vno modo poterat hoc fieri officio iudicis, vt ſi conſtaret ei aliquo
D modo, quòd Deus iuſſiſſet, quòd Samſon ſeruaret cçremonias Nazaræorum, & nollet eas tenere, poterat eum lapidare tanquam ſuperbientem contra mandatum Dei: & tamen Deus iubebat, quod iudices punirent contemptores legum ſuarum, & in defectum iudicum populi poterant hoc agere, & potiſſime illi qui erant cognati peccantium. Simile eſt Leui. 20. de illo, qui dedit de ſemine ſuo idolo Moloch: nam iubetur, quòd populus terræ lapidet eum: ſi autem populus noluerit lapidare illum, quaſi contemnens imperium Dei, ipſe ponet faciem ſuam contra hominẽ illum, & progeniem eius quouſque deleret eam. Quicunque autem de cognatis Samſonis ſciret eum nolle obſeruare cæremonias Nazarçorum contumaciter,
E tenebatur denunciare illud iudici, & cùm condemnaretur ex hoc, iſte denuncians, vel accuſans tenebatur primum lapidem mittere in eum: ſicut erat de peccato idolatrię, in quo maritus accuſabat vxorem, vel filios Deuterono. decimo tertio, & lapidabat eos primus, deinde totus populus. Secundus modus erat ſi pater, & mater Samſonis vellent eum accuſare tãquam proteruum, & inobedientem, & contemnentem cæremonias eorum: quia tunc ſententia iudicis lapidandus erat, ſicut iubetur Deuterono. vigeſimo primo capitu. & ſi parentes contemnerent hoc facere celantes crimen filij, Deus eradicaret ipſos de terra & Samſonem, iuxta illud, quòd dictum eſt Leuitic. vigeſimo capit. *Et ipſe incipiet liberare Iſrael de manibus Philiſthinorum.* Poteſt

teſt dupliciter intelligi. Vno modo quòd ipſe incipiet
liberare Iſrael, ideſt ipſe erit primus, qui liberabit Iſ-
rael de manibus Philiſtinorum, & poſt eum Saul, &
Dauid, & Ionathas. Alio modo, quòd iſte incipiet
liberare Iſrael, ſcilicet incipiet, & non cõplebit, quia
non fuit in diebus Samſonis perfecta liberatio Iſrae-
litarum de manu Philiſtinorum. Primus ſenſus non
ſtat, quia alius liberauit Iſraelitas prius de manu Phili
ſthinorum q̃ Samſon, ſ. Samgar tertius iudex Iſrael, q
ſexcentos Philiſthinos occidit vomere, ſupra 3. capit.
Etiam poſtea liberati fuerunt Iſraelitæ de manu Phili-
ſthinorum: nam poſt Iair, & ante Iephte iudicem fue
runt 18. anni intermedij, in quibus Iſraelitę oppreſſi
fuerunt ab Ammonitis, & Philiſthinis, & poſtea libe-
rati fuerunt: cùm tempore Iephte non haberent ali-
quos, qui permerent eos: ſupra decimo, nunc autem
nouiter Philiſthini irruerunt iterum, & oppreſſerunt
Iſraelitas 40. annis, vt patet ſupra in litera. Sed dicen-
dum, quòd ponitur iſtud ad ſignificandum, quòd libe
ratio facta per Samſonem nõ fuit plena, ſed quædam
alleuiatio ad tempus: tamen adhuc erant Philiſthini
domini Iſraelitarum: & manſit iſtud dominium vſq;
ad annum 20. principatus Heli, in quo completi ſunt
quadraginta anni ſeruitutis Iſraelitarum ſub Philiſthi-
nis. de quibus ſupra dictum eſt. Cauſa ſemiplenæ libe-
rationis fuit, quia Iſraelitę non recedebant ab idolis, &
manentibus eis in culpa manebat ſemper pœna. Scien
dum, quòd non dixit angelus, quòd liberaret Iſraeli-
tas Samſon, niſi de manu Philiſthinorum, & quòd Iſ
raelitæ tempore Samſonis nullos alios hoſtes habue-
runt, niſi Philiſthinos. In Hebręo habetur. *Erit puer*
Nazaræus Dei ex utero matris. Vbi litera noſtra dicit ſu-
pra: erit ab infantia ſua nazaræus Dei, & ex matris vtę-
ro: & idem eſt, quia vbi litera Hebraica poſuit puer,
poſuit litera noſtra ab infantia: & ad idem pertinet.

Verbi reuelatio.

Quæ cum ueniſſet. Hic ponitur ſecundum huius partis,
ſcilicet verbi reuelatio: nam reuelauit mater Samſo-
nis viro ſuo id, quod viderat. Et dicitur. *Quæ cùm ue-*
niſſet ad maritum ſuum, dixit ei. Scilicet apparuit angelus
ſoli fœminæ, & ipſa nunciauit poſtea viro. *Vir Dei ue-*
nit ad me habens uultum angelicum. Vocauit iſtum ange-
lum virum Dei, quia cum vidiſſet eum in forma viri
putauit eum eſſe virum: quia tamen nunciauit ei ea,
quæ futura erant, & deſignauit ea, quę ipſa patiebatur,
ſcilicet ſterilitatem, & quòd non haberet filios, credi-
dit eſſe eum prophetam, & ob hoc vocauit eum virũ
Dei, ideſt a Deo miſſum, & ſic conſueuerunt vocari
prophetę: ſic vocatus eſt Elias quarto Reg. primo. Sic
etiam vocatus eſt Eliſeus quarto Regum quarto. Et
dixit quòd habebat vultum angelicum, ideſt valde
pulchrum: nam cùm eſſet angelus, erat in poteſtate
eius accipere qualemcunque corporis formam vellet,
ſiue nimis pulchram, ſiue corrugatam. In Hebræo
habetur. *Et uiſus eius ſicut uiſus uiri Dei*. Vbi nos dicimus
habẽs vultum angelicum, & litera noſtra mutauit he-
bræam: quia videtur eſſe inculcatio, & inſipientia
quędam dici: venit ad me vir Dei habens vultum viri
Dei. Et quia iſta clauſula fuit poſita ad aliquid ſigni-
ficandum, neceſſe eſt, vt aliquid ſignet, ideo litera no
ſtra ſic interpretata eſt ruditatem ſermonis Hebraici,
ſcilicet quòd vir Dei vocetur vir, qui cum Deo eſt:
& iſti ſunt ſancti ſui Angeli, qui ei aſſiſtunt iuxta, Da
nie. cap. ſeptimo: & iſti vocantur interdum viri, ſicut
Dani. nono, vocatur Gabriel vir, ſcilicet venit ad me
Gabriel vir. Ideo dixit habens vultum angelicum.

Conditio bonorũ angelorum.

Terribilis nimis. Ideſt valde reuerendus, vel *Terribilis*.
Scilicet, quia quamquam eſſet pulcher, tamen erat
aſpectus non formidandus, & iſta eſt conditio bono
rum Angelorum, quia vt communiter ſe oſtendunt
terribiles, & iſtud eſt non ad terrendum, ſed ad reue-
F rentiam oſtendendam, vt appareat dignitas honoris
eorum. Sic etiam omnia, quæ ad Deum pertinent,
vocantur terribilia: ſic patet Gene. vigeſimo octauo,
quando vidit Iacob ſcalam Bethel, per quam aſcen-
debant angeli, & deſcendebant, & dixit: Terribilis eſt
locus iſte, ideſt valde reuerendus. *Quem cum interro-*
gaſſẽ, quis eſſet, & unde ueniſſet, & quo nomine uocaretur,
noluit mihi dicere. Ideſt tunc ego quæſiui ab eo vnde
veniſſet, & quis ipſe eſſet, & de nomine ſuo: ſed ad nul
lum mihi voluit reſpondere, ſcilicet: quæſiui vnde ve
niſſet, ideſt an Deus miſiſſet eum ad nunciandũ hęc,
vel ipſe a ſe diceret: & quis eſſet, ſcilicet homo, vel
angelus: vel quis, ideſt qualis, ſcilicet propheta, vel
non propheta: & quo nomine vocaretur, ſcilicet vt
G poſtea ſcirem dicere: ille, qui denunciauit mihi de
filio, vocabatur ſic: & erant omnia hæc ad certifican-
dum. In Hebræo habetur. *Non quæſiui unde erat ipſe,*
& nomen ſuum non indicauit mihi. Scilicet, quòd nec
mulier quæſiuit aliquid ab eo, nec ipſe reſpondit ali-
quid de ſe, nec de nomine ſuo. Sed iſte ſenſus non
eſt veriſimilis, quia cùm mulieri appareret, & dice-
re ei iſta, veriſimile eſt, quòd ipſa inquireret quis eſ-
ſet: vt ſciret an ea, quæ dicebat erant firma, vel le-
uia. Litera tamen Hebraica conſueuit interdum
ponere ſine negatione, quod debet eſſe cum nega-
tione: & è conuerſo: & tamen ex habitudine li-
teræ apparet an debeat poni negatio, vel non: ſic
patet Deuteronomij vigeſimo capitu. cùm dicitur,
H quòd quando oppugnarent Iſraelitæ aliquas vrbes,
nõ cęderent ligna fructifera: & ſubditur: lignũ eſt,
& non homo, vt poſſit contra te bellatorum augere
numerum. Et dicitur ibi in Hebręo, lignum eſt ho-
mo, & tamen manifeſtum eſt, quòd debet intelligi
negatiue. *Sed hoc reſpondit: ecce concipies, & paries*
filium. Scilicet noluit reſpondere ad alia, ſed ſolùm
reſpondit ad hoc, dicens, quod conciperem, &
parerem. *Caue ne uinum bibas, aut ſiceram*. Nec aliud
quid inebriatiuum: cauſa ſupra poſita eſt. Etiam vo-
lunt aliqui, quòd non deberet comedere vuas, nec
aliquid natum ex vinea, vt patet infra, ſcilicet ab om-
nibus, quę dixi vxori tuæ abſtineat ſe, & quicquid ex
vinea naſcitur non comedat. Dicendum, quòd illud
I intelligitur de Samſone, ſcilicet quòd deberet Sam-
ſon abſtinere ab omnibus illis, quæ angelus dixerat
vxori Manue: & in illis includebatur non comedere
vuas, eo quòd erat votum nazaræorum non comede
re vuas: Nume. ſexto. *Nec aliquo veſcaris immundo*.
Scilicet in cibis, qui vocabantur à lege immundi tam
in quadrupedibus, quàm volucribus, quàm piſci-
bus. De quibus Leuiti. vndecimo, & Deuterono.
decimo quarto capit. *Erit enim puer nazaræus ab infan-*
tia ſua. Ideſt ex hoc quòd puer erit Nazaręus, & val-
de ſanctificatus, & hoc ex infantia, ideſt a principio
infantiæ: tu etiam debes cuſtodire mundiciam ma-
gnam, quouſque illum parias. *Et ex utero matris*. Id-
eſt ex die, qua exiuerit de vtero debet incipere obſer-
K uantiam Nazaræorum: nam ex illo die poterat infrin
gere hanc obſeruationem, vt ſupra declaratum eſt.
In Hebræo dicitur. *Erit puer Nazaræus ex utero matris*.
Et non habetur ab infantia ſua, ſed ponitur ad expo-
nendum in litera noſtra, & idem eſt. *Vſque ad diem*
mortis ſuæ. Iſtud non fuit ſupra expreſſum in verbis
Angeli. Dicendum tamen, quòd angelus illud dixit
mulieri: tamen litera non expreſſit, eo quòd iterum
dictura illud erat: nam conſuetudo ſacræ ſcripturæ

Conſuetudo ſacrarũ literarum.

eſt quando aliquid ſæpe referre debet, non referat
qualibet vice plenè, ſed ſatis eſt, quod ſemel plenè
enunciet, & interdum non enunciat plenè aliqua
vice, ſed ex multis narrationibus varijs colligitur v-
na integra narratio. Apparet autem ex hoc, quòd

A Samſon erat nazaræus perpetuus: ideo licèt aliquando pollueretur, monente aliquo coram eo, non obſeruabat cęremonias purificationis, quæ habent Nu. ſexto, quia illę ſunt pro Nazaræis temporalibus, vt ſupra declaratum eſt in litera.

Quare Angeli Domini apparuit mulieri a principio, & non patri Samſonis. Quæſt. XXII.

QVAERETVR quare apparuit Angelus domini mulieri, & non patri Samſonis a principio. Aliquis reſpõdebit, quòd hoc factum eſt, quia ad mulierem magis pertinebat quàm ad virum: nam vir nõ debebat aliquid obſeruare propter iſtam conceptionem pueri, mater autem debebat obſeruare munditiam, quæ habetur ſupra, vſquequo pareret. B Item puer debebat ex vtero matris ſeruare votum Nazaræorum, & iſtud pertinebat ad matrem, & non ad patrem: nam paruuli a principio apud matrem nutriũtur, & non ad patrem, vt patet extra de conuerſione infidelium capitu. ex parte. vbi iubetur filium paruulum triennio minorem apud matrem regulariter ali: niſi aliquid timeatur. Et ob hoc philoſophus primo Politicor. capitu. vltimo dicit matrem eſſe dimidium liberorum ſuorum, idelt ad hoc quòd filij ſint boni medietas boni eorum eſt matrem eſſe bonam, ſcilicet quia ſi mater bona fuerit, erunt quoque filij boni, ſcilicet quia apud eam nutriũtur in parua ætate: & tamẽ C non modicum differt a iuuentute ſtatim, ſic vel ſic aſſueſci, id eſt aſſuēſcere ad bonum, vel ad malũ, ex pueritia: nam in hoc conſiſtit potiſſima pars morum humanorum, vt patet ſecundo Etico. circa principium.

In quæ cõſiſtat potiſſima pars morũ humanorum

Et quia votum debebat incipi obſeruari ex prima die natiuitatis Samſonis, cùm dicatur quòd erit Nazaręus ab infantia, & ab vtero matris, ad matrem pertinebat cura faciendi eum obſeruare cæremonias iſtas, ſcilicet quod ipſa non daret ei in cibos aliquid quod eſſet cõtra regulam Nazaræorum: ergo ad patrem non attinebat, ſed ad matrem, & ei referendum erat. Sed dicendum quòd non ſtat, quia tunc cum non eſſet neceſſe, quod appareret viro ex cauſa dicta, nunquam ei appar uiſſet. & tamen apparuit infra: ergo non fuit ex hac cauſa. D Dicendum igitur, quòd fuit apparitio ſolũ facta vxori ad magis confirmandum factum iſtud, quia Angelus intendebat pluries apparere: vt ſæpe apparendo, & referendo verba confirmaretur magis quod dicebatur de Samſone: Et quia ſi a principio appar uiſſet ſimul matri, & patri, non appar uiſſet iterum, voluit apparere, & poſtea orante patre, quod appareret ei iterum apparuit, & ſic factum eſt: nam apparuit denuo mulieri ſoli, & illa iuit ad vocandum virũ ſuũ: & vtrique tunc viſus eſt Angelus.

Improbatio.

Doc. reſpõſio ad quæſitum.

Quare iuſſum eſt Samſoni, quòd eſſe Nazaræus. Quæſt. XXIII.

QVAERETVR vlterius, quare iuſſum eſt Samſoni, quòd eſſet Nazaræus. Reſpondendum, quod Deus dedit quoddam donum excellens Samſoni, ſcilicet, quia fecit eum robuſtiſſimum ſuper omnes homines huius ſæculi, quia nec talem vnquam etiam in hiſtoriis fabuloſis audiuimus. Et ad honorem huius magni doni, ne contemneretur tanquam eſſet aliquid naturaliter adueniens, & vt nõ putarent Iſraelitæ ſe liberari per robur alicuius viri, iuſſit Deus, vt ſeruaret ſemper cæremoniam nazaræorum, tanquam ſemper recolens beneficium ſibi a Deo præſtitum, & ſemper illud honorans. Et hoc patet, quia quandiu tenuit obſeruantiam voti huius manſerunt in eo vires, & quando abſciſſi ei fuerunt capilli eius ceſſauerunt vires, infra decimo ſexto capit. Sed obijcietur, quia Deus dedit alios iudices liberatores Iſrael pręter Samſonem, & quod amplius eſt illi fuerunt veriùs liberantes: ſicut Barac, Gedeon, & Iephte, Hothoniel, & Aod, qui multitudinem hoſtium occiderunt, & fecerunt, quòd in diebus eorum nunquam auderent pugnare contra Iſrael, & abſtulerunt totaliter iugum ab Iſrael. Samſon autem non abſtulit omnino iugum, ſed ſolùm dicitur quòd incepit liberare Iſrael, vt patet in litera: ergo magis debuiſſet imponi alijs iudicibus, quòd ſeruarent regulam nazarçorum. Reſpondendum, quòd non debuit alijs imponi, nam licèt Iſraelitis Deus contulit magnum bonum per B alios iudices liberando eos de manibus hoſtium: tamẽ ipſiſmet iudicibus non contulit tantum bonum, ſicut Samſoni, quia Samſoni contulit tantum robur quantum nunquam auditum fuit de aliquo: per quod fuit famoſus in toto ſeculo: ideo pro hoc ſpeciali dono debebat aliquem ſpecialem honorem Deo impendere, & iſte honor erat obſeruatio regulæ nazarçorum: nam non erat aliquid impoſitum in toto veteri teſtamento per modum conſilij, niſi votum nazaræorum: in alijs autem iudicibus, quia Deus nõ conferebat aliquod ſpeciale beneficium ipſis, ſed populo Iſrael, cui dabatur victoria, & liberatio de manu hoſtium, non erat rationabile, quòd obſeruare regulam nazarçorum obligaret eos Deus.

C

Orauit itaque Manue Dominum, & ait: Obſecro Domine, vt vir Dei, quem miſiſti veniat iterum, & doceat nos, quid debeamus facere de puero, qui naſciturus eſt. Exaudiuitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit rurſum Angelus Dei vxori eius ſedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quę cum vidiſſet angelum, feſtinauit, & cu- D currit ad virum ſuum: nunciauitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem ante videram. Qui ſurrexit, & ſecutus eſt vxorem ſuam: veniénſque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille reſpondit: Ego ſum. Cui Manue: quando, inquit, ſermo tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat puer? aut a quo ſe obſeruare debebit? Dixitque angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus E ſum vxori tuæ, abſtineat ſe: & quidquid ex vinea naſcitur, non comedat: vinum, & ſiceram non bibat, nullo veſcatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque cuſtodiat. Dixitque Manue ad Angelũ Domini: Obſecro te, vt acquieſcas præcibus meis: & faciamus tibi hœdum de capris. Cui reſpondit angelus: Si me cogis non comedam panes tuos: ſi autem vis holocauſtum facere, offer illud Domino. Et

Gen. 16. c. Luce. 1. ſupra co.

Penelope vxor Vlixis caſtiſſima.

Circa ma gi. & matrix.

neſcie-

neſciebat Manue, quòd Angelus Domini eſſet. Dixitque ad eum: Quod eſt tibi nomen? vt ſi ſermo tuus fuerit expletus, honoremus te? Cui ille reſpondit: Cur quęris nomen meum, quod eſt mirabile? Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & poſuit ſupra petram offerēs Domino, qui facit mirabilia: ipſe autem, & vxor eius intuebantur.

Orauit itaque Manue. Hic ponitur tertium huius partis ſcilicet confirmatio facti, quia id quod reuelatum fuerat ſoli mulieri, reuelatum fuit viro, & mulieri ſimul nunc: & per hoc confirmatum eſt magis. *Orauit itaque Manue dominum.* Scilicet vt mitteret virum, quem prius miſerat, & per hoc certificaretur an eſſet verum quod dicebat mulier, etiam informaretur magis.

Ad quid orauit Manue, vt veniret iterum vir Dei. Quæſt. XXIIII.

QVEARETVR ad quid orauit Manue, vt veniret iterum vir Dei: nā ille iam docuerat vxorē ſuam de eo, quod factura eſſet tam ipſa quam paruul⁹ poſtquam naſceretur, ideo nō opus erat, quòd denuo appareret. Reſpondendum ſecundum quoſdam, ꝙ orauit, vt veniret Angelus, quia putabat quod vxor ſua diligeret alium virum, & non eſſet ille Angelus, ſed vir alienus pro quo zelatus eſt nimis Manue cùm haberet vxorem pulchram, & ſi veniret angelus crederet vxorem ſuam non deliquiſſe: ſi autem maneret adhuc ſuſpitio contra ipſam. Vnde & Ioſephus tenet, ꝙ ad præces mulieris angelus iterum venerit, quia ipſa voluit ſe purgare de zelotypia, quam conceperat vir contra ipſam. capit. 10. vnde dicit in 5. Antiquitatum: Quidam Manue de tribu Dan inter paucos egregius, & patrię ſuæ ſine dubio primus, vxorem accepit primam, & pulcherrimam, quæ inter cęteras coprouinciales fęminas eminebat: illa autem viſo Angelo marito venienti indicauit Angeli viſionem indicando iuuenis pulchritudinem, ita vt ille zelatus in eius laudibus obſtupeſceret, & quaſi ſuſpitionem de extraneo amore conciperet: at illa volens irrationalem eius triſtitiam mitigare, rogauit Deum, vt Angelum denuo deſtinaret: quatenus maritus conſpiceret, & iterum Dei gratia Angelus venit in ſuburbano illorum, & apparuit mulieri a viro remotæ, quę rogauit illum, vt ſuſtineret quouſque virum ſuum adduceret. permittēte Angelo Manue vocatus venit, qui cùm vidiſſet, nec tunc a ſuſpitione ceſſaret, rogauit vt quæcunque vxori dixerat, illi declararet, & tunc ceſſauit ſuſpitio. Sed iſta poſitio Ioſeph: licèt ſatis poſſit literæ applicari, non conandum eſt ad hoc, quia in expoſitione ſacrarum ſcripturarum reprehenſibile eſt, quòd conemur literā applicare intentioni noſtrę; ſed magis, vt conemur iudicium noſtrum ſubmittere veritati literę, vt ait beatus Clemens papa, & habetur in Decre. 37. di. capi. relatum eſt. Dicendum autem magis, ꝙ Manue orauit, vt appareret Angelus, & hoc vt ipſe cognoſceret quid fieri deberet de puero naſcituro, vt patet in litera, ſcilicet. Obſecro domine veniat vir, quem ante miſiſti, & doceat nos quid agere debeamus de puero, qui naſciturus eſt. Sed tunc obijcitur: quia iam Angelus dixerat iſta vxori

F Manue, & ipſa retulerat viro ſuo: ideo non erat neceſſe, quòd appareret Angelus ad notificandum hæc. Aliquis dicet quòd non credidit Manue vxori ſuæ; ideo voluit certificari per Angelum venientem: Sed dicendum, quòd non ſtat; quia littera dicit contrariū, ſcilicet. Obſecro veniat vir domini, quem miſit: ergo credebat virum veniſſe, & a Deo miſſum. Reſpondendum quòd Manue credidit vxori ſuę, quòd vidiſſet virum Dei, & tamen putauit quòd ipſa non erat plenè informata ab ipſo, & quia periculum erat ſi puer naſceretur, & per ignorantiam alicuius cęremonię obſeruandę peccaretur: voluit plenè informari de omnib⁹, quæ facere debebat puer, & quid fieret ei, quādo eſſet paruulus. Et motiuum Manue erat rationabile, G quia credidit quòd mulier nō ſufficienter quæſiuiſſet ab Angelo pro omnibus, quæ puero euentura erant; vel quæ obſeruaturus erat. Et etiam quia Angelus nō plenè informauerat eam: nam dixit ipſa quòd quęſiuerat ab eo, quis eſſet, & vnde veniſſet, & quo nomine vocaretur, & non reſponderat ei. Patet etiam hoc quia poſtquam apparuit Angelus, quæſiuit ab eo Manue quid acturi eſſent circa puerum. *Obſecro domine, vt vir dei, quem miſiſti veniat iterum.* Vt ille propheta, quem miſiſti ad vxorem meam veniat iterum, vt & ego poſſim eū videre. *Et doceat nos quid facere debeamus de puero, qui naſciturus eſt.* Scilicet vt plenè nos doceat; quia vxor mea non fuit plenè inſtructa ab ipſo circa omnes cæremonias, quæ obſeruandę erant in puero H naſcituro. In Hebræo habetur. *Quid debeamus facere de puero nato.* Et ponitur ibi participium pręteriti pro futuro, quia manifeſtum eſt, ꝙ nondum natus fuerat puer, & hoc propter improprietatē magnā ſermonis Hebraici. *Exaudiuitque dominus pręcantem Manue.* Scilicet quia Deus volebat quòd Angelus iterum appareret ad confirmationem facti, & ipſe incitauit Manue ad orandum, vt eum exaudiret. Ex hoc apparet quod non præcabatur videre Angelum, vt ſciret an vxor ſua diligeret virum alterum, vel an verè apparuiſſet ei Angelus, & locutus fuiſſet; nam ſi hac intentione oraret iniuſta eſſet oratio, & non exaudiretur. Ioſephus tamen vult quòd ex hac cauſa Angelus veniret, & dicit quod ad petitionem mulieris venit & non orante I Manue. Hiſtoria autem ſcholaſtica volens temperare hoc dictum reducendo Ioſephum ad concordiam literę, quia valde ſequitur Ioſephum dicit, quòd Manue valde zelatus eſt, quaſi mulier ſua alium diligeret virum, & de hoc triſtabatur, quod mulier intelligens voluit auferre viro hanc triſtitiam irrationabilem, & ſuaſit ei vt orarent dominum, quòd veniret denuo Angelus, & referret ei quæ prius dixerat: & nunc orāte vtroque apparuit Angelus, ſed prius mulieri, deinde Manue. *Et apparuit rurſum Angelus Dei vxori eius ſedenti in agro.* Scilicet erat mulier extra domum in ſuburbano, ſicut dicit Ioſephus, & tunc venit Angelus ad eam.

Doc. contra Ioſep.

Opi. hiſto. ſchola.

K *Quare non apparuit nunc Angelus prius Manue: quam vxori eius. Quæſt. XXV.*

QVEARETVR quare non apparuit nunc Angelus prius Manue, quam vxori eius, quia non veniebat ad certificandum eam, ſed ad certificandū virum. Reſpondendum, quod apparuit prius vxori, quia non viderat prius Manue Angelum, & non cognoſcebat eum: ideo etiam ſi nunc appanuiſſet ei, non cognouiſſet illum: & ſic debuit prius apparere vxori, vt ipſa eum oſtenderet viro. Item factum eſt hoc ad maiorem confirmationem, ſcilicet vt appareret vxori, & ipſa orāte conſiſteret Angelus quouſque vocaret virum. Ioſephus autem quinto Antiqui-

tiquitatum dicit, quòd cùm venit Manue in locum, in quo apparuerat Angelus, & vidit eum, non ceſſauit ſuſpitio eius, quia vidit eum pulchrum valde, ſed poſtquam locutus eſt omnia, quæ prius fuerat locutus, ceſſauit ſuſpitio. Poterat eſſe cauſa huius, quia poterat Manue ſuſpicari de vxore ſua, quòd ipſa diligeret alterum virum: & haberet acceſſum ad eum, & quia poterat concipere de illo, quod nũquam euenerat de ipſo Manue: licèt ſępe dediſſet operam gignendę proli, cognoſceret Manue, vel ſaltem valde ſuſpicaretur, quòd vxor ſua cognita fuiſſet ab alio viro, de quo concipere potuiſſet: vt ergo ipſa pręuideret ſibi ponens excuſationem ante tempus, quaſi de ipſo Manue ſuſciperet filium virtute Dei: dicebat ꝙ ad illã venerat vir Dei, & ille vir, cum quo ipſa vellet B adulterari poſſet venire coram Manue ad magis certificandum dictum vxoris Manue, ideo Manue viſo iuuene tam pulchro, non ceſſauit a ſuſpitione, ſed magis zelaret arbitrans quòd conſpecta tanta pulchritudine vxor ſua moueri potuiſſet. Poſtquam tamen locutus eſt omnia, quæ prius locutus fuerat, & fecit ſigna, quę infra habentur, cùm cognouerit Manue, quòd verè erat angelus, ceſſauit praua ſuſpicari. *Manue autem maritus eius non erat cum ea.* Quia forte erat in domo, vel in alia parte agri. *Quæ cum vidiſſet Angelum feſtinauit, & cucurrit ad virum ſuum.* Ad vocandum eũ, vt videret Angelum, quem videre optauerat. Ioſephus 5. Antiquitatum dicit, ꝙ vxor Manue petiuit ab Angelo quòd ſuſtineret modicum, dum ipſa vocabat C virum ſuum, quo conceſſo ipſa iuit ad vocandum virum, & hoc veriſimile eſt, quia mulier non auderet ire ad vocandum virum, quouſque ſciret an angelus permaneret ibi: alioquin dum ipſa iret, poterat recedere angelus, & veniente viro ſuo non appareret, crederetur quòd mentita eſſet vxor eius, & creſceret cõtra eam ſuſpitio: ideo veriſimile eſt quòd obtinuerit ab eo, quòd expectaret: ſic enim Gedeon petiuit ab angelo, qui apparuit ei quòd expectaret modicum in loco, in quo erat quouſque ipſe veniret ad offerendum ſacrificium coram illo, ſupra ſexto capitu. *Nunciauitque ei, dicens: ecce apparuit mihi vir, quem ante videram.* Semper enim exiſtimabant eum virum, & etiam poſtquam apparuit iſta vice, quouſque aſcen- D dit in fumo ſacrificij, quia ibi manifeſtè apparuit eum eſſe angelum, infra in litera: cucurrit autem feſtinans, & valde lęta iſta mulier ad virum ſuum, quia forte credebat, quòd nunc tolleret irrationabilem viri ſuſpitionem de zelotypia cõtra ſe conceptam, vt vult Ioſephus. *Qui ſurrexit ſecutuſque eſt vxorem ſuam, &c.* Forte ipſe quieſcebat ſedens in domo, quando vxor vocauit eum: & ſurrexit ſolicitus ſcire de angelo venienti. *Venienſque ad virum, dicit ei: tu es, qui locutus es mulieri.* Ideſt nunquid es tu ille vir qui prius apparuit mulieri iſti, & locutus eſt ei? Hoc dixit Manue, ꝗa volebat aliqua loqui quærendo de illis, quæ dicta fuerant vxori prius, & informari plenius: & quia ſi non eſſet iſte vir, qui prius apparuerat loqueretur in vanum, ideo quæſiuit, an eſſet idem. *Et ille dixit: ego ſum.* Scilicet quęre ſi aliquid vis, quia ego ſum vir, qui apparui. *Cui Manue.* Scilicet dixit. *Quando ſermo tuus fuerit expletus.* Scilicet quando vxor mea cõcepererit, & pepent filiũ, ſicut tu prædixiſti. *Quid vis, vt faciat puer?* Dixit hoc Manue, quia vxor ſua dixerat aliquas cæremonias, & ipſe putabat quòd forte alię non fuerant ei indicatæ; ideo quærebat generaliter, vt angelus diceret qdquid facere deberet puer. *Et a quo ſe obſeruare debebit?* Iſtud dixit, quia omnis obſeruatio humana, qualitercunque ponatur, nõ poteſt conſiſtere niſi in duobus, ſcilicet in agendo aliquid, & in cauendo ab aliquo: & iſta tetigit dicẽs quid faciet, & a quo ſe obſer- A uabit. Obſeruatio autem nazaræorum magis conſtabat in abſtinendo a quibuſdam quam in faciendo aliquid, vt patet Nume. ſexto cap.

Quare Manue incepit loqui Angelo ſic dicens, quando ſermo tuus fuerit expletus.
Quæſtio XXVI.

QVAERETVR, quare Manue incepit loqui Angelo ſic dicens: quãdo expletus fuerit ſermo tuus, quia magis debuiſſet interrogare, an deberet aliquando concipere, & parere vxor ſua. Reſpondendum B quòd Manue ſolùm volebat certificari, de quibus erat dubius: ipſe autem non dubitabat, quòd aliquis vir Dei veniſſet ad vxorem ſuam, & nunciaſſet ei quòd conceptura foret, quod patet, quia ipſe orauit ſupra ad dominum dicens: obſecro domine, vt vir Dei quem miſiſti veniat iterum: ſi tamen dubitaſſet non ſic oraret: ideo cùm ſolùm reſtaret ei dubium, an vxor ſua fuiſſet plene informata de cęremonijs obſeruandis circa puerum, de eis ſolum quęſiuit, ſcilicet quid agere deberet, & a quo cauere. Vel aliter dicendum, quòd licet non ſciret per certitudinem, an apparuiſſet angelus vxori, & nunciaſſet ei, quòd conceptura eſſet: tamen non oportuit de hoc facere, &c. ſpecialem interogationem: nam cum dixit an eſſet C ipſe vir, qui prius locutus fuerat mulieri, & ipſe reſpõdiſſet quòd ſic, ſciuit Manue, quòd ipſe locutus fuiſſet vxori ſuæ, & per hoc credidit, quòd ſicut vxor ſua verum dixerat in hoc, ita verum dixiſſet in toto, quod retulerat. In Hebræo habetur. *Modo veniet verbum tuũ, quod erit iudicium pueri, & opus ſuum?* Vbi nos dicimus, quando expletus fuerit ſermo tuus, quid vis, vt faciat puer, & a quo ſe obſeruare debebit? Et idẽ eſt quantum ad ſenſum: litera tamen noſtra vult ponere modum loquendi Hebraicum, qui eſt valde alienus a proprietate Latini ſermonis, & vocatur iudicium pueri, ideſt regula, vel pręceptum iudiciale datum de his; a quibus debet cauere: opus eius vocatur cæremonia, in qua ſe debet exercere. *Dixitque Angelus Domini ad* D *Manue, &c.* Informando eum circa cæremonias pueri. *Ab omnibus, quæ locutus ſum vxori tuæ abſtineat ſe, &c.* Aliqui referunt hoc ad vxorem Manue, ſcilicet vxor tua abſtineat ſe ab omnibus, quæ dixi ei, ſcilicet a vino, & ſicera, & comeſtione immũdorum, vt ſupra patet. Sed non ſtat, quia Manue quæſiuit hic de puero quid obſeruaturus eſſet: quomodo ergo reſponderet angelus de obſeruatione vxoris, quia iſtud erat nimis diſparatum. Et dato quòd vellet ſimul reſpondere de vxore, de qua non quęrebatur, ſaltem tamen reſpõderet etiam de puero, & tamen nihil reſpondit de illo iſto modo. Ideo referenda eſt litera ad puerum, ſcilicet abſtineat ſe puer ab his, quę locut' ſum vxori tuę ſcilicet quia illi dixi omnia, quę facere deberet, & non E tenetur facere plura, ideo non expedit repetere illa. *Et quidquid ex vinea naſcitur non comedat.* Scilicet nec vuas, nec agreſtas, nec vinum bibat, nec acetum, nec ſumat aliquid confectum de vuis, vel in quo vinum ſit. Iſtud tam ad mulierem, quàm ad puerum poterat pertinere, ſed de puero dicitur. In Hebræo dicitur. *Quidquid naſcitur ex vite vini non comedat.* Sed idem eſt. *Vinum, & ſiceram non bibat.* Et per hoc intelliguntur prohibita omnia alia inebriatiua. Vnde ſi alius potus, vel cibus erat, qui poſſet inebriare tenebatur abſtinere puer ab illo, quia nazaręis iubebatur cauere ab omni, quod poterat inebriare, vt patet Numeri ſexto, ſicut eſt fructus palmæ Aegyptiacæ, quia comedentes ebrios reddit lingua & ſenſu impeditos, ve-

Doc. expoſitio.

Litera in Hebræo.

velut ſi vinum abundanter bibiſſent, vt ait Solinus in Poliſtho. capitul. de Aegypto. *Et nullo veſcatur immundo.* Iſtud ſupra iuſſum fuerat matri Samſonis, ſed etiam ipſi Samſoni conuenit: imò omnibus Iſraelitis: ſpecialiter tamen illis, qui viuebant vita nazaræorum. *Quod ei præcepi impleat, atque cuſtodiat.* Scilicet omnia aliã, quæ præcepi impleat, ſcilicet faciendo, & cuſtodiat, ſcilicet cauendo ſe ab alijs, quia quædã erãt præcepta affirmatiua, & quædam negatiua: nam dixerat quòd nazaræus eſſet puer ex vtero matris, & ꝙ nouacula non aſcenderet ſuper caput eius. Etiam intelligitur per hoc id, quod dictum eſt ipſi mulieri, vt ipſa obſeruaret, ſcilicet quòd non biberet vinum, & ſiceram, & quod non comederet immunda. *Dixitq;* F

Oblatio ſacrificij poſt cõfirmationem verborum angeli ſactum.

Hic ponitur quartũ. ſ. oblatio ſacrificij poſt confirmationem verborum angeli factam. *Dixitque Manue ad Angelum Domini.* Poſtquam notificauerat Angelus ipſi Manue ex parte Dei de filio naſcituro: tanquã ſuſcepto beneficio quodam per ipſum, voluit eum inuitare ad cibos, putans quòd vir eſſet. In Hebræo dicitur. *Inuitabimus nunc te.* Vbi litera noſtra dicit, obſecro, vt acquieſcas precibus meis: ſed idem eſt, quia preces, quas fundebat nunc Manue ad angelum, non erant, niſi de inuitando ipſum, vt acquieſceret manducare cum Manue. *Et faciemus tibi hædum de capris.* Et parabimus tibi ad manducandum hædulum de capris: dixit enim de hędulo, quia cibus iſte gratus eſt, & ſapidus quando eſt tener. Accipitur facere pro parare: ſic dicitur aliquis facere barbam, vel capillos, id eſt ornare illos. ſic etiam dicitur facere vngues Deuteronomij vigeſimo primo, ſecundum Hebraicam literam, vbi noſtra dicit, & circuncidet vngues. Iſte modus etiam eſt apud poetas, vt patet per Virgilium in Bucolicis Egloga ſecunda, ſcilicet. G

Litera in Hebręo.

Cibus de hędulo gratus eſt. H

Cum faciam vitulam pro frugibus, ipſe venito.

Ideſt dum ego coquo vitulam, & diſpono ad cibos. *Cui dixit angelus: ſi me cogis, non comedam panes tuos.* Ideſt ſi vis me cogere ad comedendum, non comedam de pane tuo. Dicitur hoc, quia Manue non ſolũ precabatur, ſed etiam trahebat, quaſi vim præcando faciens. Sic dicit Gregorius in quadam homilia ſuper Lucam, quòd pauperes, & peregrini non ſolùm ſunt inuitandi, ſed etiam trahendi. Sic patet Luc. vigeſimo quarto, de diſcipulis, qui putantes Chriſtum eſſe peregrinum coegerunt illum ſecum declinare ad mãducandum, licèt ille fingeret ſe longius ire, & eſt sẽſus: etiam ſi multum me depreceris, vt comedam, ita vt velis mihi vim inferre, non comedam. Et dicitur: panes tuos, ideſt res a te appoſitas ad comedẽdum, quia nomine panis intelliguntur omnia quæcũque comedi poſſunt: nam etiam mel intelligitur nomine panis, vt patet primo Reg. decimo quarto capit. etiam quarto Reg. ſexto dicitur quod dixit Eliſeus: appone panem coram eis, & ſequitur quòd appoſita fuit ciborum magna præparatio, In Hebræo habetur. *Si me inuitaueris, non comedam in pane tuo.* Et idem eſt, ſcilicet ſi inuitando me cogere volueris, non comedam de pane tuo. Vel aliter dicendum, quòd verbum poſitum hic in Hebræo eſt æquiuocum ad inuitandũ, vel ad cogendum: & iſta fuit cauſa mutationis. *Si autem vis holocauſtum offerre, offer illud Domino.* Ideſt ego nolo bibere, aut comedere de pane tuo. ſi tamen vis totaliter expendere aliquid circa me: expende illud in holocauſtum, & offer illud domino.

Hom. 23. I

Litera in Hebræo. K

Quare Angelus Domini noluit comedere de cibis Manue. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR, quare Angelus Domini noluit comedere de cibis Manue. Reſpondebit aliquis, quòd non poterat, quia erat angelus, & angeli non poſſunt comedere, cùm non ſint animalia. Sed dicendum quòd non ſtat, quia tres angeli venerunt ad Abraham ſub ilice Mambre, & comederunt ibi cum eo, Gen. decimo octauo. Etiã duo de illis angelis venerunt eadem die Sodomam, & hoſpitati in domo Loth, comederunt ibi: Gen. decimo nono capit. Reſpondendum, quòd comedere dicit duo, ſcilicet trãſglutire cibum, & conuertere illud in ſubſtantiam ſuã digerendo in locis debitis. Quantum ad primum qđ eſt tranſglutire, angeli & dęmones in aſſumptis corporibus comedunt: quia ad os panes mittentes tranſglutiunt: & tamen nec ſtomachum habent, in quo digerere poſſint, nec virtutem digeſtiuam, aut conuerſiuam, nec aliquas partes corporis, in quas per aſſimulationem conuertatur, ideo eſt in eis comedere quantum ad apparentiam, ſed non realiter: ſic dixit Raphael Angelus ad vtrunque Tobiam patrem, & filium: Cùm eſſem vobiſcum per voluntatem Dei, videbar vobiſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inuiſibili, & potu, qui ab hominibus videri nõ poteſt, vtor, vt patet Tob. duodecimo capi. Deinde aũt quod angeli vel dęmones ſic comedunt, dicendum eſt, ꝙ integrum manet: ſicut ipſi illud aſſumunt: & videntur deglutire: tamen occultant illud transferentes ad alia loca, vt non videatur. Etiam poterant huiuſmodi angeli comedentes cum alijs omnia, quę aſſumebant, & tranſglutire videbantur, ſecretè in menſa reponere, nullo vidente, & ſic viderentur ſemper comedere, & nunquam deficeret cibus, ſi vellet. ſic in litera patet, ſcilicet & neſciebat Manue quod Angelus domini eſſet: quaſi dicat ideo inuitabat eum, quia neſciebat, ꝙ eſſet angelus: & ipſe non comedit ideo quia erat angelus, & illi non comedunt.

Quomodo angeli, & dęmones comedant.

Quare iſte Angelus non comedit, ſicut illi qui comederunt coram Abraham, & coram Loth. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR vlterius, cùm Angeli interdũ comedant, ſaltem largè ſumendo comedere pro tranſglutire cibum, quare non comedit nunc iſte angelus, ſicut illi, qui comederunt corã Abraham, & coram Loth? Reſpondendum quòd cùm angeli ſecundum ſe non egeant cibo, nunquam ſument illum, niſi ſit aliqua cauſa, ſecundum quam ſumptio illa proficiat: angeli autem, qui venerunt ad Abrahã comederunt, quia illi veniebant ad nunciandum conceptum Saræ, & quia ſi non comediſſent, non habuiſſent occaſionem manendi cum Abraham loquẽdo, vt denunciarent ei de conceptu Iſaac, & vt rideret Sara, voluerunt comedere cum Abraham: & tamen ad hoc ipſi non ſe fecerunt prõprios, ſed potius volebant tranſire, & Abraham currit ad illos, & dixit: domine ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuum, ſed afferam pauxillum aquæ vt lauentur pedes veſtri, & requieſcite ſub arbore: ponamque buccellam panis, & confortate cor veſtrum, ita Gene. decimo octauo capitu. & tunc cùm ſederent ad mẽſam ſub arbore, locuti ſunt de Abraham, quòd habiturus eſſet filiũ ſequenti anno: & Sara, quæ abſcondita erat poſt oſtium tabernaculi, riſit: ideo vt hæc poſſent

con-

conuenięter accidere voluerunt angeli ſumere cibos. Idem fuit de angelis duobus, qui iuerunt Sodomam in domum Loth, quia illi volebant oſtendere, quòd viri eſſent ad experiendum iniquitatem Sodomitarũ, & quia ſi nollẽt comedere, haberetur præſumptio ad cognoſcendum eos ante tempus voluerunt comedere, nè cognoſcerentur eſſe angeli, Gen. 19. Sic etiã fuit de Raphaele Angelo, qui fuit ductor Tobiæ per tot terrarum ſpatia, & coram illo comedebat, & bibebat, quia vt ipſe dixit poſtea Tob. 12. expediebat, quòd illo tempore ſe occultaret in viri effigie. Et quia ſi non comederet cognoſceretur eſſe angel⁹, voluit ſemper comedere: nunc autẽ non erat procuranda aliqua vtilitas ſi comederet iſte angelus, ideo comedere noluit: ſed potius è cõuerſo ſi comediſſet ſecuta fuiſſent duo inconuenientia, vel quæ non ita bene fierent, ſicut nõ comedente eo. Quod patet, nam primum eſſet, quia ſi comediſſet putaretur eſſe propheta, & non angelus Dei. Nam ob hoc dabat ei Manue cibos, quia putabat non eſſe angelum Dei, vt patet in litera, ſcilicet, & neſciebat Manue, quòd eſſet angelus domini: magis tamen certitudo de annunciatione erãt, & in maiori auctoritate haberetur ſciendo, quòd Angelus annunciaſſet, quàm cùm putaretur, quòd Propheta erat annuncians. Secundum erat, quia ſi angelus vellet comedere, non obtuliſſet ſacrificium Manue. Vt ergo incitaret illum ad offerendum, dixit: ſi me cogis, non comedam panes tuos: ſi autem holocauſtum offerre vis offer illud domino. Melius ergo fuit non comedere, quàm conuiuium acceptare. *Et neſciebat Manue, quòd Angelus Domini eſſet.* Scilicet, ideo inuitabat eum ad comedendum, quia neſciebat, quòd eſſet Angelus Domini: ſed putabat eſſe virum Prophetam, ſi autem putauiſſet eſſe angelum non inuitaſſet eum.

Si Angel⁹, qui Manue apparuit comediſſet, duo ſequebãtur inconuenientia.

Quomodo ex hoc, quòd putabat Manue iſtum non eſſe Angelum inuitabat eum, &c. Quæſt. XXIX.

QVAERETVR, quomodo ex hoc, quòd putabat Manue iſtum non eſſe angelum, inuitabat eum, & ſi cognouiſſet non inuitaſſet, & quid circa hoc Iudæi credebant de angelis. Aliquis dicet in cõtrarium, quòd quamquam putaret eum eſſe angelũ, poterat eum inuitare ad comedendum, quia notum erat apud omnes Hebræos, quòd Abraham pater eorum inuitaſſet tres angelos, & comediſſent cũ eo ſub arbore: Gen. 18. cap. Loth etiam inuitauit duos angelos, & comederunt cum eo: Gen. 19. ergo etiam ipſe poterat inuitare Angelos ad comedendum. Reſpondendum, ꝙ ſi putaſſet Manue illum eſſe angelum, nõ inuitaſſet eum, quia putabant Iſraelitæ angelos Dei non eſſe animalia, vel homines, ita vt egerent cibo, ſed eſſe ſubſtantias alterius modi, & licèt crederent illos eſſe corporeos, tamen putabant eſſe ſua corpora indefectibilia, cibo, aut potu non egentia ad conſeruationem, ſicut corpora animalium, & ſic licèt crederet Manue, quòd poſſent angeli tranſgluure cibos, quia tamen illud non erat proprium comedere, nec erat eis neceſſarium non inuitaret ad epulas Angelum. Cùm autem arguitur de angelis venientibus ad Abraham, & Loth, poſſet dupliciter reſponderi. Vno modo, quòd Iudæi intelligerent illos eſſe Angelos, ideſt nũcios, ſed non angelos, ſcilicet de ſubſtantia angelorũ. Pro quo ſciendum, quòd in Hebræo ponitur Malach, vbi nos ponimus angelum, quia angelus eſt nomen Græcum ſignificans ſuperbum nuncium: Malach autem in Hebræo ſignificat nuncium abſolute, nec magis nuncium Dei, quàm nuncium hominis. Inde

A quilibet homo, qui aliqua nunciat, vocatur Malach in Hebręo, & ſi nunciat aliquid bonum, quod eſt ex parte Dei vocatur Malach Elohim, ideſt nuncius Dei. Sic dicitur Mala. cap. 2. Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem exquirent de ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. Ideo Hebræi poterant ponere indifferenter illos, qui venerunt ad Abraham, & ad Loth fuiſſe viros miſſos ex parte Dei, vel fuiſſe angelos. Primo modo accipiendo manifeſtum eſt, quod poterant comedere, & ſic dato, quod eſſent verè angeli poterat eſſe, quòd Abraham putaret illos viros, & ob hoc inuitaret illos ad comedendum: ſi autem putaſſet illos eſſe verè angelos fortè non inuitaſſet. Alio modo poteſt intelligi, quòd Abraham putaret B illos viros ad ſe venientes non eſſe homines, ſed angelos veros. Et iſta eſt veritas, quia ipſe locutus eſt ad eos tanquam ad Deum, vel Angelum eius: & maximè, quia quando cum eis ibat verſus Sodomam, petebat ab vno illorum remiſſionem pro vrbe Sodomorum tanquam ille eſſet Deus, & dicebat ei, quòd ipſe iudicabat omnem terram, & quòd non perderet iuſtum cum impio, ita Geneſis decimooctauo, & tamen iſta non diceret ſi non putaſſet eſſe verè angelos Dei, & Deum in eis valde repręſentari. Et tunc dicendum, quòd inuitauit eos, quia Abraham putauit, quòd etiã angeli Dei cibo vtebantur, eo quòd Abraham erat rudis circa hæc, quia non cognouerat naturam angelorum, eo quòd ſcriptura nulla erat de eis. Etiam Deus C de illis nihil reuelauerat: ſed ſicut videbat eos in corporum humanorum effigie, ita putabat eos facere eadem, quæ homines, præter hoc, quòd non moriebantur, ſicut homines. Pauliſper autem procedente magis ætate Iudæorum erudiri ſunt aliqualiter circa naturam angelorum, ſcilicet, quòd non eſſent habentes talia corpora, ſicut homines, & quòd non egebant cibo, ſicut homines, & iſta opinio erat iam inducta tempore Manue, ideo ſi ipſe ſciuiſſet eſſe angelum domini, non inuitaſſet eum ad cibum. Nec erat hoc mirandum, quòd poſteri Iudæorum cognouiſſent aliqd, quod non cognoſcebat Abraham, licèt ille ſanctior eſſet, quia ſanctitas interdum ſtat cum ruſticitate, quia ſanctitas ad ſinceritatem volentis pertinet: ſapientia D autem ad intellectus perſpicacitatem. Etiam non erat inconueniens, dato quod Deus diligeret valde Abraham, & promitteret ei magna, & ſe oſtenderet ipſi, quia etiam Prophetis hoc accidebat, ſcilicet, quòd licèt Deus ſe eis reuelaret, alij homines eſſent tam in ſpeculabilibus ſapientiores, quàm in agibilibus prudentiores: ſic patet de Moyſe, qui erat eximius Prophetarum, & tamen Iethro Madianita ſciuit melius ordinare populum, quàm ipſe Exo. 18. etiam multæ quæſtiones ſatis planæ petebantur à Moyſe, & neſciebat quouſque conſuleret dominum ſuper eis.

Sanctitas quandoque ſtat cũ ruſticitate.

Quomodo Angelus Domini iubebat Manue, quòd offerret holocauſtum Domino, cùm ipſe non eſſet ſacerdos. Quæſt. XXX.

E QVAERETVR, quomodo Angelus Domini iubebat Manue, quod offerret holocauſtum Domino ſi vellet, quia peccaret valde in hoc Manue, Primò, quia non offerret in loco debito: nam in ſanctuario ſuper altare holocauſtorum offerendum erat omne ſacrificium, ſicut præcipitur: Leuit. decimoſeptimo, alioquin offerens reus erat, ac ſi ſanguinem effudiſſet. Item peccabat, quia ipſe non erat perſona idonea ad faciendum ſacrificium, quia iſtud pertinebat ad ſolos ſacerdotes: Numeri tertio, & 18. capitulo.

Reſpondendum eſt, quòd Angelus iuſſit ei hoc, quia poterat ex parte Dei diſpenſare cum illo: nam lex ab eo condita, per illum poterat recipere diſpenſationem: angelus autem fungebatur vice Dei, quia erat nuncius, & ſciens Deo placitum eſſe: dixit illud Manue: aliàs autem fuiſſet ei illicitum. Nam ſicut diſpenſabatur cum aliis viris ſanctis, & Prophetis ſuper hoc, ita & cum iſto diſpenſatum eſt.

Quomodo Manue audebat ad mandatum huius ipſum alloquentis facere ſacrificium.
Quaeſt. XXXI.

QVAERETVR vlterius, cùm Manue neſciret angelum iſtum eſſe, qui iubebat, vel ſuadebat hoc, quomodo audebat facere ſacrificium ad mandatum illius? quia non eſſet tutus, quòd non peccaret. Reſpondendum, quòd Manue putauit hunc eſſe Prophetam aliquem magnum, & quia Prophetae veniunt à Deo, non dicerent aliquod malum, credidit quòd liceret ſibi ex dicto illius offerre holocauſtum: ſic enim aliàs ab aliquibus non ſacerdotibus, & in locis non ſacris facta ſunt ſacrificia: quia ipſi erant Prophetae. Sicut ergo ipſi licitè faciebant, quia ſciebant ſibi permiſſum à Deo, ita illi quibus ipſi dicerent hoc facere poſſent tuti eſſe faciendo. Sed obiicietur, quia Deuterono. decimo tertio, dicitur, quòd quando aliquis Propheta praediceret aliquod ſignum, & eueniret, & poſtea diceret venire eamus, & ſequamur Deos alienos, non debebant Iſraelitae aſſentire illi, ſed fugere: ſic autem erat hic: quia facere ſacrificium extra locum debitum, & quòd fieret per perſonam non idoneam erat illicitum, ideo dato quòd Propheta hoc iuberet, peccaret qui faceret. Reſpondendum eſt, quòd illa regula Dei intelligitur in illis, quae ſunt ſecundum ſe mala, ſicut colere Deos alienos, vel occidere innocentes, vel adulterare: tunc quodcunque horum, vel ſimilium diceret Propheta, non erat ſibi aſſentiendum: ſi tamen diceret aliquid de illis, quae ſolùm erant mala non ex ſe, ſed inquantum prohibita erant, ſicut offerre in tali, vel tali loco, & cum talibus, vel talibus caeremoniis, poterat ei credi, quia iſta erant faciliter diſpenſabilia. & iam legimus ea diſpenſata in bonis Prophetis, ſcilicet in Samuele, qui offerebat in multis locis, & ipſe non erat ſacerdos. Etiam Elias obtulit in monte Carmelo, vbi non erat ſanctuarium: etiam ipſe non erat ſacerdos. De Samuele patet 1. Reg. 7. de Elia 3. Regum 18 Ideo Manue aſſentiens in hoc ipſi viro, quem credebat eſſe Prophetam, non peccabat. Alii reſpondent aliter, ſcilicet quòd non egit hic Manue aliquid, quod non poſſet agere ſine ſpeciali diſpenſatione: nam poterat hic eſſe peccatum propter locum, vel propter perſonam offerentem: ſed neutrum erat peccatum. De loco patet, quia dicunt, quòd toto tempore, quo fuit altare domini in Silo, & vſque quo fuit in templo Salomonis, fuit licitum offerre vbicunque quis vellet. *Nicolai opinio refellitur.* Nicolaus autem dicit aliter de loco, ſcilicet quòd aliàs non eſſet ibi licitum offerri: ex apparitione tamen angeli erat licitum, quia vbi apparebat angelus poterat offerri Sacrificium. Sed dicendum, quòd non ſtat: primum, quia tota lex obligauit ex eo tempore, quo Iſraelitae fuerunt pacificè in terra Chanaan, vt colligitur Deuteron. decimo ſecundo: ſed illud erat ſpeciale praeceptum, ergo ſemper obligauit vbicunque eſſet ſanctuarium. Quod ſatis apparet allegato capit. nam cùm ibi diceretur, quòd in deſerto non obſeruaretur lex, ſed quilibet faceret, quod ſibi placebat, &

F quòd non ſic futurum eſſet poſtquam tranſirent Iordanem, & habitarent pacificè: ſubiunctum eſt, quòd tunc non debe[re]t ſacrificia offerri in quacunque vrbe quis vellet, ſed ſolùm in vrbe, quam dominus ſibi elegiſſet, & vbi eſſet ſanctuarium ſuum, ergo non licebat cuique altaria conſtruere, vbi vellet. Secundum etiam, quod Nicolaus dicit, non ſtat: nam ſi apparitio angeli iuberet licitum eſſe locum ad offerendum, ſi ipſe iuberet ibi offerri, vel ſcito quòd erat angelus apparens propter ſanctitatem, quam acquiſiuerat locus ex eius praeſentia, quòd poſſit ibi offerri, ſed Manue nunc neſciebat angelum ibi apparuiſſe, & neſciebat illud ſuaderi ſibi ab angelo, ideo non excuſabatur ab hoc: excuſaretur autem poſt apparitionem iſtam, ſi

G ibi offerret Manue. Aliud in quo peccabatur erat perſona non idonea, quia ipſe Manue non erat ſacerdos. Reſpondet Nicolaus, quòd in hoc non peccauit, quia ipſe non fecit ſacrificium, ſed ſolùm dedit materialia ſacrificii: angelus autem ſuſcitauit ignem, & compleuit ſacrificium. Sed non ſtat, quia ſicut non licebat laico cremare ſuper altare carnes ſacrificii, ita non licebat immolare: ſcilicet occidere pecus, & decoriare, atque diuidere carnes: quia omnes iſti erant actus ſacerdotales: nam & leuitis non competebant, niſi in diſpenſatione in caſu neceſſitatis, ſcilicet non ſtantibus ſacerdotibus: ſic fuit tempore regis Ezechiae, quando ſanctificauit templum domini, quod erat pollutum, & fecit feſtiuitatem magnam,

H offerendo multa ſacrificia, & erant tunc multa holocauſta, & pauci ſacerdotes, qui illa facerent, eo quòd in tempore praecedenti, cùm ſeruiebatur idolis, non fuerant conſecrati, & Leuitae adiuuerunt ſacerdotes ad explendum ſacrificia ſolùm decoriando animalia 2. Paralipo. vigeſimo nono. Ergo decoriare animalia cremanda in altari nunquam licebat, niſi ſacerdoti regulariter. occidere tamen animalia immolanda, & ſanguinem offerre non fuit permiſſum Leuitis ex paucitate miniſtrorum: ergo non licebat Manue occidere animal cremandum, vel decoriare, & diuidere partes, & ponere ſuper petram, quae erat altare, quia iſtud non eſt dare materiam offerendam, ſed exercere miniſtrationem ſacerdotalem: ſecus ſi

I ipſe Manue dediſſet haedum de capris viuentem angelo, & ipſe occidiſſet illum: decoriaſſet atque poſuiſſet ſuper altare. Dicendum ergo, quòd non poterant illa licere Manue regulariter, ſed ex diſpenſatione licuerunt. Et ſic tenenda eſt ſolutio prima data ab initio.

Quod genus ſacrificii erat, quod obtulit Manue.
Quaeſt. XXXII.

QVAERETVR, quod genus ſacrificii erat, quod obtulit Manue. Dicendum, quòd erat

K holocauſtum, quia ſic angelus ſibi iuſſerat, dicens: ſi autem vis offerre holocauſtum, offer illud domino: & non eſt credendum, quòd faceret, niſi quod angelus monebat. Item dicitur, quod poſuit Manue haedum de capris ſuper petram: ſi tamen eſſet ſacrificium pacificum, vel pro peccato non poneretur ad cremandum, niſi particula quaedam: quia omnes aliae partes cedebant in ius ſacerdotum, & offerentium: nam de ſacrificio pacifico adeps offerebatur, & interdum cauda, vt Leuit. 3. capit. de ſacrificio pro peccato nihil niſi adeps: Leuit. 6. caetera proueniebant ſacerdotibus, & offerentibus. Hic autem totus haedus ad cremandum politus eſt. Reſpondendum, quòd hic non fuit verè aliquod de tribus generibus ſacrificii, quae ſcriptura enume-

enumerat, eo quòd nullius illorum cæremoniæ totaliter obſeruatæ ſunt: maior tamen ſimilitudo fuit ad holocauſtum, quàm ad alia. Primum patet, quia non fuit ſacrificium pro peccato, nec pacificum cùm fuerit totus hædus incenſus in altari, & tamen in his duobus ſacrificijs quædam particulæ ſolùm cremabantur, vt dictum eſt. Etiam non fuit holocauſtum, quia in illo prius accipiebatur ſanguis in crateris, & fundebatur ſuper parietes altaris, & fluebat ad baſim. Etiam ipſum animal diuidebatur in fruſta, & ponebatur ſic ſuper altare: hic autem non fuit ſanguis oblatus ad fundendum per gyrum altaris, ideo non fuit holocauſtum totaliter. De his Leuit. primo. Quod autem magis eſſet holocauſtum, quàm alia ſpecies ſacrificij: patet eo quòd totum corpus hæduli crematum eſt in holocauſto, & etiam angelus iuſſit holocauſtum offerri. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd angelus dixit, quòd offerretur holocauſtum, & tamen non fuerunt obſeruatæ omnes cæremoniæ holocauſti. Ad ſecundam dicendum, quòd licèt totum corpus hæduli crematum eſt, non probatur eſſe holocauſtum: nam ex hoc patet non eſſe pacificam hoſtiam, nec pro peccato: & tamen non conuincitur eſſe holocauſtum, quia ad illud requiruntur cæremoniæ aliæ, vt dictum eſt, & illæ non fuerunt hic obſeruatæ. *Dixitque ad eum.* Cùm nollet angelus comedere cum Manue, & recedere vellet, quia fortè nunquàm poſtea videret eum, quæſiuit de nomine illius, dicens. *Quod eſt nomen tibi? vt ſi ſermo tuus fuerit expletus, honoremus te.* Scilicet antequam expleatur ſermo tuus, non eſt aliqua cauſa honorandi te etiam ſi certi eſſemus de euentu eius, ſed cùm expletus ſit ſermo, honorabimus te laudantes te, vel euntes ad te in loco, vbi habitaueris, & ferentes tibi munera. Quia tunc quæreret Manue pro tali viro, qui ſic nominabatur, & veniret in locum eius ad honorandum eum muneribus, & accipitur hic. *Si expletus fuerit.* Ideſt quando expletus fuerit, quia ſupra oſtenderat ſe non dubitare de hoc ipſe Manue, dicens: quando ſermo tuus fuerit impletus, quid vis, vt faciat puer. *Cui ille reſpondit.* Scilicet angelus Manue. *Cur quæris nomen meum, quod eſt admirabile?* Quaſi dicat, nomen meum non eſt ſicut nomina veſtra, & non poteſt ſic declarari, ideo nõ debes quærere illud. Sciendum tamen, quòd nomen poſitum hic in Hebræo eſt æquiuocum ad admirabile, vel difficile, & vtrunque erat, ſcilicet erat nomen admirabile, & occultum, & etiam difficile ad explicandum.

Ad 1. rõnẽ in diuerſũ

Ad 2. rõnẽ

Quomodo nomen huius angeli erat admirabile, & quare nomina angelorum dicuntur admirabilia. Et à quibus nomina eorum fuerunt inuenta.
Quæſt. XXXIII.

E QVAERETVR, quomodo nomen huius angeli erat admirabile. Reſpondendum, quòd angeli habent nomina apud nos, ſi nos eis illa volumus imponere: ipſi tamen in vita æterna nomina nulla habent. Cauſa huius eſt, quia nomen imponitur ad certificandum rem dubiam, vel indeterminatam: ſicut cùm in eadem ſpecie ſunt multa indiuidua ſimilia: ad faciendum differentiam inter illa, ponimus nomina illis ad placitum: ſic eſt in omnibus, in quibus nullam faceremus certitudinem ſublatis nominibus, ideo vſus nominum compertus eſt. In angelis autem non ſubſiſtit hoc, quia angeli ſunt determinati in eſſentia ſua per hoc, quòd quilibet angelus eſt in vna ſpecie, & non multiplicantur indiuidua: ſicut in rebus na-

Angeli ſpẽ differunt ſm Doct.

A turalibus per materiæ ſignationem, ideo oportet poni nomina differentiæ cauſa, quia tñ non omnes recipiũt iſtud fundamentum (licèt verũ ſit) ſunt aliæ cauſæ &c. Vna eſt quia nomina ſunt, vbi res ſiue in ſpecie, ſiue in indiuiduo non eſt cognita niſi per nomen: ſed Deus cognoſcit angelos ſuos ſine nomine, immutando quem voluerit ad aliquid miniſterij exercendum in creaturis, & quilibet angelorum ſentit ſe à Deo immutari, & aliquid ſibi præcipi à Deo ſine vſu nominis, ideo non eſt eis neceſſarius vſus nominis per relationem ad Deum. Etiam eorum inter ſe non ſunt nomina neceſſaria, quia nominum vſus eſt ad tollendum incertitudinem, ſed vbi eſt plena ſcientia, & determinatiſſima, nulla eſt incertitudo, nec varietas, ideo B ſuperuacuus foret vſus nominis. Alia etiam cauſa eſt, & de potiſſimis, quia nomẽ imponitur ad vocandum rem, quæ tali nomine appellatur, vel ad loquendum determinatè de illa re: ſed in vita æterna inter Deum & angelos nulla vox eſt: nec etiam, vt ſic ſunt, eſſe poſſet, ideo dato quòd eſſent eis res dubiæ ſicut nobis, nõ poſſent habere vſum nominum. Alia cauſa eſt, quia ſi aliqua nomina eſſent, aliquando fuiſſent impoſita, & ab aliquo, ſed à nullo imponi potuerunt, quia nullus inter angelos Deo aſſiſtentes loqui poteſt, ideo nullum nomen ibi eſt, & ſic angeli in particulari non habent aliqua nomina, ſiue ponatur quilibet continere vnam ſpeciem, ſiue multi in vna: ſed ea nomina, quæ ſunt impoſita quibuſdam, fuerunt impoſita à C ſanctis viris, ſcilicet à Prophetis, vt Daniel primo, inuenit nomen duorum angelorum, ſcilicet Gabrielis, & Michaelis. In Tobia autem primo inuentum eſt nomen Raphaelis. Etiam Luciferi nomen in Iſaia inuentum eſt. Dicendum etiam, quòd ſicut ipſi particulares angeli non habent aliquam denominationem, ita nec ordines eorum nouem: nec Hierarchiæ tres, ſed nomina ordinum inuenta ſunt ab Apoſtolo in Epiſtola ad Coloſſen. vbi ponit quædam nomina ordinum, & alia in Epiſtola ad Ephe. Nomina etiam Hierarchiarum à Dionyſio inuenta ſunt, qui fuit diſcipulus Beati Pauli, & creditur ab eo edoctus circa hoc. Nos igitur, qui aſſueti ſumus res particulares nominibus diſtinguere, in qualibet re nomen inquirimus, D nec tamen quælibet res nomen habet, & cùm fuerimus in vita æterna, non cognoſcemus angelos nominibus, quia nulla habent. Nec etiam tunc noua eis imponentur, ſed eos ſeipſis determinatiſſimè cognoſcemus, ſicut ipſi ſe nunc cognoſcunt, & ſicut quilibet homo cognoſcit ſeipſum, dato quòd nomen non haberet. Etiam nos, qui nunc nominibus vtimur, ibi non diſtinguemur nominibus, ſed quilibet alium ibi cognoſcet ſine nomine, ſicut hic ſeipſum ſine nomine cognoſcit.

A quibus nõia [illegible] nũ angelorũ fuerunt inuenta.

Nõ erunt nomina in vita æterna.

Cur nomina angelorum vocantur admirabilia.
Quæſt. XXXIIII.

E QVAERETVR denuo, cùm angeli non habeant nomina, cur vocant nomina ſua admirabilia? Dicendum, quòd nomen angeli eſt admirabile, quia hoc ipſum, quod eſt carere nomine admirabile eſt, cùm in nobis non ſit diſtinctio aliqua rerum ſine nomine, quantum ad colloquendum: alijs etiã ad intelligẽdum cùm ab alijs nobis res aliquæ ponuntur. Item eſt nomen eorum admirabile, quia ſicut in nobis nomẽ eſt diſtinctiuũ, & certificatiuũ, ita in illis eſt quædã certitudo cognitionis, & diſtinctionis qua res ſine ambiguitate cognoſcitur, non vtendo nomine aliquo pro illa, & iſta certitudo eſt ex parte cogno[illegible],

tomagis contra homines præualebis? Et poſt hoc A quæſiuit Iacob de nomine illius, & ipſe dixit: Cur quæris nomen meum? Et non expreſſit nomen. Fortè hoc fuit, quia erat ille angelus datus particulariter in cuſtodiam Iacob, vel princeps populi Hebraici exituri de Iacob, & quia ſępe facturus erat aliqua circa Iacob, ex quib' diuerſa nomina ſortiri deberet, noluit aliquod ſibi nomẽ tunc imponere, ne illud ſolùm habere putaretur. Aliqñ autẽ angeli apparent in effigiẽ dubia, ſ. quia nolunt totaliter videri viri, nec haberi vt viri, & rurſus volunt tunc haberi determinatè vt angeli, & tunc occultant nomina ſua. ſic fuit hic: nam iſte angelus nolebat videri angel' vſquequo per flammam ſacrificii indicaretur. Etiam nolebat totaliter haberi vt vir: quia modico tempore erat manſurus in B illa habitudine, ideo noluit nomen aliquod exprimere, quia vel illud eſſet angeli, vel hominis, ſed quocunque dato notificaretur eum eſſe hominem, vel angelum: & ſic redditus fuit incertus ipſe Manue, & non cognouit ex hac conuerſione eum eſſe angelum, vel hominem: magis tamen putabat eum virum. *Tulit itaque Manue hædum de capris.* Scilicet illũ volebat parare pro angelo, vt comederet, vt patet ſupra, & quia noluit, ſed dixit, quòd offerret holocauſtum duxit ipſum hædum ad holocauſtum. *Et libamenta.* Vocantur libamenta quædam acceſſoria ad ſacrificia: nam cùm ſacrificiis holocauſtorum, vel victimis pacificis offerebantur libamenta, Nume. decimo quinto, & vigeſimo octauo, & vigeſimo nono. Erant autem quinque C genera rerum, de quibus fiebant libamenta, ſcilicet de farina, & oleo, vino, ſale, & thure, & duo vltima ponebantur ſine menſura, & alia tria cum menſura, ſcilicet quòd de ſale, & thure imponebatur in ſacrificio, quantum vellet offerens, quia non limitabat lex aliquam menſuram. De his duobus patet Leuit. ſecundo. Nam de ſale ſpecialiter iubebatur, quòd nullum eſſet ſacrificium, in quo non poneretur. De thure etiam iubetur ibi, quod ponatur. De oleo ſimila farina delicato, & vino habetur Nume. decimo quinto, vbi ponitur menſura iſtarum rerum, ſcilicet quia maior pars ſimilę vini, & olei offerebatur in ſacrificio bouis quàm arietis, & magis in ariete, quàm in agno anniculo, & pro ſingulis erat ibi limitata menſura co- D gnita apud Hebræos: iſta omnia poſuit Manue ſecundum exigentiam hæduli, qui offerebatur. De modo autem quo iſta ponebantur in ſacrificio, vel quomodo miſcebantur declaratum eſt Leuit. ſecundo, & Nume. decimo quinto. Eſt autem ſenſus, quod Manue occidit hædulum, & decoriauit, & excluſis inteſtinis poſuit ſuper altare, & cùm eo poſuit libamenta. *Et poſuit ſupra petram.* Quia ibi non dicit aliud altare. *Offerens domino.* Scilicet ipſe Manue obtulit domino ſacrificium illud tanquam ſacerdos: nec fuit aliquid in illa immolatione, & oblatione ſacrificij, quod non faceret Manue, ſed fecit ex diſpenſatione, vt ſupra dictum eſt. *Qui facit mirabilia.* Ideſt obtulit illud ſacrificium Deo, quia facit mirabilia, & dignum eſt, E quòd ſibi offeratur tanquam ſoli omnipotenti. In Hebræo habetur. *Obtulit domino, & mirabile ad faciendũ.* Ideſt obtulit domino holocauſtum, & Deus eſt ad faciendum mirabile, ſcilicet nullus eſt, qui faceret mirabile, niſi Deus. *Ipſe autem & uxor eius intuebantur.* Scilicet Manue, & vxor eius intuebantur quid faceret angel', vel quomodo cremaretur ſacrificium.

Libamen quid, & ex quibus fiebat.

Cumque aſcenderet flamma altaris in cœlum, angelus Domini pariter in flam- A ma aſcendit. Quod cùm vidiſſet Manue, & vxor eius, proni ceciderunt in terram, & vltra eis non apparuit angelus Domini. Statimque intellexit Manue, angelum Domini eſſe, & dixit ad vxorem ſuam: Morte moriemur, quia vidimus Deum. Cui reſpondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus noſtris holocauſtum, & libamenta non ſuſcepiſſet, nec oſtendiſſet nobis B hæc omnia, neque ea, quæ ſunt ventura, dixiſſet. Peperit itaque filium, & vocauit nomen eius Samſon. Creuitque puer, & benedixit ei Dominus. Cœpitque ſpiritus Domini eſſe cum eo in caſtris Dan inter Saraa, & Eſthaol.

Dromedes à quo inſula Dyomedia. Latinorũ regũ exordium.

Cumque aſcenderet flamma altaris in cœlum. Ideſt aſcenderet directè contra cœlum. Hebræi dicunt, quòd aſcendit flamma de petra, & conſumpſit ſacrificium. C

An in ſacrificio patris Samſonis ignis natus fuerit de petra, uel de lignis.

Quæſt. XXXVII.

QVAERETVR circa hoc an ſit verum. Aliquis dicet quòd ſic, & patet quia dicitur, quòd obtulit holocauſtum domino Manue, qui facit mirabilia, ideſt quòd mirabile ſecutum eſt immediatè oblato holocauſto. & iſtud non eſſet, niſi quia aſcenderet ignis de altari: alioquin non videretur ad quid pone- D retur immediatè poſt oblationem holocauſti, quòd Deus faceret mirabilia. Item quia dicitur, quòd Manue, & vxor eius intuebantur: in quo ſignificatur quædam magna attentio, & ſic videtur quòd erat ad rem magnam, ſcilicet quia videbant flammam conſurgere de altari, quod erat mirabile. In contrarium videtur, quòd non eſſet flamma aſcendens de petra, ſed quòd poſuerit Manue ligna ſuper petram, & igne ſuccenſo cremarentur victimæ: quia alioquin ſi iuſſiſſet angelus poni carnes ad cremandum ſine igne cognitum eſſet, quòd erat angelus, quia iſtud mirabile, & tamen non cognouerunt eum tunc, ſed poſtea quando aſcendit in flamma: ergo non aſcendit ignis de petra, ſed de lignis. Item ſi aſcendiſſet ignis de E petra, fuiſſet iſtud miraculum magnum, & ſcriptura narraſſet illud, quæ intendit enarrare laudes Dei, & oſtendere illum nobis laudabilem, ſed non narrauit, ergo non fuit. Item quando Manue, & vxor eius viderunt angelum aſcendentem in flamma, corruerũt in faciem ſuam tanquam videntes mirabile: ſi tamen vidiſſent prius ſuccendi carnes, non ſuppoſito igne, vidiſſent mirabile: ergo ibi cecidiſſent in terram, ſed non ceciderunt: ergo non fuit ignis egrediens per ſe de petra, ſed ſuppoſitus erat in lignis: ſimile patet Leuitic. nono, cùm venit ignis ad cremandum hoſtias, & non fuerat ab aliquo appoſitus, ſed a Deo: Iſraelitæ laudauerunt dominum, & cor-

Rõnes cuiuſdam. 1. ratio.

2. ratio.

Rõnes in diuerſum. 1. ratio.

2. ratio.

3. ratio.

Reſponſio ad quæſitū. ruerunt in facies ſuas. Reſpondendum, quòd iſta F quæſtio eſt dubia: poteſt enim quodcunque teneri, quia vtrumque eſt ſatis rationabile: vel ſaltem nón contra rationem. Si autem velimus tenere, quòd non fuit ignis à domino veniens, ſed ſuccenſus à Manue. Reſpondebitur ad primam rationem, quòd obtulit ſacrificium Deo Manue, qui facit mirabilia. non quòd fecerit naſci ignem de altari, ſed obtulit, quia faciebat mirabilia, ideſt in gratiarum actionem pro hoc mirabili, quòd nunc faciebat: ſcilicet quia promiſerat, ꝙ mulier ſterilis pareret, & quòd puer inde genitus ſubijceret hoſtes, vel turbaret, & affligeret eos, & iſtud eſt nimis rationabile, ſcilicet quòd pro hoc bono nunciato per angelum ſacrificauerit, & propter hoc ſcriptura deſignauit cauſam dicens: obtulit Deo, qui facit G mirabilia, ideſt propter hoc, quòd facit mirabilia in dando fœtum ſterili. Ad ſecundam, quando dicitur

Ad primã rationem.

Ad 2. rõnẽ quòd intuebantur Manue, & vxor eius, dicendum ꝙ non intuebantur flammam miraculosè egredientem, quia nulla talis erat, ſed intuebatur ſolicitè quid acturus eſſet angelus, vel quomodo crematetur ſacrificium. Si autem vellemus tenere, quòd flamma orta fuit hic de petra, diceremus ad primam rationem in contrarium, cognoſceretur angelus antequam aſcenderet in flamma, ſed falſum eſt. Dicendum, ꝙ non cognoſceretur ex hoc, quia crematio victimarum igne cœleſti facta fuerat aliàs ſine præſentia angeli, ſicut quando conſecratus eſt Aaron, vt patet Leuit. nono. Etiam facta eſt quando Elias diſceptauit in H Carmelo contra Prophetas Baal: nam ignis de cœlo conſumpſit ſacrificium, & etiam lapides altaris 3. Regum 18. capitulo, ideo poterat intelligere Manue, quòd iſte erat vir Propheta, & in approbatione dicti ſui inducebat quòd fieret ſacrificium ſine igne, & ꝙ Deus daret ignem: nam ita per Prophetas fiebant miracula, ſicut per angelos: vnde non cognoſceret eum eſſe Angelum.

Ad primã rõnem in diuerſum.

Ad 2. rõnẽ Ad ſecundam rationem dicendum, quòd ſcriptura interdum omittit quædam enarrare, ſicut Chriſtus multa miracula fecit, quæ ſcripta non ſunt, vt patet Ioan. vigeſimo capitulo, ita & in veteri teſtamento omitterentur aliqua mirabilia ſcribi.

Alia rñ. ad ſecundam. Poteſt dici aliter, quòd ſcriptum fuit iſtud miraculum, inquantum dictum eſt: obtulit Deo, qui facit mi- I rabilia, ſcilicet ſuccendendo ſacrificium, ſine igne appoſito.

Ad 3. rõnẽ Ad tertiam dicendum, quòd non corruerunt Manue, & vxor ſua viſa flamma ſupernaturaliter accenſa, eo quòd ſecundum iſtam poſitionem iam angelus comprehendiſſet, quòd eis apparitura erat illa flamma, & aliàs hoc euenerat, ideo non tantum mirarentur, viſo tamen quòd angelus erat ille, qui loquebatur eis cùm aſcenderet in flamma, timuerunt ſe morituros, & præ pauore corruerunt. Dicendum tamen rationabiliorem poſitionem eſſe, quòd non fuit hic ignis ſupernaturaliter ſuſcitatus de petra, ſed accenſa fuerunt ligna per Manue, ſicut in alijs ſacrificijs fiebat. Motiuum namque contrariæ opinionis eſt, quia hic dicitur, quòd aſcendit flamma altaris, & K non fit mentio de aliqua ſucceſſione ignis facto per Manue. Sed iſtud nihil eſt, quia ſcriptura debet enarrare ea, quæ inſolita ſunt, & quæ aliàs neſcirentur, ſi non ſcriberentur, ea autem quæ per ſe ſciuntur, etiam ſi non ſcribantur ſuperfluum eſt ſcribi. Ideo ex hoc, quòd nihil ſcriptum eſt de ſuccenſione lignorum facta per Manue credendum eſt potius, quòd facta fuerit, quàm quòd non: nam ſi non facta fuiſſet, neceſſe erat, quòd fieret miraculosè: ſed miraculoſa ſunt inſolita, & de quibus non præſumitur, niſi cùm ſciantur, ideo de illa ſcriberetur. Item ſi talis flamma exorta fuerit de petra, dato quòd eis angelus prædixiſſet

F quando ſurgeret, corruerent in terram, vel timore rei magnæ, & diuinæ, vel ſaltem in reuerentiam Dei: ſic enim Moyſes prænunciauerat Iſraelitis, quòd ignis egrederetur à domino ad cremandum ſacrificia Aaron, & tamen quando viderunt illum, corruerunt ſuper facies ſuas, laudantes dominum: Leuitic. nono. Item tempore Eliæ iam erat cognitus iſte modus cremandi ſacrificia, & tamen cùm ad inuocationem eius veniſſet ignis, totus populus corruit in terram, vt patet 3. Regum 18. *Angelus domini in flamma pariter aſcendit.* Ideſt aſcendente flamma de ſacrificio aſcendit angelus in altum cum flamma, & iſtud fuit ad indicandum ſe eſſe angelum. *Quod cum vidiſſent Manue, & vxor eius proni ceciderunt in terram.* Videntes angelum eleuari. G Iſte caſus in terram poteſt eſſe ex humiliatione, ſcilicet ad reuerentiam angeli, quia prius putabant eum eſſe virum, & modicum reuerebantur, poſtea autem videntes eſſe angelum, inclinati ſunt. Vel poterat hoc eſſe ex timore, ſcilicet quia timuerunt mori videntes, quòd angelus erat, qui locutus fuerat eis, ſicut infra dicitur. *Et vltra non eis apparuit angelus domini.* Scilicet poſtquam euanuit in fumo, & hoc quia nihil eis erat reuelandum ſuper ſtatu pueri. *Statimque intellexit Manue angelum eſſe domini.* Scilicet videns, ꝙ euanuiſſet in flamma, intellexit quòd erat angelus.

Quomodo pater Samſonis cognouit illum angelum eſſe verum angelum per ſigna, quæ vidit.
Quæſt. XXXVIII.

Rñſio. ad quæſitum. QVAERETVR quomodo per hoc intellexit Manue eſſe angelum illum. Reſpondendum, quod intellexit dupliciter, ſcilicet per negationem, & per poſitionem. Per negationem intellexit, quia aut erat iſte, qui locutus fuerat angelus, aut homo cùm nullus alius poſſet loqui, ſed non poterat eſſe homo, quia homini nõ competit talis conditio, ſcilicet quòd aſcendat in flamma ignis, & euaneſcat, ergo erat angelus. Secundò cognouit hoc poſitiuè, ſcilicet quia Hebræi exiſtimabant tunc de Angelis, quòd eſſent I ſubſtantiæ corporeæ ad figuram corporum humanorum, & tamen corpora eorum erant indefectibilia, & ex hoc non vegetabantur cibo, ideo inuitauerat eum prius ad cibos, quia neſciebat, an eſſet angelus, vt patet in litera, & hoc ſignificatur Tobiæ 12. vbi dixit Raphael angelus, quòd ipſe erat angelus: & licèt videretur comedere, non comedebat, ſed vtebatur cibo ſpeciali, quem ipſi non videbant. Putabant etiam Iſraelitæ, quòd eſſent corpora angelorum aerea, vel de alia materia valde ſubtili, ideo poterant volare, & quia materia corporum ſuorum erant rara, poterant ipſi euaneſcere a conſpectibus noſtris: ſic enim tenuerunt etiam Gentiles antiquiſſimi.

Opinio Apulei de dæmonib⁹. Vnde Apuleius Platonicus, & Socraticus eorum doctrinam ſequens, dixit K dæmones habere corpora aerea, & tamen dæmones vocantur ipſi angeli tam boni quàm mali. Etiam Plato angelos bonos, quos calodæmones, ideſt bonos dæmones, vel bonos angelos appellauit, dixit habere corpora aerea, & ſic competebat eis, quòd poſſent eleuari in igne ex natura leuitatis corporum ſuorum: ſic etiam Manue credidit: nam cùm loqueretur angelus ei, neſciebat an eſſet angelus: cùm verò aſcendit in flamma credidit eſſe angelum, vt patet ſup. 6. c. & ſic non ſolùm erat iſta opinio apud Manue, ſed etiam apud Iudæos omnes, & fuerat ab antiquo. Sed dicẽdum, quòd licèt eſſet aliquale argumentum, tamen non erat neceſſarium: quia etiam fieri poterat

in

in homine: nam Abacuc Propheta ductus eſt in Babylonem volans per aerem, quia tenebat eum angelus domini per capillum, & duxit ad lacum leonum, vt patet Dan. 14. Etiam poterat euaneſcere ab oculis eorum, quia non ſolum Deo operante poteſt aliquis euaneſcere ab oculis omnium hominum, ſed etiam opere naturali poteſt fieri inuiſibilis. Manue, & vxor eius arguebant à communibus, & putauerunt certiſſimè eſſe angelum.

An poſſet aliquis homo naturaliter fieri inuiſibilis. Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR circa hoc, an poſſet aliquis homo naturaliter fieri inuiſibilis. Aliquis dicet, quod non, quia quicunque talis ſit, vel fit opere Dei, vel dæmonum; ſed neutrum eſt naturale opus, ergo non fit naturaliter quis inuiſibilis. Conſiderandum ad euidentiam huius, quòd non accipitur inuiſibilis, id eſt ex ſe habens conditionē inuiſibilitatis, quia tunc quod eſſet inuiſibile ſemel, non poſſet poſtea videri, quia oporteret, quòd reduceretur ad inuiſibile, vel careret colore, & luce, ſcilicet ad hoc quòd aliquid propriè efficiatur inuiſibile, requiritur vnum de duobus. Primum eſt, quòd res ſit indiuiſibilis: nam in re indiuiſibili, ſiue ſint color & lux, ſiue non, non poterit videri, & repugnat ei ex conditione ſua videri: patet de primo, vt anima eſt indiuiſibilis ſecundum quantitatē continuam, & angelus: & neutrum illorum poteſt videri: ſic etiam Deus, & quilibet ſpiritus. ſic etiam accidentia ſpiritualia, vt actus animæ, vel habitus cauſant in corpore ad aliquid agendum, quia conſiſtunt illi indiuiſibili. De ſecundo etiam, vt ſi homo habens totam quantitatem ſuam extenſam reducatur ad inuiſibile, manebit ibi color, & quantitas, & omnia accidentia illius. nihil autem eſt quod tollatur, niſi extenſio, quæ conſequitur quantitatem non eſſentialiter, & accidentia, quæ conſequuntur extenſionem, ſ. figura, & quælibet circumſcriptio. Quocunque modo iſtorum erit res inuiſibilis, quia repugnat ei ex conditione ſua, vt ſic eſt videri. Ratio eſt, quia omnis viſio fit per pyramidem radioſam, cuius baſis eſt in re viſa, & conus eſt in centro oculi, ſed indiuiſibile non poteſt facere baſim, quia baſis eſt linea, vel ſuperficies ſuper cuius extremitates terminantur lineæ, vel ſuperficies, quæ in parte oppoſita cauſant angulum conalem. Iſta probatio patet in principio perſpectiuæ: ergo includit contradictionem rem indiuiſibilem etiam per potentiam diuinam videri. Secundus modus inuiſibilitatis eſt, ſi res manens in ſua exceſſione, priuetur luce, vel colore exiſtenti in ſuperficie: nam cum nulla potentia poſſit agere vltra obiectum ſuum formale, non poterit oculus videre, niſi quod eſt obiectum viſus, ſed nihil eſt obiectum, niſi color & lux: ergo impoſſibile eſt aliquid videri, vbi non fuerit color, vel lux, ſicut impoſſibile eſt audiri aliquid, vbi nullus ſonus eſt. Sed ablato colore, & luce de ſuperficie corporis, manet corpus in quantitate, & extēſione priori, & nō manet ibi aliquod obiectum viſus: ergo nō poterit videri res iſta, ſicut per potentiam diuinā oculus nō poteſt audire, nec auris videre, quia implicant contradictionē. Inter inuiſibile tamen iſto modo, & primo modo iſta differentia eſt, de qua infra dicetur. Iſtis modis eſt aliquid inuiſibile propriè, ſcilicet ex conditione ſua. Alio modo vocatur aliquid inuiſibile, non quod includat contradictionem illud videri, vel quia ex conditione ſua competit ei non videri, ſed quia nullus oculus poterit illud videre pro aliquo tempore,

Duo requiruntur ad hoc q aliqd ꝓpriè efficiatur īuiſibile.

Viſio quō fit.

Res indiuiſibilis videri an poteſt.

A quo conſtituimus illud inuiſibile. Et dico, quòd iſtud poteſt effici dupliciter, ſcilicet diuinitus, vel naturaliter. Diuinitus autem poterat effici aliquo de duobus modis ſupradictis. Primo modo, quòd Deus reduceret ad indiuiſibile aliquod corpus, ſicut facit in Euchariſtia, quia ibi eſt totus Chriſtus in qualibet parte hoſtiæ: & iſtud non poteſt eſſe, niſi quia eſt ſub indiuiſibili, & hoc omnis confitetur Eccleſia. Sic etiam creditur à quibuſdam, quòd exiert Chriſtus de vtero virginis, quòd manerent clauſtra integra. Licèt alius modus ponatur per penetrationem corporum, de quo magis dixi in libro de 5. Metaphoricis Paradoxis ad reginam caſtellæ: & in illis modis nullus dubitat colorem Chriſti in corpore eſſe, & omnes qualitates

B ſuas, & ipſam quantitatem. Secundo modo etiam poterat efficere hoc, ſcilicet auferendo colorem, & lucem à ſuperficie, quia iſta non dependēt ab inuicem dependentia eſſentiali: & ſatis ſtaret vnum ſine altero naturaliter poſtquam ſacta eſſet talis ſeparatio: quia tamen iſtis duobus modis res eſt propriè inuiſibilis, vt ſupra declaratum eſt: oportet quod dicamus alio modo, ſcilicet quòd Deus faciat aliquam rem inuiſibilem, non reducendo illam ad indiuiſibile: nec etiam auferendo colorem, vel lucem: & iſtud eſt cauſando quandam paſſionem, quam Græci auriſiam vocant, de qua Auguſt. 22. de Ciuitate Dei. & iſta eſt ſecundum quam aliquis habens oculos ſanos, videt omnia ante ſe conſiſtentia, & vnicum illorum videre nō

Quō Deus faciat aliqd viſibile.

C poteſt: iſtud iam ſæpe Deus fecit. Primò enim legitur factum in vrbe Sodomorum, quando conuenerunt omnes Sodomitæ ante portam Loth: & Angeli percuſſerunt eos cæcitate, & tota nocte non potuerunt inuenire portam, cùm apud illam eſſent, & non erat illa cæcitas vera, quia ſi ipſi excæcati fuiſſent, vidētes ſe percuſſos à Deo, deſiiſſent perquirere viros, & pœniterent: ſed tota nocte inquirebant portam, vt dicitur Gen. 19. ergo non erant excæcati, ſed videbant totam domum, & nunquam poterant videre portam, & ſic præ deſiderio inueniendi tota nocte circundabant domum. Item fuit ſimile factum tempore regis Ioram regis Iſrael, & Ioram regis Iuda: nam veniebant Syri ſerui Benadab ad capiendum Eliſeum Pro-

D phetam, qui erat in vrbe Dothaim, & ipſi cognoſcebant eum: egreſſus eſt autem ad eos Eliſeus, & percuſſit illos cæcitate, id eſt auriſia, & cùm eſſent apud ciuitatem Dothaim, in qua erat Eliſeus, dixit eis ipſe: Non eſt iſta ciuitas, quam quæritis, nec via: & duxit illos per viam Samariæ, & introduxit in vrbem Samariæ, in qua erat rex Iſrael, qui erat hoſtis Benadab, & ipſi viri videbant omnia alia, ſcilicet cœlum, & montes, & tamen non videbant viam, per quam ibant, nec ciuitatem Samariæ, in quam introiuerunt, & cum introiuiſſent, ablata eſt cæcitas illa ſiue auroſia, & viderunt hoſtes ſuos in quorum manibus erant, & timuerunt, voluitque rex Iſrael occidere illos, ſed non permiſit Eliſeus, dicens: Non accepiſti eos in gla-

E dio tuo, & arcu, ſed potius appone panem coram eis, vt patet 4. Regum 6. capitulo. Iterum factum eſt hoc per Chriſtum cùm prædicaret, & vellent eum lapidare Iudæi: nam dicitur, quòd abſcondit ſe, & exiuit de templo: & fecit Chriſtus ter iſtud. Primò, quando Nazaræni voluerunt eum præcipitare de ſupercilio montis: nam tunc cœpit ire Ieſus per medium illorum, & nemo illi loquebatur, ſcilicet quia non videbant eum, Lucæ quarto. Iterum fecit cùm in quadam feſtiuitate encæniorum prædicaret, voluerunt enim Iudæi tenere eum, & lapidare, lapſuſque eſt de manibus eorum, & non viderunt: Io. c. 10. Iterum etiā paulo ante paſſionem ſuam cùm vellent eū lapidare, dicitur quòd abſcondit ſe, & exiuit de templo: Ioan. 8.

Ter Ieſus Chriſtus reddidit ſe inuiſibilē

Alio modo poteſt fieri humanitus, vel vt melius dicam opere naturali ſit, ꝙ res videatur maior vel minor quàm ſit, vel videatur in maiori numero quàm ſit, & alterius coloris quàm ſit, & in alio ſitu. ſimiliter erit aliquid naturale, quod poſſit totaliter immutare oculum, vt ipſam rem præſentem non videat. De primo patet, quia ſi aliquid ſit intra aquã videbitur ab exiſtentibus extra aquam maioris quantitatis, ſicut patet de denario proiecto in aqua, & à fortiori ſi aqua ſit gelida. Cuius cauſa eſt, quia propter maiorem diuerſitatem medij magis franguntur radij declinantes à ſua rectitudine, ſic etiam fit in illis, qui vident per ſpecularia, quia videntur cuſterę groſſiores propter diuerſitatem medij facientis varium angulum. De ſecundo, ſcilicet ꝙ videatur minor patet, ſ. ſiquis ſit intra aquã apparebunt ſibi homines extra aquam exiſtentes neceſſariò minoris quantitatis ex cauſa oppoſita, ſ. quia radij per medium denſium conſtringuntur ad perpendicularem: ſic etiam ſi aliquis videat rem in ſuperficie connexa ſpeciali rotundi, videbit illam minorem quã ſit. De tertio patet, ſ. ꝙ videatur res alterius coloris quã ſit: nam ſi quis patitur ophtalmiam, quæ eſt apoſtema album inter pelliculas oculi, videbit omnes res eſſe albidas, vel medio modo coloratas inter album, & nigrum, ſ. ſuſcas, ſiue res virides, ſiue rubeę, vel cuiuſque coloris ſint. De quarto, ſ. ꝙ videaĩ res in maiori numero, patet quia ſiquis poſuerit digitum ſub oculo oculũ aliqualiter eleuando, vel mutando oculum à ſua diſpoſitione, videbit quãlibet rem eſſe duas, cuius cauſa eſt ex diuerſitate nerui producentis ſpeciem ſenſibilẽ viſibilem: nam cùm tranſierit ſpecies centrum viſus, ſunt duo nerui colligati, & cancellati, per quos peruenit ſpecies vſque ad ſenſum communem, in quo iudicatur, & ibi terminantur ſimul extremitates illorum duorum neruorum, ſicut vnus, neruus licèt veniant à duobus oculis, & ſi maneant illi nerui in ſitu ſuo ſpecies, licèt ſit duplex in toto medio, tamen in extremitate nerui fit vnum, ideo repræſentat vnam rem numero: ſi autem ſupponatur digitus vno oculo eleuatur vnus neruus ab alio, quantum ad extremitates ſuas, & tunc ſpecies, quæ feruntur per illos neruos, nunquàm concurrunt in identitatem, ſed pręſentantur, ſicut duę ſpecies, ideo repræſentant duas res numero. Ex hoc autem accidit, ꝙ videmus interdum ꝙ ſiquis ſupponat digitum vtrique oculo æqualiter, & ex eadem parte res nõ videbitur, niſi vna: eo ꝙ per eleuationem vtriuſque oculi eleuatur vterque neruus, & tantum vnus ſicut alius, & manent ſimul ſicut prius manebant. ſed hoc raro poſſumus facere in oculis, eo ꝙ vix poteſt qs æqualiter mouere duos oculos ęqualiter eleuando illos digito, ideo apparebit differentia ſaltem in modico. Item patet, ꝙ vna res videtur, ꝙ multæ res: nam poteſt vna res habere vſque ad quatuor imagines in vno ſpeculo, & præſentabitur ſicut quatuor res. ſic patet in ſpeculis ſphęricis concauis, vel columnaribus, in quibus poſſunt apparere interdum tres, & interdum quatuor imagines, vt probatur in ſecunda parte perſpectiuæ Pitanu propoſitione 47. & 48. De quinto patet, ſ. ꝙ poſſit videri res in alio ſitu: nam quædam ſpecula de facientibus varias imagines demonſtrant rem retro caput, & aliquando ſupra, vt patet in ſecundo lib. allegato perſpectiuæ propoſitione 49. Etiam aliquando res, quæ eſt conuerſa ad nos, apparet euerſa, & aliquando res exiſtens recta, videtur habere pedes ſupra, & è contrario, vt patet eodem lib. propoſitione quinquageſimo, & ſic de multis alijs varietatibus. De ſexto patet, ꝙ. ſ. non ens videatur, quia quoddam oleum eſt, quod ſi cremetur, tota domus apparebit plena propaginibus, & racemis, & nihil erit: & multa alia apparere non interueniente aliqua dæmonum operatione: ſi

F ergo natura poteſt facere omnia iſta, poteſt etiam facere rem, quæ eſt, non videri, quia ęquale eſt rem, quę non eſt, videri, & rem, quæ eſt præſens, non videri, ſed natura facit rem, quæ non eſt videri, vt dictum eſt: ergo potent facere non videri rem, quæ præſens eſt. Nec oportet, quòd aliquis hoc neget, quia experientia teſte conuinceretur: & iſtud eſt per appoſitionem alicuius rei naturalis, quæ oculos omnium videntium ſiue hominum, ſiue pecorum ludificat. Conſiderandum autem eſt, quòd quando aliquis ſic fit inuiſibilis, non deſinit res illa emittere ſpeciem viſibilẽ, per quam videatur: ſed emittitur ſpecies viſibilis vſq; ad viſum omnium: ſed defectus eſt ex parte videntiũ, quia non poſſunt pati, vel immutari ab illis ſpeciebus:

G ſic accidit exiſtentibus in ecſtaſi, quia cùm habeant oculos apertos nihil vident, & habentes aures apertas magnos clamores non audiunt: ſolùm eſt ergo virtus illius rei naturalis in diſponere ſenſum viſus ad percipiendum ſpeciem, quæ ad ipſum peruenit: non tamẽ poteſt aliqua poteſtas naturalis tollere alicui rei, quòd emittat ſpecies ſuas ad quamcunque partem, vt videatur quòd iſta virtus neceſſariò ineſt colorato, vel lucido. Sciendum tamen quòd iſti, qui ſic efficiuntur inuiſibiles palpari poſſunt, quia ſoli oculi in nobis reſpectu eorum ludificati ſunt: ſenſus autem tactus non eſt ludificatus, & ipſi habent quantitatem extenſam, quæ manibus attrectari poteſt, ſicut prius. Item iſti ſi moueantur audietur ſtrepitus pedum eorum, & videbi-

Qui inuiſibiles efficiunt palpari pſũt: & audire, & vmbrã faciunt.

H tur locus, per quem tranſeunt, ſed de eis nihil videbitur, eo quod audiri ſonitum pertinet ad auditum, qui non ludificatur tunc. Item ſi aliquis fiat inuiſibilis exiſtente ſole non videbitur corpus eius, ſed videbitur vmbra illius: nam licèt fallantur oculi noſtri, tamen non poteſt falli ſol, quia neceſſe eſt, quòd faciat vmbram omne corpus, quod nõ poſſunt penetrare radii rei luminoſæ, ſed non poſſunt corpus aliquod humanum penetrare radii ſolis: ergo neceſſe eſt, quòd faceret vmbram, ſicut aliàs faceret. Item qui ſic efficitur inuiſibilis. ſi moueat ſe ad ſolem, videbitur vmbra eiꝰ diſcurrere, & de eo nihil videbitur, ſicut interdum videmus vmbram alicuius rei, & ipſam rem non videmus. Item iſti ſi maneant in loco vmbroſo non fa-

I cient vmbram, per quam poſſint cognoſci, occultabunt tamen res, quæ poſt eos ſunt, ſ. ꝙ ſi paries, vel alia res ſit poſt eos, non videbitur, & cauſa eſt, quia ſpecies viſibiles illius rei emittuntur, & non poſſunt tranſire obiecto eis iſto corpore denſo, ideo tãtum occultabitur de rebus oppoſitis, quantum iſti magnitudine corporis ſui occupant. De angelo autem iſto dicendum eſt, ꝙ euanuit, non quidem faciendo ſe inuiſibilem aliquo de modis præcedentibus, ſed quia angelus videbatur prius in corpore aſſumpto de aere condenſato, & lineato: ſubito autem aerem illum condenſatum diſſoluit, & fecit ꝙ maneret aliqua ſpecies viſibilis, quia non manebat color propter rareſactionem, & diſſolutionem corporis prioris aerei. *Et dixit ad vxorem ſuam:*

K *morte moriemur, quia vidimus dominum.* Timuit valdę Manue, & dixit, ꝙ morerentur, eo ꝙ viderant dominum, ideſt angelum domini.

Quare dixit Manue, quòd moreretur, quia viderat Angelum. Quæſt. XL.

QVAERETVR quare dixit Manue, ꝙ morerentur, quia viderant angelum. Reſpondendum ꝙ inter Hebræos erat opinio communis, ꝙ ſiquis videret Angelum, vel Deum, moreretur: ſic patet ex poſitione Gedeonis. Nam ipſe vidit Angelum, & dixit: Heu mihi, domine Deus, quia vidi angelum Dei facie ad faciem: dixitque ei Dominus: pax tecum, ne timeas:

non

non enim morieris: vt patet ſupra 6. cap. ſic etiam Manue, & vxor eius videntes timuerunt, atque dixit Manue, ꝙ morerentur. Fuerat autem orta iſta poſitio, quia Deus dixerat Moyſi, Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet, ideſt non poterit me aliquis homo videre, & ꝙ poſtea viuat. Accipiebant tamen indiſtinctè pro Deo, vel angelo, ideo vtroque modo putabant ſe morituros. Quod autem non diſtinguerent inter hoc apparet, quia Manue viderat angelum Dei, & ſciuit illum eſſe angelum, & nõ Deum: quod patet, quia ſupra dicitur ſtatim, ꝙ intellexit Manue angelum Dei eſſe, & tamen ſubdidit ad vxorem ſuam: moriemur quia vidimus dominum. *Cui reſpondit mulier: ſi dominus nollet nos occidere, de manibus noſtris ſacrificium, & libamen non ſuſcepiſſet.* Ideſt ſi Deus eſſet iratus contra nos, ita ꝙ vellet nos occidere, non accepiſſet de manibus noſtris ſacrificium, & libamen, ideſt non iuſſiſſet, ꝙ offerremus ei ſacrificium, & libamen. Et refertur ad angelum, quem Manue vocauit Deum, & ille dixerat ei, ꝙ offerrent Deo ſacrificium. Vel poteſt accipi Deus pro Deo vero, qui acceptauit ſacrificium de manu iſtorũ: nam ipſe oſtendit aliquod ſignum, per quod cognouerunt ipſi ſacrificium ſuum eſſe acceptũ: erant quippe aliqua ſigna inter eos hæc oſtendentia, & fortè ſi cõcederetur, ꝙ flamma erupit de lapide, eſſet ſignum manifeſtiſſimum, ꝙ Deus acceptauiſſet ſacrificium. Etiam hoc non ſtante cùm aſcendente flamma aſcenderet angelus in illa, ſignum erat, ꝙ Deus acceptabat ſacrificium: alioquin non acceptauiſſet aſcendere in flamma, ſed potius refugiſſet, & abominaretur illam, quia victimæ impiorum ſunt abominabiles, Prouerb. 15. c. vocatur hic ſacrificium ipſe hędulus immolatus. Vocabatur libamen acceſſorium, ꝙ cum illo offerebatur quædam pars farinę delicatæ, quæ vocatur ſimila, & quædam pars vini, & olei, & ſalis, & thuris, vt declaratum eſt ſupra. *Nec ea, quæ ſunt ventura, dixiſſet.* Scilicet denunciauit nobis de paruulo naſcituro, & ꝙ liberaturus eſſet Iſrael: & de his, quæ facturus erat, ſed talia non reuelat Deus his, quos odit, ergo Deus nolebat nos occidere.

An vxor Manue bene arguit ad probandum, quòd Deus nollet eos occidere.
Quæſt. XLI.

QVAERETVR an vxor Manue bene arguit ad probandum, ꝙ Deus nollet occidere eos. Dicendum, ꝙ rationes vxoris Manue non ſunt omnino concludentes, & tamen ſatis perſuadent, & ſunt duæ rationes. Prima ratio eſt, quia Deus acceptauit ſacrificium eorum. Iſta ratio poteſt habere vigorem dupliciter. Vno modo ꝙ Deus iuſſit, & ſuaſit eis facere ſacrificium, & tamen ſi non fuiſſet Deo acceptum ſacrificium non iuſſiſſet: ſacrificia tamen non ſunt accepta, niſi quando fiunt à viris bonis: nam vota impiorũ ſunt Deo abominabilia: Prouerb. 15. ergo non habebat Deus exoſos Manue, & vxorem ſuam poſtquam viderunt angelum, & conſequenter nolebat occidere illos. Secundò iſta ratio fundatur ex acceptatione: nã cùm Deus acceptauiſſet, ſ. in aliquo ſigno, & tamen Deus non reſpicit ad ſacrificia malorum, quia Gen. 4. dicitur, ꝙ Deus reſpexit ad Abel, & munera eius, ad Cain autem, & ad munera eius non reſpexit: & hoc quia Cain erat malus, & Abel erat bonus: ſed ſacrificium iſtorum à Deo acceptum fuit: ergo erant ipſi à Deo boni reputati, ſed mors eſt pęna, & non infligitur violenter, niſi in pœnam alicuius ſpecialis peccati: ergo non volebat Deus eos pro hoc occidere. Secunda ratio vxoris Manue erat, quia Deus reuelauerat eis futura, ſ. de Samſone naſcituro. Iſta ratio poteſt dupli-
A citer accipi. Vno modo, ꝙ cùm Deus denunciaret eis futura, diligebat eos, quia illud erat ſpeciale priuilegiũ, & tamen Deus non occidit illos, quos diligit: ergo nollet occidere iſtos. Secundo modo poteſt ſumi hinc ratio, ſ. Deus prædixit, ꝙ puer de nobis naſciturus erat, qui liberaret Iſrael de Philiſthinis, & ꝙ nos deberem' nutrire eum in regula Nazaræorum: ſi tamen occideret nos nunc, eſſet impoſſibile, ꝙ iſta fierent: ergo impoſſibile eſt, ꝙ occidamur nunc à Deo, quia vidimus angelum. Iſta ratio eſt omnino concludens, & non eſt perſuaſio. Aliter etiam poſſet hoc probari præter fundamenta ſumpta ex litera, ſ. quia non poteſt aliquis peccare in eo, quod non eſt vllatenus in poteſtate ſua, ſed videre angelum non fuit in poteſtate Manue, &
Nemo peccat in eo, quod non eſt in ſua poteſtate.
B vxoris ſuæ, quia non eſt in poteſtate noſtra, quibus viſis tangamur, vt ait Auguſt. ergo non peccauerunt, & conſequenter Deus non occideret illos. Sed obijcietur contra rationem iſtam, quia non erat in poteſtate Bethſamitarum videre arcam, vel non videre cùm arca venit ad locum, in quo ipſi erant, & tamen mortui ſunt, quia viderunt eam, vt patet 1. Reg. 6. ergo etiam ſi non eſſet in poteſtate iſtorum videre, vel non videre peccarent videndo angelum. Reſpondendum ꝙ non ſtat, quia Bethſamitæ non peccauerunt, quia viderunt arcam ſolum, ſed quia iuerunt ad eam, & diſcooperuerunt aliquid eius, & viderunt curioſè, & tamen dictũ erat, ꝙ quicunque de laicis, vel de Leuitis vellet videre aliqua curioſitate arcam nudam, vel alia vaſa, more-
Bethſamitę quo peccarunt videndo arcam.
C rentur: Num. 4. ſi autem vidiſſent ſolùm arcam opertam, vt ipſa veniebat de terra Philiſthinorum, non periiſſet aliquis eorum, imò etiam ſi veniſſet diſcooperta, & aperta, ſ. ablato propitiatorio de terra Philiſthinorum: & ſic vidiſſent eam Bethſamitæ, quouſq; operiretur, nullus eorum moreretur, quamquam viderent, ſed peccauerunt ſolùm, quia arcam opertam diſcoperuerunt, vt aliquid curioſè in ea cernerent, quod lege vetitum erat. Manue & vxor eius non videbant aliquid curioſè, ideo non peccabant. Item vbi eſt omnino ignorantia inuincibilis non eſt peccatum: ſed in Manue, & vxore ſua fuit ignorantia inuincibilis, reſpectu angeli, quia dato ꝙ vellent declinare oculos in terram, vt non viderent eum, non poterant, quia neſcie-
D bant an eſſet angelus: ideo non peccabant videntes eum. Patet hoc, quia ſemper putauerunt, quòd eſſet vir Propheta quouſque viderunt eum aſcendentem in flamma, vt patet ſupra in litera. Item non erat rationabilis poſitio Manue, quia Gedeon viderat angelum Dei, ſed non mortuus fuerat, ſupra 6. ca. ergo nec ſequebatur, quòd ex hoc ſolo moreretur ipſe, & vxor eius. Item fundamentum poſitionis huius erat inconueniens, quia ſolùm dixerat lex de Deo: non videbit me homo, & viuet. De angelo autem nihil expreſſum fuerat: ergo non debebat aliquis mori, quia videret angelum. Conuenienter ergo dixit vxor Manue, quòd non morerentur: & ſic fuit ipſa animoſior quàm vir ſuus non timens. Etiam fuit pruden-
E tior, quia ſciuit inducere rationes pro hoc, & vir non. *Peperit itaque.* Hic ponitur ſecundum principale, huius ſcilicet ducis Natiuitas, & conditio. Et dicitur. *Peperit itaque filium, & vocauit nomen eius Samſon.* Scilicet mater vocauit puer nomine Samſon: nam licèt ex litera noſtra nõ appareat, an vocauerit nomen pueri ipſa mater, vel pater: tamen ex litera Hebraica apparet, in qua verbum pertinet ad fœmininum genus.
Samſonis ducis natiuitas, & conditio.
Creuitque puer. Scilicet ætate, & corpore. *Et benedixit ei dominus.* Benedicere eſt multiplicare. ſ. Deus multiplicauit perfectiones corporis Samſonis: nam dedit ei tantum robur, quantum nulli vnquam homini dederit. *Cœpitque ſpiritus domini eſſe cum eo.* Ideſt ſpiritus fortitudinis, & roboris, & non ſpiritus gratiæ gratificantus,
Benedicere quid ſit.

cantis, quæ vocatur ſpiritus bonus Dei, de quo Pſ. 50. Scilicet, Spiritum rectum innoua in viſceribus meis. ſed hic non poteſt accipi pro gratia. Nam tunc gratia Dei eſſet cum eo ex die, quo circuncifus eſt, quia per circunciſionem conſerebatur gratia, & auſerebatur macula, & reatus peccati originalis, ſicut per baptiſmum: ſed intelligitur de ſpiritu roboris, quia Deus dedit ſpiritum roboris ipſi Samſoni: ſic enim accipitur ſæpe ſpiritus Dei in ſcriptura, vt patet ſupra 11. & 1. Re. 11. & 16. & in alijs locis. Nam quando fuit adoleſcentulus, dedit iſtam fortitudinem Deus Samſoni, & incepit facere admiranda opera. *In caſtris Dan*. Poſſunt accipi caſtra pro multitudine, ſ. quòd in tota multitudine tribus Dan non fuit aliquis, in quo appareret maius robur, quàm in Samſone. Vel accipiuntur caſtra Dan pro quibuſdam tentorijs ſicut in exercitu, ſ. quòd tribus Dan nondum habebat loca ciuitatum, & villarum, in quibus habitaret, & morabatur in agris in tabernaculis, vel tentorijs, & congregatio illorum tentoriorũ vocabatur caſtrum, vel caſtra Dan. Hoc patet infra 19. ſ. in diebus illis non erat rex in Iſrael, & tribus Dan quærebant ſibi poſſeſſionem, vt habitarent in ea. Et cùm nondum habebant illam poſſeſſionem plenam, habitabant in tentorijs, vel caſtris: & in illis erat pater Samſonis & ipſe, & ibi faciebat opera roboris: & vñ ꝙ Samſon dum ibi fuit fecit aliquod opus magnũ in bello contra hoſtes, vel aliàs, ex quo patebat in eo eſſe ſpiritum domini, & illud opus non narrauit ſcriptura diſtinctè, ſed tetigit in vniuerſali. *Inter Saraa, & Eſthaol*. Iſtæ erant duæ vrbes in ſorte Dan, vt patet Ioſue 19. & dicitur habitaſſe inter Saraa, & Eſthaol, quia non habebat aliquam vrbem, in qua maneret, cùm nondum iſta tribus haberet plenam poſſeſſionem, ſed habitabat in agris in tabernaculis inter iſtas duas vrbes: alia duo loca ſunt, ſic vocata in ſorte Iudæ, & ponuntur ſimul ſicut iſta Ioſue 15. In Hebræo dicitur. *Cœpit ſpiritus domini facere ei recordationem*. Vbi litera noſtra dicit: cœpit ſpirit⁹ domini eſſe cum eo, & idem eſt: nam accipitur facere recordationem in Hebræo, ſicut nos vulgari ſermone dicimus, quòd quando aliqs excitat alium a Somno dicitur eum facere recordari, quaſi dicat, Sãſon prius nihil faciebat, ſicut dormiens, qui nihil agit: & licèt ſit ſapiens, vel robuſtus, nihil horum apparet. cùm autem euigilauerit, poſſunt apparere opera eius, ita de Samſone a principio non apparebat an fortis eſſet, quia nihil agebat. Cùm autem Deus excitauit cor eius ad aliquid agendum, dicitur feciſſe ei recordationem, ideſt excitaſſe eum, vt appareret robur eius.

CAPITVLVM XIIII.

DESCENDIT ergo Samſon in Thamnata. Videnſque ibi mulierem de filiabus Philiſthijm, aſcendit, & nunciauit patri ſuo, & matri ſuæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnata de filiabus Philiſthinorum, quam quæſo, vt mihi accipiatis vxorem. Cui dixerunt pater, & mater ſua: Nunquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia

Aeneas in Italia nauigat.

F vis accipere vxorem de Philiſthijm, qui incircuncisi ſunt? Dixitque Samſon ad patrem ſuum: Hanc mihi accipe, quia placuit oculis meis. Parentes autem eius neſciebant, quòd res à Domino fieret, & quæreret occaſionem contra Philiſthijm. Eo enim tempore Philiſthijm dominabantur Iſraeli.

Deſcendit. Deſcripta eſt in præcedentibus ducis liberantis conditio, hic ponitur conſequenter inuaſionis
G occaſio, ſ. vnde habuerit Samſon occaſionem ad pugnandum cõtra Philiſthinos. Et diuiditur in quatuor: primò ponitur vxoris petitio, ſecundò eius diſpenſatio ibi. *Deſcendit itaque*. Tertiò deſponſatæ acceptio ibi. *Et poſt aliquot dies*. Quartò inuaſionis occaſio ibi. *Cum ergo vidiſſent ciues*.

An hic ſit ordinis mutatio, & an immediatè hæc fuerint facta. Quæſt. I.

QVAERETVR circa primum an ea, quæ habentur hic habeant ordinem continuatum ad præcedentia, & an fuerunt facta hæc immediatè poſt illa, vel fuerit aliquantum tempus medium. Ad pri-
H mum dicendum, quòd eſt continuatio ordinis, quia ſupra actum eſt de natiuitate Samſonis, hic autem agitur de quibuſdam actibus eius, ideo neceſſariò fuerunt iſta poſt illa. Ad ſecundum dicendum, quòd fuerunt facta immediatè: nam ſupra dicitur quomodo cœpit ſpiritus domini eſſe in Samſone in caſtris Dan: & iſtud fuit in ætate iuuenili, & in eadem acciderunt quæ habentur hic, ſ. quòd deſponſauit ſibi Samſon mulierem Philiſthinam, & pugnauit contra Philiſthinos, ideo continuata eſt hiſtoria, ita ꝙ nihil de actibus Samſonis interciderit in medio. *Deſcendit itaque Samſon in Thamnata*. Eſt Thamnata ciuitas Philiſthinorum, & ibi vidit mulierem Samſon, quam concupiuit.

I *Quomodo Samſon potuit deſcendere in Thamnata. Quæſt. II.*

QVAERETVR quomodo Samſon potuit deſcendere in Thamnata, quæ erat ciuitas Philiſthinorum, & Philiſthini erant hoſtes Iſraelitarum. Aliquis dicet, quòd deſcendit illuc quemadmodum vnus homo ſolet interdum intrare in terram hoſtium ſuorum clam ad nocendum. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Samſon intrauit in vrbem, & vidit mulierem, & cõcupiuit eam, & ſic ambulauit pacificè per vrbem, cùm poſſet aſpicere virgines, & delectari. Etiã quia volebat illam habere vxorem, & tamen ſi eſſent omnino hoſtes Iſraelitæ & Philiſthini, prohibitus eſ-
K ſet omnis contractus inter eos: & non poſſent vicíſſim matrimonia copulari. Item pater, & mater Samſonis deſcenderunt in Thamnata, & locuti ſunt puellæ ad accipiendam eam in vxorem Samſoni: ergo non intrabant, vt hoſtes in terram hoſtium. Reſpondendum quòd inter Philiſthinos & Iſraelitas erat tunc pax: nã Iſraelitæ ſubiecti erant Philiſthinis, & ſoluebant eis aliqua tributa, & ob hoc Philiſtini nullum bellum inferebant Iſraelitis, ſed erat pax, & vtrinq; omnes contractus fieri poterant tanquam eſſet vnus populus: ſic enim dicitur infra in litera, & ſequenti ca. quòd Philiſthini dominabantur tunc Iſraelitis, nec erat pugna Iſraelitarum ad Philiſthinos quamquam pugnaret Samſon contra illos: ideo potuit Samſon deſcendere

Doc. thſio ad qſtũ.

ſecu-

ſecurè in terram Philiſthinorum, & accipere inde vxorem: nam nec ipſe ſolùm inde accepit: ſed etiã alij Iſraelitæ credendi ſunt accepiſſe vxores de Philiſthinis, & dediſſe illis de filiabus ſuis. *Vidensque ibi mulierem de filiabus Philiſthiim.* Scilicet quæ placuit valde in oculis eius, & deſiderauit eam ad accipiendam in vxorem. *Aſcendit & nunciauit patri ſuo, & matri dicens.* Quia volebat eam accipere in vxorem, & non poterat ſi pater, & mater non darent ei illam, vel non conſentirẽt: quia aliàs nihil haberet in bonis illorum, annunciauit eis, vt acciperent ei illam in vxorem. *Vidi mulierem in Thamnata de filiabus Philiſthinorum.* Scilicet puchram nimis, & quam accipere deſideraui in vxorem: *Quam quæſo, vt mihi accipiatis vxorem.* Ideſt rogo, vt detis illam mihi in vxorem. Ex hoc patet, quòd aliqua conſuetudo erat inter Iſraelitas, quòd acciperent vxores de Philiſthinis, & è contrario: alioquin non auſus fuiſſet Samſon contra ſolitum aliquid petere. Etiam pater, & mater eius nunquam accepiſſent ei vxorem de Philiſthinis, ſi non fuiſſet aſſuetum inter Iſraelitas.

An peccauit Samſon accipiendo vxorem de Philiſthinis, Quæſt. III.

QVAERETVR an peccauit Samſon accipiendo vxorem de Philiſthinis. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia contractus matrimoniales erant prohibiti inter Hebræos, & Chananæos, & tamen Philiſthini erant de Chananæis: ſic patet Exod. 34. c. & Deut. 7. vbi dicitur, ꝙ auerterent mulieres alienigenæ cor Iſraelitarum à Deo ſuo. Etiam ſupra 2. nimis increpuit Deus Iſraelitas, quia copulabant matrimonia, & exercebant alios contractus cum Chananæis. Reſpondet Rabbi

Rabbi Dauid Kimhi

Dauid Kimhi, ꝙ non peccauit. Primò quia quandocunque acciperet aliquam vxorem de Philiſthinis, conuertebat eam ad Iudaiſmum, & ſic non poterat cor eius peruerti ab illa ad colendum idola, quę eſt ratio prohibitionis Exod. 34. c. Item dicit, ꝙ non legitur peccauiſſe accipiendo mulierem Philiſthinam: nam ſcriptura non redarguit eum, ſi tamen peccaſſet redargueret illum. Item dicit, ꝙ Samſon erat Iudex, & non erat veriſimile, ꝙ faceret iſtud ſi eſſet contra legem Dei, ideo credendum, ꝙ ipſe faceret tali modo, ꝙ nõ eſſet contra legem Dei. Item dicit, ꝙ Deus dabat robur contra Philiſthinos etiam poſtquam accepit mulierem Philiſthinam: ſi tamen peccaret, non dediſſet illi Deus poſt hoc robur. Item dicit, ꝙ Deus quærebat occaſiones contra Philiſthinos, ergo ipſe incitabat Samſonem ad accipiendum vxorem de Philiſthinis, & ſic non peccaret.

Nic. ratio.

Nicolaus etiam dicit, ꝙ non peccauit, quia à Deo motus eſt ad faciendum iſtud: nam infra dicitur: parentes autem eius neſciebant, ꝙ res à domino fieret, & ſic ſolùm excluditur cognitio iſta à parentibus, ſed non à Samſone, & ſic innuitur, ꝙ ipſe cognoſcebat, ꝙ Deus volebat, ꝙ acciperet vxorem de filiabus Philiſthijm, & agens quod ſibi reuelatum eſſet, nõ peccaret. Dicendum, ꝙ adhuc iſtæ rationes nõ multum probãt, licèt hoc non obſtante verum videatur, ꝙ Samſon non peccauerit. Prima non ſtat, quia præſupponit, ꝙ conuerteret Philiſthinam quam acciperet ad ritum Iudaicum. Sed non ſtat, quia tunc Samſon duceret vxorem, quam acciperet in terrã Iſrael, quia manens inter Philiſthinos coleret idola, imò Sãſon ſi ſemel accederet ad vxorem ſuam recedebat ab ea magno tempore relinquendo illam in terra Philiſthinorum in tantum, ꝙ illa daretur alteri viro Philiſthino, ſi tamen conuerſa eſſet ad Iudaiſmum non acciperet in virum aliquem Philiſthinum poſt Samſonem, maximè illo non repudiante illam, & tamen fecit ſic ſeq. c. Secundò peccat iſta ratio, quia dato ꝙ cõ-

A uerſa eſſet ad Iudaiſmum iſta mulier accepta in vxorẽ à Samſone, non licebat ei accipere illam: quia lex permiſerat in mulieribus, quæ erant de alijs Gentilibus, quæ non erant Chananeæ, & maximè quando capiebantur mulieres in bello, vt patet Deut. 21. & tamen de mulieribus terræ Chananæorum non permittebatur, ſed iubebatur ꝙ nullum omnino de gente illa permitterent Iſraelitę viuere aliqua occaſione. Item quia Deus valde increpat ſupra ſecundo Iſraelitas, quia cõtraxerunt fœdera cum Chananæis, ſ. accipiendo vxores de filiabus eorum: ſi tamen liceret eis accipere de illis vxores, dumtamen cõuerterent eas ad Iudaiſmũ: nõ deberent redargui, quia acceperunt vxores de Philiſthinis, vel Chananæis, ſed quia non conuertebãt eas
B ad Iudaiſmum. Item in alijs gentibus erat permiſſum, ꝙ Iſraelitæ acciperent vxores de filiabus illarum, dum tamen conuerterent eas ad Iudaiſmum. ergo ſi ſic liceret in Chananæis, nõ eſſet differentia de Chananæis ad alias gentes: ſed falſum eſt, quia de Chananæis dixit Deus Deut. 20. ꝙ nullum de illis omnino permitterent viuere, ſed occiderent omnes gladio: ergo non licebat accipere vxorem de illis conuertendo eam ad Iudaiſmum. Secunda ratio non ſtat, ſ. ꝙ non legitur peccauiſſe, quia ſcriptura non refert peccata omnium illorum, de quibus aliquid refert: maximè quia cum aliquod factum eſt damnatum, & ſcriptura refert illud de aliquo, non oportet ꝙ dicatur, ꝙ peccauit in illo: quia notum eſt, ꝙ peccat cùm factum ſit damnatũ, Impro. ſecundæ rationis.
C & de talibus ſemper debet iudicari, ꝙ peccauerit, niſi probetur diſpenſatio: quia intentio eſt fundata de iure communi, ſ. ꝙ mittunt factum damnatum: ideo non eſt neceſſarium, ꝙ quicquam probetur. Tertia ratio etiam non ſtat, quia dato ꝙ Samſon eſſet iudex poterat peccare, & peccauit: nam propter aliqua peccata permiſſus eſt cadere in manibus Philiſthinorum, vt ſuffoderentur oculi eius. Etiam alij iudices interdum peccabant, ſicut fuit de Iephte, qui vouit ſacrificium, & obtulit filiam ſuam in holocauſtum, ſupra 11. cap. Impro. tertiæ rõnis. Quarta ratio non tenet, ſ. Deus dabat ei robur contra Philiſthinos, quia non peccauit, quia iſta eſt gratia gratis data, & eſt aliquid corporale: ſi ergo gratia gratis data, quæ eſt donum Prophetiæ, & eſt aliquid ſpiritua- Imp. quartæ rõnis.
D le datur viris valde ſceleſtis, ſicut erat Balaam, & Caiphas: a fortiori robur, quod eſt perfectio corporalis dabitur viro peccatori, & non tolletur propter peccatũ adueniens. Quinta ratio erat, quia Deus quærebat occaſionem contra Philiſthinos. Dicendum, ꝙ adhuc iſta ratio non ſtat, quia quamquam Deus vellet punire Philiſthinos per Samſonem accipiente Samſone vxorem de Philiſthinis, non ſequitur ꝙ erat licitum Samſoni talem vxorem accipere, quia ſic etiam Deus puniebat Iudæos per Aſſyrios, & Babylonios: & tamẽ non ſequitur ꝙ ea, quæ faciebant iſti ad puniendum Iudæos erant ſimpliciter iuſta. Impro. quintæ rõnis. Ad rationem Nicolai dicendum, ꝙ non conſtat, an voluntas Dei eſſet, ꝙ iſte acciperet mulierem de Philiſthinis: ſed erat iſta volũ- Impro. rõnis Nicolai.
E tas permiſſionis, vel operationis, quia mala culpę De⁹ permittit, vt interdum eliciat mala pęnæ, quæ directè intendit, & quia ad pęnam eſt voluntas eius directè, & pęna procuratur mediãte culpa, dicitur velle culpam permiſſiuè. Dicendum ergo ad iſtud dubium, ꝙ eſt ꝓblema neutrum. Doctoris rñ ad q̃ſitum. Poteſt tamen teneri, ꝙ peccauerit Samſon accipiendo vxorem de Philiſthinis, quia erat contra legem, & ꝙ merito huius permiſſus fuerit cadere in manus Philiſthinorum, & eruti fuerint oculi eius: & ſicut in muliere peccauerat, ita per mulierem ad mortem traderetur, ſ. quia Dalila tradidit eum in manus Philiſthinorum, & ipſa interfecit eum, quia totondit capillos illius, quibus ſtantibus erat robur, infra 16. c. In contrarium etiam teneri poteſt, ſ. ꝙ nõ peccauerit

uerit accipiendo vxorem de Philiſthinis,& videtur ꝙ Deus reuelauerit ei, ſiue per angelũ, ſiue mouẽdo cor eius ad hoc, ꝙ acciperet iſtam vxorem, ita ꝙ ipſe plane intelligeret, ꝙ à Deo mouebatur ad faciẽdũ iſtud. Et iſtud colligitur ex litera, ſ. parentes autem neſciebant, ꝙ res à domino fieret, ſ. ꝙ à Deo fiebat, ꝙ Samſon acciperet vxorem de Philiſthinis. Et tunc aut fiebat ab eo, ita ꝙ ipſe iubebat Samſoni, quòd faceret, vel mouebat eum, aut Deus tentauit eum, vt faceret, & fecit. Si primò modo, bonum egit, quia Deus non iubet niſi bonum, nec inclinat hominem niſi ad bonũ, quia Deus operator bonorum eſt, & non volens iniquitatem. Secundò non ſtat, ſ. quia Deus non tentat hominem ad malum: ſic patet Iacobi c. 1. ſ. Nemo, cũ tentatur, dicat ꝙ à Deo tentatur: Deus enim tentator malorum non eſt: ipſe enim neminem tentat. Ideo licuit ei agere, quia Deus volebat, & ſuadebat ei facere. *Cui dixerunt pater, & mater ſua.* Mirabantur, ꝙ ille vxorẽ vellet de Philiſthinis. *Nunquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum?* Quaſi dicat, ita tu petis vxorem de Philiſthinis, quaſi ſi in toto Iſrael nulla mulier eſſet, quam poſſes accipere in vxorem, & tamen multæ ſunt. Accipiuntur hic fratres Samſonis pro cognatis ſuis de familia, de qua ille erat, vel de ipſa tribu Dan: nam omnes de vna tribu vocantur fratres. Non poſſunt autem accipi fratres propriè, quia non liceret accipere Samſoni aliquam filiam ſui fratris, quia iſte gradus erat prohibitus Leuit. 18. & 20. c. vt quidam putant. Etiam nõ habebat Samſon fratres aliquos, quia mater ſua erat ſterilis, & nunquam pater ſuus, & mater habuerant aliquos filios ante eum, & ſic non poterat habere fratres aliquos habentes filias, de quibus aliquam acciperet in vxorem. *Aut in omni populo tuo.* Ideſt in toto populo Iſrael, quaſi dicat, illi qui accipiebant vxores de Iſraelitis, habebant iſtam conſuetudinem, ꝙ acciperẽt vxores de familia ſua, vel ſaltem de tribu ſua, & ſi non reperirent in familia, vel tribu, poterant accipere de Iſrael de quacunque tribu, eo ꝙ ſic iuſſum erat Num. 36. ſ. Omnes viri ducent vxores de tribu, & cognatione ſua, & omnes fęminæ maritos de eadem tribu accipient, vt hæreditas permaneat in familijs. Et tamen adhuc erant mulieres aliquæ in terra Iſrael, ideo non licebat Samſoni accipere de filiabus Philiſthim vxorem. *Quia vis accipere vxorem de Philiſthijm, qui incircunciſi ſunt.* Quaſi dicat, turpe eſt accipere vxorẽ de Philiſthinis, propter hoc ꝙ ſunt incircunciſi, ideo nunquam deberet accipi niſi in defectum, & tamen in populo tuo ſunt mulieres, ideo non debes accipere vxorem de Philiſthijn. Sciendum ꝙ iſtud nomen incircunciſus proferebatur inter Hebræos ad opprobrium magnum: quia cùm omnes Hebræi eſſent circunciſi, reputabant gentes incircunciſas valde viles, & opponebãt eis tanquam opprobrium. Sic dixit Dauid 1. Reg. 17. Quis eſt iſte Philiſthæus incircunciſus, qui exprobrauit aciem Dei viuentis? Et iterum: Erit iſte incircunciſus ſicut vnus de illis. Et ſic canem, & incircunciſum æquiparauit in opprobrio. Sic etiam Ionathas filius Saulis dixit armigero ſuo: Aſcendamus ad ſtationem incircunciſorum horum, & ob hoc innuebat pater Samſonis, ꝙ erant omnes Philiſthinorum filiæ de vili genere, quia erant filiæ incircunciſorum: ideo nõ erat accipiẽda vxor de eis, niſi in magnum defectum. Non tamen erat iſta cauſa potiſſima, quare non deberet accipere Samſon vxorem de mulieribus Philiſthinis, quia accipere mulierem degenerẽ pęnale eſt, & non culpabile: culpa tamen magis fugienda eſt quàm pęna, ſed debebat fugere talem vxorem, quia à Deo prohibita erat, Exo. 34. & Deut. 7. c. Pater tamen Samſonis fortè dixit iſtud, quia putauit iſtam eſſe efficaciorem ſuaſionem pro Samſone: quia cùm eſſet iuuenis,

F & arderet in fęminam, non multum curaret de lege, ſed potius ſi indicaretur ei, ꝙ erat magnum dedecus talem accipere vxorem.

An liceret Samſon accipere vxorem de Philiſthinis. Quaeſt. IIII.

QVAERETVR dato, ꝙ non haberet Samſon aliquam mulierem in toto Iſrael, cum qua contrahere poſſet, an liceret ei accipere vxorem de Philiſthinis, Reſpondendum, ꝙ ſecundum quoſdam liceret, eo ꝙ Iſraelitæ habebant pro infelicitate non gi-
G gnere prolem, ideo non inuenta vxore apud ſuos oportebat, ꝙ apud alienos illam inquiri liceret. Dicendum, ꝙ hoc dato caſu, qui ferè erat impoſſibilis, non liceret Samſoni accipere vxorem de Philiſthinis: nam tunc debebat accipere vxorem de alijs gentibus, quæ non erant Chananeæ, & conuerteret illam ad Iudaiſmum, & tunc acciperet: ſi tamen de alijs gentibus nõ reperiret aliquam vxorem, quæ vellet vllo modo ſequi ritum viri: non debebat ſuſcipere vxorem, ne ipſe peruerteretur ad idola per mulierem, & ne filios idolatras gigneret: nam mater conuerteret eos ad ritum ſuum. De Chananæis in nullo licebat caſu ſuſcipere, ſiue illa vellet conuerti ad Iudaiſmum, ſiue non: quia omnino erat prohibita communicatio cum eis, & ta-
H men Philiſthini erant de Chananæis, ideo non licebat cum eis ſic habere contractum: nam melius eſt alicui mori ſine filijs, quàm filios illicitè procreare. Sed obijcietur, quia ex verbis patris Samſonis colligitur, quòd ſi non eſſet mulier in toto Iſrael, quod liceret ei accipere vxorem de Philiſthinis. Dicendum, quòd non dicebat hoc pater Samſonis ad innuendum, quòd in defectum Iſraelitarum mulierum liceret accipere de Philiſthinis, ſed ad fortiter increpandum, ſcilicet quòd ſi in aliquo caſu liceret, illud non eſſet, niſi ſaltem cũ deficerent mulieres in Iſrael, & tamen nunc non deficiebant. Ad rationem in contrarium dicendum, quod licèt Iſraelitę pro magno bono reputarent prolem gignere, & tamen propter hoc non debebant illicitè fi-
I lios gignere: ſed gignere illos de mulieribus Philiſthinis erat illicitus modus: ergo etiam ſi deficerent mulieres Iſraelitarum, non liceret accipere Philiſthinas: ſicut nunc, licèt quis non poſſet habere vxorem aliquam Chriſtianam, non liceret ei accipere vxorem de Hebræis, vel Saracenis. Etiam ſi aliquis Hebræus eſſet, qui nullam omnino poſſet habere vxorem, non liceret ei deſiderio generandi coire cum vxore proximi ſui Hebræi: nulla ergo neceſſitas poterat eſſe ad gignendum, quæ tolleret legem de prohibitione vxorum alienigenarum. Sed his non obſtantibus dicendum quòd licebat, vt patet infra a[illegible] quadam quæſtione. *Dixitque Samſon ad patrem ſuum: Hanc mihi accipe.* Licèt pater rationabiliter increparet Samſonem,
K non aſſenſit. Cuius ratio erat duplex: prima quia Deus incitabat eum ad hoc, & non erat faciendum contra incitationem ſuam. Secunda quia pulchritudo virginis concuſſerat animum Samſonis, & efferueſcebat iuuenilis ſanguis præ amore eius. *Quia placuit oculis meis.* Ideſt diligo eam valde, quia viſa eſt mihi pulchra. Iſta ratio Samſonis videbatur conueniens, ſcilicet: iſtam diligo, & cum ea delectabiliter, & quiete viuam: ſi autem das mihi aliam, quam nõ diligam, erit mihi amara vita cum ea, & litigioſa, & neceſſe erit repudiare eam.

An

An pater, & mater Samſonis peccauerint accipiendo ei in vxorem aliquam Philiſthinam.
Quæſt. V.

QVAERETVR an pater, & mater Samſonis peccauerint accipiendo ei in vxorem aliquam Philiſthinam. Aliquis dicet, ꝙ non, quia Samſon non peccauit deſiderando vxorem illam, & accipiendo: ergo pater, & mater non peccauerunt dando eam illi. Sed dicendum, ꝙ iſta ratio non valet, quia poterat ipſe habere cauſam rationabilem petendi, & accipiendi, & illi non haberent cauſam dandi: ſicut fit ſæpe in alijs contractibus, ꝙ aliquis dando non peccat, & alius accipiendo peccat, ſicut in redimēte ius ſuum. Etiam interdum dans peccat, & recipiens non: ſicut qui dant ordinatoribus aliqua munera parua ſecundum ſtatū eorum, vt moueant corda eorum ad conferendum ordinem, vel beneficium: & tamen ipſi collatores non mouentur ex munere, nec recipiunt illud ineute ſimoniaca, vt extra de ſimo. c. & ſi quæſtiones. Ita ergo hic potuit ex altera parte tantum eſſe peccatum, & apparet ꝙ peccauerunt parentes, quia Samſon ſolum excuſatur ex reuelatione Dei, quæ ei licitum fecit hoc, de parentibus tamen Samſonis dicitur, ꝙ parentes ei neſciebant, ꝙ res à domino fieret, & quæreret occaſiones contra Philiſthæa. ergo ipſi non habebant excuſationem aliquam. Dicendum ꝙ æqualiter poteſt teneri, ꝙ peccauerint, vel non peccauerint. Nam ſi dicam, ꝙ neſcierunt parentes Samſonis vnquam motiuum Samſonis, nec dederunt ei vxorem de Philiſthinis, niſi quia ipſe dixit, quòd diligebat eam valde peccabant: quia deſiderio complacendi ſilio tranſgrediebantur legem Dei. Et iſtud patet, quia mox vt Samſon dixit: hanc mihi accipe, quia placuit oculis meis: non repugnauerunt ei parentes, ſed deſcendentes in Thamnata acceperunt ei vxorem. Et dicitur, quod non cognoſcebant, quòd res à Deo fieret, id eſt neſcierunt illū, ꝙ Deus mouebat Samſonem ad hoc, cùm neſcirent iſtud: ſed quia Samſon dixit, quod placuerat mulier oculis eius. Si autem velimus excuſare parentes Samſonis. dicemus quòd Samſon eis reuelauerat, quòd Deus incitauit eum ad hoc quærendo occaſionem contra Philiſthinos, & tunc parentes conſenſerunt, & erit iſtud rationabiliter dictum, ſ. quia à principio parentes Samſonis reſtiterunt ei. Vnde videtur, quod poſtea non conſenſiſſent ei, niſi expreſſiſſet cauſam rationabilem, & iſta eſſet ſi diceret reuelationem Dei fuiſſe. Si autem obijciatur, quod dicitur, quòd parentes neſciebant, quòd res à Deo fieret. Debet exponi, quòd neſciebant iſtud à principio, quando repugnauerunt Samſoni volenti accipere vxorem, & ob hoc ſolùm, quia neſciebant quod res à domino fieret: poſtea autem eo reuelante cognouerunt, quod Deus illum incitabat ad hoc, & tunc non reſtiterunt ei, ſed adiuuerunt potius deſcendentes cum illo in Thamnata, & deſponſando ſibi mulierem Philiſthinam.

An pater, & mater Samſonis tenebantur credere, quod illis dicebat Samſon.
Quæſt. VI.

QVAERETVR vlterius, ſi Samſon diceret patri ſuo, & matri quòd Deus reuelauerat ei, quòd acciperet vxorem de Philiſthinis, ſi tenebantur ei dicenti credere. Reſpondet Nicolaus, quòd tenebantur, quia fuerat Samſon ſupernaturaliter promiſſus, per angelum annunciatus, & mirabiliter natus. Sed dicendum, quòd ſi ex his ſequeretur, quòd Samſon non poterat mentiri, & peccare, tenebantur ei credere parentes, & tamen peccare poterat, & peccauit,

A ideo non tenebantur ex hoc credere. Item quia in rebus, in quibus alicui vertitur in magnum præiudiciū ſi credit, & credendo operatur: non tenetur faciliter credere. Sed ſic erat hic de parentibus Samſonis: nā credendo ei, ſi non eſſet verum agebant ipſi contra legem Dei, & peccabant mortaliter, ideo non debebāt faciliter credere. Reſpondendum, quòd ſi Deus reuelauerat Samſoni iſtud: haberet ipſe fortè aliqua ſigna, per quę poſſet patri ſuo, & matri probare iſtud eſſe verum, & tenerentur credere plenę probationi: ſi autem non haberet alia ſigna, poterat reddi hoc veriſimile ex eo, quod prædixit angelus parentibus Samſonis, ſcilicet quòd ipſe inciperet liberare Iſraelitas de manu Philiſthinorum, vt præcedenti cap. & illud erat Doct. deter.
B per bella: nunc autem occaſione huius matrimonij poterant oriri bella mutua inter Samſonem, & Philiſthinos: ideo appareret conformare dictum Samſonis dicto angeli, & tunc deberent credere ei. *Parentes autem eius neſciebant, quòd res à domino fieret*. Id eſt neſciebant, quòd Deus incitaret Samſonem ad accipiendum vxorem de Philiſthinis: quia per hoc haberetur occaſio pugnandi, & aliter non. Et fortè Deus fecit, quòd mulier illa Philiſthina placeret oculis Sāſonis: nam cor noſtrum eſt in manu Dei, & quocunque voluerit vertet illud, ſcilicet ad aliquid amandum, vel exoſum habendum, vt declaratum fuit, ſupra 3. & 9. c. *Et quæreret occaſiones contra Philiſthiim.* Id eſt Deus quærebat occaſionem ad pugnandum cōtra Philiſthinos,
C & tradendum eos in manus Samſonis. Occaſio autem haberi poterat per mulierem, quam Samſon accepit, ſcilicet quòd ipſa traderetur poſtea alteri viro, & ipſe ſtimulatus iniuria, pugnaret contra Philiſthinos, & ſic factum eſt ſequenti cap.

Deus quare puniendi Philiſthinos occaſiones quærebat.
Quæſt. VII.

QVAERETVR, quare Deus quærebat occaſiones puniendi Philiſthinos: nam Philiſthini, ſi merebantur malum, ipſe poterat punire eos non quærendo aliquam occaſionem: ſi autem non merebantur, occaſio erat iniuſta. Reſpondendum, quòd Philiſthi-
D ni merebantur puniri à Deo, & volebat ipſe infligere pœnas, nec egebat ipſe occaſione ad hoc. quòd pœna ab eo inflicta eſſet iuſta, aut non conquererentur de eo: quia poterat eis immittere peſtem, vel famem: aut aliud genus pœnæ: volebat tamen pœnam immittere eis per Samſonem. Et licèt Deus poſſet pęnam iuſtè infligere, tamē non videbatur, quòd iuſtè poſſet Samſon exequi illam contra Philiſthinos, ideo voluit Deus inquirere occaſionem pro Philiſthinis, ſcilicet ne poſſent conqueri de Samſone, quamquam puniret eos, & iſtud fuit dando ei vxorem de terra Philiſthinorū, quia Philiſthini grauarent eum tollendo vxorem ſuā, & ipſe moueretur contra eos ad vindictam, & occideret de eis multos terramque eorum vaſtaret.

E

Ad quid opus erat, ꝙ quæreret Deus occaſiones pro Samſone ad pugnandum contra Philiſthinos.
Quæſt. VIII.

QVAERETVR vlterius, ad quid opus erat, quòd quæreret Deus occaſiones pro Samſone ad pugnandum contra Philiſthinos: nam ipſe poterat non exquiſita aliqua occaſione pugnare, eo quòd terra Philiſthinorum erat in terra Chanaan, & tamen Iſraelitæ poterant, imò obligabantur pugnare contra omnes Chananęos quouſque excluderent eos de terra: Num. 33. & Deut. 20. Ideo ex hoc ſolo, quòd Philiſthini, qui erant de Chananæis, occupabant terram

debi-

F debitam Iſraelitis, poterat iuſtiſſimè pugnare contra eos Samſon. Reſpondet Nicolaus, quòd Deus tradiderat Iſraelitas meritis ſuis in manus Philiſthinorū, & poſtea fecerant cum eis aliqua pacta firmata iuramentis, contra quæ non poterant venire: ideo oportuit quærere occaſiones, ita vt Iſraelitæ poſſent pugnare contra Philiſthinos non frangendo promiſſa: iſtud autem non poterant ex iure quod habebant contra illos inquantum erant Chananæi, quia fortè ſuper hoc factum extiterat aliquod fœdus, & iſta fœdera interdum fiebāt pro cauſa iuſta, & poterant ſeruari ad tempus, & peccabant Iudæi, ſi poſtquam feciſſent illa, non ſeruaſſent. Sic patet de rege Sedechia. 2. Paralipo. vltimo. vbi increpatur, quòd non cuſtodierit pactum factum cū Nabuchodonoſor: nec erubuit faciem Ieremiæ loquentis ad ſe, à rege quoque Nabuchodonoſor receſſit, qui adiurauerat eum per Deum: ita ergo G ponitur inter peccata ſua, ꝙ non ſeruauerit iuramentum, & ſic Philiſthinis ſeruanda eſſe ut iuramenta, quę cum illis poſita eſſent. Dicendum autem, ꝙ licèt non poſuiſſent Iſraelitæ aliqua fœdera cum Philiſthinis, neceſſe erat quærere occaſiones ad hoc, ꝙ Samſon pugnaret contra Philiſthinos. Pro quo ſciendum, ꝙ Iſraelitæ nunc erant ſubiecti Philiſthinis, vt patet in litera, & non poterant reſiſtere illis, & ſi Samſon, vel aliquis de Iſraelitis pugnaret contra Philiſthinos, ipſi retorquerēt totum malum in totum populum Iſrael, & vt non haberet colorem retorquendi malum ſuper populum, oportebat ꝙ Samſon haberet aliquam H cauſam ſpecialem ex parte ſua ſolùm, pro qua deberet pugnare contra Philiſthinos, & illa non tangeret Iſraelitas: alioquin Philiſthini pugnarent contra Iſraelitas tanquam ſuaſione eorum Samſon inferret damna Philiſthinis, & ſic fuit occaſio de ablatione mulieris ſuę à Philiſthinis. Et adhuc ſic aliqualiter conabantur Philiſthini retorquere malum ſuper Iſraelitas, & niſi viri Iuda iuiſſent ad ligandum Samſonem, & tradendum manibus Philiſthinorum, non credidiſſent, ꝙ Samſon ex ſeipſo ageret, ſed conſilio populi: de quo ſeq. capit. ideo non agebat aliquid ad hoc, ꝙ Iſraelitæ haberent aliqua pacta cum Philiſthinis, vel nihil haberent, quia niſi ponerentur occaſiones retorquerent Philiſthini malum ſuper totum Iſrael, & pugnarent I contra illos. Etiam reſponſio Nicolai eſſet conueniens ad excuſandum Iſraelitas, ſi ipſi deberent pugnare contra Philiſthinos, & tamen non erant ipſi pugnaturi, ſed ſolus Samſon: ideo non conuenit illa reſponſio. Item illa excuſatio Nicolai erat ad excuſandum Iſraelitas in conſpectu Dei, ſcilicet quòd non obſtante fœdere poſito cum Philiſthinis poſſent pugnare contra eos, ſed non erant ad excuſandum in conſpectu Philiſthinorum: quia Philiſthini non curabant de præcepto, quod Deus dederat Iſraelitis, vt excluderent omnes Chananæos de terra: ſed ſi ex hac parte vellent pugnare illico reſiſterent eis dutiſſimè. Deus tamen volebat dare cauſam apparentem Samſoni in K conſpectu Philiſthinorum, ideo dato quòd non ſtaret fœdus aliquod, debebat quærere aliqua occaſio. Et patet, quod iſta intentio ſit literæ, quia dicitur immediatè in litera: eo tempore Philiſthini dominabantur Iſrael. quaſi dicat: propter hoc quòd dominabantur oportebat quærere aliquam occaſionem nimis manifeſtam contra eos: ne habito aliquo leui colore retorquerent omne malum contra Iſraelitas, & premerent eos nimis potentia ſua.

Nic. rñſio ad quæſitū

Doc. rñſio ad quæſitū

Quare Iſraelitæ habentes Samſonem ducem non conueniebant cum eo ad pugnandum contra Philiſthinos, vt eorum ſeruitutem exuerent.

Quæſt. IX.

QVAERETVR, quare Iſraelitæ habentes talem ducem, ſcilicet Samſonem non conueniebant cum eo ad pugnandum contra Philiſthinos, vt exuerent ſeruitutem eorum: nam alij iudices non erant ita fortes, ſicut Samſon, & tamen populus conueniens cum illis pugnabat contra hoſtes, & vincebat, manebatque poſtea liber, & in pace. Reſpondendum, ꝙ ſecundum poſitionem Nicolai dici poſſet, quòd G Philiſthini habebant pacta cum Iſraelitis, propter quę non licebat Iſraelitis pugnare contra eos: ideo licèt haberent conuenientem ducem, & ſcirent quod vincerent Philiſthinos, nō pugnarent, ne iuramentum violarent. Aliter tamen, & melius dicendum eſt, quod Iſraelitæ, ſcilicet non habebant cor ad reſiſtendum Philiſthinis: putabant enim quòd non poſſent præualere contra illos, & ſi committerent bellum etiam ſuperarentur, & premerentur nimis ab illis: ideo eligebant potius ſeruire Philiſthinis. Vnde non ſolùm ipſi Iſraelitæ non audebant pugnare contra Philiſthinos: ſed etiam increpabant Samſonem, quia pugnabat contra illos, vt patet ſeq. cap. ſcilicet. Neſcis quia Philiſthini dominantur nobis? quare hoc facere vo- H luiſti? Et tunc ipſimet Iſraelitæ ligauerunt eum, & duxerunt vinctum ad Philiſthinos: ſi tamen Iſraelitæ non timerent nimis Philiſthinos, dato quòd feciſſent cum eis pacta, non tenebantur ipſi ducere vinctum Samſonem: ſed ſolùm quòd non adiuuarent contra Philiſthinos ipſum Samſonem. Sed ipſi etiam iuerunt ad ligandum Samſonem, vt complacerent Philiſthinis, quia erant ſubditi illis: ergo ex timore faciebant: iſte autem timor erat in cordibus Iſraelitarum incuſſus à Deo in pœnam, quia Iſraelitæ peccabant continuè contra Deum, & Deus nolebat eos eruere de manibus Philiſthinorum. Et quia ſi Samſonem ducem ſecuti fuiſſent omnes Iſraelitæ poſſent ſuperare Philiſthinos (quod Deus nolebat) ideo voluit, ꝙ I Iſraelitæ non auderent pugnare contra Philiſthinos, nec acciperent Samſonem in ducem contra illos. Alia ratio eſſe poterat, quia angelus prædixerat de Samſone, quòd ipſe inciperet liberare Iſrael præcedenti c. ideſt quòd non poſſet totaliter eruere de manu Philiſthinorum, ſicut quilibet aliorum iudicum fecerat. & fortè Iſraelitæ ſciuerant hoc, & timebant quòd ſi pugnarent, & dux ſuus non poſſet eos totaliter liberare, ad extremum ſemper manerent Philiſthini dominantes Iſraelitis, & premerent eos, ideo iudicabant melius ſibi eſſe manere in parua ſeruitute, quàm pugnando incidere in magnam calamitatē, & iſta eſt ratio efficacior.

Nic. rñſio ad quæſitū

Rñ. Doct. ſolidior ad quæſitum.

K

Quare Samſon Iſraelitis datus eſt in iudicem, cum non potuerit eos liberare de manu Philiſthinorum.

Quæſt. X.

QVAERETVR, cùm Samſon non potuerit liberare Iſraelitas de manu Philiſthinorum, quare datus eſt in iudicem. Aliquis dicet, quod licèt Samſon non potuerit liberare ab ipſa tota ſeruitute Philiſtinorum: tamen liberauit à quadam parte eius, & hoc ſufficiebat. Sed adhuc dicetur, ꝙ hoc non ſtat, quia à tota non liberauit, vt notum eſt. A parte etiam

non

non liberauit, quia Samſon licèt vaſtaret quandam A partem terræ Philiſthinorum, & occideret aliquos de illis, non minus ſubiecti erant Iſraelitæ eis quàm prius, nec ſoluebant minora tributa: nam tunc quando Samſon pugnabat contra Philiſthinos non rebellabant Iſraelitæ Philiſthinis ad non ſoluendum aliquid, vel ad hoc, quòd tollerent eis aliquid de ſeruitute: alioquin rebellarent pœnitus. ſed ipſi adiuuabant Philiſthinos contra Sanſonem: nam cùm cremauit vineas Philiſthinorum, & fugit: ipſi Iſraelitę duxerunt eum vinctum, & tradiderunt manibus Philiſthinorum, ſequenti capit. Et ſi ipſi non vinxiſſent eum funibus, non potuiſſent eum ligare Philiſthini, cùm cōtra eum etiam ligatum pugnare nequiuerint. ideo non diminuebatur aliquid de ſeruitute Iſraelita- B rum per opera Samſonis.

Doctoris ad quæſitum. Reſponderi poteſt ſatis rationabiliter, quòd Samſon fuit datus iudex Iſraelitarum non principaliter, vt liberaret Iſraelitas, ſed vt pugnaret contra Philiſthinos, & puniret eos: nam Deus iratus Philiſthinis volebat percutere aliquos illorum, & harum pœnarum faciebat Samſonem miniſtrum: & quia erat de Iſraelitis poterant gaudere Iſraelitæ in hoc, & ſecundum iſtud poterat vocari iudex eorum. Sed obijcietur, quia præcedenti capitu. dicitur: ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſthinorum: ergo licèt non liberaret totaliter ſaltem quantum ad aliquid liberabat, & tamen ſi nihil omnino liberaret non diceretur, quòd inciperet liberare Iſrael.

Reſponſio. Quò Samſon aliqualiter liberauit Iſraelitas de manibus Philiſthinorũ. Reſpondendum ergo, quòd Samſon liberauit aliqualiter Iſraeli- C tas de manu Philiſthinorum. Et iſtud poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, quòd liberauit eos, ſcilicet quia Philiſthini fortè volebant aliquando pugnare contra Iſraelitas ad redigendum eos in maiorem ſeruitutem: & tamē viuente Samſonē non audebāt, quia cùm viderent, quod ipſe ſolus pugnaret contra eos, & ſuperaret illos: quanto magis hoc fieret, ſi totus Iſrael ſequeretur eum vt ducem? & tamen hoc neceſſe erat ſi Philiſthini pugnarent contra Iſraelitas, ideo non audebant Philiſthini pugnare, & hoc modo liberabantur Iſraelitæ per Samſonem a multis malis, quæ aliàs eis infligenda erant. Aliter poteſt intelligi, quod abſtulerit aliquid de magnitudine ſeruitutis, quam habebant Iſraelitæ. Et hoc poterat dupliciter intelli- D gi. Vno modo, quòd viuente Samſone aliquando exactores Philiſthinorum, qui colligebant tributa Iſraelitarum non auſi fuerint venire ad colligendum formidantes Samſonem. Secundo modo poteſt intelligi, quod in morte Samſonis liberati fuerint Iſraelitæ à magna parte ſeruitutis, ſcilicet quod Samſon moriens occidit omnes principes Philiſthinorum, qui erant congregati in vrbe Gaza in templo Dagon ad faciendum feſtum pro victoria de Samſone: & tūc Samſon cōcutiens domum, & ad terram proſternens occidit omnes principes Philiſthinorum, & multos alios vſque ad tria millia virorum, vt infra decimo ſexto capitu. tunc Iſraelitæ videntes periiſſe principes, qui dominabantur eis, poterant reſiſtere Philiſthinis, E vt diminuerent eis iugum: vel quod totaliter rebellarent. Et tunc veriſimile eſt, quòd Philiſthini diminuerent aliquid de iugo Iſraelitarum, & illud conſecuti ſunt Iſraelitæ per Samſonem, ideo ipſe cœpit liberare Iſrael de manu Philiſthinorum. *Eo enim tempore Philiſthini dominabantur Iſraeli.* Scilicet tempore, quo Samſon petiit, vt daretur ſibi vxor de filiabus Philiſthinorum: inceperat autem illud dominium ante natiuitatem Samſonis: nam præcedenti capitu. dicitur, quod poſt mortem Abdon tradidit Deus Iſraelitas quadraginta annis in manus Philiſthinorum, & iterum dicitur, quod angelus dixit ad matrem Samſonis, quòd naſceretur ex ea filius, qui liberare inciperet Iſrael de manibus Philiſthinorum. Dicitur autem iſtud ad reddendum rationem præcedentis dicti, ſcilicet quòd Deus quærebat occaſionem contra Philiſthinos: quaſi dicat. ſi Iſraelitæ fuiſſent liberi tempore, quo Samſon petiiſſet vxorem, non oportebat, quòd ad pugnandum contra Philiſthinos quæreretur occaſio, quia ſi pugnante Samſone contra Philiſthinos, ſiue cum cauſa, aut ſine cauſa. Philiſthini vellent pugnare contra Iſraelitas, ipſi reſiſterent Philiſthinis: quia tamen Philiſthini dominabantur eis, & non audebant reſiſtere illis, debuit quæri occaſio, vt, quamquam Samſon pugnaret contra Philiſthinos, ipſi non haberent colorem pugnandi contra Iſraelitas.

B Deſcendit itaque Samſon cum patre ſuo, & matre in Thamnata. Cumque veniſſent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis ſæuus, & rugiens, & occurrit ei. *Supra eo.* Irruit autem ſpiritus Domini in Samſon, & dilacerauit leonem, quaſi hædum in fruſta decerpens, nihil omnino habens in manu, & hoc patri, & matri noluit indicare. Deſcenditque, & locutus eſt mulieri, quæ placuerat oculis eius. *Anthenor Patauium condidit.* C Et poſt aliquot dies reuertens, vt acciperet eam, declinauit, vt videret cadauer leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat, ac fauus mellis. Quem cùm ſumpſiſſet in manibus, comedebat in via: venienſque ad patrem ſuum, & matrem, dedit eis partem, qui & ipſi comederunt: nec tamen eis voluit indicare, quòd mel de corpore leonis aſſumpſerat. Deſcen- D dit itaque pater eius ad mulierem, & fecit filio ſuo Samſon conuiuium. Sic enim iuuenes facere conſueuerant. Cum ergo ciues loci illius vidiſſent eum, dederunt ei ſodales triginta, vt eſſent cum eo. Quibus locutus eſt Samſon: Propono vobis problema, quod ſi ſolueritis mihi intra ſeptem dies conuiuij, dabo vobis triginta ſindones, & totidem tunicas: ſi autem non potueritis ſoluere, vos *Pyrrhus filius Achillis a quo Epyrus denominata primus Tyranus.* E dabitis mihi triginta ſindones, & eiuſdem numeri tunicas. Qui reſponderunt ei: Propone problema, vt audiamus. Dixitque eis: De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propoſitionem ſoluere.

Deſcendit itaque. Hic ponitur ſecundum huius capitu. ſcilicet vxoris deſponſatio, quia nunc pater, & mater Samſonis deſponſauerunt ei puellam Philiſthinam, & poſtea ſecuta eſt matrimonialis copula, & interpo-

terponitur hic quidam caſus oſtenſiuus fortitudinis Samſonis, ſcilicet quòd pugnauit contra leonem, & ſtrangulauit eum, atque decerpſit in partes, & dicitur. *Deſcendit itaque Samſon cum patre ſuo, & matre in Thamnata.* Scilicet poſtquam pater, & mater Samſonis conſenſerunt dare ei vxorem de mulieribus Philiſthinorum, deſcenderunt cum eo in Thamnata vrbem illorum vbi puellam viderat, vt acciperent eam illi. *Cumque veniſſent ad vineas oppidi.* Hic interponitur caſus de pugna Samſonis contra leonem, & dicitur, quòd acceſſerunt ad vineas oppidi, ideſt ad vineas vrbis Thamnata, & in illis erat leo. *Apparuit catulus leonis ſæuus rugiens.* In terra Chanaan ſunt multi leones, & vrſi: quia eſt terra calida, & nutriuntur ibi: vnde Dauid dixit, quòd cùm ipſe paſcebat gregem patris ſui, ſępe veniebat leo, & vrſus, & ipſe dilacerabat eos tenens mētum eorum, vt patet 1. Regum 17. Veniebat autem iſte catulus rugiens, ſcilicet vt teneret prædam, & volebat irruere in Samſonem. *Et occurrit ei.* Scilicet Samſoni, ſcilicet ſoli ei occurrit, quia fortè Samſon receſſerat modicum à patre, & matre ad purgandum aluum, vel ad aliquid aliud, & non viderunt ipſi quid faceret Samſon, nec ipſe indicauit eis, quòd occidiſſet leonem, vt patet infra. *Irruit autem ſpiritus domini in Samſon.* Ideſt venit ſuper eum fortitudo à Deo miſſa ad pugnandum contra leonem. *Et dilacerauit eum.* Scilicet tenuit illum per barbam, & aperuit os eius, & inde cępit decerpere in fruſta. *Quaſi hædum in fruſta decerperet.* Ideſt non fuit maioris difficultatis Samſoni dilacerare leonē, q̃ vnū hædum tenerū cuius dilaceratio ſatis facilis foret. *Nihil omnino habens in manu.* Illud ponitur ad indicandam magnam fortitudinem Samſonis, ſcilicet quia non habebat in manu gladium, vel baculum, aut lapidem, quo percuteret, vel lanceam, aut telum: ſed nudis manibus tenuit leonem, quod ad indicibile robur pertinet. *Et hoc patri, & matri noluit indicare.* Ideſt quamuis occidiſſet leonem, non dixit patri, & matri quid egiſſet.

Caſus de pugna Samſonis contra leonē.

Quare Samſon noluit patri, & matri leonis occiſionē indicare.

Quaeſt. XI.

QVAERETVR, quare Samſon noluit hoc indicare patri, & matri, & ad quid ponitur hic, ꝙ noluent indicare. Reſpondendum, quòd hoc fecit Samſon, quia volebat accipere in leone aliquod problema, quod proponeret Philiſthinis: vt eis neſcientibus ſoluere obtineret laudem ab eis, & lucrum: & iſtud fuit de fauo mellis reperto in corpore leonis: & quia ſi patri, & matri indicaſſet, illi ad oſtentandam fortitudinem filij ſui dixiſſent illud in vrbe Thamnata, & inducerent in teſtimonium dilaceratum leonem ab ipſo, & ſic quando proponeret problema Philiſthini aduerterent, & poſſent conſiderare faciliter hoc dictum de leone: tacuit ergo, ne pater, & mater hoc dicerent Philiſthinis. Sed dicetur, quòd non tacuit propter hoc, quia problema fuit propoſitum poſtea quādo venit alia vice Samſon ad accipiendum vxorem, & inuenit fauum mellis in corpore leonis, & de illo propoſuit problema, ſcilicet. De comedente exiuit mel, & de forti egreſſa eſt dulcedo. Samſon tamen neſciebat nunc, an poſiturus eſſet problema de melle, quia nondum erat mel in leonis corpore, nec ſciebat an aliquando ibi futurum eſſet: ergo non tacuit hac intentione. Reſpondendum, quòd Samſon quando occidit leonem intendit proponere aliquod problema de illo, & tacuit, & tamen tunc non erat determi-

F natus ad modum problematis, ſed ſecundum ea, quæ poſtea reperiret in eo leone proponeret genus problematis. Quod autem intenderit aliquid facere de leone apparet, quia quando rurſus venit in Thamnata ad accipiendum vxorem, declinauit ad cadauer leonis, & etiam non dixit, quò ibat patri, & matri, & reperto melle in corpore leonis formauit problema de leonis melle. Si autem non reperiſſet mel, ſed aliquid aliud, non formaſſet de melle, ſed de aliquo reperto in leone mortuo.

Ad quid ponitur hic de iſta occiſione leonis, &c.

G *Quaeſt.* XII.

QVAERETVR vlterius ad quid ponitur hic de iſta occiſione leonis, cùm non pertineat ad principalem hiſtoriam. Reſpondendum, quòd ponitur ad duo. Primum eſt ad indicandum fortitudinem Samſonis: nam occidere leonem erat quid excedens humanam fortitudinem, ſcilicet occidere nudis manibus, ideo in præconium roboris à Deo dati deſcripta eſt res. Secundum erat, & melius, ſcilicet quod Samſon erat poſitus in iudicem Iſrael, vt pugnaret contra Philiſthinos, & puniret illos, & Deus inquirebat occaſiones quomodo per Samſonem Philiſthi-
H nos percuteret: ideo ponitur iſta quia fuit quędam occaſio ad pœnam Philiſthinorum, ſcilicet quia occiſo leone natum eſt mel, & de illo poſitum eſt problema, & cum Philiſthini obtinuiſſent contra Samſonem ſoluentes problema: ipſe deſcendit ad vrbem Aſchalonem, & occidit triginta de Philiſthinis, & cœpit veſtes eorum ad ſatisfaciendum eis, qui ſoluerant problema, vt patet in litera infra, & ſic occiſio triginta virorum fuit pœna inducta per occiſionem. Iſta eſt cauſa veriſſima, quare ponatur. Quod patet ex duobus: primò quia immediatè, vt dictum eſt, quòd Deus inquirebat occaſiones contra Philiſthinos ſubiunctum eſt de iſta occiſione leonis, quia illa erat quoddam principium ad inquirendam occaſionem contra
I Philiſthinos. Secundum eſt, quia ſi fuiſſet intentio principalis ad enarrandum fortitudinem Samſonis nō curaſſet ſcriptura aliquid deſcribere, poſtquàm dixiſſet, quòd Samſon occidit leonem, & tamen cum magna diligentia deſcripſit quidquid inde ſecutum eſt vſque ad mortem triginta virorum: ideo oponet quod principaliter fuerit deſcripta occiſio leonis, inquantum erat principium illius occaſionis contra Philiſthijm. Tertia ratio raddi poteſt, quia Samſon fecit alia opera fortitudinis præter hæc, vt innuitur præcedenti capitulo, ſcilicet quod ſpiritus domini cœpit eſſe cum Samſone in caſtris Dan. Et Rabbi Dauid Kimhi dicit, quòd illa fuerunt aliqua magnifica opera, quæ ſcriptura non refert. Et hoc quia
K illa non erant facta contra Philiſthinos, ſcilicet in caſtris Dan, ideſt inter Iudæos, vt ibi dicitur cætera autem, quæ deſcribuntur de Samſone erant pœnæ quædam per occaſionem datæ Philiſthinis: ergo etiam illud, quod hic deſcribitur de occiſione leonis fuit poſitum, inquantum erat occaſio occidendi triginta Philiſthinos. *Deſcenditque.* Scilicet intrauit in vrbem Thamnata, quia nunc erat in vineis apud vrbem, vbi occiderat leonem. *Et locutus eſt mulieri, quæ placuerat oculis eius.* Scilicet locutus eſt ei verba pertinentia ad contractum matrimonialem, & fuerunt nunc ſponſalia de præſenti, quę vocantur matrimonium: & non fuit per copulam conſummatum, & ſolennizatum: ſed

poſt

poſt paucos dies rediit iterum Samſon in Thamnata, & accepit vxorem per copulam. *Et poſt aliquot dies.* Hic ponitur tertium huius capitu. ſcilicet vxoris deſponſatę acceptio. Et dicitur. *Et poſt aliquot dies reuertentes.* Scilicet pater, & mater Samſonis cum eo reuerſi ſunt in vrbem Thamnata. Et eſt ſenſus quòd prima vice Samſon accepit puellam ſolùm in ſponſam per verba de præſenti, & non conſummauit matrimonium, ſed rediit cum patre ſuo, & matre in terram ſuam ad parandum aliquid, quod ad ſolennitatem matrimonij erat neceſſarium: & illo ſacto redierunt ſimul in Thamnata, vt Samſon conſummaret matrimonium. *Vt acciperet eam.* Scilicet, vt acciperet eam ad conſummandum matrimonium per copulam, & ad cohabitationem, quia licèt prius deſponſaſſet eam, non acceperat eam, ſcilicet vt eſſet in poteſtate ipſius, quia hoc fit quando vir & vxor cohabitant. *Declinauit, vt videret cadauer leonis.* Scilicet quid factum eſſet de eo: nam ex illo volebat ſumere materiam formandi problematis: & hac intentione ſupra tacuerat nihil dicens patri de leone, quem occiderat. Deus autem mouebat Samſonem ad hoc, quia ipſe inquirebat occaſionem contra Philiſthinos, vt ſupra dictum eſt: & ipſe ſic res euenire faciebat, vt omnia coaptarentur ad intentionem Samſonis. *Et ecce examen apum in ore leonis.* Ideſt repent examen apum mellificaſſe in ore leonis. In Hebræo dicitur: in corpore leonis. ſicut infra dicit litera noſtra, quòd voluit Samſon indicare, quòd ſumpſiſſet mel de corpore leonis, & tamen idem nomen eſt vtrobique in Hebręo.

Vxoris deſpõſatę acceptio.

Quomodo apes mellificarunt in ore leonis, cum eſſet res putrida. Quæſt. XIII.

QVAERETVR, quomodo apes mellificauerſit in cadauere leonis cùm eſſet rex putrida, & ſordida, & apes abominantur nimis res putridas, & olentes, ideo eligunt flores optimos, & cibos valde ſuaues, & incontaminatos. Dicendum quòd quædam ſunt apes generoſę, vel domeſticę, & iſtę mellificant in ſolis rebus mundis, & locis mundis, & abominantur, & fugiunt omnia loca contaminata: ſunt autem alię apes ruſticanæ, quæ nullum locum dedignantur, ideo ſiue in loco puro, ſiue in immundo mellificare poſſunt, & conſueuerunt: & harum eſſet examen quod repent Samſon in corpore leonis.

Aliquis dicet, quòd licèt apes non conſueuerunt mellificare in locis immundis: tamen nunc Deus induxit apes ad mellificandum in tali loco, vt Samſon haberet inde locum problematis. Sed iſtud non ſtat propter duo. Primò quia cùm aliquid poteſt fieri naturaliter, introducere miraculum ad factionem illius eſt inconueniens, quia irrationabile eſt per plura fieri, quod poteſt per pauciora fieri, octauo Topico. & tamen ponere miraculum eſt ponere plura: ergo non debet poni vbi natura ſufficit. Secundo non ſtat, quia ſi contra conſuetudinem omnium apum eſſet mellificare in locis fœtentibus, licèt nunc miraculosè factũ fuiſſet, Samſon non potuiſſet conuenienter hoc proponere, quia ſic fortè verteretur poſtea in dubium, de quo intelligebatur problema, & ſi Samſon diceret de melle inuento in cadauere leonis, diceretur ei, ꝙ inſaniebat, quia contra eum erat natura apum, & ſententia oĩum hoĩum. Et etiam, quia nunquã aliquid tale inuentum fuiſſet, ideo ipſe condemnaretur: & ſic oportebat quòd problema ſuum non præſupponeret aliquid inopinabile. *Ac fauus mellis.* Sci-

A licet quia iam formauerant mel in corpore leonis. *Quem cum ſumpſiſſet in manibus.* Scilicet accipiens de cadauere leonis. *Comedebat in via.* Scilicet dum veniret de diuerticulo, in quo erat cadauer vſquequo accederet ad patrem, & matrem, quos reliquerat in via publica veniens ad patrem ſuum, & matrem, ſcilicet ipſi gradiebantur via publica, & Samſon diuerterat modicum ab eis, vt videret cadauer leonis, quod reliquerat. *Dedit eis partem.* Quia multum de fauo ferebat, ſcilicet totum quod reperit in corpore leonis, qui & ipſi comederunt nihil interrogantes vnde ſuſcepiſſet, quia putabant aliqua aluearia apum apud viam conſiſtere. *Nec tamen eis uoluit indicare, quòd mel de corpore leonis aſſumpſerat.* Scilicet ipſi non interro-B gauerunt vnde ſumpſerat, & ipſe non dixit: ſed etiam ſi quęſiuiſſent, noluiſſet eis dicere, quòd erat de corpore leonis, ſed dixiſſet de aliqua alia re: cauſa autem taciturnitatis fuit illa, quæ ſupra poſita eſt, ſcilicet ne pater ſuus, & mater poſſent dicere in vrbe Thamnata, quòd comederant mel de corpore leonis, quia per hoc ſolueretur problema Samſonis a iuuenibus. *Deſcendit itaque pater eius ad mulierem.* Non ſolùm deſcẽdit pater Samſonis, ſed etiam mater, vt ſupra patet, cum vtrique in via dedent de fauo: ſed dicitur de patre ſpecialiter, quia ipſe erat principalis perſona, & ipſe faciebat ſolennitatem nuptiarum. Et dicitur, ꝙ deſcendit ad mulierem, ſcilicet dicens illi, quòd pararet ſe ad conſummationem matrimonij. *Et fecit filio*

C *ſuo Samſon conuiuium.* Ad honorem nuptiarum filij ſui Samſon, ſcilicet quia tunc conſummabat matrimonium per copulam: & ad ſolennizandum nuptias fecit conuiuium magnum multis ſecundum conſuetudinem terræ illius. *Sic enim iuuenes facere conſueuerant.* Ideſt iuuenes conſummantes matrimonium in terra illa ſolebant facere conuiuia per aliquot dies: & ſic fecit pater Samſonis filio ſuo. *Cum igitur ciues.* Hic ponitur quartũ, ſcilicet inuaſionis occaſio, & fuit iſta occaſio immediata ex propoſitione problematis Sãſonis quamquam mediate iam accepiſſet originem ex occiſione leonis: & dicitur. *Cùm igitur ciues loci illius uidiſſent eum.* Scilicet ciues vrbis Thamnata, in qua nuptiæ celebrandę erant: & iſti erant cognati puellæ,

D qui curam gerebant de ſolennitate nuptiarum. *Dederunt ei triginta ſodales, qui eſſent cum eo.* Scilicet iſtos dederunt ei ad comitãdum eum toto illo tempore, quo durabat conuiuium, vt gauderet cum illis. *Quibus locutus eſt Samſon.* Iuuenes autem ad ſolatium ſolent proponere inter ſe aliquas quæſtiones ſecundum ingenium ſuum, vt tempus expendant, & gaudeant in illis. *Proponam nobis problema.* Ideſt proponam vobis quæſtionem: & ſic Ariſto. primo Topicor. vocat aliqua problemata neutra, quia neutra pars ꝯtradictionis eſt ſatis ſolida; ſicut ibi de quibuſdam exemplificat. Et proprie problema importat dubitationem: ſic enim quæſtio quælibet eſt dubitabilis propoſitio. *Quod ſi ſolueritis mihi intra ſeptem dies conuiuij.* Dedit eis

Problema quid.

E ſpatium ſeptem dierum, quia cõuiuium durabat ſeptem diebus ad ſolennitatem nuptiarum, & in illis ſeptem diebus poterãt ſoluere problema, vel ſoluerent pęnam: tranſactis autem diebus conuiuij recederent iuuenes iſti a Samſone, ideo non erat tunc conueniẽs tempus ſoluendi: & ſic ſolùm dedit eis ſpatium, dum durabat conuiuium, & fuit propoſitum problema in primo die conuiuij. *Dabo uobis triginta ſindones.* Erant triginta iuuenes, ideo ponebat triginta ſindones, & triginta tunicas, vt a quolibet reciperet vnam tunicam, & vnam ſindonem, vel cuilibet tantundem daret. Sindon vocatur quædam veſtis linea pulchra, qua vtebantur viri in terra Chanaan ſuper cęteras veſtes. Et etiam in terra iſta aliqui vtuntur ea, & ponitur Iſaia 3.

Venetiis, & in aliis terris Lombardiæ fœminæ vtũtur iſta veſte.

cum alijs ornamentis muliebribus. Tunicæ vocantur ipſę veſtes de panno laneo, & ſic erat ſindon, & tunica complerum quaſi veſtimentum alicuius. *Si autem non potueritis ſoluere*. Scilicet declarando veritatem ei⁹. Quid ſi iuuenes dediſſent aliquam expoſitionem, & non eſſet conueniens, vel non eſſet illa quam Samſon intendebat, quis arbitrari debebat, quòd obtinerent? Reſpondendum quòd erat recurrendum ad commune iudicium: nam ſi verba problematis coaptarentur ſolutioni iuuenũ ipſi obtinerẽt: & ſi Samſon diceret, non eſt ipſe ſenſus problematis, non erat ei credendũ, niſi doceret ſenſũ magis coaptari verbis problematis quàm ſenſum a iuuenibus datum. *Vos dabitis mihi triginta ſindones, & eiuſdem numeri tunicas*. Et ſic erat æqua cõditio pacti ex vtraque parte, quia tantum lucrari debebat Samſon quãtum ſolueret ſi ſuccumberet, & idem de quolibet iuuene. Nam ad vnam tunicam, & ſindonem quilibet extendebatur, vel obtinendo, vel ſuccũbendo. *Qui reſponderunt ei: profer problema ut audiamus*. Subintelligendum eſt, ꝙ prius acceptauerunt conditionem iſtam & firmauerunt eam pacto, quàm Samſon enunciaret problema, alioquin cùm problema videretur difficile, reſiliſſent ab illo. Conſenſerunt autem iuuenes propter duo, primò quia tempus indultum ad excogitandum erat magnum, ſ. ſeptem dierũ, & in illis de quocunque quantumcumque dubio poſſent certificari per ſe, vel per alium. Secundum erat, quia multi erant, quibus proponebatur; & vnus vel alius inueniret ſolutionem. Etiam putauerunt iſti iuuenes, ꝙ non poſſet Samſon aliquid tam obſcurum dicere quod omnes ipſi non poſſent inuenire.

Quando Samſon propoſuit problema Philiſthinis quid intendebat. Quaeſt. XIIII.

QVAERETVR, quando Samſon iſtud problema propoſuit quid intendebat, vel quomodo audebat ſe exponere tãtę obligationi, ſcilicet ꝙ ſi perderet daret triginta tunicas, & totidem ſindones, & tamen ipſe non habebat vnde ſolueret quicquam horum. Reſpondendum quòd Samſon habere poterat intentionem ad vnum de duobus, ſcilicet ad ipſum problema quod occultum erat, vel ad robur ſuum, ſcilicet quia ſi ſuccumberet poſſet ciro 30. tunicas, & totidem ſindones prædando recipere, & dare iuuenibus. Sed dicendum quòd Samſon non attendit ad robur ſuum, quaſi perditurus eſſet, & acquiſiturus ſindones, & tunicas prędando. Sed attendit ad problematis difficultatem, quia putauit quòd erat eis forte impoſſibile inuenire ſolutionem, & ſic quando inuenerunt, dixit eis: ſi non arauiſſetis in vitula mea non inueniſſetis propoſitionem meam, quaſi dicat aliter erat vobis impoſſibile ſcire: & tamen ipſe putauit ꝙ vxor ſua non declararet illis iuuenibus, ideo tenuit ſe ex parte difficultatis. Item patet, quia ſi Samſon attẽdiſſet ad robur ſuum, iam intendiſſet, vel putaſſet ſe ſaltem perditurum: & ad hoc ipſe non contenderet, quia nulla vtilitas erat laborare ad ſoluendũ id, in quo obligaretur. Conſiderandum tamen cùm hæc omnia a Deo fierent, qui quęrebat occaſionem contra Philiſthinos, vt ſupra patet, quòd Deus incitabat Samſonem ad proponẽdum iſtud problema ex parte contraria, ſcilicet quia volebat Deus, quòd Samſon ſuccumberet, ſoluentibus iuuenibus problema: & ad hoc dedit viam, vt illi per vxorem Samſonis inuenirent ſolutionem: Et ſic ſuccumberet Samſon, & teneretur inquirere tunicas, & ſindones occidendo Philiſthinos, & occidit triginta viros, totum hoc

F fuit ergo ingenium mouendi Samſonem ad occidendum iſtos viros triginta, & ipſe non ferebatur hac intentione. Et ſic accidit in alijs negocijs, quando Deus vult in manus noſtras aliquid ad iuſtitiam ſuam pertinens exequi, quia ad idem ſerimur nos & Deus: & tamen nos mouemur vna intentione, & Deus mouet nos alia intentione & actu: completur in actu non quod nos volumus, ſed quod Deus vult. *Qui dixit eis: de comedente exiuit cibus*. Scilicet de leone qui erat comedens, & deuorans exiuit cibus, ideſt mel, quia in cadauere eius nidificauerunt apes, & fabricauerunt mel, de quo pater, ipſe, & mater ſua comederunt, vt patet ſupra in litera. *Et de forti egreſſa eſt dulcedo*. Repetitio eſt eiuſdem ſententię per G alia verba, & fortè poſita fuit ad turbandum, vt putarent eſſe duas ſententias: & quamquam vnam inuenirent non inuenirent aliam: & dicitur de forti, ideſt leone egreſſa eſt dulcedo, ideſt mel dulce. *Nec potuerunt per tres dies ſoluere propoſitionem*. Ideſt non potuerunt inuenire intellectum eius: conati ſunt enim omnes triginta iuuenes in tribus diebus primis inuenire ſolutionem: & cùm non poſſent putantes eſſe impoſſibile inuenire, ceſſauerunt fruſtra anxiari, ſed recurrerunt ad alia remedia. Iſti tres dies intelliguntur primi tres dies conuiuij.

Cumque adeſſet dies ſeptimus, dixerunt
H ad vxorem Samſon: Blandire viro tuo,
& ſuade ei, vt indicet tibi quid ſignificet problema. Quod ſi facere nolueris, incendemus te, & domum patris tui. An idcirco vocaſtis nos ad nuptias, vt ſpoliaretis? Quæ fundebar apud Samſon lachrymas, & querebatur, dicens: Odis me, & non diligis: idcirco problema, quod propoſuiſti filijs populi mei, non vis mihi exponere. At ille reſpondit: Patri
I meo, & matri nolui dicere, & tibi indicare potero? Septem igitur diebus conuiuij flebat ante eum; tandemque die ſeptimo cùm ei eſſet moleſta, expoſuit. Quæ ſtatim indicauit ciuibus ſuis. Et illi dixerunt ei die ſeptimo ante ſolis occubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non araſſetis in vitula mea: non inueniſſetis propoſitionem meam. Irruit itaque in eum ſpi-
K ritus Domini, deſcenditque Aſchalonem, & percuſſit ibi triginta viros: quorum ablatas veſtes dedit his, qui problema ſoluerant. Iratuſque nimis aſcendit in domum patris ſui: vxor autem eius accepit maritum vnum de amicis eius, & pronubis.

Verona conditur.

Supra eo. & infi. 15.

Cumque adeſſet dies ſeptimus. Iſte dies ſeptimus non vocatur dies ſeptimus conuiuij, nec ſolutionis dandæ, quia Samſon dederat problema primo die con-

conuiuij, & indulſit 7. dies conuiuij ad dandam ſolutionē: & nō poteſt vocari iſte dies ſeptimus, ſ. termini, vel conuiuij, quia nunc propoſuerunt iuuenes problema vxori Samſonis, vt patet hic: & tamen infra dicitur quòd ipſa erat ei moleſta per omnes dies conuiuij & flebat: & tandem dixit ei, vt patet infra, ergo non erat iſte dies ſeptimus, quia cùm iuuenes ſeptimo die ante ſolis occubitum ſoluerint problema, vt infra patet; non potuiſſet vxor Samſonis moleſta eſſe Samſoni, niſi vna die incompleta, ſcilicet die ſeptima: & tamē dicitur hic quòd erat ei moleſta omnibus 7. diebus cō uiuij: ergo ante ſeptimum diem per aliquot dies venerunt ad eam, & vocatur iſte dies ſeptimus, ſcilicet, hebdomadæ, vt exponunt omnes tam Hebræi quam Latini. Vel poteſt intelligi cùm adeſſet, i. cū appropinquaret, ſ. quia erat iam quartus dies: & videbant, quòd appropinquabat dies ſeptimus, & ipſi nō dum inuenire poterant ſolutionem acceſſerunt ad remediū vxoris Samſon. *Dixerunt ad vxorem Samſon*. Putauerunt quòd ipſa poſſet extorquere ab eo veritatem: nam ipſe diligebat eam valde: & nunc nouiter acceperat eam; inceperatque illius frui amplexibus, ideo nullo modo eam contriſtaret, ſed exponeret problemā: & ſic factum eſt. Deus autem incitauit iuuenes ad iſtud remedium, vt ſuccumberet Samſon, & cogeretur quærere ſindones, & tunicas occidendo 30. Philiſthæos. *Blandire viro tuo*. Ideſt fac ei blanditias, vt inducas ipſum ad exponendum problema. Iſtæ blanditiæ poterant eſſe in opere faciendo ei de ſeipſa aliquod ſpeciale gaudium, quo ſolicitaret animum eius. Vel dicitur blandire, ſcilicet in verbis, & ſic faciebat fœmina illa: nam lachrymas fundebat apud Samſonem, & fortè in lecto, quod amarè ferebat Samſon ſcilicet te neriter amātē anxiari, & amor erat principium deceptionis. In Hebræo habetur. *Decipe virum tuum*. Et ad idem redit, i. decipe eum blandiendo illi dulcibus verbis, & teneris lachrymis; ita vt commoueantur viſcera eius ad teneritudinem pre amoris immanitate. *Et ſuade ei, vt indicet tibi quid ſignificet problema*. Ideſt, & per blanditias ſuade ei, i. inducas eum ad hoc, vt indicet tibi quid ſignificet problema, ſ. & tu nobis indices illud. In Hebręo habetur litera breuior. *Decipe virum tuum, & indicet nobis quid ſignificet problema*. Et tamen non debebat indicare Samſon viris illis, ſed vxori: quia manifeſtum eſt, quòd ipſe non conſentiret viris indicare: ſed litera hebraica eſt barbara, & mutat perſonas, & modus loquendi: & dicitur indicet nobis. i. tibi, & ſic ponit litera noſtra, quia tamen poſtquam Samſon indicaret vxori ſuæ ipſa erat indicatura iuuenibus, dixit litera Hebraica: & indicet nobis, ſ. mediante te indicabit nobis. *Quod ſi facere nolueris*. Scilicet diligenter laborando, & rem ad effectum producendo. *Incendemus te, & domum patris tui*. Ideſt incendemus te, & patrem tuum, & totam familiā eius, & quidquid ad eum pertinet: nam domus non accipitur hic pro ædificio, ſed pro familia, ſicut communiter dicitur: dom⁹ Iacob benedicite domino. Iſtam pęnam comminati ſunt iuuenes vxori Samſonis, quia fortè putabant, q̄ ipſa potius diligeret virum ſuum quàm eos: & vellet, q̄ obtineret vir, ideo ſi non amore, aut clemētia aſſentiret eis, ſaltem timore ducta aſſentiret. Et iſta timebat iuuenes, quia ſciebat, quòd poterant facere id, qđ dicebant, ideo ſolicita fuit ad opus. *An idcirco nos vocaſtis ad nuptias, vt ſpoliaretis*. Ideſt vel nunquid non vocaſtis nos ad honorandum nuptias, niſi vt expoliaretis nos? quaſi dicat: venimus ad honorandum nuptias tuas, & nihil hinc conſequimur, niſi quod expoliabimur, vnde honorem conſecuturi eramus. Hoc dicebant quòd quilibet illorum daturus erat vnam tunicam, & vnam ſindonem, & ſic manerent nudi. &

A iſta videbatur quędam ratio motiua ad hoc quòd vxor Samſonis conaretur exponere problema iuuenibus, vt cùm ipſi veniſſent ad honorandum eam, non conſequerentur inde dedecus: & tamē non dedit medium conuenienter vxor Samſonis, quia debuerat ipſa intercedere inter virum & iuuenes, ſ. quia ſolueret eis pœnam in quam incidebant non ſoluentes problema: & ſic nec Samſon aliquid perderet, nec iuuenes dehonorarentur: ſi autem contenderet ad exponendum problema depauperaret virum ſuum obligando eum ad ſolutionem triginta tunicarum, & totidem ſindonū; in quo ſatis exhaurïretur ſubſtantia viri ſui. Si autem non faceret quidquam dehonorarentur, & obtineret Samſon: ideo debuit intercedere, vt mediatrix, & nō

B vt partialis. In Hebręo habetur. *Si ad hæreditandum vocaſtis nos*. Ideſt nunquid vocaſtis nos ad nuptias ad tollendam hæreditatem noſtram? Et accipitur hæreditare pro exhæredare, vel hęreditatem tollet, ſcilicet quia obligando quemlibet ad ſoluendum vnam tunicam, & vnam ſindonem, tollebant partem hęreditatis eorum. *Qua fundebat apud Samſon lachrymas*. Ideſt quandò erat cum Samſon plorabat intendens, quòd ploratus eius moueret Samſonem, & fortè erat fletus iſte in lecto, vt magis iuuenem aut libidine furentem, & ad modica aduertentem teneritudine ſuperaret. *Et querebatur dicens*. Ideſt conquerebatur de eo. *Odiſti me, & non diligis*. Ideſt nunc oſtendis, quod habes me exoſam, & non me diligis;

C quamquam dicis, quòd me diligis. *Idcirco problema quod propoſuiſti, filijs populi mei non vis mihi exponere?* Ideſt ſi tu me diligeres exponeres mihi problema, quod propoſuiſti filijs populi mei, ideſt viris de ſtirpe Philiſthinorum, qui ſunt filij populi mei, ideſt de populo meo. Et hoc dicebat, quia Samſon non erat de populo illius mulieris, ideſt de ſtirpe Philiſthinorum, quaſi dicat, ſi me diligeres non occultares mihi quicquam de eo, quod a te peterem: & tamē occultas: ideo exoſam me habes. *At ille reſpondit: patri meo, & matri nolui dicere*. Scilicet quando occidit leonem in cuius cadauere poſtea fuit mel, non indicauit patri, aut matri quòd leonem occidiſſet. Etiam quando poſtea accepit fauū, & dedit patri, & matri noluit indicare quod

D de corpore leonis eſſet fauus. *Et tibi indicare potero?* Ideſt nunquid iuſtum erit, quòd tibi indicem, cùm illis non indicauerim? quaſi dicat non: quia magis tenebar obedire illis, & diligere eos quàm te debeam amare, ergo iniuſtum petis. *Septem igitur diebus conuiuij flebat apud eum*. Quamquam Samſon iuſtè reſpondiſſet, non ceſſauit pertinacia fęminæ, ſed fundens ſemper lachrymas inquietabat eum. Et dicitur per ſeptem dies conuiuij, ideſt vſque ad complementum ſeptem dierum conuiuij: nam non cæpit mulier inquietare Samſonem ex prima die conuiuij, ſed ex quarta: quia primis tribus diebus conuiuij conati ſunt iuuenes inuenire ſolutionem, & cùm non inueniſſent putantes ſibi eſſe impoſſibile ſic inuenire, diuerterunt ad vxorem

E Samſonis, vt ipſa inueniret per virum: & incepit ex die quarto ſolicitare virum vſque ad finem dierum cōuiuij. *Tandemque die ſeptimo, cùm ei moleſta eſſet expoſuit*. Ideſt etiam vxor in omnibus diebus non potuit extorquere a viro ſolutionem problematis: in die autem ſeptimo cum ipſa ſciret finiri terminum moleſta erat nimis: & tunc Samſon expoſuit. Nam erat Samſon iuuenis infenſatus ardens in vxore: vnde egrè ferebat quòd vxor ſua, quam tenerè diligebat coram eo fleret: commouebantur quippe viſcera, amante in fletum verſa, ideo non ſuſtinuit, quin exponeret ei.

Litera in Hebræo.

Quomodo Samſon voluit indicare problema vxori ſuæ
Quæſtio XV.

QVAERETVR, quomodo Samſon voluit indicare problema vxori ſuæ, quia manifeſtum erat, & ipſe ſatis conſpicere poterat, quòd ipſa ſcire vellet ad exponendum 30. viris ſocijs Samſonis: & tūc licèt ipſa fleret non debebat commoueri ad aſſentiendum; ſed magis habere eam exoſam; & magis tacere, cùm inſidiatrix loqueretur ei. Reſpondendum quòd Samſon inductus fuit ad hoc dupliciter: Primò quia vxor Samſonis innuebat quòd nullo modo volebat ſcire expoſitionem ad proponendum iuuenibus ſed ſolum ad intelligendum. Et fortè ſępe iuraret ꝙ nulli proderet, & Samſō nimis credulus putans, quòd vxor magis diligeret eum quàm extraneos, credidit quòd non indicaret illis. Confirmatiuum huius erat motus interior Samſonis, quia iuuenis erat, & diligebat nimis puellam hanc, vt patet ſupra, & nunc quoque nouiter amplexibus illius frui cœperat; ideo nihil erat quod ei proponeret: cùm autem vultum illius cōſiderabat triſtem, & obortas lachrymas commouebātur viſcera eius prę teneritudine amoris, quia amor cū ipſe durus ſit omnia tenera reddit: nec mirum ſi puællę amanti ipſe quoque amans comploraret, & conſolaretur eam blanditijs tanquam dimidiū animæ ſuæ ęgrè ferens illam anxiam. ſic ille intenſus, & feruens amator Sichem Dinam filiam Iacob flētem, vt oppreſſam blādit ijs conſolabatur, quia irruerat in eum amor fortis, vt patet Gen. 34. cap. & ideo ſatis declaratum eſt; paſſio autem dura commouet rationem ad aſſentiendum alicui, vel diſſentiendū: & ſic licèt verba vxoris Samſonis credibilia non eſſent, amor qui eum vrebat illis vires dabat perſuadendi. Secundum, & efficacius erat incitatiuum affixum cordi Samſonis a Deo. Volebat enim Deus quòd expoſitio problematis per vxorem Samſonis reuelaretur iuuenibus, & Samſone ſuccumbente oporteret, vt ipſe inquireret vnde ſolueret 30. tunicas, & totidem ſindones, & cogetur occidere 30. de Philiſthinis. Quod autem potius ex hac parte quàm amore vxoris motus fuerit apparet, quòd petente vxore cum lachrymis ſolutionem problematis ipſe rationabiliter reſpondit dicens: patri meo, & matri nolui dicere, & tibi dicere potero. Sic ēt poſtea cū per oēs dies conuiuij moleſta ei eſſet, non potuit obtinere: ſeptimo aūt die tandem obtinuit. ſi tamen prę amoris magnitudine expoſuiſſet, non potuiſſet tolerare eam flentem omnibus diebus præteritis, quibus eius fruebatur amplexibus. *Qua ſtatim indicauit ciuibus ſuis.* Ideſt illis triginta iuuenibus, qui erant dati in ſodales Samſonis, & erant ciues iſtius mulieris, ſcilicet erant de vrbe Thamnata, & fortè de cognatione ſua. *Et illi dixerunt ei die ſeptimo ante ſolis accubitum.* Scilicet iuuenes dixerunt Samſoni ſolutionem die ſeptimo, & hoc ante ſolis occubitum: quia dixerat Samſon ꝙ ſoluerent ei intra ſeptem dies conuiuij. & ſi poſt ſolis occaſum ſoluiſſent, erāt extra terminum, & tenebātur ad pęnam non obſtante, quòd ſoluerent problema. *Quid dulcius melle, & quid fortius leone?* Non dixerunt ei, quòd intelligebatur de leone, & quòd in illo inuentus fuerat fauus, ſed per breuia verba expreſſerunt ſententiam. *Qui ait ad eos: ſi non araſſetis in vitula mea.* Modus metaphoræ eſt: vocauit enim vxorem ſuam vitulam: & non dixit vaccam ad ſignificandum teneritudinem, quia puella erat, ſcilicet ſi non ſollicitauiſſetis eam inquirendo problematis expoſitionem. *Non inueniſſetis propoſitionem meam.* Ideſt non inueniſſetis ſolutionem eius. Et verum dicebat in hoc Samſon: nam illi per tres dies laborantes non po-

F tuerunt inuenire, & deſperauerunt ſe poſſe inuenire. *Irruit itaque in eum ſpiritus domini.* vidit ſibi nunc Samſon imminere neceſſitatem ſoluendi triginta tunicas, & totidem ſindones, & non habebat vnde ſolueret, ideo iratus nimis, & neſciens quid ageret deſcendit in Aſchalonem, & occidit triginta viros, quorum veſtes rapuit. Et vocatur ſpiritus domini hic ſpiritus roboris, qui irruit in Samſonem, ideſt venit in eum ſubito ad accēdendum eum contra Philiſthinos, vt pugnās contra illos obtineret tunicas, & ſindones. Et ſciendum, quòd accipitur ſpiritus non pro robore, ſed etiā animoſitate: nam ſi Deus daret Samſoni ſolum robur quamquam eſſet potens ad pugnandum contra multos viros ſimul: tamen non auderet aggredi illos, G aut reſiſtere illis pugnando, ſicut videmus multos homines corpore quidem robuſtos, & animo infirmos, & fugiētes a facie aliorum corpore debiliorum: Samſon tamen audebat pugnare contra leones nudis manibus: etiam contra quantamcunque Philiſthinorum multitudinem ſine armis ſolus pugnabat, ſequenti capitu. ideo erat animoſitas ſua magna ęqualis robori. Vtrunque autem dabatur ei a Deo, & vocatur ſpiritus domini. *Deſcenditque Aſchalonem.* Eſt Aſchalon vna de quinque metropolibus Philiſthinorū, vt patet Ioſue decimo tertio, & primo Regum ſexto, nunc autem deſcendit Samſon de Thamnata, in qua celebrabantur nuptiæ, & init Aſchalonem ad rapiendum ibi veſtes, vt ſolueret. *Et percuſſit ibi triginta* H *viros.* Potuerat Samſon occidere 30. viros, & plures tn̄ ſolū 30. occidit, qa nō occidit eos ex deſiderio occidadi, nec quia offenderant eum: ſed quia volebat rapere veſtes eorum, & quia ſolis triginta veſtibus egebat, occidit ſolum triginta viros. *Quorum ablatas veſtes dedit his, qui problema ſoluerant.* Ideſt abſtulit veſtes omniū triginta occiſorum, & veniens in Thamnata dedit illas triginta iuuenibus, qui ſoluerant problema ſuum. Ex hoc patet, quòd omnes viri in terra Philiſthinorū induebantur tunicis, & ſindonibus: alioquin cùm obligaretur Samſon date triginta tunicas, & totidem ſindones, ſi quilibet vir non indueretur tunica, & ſindone, non occurreret, quòd in triginta viris, quos occidit reperiret triginta tunicas, & totidem ſindones.

Aſchalon quid ſit.

Amor fortis oīa vincit.

I

An Samſon peccauit occidendo iſtos triginta viros Philiſthinos, vt acciperet veſtes eorum.
Quæſtio XVI.

QVAERETVR, an Samſon peccauerit occidendo iſtos viros Philiſthinos. Aliquis dicet, ꝙ non, quia iſti erant Chananęi, & Iſraelitæ poterāt pugnare contra Chananęos, imò debebant occidere eos gladio neminem viuere permittendo: Deuteronomij vigeſimo capitu. In contrarium videtur, quòd peccauerit, quia viri iſti non offendebant Samſonem; & ipſe ſine cauſa inuadens occidit illos. Item inter Iſraelitas, & Philiſthinos erat nunc pax: quod patet, quia K ingrediebantur ſecurè Iſraelitæ in terram Philiſthinorum, & è contrario. Contra fœdera tamen bellum committere peccatum erat. Reſpondendum, quòd Samſon non peccauit occidendo iſtos viros, quod patet, quia Deus mouebat eum ad hoc: nā Deus inquirebat occaſionem cōtra Philiſthinos per Samſonem, & ad hoc fecit quòd acciperet vxorē de Philiſthinis, vt patet ſupra: ergo faciendo mala, ad quæ Deus incitabat eum non peccabat. Item quando Samſon nō habuit vnde ſolueret iuuenibus, qui ſoluerant problema, irruit in eum ſpiritus domini, & deſcendit in Aſchalonem ad occidendum iſtos viros: ergo Deus incitauit eum ad hoc. Quod patet, quia iſte erat ſpūs roboris, & animoſitatis, & non erat prius in Samſone

nunc

nūc autem ſubito venit, ſed iſtud robur nō erat niſi ad faciendum aliqua opera fortia: ergo dando illi pro tūc illam fortitudinem incitabat eum ad faciendum aliquā occiſionem, vel bellum, quia Deus non ſolùm conferebat tunc robur, ſed etiam animoſitatem, vt ſupra declaratum eſt. Item Samſon ſciebat ſe poſitum iudicem Iſrael a Deo ad nocendum Philiſthinis; ideo non reputabat peccatum eſſe nocere illis, imò reputabat eſſe peccatum, ſi non noceret, cùm Deus infundendo ei ſpiritum ſuum incitaret eum ad hoc. Itē Samsō videbat, quòd Deus mouebat eum contra Philiſthinos, ſicut Moyſes ſtans inter Aegyptios mouebatᷣ a Deo ad vindicandum iniuriam Iſraelitarum: vnde ipſe occidit Aegyptium facientem iniuriam Iudæo, & abſcondit eum ſub ſabulo: Exo. 2. cap. & quāquam regulariter non liceret ei hoc, quia erat opus iudicis, & ipſe non erat conſtitutus iudex, tamen ſciebat ſe a Deo cōſtitutum iudicem, & liberatorem Iſraelitarū, & putabat quòd Iudæi ſic exiſtimabant de illo. Sic patet Actu. 7. cùm dicitur de occiſione iſtius Aegytij facta a Moyſe, & ſubditur: Exiſtimabant autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem illis, at illi non intellexerunt. Ita erat de Samſone, quia ipſe ſciebat ſe poſitum in liberatorem, quia ſic Angelus prędixerat, & poſtea Deus incitabat eum ſpecialiter quādo immittebat ei ſpiritum fortitudinis, ideo non dubitabat ſe benè agere. Ad rationem primam in contrarium dicendum, ꝙ licèt iſti viri nō offenderent Samſonem, tamen ipſe potuit eos licitè occidere, quia ſicut iudex poteſt occidere reos mortis, licèt eum nō offenderint vnquam: ita & Samſon erat iudex conſtitutus a Deo ad puniendum Philiſthinos: & nunc Deus mouit eum ad occidendum iſtos viros, ideo non peccabat.

Ad rōnem primam in diuerſum.

Ad ſecundam rationem dicendū quòd erat pax inter Iſrael & Philiſthinos pro tunc: ideo nō licebat alicui de Iſrelitis pugnare contra Philiſthinos, non facta amonitione aliqua, vel non apparente aliqua cauſa: Samſon autem pugnauit nunc nō tanquam vnus de Iſraelitis, ſed tanquam iudex conſtitutus a Deo, & incitatus ab illo ad occidēdum illos triginta viros.

Ad rōnem ſecundam.

An licuerit Samſoni tollere ſpolia illorum occiſorum. Quæſt. XVII.

QVAERETVR vlterius, an licuerit Samſoni tollere ſpolia illorum occiſorum. Aliquis diceret quod non, quia quāquam iudex occidat aliquos reos, non licet ei tollere bona illorum, ſed permanent hęredibus eorum: imò ſi iudex aliquem reum occidat, vt poſſit rapere bona illius peccat. Reſpondendum ꝙ licuit Samſoni occidere, & rapere veſtes Philiſthinorum, quia Samſon licèt eſſet a Deo datus iudex Iſraelitis, & ex auctoritate ei a Deo data, licebat occidere Philiſthinos, nō procedebat cōtra Philiſthinos, tanquam contra ſubditos, ſed tanquam contra hoſtes: in bello aūt iuſto, qñcunq; licet occidere, licet ēt prædari: ideo poterat Samſon iſtorum bona rapere, quos iuſtè occidebat. Item quod ex Dei motu fit iuſtum eſt, ſed ſicut Samſon motus fuit a Deo ad occidendum Philiſthinos, motus fuit etiam ad prædandum bona eorum, quia ad vtrunque fuit idem motus. ergo licuit rapere ſicut occidere. Ad rationem in contrarium reſponſum eſt, quòd Samſon magis procedebat contra Philiſthinos, vt contra hoſtes, quàm vt contra ſubditos: ſed a deo auctoritatem habebat procedendi contra illos.

A *An fuerit conueniens occaſio hoc ad procedendum contra Philiſthinos, vt occiderentur iſti triginta viri. Quæſt. XVIII.*

QVAERETVR, an fuerit conueniens occaſio hoc ad procedendum contra Philiſtinos, vt occiderentur iſti triginti viri. Reſpondendum quod poteſt hic conſiderari occaſio, aut quantum ad Deū, aut quantum ad Samſonem, aut quātum ad Philiſthinos. Primo modo accipiendo, dicēdum quòd non erat occaſio aliqua, qa Deus ex cauſa iuſta mouetur ſemper, & non habet aliquam occaſionem tanquam motiuā: & hic ipſe voluit occidere triginta viros Aſchalonitas, quia erat aliqua cauſa iuſta, quare occiderentur. Si autem conſiderentur reſpectu Samſonis, dicendum ꝙ B ipſe iuſtè occidit, vt ſupra declaratum eſt: & tamen nō motus fuiſſet ad occidendum illos, niſi habuiſſet occaſionem, ſcilicet quia daturus erat 30. tunicas: & totidem ſindones, & non habebat vnde ſolueret: voluitque occidere 30. viros, vt inde conſequeretur illas. Quantum ad Philiſthinos autē non potuit hic haberi occaſio. i. color aliquis ad occidēdum eos, quia ex hoc ꝙ Samſon obligabatur ad 30. ſindones, & tunicas, nō habebat cauſam rationalem occidendi aliquos de Philiſthinis: & ſi notum fuiſſet Philiſthinis, quod Samſon egiſſet hoc, potuiſſent iuſtè contra eum pugnare: ſed occultum fuit opus Aſchalonitis, quia fecit illud Samſon, vt latro inſidians in via: ſolùm ergo fuit iſta occaſio ſic, quia Deus volebat nunc occidere 30. viros C de Aſchalonitis, & illos per Samſon volebat occidere, & quia Samſon non moueretur ad illud, niſi Deo expreſsè mandante. Vel magis, vt conſequeretur aliquam vtilitatem inde, poſuit talem caſum, ſcilicet inducendo, quòd in ſolutione problematis ipſe ſuccumberet, vt cogeretur deſcendere in Aſchalonem ad rapiendum, & tunc Deus obtulit ei illos 30. viros, quos volebat perire, & occidit illos rapuitque tunicas eorum.

An Samſonis fortitudo fuerit naturalis, vel ſupernaturaliter data. Quæſt. XIX.

D QVAERETVR vlterius, de robore Samſonis, an eſſet naturaliter, vel ſupernaturaliter in illo. Reſpondendum, quòd erat ſupernaturaliter: nam quandocunq; Samſon deberet agere aliquid magnę fortitudinis, dicitur quòd ſpiritus domini irruebat in ipſum: ergo ex Deo erat. Sed adhuc dicendum, ꝙ robur eſſe ſupernaturaliter poteſt multipliciter intelligi. Primò modo, quòd Deus feciſſet, quòd Samſon in tali ſpē, & de materia taliter diſpoſita ꝯciperetᷣ, ꝙ haberet vires magnas nimis: nā quæ ſic ꝯferuntur, quanquā videantur naturaliter euenire, tamen a Deo ſpecialiter dātur, vt declaratū eſt præcedēa Secūdo modo poterat eſſe robur ſupernaturaliter, i. ꝙ non proueniſſet ei ex natiuitatis conditione, ſed Deus ei nato poſtea dediſſet, ſicut ſapiētiam infundit alicui quā nunE quam ſeparat, ſicut fuit in Salomone, qui a principio non erat valde ſapiēs, ſed Deus ꝯtulit ei ſapientiam, q̄ ſemper manſit in illo vſque ad mortem, licèt malus effectus fuerit. Sic autem poterat eſſe in Samſone, ſcilicet quòd conferretur ei fortitudo, quæ nunquam poſtea ſepararetur ab illo. Tertiò modo eſſe poterat robur ſupernaturaliter. ſ. quòd daretur ei a Deo ad aliquem actum, & ceſſante illo actu ceſſaret, & iterum quando eſſet neceſſarium robur ad alium actum conferretur a Deo, & ſic eſt de ſpiritu prophetico, q a Deo confertur: nam ille ſubito illuſtrat prophetam: & tunc deſinit eſſe in illo, & iterum redit in illum ad aliū actum: & ꝯtingit multotiens, ꝙ propheta nō habēs ſpūm ꝓpheticū ſi conetᷣ intelligere aliquid altiſſi-

mum nõ poterit, nec ſciet pluſquam cęteri homines. F De primo modo dicendum, quòd non competebat Samſoni: nam non fuit ei robur collatum ex tempore natiuitatis: quia tunc non oportebat quòd vocaret ſpiritum domini ad operandum aliquid. & tamen orauit, vt Deus daret ei fortitudinem ad concutiendum columnas domus infra 16. ca. ergo non fuerat ſibi ex natiuitate. Item quando Samſon agebat aliqua opera fortia, dicebatur ꝙ irruebat ſpiritus dñi ſup eum, vt patet qñ occidit leonẽ, & qñ occidit. 30. viros Aſchalonitas: ergo nõ erat robur ex cõditione cõplexionis. Manent aũt alij duo modi, & de iſtis eſt dubium quis eorum fuerit.

Opinio quorũdã.

Aliquis dicet quòd fuit tertius, ſcilicet quòd Samſon nunquam haberet robur manens, ſed vt communiter ipſe eſſet infirmus, ſicut cęteri homines. G Sed quando aliquid magnum acturus erat veniebat ſpiritus domini ſuper ipſum, & tunc habebat robur, & animoſitatem. Hoc patet quia quandocũque Samſon ageret aliquid magnum, dicitur quòd ſpiritus domini irruebat ſuper eum: ſic enim fuit in occiſione leonis: ſic etiam fuit in occiſione 30. virorum Aſchalonitarum, ſupra in litera: ſic etiam fuit in occiſione milli Philiſthinorum, quando ſolus pugnauit contra eos ſequenti ca. ſic etiam quando concuſſit columnas domus, infra 16. cap. Sic etiam eſt de prophetis, quia ſpiritus Prophetiæ non eſt manens, & tunc quando prophetant, dicitur quòd fit ſuper eos manus domini, vel ſpiritus domini. Sic patet de Balaã: Nume. 24. Sic etiam de Eliſeo 4. Regu. 3. & alijs pro- H phetis.

Quo modum roboris habuerit Samſõ.

Dicendum tamen eſt, quòd Samſon habuit modum ſecũdum fortitudinis, ſcilicet ꝙ Deus dedit ei fortitudinem poſtquam natus eſt ex munere prę ter complexionem, ſicut dedit Salomoni ſapientiam quam continue habebat, & ideo quandocunque vellet exercere aliquod opus fortitudinis exercebat, non expectans tempus determinatum, vel quòd Deus infunderet ei ſpiritum roboris: erat autem illud robur, quia Deus voluerat ei dare ſpecialiter, dum maneret in obſeruatione nazaræorum: & quia ſemper hanc regulam ſeruauit vſquequo Dalila præcidit capillos ei᷒, ſemper fuit in eo robur. Hoc patet, quia quando Dalila quærebat vbi erat robur Samſonis, ipſe reſpondit varia vſq; ad vltimum, cùm dixit, quòd erat nazarçus I ab vtero matris, & quòd ſi abſcindertur capilli eius, eſſet infirmus ſicut cęteri homines, infra 16. & ibi dicitur quòd enarrauit tunc veritatem illi mulieri: ergo virtus erat ſemper manens in eo quamdiu manebant capilli, & non veniebat ei viciſſim, ſicut venit ſpiritus prophetiæ ſuper prophetas. Item ſi Samſon non haberet robur continuè manens: per hoc quòd capilli abſcinderentur, nõ tolleretur robur, cũ illud non ineſſet ſibi, & tamen robur ablatum eſt: ergo immanebat ei ſemper: patet antecedẽs, quia ſi robur non ſemper maneret, ſed veniret quando irruebat in eum ſpiritus domini, quando capilli radebantur, non tolleretur ſpiritus domini, qa ita poſſet poſtea irruere, ſicut prius irruebat, & tamen abſciſis capillis iam nihil potuit Sã K ſon, infra 16. Item tonſis capillis Samſonis eo. cap. dicitur, ꝙ Samſon neſciebat, ꝙ Deus receſſiſſet ab eo, & putauit ꝙ poſſet ſe excutere de manibus Philiſthinorum, ſicut prius: ergo videtur quòd prius erat ſemper Deus cũ illo, quantum ad robur, & tonſis capillis non manſit. Item eo. cap. vult ꝙ robur Samſonis conſequeretur capillos, quia dicit quòd detonſis capillis ceſſauit robur: & poſtea cùm vult ſignare, quomodo per antiquum robur potuit Samſon cõcutere columnas, dicitur quòd iam capilli eius renaſci ceperant: & tamen ſi nihil capilli agerent ad robur, ſuperfluè poneretur. Ideo dicendum, quòd robur cępit eſſe in Sãſone ex aliquanta ætate ſua: & poſtquam cępit nunquam deſiit eſſe in illo dum manſerunt capilli: & illis ablatis, ceſſauit robur: redeuntibus autem eis redut denuo robur, & concuſſit proſtrauitque domum.

Diſcrimen inter robur Samſonis, & Salomonis ſapientiam.

Dicendum tamen, quòd erat magna differentia inter robur Samſonis, & ſapientiam Salomonis, quia licèt vtrunque eſſet infuſum, & vtrunque ſemper manens, tamen ſapientia Salomonis manebat tanquam naturaliter inexiſtens: nam ſicut ſapientia acquiſita eſt habitus quidam infixus intellectui difficulter mobilis a ſubiecto, ita ſapientia infuſa Salomoni erat habitus radicatus, & infixus, & immanebat naturaliter, imò erat magis radicatus habit᷒ quàm per acquiſitionem: quia habitus acquiſiti poſſunt deleri, & traditur ſcientia obliuioni, & tamen ſapientia Salomonis non poterat obliuione deleri: robur autẽ Samſonis non erat aliquid manens quaſi naturaliter in eo, quia nos ſentimus robur noſtrum, quod eſt quædam conditio mẽbrorum noſtrorum: & cùm quis eſt robuſtus, vel debilis ſentit illud: robur tamen datum Samſoni non inſiſtebat in membris, ita quòd eſſet virtus membrorum effecta, quia tunc Samſon ſentiret quando eſſet robuſtus, vel quando debilis, & tamen quando detõſi fuerant capilli Samſonis, putabat ipſe, quòd poſſet effugere ſicut alijs vicibus: & non potuit infra 16. ergo non erat robur tanquam conditio membrorum.

Deter. quæſtionis.

Dicendum igitur, quòd robur Samſonis in membris, erat cùm membra ſua mouerẽtur ad fortes operationes: alioquin non poſſent manus ſuę eſſe organa tam fortium operationum, ſcilicet quia frangerentur, ſicut ligna tenera, licèt moueantur a forti agente, non poterunt eſſe organa fortis percuſſionis: non erat tamen iſta fortitudo Samſonis tanquam conditio ipſorum membrorum, ſcilicet infixa eis, & quę verè vocaretur accidens eorum, ideo habebat minorem adhæſionem, & infixionem in Samſone, quàm ſapiẽtia Salomonis in intellectu eius. Cùm autem arguitur, quòd quando Samſon operabatur aliquid forte, irruebat ſuper eum ſpiritus domini.

Reſpõſio ad rõnem.

Dicendum quod poteſt hoc dupliciter intelligi. Vno modo, quod Deus tunc non infundebat ei robur tanquam prius non haberet illud, ſed augebat, vt poſſet habere actus fortiſſimos. Aliter poteſt dici, quòd tunc non infundebat ei Deus robur, ſed ſolum animoſitatem, quia prius habebat robur, & non habebat deſideriũ ad aliquid agẽdum. Deus autem infundebat ei animoſitatem magnam ad aggrediendum aliqua fortius, quę aliter non aggreſſurus eſſet. Et iſte modus eſt verior: & ita fuit de occiſione leonis, & triginta virorum: & poſtea de pugna contra multos Philiſthinos, quando rupit vincula. Sed adhuc obijcietur, quòd infra decimo ſexto capit. dixit Samſon quòd Deus daret ei priſtinam fortitudinem ſuam, vt haberet victoriam de hoſtibus.

Reſponſio

Dicendum quòd tũc perditum erat robur, ſcilicet quia quando capilli præciſi fuerant ceſſauerat robur, & creſcentibus capillis Samſonis denuo venerat robur, & tamen neſciebat illud Samſon: ideo petiuit a Deo, ꝙ redderet ei priſtinam fortitudinem, & ſenſit illã in ſe facto in ſe ſpiritu dñi, & concuſſit colũnas domus. *Iratuſque nimis aſcendit in domum patris ſui.* Scilicet Samſon iratus valde fuit contra vxorem ſuam, quia diſcooperuerat ſecretum de expoſitione problematis iuuenibus, & ipſe ſuccubuerat: in quo erat duplex malum. Primum, quia ex illo coactus eſt triginta tunicas, & totidem ſindones iuuenibus præſtare. Secundum erat, quia illud erat ſignum, quod vxor Samſonis magis diligeret alium quàm ipſum: cùm potius elegiſſet, quod ſuccumberet vir ſuus quam iuuenes compatriotæ ſui: & illud erat ſignum, quòd non eſſet fidelis viro, ſed adulteraretur. *Vxor autem eius accepit maritum vnum de amicis eius.*

Scili-

Scilicet vnum de illis 30. iuuenibus qui fuerant ſodales tempore conuiuij Samſonis, & obtinuerãt in problemate. *Et de pronubis.* Illi iuuenes vocantur pronubi, ideſt ſocij nubentis, vel cuſtodẽtes nubentem, quos nos vulgariter patrinos nuptiarum appellamus. Sic cuſtodes puellæ antequam tradantur viro, vocantur paranymphi. para quod eſt iuxta, & nympha, qđ eſt puella, quaſi iuxta puellam, ſcilicet quia ſunt iuxta eam cuſtodiendo eam.

Quare uxor Samſonis acceperit in uirum alium uiuente Samſone. Et an potuit eam repudiare propter hoc. Quæſtio XX.

QVAERETVR, quare vxor Samſonis accepit in virum alium viuente Samſone. B Reſpõdendum, quòd cauſa videtur duplex. Primò quia puella non multum diligebat Samſonem: nam dum adhuc ipſe maneret cum ea in diebus nuptiarum, ipſa diligebat potiꝰ iuuenes ſocios Samſonis quàm ipſum: nam voluit, quòd obtinerent illi contra Samſonem in ſolutione problematis, & ſoluit eis illud, vt patet ſupra, & hoc conuincitur ex poſterioribus. Nam recedente Samſone accepit in maritum vnum de iuuenibus illis, qui erant nunc cum Samſone. Et videtur, quòd amore illius ipſa laborauiſſet cum Samſone ad inquiſitionem ſolutionis problematis. Ipſa ergo gauiſa eſt, quòd recederet Samſon, vt acciperet alium in virum. C Secunda cauſa fuit, quia quando Samſon dedit veſtes his, qui ſoluerant problema, iratus fuit contra vxorem, quia ipſa expoſuiſſet: & ob hoc receſſit de ciuitate Thamnata; & ſic putauit pater illius, & ipſa puella quòd Samſon nollet ad eam redire, ideo tradita eſt alteri in vxorem. Et iſtam cauſam expreſſit pater puellæ dicens: putaui quòd odiſſes illam, ideo tradidi eam amico tuo: ſequenti cap.

An Samſon poterat repudiare iſtam puellam, quę tantum offenderat eum. Quæſt. XXI.

QVAERETVR vlterius, an Samſon poterat repudiare iſtã puellam, quę tãtum offenderat eũ. D Aliquis dicet quòd ſic, quia conceſſus erat libellus repudij Iudęis, quando diſplicerent eis vxores, ne alias occiderent, Deute. 24. & Matt. 19. ſed iſta diſplicebat nimis Samſoni, quia offenderat valde eum adiuuando alios extraneos contra ipſum, ideo licebat ei repudiare illum. Reſpondendum, quòd ex illa lege non licebat Samſoni repudiare eam, quia illa lex data fuerat Iudæis, & tenebat inter illos, qui erant ſubiecti illi, & non in pręiudicium illorum, qui non erant ſubiecti illi legi: & tamen vxor Samſonis erat Philiſthina, & nõ ligabat eam illa lex, ideo virtute illius nõ poterat eam repudiare, niſi forte a principio conuentum fuiſſet, q poſſet eam repudiare. alioquin conueniretur Samſon coram iudicibus Philiſthinorum, & cogeretur manere cum illa. E Dicendum tamen, quòd potuit eam repudiare, quia tam lege hebræorum quam lege Philiſthinorum matrimonium recipiebat repudium: de lege Hebræorum patet ex dictis. De lege autem Philiſthinorum patet ex verbis patris vxoris Samſonis: nam dixit ad Samſonem: Putaui quòd odiſſes eam: ideo tradidi illam amico tuo. in quo innuit quòd ex odio dimittere poterat illam, alioquin (licèt odiſſet eam) non diceret, quòd dederat eam alteri viro. Item intelligebat pater illius puellę, quòd Samſon poterat nunc accipere in vxorem ſororem illius puellæ: ſi tamen non procederet repudium non poſſet accipere ſororem, ergo poterat repudiare illam lege Philiſthinorum.

A *Quare Samſon non repudiauit puellam hanc. Quæſt. XXII.*

QVAERETVR vlterius, quare Samſon non repudiauit puellam iſtam, quia prius acceperat eam, quia placuerat oculis eius, vt patet ſupra in litera: nũc aũt nimis diſplicuerat ei, quia diligebat potiꝰ iuuenes quã ipſum, & expoſuerat eis problema, intantum q Samſon iratus reliquit illã, debuiſſet ergo illã repudiare. Reſpondẽdũ q Deus fecerat q Samſon acciperet mulierẽ de Philiſthinis, quia quęrebat occaſiones ad hoc q Samſon pugnaret ꝯtra eos, vt patet ſupra: ſi aũt dimitteret illã per repudiũ, non haberet occaſionẽ propter eã inferendi malum Philiſthinis: Deus aũt uolebat, q hinc naſcerentur multę occaſiones ꝯtra Philiſthinos: B nã primò propter eam, q̃ expoſuit problema coactus eſt Samſon deſcẽdere in Aſchalonẽ ad occidendũ 30. viros, & rapiendum veſtes, & rurſus, quia ipſa offenderat eũ habuit eam exoſam, & receſſit ab ea: pater aũt eius hoc uidens tradidit eã alteri viro, ex quo iratus Samſon combuſſit ſegetes, & vineas, & oliueta Philiſthinorũ: & iterum fecit plagam magnã in eis, vt patet ca. ſeq. Si aũt Samſon repudiaſſet vxorem, non habuiſſet occaſionem faciendi aliquid iſtorũ: ideo Deus inclinauit eum ad non repudiãdum illam, licèt iratꝰ fuerit illi, inclinauit tamen eum ad recedendum ab ea, vt interim pater puellæ tradere poſſet eam alteri viro, & ſic haberetur occaſio ad pugnandum contra Philiſthinos, & nocendum illis.

C

CAPITVLVM XV.

POST aliquantulum autem temporis, cum dies triticeæ meſſis inſtarent, venit Samſon, inuiſere volens vxorem ſuam, & attulit ei hœdum de capris. Cunque cubiculum eius ſolito vellet intrare, prohibuit illum pater illius dicens: D Putaui quòd odiſſes eam, & ideo tradidi illam amico tuo: ſed habet ſororem, quæ iunior, & pulchrior illa eſt, ſit tibi pro ea vxor. Cui Samſon reſpondit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philiſthęos: Faciam enim vobis mala. Perrexitque, & cæpit trecentas vulpes, caudaſque earum iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio, quas igne ſuccedens dimiſit, vt huc illucque diſcurrerent: quæ E ſtatim perrexerunt in ſegetes Philiſthinorum: quibus ſuccenſis, & comportatæ iam fruges, & adhuc ſtantes in ſtipula, concrematæ ſunt, intantum vt vineas quoque, & oliueta flamma conſumeret. Dixeruntque Philiſthiim: Quis fecit hanc rem? Quibus dictum eſt: Samſon gener Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, & alteri tradidit, hæc operatus eſt. Aſcenderuntque Philiſthiim: & combuſſerunt tam

Pallas gi- g.s a Tur- to inſcri- citur.

mulierem quàm patrem eius. Quibus ait F Samſon: Licèt hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam vltionem, & tunc quieſcam. Percuſſitque eos ingenti plaga, ita vt ſtupentes ſuram femori inponerent. Et deſcendens habitauit in ſpelunca petre Etham.

Poſt aliquantulum. Supra poſita eſt occaſio prima Samſonis pugnandi cõtra Philiſthinos, hic ponitur occaſio ſecunda: & diuiditur in duas, quia primò ponitur occaſio, ſecundò Philiſthinorum inuaſio. ibi. *Perrexitque & cępit.*

An ſit ordinis mutatio, & an hęc immediatè fuerint facta. Quæſt. I.

QVAERETVR circa primum, an ea quæ habentur hic, fuerint facta poſt præcedentia continuato ordine: & an fuerint facta immediatè, vel interiecto aliquanto tempore. Ad primum dicendum quòd eſt ordo rectus, quia ſupra fit mentio quomodo vxor ablata eſt Samſoni. Hic autem ponuntur mala ſecuta in Philiſthinis propter ablationem vxoris. Ad ſecundum dicendum quòd fuit modicum tempus inter præcedentia, & iſta, quæ habentur hic, ſcilicet iratus Samſon receſſit de Thamnata relicta vxore, & iuit in domum patris ſui: manſitq; ibi aliquot diebus, & poſt aliquantum temporis venit rurſus ad vxorem, & facta ſunt quę habentur hic: & litera cõtinuat ſe hic cum dicit: poſt aliquãtulum temporis, ideſt quòd modicum tempus intercidit. *Poſt aliquantulum temporis.* Scilicet computando a tempore, quo receſſerat Samſon de Thamnata relinquens vxorem. Cauſa autem quare Samſon ſtetit aliquanto tempore nõ rediens ad vxorem ſuam, fuit duplex. Vna fuit ex parte eius & alia ex parte Dei. Prima fuit quia, quando Samſon receſſit ab vxore, erat nimis iratus, & non hẽbat animum redeundi ad illam: nunc autem aliquanto tempore intercidente ira deferbuit, & cępit Samſon diligere vxorem ſuam ſicut prius. Etiam quia cùm iuuenis eſſet libido eum vexabat, & habens memoriam conſuetudinis præteritæ cum vxore, voluit redire ad eam. Secunda cauſa fuit ex parte Dei. Scilicet Deus noluit quòd Samſon rediret cito poſtquam receſſit, quia Deus intendebat quòd vxor Samſonis traderetur alteri viro: & ob hoc Samſon iratus percuteret Philiſthinos: & quia ſi rediret immediatè, vel pauco tempore poſtquam receſſit, nondum eſſet vxor eius tradita alteri viro, nec traderetur: & ob hoc non eſſet occaſio Samſoni pugnandi contra Philiſthinos, ideo inclinauit Samſonem ad non veniendum vſque poſt aliquantum tempus. *Cum dies triticeæ meſſis inſtarent.* Scilicet iſtud tempus erat quãdo Samſon redijt ad vxorẽ ſuam. Eſt autem in terra Chanaan tempus meſſis triticeæ in Maio; quia eſt terra calida magis quam iſta, cùm ſit partim in 3. & partim in 4. climate, & nominatur hic tempus meſſis triticeæ propter ea, quę infra habentur, ſcilicet quod Samſon ligauit vulpes ad comburendum ſegetes, & combuſſerunt illas. *Venit Samſon inuiſere volens vxorem ſuam.* Nam reliquerat eam ex aliquot diebus iratus: nũc autem redijt ad eam volens viſitare illam, & cohabitare illi. *Et attulit ei hædum de capris.* Illum attulit de domo patris ſui Manue, quia hactenus manſerat in domo patris ſui, cùm iratus receſſerat ab vxore ſua, & ferebat hunc hædum ad lætificandum eam.

Samſon quare ſtetit aliquanto tempore non rediens ad vxorē ſuā.

Quo modo Samſon recedens ab uxore nimis iratus, nunc non ſolum redibat ad eam, ſed etiam redibat ferens hædum. Quæſtio. II.

QVAERETVR, cùm Samſon tantum offenſus fuiſſet ab vxore ſua ita vt receſſeret ab ea nimis iratus, quomodo nunc non ſolùm redibat ad eam, ſed etiam redibat ferens hædum. Reſpondendum quòd iſtud erat ex duabus cauſis. Prima erat ex parte Samſonis: nam ipſe a principio dilexerat valde illam Philiſthinam, quia placuit oculis eius, & ob hoc eam in vxorem acceperat, vt patet præce. cap. fuerat autem ſubito valde iratus Samſon contra ipſam, quia offenG derat eum nimis. Nunc autem efferueſcente ira rediјt priſtinus amor. Item Samſon eius fruebatur prius amplexibus, quia iuuenilis eum flamma vrebat: ad tẽpus autem ira præualuit amori, & receſſit ab ea: nunc autem creſcente priſtina flamma Samſonis, cæpit tenerè diligere vxorem ſuam, cupiens denuo eius frui amplexibus: & ob hoc ad eam rediјt, vt patet infra cũ dicitur: cumque cubiculum eius ſolito intrare vellet & cætera, ideo Samſon amans non ſolùm iniuriæ ſatiſfactionem ab vxore nolebat, ſed potius è contrario timebat eam ſibi iratam inuenire: ideo ad eam lętificandam, & inuitandum ad priſtinum amorem, & iuuenilia gaudia hędum de capris ei in munus attulit.

Secunda cauſa fuit ex parte Dei, ſcilicet volebat Deus, H quòd appareret manifeſtè Philiſthinos offendiſſe Samſonem: & iſtud erat quia vxorem eius tradiderant alteri viro, & quòd reſpondere volebat pater puellę quia fecerat hoc quia Samſon oderat eam, & iam nolebat eam in vxorem, inclinauit Samſonem ad ducendum hædum de capris vxori ſuæ, vt per hoc pateret quod non ſolùm non oderat eam, ſed etiam diligebat nimis cùm afferret ei munera. *Cumque cubiculum eius ſolito vellet intrare.* Scilicet quando uenit ad videndum vxorem, uoluit eam cognoſcere effectu maritali ſicut prius. Et dicitur: Solito. quia eo tẽpore quo manſit in Thamnata, ſcilicet celebrãdo nuptias ſolitus erat cognoſcere illam. *Prohibuit eum pater illius.* Dicens, ne accederet ad eã, quia iam non erat vxor eius, ſed alterius viri.

I *Dicens: putaui quòd odiſſes eam: ideo tradidi eam amico tuo.* Cùm Samſon uellet intrare ad puellam vt ad vxorem ſuam: pater vidit, quòd errauerat tradens eam alteri uiro, ideo cępit ſe excuſare, dicens. *Putaui quòd odiſſes eam.* Ideſt quod iam nolles habere in vxorem: iſtud motiuum fuerat principale patris: nam Samſon nimis iratus receſſerat de domo ſoceri, vt patet præced. capit. & ira fuit contra mulierem, quia reuelauerat expoſitionem problematis iuuenibus, ideo putauit pater eius quòd nunquam reuerſurus eſſet ad eam. Et dicitur. *Tradidi eam amico tuo.* quaſi dicat, quòd in hoc fecerat ei gratiam, quia cùm vxor ei adempta foret, melius erat quòd daretur alicui amico ſuo quàm alteri.

K

An vxor Samſonis peccauit accipiendo alterum virum uiuente Samſone. Quæſt. III.

QVAERETVR, an vxor Samſonis peccauerit accipiendo alterum virum viuente Samſone. Aliquis dicet quòd non, quia ſecundum leges ſuas poterat repudiare illum, & accipere alterum. Reſpõdendum quòd peccabat, quia vxor ſoluitur a lege viri per mortem viri, vel eam repudiaret tunc quando durabat tempus repudij. Samſon tamen viuebat, & nõ repudiauerat vxorẽ, ideo ipſa manebat ligata lege eius. Nec poterat ipſa repudiare eũ, quia licet lex hebręorum, & leges poſitiuę aliarũ gentiũ permitterent

repu-

repudium, nunquam dabatur iſta poteſtas, niſi viris: fœmina autem in nulla vnquam politia habuit poteſtatem repudiandi virum, quia cauſa repudij ceſſat ex parte fœminę. Et ſic fuit facta magna offenſa Samſoni, quia vxor ſua alteri copulata eſt, non ſolùm adulterando, ſed etiam accipiendo alium in virum, quaſi et liceret. Vnde Samſon conqueſtus fuit valde de hoc, vt patet infra. *Sed habet ſororem, quæ illa pulchrior, & iunior eſt.* Videns pater vxoris Samſonis, quòd offendiſſet nimis Samſonem, voluit eum placare, & quia Samſon dilexerat puellam illam, quia pulchra erat, putauit quòd pulchritudine alterius pulchrioris placaret eũ, & dixit: habet ſororem, quæ eſt iunior, & pulchrior: quaſi dicat: non triſteris, quòd iſta ablata ſit, quia dabo tibi ſororẽ eius, quæ eſt pulchrior, & iunior, & magis gaudebis cum illa. *Sit tibi pro illa vxor.* Ideſt accipe eã in vxorem, ſicut habebas aliam, & non triſteris.

An liceret Samſoni accipere in vxorem iſtam ſororem vxoris ſuæ. Quæſt. IIII.

QVAERETVR, an liceret Samſoni accipere in vxorem iſtam ſororẽ vxoris ſuæ. Aliquis dicet, quod nõ propter duo. Primò, quia durabat matrimonium cum prima, & manẽte illa non poterat accipere aliam vxorem. Secundum erat, quia dato, quòd ceſſaret primum matrimonium, non poſſet cum ſorore illius contrahere, quia iſte gradus erat prohibitus. Dicendum, quòd iſta ratio non ſtat ex omni parte: nam primum non tenet: quia licèt matrimonium adhuc primum teneret, quia mulier non potuit illud diſſoluere recedendo à Samſone, tamẽ Samſon poterat repudiare vxorem, & iam non ſtaret matrimonium, & poſſet accipere aliam vxorem. Secunda etiam ratio non ſtat, quia licèt dicatur gradus ille ꝓhibitus ſecundum quaſdam gentes, tamen ſecundum alias nõ erat prohibitus. Vnde dicendum, ꝙ Samſon ſm̃ legem Philiſthinorum poterat accipere in vxorem ſororem vxoris ſuæ. Sic patet ex verbis patris. ſ. habet ſororem, quæ iunior, & pulchrior illa eſt, ſit tibi pro ea vxor: ſi tamen inter Philiſthinos eſſet oĩno vetita iſta copula, non diceret pater puellæ: ſit tibi pro ea vxor. Dicendum tamen, quòd ſecundum legem Hebræorum nõ poterat Samſon illam accipere, & ipſe tenebat̃ ſeruare legem Hebræorum, & non Philiſthinorũ, quia agẽdo contra illam, peccaret. In Hebræo habetur: Habet ſororem, quæ iunior, & melior illa eſt. Vbi nos dicimus pulchrior: nam bon⁹ in Hebræo accipit̃ pro pulchro, ſic & interdum accipit litera noſtra. *Cui reſpondit Samſon: ab hac die non erit culpa in me contra Philiſthæos.* Non conſenſit Samſon huic pacto, quia erat prouocatus nimis ad iram, ſed ſuccenſus fuit ad vltionem huius offenſæ; & dixit, ꝙ non eſſet ei culpa cõtra Philiſthæos, ideſt ſi ageret contra illos, quia offenderant eum grauiter, ita vt mererentur magnas pęnas. *Faciam enim vobis mala.* Ideſt omnibus Philiſthæis faciam malum propter hoc, ſcilicet, quia in terra eorum facta eſt mihi iſta offenſa. *Perrexitq́.* Hic ponitur ſecundum, ſcilicet ipſa inuaſio Philiſthinorum. Et diuiditur in duo: primò ponitur inuaſio bonorum: ſecundò inuaſio perſonarum ibi. *Quibus ait Samſon.* Circa primum dicitur. *Perrexitq́, & cepit trecentas vulpes.*

Quomodo Samſon capere poterat trecentos vulpes viuentes. Quæſtio V.

ALIQVIS dicet, quomodo Samſon poterat capere tot vulpes. Aliquis reſpondebit, ꝙ Samſon, ſicut erat fortiſſimus, ita erat velociſſimus, & poterat velocitate feras cõſequi, & capere, & ſic poſſet capere
A multas quotquot reperiret in terra: ſimilis enim velocitas fuit in Aſahele fratre Ioab, & Abiſai 2 Reg. 2. de quo dicit̃, quòd erat Aſahel curſor velociſſimus, quaſi vnus ex capreis, quæ morantur in montibus. Sic credendum eſt de Samſone, quia cùm Deus daret ei hãc dotem roboris ad affligendum Philiſthinos, daret etiã quidquid aliud neceſſarium erat ad perſequendum: ſed velocitas erat ita neceſſaria, ſicut robur: ideo Deus daret ei robur cũ velocitate, & poſſet ſic perſequi vulpes, & maximè hoc eſt veriſimile: quia cùm Samſon aliquid magnum acturus erat irruebat in eum ſpiritus domini, vt patet præcedenti cap. & hic, & in ſequentis & tunc adiuuabat eum ſpecialiter, & quia congregare vulpes erat aliquid ad pęnam Philiſthinorum ordina-
B tum, Deus daret ei ſpecialem velocitatem ad conſequendum eas. Aliter dici poteſt, & melius, ꝙ Samſon cępit iſtas vulpes in retibus, vel per alia artificia, & non fuerit ipſe ſolus, ſed alij adiuuerint eum: licèt ipſe fuerit ingeniator, & potuit faciliter capere tot, quia in terra illa ſunt multæ vulpes, intantum, quòd demoliũtur vineas florentes, & alia terræ naſcẽtia, vt oporteat illas artificiosè capi, nè tantum lædant, ſicut patet Cãticor. ſecundo, ſcilicet: Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea noſtra floruit: & ſic poterat Samſon in breui capere tot vulpes, ita vt non aduerterent ad hoc Philiſthini. In terra Chanaan ſunt multæ vulpes.

Ad quid voluit Samſon tot vulpes. Quæſt. VI.

C. SED quæretur, ad quid voluit Samſon tot vulpes. Dicendum, ꝙ ipſe volebat comburere, ſi potuiſſet, terram totam Philiſthinorũ, & cõburere debebat apponendo ignem vulpibus, ideo quanto pluribus apponeret, illę diffugerent in plures partes, & cremaretur maior pars terræ Philiſthinorum. *Caudaſq́ earum vinxit ad caudas.* Non eſt intelligendum, ꝙ ligauerit vnã caudam cum alia torquendo ipſas caudas, & faciẽdo, quòd ipſę eſſent ligamina non apponendo alia ligamina, quia hoc impoſſibile erat, ꝙ trecentæ vulpes poſſent inter ſe ſolis caudis ſuis ligari, quia vix duę vulpes ligari poſſent: ſed intelligitur, quòd ponebantur aliqua ligamenta magna de funibus, quę ſumerent prin-
D cipium ex cauda, & mediantibus illis ligarentur omnes caudæ illarum.

Ad quid Samſon ligabat vulpes ſimul ad cremandum totam terram. Quæſt. VII.

QVAERETVR, cùm Samſon vellet miſſis vulpibus cremare terram Philiſthinorum, ad quid ligabat eas ſimul, quia ſufficiebat, ꝙ quęlibet vulpis ligata face ad caudam ſi mitteretur diſcurreret ꝑ ſegetes; & vineas, & cremaret, ſicut ſi omnes ſimul ligarẽtur, & poſtea mitterentur. Reſpondendum, ꝙ intentio Samſonis fuit, vt cremaretur terra Philiſthinorum ad omnem partem, & ſi mitteretur quælibet vulpis per
E ſe non fieret ſic, quia contingeret omnes vulpes, aut plures earum concurrere in eandẽ partem: & ſic non plus proficerent multæ vulpes, quàm paucę, & cremaretur pauca terra: nunc autem ligando omnes ſimul neceſſe erat, ꝙ diſcurrerent ad partes contrarias, & nõ relinquerent aliqua loca intacta, ad quę non pergerẽt: & ſic omnia cremarentur. Pro quo ſciendum, quòd modus erat, quòd captis omnibus vulpibus ponerẽtur funes magnæ, quibus ligarentur, ita vt omnes ſimul tenerentur ligatæ vno ligamine. Et præter hoc eſſet cuilibet vulpi aliquis funis ſingulariter ligatus, in quo penderet aliqua facula, vel torris artificiosè, & diligenter incenſus, vt non poſſet faciliter extingui: vtpotè appoſita pice, & ſtuppa, vel alijs fomentis ignis, & talis

fax erat ita ligata ad caudam vulpis, ꝙ non poſſet cremare vulpem, ſed videret eam, & tunc appoſuit Samſon ignem in medio trecentorum vulpium, & cremata ſunt vincula magna, quibus omnes inuicem tenebantur ligatę, & ipſe videntes ignem cęperunt timentes fugere ab eo, & cùm vna vulpes videret aliam ardentem fugiebat ab ea, & alia ab alia: intantum, quòd neceſſe erat eas in partes contrarias fugere. Et hoc mō totam terram in circuitu perambularent: inſuper vulpes videntes ignem poſt caudam ſuam timebant illū, & fugiebant velut poſſent recedere ab eo, & quia ſemper illum ſecum portabant ſemper timebant, & ſemper fugiebant putantes, ꝙ ignis moueretur ad eas, & ſic neceſſe erat, ꝙ diſcurrerent per multa loca, & omnia ſuccenderent. G Amplius autem, quia vulpes putabant ignem non eſſe ſibi alligatum, ſed quod veniret, & per ſe moueretur poſt eas, deſiderabant fugere ad loca occulta, in quibus ignis non poſſet conſequi illas, ideo introibāt in ſegetes, & inter oliueta, & vineas putantes ibi poſſe latere, & quòd ignis non conſequeretur illas: & ſic ſuccendebāt ſegetes, vineas, & oliueta: & cùm in aliquam ſegetem intrabant, videntes illam ſuccendi fugiebant magis, quàm prius timentes ignē: & hoc modo neceſſe erat diſcurrere per omnes ſegetes, & arbuſta quouſque omnia cremarent, vel deficerent faces ſuccenſæ ligatæ ad caudas vulpium.

Quare non appoſuerit Samſon ignem per ſe. Quæſtio VIII.

H QVAERETVR vlterius, quare non appoſuit Samſon ignem per ſe, quia etiam non ſuccenſis caudis vulpium poterat cremari terra appoſito igne per eum, & per alios conſocios ſuos. Reſpondendum, ꝙ Samſon non potuit conuenienter cremare ſegetes, & arbuſta per ſe, ſicut per vulpes, quia vt deſcriptum eſt, vulpes diſcurrerent per omnem partem terræ, & non relinquerent aliquid incombuſtum in terra illa. Samſon autem non poterat ponere ignem, niſi in paucis locis: & ſi fortè vellet ponere in multis, poterat ipſe periclitari, quia cùm in diuerſis locis poneret inuadēte flamma omnia, quæ in circuitu erant, poterat ipſe capi medius, & exuri, ideo facilius, & melius potens I facere per vulpes fecit per illas.

Quare magis accepit Samſon vulpes ad cremandum terram, quàm alia animalia. Quæſt. IX.

QVAERETVR, quare magis accepit Samſon vulpes ad cremandum terram, quàm alia aīalia. Reſpondet Rabbi Dauid Kimhi, & alij Hebræi, quòd fecit hoc ad ſimilitudinem Philiſthinorum: nam merebantur puniri per vulpes, cùm ipſi eſſent vulpes, ſcilicet, quia ſicut vulpes ſunt animalia doloſa retrocedētia, ita Philiſthini erant doloſi, & retrocedētes à pacto iuramenti: nam ſocer Samſonis, non obſtantibus fœderibus matrimonialibus, dedit filiam ſuam alteri in K vxorem, & ſic retroceſſit. Sed dicendum, ꝙ iſtud eſt ridiculum, quia Samſon non intendebat hic deſignare malitiam Philiſthinorum, ſed punire illos: ſi ergo aliud animal eſſet conuenientius ad puniendum illos, quàm vulpis, licèt non deſignaret malitiam illorū potius acciperet illud Samſon, quàm vulpes. Ideo dicendum, quòd accepit Sāſon vulpes propter duo. Primò, quia erant animalia multum conuenientia ad hoc faciendum, vt declaratum eſt, & vt patuit iure. Secundò, quia iſta animalia erant communiora in terra illa, quā alia, ſcilicet, quia faciliter capi poterant multæ de illis, & non poſſent capi ſic alia animalia: quod patet, quia accepit trecentas vulpes. *Et faces ligauit in medio*, F Non intelligatur, quòd erant caudæ inter ſe ligatæ, & faces eſſent in medio, ſed erant ligamina longa de funibus in medio, & in quibuſdam ligaminibus ſpecialibus ipſarum erant faces, ideſt faculę ardentes, ſcilicet aliqua ligna ſuccenſa, q̃ pice, & ſtuppis, & alijs fomentis ignium eſſent illita, vel aſperſa, ita vt nō poſſet ignis faciliter extingui. *Quas igne ſuccendens.* Scilicet ſuccēdit faces, & combuſſit ligamina media, vt poſſent ab inuicem diffugere. *Dimiſit ut huc, illucque diſcurrerent.* Scilicet dimiſit eas, vt mouerentur arbitrio ſuo, & mouebantur in partes contrarias fugiente vna ab alia: nam quælibet timebat ignem, quem ferebat, & quem alia habebat. *Quæ ſtatim perrexerunt in ſegetes Philiſthinorum.* Cauſa erat, quia videntes ignem poſt ſe venire, nō pu-G tabant ſibi alligatum, ſed putabant, quòd ipſe moueretur per ſe contra illas ad cremandum eas: & ob hoc fugiebant ſemper ab illo, & ibant ad loca occulta putantes, quòd poſſent ibi euadere ab igne latendo, & quia ſegetes erant altæ iuerunt ad latendum ibi, & ſic ſuccendebant illas. *Quibus ſuccenſis.* Scilicet poſtquam ſuccenſæ fuerunt ſegetes, ad quas iuerunt vulpes. *Et comportatas iam fruges, & adhuc ſtantes in ſtipula concrematæ ſunt.* Ideſt ſuccenſæ ſunt ſegetes Philiſthinorum euntibus illuc vulpibus, & tunc nō ſolùm ſegetes, quæ erant in agris nondum collectæ, ſed etiam fruges, quę erant collectæ in areis concrematæ ſunt, eo ꝙ vulpes diſcurrerunt tam per agros meſſium, quàm per areas, in quibus erant fruges collectæ. Vocantur enim fru- Fruges cō portatæ.
H ges comportatæ illæ, quæ de agris iam portatæ erant ad areas ad triturandum: ſegetes ſtantes in ſtipula vocantur illæ, quæ adhuc ſtant in agris vbi natæ ſunt, & non ſunt falce demeſſæ. *Intantum vt vineas quoque, & oliueta flamma conſumeret.* Ideſt non ſolùm flamma conſumpſit ſegetes, ſed etiam vineas, & oliueta: hoc dicitur, quia ſegetes facilius cremari poterāt, quia erāt ſtipulæ ſiccatæ, & tamen vineæ, & oliueta virebant, & poterant magis reſiſtere igni, nec tantum nocuit ignis illis, ſicut meſſibus, & alijs rebus aridis. In Hebręo habetur iſta ſententia breuius, ſcilicet. *Succendit ab aceruo uſque ad meſſem vineam, & oliueta.* Scilicet ſuccendit aceruum, ſcilicet fruges comportatas meſſæ, ideſt ſegetes ſtantes in ſtipula: vineam, & oliueta, ideſt etiam per- I uenit ignis ad cremandum vineas, & oliueta.

An peccauit Samſon comburendo terram Philiſthinorum, & an ablatio uxoris eſſet cauſa, quare poſſet hoc iuſtè facere. Quæſt. X.

QVAERETVR, an peccauerit Samſon faciēdo iſtud. Reſpondendum, quod non peccauit, quia Deus mouebat eum ad faciendum hęc, quia ipſe inquirebat occaſiones contra Philiſthinos, vt patet p̄cedenti capit. & Deus ſpecialiter cor eius mouebat ad faciendum talia, vel talia mala, & in tali, vel tali loco, licèt forte iſta non tam diſtinctè cognoſceret Samſon ſibi à Deo iuſſa. Etiam Samſon ad hoc natus fuerat, K vt malum faceret Philiſthinis, & ſic liberaret Iſraelitas de manu eorum ſupra, 13. cap. ideo malum faciendo non peccabat. Sciendum autem, quòd Deus volebat percutere iſtos Philiſthinos, quorū nunc Samſon ſuccendit ſegetes, & vineas, & voluit percutere per manū Samſonis, ideo dirigebat eum, vt ſolùm noceret illis, quos ipſe volebat percutere, & etiam ipſe Deus direxit vulpes, vt tranſirent ad ſuccēdendum prædia illorum, & fructus, quibus Deus nocere volebat: & ſic Sāſon in vniuerſali ſciebat, ꝙ Deus moueret eum ad nocendum Philiſthinis, & ſciebat, ꝙ bonum eſſet nocere illis: & tamen quòd noceret iſtis, vel illis neſciebat, niſi inquantum ſe moueri contra ipſos, & non contra illos videbat. Ad hoc autē Deus præſtabat ei cautam

particu-

particulatitet, vt vellet expetere vindictam ab iſtis, & non ab illis: & ſic nunc veriſimile eſt, ꝙ ſuccendent terram Thamnata, & aliam terram vicinam, qa Thānathęi offenderāt ipſum. ſ. quia vxor eius ablata fuerat ibi ei, & Deus mouit iſtam occaſionē particulariter in iſtis, qa volebat ꝑcutere nunc iſtos per manū Sāſonis.

An ablatio vxoris erat cauſa propter quam terra Philiſthinorum poſſet exuri. Queſt. XI.

QVAERETVR vlterius, an iſta erat cauſa, propter quam terra Philiſthinorum poſſet exuri, vel habebant iuſtam cauſam Philiſthini occidendo Samſonem. Aliqui dicunt, quòd habuit Samſon iuſtam cauſam intantum, ꝙ Philiſthini nihil rationabiliter ei obijcere poterant, quia hoc feciſſet. Sed non ſtat, & hoc propter duo, vel tria. Primum erat, quia Samſon fuerat offenſus ab vnico viro, & combuſſit prædia, & fructus multorum virorum, & magnam partem terrę Philiſthinorum. Secundum erat, quia etiam contra illum virum Thamnathæū ſocerum ſuum non poterat procedere ad pœnam infligendam propria auctoritate, ſed iudice diffiniente ille puniendus erat, & ſi iudex fauens illi non condemnaret eum, licebat tūc Sāſoni, vel ſaltem non erat tam illicitum, ꝙ ipſe puniret ſocerum ſuum: & tamen ipſe non accuſauit eum, ſed ꝓpria auctoritate egit, ideo iniuſtè agebat. Sed adhuc dicet aliquis, quòd Samſon potuit percutere terrā Philiſthinorum, quia in ea fuit ei facta magna iniuria. ſ. ꝙ ablata fuerit vxor, & ſcientes Philiſthini noluerunt ei ſatisfacere, ideo potuit contra vtroſque pugnare. Reſpondendum, ꝙ non ſtat, quia ad hoc, ꝙ iudices Philiſthinorum eſſent in culpa, oportebat ꝙ Samſon peteret ſibi ſatisfieri de iniuria, & illi nollent: tunc enim, quia non haberet Samſon aliquem iudicem ſuperiorem, ad quem recurreret, poterat propria auctoritate repetere damna inferendo iuſtum bellum, & tñ antequam peteret ſatisfactionem ſibi fieri, non licuit hoc facere: ſic patet de toto Iſrael pugnante contra viros Gabaa: nam quia ibi magnum ſcelus patratum fuerat, petijt totus Iſrael viros ſceleſtos ad pœnam, vt illi ſoli punirentur, & quia noluerunt viri Gabaa, ſed expoſuerunt ſe ad defendendum illos, totus Iſrael pugnauit ex auctoritate Dei contra Gabaa, vt patet infra 19. cap. & vſque ad finem libri: Samſon autem non petijt hic vltionem, ſed per ſe illam exercuit. Ideo dicendum, ꝙ Philiſthini gerebant propter hoc iuſtum bellum contra Samſonem ad occidēdum eum, & Samſon etiam iuſtè iſta mala intulit Philiſthinis. Sed tunc dicetur: quomodo ſtat, quòd Samſon gereret iuſtum bellum contra Philiſthinos, & Philiſthini etiam iuſtum bellū agerent contra Samſonem: & hoc ſuper eadem re, quia videtur includere contradictionem. Reſpondēdum, quòd vtrumq; erat iuſtum bellum, ſed non ſecū

Samsō gerebat iuſtū bellum in foro Poli. Philiſthini etiam gerebant iuſtum bellū in foro fori ſeu contentioſo.

dum idem: nam Samſon faciebat bellum iuſtum cōtra Philiſthinos non ex aliqua cauſa exteriori, aut propter aliquam offenſam ei factam, ſed ſolùm ex Dei reuelatione, & inclinatione. ſ. quia inclinabat eum ad pugnandum contra Philiſthinos: Philiſthini autem iuſtū bellum fouebant contra Samſonem ex ratione, & lege humana. ſ. quia ipſi nihil nocuerant Samſoni, & ipſe inferebat eis bellum, & non requiſierat eos ſuper iniuria, & volebat eos punire tanquam negligentes, ideo omnes homines debebant Samſonem iudicare, vt impium in hac cauſa, & condemnare eum. Simile accidit interdum in iuriſdictione Eccleſiaſtica, ꝙ quis excommunicatur iniuſtè, & tamē Eccleſia eum iuſtè excommunicat, & licèt ſit iuſtè excommunicatus, ſi conſenſerit excommunicationi. ſ. faciēdo quod iubet iudex, peccauit mortaliter. ſ. ſi quis contraxit matrimo

A nium cum conſanguinea in gradu prohibito, & non poteſt probare cōſanguinitatem, & tamen certiſſimè conſtat illi, vel fortè pars aduerſa probat per falſos teſtes non eſſe conſanguinitatem: non debet reddere debitum, nec exigere tanquam non ſtante matrimonio, & Eccleſia eum excōmunicabit, vt reddat, & tunc debet ſuſtinere ſententiam excōmunicationis, & non reddet debitum, & ſi reddit peccat mortaliter: ſic patet extra de reſtit. ſpol. cap. literas, & de ſent. excōm. ca. inter alia: excommunicatio tamen iſta iniſtè ab Eccleſia infligitur: vnde habet hic iſte iuſtam cauſam non obediendi: & iudex habet iuſtam cauſam ipſum excommunicandi.

B *Quomodo ablatio vxoris facta Samſoni hic fuerit occaſio pugnandi, &c. Queſt. XII.*

QVAERETVR, quomodo ablatio vxoris facta Samſoni fuerit hic occaſio pugnandi, & an fuerit occaſio pro Samſone, vel pro Philiſthinis. Reſpondendum, quòd iſta non fuit occaſio Deo ad puniendum Philiſthinos, quia Deus ex cauſa iuſta mouebat Samſonem ad puniendum Philiſthinos, & apud eum nunquam eſt occaſio, ſed veritas cauſæ. Dicendum autem, quòd fuit occaſio pro Samſone, & etiam contra Philiſthinos. De primò patet, quia Deus volebat punire Philiſthinos per Samſonem, & nō omnes, ſed quoſdam. ſ. viros vrbis Thamnata, & alios conuicinos,
C & quia Samſon non moueretur diligenter ad exequēdum illud, niſi aliqua vtilitas ibi vetteret ei, vel aliquo modo cauſa efficeretur ſua, ideo Deus inquiſiuit occaſionem ad incitandum Samſonem, & fecit, quòd ſocer auferret ei vxorem, & Samſon iratus proſequeretur iniuriam iſtam contra Philiſthinos, & diligenter puniret eos. Ex hoc autem patet, quòd viri imperfecti, qui deſiderio boni principaliter trahi debent ad bonū agendum, debent trahi deſiderio alicuius intereſſe: vnde quando viderimus aliquos bonum agentes, licèt non bona intentione agant, ſed propter quæſtum, vel laudem, aut aliam cauſam propriam, non debemus increpare tanquam male agentes, nec impedire ab actu ſuo: ſic enim dixit Apoſtolus, ſiue per occaſionē, ſiue
D per veritatem Chriſtus prædicetur, non refert. *Dixeruntq́; Philiſthini, quis fecit hanc rem?* Iſti Philiſthini erant de alijs vrbibus, quàm de vrbe Thānatha: quod patet, quia reſponſum eſt eis: Samſon gener Thamnathæi fecit hoc: ergo tam interrogantes, quàm reſpondentes non erant Thamnathæi, quia aliàs non diceretur gener Thamnathæi. Item, quia dicitur, ꝙ aſcenderunt Philiſthini, & combuſſerunt puellam, & patrem eius: ſi tamen eſſent iſti de vrbe Thamnata, in qua erat vxor Samſonis, non diceretur, ꝙ aſcenderūt: erant ergo iſti de alijs vrbibus, & venerunt ad vrbem Thamnata ad comburendum patrem puellæ, & ipſam. Ex hoc patet, quòd Samſon nō ſolum combuſſit agros, & meſſes, vineas, & olіueta vrbis Thamnata, ſed etiam alio-
E rum locorum vicinorum, quia vulpes ferentes faces ardentes mouebantur illuc, & cremabant omnia: etiā cùm ſemel cępit per omnia loca flamma diſpergi cremans omnia coniuncta, quoſq; nihil inueniret quod cōbureret. *Quibus dictum eſt: Samſon gener Thamnathæi.* Vocabatur Samſon gener Thānathæi, quia ſocer ſuus erat de vrbe Thamnatha. *Quia tulit vxorem eius, & alteri tradidit.* Expreſſerunt etiam quare hoc feciſſet, quia ablata erat ei vxor, & ob hoc faciebat. *Aſcenderuntque Philiſthini.* Erant iſti Philiſthini de alijs ciuitatibus terræ illius, & videntes, ꝙ malum iſtud eueniſſet eis, per virum illum Thamnathæum, voluerunt petere vltionem in eo. *Combuſſerunt tam mulierem, quàm patrem eius.* Vterq; videbatur in culpa ſ. pater, quia dedit illā alteri

viro

viro viuente priore, & ipſa, quia conſenſit alteri tradi: nam potius debuiſſet mortẽ pati, quàm ſe permittere adulterandam: ſed iſtud ſecundum matrimoniũ non erat matrimonium, ſed adulterium. In Hebræo habetur. *Combuſſerunt mulierem, & domum patris eius.* Et hoc ſignat aliquid grauius .ſ. ꝙ non ſolùm combuſſerunt eam, & patrem ſuum: ſed etiam totam domum eius, idest familiam .ſ. filios, & filias, & quidquid ad illũ pertinebat. Litera autem noſtra noluit accipere tam duram ſententiam, ſed ſolùm, ꝙ puella, & pater ſuus combuſti fuiſſent, eo quod ambo ſolùm peccauerãt: & litera Hebraica interdum permutat ſententias accipiendo vnum pro altero.

An peccauerint Philiſthini cremando hanc puellam, & eius patrem. Quæſt. XIII.

QVAERETVR, an peccauerint Philiſthini cremando iſtam puellam, & patrem. Reſpondendum, ꝙ Philiſthini faciebant hoc animo vindictæ, quia magnum malum venerat ſuper eos propter Thãnathæum, & filiam ſuam. Moueri autem ad infligendum pœnam aliquam, etiam quæ alias iuſta eſt, peccatum eſt, ſi ex ſolo deſiderio vindictæ fiat, quia fit bonũ, ſed non benè. Si autem conſideretur ipſe actus .ſ. an eſſet iuſtus: reſpondendũ, ꝙ aut fuit combuſta puella cum toto domo patris ſui, ſicut videtur annuere litera Hebraica, aut fuit ſolùm pater puellę combuſtus cum ipſa puella. Si autem fuerit pater combuſtus, & puella iuxtà literam noſtram, non peccabant Philiſthini, quia dato quod nunquam aliquod malum intuliſſet Samſon Philiſthinis propter vxorem ablatam: merebatur mortem pater puellæ, qui eam tradiderat alteri viro viuente priore: etiam puella, quæ conſenſit ſe copulari alteri meruit mortem. Si autem combuſſerũt puellam, & patrem, & totam domum patris dicendũ, quòd peccauerunt, quia iſti duo erant rei in hoc crimine. Sed aliquis dicet, ꝙ non peccauerunt, quia pro peccato patris merebatur cremari tota familia: nam ſæpe ſic factum eſt, & iuſtè, vt patet in Achor, qui furatꝰ eſt de Anathemate Iericho, & peccante ipſo ſolo cõbuſta eſt familia eius, vel lapidata, Ioſue 7. ſic etiã peccauit, Saul occidendo Gabaonitas, & multo tempore poſt filij ſui occiſi ſunt pro hoc peccato, vt patet 2. Re. 21. cap. & tamen non peccauerunt iſti, qui occiſi ſunt, quia nondum erant nati, quando factum eſt peccatũ, vel erant valde parui, vt ibidem declarabitur. Reſpõdendum, ꝙ non eſt idem iudicium de occiſis mãdato Dei, & de occiſis mandato humano propter crimina: nam homines nunquam debent punire aliquos capitaliter quantuncunq; ſit peccatũ, niſi ipſi peccauerint: etiam ſi magnam colligationem habuerunt iſti inter ſe, ſicut pater cum filijs. Sic patet Deu. 24. cap. ſ. Non occidentur filij pro patribus, nec patres pro filijs. In iudicio autem Dei ſecus eſt, quia ipſe occidit filios pro peccatis patrum. Ratio diuerſitatis eſt, quia homines ſolùm debent iudicare, quantum ad ea, quæ apparẽt: Deus autem iudicat ſm occulta, vt patet 1. Reg. 16. ca. ideo interdum Deus iudicat quoſdam morte dignos pro quibuſdam cauſis, pro quibus non eſt licitũ apud homines iudicare illos dignos morte: vtrumq; autem iudicium, quod in contrarium allegatur .ſ. Ioſue 7. & 2. Reg. 21. fuit iudicium Dei. In iudicio autem humano ſecus fieri debebat; ideo nõ licebat Philiſthinis punire totam familiam ſoceri Samſonis pro peccato eius, & filiæ ſuæ ſolius. *Quibus ait Samſon.* Hic ponitur inuaſio in perſonis, poſtquam poſita eſt ſupra inuaſio in bonis, & diuiditur in duo, ſm ꝙ facta eſt duplex inuaſio. Secunda ibi. *Igitur aſcendentes.* Circa primum dr̃. *Quibus ait Samſon.* Scilicet poſtquam Philiſthini com-

Deus ſm occulta iudicat homines, & nõ ſm manifeſta.

Inuaſio in perſonis.

F buſſerunt vxorem Samſonis, & patrem eius, In quo videbantur expetiuiſſe vltionem loco Samſonis, dixit eis Samſon iſta, quę ſequuntur. *Licèt hæc feceritis, adhuc ex vobis expetam vltionem.* Idest licèt occideritis ſocerũ meum, & vxorem vindicando iniuriam meam, non ceſſabo à malo, quod cœpi agere contra vos: ſed adhuc experam vltionem à vobis, ſed vltionem completã: quia vſque nunc ſolùm habui vltionem ſemiplenam. *Percuſſitque eos ingenti plaga.* Scilicet occidit multos de Philiſthinis. *Vt ſtupentes ſuram femori imponerent.* Idest intantum fuit plaga iſta magna, ꝙ Philiſthini erant attoniti cogitantes, quomodo poſſent vltionem accipere de Samſone. Vocatur enim ſura pars poſterior cruris. Femur vocatur pars anterior, & ſic in eodem crure G ſunt ſura, & femur: ſed ſolùm differunt poſitione, & tunc ponitur ſura ſuper femur, qñ homo ſedet, & ponit vnum crus ſuper aliud, quia tunc pars poſterior vnius cruris eſt ſuper partem anteriorẽ alterius, & iſtud ponitur ad ſignificandum, ꝙ erant meditabundi, quia homines attente cogitantes aliquid, & attoniti ponũt cruris ſuram ſuper femur. Et hoc ſignificatur cũ dr̃: ita vt ſtupentes ſurã femori imponerent .i. præ ſtupore, & cogitatione hoc faciebant. In Hebræo eſt iſta ſententia breuior, ſcilicet. *Percuſſit eos crus ſuper femur plaga magna.* Litera autem noſtra ſupplet literam iſtam, vt patet ſupra. Hebręi tñ dicũt, ꝙ Sãſon pcuſſit plaga magna exercitũ Philiſthinorũ tã eqtes, q̃ pedites: nã eqtes nituntur femoribus ſuper equos: pedites autem inni- H tuntur pedibus, vel tibijs: Samſon autem percuſſit eqtes Philiſthinorum, qui vocantur femur, & pedites eorum, qui vocantur crus, vel tibia. Iſtum ſenſum tenet litera Chaldaica, & ferè omnes Hebræi: conuenientius tamen ad literam Hebraicam dixit litera noſtra: nam ſi in Hebræo diceretur: percuſſit eos crus, & femur: ſtaret aliqualiter expoſitio Hebræorum, ſed dicitur: Crus ſuper femur: ideo litera noſtra dixit: ita vt obſtupentes ſuram femori imponerent .i. ſuram ſup femur. *Et deſcendens habitauit in ſpelunca petræ Etam.* ſ. poſtquam pcuſſit Philiſthæos plaga magna, ſciebat ꝙ Philiſthini congregarentur ad pugnandum contra eum, vel contra Iſraelitas propter eum, & fugit in ſpelunca petrę Etam, eſt enim quædam petra nomine Etam, vel in I ſolitudine Etam, in qua erat ſpelunca magna. Illuc autem deſcendit Samſon non quidem, vt ibi liberaretur, quia nõ poterat ibidem liberari magno tempore, eo quòd ſaltem fame cõficeretur, ſed iuit illuc, vt neſciretur, vbi erat. Si autem velis dicere contrarium non multum inſiſto.

An peccauit Samſon pugnando contra Philiſthinos poſt crematam terram eorum, & vxorem. Quæſtio XIIII.

QVAERETVR, an licuerit Samſoni nunc pugnare contra Philiſthinos. Aliquis dicet, ꝙ non, quia Philiſthini non faciebant nunc aliquam iniuriã, K imò potius ipſi vlti ſunt iniuriam eius plenè occidẽtes vxorem ſuam adulteratam, & patrem eius. Reſpõdet Nicolaus, quod non peccauit, quia Philiſthini non occiderant patrem, & puellam vxorem Samſonis amore iuſtitiæ, ſed ſolum, vt vindicarent ipſi iniuriam ſuam in eis. Secundò, quia Samſon erat conſecratus ad percutiendum Philiſthinos, ideo nõ debebat ceſſare propter hoc. Dicendum, quòd ratio prima Nicolai non ſtat, quia ſiue Philiſthini occiderent patrẽ vxoris Samſonis, & ipſam vxorem ad vindicandum ſe, ſiue ad vindicandum Samſonem, non differebat quãtum ad ius Samſonis de experendo vltionem. nam ius vltionis ſolùm erat ei cõtra illos, qui intulerant iniuriam, & iſti erant puella, & pater eius, & hos occiderũt Philiſthini,

Nicolai reſponſio ad quæſitum refellitur.

ideo

ideo non manebat Samſoni ius iniuriæ expetendæ contra alios. Item quando dicitur, ꝙ conſecratus erat ad hoc, ideo non debebat ceſſare ab iſtis, non conſonat multum verbis Samſonis, quia ipſe dixerat ſupra, ꝙ expeteret vltionem de Philiſthinis: nūc autem dicebat, quòd adhuc expeteret vltionem, quamquam occidiſſent ſocerum ſuum, & vxorem tunc quieſceret, & ſic Samſon dicebat ſe agere pro iniuria. Eſſe autem cōſecratum ad aliquid dicit officium: ergo nō conſonat intentioni Samſonis. Reſpondendum, ꝙ Samſon nō poterat iuſtè nocere nunc Philiſthinis pro iniuria ſuſcepta de ablata vxore, quia non erant iſti, qui intulerant, contra quos ipſe pugnauit. Item, quia iam fuerant occiſi illi, qui intulerant iniuriam Samſoni. Item, quia ſi volebat pugnare pro offenſa oportebat, ꝙ primò peteret pacificè reſtitutionem damnorum, vel ſatisfactionem offenſæ. Et ſi non fieret tunc pugnaret, & tamen nō petijt: imò cùm Philiſthini vindicaſſent iniuriam eius addidit, quòd adhuc expeteret vltionem de eis, & tunc quieſceret: ergo non iuſtè pugnabat tanquam repetens ſatisſactionem iniuriæ. Dicendum tamen, quòd Sāſon non peccauit puniendo nunc Philiſthinos, eo quòd Deus incitabat eum contra eos, & ad hoc dederat ei robur, vt pugnaret contra eos, & ēt immittebat ei ſpecialiter audaciam interdum, qua incitabat eum contra illos, quādo dicitur, ꝙ irruebat ſpiritus domini in Samſonem, ideo potius peccaret ſi immiſſa ei audacia, & deſiderio pugnandi ſubito à Deo contra Philiſthinos non pugnaret contra illos. Cùm autem obijcitur, quòd non poterat iuſtè repetere ſatisfactionem iniuriæ; concedendum, quòd nō poterat iuſtè repetere ſatisſactionem iniuriæ ſibi factæ, & non ſatisfactum eſſe reclamans, ſolùm agebat inquantum Deus immutabat eum, & inclinabat: vnde ſi Deus nō inclinaret eum nō potuiſſet nunc aliquo modo agere contra Philiſthinos pro vxore ſibi ablata propter rationes in contrarium allegatas. Sed obijcietur, quia ſupra dicebatur, quòd Samſon dixit, quòd expeteret nunc vltionem, & poſtea quieſceret .i. ceſſaret. Reſpondendum, quòd Deus mouebat Samſonem, & ipſe non cognoſcebat determinatè ad quid Deus eum moueret, & ob hoc Deus inquirebat occaſiones, vt moueret Samſobem contra Philiſthinos, quia aliàs non diligenter moueretur, ſicut declaratum fuit ſupra, ſicut nunc Deus volebat, ꝙ omnes iſti quos nūc occidit Samſon morerentur, & quia ſi Samſon nō haberet cauſam ſuā ad perſequendum illos, non moueretur bono deſiderio, Deus dedit illi zelum magnum ad ſe vindicādum pro offenſa ſibi inflicta, faciens credere, ꝙ non fuit perfecta vltio facta, & tunc quamq̄ Deus moueret Samſonem ad occidendum iſtos, quia merebātur, ipſe occidebat illos tanquam in vindictam propriæ iniuriæ, & faciebat Deus tamdiu durare deſiderium vindictæ in Samſone, quouſq; occiderentur illi omnes, quos ipſe volebat occidi, & tunc Samſon putauit ſibi ſatisfactū, & ceſſauit à bello. Sed adhuc obijcietur, ꝙ Samſon peccaret, quia ipſe agebat iſta animo vindictæ, & ideo non liceret ei pro ſatisfactione iniuriæ pugnare, quia iniuria nulla iam manebat, & pro Dei inclinatione ipſe non pugnabat, ex qua liceret pugnare: ergo peccaret: ſic enim erat de Sēnacherib, & Nabuchdonoſor, & alijs pugnantibus contra Iudæos. Nam Deus mouebat eos, cùm diceretur vocare eos de vltimis terræ, Iſa. 5. & 7. & 10. & tamen iſti peccabant, quia non agebant tanquam à Deo vocati, vel vt poſiti iudices, ſed ſolùm deſiderio dominandi, & ex ſuperbia, vt patet Iſa. 10. & Abacuc 1. cap. Reſpondendum, quòd non peccabat Samſon, quia mouebatur à Deo contra Philiſthinos, & tamen intentionem Dei diſtinctè interdū ignorabat Samſon, & iſta erat, vt percuterentur Phili-

A ſthini, qui erant peccatores: ipſe quoque Deus infigebat menti Samſonis aliam intentionē. ſ. deſideriū habendi vindictam, & ſic vtraq; erat à Deo: iſta tamen infigebatur à Deo animo Samſonis, eo ꝙ iſta moueret eum conuenientius, quàm alia, quia tangebat magis propriam cauſam, & ſic non agebat Samſon ex deſiderio ſuo, ſed ex deſiderio à Deo dato, quod concernebat cauſam Samſonis. De Sennacherib autem, & Nabuchodonoſor, & alijs punitoribus Hebręorū non eſt ſimile, quia iſti mouebantur à Deo, vt venirent cōtra Iſraelitas, tamen deſiderium, quod eos immediatè mouebat non erat à Deo eis immiſſum, ſed à ſeipſis, ſcilicet ad dominandum, & conterendum: imò ipſi mouebantur contra Deum, ideo iſti peccabāt tanquā B minus moti à Deo, quàm à ſeipſis: Samſon aūt quantum ad vtrumq; deſideriū à Deo erat motus. Secūdò eſt diſſimilitudo, quia Nabuchodonoſor, & alij tantū mouebantur proprio deſiderio, ꝙ repugnabant Deo Iſrael: vnde ipſe Sennacherib miſit ad blaſphemandum Deum Iſrael coram toto populo tempore Ezechiæ, dicens, quòd non confiderent, ꝙ Deus ſuus poſſet liberare eos de manu eius, quia ſicut cęteri dij gentium non potuerunt liberare ſuos cultores de manib⁹ eius, & aliorum regum Aſſyriorum; ita nec Deus Iſrael poſſet liberare eos, vt patet 4. Reg. 19. ca. ſic etiam patet Iſa. 10. cùm dicit Dominus de Sennacherib: Vę Aſſur virga furoris mei, & baculus ipſe: in manu eorū indignatio mea: ad gentem fallacem mittam eum, & C de populo furoris mei mandabo illi, vt auſerat ſpolia, & diuidat prædam. Et ſequitur: Ipſe autem non ſic arbitrabitur, & cor eius non ſic exiſtimabit: ſed ad conterendum erit cor eius, & ad internitionem gentiū non paucarum. De Samſone autem erat è contrario, quia ipſe putabat ſe moueri à Deo in omnib⁹ his, quæ agebat, & laudabat Deum, quando feciſſet aliquid magnificum, ſic fuit quando occidit mille viros in maxilla aſini, infra in litera: nam tunc cantauit canticum dn̄o, & ibi exaudiuit eum inuocantem pro aqua. Tertiò differebat Samſon ab his, quia iſti non fuerant a Deo dedicati ad delendum, vel opprimendum Iſraelitas, vel alia regna terræ: ſed deſiderio dominandi mouebant bellum omnibus gentibus, & tūc Deus ſubijciebat eis D gentes illas propter peccatum ipſorum: in Samſone autem ſecus erat, quia Deus ad hoc ſolùm dederat ei robur, vt pugnaret contra Philiſthinos, ſicut reuelauerat angelus patri & matri eius, ſupra 13. & ſic ipſi dicerent poſtea Samſoni: vnde ipſe agens id, quod ad officium ſuū pertinebat nullo modo putabat ſe peccare.

Illata iniuria ablatæ vxoris Samſoni, an ei liceret nunc pugnare contra Philiſthinos. Quæſt. XV.

QVAERETVR vlterius, dato quòd licuiſſet Samſoni propria auctoritate ſumere vindictam de iniuria ablatæ vxoris, an liceret nunc ei pugnare, & occidere multos Philiſthinorum, ſicut egit. Reſpon- E dendum, quòd non liceret propter duo. Primò, quia petitio ſatisſactionis iniuriæ eſt ſolùm contra illos, qui iniuriam intulerunt directè, vel indirectè, qui de iure puniri poſſunt pro crimine: iſti autem erant ſolū duo. ſ. ſocer Samſonis, & filia eius: ideo dato, quòd propria auctoritate liceret petere vltionem, tamen de his ſolis petere debebat, & quia iſti erant mortui, quando Samſon fecit iſtam occiſionem in Philiſthinos, non poterat Samſon agere tanquam pro iniuria. Secundo patet, quia dato quòd licuiſſet Samſoni comburere ſegetes, & vineas à principio pro iniuria ſibi inflicta tranſmutando vltionem ad alium: tamen iam non licebat ei facere aliam vltionē, quia bellum eſt iuſtum pro repetitione damnorū, vel ſatisfactione iniuriarū,

quando

quando non ſe extendunt damna, quæ inferuntur in F bello vltra quantitatem ſatisfactionis debitæ, & tamẽ damnum quod intulit Samſon cremando terrã Philiſthinorum erat maius eis, quàm iniuria illata: ergo nõ poterat plura inferre damna pro ſuſcepta iniuria, intulit autem iſta Samſon, & licitè agebat, quia Deus mouebat ipſum ad faciendum hæc, vt declaratum eſt præcedenti quæſtione.

An tenebantur Philiſthini cremare ſocerum Samſonis, & vxorem eius in vindictam ipſius. Quæſtio XVI.

QVAERETVR vlterius, cùm Philiſthini occiderint ſocerum Samſonis, & vxorem eius adulteratam, & per hoc vindicabant iniuriam Samſoni inflictam, an tenebantur ad hoc. Reſpondendum, ꝙ ſi Samſon non vltus fuiſſet iniuriam ſuam propria auctoritate, tenebantur Philiſthini eo petente vindicare illam: nunc autem non tenebantur vlciſci iniuriam illius propter duo. Primum eſt, quia iam ipſe vltus fuerat propria auctoritate iniuriam ſuam. Secundũ erat, quia vltus eſt in illos, qui nihil mali ei intulerunt: & ob hoc non ſolùm non merebatur iuris beneficium, ſed etiam merebatur extremum ſupplicium pro tãto facinore. Dico tamen, ꝙ tenebantur Philiſthini occidere ſocerum Samſonis, & filiam eius non inquantum per iſtud erat vltio Samſonis, ſed quia iſti egerant H contra legem .ſ. dando vxorem vnius viri alteri viro.

Igitur aſcendentes Philiſthijm in terram Iuda, caſtrametati ſunt in loco, qui poſtea vocatus eſt Lechi, ideſt, maxilla, vbi eorum fuſus eſt exercitus. Dixeruntque ad eos de Tribu Iuda: Cur aſcendiſtis aduerſum nos? Qui responderunt: Vt ligemus Samſon venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus eſt. Deſcenderunt ergo tria millia I virorum de Iuda ad ſpecum ſilicis Etam. Dixeruntque ad Samſon: Neſcis quòd Philiſthijm imperent nobis: Quare hoc facere voluiſti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, ſic feci eis. Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Philiſthinorũ. Quibus Samſon, iurate, ait, & ſpondere mihi, quòd non occidatis me. Dixerunt: Non te occidemus, ſed vinctum tradémus. Ligaueruntque eum duobus nouis funibus, & tulerunt eum de petra Etam. Qui cùm K veniſſet ad locum maxillæ, & Philiſthiim vociferantes occurriſſent ei, irruit ſpiritus Domini in eum: & ſicut ſolent ad ardorem ignis ligna conſumi, ita vincula quibus ligatus erat diſſipata ſunt, & ſoluta. Inuentamque maxillam, ideſt, mandibulam aſini, quæ iacebat arripiens; interfecit in ea mille viros.

Beneuentum in Sãpio conditur.

Igitur aſcendentes. Hic ponitur ſecunda inuaſio Samſonis in Philiſthinos, & diuiditur in tres partes: primò ponitur inuaſionis occaſio, ſecundò ipſa inuaſio ibid: *Qui cum veniſſet*. Tertiò gratiarum actio ibid. *Et ait in maxilla aſini*. Circa primum dicitur. *Igitur aſcendentes Philiſthini in terram Iuda*. Scilicet poſtquam Samſon fecit tam magnam plagam ſuper Philiſthinos, receſſit in terram Iſrael: & tunc Philiſthini congregati venerunt in terram Iſrael in ſortem Iudæ ad capiendum Samſonem.

Quare Philiſthini non pugnabant contra Iſraelitas pro damnis, &c. Quæſt. XVII.

QVAERETVR, quare Philiſthini non pugnabant contra Iſraelitas pro dãnis, & iniuriis, quas inferebat eis Samſon cùm ipſe eſſet de terra Iſrael. Reſpondendum, ꝙ non habebant nunc aliquem colorem ad hoc: nam ſi Samſon ageret iſtud iubentibus Iſraelitis, aut conſulentibus aut ratum habentibus, vel vllo modo fauentibus, poterant Philiſthini pugnare contra eos: tamen Iſraelitæ non iubebant, nec pugnabat Samſon pro aliqua cauſa Iſraelitarũ, ſed pro cauſa ſua .ſ. quia erat ſibi iniuria illata à Philiſthinis ſingulariter. Item quod maius erat, Samſon quando cœpit agere iſta bella habitator erat terræ Philiſthinorum: nã habebat vxorem in Thamnata, ideo non attinebat ad Iſraelitas aliquid de hoc, nunc tñ Samſon fugerat, & latuerat in terra Iſraelitarum, & ſi nollent dare Iſraelitæ illum Philiſthinis, viderentẽ peccare contra eos tanquam receptatores hoſtium ſuorum, & tunc poſſent Philiſthini iuſtè pugnare contra Iſraelitas: ob hoc autem eùm Philiſthini venirent contra Iſraelitas pro Sãſone tradiderunt eum in manus illorum.

Quare potius Philiſthini venerint contra tribum Iudæ, quàm contra aliam. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR, quare potius venerunt Philiſthini contra tribum Iudæ, quàm contra aliam: nam Samſon non erat de tribu Iudæ, ſed de tribu Dã: nam pater ſuus Manue erat de tribu Dan, ſupra 13. Reſpondendũ, ꝙ potuit eſſe hoc propter duo. Primum erat, quia fortè audierant Philiſthini, ꝙ eſſet Samſon in ſorte Iudæ .ſ. ꝙ ſpecus petræ Etam eſſet in ſorte Iudæ, & quia tribus illa, in qua Samſon eſſet, debebat eũ exhibere Philiſthinis, iuerunt ad tribum Iuda. Secunda cauſa eſſe poteſt .ſ. quia ſors tribus Iudæ erat magis coniuncta terræ Philiſthinorum, quàm alia tribus, vt colligitur Ioſue 15. vbi ponitur ferè tota terra Philiſthinorum in ſorte Iudæ: vnde venientes ad introeundum in terram Iſrael Philiſthini, neceſſe erat, ꝙ introirent prius in ſortem Iudæ. *Caſtrametati ſunt in loco, qui poſtea vocatus eſt Lechi*. Iſte locus eſt in extremitate terræ Philiſthinorum, & habitationis filiorum Iuda in confinibus, & noluerunt introire in terram Iuda, quia pax erat Philiſthinis, & Iſraelitis, & ſi introirent in terram eorum cum exercitu grauabant eos, & pugnare poterant Iſraelitæ licitè contra illos. Ex illo autẽ loco venerunt aliqui ad viros Iuda, & fuit collocutio inter eos. Dicitur, quòd iſte locus poſtea vocatus eſt Lechi .i. teſt Ramathlechi, vt patet infra, ſcilicet eleuatio maxillæ, vt infra declarabitur. *Vbi eorum fuſus eſt exercitus*. Scilicet poſtea fuſus eſt, ideſt diſperſus, vel percuſſus exercitus Philiſthinorum in eodem loco a Sãſone: nam Philiſthini locuti ſunt ibi cum viris Iuda, qui iuerunt ad capiẽdum Samſonem ad petram Etã, duxeruntq; eum vinctum, & interim manebat exercitus Philiſthinorum in eodem loco, & cùm Samſon ligatus ductus fuiſſet ad eos, pugnauit contra illos,

&

& eorum exercitum diſperſit. In Hebræo non habetur iſta clauſula, vbi eorum fuſus eſt exercitus, ſed appoſuit illud litera noſtra ad declarandum. *Dixeruntq́; ad eos de tribu Iuda: cur aſcenditis contra nos?* Quaſi dicat: non habetis aliquã cauſam pũgnandi contra nos: quomodo ergo facitis bellum? Dicebant hoc rationabiliter viri Iuda, quia erat pax inter Iſraelitas & Philiſthinos, cùm Philiſthini dominarentur Iſraelitarum, & ſoluerẽt Iſraelitæ tributa, nunc autem non fecerant Iſraelitę aliquem inſultum contra Philiſthinos: etiam non ceſſabant à ſolutione ſtatutorum tributorum, ideo non habebant aliquam cauſam Philiſthini aſcendendi cõtra viros Iuda. *Qui reſponderunt, vt ligemus Samſonem venimus.* Ideſt non venimus ad pugnandum contra vos, ſed ad ligandum ſolum Samſonem, qui eſt hoſtis noſter. *Et reddamus ei, quæ in nos operatus eſt.* Ideſt occidamus eum, ſicut ipſe occidit multos de nobis.

An Philiſthini iuſtum petebant, quòd traderetur eis Samſon, &c. Quæſt. XIX.

QVAERETVR, an Philiſthini iuſtum petebant, quòd traderetur eis Samſon, & occiderent eum. Reſpondendum, quòd ſic, quia Philiſthini non offenderant Samſonem, & ipſe offenderat eos valde, ideo poterant contra eum iuſtum bellum facere, vbicunque ille eſſet, & niſi eis traderetur, poterant etiam mouere bellũ contra defenſores, & receptatores eius: ideo dicendum, ꝙ ſi Philiſthini occidiſſent eum, non C facicbant contra aliquam legem humanam, vel rationem, nec etiam peccabant mortaliter, ipſe tamen Sãſon non peccauerat mortaliter, ſed potius merebatur infligẽdo Philiſthinis omnia mala, quæ intulerat, quia Deus mouebat eum. Quomodo ſtet, quòd ſimul Sãſon faceret iuſtum bellum contra Philiſthinos, & Philiſthini iuſtum bellum cõtra Samſonem declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione. *Deſcenderunt ergo tria millia virorum de Iuda ad ſpecum ſilicis Etam.* Sciuerunt ibi latere Samſonem, & iuerunt illuc.

Quare tot viri iuerunt ad quærendum Samſonem.

QVAERETVR, quare tot viri iuerunt. Reſpõdendũ, quòd putauerunt, quòd Samſon nollet ſe tradere eis, vt portaretur ad Philiſthinos timens mortem, ideo pugnaret contra viros Iuda, nè ducerent eũ, & quia ſi non poſſent ducere eum, vel euadens de manibus eorum fugeret, putarent Philiſthini, ꝙ Iſraelitæ calumniarentur, & quod nollent eis dare Samſonem, & ob hoc pugnarent contra eos: q̃d timentes viri Iuda voluerunt multi deſcendere contra Samſonem, vt ſi fortè nollet ſponte venire coactus bello duceretur: iuerunt autem tria millia, quia ſciebãt Samſonem fortiſſimum, & quod poſſet occidere: ideo tot iuerunt quot ipſe occidere non poſſet, nec auderet pugnare cum illis.

Si Samſon nollet pacificè venire cum filijs Iuda, an poſſent licitè pugnare contra eum, ut eum caperent, ut traderent Philiſthinis, & an ei liceret ſe defendere ab eis. Quæſtio XX.

QVAERETVR, ſi nollet Samſon venire pacificè cum filijs Iuda, an poſſent licitè pugnare cõtra eum, vt caperent eum, & traderent Philiſthinis. Reſpondendum, ꝙ vt quidam putant poterant hoc facere viri Iuda: nam ſi hoc non facerent viderentur fauere Samſoni hoſti Philiſthinorum, & poſſent ipſi licitè pugnare contra Iſraelitas, & quia non tenebantur Iſraelitæ exponere ſe morti propter Samſonem, pote-

A rant pugnare contra Samſonem ad tenendum eum, & tradendum in manus Philiſthinorum. Sed dicendum, quòd non, quia non licebat Iſraelitis tradere Sãſon ad mortem Philiſthinis, quia ſciebant ipſi, ꝙ non erat reus mortis: nam omnia, quę fecerat contra Philiſthinos fecerat auctoritate Dei incitantis eum: nam nouerant dixiſſe angelum, ꝙ iſte eſſet liberator Iſrael de manu Philiſthinorum: tradere autem innocentem ad mortem, erat peccatum mortale, ideo potius debebant ipſi mortem potius ſuſtinere, quàm dare Philiſthinis Samſonem ad occidendum: ſed poterant Iſraelitæ pugnare contra Samſonem, vt exiret de terra Iſrael, & in hoc faciebant vtrumq;. ſ. quia non tradebãt innocentem ad mortem, eum eijcerent ad aliud re- B gnum, in quo eodem modo erat in pendenti vita ſua, ſicut apud Hebręos. Secundum erat, quòd liberabant ſeipſos à periculis Philiſthinorum: nam non pugnarent contra illos, ſi Samſon fugeret de terra Iſrael: ſi tamen dicas, Samſon poterat erui de manibus Philiſthinorum, fortè manendo in terra Iſrael, quia defenderent eum Iſraelitæ ſi vellent pugnare contra Philiſthinos, & ſi eijcerent eum de terra, putarẽt, quòd vix poſſet euadere, an tenebantur eum defendere. Dicendum, quòd non, quia tenetur aliquis nõ peccare mortaliter, ſed occidendo per ſe aliquem, vel tradendo occiſori, peccat mortaliter, & potius debet ipſe mori, q̃ iſta agere, tamen non tenetur eum emere opponendo ſe morti: imò dato, ꝙ ſciat certiſſimè, ꝙ occidetur ſi C eijcit eum de regno, vel domo poteſt eum eijcere, nè ipſe met occidatur, & ſic licèt putarẽt certiſſimè Iſraelitæ, ꝙ recedente Samſone de terra Iſrael caperent eũ Philiſthini, & occiderent: non tenebantur ipſi exponere ſe morti pugnando contra Philiſthinos, vt eum defenderent: ſi autem Samſon nollet exire de terra Iſrael, nec ſe tradere manibus Iſraelitarum, vt illum ſtatuerent corã Philiſthinis, poterant licitè pugnare contra ipſum ad occidendum eum, & occiderent, quia ſi nollet exire de terra irrogabat iniuriam & damna Iſraelitis. ſ. quia conſtituebat eos hoſtes Philiſthinorum, & licèt non mereretur alias mortem, pro hoc mereretur, quòd iniuſtè eos efficiebat hoſtes Philiſthinorum ad hoc, quòd paterentur ab eis damna.

D

An Samſon licitè pugnare poſſet contra uiros Iuda, &c. Quæſtio. XXI.

QVAERETVR, an Samſon licitè pugnare poſſet contra viros Iuda, qui iuerunt ad ligandũ ipſum, vt non ligarent eum. Reſpondendum, quòd Samſon non meruerat mortem ſibi infligi à Philiſthinis, quia quidquid contra illos egerat Deo monente egerat, ideo quicunq; vellet eũ tradere manibus Philiſthinorum ad occidẽdum erat hoſtis ſuus, & ſic ſi viri Iuda vellent eum ligatum omnino tradere Philiſthinis, ita quòd ipſi poſſent eum occidere, poterat pugnare contra eos, & tamen ipſi ſic confeſſi ſunt dicentes: E ligare te venimus: Samſon ergo poterat pugnare, & occidere quotcunq; illorum, nec obſtabat, ꝙ eſſent Iſraelitæ, quia cum ipſi iniuſtè eum capere, & tradere hoſtibus vellent, ipſi efficiebantur hoſtes eius: ſi tamẽ Iſraelitæ offerrent Samſoni optionem, dicẽtes: aut exi de terra noſtra, aut permitte te ligari, & duci ad Philiſthinos, tenebatur Samſon efficere vnum illorum. Si autem neutrum illorum vellet, Iſraelitæ poterant iuſtè pugnare contra eum, & ipſe nõ poterat pugnare contra illos occidendo, vel vulnerando quemquam de illis. Sed obijcietur, ꝙ non poterat compelli Samſon ad exiendum de terra, quia illa erat terra ſuæ originis, ideo non poterat cogi exire de illa. Reſpondendum, quòd poterat, & hoc propter duo. Primum erat,

quia

quia in iudicio humano magis attenditur vtilitas, vel F bonum publicum, quàm priuatum: manente tamen Samſone in terra Iſrael totus ſtatus Iſraelitarum erat in periculo, quia pugnaturi erant contra eos Philiſthini, quos valde timebant Iſraelitæ, ideo pro ſalute publica poterant licite excludere de terra Samſonem. Secundum erat, quia Samſon non debebat priuari beneficio terræ ſuæ, de qua erat oriundus ſine culpa ſua, & tamen ipſe ſecundum humanum iudicium peccauerat inferendo bella iniuſta, & grauiſſima dãna Philiſthinis, ideo ſicut cùm quis peccauit in quibuſdam criminibus poteſt infligi ei exilium, ita & nunc, quia bella iniuſta intulerat Philiſthinis, eis accuſantibus Sãſonem iuſtè poterat exulare: tenebatur ergo alterum iſtorum Samſon ſuſcipere, & ſic fecit. G

Quare Samſon non pugnauit contra viros Iuda, qui ſe contulerant ad ligandum. Quæſt. XXII.

QVAERETVR vlterius, cùm liceret Samſoni pugnare contra viros Iuda ſi vellent eum vinctũ in manus Philiſthinorum tradere ad occidendum, & ſic ipſi volebant dicentes: ligare te venimus Samſon, & non obtulerunt ei optionem, quòd ligari ſe permitteret, vel exiret de terra, ſed indiſtinctè eum ligare dixerunt, quare non pugnauit contra eos. Aliquis dicet, quòd non auſus eſt, quia erant valde multi, & ipſe non audebat pugnare contra tot viros. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia Philiſthini, quibus traditus eſt, erant forH tè plures, quia vocantur exercitus, & viri Iuda expauerunt venientibus illis, atq; dixerunt, quare veniſtis contra nos? & tamen Samſon pugnauit contra exercitũ iſtorum, & occidit de eis mille viros, vt infra in litera: ergo etiã auderet pugnare cõtra viros Iuda tria millia. Item dato quòd timeret tot viros, exponeret ſe periculo, & timens pugnaret: nam putare debebat periculoſius ſibi eſſe, ꝙ vinctus traderetur in manus omnium Philiſthinorum, q̃n pugnare non poſſet, quàm quòd nunc pugnare potens exponeret ſe in dubio ad pugnandum contra viros Iuda. Dicendum igitur, ꝙ Samſon noluit pugnare contra viros Iuda, ſatis.n. ipſe confidebat, ꝙ poſſet eos percutere, & fugare, tamen voluit potius vires ſuas exercere in Philiſthinos contra I quos dedicatus erat, quàm in contribulos ſuos: confidebat enim, ꝙ quemcunq; Philiſthinorum exercitũ ſuperare poſſet: ideo petijt à viris Iuda, quòd non occideretur fraudulenter, ſed ſolũ traderetur Philiſthinis, quia tunc putabat, quòd ipſe poſſet rumpere vincula, & pugnare contra Philiſthinos: ſi tamen viri Iuda noluiſſent ei promittere, quòd non occiderent eum poſtquam ligarent: pugnaret contra eos, & faceret qđ facturus erat contra Philiſthinos. *Dixeruntq́; ad Samſon.* Nolebant viri Iuda pugnare contra Samſonem, vt cũ ligatum ducerent ad Philiſthinos, ideo præmiſerunt culpam eius, vt ipſe intelligeret, quòd iuſtè tradendus erat in manibus Philiſthinorum, & vt cognoſceret, ꝙ viri Iuda iuſtè mouebantur contra eum. *Neſcis, quòd* K *Philiſthini imperent nobis.* Ideſt ſcis, ꝙ ſunt dñi noſtri .ſ. quia tributa eis præſtamus, & ſunt potentiores nobis: nam cùm voluerint poſſunt nos affligere valde. *Quare ergo hoc facere voluiſti?* Scilicet pugnando cõtra eos iniuſtè, & infligendo magna damna in terra eorum: quaſi dicat: male agebas, quia ponebas totam terram noſtram in periculo: ſcire enim debuiſti, quòd cùm tu eis damna inferres, ipſi contra nos pugnaturi erant, vt nos omnia damna ſolueremus. *Quibus ille ait: ſicut fecerunt mihi, ſic & feci eis.* Scilicet malum mihi fecerunt, & ego malum eis intuli.

Ꝑ eſp. doc. ad q̃ſitum.

Quare Samſon non reſpondit aliter viris Iuda, cùm poſſet melius. Quæſt. XXIII.

QVAERETVR, quare Samſon non reſpondit aliter viris Iuda, cùm poſſet melius reſpondere. Pro quo ſciendum, ſicut ſupra declaratum eſt, ꝙ Samſon non poterat agere illa, quæ fecit contra Philiſthinos, ſi feciſſet ea ſolo intuitu iniuriæ ſibi illatæ, quia non per ſe, ſed per iudices debebat vindictã expeti, eo quòd iudices aliqui erant, qui potuiſſent iudicare: etiã, quia Samſon exceſſit modum repetendi vindictam ꝓ iniuria: nam non erat tanta iniuria, quanta fuerunt dãna, quæ intulit, ideo ex hac parte non habebat iuſtam defenſionem, & Philiſthini iuſtè mouebantur contra eum: poterat autem bene reſpondere, dicens, ꝙ Deus iuſſerat ei, ꝙ hoc faceret, & ꝙ ad hoc ipſe nat' fuerat, ſicut angelus prædixerat, ideo quòd licitè egiſſet: non tamen reſpondit iſto modo, quia fortè non crederent ei Iſraelitæ, eo quòd apparebant iſta iniuſta, & quia ipſe non poterat probare præceptum Dei, non crederetur. Alia ratio eſt, quia ſi iſtam cauſam propoſuiſſet Samſon, fortè viri Iuda moti fuiſſent timẽtes Deum, vt pugnarent contra Philiſthinos adiuuando eũ: Deus autem nolebat hoc, quia nolebat, ꝙ Iſraelitæ præualerent nunc contra Philiſthinos in bello, cùm adhuc ſeruirẽt Idolis, & diffinierat Deus, ꝙ tempore Samſonis non excuterent iugum Philiſthinorum de ceruicibus ſuis, ideo inclinauit eum Deus ad dandũ aliud reſponſum. Alia cauſa eſt, & fortè efficacior, quia licèt Samſon in generali ſciret, ꝙ Deus mouebat eum, adhuc tamen in particulari ipſe mouebatur ad vindictam contra Philiſthinos, quia etiam Deus dabat ei zelum vindictæ, vt in quadam quæſtione ſupra declaratum eſt. Ideo non expreſſit id, quo mouebatur in generali, ſed id quo in particulari mouebatur, quia iſtud erat ꝓpriũ motiuum ſuum .i. vt iniuriam ſibi inflictam vlciſceretur. *Ligare inquiunt te venimus, & tradere in manibus Philiſthinorum.* Ideſt, quia iniuſtè pugnaſti contra eos, & ipſi veniunt contra nos ad pugnam, nos venimus ad ligandum te, & tradendum eis, vt ſic euadamus pugnam eorum.

An tenebantur Iſraelitæ Samſonem tradere ligatum Philiſthinis. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR, an tenebantur Iſraelitæ tradere Samſonem ligatum Philiſthinis. Reſpondendum, quòd Iſraelitæ cõſiderare debebant prius an Philiſthini haberent iuſtam querelam contra Samſonem, vel non. Si non haberent iuſtam querelam non tenebantur eis tradere Samſonem: imò ſi traderent, peccabant, quia iniuſtè tradebãt eum morti, & potius debebant ſuſtinere bellum à Philiſthinis, vel facere aliquid aliud, quàm tradere eum innocentem ad mortẽ. Si autem Philiſthini peterent iuſtè cõtra Samſonem, tenebantur ad vnum de pluribus. ſ. ad dandum illum Philiſthinis, vel ad occidendum eum, ſi mereretur per accuſationem Philiſthinorum, vel ad excludendum eum de terra, vel ad dandum Philiſthinis licentiam ꝑſequendi eum intra terram Iſrael: notum autem erat quòd Philiſthini iuſtum peterent contra Samſonem, ideo Iſraelitæ obligabãtur ad aliquid horum alioquin haberent iuſtum bellum Philiſthini contra illos. Secundum autem noluerunt Iſraelitæ, quia ipſi iniuſtè occiderent Samſonem, cùm ſcirẽt eum datum à Deo in liberatorem Iſrael. Etiam, quia ipſi putabant, quòd poſſet eis amplius proficere, ideo nefas putabant eum occidere. Tertium etiam noluerunt, quia licèt iſtud eſſet minus malum quod Samſoni fieri poterat, quia tamen Iſraelitis dicentibus, quòd vellent eum ligare,

&

& tradere Philiſthinis,ipſe conſenſit, non oportuit deuenire ad iſtum modum. Quartum modum nullatenus reciperent Iſraelitæ, ſcilicet, quòd permitterent Philiſthinis intrare in terram Iſrael, quia in hoc multum læderetur terra, & quod Philiſthini bello acturi erant,volebant potius ipſi agere in pace. Primum autem modum acceptauerunt Iſraelitæ, quia Samſon illum acceptauit,& duxerunt eum vinctum. Dicendum tamen,quòd non tenebantur Iſraelitæ determinatè ad tradendum Samſonem manibus Philiſthinorum: vnde ſi Philiſthini hoc petiuiſſent non acceptãtes aliquam aliam conditionem,non tenerentur Iſraelitæ hoc facere, quia ſatisfaciebant (ſi vellent) tenendo eum in terra ſua exhibere complementum iuſtitiç occidendo Samſonem,vel effugando de terra,ſcilicet ſi permitterent Samſonem fugere,& ſi bellum vellẽt ſuper hoc monere Philiſthini Iſraelitis, debebãt illud ſuſtinere tanquam iniuſtè inflictum.

An peccabant viri Iuda ligando Samſonem, & eum Philiſthinis tradendo. Quæſt. XXV.

QVAERETVR vlterius, an peccabant viri Iuda ligando Samſonem,& tradẽdo eum manibus Philiſthinorum. Reſpondendum, quòd cùm ſcirẽt viri Iuda, ꝙ Samſon à Deo dedicatus fuerat tanquam dux Iſrael ad nocendum Philiſthinis, licèt ſecundum humanum iudicium videretur mereri mortem, peccabant mortaliter,ſi tradidiſſent eum ad mortem certiſſimè: ſed cùm ipſi non poſſent negare debitum iuſtitiæ Philiſthinis,tenebantur facere de Samſone vnũ de quatuor poſitis præcedenti quæſtione, ideo tenebantur minimum horum facere,ſcilicet, quòd excluderent eũ de regno,& tunc Philiſthini non habebant cauſam pugnandi contra Iſraelitas. Et ſi Samſon nõ conſentiret, peccarent Iſraelitç aliquid aliud ei facere volentes,& tamen nunc non peccauerunt, quia Samſon cõſenſit,quod ligaretur, quia ſciebat, quòd poſſet rumpere poſtea vincula, & pugnare contra Philiſthinos. Etiam viri Iuda hoc crediderunt,cùm cognoſcerent robur Samſonis. Vnde non dubitauerunt illum ſic ligatum tradere Philiſthinis. *Quibus reſpondit Samſon: iurate, & ſpondete mihi, quòd non me occidatis.* Poſuit Samſon iſtam conditionem cum Iſraelitis, quia ſi nõ conſentirent in hoc intendebat pugnare contra eos, & habuiſſet iuſtũ bellum, vt ſupra declaratum eſt, & ſatis confidebat,ꝙ poſſet totum illum exercitum triũ millium ſuperare: potius tamen voluit in extraneos, quàm in cõtribulos vires ſuas exercere, cùm eſſet ſibi ſecuritas,etiam ſi daretur ligatus Philiſthinis.

Quare Samſon voluit ſecuritatem ab Iſraelitis, nè eum occiderent. Quæſt. XXVI.

QVAERETVR, quare Samſon voluit ſecuritatem ab Iſraelitis,nè occiderent eum, quia non videbatur neceſſaria: nam etiam ſi eſſet in vinculis eſſet ſecurus, quia poterat rumpere vincula, ſicut fecit coram Philiſthinis, & pugnare. Reſpondendum, ꝙ neceſſaria erat ſecuritas Samſoni,quia alioquin poſſet faciliter occidi: nam aliquis occultè poterat Samſonem gladio trãſuerberare dum ligaretur, vel poſtquã ligatus eſſet cùm dormiret poterat occidi antequam traderetur Philiſthinis, vnde licèt non poſſet Samſon occidi, ſi ipſe videret ſibi imminere periculum, quia rumperet vincula,& fugeret,tamen,quia occultis modis poterat occidi voluit ſecuritatem, quòd non occideretur ab eis: alioquin non præſtantibus eis hanc ſecuritatem,pugnare intendebat contra illos. *Dixeruntque, non te occidemus.* Intelligendum eſt, ꝙ iſtud fuerit

A ſub iuramento,& promiſſione firmatum. *Sed vinctum trademus.* Scilicet cõſtituemus te vinctum coram eis, deinde tu fac quod potueris,& volueris. *Ligaueruntque eum duobus funibus nouis.* Erant iſti funes valde groſſi, vt non frangeret illos Samſon, & dicitur, quòd erant noui,vt innuatur,quòd erant fortiores,quia vigor eius nõ debilitatus fuerat in aliquo opere. In Hebræo non habetur duobus funibus nouis,ſed ſolùm ligauerunt eum, quia tamen colligitur hoc ex litera ſequẽti in Hebræo,interpoſuit illud litera noſtra ad magis exponendum. *Et tulerunt de petra Etam.* Scilicet ibi latuerat,& ibi ligauerũt, fuitque in toto itinere ligatus. Sciendum autem, quòd licèt Samſon iret ligatus, tamen ſponte ibat ad Philiſthinos, quia aliàs potuiſſet B rumpere vincula, & fugere de manu virorum Iuda, ſicut rupit vincula coram Philiſthinis, & percuſſit eos: ſed ipſe gaudebat,quòd ſic duceretur,quia eſſent ſecuri viri Iuda circa Philiſthinos,quia faciebant quantum in ipſis erat: etiam ipſe Samſon habebat occaſionem occidendi Philiſthinos,quod ante facere non poterat ſi ipſi nõ mouerent aliquid contra eum.

De Samſone ligato eunte ad Philiſthinos.

Qui cum veniſſet. Hic ponitur ſecundum huius partis, ſcilicet Philiſthinorum inuaſio,& dicitur. *Qui cùm veniſſet ad locum maxillæ.* Ideſt cùm ductus fuit: nam cùm eſſet ligatus magis videbatur trahi,quàm venire, licèt veritas eſſet in contrarium, cùm potuiſſet rumpere vincula antequam illuc veniret. Vocatur locus maxillæ per anticipationem, quia poſtea ſic vocatus eſt facta C ibi pugna: prius autem non vocabatur ſic. *Et Philiſthijm vociferantes occurriſſent ei.* Videntes enim illum, magno gaudio commoti ſunt,quia percuſſerat eos nimis,& nunc putabant plenam victoriam ſe habituros de illo: & ob hoc vociferabant in ſignum lætitiæ. *Irruit ſpiritus domini in eum.* Scilicet animoſitas ad pugnandum, & deſiderium: nam robur ad faciendum fortia ſemper in eo erat,vt præcedenti capitulo declaratum eſt. *Et ſicut ſolent ad odorem ignis ligna conſumi.* Ideſt ligna conſumuntur, cùm odor ignis venerit ſuper illa, ſcilicet mox, vt cœperit ignis venire ſuper ligna, quod eſt venire odorem eius,conſumuntur. *Ita vincula quibus ligatus erat diſſipata ſunt.* Scilicet non ſtetit magno tempore in frangendo illa, ſed ſubito rupit, D & ſoluit. *Inuentamque maxillam, ideſt mandibulam, quæ iacebat arripiens.* Ideſt non habebat Samſon tunc aliqua arma, ſed Deus parauit ei quandam maxillam aſini, quam accipiens pugnauit. Exponitque litera noſtra maxillam, ideſt mandibulam, & idem eſt: dicitur enim mandibula à mandendo, ideſt terendo cibum,quia in mandibula inferiori ſunt dentes, quibus cibus teritur. In Hebræo habetur. *Maxillam teneram.* Et exponunt aliqui, quòd erat tenera, ideſt alicuius aſini parui, & teneri, & ex hoc erat magis mirabile, quia eſſet maxilla minor, & fragilior, ſcilicet facilius poterat frangi percutiendo, vel vocatur tenera, quia erat alicuius aſini nouiter mortui,nam haberet adhuc alias partes pellis, vel carnis. *Interfecit in ea mille* E *viros.* Ideſt interfecit cum ea,quia ſæpe accipitur (in) pro cum: ſic accipitur Geneſis trigeſimoſecundo. In baculo meo trãſiui Iordanem,ideſt cum baculo meo tranſiui,non habens aliquid aliud.

Philiſthinorum inuaſio.

An Samſon peccabat occide do Philiſthinos. Quæſtio XXVII.

QVAERETVR, an Sãſon peccabat occidendo Philiſthinos,quia non offenderant eum nunc, nec et ipſe vleiſcebatur iniuriã. Reſpondendũ,ꝙ non peccauit, quia egit ſe defendens: cuilibet aũt licita eſt defenſio, Philiſthini nunc volebant occidere Samſonem, ideo ne occideretur, poterat occidere illos.

Sed obijcietur, quia Samſon non ſe defendit hic ſed egreſſus eſt, quia defenſor, vel defendens, & inuadens opponuntur, ſed Samſon inuaſit Philiſthinos: nam cùm ipſi adhuc non inferrent ei aliquod malum, rupit vincula, & cępit occidere Philiſthinos: inuaſio tamen non licebat Samſoni, quia non habebat aliquam cauſam. Ad hoc reſpondendum, quòd Sāſon non erat inuaſor: nam licèt Philiſthini adhuc non percuterent Samſonem, nec fortè intenderent percutere, veniebant ad eum quaſi hoſtes, vt tenerent eum, & ducerent in terram ſuam, ibique facerent mille opprobria ei, & poſtea viliſſimam mortem infligerēt, & hoc ſolum erat inuaſio: ideo antequam accederent ad eum Philiſthini vocabantur aggreſſores: & ſi ipſe inciperet percutere illos non vocabatur aggreſſor, ſed defendens ſe, ne traderetur manibus eorum, eo quòd ſi ſemel caderet in manus eorum, defenſio ei nihil cōferret, ideo nunc defenſio licita eſt, quando aliquid conferre poteſt. Patet etiam quòd Philiſthini aggrederentur, quia cùm viderent, quòd duceretur Sāſon ad eos, occurrerunt vociferantes ad tenēdum eum: & ideo ſiquis vidēs hoſtes ſuos venientes ad capiendum ſe, vt occidant, non poſſit effugere, niſi incipiat percutere, & occidere aliquos, licebit ei, & nō dicetur aggreſſor, ſed defendens, ſe dato quòd alijs nondum mouentibus arma ipſe percutiat aliquos, & occidat. Sed adhuc obijcietur, quòd non licitè egerit Samſon, quia defenſio eſt licita, quando fit cum moderamine, & ſine culpa: vnde ſiquis potens euadere, nullum occidendo, aut percutiendo vult aliquos percutere, non vocatur defendens, ſed aggreſſor, & iam non caret culpa. De Samſone autem liceſt, quia cùm rupit vincula, poterat fugere, & nullus de Philiſthinis potuiſſet eum capere, quia erat velociſſimus. Voluit tamen tot occidere quouſque fugauit omnes, & occidit mille: ergo non erat inculpata tutela. Reſpondendum, quòd ſi Samſon ſolùm deberet excuſari, tanquam egiſſet defendendo, non poſſet excuſari; quia potius debuiſſet fugere, cùm poſſet: & tamen noluit. Et patet hoc, quia quando ipſe ductus eſt a viris Iuda, potuiſſet rumpere vincula in via, & non fuiſſet tractus ad Philiſthinos, ſed noluit: ergo ſponte ductus. Dicendum ergo, quòd Samſon ſemper inquirebat occaſionem ad pugnandū contra Philiſthinos, & quia ipſe vidit, quod ſic poterat occidere multos de illis, voluit duci ad eos nō ad ſe defendendū, ſed ad inuadēdum illos: excuſatur tamen Samſon, quia agebat iſta Deo mouente, ideo non ſolùm non peccabat, ſed etiam benè agebat pugnando.

Obiectio an liceat alicui ſe defendere inuadēdo hoſtem, antequam inuadat ab eo.

Quomodo Samſon, cùm eſſet nazaræus, mortuos tangebat, & occidebat. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Samſon cùm eſſet nazaręus tangebat mortuos, & occidebat, & ſuſtinebat quod multi morerentur coram eo, quia iſta erant contra obſeruantiam nazaræorum, vt patet Numeri ſexto capitu. Reſpōdet Rabbi Dauid Kimhi quòd Samſon fortè tangebat mortuos in aliquo modo, qui ei licitus eſſet. Vel dicit quòd Samſō non vouit votum nazarçorum, ſed angelus dixit, quòd obſeruaret: ideo poterat contaminari in mortuis. Vel dicit quòd Samſon non occidebat Philiſthinos, ſed percutiebat: & ante mortem ſpoliabat. Vel dicit quòd Samſon occidebat Philiſthinos, ſed non tangebat eos poſtquam mortui erant: ſed iubebat cuidam Philiſthino, quem ſecum habebat, quod ſpoliaret eos, & ſic ipſe non contaminabatur. Sed nulla iſtarum reſponſionum ſtat. De prima patet, quia illa eſt indeterminata: nihil enim magis eſt ſic reſpondere quàm nihil

Rabbi Dauid refellitur.

F reſpondere, velut ſi peteretur ab aliquo à iudice: quare occidiſti hominem, & diceret: ego habui aliquam cauſam occidendi, & non exprimeret illam, tantum erat ac ſi nihil reſponderet. Secunda reſponſio non ſtat, quia vult innuere Rabbi Dauid Kimhi, quòd iubente angelo, quod ſeruaret votum Nazaræorum, quòd non teneretur, & tamen falſum eſt, quia certum erat, quòd iſtud præceptum angeli erat à Deo, nec de hoc dubitauit pater Samſonis, aut mater poſtquam ſciuerunt illum eſſe angelum: ſed ſi Deus iuberet, certum eſt, quòd obligabat: ergo iubente angelo tenebatur ad iſtam obſeruationem Samſon. Item patet, quia Samſon obſeruabat alias cœremonias, quæ pertinebant ad Nazaræos. Nam ipſe nunG quam totondit capillos ſuos vſquequo Dalila totondit illos, & ipſe dixit ei: ferrum nunquam aſcendit ſuper caput meum, quia Nazaræus domini ſum: ergo innuebat in hoc, quòd ſeruabat cœremonias Nazaræorum. Item patet, quia ſi non obligatus fuiſſet ſeruare cœremonias Nazaræi detonſis capillis de culpa ſua non defeciſſent vires eius: & tamen defecerunt: nam illico fuit infirmus, vt patent omnia hæc ſequenti capitulo: ergo non potuit eſſe liber à cœremonijs Nazaræorum quamquam ipſe non vouiſſet, ſed iuſſiſſet angelus. Solutio tertia non ſtat, quia falſum aſſerit, & præſupponit falſum. De primo patet, quia manifeſtum eſt, quòd hic occidit Samſon mille viros, applicat tamen Rabbi Dauid iſtam ſolutioH nem ad id, quod dicitur præcedenti capitulo de triginta viris Aſchalonitis, quorum veſtes rapuit, quia in Hebræo non habetur, quòd occidit illos, ſed quòd percuſſit, & tamen iſtud nihil eſt, quia percutere, vt communiter accipitur pro occidere in hiſtorijs tam ſacræ ſcripturæ, quàm in alijs Chronicis. Item non ſtat, quod ipſe occideret illos triginta viros adhuc viuentes, quia quando Samſon percutiebat eos: etiam ſi haberet intentionem non occidendi eos, non erat in poteſtate ſua, quia cùm ipſe percuteret illos, nè inſurgerent in eum, vel vt non reſiſterent percutiebat ſicut poterat, & contingeret aliquos fortiter percuſſos illico mori: vnde non eſt veriſimile, quod omnes illi triginta ſic fortiter percuterentur, vt omnes in I terram caderent, & non poſſent ſurgere contra Samſonem, & tamen ſic eſſet percuſſio parua, quòd nullus eorum moreretur dum ipſe ſpoliabat omnes triginta. Item non ſtante illo manifeſtum eſt, quòd hic occidit mille viros, & dum ipſe occideret quoſdā alij expirabant, & ipſe conculcabat eos, perſequendo eos, quouſque fugaret totum exercitum, & occideret mille. Item præſupponit falſum, quòd faciendo ſic nō pollueretur, quia cùm Samſon percuteret aliquos poterant multi mori coram eo ex forti percuſſione, potiſſimè cùm ipſe duraret in bello magno ſpacio quouſque totum exercitum fugaret, vel proſterneret: & ſic morientibus aliquibus coram eo polluebatur: etiam cùm ſe exponeret huic periculo .i. quia veK riſimile erat, quod aliquis moreretur coram eo peccaret. Item præſupponit, quod quamquam ex percuſſione Samſonis morerentur aliqui: dum tamen ipſe non tangeret eos poſtquam mortui eſſent, quod non polluebatur, ideo ponit, quòd expoliabat eos antequam morerentur. Sed hoc falſum eſt, quia non ſolùm ex tactu polluebatur Nazaręus: ſed ēt ſiquis corā eo moreretur, & ipſe non tangeret eum polluebatur, vt patet Num. 6. Quarta ſolutio non ſtat, quia præſupponit id quod præcedens eſt, ſcilicet, quod Samſonē manere coram mortuis, vel aliquem coram eo mori non erat peccatum, ſiue pollutio: ſed ſolùm ſi ſpoliaret illum: iſtud tamen eſt falſum, quia quocunque moriente coram Nazaræo ipſe erat pollutus.

Item

Item falſum eſt, quòd Samſon haberet ſecum Philiſthinum, qui ſpoliaret mortuos: nam iſtud applicat Rabbi Dauid ad occiſionem, quam fecit Samsō apud Aſchalonem præcedenti cap. Sed non videtur ſtare, quia nullus auderet de Philiſthinis ire cum illo, nè reputaretur reus criminis pro ſocietate criminis. Item Samſon nollet ſecum aliquem Philiſthinum habere, ne ille declararet iniquitatem illius Philiſthinis alijs. Item dato quòd habuiſſet ibi aliquem Philiſthinum ſecum, conſtat, quòd hic nullum habuit, quia ipſe ducebatur vinctus à viris Iuda, vt poneretur in manibus Philiſthinorum, & rupit vincula ſubito, atque pugnauit contra exercitum Philiſthinorum, & ipſe ſpoliauerit morientes. Dicendum ergo, quòd non ſtat aliqua iſtarum ſolutionum: ſed dicendū, quòd Samſon erat Nazaræus perpetuus, & polluebatur in occidendo aliquos, & tangendo mortuos, quia erat contra legem Nazaræorum, & tamen Deus non reputabat iſtud in eo tanquam pollutionem, eo quòd Samſon ad hoc fuerat à Deo conſecratus, vt occideret Philiſthinos, ſicut ſignificauit angelus, dicens, quòd ipſe inciperet liberare Iſrael de manu Philiſthinorum: liberatio tamen iſta nō fiebat ſine bello, & occiſione: ideo oportebat ipſum vacare occiſionibus, & tamē angelus, qui iſta dixit denunciauit, quòd Samſon eſſe ſemper Nazaræus .ſ. ab vtero matris vſq; ad mortem, ſupra 13. cap. ergo innuebat, quòd ſimul ſeruari poterat in Sāſone ſtatus Nazaræorum cum pollutione ſuper mortuo.

Reſp. doc. ad qſitum.

Quare viri Iuda videntes Samſonem pugnantem contra Philiſthinos, non adiuuerunt eum.
Quæſtio XXIX.

QVAERETVR vlterius, quare viri Iuda videntes Samſonem pugnantē contra Philiſthinos, non adiuuerunt eum. Reſpondendum, ꝙ Iſraelitæ erant ſubiecti Philiſthinis illo tempore ſoluentes tributa, vt colligitur hic, & præcedenti cap & non audebant inſurgere contra illos: credentes, quòd ſi nunc contra eos pugnarent, poſtea congregarentur omnes Philiſthini, & delerent Iſraelitas: nec enim dabat Deus cor Iſraelitis contra Philiſthinos propter peccata ſua, ideo licèt haberent ducem optimum, non audebant pugnare. Alia cauſa eſſe poterat, quia ipſi videbant, quod Samſon ſolus pugnare ſufficiebat contra Philiſthinos: ideo credebant inutile eſſe, quod ipſi pugnarent: imò credendū eſt, ꝙ qn̄ Samſon pugnabat nunc contra Philiſthinos, nullus de Iſraelitis erat præſens: quod colligitur infra, quia finito bello qn̄ Samſon ſiti moriebatur, nō fit mentio, ꝙ ibi eſſet aliquis, qui aſtaret ei, vel cōſolaretur eum, & fortè hoc fuit, quia Philiſthini erant in extremitate terræ ſuæ expectantes, qn̄ viri Iudæ ducerent ligatum Samſonem, & cùm viri Iuda acceſſerunt ad terminos terræ ſuæ relinquerunt ibi ligatum Samſonem, & redierunt in terram ſuam: & tunc Philiſthini venerunt ad tenendum eum, & ipſe rupit vincula, & pugnauit contra illos.

Supra 14. Et ait: In maxilla aſini, in mandibula pulli aſinarum deleui eos, & percuſſi mille viros. Cumque hęc verba canens compleſſet, proiecit mandibulam de manu, & vocauit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur eleuatio maxillæ. Sitienſque valde, clamauit ad Dominum, & ait: Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem hanc maximam, atque victoriam, & en ſiti morior, A incidamque in manus incircunciſorum. Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla aſini, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis, refocillauit ſpiritum, & vires recepit Idcirco appellatum eſt nomen loci illius, fons inuocantis de maxilla, vſque in preſentem diem. Iudicauitq́; Iſrael in diebus Philiſthijm viginti annis.

Neapolis campania conditur.

Caieta ab Aenea cōditur.

Cumana ciuitas cāpanæ ab Aenea reſtituitur.

Et ait: In maxilla. Hic ponitur tertium huius partis, ſcilicet gratiarum actio, quia pro victoria ſibi à Deo B data cępit cātare coram Domino id, quod ſequitur. ſ. *In maxilla aſini, in mandibula pulli aſinarum deleui eos.* Iſtud eſt canticum. ſ. Domine Deus gratias tibi ago, quia in mandibula aſini .i. habens ſolùm vnam mandibulam aſini deleui exercitum Philiſthinorum. Et replicatur ſententia ad modum carminum: nam maxilla aſini, & mandibula pulli aſinarum idem ſunt. An verò iſtud ſolùm fuerit canticum, vel fuerit ſolùm principium cantici, & alia taceantur non apparet: ſed creditur, ꝙ iſte erat primus verſus, qui replicatur, ſicut in multis carminibus ſunt verſus intercalares, qui replicantur dictis quibuſdam ſentētijs, & obſeruatur in carminibus vulgaribus ſemper: apud Poetas autem interdum fit in illis, qui obſeruant intercalares verſus. Sic accipitur C in Ouidio in libro Heroidum, ſiue Epiſtolarum in Epiſtola Deianiræ ad Herculem, quæ incipit.

Verſus intercalares quid.

Gratulor Aetoliam titulis ſuccedere noſtris.
Et verſus, qui repetitur eſt.
Impia quid dubitas Deianira mori?

Idem obſeruat Thodolus in fiue ſui libri, ſcilicet.

Cede dies celo, quia neſcit cedere virgo.

Sic etiam Virgilius in Bucolicis, & eſt verſus,

Incipe Menalios mecum mea tibia verſus.

Et in alia Ecloga ponitur alius verſus intercalaris, ſ.

Ducite ab vrbe mea carmina ducite Daphnim.

Sic Dauid facit in planctu pro Saule, & Ionatha 2. Reg. 1. vbi reperitur verſus, ſcilicet: Quomodo ceciD derunt robuſti, & perierunt arma bellica: ſic etiam Pſal. 106. ponitur vnus verſus intercalaris, qui ſæpe repetitur, ſcilicet. Confiteantur Domino miſericordię eius, & mirabilia eius filijs hominum. Samſon autem fecit nunc iſtud canticum, quia conſuetudo erat Iſraelitis quando aliquas pugnas mirabiles faciebant, ad laudem Dei facere cantica: ſic enim Moyſes fecit magnum canticum, cùm perierunt Aegyptij in mari rubro, & habetur Exodi decimoquinto, ſcilicet. Cantemus Domino: glorioſè enim honorificatꝰ eſt: equum, & aſcenſorem proiecit in mare. Sic etiam poſt bellum Barac contra Syſaram factum eſt magnū canticum Debborę, quod habetur ſupra quinto, ſed iſtius cantici ſolùm habetur principium. Sic etiam E interdum apud gentiles factis magnis bellis fiebant carmina in laudem victorum, & factum eſt, quando Seon rex cępit terram Moabitarum, vt patet Numeri vigeſimoprimo capitulo. *Et percuſſi mille viros.* Iſtud etiam cantabat Samſon. Neceſſe eſt autem, quòd iſti mille manerent mortui, aut vulnerati ad mortem in campo, & Samſon computaret eos finito bello, alioquin neſciret quot percuſſiſſet. *Cumque hac canens verba compleſſet.* Quia iſta verba erant tanquam verſus intercalaris, qui repetitur, & ſicut in principio cantici ponerentur, ita & in medio, & fine, & ſic complebatur in eis canticum. *Proiecit mandibulam de manu.* Quia iam non erat neceſſaria: fortè enim finito bello ſemper tenuit eam, dum inueſtigabat eos,

qui corruerant in campo: vt ſiquis fortè illorum non F
erat mortuus occideret eum: nunc autem numeratis
eis,& finito cantico proiecit, maxillam in terram.
Et vocauit nomen loci illius Ramathlechi. Iſtud nomen
impoſitum fuit a caſu, qui ibi fuit, ſ.quia in maxilla oc
cidit ibi viros mille. *Quod interpretatur eleuatio maxillę.*
Iſtud non eſt in Hebręo, ſed additum fuit ab expoſi-
tore & tranſlatore noſtro, vt ſciatur quid ſignant no-
mina in Hebræo: nam Rama, vel Ramath interpetra
tur eleuatio, vel excelſum: Lehi, vel Lechi corrupta
voce ſignificat maxillam. *Sitienſque valde clamauit ad
Dominum.* Hic ponit quoddam miraculum, quod

Miraculũ quod poſt Philiſthi-norum occiſionẽ accidit.

accidit poſt occiſionem Philiſthinorum, ſ.quia Deus
dedit aquam ſupernaturaliter Samſoni de maxilla aſi-
ni: & dicitur quòd ſitiuit valde, quia laborauerat ni- G
mis Samſon pugnando contra Philiſthinos, cùm oc-
cidiſſet mille ex eis: labor autem cauſat calorem, & de
ſiccationem, & conſequenter ſitim quandam: videns
autem Samſon, ꝙ non haberet aquam, nec erat ad
propinquũ aliqua aqua recurrit ad dominum: nam in
eis vbi iam deficit poteſtas, & prudentia humana, de-
bemus ſemper ad dñm reccurrere, vt patet 2 Paralip.
20.cap.ſ. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus,
hoc ſolùm habemus reſiduũ, vt oculos noſtros diriga-
mus ad te. *Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem hanc maxi-
mam atque victoriam.* Ideſt tu feciſti per manum meam,
qui ſum ſeruus tuus, iſtud bellum magnum, ſ.ꝙ occi-
ſi ſunt mille viri ab vno viro inermi. Vocatur ſalus ma
xima, quia ipſe liberatus eſt a morte: & quia fuit per H
excellentem modũ pugnandi vocatur victoria maxi-
ma: vocatur autem victoria, quia non ſolùm ipſe libe
ratus fuit a morte vtpote ſi fugiſſet: ſed etiã obtinuit
victoriam de Philiſthinis congregatis ad bellum, mil-
le viros occidit, & reliquũ exercitum diſperdidit. *Et
en ſiti morior.* Scilicet quòd non habeo aquam nec poſ
ſum ire ad aliquem locum vbi habeam aquam, quia
prius ſiti moriar, quàm ad locũ aliquem vadam, vbi
reficiar. *Incidamque in manibus incircunciſorum.* Scilicet
ego laſſabor ſiti, & deficiam paulisper, & antequam
moriar venient Philiſthini, qui incircunciſi ſunt, & te
nebunt me, & in manibus eorũ moriar. Ex hoc patet
quia quãdo Sãſon pugnauit contra Philiſthinos, non
erãt ibi aliqui de viris Iuda, vel Iſrael cum eo, quia tũc I
non dixiſſet ipſe: incidãq; in manus Philiſthinorum,
quia dato ꝙ moreretur ſiti, nõ incideret in manus Phi
liſthinorum, eo ꝙ viri Iuda ducerent eum in terram
ſuam, ſed timebat, ꝙ moreretur, vel laſſaretur in loco
ipſo, in quo erat, & venientes Philiſthini tollerent eũ.
Orabat autem hic Sãſon valde ſuaſoriè ad Deum, qua
ſi dicat. Tu domine Deus dediſti iſtam victoriam ma
gnam per manus meas ad laudem tuam, & tamen
ſi nunc ſiti morior, & incido in manus Philiſthino-
rum, nulla erit gloria de iſta victoria, quia ego, qui
eram victor, ero victus cadens in hoſtium manibus,
& ſic iſtud opus mirabile, quod egiſti, nullius vti-
litatis erit: ideo vt opera tua non ſint ſuperuacua,
da mihi aquam, vt bibam. *Aperuit itaq; Dominus mola-* K
rem dentem in maxilla aſini. Deus cõdeſcendit præcibus
Samſonis, quia iuſte orabat, & confidenter, ſciens ꝙ
Deus poſſet ei dare aquam quõcunq; vellet: & de ma
xilla illa, de qua occiderat Philiſthinos fecit prodire
aquam copioſam: & ad hoc excuſſit vnum de denti-
bus maxillę, & per foramen illius egrediebãtur aquæ
tanquam ſcaturigo fontalis eſſet intra maxillam, &
prodiret vena aquarum per rupturam eius, ſicut fit in
terra, in qua laterent aquæ viuentes. *Et egreſſæ ſunt
ex eo aquæ.* Ideſt de vno foramine maxillæ egreſ-
ſæ ſunt aquę copioſæ ad ſatiandum Samſonem.
Quibus hauſtis refocillauit ſpiritum. Ideſt poſtquam hau-
ſit, ideſt bibit aquam refocillauit.i. recreauit ſpiritum,
quia iam incipiebat deficere, & anxiare ad mortem.
Et vires recepit. Nam prius cùm ſitiret nimis, vires ſuę
erant valde debilitatę: & ob hoc timebat, quòd inci-
deret in manus Philiſthinorũ, quia dato, quòd viuens
eſſet ſi ſuperuenirent aliqui Philiſthini, non poſſet ſe
defendere ab eis, & incideret in manus eorum. In
Hebræo habetur. *Et vixit.* Vbi nos dicimus. *Vires
recepit.* Sed litera noſtra eſt conuenientior ad expri-
mendum, quia non poterat nunc viuere, niſi mortuus
fuiſſet: ſed dicitur. *Vixit.* Ideſt reuixit ſpiritus eius,
ſcilicet, quia prius erat tanquam mortus præ ſiti.

*Quomodo fluxerunt aquæ de maxilla aſini, & quantum dura-
uit illa ſcaturigo. Quæſt. XXX.*

QVAERETVR, quomodo fluxerunt aquæ
de maxilla aſini. Reſpondendum, quòd Deus
poterat dupliciter hoc facere: vno modo, quòd crea-
ret aliquas aquas de nihilo, ſicut fecit in exordio rerũ
creans omnia de non ente. Secundo modo, quòd de
aliqua materia, ſcilicet de aere formauerit aquas, ſicut
de materia formauerat animalia, & arbores, & homi-
nem, atque fœminam, & cętera entia diſtincta in ſpe-
ciebus ſuis, & iſtud adhuc fieri poterat dupliciter: vno
modo, quòd de materia illa per diuinam virtutem ſi-
ne aliquo naturali agente formaſſet ſubito aquas: alio
modo, quòd per angelos formatę fuerint applicando
actiua paſſiuis, ſcilicet, ſicut generantur aquæ in ſuis
fontalibus originibus. Nam ſubintrante aere ad loca,
in quibus generantur aquæ per frigiditatem loci con-
denſatio fit, & conuertitur in aquam: ſic igitur pote-
rat dari frigiditas talis in circuitu maxillæ, quòd aerem
circunſtantem conuerteret in aquam, & licèt prius
non eſſet ibi talis diſpoſitio, tamen angeli poterant fa-
ciliter hoc operari. Sciendum autem quomodocun-
que ponatur iſta aqua producta, quòd ipſa non egré-
diebatur de maxilla aſini per dentem erutum, quia in-
tra maxillam non erat, ſed faciebat Deus locum ge-
nerationis illius aquæ eſſe in foramine dentis ablati,
& ſic videbatur aqua egredi de maxilla. Sciendum
etiam, quòd Samſon iam proiecerat iſtam maxillam
in terram, vt ſupra dictum eſt, & tamen cum ipſe ora-
ret ad dominum pro aqua, cœpit erumpere in altum
impetus aquæ de foramine dentis, quod Samſon vi-
dens, cœpit maxillam, & bibit.

*An durauerit ſcaturigo aquæ in maxilla aſini, poſtquam bibit
Samſon. Quæſt. XXXI.*

QVAERETVR vlterius, an durauerit ſcaturi-
go aquæ in maxilla illa poſtquam deſijt bibere
Samſon. Aliquis dicet, quòd non, quia iſtud factum
eſt ſupernaturaliter ſolùm ad ſatiandum Samſonem:
illo igitur ſatiato non maneret miraculum. Reſpon-
dendum, quòd cùm aliqua fiunt huiuſmodi miracu-
loſè ad aliquem finem, habito illo fine, vt communi-
ter deficiunt, & quia ſic fiebat iſta eruptio aquæ pro
Samſone, videtur, quòd illo ſatiato, ceſſauerit.
Dicendum tamen, quòd aliqua facta ſunt ſic mira-
culoſè, & tamen durant vſque in hodiernum diem:
ſic namque Deus dedit Iſraelitis aquam in deſerto in
Raphidim de petra Horeb ad ſatiandum populum,
vt patet Exodi decimoſeptimo, & tamen fons ille, qui
tunc nouiter factus eſt, manet vſque hodie, & pro-
pter eum tota illa vallis Arabiæ, quæ ab antiquo inha-
bitabilis fuerat, facta eſt habitationis bonæ, vt pa-
tet in libro de diuiſione terræ ſanctæ, vbi agitur
de Arabia: ſic ergo aliquis dicet, quòd manere
poterat in maxilla ſcaturigo aquæ perpetua.
Reſpon-

Reſpondendum, ꝙ non eſt dubium, quin poſſet manere, quia Deus poteſt quandocunque voluerit, & qđ voluerit operari, & tamen Deus nunquã operatur miraculosè continuè, quia tũc operatio miraculoſa eſſet ſicut naturalis: ſed ſi miraculũ aliquãdo fit, cito ceſſat. De fonte autem Arabiæ in Raphidim, dicendũ, quòd cùm Moyſes percuſſit virga coram filijs Iſrael, nõ erat ibi aqua, nec virtus ſcaturiginis fontalis, ſed Deus ſubito formauit aquas, & fecit eas copiosè defluere, & quia locus ille erat diſpoſitus ad hoc, quòd ſm naturã gignerentur ibi aquę, ſicut in alijs locis, accidit, vt tunc efficeretur nouiter fons ibi, & iã non fluerent ibi aquę ſupernaturaliter, ſed naturaliter genitæ, ſicut in alijs ſcaturiginibus fontalibus: in maxilla autem, non poterat ſic fieri, quia non poterat eſſe intra maxillam locus continuus materiæ conuertẽdę in aquam, quia tota erat ſolida. Etiam deficiebat ibi qualitas conuerſiua, quia illa conuerſio fit per cõdenſationem, & cõdenſatio fit à frigore, ſed non põt eſſe in foramine maxillæ talis frigiditas, quia aer exiſtens in circuitu aliqñ eſſet ſiccus, & aliquando calidus, ideo non fieret ibi cõtinuus defluxus aquarum: tale enim non poteſt fieri, niſi in locis ſubterraneis, & abſconditis valde, vbi aer non poteſt alterari ad tot qualitates, ſicut hic ſuper terram: ſi tamen tanta fuiſſet frigiditas maxillę, q̃ ſemper in ea duraret, poterat emanare aqua ex illa per cõuerſionem aeris circumſtantis, ſed modica aqua illa eſſet: ſic eſt in lapidibus tempore hyemis, quia ex frigiditate complexionali adiuta à frigore temporis aerem circũſtantem conuertunt in aquam condenſando, & videẽ ſemper emanare aqua de illis. Sic etiam eſt quidam lapis precioſus valde frigidæ naturæ, qui ſemper ſudare aquam videtur, & ſic eſt, nec ab hoc ceſſat in tempore æſtatis. Et iſtud eſt, quia per frigiditatem complexionalem alterat aerem, & condenſat, & in aquam vertit: non ergo poterat manere maxilla aquam emittens naturaliter, ſed ſi manebat oporteret, quòd ſemp continuaretur miraculũ: Deus autem non continuat miracula, cùm illa ſtãt propter cauſas valde ſpeciales. Ideo certiſſimè dicendum, quòd non manſit mandibula aqua fluẽs, ſed ſolùm durauit dum Samſon bibit, & illico ceſſauit: ſi tamen manſiſſet ſemper fluens nõ fuiſſet res precioſior, & vtilior toto orbe: nam ipſa ſola valeret pluſquam vnum regnum, cùm poſſet quocunque ferri in manu hominis, & tamen præbebat copioſiſſimas, & indeficientes aquas. *Idcirco appellatum eſt nomen loci illius fons inuocantis de maxilla.* Scilicet locus, in quo tunc Samſon erat, vocatus eſt fons inuocãtis, ſcilicet fons Samſonis, qui inuocauit ibi dominum, vt daret ei aquam, & dicitur de maxilla referendo ad fontem, & non ad inuocantem, ſcilicet, quòd fuit fons de maxilla erumpens. In Hebræo habetur. *Fons clamantis, qui eſt in Lehi.* Ideſt vocatus eſt locus ille fons clamantis, ſiue inuocantis, & eſt in Lehi, ideſt in Ramathlehi. Conſiderandum autem, quòd iſte locus habebat nunc duo nomina, quæ euenerunt ei, quaſi ſimul propter diuerſos caſus, ſcilicet Ramathlechi ꝓpter Philiſthinos, qui occiſi ſunt ibi cum mandibula aſini per Samſonem: & vocatus eſt fons clamantis ꝓpter aquam manantem de maxilla aſini. Et iſta duo nomina manſerunt ſimul loco illi pro ſemper: ſic.n. factum eſt in quibuſdam alijs locis. Nam Iſraelitæ venientes de monte Sinai in deſertum Pharam murmurauerunt, & accenſus eſt ignis contra eos, vocatuſque eſt nomen loci illius Incenſio. Et poſt paucum ibidem concupierunt Iſraelitæ carnes, & dedit dominus coturnices, & poſtea occidit multos de Iſraelitis, ob hoc locus ille vocatus eſt ſepulchra concupiſcentiæ. De vtroque patet Numeri vndecimo. *Vſque in præſentem diem.* Scilicet vſque ad tempus, quo ſcri-

Aquæ cõuerſio quomodo fit.

Lapis quidam, qui ſemper ſudat.

Determin. quæſt.

A ptus eſt liber iſte, ſcilicet per Samuelem. Fluxerunt autem inter Samſonem & Samuelem ſolùm anni quadraginta, quibus præfuit Heli ſummus ſacerdos, primo Regum quarto, & tunc Samuel factus eſt iudex, & ille fuit vltimus iudicum. *Iudicauitq; Iſrael in diebus Philiſthym viginti annis.* Ideſt fuit iudex Iſrael viginti annis, & tunc erant dies Philiſthinorum, ideſt dies quibus Philiſthini dominabantur Iſraelitis, vt patet ſupra.

Quare dicitur hic iudicauit Samſon Iſrael.
Quæſtio XXXII.

B QVAERETVR, quare dicitur hic iudicauit Iſrael, quia in alijs iudicibus nunquam ponitur tempus, quo iudicauerunt quouſque ponatur mors illorum: hic autem ante mortem Samſonis ponitur tempus iudicaturæ eius, & quare poſtea replicatur ſequenti capitulo, quòd iudicauit viginti annis. Reſpondet Rabbi Dauid Kimhi, quòd hoc factum eſt, quia vſque ad tempus iſtud viſus eſt iudicaſſe Samſon & non amplius: eo quòd poſt hoc non egit aliquid mirabile, nec timebant eum Philiſthini, ſed captus eſt ab eis. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia poſt hæc Samſon concutiens domum diruit eam ſuper Philiſthinos, & occidit tria millia, ſequenti capitulo, etiam timebant eum Philiſthini, & inſidiabantur ei quando ingreſſus eſt Gazam, & fecit ipſe opus magnificum; C ſcilicet eruit portas vrbis ſimul cum vectibus, impoſuit humeris ſuis, tulitque in montem. Dici poſſet; quòd ſi ſcriptura poſuiſſet iſtam clauſulam circa principium capituli ſequentis vbi dicitur: Poſt hæc amauit mulierem, quæ habitabat in valle Soreth: conuenienter diceremus, quòd poſuiſſet hic tempus iudicij Samſonis: eo quòd ſequens tempus non ſpectabat ad honorem, & principatum Samſonis, ſed ad ignominiam, eo quòd captus eſt à Philiſthinis, in carcere ad molas ſicut aſinus ligatus eſt, & perijt ibi totus honor temporis præcedentis capituli. Et ſi obijciatur, quòd in morte occidit multos de Philiſthinis. Dicendum, quòd illud factum non excuſat ignominiam Samſonis, quia captus, & in poteſtate hoſtium erat, quando D iſta egit: ideo potius vocari debebat ſeruus inſurgens, quàm hoſtium princeps pugnans: & tamen ſcriptura non ſic poſuit. Ideo dicendum, quòd ſcriptura non fecit iſtam duplicationem, ad ſignificandum aliquid ſpeciale, quia non omnium, quæ in ſcriptura ſacra ponuntur, ratio reddi poteſt, nec conari debemus ad illud, quia multa dicta ſunt ſuperabundanter ex conditione idiomatis eorum, qui ſcribebant. Vnde Hieronymus multos modos loquendi Hebraicos mutat in litera noſtra. Si tamen illi fuiſſent ſic ſpecialiter poſiti ad aliquid ſignificandum, non mutati fuiſſent à Beato Ieronymo.

E *Quomodo computantur iſti viginti anni, quibus præfuit Samſon.*
Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo computantur iſti viginti anni, quibus præfuit Samſon. Reſpondendum, quòd de fine iſtorum annorum non eſt dubium, vbi ponatur: nam in quolibet iudice erat finis ſuæ iudicaturæ mors ſua, & ſic neceſſe erat, quòd in Samſone finis iſtorum viginti annorum erat mors ſua: ſed de principio eorum eſt difficultas, pro quo ſciendum, quòd iſti viginti anni poſſunt habere triplex exordium, ſcilicet, quòd inchoent ante natiuitatem Samſonis, ſcilicet à morte Abdon, qui erat iudex præcedens, vel à natiuitate Samſonis,

vel à tempore, quo cœpit pugnare contra Philiſthinos, ſcilicet quando deſcendit in Thamnata, & accepit ſponſam: nam tunc fuit initium bellorum ſuorum contra Philiſthæos. Prima poſitio videtur eſſe neceſſaria, quia in omnibus iudicibus erat iſte ordo, quòd mortuo vno iudice mox inciperet computari tempus alterius, licèt ipſe non illico ſuccederet, quia tranſirent aliqua tempora ſine iudice, quibus Iſraelitę ſubijcerentur gentilibus, vt declaratum eſt ſupra tertio, & quarto: ideo oporret, quòd poſt mortem Abdon mox incipiant computari anni Samſonis. Item totum tempus quod fuit ab exitu de Aegypto vſque ad ædificationem templi Salomonis computatur per tẽpora iudicum coniungendo eis duos reges, ſcilicet Saulem, & Dauid, & quadraginta annos manſionis G deſerti: ſi autem inter mortem Abdon, & Samſonis eſſent aliqui anni non computarentur in tẽpore Samſonis, nec Abdon, & deficerent iſti de ſummis particularibus, ex quibus colligitur neceſſariò ſumma illa annorum quadringẽtorũ octuaginta, vt patet 3 Reg. 6. quæ ſumma colligitur præciſa ex ſummis particularibus intermedijs, quæ habentur in iſto libro cum quadraginta annis deſerti, & annis Heli Samuel Saulis, & Dauid, & ſi deficerent aliqui anni de ſummis particularibus inter Abdon, & Samſonem, qui in nullius tempore computarentur, non poſſet colligi præciſa ſumma illa totalis ex ſummis partialibus, & tamen colligitur, ideo non poteſt intercidere aliqua ſumma annorum inter Abdon, & Samſonem. Sed contra iſtam H poſitionem eſt inconueniens, quia tunc neceſſe erit, quòd quando Samſon mortuus eſt, erat ſolùm decemſeptem, vel decemocto annorum, quod videtur eſſe difficile. Hoc patet, quia poſt mortem Abdon Philiſthini dominati ſunt Iſraelitis peccantibus eis, & poſtquam ipſi cœperunt dominari denunciatum eſt matri Samſonis, quòd conciperet puerum, qui liberaret Iſrael de manu Philiſthinorum, & ſic ad minus eſſet aliquantum tempus, quo ipſi dominari cœperant ſaltem vnus annus, & inde vſque ad natiuitatem Samſonis tranſiret alius annus, & tamen tẽmpus iudicaturæ Samſonis eſt ſolùm viginti annorum, vt patet hic, à quibus tollantur duo anni, qui intercideret inter mortem Abdon, & natiuitatem Samſonis, vt nunc I computatum eſt, ideo ſolùm viueret Samſon decem & octo annis. Quomodo ergo in his temporibus acciperet vxores, & diligeret concubinas, & faceret bella, quæ habentur in his tribus capitulis: nam in ętate hac non diligunt adoleſcentuli bella, ſed ludos pueriles.

Secunda poſitio refellitur.

Si autem teneatur ſecunda poſitio, ſcilicet, quia incipiat computatio à natiuitate Samſonis, non multum differt iſta poſitio à præcedenti in euitando inconueniens, & non habet motiuum aliquod. Quod patet, quia cùm Samſon dicatur viginti annis iudicaſſe, erit mors ſua in anno vigeſimo, ſed non videtur conueniens ætas iſta ad faciendum, vel ſaltem ad deſiderandum aggredi ea, quæ fecit Samſon. Item non habet motiuum aliquod, ſed patitur potius inconueniens ex prin K cipio ſuo, quia tunc inter mortem Abdon, & natiuitatem Samſonis manebunt duo anni, vel quaſi, qui non computantur cum aliqua illarum ſummarum, & facerẽt varietatem in ſumma totali, quæ habetur tertio Regum ſexto, ſed falſum eſt, ideo non poteſt ſic computari.

Tertia poſitio reprobatur.

Tertia poſitio eſt, quod computetur ab eo tẽpore iſta ſumma annorum, quo cœpit Samſon bella contra Philiſthinos deſcendens in Thamnata, & iſta poſitio habet bonum motiuum, ſcilicet, vt Samſon faceret iſta bella in tempore conuenienti ſecundum ætatem, vtputa in anno vigeſimoquinto, vel trigeſimo, & fieret ſic, quòd cùm Samſon deſcẽderet in Thamnata ad accipiendum vxorẽ, eſſet 24. annorũ, vel quaſi: & tunc F inciperent bella Philiſthinorum, & durarent iſta bella aliquanto tẽpore, cùm ſint multa bella, & poſt viginti annos ab inceptis bellis moreretur, & ſic eſſet annorũ 44. vel quaſi. Sed iſta poſitio ſuſtinet magnum inconueniens, quia tunc totum tempus quod fluxit a morte Abdon præcedentis iudicis vſq; ad annum quo Samſon bella inciperet, non comprehendentur ſub aliqua ſumma particulari, & deficerent tot anni de ſumma totali, qui eſſent viginti quinque, vel plures, & tamen falſum eſt, cùm ſumma totalis colligatur præciſa ex ſummis particularibus, vt inductum eſt ſupra 3. ideo non ſtabit iſta computatio.

Quarta poſitio refellitur.

Aliquis autem poterit dicere, quòd Samſon natus eſt viuente Abdon, vel Ahialon, & tamen principium iudicaturæ ſuæ fuit primo anno poſt mortem Abdon, & tunc viderẽtur oĩa G benè ſtare .ſ. quòd Samſon eſſet magnus quando inciperet tempus iudicaturæ ſuæ, vtpotè, ſi eſſet annorũ 20. vel plus, & poſſet facere conuenienter opera bellica, & moreretur anno 40. vel quaſi. Etiam non ſequeretur inconueniens ex parte principij, quia computaretur iudicatura Samſonis à morte Abdon, & non maneret aliqua ſumma annorum intermedia, ſicut manebat computando alias. Sed dicendum, quòd iſta poſitio non ſtat, quia præſupponit, quòd Samſon natus fuerit ante mortem Abdon quod falſum eſt, quia poſt mortem Abdon cœperunt quadraginta anni, quibus Iſraelitæ fuerunt ſub ſeruitute Philiſthinorum, vt colligitur ſupra 13. Nam deſcripta morte Abdon cap. 12. ſequitur H in cap. 13. quòd rurſus Iſraelitæ fecerunt malum corã domino, qui tradidit illos in manus Philiſthinorum 40. annis, & tamen quando natus eſt Samſon iam cęperãt Philiſthini dominari Iſraelitarũ: nam angelus veniens ad matrem Samſonis dixit ei, quòd paritura eſſet quẽdam filium, qui inciperet liberare Iſrael de manu Philiſthinorum: ſi tamen non eſſet iam Iſrael ſubiectus Philiſthinis, non diceretur hoc: ergo neceſſe eſt, quòd Samſon nat⁹ fuerit poſt mortem Abdon ſaltem vno, vel duobus annis, & ſic non ſtabit iſta poſitio.

Quinta poſitio remouetur.

Aliquis dicet aliter .ſ. quòd Samſon natus eſt poſt Abdon magno tempore .ſ. quòd inter principatum Abdõ, & Samſonem interciderint quadraginta anni .ſ. quòd mortuo Abdon Philiſthini inceperint dominari Iſraelitarum, & durauerit illud dominium per quadraginta annos, quibus I expletis cępiſſet tempus principatus Samſonis. Et hoc conformatur literæ valde .ſ. quia ſupra 12. dicitur quomodo mortuus eſt Abdon, & immediatè in principio 13. ca. dicitur, quomodo Philiſthini dominati ſunt 40. annis Iſraelitis, & poſtea dicitur de natiuitate Samſonis: & ſic dicetur, quòd Samſon natus fuit intra iſtos 40. annos ante completionem eorum annis 15. vel viginti, aut pluribus, & tamen principatus ſuus non incepit, niſi finitis illis 40. annis, & ſic tollerentur omnia incõuenientia. Primum .ſ. quia quãdo Samſon cępit agere illa bella, eſſet iam vir fortis 25. annorum, vel plurium, & viginti anni principatus ſui, qui ponuntur hic computarentur à tẽpore, quo inciperet bella, & ſic quãdo K moreretur Samſon eſſet 40. annorum, vel plurium. Etiam tolleretur aliud inconueniens .ſ. quòd inter Abdõ, & Samſonem non maneret aliqua ſumma annorum non computata, quæ deficeret in ſumma totali, quæ habetur 3. Reg. 6. etiam tolleretur aliud inconueniens .ſ. quòd non poneretur Samſon natus ante mortem Abdon. Iſta poſitio eſt multum cõueniens, ſed obſtat ei valde computatio 40. annorũ: nam computat illos inter Abdon, & Samſon. Sed hoc non poteſt ſtare: nam ſi illa ſumma computetur tanquam diſtincta ab alijs, & addatur in numero: ſequetur, quòd ſummę particulares, quæ colligũtur in libro iſto, & libro regum ſint maiores, quàm ſumma totalis, quæ habetur 3. Reg. 6. nam ibi ponuntur 480. anni, & ſi addũtur iſti 40. anni erunt 520. anni: vnde non cõputatis

putatis iſtis quadraginta annis tanquam ſumma diſtin- A ɛ̃ta ab alijs, colligitur ſumma totalis præciſa ex ſummis partialibus, vt inductum fuit ſupra tertio, ideo non debent computari iſti quadraginta anni tanquam diſtincti, ſed in annis Samſonis, & Heli computabuntur, vt declaratum eſt ſupra 13.c. Aliquis dicet aliter, ꝙ computentur iſti viginti anni iudicaturæ Samſonis ante natiuitatem Samſonis.ſ. immediatè poſt mortē Abdon, ſicut computabat prima poſitio, & tñ ꝙ Samſon iudicauerit quadraginta annis.ſ. quia iudicauit viginti annis computando ante natiuitatem ſuam vſq; ad bellū iſtud de maxilla, & inde vſque ad mortem Samſonis fluxerint alij viginti anni, & ſic fuerit tota iudicatura Samſonis quadraginta annorum. Iſtud patet, quia hic dicitur, ꝙ iudicauit Samſon viginti annis.ſ. à principio B ſuæ iudicaturæ vſque nunc, & ſeq. cap. in morte Samſonis dr̃, ꝙ iudicauit Iſrael viginti annis.ſ. computādo ab iſto tempore vſq; ad mortem ſuam. Iſta poſitio nō videtur includere aliquod inconueniens de ſupra poſitis, vt patet ſiquis velit inducere, ſicut induximus in alijs, quod omitto breuitatis cauſa. Sed non ſtat iſta poſitio propter duo. Primò, quia ponit pluralitatem inutiliter: nam qui conantur in vita Samſonis ponere plures quàm viginti annos, faciunt hoc, vt iſta geſta fortia, quæ egit, dicatur feciſſe in ætate virili: nam in decimoſexto, vel in decimoſeptimo anno nullùs eſt habilis ſaltem ad aggrediendum talia, & tñ iſti coguntur dicere, ꝙ Samſon fecit iſta opera fortia ante viginti annos, quia poſtquam pugnauit, & occidit mille viros C maxilla, dr̃, ꝙ iudicauit viginti annis, & pro alio opere paruo quod ponit̃ ſeq. cap. ponunt alios annos viginti, quod eſt ſuperfluum, vt declarabitur. Secundò errant, & fortius, quia tunc neceſſe erat computari annos 40. in iudicatura Samſonis. Sed falſum eſt, quia computādo annos viginti ſummæ partiales reddunt totalem ſummam præciſam, vt declaratū eſt ſupra tertio: ideo non poſſunt poni Samſoni plures quàm viginti anni, niſi de ſummis aliorum iudicum auferatur aliquid, & iſtud eſt omnino irrationabile.ſ. ꝙ tollatur aliquid de his, quę ſunt in textu. Dicendum ergo, ꝙ totum tempus iudicaturę Samſonis fuit viginti annorum ſolùm, & debet computari, ſicut computabatur in prima poſitione.ſ. ꝙ incipiant poſt mortem Abdon ferè duob' D annis ante natiuitatem Samſonis, & tunc tota vita Sāſonis debet poni ad plus annorum decemocto, vel 19. in qua ętate mortuus eſt, & debet dici, ꝙ rationabiliter hoc euenit eo, ꝙ bella Samſonis durauerunt modico tempore contra Philiſthinos. Quod patet, ponamus, quòd Samſon anno ſuo decimoſeptimo, vel quaſi 18. duceretur à patre, & matre in Thamnata ad deſponſationem, & tunc occidit in via Leonem, præcedenti ca. & poſt paucos dies rediens ad accipiendum vxorem intra ſeptem dies primos nuptiarum ſuccubuit Samſon in ſolutione problematis, & illico deſcēdit Aſchalonem, & occidens triginta viros veſtes eorum tulit, & dedit his, qui ſoluerant problema, & immediatè receſſit iratus valde in domum patris ſui, deſerta vxore, E vt patet præcedēti cap. & poſt paucos dies.ſ. poſt vnum menſem, vel duos redijt ad vxorem ferens hædum de capris, & iam ipſa acceperat alium virum, & tunc ipſe iratus trecentas vulpes ligans combuſſit terram: quo facto Philiſthini venerunt, & combuſſerunt ſocerum Samſonis, & vxorem, vt ſupra in litera, & ipſe dixit, ꝙ non erat cōtentus hac vindicta: ſed adhuc faceret plagam in Philiſthinos, & fecit plagam magnam, ita vt obſtupeſcerent Philiſthini, & tunc congregati Philiſthini aſcenderunt contra viros Iuda ad ligandum Sāſonem, & traditus eſt eis, factumq; eſt bellum in maxilla. Et ſic iſta omnia ſunt continua, & poterant conuenienter fieri minus quàm in vno, vel ſaltem in

Doct. opi. ver. of de Samſonis iudicatura

vno anno. Ea autem, quæ habentur ſequenti capitulo: breui tempore fieri potuerunt, ſcilicet in vno, vel duobus menſibus: nam prius amauit mulierem in Gaza, & vna vice ſolùm iuit ad eam, ſcilicet quando tulit fores ciuitatis ſuper humeros, iterum & quaſi immediatè dilexit Dalilam in valle Soreth, & illico Philiſthinorum principes venerunt ad eam, vt deciperet illum, quæ mox executa eſt, & captus fuit Samſon. Poſt captionem autem vſque ad mortem Samſonis, non interciderunt duo mēſes: Quod patet ex duobus, primò quia die, quo mortuus eſt Samſon congregati erant principes Philiſthinorum ad faciendum feſtum magnum Deo ſuo Dagon, & conuiuia quia tradiderat in manus eorum hoſtem ſuum Samſonem: & tamen manifeſtum eſt, ꝙ non morarentur magno tempore facere ſolennitatem illam poſt captionem Samſonis. hoc patet ſequenti cap. Item patet, quia quando Samſon captus eſt tonſus fuit: nam aliter capi non potuiſſet: & dicitur ꝙ in die, qua concuſſit domum, & mortuus eſt cęperant iam creſcere capilli eius, ſequēti cap. ergo modicum tempus inciderat, ſcilicet vnius menſis, vel quaſi, alioquin magni capilli eius eſſent iā, & ſic ea, quæ habentur in capit. ſequenti, non addunt duos menſes, aut parum plus ad tempus, quod habetur in hoc capit. & iſta fuit principalis cauſa ſi velimus aſſignare eam, quare dicitur hic, ꝙ Samſon iudicauerat viginti annis, & ſequenti cap. dicitur idem, ſcilicet quia nunc erant completi viginti anni, & tempus ſequentis c. fuit valde modicum, & nihil videtur addere ad ea, quæ habentur hic: potuit autem Samſon conuenienter facere ea, quæ habentur in hoc c. & præcedenti anno decimo octauo, vel decimo nono, quia Samſon habebat robur, & animoſitatem à Deo, & non ſolùm in hoc tempore, ſed etiam multo ante hoc facere potuiſſet. Item non ſolùm ſtat hoc rationabiliter, ſed etiam videtur, quòd non poſſit aliter benè ſtare. Nam Samſon fecit iſta in vno anno, vel quaſi poſtquā accepit vxorem, ſed certum eſt, quòd non expectaret Samſon accipere vxorem ad magnam ætatem, ſed acciperet in anno vigeſimo, vel quaſi, & ſic pauloante annum viceſimum iſta egit, & mortuus eſt nondum completo anno decimo nono ætatis ſuæ.

Inter Samſonis captionē, & eius mortē non duo menſes interciderūt.

CAPITVLVM XVI.

ABIIT quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingreſſuſq; eſt ad eā. Quod cum audiſſēt Philiſthijm, & percrebuiſſet apud eos, intraſſe vrbem Samſon, circunderunt eum, poſitis in porta ciuitatis cuſtodibus, & ibi tota nocte cum ſilentio præſtolantes, vt facto mane exeuntem occiderent. Dormiuit autem Samſon vſq; ad medium noctis. Et inde conſurgens apprehendit ambas portæ fores cum poſtibus ſuis, & ſera, impoſitaſque humeris ſuis portauit ad verticem montis, qui reſpicit Hebron.

Tholoſa conditur.

Aſcanius Albā condidit.

Abijt quoque. Dicto in præcedentibus de multiplici Samſonis contra Philiſthinos inuaſione, hic agitur de eius morte, & conſummatione. Fuit autē cauſa mortis Samſonis mulier. Ideo primò agitur, quomodo pro quadam muliere periculo ſe expoſuit. Secundò dicitur quõ ꝓ alia morti ſuccubuit, ibi. *Poſt hæc amauit.*

An hic ſit mutatio facta, an immediatè fuerint facta. Quæſtio I.

QVAERETVR circa primum, an iſta quę habentur hic habeant continuum ordinem ad pręcedentia, & an fuerint facta immediatè poſt illa, vel interiecto aliquanto tempore. Ad primum dicendum, quòd eſt hic ordo continuus, quia ſupra agitur de actibus Samſonis, hic agitur de fine ſuæ durationis, qualiter captus, & mortuus eſt. Ad ſecundum dicendum, quòd iſta facta fuerunt paucis diebus poſt præcedētia, quod colligitur, quia iſta, quæ habentur in hoc capitulo, non addunt aliquod tempus in cōputatione ſcripturæ ad tempus, quod ponitur præcedenti capitulo: nam ibi dicitur, quòd iudicauerat Samſon viginti annis Iſrael, ſcilicet computando à principio vſque tunc complebantur anni viginti, & in hoc capitulo mortuo Samſone dicitur, quòd iudicauit annis viginti: ſi tamē inter ea, quæ habentur præcedenti capitulo, & hic ſimul cum tempore, quo durauerunt in fieri ea, quę habentur hic tranſiuiſſet vnus annus, cùm dicatur præcedenti capitulo, quòd iudicauit viginti annis: diceretur hic, quod iudicauit viginti vno annis, & tamen dicitur viginti, ſicut ſupra: ergo videtur, quòd nec inter hoc, & illa, nec in fieri iſtorū durauerit annus vnꝰ influēdo. *Abijt quoque in Gazam.* Scilicet poſt bellum factū contra Philiſthinos in Ramathlechi deſcendit Samſon in terram Philiſthinorum, & introiuit in vrbem Gazā: eſt enim Gaza vna de quinq; ciuitatibus Metropolitanis terræ Philiſthinorum: nam diuiditur terra Philiſthinorum in quinq; regulos, Ioſue decimotertio, vel in quinq; Satrapas, primo Regum ſexto, & iſti reguli, vel Satrapæ principābatur in his quinq; ciuitatibus cum locis comprouincialibus, & adiacentibus ſibi, Ioſue decimotertio: ad iſtam vrbem tanquam famoſam in terra Philiſthinorum deſcendit Samſon.

Quomodo audebat deſcendere Samſon in terram Philiſthinorum cum eſſet hoſtis eorum. Quæſt. II.

QVAERETVR, cùm Samſon eſſet hoſtis Philiſthinorum, quomodo audebat deſcendere in terram eorum, & introire in vrbes ſuas. Reſpondendum, ꝙ Sāſon incautè ſe expoſuit, & tamen erat iuuenis, & amor iuuenilis eum ferebat: amabat enim mulieres Philiſthinorum, & non Hebræorum, & ideo vt frueretur illis deſcendebat in terram ipſarum. Nec mirum ꝙ Samſon hæc faceret, quia & ipſe fœminæ, quia ſexu fragiles, & audacia deficientes ſunt: ſi inſanè amare cęperint, omnibus ſe exponent malis, & nihil durum ſuſpicabuntur, vt ſuo fruantur amore. Sic enim Phedra diligens inſanienti amore Hippolytum loquitur ad eum Tragædia quarta Senecæ, cuius nomen eſt Hippolytus carmine quinto, ſcilicet.

Rñſio ad quæſitum.

Me vel ſororem Hippolyte, vel famulam voca:
Famulamque potius, omne ſeruitium feram
Non me per altas ire, ſi iubeas, niues,
Pigeat, gelatis ingredi Pindi iugis
Non ſi per ignes ire, & infeſta agmina
Cuncter paratis enſibus pectus dare,
Mandata recipe, ſceptra, me famulam accipe.

F Multa quoque amantum atrocia facta, & inſaniæ ſunt, quæ abundanter poetarum carminibus enarrantur. Etiam faciebat hoc Samſon confidens de robore ſuo: nam ſi ipſe videret omnes Philiſthinos ſibi obuios, non fugeret a facie eorum, ſicut factum eſt præcedenti capit. nam pugnauit contra totum exercitum Philiſthinorum, & occidit mille viros. Solùm autem timendæ erant Samſoni inſidiæ, ſcilicet ne quietus, & iacens occideretur, aut teneretur, ſed adhuc quod maius erat non timebat capi, quia ſi quis teneret eum, aut ligaret non poſſet retinere: nam rumperet vincula ſicut fecit præcedenti c. Amplius autem putauit Samſon, quòd ipſe ſatis incognitus eſſet apud Philiſthinos, quia latenter introiuit in vrbem Gazam, & putauit, ꝙ G Philiſthini non cognoſcerent aduentum eius, ſed magna inſania erat iſta: nec tamen mirandum, quia amor ad omnia impellebat. *Et vidit ibi meretricem mulierem.* Scilicet quæ pulchra erat, & placuit oculis eius, & vocatur meretrix, quia omnium libidini patet. Vel non omnium, ſed aliquorum magnum precium offerentium. Hebræi autem dicunt, ꝙ erat hoſpitatrix mulier, & non meretrix per æquiuocationem huius nominis, quia æquiuocant illum ad meretricem, & ad hoſpitatricem. Sed iſtud eſt inconuenienter dictum: nam iſtud nomen, quod hic ponitur in Hebręo, ſcilicet zòna, ſignificat propriè meretricem: Non ſignat autem hoſpitatricem, niſi per analogiam, inquantum conſueuerunt hoſpitatrices non honeſtè viuere: ideo H debet ſemper accipi nomen in ſignificatiōe propria, niſi aliquid ſit quod impediat: hic autem nihil impedit, cùm Samſon non eſſet tam honeſtus, vt de eo negare debeamus, ꝙ ad meretricem accederet. Item videtur potius contra literam, ꝙ accipiatur pro hoſpitatrice, quia litera vult hic, ꝙ vidit mulierem, & ingreſſus eſt ad eam, ſcilicet propter hoc, ꝙ vidit ingreſſus eſt, in quo innuitur, ꝙ dilexit, quia vidit, & ideo introiuit, & tamen ſi acciperetur pro hoſpitatrice, non diceretur, ꝙ vidit mulierē, & ingreſſus eſt ad eam, ſed ingreſſus eſt in domum cuiuſdam mulieris. Item Samſon diligebat mulieres Philiſthinas, ſicut patet de prima muliere, quam dilexit in Thamnata ſupra 14. Etiā dilexit Dalilam in valle Soreth, infra in litera. Ita ergo I de iſta muliere dicendum eſt, ꝙ dilexit eam, quia pulchra erat, & petierit eam ad libidinem. *Et ingreſſus eſt ad eam.* Scilicet cognouit eam carnaliter. ſic accipitur communiter ex modo loquendi ſcripturæ. Sic dicitur Gen. 16. ſcilicet ingredere ad ancillam meam, ſi fortè ſuſcipiam liberos ex illa, ideſt cognoſce illam carnaliter. Sic etiam Gen. 29. Da mihi vxorem meam, quia tempus eſt, vt ingrediar ad illam, ideſt vt cognoſcam illam carnaliter. Hebræi tamen accipiunt, ꝙ ingreſſus eſt ad eam, ſcilicet ad hoſpitandum in domo ſua, ſed iſtud nihil eſt, vt declaratum fuit nunc. *Quod cum vidiſſent Philiſthini.* Scilicet viderunt, ꝙ ingreſſus fuerat Samſon in domum mulieris meretricis. *Et per crebuiſſet apud eos intraſſe urbem Philiſtiin Samſon.* Ideſt K fuit fama per ciuitatem ſubito, ꝙ Samſon introierat in vrbem. *Circundederunt.* Scilicet circundederunt domum mulieris meretricis, vt quando exiret caperetur.

Quare Philiſthini non acceperunt Samſonem in domum mulieris occurrendo. Quæſt. III.

QVAERETVR quare Philiſthini non acceperunt Samſonem in domum mulieris occurrendo, quia non poſſet fugere, & ibi poterant eum iaculis confodere, vel diruere domū ſuper ipſum, vel cremare eum cū domo. Reſpondet Nicolaus, ꝙ fortè domꝰ talium mulierū ſunt priuilegiatæ, vt intra eas nullus capiatur, aut poſſit ſibi noceri, quantumcunq; ſit facinoroſus:

Lyranus refellitur.

roſus: ſic.n.eſt in quibuſdã regionibus: & ob hoc Philiſthini ſeruantes legem terræ ſuæ nõ nocuerunt ei in domo: ſed diſpoſuerunt cuſtodias extra domum, & in portis vrbis, vt non poſſet exire: & poſtquam egrederetur de domo mulieris caperetur. Sed iſta ratio non ſtat, quia hoſti non eſt ſeruanda lex: erat autem Samſon atrociſſimus hoſtis Philiſthinorum, & intrauerat in vrbe eorum, ideo non ſolùm non gaudebat aliqua immunitate locorum, ſed etiam erat valde iniuſtum quòd gauderet, cùm hoſtis veniat ad diſperdendum terram & legem, & loca ipſa, in quibus immunitas eſt: nihil tamen hoſti ſeruandum eſt, niſi quod cum eo conuenitur, aut quod omnium gentium vſu, & approbatione communiter inter hoſtes obſeruatur, & vocatur ius gentium. non eſt tamen de iure gẽ-B tium quòd aliquis intrans occultè in loca hoſtium ſuorum gaudeat aliqua immunitate locorum. Item dato quòd Samſon deberet de iure gaudere hac immunitate, Philiſthini non obſeruaſſent ei hoc: quia valde cupiebant eum occidere, eo quòd nimis nocuerat eis. Sed dicendum quod Philiſthini non curauerunt capere eum intra domum mulieris, quia clauſis portis vrbis poterant enim capere conuenienter egredientem de domo mulieris: ſi autem villa non habuiſſet muros, & portas, ipſi conati fuiſſent capere eum intra domum ne effugeret. Item putauerunt Philiſthini, quòd ſi vellent capere eum intra domũ potius eum occiderent, quàm caperent, & tamen ipſi deſi-C rabant ipſum viuentem capere vt exercerẽt in eo ludibria, ſicut poſtea fecerunt, ideo voluerunt ꝙ egrederetur domum, quia extra putabant enim ſine morte capiendum. Item non potuiſſent eum capere intra domum mulieris, niſi vel dirueretur domus, vel incenderetur domus, & cum putarent ſe aliter poſſe capere eum, noluerunt hoc damnum inferre. *Poſitis in porta ciuitatis cuſtodibus*. Præter cuſtodes, qui erant in circuitu domus mulieris, poſuerunt alios ad portam vrbis, vt ſi fortè Samſon elaberetur manus eorum, qui erãt in circuitu domus, veniret ad portas vrbis, vt fugeret, & ibi teneretur. Etiam erant iſti cuſtodes, vt Samſon nõ poſſet effugere per murum dimiſſus in aliqua corda, quia fortè cum videret portas clauſas conaretur deſcendere per murum ligatus funibus: iſti autem cu-D ſtodes poterant hoc impedire nõ dantes ei locum ad faciẽdum hæc: & ſic conuocaretur tota ciuitas, & caperent Samſonem. *Et ibi tota nocte cum ſilentio præſtolantes*. Scilicet expectabant quidam cuſtodes apud domum meretricis in circuitu: alij autem ad portam vrbis, & vtrique erant cum ſilentio, vt Samſon non putaret aduentum ſuum cognitum, & inopinatus egrederetur tanquam nullis ei inſidiantibus, & caperetur. *Vt facto mane exeuntem occiderent*. Scilicet vt cùm exiret in aurora caperent eum, & occiderent ſi vellent. Vel ſeruarent ad ludos: ſicut fecerunt, quando ceperunt eum induſtria Dalilæ meretricis, vt infra in litera. *Dormiuit autem Samſon vſque ad noctis medium*. Scilicet manſit vſque ad illud tempus cum meretrice, & ad me-E diam noctem ſurgens receſſit. hoc autem fecit, quia voluit latere Philiſthinos introitum, & exitum eius. Nam putabat ꝙ Philiſthini neſciebant eum introiuiſſe in vrbem, & ſi exiret in aurora, viderent illum, & caperent, voluit media nocte egredi, quando nullus eum videre poterat. *Et conſurgens apprehendit ambas portæ fores cum poſtibus ſuis, & ſera*. Cùm vt egrederetur per portam, quæ clauſa erat firmiter, ideo tulit ambas fores, & impoſuit humeris ſuis atque receſſit. Accipiuntur autem hic propriè fores & porta, quia porta non eſt ianua aliqua, ſed ipſa apertio muri, in qua ponuntur valuæ, vt claudant, & aperiant: fores autem vocantur ipſę valuæ, vel ianuæ. Samſon autem por-

Doct. reſp. ad quæſitum.

A tauit ambas fores, quia cùm fortè eſſent fores clauſæ, ipſe percuſſit calce portas, & deiecit ad terram, & cũ tunc poſſet exire, non fuit contentus exire, ſed accepit valuas portæ ſimul cum ſera, & etiam poſtes, ſcilicet ſuperliminaria, & liminaria, & omnia ligna, quæ in circuitu erant terræ infixa, quibus valuæ innitebantur eruit, & ſimul tulit. *Et impoſitas humeris portauit ad verticem montis*. Ideſt impoſuit eas ſuper humeros vtranque ſimul eleuans: nam ambæ erant ligatę ſera forti, & noluit frangere ſeram, vt melius portaret valuas. *Qui reſpicit Hebron*. Iſte mons ſatis diſtabat ab vrbe Gaza, & erat verſus terram Iſraelitarum, & reſpicit vrbẽ Hebron, ſcilicet quòd circa Hebron eſt mõs ille, vel inde videtur Hebron. Erat autem Hebron B quædam ciuitas de famoſiſſimis in tota ſorte tribus Iudę, vbi Dauid vnctus eſt in regem, & regnauit ibi annis ſeptem & dimidio, vt patet 2. Regum ſecundo, & quinto cap.

Situs montis Hebrõ.

Quomodo Samſon potuit valuas vrbis ferre, non impedientibus cuſtodibus. Quæſt. IIII.

QVAERETVR, quomodo Samſon potuit valuas vrbis ferre, non impedientibu eum cuſtodibus, qui erant in circuitu domus meretricis, & cuſtodibus, qui erant ad portam vrbis. Aliquis dicet, quòd illi cuſtodes abierant ad dormiendum, quia putabant quòd non egrederetur vſque ad auroram, & ip-C ſi intendebant redire ante auroram. Sed obijcietur, quia dicitur in litera, quòd circundederunt domũ ei⁹ poſitis in porta ciuitatis cuſtodibus, & ibi tota nocte pręſtolantes cum ſilentio, vt facto mane eum occiderent: ergo non potuit egredi quando ſtarent ibi cuſtodes. Aliquis dicet, quòd Philiſthini ſic concordauerant, quòd manerent cuſtodes ad portam tota nocte: & tamen poſtea putauerunt, quòd caperent eum in aurora, etiam ſi non ſtarent ibi tota nocte, & ob hoc receſſerunt, & cùm venit Samſon ad portam, nullus cuſtodiebat. Sed hoc non poteſt ſtare, quia ſignificat litera non ſolùm, quòd ſic diffinuiſſent facere Philiſthini, ſed etiam quòd ſic fecerint, quia dicitur quod circũdederunt domum poſitis cuſtodibus ad portam D vrbis, & ibi tota nocte cum ſilentio præſtolantes. Ergo narratur hoc tanquam factum, & nõ tanquam cogitatum ſolùm. Cogitauerunt autem occidere Samſonẽ, & hoc non fecerunt: ideo, vt, quod importat finem ſolum determinat illud, ſcilicet vt facto mane eum occiderent. Videtur ergo dicendum, quòd cuſtodes ad portam erant, quando Samſon ſurrexit. Et tunc aliquis dicet, quòd tenebantur ſopore grauiſſimo, & non viderunt recedentem Samſonem. Sed iſtud non ſtat, quia Samſon deiecit portas vrbis in terram calce, vel alio ictu ad hoc quòd portaret eas in humeris, ad quod neceſſarius erat magnus fragor, & ſic euigilarent cuſtodes, qui erant apud portas. Aliquis dicet aliter, quòd cuſtodes erant in circuitu Samſonis E egredientis de domo, & ipſe pugnauit cum eis, atque fugauit, & rurſus cum alijs, qui erant apud portã pugnauit, & fugauit illos, & tunc nullo impediente valuas deiecit atque portauit. Sed iſtud videtur dubium nimis, quia ſi pugnaſſet contra cuſtodes, illi vocaſſent facto clamore viros totius ciuitatis, & ſic anteq̃ Samſon exiret, oportebat ꝙ pugnaret cũ tota ciuitate, & faceret magnam ſtragem, quam non ſubticeret ſcriptura. Etiam dato quòd cum ſolis cuſtodibus pugnaret non ſubticeretur, quia ſcriptura computat bella ſua, quę fecit contra Philiſthinos etiam minimum, ſcilicet in quo occidit triginta viros Aſchalonitas ſupra 14. cap. ideo etiam iſtud ſaltem in confuſo tangeret. Dicendum ergo videtur, quòd Samſone egrediente,

erant

erant cuſtodientes aliqui in circuitu domus meretricis, & alij ad portam vrbis, ſed viſo eo contremuerũt, nec auſi ſunt mouere manum cõtra eum, ſed potius fugerunt, ne occideret eos, ſi præſentes eſſent: ſciebant enim quòd ipſe ſolus ſugauerat totum exercitũ Philiſthinorũ;& occiderat mille viros, præcedenti cap. & ſic nullo impediẽte deiecit ianuas vrbis ad terram, & portauit eas.

Ad quid Samſon portarit urbis ianuas ſuper humeros ad montis uerticem. Quæſt. v.

QVAERETVR vlterius, ad quid Samſon portauit ianuas vrbis ſuper humeros ad verticem montis. Reſpondendum quòd Samſon ſecit hoc ad G oſtentandum magnum robur ſuum. Nam ea, quę ſecerat Samſon pugnando contra omnes Philiſthinos ſimul, & occidendo mille, licèt oſtendant magnum robur, magis tamen oſtendunt animoſitatem magnã quàm vires. Hic autem oſtenſę ſunt vires, quia erat aliquid admirandum, & non ſolùm ſupra vires huius hominis, ſed etiam ſupra vires multorum ſimul, quòd portas ſimul cum poſtibus nullo adiuuante ſuper humeros poneret, cum poſtibus, & omnibus appenditiis ſuis eas per magnum tractum ab vrbe portaret vſquequo poneret eas ſuper verticẽ montis: placebat autem Samſoni oſtentare robur ſuum, cùm quilibet gaudeat oſtentando perſectionem, quæ in eo eſt, quia in hoc videtur eſſe fruitio. Secundo ſe- H cit hoc ad oſtendendum ſe non timere Philiſtinos ſimul, nec appreciari in aliquo, quia exiens de vrbe illorum non fugiebat quantum poterat, ſicut qui euadit de manu hoſtis, ſed lẽto gradu mouebatur ſecum ferens valuas ciuitatis eorum. Tertiò ſecit hoc ad irridendum Philiſthinos, & ad dehonorandum, ſcilicet quia non ſolum obtinebat contra eos in bello, & fugabat illos, ſed etiam vrbibus ſuis portas auſerebat ad opprobrium, quia non poterat eſſe maius opprobriũ illorum. Sic etiam cùm Hiſpania propter peccata vetera ab Afris de ſecta Maomeuca vaſtaretur: peruenit quidam rex potẽtiſſimus eorum vſque Compoſtellã in finibus Gallitiæ, vbi beati Iacobi Apoſtoli corpus tumulatum iacet, & portas maiores Eccleſiæ inde tu- I lit, ferens ad vrbem Cordubam longe inde diſtantem ad inſigne gloriæ ſuæ, & magnam ignominiam Hiſpanorum. Vnde vſque hodie porta illa maior Eccleſiæ ſine valuis manet in Eccleſia Iacobitana.

Poſt hæc amauit mulierem, quæ habitabat in valle Soreth, & vocabatur Dalila. Veneruntque ad eã principes Philiſthinorum, atque dixerunt. Decipe eum, & diſce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum ſuperare valeamus, & vinctum affligere. Quod K ſi feceris, dabimus tibi ſinguli mille centum argenteos. Locuta eſt ergo Dalila ad Samſon: Dic mihi, obſecro, in quo ſit tua maxima fortitudo, & quid ſit, quo ligatus erumpere nequeas? Cui reſpondit Samſon: Si ſeptem neruiceis funibus necdum ſiccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero, vt cæteri homines. Attuleruntque ad eam ſatrapæ Philiſthinorum ſeptem funes, vt dixerat, quibus F vinxit eum, latentibus apud ſe inſidiis, & in cubiculo finem rei expectantibus, clamauitque ad eum: Philiſthijm ſuper te Sãſon: Qui rupit vincula, quomodo ſi rumpat quis filum de ſtuppa tortum ſputamine, cùm odorem ignis acceperit: & non eſt cognitum, in quo eſſet fortitudo eius. Dixitque ad eum Dalila: Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus es: Saltem nunc G indica mihi, quo ligari debeas. Cui ille reſpondit: Si ligatus fuero nouis funibus qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum ſimilis. Quibus rurſum Dalila vinxit eum, & clamauit: Philiſthijm ſuper te Samſon, in cubiculo inſidijs præparatis. Qui ita rupit vincula qnaſi fila telarum. Dixitque Dalila rurſum ad eum. Vſquequo decipis me, & falſum loqueris? Oſtende quo H vinciri debeas. Cui reſpondit Samſon: Si inquit ſeptem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero. Quod cùm feciſſet Dalila, dixit ad eum: Philiſthijm ſuper te Samſon: Qui conſurgens de ſomno, extraxit clauum cum crinibus & licio. Dixitque ad eum Dalila. Quomodo dicis, quòd amas me, cum animus tuus non ſit mecum? Per tres vices men- I titus es mihi, & noluiſti dicere, in quo ſit maxima fortitudo tua.

Parisius conditur.

Pat ma cõ- ditur.

Supra eo- & infra.

Supra eo- & infra.

Poſt hęc. Hic ponitur ſecundum principale huius c. in quo pro quadam muliere Samſon morti ſuccubuit ſcilicet pro Dalila. Et diuiditur in tres partes, quia primò ponitur mulieris inquirentis fraudulenta roboris Samſonis inquiſitio. Secundò veritatis apertio ibi. *Cumque moleſta ei eſſet*. Tertiò Samſonis comprehenſio ibi. *Quem cum comprehendiſſent*. Prima in 3. ſecundum quòd ponitur triplex inquiſitio, & fallax Samſonis reſponſio. Secunda ibid. *Dixitque ad eum Dalila*. Tertia ibi. *Dixitque Dalila rurſus*. Circa primum dicitur. K *Poſt hac amauit mulierem, quæ habitabat in ualle Soreth*. Scilicet poſtquam exiuit de vrbe Gaza adhuc non fugit omnino de terra Philiſthinorum timens hoſtes, ſed rediit ad terram illam, & vidit in valle Soreth mulierẽ pulchram, & dilexit eam: non fuit magnum tempus inter id quòd fecit in vrbe Gazæ, & id quod dicitur hic, vt declaratum eſt in principio cap. In Hebræo dicitur. *In torrente Soreth*. Litera autem noſtra poſuit in valle, quia certum erat, quòd non habitabat in torrente, ſed apud torrentem: & quia torrentes ſunt in locis decliuibus, ſcilicet in vallibus, dixit in valle Soreth. Potuiſſet etiam dicere quòd habitabat apud torrentem Soreth. *Et uocabatur Dalila*. Iſta eſt quę Samſonem morti tradidit, & ſcriptores aliqui corrumpunt nomen

Qũo Samſon pro alia muliere morti ſuccubuit.

iſtud

iſtud dicentes Dalida interponẽtes .d. ſed nihil eſt. Nã in Hebræo vocatur Delila ſed mutata eſt e. in a: vt magis conformaretur modo latinorum.

Quare Samſon uenit rurſus in terram Philiſthinorum ad Philiſtinam mulierem Quæſt. VI.

QVAERETVR, quare Samſon venit rurſus in terram Philiſthinorum ad mulierem Philiſthinam, quia iam viderat ſe in periculo in vrbe Gazæ. Reſpondendum, quòd Samſon mouebatur multiplici motiuo. Primum erat, quia amabat, & amantes nequeunt tenere modum. Nam in amore tenere modum aut ſeruare prudentiam nihil aliud eſt quam ſiquis cum ratione inſaniat: & quia iuuenis erat, & diligebat nimis, paſſio naturaliter contemptis periculis imò non reputatis, proſequebatur ſuum delectabile, quia vt ſupra dictum fuit, non ſolùm Samſon, ſed etiam cuicunque infirmo viro, & etiam mulieri, dum tamen inſanè amet nullum periculum reputatur. Secundũ erat, quia Samſon contemnebat Philiſthinos tanquam nihil ei obeſſe poſſent: videbat enim, quòd ipſe ſolus effugauerat totam aciem eorum, & occiderat mille viros, nihil difficultatis in hoc reperiens. Etiam ingreſſus in vrbem Gazam nihil mali paſſus eſt: quin potius portas vrbis ad eorum opprobrium portauit humeris vſq; ad mõtem: nũc ergo putabat, quòd nihil ei nocere poſſent. Tertium erat, quia Samſon non putabat ſe nunc exponere periculis: nam cùm introiuit Gazam, in qua erant portæ, & ſeræ, erat periculum aliquod, ſed nunc amabat mulierem in valle Soreth, vbi erat villula ſine muris, & poſſet effugere, nec videbatur ſibi, quòd ſe exponeret periculo. Quartum erat, quòd peccata Samſonis demerebantur mortem, & Deus in pœnam permittebat eum cadere in manus hoſtiles, & ſinebat imò excæcabat eum, vt illa faceret, quę ei nocitura erant.

Tenere modũ in amore eſt cum ratione inſanire.

Quomodo Samſon ſemper amabat mulieres Philiſthinas. Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius, quomodo ſamſon ſemper amabat mulieres Philiſthinas: nam inter Iſraelitas erãt mulieres pulchræ, quibus ſine periculo frui poterat. Aliquis reſpondebit quòd hoc fiebat a Deo incitante Samſonem, vt magis diligeret iſtas, quàm Hebręas. ſic patet ſupra 14. nam petiuit Samſon in cõiugem mulierem Philiſthinam, & pater nolebat eam dare, & ſequitur. parentes autem eius neſciebant quòd res a Domino fieret, & quęreret occaſionem contra Philiſthin, ſcilicet ad hoc quòd occaſione vxoris pugnaret contra illos, ſicut factum eſt poſtea, ita & nunc fieret. Dicendum quòd non ſtat propter duo. Primò quia quando Deus incitauit ad amandum puellam Thamnathæam fuit hoc, vt faceret bella, & damna, quę fecit Philiſthinis, patet ſupra 14. & præcedenti cap. & tamen poſt cùm dilexit Dalilam non pugnauit ipſe contra Philiſthinos, ſed potius ipſi ceperunt eum, & exoculauerunt. Secundum eſt, quia Samſon motus eſt ibi deſiderio licito, ſcilicet ad accipiendum puellam in vxorem: hic autem mouebatur ad cognoſcendũ fornicariè: Deus autem ad licita mouet, ſicut eſt matrimonium: ad illicita autem ſiue meretricium non mouet. Sed dicendum quòd mouebatur Samſon ad Philiſthinas potius quàm ad Iſraelitas mulieres, quia fortè erant aliquæ pulchriores inter Philiſthinas, quàm inter Iſraelitas, & cùm iuuenis eſſet & feruens, mouebatur in pulchritudinem. Vel fortè licèt non eſſent tam pul-

Doct. reſp. ad q̃ſitum.

A chræ, erant inter eas aliquę, quę magis placebant Samſoni quàm aliæ, quæ erant inter Iſraelitas. Eſt enim quædam paſſio, quã medici amorem hereos vocant, ſecundum quam aliquis fertur tam inſano amore in aliquam, vt pereundum ſit ſibi morte certiſſima, atque veloci, niſi amore ſuo potiatur: ſicut Ammon filius Dauid patiebatur ad ſororem ſuã Thamar, ſecundo Reg. 13. ſic etiam Sichem filius regis Emor ad Dinam filiam Iacob, Gen. 34. Mulieres quoque è contra non ad viros, vt fuit Phedra ad Hippolytum. Et ſic de aliis innumeris, de quibus apud poetas, & hiſtoriographos magna enarratio eſt. Iſta autem paſſio fit non ex deſiderio naturæ ad euacuandum ſuperfluum propter titillationem caloris venerei, quia amor vt qua-
B libet expleri poteſt: ſed ex ſola apprehenſione formę, quia illa forma videtur ei iucunda: & nulla alia mulier, etiam ſi ſit nimis ſpecioſa etiam pluſquã illa, placebit: omnes enim repudiabuntur propter illam, quę tali amore diligitur. Eſt autem curatio talis ægritudinis difficillima, quia cùm ipſa non inſurgat ex qualitatibus aliquibus corporalibus, ſed ex Phantaſiæ apprehenſione, per phantaſiam curari debet: ſed phantaſia directè medico non ſubeſt. Prouenit autem ut plurimum paſſio iſta ex actione cęli: nam corpora cęleſtia magnam virtutem habent ſuper phantaſiam, licèt non ſuper intellectum, & voluntatem: intantum quòd naturaliter cauſatur concordia inter aliquos in operibus, vel diſcordia ex conditione natiuitatis, licèt
C ſit poſtea homini facultas ad euitandum iſtos actus, ad quos inclinatur. De hoc Ptholomęus in centiloquio propoſitione 32, ait: Concordia aliquorum in re aliqua eſt, quòd reparatur ex ſignificatore illius rei in vtriuſque natiuitate. Si ergo fuerit in eſſe laudabili erit inter illos concordia bona: & qui fortior loco fuerit, erit ſicut princeps, & agens: & debilior ſicut patiens, & ſubiectus: ſcilicet quòd quando quæritur ſpecialiter de aliquo opere, vtpote de legendo, vel comedendo, vel pugnando, an aliqui duo in illo concordabunt, non oportet quòd aſtrologus conſideret figuram natiuitatis cuiuſlibet eorum, & aſpiciat ſignificatorẽ illius negocii, vel operis, de quo quærebat an concordarẽt. & ſi fuerit vnus eorum aſpiciens
D alterum ex trino, vel ſextili aſpectu: ſignificabit per hoc quòd conuenientia in illo opere erit: ſi autẽ fuerit aſpectus ex quarto, vel oppoſito ſignat maximam diſcordiam, quæ erit inter illos in hac re, & ſi non ſe aſpexerint non perficietur concordia inter eos in re illa. & cùm ſe aſpexerint fortior in domo, & in angulo erit princeps. Sic ait Aly, Abben, Razel. Sic etiam ex opere cęli cauſatur inter aliquos inclinatio magna ad amicitiam, & dilectionem. Sic ait Ptolemæus in centiloquio propoſitione 33. ſcilicet. Amicitia, & inimicitia accipiuntur ex mutatione locorum duorũ luminarium in duabus natiuitatibus ex conſimilitudine aſcendentium in amicitia, & diſcordia: & ſignum obediens eſt fortioris amicitię. Et eſt ſenſus, quòd
E cùm ſol fuerit in alicuius natiuitate, vbi fuerit luna in natiuitate alterius, & fuerit luna in natiuitate prima, vbi fuerit ſol in natiuitate ſecunda: fuerintque aſcendens vnius in ſextili aſpectu aſcendẽtis alterius, vel in trino: firmabitur inter illos dilectio, & ſignum obediens alterius erit fortioris dilectionis, & inclinationis, ideſt diliget magis alium quàm diligatur ab eo; vt ait Aly, Abben, Razel. ita ergo accidet ex figura cęli aliquem ad amandum moueri aliquem inſanè: licèt è conuerſo non ſit motus: & quia non eſt concordia illa ad alias formas, quamquã pulchras, non afficietur iſte vir ſic ad alias mulieres, ſicut ad iſtam, licèt pulchriores ſint: vnde verè dixit ille, qui dixit.

Quiſquis amat ranam, ranam putat eſſe Dianam.

Hereos difficilis curationis.

Amor q̃uo fit.

Curatio amoris hereos difficillima.

Sic

Sic forte accidit misero Sãſoni, vt pateretur ad aliquas de mulieribus Philiſthinorum, ideo amabat pl⁹. illas, quàm mulieres Iſraeliticas. Alia cauſa eſſe poteſt ex excæcatione Dei, quia licèt Deus non incitaret Samſonem ad hoc, quia malum: tamen propter demerita ſua permittebat eum diligere nocentia ſibi. *Veneruntque ad eam principes Philiſthinorum.* Scilicet ſciẽtes principes Philiſthinorum, quòd Samſon frequenter veniret ad Dalilam, venerunt ad eam exorantes, & offerentes prętium, vt traderet Samſonem in manibus eorum.

Qui erant principes hi Philiſthinorum.
Quęſtio VIII.

QVAERETVR, qui erant iſti principes Philiſthinorum. Reſpondendum, quòd erant quinque principes totius terræ Philiſthinorum: erat enim diuiſa terra in quinque regna per quinque ciuitates metropoles terræ illius, ſcilicet Gaza, Aſchalon, Geth, Acharon, & Azotum, vt patet Ioſue 13. & primo Reg. 6. Erant autem iſti quinque principes reges, vel ſatrapę, ideſt principes magni, vt patet allegatis c. Quòd aũt iſti principes erant, q venerũ ad Dalilã, patet, quia infra dr̃, quòd ſatrapæ Philiſthinorum attulerunt ad Dalilam ſeptem funes, & tamen ſatrapæ erant reges eorum: iſti autem humiliabant ſe tantum, vt venirent coram Dalila, quia erãt nimis ſoliciti de ſalute terrę ſuæ, & honore: & tamen ipſi per Samſonem dehonorabantur, & terra eorum vaſtabatur: & quia putauerunt, quòd mulier iſta poſſet eum tradere in manus eorum, iuerunt omnes ad eam, vt magis eam inclinarent, & voluerunt eam inclinare duobus modis, ſcilicet honore, & pecunia, vtrunque enim magnum eſt allicitiuum fęminarum. De primo patet, q̃a non poterat eſſe maior honor Dalilæ quàm vt quinq; reges terræ Philiſthinorum venirent ad præcandum aliquid obtinere ab illa: feminæ autem cum ſint elatæ naturaliter, mouentur valde ad aliquid per laudis conditionem, & honorem. De ſecundo patet, quia quilibet iſtorum principum promiſit ei dare mille & centum argenteos, vt patet infra; & hunc ipſa nimis ad hoc commota diligẽtem operam exhibuit, quouſque compleuit. *Atque dixerunt: decipe eum.* Scilicet per blanditias, vt non intelligat quòd inquirat fortitudinem eius ad aliquod malum: ſic dixerunt iuuenes primæ puellę, quã dilexit Samſon: Blandire viro tuo, & ſuade ei, vt indicet tibi qđ ſignificet problema. ſupra 14. cap. *Et diſce ab illo, in quo tantam habeat fortitudinem.* Scilicet vt nos cognoſcamus, & poſſimus tenere eum.

Honor, & pecunia multũ alliciunt fęminas.

Quomodo Philiſthini quæſiuerunt de Samſone in quo tãtam haberet fortitudinem. Quæſt. IX.

QVAERETVR, quomodo Philiſthin quęſiuerunt de Samſone, in quo tantam haberet fortitudinem: nam videbatur iſta quęſtio nimis ſuperflua, quia exiſtimare debebant, quòd Samſon habebat vires, vbi alij homines habebant. Inſunt enim vires oſſibus, neruis, & muſculis, quia qui neruos propenſiores habet, & oſſa groſſiora fortior eſt, vt ait Iſidor⁹ 11. Etimologiarum. Sic debebant de Samſone imaginari. Reſpondendum, quod Philiſthini moti ſunt rationabiliter ad inquirendum hoc, quia ipſi videbant corpus Samſonis, quòd nõ erat maius corporibus aliorum hominum, nec membra erãt differentia a membris aliorum: & dato quòd ex bona complexione, vel ex aliqua ſpeciali virtute excederet aliqualiter vires aliorum, non erat admirabile, tamẽ ipſe faciebat opeF ra, quæ excedebant tam differenter vires humanas, quòd non ſolũ vnus homo ſolus, imò quòd nec centum homines ſimul poſſent facere, quæ ipſe faciebat, ſcilicet portas vrbis ſimul cum poſtibus humeris imponere, & portare ad montem. Etiam rumpere tam fortia vincula, quæ a centum hominibus trahentibus rumpi non poſſent, ideo erat opinio apud omnes Philiſthinos, quòd vires ſuę non erant naturaliter in eo ſicut in cęteris hominibus, ſed quòd forte adiuuabatur a dęmonibus ad facienda hæc, vel habebat aliquid alligatum alicui parti corporis, quo ſtãte haberet vires, & illo abſente careret eis, vt poſſent Philiſthini illud ei auferre; & ſecundum veritatem ſic erat, quia vires ſuæ non erant in oſſibus, & neruis tanquam ex eis exiG ſtentes, ſicut ſunt in alijs hominibus, ſed erant ex Dei munere, & erant in præſentia capillorum, quibus ablatis manerent Samſoni ſolę vires, quas ex complexione habebat. De alio autem homine non ſic inquirerent, quia putarent eum habere vires, ſicut cæteri homines habent. *Et quomodo eum ſuperare valeamus.* Quaſi dicat, nunc ipſe ſuperat omnes nos: nec iſto modo eſt poſſibile, quòd nos habeamus victoriam de illo, ideo quære vbi habeat vires: & ſic ſuperabimus eum. Vel ponuntur iſtæ tanquam duę clauſulæ, ſcilicet q̃ Dalila ſciret, vbi erat fortitudo Samſonis: & quia nõ ſufficiebat iſtud ad intentionem Philiſthinorum, adhuc quærere debebat, quomodo poterat carere iſtis viribus.

In quibus partibus corporis ſint vires.

H

Cur Philiſthini quærebant qua in parte corporis Samſon vires haberet.

QVAERETVR, quare Philiſthini inquirebant iſtud, quia poterant eum alio modo occidere: nam Samſon ſæpe veniebat ad Dalilam in vallem Soreth, & manebat cum ea: tunc poterant Philiſthini parare exercitum magnum ſubito ſuperuenientem, vel per noctem, dum maneret Samſon cum illa, & tenerent eum. Reſpondendum, quòd Philiſthini poterant ſæpe circundare Samſonem ad tenendum cũ, & tamen non audebant putantes ſe non poſſe proficeI re: nam iam conuenerat ſemel exercitus Philiſthinorum contra eum in campo, & ipſe inermis occidit mille, & effugauit reliquos, pręcedenti capitu. etiam iam fuerat incluſus intra vrbem Gazæ: tamen non potuit tota vrbs tenere eum, quia portas humeris imponens abſtulit: & ſic credebant, quòd quamquam nunc congregaretur totus exercitus terræ Philiſthinorum, non poſſent ſuperare eum, ſed potius darent ei victoriæ materiam, & occiſionis in Philiſthinos. Sed dicetur, quare ſaltem dum ſæpe dormiret Samſon cum Dalila, non ligabãt eum multis funibus groſſis, & ſic tenerent eum. Reſpondendum, quòd putabant iſtud non proficere, quia viderant quòd quãdo duxerunt eum viri Iuda vinctum habebat funes K groſſos, & tamen illi continuo, vt ipſe traxit eos rupti ſunt, ideo niſi ſcirent quid erat, in quo erant vires Samſoni, putabant ſuperfluum eſſe tentare hæc. *Et vinctum affligere.* Ideſt quo poſſimus eum ligare, & non effugiat, ſed poſſit ibi affligi. *Quod ſi feceris dabimus tibi ſinguli mille & centum argenteos.* Iſta erat multa pecunia, ſed erat res magna, quam facere debebat Dalila, & ſatis merebatur apud Philiſthinos pecuniã iſtam, & maiorem. Erant enim argentei nummi facti de argento magni valoris. Principes autem qui daturi erant hanc pecuniam, erant 5. ſatrapę Philiſthinorũ. & ſic darent quinque millia, & quingentos. *Locutaque eſt Dalila ad Samſon.* Hic incipit prima inquiſitio, quia Dalila honore magno commota, ſcilicet quę ad

Prima inquiſitio de Samſonis fortitudine.

ad eam veniebãt principes totius terræ Philiſthinorũ. Etiam quia promittebant magnam pecuniam ſe daturos, ſolicitè cæpit negocium. *Dic mihi obſecro, in quo ſit tua maxima fortitudo*. Credendũ eſt quòd Dalila premiſit aliquas blanditias, vt alliceret Samſonem. Vel fortè erat cum ea in aliqua magna iucunditate, & tunc quæſiuit, quia credidit quòd non poſſet negare. Et dixit: maxima fortitudo tua que eſt maxima inter fortitudines omnium hominum. Vel maxima fortitudo, ſcilicet quòd tu habes fortitudinem in multis partibus, ſed dic mihi in qua parte corporis tui, vel in qua re eſt fortitudo tua maxima? *Et quid ſit quo ligatus erumpere nequeas*. Non bene quæſiuit Dalila, quia fortè talis erat conditio fortitudinis Samſonis, quòd nullum ligamen erat, quo ligatus poſſet firmiter teneri: & tamen poterat alio modo ſuperari, ideo debuiſſet potius dicere. quid eſt quo potes ſuperari. Putauit tamen Dalila, & Philiſthini, quòd ſi cognoſcerentur vires Samſonis, quòd poſſent deficere: & aliquid eſſet, quo poſſet ligatus teneri. In Hebræo dicitur. *Quid eſt, quo ligari potes ad te affligendum*. Sed idem eſt affligi, & non poſſe erumpere. *Cui reſpondit Samſon*. Noluit veritatem ei exprimere, & tamen, vt non contriſtaret eam, cùm diligeret eam nimis, dixit ei iſtud quod ſequitur, vt interim gauderet putãs ſe veritatem cognouiſſe. *Si ſeptem neruiceis funibus*. Dixit iſtud Samſon, licèt nõ eſſet verum ad colorandũ mendaciũ ſuũ, quia non videtur aliquid fortius quam nerui, iõ nerui groſſi extracti de corporibus aĩaliũ ſunt fortiſſimi ad ligãdũ. *Necdum ſiccis, & adhuc humentibus*. Iſta duo eandem ſnĩam faciunt, quia eſſe neruos nondum ſiccos, & eſſe humentes idem eſt: dixit autem Samſon hoc ad colorandum mendacium, quia tales nerui cùm trahuntur extenduntur, ſed nunquam rumpuntur: nerui autem deſiçcati frangi poſſunt præ duricie magna. *Infirmus ero, ut cæteri homines*. Scilicet habebo paucas vires, vel ſaltem non potero rumpere vincula.

An Samſon peccarit penes eius fortitudinis expreſſionem. Queſt. X.

QVAERETVR, cùm Samſon mentitus fuerit hic circa expreſſionem fortitudinis ſuæ an peccauerit. Reſpondendum quòd peccauit, quia non habebat Sanſon aliquam cauſam quę induceret eum ad mentiendum aut quę efficeret mendacium iſtud perniciofum, officioſum, ita vt eſſet excuſabile. Sed tunc dicetur, quòd ſi Samſon peccauit mentiendo: ergo tenebatur veritatem dicere, ſcilicet oſtendendo fortitudinem ſuam, & ſic putaretur malum: quia Philiſthini comprehenderent eum. Reſpondendum ꝙ non tenebatur Samſon ad aliquid iſtorum, ſcilicet nec ad mentiendum, nec ad veritatem manifeſtandum, ſed poterat tacere, quia nullus obligabat eum reſpondere illi mulierculæ, ipſe tamen voluit reſpondere, vt non contriſtaret eam, quia diligebat illam, & ille amor erat illicitus, ſcilicet fornicarius, & vt non inueniretur fortitudo ſua, voluit mentiri, ideo peccauit. *Attuleruntque ad eam ſatrapæ Philiſthinorum ſeptem funes*. Iſti ſatrapę erant nimis diligentes in hoc opere. Et eſt pręſupponendum quod cùm Dalila quęſiuit iſta a Sãſone latebant ſatrapę Philiſthinorum, ideſt quinque reges, vel principes in aliquo loco, in quo Dalila eis colloqui poſſet, & detulit ad eos reſponſum de funibus neruiceis. Illi autem continuo inquiſiuerunt, & attulerunt ad Dalilam: & non mittebant nuncios aliquos iſti reges Philiſthinorum, ſed ipſi per ſe veniebant, vt diligentius fieret illud opus, & vt ipſi conſequerentur hanc gloriam, ꝙ capiebant hoſtem tam terribilem. Agebant autem magna ſolicitudine, & induſtria iſtud A opus, quia tota ſalus Philiſthinorum pendebat in capiendo Samſon: nam ſi non caperent eum, paulatim deſtrueret eos, ſicut fecerat in duobus bellis, quæ habentur præcedenti capit. *Vt dixerat*. Ideſt tales ſicut Dalila dixerat, ſcilicet funes neruiceos, & humentes, quibus vinxit eum, ſcilicet Dalila vinxit eum dùm dormiebat, vt Philiſthijm venientes tenerent eum.

Quare non ligabatur Samſon ab aliquo de Philiſthinis potius quam a Dalila. Quaſt. XI.

QVAERETVR, quare non ligabatur Samſon ab aliquo de Philiſthinis, qui firmius ligaret quã Dalila: nam forte ipſa ligaret ita debiliter, quòd ſine B ruptione vinculorum ipſe poſſet illa ſoluere. Reſpõdendum quòd nullus auſus eſt, quia timuerunt quòd dum ligaret eum fortè excitaretur, & tunc percuteret ad mortem, quem apud ſe reperiret, & omnes alios, qui laterent in domo in inſidijs. Etiam ſi comperiret hoc, nunquam confideret Dalilæ: imò occideret eam, & caueret ſibi de cętero a Philiſthinis, nec poſſent eum capere. Si autem Dalila ligante eum Sãſon euigilaret antequam plenè ligaretur, non ob hoc timeret mortem Dalila, quia diceret quòd faciebat ex amore nimio, quę ad eum gerebat: ideo volebat habere experientiam fortitudinis eius, ideo tutius fuit quòd ipſa ligaret. *Latentibus apud ſe inſidijs*. Scilicet in domo Dalilæ erãt ſatrapæ 5. Philiſthinorum cum alijs C Philiſthinis latentes, vt cùm ligatus eſſet Samſon tenerent eum & affligerent. *Et in cubiculo finem rei expectãtibus*. Scilicet latebant intra cubiculum iſti inſidiatores, & expectabãt vſquequo Dalila ligaret Samſonem, & vt videret an ligatus poſſit erumpere. Et eſt intelligendum, quòd inſidiæ erant in cubiculo, quia Samſõ non erat tunc in cubiculo cum Dalila, ſed extra in alio loco manifeſtiori: & dormiebat ibi in gremio eius: inſidiæ autem latebant in cubiculo, vt eſſent in loco ſecretiori. Vel fortè erat Dalila cum Samſone in cubiculo, ideſt in camera, & ibi in aliqua parte cameræ erant abſconditi inſidiatores, quia camera erat magna. Sed primum veriſimilius eſt.

D *Quare Philiſthini non irruerunt illico ſuper Samſonem a Dalila captum. Quaſt. XII.*

QVAERETVR, quare Philiſthini non irruerunt ſuper Samſonem illico, vt Dalila eum ligauit, ſed expectabant finem rei. Reſpondendum, quòd Philiſthini neſciebant an verum dixiſſet Samſon, & an Dalila vellet eos fallere, & ſi antequam viderent finem rei erumperẽt, fortè Samſon rumperet vincula, & percuteret eos, ſicut fecerat pręcedenti capit. quando rupit vincula. Vel ſaltem ſi videret inſidias, & fugeret de manibus illorum, nunquam poſſent eum capere, quia caueret nimis illos, ideo expectabant finem rei, ſcilicet an poſtquam Dalila excitaret E Samſonem, & ipſe conaretur vincula rumpere poſſet, vel non: quia ſi poſſet, manerent in inſidijs ſuis, & non cognoſceretur quòd veniſſent ad eum. Si autem non poſſet rumpere vincula egrederentur, & tenerent eum. *Clamauitque ad eum: Philiſthijm ſuper te Samſon*. Dormiebat Samſon quando ligabatur, & poſtquam ligatus eſt clamauit ad eum Dalila.

Quare Dalila clamauit in capiendo Samſonem. Quaſtio XIII.

QVAERETVR, quare Dalila ſic clamauit, quia ſecurius capi poterat Samſon, ſi dormiens poſt-

quam

quam ligatus eſſet tenerent eum Philiſthini. Reſpõdendum, quòd non audebant Philiſthæi ſic tenere eum, quia neſciebant an fortitudo eius adhuc maneret, vel non: & ſi maneret, & erumperet de laqueo, occideret oẽs aſtantes: ad ſciendũ ãt an haberet fortitudinẽ, oportebat ſic eũ vocari, vt ipſe conaretur ſe ſoluere ſi poſſet, alioquin ſcirent eũ carere viribus, & tunc confidentes tenerent illum. Sed dicetur, quòd alio modo poterat hoc ſciri, ſcilicet ſi Samſon permitteretur euigilare ligatus non dicto ei de Philiſthinis. Nã tunc ſi poſſet ſe ſoluere, ſolueret: alioquin vocarentur tunc Philiſthini de inſidiis: Vel fieret aliàs. ſcilicet quòd Dalila tunc ſolueret eum, & cognito certiſſime vbi erant vires eius vocaret Philiſthinos iterũ ligando eum, dum dormiret, & tunc dormientem caperent. Dicendum, quòd per iſtum modum non poſſent ſcire Philiſthini fortitudinem Samſonis, quia fortè Samſon volens fallere Dalilam, quando euigilaret ligatus neruiceis funibus fingeret ſe nequaquam poſſe rumpere, ſed faceret quod Dalila rumperet vincula ferro, vel ſolueret nodos, & crederet ipſa quòd vere carebat tunc Samſon viribus, & vocaret tunc Philiſthinos ad capiendum eum iterum, cùm dormiret ligando eum. Sic & Samſon tunc euiglans rumperet vincula, & percuteret Philiſthinos: iſte autem modus, de quo nunc erat ad ſciendum vires Samſonis cõuenientiſſimus, quia cùm Samſon dormiens ligaretur, & vocaretur ſubito dicendo: Samſon Philiſthiin ſuper te: ipſe timens, & indeliberatus ageret quantum poſſet ad rumpendum vincula, & non poſſet habere animum fallendi, & ſi non poſſet tunc rumpere vincula, ſciretur, quòd veraciter effectus fuerat impotens. *Qui rupit vincula.* Scilicet audito, quòd Philiſthiim veniſſent ſuper eum timuit, & traxit fortiter brachia, & rupit vincula. *Quomodo rumpat quis filum de ſtuppa.* Quaſi dicat vincula iſta erant fortiſſima, & tamen Samſon rumpendo illa non ſenſit magnam difficultatem, ſed ita faciliter rupit, ſicut quis rumpere poſſet filum de ſtuppa, quia iſta ſunt fila valde infirma. *Tortum ſputamine.* Ideſt fila iſta torquentur cum ſputo: nam in filando mulieres ponũt ſputum: alioquin non poſſent particulæ duræ, & hiſpidę conglobari ad faciendum filum: eſſetque filum nimis pulchrum, & debilius. etiam quando poſtea torquentur fila complicando vnum cum alio ſputa apponuntur, quia aliàs nihil fieret propter ſiccitatem deſilientibus filis ab inuicem. *Cùm odorem ignis acceperit.* Quaſi dicat, non ſolùm quòd rumpatur viribus filum, ſed quòd ponatur ad ignem. nam tunc ſine viribus rumpitur, ſcilicet ita velociter, & ſine difficultate Samſon rupit illa vincula ſicut quis rumperet filum ponẽdo illum ad ignẽ. *Et non, eſt cognitum in quo eſſet fortitudo eius.* Quia rupit vincula quæ dixerat ſe non poſſe rumpere. *Dixitque ad eum Dalila.* Hic ponitur ſecunda inquiſitio. Dalila enim quamquam hac vice decepta fuiſſet, non ceſſauit inquirere vbi eſſet robur Samſonis nõ diffidens blanditiis, & inquietudine ſua illum capiendum. *Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus es.* Scilicet quòd putabam me accepiſſe a te verum reſponſum, & gaudebam tanquam ſciens ſecretum tuum: & tamen mentitus eras. *Saltem nunc indica mihi, quomodo ligari debeas.* Ideſt quamquam mentitus es vice præcedenti, dicas mihi nunc veritatem: quid eſt, quo ligari debeas, ſcilicet ad hoc quòd non poſſis erumpere.

Debilitatio reſponſionis.

Quare Samſon non occiderit Dalilam cum machinaretur ad eius mortem. Quæſt. XIIII.

QVAERETVR, quomodo Samſon reperiens quòd Dalila ligaſſet eum, & machinabatur ad F mortem eius, non occidit eam: vel non iratus fuit durè, ita vt nunquam rediret ad eam. Et videtur quòd debuiſſet facere, quia alia quã acceperat prius in vxorem, non tãtum offenderat eum, & tamen iratus fuit contra eam duriſſimè: nam ipſa expoſuerat iuuenibus problema Samſonis, & obtinuerunt cõtra eum in 30. tunicis, & totidem ſindonibus, & pro hoc iratus Sãſon reliquit eã, & iuit in domum patris ſui, ſupra 14. capi. iſta autem durius egit contra Samſonem: nam ligauit eum ad mortem, & putabat eum tenere ligatum, ita vt non poſſet erumpere. Reſpondendum, quòd Samſon non occidit Dalila, imò nec iratus eſt ſaltem contra eam, quamquam reperit ſe ter ab ea ligatum, vt patet in litera. Et cauſa eſt, quia Samſon diligens G Dalilam credebat ſe ab ea diligi, & non putabat, quòd ipſa machinaretur in mortem eius, & quòd non non inquirebat, in quo erant vires eius ad nocendum ei, ſed ſolùm ex amore, quia amici gaudent ſcire in alterutrum ſecreta: nam actus amicorum eſt conuiuere, vt patet nono Ethicorum: eſt autem conuiuere, mente, & verbo participare: & non quemadmodum animalia in eodem paſci, vt patet ibidem. Sed communicare mente eſt reuelare in alterutrum ſecreta, vnde non habebat Samſon tãquam malum, ꝙ Dalila inquireret de robore eius. Etiam quòd eum ligauerit nõ putauit malum, quia credidit quod faciebat ad accipiendum experientiam de verbo eius, & ſic non fuit iratus: fuit autem iratus cõtra primam H mulierem, non quidem quia quæſiuit ab eo expoſitionem problematis, ſed quia poſtea publicauit illud Philiſthinis, ſupra 14. De iſta autem non reppererat Samſon quòd aliquid fraudulenter egiſſet contra eũ: nam non putabat, quòd teneret Philiſthinos incluſos in domo contra eum, quia nunquam vidit illos, ideo licèt nũc ligauiſſet eum, & poſtea bis non iratus fuit contra eam. *Cui ille reſpondit.* Etiam nunc reſpondit Samſon falſum; & tamen voluit potius reſpondere, quã tacere: quia ſi taceret affligeret triſtitia amantem, quòd graue ſibi erat: & quouſque experiretur iſtud mendacium, tranſiret aliquantulum temporis, in quo frueretur gratanter Samſon deſiderio ſuo. *Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquã fuerunt in opere.* Samſon volebat colorare mendacium ſuum, ideo ad ſigni I ficandam magnam fortitudinem funium dixit: qui nunquam fuerunt in opere. nam operando debilitantur, & facilius rumpuntur. *Infirmus ero, & aliorum hominum ſimilis.* Ideſt non habebo tantas vires, ſicut nunc: ſed ero ſimilis aliorum, ſcilicet non habebo maiores vires, quàm alij homines, vt communiter. *Quibus rurſum Dalila vinxit eum.* Scilicet, licèt fuiſſet decepta prius ab eo funibus neruiceis: tamen non recuſauit ſubire ſecundam experientiam, quouſque veritatem reperiret: vinxit autem eum quando dormiebat, quia alioquin Samſon non permiſiſſet ſe ligari, vt caperetur in eo aliqua experientia, & ſi permitteret ſe vigilantem ligari, caperet in dolo Dalilam: nam cùm li- K gatus eſſet fingeret ſe non poſſe ſoluere quouſq; Dalila ſolueret, vel amputaret vincula: & ſi Dalila nollet amputare, ſed vocaret Philiſthinos, venientibus eis Sãſon rumperet vincula, & occideret tam Dalilam, quã illos: ſi autem non vocaret eos tunc, ſed ſolueret vincula, & iterum quando dormiret ligaret eum, & vocaret Philiſthinos confidens quòd teneretur Samſon in vinculis, & venientibus eis rumperet Samſon vincula, ideo oportebat, quod vinciret eum dormientem. Etiam quia Dalila debebat vocare Philiſthinos: vel clamare ſuper Samſonem dicens: Philiſthiim ſuper te Samſon: & tamen eo vigilante non poterat hoc conuenienter facere, quia ipſe videret, quòd iſta erat deluſio. *Et clamauit, Philiſthijm ſuper te Samſon.*

Actus amicorum eſt cõuiuere.

Sci-

Scilicet dormiente Samſone, & hoc factum eſt: quia putabat Dalila quòd teneretur Samſon, & volebat experiri an verum eſſet locutus. *In cubiculo inſidijs præparatis.* Scilicet dormiente Samſone extra cubiculum in gremio Dalilæ latebant inſidiæ in cubiculo, vt Samſon non poſſet videre inſidias: vel fortè erat ipſe in cubiculo, & etiam inſidiæ in aliqua parte cubiculi, ſed melius eſt primum, quia infra dicitur, quòd quando totondit Dalila Samſonem dormiebat ipſe in gremio eius, vnde non eſſet in cubiculo. *Qui itarupit vincula ſicut fila telarum.* Quaſi dicat nullam difficultatem ſenſit rumpendo, ſed ſicut facile eſt cuique rumpere fila telarum.

Quare Philiſthini non occidebant Samſonem dormientem. Queſtio XV.

QVAERETVR, quare Philiſthini non occidebant Samſonem dormientem: nam iſtud facile erat eis, quia Dalila daret eis locum, quia ſicut ipſa poterat ligare eum non ſentientem, ita ipſi poſſent occidere illum. Aliquis dicet, quòd non audebant Philiſthini accidere ad eum, etiam dormientẽ. nam timebant, quòd euigilaret, & occideret quotquot ibi eſſent: & poſtea caueret ab eis ſibi, vt nunquam ſic capi poſſet ab eis: & haberet illos magis exoſos, & noceret magis quàm prius. Et ſi arguatur de Dalila, quę ligabat eum dormientem nõ ſtat, quia ipſa ſe exponebat huic rei, quia etiam ſi Samſon euigilaret dum ligabatur non putabat quòd eam percuteret, ſicut fecit in omnibus his vicibus, quia ſciebat ſe ab ea ligatum fuiſſe. Philiſthini autem ſe exponentes huic periculo deficerent propter prędicta.

Cuiuſdam rñ. ad quæſitum.

Sed adhuc dicendum quòd iſta ratio non ſtat, quia cũ Samſon dormiret inermis, poterant duo, vel tres Philiſthini venire ſub ſilentio cum laterent intra cubiculum Dalilæ vt patet hic, & incuterent gladios Samſoni, vel iacerent ſuper eum lapidem grandem, ita vt prius moreretur quàm euigilaret. Et ſi adhuc dicas, quòd timerent hoc facere: dicendum quòd poterant eum ſagitta percutere ex loco inſidiarum ſuarum, & ſic faciliter occideretur. Reſpondendum, quòd Philiſthini poterant hoc facere, & tamen non faciebant, quia deſiderabat eum capere viuentem, vt illuderent ei, & fieret plena victoria de illo, ſicut poſtea factum eſt: quia coegerunt eum in carcere molere, & deinde ludebat coram eis. Et quia credebant eum poſſe capere viuẽtem, nolebant eum occidere per inſidias: ſi autem deſperaſſent omnino eũ poſſe capere ligatum, occidiſſent eum dormientem. Alia cauſa erat, quia Deus diuertebat valde cogitationem Philiſthinorum ab hoc: nã Deus volebat quòd Samſon captus a Philiſthinis noceret eis valde occidẽdo plures, q̃ viuens occiderat, vt patet infra in litera: Et quia ſi nunc occideretur Samſon ſic per inſidias nõ eueniret illud, noluit Deus ꝙ ſic occideretur, & auertebat mentem Philiſthinorum ab eo ſolum ponens in corde eorum, quòd eum viuum caperent.

Reſponſio doct.

Vel fortè Philiſthini putabant, quòd ſicut Samſon habebat vires ſuper conditionem humanam, ita corpus ſuum non poſſet ferro, aut lapide conteri aut perforari: & ob hoc inutiliter aggrederentur talia, & Samſon iſta ſentiens euigilans occideret omnes, ſed præcedens ſolutio melior eſt. *Dixitque Dalila rurſus.* Hic ponitur tertia inquiſitio in qua etiam Dalila fuit decepta. *Vſquequo decipies me, &c. falſum loqueris.* Iſta ſunt verba querelę. Quaſi dicat: cùm tu me diligas deberes dicere veritatem, & non me affligere toties

Inquiſitio in qua Dalila fuit decepta.

A mentiendo. *Oſtende quo vinciri debeas.* Ideſt quid eſt quo ligatus non poſſis diſſolui. Iſta dicebat Dalila imperioſè quaſi offenſa eſſet nimis a Samſone per frequentata mendacia. *Si inquit ſeptem crines capitis mei cum licio plexueris.* Ideſt ſi ligaueris cum baculo groſſo texentium. Sciendum quòd Samſon per ſeptem crines incluſerit omnes capillos ſuos, vt ait Rabbi Salomon, & rabbi Dauid Kimhi. & hoc quia Samſon nunquam comebat capillos: ideo erant commixti in aggeres ſicut fieri ſolet in hominibus, qui raro caput comuut. Sed magis videtur dicendum, quòd Samſon induſtrioſè diuiſerat omnes capillos ſuos in ſeptem crines, ideſt capilaturas, quia erant capilli ſui valde longi, cùm tota vita ſua nunquam aſcendiſſet nouacula

Opinio Rabbinorum.

B ſuper caput eius, & vt non impedirent eũ huc illucque inordinatè fluentes, diuiſerat eos in ſeptem partes: & ligauerat ſingulam ſeptem particularum per ſe. & circumligabat capiti, vel ad partem poſteriorem: ſicut facere ſolent fœminę, quæ longos capillos capiti contorquent ſic circumligatos. & ſic omnes ſeptem particulæ plectendæ erant capillorum licio. *Et clauum his circumligatum terræ fixeris.* Modus autem faciendi hoc erat, quòd ſumeretur lignum groſſum texentium in quo tela reuoluitur. quod alias vocatur liciatorium texentium, vt patet de haſta Goliath, quæ dicebatur eſſe ſicut liciatorium texentium, primo Regum decimo ſeptimo, & ſecundo Reg. vigeſimo primo capitu. erant autem plectendi capilli

C cum licio, quia debebant ſingulæ capillaturæ illarum ſeptem regirari in circuitu licij ſicut tela regiratur in illo, & quòd maneret quædam particula capillorum extra licium, & illa ligaretur clauo forti: & clauus terræ figeretur. & tunc ad hoc quod Samſon ſurgeret de terra oporteret, quòd eradicaret clauum fixum in terra: & eleuaret ſimul licium quod erat magni ponderis. Erat autem veriſimile, quòd hoc facere non poſſet viribus capillorum. Hoc autem difficile erat fieri, niſi propter magnam longitudinem capillorum. *Infirmus ero.* Scilicet non habebo vires ad euadendum de manu alicuius. *Quod cùm feciſſet Dalila.* Scilicet dormiente Samſone in gremio eius ligauit capillos cum licio, & clauo: & fixit clauum for-

D titer in terra non ſentiente Samſone. *Dixit, Philiſthijm ſuper te Samſon.* Ad experiendum an poſſet euadere: quia cùm ſubito euigilaret, ſi infirmus eſſet, licèt conaretur euadere non poſſet: ſi autem potens ſubito prę timore apponeret totum ſuum conatum, & cognoſceretur veritas rei. *Qui conſurgens de ſomno extraxit clauum cum crinibus, & licio.* Ideſt ſubito euigilans eradicauit clauum fixum, & eleuauit licium. *Dixitq; ad eum Dalila.* Hic nimis indignata eſt, quia videbat ſe ſemper falli, & quia cupiebat nimis hoc ſcire affligebatur non ſciendo. *Quid dicis, quòd ames, me cùm animus tuus non ſit mecum.* Ideſt, ni mentiris dicendo, quod amas me, quia cor tuum non eſt ad me: nam ſi tu verè me diligeres, cor tuum mecum eſſet, & nihil ſe-

E cretum tibi ſeruares, quod non indicares mihi, ſed iſtud modicum, quod ſæpe a te petiui nunquam mihi aperire voluiſti: patet ergo, quod me non diligas: nam amantes debent mente, & verbo participare: cùm in hoc ſit actus eorum, nono Ethicorum. & reuelare ſecreta adinuicem eſt participare mente, ideo volebat Dalila, quod ſic eſſet inter eam & Samſonem. Sed non bene arguebat, quia illud intelligitur de amicis honeſtis, qui ſunt veri amici, & quorum amicitia indiſſolubilis, & reuelatio ſecreti non poteſt verti in damnum alicuius eorum. ſecus autem in amicis vtilibus, & delectabilibus, quia iſti non ſunt amici propter ſeipſos, ſed propter delectabile, vel vtile quod inuicem communicant: quo ceſſante perit

ami-

amicitia: & velox motus iſtorum eſt, vt patet octauo Ethicorum. Samſon erat dubium ſi erat amicus eius propter delectabile, ſed erat amans: cùm nimis differat amare delectabile alicuius, vel eſſe amicum eius propter delectabile, vt colligitur octauo Ethicorum, ideo Samſon non tenebatur ex lege amantis reſerare ſecreta pectoris ſui Dalilæ. *Per tres vices mentitus es mihi.* Silicet in omnibus tribus experientiis ſuprapoſitis. *Et noluiſti dicere, in quo ſit tua maxima fortitudo.* Ideſt vbi ſint precipuæ uires tuę: quaſi dicat, in omnibus partibus corporis erant vires, ſed in aliqua parte ſpecialiter putabat eſſet maximam fortitudinē, & hoc noluerat Samſon indicaræ. F

Cumque moleſta eſſet ei, & per multos G
dies iugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum nunquam aſcendit ſuper caput meum, quia Nazaræus, ideſt conſecratus Deo ſum de vtero matris meæ: ſi raſum fuerit caput meum, recedet a me fortitudo mea, & deficiam, eroque ſicut cæteri homines. Videnſque illa, quòd confeſſus ei eſſet omnem animum ſuum, miſit ad principes Philiſthinorum, ac mandauit: Aſcendite adhuc ſemel, quia nunc mihi aperuit cor ſuum. Qui aſcenderunt, aſſumpta pecunia, quam promiſerant. At illa dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput. Vocauitque tonſorem, & raſit ſeptem crines eius, & cępit abigere eum, & a ſe repellere: ſtatim enim ab eo fortitudo diſceſſit: dixitque Philiſthim ſuper te Samſon. Qui de ſomno conſurgens, dixit in animo ſuo: Egrediar ſicut ante fecit, & me excutiam, neſciens quòd receſſiſſet ab eo Dominus.

Cumque ei moleſta. Hic ponitur tertium, ſcilicet veritatis apertio: nam in iſta vice confeſſus fuit Samſon veritatem Dalilæ: & dicitur. *Cumque ei moleſta eſſet.* Scilicet inquietando eum ſemper, vt declararet veritatē: more enim fęmineo importuna erat, & lachrymis, & querulosis vocibus quietem Samſonis turbabat. *Et per multos dies iugiter ei adhæreret.* Scilicet adhęrebat ei ſemper ad pręcandum, & ſolicitandum, etiam adhęrebat ei forte carnaliter, quia tam illecebris, quam quęrimonis ſuadere quęrebat. Magis tamen accipitur hic pro adhærere ad pręcandum, vt patet ex litera ſequēti. *Spatium ei ad quietem non tribuens.* Ideſt non dabat ei ſpatium dormiendi, & ſumendi cibum, & recreandi, ſed ſemper vocibus querulosis apud eū intercedebat, & moleſtabat illum, & per iſtum modum neceſſe erat quòd Samſon ſaltem tędio affectus, aut ab ea recederet, aut expoueret ei veritatem.

Quare Samſon non dixit aliquod mendacium ipſi Dalila.
Queſt. XVI.

QAERETVR, quare Samſon non dixit aliquod mendacium ipſi Dalilæ ſicut conſuetus erat ei dicere, vt ſic ſaltem deſineret eum moleſtare, & ipſe quieſceret. Reſpondendum quòd non intendebat nunc dicere aliquid Dalilæ; quia iam non inueniebat Samſon aliquid quòd eſſet veriſimile quo ipſa contentaretur: quia ea quę veriſimiliora erant iam ipſe protulerat: ſi autem diceretur aliquid minus veriſimile, cùm pręcedentia falſa forent, minus hoc reciperetur: & inquietaret eum magis Dalila, tanquā ſemper mentientem. Item ſi aliquid diceret quod non eſſet verum, illa mox experiretur illud, & falſum reperiens magis moleſta eſſet Samſoni, quàm nunc: ideo voluit nunc potius totam materiam inquiſitionis auferre: quàm falſa reſpondendo maioris inquietatis tribuere occaſionem. Putauit enim quòd ſi nunc nihil vellet reſpondere, quòd ipſa tædio affecta deſineret reſpondere, & ſic non inquietaretur dē cętero: & ſic cæpit nunc agere: nam cùm per multos dies ipſa ſolicitaret eum, & adhæſiſſet illi, nihil reſpōdebat. *Defecit anima eius vſque ad mortem, & laſſata eſt.* Ideſt prę amaritudine defecit Dalila, & laſſabatur, ſcilicet debilitabātur vires ei', & immutabatur color, & toto corpore deficiebat, ita vt moritura videretur. H

Quare Dalila elanguerat nolente Samſone dicere veritatē.
Quæſtio XVII.

QVAERETVR, quare Dalila tantum defecerat, quia ſic deficere eſt mutatio amantis, Dalila autem non amabat, ſed fallere cupiebat. Reſpondendum, quòd Dalila deficiebat propter duo. Primum erat amaritudo animæ, & ſolicitudo quotidiana, quòd ſe videret repelli a Samſone nolente ei reſpondere: triſtitia autem cauſat debilitationem corporis, & deſiccationem omnium membrorum: omnia enim curarum genera ſic faciunt, vt patet Prouerbiorum decimo ſeptimo, ſcilicet. Animo gaudens floridam facit ætatem: ſpiritus triſtis deſiccat oſſa. Secundum erat, & præcipuum elongatio ſpei, & priuatio deſiderati boni: nam Dalilæ promiſerant principes quinque Philiſthinorum ſinguli mille, & centum argenteos, vt conſtat ſupra in littera, ſi traderet Samſonem ligatum eis: Samſone autem non reſpondente, non poterat hoc facere, & quia iam per multos dies noluerat ei quicquam reſpondere, putauit quòd nunquam lucro deſiderato niuis frui poſſet, & ob hoc anxiabatur ad mortem: quia ſicut qui ardenter amant, niſi fruantur amato deſiccabuntur: ita ſiquis inſanè moueatur deſiderio alicuius honoris, vel lucri magni, ſi non aſſequatur illū tabeſactus deficiet: & ſic Dalila peribat, quæ iuxta modum fęminatum tam laudis, q̄ pecuniæ cupida valde erat, & nunc videns ſibi vtrunque ademptum inconſolabiliter męrens deficiebat toto corpore, & extenuabatur.

Quomodo Samſon voluit veritatem indicare Dalila.
Queſt. XIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Samſon voluit veritatem indicare Dalilæ: nam ſatis cognoſcere debebat, quòd Dalila volebat eum fallere cùm totiens eum ligaſſet, & vocaſſet Philiſthinos ſuper illum, quia non ſolùm non debuiſſet reſpondere iam

iam ei: ſed potius deberet eam occidere tanquàm vo- A lentem eum fallere, vel ſaltem debuiſſet recedere ab illa, ne falleretur. Reſpondendum, quòd Samſon poſuerat apud ſe non reſpondere, & ob hoc multis diebus tacuerat quamquam ipſa eum inquietaret: reſpondit tamen nunc, quia putauit, quòd non intendebat eum Dalila fallere, & ob hoc etiam non nocebat ei, nec recedebat ab illa: ſi tamen aliquid ſuſpicatus fuiſſet receſſiſſet ab illa. Et ratio huius erat triplex. Prima, quia nunquàm viderat Samſon aliquid in Dalila, propter quod crederet, quòd ipſa intendebat eum fallere: nam licèt ipſa vocaret ſuper eum Philiſthinos, quando erat ligatus, nunquàm ipſe viderat illos, quia latebant in cubiculo expectantes, an Samſon poſſet ſeipſum ſoluere, & quia viderunt, quòd in qualibet vice B de tribus præcedentibus Samſon ruperat vincula, non exibant ad tenendum eum: ſic dicitur ſupra, quod inſidię latebant in cubiculo expectantes finem rei, & ob hoc putabat Samſon, quòd nulli Philiſthini ibi erant, ſed quòd Dalila faciebat iſtas experientias ex amore ad cognoſcendum robur Samſonis, quem diligebat. Secundum motiuum fuit, quia vidit nunc Samſon defeciſſe corpore, & laſſatam fuiſſe, & per hoc credidit, quòd ex amore agebat, & mouebatur, eo quòd iſti motus ſunt amantum, & tunc videns, quòd irrationabiliter affligeret fœminam tam amantem prodidit ei ſecretum nullam fraudem ſuſpicatus. Tertium motiuum poteſt addi ex miſericordia. Nam Samſon diligebat Dalilam ſaltem amore libidinoſo, & quia ſic C videbat eam pereuntem condolebat ei, & quia ſciebat eam perire, eo ꝙ non pandebat ei ſecretum ſuum, miſertus eius, expoſuit veritatem.

Quomodo ſtat, quòd hucuſque Samſon exprimere nollet veritatem, & quòd nunc expreſſerit.

Quæſt. XVIIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo ſtant iſta, ſcilicet, quòd hucuſque Samſon exprimere nollet veritatem, & quòd nunc expreſſerit: nam videtur iſtud irrationabile factum. Nam aut Samſon ſuſpica- D batur aliquid mali latere, aut nõ: ſi nihil ſuſpicabatur, debuiſſet à principio exponere non contriſtando totiẽs amantem: ſi autem ſuſpicabatur malum aliquod, non debuiſſet, nec à principio, nec nunc exponere veritatem, etiam ſi moreretur Dalila præ tædio, imò potius debebat occidere illam, vel fugere ab illa ſi aliquid ſuſpicabatur. Reſpondendum, quòd Samſon non ſuſpicabatur aliquid contra Dalilam, tanquàm ipſa aliquid mali moliretur ei, ſed potius credebat eſſe amantem: noluit tamen à principio pandere veritatem: imò proponebat nunquàm exponere, vt dictum fuit. Et hoc, quia licèt non putaret, quòd Dalila inſidiaretur, tamen ſciebat, quòd cognita fortitudine ſua, poterat fieri contra ipſum malum aliquod, quod E aliàs non fieret, & licèt nunc Dalila non moliretur malum contra ipſum, poterat iraſci aliquando, & haberet facultatem nocendi ei per ſe, vel per alium exponendo ſecretum de fortitudine eius, ſicut fecerat vxor ſua Thamnathæa, quæ expoſuit problema iuuenibus Philiſthinis contra Samſonem, vt apparet ſupra decimo quarto capitulo, & ad reſeruandum ſibi iſtud ſecretum de Samſon multis diebus tacuerat: nunc autem videns tam afflictam Dalilam miſertus eius expoſuit veritatem.

Quomodo cum Dalila ligabat Samſonem dormiente, non quærebat ipſe Philiſthinos. Quæſt. XX.

QVAERETVR vlterius, quõ cum Dalila ligabat Samſonem dormientem, & poſtea clamabat: Philiſthijm ſuper te Samſon: non inquirebat Samſon, an aliqui Philiſthini eſſent in domo latentes. Reſpondendum, ꝙ Dalila fecit hoc ter quando Samſon ſoluit ſe, & iam Samſon putabat iſtos eſſe ludos Dalilæ, ꝙ ſicut ipſa inquirebat fortitudinem eius ad gaudendum, ita etiam faciebat experientias iſtas ad gaudium, & ꝙ non poterat cognoſcere veritatem huius, niſi faciendo ſubito euigilare Samſonem, & cum timore, dicebat: Philiſthijm ſuper te Sãſon, quia per hoc timeret, & cùm iam ſemel vidiſſet eam vocantem Philiſthinos, & nullum viderat in alijs vicibus, putabat iam nihil hoc eſſe. Sed de prima vice ſtat dubium, quomodo Samſon non inquiſiuit, an eſſent Philiſthini in domo, quia cùm illa vox eſſet ei inſolita, debuit aliquid timere, & ſuſpicari. Reſpondendum, ꝙ nihil ſuſpicatus eſt Samſon, quia nõ vidit vllos Philiſthinos, & motiuum ſuum erat iſtud, quia aut illi Philiſthini venirent ſponte ſua, ſiue à caſu ad occidendum Samſonem, aut Dalila illos teneret abſconditos ad occidendum eum: ſi primo modo vidiſſet eos Samſon, aut ſaltem audiret ſtrepitum eorum fugientium à facie ſua: ſed nihil videbat, vel audiebat, ſed omnia videbat pacata, ideo putabat, ꝙ nulli veniſſent: ſi autem Dalila teneret eos abſconditos credebat Samſon, ꝙ non excitaret eum, vt ſe liberaret ab eis, ſed potius taceret, vt venirent, & occiderẽt eum dormientem, & videbatur ratio iſta efficaciſſima. Item quando Samſon euigilabat ruptis vinculis, Dalila dicebat ei, ꝙ nihil erat: ſed dixerat illud ad excitandum eum de ſomno, & experiendũ fortitudinem illius, & ſic Samſon nihil omnino ſuſpicabatur, nec inquirebat.

Quomodo Samſon auſus eſt nunc de viribus ſuis dicere veritatem. *Quæſt.* XXI.

QVAERETVR vlterius, quomodo Samſon auſus eſt nunc dicere veritatem Dalilæ de viribus ſuis, licèt nihil ſuſpicaretur. Ad hoc non poteſt reſponderi, ſicut ſupra dicebatur, ſcilicet ꝙ non ſuſpicabatur Samſon contra Dalilam: nam dato, ꝙ non ſuſpicaretur malũ contra eũ, erat periculum magnũ, ac ſi ſuſpicaretur aliquid. Quod patet, quia Samſon viderat, ꝙ Dalila in omnibus tribus vicibus præcedentibus experta fuerat id, quod dixerat Samſon ligando eum, & euadebat Samſon, & putabat Samſon, ꝙ bono animo iſta faceret Dalila, ita facere poterat, & veriſimile erat, ꝙ faceret nunc, vt experiretur dictum Samſonis, & tonderet capillos eius, & maneret ipſe ſine viribus, & ſic dato, ꝙ bono animo certiſſimè ageret, tamen eum viribus priuaret, quod erat eum omnino perdere. Dicendum, ꝙ iſtud dubium non poteſt habere rationabilem reſponſionem excuſatiuam Samſonis, ſicut cætera, quia ſi Samſon prudenter egiſſet ꝓ nulla cauſa debebat ſe exponere periculo huic grauiſſimo, ſed putauit Samſon, ꝙ Dalila nullo modo capillos eius tonderet, & hoc propter duo. Primum erat, quia tolleret decorem illius. credebat enim Samſon, ꝙ Dalila diligeret eum valde, & ob hoc, ꝙ nollet deturpare eum: erat tamen valde magna deturpatio capitis virilis potiſſimè in tempore illo, ꝙ decaluaretur, ſiue tonderetur, ideo nollet vllatenus radere capillos eius. Secundum erat, ꝙ Dalila in omnibus alijs vicibus quę fuerat experimentum, eo ꝙ non prębuerat fidem plenam dictis Samſonis tanquàm non veriſimilibus:

Duplici de cauſa Samſon putauit nullo modo Dalilam ei capillos tondere.

nunc autem putabat, quòd ipſa crederet eum vera dicere, ideo ꝙ non curaret inquirere experimentum. Alia ratio fuit teneritudo paſſionis in Samſone, quia diligebat nimis Dalilam tanquàm delitias, & nunc vidit eam ſic deficientem: putauitque ꝙ eius intuitu, & amore deficeret: ideo non paſſus eſt eam vltra grauari. Et paſſio vicit hic rationem, & in periculum capitis ſui veritatem expoſuit. Nam ſicut ira animum impedit, ne verum cernere queat: ita & amor impedit à verò iudicando, & bono eligendo. Alia cauſa fuit ipſa diuina permiſſio, vel operatio in pœnam Samſonis pro peccatis ſuis eum excæcantis, vt caderet in manus Philiſthinorum: quia ipſe merebatur incidere in manus illorum, & Deus efficit ſic hominem inconſideratũ, & facit cadere in pericula. G Quidquid autem ſit, nihil de ſuperioribus fuit, in quo Samſon magis inſanus foret quàm in hoc committendo ſe apertiſſimè periculo. *Tunc aperiens veritatem rei dixit ei.* Ideſt declarauit veritatem quæſtionis propoſitæ. *Ferrum nunquam aſcendit ſuper caput meum.* Ideſt nunquàm tonſi fuerunt capilli mei nouacula, vel forfice, aut alio inſtrumento. *Quia Nazaræus, ideſt conſecratus domino ſum.* Scilicet ad Nazaræos pertinebat non tonderi. Et ponitur iſta expoſitio à tranſlatore noſtro, & in Hebræo nõ habetur. Et hoc quia Nazaræus eſt nomen Hebræum, vt declaratum fuit ſupra 13. c. *De vtero matris meæ.* Ideſt à natiuitate mea vſque ad mortem factus ſum Nazaræus, & obſeruaui ſemper cæremonias Nazaræorum. *Si raſum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo.* H In ſeruando ſemper capillos erat vna cæremonia de præcipuis Nazaræorum: ideo illa non ſeruata putauit Samſon, ꝙ illico recederet fortitudo eius. *Et deficiam.* Scilicet à magnitudine virium. *Eroque vt cæteri homines.* Ideſt non habebo maiorem fortitudinem, quàm cæteri homines, & potero quocunque vinculo ligari, vt alij homines.

Quomodo ſciebat Samſon, ꝙ ſi tonderetur caput eius, ceſſaret eius fortitudo, & quomodo capilli faciebant ad vires.
Quæſt. XXII.

QVAERETVR, quomodo ſciebat Samſon, ꝙ ſi tonderetur caput eius ceſſaret fortitudo ſua. I Reſpondebit aliquis, ꝙ Samſon ſciuit hoc per experientiam, quia aliquo tempore ante bella raſit caput ſuum, & inuenit ſe infirmum, & poſtea redeuntibus capillis fuit fortis, vt prius: ſciuit nunc, ꝙ ſi tonderetur eſſet ſicut cæteri homines. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat, quia nunquàm capilli Samſonis raſi fuerant à natiuitate ſua, vt ipſe dixit: ferrum nunquam aſcendit ſuper caput meum: ideo non poterat ſcire experientiam. Sed dicẽdum, ꝙ Samſon ſciebat ſe habere vires ſupernaturaliter, & cuſtodiebat legem Nazaræorum, quia iuſſerat angelus: ideo credebat, ꝙ per illam obſeruationem manerent in eo vires, & ſi non ſeruaret capillos putabat, ꝙ deficerent in eo vires, quæ propter obſeruationem iſtam erant in eo: & tamen neſciebat hoc certiſſimè Samſon, quia poterat contrarium accidere, cũ K ipſe nunquàm hoc expertus fuiſſet. Aliter poteſt dici, ꝙ angelus domini, qui prænunciauit vitam, & mores Samſonis dixit, ꝙ obſeruaret diligenter capillos, alioquin ceſſarent vires eius, & ex auctoritate illius credidit mater, & dixit hoc Samſon, & ſic fiebat.

An vires Samſonis eſſent in capillis.
Quæſt. XXIII.

QVAERETVR vlterius, an Samſon haberet vires in capillis. Aliquis dicet, ꝙ ſicut ipſe dixit hic, ꝙ ſi tonderetur caput ſuum ceſſaret fortitudo ſua, F & tamen ſi vires non eſſent in capillis, illis amputatis, non tolleretur fortitudo. Item, illico vt Samſon priuatus fuerit capillis redditus fuit infirmus: ergo ibi erant vires. Item capillis ſtantibus ſtabant vires, & illis pereuntibus, peribant, & illis redeuntibus redibant: ergo vires erant in capillis. Patet hoc, quia nihil aliud videtur requiri ad hoc, ꝙ aliquis ſit cauſa alterius. Antecedens patet, quia quandocunque Samſon capillos habuit, vires habuit: etiam abſciſſis capillis mox fuit ſine viribus. Etiam quando capilli renaſci cœperunt iam ligato Samſone in carcere apud Philiſthinos, cœpit habere vires, & potuit concutere columnas atque deijcere ad terram domum, vt patet infra in litera. Reſpondendum, quòd aliqui volunt, quòd vires Samſonis ſecundum quoſdam non manebant in capillis, aut in alia parte corporis, ſed communiter ipſe manebat ſine viribus, & quando opus erat, Deus mittebat ſubito vires ei, ſcilicet, quãdo dicitur de eo, quòd irruebat in eum ſpiritus domini, & illico expleto opere recedebant, ſicut in ſpiritu Prophetiæ. Sic tenet Nicolaus. ſed hoc improbatum eſt ſupra 14 capit. & concluſum eſt, quòd vires erant immanentes in Samſone. Et tunc manet dubium, in qua parte corporis erant. Dicendum, quòd non erant in capillis, quia vires ſunt id, quo aliquis potens eſt aliquid efficere, & pertinent ad organum corporalem: ſed capilli non ſunt alicuius operationis, ideo ibi non erant, & ſi daremus, quòd eſſent ibi, nõ poſſet Samſon plura facere quàm alij viri, quia organa ſua operatiua erant manus, & pedes, & ſi ibi non haberet robur magnum, faceret ſolùm ea, quæ faciebant viri infirmi. Item eſſe vires in capillis erat aliquid ſuperfluum, quia capilli non proficerent ad aliquam operationem, ideo etiam vires illæ nunquàm accommodarentur operationibus. Deus tamen nihil agit fruſtra: ergo non poneret vires in capillis Samſonis. Etiam ſi ibi fuiſſent nunquàm apparuiſſet Samſonem habere vires, quia vires manifeſtantur in opere, & capilli non ſunt ad aliquod opus: ergo nunquam cognoſceretur eum eſſe robuſtum. Sed dicendum eſt, quòd vires Samſonis erant in membris operatiuis, ſcilicet in manibus, & pedibus, & omnibus partibus motiuis, & operatiuis, in quibus naturaliter ſolent eſſe in alijs hominibus paucæ, vel multæ vires, & ob hoc poterat facere, & mouere, quæ alij homines non poterant facere, aut mouere. Illæ autem vires Samſonis non erant ſic in membris Samſonis, ſicut vires in membris aliorum hominum, eo quòd non erant tanquàm conditio ipſorum, quæ eſſet accidens ipſorum, ſed magis tanquàm aliquis ſpiritus mouens ipſa membra, alioquin non potuiſſet Samſon deſtitui viribus, quin ſentiret in ſe magnam mutationem: ſicut qui mutatur ex ægritudine in ſanitatem, vel è contrario: de quo declaratum eſt capitulo decimo quarto: in capillis autem Samſonis nullæ vires erant, imò includebat contradictionem, ibi eſſe vires, cùm vires ſint qualitates organicæ, & non poſſint eſſe, niſi in organis: capilli autem non ſunt organa, cùm non ſint partes corporis. Sed dicendum, quòd dum Samſon habebat capillos, habebat vires: non tanquàm in capillis eſſent, ſed quia habendo capillos obſeruabat cæremonias Nazaræorum, & Deus tunc dabat illi vires, & non tollebat conceſſas. Cùm autem arguitur, quòd ſtantibus capillis, vires ſtabant, & recedentibus, recedebant, & redeuntibus, redibant: non concluditur, quòd in ipſis erant vires, ſed ꝙ magis ipſi erant cauſa, ſine qua non, & hoc ſatis concedi poteſt: & tamen cauſa, ſine qua non, nihil confert directè, ita & capilli nihil conferebant ad vires, ſed accidebat, ſine illis non eſſe vires. Sed tamen adhuc poteſt dici, quòd nec ſequatur eſſe cauſa, ſine qua non: nam quando aliqua ſic

Nonnullorum opinio.

Dubiũ de ſitu virtũ Samſonis.

Rñ. ad argumentũ ſupra factum.

ſunt

ſunt ſecundum naturam ordinata, quòd vnum ſtat ſtante altero, & illo pereunte, perit, & illo redeunte redit, erit vnum reſpectu alterius ſaltem cauſa, ſine qua non, & tamen ſi à voluntate ſit iſte ordo, non vocatur cauſa, ſine qua non. Et ſic erat hic, quia quòd ſtantibus capillis, ſtaret robur, & pereuntibus illis periret, non erat ex habitudine aliqua eorum inter ſe, ſed quia Deus volebat, quòd habendo capillos, haberet vires. Adhuc autem, quod magis vrget eſt, quia quòd capilli ſtarent ſimul cum viribus, & pereuntibus capillis perirent vires, poteſt pertinere ad cauſam, ſine qua non: ſicut ſe habet vita humana ad eſſe in loco, & tamen quòd redeuntibus capillis redeant vires deperditæ, non pertinet ad cauſam, ſine qua non: ſed ad directè efficientem. Reſpondendum, ꝙ ſi virtute capillorum redeuntium redirent vires deperditæ, eſſet cauſa directè efficiens in capillis, quia tamen non erat hoc ex virtute ſua, ſed per accidens, ſcilicet quia ſic Deus volebat eſſe connexionem, nec erat per cauſam directè efficientem, nec ſine qua non, niſi ex voluntate, & nimis per accidens.

Si quocunque modo capilli auferrentur Samſoni, an careret viribus. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR, ſi quocunque modo capilli auferrentur Samſoni ſi careret viribus. Reſpondendum, quòd capilli Samſonis poterant multipliciter perire, ſcilicet voluntariè, aut violenter, aut per ęgritudinem, & quicunque modus iſtorum poteſt ſubdiuidi, quia cùm auferretur, aut nouacula tondendo, aut forfice amputando, aut aliter euellendo. Si autem diceremus, quòd vires Samſonis eſſent verè in capillis, quocunque modo Samſon careret capillis, priuaretur viribus, nec differret, quòd ſua culpa, vel ſine culpa illis careret: ſicut cùm viſus ſit in oculo: ſiquis caruerit oculo, ſiue ęgritudine, ſiue violenter eruto, ſiue ſponte eradicato, carebit viſu indifferenter: imò etiam ſiquis pro nomine Chriſti patiatur oculos erui, carebit viſu, niſi Deus ei ſupernaturaliter reſtituat, vel aliquid ei conforme, & æquiualens oculis tribuat: ſicut quibuſdam Epiſcopis, quos Arriana perfidia linguas abſciderat, Deus locutionem miraculoſè tribuebat. Dicendum tamen, quod in Samſone non erant realiter vires in capillis, ſed in membris operatiuis, vt declaratum eſt: erant tamen ſolùm vires, quando erãt capilli, & hoc ſolùm, quia dum habebat Samſon capillos ſeruabat regulam Nazaræorum, & aliàs non: & frangendo regulam Nazaræorum, quæ erat in eo ex præcepto, Deus tolleret vires eius, ideo ſolùm ablatis capillis careret Samſon viribus in caſu, in quo ablatio capillorum eſſet contra regulam Nazaræorum: ſi autem capilli Samſonis violenter tollerentur, nõ agebat Samſon contra regulam Nazaræorum: ideo pereuntibus capillis non perirent vires: vnde ſi dormiente Samſone Dalila abſcidiſſet ei capillos, dum tamen ipſe non ſignificaſſet ei de viribus ſuis, non careret viribus, etiam ſiquis ei viribus euelleret omnes capillos, ita vt tardius renaſcerentur non priuaretur robore. Etiam ſi ęgritudine caderent: eſt enim ęgritudo, quæ vocatur alopetia, ſiue fluor capillorum, & efficiuntur homines ſic calui, & recaluaſtri, poſſunt ſic cadere omnes capilli & dato quòd Samſoni omnes capilli: ſic caderent, non careret viribus: ſi autem Samſon ſponte ſibi capillos auferret, agebat contra regulam Nazaręorum, & tunc careret viribus, & hoc ſiue nouacula illos tonderet, ſiue forfice amputaret, aut gladio ſecaret, vel igne cremaret, aut ſibi illos euelleret, viribus careret, quia quocunq; horum modorum agebatur contra regulam Nazaræorum, vt declaratum eſt ſupra 13.

A capit. Sed obijcietur, quòd Dalila Samſoni violenter capillos abſtulit, ſcilicet illo nolente, & tamen caruit Samſon viribus. Reſpondendum, quòd iſte actus cenſetur voluntarius, eo quòd fuit Samſon in culpa, declarando Dalilæ hoſti ſuæ, vbi habebat vires, & qui eſt in culpa, licèt ſic nolens punitur de iure, ſicut volens: licèt in quibuſdam pœna mitigetur. Si autem Samſone ſemper tacente à caſu Dalila totondiſſet capillos Samſonis, non caruiſſet viribus ex cauſa ſupra aſſignata.

An carere capillis offenderet in aliquo votum Nazaræorum. Quæſt. XXV.

B QVAERETVR vlterius, an carere capillis offenderet in aliquo votum Nazaræorum. Reſpondendum, quòd offendebat valde. Pro quo ſciendum, quòd, vt declaratum eſt ſupra 13. Nazaræi, erant duplices, quidam temporales, & alij perpetui: Nazaręi temporales offendere poterant dupliciter non habendo, vel amputando capillos: primò quia lex iubebat, ꝙ non aſcenderet nouacula ſuper caput eorũ, per quod intelligebatur omnis ablatio capillorum voluntaria, vt ſupra declaratum eſt 14. cap. & contra faciendo præiudicabat voto, & erat ac ſi nihil egiſſent, & tenebantur repetere illud. Secundò præiudicabat, quia in die, quo finiebatur votum debebant capilli Nazaræi tonderi, & cremari in altari, Numeri 6. & ſi non haberet

C capillos, non poterat in eo expleri cæremonia iſta: in Nazaræis autem perpetuis erat vnum præiudicium, ſcilicet quia lex iubebat in illis, quòd nouacula non aſcenderet ſuper caput eorum, & faciendo hoc infringebant votum, ſicut temporalis Nazaræi, ſed differt, quia non debebant aliquando capilli Nazaræi perpetui cremari in altari, ſicut capilli Nazaræi temporalis, eo quòd ille nunquam finiebat votum niſi in die mortis, & tamen iſta cæremonia fieri debebat die, quo complebatur votum, Num. 6. vterque ergo egebat capillis.

An non habentes capillos actualiter poſſunt vouere votum Nazaræorum. Quæſt. XXVI.

D QVAERETVR vlterius, an non habentes capillos actualiter poſſunt vouere votum Nazaræorum, qui raſi erant, vel qui omnino carebant capillis propter ſenectutem iam decaluati. Dicet aliquis, Rões cuiuſdam.
ꝙ non, quia Nume. 6. dicitur, ꝙ Nazaræus ſanctus erit domino creſcente cæſarie capitis eius, & ſic videtur, 1. rõ.
ꝙ ad conſecrationem Nazaræi requirebatur, ꝙ inciperet creſcere cæſaries: ſed in iſtis non incipiebat creſcere, ergo nõ ſanctificabantur in voto Nazaręorum. Item eodem c. dicitur, ꝙ ſiquis mortuus fuerit coram Nazaræo, ſubito pollueretur caput conſecrationis 2 rõ.
eius, & debet radi, & reintegrare votum: ſed qui non habet capillos, non poteſt pollui in capillis: nec poterunt

E radi capilli ad reintegrationem voti: ergo deficiẽt in eo aliqua ſubſtantialia ad votum Nazaræorum cõplendum. Reſpondendum, ꝙ aut aliquis erat raſus, ita Rñſio ad quæſtionem.
vt nullos haberet capillos, vtpotè qui in eadem die raſus fuerat, aut erat omnino priuatus capillis, ita ꝙ nullum iam habere poterat propter ſenectutem. De primo dicendum, ꝙ poterat vouere votum Nazaræorũ, ſiue perpetuum, ſiue temporale, nec deficiebat in illo aliquid de ſubſtantialibus voti. Cùm autem dicitur, ꝙ Ad rõn 1 primam.
ſanctus erit creſcente Cæſarie: non eſt ſenſus, ꝙ non poterat ſanctificari in voto Nazaręorum quouſq; creſceret Cæſaries, ſed ꝙ Nazaræus ſanctificatus debebat ſinere creſcere Cæſariem, ita quòd nec raderet capillos, nec ſcinderet, aut euelleret, ſicut faciebant

alii non conſecrati voto iſto, & hoc ſic, ita conuenit non habenti capillos, ſicut habenti, cùm vterque habeat propoſitum, & votum non radendi illos.

Ad rõnem ſecundam. Cùm autem dicitur, quòd polluetur caput conſecrationis: dicendum, quod ſi aliquis vouens obſeruationem Nazaræorum recenter eſſet raſus, & eadem die, vel ſequenti non habendo adhuc aliquos capillos apparentes pollueretur, ſcilicet quòd aliquis ſubito moreretur coram illo, quia debebat reintegrare votum offerendo ſacrificium columbarum, quod iubetur Numer. 6. & caput ſuum dicebatur pollutum, quia conſecratio præcedentis temporis non proficiebat, & non debebant radi capilli, quia non erat hoc neceſſe cùm nullos haberet: nam capilli Nazaræi polluti non tondebantur ad aliud ad reintegrandum votum, niſi quia cenſebantur polluti. Et quia vltimo die voti expleti capilli Nazaræi conſecrabantur domino, quia cremabantur in altari, cùm capilli primi fuiſſent polluti, ſi permitterentur ſemper creſcere cremarentur coram domino capilli immundi, vt ergo mundi ſint raduntur illi, qui polluti ſunt, & noui recreſcunt, qui mundi ſunt, & illi coram domino conuenienter cremantur: ſi autem cùm quis polluitur omnino nullos apparentes habet, non polluntur capilli, cùm nulli ſint, & ſic capilli poſtea apparentes naſcuntur mundi, & illi poſſunt coram domino cremari expleto voto. Sciendum tamen, quòd ſiquis habeat valde paruos capillos, ſcilicet ſolùm radices apparentes, vtpotè ex tribus, vel quatuor diebus, & emiſſo voto pollueretur, debebant adhuc illi parui capilli tonderi, vt renaſcerentur noui capilli: nam illi, ex quo apparebant, polluti fuerunt. Quod autem dicitur de raſo in temporali voto, intelligendum eſt à fortiori in voto perpetuo: quia in illo non requiritur tanta obſeruatio, ſicut in voto temporali, vt declaratum eſt Numeri 6. & ſupra decimo quarto. Si autem quæratur de illo, qui omnino carebat capillis propter ſenectutem, nec ſperabat illos habere. Dicendum, quòd aut iſte vult emittere votum temporale Nazaræorum, aut perpetuum. Si temporale non poterat, quia die vltimo voti debebant capilli eius cremari coram domino: ſed iſte non habebat capillos, nec ſperabat quòd medio tempore naſcerentur, vt poſſent poſtea tonderi, & cremari coram domino: ideo non poterat vouere iſtam obſeruantiam, ad quam ſciebat ſibi particulam quandam deficere. Si autem vellet vouere perpetuum votum, dicendum ꝙ poterat, quia in Nazaræis perpetuis nunquam erant capilli cremandi coram domino, ſed ad aliud non erant directè neceſſarij capilli in Nazaræis. Ad rationes autem in contrarium reſpondebitur, ſicut ſupra.

Quid fiet de carente capillis per alopetiam, &c.

Quæſt. XXVII.

QVAERETVR vlterius, quid ſi aliquis vouens Nazaræorum à principio habuit capillos, poſtea autem per alopetiam caruit omnibus capillis, quid de illo fiet. Reſpondendum, quòd aut emiſerat votum temporale, aut perpetuum, ſi perpetuum nihil differt, quia Nazaræi perpetui nunquam debent capillos radere, ſed in Nazaræis non ſunt neceſſarij ſimpliciter, niſi ad radendum: ergo non obſtat, aut referi eos habere capillos, vel non habere. Patet hoc, quia ſi capilli eſſent neceſſarij in iſtis, aut hoc eſſet, vt raderentur quando polluuntur, aut vt radantur ad cremandum domino in die expletionis voti: non ad ſecundum quia Nazaræi perpetui nunquam explebant vo-

F tum, niſi in morte, ideo non cremabantur capilli eorum in altari. Et ſi dicas, quòd capilli Nazaræorum perpetuorũ debebant radi in die mortis eorum, & cremari. Non ſtat, quia homo mortuus eſt res immundiſſima ſecundum legem: intantum quòd accedentes ad ipſum, vel ad domum eius per ſeptem dies efficiebantur immundi. Quomodo ergo capilli hominis mortui cremari deberent in altari domini tanquam ſacrificium eius? Etiam non debebant radi capilli Nazaræorum perpetuorum ad hoc, quòd naſcerentur capilli noui, & mundi quando polluebantur priores moriente aliquo ſubito coram Nazaræo. Nam in Nazaræis temporalibus fiebat iſtud, eo ꝙ capilli in fine voti cremandi erant coram domino, & vt G non cremarentur capilli immundi facti ſemel radebantur illi, vt naſcerentur alii noui, & immundi, & tamen Nazaræus perpetuus non radebat capillos in fine voti, ideo etiam ſi aliquando pollueretur non faciebat cæremonias purificationis. Etiam ſi haberet capillos non oportebat, quòd illos raderet, & ſic nihil magis erat in perpetuis Nazaræis nunquam habere capillos, quàm habere illos. Si autem dicatur de voto temporali, dicendum quòd ſi contingeret iſtum habentem capillos perdere illos ante expletionem voti, poterat inſurgere dubium de duobus. Primum erat ſi pollueretur aliquando moriente homine coram ipſo, & ipſe tunc non haberet capillos. Ad primum dicendum, quòd nihil obſtabat, quia capilli, qui H radebantur quando polluebatur Nazaræus, radebantur, vt ipſi immundi non cremarentur coram domino in die expletionis voti: ſi autem nullos haberet, cùm pollueretur, non poterant capilli immundi cremari coram domino, licèt ſiue renaſcerentur aliqui poſtea, ſiue non dubium non erat, quòd qui poſtea eſſent mundi. De ſecundo dicendum, quòd quando aliquis votum expleret, ſi non haberet capillos, aut expectabat, quòd illos in breui poſſet habere, aut nunquam illos expectabat. ſi primo modo, debebat extendere votum ſuum vltra tempus promiſſum, vt expleretur in eo Nazaræorum cæremonia à Deo impoſita: ſi autem nunquam poſtea expectarentur capilli, debebant fieri cæteræ cæremoniæ expletionis I voti, omiſſa iſta, & ſic ritè expleretur votum Nazaræorum.

Duo ſunt hic dubia.

Ad 1. rã.

Ad 2. rã.

An amiſiſſet vires ſuas Samſon tranſgrediendo aliquam aliam de cæremonijs Nazaræorum.

Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR vlterius, ſicut Samſon vires perdidit carendo capillis, an perdidiſſet tranſgrediendo aliquam aliam de cæremonijs Nazaræorum. Aliquis dicet, quòd non, quia Samſon infringebant quaſdam alias, & tamen non carebat viribus: nam cæremonia Nazaræorum erat non accedere K ad mortuos: Numeri 6. & tamen Samſon occidebat multos, & tangebat eos poſt occiſos, vt declaratum eſt præcedenti capitulo. Reſpondendum, quòd ſi vires Samſonis verè eſſent in capillis, iſta cæremonia violata perirent vires, & omnibus alijs cæremonijs Nazaręorum omiſſis, non perirent vires: & tamen declaratum fuit ſupra, quòd vires non erant verè in capillis, ſed in organis operatiuis, & motiuis: & tamen manebant quandiu manebant capilli, eo quòd iſta erat quædam cæremonia Nazaræorum, & Deus volebat iſtas cæremonias obſeruari, & quandiu illas obſeruaret manerent vires, & non obſeruando perirent, & quia Samſon non ſolùm infringebat Nazaræo-

rum

rum obſeruationem iſtam cæremoniam capillorum A violando: ſed etiam omittendo quamcunque aliam. Ideo dicendum, ꝙ quamcunque cæremoniam aliarū culpabiliter tranſgrederetur Samſon careret viribus, vtpotè ſi biberet vinum, aut comederet vuas, & ea, quę naſcuntur de vinea, quia iſta erat de cæremonijs principalis Nazaræi, Numeri 6. & tamen ſemper obſeruauit Samſon, quòd non biberet vinum, nec ſiceram, nec comederet vuas. In ſola autem cæremonia abſcindendi capillos fuit culpabilis, ideo propter hanc ſolam perdidit vires. Si tamen conſeruando capillos, vinum bibere voluiſſet, aut ſiceram, vel vuas deguſtare in terra Philiſthinorum, caruiſſet ibi viribus. Cùm

Ad rōnem in diuerſū autem obijcitur, ꝙ Samſon violabat alias cęremonias, vt patet de immunditia ſuper mortuo. Dicendum; B ꝙ violano iſtius non erat culpabilis in Samſone, eo ꝙ ad hoc Deus vires ei tradiderat, vt occideret Philiſthinos, & hoc non poterat fieri niſi tangendo illos, ideo non peccabat in hoc, nec faciebat contra votum, ſed potius merebatur, quia iſtud erat ad quod Deus eum conſecrauerat: ſi tamen Samſon vellet ſe polluere in mortuis eundo ad illos, & tangendo extra bella Philiſthinorū, peccaret.

Obiectio. Sed adhuc poſſet obijci, quia quando Dalila dixit, quomodo Samſon poſſet perdere vires, quando ei Samſon reſpondit veritatem, dixit quòd erat Nazaræus, & quòd ſi capilli ſui tonderentur eſſet infirmus, & non dedit alium modum: ergo non erat alius modus perdendi vires.

Reſponſio. Reſpondendum, ꝙ non ſequitur, quòd per omiſſionem, ſiue tranſgreſſionem C aliarum cæremoniarum non careret Samſon viribus, ſed dixit Samſon de iſto, quia aliæ cæremoniæ conſiſtebant in actu Samſonis ſolius, ſcilicet quòd biberet, vel non biberet vinum, aut ſiceram, aut ꝙ comederet vuas, & quod naſcitur ex vinea, vel non, & nullus poterat Samſonem cogere ad iſtos actus, ideo per ſe ſolùm viribus carere poterat iſto modo, & non ab alijs: in capillis autem ſecus erat, quia ſiquis abſcinderet capillos Samſonis ipſo exiſtente in culpa perderet vires, & ſic fuit in tonſione facta per Dalilam: licèt fortè Samſon putabat, quod quocunque modo capilli eius abſcinderentur careret viribus. Hoc tamen erat falſum: nec eſt mirandum, quia iſti imperiti circa dubitationes legis, & ea, quæ exercebant, qualiter D intelligenda forent neſciebant: ſicut declaratum fuit ſupra 11. cap. de voto Iephte, quòd neſcierunt Iudæi interpretari an teneret, vel non. *Videns autem illa, quòd confeſſus eſſet ei omnem animum ſuum.* Ideſt vidit, quòd nunc confeſſus eſt veritatem, quam corde celabat, & quòd non mentiebatur nunc, ſicut alijs vicibus. *Miſit ad principes Philiſthinorum.* Scilicet ad quinque ſatraphas, vel reges, qui erant domini totius terræ Philiſthinorum: miſit inquit ad eos, vt venirent ad ſe. *Atque mandauit.* Ideſt miſit ad dicendum: nam mandare mittere legationem eſt. Sic accipitur Gen. 45. cùm dixit Ioſeph fratribus ſuis: dicite patri meo: hæc mandat filius tuus Ioſeph, ideſt hæc mittit ad dicendum. Sic etiā Num. 20. hæc mandat frater tuus Iſrael, ideſt iſta mit- E tit tibi ad dicendum. *Aſcendite adhuc ſemel.* Ideſt aſcendite nunc vna vice ad me vtiliter, ſicut iam ter inutiliter aſcendiſtis: ex quo patet, quod quandocunque Dalila faciebat experimenta virium Samſonis veniebant principes Philiſthinorum, & latebant intra cubiculum Dalilæ ad videndum exitum rei, & cùm viderēt, quòd Samſon rumpebat vincula ſecretè recedebant non audentes manere in domo aliquanto tempore: ne Samſon arbitratus eos ibi eſſe efficeret illos morte: & cùm rurſus Dalila extorqueret a Samſone, vt diceret ei de viribus ſuis mittebat ad principes Philiſthinorum, vt venirent, & rurſus latebant expectantes finem rei, vt prius: & ſic fecerunt per tres vices, & decepti

A ſunt. In quarta autem vice erant iam tædio affecti, & deſperantes poſſe inuenire veritatem, ideo fortè aſcendere nollent ad Dalilam. Et ob hoc ipſa dixit: aſcendite adhuc ſemel, ideſt aſcendite iſta vice. quia iam nō erit amplius opus, quòd aſcendatis, quia in iſta vice dixit veritatem, & comprehendetis eum. *Quia nunc aperuit mihi cor ſuum.* Ideſt licèt in alijs vicibus me falleret, in iſta vice declarauit mihi veritatem, quam corde celabat.

Quomodo Dalila ſciuit nunc, ꝙ Samſon declaraſſet ei veritatē.

Quæſt. XXIX.

B QVAERETVR quomodo Dalila ſciuit nunc, quòd Samſon declarauerat ei veritatem, quia in alijs omnibus vicibus feſellerat eam. Reſpondet Nicolaus, & Rabbi Salomon, ꝙ ſciuit nunc veritatem dixiſſe Samſonem, quia nominauit dominum dicens: Nazaræus domini ſum de vtero matris meæ, & quia nunquam Samſon conſueuerat Deum nominare niſi vera dicendo, credidit, quòd verum diceret. *Nicol. & Rabbi Sal. reſponſio ad quæſi.* Sed non multum ſtat, quia iſtud eſt ſi Samſon iuraſſet in nomine domini, quia tunc fortè propter reuerentiam Dei verū dicit, & ſicut ſolitū eſt quibuſdam hominibus, quòd licèt mali ſint ſi iurauerint in nomine domini nequaquam mentientur, & tamen Samſon non iurauit hic per Deum, ſed dixit Nazaræus Dei ſum.

Doc. rñ ad quæſitum. Di- C cendum ergo videtur, quòd Dalila cognouit, quòd nunc dixiſſet veritatem, non ex aliquo alio ſigno, niſi quia Samſon nunc locutus eſt veriſimilius quam alijs vicibus, vt patet conſiderando modum fortitudinis eius, quod patet quia fortitudo Samſonis tanta erat, ꝙ non poterat dici eam eſſe modo naturali, ſed diuino: ſi autem à Deo eſſet non poterat modo naturali ſuperari, ideo ſiue ſeptem funes neruicei, ſiue ſeptem funes noui alligarentur Samſoni, cùm eſſet iſte exceſſus reſiſtentiæ naturalis, vires a Deo datę non perturbarētur ex hoc, & quia munera Dei ſunt ſaltem ſecundū apparentiam propter bonitatem vitæ. ſatis rationabile creditum erat, quod cum obſeruantia Nazaræorum eſſet aliqua perfectio in ſtatu veteris teſtamenti, quòd D Samſoni obſeruanti hanc regulam Deus daret vires, & quòd ſi illam infringeret ſubtraheret Deus munus virium: vnde Dalila illico credidit Samſoni, quod vera dixit. *Munera Dei ſunt ſaltem ſcd̄m apparentiā ꝓp bonitatem vitæ.* *Qui aſcenderunt aſſumpta pecunia, quam promiſerant.* Credendum eſt, quòd in qualibet vice, qua veniebant iſti principes ferebant pecuniam promiſſam, quia tamen Samſon rumpebat vincula, nihil dabant Dalilæ: nunc verò credentes, quòd tenerent eum confidentius pecuniam tulerunt: iſta pecunia erat quinque millium quingentorum argenteorum, quia quilibet princeps promiſerat mille, & centum argenteos ſupra in litera: Erant autem principes quinque, ideo tantam ferebant pecuniam. *Et illa dormire eum fecit ſuper genua ſua.* Sic etiam faciebat Dalila alijs vicibus, E & erant Philiſthini latentes intra cubiculum ad tenendum Samſonem, & maximè quia conuenientius tonderentur capilli Samſonis ibi, quàm ſi dormiret ſuper lectum. *Et in ſinu ſuo reclinare caput.* Ideſt fecit, quod reclinaret caput ſuper ſinum Dalilæ, ſcilicet ſuper brachia ſua, vel ſuper gremium, & hoc vt ipſa caput mouere poſſet tonſori. *Vocauitque tonſorem.* Non raſit ipſa Dalila, ſed vocauit tonſorem. *Et raſit ſeptem crines eius.* Per ſeptem crines intelliguntur omnes capilli capitis ſui, qui in ſeptem crines diſtincti erant, ſicut ſupra declaratum eſt.

F

Quare Dalila non raſit nunc capillos per ſe Samſonis, ſed vocauit tonſorem.
Quæſt. XXX.

QVAERETVR, quare Dalila non raſit nunc capillos per ſe, ſed vocauit tonſorem, cùm alijs vicibus ipſa eum per ſe ligaret, vt patet ſupra. Aliquis dicet, ꝙ hoc factum eſt quia alijs vicibus non audebat aliquis accedere propter timorem Samſonis ſi rumperet vincula: nunc autem non erat timor vllus. Dicendum tamen, ꝙ Dalila vocauit nunc tonſorem ad radendum capillos, quia ipſa non poterat per ſe facere, eo ꝙ recubuerat ſuper gremium eius, & ad radendũ omnes capillos capitis neceſſe erat, ꝙ eleuaretur caput, & vnus teneret illud, & alius tonderet, & ſic oportuit ꝙ vocaret alium in adiutorem: cùm autem ligabat eũ alijs vicibus ipſa ſola poterat hoc efficere, cùm ſolum deberet ligare brachia eius, ideo tunc neminẽ vocabat.

G

Quomodo tonſor audebat venire ad tondendum Samſonem.
Quæſt. XXXI.

QVAERETVR vlterius, quomodo tonſor audebat venire ad tondendum Samſonem: nam Philiſthini, qui veniebant ad capiendum Samſonem, non audebant comparere, etiam ſi Samſon eſſet ligatus quouſque viderent, an poſſet rumpere vincula: ergo à fortiori debebat iſte timere, ne euigilaret Samſon, & occideret eum. Reſpondendum, ꝙ iſte auſus eſt venire, quia in alijs vicibus Dalila non credebat verum eſſe, quod dicebat Samſon, ideo ne euigilans rumperet vincula timentes latebant, nunc autem ſciebat, vel crediderat Dalila, ꝙ Samſon dixerat verum, & ꝙ non poſſet euadere, ideo quamquam euigilaret quando tonſus eſſet, non poſſet nocere tonſori, eo ꝙ iam careret viribus. Item confidebat Dalila, ꝙ non eſſet periculum tonſori, eo quòd Samſon erat grauis ſoporis, & quamquam tonderetur non poſſet euigilare: hoc patet, quia poſtquam tonſus erat, adhuc non euigilabat, ſed Dalila abijciebat eum à ſe ſæpius quouſque euigilauit.

H

Quid tonſor egiſſet ſi euigilaſſet Samſon dum tonderetur.
Quæſt. XXXII.

I

QVAERETVR, quid tonſor egiſſet ſi euigilaſſet Samſon dum tonderetur, quia irrueret in eũ. Reſpondendum, quòd Dalila putabat certiſſimè iſtũ caſum non euenturum, cùm ipſa cognoſceret conditionem Samſonis; & tamen ſi accideret putabat, ꝙ poſſet euadere dicendo, ꝙ non vocaſſet eum ad malum, ſed ad experiendum: nam in alijs vicibus, quando Sãſon dicebat Dalilæ, vbi haberet vires, ipſa volebat experiri, & ligabat eum, & cùm Samſon ab ipſa excitabatur reperiens ſe ligatum, & ſoluens vincula, non iraſcebatur ei, ſciens aut arbitrans, ꝙ ipſa iocans ageret ad fortitudinem experiendam, & non ad malum illius: ita nunc putaret: nam ſi crederet, ꝙ ad malum hoc faceret, potius vocaſſet Philiſthinos, vt eum dormientẽ occiderẽt. Item cùm iſtæ tonſor raderet capillos eius, poterat nouiſſima nouacula leuiter iugulare eum, & non fecerat, ideo non veniebat ad nocendum ei, ſed ſolùm ad cognoſcendum fortitudinem eius, & ſi c nõ curaret Samſon, licèt inueniret tonſorem radentem caput ſuum. potiſſimè, quia ſi Dalila malum intenderet facere, ipſa nullo vocato poterat Samſonem dormientem in gremio ſuo iugulare.

K

Quare Philiſthini hac tertia vice non ſtabant coram Samſone dormiente, ſed latebant in cubiculo.
Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR vlterius, cùm tonſor auderet caput Samſonis tondere, quare Philiſthini hac vice non ſtabant coram Samſone dormiente, ſed latebant intra cubiculum, ſicut alijs vicibus. Reſpondendum, quòd periculum erat ſi Philiſthini ſtarent corã Samſone dormiente, quando tonderetur, & non erat periculum, quòd ibi maneret tonſor: nam ſi euigilaret Samſon, & videret principes Philiſthinorum apud ſe occideret illos, quia putaret manifeſte, quòd veniebant ad occidendum eum, & dato ꝙ non putaret hoc moueretur ad occidendum eos, eo quòd erant hoſtes eius. De tonſore autem non erat ſic: quia dato quod euigilaret, poterat colorari factum, ita vt nihil mali ſuſpicaretur, ſicut ſupra declaratum eſt: ideo debuit tonſor accedere, & non debuerunt præſentes eſſe Philiſthinorum principes: quoniam licèt non putaretur, ꝙ Samſon euigilare deberet, tamen poterat accidere, & ad euitandum periculum non debuerunt eſſe præſentes, quouſque Samſon tonderetur, & cognoſceretur, quòd perdidiſſet vires. *Et cœpit abijcere eum.* Scilicet mouere caput eius: nam dum tondebatur tenebat illum ſuauiter, vt non euigilaret, cùm verò tonſus erat mouebat caput illius, vt euigilaret, & cognoſceret an careret viribus. *Et a ſe repellere.* Scilicet repellebat eũ de gremio ſuo, cùm prius teneret eum ſuper genua. *Statim enim ab illo fortitudo diſceſſit.* Non intelligitur, vt mox eum abiecit à ſe, ſed mox, vt tonſus eſt; quia Deus noluit, quòd vires ſupernaturaliter ſuffragarentur ei, eo quòd erat in culpa declarando Dalilę modum, quo ipſa faceret in eo contra regulam Nazaræorum. *Dixitque, Philiſthijm ſuper te Samſon.* Ideſt euigila, quia Philiſthini veniunt ſuper te: erant tamen tunc Philiſthini intra cubiculum finem rei expectantes.

Quomodo Philiſthini nũc ſciuerunt, an deberent inſurgere in Samſonem ad tenendum eum, vel non.
Quæſt. XXXIIII.

QVAERETVR, quomodo Philiſthini nunc ſciuerunt, an deberent inſurgere in Samſonem ad tenendum eum vel non: nam in alijs vicibus ſtabãt in cubiculo expectantes finem rei, ſcilicet ſi Samſon poſſet vincula rumpere, & manebant in inſidijs, & poſtea ſecretè recedebant: ſi autem non potuiſſet ſoluere inſurrexiſſent in eum: nunc tamen non habebat aliqua vincula, quæ rumperet: per quorum ruptionem, vel impotentiam ad rumpendum cognoſcerent, an perdidiſſet vires Samſon. Aliquis reſpondebit, quòd licèt non fiat mentio in litera, tamen Dalila ligauit Samſonem dormientem aliqua forti ligatura, & tunc tonſus fuit: quo facto excitauit eum à ſomno, & tentans rumpere vincula nequiuit, quod videntes principes Philiſthinorum, qui iacebant in inſidijs, irruerunt ſuper eum, & tenuerunt illum. Iſta poſitio ſatis rationabilis erat, & tamen quia ſi fuiſſet videtur, quòd litera deſcripſiſſet. Rationabilius videtur dicendum, quòd non fuerit: ſed fuit modus, quòd Dalila credidit certiſſimè, quod Samſon nunc verum locutus fuerat, ideo dum Dalila eum tondebat, latuerunt ipſi in inſidijs, ne dum tonderetur Samſon fortaſſis euigilaret, & vidẽs eos coram ſe inſurgeret in illos, & occideret: ſed poſtquam fuerunt tonſi capilli Samſonis ſecuri Philiſthini, ꝙ effugere non poſſet, circundederunt eũ,

Doct. ſolidior rñ. ad quæſitum.

atque

atque tenuerunt. *Qui de ſomno conſurgens*. Scilicet A euigilans, & tamen non ſurgens de gremio Dalilæ. *Dixit in animo ſuo: egrediar ſicut ante feci*. Ideſt ſtans Samſon adhuc in gremio Dalilæ dixit intra ſe: egrediar. Nam vidit Philiſthinos in circuitu, & putauit ꝙ poſſet effugere manus illorum. *Et me excutiam*. Scilicet de medio eorum: nam nondum tenebant eum, ſed erant in circuitu eius ad tenendum illum. *Neſciens ꝙ dominus receſſiſſet ab eo*. Ideſt iſta dicebat Samſon neſciens, ꝙ Deus receſſerat ab eo, ſcilicet auferendo ei vires: nam erant iſtę vires ſupernaturales, & quãdiu manebant in eo, dicebatur Deus manere cum illo: cùm autem vires perierunt receſſit Deus ab illo: vires tamen perierunt quando capilli tonſi fuerunt, ideo tunc Deus verè receſſit à Samſone. Ex hoc patet, ꝙ B iſtę vires non erant in Samſone, ſicut qualitas quædã, vel accidens membrorum ſuorum infixum illis, quia tunc ſenſiſſet Samſon corpus ſuum immutatum per carentiam priſtinarum virium: & tamen neſciebat, an perdidiſſet illas. *Sicut ante feci*. Scilicet ſicut prius ſe excuſſerat ter de vinculis rumpendo illa, ita nunc excuteret de manu Philiſthinorum, qui erant in circuitu eius.

Q̃ro vires erant in Samſone.

Quem cum appræhendiſſent Philiſthijm, ſtatim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt. Iamque C capilli eius renaſci cęperant, & principes Philiſthinorum conuenerunt, in vnum, vt immolarent hoſtias magnificas Dagon Deo ſuo, & epularentur, dicentes: Tradidit Deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus noſtras. Quod etiam populus videns, laudabat Deum ſuum, eademque dicebat: Tradidit Deus noſter aduerſarium noſtrum in manus noſtras, qui deleuit terram noſtram, & occidit D plurimos. Lætanteſq; per conuiuia, ſumptis iam epulis, præceperunt vt vocaretur Samſon, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere, ludebat ante eos. Feceruntque eum ſtare inter duas columnas.

Quem cum comprahendiſſent. Hic ponitur Samſonis compræhenſio. Et diuiditur in tres partes. Primò ponitur Samſonis incarceratio: ſecundò eius deluſio: tertiò eius mors, & conſumatio. Secunda ibi. *Iamq; capilli*. Tertia ibi. *Qui dixit puero*. Circa primum E dicitur. *Quem cum comprahendiſſent Philiſthiim*. Scilicet poſtquam detonſum eum circundederunt iniecerũt manus in eum, & tenuerunt. *Statim eruerunt oculos eius*. Scilicet antequam recederent de eodem loco eruerunt oculos illius, & ſic duxerunt eum vinctum. *Et duxerunt Gazam*. Ad iſtam ciuitatem potius quàm ad aliam duxerunt eum, quia fortè iſta erat celebrior omnibus vrbibus Philiſthinorum. Vel quia iſta erat propinquior loco illi, in quo captus eſt Samſon. Vel quia ibi erat Deus Dagon Deus maximus Philiſthinorum, cui Philiſthini attribuebant victorias ſuas, & in honorem eius duxerunt eum ad vrbem illam:

Samſonis cõprahenſio eiuſdẽ & deluſio.

A quod patet, quia poſtea conuenit populus magnus Philiſthinorum in Gazam, & omnes principes Philiſthinorum, & immolabant magnificas hoſtias Deo Dagon ſuo pro captione Samſonis infra in litera. Vel fortè, quia Samſon deliquerat in vrbe Gaza, ſcilicet portas eius duxerat in montem, præcedenti cap. duxerunt eum illuc, vt ibi puniretur. *Et vinctum catenis*. Ideſt vinxerunt eum catenis, & tenebant in carcere ad gloriam victoriæ ſuæ, vt cùm veniret dies ſolennitatis eorum facerent eum ludere coram ſe. *Et clauſum in carcere molere fecerunt*. Ideſt cùm eſſet Samſon vir fortis, faciebant quòd intra carcerem ſtaret trahens molam aſinariam atque ſeruiret ſic Philiſthinis. Vel fortè erat mola parua, quæ ab homine mouetur ad mo- B lendum. iſtud autem fit in terra Philiſthinorum, & terra Chanaan, & Aegipti, quia eſt terra aquarum inops, & non ſunt artificia molendi in fluminibus, ſed brachio hominis ſar ad molam teritur. Vel ſit artificium magnarum molarum, quæ ab aſinis voluuntur, & conſuetæ ſunt iſtæ molæ aſinariæ in terra illa. Vnde Chriſtus dixit Matth. 18. Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt: expedit vt ſuſpendatur mola aſinaria collo eius, & proijciatur in profundum maris. Conſuetum etiam erat, quòd captiui, qui tenebantur in carcere haberent ibi molas, & catenati molerent. ſic patet Exo. 11. cùm dicitur: Morietur omne primogenitum in terra Aegypti a primogenito Pharaonis, qui ſedet in ſolio eius, vſque ad primogenitum C ancillæ, quæ eſt ad molam. Et Exo. 12. ponitur iſtud, & dicitur: Percuſſit dominus omne primogenitum in terra Aegypti a primogenito Pharaonis, qui ſedebat in ſolio eius, vſque ad primogenitum captiuæ quæ erat in carcere, & ſic ancilla, quæ erat ad molam erat illa, quæ erat in carcere. Ex quo patet, ꝙ captiui in terra illa in carceribus cogebantur molere, & ſic factũ eſt de Samſone. Rabbi Salomon, & aliqui Hebræi, & & Nicolaus dicunt, quod Philiſthini ducebant vxores ſuas, & filias ad Samſonem, vt cognoſceret eas, & inde proles fortiſſimas ſicut Samſon gigneretur, & hoc erat molere. Sed iſtud non ſtat: primò quia dicitur, quod vinctum catenis coegerunt molere, & tamen ad iſtud opus cognoſcendi fœminas Philiſthinorum, D non eſſet vinctus catenis. Item non eſt veriſimile, ꝙ Philiſthini eſſent tam turpiſſimi, vt filias, vel vxores per inhoneſtatem copulæ ſubijcere vellent hoſti: potiſſimè cùm eum valde odiſſent. Item & efficacius non erat hoc credibile, quia non poterant nunc credere Philiſthini, ꝙ filij nati de Samſone eſſent fortes, ſicut ipſe, quia ſi Samſon haberet vires naturaliter credere poſſent, quòd vires Samſonis deriuari poſſent in filiis, Samſon tamen habebat vires ſupernaturaliter, & ſic credebant Philiſthini: ſicut declaratum fuit ſupra, ideo non crederent, ꝙ deriuari poterant in poſteros per ſeminis deriuationem. Item quod maius eſt, ſi Samſon nunc haberet vires, ſiue illę naturaliter, ſiue ſupernaturaliter eſſent, poterant Philiſthini cogitare, E quod deriuarentur vires eius in poſteros, nunc autem viribus carebat, vt ipſi videbant, & effectus erat ita infirmus, ſicut alius homo, ideo non eſt vllatenus veriſimile, quod darent ei aliquam fœminam ad cognoſcendum, ſed ſolùm cogebant eum ad molendum ſicut aſinum. O admiranda calamitas Samſonis: o populi Iudaici grauiſſima infęlicitas, & opprobrium. Fortiſſimus ille virorum, atque toti ſęculo ſtupendus ipſoque nomine terribilis Samſon, qui leones ſęuiſſimos facili manus ictu domuerat, magnos hoſtilis exercitus cuneos fundens, inauditam omnibus ſæculis ſtragem egerat. & quod admirabilius eſt, tanta facilitate, vt facilius ſibi agere quàm nobis cogitare foret. O nimis plangende vir, imò virorum flos, qui omnes

Hebræorũ opinio, & Nicolai ridicula.

Apoſtrophat in Sãſonem.

viribus ſuperans ſola prudentia caruiſti,& miſerabilis mulierculæ pulchritudine tractus,& fallacibus lachrymis deceptus in extremam decidiſti ſortem: ita vt cunctorum, quos legerim miſerior factus, turpiter ab hoſtibus vtroque priuatus lumine, in ęternum totius populi Hebræorum opprobrium, ad molam aſinariam molere cogereris. Nec ſatis hoc fuit in te amaræ inſæuienti fortunæ: imo & diuinæ vltioni, niſi vt inſanus effectus vanı, & turpiſſimi ſcurræ typum gerens, corā hoſtili caterua in tui deluſione ludere cogereris. Quis enim ſufficienter tantam calamitatem lugere queat? imò quis digne cogitare valeat? ſubito in te ſumma infimis coæquata ſunt. Arbitror autem Dei noſtri iſta eſſe prodigia, qui, & ſuperbientium hominum in ampliſſimo robore maximam fęlicitatem ponentiū, aut per hoc ſeipſis fruentium poſitionem elidat, & ipſum qui cunctis mortalibus robore præſtantior fuit, amara & ignobili calamitate confecit, vt diſcat quilibet domino noſtro colla ſubijcere, & ſoli Trinitati ſeruire, corporalibus dotibus non curatis. Nec huic diſſimilis cæteris infelicitas. Nam & cæteros, quos aut maxima potentia, aut excellentiſſima pulchritudo, aut admiranda totius corporis agilitas, aut pecuniarum numeroſa poſſeſſio, aut ſapientiæ nimia celſitudo claros effecit, dura excidia confecerunt.

Samſon totius populi Hebręorū æternū obprobriū.

Quare Philiſthini Sanſonem mox captiuum oculis priuarunt.
Quæſt. XXXV.

QVAERETVR, quare Philiſthini Samſonem mox captiuatum oculis priuauerunt. Reſpondendum, quod Philiſthini fortè timuerunt, ꝙ ſicut perditis capillis Samſōn vires perdiderat, ita renaſcentibus illis recuperaret vires, & quia tunc poſſet eis nocere valde, ſi videret rumpens vincula, & occidens quoſcunque vellet in terra Philiſthinorum, & rediret tunc in terram ſuam, abſtulerunt ei oculos, quia dato ꝙ redirent vires paucos poſſet lędere, etiam ſi vellet: imò nulli nocere auderet, quia non videns non poſſet effugere manus eorum. Aliter & melius dicendum, ꝙ non putauerunt Philiſthini, ꝙ renaſcentibus capillis, redirent vires Samſonis, quia alioquin non permiſiſſent creſcere capillos eius, & permiſerunt, vt patet infra: ſed putabant, ꝙ cùm Deus dediſſet ei vires, & nunc iratus ei eſſet, ꝙ nunquam iam ei vires donaret: quia tamen Samſon manens in paucitate virium, ſi videret poſſet multa agere, & fugere: eruerunt oculos eius, ne quidquam mali agere auderet, nec effugere poſſet.

Quare Deus permiſit Samſonem iudicem Hebræorum cadere in Philiſthinorum manus.
Quæſt. XXXVI.

QVAERETVR vlterius, quare Deus permiſit Samſonem iudicem Hebræorum, quem ipſe ad iſtud opus conſecrauerat, cadere in manus Philiſthinorum. Reſpondendum, quòd ad hoc fuerunt duplicia demerita, ſcilicet ipſius Sāſonis, & populi Iſrael. De Samſonis demeritis apparet, ꝙ aliquando in victorijs, quas habebat contra Philiſthinos, non putabat Deum præſidere, ſed ipſe tanquam viribus ſuis gloriabatur. Sic dicunt fuiſſe in victoria, quando fugauit exercitum Philiſthinorum, & occidit mille viros. Et ob hoc, vt cognoſceret magnitudinem Dei, & ab eo prouenire omne bonum, dedit ſitim magnam in eo, ita vt laſſaretur ad mortem, & timeret cadere in manus Philiſthinorum, & tunc vexatione coactus ad dominum conuerſus eſt, dicens: Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem hanc maximam, & victoriam, & heu ſiti morior, incidamque in manus Philiſthinorum pręcedenti c. Hoc tenet Ioſephus quinto antiquitatum, dicens: Samſon ergo pluſquam oportebat exultans, non Dei operationem credebat, ſed ſuis viribus aſcribebat, eoquòd per maxillam alij hoſtium cęſi ſunt, & alij fugati ſunt, ſed irruit in eum ſitis dura, & tunc cognouit Dei virtutem. Alia autem fuerunt maiora Samſonis crimina, quòd ardenter amabat Philiſthinas mulieres, eiſq; fruebatur illicito coitu, nec coniugem quærebat de Iſraelitidis. Nec tamen dico de prima muliere Thamnatea, quam in vxorem accepit, quia ad illam Deus eum incliauit, ſed de alijs, quas meretricio amore dilexit tam in Gaza, quàm in valle Thorec, vt patet ſupra in litera. Item peccata populi traxerunt Samſonem in iſtam calamitatem, & hoc dupliciter, ſ. directè, & indirectè. Directè quidem quia pro malis operibus Iſraelitarum, qui erant ſubditi Samſonis vita Samſonis deprauabatur, & pęnæ ei à domino inſligebantur: nam ſicut pro peccato populi Deus facit interdum regnare hypocritam, vt patet Iob 34. capit. ita & principem bonum interdum Deus deſerit, & infortunanti fiunt actus eius propter peccata populi. Sic fuit de Dauid, qui erat bonus rex, & tamen propter peccata populi ipſe permiſſus eſt cadere in peccatum numerandi populum. Sic dicitur 2. Reg. 24 ſcilicet. Addidit furor domini iraſci contra Iſrael: mouitque Dauid in eis dicentem: vade numera Iſrael, & Iuda. Vnde Gregorius ait in moralibus, ꝙ ſecundum merita ſubditorum diſponuntur actus paſtorum: peccabant autem Iſraelitæ nunc coram domino, quia non recedebant ab idolatria, & quia communicabant cum Chananæis in matrimonijs, & in alijs à lege vetitis, ideo punitus eſt Samſon in illis, quia permiſſus eſt peccare propter peccata eorum, & conſequenter punitus propter illos. Secundo punitus eſt Samſon propter Iſraelitas indirectè, ſcilicet vt non proficeret illis. Nam Samſon breui tempore, ſcilicet vnius anni, vel quaſi totam terram Philiſthinorum pauore concuſſerat, & occidebat quos volebat: vnde ſi manſiſſet paulo maiori tempore apud Iſraelitas, deleuiſſet Philiſthinos, nec ſolum liberaſſet Iſraelitas de iugo Philiſthinorū, ſed etiam Philiſthinos Iſraelitarum ſubiecisſet ſeruituti. Hoc autem non erat placitum coram Deo propter peccata Iſraelitarum, qui non merebantur talia bona, ideo tradidit Deus virum hunc fortiſſimum manibus hoſtium, ne prodeſſe poſſet populo indigniſſimo Iudæorum.

Samſonis crimina.

Peccata populi in hanc calamitatē Sāſonē tradiderunt duplıciter.

Quare Deus permiſit Samſonem oculis priuari.
Quæſt. XXXVII.

QVAERETVR vlterius, quare Deus permiſit Samſonem oculis priuari. Reſpondendum, ꝙ Deus punire volebat Samſonem pro peccatis ſuis, vt ſupra declaratum eſt, & quia Deus quandoque ad oſtenſionem magnæ iuſtitiæ punit hominem per ea, per quæ peccauit, vt patet Sapientiæ 11. ſcilicet. Per quæ quis peccat, per hæc torquetur: voluit punire Samſonem, ſicut peccauerat: fuit autem peccatum Samſonis graue in amore mulierum Philiſthinarum: & hoc quia placebant nimis oculis eius: ſicut dicitur ſupra 14. ideo illi oculi, quibus nimis placuerunt mulieres inordinatè, Dei iuſtitia ordinantè eruti ſunt.

Quare Samſon ſolus inter iudices Iſrael permiſſus eſt cadere in manus hoſtium, & apud eos mori.
Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR vlterius, quare Samſon ſolus inter iudices Iſrael permiſſus eſt cadere in manus

nus

ꝗus hoſtium, & mori apud eos: nam nullus alius de iudicibus captus fuit ab hoſtibus, nec mortuus eſt in terra eorum, ſed potius omnes triumphauerunt de hoſtibus. Reſpondendum, quòd iſtud factum eſt propter multa. Primò quia omnes alij iudices erant viri boni, prudentes, timentes Deum, & tenentes legem illius. Samſon autem erat iuuenis, & ſtultus: nam nondum viginti annos egerat quando mortuus eſt, vt declaratum eſt præcedenti ca. & cùm viribus excelleret omnes homines ſuperbiebat, & dominabantur in eo paſſiones iuueniles, in quibus Deum offendebat amando intemperatè mulieres Philiſthinas. Debuit ergo à Deo puniri iſte, & non cæteri iudices, qui rectè viuebant. Secundum erat propter peccata Iſraelitarum: nam quando alij iudices veniebant ſuper populũ ceſſabant Iſraelitæ à peccatis, & colebant dominum tempore illius iudicis, vt patet ſupra 2. & illo mortuo conuertebantur ad idola: ideo dum viueret iudex nõ infligebat Deus malum iudici, nec Iſraelitis, ſed omnes hoſtes tacebãt: nunc autem propter peccata Iſraelitarum ipſi non liberati ſunt per Samſonem, ſed quãquam eſſet fortiſſimus iudicum, tempore eius ſeruierunt Iſraelitæ Philiſthinis, & eo moriente manſerunt in ſeruitute, quod non contigerat tempore aliorum iudicum, ita & ipſe pro peccatis illorum habuit occaſionem moriendi in manibus hoſtium, quod non cõtigerat alijs iudicibus. Tertium eſt, quia Samſon erat fortiſſimus, & ſi vixiſſet deleuiſſet Philiſthinos, quos Deus deleri nolebat: tam exigentibus demeritis Iſraelitarum, quàm ad exercitandum Iſraelitas cum eis, vt patet ſupra 3. ca. ideo debuit hunc morte veloci conſumere, ne hoſtes deleret: alijs autem iudicibus non fuerant datæ aliquæ vires ſpecialiter, quæ eſſent ſemper manentes, ideo licèt Deus ſemel per eos expuliſſet hoſtes de terra, non audebant ipſi vlterius in hoſtes inſurgere, niſi prius hoſtes è contrario inſurgerent. Et ſic licèt multo tempore viuerent, non poterant delere Philiſthinos, aut ſubijcere eos in ſeruitutem, ſicut facturus erat Samſon, niſi breui morte confectus foret, ideo non oportuit, ꝙ alij iudices ita cito morerentur, aut manibus hoſtium traderentur.

Quare Philiſthini effoſſis oculis Samſoni non illico eum occiderunt. Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR vlterius, quare Philiſthini cùm accepiſſent Samſonem, & eruiſſent oculos eius, non occiderunt illico eum. Reſpondendum, ꝙ fuit duplex cauſa. Vna ex parte Philiſthinorum. Et alia ex parte Dei. Ex parte Philiſthinorum fuit deſideriũ perfectæ vindictæ: nam cùm Samſon tantum illuſiſſet eis, ꝙ ipſe ſolus compelleret in fugam totum exercitum Philiſthinorum, & inuitis eis introiuiſſet, & exiuiſſet de vrbe Gaza, atque in humeris portaſſet fores vrbis vſque ad montem, non reputabant completam vindictam, ſi eum occiderent, vel ut in bello: ideo conati ſunt accipere eum viuentem ad illudendum eum in terra ſua, cogendo eum molere: etiam tanquam inſanum excæcatum coram ſe ludere faciendum: & poſtea ſi vellent morte turpiſſima afficiendum. Et ob hoc quamquam potuiſſent eum occidere fraudulenter, antequam vires perderet ingulando eũ dormientem ſæpe in gremio Dalilę, vel ex occultis ſagitta eum percutiendo, noluerunt, ſed conati ſunt inquirere quo modo Samſon poterat carere viribus, vt eum captum tenerent. Secunda cauſa, & efficacior fuit ex parte Dei, qui mouit Philiſthinos, vt deſiderarẽt capere Sãſonem viuentem: nam licèt Deus vellet Samſonem mori, tamen nolebat eum capi inutiliter à Philiſthi-

A nis, ſed ꝙ per captionem ſuam maiora damna Philiſthinis inferret, quàm viuens non captus intulerat. Nã poſtea concutiens domum occidit tria millia virorũ, & ipſe pariter mortuus eſt: & dicitur, ꝙ plures ibi occidit quàm viuens occiderat: & quia ſi Philiſthini occidiſſent eum mox, vt ceperunt, non feciſſet iſtam vltionem in Philiſthinos: inclinauit ergo Deus Philiſthinos, vt non occiderent eum, licèt ipſi non putabãt, ꝙ ad malum ſuum eum viuentem cuſtodirent.

An peccarunt Philiſthini capientes per inſidias Samſonem in domo Dalilæ, & orbantes eum. Quæſt. XL.

B QVAERETVR vlterius, an peccauerunt Philiſthini capientes Samſonem in domo Dalilæ, & orbantes eum. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia Philiſthini per fraudes proceſſerunt contra Samſonem latentes intra cubiculum Dalilæ, & ſic tenuerunt eum. Reſpondendum, ꝙ non peccauerunt Philiſthini, quia ipſi habebant iuſtum bellum cõtra Samſonem, qui terram eorum iniuſtè vaſtabat, vt declaratum eſt c. præcedenti. Hoſti autem quodcunque licet in hoſtem, dum tamen veritatem interpoſitam ex pacto non fallat. Quòd autem licuerit eis orbare Samſonem oculis, & cogere ad molam, & ad quæcunque turpiſſima officia, notum eſt, cùm liceat occidere eum non determinato modo: quia hoſtibus non eſt lex poſita, ſed C quidquid volunt, & poſſunt hoc lex eſt: nam de iure gentium iſtud eſt. Sed ſolùm eſt dubium, quia per inſidias fecerunt. Dicendum, ꝙ nec etiam peccauerunt in hoc, quia inſidiæ vocantur reſpectu illius, qui ſe non tenetur obſeruare: ſicut viuentibus in eadem politia, vel ſub eodem iure iſtud eſt, ꝙ nullꝰ ſe debeat ab alio obſeruare, eo ꝙ ſi quid vnus habet contra aliũ, iure diffinitur: & ob hoc ſi inter iſtos quis alium non aſpicientem percuſſerit, ex inſidijs agere dicitur. In hoſtibus autem non ſtat iſtud, quia lex hoſtis eſt nocere hoſti quãtumcunque, & qualitercunq: poterit, & cùm iſtud cognitum ſit, non poteſt quis reputare inſidias illas, quas ſcit de iure ſibi poſſe poni, ſed vtens iure ſuo, nõ peccat: ideo Philiſthini percutientes, D & capientes Samſonem inſidiosè non peccauerunt. Nam Deus iuſſit Iſraelitis ponere inſidias, quando pugnabant contra vrbem Hai, vt patet Ioſue 8. ca. Ideo diffinitum eſt, ꝙ in bello iuſto licitum eſt vti inſidijs, & quibuſcunque cautelis. Sed obijciet aliquis, ꝙ licitum eſt cuique vti iure ſuo, dum tamen bono animo vtatur. Nam vti iure ſuo mala intentione peccatum eſt. Reſpondendum, ꝙ Philiſthini bona intentione iure ſuo vtebantur contra Samſonem: nam agere ad occidendum nõ eſt agere mala intentione, cùm hoc liceat hoſti contra hoſtem.

Lex hoſtis eſt hoſti nocere.

E *An Dalila peccauit tradendo Samſonem manibus Philiſthinorum.* Quæſt. XLI.

QVAERETVR vlterius, an Dalila peccauit tradendo Samſonem manibus Philiſthinorum. Aliquis dicet, ꝙ non, quia erat ipſa hoſtis, & licebat ei agere contra Samſonem quidquid licebat fieri contra hoſtem. Nam ita tenentur fœminæ ad procurandũ patriæ incolumitatem, quantum eis poſſibile eſt, ſicut viri: ſed Philiſthinis licebat capere Samſonem per inſidias, & occidere, ideo etiam liceret Dalilæ. Reſpondendum eſt, ꝙ Dalila peccauit grauiter Samſonem tradendo manibus Philiſthinorum: quia ipſa tenebatur ei obſeruare legem amantis: quia Samſon diligebat eam valde, & confidebat illi: & ipſa oſtendebat ſe maximè diligere Samſonem, quia alias non confeſſus fuiſſet

fuiſſet Samſon ei, ſed fallere legem amoris non pronunciando Samſoni peccatum erat. Nam cùm talia oſtenderet Dalila Samſoni, poterat rationabiliter conqueri Samſon de illa, ſi præuaricaretur legem amoris. Sic enim diffinit Ariſt. 8. Ethicorum, cùm agit de querelis amicorum.

Amicorū iura.

Quia quidam diligunt alios amore honeſto, & putant ſe ab eis ſimili amore diligi: cùm autem inciderit eis inopia rerum, amici qui putabantur diligere propter honeſtum, & diligebant propter vtile, recedunt ab amicitia, & alij conqueruntur. Reſpondet Ariſtoteles, ꝙ ſi ille, qui amabat propter vtile, ſimulabat ſe amare propter honeſtum, & poſtea amicum calamitoſum relinquat, habet amicus ius querelæ. Si autem alius amans propter vtile, non fingebat ſe amare propter honeſtum, ſed apparebat ꝙ amaret propter vtile, non habet ius querelæ amicus, ſed ſibi imputet, qui inſipiens erat: ita de Dalila & Samſone: nam Dalila oſtendebat valde, ꝙ diligeret Samſonem toto animo, & ſic petebat ab eo diligi, cùm dixit: Quomodo dicis, ꝙ ames me, cùm animus tuus non ſit mecum? ſupra in litera. Et tamen non diceret iſta Dalila Samſoni, niſi ipſa oſtenderet ei, ꝙ ipſum æqualiter diligebat. Etiam oſtendit hoc ipſa: nam cum Samſon nollet ei indicare robur ſuum, defecit ſpiritus eius, atque laſſata eſt: & iſta erant ſigna amantis. Hæc omnia feſellit Dalila cùm ſecretè moliretur inſidias contra eum, ideo peccauit. Item patet, ꝙ Dalila non tradiderit Samſonem vtens iure ſuo, ſcilicet deſiderio conſeruandi patriam, ſed illecta deſiderio pecuniarũ: nam antequam Philiſthini pecuniam promitterent Dalilæ, non intendit offendere Samſonem: promiſſis autem pecunijs, conata eſt hoc efficere, & ſic amore lucri egit contra fidem amantum. Sed obijcitur, ꝙ Iudith egit ſimile: nam ipſa confugit ad Holofernem tanquam petens ſaluari, & mentita eſt in multis, vt patet Iudith 10. & 11. & 12. c. & occidit poſtea Holofernem, & tamen dicitur de ipſa, ꝙ non peccauit, ſed potius in catalogo ſanctarum fœminarum collocatur.

Iudith, & Dalila inuicem cōparantur.

Reſpondendum, quòd Iudith, & Dalila non fuerunt ſimiles. Primò quia Dalila à principio diligebat Samſonem, & ſeruabat ad eum fidem, vt amantem: poſtea autem pecunijs corrupta legem violauit. Iudith autem nũquàm dilexit Holofernem, ſed abominata eſt, & iuit ad illum animo occidendi eum. Secundo differebat, quia Dalila oſtendit Samſoni, quod diligeret eum, & adhærebat ei, vt amanti, tenebatque eum in gremio ſuo, & alias illecebras procurabat illi. Iudith autem non oſtendit ſe diligere Holofernem, ſed potius refugiebat ab eo, & nolebat comedere de cibis eius, nec dormire intra cameram eius, vt patet Iudith 11. & 12. ideo Holofernes non debebat ſuſpicari ſe diligi ab illa, nec confidere illi cùm ipſa nihil tale oſtenderet, & ſic Iudith non feſellit Holofernem, ſed potius ipſe deceptus eſt pulchritudine eius: Iudith 10. & 11. Dalila autem rebus iſtis, & obſequijs amantem Samſonem feſellit. Tertiò differebant, quia Iudith venit contra Holofernem mota iuſta cauſa, ſcilicet ad defenſionem populi ſui, & præmiſſa oratione ad Deũ, & ieiunio, vt patet a c. 7. vſque ad 11. & Deus miſit ſpiritum in corde eius ad faciendum hæc: Dalila autem nõ fuit mota à Deo, nec aliqua iuſta cauſa, ſed ſola lucri cupiditate amantem hoſtilibus manibus tradidit: ſolùm autem fuit culpabile in Iudith mendacium: nam multa mendacia dixit coram Holoferne, ſed omnia iſta ſuſceperunt diſpenſationem à Deo, quia iuſta cauſa mouebat Iudith: & Deus eam ad faciendum hoc impulerat. Dalila autem nullo modo eſt excuſabilis, quia in opere ſuo nihil honeſtum intercidit, per quod inhoneſtas cæterorum temperetur. *Iamque capillis eius.* Hic ponitur ſecundum huius partis, ſcilicet Samſonis

Samſonis illuſio.

F illuſio, quia ad complementum victoriæ ſuæ volebant vti Samſone in ludis in feſtiuitate victoriæ Samſonis, & dicitur. *Iamque capilli eius renaſci cœperant.* Scilicet quando facta ſunt, quæ ſequuntur hic cœperant renaſci capilli Samſonis. Ex hoc patet, ꝙ modico tempore manſit Samſon in terra Philiſthinorum poſtquam captus eſt. Quod patet ex duobus. Primò quia quando Samſon captus eſt tonſi fuerunt capilli eius, & tũc irruerunt in eum Philiſthini, & tamen hic dicitur, ꝙ facta ſunt iſta conuiuia, quæ ſequuntur in quibus mortuus eſt Samſon, quando cœperant renaſci capilli Sãſonis, & tamen ad hoc ꝙ renaſcerentur, modicum tẽpus oportebat quod fuiſſet, fortè non vnius menſis integri. Secundum eſt, quia die illa conuenerunt

G Philiſthini ad faciendum ſacrificia pro victoria contra Samſonem, vt patet infra, & tamen non eſt veriſimile, ꝙ multis diebus poſt captionem Samſonis differrent Philiſthini immolare hoſtias pro victoria: & dicitur de capillis renaſcentibus ad ſignificandum, ꝙ iam Samſon habebat fortitudinem, eo quòd capilli renaſcebantur. Non eſt autem ſenſus, quòd capilli conferrent vires Samſoni, vel in ipſis capillis manerẽt vires, ſed Deus dabat vires, & per receſſum eorum Samſon carebat viribus, vt patet ſupra in litera. Sed quia Deus dabat vires Samſoni quamdiu ſeruabat regulam Nazaræorum, & perdendo capillos, regulam tranſgreſſus eſt, & Deus receſſit ab eo, & ceſſauerunt vires: cùm autem captus à Philiſthinis manſit in car-

H cere cœperunt creſcere capilli, & tunc veriſimile eſt, quòd Samſon ad ſe reuerſus pœnitentiam egerit, & ſeruauerit regulam Nazaræorum, & ſic Deus daret ei vires renaſcentibus capillis: vnde non fit mentio de capillis, quaſi ipſi vires darent: ſed quia Deus dabat vires quando illi redibant. & iſtud erat per accidens *Et principes Philiſtinorum conuenerunt in vnum.* Iſti erant quinq; ſatrapæ, vel reges Philiſthinorum, qui dominabantur toti terræ Philiſthinorum diſtinctæ per quinque metropoles. *Vt immolarent hoſtias magnificas Dagon Deo ſuo.* Ideſt voluerunt ad reuerentiam victoriæ de Samſone immolare hoſtias magnificas, ideſt magnorum ſumptuum, quia ſic expetebat ad reges pro tanta victoria habita agere: iſti principes conue-

I nerunt ad hoc, quia ad ipſos pertinebat diſponere de omnibus, quæ facere debebant Philiſthini, & ipſi venerunt ad vrbem Gazæ, & cum eis populus ad feſtum immolationis: iſte Dagon erat vnus de dijs Philiſthinorum, vt immediatè dicetur. *Et epularentur.* Ideſt facerent ſacrificium, & ipſi comederent. erat iſta conſuetudo Gentilium, ꝙ facerent ſacrificia dijs ſuis, & de carnibus ſacrificiorum comederent: imò ꝙ plus erat comedebant adipes ſacrificiorum, & bibebant vinum libaminum, quorum vtrunque apud Hæbræos erat prohibitum. De hoc Deute. 32. Surgant, & opitulentur eis, & in neceſſitate eos protegant: & ante hoc. Vbi ſunt dij eorum in quibus habebant fiduciam? de quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vi-

Gentilium cõſuetudo in ſacrificijs.

K num libaminum? Sic etiam Iudæis erat conſuetudo, quòd quando facerent feſtiuitates magnas, vt coronationes regum, offerrent Deo ſacrificia pacifica, & de illis comedebant ipſi, quia quædam pars erat, quæ proueniebat in ius offerentium: ſic patet in coronatione Saulis 1. Regum 11. & in coronatione Adoniæ 3. Regum primo. Et Deus hoc iubebat fieri in feſtiuitatibus magnis, quibus conueniebant Iſraelitæ ad ſanctuarium, vt coram domino epularentur, vt patet Deuteron. decimo ſecundo, & decimo quarto, & ſextodecimo capitulis.

Quare nunc Philiſthini immolabant victimas dijs, & epulabantur. Quaſt. XLII.

QVAERETVR, quare nunc Philiſthini immolabant victimas diis, & epulabantur. Reſpondendum, ꝙ ad honorem victoriȩ Samſonis faciebant, quia ipſum vicerant contra quem nunquam putabant ſe præualituros: ſed crediderant, ꝙ ipſe potius deſtrueret terram eorum cùm faceret contra eos magnifica geſta, & inaudita à ſæculis, ideo tanto nunc magis debuerunt gaudere, quanto victoria celebrior erat, & ob hoc omnes quinque reges Philiſthinorum conuenerunt in vnum, & populus cum eis ad iſtam ſolennitatem. Item non ſolùm dicitur, ꝙ immolauerunt victimas, ſed etiam ꝙ illȩ victimæ erant magnificæ, & hoc quia victoria erat magnifica. Sed aliquis dicet, ꝙ rationabile erat Philiſthinos epulari, & gaudere: ſed non apparet quare deberent immolare victimas. Reſpondendum, ꝙ Philiſthini credebant, quòd dij ſui adiuuabant eos in bellis, & dabant eis iſtam victoriam, ideo ad laudem eorum faciebant ſacrificia. Patet hoc ex verbis eorum: nam cùm eſſent in ſacrificijs, & conuiuijs, dicebant: Tradidit Deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus noſtras, vt patet infra. Sic etiam fuit ſemper opinio apud Philiſthinos, ꝙ quaſcunque victorias obtinerent de gentibus alijs, obtinebant fauore Deorum ſuorum: vnde quando pugnantes contra Iſrael ceperunt arcam Dei in bello, poſuerunt eam in templo Dagon, quaſi ipſe Dagon cȩpiſſet eam 1. Regum 5. Item quando pugnantes occiderunt Saulem, & filios eius, præciderunt caput Saulis, vt oſtenderetur in omnibus templis idolorum Philiſthinorum, vt patet 1. Regum vltimo, & 1. Paralip. 10. ca. ita ergo nunc putauerunt, quod adiuuiſſent eos dij ſui, & fecerunt ſacrificia magnifica in gratiarum actiones pro tanto beneficio, & tamen ſecundum veritatem non poterant iſti dij adiuuare eos, quia non erant niſi lapides mortui, & ligna: imo potius impediebant, quia Deus verus impediebat Philiſthinos propter cultum idolorum, & quia victoriam, quæ à Deo vero erat, ſimulacris aſcribebant. Illa etiam erat opinio omnium Gentilium, ꝙ dij ſui adiuuarent eos, & ꝙ pugnarent ſinguli dij pro cultoribus ſuis: ſicut declarat Aug. de Ciuit. Dei lib. 3. & Virgilius 10. Aeneidos, & Ouidius in multis locis.

Quare potius Philiſthini ſacrificarunt nunc Deo Dagon, quàm alteri Deo. Quaſt. XLIII.

QVAERETVR vlterius, quare potius Philiſthini ſacrificauerunt nunc Dagon, quàm alteri Deo in gratiarum actionem pro beneficio ſuſcepto. Aliquis dicet, ꝙ non habebant alium Deum Philiſthini, ideo huic attribuebant omnes victorias ſuas, & conſequenter ei offerebant omnia ſacrificia. Sed dicẽdum, quòd non ſtat, quia Philiſthini habebant multos alios Deos, vt patet 1. Regum vltimo. Cùm dicitur, quòd caput Saulis portatum eſt per templa idolorum. Vnde erant apud Philiſthinos alij dij famoſi, quorum vnus erat Aſtaroth, & huic aſcripſerunt victoriam, quam obtinuerunt contra Iſraelitas, quando occiderunt Saulem, & filios eius, vt patet allegato c. nam in templo illius poſuerunt arma Saulis: in quo ſignificabant, quòd virtute illius obtenta fuerant illa arma de manu hoſtium: Erat etiam Deus Beelzebub famoſiſſimus apud Philiſthinos, & potiſſimè in arte diuinandi, ſicut apud Græcos, & Latinos, & quaſi cȩteras gentes erat Apollo Delphicus, ad quem pro reuelatione occultorum recurrebatur. Erat autem Beelzebub in vrbe Acharon, quæ erat vna de metropolibus Phili-

Beelzebub apud Philiſthinos erat, ſicut Apollo Delphicus apud Græcos, & Latinos.

A ſthinorum, & concurrebant Philiſthini ad illum Deũ pro inquiſitione ſuper dubijs. Similiter etiam Iſraelitæ, & aliæ gentes propinquæ mittebant ad illum Deum. Vnde Ochozias rex Iſrael ægrotans miſit ad conſulendum Beelzebub Deum Acharon, an conſurgeret de infirmitate ſua 4. Regum primo. Erat etiam Dagon apud Philiſthinos, qui erat Deus famoſus, vt patet ex hoc, quòd ei obtulerunt magnificas victimas.

Cum multi alij dij etiam famoſi eſſent apud Philiſthæos cur potius Dagoni, quàm alteri ſacrificarunt. Quaſt. LXIIII.

B QVAERETVR, ergo tunc vlterius, cùm inter Philiſthinos eſſent multi dij famoſi ad minus tres, ſcilicet Beelzebub, Aſtaroth, & Dagon, quare potius ſacrificauerunt Dagon, quàm alteri Deo. Aliquis dicet, quod hoc fecerunt, quia alij erant dij particulares alicuius terræ Philiſthinorum, & tamen Dagon erat Deus generalis omnium Philiſthinorum, & hoc colligitur ex litera, quia dicitur, quòd conuenerunt, vt immolarent victimas magnificas Deo ſuo Dagon, & ſic reſpectu omnium quinque regum Philiſthinorum vocatur Deus ſuus Dagon. Sed dicendum, quòd iſtud non ſtat, quia potius erat Deus communis terræ Philiſthinorum Aſtaroth quàm Dagon, vt patet pri-
C mo Paralip. 10. cùm dicitur, quòd arma Saulis conſecrauerunt in fano Dei ſui, & caput effixerunt in templo Dagon, & ſic alius vocatur Deus generalis reſpectu Philiſthinorum, & non Dagon, ſcilicet ille, cui conſecrata ſunt arma, & ille erat Aſtaroth, vt patet 1. Regum 31. capit. Dicendum ergo, quòd in terra Philiſthinorum erant multi dij, ſed famoſi erat ſoli tres, ſcilicet Aſtaroth, Dagon, & Beelzebub: ſed non debuerunt tunc victimæ conſecrari Beelzebub, quia iſte erat Deus famoſus in reſponſione ad abſcondita, ſed non in operatione bellorum: ſicut alij Gentiles credebant Martem potentiſſimum Deum bellorum, & tamen Apollinem Delphicum tenebant, vt eminentiorem in reſpondendo: vnde de toto orbe confluebant
D ad eum pro reſponſis, & quia nunc immolabatur pro bello, debuit immolari Dagon, vel Aſtaroth: non tamen obtulerunt Philiſthini Aſtaroth, ſed Dagon, quia potentiorem Deum, & honorabiliorem reputabant Dagon. Sic patet quando ducta eſt arca Dei capta de bello: nam poſita eſt in templo Dagon, & non in templo Aſtaroth, primo Regum quinto capitulo. Item in bello contra Saulem, quando ipſe occiſus eſt, principaliter fuit honoratus Deus Dagon: nam caput Saulis præciſum fuit, & affixum templo Dagon, vt patet primo Paralip. decimo, nunc quoque tanquam honorabiliſſimum reputantes Dagon ei immolauerunt. Sed obijcietur, quòd cùm pugna contra Saulem fuerit de famoſiſſimis, quare aſcripta fuit victoria illius
E Deo Aſtaroth, cui conſecrata ſunt arma, & non Dagon. Reſpondendum, quòd principalius fuit ibi honoratus Dagon quam Aſtaroth, quia in templo Dagon fuit poſitum caput, & in templo Aſtaroth arma, vt patet primo Paralip. decimo capitu. & tamen caput magis principalius eſt quàm arma, quia tamen erant multa inſignia victoriȩ, poſuerunt quædam in templo vnius Dei, & quædam in templo alterius. Vel aliter dici poſſet, quòd cùm iſti dij reputarentur apud Philiſthinos potentes ad bella, aliquando commendabant vnum bellum vni Deo, & aliquando alteri. ſicut nos habentes plures ſanctos apud Deum, vti interceſſores, aliquando commendamus vni res noſtras agendas, & aliquando alteri. Et quia ſuper facto Samſonis

Doc. reſpõ ad quæſitũ

forte Philiſthini deuouerant ſe Deo ſuo Dagon, cùm obtinuiſſent, ei ſoli hoſtias celebrauerunt. *Dicentes: tradidit Deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus noſtras.* Ideſt Deus noſter Dagon fecit hoc, ideo offerebant ei.

Quomodo Philiſthini poterant credere, quòd Deus ſuus Dagon poterat eis dare Samſonem in manus.
Queſt. XLV.

QVAERETVR, quomodo Philiſthini poterant credere, quòd Deus ſuus Dagon poterat eis dare Samſonem in manus: nam ipſi viderant, ꝙ quando arca poſita fuit in templo Dagon, cecidit prima nocte Dagon ad pedes arcæ adorans eam, & cùm fuiſſet in locum ſuum reſtitutus ſecunda nocte repertus eſt in terra fractis pedibus, & brachiis, & capite, & erat truncus, vt patet primo Regum 5. cap. & cognouerunt Philiſthini iſtud factum eſſe à Deo Iſrael, vnde clamantes fecerunt inde arcam educi, eodem capi. & ſic ducebatur per terram Philiſthinorum, & percutiebat omnes vrbes. Reſpondendum, quòd Philiſthini poterant hoc intelligere dupliciter. Vno modo credentes, quod Dagon Deus ſuus non poterat reſiſtere Deo Hebræorum: nunc tamen præualuit contra Samſonem, eo quòd Deus Hebræorum erat iratus, & noluit adiuuare Samſonem, ſic poterant colligere ex captione arcæ primo Regum 4. Nam arca ducta in caſtra non liberauit Iſraelitas, nec liberauit ſeipſam, ne caperetur in manibus Philiſthinorum, & tamen poſtquam ducta eſt in terram Philiſthinorum, & a nullo de cultoribus ſuis conſeruabatur, aut adiuuabatur, præualuit contra Deos Philiſthinorum, & contra ipſos Philiſthinos: nam Dagon Deum eorum truncauit, & omnes ciuitates eorum percuſſit plaga peſtima, quouſque de vrbe eiiceretur. Alio modo poterant intelligere Philiſthini, ſicut erat communis opinio Gentilium, quòd dii variabantur, quantum ad maiorem potentiam, & minorem per tempora: ſcilicet ꝙ Deus, qui vno tempore obtinuerat contra alium Deum alio tempore ſuccumberet, ſicut accidit in hominibus. Et iſtud erat, quia putabant imò aſſerebant Deos ſuos etiam ipſum Iouem Deorum maximum fatali diſpoſitioni eſſe ſubiectos, & iſta fata ſiue ad bonum, ſiue ad malum de eis eſſe inuariabilia. Sic introducit Ouidius loquentem Iouem ad Venerem de diſpoſitione fatali dominante ſibi in 9. Metamorph. Ideo quamquam Deus Hebræorum vno tempore præualuiſſet contra Deos Philiſthinorum, putabant ꝙ alio tempore dii ſui præualerent contra Deum Iſrael, & ſic forte putauerunt, quòd in captione Samſonis præualuit Dagon Deus Philiſthinorum contra Deum Iſrael.

Quomodo poterant Philiſthini arbitrari, quòd Deus ſuus tradiderat Samſonem in manus eorum.
Queſt. XLVI.

QVAERETVR vlterius, quomodo poterant Philiſthini arbitrari, quòd Deus ſuus tradiderat Samſonem in manus eorum, quia ſciebant, quòd quamdiu Samſon habuit vires, non poterant ei repugnare, aut ſaltem ſtare coram eo, & cum caruit viribus tenuerunt eum: & tamen manifeſtum erat eis, quòd Samſon non habebat vires à Deo illorum Dagon, ſed à Deo Iſrael, quia ipſe dixit, quòd erat Nazaræus domini de vtero matris ſuæ, & quamdiu haberet capillos manerent in eo vires, & cùm careret capillis, ſimul viribus careret. Et hoc repererunt verum Philiſthini: vnde quando totondit eum Dalila ceſſaue-

F runt vires illius, ideo potius debebant dicere, ꝙ Deus Iſraelitarum tradiderat eum in manus ipſorum quàm Dagon. Aliquis dicet, quòd Philiſthini agebant feſtum Dagon, quia erat Deus ipſorum, licèt non dediſſet eis Samſonem in manus. Sed hoc non ſtat, quia ipſi dicebant, quòd tradidit Deus Samſonem in manus ſuas, & dicebant de Dagon, cum ei actualiter immolarent. Dicendum ergo, quòd non poteſt hic colorari factum Philiſthinorum, quia ipſi videbant, ꝙ Deus ſuus non dederat eis Samſonem in manus, & tamen affectus eos nimis perturbabat, vt opinarentur contra ea, quæ erant notiſſima. Vel aliter dici poteſt, quòd non dubitabant principes Philiſthinorum traditum Samſonem in manus eorum à Deo Iſrael, nec
G paſſio eos perturbabat ad contraria. Credendum tamen, quia Deus Iſrael non erat Deus eorum, noluerunt laudare eum, ſed Deum ſuum Dagon. *Quod & populus videns laudabat Deum ſuum.* Ideſt iſtam laudem primò dederunt quinque ſatrapæ, deinde totus populus aſpiciens quomodo laudarent illi, etiam ipſi laudabant variis laudibus Deum ſuum, ſcilicet Dagon, qui erat Deus communis Philiſthinorum. *Eademque dicebat.* Scilicet quę dixerant principes, & tamen addebant aliquid, & variabant, vt patet in litera. *Tradidit Deus.* Scilicet Dagon. *In manus noſtras aduerſarium noſtrum.* Samſonem ſolùm vocabant aduerſarium, & non Iſraelitas, quia in toto Iſrael nullus repugnabat Philiſthinis, niſi Samſon: imò alii adiuua-
H bant Philiſthinos contra Samſonem, quia ligauerunt eum, & vinctum duxerunt ad Philiſthinos, vt præcedenti capit. & interim Iſraelitæ ſoluebant tributa Philiſthinis ſicut prius. *Qui deleuit terram noſtram.* Scilicet cremando ſegetes, vineas, & oliueta, quando miſit vulpes ardentes per terram Philiſthinorum, præcedenti capitulo. *Et occidit plurimos.* Primò occidit triginta viros apud Aſchalonem, ſupra decimo quarto, deinde fecit plagam magnam, quando capta eſt vxor, & data alteri viro, nam tanta plaga fuit, quòd Philiſthini ſtupeſcentes femur cruri imponebant: deinde occidit mille, quando ligatus poſitus fuit coram exercitu Philiſthinorum à viris Iuda. *Lętanteſque per conuiuia.* Scilicet erant Philiſthini in palatio magni Dagon, & ibi diſcumbebant ad comedendum de
I ſacrificiis: erant autem diſtincti per conuiuia, ideſt per diuerſas menſas. *Sumptis iam epulis.* Scilicet dum ſumerent epulas laudabant Deos ſuos, & comedebant, & tunc non erat opus vocari Samſonem ad ludendum, quia attenti cibo non poſſent attendere ad ludos Samſonis. Finitis autem epulis fecerunt vocari Samſonem, quia tunc expediebat ludere: ſic fecit populus quando coluit vitulum abſente Moyſe pro lege: nam comedebant coram vitulo, deinde ſurgebant ad ludendum, vt patet Exod. 32. ſcilicet: Sedit populus manducare, & ſurrexerunt ludere. *Praceperunt, vt vocaretur Samſon.* Erat Samſon vinctus in carcere, & molens, vt patet ſupra: nunc autem eductus eſt inde.
K *Vt luderet ante eos.* Ideſt faceret inſanias ad vilificandum eum.

Ad quid Philiſthini fecerunt, ꝙ Samſon luderet ante illos.
Queſtio XLVII.

QVAERETVR ad quid Philiſthini fecerunt, quòd Samſon luderet ante illos. Reſpondendum, quòd erat ad ſolatium ipſorum. nam dum Samſon erat liber conturbauerat totam prouinciam Philiſthinorum: nunc autem videntes eum coram ſe, ita vilificatum, ut etiam cogeretur ludere ſicut inſanus,

nus, delectarentur de magnitudine victoriæ. Etiam A erat iſtud ad ſatiandum iram ſuam in Samſonem, nam ſicut hoſtes ſaturantur de hoſtibus quãdo eis magnas pœnas infligunt, ita nunc magna opprobria infligentes hoſti, qui nimis gloriari ſolebat, ſaturabantur pęna eius pluſquam ſi eum corporaliter excruciarent. Etiam gaudebant Philiſthini, quia cùm Samſon cæcus eſſet, & moueretur, aliquando impingebat in vnam columnam, & aliquando in aliam, & cùm percuteretur ridebant Philiſthini. Vnde iuſſerunt eum inter duas columnas poni. Item iſtud multum faciebat ad ſolennitatem, quam tunc Philiſthini celebrabant, quia gratias agebant Deo ſuo de captione Samſonis, & cùm ipſe præſens eſſet, & luderet, eſſet plena lætitia: ſic enim quando Romani dabant alicui trium- B phum venienti de bello, princeps hoſtium ducebatur poſt currum triumphantis ligatus, vt conſpectu illo cerneretur magnitudo victoriæ. *Qui eductus de carcere ludebat ante eos.* Scilicet faciebat aliquos ludos, ſicut inſanus impingendo in columnas, & potiſſimè cùm Samſon eſſet cæcus, & fortis lędebatur fortiter impingendo in parietibus. Sicut dicit Ariſtoteles Ethicorum 6. in fine, quòd corpori cæco fortiter moto contingit fortius percuti, quàm infirmo. Sic habentibus naturales virtutes, ſi non habeant prudentiam directricem, contingit magis errare, quàm non habentes virtutem naturalem. Sciendum autem, quòd grauiſſimum erat Samſoni ludere coram Philiſthinis, C quia in hoc duplicabatur dolor ſuus, cùm videret feſtum iſtud fieri ad ſolennitatem captionis ſuæ, & ipſe, vt magis illuderetur ad ludendum ducebatur. Vnde Samſon, cùm eſſet vir animoſus potius ſuſtinuiſſet mori, quàm quòd luderet coram Philiſthinis, ſed luſit, vt haberet locum agendi, quod volebat: ſcilicet occidendi Philiſthinos ſimul in domo, & quia ſi ipſe non luderet putarent Philiſthini, quòd aliquid mali agere intenderet, & occiderent eum antequam quidquam ageret: vt ergo haberet locum vindictæ voluit ſuſtinere iſtud opprobrium. *Feceruntque eum ſtare inter duas columnas.* Iſtæ duæ columnæ erant magnæ, quibus tota domus tenebatur, & erant coniunctæ, intantum quòd Samſon poterat eas brachijs comple- D cti. Poſuerunt autem eum ibi Philiſthin, fortè vt impingeret in illas, vel vt ibi videretur ludens.

Quare Samſon ductus ad columnas non concuſſit illas priuſquam luderet.

Quæſt. XLVIII.

QVAERETVR, cùm Samſon poſſet concutere columnas, & proſternere domum occidens Philiſthinos, & quòd non luderet, ſcilicet quòd iſtud ageret mox, vt ductus eſt ad columnas, quare non egit: quia melius erat ſibi, ſcilicet quòd non vilificaretur ludendo, & quòd haberet intentum ſuum. Re- E ſpondendum, quòd Samſon voluit ludere prius magno tempore coram Philiſthinis, quàm hoc faceret, & hoc quia volebat ipſe occidere omnes Philiſthinos, ſi potuiſſet, & quia antequam ipſe luderet Philiſthini non erant omnes congregati in templo illo occideret paucos: ſi autem ipſe luderet conuenirent omnes ad videndum ludos, tam vt viderent eum quàm vt viderent ludos, & tunc poterat occidere multos Philiſthinos, & ſic fecit. Nam cùm magna hora luſiſſet, tanquàm feſſus petiuit à puero dirigente eum, vt duceret eum ad reclinandum ſuper duas columnas, quibus domus imminebat, & tunc diruit domum,

A Qui dixit puero regenti greſſus ſuos: Dimitte me, vt tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & recliner ſuper eas, & paululum requieſcam. Domus autem erat plena virorum, ac mulierum, & erant ibi omnes principes Philiſthinorum, ac de tecto, & ſolario circiter tria millia vtriuſque ſexus ſpectantes ludentem Samſon. At ille inuocato domino, ait: Domine Deus meus memen- B to mei, & redde mihi nunc fortitudinem priſtinam Deus meus, vt vlciſcar me de hoſtibus meis, & pro amiſſione duorum luminum vnam vltionem recipiam. Et appræhendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram leua tenens, ait: Moriatur anima mea cum Philiſthijm. Concuſſiſque fortiter columnis, cecidit domus ſuper omnes principes, & cæte- C ram multitudinem, quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quàm ante viuus occiderat. Deſcendentes autem fratres eius, & vniuerſa cognatio tulerunt corpus eius, & ſepelierunt inter Saraa, & Eſthaol in ſepulchro patris ſui Manue: iudicauitque Iſrael viginti annis.

ſupra 14. & 15. 33. q. 5. c ſi nō licèt & ca. reos, & ſ. diuor. ca. gaudemus.

Qui dixit puero. Hic ponitur tertium, & vltimum huius partis, ſcilicet Samſonis mors, & conſumatio, D quia occidit ſe pariter cum Philiſthinis. *Qui dixit puero regenti greſſus ſuos.* Erat Samſon orbatus vtroque oculo, & dirigebatur à quodam puero, cui dixit, quòd applicaret eum ad columnas. *Dimitte me, vt tangam columnas, quibus omnis imminet domus.* Ideſt duc me ad columnas, quibus imminet omnis domus, ideſt ſuper quas fundata eſt tota domus: nam omnis non poteſt hic accipi propriè pro partibus ſubiectiuis, ſed pro integralibus ſumitur, ſicut totus. Sciebat autem Samſon, quòd domus illa innitebatur ſuper duas columnas, quia fortè hoc viderat aliquando quando erat in pace cum Philiſthinis, quia tunc poterat ſæpe introire in domum illam, & cernere modum ædificij: erat autem domus valde magna, & vt ibi multa gens capi E poſſet, atque pulcher locus eſſet erat artificioſè tota domus poſita ſuper columnas duas, quas volebat Samſon concutere, vt domus tota caderet. *Vt recliner ſuper eas, & paululum requieſcam.* Iam Samſon magna hora luſerat, & fingebat ſe feſſum eſſe, petebatque ſe paululum reclinari, vt reſumeret vires. *Domus autem plena erat virorum ac mulierum.* Erat domus iſta templum Dagon, & quia die illa celebrabatur feſtum pro captione Samſonis, & magnificę victimæ: conuenerat totus populus in domum, eratque plena vſque ad ſummum virorum, & mulierum. *Erantque ibi omnes Principes Philiſthinorum.* Scilicet quinque Satrapæ, vel reges, qui Samſonem ceperant, & oculis priuauerant: fit autem mentio de iſtis ad ſignificandum

Samſonis mors, & cõſummatio.

ma-

magnitudinem cædis, quam nunc exercuit Samſon, cùm occiderit ſimul omnes reges Philiſthinorum, qui præponderabant ad magnitudinem victoriæ pluſquam decem millia popularium: ſicut dixit populus ad Dauid: tu vnus pro decem millibus computaris 2. Regum 18. *Ac de tecto, & ſolario circiter tria millia.* Ideſt domus iſta erat plena viris non ſolùm in ſolario, ſed etiam in tecto. Erat domus iſta plana in parte ſuperiori, erantque ibi ambulacra, ſicut conſuetudo eſt fieri domos in tota terra Chanaan. Et ſic etiam in quibuſdam partibus Hiſpaniæ, & ſuper tectum eſt locus ad ſolacium potiuſquam intra domum, & erant feneſtrę ſic diſpoſitæ, vt illi, qui erant ſupra domum, ſcilicet in tecto viderent quidquid fieret infra in ſolario, ideſt in parte infima domus, & ſic erant reſpicientes ad ludos Samſonis viri, & mulieres tam in tecto quàm in parte inferiori domus. Accipitur autem ſolarium dupliciter. Vno modo vocantur ſolaria loca diſcooperta, & patentia ſoli, cùm non habeant tegumentum, & ſic accipitur 1. Regum 9. cùm dicitur, ꝙ Samuel fecit lectum Sauli in ſolario. Aliquando ſolarium dicitur pars inferior domus, quæ eſt operta, & ſic accipitur hic: nam cùm domus immineret columnis, operta erat: etiam quia in tecto aliqui erant. Primo modo vocatur ſolarium à ſole. Secundo vocatur ſolarium à ſolo, ideſt pauimento, & diſtinguitur cõtra tectum. *Vtriuſque ſexus.* Quia tam viri, quàm mulieres ad videndum ludos conuenerant: imò fęminæ potius conueniunt ad iſta ſpectacula, quæ non ſolùm veniunt, vt videant, ſed magis, vt videantur. Sic dicit Ouidius libro primo de arte amandi, quòd.

Ad ſpectaculum veniunt, vt ſpectentur ibidem:
Iſte locus caſti damna pudoris habet.

At ille inuocato Deo ait:

Domine Deus. Voluit Samſon nunc diruere domum ad occidendum Philiſthæos, & ad hoc inuocauit Deũ, vt adiuuaret eum.

Quare Samſon inuocauit hic Deũ ad proſternendum domum.
Quæſt. XLIX.

QVAERETVR, quare Samſon inuocauit hic Deum ad proſternendum domum, quia quando alijs vicibus faciebat opera fortitudinis, non inuocabat Deum. Reſponderi poſſet ſecundùm poſitionem Ioſephi 5. lib. Antiquitatum, ꝙ Samſon alijs vicibus ſuperbiebat de fortitudine ſua, cùm ageret geſta magnifica, & nunc fortè crederet ſe traditum in manus hoſtium pro his exceſſibus: ideo dolens de præterito errore, vocauit nunc dominum, cùm conaretur agere opus fortitudinis. Aliter, & melius dici debet, ꝙ in alijs vicibus Samſon ſciebat ſe habere vires, & ob hoc confidens de robore, non curabat Deum inuocare. nunc autem perdiderat iam robur, & licèt Deus reſtituiſſet ei illud renaſcentibus capillis: tamen ipſe neſciebat, ideo petiuit à Deo, ꝙ daret ei fortitudinem priſtinam. Item dato, ꝙ ſciret fortitudinem ſibi reſtitutam, quia iam poſtquam captus fuerat, & perdiderat vires non exercuerat aliquod opus magnæ fortitudinis, fuit nunc magis dubius de operatione, & inuocauit Deum. *Domine Deus memento mei.* Scilicet tu oblitus fuiſti mei, quando permiſiſti me manibus hoſtium capi, & non dediſti mihi fortitudinem, & toto iſto tempore, quo ſeruio in carcere, & mola obliuiſceris mei: recordare ergo iam mei. Dicitur Deus alicuius recordari, vel obliuiſci impropriè, quia neutrum horum in Deo eſt. De obliuione patet, quia qui obliuiſcitur deſinit ſcire: Deus autem non deſinit aliquid ſcire. Etiam non recordatur, quia recordatio eſt de illo, quod aliquando ſub obliuione fuit, ſed Deus nihil vnquam ſub obliuione habet, cùm omnia ſint pręſen-
F tia oculis eius, ergo non recordatur: ſed dicitur recordari, quando benè facit, & obliuiſci, quando deſerit hominem in calamitatibus. Ex hoc autem patet, ꝙ Samſonem pœnituit de peccatis præteritis: quia illa ſunt verba hominis cognoſcentis peccatum ſuum, & pęnam pro peccato, & tamen nondum de miſericordia Dei diffidentis, & iſtud requiritur ad veram contritionem. *Et redde nunc priſtinam mihi fortitudinem Deus meus.* Scilicet ego quondam habui fortitudinem magnam ad operandum fortia, & illam exigentibus peccatis perdidi. oro ergo domine Deus, vt illam mihi reſtituas: In hoc patet rectum iudicum Samſonis: nam non credebat fortitudinem ſuam à ſe eſſe, ſed à Deo, ideo ad eum pro illa deprecabatur. *Vt vlciſcar me de*
G *hoſtibus meis.* Scilicet occidendo eos nunc: nam ſi haberet priſtinam fortitudinem, poſſet domum diruere, & conſequeretur vltionem.

An Samſon peccauit deſiderando vltionem de Philiſthinis, & cur potius petiuit uindictam de orbatione oculorum, quàm de alijs iniurijs.
Quæſt. L.

QVAERETVR, an Samſon peccauerit deſiderando vltionem. Reſpondendum, ꝙ aliqui volunt, ꝙ peccauerit, eo ꝙ vindicta à nullo deſideranda eſt, cùm Deus dixerit: mihi vindictam, & ego retribuam, Deut. 32. & ad Rom. 12. cap. Dicendum, ꝙ non
H peccauit Samſon, ſed potius meruit deſiderando iſtã vindictam, quia iſta vindicta cedebat in honorẽ Dei, eo ꝙ Samſon videbat laudare Deos Philiſthinorum de captione Samſonis, tanquam ipſi tradidiſſent Samſonem in manus Philiſthinorum, & in hoc dedecus erat Deo Hebræorum, quia putabant Philiſthini (ſaltem multi de illis) ꝙ Deus Iſraelitarum non potuiſſet, defendere Samſonem de manibus Deorum ſuorum, & iſtam iniuriam volebat Samſon, vindicare ſimul cum iniuria ſua. Item Iſraelitæ, qui volebant exercere vindictam in Chananæos, laudabantur valde, & potiſſimè contra Philiſthinos, qui erant ſæuiſſimi inter hoſtes Hebræorum: vnde Dauid pugnans contra Philiſthinos, dictus eſt præliari bella domini, vt patet 1.
I Regum 18. & 25. c. ita nunc Samſon volens vltionem de Philiſthinis, qui erant hoſtes Dei, dicebatur agere bellum Dei, & non peccabat. Cùm autem obijcitur, ꝙ vindicta non eſt appetenda, reſpondendum, ꝙ inter illos, qui communicant in eadem politia, vel in diuerſis, dum tamen non ſint hoſtes, illicitum eſt deſideriũ vindictæ, & tamen inter hoſtes vbi iuſtum bellum eſt, poteſt deſiderari vindicta, & hoc potiſſimè quando iniuria eſt contra Deum, vel contra rempublicam, quia tunc non ſolùm licèt appetere vindictam, ſed obligamur proſequi illam, quantum poſſumus. illud autem intelligitur de iniuria nobis ſolis illata, quæ nec ad Deum, nec ad rempublicam pertinet. In Hebræo habetur. *Redde mihi fortitudinem ſola hac vice.* Vbi nos
K dicimus redde mihi fortitudinem priſtinam, & ad idẽ poteſt reduci: tamen litera Hebraica intendit, ꝙ hac vice ſola daret Deus fortitudinem Samſoni, eo ꝙ hac vice moriturus erat, ſi Philiſthinos occideret. *Vt pro amiſſione duorum luminum unam ultionem recipiam.* Ideſt vt pro iniuria orbationis duorum oculorum, non dentur mihi duę vltiones, ſed vnica: quaſi dicat, parum peto, quia non peto multas vltiones, ſed vnicam, licèt iniuria mihi illata multiplex ſit. Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid Kimhi exponunt, ꝙ recipiam vnam vltionẽ pro vno oculo eruto, & pro alio oculo recipiam vitam æternam. Sed non conſonat literæ: Etiam ridiculum eſt: Tenendus eſt, ideo ſenſus, quem facit litera, ſcilicet pro vtroque oculo vnam haberet vindictam.

Quare

Quare Samſon potius petierit pro oculorum orbatione vindictam quàm pro alijs.

Quæſt. LI.

QVAERETVR, cùm Samſon peteret hic vindictam in ſatisfactionem iniuriarum inflictarum, & haberet Samſon multas alias iniurias præter orbationem oculorum: quare potius petijt pro orbatione oculorum quàm pro alijs. Reſpondendum, quòd Samſon ſuſceperat alias iniurias, quæ grauiores deberent reputari, quàm oculorum euulſio: nam vilior Samſon effectus erat, cùm molere ad molam aſinariam coactus eſt, quàm cum oculi ei eruti ſunt: quia
B iſtud ſolùm eſt pœnale: illud autem & opprobrium, & dedecus immenſum eſt. Item vilius fuit in Samſone, quòd tanquam inſanus coram Philiſthinis ludere coactus eſt: Samſon tamen non reputabat iſtas iniurias ad aliquid, quia omnes poſſent remedium ſuſcipere ſi oculi eruti ei non fuiſſent: nam cùm capilli eius creſcere inceperunt, redierunt vires priſtinæ Samſoni, & poterat tunc frangere vincula, & occidere Philiſthinos, quotquot vellet, & recedere in terram ſuam: quia tamen orbatus erat, etiam ſi redirent vires, non poterat aliquid horum agere: ſola ergo oculorum effoſſio ei pœnalis, & iniurioſa reputata eſt, & de hac petebat vindictam occidendo Philiſthinos, qui erant in templo
C Dagon. *Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus.* Iſtæ columnæ erant coniunctæ, ita vt Samſon poſſet illas complecti, & hoc quia tota ædificij congeries congregabatur in locum vnum, & ibi erant ambæ columnæ: iſtud autem erat ad pulchritudinem ædificii, ne domus occuparetur præ multitudine columnarum. *Alteramque earum dextra, & alteram leua tenens.* Licèt iſtæ columnæ eſſent ſatis coniunctæ: tamen quia groſſæ erant, non poterat Samſon concludere ambas intra brachia, ſed ſolùm tangebat aliqualiter vnam dextra, & alteram ſiniſtra, & ſic proſtrauit illas. In hoc autem apparuit etiam magna fortitudo Samſonis, quia columnæ illæ, quibus tanta domus innitebatur, in qua capiebantur tria millia vi-
D rorum, valde groſſæ eſſent, & tamen leuiter tangendo illas concuſſit, & proſtrauit. *Ait: moriatur anima mea cum Philiſthijm.* Iſtud dixit Samſon clamando, vt terreret omnes, quia in iſto verbo videbatur ſibi victor, & dominus illorum, & in hoc ſaltem vindicabat ſe, qui ſtatim cum eis moriturus erat, & dixit. *Moriatur anima mea.* Ideſt moriar ego, quia accipitur anima pro perſona, vt patet in multis locis ſcripturæ, ſcilicet, ſeptuaginta animæ egreſſæ ſunt de femore Iacob: Gene. quadrageſimo ſexto, & Exod. primo. Etiam dicitur Leuit. ſecundo, & quarto, & quinto. Anima, quæ peccauerit, offerat tale, vel tale ſacrificium: Et tamen hic neceſſe eſt accipi pro homine, & non pro ſpiritu, nec pro vita. Et ſenſus eſt, ego volo mori, vt mo-
E riantur Philiſthini. *Concuſſiſque fortiter columnis, cecidit domus.* His ſolis duabus columnis innitebatur. *Super omnes principes.* Scilicet, ſuper quinque reges. *Et cæteram multitudinem, quæ ibi erat.* Quia ibi erant viri, & fœminæ, & paruuli reſpiciendo ludentem Samſonem. *Multoque plures occidit moriens.* Ideſt nunc proſternendo domum, quando & ipſe mortuus eſt. *Quàm ante viuens occiderat.* Ex hoc apparet, quòd Samſon non occiderat tria millia virorum de Philiſthinis in bellis, quæ contra eos egerat, quia nunc ſolùm occidit quaſi tria millia, vt patet ſupra in litera.

A

Quare Samſon voluit nunc occidere Philiſthinos, & mori cum eis. Quæſt. LII.

QVAERETVR, quare Samſon voluit nunc occidere Philiſthinos, & mori cum eis. Reſpondendum, quòd ſi non fuerant oculi eruti Samſoni, cùm nunc vires reſtitutæ eſſent, fregiſſet vincula, & occidiſſet multos de Philiſthinis, ſicut cùm viri Iuda duxerunt vinctum Samſonem contra Philiſthinos: nam ipſe ruptis vinculis fudit exercitũ, & interfecit mille, præcedenti capitulo: ſed nunc erat orbatus, & non poterat redire in terram ſuam: vnde oportebat eum manere ſemper in terra Philiſthinorum: ſed hoc erat gra-
B ue Samſoni, quia recordabatur vitæ ſuæ præteritæ, cùm ipſe effugabat ſolus omnes Philiſthinos: nunc autem illis ſubiectus turpiter ad molam aſinariam molere cogebatur. Vnde hæc recolens tædebat eum viuere: ideo cùm in ſeruitute amara moriturus foret, melius ſibi erat aliquod magnificum agens mori, quàm in ſeruitute ingloriam ſuſtinere mortem. Item Samſon iam efficiebatur fortis, & doleret nimis ſe habere fortitudinem, qua ſolebat perſequi Philiſthinos, & nunc illam fieri prorſus inutilem. Item ſuccenſus fuit iracundia, quia coactus eſt ludere, imò ludificari ad gloriam Philiſthinorum, & audiebat laudes, quas dijs ſuis Philiſthini impendebant pro captione eius. Etiam audiebat applauſus populi congratu-
C lantis de captione ipſius, & irridentis eum: hæc enim morte duriora erant. Vnde animoſus vir potius mortem eligere debebat. Item ſuccenſus fuit maximè ad hoc magnitudine vindictæ, quia nunquam poterat ei occurrere maior vindicta quàm tunc, cùm ſciret ibi adeſſe omnes reges Philiſthinorum, & populum magnum: ſatis ergo erat digna commutatio ex parte Samſonis, vt ipſe moreretur, vt omnes reges Philiſthinorum, ſimul occiderẽtur ab ipſo: grata ergo dies Sãſoni fuit iſta, & mors eligibilis.

Ad quid Deus volebat Samſonem mori occidendo Philiſthinos.

Quæſt. LIII.

D

QVAERETVR vlterius, ad quid Deus volebat, quòd Samſon moreretur occidendo Philiſthinos. Reſpondendum, quòd Deus voluit hoc principaliter ad gloriam ſuam: nam Deus nolebat eruere Samſonem de manibus Philiſthinorum, nec reſtituere ei viſum, quia tunc occideret omnes Philiſthinos, quod Deus nolebat ex cauſa dicta ſupra, & cùm inter eos moriturus foret, voluit quòd moreretur tunc, quando cederet ad gloriam Dei. Philiſthini, enim iſti, qui conuenerant ad templum Dagon, intulerant Deo iniuriam, dicentes, quod Dagon tradiderat Samſonem in manus eorum, in quo detrahebant Deo debitum honorem, pro quo Deus ſolet iraſci. Et amplius,
E quia innuebant, quod dii Philiſthinorum præualuerant contra Deum Iſrael ſubijciendo Samſonem Philiſthinis, & in hoc magis præiudicabatur Deo: quod ipſe voluit vindicare faciens, quòd omnes illi, qui Deũ Philiſthinorum tunc laudauerant in præiudicium Dei veriſſimi, eo vindicante interirent: ſic faciebat Deus in Sennacherib, & Nabuchodonoſor: nam Deus dedit iſtis vires ad ſubijciendum ſibi Iudæos, & alias gentes & iſti aſcripſerunt ſibi, & putabant, quòd poſſent præualere contra Deum Iſrael: ideo contra quemlibet eorum pro hoc Deus exercuit vltionem. De Sennacherib patet Iſaia 10. & 4. Regum decimo nono cap. De Nabuchodonoſor patet Abacuc primo capitulo. Secundò permiſit hoc Deus propter Samſonem:

quia melius erat Samſoni nunc mori, quàm viuere:
quia ipſe erat in vita grauiſſima ex cauſis aſſignatis
præcedẽti quæſtione: ideo precioſior ei erat mors glo-
rioſa, quàm ignobilis vita: præſertim cùm hæc quan-
tumcunque difficilis, morte miſerabili conficienda
foret. Item quia fortè Philiſthini diſpoſuerant, quod
finito iſto feſto occiderent Samſonem amariſſima
morte ad gloriam feſtiuitatis: nam ſic erat conſuetu-
do Romanis, quando alicui dabant triumphum, quòd
princeps hoſtium ligatus ductus apud currum trium-
phantis iugularetur, dum fieret illa ſolennitas apud
Capitolium. Sic enim quando Tito, & Veſpeſiano
datus eſt triumphus pro bello contra Iudæos, Simon,
qui fuit dux Iudæorum ſeditioſorum iugulatus eſt: ſic
ait Ioſephus in libro de bello Iudaico. Melius ergo
erat morte leui moriens multos hoſtium occidere,
quàm poſtea multum atrociter mori. Tertium fuit
propter vtilitatem Iſraelitarum: nam licèt Iſraelitæ in
peccato permanentes indigni eſſent totali liberatione,
tamen Deus ei aliqualem liberationem conferebat:
ſicut viuente Samſone aliqualem alleuiationem per
ipſum ſentiebant, nunc etiam quandam liberationem
partialem ſentirent. Credendum eſt enim, quòd cùm
nunc omnes reges Philiſthinorum atque optimates
ſimul mortui fuerint, & multi de populo, quòd Iſrae-
litæ videntes ſe pares Philiſthinis nollent illis to-
tum tributum, quod ſolebant præſtare, prompti eff-
cti ad totaliter rebellandum, quod Philiſthini viden-
tes remitterent eis partem magnam tributorum,
quantam vellent Iſraelitæ, & ſic paulisper ſeruitus illa
ablata eſt. Si autem Samſon ſic mortuus non fuiſſet,
non profuiſſet Iſraelitis ad aliqualem liberationem,
ideo ſic Deus voluit illum mori.

An peccauit Samſon occidendo ſe cum Philiſthinis.

Quæſt. LIIII.

Cuiuſdã rõnes in diuerſum. QVAERETVR vlterius, an peccauerit Sam-
ſon occidendo ſe cum Philiſthinis. Aliquis di-
cet, quòd peccauit, quia nulli licet ſe occidere, cùm
1. rõ. non liceat occidere alterum: ergo Samſon ſponte ſe
2. rõ. occidens peccauit. Item Samſon videtur ſe occidiſſe,
ne pateretur magnam iugulationem, & ne occidere-
tur ab hoſtibus. Saul tamen occidit ſe ſic, & iniuſtè
egit, vt declaratur 1. Regum cap. 31. ergo etiam Sam-
ſon peccauit. Reſpondendum, ꝙ Samſon non pec-
cauit ſe occidendo. Primò patet, quia non egit Sam-
ſon iſtud ex aliquo malo deſiderio, ſed inuocando
Deum ad occidendum Philiſthinos: qui autem mala
intendit agere non inuocat Deum, vt adiutorem ad il-
la, niſi omnino ſit inſipiens, quia Deus non diligit ini-
quitatem. Item ſi Samſonem occidere ſeipſum, ma-
lum fuiſſet, cùm ad hoc indigeret fortitudine miracu-
loſa, quam prius habere conſueuerat, & petiuiſſet il-
lam à Deo, non conceſſiſſet ei Deus, & tamen conceſ-
ſit, & ſic alios, & ſeipſum occidit. ergo non peccauit.
Item Deus videtur mouiſſe Samſonem ad hoc, quia
quando Samſon agebat aliqua opera roboris, prius
quàm viribus careret incitabatur à Deo, cùm dicatur
quòd irruebat in eum ſpiritus domini: ita ergo cùm
egerit opus magnæ fortitudinis, credendum eſt, quod
à Deo motus fuerit, & ſic non peccaret. Item patet
hoc, quia Samſon inuocauit Deum, vt daret ſibi forti-
tudinem, dubitans an haberet fortitudinem, & poſtea
concuſſit columnas: ergo videtur, quòd facta oratio-
ne aliquem motum ſenſerit, alioquin non aggrede-
retur illud opus fortiſſimum, neſciens an haberet vi-
res. Item videtur, quòd Samſon motus fuerit zelo

F Dei, quia ipſe vidit, quòd principes Philiſthinorum
laudabant Dagon Deum ſuum, tanquàm ipſe tradi-
diſſet Samſonem in manus eorum, in quo erat offen-
ſa Dei veri cuius minuebatur honor, motus autem
hoc zelo voluit occidere omnes Philiſthinos illos,
& quòd ipſe pariter cum illis moreretur. Item
Samſon ad hoc dedicatus erat à Deo, vt occideret
Philiſthinos, ideo quòd illos occidendo ſe occi-
deret, non erat peccatum. Item Samſon non
propriè eſt occiſor ſuiipſius, quia ille eſt occiſor ſui-
ipſius, qui ſibi iniicit manus, & ſe occidere intendit:
Samſon autem non iniecit manus ſibi, nec voluit ſe
occidere, ſed ſolum proſtrauit domum ſuper Phili-
ſthinos, & illos intendebat ſolùm occidere, & ſi ipſe
G potuiſſet ſe liberare, liberaſſet: occidendo tamen illos,
non poterat euadere, cùm eſſet intra domum eaden-
tem, & ob hoc dixit: moriatur anima mea cum Phi-
liſthiim. Velle tamen, quòd ipſe moreretur, vt om-
nes alii morerentur, ſicut ei ex diſpenſatione Dei,
quia ipſe conſecratus erat ad nocendum Philiſthinis,
& iam non poſſet mortem euadere inter Philiſthi-
nos: fuit ergo ex diſpenſatione Dei, quòd eligeret
iſtam mortem glorioſiorem Deo, & ſibi leuiorem,
& Iſraelitis vtiliorem, vt declaratum eſt præcedenti
quæſtione. Item omnes Sancti Doctores tenent,
quòd Samſon non peccauerit ex diſpenſatione, &
motu Dei. ſic tenet Auguſtinus primo de Ciuitate
Dei. Et cauſa huius eſt præcipua, quia propriè in
H morte egit opus magis magnificum, & admiran-
dum quàm ſemper, dum vixerat, cùm dicatur hic,
quòd multo plures moriens occidit, quàm prius vi-
uens occiderat: & tamen non poterat facere Samſon
tale opus, niſi motu Dei, & illa, quæ fiunt à Deo mo-
uente, licita ſunt: ideo licuit Samſoni aliis, & ſibi
mortem infligere. Quòd tamen talia non faceret ſi-
ne Deo, apparet: quia etiam ad alia opera valde par-
ua, vt ad occidendum triginta viros apud Aſchalo-
nem irruit in eum ſpiritus domini: ergo à fortiori ad
hoc irrueret. De his patet ſupra decimo quarto, &
præcedenti capitulo. Ad primam rationem in con- Ad rõnem primam in diuerſum.
trarium dicendum, quòd regulariter nulli licet ſeip-
ſum occidere, & tamen interdum licet alicui ex di-
I ſpenſatione, & ſic fuit in Samſone, vt declaratum
fuit ſupra. Vnde dicendum, quòd Samſon occiden-
do ſe iſto modo, non ſolùm non peccauit, ſed etiam
meruit, quia ad laudem Dei, & vtilitatem populi
Iſraelis ſubiit iſtam mortem, vt occideret hoſtes Dei,
& Iſraelitarum. Aliter poſt dici, quòd non vocatur
Samſon propriè occiſor ſuiipſius, quia ipſe non in-
tendit directè ſe occidere, nec ſibi manus iniecit,
ſed occidendo Philiſthinos ipſe pariter interiit: ſed
ſolùm videbatur increpandus Samſon, ſi in aliquo
vellemus eum increpare, quòd ipſe manifeſto pe-
riculo, vt hoſtes occideret ſe expoſuit, & illud val-
de minus eſt, quàm ſe occidere, ideo minori ex-
cuſatione tollitur: nam etiam ſi directè ſe occide-
K re voluiſſet, erat opus diſpenſabile, ſicut refert
Auguſtinus primo de Ciuitate Dei, de quibuſdam
Virginibus, quæ ne virginitatis damna à barbaris
paterentur ſibi manus ad ſe occidendum intule-
runt, & de illis credidit, quòd ſpiritu Dei motæ
egerint, & ſaluę ſint: à fortiori ergo de Samſone,
qui ſibi manum non ingerebat. Ad ſecundum
dicendum, quòd de Samſone, & Saule non eſt
ſimile, quia de Samſone multa habentur, per
quæ patet ipſum à Deo fuiſſe motum ad hoc: nam
orationem ad iſtum præmiſit. De Saule autem ni-
hil tale eſt. Item Samſon non occidit ſeipſum,
ſed occidendo alios ipſe quoque occidit: Saul verò
ſibi iniecit manus: nam ſuper gladium ſuum corruit,

primò Regum vltimo, & primò Paralipomeno decimo capit. Item Samſon egit hoc ad magnam vtilitatem populi, quia moriens occidit plurimos, & ſi tunc nō mortuus fuiſſet, oportebat eum mori manibus hoſtium, & infructuosè: ideo iuſtè potuit moueri: ſed non fuit ſic de Saule, quia ſiue occideretur ab hoſtibus, ſiue ipſe ſe occideret, nihil magis vtilitatis pro populo Dei conſecuturus erat ſic quàm aliter, ideo Saul peccauit, & non Samſon. Cùm autem dicitur, quòd Samſon occidit ſe, vt non pateretur ignominiam ab hoſtibus, & ne occideretur ab illis, ſicut Saul. Dicēdum quòd Saul voluit euitare duo per mortem, quam ſibi intulit. Primum fuit quòd non illuderetur à Philiſthinis, ſi eum viuentem inuenirēt: ſecundum fuit vt non infligerentur ei duri cruciatus: Samſon autem non intendit aliquid iſtorum, ſed ſolùm occidere hoſtes congregatos. Verum eſt autem quòd faciendo hoc euadebat illa duo, ſcilicet mortem ab hoſtibus ſibi infligendam, & ludificationem quotidianam: ipſe tamen non motus fuit propter hoc, ſed ad occidendū hoſtes. In opere autem conſiderandum eſt id, quod intenditur, & non id quod accidentaliter conſequitur: Samſon ergo non peccauit, & Saul ſic. *Deſcendentes autem fratres eius*. Aliqui putant, quod accipiātur hic fratres pro filiis patris ſui, & matris: ſed magis videtur quòd accipiatur pro cognatione propinquiſſima: ſi tamen velis dicere quòd erant fratres, dices ꝙ erant minores Samſone, ſcilicet quilibet minor 18. vel 19. anno, quia Samſon non erat annorum 20. completorum, quando mortuus eſt, vt declaratum eſt pręcedenti cap. hoc patet quia ante Samſonem pater ſuus & mater gignere non poterant, quia erat mater ſterilis, vt patet ſupra decimo tertio, ideo quotquot illi eſſent, neceſſariò nati eſſent poſt Samſonem. *Et vniuerſa cognatio*. Scilicet tota familia vel tota tribus Dan, de qua erat Samſon deſcenderūt ad honorem Samſonis, vt acciperent corpus eius de terra Philiſthinorum. *Tulerunt corpus eius*. Quòd erat cum aliis corporibus Philiſthinorum ſub domo ruēte ſepultum mole domus cadentis.

Saul duo voluit per mortē quā ſibi intulit euitare.

In opere conſiderā-dum eſt id quod intē-ditur: & non quod accidentaliter conſequitur.

Quomodo cognatio Samſonis potuit eius corpus de terra Philiſthinorum ducere. Quæſt. LV.

QVAERETVR, quomodo cognati Samſonis potuerunt corpus eius ducere de terra Philiſthinorum. Aliquis dicet, quòd nunc Iſraelitæ impetu facto in Philiſthinos violenter abſtraxerunt corpus Sāſonis de terra eorum: & hoc eſt veriſimile, quia mortui nunc fuerant omnes reges Philiſthinorum, & alij principes per Samſonem, ideo Iſraelitæ remiſerunt cor ad repugnandum Philiſthinis, & confidenter introirent in terram eorum. Sed dicendū quòd iſtud non ſtat. Primò quia non eſt veriſimile, quòd auſi fuerint Iſraelitę ſic irrūpere in terrā Philiſthinorum: nam ad hoc vt introirent illuc, oportebat quòd congregarentur omnes Iſraelitę; & erat adhuc dubium, an auderent ire illuc quanto magis nunc, quia pauci iuerunt pro cadauere Samſonis, ſcilicet fratres eius, & cognatio ſola, & iſti non auderent pugnare contra Philiſthinos. Secundò patet, quia ſi Iſraelitæ nunc violenter introiſſent in terram Philiſthinorum ad capiendum corpus Samſonis, oportebat, quòd rebelarent omnino Philiſthinis non ſoluētes tributum, nec manentes eis ſubiecti, & tamen manſerunt, vt declaratum eſt ſupra 13. Anni 40. quibus ſeruierunt Iſraelitæ Philiſthinis, non conſummati ſunt in morte Samſonis, ſed poſtea viuente Heli ſummo ſacerdote: ergo tributa ſoluerunt mortuo Samſone ſicut prius, licèt illa fortaſſis aliqualiter fuerunt diminuta, vt ſupra de-

A claratum fuit. Et ſic non rebellarent Philiſthinis Iſraelitæ introeundo violenter in terram eorum pro cadauere Samſonis. Aliquis autem dicet quòd ſine bello factum eſt hoc, ſcilicet quod cognatio Samſonis ſecretè introiuit per noctem in vrbem Gazam terræ Philiſthinorum, & acceperunt inde cadauer Samſonis, ſicut mortuo Saule, & filiis eius in bello, & ſuſpenſis cadauerib' eorum in muro Bethſan, viri Iabes Galaad per noctem introierunt in terram Philiſthinorum, & acceperunt inde cadauera atque ſepelierunt in terra ſua in nemore Iabes. primo Regum trigeſimo primo & primo Parali. 10. Sed dicendum quòd non ſtat ſimilitudo, quia corpora Saulis, & filiorum ſuorum erant ſuſpenſa in muro Bethſan, & Iſraelitæ accedentes no-
B ctè non ſentientibus Philiſthinis cæperunt illa. Nunc tamen non erat de Samſone ſic, quia corpus eius erat ſub templo ruente, & ad inquirendum illud oportebat euertere totam molem cadentis, quod fortè erat opus multorum dierum: & poſtea debebant diſtinguere illud à cæteris corporibus Philiſthinorum, quia erant ibi quaſi tria millia, vt ſupra dictū eſt, ideo nō poterat hoc fieri furando per noctem, ſicut factum eſt de Saule, & filiis eius. Dicendum igitur, quòd ſolùm deſcendit in terram Philiſthinorum cognatio Sāſonis ad accipiendum corpus illius, & ſine bello acceperunt. Sed tunc dices, quomodo ſtat hoc. Reſpondendum quòd Philiſthini habebant pacem cum Iſraelitis, quia Iſraelitæ ſoluebant illis tributum, & toto
C hoc tempore præterito Samsō ſolus faciebat bellum Philiſthinis. Cæteri autem Iſraelitæ quieſcebant, & ſoluebant tributum: vnde quantacunque mala faceret Samſon Philiſthinis non pugnabant Philiſthini cū Iſraelitis, nec repetebant ea ab illis: ita nunc manebat pax, & ſecuri potuerunt introire omnes de cognatione Samſonis in terram Philiſthinorum, quia nullus illorum adiuuabat Samſonem in omnibus his: petiuerunt ergo corpus Samſonis, & receperunt illud à Philiſthinis. Sed adhuc dices, cùm tanta mala exercuiſſet Samſon in Philiſthinos quomodo volebāt corpus eius dare Iſraelitis, quia potius vellent in eo exercere abominanda, vt ſaltem ſic ſatiarentur. Reſpondendum, quòd fortè Philiſthini putauerunt, quod Iſ-
D raelitæ indignati nimis ob hoc inſurgerent cōtra eos, & quia nunc erant Philiſthini valde afflicti, cùm omnes reges ſui mortui eſſent, non auſi ſunt contendere, & ſponte donauerunt corpus Samſonis cognatis eius. *Et ſepelierunt inter Saraa, & Eſthaol*. Iſtæ ſunt duæ ciuitates in ſorte Dan, inter quas habitabat pater Samſonis, & ibi elegit ſepulturam, ſupra decimo tertio cap. *In ſepulchro patris ſui Manue*. Iam erat mortuus Manue, & in ſepulchro eius Samſon ſepultus fuit, quia erat ſic conſuetudo hebręis, vt filij, & tota cognatio ſepeliretur in ſepulchris patrum, vt patet de Abraham, Iſaac, & Iacob, & de tribus vxoribus eorum: nam omnes in eodem ſepulchro in agro Hebron ſepulti ſunt: Gene. quadrageſimo nono capitu. *Iudicauitque Iſrael viginti*
E *annis*. Quomodo computandi ſint iſti viginti anni declaratum eſt præcedenti cap. in fine. vixit autem Samſon 19. annis ferè: & cœperunt iſti viginti anni computari ante natiuitatem, & conceptionē ſuam, ſcilicet à morte Abdon præcedentis iudicis. De quo habetur ſupra duodecimo capit. in fine.

Doct. reſp. ad quæſt.

Chronica temporalium euentuum ſub Samſone. Quæſtio LVI.

CHRONICA euentuum temporalium Samſonis. Capta fuerat Troia ſub Abeſan anno ſuo tertio,

Tempore Abdon regnauit Aeneas in Italia. Aeneas duos habuit filios.

tertio, vt ſupra duodecimo, declaratum eſt: poſtea F ſub Abdon cępit regnare Aeneas in Italia, qui venerat de excidio Troianorum per longa marium pericula, & exactis bellis regnauit in Italia pauco tempore, ſcilicet annis tribus. Tempore autem Samſonis huius, de quo hactenus dictum fuit, filius Aeneæ Aſcanius, quem Troię genuerat ſuſcepit regnum: nã Aeneas duos filios habuit, vnum in vrbe Troiana ante bella Græcorum, ſcilicet Aſcanium de Creuſa vxore, quã cum ſecum portare vellet in ipſo exitu de Troia perdidit, vt patet in ſecundo libro Aeneidos per Virgilium: deinde in Italia aliam ſuſcepit vxorem nomine Lauinam filiam regis Latinorum, ex qua filium ſuſcepit nomine Syluium Poſtumum, qui poſtumus dictus eſt, eo quòd monente Aenea vxor habebat in G vtero filium, qui poſtea in lucem editus eſt. Iſte Aſcanius primogenitus Aneeę ſuſcepit regnum moriente patre. Tempore Samſonis regnauit annis triginta ſeptem, poſt quem poſthumus Syluius frater eius regnum ſuſcepit: Aſcanius autem ciuitatem Albanorum condidit, quæ eſt ſuper Tyberim, & fecit eam caput regni. Fuit autem Alba multis annis ante Romam condita, quia alba tempore Samſonis, Roma vero tempore Achaz regis Iuda, vel vt alij volunt tempore Ezechiæ: quòd fuit tempus quaſi annorum quadringentorum quinquaginta.

Syluius Aeneæ & Lauinæ filius.

Vlixes tempore Samſonis errabat per maria.

Hoc etiam tempore Samſonis Vliſſes rediens de bello Troiano multa pericula in mari ſuſtinuit: nam per viginti annos errauit. De quo Ouidius 13. & 14. Me- H tamorpho. tunc venit ad Circem filiam ſolis, quæ ſocios eius mutauit in varias ſpecies pecorum: ipſe vero prudenter ſe a Circe abſtinens mutari non potuit. Nec iſtud fabuloſum, ſed rei veritate conſtat, vt patet per Auguſtinũ decimo octauo de Ciuitate dei. Nam artibus quibuſdam iſta fiebant, quæ & nunc apud quoſdam ſunt: non tamen poterat mutare verè homines in pecora, ſed quantum ad quaſdam apparentias, & operationes. De hoc Boetius de conſolatione libro 4. Metro. quod incipit. Vela Naricij ducis. Acceſſit etiã Vliſſes ad ſyrenes canoras: de quibus Ouidius decimo quarto Metamorphoſeos. Tandem in Hiſpaniam veniens labores ſuos conſummauit, & ibi ciuitatem famoſam condidit, quę vſque in hodiernum I diem extat inclyta, quàm de ſuo nomine Vliſibonam, vel Vliſiponam, id eſt poſitionem, vel ſedem Vliſſis appellauit, vt ait Iſidorus decimo ſeptimo Etymologiarum.

Vliſbona ab Vliſſe cõdita eſt, & in ea ſepultus.

Item anno trigeſimo primo, ante mortem Sãſonis, ſcilicet anno ſeptimo ſub Ahialon ſecundum computationem Pauli Oroſij primo de Ormeſta mũdi: & ante Romam conditam annis 480. facta ſunt, quę ſequuntur, & tamen ſecundum computationem aliorum debet hoc poni tẽpore illo, quo Iſraelitæ fuerunt ſine iudice 18 annis antequam acciperetur Iephte in iudicem, de quo ſupra 10. capi. vel tempore Iair. Et iſta diuerſitas eſt, quia Paulus Oroſius ponit bellum Troianum tardius quàm cęteri effectum fuiſſe. Quicquid autem ſit, illud accidit ante principiũ belli Tro- K iani, & raptum Helenę annis. 50. Nam ſecundum ꝙ computat Oroſius, illud quod hic dicitur, fuit anno ante vrbem coditam quadringẽteſimo octuageſimo, & bellum Troianum, & raptus Helene fuit ante vrbem conditam anno quadringenteſimo triceſimo. Tunc enim Vologes rex Aegypti Meridiem, & Septẽtrionem diuiſas pene toto orbe ac pelago plagas, aut miſcere bello, aut regno iungere ſtudens, Scythis primum bellum indixit miſſis prius legatis, qui hoſtibus parendi leges dicerent: atque Scythę legatis reſponderunt ſtolide opulentiſſimum regem aduerſus inopes ſumpſiſſe bellum: quod timendum magis ipſi versa vice fuerit, propter incertos belli euentus nonnulla F præſentia & manifeſta damna. Porro ſibi non ſpectandum, dum ad ſe veniatur, ſed vltro prędę obuiam ituros: nec mora: nam dicta factis conſequuntur. Primũ ipſum Voſogem regem territum refugere in regnũ cogunt: deſtitutum vero exercitum inuadunt: omnẽque belli apparatum capeſcunt: vniuerſam quoque Aegyptum depopulauiſſent, niſi Nili paludibus impediti repellerentur. Inde continuò reuerſi perdomitam infinitis cędibus Aſiam vectigalem, id eſt tributariam fecere: ubi per quindecim annos ſine pace commorati tandem vxorum flagitatione reuocantur denunciantium, niſi redeant, ſobolem ſe a finitimis quę- ſituras. Medio autem tempore apud Scythas duo regij iuuenes Plinius, & Stolopetius per factionem op- G timatum domo pulſi ingentem iuuentutem ſecum traxere, & in Cappadocię Ponticæ ora iuxta amnem Termodontem conſederunt campis Temiſteriis ſiue Creutiariis ſibi ſubiectis: ibi diu finitimam regionem depopulantes conſpiratione finitimorum per inſidias trucidantur. Horum vxores exilio ac viduitate permotę arma ſumunt, & vt omnibus æqualis ex ſimili conditione animus fieret, viros, qui ſuperfuerant interficiũt atque accenſæ in hoſtem ſanguine ſuo, vlnonem cæſorum maritorum finitimorum excidio conſequuntur.

Amazonũ imperium oritur.

Tunc pace armis quæſita externos concubitus metuentes, natos maſculos mox necant: fœminas autem ſtudioſè nutriunt exuſtis infantularum dextris mamillis, ne ſagittarum iactus impedirentur: H vnde Amazones Gręce, id eſt ſine mamilla dictę ſunt, quia mazoin in Gręco mamillam notat. Harum duę fuerunt reginę Marpeſia, & Lampeto, quæ agmine diuiſo in duas partes curam belli, & domus cuſtodiam viciſſim ſortiebantur. Igitur cùm Europæ maximam partem domuiſſent, Aſiæ verò aliquantis ciuitatibus captis ipſæque Epheſum, & alias ciuitates cõdidiſſent, pręcipuam exercitus ſui partem onuſtam opulentiſſima præda ad domum reuocant: reliquæ ad tuẽdum Aſię imperium relictæ. cum Marpeſia regina occurſu hoſtium trucidantur. Huius locum Sinope filia eius cæpit, quæ ſingularis virtutis gloriam perpetua virginitate cumulauit. Hac fama exteras gentes tanta admiratio, & formido inuaſerat, vt Hercu- I les quoque cum iuſſus eſſet a domino ſuo rege Euriſteo exhibere arma reginæ, quaſi ad ineuitabile periculum deſtinatus vniuerſam Græciæ electam, ac nobilem iuuentutem præparauit, nec tamen contentus examine virium, vti ex improuiſo aggredi, & inſperatas circumuenire maluerit. Duæ tunc ſorores regno præerant Antiope, & Orithia. Hercules mari aduectus incautas, inermeſque, & pacis incuria deſides oppreſſit: inter cæſas captaſque, quàm plurimas duæ ſorores Antiopę Menalipe ab Hercule, Hippolyte a Theſeo retentę ſunt: ſed Theſeus Hippolytem in matrimonium duxit. Hercules Menalipem ſorori reddidit, & arma reginę pręcio redemptionis accepit. Poſt Orithiam Penthaſilea re- K gno potita eſt, cuius Troiano bello clariſſima inter viros documenta virtutis accipimus. hoc Paulus Oroſius primo de Ormeſta mundi. Sunt autem iſtę fœminæ Amazonæ de terra Scytharum, quæ vſque hodie, vt quibuſdam placet, in illo cultu, & viuendi modo manent ad extremitatem ſeptentrionis habitantes in finibus Europę circa Graciam, & Phrygiam, vbi Troia ciuitas fuit.

Amazones quare ſic vocentur.

Hercules Amazonũ domitor.

Extãt hoc tempore vt quidam volunt Amazones.

CAPITVLVM XVII.

FVIT eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas, qui dixit matri ſuę: Mille & centum argenteos, quos ſeparaueras, & ſuper quibus me audiente iurauetas, ecce ego habeo, & apud me ſunt. Cui illa reſpondit: Benedictus filius meus Domino. Reddidit ergo eos matri ſuæ. Quæ dixerat ei: Conſecraui, & voui hoc argentum Domino, vt de manu mea ſuſcipiat filius meus, & faciat ſculptile, atque conflatile: & nunc trado illud tibi. Reddidit igitur eos matri ſuæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, vt faceret ex eis ſculptile, atque conflatile. Quod fuit in domo Michę. Qui ædiculam quoque in ea Deo ſeparauit, & fecit Ephot, & Theraphim, ideſt veſtem ſacerdotalem, & idola.

Fuit eo tempore. Deſcripta fuit ſupra hiſtoria temporis iudicum, hic deſcribitur hiſtoria quorundam illius temporis caſuum. Fuerunt autem tres euentus tempore iudicum. Primus fuit de idolo Michæ. Secundus fuit de concubina Leuitę, & pugna contra Beniamitas. Tertius fuit caſus de factis Ruth. De ſecundo agitur infra decimo nono capitul. & vſque ad finem huius libri. Tertius autem habetur in libro Ruth, qui eſt quædam pars libri huius deciſa per apocopem ab Hebræis, vt ait Ieronymus in prologo Galeato ſuper libros Regum. Quod autem pertineat ad librum Iudicum patet, quia in diebus vnius iudicis eius facta narratur hiſtoria, vt patet in principio libri Ruth, ſcilicet: Fuit in diebus vnius iudicis. De primo autem caſu agitur dupliciter, quia primò ponitur de ipſo idolo Michæ. Ad illud idolum interſeritur hiſtoria de captione vrbis Lais, quę alio nomine vocatur Leſendan. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur idoli Michæ fabricatio: ſecundo idoli expoliatio ſeq. cap. Prima in duas, quia primò ponitur idoli conſtitutio: ſecundò circa illud facta abuſio ibi. *Impleuitque vnius filiorum*.

An iſti tres caſus, qui ponuntur hic, ſcilicet de idolo Micha, & vrbe Lais, & vxore Leuitæ fuerunt ante tempus iudicum.

Quæſt. I.

QVAERETVR circa primum de continuatione huius ad præcedentia, an ſit cōtinuus ordo, vel ſit aliqua mutatio facta: & an fuerint facta iſta immediatè poſt illa. Reſpondendum, quòd circa hoc eſt (Nico. Reſ. ad quæſ.)

A multiplex diſſenſio. Nicolaus dicit quòd expoſitores noſtri communiter tenent, quòd fuit caſus de idolo Michæ immediatè poſt mortem Ioſue antequam iudicaret Hothoniel, qui fuit primus iudex. Et hoc probant, quia dicitur hic quòd iſto tempore non erat rex in Iſrael, ſed quilibet quod rectum ſibi videbatur faciebat: & tamen poſtquam cęperunt eſſe iudices, illi caſti gauiſſent hoc factum, ſi accidiſſet, & non faceret tunc quilibet quod vellet, quia illi exercebant poteſtatem ſuper populum: ideo attribuendum eſt tempori, quo manſit terra ſine rectore poſt mortem Ioſue antequā primus iudex, ſcilicet Hotoniel, ſurgeret. Sed dicit Nicolaus, quod iſtud non tenet, ſed poterat iſtud accidere tempore iudicum, quia licèt dicatur, quod nō B erat in Iſrael rex, non tollitur, quod non eſſet iudex, quia poteſtas regum, & iudicum non erat ſimilis, eo quod iudices habebant poteſtatem ſolum per modū cuiuſdam directionis, & non propriè vt vtentes poteſtate. Ideo refert opinionem quandam Hebręorum dicens, quòd accidit iſtud tempore Hothonielis primi iudicis. Et inducunt ad hoc rationem: quia ſupra ſecundo capitu. & Ioſue vltimo dicitur, quod ſeruierunt domino Iſraelitę cunctis diebus Ioſue, & ſeniorum, qui longo tempore fuerunt poſt eum, & illi fuerunt vſque ad Hothonielē: ergo viuente Hothoniele factum eſt. Sed dicendum, quòd iſta poſitio non ſtat: & non bene Nicolaus improbat poſitionem noſtrorum expoſitorum, quaſi tenendo poſitionem He- (Refellitur ſua hæc opinio.) C bręorum: nam cùm dicit quod licèt non eſſet rex in Iſrael quando iſta fiebant, & tamen bene poterat eſſe iudex, non ſtat. Nam ſi ſolùm diceretur in litera, quod in diebus illis non erat rex in Iſrael: poſſet quidem ſtare iſta reſponſio, ſed dicitur, quòd non erat rex in Iſrael, ſed quilibet quod ſibi rectum videbatur, faciebat: in quo non ſolum excluditur eſſe regem, ſed etiā eſſe rectorem aliquem, qui poſſet iſta corrigere: nam dato quòd eſſet alius, qui poſſet corrigere iſta vitia, non oportebat, quòd eſſet rex, nec regem non eſſe, faceret aliquem defectum. Cum autem dicit Nicolaus quòd iudices non habebant poteſtatem corrigendi, hoc falſum eſt, quia poteſtas iudicum, & regum non differebat, niſi quantum ad ea, quæ habentur primo D Regum octauo, vbi ponitur ius regis in imponendo tributa, & accipiendo aliquid de bonis Iſraelitarum, & illud non poterant iudices: & tamen poterant conuocare populum, & corrigere vitia, alioquin daretur politia inordinatiſſima inter Hebręos, cum nullus eſſet potens prohibere malos puniendo. Etiam patet hoc, quia iudices erant principes populi, vt patet de Iephte ſupra vndecimo. Item patet quòd poſſent corrigere vitia, quia ſupra ſecundo dicitur, quod tempore, quo mortuus erat iudex, Iſraelitæ declinabant ad idola, & cum alius iudex ſurgebat, toto tempore illius Iſraelitę colebant dominum. Illud autem non accidiſſet ſemper, niſi iudex haberet poteſtatem ad corripiē-dum idolatras. Item patet, quòd non fuerit tem- E pore alicuius iudicis, quia iſta clauſula ponitur intra ad aliquid ſignandum, ſcilicet quod in diebus illis non erat rex: & tā ſi accipiatur rex ꝓpriè pro rege, & non generaliter ad regem, et quemcunque rectorem, erit litera omnino ſuperflua. Quod patet, quia manifeſtum erat, quòd in tempore illo non erat in Iſrael aliquis rex, quia non fuerunt reges in Iſrael vſque ad Saulem, de quo habetur in libro 1. Regum, iſta aūt, quæ habentur in libro iſto fuerunt facta tempore Iudicum, cùm nondū reges vlli erant: ergo ſuperfluū erat dici hic, quod nō erat rex in Iſrael, ſed neceſſe eſt, quòd accipiatur rex pro iudice, aut quocunque rectore. Item cùm volunt Iudæi, quod fuerit iſtud tem-

pore Hothonielis, & non tẽpore medio inter mortẽ
Ioſue, & tempora Hothonielis, inconueniẽs eſt, quia
hoc volunt eo quòd inter hęc tempora non coluerũt
Iſraelitæ idola. Sed falſum eſt, quia antequam conſti-
tueretur Hothoniel in iudicẽ coluerunt Iſraelitæ ido
la, & ob hoc traditi ſunt in manus Chuſanraſathain re
gis Syriæ, de quo ſupra ſecundo, & tertio ca. ergo tunc
potuerunt eſſe quæ narrantur de idolo Michæ. Item
non ſtat quod dicunt, quia tempore Hothonielis acci-
derit: nam toto tempore ſuo Iſraelitæ coluerunt do-
minum: iſta quippe erat regula, quòd quando morie
batur aliquis iudex, declinabãt Iſraelitæ ad idola peius
quàm prius, & cùm nouus iudex ſurgeret tempore il-
lius colebant ſemper dominum, vt patet ſupra ſecun-
do: ergo tempore Hothonielis non fieret. Alij volũt,
quòd accident iſtud de idolo Michæ tẽpore, quo mor
tuus eſt Samſon, ſcilicet aliquanto tempore poſt: &

Rabbi Dauid Kimhi opinio ac eius rationes in diuerſum.

hoc tenet Rabbi Dauid Kimhi. Cuius motiuum eſ-
ſe poteſt ex cõtinuatione literæ, quia continuatur iſta
litera præcedenti, & nunquam recedendum eſt ab or-
dine literæ ſine neceſſitate. Item patet, quia dicitur
hic in principio literę: Fuit eo tempore in monte E-
phraim vir nomine Michas. Oportet autem quòd re-

Prima rõ.

feratur iſtud relatiuum ad præcedentia, & debet re-
ferri ad immediata ſecundum regulam grammaticæ,

Secũda rõ.

alioquin fieret relatio incerta, ſed ante hoc dictũ fuit

Tertia rõ.

de Samſone, ideo dicit quòd fuit poſt Samſonem. Itẽ
dicit Rabbi Dauid Kimhi, quòd inter Samſonem, &
Heli ſummum ſacerdotem fuerunt tempora media,
in quibus accidit iſtud de idolo Michæ. Et ad hoc in-
ducit, quòd neceſſe ſit computari aliquot annos in-
termedios, alioquin intercideret ſumma particula-
ris annorum ad ſummam, quæ ponitur tertio Regum

Rabbi Dauid reprobatur.

ſexto capit. De qua ſępe dictum eſt. Sed dicendum
eſt quòd iſta poſitio non ſtat, quia neceſſe eſt, quòd
fuerit iſtud factum multo tempore ante Samſonem,
quod patet primò, quia iſtud idolũ Michæ, & captio
vrbis Lais a filijs Dan fuit quaſi eodem tempore, eo
quod filij Dan venientes per domum Michę rapue-
runt inde idolum, & duxerunt illud in Lais vrbem, q̃
cęperunt, & dicitur ſequenti cap. quod poſuerunt Io-
nathan filium Gerſon filij Moyſi in ſacerdotem, & fi
lios eius: & tamen manifeſtum eſt quod nepos Moy-
ſi non poterat eſſe poſt mortem Samſonis, quod patet
quia Gerſon filius Moyſi genitus fuit ante exitum de
Aegypto, vt patet Exodi 2. & 3. & 4. capit. & tamen ab
exitu de Aegypto vſque huc fluxerunt anni pluſquam
trecẽti octoginta, ſecundùm computationem, ſecun-
dùm quam fecit Iephte. Nam dixit Iephte ſupra 11.
quòd a tempore, quo Iſraelitæ acceperunt terram Ga-
laad de manu Ammorrhæorũ vſq; ad tempus ſuum,
erant trecenti anni, & tamen illud fuit anno quadrage
ſimo ab exitu de Aegypto, vt declaratum eſt Nume-
ri 20. & 21. Nam omnia, quæ facta ſunt a cap. 20. Nu-
meri vſque ad finem fuerunt anno 40. ab exitu de Ae-
gypto, & ſic ſunt centum quadraginta anni quibus ad
dantur anni ſex Iephte, & ſeptem anni Abeſan, & de-
cem anni Ahialon, & octo anni Abdon ſupra 12. &
20. anni Samſonis, qui ſimul faciunt annos quinqua-
gintaunum, & ſic ſunt anni trecenti nonagintaunus a
natiuitate Gerſon filij Moyſi vſque nunc. Gigneret
autem ipſe filium ad plus anno ſeptuageſimo, & tunc
manebunt anni trecenti vigintiunus, quos iam ageret
Ionatham filius Gerſon quãdo inſtitueretur ſacerdos.
Sed iſtud eſt falſiſſimum: quia illo tẽpore nullus ho-
mo quaſi accedebat ad annum centeſimum, ideo ne
ceſſe eſt, quòd fuerit ante mortẽ Samſonis iſtud pluſ-
quam per ducentos quinquaginta annos. Item patet
hoc, quia iſtud de idolo Michæ, & quod habetur infra

F decimo nono de cõcubina Leuitæ, facta ſunt eodem
tempore: cùm dicatur hic, quod tẽpore idoli Michæ
non erat rex in Iſrael, ſed quilibet quòd rectum ſibi vi
debatur, faciebat: & infra decimo nono, & vigeſimo
dicitur, etiam quòd non erat tunc rex in Iſrael, ſed
quilibet quòd rectum ſibi videbatur, faciebat: ergo
eodem tempore fuerunt: & tamen quando factum
eſt illud de concubina Leuitę non erat capta Ieruſalẽ,
vt patet infra vigeſimo, quia dixit puer Leuitæ ad eũ,
quòd declinaret in Ieruſalem, & ille reſpondit, quod
non declinaret illuc, quia erat ciuitas alienorum ſcili-
cet Iebuſæorum: ergo nondum erat capta, & tamen
Ieruſalem fuit capta pauco tempore poſt mortem Io
ſue viuente Caleb, vt patet ſupra primo capi. ergo an-
G te tempus illud fuit. Item patet etiam, quia illo tem-
pore erat ſacerdos Dei in Silo Phinees filius Eleazari
filij Aaron, vt patet infra vigeſimo, & tunc pugnabant
Iſraelitæ contra Gabaa pro concubina Leuitæ: ergo
pauco tempore erat iſtud poſt mortem Ioſue. patet
conſequentia, quia Eleazar ſummus ſacerdos filius
Aaron mortuus eſt quando mortuus fuit Ioſue, vt pa
tet Ioſue vltimo, & ſucceſſit Phinees filius eius in ſum
mo ſacerdotio, vt patet primo Paralipome. quarto, &
ſeptimo capit. & ipſe ſepeliuit patrem ſuum Eleazar,
Ioſue vltimo. Si autem iſte eſſet ſacerdos tempore
Samſonis, & poſtea quando fierent ea, quæ haben-
tur infra decimo nono, & vigeſimo, eſſet plurimum
quàm trecentorum, & octoginta annorum. Quod
H patet, quia in vltimo anno, quo Iſraelitę ſteterunt in
deſerto, ſcilicet 40. anno ab exitu de Aegypto, Phinees
occidit Zambri principem tribus Simeon coeuntem
cum Madianitide: Numeri vigeſimo quinto, & Deus
promiſit ei ſummum ſacerdotium in ſempiternum:
& ſic eſſet vir pluſquam 25. annorum ad hoc, quòd
eſſet animoſus, & zelans pro Deo ad faciendum hęc.
Etiam quia eodem anno ipſe fuit dux cum Ioſue con-
tra Madianitas: Numeri decimo tertio, & tamen non
daretur ei ducatus belli, niſi eſſet vir maturus, ſcilicet
pluſquam 25. annorum. ſubtrahuntur ergo anni quin
decim ad complendum 40. dicemus, ꝙ ad minus na-
tus eſt Phinees anno 15. poſt introitum in deſertum,
vel exitum de Aegypto: ſed ab exitu de Aegypto vſ-
I que ad mortem Samſonis fuerunt anni trecenti nona
ginta vnus, & inductum eſt ſequendo computationẽ
Iephte ſupra in illo dubio: ergo erant trecenti ſeptua-
ginta quinque anni ad minus a natiuitate Phinees vſ-
que nunc: ſed tanto tempore non poterat viuere Phi
nees, cùm rari viuerent vltra centum annos: ergo fuit
ante hoc pluſquam ducentis octoginta annis iſtud fa-
ctum. Ex prædictis rationibus declarantur duo. Pri-
mum eſt, quod non fuerunt iſta de idolo Michę, nec

Ex allatis rationibus duo enucleantur.

de concubina Leuitę poſt mortem Samſonis: & iſtud
manifeſtè inducitur ex omnibus rationibus poſitis.
Secunda eſt, quòd fuerit factum iſtud pauco tempo-
re poſt mortem Ioſue, & ante mortem Caleb: nam
iſta facta ſunt antequam caperetur Ieruſalem de ma-
K nu Iebuſæorum, vt dicebatur ſupra, Ieruſalem tamẽ
capta eſt paulo poſt mortem Ioſue viuente Caleb, vt
patet ſupra primo capitu. Et tunc nondum erat inſti-
tutus iudex: nam viuente Caleb, non fuit Hotho-
niel iudex: quia Hothoniel erat frater minor Caleb,
qui acceperat filiam Caleb in vxorem, vt patet Ioſue
decimo quinto, & ſupra primo capi. & erat tunc Ca-
leb princeps belli, & maioris auctoritatis, vt colli-
gitur ex allegatis capitulis, ideo tũc nequaquam eſſet
Hothoniel iudex, ſed ſi aliquis deberet eſſe iudex po-
tiſſime eſſet Caleb. Nã Caleb exiſtente duce belli erat
Hothoniel quaſi perſona priuata: vnde dixit Caleb: q
percuſſerit Cariathſepher dabo ei Axam filiã meam.

Et

Et dicitur ꝙ cępit eam Hothoniel frater Caleb minor
prçallegatis capitu. ergo mortuus erat Caleb, quando
Hothoniel factus eſt iudex: nam dicitur ſupra ſecũdo,
quòd Iſraelitæ ſeruierunt domino toto tempore, quo
vixit Ioſue, & ſeniores, qui poſt eum longo vixerunt
tempore: vnus autem, & præcipuus de illis ſenionbꝰ
fuit Caleb, vt eodem cap. declaratum eſt: & tamen an
te mortẽ Caleb erat capta Ieruſalem: ergo ante mor-
tem eius fuit idolum Michæ, & caſus de Leuita, de
Refellantur aliorũ argumenta. quo infra 19. & conſequenter fuerunt hæc ante tem-
pora Hothonielis primi iudicis, ſ. inter mortem Ioſue,
& conſtitutionem Hothonielis in iudicem, quando
nullus adhuc erat iudex. Alij probant alio modo cõ-
cluſionem iſtam. Primò quia dicitur hic, quòd non
erat tunc rex in Iſrael, ſed quilibet quod ſibi rectum
videbatur faciebat: & accipitur rex pro omnibus iudi-
cibus, vt ſupra declaratum eſt: ergo non erat tunc ali
quis, & ſic erat ante conſtitutionem iudicum, & con-
ſequenter inter Ioſue, & Hothonielem. Item dicitur
ſequenti. capi. quòd fuit idolum Michæ in tribu Dan
toto tempore, quo tabernaculum domini fuit in Silo:
& tamẽ ſi fuit factum illud idolum poſtquam Hotho
niel cæpit iudicare, non fuit toto tempore, quo manſit
tabernaculum in Silo, quia ante hoc poſitũ fuerat ibi
tabernaculum: ergo inter Ioſue, & Hothonielẽ fuit
iſtud idolum fabricatum. Reſpondendum quòd non
concluditur. Ad primum dicendum, quòd conclu-
dit, quòd quando fuit factum iſtud idolum, non erat
tunc aliquis iudex, aut rex actualiter iudicans, vel pre
ſidens, & tamen non concludit, quòd ante hoc nõ fue
rint aliqui iudices: imò ſtante illa litera poterat eſſe,
quòd accidiſſet iſtud poſt mortem Samſonis. Primũ
iſtorum patet, quia iudices non ſuccedebant ſibi, ita ꝙ
mortuo vno illico ſuccederet alius, ſed erant aliqua
tempora media, vt patet ſupra 3. & 4. & 10. & ibidem
declaratum eſt. Et quanquam præceſſiſſent aliqui iu-
dices, poterat in tempore medio inter iudicem &
iudicem fieri, quod hic dicitur de idolo Michæ, & de
concubina Leuitæ: & tunc verum eſſet, quòd nullus
erat, qui poſſet illud caſtigare, ſed quilibet faceret, ꝙ
ſibi rectum videretur. Et hoc patet magis, quia quã-
docunque aliquis iudex præerat Iſraelitę colebant do-
minum, & mortuo illo declinabant ad idola, vt habe-
tur ſupra ſecundo capitu. & ſicut factum fuit iſtorum
quodlibet, ita fieret idolum Michæ. Secundum patet,
quia inter Samſonis mortem, & iudicaturã Heli flu-
xerunt aliqua tẽpora, vt fiebat in aliis iudicibus, & in
illis temporibus poterant euenire hæc. Secundum ar-
gumentum non tenet propter duo. Primum quia,
cùm dicitur, quòd idolum Michæ manſit in tribu Dã
toto tempore, quo manſit ſanctuarium domini in Si
lo: non eſt ſenſus quòd manſit a principio, quando mã
ſit ſanctuarium in Silo: ſed eſt ſenſus quando deſijt eſ
ſe ſanctuarium in Silo, deſijt idolum Michæ de tribu
Dan: vel non prius ceſſauit idolum Michæ de tribu
Dan, quàm tabernaculum domini de Silo: ideo dato
quòd fuiſſet factum idolum Michæ tempore Samſo-
Falſum eſt idolũ tempore Ioſuę poſitũ fuiſſet in ſorte Dan. nis, eſſet verum iſtud. Secundum inconueniens eſt,
quia hoc dato oporteret quòd poneremus fuiſſe po-
ſitum idolum Michæ tempore Ioſue in ſorte Dan.
Sed iſtud eſt falſum propter duo: Primò quia nullus
cõcedit, quòd tempore Ioſue talia fierent, eo quòd ip-
ſe talia aſperrime corrigeret, cũ voluerit pugnare con-
tra duas tribus, & dimidiã: quia fecerunt altare apud
Iordanem, Ioſue vigeſimo ſecundo capitu. Secundum
eſt, quia dicitur hic quòd tunc nullus rex erat in Iſrael,
ſed quilibet, quod ſibi rectum videbatur faciebat: &
tamen tempore Ioſue non faciebat quilibet quod ſibi
rectum videbatur, cùm ipſe corrigeret ad vnguẽ pec-
cata, & potiſſime idolatriam. Tertium addi poteſt,

A quia quando iſta facta ſunt, tribus Dan habebat ſor-
tem: & tamen nondum habebat poſſeſſionem illius,
& cęterę tribus habebant ſortes, & poſſidebant illas,
vt patet ſequenti capi. in principio. & tamen quando
poſitum eſt tabernaculum in Silo, nondum habebant
tribus Iſraelis ſortes, quas poſſiderent: imò nondum
diſtincta erat terra per ſortem, vt patet Ioſue decimo
octauo, vbi dicitur, quòd conuenerunt Iſraelitę in Si-
lo, & poſuerunt ibi arcam domini, & ſanctuarium, &
inde miſerunt viros ad cõſiderandum totam terram,
& deſcribendam eam, & poſt paucum tempus redie-
runt tunc deſcripta terra, & tunc poſitæ fuerunt ſor-
tes pro omnibus tribubus. Ergo nondum erant ſortes
tribubus ſingulis, quãdo ſanctuarium fuit poſitum in
B Silo, & conſequenter non poſitum fuit idolum Mi-
chæ in ſorte Dan in Lais: quando fuit locatũ ſanctua- Opi. doct. penes hoc
rium in Silo, ſed aliquanto tempore poſt. Tenendum
eſt ergo quod ſupra dicebatur, & rationes illæ, quæ ibi
a nobis adductæ ſunt. Hoc idem tenet Ioſephus quin-
to Antiquitatum, ponens Hiſtoriam de idolo Michę:
& de vxore Leuitæ. Immediatè poſt mortem Ioſue,
& ante Hothonielem, cùm plurimum peccaſſet Iſrael
coram domino, & tradidiſſet eos dominus in manus
Chananæorum, qui abſtulerunt inde Aſchalonem, &
Acharon, & multas vrbes in campeſtribus, & ipſos Da
nitas ita expulſos in montes confugere compulerunt.
Eo tempore fuit vir de monte Ephraim nomine Mi-
chas & cæte. ſicut continẽtur hic. iſta hiſtoria tangi-
C tur ſupra primo capitu. vbi agitur de arctatione tribus
Dan, quam Chananæi arctauerunt in montibus. Idẽ
tenet hiſtoria ſcholaſtica, quæ Ioſephum ſequitur. Ad
rationes in contrarium Rabbi Dauid Kimhi reſpon-
dendum eſt. Ad primam, cùm dicebatur de conti- Ad primã rationẽ Kimhi in diuerſum.
nuatione literæ: dicendum quòd ſępe ſacra ſcriptura
vtitur anticipatione, & recapitulatione, ſicut patet in
multis locis, & verum eſt, quòd nunquam eſt recedẽ
dum ab ordine literæ, niſi ex cauſa manifeſta, quæ co-
gat: & tamen hic eſt talis, vt probatum fuit ſupra. Ad Ad 2. rationem.
ſecundum dicendum, quòd iſtud relatiuum: fuit eo
tempore: non refertur ad immediata, ſed refertur ad
omnia, quæ continentur in toto iſto libro: quaſi dice
tur, quòd dum fiebãt ea, quæ narrata ſunt in iſto libro
D ſupra, accidit quod dicitur hic de idolo Michæ. & ve-
rum eſt quòd rationabilius erat referri ad immediata
de Samſonis morte ſi litera toleraret, & tamẽ non po
teſt ſtare, quia vt probatum eſt neceſſario fuit ante Sã
ſonem. Ad tertiam rationem dicendum, quòd non Ad 3. rationem.
fuit inter Samſonem & Heli, cùm probatum fuerit,
quòd fuit ante Samſonem: & cum dicitur quòd inter
Samſonem & Heli fuerunt tempora intermedia, ni-
hil differt, quia dato quòd in illis eſſe potuerit, ita ꝙ
fieret in tempore, quo nullus iudex erat, tamen non
fuit tunc factum, vt declaratum eſt.

Quare hi tres caſus fuerint ſcripti in Iudicum libro.
Quæſtio 11.

E

QVAERETVR vlterius, cùm iſti tres caſus, ſci
licet de idolo Michæ, & de concubina Leuitæ,
& de Ruth: non fuerint tempore Iudicum, quare fue
rint ſcripti in Iudicũ libro. Reſpondendum quod ſacra
ſcriptura voluit deſcribere hos caſus, quia vtile erat
eos deſcribi: nam ſacra ſcriptura eſt ad inſtruendum
hominem in moribus, vt Deum colat, & perueniat ad
vitam æternam. Eruditio autem in moribus multi- Conditio in moribus eſt multiplex.
plex eſt, quia aliquando fit ponendo regulas, quas
homo tenere debet in operando, ſicut eſt in libris le-
galibus Moyſi, & in doctrinalibus. ſ. in libris Salomo
nis, in quibus documenta moralia multa traduntur.

Aliquando autem erudimur enarrãdo bona geſta virorum, & malorum peccata, quibus inſtruimur ad bona ſequendum, & mala cognita fugiendum. Aliquãdo autem erudimur enarrando præmia bonorum, & pęnas, quæ a Deo malis tribuuntur: quia homines potiſſimè sẽſuales, & adhuc animales iuxta Apoſtolum, & ignorantes quæ Dei ſunt, his maximè ad bonũ, vel ad malum ducuntur, ideo ſcriptura ſacra ſicut eguit libris legalibus ad ponẽdum regulas morum: ita eguit libris hiſtoricis ad deſcribendum proſperitatem Deo inhærentium, & calamitatem peccantium: & iſta eſt cauſa in generali introductionis hiſtoriarum in ſacra ſcriptura. Particulares ãt cauſæ ſunt aliæ. Et quia peccatum quod maximè vitandum erat in lege Dei, erat idolatria, & pęna maxima pro hoc dabatur: ponitur G hic de idolo Michæ, vt poſtea infra ponatur de pęna, quę ſecuta eſt occaſione huius idoli: nam cędes illa magna, quæ facta eſt infra 20. occaſione huius dicitur facta, vt declarabitur ibidem. de Ruth autem poſitus fuit caſus propter Dauid ad enarrãdum genealogiam Dauid, qui natus eſt de Ruth Moabitide. Quo dato oportuit quod iſti tres caſus ponerentur in libro iſto Iudicum, vel in libro Regum, vel in aliquo libro per ſe extra iſtos duos: non fuerunt autem poſiti in libro Regum, quia liber Regum fuit poſt omnia hæc lõgo tempore, & non fuit conueniens interſeri ibi, nec poni in principio. Etiam noluit ſcriptura per ſe facere librum de his, cùm aliquo modo pertineãt ad librum Iudicum, ideo poſuit in libro Iudicum. Liber quo- H que Ruth extremitas iſtius libri erat, ſed Hebræi ab antiquo illã particulam a cæteris ſecuerunt libellum per ſe facientes.

Peccatum maximè vitadum in lege Dei.

Quare enarratio iſtorum euentuum in fine huius libri ſit poſita. Quęſt. III.

QVAERETVR vlterius, cùm iſti euentus non fuerint exactis iudicibus, ſed antequam inciperent, vt declaratum eſt: quare poſita fuit enarratio iſtorum caſuum in fine libri huius. Reſpondendum eſt, ꝙ a principio omnes iſti tres caſus poſiti fuerint in fine libri huius, ſcilicet de idolo, & cõcubina, & Ruth: & quia Ruth videbatur eſſe poſt mortem Samſonis, I vt communiter tenetur, fuit finis libri huius conueniens: quia id quod eſt in fine fuit extremum omniũ, quæ habentur in hoc libro ſecundum ordinem naturalem, & fuit conueniens principiũ ad id quod habetur in principio libri Regum. Reſpondẽdum ꝙ ſi ſcriptura voluiſſet tenere ordinem naturalem in narrãdo, debebat ponere iſta 5. capi. quę habentur vſque ad finem huius libri, ſcilicet de idolo, & concubina in principio libri huius poſt primum ca. quia ibi fuerunt: & enarratis eis ſequeretur hiſtoria 3. cap. & de Hotoniele, & deinde eſſet perſecutio vſque ad mortem Samſonis ſecundùm ꝙ habetur in litera. Et poſt illam poneretur hic tota hiſtoria Ruth: & in illa conſummaretur liber iſte. Scriptura tamen noluit tenere ordinem K naturalem, ſed artificialem: qui magis conuenit enarrandis rebus, vt competentius, & integralius, atque manifeſtius quælibet res enarretur. Si autem fuiſſet iſte ordo, perturbaretur intentio libri huius, quia liber iſte erat de iudicibus, & principalis hiſtoria ſua de actibus iudicum eſſe debebat: ſi autẽ poſita fuiſſent omnia hęc iſto ordine, prius veniſſemus ad medietatem libri, quam quidquam de iudicibus diceretur. Voluit ergo ſcriptura tenere ordinem artificialẽ. Poſuit omnes iſtos caſus in fine libri, & in fine omnium caſuum Ruth, niſi quia hebræi de extremitate huius libri hiſtoriam Ruth abſciderunt.

Scriptura non tenuit ordinẽ naturalem in ſcribendo librum Iudicum, ſed ordinẽ artificialem.

F *Cur non agitur in iſto libro de omnibus iudicibus, ſed de quibuſdam in libris Regum, ſicut de Heli, & Samuele. Quæſtio IIII.*

QVAERETVR vlterius, cùm iſte ſit liber Iudicum, cur non fuit hic poſita hiſtoria omnium iudicum: nam poſt Samſonem fuerunt duo iudices, ſcilicet Heli ſummus ſacerdos, de quo dicitur 1. Regum 4. quòd iudicauit Iſrael. 40. annis, & poſt Heli fuit Samuel, de quo dicitur 1. Reg. 12. ꝙ Deus miſit Iſraelitis iudices, qui liberarẽt eos: & computatur ibi Samuel. Aliquis dicet, quòd Samuel, qui fuit vltimus iudicum ſcripſit iſtum librum Iudicum, & quia de factis ſuis ſcribere non poterat, cùm hiſtoria ſit ſemper de rebus geſtis, omiſit geſta ſua, quorum cauſa iudicum finem fecit in Samſone. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat, quia ſtaret iſtud ſi fortè Samuel ſolùm geſta ſua omiſiſſet ponere hic: omiſit tamen ponere geſta Heli ſummi ſacerdotis, ideo alia cauſa fuit. Item Samuel poterãt ſcribere geſta ſua, quia licèt non poſſet deſcribere omnia geſta vitę ſuæ: fuit autem ipſe iudex quouſque filij ſui fuerunt conſtituti iudices ab ipſo in ſenectute ſua 1. Regum 8. Vel verius quouſque fuit conſtitutus Saul in regem 1. Reg. 10. Nam incipiente tempore regum, ceſſauit tempus iudicum, & poſtea vixit Samuel magno tempore ferè annis 20. ideo poterat ſcribere geſta illa. quod autem poſtea vixerit patet, quia de morte ſua ponitur primo Reg. 25. & geſta iudicaturę ſuæ ſolùm fuerunt vſque ad 10. cap. 1. Reg. Aliquis dicet, ꝙ omiſit Samuel geſta iſtorum duorũ, vt eſſent principia libri Regum: nam cùm in libris Regum ponatur hiſtoria de regibus, debet poni aliquid, vt prologus, ſcilicet vnde fuit origo regũ: & quia hiſtoria Samuelis, & Heli fuit quaſi quidam prologus ad hiſtoriam Regum, eo quòd Samuel reges duos primos Iſraelitarum vnxit, debuit dimitti hic, & poni in principio libri primi Regum. Iſta ratio erat multum conueniens, quia ſic fit in principio huius libri. Ponuntur enim duo cap. tanquam prologus ad hiſtoriam Iudicum, & incipit hiſtoria in 3. capit. ſic etiam in aliis libris fit, tamen non conuenit iſta ratio ad pręſens, quia iſtud teneret, ſi Samuel, qui ſcripſit librum Iudicum, ſcripſiſſet librum primum Regum, quia tunc, vt conuenienter ordinaretur hiſtoria omitteret aliquid de iudicibꝰ, & poneret in principio libri primi Regum: tamen nõ ſcripſit Samuel aliquid de primo libro Regum, vt declarabitur ſupra tertium librũ Regum in prologo auctoris, qui præmittitur operi. Dicendum ergo, ꝙ Samuel omiſit iſtas duas hiſtorias, ſ. ſuam, & Heli, quia de ſeipſo non intendebat, quia ipſe intendebat dimittere ſuam, cùm eſſet ipſe ſcriptor libri, & quia hiſtoria Heli ſummi ſacerdotis erat ſimul cũ hiſtoria Samuelis, cùm fuerit natus Samuel ſub Heli, & miniſtrauerit coram eo, nec poterat vna enarrari ſine alia, vt colligitur primo Reg. a principio vſque ad finem 4. capitu. in quibus ponitur hiſtoria Heli: ideo omiſit vtranque hiſtoriam. Ieremias autem, qui ſcripſit libros 4. Regum, incepit vbi omiſerat Samuel in libro Iudicum, & quia hic fuit hiſtoria in Samſone, poſt quem illico fuit Heli, cępit liber Regum in hiſtoria Heli, & Samuelis. *Fuit eo tempore vir quidam*. Non referas ad mortem Samſonis, de qua dictum eſt ſupra immediatè, ſed refertur ad totum librum iſtum, ſcilicet quòd dum fierent ea, quę ſcripta ſunt, ſ. aliqua eorum factum eſt hoc, quòd dicitur de idolo Michæ: & debet intelligi pro illis, q̃ habentur ſupra primo, quia dum fierent illa, ſcilicet viuente Caleb, factum eſt hoc.

Cuiuſdam reſpon. ad

Doct. reſp. ad quæſ.

Quomodo

Quomodo potuit eſſe hoc tempore illo, ſcilicet poſt mortem Ioſue. Quæſt. V.

QVAERETVR, quomodo potuit eſſe tempore illo, quia dicitur Ioſue vltimo & ſupra 2. quòd ſeruierunt Iſraelitæ domino toto tempore Ioſue, & ſeniorum, qui longo poſt vixerunt tempore: & vnus de illis ſenioribus fuit Caleb. ergo viuente illo non fieret. Reſpondebitur quòd licet poſt mortem Ioſue ſeruierint Iſraelitæ domino, tamen inter mortem Ioſue & conſtitutionem Hothonielis in principem, Iſraelitæ coluerunt idola, ideo factus eſt Hothoniel iudex, ſupra 3. capi. Reſpondendum quòd ſi diceremus accidiſſe iſtud inter mortem Ioſue, & conſtitutionem Hothonielis in iudicē, & non adderetur aliquid aliud, ſatis ſtaret, quod tempore illo, quo peccauerunt Iſraelitę paulo ante conſtitutionem Hothonielis, & paulo poſt mortem Caleb: & tunc ſtaret vtrunque, ſcilicet quòd tempore ſeniorum, qui fuerunt poſt Ioſue non coluerunt Iſraelitæ idola: & tamen oportet dicere ꝙ fuerit iſtud ante mortē Caleb, cùm fuerit ante captam Ieruſalem de manu Iebuſęorum, vt patet infra 19. & tamen ante mortem Hothonielis capta eſt ſupra primo: ergo eo viuente factum eſt idolum. Concedendum eſt: & quando dicitur, quòd tempore ſeniorum, qui longo tempore poſt Ioſue fuerunt, coluerunt Iſraelitæ ſemper Deum. Dicendum eſt tamen quòd C hoc intelligitur publicè, ſcilicet quòd totus populus non declinabat poſt idola, aut faciebat publicè templa ſicut alijs temporibus fiebant, & tamen in ſecreto aliqui colebant idola: ſic fuit de idolo Michæ, quia in ſecreto tenuit ille iſtud in domo ſua, & ibi tenebat ſacerdotem. *Obiectio.* Cùm autem obijcitur, quòd poſtea idolum iſtud poſitū eſt publice in vrbe Lais, & manebat ibi, colebaturque a ſtirpe Dan. Dicendum quòd il- *Reſponſio* lud quod dicitur ſupra 2. intelligitur, quòd vt communiter non colebantur idola, & tamen aliqui colebant: & ſic magna pars tribus Dan habitans in Lais tenebat ibi idolum, & colebat illud: & iſtud non potuit caſtigare Caleb, quia non erat iudex, nec princeps, & reuerentia eius non abſtinuerunt ab hoc ſcelere filij Dan, quia cito poſtquam factum fuit hoc, mortuus D fuit Caleb. Vel dicendum quòd hoc fiebat, quia ciuitas Lais erat ſeparata nimis ab habitatione cęterorū Iſraelitarum: cùm dicatur ſequenti capitulo, quod iſta ciuitas erat procul a Sidone, & cū nullo hominū habebat cōicationem: ideo licèt cęteri Iſraelitę colerent Deum iſti colebant idola quia erant ſeparati, & cenſebantur omnes Iſraelitæ colere Deum. Item patet iſte modus loquendi: nam ſupra 2. dicitur, quod quando moriebatur aliquis iudex, Iſraelitę declinabāt ad idola, & cùm alius incipiebat declinabant ad colendum dominum, ita quòd non colerent idola, & tamē manifeſtum eſt, quod toto tempore, quo iudices mānſerunt, fuit idolum Michę in terra Iſrael, cùm dicatur ſequenti ca. quòd fuit in Lais toto tempore, quo fuit E tabernaculum domini in Silo: ſic autem nunquam quam viri de tribu Dan colerent idolum illud tempore ſeniorum, qui fuerunt poſt Ioſue, dicebatur totus Iſrael colere Deum. *Vir quidam de monte Ephraim.* Ideſt habitans in monte Ephraim: & ſic erat iſte Michas de tribu Ephraim. *Nomine Michas.* Iſte vocatur Michas ſine. e. & ꝓpheta Micheas vocatur per. e. iſtud ſeruat litera noſtra, in Hebręo autem aliquando ſeruatur differentia, aliquando non: nam ille, qui eſt propheta vocatur ſemper Michea in Hebræo. & iſte vocatur hic aliquando Michas, ſiue Micha: & aliquando Micheas, ſicut propheta. *Quid dixit matri ſuæ.* Conſiderandum eſt pro expoſitione huius, quod mater

A Michæ nō erat bene fidelis Deo, ſed adherebat idolis, habebatque argenti mille, & centum ſiclos, ſiue argenteos, quos conſecrauerat ad faciendum vnum idolum: Michas autem furatus eſt matri ſuæ argēteos iſtos forte intendens eam impedire ab idolatria, vel ex alia cauſa: tunc mater Michæ diligenter quærens argenteos, anxiabatur, & maledixit habentem. Poſt quòd Michas ne incideret in maledictionē reuelauit matri, quòd ipſe teneret Argenteos, & hoc totum debet ſubintelligi, eo quòd colligitur ex litera.

An mater Michæ fuerit Dalila, quæ ſeduxit Samſonem. Quæſt. VI.

B QVAERETVR de iſta matre Michæ, quæ erat. Aliqui dicunt quòd erat Dalila, cuius rationem *Quorundam reſp. ad quæſitū* aſſignant, quia hic dicitur quòd ſeparauerat mille, & centum argenteos, & tamen Dalilæ dati ſunt mille centum argentei præceden. cap. Sed dicendum quod iſtud non ſtat. Primò quia, vt probatum eſt, iſtud accidit ante tempora iudicum, & tamen Dalila tempore Samſonis fuit, vt patet præcedenti cap. Secundo quia fundamentum iſtud nullum eſt, quia volunt hoc innuentes quòd argentei Dalilæ fuerint ſolùm mille, & centum argentei. Sed falſum eſt, quia fuerunt quinque millia, & quingenti. quod patet quia prę cedēti cap. principes Philiſthinorum venientes ad Dalilam dixerunt ei: dabimus tibi ſinguli mille, & cen- C tum ſiclos, & principes erant quinque, ſcilicet quinque ſatrapę Philiſthinorum, ſiue reges vt patet Ioſue decimo tertio, & primo Regum ſexto cap. ideo non erat Dalila. Tertium eſt, quia iſta mater Michæ erat Hebrea, cùm dicatur Michas eſſe de monte Ephraim, ideſt de tribu Ephraim: Dalila tamen erat de ſtirpe Philiſthinorum, vt declaratum fuit præcendenti cap. quia alias non auſi fuiſſent venire ad eam ſatrapę Philiſthinorum, quia potius credere deberent quod traderet eos in manus Samſonis, quam Samſonem in manus eorum, ſi hebræa foret. Ideo non erat iſta Dalila *Doc. reſpō ſio ad quæ.* ſed aliqua alia mulier, quæ fuit prius pluſquam ducentis quinquaginta annis. *Mille centum argenteos quos ſeparaueras tibi.* Scilicet ſeparauerat eos mater Michæ a re- D liqua pecunia ſua, vt de his fieret idolum. Hebræi vo- *Hebræorū opinio de ſiclis.* lunt accipere argenteos, ideſt ſiclos, eo quod ſicli erant moneta argentea, & erat vſitata inter Iſraelitas. Sed potius videtur, quòd fuerit moneta maioris valoris, & ponderis, eo quòd infra dicitur, quòd de ducentis argenteis factum eſt idolum: & tamen de ducentis ſiclis fieret valde paruum idolum: ſi tamen velis tenere, quòd eſſent ſicli non recuſo. In Hebræo habetur. *Argentum quod ablatum fuerat tibi.* Vbi nos dicimus, quos tibi ſeparaueras. & ſignat litera noſtra quòd mater Michæ ſeparauerat ad faciendum idolū, litera Hebręa ſignat quòd furto ablatum fuerat argētum matri Michę. Sed dicendum quod litera Hebrai- *Opi. doc.* ca ſignat id quod noſtra, quia ſecundum proprieta- E tem Hebraicā ſignat litera argentum, quod ſeparatum fuerat tibi, ideſt quod ſeparatum fuerat a te, ſcilicet quod tu illud ſeparaueras tibi, & reddit cum litera noſtra. *Super quibus me audiente iuraueras.* Ideſt iuraſti, quod volebas illud ad conſecrandum Deo. Vel iuraueras, ideſt adiurauerás dicendo, oro Deum, quòd quicunque habet argentum iſtud ſi mihi non reddiderit amara conficiatur morte. & iſte ſenſus conſonat magis cum litera Hebraica, quæ habet. *Super quo maledixiſti, & etiam dixiſti in auribus meis.* Ideſt maledixiſti habentem ſi non redderet tibi illud, & dixiſti in auribus meis. Ideſt iſtam maledictionem dixiſti coram me, & iſtud ſignat litera noſtra, ſcilicet, me audiente iurauerás, ideſt maledixe-

ras. Ecce ego habeo. Ideſt ego inueni, vel accepi. *Et apud me ſunt.* Ideſt nulli dedi, nec expendi, ſed retineo apud me: iſtud publicauit Michas, quia timuit maledictionem matris ſuper ſe venturam.

Cum mater Michæ vellet argenteos ad faciendum idolum, an peccaret qui abſtuliſſet vel abſconderet, ne fieret idolum: & an impediens male agere, benè agat ſemper.
Quæſtio VII.

QVAERETVR, cùm iſta mulier vellet iſtos argenteos ad faciendum idolum, quod ipſa manifeſtauerat, & iſtud eſſet malum: ſi peccaret qui G accipèret, & abſconderet illos, vel nollet reddere ei.

Prima ratio. Aliquis dicet, quòd non, imò quòd mereretur, quia ipſa volebat malum facere, & ſubtrahendo iſtos argenteos, tolleretur ei occaſio faciendi malum: prohibere autem a malo bonum eſt.

Secūda ratio. Item ſiquis vellet alium occidere, & aliquis abſconderet ei gladium, & nollet reddere toto tempore, quo erat iratus, non peccabat, imò merebatur, niſi forte ſubtraheret ei arma pro defenſione ſua, vel pro iuſto bello: ita erat hic, quia tollebatur occaſio faciendi malum, ideo non erat peccatum.

Reſponſio ad quæſitū. Reſpondendum, quòd qui acciperet iſtam pecuniam, aut acciperet pro ſe ad retinendum, vel animo dandi eam domino ſuo aliquo tempore: ſi primo modo, peccatum erat: quia licèt H iſta mulier iuſtè merebatur perdere dominium iſtorū argenteorum, eo quod in turpi, & nefanda re expendere volebat: tamen qui acciperet, non poterat rem iſtam ſuam efficere ad hoc, quòd iuſtè poſſideret: ſicut in præſcriptione longi temporis, quæ eſt cùm mala fide, ille contra quem præſcribitur, meretur perdere dominium rei, eo quòd longo tempore negligens eſt: qui tamen præſcribit, non meretur acquirere, nec poteſt iuſtè rem ſuam efficere, eo quòd habet malam fidem, & quod eſt contra conſcientiam ædificat ad gehennam, ideo debet res reſtitui domino quamquam mereantur pdere illam: ita hic licèt mereretur mater Michæ perdere argenteos, tamen non habebat aliquis iuſtam cauſam retinendi: ideo teneretur quicūque haberet illos, reſtituere. I Si autem qui acciperet, vellet tenere aliquanto tempore, & poſtea reſtituere, nō ſufficiebat ad id, quod ipſe volebat, quia poſtea poterat facere idolum, ſicut nunc fecit mater Michæ redditis ſibi argenteis. Inſuper qui ſic accipiebat rem alienam, domino inuito & reclamante accipiebat, & non habebat aliquam cauſam ſufficientē ad faciendum, ideo peccabat. Nec obſtat, quòd ſciretur, quod volebat de illis pecuniis idolum facere, quia ēt ſi ſciam, quod aliquis vult dare pecuniam ad vſuram, non poſſum accipere illam furtim ad tempus, vel pro ſemper ne ille det. Ad primam rationem in contrarium, cùm dicitur, quòd impediens male agere bene agit, ſed ſic erat hic.

Ad 1. reſpōſionem in diuerſum. Reſpondendum quòd impedi- K re male agere eſt bene agere, quando prohibendo, vel impediendo non tranſgreditur quis metas poteſtatis ſuæ. vtputa ſiquis non iudex, vt mala efficaciter prohibeat, incipiat exercere auctoritatem iudicis, peccat & grauiter punietur de crimine concuſſionis: alioquin daretur cuilibet poteſtas corrigendi alterum, nō ſolum monendo, ſed etiam realiter aliquid agendo: & iſtud eſſet introducere inextricabilia ſcandala, & turbare totam politiam, nec eſſet aliquid contra leges tam periculoſum: ideo debet quilibet contentus eſſe terminis poteſtatis ſuæ, ſcilicet quod cùm viderit aliquem velle peccare, moneat eum, vel dicat iudici potenti prohibere realiter, ipſe tamen realiter non F prohibeat aliquid efficiendo, niſi in crimine, quod fortaſſis eſt in damnum alterius inuentum: vtpote ſiquis velit alium occidere, & ſit propinquus actui: ſubtrahere autem pecuniam, ne male expendatur, pertinet ad potentiam iudicis, ideo ſiquis alius hoc tentauerit, peccat mortaliter, & ſecundum legem humanam agetur contra eum, vt contra furem.

Ad 2. rationem. Ad ſecundum dicendum, quòd ſiquis in furore eſt, & depoſuerit penes me gladium, & repetat in furore, non teneor illi dare, eo quòd poterit ſe occidere, vel aliquem aliū: ſic etiam ſiquis iratus, & non inſanus depoſuit penes me gladium & petat, quando video manifeſte quòd eſt iracundus, & vult percutere aliquē iniuſtè, poſſum retinere gladium. Secus autem eſt ſi ille habeat gladium, & velit aliquem percutere, & ego clam ſurripiam ne aliquem percutiat, quia iſtud eſt maius, quia non reddere depoſitum in caſu, eſt quaſi elidere petentem per modum exceptionis: accipere autem ab eo, qui habet ne percutiat alium eſt directè agere, vel habere iuriſdictionem. Facilius autem eſt, ꝙ competat alicui exceptio, quàm actio: & maxime quia iſta non ſolùm, vt actio, ſed magis, vt iuriſdictio, ſcilicet quia propria auctoritate aliquid fit, ideo ſiquis alicui non inſano quamquam irato volenti aliquem percutere ſurripiat gladium, & teneat per aliquot dies, illo nolente, videtur peccare, vel vt ſi ei violenter excutiat de manu. Secus autem eſt in furioſo, quia cùm quis videt furioſum inſanum, ſiue tenentem gladiū, licitè poteſt ei accipere reclamāti, nec fit ei iniuria, eo quòd neſcit ille gladio vti: & veriſimile eſt, quòd ſemel alium tranſuerteret: iratus autem, qui non eſt inſanus poteſt vti gladio ſapienter, & quamquam videatur aliquid velle facere poteſt contrarium timore ductus, vel prudentia in contrarium inclinante, ideo eripere ei gladium violēter, vel clam, videtur eſſe peccatum. Poteſt tamen quilibet impedire volentē peccare vt ſiquis velit alium occidere, poſſum, & debeo adiuuare eum, qui inuaditur ad defenſionem. & tunc licet mihi accipere violenter gladium de manu alterius, quia tunc non ago vt exercens actum iuriſdictionis prohibendo, ſed actum perſonæ priuatæ defendendo.

An mater Michæ maledicendo acceptorem argenteorum ſuorum, peccauit. Quæſt. VIII.

QVAERETVR vlterius, an iſta mater Michę maledicendo acceptorem argenteorum ſuorū peccauerit, & an maledictio poſſet ligare furē iſtum. Reſpondendum, quòd mater Michæ peccabat dupliciter. Primò quia maledicebat pro re illicita: nam qui acceperat hanc pecuniam peccauerat, vt ſupra dictum eſt: & tamen aliquo modo adiuuabat eam ad non peccandum diſturbando ab opere, ideo potius debuiſſet benedicere facienti hoc. Secundò peccabat, quia dato quòd fuiſſet res ita licita, vtpote grauaretur mater Michæ, & non impediretur ad peccandum, non debebat maledicere, quia maledictio vetita eſt, niſi his, qui præſunt iuriſdictioni: & in aliquibus caſibus poſſunt maledictionem in pęnam infligere: aliis verò, ſcilicet perſonis priuatis raro licèt maledicere, De quo plenè declaratum eſt ſupra nono capitu. Sed caſus matris Michæ non ponitur inter illos, in quibus licet maledicere, ergo peccabat maledicendo. Ad ſecundum dicendum, quod licet mater Michæ peccaret maledicendo, tamen capiens pecuniam iſtā poterat ligari, quia capiens peccabat, vt ſupra dictum eſt. Et ad inferēdum pęnā alicui, Deus non aduertit an ille, qui contra aliquem petit, dignè petat: ſed an contra quem petitur mereatur maledici:

ſicut

ſicut iudices non reſpiciunt an accuſator bono animo petat, vel accuſet, ſed an accuſatio iuſta ſit, quia tunc condemnabitur accuſatus. Vnde ſiquis petat mala venire ſuper aliquem, qui meretur illa, licèt petens petendo peccet, Deus inducet mala, quia meretur iſte contra quem petitur, & tamē inducet mala ſuper petentem, quia iniuſtè petit. Ita hic mater Michæ iniuſtè maledicebat, & tamen filius eius Michas, vel quicunque alius raptor merebatur maledici, ideo Deus ſuper vtroſque maledictionem induceret, & pęnam. *Cui illa reſpondit: Benedictus filius meus Domino.* Ideſt benedicatur à Domino, quia timens maledictionem, & quaſi obediens ei reſtituit pecuniam. *Reddidit ergo eos matri ſuæ.* Scilicet iſtos mille, & centum argenteos, nō quidem realiter reſtituit, ſed ſe ad reſtituendum parauit: nam infra habetur, ꝙ reſtituit, quia tñ, qui præſto eſt cum ſacculo ad reſtituendum, & ſolum dependet à receptore, an velit immediatè recipere dicitur iam reſtituiſſe. In Hebræo habetur ſupra. *Ecce argentum meum accepi ego.* Vbi dicit litera noſtra. Ecce ego habeo, & apud me ſunt: ſed litera Hebraica ſignat magis, quòd Michas induſtrioſè acceperit, dum dicat accepi, & noſtra dicit habeo. Item Hebræus habet. *Reddidit mille, & centum argenteos matri.* Vbi litera noſtra dicit: reddidit eos matri ſuæ, & idem eſt. *Quæ dixerat ei: Conſecraui, & voui argentum iſtud Domino.* Conſecrare eſt aliquid Deo dedicare ſeparando ab humanis vſib⁹. Vouere eſt obligare ſe ad firmiter faciēdum id, quod propoſuit. Accipitur autem hic Deus pro dæmone: nam Deo vero nō fiunt idola, cùm ipſe vetuerit Exo. 20. & Deuter. 4. & 5 cap. *Vt de manu mea ſuſcipiat filius meus.* Ideſt volo, vt ſemel mihi reſtituat filius meus, nè cadat in maledictionem: deinde ego reddam ei ad faciendum iſta, & tunc poterit licitè accipere. In Hebræo habetur. *Sanctificans ſanctificaui de manu mea pro filio meo.* Scilicet vt filius meus faciat de illo idolū, & de manu mea.i. vt filius meus ſumat illud de manu mea ad faciendum, & idem ſignat quod litera noſtra. *Et faciat ſculptile, atque conflatile.* Ideſt faciat idolum ſculptile, & conflatile. Aliqui putant ſculptile, & conflatile eſſe vnum idolum. Alij autem putant eſſe duo. Nam ſculptile dicitur à ſculpendo, quia dolatur, & cauatur, atque percutitur, & percutiendo limatur, & recipit dèbitam figurationem. Conflatile vocatur, quia per conflationem fit.ſ. opere fuſorio, cùm conflatur metallum, & liquidum fluit in vacuam imaginem cuius recipit ſimilitudinem, & volūt quidam quoddam idolum iſtorum factum eſſe per conflationem ſolam, & aliud per ſolam ſculpturā opere productili, vel malleatorio, ſicut candelabrum, & omnia, quæ facta ſunt de auro, & argento in tabernaculo Domini, fuerunt productilia, & non opere fuſorio, vt patet Exo. 25. cap. Qui autem ponunt ſic habent fundamentum ex litera, quæ dicit iſta tanquā duo diſtincta.ſ. faciat ſculptile, atque conflatile. Item ſequenti capitulo viri de tribu Dan dixerūt: noſtis, quòd in domibus iſtis ſit Ephod, & Theraphim, & ſculptile, atque conflatile: & poſuerunt illa tanquam duo. Qui autem ponunt iſtud fuiſſe vnicum idolum debent dicere, ꝙ fuit factum dupliciter.ſ. ꝙ primò argentum conflatum eſt in igne, & incidit opere fuſorio in formam idoli, & ibi recepit figuram: poſtea verò, vt magis limatum eſſet fuit percuſſionibus ſculptum, vt aptius eſſet, & lucidius nullaq; rugoſitas, aut diſcōuenientia partium maneret in eo. Et iſtud ſecundum eſt verum: Quod patet, quia dicitur infra, ꝙ mater Michæ dedit argentario ducentos argenteos, vt faceret ex eis ſculptile, atque conflatile, quod fuit in domo Michæ: ſi tñ eſſent iſta duo idola, diceretur: quæ fuerunt in domo Michæ. Item dicitur immediatè: Qui ędiculam quoq; in ea Deo ſepa-

Variæ opiniones penes ſculptile, & conflatile.

A rauit: ſi tamen eſſent duo ſculptile, & conflatile, diceretur: Qui ędiculam eis ſeparauit. Item patet, quia licèt communiter ponatur idolum, & ſculptile: ſolum tamen aliquando ponitur ſculptile ſolum ad ſignificandum, quod idem ſit, vt ſequenti cap. dicitur, quod poſuerunt in vrbe Lais ſculptile, & ſacerdotes. Item dicitur ibidem, ꝙ manſit idolum Michæ in vrbe Lais toto tempore quo fuit tabernaculum Domini in Silo: ſi tamen fuiſſent duo, nominarentur tanquam duo diſtincta. Sed obijcitur, quòd Michas clamauit ad viros Dan, dicens: Deos meos, quos mihi feciſtis, tuliſtis. Ita ſequenti cap. ergo erant duo. Reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo, ꝙ ibi accipiuntur dij non pro ſculptili, atque conflatili, quæ cēſent duo, ſed pro ſculptili,

B & Teraphim: nam Theraphim differebat à ſculptili, vt infra declarabitur. Alio modo poteſt dici, ꝙ vocat omnes Deos ſuos vnum Deum, quia iſte eſt modus loquendi Hebræus, ꝙ ponatur interdum plurale pro ſingulari: ſic patet Exo. 32. cap.ſ. Ecce dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de Aegypto, & tñ manifeſtum eſt, quod ibi vnicus erat Deus fabricatus.ſ. vitulus. Ita hic de vnico ſculptili dicetur pluraliter dij. In Hebræo dicit hic. *Ad faciendum idolum, & metallum.* Eſt enim hic quædā dictio, quam Hebræi communiter exponunt pro metallo, & tamen eſſet ſenſus iſte valde inconueniens: quia nihil eſt dictu facere idolum, & metallū. Dicunt autem quidam, ꝙ vocatur idolum quantum ad partes puras, & vocatur metallum quantū ad partes impuras.

Improbatio opinionis de idolo.

C Sed etiam iſtud non ſtat, quia infra dicitur, ꝙ dedit argentario ducentos argenteos, vt faceret ex eis ſculptile, atque conflatile, & ponitur ibi in Hebræo id, quod hic.ſ. idolum, & metallum, & tñ argentei illi non poterant dari ad faciēdum idolum purum, & impurum: quia aut erant illi argentei de argento puro, aut non. Si erant de puro argento, non poterant ipſi dari ad faciēdum idolum purum, & partim impurum, quia de puro non fit niſi purum. Si autem erant argentei impuri non poterant dari ad faciendum idolum purum: ideo non ſtat iſte modus loquendi, ſed accipitur illa dictio neceſſario pro aliqua liquefactione, in qua metalla componuntur in figuram ſimulacri, & iſte modus loquendi eſt Exo. 32. cap. Nam vbi dicit litera noſtra, vitulum conflatilem: dicitur in Hebræo. vitulum,

D & metallum, & eadem dictio ponitur vbi nos dicim⁹ opere fuſorio. *Et tunc tradam illud tibi.* Iſtud dicit mater filio.ſ. redde mihi argentum, qđ habes, quod ego voui ad faciendum ſculptile, & cùm reddideris ego tibi reddam, vt iuſtè de manu mea accipias. *Reddidit ergo matri ſuæ.* Ideſt tunc reſtituit Michas matri argenteos, quia prius licèt eſſet paratus ad reſtituendum, tñ nondum reſtituerat. *Quæ tulit ducentos argenteos, & dedit illos argentario.* Dicitur, quòd dedit argentario, & prius dicebatꝰ, quòd volebat mater Michæ tradere ei ad faciendum idolum. Hoc fuit, quia forte Michas noluit iſtud facere, horrendo idolatriam. Sed falſum eſt, quia infra ponitur, quomodo ipſe coluerit iſtud idolum, & fecerit vnum de filijs ſuis ſacerdotem. Sed fortè noluit ſu-

E mere laborē faciendi, & tradidit argētario mater eius.

Quomodo dicit, quòd dedit ducentos ſiclos argentario.
Quæſtio IX.

QVAERETVR, quomodo dicit, quòd dedit ducentos ſiclos argētario, quia ſupra dixerat mater Michæ, ꝙ conſecrauerat argētum iſtud Domino, ſcilicet mille, & centum ſiclos, & nūc ſolum dedit ducentos. Reſpondit Rabbi Dauid Kimhi, quòd illos ducentos dedit mater Michæ argētario in mercedem pro fabricatione, & alios nongentos ſuperſtites tradidit ad faciendum ex eis idolum. Sed iſtud non ſtat,

quia

quia dicitur in litera, quòd tulit iſtos ducentos argenteos, & dedit argētario, vt faceret ex eis ſculptile: ergo non dabantur illi pro mercede, ſed in materiam operis. Dicendum ergo, quòd mater Michæ conſecrauerat Deo omnes iſtos mille, & centum argenteos: tamen non expendit omnes in idolo, ſed ducentos expendit in fabricando illud: alios autem in faciendo Ephod, & Theraphim, & veſtes cęteras ſacerdotales, & ędiculam Deo, & cętera, quæ pertinebant ad cultū idoli illius, & quocunque modo poterat expendi iſta pecunia conſecrata idolo, dum tamen expenderetur in cultu idoli.

An peccaſſet mater Michæ poſtquam vouit iſtud argentum idolo, ſi non dediſſet.
Quæſtio X.

QVAERETVR vlterius, an peccaſſet mater Michæ poſtquam vouit iſtud argentum idolo, ſi non dediſſet. Reſpondendum, ꝙ vota ſunt triplicia: quædam ſunt manifeſtè de bono, quædam de manifeſtè malo, & quædam de dubio. Prima vota ſunt indiſtinctè tenenda, & obligamur ad illa ſoluenda, & citò: alioquin reputatur nobis in peccatum, Deut. 23. c. De votis dubijs. ſ. quæ poſſunt habere bonum, vel malum euentum, reſpiciendus eſt ipſe euentus, & ſi benè eueniat, ſeruanda ſunt: ſi autem malè, non ſunt tenēda: ſic patet in voto Iephte, qui vouit offerre domino quidquid primò egrederetur ei obuiam de domo ſua redeunti de bello in pace. Poterat illud votum habere bonum euentum, ſi aliquid exiuiſſet in occurſum, quod eſſet animal immolaticium: poterat habere malum euentum, ſi occurreret res non immolaticia, vt homo, vel canis: ſi primum accideret, ſeruare debebat votum: ſi ſecundum, non debebat ſeruare illud. Et quia accidit in malam partem. ſ. quia occurrit ei filia ſua, quæ non erat animal immolaticium, non debebat ſeruare, & quia ſeruauit, fuit ſtultus in vouendo, & impius reddendo, vt ait Ieronymus. Vota autem, quæ ſunt manifeſtè de malis, vt colere idolum, vel fornicari, non ſunt tenenda, quia nec ſunt vota, cū Deus non acceptet talia, quæ ſunt contra eum. Non tamen cauſatur obligatio ex ſtipulatione, niſi acceptet ille, cui aliquid ſtipulamur, & quia manifeſtum eſt, ꝙ Deus nō acceptat mala, quæ promittimus, ꝓpter duo. Primò, quia mala ſunt, & dato, quòd poſſent mala eſſe in fauorem Dei, non acceptaret illa, quia mala ſunt, cùm ipſe iuſtus ſit, & oderit iniquitatem. Secundum eſt, quia nemo acceptat ſponte, quod contra ſe eſt, & tamē mala directè repugnant Deo, ideo quamquam aliquis velit ſe obligare per votum ad aliquod malum faciendum, impoſſibile eſt, ꝙ obligetur: tale aūt erat iſtud votum de faciendo idolum de argento. Ideo dicendum, ꝙ complendo votum iſtud, peccabat mortaliter mater Michæ, quia iſtud malum erat, & per votum non poterat effici licitum. Etiam peccabat vouendo, & hoc dupliciter: primò, quia ad malum ſe obligare volebat, diſponendo ſe ad illud. Secundò, quia ad hoc Deo vouebat illud tāquam Deo acceptū eſſet, ſed putare Deo acceptum eſſe, quod malum erat eſt malè de Deo opinari, quod peccatum eſt: ſi autē non putaret Deo acceptum, ſed repugnare, & tamen voueret illud magis peccabat volens facere, quod Deꝰ nolebat. Dicendum ergo, ꝙ mater Michæ peccauerat faciendo iſtud votum, & tamen non debebat complere, nec peccabat, ſi non completet, ſed ſolùm dolere debebat, quòd malum vouiſſet. *Vt faceret ex eis ſculptile, atque conflatile.* Id eſt, vt faceret vnum idolū, quod erat per conflaturam factū. ſ. opere fuſorio. Deinde erat ſculptum ad magis decorandum illud, vt ſupra decla-

Duplici de cauſa Deus non accepeat mala à nobis ꝓmiſſa.

F ratum eſt. *Quod fuit in domo Michæ.* Id eſt facto idolo ſuſcepit illud in domo ſua Michas, & tenuit illud: fecitque ſibi ſacerdotes, vt patet infra. *Qui ędiculam quoque in ea Deo ſeparauit.* Id eſt Michas ſeparauit in domo ſua ædiculam. ſ. in quadam parte domus ſuæ cōſtituit locum priuatum ſequeſtratum ab operibus cœteris, & ibi cōſtituit Deum illum, vt locus eſſet ſacer, & honorabilis non deditus occupationibus prophanis. *Et fecit Ephod, atque Theraphim.* Id eſt poſtquam fecit idolum fecit etiam Ephod, & Theraphim in honorem idoli. *Veſtem ſacerdotalem, & idola.* Iſta expoſitio ponitur à tranſlatore noſtro, & non eſt in Hebræo, ſed poſuit noſter ſcriptor ad interpretationem nominū Hebraicorum. Vocauit autem Ephod veſtem ſacer-
G dotalem: vocauit autem Theraphim idola: eſt enim nomen pluralis numeri ſignificans idola.

Quod erat Ephod quod hic fieri iubebatur.
Quæſtio XI.

QVAERETVR, quod erat Ephod, quod iubebatur hic fieri, & quod factum eſt à Micha pro illo ſculptili. Reſpondendum, ꝙ Ephod ſignat veſtem pertinentem ad cultum miniſtrorum Dei. Accipitur autem Ephod tripliciter. Primò modo ꝓ quodam ornamento ſummi ſacerdotis, quod erat factum de filis multorum colorū. ſ. de purpura, & cocco, & hyacintho, & auro, & byſſo retorta, & pendebat
H ſolùm ſuper partem anteriorem vſque ad zonam, & ad partem poſteriorem vſque ad zonam: habebatq; duos lapides onychinos ſuper humeros ſacerdotis, in quorum quolibet erant ſcripta ſex nomina filiorum Iſrael: de cuius fabricatione patet Exo. 28. Alio modo accipitur Ephod pro quadam veſte alba, in qua nihil aliud erat, & erat illa veſtis de lino ſimplici, vocaturque Ephod, licebatq; portare illam Leuitis: quod patet, quia Samuel erat Leuita, & tamen induebatur Ephod 1. Reg. 2. ſ. puer Samuel miniſtrabat Domino coram Heli accinctus lineo Ephod: & iſtud Ephod faciebat ei mater ſua, vt dicitur 1. Reg. cap. 2. nam dicebatur ibidem, quòd tunicam paruam faciebat ei mater ſua. Tertiò modo accipitur Ephod pro quadam
I veſte linea, qua vtebantur ſacerdotes, ſiue miniſtrarēt ante altare, ſiue non, & induebantur hac veſte extra ſanctuarium, quam aliqui putant eſſe eandem cū illa, qua vtebantur Leuitæ, quod etiam non recuſo. De hac habetur 1. Reg. 22. nam octoginta quinque viros indutos Ephod lineo occidit Doeg coram Saule, & omnes iſti erant ſacerdotes, vt patet ibidem: & vnus erat ſummus ſacerdos. Hic autem dicendum, ꝙ non accipitur Ephod pro ornamento ſummi ſacerdotis, quia illud ſolūm non erat ad miniſtrationem aliquam eo quòd non erat veſtis, ſed quædam pars ornamenti. Et apparet magis, quia litera noſtra expoſuit Ephod .i. veſtem ſacerdotalem: veſtis autem denominat id, qđ totum corpus ambit: ideo dicendum, quòd Ephod
K accipiatur pro Ephod ſummi ſacerdotis: ita quod per Ephod intelliguntur omnes alię veſtes, vel ornamenta Pontificis, vel accipitur Ephod pro aliqua alia veſte Sacra, in qua miniſtrandum erat coram illo idolo, & indueretur illa ſacerdos, ſiue illa eſſet, ſicut Ephod Leuitarum, & Sacerdotum minorum, ſiue non.

Quæ ſunt Theraphim. Quæſt. XII.

QVAERETVR vlterius, quę ſunt Theraphim. Reſpondendum, ꝙ ſm quoſdam Hebræos, & Nicolaum Theraphim erant quodd. [illegible] caput pueri primogeniti occiſi dæmoni immol[illegible], & conditum erat pigmentis varijs, nè computreſceret, ſub cuius

lingua

A lingua erat lamina quædam aurea, in qua erat ſcriptũ nomen cuiuſdam idoli,& reſpondebatur per illud caput ad quæſita. Sed iſta poſitio non multum ſtat, quia Theraphim denominat aliquid quod fabricatur, cũ dicatur hic, ꝙ fecit ſibi Ephod,& Theraphim. Sed tale caput non eſt aliquid de fabricatis, ideo erit aliquid aliud.

Aliorum reſpõſ. ad quæſitum.

Alij dicunt, ꝙ Theraphim erat quoddam inſtrumentum aſtrologum.ſ. chilindrus, vel aſtrolabiũ ad inquirendum aliquid per planetas. Sic tangit Rabbi Dauid Kimhi,& Aben Ezra.

Improba.

Sed iſta poſitio eſt irrationabilis, qa ponebatur hic Theraphim tãq̃ aliquid pertinẽs ad cultũ idoli, cũ dicat̃ ꝙ fecit Theraphim, & Ephod: Chilindrus tñ,& Aſtrolabiũ pertinent ad impoſitionem aſtrologam: ſic etiam dicebat Rabbi Abraham Aben Ezra, quòd in rationalis plicatura pone B batur lamina facta, ſicut Aſtrolabium, quod improbatum fuit Exo.28. Item Theraphim pertinet ad diuinationem, vt videtur hic innui, & ſequenti capitulo; & tamen Chilindrus, & Aſtrolabium non fuit ad aliqd inueniendum de his, ſed ad inueſtigationem horarũ, & altitudinem, & ortus, & occaſus planetarum, & ſimilia, quæ multum differunt ab opere diuinationis.

Aliorum reſpõſ. ad quæſitum.

Alij volunt, ꝙ Theraphim eſſet imago facta in certo tempore ad recipiendum cœleſtem influentiam, & hoc vult Aben Ezra. Sed iſtud etiam non multum applicatur propoſito, cùm hic agatur de cultu idoli. Etiam, quia tales imagines fiunt in longo tempore,& cùm magno labore, & ſcientifica inueſtigatione: ſed de iſto viro dicitur, ꝙ fecit ſibi Ephod,& Theraphim, C quaſi aliquid leue egiſſet: etiam, quia iſte non erat vir peritus, ſed ſimplex ſecũdũ conditionẽ temporis illi', ideo non erat talis imago Theraphim, ſed aliqd aliud.

Doc. reſp. ad q̃ſitum.

Dicendum autem, ꝙ Theraphim ſignat ſtatuam quãdam magnam factam de quacunque re ad humanam effigiem. Hoc patet 1. Reg. 19. cùm dicitur de Michol, quòd cùm venirent apparitores Saulis, vt raperẽt Dauid, ſimulauit eum languere,& dicitur in Hebræo, quòd poſuit in lecto Theraphim,& in litera noſtra dicitur, quòd poſuit ſtatuam: certum eſt autem, ꝙ ibi non ponebatur Aſtrolabium, nec Chilindrus, qa iſta non faciebant ad exprimendã imaginem Dauid dormientis, & languentis quam volebat exprimere Michol, vt patet ibidem. D Nec etiam poteſt accipi pro capite pueri ſic occiſi, vt dicebatur ſupra, quia non occurreret Michol habere tale caput in domo, & ſi haberet non oporteret, ꝙ poneret in lecto, quia per aliquid aliud melius exprimeretur effigies Dauid, quàm per talem imaginem. Item non poteſt accipi ibi pro imagine facta ad recipiendam virtutẽ, quia talem non haberet Michol, quia iſtud pertinebat ad ſuperſtitionem. Dauid autem non permitteret, ꝙ vxor ſua aliquid tale haberet, cùm eſſet vir valde deicola. Etiam, quia dato, ꝙ Michol vellet habere talem ſtatuam, fortè non occurreret ei, quia rari ſcirent imagines tales facere. Sed oportet, ꝙ accipiatur ibi Theraphim pro quacunque ſtatua potente exprimere humanam effigiẽ, & ſic faciliter potuit Michol habere Theraphim E ad ponendum in lecto loco Dauid. Sic autem accepit hic Ieronymus exponendo: nam cùm prius dixiſſet, quòd fecit Ephod, & Theraphim, expoſuit.i. veſtẽ ſacerdotalem,& idola: fortè autem erat iſtud idolum factum de ligno, vel de alia materia. Quod autem primò fecit erat de argento,& illud vocatur ſculptile, atque conflatile: & ſic haberet duo idola Michas: ſic ẽt accipitur Gen.31. vbi dixit Labam: cur furatus es Deos meos? Et iterum ibidem, ꝙ Rachel furata eſt idola patris ſui Labam: nã ibi ponitur in Hebręo Theraphim, & accipitur manifeſtè pro illis idolis, quæ colebat Labam. Fortè poteſt dici, quòd erat iſtud aliquod idolũ factum ad inquirendum per illum aliqua ſecreta, ſed prius dictum melius eſt. In Hebræo dicitur. *Viro Michæ ipſi domus Dei.* Vbi nos dicimus, qui ædiculam quoque ſeparauit in ea, & idem eſt.ſ. ꝙ vir Michas habuit domum Dei, ideſt habebat quãdam ędiculam ſeparatam in domo ſua ad ponendum illum Deum.

Impleuitq́ue vnius filiorum ſuorum manum, & factus eſt ei ſacerdos. In diebus illis non erat rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat. Fuit quoque alter adoleſcens de Bethlehem Iuda, ex cognatione eius: eratq́ue ipſe Le- B uites, & habitabat ibi. Egreſſuſq́ue de ciuitate Bethlehem, peregrinari voluit vbicunque ſibi commodum reperiſſet. Cumque veniſſet in montem Ephraim iter faciens, & declinaſſet parumper in domo Michæ: interrogatus eſt ab eo vnde veniſſet. Qui reſpondit: Leuita ſum de Bethlehem Iuda, & vado, vt habitem, vbi potuero, & vtile mihi eſſe proſpexero. Dixitque Michas: Mane apud me inquit, & C eſto mihi parens ac ſacerdos: daboque tibi per annos ſingulos decem argenteos ac veſtem duplicem, & quæ ad victum ſunt neceſſaria. Acquieuit, & manſit apud hominem, fuitque illi quaſi vnus de filijs. Impleuitque Michas manum eius, & habuit puerum ſacerdotem apud ſe, nunc ſcio, dicens: Quòd benefaciet mihi Deus habenti Leuitici generis ſacerdotem.

Infra 18. & 21.

Pęnes idolum facta abuſio.

D *Impleuitque*. Hic ponitur ſecundum, ſcilicet circa Idolum facta abuſio,& diuiditur in duas ſ'm ꝙ fuit duplex abuſio circa iſtud Idolum. Prima fuit, ꝙ conſtituit Michas Sacerdotem, qui non erat de tribu Leui. Fuit ſecunda, quia fecit ſacerdotem alium, qui fuit de tribu Leui, ſed non fuit de ſtirpe Aaron, ibidem. *Fuit quoque alter.* Circa primum dicitur. *Impleuitq́; vnius filiorum ſuorum manum.* Ideſt conſecrauit. Et pertinet iſtud ad cœremonias, quæ fiebant, vt aliquis fieret ſacerdos: ſic accipitur Exo. 29. & Leui.8. nam vbi dicit litera noſtra: poſtquam initiaueris, ideſt cõſecraueris manus eorum: dicitur in Hebræo: poſtquam compleueris manus eorum. Fiebat autem iſta completio per hoc, quòd aliquæ cœremoniæ fiebant in ma- E nibus alicuius, vt eſſent ſacræ, ſicut ſacerdotibus noſtris quando ordinantur vnguntur manus: ſic etiam manus ſacerdotum veteris teſtamenti conſecrabantur, quia tingebantur ſanguine: Exo.29. & Leui.8.ca. & vocatur iſta ſanctificatio impletio.ſ. quia complentur circa manus omnes cœremoniæ debitæ ad hoc, ꝙ fieret ſacerdos. Sic accipitur 3. Reg.13. ſ. quicunque volebat, implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum. Erat autem illa impletio, vel conſecratio alterius modi.ſ. quia accipiebat, qui volebat effici ſacerdos aliquod animal immolaticium,& offerebat illud Idolis,& faciendo cœremonias circa illam hoſtiã efficiebatur ſacerdos. Sic patet in 2. Paralip. cap.13. vbi rex Abia repetiuit verba ſupradicta in 3. Reg.c.13.

&

& dixit: Quicũq; venerit, & iniciauerit manum ſuam in tauro, & in bobus, & in arietibus ſeptem, fit ſacerdos eorum, qui non ſunt dij. Ita nunc credendum eſt, quòd Michas traderet filio ſuo animalia aliqua ad immolandum, & per hoc manus eius erat completa. Sciendum, quòd iſte filius Michæ eſſet primogenitus eius, quia conſuetum erat apud antiquos, ꝙ primogenitis darentur ſacerdotia: tanquam ipſi præferrentur ceteris dignitate. *Et factus eſt ei ſacerdos.* Ideſt accepit illum in ſacerdotem, vt miniſtraret idolo illi. Et quãquam quilibet poſſet effici ſacerdos, erat tamẽ maior honor idolo, quòd haberet ſacerdotem determinatũ, qui eſſet ei dedicatus.

An Michas peccauit faciendo ſacerdotem non de Leuitis.
Quæſtio XIII.

QVAERETVR, an Michas peccauerit faciẽdo ſacerdotem non de Leuitis, ſed de filijs ſuis, qui erat de ſtirpe Ephraim, & an puniri debebat pęna trãſgreſſorum illius legis, quæ eſt de miniſtratione ſacerdotali Num. 3. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia Nu. 3. & 18. c. dicitur de ſacerdotio, ꝙ erat cõmiſſum ſolis filijs Aaron, & ſiquis extraneus accederet ad miniſtrandum, occideretur. Item patet in Core, & ducentis & quinquaginta ſocijs eius, qui conati ſunt vſurpare ſacerdotium Aaron, & cõbuſti ſunt à Domino coram altari, Num. 16. Item rex Ozias conatus eſt offerre corã dño thus, & percuſſus eſt lepra in frõte, vt patet 4. Reg. 15. & 2. Paralip. 26. cap. Reſpondendũ eſt, ꝙ Michas peccabat inſtituendo ſacerdotem idolo, & pęnam mortis merebatur pro idolatria, & filius eius peccabat, & eodem modo merebatur lapidari tanꝗ idolatra, Deu. 17. tamen non peccabat ex hoc, quòd non inſtituebat de filijs Aaron, & inſtituebar de ſtirpe ſua, quia illa lex de ſacrificijs, ꝙ ſolis filijs Aaron liceret ſacrificare, & exercere opera ſacerdotij, intelligitur de miniſtratione ſacerdotali, quæ fiebat coram Deo, & in ſanctuario: ſed iſta erat miniſtratio ſacerdotalis facta idolo, ideo non incidebant in illam legem, quia non priuabant filios Aaron iure ſuo. Etiam non agebant contra diuinam electionem: nam Deus elegerat ſibi Aaronitas reprobando cœteros, comminando, ꝙ ſiquis de cęteris auderet accedere ad miniſterium ſacerdotij iraſceretur Deus, & percuteret multitudinem, vt patet Num. 1. & 18. cap. ſimile eſt, ꝙ ſiquis vouerit Deo aliquid licitum, & non reddiderit, peccauit: & tamen ſi vouerit aliquid illicitum, ſi non reddiderit non incidet in pœnam non ſoluentium vota, vel ſi ſoluerit non magis peccabit ſoluendo in tempore promiſſo, quàm extra illud, eo quòd non erat obligatio votorum, niſi in licitis, in illicitis autem non erat obligatio: ſic Deus voluit in ſacerdotio ſuo ſeruari regulam, ꝙ ſoli filij Aaron eſſent ſacerdotes, eo ꝙ iſtud erat licitum: ſacerdotium autem idolorum erat illicitum, & quicũq; fieret ſacerdos idolorum peccaret: ergo non magis ſi efficeretur ſacerdos de filijs Aaron, quã de alijs, quia vbi nunquam contingit benè agere, contra facere non inducit obligationem aliquam: ſed obligatio ad pęnam eſt in illo, quod in aliquo caſu benè fit, & alio caſu non benè fit, ſi non ſeruetur modus ille, qui impoſitus eſt, peccatum erit. *In diebus illis non erat rex in Iſrael.* Ideſt nullus erat rector, vel iudex potens punire delinquentes, & coercere reliquos ad benè agendum. Et non accipitur rex propriè hic pro rege, quòd friuolum eẽt hoc dici: nam manifeſtum eſt, quòd tempore iſto nullus adhuc fuerat rex, quia in iſto libro ſolùm deſcribũtur geſta iudicum, & ea quæ temporibus illorum acciderunt, & tunc nondum reges fuerant. Item dicit, & quilibet quod ſibi rectum videbatur faciebat, quaſi

F dicat, quòd hoc contingeret ex defectu regis, & tamẽ non ſolùm exiſtente rege, ſed exiſtente quolibet alio iudice, vel rectore non faceret quilibet qđ ſibi rectum videbatur: ergo non ſolùm non erat tunc rex, ſed etiã nullus iudex, vel rector erat: hoc autem verum eſt, q̃a facta ſunt iſta inter mortem Ioſue, & conſtitutionem Othonielis in iudicem, vt declaratum fuit ſupra. *Sed vnuſquiſque, quod rectum ſibi videbatur, hoc faciebat.* Ideſt, qui volebat malè agere, malè agebat, & qui benè, agebat bonum, nec erat aliquis prohibens ſic agere. Iſtud dicitur propter idolum Michæ, de quo hic recitatur: quaſi dicat, ſi aliquis fuiſſet illo tempore potens corrigere delinquentes, non auſus fuiſſet Michas fabricare idolum, & conſtituere ſacerdotem: quia tamen nullus G erat potens hoc facere, qui volebat facere idola, faciebat, & erat impunitus.

An peccatum erat, quòd quilibet faceret quod ſibi rectum videbatur tempore iſto.
Quæſtio XIIII.

QVAERETVR, an peccatum erat, quòd quilibet faceret, quod ſibi rectum videbatur. Aliquis dicet, quòd non: quia tempore Moyſi in deſerto faciebat quilibet Iſraelitarum, quod volebat, vt patet Deu. 13. & tamen non videbantur peccare, quia ſi malè agerent non permitteret eos Moyſes ſic agere, qui tunc habebat ducatum populi, & durè corrigebat, puniebatque H delinquentes, vt patet Exo. 32. cap. in immolatione vituli, & nõ permittebat Moyſes illa fieri, & ipſe dixit, ꝙ quilibet faciebat quod ſibi rectũ videtur, ergo non erat peccatum. Reſpondendum, ꝙ facere quẽlibet quod ſibi rectum videtur, contingit dupliciter. Vno modo, quia non eſt aliqua lex obligans, & determinans ad certum modum, ſed poteſt quilibet determinare ſibi modum in actione ſua. Alio modo fit quidem obligatio ad certum modum agentis: tamen ex defectu principis cogentis ad obſeruationem legis, quilibet facit quod vult, non obſeruans legem. De primo modo dicendum, quòd non eſt peccatum quemlibet facere quod ſibi rectum videtur, quia nulla actio vocatur peccatum, niſi inquantum I eſt præuaricatio alicuius legis ad quam tenemur. Cùm autem non eſt lex, nec peccatum eſt. Iſtum modum loquendi ponit Apoſtolus ad Rom. ſeptimo. Secundò modo agere, quòd ſibi rectum videtur, peccatum eſt: eo quòd contra legem eſt. De primo patet exemplum tempore Moyſi: nam licèt lex data eſſet in deſerto, non obligabat Iſraelitas, dum manerent in deſerto, ſed poſtquam introirent in terram Chanaan: ſic patet Deuteronomij decimoſecundo, cùm dixit Moyſes, quòd in deſerto quilibet faciebat quod ſibi rectum videbatur: & hoc, quia nondum venerant ad requiem, & poſſeſſionem Domini: ſed poſtquam tranſirent Iordanem, & poſſiderent pacificè terram nõ formidantes aduerſarios, K qui erant in circuitu, non debebant ſic facere, ſed obſeruare ea, quæ in lege ſcripta erant, ſicut ibi ſubduntur exempla: non peccabant autem Iſraelitæ in deſerto tempore Moyſi facientes quodcunque vellent: ideo Moyſes non poterat coercere eos. De ſecundo patet exemplum hic, & ſequenti capitulo, de idolo Michæ, & præuaricatione filiorum Dan: & infra decimonono, de abuſione facta contra concubinam Leuitæ, quia in quolibet horum dicitur, quòd non erat in Iſrael rex, ideſt rector aliquis tunc, qui poſſet coercere delinquentes ad bonum faciendum, & hoc peccatum erat, quia lex induxerat obligationem ad faciendum ſic, vel ſic.

Quomodo potuit idolum Michæ fieri poſt mortem Ioſue, dum viueret Caleb. Quæſtio XV.

QVAERETVR vlterius, quomodo potuit iſtud de idolo Michæ fieri poſt mortem Ioſue dum viueret Caleb, quia dicitur Ioſue vlt. & ſupra 2. ꝙ ſeruierunt Iſraelitæ Domino omnibus diebus Ioſue, & ſeniorum, qui longo poſt eum fuerũt tempore, ſed Caleb fuit vnus de iſtis ſenioribus, & præcipuus, vt declaratum eſt ſupra 2. eo ꝙ tempore Ioſue Caleb erat valde magnæ auctoritatis, & erant ambo quaſi ſocij, vt colligitur Ioſue 14. cap. ergo tempore eius non potuit iſtud fieri. Aliquis fortè diceret, quòd factum eſt poſt mortem Ioſue, & Caleb, & ante conſtitutionẽ Othonielis in iudicem eo tempore, quo Iſraelitę declinauerunt ad idola, & dominatus eſt eis rex Meſopotamiæ, vt patet ſupra 3. capit. Sed non ſtat, quia probatum eſt ſupra, quòd ante mortem Caleb factum eſt iſtud, quia Caleb erat viuens quando capta eſt Ieruſalem, & erat dux, vt patet ſupra 1. & tñ non erat capta Ieruſalem qñ fiebant hæc, & ea, quæ habentur infra 19. Sed vocabatur tunc Ieruſalem ciuitas alienorũ, infra 19. cap. ergo nondum mortuus erat Caleb. Reſpondendum, quod idolum Michæ factum eſt viuente Caleb, & cùm dr̃, quòd ſeruierunt Iſraelitę dño tempore Ioſue, & ſeniorum, qui poſt eum fuerunt; Dicendum, quòd iſtud intelligitur de manifeſto, & tñ occultè aliqui habebant idola, & ſic habuit Michas idolum iſtud in domo ſua, in qua ſeparauit ei ædiculam, & tenebat ibi ſacerdotem. Aliter poteſt dici, ꝙ illud intelligitur de toto populo .ſ. ꝙ totus populus non declinabat ad idola ſimul tempore Ioſue, aut Caleb, ſicut poſtea in temporibus illis, quibus non habebant iudices, omnes colebant idola, vel quaſi omnes, vt colligitur ſupra 3. & 4. & 6. & 10. Nunc autem tempore Caleb, licèt iſte vir Michas declinauerit ad idola nõ declinabant alij; ideo iſto declinante adhuc dicebatur, quòd Iſraelitę ſeruiebant domino, quia vnus non ponebat quaſi in numerum cum toto populo ad hoc, quòd faceret negari ꝓpoſitionem vniuerſalem, quæ aliàs de populo deberet affirmari.

Doc. reſpõſio ad quæ.

Quomodo dicitur, quòd non erat rex in Iſrael, ſed quilibet faciebat quod ſibi rectum videbatur, & cętera. Quæſtio XVI.

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur, quòd non erat rex in Iſrael, ſed quilibet faciebat quod ſibi rectum videbatur, cùm eſſet nũc Caleb, qui poterat coercere ab idolatria. Etiam ſemper erant iudices illi ſeptuaginta, qui vocabantur domus conſilij, qui manſerũt ſemper poſt mortem, vt declaratum eſt Num. 11. cap. Deut. 17. cap. & iſti poterant punire de quolibet crimine. Reſpondendum, quòd fuit factum iſtud peccatum, & alia, quæ infra habentur. ſ. de filijs Dan, & de concubina Leuitæ, quia nõ erat aliquis potens punire delinquentes, ſicut tangitur in his tribus cap. & ſi fuiſſet aliquis potens punire, non fuiſſent ita faciliter incitati ad peccandum Iſraelitæ, ſicut nũc incitati fuerunt. De Caleb patet, quia ipſe erat vir reuerendus valde in populo, qui multa poſſet verbo ſuo perſuadere populo ad hoc, quòd faceret ea, vel vitaret: & tamen non habebat poteſtatem ordinariam aliquã ſuper populum, quia nec Deus ipſum dedit in principem, ſicut dedit Ioſue, vt patet Num. 27. Nec etiam populus communi conſenſu illum elegit, ſicut erat in alijs iudicibus, vt communiter: ideo ſiquis vellet inuerecundè peccare, non poterat eum coercere Caleb, & quia totus populus erubeſcebat reuerendam perſonã Caleb cùm ipſe hortaretur eos ad tenendam legem, A verecundabantur contrarium agere. Michas tamen, & mater ſua non erubuerũt reuerentiam Caleb: ideo fecerunt iſtud idolũ, & Caleb non potuit punire illos. Cùm autem obijcitur de ſeptuaginta iudicibus, q erãt domus conſilij, dicendum, quòd iſti tunc erant, & tamen non poterant corrigere iſta vitia, & propter eos non formidabant peccantes: nam licet iſti de iure haberent poteſtatem ad puniendum de quolibet vitio, tamen de facto non erat poteſtas eorum magna, eo ꝙ ipſi non erant homines potentes temporaliter, ita ꝙ nolentes obedire iuri poſſent temporaliter coercere: reges autem erant homines potentes, quod ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè poterant punire quos vellent. Iudices ẽt potentes valde erant in populo, quia totus populus ſu B ſceperat eos in principes, ſicut factum eſt de Iephte ſupra 11. & poterant temporaliter ſuper quemlibet de populo: vnde quando volebant, conuocabant totum populum, & omnes conueniebant. Hos autem timebant peccantes, & quia tunc nulli iſtorum erant, fiebãt omnes abuſiones, quæ habentur in his tribus cap. hoc autem patet infra 19. de exceſſu contra concubinam Leuitæ: nam dicitur tunc, quòd non erat rex in Iſrael, & habetur ibi, quòd Leuita petens emendationem, vel vindictam criminis, miſit fruſta duodecim carniũ vxoris ſuæ ꝑ omnes duodecim tribus Iſrael, vt omnes vellent vindicare iſtud: ſi tamẽ habuiſſent tunc Iſraelitæ iudicem, nõ miſiſſet Leuita partes per omnes tribus, ſed ad iudicem, quia ipſe congregaret populum, C & faceret vindictam. Item, quia dicitur infra 19. In cõmuni decernite quid facto opus ſit: illud dicebant Iſraelitæ inter ſe. ſ. ꝙ ipſi ſententiarent: ſi tamẽ fuiſſet tunc iudex ad ipſum pertineret determinatio de omnibus his, & ipſe iuberet populo: non exiſtente autem iudice non curatum eſt de ſeptuaginta iudicibus domus conſilij tanquam ipſi nullam poteſtatẽ haberent, ſed totum factum ad populum remiſſum eſt, & populus ſententiauit, & non iudices: non ergo timebant Iſraelitæ peccare propter ſeptuaginta iudices domus conſilij, dum nõ eſſet rex, vel iudex, qui eſſet princeps populi, & ſic factum eſt in his tribus delictis, de quibus in his tribus cap. *Fuit quoque alter*. Hic ponitur ſecunda abuſio, quia non cõtentus Michas, ꝙ haberet ſacer- D dotẽ de filijs ſuis voluit habere ſacerdotem de filijs Leui. Et dicit. *Fuit quoque alter adoleſcens de Bethlehem Iudæ.* Iſte fact' fuit ſacerdos in domo Michæ, vt patet infra, & dicitur, ꝙ fuit alter adoleſcens ad differẽtiam primi adoleſcentis: nam Michas fecit vnum de filijs ſuis ſacerdotem: nunc autem alterum adoleſcentem de Bethlehem fecit ſacerdotem. Et dicitur de Bethlehem Iudæ ad differentiam, quia Bethlehem alia eſt in ſorte Zabulõ, vt patet Ioſue 19. ideo, vt cõmuniter ponitur Bethlehem cum determinatione, vt patet Matth. 2. & Mich. 5. In Hebræo habetur. *Fuit puer de Bethlehem.* Sed litera noſtra addidit alter, vt non putaretur idem eſſe, de quo ante dicebatur. *Et iſte ex cognatione eius.* Aliqui intelligũt ex cognatione eius, id eſt Michæ, & ob hoc E Michas eum iuſtè petit gratis in ſacerdotem: ſic exponit Hiſtoria Scholaſtica. Sed iſta expoſitio nõ ſtat, quia fundatur ſuper ęquiuocatione literę noſtrę: nam poteſt referri dictio (eius) ad Micham, vel ad Bethlehem, & retulit Hiſtoria Scholaſtica ad Micham, & tamen in Hebræo dicitur aliter, ſcilicet de cognatione Iudæ; ideo non poteſt referri ad Micham, ſed ad Bethlehem, vt dicatur, ꝙ erat Leuita iſte de cognatione Bethlehem, & iſtud idem eſt, qđ de cognatione Iudę, quia Bethlehem erat in tribu Iudæ, & in cognatione Bethlehẽ erat cognatio Iudæ. Vel poſſumus referre ad Iudam cũ dicatur, ꝙ erat de cognatione ei'. i. Iudæ, quia dictum fuerat ſupra, ꝙ iſte iuuenis erat de Bethlehem Iudæ de cognatione eius. i. Iudæ.

Quomodo

Quomodo poterat eſſe, quòd iſte iuuenis eſſet de cognatione Iudæ, & quòd eſſet Leuita. Quæſt. XVII.

QVAERETVR, quomodo poterat eſſe, quòd iſte iuuenis eſſet de cognatione Iudæ, & ꝙ eſſet Leuita, ſicut infra dicitur, quã tribus Iuda, & Leui erãt duæ tribus diſtinctæ, & incõmixtæ. Reſpondet Rabbi Salomon, & Nicolaus, quòd iſte iuuenis erat Leuita ex parte patris: ideo propriè erat de ſtirpe Leuitarũ, quia non dicitur aliquis pertinere ad ſtirpem matris, ſed patris: erat tamen ex parte matris de tribu Iuda, quia Leuitæ accipiebant aliquandò vxores de aliis tribubus: & ſic erat iſte iuuenis Leuita, & de tribu, vel cognatione Iuda. Sed dicit Rabbi Dauid Kimhi, quòd iſte modus ponendi non conuenit ſcripturę, quia ſcriptura ſemper vocat cognationem alicuius cognationem patris, & non matris ſuæ. Et hoc verum eſt, intantum, quòd Chriſtus, qui nullo modo pertinebat ad Ioſeph, cùm non eſſet de ſemine eius, non fuit computatus per ſtirpem, & lineam matris, ad quam totaliter pertinebat, ſed per lineam Ioſeph, ad quem nequaquam pertinebat: & hoc vt deſcribendo genealogiam Saluatoris ſeruaretur modus deſcribendi genealogias in lege. Dicit ergo Rabbi Dauid Kimhi, ꝙ vocatus eſt iſte Leuita de tribu Iuda, non quòd eſſet de illa tribu, ſed quia fecit talia qualia Manaſſes, qui erat de tribu Iuda: nam Manaſſes filius Ezechiæ fuit valde idolatra, vt patet 4. Regum 21. cap. & ſic fuit iſte Leuita, qui cùm eſſet miniſter Dei, factus eſt miniſter idoli. Sed iſtud eſt valde alienum, ꝙ aliquis vocetur de progenie alterius ex hoc, quòd habet aliquam ſimilitudinem ad illum, quia iſtud poterat conſentiri, cùm ſcriptura loquitur reprehenſoriè, & moraliter, ſicut in Prophetis: ſicut patet Ezech 16. vbi dominus ad Ieruſalem ait: radix tua, & generatio tua de terra Chananæa, pater tuus Ammorrhæus, & mater tua Cethæa, & tamen manifeſtum eſt, ꝙ habitatores Ieruſalem non erant de ſtirpe Ammorrhæorum, vel Cethæorũ: ſed de ſtirpe Iacob: ſed dicitur illud per imitationem: hiſtoria tamen non tenet iſtum modum loquendi, ſed ſimplicem veritatem enarrat: & ob hoc quamquam ſæpe in Prophetis ponantur metaphoræ, & parabolæ, tamen in hiſtoria nunquam ponuntur, niſi quando introducitur aliquis loquens, quia ponerentur tunc verba illi⁹, ſicut ille dixit, ſiue metaphorica ſint, ſiue parabolica, ſic patet ſupra 9. vbi ponitur parabola de arboribus vngentibus regem. Et hoc, quia Ioatban filius Gedeonis propoſuerat illam parabolam Sichimitis. Sed hic eſt hiſtoria, nec introducit verba alicuius: ſed ipſe ſcriptor hiſtoriæ loquitur à ſe, ideo oportet, quòd intelligatur ad literam id, quod dicitur, & non ſecundùm aliquam metaphoram. Item dato, quòd vellemus ampliare hiſtoricã locutionem ad metaphoras, tamẽ nõ erat conueniens modus loquendi, quòd vocaretur de ſtirpe Iudæ propter Manaſſe, quia Manaſſes nondum natus fuerat quando liber iſte ſcriptus eſt per Samuelem, nec fuit vſque ad magnum tempus poſtea. ſ. circa finem regum Iuda: ideo nõ ſcriberet Samuel de illo, ſed magis ad imitationem alicuius, qui præteriuiſſet. Item Samuel adhuc neſciebat, an Manaſſe futurus eſſet, & an idolatra eſſet, ideo non poterat dicere Leuitam iſtum eſſe de tribu Iuda propter idolatriam Manaſſe, cui ſimilabatur. Item dato, quòd velis proteruire, dicens, quòd Samuel, q erat Propheta ſpiritu prophetico cognouit futuram Manaſſe idolatriam magnum, adhuc non ſtat, quia ipſe ſcribebat librum iſtũ, vt legeretur, & illi, qui legerent neſcirent de Manaſſe, quòd futurus eſſet idolatra, & ob hoc vocari deberet Leuita iſte de tribu Iudę, & ſic cùm legerent hoc putarent Samuelem falſa ſcripſiſſe; ea tamen, quæ ſcripta ſunt nõ fuerũt ſcripta propter ſcriptores, ſed ad vtilitatẽ legentium, iuxta illud: Quęcunque ſcripta ſunt, ad noſtram vtilitatem, vel cõſolationem ſcripta ſunt. Ideo Samuel nihil tale ſcriberet. Si propter imitationem idolatriæ deberet vocari Leuita ille de tribu Iuda, vocaretur de tribu illa, quæ magis peccauiſſet in idolatria, ſed nulla tribus fuerat, quæ hactenus magis peccaſſet in idolatria, quàm tribus Simeon, vt declaratum eſt Num. 25. cap. ergo debuiſſet vocari de tribu Simeon. Dicendum ergo, quòd iſte Leuita vocatus eſt de cognatione Iudæ, quia erat de cognatione Leuitarum, qui erant in ſorte Iudæ: nam Leuitæ, & ſacerdotes erant diſperſi per tribus alias, habitantes in ciuitatibus aliarum tribuum, & ſic habitabant multi Leuitæ in Bethlehem, & quia Leuita iſte erat de cognatione Leuitarum ſortis Iudæ, dicebatur de cognatione Iudæ per modum decurtatum loquendi, qui ſæpe eſt apud Hebræos. Vel poteſt dici, ꝙ iſte erat de cognatione Iudæ, quia mater ſua erat de tribu Iudę. Hoc enim ſatis veriſimile eſt, quia cùm iſte Leuita eſſet de Bethlehem, & Bethlehem erat ciuitas filiorum Iudæ, ꝙ ibi pater eius acceperit vxorem de filiabus Iudæ, & genitus fuerit iſte Leuita, & quamquam non ſit modus loquendi ſcripturæ per matrem iſtud eſt verum, vt communiter: interdum tamen habet quoſdã modos loquendi ſpeciales. Aliter etiam dici poteſt, & melius. ſ. ꝙ verum eſt, quòd ſcriptura nũquam nominat aliquem per cognationem matris, ſed patris quando nominat vnam cognationem ſolam: & tamen qñ vult nominare duas, nominabit eum per cognationẽ matris, & patris: ita eſt hic, quia ille Leuita nominatur per duas cognationes: nam inquantum vocatur Leuita principaliter intelligitur, ꝙ progenies ſua principalis. ſ. paterna erat de Leuitis. Cum autem poſtea nominatur de cognatione Iudæ, intelligitur ſecundaria progenies. ſ. materna. Si autem poneretur vnica progenies, vtpotè, quòd diceretur: Fuit vir vnus de Bethlehem de ſtirpe, vel cognatione Iudę, neceſſariò intelligetur de ſtirpe patris. *Eratq́ ipſe Leuites.* Scilicet de tribu Leui, quia ſuus pater erat de ſtirpe Leuitarum. *Habitabatq́ ibi.* Ideſt habitabat in Bethlehem, ſcilicet pater ſuus ibi habitauerat, & ipſe ibi habitabat: ſed nũc peregrinabatur ad inquirendum vtilitatem ſuam.

Rabbi Salomon, & Lyranus refelluntur.

Rabbi Dauid impugnatur.

Doc reſp. ad quæſitum.

Quomodo poterat iſte Leuita habitare in ſorte Iuda in vrbe Bethlehem. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR, quomodo poterat iſte Leuita habitare in ſorte Iudæ in vrbe Bethlehem. Et videtur, quòd non poſſet, pro quo præſupponendũ quòd Leuitæ non acceperunt ſortem aliquam per ſe in terra, ſicut & aliæ tribus, ſed tota terra diuiſa eſt duodecim tribubus excluſis Leuitis: poſtea de qualibet tribu datæ ſunt vrbes ſacerdotibus, & Leuitis, vt patet Num. 35. & Ioſue 21. cap. & tamen computando vrbes, quę datæ ſunt de tribu Iuda, non ponitur ibi Bethlehem: ideo non poterat ibi habitare Leuita. Patet hoc Ioſue 21. & 1. Paralip. 6. vbi ponuntur ciuitates tã Sacerdotum, quàm Leuitarum. Item patet, quia in ſorte Iudæ datæ ſunt ciuitates ſolis ſacerdotibus. Leuitis autem datæ ſunt vrbes in aliis ſortibus tribuum, vt patet Ioſue 21. & 1. Paralip. 6. cap. Iſte autem iuuenis erat Leuita, & non Sacerdos, ideo non poterat habitare in Bethlehem, aut in aliqua ciuitate ſortis Iudę. Reſpondendum, ꝙ iſte iuuenis erat Leuita, & non ſacerdos, ita quod vocaretur Leuita nõ ſolùm à genere, ſed etiam ab officio, & habitabat in Bethlehem, quia ita potuiſſet habitare in quacunq; vrbe Iſrael, vbi benè ſibi reperiret eſſe, ſicut pater ipſo, quia dicitur, ꝙ habitabat in Bethlehem, & tñ tunc habitabat peregrinus

apud

apud Micham, & ibat ad quemcunque locum reperiret ſibi bonum eſſe, ita licet Bethlehem non eſſet ſibi determinatus locus ad habitandum, poterat ibi habitare. Ad primum in contrarium dicendum, quòd Bethlehem non erat de ciuitatibus, quæ determinatæ erant Leuitis, aut ſacerdotibus in tribu Iudæ, nec habitabat ibi iſte Leuita tanquam eſſet ciuitas Leuitarũ, ſed morabatur ibi peregrinando, quia bonum ſibi eſſe videbat in vrbe hac, & ita poterat habitare in quacunque alia vrbe totius Iſrael, vbi bonũ ſibi reperiret eſſe. Ad ſecundum dicendum, quòd in tribu Iuda ſolùm fuerantę aſſignat vrbes pro Sacerdotibus, & non pro Leuitis, ideo non poterant habitare Leuitę in ſorte Iudæ tanquam in vrbibus ſuis: poterant tamen habitare ibi, vt in aliquo loco peregrini, & ſic habitabant multi Leuitæ ibi, & in alijs locis, quæ non fuerunt aſſignata Leuitis, aut Sacerdotibus: ſic faciebat nunc iſte Leuita, quando venit ad domum Michæ. Sic etiam quando poſtea venit in Lais: nam neuter locus iſtorum fuerat aſſignatus ſacerdotibus, aut Leuitis. Aliter poterat dici, quòd iſte erat ſacerdos quamquam vocetur Leuita, eo quòd omnis ſacerdos erat Leuita, ſed nõ è cõtrario, quia Leuita interdum ſignat genus, & interdũ officium. Primo modo omnes de ſtirpe Leui vocantur Leuitæ, & ſic cũ Aaronitæ, qui erãt de ſtirpe Leui, eſſent ſacerdotes, oporteret ꝙ ſacerdotes eſſent Leuitę. Secundo modo accipiebantur Leuitę pro miniſterio quodam quod erat minus ſacerdotio: & iſto modo erant Sacerdotes, & Leuitæ diſtincti. Cùm autem dicitur de iſto, quòd erat Leuita, poteſt intelligi, quòd Leuita dicat genus, & non officium, & poterit eſſe ſic ſacerdos. Sed quia tenetur communiter, ꝙ iſte eſſet Leuita ſimplex, tenenda eſt ſolutio prior. Etiam dato, quòd ponamus eum ſacerdotem, non ſoluitur inconueniens pluſquam ponendo eum Leuitam, eo ꝙ in Bethlehem non competebat alicui, ſiue Sacerdoti, ſiue Leuitæ habitare tanquam in propria vrbe, ſed peregrinando, & ſi teneamus pro peregrinatione non ſolùm competet ſacerdotibus, ſed etiã Leuitis habitare in quocunque loco peregrinando. *Egreſſuſque de ciuitate Bethlehem.* Forte non reperiebat ibi ſufficientem victum, & volèbat alibi inquirere. *Peregrinari voluit vbicunque ſibi commodum reperiſſet.* Ideſt voluit manere in quacunque vrbe, vel loco, in quo reperiret ſibi vtilius eſſe, quam in Bethlehem.

An liceret iſti Leuitæ peregrinari extra ciuitatem ſuam. Quæſtio XIX.

QVAERETVR, an liceret iſti Leuitę peregrinari extra ciuitatem ſuam Bethlehem. Aliquis dicet, quòd non, quia Leuitis erant aſſignatę vrbes, in quibus morari deberent: Ioſue 21. & 1. Paralip. 6. Si tamen liceret eis peregrinari vbicunque vellent, fruſtra aſſignarentur eis loca ad habitandum: ergo videtur, quod obligabantur manere in illis locis. Reſpondendum eſt, quod ſacerdotibus, & Leuitis licebat peregrinari per quamcunque partem Iſraelis vellent: & hoc apparet in iſto Leuita, qui peregrinabatur, vbi ſibi vtile eſſe proſpiceret, & tamẽ ſcriptura non vituperat eũ de hoc. Aliquis dicet, quòd non ſtat exemplum de Leuita, quia iſte peccauit valde cùm factus eſt Sacerdos Idoli, ideo ſicut in illo peccauit, ita conceditur, ꝙ peccauit manendo in peregrinatione apud Micham. Sed dicendum, quòd nõ ſtat, quia quamquam Leuita iſte peccauerit poſtea cùm factus eſt Sacerdos Michę, tamẽ quando ipſe exiuit de Bethlehem non ibat cum propoſito faciendi iſtud, ſed accidit ſibi hoc facere, vt patet in litera. Nam ipſe faciebat iter, & intendebat tranſire vlterius, & veniens in domum Michæ ſolici-

A tatus eſt ab eo, vt maneret ibi, & tamen à principio peregrinabatur, ergo antequam malum faceret peregrinabatur, & conſequenter peregrinari non erat ei peccatum. Item patet efficacius, quia Deuter. 18. dicitur: Quòd quicunque Leuita vellet de vrbe patrum ſuorũ venire ad vrbem, in qua erat ſanctuarium domini, poterat ibi ſemper manere, & debebat ſuſcipere portionem, quam ſuſcipiebant reſidentes, & miniſtrantes: quibus competebat ſorte illo tempore miniſtrare, & tamen iſtud erat peregrinari: ergo licitum erat ſacerdoti, & Leuitæ peregrinari. Item Deutero. 12. & 16. & in multis locis dicitur, ꝙ quando Iſraelitæ facerent conuiuia magna de ſacrificijs, vel darẽt partes decimarum, quæ competebant pauperibus, deberent vocare

B Leuitas, qui erant intra portas ſuas, ideſt intra portas vrbium ſuarum: ſi tamen non eſſet licitum peregrinari Leuitis, non poſſent habitare intra portas vrbium Iſraelitarum, quia Iſraelitæ habitarent in vrbibus ſuis, & Sacerdotes, & Leuitæ in vrbibus ſibi aſſignatis, & ibi nulli Iſraelitæ de alijs tribubus habitarent: ergo ad hoc, quòd habitarent Leuitæ intra portas vrbium Iſraelitarum, oportet, quod poſſent peregrinari manendo in vrbibus, in quibus habitabant alij Iſraelitæ, quæ non erant aſſignatæ Leuitis. Item patet, quia Nu. 15. dicitur, quod quando Iſraelitæ coquerent panes, vel facerent pulmenta, darẽt Leuitis primitias panum coctorum, & ciborũ: ſi tamen manerent Leuitæ in alijs vrbibus, non poſſent Iſraelitæ hoc complere, cùm qua

C libet vice ſua, qua coquerent panes, tenerẽtur dare primitias illorum; ideo oportet, ꝙ in ciuitate qualibet eſſent Leuitæ aliqui, quibus darentur iſtę primitię, & tamen iſti neceſſario habitarent peregrinando, quia ciuitates aſſignatæ Leuitis, & Sacerdotibus nõ erãt illæ, in quibus habitabant Iſraelitæ de alijs tribubus. Item patet Deut. 14 vbi dicitur de decima tertij anni, quàm quilibet Iſraelita debebat facere, & tunc pupilli, & Leuitæ, & viduæ, & cœteri peregrini, qui intra portas vrbium iſtorum eſſent, debebant venire ad comedendũ de his, ergo in quilibet vrbe Iſraelis licebat habitare Leuitis. Ad rationem in contrarium dicendũ, quòd aſſignatio vrbium facta Sacerdotibus, & Leuitis fuit facta in fauorem ipſorum, ideo non debebat retorq̃ri

D in eorum præiudicium, quia iſtud eſt contra regulam iuris, qua id, quod ob alicuius fauorẽ introductũ eſt, in eius fauorẽ debeat redundare: & tamen erat magnũ præiudicium Sacerdotum, & Leuitarum, ſi interdum non potentes ſuſtentari in locis ſuis, non poſſent declinare ad alia loca, in quibus ſuſtentarentur: fauor autem, ad quem introducta ſunt loca Leuitarum: erat quia ſi non darentur eis loca aliqua, nec in ſortem, nec aliàs: alij Iſraelitæ fortè non ſuſciperent eos in ſuis vrbibus ad hoc, quia alerent ibi pecora ſua, vel communicarent bonis, quę pertinebant ad ciuitates ſuas, cùm ipſi nullam partem haberent inter reliquos Iſraelitas: ergo non interdictum eſt eis, cùm opus eſſet peregrinari, quia etiam non interdicebatur cœteris Iſraelitis

E quamquam haberent vrbes aſſignatas ſibi ſm cognationes ſuas. Patet hoc de Elimelech viro Noemi, qui tempore famis peregrinatus eſt recedens de vrbe Bethlehem. Ruth 1 cap. Item patet Deut. 14. vbi præter Leuitas ponuntur adhuc peregrini, quibus communi eandę erant partes decimarum, quod neceſſe eſt intelligi tam de peregrinis, ideſt conuerſis ad Iudaiſmum, quàm de peregrinis .i. diſcurrentibus per loca aliena ad ſuſtentationem vitæ. Item patet hoc Deuter. 23. vbi dicitur, quòd ſeruus confugiens ad aliquem poterat habitare in quocunque loco vellet, & intelligitur de ſeruis tam Hebræis, quàm conuerſis, & potius de Hebræis: ergo licebat eis peregrinari. Item patet hoc Leuitici vigeſimoquinto, ſcilicet: Si attenuatus

fuerit

fuerit frater tuus, & ſuſceperis eum quaſi peregrinum : ergo licebat quaſi peregrinum eſſe.

Quare Leuitæ peregrinabantur per diuerſa loca Iſrael potius, quàm viri de alijs tribubus.
Quæſtio XX.

QVAERETVR vlterius, quare Leuitę peregrinabantur. Reſpondendum, quòd Leuitę erãt pauperes valde, & non habentes vnde ſuſtentarentur inquirebant. Pro quo conſideranda ſunt duo. Primum eſt, quòd Sacerdotibus, & Leuitis datæ erant ciuitates ad habitandum, in quibus non habitabant aliqui Iſraelitæ de laicis.ſ.quia de qualibet tribu dabãtur eis certę vrbes, & in illis habitabant ipſi ſoli Leuitę habentes ſolas ciuitates, & ſuburbana ad alenda pecora, & non habebant agros, atque vineas. Secundum eſt, quòd Leuitæ, & Sacerdotes habebant determinatum victum.ſ. ſacerdotes habebant omnia ſacrificia, & primitias, & oblationes, & redemptiones primogenitorum tam in hominibus, q̃ in pecoribus, & quædã alia iura, de quibus habetur plenè Num. 18. ca. Leuitę autem, qui non erant in gradu ſacerdotali habebant ſolùm decimas Iſraelitarum in victum, & diuidebant eas inter ſe, & de his decimam partem dabãt ſummo ſacerdoti: Num 18. ca. ſummus ſacerdus habebat decimam decimæ Leuitarum, & inſuper partem cum ſacerdotibus minoribus de iuribus eórum. His viſis ſciendum, quod iura Leuitarum erãt minora pro Leuitis, quàm iura ſacerdotum pro ſacerdotibus, & quia Leuitæ erant valde multi, & continuo multiplicabantur, efficiebantur valde pauperes, & ad releuandũ iſtã paupertatem non habebant agros, & vineas in quibus ſe exercerent, & de agricultura acquirerent aliquid ad vitam, ſed cùm datæ ſunt ciuitates ſacerdotibus, & Leuitis, data ſunt ſolùm corpora vrbium, & ſuburbana certorum paſſuum in circuitu, in quibus paſcerent Leuitæ greges ſuos, & tamen non dabantur eis ciuitates cum territorijs ſuis, vt poſſent ibi vineas plantare, & agros colere, ſicut dabantur alijs Iſraelitis vrbes, vt patet Num. 35. & Ioſue 13. & 21. & ob hoc cùm Leuitæ multiplicabantur, non poterant intra vrbes ſuas ſuſtẽtari de redditibus ſuis, & ob hoc cogebãtur peregrinari per vrbes aliorum Iſraelitarum, & ibi exercentes aliqua officia ſuſtentabantur.ſ.erudientes pueros in literis, vel facientes alia miniſteria ſimilia, & ibi poterant aliqualiter ſuſtentari: ſuſcipiebant etiam ibi primitias de cibis Iſraelitarum, quando coquebant panes in clibano, Num. 15. etiam ſuſcipiebant per modum eleemoſynę de decima tertij anni, quam cogebatur quilibet de Iſraelitis facere quolibet tertio anno, & Leuitę manẽtes in vrbe qualibet participabãt de decima illa. Etiam quando Iſraelitę illarum vrbium ibant ad ſacrificandum domino in locum ſanctuarij ducebant ſecũ Leuitas iſtos, & inuitabant eos, Deut. 12. & 16. etiam impendebant eis Iſraelitę alia genera eleemoſynarũ. Iſtam paupertatem magnam Iſraelitarũ prędixit De⁹, & admonuit valde Iſraelitas, vt benefacerent eis, quia nullam partem poſſeſſionis habebant: Deuter. 12. & 14 & 16. & ſic recedebant Leuitę de vrbibus ſibi aſſignatis à principio, & ibant ad alias vbi melius ſuſtentarentur, & ſi ibi non reperiebant benè ſibi eſſe, ibant ad alias vrbes, & ſic diſcurrebant quocunque volebant: ſic patet de iſto Leuita, qui habitabat in vrbe Bethlehem, quæ non erat ciuitas ſibi aſſignata à principio, cùm Bethlehem non eſſet de ciuitatibus aſſignatis ſacerdotibus, & Leuitis: Ioſue 21. & 1. Paral. 6. cap. Sed patres ſui à multis temporibus habitabãt peregrini in Bethlehem. Nunc autẽ ipſe videns non ſibi ſufficere victum ibi, diſcurrebat ad alias vrbes vbicunq; ſibi cõ-

Quomodo dabantur Sacerdotibus, & Leuitis vrbes apud Iſraelitas.

F modum eſſe reperiſſet. *Cumque veniret in montem Ephraim.* Ideſt in vnam de ciuitatibus montis Ephraim, in qua morabatur Michas. *Iter faciens.* Scilicet ipſe non veniebat cum intentione manendi in domo Michæ, quia neſciebat, an poſſet ibi aliquid bonum acquirere ſibi: ſed ibat iter faciens, & cum intentione tranſeũdi vlterius. *Et declinaßet parumper in domum Micha.* Ideſt declinauit ad manendum aliquot diebus ad recreandum volens vlterius tranſire. *Interrogatus eſt ab eo vnde venis.* Cùm hoſpitaretur in domo ſua, voluit ſcire ab eo, quis eſſet, & quid inquireret. *Qui reſpondit: Leuita ſum de Bethlehem Iuda.* Iſtud non quæſiuerat Michas, ſed Leuita volens expreſſius reſpondere ad quæſtionem: propoſuit id, per quod melius intelligeretur.ſ.ꝙ G erat Leuita de Bethlehem.i. natus in Bethlehem, & q ibi hactenus moratus fuerat. *Et vado, vt habitem vbi potuero.* Ideſt inquiro habitationẽ, in qua poſſim conuenienter manere. *Et vtile mihi eſſe proſpexero.* Ideſt manebo vbi inuenero, ꝙ eſt mihi vtilitas manere. In Hebræo eſt iſta litera breuior, & dicitur ſolùm. *Vado vt habitem vbi inuenero.* Ideſt vbi inuenero ineſſe vtile: eadem ſententia eſt, ſed litera noſtra eſt expreſſior. *Dixitq; Michas mane apud me.* Ideſt in domo mea. *Et eſto mihi parens.* Ideſt ſis pater meus. Iſtud dixit Michas ad alliciendum iuuenem, vt maneret, ideſt dicendo, quod haberet eum in patrem honorando eum, vt patrem. *Ac Sacerdos.* Ideſt ſis mihi ſacerdos in idolo, quod conſtitui. *Daboq; tibi per annos ſingulos decem ar-* H *genteos.* Aliqui putant eſſe ſiclos, & tamen vidètur, ꝙ ſit moneta iſta maioris valoris, quia vnus aries valebat duos ſiclos, aut plus Leuit. 5. veriſimile eſt ergo, quòd daret ei Michas pro anno pluſquam valorem quinq; arietum ſuper alia, quæ exprimuntur hic. In Hebręo dicitur. *Dabo tibi pro quolibet diebus decem argenteos.* Eſt autem modus valde improprius loquẽdi, & accipitur dies pro anno. Sciendum tamen, quòd dies abſolutè apud Hebræos non accipitur pro anno, ſed dies pluraliter, & quando ponitur ſine determinatione aliqua numeri, vtporè, quòd non dicatur pro tot diebus, nec ponatur aliud adiectiuum, ſignificat annum, & ſic accipitur hic pro anno tanquam iamin quod eſt pluris numeri ſignaret ſingulariter annum. *Ac veſtem du-* I *plicem.* Scilicet duas veſtes ſimul.i.tunicam, & diploidem. Alio modo accipitur duplex veſtis quando datur quidquid neceſſarium eſt ad veſtitum in principio anni, & deinde in medio anni datur iterum plenus veſtitus. Primo modo accipitur hic.ſ. veſtis duplex.i. vna inueſtitura quolibet anno, & tamen illa inueſtitura cõtinet duas veſtes ſimul. Sic accipitur Prouer. 31. ſcilicet: Non timebit domui ſuę à frigoribus niuis, omnes enim domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus. Et tamen ibi non poteſt accipi veſtis duplex.ſ. vna in vna parte anni, & alia in alia parte, quia iſtud nihil ageret ad propoſitum, cùm ibi ſignetur, quod domeſtici mulieris fortis non timent frigus, quia habent multas veſtes. Iſtud autem eſt, quia habent illas ſimul, alioquin K nihil potius eſſet veſtitus ſimplicibus, q̃ duplicibus: & hoc patet ex litera Hebraica, in qua dicitur. *Et precium pannorum.* Ideſt dabo tibi quolibet anno precium pannorum.ſ. vnam inueſtituram, vel tantum quantum valent veſtes pro quolibet anno neceſſariæ, & tamen litera Chaldaica poſuit veſtem duplicem: ideo ſic poſuit litera noſtra. *Et quæ ad victum neceßaria ſunt.* Ideſt etiam dabo tibi totam ſuſtentationẽ in cibo. *Acquieuit, & manſit apud hominem.* Ideſt vidẽs iuuenis eſſe modum conuenientem ſibi ad viuendum conſenſit habitare cum Micha, & manſit cum illo. In Hebręo habetur. *Ambulauit & manſit apud hominem.* Et ponitur ambulauit pro aſſenſit, ideſt, quòd ambulauit Leuita ad voluntatem Michæ. *Fuitq; illi quaſi vnus de filiis.* Ideſt,

dilexit

dilexit illum ſicut filios ſuos, & ita gerebat, & curabat A de illo ſicut de filijs ſuis, quia valde concupiuerat habere ſacerdotem de ſtirpe Leui, & putabat propter eũ multa bona ſibi euentura, vt patet infra. In Hebręo dicitur. *Fuitque puer quaſi vnus de filijs.* Ideſt fuit Leuita, qui erat puer, vel adoleſcens quaſi vnus de filiis Michæ. *Impleuitque Michas manum eius.* Ideſt fecit circa eum cęremonias quaſdam ad hoc, quòd eſſet ſacerdos: & iſtud erat implere manus, ideſt conſecrare illas: quod fiebat dando ei aliqua animalia, quæ immolaret, & faceret in illis cæremonias ſacerdotales ſacrificando, vt ſupra dictum eſt. *Et habuit apud ſe puerum ſacerdotem.* Ideſt tenuit Leuita illum adoleſcentem apud ſe in ſacerdotem, vt faceret cæremonias coram idolo ſuo. *Nunc ſcio dicens, quòd bene mihi faciet Deus* B *habenti Leuitici generis ſacerdotem.* Ideſt, nunc ſcio certiſsimè, quòd Deus me proſperabit in omnibus, quia habeo ſacerdotem apud me de Leuitis: & intelligitur ꝙ habebat ſacerdotem Leuitici generis: non quòd ille eſſet ſacerdos inter Leuitas, quia ſimplex Leuita erat, ſed quia iſte fecerat eum ſacerdotem, & erat de ſtirpe Leui.

Quare iſte putauit quòd benefaceret ei Deus nunc, cùm haberet ſacerdotem de genere Leui. Quæſt. XXI.

QVAERETVR, quare iſte putauit, ꝙ benefaceret ei Deus nunc cùm haberet ſacerdotem de genere Leui. Reſpondendum, quòd erat poſita lex, C quòd ſoli de tribu Leui miniſtrarent Deo: Leuitę in minori miniſterio, & Aaronitæ, qui erant ſacerdotes in maiori miniſterio, & quicumque alius miniſtrare contenderet moreretur, & quòd Deus iraſceretur cõtra eum: Num. 1. & 3. & 18. Nunc autem iſte Michas fecerat vnum de filiis ſuis ſacerdotem, vt patet ſupra, & quia ipſe erat de tribu Ephraim putauit, quòd Deus iraſceretur ei, & infortunaret actus ſuos: poſtea ſuſcepit Leuitã in ſacerdotem, & amouit filium ſuum a ſacerdotio: & credidit quòd cùm nunc haberet ſacerdotem ſecundùm legem, quòd Deus benefaceret ei. Sed dicetur quid proderat Michæ, quòd haberet ſacerdotem de filiis Leui potius quàm quòd non? quia illud intelligebatur in ſacerdotio, per quod Deo vero miniſtrabatur, D quia illud debebat eſſe in ſolis filiis Aaron, ad ſacrificandũ tamen idolis nihil potius erat, quòd eſſet ſacerdos de Aaronitis, quàm de quibuſcunque: quia vtroque modo peccabatur. Item, quomodo poterat Michas intelligere, quòd Deus benefaceret ei, cùm ipſe Deum offenderet faciendo ſacrificia idolo per iſtum ſacerdotem Leuitam. Reſpondendũ quòd Michas ſecundùm opinionem gẽtium forte putauit, quòd iſtud idolum haberet virtutem ad benefaciendum ei, vel nocendum: & quia Deus Iſrael elegerat ſibi tribum Leui, vt illa miniſtraret coram eo, putauit Michas, ꝙ iſti homines eſſent excellentiores cæteris ad miniſtrandũ: & quòd ſic acceptarent alij dij potius Leuitas in ſacerdotes, quam viros aliarum tribuum: E & ob hoc dixit ꝙ ſciebat nunc, quòd Deus, ſcilicet Deus ille, cui fecerat idolũ, benefaceret ei, quia habebat ſacerdotem de Leuitis, ſ. quia iſte Deus nũc magis placaretur, cùm Leuita ei miniſtraret, quã cùm aliquis alius miniſtraret. Aliter poteſt dici, ꝙ Michas colebat Deũ Iſrael, ſed in hoc errabat, quia faciebat idolum ſibi ad ſignificandum Deum Iſrael, & coram illo faciebat ſacrificia, tanquam faceret coram Deo vero: & quia Deus iuſſerat in lege, quòd ſacerdotes de genere Leuitarum miniſtrarent ei, putauit quòd prius offendiſſet eum, cùm filius ſuus miniſtrabat in ſacerdotio, & nunc cũ haberet ſacerdotem de Leuitis, credidit quòd obſeruabat regulam legis: & ob hoc, ꝙ

Deus verus placeretur ei, & benefaceret ſibi: & iſte modus accipiendi eſt ſatis conueniens. Sed huic videtur repugnare quod habetur ſequenti capitulo, cùm dixit Michas: Deos meos quos mihi feci, tuliſtis, & ſacerdotem. Si tamen haberet illud ſolùm, vt ſimulachrum Dei Iſraelis, non diceret; Deos meos tuliſtis: ſed ſimulachrum Dei mei, ideo videtur potius dicẽdum, quòd putaret ſimulachrum illud eſſe Deum ſuum, & poſſe ſibi benefacere, & nocere, & ab illo expectabat bonum: hoc patet ſequenti capitulo, cùm dicitur: Deos meos, quos mihi feci tuliſtis, & ſacerdotẽ, & omnia, quę habeo .ſ. quòd omnia bona tollebãt tollendo ſacerdotem, & idolum: ſi tamen putaret idolum non eſſe Deum, ſed ſimulachrum, non tantũ doleret. In Hebræo habetur. *Nunc ſciui, quia benefecit* B *mihi Dominus.* Sed eſt mutatio temporis, quia benefacere de futuro erat, & non de præterito, quia tunc accipiebat nouiter ſacerdotem, & nondum benefecerat ei Deus, poſtquam acceperat ſacerdotem, quia iſta dicebat quando accipiebat ſacerdotem.

CAPITVLVM XVIII.

IN diebus illis non erat rex in Iſrael, & tribus Dan quærebat poſſeſſionem ſibi, vt habitaret in C ea: vſque ad illum enim (Supra 17. infra 21.) diem inter cęteras tribus ſortem non acceperat. Miſerunt ergo filij Dan ſtirpis & familiæ ſuæ quinque viros fortiſſimos de Saraa, & Eſthaol, vt explorarent terram, & diligenter inſpicerent: Dixeruntque eis: Ite & conſiderate terram. Qui cùm pergentes veniſſent in montem Ephraim, & intraſſent domum Michæ, requieuerunt ibi: D & agnoſcentes vocem adoleſcentis Leuitæ, vtentesq; illius diuerſorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? Quid hic agis? Quam ob cauſam huc venire voluiſti? Qui reſpondit eis. Hæc, & hæc præſtitit mihi Michas, & me mercede conduxit, vt ſim ei ſacerdos. Rogauerunt autem eum, vt conſuleret Dominum, & ſcire poſſent an proſpero itinere pergerent, & res haberet effectum. Qui reſpondit eis: E Ite cum pace. Dominus reſpicit viam veſtram, & iter quo pergitis. Euntes igitur quinq; viri venerunt Lais, videruntq; populum habitantem in ea abſque vllo timore iuxta conſuetudinem Sidoniorum, ſecurum & quietum, nullo eis penitus reſiſtente, magnarumque operum, & procul à Sidone, atque à cunctis hominibus ſeparatum. Reuerſique ad fratres ſuos in Saraa, & Eſthaol, & q̃d egiſſent ſciſcitantibus reſpõ-

Num. 13. derunt: Surgite & eamus ad eos: vidimus enim terram valde opulentam, & vberem. Nolite negligere, nolite ceſſare: eamus & poſſideamus eam, nullus erit labor: intrabimus ad ſecuros in regionem latiſſimam: tradetq́; nobis Dñs locum, in quo nullius rei eſt penuria eorum, quæ gignuntur in terra.

In diebus illis. Deſcripto in præcedentibus de idoli fabricatione, hic agitur de idolatriæ ſpoliatione. Et diuiditur in quatuor partes. Primò ponitur ſpoliandi occaſio: ſecundò ſpoliantium occupatio, ibi. *Profecti* G *igitur.* Tertiò ſpoliati conqueſtio, ibi. *Qui cùm pergerent.* Quartò idoli ablati abuſio, ibi. *Poſueruntq́; ibi ſculptile.*

An hic ſit aliqua ordinis mutatio, & an hoc factum ſit illico poſt præcedentia. Quæſt. I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic, fuerint facta ordine continuato ad præcedentia, vel ſit ordo mutatus. Et an ſit factum iſtud mox poſt præcedentia, vel interiecto magno tẽpore. Ad primum dicendum, quòd aut volumus cõparare iſtud ad omnia, quæ habẽtur ſupra in libro iſto, aut ſolùm ad ea, quæ immediatè poſita ſunt capitulo præcedenti. Si primo modo, dicendum, quòd non eſt H ordo continuus, quia ſicut declaratum eſt præcedenti capitulo, omnia, quæ habentur vſque ad finem libri huius, fuerunt facta poſt mortem Ioſue, & ante conſtitutionem Othonielis in iudicem. Si ſecundo modo, dicendum, quòd iſta habent continuatum ordinem ad ea, quæ ſunt præcedenti capitulo, quia illa fuerunt ante hæc, cùm ibi dicatur de fabricatione idoli Michæ, & conductione ſacerdotis: hic autem agitur de ablatione vtriuſque, ideo neceſſe eſt fuiſſe iſtud poſt illa. Ad ſecundum, dicendum, quòd non apparet quantum tempus intercident inter hæc: ſed ſatis apparet, quòd fuerit paucum tempus inter hæc, quia illummet ſacerdotem, quem conduxit Michas abſtulerunt ei viri Dan. Etiam, quia in principio capi- I tuli huius dicitur: In diebus illis, ſcilicet in diebus, in quibus fuit factum idolum, fuit factum quod ſequitur pauco tempore intercidente. *In diebus illis non erat rex in Iſrael.* Scilicet in diebus, quibus factum eſt, quod ſequitur hic de captione vrbis Lais, & de ablatione idoli Michæ, de quibus in hoc capitulo, non erat rex in Iſrael, ideſt nec erat rex, nec aliquis iudex, aut rector. In Hebræo dicitur. *Et in diebus illis.* In iſto ſignificatur maior continuatio temporis, ſcilicet, quòd quaſi ſimul facta fuerint, quæ habentur præcedenti capitulo, & quæ habentur hic.

Quare dicitur, quòd non erat rex in diebus illis. Quæſtio II.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd non erat rex in diebus illis. Reſpondendum, quòd aliquis dicet iſtud fuiſſe propter illa, quæ ſequuntur de captione vrbis Lais, ſcilicet, quia tribus Dan quærebat poſſeſſionem, & ad capiendum iuit vrbem Lais, & nulla tribus adiuuit eam, ſed ſoli viri de tribu hac iuerunt illuc. Si tamen eſſet aliquis rex, vel princeps in Iſrael, ad illum principalius pertinuiſſet pugnare contra vrbem Lais, quàm ad tribum Dan, & ille iuſſiſſet alijs viris Iſrael ire ad pugnandum contra illam vrbem, quia tamen non erat aliquis princeps, qui poſſet iſta facere, pugnauit tribus Dan pro ſeipſa.

F Et hoc videtur ſignificari in litera, cùm dicitur: In diebus illis non erat rex in Iſrael, & tribus Dan quærebat ſibi poſſeſſionem. Sed dicendum, quòd iſtud non ſtat, quia dato, quòd eſſet rex, vel iudex in Iſrael, tribus Dan ſola debebat pugnare ad acquirendum ſibi poſſeſſionem, & non debebat adiuuari ab alijs de iure. Pro quo ſciendum, quòd viuente Ioſue, cùm nondum erat pars terræ Chanaan acquiſita, nec eſſet tota terra per ſortes diuiſa, pertinebat pugna ad omnes Iſraelitas: eo quòd id quod acquirebatur tunc de manu hoſtium, & quod acquirendum erat, non magis erat vnius tribus, quàm alterius, ſed pertinebat ſimul ius ad omnes tribus pro indiuiſo. Cùm autem terra diuiſa eſt per ſortes, Ioſue decimooctauo: cępit G diſtinctè pertinere quælibet pars ad quamlibet tribũ, cui aſſignata eſt, & ex eo tempore incubuit onus pugnandi cuilibet tribui contra hoſtes, qui erant in ſorte ſua, tanquam ageret iam pro re ſua: & vna tribus non tenebatur adiuuare aliam ad pugnandum contra hoſtes, qui erant in ſorte illius, ſed ex conuentione adiuuabat vna tribus alteram. Sic patet ſupra primo, vbi poſt mortem Ioſue tribus Iuda voluit pugnare contra hoſtes ſuos, & vocauit tribum Simeon, dicens: Aſcende mecum, & pugna contra Chananęum, vt & ego pergam tecum in ſortem tuam: ſi tamen teneretur vna tribus adiuuare alteram, non feciſſet tale pactum tribus Iuda cum tribu Simeon. Ideo ſic eſſet de tribu Dan, quòd ſiue eſſet rex tunc, ſiue quicun- H que iudex, non teneretur alia tribus adiuuare tribum Dan, ſed ipſi ſoli pugnarent contra Lais. Dicendum ergo, quòd ponitur hic, quòd non erat tunc rex in Iſrael, ideſt non erat aliquis, qui poſſet punire delicta, quę hic enarrantur, & ob hoc erat audacia ad committendum illa. Sunt autem hic duo delicta. Primum eſt de violenta ablatione idoli, & aliarum rerum de domo Michę. Secundum erat, quia idolum illud conſtitutum eſt in Lais, vt publicè adoraretur, & erat ibi peius, quàm in domo Michę, vbi particulariter colebatur: & tamen non fuit, qui tunc iſta puniret, aut prohiberet, quia non erat rex, vel iudex in Iſrael. Et etiam ponitur maximè pro audacia faciendi, quia ſcientes filij Dan, quòd nemo poſſet eos pu- I nire, aggreſſi ſunt hoc. Doc. reſpõſio ad quæſt.

Quando erat hoc cùm dicatur, quòd non erat tunc rex in Iſrael. Quæſtio III.

QVAERETVR vlterius, quando erat iſtud, cũ dicatur, quòd non erat tunc rex in Iſrael. Reſpondendũ eſt, ꝙ iſtud factum eſt in eiſdem diebus, in quibus id quod habetur pręcedẽti capitulo. Sed illud factum eſt inter mortẽ Ioſue, & conſtitutionẽ Othonielis in iudicem, ideo ipſo tempore factum eſt hoc: & rationes ad probandum hoc ſumptę fuerũt partim ex hoc capitulo: erat igitur iſtud viuente Caleb non multo tempore poſt mortem Ioſue. Sed dicetur, quõ K potuit iſtud fieri tempore Caleb? Reſpondendũ, ſicut dictum eſt pręcedenti cap. ꝙ Caleb erat vir honorabilis, & magnę auctoritatis in populo, & tñ nullam poteſtatem habebat ordinariã in populo ex cõmiſſione Dei, aut electione populi, ideo non poterat punire delicta, ſed ſolùm propter auctoritatem ſuam multi arcebãt à ſceleribus: & quia iſti viri de tribu Dan erant inuerecundi, & irreuerentes, contempta auctoritate Caleb aggreſſi ſunt iſta ſcelera. Sed adhuc diceretur, quomodo ſtat, quòd tempore Caleb iſtud factum fuerit, quia Ioſue vltimo, & ſupra 2. dicitur, ꝙ ſeruierunt Iſraelitę domino tempore Ioſue, & ſeniorũ, qui longo poſt eum vixerũt tempore, & tñ de his ſenioribus fuit præcipuus Caleb, vt declaratum eſt ſupra ſecundo.

Reſpon-

Reſpondendum, ꝙ tempore Caleb factum eſt, vt declaratum fuit præced. cap. tñ, quia reliqui de Iſrael colebant Deum, quamquam habitatores Lais colerent idola, dicebatur Iſrael colere Deũ. Simile patet: nam tempore oĩum iudicum dicitur, ꝙ Iſraelitæ conuertebantur, & colebant dñm, & tñ tempore oĩum iudicũ manſit idolum Michę in vrbe Lais, & colebatur, ſcilicet quamdiu fuit arca dñi in Silo, & iſtud fuit tempore Heli ſummi Sacerdotis, quia tunc capta eſt arca 1. Reg. cap. 4. Et tamen non obſtante, ꝙ iſti colerent idolum, dicebatur totus Iſrael colere Deum. Aliter poteſt dici, ꝙ iſti viri Lais erant valde ſeparati a reliquo Iſrael, cùm dicatur infra in litera, ꝙ viri Lais erant procul à Sidone, & cum nullo homine habebant cõmunicationem, & ſic Iſraelitæ non poterant iſtos ſic propriè punire propter paruam cõmunicationẽ cum eis. Etiam cùm viderentur quaſi ſeparati ab Iſrael propter eorum idolatriam, non dicebãtur Iſraelitæ idolatrare, Aliter poteſt dici, & melius, quod fortè iſtud fuit circa mortem Caleb. cùm iam Iſraelitę incipiebant paulatim declinare ad idolatriam. *Et tribus Dan quærebat poſſeſſionem ſibi*. Ideſt quærebat loca ſortis ſuæ ad habitandũ, quia nondum acquiſiuerat illa. *Vt habitaret in ea*. Scilicet, quia nondum habebat conuenientem, & ſufficiẽtem locum ad habitandum. *Vſque ad illum enim diem inter cæteras tribus ſortem non acceperant*. Ideſt vſque ad tempus illud, quo cœperunt vrbem Lais, non acceperant poſſeſſionem, ſcilicet ſufficientem, licèt aliquid tenerent de ſorte ſua in quo habitabant.

Quomodo ſtet, quòd filij Dan nondum accepiſſent poſſeſſionem inter cæteras tribus, cùm alia tribus accepiſſent viuente Ioſue. Quæſt. IIII.

QVAERETVR, quomodo ſtet, quòd filij Dã nondum accepiſſent poſſeſſionẽ inter cœteras tribus, quia viuente Ioſue accepit ſortem: nam poſitę fuerũt ſortes in Silo, & cecidit vna de ſortibus, ſcilicet vltima tribui Dan, & deſcribuntur loca ſortis ſuæ Ioſue 19. iam tamẽ erat mortuus Ioſue, ergo acceperant poſſeſſionem. Reſpondendum, quod filij Dan acceperunt ſortem cum cœteris tribubus tempore Ioſue, & tamen poſſeſſionem ſortis nondum acceperant, quia tenebatur ab hoſtibus terra, & dicitur inter ceteras tribus, quaſi cœterę tribus accepiſſent iam poſſeſſionẽ, & tribus Dan non accepiſſet. Pro quo ſciendum, quòd ius ſortis omnibus tribubus ſimul datum eſt, quando poſitæ fuerunt ſortes coram Domino in Silo pro omnibus tribubus, & tamen poſſeſſio non fuit omnibus data æqualiter, & nulli quaſi integraliter, quia diuiſa eſt tota terra Chanaan per ſortes, & tamen adhuc magna pars manebat accipienda Ioſue 13. & ſupra tertio, & accidit in quibuſdam ſortibus eſſe ferè totam terram iam captam de manu hoſtium: in alijs verò erat parua pars capta, & reliquum tenebatur ab illis, & ſic fuit de ſorte Dan, quæ pro maiori parte tenebatur ab hoſtibus, ideo Danitæ non poterant accipere poſſeſſionem competentem ſibi. Aliæ autem tribus habebant maiores partes ſortium ſuarum liberatas de manu hoſtium, ideo dicebantur habere poſſeſionem, & tribus Dan non. Sciendum tamen, quòd tribus Dan à principio habuit paruam partem poſſeſſionis ſuæ, & tamen poſtea habuit minorem, quia hoſtes habitantes in parte illa oppreſſerunt illos, & fuit illud aliquanto tempore poſt mortem Ioſue quando confortati fuerunt Amorrhæi ſuper filios Dan, & hoc tangitur ſupra primo capitulo, ſcilicet: Arctauitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum, vt ad planiora deſcenderent, habitauitque in monte Hares in Hailon, & Salabin.

A De hoc dicit latius Ioſephus quinto Antiquitatum, quòd poſt mortem Ioſue cum Iſraelitæ bellorum ſtudia reliquiſſent, & ad terræ opera ſe dediſſent, Chananæi eos contemnentes, nec aliquid ab eis pati credentes, ſuum collegerunt exercitum, firmam habentes ſpem quaſi Hebræos affligerent, & de cœtero ciuitates licenter inhabitarent: curruſque faciebant, & exercitabantur armis. Quædam vrbes Iſraelis eis aſſentiebant, & de tribu Iuda Aſchalonem, & Acharon abſtulerunt, & multas in campeſtribus conſtitutas, & ipſos Danitas in montana fugere compulerũt, nec paululum eis locum in campeſtribus relinquentes, & dum illi, nec ad bellandum eſſent idonei, nec ad habitandum ſufficientia haberent loca, miſerunt B quinque viros ad loca Mediterranea. Et ſic introducitur hiſtoria, quæ habetur hic quomodò miſſi ſunt quinque viri ad explorandum locum habitationis: & illi tranſierunt per domum Michæ, & facta ſunt, quæ habentur hic. *Miſerunt igitur filij Dan ſtirpis & familiæ ſuæ quinque viros*. Scilicet videntes, quòd non haberent locum, in quo habitarent, conſilium inierunt quid agerent, & miſerunt quinque viros ad explorandum aliquem locum, in quo poſſent habitare, & dicitur ſtirpis, & familiæ ſuæ ex ſuperabundanti, quia ſtirpis ſignat tribum, familia autem ſignat diuiſiones quaſdam minores, quæ ſunt immediatè ſub tribu, vt patet Ioſue ſeptimo, & Numeri vigeſimoſexto capitulis. Hic autem ſolùm accipitur C vtrumque pro tribu, quia non fuit aliqua pars ſpecialis tribus, quæ mitteret iſtos exploratores, ſed tota tribus. Vel aliter poſſet dici, quòd quædam pars filiorum Dan habebat poſſeſſionem, & alia non: & illi, qui non habebant poſſeſſionem, miſerunt viros quinque ad explorandum loca, in quibus poſsent habitare, & miſerunt illos de tribu ſua, & familia ſua. Sed aliter, & melius dicendum eſt, quod tota tribus Dan accepit conſilium de mittendo exploratores, & miſit illos: ponitur tamen de tribu, & familia ſua, quia in tribu Dan erat aliquid ſpeciale, ſcilicet, quia tribus, & familia conuertebantur, eo quod in illa tribu ſolùm erat vna familia, vt patet Numeri vigeſimoſexto, & quicunque erat in tribu Dan erat in D illa familia Dan: & ſic erant iſti quinque viri de ſtirpe, ideſt tribu, & familia Dan. In Hebreo habetur. *Quia non ceciderat ipſi vſque ad diem ipſum in medio tribuum Iſraelis hæreditas*. Vbi nos dicimus vſque ad illum diem inter cœteras tribus ſortem non acceperat, & eadem ſententia eſt. *Viros fortiſſimos de Saraa, & Eſthaol*. Ideſt iſti quinque viri, qui miſſi ſunt de tribu Dan erant fortiſſimi, vt auderent ſe opponere laboribus, & periculis: & propter fortitudinem non tenerentur ab hoſtibus. Et dicitur, quòd erant de Saraa, & Eſthaol, quæ erant duæ ciuitates in ſorte Dan: & iſtas poſſidebant tunc filij Dan. Patet hoc Ioſue decimonono, vbi ponuntur iſtæ in ſorte Dan. Inter iſtas autem ciuitates vixit, habitauit, & ſepultus fuit E Samſon, vt patet ſupra decimotertio, & decimoſexto capitulo. In Hebræo habetur hic pluſquam in Latino, quia dicitur, quòd miſerunt quinque viros de tribu, & familia, & parte ipſorum: & Hieronymus non curauit trãsferre, quia ſuperabundat quantũ ad ſenſum. *Vt explorarent terram*. Scilicet, vt viderent quis locus eſset, in quo poſsent conuenienter habitare, & contra quem poſsent faciliter pugnare.

Quomodo filij Dan mittebant hos viros ad explorandum terram ad habitandum. Quæſt. V.

QVAERETVR, quomodo filij Dan mittebant iſtos viros ad explorandum terram ad habitan-

dum, quia videtur, quòd non liceret hoc eis, quia aut F mittebant eos extra terram Chanaan ad aliam gentē, aut ad ſortem alterius tribus: quantum ad aliquam partem, quæ tenetur ab hoſtibus, aut ad aliquam partem terræ ſortis ſuæ, quæ nondum erat capta. Non primo modo, quia non licebat Iſraelitis pugnare contra gentes, quæ eſſent extra terram Chanaan ad capiēdum terram ipſarum, vt in illa habitarent, quia Deus limitauerat Iſraelitis terram ſuam, quā habitarent. Numeri trigeſimoquarto, ſcilicet, quod cùm introirent in terram Chanaan terminaretur illa finibus, qui ibi diſtribuuntur, quaſi dicat, quod non licebat eis pugnare cōtra gentes finitimas ad acquirendum aliquid de terra ipſorum, ſed quod ſolùm manerent intra terminos, quos Deus præfigebat, alioquin fruſtra erat aſ- G ſignari terminos terræ habitādæ ab Iſraelitis, ſed quòd ipſi acquirerent quantam poſſent. Etiam, quia filij Dan videntes ſe fouere iniuſtum bellum contra gentes illas, non auderent pugnare, putantes, quòd Deus non adiuuaret eos. Item ſi auderent pugnare contra gentes extra terram Chanaan, à fortiori auderent pugnare contra Chananæos, eo quòd ſciebant, quod cōtra Chananæos Deus faueret eis, cùm ipſe iuſſiſſet pugnari contra illos, contra gentes autem extraneas non faueret. Secundum non ſtat, ſcilicet, quòd pugnare vellent filij Dan ad accipiendum aliqua loca ſortium aliarum tribuum, quæ tenerentur adhuc ab hoſtibus, quia iſtud non licebat eis: nam cùm cuilibet tribui aſſignata eſſet ſors ſua, ad ipſam pertinebat ex- H cludere hoſtes de illa, & habitare in ea: ſi autem alia tribus conaretur vſurpare hoc, poterat tribus illa iuſtè pugnare contra iſtam, quia auferebat iſti ius ſuum: ideo non auderent hoc facere filij Dan, quia tunc cœteræ tribus Iſraelis pugnarent contra eos, ſicut contra perturbantes pacem totius regni mouendo bella iniuſta. Si autem dicatur tertio modo, non videtur ſtare, quia Amorrhæi arctabant filios Dan, vt patet ſupra primo: & audebant Danitæ pugnare contra eos, vt ait Ioſephus quinto Antiquitatum. Reſpondendum, ꝙ miſerunt filij Dan exploratores per ſortē ſuam per terram illam, quæ non erat capta, vt inquirerent, ſi erant aliqua loca, contra quæ ſine magno labore pugnare poſſent, & obtinere illa. Et hoc apparet, quia I venerunt iſti viri in Lais: & poſtea pugnauerunt contra eam, & cœperunt. Erat autem Lais de ſorte Dan, vt patet Ioſue decimonono, vbi in numero ciuitatum tribus Dan ponitur Lais, vel Leſen, quæ eadem ciuitas eſt. Cum autem obijcitur: quare non pugnabant filij Dan contra hoſtes, qui erant in ſorte ſua. Dicendum, quòd ſors Dan erat ſatis magna, & Danitæ valde parum de ea acceperant, & neſciebant, quæ loca eſſent in ſorte ſua, vel cuius conditionis, & quia hoſtes, qui erant in circuitu illius partis, quam ipſi tenebant, erant fortiſſimi, & exercitati ad bella, & cauentes vigilanter ne Iſraelitæ contra eos inſurgerent, ideo deſperabant Danitæ ſe poſſe præualere contra iſtos, & ob hoc voluerunt ſcire, an in alijs partibus ſortis ſuæ procul K inde diſtantibus eſſet aliquis populus non tantum inſtructus ad bella, vel vigilans ad cuſtodiam ſuam, vt contra illum pugnarent: & perrexerunt iſti quinque viri luſtrantes ſortem Dan, & in extremitate eius ad Aquilonem inuenerunt viros vrbis Lais; quæ ciuitas ſecura erat non accedens ad bellum, eo quod nullus impugnabat eos, & contra hos perrexerunt, atque cœperunt vrbem. *Et diligenter inſpicerent.* Scilicet, quæ terra eſſet conuenientior habitationi, & facilior ad capiendum. *Condixeruntq́; eis, ite & conſiderate terram.* Ideſt omnes de tribu Dan de communi conſenſu dixerunt iſtis iuuenibus, ire ad conſiderandum: nam condicere eſt conuenire, vel ſimul dicere.

Qui cum pergentes veniſſent in montem Ephraim. Ideſt venerunt iſti iuuenes de ſorte Dan in terram Ephraim: non enim erat illis via recta per mōtem Ephraim, ſed ipſi intēdebant ire ad extremitatem ſortis ſuæ, & quia non poterant per eam ire impedientibus hoſtibus, faciebant circulum per terram aliarum tribuum Iſrael, vnde venerunt in montem Ephraim. *Et intraſſent in domum Michę, requieuerunt ibi.* Iſte Michas erat vir diues valde, & habens domos magnas, ideo ſuſcipiebat peregrinos. ſic ſuſceperat Leuitam cùm peregrinaretur, vt dicitur præcedenti cap. Nunc etiam ſuſcepit iſtos viros quinq; & patet ꝙ eſſet diues, quia ipſe habebat ſacerdotem, cui dabat ſalarium per ſingulos annos, vt in ſacerdotio miniſtraret apud eum, & talia propinare, & materia ſacrificij quotidie magnorū ſumptuum erat. *Et agnoſcentes vocem adoleſcentis Leuitæ.* Ideſt viderunt iuuenem illum, & cognouerunt in voce, quòd non eſſet de ſtirpe Ephraim.

Quomodo cognouerunt iſti quinque viri in voce Leuitam. Queſt. VI.

QVAERETVR, quomodo cognouerunt iſti quinque viri in voce Leuitam. Reſpondendū, quod apud Iſraelitas erat vnicum idioma, & tamen aliter illud pronunciabatur in quibuſdam partibus Iſrael, quàm in alijs: ſicut in regno Caſtellæ ferè idem idioma eſt, & tñ illud variè valde profertur, ita vt faciat cognoſcere de qua regione Caſtellanorum quiſque ſit, cùm vocem eius audiuerimus. Et ſic iſti viri videntes Leuitam non eſſe de tribu Ephraim, quia non loquebatur ſicut Ephraitæ, quæſiuerunt vnde eſſet, vel quid ibi ageret. Vel fortè etiam lingua Leuitarum erat cognita in Iſrael inter cæteros modos proferendi, & cū audiuiſſent iſti viri vocē eius cognouerunt eum eſſe Leuitam, ideo mirati ſunt quid ibi ageret, & quæſiuerunt. Vel dicendum aliter quòd cognouerunt Leuitam non eſſe de tribu Ephraim per hoc, quòd nō erat bleſus ſicut Ephraitę. Ipſi enim ſoli inter cęteros Iſraelitas erant bleſi, & quaſdam literas non bene exprimebant, ſicut patet ſupra 12. tempore Iephte, quando Ephraitæ ad Iordanem non poterant dicere ſchebboleth, ſed ſebboleth, & cogniti per hoc quòd Ephratei eſſent illico iugulabantur. *Vtenteſque illius diuerſorio.* Ideſt illi quinque iuuenes vſi ſunt diuerſorio Leuitæ iſtius manētes in illo, & deponētes ibi ſarcinulas ſuas. Et eſt ſenſus, quòd Leuita in domo Michæ habebat quandam ędiculam, in qua ipſe manebat ſequeſtratus a cęteris de familia Michæ. Et vocatur diuerſorium a diuertendo, quia erat pars illa ſeparata a reliqua domo, quæ erat communis, & quia erat Leuita iſte peregrinus ſicut illi quinque viri, gauiſi ſunt vidētes eum, & acceſſerunt, vt manerent in edicula eius. In Hebræo dicitur. *Acceſſerunt illuc, vel propius receſſerunt illuc.* Scilicet quòd receſſerunt ab vna parte domus, & acceſſerunt ad aliam: hoc ſignificat litera noſtra ponens diuerſorium, ſcilicet ad quod aliqui diuertunt recedentes ab alijs partibus. *Dixerunt ad eum: quis te huc adduxit?* Ideſt cùm tu non ſis Ephratæus ſed Leuita, quis te adduxit ad terram iſtam tam impertinentem tibi. *Quid hic agis?* Ideſt quod officium hic habes, quaſi dicat, non potes conueniens officium tibi habere hic: nam tu es Leuita; ſed hic apud Michā non poteris habere miniſtrationes Leuiticas. *Quam ob cauſam hic venire voluiſti?* Ideſt, quam vtilitatem putabas te hic habiturū, vt moueteris ad veniendū huc, quaſi dicat neſcimus, quæ vtilitas tibi hic eſſe poſſit. Iſtud dicebant viri quinq; quia neſciebant, ꝙ Michas haberet ſculptile, & Theraphim, & quòd iſte miniſtraret vt ſacerdos ad recipiendum ſalarium. In Hebræo dr̄.

Quid

Quid tibi hic. vbi nos dicimus. *Quam ob cauſam venire voluiſti?* Et eſt ſenſus, quod bonum putaſti eſſe tibi futurum hic, vt eſſet tibi cauſa ad veniendum? *Qui reſpondit eis, hæc & hæc præſtitit mihi Michas*. Iam viri iſti quinque cognouerant iſtum eſſe Leuitam, ideo ipſe non reſpondit eis, quòd eſſet Leuita, ſicut reſponderat Michæ præced. cap. Nec etiam ipſi quæſiuerunt quis eſſet, quia dicitur, quòd cognouerunt vocẽ eius, ſed ſolùm quæſiuerunt de cauſa manendi, & de officio, & ad hoc reſpondit dicens: hæc, & hæc præſtitit mihi Michas, ideſt præſtitit mihi veſtem duplicem, & decem argenteos per ſingulos annos, & omnia ad victum neceſſaria. In Hebræo dicitur. *Sicut hoc, & ſicut hoc fecit mihi Michas*. Et eadem ſententia eſt: nam referebat eis per hæc omnia, quæ dederat ei Michas. *Et me mercede conduxit, vt ſim ei ſacerdos*. Ideſt dedit mihi tale, & tale in mercedem, vt eſſem ſacerdos eius.

A
B

An peccauit Michas conducendo Leuitam pro officio Diuino, & è contra. Et an liceat facere Diuinum officium pro mercede. Quæſtio VII.

QVAERETVR, an peccauerit Michas conducendo mercede iſtum Leuitam, vt eſſet ſacerdos, & an peccauerit Leuita. Reſpondendum, quòd hic non eſt aduertendum ad hoc, quòd iſte Leuita conduceretur ad miniſtrandum idolo: nam cùm iſtud eſſet ſimpliciter illicitum, & peccabat Michas inducendo Leuitam ad miniſtrandum, ſiue cõductus miniſtraſſet, ſiue gratis. Etiam Leuita peccabat miniſtrando quacunque intentione miniſtraret. Sed dicatur, quòd non peccaret Leuita, nec Michas in miniſtratione, vtpotè, ſi eſſet miniſtratio licita, non peccaret ex hoc, quòd mercede conductus egit, Dicendum, quòd ſi propriè eſſet conductio Leuitæ, ita vt ipſe miniſtrationem illam venderet pro pecunia, quaſi arbitrans, quòd miniſtratio tantum, aut tantum valebat, tunc erat Symonia ex parte vtriuſq;, & graue peccatum. Si autem Leuita non venderet adminiſtrationem illam, ſed peteret ſibi prouideri, & maneret apud Micham miniſtrãdo qualiter Michas vellet, & ad hoc ſub nomine ꝓmiſſionis iſta daret Michas, neuter peccabat, quia licitum eſt etiam ſacerdotibus noſtris, qui non ſunt obligati ad officium aliàs locare operas ſuas.

C
D

Notandũ.

Vnde ſciendũ, ꝙ q ſacerdos eſt, & non incumbit ei cura, vel neceſſitas celebrãdi, poteſt mercede conductus manere apud aliquẽ, & ꝙ oret ꝓ ipſo celebrando quotidie, vel totiens in hebdomada, & licitũ eſt taxare precium ꝓ ſuſtẽtatione totius anni, & ſi vnus abundatiorem victũ, q̃ alius tribuerit, non acceptare conuentionem huius, & acceptare cõuẽtionem alterius: & tñ nõ licet ſacerdoti ꝓ vna miſſa taxare precium, aut plus petere, q̃ offeratur pro quatuor, vel quinq;. Secus autem cùm conuenitur pro totius anni, vel dimidij anni mãſione apud aliquẽ, vt celebret ꝓ eo, quia in vno caſu taxatur victus, & in alio taxatur preciũ Miſſæ, qđ eſt illicitũ. Itẽ qñ ſacerdos locat operas ſuas, vt ꝓ aliquo celebret, vel officiũ dicat, põt licitè non acceptare paruam oblationẽ, & acceptare cõuentionẽ alterius, q maiora offert: dũ tñ non habeatur intentio ad lucrum: vtpotè aliquis ſacerdos eſt, cui non incũbit neceſſitas celebrãdi, vel manẽdi in aliqua Eccleſia determinata, & non habet aliàs cõmode vnde viuat, põt locare operas ſuas annuas, & ſiquis dederit ei mille ꝑ anno, vt celebret: licet ei recuſare, & ſuſcipere ab alio duo millia: habẽdo intentionẽ, ꝙ ꝑ mille non conuenienter ſuſtentaĩ, & ꝑ duo millia ſuſtẽtabitur cõpetenter. Vel dato, ꝙ ꝑ mille ſufficienter ſuſtẽtabitur, tñ ſufficientius ſuſtentabitur ꝑ duo millia: non tñ debet habere intentionẽ ad lucrũ. i. ꝙ ſuſcipiendo mille haberet ſufficientẽ victũ,

Notã de ſacerdote locante operas ſuas.

A

& tñ non ſuperlucraretur reſiduũ. Habendo aũt duo millia ſuperlucrabitur reſiduũ, & ditabitur, quia quãtum ad hoc cõſideratur lucrũ in ſpirituali, & Simonia eſt: cõſiderare tñ ſolã ſuſtentationẽ in eo, cui aliàs nõ incũbit ex officio hoc facere, nũquã eſt Simonia: ſi tñ aliquis ſacerdos locatur[9] operas ſuas ꝑ annũ inueniret mille ab vno, & inde poſſet ſufficienter ſuſtentari, & peteret ab alio duo millia, non vt reſidui quid lucraretur, ſed ſolùm, vt abundãtius, & delicatius ſuſtentareĩ, non erit Simonia, licèt eſſet turpe deſideriũ, & peccaret in alio peccato, ſed non in Simonia. Et ſi arguatur, ꝙ non ſolũ in lucro cauſatur Simonia, ſed ẽt in rebus pertinentibus ad cibos ſi exigantur. Reſpondendũ, ꝙ hoc verũ eſt, qñ quis aliter tenetur facere non conferendo paſtũ, nec aliquid ad cibũ, ſicut ordinator ad ordinandũ, & conferens beneficiũ ad conferendũ alicui, & miniſtrãs ſacramẽta ad miniſtrandũ: nã iſti in nullo caſu poſſunt locare operas ſuas. Sed caſus ſuprapoſitus eſt de illo, qui põt locare eas ad celebrandũ, ſiue ad dicẽdum diuinum officium, quia ſicut licet huic locare operas: ita liceret ei quaſdam conditiones locationis. In Hebræo habetur. *Conduxit me, & ſum ei ſacerdos*. Sed ad idẽ redit vtrumq;. *Rogauerunt eum, ut cõſuleret dominũ*. Scilicet pro eis, quia procedebãt in via, & deſiderabãt cognoſcere quid eis futurũ eſſet. *Et ſcire poſſent ſi proſpero itinere pergerent*. Scilicet, ſi iſti quinq; viri haberent gaudiũ in via non inueniẽdo aduerſantes, & ꝙ omnia eis ad placitũ ſeruirent. *Et res haberet effectum*. Ideſt res, quã intendebant haberet effectũ. ſ. ſi inuenirent terrã, de qua poſſent annũciare contribulibus ſuis, ꝙ poſſẽt eam capere bello ad habitandũ. Iſtę erãt duæ q̃ſtiones diſtinctæ. Prima pertinebat ſolùm ad iſtos quinque viros, ſcilicet, an haberent proſperum iter inueniẽdo omnia neceſſaria, & non haberent aliquem aduerſantem. Secunda ꝑtinebat ad totã tribũ Dan. ſ. an res intẽta haberet effectum, ſcilicet, quòd terram inuenirent, quam capere poſſent, & ſuper vtroque conſuluerunt.

Simonia quomodo committitur locando operas.

B
C

Quomodo iſti uiri petierunt ab iſto Leuita, ut conſuleret pro eis Dominum. Quæſtio VIII.

QVAERETVR, quomodo iſti viri petiuerunt ab iſto Leuita, vt conſuleret pro eis dñm, qa ad Leuitas non pertinebat conſulere dominum. Aliquis dicet, quòd iſte erat ſacerdos, & non Leuita ſimplex, ideo potuit conſulere dominum. Reſpõdendũ, quòd non ſtat, qa præced. cap. declaratum eſt, ꝙ erat Leuita ſimplex, & ſic eſt communis poſitio. Sed adhuc dato quòd eſſet ſacerdos, non proficiebat ad hoc, quia ipſe non erat ſacerdos magnus, qui vnicus erat in toto Iſrael, ſed eſſet de minoribus: minores tamen non conſulebant dominum, quia fiebat cõſultatio in veſtibus Pontificalibus, quibus ſolus ſummus ſacerdos induebatur. Reſpondendum, quòd putauerunt viri iſti, ꝙ Leuita poſſet pro eis cõſulere dominum, eo quòd habebat veſtes, in quibus poſſet conſultare dominum, ſcilicet Ephod: nam in Ephod erat Rationale, in quo erat iudicium filiorum Iſrael: vnde dicitur de Aaron Exo. 28. quòd portaret ſemper iudicium filiorum Iſrael in pectore ſuo, ſcilicet, quia portabat ſemper Ephod, & Rationale, & quãdo conſulendus erat dominus, applicabatur Ephod ſacerdoti, & in præſentia illius reſpondebat Deus. Sic patet primo Regum vigeſimotertio, cùm applicito Ephod per Abiathar bis conſuluit Dauid dominum de viris Ceilæ. Et iterum primo Regum trigeſimo applicito Ephod conſuluit de Amalechitarum latrunculis, an caperet eos: ſed Leuita iſte habebat Ephod, vt patet præcedenti capitulo, cùm dicitur, quòd fecit Michas Ephod, & Theraphim: & iſta erant ad miniſtrationem Leuitæ.

D
E

Iſti autem quinque viri ſciebant, quòd Leuita haberet Ephod, quia cùm eſſent in illius diuerſorio, vt patet ſupra, & loquerentur familiariter valde cum Leuita declarauit eis quid haberet, & quid ageret, ideo rogauerunt, quòd poſſet pro eis conſulere dominum in Ephod. Vel fortè erat ibi Theraphim, quod ſecundum quoſdam erat ad inueſtigandum aliquid per illud, ideo per illud ſaltem petiuerunt, quod Leuita cõſuleret dominum pro eis. Primo tamen magis credendum eſt, ideo iſti viri magis reputauerunt Ephod, quàm cętera, quæ habebat Michas: vnde quando iterum iſti quinque viri cum alijs ſexcẽtis viris de eadem tribu venerunt ad domum Michę, dixerunt iſti ad cęteros: noſtis quòd in domibus iſtis ſit Ephod, & Theraphim, ſculptile, atque conflatile. Præpoſuerunt enim Ephod tanquam illud melius eſſet cœteris, & iſtud ſolum, quia propter conſultationem domini reputabant illud vtilius. In Hebræo habetur. *Conſule Dominum: ſciamus an proficiat via noſtra.* Sed litera noſtra ſuperaddit exponendo, quia proficere viam contingit dupliciter. Vel quantum ad ipſos, vel quantum ad illos, qui mittebant eos. Primo modo proficiebat via ſi nullus eis aduerſaretur, & inuenirent omnia neceſſaria. Secundo modo proficiebat ſi conſequerentur effectum quantum ad illud, pro quo mittebantur. De primo dixit litera noſtra: ſi proſpero itinere pergerent. De ſecundo dixit, an res haberet effectum. *Qui reſpondit eis: ite cum pace.* Ideſt ite ſecuri non formidantes aliquid aduerſum. *Dominus reſpicit viam veſtram.* Ideſt Deus miſeretur ſuper vos, & dirigit vos. Accipitur iſtud ex modo loquendi communi. Pro quo ſciendum, quod ſi accipiatur reſpicere, ideſt totaliter aduertere, Deus nihil reſpicit, quia incorporeus eſt, & oculos non habet, licèt ſcriptura loquatur de Deo interdum, vt de habente oculos, & manus, & omnia lineamenta: ſi autem accipiatur reſpicere intellectualiter, ideſt conſiderare, vel cognoſcere, nihil eſt quod non conſideret, & reſpiciat ſemper Deus, quia cùm intra ipſum omnia, vt in ſpeculo reluceant, omnia ſimul, & ſemper neceſſariò cognoſcet: & iſto modo dicitur ad Hebræos quarto, quòd omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius, ſcilicet conſiderando, quia nihil effugit intellectum eius, ſicut intellectum noſtrum. Alio modo accipitur reſpicere in Deo, ſcilicet, quòd Deus reſpiciat homines, ſiue ad puniendum, ſiue ad bonum conferendum. Et hoc modo omnes Deus ſemper reſpicit, quia prouidentia eius ſuper omnia ſemper vigilat. De hoc dicitur Prouerb. 15. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos, ſcilicet ad puniendum malos, & benefaciendum bonis. Alio modo accipitur reſpicere pro conuertere vultum gratum, & placatum cum intentione benefaciendi: ſic dicitur Pſal. 33. Oculi Domini ſuper iuſtos: & aures eius in preces eorum, ſcilicet: Benè reſpicit eos ad benefaciendum, & aduertit, vt audiat preces eorum, & compleat. Sic etiam Moyſes cùm laudaret terram Chanaan, quam Iſraelitæ ſuſcepturi erant, ait Deuter. 11. Terra, quam ingrederis poſſidendam non eſt ſicut Aegyptus, ſed montuoſa eſt, & campeſtris de cęlo ſpectans pluuias, quam Dominus Deus tuus ſemper inuiſit, & oculi illius in ea ſunt à principio anni vſque ad finem eius. Et intelligitur, quòd Deus ſemper reſpicit eam ad benefaciendum ipſi: Leuita autem non accepit hic in aliquo de primis modis, quia de illis manifeſtum erat quòd Deus reſpiceret iter iſtorum virorum, ſed accepit vltimo modo, ſcilicet, quòd Deus reſpiciebat iter ſuum ad proſperandum illud. *Et iter quo pergitis.* Iſta duo poſſunt eſſe idem replicando ſententiam, vel poſſunt accipi pro duobus, ſcilicet via pro intentione,

Reſpicere Dei multiplex eſt.

F ad quam ibant, & iter quo pergebant pro ſucceſſu rerum in itinere, & vtrumque erat proſperum, ſcilicet reſpicit viam veſtram, ideſt complebit intentionem veſtram dando vobis locum, in quo poſſitis habitare, & reſpicit iter quo pergitis, ſcilicet, quia dabit vobis in itinerando ſufficientiam rerum, & non habebitis aliquem hoſtem.

Quomodo Leuita ille potuit prædicere viris illis hæc, quæ poſtea viſa ſunt. *Quæſtio IX.*

QVAERETVR, quomodo Leuita ille potuit prædicere viris illis iſta, quæ poſtea vera apparuerunt. Reſpondendum, quod fortè iſte Leuita non G habuit aliquam reſponſionem à Deo, ſed finxit, quòd habuerat reſponſionem de proſperitate itineris eorũ, quia ſi verum eſſet quod diceret, benè factum eſſet. Si autem non, poterat ſe excuſare, quia propter peccata eorum Deus peruerterat bonum quod intendebat eis conferre, ſicut generaliter accidit in alijs Dei promiſſionibus, quæ intelliguntur cum conditione. Vel fortè iſte Leuita reſpondit ſic, vt placeret illis viris in præſenti, quia dato, quòd mentiretur non putabat, quod poſtea erubeſceret, quia non credebat, quòd vltra fortè viſurus eſſet viros illos. Vel fortè dixit eis iſtam reſponſionem, quæ poterat ſumi ambiguè, ſcilicet Deus reſpicit viam veſtram, quia poterat eſſe reſpicere in malum, vel in bonum ad benefaciendum, H vel delendum. Sic reſpondebat Apollo Delphicus ambigua reſponſa, in quibus vtramque partem conditionis poſſemus interpretari, & quodcunque illorum eueniret, iudicaremus eum vera dixiſſe, ſicut illud: Aio te Pyrrhum Romanos vincere poſſe, quia poterat referri ad vtrumque. De quo Auguſt. tertio de Ciuitate Dei: ſic iterum reſpondit, Creſus Alim tranſgreſſus perdet maxima regna, & poterat accipi perdet, ideſt deſtruet, vel perdet, ideſt amittet. Aliter poteſt dici, quod iſte Leuita non conſuluit à Deo verò reſponſum, ſed à dæmonibus in Theraphim, & ſculptile, & per illos habuit iſtum reſponſum. Vel poteſt dici, quod Leuita habens Ephod ſummi ſacerdotis applicuit ſibi ſecundum formam, qua conſule- I bant ſummi ſacerdotes, & ob reuerẽtiã Ephod Deus ſibi reſpondit. Sed tunc objicietur, ſi conſuluit iſte Leuita dæmones, quomodo habuit vera reſponſa: nam ſic res fuit poſtea, vt iſte Leuita prænunciauit. Reſpondendum, quod hoc poterat eſſe dupliciter. Vno modo per accidens, ſcilicet, quòd ſicut poterant idola falſum dicere, ita poterant verum dicere, & accidit, quod verum dicerent. Alio modo poteſt dici, quod vera occulta dicunt ex præſumptione, ſcilicet perſpicacitate ingenij, & antiquitate multa cognoſcunt, quæ nobis occultata ſunt, & cùm de illis quærimus, ſciunt reſpondere. De hoc ponit multa exempla Beatus Antonius Eremita loquens ad diſcipulos ſuos de fallacijs dæmonum: & habentur in vita eius, K quam diligenter ſcripſit Beatus Hieronymus. Adhuc alius modus addi poteſt ex permiſſione Dei, ſcilicet, quòd Deus permittat multas veritates per dæmones reuelari: ſic factum eſt per Apollinem Delphicum, de quo miranda reſponſa habentur in hiſtorijs: & circa omnia ferè verum reſpondebat. Ceſſauerunt autem reſponſa eius pauloante Chriſti Paſſionem, vt ait Paulus Oroſius quinto de Ormeſta Mundi. Sic fortè permitteret hic, quòd reſponderẽt iſtis dæmonia verum, & iſtud erat in pœnam ipſorum, quia per hoc allicerentur magis ad iſtas ſuperſtitiones, & ſic peccarent, & conſequenter magis punirentur: ideo peccata hominum interdum merentur reſponſa bona, & vera: & iſta redundent in

Alia reſponſio.

malum

malum eorum: & ſic habetur Ezec. 14. ¶ Iuxta iniqui- A
tatem interrogantis ſic iniquitas Prophetæ erit, ideſt
ſecundùm quòd interogans meretur ſibi reſponderi,
ita Deus reſpondebit per Prophetam, vel diuinatorē.

An per Ephod reſponderet Deus etiã non ſacerdotibus.

Si autem dicatur, quod Deus verus reſpondit hic per
Ephod, argueretur, quòd non debebat fieri reſpōſio:
eo quòd iſte non erat ſummus ſacerdos, ad quem per
tineret reſpondere, & conſulere per Ephod. Item cū
iſte eſſet ſacerdos idolorum, & vteretur illo Ephod ad
cultum idoli, quomodo Deus reſponderet? Dicen-
dum, quòd Deus ſæpe reſpondet benè nō ad bonum,
ſed ad malum noſtrum, ſicut ſupra dicebatur, ita fortè
hic propter iniquitatem quærentium, qui ab idolatra
inquirebant, & iniquitatem Leuitæ, qui idolis ſerui e-
bat, Deus reſponderet verum, & placēs, vt ſic ipſi ma- B
gis illa quærerent. Vel fortè fecit Deus ex clementia,
quia Deus miſeretur bonis, & malis, pluens ſuper bo-
nos & malos, faciensq́; oriri ſolem ſuum ſuper iuſtos
& peccatores, Matth. 5. cap.

Ad primã rationem.

Ad primam rationem cō-
tra hanc partem, dicendum, quod quamquam indui
Ephod ſolùm pertineret ad ſummum Sacerdotem,
tamen fortè ſi aliquis alius indueretur, Deus reſpon-
deret per illum conſulentem, ſicut per ſummum Sa-
cerdotem, licèt induendo has veſtes peccaret. Ad
ſecundum dicendum, quòd licèt eſſet Leuita malus,
quia tamen indutus fuit tunc veſtibus Dei inſtitutis
ab eo ad conſulendum eum reſpondit. *Euntes itaque
quinque viri venerunt Lais.* Iſta ciuitas eſt, quæ vocatur
Leſen, & poſtea vocata eſt Leſendan, Ioſue 19. capit. C
Dicendum, quòd aliqui putant iſtam ciuitatem eſſe,
quæ vocatur Lachis. Sed iſtud non ſtat, quia Lachis
eſt in ſorte Iudæ: Ioſue 15. iſta autem Lais eſt in ſorte
Dan, vt patet hic, & colligitur Ioſue 19. Item Lachis
fuit capta per Ioſue, & occiſus eſt rex eius, de quo Io-
ſue 10. cap. Lais autem, de qua hic, poſt mortem Ioſue
capta eſt à filijs Dan. Item patet ex modo ſcribendi:
nam in Hebræo ſcribitur Laquis pro ciuitate, quam
nos vocamus Lachis, & pro iſta, de qua hic ſcribitur
Lais, & interdum Laiſa, vt patet in hoc capitulo apud
Hebræos.

De ciuitate Lais.

Sciendum etiam, quòd iſta ciuitas eſt ad
caput Iordanis, vbi naſcitur, & eſt ad extremitatem
ſeptentrionalem terræ Chanaan, & vocata eſt poſtea
Paneas. Sic vocat eam Solinus in Polyhiſtor. Poſtea D
autem autem tempore Saluatoris vocata eſt Cęſarea
Philippi à Cœſare, & à Philippo, qui erat vnus de He-
rodis progenie, & apud hanc prædicauit Chriſtus di-
ſcipulis ſuis. De hoc Matth. 16. de hac vrbe dictum eſt
Ioſue 19. cap. *Videruntq́, populum habitantem in ea abſque
vllo timore.* Ingreſſi ſunt iſti viri quinque in vrbem
Lais fingentes ſe non eſſe Iſraelitas, ſed de alijs genti-
bus, & non aduerterunt ad eos ciues vrbis, ideo potue
runt iſti videre ciuitatem, & conditionem ciuium.
Fortè autem iſti oſtenderunt ſe operatores alicuius ar
tificij, & ibi de eo victum quærere, & ſic poterant ma-
nere in vrbe aliquot diebus, & cognoſcerēt quidquid
vellent in vrbe, & modum capiendi eam. Dicitur au-
tem, quòd viri huius vrbis non timebant, quia erant E
procul ab Iſraelitis, & nunquam illuc aliqui peruene-
rant ad pugnandum, nec credebant peruenturos, quia
magna terra erat in medio. Cum alijs autem genti-
bus non pugnabant, quia nulla communicatio erat
eis cum aliqua gente, ideo pauca bella eis eſſe pote-
rant. *Iuxta Sidoniorum conſuetudinem.* Ideſt viri Lais
erant ſine timore, ſicut conſuetum erat Sidonijs, qui
nullos timebant hoſtes, & opulentiſſimi erant. Dicit
Rabbi Dauid Kimhi, quòd Sidonij, & viri Lais non
erant in terram Chanaan, ideo Iſraelitæ non poterant
pugnare contra eos, & conſequenter non timebant.

A

*An verum ſit, quòd Sidonij, & viri Lais non eſſent de terra
Chanaan, quæ Iſraelitis ceciderat in ſortem.*

Quæſtio X.

QVAERETVR, an verum ſit, quòd Sidonij,
& viri Lais non eſſent de terra Chanaan, quæ
ceciderat Iſraelitis in ſortes. Et an propter hoc non ti-
merent. Reſpondendū, quòd tam Lais, quàm ciuitas
Sidonis erat de terra Chanaan: de ciuitate Lais patet,
quia Ioſue 19. ponitur cum ciuitatibus, quæ ceciderūt
in ſortem filijs Dan. Item patet, quia aliàs non auſi
fuiſſent Danitæ pugnare ad capiendum vrbem illam
B ex rationibus ſupra aſſignatis in quadam quæſtione
hoc capitulo. Item patet, quia dicitur, quod erat Lais
in terra Roob infra in litera: & tamen terra Roob erat
in terra Chanaan, vt patet Num. 13. & 34. vbi Emath,
quæ eſt in fine terræ Roob ponitur terminus terræ
Chanaan. De Sidone patet, quòd eſſet in terra Cha-
naan, quia Sidon, & Tyrus ſunt in occidentali parte ter
ræ Chanaan apud mare, & tamen ex parte occidentis
non habebant Iſraelitæ aliquem terminum, niſi mare
Mediterraneum, Num. 34. ergo Tyrus, & Sidon cade-
bant intra terram Chanaan: & ſic quando ponuntur
Ioſue 19. in ſorte Aſer tanquam termini, debet intel-
ligi, quòd ſint termini intrinſeci, quia ſic ſæpe ponitur
in limitatione aliarum tribuum, vt declaratum eſt Io-
C ſue 15. cap. & ſic Tyrus, & Sidon erunt intra ſortem
Aſer in extremitate eius apud mare Mediterraneum.

Situs Sidonis, & Tyri.

Item patet hoc, quia Matth. 15. dicitur, quòd Chriſtus
egreſſus eſt ad prædicādum in partes Tyri, & Sidonis,
& mulier Chananæa de finibus illis egreſſa clamauit
ad eum: ergo Chananæi erant in Tyro, & Sidone.
Cùm autem quæritur an ob hoc erant ſecuri, cùm di-
ctum ſit, quòd iſti erant Chananæi: dicendum, quòd
non, ſed erant ſecuri, quia erant ſeparati à Iudæis, &
non timebant eos. Etiam, quia nulla alia gens per
circuitum infeſtabat eos: ſic dicit litera Chaldaica,
quòd non erat aliquis, qui pugnaret contra eos: ſic
etiam in litera apparet, cùm dicitur: ſecurum, &
quietum nullo eis pœnitus reſiſtente, & à cunctis ho-
D minibus ſeparatum. Sciendum, quòd Rabbi Salo-
mon, dicit de iſta ciuitate, quòd vocabatur Leſen,

Rabbi Salomon impugnatur.

non quòd eſſet nomen ciuitatis Leſen, ſed quia inue-
nerunt in ciuitate iſta quendam lapidem nomine Le
ſen, in quo repererunt ſcriptum, quòd iſta ciuitas fu-
tura eſſet habitatio filiorum Dan. Eſt autem Leſen
nomen lapidis: nam inter lapides duodecim, qui por-
tabantur in rationali ponitur Leſen, & eſt primus in
tertio ordine, vbi nos habemus ligurium: Hebræi
autem neſcientes nomina illorum lapidum in vul-
gari, nec cognoſcentes eos, vocant illum lapidem
linguam bouis, cum ſit ligurius. Iſta autem fictitia
ſunt. Sed dicendum, quod iſta ciuitas erat Binomia,
ſicut aliæ ciuitates erant Multinomiæ, vt Hebron, &
E Ieruſalem. *Securum, & quietum.* Securi dicuntur,
quia nullos hoſtium inſultus formidabant, vt contra
eos ſe munirent. Quieti dicuntur, quia non pa-
rabant pugnam contra aliquam gentem, ita vt ar-
marent exercitum, vel eſſent ſoliciti circa opera
bellica. *Nullo eis pœnitus reſiſtente.* Ideſt nullo pu-
gnante contra eos. Melius enim diceretur pugnan-
te, vel inſurgente, quàm reſiſtente, quia non eſſe
reſiſtentem ſignificat, quòd tanta erat potentia viro-
rum Lais, quod nullus poterat ſe obijcere eis in bello,
ſed cedebant: non tamen ſignificat priuationem om-
niū bellorū: hic tñ vult litera ſignificare, nec Laiſenos
pugnare contra aliquam gentem, nec aliquam gentē
contra Laiſenos, cū dicat de eis, ꝙ erant qeti, & ſecuri.

Magnarum opum. Ideſt populus Lais erat valde opulen-
tus,& illud erat quod alliceret Iſraelitas ad pugnandũ
contra Laiſenos,vt obtinerent diuitias eorum. Vnde
Ariſto.3.Politic. dicit,quòd ciuitates,quæ propria po-
litia viuunt,non debent eſſe eminenter diuites, nec ẽt
valde pauperes. Nam ſi fuerint valde pauperes, non
poterunt reſiſtere aliqbus hoſtibus, quia propter ino-
piam non habebunt neceſſaria ad bellum,& peribunt.
Si autẽ fuerint valde diuites, omnes aliæ ciuitates con
iurabunt contra eas ad rapiendum tantam diuitiarum
copiam. Cùm autem ciuitas fuerit mediocris in opi-
bus, vtrumque iſtorum malorum euadet : nam non
poterit quelibet ciuitas faciliter eam impugnare,cùm
ꝓpter mediocres diuitias poſſit habere apparatus bel-
licos. Rurſus nulla ciuitas, vel gens mouebitur nimis
contra eam ex deſiderio, quia non eſt eminens lucrũ
capiendo vrbem. Laiſen autem magnitudine opum
Litera in Hebræo. inopes Danitas mouit ad bellum. In Hebræo dicitur.
*Populum quietum,& confidentem,& non habentem verecun-
diam in aliqua re earum, quæ ſunt in terra.* Et idem ſignifi-
cat quod litera noſtra : nam confidens idem eſt quod
ſecurus,q nulla mala ſibi futura ſuſpicatur, aut timet
non erubeſcens ſuper aliqua re earum,q̃ in terra ſunt,
quia opulẽtus eſt in omnibus,ideo à nullo petit, quia
abundat: & ob hoc non verecundatur petendo: litera
autem noſtra ſecundum conſuetudinem latinam ex-
preſſius poſuit. *Et procul a Sidone.* Scilicet diſtabat à
Sidonijs quamquam haberet conſuetudinẽ Sidonio-
rum habitando ſecurè, & in magna opulentia, & dici-
tur hoc ad ſignificãdum,ꝙ facilius ciuitas capi poſſet :
nam ſi eſſet iuxta Sidonem,cùm eſſet ciuitas potentiſ-
ſima mitteret cito adiutorium Laiſenis, & non cape-
rentur ab Hebręis,quia tamen longe habitabant prius
Iſraelitæ caperent vrbem, quàm ſcirent hoc Sidonij.
Atque a cunctis hominibus ſeparatum. Scilicet ciuitas illa
diſtabat ab omni alia habitatione hominum, quia illa
terra tunc erat adhuc malè habitata, quia paucitas gẽ-
tium non ſufficiebat ad ſe diffundendum per totam
terræ magnitudinem: poſtea autem manentibus Iu-
dæis in terra cœpit terra illa aliqualiter populari. De
Ioſephus lib.5.c.1. hoc dicit Ioſephus 5. Antiquitatum, ſcilicet loca autẽ
circa Sidonem,& Archęos,& Amathęos,& Arithęos
tunc inculta erant, & tamen ciuitas Lais erat de terra
Amathæorum,ſcilicet circa vrbem Emath, à qua vo-
cantur Amathæi. Quod patet, quia erant in regione
Roob,vt patet infra in litera,& tamen terra Roob ha-
bebat ciuitatem Emath,vt colligitur Nu.13.& 34 ca.
& ſic confinia Lais erant depopulata. Iſtud autem ꝓ-
derat Laiſenis ad vnum,ſcilicet,quòd rara bella habe-
rent, eo quòd cum paucis communicabant : bella ta-
men oriuntur propter iniuſtas communicationes, vt
communiter.ſ.quia iſti volunt vſurpare,quæ ſunt illo
rum,vel è contrario. Vbi autem nullla cõmunicatio
eſt,vix poteſt accidere bellũ: & ob hoc erant iſti quie-
ti,& ſecuri. Erat tamen nociuum ad alterum, quia ſi
accideret interdũ bellum inſurgere contra Laiſenos,
non habebãt aliquos adiutores. Et iſto modo dicitur
hic, quod erant procul ab hominibus omnibus, ſcili-
cet,q̃ dato,quòd Iſraelitæ pugnarent contra eos non
poterant habere adiutores : vnde magis incitarentur
ſic Danitæ ad pugnandum contra eos,quàm aliàs. In
Hebræo aliter habetur : nam vbi nos dicimus : Nullo
pœnitus reſiſtente. Dicitur in Hebræo. *Nullo hære-
ditante regnum.* Et ſignificatur, quòd paruus erat hæ-
res regni, vt poſuit litera Chaldaica, & ob hoc, quod
poſſent faciliter capere terram, tanquam nullus eſſet
defenſor propter paruitatem hęredis regni,& vbi nos
dicimus à cunctis hominibus ſeparatum, in Hebræo
dicitur. *Et nihil eis cum homine eſt.* Ideſt nullam com-
municationem habent cum aliquibus hominibus.

F Et idem ſignificat quod litera noſtra, ſcilicet, quòd ꝓ-
pter defectum communicationis nullus poſſet adiu-
uare eos. *Reuerſique ad fratres ſuos in Saraa, & Eſthaol.*
Scilicet viderunt conuenientem locum iſtum eſſe ad
habitandum, & facilem ad capiendum : ideo noluе-
runt morari nimis, ſed illico regreſſi ſunt ad nuncian-
dum fratribus ſuis,vt irent ad capiendum locum illũ.
Et dicitur,quòd venerunt in Saraa,& Eſthaol, quia in
iſtis ciuitatibus,& apud illas habitabat tota tribus Dã,
eo quòd paucam terram habebant nunc,& tamen ha
bebant nunc adhuc alias ciuitates, ſcilicet Hailon, &
Salabin : nam quando plus fuerunt coarctati filij Dan
ab Amorrhæis in montibus, vt non deſcenderent ad
plana tenuerunt Hailon, & Salabin, vt patet ſupra 1.
G Sed aliquis dicet,quòd Saraa,& Eſthaol vocantur alijs
nominibus Salabin,& Hailon,& ſic tẽpore quo coar-
ctati ſunt tenebant iſtas duas ciuitates, & non plures.
Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Saraa, & Eſthaol
differunt à Salabin,& Hailon : nam iſtæ quatuor ciui-
tates ſunt in tribu Dan, vt patet Exodi decimonono
capitulo. *Et quid egiſſent ſciſcitantibus reſponderunt.* Ideſt
reſponderunt omnia, quæ acciderant eis in itinere in
domo Michæ,& in reliquo itinere, & poſtea quid vi-
derunt in vrbe Lais. *Surgite,& aſcendamus ad eos.* Ideſt
ad pugnandum contra Laiſenos. Poſtquam enarra-
uerunt conditionem, & laudes terræ, admonuerunt
contribules ſuos ire ad capiendum eam,dicentes : Sur
gite eamus : quaſi dicat : non eſt nobis morandum cũ
H tale bonum inuenerimus. *Vidimus enim terram valde
opulentam, & vberem.* Vocatur opulenta, quia ciues
vrbis illius erant valde diuites in poſſeſſionibus, & pe-
cunijs. Vocatur vber,ideſt fertilis,quia erat terra mul-
torum fructuum, ſcilicet, quòd pauca ſeminando
multi fructus proueniebant,& ſic in omnibus alijs re-
bus,quæ fructus producunt. Vel ipſamet terra voca-
tur opulenta,quia latiſſima erat,& habebat multa ge-
nera poſſeſſionum,de quibus homines aliquid acqui-
rere poſſent : vocatur vber,ideſt fertilis,vt dictum eſt.
Nolite negligere. Scilicet ire ad eam : quaſi dicat:
magna negligentia eſſet cùm tantum bonum repe-
rierimus, & faciliter poſſimus obtinere illud,non ire
ad obtinendum. *Nolite ceſſare.* Scilicet ab ince-
I pto : quaſi dicat : eundo ad inquirendum terram, &
videndo conditionem eius iam magnam partem la-
boris impendimus, ideo ſi nunc non iremus ceſſare-
mus ab incepto opere. In Hebræo dicitur. *Et vos
tacentes.* vbi nos dicimus : Nolite negligere. Dicitur
tacens eſſe ille,qui nihil agit : ita eſt,qui negligit, quia
cùm bonum videat, ceſſat à procurando illud, quaſi
non videat. Et dicitur. *Nolite pigritari, vel non pigrite-
mini.* vbi nos dicimus: Nolite ceſſare: & idem eſt,
quia piger opera incepta relinquit. *Eamus, & poſſi-
deamus eam.* Ideſt non eamus ad pugnandum, ſed
ad poſſidendum : quaſi dicat : tam paruus labor erit,
quòd non erit ire ad pugnandum, ſed ad poſſidendũ,
ſicut poſſidere nullius laboris eſt, pugnare autem eſt
K magni laboris. *Nullus erit labor.* Scilicet obtinendo
terram non laborabimus,quia gens ſecura eſt non ſu-
ſpicans bellũ, & à nullo hominũ adiutoriũ expectans,
& poterit faciliter capi. Iſtud dicebãt quinq; viri ad in-
citandum alios,vt irent,quia cęteris videbatur durum
ire ad pugnandum,& pigritabantur in hoc, & dicẽdo,
ꝙ nullus eſſet labor capiendo terrã incitabant eos ali-
qualiter. In Hebręo dr. *Non pigritemini ad ambulandum
ad veniendum ad hæreditandum terram.* Eadem ſententia
eſt in litera noſtra, & planior ſecundum conſuetudi-
nem Latinam. *Intrabimus ad ſecuros.* Ideſt erit nobis
paruus labor in pugna, quia intrabimus ad pugnandũ
contra hoĩes ſecuros, & inopinatos, atq; ignaros belli
diuturnitate pacis,& ſic facilius ꝓualebimus cõtra eos.

In

In regionem latiſſimam. Iſtud eſt incitatiuum ad eſidum ſcilicet quòd erat regio latiſſima,& per hoc Danitæ capientes vnam vrbem non ſolùm viderentur cæpiſſe vnam vrbem, ſed multas, quia erat regio latiſſima ad habitandum, & ad colendum. Hoc autem erat op⁹ filijs Dan, qui non habebant nunc locum habitandi. In Hebræo dicitur. *Et quando veneritis venietis ad populum confidentem, & terram amplam manibus, vel locis*. Eadem ſententia eſt, quia venire ad populum confidentem, eſt venire ad ſecurum, ideo dicit litera noſtra: intrabimus ad ſecuros. Terra ampla manibus idem eſt quod terra latiſſima. Nam manus vocatur locus. Sic accipitur Pſalmo 103. ſcilicet Hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus: illic reptilia quorum non eſt numerus. Vocatur ſpatioſum manibus, ideſt locis. *Tradet nobis dominus locum, in quo nullius rei eſt penuria*. Ideſt ſi iuerimus dominus tradet nobis vrbem illam, in qua non eſt defectus alicuius rei, & ob hoc cum magna diligentia attendendũ erat, quòd irent illuc. Dixerunt autem iſti viri: tradet nobis dominus locum, ſcilicet quia Leuita conſuluerat dominum pro hoc, & reſponderat eis: Dominus reſpicit viam veſtram, ideſt proſperabit eam, & quia totum iter fuerat proſperum crediderunt iſti viri, quòd etiam conſequeretur effectum res, quam intendebant. *Eorum quæ gignuntur in terra*. Iſta eſt modificatio dicti, ſcilicet ꝙ nullius rei inopia erat eorum, quæ gignuntur in terra, vt per hoc non innuatur, quòd eſt ibi copia marinarum rerum, & mercationum: nam licèt mare non multum inde diſtaret, & potuiſſent Laiſeni exercere negociationes: tamen nihil horum faciebant, cùm dicatur ſupra in litera quòd non habebant communicationes cum aliquo homine, habebant tamen copiam, ſine penuria eorum, quæ gignuntur in terra, quia regio erat feraciſſima.

Profecti igitur ſunt de cognatione Dan de Saraa, & Eſthaol ſexcenti vir accincti armis bellicis, aſcendenteſq; manſerunt in Cariathiarim Iudæ, qui locus ex eo tempore caſtrorum Dan nomen accepit, & D eſt poſt tergum Cariathiarim. Inde tranſierunt in montem Ephraim. Cumque veniſſent ad domum Michæ, dixerunt quinque viri, qui prius miſſi fuerant ad conſiderandam terram Lais cęteris fratribus ſuis: Noſtis quòd in domibus iſtis ſit Ephot, Theraphim, & ſculptile, atque conflatile. Videte quid vobis placeat: & cum paululum declinaſſent, ingreſſi ſunt domum adoleſcentis E Leuitæ, qui erat in domo Michæ, ſalutaueruntque eum verbis pacificis: ſexcenti autem viri ita vt erant armati, ſtabant ante oſtium. At illi qui ingreſſi fuerant domum iuuenis, ſculptile, & Ephot, & Theraphim atque conflatile tollere nitebantur, & ſacerdos ſtabat ante oſtium, ſexcentis viris fortiſſimis haud procul expectantibus. Tulerunt igitur qui intraue-

A rant ſculptile, Ephot, & idola, atque conflatile. Quibus dixit ſacerdos: Quid facitis? Cui reſponderunt: Tace, & pone digitum ſuper os tuum, venique nobiſcum, vt habeamus te patrem ac ſacerdotem. Quid tibi melius eſt, vt ſis ſacerdos in domo vnius viri, an in vna tribu, & familia in Iſrael? Quod cum audiſſet, acquieuit ſermonibus eorum, & tulit Ephot, & idola, ac ſculptile, & pro-
B fectus eſt cum eis.

Profecti ſunt. Hic ponitur ſecundum huius capit. ſcilicet ſpoliantium occupatio, ſcilicet quomodo viri de tribu Dan, qui ſpoliauerunt idolatriam domus Michæ verſabantur circa ipſam ſpoliationem: & dicitur. *Profecti igitur ſunt de cognatione Dan*. Scilicet videntes filij Dan quòd egerent terra ad habitãdum, & viri quinque, qui iuerant in Lais rectè ſuaderent, conſenſerunt ire illuc ad pugnandũ, & capiendum. *De Saraa, & Eſtahol*. Alia loca habebat tunc tribus Dan licèt pauca, & tamen de his ſolis iuerunt viri qui cęperunt Lais. *Sexcenti viri accincti armis bellicis*. Non iuerunt plures viri,
C quia crediderunt, quòd ad capiendam vrebm ſufficiebant iſti, cùm Laiſeni eſſent ſecuri, & deſides, & bellorum inexperti diuturnitate pacis. *Aſcendenteſque manſerunt in Cariathiarim Iudæ*. Ideſt aſcenderunt de Saraa, & Eſthaol, vt irent in Lais, & manſerunt in Cariathiarim, non quidem quòd ibi ſemper manerent, quia illico inde recedẽtes venerũt in montẽ Ephraim. Sed dicitur quòd manſerunt ibi, quia fecerunt ibi vnã manſionem pernoctantes ibi, & poſtea receſſerunt. Eſt autem Cariathiarim quędam ciuitas in ſorte Iudę, & interpretatur ciuitas ſiluarum. Eſt autem iſta vna Cariathiarim quid ſit. de ciuitatibus quatuor Gabaonitarum, qui deceperũt Iſraelitas, vt patet Ioſue 9. & poſtea cecidit in ſorte Iudę, Ioſue 15. & non eſt intelligendum, quòd intraue-
D runt vrbem ad manendum, ſed manſerunt extra circa vrbem, quia forte viri vrbis timentes armatam multitudinem non permiſerunt eos introire in vrbem, & patet hoc ex litera ſequenti. *Qui locus ex eo tempore caſtrorum Dan nomen accepit*. Ideſt poſtquam venerunt illi ſexcenti viri armati apud Cariathiarim vocatus eſt locus ille, in quo manſerunt foris apud vrbem caſtra Dã, Ideſt locus caſtrorum. *Et eſt poſt tergum Cariathiarim*. Scilicet locus, qui vocatur caſtrorum Dan eſt poſt Cariathiarim, quia non introierunt in vrbem ex cauſa dicta, ſed manſerunt in campo, & campus, in quo caſtra metati ſunt, vocatur caſtrorum Dan. *Inde tranſierunt in montem Ephraim*. Scilicet ad terram montis Ephraim, quæ tota vocatur mons Ephraim: nam vbicunque fit
E mentio de ſorte Ephraim vocatur mons Ephraim, vt patet Ioſue decimo ſeptimo, & 20. & 21. & in alijs locis.

Quare in tranſitu filiorum Dan ad vrbem Lais fit mentio de his duabus manſionibus Cariathiarim, & monte Ephraim. *Quæſt. XI.*

QAERETVR, quare in tranſitu filiorum Dan ad vrbem Lais fit mentio de his duabus manſionibus, ſcilicet apud Cariathiarim, & in mõte Ephraim. Aliquis dicet, quòd fit mentio de his duabus manſionibus, quia inter Saraa, & Eſthaol non fecerunt plures manſiones quàm iſtas duas. Sed iſtud nõ ſtat, quia

tunc

tunc a monte Ephraim vſque Lais ſolũ eſſet vna dieta, ſed iſtud eſt falſum, quia ciuitas Lais erat in extremitate ſeptentrionali terræ Iſrael procul a communicatione omnium hominum: mons autem Ephraim magis ad Meridiem quàm ad Septentrionem terrę illius, cùm inter extremitatem Meridianam terræ Chanaan, & ſortem Ephraim ſolũ intercideret latitudo ſortis Iudę, & Beniamin. Cęterę autem ſortes erant magis aquilonares quàm ſors Ephraim, vt declaratum eſt Ioſue 16. & 18. Aliquis autem dicet, quòd poſita ſunt iſta duo loca manſionũ, quia fortè in his duobus locis fecerunt filij Dan aliqua notabilia, quæ non ſunt ſcripta. Sed etiam iſtud non eſt rationabiliter dictum, quia non proderat dicere locum famoſum, cũ neſciatur quomodo, vel propter quid ſit famoſum: G potiſſime, quia in litera apparet contrarium. Dicendũ igitur ꝙ ponũtur iſta duo loca manſionum quamquã alia multa fuerint: eo quòd iſta duo fuerunt famoſa, & famoſitas apparet ex litera: nam cũ veniſſent apud vrbem Cariathiarim, & fixiſſent ibi caſtra, & vocatus eſt ille locus ſemper caſtra Dan: & quia iſtud nomen erat commune inter Iſraelitas, vt ſciretur cauſa nominis, dictum eſt quòd caſtrametati fuerunt ibi filij Dan, & vt ſciatur quòd propter hoc ponitur quòd filij Dan manſerant ibi, ſubditur, quod ille locus poſtea vocatus eſt ſemper caſtrorum Dan. De monte Ephraim dicendum quòd ponitur iſta mãſio propter domum Michæ, de qua rapuerunt viri iſti idolum, ꝓpter quod introducitur principaliter iſta hiſtoria: & H quia aliæ manſiones non habuerunt aliquid notabile, iſtas duas deſcripſit ſolũ ſcriptura ſacra. *Cumque veniſſent ad domum Michæ.* [De ſitu domus Michæ.] Ideſt apud illam: erat enim domus Michę in monte Ephraim: & non erat in aliqua vrbe murata, ſed in vico quodam, vbi paucę domus erant, ideo non potuit congregare Michas adiutores contra viros, qui prædati fuerant omnia bona eius. *Dixerunt quinque viri.* Iſti quinque viri veniebant nunc cum ſexcentis, vt dirigerent eos in via, & inſtruerent circa captionem vrbis edocẽtes quando, & per quam partem deberent inuadere vrbem. *Qui prius miſſi fuerunt ad conſiderandam terram Lais.* Iſti venerunt per domum Michæ: & viderant ibi idolum, & Ephod, & reliquos apparatus idolatriæ: & moti ſunt ad rapiendũ, I ideo dixerunt alijs viris, quòd raperent illa. *Cæteris fratribus ſuis.* Scilicet ſexcentis viris, quia iſti quinq; erãt de numero ſexcentorum. *Noſtis quòd in domibus iſtis ſit Ephod.* Ideſt ſciatis, quòd in domo Michę quam demonſtrabant ad oculum ſit Ephod. [Ephod quid ſit.] Poteſt accipi Ephod pro ornamento ſummi ſacerdotis, dum tamen ſubintelligantur alia ornamẽta ad hoc quod ſit veſtis completa. Vel quod eſſet aliqua veſtis, quæ vocaretur Ephod. & ſic expoſuit litera noſtra precedenti capit. ſcilicet ꝙ Michas fecit Teraphim, & Ephod, ideſt idola, & veſtem ſacerdotalẽ: ſatis tamen credendum eſt, quod eſſet ibi Ephod tale, quale erat ſummi ſacerdotis ad conſulendum dominum. *Et Teraphim.* Quid ſit Teraphim declaratum eſt præcedenti cap. & K eſt quædam ſtatua. *Sculptile atque conflatile.* Ideſt vnũ idolum argenteum, quod erat conflatile, ideſt factum opere conflatorio in igne, & poſtea opere fuſorio, & erat ſculptile, quia ſculpebatur: nam limabatur ad hoc quòd eſſet pulchrum, & ſplendens. *Videte quid vobis placeat.* [Litera Hebræa.] Ideſt quid vobis placet agere ſuper hoc, ſcilicet vel accipere, vel dimittere. In Hebræo habetur. *Scitote quid faciatis.* Ideſt deliberate quid debeatis facere. *Et cum paululum declinaſſent.* Scilicet a via, quia ibant recto itinere non cum intentione manendi in domo Michę ſed tranſeundi: & cùm deliberaſſent apud ſe capere idola, & omnes apparatus culturæ, declinauerunt modicum a via ad domum Leuitæ, in qua erant

F idola. *Ingreſſi ſunt domum adoleſcentis.* Erat domus Michæ apud viam: & domus Leuitę erat apud domum Michæ: quia dederat Michas Leuitæ domum apud ſe, quæ vocatur ſupra diuerſorium Leuitę: & in iſtud ingreſſi ſunt nunc quinque viri, qui prius ſteterant ibidem cum Leuita, manſeruntque ſexcenti viri foris expectantes quid agerent quinque qui intrauerant. *Qui erat in domo Michæ.* Ideſt Leuita erat in domo Michæ. i. manebat cum eo in familia illius, quia comedebat, & manebat apud eum. *Salutaueruntque eum verbis pacificis.* Ideſt quinque viri ſalutauerunt Leuitam verbis pacificis, ideſt dicentes, pax tibi ſit. Vel, *Verbis pacificis.* Ideſt quamuis veniſſent ad prædandum, nõ venerunt tanquã tumultuoſi, aut vim facientes, ſed vultu quieto, & verbis pacificis loquebantur. In Hebræo dicitur. *Interrogauerunt eum pro pace.* Quod idem eſt. Vel poteſt intelligi, quòd interrogauerunt pro pace. i. an eſſet in pace, ſcilicet ſi erat ſanus, & erant cuncta proſpera: quod erat eſſe in pace. *Sexcenti autem viri, ita ut erant armati, ſtabant ante oſtium.* Ideſt omnes ſexcẽti viri armati, qui ibant in Lais erãt cum armis ſuis apud oſtiũ: vt ſi forte Leuita nollet venire, & dare Ephod, & idola, ipſi intrarent, & raperent. Vel ſi aliquis veniret volens eruere iſta de manu quinq; virorum, qui ingreſſi fuerant domum Leuitę: iſti defenderent illos, ſicut poſtea factum eſt veniente Micha ad petendum hæc. In Hebræo dicitur. *Sexcenti viri, ita ut erant armati, ſtabant ante portam portæ, vel ante portam ciuitatis, quę erat filiorum Dan.* Iſtud ſuperabundat in Hebræo quantũ ad ſenſum, ſicut multotiens ponuntur aliqua ſuperflua in voce ex conditione idiomatis, & alia diminuta: Nam ſi dicamus, ſtabant ante portam ciuitatis, falſa eſt litera, quia ibi non erat ciuitas, ſed paucæ domus, quia quinque viri dixerunt ad reliquos: noſtis, ꝙ in domibus iſtis ſit Ephod. Si autem dicatur ante portam portæ eſt ſuperfluum, ideo litera noſtra ſolũ dixit: ſtabant ante portam. *At illi qui ingreſſi fuerant domum iuuenis.* Scilicet viri quinque, qui prius ſteterunt in domo Leuitæ, & ſciebant vbi eſſet Ephod, & alij apparatus idoli. *Sculptile, & Ephod, & Theraphim, atque conflatile tollere nitebantur.* Scilicet nolente Leuita volebant tollere: nam Leuita a principio diſſentiebat, quia videbatur ei malum, quòd illi furarentur totum bonum domini ſui Michæ. Etiam quia redundabat hoc in damnum ſuum: nam ipſe habebat victum, & omnia neceſſaria miniſtrando idolo: ſi autem nunc tolleretur idolum, & apparatus ſui non haberet Leuita vnde cibos acquireret. *Et ſacerdos ſtabat ante oſtium.* Scilicet impediendo ne quinque viri egrederentur, & ducerent iſta ornamenta omnia. In Hebræo eſt litera iſta abundantior, ſcilicet. *Et aſcenderunt quinque viri, qui iuerant ad explorandum terram venerunt illuc, & tulerunt idolum, & Ephod.* Et quantum ad hæc declaratur magis in Hebręo quàm in litera noſtra, ſcilicet quòd iſti viri, qui introierunt ſiue aſcenderunt in domum Leuitæ erant, qui iuerant in Lais, & deinde dicitur in Hebræo. *Sacerdos ſtabat ante portam portę, vel portam ciuitatis.* Sed etiam hic litera noſtra ſubticuit, quia iſta videbatur ſuperfluitas literę ex conditione idiomatis. *Sexcentis viris fortiſſimis haud procul expectantibus.* Sexcenti viri armati, qui erant fortiſſimi, expectabant quinque viros, qui ingreſſi fuerunt domum Leuitæ: & hoc haud procul, ideſt non procul, quia Haud eſt aduerbium negandi, ſed quod erant iſti ſexcenti viri circa domum Leuitæ ne quinque viri, qui ingreſſi fuerant aliquod malum pati poſſent ab aliquibus, qui adiuuarent Leuitam. *Tulerunt igitur, qui intrauerant ſculptile.* Scilicet quinque viri, qui intrauerunt ad Leuitam nihil dicẽdo Leuitę arripuerũt ſculptile, & per hoc intelligitur Theraphim, & Ephod, & reliquos

quos apparatus. *Quibus dixit ſacerdos: quid facitis.* Miratus eſt Leuita ille, qui vocatur ſacerdos Michę, quia putauit quòd iſti viri nihil mali facerent cùm iterum ad eum intrauiſſent quãdo ibant in Lais, & ſteterunt cum eo pacificè, & conſuluit tunc pro eis: nunc etiã ingredientes ſalutauerunt eum verbis pacificis, & illico arripuerunt Ephod, & ſculptile. *Qui reſponderunt: tace.* Quaſi dicat non oportet te clamare, quia ſi clamaueris, occideris. *Pone digitum ſuper os tuum.* Iſtud

Tacendi ſignum.

dixerunt ad ſignificandum ꝙ deberet tacere, quia ſignum tacendi eſt ſuperponere digitum ori. Sic patet Eccleſiaſtici 5. c. ſcilicet: Si eſt tibi intellectus reſpõde proximo ſuo, ſin autem ſit manus tua ſuper os tuum, ne capiaris in verbo indiſciplinato, & confundaris. In Hebræo dicitur. *Pone manum.* Litera noſtra dixit digitum, quia fortè conſuetudo erat ponendi digitum, & non manum: & tamen Eccleſiaſtici 5. dicitur. ſit manus tua ſuper os tuum: ſed hoc non differt. *Venique nobiſcum, vt habeamus te in patrem, & ſacerdotem.* Prius ſuaſerunt ei tacere incutiẽdo timore: nunc antẽ ſuadebant inducendo ad amorem, ſcilicet veni nobiſcum, id eſt noueris, quòd vadimus in vrbe Lais, veni nobiſcum, & ibi melius eris quàm hic: & habebimus te in ſacerdotem, & in patrem. Dicitur autem, & in patrem, quia ſacerdotes erãt magnæ auctoritatis apud antiquos, & honorabantur pluſquam alij homines, ſicut patres a filijs: ita enim dixerat Michas iſti leuitæ quando venit ad eum, ſ. mane apud me, & eſto mihi parens atque ſacerdos.

Quomodo moti ſunt viri Dan ad accipiendum Ephod & idola de domo Michæ. Quæſt. XII.

QAERETVR, quomodo, vel propter quid moti ſunt viri Dan ad accipiendum Ephod, & idola de domo Michæ. Reſpondendum quòd quinque viri, qui prius venerant in domum Michæ dixerunt cæteris ſexcentis viris quando ſteterunt apud domum Michæ quod erat in domibus illis Ephod, & Theraphim, & quòd deliberarent an vellent accipere, & deliberauerunt quod ſic: Motiuum autem fuit, quia quinque viri quando ſteterunt in domo Michæ petierunt a Leuita quod conſuleret pro eis dominum, & conſuluit atque reſponſum eſt proſperam eſſe viam illorũ, & illi quinque viri ita poſtea eſſe inuenerunt: ideo deſiderauerunt valde habere illa, per quę Deus conſulebatur: & quia putauerunt quod tam Ephod, quam ſculptile & Theraphim faciebant aliquid ad cõſolationem hanc, voluerunt omnia hæc rapere. Et fuit motiuum, quia ipſi indigebant valde hoc ad conſulendum dominum ſuper bellis, quę eis ingruebant & ſuper ſtatu patriæ & ſuper multis alijs, cùm nũc noui incolę in terram illam venirent

Ad quid volebant ducere ſecum Leuitam. Quæſt. XIII.

QVAERETVR vlterius, ad quid volebant ducere ſecum Leuitam: nam ipſi poterant habere multos alios ſacerdotes, vel Leuitas qui conſulerent dominum habito Ephod quod ipſi portabant. Reſpõdendum ꝙ filij Dan experti fuerant, quòd iſte ſacerdos reſponderat eis verum quando ibant in Lais, & dubitabant an fortè inuenire poſſent alium, per quem Deus reſpondere vellet, ſicut reſpondebat per illum: quia putabatur a popularibus hoc pertinere ad quandam ſanctitatem ipſius, per quem reſpondebatur, & non faciliter reperiebantur viri, per quos Deus dignaretur reſpondere. Vel fortè quia ſacerdos ille nouerat artem inquirendi in Ephod, & Therapim illo,

A atque ſculptile: & putabant Danitæ quòd hoc neſciebant alij, ideo voluerunt hunc habere ſecum. Etiam quia forte aliquid deerat ornamentis illis, quòd non poſſent habere Danitæ niſi daret eis Leuita, & quia ſi nollet ire cum eis non daret eis illud, petiuerunt vt irent cum illis. Vel forte quia ſi non iret illuc Leuita, Danitę neſcirent modum portandi Ephod, & idola, & timebant quòd propter ignorantiam eorum periclitarentur aliqui, eo quòd tangebant ſacra, vel periret virtus ſacrorum: vt ergo ſacerdos portaret illa, putauerunt neceſſarium eſſe ducere ſacerdotem. *Quid tibi melius eſt, ut ſis ſacerdos in domo unius viri, aut in una tribu, & familia in Iſrael?* Quaſi dicat non hortamur te facere niſi quod tibi bonum eſt, quia melius atque ho-
B norabilius valde tibi eſt, quòd ſis ſacerdos totius vnius tribus, ſcilicet tribus Dan, quã quòd ſis ſacerdos vnius viri, ſcilicet Michæ, quia maiorem honorem, & ampliora lucra conſequeris. *Quod cùm audiſſet acquieuit ſermonibus eorum.* Vidit enim quòd rationabiliter loquebantur ad vtilitatem eius, ideo aſſenſit ire cum eis. *Et tulit Ephod.* Scilicet ipſemet Leuita tulit, quia dum iſta eſſent ſacra non decebat tangi illa, niſi ſacris manibus. Erat Ephod veſtis, vel ornamentum pontificis. *Et idola.* Scilicet Teraphim, quæ litera noſtra exponit eſſe idola, & patet quia præcedenti capitu. dicitur. fecit Ephod, & Theraphim: & exponit litera noſtra dicens, id eſt veſtem ſacerdotalem, & idola. *Atque ſculptile.* Scilicet idolum argenteum, quod vocatur ſculptile, at-
C que conflatile. Et ex hoc patet, quòd ſculptile, & cõflatile ſit vnum idolum, quia alioquin exprimeretur, quòd tuliſſet ſculptile, & conflatile. *Et cum eis profectus eſt.* Scilicet receſſit de domo Michę, vt iret cum eis in Lais ad manendum ibi.

Quomodo viri Dan voluerunt accipere idola quod eſt idolatra. Quæſt. XIIII.

QVAERETVR, quomodo viri Dan voluerũt accipere idola iſta, quia per hoc efficiebant idolatrę ferendo illa ſecum ad colendum, & conſulendum dominum per illa. Reſponderi poteſt multipliciter: vno modo, quòd aliqui de viris iſtis ſimplices exiſten-
D tes non crederent ſe peccare, quia non ferebant idola damnata, ſed aliquid quod pertinebat ad cultum Dei, & hoc colligebant, quia hic erat Ephod, quod erat ornamentum quòd Deus iuſſerat fieri pro Aarõ, & erat ſacrum. Secundò quia Deus reſponderat veritatẽ per illud Ephod Leuitę, ideo res ſacra eſſet, quia idola neſcirent reſpondere. Aliter poteſt dici, quòd dato quòd Iſraelitæ ſcirent iſtam eſſe idolatriam, non multum curarent: quia conſequebãtur inde vtilitatem, ſcilicet quòd reſponſum habebant ad dubia per illud Ephod, & Theraphim: pro quacunque autem vtilitate, quam ſcirent Iſraelitæ ſe conſecuturos leuiter desererent Deum: ſimile patet Iere. 44. cùm dixerunt vxores Iſraelitarum, quod non audirent verbum
E domini ex ore Ieremiæ ad hoc quòd colerent eum, & non colerent reginam cœli, quia quando colebant Deum patiebantur famem, & gladium, & quando colebant reginam cęli, ſaturati erant panibus, & bene eis erat. Aliter etiam dici poteſt, ꝙ dato quòd Iſraelitæ non conſequerentur aliquam vtilitatem colendo idola, inclinabantur ad colẽdum ea, & colebant: imò dato quòd mala paterentur permanebãt in cultu idolorum vſquequo peruenirent ad extremum malorũ, quia tunc clamabant ad dominum, vt erueret eos de anguſtijs, vt patet ſupra 3. & 4. & 6. & decimo capitu. ideo non erat mirandum, ſi nunc inclinarentur Danitæ ad colendum idola, quæ viderant in domo Michæ.

An peccauerunt Danitæ tollentes idola Michæ eo inuito. Quæſtio XV.

QVAERETVR vlterius, an peccauerunt Danitę tollentes idola Michæ eo inuito. Aliquis dicet quòd non peccabant, quia tollebant Danitæ ipſi Michæ occaſionem peccandi in cultu idolorum, ideo non peccabant, ſed potius merebantur. Reſpondendum, quòd peccauerunt Danitę dupliciter. Primò quia abſtulerunt alienum. Secundò, quia abuſi ſunt illo. De primo patet, quia iſta idola erant Michæ, & non licebat iſtis auferre alienum pro ſe, licèt alius peccaret in eo. Secundò peccabant, & grauius, quia tollebant iſta idola, vt ipſi adorarent ea, & facerent in illis id quod fiebat in domo Michæ, ſcilicet conſulere do- G minum, & ſacrificare: nam poſtea poſuerunt in Lais, & manſit ibi cultura iſtorum magno tempore. Cùm autem arguitur, quòd merebantur, quia impediebant Micham peccare. Dicendum, ꝙ non agebant hac intentione, vt non peccaret Michas, ſed potius, vt ipſi facerent peiora, quàm faciebat Michas. ſi tamen abſtuliſſent Michæ idola, & ſacerdotem non intẽtione abutendi eis, ſed tollendi Michæ occaſionem peccandi, & delerent idola non peccarent. Et dicendum eſt, quòd non eſt omnino de idolis iſtis ſicut de pecunia, quam mater Michæ conſecrauerat idolo, quia licèt illa pecunia ad malum diſponeretur, tamen adhuc poterat de ipſa fieri bonum quandiu non erat factum idolum de ea. Etiã illa pecunia, quandiu manebat pecunia, non H erat materia offendendi Deum: tamen determinata idolo non poterant conuerti, niſi ad malum, & erat id in quo Deus maximè offendebatur: ideo licebat cuilibet accipere idolum quod alius fabricaſſet, & confringere illud atque exurere. & in hoc colebatur valde Deus. Vnde ſi iſti viri ſexcenti moti zelo Dei abſtuliſſent Ephod, & ſculptile, & quicquid erat in domo Michę pertinens ad idolatriam, & conbuſſiſſent, valde acceptauiſſet Deus hoc: ipſi autem aceperunt idola iſta ad maiora mala, quàm vteretur eis Michas.

An licuiſſet his viris ſexcentis Micham occidere, quia erat idolatra. Quæſt. XVI.

QAERETVR vlterius, an licuiſſet iſtis viris ſexcentis occidere Micham, quia erat idolatra, ſi zelo Dei accẽderentur. Reſpondendum quod pęna idolatrũ erat quòd lapidarentur a toto populo, Deute. 13. cap. & 19. & erat per modum ſententię condennatio facienda: nam Deuterono. 13. dicitur, ꝙ ille, qui ſciret aliquos idolatras, non debebat eos occultare, ſed manus ſua deberet eſſe prius ſuper illos, deinde totus populus debebat lapidare eos. Semper iſtud intelligitur per modum teſtis, quia lex iubebat, ꝙ teſtes de aliquo crimine eum lapidarẽt prius, & deinde reliqui de populo, vt patet Deutero. 19. filij tamen Dan non erant iudices ad condẽnandum aliquem de idolatria, ideo videtur ꝙ non poterant condemnare Micham. K

In contrarium 1. 2ō.

In contrarium videtur, ꝙ poterant facere propria auctoritate, quia ſic Phinees occidit Zambri principem tribus Simeonis coeuntem cum Madianitide, & faciẽtem ſacrificia idolis; & Deus placatus eſt populo, promiſitque ex hoc ſacerdotium ſempiternum Phinees, & ſemini eius, Nume. 25. Sic etiam Mathathias pater Machabæorum auctoritate propria occidit illum, qui offerebat idolo ſacrificium, vt patet primo Machab. ſecundo capi. Et etiam iſte laudatus eſt. Reſpondendum eſt, quòd in omnibus criminibus pęna per iudicem imponenda erat ſecundum omnem legem, & etiam ſm legem Moſaicam; quia aliàs ſequeretur deordinatio: crimen autem idolatriæ erat de criminibus

Pęna ſemper debet infligi per iudicem.

F exceptis, in quo minus requirebatur iudiciarius ordo quàm in cæteris, & tamen requirebatur: nam Deut. 17. dicitur, ꝙ quando denunciaretur de aliquo crimẽ idolatriæ, vel de aliqua ciuitate, debebat inquiri diligẽter an factum fuiſſet. Inquirere tamen eſt actus iudicis, & non perſonæ priuatę. Item dicitur, ꝙ ſi inueneris abominationem factam, educes virum ac mulierẽ ad portam ciuitatis, & lapidibus obruentur: & tamen educere ad portam ciuitatis, vt lapidaretur a populo eſt ordo iudiciarius. Item dicitur: In ore duorum, vel trium teſtium lapidabitur, ideſt duobus vel tribus ferentibus contra ſe teſtimonium: & tamen teſtes non producuntur, niſi cùm exercetur forus iudicialis, ergo ad occidẽdum aliquem idolatram, neceſſarius erat G iudex. Item dicitur ibidem: nemo interficietur vno contra ſe dicente teſtimonium: ergo non ſolùm requirebatur ordo iudiciarius, ſed etiam in certa forma. Item dicitur, ꝙ manus teſtium lapidabit eum prius deinde reliquus populus: & tamen eſt ordo iudiciarius, quia perſona priuata teſtes non recipit, nec facit quòd teſtes lapident idolatram, deinde reliquus populus: ergo tenebatur forma iudicij in hoc. Conſtat autem ꝙ iſti ſexcenti viri de tribu Dan non erant iudices Iſraelis, ideo non licebat eis indiſtinctè occidere Michã pro idolatria. Sed dicendum quòd iſti poterant propria auctoritate rapere idola, & cremare illa ſicut iubebat dominus fieri apud hoſtes, Deuterono. 7. & in hoc pręſtabant Deo obſequium: & tamen non licebat eis oc- H cidere Micham, ſed debebãt denunciare iudicibus ſeptuaginta, qui erant domus conſilij & ſi illi non occiderent, poterãt iſti viri occidere Micham impunè vel quilibet alius de Iſrael, qui iſtud denunciaret. Et ratio huius eſt, quia propter magnitudinem criminis huius cùm crimen deduceretur ad iudices, & probata notorietate illi nollent procedere, aut non auderent, efficiebantur iudices illi, qui denunciabant, ne tale crimẽ maneret impunitum. Et iſtud colligitur Deuter. 13. cùm dicitur, quòd ſi vxor, aut filius, vel filia diceret alicui, quòd iret ad colendum deos alienos, quod non deberet oculus iſtius parcere, aut miſereri ad occultandum crimen, ſed ſtatim interficeret eum, & ſic videtur quòd ſi iudices nollent cõdemnare idolatram, iſte I deberet eum interficere, quia Deus dabat iſti poteſtatem in hoc caſu propter immanitatem huius ſceleris, per quod lex Dei maximè deſtruebatur. Et in hoc caſu intelligitur factum Phinees: nam ipſe non erat iudex, nec tenuit ordinem iudiciarium, quia tamẽ peccatum erat notorium & in oculis iudicis, ſcilicet Moyſi fiebat, & iudex erat quaſi attonitus, nec audebat punire, inſurrexit Phinees in defectum, & occidit vtroſque fornicãtes, qui etiam idolatriam exercebãt prius. Sic etiam intelligitur quod inducitur de Mathathia patre Machabæorum, quia ille, qui immolauit venit publicè ad immolandum idolo: & cùm nullus auderet eum punire, ipſe zelo commotus ſurrexit, & trucidauit eum. Etiam poteſt dici, quòd in Mathathia non K fuit aliquid valde ſpeciale, quia ipſe erat iudex cùm eſſet ſummus ſacerdos erat princeps iudicum de domo conſilij, & ei attribuitur omnis poteſtas, Deutero. 17. ita ꝙ qui mandato eius nõ obediret moreretur morte. Dicendum tamen, ꝙ in alijs criminibus non erat ſic, quia dato quòd Michas adulteratus fuiſſet, vel occidiſſet, & denunciatum fuiſſet hoc iudici atque plene probatum, & iudex nollet punire, non licebat alicui auctoritate propria punire: ſecus autem hic propter immanitatem criminis: nam reliqua crimina licèt cõturbent pacem publicam, non ſunt ita directè contra totam legem Dei, & in offenſam eius ſicut idolatria. In Hebręo dicitur. *Si melius eſt tibi.* Vbi nos dicimus; quid tibi eſt melius, vt ſis ſacerdos & cæt. & idem eſt.

Inquirere eſt actus iudicis.

Reſp ad 1. rationẽ in contrariũ.

Ad ſecundam.

Litera in Hebræo.

Et

Et dicitur. *Et uenit in medio populi.* Vbi nos dicimus: cũ eis profectus eſt. Et eſt eadẽ ſentẽtia in omnibus, quia dicere: quid melius eſt, vel ſi melius eſt. ſolùm differt per modum interrogandi, & dicere, placuit cordi ſacerdoris, & aſſenſit ſermonibus eorum, idem eſt, quia tunc aliquis aſſentit ſermonibus alterius, quando placet cordi eius, quod dicitur. *Et profectus eſt cum eis.* Id eſt cum ſexcentis viris, vel ambulauit in medio populi. idem eſt, quia illi ſexcenti vocantur populus, quia multi erant.

Qui cùm pergerent, & ante ſe ire feciſſent paruulos ac iumenta, & omne quod erat præcioſum, iamq; a domo Michæ eſſent procul, viri qui habitabant in ædibus Michę conclamantes ſecuti ſunt, & poſt tergum clamare cœperunt. Qui cùm reſpexiſſent, dixerunt ad Micham. Quid tibi vis? Cur clamas? Qui reſpondit: Deos meos, quos mihi feci, tuliſtis, & ſacerdotem, & omnia, quæ habeo, & dicitis, quid tibi eſt? Dixeruntque filij Dan. Caue ne vltra loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipſe cum omni domo tua peteas. Et ſic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Micha, quòd fortiores ſe eſſent, reuerſus eſt in domum ſuam. Sexcenti autem viri tulerunt ſacerdotem, & quæ ſupra diximus: veneruntque in Lais ad populum quieſcentem atque ſecurum, & percuſſerunt eos in ore gladij, vrbemque incendio tradiderunt, nullo pænitus ferente præſidium, eo quòd procul habitarent a Sidone, & cum nullo hominum haberent quicquam ſocietatis ac negocij. Erat autem ciuitas ſita in regione Roob. Quam rurſum extruentes habitauerunt in ea: vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta vocabulum patris ſui, quem genuerat Iſrael, quæ prius Lais dicebatur. Poſueruntque ſibi ſculptile, & Ionatham filium Gerſan filij Moyſi, ac filios eius ſacerdotes in tribu Dan vſque ad diem captiuitatis ſuę. Manſitque

Sup. 17. & infra 21. apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. In diebus illis non erat rex in Iſrael.

Qui cùm pergerent. Hic ponitur tertium huius capi. ſcilicet ſpoliati conqueſtio: nam Michas valde clamauit, & doluit pro ſpoliatione idolorum ſuorum, & dicitur. *Qui cùm pergerent.* Scilicet ſexcenti viri cũ Leuita portantes idola Michæ. *Et ante ſe ire feciſſent paruulos.* Scilicet antequã ipſi recederẽt de domo Michę fecerunt ꝙ tota ſubſtantia eorũ pręcederet eos: iſtud

A añt fecerunt, quia putauerunt ꝙ fortè aliquis vellet pugnare contra eos pro idolis defendendo illa, & melius pugnarent expediti exiſtentes quàm habẽtes inter ſe paruulos, & greges. *Paruulos ac iumenta.* Quia portabant iſti ſexcenti viri ſecum paruulos, & iumẽta: nam cùm annunciatum eſt eis de vrbe Lais, quòd erat optima tellus, & ad capiendum facillima, quaſi iam ſecuri quòd poſſent eam obtinere, duxerunt ſecum omnia ſua ad habitandũ in ea, & iſta omnia præcedebant nunc eos ambulantes. Vel poſſet etiam dici, quòd cõſuetudo erat antiquorum, quando pugnaturi erãt, ducere ſecum totam domum ſuam, ſcilicet vxorem, & filios, & quicquid melius poſſidebant, vt incitati amore iſtorum pugnarent acriter, & non putarent propter

Conſuetudo antiquorum, cum ad bellum pergerent.

B quemuis ſiniſtrum caſum fugiendum eſſe, quia nihil boni ſupererat ad qđ fugere poſſent relictis in bello, & captiuitate chara vxore, & dulcibus filiis: & tota domeſtica ſubſtantia. Sic fecit Darius, quando pugnauit contra Alexandrum: nam matrem, vxorem, & filias in bellum duxit, & omnes Gazas ſuas, vt ait Gualterus Alexandr. libro a. & fortè iſti ſic faciebant. Sed primum veriſimilius eſt: nam ſic dixerunt viri quinq; qui iuerant ad explorandum terram: Surgite eamus, & poſſideamus terram, quaſi dicat, non pugnemus, ſed poſſideamus. *Et omne quod præcioſum erat.* Scilicet omnes alias res alicuius præcij, quas ſecum ferebant ante ſe poſuerunt, vt præcederent in via. In Hebræo habetur. *Et reſpexerunt, & ambulauerunt, & poſuerunt fa-*

C *miliam, & iumenta, uel pecora & honorem coram ipſis.* Nam vbi nos dicimus: qui cùm pergerent, Hebræus dicit: reſpexerunt, & ambulauerunt, ſcilicet reſpexerunt, ne aliquid de rebus ſuis retro maneret, & tunc ambulauerunt. Et dicitur, quòd poſuerunt familiam, & pecora, vbi nos dicimus, paruulos, & iumenta: quia paruuli ſunt ipſa familia: licèt videatur, quòd litera Hebraica magis compleat hic ſenſum, quàm litera noſtra, quia nomine familiæ continetur vxor. Et tamen manifeſtũ eſt, quòd iſti viri ferebant ſecum vxores, cùm omnia ſua ſecum portarent ad habitãdum in Lais, vnde melius diceretur familia quàm paruuli: & dicitur in Hebræo, & honorẽ, vbi nos dicimus omne quod præcioſum erat: & in hoc litera noſtra valde

D explanauit, quia nõ poteſt intelligi, quòd ferrent honorem coram ſe: ſed idioma iſtud per improprietatẽ, vocat honorem rem pręcioſam, vel alicuius valoris. *Iamque a domo Michę erant procul.* Scilicet receſſerant aliquantulum a domo Michæ viri Dan ferentes idola Michæ, & ipſe neſciebat, eo quòd non audierat clamare ſacerdotem pro raptu illorum, & illa non erant in domo Michæ, ſed in diuerſorio Leuitę. *Viri qui habitabant in domo Micha conclamantes ſecuti ſunt.* Ideſt viderunt iſtud aliqui viri de domo Michæ, & nunciauerunt ei, qui cum ipſis egreſſus eſt ad viros Dan, vt darent ei idola ſua. In Hebræo dicitur. *Et uiri, qui erant in domibus, quæ erant cum domo Micha.* Ideſt viri, qui erant habitantes in quibuſdam domibus, quæ

E erant apud domum Michę, & de iſtis dixit litera noſtra, qui erant in domo Michæ, ideſt de familia eius, quia erat Michas vir valde diues, & habebat multos vernaculos, & mercenarios, atque famulantes, & iſti morabantur in domibus coniunctis domui eius, & omnes erant domus Michæ: ſic dicitur de Leuita ſupra in litera, quòd haberet quoddam diuerſorium, ſcilicet quandam domum ſeparatam a domo Michæ, & tamen ipſe erat de familia Michę. *Et poſt tergum clamare cęperunt.* Scilicet, ſexcenti viri Dan pręcedebant, & Michas cum viris ſuis cœperunt clamare poſt tergum illorum, quòd expectarent, vel fortè quòd non bene fecerant tollentes deos Michæ. *Qui cum reſpexiſſent, dixerunt ad Micham: quid tibi uis?* Scilicet, cùm iam vocibus

Da-

Danitas inquietaret Michas, & prope illos eſſet, con
uerterunt illi faciem ad Micham, dicentes: quid tibi
vis? ideſt cur ſic inſane clamas? Iſta fuit reſponſio ſua,
quia Danitæ videbant ſe ſuperiores viribus Micha,
ideo contempſerunt eum quãquam iuſtè clamãtem.
Cur clamas? Quaſi dicat, ſtultus es clamando fortiter
pro nulla re. *Qui reſpondit: deos meos quos mihi feci, tuliſtis.*
Ecce quam impudice Michas, & inſipienter locutus
eſt: nam ſi dij erant, non erant facti: vel ſi facti erant,
non erant dij: cur ergo ſtolidè ſic loquens, neſciens
quid expoſcas? rectè enim fruſtra clamanti tibi obijce
re poteſt turba Danitarum nullos deos ſuſcepiſſe: ſi
ergo aliquid petis, ſimulacra pete, & incõicabile Dei
nomen ſimulachro non communices. Præſertim cũ
in verbis tuis contradictionem apertiſſimam innuas,
dicens, deos a te factos ablatos fuiſſe. Dixit autem Mi
chas: Deos meos, quia erant plures, ſcilicet vnum
ſculptile, atque conflatile quod de argento fabricaue
rat, & Theraphim ſiue idola alia de ligno, aut alia ma
teria fabricata. Vel poteſt accipi pro vno Deo, &
tamen per modum loquendi Hebraicum vocatur vnꝰ
Deus, dij. Sic patet Exo. 32. cap. ſcilicet. Hi ſunt dij
tui Iſrael, qui te eduxerunt de Aegypto: & tamen iſtud
dicebant de vno vitulo conflatili vnico. *Et ſacerdotem.*
Dolebat etiam Michas pro ſacerdote, quia cùm ipſe
eſſet diues, poterat facere alia idola, & Ephod: tamen
dubitabat an alium talem Leuitam inueniret, per quẽ
reſponſa certa a Deo haberet. Putabat autem Michas
quod ſacerdos violenter trahebatur, & tamen ſpon-
te ibat, vt patet ſupra, deſiderio maioris honoris, & lu-
cri. *Et omnia, quæ habeo.* Scilicet ablatis iſtis non ha-
beo alia bona: multa alia bona maioris valoris ha-
bebat Michas: reputabat tamen omnia bona ſua eſ-
ſe in idolis illis, & ſacerdote: quia credebat per il-
la augmentandam fore nimis ſubſtantiam ſuam:
ſic patet præcedenti capitu. cùm dixit Michas: nunc
ſcio quòd bene mihi faciet Deus habenti ſacerdotem
Leuitici generis. Vel dicebat iſta ad expreſſionem
doloris, quia queruloſi ſolent magnificare iniuriam
ad ſatisfaciendum dolori. *Et dicitis, quid tibi eſt.* Quaſi
dicat, ſatis irrationabiliter iſtud dicitis, cùm omnia
bona tulentis, & ſciatis quòd habeam cauſam iuſtiſſi
mam clamandi, & conquerendi. *Dixeruntque filij Dan.*
Scilicet ſexcenti viri armati. *Caue, ne ultra loquaris ad
nos.* Scilicet clamando ſuper hac re, vel inferendo
contumelioſa verba. *Et ueniant uiri ad te animo concitati.*
Ideſt ſi locutus fueris ſuper hac re, venient contra te
viri cõcitati animo, ideſt irati nimis, & nõ miſerebun-
tur tibi. *Et ipſe cum omni domo tua pereas.* Scilicet ſi irru-
unt in te viri concitati, non ſolum occident te, ſed etiã
omnes qui tecum ſunt: & deinde omnes, qui ſunt in
domo tua, & omnia tollent. In Hebræo dicitur.
Et colligas animam tuam, & animam domus tuæ. Ideſt oc-
cideris tu, vel facies quòd occidaris tu, & tota familia
tua. Colligere enim animam eſt mori. Sic autem eſt
cõſuetũ dici quod aliquis collectus eſt ad patres ſuos,
ideſt mortuus eſt. Sic accipitur Nume. 20. vbi litera
(Colligere animã quid ſit.) noſtra dicit: Pergat Aaron. dicitur in Hebræo: colli-
gatur Aaron. & Numeri 27. cùm dicitur de Moyſe:
Ibis ad populum tuum, ſicut iuit Aaron frater tuus.
dicitur in Hebræo: colligeris ad populum tuum, ſicut
collectus eſt Aaron. Sic etiam in multis alijs locis: vo
catur aũt hic aĩa domus Michæ, anima familiæ, quia
familia occidenda erat, & nõ domus: ſed eſt modus he
braicus Barbarus. *Et ſic cæpto itinere perrexerunt.* Scilicet,
poſtquam reſponderunt illud, perrexerũt itinere ſuo,
quia Michas timens non clamauit amplius, nec ipſi
plura reſponderunt. *Videns autem Michas, quòd fortiores
ſe eſſent.* Scilicet quia erant ſexcenti viri armati, & ip-
ſe paucos famulos ſecum habebat nõ auſus eſt pugna

F re contra eos. *Reuerſus eſt in domum ſuam.* Scilicet, ti-
mens quòd ſi plus clamaret occideretur: ex hoc patet
quòd Michas non habitabat in aliqua vrbe, ſed in ali-
quo viculo in agro, quia aliàs potuiſſet cito de con-
tribulibus ſuis congregare multos contra viros Dan,
quia illi cùm haberent greges, & iumẽta, & paruulos
ante ſe ferret, non poterant multum procedere, & ſic
cito conſequerentur eos Ephraitæ, tamen nullos ha-
buit adiutores, niſi paucos viros, qui erant in domo
ſua, ideo videtur, quòd non erat ibi ciuitas. *Sexcen-
ti autem viri tulerunt ſacerdotem.* Scilicet iſti ſexcenti vi-
ri armati. In Hebræo dicitur: *Ipſi tulerunt ſacerdotem.*
Et accipitur pro ſexcentis: litera autem noſtra ad ma-
gis explanandum poſuit, quòd erant iſti ſexcenti, ne
G putaretur ad alios referri. *Et quæ ſupra diximus.* Scilicet
tulerunt ſculptile, & cõflatile, Theraphim, atque E-
phod, & cætera, quæ pertinebant ad cultum idoli, &
fuerunt in domo Michæ. *Veneruntque in Lais ad populũ
quieſcentem atque ſecurum.* Scilicet, non putabant Laiſe-
ni aliquod bellum poſſe contra ſe inſurgere, quia erãt
procul ab omnibus hominibus conſtituti: vnde quã-
quã veniſſent quinq; viri alienigenæ de Danitis prius
ad vrbem, non ſuſpicati fuerunt illos exploratores eſ-
ſe, ſed ſecuri manebant. Et dicuntur iſti ſecuri, ideſt
non timentes aliquem contra ſe inſurrecturum. Et
vocantur quieſcentes, quia ipſi contra nullum molie-
bantur bellum, ita vt haberent curam aliquam exercẽ
dorum armorum. *Et percuſſerunt eos in ore gladij.* Scili-
H cet, non ſe potuerunt defendere Laiſeni, quia erant
pauci: & quod maius erat, inexercitati ad bellũ erant,
vnde faciliter potuerunt Danitæ percutere eos. *Vr-
bemque incendio tradiderunt.* Scilicet cremauerunt om-
nia ædificia eius. *Nullo penitus ferente præſidium.* Ideſt
quando cremabant vrbem non adiuuit quiſquã Lai-
ſenos cõtra Danitas: nam faciliter adiutorio habito po
tuiſſent Laiſeni repellere Danitas, cũ eſſent pauci Da-
nitæ, ſcilicet ſolùm ſexcenti viri, vt patet in litera: &
tamen nullus adiuuit eos. *Eo quòd procul habitarent a Si-
done.* Dicitur hic de Sidone ſpecialiter, quia forte iſta
ciuitas erat de terra Sidoniorum. Vel erat ſubiecta Si-
doni, & ob hoc defenſio eius pertinebat ad Sidonios:
quia tamen longe erat a Sidone, nõ potuerunt cogno
I ſcere aduentum Iſraelitarum Sidonij, vt venirent in
occurſum eis antequam vrbem caperent. *Et cum nul-
lo hominum haberent quicquam ſocietatis ac negocij.* Ideſt
dato, quod aliæ gentes de finitimis cognouiſſent bel-
lum inſurgere contra Laiſenos, non iuiſſent ad auxi-
liandum eis, quia non habebant cauſam faciendi hoc,
ſcilicet, quia Laiſeni non habebant ſocietatem cum
alia gente de compugnando. Habent enim ciuitates
interdum compoſitionem inter ſe de compugnando,
ideſt de adiuuando ad bella, quæ inſurgunt contra illas:
& per hoc eſt amicitia quædã large dicta inter vrbes:
de quo Ariſt. octauo, & nono Ethico. Etiam non ha-
bebant negocium, ideſt negociationem cum aliqua
gente: quia ſi Laiſeni communicarent in negociatio-
K nibus cum aliquibus ciuitatibus finitimis, quia ex ne-
gociationibus ditantur vrbes, & prouidetur in alteru-
trum neceſſitatibus eorum: eſt per hoc eis magna vti
litas. Et dato quod nulla alia fœdera eſſent, omnes ci-
uitates finitimorum veniſſent ad auxiliandum eis, ne
perderent vtilitatem, quam conſequebantur commu
nicando Laiſenis: ſed nec ſocietatem de compugnan
do, nec vllam negociationem communẽ exercebant
Laiſeni cum alijs finitimis vrbibus, ideo etiam ſi aliæ
ciuitates cognouiſſent obſidionem Laiſenorum, non
tuliſſent eis adiutorium. Cauſa autem quare non cõ-
municabãt Laiſeni cum aliqua ciuitate finitimorum,
erat copia omnium rerum in vrbe illa, ita quod non
opus eſſet ab extraneis quicquam petere, & ſicut di-

actum

xcrunt ſupra quinque viri, ſcilicet, tradet nobis dominus locum, in quo nullius rei eſt penuria eorum, quę gignuntur in terra.

Quomodo Deus adiuuit Danitas contra Laiſenos ad capiendum hanc urbem, cùm eſſent idolatræ, & qualiter Deus ſe vindicat de inimicis ſuis cum inimicis ſuis.
Quæſt. XVII.

QVAERETVR, quomodo Deus adiuuit Danitas contra Laiſenos ad capiendum iſtam vrbẽ, & occidendum illos, cùm Danitæ eſſent peccatores valde, habentes ſecum idolum Michæ, & educentes illud ad adorandum. Reſpondendum eſt, quod filij
B Dan erant peccatores, & Laiſeni etiam, voluitque De⁹ punire peccata Laiſenorum per Danitas, quamquam iſti eſsẽt peccatores: ſic enim ſępe fecit de Sẽnacherib & Nabuchodonoſor, qui valde ſuperbi erant, & peccatores: & tamen Deus adiuuit illos contra Iſraelitas ad occidendum, & prædandum. De Sennacherib patet Iſa. 10. ſcilicet. Ad populum fallacem eum mittã, & de gẽte furoris mei mandabo illi, vt diripiat prędã, & auferat ſpolia: & auferat in conculcationem, & cętera: iſte tamen Sẽnacherib erat ſuperbus nimis cõtra Deum, vt patet eo. c. ergo interdum adiuuat Deus peccatores ꝯtra peccatores ad perdendum illos: ſic etiam fuit de Nabuchodonoſor, qui ſuperbiebat ꝯtra Deũ, vt patet Abacuc primo, & tamen Deus dabat ei forti-
C tudinem magnam ad vaſtandũ Hebræos, & alias gentes, vt patet ibidem: Domine in iudicium poſuiſti eũ, & fortem, vt corriperes fundaſti eum. Patet etiam hoc Iſa. 5. & 7. vbi ponitur quomodo Deus cor dabat Nabuchodonoſor ad bellum contra Iſrael, & dabat ei fortitudinem, & viris ſuis, & equis ſuis. Sed tamen dicetur: cùm vterque ſint peccatores, & pœna digni: cur potius Deus adiuuabat vnum contra alterum quã è contrario. Reſpondendum ad hoc, quòd Deus dat pęnam pro malis, & non dat cito pęnam, vt quiſque peccauit, ſed limitat cuique tempus ad pęnitendum, ita vt nõ moriatur, iuxta illud Iſa. 30. ideo expectat nos Deus, vt miſereatur noſtri. Cùm autem nondum cõpletum eſt tempus, quod ad pœnitentiam conceſſum
D eſt, nõ permittit Deus venire exterminium ſuper peccatorem: & quamquam continuè, peccet non dicuntur completa peccata illius, ideſt non eſt impletum tẽpus, in quo dabatur locus ad pęnitendum, vel concedebatur locus ad impune pro tunc peccandum. Sic patet Gen. 15. vbi Deus promiſit Abrahę totam terram Amorrhæorũ, & aliarum ſeptem gentium dare in hæreditatem: & ad hoc quòd realiter traderet, oporteret quòd excluderentᷓ inde Amorrhæi: ſed non erant excludendi illi, niſi pro peccatis, vt patet Leui. 18. & quia nõdum erat completum tempus datum Amorrhæis ad pœnitendum, & ad impune peccandum, non tradidit Deus immediate terram Abrahæ, vt poſſideret. Et ſubiunxit cauſam huius eodem capi. ſcili-
E cet. Necdum enim ſunt completæ iniquitates Amorrhęorum vſque ad præſens tempus. Quaſi dicat: non do tibi poſſeſſionem terræ occidendo eos, quia non ſunt completæ iniquitates Amorrhæorum, licèt peccatores nunc ſint. Conſiderandum vlterius, quòd quãdo aliquis eſt peccator, & nõdum completum eſt tempus eius, permittit Deus eum viuere, & non patitur eum occidi ab aliquo: & hoc tempore vtitur illo tanquam inſtrumento ſuo ad puniendum peccatores quorum peccata conſummata ſunt, & cùm conſummata fuerint peccata iſtorum, alij rurſus accipient poteſtatem puniendi eos: ſic fuit de Amorrhæis, quorũ non erant peccata completa tempore Abrahæ, & cõ-

De⁹ ſe vindicat de inimicis ſuis, cum inimicis ſuis ſeu de peccatoribus cum peccatoribus, ſic vt nullũ malum remaneat impunitum.

A pleta erant tempore Ioſue: ideo tunc Deus tradebat eos vulnerandos in conſpectu Ioſue, quaſi oues: licèt eſſent valde multi ſicut arena maris. Ioſue 11. capit. deinde Iſraelitę peccauerunt magno tempore, & quotidie Deus monebat eos, & cùm non acquieſcerent, tradidit illos in manus Aſſyriorum, quia tunc peccata illorum completa ſunt, vt patet quarto Regum 17. Iterum Sennacherib rex Aſſyriorum tribum Iuda, & Beniamin affligebat, & ipſe erat peccator & ĩ ira Dei; quia tamen non erat completum tempus viſitationis ſuę, dabat ei poteſtatem contra Iſrael. Sed paululum poſt cõſummata ſunt peccata Aſſyriorum, & data eſt poteſtas Babylonis contra illos, licèt erãt peccatores, & deleuerunt eos, & ciuitatem nobiliſſimam eorum
B Niniuẽ, vt patet Naum. 2. & 3. Poſt hoc Babilonij peccatores acceperunt a Deo poteſtatem, vt captiuarent tribum Iuda, & Beniamin, quorum peccata erant conſummata, vt patet Iſa. 5. & 7. & Abacuc primo. Et tamen poſt modicum completis iniquitatibus Babyloniorum Deus dedit Perſis, & Medis poteſtatem contra eos, & deleuerunt ipſos, vt patet Abacuc 2. & 3. & Danie. 5. & ſuſceperunt principatum Perſæ, & Medi, qui etiam peccatores erant: & completo tempore eorum Græcis data eſt poteſtas contra eos tempore Alexandri magni, & deleuerunt eos. de quo Dani. 8. ſcilicet de hirco, qui erat rex Græcorum, vt ibi patet. Poſtea cum Gręci valde peccatores eſſent, data poteſtate Romanis a Deo deleti ſunt, vt colligitur ex ſtatua,
C quem vidit Nabuchodonoſor: & expoſuit Daniel, vt patet Dani 3. Ipſi quoque Romani peccatores grauiſſimi erant, & mutuis bellis perierunt, vt ex eadem ſtatua colligitur: cuius pars pedum quædam erat ferrea, & quędam erat fictilis: teſta tamẽ ferro non bene glutinatur: & ſic fuit regnum Romanorum, quòd propter mutuas diſſenſiones deletum eſt. Ecce ſumma Dei ſapientia, quæ omnibus etiam malis bene vtitur, quandiu eos viuere permittit: & ita per eos prouidentiæ ſuę diffinitiones exequitur, ſicut ſi optimi miniſtri eſſent. Iſtum modum loquendi aſſignatum ſequuntur valde prophetę: vnde ſæpe dicunt de gentibus, cõtra quas malum prænunciant, quòd venit tempus earum, completa ſunt peccata ipſarum, & appropinqua-
D uerunt dies viſitationis. Sic autem fuit in propoſito, quia Laiſeni erant peccatores ex multis diebus, & cõſummata erant iam peccata eorum: & ob hoc quamquam Danitę eſſent peccatores, tradidit eis Deus poteſtatem contra Laiſenos, imò & excitauit ipſos contra eos: peccata autem Danitarum nõdum erant completa cum tunc inciperent: quia nouiter acceperant ſtatuã, & reliquos apparatus idolatrię de domo Michæ: ideo Deus non puniuit eos nũc, ſed reſeruauit ad tempus quo punirentur peccata eorum iam conſummata: & iſtud fuit tempore captiuitatis. Aliquando autem contingit, quòd Deus dans ſpatiũ pęnitendi multis peccatoribus aduenientе tempore vtrorumque cõmouet quoſdam contra alios, & tunc ſimul pereunt.
E Sic fuit de bello, quod fecerunt Iſraelitæ, ſcilicet vndecim tribus contra tribum Beniamin, infra 20. capi. nam omnes tribus Iſraelitarum peccauerant Deo in idolatria, & cùm eſſet bellum omnibus vndecim tribubus contra ſolam tribum Beniamin, & cùm fouerent vndecim tribus iuſtum bellum, corruerunt de ipſis prima die 23. millia virórum, & ſecunda die ceciderunt 18. millia, infra 20. cap. & tamen non merebantur malum aliquod quantũ ad iſtam rem, pro qua pugnabant: ſed quia tempus peccatorum veterum conſummatum erat: deinde tertia die ceciderunt ferè omnes viri de tribu Beniamin præter ſexcentos viros eo. cap. & ſic vtriuſque partis tempus punitionis adueneꝛat: ideo quidam ab alijs, & è contrario puniti ſunt:

Regnorũ varia mutatio.

Sũma Dei ſapientia etiam malis bene vtitur.

ſic

in Laiſenis antẽ, & Danitis non contingit ſic, quia peccata virorumque non fuerunt completa, ideo puniti fuerunt Laiſeni per Danitas, & non è contrario, quanquam vtrique peccatores eſſent. Aliter poteſt dici, ꝙ licèt Danitæ non mererentur, quòd Deus pmitteret Laiſenos cadere in manus ipſorum, ſed potius è contrario, tamen ex benignitate fecit hoc, vt impleret pactum ſuum de dando terram Iſraelitis, quam tenebant Chananæi: nam ipſe promiſerat quòd traderet terram in manus eorum, Ioſue 13. dicẽs: Ego ſum, qui delebo eos a facie Iſraelis. De hoc Deutero. 8. dicitur: Ne forte dicas in corde tuo, fortitudo mea & robur manus meæ hæc mihi omnia pręſtiterunt: ſed recordetis domini dei tui, quia ipſe vires tibi præbuit, vt impleret pactum ſuum, quod iurauerat. Idem patet Ezechi. 20. ſcilicet. Et ſcies, quia ego dominus cùm benefecero vobis propter nomen meum, & non ſecundùm vias veſtras malas, nec ſecundùm ſcelera veſtra peſſima: Prima tamen reſponſio conuenientior eſt.

Quare filij Dan combuſſerunt ciuitatem Lais. Queſt. XVIII.

QVAERETVR vlterius, quare filij Dan combuſſerunt ciuitatem Lais. Aliquis reſpondebit, quod cremauerunt eam, quia ſubiecerunt anathemati atque combuſta eſt: Ioſue 6. ſic etiam ciuitas Hai cremata eſt: & poſita fuit ſub anathemate, factaq; eſt tumulus ſempiternus. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia quando aliqua ciuitas ſubiiciebatur anathemati, nunquam poſtea poterat habitari: ſic patet de Iericho, de qua dictum eſt: Maledictus, qui ædificauerit muros Iericho: Ioſue ſexto. Etiam de vrbe Hai, in qua fuit tam graue anathema, dictum eſt, quòd cremata eſt, factaque fuit tumulus ſempiternus, ſcilicet vt nunquam habitaretur, ſed eſſet ſemper in ſepulchrũ. Sic etiam erat de alijs ciuitatibus ſuppoſitis anathemati pro idolatria: Deuterono. decimo tertio capit. Filij tamen Dan ibant ad pugnandum contra Laiſenos, vt acquirerent ciuitatem ad habitandum, cùm non haberent alibi locum habitationis, & ſi cremarent eam ſubiicientes anathemati, non haberent locum ad habitandum, ideo non cremauerunt. Et hoc potiſſimè, cùm dicatur in litera, quod habitauerunt in ea. Alij dicunt, quòd cremauerunt eam ad delendum eã omnino, & diruendum muros eius: & conſtruendum eam in alio loco non multum diſtanti, vbi fortè melius ſita foret. Et hoc aliqui imponunt hiſtoriæ ſcholaſticę, in qua dicitur: vrbem ſuccenderunt, & extruxerunt ſibi ciuitatẽ non procul a Libano, & iuxta fontes Iordanis circa magnum campum Sidonis in regione Roob. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia in litera dicitur: quam rurſum extruentes habitauerunt in ea: ergo in eodem loco, & eadem ciuitas manſit. Alij dicerent, quòd Danitę deſtruxerunt vrbem ad ampliãdum eam, quia prius erat parua ciuitas, & cũ ipſi multi eſſent, ſcilicet non ſolũ ſexcenti, qui nunc armati veniebant, ſed etiam multi alij de tribu Dan, qui non habebant locum habitandi, & venirent nunc capta Lais ad habitandum ibi, eguerunt magna ciuitate ad habitandum. Sed iſtud non ſtat propter duo. Primò quia ſi vellent ciuitatem diruere, vt ampliarẽt eam deſtruxerent muros eius ſolùm, & non deſtruerẽt domos, quæ prius erant, vt haberent eas ad habitandum. Etiam, quia caperent ibi diuitias multas, quas aliter habere non poterant ſi cremarent vrbem. Secunda eſt, quia dato quòd ciuitatem maiorem facere vellent, non deſtruerent murum priorem, ſed circundarent ei alium murũ exterius relicto magno ſpatio in medio ad habitandum: & ſic non oporteret, quòd ciuitatem deſtruerent, & poſtea conſtruerent. Dicendum ergo aliter, & hoc dupliciter. Vno modo, quòd Danitæ ceperunt pugnare contra Laiſenos, qui fortè reſiſtebant defendentes ſe intra muros, nec potuerunt capi, quouſque Danitæ ruperunt aliquas partes murorum, per quas introierunt, & tunc confugerunt Laiſeni ad defendendum ſe in domibus, & quia non poterãt ſic pugnare contra eos, Danitæ ſuccenderunt vrbem, & ſic cremati ſunt Laiſeni cum domibus ſuis: nec ſuccẽderunt Iſraelitæ vrbem tanquã hoc deſiderarent, quia potius dolebant, cùm ex hoc ſequeretur, quòd carerent præda, ſed quia aliter non poterant capere viros vrbis, niſi ſuccenderent domos eorum. Aliter poteſt dici, quòd Laiſeni pugnauerunt in campo contra Danitas, & occiderunt plurimos, & tunc illi, qui reſidui erant confugerunt ad vrbem, & ſecuti ſunt Danitæ eos. Ingreſſis autem Laiſenis domos ſuas non auſi ſunt introire Danitæ, & tunc ſuccenderunt domos: & cremauerunt tam domos quam habitatores. Primo modo dicetur quòd extruxerunt vrbem Danitæ, ſcilicet rupturas, quas fecerunt in muro. Secundò modo dicetur quòd extruxerũt vrbem, ideſt domos, quas combuſſerant, quæ vocantur vrbs. Sed contra primum modum dicetur, quòd litera dicit quòd percuſſerunt Laiſenos in ore gladij, & poſtea ſuccenderunt vrbem. Reſpondendum, quòd ordo eſt mutatus, quia prius ſuccenderunt vrbẽ, deinde occiderunt viros, quia confugerunt Laiſeni, & cùm viderunt vrbem ſuccenſam, egreſſi ſunt obuiam Danitis, & tunc fuit bellum, & occiderunt multos in ore gladij. Vel ſi velis, quòd ſit ordo rectus, dicetur quòd prius pugnauerunt contra Laiſenos occidentes multos irrupta vrbe, & poſtea putantes multos latere in domibus, ne ab eis trucidarẽtur introeuntes in domos, ſuccenderunt domos, vt eodem incendio vrbs, & incolæ finirentur. Et modus iſte primus magis eſt verus, & tunc dicendum eſt, ꝙ denuo conſtruxerunt vrbem, ſ. quia irruperant murum per multas partes: & quia ædificia domorum ceciderant, quæ etiam ipſi ſimul conſtruxerunt. *Erat autem ciuitas ſita in regione Roob.* Eſt autem Roob quædam prouincia in fine terræ Chanaan ad partem Septẽtrionalẽ, in qua erat ciuitas quædam nomine Emath: Nume. 13. & illa ponitur tanquam terminus in latere Septemtrionali, vt patet Num. 34. cap. *Quam rurſus extruentes habitauerunt in ea.* Ideſt iam deſtruxerant magnam partem muri bellando, & poſtea cremauerunt vrbem, deinde obtenta victoria, extruxerunt partes dirutas vrbis. *Vocato nomine ciuitatis Dan.* Cùm eſſent victores, noluerunt priſtinum nomẽ manere vrbi, ſed de nouo nomen impoſuerũt, vt cognoſceretur, ꝙ ipſi non acceperant ciuitatem a prædeceſſoribus per ſucceſſionem ſed bello, ideo nihil illorũ tenere volebant: nec etiam locorum noĩa. *Iuxta vocabulum patris ſui.* Nam pater iſtorum vocabatur Dan, & in honorẽ patris ſui, & ipſorum, vt cognoſceretur, ꝙ illa ciuitas obtenta fuerat de manu hoſtium per filios Dan, vocata eſt Dan. *Quem genuerat Iſrael.* Ideſt Iacob genuerat illum: nam fuit vnus de duodecim filiis eius. ſ. ex ancilla Rachel, quę vocabatur Bala, vt patet Gen. 30. ca. & ponitur iſta clauſula, vt non putetur, ꝙ iſte erat alius vir, qui non erat de ſtirpe Iſrael. *Quæ prius Lais dicebatur.* Ideſt antequam eam caperent Iſraelitę vocabatur Lais ab antiquis incolis. Conſiderãdũ, ꝙ iſta ciuitas habet multa nomina: nam aliquando vocatur Lais, vt in iſto capit. aliquando Leſen, vt patet Ioſue decimonono, aliquando Dan ſolùm, vt primo Regum tertio, & ſecundo Regum decimo ſeptimo, & 24. & aliquando Leſendan, tanquam ſit vna dictio, vt patet Ioſue 19. communiter tñ vocatur Dan.

Reſponſio duplex dicto ad q̃ſt.

Roob quid ſit.

Nomina, & ſitus ciuitatis.

Sciẽdum autem, ꝙ hęc ciuitas erat vltima in omnibus ciuitatibus Iſraelitarum a parte aquilonari, vnde quãdo ſcriptura vult nominare duo extrema terræ Iſraelis, ſcilicet meridianum. & aquilonare nominat Dan, & Berſabee, vt patet 1. Re. 3. vbi dicitur, quòd audiuit omnis Iſrael a Dan vſque Berſabee. & ſic in multis alijs locis: nam Berſabee eſt quidam locus valde meridianus in ipſo meridiano latere terræ Chanaan: vnde erat de Gerara, quæ ponitur vnus de terminis terræ Chanaan, Gen. 10. cap. *Poſueruntque ibi.* Hic ponitur quartum huius capi. ſcilicet idolatriæ abuſio: nam poſtquã ſpoliauerunt Micham idolis ſuis, duxerunt illa in Lais, & ibi colebant illa: & dicitur. *Poſueruntque ibi ſculptile.* Scilicet, poſuerunt ibi ſculptile argenteum, quod vocabatur conflatile, & cum eo Theraphim, & Ephod, B & omnia, quæ portabant pertinentia ad idolatriam poſuerunt, ſcilicet ibi in magna veneratione, quia forte conſtituerunt aliquod templum venerandum, & ibi erat idolum: & totus populus confluebat illuc ad orationem, & ad ſacrificia, & ſolennitates. *Et Ionatham filium Gerſam, filij Moyſi.* Scilicet iſtum fecerunt eſſe ſacerdotem, & poſteros eius idola colentes: quia iſte Ionathas erat Leuita, quem habebat Michas, & quem tulerant Danitæ. Et ſatis rationabile eſt, quia cùm duxiſſent eum tanquam ſcientem conſulere dominum, & vera prædicere, non mutarent eum pro alio ſacerdote, de quo neſcirent, an ſciret Deum cõſulere, ſicut iſte, & an Deus dignaretur reſpondere per eum, ſicut per iſtum. Ex hoc autem apparet, quòd C iſtud fuit factum modico tempore poſt mortem Ioſue: quia iſte ſacerdos erat nepos Moyſi, & tamen Gerſam filius Moyſi cuius filius erat iſte Ionathas natus fuerat ante exitũ Iſraelitarum de Aegypto, vt colligitur Exo. 3. & 4. ca. & 18. & tñ ab exitu de Aegypto vſque ad principium principatus Hothonielis, qui fuit primus iudex poſt mortem Ioſue fluxerunt anni quaſi 80. ſcilicet 40. annis ab exitu de Aegypto vſq; ad introitum in terram Chanaan, & alij 40. vſque ad mortem Hothonielis: nam ſub 40. annis Hothonielis, qui ponuntur ſupra 3. comprehenduntur omnes anni, quibus pręfuit Ioſue, & qui fuerunt inter mortem Ioſue & inſtitutionem Hothonielis in iudicem, vt eodem cap. declaratum eſt: fuerunt anni, quibus pręfuit Hothoniel D valde pauci. Vnde apud mortem Hothonielis parum reſtabat ad complendum 80. annos ab exitu de Aegypto: & ſic oportet, quòd eſſet ante mortem Hothonielis iſtud idolum, quia alioquin non poſſet Ionathas nepos Moyſi eſſe ſacerdos illius. Conſiderandum vlterius, quòd in Hebræo ponitur litera ſicut apud nos, ſcilicet quòd Ionatham filium Gerſam filij Moyſi poſuerunt ſacerdotem. Hebræi autem ad tollendum verecundiã Moyſi, ſcilicet, quòd cùm ipſe fuerit doctor legis, & lator, & tanta ſeueritate vetuerit idolatriam, nepotes ſui illam exercerent, mutauerunt nomen: quia, ſcilicet vbi dicitur Moyſi, & ponitur in Hebræo Moſe mutauerunt, & dixerunt Manaſſe. Mutatio autẽ eſt facilis, quia ſolùm debet addi vna litera, E ſcilicet Nun, quòd eſt noſtram & mutantur puncta, quæ non ſunt de ſcripta ſcripturę, & quia non auſi fuerunt corrumpere textum poſuerunt extra textum, ſcilicet, quòd in omnibus Biblijs ponitur in loco iſto intra textum Moſe: & extra in margine è directo ponitur Manaſſe. Iſtud autem dicunt factum ad imitationem, ſcilicet quia Manaſſe, qui fuit de tribu Iuda filius Ezechię regis fuit magnus idolatra, & quia iſte Ionathas ſimilis factus fuit ei, cũ eſſet nepos Moyſi degenerans a tanta legis ſeueritate, & rectitudine morum, non meruit vocari filius Moyſi, ſed Manaſſe: & tamen ex hoc non negant eum fuiſſe nepotem Moyſi. Ad veritatem tamen voluiſſent A Hebræi tegere dedecus Moyſi ne dehonorarent gentẽ ſuam, ſed non auſi ſunt corrumpere veritatem literæ, & poſuerunt potius Manaſſe quàm aliquod aliud nomen idolatræ: non quidem, quòd non fuerit alius maior idolatra quàm Manaſſes, quia alij peiores fuerunt vel ſaltem ęquales, ſed quia nomen Manaſſe magis cõcordabat nomini Moſe, & facilior erat mutatio in Hębręo quã ad aliud nomẽ aliquod. *Ac filios eius ſacerdotes in tribu Dan.* Ideſt poſt mortem Ionatham fuerunt filij eius ſacerdotes in tribu Dan: in Lais per ſucceſſionem vſquequo ablatum eſt inde idolum. Sciendum autem quod Ionathas, & filij eius non erant de progenie ſacerdotum, ſed ſimplicium Leuitarum, quia ſoli Aaronitæ erant ſacerdotes: filij autem Moyſi non B erant Aaronitæ, ideo erant ſimplices Leuitę. Sic dicitur 1. Paralip. 23. ca. quòd filij Moyſi hominis Dei cõnumerati ſunt in tribu Leui, ideſt non habuerunt dignitatem aliquam magnam, ſed ſolùm fuerunt Leuitæ. *Vſque ad diem captiuitatis ſuæ.* Ideſt vſque ad diem quo captiuata eſt tribus Dan.

De Ionathã, & filiis eius.

Vſque ad quod tempus manſit idolum hoc, & ſacerdotium filiorum Moyſi in tribu Dan.

Quæſtio. XIX.

QVAERETVR, nunc vſque ad quod tempus manſit idolum iſtud, & ſacerdotium filiorum Moyſi in tribu Dan. Aliqui dicunt, quòd mãſit vſque C ad captiuitatem omnium tribuum vndecim per Aſſyrios, quãdo ductę ſunt in Medos inter fluuium Gozan & Hailam 4. Regum 17. Iſtud tenet Rabbi Salomon, iſtud etiam aliqualiter tenet Nicolaus. In contrariũ tenet Rabbi Dauid Kimhi, ꝙ fuerit ſolùm idolũ in tribu Dan, vſquequo manſit tabernaculum domini in Silo, & capta eſt arca per Philiſthinos. Sciendum aũt quòd Hieronymus tenet ſuper Paralalipo. quòd ſolũ mãſit idolum iſtud in Dan vſque ad captionem arcæ, & tunc vocatur captiuitas, quia captiuata eſt arca. Pro vtraque parte poteſt argui. Quòd autem manſerit ſolùm, dum fuit arca domini in Silo, apparet ſic, quia litera dicit, quòd manſit idolum Michę apud eos omni tempore, quo fuit domus domini in Silo. ſi tamen D mãſiſſet vlterius videretur ad nihil poſita iſta clauſula. Item non eſt veriſimile, quòd poſſet manere tanto tẽpore in Dan iſtud idolum, quia poſtea venerunt viri valde deicolę, ſicut Samuel, q fuit valde Zelator legis, & ipſe auferret idola. Nam 1. Reg. 7. dicitur, quòd ipſe hortatus fuerit Iſraelitas, vt proiicerent idola de medio ſui, ad hoc quòd Deus adiuuaret eos contra Philiſthinos: & tunc proiecerũt omnia idola de medio ſui: ergo iſtud idolum Michę fuit tunc proiectum de vrbe Lais, vel erat proiectum ante hoc. Etiam fuit poſt hoc Dauid vir valde deicola, qui reduxit omnes Iſraelitas ad colendum dominum Deum, & ipſe redarguit prædeceſſores ſuos, quòd nõ requiſiuiſſent diligenter dominum in diebus ſuis, vt patet 1. Paralip. 13. capit. E iſte dominabatur toti Iſraeli ad voluntatem ſuam, ideo non erat veriſimile, quòd permitteret manere idolum in tribu Dan. Alij autem, qui voluerint tenere contrariam opinionem, dicent ſcilicet, quòd nõ potuit eſſe iſta duratio ſolùm vſque ad tempus, quo manſit domus Dei in Silo. Primò quia dicitur, ꝙ mãſit vſq; ad diem captiuitatis, ſed inter Iſraelitas non vocantur niſi duæ captiuitates, ſcilicet ſub Salmanaſar, & ſub Nabuchodonoſor: vna quantum ad tribus decem, & alia quantum ad duas: captio autem arcæ nũquam vocatur in ſcriptura captiuitas, nec etiam eſt de more ſcribentium aut loquentium vocare illam captiuitatem, quia nullus de Iſraelitis tunc captiuatus eſt, ſed ſola arca, vt colligitur primo Regum 4. capit.

Notãdum de opinione Iero. ſuper Parali. de hoc q̃ſito.

Prima rõ ꝓ vna parte iſtius q̃ſiti.

Secunda.

Aliorum reſp. ad q̃ſitum pro alia parte.

1 ratio.

Item ſecundò patet, quòd dato ꝙ vellet aliquis largiſ-
ſimè accipere captiuitatem pro captione arcæ, adhuc
non ſtat, quia dicitur hic: vſque ad diem captiuitatis
ſuæ: & non poteſt hoc intelligi, niſi de tribu Dan, &
non de captione arcæ: cùm dicatur, quòd manſerunt
iſti ſacerdotes in tribu Dan vſque ad diem captiuitatis
ſuę. ergo nõ intelligitur de captiuitate arcę, ſed de cap
tiuitate per Salmanaſar, quia tunc captiuata eſt tribus
Dan cum alijs tribubus Iſrael, ductaq; eſt in Aſſyrios,
& fuit tunc idolum inde tranſlatum, & ſacerdotes.
Item non videtur aliqua cauſa ad dicēdum, ꝙ amoto
tabernaculo de Silo amoueretur idolum de Lais, quia
captiuatio arcæ nihil faciebat ad tribum Dan, & tamē
in captiuitate per Salmanaſar ſtat ratio manifeſta, ſci-
licet quòd Aſſyrij prędantes Iſraelitas, & transferen-
tes eos de terra acciperent idolum illud, quia erat argē
teum, vel ſaltem aliqui ipſorum Dannitarum accipe-
rent idolum, & abſconditè portarent ſecum, quia ma-
gni valoris erat. Reſpondendum, videtur quòd neu-
tra iſtarum ſit vera poſitio, quia vtraque patitur incon

Doct. reſp. ad quæſ.

uenientia, ſicut patet arguendo contra eas. Sed dicen-
dum, quòd illud idolum, & ſacerdotes manſerunt in
ciuitate Lais ſolùm ante mortē Samuelis, & ante prin
cipium regum Iſrael. Et patet, quia Samuel ſcripſit
librum iſtum, & dicit quod manſit ibi idolum vſq; ad
diem captiuitatis ſolùm temporibus præcedentibus
eum, alioquin moriente Samuele adhuc maneret ido
lum in Lais, & non potuiſſet dicere Samuel, ꝙ man-
ſit vſque ad diem captiuitatis. Captiuitas autem de-
cem tribuū ſub Salmanaſar fuit multis annis poſt Sa-
muelem, ideo non poteſt intelligi hoc de captiuitate
illa, ſed de captiuitate alia, quę fuerit ante mortem Sa-
muelis. Et dicendum, quod fuit iſta captiuitas poſt-
quam arca domini capta eſt, & ceſſauit eſſe in Silo, ſci-
licet quòd aliquæ gentes de conuicinis pugnauerunt
contra habitatores Lais de tribu Dan, & captiuos eos
duxerunt, atque tulerunt inde idolum, & omnes appa
ratus eius, & reliquam prædam vrbis. & ex illo die ceſ
ſauit eſſe in Dan: poſtea autem factis bellis recupera-
uit tribus Dan vrbem Lais: nunquam tamen poſtea
habuit idolum Michæ. Sed aliquis dicet, quòd iſtud

Obiectio reſpon.

non eſt veriſimile, quia non eſt ſcriptum. Reſpondē-
dum, quòd iſtud motiuum nullum eſt, quia multa fa-
cta ſunt, quæ non ſcribuntur: ſicut ſæpe dicitur in li-
bris Regum, & Paralipo. in quibus fit remiſſio ad alios
libros pro chronicis illorum temporum, & non habē
tur illi libri apud nos. Etiam alia geſta ſunt, quæ ſcri-
ptura non intendebat ſcribere: nam ſcriptura in libris
Regum intendebat ſcribere bella regū: aliqua tamen
erant tunc bella populorum viciſſim, vel aliquorum
Iſraelitarum contra extraneos non pugnante ibi rege
Iſrael, nec Iuda: & illa non deſcribuntur in libris Re-
gum, quamquam eſſent contemporanea: & ſic patet
de quibuſdam bellis particularibus, quorundam He-
bræorum, quæ ponuntur 1. Paralipo. 4. & 5. ita eſſet de
filijs Dan tempore Samuelis, quod ipſi pugnarēt con-
tra finitimas gentes, cùm eſſent in fine regni Iſrael. &
illę gētes pręualentes contra Danitas captiuarent eos,
& idolum ſuum. poſtea autem intercidente tempore
reliqui de tribu Dan expellerent alienos de vrbe Lais.
Similiter erat in alijs tribubus, quæ erant finitimæ ho-
ſtibus, ſcilicet in tribu Iuda, quæ erat coniuncta Phili-
ſthinis: nam prius viri Iuda cęperunt vrbem Gazam,
& Aſcalonem, & Accarō de terra Philiſthinorum, ſu
pra 1. cap. Deinde Philiſthini poſt paucum tempus pu
gnātes contra Iudam acceperunt iſtas vrbes de Iſrael.
Nam tempore Samſonis Aſcalon erat de terra Phili-
ſthinorum, & Samſon deſcendit illuc ad occidendum
triginta viros, ſupra 14. Etiam Gaza erat de terra Phili-
ſthinorum, quia de illa duxit Samſon portas, ſupra 16.

F Iterum viri Iudę recuperauerunt iſtas vrbes de manu
Philiſthinorum tempore Samuelis 1. Reg. 7. & etiam
iterum redierunt ad manus Philiſthinorum, & ſic al-
terabant vices. Ita ergo fieret de vrbe Dan, quæ eſſet
in extremis regni Iſraelis. Item patet, quòd non mā-
ſerit illud idolum in Dan vſque ad captiuitatem per
Salmanaſar: nam rex Ieroboam poſuit duos vitulos
aureos in extremitatibus Iſrael, ſcilicet vnū in Bethel,
& alterum in Dan. 3. Reg. 13. ſi tamen fuiſſet idolum
Michæ in vrbe eo tempore: non oportuiſſet ibi poni
vitulum aureum, ſed iuberetur, quòd irēt Iſraelitę ad
adorandum in Dan. ergo non erat idolum illud ibi tē-
pore Ieroboam, qui tamen fuit multo tempore ante
captiuitatem per Aſſyrios. Iſta poſitio eſt valde con-
G uenïens, & non patitur aliquod inconueniens. Quod

Quō argumenta poſitionis contrariæ faciant p iſta.

patet, nam ſi accipiantur argumenta primę partis pro-
bantia, quòd fuit iſta captiuitas, quando captiuata eſt
arca, iſta adiuuant hanc poſitionem. nam in argumen
ta, licèt adducantur ad probandum hoc: non probant
iſtud, ſed ſolū, quòd non fuerit captiuitas, de qua dicit
tēpore Salmanaſar. De primo patet, ſcilicet quòd fue
rit idolum Michæ in Dan toto tempore, quo fuit do-
mus domini in Silo, quia non eſt arguendum ex hoc,
ꝙ non fuerit maiori tempore: ſed dicitur iſtud, quia
Samuel, qui ſcripſit librum iſtum, fuit qn̄ domus do-
mini deſiit eſſe in Silo, & tranſlata eſt in Nobe ciuita-
te, quia pauco tempore poſt hoc viuente ipſo fuit ca-
ptiuatus populus vrbis Dan: & idolum dicitur, ꝙ man
H ſit toto tempore illo in Dan, quia manſio domus do-
mini in Silo, fuit aliquid notabile. & manente domo
Dei in Nobe, fuit captiuitas Danitarum. Secundum
argumentum de Dauid, & alijs viris, qui non permitte
rent idolatriam, valde confortat iſtam poſitionem:
nam nullo modo veriſimile eſt, quòd tempore ſuo tā
tum ſcelus manſiſſet publicè in Iſrael, potiſſimè cùm
ipſe erat rex potētiſſimus, qui poterat hoc facere. Etiā
erat vir valde deicola, qui zelabat nimis cultum Dei:
nam Deus de ipſo dixit: Inueni virum ſecundùm cor
meum 1. Reg. 13. Etiam vixit in regno magno tempo
re, ſcilicet quadraginta annis. 2. Regum 5. & 3. Reg. 2.

Reſpō. ad argumenta ſecūdæ poſitionis

cap. in quibus poterat ſufficienter eliminare omnem
idolatriam de Iſrael. Ad rationes probantes, quòd fue

Ad primū

I rit captiuitas iſta per Salmanaſar facta, reſpōdendum.
Ad primum dicendum, quòd verum eſt, quòd captio
arcæ non vocatur captiuitas, & tamen captiuatio Da-
nitarum a finitimis, vt declaratum fuit, ſupra vocatur

Ad ſecundam.

captiuitas. Ad ſecundum eodem modò dicendum, ꝙ
verum eſt, quòd erat captiuatio ipſorum Danitarum,
& non arcæ, & tamen non erat captiuitas per Salma-
naſar. Cùm autem dicitur, quòd ſacra ſcriptura vocat
ſolùm captiuitates duas, ſcilicet ſub Salmanaſar, & ſub
Nabuchodonoſor. Dicendū, quòd intelligitur iſtud
de captiuitatibus generalibus, quibus captiuabatur to-
tum vnum regnum: iſta tamen intelligitur de capti-
uitatibus particularibus, quibus captiuabat̄ gens vnius
vrbis irruentibus hoſtibus, ſicut ſępe factum eſt in Aſ-
K calone, & Accaron, & Gaza, quæ aliquando capieban
tur a Philiſthinis, & aliquando ab Iſraelitis, vt ſupra de-

Ad tertiā.

clararū eſt. Ad tertiam rōnem qn̄ dicitur, ꝙ non erat
aliquod motiuum ad tollendum idolum de vrbe Dā,
quando fuit captiuatio arcę facta per Philiſthinos. Di-
cendum, quòd iſta ratio ſolùm probat, quòd non intel
ligatur de captiuatione arcæ, & tamen non concludit
ꝙ intelligatur de captiuatione facta per Aſſyrios. Sed

Defenſio ſecundæ poſitionis & reſponſio pro argumento contra ipſam.

dicendum, quòd eſt captiuatio medij temporis, quæ
aſſignata fuit ſupra, & tunc magnum motiuum erat
ad tollēdum idolum, quia gens, quę prędabat vrbem,
& ducebat Danitas captiuos, acciperet idolum argen
teū, & quicquid pręcioſum in vrbe inueniret. Sed ad-
huc aliquis poterit proteruire ꝯtra iſtam poſitionem,

dicens

dicens quòd poterit ſtare, quòd fuerit captiuitas iſta,
quæ facta eſt ſub Salmanaſar: & poterit reſpondere
ad rõnem efficaciſſimam huius partis, cùm dicebatur
ꝙ iſte liber ſcriptus fuit a Samuele, ideo neceſſe eſt, ꝙ
fuerit iſta captiuitas ante mortẽ eius: aliquis dicet, ꝙ
erat Samuel propheta, & poterat prænoſcere captiui-
tatem, quæ futura erat ſub Salmanaſar, & deſcriberet
eam. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat propter duo.
Primò, quia Samuel, licèt eſſet propheta, hic tamen
non deſcripſiſſet pertinens ad prophetiam, ſed ad hi-
ſtoriã. & tamen dicere de captiuitate, quæ futura erat
poſt multos annos, erat propheticum. Secundò patet,
quia ſi intendiſſet Samuel hiſtoriæ intermiſcere aliqđ
propheticum, ſaltem pronunciaſſet illud modo ꝓphe-
tico. ſ. de futuro, dicens: & manebit idolum Michæ, &
ſacerdotes in tribu Dan vſque ad captiuitatem ſuam:
& tamen dixit: manſit, ergo hiſtoricum eſt, & iã tran-
ſierat. Item patet, quia ſcriptura ſacra eſt non propter
loquentem, ſed propter legẽtem, vel audientem: ſi au-
tem ſcripſiſſet ſic Samuel per modum prophetiæ, nul
lus intellexiſſet: imò putaretur eſſe falſum, quia crede-
retur eſſe fictitium: ideo oportet quòd intelligatur hi
ſtoricè. Sed adhuc obijcietur contra vnam ſolutionẽ
ſupra datam, ſ. quia dato, quòd loqueretur propheticè
de futuro, poſſet loqui de præterito, dicens: manſit. Sic
patet per Iſa: 53. ca. vbi de Meſſia prophetatur, & loqui-
tur ſæpe propheta de præterito, quaſi eſſet iam præte-
ritum: & tamen nemo dubitat illud fuiſſe futurum,
quando loquebatur Iſaias. Reſpondendũ, ꝙ aliquan-
do prophetæ mutant tempora ex multis cauſis, quas
deſcribere non eſt præſentis ſpeculationis, & tamẽ ibi
non eſt cauſa erroris, quia ea, quę prophetę annũciãt,
ſemper accipiuntur tãquam futura, niſi manifeſtè ap-
pareat ex narratione eorum, quòd ſint præterita. In hi-
ſtoriis autem eſt magna ratio dubitandi, cũ putari de-
beant omnia ibi dicta, accipienda fore hiſtoricè: ideo
ſi interponatur aliquid propheticum, oportet ꝙ enun
cietur modo prophetico, i. de futuro, & tamen hic eſt
de præterito, ideo neceſſe eſt accipi hiſtoricè pro capti
uatione præterita tempore Samuelis. Sed adhuc ar-
guetur efficacius contra iſtam poſitionem, dicendo,
quòd iſta verba, ſ. quòd manſit ibi vſque ad captiuita-
tem, non ſint verba ſcripta a Samuele, ſed poſtea Eſ-
dras quando reparauit totam Bibliotecam cõbuſtã à
Chaldæis addiderit ipſa verba, & ipſe potuit addere,
cùm iam tempore ſuo tranſierat captiuitas ſub Salma
naſar, & poterat ipſe ſcire veritatem de præterito: Di-
cendum, quòd iſta ratio non ſtat propter duo. Primò,
quia non eſt concedendum, quòd addident quicquã
Eſdras ad libros, quos tranſtulit, quia tunc non vocare
tur tranſlator, ſed ſcriptor principalis. Etiã, quia nullus
auderet quicquam addere ad libros legis, vel ſacros
per modum textus, quia hoc vetitum eſt Deuterono.
quarto, & Apocalip. capitu. vltimo. Secundo mo-
do ſtat iſta poſitio, quia dato quòd cõcedamus, quòd
Eſdras potuerit iſtud apponere, & quòd appoſue-
rit aliquis in aliis libris ſcripturæ: tamen aſſerendo,
quòd appoſuerit iſtud, non poterimus ſoluere
alia tria inconuenientia manentia. Primum eſt,
quia dicitur, quòd manſit idolum Michæ quandiu
fuit domus domini in Silo: quia hoc non videtur ad
aliquid vtile, quia etiam manſiſſet hoc modo toto
tempore, quo manſit domus domini in Nobe, & de-
inde in Gabaon, & poſtea magno tempore in tem-
plo Salomonis. Etiam non poterit reſponderi vlla-
tenus ad ſecundum, ſcilicet non auferret illud Dauid.
Etiam nõ poterit reſponderi ad tertiũ de vitulo aureo
poſito in Dan per Ieroboam, quia ſi ibi tunc maneret
idolum, quod ab antiquo adorabatur, non oportebat
poni aliud idolum: poſitio tamen illa, quæ ſoluit vnũ

Aliquãdo prophetæ mutant tẽpora in dicendo.

inconueniẽs, & non poteſt ſoluere multa alia, falſa eſt:
quia verò nihil diſſonat, quòd verum ſit, vt patet 1.
Ethi. ideo tenenda eſt poſitio, quam nunc firmauimus,
quia illa veriſſima eſt. *Manſitque apud eos.* Idelt in ci-
uitate Lais apud Danitas idolum Michæ, ſcilicet ſcul
ptile, & cõflatile argenteũ & Theraphim, & Ephod.
Omni tempore quo fuit domus domini in Silo. Non eſt intel
ligendum quòd fuerit ibi a principio, quando cæpit
eſſe domus domini in Silo, quia iſtud fuit tempore
Ioſue, quando totus Iſrael congregatus eſt cum eo in
Silo, expoſuerunt ibi tabernaculum domini: & tamen
tunc non erat poſitum idolum iſtud in Dan. de hoc
Ioſue 18. & patet iſtud, quia quãdo fuit poſita domus
domini in Silo, nõ erant diuiſę ſortes omnibus Iſraeli
tis, quia de Silo miſit Ioſue viros qui deſcriberent ter-
ram, & facerent ſortes, & redeuntibus illis poſitæ fue-
runt ſortes in Silo, & nondum erat terra poſſeſſa præ-
allegato cap. & tamen tempore, quo iuerunt Danitę
in Lais ad capiendum eam, aliæ tribus Iſraelis tenebãt
poſſeſſiones ſuas, vt patet in principio huius ca. Etiam
quia dicitur, quòd iſti tranſierunt per Cariathiarim,
quæ erat ciuitas filiorum Iudæ, & quòd venerunt ad
Micham, qui habitabat in monte Ephraim. Etiam
dicitur præcedenti cap. quòd Leuita ille habitabat in
Bethlehem, ergo prius fuit tabernaculum poſitum in
Silo, quam filij Dan ponerent iſtud idolum in Lais: ſed
intelligitur, quòd fuit ibi omni tempore, quo fuit do-
mus dei in Silo, ſcilicet quòd non prius deſiit eſſe in
Dan idolum illud, quàm domus domini in Silo. Et
patet hoc, quia captiuatio Danitarũ de vrbe Lais fuit
aliquanto tempore poſt captiuationem arcæ, & poſt-
quam receſſit domus Dei de Silo. *In diebus illis non
erat rex in Iſrael.* Scilicet non erat rex, nec aliquis rector.
Iſtud non debet referri ad præcedentia, quia iam da-
tum fuit in principio huius hiſtoriæ, ꝙ non erat rex in
Iſrael, & ſuperabundaret repetitio iſta, ſed debet re-
ferri ad ſequentia de Leuita, quæ ſunt ſequenti capi.

Quare dicitur quòd non erat rex in Iſrael.
Quæſt. XX.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd nõ erat
rex in Iſrael. Reſpondendum, quòd debet ex-
poni, ſicut ſupra in litera. & præcedenti capitu. ſcili-
cet quòd tempore, quo fiebant hæc, quæ habentur
ſequenti capitu. non erat aliquis rex aut princeps in Iſ-
rael, qui corriperet, aut puniret peccata, quæ facta
ſunt hic: nam contra Leuitam, de quo ſequenti cap.
fuerunt perpetrata ſceleſtiſſima: nam voluerunt viri
Gabaa abuti eo ſodomiticè, deinde vix quieſcentes
oblata concubina eius ceſſauerunt a petitione ipſius,
quã tamen tanta libidine improbè vexauerunt, quòd
eam expirare coegerunt: quod factum ſceleſtum fuit
nimis exhorrendum: nam dixerunt Iſraelitę, quòd
nunquam tale fuerit auditum in Iſrael ex die, quo pa-
tres eorum aſcenderant de Aegypto, vt patet ſequen-
ti cap. & ad hoc puniendum non erat aliquis rex aut
iudex in Iſrael.

*Cùm in Iſrael fuerint vltores huius criminis, qua-
re dicitur, quòd non erat rex in Iſrael.*
Quæſt. XXI.

QVAERETVR vlterius, cùm in Iſraelitis fue-
rint aliqui vltores huius criminis, & vlti ſunt
illud infra 20. c. quare dicitur, ꝙ nõ erat rex in Iſrael.
Reſpondendũ, ꝙ poteſt dici propter multa. Primo, qa

iudex, vel rex nõ erat principaliter ad puniẽdũ ſcelera, ſed magis, vt timore eius cauerẽt ſubditi a perpetratione horum: & quia nunc non erat aliquis iudex, vel rex; licèt fuerit, qui corrigeret: tamen nullus fuit cuius timore ceſſauerint: nam auſi fuerunt viri Gabaa nunc committere iſtud crimen: ſi autẽ fuiſſent aliqui principes in populo, non auſi fuiſſent viri Gabaa talia committere timentes punitionẽ. Secundò dicitur hoc, quòd licèt fuerit iſtud peccatum punitum per alias tribus, tamen non erant aliæ tribus poſitæ regulariter ad corripiendũ peccantes, ſed rex vel iudex: & nunc fuit per accidens, ꝙ mouerentur omnes tribus ad vindicãdum iſtud ſcelus, quia nõ vindicabant alia, ſicut patet de ſcelere Michę fabricando idolum præcedenti cap. Item ſcelus Danitarum non fuit punitum, de quo in iſto cap. Et hoc quia non erat tunc iudex aliquis in Iſrael, ideo etiã condenienter dici debuit hic, quod non erat iudex, aut rex in Iſrael. Item iſta non fuit pœna inflicta pro peccato iudicialiter, ſed magis fuit vtrorumque pęna: quia illi qui voluerunt punire ſcelus magis puniti ſunt: nam plures mortui ſunt de aliis tribubus q̃ de Beniamin, de quo erant peccatores viri Gabaa, vt patet infra 20. cap. ideo debuit dici, quod non erat rex in Iſrael.

CAPITVLVM. XIX.

FVIT quidam vir Leuites habitans in latere mõtis Ephraim, qui accepit vxorem de Bethlehem Iuda, quæ reliquit eum, & reuerſa eſt in domum patris ſui in Bethlehem, manſitque apud eum quatuor menſibus: ſecutuſque eſt eam vir ſuus volens ei reconciliari, atque blandiri, & ſecùm reducere, habẽs in comitatu puerum, & duos aſinos. Quæ ſuſcepit eum, & introduxit in domum patris ſui. Quod cum audiſſet ſocer eius, eumque vidiſſet occurrit ei lætus, & amplexatus eſt hominem. Manſitque gener in domo ſoceri tribus diebus comedens cum eo, & bibens familiariter.

Fuit quidam. In præcedentibus deſcripto caſu de idolo Michæ, hic conſequenter ponitur ſecundus caſus de concubina Leuitæ. Et diuiditur in tres. Primò ponitur ſceleris perpetratio. Secundo patratorum vaſtatio, ſequenti cap. Tertiò patratorum vaſtatorum reſtitutio infra 21. Primo in tres. Prima ponitur occaſio peccati. Secundò modus perpetrandi, ibi. *Epulantibus illis.* Tertiò manifeſtatio facti, ibi. *Mane facto.*

Nunquid hæc fuerint facta poſt præcedentia, & quo tempore. Quæſtio I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic, fuerunt facta poſt præcedentia, & quo

F tempore fuerint. Reſpondendum eſt, quòd neceſſe eſt iſta, quæ habẽtur hic accidiſſe ante mortẽ Caleb poſt mortem Ioſue, & ante inſtitutionem Hothonielis, qui fuit prius iudex Iſrael. Quod patet, quia quando iſta facta ſunt, Ieruſalem nondum erat capta de manu Iebuſæorum: nam dicitur infra in litera, quòd occumbente ſole venit Leuita apud Ieruſalem, ſed dixit, quòd nolebat introire in illam, quia erat ciuitas gentis alienę: & tamen ciuitas iſta capta fuit viuente Caleb, vt patet ſupra primo capi. ergo nondum mortuus fuerat: & tamen ipſo viuente non erat inſtitutus Hothoniel in iudicem, ſed aliquanto tempore poſt inſtitutus eſt, vt declaratum fuit præcedenti cap. & ſupra 19. Amplius dicẽdum, ꝙ iſta facta fuerunt quaſi in eodem tẽ-
G pore, in quo pręcedentia: nam præcedentia in duob⁹ cap. facta ſunt tempore, quo non erat iudex in Iſrael, vt dicitur in vtriſquę cap. de iſto etiam dicitur, quòd non erat tunc rex in Iſrael: ergo oportet, ꝙ facta fuerint, quaſi ſimul: nam non eſt tempus, de quo dicatur, ꝙ non erat rex in Iſrael, niſi de tempore, quòd fuit inter mortem Ioſue, & conſtitutionem Hothonielis in iudicem. Si autem aliquis dicat, quòd potuit fieri alio tẽpore, ſcilicet inter quæcunque tempora duorum iudicum: nam inter iudicẽ & iudicẽ vt cõiter intercidebat tempus aliquod, vt declaratum eſt ſupra 3. cap. Dicendum, quòd non ſtat, quia iſtud de Leuita fuit factũ neceſſariò ante mortem Caleb, vt nunc declaratũ eſt. Alia etiam duo, quę habẽtur in duobus pręcedentibus
H cap. facta ſunt ante mortem Caleb, vel ſaltem ante cõſtitutionem Hothonielis in iudicem, vt in eiſdem capit. declaratum eſt: ideo omnia hæc quaſi contemporanea ſunt. Sed tunc ſtat dubium primum, dato ꝙ ſint quaſi contemporanea, quod fuit prius inter hęc, nunquid iſtud, vel præcedentia. Dicendum, ꝙ inter ea, quę habentur ſupra 17. & pręcedenti cap. ſatis patet ordo, ꝙ ſit continuatus, quia prius fuit fabricatio idoli in domo Michæ quã raptus eius per Danitas, & tamen de hoc non apparet ordinis ratio ex litera. Dicendum tamen, ꝙ iſtud fuerit poſt præcedentia de idolo Michæ, quia nunquam recedendum eſt ab ordine literę ſine cauſa neceſſaria apparente. ſed hic non apparet aliqua cauſa quare dicamus iſtum non fuiſſe ordinẽ
I literæ: ideo dicendum, quòd iſta fuerint poſt præcedentia.

Ad quid fuit poſitus iſte caſus hic de concubina Leuitæ, & an decuit. Quæſtio II.

QVAERETVR vlterius, ad quid fuit poſitus iſte caſus hic de concubina Leuitę, & an decuit. Rñdendum, quòd fuit conueniens poni iſtum caſum in libro iſto, quia fuit contemporaneus his, quæ in iſto libro enarrantur: nam ſicut caſus de idolo Michæ, & de raptu per Danitas fuit tempore Caleb paulo an-
K te inſtitutionem primi iudicis Iſrael, ita caſus de concubina Leuitæ fuit viuente Caleb, vt declaratũ fuit præcedenti quæſt. ideo non fuit aliquis liber, ad quem ita conueniret, ſicut iſti. Cauſa autem quare deſcript⁹ eſt, fuit quia fuit valde famoſus: nam occaſione ſceleris ꝑpetrati in Gabaa oẽs tribus Iſrael inter ſe pugnauerunt in acie, & occubuerunt plura, quã ſeptuaginta millia virorũ, vel quaſi, vt colligitur ſequenti cap. talia autem non permittuntur a ſcriptura. præſertim cum iſte caſus fuerit generalis, ſ. quia accidit iſtud bellum omnibus tribubus Iſrael. Alia cauſa eſt, quia ſcriptura ſacra intendit enarrare pœnas peccantium, & proſperitates bene operantium, vt his conſiderantes nos Deo per bona opera appropinquare curemus,

&

& quia hic fuit magna calamitas ex parte oĩum Iſraelitarum, quia omnes peccauerant fuit, valde conueniẽs, quòd caſus iſte deſcriberetur. Alia cauſa eſt, quia iſte caſus fuit mirabilis: nam hic viſum eſt contra conſuetudinem bellorum, vel ſaltem contra Dei iuſtitiam, ꝙ illi, qui fouebant iuſtam litem, & iuſto animo pugnabant, & valde plures atque potentiores erant, primò ſuccubuerunt, & plures de ipſis ceciderunt quã de illis, qui peccauerant: illi tamen pauciores, & minus potentes erant: vt ergo conſideremus diuinũ opus Dei ſubtiliter iudicantis in his, dignum fuit, ꝙ iſta deſcriberentur. Conſiderandum autem circa primum huius, quòd occaſio peccati fuit hic, quia vxor Leuitæ recedens ab eo reconciliata eſt illi, & reducens eam vir hoſpitatus eſt in Gabaa, vbi erant viri peſſimi, & luxurioſi turpiſſimi, qui vxorem Leuitę improba libidine occiderunt. Circa quod ponuntur tria. Primò ponitur vxoris recedentis reconciliatio. Secundò reconciliatę reductio ibi. *Die autem quarto*. Tertiò in Gabaa hoſpitatio ibi. *Occubuit eis ſol*. Circa primum dicitur. *Fuit quidam uir Leuites*. Iſte cui accidit caſus de concubina Leuites fuit.

Notandũ.

An iſte fuerit Leuites de quo dictum eſt, quòd erat cum Micha. Quæſtio III.

QVAERETVR, an iſte fuerit Leuites, de quo dictum eſt præcedenti capi. & ſupra 17. Aliquis dicẽt, ꝙ ſic, quia eodem tempore fuit iſtud, & illa, quæ habentur in duobus cap. pręcedẽtibus: & ſic potuit eidem Leuitæ contingere vtrunque. Reſpondendum, quòd non fuit idem Leuita, quia Leuita, de quo dicitur in duobus cap. pręcedentibus fuit de origine Leuitarum Bethlehem, ſupra 17. iſte autem fuit de monte Ephraim, infra in litera: vxor autem ſua ſolùm fuit de Bethlehem: & ipſe iuit ad eam in Bethlehem, vt reconciliaret eam ſibi. Item non poteſt ſtare, quia iſtud accidit poſt ea, quæ habentur pręcedenti capitu. vt ſupra declaratum eſt: & tamen poſt illa non potuit Leuitæ illi, de quo pręcedẽti cap. accidere iſtud, quod habetur hic, quia Leuita ille iuit in Lais cũ Danitis, & manſit ibi ſemper, vt ſacerdos eorum, & filij eius poſt eum: & tamen iſte Leuita, de quo hic, habitabat in monte Ephraim eo tempore, quo accidit ei iſtud, vt colligitur hic: ergo non erat idem Leuita. Sed duo Leuitę fuerunt, quorum unus fuit de ſtirpe Leuitarũ Bethlehem, & alter de Leuitis, qui erant in ſorte Ephraim. *Habitans in latere montis Ephraim*. Ideſt habitans in aliqua ciuitate, quæ erat in latere montis Ephraim. Vocatur autem mons Ephraim terra ſortis Ephraim vbicunque nominetur, eo ꝙ terra illa montuoſa erat, & in tribu Ephraim habebant Leuitæ aſſignatas vrbes ſicut in alijs tribubus, vt patet Ioſue 21. & 1. Para. 6. ca. Vel fortè habitabat peregrinus in aliquo loco terræ Ephraim, ſicut declaratum fuit ſupra 17. de alio Leuita, qui erat de Bethlehem, & tamen peregre habitabat ibi ipſe, & cognatio ſua. *Qui cępit vxorem*. Scilicet legitimo matrimonio copulatam, ideò, pro violatione pudoris eius poterat plura agere quã ſi eſſet concubina, ad quam nullum eſt fędus. In Hebræo dicitur. *Qui accepit fœminam concubinam*. In quo ſignabat quòd erat ſine fędere matrimoniali.

An hæc fœmina eſſet concubina Leuitæ, vel vxor legitima. Et de differentia vxorum, & concubinarum in veteri teſtamento. Quæſt. IIII.

QVAERETVR circa iſtam fœminam, an eſſet concubina, vel legitima vxor. Reſpondendum, quòd hic diſcordat litera noſtra ab Hebræa, &

A litera noſtra inter ſeipſam, & litera Hebræa inter ſeipſam. De primo patet, quia litera noſtra vocat hic iſtã vxorem, quod importat vinculum matrimoniale, alioquin non vocabitur vxor, ſed concubina, vel focaria, vel alio modo, & nomine. In Hebræo autem dicitur, quòd erat fœmina concubina. Secundum patet, quia litera noſtra vocat hic iſtam vxorem, & poſtea vocat eam concubinam, vt patet infra in litera, i. habeo filiã virginem, & iſte homo habet concubinam. Tertium patet, quia litera Hebraica interdum vocat iſtam fęminam concubinam, & interdum vxorem, & ſępe appellat patrem mulieris huius ſocerum Leuitæ: & tamẽ non vocatur ſocer, niſi ad generum: gener autem eſt, qui filiam alterius matrimonialiter tenet. Vbi autem
B matrimonium non eſt, non vocantur iſta nomina affinitatum, ſ. gener, & ſocer, nurus, & ſocrus. Dicendum, quòd cùm litera vtrobique. i. in Hebræo, & in latino interdum appellet iſtam vxorem, & interdũ concubinam, oportet eligi alterum nomen iſtorum, quia ſecundùm veritatem non poteſt ſtare vtrunque. Ad hoc dici debet, quòd iſta erat verè vxor, ſcilicet per legitimum conſenſum de præſenti, qui facit matrimonium inter perſonas ad hoc habiles etiam deficientibus omnibus alijs: ita quòd Leuita iſte licitè cõiungebatur illi fœminæ, quod non faceret ſi eſſet cõcubina. Sed in modo aſſignandi quomodo erat vxor eſt difficultas. Nicolaus dicit, quòd vocatur concubina a cõcubendo, & hoc modo quælibet legitima vxor con-
C cubina eſt. Sed iſte modus non eſt frequentatus in ſcriptura, quia tunc indifferenter quęlibet vxores vocarentur concubinæ, ſed non ſuſcipitur, ideo tenẽdus eſt alius modus. Aliter poteſt dici ſecundũ quoſdam, quòd in ſcriptura vocantur vxores principales ſemper vxores, & vxores minus principales vocantur interdũ vxores, & interdum concubinæ. Sic patet in Abrahã: nã habuit Sarai in vxorem, quã primò habuit, & erat cognata ſua: ideo iſta vocata eſt ſemper vxor, & non concubina: habuit etiã Agar, & Ceturã, & ſuſcepit filios de eis. De Agar autem dicitur Gen. 16. ꝙ accepit illam Abraham in vxorem: & de Cetura dicitur Gene. 25. quòd accepit eam Abraham in vxorem: & rurſus de vtraque harum dicitur, ꝙ ſeparauit Abraham, dum
D viueret filios concubinarum a filio ſuo Iſaac, & dedit filio ſuo Iſaac hęreditatem ſuam: filiis autem concubinarum largitus eſt munera. Et vocantur ibi filij concubinarum filij Agar, & Ceturæ, vt colligitur ibi manifeſtè in litera: ſed hoc erat, quia Sara erat principalis vxor, aliæ autem erant minus principales. Sed iſta poſitio licèt vera ſit, tamen non applicatur ad præſens, quia iſtud tenet in illo, qui multas vxores habet, quarũ vna eſt magis principalis, quę vocatur vxor indiſtinctè, & aliæ vocantur interdum vxores, & interdum concubinæ: ſed de iſto Leuita non legitur, quòd haberet niſi iſtam, & ſatis apparet, quia alias non iuiſſet ſuſpirans poſt eam in Bethlehem, potiſſimè cùm ipſa violaſſet legem tori, & tamen vocatur vxor, & concu-
E bina: ergo alius modus dandus eſt. Aliter ergo dicendum, quòd inter Hebræos ab antiquo ſicut inter gentes cæteras, ſemper fuit conſuetudo, quòd matrimonium verum contraheretur per conſenſum de pręſenti, & affectionem coniugalem, ſed differebat, quia quaſdam mulieres ſuſcipiebant cum conſenſu illo, & quibuſdam donis, quę ipſi vocant caduſſin, ideſt ſanctificationes, ſcilicet quòd dando illa munera fœminæ ſanctificat illam pro ſe, & traditio iſtorum donorum confirmat matrimonium: alię autem erant, quæ accipiebantur per conſenſum de pręſenti, & tractabantur affectu coniugali: & tamen nõ tradebantur eis munera illa, quę vocãtur caduſſin: & de iſtis dicunt, quòd non erãt vxores firmi

Liranus impugnatur.

Doc resp.

ſime, ſed poterant vocari concubinæ: licèt interdum vocarentur vxores. Conſiderandum autem quòd Hebræi, licèt moderni nunc neſciant, tamen conſuetudo illius temporis erat hęc, quòd quādo mulier, & virquam accipere debebat in matrimonium erant æqualis ſtatus, vel quaſi: non accipiebatur in vxorem, niſi datis donis illis, quæ vocantur caduſſin & hoc quia iſta munera pertinebant ad honorem quendam, & ſolēnitatem contractus. Secundò quia faciebat matrimonium eſſe firmius, quàm aliàs. Tertiò quia vxor ſic accepta non poterat vocari concubina, ſed ſemper vxor, quę autem aliter accipiebatur, poterat interdum vocari vxor, & interdum concubina. Quartum erat quia filij illius mulieris, quæ cum donis ſiue caduſſin accipiebantur habebant maius ius in hæreditate paterna, quā filij aliarum, quæ non erāt ſic acceptę. Omnia iſta quatuor poſſunt apparere in Abrahā reſpectu Saræ, & aliarū duarū vxorum: nā Sara erat æqualis Abrahæ in nobilitate generis. Nam erat ſilia fratris ſui Nachor, vt tenetur cōiter, ſcilicet quòd erat egreſſa filia Nachor Gen. 11. vel ſaltem vocabatur filia patris Abrahę: nam ipſe dixit, filia patris mei eſt, ſed nō matris meæ: Gen. 20. cap. ideo non acciperet eam, quia non daretur ei ſine omni honore nuptiali: & ad hunc honorem pertinebant dona illarum arrhatum, vel caduſſin, ideo acciperet eā cum illis: de Agar nō fuit ſic, quia ipſa erat ancilla Saræ, Gen. 16. ideo acciperet eam Abraham quomodo vellet, ſiue in concubinam, ſiue in vxorem: accepit autem in vxorem affectu matrimoniali, vt coitus eſſet licitus, & proles legitima: tñ non ſubarrhauit eam dando ſibi caduſſin. Et hoc vt non faceret eam æqualem Saræ, quę erat dña eius: nā ſemper manſit Agar vt ancilla Saræ, quamq̄ effecta eſſet vxor Abrahę, Gen. 16. nam dixit Abraham: Ecce ancilla tua in manu tua eſt, vtere ea, vt libet. Sic etiam fuit de Cetura, quam Abraham poſtremò accepit in vxorem: nam ipſa fuit de humili genere, ſcilicet de Chananęis: & non ſubarrhauit eam Abaham, vt non æquaret primę vxori, quæ erat de cognatione ſua. Etiam vt non ęquaret filios illius filio ſuo Iſaac, in quo extendendum, & benedicendum erat ſemen Abrahę: & ob hoc potuerunt vocari iſtæ concubinæ, & vxores viciſſim. Sara autem nunquam potuit vocari niſi vxor. Primū iſtorū quatuor patet, qa ſubarrhatio, & quæcunque alię cæremonię adhibeantur in cōtractu matrimonij, vt in alijs contractibus, faciunt illa ſolenniora: nam iſtud eſt generale, quòd illud eſt ſolennius quod pluribus cæremonijs innititur: illud verò, quod nullam habet cæremoniam, ſed qualitercūque fieri poteſt, non dicitur habere aliquam ſolennitatem. Secundum patet, quia ipſi Hebræi putabant difficilius valde fore repudiare vxorem acceptam cum ſubarrhatione quàm ſine illis. Interdum etiam dicunt quòd matrimoniū, in quo non interuenerant ſubarrhationes, ſiue caduſſin poterat diſſolui ſine repudio, ſcilicet volente vxore etiam non volente viro, tanquā non eſſet totale vinculum cauſatū: & ſic excuſant aliqui Hebræi matrimonium factum inter Dauid & Merob ſiliam Saulis: nā ipſa poſtea data eſt Hadrieli Molathitę in vxorem antequam acciperet eā Dauid. De quo primo Regū decimo octauo, & dicūt, ꝙ nō peccauit Saul faciēdo hoc, quia nō dederat Dauid caduſſin ipſi Merob, vel non fuerant legitimè tradita caduſſin. & ſic non tenuerat deſponſatio. iſtud ſecundùm non apparuit in Abraham reſpectu vxorum ſuarum, quia nullam earum repudiauerat, tamen facilius, & rationabilius poterat repudiare Agar, & Ceturā, quàm Saram. Etiam patet hoc ex verbis Saræ ad Abraham: nā dixit ei: Eiice ancillam, & filium eius: Geneſi vigeſimo primo, & tamen ſi tam firmum eſſet matri-

F monium cū Agar ſicut cū Sara, nō diceret Sara iſtud. Conſiderandum aūt, quòd iſtud non poſſet exemplificari in matrimonijs noſtri temporis, eo quòd illa vel ſimpliciter ſunt rata, ita quòd nullo modo patiantur diuortium, vel non ſunt matrimonia: tempore Abrahæ autem, & in veteri teſtō nullum matrimoniū erat totaliter ratū, quia poterat ſuſcipere repudium, ideo poterat eſſe vnum matrimonium altero firmius. Et ſic erat conſuetum, quòd matrimonium factum cum ſubarrhatione eſſet firmius quā ſine ſubarrhatione: & iſtud tribuebat ius abundātius vni vxori ad virum, quā alteri. Tertium erat, quòd vxor accepta cum ſubarrhatione nunquam vocabatur concubina: quod patet in Sara: nam nunquā in tota ſacra ſcriptura vocabatur cō-

G cubina Abrahę. Aliæ duæ. ſ. Agar, & Cetura interdū vxores, & interdum concubinæ appellantur, vt declaratum eſt. Quartum erat de maiori iure filiorum: nā filij mulieris ſubarrhatæ habebant maius ius in bonis paternis tanquam hæredes: alij autem minus habebāt de iure. ſ. quantum eis pater conceſſiſſet. Patet hoc, qa Sara dixit Gen. 21. Eiice ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Si tñ fuiſſent filij Agar tanti iuris ad Abraham, ſicut filij Sarę, quę vxor ſubarrhata, non dixiſſet Sara erat nō hæres erit, & cæte. Item patet hoc, quia Abraham dedit hęreditatem ſuam totā Iſaac, filijs autem Agar, & Ceturæ dedit ſolùm munera quędam: Gen. 25. ca. ſi tamē æquale ius haberēt illi filij in bonis eius, cū eſſent oēs

H legitimi, peccaret Abrahā exhæredando omnes alios, potiſſimè cùm multi eſſent, quia de Cetura ſuſcepit ſex, Gen. 25. & inſtituendo hæredem ſolum Iſaac, & tamen licitè fecit: ergo non habebant tantum ius filij Agar, & Ceturę ad bona Abrahę ſicut Iſaac fili⁹ Sarę: imò dato quòd plus diligeret Abraham Iſaac, non poterat eum conſtituere hęredem vniuerſorum, ſed ſolùm poterat ei dare duplicem partem quàm cuilibet aliorum fratrum ſuorum: ſic patet Deute. 21. cap. Sed aliquis reſpondebit ad hæc. Ad primū, quia Agar erat ancilla, ideo filius eius non erat ſucceſſurus in aliqua parte hæreditatis paternæ. Item competebat Iſaac, ꝙ ipſe eſſet ſucceſſor Abrahæ in ſolidum, quia in eo debebat vocari ſemen Abrahæ. Et hoc ex determina- Reſpōſio aliquorū.

I tione Dei, ideo licèt aliàs eſſet æquale ius ſuccedendi patri Iſmaheli & Iſaac, ex hoc non poteſt ſuccedere Iſmahel quantum ad aliquam partem. Sed iſtud non ſtat. Ad primam rationem dicendum, quòd licèt propter conditionem ſeruitutis maternæ nō deberet ſuccedere Iſmahel ſicut Iſaac: & hoc voluit Sara, cùm dixit: non erit hęres filius ancillæ cum filio meo Iſaac: tamen non tenet iſta ſolutio quantum ad filios Ceturę, quia Cetura non erat ancilla: & tamen filij eius nō ſucceſſerunt Abrahæ ſicut Iſaac, ſed dedit eis quędam munera, vt patet Gen. 25. & non fuerunt melioris conditionis, quàm Iſmahel, qui erat filius ancillæ. Secunda ratio non ſtat, quia quamquā Deus elegiſſet Iſaac, vt vocaretur in eo ſemen, & nomē progeniei Abrahę. Solutio rationum.

K tamē hoc neſciebat Sara, quia Deus nondum illud dixerat, ſed cùm contriſtaretur Abraham, eo ꝙ Sara vellet eiicere Agar, & filium eius, dixit Deus: omnia quæ dixit tibi Sara audi vocem eius, quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Etiā Sara non mouebatur ex hac parte, ſed ſolùm quia Iſmahel erat filius ancillæ. Vnde dixit: Non erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac: Gene. 21. capitu. Sed obijcitur contra ſecundam probationem, ſ. quòd Abraham non dedit æqualem hęreditatem filijs omnibus: Gen. 25. Et dicetur, ꝙ iam Abraham nouerat, quòd poſteritas ſua denominanda erat per Iſaac: & ob hoc volebat eum conſtituere hæredem vniuerſorum, cum aliàs non poſſet. Patet hoc, quia iam Deus ei dixerat in Iſaac vocabitur tibi ſemē. Obiectio contra ſecūdam probationem. 1. ratio. 2. ratio.

Item

Item quod allegatur, ſcilicet, quòd deberet ſolũ Iſaac accipere duplicem partem ad alios, ſi vellet accipi vt primogenitus ad Abraham: & dicetur, quòd iſtud tenuit poſtquam data eſt lex Moyſi, ſed ante non tenebat, cùm ſcripta fuerit iſta lex Deut. 21. ca. & Abrahã fuerit plus quam 450. annis ante hoc: nam vt patet ad Gal. 3. cap. lex confirmata eſt annis. 430. poſt factam promiſſionem Abrahæ. Reſpondendum, quòd non ſtant iſtæ rationes; ad primam dicendum, quòd licèt Abraham haberet iuſtam cauſam ex Dei electione inſtituere Iſaac hæredem vniuerſalem, & cęteris filijs ſolum largiri munera, tamen ipſis non conſtabat de hoc iure, & conquererentur valde, & litigarent cõtra Iſaac vt pręriperent ei omnia bona, & tamen non litigauerunt cum ipſo: ergo apparet quòd aliquod ius manifeſtum erat ſecundùm conſuetudinem temporis illi⁹, propter quod putabant illi iuſtè Iſaac conſtitutum hęredem vniuerſorum. Et iſtud erat, quia mater ſua fuerat accepta in vxorem cum ſubarrhatione: & Agar & Cetura ſine ſubarrhatione, ex quo nullum ius ipſi habebant ad bona patris ſui.

Reſponſio ad primã rationem.

Ad 2. rationem.

Ad ſecundum dicendũ, quòd confirmatio non probabat, niſi reſpectu filiorũ Ceturę, quia Iſaac non fuit primogenitus Abrahę, ſed potius Iſmahel, ideo ſi cęteris paribus erant Iſmahel & Iſaac pares in iure ſuccedẽdi, proueniret duplicitas hereditatis ipſi Iſmaheli propter primogeniturã: ſed falſum eſt, ideo ex hac parte non ſtat argumentum: & tamen dato quòd Iſaac eſſet primogenitus, non debebat ſortiri ex iure communi niſi duplicitatem ſortis in hęreditate paterna. Et quando dicitur, quod illa lex non ſtabat tempore Abrahæ, dicendũ, quòd licèt fuit data poſtea Moyſi in Deute. tamen ante hoc obſeruabatur a multis populis terræ: & ſic fuit de multis alijs legibus iudicialibus, quas dedit Deus Hebręis: nã ante dationem ſeruabantur a populis terrę. Quod aũt iſta ſeruaretur, patet in Iacob: nam quando benedixit filijs ſuis Gene 49. dixit Ruben: Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principiũ doloris mei, prior in donis maior in imperio, ideſt quod ad primogenitum pertinebat eſſe maiorem in ſucceſſione paterna. Hoc patet manifeſtius 1. Para. 5. ſcilicet, Ruben fuit primogenitus Iſrael, ſed cùm violaſſet Torum patris ſui data ſunt primogenita eius Ioſeph, & filijs, & non eſt ille reputatus in primogenitum: & tamen filij Ioſeph non habuerũt aliquid ſpeciale inter cęteros, niſi quòd habuerunt duas ſortes, cùm quilibet de alijs filij Iacob haberet vnicam: ergo ius primogeniturę quod habetur Deute. 21. ſcilicet, quòd haberet primogenitus duplum ad quemlibet fratrem ſuum, fuit ſeruatum tempore Iacob, quod fuit multo tempore ante dationem legis: & ſic fuit tempore Abrahæ.

Notadum de quatuor vxorib⁹ Iacob.

Conſiderandum autem quòd Iacob habuit quatuor vxores, duas principales, ſcilicet Liam, & Rachelẽ, & duas minus principales. ſ. Balam & Zelpham ancillas iſtarum: Gen. 30. Et tamen nunquam vocatæ ſunt iſtę duæ concubinę, licèt eſſent minus principales, ſed ſemper vxores: etiã filij earum non acceperũt minus de hæreditate Iacob, ſcilicet de terra Chanaan ei promiſſa, quam cęteri filij, quia quilibet ſuſcepit vnam ſortem ſolam præter Ioſeph, qui ſuſcepit duas, quia data ſunt ei primogenita Ruben. Iſtud autem fuit, quia licèt Bala, & Zelpha eſſent minus principales vxores Iacob, tamẽ habebãt ſubarrhationem, ſiue data ſunt eis caduſſin in deſponſatione: & ſic licèt cõmuniter teneatur, quòd ad hoc quòd aliqua vxor in lege veteri vocetur concubina ſufficiat, quòd ſit vxor minus principalis; tamen non ſufficit ſolum hoc, quia quædam accipitur cum caduſſin, & iſta habet quatuor priuilegia, quæ poſita fuerũt ſupra, & alia accipitur ſine ſubarrhatione, & illa caret illis. Conſiderandum autẽ, quod iſtę modus loquendi eſt in iure humano, & apud ſanctos patres, quòd illa, quæ cum ſolennitatibus omnibus traducitur vocetur vxor, quæ autem affectu coniugali accipitur: & tamen ſine dotatione, ſubarrhatione, & ſolẽnitatibus vocetur concubina, & tamen licitè teneatur: ſic habetur in decretis 33. diſt. ca. primo cum dicitur: Concubina hic intelligitur, quæ ceſſantibus legalibus inſtrumentis vnica eſt, & cõiugali affectu aſciſcitur, hanc coniugẽ fecit affectus, concubinam lex nominat: Sic etiam in Concilio Toletano diffinitum eſt, & habetur diſt. 34. cap. is qui. ſ. ſi quis non habuit vxorem, & pro vxore cõcubinam habet, vt vnius mulieris aut vxoris, aut concubinæ ſit communiter contentus. Ecce vbi licitam facit coniunctionem cum concubina: & tamen falſum eſſet, niſi eſſet verè vxor. Item Iſidorus de diſtantia veteris, & noui teſtamenti, & habetur eadem diſt. cap. Chriſtiano. ait Chriſtiano, non dicam plurimas, ſed nec duas ſimul habere licitum eſt, niſi vnam tantum, aut vxorem aut certè loco vxoris, ſi vxor deeſt concubinam. Ecce quare licitum eſt habere concubinam, ideſt vxorem non ſolenniter ductam, vnde glo. ibidem dicit concubinam eſſe mulierem non ſolẽniter ductam: & tamen mutuus conſenſus interuenerit, quia aliam concubinam habere non licet, vt patet 32. quæſt. 4 cap. nemo. & vocatur præcipuè concubina; quæ minoris ſtatus eſt, & non quòd ad eam accipiendam fieri oporteat ſubarrhationem, & donationem; & ſolennitates magnas: & hoc modo, quod non ſufficit ad ducendum vxorem ſufficit ad ducendum legitimam concubinam. Et hoc eſt quod ſenſit Iſido. in ca. Chriſtiano nunc allegato, ſcilicet, dum vxor deeſt, loco vxoris poteſt haberi concubina: ergo defectus, vel impotentia complendi aliquid facit differentiam inter vxorem & concubinam hoc modo. Iſtud erat vnum quod faciebat differentiam inter Saram, & Agar, atque Ceturam, quia Sara erat æqualis in genere & diuitiis Abrahæ, & non poterat duci, quia ipſa non conſentiret ſine his ſolẽnitatibus, ſcilicet ſubarrhationum, & reliquorum. Agar autem, & Cetura erant pauperes, & quomodocunque Abraham vellet eas ducere conſentirent. Iſte modus quaſi loquendi eſt in legibus humanis: nam cùm vir, & vxor ſunt imparis ſtatus exiſtente maioritate ex parte viri, lex non dicit matrimonium, ſed concubinatum, & ipſam non vxorem ſed concubinam vocat, niſi dotalia inſtrumenta interueniant, vt. C. de nuptiis imparib. §. immo. & ff. de donationibus. l. donationes. Cùm autem ſunt pares in ſtatu, dato quòd non interuenerint inſtrumenta dotalia, lex vocat vxorem, vt. ff. de ritu nuptiarum lege. in liberę. & ſic inſtrumenta dotalia in imparibus faciunt vocari vxorem, quibus deficientibus vocatur concubina: & apud Hebręos caduſſin ſiue ſubarrhationes erãt loco huius totalis inſtrumenti: ideo cui non dabantur caduſſin vocari poterat concubina. Sic fuit de Agar, & Cetura. Nunc dicendum eſt ſic de vxore Leuitę, quia illa vocatur vxor, quia licitè tenebatur affectu coniugali, & quia non dederat ei caduſſin, ſed ſimpliciter acceperat, quia erat fortè minoris ſtatus, quã ipſe, vocatur concubina. Et ſm illum modũ reſpondẽdi tolles multas difficultates, quæ in alijs locis reperies.

Modus loquendi iuris antiqui de quo latius dixit auctor 1. reg 8. cap.

Sara erat æqualis in genere & diuitiis Abrahæ.

De Bethlehem Iuda. Vocatur Bethlehem Iuda cum additione ad differẽtiam alterius Bethlehem, quæ erat in ſorte Zabulon, vt patet Ioſue decimo nono. *Quæ reliquit eum.* Scilicet dupliciter quantum ad legem tori, quia altero viro copulata eſt adulterando: etiam quia receſſit ab eo. Patet hoc ex litera Hebraica, quæ dicit. *Et adulterata fuit ſuper ipſum concubina ſua.* Ideſt præter ipſum accepit alium virum ad coitum. Et accipitur ſuper pro præter: ex hoc etiam patet, quòd non erat cõcubina ſimpliciter, quia ſi eſſet concubina.

etiam ſi commiſceretur alteri, non diceretur adultera, quia nulla lege ei tenebantur: ideo erat vxor ducta ſine ſolennitatibus: & iſta tenebatur ſeruare viro fidem, ſicut ſi cum ſolennitatibus ducta foret. *Et reuerſa eſt in domũ patris ſui in Bethelehem.* Scilicet habitabat Leuita in latere montis Ephraim, & ibi erat vxor ei cohabitans, & inde receſſit in Bethlehem: cauſa receſſus fuit timor, quia fornicata fuerat, & putauit ꝙ occideret eã vir. *Manſitque quatuor menſibus apud eum.* Scilicet in iſtis 4. menſibus Leuita non requiſiuit eam eundo pro illa. Ioſephus lib. 5. Antiqui. vult quòd vxor Leuitę non fornicata fuerit, ſed propter diſcordias receſſerit a viro ſuo, & hoc videtur tenere litera noſtra, quia noluit dicere, ꝙ mulier fornicata eſt, ſicut dicit litera Hebræa: ſed dicit ꝙ reliquit eũ, & reuerſa eſt in Bethlehem. Vnde ait Ioſephus. Vir Leuita de populo, qui erat ſortis Ephrem, & ibidem habitabat, de Bethlehem duxit vxorem: hic autem locus eſt trib⁹ Iudę. cùmque vehementer amaret coniugem, & eius pulchritudine victus aſficeretur, quando ab illa non ſimiliter amabatũ, & ille propterea paſſione amoris vreretur, lites frequẽter inter eos eueniebant. Ad vltimũ verò mulier his grauata relinquẽs virum, abijt ad parẽtes menſe quarto. Vehementerque grauè ferens vir ꝑ amorem venit ad ſoceros, ſolutiſque litibus, placatus eſt circa eã. *Secutuſque eſt eam vir ſuus.* Scilicet poſt quatuor menſes cũ ipſa non rediret, vir ſuus illuc iuit, quia fortè expectauit, ꝙ ipſa pœniteret, & rediret ad eũ, vel parẽtes illius reducerẽt eam. In Hebræo dicitur. *Manſitque ibi diebus quatuor menſibus.* Vbi nos dicimus 4. mẽſibus ſolùm: & fuit poſitũ diebus ex ſuperabundanti. Eſt tamen vt exponens expoſitum intranſitiuè. ſ. ſtetit ibi diebus aliquot, qui ſunt quatuor menſes. *Volens ei reconciliari.* Iſta litera demonſtrat intentionẽ Ioſephi, ſ. quòd non receſſerat mulier propter adulterium, ſed propter iurgia quotidiana, ideo vir volebat reconciliari ei, tanquam offendiſſet eam iurgijs vehementibus, & irrationabilibus. *Atque blandiri.* Scilicet loquendo ei verba blanda, qualia ſunt verba amatorum. Sic dicitur Gen. 34. de Sichem, qui diligebat nimis Dinam filiam Iacob, quã deflorauerat, ipſàque triſtis erat. Et dicitur: Triſtem blanditiis deliniuit: Eſſent autem iſtę blanditiæ promittendo, quòd nunquam amplius iurgaretur cum illa, ſed diligeret vt animam ſuã, & alia tenera verba amantium, quæ ſolent generare teneros affectus, ideoque blanditię appellantur. Iſtud procedit exponendo literam ad intentionem Ioſephi, & literæ noſtræ, quæ volunt eam non fuiſſe fornicatam. Sed exponendo ſecundùm literam Hebraicam: dicẽdum ꝙ vir offenſus fuerat adulterio vxoris, quia tñ pulchritudine vincebatur, cogebatur diligere eam: & tener affectus amoris feros iracundiæ iuſtiſſimæ compeſcebat, & pęnitus domabat motus. Sic ait Seneca tragedia quarta, cuius nomen eſt Hippolytus. carmine 3. in fine, ꝙ amor omnes paſſiones etiam ferociſſimas ceſſare facit, & ei obediunt: vnde cũ mulier debuiſſet veniam petere, vir domitus magnitudine amoris tanquam bos ductus ad victimam vxorem præcabatur pro reconciliatione, blandiebaturque ei tanquam ipſe illam offendiſſet: multa enim ſimilia legimus, & vidimus, de quibus non oportet dilatare ſermonẽ. Sic patet Eſdræ 2. cap. 4. vbi inducitur exemplum de fortitudine mulieris, quomodo ipſa viros domet. *Et ſecum reducere.* Tam intenſe diligebat Leuita ille vxorem ſuã, ꝙ ſine illa difficilem putabat ſe ſuſtinere vitã. *Habens in comitatu puerum.* Scilicet ad ſeruiendum ſibi, & vxori ſuæ cùm reduceret eam. *Et duos aſinos.* Scilicet vnum ad æquitaturam vxoris, & alium pro ſe, vel ad deportationem neceſſariorum in via. Quod patet, quia quando venit in Gabaa dixit ſe portare omnia ne-

Intẽtio Ioſephi pœnes literã.

F ceſſaria, tam pro ſe, quàm pro aſinis, & nulla re indigere niſi hoſpitio. *Qua ſuſcepit eum.* Scilicet gratis: nam licèt prius receſſiſſet ab eo irata, quia tamen videbat nunc eum ad ſe venientem benignum gauiſa eſt, & hoc quocunque modo accipiatur, quòd mulier receſſerit: nam ſi dicatur, quòd ipſa receſſerit timore mortis propter adulterium, nunc vidit virum benignè ad ſe venientem & gauiſa eſt, quia per hoc remittebat ei mortem. Si vero dicatur, quòd receſſerat propter iurgia, & rigorem viri, nunc videbat eum deſiderantem reconciliari ei, & blandientem, ideo recepit eũ. *Et introduxit in domum patris ſui.* Scilicet, quia ipſa vidit eum primò venientem, & fecit introire in domum patris ſui ad manendum. *Quod cùm vidiſſet ſocer eius.* G Scilicet, quòd filia ſua introducebat virum ſuum Leuitam in domum. In Hebræo dicitur. *Quod cùm vidiſſet pater puellæ.* Et ſic litera noſtra ſignat, quòd iſta puella erat vxor Leuitæ, quia vocat patrem puellę ſocerũ Leuitæ. Litera autem Hebraica ſignificat non eſſe vxorem, vel ſaltem non ſignificat illud licèt nõ ſignet contrarium, cùm dicat, quòd cùm vidiſſet pater puellę: & tamen hoc nihil agit, quia infra poſtea vocat eũ ſocerum & puellam vxorem Leuitæ: ſed variat modum loquendi ex cauſa ſupra aſſignata. *Cumque vidiſſet.* Scilicet vidiſſet Leuitam introeuntem in domum. *Occurrit ei lætus.* Iſtud fuit gaudium propter reconciliationem viri ad vxorem: nam ſiue receſſiſſet puella propter adulterium, ſiue propter iurgia, cùm nunc vide-H ret virum ſibi reconciliari erat gaudium. *Et amplexatus eſt hominem.* Scilicet, præ gaudio amplexatus eſt illum.

An licuerit iſti Leuitæ accipere vxorem de Bethlehem. Et quomodo licebat viris de vna tribu accipere vxorem de alia tribu.

Quæſtio V.

QVAERETVR circa hoc, an licuerit iſti Leuitę accipere vxorem de Bethlehem. Aliquis dicet, quod non: quia Deus iuſſerat, quòd viri acciperent fœminas de tribubus ſuis in vxores, & mulieres acciperent viros de tribubus, & familiis ſuis, Num. 36. ca. er-I go Leuita non poterat accipere vxorem, niſi de ſtirpe Leui: Bethlehem tamen erat ciuitas de ſorte Iudæ, vt hic dicitur: & ſic acciperet vxorem de progenie Iudę. Reſponderi poſſet ad hoc, quòd Leuita iſte accepit vxorem de ſtirpe ſua, ſcilicet Leuitarum, & quando dicitur, quòd erat de Bethlehem, non obſtat, quia in Bethlehem habitabant Leuitę, & alicuius illorum poterat eſſe iſta puella filia. Patet hoc de Leuita, qui venit in domum Michæ: nam ille erat Leuita de Bethlehem, ſupra 17. & ſic multi alij habitarent ibi. Sed iſta reſponſio non eſt neceſſaria, quia præſupponeretur, quòd Leuitæ non poſſent accipere vxores, niſi de tribu Leui: ſed falſum eſt, quia Leuitæ accipiebant vxores de quibuſcunque tribubus. Pro quo ſciendum K quòd in Leuitis erat ſpecialius, quàm in cęteris viris Iſrael: nam lex de accipiendo vxores de eiſdem tribubus fuit data ꝓpter impermixtionem poſſeſſionum, quia ſi commiſcerentur fœminæ & viri diuerſarum tribuum, neceſſe erat hæreditates de vna tribu tranſire in alteram per ſucceſſionem filiorum: ſicut patet exemplum, quod poſuerunt filij Manaſſe contra filias Salphaad, ſcilicet quòd ipſę ſucceſſerant patri ſuo in defectum filiorum: & ſi nuberent viris alterius tribus, filij illarum ſuccederent in hæreditate maternã, & quia filius eſt de tribu, & cognatione patris, & non denominatur de cognatione matris, potiſſimè in veteri teſtõ, vbi ſeruabãt valde iura primogeniture, illa pars hæreditatis matris, q̃ fuerat de tribu Manaſſe, tranſiret ad

tribum

tribum illam, de qua eſſent viri, cum quibus contraherent: & ſic permiſcerentur ſortes, quæ à principio diſtinctæ fuerant: & ob hoc data eſt lex dicta, Num. 36.cap. In Leuitis autem non ſtabat hoc, quia Leuitæ nullam hæreditatem habebant inter cæteros Iſraelitas: Num.18. & Deut. 18. Et ſic non eſſent cauſa perturbationis ſortium: quod patet, quia aut Leuita acciperet vxorem de tribu non Leuitica, aut vir non Leuita acciperet vxorem de filiabus Leuitarum. Si ſecundo modo non erat aliqua confuſio, quia filia Leuitæ non poterat ſuccedere, eo quòd erat fœmina. Etiam dato quòd in caſu poſſet ſuccedere, non habebant Leuitæ aliquid immobile, in quo poſſent eis ſuccedere poſteri ſui: ideo licèt filij huius mulieris pertinerent ad tribum illam, de qua erat vir ſuus, non fiebat confuſio ſortium, eo quòd nihil de ſorte Leuitarum tranſibat ad aliam tribum propter fœminam, cùm Leuitæ nihil immobile haberent, quod poſſet tranſire ad alias tribus: ideo expreſsè erat permiſſum, quòd filia ſacerdotis, vel Leuitæ poſſet accipi in vxorem à quolibet de populo. Sic patet Leui.22. ſcilicet: Si filia Sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit, de his, quæ ſanctificata ſunt, & de primitijs non veſcetur: quaſi dicat: ſi nubet alicui non de populo, ſed de ſacerdotibus, vel Leuitis poterat comedere de ſanctificatis. Rationes horum ibi declaratæ ſunt. Si autem Leuita acciperet in vxorem aliquam de alijs tribubus, non ſequebatur aliqua confuſio ſortium, quià accipiebant tales mulieres, quæ non haberēt ſpeciem ſuccedendi patribus, & tunc filij earum erant de ſtirpe Leuitarum, & nihil tranſibat de alia tribu ad tribum Leuitarum propter mulierem illam. Si autem contingeret, quòd mulier accepta à Leuita aliquo modo eſſet ſuccedens patri in hæreditate, vtpotè deficientibus filijs, videbatur tunc dubium, ſcilicet, quia filij huius mulieris accipere debebant id, quod prouenerat matri: & ipſi eſſent Leuitę propter patrem, & ſic Leuitæ haberent ſortem. Dicendum, quòd cùm ſic contingeret, non debebat mulier illa ſuccedere, eo quòd filij ſui erant inhabiles ad aliquid poſſidendum immobile, ideo redibat hæreditas ad patruos, vel ad alios propinquos patris, velut ſi non ſtaret filia ſecundùm ordinem, qui ponitur Num.27.cap. & ſecundùm hoc multi de Leuitis, & Sacerdotibus accipiebant vxores de alijs tribubus. Nam Ioiada ſummus Sacerdos accepit in vxorem Ioſabam filiam regis Ioram 4. Reg. cap.11. De reliquis autem Iſraelitis erat alia lex: nam iubebatur, quòd quilibet acciperet vxorem de tribu ſua, & quęlibet mulier acciperet virum de tribu, & familia ſua: Num. 36. Quod Nicolaus, & quidam alij intelligunt de mulieribus, quæ ſuccedebant in hæreditate paterna. Pro quo conſiderandum, quòd in veteri teſtamento mulieres non ſuccedebāt patribus, ſed ſoli maſculi, vnde dato quòd quis haberet triginta filias, & vnicum filium ille erat hæres vniuerſorum immobilium. Cùm autem deficiebant filij ſuccedebant filiæ. De filijs autem erat generale, quod ſiue multi, ſiue pauci eſſent, quilibet ſuccedebat ſecūdum partes æquales, præter primogenitum, qui ſortiebatur duplum ad quemlibet aliorum fratrum. Hoc patet Num. 27. iuncto Deuter. 21. Dicunt ergo iſti, quòd filiæ quando ſuccedere debebant patri, non poterant nubere viris aliarum tribuum, quia in illis erat caſus legis, vt in filiabus Salphaad, quæ ſuccedebant patri, & propter hoc lex data eſt, nè commiſcerentur ſortes: cùm autem fœmina erat non ſucceſſura patri, vtpotè ſtantibus liberis maribus dicunt, quòd poterat accipere virum de alia ſtirpe, quia ibi non ſequebatur confuſio ſortium. Sed dicendum, quòd illa regula erat generalis, quantum ad omnes viros, & fœminas

Leuitę poterant vxores ducere de qualibet tribu Iſrael, tñ non ſuccedebant tales vxores Leuitarū patribus ſuis.

De ſucceſſione hæreditatum ſecundū Nicolaum.

A aliarum tribuum, qualitercunque ſe haberent, ſicut patet Num. 36. & ibi probatum eſt. Et ratio huius eſt, quia licèt ratio legis fuerit, vt non permiſcerentur ſortes; tamen oportet, quòd teneatur lex tam in illis, de quibus manifeſtum eſt, quòd ſuccedere debent, quàm in alijs, de quibus eſt dubium: nam mulier erat, quæ non poſſet in aliquo caſu dato ſuccedere, vtpotè aliquis genuit filios, & filias, iam apparet de filiabus, quæ non debent ſuccedere propter liberos mares. Si ergo immediatè liceret illis accipere viros de alijs tribubus, contingeret interdum, quòd fratres illarum morerentur ſine liberis ante mortem patris, & manebat ſucceſſio filiabus, & iam eſſent traditæ alijs viris: ex quo ſequebatur neceſſariò, quòd permutarentur B hæreditates ſortium. Item dato caſu fortiori, ſcilicet, quòd quis haberet filios, & filias, & moreretur ſuccederentque filij: deinde illi morerentur non ſuſceptis liberis veniebat hæreditas ad ſorores: vel dato quòd iſti ſuccedentes patri gignerent filios, & morerentur ipſi, & patres eorum, manebat ſucceſſio ſororibus, tanquam ſi iſti nunquam habuiſſent liberos: ergo licèt mulier non videretur ſucceſſura patri, ſemper pendebat in dubium, an ſuccedere poſſet aliquo caſu dato, quouſque moreretur: ideo propter iſtud dubium fuit lex generalis ad omnes viros & fęminas, quia quælibet fœmina poterat applicari ad caſum legis, ſcilicet ne tranſiret hæreditas ad illam tribum. Sed aliquis obijciet, quòd ſicut Leuitæ accipiebant C interdum coniuges, quibus eueniebat, quòd ſuccedere deberent patribus, & tunc ſucceſſio conuertebatur ad proximos de familia illa, & non ſuccedebant iſtæ mulieres, nec filij earum: ita fieret in viris aliarū tribuum, qui acciperent mulieres, quas contingeret ſuccedere patribus, quia tunc conuerti poteſt ſucceſſio ad proximos illius tribus. Dicendum, quòd non eſt ſimile de Leuitis, & de alijs, quia filij Leuitarum, eo quòd erant filij Leuitarum erant prohibiti ſuccedere, & priuati omni iure poſſidendi rem aliquam immobilem: quamquam ergo non ſuccederent in parte illa hęreditatis, quæ aliàs proueniebat matri, non fiebat eis grauamen: filij tamen aliorum virorum poterant poſſidere, & ſuccedere debebant de iure patri- D bus, & etiam matribus ſi aliquid haberent. Quòd ergo nunc mater haberet aliquid, in quo non poſſet ſuccedere filius, qui aliàs non erat priuatus iure ſuccedendi, videbatur valde grauatorium, ideo Leuitis licuit accipere vxores de quacunque tribu: alijs autem viris non licuit, ſicut declaratum eſt Numeri trigeſimoſexto capitulo. Cùm autem contrarium aliquando reperiatur, eſt diſpenſatio in quibuſdam, ſicut in regibus, vtpotè quando Dauid accepit Michol filiam Saulis in vxorem, & in quibuſdam erat peccatum. Nam nec oportet omnia excuſare, cùm videamus quædam peſſimè facta: & ſic vir iſte Leuita potuit licitè accipere vxorem de Bethlehem, licèt non eſſet de ſtirpe Leuitarum.

E

Si mulier alicuius in veteri teſtamento adulteraretur, an poterat vir ſuus reconciliare eam ſibi, vel tenebatur ſubire pœnam legis.

Quæſtio VI.

QVAERETVR vlterius, ſi peccaſſet mulier iſtius Leuitæ adulterando, ſi poterat ei reconciliari vir, ita vt non occideretur. Aliquis dicet, quòd non poterat, quia Numeri trigeſimoquinto dicitur: Quòd reus mortis pro nullo precio dimitteretur, ſed ſtatim occideretur, ita ergo precibus, vel alia occaſione, non poſſet remitti ei mors, & tamen mortis

rea

rea erat mulier, quæ fornicabatur; ergo non poterat ei remitti, ſed tenebatur iudex eam occidere. Reſpōdendum, ꝙ aut erat crimen manifeſtum, quod probari poſſet, & ſciebatur ab aliquibus de populo, ſ aut ſol⁹ vir cognouerat hoc. Si ſecundo modo dicendum, ꝙ non tenebatur eam accuſare, ſed poterat ei remittere, quia vindicta legis in fauorem viri erat introducta, & non peccabat remittendo peccatum, ſed potius merebatur, quia lex non obligabat virum ad accuſandum eam, ſed dabat ei poteſtatem ad hoc. Poteſt aūt quilibet renunciare iuri ſuo, quando in fauorem eius ſolius introductum eſt. Nec obſtant ad hoc caſus ſpeciales, quia ibi in fauorem aliorum introductū eſt ius, & non ipſorum qui volunt renūciare, & non poſſunt. Si autē adulterium eſſet publicum, vel notorium, aut qualitercunque probabile, quilibet de populo poterat accuſare, quia erat crimen publicū, ad cuius accuſationē quilibet de populo admittitur. Dicendū tñ, ꝙ ſi nullus accuſaret adulteram, dato quòd notum eſſet iudici per notorietatem facti aliquam adulteratā, iudex nō poterat eam condemnare. Sic patet Ioann. 8. vbi præſentata eſt Chriſto mulier capta in fornicatione, & accuſabatur coram eo, & cū accuſatores inſiſterent, ipſe condemnabat eam indirectè, dicens: qui ſine peccator veſtrum eſt, primum lapidem mittat in eā. Poſtea autem illis recedentibus, & per hoc deſiſtentibus ab accuſatione Chriſtus eam non condemnauit, ſed potius abſoluit, dicens: Mulier quis te accuſat? & illa: nemo domine. Tunc Chriſtus dixit: nec ego te condemnabo, quaſi dicat, ſi continuauiſſent in accuſatione tui aduerſarij, oportuiſſet te condēnari: quia tamen ipſi deſtiterunt, nec ego debeo contra te procedere: & tamen ibi erat peccatum notū Chriſto, nō vt Deo, ſed vt iudici, quia dixit mulieri: vade & amplius noli peccare. Etiam quia prius dixerat: Qui ſine peccato veſtrum eſt, primum lapidem mittat in eam: & tamē iſtam condēnationem iudicialiter non tuliſſet, niſi cōſtitiſſet euidenter per confeſſionē mulieris, vel per teſtes adulterium perpetratum. A fortiori ergo nondum cępto negocio iudicialiter, dato quòd iudex ſciret mulierem adulteratam, non poterat eam condemnare. Sciendum tamen, quòd ſi iudex volebat eſſe tāquam vnus de populo, cui cōpeteret accuſatio, & proſecutio criminis publici, depoſita auctoritate iudicis, poterat eſſe vt accuſator, & ſi produceret ſufficientes teſtes coram alio iudice, qui cognoſcere poſſet, obtinebat condemnationem contra adulteram: ſic patet de duobus ſenibus, qui accuſauerunt Suſannam. Nam illi erant iudices, & tamen ipſi proceſſerunt vt accuſatores, vt patet Dani. 13. Sciendum etiam, quòd viro non accuſante vxorem adulteram, quilibet de populo poterat accuſare, quia erat adulterium de criminibus publicis, cui⁹ proſecutio pertinet ad quemlibet de populo: ſic patet de illa muliere, quæ ducta eſt ad Chriſtū Io. 8. nā multi proceſſerunt accuſantes eam: & tñ non eſſet quilibet vir eius. Etiam nullus accuſauit eā, vt vir ſuus, ſed vt extraneus: nā dixerunt: Magiſter hęc mulier deprehenſa eſt modo in adulterio. Etiam quia ſi aliquis iſtorum vir fuiſſet mulieris illius, non accuſaſſet eam corā Chriſto, quia illa accuſatio erat ſolùm ad tentandum, ſed coram iudicibus ſuis, qui poterant cōdemnare ad mortem. Item patet in duobus ſenioribus accuſantibus Suſannam de adulterio: quia neuter illorum erat vir Suſannæ, vt patet Dan. 13. Sciēdum tamen ꝙ proſecutio iſtius criminis pertinebat ad quemlibet, & tamen ſi vir remitteret, ceſſabāt oēs accuſationes aliorum, eo quòd ei iniuria illata fuerat, ſic patet in criminibus publicis, ſcilicet in adulterio, homicidio, & ſimilibus. Sed obijcietur, ꝙ etiam viro nolente accuſaretur vxor de adulterio ab aliis, vt patet de Su-

Cur Chriſtus nō cōdemnauit mulierem adulterá.

F ſanna: nam dicitur ꝙ vir ſuus Ioachim dolebat nimis, & erubeſcebat, ꝙ talia dicerentur de Suſanna, & tamen duo ſeniores populi (non obſtante hoc) accuſabant eam. Reſpondendum, ꝙ licèt Ioachim non accuſaret Suſannam, quia ipſe neſciebat crimē, & dolebat ſi aliquid tale factum fuiſſet, tamen nō repugnabat ſenioribus accuſantibus, eo ꝙ ſi vxor perpetrauerat adulterium, ipſe ex hoc eſſet infamatus, & ob hoc nollet eā retinere, & ſic procedebat accuſatio ſeniorum: ſi tñ prohibuiſſet accuſationē vir Suſannę, nulla accuſatio ſuſciperetꝰ ꝯtra eam. Sic erat hic de vxore Leuitæ, ꝙ ſi ipſe vellet ei remittere, & recōciliari, ſiue crimē eſſet notorium, ſiue qualecunque, non poterat quiſquam eam accuſare. *Manſitque gener in domo ſoceri diebus tribus.*
G iſtis tribus diebus manſit in gaudio reconciliationis factę, & nō petebat quod dimitteretur recedere, ſed immediatè poſt hoc petiit dimitti. In Hebręo dicitur. *Manſit vir in domo ſoceri.* Et non dicitur gener: ſed idē eſt, quia ſi vocatur vnus iſtorum ſocer, neceſſariò vocabitur alter gener, quia iſta relatiua ſunt. *Comedens cū eo, & bibens familiariter.* Scilicet, comedebant, & bibebant cum magna familiaritate, & lętitia de reconciliatione facta.

Die autem quarto de nocte conſurgens proficiſci voluit. Quem tenuit ſocer, &
H ait ad eum: Guſta prius puſillum panis, & conforta ſtomachum, & ſic proficiſceris. Sederuntque ſimul ac comederunt, & biberunt. Dixitque pater puellę ad generum ſuum: Queſo te, vt hodie hic maneas pariterque lętemur. At ille conſurgens, cœpit velle proficiſci. Et nihilominus obnixè eum ſocer tenuit, & apud ſe fecit manere. Mane autem facto parabat Leuites iter. Cui ſocer rurſum: Obſecro, inquit, vt pau-
I lulum cibi capias, & aſſumptis viribus donec increſcat dies, poſtea proficiſcaris. Comederunt ergo ſimul: ſurrexitque adoleſcens cum vxore ſua, & puero. Cui rurſum locutus eſt ſocer: Conſidera, quòd dies ad occaſum decliuior ſit, & propinquet ad veſperum. Mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem: & cras proficiſceris, vt vadas in domum tuum. Noluit gener acquieſcere ſermonibus eius: ſed 1. Reg. 11.
K ſtatim perrexit, & venit contra Iebus, quæ altero nomine vocatur Ieruſalem, ducens ſecum duos aſinos onuſtos, & concubinam. Iamque aderant iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem. Dixitque puer ad dominum ſuum: Veni obſecro declinemus ad vrbem Iebuſęorum, & maneamus in ea. Cui reſpondit dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non eſt de filijs Iſrael, ſed tranſibo vſque Gabaa, &

cum

cum illuc peruenero, manebimus in ea, aut certe in vrbe Rama. Tranſierunt ergo Iebus, & cœptum carpebant iter.

Die autem quarto. Hic ponitur ſecundùm huius partis, ſcilicet vxoris reconciliatę reductio. Et dicitur. *Die autem quarto de nocte conſurgens*. Viſum eſt ſatis fuiſſe ad gaudium reconciliationis manſiſſe tribus diebus in domo ſoceri, nunc die quarto redire parabat ad propria, & ab hoc ſurrexit de nocte, ſcilicet vt pararet ea, quæ ad iter erãt neceſſaria, & diluculo recederent, ne demoraretur aliqua parte diei apud ſocerum. *Proficiſci noluit*. Ideſt incepit ſe parare ad iter. *Quem tenuit ſocer*. Scilicet ſermonibus ſuaſoriis orans, ne recederet. *Et ait ad eum. guſta prius paululum panis*. Nomine panis intelligitur quicquid comedi poteſt: nam & mel intelligitur appellatione panis, vt patet primo Reg. decimo quarto, de Ionatha, qui comedit me, & incidit in periurium ſiue pęnam patris. Et tamen pater dixerat: Maledictus, qui comederit panẽ vſque ad veſperum. Etiam eſt modus iſte loquendi vrbanus, quia aliqui volentes laudare res ſuas, dicunt ſe alicui daturos panem, & aquam: & inuitant eum ad multos cibos. *Et conforta ſtomachum*. Scilicet, ſtomachus confortatur ſumpto cibo, quia tunc habet, quid digerat: cùm verò nihil eſt, oportet quòd humidum radicale conſumatur agente calore ſtomachi. Competit autem pani potiſſimè confortare: ſic habetur Pſal. 103. ſcilicet, Panis cor hominis confirmet. Similiter locutus fuit Abraham tribus angelis venientibus ad eum: Geneſi 18. ſcilicet. Ponam buccellam panis, & confortate cor veſtrum: & ſic tranſibitis. *Et ſic proficiſcere*. Ideſt poſtquam comedens proficiſceris. Vel ſic proficiſcere, ſcilicet, conſortato ſtomacho, & non ieiuno. *Sederuntque ſimul, & comederunt atque biberunt*. Intentio ſoceri erat detinere generum aliquot diebus, quia gaudebat videns eum apud filiam, & ob hoc quærebat occaſionem detinendi eum, & ſic ſedit cum eo ad comedendum. *Dixitque pater puellę ad generum ſuum*. Iterũ pater hic, quòd erat iſta puella vxor, quia nunc vocatur Leuita gener, quod non ſtat, niſi pater puellæ ſit ſocer, cùm iſta ſint correlatiua. *Quęſo, ut hodie hic maneatis*. Ideſt rogo, quòd non curetis hodie recedere, ſed quieſcamus vacantes deliciis. *Pariterque lætemur*. Scilicet, comedendo, & bibendo, & colloquendo, & videndo. nam amici inuicem valde gaudent de mutua viſione, & collocutione: quia iſte eſt actus eorum, ſcilicet conuiuere, vt patet 9. Ethic. conuiuere autem magis accipitur in collocutione quàm in ciborum cõmunicatione: vnde ait Philoſophus vbi ſupra, Conuiuere eſt mente, & verbo participare, & non quemadmodum animalia in eodem paſci. *Atque ille conſurgens cœpit proficiſci*. Scilicet finito cibo: nam non ſederat ad cibum animo manendi die illa apud ſocerum, ſed recedendi: nam ſic ſocer dixerat: ſtans autem ſocer in menſa, orauit, vt gener maneret ibi die illa, & ille non acquieſcens ſurrexit de menſa, vt progrederetur. & dicitur quòd cępit velle proficiſci quia cœpit iterum diſponere ſarcinulas ſuas ad recedendum. Vel cępit oſtendere animum recedentis. *Et nihilominus eum obnixe tenuit ſocer*. Ideſt non obſtante, quòd Leuita conaretur recedere tenuit eum obnixè, ideſt inſtãter, vel cùm magnis precibus ſocer. *Et apud ſe fecit manere*. Scilicet, vicit eum præcibus, & tenuit die illo, ſcilicet quarto. *Mane autem facto*. ſcilicet in die ſequenti, qui erat dies quintus. In Hebræo dicitur. *Die quinto*. Vbi nos dicimus: mane facto: & idem eſt, quia iſtud mane erat diei quinti, cùm pateat ſupra ex litera, quòd

Vxoris reconciliatę reductio.

A manſiſſet diebus quatuor Leuita apud ſocerum ſuũ. *Parabat Leuites iter*. Scilicet diſponendo ſarcinulas, vt pergeret. *Cui ſocer rurſum*. Ideſt iterum dixit hoc, ſcilicet, quia die quarto præcedenti hoc idem fecerat. In Hebræo dicitur. *Cui pater puellę rurſum*. Sed idem eſt, quia aliquando vocatur ſocer, & aliquando vocatur pater puellæ: erat tamen verè ſocer, vt declaratum eſt. *Oro, te inquit, ut paululum cibi accipias*. Verba ſoceri ſignabant, quòd Leuita comederet modicum ad itinerandum, & tamen intendebat tenere eum, ſicut præcedenti die. *Et aſſumptis uiribus, donec increſcat dies*. Ideſt aſſumendo cibum aſſumas vires, & recreeris, donec increſcat dies, ideſt elabatur aliquanta pars diei. Dicitur autem dies increſcere cùm labitur, quia ſol B ſurgit, & tendit ad maiorem altitudinẽ vſque ad meridiem. *Poſtea proficiſcaris*. Scilicet, poſtquam tranſierit aliquanta pars diei, & modicum quieueris. *Comederunt ergo ſimul*. Intendebat eum ſocer allicere per ſimultanea gaudia, ideo comedebat cum eo, & congaudebat, vt ille commanere deſideraret. *Surrexit adoleſcens*. Scilicet ſurrexit de menſa. Vocatur Leuita adoleſcens, quia adhuc ætate iuuenis erat. *Vt pergeret cum vxore ſua, & puero*. Erat iam ſibi moleſtum tandiu manere, quia manendo apud ſocerum familiaria negocia dimittebat. Et dicitur cum vxore, & puero, quia nullum alium comitatum habebat: vnde ſupradictum eſt, quòd Leuita habebat in comitatu ſuo vnum puerum, & duos aſinos. *Cui rurſum locutus* C *eſt ſocer*. Volebat iterum eum detinere, quia gaudebat videndo filiam. In Hebræo dicitur. *Cum concubina ſua, & puero*. Vbi nos dicimus cum vxore: ſed aliquando vocatur concubina, & aliquando vxor, vt ſupra dictum eſt. *Conſidera quòd dies ad occaſum decliuior eſt*. Ideſt conſidera, quòd ſol declinat ad occidentem, & modica pars diei ſupereſt ad iter: ideo inutile eſt proficiſci hodie. Vocatur autem dies hoc ipſe ſol, qui aliquando eleuatur, & aliquando deprimitur per circulum ſuum. Nam aliàs propriè ſumendo diem nõ eſt verum, quòd inclinetur, quia dies tempus quoddam eſt, & non mouetur aſcendendo, nec deſcendendo. *Et approximat ad veſperam*. Ideſt ad tardam horam diei. Vocatur veſpera propriè quędam pars tempo- D ris ante occaſum ſolis, & tamen largius accipiẽdo vocatur veſpera totum tempus poſtquam ſol incipit declinare a circulo meridiano. *Mane apud me hodie*. In hoc patet, quòd ſocer ſuperintendebat tenere Leuitam: nam aliàs non dixiſſet ei ſupra, quòd maneret, donec increſceret dies: quia iſta erat occaſio non recedẽdi. Et dicitur: etiam hodie, ſicut manſiſti heri, quia te detinui, etiam mane hodie. *Et duc lætum diem*. Ideſt habebis diem lętum, quieſcendo mecum in colloquijs, & cibis. *Et cras proficiſceris, vt vadas in domum tuã*. Ideſt, iam cras non te tenebo, & poteris liberè in domum tuam ire. In Hebræo dicitur. *Ecce deſcendit, uel ſedit dies: dormi hic, & quieſcat cor tuum, & antelucabis cras ad iter veſtrum, & ambulaueris ad tentorium tuum*. Eadem E ſententia eſt, quæ in litera noſtra, & tamen litera noſtra ponit eam in quibuſdam verbis magis extenſam, & politam: ecce deſcendit vel ſedit dies: vbi nos dicimus: conſidera quòd dies ad occaſum decliuior ſit. Quod autem litera noſtra dixit: & propinquat ad veſperam. fuit ad explanationem, & non ad neceſſitatẽ. Dormi hic. dicit litera noſtra: mane apud me hodie, & eſt planior: quia dicendo: dormi hic. non niſi noctem ſignat ſupereſſe, dicendo: mane hic hodie. deſignat ſupereſſe ſaltem aliquam partem diei: quieſcat cor tuum: dicit: produc lætum diem, & eſt litera noſtra planior. Et antelucabis ad iter veſtrum. & etiam cùm dicitur: ambulabitis ad tentorium tuũ, eſt turbata, & barbara locutio. Vocatur domus tentorium

Veſpera quę pars ſit diei.

rium, quia multi Iſraelitarum illo tempore in tentoriis morabantur. *Noluit gener acquieſcere ſermonibus eius.* Erat enim valde ſolicitus pro negocijs ſuis familiaribus, & putabat ſe ſic detinendum quotidie a ſocero. *Sed ſtatim perrexit.* Scilicet ſacto prandio, quamquam declinaſſet dies valde ad occaſum. *Et uenit contra Iebus, quæ altero nomine vocabatur Ieruſalem.* Illo tempore quando Leuita tranſiuit per illam Iebus vocabatur, quia tenebatur a Iebuſæis. De nominibus multis huius, ſcilicet Solyma, Luza, Bethel, Ieroſolyma, Iebus, Elia, vrbs ſacra, Ieruſalem, declaratum eſt Gen. 12. & 28. & ibi vide etiam & mutationem iſtorum nominum. Sciendum, quòd Ieruſalem diſtat a Bethlehem, de qua recedebat Leuita, quia Bethlehẽ eſt magis meridiana, quàm Ieruſalem: nam Bethlehem eſt in ſorte Iudæ, & Ieruſalem eſt in ſorte Beniamin, & tamen ſors Iudæ eſt in latere meridiano terræ Chanaan, Ioſue 15. c. & quia ibat Leuita iſte ad ciuitatem ſuam, quę erat in ſorte Ephraim, vt patet ſupra, erat iter per Ieruſalem, eo quòd Ieruſalem erat magis meridiana, quàm ciuitas Leuitæ, cùm ſors Ephraim eẽt magis aquilonaris, quàm ſors Beniamin, vt declaratũ eſt Ioſue 15. & 18. & nunc Leuita procedebat a Meridie verſus Septentrionem. *Ducens ſecum duos aſinos onuſtos.* ſcilicet ducebat in aſinis illis neceſſaria ad iter, ſicut patet infra, & forte ſocer donauerat ei aliquid quod portaret, cũ apud eum quieuiſſet quatuor diebus, & ſic erant aſini onuſti. *Et concubinam.* Hic litera noſtra vocat concubinam, cùm communiter vocet eam vxorem: ſed ratio mutationis ſupra aſſignata eſt. *Iamque aderant iuxta Iebus.* Ideſt iuxta Ieruſalem, ſcilicet quia apud eam tranſituri erant, cùm eſſet iter rectum per illam. *Et dies mutabatur in noctem.* Scilicet, quia incipiebat ſol intrare ſub horizonte. Vel erat prope, & ibi ſunt confinia diei, & noctis. Et dicitur vnum mutari in alterum: eſt autem modus loquendi iſte vulgaris: nam dies non mutatur in noctem, cùm nõ poſſit fieri conuerſio in his, quæ non habent materiam, ſed fiebat nox ex die, ideſt poſt diem, quia in his quæ trãſmutantur propriè poſtquam fuit vnum eſt alterum, ita cùm deſinente die ſit nox, dicitur mutari dies in noctem: non tamen totaliter ſol occubuerat, vel erat in horizõte, ſed erat prope, ita vt iam eſſet tempus declinandi ad hoſpitium. Nam infra dicitur, ꝙ occubuit ſol eis apud Gabaa. In Hebræo dicitur. *Dies deſcendit nimis.* Ideſt ſol valde inclinatus fuit, ſcilicet quia erat iam apud horizontem, vel prope. Et accipitur dies pro ſole, vt ſupra dictum eſt. *Dixitque puer ad dominum ſuum.* Accipitur puer pro conditione famulatus, & non pro ætate. Et iſto modo cõſueuimus vulgariter loqui dicentes hunc eſſe puerum illius, licèt ſit ſenex, dum ſit famulus eius. *Veni obſecro declinemus ad vrbem Iebuſęorum.* Ideſt declinemus ad manendum iſta nocte in Ieruſalem, quæ erat vrbs Iebuſæorum, ideſt tunc tenebatur a Iebuſæis. Ex hoc patet quod ſupra dicebatur, ſcilicet, quòd factum fuerit iſtud ante mortem Caleb, & inſtitutionem Hothonielis in iudicem: nam Ieruſalem capta eſt de manu gentilium tempore Caleb, vt patet ſup. 1. cap. *Et maneamus in ea.* Scilicet hoſpitemur hac nocte. *Cui reſpõdit dominus: non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non eſt de filijs Iſrael.* ſcilicet, non ingrediar oppidum Iebuſæorum, quia nõ ſunt iſti Iſraelitę.

An peccaſſet Leuita ſi introiſſet ad hoſpitandum inter Iebuſæos in Ieruſalem. Quæſt. VII.

QVAERETVR, an peccauiſſet Leuita ſi introiſſet ad hoſpitandum inter Iebuſęos in Ieruſalem. Aliquis dicet, quòd ſic: quia vetita erat Iſraelitis omnis communicatio cum Chananæis, vt patet Exod. F trigeſimoquarto, & Deuter. ſeptimo, & cum manere in Ieruſalem erat communicare Chananæis, quia viri loci illius erant de ſtirpe Iebuſæorum, qui erant Chananæi. Item Leuita dixit: non ingrediar oppidum gentis alienæ: & ſic vitauit illos ſolùm ex hoc, quòd erant alieni reſpectu Iſraelitarum, ideo peccatum erat manere cum illis, alioquin non vitaſſet illos, inquantum alienos, ſed ex alia ratione. Reſpondendum, quòd non peccaſſet Leuita ſi iuiſſet ad hoſpitandum inter Iebuſæos in Ieruſalem, quia Iſraelitis non erat vetita communicatio Chananæorum, niſi quantum ad amicitias magnas contrahendas, ſcilicet communicando in comedendo, & bibendo, quia tunc poterat Iſraelita ire ad comedendum cum amico ſuo Chananęo, & G ille daret ei cibos conſecratos idolo, Exo. 34. & iſtud fieret in peccatum Iſraelitis. Item vetabatur contractio fœderum matrimonialium: nam ſic filij Iudęorum eſſent de ſtirpe Chananæorum, & è contrario, & filij Chananæorum accipientes filias Iudæorum conuerterẽt eas ad idola, & viri Iudæi accipientes vxores Chananęas blanditiis illarum traherentur ad colendum idola, ſic patet Exo. 34. & Deute. 7. etiam vetebantur federa pacis inter eos, Num. 33. quia tunc fieret hoc Iſraelitis in ruinam, & mala, quæ Deus cogitauerat facere Chananæis faceret Iſraelitis, vt patet ibidem, & Ioſue 23. & ſupra 2. capit. quòd tamen aliquando Iſraelitæ manerent apud Chananæos, vel trãſirent per terram eorum, vel comederent inter eos, H non erat vetitum in lege, quia tunc non miſiſſet Ioſue duos exploratores in Iericho, quia illi neceſſariò communicaturi erant cum Chananæis. Ideo dicendum, quòd ſi aliquo tempore eſſet pax inter Iſraelitas, & Chananæos ex aliqua cauſa neceſſaria, quòd Iſraelitæ poterant communicare Chananæis accipiẽdo ab illis neceſſaria, & commutando, ſicut fit in negociationibus, dum tamen matrimonia, & amicitię magnę non contraherentur ex hoc: ſic autem erat de Leuita, quia ipſe ſolùm declinaturus erat ad manendum vna nocte in Ieruſalem, & non intenderet ibi cõtrahere amicitias, nec matrimonium, nec etiam comedere de cibis Iebuſæorum, quia ipſe ducebat neceſſaria ſibi, vt infra dixit hoſpiti ſuo in Gabaa: licebat I ergo ſibi declinare in Ieruſalem. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd ibi non vetatur *Ad rõnẽ. 1 in diuerſum.* omnis cõmunicatio Iſraelitarum ad Chananęos, ſed ſolùm in matrimoniis, & fœderibus amicitiarum, & iſta non erat contracturus Leuita in Ieruſalem, licèt ibi maneret vna nocte. Ad ſecundam rationem dicendum, quòd non euitauit Leuita ire in Ieruſalem ad *Ad 2. rõnem.* manendum, quaſi peccatum eſſet manere in Ieruſalem illa nocte, ſed quia timuit: nam cùm eſſet gens aliena, timuit quòd aliquid mali ſibi, vel vxori ſuæ irrogare poſſent, maxime cum per noctem ad eos declinarent: de vitiis aũt Iſraelitis non tantũ timebat: eo quòd erant omnes de eadem ſtirpe & lege, & ritu communicandi, ideo eſſent in alterutrum benigniores. *Sed* K *tranſibo vſque Gabaa.* Iſta eſt quędam ciuitas parua de ſorte Beniamin, de qua fuit Saul, qui fuit primus rex Iſrael: vnde ipſe ſemp morabatur in Gabaa, vt patet 1. Reg. 10. & 11. & 13. atq; 14. & 22. c. Ex hoc patet, quòd *De ſitu Gabaa.* Gabaa eſt ſatis propè Ieruſalem: nam iam erat quaſi nox, cùm dicat litera quòd mutabatur dies in noctẽ, & tamen volebat recedere Leuita de Ieruſalem in Gabaa. Etiam quia dicitur infra, quòd occubuit eis ſol apud Gabaa, & ſic forte diſtat per leucam, vel minus. In Hebręo dicitur. *Tranſibimus in Gabaa.* Sed idem eſt. *Et cùm illuc peruenero manebimus in ea.* Scilicet, eſt ciuitas Iſraelitarum, & ibi poterimus manere confidenter. *Aut forte in vrbe Rama.* Prope Gabaa eſt vrbs Rama, quam aliqui Ramatha vocant, vt patet in Libro de

Situ

ſitu terrę ſanctæ, vbi ponuntur diſtinctè: etiam diſtantia ſitarum à Ieruſalem ponitur diuerſa: nam Rama diſtat milliaribus quatuor a Ieruſalem, & Ramatha diſtat 16. milliariis: & hoc eſt conueniens. Nam quamquam ſol multum declinaret, quando peruenit Leuita in Ieruſalem, poterat partim per diē, partim per noctem venire in Rama, quæ diſtabat quatuor milliariis, ideſt duabus leucis: & tamen in Ramatha, quę ſ. 16. milliariis, ideſt leucis octo diſtabat, ire non poterat ad manendum illa nocte. Sciendum etiam, quod Rama magis diſtabat a Ieruſalem quam Gabaa, ideo dixit Leuita quòd irent in Gabaa, vel ſaltem in Rama, ideſt ſi non reciperentur in Gabaa, quia forte eſſent valuę vrbis ſeratæ, reciperentur in Rama, quæ forte non habebat muros; & poterant introire omni tempore. Sciendum, quòd Samuel non erat de Rama, quæ diſtabat 4. milliaris a Ieruſalem, ſed de Ramatha, q̄ diſtabat 16. ideo pater ſuus dicitur de Ramathaim 1. Regum. primo vel de Ramatha. 1. Reg. 2. & Samuel dicebatur morari in Ramatha 1. Regum 7. In Hebræo dicitur. *Et dixit puero ſuo: accedamus ad unum de locis, & dormiemus in eis, vel ſaltem in Rama.* Et eſt ſenſus, quòd accederent ad Gabaa, qui vocatur vnus de locis, & dormirent in eis, ideſt in Gabaa, ponitur plurale pro ſingulari: nam poterant dormire ſimul in multis locis: vel ſaltē in Rama, ideſt, ſi non potuero dormire in Gabaa, ſaltem dormiam in Rama. *Transierunt igitur Iebus.* Scilicet, quia apud eam tranſierunt. *Et captum carpebant iter.* Ideſt, proſequebantur iter, quod acceperant ad veniendum in locum ſuum.

Samuel erat de Ramata.

Occubuitque eis ſol iuxta Gabaa, quæ eſt in tribu Beniamin, diuerteruntque ad eā vt manerent ibi. Quò cum intraſſent, ſedebant in platea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit hoſpitio. Et ecce apparuit homo ſenex reuertens de Agro, & de opere ſuo veſperi, qui & ipſe de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. Homines autem regionis illius erant filij Iemini. Eleuatiſque oculis, vidit ſenex ſedentem hominē cum ſarcinulis ſuis in platea ciuitatis, & dixit ad eum: Vnde venis? & quò vadis? Qui reſpondit ei. Profecti ſumus de Bethlehem Iuda, & pergimus ad locum noſtrum, qui eſt in latere montis Ephraim, vnde ieramus in Bethlehem. Et nunc vadimus ad domum Dei, nulluſque ſub tectum ſuum nos vult recipere, habentes paleas, & fœnum in aſinorum pabulū & panem, ac vinum in meos, & ancillæ tuæ vſus, & pueri, qui mecum eſt: nulla re indigemus, niſi hoſpitio. Cui reſpōdit ſenex: Pax tecum ſit, ego prębebo omnia, quæ neceſſaria ſunt: tantùm queſo ne in platea maneas. Introduxitque eum in domum ſuam, & pabulum aſinis præbuit, ac poſtquam lauerunt pedes ſuos, recepit eos in conuiuium.

A *Occubuitque eis ſol iuxta Gabaa.* Hic ponitur tertium, ſcilicet hoſpitario, ſed antequam venirent in Gabaa, nam iam erat valde ſero cùm receſſeruot de Ieruſalē, & mutabatur dies in noctem. *Quæ eſt in tribu Beniamin.* Ideſt iſta ciuitas Gabaa, ad quam veniebant eſt in tribu Beniamin. & etiam Ieruſalē apud quam tranſierāt & Rama erant in tribu Beniamin, vt patet Ioſue 18.

Varia receptione hoſpitatio.

Quare dicitur, quòd erat iſta Gabaa in tribu Beniamin. Quæſtio. VIII.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd erat iſta Gabaa in tribu Beniamin. Aliquis dicet, quòd dicitur ad differentiam illius: vocatur iſta Gabaa Be-B niamin. Sic dicitur Bethlehem Iudæ cum connotatione ſupra 17. & ſupra in litera, & Matt. 2. & Micheę. 5. eo quòd erat alia Bethlehem in tribu Zabulon, Ioſue decimo nono. Sed dicendum, quòd non reperitur alia ciuitas, quæ vocatur Gabaa in terra tota Iſrael, vt patet in deſcriptione ſortium Ioſ. a cap. 15. vſque ad 20. Etiam legendo alia loca ſacrę ſcripturæ non legitur, quòd fuerit alia Gabaa. Dicendum tamen, quod eſt Gabaon, & Gabaa, quę ſunt duę ciuitates, & vtraque eſt in ſorte Beniamin, Ioſue decimo octauo capi. Reſpondendum, quòd iſta dictio poteſt poni hic ꝓpter duo. Primò ad ſignificancandum infamiam tribus Beniamin, quia fuit perpetratum tantum ſcelus in iſta vrbe, quantum non fuit patratum in aliqua de vr-C bibus Iſraelitarum: & facienda ſit ſæpe mentio infra de Gabaa pręmittitur, quę Gabaa ſit iſta, vel in qua tribu; quia non ſolùm ad diſtinguenda diuerſa loca eiuſdem nominis, oportet poni connotationem tribus, ſcilicet, quòd eſt de tali, vel tali tribu: ſed ad explanandum de qua tribu ſit, quia aliàs in quibuſdam nō cognoſceretur. Vocata eſt autem nunc iſta ciuitas Gabaa Beniamin ad infamiam, & poſtea vocata eſt Gabaa Saulis ad honorem, vt patet ſecundo Regū 21. Et iſtud nomen manſit ei ſemper apud omnes poſteros, vt patet per Ioſephum in libro de bello Iudaico. Secūda eſt, quia poteſt vocari Gabaa Beniamin ad differētiam Gabaa aliarum tribuum, non quidē, ꝙ in aliqua aliarum tribuum eſſet aliqua ciuitas aut villa, quę vo-D caretur Gabaa: ſed quia Gabaa in Hebręo aliquando eſt nomen commune, & aliquando proprium, quādo eſt commune ſignificat collem, licèt Hebręi moderni exponant pro valle: tamen Ioſephus 6. Antiquit. exponit pro colle. Et iſtum modum exponendi ſequitur Iero. Quando eſt nomen proprium accipitur pro vrbe, quæ eſt in tribu Beniamin, ideo fuit conueniens poni Gabaa Beniamin, vt intelligatur, quòd pro ciuitate dicitur illa, & non pro colle aliquo: nam ſicut iſtud nomen collis apud nos accipitur, vt appellatiuum: ita Gabaa accipitur apud Hebræos: & aliquādo litera noſtra ponit Gabaa ſicut in Hæbræo: licèt non accipiatur pro nomine proprio, ſed pro colle. ſic patet 1. Reg. 7. vbi dicitur, ꝙ venerunt viri Cariathiarim, & reduxe-E runt arcā domini intuleruntque eam in domum Aminadab in Gabaa. Sic etiā ponitur 2. Reg. 6. cap. vbi ſępe dicitur, quòd tulerūt arcam de domo Aminadab, qui habitabat in Cariathiarim: & ibi fuit arca: ſed quia habitabat Aminadab in quodam colle illius vrbis, dicitur, ꝙ erat arca in Gabaa, quæ ſignat collem. Iſtud patet euidenter 1. Para. 13. & ponitur ibi eadem hiſtoria, quæ dicitur 1. Reg. 7. & magis 2. Re. 6. & dicitur, quòd voluit Dauid ducere arcam Dei de Cariathiarim: & poſtea ſequitur, ꝙ aſcēdit Dauid, & omnes viri ad collem Cariathiarim, vt auferret arcam Dei inde: & ponitur, Gabaa Cariathiarim, vbi nos dicimus: collē Cariathiarim. Et poſtea ſequitur, quòd ibi aſſumptum eſt plauſtrum nouum de domo Aminadab, in quo poſita

ta eſt arca: & ſic Aminadab morabatur in Gabaa Cariathiarim, i. colle, vt ibi dicit & exponitur in litera: ergo Gabaa non poteſt accipi 1. Reg. 7. & 2. Reg. 6. vbi ponitur omnino iſta hiſtoria, p ciuitate, ſed pro colle, quę erat in Cariathiarim: ad differentiã ergo Gabaa, quando ſumitur pro colle, dictũ eſt quòd erat Gabaa Beniamin, quia tunc manifeſtum eſt, quòd accipitur pro ciuitate quadã. *Diuerteruntque ad eam*. Scilicet, quia ipſa erat iuxta viam: hoc modo omnes, quæ ſunt in itineribus iuxta viã, vocantur diuerſoria, quæ facta ſunt ad diuertendum, ideſt ad quieſcendum ibi. Sic accipitur Gen. 42. ſcilicet, aperto vnius ſacco, vt darẽt pabula iumento in diuerſorio, ſcilicet in domo facta ad hoſpitandum. Sic etiam accipitur Exo. 4. ſcilicet, Cumque eſſent in diuerſorio, ideſt in hoſpitio. *Vt manerẽt ibi*. Scilicet illa nocte ſolum, & recederent mane in viam ſuam. *Quo cùm intraßent, ſedebant in platea ciuitatis*. Iuerunt iſti ad plateam, quia fortè hoſpitia erant in platea, ſicut in quibuſdã locis eſſe conſueuit, quòd oĩa diuerſoria, vel receptacula hoſpitum ſint in platea, eo quòd ibi eſt locus cõior. Etiam propter venalia, quibus egent diuertentes ad hoſpitia, quæ facilius ibi inueniuntur. *Et nullus eos recipere volebat hoſpitio*. Scilicet quæſiuerũt a multis, & null⁹ volebat recipere eos gratis, aut data pecunia.

Quare nullus recipere volebat iſtos hoſpitio in Gabaa. Quæſt. IX.

QVAERETVR, quare nullus recipere volebat iſtos hoſpitio. Reſpondent quidam, vt
Nic. reſp. ad quæſt. Nicola⁹, quòd viri ciuitatis huius erant viri inutiles, & malefactores: tales autem non ſolent habere vbi recipiant hoſpites. Sed iſtud non multum ſtat: quia licèt iſtud teneat de quibuſdam, tamen non eſt veriſimile quòd in vrbe illa nullus eſſet, qui recipere poſſet iſtos, non habendo locum ad recipiendum. Et ꝙ peregrinus quidam de monte Ephraim ibi hitans poſ-
Doct. reſp. ad quæſt. ſet recipere eos. Dicendum ergo aliter, ſcilicet quòd nullus recipere volebat eos, qa forte gẽs illius loci erat valde immiſericors, non habens viſcera charitatis: & ob hoc erant circa peregrinos valde crudeles. Et iſtud ſignatur, cùm dicitur infra, quòd viri ciuitatis huius erant filij Belial, ſcilicet ſine iugo, & bonitate aliqua: Alia cauſa eſſe poteſt, quia forte in tempore illo erat conſuetudo, quòd peregrini reciperentur gratis, & nemo pecuniam pro hoſpitio reciperet: ſed vel non reciperet peregrinos, vel eos gratis ſuſciperet. Etiam quòd peregrinis fierent magna ſolatia dando eis cibos & omnia neceſſaria: & quia viri ciuitatis illius nolebãt iſta erogare circa Leuitam, & coniugem ſuam, nolebant eum recipere hoſpitio. Hoc autem ſignificauit Leuita in verbis ſuis loquens ad virum, qui erat peregrinus ibi de Ephraim, dicens: nullus nos ſub tectũ ſuum vult recipe habentes paleas, & fenum ĩ aſinorũ pabulum, & panem ac vinũ in meos, & ancillę tuæ vs⁹, & pueri, qui mecum eſt, nulla re indigemus niſi hoſpitio: & iſtud dicebat ad oſtendendum, ꝙ facilius deberet eis dare hoſpitium, eo quòd nulla alia res eis tribuenda erat, niſi hoſpitium. Alioquin ſi dicas, quòd tam hoſpitium quam alia neceſſaria debebant emere hoſpites, non faceret vllo modo ad propoſitum iſtud: ſed nulla re indigemus niſi hoſpitio, ergo iſta dari ꝯſueuerant hoſpitibus, & viri loci qui erant immiſericordes, & auari, vt non darent iſta, noluerunt recipere
2. reſponſ. illos. Iſta cauſa videtur valde rationabilis. Aliter dici põt, quòd viri loci illius erant viri Belial, & intẽdebãt abuti homine illo ſuſcepto, & vxore ſua: & ob hoc nolebãt ꝙ introiret in domũ alicuius, ſed maneret in platea, vt poſſent liberius abuti illo iuxta deſiderũ ſuum.

F Sed iſta cauſa licèt aliqualiter ſtet conſiderata nequitia, quam poſtea exercuerunt viri iſti: tamen non eſt ſatis veriſimile, quòd cùm Leuita per ſingulas domos peteret hoſpitium, omnes declinarent in hanc ſniãm, quòd manerent in platea. Aliter poteſt dici, quòd viri ciuitatis huius erant nequiſſimi circa vitium ſodomiticum, & cũ venirent aliqui hoſpites opprimebãt eos, omnes autem de ciuitate hoc nouerant, ideo putabat quilibet, quòd ſi daret hoſpitium illis viris, quòd venirẽt per noctem alij viri vrbis, & infringerent domum, facerentque multas violentias, & dãna ad abutendum Leuita, & puero. & vt non paterentur iſta, quilibet refugiebat dare hoſpitium iſtis viris. Aliter poteſt dici, 3. reſponſ.
quòd faciebant hoc, quia erat conſuetudo, quod qui-
G libet præſtaret ſecuritatem hoſpitibus ſuis poſtquam conueniebant ad domum illius. Sic dixit Loth ad viros Sodomitas qui conuenerant ad domum ſuam, vt abuterent̃ angelis, quos putabãt viros, ſ. habeo duas filias virgines, quæ nondum cognouerũt viros: adducã eas ad vos, & abutimini eis, vt placet, dummodo viris iſtis nihil mali faciatis, qui ingreſſi ſunt ſub vmbra culminis mei: Gen. 19. & quia nullus vir de Gabaa putabat, ꝙ poſſet dare ſecuritatem Leuitæ iſti, & vxori propter libidinem improbam virorum vrbis: nolebãt eos recipere, ne viderẽtur ipſi rei fracta ſecuritate hoſpitij: oẽs iſtæ cauſæ rõnabiles ſunt, ſed melior eſt illa, quę ſupra ponebatur, ſ. quia non recipiebant illos, vt non darent eis gratis neceſſaria. *Et ecce apparuit homo ſenex re-*
H *uertens de agro*. Scilicet, expectabant Leuita, & vxor ſua, ſi viderent aliquem, qui eos reciperet hoſpitio illa nocte, & tunc apparuit homo ſenex, qui poſtea eos ſuſcepit. *De opere ſuo veſperi*. Ideſt reuertebatur ad veſperã de laborãdo in agro: nã erat iſtud poſt ſolis occaſum. Quod patet, quia occubuit ſol prius quã Leuita intraret in vrbem Gabaa, vt patet ſupra in litera. *Qui, & ipſe erat de monte Ephraim*. Ideſt etiam iſte ſenex erat de monte Ephraim, ſcilicet de tribu Ephraim, & forte. Et dicitur etiã, quia Leuita erat de monte Ephraim, vt ſupra dictum fuit, & etiam iſte ſenex: & iſta fuit cauſa quare ſuſcepit eos. *Et peregrinus habitabat in Gabaa*. Scilicet venerat de mõte Ephraim, vbi erat origo ſua, & habitabat in Gabaa, qa melius ſibi ibi eſſe videbat.
I

An licebat peregrinari Iudęis tranſeundo ad habitandum de ſorte vnius tribus in aliam. Quæſt. X.

QVAERETVR, an licebat peregrinari iſti viro de monte Ephraim, nec quæritur hic de Leuita, quia ipſe non peregrinabatur, licèt veniret de Bethlehem: nam peregrinari non eſt pergere proficiſci: ſed peregrinus manere in aliquo loco, ſed de viro, qui recepit iſtum Leuitam hoſpitio. Aliquis dicet, quòd ſic, quia declaratum eſt ſupra decimo ſeptimo, ꝙ licebat Leuitæ illi peregrinari: ergo etiam liceret iſti viro. Sed contra hoc arguetur, quòd non ſit ſimile, quia Leuitis erat permiſſum peregrinari propter
K cauſas aſſignatas ibi, ſcilicet quia Leuitæ in locis ſuæ originis non poterant exercere agriculturam; quia non habebant agros, aut vineas, vt patet Numeri trigeſimo quinto, & ob hoc erant pauperes, & permittebatur eis diſcurrere per alias vrbes ad acquirendum victum: ſed de laicis non erat ſic: quia ſinguli illorum habebant poſſeſſiones, nec poterat eſſe inter Iſraelitas aliquis, qui non haberet bona immobilia, ſcilicet agros, & vineas, & ſimilia: ideo non liceret eis peregrinari, ſed colere ſua. Dicendum eſt, quòd verum eſt, quotlibet laicos de Iſraelitis habere bona immobilia, nec poterat eſſe aliquis quantumcunque pauper qui non haberet poſſeſſionem. Quod patet, quia a principio introitus Iſraelitarum in terram

terram Chanaan fuit diuiſa terra per omnes, ita quòd nullus ſine poſſeſſione immobili eſt relictus: poſtea autem non poterat aliquis vendere poſſeſſionem ſuã, nec donare, nec poterat perdere ex præſcriptione, aut alio modo, vt declaratum eſt Leuit. 25. & ſi vendebatur aliquando poſſeſſio redibat ad venditorem ſaltem in anno Iobelæi etiam nullo pretio dato. eodem cap. ideo ſic impoſſibile erat aliquem etiam pauperrimũ manere ſine poſſeſſione, niſi fortè ad tempus: nunc autem quia poteſt quilibet vendere poſſeſſionẽ ſuam, niſi in illis, quæ ſunt iure primogenituræ fit aliter. Et ſic non habebant cauſam peregrinandi talem laici ſicut Leuitæ. Dicendum tamen, quòd etiam laicis licebat peregrinari, quod patet Deuter. 14. vbi dicitur, quòd Leuitis, & pupillis, & peregrinis, daretur decima tertij anni, & ibi neceſſe eſt accipi peregrinos pro laicis cùm diſtinguantur contra Leuitas. Item ſæpe dicimus Iſraelitas peregrinatos, vt Elimelech propter famem declinauit de Bethlehem in terram Moab: Ruth primo cap. Etiam Dominus dixit, quòd reciperentur aduenę, & peregrini, Exo. 22. & Deut. 10. & accipitur pro illis, qui de locis ſuorum originum ibant ad habitandum ad alia loca, quia ibi non erant tam diuites, & potentes ſicut in terra ſua eſſe poſſent, vbi habebant cognatos. Dicendum etiam, quòd ratio peregrinandi erat in laicis, quia interdum efficiebantur pauperes in terra ſua non habentes conuenientem opportunitatem ad acquirendum victum, & in alio loco habebant vel poſſent cõuenientius acquirere, & tunc peregrinabãtur: ſic faciebat nunc ſenex iſte de monte Ephraim. *Homines autem regionis illius erant filij Gemini.* Ideſt, homines ciuitatis Gabaa, & aliarum ciuitatum finitimarum erant de ſtirpe Gemini, ideſt, Beniamin: nam Gabaa, & Rama, & Ieruſalem, & alia finitima loca erãt in ſorte Beniamin, vt patet Ioſ. 18 c. Sciendum autem, quòd non eſt Gemini genitiuus huius nominis Geminus, ſed eſt nomen Hebræum, quod apud Hebræos dicitur Iemini, & interpretatur dextrarius deriuatus a dextra. Iamin ſignificat manum: & ſic vocatur Beniamin filius dextrę, Gene. 35. vnde ſicut in Hebręo dicitur Iamin: ita dicitur Iemini, & ambo pertinent ad Beniamin. Et cùm litera noſtra deberet dicere Iamin, dixit aliquando Gemini, quia non eſt talis modus proferendi apud latinos ſicut apud Hebræos.

Beniamin quare dicatur filiꝰ dextræ.

Eleuatiſque oculis vidit ſenex ſedentem hominem cum ſarcinulis ſuis. Ideſt, vidit Leuitam ſedentem in platea, & coniugem, & puerum: atque ſarcinulas quas ferebat de domo ſoceri: nam neceſſaria ad victum in itinere ſecum ferebat. *Et dixit ad eum: vnde venis, & quò vadis?* Quia vidit eum ex habitu ſuo eſſe peregrinum, voluit quærere iſta, vt fortè diceret ei aliqua nouiter geſta ſi acciderant in terra, de qua veniebat. *Qui reſpondit ei: profecti ſumus de Bethlehem Iuda.* Reſpondit de quæſtione, ſicut quęſiuerat ſenex, & dixit, quòd veniebat de Bethlehem. In Hebræo dicitur. *Hebræi nos de Bethlehem Iuda.* Ideſt, nos ſumus Hebręi de origine Bethlehem. Sed iſtud falſum erat, niſi quantum ad vxorem Leuitæ, quę erat de ipſo loco. Sed dicendum, quòd non accipitur Hebręi pro Hebræis. Nam vbi nos dicimus Hebræus, dicitur in Hebræo Heuer, & pluraliter Heurim. Et ſic ponitur hic Heurim, & non ſignificat hebræos, ſed tranſeuntes, ſcilicet, tranſeuntes nos de Bethlehem, quod patet, quia Heuer eſt ęquiuocum: nam aliquando accipitur pro Hebręo: & aliquando pro trans: ſic accipitur Ioſue 24. vbi dicit litera noſtra: trans fluuiũ habitauerunt patres veſtri, & ponitur ibi Heuer pro trans. Vnde Rabbi Abraham Abenezra ſuper Exo. cap. 21. dicit, quod vocantur Iſraelitę Hebręi de Heuer, ideſt, trans, quia habitauerunt trans fluuium, & ſic accipitur hic Heu-

A rim de Heuer pro trans, & non pro Hebræo: & ſignificat tranſeuntes. Et tunc conſonat litera noſtra dicens: profecti ſumus de Bethlehem, vel tranſeuntes nos de Bethlehem. Item patet hoc ex litera: nam ſi acciperetur ibi Hebræi proprie, ita quòd diceretur Hebræi nos de Bethlehem, non cõſonaret reſponſio Leuitæ quæſtioni ſenis, cùm ipſe quæreret vnde veniebat, & reſponderet, quòd erat Hebræus de Bethlehem. Item implicat contradictionem in verbis, quia immediate dicitur, & pergimus ad locum noſtrum: quomodo autem dicerent ſe pergere ad locum ſuum ſi vocarent ſe Hebręos de Bethlehem. Ideo debet accipi, vt dictum eſt, & pro tranſeuntibus. *Et pergimus ad locum noſtrum.* Ideſt, ad locum, de quo ſumus oriundi, B quia Leuita, & puer erant oriundi de loco illo, mulier autem non. Vel dicitur ad locum noſtrum, ideſt, ad locum, in quo habitamus: & tũc verum erat tàm pro ipſo quàm pro muliere, quòd erat locus ſuus in monte Ephraim. *Qui eſt in latere montis Ephraim.* Scilicet, locus noſter eſt in latere ſortis Ephraim: nam terra ſortis Ephraim erat montuoſa, & in latere vno montis habitabat Leuita iſte. *Vnde ieramus in Bethlehem.* Ideſt, de monte Ephraim ieramus in Bethlehem. Volebat ſignare Leuita, quòd ipſe & vxor ſua, & puer iuerant in Bethlehem, ſicut nunc ſimul veniebant.

Quomodo Leuita dixit hoc, quod erat mendacium, & an peccauit. Quaſt. XI.

C QVAERETVR, quomodo Leuita dixit iſtud, quòd erat mendatium, & an peccauerit. Reſpondendum, quòd Leuita verum dicebat, & tamen falſa volebat ſignificare, ſed non peccabat. Primum probatur, quia vxor ſua primò iuerat Bethlehẽ, quando fugit ab eo: & poſtea elapſis quatuor menſibus ipſe, & puer iuerant illuc: ideo verum erat, quòd iuerant in Bethlehem, licèt non iuerant ſimul ſicut nũc veniebant. Secundum patet, quia Leuita dicebat iſtud volens ſignificare, ꝙ iuerant ſimul ſicut nunc veniebant. & hoc vt non declararet ſuam miſeriam, vel ſecretum, ſcilicet, quomodo fugerat ab eo vxor, & ipſe inſecutus fuerat illam. Tertium patet, quia li-D citum eſt alicui taliter loqui, quòd veritatem occultet: dumtamen non exprimat falſitatem. Etiam quòd aliquis velit facere, quòd alij falſè intelligant uerba ſua, dum tamen ipſe falſa non dicat. Hoc patet in Samuele, qui ibat in Bethlehem ad vngendum Dauid: & quia timebat, quòd Saul ſciret hoc, & occideret eum: tulit vitulum de mandato Dei, & cum interrogaretur a viris Bethlehem ad quid veniret dixit: ad immolandum domino veni, & manifeſtum eſt, quòd illi quærebant quæ erat intentio principalis veniendi in Bethlehẽ: tñ Samuel reſpondit occultando illam dicens ꝙ veniebat ad ſacrificandũ, cùm iſta eſſet intẽtio minus principalis ſolũ, vt occultaret, quod principaliter intendebat: & ita poterat reſpondere, ꝙ veniebat E ad comedendum, vel bibendũ ſi intendebat comedere, vel bibere in Bethlehem. Sic Leuita iſte protulit verũ, & voluit, ꝙ falſè verba ſua intelligerentur, ſicut voluit Samuel, ꝙ intelligerentur falsè ſua verba, i. ꝙ principalis intentio eius veniendi in Bethlehẽ erat ad ſacrificandũ, quia alioquin iſta reſpõſio nulla erat, eo ꝙ ſcito, ꝙ venerat ad ſacrificãdũ minus principaliter, adhuc ſemper quęrerẽt de principali intentione aduentus: & ſic cogeretur mentiri vel declarare ſecretũ, ideo oportuit, ꝙ proferret illa verba cũ intentione, ꝙ Bethlehemitæ non bene intelligerent illa. De hoc patet j. Reg. 16. ꝙ autem non peccauerit Samuel in hoc patet, quia Deus dedit ei induſtriã hanc, & tamen Deus non inſtruit hominem ad peccandũ. de hoc magis declarabitur

Licitũ eſt q̃nq; veritatẽ occultare, dũtã falſum nõ dicatur.

bitut eodem capi. Sed dicetur quare Leuita ſe pone-
bat in hac fictione, cùm non eſſet neceſſaria. Reſpon-
dendum, quòd Leuita volebat reſpõdere illi ſeni, qui
quærebat ab eo de omnibus, quæ quæſiuerat, vt red-
deret eum ſibi benignum: & fortè vellet eos collige-
re intra domum ſuam: vt ergo reſpõderet vnde venie
bant neceſſe erat, quòd diceretur de Bethlehem: &
quòd iuerant illuc de monte Ephraim, de quo erant,
ſignando, ꝙ ſimul iuerant, vel exponerent aliquid de
facto ſuo. & iſtud recuſabat Leuita, quia non expedie-
bat extraneis ſecreta pandere: ideo locutus fuit ſic ſub
ambiguo, & fictione. *Et vadimus ad domum Dei*. Sci-
licet in Silo: nam ibi erat tunc domus Dei, & fuerat
ex tempore Ioſue, quando totus Iſrael fixit ibi taberna
culum, Ioſue 18. vſq; ad tempus Heli ſummi ſacerdo-
tis quãdo arca capta eſt 1. Reg. 4. nam pauco tempore
poſt totum tabernaculum motum eſt de Silo, & poſi-
tum fuit in vrbe Nobe. Nam tempore Saulis, qui pau-
lopoſt fuit erat ibi ſanctuarium, vt patet 1. Reg. 21. &
22. cap. poterat antem iſte Leuita ire ad domum Dei
ad miniſtrandum, quia ex tempore Moyſi Leuitæ mi
niſtrabãt in ſanctuario certo tempore, & finito illo re-
cedebãt de loco ſanctuarij ad vrbes ſuas, vt patet Deu.
18. cap. Vel fortè poterat ire ex deuotione, ſicut cõſue-
uerunt homines peregrinari ad viſitãdas quaſdam Ec
cleſias ex deuotione. Dixit autẽ Leuita, quòd ibat ad
domum Dei fortè, vt inclinaretur ſenex ille ad dandũ
ei hoſpitium, quia peregrinantibus ad Eccleſias pro-
pter cauſam honeſtam, quã proſequuntur ſolent fieri
opera maioris charitatis. Sed dicetur, quomodo Leui-
ta dixit ſupra, vadimus ad locum noſtrum, qui eſt in la
tere montis Ephraim: & nunc dixit, quòd ibant ad do
mum Dei. Dicendum, quòd intelligitur, quod vlti-
mus terminus, quem intendebant, erat locus ſuus in
monte Ephraim: & tamen prius quàm illuc irent vo
lebant ire in domum Dei in Silo. *Nullus que nos ſub tectũ
ſuum vult recipere*. Quaſi dicat, tam crudeles ſunt in hac
vrbe, quòd etiam ſub tectum ſuum non vult aliquis
nos recipere, cùm nihil aliud petamus. *Habentes pa-
leas, & fœnum in aſinorum pabulum*. Ideſt non habent ex-
cuſationem aliquam ad non recipiendum nos: quia
nihil nobis dare deberent niſi tectũ, quia nos habem⁹
omnia neceſſaria tam pro nobis, quàm pro aſinis. Et
hoc patet, quòd conſuetudo erat, quòd quicunq; ho-
ſpites reciperet peregrinos prouideret eis de neceſſa-
riis, dum apud ſe manebant, & quia erat quibuſdam
difficultas prouidere in his omnibus, vel quidam ex te
nacitate hoc facere nolebant, mulronens aliqui non
faciliter repetiebant hoſpitia: & ad iſtam intentionem
dixit nunc Leuita, quòd habebat omnia neceſſaria, vt
nemo excuſaretur ei dare hoſpitium occaſione horũ:
alioquin verba ſua erant impertinentia. Vbi nos dici-
mus fœnum. Hebræi dicunt hordeum: ſed fortè illud
nomen poteſt variè accipi. Sed melius dicendum eſt,
quòd accipiatur pro hordeo. Quod patet Gen. 42. vbi
dicitur de filiis Iacob ferentibus cibos de Aegypto, ꝙ
vnus aperuit ſaccũ, vt daret pabulum aſino, & ibi poni
tur illud nomen quod ponit hic. Sed manifeſtum eſt,
ꝙ in ſacco non portabatur fęnũ, ſed triticum, vel hor-
deũ. Enã ꝙ illud, quod erat in ſaccis, portabant de Ae
gypto filij Iacob. Nam in illo ſacco, quod aperuit vnus
illorum, inuenit pecuniã, q̃ dederat pro frumento: &
iſtam iuſſerat reponi Ioſeph: manifeſtum eſt, quòd de
Aegypto non portarent fęnum, ſed triticum aut hor-
deũ. *Et panem, ac vinum*. Per hoc intelligit certa victua-
lia, quę portari ſolent per viã. *In meos, & ancillæ tuæ vſus*.
Ideſt quantũ ſufficiat mihi, & vxori meæ, quæ eſt an-
cilla tua. Iſtud dicebat Leuita ex magna vrbanitate, vt
blandis verbis ſuaderet ſeni ad dandum ſibi hoſpitium
vocando ſe ſeruum illius: & vxorem ſuam ancillã eius.

F *Et pueri, qui mecum eſt*. Quia ducebat ſecum in via famu
lum, & pro omnibus erat abundanter. *Nulla re indige-
mus niſi hoſpitio*. Quaſi dicat, parua res eſt, qua egem⁹, ſ.
hoſpitium, quod præbere paruum eſt. *Cui reſpondit ſe-
nex: pax tecum ſit*. Modus ſalutandi eſt. Nam ſic cõiter
dicitur in libris iſtis hiſtoricis, ꝙ ſalutauit aliquis alium
verbis pacificis, i. dixit ei: pax tibi, vt præcedẽti cap. *Ego
præbebo omnia, quæ neceſſaria ſunt*. Scilicet, tam hoſpitium
quã alimentum tibi, & aſinis. *Tantum quæſo ne in platea
maneas*. i. ſolùm rogo te, ne maneas hac nocte in platea
iſta: ecce enim hactenus Leuita orabat, vt ſuſciperet
eum aliquis in domum ſuam, nunc verſa vice ſenex
precabatur eum, ꝙ vellet ire in domum ſuam.

G *Quare ſenex iſte voluit dare hoſpitium iſti Leuitę: & adeo mo-
tus fuit ex affectione, quòd oraret ne maneret in platea.
Quæſt. XII.*

QVAERETVR, quare ſenex iſte voluit dare
hoſpitium iſti Leuitæ, & intantum motus fuit
ad eũ ex affectione, ꝙ oraret, ne maneret in platea. Re
ſpondendum, ꝙ hoc erat propter tria. Primum erat, ꝙ
iſte Leuita erat peregrinus, & ſenex erat miſericors, &
cũ videret eum ab omnibus derelictum, condoluit ei,
voluitque pietatis opera exhibere. Secundum erat,
& fortè efficacius, quia iſte Leuita erat de terra illius
ſenis: nam ſenex erat de monte Ephraim, & ſimiliter
Leuita, vt patet ſupra in litera de vtroque. Solent au-
tem cõpatriotæ cũ ſe cognoſcunt mutuò in terra alie-
H na, inuicem ſibi auxiliari valde præ deſiderio originis,
& naturalis patrię. Et hoc valde moueret ſenem: & ad
iſtum finem credẽdum eſt, quòd litera poſuerit hic, ꝙ
iſte ſenex erat de monte Ephraim, alioquin non vide-
retur ad aliquid pertinere. Tertium eſt, quia ſenex ti-
muit, ꝙ ſi manerent in platea, viri illius vrbis, qui erãt
peſſimi, venirent nocte, & abuterẽtur viro, & fęmina.
Cùm autẽ irent in domum eius, forte non ſcirent vbi
hoſpitati erant: & non inuenientes eos in platea ceſſa-
rent a concepta inſania. Vel dato, ꝙ ſcirent hoſpitium
eorum, fortè erubeſcerent, aut revererentur propter
hoſpitium, in quo erant: quia magna pęna erat inſe-
rendi vim domui alterius, vel hoſpitibus manentibus
ibi: vt ergo euaderent hæc, voluit eos ducere in domũ
I ſuam. Et dicendũ, ꝙ licèt aliæ duę præcedentes eſſent
cauſę, quare vellet eos recipere ĩ domo, tñ cã quare o-
raret, ne manerẽt in platea ſolũ fuit, ne venientes viri
vrbis abuterentur eis nocte. *Introduxitque eum in domum
ſuam*. Scilicet Leuitam, & vxorem, & puerum. *Et pabu
lum aſinis prębuit*. Licèt vir Leuita haberet neceſſaria
pro ſe, & aſinis ſicut ſupra dixerat. tñ nec permiſit hoſ-
pes, ꝙ ipſe aliquid expenderet, ſed ipſe oĩa neceſſaria
præbuit, ſicut ſupra dixerat: ego prębebo omnia neceſ
ſaria, tantum ne in platea maneas. *At poſtquam lauerunt
pedes*. Scilicet quando introiuerunt in hoſpitium, pri-
mum quod fecerunt fuit, ꝙ lauerunt pedes.

*Quare lauarunt pedes iſti recepti in hoſpitium ſenis, & de con-
K ſuetudine terrę Chanaan. Quæſt. XIII.*

QVAERETVR, quare lauerũt pedes iſti recep-
ti in hoſpitiũ ſenis. Rñdendũ, ꝙ in terra Chanaan
in qua iſtud erat cõſuetudo erat, ꝙ cũ hoſpites introi
bãt in hoſpitiũ lauabãt pedes, deinde vacabant ꝯuiuiis.
Sic patet Ge. 18. cùm dixit Abrahã ad tres angelos, qui
venerant ad eum: Domine ſi inueni gratiam in oculis
tuis, ne tranſeas ſeruum tuum, ſed afferam pauxillum
aquæ, & lauentur pedes veſtri, & requieſcite ſub arbo-
re: ſimile patet Gen. 24. de Eliezer ſeruo Abrahę, qui
iuit in Meſopotamia ut ad quærendum vxorem pro
Iſaac: & dicitur, ꝙ Laban frater Rebeccæ dedit paleas,
& fœnum, & aquam ad lauandũ pedes camelorũ, &
viro-

virorum qui venerant cum eo, ſcilicet cum Eliezer, & poſtea ſequitur, ꝙ fecerunt conuiuium. Etiam qñ aliquis inuitabatur ab alio, prius abluebãtur pedes eius quàm comederet. Sic patet Lucæ 7. vbi redarguendo Phariſæum inuitantem eum Chriſtus dixit: Introiui in domum tuam, & aquam pedibus meis non dediſti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos. Si tamen non eſſet conſuetudo, ꝙ omnibus inuitatis daretur aqua ad lauandum pedes, Chriſtus nõ increpuiſſet ſic Phariſæum. Item qñ aliquis veniebat de itinere, mox lauabat pedes: ſic dixit Dauid Vriæ: vade in domum tuam, & laua pedes tuos, ſ. quia tunc nouiter veniebat de bello 2. Reg. 11. c. etiam conſuetudo Chananæorũ omnium erat ſæpe lauare corpora. Illud verò erat ad refrigerationem, quia terra illa calida eſt, cùm ſit partim in tertio, & partim in quarto climate, & ex hoc eſt puluerulẽta, cùm calor deſiccet, & diſſoluat, & puluis ille cadens in cruribus, & pedibus itinerantium exurit, & deſiccat valde, ideo conſuetum erat, & valde rationabiliter, ꝙ venientes de itinere mox lauarent pedes: iſtud pertinebat ad recipientes eos in hoſpitio: quia illico eis aquam apponebant: vtebantur etiam aliis refrigeratiuis, ſ. quia vngebant capita ſua oleo: ſic patet de Dauid, qui vnctus eſt oleo, quando mortuus eſt filius eius 2. Reg. 12. c. Sic etiam dixit Ioab ad mulierem Thecuitem: lugere te ſimula, & non vngaris oleo, & induere veſte lugubri, vt ſis quaſi mulier iam plurimo tempore lugens mortuum, quaſi dicat, ꝙ ad omnes competebat vngere caput oleo, niſi ad lugentes mortuum in ſignum mœroris. Sic etiam erat conſuetudo tempore Chriſti, ꝙ qui læti erant vngerent capita ſua oleo: ideo vt illi, qui ieiunabant non viderentur hominibus ieiunantes ad modum hypocritarum, iuſſit ꝙ vngerent caput oleo, quando ieiunarent, & induerentur habitu læto: Matth. 6. Quòd autem vngerentur ad lætitiam, & refrigerationẽ, patet Pſ. 44. ſ. quia vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ: cùm igitur eſſet iſta conſuetudo terræ Chanaan, ſenex iſte illico dedit aquam Leuitæ, & familiæ ſuæ ad lauandum pedes. *Recepit eos in conuiuium*. Scilicet appoſuit menſam, & comederunt iam loti: nam ante lotionem pedum non erat ſolitum, quòd comederent hoſpites.

2. Reg. 13.

Illis epulantibus, & poſt laborem itineris cibo, & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius filij Belial, ideſt, abſque iugo, & circundantes domum ſenis, fores pulſare cœperunt clamantes ad dominum domus, atque dicentes: Educ virum, qui ingreſſus eſt domum tuam, vt abutamur eo. Egreſſusque eſt ad eos ſenex, & ait. Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingreſſus eſt homo hoſpitium meum, & ceſſate ab hac ſtultitia. Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & veſtram libidinem compleatis: tantum obſecro ne ſcelus hoc contra naturam operemini in virum. Nolebant acquieſcere ſermonibus illius. Quod cernens homo eduxit ad eos concubinam ſuam, & eis tradidit illudendam. Qua

De pe. diſ. 1. poſt ca. recuſatus in ver. Belial.

Gen. 19.

A cùm tota nocte abuſi eſſent, dimiſerunt eam mane. At mulier recedentibus tenebris, venit ad oſtium domus, vbi manebat dominus ſuus, & ibi corruit.

Illis autem epulantibus. Hic ponitur ſecundum principale huius cap. ſcilicet modus perpetrandi, & continet ordinem, quo factum eſt, & dicitur. *Illis autem epulantibus*. Scilicet Leuita, & vxore ſua cum ſene hoſpite ſuo. *Et poſt laborem itineris*. Scilicet, quia venerant de Bethlehem illa die, & ſerò inde receſſerant. *Cibo ac potu reficientibus corpora*. Scilicet, vacantibus recreationi, & recreatio eſt in cibo, & potu, vt ſic reſtauretur, qđ petierat de humido nutrimentali, & apponatur aliud
B conſumendum. *Venerunt viri ciuitatis illius*. Scilicet, ad ianuam ſenis. obſeruauerunt enim quando iam quieti vacarent, & tunc poſſent eos conuenientius capere. Etiam fecerunt hoc, quia voluerunt venire per tenebras, quia iſta melius fiunt in tenebris, quàm in luce, cùm mala ſint, & tamen non multum erubeſcebant viri Gabaa iſta facere, quia publicè faciebant, cùm multi venirent. Vel fortè omnes, cùm dicatur abſolutè: viri ciuitatis. *Filij Belial, ideſt abſque iugo*. Scilicet, iſti viri, qui veniebant ad opprimendum, erant viri Belial, i. indomiti, quia non domabantur iugo rationis, nec legis: nam talia operari non pertinet ad habentes paſſiones humanas, ſed beſtiales, vt patet ſeptimo Ethico.
C & deſiderium ad libidinem Sodomiticam non eſt malitia, ſed beſtialitas, vt patet ibidem. Et ponitur hic expoſitio nominis, ſcilicet abſque iugo, quę non eſt in Hebræo, ſed tranſlator noſter poſuit, vt intelligeremus, quid ſignificat nomen Hebræum hic poſitum. Multi autem noſtrum non multa intelligentes putant Belial eſſe nomen dæmonis. Sed falſum eſt: nã ſi iſtud nomen, indomitus, non eſt nomen dæmonis, nec etiam erit illud nomen Belial, cùm idem ſignificet. Idem de Satan: quia eſt nomen Hebræum, & ſignificat aduerſarium. Nec valet ſi dicas, ꝙ Chriſtus vocauit dæmonem Satan: Matth. 4. quia ibi non vocauit eum ſic, quaſi nomen eius eſſet Satan, ſed quia aduerſabatur ei. Satan in Hebræo vocatur quilibet ad-
D uerſarius, quod patet, quia ſi Satan eſſet nomen diaboli, non dixiſſet Chriſtus Petro Satan, ſed dixit vade retro me Satan, quia ſcandalum mihi es. *Et circundantes domum ſenis*. Hoc faciebant ne fortè ſentiens Leuita eos pulſantes ad portam dum frangerent oſtium, ipſe rupta domo per aliquam partem euaderet cũ vxore ſua. *Fores pulſare cœperunt*. Primò petiuerunt ſine violentia, ꝙ daretur eis vir ille Leuita, & non frangebant portas, quia magna pœna erat, ſi quis frangeret portam alterius: ſed ſi nollet ſenex dare Leuitam, fores fracturi erant. *Clamantes ad dominum domus*. Scilicet ad ſenem: non. n. erubeſcebant iſti viliſſimi verba impudica clamando proferre: quia ſicut non erubeſcebant publicè hoc facere, nec etiam erubeſcebant illud dicere. *Educ virum,*
E *qui ingreſſus eſt domum tuam*. Scilicet Leuitam. Non nominauerunt puerum, nec vxorem Leuitæ.

Belial qd ſignificat.

Satan qd ſignificat.

An viri Gabaa petebant Leuitam ad abutendum eo, vel vxorem eius, & ſi erant Sodomitæ quare eum petebant, cùm haberent alios in vrbe.

Quæſt. XIIII.

QVAERETVR, quid volebant nunc viri Gabaa: nunquid Leuitam ad abutendum, vel vxorem eius. Quidam dicunt, ꝙ volebant vxorem eius, ſed litera videtur eſſe in contrarium. Reſpondendum, quòd Ioſephus quinto Antiquitatum tenuit, ꝙ viri illi petebant vxorem Leuitæ. Idem etiam Nicolaus videtur aliqualiter velle: nam Ioſephus ait: Viri Gabaa

Nic & Ioſeph. rñ. ad q̃ſitum

petebant vxorem Leuitæ, quam nollens pro pietate dare hoſpes, & tenerè exhortans non valuit, ſed tandẽ filiam ſuam dabat, ne pateretur vxor Leuitæ: ſed non curantes arripuerunt vxorem Leuitæ, & tota nocte ludificauerunt eam: in aurora ipſa ingreſſa eſt domum, ſed quia turpia paſſa eſt non audens virum aſpicere, præ rubore lecto incubuit: animamque reliquit. Vir arbitratus eam graui ſopore detineri, nihil mali metuens excitare eam tentabat conſolari, quia raptorum nõ ſe voluntate ſpontanea præbuiſſet iniurijs, tandem defuncta eſt. Item patet hoc, quia Leuita quæſitus,
2. Ratio. quid audiſſet in Gabaa, dixit ꝙ cùm eſſet in domo hoſpitis ſui, venientes viri ciuitatis volebant eum interficere: ergo non volebant abuti illo. Item patet, quia ſi eum voluiſſent habere ad abutendum, quando dare-
3. Ratio. tur vxor Leuitæ non contentarentur, ſicut viri Sodomitæ petẽtes duos angelos, qui erãt in domo Loth ad abutendum eis: nam quamquam Loth dixerit, quòd daret eis duas filias ſuas virgines, non conſenſerunt, ſed ſemper petiuerunt viros, & volebant frangere portas, Gen. 19. cap. & tamen data iſtis vxore Leuitæ quieuerunt. In contrarium tamen eſt litera: nam dicitur infra, ꝙ dixerunt viri Gabaa: educ virum, qui ingreſſus eſt ad te, vt abutamur eo. Item patet ex verbis ſenis offerentis filiam ſuam virginem, & vxorem Leuitæ, nè viri Gabaa cognoſcerent Leuitam. Si tamen vxo-
Rñ. ad rõnes Ioſephi. rem Leuitæ vellent viri Gabaa, non concederet eis ſenex maiora, ſcilicet filiam ſuam, & vxorem Leuitæ. Item quia dixit: non operemini hoc ſcelus contra naturam in virum: ergo ſic eum cognoſcere volebant.
Ad primã. Ad rationem Ioſephi in contrarium dicendum, quòd non multum eſt obediendum ei, quando ex textu ſcripturæ apparet contrarium ſibi, ſicut apparet hic. Ad
Ad ſecũdã ſecundum dicendum, ꝙ vir voluit honeſtare verba ſua, nollens dicere, ꝙ volebant eum cognoſcere, quia erat turpiloquium, ſed ꝙ volebãt eum occidere, quod erat honeſtius verbum. Vel aliter volebant viri Gabaa occidere iſtum, ſcilicet cognoſcendo eum, & vexando: nam ſicut vxorem ſuam incredibili libidine vexantes occiderunt, ita & ipſum vexando libidine occidiſſent ſi daretur eis locus. Item ꝙ iſtud ſignificetur per verbum manifeſtum eſt, quia certum eſt, quòd viri Gabaa non veniebant ad occidendum Leuitam, cùm nullam cauſam mortis haberent contra ipſum. Etiam quia ex verbis eorum apparebat, quòd nollent occidere, ſed ponitur occidere pro abuti. Si tamen aliquis vellet tenere contrarium, debet dicere ad auctoritates literæ, quòd verum eſt viros Gabaa petiuiſſe Leuitã ad cognoſcendum eum, tamen non intendebant cognoſcere illum, ſed iſta dicebant, vt moueretur ad dandum vxorem ſuam pro ſe: verius tamen eſt, quod verè vellent abuti Leuita: alioquin cùm diceret ſenex, ꝙ daret eis duas mulieres, ſcilicet filiam ſuam, & vxorem Leuitæ aſſentirent, & dicerent ſe velle hoc. Et tamen dicitur infra, quòd nolebant acquieſcere ſermonibus eius. Cùm autem obijcitur, quòd ſi voluiſſent Leuitam, non contentarentur accipiendo vxorẽ. Dicendum, quòd intentio virorum Gabaa erat abuti Leuita, & non vxore ſua, & ob hoc cum ſenex dixit, quòd daret eis filiam ſuam, & vxorem Leuitæ non aſſenſerunt, & tamen poſtea quando eduxit ad eos vxorem Leuitæ, fortè moti fuerunt pulchritudine eius, & tenuerunt eam non aduertentes ad Leuitam.

An in ciuitate Gabaa eſſent viri Sodomitæ paſſiuè, cùm quibus viri alij turpitudinem operarentur, & ſi ſic quare cum tanta importunitate Leuitam petebant. Quæſt. XV.

QVAERETVR vlterius, ſi iſti viri erant Sodomitæ, & volebant cognoſcere Leuitam, quare cum tanta importunitate eum petebant? nunquid cũ
F exercerent ipſi omnes execrandam turpitudinem, non erant in ciuitate multi, in quo turpitudinem inuicem operarentur? Reſpondẽdum, ꝙ fortè viri Gabaa erant Sodomitæ actiuè, & non paſſiuè. nam contingit ex influentia cœli quibuſdam innaſci cupidinem ad cognoſcendum viros Sodomiticè, & ꝙ nullo modo ipſi cognoſcantur, ſed deteſtantur hoc tanquam extremum malorum, & quaſi mortem. Etiam quidam deteſtantur fęminas, & volunt cognoſcere viros, & in iſtis eſt fortis appetitus ad Sodominecè agendum, & nullo modo ſubijciendum. Alij ſunt, in quibus dominatur appetitus ad ſe ſubijciendum, & nunquam agendum in virum, ſed in fęminam, ſicut in quibuſdã fœminis etiam ineſt immenſum deſiderium ad libi-
G dinem. Aliæ autem ſunt de conditione virili, quæ cognoſci à viris omnino refugiunt, ſed ipſę ſicare fęminas agendo loco virorum volunt. Iſta omnino ex diuerſitate figuræ natiuitatis eueniunt ſecundùm partes cęli, ad quod nimis habitudo trium planetarum confert, ſcilicet Saturni, Martis, Veneris. De quo fortè dicetur ſuper primum cap. ad Romanos. Et ex hac cauſa fortè nullus de viris vrbis Gabaa pati vellet, ſed peregrinos vexarent, vt paterentur. Alia cauſa, & rationabilior videtur, ſcilicet, Leuita iſte erat extraneus, & inſolitus, & ea quæ inſolita ſunt valde mouent: ſic accidit habentibus coniuges, ꝙ interdum pulchras habentes vxores propter aſſuetudinem interdum quarundam mulierum turpium petant concubitus. Sic &
H viris Gabaa vitium peſſimum aſſuetum in alterutrum erat, ideo ad extraneos efficacius mouebantur. Sic fuit de viris Sodomorum: nam ipſi in alterutrum turpitudinem operabantur, vt manifeſtum eſt: tamen cùm duo angeli in ſpecie virorum intrauerũt domũ Loth, omnes viri ciuitatis vallauerũt domum, vt abuterẽtur eis: quia inſoliti erant, & mouebant inſolita illos pluſquam aſſueta: ſicut dicit Salomon: aquas furtiuas dulciores eſſe, & cibum abſconditum ſuauiorem. Et intelligitur de cognitione carnali ad mulierem inſolitã, & non licitam. Simile de viro iudicandum in illis, qui turpitudinem hanc exercent.

Diuerſæ inclinatiões ad luxuri

Quare non petierunt viri ciuitatis Gabaa etiam puerum Leuitæ ad abutendum. Quæſt. XVI.

I QVAERETVR vlterius, quare non petiuerunt viri ciuitatis Gabaa etiam puerum Leuitæ ad abutendum. Reſpondendum, ꝙ fortè viri illi non viderãt puerum Leuitæ, quando erat Leuita in platea, vt ſi declinauerat puer ad aliquid emẽdum pro domino ſuo, vel expediendum, & ſic etiam nunc non videntes eũ non peterent niſi Leuitam, quem viderant. Aliter põt dici, ꝙ fortè fecerũt hoc ex pulchritudine Leuitæ. Nã qui hac infanda turpitudine laborant, ita feruntur inſanienti deſiderio in pulchros viros, ſicut viri cõiter in pulchras fęminas, & fortè iſta fuit vna de cauſis quare viri ciuitatis incitati ſunt potius ad hunc Leuitam, quã in alterutrum: ſic. n. viri Sodomitæ videntes duos ange-
K los ingreſſos vrbem in ſpecie pulchrorum virorũ, intantum exarſerunt in eos, ꝙ tota ciuitas à ſene vſq; ad puerum conuenerunt ad domũ Loth, Gen. 19 c. puer autem Leuitæ fortè erat turpis forma, ideo nõ incitati ſunt in ipſum, nec petiuerunt ad libidinem. Vel fortè ſi daretur eis Leuita, etiam faciliter intendebãt habere puerum. *Vt abutamur eo.* Turpiter locuti ſunt, ſed turpiꝰ agere intendebant: ex quo patet, ꝙ iſtud peccatum nõ erat nouum in ciuitate Gabaa, quia tunc non locuti fuiſſent tam impudicè. Etiam non conueniſſent oẽs viri tam inuerecundè ad cognoſcendum vnum, quia in alterũ erubeſcerent ꝑp infandum eſſe, & inſolitum: ſed non erubeſcebant clamare illud tanq̃ licitum, &

con-

cōſenſu publico approbatum, ideo frequētatum erat. *Egreſſuſque eſt ad eos ſenex*. Voluit ſenex verbis blādis lenire inſaniam virorum Gabaa, ſed ſic libidine inſaniebant, ꝙ impoſſibile erat verbis extingui, ſed dum magis prohiberetur, quod deſiderabant, potius exardeſcerent. Intelligendum eſt autem, ꝙ ſenex faceret claudi portam ipſo egrediente ne irrumperent omnes viri vrbis in domum, & tenerēt Leuitam: ſic fecit Loth, quando egreſſus eſt ad placandum viros Sodomorum inſanientes in angelos, ſcilicet ꝙ clauſit poſt tergum ſuum, Gen. 19. cap. *Nolite fratres, nolite facere malum hoc.* Blandè loquebatur, vt aut illi miſericordia, aut verecundia mouerentur, ſed neutrum fuit, cùm inſaniens dominaretur libido. *Habeo filiam virginem*. Volebat placare ſenex viros iſtos promittendo eis dare filiam ſuam, & vxorem Leuitæ. non quidem intentione dandi, ſed vt ſic viri Gabaa mollirentur, & ceſſarent à petitione viri, & poſtea erubeſcerent, nec etiam vellent iſtas mulieres: nam in ſe redeuntes viderent etiā iſtud eſſe malum, & deteſtarentur illud. Si autem non conſentirent ſimpliciter dimittere virum, & illas ſaltem proferret eis illas duas, vt dimitterent virum: nominauit autem homo iſte puellam virginem, quia harum concubitus magis allicere ſolent, & inſenſati carnis amatores earum concubitus ſummam fęlicitatem putant, de quo nihil ſpeculandum eſt, an iure fulciatur eorum deſiderium, vel in ſola inani opinione conſiſtat. *Et hic homo habet concubinam*. Scilicet habet vxorem, quæ concubina vocatur, & fortè ſenex iſte vocaret eam concubinam pro nunc, quia magis licitum vocabulum erat iſtud, vt illi acceptarent illam pro viro accipere, quàm nominando eam vxorem. *Educam eas ad vos, vt humilietis eas*. Ideſt dabo eas vobis, vt libere faciatis quid vultis in eis: Humiliare fœminam eſt cognoſcere illam illicitè, quia per hoc cadit ab honore ſuo, & valore, & potiſſimè conuenit hoc virginibus: quia ſi cognoſcantur ab aliquibus illicitè, poſtea cadūt omnino ab honore, & rari eas volunt in vxores accipere: ſic dicitur Exod. 21. de illo, qui cognouit famulam, ꝙ non poteſt vendere eam, quia humiliauit. Etiā Deut. 21. captiua, quæ in bello capta eſt poterat vendi, & tamen ſi cognoſcat eam dominus, non poterit vendere, & ſubditur cauſa, ſcilicet quia humiliauit eam, & quia vna harum erat virgo dixit, vt humilietis eas. *Et veſtram libidinem compleatis*. Ideſt, vt expleatis in eis libidinem, qua ardetis in virum. Et hoc quantum libuerit vſque ad complementum. *Tantum obſecro ne ſcelus iſtud contra naturam operemini in virum*. Ideſt ſolum rogo ne exerceatis hoc opus nefandum contra virum, & quidquid aliud vultis, ſiue in filia mea, ſiue in vxore huius viri libenter concedo.

Humiliare fœminam quid ſit.

An peccabat vir iſte offerendo filiam ſuam, & vxorem Leuitæ viris Gabaa ad exercendum libidinem, ne abuterentur Leuita, & an magis iſte ſenex peccauit, quàm Loth.

Quæſt. XVII.

QVAERETVR, an peccabat vir iſte offerendo filiam ſuam, & vxorem alterius viris Gabaa ad exercendum libidinem ne exercerent eam in virum. Aliquis dicet, ꝙ nō: quia mouebatur pietate quadam, ſcilicet ne vir tantum dedecus pateretur. Item quia volebat euitare maius malum: nam vbi duo mala ſunt pertranſimus paruum permittendo, vt euitemus maius malum: ſicut qui non poteſt merces liberare, & ſeipſum: liberat ſeipſum proijciendo merces ad exonerandum nauem, vt patet 1. q. 7. cap. diſpenſationes rerum. Item patet hoc ex facto Loth: nam Loth erat vir ſanctus, quem ſcriptura laudat, & ponitur in Catalogo Sanctorum ad Hebræos 11. & beatus Petrus in

Cuiuſdam rationes in diuerſum.

1. Ratio.

2. Ratio.

A canonica ſecunda laudat eum, dicens liberatum de libidine, & violentia Sodomorum, & quod maius eſt Deus eum approbauit, vt iuſtum, & fecit exire de ciuitate peritura vocantibus eum angelis. Gen. 19. cap. ipſe tamen fecit ſimile, dicens ꝙ daret duas filias ſuas virgines Sodomitis, vt non cognoſcerent viros, ergo etiā liceret iſti viro agere, dando filiam ſuam, & concubinā Leuitæ. Reſpondendum, ꝙ non licebat huic viro, & peccabat mortaliter faciendo. Nam pro nulla re debemus Deum offendere: ſed cùm iſte homo traderet filiam ſuam, & concubinam Leuitæ viris Gabaa offendebat Deum, quia iſtud malum erat: ergo non licebat. Item non ſolùm offendebat Deum, ſed etiam proximum: nam traderet filiam ſuam, quę non deſiderabat

Reſp. ad quæſitum.

B illam libidinem, in quo grauabat eam, quia inducebat ad peccandum: etiam quia humiliabat eam auferendo honorem ſuum: etiam faciebat iniuriam vxori Leuitæ, & ponebat eam in mortis periculo, ſicut poſtea factum eſt. Quod ſanis poterat cognoſci, cùm multi viri, vel omnes de ciuitate venirent, ꝙ illi mulierem vnam libidine vexantes occiderent, & ſic non ſolùm peccabat in lenocinio, ſed etiam in homicidio. Item quia quilibet debet diligere potius animam ſuam, quā alterius, quòd autem Leuita cognoſceretur, non poteramus dare, niſi quòd peccaret ipſe; quod tamen ſenex daret filiam ſuam cognoſcendam, & vxorem Leuitæ, peccabat ipſemet ſenex: ergo debebat potius eligere, ꝙ peccaret Leuita, & moreretur quàm ꝙ ipſe hoc faceret.

C Item confirmatur hoc, quia aut faciebat hoc ſenex ad euitandam pœnam Leuitæ, vel culpam: pęna quidem duplex eſſe poterat, ſcilicet mors, quæ ſequeretur ex magna vexatione, ſicut ſecuta eſt in muliere, vel dedecus immenſum: ſed pro his non debebat ſenex peccare, quia quodlibet peccatum quantumcunque paruum, quod ſit mortale, eſt peius omni pœna etiam infernali: ideo potius erat pęna eligenda quàm culpa. Poterat autem eſſe culpa in Leuita, vt ſi ipſe ſpōte cognoſceretur: ſed adhuc potius debebat ſenex pati, ꝙ peccaret Leuita ſic, quàm ꝙ ipſe peccaret, cùm deberet potius animam ſuam, quàm alterius diligere. Item malè faciebat ſenex, quia ꝙ Leuita cognoſceretur erat inuoluntarium, cum ipſe hoc valde refugeret,

D & timeret. In hac autem pęnali turpitudine non erat dignum tolerare, ſicut in alijs, de quo infra dicetur. Quòd autem ſenex daret filiam ſuam, vel concubinā Leuitæ erat voluntarium, ideo eſſet peccatum, & ſic ipſe volebat peccare ne Leuita pateretur pęnam: ſed iſta commutatio erat valde iniuſta, quia etiam pro ſeipſo nō deberet aliquis talem commutationem facere. Peccauit ergo ſenex promittendo, & poſtea magis exequendo. Ad rationem primam in contrarium dicendum, ꝙ agere aliqd ex pietate laudabile eſt: dummodo tamen prætextu pietatis turpē non committatur: nam talis, vbi turpe committitur, non eſt pietas, ſed impietas. Iſtud autem eſt, quia quidam dicunt tenere modum in faciendo id, quod bonum eſt, ſed cùm aliud

Ad primā rationē in diuerſum.

E ſit bonum ex genere, putant licere per omnem modum, & in hoc errant, quia non ſunt bona, quæ non teneant aliquam veritatem: nam diligere parentes bonum, & ſecundùm ſeipſum laudabile eſt: tamē in hoc contingit error, vt ponit Ariſt. exemplum 7. Ethic. de Niobe, quæ propter filios contra Deos locuta eſt. Idē dicit de Satyro Philopatore, ꝙ tātum diligebat patres, ꝙ deſipere videbatur. Ita hic velle per omnem modum exhibere pietatis opus Leuitæ peccatum erat. Ad ſecundam rationem cum dicitur, ꝙ vbi ſunt duo mala, licet accipere minus, vt euitem⁹ maius. Dicēdū, ꝙ illud intelligitur de malis temporalibus, in quibus prudentia eſt euitare maiora, tolerando minora: ſed in peccatis non recipitur compenſatio, & patet iſtud ex

Ad ſecundā rationem.

F exemplo dato de proijciendo merces in mare, quia ſiue ſaluare vitam: ſiue merces, vel vtrunque perdere præter peccatum eſt, ſed lucra, aut damna corporalia hæc ſunt. Ad tertiam rationem, quando dicebatur,

Ad 3. rōnē ꝙ Loth iſtud fecit, qui erat vir ſanctus, & ponitur in Catalogo Sanctorum. Reſponderi poſſet ad hoc, ꝙ dato ꝙ aliquis peccauerit, non ſequitur, ꝙ non ſit ſanctus aliquando, & è conuerſo, non ſequitur iſte eſt ſanctus ergo nunquàm peccauit, quia ſanctus aliquis fit per hoc, ꝙ finit in bono, & actibus laudabilibus, ſed ante hoc potuit facere peſſima. Sic patet de Paulo, qui de perſecutore factus eſt vas electionis. Et de Cypriano, qui de neſando hæretico factus eſt vir ſanctus, & martyr laudabilis, atque fidei zelantiſſimus. Idem in illis quos Apoſtolus ponit in Catalogo Sanctorum patet. G Nam ipſe ponit Iephte, Samſonem, Gedeonem, & alios, ad Heb. 11. & tamen manifeſtum eſt, ꝙ peccauit Iephte occidendo filiam, & Samſon multotiens peccauit cum mulieribus Philiſthinis, vt declaratum eſt ſupra de vtroque. De Iephte, ſupra 11. & de Samſone ſupra 16. c. & ſic Loth potuit poni in Catalogo Sanctorum, & ꝙ peccauerit promittendo filias ſuas

1. Obiect. tradere Sodomitis. Sed iſta ſolutio licèt conueniat, alijs tamen videtur, non applicari ad propoſitum: quia Loth non ſolùm fuit aliquo tempore bonus, ſed etiā nunc quando fecit iſtud, bonus erat. Quod patet, quia Deus dixerat Abrahæ: Gen. 18. ca. ꝙ non occideret in vrbe Sodomorum iuſtum, cum impio, ſed ſolùm impios, & ob hoc ſaluatus eſt Loth: ſi tamen peccauiſſet H volendo tradere filias ſuas Sodomitis efficeretur iniuſtus, & iam non liberaret eum Deus de deletione Sodomorum. Item confirmatur hoc ſecunda Pet. ca. 2. cùm dicitur: Iuſtum Loth oppreſſum a nefandorum iniuria à luxurioſa conuerſatione eripuit. ergo tunc

Duplex reſponſio. iuſtus erat. Ad hoc reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo, ꝙ Loth non peccauit dicendo illud Sodomitis, quia dixit ad quādam perturbationem animi, cum ſe videret in tanta anguſtia, perturbatio autem excuſat peccatum, quia peccatum ex deliberatione eſſe debet: quia peccatum, ideo eſt peccatum, quia eſt voluntariū, ſed indeliberata non ſunt voluntaria, ergo etiam non erunt peccata. Aliter poteſt dici, ꝙ Loth diceret iſta ſine perturbatione volens ſic efficere, vt angeli liberarentur, I & quòd peccauerit in hoc: tamen non ob hoc vocatus eſt iniuſtus, nec ceſſauit liberatio eius. quod patet, quia Loth dicebatur iuſtus comparatione Sodomorum, & quia ipſe nunquam peccauerat in hoc realiter, nec verbo impudico, nec ſaltem oculo, ita ꝙ deciperetur oculus eius in aliquo: ergo iuſtiſſim⁹ erat in hoc. Patet illud ſecunda Pet. cap. 2. ſcilicet. Iuſtum Loth oppreſſum à nefandorum iniuria, a luxurioſa conuerſatione eripuit: aſpectu enim, & auditu iuſtus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iuſtam iniquis operibus cruciabant, ergo vocauit eum ſcriptura iuſtum, quamquam peccauerit in hoc, cùm ſolùm ageretur ibi de vino Sodomitico. Item quamquam peccaſſet in hoc Loth, non erat iuſtum, quod K periret in vrbe Sodomorum, ſed quòd liberaretur, quia illa pœna inflicta fuit pro peccato carnis, in quo Loth erat mundiſſimus, ideo licèt pro peccatis ſuis aliqua pœnà puniendus foret, non tamen illa, qua puniebantur ſcelerati. De Loth in hoc an peccauerit Auguſtinus in libro quæſtionum ſuper Gen. & habetur in Decretis diſt. 14. cap. quòd ait. vbi dicit: Quòniam proſtituere volebat duas filias hac compenſatione, vt viri hoſpites eius nihil tale à Sodomitis paterentur, vtrum admittenda ſit compenſatio flagitiorum, vel quorumcunque peccatorum, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat, an potius perturbationi Loth, non conſilio tribuendum fuerit. Siquis

F fuerit, qui hoc dixerit merito inquireretur, & nimirum periculoſiſſimè admittitur hæc compenſatio. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & mentis in tanto malo permotæ, nullo modo imitandus eſt. Hic autem locus erat ad quærendum ſi debet aliquis facere maius malum mortale, ne incidat in minus mortale. Secundò an debet aliquis pro alio peccare mortaliter, vt alius non peccet in maiori peccato mortali. Tertiò an aliquis debeat peccare venialiter, vt aliquis euitet peccatum mortale. Quartò an poſſet interdum quis eſſe perplexus inter duo mala ad faciendum vnum, vel aliud: ſed iſta conuenientius tractabuntur ſuper capit. tertio: Epiſtolæ ad Roma. vbi eſt proprius locus.

G

Quis peccauerit magis Loth, vel iſte ſenex, quia ambo ſimilia verba ſunt locuti.

Quæſt. XVIII.

QVAERETVR vlterius, quis peccauit magis, an Loth, vel iſte ſenex, quia ambo ſimilia verba locuti ſunt. Reſpondendum eſt, quòd Loth dupliciter exiſtimare poſſumus: nam ſi dicamus, quòd fecit illud præ turbatione, ſubito loquendo verba illa præ turbatione mentis neſciens quid diceret, non peccauit ſaltem mortaliter. Si autem dicamus, quod egit deliberatè peccauit mortaliter: tunc autem dicet ali- H quis de ſene, quòd ita poterat dici, an egit perturbatus, vel deliberatè. Sed dicendum, quòd non ſtabit in ſene iſta diſtinctio, quia manifeſtum eſt, quòd egit deliberatè: nam perturbatio eſt in illis, quæ ſubito agimus, cùm autem aliqua operatio magno tempore durat, non dicitur fieri animo turbato, ſed deliberato: licèt verum ſit, quòd anguſtia rerum euenientium inducunt hominem ad deliberādum id, quod aliàs non eſſet deliberaturus. Loth autem cùm ſolùm protulit verba illa, & nihil tradiderit executioni, potuit dicere illa verba animo turbato, & poſtea ad ſe rediens doleret, quòd dixiſſet, ſenex tamen exiens ad viros dixit iſta, & hortatus eſt, quòd acceptarent conditionem iſtam, & poſtea ingreſſus domum eduxit vxorem Le- I uitæ, & tradidit viris vrbis: ergo non agebat turbatus, ſed deliberatus. In quo conſiderandum, quòd non vocatur aliquis turbatus quotieſcunque ira in aliquo ſuccenditur, & agit aliquid quod aliàs non eſſet acturus, ſi non iraſceretur: quia ſic nunquam peccaret aliquis mortaliter per iram, cùm ira quandiu manet, faciat perturbationem mentis. Sed vocatur perturbatus ille, qui ſubitis venientibus paſſionibus, non ſolùm ad aliquid agendum incitatur, & diſponitur, ſed etiam intellectus ſuus ſtupidus redditur, quaſi nihil iudicans: & tunc homo ſubito agit aliquid valde malum. Et quantum ad hunc modum contingit aliquem hominem ſapientem, & prudentem ſubito agere aliquid magnæ inſipientiæ, & hoc quia pro illo modico tem- K pore actus intellectus ligatus eſt, & eſt homo attonitus: ſicut qui ſubito videt ſuper ſe hoſtem, & ad hunc ad capiendum arma, non habet animum, non quidem ſolo timore, ſed quia intellectus paſſione tanta adueniente eſt ligatus: & tunc quidquid homo agit, vitio caret: ſed illud valde modicum eſt temporis, vnde iſte reſumptis viribus capiat arma, & pugnet ferociter contra hoſtes, quamquam ex grauiſſima ira agat, non dicitur agere ex perturbatione, & iſtud non poterat aſſignari in ſene. In Loth autem, licèt non multum aſſignari poſſet tamen conuenientius, quàm in ſene aſſignabitur. Ideo conceſſa hac diſtinctione, dicendum quòd peccauerit grauius ſenex iſte quàm Loth, eo ꝙ ille peccauit ſolum venialiter ex perturbatione:

De turbato.

Doct. rñ. ad q̃ſtionem.

tione: iſte autem peccauit mortaliter, quia deliberatè egit. Si autem dicamus, ꝙ Loth egerit ex deliberatione, & peccauerit mortaliter, adhuc dicendum, ꝙ peccauit grauius ſenex quàm Loth, quia Loth ſolùm locutus eſt, & executioni non tradidit, iſte autem ſenex locutus eſt, & fecit. Sed dicet aliquis, ꝙ Loth non executus eſt, quia non ſuſceperunt commutationem eiꝰ

Cuiuſdam rñ. ad ꝗſitũ

Sodomitæ, & ſi voluiſſent libenter exequeretur, & ſic non minuebatur peccatum. Iſte autem ſenex executus eſt, quia acceptauerunt hoc viri vrbis. Sed dicendum, ꝙ non ſtat. Primò quia dato, quòd acceptaſſent

Impro. 1. Ratio.

conditionem Loth Sodomitæ, neſcimus quid ipſe feciſſet, quia fortè poſtea reſipuiſſet, & non daret. De viro autem iſto ſumus certi, ꝙ fecerit, ideo iſti maior culpa eſt aſcribenda. Secundò non ſtat iſta ratio, quia ſenex iſte non fuit executus conditionem iſtam, tan-

2. Ratio.

quam conſentientibus viris vrbis, ſed eis nolentibus; nam dicitur in litera, ꝙ cùm diceret ſenex ſe daturum filiam ſuam virginem, & concubinam Leuitæ, noluerunt viri aquieſcere ſermonibus eius, & tamen ipſis non aſſentientibus eduxit ſenex vxorem Leuitæ, & tunc acceperunt eam. Ad hoc ergo, ꝙ tantum peccaret Loth, ſicut iſte ſenex, oportebat, ꝙ licèt Sodomitæ non aſſentirent conditioni ſuæ, quòd ipſe eduxiſſet filias ſuas ad eos, vt fortè ſic contenti relinquerent viros, & tamen non fecit: ideo manifeſtè dicendum eſt, quòd magis peccauit ſenex iſte.

Quid egiſſet Loth, ſi oblatis virginibus Sodomitis illi paſſioni conſenſiſſent.

Quæſt. XIX.

QVAERETVR vlterius, incidẽtaliter de Loth, cùm ipſe dixit ſe daturum duas filias ſuas Sodomitis, nè agerent malum viris, ſi aſſenſiſſent huic conditioni Sodomitæ, quid egiſſet Loth. Reſpondẽdum, ꝙ licèt videretur grauiſſimum Loth dare filias virgines, & præcipuè deſponſatas libidini totius populi: tamen ipſe dare voluiſſet, ne viri, qui ad eum ingreſſi fuerant malum paterentur, & tamen angeli non permiſiſſent hoc, ſed ſicut percuſſerunt cæcitate omnes Sodomitas, quando volebant effringere fores perſeuerantes in ſua nequitia, ita tunc percuſiſſent, vt non auderent ingredi, vel accedere ad domum, vel irrogaſſent eis aliam pœnam ad placitum ipſorum, ita vt fugerent à domo Loth, & tunc ipſi angeli manifeſtarent ſe Loth, ꝙ erant angeli, & quòd defenderent eum, & filias ſuas, & quòd non traderet eas Sodomitis.

Cur angeli non percuſſerunt prius Sodomitas cæcitate, quàm Loth coactus amaritudine cordis promitteret dare duas filias.

Quæſt. XX.

QVAERETVR vlterius, cùm angeli poſtea percuſſerint Sodomitas cæcitatè, ne accederent ad oſtium domus: cur à principio hoc non fecerunt prius quàm Loth, coactus amaritudine cordis, & perturbatione promitteret dare duas filias, vt dimitterent viros? Reſpondendum, ꝙ fecerunt hoc angeli propter duo. Primùm fuit, vt oſtenderetur benignitas Loth erga hoſpites: nam tantum ad eos afficiebatur, quòd etiam filias ſuas patiebatur illudi, ne ipſi quidquam inhoneſtum paterentur, & licèt iſtud non fieret ex rectitudine rationis, quia tamen affectione bona, & ſimplici fiebat erat quodammodo præmiandum in illo, licèt non eſſet in alijs ad cõtrahendum iam ſcientibus hoc. Secundùm & præcipuum fuit, quia Deus volebat cõdemnare Sodomitas, & licèt ille ſciret hoc peccatum

A eorum manifeſtè, quia in omni loco oculi ſui cõtemplantur bonos, & malos, Prouer. 15. tamen vt daret nobis formam non præcipitandi ſententiam, ſed agendi omnia ſecundùm ordinem iuris, & cùm pleniſſima probatione, miſit angelos ſuos Sodomam, quaſi inquiſituros de hoc crimine, vt patet Gene. 18. ſcilicet, Deſcẽdam, & videbo, an clamorem, qui venit ad me, opere perpetrauerint, an non: vt ſciant, ꝙ etiam fuerit factum ad intentionem dandi nobis formam in iudicijs. Patet extra de accuſat. c. qualiter, & quando. & in Decretis 2. q. 1. ca. Deus omnipotens. ergo angeli iſti, qui veniebant tanquàm inquiſitores criminis, vt patet Gen. 18. voluerunt habere probationem efficaciſſimã de hoc ſcelere, ideo non ſolùm ſuſceperunt, quòd to-

B ta ciuitas à ſene vſque ad puerum conueniſſet ad portas Loth petens educi viros, vt abuterentur eis: ſed etiam expectauerunt probationem aliam ad indicandũ ſequentem rabiem libidinis in viris, ſcilicet quòd oblatis eis puellis virginibus & ſpecioſis, contemnerent accedere ad eas, vt iuuenibus commiſcerentur, & iſta erat efficaciſſima probatio: iſta autem non poterat haberi, niſi Loth filias ſuas offerret Sodomitis ad euitandum ſcelus in viris: ideo angeli tamdiu tacuerunt diſſimulantes ſe eſſe angelos, quo iſtud fieret: quo facto, & non conſentientibus Sodomitis percuſſerunt eos cæcitate, in quo ſe angelos oſtenderunt. Et iſta ratio eſt melior, & magis neceſſaria quàm prima.

C *Qualiter peccarit iſte ſenex dando vxorem Leuitæ viris Gabaa, & etiam ipſa.*

Quæſt. XXI.

QVAERETVR vlterius, qualiter peccauit iſte ſenex dando vxorem Leuitæ viris Gabaa. Reſpõdendum, ꝙ ipſe peccauit dupliciter. Primò directè cõtra Deum, quia potius debuerat pati, ꝙ violenter cognoſcerentur Leuita, & vxor eius, & filia ſua, & quicunque alij, quàm ꝙ ipſe traderet vxorem Leuitæ illis, quia cætera erant pœnalia, & non culpabilia cùm eſſent inuoluntaria. Iſtud autem erat ſpontaneum, ideo erat peccatum. Secundò peccabant contra vxorem Leuitæ. Et iſtud erat dupliciter. Primo indu-

D cendo eam ad peccandum: nam fortè ipſa erat libidinoſa, & gauderet, ꝙ daretur ei occaſio explendi libidinem, ſicut dicit Iuuenalis in ſatyra quædam de Meſſalina vxore Imperatoris, ꝙ per noctem mutato habitu introibat in lupanaria, vt ibi ab hominibus cognoſceretur, & ſic ſuam libidinem expleret: ſed dicit concludens, ꝙ laſſata viris, ſed non ſatiata, receſſit, & hoc ſæpè faciebat. Ita ergo poterat eſſe de iſta muliere Leuitæ, ꝙ eſſet feruida nimis, & gauderet in hoc, & tunc dans ei occaſionem ad peccandum peccabat. Item dato, ꝙ à principio non gauderet, poſtea experta delectatione, gauderet quòd tradita fuiſſet illis viris, & hoc induceret in ea ſenex: ego peccaret. Secundò peccabat ſenex, quia erat cauſa mortis illius: nam ex hoc mortua

E eſt illa, vt patet infra, nec etiam iſtud fuit per accidens, quia ſatis poterat credere ſenex iſte, quòd mulier moritura eſſet, aut pateretur periculum, cùm libido omnium virorum de Ciuitate explenda foret in ea. ideo peccabat, vt homicida.

An mulier iſta peccaret, cùm ſubiecta eſt libidini omnium virorum Gabaa.

Quæſt. XXII.

QVAERETVR vlterius, an mulier iſta peccaret, cùm ſubiecta eſt libidini omnium virorum Gabaa. Reſpondendum, quia ſi ipſa non volens violenter capta fuiſſet à viris vrbis, & cognita, atque ſic

moreretur, non peccabat: imò erat martyr, & merebatur nimis. Et dicendum, ꝙ ſi vexata fuiſſet libidine, & tamen non mortua, & in hoc non conſenſiſſet, eſſet valde laudabilis, & mereretur nimis apud eccleſiam triumphantem. Sic patet de beata Lucia, quam; cum præſes iuberet duci ad lupanar, vt recederet ab ea ſpiritus Sanctus ait: ſi inuitam me ad lupanar duci feceris: caſtitas mihi duplicabitur ad coronam, & ſic ſuo modo in iſta fœmina fieret. Si autem moreretur dicendum, quòd eſſet martyr, & inter martyres computanda: nam ſi viuens paſſio illa eſſet laudabilis in ea; neceſſe erat, quòd morientem martyrem efficeret: nam omnis pœna, quæ meritoriè toleratur, cùm in ea quiſque deceſſerit, cùm pro nomine Dei, & iuſtitia moriatur, martyr eſt.

An indiſtinctè mulier iſta peccauerit.
Quæſt. XXIII.

QVAERETVR nunc indiſtinctè, an mulier iſta peccauerit. Reſpondendum, ꝙ peccauit valde, & tamen non tantum quantum ſi ſponte vt adultera ſe tradidiſſet alieno viro: nam ſicut culpa Loth volentis tradere filias ſuas Sodomitis minueretur, quia volebat eas tradere ne hoſpites paterentur: ita & iſtius mulieris culpa: nam ipſa non omnino ſpontanea erat, ſed vt vir ſuus non pateretur iſta, quæ in eo contra naturam eſſent voluit ipſa pati, quod in ea non contra naturam erat, licèt inhoneſtum eſſet, & tamen non debuiſſet hoc facere iubente ſene, aut viro mandante vel orante: quia in per ſe malis nulli aſſentiendum eſt, quantæcunque auctoritatis. Etiam dato, ꝙ ſciret, ꝙ vir ſuus cognoſcendus erat violenter, & ipſa, & omnes quotquot in domo erant, non debebat hoc pati, quia ꝙ violenter omnes cognoſcerentur erat pati, & non erat peccatum, ꝙ autem ipſa iret, vt cognoſceretur ne vir ſuus cognoſceretur, erat agere, adeo erat peccatum. Dicendum tamen, quòd ſi non attenderemus Deum vltorem, & iuſtitiam eius poſitam in cordibus noſtris ſecundùm humanam rectitudinem: videbatur bonum, & laudabile, quòd mulier illa videns neceſſe eſſe, ꝙ aut vir ſuus pateretur contra naturam, aut ipſa ludificaretur à viris vrbis illi[9], quòd ipſa ludificaretur, quamquam laudabilius erat ſecundùm humanam legem, quòd ambo potius morerẽtur, quàm hæc tolerarent: ſed dato, quòd oporteret alterum iſtorum fieri, melius erat, quod ipſa permitteret ſe ludificari: dico ſemper attendendo humanam rectitudinem ſemota Dei lege, quia ſ'm illam quid expediat, dictum eſt.

Cur ſenex iſte eduxit vxorem Leuitæ, ſi viri Gabaa nolebant eam. *Quæſt.* XXIIII.

QVAERETVR vlterius, cùm dicerent viri vrbis, quòd nolebant cognoſcere cõcubinam Leuitæ, & filiam ſenis, ſed ipſum Leuitam, cur eduxit ſenex vxorem Leuitæ ad eos. Reſpondendum, quòd licèt ſenex peccauerit contra Deum faciendo hoc, vt ſupra dictum eſt, tamen vſus eſt quadam prudentia humana: videbat enim, quòd viri vrbis inſaniebant, & fracturi erant fores domus, nec poſſet ipſe reſiſtere illis, & tunc fortè cognoſcerent Leuitam, & vxorem, & filiã ſenis, & omnes, qui in domo erant. quod eſſet grauiſſimum, ſicut dixerunt viri Sodomitæ ad Loth: teipſum magis affligemus: Gen. 19. quia ipſe nolebat eis dare duos iuuenes, qui introierant in domum eius, ſed filias: dixerunt ꝙ affligerent eum, cognoſcendo illũ, & vexando libidine: ita nunc facerent fortè viri Gabaa iſti ſeni, & omnibus, qui in domo eius erant, vt ergo euitaret hoc eduxit vxorem Leuitæ ad viros, putans

F ꝙ licèt non ſuſcepiſſent conditionem, videntes eam mouerentur in illam, & ceſſarent ab impetitione Leuitæ. Et ratio huius erat, quia quando non conſentiebant, non videbant coram ſe vxorem Leuitæ, nec filiã virginem ſenis, & ob hoc mouebantur magis ad Leuitam de quo primo conceperant, licèt nullum viderent, & quia quando delectabile eſt in præſentia nimis mouet ſecundùm ꝙ Ariſt. Ethi. 2. in fine dicit dans regulam, ꝙ nunquam aliquis iudicet de ipſo delectabili in præſentia eius, an debeat illud fugere, vel proſequi: quia ſemper allicietur ad iudicandum, ꝙ ſequatur, & ponit exemplum de eo, quod patiebantur Troiani ad Helenam: nam petentibus Græcis, ꝙ daretur Helena, & non pugnarent: veniebant ſeniores ad conſilium, iu-

G dicabantque omnes illam reddendam, ne eſſet origo bellorum: deinde adducebatur Helena in medium, & omnes conſpicientes decorem eius rurſum iudicabãt illam non reddendam, ſed ꝙ potius omnes bello morerentur, & quia illa in conſilium ſæpius adducebatur, præualuit ſententia, ꝙ non redderetur, & ſic bella ſurrexerunt, & Troia exciſa eſt. Sic nunc viri vrbis intendebant non recipere vxorem Leuitæ, nec puellam virginem, ſed Leuitam: viſa tamen vxore Leuitæ, quæ magnæ pulchritudinis erat, tanta in eam libidine inſanierunt, quòd abſorpti nihil amplius petierunt.

An peccauit in hoc Leuita, quòd vxor ſua adulterata fuit cum viris Gabaa.
H *Quæſt.* XXV.

QVAERETVR vlterius, an peccauit in hoc Leuita, ꝙ vxor ſua adulterata fuit cum viris Gabaa. Reſpondendum, ꝙ ſi violenter capta fuiſſet, nec ipſa peccaſſet, nec Leuita, quia inuoluntarium non cauſat peccatum. Nunc tamen dicendum, ꝙ peccauit, quia certum eſt, quòd vxor ſua non exiret ad hoc, quòd ludificaretur, niſi ipſo conſentiẽte, cùm eſſet in aſpectu eius, imò v?, quòd ipſe precaretur, quòd ipſa tolerarẽt hoc, ne tantum ipſe dehoneſtaretur. Sed quòd ipſe oraret, quòd ipſa peccaret, aut daret ei auctoritatem ad hoc, peccatum erat: imò magis videretur peccare ipſe quàm illa, cùm cõſilio eius, & auctoritate ipſa faceret;

I Interdum autem conſulẽtes magis puniuntur, quàm operans ipſum malũ: ſic patet in decretis 86. diſt. c. tanta nequitia. potiſſimè, quia hic interueniret conſiliũ, & auctoritas, & preces, quæ valde augerent delictum. Sed adhuc dicendum, quòd dato, quod vir nõ peccaſſet, nec præcepiſſet, nec conſuluiſſet vxori hoc facere, ſed ſolùm non prohiberet eam volentẽ peccare, peccabat mortaliter, quia vir peccat mortaliter permittendo vxorem fornicari, ſed potius debebat ſe exponere cuicunq; periculo quàm quòd permitteret vxori ſuæ ire ad viros alios, qui ludificarent eam.

An ſenex peccaret magis dando vxorem Leuitæ viris Gabaa, quàm filiam ſuam, vel è contrario.
K *Quæſt.* XXVI.

QVAERETVR vlterius, an ſenex peccaret magis educendo filiam ſuam ad hoc, quòd cognoſceretur à viris Gabaa, quàm educendo vxorem Leuitæ, vel è contrario. Dicendum quòd faciendo, quodcunq; iſtorum peccabat ſenex: nam ſiue vxorem Leuitę, ſiue filiam educeret, dabat operam malo in trib[9], ſcilicet contra Deum, & inducendo ipſam, quam educeret ad peccandum, & exponendo eam morti, vt ſup. declaratum eſt, in quadam quæſtione. Dicẽdum tñ, ꝙ magis peccaret educendo filiam, q̃ vxorẽ Leuitæ. Et hoc in duobus. Primò quia quanto aliquis efficacius mouet alium ad peccandũ, tñ magis peccat, ſed ſenex (In duobus erat maius peccatum educere filiã q̃ vxorẽ Leuitæ)

cſſi-

efficacius moueret filiam ſuam, quàm vxorem Leuitæ:ergo magis peccaret educendo filiam ſuam, quàm vxorem Leuitæ: patet minor, quia vxor Leuitæ non egrediebatur, quia iubebat ei hoc ſenex, cùm non teneretur ei obedire de iure, aut de facto, ſed egrediebatur illa, quia iubebat, aut precabatur Leuita, vel quia ipſa volebat hoc pati, vt erueret virum ſuum: filia autem ſenis non egrederetur ad mandatum Leuitæ, nec ad preces, aut conſilium eius, nec ad eruendum eum: ſed ſi egrederetur eſſet hoc iuſſu patris, ideo ipſe eſſet cauſa efficacior in filia ad peccandum quàm in vxore Leuitæ: nam in filia ſua eſſet ſicut iubens, & compellens peccare. in vxore autem Leuitæ eſſet, ſicut fauens peccanti: ſed manifeſtum eſt, ꝙ iſta nimis differunt in grauitate peccati. Secundum erat, quia ille magis peccat, qui magis agit contra ordinem charitatis, cùm tota rectitudo actionis ſit in ordine charitatis, & tota præuaricatio eſt in violatione ordinis charitatis. Sed ſenex magis ageret contra charitatem filiam ſuam ducendo ad ludificandum, quàm ducendo vxorem Leuitæ: ergo magis ſic quàm aliter peccabat. Iſtud patet, quia ſecundum ordinem dilectionis tenetur aliqs velle plura bona temporalia pro vno quàm pro alio, & ſicut eſt de bonis temporalibus, ita eſt de æternis: nam ſicut teneor alicui velle plura bona temporalia, quàm alteri: ita teneor velle potius, ꝙ ille habeat vitã æternam, quàm alius, & velle potius, ꝙ ille caueat peccata, quàm alius. Sed manifeſtum eſt, ꝙ ſecundum ordinem charitatis magis tenetur pater filijs ſuis, quã alicui alteri, niſi iſte habeat patrem & matrem, quia tunc potius deberet diligere patrem & matrem quã filios, licèt natura inclinet ad contrarium. Ratio tamen, & obligatio hoc dictat, & ſtatuit: ergo iſte ſenex debebat magis diligere filiam ſuam quàm vxorem Leuitæ, & conſequenter debebat conari potius ad euitandum mala illius quàm vxoris Leuitæ: poterat autẽ puella incurrere hic mala temporalia duo, ſcilicet infamiam grauiſſimam, & mortem, vel debilitationem maximam membrorum: malum autem ſpirituale erat vnum, ſcilicet peccare mortaliter. Quodlibet autem iſtorum magis tenebatur ipſe cauere in filia ſua, quàm in extranea, ideo exponendo eã his magis peccabat, quàm exponendo vxorem Leuitæ.

Quare ſenex non eduxit vxorem Leuitæ, & eius filiam, vt abuterentur eis viri Gabaa.
Quæſt. XXVII.

QVAERETVR vlterius, quare ſenex non eduxit vxorem Leuitæ, & filiam ſuam, vt abuterentur eis viri Gabaa ſicut dixerat, ne Leuita abuterentur. Dicendum, ꝙ ſenex cognoſcens inſaniam virorum vrbis, timuit valde, ꝙ omnes de domo violenter cognoſcerent, niſi libidini ſuæ ſatisfieret, & ob hoc promiſit primò filiam, & vxorem Leuitæ, vt ceſſarent a petitione Leuitæ, voluerat tamen ſi potuiſſet eos verbis placare, vt nihil peterent, & cùm vidit, ꝙ non aſſentirent verbis eduxit ad eos ſolùm vxorem Leuitæ, vt ſi fortè illam ſolam habentes contentarentur, & non fieret tantum malum: cùm autem eduxit illam, tantum exarſerunt in eam omnes viri Gabaa, ꝙ non recordati ſunt aliquid vltra petere, ſcilicet nec filiam ſenis, nec Leuitam. Si tamen illa non contentarentur adhuc petentes filiam ſenis ipſe dediſſet illam, vt non irrumperent domum, & omnibus violentiam inferrent. Si autem poſtea Leuitam peterent, ibi ſenex ageret quidquid poſſet.

A *Si ſenex in anguſtia poneretur, quòd aut filiam ſuam, aut Leuitam, traderet viris Gabaa, quem illorum potius tradere deberet.*
Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR vlterius, ſi ſenex poneretur in anguſtia, ꝙ aut filiam ſuam, aut Leuitam traderet viris Gabaa, quem illorum potius tradere deberet. Reſpondendum, ꝙ aut quæritur de eo, quod ſenex facere debebat, aut de eo, quod ipſe faceret. Si quæratur de ſecundo, dicendum ꝙ indubitanter ſenex daret filiam, ne Leuita pateretur. Quod patet, quia cùm peteretur Leuita, dixit ſenex, ꝙ daret filiam ſuam, & vxo-
B rem Leuitæ ne cognoſcerent Leuitam: ergo à fortiori daret filiam ſuam ſolam, ne cognoſceretur Leuita. Si autem quæratur de eo, quod facere deberet. Dicendum, ꝙ nullum facere debebat: quia ſiue filiam daret, ſiue Leuitam mortaliter peccabat: ſicut ſupra demonſtratum eſt, quando dicebatur, ꝙ peccauit dando vxorem Leuitæ. vnde potius pati debebat, ꝙ omnes violenter cognoſcerentur, quàm ꝙ ipſe aliquem tribueret cognoſcendum. Si tamen dicatur: ponamus quòd ſenex vellet dare aliquem de his duobus, ne ſequeretur totalis deſtructio oĩum, quem dando minus peccaret. Dicendum, quòd minus peccaret dando filiam, quàm dando Leuitam. Sed aliquis dicet, ꝙ magis peccaret dando filiam ex duabus rationibus poſitis quæſt. 26.
C Dicendum, ꝙ in hoc conſiderandum eſt, ꝙ in poteſtate ſenis eſſet dare, quem vellet iſtorum, & non acciperent viri vrbis, niſi quem ſenex daret. Etiam ꝙ ipſi æqualiter obedirent ei ad ſe tradendum illudendos. Eſt ſenſus, ꝙ ſicut ſuaſione patris filia traderetur, ita ſuaſione eius traderetur Leuita, & non eſſent facilior ad ſe tradendum, vel aſſentiẽdum ſuaſioni vnusquàm alius. Et tunc dico, ꝙ magis peccaret tradendo Leuitam, quàm filiam. Et ratio huius eſt, quia ipſe ſenex peccabat inducendo quemcunq; iſtorum ad peccandum, & tamen magis peccaret inducendo Leuitam, quia peccatum eius maius erat, quia peccatum contra naturam: peccatum autem puellæ eſſet ſolùm ſtuprũ. Si autem non eſſet vterque ei æqualiter ſuaſibilis, ſed
D ad hoc, ꝙ Leuita traderetur, modicum ſuadere debebat, eo ꝙ Leuita erat in poteſtate ſua, & ad educendũ filiam debebat multum ſuadere, eo ꝙ ipſa erat in poteſtate patris, & ſi faceret, eſſet hoc propter eum, peccaret magis educendo filiam, quia præſtabat tunc directiorem cauſam ad peccandum ei, quàm ſi educeret Leuitam. Aliàs tamen dicendum ſimpliciter, ꝙ magis peccatum erat educere Leuitam. Ad rationes poſitas in præcedenti quæſtione patet reſponſio. Ad primam dicendum, ꝙ non præſtabat maiorem cauſam peccandi filiæ quàm Leuitæ, vt patet ex caſu poſito, ſcilicet, ꝙ ambo eſſent æqualiter ſuaſibiles, & dato ꝙ aliqualiter eſſet magis ſuaſibilis Leuita, quàm puella, maius peccatum erat in Leuita, quia magnitudo pec-
E cati, quod Leuita facturus erat, præponderabat ad perſuaſibilitatem. Ad ſecundam rationem dicendum, ꝙ quamquã magis teneatur quis filio ſuo, vel patri ꝗ extraneis, & tamen caſus eſt, in quo potius tenebor extraneo etiam infideli quàm patri, vt ſi pater egeat, & tamen non ſit in articulo mortis, quamuis ei non ſtatim ſuccurratur, & extraneus egeat, ita ꝙ niſi ſuccurratur ei, illico morietur: dicendum quòd potius ſuccurrendum eſt extraneo, ſi vtrique ſuccurri nõ poteſt: ſic determinatur auctoritatibus ſanctorum, & eſt glo. in decretis 30. diſt. c. 1. & 86. diſt. c. nouitatis. ſimiliter eſt de euitando malo ſpirituali alio temporali: nam ſiquis vellet occidere extraneum iniuſtè, quẽ ego poſſum defendere, & alius vult offendere patrem meum

leuiſſima offenſa, & non poſſum vtrique ſimul ſuccur
rere, potius debeo liberare eum, qui ad mortem peri-
clitatur: ita ergo de malo ſpirituali. Si aliquis extra-
neus debet peccare mortaliter & grauiſſimè, niſi ali-
quis meus filius peccet mortaliter, & leuiter: potius
debeo velle, ꝙ iſte peccet mortaliter, & leuiter: quàm
ꝙ alius grauiſſimè peccet, vt quidam volunt. Sed etiã
nec iſtud ego approbo, cùm quodlibet mortale pecca
tum quãtumcunque paruum faciat reum hominem
morte æterna. Nec etiam iſtud exemplum applicatur
ad propoſitum, quia in iſto caſu ego nihil efficio, ſed
ſenex efficere debebat in caſu propoſito, ſiue ad pec-
catum filiæ ſuæ, ſiue ad peccatum Leuitæ ideo: detur
caſus, ꝙ quis debeat impellere ad peccandum proxi-
mum ſuum, potius peccabit impellendo aliquem ex-
traneum ad valde magnum peccatum, quàm impel-
lendo filium, vel patrem ad valde paruum peccatum.
Et ratio eſt, quia hic non attenditur quantum peccet
ille, quem ego ad peccandum impello, ſed quantum
peccem ego, qui eum impello. Cùm autem impello
aliquem ad malum, dupliciter pecco: primò quia ego
malum intendo: ſecundò quia noceo ei quem impel-
lo. Et ex his duobus peccatum meum eſt magnum,
vel paruum. Cùm autem impello fratrem meum,
vel patrem meum ad peccandum, pecco nimis quan-
tum ad hoc, ꝙ alicui noceo, ſed non multum quantũ
ad hoc, quòd malum intendo. Cùm autem impello
extraneum ad graue peccatum pecco nimis quantum
ad malum, quod intendo, ſed modicum quantum ad
illum cui noceo. Et tamen dicendum, quòd adhuc in
iſta æquiuocatione magis peccat, qui impellit extra-
neum ad grauiter peccandum: quàm filium, vel patrẽ
ad paruum peccatum. Et hoc propter duo. Primò
quia malum intentum, quod eſt magnum, præponde
rat nocumenti magnitudini. Secundò quia cùm im-
pello extraneum ad peccandum grauiter, pecco gra-
uiter dupliciter. Primò quia ego intendo graue ma-
lum. Secundò quia ego grauiter noceo ei, quem ad
tam graue malum impello. Cùm autem impello fi-
lium, vel patrem ad leuiter peccandum pecco, graui-
ter vno modo tantùm, ſcilicet inquantum ago contra
charitatem, qua ei teneor bona velle, ideo primum
peccatum maius erit: ſic erat in ſene, ſic impellente fi-
liam ad ſtuprum, vel Leuitam ad peccatum ſodomi-
ticum: ergo magis peccaret educendo Leuitam.

Qui aliquẽ ad malum impellit dupliciter peccat.

Qui ĩpellit extraneum ad peccandũ grauiter peccat dupliciter.

Si filia ſenis educeretur, vt ludificaretur à vi-
ris Gabaa, an peccaret ipſa.
Quæſt. XXIX.

QVAERETVR vlterius, ſi filia ſenis educere-
tur, vt ludificaretur à viris Gabaa, an peccaret.
Reſpondendum, ꝙ ſi violenter abſtraheretur à patre,
vel Leuita, aut viris vrbis, non peccaret, quia non age-
ret, ſed patiebatur: ſi tamen ipſa egrederetur, ſicut
egreſſa eſt vxor Leuitæ, ſcilicet ad mandatum patris
ſui, vel preces, vel conſilium, vel pietate Leuitæ, ut ip
ſe cognoſceretur, peccaret, quia ſponte malum age-
bat: vnde potius pati debebat, ꝙ omnes alij paterentur,
quidquid pati poſſent, quàm ꝙ ipſa ſponte traderet ſe
ludificandam, vt illos liberaret. Sed dicetur, quid ſi
puella ſciret certiſſimè, ꝙ non poterat euadere, quin
cognoſceretur ſponte, vel violenter, & ſi ipſa traderet
ſe nunc ſponte cognoſcendam, ꝙ nullus vim patere-
tur, & ꝙ ſi ipſa non ſe traderet neceſſe erat ipſam vio-
lari, & patrem ſuum, & Leuitam, & omnes, qui in do-
mo erant, & ipſa magis ſic affligeretur, quàm aliàs. Di-
cendum, quòd adhuc in iſto caſu, non debebat puella
ſponte egredi, vt cognoſceretur, quia potius debebat
tolerare omnia mala, quàm malo cõſentire, quidquid
F autem ipſa poſtea pateretur, & omnes quotquot in
domo erant, pœnale erat. Si autem egrederetur nunc,
vt cognoſceretur, erat culpa, quia ſpontanea: ideo me
lius erat ſubijcere ſe omnibus pœnis, quàm vni culpę.

Si pater iuberet huic puellæ egredi, vt liberarentur om-
nes, qui in domo erant, an tenebatur egre-
di, & an perderet aureolam.
Quæſt. XXX.

QVAERETVR vlterius, ſi pater iuberet huic
puellæ egredi, vt liberarentur omnes, qui erant
in domo, an tenebatur egredi. Aliquis dicet ꝙ non,
quia dictum fuit ſupra, ꝙ non tenebatur vxor Leuitæ
G egredi, vt cognoſceretur Leuita iubente, vel orante:
ergo conſimiliter erit de patre reſpectu filię. Dicetur
ad hoc, ꝙ non ſtat: nam magis tenetur obedire filia pa
tri, quàm vxor viro: nam inter virum & vxorem eſt iu
ſtum politicum, ſed inter patrem, & filium, vel filiam
non eſt iuſtum ſimpliciter, quouſque ſit pelicon, ideſt
emancipatus, vt patet Ethic. 5. & ſic quidquid iuſſerit
pr̄ filio nõ emancipato facere tenebitur: ſed non erit
ſic de vxore & viro, quia non tenebitur vxor facere
quid iuſſerit vir, etiam ſi illud non ſit contra honeſtũ.
Dicendum tamen non obſtante hoc, ꝙ filia ſenis non
tenebatur egredi, vt cognoſceretur, quamquam hoc
iuberet ſenex, quia iſtud erat peccatum, & in peccatis
non tenetur quis alteri obedire. Nam obedire opor-
H tet Deo pluſquam hominibus, Act. 4. & tamen Deus
peccata odit, ideo ſiquis iubet cuilibet male agere non
tenebitur, & non ſolùm ſi iuſſerit pater filio, ſed etiam
ſi iuſſerit dominus ſeruo, in quo eſt maxima obligatio
obediendi, quia nullum omnino ius eſt inter domi-
num & ſeruum, ſed ſicut homini ad poſſeſſionem
ſuam 5. Ethic. eo ꝙ ſeruus eſt ens ſimpliciter alterius,
vt patet primo Politico: quia quantum ad ea, quę con-
cernunt mandatum Dei, ei ſumus magis ſubiecti quã
cuiquam, & quia in hoc vertebatur peccatum, non de-
bebat filia obedire patri, imò ſi prætextu obedientiæ
hoc faceret, peccaret mortaliter: ſed etiam ſi ſciret, ꝙ
pater eam traheret inuitam ad viros ludificandam nõ
debebat permittere, ſed reſiſtere quantum poſſet. Et
I ſi ab eo, vel à quocũque robuſtiore ſe traheretur, iam
non eſſet peccatum ſuum, ſed trahentis, & hoc debe-
bat potius expectare.

An virgo rapta à viris vrbis, vt ludificaretur vir-
ginitatis aureolam amitteret.
Quæſt. XXXI.

QVAERETVR vlterius, dato ꝙ iſta puella tra-
heretur à patre, vel raperetur à viris vrbis, vt lu-
dificaretur: an perderet aureolam virginitatis. In quo
conſiderandum aureolam eſſe quoddam ſpeciale in-
ſignium, quod in vita æterna datur ſpecialibus modis
merendi, ſcilicet omnes, qui iuſtè viuunt cum deceſ-
ſerint vitam æternam aſſequuntur, & pro hoc, ꝙ benè
K vixerunt datur eis in retributionem viſio Dei, quę eos
beatos efficit replendo omnibus bonis, & in hoc non
differt qualiter vixerit dum tamẽ benè vixerit, & quia
commune bonum, & maximum eſt beatorum ipſa
Dei viſio, vocare ſolemus ipſam præmium eſſentiale,
ſcilicet quia ſicut ea, quæ ſubſtantialia ſunt omnibus
inſunt, non diſtinguendo conditiones indiuiduorum,
ita præmium viſionis Dei omnibus, qui in Chriſto
moriuntur confertur. Præter hæc autem, quod eſt
benè viuere, & benè mori, eſt quidam modus ſpecia-
lis benè viuendi, ſcilicet ꝙ quidam ſic benè viuant, &
alij aliter, & tunc in iſtis reperiuntur aliqui modi vi-
uendi ſpeciales valde excellentes, & illis datur præter

viſio-

viſionē Dei in vita æterna quoddã ſuperadditũ bonũ.
Virginib⁹, doctorib⁹, & martyribus datur aureola.
Sunt autem iſti modi viuendi, viuere in virginitate,
mori pro Chriſto, viuere docēdo Chriſti religionem,
& eam ſcriptis elucidando; ideo his tribus, ſcilicet vir-
ginibus, martyribus, & doctoribus datur in vita æter-
na quoddam fœlicitatis inſignium: & iſtud vocatur
aureola. Vocatur etiam præmium accidentale. Et
hoc propter duo: primò ex ratione ſupra aſſignata.ſ.
quòd ea, quæ ſunt communia vocantur eſſentialia, ſi-
cut ea, quæ ſunt eſſentialia in generibus, vel ſpeciebus
ſunt communia, quæ autem ſunt accidentalia ſunt ꝓ-
pria, quia huic accidit iſtud, & illi alterũ, ideo cùm iſta
inſignia virginum, doctorum, & martyrum eis inſunt,
& nulli alij communicentur, dicentur eſſe accidenta-
lia præmia. Alia ratio huius nominis eſt, quia ad con-
ſequendum vitam æternam quædam ſunt neceſſaria,
& quædam ſunt accidentalia, vel ſupererogationis, &
iſtud eſt ex parte meriti: ita ergo neceſſe eſt diſtingui
ex parte præmij, ſcilicet, quòd illa, quæ dantur in vita
æterna pro merito neceſſario ad ſalutem, dicãtur per-
tinere ad præmium eſſentiale, quæ verò reſpōdent ſu-
pererogationis merito, vocantur pertinere ad præmiũ
accidentale, & quia viuere in charitate eſt neceſſarium
ad habēdum vitam æternam omnibus in charitate vi-
uentibus, & morientibus, & ſic datur præmium ſub-
ſtantiale. Eſt autem ſupererogationis, vel accidentale
Non omnibus facientibus aliquid ſupererogationis datur aureola.
ad vitam æternam in virginitate manere, & martyrē,
vel doctorem eſſe, ideo qui ſic vixerint habebunt prę-
mium ſupererogationis, vel accidentale, quod voca-
tur aureola. Non tamen exiſtimet aliquis, quòd cui-
que facienti aliquid ſupererogationis detur aureola,
ſed ſolùm concedimus virginibus, martyribus, & do-
ctoribus. Nam licèt verum ſit, quòd cuilibet ſuper-
eroganti in operando ſupererogetur aliquid in præ-
mio, iuxta illud Luc. 10. ca. ſcilicet quidquid ſuperero-
gaueris ego veniens reddam tibi: tamen non vocamus
omnes iſtos habentes aureolas, ſed ſolùm illos, qui ali
quod ſpeciale meruerunt ſupererogando, & huiuſ-
modi ſunt virgines, doctores, & martyres. Nec voca-
mus doctores eos, qui gradum magiſterij, aut docto-
ratus acceperunt, quia gradus eſt tanquam habitus.
Qui doctores aureolã merentur.
Laus autem noſtra, & meritum non eſt in habitibus,
ſed in actibus: ideo illi ſoli recipiunt iſtam aureolam,
qui docuerunt ea, quæ ad rectitudinem morum perti-
nent, & principaliter ad veritatem fidei: & hoc ſiue li-
bros ſacræ ſcripturæ explanando, ſiue actualiter verbũ
Dei ſeminando, ſiue legendo, & alios ad prædicãdum
inſtruendo, & principaliter, qui ſcribendo libros ſacræ
ſcripturæ eam elucidant. Vnde de iſtis dicitur Eccle.
24. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt, ſcili-
cet ſpeciale præmium in vita æterna. Nunc autem ad
propoſitum accedendo dicendum, quòd iſta puella
quomodocunque duceretur violenter, ſi poſtea ſpōte
ab aliquo non cognoſceretur, ſiue tunc moreretur, ſi-
ue magno tempore ſuperuiueret, non perderet aureo
lam, quia virtus, & ea, quæ ad virtutem ſunt non ſunt
talia, quæ poſſint alicui inuito auferri. Et in hoc dif-
ferunt à bonis fortunæ, quæ raptorum violentia aufe-
runtur. Virginitas autem virtus eſt: ergo non pote-
Aureola neceſſariò conſequitur virginitatem.
rat auferri per violentiam virorũ Gabaa. De aureola
eſt eodem modo dicēdum, quia aureola conſequitur
neceſſariò ad virginitatem: ſed in iſta puella non po-
terat perire virginitas ex violentia illata ab iſtis, ergo
nec Deus auferret ei aureolam. Sed aliquis dicet, ꝙ
periret virginitatis aureola, quia in virginitate eſt ſpe-
cialius, quàm in alijs virtutibus, quia in cœteris virtus
ſemel perdita poteſt recuperari, & non iuſtus poteſt
effici iuſtus: ſed qui ſemel virginitatem perdit nō po-
teſt recuperare poſtea, etiam ſi timus fleat: ergo ita eſ-
ſet hic, quòd quamquam cęterę virtutes non poſſint
A auferri inuitis, quòd inferatur virginitatis aureola.
Dicendum, quòd in virginitate eſt ſpeciale, quàm in
alijs, ſcilicet, quòd poſtquam perit non poteſt redire,
eo quòd virginitas eſt voluntas incorruptionis, qui au
tem ſemel ſpontaneè corruptionem ſuſcepit, non po-
teſt redire ad eſſe incorruptum, in perdēdo tamen vir-
ginitatem non eſt ſecus, quàm in alijs virtutibus, ſed
ſicut virtus voluntariè accipitur, ita voluntariè perit,
& ſic cùm iſta puella eſſet virgo, & non conſentiret co
gnoſci à viris Gabaa, quamquam violenter cognoſce-
retur, non poterat perire virginitas, & conſequenter
non periret aureola, quæ neceſſariò conſequitur ad
virginitatem.

B *An Leuitæ liceret dare vxorem ſuam, nè aliquis cognoſceretur, vel ne ipſe cognoſceretur. Quæſt. XXXII.*

QVAERETVR vlterius, dato quòd Leuita vi- Cuiuſdam rationes in diuerſum.
deret nullo modo poſſe euadere, quin ipſe co-
gnoſceretur, vel traderet vxorem ſuam cognoſcendã,
quid debebat agere, an liceret ei dare vxorem ſuam,
nè aliquis cognoſceretur. Aliquis dicet, quòd ſic, quia 1. Ratio.
magis tenebatur diligere ſe Leuita, quàm vxorē ſuã:
ergo poterat eam tradere cognoſcendam, nè ipſe co-
gnoſceretur. Item maius peccatum erat, quòd co- 2. Ratio.
gnoſceretur vir, quàm fœmina, ergo poterat ipſe da-
re fœminam, nè ipſe cognoſceretur, & peccaret mi-
nus, quàm aliàs. Reſpondendum, quòd ſi daretur iſte
C caſus, Leuita debebat agere quantũ poſſet, nè cogno-
ſceretur ipſe, aut vxor ſua. Si autem non poſſet, inui-
tus potius debebat pati, quòd vterque cognoſceretur,
quàm quòd traderet vxorem, eo quòd ſi traderet vxo-
rem agebat aliquid ſponte, & illud malum erat. Si
autem cognoſceretur inuitus ipſe, & vxor ſua erat pę-
na, & non peccatum, cùm eſſet violentum: omnis au-
tem pęna quantacunque ſit minoris mali eſt, quàm
culpa, etiam ſi ſit parua: ideo ſubire debemus quantã-
cunque pęnam, etiam ſi ſit magni doloris, vt non inci
damus in aliquas culpas. Ad primam rationem in Ad primã rationē in diuerſum.
contrarium, dicendum, quòd quamquam magis dili-
geret ſe, quàm vxorem ſuam, non debebat eam ſpon-
te tradere adulterandam, quia in hoc peccabat morta-
D liter, & non debet aliquis peccare mortaliter, etiam ꝓ
euitanda morte temporali: vnde poterat Leuita velle
potius, quòd cognoſceretur vxor ſua, quàm ipſe, & tñ
non debebat eam tradere cognoſcendam, vt ipſe non
cognoſceretur. Et eſt ſimile: ſi ego ſim innocens,
& ſciam, ꝙ neceſſariò eſt me occidi iniuſtè, vel alium
ſocium meum innocentem, ego potius debeo velle,
quòd ille moriatur, quàm ego, & tamen non debeo
tradere eum occidendum, vt ego non occidar. Sic ēt
ſi dicatur mihi, tu occideris, niſi iſtum hominem oc-
cidas, & ego ſcio certiſſimè, quòd occidar niſi illum
occido non poſſum eum occidere, quia occidere illũ
eſt agere malum, quòd autem ego occidar, eſt pęna.
Si ergo proponerentur duę pęnę, ſcilicet, quòd opor-
E tebat violenter cognoſci Leuitam, vel vxorem ſuam,
debebat potius velle Leuita, ꝙ cognoſcerettᷓ vxor ſua,
quàm ipſe. Si etiam proponerentur duæ culpæ, ſcili-
cet, ꝙ Leuita deberet peccare mortaliter, vel ꝙ vxor
ſua peccaret mortaliter, potius debebat velle, ꝙ ipſa
peccaret, quàm ipſe, quamquam iſte caſus non eſt ad-
mittendus: & procedunt iſta, quia debet ſe potius dili-
gere quilibet, quàm alium, & tamen in caſu dato, ſci-
licet, quòd Leuita traderet vxorem ſuam cognoſcen-
dam, nè ipſe cognoſceretur, comparatur culpa pęnę,
& ſemper præponderat culpa, ideo non poterat eam
tradere cognoſcendam quod erat culpa, vt euitaret
pęnam, ſcilicet, nè ipſe cognoſceretur. Ad ſecundam Ad 2. rationem in diuerſum.
rationem dicendum, quòd virum cognoſci, aut fœmi-
nam

nam ſi vterque inuitus cognoſceretur, nullum peccatum erat, ſed pęna. Si autem ambo ſponte cognoſcerentur, maius peccatum erat virum cognoſci, quàm fœminam: ſi autem alter eorum ſponte cognoſceretur, & alter inuitus, q ſponte cognoſceretur ſolus peccaret: nunc autem erat vir cognoſcendus inuitus, & ſi traderet cognoſcendam vxorem, nè ipſe cognoſceretur, tradebat eã ſponte, ideo maius peccatum erat, quod traderet eam, q̃ ꝙ ipſe violenter cognoſceretur.

Quid deberent agere Leuita, & ſenex, ſi viderent, quòd viri Gabaa inſtabant, quòd eis daretur Leuita, vel aliquis alius. Quęſt. XXXIII.

QVAERETVR vlterius, quid deberent agere Leuita, & ſenex, ſi viderent, ꝙ viri Gabaa inſtabant, quòd daretur eis Leuita, vel aliquis de domo, ſiue aliqua mulier, & viderent, quòd ſi non traderetur eis ille, quem peterent, ꝙ oportebat omnes, qui in domo erant violenter cognoſci. Reſpondendum, quòd debebant ſe ſupponere diuinæ prouidentiæ. ſ. orando confidenter, quòd eos de tali periculo erueret, & certiſſimè Deus exaudiſſet, quia hic non petebatur principaliter aliquod bonum temporale, ſed honeſtas morum, quæ ad Dei cultum pertinet: & non eſt dubium, quin Deus miſiſſet adiutores angelos ſuos, ſicut quando hoſtes circundederunt Eliſeum, & petiuit auxiliũ, apparueruntque plures angeli Dei armati, & currus ignei, & equi 4 Reg. 6. cap. Vel ſaltem terreret omnes H viros Gabaa faciens, vt recederent de domo ſenis, ſicut Deus incutit pauorem, cui vult, vt colligitur Exo. 23. ſcilicet: Terrorem meum mittam in pręcurſum veſtrum. Et magis patet hoc Leui. 26. cap. Vel fortè percuteret eos cœcitate, ſicut percuſſit viros Sodomitas ante domum Loth, ita vt non inuenirent portam Ge. 19. multiſque modis alijs poterat hoc facere. Deinde debebant ſe exponere ad reſiſtendum viris vrbis, & ſi poſſent occidere aliquos, ꝙ occiderent, & ſaltẽ quòd potius ſe permitterent occidi, quàm quòd ſe ſubijcerent eis: & ſi omnino violenter caperentur, & cognoſcerentur erat quædam pœna à Deo eis inflicta, & tamen non erat peccatum. Sed non credo, quòd Deus talem pęnam permitteret aliquem pati, qui eum in- I uocaret auxiliatorem. Peccauerunt ergo omnes, ſcilicet tam ſenex, quàm Leuita, & vxor Leuitæ, qui tradiderunt vxorem Leuitæ cognoſcendam, vt ipſi euaderent.

An licuiſſet illis, qui erant in domo ſenis ſe occidere, ne cognoſcerentur a viris vrbis. Quęſt. XXXIIII.

Cuiuſdam rationes in diuerſum. 1. Ratio. QVAERETVR, an licuiſſet illis, qui erant in domo ſenis ſe occidere, nè cognoſcerentur à viris vrbis. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia melius erat mori, quàm pati talia, quæ erant inhoneſtiſſima, & contra bonos mores: mori autem ſolum erat pęna, ideo me- K 2. Ratio. lius erat ſe occidere. Item Auguſtinus refert primo de Ciuitate Dei, de quibuſdam ſacris virginibus, quæ ne violentia barbarorum violarentur ſeipſas occiderunt, & dicit eas ſaluas fore: ita ergo iſti, & à fortiori poterant ſeipſos occidere, quia grauius erat quod iſti paſſuri erant, quàm quod illę, quia illę paterentur ſtuprum, iſti autem paterentur vitium contra naturam.

Reſp. ad q̃ſitum. Reſpondendum, quòd non licebat iſtis viris, & mulieribus ſe occidere, nè cognoſcerentur ab iſtis viris. Et ratio ſæpe ſupra poſita eſt: nam quòd iſti violenter cognoſcerentur, erat pœna, & non culpa: quòd autem ſeipſos occiderent, quia erat voluntarium erat culpa, ſed culpa ſemper eſt peior, quàm pęna. Et dato, quòd F aliquis non conſiderando, quòd cognoſci Sodomiticè eſſet peccatum, ſed ſolùm, quòd erat quædam pœna, potius eligeret mortem, quàm ſic cognoſci: tamẽ ꝙ ipſemet mortem pro illa cauſa ſibi inferat, peccatũ eſt, nec poteſt excuſari: ideo ſi occidendo aduerſarios volentes eos cognoſcere, morerentur, vel defendendo ſe occiderentur, erat valde licitum, cùm illud eſſet pœnam, quòd tamen ipſi ſibiipſis mortem inferrent culpa erat. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd melius eſt aliquem mori, quàm pati ſe cognoſci ſodomiticè, quia vtrumque pęna eſt, & minor pęna eſt mors: tamen quòd aliquis ſe occidat peius eſt, quàm quòd ſodomiticè cognoſcatur, cũ iſtud ſit culpa, & illud pęna: ergo potius debet pati cognoſci violenter, quàm ſe ſponte occidere. Ad primã rationẽ in diuerſum

G Ad ſecundam dicendum, quòd illę virgines, de quibus loquitur Auguſtinus, habuerunt hoc ex ſpeciali priuilegio, ſcilicet, quia Deus incitauit illas ad ſe occidendum: quod autẽ fit Deo incitante, culpa caret. Sic fuit de Samſone, qui ſe cum alijs occidit, quia tamen Deus incitauit eũ ad hoc, nullus ei culpam aſcribit. Regulariter tamen non licet, ꝙ aliquis ſeipſum occidat. Nec dicat aliqs, ꝙ à Deo moneatur ad ſe occidendum, quia habet deſiderium ſe occidendi, vt euadat aliquid inhoneſtum, quia multum debet aliquis probare de incitatione illa, an ſit à Deo. Nec debet cito credere, potiſſimè in re tam ardua, ſicut eſt ſeipſum occidere: ſic dicit Beatus Ioan. in Canonica prima cap. 4. ſcilicet: Nolite ad- Ad ſecundam rationem.

H huc credere omni ſpiritui, ſed probate, an ex Deo ſit: qui autem leui motu ſe occidit, putans ſe moueri à Deo, niſi nimis hoc attenderit, & certiſſimis documẽtis compererit ſe moueri à Deo, peccat mortaliter. Ideo Eccleſia diffinit de quolibet, qui ſe occidit, ꝙ nõ ſit communicandum ei in morte. ſ. ꝙ non recipiatur in ſepulchris fidelium, & non ſolùm ſi ſe occidat, vt euadat aliquam inhoneſtatem, vt ſi aliqua virgo Deo dicata ſe occiderit, nè patiatur deflorationem. Nam hæc iudicatur damnata, & nõ recipietur ad ſepulchra fidelium. Sic patet extra de ſepul. c. ex parte parentũ: vbi dicitur de quadam puella, quæ cũ ſuper quendam pontem ſuperaretur à gartionibus, vt traderetur cuidam viro deflorãda, inſilijt in flumine, & extincta eſt.

I Et reſpondetur, quòd ſi ſponte ſe de ponte deiecit, nè caperetur careat Eccleſiaſtica ſepultura: ſi autem putans ſe euadere caſu incidit in fluuium, ſepeliatur: nulli ergo hominum licet ſe occidere, niſi ſpecialiſſimo motu Dei, quod rariſſimè accidit: & ſi aliquando acciderit, adhuc Eccleſia iudicabit eum damnatum, & priuat à ſepultura, quouſque conſtet, ꝙ Deo mouẽte egerit. Nunc autem ſi alia dubia oriantur circa factũ virorum Gabaa poteris illa ſoluere, ſicut ſupra colligendo ex dictis. *Nolebant acquieſcere ſermonibus eius.* Scilicet, quando ſenex exiuit extra domum, dicens, ꝙ daret eis filiam virginem, & vxorem Leuitæ: nolebãt conſentire verbis iſtis, quia nimis inclinabantur ad libidinem Sodomiticam: poſtea tamen eductam fę-

K minam ad. ſe ſuſceperunt non petentes Leuitam ex cauſis ſupra aſſignatis: ita enim fecerunt Sodomitæ Gen. 19. cap. *Quod cernens homo.* Ideſt cùm vidit Leuita, quòd non conſentiebant, eduxit ad eos concubinam ſuam. ſ. vxorem, vt ſi fortè accipientes eam contentarentur. *Eduxit ad eos concubinam ſuam.* Non intelligas, quòd Leuita exierit domum ad tradendum concubinam ſuam viris Gabaa, quia tunc ipſi cępiſſent tam eũ, quàm concubinam, ſed intelligas, quòd ſenex eduxit, & tradidit eis illam: dicitur tamen, quòd Leuita hoc fecit, quia ipſe tradidit eam ſeni educẽdam de domo, & tradendam viris vrbis: nam ipſe nequaquam auderet exire. Et ſic dicitur agere, qui iubet aliquid fieri, vel cuius nomine fit. *Et eis tradidit illudendam.* Scilicet,

poſuit

poſuit in poteſtate ſua, vt abuterentur ea ad placitum ſuum. *Qua cum tota nocte abuſi eſſent.* Dicuntur abuti, quia illicitè eam cognoſcebant, cùm eſſet vxor aliena. Etiam, quia iſta cognitio erat potius ludificando, quã coitus virilis. Vel magis propriè dicitur abuti ea, quia non cognoſcebant eam modo naturali, vt fœminam, ſed in poſterioribus extra vas debitum, & iſtud erat vitium Sodomiticum, ſicut ſi virũ cognoſceret. Et iſta fuit vna de cauſis, quare accipientes fœminam nõ petiuerunt virum, quia poterant abuti illa ſodomiticè, vt viro, & ad iſtam intentionem tradebatur mulier ludificanda. Nam aliàs diceretur, quòd tradebatur cognoſcenda. Sed tunc ludificatur quando extra debitum cognoſcitur ordinem .ſ. extra vas conſuetum. Idem videtur intellexiſſe Loth quãdo volebat tradere B duas filias ſuas Sodomitis, nè cognoſcerent viros, ſcilicet adducam eas ad vos, & abutimini eis, ſicut placuerit. ſ. ſiue modo fœmineo in vaſe naturali, ſiue aliàs. Et ita credendum eſt fuiſſe hic. *Dimiſerunt eam mane.* Tota nocte nõ ceſſauerũt eam cognoſcere, quia fortè erant ibi omnes viri vrbis: ex tanta autem fatigatione mulier cõfracta, cito mortua fuit, vt patet infra in mane autem dimiſerunt eam tanquam expleta libidine ſua, quia per lucem non erat tempus vacandi illi impudicitiæ. Vel fortè, quia credebant mulierem iam ſemimortuam. *At mulier recedentibus tenebris.* Scilicet, quando viri vrbis dimiſerunt eam mane facto, & recedebant tenebræ nocturnæ receſſit de loco, in quo cognita fuerat à viris: nam ipſi accipiẽtes eam de domo C ſenis duxerunt ad aliquod diuerſorium propinquum illi domui, & ibi cognoſcebant eam, & inde rediit ad portam domus ſenis, & dicuntur recedere tenebræ oriente crepuſculo. Sunt autem duo crepuſcula .ſ. matutinum, & veſpertinum, & quodlibet illorum eſt durationis æqualis ad alterum, ſcilicet per horã, & quintam partem horæ ſecundùm Ptolomæum: licèt ſecundùm quòd probauit Alacẽ. 7. lib. Perſpectiuæ ſuo libello de Crepuſculis ſuſpenditur lumen in nubibus, & facit crepuſculis pluſquam per horam, & quartam partem horæ, ſcilicet decem & nouem gradibus ante quam ſol perueniat ad horizontem orientis, & dũ ſol pertranſit iſtos 19. gradus eſt hora, & quarta pars, & aliquid modicum inſuper: idem autem eſt de crepuſculo veſpertino .ſ. ꝙ durat poſtquam ſol deſcenderit ſub horizontem per gradus 19. veniente autem iſto crepuſculo viri vrbis dimiſerunt mulierem ſemimortuam. *Venit ad oſtium domus vbi manebat dominus eius.* Ideſt venit ad portam ſenis in cuius domo manebat dominus huius mulieris, ſcilicet Leuita, q erat vir eius. *Et ibi corruit.* Scilicet mortua: nam tantum erat laſſata, & confracta membra eius, ꝙ neceſſe habuit expirare.

Duo ſunt crepuſcula.

Mane facto ſurrexit homo, & aperuit oſtium, vt cœptam expleret viam. Et ecce concubina eius iacebat ante oſtium ſparſis in limine manibus. Cui, ille, putans eam quieſcere, loquebatur: Surge, vt ambulemus. Qua nihil reſpondente, intelligens quòd erat mortua, tulit eam, & impoſuit aſino, reuerſuſque eſt in domum ſuam.

Quam cùm eſſet ingreſſus arripuit gladiũ, & cadauer vxoris cum oſſibus ſuis in duodecim partes ac fruſta concidens miſit in omnes terminos Iſrael. Quod cùm vidiſſent ſinguli conclamabant. Nunquam res A talis facta eſt in Iſrael, ex eo die, quo aſcenderunt patres noſtri de Aegypto, vſque in præſens tempus. Ferte ſententiam, & in commune decernite, quid facto opus ſit.

Mane facto. Hic ponitur tertium principale huius capituli, ſcilicet, manifeſtatio facti, quia Leuita manifeſtauit toti Iſraeli hanc horrendam iniuriam ſibi factam in Gabaa. Et dicitur. *Mane facto ſurrexit homo.* Ideſt oriente ſole, vel pauloante ſurrexit Leuita, qui volebat continuare iter ſuum. *Et aperuit oſtium, vt cœptam expleret viam.* Ideſt egrediebatur domum ad explẽdum iter ſuum, ſcilicet, vt veniret in locum ſuum: in aurora autem auſus fuit aperire portam, quia credidit, quòd iam viri vrbis non inſidiarentur ei ad portã, cùm dies eſſet, & illi exercebant per noctem iſtas nequitias.

Quare Leuita nõ aperuit oſtium concubinæ ſuæ uenięti ad oſtium domus in mane. Quæſt. XXXV.

QVAERETVR, quare Leuita non aperuit oſtium concubinæ ſuę veniẽti ad oſtium domus in mane. Aliquis dicet, quòd nõ auſus eſt, quia timuit, quòd viri vrbis inſidiarentur ad occidendum eum, vel ad tenendum, & cognoſcendum: & ſic permiſit concubinam manere ad portam vſque mane. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Leuita non timeret aperire vxori venienti cùm ipſa diceret receſſiſſe omnes viros de loco illo. Item non ſtat, quia tunc diceretur, quòd pulſaſſet ad oſtium, ſed non dicitur, ſed ſolùm, quòd corruit. Ideo dicendum, quòd puella Leuitæ vxor redibat ad domum Leuitæ, vt reciperetur ibi, & erat ſemimortua, & cũ acceſſit ad portã Leuitæ corruit in terram deficiens viribus, & ibi mortua eſt, nec potuit clamare, vt aperiretur ei, quia defecerant in ea omnes vires cùm eſſet in limine mortis: alioquin nõ erat veriſimile, quòd ipſa non clamaſſet ad oſtium, & non aperuiſſet ei Leuita, cùm ipſa veniret intentione intrandi in domum, quia dicitur, quòd recedentibus tenebris venit ad portam domus, & tamen dicitur, quòd D corruit. Et iſta fuit cauſa, vt non clamaret: maximè, quia dicitur hic, quòd iacebat ad oſtium ſparſis in limine manibus. Sed iſtud pertinet ad mortuos, qui inordinatè membra tenent, ſicut accidit eos morientes tenere. Ioſephus tamen 5. Antiquitatum aliter dicit .ſ. ꝙ mulier Leuitæ tota nocte ludificata in aurora ingreſſa eſt in domum, ſed quia turpia paſſa eſt non audens virum reſpicere præ rubore lecto incubuit, animamque relinquit: quàm arbitratus vir grauí ſopore detineri, nihil mali metuens excitare eam tentabat, & conſolari, quia raptorum non voluntate ſpontanea ſe præbuiſſet iniuriis, tandem defunctam agnouit. Sed iſta litera Ioſephi multum differt à veritate literæ cùm dicat, E quòd ipſa ingreſſa eſt domum in aurora, quia tam litera noſtra, quã Hebræa dicit, quòd corruit ante portam. Item dicit, quòd incubuit lecto præ rubore: litera tamen dicit, quòd iacebat ante portam ſparſis manibus in limine. Quòd autem dicit, quòd tentabat eã excitare, & conſolari eſſet ſatis veriſimile, ſi intraſſet domum, & incubuiſſet lecto, ſicut præſupponit Ioſephus. Sed quia hoc falſum eſt. Etiam ſatis eſt falsũ, quod ſequitur in verbis eius: potuit tamen cauſa decorandi hiſtoriam. Vel fortè, quia putauit Ioſephus ſic interpretãdam eſſe literam Hebraicam, quæ interdum in modo loquendi multum aliena eſt à proprietate. *Et ecce concubina eius iacebat ante oſtium.* Ideſt tunc vidit primò concubinam ſuam, quia fortè putauit,

Opinio Ioſephi.

1. confuta. opi. Ioſep.

Secunda.

quòd

quòd ipſa non eſſet ibi, nec reuerteretur ad eum, ſed tenerent illam viri Gabaa ad abutẽdum ea: vnde ipſe intendebat recedere non inquirendo eam. Quod patet, quia dicitur, ꝙ aperuit oſtium, vt cęptam expleret viam: quaſi dicat, quòd egrediebatur iam de domo paratus ad viam, & tamen vxorem nondum receperat, nec ſciebat vbi erat: ergo nõ intendebat inquirere eã: quia alioquin diceretur, quòd aperiebat oſtium, vt inquireret vxorem ſuam, & non vt cęptam expleret viã. *Sparſis in limine manibus*. Ideſt, brachia eius erant extẽta per terram ante limen domus: iſtud autem oſtendebat eam mortuam, quia alioquin corpus ſuum collectum haberet, ſicut viuentes habent quando iacent: maximè tempore frigoris, ſicut tamen erat in aurora. G *Cui ille putans eam quieſcere loquebatur*. Ideſt putabat vir, quòd mulier laſſata viribus nunc præ inſomnietate, & laſſitudine dormiret: ideo loquebatur ad eam, tãquã ad viuentem. *Surge & ambulemus*. Scilicet, non expedit hic morari: non enim increpabat eam Leuita, ſed magis compatiebatur, quia ſciebat, quòd ipſe eam tradidiſſet, & ipſa inuita ſuſtinuiſſet hoc. *Qua non reſpondente, intelligens quòd erat mortua*. Scilicet clamauit ad eã forti voce, & quia nihil reſpõdit putauit eam mortuã: & fortè, quia tetigit eam, & non euigilauit. *Tulit eam*. Scilicet eleuauit de terra. *Et impoſuit aſino*. Vt portaretur, quia iam ſeipſam portare, vel ferre non poterat. In Hebræo non habetur intelligens, quòd eſſet mortua, ſed ſolùm dicitur: qua non reſpondente tulit eã, & impoſuit aſino. H *Reuerſuſq; eſt in domum ſuam*. Ideſt in monte Ephraim, de quo erat oriundus. Intendebat enim prius ire ad domum Dei in Silo, vt dixit ſeni, & deinde ire in domum ſuam, quia tamẽ accidit ei hoc, non iuit in domum Dei, ſed in domum ſuam. *Quam cum eſſet ingreſſus arripuit gladium*. Ideſt, cùm ingreſſus eſt in domum ſuam, diuiſit vxorem ſuam, & prius noluit facere. *Et cadauer vxoris cum oſſibus ſuis in duodecim partes concidens*. Ideſt, diuiſit cadauer vxoris per duodecim partes ad mittẽdũ in duodecim tribubus Iſrael, & ibat quęlibet pars cum oſſibus ſuis: iſtud autem fecit, vt viderentur membra humana, quia ſi tollerẽtur oſſa à carnibus nõ maneret effigies humani corporis: oportebat tamen ad id quod intendebat Leuita, quòd apparerent membra humana. I *Miſit in omnes terminos Iſrael*. Scilicet in duodecim tribus, quia aliàs non oportebat diuidi in duodecim partes.

An Leuita diuiſerit vxorem ſuam viuentem, vel mortuam, & quare diuiſit eam in partes duodecim.
Quęſtio XXXVI.

QVAERETVR circa hoc, an Leuita diuiſerit vxorem ſuam viuentem, vel mortuam. Reſpondendum, quòd hoc dubium non mouetur tãquã ambiguum ſit, an mortua eſſet, cùm litera noſtra manifeſtè dicat, quòd erat mortua. Sed mouetur ꝓpter Hebræos, qui dubitant an mortua erat. Et motiuum ſui dubij eſt, quia in litera ſua non dicitur intelligens, K quòd eſſet mortua, ſicut in litera noſtra. Reſpondendum, quòd ſatis colligitur ex litera, quòd erat mortua, dato quòd auferatur illa particula, quæ in litera noſtra ponitur. Nam ſupra dicitur, quòd venit concubina Leuitæ ad oſtium, & corruit. Si autem ipſa viuens eſſet non corruiſſet. Item ſi eſſet viuens iſta mulier clamaſſet ad portam, vt aperiretur ei. Quod patet, quia ipſa veniebat intentione intrandi domum, cùm dicat in litera, quòd recedentibus tenebris, venit ad oſtium domus, in qua erat dominus eius: & tamen non clamauit, ſed manſit ibi vſquequo exiuit Leuita, & inuenit eam iacentem: ergo erat mortua. Potiſſimè coniungendo hoc ꝓcedenti, ſ. quia dicitur, ꝙ corruit: nã ſi F non diceretur illud, dato quòd non clamaret, non cõcluderetur, quòd mortua eſſet, ſed veniebat intẽtione intrandi, & non clamauit, ſed corruit. Quòd autem nõ clamauit patet, quia alioquin Leuita aperuiſſet ei. Etiam dato, quòd non aperuiſſet, ſaltem ſciret eam iacere ad portam, & tamen etiam hoc neſciebat. Item, quia dicitur, quòd in aurora erat iſta mulier iacẽs ſparſis in limine manibus, & tamen modus talis non pertinet ad viuẽtes, ſed ad mortuos vulnere, vel aliàs, quorum mẽbra indiſpoſita iacent, ſicut accidit eos mori. Item, quia dicitur, quòd Leuita locutus eſt ei, & non reſpondit, & impoſuit eam aſino: ſi tamen viuens eſſet euigilaſſet cùm imponeretur aſino. Item, quia dicitur, quòd diuiſit eam in duodecim partes: ſed manifeſtum eſt, quòd ipſe non committeret tãtum ſcelus, G quòd viuentẽ occideret, ſed ſi viuere, poterat õn permitteret eam mori, & tũc diuideret in partes duodecim non committendo impietatem. Item patet magis ſequenti capitulo, quia dicitur, quòd cùm interrogaretur Leuita, reſpondit: vxorem meam incredibili libidinis furore vexantes, tandem mortua eſt, quam arreptam in fruſta cõcidi. Dicendum ergo manifeſtè apparere ex litera, quòd mulier mortua erat, quando diuiſit eam Leuita in partes, & quãdo accepit eam de oſtio domus ſenis mortua erat: & ob hoc Ieronymus poſuit in litera noſtra intelligens, ꝙ eſſet mortua, quia illa clauſula colligitur ex alijs particulis literæ.

H *Quare concidit Leuita vxorem in partes, vt mitteret per tribus Iſrael. Quæſt. XXXVII.*

QVAERETVR vlterius, quare concidit Leuita vxorem in partes, vt mitteret per tribus Iſrael: nam ſufficiebat, quòd mitteret ad dicendum iniuriã grauiſſimam ſibi factam. Reſpondendum, quòd Leuita fecit hoc ad valde mouendum Iſraelitas ad vindictam huius ſceleris, & quia ſi ſolis verbis miſiſſet ad dicendum, fortè non efficaciter mouerẽtur, quia arduates erat punire viros omnes vnius ciuitatis, ideo miſit membra mulieris occiſæ, quia illa nimis mouerent: omnes enim videntes membra ſecta mulieris occiſæ horrerent facinus iſtud, & commouerentur viſcera I eorum. Et ſic factum eſt, quia omnes clamauerunt, quòd nunquam tantum facinus fuerat in Iſrael ex die, quo aſcenderant de Aegypto. Eſt autem iſte modus immutandi efficax apud quoſcunque homines tam ſapientes, q̃ inſipientes, ſed potiſſimè apud inſipiẽtes: nam ſapientes diſtinguentes magnitudinem flagitij, etiam non viſis carnibus mulieris mortuę mouerẽtur ad vltionem ſceleris: inſipientes autem minus mouẽtur verbis, quia non tantum iudicant de magnitudine criminum, ideo iſta oſtenſio partium mulieris occiſæ fuit valde conueniens eis. Item, quia iſtud non ſolum oſtẽdebat iniuriam grauiſſimam factam mulieri mortuæ, ſed etiam miſeriam Leuitæ, qui tantum dolebat, quòd vxorem in partes duodecim ſecuit ad oſtendendam magnitudinem doloris: & iſtud etiam incitatiuum erat ad magis vindicandum iſtud ſcelus. K Simile autem fecit Saul: nam cùm ſciret ſe regem nouum, & adhuc ruſticum non timeri, nec reputari ab Iſraelitis: velletque conuocare eos ad eundum ad bellum contra Ammonitas, diuiſit boues duos in fruſta, & miſit per oẽs terminos Iſraelis, dicẽs, qui non egreſſus fuerit ad bellum cum Saule, & Samuele, ſic fiet bobus eius: & tunc inuaſit timor omnes Iſraelitas, & cõgregati ſunt quaſi vir vnus, vt patet 1. Reg. 11. Et ſi nõ miſiſſet fruſta boum per nuncios, non moti fuiſſent Iſraelitæ: nam non credebant regem ſuum eſſe virum animoſum, & facturum vltionem in tranſgreſſores, & ſic quanquam non eſſet idem in vtriſque, tamen

vtro-

vtrobique mittebantur partes animalis mortui, ſcilicet boum occiſorum, & mulieris occiſę ad magis mouendum, quàm mouerent ſola verba.

An peccauit Leuita diuidens vxorem ſuam in fruſta. Quæſtio XXXVIII.

QVAERETVR vlterius, an peccauerit Leuita diuidens vxorem ſuam in fruſta. Aliquis dicet, quòd non, quia non faciebat ei iniuriam cũ mortua eſſet, & mortuus non recipit honorem, nec inhonorationem: ergo nec peccaret Leuita, quia non faceret iniuſtum.

1. Ratio. Sed dicendum, quòd iſta ratio nõ ſtat, quia licèt mortuus non ſentiat mala, quæ ei facimus, quia non eſt ens, licèt anima ſua & corpus ſuum ſint entia, tamen iniuriam ei facere poſſumus, & dedecus inferre, & honorem. Sic patet primo Ethicorum, vbi dicitur, quòd ex fortunis, & infortunis pronepotum, & amicorum prouenit aliquid mortuis, licèt non tale, & tantum, quòd fęlices poſſit efficere infęlices, vel eis, qui non ſunt fœlices poſſit afferre beatitudinem.

2. Ratio. Itẽ 5. Ethi. dicitur, ꝙ quædam inhonoratio adeſt ſeipſum corrumpenti. i. occidens ſeipſum recipit à lege quandam pœnam dehonorationis. ſ. non ſepeliri, vel quòd per terram trahatur, & ſimilia: lex tamen non faceret iſta, niſi eſſet pœna, & ſic pœna dehonoratio quędam erit.

3. Ratio. Quomodo mortui dehonorari poſſint. Item dato quòd morientibus nihil proueniat de bonis, aut malis, quæ facimus ad honorandum, vel dehonorandum eos, tamen ſaltem cognatis mortuorũ C prouenit honor, vel dedec⁹ ex his, quæ circa mortuos fiunt, ideo illis ſaltem fiet iniuria faciendo aliquid tale circa mortuos, ſed cuicunque iniuria fiat, peccatũ eſt: ergo peccaret Leuita diuidẽdo in fruſta cadauer vxoris ſuæ. Item ſi nullum dedecus efficeretur mortuis, lex non puniret violantes ſepulchra, ſed magna pœna eſt violatorum ſepulchri, vt patet in legibus humanis digeſtis de ſepulchro violato per totum. Et hoc prouenit pro tanto, quia cadauera mortuorum in honore habenda ſunt: ergo peccabat Leuita. Item his ceſſantibus videbatur quędam inhumanitas ſecari membra vxoris ſuæ occiſæ: nam licèt non ſentiat, tamen cũ adhuc cadauer illud humanam retineat effigiem, impium videtur illud violare ferro ſecando in partes.

Reſpondendum, quòd Leuita iſte non peccauit ſecando cadauer in partes.

De humano corpore poſt mortem. Pro quo ſciendum, quòd licèt corpus humanum poſt mortem nõ ſit pars hominis, imò nec ſit corpus humanũ, nec illud quod prius erat: quia non manet forma, per quam conſtituebatur in ſpecie humana, vt eſſet pars ſpeciei humanæ: tñ quia adhuc manet in cadauere expreſſa humana imago, eſt nobis cauendum ab aliquo nocumento, & dehonoratione illius, non propter illud, ſed propter honorem carnis noſtræ, cum qua illa communicat in figura, & aliquando communicauit in veritate naturæ. Etiam propter honorem eius, cuius illud cadauer aliquando fuit pars. Nam ſicut mortuo patre ſiquis filijs eius noceat, videtur offendere patrem quamquam ipſe nõ ſit iam pater iſtorum, cùm non ſit ens: ſed ſolùm, ꝗa fuit aliquando pater iſtorum, videtur nunc offendi in illis: ita quamquam iſtud cadauer non ſit nũc pars alicuius hominis, quia tamen aliquando fuit corpus humanũ, & pars alicui⁹ hominis, videtur offendi ille, cuius fuit, ſi aliquid fiat circa cadauer, quod aliàs in viuente fieri non liceret. Idem patet in corporibus ſanctorum: nã iſta corpora, quæ relinquuntur, non ſunt verè illa, quæ fuerunt olim corpora ſanctorum, quia deſierunt eſſe eadem in ſpecie per formam recedentem, & tñ honorem magnum exhibemus eis, quia aliquando fuerunt corpora ſanctorum, licèt nunc non ſint propter receſſum formæ. Sicut ergo ſe habet honor ſanctorum ad A honorem aliorũ virorum, ita ſe debet habere honor exhibitus corporibus ſanctorum ad honorem exhibitum cadaueribus aliorum hominum. Nam ſicut non ſunt tantum honorandi alij homines, ſicut ſancti; ita nec eorum cadauera, ſicut cadauera ſanctorum, ſed ꝓportionalitate ſe habeant. Et tamen cadauera ſanctorum honorantur quodam valde magno honore, ergo corpora aliorum hominum erunt honorãda quodam honore, licèt paruo: ſecare tamen cadauera, & agere de eis, ſicut ageremus de cadaueribus aſinorũ, dedecus eſt: ergo peccatum erit, quia ſit contra honorem, quem impendere tenebamur his cadaueribus. Dicendum tamen quòd cùm iſta cadauera ſecantur in partes ex cauſa aliqua rationali, non eſt dedecus mo B rienti, aut viuis, nec peccatum, quia talia fierent interdum in viuis ſine peccato, vt ſiquis ęgrotaret, poterant ei interdum quædam partes corporis ſecari, & amputari à reliquo corpore, vel aperiri ad ſalutem corporis: ergo ſi ſubſit in mortuis aliqua cauſa ad hoc faciendũ non erit illicitum: ſimiliter aliqui viuentes propter ſcęlera ſecantur in partes, vel aperiuntur viſcera eorũ, aut fiunt alia opera, quę videntur magnæ crudelitatis, ita & morienti interdum fient aliqua ſimilia propter ſcelera, vtpotè ſiquis ſeipſum occidit, caret ſepultura, & per terram trahitur cadauer eius. De hoc 5. Ethi. ſ. Inhonoratio adeſt ſeipſum corrumpenti. Etiam ſiqs moriatur in alijs ſceleribus, Eccleſia eum mortuum excommunicat, vel excommunicatum oſtendit, & C denegat illi ſepulturam, nec pro illo orat, aut honores aliquos impẽdit funeri: in quo magnum dedecus eſt.

In duobus erat cauſa ad diuidendum cadauer huius mulieris. Quòd autem nunc ſubeſſet cauſa ad diuidendum cadauer iſtius mulieris apparet in duobus. Primò ex deſiderio vindicandi iſtud ſcelus, quia ſi ipſa non fuiſſet diuiſa, & miſſa per terminos Iſrael, non fuiſſent efficaciter moti Iſraelitæ, ſicut moti fuerunt ad vindicãdum iſtud ſcelus, vt ante præcedenti quæſtione declaratum eſt. Sed vindicari iſtud ſcelus erat valde bonum: ergo etiam ſecari in partes illam mulierem mortuam erat bonum. Secundo patet, quia ipſimet mulieri erat bonum, quia principale malum fuerat hic illatum mulieri, ꝙ ludificata turpiſſimè fuerat, & mortua, ideo honor erat ei, quòd diuideretur, & per hoc D. daretur ei magna vltio delendo totam tribum Beniamin propter eam.

Reſp. ad rationes in contrarium. Ad rationes in contrarium dicendum, quòd bene concludunt, quòd aliquod dedecus, vel honor poſſit exhiberi mortuis, & poſſit peccari cõtra illos: & tamen, quia hic habebat cauſam iuſtiſſimam Leuita ad faciendum hoc, non peccauit, alioquin peccaſſet.

Quomodo miſit Leuita partes cadaueris conciſi in omnes tribus Iſrael. Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR vlterius, quomodo miſit Leuita partes cadaueris conciſi in omnes tribus Iſrael: nã ſi vellet mittere ad omnes tribus non opor- E tebat, quòd faceret duodecim partes, ſed vndecim, ꝗa tribus Beniamin erat rea huius ſceleris, & illa nollet vindicare ſcelus, ſed potius reſiſteret vindicare volentibus, ſicut factum eſt. Aliquis dicet, quòd non miſit in omnes tribus Iſrael, quia non dicitur in litera, quòd miſſa fuerint membra mulieris ad omnes tribus, ſed ſolùm in omnes terminos Iſrael. Sed dicendum, ꝙ idem ſignificatur per omnes terminos Iſrael, quod ꝑ omnes tribus. Quod magis aperitur ſequenti cap. cũ dicitur: Miſi partes in omnes terminos poſſeſſionis veſtræ. Sed termini poſſeſſionum vocantur termini ſortium, & ſortes erant duodecim, ſicut erant tribus duodecim. Item, quia ſi non mitteret partes iſtas ad duodecim tribus, non mitteret ſpecialiter duodecim

partes,

partes, ſed plures, aut pauciores: ſed miſit duodecim: ergo attendit numerum tribuum, & hoc tenendum eſt, quòd ad tribus duodecim miſerit. Sed tunc manet dubium, quomodo miſerit partes ad duodecim tribus, quia tribus Beniamin non poterat hic computari cum non eſſet ipſa actura contra criminoſos, ſed potius defenſura. Reſpondebit aliquis, quòd computantur hic Leuitæ, vt vna tribus. Nam licèt Leuitæ non eſſent tribus ad accipiendum poſſeſſionem: tamen in alijs, quæ pertinebant ad quædam ſpiritualia computabantur Leuitæ, vt vna tribus, vt declaratum eſt Deuter. 27. & ibi patet in litera, vbi ponitur Leui, vt vna de tribubus. Idem patet Apoca. 7. cap. & quia vindicare crimen iſtud infandum erat quoddam ſpirituale pertinebat ad Leuitas, ſicut ad alias tribus, imò pluſquam ad alias. Nam quando Iſraelitæ peccauerunt adorando vitulum, Moyſes, volens vlciſci ſcelus, dixit: Qui domini eſt iungatur mihi. Et dicitur, quòd conuenerunt ad eum omnes filij Leui, & illi ſoli occiderunt viginti tria millia peccatorum, vt patet Exod. 32. cap. ita ergo nunc ad eos pertineret vindicare iſtud delictum. Item pertinebat ad eos ex cauſa cognationis, quia iſta infamia, & offenſa fuerat inflicta viro Leuitæ: ergo Leuitæ potius, quàm cœteri dolere debebant, & armari ad vindictam. Reſpondendum, quòd ad Leuitas non fuit miſſa aliqua pars. Quod patet, quia Leuitæ non habitabant in aliqua vna parte terræ Iſrael congregati, ſicut aliqua de tribubus, ſed erant diſperſi per omnes partes Iſrael, vt patet Num. 35. & Ioſue 21. Item patet, quia dicitur in litera ſequenti capitulo, quòd miſit iſte Leuita partes per omnes terminos poſſeſſionis Iſraelitarum, ideſt pro qualibet poſſeſſione Iſraelitarum vnam partem. Sed Leuitæ non habebant aliquam poſſeſſionem, Num. 18. & Deu. 18. ergo non miſſa fuit pars aliqua ad eos. Item non oportebat mitti aliquid ad Leuitas, quia cùm Leuitæ eſſent diſperſi per omnes tribus Iſrael, cùm mitteretur vna pars ad quamlibet tribum, illa quoque videbatur miſſa ad Leuitas eiuſdem tribus. Dici poteſt ergo dupliciter in hoc. Vno modo, quòd miſſæ fuerunt duodecim partes ad duodecim tribus, & quòd ad Beniamin miſſa eſt pars quædam: & hoc propter duo. Primò, quia non erãt omnes rei huius criminis in forte Beniamin, ſed ſoli viri vrbis Gabaa, & fortè alij mouerentur immanitate ſceleris ad puniendum illos, & tradendum in manus omnium Iſraelitarum, vt punirentur: ſed poſtea accidit, quòd nollent ſuos puniri contribules, & reſtiterunt cœteris tribubus. Secundum fuit, quia dato, quòd Leuita putaret, quòd viri Beniamin potius reſiſterent, quàm adiuuarent ad puniendum ſcelus: tamen debuit mitti aliqua pars mulieris occiſæ, nè ipſi viderentur contemni, vel reputari tanquam hoſtes, ante quam ipſi ſe declararent: quia oſtendendo eos eſſe hoſtes priuſquam ipſi ſe oſtenderent, offendebant eos, & dabant motiuum, vt ſe quaſi rationabiliter hoſtes demonſtrarent. Aliter dici poterat, quòd non fuit miſſa pars aliqua ad Beniamin, & tamen præter illam fuerunt miſſæ duodecim partes ad duodecim tribus, & hoc, quia tribus Manaſſe diuiſa erat in duas partes, quarum vna erat ad orientem Iordanis cum tribu Rubem & Gad in terra Galaad, & alia erat in occidentali terra ad Iordanem cum alijs nouem tribubus: & nè aliqua pars iſtarum contemneretur, miſit duodecim partes ad duodecim tribus, ſcilicet, quia iſta tribus Manaſſe diuiſa erat: vtraque autem iſtarum duarum poſitionum eſt ſatis rationabilis. *Quod cùm vidiſſent ſinguli conclamabant*. Ideſt cùm viderent membra mulieris occiſæ ſinguli Iſraelitæ, & audirent cauſam quare ſic fuerat diuiſa, clamabant. *Nunquam res talis facta eſt in Iſrael*. Ideſt nunquam fuit

F tam graue peccatum in Iſrael, ideo puniẽdum eſt grauiſſimè nunc, ne alij ad ſimilia capiant audendi exemplum. *Ex die quo aſcenderunt patres noſtri de Aegypto vſque ad præſens tempus*. Paucum tempus erat, quo Iſraelitæ aſcenderunt de Aegypto, ſcilicet nondum octuaginta anni, quia ab exitu de Aegypto vſque ad introitum in terram Chanaan fuerunt anni quadraginta, & ex tunc vſque nunc nondum fluxerant anni quadraginta, quia conſummati fuerunt quadraginta in morte Othonielis, qui dicitur iudicaſſe quadraginta annis, & computatur ſub eo totum tempus Ioſue, vt declaratum eſt ſupra tertio, & tamen nondum erat conſtitutus Othoniel in iudicem, vt declaratum eſt in principio capituli huius: & ſic nondum fluxerant octua-

G ginta anni ab exitu de Aegypto. Et non dicitur: ex quo aſcenderunt patres ſui de Aegypto tanquam prius accidiſſet, ſed aliquid grauius, vel æque graue, quia prius Iſraelitæ non erant vt populus, cùm eſſent in captiuitate Aegyptiorum: ſed dicitur hoc tãquam ſignificent ſe dicere de exordio huius populi, vt ſi dicerent, nunquam tale aliquid fuit, ex quo cœpit eſſe Iſrael. Sed dicet aliquis, quòd fuit aliquid grauius antequam Iſraelitæ aſcenderent de Aegypto, ſcilicet in vrbibus Sodomorum: nam ibi Sodomitæ conati ſunt cognoſcere duos viros, qui introierant in domum Loth, & ſecuta eſt magna plaga ſuper omnes quatuor ciuitates Sodomorum. Dicendum, quòd non referebant Iſraelitæ ad hoc propter duo. Primum,

H quia dixerunt: nunquam accidit, vel factum eſt tale in Iſrael ex die, quo aſcenderunt patres noſtri de Aegypto: ergo prius accidit in Iſrael, quàm aſcenderent de Aegypto. Sed falſum, quia illud quod factum fuit in Sodomitis non fuit in Iſrael, quia Sodomitę non pertinebant ad populum Iſrael, ſed erat populus de ſtirpe Amorrhæorum. Secundum eſt, quia non ſolùm fuit illud antequam aſcenderent Iſraelitæ de Aegypto, ſed etiam antequam intrarent in Aegyptum, imò prius quàm eſſet aliquis de Iſraelitis natus præter Abraham. Nam Iſaac non erat natus, quando ſubuerſa eſt Sodoma. Sed vno anno ante natiuitatem eius ſubuerſa eſt. Quod patet, quia angeli, qui ibant ad ſubuertendum Sodomam, ipſa die, qua illuc

I peruenerunt, comederunt cum Abraham, & dixerunt, quòd ſequenti anno illo eodem tempore Sara haberet filium, & vocaretur nomen eius Iſaac: Gen. decimooctauo, & ſequitur ibidem in capitulo decimonono, quomodo illi angeli iuerunt Sodomam, & deſtruxerunt eam; ideo debuiſſet dici, quòd antequam eſſet Iſrael, factum fuit aliquid tale, & tamen ex eo tempore quo cœpit eſſe populus Iſrael non fuit ſimile factum. *Ferte ſententiam, & in commune decernite*. Iſtud dicebant Iſraelitæ inter ſe dolentes de tali facto, & nolentes præterire crimen inultum, ſcilicet ferte ſententiam quid debeamus facere ſuper tali facto, & decernite in commune, ideſt omnes de Iſrael decernite, vt omnibus conſentienti-

K bus ſententia feratur, & omnibus proſequentibus executioni tradatur. *Quid facto opus ſit*. Ideſt quid opus ſit fieri ſuper tali facto. In Hebræo habetur. *Ponite vobis, ſuper ipſa conſiliamini, & loquimini*. Scilicet, ponite vobis curam ſuper hac re, & conſiliamini mutuo, vel deliberate penes vos, & loquimini, ideſt proferatis ſententiam, quàm conceperitis. Eadem ſententia eſt hic, & in Hebræo, ſed litera noſtra eſt manifeſtior, & quaſi expoſitio Hebrææ literæ.

CAPITVLVM XX.

EGRESSI itaque ſunt omnes filij Iſrael, & pariter congregati, quaſi vir vnus, de Dan, vſque Berſabee, & terra Galaad ad Dominum in Maſpha: omnes quoque anguli populorum, & cunctæ tribus Iſrael in Eccleſiam populi Dei conuenerunt quadringinta millia peditum pugnatorum. Nec latuit filios Beniamin, quòd aſcendiſſent filij Iſrael in Maſpha. Interrogatuſque Leuita, maritus mulieris interfectę, quomodo tantum ſcelus perpetratum eſſet, reſpondit: Veni in Gabaa Beniamin cum vxore mea, illucque diuerti: & ecce homines ciuitatis illius circundederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, & vxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua eſt. Quam arreptam in fruſta concidi, miſique partes in omnes terminos poſſeſſionis veſtræ, quia nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum eſt in Iſrael. Adeſtis omnes filij Iſrael, decernite quid facere debeatis. Stanſque omnis populus, & quaſi vnius hominis ſermone reſpondit: Non recedemus in tabernacula noſtra, nec ſuam quiſquam intrabit domum, ſed hoc contra Gabaa in commune faciemus. Decem viri eligantur è centum ex omnibus tribubus Iſrael, & centum de mille, & mille de decem millibus, vt comportent exercitui cibaria, & poſſimus pugnare contra Gabaa Beniamin, & reddere ei pro ſcelere, quod meretur. Conueniteque vniuerſus Iſrael ad ciuitatem, quaſi homo vnus eadem mente, vnoque conſilio.

Egreſſi ſunt. Deſcripto in præcedentibus de ſceleris patratione, hic conſequenter ſubditur de patratorum vaſtatione, ſcilicet, quia omnes, qui hoc auſi ſunt perierunt. Et diuiditur in quatuor, quia primò facti veritas inquiritur. Secundò iuſtitiæ æquitas requiritur, ibidem. *Et miſerunt nuncios*. Tertiò iniquitas defenditur, ibidem. *Qui noluerunt*. Quartò iniuſtè inuaditur, ibidem. *Virorum quoque Iſrael.*

A

An hic ſit ordinis mutatio: & an immediatè facta hæc fuerunt. Quæſtio I.

QVAERETVR, an ea, quę habentur hic, habeant continuatum ordinem ad præcedētia, & an fuerunt facta immediatè poſt illa, vel aliquāto tempore poſt. Reſpondendum, quòd ordo continuus eſt, quia præcedenti capitulo ponitur peccatum virorum Gabaa, hic ponitur bellum quod factum fuit hic contra illos ꝑ hoc ſcelere, & quomodo perierūt: & iſtud neceſſe eſt eſſe poſt illa. Ad ſecundum dicendum, ꝙ non fuit aliqua mora inter præcedentia & iſta, ſed eſt continuata narratio, quia pręcedenti capitulo dicitur,
B quòd omnes Iſraelitæ videntes mēbra mulieris mortuæ, & audientes cauſam, dicebant, quòd nunquā tale acciderat in Iſrael, & quòd conſiliarentur ſuper illo: hic autem dicitur, quomodo cōſiliati ſunt ſuper hoc, & quid fecerunt. *Egreſſi ſunt itaq; omnes filij Iſrael*. Scilicet, egreſſi ſunt de locis ſuis ad veniendū in Maſpha: & ibi iudicarent quid ſuper hoc fieri deberet: & vocantur hic omnes filij Iſrael omnes de vndecim tribubus. Nam tribus Beniamin non venit ad iſtam congregationem, ſed fuit obuia ad reſiſtēdum cęteris fratribus ſuis volentibus vlciſci iſtud ſcelus. *Et pariter congregati quaſi vir vnus*. Scilicet, congregati ſunt in Maſpha: nam omnes deſiderabāt punire iſtud ſcelus, quaſi vir vnus, ſcilicet, quia ſicut vir vnus quocunque
C vadit totus vadit, & non pōt vna pars eius manere hic, & alia ibi: ita totus Iſrael congregatus eſt in Maſpha, ſcilicet, non manentibus aliquibus in locis ſuis. Et eſt hyperbolica locutio: nam non fuerunt congregati omnes viri de vndecim tribubus: multi enim manſerunt in locis ſuis, quia tamen magna pars iuit, dicuntur omnes iuiſſe. Et ſic ſæpe loquitur ſcriptura, vt Gen. 41. ſ. Omnes prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent eſcas: & tamen manifeſtum eſt, quòd nō veniebant omnes. Vel dicitur quaſi vir vnus, ideſt ſicut vir vnus faciliter mouetur ad eundum ad aliquem locum, ita faciliter moti fuerunt omnes Iſraelitæ ad veniendum in Maſpha. *De Dan vſque Berſabee*. Hic ſignatur, quòd de tota terra Iſrael venerunt in Maſpha, &
D ponuntur extremitates eius. ſ. Dā, & Berſabee, & terra Galaad: eſt enim Dan ciuitas quædam in extremitate meridiana terrę Iſrael, & eſt apud Gerarā, quę eſt terrę Philiſthinorum, Gen. 21. & 26. eſt autem Gerara extremitas meridiana terræ Chanaan, Gen. 10. cap. ideo qñ vult ſignificare ſcriptura duas extremitates. ſ. meridianam, & aquilonarem, ponit iſta duo loca. Vnde ſępe ponuntur. Terminus autem orientalis terræ Iſraelitarum erat mare rubrum, terminus verò occidentalis erat mare mediterraneum, quod vocatur mare Philiſthinorum. Iſtud patet Exo. 23. c. hic autem ponunt ſolum 3. termini. ſ. Dan, & Berſabee, & terra Galaad, quæ erat terminus orientalis. Nam terra Galaad eſt ad orientem Iordanis. ſ. in terra duorum regū Amor-
E rhæorum: terminus autem occidentalis non ponitur hic: ſed ſubintelligitur. *Ad Dominum in Maſpha*. Ideſt conuenerunt omnes iſti viri in Maſpha coram dño, vt ibi deliberarent quid facere deberent ſuper hoc.

Quomodo Iſraelitæ congregati ſunt in Maſpha, cùm nullus eſſet iudex, aut Dominus, qui vocaret eos. Quæſtio II.

QVAERETVR, quomodo Iſraelitæ congregati ſunt in Maſpha, quia nullus iudex, aut dominus erat, qui conuocaret eos. Nam iſtud factum eſt ante mortem Caleb, & tunc nondum ſubſtitutus fuerat in iudicem Othoniel, qui fuit primus iudex, vt

ſupra

ſupra præcedenti capitulo declaratum eſt. Etiam nõdum conuenerant inter ſe Iſraelitæ, quòd ad aliquem locum conuenirent, cùm nondum habuiſſent colloquium aliquod, & conſilium ſimul: nam poſtquam ſteterunt ſimul in Maſpha faciliter poterant diffinire, vbi poſtea congregarentur: nam congregati ſunt in Silo poſt Maſpha, ſed ante Maſpha nondum conuenerant. Dicendum, quòd ordo ad hoc faciendum fuit, quòd quando Leuita miſit partes vxoris ſuæ occiſæ ꝑ omnes tribus Iſrael, deſiderauerunt punire iſtud ſcelus, & ad hoc volebant habere conſilium ſimul, vt omnes deliberarent, & omnes exequerentur, vt dictũ fuit præcedenti capitulo, ſcilicet ferre ſententiam, & in cõmune decernere quid facto opus ſit. Et credendũ eſt, quòd tũc aliqua tribus præcipua, vt tribus Iuda reſcri- G beret omnibus non tanquam imperans, ſed tanquam exhortans, vt conuenirent omnes in vno loco, ſcilicet in Maſpha: & ibi iudicarent quid facere deberent ſuper hoc, & tunc ſponte omnes tribus conuenerunt ad hoc, & de hoc dicitur in litera, quòd omnes filij Iſrael egreſſi ſunt quaſi vir vnus, & venerunt in Maſpha.

Quare Iſraelitæ venerunt in Maſpha. *Quæſt. III.*

QVAERETVR vlterius, quare venerunt in Maſpha. Aliquis dicet, quòd hoc fuit, quia erat ibi ſanctuarium, & melius iſtud ibi fieret, quàm alibi.

1. Ratio. Hoc autem patet, quia dicitur in litera, quod congregati ſunt ad dominum in Maſpha. Congregari autẽ H ad dominum eſt congregari ad ſanctuarium, in quo erat Deus, ſi alibi non dicitur Deus eſſe ſpecialiter.

2. Ratio. Item patet hoc, quia Samuel immolauit domino ſacrificium in Maſpha, & conuocauit illuc populum, vt patet 1. Reg. 7. & tamen ſacrificium non fiebat, niſi in loco, in quo erat ſanctuarium Le. 17. ergo in Maſpha erat ſanctuariũ. Dicendum, quòd non erat ſanctuarium in Maſpha hoc tempore quo iſtud factum eſt. Quod patet, quia ſanctuarium fuit poſitum in Silo viuente Ioſue, & manſit ibi vſque ad mortem Heli ſummi ſacerdotis, vt colligitur 1. Reg. 4. ſed tempus, quo fiebat iſtud, erat poſt mortem Ioſue, & ante principatum Heli; imò ante omnes iudices: ergo erat domus domini in Silo. Item patet hoc, quia infra in litera, & I ſequenti capitulo dicitur, quòd hoc tempore erat arca domini, & domus eius in Silo, & illuc poſtea conuenerunt Iſraelitę ad ſacerdotem Phinees, ergo non erat in Maſpha.

Ad primã rationẽ in diuerſum. Ad primam rationem in contrariũ, dicendum, quòd licèt dicãtur Iſraelitæ veniſſe coram domino in Maſpha, non ſequitur, quòd ibi eſſet ſanctuarium domini. Nam iſte modus loquendi ſcripturæ eſt, quòd quandocunque cõgregarentur Iſraelitæ ad faciendum aliquid bonum, quod ad Deum pertinebat, dicebantur eſſe coram domino, licèt eſſent extra locum ſanctuarij, & hoc, quia etiam ſi duo homines conueniunt ad aliquod opus, in quo Deus inuocatur, vel ad Deum pertinet, dicuntur eſſe coram Deo. Sic patet 1. Reg. 23. vbi erant ſoli Dauid & Ionathas K in deſerto Ziph, & iniebant fœdus, & dicebantur eſſe coram dño. ſ. quia fœdus confirmabatur per inuocationem Dei: ſimilis modus loquendi eſt in nouo teſtam. Mat. 18. ſ. Vbicunque fuerint duo, vel tres in nomine meo, in medio eorum ſum.

Ad rationem ſecũdam. Ad ſecundum cùm dr̃, ꝙ Samuel imolauit in Maſpha, ergo erat ſanctuariũ ibi. Reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo, quòd concedendo conſequentiam, & concedens nihil ad ꝓpoſitum: nam dato, ꝙ diceretur, ꝙ tempore quo Samuel obtulit ſacrificium in Maſpha, erat ibi ſanctuariũ, non ſequitur, quòd nunc erat: nam ſanctuarium ſtetit in Silo vſq; ad mortem Heli ſummi ſacerdotis: Samuel autem fecit ſacrificium in Maſpha multo tẽpore poſt F mortem Heli, & tunc poterat eſſe ſanctuarium in Maſpha: nunc tamen neceſſe erat, ꝙ eſſet in Silo. Aliter poteſt dici, ꝙ non tenet cõſequentia. ſ. Samuel immolauit in Maſpha, ergo erat ibi ſanctuariũ: nam Samuel immolabat vbicunq; volebat. ſ. in Ramatha vrbe ſita, & in Galgala, & in Maſpha, & quibuſcunq; alijs vrbibus: & tamẽ nemo dicet in omnibus his vrbibus fuiſſe ſanctuarium tempore Samuelis. Item illicitum erat cõſtitui altaria pręter altare Dei, quod erat in ſanctuario, vt patet Ioſ. 22. cap. & tñ Samuel offerebat ſacrificium, & conſtituit altare in Silo Ramatha 1. Reg. 7. cap. Dicendum autẽ, ꝙ non ſolùm nunc, ſed etiam nunquã fuit ſanctuariũ dñi in Maſpha. Sed voluerunt nunc congregari Iſraelitæ ibi, ſicut congregari debebant in aliqua alia ciuitate. Eſt autem Maſpha in terra Galaad ciuitas ad orientalẽ partẽ Iordanis, ſupra 12. & creditur eſſe in ſorte dimidię tribus Manaſſe. In iſta ciuitate habitauit Iephte Galaadites iudex Iſrael, & ibi ſepultus eſt, vt patet ſupra 11. & 12. cap. *Omneſq; anguli populorum.* Ideſt conuenerunt in Maſpha in congregatione iſta omnes anguli populorum. i. viri de omnib⁹ angulis populorum. ſ. de omnibus extremitatib⁹. ſ. de parte meridiana, & aquilonari, occidentali, & oriẽtali, licèt non omnes conuenerint, qui erãt in his angulis. Nam ſoli quadraginta millia virorum conuenerunt, vt patet in litera: & hoc de vndecim tribubus, & tñ manifeſtũ eſt, ꝙ non erat iſta ſaltem quarta pars ſummę illarum vndecim tribuum. Nam cùm Dauid cõ- H putauit iſtas tribus tempore ſuo, ſola trib⁹ Iuda habuit quingẽta millia virorũ, vt patet 2. Reg. 24. Etiam, quia computando ſummam virorum bellatorum iſtarum tribuum in computatione illa, quę fuit in deſerto, fuerunt valde plures: Num. 1. & 26. Ideo dicendũ, ꝙ ſolũ venerunt nunc quidam de omnibus tribubus, & quãquam non fuerit aliqua tribus de vndecim tribubus, de qua aliqui non venerint, nec fuerit aliquis locus de omnibus locis tribuum vndecim, de quo non venirẽt aliqui, pauci tñ veniebant. De Beniamin aũt congregati ſunt quotquot poterant congregari. ſ. 25. millia, vt infra patet. Sed dicendũ eſt, ꝙ iſtud procedit ex intentione quorundã putantiũ, ꝙ ſolùm venerint quadraginta millia, & tñ venerunt quadringenta millia, vt I patet in Hebræo, & in omnibus Biblijs correctis, & ſic modica pars de vndecim trib⁹ manebat in domib⁹. *Et cuncta tribus Iſrael.* ſ. vndecim tribus. Nam tribus Beniamin non venit ad iſtam congregationẽ; & ob hoc cœteræ tribus conuenientes miſerunt nuncios ad Beniamin infra in litera. *In Eccleſiam populi conuenerunt.* Ideſt, congregati ſunt, & fecerunt Eccleſiã. i. congregationẽ, vel cõſilium. Propriè enim Eccleſia vocatur multitudo congregata. Vnde dicit Ariſto. 2. Polit. c. de Politia Calcedoniorũ, ꝙ quædam Politiæ ſunt, quę Eccleſiam non faciunt. i. non congregant multitudinem ad conſiliũ. *Quadraginta millia peditum.* Noluerunt plures aſcendere, quia nõ oportebat plures aſcendere, quia nunc ibant ad capiendum deliberationem, & nõ K ad pugnandũ: & ad hoc ſufficiebant quadraginta millia, ſicut millies millia. Sed etiam nunc dicendum, ꝙ fuerunt plurimi de vndecim tribubus, ſed iſti ꝓcedunt ex errore corruptę literę. *Peditum pugnatorum.* Ideſt iſti omnes erant pedites parati ad pugnam: nam inter Iſraelitas non erant aliqui pugnantes pugna equeſtri, nec in curribus, ſed omnes pedites erant tam ex parte vndecim tribuum, quàm ex parte Beniamin. *Nec latuit filios Beniamin, quòd aſcendiſſent filij Iſrael in Maſpha.* Ideſt quamquam feciſſent aliqualiter ſecretè Iſraelitæ, non latuit filios Beniamin quomodo cõgregati ſunt Iſraelitæ de vndecim tribubus, & deliberauerũt, & parauerunt ſe contra filios Beniamin, ita filij Beniamin parauerunt ſe contra vndecim tribus.

Quomodo

Quomodo congregati non fuerunt Iſraelitæ nunc in Silo. Quæſtio IIII.

QVAERETVR, quare non congregati fuerũt Iſraelitæ nunc in Silo, ſicut congregati fuerunt poſtea. Et videtur, quòd ibi deberent congregari, quia ibi poterant conſulere dominum, cùm eſſet ibi arca Dei, & ſummus ſacerdos Phinees, qui conſuleret, vt patet infra: vnde poſtea ibi conſuluerunt Iſraelitæ dominum: in Maſpha autem non poterant conſulere, quia non erat ibi ſanctuarium, nec ſacerdos magnus, nec aliquid quod pertineret ad conſulendum dominum. Reſpondendum, quòd Iſraelitæ non congregati ſunt in Silo, quia non erat eis opus conuenire ibi. Nam nunc non conueniebant ad hoc, quòd pugna-B rent contra Beniamin, ſed ad mittendum nuncios, vt Beniamitæ traderent viros peccatores, vt fieret de eis iuſtitiæ complementum, & ob hoc non oportebat conſuli dominum: ſed in Silo erat conuentus neceſſarius ſolùm ad conſulendum dominum: poſtea autem cùm viri Beniamin deliberauerunt non dare noxios ad puniendum, conuenerunt in Silo: & ibi conſuluerunt dominum ſuper bello. Item cauſa nõ conueniendi in Silo fortè fuit, quia Iſraelitæ de vndecim tribubus voluerunt conuentum ſuum eſſe ignotum viris Beniamin quouſque mitterent ad eos nuncios, vt non pararent ſe ad pugnam, & ad male reſpondendum: ſi tamen conuenirent in Silo cognoſcerent hoc faciliter viri Beniamin, eo quòd Silo erat in ſorte Ephraim, & ſors Ephraim erat ad latus Beniamin; conuenerunt autem in Maſpha, quia Maſpha erat ad Orientalem partem Iordanis in terra duorum regum Amorrhæorum, quæ eſt terra Galaad; & erat ſatis diſtans illa ciuitas à ſorte Beniamin, & ibi poterat magis occultari, quàm in Silo conuentus iſtarum tribuum, & tamen non potuit omnino occultari, quia conuentus quadraginta millium virorum non poteſt ſatis occulte fieri. Et quòd voluerint vndecim tribus, quòd filij Beniamin hoc ignorarent apparet ex his verbis, ſcilicet, nec latuit filios Beniamin: nam ſi non haberent vndecim tribus intentionem, quòd hoc lateret filios Beniamin, fruſtra diceretur, quod nõ latuit filios Beniamin. *Interrogatuſq; Leuita.* Hic veritas facti inquiritur: nam ante hoc Leuita miſerat membra vxoris ſuæ interfectæ per omnes tribus Iſrael, & propoſuerat querelam contra viros Gabaa: viri tamẽ Iſrael neſciebant ordinem rei. Etiam non conſtabat eis an verum hoc eſſet, & quia non decebat tantam rem inchoari, niſi conſtito de veritate, quæſiuerunt à Leuita de ordine rei. Expediebat enim, quòd prius Iſraelitæ cognoſcerent per certitudinem veritatem rei, quàm aliquid agerent: & hoc, quia alias molirentur bella iniuſta fortè contra Beniamin, ſi non eſſet tale peccatum, quale Leuita proclamabat. & illud erat periculoſum: quia Deus induceret pugnam ſuper caput illorum, qui iniuſtum fouerent bellum. Item, quia faciendo hæc multa expenderent quod erat nociuum. Item, quia, quod ſaltem mitterent Iſraelitæ ad admonendũ filios Beniamin, ſi crimen non erat verum erat offenſio facta filijs Beniamin. *Maritus mulieris interfectæ.* Ex hoc etiam patet, quod erat vxor ſua, & non concubina, & etiam ipſe vocat eam vxorem, & non concubinam. Et ratio huius eſt ad grauandum factũ. Nam ſi fuiſſet iſta mulier concubina Leuitæ, & non vxor, non haberet tantum ius Leuita ad agendum pro illuſione, & morte eius, quia nullo vinculo ad eam pertinebat: quia tñ erat vxor competebat ei magnum ius: tum quia ſibimet erat magna iniuria, quia vxor ſua violata, & occiſa fuerat, tum quia pro ipſa vxoris offenſa, eo quòd erat coniunctiſſima perſona, poterat agere, A & competebat ei magnum ius; quod non fieret ſi eſſet concubina, quia tunc perſona modicũ coniũcta erat. Et dicitur: Mulieris interfectæ, ſcilicet, in libidine, & non à Leuita: *Quomodo tantum ſcelus perpetratum eſſet.* Ideſt, quæſiuerunt de ordine, quia fortè non dubitabant quin commiſſum eſſet. Nam nullatenus erat veriſimile, quòd Leuita vxorem diuidẽs in fruſta mitteret per omnes partes Iſrael, niſi paſſa fuiſſet iſtud à viris Gabaa, vel ab alijs: ordinem tamen neſciebant, ideo quæſiuerunt de illo. Nicolaus dicit, quòd Leuita iſte non ſolùm nunc retulit factum, ſed etiam probauit, & adhibuit in teſtem puerum, qui cum eo erat, & ſenem in cuius domo hoſpitatus fuerat in Gabaa, & familiam illius, qui ſuper hoc depoſuerunt: litera autem B nihil tangit de hoc: ſed potius videtur innuere, quòd Iſraelitæ habebant pro conſtanti patratum fuiſſe ſcelus, ſed ſolùm dubitabant de ordine. Si tamen volueris tenere, quòd fecit probationem per teſtes, non obſiſto. *Reſpondit.* Iſte maritus mulieris occiſæ venit cum cœteris Iſraelitis in Maſpha: & ibi aſtãtibus omnibus interrogatus eſt. *Veni in Gabaa Beniamin cum vxore mea.* Scilicet, veni vſque Gabaa, & ducebam mecum vxorem meam. Et vocat eam iam vxorem, & nunquam concubinam ex cauſa iam dicta. *Illucq; diuerti.* Ideſt, declinaui ad eam ad manẽdum ibi per noctem: nam iter faciebam. Sed dices quare non facit mentionem de puero? Reſpondendum, quòd Leuita ſolùm voluit reſpondere tangens ſubſtantialia facti, & quia C nihil de iſto facto pertinebat ad puerum, qui tunc veniebat cum Leuita, & vxore ſua, nõ retulit quicquam de puero. *Et ecce homines ciuitatis illius circundederunt nocte domum.* Scilicet, per diem nihil fecerunt: nam in platea manebat cum vxore ſua, & nullus eum tenuit: poſtea verò cum per noctem declinauit in domum ſenis circundederunt eam, quia per diem nolebant viri illi facere hanc turpitudinem. Sic enim Sodomorum viri fecerunt: nam ipſi inſaniebant in hac libidine pluſquam omnes homines, & tamen cùm viderunt viros duos introeuntes vrbem, illico nõ tenuerunt eos, ſed per noctem vallauerunt domum Loth: Gen. 19. cap. *In qua manebam.* Iſta erat domus ſenis viri Ephraitæ, qui erat peregrinus in Gabaa. Nam nullus D alius voluit recipere in domo Leuitam, præcedenti c. *Volentes me occidere.* Iſtud dixit Leuita ad honeſtandũ verba ſua, quia nolebant eum viri Gabaa ad occidendum, ſed ad abutendum eo: vnde ita dixerunt: Educ virum, qui ingreſſus eſt domum tuã, vt abutamur eo. Etiam, quia illi, qui aſtabant bene intelligebant, quod vellet Leuita ſignificare, quòd conarentur eum cognoſcere, & tamen ad pulchrius loquendum ſic dixit. Vel eſt ſenſus: volebant me occidere, ſcilicet vexantes me tanta libidine, quòd morerer, ſicut fecerunt vxori meæ, quæ perijt libidine attrita. *Et vxorem meam incredibili libidinis furore vexantes.* Non dicit hic quomodo ipſe coactus fuerit dare vxorem, nè ipſe cognoſceret: ſatis tamen credendum eſt, quod dixerit, licèt ſcriptu-E ra quædam breuiter enarret; & dixit incredibili furore libidinis, quia per totam noctem non dederunt ei requiem cognoſcentes eam vſque ad aurorã, cùm receſſerunt tenebræ, vt patet præced. cap. quaſi dicat: nõ erat credibile, quod tantus furor, ideſt oſtenſio libidinis eſſe poterat, niſi experientia compertus fuiſſet. *Deniq; mortua eſt.* Ideſt, tantum eam vexauerunt libidine, quòd fractis membris, & deficiẽtibus viribus mortua eſt: nam ante portam eam mortuam manè ſurgẽs reperit. *Quam arreptam in fruſta concidi*, i. poſtq̃ vidi eã mortuam cocidi eam in fruſta: non tñ immediatè, vt eam mortuam ſciuit diuiſit eam: non enim auderet hoc facere in Gabaa: nam ſi viri vrbis hoc ſcirent, occidiſſent etiam ipſum Leuitam, nè poſſet cõqueri de illis.

Marginal notes: Facti veritas inquiritur. — Nicolaus opinio. — Doc. ſaia.

Sed duxit eam mortuam in domum ſuam, & ibi concidit eam in fruſta, vt dicitur præcedēti c. *Miſiq́, partes.* Ideſt duodecim partes, vt præcedenti cap. *In omnes terminos poſſeſſionis veſtræ.* Scilicet, in duodecim tribus, ſiue duodecim ſortes, accipiendo iſtas duodecim tribus, ſicut declaratum eſt pręcedenti cap. ſiue ꝙ ſit vna illarũ Beniamin, ſiue ꝙ Manaſſe diuiſus fuerit in duas tribus, & habuerit duas partes. *Quia nunquam tantum nefas.* Iſta eſt cauſa motiua quare Leuita miſit partes in omnes tribus Iſrael, ſcilicet, quia nunquam fuerat tantum nefas in Iſrael. Iſtud poteſt dupliciter referri. Vno modo, quòd quia nunquam fuerat tãtum ac tale nefas in Iſrael, ſed nunc erat nouum: ita debebat fieri noua oſtenſio, & querela pro illo. Et iſtud erat, quòd mulier quam libidinoſi viri vexantes occiderant, ad indicandum facinus eorum diuiſa mitteretur per omnes partes Iſrael. Alio modo poteſt referri, quòd miſit partes per omnes tribus Iſrael, ſcilicet, quia nunquam fuerat tantum facinus in Iſrael, ideo quamquam nunquam omnes tribus Iſrael motæ fuiſſent ad vindicãdum aliquod facinus, nunc moueri debebant: quia nunquam aliquod tantum fuerat. *Et tam grande piaculum.* Eadem ſententia eſt. Signat piaculum quatuor. ſ. culpam, peccatum, ablutionẽ, remediũ. Et dicitur à pio, pias, qđ eſt mundare: & ob hoc magis conuenit ablutioni, q̃ alijs ſignificationib⁹. Etiam vocatur peccatum piaculũ, qa debet piari. i. emundari. Hic autẽ pro peccato magno accipitur ſicut facinus, vel flagitium. *Factum eſt in Iſrael.* Ideſt ex eo tempore, quo Iſrael cępit eſſe, non factũ eſt in eo tantum peccatum. Iſte dixit melius, quàm illi, qui dixerunt, quòd non fuerat tale factum in Iſrael ex quo Iſraelitæ aſcenderant de Aegypto præcedenti ca. *Adeſtis omnes filij Iſrael.* Scilicet, omnes Iſraelitæ de vndecim tribubus adeſtis, ideo non oportet, quòd differatis ſententiam ſuper hoc, quaſi expectantes conſiliũ aliorum, quia omnes eſtis hic. Et dicuntur adeſſe oẽs nõ perſonaliter, ſed in plenitudine poteſtatis, quia iſti gerebant vicem omnium Iſraelitarum, cùm cõueniſſent loco omnium, qui manebant in vrbibus. *Decernite quid facere debeatis.* Scilicet, quia non decet, quòd iſtud factum relinquatis ſub ſilentio præterire. *Stanſq́, omnis populus.* Scilicet, iſti quadringẽta millia ſtabant, qa nullus eorum ſedebat, ſed omnes ſtabant audientes Leuitam enarrantem factum. *Quaſi vnius hominis ſermone reſpondit.* Scilicet, ita concorditer reſponderunt, quamquam eſſent quadringenta millia, quaſi ſi vnus vir reſponderet: quaſi dicat: ſi vnus vir reſponderet non poſſet varia reſpondere, quia vnus erat: ita omnes iſti quadringenta millia eandem vocem protulerunt.

Leuita quare miſerit partes in omnẽ Iſrael.

Piaculum quatuor ſignat.

Quare Leuita hanc quærimoniam propoſuit toti Iſraeli, & non alicui iudici Iſrael. Quæſt. V.

QVAERETVR, quare Leuita iſtam quærimoniam propoſuit toti Iſrael, & non alicui domino, vel iudici Iſrael. Reſpondendum, ꝙ tempore, quo factum eſt hoc, non erat rex in Iſrael, nec Iudex: nam fuit iſtud factum poſt mortem Ioſue, & ante cõſtitutionem Othonielis in iudicem, qui fuit primus iudex, vt declaratum fuit præcedenti cap. ideo ad nullum iudicem, vel dominum magnũ in Iſrael recurrit, qui poſſet, aut deberet iſtud punire. Sed dicetur: quare non recurrit ad ſeptuaginta iudices, qui erãt in domo conſilij, ad quos ſpectabat iudicare de omnibus cauſis Iſraelitarum, tam ciuilibus, quàm criminalibus, inter quos erat iudex potentiſſimus, ſcilicet ſummus ſacerdos, qui in omnibus diffiniebat, & nullo modo erat ab eo appellandum, ſed quicunque non obediret ſententiæ eius, moriebatur: Deut. 17. tempore aũt hoc erat ſummus ſacerdos Phinees, infra in litera: ergo ad ipſũ F tanquam ad ſupremum iudicem recurrere debuerat iſte Leuita. Reſpondendum, quòd non recurrit Leuita ad domum conſilij, nec ad ſacerdotem magnum, quia licèt de iure ad iſtos pertineret iudicare in omnibus cauſis, & punire delinquentes: tamen de facto nõ poſſent punire viros Gabaa, cùm pro eis tota tribus Beniamin pugnaret: ſed propoſuit querelam ſuam omnibus tribubus Iſrael, quia iſtę erant, quæ poterant exhibere ei iuſtitię complementum. Dicendum autem, ꝙ adhuc alia videtur intentio fuiſſe Leuitæ proclamãtis ad totum Iſrael, ſcilicet, quia licèt ad iudicem proclamare deberet, quia tamen fuit hic delictum ſpeciale, quale nunquam fuerat in Iſrael, voluit ipſe proclamare ad totum Iſrael, qualis proclamatio nũquam facta G fuerat: nec etiam de iure aliquid tale erat, ſed omnes proclamationes fiebant ad iudices. Iſta poſitio patet ex verbis Leuitæ, ſupra, nam dixit; quam arreptam in fruſta concidi, miſique partes in omnes terminos Iſrael, quia nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum eſt in Iſrael, ſcilicet ex hoc, quòd nunquam aliquod tale acciderat, ego feci talem proclamationem, qualis nunquam fuerat.

Intentio Leuitæ ꝓclamantis ad totum Iſrael.

An poterant iſtę vndecim tribus Iſraelis indicere iſtud bellum contra viros Beniamin pro vltione iſtius criminis Sodomiæ. Quæſt. VI.

H QVAERETVR vlterius, an poterant iſtę omnes tribus Iſraelis indicere bellum contra viros Beniamin, ſi non traderent viros Gabaa ocidendos. Aliquis dicet, quòd non, quia contra extraneos de alio regno poterant iſtę vndecim tribus indicere bella iuſta ſubſiſtente cauſa, eo quòd non eſſet iſtis & illis iudex communis, qui ius faceret vtrique parti: inter tribus tamen vndecim & tribum Beniamin erat iudex communis, quia ſummus ſacerdos erat iudex ſuper totum Iſrael; & ſiquis obedire nollet, moreretur. Deutero. 17. ergo non poterant vndecim tribus indicere bellum tribui Beniamin. Reſpondendũ, quòd penes totum populum non erat iuriſdictio, ita vt poſſet populus, vel pars populi iudicare in cauſis: ſed iſtud expectabat ad iudicem. Et nunquam vacabat iudex, I quia ſemper ſummus ſacerdos erat maximus iudicũ, ad quem iſta expectabant, & mortuo vno immediatè erat alius cùm veniret iure hæreditario ad filios, vel alios propinquos, ita vt nunquam iuriſdictio deuolueretur ad plebem: ideo in hoc caſu ſummus ſacerdos debebat iudicare condemnando reos. Sciendum tamen, quòd iudice negligente, potiſſimè in his, quæ ꝑtinebant ad religionem fidei deuoluebatur poteſtas ad populum, ita vt poſſet punire delinquentes, ſcilicet colentes idola, & ſimiles. Nunc autem in caſu virorum Gabaa, dicendum, quòd cùm contra Leuitam facta fuiſſet magna offenſa, ad iudicem pertinebat cõdemnatio virorum Gabaa, qui peccauerant: & iſte iudex erat Phinees ſumm⁹ ſacerdos, & ſi ipſe poſſet ſen- K tentiam ſuam executioni tradere, mandaret eam exequi cuicunque vellet: ſi autem non poſſet mandaret toti populo; & ſi nollent illi, contra quos executio fieri debebat, obedire, poterat indicere bellum eis in modum pœnæ, & iſtud bellum ageret populus tanquam executor datus à iudice: nunc autem ſi populus non expectata ſententia iudicis, niſi in caſu in quo negligens ipſe eſſet procederet ad condemnandum viros Gabaa, & ſententiandum contra eos, peccaret. Dicendum tamen, quòd cùm nunc totus populus conuenit, ſcilicet de vndecim tribubus, & habebant in parte ſua Phinees ſummum ſacerdotem, qui erat iudex, credendum eſt, quòd de conſenſu, & decreto illius hæc agerent, & quod maius eſt non

ſolùm

ſolùm decretum iudicis voluerunt ad pugnandũ contra viros Gabaa, ſed etiam Dei ſententiã: nam conſuluerunt eum, & reſpondit, ꝙ pugnare deberent, vt patet in litera: id tamen quod Deo iubente fit, licitũ eſt. Ad rationem in contrarium dicendum, ꝙ ratio bene concludit, quòd vndecim tribus non poterãt mouere bellum cõtra Beniamin ſine auctoritate iudicis, cùm haberent iudicem communem: & ſic dico, ꝙ mouerunt vndecim tribus bellum filijs Beniamin ſacerdote decernente, & poſtea Deo iubente. Si autem velis concludere, quòd ex eo, ꝙ habebant iudicem cõmunem, nequaquam licebat eis mouere bellum in alterutrum, ſed iudex debebat condemnare, & exequi. Reſpondendum, quòd diffinire cõdemnando, vel abſoluendo eſt actus iudicis, & tamen exequi nõ eſt ſemper actus eius, ſed illius, cui ipſe mandauerit, & quia non poterat iudex hic per ſe exequi, demandauit executionem vndecim tribubus Iſrael: & quia filij Beniamin noluerunt parere ſententiæ, indictum fuit bellum contra eos, & hoc executus eſt populus.

An vndecim tribus tenerentur congregari ad pugnandum contra tribum Beniamin pro iſtius ſceleris patratione. Quæſtio VII.

QVAERETVR vlterius, an vndecim tribus tenerentur congregari ad pugnandum cõtra tribum Beniamin pro iſtius ſceleris patratione. Reſpõdendum, quòd punitio omnium peccatorum directè pertinebat ad iudicem in vet. teſt. ſicut nunc: eo ꝙ debebat in omnibus criminibus ſeruari ordo iudicialis: nam crimen idolatriæ erat id, quod magis horrẽdum erat, & in quo magis fauebatur punitoribus cõtra peccatores, ſicut leges humanæ fauent accuſatoribus, & teſtibus contra accuſatos in crimine læſæ maieſtatis, & in hæreſi, & ſimonia, & quibuſdam exceptis criminibus: & tñ adhuc in cultu idolorum ſeruandus erat ordo iudicialis contra illum, qui accuſabatᷣ, vel de quo denunciabatur crimen, vt colligitur Deut. 13. & 17. c. Dicendum tamen, quòd in duobus caſibus deuoluebatur poteſtas puniendi ſcelera ad populum. Primus erat, quando iudex erat negligẽs in puniẽdo, vel fortè fauebat peccãtibus: tũc populus punire debebat peccatores. Daretur alioquin, ꝙ manerent crimina magna impunita. ſ. cult' idolorũ, & ſimilia: & tñ ſi fieret, Deus percuteret populũ negligentem punire crimẽ. Et hoc, quia Deus volebat deuolui iuriſdictionem ad illum. Secundus caſus eſt ex mandato iudicis: nam interdum iudex non poterat executioni tradere ſententiam, quia potens erat peccator, vel fortè multi erant: & tunc debebat conuocare populum ad executionem ſententiæ. Sic autem erat in crimine cultus idolorum, ſcilicet, ſi in aliqua ciuitate eſſent cultores idolorum. Nam debebat ciuitas illa deleri cum omnibus, quæ in ea erant: & quia iſtud non poterat facere iudex, pertinebat ad totum populum. Vnde in talibus executionibus Deus loquitur ad totum populum E quòd exequatur, vt colligitur Deuteronomij decimo tertio: ſic enim factum eſt quando duæ tribus & dimidia fecerunt altare magnum apud Iordanem: nam tunc decem tribus, ſiue nouem & dimidia reliquæ conuocatæ ſunt, & parauerunt ſe ad pugnandum contra duas & dimidiã, vt patet Ioſue vigeſimoſecundo, & pugnauiſſent, niſi quia duæ tribus & dimidia legitime ſatisfecerunt: nunc ergo ſi Phinees ſummus ſacerdos fortè fauens Beniamitis nollet ſententiare contra eos, vel eſſet negligens in faciendo propoſita querela Leuitæ, tenebatur congregari totus populus ad puniendum iſtud delictum. Idem etiam ſi iudex non potens per ſe punire, conuocaſſet eos. Quòd autem aliquando teneretur populus peccata punire, patet Leuitici vigeſimo, vbi dicitur, quod ſi quis de filijs Iſrael daret de ſemine ſuo idolo Moloch, populus terræ lapidaret eum: & deinde dicitur, quòd ſi populus terræ negligens, & quaſi paruipendens imperium meum dimiſerit hominem illum, & cętera: non tamẽ dicitur aliquis negligere, aut contemnere imperium Dei, niſi quando tenetur ad id, quod Deus iubet: ſed Deus non iubebat ibi, niſi punire dantem idolo Moloch de ſemine ſuo: ergo pertinebat ad populum punitio iſtius: & ſicut erat in iſto crimine, ita in omnibus alijs, quæ militarent directè contra legem Dei, vel in magnum ſcandalum totius populi; quia deuoluebatur poteſtas puniendi ad populum, & ſic erat in B iſto caſu, quia erat nefandiſſimum ſcelus, ideo quocunque modo iudex non puniret, ſiue nolens, ſiue negligens, ſiue non potens, tenebatur populus punire viros Beniamin.

In duob' caſibus deuoluebat poteſtas puniendi ſcelera ad populum. Primus.

Quare vndecim tribus parauerunt ſe ad pugnandum contra tribum Beniamin, & acceſſerunt ad pugnandum contra viros Gabaa priuſquam admonerent eos. Quæſt. VIII.

QVAERETVR vlterius, quare vndecim tribus parauerunt ſe ad pugnam contra tribum Beniamin, & iuerunt contra ciuitatem Gabaa priuſquam admonerent illos, ꝙ obedirent ſententiæ iudicis dan- C do omnes viros Gabaa ad mortem: nam hic dicitur, quòd pugnarent contra Gabaa, donec redderent eis, quod merebantur. Et poſt ea ſequitur, quòd miſerũt ad viros Beniamin nuncios, vt traderet viros Gabaa. Reſpondendum, quod ſi vndecim tribus bellum inferrent contra viros Beniamin, ſiue cõtra viros Gabaa antequam admonerent eos, vt traderentur rei ad exequendum ſententiam in eis, peccarent, quia indicerẽt bellum iniuſtum: ideo vndecim tribus primò præmonuerunt Beniamitas ad dandum viros Gabaa, & nondum pugnabant: & cùm noluerunt parauerunt ſe ad pugnam, & petiuerunt an deberent pugnare conſulentes dominum: ſi tamen antequam præmonerẽt vellent pugnare, iam deliberaſſent de pugnando. Sed D falſum eſt, quia poſtquam Beniamitæ non conſenſerunt tradere viros Gabaa aſcenderunt vndecim tribus in domum domini in Silo, & conſuluerunt dominũ an deberent pugnare contra Beniamin, & reſponſum eſt, quòd ſic: ergo prius non ſolum non ibant ad pugnandum contra Gabaa, ſed etiam nondum deliberauerant an deberent pugnare. Sed obijcietur, quia poſtquam Leuita locutus eſt, totus populus reſpondit, quod non recederent in domos ſuas ſinguli quouſque pugnantes redderent viris Gabaa, quod meruerant, & tamen nondum monuerant eos. Reſpondendum, quòd in hoc non deliberabant pugnare contra Beniamin, ſed ſolùm dicebant, quòd facerent iuſtitiæ complementum Leuitæ. Hoc autem fieri poterat ſi viri Beniamin ſine bello traderent viros Gabaa, & tunc non pugnarent vndecim tribus contra Beniamin, & ſi fortè non daret eos Beniamin ſine bello, pugnarent contra Beniamin, & ſic in generali diffiniebant quid acturi eſſent: tamen in particulari non ſententiabant quid agerent, ſcilicet, quòd pugnarent, cùm nondum ſcirent quid agere vellent Beniamitæ. Sed adhuc obijcietur, quia dixerunt viri Iſrael, quòd eligeretur vnus de decẽ, & decem de centum ad ducendum neceſſaria exercitui, & reliqui pugnarent contra Gabaa. Reſpondendum, quod etiam iſtud non dixerunt viri Iſrael, niſi ſub conditione, ſcilicet, ꝙ ſi Beniamitæ tradunt nobis viros Gabaa non pugnabimus, nec oportebit poni aliquem ordinem

exercitus: ſi autem noluerint pugnabimus, & ordinabimus ducentes neceſſaria exercitui. Sed adhuc obijcietur, quòd intendebant pugnare, quia conuenerunt omnes filij Iſrael ad Gabaa, ſicut erãt, ſcilicet quadringenta millia: & tamen iſtud ad pugnam pertinebat, Reſpondendum, quòd licèt iuerunt in Gabaa, nõ iuerunt ad pugnandum, ſed ad commouẽdum viros Beniamin, vt traderent eis viros Gabaa: quod patet, quia cùm venerunt apud Gabaa, miſerunt nuncios ad omnem tribum Beniamin, vt darent eis viros Gabaa. Sed tũc dicetur: ad quid veniebat totus exercitus quadringentorũ milliũ virorum ad Gabaa, quia poterant mittere aliter nuncios, & non iret fruſtra illuc totus exercitus. Dicendum, quòd conueniens erat, ꝙ illuc iret: nam aut viri Gabaa traderentur à toto Beniamin G ad faciendum executionem in eis, aut non: ſi non traderentur poterat exercitus iſte inchoare pugnam contra Gabaa, vel inde conſcenderent reliqui in Silo ad conſulendum dominum, aut deberent pugnare, & tunc pugnarent. Si autem traderentur viri Gabaa ad faciendum executionem in eis, tunc erat neceſſarius tantus exercitus ad faciendum executionem contra vnam vrbem bellicoſam, ſcilicet, vt occiderẽt omnes, qui in ea erant. Aliter poteſt dici, quòd viri Iſrael intendebant in omni caſu pugnare contra Gabaa, ſiue viri Beniamin traderent viros vrbis illius ad executionem iuſtitiæ, ſiue non: nam ſi non traderent, manifeſtum erat, quòd bello res agenda erat. Si autem traderent eos, adhuc viri Gabaa vellent ſe defendere cõ- H tra totum Iſrael, nè omnes occiderentur, & cùm aliàs occidendi eſſent, potius volebant bello perire, quàm ſubijcere ſe executioni iuſtitiæ: nam ibi acrior eſſet mors, quàm illa, quam quis agendo, & patiendo tolerat. Etiam, quia pugnando contra totum Iſrael fortè aliqui eorum poterant euadere, & ſubijciendo ſe iuſtitiæ nullus euaderet, & tunc pugnare debebat congregatio vndecim tribuum contra Gabaa, & ſic animo pugnãdi appropinquabat ad eam totus exercitus.

Obiectio. 1. Ratio. 2. Ratio. Sed obijcietur, quia poſtea admonuerunt, vt traderentur eis viri Gabaa, & tamen ſi deliberaſſent pugnare contra eos ad omnem caſum, fruſtra eſſet admonitio. Item poſtquam non conceſſerunt Beniamitæ tradere viros Gabaa ad executionem iuſtitiæ, vndecim tribus I conſuluerunt dominum, an deberent pugnare, ergo prius non deliberauerant, quòd pugnarent.

Reſpõſio. Ad primã rationẽ in diuerſum. Reſpondendum, quòd iam deliberauerant pugnare contra Gabaa ad omnem caſum, & quando præmonuerunt, quòd darentur eis viri Gabaa non monuerunt, vt ſcirent an pugnare deberent, an non: ſed ſolùm an deberent pugnare contra viros totius Beniamin, vel nõ: nam ſi conſentirent tradere eis viros Gabaa, pugnare debebant contra ſolos viros Gabaa. Si autem nollent pugnare debebant contra Gabaa, & totam tribum Beniamin.

Ad rationem ſecũdam. Ad ſecundum dicendum, quòd non conſuluerunt Iſraelitæ dominum, an deberent pugnare contra filios Beniamin: ſed quis deberet eſſe princeps in bello contra filios Beniamin, tanquam firmum ha- K berẽt, quòd deberẽt pugnare contra filios Beniamin: poſtea autem cùm victi fuerunt Iſraelitæ à filijs Beniamin, conſuluerunt an deberẽt nunc pugnare. Et iſtud iam, non faciebant niſi ex timore, quia putabãt, quòd ſemper eos traderet Deus in manus filiorum Beniamin: tamen à principio deliberauerant pugnare contra Beniamin. Et iſta poſitio ſecunda verior eſt, ſcilicet, quòd in omni caſu pugnare contra Gabaa deliberaſſent: ſed non contra Beniamin, & ob hoc deſcendebant in Gabaa omnes de exercitu. *Non recedemus in tabernacula noſtra*. In hoc promiſerunt Leuitæ exhibere iuſtitiæ complementum, dicentes, quòd non recederent in tabernacula ſua quouſq; vindicarent iſtud F delictum: & ſic factum eſt, quia licèt fuerit grauitas vindicando illud, tñ non receſſerunt de bello quouſq; deleuerũt Gabaa, & totam tribum Beniamin. *Nec ſuã quiſquam intrabit domum*. Iſtud erat magis: nam ꝙ non recederẽt in tabernacula, erat, quòd non fieret caſtrorum generalis diſſolutio, ita vt ceſſaret bellum: & tamen ſi extendi deberet bellum aliquanto tempore, fortè daretur quibuſdam licentia eundi, & redeundi in domos ſuas. Nunc tamen dicitur, quòd etiam nullus iret in domum ſuam: in quo ſignatur magnus feruor explendi factum iſtud. Iſtud autem intelligitur de illis, qui pugnaturi erant, ſecus de illis, qui portarent neceſſaria exercitui, quia illi poterãt ire in domos ſuas, non quidem intentione manendi, nec quieſcẽdi, G ſed ſi contingeret ire pro cibarijs exercitus ad locum, in quo domus ſua erat, poterat cui hoc contingeret intrare domum ſuam. *Sed hoc contra Gabaa in commune faciemus*. Ideſt, non vna tribus, vel familia, ſed omnes in commune, ideſt ad communionem aggregati de vndecim tribubus pugnabimus, & exercitui prouidebimus. *Decem viri eligantur de centum ex omnibus tribubus Iſrael*. Volebant omnes iſti congregati pugnare contra Gabaa, & quia exercitus non poteſt manere ſine magna prouiſione neceſſariorum, oportebat, quòd aſſignarentur aliqui, qui exercitui neceſſaria comportarent, ideo prius quàm pugnarent, hic aſſignauerunt pugnatores, & portatores neceſſariorum ad exercitũ: & dicitur, quòd eligantur decem viri de centum, ſcili- H cet, qui ſint prompti, & induſtrioſi ad faciẽdum illud. *Et centum de mille, & mille de decem millibus*. Scilicet, decima pars virorum ſepararetur ad ducendum neceſſaria exercitui, & vt alij, qui ſeparati eſſent ad pugnandum, pugnarent.

An portatores neceſſariorum ad exercitum eſſent de iſtis quadraginta millibus, qui conuenerant nunc in Maſpha.

Quæſtio IX.

QVAERETVR de iſtis, qui ſeparabantur ad ducendũ neceſſaria exercitui, an eſſent de iſtis quadraginta millibus, q conuenerãt nunc in Maſpha, vt patet ſupra, vel de alijs, q nõ venerãt ad congregatio- I nem illã. Aliquis dicet, ꝙ eſſent de illis millibus cõgregatis in Maſpha, & ſic ſepararẽtur de illis quatuor millia, cũ dicat, ꝙ decẽ de centũ, & centũ de mille. Nam ſi acciperent iſti ꝯportatores de alijs, q manebãt in vrbibus, eſsẽt valde magni numeri: nã oẽs tribus vndecim haberẽt pluſquã millies millia virorũ pugnatorũ, cùm tribus Iuda ſemel cõputata inuẽta eſſet habere qngẽta millia, 2. Reg. 24. Vel ſaltẽ eſſent in quodã magno numero, vtpote quingẽtorũ milliũ cũ acciperet decima pars iſtorũ ad cõportãdos cibos eſſent plus, q̃ quinquaginta millia cõportantes neceſſaria, & ſic eſſent valde plures cõportatores ciborũ, q̃ pugnatores, qđ ſatis videtur inordinatum. Reſpondendum videtur, quòd iſti viri non aſſumpti fuerunt de quadraginta millibus pugnatorum, qui conuenerant in Maſpha. Nam tunc K ſequerentur inconuenientia. Primum, quia diminueretur valde numerus bellatorũ: nam manerent ſoli triginta ſex millia, & nollent Iſraelitę, quia tunc patũ ſuperarẽt exercitũ Beniamin, & nõ auderẽt ſic pugnare cõtra Beniamitas cũ pugnarẽt amaro aĩo, & pauci de ipſis pugnarent, & remanerent multi de Iſraelitis. Itẽ, quia iſtud facerent Iſraelitæ, ſi haberent paucitatẽ prouidẽtium eis, quia tollerẽt aliquam partẽ exercitus, vt comportaret illa cibos: habebant tamen multitudinẽ magnam in vrbibus, quæ poſſet ducere cibos: ideo nõ eſt dicendum, quòd de ſeipſis acciperent portitores ciborum. Secundum inconueniens eſt, quia eſt cõtra literam: nam infra qñ computãtur bellatores de parte

Benia-

Beniamin,& de parte aliarum tribuum: dr̄, ꝙ erāt de
Iſraelitis quadraginta millia virorū pugnatorum: ergo
non fuerant de eis ſeparati cōportatores neceſſariorū
pro exercitu. Cùm aūt obijcitur, ꝙ eſſent valde multi
cōportatores ciborū: dicendū, ꝙ hoc non multū obe-
rat, quia dum plures eſſent melius ꝓuiderēt exercitui,
& poſſent pugnatores melius vacare bello. Aliter etiā
dici poteſt, ꝙ dato, ꝙ nunc dixerint Iſraelitę: eligantur
decē de centū, & centum de mille: non ſic poſtea fece
rint, ſed acceperant tot cōportatores ciborū, quot ne-
Determi. quæſtio. ceſſarij viſi erant. Sed dicendū, ꝙ iſti, q̄ quęrunt hoc
tam in arguendo, q̄ in reſpondendo falſum præſuppo-
nunt.ſ. ꝙ erant quadraginta millia: nam erant quadrin
genta millia: & de illis accepta ſūt quadraginta millia
ad cōportanda neceſſaria, & non ſequit̄ aliqđ incōue-
niēs, qđ ſeq̄batur poſitis ſolū quadraginta millibus, de
quibus infra dicet plenius in quadā quęſtione. *Vt com-
portent exercitui cibaria.*.ſ. ne defectu ciborum lāgueſcat
animus, & vires bellatorū, & nè cogatur diſſolui exer-
citus vrgente inopia. *Et poſſimus pugnantes contra Gabaa
Beniamin reddere ei pro ſcelere quod meretur*.i. ſic habentes
neceſſaria manebimus in exercitu, & poterimus red-
dere viris Gabaa, qđ merētur.ſ. occidere oēs illos, quia
hoc merebantur cū feciſſent tantū ſcelus, & oēs cōue
niſſent ad illud. *Conuenitq́, vniuerſus Iſrael ad ciuitatem*.ſ.
oēs iſti quadringenta millia pugnatorū conuenerūt ad
vrbē Gabaa, & vocant̄ iſti oīs Iſrael, q̄a multi erāt. Vel,
quia erant cōgregati de oībus tribubus. Nā licèt eſſent
quadringenta millia, adhuc plures eſſent in vndecim
tribubus, & fortè pluſquā millies millia. Et dr̄, ꝙ con-
uenerunt ad ciuitatē non nominando eā, quia intelli-
gitur de Gabaa, eo ꝙ de ea dicebatur immediatè. Enā
q̄a in his oībus fit ſermo de ea, & venerunt ad pugnan
dū, q̄a quocunq; modo eueniret pugnaturi erant con-
tra Gabaa, vt ſupra declaratū eſt. *Quaſi vnus homo*.ſ. ꝙ ha
buerunt vnā intētionem licèt multi eſſent, ſicut vnus
homo nō pōt varia velle: & declaratur mox in litera.ſ.
Eadem mente vnoq́, conſilio.i. oēs habebant vnā intentio-
nē.ſ. ꝙ delerent̄ viri Gabaa, & quilibet intendebat po-
nere ſe cuiq; aduerſitati, vt perirēt oēs illi: nā ſupra 2 t.
dr̄, ꝙ oēs reſponderūt, quaſi ſermone vnius hominis,
ꝙ non recederent in tabernacula ſua quouſque redde
rent viris Gabaa, quod pro ſcelere merebantur.

Et miſerunt nuncios ad omnem tribum
Beniamin, qui dicerent. Cur tantum nefas
in vobis repertum eſt? Tradite homines de
Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, vt
moriantur, & auferatur malum de Iſ-
rael. Qui noluerunt fratrum ſuorum filio-
rum Iſrael audire mandatum, ſed ex cun-
ctis vrbibus, quæ fortis ſuæ erant, conue-
nerunt in Gabaa, vt illis ferrent auxilium,
& contra vniuerſum populum Iſrael dimi-
carent. Inuentiq́; ſunt vigintiquinq; millia
de Beniamin educentium gladium: præter
habitatores Gabaa, qui ſeptingenti erant
viri fortiſſimi, ita ſiniſtra, vt dextra prælian-
tes, & ſic fundis lapides ad certum iacientes,
vt capillum quoque poſſent percutere, &
nequaquam in alteram partem ictus lapidis
deferretur. Virorum quoque Iſrael abſque
filijs Beniamin inuenta ſunt quadringenta

A millia educentium gladios, & paratorum
ad pugnam. Qui ſurgentes venerunt in 1 q 7. cap. qui ſine.
domum Dei, hoc eſt in Silo, conſuluerunt-
que Dominum, atque dixerunt. Quis erit
in exercitu noſtro princeps certaminis con-
tra filios Beniamin? Quibus reſpondit Do-
minus: Iudas ſit dux veſter. Statimq́; filij
Iſrael ſurgentes mane, caſtrametati ſunt
iuxta Gabaa. Et inde procedentes ad pu-
gnam contra Beniamin, vrbem oppugna-
B re cœperunt. Egreſſiq́; filij Beniamin de
Gabaa, occiderunt de filijs Iſrael die illo vi-
gintiduo millia virorum. Rurſum filij Iſ-
rael, & fortitudine, & numero confidentes
in eodem loco, in quo prius certauerāt aciē
direxerunt, ita tamen vt prius aſcenderent,
& flerent coram Domino vſq; ad noctem:
conſulerentque eum, & dicerent: Debe-
mus vltra procedere ad dimicandum con-
tra filios Beniamin fratres noſtros, an non?
C Quibus ille reſpondit: Aſcendite ad eos, &
inite certamen. Cumque filij Iſrael altera
die contra filios Beniamin ad prælium pro-
ceſſiſſent, eruperunt filij Beniamin de por-
tis Gabaa, & occurrentes eis tanta in illos cę-
de bachati ſunt, vt decem, & octo millia vi-
rorum educentium gladium proſternerent.

Et miſerunt. Hic ponitur ſ̄m huius c. in quo inſtitię
æquitas requirit̄.ſ. q̄a primò miſerunt nuncios ad Be-
niamin, vt traderent malefactores eis, q̄ pugnarent cō-
D tra eos, vel viros Gabaa. Et dr̄. *Miſerunt nuncios ad omnem
tribum Beniamin*.ſ. ꝑ oēs ciuitates fortis Beniamin miſe-
runt Iſraelitæ nuncios. Vel dr̄ ad omnē tribum Benia-
min.i. ad totū Beniamin congregatum in vnum: nam
ſicut conuenerāt Iſraelitæ ad deliberandū quid agerēt
contra viros Gabaa, ita totus Beniamin cōuenit ad de-
liberandum an deberēt defendere viros Gabaa, & fuit
ordo, quòd poſtquam viri Gabaa viderunt ſe peccaſſe
contra Leuitam, & ſciuerunt, ꝙ ille querelam propo-
ſuerat coram toto Iſrael, ipſi viderunt, quòd cōtra eos
pugna ordinanda foret, ideo recurrerunt ad totā tribū
Beniamin, quia erant contribules eorum, vt adiuuarēt
eos: & tunc illi conuenerunt ad deliberādum quid fa-
cerent, & Iſraelitæ ſcientes illos congregatos miſerūt
E ad eos nuncios. Et ſic dicuntur miſiſſe ad omnem Be-
niamin, & diceretur melius ad totum Beniamin.
Qui dicerent: cur tantum nefas in vobis repertum eſt? Iſta
erant verba reprehenſoria, & inclinantia ad dandum
viros Gabaa, qui valde peccauerant. Et dicitur, reper-
tum eſt in vobis, ideſt in tribu veſtra tantum nefas:
quaſi dicat in nulla alia tribu repertum eſt, ideo de-
betis excurere de vobis talia membra putrida, vt non
maneat tanta labes ſceleris in Iſrael. *Tradite homines
de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt*. Ideſt tradite
eos, vt moriantur. Iſtud poterat dupliciter in-
telligi. Vno modo, quòd traderent eos, ideſt
ipſi Beniamitæ pugnarent contra eos, & traderent
eos in manus reliqui Iſraelis, vt eos occideret.

Vel aliter: tradite eos, ideſt permittite nobis pugnare F
contra illos,ſcilicet, quòd non defendatis eos, & dicitur, quòd perpetrarunt flagitium: quia propriè flagitium eſt contra naturam,ſicut iſti fecerunt. *Vt moriantur, & auferatur malum de Iſrael*. Ideſt,occidentur pro peccato ſuo: nam peccauerant dupliciter, primò in adulterio, ſecundò in violatione vxoris alterius: & vtrumq; eorum per ſe mortem merebatur. De adulterio etiam ſi voluntarium eſſet,patet Leuitic.20. De violentia patet Deuter. 22. capit. & ſic auferretur malum de Iſrael, ideſt malum culpæ, quia quamdiu manet aliquod peccatum impunitum, manet aliquid inordinatum: eſſe autem aliquid deordinatum contra rationem eſt. Etiam vocatur malum, ideſt nocuum, quia ſi relinqueretur tale facinus impunitum, G
Deus iraſceretur contra totum Iſrael, quia negligentes erant in puniẽdo, & immitteret plagam aliquam. Nam quod non corrigitur fouetur,& approbatur, ſed qui malum approbat, quod corrigere poſſet,peccat: vt ergo non mitteret Deus plagam aliquam ſuper Iſrael debebant corrigere iſtud peccatum, ſic patet in iniuria facta contra Gabaonitas per Saulem. Nam, quia populus non caſtigauit hoc, vel non inſtigauit David ad caſtigandum,miſit Deus famem ſuper totum Iſrael tribus annis 2.Reg.21.& cùm vindicata eſt iniuria, ceſſauit fames. Sic autem ſequeretur hic fames,vel alia plaga, niſi punirentur peccantes, & quia puniendo illos tolleretur, quòd Deus non percuteret Iſraelitas ſuper hoc,tollebatur malum de Iſrael: & ſic H
quando Deus iubet punire aliquem delinquentem dicit: Et auferes malum de Iſrael,Deuter.13.& 17.& 21.& 22.& in multis alijs locis.

Quod nõ corrigitur fouetur,& approbat.

An Iſraelitæ poterant propria auctoritate pugnare contra viros Gabaa ad executionem iuſtitiæ. Quæſtio X.

QVAERETVR, an Iſraelitæ poterant propria auctoritate pugnare contra viros Gabaa ad executionem iuſtitiæ, vel tenebantur petere conſenſum Beniamitarum,ſicut petiuerunt. Aliquis dicet,quod non tenebantur, quia vndecim tribus agebant hic auctoritate iudicis,ſcilicet ſummi ſacerdotis,vt ſupra de- I
claratum, & cùm competeret eis iam de iure iſta executio, non oportebat, quòd amonerent aliquem, vt permitteret eos exequi, vel quòd requirerent aliquẽ ad hoc, quòd exequeretur. Reſpondendum, quòd Iſraelitæ poterant hic auctoritate iudicis,ſcilicet ſummi ſacerdotis exequi contra viros Gabaa non petendo conſenſum virorum Beniamin. Sed nunc petiuerunt, quòd traderent eis viros Gabaa, non quidem quaſi non liceret eis exequi, ſed quia volebant ſcire an exequendo ſententiam iſtam deberent pugnare contra totum Beniamin, an contra ſolos viros Gabaa: nam ſi non conſentirent viri Beniamin erat pugnandum contra totum Beniamin: ſi autem conſentirent erat pugnandum ſolùm contra viros Gabaa. Aliter K
autem erat pugnandum contra vnam tribum, quàm contra vnam vrbem: & vt ſe præmunirent, hoc inquiſiuerunt. Etiam monuerunt viros Beniamin, quia intendebant vitare bellum inquantum poterãt, & quia fortè viri Beniamin facerent tradi omnes viros Gabaa ſine bello in manus Iſraelitarum, admonuerunt, vt traderent, & tunc viri Beniamin poterant dicere,quòd ipſi traderent viros Gabaa ſine bello, ita vt non deleretur vrbs, ſed viri. Vel ſaltem darent licentiam Iſraelitis, quòd pugnarent contra viros Gabaa qualitercunq; vellent. *Qui noluerunt*. Hic ponitur tertium huius cap. In quo iniquitas defenditur.ſ. quia viri Beniamin quamquã ſcirẽt deliquiſſe viros Gabaa noluerunt tradere eos Iſraelitis, ſed oppoſuerunt ſe ꝑ illis ad mortem. Et dicitur. *Qui noluerunt fratrum ſuorum filiorum Iſrael audire mandatum*. Ideſt noluerunt conſentire iuſtę monitioni illorum. Poteſt etiam vocari mandatum, quia iudicis ſentẽtia erat contra viros Gabaa, & auctoritate eius poterat mandari omnibus viris Beniamin,quòd traderent viros Gabaa in manus Iſrael, vel ſaltem quòd non impedirent Iſraelitas pugnaturos contra Gabaa. Et dicitur: Fratrum ſuorum, quia filij Beniamin erãt fratres aliorum Iſraelitarum, eo quòd omnes Iſraelitæ deſcendebant ab eodem patre,ſcilicet à Iacob. *Sed ex cunctis vrbibus, quæ ſuæ ſortis erant, conuenerunt in Gabaa*. Scilicet,ſciuerunt filij Beniamin,quòd Iſraelitæ pugnaturi eſſent cõtra Gabaa, ideo ipſi omnes conuenerunt in Gabaa, vt ibi reſiſterent Iſraelitis venientibus. *Vt illis ferrent auxilium*. Scilicet,viri Gabaa erant fratres cœterorum Beniamitarum, ideo voluerunt eis præſtare auxilium contra totum Iſrael. *Et contra vniuerſum Iſrael populum dimicarent*. Scilicet,venerunt animo dimicandi contra totum Iſrael. Nam ſciebant impoſſibile eſſe euitari bellum: nam reliqui Iſraelitæ non deſiſterent pugnare contra Gabaa propter totam tribum Beniamin adiuuantem eos, quia vndecim tribus non timerent vnam: & dicitur, contra vniuerſum populum Iſrael: quaſi dicat, non ſolùm contra quadringenta millia pugnatorum, qui congregati erant: ſed etiam ſi conuenirent omnes alij, qui manebant in vrbibus vndecim tribuum, quia etiam hoc cognitum erat eis, ſcilicet, quòd ſi non poſſent quadringenta millia virorum congregatorum pugnare, & præualere contra Beniamin, quòd congregarentur cœteri de vndecim tribubus, qui in vrbibus manebant.

An viri Beniamin peccarunt faciendo bellum contra reliquum Iſrael Quæſtio XI.

QVAERETVR, an viri Beniamin peccauerunt faciendo bellum contra reliquum Iſrael. Aliquis dicet,ꝙ nõ,quia Beniamitæ adiuuabãt fratres ſuos viros Gabaa. Tenetur aũt quilibet adiuuare aliũ, qui ad mortem impetitur: maximè, ſi ſit cognatus ei ſanguine. Secundò patet, quia ſi Beniamitæ non fouerent iuſtũ bellũ contra Iſrael,nõ potuiſſent reſiſtere tãtæ multitudini,cùm eſſent de Iſraelitis quadringẽta millia,& de Beniamitis ſolùm 25.millia,vt patet in litera.ſ.ꝙ erant ſexdecim viri pro vno: & tñ non ſolùm viri Beniamin reſtiterũt viris Iſraelis,ſed etiam in duobus bellis præualuerunt, & occiderunt in duobus diebus quadraginta millia virorum de Iſrael, & non cecidit nec vnus ſaltem de Beniamin: iſtud autem ſatis apparet à Deo factum. Reſpondendum, quòd filij Beniamin peccauerunt multipliciter. Primò, quia non corripuerunt peccantes quantum in ſe fuit: nam ſupra demonſtratum eſt, quòd ad populum pertinebat punitio peccatorum in quibuſdam caſibus, & nũc pertinebat potius ad Beniamin, quàm ad alias tribus. Nam in tribu Beniamin acciderat iſtud delictum, ideo magis ſoliciti,quàm cœteri eſſe debebant ad puniendum, non puniendo ergo quantum in ſe erat peccauerunt: apparet hoc magis, quia cœteri Iſraelitæ deſiderio puniendi hoc ſcelus congregati ſunt in Maſpha; filij autem Beniamin illuc conuenire noluerunt. Secundò peccauerunt, quia cùm cœteri Iſraelitæ punire vellent iſtud facinus, ipſi reſtiterunt. Nam petiuerunt,quòd traderent eis viros Gabaa, ipſi autem noluerunt: defendere tamẽ peccantem æqualis culpę eſt cum ipſo principaliter peccãte: imò interdum maius eſt,quia qui malefactores defendit ad plura flagitia originem tribuit, quæ nequaquam fierent

Cuiuſdã rationes í diuerſum. 1. Ratio. 2. Ratio.

Reſpõſ. ad quæſitum.

niſi

niſi ab illo defenderentur, ideo ſaltem quantũ ad hoc æqualiter peccare videbantur cum ipſo populo virorum Gabaa. Tertiò peccauerunt, quia bellum contra Iſraelitas inſtruxerunt defendendo noxios: & iſtud erat valde culpabile ſuper cœtera, ideo meruerunt ex hoc omnes filij Beniamin perire: & ſic Deus induxit ſuper eos cladem. Nam omnes tam magni, quàm paruuli, tam viri, quàm fœminæ: perierunt gladio, etiam vſque ad iumenta, & pecora, & ciuitates eorum exuſtę ſunt, vt patet infra in litera.

Ad primã rationẽ in diuerſum. Ad rationem primam in contrarium dicendum, quòd tenebantur Beniamin adiuuare fratres ſuos viros Gabaa, ſi morte iniuſta premendi forent, uel ſi bellum iniuſtum moueretur contra eos: erat tamen bellum iſtud iuſtiſſimum, ſcilicet, quia peccauerunt in crimine, pro quo lex imponebat mortem. Etiam quod amplius eſt, quia iſtud bellum indicebatur auctoritate iudicis, & legis: ideo neceſſe erat eos eſſe iniuſtos defenſores: nam non ſolùm viri Beniamin non debebant defendere viros Gabaa, ſed etiam ipſi viri Gabaa non debebant ſeipſos defendere contra ſententiam iudicis.

Ad rationem ſecũdam. Ad ſecundam rationem dicendum, quòd viri Beniamin fouebant bellum iniuſtiſſimum, & cùm dicitur, quòd præualuerunt contra viros Iſrael, dici poteſt dupliciter: vno modo, quòd non præualuerunt, quia victoria ex fine conſideranda eſt, & quia licèt Beniamitæ à principio oppreſſerunt quoſdam de Iſrael, poſtea viri Iſrael occiderunt omnes de Beniamin, vſque ad pecora, præter ſexcentos viros: ergo non habuerunt ipſi victoriam. Alio modo dici poteſt, & melius, quòd Deus dedit viris Beniamin à principio, quòd ꝑualerent contra totum Iſrael, non quidem quaſi Beniamitæ fouerent iuſtum bellum, ſed quia Deus volebat percutere quoſdam de Iſraelitis, & miniſtros horum voluit eſſe filios Beniamin: poſtea autem ipſos de tribu Beniamin tradidit in manus Iſraelitarum totaliter delendos.

Quomodo tribus Beniamin auſa eſt pugnare contra omnes tribus Iſraeli Queſtio XII.

QVAERETVR vlterius, quomodo tribus Beniamin auſa eſt pugnare contra omnes tribus Iſrael, cùm eſſet tanta multitudo ex parte Iſraelitarum: & pauci ex parte Beniamin, ſcilicet, quia contra vnum de Beniamin erant de Iſrael decem & ſex, aut plures. Reſpondendum, quòd viri Beniamin auſi fuerunt pugnare contra Iſraelitas confidentes de robore ſuo. Nam erant viri bellicoſi, tam viribus, quàm animo potentes, & non curauerunt de multitudine magna, quę erat ex parte Iſraelitarum: ſcientes, quòd magis conſiſtat bellum in diſciplina militari, & animoſitate pugnantium, quàm in multitudine. Iſta autem fortitudo Beniamitarum apparuit ex effectu, quia intrepide procedebant contra viros Iſrael, & fecerunt magnam ſtragem in eis diebus duobus occidentes quadraginta millia virorum. Secunda cauſa erat, quia compaſſi fuerunt Beniamitæ viris Gabaa, qui erant contribules ſui: & ſciebant eos delendos pœnitus, ſi non adiuuarent eos, ideo cum eis pariter ſe morti appoſuerunt. Tertia cauſa eſſe poteſt, quia Beniamitæ fortè putauerunt, quòd viri Iſrael videntes eorum animoſitatem deſiſterent ab impugnatione virorum Gabaa: nam licèt Iſraelitæ maiores eſſent Beniamitis: ſi tamen illi ſe exponerent pro viris Gabaa, neceſſe erat multos perire de Iſraelitis priuſquam ſubijcerentur filij Beniamin, & vt excuſarent iſtud malum fortè deſiſterẽt ab impugnatione virorum Gabaa, vel mitius agerent cũ eis. Quarta cauſa, & efficacior erat, quia Deus commouit Beniamitas ad hoc in pœnam ipſorum: nam pec-

A cauerant Beniamitæ contra Deum in aliquibus, & volebat tradere eos in manus hoſtium, vt punirentur. Vt ergo nunc perirent manibus Iſraelitarum, mouit eos, vt pugnarent dando confidẽtiam, quòd præualere poſſent contra Iſraelitas: iſtud autem facile eſt, quia Deus mouet corda hominum ad confidentiam, vel timorem, aut gaudium, & alias paſſiones, ſicut ipſe vult ſicut dicitur Proue. 21. Cor regis in manu dñi, & quocunq; voluerit vertet illud. Ad timorẽ ſępe Deus conuertit corda, vt patet Exo. 23. & Leui. 26. ergo conformiter conuertere poterit ad confidentiam. Quòd aũt Deus interdum det alicui confidentiam, vt audeat pugnare, & cadat in bello, patet Ioſue 11. de Chananæis, contra quos pugnauit Ioſue. Dñi.n. ſnĩa fuerat, vt in-
B durarentur corda eorũ, vt pugnarent contra Iſrael, & caderent, & non mererentur vllam miſericordiã: ita ergo eſt de multis alijs, quos De⁹ in bello tradit in manus hoſtiũ, quia Deus cõcitat eos ad pugnandũ, vt moriant̃: ſic aũt fuit de Beniamitis, q̃a ſi nõ pugnarẽt non morerent̃: & tñ Deus volebat eos occidere, ideo cõcitauit eos ad pugnandũ. *Inuentiq; ſunt vigintiquinq; millia de Beniamin educentium gladium.* ſ. de illis Beniamitis, qui venerunt in adiutoriũ virorũ Gabaa fuerũt 25. millia.

An iſti pugnatores de Beniamin eſſent præter comportantes neceſſaria. Quæſt. XIII.

C QVAERETVR, an iſti pugnatores de Beniamin eſſent præter cõportantes neceſſaria exercitui, vel erant de eis cõportatores iſtorũ. Ad hoc autẽ premittendum, ꝙ ſicut exercitus Iſraelitarũ ordinauit cõportantes neceſſaria exercitui. ſ. decẽ de centũ, & centum de mille, ita viri Beniamin, qui habebãt magnum exercitũ. ſ. 25. millium virorũ egebant cõportatoribus neceſſariorũ: non tñ legitur, ꝙ aliquos ad huiuſmodi neceſſitatẽ inſtituerint. Ideo fortè dici poteſt, ꝙ Beniamitę cõuenientes in Gabaa ad adiuuandũ fratres ſuos: cõportauerunt ſecum oĩa, q̃ potuerunt, & putauerunt ſibi neceſſaria ꝓ bello: ita vt nõ oportebat, ꝙ haberẽt ꝯportatores, q̃ continuo ducerent neceſſaria. Et fortè ꝓp hoc non legit̃, ꝙ aliquos ad iſtud inſtituerint, ſicut legit̃ de viris Iſrael, ꝙ inſtituerunt ꝯportatores neceſſa-
D riorum. Si autẽ dicat, quòd erant aliqui cõportatores. Dicendũ, ꝙ non erant de iſtis 25. millibus, quia oẽs iſti pugnabant, & oẽs iſti occiſi ſunt: nam infra declarabit̃ q̃uo de Beniamin occiſi fuerunt 25. millia, & centum: viri comportatores neceſſariorum tñ non pugnabãt: ideo dicendũ, ꝙ erãt illi viri Beniamin præter iſtos 25. millia, & illi portabant neceſſaria exercitui. Patet hoc, quia dr̃ infra, ꝙ occiſi fuerunt iſti 25. millia, & deinde oẽs quotquot erant in ciuitatibus, ẽt vſq; ad iumenta.

Quot erant viri Beniamin, qui venerant in adiutorium virorum Gabaa. Quæſt. XIIII.

E QVAERETVR vlterius, de numero virorum Beniamin, qui venerunt in adiutorium virorũ, Gabaa de quibus litera noſtra dicit, quòd erant 25. millia. Sed dicendum, quòd erant 26. millia. & hoc patet ex litera Hebraica, quæ tot ponit: litera tamẽ noſtra vitio librariorum corrupta fuit. Nam dato, quòd Iero. tranſtuliſſet 26. millia, facile erat librarios tranſcribere 25. millia, quia numeri, vt communiter ſcribũtur per literas deſignantes numeros: & ſic facile erat perdita vna litera, vel mutata effici viginti quinque millia, vbi prius erat vigintiſex millia. Sciendum tamen, quòd iſtud videtur factum quaſi ex magnitudine ingenij à quibuſdam ſciolis, qui putabant corruptam eſſe literã, cùm contineret vigintiſex, & ipſi vt corrigerent corruperunt. Probabant autem ex litera numerum iſtũ.

Nam Iſraelitæ occiderunt omnes Beniamitas, qui iuerunt ad bellum, vt patet infra, & tamen ſumma interfectorum cõſonat cum ſumma vigintiquinq; milliũ. Nam hic ponuntur in litera noſtra 25. millia virorum venientiũ in adiutoriũ Gabaa, & ſeptingenti viri vrbis Gabaa, & infra in ſumma interfectorũ dr̄, ꝙ erant 25. millia, & centũ, & ſuperfuerunt ſexcenti viri, q ſederunt in petra Remon. Si aũt ponãtur 26. millia virorũ neſcietur quid factũ ſit de aliis mille viris, ideo correxerunt ponentes 25. millia. Dicendum tñ, ꝙ erant 26. millia cum litera Hebraica ponat maiorẽ numerum, & ſemper credendũ eſt ſcripturę ponenti maiorẽ numerum, potiſſimè cùm veritas librorum noſtrorũ ex Hebręis aſſumẽda eſt, vt ait Aug. & habetur in Decre. diſt. 9. c. vt veterũ, & Ieron. in prologo ſuper Gen. q incipit. Deſiderij mei: dicit exẽplaria Hebræorũ veriora eſſe exemplaribus Gręcorum, & Latinorũ. Dicendum autem de mille viris, qui ſuperſunt, ꝙ illi, non pugnauerunt, ſed ſolùm 25. millia: & iſti mille comportabãt exercitui neceſſaria, & non occiſi ſunt in bello cũ aliis. Et tunc ſi obiiciatur, ꝙ ſuperfuerunt de toto Beniamin pluſquam ſexcenti viri. ſ. mille ſexcenti. Dicendum, ꝙ cùm iſti mille viri eſſent cõportatores neceſſariorum ad exercitum Beniamin, & vidiſſent vrbẽ Gabaa conflagrare, reuerſi ſunt in alias vrbes de tribu Beniamin, vt laterent ibi, & defenderentur, & cũ Iſraelitæ poſtea intrarent vrbes cremãdo omnia, occiderũt iſtos mille viros cũ aliis, q ſuperſtites erant de Beniamin. Nam dr̄ infra in litera, quod reuerſi filij Iſrael ad reliquias ciuitatis à viris vſq; ad mulieres gladio percuſſerunt, & ſic perirent ibi iſti mille, & oẽs alij, q relicti fuerant in vrbibus. Iſti aũt, qui ponuntur occiſi. ſ. 25. millia, & centum fuerunt de pugnatoribus. Et verũ eſt, ꝙ ſolùm 25. millia, & ſeptingenti pugnabãt, licèt de Beniamin cõueniſſent 26. millia ad adiutoriũ, quia mille illorũ portabant neceſſaria exercitui, vt dictum eſt. *Præter habitatores Gabaa.* Ideſt iſti 26. millia erant non computando viros Gabaa, q̃ erat cui ferebatur auxiliũ, & non venerunt plures de tribu Beniamin, qa non fuerunt plures, qui cõuenienter poſſent capere arma, quia licèt multi alij eſſent, erant ſenes, q non poterant pugnare. *Qui ſeptingenti erant.* Non erat magna ciuitas Gabaa: nam in ea ſolùm reperti ſunt pedites ſeptingenti ad pugnam. *Viri fortiſſimi, ita ſiniſtra, vt dextra prœliantes.* Iſtud refertur ſolùm ad viros Gabaa, qui erãt fortiſſimi inter oẽs viros Iſraelis, & ob hoc confidenter ęgrediebantur ad bellum, & vtebantur vtraq; manu, vt dextra. ſ. quia per vſum fecerunt ſibi vtramq; manũ dexterã: & iſtud eſt magnum adiutorium ad bella. Et Plato dicebat, ꝙ in vrbibus debebant conari oẽs ambidexteros fieri, vt ait Ariſt. 2. Polit. c. de politia Calcedoniorũ. *Et ſic fundis ad certum iacientes lapides, vt capillum poſſent quoque percutere.* Scilicet, iſti viri Gabaa erant magni fundibularij certiſſimè iacientes; ideo in exercitu magnam ſtragem iſti dabant, quia fortiſſimi erant, & ictus eorum nũq̃ erat inanis, & potiſſimè tẽpore illo, quando homines ferè inermes pugnabant, quia nõ erant ita armati, vt nunc. Dicitur tñ hoc per hyperbolem, quia non erat verum, quòd ita rectiſſimè iacerent, ꝙ ẽt capillum poſſent ꝑcutere. Nam etiã ſagittator, aut baliſtarius, vel quodcunque genus iaciendi, non poterat eſſe tam certum, quia tamen valde certè iaciebãt aſcribitur hoc eis per hyperbolem. *Et nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.* Ideſt, tam certè iaciebant, ꝙ non variaretur lapis iactus ad vnam, vel alteram partem capilli: ſed recto ictu percuteret capillum. *Virorum quoque Iſrael.* Hic ponitur quartum huius cap. in quo contumacia in ſe inuaditur, & diuiditur in duo. Primò reprimitur ſuperbia: ſecũdo cõfunditur cõtumacia, ibi. *Quamobrem.* Circa primum. *Virorum quoque Iſrael abſq; filijs Beniamin.*

Veritas librorũ noſtrorum ex Hebræis petẽda eſt

Contumacia in ſe inuaditur.

F Vocantur viri Iſrael omnes, qui erant de tribubus vndecim, & iſti fecerunt ſummam hãc magnam præter filios Beniamin, qui non cõuenerunt cum eis, ſed erãt potius hoſtes. *Inuenta ſunt quadringenta millia educentium gladium.* Non eſt intelligendũ, ꝙ non inuenti fuerint plures, ſed qa non exierũt plures de ciuitatibus ſuis ad veniendũ in Maſpha. Alij aũt manſerunt in locis ſuis.

Quot erant bellatores ex parte Iſraelitarum. Quæſtio XV.

QVAERETVR, quot erant bellatores ex parte Iſraelitarũ. Aliquis dicet, quòd erant quadringenta millia, quia hic dr̄, ꝙ inuenti ſunt quadringenta G millia de tribubus Iſrael præter Beniamin, qui erãt viri bellatores: educentes gladium. i. potẽtes educere gladium ad pugnam. Sed dicendũ, ꝙ non erant tot bellatores, quia de iſtis accepti ſunt, qui portarent neceſſaria exercitui. ſ. decem de centum, & centũ de mille, & ſic de quadringentis millibus eſſent quadraginta millia cõportatores neceſſariorũ ad bellum, & manerent pugnantes trecenta ſexaginta millia. Sciendum autem quòd aliquæ Bibliæ habent quadraginta millia ſolùm fuiſſe de tribubus Iſrael præter Beniamin. Sed corrupta eſt litera: nam debet dici quadringenta millia. Quod ſatis patet, quia filij Beniamin occiderunt de Iſraelitis primo die vigintiduo millia, & in ſecundo decem octo millia, qui ſunt quadraginta millia, & ſic H nõ ſupereſſet nec vnus quidem de exercitu Iſrael poſt ſecundum bellum, & tñ in tertio bello Iſraelitæ occiderunt omnes de Beniamin, & erant tunc valde multi de Iſrael, vt patet in litera: & ſic neceſſe eſt, ꝙ eſſent vltra quadraginta millia. ſ. quadringenta millia, ſed vitio librariorum facillimè numeri corrumpuntur, potiſſimè vbi eſt ſimilitudo. *Qui ſurgentes venerunt in domum Dei.* Scilicet poſtquã Beniamitæ reſponderunt, quòd adiuuarent viros Gabaa contra totum Iſrael receſſerunt viri Iſrael de loco quodam apud Gabaa, & venerunt in domum Dei. Eſt enim ſciendum, quòd omnes Iſraelitæ, qui erant in Maſpha venerunt in Gabaa, & nunc audito reſponſo virorum boni animi receſſerunt inde. De hoc patet ſupra in litera. *Hæc eſt in* I *Silo.* Ideſt domus Dei erat tunc in Silo. Hoc patet, qa iſtud accidit ante Heli ſummũ ſacerdotẽ, & tñ toto tẽpore quod fuit ex quo ſanctuariũ dñi fixum eſt, vſq; ad mortẽ Heli ſummi ſacerdotis, fuit ſanctuariũ in Silo, vt colligitur 1. Reg. 4. iuncto Ioſue 18. nam Ioſue 18. collocatũ eſt ſanctuariũ in Silo, & 1. Reg. 4. ablata eſt arca à Philiſthinis, q̃ fuerat in Silo: & poſtea nũquam illuc redijt, ſed poſt menſes ſeptem reducta eſt: & fuit poſita in Cariathiarim 1. Reg. 7. cap. ſed illud factũ eſt poſt mortẽ Ioſue: & ante tẽpus Heli. ſ. tẽpore Phinees ſummi ſacerdotis: ergo erat ſanctuarium in Silo.

Quare Iſraelitæ nunc reſponſo accepto à Beniamitis aſcenderunt in Silo. Quæſt. XVI.

K QVAERETVR, cũ omnes Iſraelitæ veniſſent in Gabaa, quare nunc reſpõſo accepto à Beniamitis aſcenderunt in Silo? Reſpondendũ, ꝙ Iſraelitæ ibant in Gabaa animo pugnandi. ſ. vt pugnarent cõtra viros vrbis, qui peccauerãt, vt ſi fortè Beniamitæ darẽt eis licentiam pugnandi contra vrbem, pugnarẽt, vel ſi Beniamitæ vellẽt tradere viros Gabaa in manus Iſraelitarum ad faciendum executionem, facerent eam ibi apud vrbem, & ad hoc non opus erat, ꝙ aſcenderẽt in Silo, qa leuis pugna erat. Cũ aũt reſponderent Beniamitę, ꝙ volebãt defẽdere viros Gabaa, inſurgebat magna pugna Iſraelitis, ideo ad conſulendum dominum ſuper ſtatu belli aſcenderunt in Silo.

Quare Iſraelitæ volentes conſulere iuerunt in domum domini. Quæſt. XVII.

QVAERETVR vlterius, cùm Iſrelitæ vellent conſulere ſuper duce belli futuro: quare iuerunt in domum domini, quia poterãt conſulere vbi erant, ſcilicet vocando ſummum ſacerdotem, qui in Gabaa conſuleret dominum pro illis. Aliquis reſpondebit, ꝙ hoc fecerunt, quia Deus non poterat conſuli niſi in ſanctuario, vel coram arca. Nam ſic conſuluit Achias tempore Saulis, vt patet 1. Regum 14. ſed apud Gabaa non habebant Iſraelitæ ſanctuarium, nec arcam, ideo oportuit ꝙ ad conſulendum dominum irent in Silo. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia Deus poterat conſuli extra ſanctuarium in quocunque loco, dum tamen eſſet ibi ſummus ſacerdos, qui conſuleret, & haberet Ephod, in quo conſuleret, quia iſta erant de ſubſtantia conſultationis. Sic innuitur Exo. 28. ſcilicet: Portabit Aaron iudicium filiorum Iſrael in pectore, id eſt id, per quod iudicatur in omnibus dubijs filiorum Iſrael: & iſtud erat rationale, & Ephod, vt patet ibi: ſed iſta poterant eſſe extra ſanctuarium: ergo potuit conſuli Deus extra ſanctuarium. Sic patet de Abiathar ſacerdote, qui in Ceila conſuluit bis dominum pro Dauid: primo Regum 23. ca. & tamen manifeſtum eſt, quòd ibi non erat ſanctuarium tunc, nec vnquàm fuit. Etiam iterum conſuluit pro eo in Siceleg, vt patet primo Regum 30. quando perſecutus eſt latrunculos Amalecitarum, & tamen ibi non erat ſanctuarium, quia Siceleg erat in terra Philiſthinorum: primo Reg. 27. Etiam iterum cum eſſet Saul in bello, conſuluit pro eo dominum Achias ſacerdos primo Regum 14. ergo non erat neceſſe conſuli in ſanctuario. Et dato, ꝙ diceremus neceſſarium eſſe arcam ad hoc, ꝙ conſuleretur coram ea poterant Iſraelitæ mittere pro illa in Sylo, vt adduceretur in caſtra Gabaa. Sic factum eſt in diebus Heli: nam dum pugnarent Iſraelitæ contra Philiſthinos, & præualuiſſent vna die Philiſthini, miſerunt Iſraelitæ pro arca, vt duceretur in caſtra, & duxerunt eam duo filij Heli, primo Regum 4. Etiam ducta fuit ad caſtra pugnante iterum Saule contra Philiſthinos 1. Regum 14. Etiam ducta cum Dauid fuit, quando ipſe fugiebat à facie Abſolonis de Ieruſalem, & ipſe fecit eam reduci nollens, ꝙ ſecum iret, ſecundo Regum 15. capitu. poterat ergo duci in Gabaa arca, & conſuleretur ibi Deus coram illa. Cùm verò dicitur, quòd Achias conſuluit dominum in caſtris pro Saule coram arca. Reſpondendum, ꝙ non conſuluit coram illa, quaſi ſine hoc non reſponderetur, ſed quia contigit, ꝙ arca ducta fuerat in caſtra ex alia cauſa, fuit conuenientius conſuli dominum coram illa quàm alibi. Dicendum igitur, ꝙ ſi Iſraelitæ voluiſſent ad hoc quòd conſulerent dominum, non erat neceſſe, quòd aſcenderent in Silo: quia tamen ciuitas Silo erat prope Gabaa, venerunt in Silo. Quòd autem prope eſſet, patet, quia dicitur in litera, quòd Iſraelitæ mane ſurgentes poſuerunt caſtra apud Gabaa, & tamen ſurgebant tunc de Silo: ergo paruum iter erat inter Silo & Gabaa, cùm de Silo ſurgentes poterant mane locare caſtra apud Gabaa. Et fortè Iſraelitæ venerunt in Silo ex deuotione, quia volebant ibi orare dominum, vt dirigeret eos in bello iſto, & in Silo erat locus orationis, cùm eſſet ſanctuarium. Etiam dicetur, quòd fortè venerunt ad faciendum aliqua ſacrificia. Nam non licebat fieri ſacrificium extra locum ſanctuarij, Leuit. 17. cap. non tamen legitur, quòd nunc obtulerint ſacrificium, ſed obtulerunt illud poſtea quando iterum venerunt in Silo. *Conſulueruntque dominum.* Scilicet, Phinees ſummus ſacerdos conſuluit pro eis, ſed dice-

A batur ille conſulere, pro quo Deus conſulebatur, ſcilicet ad cuius petitionem. *Atque dixerunt: quis erit in exercitu noſtro princeps contra filios Beniamin.* Non dubitauerunt Iſraelitæ quin pugnandum eſſet contra Beniamin, ſed de duce dubitauerunt, & conſuluerunt. Ex hoc patet, quòd non erat tunc iudex aliquis, aut rex in Iſrael: nam ſi fuiſſet rex ipſe eſſet dux, vel ille, quem ipſe præfeciſſet exercitui. Si autem eſſet tunc aliquis iudex, ille eſſet princeps belli, quia poteſtas iudicum, de quibus agitur in hoc libro, principaliter erat ad bella, vt declaratum eſt in prologo huius libri: ergo nõ erat tunc iudex. Etiam non erat tunc Ioſue, quia ipſe erat dux tempore ſuo, & ſic colligitur, ꝙ accidit iſtud factũ inter mortem Ioſue, & inſtitutionem Othonielis, qui
B fuit primus iudex.

Quare Iſraelitæ conſuluerunt dominum, quis eſſet duxi in exercitu ſuo. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR, quare Iſraelitæ conſuluerunt dominum, quis eſſet dux in exercitu ſuo, quia ipſi poterant hunc eligere ad vota ſua, & poterant ſcire, quis aptus eſſet ad ſuſcipiendum iſtud onus. Reſpondendum, ꝙ tres cauſæ ad hoc fuerunt. Prima fuit inuidentia de alterna præeminentia: nam nunc non præferebatur vna tribus alteri, aut altera alteri, cùm nullus eſſet princeps in Iſrael: ideo de quacunque tri-
C bu nunc ſumeretur princeps, illa tribus videbatur prælata cæteris, & ex hoc erat inuidia, quæ valde vitanda erat in tali actu, vbi oportebat omnes eſſe vnanimes. Nam ſi ſic acciperetur dux aliquę tribus inuidentes illi tribui, de qua eſſet dux, nollent benè ſubiici, nec pugnarent quantum poterant: ſed impedirent alias, quia ex inuidia naſcerentur animoſitates, & contentiones. Secunda cauſa fuit ad tollendam varietatem, & ſeditionem. Nam ſi electione populi dux conſtituendus foret, quęlibet tribus vellet de ſeipſa conſtitui ducem, cùm nulla ſubeſſet alteri, ſed omnes eſſent æquales, & ſic nunquam poſſent concordare in vnum ducem, & nemo erat, qui poſſet eos cogere ad concordandum, ideo manerent ſine duce, & nunquam facerent bel-
D lum, & dato ꝙ cõtingeret ducem ab vnum omnibus conſtitui, quædam tribus, aut aliqui viri de Iſrael dedignarentur ſubiici illi arbitrantes ſe magis meritos ad hoc, quòd præficerentur toti populo, & ſic non benè adminiſtraretur exercitus per ducem. Tertia cauſa fuit, & fortè præcipua, ſcilicet, quia Iſraelitæ volebant ſcire, in cuius manu tradendi eſſent filij Beniamin: ſciebant enim ꝙ Deus quoſdam homines diligebat, & alios non ſic, & per illos quos diligebat, adminiſtraret bella optime, ita vt traderentur hoſtes in manus eorum, & ſi aliqui conſtituerentur duces, Deus nollet per manum eorum aliquid ſpeciale operari. Si autem Deus conſtitueret ducem, ipſe inſtitueret eum, qui ſibi placeret, & per quem vellet benè adminiſtrari bel-
E lum, ideo conſuluerunt dominum, quis deberet eſſe princeps in exercitu eorum. Nam ſi inſtituiſſent Iſraelitæ ducem non conſulto Deo, licèt ille prudenter regeret exercitum, ſi aliquid durum accidiſſet, ſcilicet debellatio ipſorum à filiis Beniamin, putaſſent quòd acciderat propter ducem, qui erat electus contra voluntatem Dei, & clamarent: ideo conueniens fuit ꝙ Deum conſulerent: Sic etiam mortuo Ioſue, cùm non haberent Iſraelitę ducem, conſuluerunt dominum, quis eſſet in exercitu dux, & reſpondit, ꝙ Iudas eſſet dux, ſicut nunc reſpondit ſupra 1. c. *Qui reſpondit: Iudas ſit dux veſter.* Id eſt tribus Iuda erit dux, & inde accipietis ducem.

Quo-

Quomodo Deus non determinauit, quis de tribu Iuda eſſet dux. Quæſt. XIX.

QVAERETVR, quomodo Deus non determinauit quis de tribu Iuda eſſet dux, quia determinando ſolùm, ꝙ tribus Iuda eſſet dux, non ſatisfaciebat intentioni eorum. Reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo, ꝙ Deus non ſolùm reſponderit de tribu, ſed etiam de perſona, quæ accipienda erat in illa tribu, & tamen ſcriptura non curauit exprimere vlteriorem conſultationem, & reſponſionem, & ſic ſatiſfaceret intentioni Iſraelitarum. Aliter dici poteſt, ꝙ Deus ſolùm determinauit tribum, de qua aſſumeretur princeps, & non determinauit principem. Et hoc quia ſatis iſtud erat. Quod patet inducendo per omnes tres cauſas aſſignatas præcedẽti quæſtione. Prima erat de inuidia: nam inuidia erat inter tribus, quæ illarum præcellere videretur, cùm nulla eſſet altera ſuperior conſtituta: nunc autem Deus deſignabat tribum Iuda debere ſuſcipere principatum, & non inuideret aliquis de Iſrael: quia cùm à Deo fieret iſta electio, & prælatio, nemo dubitaret eam benè factam, nec repugnater vellet: inter perſonas autem ſingulas tribuum, non erat ſic inuidia, & contentio de mutua prælatione, quia erat manifeſtus exceſſus in honore, & ſtatu, atque potentia, & habilitate ad principandum, ideo facilius ceſſaret contentio inter perſonas, quàm inter tribus. Secunda cauſa etiam non impediebat, quia ſi non fuiſſet à Deo determinatum de tribu, quælibet tribus vellet de ſe ipſa eligi principem, & nulla concordaret cum alia: nunc autem iam erat per Deum concordatum de tribu, vnde non poterat eſſe diſcordia in electione perſonæ, quia cæteræ tribus præter Iudam cùm ſcirent, ꝙ de ipſis non erat aliquis eligendus, curarent ſibi præficere illum, qui manifeſtè excellere ceteros videretur, & in illo faciliter concordarent: ſoli autem, qui de tribu Iuda erant poſſent inter ſe diſcordare, cùm poſſet quilibet illorum eligi: quia tamen electio fieri debebat ſolùm de viro excellentiſſimo, contenderent de electione illi, qui eſſent quaſi æquales, cæteri autem manifeſtè minores, & de quibus certum erat, ꝙ non eligerentur in duces, non curarent, & ſic contentio eorum, qui quaſi de paritate altercarentur faciliter poterat ſedari, quod non fieret, ſi de tribubus non determinaretur. Tertia ratio etiam non impedit, quia ſicut ſi Deus determinaret perſonam ſignabat, quod per illum vellet facere ſalutem in Iſrael, & tradere Beniamin in manus eius, ita determinando tribum innuebat, quòd per illam faceret ſalutem in Iſrael. Aliter poteſt dici, quòd Iſraelitæ ſolùm petebant determinari ſibi de tribu, & non de perſona, ideo Deus ſolùm conſultus reſpondebat de tribu. Vnde quando dicebant, quis erit dux in exercitu noſtro? intelligebatur, quæ tribus, & non quæ perſona.

Quæ iſtarum poſitionum ſit conuenientior. Quæſt. XX.

QVAERETVR circa hoc, quæ iſtarum duarum poſitionum ſit conuenientior, ſcilicet, quòd Iſraelitæ quæſiuerunt de tribu, & perſona, & Deus reſponderit de vtroque, vel quòd ſolùm de tribu Deus reſponderit. Dicendum, quòd vtraque poſitio ſatis poterat ſtare: ſed rationabilior, & probabilior, quòd ſolùm Deus reſponderit de tribu, & Iſraelitæ poſtea elegerint perſonam. Et patet primò, quia ſi Deus reſpondiſſet de perſona, veriſimile eſt, quòd perſona fuiſſet nominata, ſicut tribus: imò potius debuiſſet nominari perſona quàm tribus, quia perſona certificat tri-

F bum, & tribus non certificat perſonam, & tamen De' ſolùm reſpondiſſe legitur de tribu, & non ſolùm hic, ſed etiam ſupra primo conſuluerunt Iſraelitæ dominum, quis deberet aſcendere de Iſraelitis ante eos, & eſſet dux, & reſpondit Deus: Iudas aſcendet ante vos, & non reſpondit de perſona, ergo videtur ꝙ conſuetum erat Deo, quando ſic conſulebatur reſpondere de tribu, & non de perſona: alioquin licèt hic non expreſſum fuiſſet, ſaltem ſupra primo exprimeretur, vel è contrario: quia iſta eſt conſuetudo ſacræ ſcripturæ, ſcilicet quòd quando aliquid enarrat in multis locis, non enarret illud vtrobique perfectè: ſed in vno loco ſuppleat, quod in alio deeſt. Sicut patet comparando libros Regum ad libros Paralipo. & ſæpe in eodem ca. G quando repetitur eadem res, magis exprimitur vna vice quàm altera. Secunda ratio ad hoc eſt, quia ſi Deus deberet notificare perſonam, fruſtra erat notificare tribum, cùm notificando perſonam notificaretur tribus: Deus tamen nihil fruſtra facit, & tamen hic notificauit tribum: ergo videtur quòd non notificauit perſonam. Tertia ratio eſt, quia Deus ſolùm volebat tollere contentionem, & varietatem inter Iſraelitas, vt concordarent in duce, & quia nominando tribum, etiam ſi non nominaretur perſona ſufficienter hoc fiebat, vt declaratum fuit præcedenti quæſtio. ideo Deus ſolùm curauit nominare tribum, & poſtea Iſraelitæ elegerunt perſonã de illa tribu. Sic enim quando dictum eſt ſupra primo, ꝙ Iuda eſſet princeps & dux: aſ- H ſumptus eſt in ducem Caleb, qui erat vir honoratiſſimus in tribu illa, vt ibidem patet. *Statimque filij Iſrael ſurgentes mane.* Ideſt poſtquam certificati ſunt de duce per Deum ſurrexerunt in aurora ſequentis diei ad eundum in Gabaa, ſcilicet quia non venerant ad aliqd aliud in Silo, niſi ad conſulendum dominum ſuper duce belli. *Caſtrametati ſunt iuxta Gabaa.* Scilicet, fixerunt caſtra apud Gabaa, in qua fuerat patratum ſcelus, & in qua erant congregati omnes filij Beniamin ad adiuuandum viros Gabaa, & intendebant illico pugnare: erat autem Gabaa circa Silo, quod patet, quia Iſraelitæ finito bello quotidie reuertebantur in Silo. ad conſulendum dominum, & mox redibant ad bellum contra Gabaa ſequenti die. *Et inde procedentes ad pu-* I *gnam.* Scilicet, de loco caſtrorum procedebant ad pugnam contra viros Beniamin. Pro quo ſciendum, ꝙ ſicut conſuetum eſt in omnibus alijs bellis, ſcilicet, ꝙ caſtra vtriuſque partis ſint fixa diſtanter à ſeipſis, & bellum non fiat in caſtris, ſed quælibet pars procedit de caſtris, & in medio committunt bellum, & tunc victi, vel fatigati recurrunt ad caſtra, & ibi habent refugium: ſic nunc poſuerunt caſtra Iſraelitæ longè à Gabaa, & inde proceſſerunt ad pugnam contra vrbem. *Contra Beniamin.* Ideſt contra totam tribum Beniamin, quæ congregata erat in Gabaa. *Vrbem oppugnare cœperunt.* Scilicet, non egreſſi ſunt viri Beniamin, quouſque filij Iſrael ſteterunt iuxta vrbem, & oppugnabãt eam ſagittis, & lapidibus. *Egreſſique filij Beniamin de Gabaa.* Scilicet, vigintiquinque millia virorum pugna- K gnatorum, & ſeptingenti de viris Gabaa. Nam reliqui mille, de quibus ſupra dictum eſt, fuerant occupati circa portationem neceſſariorum ad exercitum, & non pugnabant. *Occiderunt de viris Iſrael in die illo viginti duo millia virorum.* Erant viri Beniamin valde animoſi, & non curantes de multitudine Iſraelitarum irruperunt acies eorum, atque ſubito conuerterunt eos in fugam, & occiderunt viginti duo millia. *Rurſum tamen filij Iſrael.* Scilicet, omnes vndecim tribus. *Fortitudine & numero confidentes.* Scilicet, erant Iſraelitæ multi, ſ. quaſi quadringenta millia. Nam dicitur ſupra, ꝙ quadringenta millia virorum educentium gladium inuẽta ſunt de filijs Iſrael. De his autem quibuſdam ſepa-

Conſuetudo ſacræ litteræ.

De ſitu Gabaa.

ratis

ratis ad ducendum exercitui neceſſaria cæteri pugnabant: erant quoque viri fortes Iſraelitæ, præcipuè viri de tribu Iuda, etiã de tribu Ephraim, & de tribu Gad, ideo confidebant, ꝙ non poſſent euadere filij Beniamin manus eorum, ꝗquàm alii haberẽt excellentiam loci ad pugnandum. *In eodem loco, in quo prius certauerant aciem direxerunt.* Scilicet, poſuerunt aciem apud vrbem: in quo innuitur, ꝙ ille locus, in quo Iſraelitæ poſuerunt aciem prima vice, non erat conueniens ſm prudentiam bellicam ad ponendum ibi aciem, quia pauci de hoſtibus poterant ibi multos occidere, & tamen Iſraelitæ in prima vice hoc videntes, non curauerunt, & in ſecunda etiam vice conſiderantes hoc, non mutauerunt locum confidentes in numero, & robore, ſcilicet ꝙ dato, quòd filii Beniamin haberent meliorem locum ad pugnandum, ipſi præ multitudine, & robore præualerent contra eos. *Ita tamen vt prius aſcenderent, & flerent coram domino.* Scilicet, die illo quo victi ſunt Iſraelitæ, & occiſa de eis viginti duo millia, venerunt in Silo, & fleuerunt ibi coram domino, ꝙ traditi eſſent in manus hoſtium propter peccata ſua, & tamen adhuc non deſinebant confidere contra Beniamitas, quia ipſi multo plures erant. *Vſque ad noctem.* Bellum iſtud fuit breuiſſimè factum. Nam illico; vt exierunt viri Beniamin de portis vrbis impetu facto irruerunt in viros Iſrael, & cùm in malo loco eſſent, percuſſerunt multos de eis, & conuerterunt in fugam, & in ipſa fuga plurimos occiderunt, ſcilicet vſque ad viginti duo millia, ita ꝙ in eadem die venerant de Silo, & fecerunt bellum, & redierunt in Silo multo tempore ante noctem, & perſeuerauerunt in fletu vſque ad noctem. *Conſulerentque dominum.* Scilicet, quia ſtatus eorum erat dubius propter euentum iſtum malum. *Et dicerent, debeo vltra procedere.* Loquitur totus Iſrael tanquam vnus vir. Et ſciendum, ꝙ iſta verba non loquebatur aliquis de Iſraelitis loco Iſraelitarum, ſed ipſe ſummus ſacerdos proferebat verba, ſic formans ſicut formaret Iſrael ſi eſſet vnus vir. *Ad dimicandum contra filios Beniamin fratres meos, an non.* Quaſi dicat, nunquid egi malum pugnando, & debeo ceſſare, vel debeo continuare bellum.

Quare nunc viri Iſrael conſulebant dominum, an deberent pugnare contra Beniamin.

Quæſt. XXI.

QVAERETVR, quare nunc viri Iſrael conſulebant dominum, an deberent pugnare contra Beniamitas. Nam videtur, ꝙ non deberent conſulere, quia conſultatio eſt de dubiis, ſed non erat dubium Iſraelitis, ꝙ iuſtum fouerent bellum, quia Beniamitæ defendebant peccatores cõtra legem Dei, in quo manifeſtè ipſi rei erant, & debebat contra eos moueri bellum, ſicut contra violatores legis. Aliquis dicet, quòd quamquam bellum de ſe iuſtum foret, tamen erat aliqua cauſa, propter quam Deus nolebat pugnam eſſe, vtpotè quia Iſrael pugnans contra Beniamin deleret eum, & hoc nolebat Deus: ideo conſulebant, vt ſcirẽt, an negarent Deus bellum. Sed aliquis dicet, ꝙ non ſtat: quia iam Iſraelitæ conſulerant dominum, quis deberet eſſe dux in exercitu, & reſpondit ꝙ Iudas: in quo videtur approbaſſe bellum, ideo non oportebat denuo eum conſuli ſuper ſtatu belli. Reſponderi poteſt multipliciter. Vno modo, ꝙ quamquam Deus dixiſſet: Iudas ſit Dux veſter, non approbabat bellum, quia non dixit pugnate, vel ceſſate. Sed Iſraelitæ præſuppoſuerunt pugnandum fore, & de hoc non conſuluerunt dominum, ſed ſolùm de duce. Deus autem reſpõdit: Iudas ſit dux veſter, i. ſi volueritis pugnare acci- [margin: Doct. rñ. ad q̃ſitum]

A pite Iudam in ducẽ. De bello autem, an licitum eſſet, vel vtile non reſpondit: quia ipſi non interrogauerunt, ideo nunc videntes, ꝙ malum eueniſſet eis, dubitauerunt, an bellum eſſet a Deo volitum, & conſuluerunt rurſus. Alio modo poteſt dici, ꝙ Iſraelitæ per primam conſultationem Dei crediderunt bellum eſſe licitum, & tamen neſciebant, an eſſet licitum pro vna vice ſolùm, aut pro ſemper quouſq; deleretur Beniamin, & cùm ſemel pugnaſſent quęſiuerunt, an iterum liceret eis pugnare, & hoc ſignatur aliqualiter in litera, cùm dicitur: Debeo pugnare vltra contra Beniamin? quaſi dicat: non dubito de bello præterito, ſed de futuris. Aliter dici poteſt, ꝙ fortè Iſraelitæ putauerunt iſtud bellũ quamquam ſecundùm ſe iuſtum eſſet, non placere
B Deo, eo ꝙ procedebat ad deſtructionem totius tribus Beniamin, & fortè potius Deꝰ vellet tolerare hic quędam mala punienda in alio ſæculo, quàm delere totũ Beniamin, & ob hoc quamquam ſcirent Iſralitę bellũ iuſtum, petiuerunt, an deberent pugnare contra Beniamin, & deſignatur iſtud inquãtum dixit Iſrael: Debeo procedere vltra ad dimicandũ contra filios Beniamin fratres meos, an non? ideſt nunquid eſt licitum mihi pugnare contra illos, cùm ſint fratres mei? Aliter poteſt dici, & melius, ꝙ licèt putarent Iſraelitæ Deo placuiſſe iſtud bellum quando conſuluerunt eum, & ſcirent certiſſimè illud eſſe iuſtum, quia tamen nunc eis malum euenerat, dubitauerunt quid agendum foret, & conſuluerunt dominum, vt declararet eis ſiquid a-
C gendum foret, aut ſi in aliquo erratum fuerat, ꝓpter quod acciderat eis iſtud malum. *Quibus ille reſpondit: aſcendite ad eos, & inite certamen.* Deus voluit, ꝙ puniretur iniquitas Beniamitarum, ideo noluit ꝙ ceſſaret bellum, licèt Iſraelitæ primò percutiendi forent: & non dixit Deus hic: aſcendite tradam eos in manus veſtras, ſed ſolùm dixit: aſcendite, & inite certamen. *Cumque filij Iſrael altero die contra Beniamin ad prælium proceſſiſſent.* Scilicet, receſſerunt die iſto de Silo, ſicut prius fecerãt, & venerunt in Gabaa ad locandum aciem circa portas Gabaa, vbi prius locauerant, vt ſupra in litera dicitur. *Eruperunt filij Beniamin de portis Gabaa.* Iam filii Beniamin erant facti audaciores contra Iſraelitas: nam prima vice ambiguo animo iniuerunt certamen, quia
D ipſi pauci erant, & multi de tribubus Iſrael, quia faciliter irrumpentes aciem illorum occiderunt de illis viginti millia, & fugauerunt eos, crediderunt ꝙ ſic quotidie efficerent, potiſſimè quia Iſraelitæ inciperent timere Beniamitas, quia coram eis cadere cæperant, & eſſent minus confidentes in bello. *Et occurrentes eis.* Scilicet, quia Iſraelitæ aciem locauerant apud portas Gabaa, & illi exeuntes de porta illico irruebant in aciem eorum. *Tanta in illos cæde debachati ſunt.* Ideſt, tantam ſtragem fecerunt in eis. Debachari enim eſt ſæuire, vel ingraueſcere, ſ. quando aliquis efficitur alteri valde grauis, ita vt eum tolerare non poſſit pugnantem. [margin: Debachari q̃d ſit.] *Vt decem & octo millia virorum educentium gladium proſternerent.* Hac die non occiderunt tot Beniamitæ de Iſ-
E raelitis, ſicut præcedenti die, licèt Beniamitæ audaciores eſſent, & fortiores effecti, quia Iſraelitæ aliqualiter magis ſe muniebant hodie, quam præcedenti die propter plagam præcedentis diei.

Quare Iſraelitæ cum eſſent plures, & fortes, & fouerent cauſam iuſtam occidebantur, & Beniamitæ, qui pauci erant, & fouebant cauſam iniquam, vincebant.

Quæſt. XXII.

QVAERETVR, quare Iſraelitæ cùm eſſent plures, & fortes & fouerent cauſam iuſtã occidebantur, & Beniamitæ, qui pauci erant, habebãtque iniuſtam cauſam, præualebant; nam ſi filii Beniamin fo-

uerent

nerent iuſtam cauſam, non erat admirandum, ꝙ ipſi præualerent, quia diceremus ꝙ Deus pugnabat pro eis: nam non eſt differentia in conſpectu Dei cœli ſaluare in multis, vel in paucis: ſicut dixit Ionathas filius Saulis 1. Regum 14. & facilè eſt concludi multos in manu paucorum, quia non in multitudine exercitus eſt victoria belli, ſed ſicut voluntas eſt in cœlo, ſic fiet, vt dixit Iudas Machabæus, & habetur primo Macha. cap. 3. Hic tamen filii Beniamin pauci erant, quia quaſi ſexdecim de Iſraelitis erant contra vnum de Beniamin, vt patet comparando quadringenta millia ad viginti quinque millia, & rurſus iniuſtiſſimam cauſam ipſi ſouebant. Reſpondẽdum, ꝙ hoc non proueniebat ex fortitudine virorum Beniamin, quia licèt ipſi eſſent audaces, & viri fortes, tamen non ita erant excedentes alios viros de aliis tribubus, ꝙ vnus poſſet pugnare contra ſexdecim: ſed proueniebat à Deo iſta commutatio victoriæ. Aliqui autem dicunt, ꝙ Iſraelitæ præualere deberent regulariter tam ex multitudine, quàm ex fortitudine, & ex iuſtitia litis, & tamen Deus fecit, vt bis vincerentur, eo ꝙ confidebant de fortitudine ſua, & numero, & non multum curabant de Beniamins, & ſic recurrerent ad Deum plorantes, & precibus obtinerent victoriam, & non putarent obtentam viribus ſuis. Iſta eſt poſitio communis doctorum noſtrorum, & iſtud tenet Nicolaus. Hebræi dicunt, ꝙ iſtud accidit, quia Iſraelitæ fuerant valde negligentes circa punitionem idoli Michæ, quia Michas habebat idolum in domo ſua, & ſacerdotem, & poſtea filii Dan tranſtulerunt illud in vrbem ſuam Lais, & ibi illud colebant. iſtud autem debebant punire Iſraelitæ. Nam mox, vt audirent (etiam ſi occultum eſſet) debebant diligenter inquirere, vt reperirent veritatem, qua comperta punire debebant delinquentes. De quo Deutet. 13. & 17. Iſtud autem erat notorium, ꝙ tota vna tribus acceperat idolũ de domo vnius viri, & conſtituit illud publicè in ciuitate Lais, ideo grauabatur magis delictum, & debebant grauius punire negligentes in puniendo illud: nam minus erat, quod tempore Ioſue auditum eſt, ſcilicet ꝙ duæ tribus, & dimidia cõſtituiſſent altare apud Iordanem, quod non conſtituebat eos certiſſimè idolatras, ſed erat ſignum idolatriæ, & ob hoc nouem tribus, & dimidia parauerunt ſe ad pugnandum contra duas, & dimidiam, Ioſue 22. c. ergo à fortiori hic, cùm eſſet manifeſta idolatria, & ob hoc tradidit Iſraelitas in manus Beniamitarum: licèt illi pauci eſſent, & ipſe Deus concitauit Beniamitas ad pugnandum contra Iſraelitas, vt ſic de illis multi perirent. Sed obiicietur contra poſitionem Hebræorum: quia Beniamitæ ita peccauerant cùm eſſent negligentes in puniendo idolatriam, ſicut cæteræ tribus: quomodo ergo Iſraelitæ ſoli punirentur pro hoc, & daretur poteſtas Beniamitis puniendi illos. Reſpondebitur, ꝙ vtrique peccauerunt, & vtrique puniti ſunt: tamen puniti ſunt iſti per illos, & illi per iſtos. Dicendũ autem circa hoc, ꝙ duplex cauſa fuit quare perirent multi de Iſraelitis, licèt fouerent iuſtitiam, & eſſent multi. Prima erat indiſpoſitio circa pugnam, ſcilicet ꝙ non ſe diſponebant cõuenienter in loco, in quo deberent ſm prudentiam militarem ad pugnandum cõtra Beniamin, & iſtud erat ex contemptu virorum Beniamin, & ex confidentia virtutis ſuæ. Nam cùm viri Iſrael eſſent multi, & fortes, confidebant ꝙ in quocunque loco pugnarent, & qualitercunque præualerent contra Beniamitas, qui pauci erant: ideo prima vice poſuerunt exercitum ante portas Gabaa in tali loco, vbi faciliter poterant multi periclitari à paucis, & ſic Beniamitæ exeuntes de vrbe conuerterunt eos in fugam occideruntque viginti duo millia. Tunc autem viderunt filii Iſrael, ꝙ in loco inconuenienti collocauerant

Hebræorũ rñ. ad q̃ſitũ

F aciem, & ꝙ culpa ſua ceciderant, & ꝙ rationabile fuiſſet rurſus in alio loco poni aciem: tamen confidentes in robore ſuo, & multitudine denuo ibi, vbi prius aciẽ direxerunt, & ſic ex eadem cauſa percuſſi ſunt à viris Beniamin, vt prius. Et ſi fortè plures, vel ſemper locauiſſent ibi aciem, ſemper præualuiſſent Beniamitæ contra Iſrael. Sed in tertia vice poſuerunt Iſraelitæ aciem aliter ordinatam diuidentes exercitum in tres partes, & tunc non erat promptum viris Beniamin pugnare ꝯtra Iſraelitas, & occiderunt Iſraelitæ oẽs Beniamitas: ita vt non ſupereſſent, niſi ſexcẽti, infra in litera. Quod autem iſta fuerit cauſa mortis Iſraelitarum colligitur ex litera. Nam dictum fuerat ſupra, ꝙ Beniamitæ occiderunt viginti duo millia de Iſraelitis, &

G ſubditur ꝙ Iſraelitæ numero, & fortitudine confidentes in eodem loco aciem direxerunt: in quo innuitur, ꝙ non direxiſſent ibi, niſi confiderent multitudine, & numero: ergo videtur ꝙ locus ad pugnandum malus erat, tamen confidentia vincebat malitiam loci, vel indiſpoſitionem. Etiam patet hoc, quia tertia vice, quando Iſraelitæ ſuperauerunt Beniamitas, non direxerunt ibi aciem, ſed in tribus locis, vt patet infra in litera. Sed aliquis dicet, ꝙ in tertia vice (Deo dante) vicerunt Iſraelitæ Beniamitas, & ſic videtur, ꝙ primis duabus vicibus, non vincebantur ab eis ex conditione loci, ſed ſolùm, quia Deus volebat. Reſpondendum, ꝙ iſtud non ſtat: nam licèt verum ſit ꝙ vincere, & vinci à voluntate Dei ſit, & de quo ipſe diſpoſuerit, neceſ-

H ſe eſt, ꝙ ille aut vincat, aut vincatur: tamen diſpoſitiones bellicæ multum ad hoc conferunt, vt infra dicetur. Et colligitur hoc, quia ſi ſola voluntas Dei non accipiens inſtrumenta feciſſet, ꝙ Beniamitæ vincerẽt primis vicibus, & in tertia vincerentur, non mutauiſſent Iſraelitæ locum, ſed in eodem loco, in quo direxerant aciem primis duabus vicibus, ibi direxiſſent. Sed falſum eſt: ergo videtur ꝙ aliquid conferebat natura loci ad vincendum, vel fugiendum. Sed dicendum, ꝙ voluntas Dei conferebat principaliter, & diſpoſitio loci, & aliæ circunſtantiæ conferebant, vt minus principalia, & inſtrumenta. Secunda cauſa erat hic, quam ponebat opinio Hebræorum, ſcilicet quòd Iſraelitæ peccauerant, non corrigendo peccatum ido-

I latriæ idoli Michæ poſiti in vrbe Lais, & Deus volebat eos tradere in manus Beniamitarum, vt punirentur. Pro quo conſiderandum, quòd modus fuit iſte, ſecundùm quòd tam Iſraelitæ, quàm Beniamitæ peccauerunt nimis contra Deum, tam in idolatria, quàm in aliis ſceleribus, & ob hoc Deus volebat exercere punitionem in vtroque. Et ad hoc ſi fieri debebat modo hoſtili, qui eſt magis modus manifeſtus vindictæ, neceſſe erat, quòd aut induceret Deus hoſtes ſuper Iſraelitas de finitimis, aut moueret quoſdam Iſraelitas contra alios. Si autem Deus induxiſſet hoſtes de finitimis ad faciendum tantam ſtragem, quanta facta eſt: neceſſe erat, quòd non ſolùm gens periret, ſed etiam ꝙ terra vaſtaretur, & eſſet vaſtatio valde magna: Deus

K antẽ hoc nolebat, quia ſolùm volebat punire noxios. Si autem terra vaſtaretur non ſolùm punirentur noxii, qui occiderentur, ſed etiam punirentur innoxii, qui relinquebantur viuentes, & qui poſtea naſcerentur, cùm terra vaſtata eſſet, & ipſi non poſſent ex ea colligere fructus ad neceſſitatem, ideo voluit, quòd fieret bellum inter Iſraelitas adinuicem, eo quòd ipſi occiderent homines, & non vaſtarent terram, ſaltem poſſeſſiones, de quibus fructus colliguntur. Nam vrbes crematæ ſunt, & quia omnes Iſraelitæ peccauerant, oportebat omnes puniri: nunc autem acciderat caſus, in quo poterant conuenienter puniri ſcelera omnium, ſcilicet in occaſione vxoris Leuitæ in Gabaa: ideo Deus concitauit Iſraelitas ad pugnandum contra

tra

tra Gabaa: Beniamitæ autem moti fuerunt ad defen-
dendum contribules ſuos, & quia Deus volebat puni-
re peccata Iſraelitarum, neceſſe erat, ꝙ prius adiuuaret
Beniamitas contra Iſrael quàm è contrario. Nam
cum Beniamitæ erant pauci, ſi præualuiſſent in primis
Iſraelitæ contra Beniamin, non auſi fuiſſent poſtea pu-
gnare Beniamitæ. Etiam non poſſent, quia manerent
pauci de eis, & ſic punirentur ſcelera Beniamitarum,
ſed non ſcelera Iſraelitarum. Ad hoc ergo Deus de-
beret adiuuare Beniamitas, quouſque morerentur de
Iſraelitis tot, quot Deus volebat mori, & poſtea adiu-
uaret Iſraelitas contra Beniamin, ad puniendum pec-
cata Beniamitarum. Et ob hoc in primo bello adiuuit
Deus Beniamin, & occidit de Iſrael vigintiduo millia,
& quia nondum erat facta ſufficiens punitio in Iſraeli-
tis, adiuuit etiam Deus Beniamin, & occidit de illis de-
cem octo millia, & ſic fuerunt quadraginta millia de
occiſis Iſrael: voluit Deus vindicare peccata Beniamin,
& tradidit Beniamitas in manus Iſraelitarum, vt occi-
derentur omnes. Conſiderandum autem, quòd in
iſta punitione Iſraelitarum per Beniamitas, licèt eſſet
cauſa præcipua, & prima voluntas Dei, qui volebat Iſ-
raelitas punire pro demeritis ſuis, tamen noluit hoc
eſſe ſine medio, ſed voluit facere quaſi modo natura-
li, ſ. ꝙ poſuit quaſdam diſpoſitiones, quibus Iſraelitæ
facilius punirentur, & iſtud fuit ꝙ Iſraelitæ confiden-
tes de viribus ſuis, ponerent aciem in tali loco, in quo
poſſent faciliter à Beniamitis percuti, & bis poſuerunt
in eodem loco, & tunc à Beniamitis victi ſunt. Cùm
autem Deus voluit, ꝙ punirentur Beniamitæ, mouit
Iſraelitas ad conſtituendum aciem alibi, vbi poſſent
pugnare faciliter contra Beniamin, ſcilicet diſponen-
do in tribus locis, & ſic voluntas Dei fuit cauſa prima,
& mediata ad hoc: cauſa autem ſecundaria, & imme-
diata fuit diſpoſitio. Nam dato quòd Deus non inten-
deret adiuuare Beniamitas, aut Iſraelitas, ſed permitte
ret eos viribus ſuis agere: ſi Iſraelitæ collocauiſſent a-
ciem, vbi collocauerunt, poterant faciliter percutere
Beniamitas, & conſtituendo aciem in tribus locis, in
quibus poſtea Iſraelitæ conſtituerunt, dato ꝙ Deus
non adiuuaret Iſraelitas ad percutiendum Beniami-
tas, nec è contrario, ſed permitteret eos agere viribus
ſuis, poterant faciliter Iſraelitæ delere omnes Benia-
mitas.

Quare Deus Beniamitas quaſi funditus deleuit, & de Iſraelitis ſolum occidit quadraginta millia.
Quaſt. XXIII.

QVAERETVR vlterius, cùm Deus voluerit
hic punire Iſraelitas, & Beniamitas, quomodo
Beniamitas funditus deleuit, ita vt non dimitteret de
eis ſenem, iuuenem, aut paruulum, nec fœminam, &
vſque ad pecora, præter ſexcentos viros, & de Iſraelitis
ſolùm occiderit quadraginta millia virorum. Reſpon-
dendum, quòd peccata Beniamitarum erant plura, &
grauiora quàm peccata Iſraelitarũ, ideo deleuit iſtos, E
& illos ſolùm aliqualiter puniuit. In quo conſideran-
dum, quòd peccata Iſraelitarum quantum ad id, quod
notum erat, & peccata Beniamitarum erant quædam
præter peccata Iſraelitarum: erat autem in veteri teſta-
mento maximum peccatum, & pro quo Deus maxi-
mè iraſcebatur idolatria: vnde ſiqui committerent
alia peccata, & ab iſto omnino cauerent, Deus tolera-
bat illos, aut leuiter puniebat: ſi autem committe-
rent idolatriam, Deus valde acriter puniebat. Erat
autem idolatria in Iſraelitis, ſcilicet quia Michas fece-
rat idolum, & poſtea viri Dan tulerunt illud, & po-
ſuerunt publicè in Lais, atque colebant illud. Punitio
autem huius pertinebat æqualiter ad omnes tribus Iſ-

Tria in Iſrael erant idola.

A rael, & quia omnes tribus erant negligentes in puniē-
do, imputanda erat negligentia omnibus æqualiter.
Si autem aliqua tribus non ſolùm negligebat punire,
ſed etiam fauebat peccantibus, illa magis punienda e-
rat. Præter hoc autem Iſraelitæ mortuo Ioſue man-
ſerunt aliquanto tempore non declinantes ad idola,
poſtea autem inceperunt declinare. Cùm autem fa-
ctum fuit iſtud, quia accidit pauco tempore ante inſti-
tutionem Hothonielis in iudicē, declinabāt iam pau-
lùper omnes tribus Iſrael ad idolatriam: iſtud autem
poterat eſſe magis in vna tribu quàm in alia, & quan-
tum ad hoc fortè Beniamin magis peccabat quàm a-
liæ tribus, & conſequenter magis punirentur nunc,
quando punita ſunt peccata Iſraelitarum, & Benia-
B mitarum. Amplius autem Beniamitæ commiſerunt
peccatum grauiſſimum, ſcilicet de caſu Leuitæ, de
quo præcedenti cap. in quo conſtat eos aſſuetos libidi-
ni Sodomiticæ, & fortè non ſolùm erat hoc in vrbe
Gabaa, ſed etiam in aliquibus alijs vrbibus Beniamin.
Iſtud autem vitium magnam punitionem meretur.
Nam quatuor ciuitates Sodomorum, ſcilicet Sodo-
ma, & Gomorrha, Seboim, Adama igne cœleſti con-
crematæ ſunt. Gen. 19. & Deut. 29. à fortiori Deus pu-
niret iſtud vitium in Iſraelitis, qui ſubditi erāt legi ſuæ,
& ipſe vetuerat nimis hoc vitium Leuit. 20. cap. Am-
plius peccauerunt Beniamitæ, quia ipſi ſciuerunt viros
Gabaa peccatores eſſe, & cùm ipſi obligarentur puni-
re eos, adiuuerunt illos, & pugnauerunt contra Iſraeli-
C tas, qui zelo Dei ſuccenſi volebant vindicare ſcelus,
quod cōmiſerant viri Gabaa. & in hoc peccata virorũ
Beniamin erant nimis multiplicata: peccata autem vi-
rorum Iſrael, quæ ſupra enarrata ſunt, erāt valde mino
ra: & inſuper illa diminuta ſunt feruore religionis,
quia zelo legis oppoſuerunt ſe contra tribum Benia-
min, & conuenit totus Iſrael ad pugnandum, nec pi-
guit eos laborem ſumere, & expenſas magnas facere
zelo legis. In quo nimis merebantur, & Deus dimi-
nueret partem pœnarum debitarum eis pro peccato.
De peccatis autem Beniamitarum nihil diminutum
eſt, ſed potius incrementum acceperunt per rebellio-
nem magnam ad volentes punire peccata virorum
Gabaa: ideo rationabile fuit, ꝙ viri Gabaa, & omnes
D Beniamitæ perirent. De Iſraelitis autem non perirent.
Dicendum tamen, ꝙ in hac pœna ſatis rationabiliter
dici poteſt, ꝙ de viris Gabaa nulli ſuperfuerint, licèt de
Beniamin ſuperfuerint ſexcenti, eo ꝙ viri Gabaa erant
maximi peccatores inter omnes Iſraelitas, & Beniami
tas. Item de Iſraelitis de quibus perierunt quadragin-
ta millia, dicendum videtur, ꝙ plurimi iſtorum fue-
runt de tribu Dan, eo quòd tunc in tribu Dan mane-
bat actualiter illud idolum, propter quod principali-
ter fiebat iſta punitio, & manſit etiam poſt vſque ad
tempus captiuitatis Lais, pauco tempore poſtquam
ablatum eſt ſanctuarium de Silo, vt patet ſupra 18.
capitulo.

Cum Iſraelitæ zelarent nunc pro Deo, dato quòd alias peccaſſent, quare nunc puniebantur.
Quaſt. XXIIII.

QVAERETVR vlterius, cùm Iſraelitæ zelarent
pro Deo ad puniendum viros Gabaa, quomodo
Deus puniebat eos, quia dato quòd aliquando peccaſ-
ſent, per iſtud opus valde meritorium debebat eis re-
mitti hoc. Reſpondendum, ꝙ quando aliquis con-
uertitur ad Deum, neceſſe eſt ei remitti culpam, & fie
ri amicum Dei. Sed pœnam peccatorum præterito-
rum non eſt neceſſe remitti. Sic autem nunc Iſraeli-
tæ zelantes pro lege Dei conuertebantur ad Deum,
& tollebantur culpæ præteritæ, tamen pro idolatria

præ-

præterita, & pro negligentia puniendi idolatras meruerunt magnas pęnas: pęnæ autem iſtæ non fuerunt omnino remiſſæ, quia pęnæ ſatis ſtant cum charitate, & ob hoc volebat Deus, ꝙ quamquam actualiter zelarent pro eo, quòd punirentur pro peccatis ſuis, & ſic pugnabant contra Beniamin ex zelo legis Dei, & tamen pugnando occidebantur. Sciendum tamen, ꝙ propter iſtum zelum fuit magna pars pęnæ remiſſa Iſraelitis. Nam ſi dominus induxiſſet hoſtes ad puniendum peccata eorum, plures de eis morerentur, quàm quadraginta millia, quæ mortua ſunt: ſed reliqua pars pęnæ dimiſſa eſt.

Pęna ſtat cũ charitate.

Quomodo Iſraelitis euenire poterat malum, cùm Deus mitteret eos ad pugnandum contra Beniamitas.

Quæſt. XXV.

QVAERETVR vlterius, cùm Deus iuberet Iſraelitis, quòd irent ad pugnandum contra Beniamin, quomodo poterat euenire eis malum, & quid imaginabantur Iſraelitæ, cùm videbant, quòd Deus iubebat eis pugnare, & poſtea cadebant in bello. Reſpondendum, quòd Iſraelitæ putabant, quòd quando Deus iubebat illis pugnare contra Beniamin, quòd intendebat tradere Beniamitas in manus eorum, & tamen poſtea aliqua peccata ipſorum propoſita coram Deo auertebant Deum ab eis, & faciebant cadere illos in manus hoſtium: quia Iſaias dixerat 59. cap. Peccata H veſtra diuiſerunt inter vos & Deum veſtrũ. Et ob hoc redibant ad dominum, vt plangerent coram eo, & orarent ſe adiuuari contra Beniamin. De Deo autem dicendum, quòd ipſe mittebat eos ad pugnandum contra Beniamin, & intendebat eos tradere in manus Beniamitarum, & hoc vt corrigerentur, & punirentur vitia ipſorum: ipſi tamen puniebantur culpa ſua, quia cõfidentes viribus ſuis ponebant ſe in tali loco, in quo poſſent faciliter a viris Beniamin percuti, vt ſupra declaratum eſt: ſed adhuc ad iſtud Deus excęcabat eos, vt punirentur: nec erat iſtud inconueniens: quia benè excęcabit Deus aliquem ad pęnam, ſcilicet, vt neſciat ſe dirigere & cadat, licèt non excęcabit eum ad culpã, quia tunc Deus eſſet auctor mali, & nos nihil mali I mereremur. Sciendum tamen, quòd quando Deus dicebat Iſraelitis, quòd irent ad pugnandum, non ſignabat, quòd præualituri eſſent contra Beniamin, ſed ſolùm dicebat, quòd pugnarent: licèt Iſraelitæ intelligerent, quòd dicebat eis, ꝙ irent, & proſperarentur actus ipſorum: ideo in duabus primis vicibus ſolùm dixit, ꝙ irent: in tertia autem dixit: Aſcendite, cras enim tradam eos in manus veſtras.

An Iſraelitæ viſo, quòd de illis viginti duo millia eſſent mortui, tenerentur proſequi bellum.

Quæſt. XXVI.

QVAERETVR vlterius, cùm Iſraelitæ incepiſ- K ſent pugnare contra Beniamin ad puniendũ peccatũ virorum Gabaa, & viderent ꝙ prima vice occiſa fuerint de eis 22. millia virorum, an tenerentur ꝓſequi bellum, vel poterant ceſſare à bello, ſine peccato, manente peccato impunito. Reſpondendum ad hoc, ꝙ tunc tenetur aliquis corripere peccantes, quando putat ſe præualiturum contra eos. Sed in hoc aduertendum, quòd punitio aliquando eſt ſpiritualis, vt excommunicatio, & alia cenſura Eccleſiaſtica, ſcilicet interdictum, & quæcunque aliæ pęnæ ſimiles. In hoc autem dicendum, quòd iudex Eccleſiaſticus, ſiue prælatus nunquam debet ceſſare ab inferendo pęnas per cenſuram ſuam, quando conſideratis omnibus circũ-

F ſtantiis ratio illud expoſcit: vnde dato quòd ſint reges, & potentes, contra quos non poteſt viribus præualere prælatus, debet eos excommunicare, vel terras eorum ſubijcere interdicto, quando ratio expoſcit: ſic enim beatus Ambroſius excommunicauit Imperatorem, & eiecit eum de Eccleſia, quamquam ille potentiſſimus eſſet: vnde ſi propter timorem mortis, vel priuationis præpoſituræ prælatus permittit eccleſiam ſuam periclitari in manu potentium virorum, vel peruerti eccleſiaſticum ordinem, & non excommunicat, vel exercet aliam cenſurã ſuper eos peccat mortaliter: ſic ait Gregorius in moralibus, & habetur in decretis 43. diſt. cap. ſic rector. ſic autem ſanctus Thomas Archiepiſcopus Cantuarien. permiſit ſe occidi ne eccleſiam G ſuam laicorum ſeruituti ſubijceret. Si autem puniendus ſit peccator corporaliter, & contra illum pugnandum ſit: tunc aut iudex omnino ſcit ſe non poſſe præualere contra illum, aut eſt dubium. Si primò modo dicendum, quòd non tenetur ſe exponere ad puniendum illud, quia fruſtra eſſet, & quòd deterius eſſet diminueretur auctoritas iudicum, cùm mali ſibi potentiores, & ſuperiores efficerentur. Etiam ipſi mali in peccatis ſuis gauderent, quia de viris bonis volentibus eos punire triumphabant, ideo ceſſandum eſt tunc à punitione eorum: ſimile eſt, quia ſiquis nouerit peccata aliquorum grauiſſima, quæ puniri eſſet vtile Eccleſiæ Dei, debet tacere ſi illa probare non poteſt, vt ait Auguſtinus, & habetur in decre. 2. quæſt. 7. c. plerique. H Sciendum tamen, quòd in iſto caſu in culpa eſt iudex, qui voluit effici iudex in tali populo, cuius non poſſet vitia corrigere. Sic patet Eccleſiaſtici 7. iſtud tamen intelligitur de illo, qui ſponte factus eſt iudex, vel prælatus. De illo autem qui ex neceſſitate, & præcepto ſuperioris cui obedire tenetur factus eſt, non tenet: nã litera dicit ibidem: Noli quęrere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitatem, ne fortè extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in malignitate tua. Si autem dubium eſt, an poſſit aliquis præualere contra eum, quem punire vult, & eſt quaſi æqualiter dubium, ſatis videtur quòd debeat aggredi ad puniendum eum, quia zelus iuſtitiæ faciet eum triumphare: nec obſtat quòd ſe exponit quis iſto modo periculo: I nam tenetur aliquis ſe exponere periculo propter Deum. Nunc autem ſic erat in vitiis Iſrael, nam ipſi tenebantur pugnare contra iniquos, ſicut in caſu, in quo erat aliqua ciuitas idolatrarum, Deuter. 13. & tamen manifeſtum eſt, quòd in expugnatione illius poterant multi de Iſraelitis perire: ſed hoc non obſtante obligabantur pugnare contra vrbem. Ita nunc tenebantur Iſraelitæ à principio pugnare contra viros Gabaa, propter delictum eorum, & in expugnatione poterant aliqui perire, cùm ſemper tenebantur: ita ergo nunc, licèt de Iſraelitis periiſſent in primo bello viginti duo milla virorum, cùm adhuc ſupereſſent de Iſraelitis tot viri, ſcilicet plures quàm trecenta, & quadraginta millia, qui veriſimiliter poſſent delere viginti K quinque millia virorum de Beniamin, tenebantur bellum proſequi, & quod maius eſt, quia cùm ipſi conſuluerunt dominum, an deberent pugnare iterum contra Beniamin, reſpondit Deus quod aſcenderent, & pugnarent: & tamen ad mandatum Dei tenebantur pugnare, dato quòd ſcirent, quod Beniamitæ ſemper erant præualituri contra eos, quia mandatum Dei expreſſum ad quæcunque quantuncunque dura obligare poteſt.

Contra prælatos, qui adulantur principib⁹, & permittunt bona eccleſiarũ perdi timore eorum.

Quamobrem omnes filij Iſrael venerunt in domum Dei, et ſedentes flebant coram Domino, ieiunaueruntque die illo vſque

ad

ad veſperam, & obtulerunt ei holocauſta, atque pacificas victimas, & ſuper ſtatu ſuo interrogauerunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Domini, & Phinees filius Eleazari filij Aaron præpoſitus domus. Conſuluerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire vltra debemus ad pugnam contra filios Beniamin fratres noſtro, an quieſcere? Quibus ait Dominus: Aſcendite: cras enim tradam eos in manus veſtras. Poſueruntque filij Iſrael inſidias per circuitum vrbis Gabaa, & tertia vice ſicut ſemel, & bis contra Beniamin exercitum produxerunt. Sed & filij Beniamin audacter eruperunt de ciuitate, & fugientes aduerſarios longius perſecuti ſunt, ita vt vulnerarent ex eis ſicut primo die, & ſecundo, & cederent per duas ſemitas vertentes terga, quarum vna ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque proſternerent triginta circiter viros. Putauerunt enim ſolito eos more cedere. Qui fugam arte ſimulantes inierunt conſilium, vt abſtraherent eos de ciuitate, & quaſi fugientes ad ſupradictas ſemitas perducerent. Omnes itaque filij Iſrael ſurgentes de ſedibus ſuis, tetenderunt aciem in loco, qui vocabatur Baalthamar: inſidiæ quoque, quæ circa vrbem erant paulatim ſe aperire cœperunt, & ab occidentali vrbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de vniuerſo Iſrael habitatores vrbis ad certamina prouocabant, ingrauatumque eſt bellum contra filios Beniamin: & non intellexerunt, quòd ex omni parte illis inſtaret interitus. Percuſſitque eos

3.4.7.cap. qui fine. Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia, & centum viros, omnes bellatores, & educentes gladium. Filij autem Beniamin cùm ſe inferiores eſſe vidiſſent, cœperunt fugere. Quod cernentes filij Iſrael, dederunt eis ad fugiendum locum, vt ad præparatas inſidias deuenirent, quas iuxta vrbem poſuerant. Qui cùm repente de latibulis ſurrexiſſent, & Beniamin terga cædentibus daret, ingreſſi ſunt ciuitatem, & percuſſerunt eam in ore gladij.

A Quamobrem omnes filij Iſrael venerunt in domum Dei, ſcilicet, quia viri Beniamin nunc ſecunda vice percuſſerunt decẽ & octo millia de eis, venerant omnes in domum Dei, ſcilicet in Silo, vt peterent clementiam Dei adiutricem contra filios Beniamin. *Et ſedentes flebant coram domino.* Scilicet, introierunt in domũ, in qua erat ſanctuarium, & ſedebant ibi verſis vultibus contra locum, in quo erat arca, & ſic dicebantur eſſe coram domino flentes, vt propitiaretur peccatis corũ, & adiuuaret eos. *Ieiunaueruntque die illo vſque ad veſperam.* Ideſt, toto illo die ieiunauerunt: iſte erat dies, quo occiſa ſunt decẽ & octo millia. Nam ipſo die receſſerant de Sylo, & iuerant Gabaa, & inito bello ceciderãt de Iſrael decẽ & octo millia, reuerſi ſunt in Silo tunc, (Modus ieiunandi apud Hebræos.)
B & manſerunt tota illa die in fletu, & ieiunio, vſque ad veſperam, ideſt ſolis occaſum, & tunc comederunt. Iſte autem modus erat ieiunandi apud Hebræos, ſcilicet, quòd die illa, qua ieiunarent nihil comederent incipiendo ab occaſu ſolis vnius diei, vſque ad occaſum ſolis alterius diei, & ſic trãſiret vnus dies ſine cibo, & illud eſt propriè ieiunare per diem totum: nobis tamen ſunt ieiunia mitiora, ſcilicet, ꝙ ſemel in die comedere licet. Et iſtud ordinauit Apoſtolus, dicens, ꝙ deberemus quotidie eſurire, & quotidie prandere, & intelligitur de diebus ieiuniorum, in quibus eſurimus, & tamẽ ſemel prandemus. *Obtuleruntque ei holocauſta, & pacificas victimas.* Prius cùm Iſraelitæ bis conſuluerunt dominum, non obtulerunt ei ſacrificia. Nunc verò,
C quia erant in maiori anguſtia obtulerunt victimas, vt placarent eum, & obtulerunt duo genera ſacrificiorum, ſcilicet holocauſta, & victimas pacificas. Vocantur autem holocauſta ſacrificia, quæ fiebant ad laudẽ Dei ſolùm, & carnes totius animalis, & inteſtina cremabantur, data ſola pelle ſacerdoti faciẽti ſacrificium, vt colligitur Leuit. 1. & 6. Victimæ pacificæ ſunt ſacrificia in quibus Deo ſolùm dantur adipes cum renunculis, & interdum cauda animalis: reliqua autem dantur ſacerdoti facienti ſacrificium, & proueniunt partim offerenti animal, vt patet Leuit. 3. & 7. cap. & vocantur pacificæ, quia pro pace dantur, ſcilicet, quia Deus pacificatus fuit alicui dando ei, quod petebat, quod non fieret, niſi pacificaretur ei. Aliquando au- (Holocauſtũ qd ſit.) (Victima pacifica quid ſit.)
D tem vocantur pacificæ, quia dantur pro pace obtinenda, vt ſi quis petit aliquid à Deo, & vult eum habere propitium, vt obtineat facit hoſtias pacificas: ſic fuit hic in Iſraelitis, qui fecerunt holocauſta ad laudem ſolam Dei, & fecerunt victimas pacificas ad pacificandum ſibi Deum, quem credebant iratum propter aliquod peccatum, & vt adiuuaret eos contra Beniamitas. *Et ſuper ſtatu ſuo interrogauerunt.* Scilicet, quid deberent agere, ſcilicet pugnare, vel ceſſare, & an proſperarentur, vel non: & fuit iſta interrogatio per ſacerdotem magnum, quia laicus per ſe non poterat conſulere dominum, cùm non indueretur Ephod. *Eo tempore ibi erat arca fœderis domini.* Scilicet, tempore quo factum eſt iſtud erat arca Dei in Silo, & totum ſanctuarium.
E *Et Phinees filius Eleazari filij Aaron erat præpoſitus domus.* Ideſt, Phinees erat maior in domo domini, quia ipſe erat ſummus ſacerdos. Et ponitur iſtud ad declarandum, quod ſupra dictum fuerat, ſcilicet quia Iſraelitæ conſuluerunt dominum ſuper ſtatu ſuo, & non poterant conſulere ſine ſacerdote magno, ideo dicitur, ꝙ illo tempore erat arca domini, & Phinees ſummus ſacerdos. Ex hoc autem patet, quòd iſtud fuit factum ante tempora Samſonis, licèt ponatur hic poſt Samſonem, quia Phinees erat iſto tempore, & tamen Phinees non potuit viuere magno tempore poſt mortem Ioſue, quia Phinees erat vir magnus, ſcilicet triginta annorum, vel quaſi anno quo Iſraelitæ egreſſi ſunt de Aegypto, cùm ipſe occiderit principem tri-

bus

An Deus dixerit Iſraelitis, quòd ponerent has inſidias vrbis Gabaa.
Quaſt. XXVIII.

QVAERETVR, an Deus direxit Iſraelitis, ꝙ ponerent iſtas inſidias vrbi Gabaa, & diſponerẽt exercitum in multis locis, ſicut poſuerunt. Aliquis dicet, quòd non, quia litera non exponit, quòd Deus dixerit illud, ſed ſolùm quòd Iſraelitę illud fecerunt. Item quia ponere inſidias eſt fallere, Deus tamen non incitat ad fallendum cùm in omnibus velit veritatem obſeruari, ergo non iuſſit ipſe poni inſidias. Reſpondendum, quòd nõ patet, an Deus iuſſerit poni inſidias B & diſponi ſic exercitum, vt diſpoſitus fuit: tamen ſatis credi poteſt, quòd Deus illud iuſſent, quia Deus volebat nunc adiuuare Iſraelitas contra Beniamitas, cùm dixerit: cras tradam eos in manus veſtras, & tamen capti ſunt Beniamitæ per iſtas inſidias: ergo videtur, ꝙ Deus illas eis dixit ad capiendum Beniamitas, & ſic tradiderit eos in manus illorum. Item Iſraelitæ in duobus diebus præcedentibus neſcierunt ſic diſponere exercitum, & nunc valde artificioſè collocauerunt eũ, ergo videtur, quòd Deus inſtruxerit eos. Item patet, qa Deus interdũ ſolet ſic inſtruere aliquos in modo pugnandi: ſic fuit de pugna Ioſue contra vrbem Hai, vbi docuit collocare inſidias, & fugam ſimulare, Ioſue 8. C Item docuit Deus Dauid pugnantem contra Philiſthinos locare exercitum, ſcilicet, quòd non egrederetur directè contra Philiſthinos: ſed ex aduerſo pyrorum: & quòd non moueret exercitum quouſq; audiret ſonitum gradientis in cacumine pyrorum 2. Reg. 5, & 1. Paralipo. 14. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod non tenet, quia multa facta ſunt, quæ non ſcripta fuerunt. Ad ſecundum dicendum, quòd poni inſidias licitum eſt: nam in bello iuſto nihil eſt, quod fieri non liceat contra hoſtem, niſi fallere veritatem. in inſidijs autem non fallitur veritas, quia quilibet hoſtis debet noſſe, quòd hoſtis ſuus debet agere contra eum quidquid poterit, ſiue per inſidias, & ſimulationem, ſiue aliàs. Etiam dicendum, quòd Deus iubet ponere inſidias: nam Ioſue 8. cap. Deus iuſſit Iſ- D raelitis pugnantibus contra Hai vrbem, ꝙ ponerent inſidias, & ſimularent fugam. Sed hic etiam erat bellũ iuſtum, ergo licebat poni inſidias, & ſic Deus illud dicere poſſet.

Ad 1. rõnem in diuerſum.
Ad 2. rõnem.

An peccabant viri Gabaa pugnando contra viros Iſrael, vel licebat eis ſe defendere.
Quaſt. XXIX.

QVAERETVR vlterius, an peccabant viri Gabaa pugnando contra viros Iſrael. Aliquis dicet, quòd non, quia pugnabant in defenſionem ſuam, E & non peccat, qui ſe defendit: cùm etiam reis criminis liceat fugere, ne capiantur, & occidantur. Aliquis dicet in contrarium, quòd peccabant: nam viri Beniamin, qui adiuuabant viros Gabaa peccabant, vt ſupra declaratum eſt. & tamen magis peccauerant viri Gabaa, quàm viri Beniamin, ergo peccarent viri Gabaa, pugnando contra viros Iſrael. Sed iſta ratio non ſtat, quia viri Gabaa pugnabant pro ſeipſis defendentes ſe a morte, viri autem Beniamin, pugnabant defendendo viros Gabaa. Multa autem licent alicui facere in defenſionem ſui ipſius, quæ non liceret facere pro alio: vtputa ſiquis fugiens de manibus iudicis vt eua-

A dat pœnam mortis, quam ſublaturus erat, non peccat: & tamen ſiquis adiuuat eum ad hoc, quòd eruatur de manu iudicis, ſi malefactor eſt, peccat. Sic poterat licere viris Gabaa pro ſe, quod non liceret Beniamitis pro illis. Dicendum tamen, quòd hoc non obſtante, non licuit viris Gabaa pugnando defendere ſe a viris Iſrael. Pro quo ſciendum, quòd cùm aliquis eſt reus criminis, & inquiritur a iudice, licet ei ſe abſcondere, vt non occidatur, vel fugere, & ſi captus fuerit a iudice, licet ei fugere de manu iudicis, vel ſatellitum ſuorum ſine offenſa iudicis, & ſuorum: ſcilicet neminẽ illorum occidendo aut percutiendo ad hoc, quòd ſit ei facultas fugiendi. Alia propoſitio ſit, quòd cũ aliquis ſit reus criminis, non licet ei ſe defendere a iudice B pugnando: vtputa ſi iudex aliquem reum criminis capere vult, & ille non poſſit ſe tueri, quin capiatur, niſi percutiendo iudicẽ, vel pugnando contra eũ, vel contra miniſtros ſuos, peccat mortaliter iſta faciendo. Ratio diuerſitatis eſt, quia cuilibet licet agere ad tutelam corporis quidquid potuerit, dum tamen ſit ſine præiudicio alterius: cùm autem malefactor inquiritur ad mortem, ſi fugiat, vt non inueniatur, vel occultet ſe non præiudicat iudici, quia nihil tollit de iure eius, nec offendit eum. Etiam cùm tenetur ab eo, & fugit nõ percutiendo eum, non offendit, quia agit animo ſe defendendi, & euadendi ſolùm: & in hoc non reſiſtit iudici, quia fugere a facie alicuius non eſt reſiſtere illi, ſed manendo coram eo facere aliquid, ne ſubiiciatur C poteſtati illius. Item non pręiudicat legi, quia lex nõ obligat malefactorem ad hoc, quòd prodat crimen ſuum, & petat ſe occidi: imò ſi hoc malefactor peteret, mortaliter peccaret. Eodem modo non obligat lex malefactorem, vt quando iudex eum inquiſiuerit, ipſe ſe manifeſtet. Poterit ergo latere & fugere, & euadere de manibus eius, quia lex non obligat eum ad volendum ſubiici pœnis, quæ determinatę ſunt criminoſis. Si autem criminoſus vt ſe liberet, contra iudicem pugnat, & eum percutit, aut miniſtros eius, vel ſaltem pugnat contra eos, peccat mortaliter, quia reſiſtit poteſtati & legi: qui tamen reſiſtit poteſtati Dei, peccat: ſi colligitur ad Roma. 13. lex autem obligat quemcunque ad non repugnandum iudici: qualiter- D cunque ergo repugnauerimus ei, ne capiamur peccamus: de quo declaratum eſt Ioſue 11. Nunc autem de viris Gabaa dicendum, quòd ipſi peccabant pugnãdo contra Iſraelitas: nam ipſi erant manifeſtè rei criminis, & Iſraelitæ habebant locum iudicis, quia auctoritate Dei, & ſummi ſacerdotis, qui erat iudex, ſuſceperant executionem faciendam contra illos: ideo pugnare contra illos erat pugnare ſicut contra iudicẽ: ſed pugnare contra iudicem eſt mortale peccatum: ergo etiam iſti peccauerunt pugnando. Poterant tamen licitè viri Gabaa, ſciẽtes quòd Iſraelitæ erant pugnaturi contra eos, fugere de terra Iſrael ad aliam terram, in qua ſine bello ſe defenderent: cùm iſti ergo nollent fugere de terra, tenebantur ſe ſubiicere exe- E cutioni, quã volebant facere Iſraelitæ in eos, ſcilicet occidendo omnes pro crimine. *Sed & filij Beniamin audacter eruperunt de ciuitate*. Scilicet, quando Beniamitæ viderũt poſitam aciem Iſraelitarum vbi prius erat, egreſſi ſunt audacter, ideſt confidenter de vrbe contra illos: putantes quòd ſicut alijs vicibus eos fugauerant, & percuſſerant, ita & nunc facerent. *Et fugientes aduerſarios longius perſecuti ſunt*. Ideſt, mox vt egreſſi ſunt Beniamitæ de vrbe, cœperunt fugere Iſraelitæ ex induſtria. Et hoc propter duo, primò vt longe ducerent Beniamitas ab vrbe, & poſſent interim inſidiæ Iſraelitarum ſurgentes de latibulis introire vrbem apertam, atque cremare eam.

Doct. reſp. ad quaſt.

Cuilibet licèt agere ad tutelã corporis, quidquid potuerit dum ſit ſine pręiudicio alteri⁹.

Qui reſiſtit poteſtate Dei peccat.

Habitatores vrbis ad certamina prouocabant. Inquantum direxerunt aciẽ apud Gabaa in loco ſolito: & exierũt viri Beniamin ad pugnandum contra illos, & fugauerunt eos atque perſecuti ſunt per duas ſemitas. *Ingrauatumque eſt bellum contra filios Beniamin:* Scilicet, poſtquam fuerunt longè abſtracti ab vrbe: nã tunc ex omni parte ſurgens exercitus premebat eos. *Et non intellexerunt, quòd ex omni parte eis taceret interitus.* Scilicet, ex omni parte latebant inſidiæ, quæ eos ad interitum producerent. Et dicitur, quòd non intellexerunt, ſcilicet a principio, ideo cùm ſe viderent premi ex vna parte, fugiebant ad aliam, & incidebant in alias inſidias; ſed intellexerunt poſtea, cùm viderunt ſe vndique vallatos. *Percuſſitque eos dominus in conſpectu filiorum Iſrael.* Dicitur Deus percuſſiſſe eos, ideſt permiſiſſe, quòd percuterentur: nam alias non erat hic miraculum, vt ſupra declaratum eſt: vel percuſſit eos, ideſt dedit modum ad percutiendum inſtruendo, quòd diſponerẽt exercitum in diuerſis locis. *Et interfecerunt ex eis in die illo viginti quinque millia, & centum viros.* Scilicet, non durauit bellum contra Beniamin niſi vna die poſtquam inceperunt cadere; & in illa die ceciderunt omnes, ſcilicet 25. millia, & centum viri.

Quomodo accipienda ſit ſumma iſtorum virorum.
Quæſt. XXX.

QVAERETVR, quomodo accipienda ſit ſumma iſtorum virorum. Reſpondendum, quòd in tota terra Beniamin reperta ſunt 26. millia virorum pugnatorum preter viros Gabaa, qui erant ſeptingenti. Et de his 26. millibus ſeparauerunt mille viros ad ducendum neceſſaria exercitui, & manſerunt ad pugnandum 25. millia virorũ & ſeptingenti, & iſti ſemper procedebant ad pugnam in his tribus diebus, & in tertio die occiderunt Iſraelitæ 25. millia & centum: & ſic manebant ſoli ſexcenti de bellatoribus, & iſti euaſerunt fugientes ad deſertum; & ſedentes in petra Remmon, infra in litera. & iſtis poſtea datæ ſunt vxores de Iſraelitis, vt non periret de Iſrael vna tribus. manebãt præter hos mille viri, qui de exercitu fuerant ſeparati, vt ducerent neceſſaria pugnatoribus in Gabaa: iſti videntes aduerſitatem Beniamitarum fugierunt in alias vrbes eiuſdem tribus: & cùm poſtea Iſraelitæ vaſtarẽt ſingulas vrbes Beniamin, occiderunt iſtos mille viros cum aliis ſenibus, & mulieribus, qui in vrbibus manebant.

Quomodo computandi ſunt 26. millia virorum pugnatorum de Beniamin, & 400. millia de Iſrael.
Quæſt. XXXI.

QVAERETVR vlterius, quomodo computandi ſunt 26. millia virorum pugnatorum de Beniamin, & quadringenta millia de Iſrael, ſcilicet an dicendum ſit, quòd venerunt iſti ſoli, quia noluerunt, quod plures venirent, vel non fuerint in Beniamitis, nec in Iſraelitis plures, qui poſſent procedere ad pugnam. Reſpondendum primò de viris Beniamin, quòd credendum eſt non fuiſſe repertos in tota tribu Beniamin plures quam 26. millia, & ſeptingentos pugnatores: & quòd reliqui eſſent ſenes, & paruuli, qui non poſſent capere arma conuenienter ad pugnandum. Et hoc patet: nam licèt de Iſraelitis hoc dubitari poſſet, eo quòd erant valde multi, & fortè nollent venire omnes ad pugnandum, quia putabant vnam partem eorum ſuf-

A ficere ad pugnam contra Beniamin, tamen de Beniamitis non eſt ſimile, quòd congregarent ſolùm quandam partẽ exercitus ſui. Nam ſciebant ſe pugnare contra totũ Iſrael, qui erat penè innumerabilis. Quomodo ergò ipſi non congregarent quanto maiorem exercitum poſſent, ſaltem quouſque haberent tantam multitudinem, vel quaſi ſicut Iſraelitæ? ſed ſuperſederunt poſtquam congregauerunt 26. millia pugnatorum, qui ſolùm erant 16. pars Iſraelitarum: ergo videtur, quòd non poterant colligere plures pugnatores de tribu ſua, ſcilicet, quia cæteri præter hos erant impotentes ad bellũ ex ſenectute, vel parua ætate. De Iſraelitis autem dicendum primò, quòd fuerunt quadringenta millia, qui conuenerunt primò in Maſpha.
B Et dicendum, quòd omnes iſti erant de vndecim tribubus: ita quòd nulla tribus erat, de qua aliqui non veniſſent. Etiam venerunt hic Leuitæ & ſacerdotes, quia ad eos pertinebat potiſſimè pugnare pro punitione ſceleratorum. Etiam, quia iniuria fuerat illata cuidam Leuitæ. Quòd autem eſſent hic de omnibus tribubus, patet ſupra in litera. Secundò dicendum, quòd conuenerunt ad iſtud bellum de omnibus locis terræ Iſrael, ita quòd non erat aliquis locus magnus, aut paruus, de quo non venirent ſaltem aliqui ad iſtũ exercitum. Quod patet ſequenti cap. vbi Iſraelitæ fecerunt inquiſitionem, ſi erat aliquis, qui non veniſſet ad iſtum exercitum de tribubus Iſrael; & repertũ eſt, quòd de viris Galaad nulli veniſſent, & miſerunt illuc

Dubiũ an ſo ẽs viri Iſraelitæ de oĩbus locis irẽt ad pugnandũ

C decem millia virorum, & deſtruxerunt Galaad, & habitatores eius. Si ergo reperiſſent aliquem alium locum, de quo non veniſſent aliqui, ita feciſſent ei. Sed in toto Iſrael non fecerunt hoc, niſi in Iabes Galaad: ergo videtur, quòd de omnibus alijs locis iuerant viri ad exercitum. Tertium eſt, an omnes viri Iſrael de omnibus locis irẽt, ſcilicet, quòd non eſſet aliquis potens capere arma, qui non iret ad bellum, vel ſolum de quolibet loco irent aliqui. Dicet aliquis, quòd ſolũ iuerunt de quolibet loco aliqui, quia ſufficiebat ad pugnandum contra Beniamin, quòd quædam pars Iſraelitarum iret. Item patet, quia ſi omnes viri de Iſrael conueniſſent plures eſſent, quàm quadringenta millia virorum: quod patet, quia in diebus Dauid computati ſunt omnes viri Iſrael, & in ſola tribu Iuda inuenta ſunt quingenta millia 2. Regũ 20. & de reliquis tribubus Iſrael inuenta ſunt mille millia, & centum millia, primo Paralipo. 21. capit. quomodo ergo nunc de omnibus tribubus præter Beniamin eſſent ſolùm quadringenta millia? non eſt enim veriſimile: ergo videtur, quòd ſolùm erat quædam pars populi conueniens ad bellum. In contrarium videtur, quòd fuerint omnes viri, qui poterant pugnare hic. Nam ſupra in litera dicitur, quod conuenerunt omnes viri de Iſrael. Item patet, quia ſequenti cap. dicitur. grandi enim ſe iuramento conſtrinxerãt interfici eos, qui defuiſſent, ſcilicet, qui non veniſſent in Maſpha, ergo videtur, quod omnes venerant illuc. Item dicitur: quis eſt de vni-
E uerſis tribubus Iſrael, qui non aſcendit ad dominũ in Maſpha? Et inuenti ſunt habitatores Iabes Galaad in illo exercitu non fuiſſe. Item patet, quia Iſraelitę dederũt filiis Beniamin vxores de filiabus virorum Iabes Galaad, eo quòd ipſi nõ fuerant in exercitu, & nõ iurauerant: & non repererunt alias in toto Iſrael, quas traderent: ergo videtur, quòd nullus alius erat in toto Iſrael, qui non iuraſſet: & conſequenter omnes venerant in Maſpha ad conſilium, & deinde in bellum. Quod autem non eſſent aliæ feminæ, quæ poſſent tradi ſine periurio, niſi feminæ Iabes Galaad, patet ſequenti capitu. cùm dicitur: venerunt filij Beniamin, & datæ ſunt eis vxores de filiabus Iabes Galaad, alias

autem non repererunt, quas ſimili modo traderent. Reſpondendum, quòd vtraque pars poterat teneri, & reſponderi ad rationes vtriuſque partis: ſed probabilius valde eſt, quòd conuenerint omnes viri bellatores de vndecim tribubus, & illi ſolùm fuerint quadringenta millia: & de illis fuerunt quadraginta millia ad portandum neceſſaria exercitui, & trecenta ſexaginta millia ad pugnandum.

Ad 1. rationem in diuersum. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd quamquam quædam pars de Iſraelitis ſufficeret ad pugnandum contra Beniamitas, tamen vt ſecurius pugnarent, & vt nullus a labore eximeretur, conuocati ſunt omnes, poſita pœna, quòd ſi quis non veniret, occideretur: & ita fuit de viris Iabes Galaad, qui occiſi ſunt, quia noluerunt venire.

Ad 2. rationem. Ad ſecundum dicendum, quòd non fuerũt plures in toto Iſrael, quã quadringenta millia pugnatorum præter viros Beniamin. Et cùm dicitur, quòd de ſola tribu Iudæ fuerunt tempore Dauid quingenta millia: Aliquis dicet, ꝙ ab hoc tẽpore vſq; ad ætatem Dauid multi anni fluxerunt, in quibus valde poterat multiplicari populus, ſcilicet, vt quamquam nunc eſſent in toto Iſrael præter Beniamin quadringẽta millia, eſſent poſtea in tribu Iuda quingenta millia, & in reliquis tribubus millies millia, & cẽtum millia, primo Paralipome. vigeſimo primo. Confirmatur hoc, quia a tempore iſto vſque ad computationem factam per Dauid fuerunt anni ferè quadringenti, & decem, aut ſaltem quadringenti. quod patet, quia ab exitu de Aegypto vſque ad ædificationem templi Solomonis, fluxerunt anni quadringẽti octoginta, tertio Regum ſexto capitu. de quibus ſubtrahantur quadraginta anni ab exitu de Aegypto vſque ad introitum in terram Chanaan: ſubtrahantur etiam triginta anni ab introitu in terram Chanaan vſque ad mortem Hothonielis, qui fuit primus iudex, computantur anni quadringẽti: nam quadraginta anni, qui ponuntur de iudicatura Hothonielis comprehendunt totum tempus, quo præfuit Ioſue, & fuit ſine iudice, & poſtea præfuit Hothoniel, vt declaratum eſt ſupra tertio, & tamen quãdo factum eſt iſtud, nõdum erat inſtitutus Hothoniel in iudicem, vt declaratum fuit ſupra decimo ſeptimo, & decimo nono, & ſic ſaltem decem annis, vel quaſi ante mortem Hothonielis eſſet hoc: & ſunt iſti ſimul ſeptuaginta anni, quibus addantur tres anni de regno Salomonis poſt mortem Dauid antequam inciperet templũ. nam in quarto anno regni ſui inchoauit ædificationem, tertio Reg. ſexto, manet totum reliquum tempus annorum quadringẽtorum, & ſeptem. Nam in vltimo anno regni Dauid facta eſt computatio, vt multi aſſerunt. In iſtis autem 403. annis poterat valde multiplicari populus. Nam in Aegyptum ſolæ ſeptuaginta animæ introierunt cum Iacob, Geneſi quadrageſimo ſexto, & Exod. primo, & non manſerunt ibi ducentis, & viginti annis, vt declaratum fuit Exo. duodecimo, & tamen in exitu de Aegypto erant ſexcenta millia peditum præter paruulos, & mulieres, Exod. duodecimo: ergo a fortiori in quadringentis ſeptem annis multiplicaretur populus, vt cùm nunc in toto Iſrael eſſent quadringenta viginti ſex millia pugnatorum, computando filios Beniamin, poſſent eſſe poſtea millies millia, & ſexcenta millia, computando tribum Iuda cum aliis tribubus, ſecundo Regum vigeſimo quarto, & primo Paralipome. vigeſimo primo. Sed adhuc obiicietur, quòd iſtud non ſtat, quia ante hoc in deſerto erant Iſraelitæ plures quàm nunc. Nam facta computatione præter Leuitas fuerunt ſexcenta tria millia virorum quingenti, & quinquaginta: Numeri primo: & poſtea fluxerant ſeptuaginta anni, in quibus debuiſſet fieri magna multiplicatio, cùm illa

F computatio, & ſumma inuenta fuerit, Numeri primo capitu. ergo eſſent nunc in tribubus omnibus Iſrael cum Beniamin plures quàm quadringenta viginti ſex millia, & tamen hic non computantur plures: ergo fuerunt plures, & non venerunt omnes ad bellum. Ad hoc reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo, quòd ſecundum veritatem non fuerunt plures in toto Iſrael, quàm hic exprimantur. Et cùm obiicitur, quòd erant pauciores, quam prius, dicendum, quòd non eſt inconueniens, quia progenies ſuas habent proſperitates, & calamitates. Nam quodam tẽpore augentur, & quodam tempore decreſcunt. quod ſatis apparet, quia cùm ingreſſi ſunt Iſraelitæ in Aegyptum erant ſeptuaginta computando viros, & paruulos, & in ducentis annis ferè peruenerunt ad ſexcenta millia peditum præter fœminas, & paruulos: G Exod. decimo ſecundo, & iſta fuit quaſi miraculoſa multiplicatio: vnde dicitur Exod. primo, quòd filij Iſrael creuerunt, & quaſi germinantes multiplicati ſunt, atque roborati nimis impleuerunt terram: Aegyptij autem mirabantur, & inuidentes atque timentes affligebant eos, ne tantum multiplicarentur, & dum eos plus affligerentur, plus multiplicabantur. Poſtea autem ingreſſi in deſertum in quadraginta annis non multiplicati ſunt, ſed potius decreuerunt: nam cùm primò computati ſunt anno ſecundo ab exitu de Aegypto: fuit ſumma ſexcenta tria millia quingenti quinquaginta: Numeri primo, H quando autem quadrageſimo anno ab exitu de Aegypto computati ſunt, fuerunt ſolùm ſexcenta millia, & mille ſeptingenti triginta, & defecerunt de priori ſumma mille octingenti, & triginta: & ſic in quadraginta annis non creuerunt, ſed defecerunt iſti. De hoc patet Numeri vigeſimo ſexto capitul. ita ab iſta computatione, quæ fuit vltimo anno quo Iſraelitæ manſerunt in deſerto, fortè non creuerunt Iſraelitæ vſque ad tempus iſtud quo fuit hoc: quod ſpatiũ fuit quaſi triginta annorum, vt ſupra dictum eſt: ſed decreuerunt, & eſſent pauciores quàm fuerunt in prioribus computationibus. Denuo autem creſcere inceperunt, & tempore Dauid quando computati ſunt erant valde multiplicati. Aliter poteſt dici, & I melius, quòd plures erant nunc in Iſrael, quam quando exierunt de Aegypto, & quando introierunt in terram Chanaan, & non erant plures pugnatores in toto Iſrael quàm iſti, de quibus hic dicitur. Sed eſt diuerſitas in modo numerandi, quia nũc ſolùm computantur illi, qui erant viri fortes ad pugnandum, ſcilicet, nec erant ſenes, nec paruuli: & tamen in duabus ſummis computationum deſerti computabantur omnes, qui erant a viginti annis, & ſupra, ſiue eſſent ſenes non potentes pugnare, ſiue non. Quòd patet, quia Numeri primo, & vigeſimo ſexto capitu. dicitur. a viginti annis & ſupra: & non ponitur aliquis terminus ſupra, in quo apparet, quòd omnes computabantur quantumcunque ſenes eſſent: ſoli autem K minores vigeſimo anno excludebantur, vt ibi declaratum eſt. Sic etiam factum eſt in computatione facta ſub Dauid: valde multi autem eſſent ſupra viginti annos propter debilitatem, vel ſenectutem aut aliàs, qui non poterant conuenienter pugnare, & non computarentur hic, & ſic quamquam computarẽtur hic de omnibus tribubus præter Beniamin quadringẽta millia, fortè computando omnes a vigeſimo anno, & ſupra eſſent plures quã octingenta millia. Potiſſima autem ratio, quæ concludit in hoc eſt, quia manifeſtum eſt, quòd de tribu Beniamin omnes conuenerunt ad pugnandum quotquot poterant capere arma, eo quòd pugnandum ſibi erat contra totũ Iſrael, & tamen in

lum inuenti ſunt vigintiſex millia, vt dictum eſt in litera. Sed in computatione vltimo facta in deſerto fuerunt de Beniamin quadraginta quinque millia, & vltra, vt patet Numeri vigeſimo ſexto capitulo: ergo videtur, quòd computabantur ſoli, qui poterant conuenientes pugnare. Sicut ergo in tribu Beniamin non erant vltra viginti ſex millia, ita conuenienter dictum patet, quòd in aliis vndecim tribubus non eſſent vltra quadringenta millia: imò adhuc erat magna multiplicatio aliarum tribuum, quia Beniamin erat vna de tribubus duodecim, quæ regulariter debebat eſſe tanti numeri, ſicut quilibet alia tribus, & tamen nunc non erat. Sicut ergo non eſt dubium, quòd non fuerunt plures, quam vigintiſex millia pugnatorum de Beniamin, ita non debet eſſe dubiũ quòd non fuerint pluſquam quadringenta millia pugnatorum, nec inueniri potuerunt de omnibus aliis tribubus. Et iſta pars eſt ſatis ſolida, alia autem multũ eſt calumniabilis. *Filij autem Beniamin cum ſe inferiores vidiſſent.* Scilicet, quando inciderunt in inſidias Iſraelitarum, quæ erant apud duas ſemitas, vbi valde multi erant de Iſraelitis: comperta fraude, & pugnantibus fortiter Iſraelitis non potuerunt ſuſtinere Beniamitæ: ſed viderunt ſe inferiores, ſcilicet viribus minores, quia iam animoſitas languebat in eis. *Cœperunt fugere.* Scilicet, iam putantes ſe non poſſe reſiſtere. Conſiderandum autẽ quòd iſta litera eſt multum intricata propter mutationem ordinis inconuenienter factam.

Ordo notandus penes hãc literam.

Pro quo ſciendum, quòd talis ordo fuit quòd quidam viri de Iſraelitis iuerunt per noctem, & poſuerunt ſe in latibulis prope Gabaa, & alia pars exercitus maior, longe a Gabaa latuit apud capita duarum viarum: deinde decem millia virorũ de Iſrael iuerunt vſque ad portas vrbis Gabaa ad locum vbi ſoliti erant pugnare primis duobus diebus: quod videntes Beniamin egreſſi ſunt omnes de vrbe, ſcilicet viginti quinque millia virorũ & ſeptingenti, pugnaturi contra decem millia virorũ de Iſrael. Cœperunt autem fugere Iſraelitæ, & Beniamitę perſequebãtur eos, & occiderunt de eis triginta & alios multos vulnerauerunt. fugerunt autem Iſraelitæ ad locum duarum ſemitarum, vbi latebat magna pars exercitus. Dum autem hoc fieret inſidiæ Iſraelitarum, quę latebant apud vrbem ingreſſæ ſunt vrbẽ quæ aperta erat, & inceperunt cremare eam dantes ſignum exterioribus quòd ciuitas capta foret: & tunc Iſraelitæ decem millia, qui fugiebant a facie Beniamitarũ, vt acceſſerunt ad inſidias apud capita duarum ſemitarum: conuertentes faciem viderunt fumum vrbis Gabaa, & ſcientes illam captam confortati ſunt, & tunc verſa vice cœperũt fugare Beniamitas, & ipſi quoque verſo vultu viderunt fumum vrbis captæ: & defecit animus eorum, quia fugiebant, & dederunt eis Iſraelitę locum fugiendi contra alias inſidias, quę latebant apud vrbem, & illæ videntes Beniamitas fugere occurrerunt eis, cœperuntque eos in medio, & percuſſerunt occidentes viginti quinque millia virorum, & centum: litera autem videtur iſtud turbare anticipando, & recapitulando, ſed non eſt curandum de alio ordine, niſi de iſto qui ſatis neceſſariò concluditur ex litera: ſed non curo inducere propter prolixitatem, & paucam vtilitatem. *Quod cernentes filij Iſrael.* Iſtud intelligitur quando Beniamitæ inciderunt in inſidias, quę erant longe ab vrbe Gabaa apud capita duarum viarum. Nam videntes ibi tantum paratum exercitũ defecerunt animo, & putantes ſe non poſſe reſiſtere Iſraelitis, qui incipiebant iam pugnare contra eos conuerſi ſunt in fugam. *Dederunt eis fugiendi locum.* Scilicet, potuerant ibi occidere multos de Beniamitis, ſed noluerunt dando eis locum fugiendi, vt poſtea melius caperent in medio vtrarum inſidiarum. *Vt ad præparatas inſidias deuenirent.* Iſtę erant primę inſidiæ, quæ locatę fuerant apud vrbem, quarum pars introierat vrbem, & dederat ſignum captiuitatis ſuccendendo eam, & iſtæ erant ex oppoſito ad partem ad quam fugiebant Beniamitę, & cùm illuc deuenirent, eſſent clauſi ex omni parte, & facilius cæderentur.

Occiſio Beniamitarum ab Iſraelitis facta.

Inſidię Iſrael poſitæ fuerit iuxta vrbẽ Beniamitarum.

A *Quas iuxta vrbem poſuerant.* Iſtę inſidiæ fuerunt ibi poſitę propter duo. Primò vt egredientibus Beniamitis caperent vrbem, & ſuccenderent. Secundò vt cùm Beniamitę fugientes a facie Iſraelitarum venirent ad vrbem, ipſę inſidiæ egrederentur eis obuiam, & clauderent eos ex omni parte. *Qui cùm repente de latibulis ſurrexiſſent.* Refertur ad primas inſidias, quę erant apud vrbem, & cęperant eam, & iam mutatur hic ordo. & dicitur,

B quò reſurrexerunt repente de latibulis, ſcilicet, quãdo ſciuerunt Beniamitas procul eſſe ab vrbe perſequendo Iſraelitas, & fugiebant tunc Iſraelitę: & ſic quando ſurrexerunt iſtę inſidiæ nondum fugiebant Beniamitæ, ſed Iſraelitæ: quando tamen vrbs capta flammabat, iam incipiebant fugere Beniamitę. *Et Beniamin terga cædentibus daret.* Scilicet, quando acceſſerunt Beniamitę ad ſemitarum duarum capita videntes ibi magis latere inſidias extimuerunt, & Iſraelitæ, qui prius fugiebant cœperunt verſa vice conuerti contra Beniamitas: tunc Beniamitæ terga verterunt, & cędebant eos fugientes Iſraelitæ. *Ingreſſi ſunt ciuitatem.* Omnes pugnatores egreſſi fuerant de vrbe, & reliquerant eam apertam: vt ſi forte contingeret eos fu-

C gere a facie Iſraelitarum haberent locum apertum ad defenſionem, & ſic Iſraelitæ nullo prohibente vrbẽ ingreſſi ſunt. *Et percuſſerunt eam in ore gladij.* Scilicet, ſenes, & fœminas atque pupillos gladio occiderunt: nam nullus vir bellator in vrbe manebat: idem factum fuit in omnibus aliis ciuitatibus Beniamitarum ſequenti cap.

Signum autem dederant filij Iſrael his, quos in inſidiis collocauerant, vt poſtquam vrbem cœpiſſent, ignem accenderent, vt aſcendente in altum fumo ca-

D ptam vrbem demonſtrarent. Quòd cùm cernerent filij Iſrael in ipſo certamine poſiti (putauerunt enim filij Beniamin eos fugere, & inſtantius perſequebantur, cæſis de exercitu eorum triginta viris) & viderunt quaſi columnam fumi de ciuitate conſcendere, Beniamin quoque reſpiciens retro cùm captam cernerent ciuitatem, & flammas in ſublime ferri: qui prius ſimulauerant fugam, ver-

E ſa facie fortius reſiſtebant. Quòd cùm vidiſſent filij Beniamin in fugam verſi ſunt, & ad viam deſerti ire cœperunt, illuc quoque eos aduerſariis perſequentibus. Sed & hi qui vrbem ſuccenderant occurrerunt eis, atque ita factum eſt, vt ex vtraque parte ab hoſtibus cæderentur, nec erat vlla requies morientium. Ceciderunt atque proſtrati ſunt ad Orientalem plagam vrbis Gabaa. Fuerunt autem, qui in eodem loco inter-

interfecti ſunt decem &, octo millia virorum omnes robuſtiſſimi pugnatores. Quod cùm vidiſſent, qui remanſerant de Beniamin, fugerunt in ſolitudinem, & pergebant ad petram, cuius vocabulum eſt Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diuerſa tendentes, occiderunt quinque millia viros. Et cùm vltra tenderent perſecuti ſunt eos: & interfecerunt etiam alia duo millia. Et ſic factum eſt, vt omnes, qui ceciderant de Beniamin in diuerſis locis eſſent viginti quinque millia pugnatores ad bella promptiſſimi. Remanſerunt itaque de omni numero Beniamin, qui euadere poterant, & fugere in ſolitudinem ſexcenti viri, ſederuntque in petra Remmon menſibus quatuor. Regreſſi autem filij Iſrael omnes reliquias ciuitatis a viris vſque ad iumenta gladio percuſſerunt, cunctaſque vrbes, & viculos Beniamin vorax flamma conſumpſit.

Signum autem dederant filij Iſrael his, quos in inſidiis collocauerant. Ideſt totus exercitus Iſraelitarum locauit quoſdã in inſidiis, ideſt iuſſit eis eſſe in inſidijs, ſcilicet apud vrbem: & dedit eis ſignum, ideſt dixit eis, quale ſignum facere deberent quando eſſet capta vrbs. *Ut poſtquam urbem capiſſent ignem accenderent.* Scilicet, ſuccendentes ciuitatem. Vel forte nondum ſuccendentes eam facerent ignem in alio loco ad dandum ſignũ vrbis captę. Et credendum eſt, quòd ille ignis non fuerit ad cremandum ciuitatem, quia Iſraelitæ mox vt cæperunt vrbem debebant ignem accendere ad dãdum ſignum exterioribus, & tamen ipſi poſtea totam vrbem percuſſerunt in ore gladij; & manſerunt in ea: ergo videtur, quòd non erat ille ignis comburens ciuitatem, ſed fuit ignis poſitus in alio loco, in quo non ſuccenderetur vrbs. *Ut aſcendente in altum fumo captam urbem demonſtraret.* Non erat aliud ſignum, per quod euidentius poſſet cognoſci an erat ciuitas capta. Nam Iſraelitæ, quibus debebat dari ſignum captæ vrbis, erãt procul ab ea in capite duarũ viarum, & forte non videbant eam: vnde non poterant habere aliud ſignum niſi fumum ſurgentẽ in cælum, ita vt eſſet ignis qualis non eſſet ſurgere conſuetus. *Quod cùm cernerent filij Iſrael in ipſo certamine poſiti.* Scilicet, viderunt fumum ſurgentem de vrbe, & iſtud erat in certamine, ideſt quãdo Iſraelitæ fugiebant, & Beniamitæ perſequebantur eos,

Quare Iſraelitæ voluerunt habere ſignum urbis captæ per fumũ. Quæſt. XXXII.

QVAERETVR, quare Iſraelitę voluerunt habere ſignum vrbis captę per fumum. Reſpondendum, quòd propter multa. Primum fuit, quia Iſraelitę locauerant inſidias in duobus locis, ſcilicet quaſdam apud vrbem ad occidentalẽ partem eius, & alias longe ab vrbe in capite duarum ſemitarum, & volebant protrahere Beniamitas longe ab vrbe ſimulantes fugam, vt poſtea conuerterentur ſuper eos, & caperent in me

F dio ſuarũ inſidiarum, quia inſidię longe poſitę a parte orientali ſurgentes conuerterent Beniamitas in fugam contra vrbem, & tunc ſurgentes inſidię quæ erant apud vrbem ex parte occidentali caperent Beniamitas in medio. Ad faciendum autem hoc neceſſe erat, quòd Iſraelitę ſcirent quando erat capta vrbs, quia alioquin forte ipſi prius inciperent conuerti ſuper Beniamitas, & compellerent eos in fugam, quã eſſet capta vrbs: & poſſent Beniamitæ fugientes introire in vrbem nondum captam, & euaderent. & poſtea nollent in campo congredi. Si autem prius caperetur vrbs, & cognoſcerent hoc Iſraelitæ, qui foris erant: tunc conuerterentur ſuper Beniamitas ad cõpellendum eos in fugam, & ipſi fugerent verſus vrbẽ
G in quam non poterant intrare. inſuper inſidiæ quæ ſuccenderant vrbem iam, venirent obuiam Beniamitis fugientibus ad vrbem, & tunc capere poſſent eos in medio. Alia cauſa fuit ad cõfortandum Iſraelitas, quia cùm ſcirent vrbem hoſtilem captam, & per hoc ſpem refugij hoſtibus ademptam, confortarentur nimis cõtra illos. Alia cauſa fuit, quia Beniamitæ deſolarentur & conſternarentur corde, ſcilicet, cùm viderent captã vrbem ſuam, nõ haberent vigorem animi ad reſiſtendum Iſraelitis. *Putauerant enim eos filij Beniamin fugere.* Ideſt putabant, quòd fugiebant ex timore, & impotentia reſiſtendi exercitui eorum ſicut fecerant primo, & ſecundo die. *Inſtantius ſequebantur.* Scilicet, cùm plus fugerent Iſraelitæ animoſius perſequebantur eos. *Ce-*
H *ſis de exercitu eorum triginta uiris.* Iſtos triginta occiderunt perſequendo illos fugientes. Nam licet Iſraelitæ fugerent, & non curarent pugnare, non poterant euitare quin aliquos eorum occiderent Beniamitę: quia inſtãtius perſequebantur eos. *Et uiderunt quaſi columnam fumi de ciuitate conſcendere.* Erat enim magn⁹ ignis ſuccenſus, & fumus magnus eleuabatur in altum. *Beniamin quoque retro aſpiciens.* Scilicet, Beniamitę nunc perſequebantur Iſraelitas, & nondum deſierant effugare eos: & cùm viderent Iſraelitas confortari, quia retro aſpexerant, ipſi quoque retro aſpexerunt, & viderunt fumum ſurgentem de vrbe. Ex hoc patet, quod ſupra dicebatur, ſcilicet, quòd ſit ſupra mutatus ordo: nam prius vrbs capta, & ſuccenſa eſt quàm Beniamitę inci-
I perent fugere a facie Iſraelitarum. *Cùm captam cernerent ciuitatem.* Scilicet, quia fumus, & flamma oſtendebant eam captam eſſe. *Et flammam in ſublime ferri.* Scilicet, quia erat magnus ignis. Forte enim nunc occiſis omnibus, qui in ciuitatate erant inceperunt ſuccendere eam. *Qui prius ſimulauerant fugam.* Scilicet, Iſraelitæ decem millia virorum, qui prius fugiebant a facie Beniamitarum: erat iſta fuga ſimulata, quia non fugiebant ex timore, ſed ad fallendum hoſtes. *Verſa fronte fortius reſiſtebant.* Scilicet, quòd capta vrbe, & viſo fumo cæperunt Iſraelitę conuertere frontem ad Beniamitas, cum prius eis ſemper terga dediſſent, & pugnabant fortiter contra eos. *Quod cum vidiſſent filij Beniamin.* Scilicet, quòd capta erat ciuitas
K per fraudem, & quòd Iſraelitæ in fraude fugientes nunc fortiter pugnarent. *In fugam uerſi ſunt.* Scilicet non putauerunt ſe poſſe reſiſtere illis, cùm iam non haberent refugium, & defecit animus in illis. *Et ad uiam deſerti ire cæperunt.* Scilicet, Beniamitæ voluerãt refugere in vrbem, quia tamen iam capta erat, voluerunt fugere contra deſertum, vt ibi aſperitate loci euaderent, & inde ad alias ciuitates fortis ſuæ confugerent. *Illuc quoque aduerſarijs eos perſequentibus.* Scilicet, licèt irent ad deſertum, non deſierunt perſequi eos Iſraelitæ, quia ſciebant, quòd ſi nunc deſinerent eos perſequi, non poſſent poſtea habere vltionem de eis. Etiam, quia inſidiæ aliæ occurſuræ erant ex oppoſito, quæ non ſinerent Beniamitas

intrare

intrare in deſertum. *Sed, & hi, qui vrbem ſuccenderant.* Illę erant primæ inſidiæ, quæ latuerant apud vrbem, & cęperant eam, dederantque ſignum in fumo, & poſtea occiderant gladio omnes de vrbe: deinde ſuccenderant eam. *Occurrerunt eis.* Scilicet, exierant obuiam Beniamitis fugientibus, vt nõ poſſent fugere ad deſertum, ſed caperent eos in medio. *Atque ita factum eſt, vt ex vtraque parte ab hoſtibus cęderentur.* Scilicet, quia Iſraelitę quidam perſequebantur Beniamitas a tergo, & alij occurrerunt eis ad faciem, & medios percutiebant extendentes alas ſuas in gyro, ne ad aliquod latus eſſet locus fugiendi Beniamitis. *Nec erat vlla morientiũ requies.* Ideſt, non erat aliqua ceſſatio ab occiſione, ſed cum quanta poterant inſtantia occidebant eos, quia erant nimis ſtomachati contra Beniamitas, cùm ipſi occidiſſent iam de Iſraelitis multos, ideſt quadraginta millia in duobus diebus, vt ſupra patet. *Cecideruntque atque proſtrati ſunt ad orientalem plagam vrbis Gabaa.* Iſta fuit prima interfectio. Nam inſidiæ illę, quę erant longe ab vrbe ad capita duarum viarum erant ad orientalem partem vrbis, & cùm acceſſiſſent ad illas Beniamitę terga verterunt, & occurerunt aliæ inſidię venientes de ſuccẽſione vrbis, & ceperunt Beniamitas ad orientalem plagam vrbis. *Fuerunt autem, qui in eodem loco interfecti ſunt decem, & octo millia.* Scilicet, antequam fugerent de medio acierum Iſraelitarum corruerunt 18. millia de Beniamitis, & poſt hoc dederunt eis modicum ſpatium fugiendi. *Omnes robuſtiſſimi pugnatores.* Scilicet, omnes iſti qui occubuerunt. Nam Beniamitæ erant electi viri ad pugnam. *Quod cùm vidiſſent, qui remanſerant de Beniamin.* Non eſt intelligendum, quòd iſti reſidui de Beniamin eſſent aliqui, qui non fuiſſent in illa acie, ſed fuerant in illa, & ante hoc pugnabãt fortiter contra Iſraelitas, ſed cùm vidiſſent cecidiſſe 18. millia de ſuis, putantes non poſſe reſiſtere, irruperunt quandam partem aciei Iſraelitarũ, & fugerunt: erant autem iſti reſidui ſeptem millia, & ſeptingenti. *Fugerunt in ſolitudinem.* Vt ibi ſe defenderent melius fauente natura loci, vel inde fugerent ad alias ciuitates finitimas de ſorte tribus ſuę. *Et pergebant ad petram cuius vocabulum eſt Remmon.* Iſta petra eſt aliquis locus valde fortis, & munitus in quo poterant ſe defendere ab omnibus Iſraelitis: & ob hoc iſta petra accepit nomen, quaſi aliquid ſpeciale haberet: ſic enim rarò aliqui lapides nomina ſuſcipiunt propter aliquid inſigne: ſic lapis apud quem latuit Dauid vocatus eſt Ezel 1. Reg. 20. Lapis etiam, apud quem Adonias vnctus eſt in regem, & fecit victimas magnas, vocatus eſt Zoeleth 3. Reg. primo: ſic lapis, de quo Moyſes Deo iubente excuſſit aquas, vocatus eſt lapis Horeb, Exod. decimo ſeptimo. *In illa quoque fuga.* Scilicet, poſt hoc non potuerunt Iſraelitæ capere filios Beniamin in medio ſicut prius: nam deleuiſſent eos, ita vt nec vnus maneret, ſed perſequebantur a tergo, & a lateribus, & cùm illi vellent fugere ad vnam partem cogebant eos diuertere ad aliam. & hoc vt non poſſent accedere ad petram. Nam ibi nullo modo potuiſſent Iſraelitę nocere illis. *Palantes, & in diuerſa tendentes occiderunt quinque millia.* Scilicet, cùm fugerent ad petrã Remmon, cogebant eos Iſraelitę eſſe palantes, & in diuerſa tendentes, ne poſſent intrare ſolitudinem, quia ibi non poſſent pugnare contra eos, ipſi ãt Beniamitæ non diuertiſſent a recto itinere, niſi Iſrael percutiẽtes eos a lateribus coegiſſent eos nunc huc, nunc illuc tẽdere. Vocantur aũt palantes, i. diuagantes. Sic accipitur ſupra 9. ſcilicet: Duæ aũt turmę palantes per cãpum aduerſarios perſequebantur: & ſic manebãt iam de Beniamitis ſolùm duo millia, & ſeptingenti viri. *Et cùm vltra tenderent perſecuti ſunt eos.* Nunc enim directè tendebant contra ſolitudinem ad lapidem Rem-

Prima interfectio Beniamitarum.

Palantes, quid ſignificet.

A mon: & adhuc in iſta fuga occiderunt multos. *Et interfecerunt alia duo millia.* Intelligendum quòd occiderunt duo millia & centum, vt infra declaratur: tamen litera non curauit de centum, & poſt hoc non interfecerunt aliquos, & manſerunt illi ſexcenti, qui intro ierunt in deſertum. *Et ſic factum eſt.* Hic ponitur sũma occiſorum. *Vt omnes, qui ceciderant de Beniamin in diuerſis locis.* In tribus enim locis ceciderunt Beniamitę, vt nunc ennarratum eſt in litera. *Eſſent 25. millia pugnatores ad bella promptiſſimi.* Scilicet, omnes iſti de Beniamin erant electi iuuenes ad bella, & ceciderunt per manũ Iſraelitarum.

B *Quomodo dicitur hic, quòd occiſi in bello de filijs Beniamin eſſent 25. millia.*
Quaeſt. XXXIII.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic, quòd occiſi in bello de filijs Beniamin eſſent 25. millia: nam plures eſſe deberent. Aliquis dicet, quod non fuerunt plures, vt colligitur ex litera: nam primò dicuntur cecidiſſe 18. millia, deinde quinque millia, poſtea duo millia, qui efficiunt viginti quinq; millia. Sed dicendum, quòd neceſſe eſt plures cecidiſſe, ſcilicet viginti quinque millia, & centum: Quod patet, quia litera noſtra dicit de Beniamitis, qui venerunt in Gabaa fuiſſe 25. millia, & de viris Gabaa fuiſſe ſeptingẽtos, & nunc cõcluditur quòd de omni Beniamin ſolùm euadere potuerunt ſexcenti viri, qui ſederunt in petra Remmon: ergo occiſi fuerant 25. millia & centum. Hoc idem patet ſupra in litera, cùm dicitur, quòd percuſſit dominus in conſpectu filiorum Iſrael Beniamin, & interfecerunt ex eis illo die 25. millia, & centum viros bellatores. Ad computationem iſtam, quę facta eſt nunc dicendum, quòd non curauit de centum viris: & ſic tam in particularibus ſummis, ſcilicet 18. & quinque, & duorum millium, quàm in ſumma totali 25. millium omiſit illa centum viros. Adhuc aliquis dicet, quòd plures occiſi fuerũt, quia infra dicitur, quòd ſolùm mãſerunt ſexcenti, qui D euadere potuerunt de toto Beniamin, & tamen in Beniamitis fuerunt 26. millia & ſeptingenti, vt patet in litera Hebraica ſupra. Rñdẽdum, quòd oẽs iſti occiſi fuerunt, ſed non oẽs in bello, quia mille de illis deſtinati fuerant ad ducendum neceſſaria exercitui; & illi nunquam pugnauerunt, nec potuerũt occidi in bello, ſed videntes alios Beniamitas periſſe, fugerunt ad aliqua municipia tribus ſuę: & ibi poſtea ab Iſraelitis occiſi ſunt. Vnde in bello ſolũ occiſi fuerunt 25. millia & centum: hoc etiam ſatis patet ex litera Hebraica. Nã licèt ponat fuiſſe viros Beniamin 26. millia, & 700. tñ ſolũ potuit corruiſſe in bello 25. millia, & centũ ſicut litera noſtra: & hoc per ſubtractionem illorum mille, qui exercitui neceſſaria comportabant. *Remanſerunt* E *itaque de omni numero Beniamin.* Intelligitur de illis qui fuerunt ad bellum: ſecus de illis, qui comportabant neceſſaria exercitui: & de illis, qui manebant in vrbibus propter ſenecturem, & paruam ætatem. *Qui euadere potuerunt, & fugere in ſolitudinem.* ſ. iſti ſoli euaſerunt & fugerunt ad ſolitudinẽ, vbi erat petra Remmon, quę non erat expugnabilis. Et ex hoc patet, quòd non intelligatur de mille viris comportantibus exercitui neceſſaria, quia illi non dicerentur euadere, & fugere cùm non eſſent in bello. *Sexcenti viri.* Iſti non mãſerunt, quaſi Iſraelitæ ex pietate mouerentur ad non occidendum ipſos, ſed quia non potuerunt, cùm fugiſſent ad locum munitiſſimum petræ Remmon, in qua nõ poterant Iſraelitę pugnare contra Beniamitas.

Sed dicet aliquis, quòd ex pietate relinquebant, quia poſtea doluerunt valde, quòd periiſſet vna tribus de Iſrael, ſequenti ca. Reſpondendum, quòd ſi potuiſſent occidiſſent eos tunc quando pugnauerunt contra eos & ipſi fugerunt in ſolitudinem: nam erant valde indignati contra eos Iſraelitę propter mala, quę ſuſceperūt ab eis: quod patet, quia etiam paruulos de tribu Beniamin, qui nihil peccauerant, & mulieres, & ſenes occiderunt: poſtea autem ad ſe reuerſi videntes, quòd deleta eſſet tribus Beniamin doluerunt, & fecerunt vocari iſtos ſexcentos viros vt darent eis vxores, & habitarent in terra. *Sederuntque in petra Remmon menſibus quatuor.* Scilicet, non auſi ſunt toto illo tempore deſcendere de petra, quia quocunque irent caperentur ab Iſraelitis, & occiderentur: & in fine iſtorum quatuor menſium miſerunt Iſraelitæ eis præſtare ſecuritatem: & tunc deſcenderunt de petra, & venerunt ad accipiendum vxores. De iſtis quatuor menſibus, quid tunc comederent iſti Beniamitę dubium eſt. Dicendum videtur, quòd apud petram Remmon erant fructus arborum, & olera atque Herbæ: & deſcendebāt ad ipſa loca Beniamitæ, & comedebant: ad loca autē populata nō auderent deſcendere, quia illa erant loca Iſraelitarum, & caperentur in eis. aquam autem facile in deſerto ipſo inuenirent. *Regreſſi autem filij Iſrael.* Scilicet, regreſſi de bello contra Beniamitas, cùm cōpulerunt ſexcentos ipſorū fugere ad petram Rēmon. *Omnes reliquias ciuitatis.* Scilicet Gabaa. *A viris vſque ad iumenta gladio percuſſerunt.* ſ. occiderunt oēs quotquot inuenerunt in vrbe Gabaa, ſiue viros, ſiue fæminas, ſiue iumenta. Supra autem dicitur, quòd Iſraelitæ ingreſſi ciuitatem percuſſerunt eam in ore gladij. Sed dicendum, quòd ibi ponitur per anticipationem, quia poſtea factum eſt, cùm dicatur hic: regreſſi filij Iſrael, ſcilicet quòd poſt regreſſionem iſtud fecerunt. *Cunctaſque vrbes & viculos Beniamin vorax flamma conſumpſit.* Scilicet, poſtquam vrbem Gabaa deleuerunt occidentes eos qui in illa erant, & comburentes eam, perrexerunt ad reliquas vrbes, & viculos Beniamin, & occiderunt omnes habitatores, & cremauerant loca ipſa.

Quare Beniamitæ non ſolùm occiſi ſunt, ſed etiam iumenta eorum, & pecora, quæ nihil peccarunt.
Quæſt. XXXIIII.

QVAERETVR, quare non ſolùm Beniamitę occiſi ſunt, ſed etiam iumēta eorum, & pecora occiſa ſunt gladio ab Iſraelitis. Reſpondendum quòd iſtud ſolitum erat fieri quando ponebatur anathema in aliquo loco: nam tunc occidebantur omnes, qui ibi erant vſque ad iumenta, & pecora, & cremabatur quicquid ibi reperiebatur, ita vt nihil ad humanam proficeret vtilitatem: nam & ipſe locus reddebatur inhabitabilis vſque in ſempiternum: ſic patet de Iericho Ioſue 6. iſtud autem contingebat fieri ex multis cauſis. Aliquando ad honorem Dei, ſcilicet, quòd occiderentur omnes, qui in loco erant, & quicquid reperiretur, quòd poſſet proficere ibi vſui ſanctuarij, applicaretur cultui Dei, vt aurum, argentum, ęs, & ferrum; reliqua autem, quæ conuertenda erant ad humanos vſus cremarentur, vt nihil accederet vſibus & vtilitati humanæ. Sic factum eſt in ciuitate Iericho, quam primam cęperunt Iſraelitæ de tota terra Chanaan, & conſecrauerunt eam ſic domino, Ioſue 6. capitu. Sic etiam factum eſt de vrbe Hai, quam ad honorem Dei poſuerunt in tumulum æternum: Ioſ. octauo. Aliquando autem ſubijciebatur ciuitas anathemati propter horrorem, & magnitudinem criminis. Sic fuit de terra Amalecitarum, quæ tota cremata eſt iuſſu Dei, & homines, & iumenta occidebā-

F tur 1. Reg. 15. hoc autem, quia graue peccatum cōmiſit contra Iſrael totus Amalech: Deut. 25. cap. Sic etiā erat de ciuitatibus, quæ ſubijciebantur anathemati. quando erant in eis idolatræ, Deutero. 13. cap. Aliquādo autem fiebat hoc ex voto: vt pote ſi Iſraelitę pugnare volebant contra aliquam gentem, vt Deus adiuuaret eos, orabant quòd auxiliaret eis, & quòd ponerent ciuitatem, vel gentem totam ſub anathemate. Sic factum eſt quando pugnauerunt Iſraelitæ contra Chananęum regem Arad. Nam Numeri 21. dicitur, quod Iſrael voto ſe obligauit domino, dicens: ſi tradideris in manu mea Chananæum, delebo vrbes eius. Nunc autem dicendum, quod Iſraelitæ fecerunt iſtud in vrbe Gabaa ad modum anathematis propter deteſtatio-
G nem criminis, quia commiſerant graue crimē viri Gabaa, ſcilicet, quia Sodomitico more cognoſcere voluerunt Leuitā. Et videtur quòd illud ſcelus frequentatum eſſet inter eos, & vxorem Leuitæ tanta furioſa libidine vexauerunt, quòd eam occiderunt. Etiā, quia contra totum Iſrael pugnauerant: quia cùm totus Iſrael zelaret pro lege: & iſtud erat inhoneſtum: ideo duriſſimæ pęnæ ſubiecerunt eos, ſ. anathemati.

An in omnibus alijs vrbibus Beniamin poſitum fuit anathema.
Quæſt. XXXV.

QVAERETVR vlterius, an in omnibus aliis vr-
H bibus Beniamin poſitum fuit anathema, ſcilicet, quod occiderentur omnes habitatores, & etiam pecora, & cremarentur omnia, ita vt nihil prædarentur. Aliquis dicet, quod non: & primò quia tunc litera expreſſiſſet iſtud, ſicut expreſſit de vrbe Gabaa, quòd homines, & iumenta perierunt ibi, & etiam pecora: & tamen non expreſſum eſt de aliis vrbibus, niſi quòd crematæ ſunt. Item non videtur eadem ratio ad faciendum hoc in aliis ciuitatibus, vt in vrbe Gabaa, quia in Gabaa repertum fuerat ſcelus ſodomiticum. Etiam, quòd vxorem Leuitæ nimia libidine occiderant. In aliis verò ciuitatibus terræ Beniamin non fuerat hoc repertum, ideo in deteſtationem criminis iſta ciuitas periret cum pecoribus, & iumentis, & aliç non. Nam
I interdum propter horrorem vitij animalia occidūtur. Sicut ſi homo coiret cum pecore, iubebatur pecus lapidari: Leui. 20. Reſpondendum, quòd æqualia facta ſunt in vrbibus aliis Beniamin, ſicut in vrbe Gabaa, ſcilicet, ꝙ occiſi ſunt homines tam viri, quā fœminæ, & pecora, & omnia ſpolia vrbiū cremata ſunt, ita quod nihil auſi ſunt Iſraelitæ accipere pro ſe. Primò patet, quia terra Beniamin vaſtabatur pro peccato. Sed cùm ciuitas ſubijciebatur anathemati propter peccata, non accipiebant Iſraelitę quicquā de vrbe: ſic patet Deut. 13. ſcilicet: Non adhærebit in manu tua quicquam de anathemate illo, vt auertatur dominus ab ira furoris ſui: ſic ergo nō auderent hic Iſraelitæ accipere pecora, aut alia ſpolia: ergo oīa occiderēt occidenda, & reliqua
K igne cremarent. Sed aliquis dicet, quod illud intelligebatur, quando ſubijciebatur ciuitas anathemathi pro idolatria: nam in illo caſu loquitur 13. cap. Deutero. Sed nunc non puniebantur Beniamitæ pro idolatria, ſed pro alio vitio. Dicendum, quòd non ſtat iſta ratio. Primò, quia tunc ſequeretur, quòd non ſolùm alij Beniamitæ, ſed etiam nec vrbs Gabaa debuiſſet ſic deleri, ꝙ occiderentur pecora, & cremarentur omnia ſpolia: & tamen in vrbe Gabaa hoc factum eſt, vt patet in litera: ergo non plus intelligebat illud de anathemate poſito pro idolatria, quàm pro aliis criminibus, licèt ſpecialiter loqueretur cap. illud de idolatria, Secundo patet hoc, quia manifeſtū eſt, ꝙ anathema, quod Deus poſuit ſuper totam terram Amalec, quan-

do

do miſit illuc Saulem, non fuit pro idolatria, ſed pro iniuriis, quas Amalecitæ intulerant Iſraelitis. Deutero. 25. & 1. Re. 15. & tamen omnia ſubiecta fuerunt anathemari, ita vt non liceret Iſraelitis accipere aliquod pecus aut ſpolium, ſed omnia debebant cremare, & occidere viuentia: & quia Saul non obſeruauit hoc, reprobatus eſt, primo Reg. 15. ergo etiam hic cùm poneretur anathema pro peccato ſodomitico, & vexatione vxoris Leuitę, & bello iniuſto non auderent Iſraelitæ accipere aliqua ſpolia de vrbibus Beniamin. Item patet, quia licet vrbs Gabaa habuerat ſpeciale crimen tamen etiam tota tribus Beniamin commiſit crimen magnum. Primò, quia noluerunt venire in Maſpha cum aliis Iſraelitis ad inquirendum de modo punitionis virorum Gabaa, & tamen ex hac ſola cauſa puniti fuerunt omnes viri Iabes Galaad, ſcilicet ꝙ ipſi occiſi ſunt tam magni quā paruuli quàm ſenes, & fęminę, q̄ cognouerant viros, vt patet ſequenti capi. Etiam peccauerant Beniamitæ contra legem Dei, quia ſciebant peccaſſe grauiter viros Gabaa contra Deum. Etiam ſciebant, ꝙ totus Iſrael mouebatur zelo legis ad puniēdum viros Gabaa, & ipſi reſtiterunt eis pugnando, & occiderunt de Iſraelitis quadraginta millia ſupra in litera: iō pro hoc merebātur poni ſupra ſe anathema: & tñ in anathemate nō licebat quicq̄ capi, ſed oīa cremari, ideo pecora occiderēt, & cremarent ſpolia. Itē manifeſtum eſt, ꝙ Iſraelitæ occiderunt oēs viros, & fęminas magnos, & paruos: nam non repertæ ſunt aliquæ mulieres de tota tribu Beniamin, quæ darentur in vxores ſexcentis viris, qui manſerant in petra Remmon: ergo omnes fęminas occiderant. Etiam vrbes cremauerant. Tunc ergo aut fecerunt hoc opere bellico, ſcilicet, vt vincerent hoſtes: vel ad deteſtationem criminis: non primo modo, quia illud eſſet ſi fortè Iſraelitæ non poſſent occidere viros Beniamin ſe defendentes, niſi vrbes eorum cremarent, & occiderent mulieres, & paruulos: & tamen nunc non factum eſt ſic, quia iam oēs bellatores occiſi fuerant, quando Iſraelitæ combuſſerunt vrbes. Si autem ſecundo modo: ergo etiam pecora, & iumenta occiderēt, & ſpolia cremarent: alioquin nulla ratio videbatur, quare ipſas vrbes cremarent, & quare paruulos innoxios occiderent, & mulieres. Sed aliquis obiiciet, ꝙ dato quòd cremarent vrbem, & occiderent paruulos, & mulieres, poterant capere prædam, & reſeruare ſibi iumenta: ſic factum eſt in vrbe Hai, in qua omnes viri, & fęminæ gladio ceciderunt, & ciuitas cremata eſt atque poſita in tumulum æternum, Ioſue 8. Reſponderi poteſt, ꝙ non eſt ſimile. Primò, quia ibi, dato ꝙ non poneretur ciuitas ſub anathemate, erant occidendi omnes viri, & fęminę magni, & paruuli, eo quòd Chananæi erant, & de Chananæis nullus ꝑmittendus erat viuere, Deut. 20. capi. nunc autem mulieres, & paruuli gladio corruerunt: & non erant aliàs occidendi, niſi aliqua cauſa ſubeſſet: ergo videtur, ꝙ factum ſit propter magnitudinem anathematis. Item fuit ibi alia cauſa ſpecialis, ſcilicet, quòd non fuit propter peccatū poſitum anathema, ſed ſolū Iſraelitę poſuerunt illud ad laudem Dei, quia tradiderat viros vrbis Hai in manus eorum. Nunc autem in Beniamitis ponebatur anathema propter horrorem criminis, & in talibus cū vetitum eſſet quicquam accipi de anathemate, nihil acciperent Iſraelitæ, quia timerent. Etiam erat differentia, quia in anathemate vrbis Hai Deus dedit formam illius, dicens, quòd Iſraelitæ diuiderent prædam, ſcilicet: Prædam exercitui diuides, & ex hoc licebat: nunc autem Deus nihil expreſſit, per quod videbatur nihil relaxatum de ſtricto anathemate: ideo non auderet aliquid accipere de anathemate. Dicendum ergo, ꝙ ſic factum eſt de omnibus ciuitatibus, & viculis, idest

In anathemate non licebat quicquā capi.

A vrbibus Beniamin ſicut de vrbe Gabaa. Ad rationem primam in contrarium dicendum, quòd licèt non expreſſum ſit, ſubintelligendum eſt propter rationes ſuprapoſitas. Et patet per ſimile: nam etiam non exprimuntur hic, quòd in aliis vrbibus Beniamin occiſi ſunt paruuli, & mulieres & ſenes: & tamen manifeſtum eſt, quòd factum fuit: quia vt patet ſequenti capit. non reperta fuit aliqua mulier in tota terra Beniamin, quæ daretur alicui de ſexcentis viris Beniamitis, quæ erant in petra Remmon, ſed datę ſunt eis ſexcentæ virgines de terra Iſraelitarum. Ergo ſicut iſtud nō fuit expreſſum, & tamen factum eſt: ita fieret de aliis, quę non exprimuntur. Ad ſecundam rationem dicēdum, quòd licèt magis peccauerint viri Gabaa, quàm B alij Beniamitæ: tamē etiam alij commiſerunt grauia crimina, ſcilicet, quòd venerunt ad conuocationem totius populi contra viros Gabaa. Secundum, & fortius fuit, quia expreſsè rogati, vt traderent viros Gabaa, qui erant peccatores, vt punirētur, noluerunt, ſed magis ad defendendum ſe oppoſuerunt. Tertiū quia cùm alij Iſraelitę mouerentur zelo legis ad pugnandum contra viros Gabaa, ipſi adiuuerunt viros Gabaa, & pugnauerunt acerrimè contra Iſraelitas, ita vt 40. millia de illis occiderent. Ideo iſta peccata erant ſatis grauia ad ſubiiciendum terram eorum anathemati: & ſic factum eſt.

Ad 2. rationem.

Quomodo non fuit obſeruatum in hoc anathemate id quod in alijs obſeruatur. Quæſt. XXXVI.

C QVAERETVR vlterius, quomodo non fuit obſeruatum in hoc anathemate id, quod in aliis obſeruatur, quia generale eſt in quolibet anathemate ex quacunque cauſa ponatur, quòd ciuitas efficiatur tumulus ſempiternus, vt nunquam habitetur: ſic patet Ioſue 6. de anathemate Iericho. Nam maledictionem poſuit Ioſue ſiquis reędificaret Iericho. Sic etiam in vrbe Hai in qua fuit minimum anathema, dicitur quòd poſita fuit in tumulum ęternum, Ioſue 8. Sic ēt Deuter. 13. in anathemate, quod fiebat pro idolatria dicebatur, quòd ciuitas illa non habitaretur in æternū: & tamen hic ciuitates Beniamin fuerunt poſtea habitatę, & ipſa ciuitas Gabaa habitata fuit. Nam de ea fuit D Saul poſtea factus primus rex Iſrael. Aliquis poſſet dicere, quòd illicitum fuit fieri habitationem in vrbibus poſtea Beniamin, & tamen facta eſt, & qui poſtea habitauerunt ibi non peccauerunt, ſic patet de Iericho, de qua poſuit maledictionem Ioſue, quod qui reædificaret eam in primogenito ſuo iaceret fundamenta, & in nouiſſimo liberorum ſuorum poneret portas eius, Ioſue 6. & tamen poſtea ędificata eſt Iericho, vt patet 3. Reg. 16. ſ. Hiel de Bethel ædificauit Iericho, in primogenito ſuo Abiram fundauit eam, & in Segub nouiſſimo ſuo poſuit portas eius. Poſtea tamen habitauerunt ibi prophetę, ſcilicet Elias, & Eliſeus, & multi alij 4. Reg. 1. & 2. cap. & tamen ſi peccatum eſſet habitare ibi, nullus iſtorum virorum ſanctorum habitaſſet: ita dicetur fuiſſe de vrbibus Beniamin. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia ipſimet Iſraelitę, qui combuſſerunt iſtas vrbes, fecerūt eas poſtea habitari. Pro quo ſciendum, quòd intentio Iſraelitarum a principio erat delere totam tribum Beniamin, quia peccauerant grauiter, & potiſſimè, quia erant irati nimis: cùm Beniamitæ occidiſſent de illis quadraginta millia: & ob hoc cremabāt vrbes eorum intendētes, quòd in æternum non habitarentur, ſed manerent in tumulos ſempiternos: poſtea tamen dolentes Iſraelitæ, quòd periret vna tribus in Iſrael, conati ſunt reparare illam: & ſicut contra intentionem ſuam primam egerunt, volentes nunc reparare tribū Beniamin, ita fecerunt contra in-

Cuiuſdam reſp. ad q̄ſitum.

ten-

tentionem reducentes vrbes illas ad habitationē, quas F ſuppoſuerant interdicto. & anathemati, & ſic non mā ſit terra ſubiecta ſempiterno anatemathi, licèt cū hac intentione vrbes crematæ fuiſſent.

An Iſraelitæ peccarunt occidendo omnes viros Beniamin tàm ones quàm paruulos, & fęminas, & pecora & vrbes. Quæſt. XXXVII.

Cuiuſdam rōnes i diuerſum. QVAERETVR vlterius, an Iſraelitæ peccauerunt occidendo omnes viros Beniamin tam feneſ, quàm paruulos, & fęminas, & pecora, & vrbes. Aliquis dicet, quòd non, quia crimina eorum meruerāt, Prima rō. 2. ratio. vt ſubiicerentur interdicto, & anathemati: ergo non erat illicitum. Item in iſto anathemate nihil ficbat no G ui, ſed id quod in aliis anathematibus: ſic factum eſt. n. in Iericho: ſic in vrbe Hai: & tamen Iſraelitæ nō peccabant in hoc, ſed potius merebantur. Etiam Deus 3. ratio. laudabat intentionem Iſraelitarum: ergo nec nūc peccarent. Patet hoc, quia Acham furatus eſt de anathemate Iericho: & Deus iratus percuſſit Iſraelitas corā hoſtibus, & dixit, quod non ceſſaret furor ſuus, quouſque occideretur ille, qui furatus fuerat de anathemate: ergo licitum erat, & laudabile ſubiici ciuitatem anathemati, alioquin non peccaret, qui acciperet aliqd de anathemate, nec Deus ob hoc iraſceretur. Item 4. ratio. patet, quia ſi ſubiici anathemati vrbes nō eſſet licitū, non caderet ſub voto, quia votum debet fieri ſemper Votum ſp fieri debet de meliori bono. de meliori bono: & ſi aliquis oraret, vouens ſubiice- H re ciuitatem anathemati, Deus nō exaudiret eum, ſed potius iraſceretur, & pęnam infligeret. Sicut ſi aliqs Tho. ſecunda ſecūdæ q 88. ar. 2. voueret fornicari: & tamen Iſraelitę orauerunt dominum, vt traderet Chananæum in manus eorum, obligantes ſe voto, quòd ſi traderet in manus eorum, ſubiicerent ciuitates eius anathemati, delendo illas Nume. 21. & Deus exaudiuit eos orantes, tradiditq; Chananęum manibus eorum, vt patet ibidem: ergo vide- 5. ratio. tur, quod Deus acceptat anathemata vrbium. Item Deus iuſſit poni ciuitates quaſdam ſub anathemate Deut. 13. ergo Iſraelitæ ſubiiciendo nunc vrbes Beniamitarum non peccabant. In contrarium videtur, ꝙ peccauerunt, quia occiderunt filios pro peccato patrū, & tamen hoc lex vetabat Deut. 20. Reſpondendum, I quòd aut quęritur hic de viris Beniamin, qui mortui ſunt in bello: aut de aliis, qui māſerunt in vrbibus. De Reſpōſio ad quæſ. primis dicendum, quòd non peccauerunt Iſraelitæ occidendo illos, ſed potius meruerunt, quia Iſraelitæ zelo legis mouebantur ad puniendum viros Gabaa. In quo manifeſtum eſt, quod merebantur: ſic enim Phinees, qui zelo Dei occidit principē tribus Simeō coeūtem cum Madianitide placuit valde Deo, & laudauit eum Deus, promiſitque ei ob hoc ſummum ſacerdotium in ſempiternum: Num. 25. & primo Machab. 2. cap. Merebantur ergo pugnādo contra omnes Beniamitas defenſores virorum Gabaa, cùm illi eſſent manifeſti tranſgreſſores legis, quia adiuuabant ipſos peccatores contra viros iuſtos, & zelantiſſimos Dei. Sed K omnes viri, qui fuerunt in bello fuerunt huius opinionis, ergo occidendo omnes Beniamitas bellatores potius meruerunt Iſraelitę quàm peccauerunt. Si autem de aliis quęratur, qui non fuerunt in bello, & tamē ducebant neceſſaria exercitui, ſcilicet de mille viris, qui ad hoc ſeparati erant. Dicendum etiam, quòd occidendo iſtos meruerunt: quia iſti conuenerant ad bellum cum cęteris, & tamen poſtea ipſi ſeparauerunt de ſe mille viros ad portandum neceſſaria exercitui, vt declaratum eſt ſupra, cùm igitur idem intenderent iſti, quod cæteri, merebantur mori, ſicut illi. Etiam, quia iſti cenſebantur pugnāntes, & habituri erant ſpolia de bello, ſicut pugnantes, cùm ſeparati fuiſſent ad ducendum neceſſaria exercitui, & ſi exercit⁹ iniuſtè pugnabat, iſti etiam peccarent, qui fauebant iniuſtam facientibus pugnam. Si autem quæratur de aliis manentibus in vrbibus, ſcilicet de ſenibus, qui non poterant ire ad bellum. Nam nulli alij manebant, niſi aut valde ſenes aut valde iuuenes, qui nō poſſent pugnare, vt dictum eſt. Dicendum videtur, quòd non peccauerunt Iſraelitæ non peccabant occidendo ſenes Beniamitarum. occidēdo illos, quia iſti videntur peccaſſe ſuper hoc: nam conſilio ſeniorum regebantur vrbes, & iſti conſulerent iuuenibus adiuuare viros Gabaa contra totū Iſrael: ergo eandē pęnam merebantur, quā facientes, imò interdum maior pęna imponitur a iure conſulēti alicui ad malum, quàm facienti: ſic patet in Decre. 86. diſt. capit. tanta nequitia: ſed bellatores meruerunt mori, ergo & iſti ſenes. Si autem quæratur de paruulis an licuit eos occidi, hic eſt dubium. Pro quo ſcien Dubiū de occiſione puerorum Beniamitarum. dum, quòd Iſraelitæ poterant moueri ad occidēdum paruulos Beniamitarum pp duo, ſ. aut propter timorē aut pp grauitatē peccati. Primum eſt, vt fortè timerēt Iſraelitæ, quòd quando iſti paruuli creſcerent ad magnam ætatem memores mortis patrum ſuorum occiderent Iſraelitas. Sed dicēdum, quòd iſtud motiuum non ſtat, quia Iſraelitæ non poterant timere, quòd iſti pueri poſtea venientes ad ætatem adultam pugnarent contra totum Iſrael, quia manifeſtum erat eis, quòd non poſſent præualere contra tantam multitudinem, ſcilicet vna tribus contra vndecim. Etiam quia recordarentur, quomodo omnes ſui patres occiſi fuerant tentantes hanc ſtultitiam, ideo ipſi valde cauerent illam. Item dato, quòd Iſraelitæ veriſimiliter timerēt, quòd Beniamitæ poſſent inſurgere contra eos, & inferre damna, non poterant occidere Beniamitas, vt euaderent hunc timorem. Sicut dato quòd ego ſciam aliquem hoſtem meum inſidiari mihi ad mortem ſępe, & quòd ego non ero ſecurus, niſi eum occidero, non poſſum licitè occidere illum, niſi actualiter me inuadat, & tunc me defendēdo eum occidam. Secundum motiuum erat, quòd vellent eos occidere pro peccato patrum, ſcilicet quia illi grauiter offenderant Deum. Et tunc viderentur iniuſte agere, quia filij non debebant occidi pro patribus. De mulieribus autem magnis, & paruis idem dubium eſt. Nā De occiſione mulierum Beniamitarum. iſti per ſe nō peccauerūt circa hoc, nec cōſulēdo, nec pugnādo, nec aliud faciēdo, vnō ſi occiderentur, videtur, ꝙ ſolùm occidebantur pro peccato patrum, aut virorū ſuorum. De pecoribus autem occiſis, & ſpoliis atque vrbibus crematis, non oportet per ſe dubitari: quia ſi dicatur, quòd Iſraelitę peccauerunt occidendo paruulos, & mulieres, dicetur, ꝙ ēt peccauerunt occidēdo pecora, & iumenta ipſorum, & delendo vrbes ipſorū cum rebus domeſticis. Si aūt non peccauerunt occidendo mulieres, & paruulos, nec etiam peccarent res eorum cremando, & deſtruēdo, quia deſtruuntur res aliquorum in pęnam ipſorum, ſicut res Sodomorum cum ipſis, Gen. 19. & res Dathan, & Abiron cum eis. Num. 16. & res idolatrarum cum ipſis Deut. 13. capit. Circa hoc aūt conſiderandum, quòd aliud eſt peccaſſe iſtos Iſraelitas faciendo hęc: Aliud eſt illicitum, vel iniuſtum egiſſe, ſicut diſtinguit Ariſtot. licèt in aliis verbis Ethicorum 5. Nam poterant iſti non peccare faciendo aliquid, quod erat illicitū, vtpote, ſi neſciebant Aliud eſt peccare: aliud iniuſtum. ſe facere illicitum, & ſi mouebantur bono zelo ad agendum tanquam Deo obſequium præſtantes. & ſic fortè dato, quòd occidere paruulos, & mulieres hic malum foret, iſti non peccarent, quia bono zelo poterant agere, putātes quod propter magnitudinem peccati virorum Gabaa, & omnium Beniamitarum debebat tota terra ipſorū poni in ſolitudine. Circa hoc, ꝙ eſt malū, vel illicitum facere, dicendum quòd iſti viri Iſrael malum fecerunt, quia puniuerunt hic paruulos

tuulos,& mulleres,qni nihil omnino peccauerant pro peccatis aliorum, qui reſtiterant eis: Deus tamen dixit Deuteron.24. non occidentur patres pro filiis, nec filij pro patribus. Etiam Ezechi.18.dixit, quòd quilibet moreretur pro peccaro ſuo, & nõ filius pro patre, nec è coutrario. Item Deus volebat, quòd manerent omnes tribus Iſrael pro ſemper: iſti tamen conati fuerunt delere totam vnam tribum non dimittentes reliquias: & niſi fortè Deus prouidiſſet faciendo enadere ſexcentos Beniamitas in petra Remmõ, tota tribus voluntare Iſraelitarum deleta foret. Item non ſeruauerunt Iſraelitæ mandatum domini, ſed exceſſerunt formam: excedere autem eſt culpabile, ſicut agere cõtra ipſum mandatum. Patet hoc, quia Deus dixit: cras tradam eos in manus veſtras. Quod intelligebatur de illis, qui pugnabant, & non de illis, qui manebant in vrbibus, ideo nõ licebat eis ex Dei commiſſione pugnare contra manentes in vrbibus, ſcilicet paruulos, & fęminas, & occidere illos.

Iſraelitæ peccarunt occidendo pueros & fęminas Beniamitarum.

Circa ſecundum an peccauerint etiam dici poteſt, quòd peccauerunt, licèt nõ nimis, quia ipſi doluerunt poſtea, quòd deleuiſſent tribum Beniamin. Dolor tamen, & pęnitere non eſt niſi de malo, ſcilicet de malo, quod nobis nolentibus accidit, aut quod nos aliquando egimus. De hoc patet ſequenti cap. Item pater, quia Iſraelitæ egerunt hoc ex ira: nam erant nimis offenſi Iſraelitæ a Beniamitis, cùm occidiſſent de eis quadraginta millia, ſupra in litera. & ſeruente ira quicquid poterant agere ad vindictam, iuſtum videbatur, quia ira impedit animum, ne poſſit cernere verum: & tunc cremauerunt vrbes, & & occiderunt omnes ibi manentes. Poſtea autẽ cùm efferbuiſſet iracundia, conuerſi ad ſe Iſraelitæ doluerunt de eo, quod iniuſtè egerant, & plorabant coram domino petentes remedium ſequenti cap.

Ad rationem primam in diuerſum.

Ad rationẽ primam in contrarium dicendum, quòd quamquam crimina Beniamitarum meruerant, vt ipſi morte acerrima plecterentur, tamen non poterant mereri pro filiis ſuis, quòd morerentur: cùm Deus diffiniat, qnòd pro peccato patris quantumcunque graue ſit, non debeat occidi filius, nec è contrario. Si tamen mereretur pater per peccatum ſuum mori filium, deberet filius occidi, quia quod ſub merito cadit iuſtum eſt.

Ad rationem ſecũdam.

Ad ſecundam rationem de vrbe Hai: dicendum, ꝙ occiſi fuerunt ibi viri vrbis Hai, non tantum, quia ſubiecti anathemathi, ſed quia etiam ſi non ſubiicerentẽ anathemati licitum erat occidi illos, imò quod plꝰ eſt obligabantur Iſraelitę illos occidere, quia erant Chananæi, & de his Deus dixit, quòd omnes occiderent gladio tam viros, quam fæminas: & nulli parcerent ſub aliqua conditione: Deutero.20.

Ad tertiã rationem.

Ad tertiam rationem, ſcilicet quòd Deus laudauit anathema poſitũ in vrbe Iericho. Dicendum quòd non eſt ſimile: nã viri vrbis Iericho erant Chananæi, & tenebantur Iſraelitæ eos occidere, vt dictum eſt, etiam ſine anathemate, ideo quantum ad hoc Deus non laudauit, nec vituperauit anathema. Sed fuit propne anathema quãtũ ad ſpolia vrbis, quia licebat Iſraelitis accipere pecora, & iumẽta, & quicquid ſpoliorũ erat in vrbe, ſi ſe nõ priuaſſent iure iſto ꝑ anathema: ſed per anathema fecerunt ſibi hoc illicitum, & placuerunt Deo in duobꝰ.

Per anathema Iſraelitę deo placauerunt.

Primò quia totũ aurũ, & argẽtum, & æs, & ferrũ repertum cõſecrauerunt pro theſauris domini: & iſtud erat ac ſi Iſraelitę diuiderent illud inter ſe, & poſtea quilibet de manu ſua offerret Deo id, quòd ei proueniebat, ſicut factum eſt in bello contra Madian: Nume.31. cap. Secundò placebant Deo, quia cætera ſpolia, quę non reponebantur in theſauris domini, ipſi Iſraelitæ habituri erant, & quia propter diuinum honorem voluerunt, quòd illa cremarentur, & non prouenirent eis, placebant Deo. Achor autem fecit contra iſtud,

A quia rapuit clam regulam auream, quæ in theſauris domini ponenda erat, ideo iratus eſt contra eum, & totum Iſrael, Ioſue 7. quouſque lapidatus eſt. Sed nũc non erat ſic, quia paruuli, & fæminæ de tribu Beniamin nõ erant occidendi ſine aliqua magna cauſa. Et quia nunc non fuit aliqua, cùm nec ipſi aliquid mali meruiſſent, nec etiam lex arctaſſet eos ad hoc, peccatum erat ſubiici illos anathemati.

Ad quartã rationem.

Ad quartam rationem dicendum, quòd Deus non gaudet, ꝙ aliquis voueat ponere ciuitatem illam ei ſub anathemate, ſed potius eſt contra, niſi quando ciuitas eſt talis, contra quam licet fieri quicqud fit in anathemate, non ſupponendo eam anathemati. Et exemplum non eſt ad propoſitum, quia vouerunt ibi Iſraelitæ ſubijcere anathemati vrbes Chananęi regis Arad, & illas poterant delere, non ſubiiciendo anathemati, eo quòd gentes illarum ciuitatum erant Chananęę. Sed non erat ſic de Beniamitis.

2. reſp. ad 4. rationẽ.

Etiam dici poteſt, quòd non placuit Deo iſtud votum, nec ob hoc exaudiuit præces Iſraelitarum, ſed quia Iſraelitæ erant afflicti cum egiſſent prædam de eis Chananæi: Nume.21. Deus miſertus eſt eorum, & tradidit Chananæũ regem Arad in manus ipſorum. Si autem dicere velimus, quòd placuit Deo iſtud anathema: dicendum, quòd non placuit ex eo, quòd Iſraelitæ occidebant gentes iſtas, & ciuitates diruebant, ſed ex hoc quòd iſti habituri erant prædã de bello, & abrenunciauerunt illi propter Deum, & quicquid ad honorem Dei fiat (dum tamen non ſit de ſe malum) ſuſcipitur ad meritum. Occidendo ãt beniamitas pueros innocentes, erat valde diſſimilis, ideo peccabant Iſraelitæ:

Ad 5. rõnẽ

Ad quintã rationem cum dicebatur, quòd Deus hoc iubet, ergo eſt licitum. Reſpondendum, quòd non erat licitum, quia Deus dederat legem circa idolatriã, quòd ciuitates ſubiicerentur anathemathi, & occiderentur omnes in eis manẽtes, & ex conceſſione legis licebat hoc Iſraelitis, & aliàs non liceret. Ratio eſt, quia Deus poteſt occidere quẽ voluerit: cùm reſpectu eius nemo innocens ſit, vt colligitur Nume.14. Exod.34. ſcilicet, apud quem nemo per ſe innocens eſt: & quando aliquis agit vice illius idem eſt, ac ſi ipſe agat. Cùm autem aliquis eſt executor legi Dei agit vice Dei, ideo licitum eſt, & meretur. ſed homini per ſe non licet occidere aliquem pro peccaro alterius, imò Deus vetuit Deuteron.24. Non occidẽtur patres pro filiis, nec filii pro patribus: ergo non licebit, ꝙ homo occidat aliquem pro peccato alterius, niſi in caſu a Deo expreſſo: ſic eſt de idolatria Deuteronon.13. ſed de peccato ſodomitico, & aliis non eſt tale expreſſum, ideo non licet vrbes ſubiici anathemati pro his. Nec obſtat, quòd ſint peccata grauia, cùm pro his non ſit expreſſum, & pęnæ magis ſunt emoliendæ, quàm ampliandæ, cùm odia reſtringi, & fauores conueniat ampliari, vt patet de regulis iuris libro 6. capitu. odia reſtringi.

Ad obiectionem.

Cùm autem obijcitur quòd Amalecitę non peccauerant contra Iſraelitas, niſi in iniuriis Deutero.25. & primo Reg.15. & tamen ſubiecti ſunt grauiſſimo anathemati. Dicendũ, quòd hoc fuit, quia Deus determinauit modum anathematis 2. Regum 15. aliàs autem non debuiſſent Iſraelitæ tantum ſæuire in eos. Nunc autem non erat a Deo poſitum præceptum de ſubiiciendo anathemati vrbes Beniamitarum, ideo peccabant Iſraelitæ ſubiiciendo illas. Sed aliquis dicet, quòd licèt non ſit ſcriptum, tamen Deus fortè iuſſit Iſraelitis, quòd iſtam pœnam infligerent Beniamitis. Dicendum, quòd non ſtat: quia ſi Deus hoc iuſſiſſet, non dolerent Iſraelitæ de illo, nec ſe culparent poſtquã feciſſent illud, quia quæ Deo iubente fiunt recta ſunt, & tamẽ doluerunt nimis, vt patet ſequenti capitu. ergo Deus non iuſſit, ſed ipſi prępediti feruente ira iſtud fecerũt: & poſtquã

efer-

efferbuit,ita,redeunte ratione,doluerunt de eo,quod
iniquè egerant. Dicendum ergo,quòd peccauerunt
in hoc Iſraelitæ,ſed fortè nõ fuit peccatum magnum:
vt ſi putauerunt,ꝙ hoc licebat ſibi trahendo compara
tionem de anathemate, quod ponebatur in ciuitatibꝰ
idolátrarum.

CAPITVLVM XXI.

IVRAVERVNT quoq; filij Iſrael in Maſpha,
& dixerunt: Nullus no-
ſtrum dabit filiis Benia-
min de filiabus ſuis vxo-
rem. Veneruntque om-
nes ad domum Dei in Silo, & in conſpe-
ctu eius ſedentes vſque ad veſperam, leua-
uerunt vocem, & magno vlulatu cęperũt
flere, dicentes: Quare Domine Deus Iſrael
factum eſt hoc malum in populo tuo, vt
hodie vna tribus auferretur ex nobis? Al-
tera autem die diluculo conſurgentes ex-
truxerunt altare, obtuleruntque ibi holo-
cauſta, & pacificas victimas, & dixe-
runt: Quis non aſcendit in exercitum do-
mini de vniuerſis tribubus Iſrael. Grandi
enim iuramento ſe conſtrinxerant, cùm eſ-
ſent in Maſpha, interfici eos, qui defuiſ-
ſent. Ductique pęnitentia filij Iſrael ſuper
fratre ſuo Beniamin, cęperunt dicere: Ab-
lata eſt tribus vna de Iſrael. Vnde vxores
accipient? Omnes enim in commune iu-
rauimus non daturos nos his filias noſtras.

Iurauerant. In præcedentibus dicto de peccantium
vaſtatione,hic conſequenter agit de eorum reparatio
ne. Nam tribus Beniamin penè tota deleta fuerat,ma
nentibus ſolis ſexcentis viris, qui non habebant vxo-
res, & ſic neceſſe erat in breui totam progeniem Be-
niamitarum perire: hic autem agitur de prouiſione
eorum ad hoc, ne periret ſucceſſio. Et diuiditur in
duo: primò ponitur affectus compaſſionis: ſecundò
affectus proiuſſionis ibi. *Iccirco dixerunt.*

*An hic ſit mutatio ordinis: & an hæc fuerint immediatè
facta poſt præcedentia. Queſtio. I.*

QVAERETVR circa primum an ea, quæ ha-
bentur hic, ſint facta poſt præcedentia, vel ſit
mutatus ordo. Et an fuerint facta immediatè,vel ali-
quanto tempore poſt. Ad primum dicendum,quòd
ſit rectus ordo. Nam ſupra dictum eſt de pugna facta
contra viros Beniamin, & de interfectione eorum,ſci
licet,quòd non manſerint niſi ſexcenti viri ad petram
Remmon. Hic autem inducitur Iſrael plorans pro eo
quod fecit, & volens prouidere illis ſexcentis viris de
vxoribus,ne periret tota poſteritas Beniamin: Sed ma
nifeſtum eſt iſtud eſſe poſt præcedentia. Sciendum ta
men,quòd ſi nos comparemus ea, quæ narrata ſunt

F præcedẽti cap.ad totum,quod narratur hic, ſcilicet ad
principalem,quod narratur hic, ſ.ad pri ncipalẽ hiſto-
riam: verum eſt,quòd fuerunt iſta poſt illa: ſi tamen
referatur ad quaſlibet particulas,non eſt ordo conti-
nuatus: nam in principio literæ dicitur, quòd iura-
uerunt Iſraelitę hic in Maſpha, non dare vxores filiis
Beniamin: & tamen iſtud manifeſtum eſt, quòd fuit
ante principium bellorum. Ad ſecundam dicendũ,
quòd iſtud, quod habetur hic fuit pauco tempore fa-
ctum poſt præcedentia, ſcilicet duobus menſibus,aut
parum plus. Quod patet,quia viri ſexcenti de Benia-
min, qui fugerunt de bello ad petram Remmon prę-
cedenti cap. manſerunt ibi, quouſque Iſraelitæ miſe-
runt nuncios ad eos,vt acciperẽt vxores de filiabus Ia-
G bes Galaad,& tamen manſerunt quatuor menſibus vi
rilli in petra Remmon præcedenti cap.ergo fluxerũt
quatuor menſes ex eo tempore, quo ceſſauerunt Iſ-
raelitæ pugnare contra Beniamitas vſq; quo miſerunt
ad vocandum eos,vt darent illis vxores. In iſto autem
tempore medio fecerunt Iſraelitæ iſta, quę ſequũtur,
ſcilicet,combuſſerunt primo vrbem Gabaa porcutiẽ-
tes ibi homines,& iumenta in ore gladij: de inde eun
tes ad omnes ciuitates, & viculos terræ Beniamin oc-
ciderunt quoſcunque ibi inuenerunt vſque ad iumen
ta,& cremauerunt vrbes pręcedenti cap.deinde vene-
runt ad templum domini in Silo, & ibi doluerunt, ꝙ
deleuiſſent tribum Beniamin, & inquiſiuerunt reme
dium de vxoribus, & mittentes decem millia in Iabes
H Galaad virorum occiderunt omnes, qui ibi erant prę
ter 400. virgines,quas duxerunt in Silo, & miſerũt ad
viros Beniamin,qui erant in petra Remmon, vt veni-
rent,& acciperent eas in vxores, & tunc completi sũt
quatuor menſes. Iſta tamen, quæ fuerunt tempore
medio,bene eguerunt duobus menſibus, aut maiori
tempore ad hoc, quòd expedirentur, & ſic videtur, ꝙ
quaſi non fuerit aliqua interpollatio temporis inter
præcedentia,& ea quæ habentur hic. *Iurauerant quoq;
filij Iſrael in Maſpha.* Scilicet,quando Iſraelitę congre-
gati fuerunt in Maſpha antequam facerent aliquod
bellum,aut venirent in Gabaa iurauerunt, quod ha-
betur hic. *Et dixerunt: nullus noſtrum dabit filijs Beniamin
de filiabus ſuis vxorem.* Ideſt iuramus, quòd quamquã
I petierint vxores de filiabus noſtris, quòd nũquam eis
demus. *Veneruntque omnes in domum Dei in Silo.* Scili-
cet,omnes Iſraelitæ, qui cogregati erant poſt deſtru-
ctionem tribus Beniamin venerunt in Silo, vbi erat
domus Dei,ideſt tabernaculum domini,quod fabrica
uerat Moyſes in deſerto. Ioſue quippe,& totus Iſrael
poſuerant illud ibi, & adhuc manebat ibidem. De
hoc Ioſue 18. capitu. *Et in conſpectu eius ſedentes vſque ad
veſperam.* Scilicet,die illa, qua venerunt in Silo ſede-
runt omnes Iſraelitæ coram dmino, ſcilicet in domo
illa coram altari,& quia ibi ſpecialiter Deus eſſe ſigna
batur quicumque ibi ſederet diceretur ſedere co-
ram domino. Et dicitur vſque ad veſperam, quia to-
to illo die nihil aliud fecerunt, niſi ſedere coram do-
K mino, & plangere. *Leuauerunt vocem, & magno vlulatu
cęperunt flere dicentes.* Magna triſtitia erat Iſraelitarũ,
quia perierat vna tribus de Iſrael, ideo non potentes
continere triſtitiam intra cor ſuum leuauerunt vocẽ,
& clamauerunt. *Quare Domine Deus Iſrael factum eſt hoc
malum.* Ideſt,quare permiſiſti vel procuraſti,quod fie
ret tantum malum, ſcilicet quòd periret vna tribus de
Iſrael? De hoc autem conquerebantur,& non de acto
re huius cædis, quia ipſimet Iſraelitę occiderant om-
nes Beniamitas,vt patet præcedenti cap. quia Deus vi-
debat inſtruxiſſe,vel direxiſſe hoc,vt ſic fieret: vel ſaltẽ
non prohibuit: conquerebãtur aliquo modo de ipſo.
In populo tuo. Ideſt in Iſrael, quia omnes iſti pugnan-
tes tam occiſores,quàm occiſi erant de populo Iſrael.

Affectus compaſſionis.

Vt hodie vna tribus auferatur a nobis, Scilicet, tribus Beniamin ablata erat. Nam omnes viri, & fęminæ, magni, & paruuli de tribu Beniamin perierãt præter ſexcẽtos, & non videtur vnde poſſent illi habere vxores aliquas ad ſuſcitandum, & continuandum ſucceſſionem eiuſdem tribus, vt infra patet: ideo videbatur omnino periiſſe illa tribus. Et dicitur hodie, quia in illa die finita fuerat ſtrages facta in viris Beniamin.

Quare moti fuerunt viri de vndecim tribubus ad iurandum quòd non darent de filiabus ſuis vxores filiis Beniamin. Quæſt. II.

QVAERETVR, quare moti fuerunt viri de vndecim tribubus ad iurandum quòd non darent de filiabus ſuis vxores filijs Beniamin. Reſpondendum eſt, quòd cùm factum eſt ſcelus circa vxorem Leuitæ in vrbe Gabaa, quæ erat de tribu Beniamin, cæteri viri Iſrael congregati fuerunt in Maſpha audientes quęrelam Leuitæ: & miſerunt ad viros Beniamin, vt traderent viros Gabaa ad hoc, quòd occiderentur: & illi noluerunt, pręcedenti cap. tunc omnes viri Beniamin facti ſunt hoſtes publici totius Iſrael: & cogitauerunt Iſraelitæ quomodo nocerent eis omnibus modis tanquam hoſtibus, & ad hoc iurauerunt, vt non redirent in domos ſuas quouſque vindicatent iſtud delictum in viros Beniamin, & vt tollerent omnem poſſibilitatẽ concordiæ inter eos & viros Beniamin, iurauerunt ꝙ ẽt non traderent eis de filiabus ſuis vxores aliquas, ſcilicet, dato quòd viri Beniamin nõ habeant aliquando vnde accipiãt, vxores non dabimus eis, vnde accipiant vxores, ſed potius faciemus quòd pereat tribus illa pręꝙ defectu propagationis, & fortè cogitauerunt de tali caſu, ſcilicet, ꝙ accideret; quòd tota tribus Beniamin deleretur præter paucos, & illis nõ habentibus vxores non darent eis aliæ tribus vxores, ſed quòd periret tribus illa. Vel fortè non cogitauerunt de hoc caſu particulari, ſed fecerunt hoc, quia Iſraelitæ acceperunt viros Beniamin tanquam hoſtes publicos propter ea, quę dicta ſunt: hoſti autẽ interdicitur omnis cõicatio, ideo ẽt iſtis interdicenda erat: & ad hoc interdicta fuit eis cõicatio in dando filias in vxores, quę eſt quędam communicatio amicorum. Et etiam ad cauſandum amicitiã: nam per coniunctionem matrimonialem fit concatenatio ſanguinis, & vnitas progeniei.

An Iſraelitæ de vndecim tribubus, qui nolebant nunc dare de filiabus ſuis vxores filijs Beniamin, an nollent propter legem, aut propter iuramentum. Quæſt. III.

QVAERETVR vlterius, an Iſraelitę de vndecim tribubus, qui nolebant nũc dare de filiabus ſuis vxores filijs Beniamin, an nollent hoc propter legem, aut propter iuramentum. Nam lex erat Num. 36. ꝙ quilibet vir acciperet vxorem de tribu ſua, & q̃libet fęmina maritum de tribu ſua, ideo dato ꝙ non intercideret iuramentum, obligabantur per legẽ ad non dandum filias ſuas in vxores viris de tribu Beniamin. Reſpondendum, quòd intentio Beniamitarum fuit a principio non dare de filiabus ſuis vxores filijs Beniamin, & ob hoc iurauerunt: & poſtea dare volebant videntes, ꝙ non poſſent aliunde viri Beniamin accipere vxores, & tamen credebant ſe non poſſe dare. Et hoc non propter legem, ſed propter iuramentum. Et patet hoc, quia cum intẽtio Iſraelitarum eſſet non dare viris Beniamin vxores de filiabus ſuis: ſi putarent ꝑ legem ſe teneri ad non dandũ, non curarẽt addere aliud vinculum, & tamen iurauerunt omnes ſuper hoc: iõ videtur, ꝙ non putabãt vinculũ legis ſufficere ad hoc. Secundo patet, quia quando conuenerunt nunc oẽs in

A Silo, dixerunt: vnde accipient nunc vxores filij Beniamin? oẽs enim in communi iurauimus non daturos nos his filias noſtras, quaſi dicat, ſi non iurauiſſemus hoc, poſſemus dare eas: alias aũt ſi putarent ſe etiam lege teneri ad hoc, fruſtra dicerẽt, omnes in commune iurauimus; quia non obſtante, ꝙ non intercidiſſet iuramentum, erat alia obligatio æqualis. Tertiò patet quia quæſiuerunt Iſraelitę, quis de toto Iſrael non veniſſet ad bellum, & non iuraſſet in Maſpha: & quia reperti ſunt viri Iabes Galaad non interfuiſſe bello, nec iuramento de filiabus eorum, datæ ſunt vxores filiis Beniamin, vt patet infra in litera. Quartò patet, quia poſtquam Iſraelitæ tradiderũt filias virorum Iabes Galaad viris Beniamin quadringentis in vxores: & ſuperB erant ducenti, qui non acceperant vxores, dixerũt inter ſe. quid faciemus de his, qui non acceperunt vxores, filias noſtras eis dare non poſſumus conſtricti iuramento, & maledictione, qua diximus: maledictus, qui dederit de filiabus ſuis vxorẽ Beniamin: ecce dixerunt ſe iuramẽto ꝯſtrictos, & nõ dixerũt ꝯſtrictos lege.

Quomodo Iſraelitæ non putabant ſe lege teneri ad hoc, ſed induxerunt iuramentum tanquam vinculum extraordinarium. Quæſt. IIII.

QVAERETVR vlterius, cùm eſſet lex, qua vetarentur contrahere, qui erant de diuerſis tribubus, Nu. 36. quomodo Iſraelitæ non putabant ſe teneC ri lege ad hoc: ſed induxerunt iuramentum, tanquã vinculum extraordinarium. Aliquis dicet, ꝙ hoc fuit, quia iſti, qui fecerunt iſtud iuramentum erant populares, & non ſciebant legem, ideo credebant ſe non obligatos ad hoc, niſi ipſi ſponte per iuramentum obligarentur. Sed dicendum, ꝙ hoc nullo modo ſtat, quia totus populus Iſrael conuenit in Maſpha de vndecim tribubus: nec defuit quiſquã quando factum eſt iuramentum iſtud, niſi viri Iabes Galaad, vt patet infra in litera: non eſt autem veriſimile, ꝙ in toto Iſrael non eſſet aliquis, qui neſciret legem. Item patet, quia iſta lex de matrimonijs erat vulgatiſſima, eo quòd quotidie erat in vſu propter quotidiana matrimonia, & nõ poterat aliquis ignorare eam. Aliquis dicet aliter, ꝙ IſD raelitæ non putauerunt ſe obligari lege, ſed iuramento, dato ꝙ ſcirent legem, quia lex illa ſolũ intelligebatur de fęminis ſuccedentibus in hęreditate patris ſui, vt cùm quis nullum filium maſculum haberet, quia tunc ſuccedebãt filiæ, & aliàs minimè, vt patet Num. 27. Cæteræ autem, quę non ſuccedebant in hęreditatẽ, poterant accipi a viris aliarum tribuum, ſicut eſt poſitio multorum: & quia quantum ad iſtas non obligabantur ex lege, voluerunt ſe obligare iuramento. Sed dicendum etiam, ꝙ iſtud non ſtat, ſed iſta lex intelligitur de omnibus fęminis, vt ſatis declaratum eſt Num. 36. Item patet, quia in Iabes Galaad occiſi fuerunt oẽs viuentes, præter quadringentas mulieres virgines, & de illis certũ eſt, ꝙ ſuccedebant patribus ſuis, quia non E habebant alios hæredes, cùm oẽs occiderentur. Et qđ plus eſt, iſtę ſuccedebãt in omnibus bonis mobilibus, & immobilibus, quæ erant in Iabes Galaad, eo ꝙ non erant aliqui alij cognati defunctorum Iabes: & tamen traditę ſunt viris Beniamin non obſtante lege: ergo videtur, ꝙ lex non faciebat obligationem quantum ad iſtas, ſicut iuramentum pro alijs, quę non ſuccedebãt: & tamen contra iuramentum nihil actum eſt, & ꝯtra legem actum eſt: ideo videtur quòd ipſi non putabãt iſtam legẽ intelligi ſolũ de ſuccedentibus, & propter hoc, quod iurauerint pro alijs. Dicendum ergo videtur, Reſpõſ ad quæſitũ. ꝙ Iſraelitæ fortè fecerunt hoc ex quodam errore. ſ. quia licèt crederent ex lege ſe obligatos ad hoc, tamen putabant, ꝙ iſta obligatio faciliter poterat tolli dato caſu

neceſſi-

neceſſitatis: ſed non poterat tolli iuramentum: vtpu ta cõſiderauerunt fortè, ꝙ deleretur tribus Beniamin, ita vt pauci manerent, & occiſis mulierib⁹ de tribu ſua non haberent vnde acciperent vxores, & tunc neceſſitas faciebat legem diſpenſabilem. vt ergo nullo modo poſſet dari diſpenſatio, voluerunt ſe obligare iuramẽto, vt nullo modo eſſet diſpenſabile: nam iuramentũ credebant indiſpenſabile, vt declarabitur infra in quadam quęſt. iſti tñ nimis errabant: quia in caſu, quo peterent Beniamitę vxores de aliis tribubus, aut eſſet caſus neceſſitatis aut non: ſi nõ eſſet caſus neceſſitatis, non poterat diſpenſare in lege, ſicut nec in iuramento.

Fortior lex quã iuramentum.

Si autem eſſet caſus neceſſitatis, tam iuramentum, q̃ lex erant diſpenſabilia: imò facilius eſt diſpenſari in iuramento, quã in lege: quia iuramentum eſt inducens G vinculũ ex voluntate noſtra: lex autẽ inducit vinculũ ex voluntate dei: fortius autem eſt vinculum a Deo inductum, quam a nobis: & tamen putauerunt contrarium iſti, ideo filias virorum Iabes Galaad tradiderunt filiis Beniamin non curando de lege, & ſuas dare noluerunt, quia erat contra iuramentum.

An non obſtante iuramento iſto & lege poterant Iſraelitæ dare de filiabus ſuis uxores filiis Beniamin, qui reſidui erant. Quæſt. V.

QVAERETVR vlterius, an non obſtante iuramento iſto, & lege poterant Iſraelitę dare de filiabus ſuis vxores filiis Beniamin, qui reſidui erant. Reſpondendum erat quòd ſic. De iuramento patet, quia iuramentum non extenditur ad ea, de quibus nõ extitit cogitatum: ſed iſte caſus erat inopinatus, quia neſciebant Iſraelitę ꝙ ſic accideret, ſcilicet quòd perirent omnes fœminę de tribu Beniamin, & ꝙ manerent aliqui pauci viri, qui non haberent vnde acciperent vxores. Ideo nunc cũ accidiſſet, non erat iuramentum tenendum in eo. Secundo patet, quia iuramentũ

Iuramẽtũ virgines ĩ prę iudiciũ ſalutis nõ tenet.

quando vergit in deteriorem exitum, non eſt tenendũ ſed tandiu tenendum eſt quandium non vergit in prę iudicium ſalutis æternę: & tamen iſtud ſi ſeruaretĩ tenderet in peiorem exitum, ſcilicet, quia iſti ſexcenti viri de tribu Beniamin, qui reſidui erant, non habebant aliquas fęminas de tribu ſuá. Ideo oportebat vnum de tribus, ſcilicet, ꝙ aut periret tota tribus Beniamin iſtis non accipientibus vxores, & non relinquentibus poſteros: aut acciperent vxores de gentilitate, aut acciperent de aliis tribubus Iſrael. Primum erat inconueniẽs, quia erat ↄtra voluntatẽ Dei, qui volebat pmanere omnes duodecim tribus Iſrael, & nunc periret vna præ defectu coniugiorum. Secundum erat inconueniens, quia dato, ꝙ eſſet contra legem communem, quòd vnus vir acciperet vxorem de alia tribu; tamen magis erat cõtra legem, quòd Hebræi acciperent vxores de Gentilitate, eo quòd minus communicabant Gentiles & Iudæi interſe quàm viri de vna tribu cum viris de alia tribu. Etiam quia ſequebantur inde periMcula, ſcilicet quòd ipſi, qui contrahebant inducerentur ad idola amore vxorum, & quòd proles inde genitę nutrirentur in cultu dæmonum. Et iſta fuit cauſa quare Deus vetuit matrimonia inter Iſraelitas & Gentiles, Exo. 34. & Deutero. 7. & 3. Reg. 11. & non ſequebantur aliqua iſtorum accipientibus viris vxores de alijs tribubus. Etiam oĩbus his adhuc ſtantibus fortè Gentiles nollent dare iſtis filiis Beniamin vxores de filiabus ſuis, ideo reſtabat, ꝙ acciperent de aliis tribubus vxores non obſtante iſto iuramento. Quod autem lex ad hoc non obſtaret, patet, quia Deus dedit legem intelligendam ciuiliter, ſcilicet in caſu, in quo poteſt cõmodè obſeruari: quando tamen ex obſeruatione legis ſequitur magnum incommodum, noluit lator le-

Deus quare vetuit matrimonia inter Iſraelitas, & gẽtiles.

F gem intelligi, & ſic erat hic. Nam vt cõmuniter poterat quilibet vir inuenire vxorẽ in tribu ſua, & è contrario, & tunc honeſtius erat, ꝙ acciperet vxorem de tribu ſua, quàm de aliqua alia, propter cauſas declaratas Numeri. 36. cap. & ob hoc lex data eſt: cùm tamẽ non inueniretur vxor aliqua in tribu ſua, neceſſe erat de alia accipi, quia aliàs lex vetaret alicui accipere vxorem, quod erat impium: noluit ergo intelligi in hoc caſu. Item politia non eſt propter legem, ſed lex eſt propter politiam: ideo quando neceſſe eſt alterum perire, melius eſt, ꝙ pereat lex: & ob hoc ſępe mutatur lex propter vtilitatem politiæ, & tamen nũquam mutatur politia propter conſeruationem legis, & tamen pereũte hic vna tribu propter defectum matrimonij, G obſtante lege, deficeret vna pars magna politię: & ſic poterat perire quęlibet alia: & conſequenter tota politia. Et iſtud eſt ↄtra rõnem, cũ nõ ſit politia pp legẽ, ſed lex propter politiã, ideo dẽt hic potius mutari lex q̃ periret politia, nõ habente aliqua tribus matrimonia. Adhuc autem poteſt eſſe alia cauſa, quare iuramẽtum iſtud non obligaret, quia ipſi fecerunt illud ex magna iracundia: nam nimis fuerãt irati contra filios Beniamin, eo quòd noluerant tradere eis viros Gabaa peccatores, ad hoc, quòd de eis fieret iuſtitię executio. Etiam quia vt aliqui volunt, ꝙ quando factũ fuit iſtud iuramentum, iam pugnatum fuerat, & perierant multi de vndecim tribubus: & præ dolore occiſorum, & indignatione hoſtium commoti fuerunt Iſraelitæ ad H faciendum iſtud iuramentum, ſed iuramentum factũ cum ira non eſt plene deliberatum, & conſequenter non eſt omnino obligatorium.

Lex eſt propter politiã, & non è cõtrario.

An peccauerunt Iſraelitæ faciendo iuramentum de non dando filias ſuas in uxores filijs Beniamin. Quæſt. VI.

QVAERETVR vlterius, an peccauerunt Iſraelitæ faciendo iuramentum de non dando filias ſuas in vxores filijs Beniamin. Reſpondendum, ꝙ ſatis grauiter videntur peccaſſe. Nam aut Iſraelitæ iurabant ſe nõ daturos filias ſuas filiis Beniamin in caſu, I in quo de lege vetabantur, aut in caſu de lege propter neceſſitatem, vel aliàs, in quo poterat eſſe licitum accipi illas. Primò modo non eſt dicendum, quòd Iſraelitæ iurarent: quia fruſtra erat iurare id, ad quòd ſine iuramento aliàs obligabantur facere. Si autem ſecundo modo erat peccatum, quia iurabant non facere bonum: nam lex dabat locum in caſu neceſſitatis, in quo impium erat non dare vxores illis, quorum progenies aliàs peribat: iurare autem facere malum peius eſt, q̃ abſolutè facere malum: eo quòd peccatur primò iurando, deinde efficiendo quòd iuratur: poterant tamen aliqualiter excuſari Iſraelitę per ignorantiã, quia erant ſimplices: & in multis de iure errabant circa obligationem votorum, & iuramentorum; vt declarabi K tur ſequenti quęſtione.

Iurare malum peius eſt quã facere malũ.

Cùm iuramentum Iſraelitarum de non dando uxores fuerit illicitum, quare noluerunt illud obſeruare. Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius, cùm iuramentũ iſtud Iſraelitarum fuiſſet illicitum a principio, vel ſaltem vergeret iam in deteriorem exitum, & non erat iam ſeruandum, quare Iſraelitę noluerunt illud relaxatum eſſe intelligere, vel non obligari ſe eo. Reſpondẽdum quòd hoc proueniebat ex quadam ignorãtia Iſraelitarum, putabant enim quòd cũ aliquis ſe obligaſſet iuramẽto, vel voto ad aliquid, in nullo caſu licebat

retroce-

retrocedere, etiam ſi vergeret in deteriorem exitum. Sic patet de voto Iephte Galaaditę iudicis Iſrael: nam vouit, quòd ſi Deus traderet Ammonitas in manus eius, quicquid occurreret ei primum de domo ſua reuertenti in pace, immolaret illud domino: accidit aūt quòd filia ſua vnica occureret ei cum canticis, & tympanis, & ipſe ſcidit veſtimēta ſua dicens: Heu filia mi, quia decepiſti me, & ipſa decepta es. Quia tamen vouerat domino, putauit ſe teneri ad occidendum eam, & immolauit illā, vt ſupra 11. & tamen certū eſt, quòd non tenebat iſtud votum. Nam aut intellexit Iephte a principio de omnibus, ſi occurerent ei, quòd immolaret primum, aut ſolū de immolaricijs, & tamen non expreſſit. Si primo modo, non tenebat votum, quia erat illicitum, & peccabat vouendo. Si ſecundo

B

Votum, & iuramentū non extenduntur ad caſus inexcogitatos.

modo, non tenebatur, quia votū, & iuramentum non extenduntur ad caſus non excogitatos: quia de illis nō eſt conſenſus, nec voluntas ſe obligandi: & tamen his non obſtantibus, putauit Iephte ſe obligatum ad immolandum filiam ſuam, quia aliàs non immolaſſet eam cùm diligeret ipſam nimis, quia erat vnica. Sic etiam erat de obſeruatione legis, quia putabant Iſraelitæ ſe obligari ad obſeruādū legem ad literam in omni caſu. Sic patet de obſeruatione ſabbati. Nam iuſſum erat nullum op' fieri in ſabbato: tempore Machabęorum, cùm Gentiles idolatræ inferrent bellū Iſraelitis diebus ſabbatorum, fugientibus in montes, non ſe defenderunt, ſed permiſerunt ſe mori, vt patet primo Macha. 2. ſcilicet. Et concitauerunt eis prælium in

C

diebus ſabbatorum: & non reſponderunt eis, nec opilauerunt loca occulta, dicentes: moriamur omnes in ſimplicitate noſtra: teſtes erunt ſuper nos cælum, & terram quòd iniuſte perditis nos: & mortui ſunt ipſi, & filij eorum, & vxores eorum, & pecora eorum, vſque ad mille animas. Ita nunc in iſto iuramento putauerunt quòd quamquam obſeruatio eius induceret malum, quòd tenebantur illud obſeruare, ideo nullo modo dederunt eis de filiabus ſuis, ſed inquiſiuerunt

Iudæi in principio rudes.

modum ad ſatisfaciendum, qui habetur in litera. Iſta ſimplicitas fuit a principio inter Iudęos magna, & fuit propter duo. Primò quia adhuc populus ille erat naturaliter rudis, & circa legem ineruditus. Secundum erat, quia Deus iuſſerat eis ſeruare legem ad literam

D

non declinando ad dexteram, nec ad ſiniſtram: & ita putabant in iuramentis fieri debere, & votis, & quibuſcūq; promiſſionibus. Procedēte aūt tēpore tam per rationis vſum creſcentem, quam propter exercitationem in lege, quam propter inconuenientia, quæ accidebant, erudiebantur aliqualiter ad ſeruandum magis legem in ſententia quàm in verbis: & ſic fuit tempore Machabæorum, quando perierunt viri quaſi mille nolentes ſe defendere in ſabbatis. Nam Mathathias, & alij Iſraelitæ conuenientes dixerunt, irrationabile eſſe illud, quia ſi ſic facerent omnes Iudæi cito delerentur de terra, ideo conuenerunt in hanc ſententiam, quòd ſiquis veniret contra eos in bellū diebus ſabbatorum quòd reſponderent ei, ſe defendendo: ipſi tamen non

E

mouerent bellū hoſtibus, primo Macha. 2. cap. poſtea autem adhue magis fuerunt inſtructi: nam ſi aliquod animal cadebat in puteum, vel locum periculoſum die ſabbati, educebant eum inde, vt patet Lucæ decimo tertio.

An Iudæi ſeruarent hoc iuramentum faciendo quod habetur hic in litera. Quæſt. VIII.

QVAERETVR vlterius, dato quòd iſtud iuramentum obligaret ſicut credebant Iudæi: an

A

ipſi ſeruarent illud faciendo quod habetur hic, ſcilicet quòd darent quadringentas virgines de Iabes Galaad & ducentas virgines de filiabus ſuis ducentibus choros in Silo. Et dicendum quòd non. Primò quia tradiderunt eis virgines Iabes Galalaad. Nam ſi viri Iabes viuerent, potuiſſent licitè dare filias ſuas in vxores Beniamitis, eo quòd ipſi nihil iurauerant: & ſic non putarent ſe teneri, & tamen alij Iſraelitę qui iurauerant non poterant dare licitè eas, quia illę virgines iam erāt in poteſtate ipſorum Iſraelitarum occiſis patribus earum, & ipſi cenſebantur patres earum. Nam propter hoc iurauit quilibet non daturum ſe filiam ſuam Beniamitis, quia filia cuiuſlibet erat in poteſtate ſua, & iurabat quilibet de eo quod erat ī poteſtate ſua: ſed

B

iſtę virgines Iabes Galaad iam erant in poteſtate Iſraelitarum ſicut filiæ ſuę, ideo peccabant ipſas dando Beniamitis. Secundò patet, quia ſi intelligatur iſtud iuramentum ſolùm de filiabus, ſicut erant verba iuramenti: poſſet quilibet dare neptem, vel proneptem, aut quamcūque inferiorem, quę eſſet in poteſtate ſua: ſed hoc nō putauerunt ſe poſſe facere Iſraelitę obſtante iuramento. Nam aliàs facile erat dari vxores Beniamitis, quia manifeſtū eſt, quòd in toto Iſrael vbi erant pluſquam mille millia, & quingenta millia virorum coniugatorum fortè, ſicut fuit ſemel in computatione facta tempore Dauid, primo Paralipome. 21. capit. eſſent aliquæ virgines non habentes patres, & illæ poſſent dari in vxores Beniamitis: & tamen nulla de tali-

C

bus data eſt. Quod patet, quia ſolùm datę ſunt ſexcentę virgines: quadringentę de Iabes Galaad, & ducentę de procedentibus in choris, & ſolennitate in Silo: ergo putabant non poſſe dare tales ſtante iuramento, & conſequenter nec poſſent dare virgines Iabeſenas. Tertiò patet, quia ſi intelligeretur ad literam de ſolis filiabus, poſſet quilibet dare filiam alterius, & alius filiam eius: & ſic nullus daret filiam ſuam: tamen darentur filiæ omnium in vxores, & faciliter darentur vxores Beniamitis: & tamen non putauerunt Iſraelitæ, quòd poſſent aliquā dare, ſicut nec dederunt, ſed quæſiuerunt alios modos: ergo etiam non poterant dare filias Iabeſenorum. Quartò patet in aliquo caſu adhuc magis manifeſto: certum

D

eſt enim, quòd multæ virgines erant in Iſrael non habentes patres, quando iſtud iuramentū factum eſt: & ſic patres earum non iurauerunt: & Iſraelitæ habebāt poteſtatem ſuper eas ad dandum eas cui vellent, & in iſtis erat pœnitus ſicut in virginibus Iabeſenis, ſcilicet, quòd patres earum non iurauerant, ſicut nec viri Iabes, & ipſę erant de progenię Iſraelitarum ſicut virgines Iabes, & erant ſub poteſtate Iſraelitarum ſicut illæ. Et tamen non dederunt Iſraelitę aliquam de talibus, cū certum eſſet, quòd multæ erant in Iſrael huiuſmodi: ergo errabant turpiter. Item non poterant euadere periurium, inquantum dederunt conſilium, vt acciperent virgines ducentes choros in Silo. Et patet primo quantum ad illos, qui dederunt conſilium,

E

vt hoc fieret. Nam iuramentum ſecundùm intentionem eorum obligabat eos ad non dandum de filiabus ſuis in vxores filijs Beniamin: & tamen per quandam cauillationem ipſi volebant dare modum, vt haberēt filij Beniamin vxores de filiabus eorum: ergo incidebant in periurium, quia iuramentum debet ſeruari ad illam intentionem, ad quam factum eſt, & nulla ars iurantis excuſat. Secundò patet quantum ad illos, quorum filias contingeret accipi inter illas ducentas virgines ducentes choros in Silo: quia cùm illi repeterent filias ſuas, iſti, qui dederant conſilium, hoc dicerent eis: miſeremini eorum: quia non rapuerunt eas iure bellantium, ſed rogantibus, vt acciperent non dediſtis: & a veſtra parte peccatum eſt. Nam ſi iuramentum obliga-

obligabat, ſicut ipſi putabant, non poterant miſereri Beniamitarũ permittendo eis habere filias ſuas, quia non erat in poteſtate eorum iuramentum relaxare ad hoc quòd poſſent miſereri, ſed tenebãtur agere iuxta vires ad implendum iuramentum ſuum. Tertiò patet quantum ad iſtos, qui rogarent illos, quorum filiæ acciperentur in Silo in chorizantibus, quia iſti peccarẽt manifeſte rogando alios, vt inciderent in periurium. Quartò patet, quia poterat accidere, quòd filiæ iſtorũ qui dabant iſtud conſilium caperentur a Beniamitis: & tunc nulla excuſatio erat quin inciderẽt in periuriũ, quia ipſi dederant occaſionem, vt iſtud fieret. Etiam quia tunc ipſi permitterent quòd Beniamitę haberent filias eorum: nam nullus rogaret eos, quòd dimitterent illas Beniamitis, quia non rapuerant eas iure bellantium. Nam nullus alius ſciebat quòd ſic fieri debebant niſi illi, qui tractauerant: erat ergo tanquam ſi iſti ſponte darent filias ſuas Beniamitis, ideo ſi iuramentũ tenuiſſet, non poterant iſti euitare aliquo modo periurium, ſed iſtud proueniebat ex errore ipſorum. Nam ſicut ex ignorantia putabant ſe teneri iſto iuramento, quod falſum erat, ita putabant per iſtum modum faciendo euitare periuriũ: ſed in vtroque errabant grauiſſime: erant enim valde rudes Hebræi illius temporis: & nullo modo circa rationem, aut iura exercitati.

Quare Iſraelitæ ſteterunt cõram domino in Silo, & non conſtruxerunt altare, & ſequenti die conſtruxerunt.
Quæſt. IX.

QVARE dicitur hic, quòd Iſraelitę ſteterunt coram domino in Silo ſedentes, & lugentes, & ſequenti die conſtruxerunt altare, & cur in ipſa die non conſtruxerunt. Aliquis reſponebit, ꝙ Iſraelitę venerunt ſero in Silo ad dominum die illa: cùm iam pertranſiſſet hora ſacrificiorum, ideo expectauerunt vſque ad ſequentem diem ad ſacrificandum. Sed dicẽdum, quod non ſtat, quia dato quòd venirent ſero poterant facere ſacrificium. Nam ſacrificium veſpertinum fiebat in occaſu ſolis, & durabat per totam noctem in altari, Leui. 6. poterat ergo quacũque hora offerri ſacrificium. I Item iſtud patet aliqualiter, quia dicitur in litera quòd venerunt in Silo, & in conſpectu domini ſedentes vſque ad veſperam leuauerunt vocem ſuam. Hoc quod dicitur, vſque ad veſperam, ſignificat quòd ſteterunt ibi magna parte diei. Nam ſi veniſſent ſero, ſcilicet in veſpera, non bene diceretur, quòd ſteterunt vbi vſque ad veſperam.

Reſpõſio ad q̃ſitum

Sed dicendum videtur, quòd factum eſt propter duo. Primò, quia Iſraelitæ volebant a Deo exaudiri, vt daretur modus, ne periret tribus Beniamin: & ne ipſi inciderent in periurium, & propter hoc volebant facere ſacrificia: & quia ſacrificia non acceptabantur, niſi qui faciebat illa, diſpoſitus eſſet, voluerunt ſe diſponere: ſicut dicitur Iſaię 1. Ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra, incenſum abominatio eſt mihi: neomeniam & ſabbatum, & feſtiuitates alias non feram: iniqui ſunt cætus veſtri, Kalendas veſtras & ſolennitates veſtras odiuit anima mea: facta ſunt mihi moleſta, & laboraui ſuſtinens: & cùm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos a vobis, & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Et ſubditur cauſa, ſcilicet, manus enim veſtræ ſanguine plenę ſunt: & ſequitur, quòd ſi lauentur Deus exaudiet eos. diſpoſitio autem, quam iſti facere debebãt, erat quòd contererentur corã domino: & lugerent, & tunc exaudirentur: ſicut dixit Deus Ezechiæ: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas: & F ecce addidi vitæ tuæ quindecim annos 4. Reg. 20. & Iſa. 38. cap. Et iſta diſpoſitio placebat Deo magis quam omnia ſacrificia. Et patet hoc Michææ 6. cum dicitur: Quid dignum offeram domino? curuabo genu Deo excelſo: nunquid offeram domino holocauſtomata, & vitulos anniculos? Nunquid placari poteſt dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Nunquid dabo primogenitum meũ pro ſcelere meo, & fructum ventris mei pro peccato animę meæ? Indicabo o homo quid ſit tibi bonum, & quid Deus quærat a te: vtique facere iudicium, & diligere miſericordiã, & ſolicitum ambulare cum Deo tuo. Sic enim fecerunt Iſraelitæ ſemel tempore Samuelis, quando conuenerunt in Maſpha. Nam ibi iu G dicauit eos Samuel, & ieiunauerunt tota die, & poſtea obtulerunt agnum anniculum in holocauſtum, primo Regũ ſeptimo: ita nunc Iſraelitæ ſteterunt prima die, qua venerunt in Silo ſemper lugentes coram domino, & per hoc diſpoſuerunt ſe ad hoc, quòd Deus exaudiret preces ſuas, & acceptaret ſacrificium ipſorum, ideo ſequenti die potuerunt conuenienter offerre. Secundum eſt, quia Iſraelitæ volebant placare dominum per ſacrificium ſuum, non poterant tamẽ placare ſi illa die offerrent, ideo vſque ad ſequentem diem non conſtruxerunt altare. nec obtulerunt ſacrificium. Patet hoc, quia Iſraelitæ veniebant triſtes, & lugebant nimis: quia videbant vnam tribum periiſſe de Iſrael, & tamen quandiu aliquis triſtis eſt de aliquo H tuſi de peccatis ſuis, non placat dominum, nec placẽt ei ceremoniæ ab eo factę. Sic dixit Aaron ad Moyſen quando cõbuſti ſunt duo filii eius a domino: & Moyſes increpuit illum, cur non comediſſet hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, ſed per miſit eũ comburi, & ille ait: oblata eſt victima pro peccato, mihi autem quid acciderit, vides: quomodo potui comedere, aut placere domino in cæremoniis mente lugubri? Leui. decimo. expectauerunt ergo vſque ad ſequentem diẽ cùm iam finitus eſſet luctus, & tunc poterant offerre mente hilari, & placare Deum in cæremoniis.

Quare conſtruxerunt altare ad offerendum ſacrificium.
Quæſt. X.

QVAERETVR vlterius, quare conſtruxerũt altare ad offerendum ſacrificium nunc Iſraelitę: cùm ipſi haberent altare holocauſtorum in ſanctuario, in quo poterant offere. Aliquis dicet quòd Iſraelitæ non erant nunc in loco vbi poſſent offerre in altari holocauſtorum, ideo conſtruxerunt altare. Sed dicendum, quòd hoc non poteſt ſtare, quia Iſraelitæ erant nunc in Silo, vbi erat tabernaculum, & totum ſanctuarium: vnde dicitur hic, & ſteterunt coram domino, & infra in litera: & etiam præcedenti cap. patet quòd in Silo erat ſanctuarium, & ibi erat altare holo- K cauſtorum, in quo poterant offere holocauſta. Reſponderi poteſt, quod fortè Iſraelitæ volebant nunc offerre tot ſacrificia, quòd non caperentur in altari holocauſtorum, & ob hoc forte fecerunt aliud altare nouum, in quo offerrent. Sic enim fuit quando Salomon obtulit multa ſacrificia: nam dicitur, quòd altare non capiebat illa, tertio Regum octauo. Vel fortè cùm liceret populo hoc facere, vt infra declarabitur ſequen. quęſtione, voluit nouum altare conſtruere ad maiorem ſolennitatem faciendam.

Cõtra eos qui non ſe diſponunt ad ſacrificia offerẽda.

Quo-

Quomodo licuit Iſraelitis conſtruere altare ad offerendum in eum ſacrificia.
Quæſt. XI.

QVAERETVR vlterius, quomodo licuit Iſraelitis conſtruere altare ad offerendum in eum ſacrificia, quia hoc erat valde illicitum. Nam Leuit. 17. dicitur, quòd ſi quis offerret ſacrificium non ad oſtium tabernaculi in altari holocauſtorum, erat reus ſanguinis, ſicut ſi ſanguinem effudiſſet. Item Ioſue 22. dicitur, quòd nefas erat offerre ſacrificium in alio altari, niſi in illo, quod erat ad oſtium tabernaculi. Reſpondendum, quòd licuit Iſraelitis facere altare nouum ad offerendum ſacrificium. Pro quo ſciendum, ꝙ erat datum præceptum de faciendo ſacrificium in vnico loco propter periculum idolatriæ, quia erant aſſueti Iſraelitæ ad offerendum ſacrificia dæmonibus obſeruando cæremonias illorum: ſi autem quilibet poſſet offerre vbicunque vellet, & ſecretè, vel publicè, poſſet quilibet obſeruare in ſacrificando cæremonias, quas vellet: & ſic plurimi de Iſraelitis offerrent ſacrificia dæmonibus, & obſeruarent cęremonias cultus eorum. Iuſſum eſt ergo, quòd omnes Iſraelitæ offerrent ſacrificia in ſanctuario, & non alibi, & ibi erat locus publiciſſimus: & quicunque vellet offerre ſacrificium videretur ibi, ſub quibus cæremonijs offerret: & non poſſet obſeruare cæremonias dæmonum: & ob hoc iſta lex fuit diſpenſabilis faciliter in multis, de quibus non erat pręſumptio, quòd vellent facere cęremonias cultus dæmonum, & ſic fuit de Prophetis, ſicut de Samuele, qui in multis locis extra ſanctuarium conſtruebat altaria, & faciebat ſacrificia, ſcilicet in Ramatha, & in Maſpha 1. Regum 7. & in Galgala 1. Regum 11. & in Bethleem eo. lib. cap. 16. Sic etiam fuit de Elia, qui fecit altare in monte Carmelo 3. Regum 18. & Dauid fecit altare in area Areuna Iebuſæi 2. Regum 24. & 1. Paralip. 21. ſic etiam erat de toto populo congregato, quia non erat veriſimile, quòd obſeruaret cęremonias dæmonum ſacrificando, & ſic faciliter poterat diſpenſari cum toto populo, quòd offerret ſacrificium extra locum ſanctuarij: & quia nunc populus non redarguitur pro iſta immolatione, ſatis credendum eſt, quòd non peccauerit. Secundo modo poteſt dici, & melius, quòd populus non peccauit nunc conſtruendo altare, quia iſtud altare conſtructum fuit intra ſanctuarium. Nam ſanctuarium erat in Silo, & ibi erant nunc Iſraelitæ, & intra magnitudinem illius domus, in qua erat tabernaculum, factum fuit altare ab Iſraelitis, & ſic nō faciebant contra legem Leuit. 17. & Deuter. 12. quia offerebant ſacrificium in vnico loco, quem Deus elegerat, & iſtud erat ad oſtium tabernaculi. Ad id quod habetur Ioſue 22. dicendum, quòd licèt dicatur ibi, ꝙ nefas erat immolari ſacrificia in alio loco niſi in altari holocauſtorum ad oſtium tabernaculi: tamen licitum erat ex diſpenſatione in alio altari immolari, ſicut ſupra declaratum eſt. Vel poteſt dici, quòd hoc dicitur ad ſignificandum, quòd non licebat extra locum ſanctuarij, & hoc conuenit literæ ibi, quia illud dicitur ad probandum, quòd non licuit duabus tribubus, & dimidiæ conſtruere altare apud tumulos Iordanis ad faciendum ſacrificia, & tamen nunc erat altare intra ſanctuarium ad oſtium tabernaculi, ſicut altare, quod fabricauerat Moyſes: ideo non peccabatur offerendo ibi. Aliquis autem objiciet, quod ſupra dictum eſt, quòd licèt non liceret vni perſonæ conſtruere altare ad ſacrificandum, licuit tamen multitudini, eo quòd non dubitabatur de multitudine, an vellet idolatrare, ſicut de vna perſona. Nam etiam multitudini non licuit conſtruere altare ad faciendum ſacrificia: duæ namque tribus, & dimidia conſtruxerunt altare apud

A tumulos Iordanis, & quia reliquæ nouem tribus & dimidia putabant, quòd conſtruxiſſent illud ad ſacrificandum, mouere volebant bellum contra illas quouſque ſe excuſauerunt, dicentes, quòd nū fecerant altare ad ſacrificium, ſed in ſignum vnitatis populi, vt patet Ioſue vigeſimo ſecundo: & etiam ipſa multitudo duarum tribuum & dimidiæ aſſeruit nefas eſſe facere ſacrificium alicubi, niſi in altari holocauſtorum, quod erat ad oſtium tabernaculi: non ergo liceret multitudinem conſtruere altare ad faciendum ſacrificia. Reſponderi poteſt multipliciter. Vno modo, quòd non eſt ſimile hic, & ibi, quia ibi minor pars populi conſtruxit altare, ſcilicet duę tribus & dimidia. Hic autem totus populus, & de quadam parte populi
B poterat haberi ſuſpitio de idolatria, ſed non de toto populo. Secundo & verius dici poteſt, ꝙ ibi duæ tribus & dimidia conſtruxerunt altare extra ſanctuarij locum, & per hoc ſignificabatur, quòd faciebant altare ad ſacrificandum idolis, vel ſaltem volebant facere alium cultum differentem ab illo, qui fiebat in ſanctuario, & vtrunque erat inconueniens. Primum namq; vera idolatria: Secundum erat contra intentionem Dei, quia Deus voluit eſſe vnicum locum ſacrificandi, vt ſignificaretur vnus eſſe Deus, cui omnes ſacrificabant. faciendo autem altaria in pluribus locis, ſignificabatur aut ſignificari poterat plures eſſe Deos, quibus ſacrificaretur. Nunc autem populus fecit altare in loco ſanctuarij: per quod nec erat idolatria,
C nec ſignum pluralitatis Deorum, ideo iſtud erat conueniens.

Vnde habuerunt Iſraelitæ, quòd liceret eis facere altare, quod nunc fecerūt, & de qua materia illud fecerunt.
Quæſt. XII.

QVAERETVR vlterius, vnde habuerunt Iſraelitæ, ꝙ liceret eis facere altare, quod nunc fecerunt: & de qua materia illud fecerunt. Reſpondendū, ꝙ Iſraelitæ habuerunt ſibi licere ex eo, quod habetur Exo. 20. ſ. altare de terra facietis mihi: ergo aliquando haberet locum iſta lex. Sed non habebat locum in al-
D taribus, quæ fabricarentur extra locum ſanctuarij, quia non licebat talia fieri, vt probatum eſt præced. quæſt. ideo liceret aliquando fabricari altare iuxta ſanctuariū præter illud quod fecerat Moyſes, quia illud erat de lignis ſetim opertum laminis æneis: Exod. 27. Iſtud autem erat de terra, & iſtud eſt, quod nunc fabricauerant Iſraelitæ. Secundò poteſt dici, ꝙ fecerunt hoc nunc Iſraelitæ, quia alia ſimilia facta ſciebant, ſcilicet, faciebant altare ad ſacrificādum in eo, & vt maneret in memoriam præteritæ rei: ſic fuit de altari, quod fecerunt Iſraelitæ in introitu in terram Chanaan in confirmatione legis: nam factum eſt altare, & oblata ſunt in eo ſacrificia, ſcriptuſque fuit Deute. legis in eo, & manſit ad memoriam, vt colligitur Deut. 27. & Ioſue 8. c. ita
E nunc Iſraelitæ vellent facere ſacrificia in altari illo, & ꝙ maneret ad memoriam, quomodo pugnaſſent vndecim tribus contra vnam, & quid tunc acciderit. Ad ſecundum dubium dicendum, ꝙ iſtud altare non poterat cōſtrui de lignis, ferro, aut qualibet alia materia, niſi de terra, vel lapidibus. De terra patet Exod. 20 ſ. altare de terra facietis mihi: poterat etiam fieri de lapidibus, & tamen lapides illi non debebant eſſe politi, aut quomodolibet parati ferro, ſed rudes, ſicut de lapidicina ducebant, vt patet ibidem, ſ. ꝙ ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus, ſi enim leuaueris cultrum tuum ſuper eum polluetur: poterat tamen altare calce ſuperinduci ad pulchritudinem, & firmitatem operis: nam lapides rudes non

benè ſibi coaptarentur, nec redderent ſuperficiem F planã: cùm verò calce linirentur, coniungerentur, & redderetur ſuperficies plana, & ſic factum eſt quando Deus iuſſit ædificari altare in monte Hebal in confirmatione legis, in quo ſcriberetur Deuter. nam erat de lapidibus grandibus, & impolitis, quos ferrum non tetigerat, Deuter. 27. cap. Vtroque iſtorum modorum poterat fieri nunc altare, ſed non apparet, quo modo illorum. *Altera autem die diluculo conſurgentes.* Præcedenti die Iſraelitæ manſerant coram domino lugentes, & non obtulerant aliquod ſacrificium propter cauſas ſupra aſſignatas in quadam quæſtione, & nunc ſurrexerunt diluculo, vt pararent cito locum in quo offerrent ſacrificia, *Extruxerunt altare.* Scilicet, facientes intra ſanctuarium domini altare de nouo præter il- G lud, quod fecerat Moyſes, & iſtud fuit nunc de terra, vel lapidibus. *Et obtulerunt ibi holocauſta, & pacificas victimas.* Scilicet, populares obtulerunt animalia ſacerdotibus, & ipſi fecerunt cæremonias ſacrificij, quia ad eos pertinebat, & non ad laicos, & ſunt iſta duo genera ſacrificiorum, ſcilicet holocauſta, & victimæ pacificæ, de quibus dicetur infra in prima quæſtione. *Et dixerunt: quis non aſcendit in exercitum domini?* Poſtquam poſitum fuit quomodo Iſraelitæ pugnauerunt contra Beniamitas, ponitur hic quomodo puniuerunt eos, qui non venerunt in auxilium eorum. Et etiam quæritur hic remedium pro viris ſuperſtitibus de Beniamin, vt darentur eis vxores. Et dicitur: quis non aſcendit? ideſt quis vir, vel quis populus. Nam pœna infli- H genda erat ſiue viris, ſiue populis. Nam nunc inflictã fuit pęna toti populo virorum Iabes Galaad, quia omnes peccauerunt: ſi autem aliqui viri de aliquo populo ire noluiſſent in bellum alijs euntibus illi occiderentur, & vocatur exercitus domini exercitus vndecim tribuum contra viros Beniamin, ſicut infra declarabitur in quadam quæſtione. *De vniuerſis tribubus Iſrael.* Scilicet de vndecim: nam tribus Beniamin, non intelligitur hic nomine tribuum Iſrael, eo quòd cæteri Iſraelitæ pugnauerant nunc contra viros Beniamin. Etiam quia iam deleta fuerat illa tribus. Nam non manebat in ea quiſquam viuens, niſi ſexcenti viri, & in iſtis non erat iam futura aliqua pęna, ſicut moliebãtur nunc facere Iſraelitæ contra non aſcendentes in I bellum, ſed potius dolebant de deſtructione iſtius tribus, vt patet in litera. *Graui enim ſe iuramento conſtrinxerant, cùm eſſent in Maſpha, interfici eos, qui defuiſſent.* Iſtud eſt redditiuum cauſæ: quaſi dicat, ideo nunc Iſraelitæ quæſiuerunt, an aliquis de ſeipſis non aſcendiſſet in bellum, vt complerent iuramentum, quia iurauerant quòd quicunque non veniret ad illud bellum occideretur: & quia viderentur rei periurij, ſi non exequerentur hoc, voluerunt ſcire, quis populus de Iſrael non veniſſet in iſtud bellum. Et dicitur, quòd iuramentum iſtud factum eſt in Maſpha, ſcilicet, quia prima congregatio Iſraelitarum ſuper negocio vxoris Leuitæ fuit in Maſpha, & ibi ordinauerunt quem modum deberent tenere pugnando contra Beniamitas, præce- K denti capitu. *Ductique pænitentia filij Iſrael ſuper fratre ſuo Beniamin.* Ideſt vndecim tribus Iſrael doluerunt de fratre ſuo Beniamin, ideſt de tota tribu Beniamin. Viri enim illius tribus erant fratres virorum aliarum tribuum Iſrael, ſcilicet, quia omnes deſcendebant ab eodem capite, ſcilicet Iacob. Vel quia omnes illi, qui fuerunt capita duodecim tribuum fuerunt duodecim fratres inter ſe. Et penitentia iſta fuit, quia dolebant Iſraelitæ, quòd periſſet tota tribus Beniamin. *Cœperunt dicere: ablata eſt vna tribus de Iſrael.* Hoc dixerunt dolendo, & conquerendo, ſcilicet, tribus Beniamin deleta eſt, quia non manebant in ea niſi ſexcenti viri, & nulli paruuli, & nullæ fœminæ. *Vnde vxores accipient?* F Scilicet, iſti ſexcenti, qui remanſerunt, vnde accipient vxores, quia in tribu Beniamin nulla manet fęmina: nos autem omnes iurauimus, quòd nullus eis daret de filiabus ſuis vxorem, ideo oportet, quòd pereat tota tribus, cùm non habeant, vnde accipiant vxores, ex quibus filios gignant, per quos continuetur progenies Beniamin. *Omnes enim in commune iurauimus non daturos nos his filias noſtras.* Quaſi dicat, in tribu ſua nullæ fęminæ ſunt, quia omnes ceciderunt gladio. præcedenti cap. & nos propter iuramentum non poſſumus dare, quia omnes in commune, ideſt omnes communiter iurauimus, ſcilicet, quando erant Iſraelitę in Maſpha antequam inciperent bellum, vt patet ſupra in litera.

G

Quare dixerunt Iſraelitæ hæc verba, ſcilicet, quis non aſcendit in exercitu domini, &c.

Quæſt. XIII.

QVAERETVR, quare dixerunt Iſraelitæ iſtã verba, ſcilicet quis non aſcendit in exercitum domini de omnibus tribubus Iſrael? Reſpondendum, quòd factum eſt propter duo. Primò ad complendum iuramentum. Nam quando Iſraelitæ erant in Maſpha obligauerant ſe iuramento ad occidendum, qui non venirent ad illum exercitum. Si autem nunc vellent diſſimulare, & non occidere eos, qui non ve- H nerunt ad exercitum, eſſent periuri, ideo vt non peccarent, inquiſiuerunt qui erant, qui non aſcenderant ad bellum, vt occiderentur. Secundum erat, quia Iſraelitæ volebant dare vxores filijs Beniamin ſuperſtitibus, qui non habebant vnde vxores acciperẽt, & non poterant dare de filiabus ſuis, eo quòd iurauerant, ſe non daturos. Et quia omnes, qui venerant ad iſtud bellum iurauerant hoc, non poterat aliquis eorum dare de filiabus ſuis: inquiſiuerunt ergo quis eſſet, qui non veniſſet ad illud bellum, quia qui non venerunt non iurauerunt, & ſic poterant dare filias ſuas. De primo patet, quia dicitur hic: Quis non aſcendit in exercitum domini de vniuerſis tribubus Iſrael? & ſubditur: Graui enim ſe iuramento conſtrinxerant interfi- I cere eos, qui defuiſſent, quaſi dicat, propter hoc quæſitum eſt, quis non aſcenderat, quia iuratum fuerat, ꝙ occiderentur non aſcedentes. De ſecundo patet, quia dicitur in litera: ducti pęnitentia filij Iſrael ſuper fratre ſuo Beniamin cœperunt dicere, ablata eſt vna tribus de Iſrael: vnde vxores accipient? omnes enim in commune iurauimus non daturos nos his filias noſtras. Et ſequitur: idcirco dixerunt, quis eſt de vniuerſis tribubus Iſrael, qui non aſcendit ad dominum in Maſpha?

Quare Iſrael vocauit hunc exercitum congregatum contra filios Beniamin exercitum domini.

Quæſt. XIIII.

K

QVAERETVR vlterius, quare Iſraelitæ vocauerunt iſtum exercitum congregatum contra filios Beniamin exercitum domini. Reſponderi poteſt, quòd hoc fiebat propter multa. Primò quia Iſraelitę pertinebant ad Deum ſpecialius, quàm cæteræ gentes, vnde vocantur peculium Dei: vt patet Exo. 19. & Deuter. 7. ſcilicet: Si audieritis vocem meam, mea eſt omnis terra, & vos eritis mihi in peculium de cunctis populis. & ob hoc quælibet congregatio Iſraelitarum vocabatur multitudo Dei, vel multitudo ſanctorum, ſicut dixit Core ad Moyſen, & Aaron: ſufficiat vobis, quòd omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ip-

ſis eſt

ſis eſt Deus: cur eleuamini ſuper populum domini? Nume. 16. & ob hoc exercitus Iſraelitarum vocari debebat excercitus Dei. Sic patet primo Regum 17. cum dixit Dauid: quis eſt iſte Philiſtæus incircuncisſus, qui exprobrauit agminibus Dei viuentis hodie, ideſt exercitui congregato. Secundum erat, quia iſte exercitus fuerat congregatus zelo Dei, ſcilicet ad exequendum id, quod Deo placebat, ſcilicet, vt vindicaretur peccatum factum à viris Gabaa, & quando aliquid fit zelo Dei, dicitur illud eſſe Dei, & multitudo agens vocabitur multitudo Dei. Sic dixit Chriſtus Matth. 18. quando fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum ſum. Tertium erat, quia iſta multitudo dirigebatur à Deo, & faciebat præceptum Dei expreſſum ei. Nam quando congregatus fuit iſte exercitus, conſuluerunt dominum in Silo, an deberent pugnare contra Beniamin, & dixit quòd pugnarent, & tertia vice dedit eis modum qualiter pugnarent, & caperent viros Beniamin per inſidias. præcedenti cap.

Cur Iſraelitæ licitè potuerunt iurare, quòd occiderent omnes non aſcendentes ad hoc bellum.

Quæſt. XV.

QVAERETVR vlterius, cur Iſraelitæ licitè potuerunt iurare, quòd occiderent omnes non aſcendentes ad iſtud bellum: nam quando aliquis iurat facere, quod de facto, vel de iure facere non poteſt, & ſcit ſe facere non poſſe, peccat, quia iurat in vanum. Et quod amplius eſt voluntariè periurus eſt: vt ſiquis iuret, quòd occidet alterum, vel quòd nunquàm eum diliget, quia iſta ſunt contra charitatem, ideo ſiue in iurando, ſiue in faciendo illicita ſunt. Ita dicet aliquis fuiſſe hic, ſcilicet, quia iurabant Iſraelitæ facere malum, ſcilicet occidere proximos ſuos. Reſpondendum eſt, quòd Iſraelitæ licitè hoc iurauerunt. Ad hoc tamen conſiderandum, quòd non poterant illi licitè iurare, niſi id quod iurabant licitum eſſet, quia iurans aut vouens, quod ſcit illicitum eſſe, peccat. Ad hoc autem, quòd iſtud eſſet licitum requirebantur duo. Primum erat, quòd ipſum in ſe iuſtum eſſet. Secundum erat, quòd haberent Iſraelitę auctoritatem ad faciendum hoc. Nam dato, quòd aliquis ſit fur, vel homicida, non licet cuique occidere eum, ſed ſoli iudici: & ſicut peccat, qui ſine cauſa occidit quemquam, ita peccat qui ſine auctoritate iudiciaria occidit aliquem, niſi in caſibus à lege promiſſis, & tunc non agit ſine auctoritate. Vtrunque autem erat nunc. De primò patet, quia iuſtum erat, quòd occiderentur omnes, qui non conuenirent ad illud bellum: omnes autem Iſraelitæ tenebantur ad executionem legis Dei, quantum poterant. Et quia nunc totus populus vocatus fuerat ad vindictam iſtius criminis maximi, quod ſi non vindicaretur Deus fortè iraſceretur contra totum Iſrael, ſicut dicitur in ſimilibus Leuit. 20. qui non veniret contemneret vocationem totius populi, & quantum in ſe erat faciebat contra ſtatum totius populi, quia ſi ſic omnes facerent, non vindicaretur delictum, & Deus requireret tunc de manu totius populi, qui negligens fuit, & diſperderet eum: ſed omnes tenentur ſeruare vtilitatem, & ſalutem publicam, ideo non venientes cùm manifeſtè agerent contra ſalutem publicam, mortem merebantur. Secundò patet, quia quicunque non obedit iudici imperanti ſuperbiens mortem meretur, vt patet Deute. 17. ſcilicet: Qui non obedierit ſacerdotis imperio, & iudicis, qui illo tempore fuerit, morte moriatur. Sed totus populus vocans hic ad bellum erat nunc iudex, vt infra declarabitur

Rñſio ad quæſitum.

A immediatè: ergo contumaces inueniendo per ſuperbiam poterant iuſtè occidi. Secundum erat auctoritas, vt licitè fieret, ſcilicet quòd populus iurans hoc haberet iudiciariam auctoritatem. Et dicendum, quòd populus habebat nūc locum iudicis, quia neceſſe erat dari aliquam iuriſdictionem inter Iſraelitas, cùm eſſet magna multitudo, quia aliàs eſſet quædam deordinatio: cùm non poſſet alicui diſtribui iuſtitia: non erat nunc iſta tamen iuriſdictio penes aliquam perſonam ſingularem: ideo erat pęnes totam multitudinem. Patet hoc, quia in fine literæ dicitur. In diebus illis non erat rex in Iſrael: ſed vnuſquiſq; quod rectum ſibi videbatur, hoc faciebat. Etiam patet hoc ex exercitio iuriſdictionis, quia multitudo ordinabat omnia, B quæ fieri deberent tam in bello iſto quàm poſtea pro reparatione tribus Beniamin deperditæ, vt patet hic, & præcedenti cap. poterat ergo multitudo licitè occidere quemcunq; non aſcendentem ad iſtud bellum: illud tamen quod licet alicui facere abſolutè, licet ei iurare, vel vouere facere. ponitur autem iuramentum, vel votum ad quandam confirmationem effectus, ſcilicet quòd non licet alicui reſilire à re iurata, vel quam voto promiſit: quod tamen licèt in illis, quæ ſine voto & iuramento à nobis cogitantur. Licuit ergo Iſraelitis facere iſtud iuramentum, imò fuit virtuoſum hoc iurare, vt opus bonum, quod intendebant firmius eſſet: dum tamen ſeruaretur iuramentum in caſibus cōuenientibus, & non extenderentur ad omnem euentum: C ſicut fuit de iuramento de non dando de filiabus ſuis vxores filijs Beniamin. Nam nunc propter caſum incidentem non erat tenendum iuramentum, Iſraelitæ tamen tenuerunt illud quantum potuerunt, vt patet in litera, & declaratum eſt ſupra in quadam quęſtione.

Ad effect⁹ confirmationē ponitur votū.

Quomodo dicitur hic, quòd Iſraelitæ ducti fuerunt penitentia ſuper fratre ſuo Beniamin.

Quæſt. XVI.

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur hic, quòd Iſraelitæ ducti fuerunt pœnitentia ſuper fratre ſuo Beniamin. Nam dolor nunquam eſt, niſi D de malo, vel de eis, quæ nobis nolentibus accidunt, ſiue bona, ſiue mala ſint: non erat autem hic aliquid iſtorum, quia non erat malum, quòd Iſraelitæ pugnauiſſent contra Beniamitas, & deleuiſſent eos: quia ex Dei conſilio, vel præcepto hoc egerant, vt patet præcedenti cap. Etiam quia bono zelo fecerant, ſcilicet ad puniendum delinquentes. Etiam non acciderat iſta deſtructio Beniamitarum contra voluntatem Iſraelitarum, ſed potius eis laborantibus, vt hoc fieret: nam tria bella fecerunt propter hoc, vt patet præcedenti cap. Reſpondendum, quòd Iſraelitæ dolebant de deſtructione Beniamitarum. non quidem pigebat eos, quia occiderāt Beniamitas: quia iſtud bonum erat, & ipſi deſiderauerunt illud: ſed dolebant pro deE fectu illorum, quia per mortem ipſorum deficiebat vna tribus in Iſrael, & erat iſtud voluntarium mixtum ex voluntario & inuoluntario, ſicut ponitur exemplū 3. Ethic. de proijciente merces in mare, in cuius poteſtate eſt applicare partes organicas ad proijciendum in mare merces, & tamen non eſt ſimpliciter voluntarium, quia ille luget, & triſtatur, quando illas proijcit, magis tamen eligit illas proijcere, quàm quod nauis pereat. Sic autem eſt, quando iudex volens augeri, & proſperari rempublicam, occidit multos de illa propter crimina, & legum obſeruationem: quia ille quodammodo vult, inquantum vult delinquentes viuere, & quodammodo nō vult, ſed triſtatur, inquantū dolet, quòd per mortē iſtorū minor efficiatur reſpublica.

Aliquis autem fortè dicet, quòd quando Iſraelitæ oc-
cidebant Beniamitas erant paſſionati, ideo gaudebant
occidendo eos: cùm verò occidiſſent illos, ceſſauit ira-
cundia, quia ſacta erat retributio pœnę, vt ait Ariſto. 4.
Ethic. cap. de manſuetudine, & tunc cœperunt cogita-
re, quod rectum erat, & doluerunt de morte Beniami-
tarum. Sed illud non ſtat, quia iſtud conuenit in ope-
rantibus per paſſionem aliquod malum, & tamen Iſ-
raelitæ nunc non fecerunt aliquod malum, nec fece-
runt ex paſſione, ſed propter virtutem, ſcilicet vt puni-
retur tantum nefas, quantum nunquã fuerat in Iſrael,
vt patet præcedenti cap.

Quomodo dixerunt nunc Iſraelitæ ablata eſt vna tribus.
Quæſt. XVII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dixerunt
nunc Iſraelitæ: ablata eſt vna tribus, quia non erat
ablata: nam manebant adhuc ſexcenti viri, in quibus
conſeruabatur tribus Beniamin, & poterat perpetuari
per eos per propagationem. Reſponderi poteſt du-
pliciter. Vno modo, quòd iſtud dicebatur dolendo,
& conquerendo, & conditio lugentium eſt, ꝙ ſemper
maiora mala quàm ſint, dicant vrgēte triſtitia, & quia
iſti nimis detriſtabantur de tanta deſolatione tribus
Beniamin, quamquam non eſſet pœnitus ablata, dice-
bant quòd erat ablata: manebat tamen pars quædam
eius, ſcilicet ſexcēti viri. Secundo modo poteſt dici, &
melius, ꝙ iſti dixerunt, ablata eſt vna tribus de Iſrael,
ſcilicet non in re, ſed in ſpe, quia licèt nondum eſſet
ablata, tamen in breui auferretur. Nam ſupererant
adhuc ſexcenti viri, quia tamen iſti non habebant ali-
quas mulieres, ex quibus gignerent filios in quibus
continuaretur ſucceſſio, neceſſe erat ꝙ in breui mo-
rientibus omnibus ipſis non maneret quidquam de
tribu Beniamin. Quod autem non haberent vxores
patet, quia de tribu ſua nulla erat fœmina ſuperſtes:
omnes quippe gladio conciderant: de alijs autem tri-
bubus nullam accipere poterant, quia omnes iurane-
rant ſe non daturos eis filias ſuas in vxores, ideo neceſ-
ſe erat ſemen ſuum perire, & hoc eſt verè, quod ipſi
intendebant, quando dicebant hoc. Et patet hoc, quia
quando dixerunt: ablata eſt vna tribus de Iſrael: ſub
iunxerunt: vnde vxores accipient? ſcilicet iſti qui
manſerunt de Beniamin: quaſi dicat, quia non eſt vn-
de accipiant vxores ad continuandum progeniem ne-
ceſſe eſt, ꝙ auferatur tribus Beniamin.

An viri Beniamin poſſent accipere vxores de Gentilitate,
ſi non poſſent habere vxores de Iſraelitis.
Quæſt. XVIII.

QVAERETVR vlterius, dato ꝙ iſti viri Benia-
min non poſſent habere vxores de filiabus Iſrael,
an poſſent illas accipere de Gentilitate. Reſponden-
dum, quod ſi aliquo modo iſti poſſent accipere vxores
de Iſraelitis, non liceret eis accipere de Gentilitate, eo
ꝙ maior diſtantia eſt inter Iudæos, & Gentiles, quàm
inter Iudæos vnius tribus ad Iudæos alterius tribus.
Etiam quia ſi Iudæi de vna tribu acciperent vxores de
alia tribu, non erat periculum aliquod, & tamen ſi Iſ-
raelitæ acciperent vxores de Gentilibus erat pericu-
lum duplex. Primum erat, ꝙ proles inde genita effi-
ceretur idolatra, quia in parua ætate erudiretur à ma-
tre, quæ eſſet aſſueta idolis, & tales mores induerent
paruuli. Secundum erat, ꝙ viri propter amorem fœ-
minarum allicerentur ad colendum Deos, quos ipſę
colebant. Sicut factum eſt de Salomone, cuius cor

Si Iſraelitæ acciperent vxores de Gētilibus erat duplex periculũ.

F peruerterunt alienigenæ mulieres, vt coleret idola, vt
patet 3. Regum 11. Et iſta fuit cauſa prohibitionis
matrimonij inter Hebræos & Gentiles: Exod. 34. &
Deuter. 7. cap. inter Hebræos autem ſi viri acciperent
fęminas de alijs tribubus, non erat aliquod periculum
ſpirituale, ſed ſolum temporale, quia tranſirent poſ-
ſeſſiones de tribu in tribum, & non maneret certa di-
ſtinctio familiarum & tribuum, ſicut Deus eam fece-
rat, & iſta fuit cauſa vetandi matrimonia in diuerſis tri-
bubus: Nume. 36. Iſtud autem periculum minus eſt,
quàm ſpirituale quodcunque, ideo potius toleran-
dum erat: & ideo ſi dato iſto caſu, quòd non poſſent
Beniamitæ accipere vxores, niſi de alijs tribubus, vel
de Gentilitate, potius acciperent de alijs tribubus vxo-
G res, & lex non obſtarēt in hoc, quia lex non tenet in
caſu neceſſitatis, quando obſeruata lege, periret poli-
tia, vel magna pars eius: cùm non ſit politia propter le-
gem, ſed lex propter politiam, vt declaratum eſt ſu-
pra in quadam quæſtione. Sed dato, quòd nullæ fœ-
minæ eſſent, quas acciperent iſti Beniamitæ de alijs tri
bubus, eſt dubium, an liceret accipere vxores de Gen-
tilitate. Et tunc dicendum, quòd in aliquo caſu lice-
bat liberè accipi vxores de Gentilitate, ſicut erat quan-
do Iſraelitæ pugnabant contra aliquam gentem, quæ
non eſſet de Chananæis, & capiebant mulieres capti-
uas, poterant accipere, quas vellent in vxores: Deuter.
21. Pro hoc autem conſiderandum, quòd aut illę gen-
tes, de quibus Iſraelitæ accipere volebant vxores, erant
H de Chananæis, autem non. Si non erant de Chana-
nęis, aut conuertebantur illę mulieres ad Iudaiſmum,
aut nequaquam patiebantur conuerti, ſed volebant
manere in ritu dæmonum. Si primo modo, licebat
cuicunque Iudæo accipere vxorem de Gentilitate,
etiam ſi poſſet accipere de filiabus Iſrael, & ſic intelli-
gitur Deutero. 21. Nam ibi fœmina captiua faciebat
prius quaſdam cæremonias quàm vir Hebræus cogno
ſceret illam. Si autem nolebat conuerti, ſed manebat
in ritu Gentilico, aut erat vir Iudæus in neceſſitate, ſci-
licet, quòd non poterat accipere aliquam de filiabus
Iſrael, aut non erat in neceſſitate. Si primo modo, po-
terat licitè accipere vxorem de Gentilitate. Sic fuit
de duobus filijs Elimelech, & Noemi, ſcilicet Maa-
I lon, & Chelion. Nam cùm peregrinarentur in terra
Moab propter famem, quæ vrgebat terram Iſrael per
decem annos, acceperũt duas vxores, ſcilicet Ruth, &
Orpham, & illæ manebant adhuc in ritu Gentilitatis,
& ſemper fuerunt in eo quandiu manſerunt cum vi-
tis ſuis. Quod patet Ruth primo: nam mortuo Eli-
melech viro Noemi, & duobus filijs eius, ſcilicet Maa-
lon, & Chelion redire volebat Noemi in terram Iſ-
rael, & duæ nurus ire volebant cum Noemi: tandem
reuerſa eſt Orpha, & cùm Ruth nollet dimittere
Noemi, dixit ad eam Noemi: ecce reuerſa eſt cogna-
ta tua ad populum ſuum, & ad Deos ſuos. Non ta-
men vocarentur dij illius, niſi maneret adhuc in cul-
tu illorum. De Ruth patet, quòd vſque huc coluiſſet
K idola, quia Noemi dicebat ad eam, reuertere tu cum
ea. Si tamen Ruth ſuſcepiſſet iam cultum Dei veri,
non hortaretur Noemi illam, quòd reuerteretur cum
Orpha ad Deos ſuos, ſed duceret eam ſecum in ter-
ram Iſrael, ne dereſeret cultum Dei, quem ſemel in-
choauerat: ergo nondum deſeruerat idola. Item pa-
tet, quia cùm Noemi aduerſaretur ipſi Ruth, vt redi-
ret ad terram ſuam dixit Ruth: populus tuus populus
meus, & Deus tuus Deus meus, quæ te morientem
terra ſuſceperit, in ea moriar, ideſt populus tuus,
erit populus meus, & Deus tuus erit Deus meus,
& tamen ſi iam Ruth ſuſcepiſſet cultum Dei, non
diceret hoc, quia iſte erat modus promittendi, quòd
omnia eſſent communia Ruth & Noemi ſcilicet

Quæſt. 5. cap. 21.

Poterāt Iſraelitæ accipere vxores de Gētilitate in aliquo caſu.

Deus, populus, & terra habitationis: erant autem iſtæ mulieres in ritu Gentilico, quandiu manſerunt cum viris ſuis, & tamen illi non redarguuntur, quòd illas ſuſceperint manentes in ritu illo, quia non poterant accipere alias pro tunc, cùm eſſent extra terram Iſrael. Ergo à fortiori liceret iſtis Beniamitis accipere vxores de Gentilitate, etiam manentes in ritu Gentilico, & ſi poſſent eas conuertere ad ritum Iudaicum, conuerterent: ſui autem licitè viuerent cum eis: maior neceſſitas erat in eis, quàm in filijs Noemi: quia illi licèt non poſſent pro tunc accipere vxores de Iſraelitis in terra, in qua erant: poterant tamen venire in terram Iſrael, & accipere ibi quaſcunque: iſti autem non poterant accipere aliqnas ex caſu dato, etiam ſi expectarent multo tempore, ideo magis licitum erat iſtis accipere vxores de Gentilitate, etiam ſi manerent in ritu Gẽtilico. Si autem iſtæ mulieres eſſent de Chananæis, dicendum, quòd erat maior difficultas, quia Deus vetuerat communicationem Iſraelitarum cum Chananæis magis quàm cum alijs gentibus: Exod. 34. & Nume. 33. & Iudic. 2. & iuſſerat, quòd omnes occiderentur gladio tam viri, quàm fęminæ, magni & paruuli: quod non iuſſerat de alijs gentibus, Deuter. 20. capit. Et ideo dicendum, quòd ſi inuenirentur fęminæ de alijs gentibus: non licebat accipi de Chananęis. Si tamen daretur caſus, in quo non poſſent iſti accipere vxores de alijs gentibus, liceret accipi vxores de Chananęis, & hoc ſiue poſſent conuertere illas ad ritum Iudaicum, ſiue non. Et patet hoc, quia iſta lex prohibens matrimonium Iſraelitarum, & Chananæorum non erat naturalis inducens ſecundum ſe peccatum, ita quòd in nullo caſu liceret contra eam agi. Sicut eſt in lege de non adulterando, & de non dicendo falſum teſtimonium. Dato ergo caſu neceſſitatis diſpenſaretur in iſta lege, vel ipſa non obligaret. Sicut eſt de furando, quia vetitum eſt furari, & furtum procedit præſuppoſita diſtinctione dominiorum. Sed in caſu neceſſitatis, non eſt diſtinctio dominij, ſed omnia ſunt communia: ideo tunc non tenet illa lex. Item patet, quia iſta lex erat diſpenſabilis, & aliquando in ea diſpenſatum eſt, ſicut in Raab Ierichontina, quæ erat Chananæa, & tamen accepta fuit in vxorem à Salmō principe tribus Iuda filio Naaſon, qui fuit princeps tribus Iuda in deſerto in exitu Iſrael de Aegypto: Nume. 1. & 2. & 7. de hoc patet Matthæi primo, & colligitur Ioſue 6. Ideo cùm hic eſſet maxima neceſſitas, liceret iſtis Beniamitis accipere vxores de quibuſcunque gentibus.

In aliquo caſu Iſraelitæ poterant ducere vxores de Chananæis.

Idcirco dixerunt: Quis eſt de vniuerſis tribubus Iſrael, qui non aſcendit ad Dominum in Maſpha? Et ecce inuenti ſunt habitatores Iabis Galaad, in illo exercitu non fuiſſe. Eo quoque tempore, cùm eſſent in Silo, nullus ex eis ibi repertus ęſt. Miſerunt itaque decem millia viros robuſtiſſimos, & præceperunt eis: Ite & percutite habitatores Iabis Galaad in ore gladij, tam vxores, quàm paruulos eorum: & hoc erit quod obſeruare debebitis: omne generis maſculini, & mulieres, quæ cognouerunt viros interficite: virgines autem reſeruate. Inuentæque ſunt de Iabis Galaad quadrin-

Num. 31

A gente virgines, quæ neſcierunt viri torum, & adduxerunt eas ad caſtra in Silo in terram Chanaan.

Idcirco dixerunt. Hi ponitur ſecundum huius cap. in quo ponitur filijs Beniamin de vxoribus facta prouiſio, quia per modos duos, qui infra in litera habentur datæ fuerunt eis ſexcentę vxores. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur virorum Iabes Galaad occiſio. Secundò ipſis filijs Beniamin de filiabus Iabeſenorū facta prouiſio. ibi. *Miſeruntque.* Circa primum dicitur. *Idcirco dixerunt: quis eſt de vniuerſis tribubus Iſraelis, qui non aſcenderit ad dominum in Maſpha?* Scilicet quia volebant prouidere Beniamitis de vxoribus, & non poterant dare de filiabus ſuis, eo quòd omnes iurauerunt in Maſpha, non daturos de filiabus ſuis vxores filijs Beniamin, ideo dixerunt: quis non aſcendit ad dominum in Maſpha? quaſi dicat illi, qui ibi non fuerunt non iurauerunt, ideo poterant dare de filiabus ſuis, & in Maſpha dicitur, quia ibi fuit primum congregatio, quam fecerunt Iſraelitæ ad hoc, quòd pugnarent contra viros Gabaa præcedenti cap. *Et ecce inuenti ſunt habitatores Iabes Galaad, in illo exercitu non fuiſſe.* Eſt Iabes Galaad, quædam ciuitas in terra duarum tribuum, & dimidiæ ad orientem Iordanis in ſorte Gad, de qua magis dicetur infra in ſecunda quæſtione & C ſequentibus, & habitatores illius noluerunt venire ad iſtum exercitum, & ſcitum eſt, quòd illi non veniſſent per ordinationem exercitus, quia erat diſpoſitus exercitus ſub certis ducibus, & quilibet ſciebat quot viros ſubordinatos ſibi habebat, & de qua illi erant regione, & inuentum eſt, quòd ſub nullo duce belli fuiſſent Iabeſeni: nec etiam fuerunt de illis, qui comportabant neceſſaria exercitui. Nam eligebantur decem viri de centum, & centum de mille, & mille de decem millibus ex omnibus tribubus Iſraelitarum, & iſti cōportabant neceſſaria exercitui, vt patet pręcedenti cap. *Eo quoque tempore cum eſſent in Silo nullus eorum ibi repertus eſt.* Ideſt non ſolùm non venerant à principio ad iurandum in Maſpha ſed etiam nullus eorum erat nunc D in Silo, quando iſta dicebantur. Et iſtud ponitur tanquam probatio ad ſciendum, quòd viri Iabes non fuerunt in iſto exercitu, quia omnes, qui conuenerunt in Maſpha ad iurandum, vel fuerunt in tribus bellis, quæ fecerunt Iſraelitæ contra Beniamitas, vel erant de comportantibus neceſſaria exercitui, & omnes iſti finito bello conuenerunt in Maſpha coram domino, vbi omnes nunc erant cogitando, quòd non periret tribus Beniamin, & tamen non fuit ibi repertus aliquis de viris Iabes: ideo apparebat, quòd ipſi non venerant in Maſpha cum cæteris Iſraelitis. *Miſerunt itaque decem millia viros robuſtiſſimos.* Videns totus populus Iſrael, quòd viri Iabes peccaſſent, contra iuramentum eorum agendo, non veniendo ſcilicet in exercitu, E condemnauerunt eos morti, & elegerunt de tota multitudine, quæ tunc erat in Silo decem millia virorum, qui irent ad occidendum Iabeſenos. *Et præceperunt eis: ite & percutite habitatores Iabes Galaad.* Dederunt eis formam, qualiter agerent, & non putauerunt eſſe difficultatem in executione: quia non erat magna ciuitas Iabes, vt poſſet reſiſtere iſtis decem millibus virorum. *In ore gladij.* Ideſt omnes occidite gladio non dates eis aliud genus mortis, ſcilicet non cremetis eos, nec ſuſpendatis, aut faciatis alium modum pœnæ: Et tamen nomine gladij intelliguntur omnia arma offenſiua: nam poterant occidere eos lapidibus, vel baculis, aut ſicut accideret, vtpote lanceis, & ſagittis, & iaculis,

Ponitur filijs Beniamin de vxoribus facta prouiſio.

quia non eſſet in poteſtate iſtorum, quòd omnes occiderent gladio, ſed ſicut occurreret eis. *Tam vxores quàm paruulos eorum.* Ideſt, non ſolùm occidatis viros bellatores, qui habitant in vrbe, ſed etiam vxores eorum, & paruulos filios. *Et hoc erit, quod obſeruare debetis.* Quia iſte modus puniendi non erat viſitatus, expreſſerunt illum Iſraelitæ iſtis decem millibus virorum. *Omne generis maſculini, & mulieres, quæ cognouerunt viros, interficite.* Iubebant occidi omnes maſculos cuiuſque ætatis, ſcilicet, quia iſti non proficiebant ad intentionem ſuam, ſ. vxores vt darent Beniamitis: mulieres etiam à viro cognitas miſerunt occidi, quia illę non erant tradendæ in vxores Beniamitis, ſed virgines. *Virgines autem reſeruate.* Scilicet, vt dentur in vxores filijs Beniamin, quia iſta erat intentio G principalis Iſraelitarum, quando faciebant hoc, ſcilicet prouidere Beniamitis de vxoribus. *Inuentæque ſunt de Iabes Galaad quadringentę virgines.* De modo, quo inueniebatur, quæ mulieres erant virgines, & quæ corruptæ declarabitur infra in quadam quæſtione. *Quæ neſcierant viri torum.* Scilicet, quæ nondum fuerant coniugatæ viris, nec ab aliquo cognitæ. *Et adduxerunt eas ad caſtra in Silo.* Quia iuſſerant Iſraelitæ, quòd reſeruarentur virgines ſeruauerunt iſtas quadringentas, & duxerunt eas in Silo, vbi erãt caſtra, ideſt vbi erat nunc totus Iſrael congregatus in ſanctuario domini, & vocantur caſtra congregationes bellicæ. *In terra Chanaan.* Ideſt, Silo eſt in terra Chanaan, & non ponitur iſtud hic ex ſuperabundantia, ſed ad differentiam H Iabes Galaad, quia licèt terra Chanaan eſſet terra promiſſa Iudæis, tamen aliquam partem terræ tenebant Iudæi, quæ non erat de terra Chanaan: quod patet, quia terminus orientalis terræ Chanaan erat Iordanis Nume. 34. vbi ponuntur omnes termini terræ Chanaan. terra tamen duarum tribuum, & dimidiæ erat vltra Iordanem ad orientem eius, & ibi erat Iabes Galaad, ſcilicet in Galaad, ideo virgines illæ ducebantur de extra terram Chanaan in terram Chanaan, ſcilicet in Silo, quæ eſt in terra Chanaan, & erat in ſorte Beniamin (vt aliqui putant) & alij in ſorte Ioſeph: de quo infra dicetur in quadam quęſtione.

Quomodo dicitur in litera, quòd Iſraelitæ aſcenderunt ad dominum in Maſpha.

Quæſt. XIX.

I QVAERETVR, quomodo dicitur in litera, quòd Iſraelitę aſcenderunt ad dominum in Maſpha. Nam non videretur ibi fuiſſe coram domino, ſed in Silo. Aliquis dicet, quòd erat in Maſpha templum, ſiue tabernaculum domini, quod fecerat Moyſes, & quandocunque aliqui erant in ſanctuario, vel in loco ſanctuarij, dicebantur eſſe coram domino: eo quòd Deus ſpecialiter erat in ſanctuario potius quàm in alijs locis. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia ſan- K ctuarium nunc erat in Silo, vt patet pręcedenti capit. Nam dicitur, quòd venerunt Iſraelitę in domum domini in Silo, & conſuluerunt dominum. Etiam dicitur: eo tempore erat ibi arca fęderis domini, & Phinees filius Eleazari filij Aaron prępoſitus domus: non ergo erat in Maſpha. Aliquis dicet, quòd licèt nunc non eſſet ſanctuarium domini in Silo, fuerat tempore præterito, & manebat ſemper locus venerabilis tanquã adhuc eſſet pręſentia Dei ſpecialiter. Sed ad iſtud dicendum, quòd non ſtat, quia etiam non fuerat aliquando ante hoc ſanctuarium in Maſpha. Nam ſanctuarium à principio portabatur cum Iſraelitis in via, & mouebatur de loco ad locum, dum ipſi nondum

F haberent quiętem: cùm autem ſubiecta magna parte terrę Chananęorum Iſraelitis Deus dediſſet eis quiętem quandam tempore Ioſue, voluerunt ponere ſanctuarium in vno loco, vt fixum maneret, & poſuerunt illud in Silo: Ioſue 18. & ſic ille fuit primus locus, in quo poſitum eſt, & non potuit poni in Maſpha: manſit autem in loco illo vſque ad mortem Heli ſummi ſacerdotis, quando capta eſt arca à Philiſthinis. Nam tunc ſanctuarium erat in Silo, vt patet primo Regum 1. & 2. & 4. & poſtea non legitur fuiſſe ibi, ſed paulo poſt tempore Saulis regis legitur, quòd eſſet in vrbe Nobe, primo Regum 21. Dicendum ergo, quòd dupliciter poteſt intelligi, quòd Iſraelitę aſcenderint ad dominum in Maſpha. Primo modo, quia quando- G cunque congregantur aliqui ad faciendum aliquod, quod pertineat ad honorem Dei, dicuntur eſſe coram domino. Sic enim dixit Chriſtus Matthæi 18. vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum ego ſum: & tamen Iſraelitæ conueniebant nunc ad vindicandum nefas, quod acciderat propter reuerentiam Dei, ideo dicebantur eſſe coram domino. Et iſte modus loquendi eſt frequentatus in ſacra ſcriptura: ſic dicitur primo Regum 23. quòd Dauid, & Ionathas filius Saulis ſteterunt coram domino, & tamen ambo erant ibi in ſyluis, vbi non erat templum, nec locus aliquis, in quo Deus diceretur ſpecialiter eſſe, ſed quia iurabant, & conueniebant aliqua inter ſe inuocato nomine domini, dice- H bantur eſſe coram domino, tanquam haberent Deũ præſentem in teſtem, ſicut dixerunt ambo primo Regum vigeſimo. Secundo modo poteſt intelligi, quòd erant coram domino, ſcilicet, quia Maſpha erat locus, in quo Deus ſpecialiter erat. Nam licèt non eſſet ibi templum, nec vnquam fuiſſet, erat tamen locus magnæ deuotionis in terra Iſrael. Pro quo ſciendum, quòd licèt in terra Iſrael vnicus eſſet locus ſanctuarij, tamen in multis locis erant ſynagogæ Iudæorum, in quibus conueniebant ad audiendam doctrinam legis, & ad orandum, vt patet Lucæ quarto, vbi dicitur, quòd conſuetudo Chriſti erat introire in ſynagogas diebus Sabbatorum, & cùm eſſet in Nazareth introiuit in ſynagogam, & traditus eſt ei liber Iſaiæ I ad legendum: ad iſtas ſynagogas conueniebant Iſraelitæ diebus Sabbatorum, & audiebant verbum Dei, & legem, & orabant, vt colligitur ibidem, & patet etiam Actu. 13. vbi Paulus quodam Sabbato introiuit in ſynagogam, & prædicauit, & rogatus eſt à Iudæis, vt etiam ſequenti Sabbato prædicaret: ex quo patet, quòd ſingulis Sabbatis ad hoc conueniebant. De hoc declaratum eſt latiſſimè quarto Regum quarto capitu. in quadam quæſtione. Et de iſtis ſynagogis quædam erant maioris deuotionis quàm aliæ, ſicut eſt nunc de eccleſijs noſtris, & ita erat de Maſpha, qui erat locus maioris deuotionis, quàm aliæ ſynagogæ, & erat locus orationis in toto Iſrael: & hoc fuit à principio. Nam nunc cùm eſſet tabernaculum in Silo erat locus deuotionis in Maſpha, & etiam tempore Samuelis Prophetæ: poſt hæc fuit deuotio in Maſpha: ideo erat vnus de tribus locis, in quibus Samuel iudicabat Iſrael quolibet anno, & ibi ſacrificabat ſæpe. Nam ibi fuit ſacrificium factum, & congregatus fuit totus Iſrael, quando ſuperuenerunt Philiſthini, & intonuit ſuper eos dominus fragore magno de cœlo, & fugati ſunt à facie Iſraelitarum, primo Regum ſeptimo, & ibi etiam congregatus eſt totus Iſrael ad eligendum primum regem, quando electus eſt Saul: eodem libro capitu. decimo, & ideo quando homines erant in loco illo, dicebantur eſſe coram Deo propter ſpecialem deuotionem illius loci, & ſic credebant Deum ſpecialiter reſpicere orationes Iſraelitarum.

Sãctuariũ mãſit i Silo vſq; ad mortẽ Heli.

Doc rẽſio ad quęſtiũ

In multis locis erant ſynagogæ Iudæorũ, licèt eſſet vnus locꝰ ſanctuarij

In illo loco quàm in al.js, & ob hoc nunc congregati fuerunt prima vice in Maſpha, & ibi factum eſt iuramentum.

Quæ ciuitas erat Iabes Galaad, cuius habitatores nunc occiſi fuerunt.

Quæſt. XX.

QVAERETVR vlterius, quæ ciuitas erat Iabes Galaad cuius habitatores nunc occiſi fuerunt. Reſpondendum, quòd iſta fuit vna ciuitas in terra duarum tribuum & dimidiæ ad orientalem partem Iordanis, & extra terminos terrę Chanaan: erat autem nomen eius Iabes. Sed vocatur Iabes Galaad, quia erat in terra Galaad. Eſt enim Galaad nomen cuiuſdam montis ad orientem Iordanis, qui ſic vocatus eſt à Iacob. Nam cùm fugeret Iacob à Laban ſocero ſuo, inuenit eum in monte illo poſt ſeptem dies, & fecerunt pacta inter ſe ibi, & quia in teſtimonium illorum, quæ promittebant poſuerunt ibi quendam cumulum lapidum, vocatus eſt mons Galaad, quod Hebraicè interpretatur aceruus teſtimonij, vel cumulus teſtis, Gene. 31. cap. Terra autem in circuitu montis illius vocatur terra Galaad, & fuit data medietas illius terræ in ſortem tribui Ruben, & Gad, & alia medietas fuit data dimidiæ tribui Manaſſe. De Iabes in qua parte iſtarum fuerit, non apparet. De iſta ciuitate fuit Elias Propheta, vt patet tertio Regum 17. Contra iſtam ciuitatem pugnauit Naas rex Ammonitarum multo tempore poſt hoc, volens eam accipere in principio regni Saulis, & volebat eruere oculos dextros habitatorum vrbis, & petitis inducijs miſerunt ad Saulem, qui congregato exercitu pugnauit contra Ammonitas, & diſperſit eos, ita vt non manerent duo pariter, primo Regum 11. deinde mortuo Saule, cum Philiſthini ſuſpendiſſent cadauer eius, & filiorum ſuorum de muro vrbis Bethſan, ſurrexerunt viri fortiſſimi Iabes per noctem, & introeuntes in terram Philiſthinorum tulerunt cadauera de muro Bethſan, & portantes in Iabes ſepelierunt ea in nemore Iabes, & ieiunauerunt ſeptem diebus in dolorem mortis Saulis. primo Regum vltimo, & primo Paralipo. 10. hoc fecerunt Iabeſeni referentes gratiam Sauli, quia liberauerat eos de manu Ammonitarum, & quia in hoc fuerant viri laudabiles, Dauid miſit eis ad regratiandum, dicens: quòd licèt mortuus eſſet Saul dominus eorum: ipſe faceret miſericordiam cum eis, & retribueret quod poſſet, vt patet ſecundo Regum ſecundo capitulo: quis autem fuerit exitus iſtius ciuitatis, quamquam nunc deſtructa fuerit, declarabitur infra in quadam quæſtione.

An peccarunt Iſraelitæ iubendo, quòd occiderunt viri Iabes Galaad. Quæſt. XXI.

QVAERETVR vlterius, an peccauerunt Iſraelitæ iubendo, quòd occiderentur viri Iabes Galaad. Reſpondendum, quòd Iſraelitæ non ſolùm non putabant peccare occidendo Iabeſenos, imò potius putabant, quòd peccabant ſi non occiderent illos, quia iurauerant occidere omnes, qui non veniſſent ad bellum, & tamen non venerant Iabeſeni, & in hoc verum credebant, quia Iſraelitæ poterant imponere iſtam pęnam, & habebant iuſtam cauſam ad ponendam eam, & etiam iuriſditionem. Nam ſicut declaratum eſt, ſupra in quadam quæſtione, non erat aliquis rex, aut iudex in Iſrael, quando iſtud factum eſt, qui circa hoc poſſet prouidere, ideo iuriſditio ſumma erat penes multitudinem, & ipſa poterat ponere iſtam pęnam, ſicut faceret rector politiæ, & ſic non erat pęna iniuſta ex defectu iuriſdictionis. Etiam non erat iniuſta ex defectu cauſæ, quia iuſta cauſa ſuberat ad imponendum eam, ſcilicet, quia erat totius populi negocium, quòd vindicaretur & puniretur nefas, quod factum fuerat in Gabaa, & ſi non puniretur oriretur indignatio Dei ſuper totum populum negligentem circa hoc. Quicunque ergo impediret punitionem virorum Gabaa, procurabat indignationem Dei, & deſtructionem populi, ideo poterat procedi contra eum, tanquam contra hoſtem publicum, tanquam eſſet admonitus. Sic autem fuit de viris Iabes: nam vocati ſunt, vt venirent in Maſpha, ſicut cæteri de Iſrael, & rennuerunt: ideo iuſtè puniebãtur. Etiam non erat pœna iniuſta propter malam intentionem infligentis, quia non inflicta fuit iſta pęna ex odio, quia Iſraelitæ non habebant iſtos exoſos, cùm eſſent fratres ſui, ſed graui iuramento ſe conſtrinxerant ad faciendum hoc, vt patet ſupra in litera. Quod autem iurabant Iſraelitæ (etiam ſi eſſet in damnum ipſorum, & de hoc valde dolerent) obſeruabant, ſicut fuit de Iephte Galaadite, qui propter votum immolauit filiam ſuam vnigenitam, ſupra 11. c. Dicendum ergo, quòd non peccauerunt Iſraelitæ iubendo occidi viros Iabes Galaad.

Quare Iſraelitæ occiderunt viros, & fœminas præter virgines, & de decem modis, & gradibus punitionis, qui erant in veteri teſtamento pro peccato multitudinis.

Quæſt. XXII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Iſraelitæ ſeruauerunt nunc talem modum pęnæ, quòd occiderent viros, & fęminas præter virgines. Et an iſte modus conſonet alicui modo punitionis de his, qui ſunt in lege Dei, & ſacra ſcriptura. Reſpondendum, quòd cauſa quare Iſraelitæ occiderunt hic viros, fuit propter pęnam, & cauſa reſeruationis virginum fuit, vt Beniamitæ, de quibus principaliter intendebant, poſſent habere vxores. Nam propter iſtud peccatum graue, quod fecerant Iabeſeni, voluerant Iſraelitæ non ſolùm occidere eos, ſed etiam vxores, & filios, & omnia pertinentia ad eos, vt eſſet in exemplum punitio tanti delicti: quia tamen ſi occiderent omne viuens non haberent vnde darent vxores Beniamitis, voluerunt reſeruare virgines ex neceſſitate, vt prouiderent Beniamitis: quamquam alias potius occidendę eſſent virgines adultæ, vt quibuſdam videtur, quàm pueri paruuli. Cùm autem quæritur, an iſtæ modus ſimiletur alicui modo punitionis eorum, qui ſunt in ſacra ſcriptura: Dicendum quòd multi ſunt, & tamen non ſimiliatur alicui per omnia. Primus modus, & leuior eſt quando aliqua gens ſubijciebatur tributis, & non occidebatur quiſquam, nec fiebat præda. Et iſte erat quandocunque Iſraelitæ pugnabant contra aliquem, qui eſſet alicuius gentis extra terram Chananæorum. Nam tenebantur Iſraelitæ, primò offerre pacem, & ſi habitatores vrbis ſuſciperent illam, & aperirent portas vrbis, ſubijciebant eos Iſrael in tributarios, & non poterant occidere eos, nec quicquam aliquid mali facere. Deuteron. 20. Secundus modus eſt quando pugnabatur contra aliquam gentem, & capiebatur præda, & occidebantur viri bellatores, fœminæ autem, & paruuli manebant illæſi, & poterant vendi in ſeruos. Sic erat quandocunque pugnabant Iſraelitæ contra aliam gentem, quæ non erat de ſtirpe Chananæorũ, & cũ offerebatur ei pax nolebat aperire

Modi punitionis in ſacra ſcriptura multi ſunt.

portas vrbis. Nam tunc Iſraelitę debebant occidere vi- F
ros bellarores, reſeruatis mulieribus, & parunlis, quos
poterant vendere in ſeruos, Deut. 20. & 21. Tertius
modus eſt, quãdo occidebantur viri bellatores ſolùm,
& nõ poterant vxores eorum, & paruuli vendi, nec du-
ci in ſeruos, & ſic erat ſi pugnarent Iſraelitæ inter ſe, ſ.
viri de regno Iuda contra viros de regno Iſrael, & è
contrario, quia ſolùm illi, qui ibant ad bellum occi-
dendi erant: filij autem, & familiæ eorum nihil pati de-
bebant: ſic patet ſecundo Paralipo. vigeſimo octauo:
cùm qnidam de filijs Ephraim pugnauit contra viros
de regno Iuda, & tradidit illos Deus in manus eius,
occiditque plurimos, & cępit reliquos captiuos in ſer-
uos, & ancillas, & tunc Propheta Obed egreſſus ob-
uiam illi, monuit quòd tenerentur nemo captiuus, G
ſed remitterentur in terram ſuam, quia Deus ſuper
hoc grauiter iratus fuerat. Et iſte modus leuior eſt,
quàm præcedens. Quartus modus eſt, cùm occide-
bantur viri & fœminæ exceptis virginibus, & tamen
non deſtruebantur ciuitates: nec occidebantur iu-
menta, nec capiebatur aliqua præda. Sic fuit hic.
Nam non fuit deleta ciuitas Iabes, nec iumenta, nec
capta ſunt ſpolia, ſed ſolùm viri, & fœminę occiſi ſunt
præter virgines, quia hoc ſolùm mandatum eſt, vt
patet in litera. Quintus modus erat, quando occide-
bantur viri & fœminæ præter virgines, ſicut ſupra, &
tamen deſtruebantur vrbes incendio, & capiebatur
præda, & diuidebatur exercitui: ſic fuit in bello contra
Madianitas, vt patet Num. trigeſimo primo capitulo. H
Sextus modus erat, quando occidebantur omnes viri,
& fœminæ magni, & paruuli, nullo excepto etiam ſi
eſſent mulieres virgines, & capiebantur vrbes, & diui-
debantur ſpolia: tamen non occidebantur iumenta,
nec ſuccendebantur vrbes. Sic fuit regula generalis,
quantum ad omnes Chananæos, quia omnes occi-
dendi erant gladio, & nulli parcendum propter ſe-
xum, vel ætatem, Deutero. 20. Septimus modus erat
quando occidebantur maſculi & fœminæ vniuerſali-
ter, & ciuitas cremabatur, & ponebatur in tumulum
æternum, vt nullus in ea habitare poſſet, & tamen non
occidebantur iumenta, & ſpolia diuidebantur exerci-
tui: ſic fuit in deſtructione vrbis Hai, quę fuit ſecunda,
quæ capta eſt in terra Chanaan, de qua Ioſue octauo. I
Octauus modus erat, quòd homines viri, & fœminæ
occiderentur, & etiam iumenta, & omnia viuentia, &
poneretur ciuitas in tumulum æternum, & non cape-
rentur aliqua ſpolia, quæ diuiderentur exercitui, ta-
men aurum, & argentum, ſerrum & æs poſſent accipi,
vt ponerentur in theſauris domini: ſic fuit in anathe-
mate Iericho, quia omnia iſta facta ſunt, vt patet Ioſue
ſexto, & ſeptimo. Nonus modus erat, quòd occide-
rentur homines, & iumenta, & omnia viuentia, &
non caperentur aliqua ſpolia pro exercitu, nec aurum,
& argentum, ant aliquid aliud pro theſauris Dei, ſed
omnia deſtruerentur, & cremarentur, non tamen po-
nerentur vrbes in tumulos æternos, ſed liceret poſtea
in eis habitare: ſic fuit in deſtructione, quam Deus iuſ- K
ſit facere Sauli in terra Amalechitarum primo Re-
gum 15. Decimus modns eſt, quòd occidantur viri,
& fœminæ, & omnia viuentia, & poſtea crementur
ciuitates, & non accipiantur aliqna ſpolia pro exer-
citu, nec aurum & argentum pro theſauris Dei, ſed
omnia crementur, & inſuper quòd ciuitas diruatur, &
ponatur in tumulum æternnm: iſtud fiebat in ciuita-
tibus idolatrarum in terra Iſrael, ſi Iſraelitæ in aliqua
vrbe publicè colerent idola, Deutero. decimo tertio.
Iſti modi punitionis ſunt, quãdo punitur aliqua gens,
& non perſona priuata, ſiue ſit punitio per modum
belli, ſiue per modum executionis ſententiæ: ſicut
erat hic, & iſti modi ſe habent ſecundum ordinem in
grauitate, quia quilibet ſequens eſt grauior præceden-
te, vt apparet inſpiciendo ſingulos, præter tertium, qui
eſt leuior, quàm ſecundus, & punitio Iabeſenorum,
de qua hic agitur tenet quartum gradum, quia nihil in
ea factum eſt, niſi quod hic dictum fuit, ſpolia autem
nulla capta ſunt, nec occiſa ſunt iumenta, nec diruta
eſt vrbs, ſed omnia iſta manſerunt pro virginibus,
quæ non occiſę fuerunt, de quo infra dicetur in qua-
dam quæſtione.

An peccarunt Iſraelitæ iubendo occidi fœminas vrbis Iabes, & paruulos, & quare hoc fecerunt.

Quæſt. XXIII.

QVAERETVR vlterius, an peccauerunt Iſrae-
litæ iubendo occidi fœminas vrbis Iabes, &
paruulos, & quare hoc inſſerunt. Aliquis dicet, quòd
peccauerunt, quia iniuſtum erat fęminas occidi: nam
iſta occiſio erat in pęnam, quia viri Iabes non venerant
in Maſpha ad exercitum. Sed ad fęminas non perti-
nebat venire ad exercitum, nec etiam ipſę ad hoc vo-
catę fuerunt: ergo iniuſtum erat eas occidi pro hoc.
Item patet, qnia non erat hic aliqua cauſa ad occiden-
dnm fęminas, niſi peccatum virorum ſuorum, & ta-
men illud non eſt cauſa ſufficiens, nec colorata ad oc-
cidendum eas, ergo iniuſtè occiſæ ſunt. patet hoc, quia
non ſolùm in iudicio hominum, ſed nec etiam in iu-
dicio Dei hoc fit, quia ipſe ſolùm punit peccata pa-
trnm in filios, vſq; in tertiam & quartam generationẽ,
Exod. trigeſimo quarto, & Nume. decimo quarto:
peccata tamen virorum in vxores, vel è contrario non
legitur Deꝰ punire: ergo à fortiori iudicio hominum
non poterit hoc fieri iuſtè. Tertiò patet quantum ad
paruulos, quia pęna debet infligi peccato: multi tamẽ
paruuli erant in Iabes, qui non peccauerant quantum
ad Deum, nec quantum ad homines, & tamen illi oc-
ciſi ſunt, quod iniuſtiſſimum eſt. Quartò patet, quia
Deus iuſſit Deutero. vigeſimo quarto: non occiden-
tur filij pro patribus, nec patres pro filijs: & tamen hic
paruuli fuerunt occiſi pro peccato patrum: ergo malè
factum eſt. Aliquis dicet, quòd licuit hoc facere Iſ-
raelitis, quia ſic Deus fecit in vrbibus Sodomorum.
Nam illæ perierunt pro peſſimo vitio carnis: ſed cer-
tum eſt, quòd in illo non peccabant mulieres, nec
paruuli, & tamen omnes ſimul perierunt, Gen. deci-
mo nono. Dicendum tamen, quòd hoc non ſatisfa-
cit propter duo. Primò quia iſti aliquo modo pecca-
uerant in hoc. Nam fęminæ fortè cognoſcebantur
in vaſe indebito ſicut viri, & illud erat vitium Sodomi-
ticum, & merebantur occidi. De paruulis etiam di-
cendnm, quòd erant infecti hoc vitio ſiue in opere, ſi-
ue in deſiderio propter malam aſſuetudinem illarum
vrbium: vnde quando duo angeli introeuntes Sodo-
mam venerunt in domum Loth in ſpecie virorum,
dicitur qnòd omnes viri de vrbe vallauerunt domum
Loth à puero vſque ad ſenem: Gene. decimo nono.
Alij paruuli occiſi ſunt omnino à Deo ſaltem pro-
pter originale, & tamen hic non peccauerant mulie-
res, nec paruuli in hoc in quo peccauerunt viri Iabes,
ideo non erat ſimile. Secundo, quia iudicium Dei ni-
mium differt à iudicio humano, & aliquid eſt licitum
in illo iudicio, quod non eſt licitum in iudicio huma-
no, qnod patet, quia Deus punit peccata patrum in
filios vſque ad tertiam et quartam generationem:
Exod. trigeſimo quarto, & Nume. decimo quarto, &
tamen in iudicio humano non licet occidere filios
pro patribus, vt patet Deut. vigeſimo quarto. Non
occidentur filij pro patribus, nec patres pro filijs.

Rões in diuerſum.

Et

Deus eſt iudex noſter quoad omnes noſtros act°.

Et ratio diuerſitatis eſt, quia Deus eſt iudex noſter, quantum ad omnes noſtros actus, & quando peccamus in vno actu, poteſt nos occidere pro alio: homines autem non ſunt iudices ad puniendum pro oĩbus actibus, ſed ſolùm pro illis, in quibus læditur proximus, vel communitas ex actu noſtro, ideo non licet homini punire eodem modo, quo Deo licet. Et ſic dicendum, quòd non licuit ex illa parte Iſraelitis occidere mulieres, & paruulos vrbis Iabes Galaad. Manet ergo dubium, an peccauerunt in hoc Iſraelitæ. Et ſatis poſſet dici, quòd peccauerunt, quia non tenemur excuſare actum eorum, cùm ipſi non eſſent viri excellentes ſanctitate, nec ſcriptura eos excuſare velit: fuiſſe tamen motiuum eorum videtur ex iuramẽto, quia cùm nimis eſſent affecti Iſraelitę ad pugnandum contra viros Gabaa, imponerent grauiſſimam ſententiam ſuper omnes, qui non venirent, ſcilicet, vt non ſolùm ipſi, ſed vxores etiam eorum, & filij perirent, & hoc innuitur aliqualiter, quia dicitur in litera: graui enim ſe Iuramento conſtrinxerãt occidere eos, qui defuiſſent. Et vocatur iuramentum graue, ideſt factum ſuper re graui, ſcilicet ſuper multis pęnis inferendis. Si autem velimus excuſare factum iſtorum, dicemus, ꝙ fuit ex quadã diſpenſatione Dei, quia Iſraelitæ, quando iſtud mandauerunt erant in Silo, vbi erat ſanctuarium, & ſummus ſacerdos, & ibi conſuluerant dominum ſup omnibus bellis, quæ fecerant contra Beniamitas, ideo etiam ſatis veriſimile eſt, quòd ſuper omnibus iſtis pęnis infligendis viris Iabes eum cõſuluerunt, & eo mãdante facerent.

Ad rationes in diuerſum.

Ad rationes factas in contrarium, dicendum, quòd bene concludunt, & tenendæ ſunt. Si autem licitè fecerunt Iſraelitæ fuit per diuinã diſpẽſationem, & tunc ceſſant omnes illæ rationes, q̃ ꝓbant, ꝙ Iſraelitis non liceret tales pęnas imponere ſuo iure.

Quare Iſraelitæ non reſeruarunt mulieres cognitas à viris in Iabes Galaad. Quæſt. XIIII.

QVAERETVR vlterius, cùm Iſraelitæ intenderent nunc quærere vxores filijs Beniamin, cur non reſeruauerunt mulieres cognitas à viris in Iabes Galaad, quia per illas poterant ſatisfacere Beniamitis: & hoc videbatur valde conueniens: & ſi nollent reſeruare omnes, ſaltem tot reſeruarent, vt ſufficerent ad dandum in vxores Beniamitis, & per hoc tolleretur difficultas in quam poſtea incurrerunt, ſcilicet, quia virgines inuentę in Iabes Galaad non ſuffecerunt ad id, quod intendebãt, & oportuit inquirere ducentas alias virgines de filiabus illorum, qui iurauerant non dare de filiabus ſuis vxores Beniamitis per fraudem quandam, quæ erat contra iuramentum ipſorum, vt patet infra in litera. Aliquis reſpondebit, quòd Iſraelitæ putabant, quòd virgines Iabes eſſent plures, quàm ſexcentæ: & ſic ſufficerent ſexcentis viris, qui ſuperſtites erant de Beniamin: & ob hoc iuſſerunt occidi corruptas. Si autem putauiſſent, quòd virgines non ſufficerent, iuſſiſſent etiam ſeruare aliquas corruptas ſaltem vſque ad ſupplendum numerum Beniamitarum virorũ, & poſtquam occiſæ fuerunt omnes corruptæ, inuenięque ſunt ſolùm quadringentæ virgines, doluerunt Iſraelitæ, quòd non reſeruaſſent plures, quas eis darent. Sed dicendum, quòd hoc non eſt conuenienter dictum. Nam ſi Iſraelitæ intendiſſent dare tam de corruptis, quã de virginibus, non exiſtentibus virginibus, iuſſiſſent, ꝙ reſeruarentur multæ corruptæ, quouſque videretur an eſſent tot virgines, vt poſſent ſufficere, quia hoc ſatis poterat quilibet videre, quod erat dubium, an tot virgines reperirentur, vt ſatisfacerent cum illis viris Beniamitis, & tamen iuſſerunt indifferenter reſeruari virgines, & occidi cor-
A ruptas: ergo non erat intentio eorum dare aliquam de corruptis etiam non inuentis virginibus ad ſufficientiam in Iabes. Secundò patet, quia ſi erat intẽtio Iſraelitarum prouidere de mulieribus Iabes, ſiue virginibus, ſiue corruptis, iuberent ſic, quòd inquirerentur omnes virgines Iabes, & ſi inuenirentur ſexcentæ reſeruarentur, & ſi plures, quòd occiderentur, quia illæ non erant neceſſariæ ad tradendum in vxores Beniamitis. Si autem pauciores, quòd acciperentur aliq̃ de corruptis cum eis, vſque ad ſexcentas, & tamen iuſſerunt abſolutè, quòd omnes virgines reſeruarentur: etiam ſi reſeruatę eſſent vltra ſufficientiam, & omnes corruptas iuſſerunt occidi non iubentes aliquam reſeruari, etiam ſi virgines non eſſent ad ſufficientiam
B pro Beniamitis. Aliquis dicet, quòd intentio Iſraelitarum fuit reſeruare omnes virgines, & omnes corruptas occidere, ad ſimilitudinem occiſionis, quã iuſſit Moyſes fieri in Madianitis. Nam omnes fœminas corruptas, & omnes paruulos fecit occidi, virgines autem reſeruari: Num. 31. Sed dicendum, quòd hoc nõ ſtat, quia ibi magna cauſa fuit ad faciendum hoc, quæ non fuit hic. Nam Iſraelitæ reſeruauerunt fœminas Madianitidas, quos Moyſes increpuit, dicens: Cur fęminas reſeruaſtis? ipſę enim ſunt, quæ fecerũt peccare Iſrael. eod. c. ſed iſta vindicta contra Madianitas fiebat, quia per eos fuerant Iſraelitę decepti, & inducti ad colendum idola, ideo perierunt viginti quatuor millia de eis: Num. 25. & hoc fuerat, quia poſitæ fuerant fę-
C minæ Madianitides apud caſtra Hebræorum, quæ ab eis patiebantur ſe cognoſci: & vt fruerentur concubitu earum, & blanditijs inducebant eos, vt Deos ipſarum colerent: quod Iſraelitæ fecerunt, & occiſi ſunt viginti quatuor millia. Quamobrem dixit Deus ad Iſraelitas: hoſtes vos ſentiant Madianitæ, quia hoſtiliter egerunt contra vos: Num. 25. & propter hoc factum eſt bellum contra eos: Num. 31. Et quia peccatum venerat per mulieres Madianitarum, quæ cognitę fuerant ab Iſraelitis, illę erant occidendę: & quia nõ cognoſcebatur, quæ illę fuerant, iubebatur, quòd omnes corruptæ occiderentur, vt nulla earum, quæ peccauerant euaderet, ideo rectè dixit Moyſes: cur fęminas reſeruatis? ipſę enim ſunt, quæ fecerunt peccare
D Iſrael: & tamen hic mulieres Iabes nihil peccauerant, ideo non erat ſimile ad hoc, quòd occiderentur nunc omnes corruptæ. Dicendum autem eſt quantum ad paruulos, quòd ideo occiſi ſunt, quamquam non peccauiſſent, vt non vellent poſtea vltores eſſe patrum, & turbarent Iſraelitas faciendo bellum, vel alias turbationes. Et iſta etiam videtur fuiſſe cauſa, quare occiderunt Iſraelitæ paruulos Madianitarum: Num. 31. & etiam paruulos Beniamitarum, quando cremauerant vrbes eorum præcedenti cap. De mulieribus autem non patet cauſa tam euidenter. Nam ſi iuſſiſſent omnes occidi, ſiue virgines, ſiue corruptas, præter illas, quæ ſufficerent ad hæc, quę darentur in vxores Beniamitis, ſiue eſſent virgines, ſiue corruptæ, poſſet dici

Iſraelitæ quare paruulos Madianitarũ occiderũt

E quòd factum fuerat ex ira magna, & deteſtatione criminis Iabeſenorum: quia tamen omnes corruptas occiderunt, & omnes virgines reſeruarunt, ſiue ſufficerent pro Beniamitis, ſiue non: aliunde cauſa inquirenda eſt. Aliquis dicet hoc fuiſſe, quia nolebant Iſraelitæ, quòd aliquis vir de progenie Iabeſenorum maneret, nè eſſet vltor ſanguinis paterni, vt dictum eſt. Et quia de qualibet muliere corrupta poterat dubitari cũ eſſet fœcunda, & conciperet maſculum, iuſſerũt omnes occidi. Sed hoc fortè non multum ſtat, quia poterant ſeruari vſque ad tempus debitum, vt viderentur, an eſſent prægnantes: & ſi eſſent prægnantes obſeruaretur, an parerent maſculos, & occiderentur illi, & matres permitterentur viuere: & ſi parerent fęminas

nas vtrunque permitterentur viuere, ſcilicet mater, & foetus. **F** Aliter ergo poteſt dici, quòd ſtirps virorum Iabeſenorum erat damnata, & ideo in deteſtationem illorum, non erat accipienda in vxorem aliqua fęmina, quæ ab aliquo eorum fuiſſe cognita: ſic erat de Iſraelitis reſpectu Gentilium; quia quando Iſraelitę capiebant prædam de terra Gentilium, qui non eſſent Chananæi, & in numero captiuorum eſſet aliqua pulchra virgo, poterat accipi in vxorem à viro Iudæo: ſi autem eſſet corrupta non accipiebatur, vt patet Deuterono. 21. & tamen ibi non occidebantur corruptæ, ſed vendebantur. Hic autem volebant Iſraelitę occidere omnes de Iabes, quæ non erant aptæ, vt eſſent vxores Beniamitarum, & quia corruptæ in odium corruptorum ſuorum erant ineptę ad hoc, quòd acciperentur **G** in vxores à Beniamitis, ſicut corruptæ à Gentilibus, reſeruabantur ſolę virgines, quæ erant idoneę, vt acciperentur in vxores à Beniamitis. Secundò poteſt dici, quòd fiebat in deteſtationem virorum Iabes ex alio fundamento, ſcilicet, quandocunque inter Hebræos aliqua accipiebatur fęmina à viro, pertinebat ad familiam viri: & magis gaudebat priuilegijs familiæ viri, quàm familiæ patris ſui: & aliquando propter viros à quibus cognoſcebantur, priuabantur aliquibus priuilegijs, quæ prius habebant. Patet hoc, quia non licebat ſacerdotibus in veteri teſtamento contaminari, niſi in mortibus patris, & matris, filij, & filiæ, fratris, & ſororis, quæ non erat cognita à viro: Leui. 21. & ſic ſi fœmina non erat cognita à viro retinebat adhuc pri**H**uilegia familiæ paternę. ſ. quòd frater ſuus ſacerdos poterat lugere, & intereſſe funeri eius. Si autem erat cognita à viro, nõ poterat intereſſe funeri eius, eo quòd cenſebatur iam eſſe de familia viri illius, à quo cognita erat, & perdebat priuilegium familiæ ſuæ. Sic etiã patet aliqualiter quantum ad cibos conſecratos. Nam quamdiu filia ſacerdotis manebat in domo patris ſui, licebat ei comedere de cibis conſecratis, vt colligitur Leui. 10 & 22. Si autem accipiebat virum, & manebat cum eo, non licebat ei comedere de cibis ſanctificatis, niſi uir ſuus eſſet ſacerdos. Si autem moreretur uir, & maneret ipſa habens filios ex uiro, non licebat comedere de conſecratis. Si autem manebat uidua, & ſine filijs, cenſebatur iure uirginis, & comede**I**bat de conſecratis, Leui. 22. & ſic cognitam eſſe ſaltẽ aliquando faciebat mutare familiam, & perdere priuilegia: ita ergo fęminę cognitę inter Iabeſenos tranſibant in familiam eorum: & propter illos erant minoris dignitatis, ideo occidebantur: virgines autem non tranſibant in familiam illorum, quia non erant cognitę ab eis, aut ſaltem non erant dignæ aliquo malo in odium illorum, ideo non occidebantur. Tertiò modo poteſt dici ſecundum Ioſephum quinto Antiquitatum, quòd factum eſt hoc ex magna indignatione Iſraelitarum propter corruptionem mulieris Leuitæ. Ait enim: Tanta ira ſuccenſi ſunt propter paſſionem corruptæ mulieris, & armorum ab eis neglecta conditione, quòd occiderunt omnes Iabeſe**K**nos cum filijs & vxoribus præter quadringentas virgines, ſcilicet, quòd totum iſtud malum præcedens euenerat propter corruptionem mulieris Leuitæ factam à filijs Beniamin, & quia viri Iabeſeni videbantur fauiſſe Beniamitis nolendo ire ad pugnandum contra eos: irati ſunt Iſraelitæ contra mulieres ab eis corruptas, & occiderunt. Et licèt iſtud motiuum non ſit neceſſitatem inducens, tamen eſt ſatis veriſimile conſiderata conditione Iudæorum illius temporis, qui faciliter mouebantur in iram ad agendum aliquid ſatis peruerſum, & durum.

In vet. teſt. ſacerdotibus ſ morte quorũ licebat cõtaminari.

Reſpõſio ſecũdum Ioſephũ.

Quales virgines erant illę, quæ reſeruabantur.
Quæſtio XXV.

QVAERETVR vlterius, cùm dicatur hic, quòd virgines reſeruatæ ſunt, quales virgines erãt iſtæ, quæ reſeruabantur. ſ. an reſeruarẽtur omnes virgines cuiuſcunque ætatis; etiam quæ eſſent vnius diei natę, vel ſolùm illæ, quæ erãt iam in ætate nubili, vel quaſi. Reſpondendum, quòd hoc non apparet manifeſtè: poſſet autem dici, quòd omnes in quacunque ętate eſſent reſeruarentur, quia hic dicitur, quòd occiderent omnes fœminas, quę cognouerunt viros, & nullas alias de fęminis iubebant occidi, ſed puellę paruulæ, vtpotè **G** vnius menſis, vel anni non cognouerant viros, ideo ex hac lege non erant occidendæ. Item, quia non ſtabat in his aliqua cauſa, quę mouebat Iſraelitas ad occidendum mulieres Iabeſenorum. In contrarium videtur, quia Iſraelitæ iuſſerunt reſeruari virgines Iabeſenorũ, vt ex illis acciperentur vxores pro Beniamitis. Sed manifeſtum eſt, quod paruulę, vtpote, quę erant vnius menſis, vel minoris ætatis nullo modo erant aptę ad hoc, quia ſi viri Beniamin deberent expectare vſquequo eſſent iſtę nubilis ætatis, multi eorum prius ſeneſcerẽt, & tranſiret tempus gignendi in eis: ergo non fuerunt tales reſeruatæ, ſed illę ſolùm, quæ erant iam ętatis nubilis, vel quaſi, vt illico poſſent accipere eas in vxores. Secũdò patet, quia dicitur in litera, quòd inuentæ ſunt **H** virgines quadringentæ in Iabes, & ductæ in Silo: dictumque eſt filijs Beniamin, vt ſuſciperent eas in pace. Et dicitur, quòd venerunt filij Beniamin in illo tempore, & datæ ſunt illis in vxores omnes quadringentę: & tamen ſi eſſent in paruula ætate, vtpotè vnius menſis, vel anni non poſſent dari in vxores, ergo erant virgines adultæ. Aliquis dicet, quòd erant aliquæ earũ paruulæ, & iſtę non potuerunt dari in vxores de præſenti, ſed ſub expectatione. ſ. quòd quãdo venirẽt ad adultam ætatem, eſſent vxores eorum. Sed iſtud etiã non ſtat, quia ſi aliquę eſſent tam paruulę, nullo modo poſſent accipere eas filij Beniamin ad ducendum in terrã ſuã, ſicut duxerunt iſtas quadringentas, quia in tam parua ætate non poterant nutriri apud viros non habentes **I** vxores, ſed apud matres, vel alias, & tamen in terra Beniamin nulla talis fœmina erat adhuc, quæ poſſet lactare paruulos teneros. Tertiò patet, quia ſi omnes puellæ cuiuſcunque ætatis, quę non eſſent cognitę à viris acciperentur hic, non erat veriſimile, quòd tam paucę reperirentur in Iabes Galaad, quę erat ciuitas. Nam veriſimile erat, quod reperirentur plures, quàm mille: ergo intelliguntur ſolę exiſtẽtes in ętate nubili. Quartò patet, quia hic dicitur, quòd reſeruatę fuerunt quadringentę virgines: non tamen vocamus quamlibet mulierem virginem, quę viro incognita ẽ. Nam illa, quę eſt incognita, quia cognoſci nondum potuit natura deficiente, vt paruulę, virgines non dicuntur, ſed tunc mulieres in ſacra ſcriptura, & in vſu vulgari **K** virgines appellari incipiunt, quãdo iam corrumpi poſsũt, & concipere, & tamen abſtinent à coitu. Quintò patet, quia dicitur in litera, quòd inuentę ſunt quadringentę virgines in Iabes, quę non cognouerunt viri torum: & tamen de paruulis, vtpotè, quę ſunt infra vnum annũ ſuperfluum eſt dici, quòd non cognouerunt viri torum, quia impoſſibile erat eas cognoſcere: ergo intelligitur de magnis, quę iam aptę erant ad cognoſcendum viri torum, & tamen non cognouerant. Reſponderi põt dupliciter. Vno modo, quòd ſolę virgines, quę erant in ętate nubili, vel quaſi, reſeruatę ſunt, & fuerunt quadringentę: paruulę autem multũ deficientes ab ętate nubili occiſę ſunt, quia inhabiles erant ad id, quod intendebant Iſraelitę. Nec videtur hoc inconueniens,

Rationes in diuerſum.

quia

quia ſic occiſi ſunt etiã paruuli, qui nihil peccauerant, quia tamen non erant apti ad id, quod volebant Iſraelitæ, occiſi ſunt, nihil tñ magis aptę erãt puellę paruulæ, quàm illi, qui longe erant à nubili ætate, cùm non poſſent tãto tempore expectare ſine vxoribus viri Beniamin. Ad rationem primam pro contrario dicendum, quòd verum eſt, ꝙ Iſraelitę ſolùm iuſſerunt occidi fęminas, quæ cognouerant viros, & paruulę nõ cognouerant. Et tamen ipſi diſtinguebant fęminas oẽs groſſo modo in duas partes. ſ. in virgines, & eas, q̃ cognouerant viri torũ, & oẽs iſtę tam virgines, q̃ cognitę erant de illis, quę iam viro aptę erant, quia de his poterat prouideri viris Beniamin: de paruulis autem nequaquam, ideo quaſdam harum iuſſerunt reſeruari, & quaſdam occidi. De paruulis fęminis nihil locuti (B) ſunt, quia illę non pertinebãt ad propoſitum, cùm de illis non poſſet prouideri viris Beniamin, ideo ponebantur in numero occidẽdorum, ſicut pueri paruuli.

Ad rationem primam in diuerſum.

Ad ſecundum dici poteſt, ꝙ in puellis paruulis fuit aliqua cauſa, quæ mouebat Iſraelitas ad occidendum Iabeſenos. Nam illi volebant occidere omnes, & nullum omnino reſeruaſſent, niſi propter neceſſitatem prouidẽdi Beniamitis de vxoribus, & ob hoc omnes, de quibus non poterat prouideri Beniamitis occidi debebant. Sed ſic erat de fęminis paruulis, ideo illę occidendę erant. Secundo modo poteſt reſponderi ad quæſtionem iſtam. ſ. ꝙ reſeruatę fuerunt in Iabes omnes mulieres incognitę viris cuiuſcunque ætatis eſſẽt, etiam ſi ſolùm eſſent vnius diei, & tamen non fuerunt (C) computatę omnes inter quadringentas, ſed ſolę illæ, quę erãt in ętate nubili, vel proximę pubertati. Et iſta poſitio eſt valde rationabilis, & concordat ſatis literę, quia tenebitur nunc litera, ſicut iacet. ſ. ꝙ nulla fęmina occiſa fuerit, niſi quę cognouerit virum, & etiã nõ obuiabunt quinq; rationes inductę ſupra pro alia parte, cùm illę ſolùm probent, quòd de illis quadringẽtis virginibus, nulla fuerit paruula, ſed omnes puberes, vel proximę pubertati. Et iſta poſitio videtur magis tenenda, & tunc dicetur de iſtis paruulis virginibus, quòd reſeruatę fuerint in tribu ſua, & cùm peruenerunt ad pubertatem, traditę ſunt in vxores viris de tribu ſua, & cognatione ſua, quantum potuerunt propinquius reperiri.

Ad ſecundam rationem.

Quomodo cognoſcebatur, quæ fœmina erat virgo, & quæ non. Quæſtio XXVI.

De hac re vide Nume. ca 31.

QVAERETVR vlterius, cùm dicatur hic, quòd ſolæ virgines reſeruatę ſunt occiſis omnibus, q̃ cognouerant viri torum, quomodo cognoſcebatur, quæ erat virgo, & quæ non. Aliquis dicet, quòd erat facilis cognitio. ſ. ꝙ omnes coniugatæ, vel viduæ, aut repudiatæ reputabantur corruptæ, cœterę autem reputabantur virgines. Et dicebantur virgines, q͂ erant in ſtatu virginali. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia hoc modo multæ poterant de his quadringentis accipi, quæ eſſent cognitæ à viris, quod erat contra intentionem Iſraelitarum. Secundò patet, quia nòn ſolùm dicitur in litera virgines, ſed ẽt quæ non cognouerant viri torum: ideo illa additio debet hoc ſignificare, ꝙ non ſolùm iſtę fęminę erant in ſtatu virginali, ſed etiam erant incognitæ viris: & ſic neceſſe erat facere aliam inquiſitionem de hoc. Aliter poteſt dici, quòd fuit iſta cognitio per præſentiam arcę, ſicut aſſerunt Hebræi quantum ad virgines Madianitarum. Nam omnes fœminę Madianitarum virgines, & corruptæ ductæ fuerunt in caſtra Iſraelitarum, & iuſſit Moyſes, quòd ſolę virgines ſeruarentur. Et tunc dicunt, quòd faciebant Iſraelitæ tranſire omnes fœminas coram arca, & illę, q̃ non erant virgines cadebant, (A) nec poterant ſubſiſtere, quæ autem erant virgines, tranſibant liberæ. Sed dicendum, quòd iſta cognitio non apparet an facta fuerit aliquando, ſed magis videtur aliquid fictum. Nam ſi fuiſſet ſic, cùm eſſet iſtud miraculum pertinens ad exaltationem nominis Dei, & honorem vaſorum veteris teſtamenti, non ſubticuiſſet illud ſcriptura. Sed potius videtur iſtud eſſe aliquid confictum, quia ſic etiam Hebræi confingunt multa circa arcam, ſcilicet, quòd volauerit ſup aquas Iordanis nullo tenente eam. Et etiam quod plus eſt, quòd ipſa fecerit volare ſecum ſacerdotes, qui volebant portare eam: Quæ declarata ſunt eſſe ficta Ioſue capitulo tertio. Item patet, quia dato, quòd hoc fuiſſet in cognitione virginum Madianitidarum, (B) quæ ductæ ſunt in caſtra Iſraelitarum, vbi erat arca, tamen non potuit eſſe hac vice in cognitione virginum Iabes Galaad, quia arca domini manebat in Silo eo tempore, vt patet præcedenti capitulo, & Iſraelitę manebant ibi, dum iſti decem millia virorum iuerunt ad occidendum Iabeſenos; & virginum cognitio facta eſt in Iabes, & non in Silo; quia dicitur in litera, quòd ſunt inuentę quadringentę virgines in Iabes Galaad, & ductę ſunt in Silo ad caſtra Iſraelitarum, ideo prius diſtinctę ſunt à corruptis, quàm venirent coram arca. Alius modus cognoſcendi eſt per aſtrologiam: licèt iudicia aſtrorum non ſint ex tanta neceſſitate, vt ineuitabiliter debeamus eis aſſentire, quia interdum propter nos, qui non plenam (C) cognitionem, & experientiam de efficacia corporum cœleſtium, & ſignificatione habuimus, vt ait Ptolomæus in Almageſti, & interdum propter varietatem actuum humanorum, & libertatem, quę tantum fugiunt à regula corporum cœleſtium quantum accedunt ad arbitrij libertatem, quę nullis legibus tenetur, niſi diuinis, neceſſe eſt, vel ſaltem contingit nos in quibuſdam aſtrologicis iudicijs deficere: ſed quidquid ſit manifeſtum eſt, quòd Iudęi non inquiſiuerunt hoc modo de virginitate fœminarum Iabeſenarum, quia Iudęi temporis illius erant valde rudes, quia iſtud accidit pauco tempore poſt mortem Ioſue antequam eſſent iudices aliqui in Iſrael, vt declaratum eſt ſupra decimonono, & tunc nulla (D) peritia erat in Iudęis: nam etiam ipſam legem planam, qua tota die dirigi debebant, non intelligebant, vt patet in obligatione iuramenti nunc facti, quod putauerunt tenere, & commiſerunt multa ridicula circa hoc, vt declaratum fuit ſupra in quibuſdam quęſtionibus.

Nota quare iudicia aſtrologica ſæpe falluntur, & multa mẽtiunt poetę, & aſtrologi.

Alius modus cognoſcendi virginitatem eſt per quendam lapidem precioſum, qui ſi ponatur in aqua, & biberit mulier de illa aqua, ſi fuerit virgo, manebit immota: ſi autem cognita viro, cogetur vrinare, etiam ſi conetur retinere. Et iſta erat cognitio ſatis leuis.

Poteſt cognoſci virginitas ꝑ quendam lapidem.

Alius modus cognoſcendi eſt vulgatior per aſpectum, & tactum matronarum, licèt in hoc interdum ſit error, quia ſæpe manus fallitur, & oculus obſtetricum, vt patet extra de probationibus cap. (E) cauſam matrimonij. Credendum eſt autem, quòd iſtum modum vltimum tenuerunt Iudæi, quia erat facilis, & frequentatus, & vt facilius expedirent acciperent omnes puellas paruulas, quę erant in ętate, in qua nondum poterant cognoſci à viris, & quantum ad illas nullum facerent experimentum: in cęteris autem adultis, de quibus poterat eſſe dubium, ſicut in iſtis quadringentis virginibus, ſtarent iudicio matronarum, quas iſti viri ducerent ſecum aliundę, & non de vrbe Iabes, quia omnes Iabeſenę matronę occiſę ſunt.

Alius mod° cognoſcendi virginitatem

Notãdum

De

De exitu vrbis Iabes, cùm nunc deleta fuerit, quid poſtea fuit de illa. *Quæſtio XXVII.*

QVAERETVR vlterius, de exitu vrbis Iabes, cùm nunc deleta fuerit, quid poſtea de illa fuit. Reſpondendum, quòd in Iabes ſoli viri cuiuſcunque ætatis, & feminę cognitę viris perierunt, ciuitas autem non fuit dirupta, nec ſuccēſa, nec pręda aliqua inde capta eſt. Nam ciuitates, quę deſtruebantur cum habitatoribus ſuis, erant illę, quę ponebantur in tumulos ęternos: & iſtę erant, quę ſubijciebantur anathemati, ſicut fuit de vrbe Iericho, in qua nulli poſtea licuit muros conſtruere: Ioſue 6. ſic etiam de vrbe Hai, quæ licèt non fuerit ſubiecta tali anathemati, tamen poſita eſt in tumulum ęternum, Ioſue 8. in ciuitatibus autē, G quę ſubditę erant ſemel Iſraelitis, & habitabantur ab eis, nulla ſubijciebatur anathemati, niſi propter idolatriam, vt patet Deut. 13. in Iabes autem non fuerat idolatria, ideo non erat ponendum anathema. Aliquando tamen vrbes aliquę Iſraelitarum, ſine anathemate perierunt, ſicut fuit de vrbibus Beniamitarum nunc, quia Iſraelitę ſuccenderunt omnes vrbes eorum, & viculos, vt patet pręcedenti capitulo. Sed iſtud non fuit propter anathema poſitum, ſed propter magnam iram Iſraelitarum contra Beniamitas. Contra Iabeſenos autem non erat cauſa tantę iracundiæ, quia non læſerant Iſraelitas pugnando contra eos, & occidendo multos de illis, ſicut fecerant Beniamitę, ſed ſolū ſubtraxerant eis auxilium, vel non impenderant: & ſic e- H rant digni minori pœna: vnde ipſi occiſi ſunt, ſed ciuitas non fuit deleta, & quamquam nunc non manſerit in ea habitator, tamen paulopoſt habitata fuit. Nam tempore Saulis erant viri in Iabes Galaad, contra quos pugnabat Naas rex Ammonitarum, & liberauit eos Saul ab obſidione, 1. Reg. 11. & moriente Saule etiam erant habitatores ibi: nam illi abſtulerunt cadauera Saulis, & filiorum eius de muro Bethſan, & ſepelierunt ea in nemore Iabes, vt patet 1. Reg. vlt. & 1. Paral. 10. cap. Potuit autem populari iſta ciuitas dupliciter.

Iabes potuit dupliciter populari.

Vno modo, quòd propinqui virorum Iabes, ſcilicet, de ſua tribu, & familia, qui tamen habitabant in alijs locis ſuccederent tanquam ab inteſtato, & illi inciperent habitare in Iabes, & poſſidere relicta à Iabeſenis. I Alius modus erat, quòd virgines Iabeſenę traderentur in vxores aliquibus viris, & filij inde nati ſuccederent in poſſeſſione Iabeſenorum: ſed quid ſit verum de his, dicetur ſeq. quæſt. Quidquid autem horum fuerit, ciuitas Iabes poſtea fuit habitata, ſicut prius.

Quid factum eſt de ſpolijs vrbis Iabes. *Quæſtio XXVIII.*

QVAERETVR vlterius, quid factum eſt de ſpolijs vrbis Iabes, ſcilicet, de omnibus rebus mobilibus, quæ ibi erant. Et etiam de agris vrbis, per quem poſtea poſſeſſi fuerint, et quis poſtea vrbem populauerit. Aliqui putant, quòd illi, qui erant pro- K pinquiores Iabeſenis de tribu ſua, & familia, & habitabant in alijs vrbibus ſuccederent nunc in omnibus bonis Iabeſenorum mobilibus, & immobilibus, quia ab inteſtatio iſti videbantur ſuccedere. Sed dicendū eſt, quòd non ſtat, quia modus ſuccedendi in veteri teſtamento erat, quòd exiſtentibus filijs ipſi ſuccederent, & nulli alij, nec etiam filiæ, dato quòd multæ eſſent. Si autem non exſtarent filij, ſuccedebant filię, & illis non ſtantibus, vertebatur hęreditas ad patruos, quibus non ſtantibus, voluebantur ad propinquiores in gradu: nūc autem Iabeſeni nullos filios habebant, quia omnes occiſi fuerunt: manebant autem filiæ, quia omnes virgines reſeruatæ ſunt: ideo ad illas pertinebat ſucceſſio

Nonnullorum reſp. ad quæſitum

F ſecundùm legem, quæ habetur Num. 27. Modus autem iſtius ſucceſſionis fuit, quia virorum Iabeſenorū quidā q habuerunt filias virgines nunc occiſi ſunt, & alij non. Qui autem habuerunt illas erant dupliciter, quia quidam habuerunt paruulas, quæ non erant puberes, nec proximę pubertati, & iſtæ non poterant dari Beniamitis in vxores. Alij habuerunt filias virgines puberes, vel pubertati proximas. De illis, quæ non erant puberes, nec pubertati proximæ dicendum, quòd non fuerunt datę Beniamitis in vxores, ſed fuerunt reſeruatæ à viris tribus ſuæ, & quando peruenerunt ad pubertatem datæ ſunt in vxores viris de tribu ſua, & familia, & ipſę ſuccedebant in bonis paternis mobilibus, & immobilibus, cùm patres earum non feciſſent

Modus ſucceſſionis in hæreditate virorum occiſorum in Iabes.

G teſtamenta, nec diſtribuiſſent legata: & cùm acceptæ ſunt in vxores à viris de tribu ſua, habitauerunt ipſę, & viri ſui in Iabes, & ſic ciuitas denuo habitata eſt, vel ſaltem aliqui filij nati de illis, in quibus reſeruaretur nomen auorum venirent ad habitandū in Iabes. Et hoc verius eſt, ſicut declarabitur infra. Virgines autem, quæ erant in ætate nubili, datæ ſunt Beniamitis, quadringentæ, ſcilicet, & iſtę habitauerunt cum viris ſuis in ſorte Beniamin in vrbibus eius. Nam illi venerunt in Silo, & ibi datæ fuerunt eis iſtę vxores, & abierunt cum eis in terram ſuam, vt patet infra in litera, & iſtę ſucceſſerūt patribus ſuis in hæreditatem tam in bonis mobilibus, quàm immobilibus, ſed non habitauerunt ipſę in Iabes, ſed in ſorte Beniamin. Aliqui tamen de H filijs earum venerunt in Iabes ad habitandum, ſcilicet illi, qui ſucceſſerunt in bonis auorum maternorum, & in quibus reſeruatum eſt nomē ſtirpis eorum. Alij erant viri Iabes, qui non habebant filias virgines quando occiſi ſunt, & iſti non potuerunt habere ſucceſſores, niſi de tranſuerſalibus, & videtur, quòd virgines illę, quę reſeruatę ſunt, ſucceſſerint etiam iſtis, eo q iſtę eſſent propinquiores in gradu viris mortuis, quàm alij viri de habitantibus extra Iabes Galaad. Vel ſi cōntingeret, quòd alij eſſent de cognatione occiſorum propinquiores habitantes extra Iabes illi ſuccederent. Et iſte fuit modus ſucceſſionis in hæreditate virorum Iabes occiſorum, & populationis vrbis de nouo. Sed obijciet, quòd viri Iabes non potuerunt habere aliquos I ſucceſſores de cognatione ſua ab inteſtato, quia ipſi erant damnati pro crimine, & non poterant relinquere hæredes: ſic colligitur Num. 27. cùm filiæ Salphaad petiuerunt, quòd ſuccederent patri ſuo in hæreditate terræ Chanaan, vt non periret nomen patris earum: & ad hoc allegauerunt, dicētes: pater noſter mortuus eſt, & non fuit in ſeditione Core, quę ſuſcitata eſt contra dominum, quare ergo delebitur nomen eius in pgenie ſua? quaſi dicat, ſi fuiſſet in ſeditione ſua, non poſſent ei ſuccedere filiæ ſuæ, nec poſſet relinquere alios, & cùm excluſerunt iſtum caſum, filiæ eius dixerunt; quare ergo delebitur nomen ſuum? quaſi dicat, cùm non fuerit in ſeditione illa, non eſt aliqua cauſa quare filiæ eius careant ſucceſſione. Si autem crimē K iſtud non inhabilitaret eum ad ſuccedendum, vel ſucceſſores dimittendum non allegaſſent hoc: ita ergo eſſet de alijs criminibus, quia inhabilitabunt potiſſimè cum iſtud peccatum Iabeſenorum eſſet contra Deū, quia impediebat correctionem, & pęnam criminum, quæ infligebatur propter honorem Dei. Reſpondēdum, quod viri Iabes potuerunt habere ſucceſſores, & habuerunt de iure, & neceſſe erat, quòd haberent, quia aliàs confunderetur diuiſio tribuum, & ſortium, & fieret contra legem Dei, vt magis immediatè declarabitur. Et cùm obijcitur, quòd fuerunt damnati pro crimine, ideo quòd non poterant relinquere hęredes, non tenet, quia etiam damnati de crimine apud Hebræos poterāt habere ſucceſſores, ſaltem in bonis immobi-

Si viri Iabes nō habuiſſent ſucceſſores cōfunderetur diuiſio tribuum.

mobilibus. Et cùm dicitur de Salphaad reſpondendũ, quod ſi ipſe fuiſſet in illa ſeditione, q̃ ſuſcitata eſt contra dominum ſub Core, non potuiſſent filiæ ſuæ ſuccedere ei in hoc, quod petebant. Et tamen dato, quòd peccaſſent Iabeſeni tam grauiter, ſicur Salphaad, poterant relinquere ſucceſſores. Magna enim differentia eſt in vtriſque, quia Salphaad agebat de lucro captãdo, & Iabeſeni de non perdendo, quod tenebant: facilius tamen, & pro minori crimine quis excluditur à lucro obtinendo, quàm ſi priuetur bonis poſſeſſis, quia turpius eijcitur, quàm non admittitur hoſpes: extra de iureiurando capitulo quanto: & ſæpe iuriſtę talem diſtinctionem faciunt: & ſic facilius excluderentur filię Salphaad, quàm virgines Iabeſenæ. Et patet hoc, quia Iſraelitæ exeuntes de Aegypto ibant ad poſſidendum terram Chanaan, quam Deus promiſerat eis, & iuſſerat, quòd diuideretur eis per ſortes, Num. 26. contigit autem mori Salphaad in deſerto, & ſic nõdum acquiſiuerat aliquam partem hæreditatis in terra Chanaan, quia nondum erat acquiſita per Hebræos, ſed erat ſub expectatione, & habebat ius ad rem ſub conditione, ſcilicet, ſi erueretur terra de manibus Chananæorum: & quia iſtud ius expectationis videbatur extinctum cum ipſo Salphaad, petiuerunt filiæ eius ſubrogari in illo iure, & quòd daretur eis poſſeſſio in terra Chanaã, quæ danda erat patri ſuo, ſi acquireretur de manibus Chananæorum: & ob hoc ſi Salphaad peccaſſet, facilius erat priuari eum iſto iure expectationis, & conſequenter filias ſuas, quæ petebant ſubrogari in locum eius, quàm ſi iam poſſideret Salphaad aliquam partẽ terræ. In Iabeſenis autem ſecus erat, quia illi poſſidebant iam actualiter partes ſuas in terra Chanaan, ideo quamquam peccarent, non erant excludendi ab eo q̃d poſſidebant propter crimen, ſicut Salphaad poſſet excludi à iure expectationis, qui realiter nihil habebat: & ſic etiam filiæ Iabeſenorum non debebant excludi à ſucceſſione propter peccatum patrum ſuorũ, ſi ſucceſſerint in bonis omnibus eorum. Secundò patet, quia ſi inter Iſraelitas pro peccato patrum priuarentur filij ſucceſſione, fieret contra legem Dei. Nam Deus iuſſerat Num. 36. quòd manerent tribus, & familię diſtinctæ, ſicut ipſe diſtinxerat eas: & ad hoc fecit, quòd viri non acciperẽt vxores de alijs tribubus, ſed de ſuis, nè tranſiret hæreditas de tribu in tribum, & maneret, & fieret confuſio ſortium: ſed manerent ſortes, & tribus diſtinctæ, ſicut Deus eas diſtinxerat eodem cap. ſi tamen damnati pro crimine non poſſent relinquere hæredes, non ſuccederent eis aliqui de cognatione, ad quos pertinebat ſuccedere ab inteſtato, ſed tranſiret poſſeſſio ad viros aliarum tribuum in pœnam criminis, & fieret confuſio diſtributionis ſortium, nec manerent, ſicut Deus illas diſtinxerat: & ſic per vnam legẽ repugnaretur alteri, quod nullo modo eſſe debet: potiſſimè, quia Deus nimis inſiſtebat circa hoc, nè confunderentur tribus, ſed ſciretur de quolibet de qua tribu, & familia eſſet: & hoc non poterat ſciri, niſi ſortes hæreditatis manerent ſemper in illis tribubus, & familijs, in quibus aliquando manſerant, ſicut fit in bonis, quæ ſunt de iure primogenituræ, quia illa nullo modo poſſunt trãſire de vna familia in alteram: ideo neceſſe eſt, quòd quamquã aliquis eſſet damnatus de crimine inter Hebræos, maneret ſemper filijs, & poſteris ſuis, vel cognatis ius ſuccedendi: Bene tamen poteſt dici, quòd quantum ad ſe priuarentur iure faciendi teſtamentum, & diſtribuendi legata de bonis mobilibus, imò poterat priuari omnibus bonis mobilibus in pœnam, ſed non bonis immobilibus. Et ratio eſt, quia licèt priuaretur bonis mobilibus, non fiebat contra legem, nec ſequebatur aliquod inconueniens, quia diſtinctio tribuum, & familiarum non fit per bona mo-

A bilia, cùm illa pereant, & alterentur, ſed per bona immobilia: ideo quamquam auferantur alicui in pœnam omnia bona mobilia, nihilominus maneret diſtinctio tribuum, & familiarum: & ſic virgines Iabeſenę non debebant priuari ſucceſſione patrum ſuorum ſaltem quantum ad immobilia. Tertiò patet, quia manifeſtum eſt, quòd viri Beniamin magis peccauerunt, quã Iabeſeni, quia illi fecerunt nefas cõtra Leuitam, & poſtea pugnauerũt contra Iſrael, & occiderũt plurimos, ſupra 19. & præcedenti ca. Iabeſeni autem ſolùm peccauerunt non adiuuando Iſraelitas, & tamẽ viri Beniamin, qui manſerunt, ſcilicet ſexcenti, poſſederunt totam terram Beniamin: & ipſi, & ſucceſſores eorum repleuerunt illam poſtea, nec quiſquam de alijs tribu

Diſtinctio tribuũ fit per bona immobilia.

B bus occupauit aliquid de illa. Quod patet, q̃a dicitur, quòd iſti ſexcenti viri ædificauerunt ciuitates, & habitauerunt in eis: & tamen manifeſtũ eſt, ꝙ iſti ſexcenti ante hoc non habebant plures ciuitates: & tamen nũc ædificauerunt ciuitates: ergo videtur, quòd maiorem terram habuerunt nunc, quàm prius, & ſic ſuccedunt alijs mortuis. Et magis declarat Ioſephus 5. Antiquitatum. ergo Iabeſeni, qui minus peccauerant poterãt relinquere ſucceſſores in bonis ſuis. Quartò patet, q̃a dato, quòd pro aliquibus peccatis grauiſſimis poſſent priuari Iſraelitæ iure relinquendi hæredes, quod falsũ eſt, tamen non eſſet hoc pro quolibet peccato: q̃a Salphaad commiſerat aliqua peccata, & pro illis non crediderunt filię ſuę, ꝙ deberent priuari iure relinquendi

C ſucceſſores, dum non tamen fuiſſet in contentione illa, quæ ſuſcitata eſt contra dominum ſub Core, vt patet Num. 27. cùm dixerũt: pater noſter in peccato ſuo mortuus eſt, & non fuit in ſeditione, quæ cõcitata fuit contra dominum ſub Core, quare ergo delebitur nomen ſuum? Et non obſtante, quòd mortuus fuiſſet Salphaad pro peccato ſuo, Deus iudicauit, quòd iuſtũ petebant filiæ Salphaad, eodem capitulo: ergo non ꝓpter quodlibet crimen damnati priuantur iure relinquendi ſucceſſores. Et ſic cùm Iabeſeni non commiſerint maximum crimen, quia non fuit tantum, ſicut concitatio facta contra dominum in deſerto ad tollẽdum ſummum ſacerdotium Aarõ, & alias ordinationes miniſtrorum, quas Deus fecerat: ideo licèt mere-

D retur Salphaad pœnam pro peccato ſuo, non tamen priuatus eſt iure relinquendi ſucceſſores, cùm minus peccauiſſet. Et ſic tenendũ eſt, ꝙ talis fuerit ſucceſſio in bonis Iabeſenorum, qualis ſupra deſcripta eſt.

Miſeruntq́; nuncios ad filios Beniamin, qui erant in petra Remmon, & præceperunt eis, vt eas ſuſciperent in pace. Veneruntq́ue filij Beniamin in illo tempore, & datæ ſunt eis vxores de filiabus Iabis Galaad: aliàs autem non repererunt, quas ſi-

E mili modo traderent. Vniuerſuſq́ue Iſrael valde doluit, & egit pœnitentiam ſuper interfectione vnius tribus ex Iſrael. Dixeruntq́ue maiores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt vxores? Omnes in Beniamin fœminæ conciderunt, & magna nobis curæ, ingentiq́ue ſtudio prouidendum eſt, nè vna tribus deleatur ex Iſrael. Filias enim noſtras eis dare non poſſumus, conſtricti iuramento, & maledictione, qua

diximus:

F diximus: maledictus, qui dederit de filiabus ſuis vxorem Beniamin. Cœperuntq; conſilium, atque dixerunt: Ecce ſolennitas domini eſt in Silo anniuerſaria, quæ ſita eſt ad Septentrionem vrbis Bethel: ad orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona. Præceperuntque filijs Beniamin, atque dixerunt: Ite, & latitate in vineis. Cumq; videritis filias Silo ad ducendos Choros ex more procedere, exite repente de vineis,
G & rapite ex eis ſinguli vxores ſingulas, & pergite in terram Beniamin. Cumque venerint patres earum, ac fratres, & aduerſum vos queri cœperint, atque iurgari, dicemus eis: Miſeremini eorum: non enim rapuerunt eas iure bellantium, atque victorum, ſed rogantibus, vt acciperent non dediſtis, & à veſtra parte peccatum eſt.

Beniamitis de vxoribus facta prouiſio.

H *Miſeruntq;*. Hic ponitur ſecundum huius partis, Beniamitis de vxoribus facta prouiſio. Et diuiditur in duo, ſecundum quod fuerunt hic duo modi prouidendi. Vnus de filiabus Iabeſenorum. Alius de filiabus Iſraelitarum ducentium Chnros ibi. *Vniuerſuſq; Iſrael*. Circa primum dicitur. *Miſeruntq; nuncios ad filios Beniamin, qui erant in petra Remmon*. Poſtquam Iſraelitæ pugnauerunt contra Beniamitas fugerunt iſti ſexcenti, & ſteterunt in deſerto in petra Remmon, & poſt hæc Iſraelitæ diſcurrerunt per totam terram Beniamin, & combuſſerunt ciuitates, occiderunt maſculos, & fęminas, magnos, & paruulos vſq; ad pecora, & poſt redierunt in Silo, vbi erat tabernaculum domini, & miſerunt ad occidendum viros Iabes, & ductę ſunt virgines in Silo, & miſerunt tunc viri Iſrael ad Benia-
I mitas, vt acciperent iſtas in vxores, & erant Beniamitę tunc in petra Remmon, fuerantque ibi ex quo fugerunt de bello. *Et præceperunt eis, vt eas in pace ſuſciperent.* Timebant iſti Beniamitæ, quòd Iſraelitæ vellent occidere eos, ſicut occiderant cœteros Beniamitas; ideo miſerunt eis ſecuritatem per nuncios, dicentes, quòd venirent in Silo, & acciperent in pace iſtas virgines in vxores, ideſt non timerent iam quidquam mali de bellis præteritis. *Veneruntq; filij Beniamin in illo tempore.* Poſtquam ſecuritas data eſt de non nocendo eis venerunt illico Beniamitæ, qui erant in petra Remmon, & venerunt in Silo, quia ibi adhuc manebant caſtra Iſraelitarum, & ibi datæ ſunt eis iſtę virgines in vxores. *Et datæ ſunt illis vxores de filiabus Iabes Galaad*. Ideſt, quadrin-
K gentæ virgines filiæ virorum Iabes datæ ſunt in vxores iſtis viris. *Alias autem non repererunt, quas ſimili modo traderent.* Ideſt non repererunt in toto Iſrael, quas darent iſto modo, ſcilicet, non faciendo contra iuramentum de non dando de filiabus ſuis vxores filijs Beniamin. Patres autem iſtarum, ſcilicet, viri Iabes non iurauerant, ideo putabant Iſraelitæ, quòd dando illas non peccabant, nec faciebant contra iuramentum, & non fuerunt aliæ huiuſmodi in toto Iſrael, eo quòd omnes alij viri Iſrael aſcenderant in bellum, & iurauerant in Maſpha.

Quomodo Iſraelitæ dederunt virgines Iabeſenas filijs Beniamin in vxores, quia videtur eſſe contra legem.
Quæſtio XXIX.

QVAERETVR vlterius, quomodo Iſraelitæ dederunt virgines Iabeſenas filijs Beniamin in vxores, quia licèt iſtud non videretur eſſe contra iuramentum, tamen erat contra legem. Reſpondendũ, quòd Iſraelitæ conabantur nullo modo facere contra iuramentum, quia nomen periurij erat horrendum inter eos, vt ait Ioſephus 5. Antiquitatum: & quia dare de filiabus ſuis erat contra iuramentum, vt ipſi putabant, non dederunt de illis. Dare autem de filiabus Iabeſenorum non videbatur contra iuramentum, quia Iabeſeni nihil iurauerant, ideo dederunt illas: in hoc tamen fallebantur Iſraelitæ, quia ſi iuramẽtum tenuiſſet ita vt obſeruandum eſſet ſecundum vires ſuas, non potuiſſent dare Iſraelitę filias Iabeſenorum, vt probatum eſt ſupra in quadam quæſtione. Contra legem tamen manifeſtum eſt, quòd erat iſta coniugatio, quia Deus iuſſerat, quòd viri acciperent vxores de tribubus ſuis, & mulieres viros de tribubus ſuis, Num. 36. hic tamen erant viri de alijs tribubus, quàm mulieres, cùm Iabeſenæ eſſent de tribu Ruben, vel Gad, vel Manaſſe, quia Iabes Galaad erat in terra duarum tribuum, & dimidię, quia erat in terra Galaad, Num. 32. Aliquis fortè diceret, quòd illa lex ſolùm intelligatur de mulieribus, quæ ſuccedebant patribus ſuis, & non de omnibus, nè ſequeretur confuſio ſortium. Sed etiam hoc dato eſt inconueniens, quia iſtę virgines ſuccedebant patribus ſuis, vt declaratum eſt præcedenti quęſtione. Dicendum eſt, quòd verum eſt, quòd illa lex erat generalis, & non ad fœminas, quæ ſuccedebant patribus ſuis, ſed etiam ad non ſuccedentes, vt declaratum eſt Num. 36. & tamen recipiebat illa lex ſæpe diſpenſationem: ſic fuit de Dauid, quia cœpit in vxorem Michol filiam Saulis, & erat ipſe de tribu Iuda, Matth. 1. & illa de tribu Beniamin, de qua erat Saul pater ſuus 1. Re. 9. potiſſimè, quia hic erat caſus in quo maximè erat diſpenſandum, ſcilicet, propter neceſſitatem nimiam, quia aliàs periret Beniamitarum populus, cùm nõ haberent vxores, & ſic propter obſeruationem legis periret populus, cui data eſſet. Quod fieri non debet, quia politia non eſt propter legem, ſed lex propter politiã: & ideo in caſu in quo lex incipit pernicioſa eſſe politię abroganda eſt, vel ſaltem diſpenſandum in ea: non ergo fuit contra legem hoc fieri, ſed ceſſante ſimili neceſſitate non fiebat matrimoniũ in diuerſis tribubus.

Cùm lex incipit eſſe pernicioſa politiæ abrogãda eſt.

Quomodo obſeruatum eſt, quod dicitur, Num. 36. nè confunderetur ſortium diſtributio: in coniugio virginum Iabeſenarum in Beniamitis.
Quæſtio XXX.

QVAERETVR vlterius, quomodo obſeruatũ eſt, quod dicitur Nu. 36. ſ. nè confunderetur ſortium diſtributio, & vt non tranſiret hæreditas de tribu in tribum, quia hic videtur neceſſaria iſta confuſio, cũ mulieres Iabeſenę acciperentur in vxores à filijs Beniamin, & ipſę ſucceſſerant in hæreditate patrum ſuorum, vt declaratum fuit ſupra in quadam quæſtione. Reſpondendum, quòd ad euidentiam huius conſiderandum eſt, quòd virginum Iabeſenarum quædã erãt adultæ quando occiſi ſunt patres earum, & aliæ erant paruulæ nondum nubiles, nec proximæ pubertati. Primæ datæ fuerunt in vxores filijs Beniamin, & iſtæ erant quadringentæ, & de iſtis videtur, quòd facta fuerit confuſio ſortium, quia cum eis tranſiuit poſſeſſio tribus ſuæ ad Beniamitas. Virgines autem paruulæ

reſeruatæ fuerunt, & datæ in vxores viris de tribu eadem, & quantum ad iſtas non erat tranſitus poſſeſſionis de tribu in tribum: poterat tamen eſſe de familia in familiam, quia fortè de familia Iabeſenorum nulli manebant in toto Iſrael, & vtrumque erat prohibitũ. Nam non debebat tranſire poſſeſſio de tribu in tribũ, nec de familia in familiam: Num. 36. Dicendum tamen, quòd ſi fortè non potuiſſet prouideri Beniamitis de vxoribus, niſi confundendo diſtributionem ſortium, non obſtante illa confuſione prouideretur eis, quia potius permittenda erat cõfuſio ſortium, q̃ quòd periret vna tribus de Iſrael: eo quòd tribus confundi, vel non confundi erat propter quoddam bene eſſe ipſarum tribuum, ideo non erat deſtruendum eſſe populi propter bene eſſe eius, quia bene eſſe non conſeruabatur, niſi in eſſe: & tamen dicendum, quòd nõ fuit hic facta aliqua confuſio ſortium hoc modo: nam virgines, quæ acceptæ ſunt à Beniamitis in vxores parerent aliquos filios, qui pertinerent ad tribum ipſarum: & ſuccederent in hæreditate materna: & ſic ciuitas Iabes, & omnes poſſeſſiones eius non tranſirent ad Beniamitas, ſed ad filios eorum, qui non computarentur de tribu Beniamin, ſed de tribu, de qua erant matres: & hoc mõ maneret poſſeſſio ſemp in tribu, ĩ qua erat. Sic etiam dicendum eſt de filijs illarum virginum Iabeſenarum, quæ nõ traditæ ſunt Beniamitis, quia licèt illæ traderentur in vxores viris de tribu ſua, poterãt illi eſſe de alia familia, & tamen aliqui filij earum nominarentur de nomine auorum maternorum, & ſuccederent in poſſeſſione, & illi eſſent de familia particulari illorum virorum, qui occiſi fuerãt: & ſic poſſeſſio Iabeſenorum non tranſiret de tribu in tribum, nec de familia in familiam, licèt vxores iſtorum Beniamitarum tranſirent de tribu in tribum.

Bene eſſe in eſſe cõſeruatur.

Quomodo poterat nomen virorum occiſorum in Iabes conſeruari in familijs ſuis. Quæſt. XXXI.

QVAERETVR vlterius, cũ inter Iſraelitas ſemper eſſet conatus ad hoc, nè nomen alicuius deficeret in familia ſua: quomodo poterat cõſeruari nomen virorum occiſorum in Iabes. Patet præſuppoſitum: nam filiæ Salphaad petiuerunt à Moyſe hæreditatem, vt non deleretur nomen eius in familia ſua, Numeri 27. cap. & Deus reſpondit iuſtum eſſe, nè periret nomen illius. Quòd autem periret nomen iſtorum patet, quia nomen alicuius ſeruatur in poſteritate ſua, & deleta poſteritate tollitur nomen. Sic patet 1. Reg. 24. cùm rogauit Saul ipſum Dauid, nè deleret nomẽ ſuum de domo patris ſui, ſcilicet, nè occideret omnes poſteros ſuos, & per hoc deletum eſſet nomen ſuum: & tamen Iabeſeni non habebant poſteritatem aliquã, niſi filiarum, & filię non poſſunt denominare familiã, eo quòd fœmina tranſit in familiã viri ſui, & non manet in familia patris ſui. Et ſic cùm iſtę darentur in vxores Beniamitis, tranſibãt in tribum Beniamin, ideo non eſſent aliqui, per quos denominaretur familia Iabeſenorum, & progenies particulares quorumlibet eorum: potiſſimè, quia Iabeſeni erant, quorum nonnullæ filiæ virgines nunc repertæ ſunt, & illi nullos poſteros relinquebant maſculos, vel fœminas, per quos continuaretur progenies eorum. Reſpondendum, ꝙ nomen cuiuſlibet Iabeſeni fuit nunc ſeruatum in poſteritate ſua, nec ceſſauit familia ſua per mortẽ eorũ. Pro quo ſciendũ, ꝙ continuabatur progenies alicuius non per poſteritatem, ſed per poſſeſſionem: ſi enim aliquis haberet poſteritatem, & non haberet poſſeſſionem, auferebatur nomen eius de familia ſua, & ſiquis haberet poſſeſſionem, & nõ haberet poſteritatẽ, manebat nomen ſuum in familia ſua. Primum patet,

De continuatione progenierum.

A quia mortuo Salphaad manebant filiæ eius, & illæ poterant gignere filios, in quibus maneret nomen Salphaad, & tamen adhuc putabant ablatum eſſe nomen patris ſui de familia ſua, ſi non daretur eis poſſeſſio: & data illa putabant, quòd in eis etiam ſi eſſent fœminæ reſeruaretur nomen patris ſui in familia, cùm dixerũt Num. 36. Pater noſter mortuus eſt, & nõ habuit filios mares, cur tollitur nomen illius de familia ſua, q̃a non habuit filium, detur nobis hęreditas inter cognatos patris noſtri in familia ſua. Aliquis fortè dicet, ꝙ non tollebatur nomen Salphaad de familia ſua, quia filiæ ſuæ non habebant hęreditatem, ſed quia non habebat filiũ, ſic enim ipſę dixerunt: cur tollitur nomen illius de familia ſua, quia non habuit filium? Dicendum,
B quòd non tollebatur nomen eius de familia, quia non habebat filium, ſed quia filiæ eius non habebant hęreditatem: quod patet, quia ſi hęreditas non faceret manere nomen in familia, non petiuiſſent ipſę hæreditatem, vt non tolleretur nomẽ patris ſui de familia ſua. Item, quia ob hoc Deus prouidit in iſto dans immediatè ibidem regulam de ſuccedendi modo, ſcilicet, quòd non ſtantibus filijs ſuccederent filiæ, & cùm dixerunt; cur tollitur nomen eius de familia ſua, quia non habuit filium? non nominauerũt filium propter ſe, ſed propter hæreditatem, quaſi dicat; ſi Salphaad habuiſſet filios maſculos, manifeſtum eſt, quòd illi habuiſſent ius ſortis in terra Chanaan, quod habebat pater ſuus, & per illam hæreditatem conſeruaretur no-
C men patris, quia cùm manebant ſolæ filię, & ante hoc non erat regula, quòd filiæ ſuccederent, ſed ſoli filij, ideo cùm nullus eſſet, qui poſſet accipere aliquam hęreditatem loco Salphaad, neceſſe erat, quòd periret nomen illius de familia ſua: ſi autem filij ſecundum ſe deberent conſeruare nomen patris, & non ratione hæreditatis, in qua ſuccederent non poſſet reparari, ꝙ maneret nomen Salphaad in familia ſua, etiam ſi daretur eis hæreditas, & tamen data eis hæreditate loco patris putauerunt, quòd non peribat nomẽ patris ſui. Etiam patet motiuum earum, ſcilicet, quòd non habebant ipſæ ius ſuccedendi ante hoc, & propter hoc neceſſe erat petere nomen patris, quia Deus dedit tunc legem, quòd filiæ ſuccederent non ſtantibus filijs. Si
D tamen ante hoc filiæ habuiſſent ius ſuccedendi, non fuiſſet tunc data iſta lex propter filias Salphaad, & ſic non conſeruatur nomen in familia propter poſteritatem, quamquam ſubſiſtat, ſi non habebat hæreditatẽ. Secundum erat, quòd dato, quòd quis non haberet poſteritatem, ſi habebat hęreditatem non peribat nomen ſuum. Patet hoc, quia Deuter. 25. dicitur, quòd ſiquis haberet vxorem, & moreretur abſque liberis, frater eius minor cogebatur ſuſcipere vxorem defuncti ad ſuſcitandum nomen illius, & tunc poſſeſſio defuncti dabatur illi, qui ſuſcitabat eius ſemen, vt proueniret illi, qui naſceretur ex tali matrimonio, vt patet Ruth 4. Item patet hoc magis, quia Maalon filius Elimelech, & Noemi non habebat fratrẽ, & manſit vxor
E eius Ruth, & cognatus eius Booz accepit poſſeſſionẽ illius, quia accepit Ruth vxorem eius ad ſuſcitandum nomen illius, eodem capitulo: & ſic iſti verè non habebant aliquam poſteritatem, tamen manſerunt nomina eorum in familijs ſuis propter hæreditates, quas habebant. Eſt enim regula in ſucceſſionibus in veteri teſtamento, quòd cùm quis haberet aliquam hæreditatem, quicunque ſuccederet in illa, ſiue eſſet de familia illius, ſiue non, debebat nominari de familia illius, cuius hæreditatem ſuſceperat, vt colligitur ex locis dictis. Ex hoc poteſt apparere modus, quo nomina virorum Iabeſenorum manerent in familijs ſuis. Pro quo ſciendum, quòd illorum quidam reliquerunt filias virgines quãdo occiſi ſunt, alij nec filios, nec filias.

Regula in ſucceſſione hæreditarũ in veteri teſtamento.

Et

Et qui reliquerunt filias, ſe habebant dupliciter, quia quidam reliquerunt filias adultas, ſcilicet patres quadringentarum virginum, quæ datæ fuerunt filijs Beniamin, alij relinquerunt filias paruulas, quæ datæ fuerunt in vxores alijs viris de tribu ſua. Loquendo de virginibus, quæ datæ ſunt Beniamitis in vxores, dicendũ, quòd illę tranſierunt in familias virorum: & ſic fuerũt iam de tribu Beniamin: & tamen illæ pepererunt filios, & ſaltẽ vnus de filijs ſuccedebat in hæreditate aui materni, & ille non nominabatur de tribu Beniamin, de qua erat pater ſuus, nec de familia eius, ſed de tribu matris ſuæ: & de familia aui ſui materni, & ſic erat de qualibet virgine iſtarum: & ideo omnes patres iſtarũ quadringentarum virginum Iabeſenarum habuerunt nepotes, in quibus manſerunt nomina, & familiæ, & hęreditates eorum. Et ſi vna iſtarum haberet tres, vel quatuor filios, vnus eorum ſuccedebat in hæreditate aui materni, & nominabãtur de familia illius: cœteri autem nominabatur de tribu Beniamin, & de familia patris ſui, & iſti non ſuccedebant quantum ad aliquid in hæreditate matris: iſtud tamẽ non poterat fieri, niſi quælibet iſtarum virginum ſaltẽ haberet duos filios.

Solutiones iſtarũ dubitationum vide Numeri 27. cap. Sed quid ſi aliquæ iſtarum nullos haberent filios, nec filias? Et ſi haberent aliquos, quid ſi non eſſent, niſi filiæ? Et ſi haberent filios, quid ſi eſſet vnicus? quomodo ille poſſet nominare duas familias? quia erat impoſſibile, cùm duæ familiæ diſtinctæ non poſſint deriuari, niſi per duas perſonas diſtinctas, & multa ſimilia difficilia circa iſtas ſucceſſiones accidere poterant, de quibus omnibus latiſſimè declaratum eſt Num. 27. in multis quæſtionibus. Si autem erant virgines paruulæ filiæ Iabeſenorum, quæ traditæ ſunt in vxores viris de ſtirpe ſua: etiam illę haberent plures filios, & vnus illorum ſuccederet in bonis maternis, & non nominaretur de familia patris, ſed aui materni, & reliqui filij nominarentur de ſtirpe patris eorum, & non ſuccederunt aliqualiter in bonis aui materni, quia non dicebantur pertinere ad familiam eius. Omnia dubia, quę dicebamus ſupra accidere poſſe in alijs virginibus poterant etiam accidere in iſtis. Sed reſpondendum eſt, ſicut ibi. Si autem aliqui viri Iabeſeni morerentur nõ relinquentes filias, nec filios: dicendum, quòd hæreditas iſtorum tranſiret ad propinquiores, ſicut dicitur Num. 27. & qui ſuſciperet poſſeſſionem nominaret neceſſariò familiam defuncti, & per eum computaretur linea progeniei eius, ſicut patet de Booz accipiẽte hęreditatem Maalon, Ruth 4. & de fratre accipiẽte hęreditatem, & vxorem fratris ad ſuſcitandum nomen eius, & ſemen, Deut. 25. & Matth. 22. & ſic non poterat mori aliquis vir de Iabes cuius nomen periret in familia ſua, cùm omnes haberent poſſeſſiones. De iſta materia ſucceſſionum declaratum eſt Num. 27.

An peccaſſent Iſraelitæ, ſi occidiſſent nunc iſtos ſexcentos viros, qui reſidui erant de tribu Beniamin.

Quæſtio XXXII.

QVAERETVR vlterius, an peccauiſſent Iſraelitæ, ſi occidiſſent nunc iſtos viros ſexcẽtos, qui reſidui erant de tribu Beniamin. Reſpondendum, ꝙ aut occiderent eos in bello, quo ſimul pugnabant Iſraelitæ & Beniamitæ die, quo fugati, & percuſſi ſunt Beniamitę, aut poſtea, quando vaſtabant vrbes, aut poſtea, quando erant in petra Remmon. Si accipiatur primo modo, dicendum, quòd ſicut Iſraelitæ occiderunt omnes viros Beniamin pręter iſtos ſexcentos: ita iſtos occidendo non peccauiſſent. Quod patet primò, quia illi Beniamitæ, qui occiſi fuerunt in bello, occiſi fuerunt fouendo iniquum bellum, ſcilicet, quia volebant defendere viros Gabaa, & quoſcunque tales iuF ſtum erat occidi. Secundò patet, quia Iſraelitæ fecerunt iſtud bellum Deo mandante: nam conſuluerunt eum in Silo antequam pugnarent, & ipſe dedit eis formam, qualiter agere deberent præcedenti capitulo, & per modum illum occiderunt omnes de tribu Beniamin præter iſtos ſexcentos, quos conſequi non potuerunt fugientes, ideo ſi tunc illos conſecuti fuiſſent, & occidiſſent, non peccaſſent. Secundo modo accipiẽdo dicendum, quòd Iſraelitæ non putarent ſe peccare, Nam in omnibus vrbibus Beniamitarum nullos reliquerunt viuentes, ſed occiderunt vſque ad pecora, & credebant ſe bene agere: & ita occidiſſent iſtos ſexcentos, ſi ibi inueniſſent eos, & tamen an peccauiſſent in hoc non apparet: tamen videtur, quòd non peccaG rent, quia iſti erant viri bellatores, & peccauerãt cum cœteris Beniamitis nolendo tradere peccatores Gabaa, vt fieret iuſtitię executio ſuper illos, & inſuper pugnando contra Iſraelitas defendendo eos: iuſtè ergo poterant occidi, & ſicut non eſſet aliquod peccatum in occidendo fœminas, & paruulos in omnibus vrbibus Beniamitarum, ſicut fecerunt præcedenti cap. ita peccatum non eſſet eos occidendo. Si autem tertio modo occiderent eos, ſcilicet, quando erant in petra Remmon, aut occiderent eos antequam diſcurrerent vrbes Beniamitarum, & occiderent omnes habitatores, aut poſtea. Si prius videtur, quòd non peccabant, quia habebant iuſtam cauſam occidendi eos, qa erant viri bellatores: potiſſimè, quia tunc neſciebant an om-
H nes de tribu Beniamin iam perijſſent. Si autem poſt deletas vrbes Beniamin occiderent eos, aut occiderẽt præſtita ſecuritate, quam nunc præſtiterunt, aut prius. Si præſtita ſecuritate manifeſtum eſt, quòd peccarent, quia violarent fidem datam. Si autem ante datam ſecuritatem, aut ſcirent totam tribum Beniamin eſſe deletam præter iſtos, aut non. Si neſcirent non peccabant, quia iſti merebantur mortem, cùm pugnaſſent contra Iſrael. Si autem ſcirẽt totam tribum eſſe iam deletam, eſt dubium an peccarent: & videtur dicendum, quòd peccarent, quia occidendo iſtos non ſolũ occidebant ſexcentos viros, ſed totam tribum Beniamin: hoc autem impietas erat, quòd pro vno crimine deleretur vna tribus: potiſſimè cùm ſatis iam vindica-
I tum eſſet: & ſic putauerunt Iſraelitę, ideo quamquã potuiſſent iſtos ſexcentos viros occidere ſaltem fame conficiendo non permittendo eos egredi de deſerto, tamen noluerunt, ſed potius procurauerunt, vt haberent vxores, nè periret tribus Beniamĩ. *Vniuerſuſq; Iſrael,* Hic ponitur ſecundus modus prouiſionis, ſcilicet, per quandam fraudem, aut cautelam factam. Et diuiditur in duo, quia primò prędicta cautela ponitur. Secundò executio traditur ibi. *Feceruntq; filij Beniamin.* Circa primum dicitur. *Vniuerſuſq; Iſrael valde doluit, & egit pænitudinem ſuper interfectionem vnius tribus ex Iſrael.* Iſte dolor, & pęnitudo fuit in Silo quando ſteterunt Iſraelitę coram domino, & planxerunt dicentes, ablata eſt vna tribus ex Iſrael, vt patet ſupra in litera, & ite-
K rum doluerunt poſtquam datę ſunt quadringentę virgines Beniamitis de Iabeſenis: nam putauerunt Iſraelitę, quod in Iabes inuenirentur mulieres, de quibus poſſet prouideri viris de Beniamin, & quia ſolùm inuentę ſunt quadringentę, & deficiebant adhuc ducentę, quas vnde habere poſſent neſciebant, doluerunt nimis putantes, quòd perirent illi ducẽti viri, ſine prole. Et non eſt intelligendum, quòd doluerunt ſuper interfectione, quaſi accuſarent ſe, ꝙ male feciſſent, qa benè fecerant pugnando contra Beniamitas, & occidendo illos, quia Dei conſilio egerant: ſed dolebant de damno quod ſecutum fuerat. ſ. quia perierat ferè vna tribꝰ, licèt iuſtè periſſet. *Dixeruntq; maiores natu.* Id eſt ſeniores, & prudentiores, qui maioris auctoritatis habebantur

in populo, & ad quos pertinebat de factis totius multitudinis curam gerere. *Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt vxores?* Scilicet, vnde dabimus eis vxores? vel quomodo faciemus, ꝙ illi non moriantur ſine prole? quia per hoc magnum detrimentum patietur tribus Beniamin. Iſti erant ducenti viri, pro quibus non fuerunt virgines Iabeſenæ. *Omnes in Beniamin fœminæ conciderunt.* Scilicet, omnes mortuæ ſunt gladio. Nam tam fœminæ, quàm paruuli, & ſenes gladio corruerunt in vniuerſis vrbibus Beniamin. præcedenti c. Et dicitur de fęminis Beniamin, quia ſi de illa tribu ſupereſſent, non oportuiſſet quærere alia extraordinaria remedia. *Et magna nobis cura, ingentique ſtudio prouidendum eſt.* Ideſt toto ingenio, & ſolicitudine conandum eſt ad inueniendum aliquem modum honeſtum, per quem prouideatur, vt non pereant iſti viri, ſed dentur eis vxores. Videbant iſti ſeniores, ꝙ ſi propter defectum vxorum periret tribus Beniamin, eſſet magnus defectus, & dãnum reipublicæ Hebræorum. Nam duodecima pars eius tollebatur auferendo illam tribum. *Ne vna tribus deleatur ex Iſrael.* Ideſt, vt non patiatur magnam diminutionem. Nam iam non periret vna tribus, quamquã non darentur vxores ducentis viris, qui ſupererãt, quia quadringenti alij acceperant vxores, per quos continuaretur ſucceſſio tribus Beniamin, & tamen ſi darentur iſtis ducentis copia vxorum, augeretur magis, & breuius tribus Beniamitarum: quæ vtilitas, & multiplicatio tolleretur, ſi nõ darentur vxores iſtis ducentis, ideo magno ſtudio prouidendum erat, vt darentur eis coniuges. *Filias noſtras eis dare non poſſumus.* Loquebantur iſti ſeniores nomine totius multitudinis Iſraelitarum, quia omnes videbantur obligati iuramento eodem. *Conſtricti iuramento, & maledictione, qua diximus.* Putabant Iſraelitæ ſe obligatos eſſe iſto iuramento, quod fecerant in Maſpha ad non dandas filias ſuas Beniamitis. Sed falſum eſt, vt declaratũ fuit ſupra in quadam quæſtione. & dicitur iuramento, & maledictione, quia hic erant duo. Nam iurauerant Iſraelitę ſe non daturos de filiabus ſuis vxores Beniamin: & quantum ad hoc erat iuramentum. Etiam imprecati fuerant ſuper ſe aliquod malum, ſi darent eas, ſcilicet, ꝙ tale, vel tale malum veniret ſuper eos, & quantum ad hoc erat maledictio. *Quia diximus: maledictus, qui dederit de filiabus ſuis vxorem Beniamin.* Maledictio ſignificat diminutionem in bonis omnib⁹, ſicut benedictio ſignificat multiplicationem, vt patet 2. ad Corin. 9. ſ. Qui parcè ſeminat, parcè metet: qui de benedictionibus ſeminat, de benedictionibus metet. Et ſic opponitur ibi benedictio parcitati, ideo ſignificat largitatem, vel multiplicationem, & conſequenter maledictio ſignificat diminutionem, vel minorationem in omnibus rebus: & ſic imprecati ſunt, ꝙ Deus minueret illum in omnib⁹ bonis, qui daret de filiabus ſuis vxorem Beniamin. *Ceperuntque conſilium, atque dixerunt.* Scilicet, incęperunt conſiliari dantes diuerſos modos, vt inueniretur vnus conueniens, & honeſtus ad prouidendum ducentis viris Beniamin. *Ecce ſolennitas domini eſt in Silo.* Ideſt, in breui venit celebranda vna ſolennitas in Silo, in qua poterat fieri, quod nunc dicetur. *Anniuerſaria.* Vocatur ſolennitas anniuerſaria, quia vertente anno fit, ſcilicet quolibet anno, redeunte anno de puncto ad punctum fit illa ſolennitas, & ſic omnes ſolennitates ſanctorum in Eccleſia ſunt anniuerſariæ: quia quolibet anno fiunt: & redeunte anno iterum eodem die, quo prius fiunt. *Quæ ſita eſt ad ſeptemtrionalem vrbis Bethel.* Hic ponitur ſitus vrbis Silo: erat enim ciuitas Silo, in qua erat tabernaculum domini illo tempore, & fuit ex tẽpore Ioſue, quo primò cępit eſſe ſtabile, Ioſue 18. vſque ad tempus Heli ſummi ſacerdotis, primo Reg. 1. & 2. & 3. Nam tempore eius capta eſt arca per Phi-

Solẽnitas anniuerſaria qd ſit.

De ſitu vrbis Silo.

A liſthinos in bello primo Regum quarto, & poſt hoc non legitur ſanctuarium fuiſſe in Silo, ſed in Nobe 1. Regum 21. & eſt vſque ad Septemtrionem vrbis Bethel. Eſt enim Bethel ciuitas in ſorte Beniamin, Ioſue 18. & eſt in confinio Beniamin, & Ephraim, & vocatur locus iſte Luza. Aliqui putant eum eſſe Ieruſalem, ſed errant, vt declaratum eſt Gen. 12. & 28. capit. apud iſtam ciuitatem Abraham poſuit altare quando primum venit in terram Chanaan Gen. 12. *Et ad orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam.* Eſt Sichima ciuitas Sichem, quæ propriè vocatur Sichem, & tamen aliquando conuertitur in formam Latinam, & vocatur Sichima: ſic patet Pſal. 59. Partibor Sichimam, & conuallem tabernaculorum dimetiar. Et cõ- B ſiderandum, ꝙ Silo eſt magis orientalis; quàm Sichẽ, & tamen Sichem eſt magis aquilonaris, quàm Silo, & Bethel eſt minus Septemtrionalis, quàm Silo, ideo iter quod venit de Bethel in Sichem neceſſariò eſt ad occidentalem partem Silo, quia veniendo de Bethel in Sichem, venitur a Meridie in Septemtrionem: & media iſtarum duarum vrbium eſt Silo magis oriẽtalis aliquantulum quàm ille: & ſic eſt orientalis ad viam, quæ ducit de vna in aliam. *Et ad Meridiem oppidi Lebona.* Ciuitas Lebona videtur eſſe in ſorte Ephraim, ſicut infra declarabitur in quadam quæſtione, non eſt tamen ciuitas multum nominata in ſacra ſcriptura, ſicut Sichem, & Bethel. *Præceperuntque filijs Beniamin, atque dixerunt.* Scilicet, poſtquam ſeniores diffinierunt C inter ſe quis modus tenendus eſſet, denunciauerunt illum filijs Beniamin, vt illi eſſent parati adueniente tẽpore ad exequendum hoc. *Ite & latitate in vineis.* Scilicet in vineis vrbis Silo. Iſtud dicebant ſeniores Beniamitis, quod facerent: non tunc, ſed quando veniret ſolennitas dicta, in qua virgines conuenturæ erant in Silo. Et dicitur latitate in vineis, quia vineę habebant palmites magnos, & folia, & erant excelſa, vel habebant arbores multas, ita vt ibi latere poſſent multi viri. *Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere.* Vocabantur filiæ Silo virgines de vrbe Silo, non quidem ꝙ omnes eſſent de vrbe Silo, ſed quia conueniebant de omnibus partibus terræ Iſrael in Silo, quia erat ibi tabernaculum domini, & in quibuſdam ſolen- D nitatibus virgines propter gaudium exibant de vrbe ad vineas, & agros ducendo choros, & dicitur ex more: ſcilicet, quòd quolibet anno conſuetum erat eis choros ducere illa die. *Exite repente de vineis.* Scilicet, quando ipſę acceſſerint ad vineas. Et dicitur repente, quia ſubito debebant conſequi eas, ne puellæ timentes viros latentes in vineis refugerent in vrbem priuſquam caperentur, nam tunc non poſſent accipere eas, nec poſtea eſſet ſimilis opportunitas ad hoc. *Et rapite eas ſinguli vxores ſingulas.* Scilicet, quamquam plures ſint virgines quàm vos: non rapiatis omnes, ſed ſolùm quilibet vnicam in vxorem: nec alijs noceatis, aut vim aliquam inferatis. *Et pergite in terram Beniamin.* Scilicet, antequam patres earum perſequantur vos, & ca- E piant illas, ſitque bellum inter vos, & illos pro filiabus. *Cumque venerint patres earum ac fratres.* Scilicet cognito, ꝙ raptæ fuerint iſtæ virgines à vobis. *Et aduerſum vos queri cęperint atque iurgari.* Hoc dicebant ſeniores: quia ipſi erant maioris auctoritatis in populo, & quaſi iudices, & conquererentur de hoc malo eis inflicto per Beniamitas, ſcilicet, vt prouideatur eis faciendo bellum contra illos, cùm eſſent raptores virginum, quod magnum crimen eſt. Etiam conquererentur dicentes, quòd Beniamitæ retribuebant hoc malum pro bono, quod impenderant eis Iſraelitæ nolendo occidere eos, ſed potius dando vxores quibuſdam eorum, quibus potuerant. Et quia ſeniores fuerant cauſa, vt non occiderentur retor-

Sichima, & Sichem ſunt eiuſdem ciuitatis nõia.

De ſitu vrbis Labone.

Rapere virgines è magnum crimen.

queretur nunc totum malum hoc contra eos? Etiam, quia cùm Beniamitæ feciſſent hoc, putarent patres virginum, quòd ipſi non auderent talia aggredi, niſi aliquem fauorem ſenſiſſent in Iſraelitis, & ſic crederent, quòd de conſilio ſeniorum hoc factum fuerat, & conquererentur de eis. *Dicemus eis: miſeremini eorum.* Scilicet, Beniamitæ ſunt in anguſtia, quia ex nullo loco vxores habere poſſunt: ideo miſerendum eſt eis, dato quòd acceperint ſic, violenter quaſi. *Non enim rapuerunt eas iure bellantium, atque victorum.* Quaſi dicat, licèt rapuerint illas, non fuit verè violentia iſta, quia non fecerunt, ſicut bellatores victores, quia iure ſuo illi accipiunt quidquid inueniunt à nullo petendo, ſed quaſi ſuum accipiendo. Et contra tales pugnandum eſt ad repetitionem rerum ablatarum: tamen non factum fuit de Beniamitis ſic, quia non acceperunt virgines quaſi victores, ſed cum magna neceſſitate acceperunt eas quaſi petentes. *Sed petentibus, vt acciperent non dediſtis.* Ideſt, ipſi prius petiuerunt à vobis illas, vt daretis eas ſibi in vxores ſignificando neceſſitatem ſuam, & noluiſtis eis dare, ideo non videntur feciſſe iniuſtum, ſi iſtas virgines quaſi in neceſſitate poſiti accepiſſent, ideo non eſt pugnãdum contra eos ad redditionem illarum. Pro quo ſciendum, quòd aliquanto tempore ante hoc Beniamitæ petiuerunt vxores à viris Silo, & illi noluerant dare, & hoc fecerunt, vt haberent colorem ad rapiendum eas, vt declarabitur in quadam quæſtione. *Et à veſtra parte peccatum eſt.* Ideſt, vos peccaſtis, non dando illis filias veſtras, & illi non peccauerunt, accipiendo eas, cùm iam vos nolletis dare. Si autem rapuiſſent, antequam peterent, illi peccauiſſent, & non vos.

An ſeniores Iſrael tenebantur facere, quòd non periret tribus Beniamin prouidendo de vxoribus.

Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR, an ſeniores Iſrael tenebantur facere, quòd non periret tribus Beniamin prouidendo eis de vxoribus. Reſpondendum eſt, quòd tenebantur quantum poterant hoc procurare, ſicut dixerunt: magna cura ingentique ſtudio prouidendum eſt, nè vna tribus deleatur ex Iſrael: & iſta obligatio erat tripliciter. Primò tenebantur eis tanquam proximis: quilibet enim tenetur proximo exiſtenti in quacunque neceſſitate ſuccurrere, quantum honeſtè, & commodè facere poteſt: & tamen erant iſti Beniamitę in magna neceſſitate, ſcilicet, quia ſi nõ datæ fuiſſent vxores aliquæ iſtis ſexcentis viris, periret tota tribus Beniamin non exiſtentibus iam aliquibus, per quos ſucceſſio Beniamitarum continuaretur: ideo quantum honeſtè poterant Iſraelitæ tenebantur prouidere eis: & quia diſpoſitio populi tota pendebat ex ſenioribus, qui iudicabant, & diſponebant de negocijs magnis populi, ad eos magis pertinebat prouidere in hoc, quàm ad quoſlibet de Iſraelitis. Secundò tenebãtur ex parte Dei: nam Deus volebat, quòd manerent omnes tribus, & familiæ diſtinctæ, ſicut ipſe diſtinxerat: Num. 36. Et non poterat manere diſtinctio, niſi manerent ipſę tribus, cùm ergo obligarentur Iſraelitæ procurare, nè confunderetur diſtinctio ſortium, & tribuum, à fortiori obligarentur procurare, nè periret aliqua de tribubus, inter quas erat iſta diſtinctio: & tamen nunc periret tribus Beniamin ſi non darentur vxores iſtis ſexcentis viris: ergo obligabantur ſeniores hoc procurare. Tertiò erat iſta obligatio ex parte politiæ, quia iſti ſeniores erant principes politiæ, & tenebantur curam agere, nè minueretur: ſi tamen periret tribus Beniamin, periret duodecima

F pars politiæ: & hoc fieret, ſi non haberent vxores iſti Beniamitæ ſexcenti, ideo procurandum erat per ſeniores, quòd illas haberent.

An propter hos ducentos reſiduos, quibus non datæ fuerant vxores iuramentum Hebræorum diſpenſari potuiſſet.

Quæſtio XXXIIII.

QVAERETVR vlterius, ſi iuramentum, quod fecerunt Iſraelitæ de non dando filias ſuas filijs Beniamin tenuiſſet, an propter iſtos ducentos viros, qui reſidui erant, quibus non datæ fuerant vxores, poſſet diſpenſari in eo, & in lege, vt poſſent accipere vxores de filiabus Iſrael. Reſpondendum

G eſt, quòd hic erat duplex motiuum ad dandum vxores iſtis viris: vnum erat ne periret tribus Beniamin, quod neceſſariò fieret, ſi iſti non gignerent prolem, per quam continuaretur ſucceſſio tribus: aliud erat ad prouidendum iſtis viris, qui non poterant benè viuere ſine vxoribus, & tamen non poterant eas habere, niſi Iſraelitæ darent ſibi. Dicendum tamen, quòd iſta duo motiua non erant in vtriſque. Nam à principio antequam darentur vxores aliquæ ſexcentis viris, qui manſerant de tribu Beniamin, erant iſta duo motiua: & tunc dicendum, quòd, non obſtante lege, poterant eis dari vxores de alijs tribubus, eo quòd leges non obligant contra ſtatum politiæ, vt declaratum fuit ſupra in quadam quæſtione. Etiam

H iuramentum non tenuit, & dato quòd tenuiſſet, quia iam incipiebat vergere in deteriorem exitum, ſcilicet, in deſtructionem vnius tribus de Iſrael, non erat ſeruandum, vt declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione: ſed iſtud ablatum eſt, quando datæ ſunt vxores quadringentis Beniamitis de virginibus Iabes. Nam per iſtos poterat propagari ſucceſſio tribus Beniamin, dato quòd non darentur vxores alijs ducentis viris: & ſic dicendum, quòd non erant Iſraelitæ tantum obligati ad dandum vxores iſtis ducentis, ſicut à principio antequam darent virgines Iabeſenas. Dicendum tamen videtur, quòd etiam ſi iſtis non ſuſcipientibus vxores conſeruaretur tribus Beniamin in alijs, quòd non obſtante lege poterant ſuſcipere vxo-

I res de alijs tribubus. Nam pro alijs caſibus minoris neceſſitatis licuit accipi vxores de alijs tribubus, ſicut Dauid accepit Michol in vxorem, quæ erat de tribu Beniamin, cùm eſſet filia Saulis, & ipſe Dauid erat de tribu Iuda: magis ergo liceret in iſto caſu, cùm non poſſet eſſe maior neceſſitas, quàm quòd nullo modo inuenire poſſent iſti vxores. Item patet, quia licebat iſtis accipere vxores de Gentilibus, etiam non conuerſis ad Iudaiſmum non inueniendo alias vxores, vt declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione: ergo à fortiori de Iſraelitis de alijs tribubus: nam maior diſſimilitudo erat inter Iudæos & Gentiles, quàm inter Iudæos vnius tribus, & alterius. De iuramento dicendum videtur, quòd licèt maiorem cauſam ha-

K berent Iſraelitæ faciendi contra iuramentum in primis Beniamitis, vt non periret tribus Beniamin dando illis vxores, quàm in iſtis ſecundis: tamen cauſa ſufficiens erat non tenendi iuramentum, vt darentur iſtis vxores. Nam ſi non darent eis Iſraelitę, oporteret eos quærere vxores de Gentilibus, quod erat magis contra legem: quidquid tamen eſſet, Iſraelitę non putabant ſe poſſe agere contra iuramentum, vt prouiderent iſtis de vxoribus. Nam etiam in primis noluerunt agere contra iuramentum, in quibus erat maior neceſſitas: iſtud tamen procedebat ex errore ſuo circa obligationem iuramenti, vt declaratum fuit ſupra in quadam quæſtione.

Quomodo

Quomodo Iſraelitæ in hoc conſilium inciderunt de dando virgines, quæ ducerent choros in Silo.

Quæſtio XXXV.

QVAERETVR vlterius, quomodo Iſraelitæ inciderunt in iſtud conſilium, ſcilicet de dando virgines, quæ ducereut choros in Silo. Reſpondendum, quòd datis vxoribus quadringentis viris manebant ducenti, quibus non datæ erant, & non videbant Iſraelitæ modum ad prouidendum eis, quia non habebant alias virgines, quas ſimili modo poſſent eis dare, vt patet ſupra in litera: ideo magna ſolicitudine circa hoc tenebantur omnes, vt inuenirent modum quo prouideretur: & ſenes, qui præcipuam populi curam gerebant, circa hoc conſiliabantur: vnde dixerunt, **B** Magna nobis cura ingentiq; ſtudio prouidendum eſt, nè vna tribus deleatur ex Iſrael, vt patet ſupra in litera. Fuerunt aliqui inter ſeniores, qui dicebant non eſſe ſeruandum iſtud iuramentum, quia factum fuerat cũ ira, & indeliberatè. [Periuriũ non ſemp. Deo diſplicet.] Etiam, quia periurium non ſemper Deo diſplicet, ſed ſolùm quando ex malignitate, & ſine cauſa quis vult non ſeruare iuramentum: quando tamen ex neceſſitate, vel propter piam cauſam, nõ tenetur iuramentum, non eſt periurium, ſed acceptum Deo, quòd non teneatur iuramentum. Nomen tamen periurij erat valde horribile inter Iſraelitas, quomodocunque eſſet: ideo plurimi ſeniorum dixerunt ſemper ſeruandum eſſe iuramentum, & tunc quidam incidit in iſtud conſilium de rapiendo virgines ducentes choros, ſicut refert Ioſephus 5. **C** Antiquitatum: Et alij quidem ſuadebant illud iuſiurandum non debere ſeruari, quia per iram non voluntate, nec iudicio proueniſſet, nihilq; fore Deo moleſtum ſi tribum perituram ſeruare poſſent, adijcientes, periurium non quando neceſſitate fit eſſe peſſimum, ſed quando fuerit malignitate commiſſum: cumque ſeniores periurij nomen valde metuerent, quidam ait: hoc conſilio, & iſti habebunt vxores, & religio iuriſiurandi ſeruabitur: ter in anno, & cetera: & ſic putauerunt omnes Iſraelitæ conſilium eſſe cõueniens, quia per illud credebant ſe euadere periuriũ. Sed in hoc valde errabant, quia ſi iuramentum tenuiſſet, incidebant in periurium illi, qui hoc conſi- **D** lium dabant, & etiam illi, quorum raperentur filiæ, ſi permitterent eas Beniamitis, quando poſſent contra ire, vt declaratum ſupra fuit in quadam quæſtione circa hoc.

Quæ ſolennitas erat iſta, quæ fiebat in Silo; in qua puellæ erant rapiendæ.

Quæſt. XXXVI.

QVAERETVR vlterius, quæ ſolennitas erat iſta, quæ fiebat in Silo, in qua puellæ rapiendæ erant. Aliqui dicunt, quòd erat illa ſolennitas, **E** quàm faciebant quolibet anno puellæ pro filia Iephte Galaaditis; & hoc, quia dicitur hic, quòd erat ſolennitas anniuerſaria, & tamen ſolennitas, quæ fiebat pro filia Iephte erat anniuerſaria, vt patet ſupra vndecimo, ſcilicet, exinde mos creuit in Iſrael, & conſuetudo ſeruata eſt, vt poſt anni circulum conueniant in vnum filiæ Iſrael, & plangant filiam Iephte diebus quatuor. [Improbatio.] Sed dicendum, quòd hoc non ſtat. Primò [1. Ratio.] quia iſta erat ſolennitas, & tamen conuentus pro filia Iephte non erat ſolennitas, ſed luctus. Secundò [2. Ratio.] patet, quia hic dicitur, quòd virgines Silo ducere debebant choros per agros, & vineas, & iſta erat magna lætitia, & tamen quando conueniebãt pro filia Iephte **A** plangebant quatuor diebus, ſupra vndecimo. Tertiò [3. Ratio.] patet, & efficacius, quia quando iſtud factum eſt, nondum fuerat caſus de filia Iephte, nec etiam fuit poſtea per ducentos annos: quod patet, quia iſte caſus de bello contra Gabaa, fuit quaſi illico poſt mortem Ioſue antequam eſſent iudices in Iſrael, vt declaratum fuit ſupra decimonono, & declarabitur infra in quadam quæſtione: & tamen caſus de filia Iephte fuit circa finem ſtatus iudicum, quia poſt ipſum pauco tempore durauerunt iudices. Et patet magis, quia ab introitu in terra Chanaan vſque ad mortem Ioſue ſolùm fuerunt anni vigintiſeptem, vel quaſi, vt ait Ioſephus 5. [Ioſephus.] Antiquitatum, & probatum eſt ſupra ſecundo capit. & iſte caſus de viris Gabaa fuit pauco tempore poſt **B** mortem Ioſue, & ſic non eſſent trigintaquinque anni, vel quadraginta ad plus inter ingreſſum in terram Chanaan, & caſum iſtum, & tamen inter ingreſſum in terram Chanaan, & caſum de filia Iephte fuerunt pluſquam trecenti anni. Nam Iephte dixit ad regem Ammonitarum repetentem terram, quam poſſidebant Iſraelitæ: quare tanto tempore per trecentos annos ſuper hac repetitione nihil tentaſti? & probat ibi, q̃ p trecentos annos non fuerit interrupta preſcriptio, nec perturbata poſſeſſio Iſraelitarum in illis locis: & fuit poſſeſſio iſta in anno, quo introierunt Iſraelitæ in terram Chanaan: ergo inter caſum Beniamitarum, & filiæ Iephte Galaaditæ fuerunt ad minus pluſquam ducenti & quinquaginta anni: & ſic non potuit iſta eſſe **C** ſolennitas pro filia Iephte. Motiuum autem, quia dicitur, ſcilicet, ſolennitas anniuerſaria, ſatis leue eſt. Nam multæ aliæ ſolennitates erant anniuerſariæ tam de ſolennitatibus diuinis, quàm popularium. Alio modo poteſt dici, quòd iſta erat aliqua de feſtiuitatibus, quas Deus poſuerat obſeruandas. Nam Silo erat ciuitas, in qua erat nunc templum Domini, & conuenire debebant Iſraelitæ quolibet anno ad certas ſolennitates: Exodi vigeſimotertio, & trigeſimoquarto; & Deuteronomij decimoſexto. Et quamquam ad illas ſoli maſculi obligarentur venire, cùm dicatur omne maſculinum tuum apparebit coram me: ex deuotione tamen veniebant multæ fœminæ, ſicut patet de Beata Virgine, quæ aſcendebat ad templum Domini **D** ad dies feſtos cum Ioſeph viro ſuo, & cum Chriſto paruulo, & patet de illa vice, qua eum in templo perdidit, Lucæ tertio, ita nunc aſcenderent multæ fęminæ, potiſſimè illæ, quæ erant de locis propinquis, & illæ propter gaudium ſolennitatum ducerent choros. Alio [Doct. 2. reſponſio ad q̃ſitum.] modo poteſt dici, quòd iſta ſolennitas erat aliquod feſtum quod fiebat à popularibus in Silo ad ſolam iucũditatem ſuam, & fiebat quolibet anno, & illo die omnes puellæ de vrbe Silo ibant ad agros ducentes choros. Et hoc tenet Ioſephus 5. Antiquitatum, dicens: Ter in anno ad mercimonium in Silo fit cõuentus, ſequunturq; mulieres, & virgines chorum. Et etiam iſte modus eſt conueniens, & magis videtur conſonare literæ, quàm præcedens: nam ſi fuiſſet aliqua ſolennitas **E** de illis, quas Deus poſuerat, aliter ſignaretur. Nam diceretur, quòd erat tale, vel tale feſtum: ſed ſolùm dicitur, quòd erat ſolennitas in Silo: ideo videtur, q̃d erat aliqua feſtiuitas particularis illius loci. Hoc potiſſimè patet, quia dicitur ſolennitas anniuerſaria: & fuit adiũctum iſtud ad determinationem: ſi tamen intelligeretur de ſolennitatibus Domini, non diceretur ſolẽnitas anniuerſaria, quia ſolennitates Dei anniuerſariç erant, eo quòd quolibet anno cęlebrabantur: & tamen poſita fuit iſta limitatio ad aliquid ſignificandum, ideo videtur, quòd non erat de ſolennitatibus Domini, ſed de alijs ſolennitatibus, quas faciebant populares, de quibus dubitari poterat an eſſent anniuerſariæ.

Quæ ſolennitas eſſet iſta, ſi de ſolennitatibus Dei eſſet.
Quæſtio XXXVII.

QVAERETVR vlterius, dato quod iſta ſolennitas eſſet de ſolennitatibus Dei, quę ſolennitas eſſet. Reſpondendum, quòd inter ſolēnitates Dei quædam cœlebrabantur pluries in anno, & alię ſemel tantum: omnes autem ſimul erant ſeptem, ſcilicet, ſabbatum, Kalendę, Phaſe, Pentecoſtes, feſtum Clāgoris, feſtum Expiationis, & Tabernaculorū, vt patet Nu.28. & 29. Sabbatum erat qualibet hebdomada. Kalendæ erant in principijs menſium, ſcilicet, prima dies cuiuſlibet mēſis vocabatur Kalendarum Num.28. & iſta duo feſta non erant anniuerſaria, quia fiebant pluries in anno: alia quinque erant anniuerſaria, quia ſemel quolibet anno fiebant redeunte die eodem, vel quaſi. Feſtum Phaſe erat ſemper die quartadecima menſis primi, ſcilicet, Martij. Feſtum Pentecoſtes quinquaginta diebus poſt. Feſtum Clangoris prima dies menſis ſeptimi, ſcilicet, Septembris. Feſtum Propitiationis decima die eiuſdem menſis. Feſtum Tabernaculorum die quintadecima eiuſdem: Leui.23.cap. Dicendum tamen, quod nō poterat eſſe iſta feſtiuitas Phaſe, quia Beniamitæ latere debebant in vineis, vt patet in litera, ideo oportebat, quòd vineæ tunc haberent frondes ad latēdum: poterat autem eſſe in qualibet aliarum quatuor feſtiuitatum, eo quòd in omnibus illis eſſent frōdes in vineis in terra illa, & à fortiori in omnibus alijs feſtiuitatibus, quæ erant in Septembri.

Septem erant feſta apud Hebræos.

In qua tribu eſſet ciuitas Silo. *Quæſt.* XXXVIII.

QVAERETVR vlterius, in qua tribu erat ciuitas Silo. Reſpondendum, quòd non apparet ex litera, nec etiam apparet ex deſcriptionibus ſortium: Nam Ioſ.15. vſque ad vigeſimū, vbi nominātur vrbes, quæ erant in ſingulis tribubus, non reperitur ciuitas Silo. Aliqui autem putant, quòd ſit in tribu Beniamin: vnde dicunt Hebræi, quod in tribus, vel quatuor locis legitur poſitum tabernaculum domini, & omnia erant in ſorte Beniamin, ſcilicet, in Silo, Gabaon, Nobe, Hieruſalem. De Silo patet Ioſue 18. De Nobe 1.Reg.21. De Gabaon 1.Paralip.26. & 2.Paralip.1. De Ieruſalem 3.Reg.8. & 2.Paralip.6. Quòd autem iſta loca eſſent in tribu Beniamin patet de Gabaon, & Ieruſalem Ioſ.18. De Nobe in terra duarum tribuū, & dimidiæ: Nu.32. & tamen terra illa ſolùm pertinuit ad Ruben, Gad, & dimidiam tribum Manaſſe eod.cap. & Ioſue 13. quòd autem eſſet in dimidiæ tribus Manaſſe ſorte patet, quia Nobe filius Manaſſe cępit Nobe, quæ vocabatur prius Anath, & vocauit eam Nobe: Num.32. non ergo erat in ſorte Beniamin. De Silo non apparet tam manifeſtè hic. Et tamen dicendum eſt, quòd Silo erat in ſorte Ephraim, quod patet conſiderando ordinem ſortiū terræ Iſrael. Nam ſors Ephraim erat coniuncta lateri ſortis Beniamin, ſcilicet ad partem Aquilonarem, vt probatum eſt Ioſue 16. & 18. & Bethel eſt terminus Aquilonaris ſortis Beniamin: nam apud locum ipſum tranſit linea diuidens ſortem Beniamin: Ioſue 18. ideo quidquid eſt Aquilonare reſpectu Bethel, eſt extra ſortem Beniamin, & tamen Silo eſt Aquilonaris reſpectu Bethel, quia dicitur in litera, quòd Silo eſt ad Septemtrionalem plagam vrbis Bethel, ergo eſt extra ſortem Beniamin, & conſequenter eſt in ſorte Ephraim, quia ſors Ephraim eſt coniuncta in latere Aquilonari ſorti Beniamin, vt dictum eſt. Nec obſtat ſi dicas, quòd poterat eſſe in alia ſorte extra Beniamin, & Ephraim: nam Silo eſt circa Bethel, cùm dicitur, quòd eſt ad Aquilonarem partem vrbis Bethel, id eſt ex parte Aquilonari Bethel non eſt alia ciuitas magis propinqua ei,

F quàm Silo: nam hic ponuntur vrbes, quæ ſunt ex omnibus lateribus Silo: ideo neceſſe eſt, quòd Silo ſit in ſorte Ephraim, cùm inter Silo & Bethel nulla ciuitas media ſit, & Silo eſt magis Aquilonaris, quàm Bethel, & tñ Bethel eſt in latere aquilonari tribus Beniamin: ergo Silo eſt in ſorte Ephraim, ſcilicet in latere meridiano eius. Nam latus meridianum Ephraim, & latus aquilonare Beniamin ſunt eadem linea, eo quòd in continuis vltima ſunt idem. Secundò patet hoc, & clarius Pſal.77. vbi agitur de deſertione tabernaculi Silo, ſcilicet, quòd Deus dimiſerit locum illum, & elegerit alium locum, vt eſſet ſanctuarium ibi: nam dicitur: Et repulit tabernaculum Silo tentorium, quod collocauit inter homines, & proiecit tabernaculum

G Ioſeph, & tribum Ephraim non elegit, ſed elegit tribum Iuda montem Sion, quem dilexit: ergo tabernaculum Silo erat tabernaculū Ioſeph, ſiue Ephraim, id eſt in ſorte Ephraim, & Deus repulit illud volendo quòd mutaretur ad alium locum: & elegit montem Sion, ſcilicet vbi poſtea Salomon ædificauit templum. Et ſic Silo eſt ſortis Ephraim ciuitas in fine lateris meridiani eius, & conſequenter ciuitas Lebona eſt in ſorte Ephraim: nam eſt ad meridiem Lebona ciuitas Silo. Item patet hoc, quia Silo ponitur hic circa Sichem, quia eſt ad Orientalem partem viæ, quæ ducit de Bethel in Sichimam, ſiue Sechem, & tamen Sichem eſt in ſorte Ephraim, Ioſue 20. & ibi ſepulta fuerunt oſſa Ioſeph: Ioſue vigeſimoquarto.

H

Quare potius iuſſerunt ſeniores Beniamitis, quòd raperent puellas vrbis Silo hoc modo, quàm aliarum vrbium.
Quæſtio XXXIX.

QVAERETVR vlterius, quare potius iuſſerūt ſeniores Beniamitis, quòd raperēt puellas vrbis Silo iſto modo, quàm puellas aliarū vrbiū. Reſponderi põt multipliciter. Primò, quod hoc factum eſt ad tutelā Beniamitarū. ſ. quia Silo eſt cōiuncta ſorti Beniamin: nā quando Beniamitę raperēt virgines, nō raperēt oēs, ſed ſolùm ducentas. i. ſinguli ſingulas in vxores, ſicut dixerāt eis ſeniores, vt patet in litera: alię aūt fugerēt confeſtim in vrbē, & annūciarēt, & patres, atq; cognati puellarū perſequerent velociter Beniamitas, qui non poſſent nimis velociter fugere cū traherēt captiuas virgines: ideo ſi aliquantulū diſtaret locus refugij Beniamitarū ab vrbe, de qua raperēt puellas cito, cōſequerent eos patres, & cognati puellarū, & occiderēt illos tollerētq; puellas, ideo debuit eligi locus ad rapiēdas puellas, qui eſſet coniunctus terrę Beniamin, vt breuiſſimè poſſent Beniamitæ introire in aliquā vrbē terræ ſuæ, in qua nō poſſent nocere eis Iſraelitę cognati virginū: iſtud aūt non reperitum eſt conuenientius, quā in vrbe Silo, quia eſt coniuncta terræ Beniamin, ſcilicet, ad latus aquilonare vrbis Bethel, quæ eſt de terra Beniamin. Et ſic non poſſent conſequi eos fugientes viri Silo. Secundum erat, quia ſi dicamus, quòd iſta ſolennitas, in qua captæ ſunt

K puellæ, erat de ſolennitatibus Domini, non poterat fieri in alio loco, niſi in Silo, eo quòd erat ibi tunc tabernaculum Domini, præcedenti capitulo. Tertium erat, quia fortè iſte modus ad rapiendum virgines non inueniretur in aliqua vrbe totius Iſrael, niſi in Silo, ſcilicet, quia ibi fiebat ſolennitas, in qua virgines ducebant choros per vineas, & fortè non in alijs locis, ideo non poſſent de alijs locis rapi. Quartum erat, quia ſeniores Iſrael volebant, quòd prouideretur Beniamitis de vxoribus citius, quàm prouideri poſſet, & dato quod in alijs vrbibus fierent ſimiles ſolennitates, in quibus poſſent rapi virgines, fortè nō erat aliqua tam in breui, ſicut ſolennitas, quæ fiebat in Silo, ideo fuit ibi potius hoc factum, quàm in alio loco terræ Iſrael.

Ad quid poſuit hic ſcriptura terminos vrbis Silo. Quæſtio XL.

QVAERETVR vlterius, ad quid poſuit hic ſcriptura terminos vrbis Silo, ſcilicet, quòd erat ad ſeptentrionem Bethel, & meridiem Lebona, &c. quia non cõſueuit ſcriptura ſic in alijs vrbibus, de quibus loquitur ponere terminos. Reſpondendum, quia hoc fuit propter duo. Primò propter excellẽtiã vrbis: nã iſta ciuitas erat nunc notabilior alijs vrbibus Iſrael, eo quòd erat ibi tabernaculũ Domini, & propter hoc, quòd cognoſceretur pars terræ, in qua erat, poſiti fuerunt termini eius ad omne latus. Secundum, & principalius, propter quod factum fuit: eſt ad declarãdum poſſibilitatem, & conuenientiam eorum, quæ narrantur hic, ſcilicet, quòd Beniamitæ caperent virgines diſcurrẽtes per vineas Silo: nam ad hoc opus erat, quòd haberent Beniamitę aliquod refugium in propinquo: non poterãt autem ipſi habere refugium in aliqua vrbe terræ Iſrael extra terram Beniamin, eo quòd nunc rapientes filias Iſraelitarum videbantur offendiſſe totum Iſrael, & antequam cognoſceretur fuiſſe hoc de conſilio ſeniorum, omnes Iſraelitæ expugnarent eos, ideo oportebat, quòd confugerent ad aliquam vrbem terræ Beniamin, & ad hoc oportuit eſſe, quòd ciuitas de qua raperent puellas eſſet propinqua terræ Beniamin: & ſic cùm Silo erat de qua rapiendę erant virgines: ponitur de vrbe Bethel, quòd erat ad latus eius, quia Bethel erat ciuitas de tribu Beniamin in ipſo latere Aquilonari Beniamin: Ioſue 18. ideo cùm ponatur, quòd erat Bethel in latere apud Silo, intelligetur, quòd facile erat Beniamitis hoc facere, quia raperent virgines Silo, & illico confugerent ad vrbem Bethel propinquam, quæ erat in tribu Beniamin. Et iſta fuit cauſa potiſſima quare potius raptæ fuerunt virgines de vrbe Silo, quàm de alia vrbe: nam non poterãt rapere virgines, niſi vel de tribu Ephraim, vel Iuda, qa tribus Ephraim coniungitur ſorti Beniamin in latere Aquilonari eius: ſors autem Iuda coniungitur Beniamin in ſuo latere Meridiano, quod eſt Aquilonare reſpectu ſortis Iuda, vt colligitur Ioſue 15. & 18. Et ex hoc etiam patet quod dicebatur ſupra pęnultima quęſtione, ſcilicet, quod ciuitas Silo non erat de tribu Beniamin, ſed de tribu Ephraim. Quòd non eſſet de tribu Beniamin patet, quia in tota tribu Beniamin nulla mulier manſerat ſupra in litera, & tamen in Silo manſerant multę: ergo non erat de tribu Beniamin. Secundò patet, quia omnes vrbes Beniamitarum deſtructæ fuerunt, & igne conſumptæ, præcedenti capitulo: Silo tamen illęſa manſit, vt patet hic. Tertio patet, quia patres puellarum Silo venturi erant ad conquerendum de Beniamitis, quòd rapuiſſent filias eorum, vt patet in litera: non poterant tamen de hoc conqueri Beniamitæ, quia nullus Beniamita habebat nunc filiam, quia omnes occiſę fuerant: ergo viri Silo non erant de tribu Beniamin: & ſi fuiſſet Silo de terra Beniamin non oportuiſſet fieri iſtum raptum, quia manerent adhuc virgines in tribu Beniamin. Quartò patet, quia in Silo erat ſanctuarium Domini nunc, & ad illud venerunt Iſraelitæ poſtquam combuſſerunt omnes vrbes Beniamitarum, vt colligitur præcedenti capitulo, & hic: ergo non erat Silo de terra Beniamin. Quintò patet, quia quando Iſraelitæ ibant ad pugnandum contra Beniamitas veniebant qualibet nocte in Silo: & ibi manebant coram Domino, & conſulebant eum, vt patet præcedenti capitulo: & tamen ſi fuiſſet de tribu Beniamin, non potuiſſent hoc facere, quia non permitterent eos Beniamitæ manere in terra ſua, cùm eſſent hoſtes eorum.

Bethel erat ciuitas de tribu Beniamin & ſitus ei⁹

Silo non erat in tribu Beniamin.

A Quòd autem Silo eſſet de terra Ephraim, patet, quia erat coniuncta ſorti tribus Beniamin, ita vt poſſent Beniamitæ rapere virgines de vrbe Silo, & cito ducere eas in Bethel vrbem terræ ſuæ: nulla tamen alia tribus erat coniuncta tribui Beniamin ex latere Aquilonari, niſi tribus Ephraim.

De modo conſilij rapiendarum virginum.

Quæſtio XLI.

QVAERETVR vlterius, de modo iſtius conſilij rapiendarum virginum. Dicendum autem, quod modus fuit, quòd Beniamitæ peterent à viris Silo filias ſuas in vxores, B & illi noluerunt dare, quia conſtricti erant iuramento, illi autem tacuerunt: & poſt aliquos dies adueniente iſta ſolennitate, nihil ſuſpicantes Silonitæ permiſerunt virgines ire ad ducendum choros per agros, & vineas, & cùm laterent Beniamitæ rapuerunt eas: iſtud conſilium dederunt ſeniores, non quidem tanquam crederent, quòd Silonitæ darent filias Beniamitis, quamquam illas peterent, quia ſciebant potius, quòd non darent eas propter iuramentum, ſed voluerunt, quòd iſta petitio eſſet color ad defendendum raptum virginum: nam ſciebant ſeniores, quòd Silonitæ conquererentur de raptu virginum, & ſi nullam excuſationem haberent Beniamitæ, viderentur egiſſe tanquam bel- C latores iure ſuo accipientes virgines, cùm à nullo petiuiſſent: & videretur tunc, quòd ſicut ipſi iure bellico illas rapuerunt, ita iure bellico eſſent repetendę ab eis, & infligenda eis maiora damna, cùm tamen Silonitæ non dediſſent virgines petentibus Beniamitis, & poſtea ipſi rapuiſſent ipſas: ſi conquererentur reſponderetur eis, quòd ipſi peccauerant: quia cùm Beniamitis poſitis in neceſſitate non dediſſent illas Silonitæ, ipſi primò peccauerant, & iuſtè iam illas accipiebant Beniamitæ, cùm non haberent quid facerent vltra hoc. Et hoc dixerunt ſeniores, quod dicerent patribus virginum, ſcilicet, petentibus non dediſtis: à veſtra parte primo peccatũ eſt, vt patet in litera.

D *Ad quid erat hoc iuramentum Iſraelitarum de non dando Beniamitis vxores. Quæſt. XLII.*

QVAERETVR vlterius, circa iſtud iuramentũ Iſraelitarum de non dando Beniamitis vxores, ad quid erat: nam non eſt in poteſtate patris tradere filiã, cui voluerit, ſed in poteſtate eius eſt nubere cui voluerit, cùm matrimonia debeant habere in contrahendo omnimodam libertatem, & ſic non debuiſſent magnam difficultatem circa iuramentum iſtud facere Iſraelitæ, quia licèt ipſi non traderent filias ſuas Beniamitis, ipſæ ſe poſſent tradere illis, & suppleretur ſic defectus vxorum in eis, nec oporteret fieri alios circuitus. Reſponderi poteſt dupliciter ad hoc. Vno E modo, quòd illud iuramentum proficiebat, quia licèt non eſſet in poteſtate Iſraelitarum tradere filias ſuas huic, vel illi, erat tamen in poteſtate eorum ſuadere, & filiæ ſequerentur ſuaſionem patrum; & ſic cùm dicitur, quòd iſti iurabant ſe non daturos filias ſuas Beniamitis, iurabant quòd quilibet eorum ageret quantum poſſet, vt filia ſua non nuberet alicui Beniamitæ, & nunc adueniente caſu ſuadere debebant quantum poterant, nè filiæ ſuæ nuberent illis. Alio modo dici poteſt, & verius, quòd ſecus erat in veteri teſtamento quantum ad ritum matrimoniorum, quàm nunc in Eccleſia, quia nunc conſtitutione Eccleſię introducta eſt magna libertas inter partes contrahentes in contrahendo, & non habet ius pater ſuper filium,

In Eccleſia magna eſt libertas inter partes cõtrahentes matrimonium.

aut filiam in contrahendo: in veteri autem teſtamento, & apud omnes antiquos ſecus erat, quia non attendebatur voluntas puellarum, ſed patrum, quia puellæ erant totaliter in poteſtate, & diſpoſitione patrum, & non accipiebant alios in ſponſos, niſi patre iubente, nec credebat aliquis habere poſſe ſponſam, niſi illam à patre, vel maioribus puellæ peteret, & pater tradebat puellam, cui volebat non petito conſenſu eius, ſed potius videbatur, & tenebatur tunc, quòd puella obligaretur ſequi patris conſenſum: ſic fuit de Rebecca, quando petiuit illam Eliezer ſeruus Abrahæ in vxorem pro Iſaac filio Abrahę à fratre ſuo, & matre: nam non fuit penitus conſenſus puellæ ad contrahendum, ſed ad veniendum cum Eliezer. Nam poſtquam cõceſſiſſent eam in vxorem, & Eliezer peteret, quòd illico permitteretur recedere, dixerunt parentes Rebeccæ, quæramus voluntatem puellæ, & dixerunt ei: vis ire cum homine iſto? Gen. 24. Et ſic erat inter iſtos Iſraelitas, quia poteſtas dandi filiabus maritos erat apud eos ſecundùm conſuetudinem temporis, & non erat in poteſtate filiarum accipere viros, ideo poterant iurare non daturos eas Beniamitis, quia dare, vel non dare erat in poteſtate eorum.

An iſti ſeniores peccauerunt dando Beniamitis conſilium de rapiendo virgines Silonitarum.

Quæſtio XLIII.

QVAERETVR vlterius, an iſti ſeniores peccauerunt dando Beniamitis conſilium de rapiendo virgines Silonitarum. Reſpondendum, quòd Iſraelitæ non putabant ſe peccare, ſed potius dixerunt, quòd iſto modo religio iuriſiurandi ſeruaretur, & prouideretur Beniamitis de vxoribus, vt ait Ioſephus quinto Antiquitatum. Dicendum tamen, quòd iuramentum non tenuit, vt declaratum fuit ſupra in quadam quæſtione: ideo non oportebat, quod ſeruaretur: & tamen ſi tenuiſſet, peccauiſſent iſti ſeniores. Primò, quia iſti darent conſilium ad faciendum contra iuramentum ſuum: nam iurauerant, quòd nemo daret de filiabus ſuis vxorem Beniamitis: & erat intentio iurantium, vt Beniamitæ nullam vxorem haberent de filiabus Iſraelitarum: & tamen iſti ſeniores procurabant, quòd Iſraelitarum filiæ traderentur Beniamitis, ergo erant periuri. Secundò, quia, qui procurat, vt alius faciat contra iuramentum, incitat eum ad peccandum, ideo ipſi peccant: nam ipſi volebant, quod Silonitę patres virginum pietate moti relinquerent filias ſuas Beniamitis. In quo facerent contra iuramentum. Tertiò, quia ipſimet rogaturi erant Silonitas, vt miſererentur Beniamitis, & dimitterent eis iam filias ſuas, & in hoc rogabant eos agere contra iuramentum: ſi autem iuramentum non teneret, adhuc peccarent ſeniores, quia conſulerent Beniamitis raptum virginum, quòd erat crimen, eo quòd priuabant patres earum iure ſuo, & puellas renitentes acciperent, quia fortè illę nollent eſſe vxores Beniamitarum. Ex ignorantia tamen putauerunt ſeniores ſe teneri iuramento, quo ſeruato periret, vel pateretur magnum detrimentum tribus Beniamin, quod malum erat: ideo putauerunt ſe nihil mali agere, quòd conſulerent iſtud, ſed potius, quòd erat laudabile opus.

Cur putabant periuros Silonitas eſſe, quorum filias raperent Beniamitæ, permittendo illas cum eis.

Quæſtio XLIIII.

QVAERETVR vlterius, cur putabant periuros Silonitas eſſe, quorum filias raperent Beniamitæ permittendo illas manere cum eis. Reſpondendum, quòd non putauerunt eos peccare: nam ſi crediđiſſent eos peccare, non incitarent ad hoc, ſed credebant, quòd ſi Silonitæ ſponte filias ſuas traderent, periuri erant: nunc autem, quia Beniamitæ rapuerunt eas neſcientibus, & iam reclamantibus Silonitis, non peccabant: ipſi autem, qui dederant conſilium iſtud non putabant ſe poſſe dare licitè filias ſuas, quia ſponte dando incurrerent periurium, ſed conſulebant, quòd acciperent filias, & quia hoc neſciebant non eſſent periuri. Sed iſtud non ſtat, quia licèt non eſſent periuri per hoc, quòd Beniamitæ raperent filias eorum, eſſent tamen periuri quando permitterent illas cum raptoribus, potiſſimè, quia ſecundùm conſuetudinem temporis illius filia non poterat contrahere niſi cum illo, quem pater aſſignaret, & cui illam daret, & Silonitæ conſenſuri erant iſtud: nam ſeniores rogaturi erant eos, quòd miſererētur Beniamitarum, & ad preces eorum condeſcenderent Silonitæ: maximè, quia de facto erat in poteſtate eorum, quòd filiæ ſuæ manerent cum Beniamitis, vel non, & ſi ſemper inſiſterent, reſtituerentur eis filiæ: nam ob hoc ſeniores rogaturi erant eos. Item non putabant ſeniores, quòd erant periuri rogando, quòd Silonitæ permitterent Beniamitis tenere filias ipſorum contra iuramentum, quia aliàs æqualiter recuſarent iſtud, & quòd ipſi darent filias ſuas: ſed groſſè iudicabant circa iſtud iuramentum, putantes ſe nullo modo incidere in periurium, niſi darent ſponte filias ſuas petentibus Beniamitis, vel non petentibus.

An peccarunt Beniamitæ rapiendo virgines Silonitas.

Quæſtio XLV.

QVAERETVR vlterius, an peccauerunt Beniamitæ rapiendo virgines Silonitas, & dato quod patres earum nollent tradere eas, an liceret eis illas accipere rapiendo. Reſpondendum, quòd peccauerunt Beniamitæ rapiendo virgines Silonitas. Primò, quia præiudicabant patribus earum: nam ipſi habebant ius ſuper eas ad dandum eas, quibus vellent, & tamen Beniamitæ priuabant eos iſto iure rapiendo virgines, ideo peccabant. Secundò, quia Beniamitæ quantum in ſe erat conabantur, vt Silonitæ inciderent in periurium, ſcilicet, quòd aliquo modo traderent eis filias ſuas, de quibus iurauerant, quòd non traderent eas illis, & Beniamitæ credebant Silonitas periuros eſſe, ſi darent eas, quia omnes Iſraelitæ putabant iſtud iuramentum tenere, & tamen qui incitat alium ad periurium quomodocunque, peccat, ideo peccabant iſti. Tertiò patet, quia iſti acceperunt puellas inuitas, quæ fortè nolebant eſſe coniuges illorum, & in hoc erat duplex peccatum. Primum erat ſtuprum, ſcilicet, quia deflorabatur virgo indebitè cùm non eſſet vxor, quia illa nondum in eum vt in virum conſenſerat. Secundum erat violentia, quia inuitè raptæ fuerant, & cognitæ. Ad ſecundum dicendum, quòd ſi patres earum nollent dare illas Beniamitis, quòd nõ licebat illis rapere illas. Et ſi obijciatur, quòd erant in neceſſitate, quia non poterant aliunde habere vxores de ſtirpe Hebræorum: Dicendum, quòd iſta nõ erat neceſſitas abſoluta, in qua liceret eis rapere virgines, quia habebant alia remedia, ſcilicet, quòd poterant accipere vxores de gentilitate, & conuerterent eas ad ritum Iudaicum, & ſi illę nollent manere cum eis in ritu Iudaico, ſed in Gentilico, adhuc poterant eas ſic tenere: vt fecerunt duo filij Noemi, vt patet Ruth primo, & declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione.

Ei

Et tamẽ in maiori neceſſitate erant Beniamitæ quàm illi, quia illi poterant habere vxores Hebræas, ſi vellent de terra Moabitarum, in qua tunc manebāt, venire in terram Iſrael, iſtis autem non dabantur vxores de Iſraelitis: & m̄ dato ꝙ non poſſent habere iſti vxores de Gentilitate, potius ſuſtinere debebant vitam vidualem, & caſtam, quàm rapere virgines: quod patet, nam ſi daretur, ꝙ quis nullo modo poſſet habere vxorem, niſi vxorem alterius ſibi raperet in vxorem, poti' mori debebat ſine vxore, imò mortem tolerare, quã hoc facere: ſed hic non poterant Beniamitæ rapere virgines Silonitas niſi multa præiudicia faciendo, ideo non licebat eis accipere illas, etiam ſi non haberent alias vxores, & patres earum non darent eas illis: ſeniores tamen non putauerunt iſtam violentiam peccatũ eſſe, & ſi aliquod erat, potius volebant committere illud, vt prouiderent tribui Beniamin, quàm detrimentum pateretur.

An Beniamitis petentibus Silonitas in vxores, ſi patres earum illas dare nollent, an peccarent.
Quæſt. XLVI.

QVAERETVR vlterius, an Beniamitis petentibus Silonitas in vxores, ſi patres earum illas dare nollent, an peccarent. Reſpondendum, quòd Iſraelitæ non putabāt ſe peccare in hoc, imò potius credebant, ꝙ ſi darent peccarent, quia faciebant contra iuramentum, quod credebant tenere: ſic dixerunt Iſraelitæ ſupra: filias noſtras dare non poſſumus conſtricti maledictione, & iuramento, & tamen ſecundùm veritatem non tenebantur, vt ſupra declaratum eſt: & quia iſte error erat in eis inuincibilis, eo quòd nullus erat eo tempore, qui declararet iſtud iuramentum nõ tenere, non peccabant, non dantes filias ſuas. Si tamẽ crederent, ꝙ non tenebantur iuramento, dicendum, ꝙ aut habebant aliquam cauſam, quare non dabant eas illis, vtpotè quia erant viri feroces, & aliàs mali, cum quibus grauis vita vxoribus ducenda foret, aut nullam huiuſmodi cauſam habebant. Si haberent cauſam, dato ꝙ tota tribus Beniamin periret, non dando vxores iſtis, nemo tenebatur dare filias ſuas talibus in vxorẽs: ſi autem nulla cauſa ſubeſſet videbatur aliqualiter, ꝙ iſti peccarent, non dando eis filias ſuas, tum quia cogerent eos mori ſine vxoribus, vel declinare ad accipiendum vxores de Gentilitate, in quo erat magnum periculum, ſcilicet, quia poterant peruertere corda eorum, vt colerent idola: ſicut dicitur 3. Reg. 11. Certiſſimè auertent corda veſtra, vt ſequamini Deos earum. tum quia inferrẽt damnum tribui Beniamin, quę non poſſet conuenienter multiplicari iſtis ducentis non habentibus vxores.

Quomodo ſeniores dicturi erant Silonitis conquerentibus de raptu filiarum ſuarum, &c.
Quæſt. XLVII.

QVAERETVR vlterius, quomodo ſeniores dicturi erant Silonitis conquerentibus de raptu filiarum ſuarum, à veſtra parte peccatum eſt: nam ipſi non credebant, ꝙ peccarent non dando filias ſuas illis Beniamitis, ſed potius peccarent dando, quia iurauerant non dare, & ſi ipſi peccarent non dando, etiam peccarent ipſi ſeniores, & omnes alij Iſraelitæ, quia omnes idem iurauerant. Dicendum, ꝙ licèt Silonitę ſecundùm veritatem poſſent dare filias Beniamitis, quia iuramentum non tenebat, ſeniores tamen credebant, ꝙ non poterant, eo ꝙ ipſi putabant tenere iuramentum: dicturi tamen erant iſtud Silonitas ad placandum eos, vt non inſiſterent contra Beniamitas re-

A petendo filias ad hoc, ꝙ fieret bellum, & allegarent ad hoc aliquas rationes veriſimiles, licèt non veras, quibus placarentur Silonitæ aliqualiter.

Feceruntque filij Beniamin, vt ſibi fuerat imperatum, & iuxta numerum ſuum rapuerunt ſibi de his, quæ ducebant choros, vxores ſingulas: abieruntque in poſſeſſionem ſuam ædificantes vrbes, & habitantes in eis. Filij quoque Iſrael reuerſi ſunt per tribus, & familias in taberna-
B cula ſua. In diebus illis non erat rex in Iſ- Sup. 17. & 17.
rael: ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Feceruntque. Hic ponitur conſilij executio, & dicitur. *Feceruntque filij Beniamin, vt ſibi fuerat imperatum.* Scilicet adueniente feſtiuitate in Silo rapuerunt virgines Silonitas. *Et iuxta numerum ſuum rapuerunt ſibi de his, quæ ducebant choros vxores.* Ideſt, ſuſceperunt ducentas virgines in vxores de illis, quæ ducebant choros per vineas, quia ipſi erant ducenti. *Abieruntque in poſſeſſionem ſuam.* Ideſt, iuerunt in Bethel vrbem terræ Benia-
C min, quæ erat circa Silo, vt ibi haberent pro tunc refugium, ſi fortè vellent Silonitæ perſequi eos ad tenendas filias. *Aedificantes vrbes, & habitantes in eis.* Ideſt reſtaurantes vrbes antiquas: nam multæ vrbes erant in tribu Beniamin, vt patet Ioſue 18. tamen nunc in bello diruptæ fuerant omnes, & combuſtæ, ædificiaque diſſipata, & ad hoc ꝙ habitarent iſti Beniamitæ ibi, oportebat, ꝙ reficerent dirupta earum, ſed nullam vrbem de nouo conſtructuri erant: nam & ipſas veteres non poterant replere, cùm eſſent ſolùm ſexcenti viri. *Filij quoque Iſrael reuerſi ſunt per tribus, & familias in tabernacula ſua.* Scilicet, facta prouiſione Beniamitis de vxoribus reuerſi ſunt omnes Iſraelitæ in tabernacula ſua, & dicitur per tribus, & familias ſuas, ſcilicet, quia omnes
D Iſraelitæ conuenerant ad iſtud bellum, vt patet præcedenti cap. & finito illo redibant omnes in loca ſua, & hoc per tribus, & familias, ſcilicet, omnes de vna tribu ibant ſimul, & omnes de vna familia ſimul. Eſt enim familia quædam ſpecialis cognatio ſub tribu, & habet quælibet tribus certas familias, quarum numerus & nomina ponuntur Nume. 26. Sed quando fuerit iſte reditus Iſraelitarum declarabitur infra in quadam quæſt. *In diebus illis.* Scilicet, quando accidit caſus Leuitæ, & virorum Gabaa. *Non erat rex in Iſrael.* Non ſolùm non erat rex, ſed etiam nullus erat iudex, nec viuebat tunc Ioſue, & ſic fuit in quodam tempore in quo nullus præſidebat. *Sed vnuſquiſque quod rectum ſibi videbatur, hoc faciebat.* Scilicet, ꝙ nullus imperabat, ſed
E poterat quilibet facere, quod volebat: quia nullus cohibebat eum per timorem pœnæ. Et ponitur ad declarandum quomodo accidit iſtud nefas de Leuitæ vxore, & de bello poſtea inſurgente inter omnes Iſraelitas contra tribum Beniamin: nam ſi fuiſſet aliquis rex eo tempore, vel iudex potens, qui per modum potentiæ potuiſſet cohibere delinquere volentes, non feciſſent viri Gabaa nefas, quod fecerunt contra vxorem Leuitæ: & dato ꝙ illud factum fuiſſet, tamen ſaltem non diuiſum fuiſſet totum regnum Iſraelis in duas partes, & vna pugnaret contra aliam, ſicut factum eſt nũc, ſcilicet, quia nõ exiſtente rege quilibet faciebat, quod ſibi placebat.

Quando Iſraelitæ redierunt in tabernacula ſua.

Quæſt. XLVIII.

QVAERETVR de receſſu Iſraelitarum, qui congregati erant, quando redierunt in tabernacula ſua. Aliquis dicet, ꝙ factum eſt hoc, poſtquam Beniamitæ acceperunt vxores ſufficientes ſibi, ſcilicet quadringentas de labes Galaad,& ducentas de Silonitis,& hoc videtur innuere litera: nam poſtquam dicitur de ducentis vxoribus, quas acceperunt Beniamitæ de Silo, dicitur ꝙ redierunt Iſraelitę in tabernacula ſua per tribus,& familias. Dicendum tamen, ꝙ hoc non ſtat. Primò quia non erat veriſimile, ꝙ totus Iſrael, qui erat congregatus ad pugnandum, maneret in aliquo vno loco, quouſque prouideretur Beniamitis de vxoribus, quia magnum tempus in hoc fluxit, & ꝙ totus Iſrael maneret congregatus nihil proficiebat ad hoc: ideo videtur ꝙ ante hoc redierint ſinguli in loca ſua. Secundò patet & efficacius, quia ſi adhuc congregatio iſta eſſet, quando Beniamitæ rapuerunt virgines Silonitas, non eſſent patres, nec cognati earum in Silo, quia omnes Iſraelitæ potentes pugnare erãt in caſtris, & tamen erant nunc in Silo,& iſti ſeniores, qui dederunt illud conſilium, non erant in eodem loco: nam dixerunt, ꝙ quando venirent ad eos patres, & fratres virginum raptarum, reſponderent eis id, quod habetur in litera. Tertiò patet, quia finito bello redijt totus exercitus in Silo, vt patet in litera ſupra, ſi ergo maneret adhuc Iſrael congregatus, eſſet iſta congregatio in Silo,& tamen non erant ibi, quia tunc eſſent ibi iſti ſeniores, qui dederunt iſtud conſilium cum cæteris Iſraelitis: tamen non erant in Silo, quia tunc quando conſulerent Beniamitis, non dicerent: ecce ſolennitas anniuerſaria eſt in Silo. ſed dicerent, ſolennitas eſt in loco iſto, ideo non erant iſti ſeniores in Silo,& conſequenter nec alij Iſraelitæ erant ibi congregati. Quartò patet, quia ſi nondum fuiſſet facta diceſſio de caſtris Iſraelitarum, manerent omnes in Silo, vbi prius erant, & tunc non conſulerent ſeniores Beniamitis, ꝙ raperent virgines de Silo, quia non poſſent, eo ꝙ in agris eſſent tentoria Iſraelitarum, quia non poterant capi omnes intra vrbem, cùm eſſent pluſquam quadringenta millia virorum, vt patet præcedenti cap. & ſic impedirentur latere Beniamitæ in agris,& vineis propter præſentiam Iſraelitarum. Et etiam ipſę virgines non poſſent diſcurrere cum choris per agros,& vineas propter multitudinem Iſraelitarum. Quintò, quia eſſet periculum Beniamitis velle rapere virgines Silonitas ſi eſſet ibi tota multitudo Iſraelitarũ, quia illico caperentur clamantibus virginibus antequam ducerent eas ad terram ſuam. Sexto patet, quia ſi eſſent ibi omnes Iſraelitæ congregati, conſilium ſeniorum de rapiendo virgines Silo eſſet peſſimum, quia non eſſet aliquis locus in tota terra Iſrael, in quo difficilius iſtud fieret propter præſentiam virorum totius Iſrael: & in qualibet alia vrbe poſſet iſtud fieri faciliter, eo ꝙ in alijs vrbibus nulli erant viri potentes pugnare, cùm omnes conueniſſent in caſtra, & ſic raperent quas vellent, nemine impediente: ideo ſi eſſet adhuc cõgregata multitudo Iſraelitarum, non ſuaderent ſeniores hoc fieri in Silo, ſed in aliqua alia vrbe. Dicendum eſt, ꝙ quando factus eſt iſte raptus virginum, iam receſſerant ſinguli Iſraelitæ de caſtris in tabernacula. Pro quo ſciendum, ꝙ Iſraelitæ pugnauerunt contra Beniamitas,& occiſa tota multitudine eorum fugerunt ſexcenti ad petrã Remmon,& manſerunt ibi menſibus quatuor præcedenti cap. interim totus exercitus Iſraelitarum diſcurrit per totam terram Beniamin,& diruit vrbes atque ſuccendit, occiditq; ſenes,& paruulos,& fœminas vſq; ad pe-

F cora: præced. c.& poſt hoc redierunt in Silo,& planxerunt ibi coram domino, ſuper deſtructione vnius trib' de Iſrael, vt patet ſupra in litera, & tunc volentes prouidere Beniamitis de vxoribus, ne penitus deleretur tribus Beniamin, occiderunt viros labes,& acceperunt quadringentas virgines,& tunc miſerunt Iſraelitę pro Beniamitis, qui erant in petra Remmon,& ibi cõmmorati fuerunt quatuor menſes ex tempore, quo occiſi fuerant in bellis Beniamitę, & fugerunt iſti ſexcenti ad petram Remmon, & in iſtis omnibus erant adhuc congregati Iſraelitæ in Silo. Nam quando ductæ ſunt virgines labeſenæ, erant adhuc omnes Iſraelitę in Silo, vt patet ſupra in litera, ſcilicet inuentæ ſunt in labes quadringentę virgines, quæ non cognouerunt viri toru

G rum,& adduxerunt eas ad caſtra in Silo: ergo erant tũc caſtra in Silo. Dicendum autem, ꝙ poſt hoc receſſerunt illico Iſraelitæ per loca ſua, quia congregatio eorum iam non erat vtilis ad aliquid: & manſit ſolis ſenioribus populi cura de prouidendo ducentis viris Beniamitis, qui nondum acceperant vxores,& inito conſilio decreuerunt, quòd peterent filias Silonitarum,& cùm nollent eas dare patres ipſarum, ꝙ laterent in vineis,& caperent illas in ſolennitate anniuerſaria,& ſic aliquantum tempus tranſierat poſtquam receſſerant Iſraelitę in tabernacula ſua quando factus eſt raptus Silonitarum virginum. Cùm autem obijcitur, ꝙ poſt illum raptum fuerit receſſio de caſtris ex ordine literæ. Dicendum ꝙ eſt mutatio ordinis per recapitulationẽ,

H ſicut ſæpè fit in ſcriptura per anticipationem, vel recapitulationem. Et ſatis patet ex ipſa litera, ꝙ non ſit ordo ſeruatus: nam tenendo ordinem literæ non ſolùm oportuiſſet manere congregatos omnes Iſraelitas in caſtris vſquequo raptæ eſſent virgines Silonitę, ſed etiã multo tempore poſt, quia dicitur ꝙ Beniamitæ rapuerunt ſingulas virgines,& abierunt in poſſeſſionem ſuã ædificantes vrbes,& habitantes in eis: & tamen manifeſtum eſt, ꝙ non manſerunt omnes Iſraelitæ ſimul non recedentes in tabernacula ſua, vſquequo Beniamitæ ædificarent vrbes: ideo certum eſt, ꝙ hic eſt ordo mutatus.

Quo tempore accidit iſte caſus de deſtructione Beniamitarum.

I *Quæſt.* XLIX.

QVAERETVR vlterius, quo tempore accidit iſte caſus de deſtructione Beniamitarum. Reſpondent quidam, ꝙ accidit tempore Heli ſummi ſacerdotis, vel paulo ante, ſcilicet non multo tempore ante tempora regum: & mouentur ad hoc ex ordine libri: nam fuit poſita ſupra hiſtoria omnium iudicũ, & ſic putatur, ꝙ fuerit iſtud poſt omnes iudices. Dicendum tamen, ꝙ hoc non ſtat, ſed fuit iſtud bellum poſt mortem Ioſue,& antequam eſſent aliqui iudices in Iſrael,& fuit quaſi illico poſt mortem Ioſue. Quod autem fuerit poſt mortem Ioſue patet, quia iſtud accidit manentibus Iſraelitis in terra Chanaan, ergo acci

K dit, dum viueret Ioſue, vel poſt mortem ſuam. Quod patet, quia Ioſue introduxit Iſraelitas in terram Chanaan,& erat princeps tunc, vt patet Ioſue primo, & ſecundo,& per totum. Quod autem non fuerit iſtud eo viuente patet, quia ipſe non permiſiſſet talia fieri in Iſrael,& ꝙ diuideretur populus in duas partes,& pugnaret, ideo mortuus erat. Secundò patet, quia dicitur hic, ꝙ eo tempore nullus erat rex in Iſrael, & quilibet faciebat, quod ſibi rectum videbatur. Et non accipitur rex pro rege, ſed pro regente habente poteſtatem coercitiuam ſuper malos: & tamen tempore Ioſue ipſe coercebat malos, & magis populus timebat eum, & faciebat propter eum plura, quàm propter reges: ideo videtur ꝙ non fuit tempore ſuo. Tertiò patet quia da-

to,ꝙ

to, ꝙ accidiſſet tempore Ioſue nõ fuiſſet ſic prouiſum A
Beniamitis de vxoribus,ſ.ꝙ non prouiderent eis ſenio
res, ſed Ioſue, qui erat princeps, iuberet quid fieret in
omnibus his. Seniores ẽm diſpoſuerunt omnia hæc,
vt patet in litera: ergo non viuebat Ioſue. Quòd autem
fuerit factum paulo poſt mortem Ioſue antequam eſ-
ſent iudices in Iſrael, patet quia quando factũ eſt iſtud,
nullus erat regens in Iſrael, qui coliberet, vel punire
poſſet iſtud malum, vt dicitur in litera, & tamen iudi-
ces, licèt minorem poteſtatem haberent quàm reges,
poterant coercere peccata populi intantum, ꝙ timore
eorum populus non colebat idola eis viuentibus, &
cùm moreretur aliquis iudex declinabat populus ad
idolatriam, vt patet ſupra 2. & tamen nunc nullus po-
terat cohibere peccantes, cùm quilibet faceret, quod
velle, ergo nondum cęperant iudices. Secundò patet,
quia quando accidit iſtud nõdum capta fuerat Ieruſa-
lem de manu Iebuſæorum, vt patet ſupra 19. nam iſte
Leuita, cuius vxor occiſa fuit, noluit intrare in Ieruſa-
lem, quia erat ciuitas Chananæorum, & tamẽ fuit iſta
ciuitas capta illico poſt mortẽ Ioſue, vt colligitur ſupra
primo, vbi dicitur, ꝙ poſt mortem Ioſue cõſuluerunt
Iſraelitæ Deum, quis aſcenderet ante eos ad pugnan-
dum contra Chananæum, & reſpondit ꝙ aſcenderet
Iudas, & aſcendit: & ſequitur ibi quomodo cæpit vrbẽ
Ieruſalem, & ſic fuit modico tempore poſt mortem
Ioſue, & tamen nondum erat capta Ieruſalem, quan-
do fuit iſte caſus. ergo valde coniunctus mortui Ioſue
fuit iſte caſus antequam eſſet aliquis iudex in Iſrael.
Nam ſi aliquis iudex tunc fuiſſet, qñ capta eſt Ieruſalẽ,
non conſuluiſſent Iſraelitæ, quis aſcenderet ante eos
ad pugnãdum, quia certum eſt, ꝙ ille iudex eſſet prin-
ceps ad pugnandum, cùm iſti iudices vocarentur ſalua
tores dati Iſrael à Deo, vt patet ſupra 3. Tertiò patet,
quia in iſto bello Iſraelitarum cõtra Beniamitas, cùm
aſcendiſſent omnes in Silo, antequam pugnarent con-
ſuluerunt, quis eſſet dux in exercitu eorum contra fi-
lios Beniamin: ſi tamen aliquis iudex tunc eſſet, certũ
eſt, ꝙ ille eſſet dux, & non oporteret inquirere, quis eſ-
ſet dux: ergo non erat tunc aliquis iudex: patet hoc
præced. c. Fuit ergo iſte caſus de primis, qui facti ſunt
poſt mortem Ioſue. vnde prius fuit iſte, quàm caſus vi-
rorum tribus Dan in raptu idoli Michæ, & captione
vrbis Leſendan, de quo ſup. 17. & 18. vt probat Ioſeph.
5. Antiquita. ideo ipſe illico poſt mortem Ioſue enar-
rat iſtud accidẽs de bello Beniamitarum, & poſt illud
enarrat accidens de captione vrbis Leſendan, & dein-
de incipit enarrare geſta iudicum inchoans ab Hotho-
niele, qui primus fuit, de quo ſupra 3. Scriptura tamen
mutauit ordinẽ in hoc, in quo falluntur multi, & cau-
ſa huius fuit, quia in iſto libro voluit actor ſcribere ge-
ſta iudicum, eo ꝙ de iudicibus intitulatur, & cùm iſta
tria accidentia, ſ. de idolo Michę, & captione vrbis Le-
ſendan, & vxore Leuitę non fuerint hiſtorię iudicum,
quia non fuerunt tempore ipſorum, nec per eos gęſtæ
non debuerunt præponi geſtis iudicum, quia tunc ma
gna pars libri ab exordio introduceret facta aliena, quę E
non pertinebant ad iudices: egit ergo in principio de
geſtis iudicum: quia tñ iſta accidentia dicta non erant
omittẽda, eo ꝙ fuerunt magnæ doctrinæ pro poſteris,
debebant ſcribi in aliquo libro ſacræ ſcripturæ: nõ fuit
tamen aliquis liber, cui magis cõuenirent, quàm libro
iudicum, eo ꝙ fuerunt magis propinqua temporibus
iudicum, quam hiſtoriis aliorum librorum, & ſic de-
buerunt introduci in libro iudicum: & tamẽ ne extra-
neæ hiſtoriæ maximam libri partem in principio oc-
cuparent, enarrata fuit primò vſque ad Samſonem to-
ta hiſtoria iudicum, de quibus intendebatur, & deinde
expleto quod erat de intentione libri, introducta fue-
runt iſta, quæ erant quaſi accidentalia.

Bellũ inter Iſraelitas, & Beniamitas fuit paulopoſt mortem Ioſue.

Quare dicitur hic, ꝙ non erat iſto tempore rex in Iſrael, &c. Quæſt. L.

QVAERETVR vlterius, quare dicitur hic, ꝙ
non erat iſto tempore rex in Iſrael, ſed quilibet
faciebat, quod ſibi rectum videbatur. Et cur non di-
citur, ꝙ etiam non erat tunc aliquis iudex, quia eo exi-
ſtente non faceret quilibet, quod vellet. Reſponden-
dum, quòd intentio auctoris fuit in iſtis verbis reſpon-
dere tacitę quæſtioni. nam legens, vel audiens ea, quæ
habentur hic, diceret: quomodo potuit eſſe tanta de-
ordinatio in populo, ꝙ viri Gabaa tantum nefas con-
tra Leuitam, & vxorem eius molirẽtur? & dato ꝙ hoc
B fuiſſet: quomodo rurſus populus fuit tam diſcors, vt
diuideretur in duas partes, & pugnaret vſque ad dele-
tionem vnius tribus Iſrael? Reſpondit auctor, ꝙ iſtud
fuit ex defectu gubernatoris, nullus enim erat tunc gu
bernator in Iſrael, quem timerent Iſraelitæ, ideo quili-
bet faciebat, quod ſibi rectum videbatur, ideſt quod
deſiderabat, i. ſiue bonum, ſiue malum eſſet: & iſtud
poterat emendari poſtquam factum eſſet per aliquẽ
principem totius Iſrael, ſi fuiſſet tunc: vel magis im-
peditum fuiſſet, ne tale quid accidiſſet: & hoc poterat
quilibet princeps totius Iſrael euitare, ſiue eſſet rex, ſi-
ue Ioſue, qui non erat rex, ſiue aliquis de iudicibus.
De regibus patet, quia magna erat poteſtas regum in-
ter Hebræos, ſcilicet, ꝙ populus ſibi obediebat in om-
C nibus tam laici, quàm ſacerdotes. Poteſtas etiam Io-
ſue fuit valde magna: nam populus tenebat eum in
magna veneratione, ſicut Moyſen, de quo Num. 17.
& Deuter. vltimo: & Ioſue primo: ita vt quicunque
non obediret Ioſue per omnia, morte moreretur, vt
patet Ioſue primo. Poteſtas etiam iudicum ſatis ma-
gna erat, quia erat ſuper totum populum, & congre-
gabat omnes Iſraelitas ad bellum quando expediebat,
& faciebat quæcunque alia in populo, quæ vtilia erant
toti populo, & timebat populus iudicem intantum, ꝙ
viuente quocunque iudice non audebat populus de-
clinare ad idolatriam, & illo mortuo mox declinabat,
vt patet ſupra ſecundo. Reſponderi poteſt ergo tripli-
citer: vno modo ꝙ accipitur hic rex pro quocunque
D regente habente poteſtatem ſuper populum, etiam ſi
non eſſet rex: & tunc compręhenduntur reges, & iu-
dices, & Ioſue, & quicunque princeps, qui poſſet toti
populo aliquid imperare, & patet ex adiuncto, ſcilicet,
ſed quilibet, quod rectum videbatur ſibi, hoc faciebat:
quaſi dicat, ſi fuiſſet rex tunc, non faceret quilibet, qđ
ſibi rectum videbatur: ſed exiſtentibus etiam iudici-
bus, non faceret quilibet quod ſibi rectum videretur,
ergo illi intelliguntur etiam hic nomine regum.
Alio modo poteſt reſponderi, ꝙ accipiatur propriè
rex: & tunc verum eſt, quòd non erat aliquis rex in Iſ-
rael, licèt etiam non eſſet aliquis iudex, & potuiſſet per
quemlibet eorum prouideri in hoc, quia tamen me-
lius prouideri poterat per regem, eo quòd erat maioris
E poteſtatis, dixit de rege. Tertiò & adhuc melius di-
ctum eſt, quòd de rege expreſſum eſt, quia iſte liber
fuit ſcriptus per Samuelem tempore Saulis regis Iſ-
rael, & volebat dare cauſam, vel modum Samuel quo-
modo potuiſſent iſta accidere: nam diceret aliquis
tempore illo: quomodo potuit tanta diſcordia accide-
re in populo, & nullus eam tollebat? quaſi dicat, nunc
non poſſet accidere, & reſpondet Samuel, quòd hoc
erat, quia quando iſta acciderunt, non erat aliquis rex
in Iſrael, ſicut tempore ipſorum, qui hoc quærebant,
qui poſſet prouidere ne iſta fierent.

Magna erat poteſtas regum inter Hebræos.

Quis

Quis ordo iudicum fuit in Iſrael à tempore Moyſi, vſque ad tempus Chriſti. Et an totus ordo iudicum erat deſtructus, quando hoc accidit.
Quæſt. LI.

QVAERETVR vlterius, an tempore, quo iſta acciderunt eſſet deſtructus totus ordo iudicum in Iſrael, vel erant aliqui. Et ſi aliqui erant quomodo non impediebant iſtud. Reſpondendum eſt, ꝙ ſemper fuerunt iudices aliqui in Iſrael, quia aliàs deſijſſet Iſrael eſſe populus: nam in vrbe magis neceſſarius eſt diſtributiuus iuſtitiæ, ideſt iudex, quàm panis, vt ait Ariſt. 3. Politicorum. Pro quo ſciendum, quòd quando Moyſes eduxit Iſraelitas de Aegypto, & ducebat eos per deſertum, ipſe ſolus erat princeps, & iudex, & cùm G eſſent tanta negocia populi, tota die ſedebat iudicans, & non finiebat negocia, vnde dixit ei Iethro ſocer ſu⁹: Stulto labore conſumetis, ſupra vires tuas labor iſte eſt, ſolus non poteris illum ſuſtinere. Et tunc conſilio Iethro diuiſit Moyſes totum populum per decanos, quinquagenarios, centuriones, & tribunos, qui iudicarent populum in negocijs paruis, & ciuilibus: ipſe autem Moyſes iudicabat in omnib⁹ arduis, vt patet Exo. 18. Manſit autem ſic aliquanto tempore Moyſes, & tamen nec ſic ablata eſt magnitudo ſolicitudinum ſuarum, & petiuit vt moreretur, vel liberaretur ab his anguſtijs: & tunc Deus dedit ei ſeptuaginta viros habentes ſpiritum propheticum, qui etiam curam gererent de rebus arduis: Nu. 11. & tunc ceſſauit querela Moyſi. H Durauit autem iſte modus iudicum in deſerto ſemper, ſcilicet ꝙ ſi aliquis iſtorum moreretur ſubrogabatur alius. Et poſtquam introierunt Iſraelitæ in terram Chanaan, durauit iſte modus iudicandi, ſed etiam fuit alius introductus, ſcilicet ꝙ eſſent quidam iudices ſupremi in Iſrael, à quibus ratio appellaretur, & iſti erant ſeptuaginta viri, qui ſucceſſerunt ſeptuaginta ſenioribus, quos dedit Moyſi in adiutores: Num. 11. Et princeps iſtorum erat ſummus ſacerdos, & omnes iſti ſi-

F mul vocabantur domus conſilij, & quamquam omnes concurrerent in conſilio de ſententia danda, ſolus ſummus ſacerdos ſententiabat, de quo declaratum eſt Num. 11. & Deuter. 17. manſerunt ſemper iſti iudices ſeptuaginta. Nam etiam tempore Chriſti erant, & vocabantur ſeniores, & ipſi condemnauerunt Chriſtum ad mortem, & erant cum Caypha, qui erat ſummus ſacerdos, quando contra Chriſtum ſentẽtiauit, ꝙ erat dignus morte: & ſic dicitur ſæpe in paſſione, ꝙ principes ſacerdotum, & ſeniores faciebant aliquid contra Chriſtum, ſcilicet, ſeptuaginta ſeniores. Præter iſtos erant alij iudices minores conſtituti per ſingula: nam erant ſaltem vnus, vel duo iudices in quolibet loco, & iſti erant de progenie virorum illius loci, & cuilibet iudici dabantur duo Leuitæ in aſſeſſores, eo ꝙ Leuitæ erant periti in lege, de quo Ioſeph. quartus Antiquita. De iſtis iudicibus dicendum, ꝙ ſemper fuerunt in ſimul, & erant quando iſta acciderunt, ſed ipſi non potuerunt euitare aliquid iſtorum, eo ꝗ iſti erant ſolùm habentes iuriſdictionem in diffiniendo in cauſis, & non habebant poteſtatem ad alia, vt ſubijcerent ſibi populum. Et licèt poteſtas eorum eſſet de iure, tamen de facto paruam habebant poteſtatem, eo ꝙ erant merè iudices, & non domini nec principes: & ideo adhuc eis exiſtentibus, poterat facere quilibet, quod volebat, & poterant accidere omnia iſta mala, quæ euenerunt.

Domus conſilij qđ priuilegiũ ſummi ſacerdotis.

VARIAS temporum mutationes, & diſcordias factas librum Iudicum explanando, vt nobis collatum erat, explicuimus: in quo ſub breuibus multiplices ſubſtringuntur hiſtoriæ, in quibus iuxta conſuetũ ſtylum literalem dumtaxat enucleando medullam proceſſimus, quia de allegorijs rara, aut nulla nobis in his volluminibus cura eſt, cùm alibi fortaſſe ſpatioſior erit dicendi locus, ſi conringat nobis ſapientiam ſcribere tempore vacuitatis. Omnia autem dicta ſint ad exaltationem fidei, & laudem Dei omnipotentis, & eius Sacratiſſimæ matris.

Ex Typographia Rampazetana.

ALPHONSI TOSTATI

Epiſcopi Abulenſis

IN LIBRVM RVTH COMMENTARIA.

CAPITVLVM PRIMVM.

IN diebus vnius iudicis, quando iudices præerant, facta eſt fames in terra. Abijtque homo de Bethlehem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide cum vxore ſua, ac duobus liberis. Ipſe vocabatur Elimelech, & vxor eius Noemi: & duo filij, alter Mahalon, & alter Chelion: Ephrathæi de Bethlehem Iuda. Ingreſſique regionem Moabitidem, morabantur ibi. Et mortuus eſt Elimelech maritus Noemi, remanſitque ipſa cum filijs. Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha, alteraque Ruth. Manſeruntque ibi decem annis, & ambo mortui ſunt, Mahalon videlicet, & Chelion: remanſitque mulier orbata duobus liberis, ac marito.

In diebus. Hic incipit liber Ruth, in quo ponit hiſtoriam Ruth, quæ ſubordinatur ad genealogiam Dauid

A enarrandam. Et diuiditur in quatuor partes, in prima ponitur eius ad dominum conuerſio, ſecundò eius honeſta in Iudaiſmo conuerſatio, tertiò legalis conuentio, quartò matrimonialis coniunctio. Prima pars diuiditur in duas, quia primò ponitur conuerſionis occaſio, ſecundò ipſius Ruth conuerſio ibi. *Et ſurrexit.* Circa primum dicitur. *In diebus vnius iudicis.* Ponitur tempus, quando factum fuit hoc, ideſt in diebus vnius iudicis, vt ſciatur quando acciderit iſta hiſtoria. Quis autem fuerit iſte iudex, infra dicetur in quadam quæſtione. *Quando iudices præerant.* Fuit quoddam tempus, quo ſoli iudices præerant in Iſrael, & fuerunt iudices quindecim, & tempore iſtorum non fuerunt reges, nec alij principes, vt dicetur infra in quadam quæſtio. Quæſt. 2. Quæſt. 3.

B *Facta eſt fames in terra.* Scilicet in terra Iſrael, quia de ipſa terra ſolum agitur hic, quia ibi habitabat Elimelech, qui fugit tunc propter famem, vt patet in litera. Et iſta fames dedit occaſionem iſti hiſtoriæ, quia aliàs non fuiſſet hiſtoria Ruth, ſcilicet, quod Maalon filius Elimelech & Noemi non accepiſſet in vxorem Ruth, de qua fuit progenies Dauid. Cur autem venit iſta fames, & an fuerit vniuerſalis, vel particularis, declarabitur infra. *Abijtque homo de Bethlehem Iuda.* Iſte homo fuit Elimelech, vt patet infra in litera, & fuit de Bethlehem: in quo apparebat, quod erat de tribu Iuda, quia Bethlehem erat ciuitas Iuda, & Dauid fuit de iſta vrbe, vt patet Ioan. 8. & dicitur de Bethlehem Iudæ ad differentiam alterius: eſt enim duplex Bethlehem, quæ- Quæſt. 4.

C dam in ſorte Iudæ, alia in ſorte Zabulon, vt patet Ioſue 19. & ob hoc conſueuit poni Bethlehem, cum iſta determinatione, ſcilicet, vt dicatur Bethlehem Iudæ. Patet hic, & Iudicum 17. & Matthæi 2. Et aliquando vocabatur Bethlehem Ephrata, vt patet Micheæ 5. & idem eſt. Quare autem vocetur Ephrata, infra dicetur. *Vt peregrinaretur in regione Moabitide.* Ideſt, vt ma- Quæſt. 5.

 neret

nerct ibi peregrinando aliquotempore, quouſque ceſſaret fames: nam non erat intentio Elimelech manere ſemper in regione Moab, ſed ſolum tempore famis, & poſtea redire intendebat in terram ſuam Bethlehem, & ideo quandiu eſſet in terra Moab, dicebatur ibi peregrinari. Sciendum de regione Moab, quę eſt quædam terra coniuncta terrę Iſrael, quæ nominata fuit à Moabitis filijs Moab, qui fuit primogenitus Loth ex filia ſua ſuſceptus, quando inebriatus eſt, Geneſis 2.c.9. Et quia Moab, & Ammon erant filij Loth, vt patet ibidem, & Loth erat conſobrinus Abrahæ Gen. 11. & 13. voluit dominus benedicere filijs Loth propter Abraham, dando eis regiones, in quibus morarentur: & dedit eis terras coniunctas Iordani ad orientem partem eius, & circa mare rubrum, & dedit eis robur ad pugnandum contra Gigantes, qui tenebant prius regiones illas, vt excluderent eos de illis, vt patet Deut, 2. ideo dicitur, ꝙ Deus dedit eis poſſeſſiones, ſicut filijs Iſrael. Iſta terra fuit ſemper Moabitarum, etiam antequam Iſraelitæ exirent de Aegypto, & quando exiuerunt voluerunt tranſire per illam, & tranſierunt per quandam partem eius: Deut. 2. Et per quandam aliam partem eius non permiſſi ſunt tranſire, neq; voluerunt Moabitæ occurrere eis cum pane, & aqua: Deuter. 23. ſed potius conduxerunt Balaam ariolum contra eos, vt malediceret ipſis, Num. 22. & 23. & 24. Et eſt regio iſta Moab coniuncta terræ Iſrael, imò quædam pars regionis Moab cecidit Iſraelitis in partem, ſcilicet terra duarum tribuum & dimidiæ, quæ erat ad oriẽtem Iordanis: nam iſta terra erat prius pars regni Moab, & duo reges Amorrhæi, ſcilicet Sehon, & Og cęperunt eam de terra Moab, & poſtea Iſraelitę acceperunt eam de manu iſtorum duorum regum Amorrhæorum: Deuter. 2. & 3. & Num. 21. cap. Et coniungitur iſta terra Iordani, ſcilicet, ꝙ Iordanis eſt terminus occidentalis terræ Moab: Deuter. 2. & 3. & ipſe Iordanis eſt terminus orientalis terrę Chanaã, in qua habitauerunt Iſraelitæ: Num. 34. ideo iſtæ duæ terræ coniunctæ erant, & ſic facilè erat Iſraelitis tranſire ad terram Moabitarum ad peregrinandum ibi. *Cum vxore ſua, & duobus liberis*. Vxor ſua vocabatur Noemi, & duo filij ſui Mahalon, & Chelion, vt patet in litera. *Ipſe vocabatur Elimelech*. Quia poſtea de iſtis in hiſtoria agendum eſt, ponuntur hic nomina eorum, & prius nomen viri, ſcilicet Elimelech, qui erat vnus de præcipuis viris vrbis Bethlehem. *Et vxor eius Noemi*. Iſta ſuperſtes fuit poſt peregrinationem viro, & filijs mortuis, vt patet in litera. Et interpretatur Noemi pulchra, vt patet infra in litera, ſcilicet, ne vocetis me Noemi, ideſt pulchram, ſed mara, ideſt amaram, quia valde amaritudine repleuit me omnipotens. *Et duobus filijs eius alter Mahalon, & alter Chelion*. Ponuntur nomina iſtorum, quia infra ponſitur nomina vxorum ſuarum, quarum vna fuit Ruth vxor Mahalon, cuius hæc hiſtoria eſt, & fuerunt duæ vxores eorum Orpha, & Ruth, vt patet infra in litera. *Ephratæi*. Ideſt omnes iſti erant Ephratæi. *De Bethlehem Iuda*. Idem eſt Ephrathæi, & de Bethlehem, quia Ephrata, & Bethlehem eſt idem locus: ſed de Ephrata infra dicetur in quadam quæſtioue. Et vocatur Bethlehem Iuda ex cauſa ſupra aſſignata. *Ingreſſi itaque regionem Moabitidem morabantur ibi*. Scilicet, quia in regione Moab non erat fames, ſicut in terra Iſrael, & volebant ibi manere tempore famis, & iſta peregrinatio fuit decem annorum, vt patet infra in litera. *Et mortuus eſt Elimelech maritus Noemi*. Scilicet, durante iſta peregrinatione decem annorum, ſed in qua parte iſtius temporis mortuus fuerit, non apparet. Quod autem mortuus fuerit iſto tempore patet, quia quando reuerſa eſt Noemi in terram ſuam, dixit ꝙ rediret vacua viro, & filijs, infra in li-

Iordanis eſt termin' occidentalis terræ Moab.

Quæſt. 2.

F tera: & tamen dicendum, ꝙ aliquanto tempore antè finem iſtorum annorum decem mortuus fuerit, quia immediatè dicitur in litera: remanſit ipſa cum filijs ſuis in regione Moab, niſi decem annis, vt patet in litera: ergo ante finem decem annorum aliquanto tempore mortuus fuit Elimelech. *Remanſitque ipſa cum filijs ſuis*. Scilicet, quia nondum ceſſauerat fames in terram Iſrael, & propter illam peregrinabatur in terra Moab ipſa Noemi. *Qui acceperunt vxores Moabitidas*. Erant enim in regione Moab, & non poterant accipere vxores de alijs regionibus. *Quarum vna vocabatur Orpha*. Iſta fuit vxor Chelion, & manſit in Gentilitate eunte Ruth cum Noemi ad terram Iſrael. *Manſeruntque ibi decem annis*. Scilicet Noemi, & filij ſui: nam G Elimelech vir Noemi multo prius mortuus eſt. *Et ambo mortui ſunt Mahalon videlicet, & Chelion*. Scilicet, poſt patrem ſuum Elimelech mortui ſunt, & non dicitur hic de morte patris, quia de illa ſupra dictum eſt. *Remanſitque mulier orbata duobus liberis, & marito*. Omnino erat iam orbata Noemi poſt mortem mariti ſui, & duorum filiorum, quia nihil aliud ad ſe pertinens habebat in regione illa, ideo illico habuit occaſionem redeundi in terram ſuam Iſrael.

Quare hic dicitur, ꝙ in diebus vnius iudicis accidit hiſtoria iſta Ruth, cum in initijs aliorum librorum ſcriptura tempus ponere non conſueuerit.

H

Quæſt. 1.

QVAERETVR circa primum, quare dr̃ hic, ꝙ in diebus vnius iudicis accidit hiſtoria iſta Ruth: nam in principijs aliorum librorum nõ conſueuit poni tempus, quando facta eſt hiſtoria illorum. Reſpondendum, ꝙ ſacra ſcriptura vult dare certitudinem de omnibus rebus, quæ in ea enarrantur, & quia ſcire tẽpora rerum geſtarum multum confert ad ſciendum, quid eſt ipſum, quod factum eſt ex circunſtantijs temporis: ſcriptura vult dare cognitionem de tempore rerum geſtarum: vnde in omnibus libris aliquid eſt, per quod de hiſtoria illorum librorum cognoſcitur quan I do fuerit. Pro quo ſciendum, ꝙ librorum ſacræ ſcripturæ quidam continent dicta, & quidam hiſtorias. In illis, qui continẽt dicta, nõ oportet poni annotationes temporum: quia per ipſam perſonam cuius dicta ſunt cognoſcentur tempora librorum: ſic patet de Prouerbijs Eccleſiaſte, & Canticis canticorum, qui ſunt libri Salomonis, & non apponitur eis tempus: quia ſcito ex libris Regum, quo tempore fuit Salomon, ſcietur de doctrina eius: ſic eſt in omnibus libris noui teſtamẽti, ſcilicet quatuor Euangelijs, & Epiſtolis omnibus, & canonicis, & Actibus Apoſtolorum, & Apocalypſi: nam cognitis temporibus Chriſti, & Pauli, cæterorumque Apoſtolorum, quod idem tempus fuit, ſcie- K tur tempus omnium ſcripturarum iſtarum: ideo non conſueuit poni in iſtis ſcripturis aliquod tempus, niſi aliquando ad notificandum ipſum cuius fuit doctrina, vel de quo agitur, vt patet Lucæ primo, & Lucæ tertio: iſte etiam modus obſeruatur in omnibus Prophetijs Prophetarum maiorum, & minorum: nam in principio cuiuſlibet eorum, ponitur quo tempore ille prophetauerit, cuius totus iſte liber eſt. Alij autem ſunt libri hiſtorici. Et iſti ſe habent dupliciter: nam quidam eorum ꝯtinent hiſtoriam, de qua notum eſt, quo tempore fuit propter cõtinuationem librorum inter ſe, & in iſtis non annotatur tempus: in alijs autem non cognoſcitur per ſe, de qua hiſtoria, quo tempore fuerit, & de iſtis ponitur, quo tempore fuerint.

Quare in quibuſdã libris ſacrę ſcripturæ tẽpora nõ annotant.

De

De primis patet, ſicut in Geneſi, qui eſt liber hiſtoric⁹, non oportuit poni, quo tempore illa hiſtoria cœperit, quia ſeipſam notificat, cùm agat de exordio ſæculi. In principio Exodi, non annotatur tempus, quia ex fine Gen. patet quo tempore cœperit Exodus. Idem patet de Leuitico, & libro Numerorum, & Deuteronomij: idem de libro Ioſue, quia finis libri Deuteronomij, & principium libri Ioſue idem eſt, vt colligitur conſiderando vtrumque. Sic etiam de libro Iudicum reſpectu libri Ioſue, quia finis Ioſue eſt principium libri Iudicum. Sic etiam de libris Regum, ad librum Iudicũ, & de libris Paralipo. nam iſti oſtendunt tempora ex continuationibus ſuis, ideo non oportet in iſtis poni tempora in principijs ipſorum. Alij ſunt libri hiſtorici, qui non habent continuationem ad præcedentes: vnde ex hoc non poteſt cognoſci tempus hiſtoriæ, & in his neceſſe eſt, ꝙ in principijs librorum aſſignentur tempora ipſorum. Sic patet de libro Eſther, & de lib. Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum, nam in his omnibus præponuntur aliqua tempora, per quæ cognoſcitur de ipſis hiſtorijs, quo tempore fuerint: ita fuit in iſto libro Ruth: nam Ruth eſt perſona, de qua hic agitur, & non erat perſona tam famoſa in ſcriptura, vt ex alio loco poſſet cognoſci tempus eius. Etiam iſta hiſtoria, non eſt dependens ex alijs hiſtorijs aliorum librorum præcedentium, vel ſequentium, ſicut eſt in libris Regum, & Paralip. & quinque libris Moyſi: ideo vt ſciretur, quo tempore fuerit iſta hiſtoria: oportuit ꝙ in principio eius deſignaretur tempus, & ſic dicitur hic, ꝙ in diebus vnius iudicis fuit, & tamen non dr̃, quis iudex fuerit iſte, quia videbatur hoc ſufficere ad aliqualem cognitionem de tempore huius hiſtoriæ.

De Ruth pſona hic agitur.

Quis fuit iſte iudex, ſub quo accidit hiſtoria Ruth.
Quæſt. II.

QVAERETVR vlterius, quis fuit iſte iudex, ſub quo accidit hiſtoria Ruth. Reſpondet Magiſter in hiſtoria ſcholaſtica, ꝙ iſte fuit Heli ſummus ſacerdos, qui erat de ſacerdotib⁹ de ſtirpe Ithamar, ad quos non pertinebat ſummum ſacerdotium, & ipſe vſurpauit ſibi illud, & cum eo etiam fuit iudex Iſrael, & tempore eius fuit Ruth, & quæ dicuntur hic. Et multi tenent iſtam poſitionem, & nos eam aliquando referimus. Sed dicendum, ꝙ poſitio iſta, quantum ad vnam partem, ſ. ꝙ Heli vſurpauerit ſibi ſummum ſacerdotiũ cum iudicatiuo principatu, falſa eſt: nam fuit voluntate, & iuſſu Dei factum: vnde promiſit ei Deus ſacerdotium in æternum, vt patet 1. Reg. 2. ſ. Loquens locutus ſum, vt domus tua, & domus patris tui miniſtraret coram me in æternum, nunc autem dicit dominus abſit hoc à me, ſed quicunque glorificauerit me, honorificabo eum: & qui contemnunt me, erunt ignobiles: Quod autem eſſet de domo Ithamar ipſe Heli, & ꝙ non pertineret ſummum ſacerdotium ad iſtam domum, verum eſt: nam pertinebat ſummum ſacerdotium ad primogenitos, vt patet Leuit. 21. & primogenitus Aaron de ſuperſtitibus fuit Eleazari, ideo ad eũ, & filios ſuos pertinebat ſacerdotium ſummum, & ipſum iuſſit Deus fieri ſacerdotem ſummum, moriente Aaron: Num. 20. c. & in iſta ſtirpe durauit vſq; ad tempora Heli in fine temporis iudicum, & tunc Deus abſtulit filijs Eleazar ſacerdotium, quia peſſimi erant, & voluntate Dei, & populi datum eſt ipſi Heli, qui erat de ſtirpe Ithamar, & manere debebat in domo eius in æternum, niſi peccaret: & quia peccauit ipſe, & filij ſui tranſlatum eſt ſacerdotium tempore Salomonis ad filios Eleazar, qui prius illud tenebant, ſ. quando Abiathar eiectus eſt de ſummo ſacerdotio 3. Reg. 2. & hoc prænunciatum fuerat 1. Reg. 2. Quòd autem iudicante

Heli erat de ſtirpe Ithamar.

A iſto Heli fuerit hiſtoria Ruth eſt poſitio multorum, & ſic tenet Ioſephus quinto Antiquitatum. Dicendum tamen videtur, ꝙ non fuerit Heli, ſub quo accidit iſta hiſtoria, ſed aliquis alius iudex multo ante eum. Et patet hoc, quia Heli iudicauit ſolùm quadraginta annis, vt patet 1. Reg. 4. & poſt eum iudicauit Samuel, cuius tempora, & Saulis ſuccedentis ei fuerunt quadraginta annorum, vt patet Actu. 13. & mortuo Saule ſucceſſit David: ſubtrahantur ergo de iſtis octoginta annis triginta, quos habebat Dauid, moriente Saule: nam mortuo Saule illico Dauid conſtitutus eſt rex ſuper Iudam 2. Regum 2. & erat tunc annorum triginta, 2. Reg. 5. manebunt quinquaginta anni: ſubtrahantur ergo anni pluſquam decem pro peregrinatione Elimelech, & B Noemi, antequã Booz gigneret Obed ex Ruth, quia dato, ꝙ prima die, qua cœpit iudicare Heli inciperet peregrinari Elimelech ſubtraherentur decem anni, quibus durauit peregrinatio, & poſt peregrinationem dato, ꝙ Booz illico acciperet Ruth in vxorem, adhuc tranſiret quaſi vnus annus priuſquam ex ea gigneret Obed: qui tollantur de quinquaginta, manebunt ſolũ trigintanouem anni, qui tranſirent à natiuitate Obed, vſq; ad natiuitatem Dauid. Sed iſtud non eſt vllo modo tenendum, nec quaſi poſſibile. Quod patet, quia Obed fuit auus Dauid, ſ. pater Iſai: & quando Obed gigneret Iſai patrem Dauid eſſet ſaltem annorum viginti, vel quaſi: quia illo tempore non contrahebantur matrimonia in tam parua ætate. manent ergo de- C cem & nouem anni à natiuitate Iſai, vſque ad natiuitatem filij ſui Dauid. Sed hoc non ſtat, quia Iſai erat vir magnæ ætatis, quando Dauid erat paruulus: nam habuit Iſai ſeptem filios, & octauus, & minor fuit Dauid, vt patet 1. Reg. 16. & 17. & 1. Paralip. 2. ideo neceſſe erat, ꝙ in natiuitate Dauid eſſet Iſai pluſquã decem & nouem annorum. Tenẽt ergo Hebræi, ꝙ non fuerit iſte iudex Heli, ſed alius, ſ. Abeſan. Et magis adhuc procedit iſta probatio tenendo viam Ioſephi, qui ponit decẽ & octo annis, fuiſſe peregrinationis Elimelech in terra Moab, vt patet 5. Antiq. Volunt ergo, ꝙ iſte iudex fuerit Abeſan, & ꝙ ille ſit idem, quod Booz, de quo dr̃ in libro iſto; ꝙ accepit Ruth in vxorem, & hoc quia conſonat aliqualiter: nam Booz fuit de vrbe Bethlehẽ D de tribu Iuda, vt patet ſeq. ca. & infra 3. & 4. & Abeſan fuit etiam de ſtirpe eadem, & vrbe Iudi. 12. & ex tunc poterit eſſe conuenienter tempus progeniei Obed, & Iſai, & Dauid: eo ꝙ Abeſan cœpit iudicare ante Heli quadraginta, & quinque annis. Nam poſt Iephte Galaatidem iudicauit Abeſan ſeptem annis, & poſt Abeſan ipſe Ahialon decem annis, & poſt ipſum Abdon octo annis, vt patet de omnibus Iud. 12. qui ſunt viginti quinq; anni, & poſt Abdon ipſe Samſon viginti annis Iud. 13. & 16. & ſic poterat eſſe in diebus Saulis Iſai pater Dauid grandæuus, ſ. quando Dauid eſſet paruulus vadens ad bellum contra Goliath 1. Reg. 17. Nam ſecundùm priorem poſitionem dando, ꝙ fuiſſet iſtud tempore Heli ſacerdotis, ſequebatur, ꝙ Iſai pater Da- E uid eſſet annorum decem & nouem, quando naſceretur Dauid: nunc verò abdẽdo quadraginta quinq; annos, ponendo fuiſſe tempore Abeſan eſſe poſſet Iſai in natiuitate Dauid annorum ſexaginta quatuor, & iſtud eſt conuenienter dictum. Etiam iſtud confert ad genealogiam Saluatoris, vt declarabitur infra 4. c. in fine in quadam quæſtione. Sed tunc obijcietur, quia hic dicitur, ꝙ decem annis peregrinatus eſt Elimelech in terra Moab tempore vnius iudicis, & tamen Abeſan non iudicauit, niſi ſeptem annis: Iudi. 12. ideo non potuit eſſe tempore ſuo. Dicendum ꝙ hoc non obſtat, quia cùm dr̃, ꝙ in diebus vnius iudicis facta eſt iſta peregrinatio, non refertur niſi ad inceptionem, ſ. ꝙ tempore illius inchoata eſt, licèt finita fuerit tempore al-

Cap. 11. Doct. ſñ. ad quæſitũ

Iſai ſeptẽ habuit filios.

 terius,

ſerius,& ſic finiretur tempore Ahialon, qui ſucceſſit ei eo.cap. Quod tamen Abeſan ſit id, quod Booz, quod Iudæi aſſerunt, non apparet aliquod motiuum, ſed ſola voluntas.

Quot fuerunt hi iudices, & quanto tempore præfuerunt.
Quæſt. III.

QVAERETVR vlterius, cùm dicatur hic, quòd iſta hiſtoria fuit quando iudices præerant in Iſrael, quot fuerunt iſti iudices, & quanto tempore præfuerunt. Reſpondendum, quòd tempus Iudicum cœpit poſt tempora Ioſue, vt patet Iudi. 1. c. & computantur ſub iudicibus anni trecēti, & ſeptuaginta, & ſex: quod patet: ab exitu de Aegypto vſq; ad fundationem templi Moyſi fuerunt anni quadringenti, & octoginta, 3. G Regum 6. à quibus ſubtrahantur quadraginta anni ab exitu de Aegypto vſque ad introitum in terram Chanaan, & anni viginti quibus regnaſſe dicitur Saul, qui fuit illico poſt vltimum iudicem, ſcilicet Samuelem, & quadraginta anni, quibus regnauit Dauid, & anni quatuor quibus regnauerat Salomon, quando fundatum eſt templum, 3. Regum 6. qui ſunt centum, & quatuor anni, manebunt anni trecenti ſeptuaginta & ſex, qui ſub iudicibus, & Ioſue continentur: non aſcribuntur autem aliqui anni ipſi Ioſue, ſed computantur omnes ſub iudicibus, vt infra magis dicetur. Et dicendum eſt de iudicibus, quòd fuerunt quindecim, vel decem & ſex computando Debboram, quę fuit mulier, ſ. Hothoniel, Aod, Samgar, Debbora, Barac, Gedeon, H Abimelech, Iair, Thola, Iephte, Abeſan, Ahialon, Abdō, Sāſon, Heli, Samuel. Et Hothoniel iudicauit terrā quadraginta annis computando ſub eo tempus, quo quieuit terra: Iudi. 3. Nam iſte modus computandi eſt in omnibus iudicibus, vt ibidem declaratum eſt: Aod iudicauit terram octoginta annis eo. cap. tempora Sangar, qui fuit tertius iudex, non ponſitur: quia ſupputantur temporibus Aod, vel Barac, ſub Barac, & Debbora computantur quadraginta anni, vt patet Iudic. 4. ſub Gedeone alij quadraginta anni Iud. 8. ſub Abimelech tres anni: Iudic. 9. ſub Iair computantur viginti duo anni. Iudic. 10. & ſub Thola. 23. eo. cap. ſub Iephte ſex anni: Iud. 12. & ante Iephte fuerunt decem, & octo anni, qui non computantur ſub aliquo iudice, de qui- I bus: Iudi. 10. & ibi patet: poſt Iephte iudicauit Abeſan annis ſeptem: Iudic. 12. & poſt eum Ahialon annis decem, & poſt ipſum Abdon annis octo eo. ca. & poſteà Samſon viginti annis: Iudic. 13. & 16. & poſtea Heli quadraginta annis 1. Regum 4. & poſtea Samuel annis viginti, vel parum plus, vt colligitur 1. Reg. 7. & poſt eum cœpit Saul gubernare populum, qui fuit primus rex Iſrael, & iſti anni ſimul ſunt trecenti, ſeptuaginta, & ſex, vt patet coniungendo omnes iſtos annos: tanto tempore iudices præfuerunt in Iſrael, & poſtea ſecuti ſunt reges.

Iudices, q fuerunt in Iſrael.

Quare fames orta eſt, quæ fuit hic, & an ſteterit ſol tempore iſto oſtendendo famem, vt Hieronimus dicit.
Quæſt. IIII.

QVAERETVR vlterius, de cauſa iſtius famis, propter quam Elimelech peregrinatus eſt in terra Moab. Reſpondet Hierony. vt habetur in Glo. ordi. 1. Paralip. 4. quòd tempore iſto fuerunt in Iſrael magna ſcelera, & Deus volens oſtendere indignationem ſuam, vt auerterent à vijs ſuis peſſimis, fecit ſtare ſolem, & tamen, hoc non obſtante, non ceſſauerunt Iſraelitę ab iniquitatibus, ideo Deus miſit magnam famem in terra, ita vt Elimelech, qui erat de nobilioribus vrbis Bethlehem cogeretur peregrinare in terra Moab. Iſtud colligit Hieronimus, quia 1. Paralip. 4. F dicitur, qui ſtare fecit ſolem, & intelligit hoc Hieron. de Elimelech, quia ſubditur ibi, ſecurus, & incedens, qui principes fuerūt in terra Moab, & reuerſi fuerunt in Bethlehem, & conuenit iſtud Elimelech, & filijs ſuis, qui fuerunt de Bethlehem, & principati ſunt, vel manſerunt in terra Moab, & ipſi fuerunt de ſtirpe Iuda, de qua ibi agitur. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia ſi tale miraculum accidiſſet, cùm iſtud eſſet nimis admirandum, poneretur in iſta hiſtoria, & tamen nihil tale ponitur hic, ideo non eſt credendum, quòd fuerit. Et cùm dicitur 1. Paralipo. 4. qui ſtare fecit ſolem: non eſt ſenſus, quòd aliquis fecerit ſtare ſolem, ſed ſunt ibi in Hebræo nomina propria, quæ poſſunt æqui uocari, & adduci aliqualiter ad ſenſum, quem intendit G litera noſtra, ſicut declaratum eſt: & dato quòd eſſet verū, quòd ſtetiſſet ſol, non conueniret illud iſti Elimelech, de quo hic agitur, nec filijs eius, vt ibidem probatum eſt. Dicendum ergo eſt, quòd accidit fames, ſicut aliàs accidere ſolet, non præueniente aliquo tali ſigno, & tunc Elimelech iuit ad peregrinādum in terra Moab. Dicunt autem Hebræi de Elimelech, quòd erat ditiſſim⁹ inter viros Bethlehem, erat tamen nimis auarus, & cū in iſta magnitudine famis multi conuenirent ad eum ad petendum, nolebat eis dare quidquam, & moleſtabant eum ſæpe petendo, & vt non moleſtaretur receſſit de Bethlehem vadens in terram Moab. Et dicunt, quòd quia ex mala cauſa exiuit Elimelech de terra ad peregrinandum, mortuus eſt ipſe, & duo filii eius in H peregrinatione. Et hoc colligunt ex verbis Noemi, quæ dixit: non vocetis me Noemi, ideſt pulchram, ſed mara, ideſt amaram, quia amaritudine repleuit me valde omnipotens, egreſſa ſum plena, & vacuam reduxit me dominus: cur ergo vocatis me Noemi? quam humiliauit dominus, & afflixit omnipotens. Et iterum dixit: egreſſa eſt manus domini contra me. Sed iſtud non apparet, nec eſt motiuum iſtud aliquale, quia quòd Noemi ſic humiliata erat à Deo plaga eius in eo, quòd vir ſuus, & filij mortui erant, & ad hoc, quòd ipſa puniretur ex morte eorum, non differebat, an ipſi morerentur propter peccatum, vel innocenter: non ergo ſignificauit Noemi cauſam mortis Elimelech, & filiorum ei⁹, ſed ſolùm afflictionem ſuam ex morte ipſorum. Di- I cendum ergo videtur, quòd iſta fames fuit grauis, & Elimelech dato, quòd eſſet vir diues, & nobilis coactus eſt exire de terra, quia fortè habebat familiam multam, & non poterat prouidere ei in terra Iſrael propter anguſtiam temporis.

Improba. opi. Hier.

Doct. rñ. ad q̄ſitum.

Hebræorū opin.

An fuerit fames vniuerſalis, vel particularis.
Quæſt. V.

QVAERETVR vlterius de iſta fame, an fuerit vniuerſalis, vel particularis. Nam aliquando eſt fames generalis in toto orbe, vt tempore Claudij Imperatoris, quæ prænunciata eſt per Prophetam Agabum, vt patet Actuum 11. aliquando eſt fames particularis, ſcilicet ſolùm in aliqua regione. Reſponden- K dum circa hoc, quòd fames poteſt dupliciter prouenire, ſcilicet naturaliter, aut ſupernaturaliter. Si primò modo, ſcilicet, vt ſolùm ſit ex cauſis naturalibus operantibus cœlis, dicendum eſt, quòd impoſſibile eſt eſſe famem in toto orbe. Cauſa eſt, quia fames, vel quæcunque alia paſſio, vel effectus naturaliter induct⁹ ex actione corporū cœleſtium, fit ex certo aſpectu planetarum, & radiatione: ſed impoſſibile eſt, quòd planeta nocinus habeat eundem aſpectum ſimul ad totum orbem, ideo nullus effectus omnino idem poteſt ſimul cauſari naturaliter in toto orbe. Si autem ſupernaturaliter eueniat, non eſt difficilius eſſe in toto orbe, quàm in aliqua parte eius: quia poteſtas Dei æqualiter ſe extēdit ad totum orbem, & ad ſingulas eius partes,

Impoſſibile eſt, quòd ſit fames vſia in toto orbe naturaliter loquēdo.

&

& quia naturaliter nō poteſt eſſe vniuerſalis penuria, & fames, raro legitur, quòd fuerit fames vniuerſalis. De particulari autem ſæpe legitur. De iſta tamē dicet aliquis, ꝙ non conſtat an eſſet vniuerſalis, vel ſpecialis, eo ꝙ ſcriptura non exprimit. Sed dicendum, ꝙ non ſtat: nam neceſſe eſt, ꝙ fuerit iſta fames particularis, quia ſi eſſet generalis, non iretur ab vna terra in aliam ad defenſionē à fame, quia in omnibus eſſet fames: & tamen iſte Elimelech peregrinatus eſt in terra Moab propter famem, quæ erat in Bethlehem, ideo erat fames particularis. Dicendum etiam, ꝙ erat fames nimis particularis: nam erat in terra Iſrael ſolùm, & non extendebatur ad prouincias coniunctas: nā terra Moabitarum erat, in qua peregrinatus eſt Elimelech nunc, B & iſta eſt coniuncta terræ Iſrael. Nam terra Moab habet Iordanem ad partem occidentalem, vt colligitur Deuter. 3. & Iudi. 3. cùm vada Iordanis tranſmittant ad terram Moab, & tamen Iordanis eſt terminus occidētalis terræ Chanaan, in qua morabantur Iſraelitæ Nume. 34. Etiam quia terra duarum tribuum, & dimidię, quę erat ad orientem Iordanis erat terra Moabitarum, vt patet Num. 21. & petinerunt eam tempore Iephte Moabitidæ, & Ammonitæ. Iudic. 11. ideo ſolùm erat iſta fames in terra Iſraelitarum, vel ſaltem non extendebatur per alia regna in circuitu, cùm non eſſet fames in terra Moab, quæ erat coniuncta terræ Iſrael.

An Elimelech & eius filijs liceret in terra Moab habitare, vel ſemper manere.

Quæſt. VI.

QVAERETVR vlterius, cùm dicatur hic de Elimelech, & filijs ſuis, ꝙ iuerunt ad peregrinandū in terra Moab, an liceret eis ibi habitare, vel ſemper manere. Reſpondendum, ꝙ licuit iſtis manere extra terram Iſrael tempore iſto, quia erat fames, & non poterant manere commodè in terra Iſrael, & ſi fames vrgeret terram ſemper dum iſti viuerent, licebat eis ſemper manere extra terram Iſrael in terra Moab. Si tamen ceſſaret fames, non licebat manere in terra iſta, & quomodocunq; ſe haberet non licebat iſtis ire in terrā Moab animo manendi ibi ſemper. Nam licèt ſemper D duraret fames, dum iſti viuerent, adhuc non licebat iſtis habere intentionem manendi in terra Moab, ſed intentio ſua eſſet peregrinandi, ſcilicet, ꝙ adueniente fertilitate redirent in terram ſuam. Et hoc modo nunquam dicerentur habitare in terra Moab, quia animus requiritur ad conſtituendum domicilium, & qui habet intentionem recedendi etiam ſi in æternum maneat, non conſtituit domicilium. Ratio prædictorum eſt, quia Iſraelitæ non poterant licitè morari extra terram Iſrael. Primò propter periculum idolatrandi: nam conuerſando cum Gentilibus allicerentur per communicationem eorum ad colendum idola ipſorum: potiſſimè comedendo, & bibendo cum eis: nam interdū comederent de cibis conſecratis dæmonibus, E quod erat magnum ſcandalum, & iſta fuit cauſa quare Deus vetuit Iſraelitis communicare cum Chananæis, & accipere filias eorum in vxores: Exod. 34. & Deuter. 7. Secundò quia ſi habitarent Iſraelitæ extra terram Iſrael obliuiſcerentur cæremoniarum legis propter diſſuetudinem, eo quòd cæremoniæ legis, ſ. ſacrificia, & ſimiles non fiebant niſi in terra Iſrael, vbi erat ſanctuarium, & propter hoc non obſeruant nunc Iudæi iſtas cæremonias, & tamen intentio Dei erat, ꝙ nō obliuiſcerentur mandatorū legis, ſed aſſuefierent eis: & meditarentur ſemper in ipſis, vt patet Deuter. 6. ergo non licebat eis morari extra terram Iſrael. Tertio quia Deus iuſſerat Iſraelitis, quòd ter in anno in tri-

Iſraelitæ nō poterāt licitè morari extra terram Iſrael.

A bus feſtiuitatibus aſcenderent ad locum ſanctuarij: Exod. 23. & 34. & Deuter. 16. & ſic habendo intentionem ſemper manendi in terra Gentilium, peccarent, quia non poſſent complere legem: ita nunc dicendum: quòd iſti non peccauerunt manendo decem annis in terra Moab, quia vrgente fame illuc iuerunt, & ſolùm manſerunt ibi quandiu fames durauit, poſtea verò reuerſa eſt Noemi audito, quòd non eſſet fames in terra Iſrael, vt patet in litera.

An tempore quo manebant iſti in terra Moab obligabantur venire in ſanctuarium ter in anno.

Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius, an tempore, quo manebant iſti in terra Moab obligabantur venire in ſanctuarium ter in anno. nam Deus iuſſerat, quòd ter in anno appareret apud eum omne maſculinum de progenie Iſraelitarum: Exod. 23. & 34. & Deuter. 16. Aliquis dicet, quòd iſtud intelligebatur de exiſtentibus in terra Iſrael: exiſtentes autem extra in terra Gentilium non obligabantur venire aliquo tempore. Dicendum, quòd non ſolùm exiſtentes in terra Iſrael, ſed etiam foris obligabantur venire ad templum domini ter in anno, ſi non erant neceſſariò impediti, & hoc ſaltem in feſto Phaſe, vt patet Nume. 9. cùm dici- C tur, quòd omnes Iſraelitæ celebrarent Phaſe quartadecima die menſis primi ad veſperum, niſi quis eſſet immundus, vel longè in via conſtitutus, quia iſti tenebantur die quartadecima menſis ſecundi facere Phaſe, ergo impediti neceſſariò excuſabantur: tamen tenebantur facere poſtea, quod prius non fecerant. Item patet, quia ſi exiſtentes extra terram Iſrael quomodocunque excuſarentur venire ad ſanctuarium ter in anno, poſſet fieri fraus legi, quia quilibet ſe poſſet tempore illarum feſtiuitatum transferre in terram Gentilium, & ſic non poſſet coarctari ad veniendum, & nullus ſic veniret ad ſolennitates. Item patet, quia manifeſtum eſt, quòd exiſtentes intra terram Iſrael tenebantur venire ad iſtas feſtiuitates: nec aliquis dubi- D tat de hoc: & tamen eadem cauſa erat de exiſtentibus in terra Iſrael, & extra, cùm non haberent exiſtentes extra aliquam excuſationem neceſſariam, ſi non incurrebat eos aliquod impedimentum magnum: ergo etiam exiſtentes extra, tenebantur venire ſi non eſſent impediti. De iſtis, ſcilicet Elimelech, & filijs ſuis, erat nunc dubium, an tenebantur venire, & veniebant. Et dicendum, quòd non veniebant, nec fortè in toto iſto tempore decem annorum illuc aliquando iuerant. Et patet, quia duo filij Elimelech acceperunt vxores Moabitidas, ſcilicet de terra, in qua peregrinabantur: erat tamen hoc contra legem, vt infra declarabitur in quadam quæſtione: ergo accipiebant eas in defectum, ſcilicet, quia non poterant habere vxores E de terra Iſrael: ſi tamen quolibet anno ter in feſtiuitatibus cōueniſſent iſti venire in locum ſanctuarij, poſſent accipere vxores de terra Iſrael, ideo videtur, quòd non veniebant in templum in feſtiuitatibus iſtis. Tunc eſt dubium, an iſti peccarent non veniendo, quia iſti non erant viri perfecti, quos oporteat excuſare à peccato. Poteſt dici, quòd iſti non peccauerunt, eo quod habebant cauſam iuſtam non veniendi, ſcilicet, quia erat fames valida in terra Iſrael, & fortè non poſſent habere cibos veniendo de terra Moab ad templum, & iſta erat cauſa ſufficienter excuſans.

Quomodo dicitur hic, quòd Elimelech, & ſui filij erant de Bethlehem Iuda, &c. Quæſt. VIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur hic, ꝙ Elimelech, & filij ſui erant de Bethlehem Iudæ, & poſtea dicitur, ꝙ erant Ephratęi. Aliqui dicunt, ꝙ vocabantur Ephratęi, ideſt de tribu Ephraim: ſic patet Iud. 12. vbi quærebatur in tranſitu cuiuſdam fluminis, an tranſeuntes eſſent Ephratæi, & omnes Ephratæi occidebantur, & vocabantur ibi Ephratæi de tribu Ephraim. Sed dicendum ꝙ non ſtat, quia iſti erant de tribu Iuda: nam erant de Bethlehem, quæ erat in ſorte Iudæ, vt patet in litera. & ſic habitatores huius vrbis eſſent de eadem tribu. Item patet hoc, quia Elimelech, & duo filij eius erant cognati Booz, vt patet infra 3. nã G propter hoc iure propinquitatis accepit Booz Ruth vxorem Maalon, & omnia, quæ ipſius fuerant, vt patet ibidem: & tamen Booz erat de ſtirpe Iuda, vt patet infra 4. & Matth. 1. ergo Elimelech erat de tribu Iuda, & non de tribu Ephraim. Vnde non vocatur ipſo modo Ephratæus. Sed vocatur Ephratæus ab vrbe Ephrata: nam Bethlehem vocabatur Ephrata, & Bethlehem, vt

3. improb. opinionis Iudæorũ.

patet Micheæ 5. & Gen. 47. Dicunt autem Iudæi, ꝙ vocabatur iſta ciuitas Ephrata ante hoc ſemper, & nunc ceſſante iſta fame, tãta copia frugum fuit, ꝙ vocata eſt Bethlehem, ideſt domus panis. Sed iſtud non ſtat, quia ante iſtud tempus vocabatur iſta ciuitas Bethlehem, vt patet Gen. 47. vbi dicitur de Ephrata, hæc eſt Bethlehem, & tamen liber Gen. fuit ſcriptus per Moyſen, cũ H ſit primus de quinque libris Moyſi, ideo tẽpore Moyſi vocabatur adhuc locus ille Bethlehem, & Moyſes fuit multo tempore ante iſtam famem, ſ. pluſquam trecentis annis, vt patet computando tempora iudicum incipiendo ab exitu de Aegypto, ſicut declaratum fuit ſupra in quadam quæſtione. Non ergo cœpit nunc nouiter vocari Bethlehem ciuitas iſta. Item patet, quia ſi ſic fuiſſet, ceſſaſſet nunc nomen Ephrata, & vocaretur ſolùm Bethlehem, & tamen vocabatur ſimul vtroque nomine, ſ. Bethlehem Ephrata, vt patet Micheæ 5. & hic eſt, cùm dicatur prius, ꝙ erant iſti viri de Bethlehẽ Iudæ: deinde dicatur, ꝙ erant Ephratæi. Dicendum ergo, ꝙ habuit ſimul hæc duo nomina ciuitas iſta, ideo

Deter. qõ.

aliquando vocabatur vno nomine, & aliquando alio, I & aliquando vtroque: interdum ponebatur vnum ad notificandum aliud, ſicut iſtud nomen Ephrata erat quibuſdam magis ignotum, & notificabatur per Bethlehem: ſic patet Gen. 47. cùm dicitur: in via, quæ ducit Ephratam, hæc eſt Bethlehem. Interdum ponitur Ephrata ad notificandum Bethlehem propter differentiam, ſcilicet erat duplex Bethlehem, quædam in ſorte Iudæ, & alia in ſorte Zabulon Ioſue 19. & vt non intelligatur de Bethlehem tribus Zabulon, dicitur Bethlehem Ephrata, vt patet Micheæ 5. ſcilicet. Et tu Bethlehem Ephrata. Etiam patet, ꝙ ponatur iſtud ad notificandum, quia Matth. 2. Et tu Bethlehem terra Iuda, quaſi eadem notificatio fiat per vtrunque. Patet, quia etiam hic ponitur primò, ꝙ erant de Bethlehem K terræ Iuda, & poſtea dicitur, ꝙ erant Ephratæi, quaſi idem ſit vtraque. Quod autem iſtorum duorum nominum prius fuerit impoſitum iſti vrbi, vel an ambo ſimul fuerint impoſita non apparet.

Duplex erat Bethlehem.

Quo tempore mortui fuerint filij Elimelech mariti Noemi. Quæſt. XI.

QVAERETVR vlterius, de Elimelech marito Noemi, quo tempore mortui fuerint filij eius. Dicendum ꝙ tempus totius peregrinationis Iſraelitarum iſtorum in terra Moab fuit decem annorum, vt patet in litera, & in iſtis mortui ſunt omnes iſti. Nã cõſummatis decem annis redijt Noemi de terra Moab

F orbata viro, & filijs de patre tamen, ſ. Elimelech dicẽdum, ꝙ mortuus eſt ante filios, quia hic dicitur, ꝙ mortuus eſt: & deinde dr̃, ꝙ filij eius acceperunt vxores Moabitidas. Et dicẽdum, ꝙ Elimelech mortuus eſt in principio iſtius peregrinationis: quod patet, quia totũ tempus peregrinationis fuit annorũ decem, vt patet in litera, & tamẽ dr̃, ꝙ mortuus eſt Elimelech, & acceperunt filij eius vxores Moabitidas, & mãſerunt ibi decẽ annis, & ambo mortui ſunt: ergo poſt mortem Elimelech manſerunt filij eius decem annis in terra Moab, vel quaſi: & non poſſet hoc ſtare, niſi mors Elimelech fuiſſet in principio peregrinationis, quia aliàs oporteret, ꝙ iſta peregrinatio eſſet pluſquam decem annorũ; quod falſum eſſet. De filijs autẽ Elimelech dicendũ, G ꝙ mortui ſunt in fine annorum decẽ, vel quaſi. Quod patet, quia dr̃ hic, ꝙ mortuo Elimelech, duo filij eius acceperunt vxores Moabitidas, manſeruntq; ibi decẽ annis, & mortui ſunt. Et ſic dicendum, ꝙ in fine peregrinationis mortui ſunt iſti duo. Quod patet quia mortui ſunt poſt decem annos, & tamen peregrinatio ſolũ durauit decem annis. Item patet quia dr̃, ꝙ reuerſa eſt Noemi poſt decem annos, ſ. quia ipſa manſit in terrã Moab quandiu habuit ſibi aliquos auxiliatores, & charos. Mortuis tamen filijs, non habebat aliquos amicos, nec auxiliatores: nam iam mortuus fuerat vir eius Elimelech: ideo veriſimile eſt, ꝙ immediatè poſt mortẽ iſtorũ filiorum ſuorum reuerteretur Noemi de terra Moab, & tñ non reuerſa fuit, niſi completis annis de- H cem, vt patet in litera: ergo ante iſtud tempus non fuit mors filiorum eius.

Deter. qõ.

Et ſurrexit, vt in patriam pergeret cum vtraque nuru ſua de regione Moabitide. Audierat enim, quòd reſpexiſſet Dominus populum ſuum, & dediſſet eis eſcas. Egreſſa eſt itaque de loco peregrinationis ſuæ cum vtraque nuru, & iam in via reuertendi poſita in terram Iuda, dixit ad eas: Ite in domum matris veſtræ: faciat I vobiſcum Dominus miſericordiam, ſicut feciſtis cum mortuis, & mecum: det vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos ſortituræ eſtis: & oſculata eſt eas. Quæ eleuata voce flere cœperunt, & dicere: Tecum pergemus ad populum tuum. Quibus illa reſpondit: Reuertimini filiæ mi: cur venitis mecum? Num vltra habeo filios in vtero meo, vt viros ex me ſperare poſſitis? Reuertimini filiæ mi, K & abite: iam enim ſenectute confecta ſum, nec apta vinculo coniugali. Etiam ſi poſſem hac nocte concipere, & parere filios, ſi eos expectare velitis, donec creſcant, & annos pubertatis impleant; ante eritis vetulæ quàm nubatis? Nolite quæſo filiæ mi facere hoc, quia veſtra anguſtia magis me premit, & egreſſa eſt manus Domini contra me. Eleuata igitur voce rurſum flere cœperunt. Orpha oſculata

eſt

eſt ſocrum, ac reuerſa eſt: Ruth adhæſit ſocrui ſuæ. Cui dixit Noemi: En reuerſa eſt cognata tua ad populum ſuum, & ad Deos ſuos, vade cum ea. Quæ Reſpondit: Ne aduerſeris mihi, vt relinquam te & abeam. Quocunque enim perrexeris, pergam, & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus, populus meus: & Deus tuus, Deus meus: quæ te terra ſuſceperit morientem, in ea moriar, ibique locum accipiam ſepulturæ: hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, ſi non ſola mors me & te ſeparauerit. Videns ergo Noemi, quòd obſtinato Ruth animo decreuiſſet ſecum pergere, aduerſari noluit, nec ad ſuos vltra reditum perſuadere. Profectæque ſunt ſimul, & venerunt in Bethlehem. Quibus vrbem ingreſſis, velox apud cunctos fama percrebuit, dicebantque mulieres: Hæc eſt illa Noemi. Quibus ait: Ne vocetis me Noemi, id eſt pulchram, ſed vocate me mara, id eſt amaram, quia amaritudine valde repleuit me omnipotens. Egreſſa ſum plena, & vacuam reduxit me dominus: cur ergo vocatis me Noemi, quam Dominus humiliauit, & afflixit ops? Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru ſua de terra peregrinationis ſuæ, ac reuerſa eſt in Bethlehem, quando primum hordea metebantur.

Ruth conuerſio.

Et ſurrexit. Hic ponitur ſecundum huius ca. ſ. Ruth conuerſio: nam redeunte Noemi in terra Iſrael venit cum illa Ruth nurus ſua, & tunc conuerſa eſt ad cultum Dei, & dicitur. *Et ſurrexit, vt in patriam pergeret.* Scilicet, conſummata iam fame voluit redire Noemi in terram ſuam, ſ. in Bethlehem. *Cum vtraque nuru ſua.* Scilicet, cum Ruth, & Orpha, & non eſt iſta determinatio illius verbi pergeret, quia tunc eſſet ſenſus Noemi voluit pergere in patriam ſuam cum vtraque nuru ſua. Et falſum eſt, quia potius ipſa Noemi perſuadebat vtrique nurui ſuę, ꝙ redirent in terram ſuam, vt patet in litera infra: ſed eſt determinatio illius verbi ſurrexit, ſ. ſurrexit Noemi cum vtraque nuru ſua, & hoc verum eſt, quando Noemi incepit redire vtraque nurus ſua veniebat cum illa, vt patet in litera. *De regione Moabitide.* In qua manſerat per decem annos peregrinando tempore famis, vt patet ſupra in litera. *Audierat enim, quòd reſpexiſſet dominus populum ſuum.* Hic ponitur cauſa, quare rediit Noemi in terram Iſrael, ſcilicet, quia audierat, ꝙ Deus reſpexerat populum ſuum, ſcilicet, Iſraelitas miſerendo eis. Et dicitur Deus reſpexiſſe eos per metaphoram. Nam reſpicere pertinet ad hominem habentem anteriora, & poſteriora: & oculos quibus reſpicit. Deus autem eſt ſubiectũ ſimplex ſpiritualis non habens anteriora, nec poſteriora, nec

Q̃ dicat, ꝙ Deus reſpiciat homines.

A oculos, vel aliquas partes corporeas, ſed eſt metaphora ad ſimilitudinem eorum, quæ videmus in homine: nam quando homo eſt iucundus, & gratus erga aliquos, reſpicit illos læto vultu, cùm autem iratus, reſpicit eos vultu turbato. Vel potius auertit vultum ſuum ab eis, & cùm reconciliatur eis denuo reſpicit eos: ita nunc Deus inflixerat famem Iſraelitis propter peccata, & ſic videbatur eis iratus, nec reſpicere eos, nunc autem cùm abſtulit famem placatus fuit eis, & conſequenter videbatur reſpicere eos vultu hilari. Vocatur Iſrael populus Dei, quia licèt tota terra eſſet Dei, tamen Iſraelitæ ſpecialiter pertinebant ad Deum, vt patet Deut. 7. & 26. & magis Exo. 19. ſ. Si audieritis vocem meã, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi

Iſrael quare vocetur Dei populus.

B in peculium de cunctis populis: mea eſt enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta. *Et dediſſet eis eſcas.* Iſtud fuit anno vndecimo. Nam in decem annis præcedentibus fuerat fames, & non erant eſcæ.

Quare nunc Noemi reuerſa eſt de terra Moab in terram Iſrael. Quæſt. X.

QVAERETVR, quare nunc Noemi reuerſa eſt de terra Moab in terram Iſrael. Reſpondendum, ꝙ hoc fuit propter multa. Primò quia iam ceſſauerat fames: nam pp famẽ venerat Noemi cum viro ſuo, & filijs in terram Moab, & quia nunc ceſſauerat

C fames redibat, & iſta cauſa innuitur in litera, cùm dicitur, ſ. audierat enim ꝙ reſpexiſſet dominus populum ſuum, & dediſſet eis eſcas. Aliqui autem dicunt, ꝙ fuit iſta ſola cauſa veniendi in terram Moab, ſ. quia fames erat, ideo iſta ſola eſſet cauſa redeundi, ſ. quia ceſſaret fames. Item patet, quia litera exprimit iſtam cauſam, & nullã aliam. Dicendum tamen, ꝙ aliæ fuerunt cauſæ etiam præter has. Secunda namque fuit, quia Noemi nõ habebat iam auxiliatorem in terra Moab. Nam prius habebat filios & maritum, & mortuus eſt maritus, & manſit ipſa cũ filijs in terra Moab: deinde mortui ſunt filij, & tunc ipſa ſola manſit: Vnde non poterat conuenienter manere in terra alienigenarum, ideo rediit. Tertia cauſa creditur eſſe, eo ꝙ iam non manere

D ret licitè in terra Moab. Nam non licebat Iſraelitis habere voluntatem habitandi ſemper in terra Gentilium, vt declaratum fuit ſupra: & quando non habebant cauſam non manebant licitè in terra aliena: ſed iam non habebat Noemi cauſam manendi, cùm eſſet finita fames, ideo redibat: tempore autem famis licitè manebat. Cùm autem dicitur, ꝙ nulla cauſa fuit redeundi, niſi prima, eo ꝙ illa ſola fuerat cauſa eundi. Dicendum ꝙ non ſequitur, quia ceſſante cauſa, ceſſat ſemper effectus, quando effectus poteſt dependere ex multis cauſis. Sic patet de captiuitate Iudęorum in Babylone: nam ſola cauſa, quare illuc ducti ſunt, & manebant ibi, fuit violentia, & tamen ceſſante violentia iſta, redierunt multi in terram Iſrael, & multi alij man-

E ſerunt in terra Babylonis, nolentes venire, vt colligitur 1. Eſdræ. 1. & 2. & in alijs locis. Ita nunc quamquam propter famem ſolam iuerunt Elimelech, & Noemi, & filij eius in terram Moab, poterat eſſe ꝙ ceſſante fame, vellent manere ibi ex alia cauſa: cùm autem dicitur, ꝙ iſta ſola cauſa exprimitur in litera: dicendum ꝙ non ſufficit, quia multa fuerunt, quæ non ſcribuntur, cum ſacra ſcriptura ſit breuiloqua. Aliter poteſt dici, ꝙ iſtud hic fuit expreſſum, ſ. ꝙ rediit etiam Noemi, quia non habebat iam aliquos auxiliatores, nec amicos in terra Moab: nam, ponitur ꝙ mortuus eſt vir eius, & poſtea duo filij eius, & tunc dicitur, ꝙ ipſa reuerſa eſt in terram ſuam.

Quomodo dicitur hic, quòd Deus dedit eſcas, quando reſpexit Iſrael populum ſuum.
Quaſt. XI.

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur hic,
ꝙ Deus dedit eſcas, quando reſpexit Iſrael popu
lum ſuum: nam in hoc innuitur, ꝙ in decem annis fa-
mis non fuerunt eſcæ in terra. Reſponderi poteſt du-
pliciter, vno modo ꝙ erant aliquæ eſcæ, vel terræna-
ſcentia in terra Iſrael tempore iſtius famis, ſed erant
tam pauca, ꝙ non ſufficiebant ad ſuſtentandum habi-
tatores terræ, & erant in magna cariſtia: nihil autem,
& parum, vel inutile, & quaſi nulla fuerunt terræna-
ſcentia in illis decem annis, vel in magna parte eorum:
ſaltem vltimis diebus: & hoc quia fortè non ſemina-
batur. Sic fuit in fame ſeptem annorum in Aegypto,
vt patet Gen.95. ſ. Biennium eſt, quo fames cœpit eſſe
in terra, & quinque anni reſtant, quibus nec arari po-
terit, nec meti: & ſic nullæ omnino eſcæ eſſent. in an-
no autem vndecimo cùm Deus auſerret famem de
terra, dedit eſcas, quia tunc cœperunt eſſe terrænaſcen
tia. *Egreſſa eſt itaque de loco peregrinationis ſuæ.* Ideſt de ci-
uitate, in qua peregrinando manſerat annis decem: vel
in qua ſaltem peregrinabatur hoc vltimo tempore de
cem annorum. *Cum vtraque nuru.* Ambæ exierunt non
ſolùm animo aſſociandi eam, vt videtur, ſed potius a-
nimo eundi cum illa in terram ſuam, vt patet ex verbis
earum, & ex opere aliqualiter, ſaltem in Ruth. *Etiam
in via poſita reuertendi.* Scilicet, iſtæ duæ nurus, & Noe-
mi exierunt cum ea de vrbe, in qua manſerat quouſq;
poſuerunt eam in via, per quã reuerſura erat in Bethle-
hem. *In terram Iuda.* Scilicet, in ſortem tribus Iuda.
Nam erat Noemi de Bethlehem, vt patet ſupra in li-
tera. Et erat Bethlehem in ſorte tribus Iudæ, vt patet
ſupra in litera, & Matth.2. *Dixit ad eas.* Scilicet, ꝙ reuer-
terentur: & non dixit antequam eſſet in via: nam quan
do exibat de vrbe, non prohibuit eas comitari ſe, quia
iuſtum erat ꝙ comitarentur eam, vſquequo exiret de
vrbe ad expediendum eam. Et tamen in via non erat
vtile, ꝙ irent cum ea, niſi proceſſuræ eſſent cum ea in
terram ſuam, ideo locuta eſt tunc, ꝙ manerent. *Ite in
domum matris veſtræ.* Ideſt matrum veſtrarum. Aliqui
putant propriè accipi, ſ. quia ambæ erant filiæ eiuſdem
matris. Sed non eſt conuenienter dictum, quia Noe-
mi dixit ad Ruth infra in litera, ecce reuerſa eſt cogna
ta tua ad populum ſuum: ſi tamen eſſent ſorores non
vocaretur vna cognata alterius, quia illud eſt nomen
generale propinquitatis. potiſſimè quia videtur accipi
hic cognata, prout eſt nomen affinitatis, ſ. quia mari-
tus vnius erat frater mariti alterius: ſic accipitur ſępe in
ſacra ſcriptura, cùm dicitur, ꝙ Iethro erat cognatus
Moyſi, ſ. quia erat ſocer eius, vt patet Num.10. & Iud.1.
ideo dicendum ꝙ non erant ſorores, licèt fortè eſſent
de eadem progenie. Et ponitur ſingulare pro plurali,
ſicut ſæpè ponitur in Hebræo. Vel refertur hoc ad quã-
libet, ſ. quælibet eat in domum matris ſuæ. *Faciat
dominus vobiſcum miſericordiam.* Scilicet, retribuat vobis
bona dando proſperitatem in ſingulis. *Sicut feciſtis cum
mortuis, & mecum.* Miſericordia quam fecerant cum
mortuis, ſcilicet, cùm duobus filijs Noemi viris iſtarũ,
poterat eſſe dupliciter, ſ. in vita, vel poſt mortem. De
vita patet, quia fortè tractauerant eos gratè ſeruiendo
eis ſine offenſa, & obſequiosè: quod non reperitur in
qualibet vxore ad virum ſuum. Et potiſſime erat lau-
dabile, quia iſtę fęminæ erant de regione Moab, in qua
manebant, & habebant ibi cognatos, viri autem earũ
erant de terra aliena, & non habebant ibi cognatos,
nec amicos, qui auxiliarentur eis: & in talibus ſolent fę-
minæ ſuperbire contra viros, & volunt eos ſibi ſubij-
cere: ꝙ autem iſtę gratè viris ſuis obſequerentur, erat

F laudabile. Et pòt intelligi, ꝙ fecerunt miſericordiã cũ
eis, poſtquam mortui erant, ſ. ꝙ non contraxerunt illi-
co cum alijs, vel ꝙ honorauerunt eos plangendo eos,
& oſtendendo alia ſigna triſtitiæ, & faciendo alia, quæ
ſolent facere fœminæ ad honorem virorum ſuorum
defunctorum. Etiam exhibuerunt miſericordiam ipſi
Noemi, quia fortè benè ſe habuerunt ad eam in con-
uerſatione viuentibus viris filijs Noemi, quod rarum
eſſe ſolet: nã raro nurus & ſocrus inter ſe concordant,
& fortè iſtę concordauerant: vel fortè poſt mortem
virorum iſtæ puellę tenuerant Noemi tanquam ma-
trem, & adhæſerant ei amore, & obedientia filiali.
Quod ſatis apparet ex verbis, quæ habentur infra in li-
tera: & pro iſta miſericordia reddit Noemi gratias nu-
G ribus ſuis. *Det vobis inuenire requiem in domibus virorum,
quos ſortituræ eſtis.* Ideſt, concedat vobis Deus, ꝙ habea-
tis viros, in quorum domibus quieſcatis. Iſtud poteſt
dici ad ſignificandum infęlicitatem ſuam principalẽ, ſ.
ꝙ cogebatur diſcurrere Noemi de terra Moab in ter-
ram Iuda, ſicut prius de terra Iuda in terram Moab ꝓ-
pter famem: & orat nunc, ꝙ Deus liberet nurus ſuas
ab hac miſeria, faciendo ꝙ viuant proſperè in domibꝰ
virorum ſuorum, & non cogantur propter famem,
vel alias calamitates diſcurrere de regione in regionẽ,
ſed quieſcant in domibus virorum. Vel per hoc orat, ꝙ
Deus det eis viros longo tempore viuentes, vt non co-
gantur denuo alios quærere: quia quandiu fęmina eſt
quærendo virum non eſt in quiete. Et hoc dicitur cõ-
H tra calamitatem, quam nunc patiebantur. Nam pau-
co tempore vixerant cum viris ſuis, & cogebantur
nunc, illis mortuis, alios quærere. Et dicitur quos ſor-
tituræ eſtis. Ideſt, habituræ. Propriè ſortiri eſt per ſortẽ Sortiri qd ſignificat.
habere, vel acquirere: & conuenit hoc rebus dubijs, in
quibus ſorte quadam, ideſt, diſpoſitione diuina videt̃
euenire, quod euenit. Hoc maximè eſt in hoc, ꝙ vir
ſortiatur bonam mulierem, & mulier bonum virum.
Nam dicitur Eccleſ.26 Laus magna de muliere bona.
& ſubditur ꝙ Deus dat illã timenti ſe. Sorte ergo eue-
nit bona mulier viro, & è cõtrario. Sic etiam ꝙ homo
habeat animam inclinatam ad bonum, à Deo eſt, ideo Hoíem habere aiam inclinatã ad bonũ à Deo eſt.
per ſortem euenire dicitur anima bona: ſic enim dixit
Salomon, Puer erant ſubtilis, & ingenioſus, & ſortitus
I ſum animam bonam. *Et oſculata eſt eas.* Vtramq; oſcu-
lata eſt, quia iſte erat modus expediendi ſe in ſignum
amoris. *Quæ eleuata voce flere cœperunt.* Poſtquam ſe oſcu
latæ ſunt. Cauſa quare tunc fleuerunt fuit duplex, quæ
infra ponetur in quadam quæſtione. *Et dixerunt: tecum per-
gemus ad populum tuum.* Tantum diligebant iſtæ nurus
ipſam Noemi, ꝙ cum ea pergere volebant ad terram
ſuam relinquentes natale ſolum, quod ſatis difficilè
eſt. *Quibus illa reſpondit: reuertimini filiæ, cur venitis mecum?*
Ideſt, reuertimini in terram veſtram: cur venire vultis
mecum in terram meam? quaſi dicat, nulla cauſa eſt
quare veniatis. *Vnde vltra habeo filios in vtero, vt viros ex
me ſperare poſſitis?* Quaſi dicat, ſi aliqua cauſa eſſet quare
mecum ire deberetis, eſſet vt darem vobis viros de fi-
K lijs meis, ſicut dedi prius, & mortui ſunt, & tamen ego
nullos habeo filios viuentes, nec in vtero, vt poſſitis
ſperare, ꝙ de illis accipiatis viros. *Reuertimini filiæ Moa-
bitæ.* Vocauit eas filias Moabitas, ideſt, filias regionis
Moab, quia de illa regione trahebant originem. *Iam
ſenectute confecta ſum.* Ideſt inueterata, vel ſenio deper-
dita. *Nec apta vinculo coniugali.* Ideſt, non ſum apta ad
contrahendum matrimonium. Conatur perſuade-
re Noemi, vtrique nurui ſuæ, quòd redeant ad vr-
bem, de qua erant, & non eant cum illa. Et ad
hoc inducit, quòd non poſſunt vlterius expectare
filios ex ea, vt illos acciperent in maritos. Nam
non habet nunc aliquos, quos accipiant. Et quia
poterat dici, quòd licèt nullos viuentes haberet,
habe-

habebat tamen aliquos in vtero, quos accipere poſſent poſtquam naſcerentur: reſpondit, dicens: nec vltra habeo filios in vtero, vt ex me viros ſperare poſſitis. Et quia poſſet dici, quòd dato, ꝙ non haberet nunc in vtero, poterat contrahere matrimonium, & ſuſcipere filios: reſpondit, ꝙ iam ſenectute confecta eſt, nec eſt apta vinculo matrimoniali, vt filios ſuſcipere poſſit: & adhuc, vt fortius arguat, dicit, quòd dato, ꝙ filios ipſa nocte poſſet gignere, & parere: adhuc non poſſent nurus ſuæ conuenienter illos accipere in viros, quia ſi expectarēt eos vſq; ad tēpus pubertatis, prius ſeneſcerēt, quàm nuberent. *Etiam ſi poſſem hac nocte.* Scilicet nocte ſequenti. Et dixit potius de nocte, quàm de die, quia coitus ad generationē honeſtius fit per noctē, q̄ in die. *Concipere, & parere filios.* Iſtud erat impoſſibile, qa dato, quòd illa nocte conciperet: non poſſet parere vſq; ad nouem, vel ſeptem menſes, quod raro fit: & fortè erat impoſſibilitas etiam in concipiendo, vt ſi erat iam in magna ætate, ſicut dixit, iam ſenectute confecta ſum. Nam ſi ceſſaſſent ei fieri muliebria. ſ. fieri menſtrua, non poſſet cōcipere vllo modo, niſi miraculosè, ſicut dicitur de Sara: Gen. 18. ad oſtendendum miraculum in conceptione Iſaac. ſ. ꝙ erat Sara prouectæ ætatis, & deſierant ei fieri muliebria, ideſt, fluere menſtrua. In quo innuit, quòd deficiente fluxu menſtruorum impoſſibilis erat conceptus, ſcilicet, quia menſtrua erant materia ipſius cōcipiendi fętus; & ſi deſierant iſta fieri in Noemi, erat etiam impoſſibile concipere, ideo ponebat Noemi pro impoſſibili, ꝙ haberent nurus ſuæ filios ex ea, quos acciperent in viros. *Si eos expectare velitis, donec creſcant, & annos impleant pubertatis.* Hic magis confirmat, quia dato, quòd omnia præcedentia eſſent poſſibilia: tamen non poterant nurus Noemi accipere viros de filijs eius, quia oportebat, quòd ad accipiendū eos in viros expectarent vſq; ad pubertatem ipſorum.

Puberes vnde dicātur.

Nam puberes dicuntur viri, & fęminæ, qn̄ apti ſunt ad conuentum matrimonialem: nam puberes à pudendis dicuntur, quia hæc loca in homine primo lanuginem ferūt, vt ait Iſid. 11. Etimol. & extra de ſponſa. impube. c. puberes. *Ante eritis vetulæ, quàm nubatis.* Scilicet, tranſibunt viginti anni, vel quaſi vſquequo filij mei eſſent potētes ad actum matrimonialem, & interim vos efficeremini vetulæ, & non eſſetis iam aptæ ad matrimoniū, cùm illi eſſe apti inciperent. *Nolite quaſo filiæ mi.* Grammatica antiqua eſt, quia deberet dici filiæ meæ: & dicit: Nolite filię mi, ſcilicet, reuerti mecum in terram meam. *Quare veſtra anguſtia me magis premit.* Ideſt, magis doleo de vobis, quòd in tam tenera ętate perdideritis viros, & expectare debeatis ſic in viduitate mortem, quàm quòd ego viro, & filijs orbata ſim: & eſt ꝑ contrarium, quia magis ex conſortio veſtro anguſtiabor: nam veſtra anguſtia ꝓmit me magis, quàm mea, ideo cùm viderem vos, & cōſiderarem anguſtiam veſtram, dolerē nimis, qa non poſſem vobis prouidere: nunc verò ſi receſſeritis ad terrā veſtrā redeūtes, poteritis accipere illico viros, in quorū domib⁹ quieſcatis, ſicut prius dixerat Noemi: det vobis dn̄s inuenire requiem in domibus virorum, quos ſortituræ eſtis.

An peccarunt filij Elimelech & Noemi, cùm acceperint in Moab vxores Gentiles.
Quæſt. XII.

QVAERETVR circa iſtos filios Elimelech, & Noemi, cùm acceperint in terra Moab vxores Gentiles, ſcilicet, Moabitidas, an peccauerint. Aliquis dicet, quòd peccabant, quia exponebant ſe periculo: nam accipiendo mulieres gentiles in vxores poterant ab eis perſuaderi ad colendum idola, quod erat grauiſſimum. Secundum erat, quòd filij eorum nati de illis

A mulieribus inclinarentur ad idola: nam pueri in tenera ætate nutriuntur, & erudiuntur apud matrē, & non apud patrem, & mores quos tunc recipiunt, tenēt poſtea firmiter. Nam omnis impreſſio facta in tenera ætate firmior eſt, quàm facta in ætate procedente: eo quòd magis infigitur propter teneritudinem, & paſſibilitatem materiæ. Sic ait Oratius. 1. E. Epi. 2.

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem
Teſta diu.

Et recitat illud Auguſt. 1. de Ciui. Dei: dicens in c. 1. quòd propter hoc Romani faciebant, quòd filij ſui in tenera ætate in principio omnium rudimentorū addiſcerent libros Virgilij. Et adiungit: Vt quippè egre-
B gius Poetarum teneris imbibitus annis, non poſſet facile aboleri. Sic dicit Ariſt. 2. Ethi. circa principium, & eſt doctrina Platonis, quòd non modicum refert à iuuene cōfeſtim ſic aſſueſci, ideſt multū confert ad diſpoſitionem bonā morū, q̄ habitur⁹ eſt homo in ętate matura, ꝙ confeſtim ex iuuentute aſſueſcat ad bonū, vel ad malum, quia talis erit poſtea eius conſuetudo, & inſtructio. Et quia iſta inſtructio paruę ętatis trahitur à matre, apud quam conuerſantur paruuli in parua ætate, ideo mater multum confert filijs ad eſſe bonos viros. Sic ait Ariſt. 1. Polit. c. vlt. in fi. ꝙ mater eſt dimidiū filiorum, ideſt, ex hoc, quòd mater bona, vel mala eſt, pendet medietas bonitatis, vel malitiæ filiorum, quā poſtea facti viri habebunt; ideo dixit ibidem, quòd nō
C ſolùm in politia danda erat lex de ſtatu virorum, ſed ēt de ſtatu mulierum. ſ. quia ſtatus virorum dependet ex ſtatu mulierum, cùm mater ſit medietas filiorū. Eſſet ergo iſtud periculum, quòd filij efficerentur idolatrę, cùm nutrirentur apud matres idolatras. Quòd autem aliquis ſe ſubijceret tanto diſcrimini, erat periculum, & peccatum, cùm poſſet ſecurè viuere accipiendo nō mulierē gentilem: ideo videtur, ꝙ peccaret accipiens vxorem de gentilitate. Reſpondendum, quòd poterāt Iudæi accipere vxores Gentiles licitè. Ad hoc tamen requirebantur duo: primum erat, ꝙ non eſſent mulieres iſtę de ſtirpe Chananęorū. ſ. de ſeptem gentibus, quia de iſtis nō licebat Iſraelitis accipere aliquam vxorem. Et cauſa erat multiplex. Prima, quia Iſraelitæ te-

Qua conditione poterant Iudæi accipere vxores Gentiles.

D nebantur occidere omnes Chananęos maſculos, & fęminas, magnos, & paruos in ore gladij; & non licebat eis parcere alicui ipſorum, vt patet Deu. 20. ideo à fortiori non liceret ipſis de filiabus ipſorum accipere vxores. Secunda cauſa erat propter communicationem, quia Iſraelitæ accepturi erant terram Chananæorū in poſſeſſionē; & ſi accipere liceret vxores de Chananęis, manerent Iſraelitæ mixti Chananæis; & tunc ſequerētur adhuc alia pericula pręter aſſignata. ſ. ꝙ propter cōmunicationem Iſraelitarum cum Chananęis, qui iam erant affines ſui inuitabant eos ad cęnam, & darent ſibi de cibis conſecratis idolis, quod erat valde graue Iudæis, vt patet Exo. 34. ſi autem acciperent Iſraelitę vxores Gentiles de alijs gentibus, & ducerent eas in terrā
E Iſrael, non erat iſtud periculum, quia non communicarent cum ſoceris ſuis, & alijs affinibus, nec inuitari poſſent ab eis ad comedendum de cibis conſecratis dęmonibus. Et ēt propter raritatem communicationis non poſſent ſic peruerti Iſraelitæ ad colendum idola accipiendo vxores de alijs gentibus, ſicut accipiendo de Chananæis. Et illa fuit cauſa, quare Deus ſolùm vetuit accipere vxores Iſraelitis de Chananæis. De alijs autem gentibus nequaquam, vt patet Exo. 34. & Deu. 7. vbi ponitur iſta prohibitio, & ſolū agitur ibi de Chananæis, qui erant ſeptem populi. Si tamen aliquando accideret, quòd aliquis Chananæus, vel Chananæa ex cauſa ſpeciali non deberet occidi, poterat accipi illa in vxorem ab aliquo Iſraelita, & ipſe Chananęus poterat

accipere

accipere vxorem de Iſraelitis. Sic factum eſt de Raab Ierichontina, quæ defendit exploratores Iudæorum in Iericho, nè occiderentur: & ob hoc iurauerunt ei exploratores, ꝙ liberarēt eam, & totam ſuam cognationem à morte, Ioſue 2o. & ſic factum eſt capta vrbe: nā tota cognatio liberata eſt, Ioſue 6. & ipſa Raab accepta eſt in vxorem à Salmon principe tribus Iuda, vt patet Matth. 1. Secundum principale erat ad licitè accipiendum mulierem gentilem. ſ. ꝙ conuerteretur ad ritum Iudaicum priuſquam acciperetur, quia ſi manens adhuc in gentilitate acciperetur, peccatum eſſet. Sicut ſi nunc aliquis Chriſtianus acciperet mulierem Iudęam in vxorem dum adhuc Iudæa erat. Item patet hoc, qa ſemper manebat aliqua ratio prohibitionis, vel ſaltem periculi accipiendo mulierem gentilem cuiuſcunque gentis eſſet ſi nondum eſſet conuerſa ad Iudaiſmum. Primò ipſa manens in cultu Dei ſui inclinaret virū ſuū ad colendum illum Deum per blanditias: ita factū eſt de vxoribus Salomonis: nam multæ erant de Ammonitis, & Moabitis, & alijs gentibus, de qbus licebat Hebræis accipere vxores, ſi conuerſæ eſſent ad Iudaiſmū, quia tamen illę manebant adhuc in cultu idolorū, inclinauerunt Salomonem ad faciēdum eis templa pro dijs ſuis, & vt ipſe offerret idolis thura. Nam templū fecit Chamos Deo Moabitarū, & Melchon Deo Ammonitarū, & Aſtharthē deę Sidonior. 3. Re. 11. & 4. Re. 23. & tn̄ licebat aliàs accipere vxores de Ammonitis, & Moabitis, cùm nō eſſent Chananęæ, & nunc erratū eſt, quia acceptę ſunt vxores nondum conuerſæ ad Iudaiſmum. Etiam tollebatur aliud periculum, quia ſi mulier maneret adhuc in cultu idolorum de quacūq; gēte eſſet, poterat filios ſuos erudire ad illum cultum, & eſſet difficile poſtea illos iuuenes factos reuocari ab illa intentione. Si autem mater conuerſa eſſet nihil periculi erat. Quòd autē liceret cum his duabus qualitatibus accipere vxorem Gentilem, patet, quia Deu. 21. dicitur, quòd ſi in medio captiuorum appareret aliqua mulier pulchra, poterat quicunq; de Iudæis ſi concupiſceret eam accipere ipſam in vxorem, dum tamē duobus mēſibus prius lugeret patrem ſuum, & deponeret capillos, & vngues: per quod ſignabatur purgata ab immunditia ritus Gentilicij. Item patet in Ruth, quia poſtquam Ruth venit in Bethlehem conuerſa iā ad Deum Iſrael, vt patet infra in litera, accepit eā Booz in vxorem, & aſſeruit ſe obligari ad accipiendum eam ſecundum legem, niſi renunciaret iuri propinquitatis, vt patet infra tertio: lex tamen non obligat ad illicitum: ergo erat licitum accipere vxorem Gentilem Iudæo conuerſam iam ad Iudaiſmum.

An hi duo filij Noemi acceperint vxores Moabitas manentes in Gentilitate, vel iam conuerſas ad Iudaiſmum.
Quæſtio XIII.

QVAERETVR, nunc ſpecialiter circa iſtos duos viros filios Noemi, an acceperint vxores Moabitidas manentes in Gentilitate, vel iam conuerſas ad Iudaiſmum. Aliquis dicet, quòd non apparet, an acceperunt eas manentes in Gentilitate, vel conuerſas, quia ſi accepiſſent eas manentes in terra Iſrael eſſet præſumptio, quòd non acciperent illas, niſi iam conuerſas, cùm iſti eſſent viri boni, quia tamen acceperūt eas manētes in terra Gentilitatis, fortè nollent cōuerti ad Iudaiſmum. Dicendum, quòd iſtæ duæ mulieres, ſcilicet, Orpha, & Ruth manebant in gentilitate, quando acceptæ ſunt in vxores à duobus filijs Noemi, & toto tempore manſerunt in Gentilitate, quo vixerunt cum viris ſuis in terra Moab. Quod patet primò, quia quando hortabatur Noemi ipſam Ruth, quòd rediret in terram ſuam, & non veniret cum ea in Bethlehem,

F dixit: Ecce reuerſa eſt Orpha cognata tua ad populum ſuum, & ad Deos ſuos: ergo videmr. quòd adhuc Orpha manebat in cultu idolorum, & ſic arguendum de Ruth: & ſi nunc manebat, à fortiori manſiſſet toto præcedēti tempore, quo erat cum viro ſuo antequam Ruth recedere vellet de terra Moab. Secundo patet, quia Noemi hortabatur Orpham, & Ruth, quòd redirent in terram ſuam: ſi tamen eſſent conuerſæ ad ritum Iudaicum, peccaret hortando, quòd manerent in terra Moab, quia ibi conuerterentur ad cultum idolorum, etiam ſi illum reliquiſſent, quia non haberent iam ibi aliquem inſtructorem circa cultum Dei, & obſeruationē legis: tamen hortata eſt eas, quòd redirent in terram Moab, & non putabat ſe peccare, quia aliàs
G non faceret: ergo adhuc manebant in ritu Gentilitio. Tertiò patet, quia quando Noemi hortabatur ipſam Ruth, vt rediret in terram ſuam, dixit: Nè aduerſeris mihi, vt redeam: populus meus populus tuus, & Deus meus Deus tuus: & ſic accipiebat nunc Ruth Deum Iſrael in Deum. Et iſta eſt ratio confirmatiua Ruth, quia cùm Noemi volebat, quòd rediret Ruth in terrā ſuam, putabat Ruth, quòd faciebat Noemi hoc, quia erant diuerſæ profeſſionis, & Ruth promiſit tunc, quòd omnia haberet communia cum Noemi, dicens: Populus meus populus tuus: Deus meus Deus tuus; vbi morata fueris, pariter morabor, quæ te morientem terra ſuſceperit, in ea moriar. Et iſta omnia nouiter proponebat Ruth; ergo etiam habere in Deū
H illum, quem habebat Noemi nouiter proponebat: & ſic nondum erat conuerſa ad ritum Iudaicum. Quartò patet, quia Booz laudauit Ruth dicens, quòd beata eſſet, quia confugerat ad alas Dei Iſrael, ſequenti cap. & iſtud fuit veniendo ad terram Iſrael: ergo ante hoc non erat conuerſa, quia alias pro illa conuerſione etiā eſſet laudabilis. Dicendum ergo, quòd non erant conuerſæ ad Iudaiſmum Orpha, & Ruth, quando acceperunt eas in vxores duo filij Noemi, & quamdiu fuerunt cum eis viuentes, manſerunt in Gentilitate.

An filij Noemi peccarunt accipiendo in vxores manentes adhuc in ritu Gentilitio. Quæſt. XIIII.

I QVAERETVR vlterius, an peccauerunt filij Noemi accipiendo in vxores manentes adhuc in Gentilitate. Aliquis dicet, quòd ſic, quia exponebant ſe periculo, ſcilicet, quòd poterant ab eis peruerti ad colendum idola, & maximè eſſet hoc de filijs eorū natis ex iſtis mulieribus: nam ipſę erudirent eos ad cultum Gentilitium, quem ipſę ſemper tenuerant, & erat periculoſior talis inſtructio in eis, quàm in viris, vt declaratum fuit ſupra quæſtione antepœnultima. Etiam patet hoc, quia caſus, in quo lex permittebat mulierem alienigenam accipi in vxorē à Iudæo, erat, quando ipſa conuerſa erat ad ritum Iudaicum, & depoſuerat omnia ſigna Gentilitatis, ſcilicet, capillos, & vngues: & poſt duos menſes accipiebatur in vxorem,
K & prius non licebat. Significabatur autem per hæc depoſitio totius cultus Gentilitij: ideo antequam deponeretur non erat licitum accipere Gentilem mulierem in vxorem. Reſpondendum, quòd verum eſt, quòd regulariter non licebat alicui accipere vxorem Gentilem nondum conuerſam: de iſtis autem filijs Noemi poteſt dupliciter reſponderi: vno modo concedendo, quòd iſti peccauerunt accipiendo illas, quia non eſt neceſſe, quòd excuſemus eos à peccato, quia ſcriptura non laudat eos tanquam viros ſanctos. Secundò poteſt dici, & melius, quòd non peccauerunt; nam quando aliquis defendi poteſt, quòd non peccauerit, non eſt concedendum, quòd peccauerit, quia potius debemus interpretari de re qualibet, quod ſal-

uetur, quàm quòd pereat. Et dicetur, quòd iſti fuerũt in caſu neceſſitatis, & non potuerunt commodè excuſari quin acciperent vxores non conuerſas ad Iudaiſmum, ideo licitè acceperunt. Quod patet, quia iſti manebant in terra Moab propter famem, & non audebant venire in terram Iſrael propter eandem famem, quæ erat nimia in terra Iſrael, & quia ipſi erant iam iuuenes, & fortè tranſiret ab eis tempus gignendi, quod erat inconueniens, & quia neſciebant, quando ceſſaret fames, vt poſſent redire ad terram Iſrael, & acciperent ibi vxores, acceperunt eas in terra Moab. Cùm autem obijcitur, quòd iſti exponebant ſe periculo accipientes vxores nondum conuerſas ad Iudaiſmum, dicendum, quòd ſi iſtud periculum nõ eſſet euitabile ab eis viribus ſuis, ſed penderet ex ſola Dei diſpoſitione, vel fortunæ errore, vt vulgariter loquimur, exponere ſe tali periculo ſine neceſſitate peccatum erat: & tamen iſtud periculum erat euitabile ſola voluntate eorum, & induſtria, ſcilicet, non aſſentiendo blãdicijs vxorum; ideo quamquam ſe exponerent huic difficultati, quæ potius erat difficultas, quàm periculum, non peccabant, potiſſimè exiſtente cauſa aliqualis neceſſitatis. Cùm autem obijcitur de filijs, qui naſcerentur ex illis mulieribus nondum conuerſis, quòd erudirentur à matribus in ritu Gentilitio, dicẽdum, quòd etiam circa hoc poterant patres prouidere, faciendo quòd in tempore illo, quo paruuli eſſent capaces diſciplinæ, facerent quòd eruditio eorum non eſſet à matribus, ſed à patribus: & licèt in hoc eſſet aliqua difficultas, tamen tolerabilior erat iſta, quàm quòd non acciperent vxores, & elaberetur eis tempus gignẽdi, nec relinquerent poſteros, quia iſtud cenſebatur infortunium inter Hebræos. Et iſtud magis tenendum eſt, quia non videmus eos culpari in ſcriptura.

Quæ Orpha erat iſta, & an eſſet mater Goliath. Quæſtio XV.

Iudæorũ fabula ridicula refellitur.

QVAERETVR vlterius, circa iſtas vxores filiorum Noemi, ſcilicet, Orpham, & Ruth, quæ eſſent, & primo de Orpha. Aliqui dicunt, quòd iſta Orpha fuit illa, quę fuit mater gigantum, ſcilicet, Goliath Gethæi, & aliorum, de quibus dicitur, 2. Re. 21. & 1. Paralipo. 20. cap. & iſta eſt poſitio Hebræorum. Et motiuum eorum eſt, quia idem eſt nomen vtriuſque, cùm vocetur vtraq; in Hebræo Orpha: apud Latinos tamen diuerſum nomen eſt, quia iſta vocatur Orpha, & illa vocatur Arapha 2. Reg. 21. & 1. Paral. 20. ſed iſta mutatio magis venit à ſcriptoribus Latinis, quàm ex conditione nominis, cùm idem nomen ponatur vtriuſque apud Hebræos. Dicunt etiam, quòd iſta Orpha ambulauit quadraginta paſſibus cùm Noemi redeunte in terra Iſrael, & merito iſtius ambulationis conceſſit Deus filio eius Goliath, quòd quadraginta diebus exprobraret Iſraelitis quouſque pugnauit Dauid contra ipſum 1. Regum 17. cap. Et dicunt, quòd iſta Orpha fuit cognita à centum hominibus, & vno cane, & omnium illorum fuit filius Goliath. Sed iſta falſa ſunt: quòd autem non fuerit eadem iſta Orpha, & mater Goliath patet, quia iſta Orpha fuit neceſſariò ante illam. Nam iſta fuit coætanea Ruth, quia ante fuerunt vxores duorum fratrum eodem tẽpore ductæ, vt patet ſupra in litera: & tamẽ Ruth fuit poſtea proauia Dauid, quia ex Booz, & Ruth natus eſt Obed, & ipſe Obed genuit Iſai, & Iſai genuit Dauid, infra 4. & Matth. 1. & fuit Dauid minimus filiorum Iſai, quando erat iam ſenex Iſai, vt patet 1. Regum 17. & tamen Dauid, & Goliath filius Arapha fuerunt cõtemporanei, & quaſi coætanei, quia pugnauit Dauid cum Goliath, 1. Reg. 17. ideo Ruth fuit multo tempore

A ante Arapham matrem Goliath, & tamẽ Ruth, & iſta Orpha fuerunt coætaneæ, vt dictum eſt: ergo iſta Orpha non eſt illa, de qua natus eſt Goliath, & alij gigantes. Secundò patet, quia iſta Orpha, de qua hic dicitur, fuit de ſtirpe Moabitarum, quia ſupra in litera hic dicitur, quòd Maalon, & Chelion acceperunt vxores Moabitidas, & tamen acceperunt Ruth, & Orphã, vt patet in litera: ergo erant iſtę Moabitides. Etiam patet, quia Noemi loquẽs ad Ruth, & Orpham dixit: reuertimini filiæ Moabitę: ergo erant ambæ Moabitæ: & tamen Arapha, ſiue Orpha mater Goliath fuit de ſtirpe Chananæorum, quia erat Philiſthina: nam erat de vrbe Geth, quæ eſt vna de quinque Metropolibus Philiſthinorum, Ioſue 13. & 1. Reg. 6. & ob hoc

B vocabatur Goliath filius eius Gethæus: & Chananæi, ſiue Philiſthini multum differunt à Moabitis: ideo non erat eadem iſta Orpha, & illa Arapha. Cùm autem dicitur, quòd iſta ambulauit quadraginta paſſibus cum Noemi redeunte, & merito horum Deus permiſit, quòd Goliath filius improperaret Iſraelitis diebus quadraginta, ridiculum eſt, quia iſtud prę ſupponit iſtam Orpham fuiſſe matrem Goliath gigantis: ſed probatum eſt eſſe falſum. Item dato, quod eſſet eadem iſta Orpha, & illa Arapha, adhuc non conſtat, quòd ambulauerit quadraginta paſſibus Orpha cum Noemi redeunte, nec habent aliquid vnde Hebræi iſtud aſſumãt; ſed eſt quædam fictio ipſorum: & cùm dicunt, quòd merito iſtorum quadraginta paſſuum fi-

C lius ſuus Goliath permiſſus eſt quadraginta diebus exprobrare Iſraelitis, eſt etiam falſum, quia præſupponit falſum, ſcilicet, quòd ambulauerit illa Arapha quadraginta paſſibus cum Noemi. Sed dato, quòd hoc eſſet, adhuc non conuenit, quia, quòd Orpha quadraginta paſſibus iret cum Noemi, non erat apud Deum meritorium alicuius boni, quia non fiebat propter Deum, ſed propter quãdam pietatem, & fortè debitum, quia Noemi cùm eſſet ſocrus Ruth, & Orphę, tenebantur ei ad quandam reuerentiã, quia reſpectu eius erant tanquam filiæ. Etiam, quia ipſa bene ſe habuerat ad eas, & illę tenerentur reddere viciſſitudinem. In talibus autem meritum non eſt, quia iam accepit homo mercedem ſuam: ſic enim dicitur Matth 5. quòd dili-

D gendo amicos non meremur, quia hoc etiam faciunt publicani, ſed diligendo inimicos. Sic etiam dicitur, quòd non inuitemus diuites, qui poſſunt nobis reddere viciſſitudinẽ, ſed pauperes, qui non poſſunt: & tunc erit nobis gratia apud Deum. Et adhuc, dato quòd mereretur aliquid Orpha, non apparet quomodo mereretur, quòd filius ſuus Goliath ꝑmitteretur quadraginta diebus exprobrare Iſraelitis: ideo dicendum, ꝙ iſtud eſt ridiculum. Cùm autem dicunt, quòd Goliath natus eſt ex Orpha ex ſemine centum hominum, & vno cane, non ſolùm eſt ridiculum, ſed etiam abſurdum, & impoſſibile, vt declaratum eſt, 1. Regum 17. & ibi declaratum eſt motiuum Hebræorum quãtum ad hoc. Dicendum tamen, quòd iſta Orpha non eſt

E Arapha mater Goliath, & aliorum gigantum Philiſthinorum, ſed fuit quædam mulier de progenie Moabitarum, cuius non ſatis apparet progenies.

Quæ erat Ruth, & an eſſet filia Eglon regis Moab. Quæſtio XVI.

QVAERETVR vlterius, de Ruth, quæ erat. Reſpondẽt Hebræi, & quidam catholici, ꝙ erat filia Eglon regis Moab, & volunt, ꝙ iſte Eglõ fuit ille, qui occiſus eſt per quẽdam iudicem Iſrael noĩe Aod: motiuum autem eorum eſt ad nobilitandum genus Dauid: nam Ruth fuit proauia Dauid cũ fuerit mater Obed, & Obed fuit pater Iſai, ipſe autem Iſai fuit pater Dauid,

Dauid, infra 4. & vt genus ſuum videatur tractum de nobilibus dicunt Ruth fuiſſe filiam regis Moab, & dicunt eam filiam Eglon regis Moab, qa poſt Eglon nõ habetur in ſcriptura aliud nomen regis Moab alicuius vſque ad tempus Ruth, & vt nominent regẽ illũ cuius eam dicunt filiã nominauerũt Eglõ. Sed iſtud nõ ſtat, quod patet, quia Ruth nõ potuit eſſe filia Eglon regis Moab, eo ꝙ Eglõ fuit multo tpe, anteq̃ poſſet eſſe nata Ruth: nam Ruth erat iuuencula tpe Booz, qñ ab eo accepta eſt in vxorẽ, vt patet infra ſeq. cap. & infra 3. & 4. Nam Booz vocauit eam filiam ſeq. cap. & Noemi vocauit Ruth, & Orpham filias, ſupra in litera: & non vocaret eas ſic, niſi eſſent iuuenculæ: & tamẽ ſi eſſet filia Eglon regis, eſſet tpe Booz pluſquam 280. annorum, vel quaſi, quod nõ erat naturaliter poſſibile, qa nullus hoĩum ad tãtam perueniebat ętatẽ: & dato quod perueniret, non poſſet iam cõcipere, & tñ concepit, & peperit Obed, infra 4. Quòd autem eſſet pluſquam 240. annorum, vel quaſi, patet, quia aut ponetur fuiſſe iſta Ruth tpe Abeſan, aut tẽpore Heli: ſi tempore Abeſã: patet, quia Eglõ fuit tpe Aod iudicis Iſrael, & ab eo in principio ſuę iudicaturę occiſus eſt: nam Aod iudicauit 80. annis Iudi. 3. & Barac 40. Iudi. 4. & Gedeon 40. Iudi. 8. Abimelech tribus Iudi. 9. Thola 23. annis, Iudi. 10. Iair 22. annis, eod. cap. Poſtea fuerũt 18. anni ſine iudice, eod. cap. & ibi probatum eſt. Et poſtea Iephte Galaadites annis ſex, Iudi. 12. deinde Abeſan annis 7. eod. cap. qui ſunt ſimul anni 240. dempto vno, & addendi ſunt plures anni, eo quòd Ruth aliquãto tẽpore ante mortem Eglon naſceretur. Etiam, quia iſta peregrinatio Noemi 10. annorum inchoata eſt tempore Abeſan, qui ſolùm iudicauit annis 7. Iudi. 12. & peregrinatio fuit 10. annorum: ideo oportet, quòd tẽpore ſequentis iudicis ducta fuerit Ruth à Booz: & ſic eſſet Ruth pluſquam 240. annorũ. Si autem dicatur, quòd fuit hiſtoria Ruth tempore Heli ſummi ſacerdotis: adhuc patet hoc magis clarè, quia poſt Abeſan fuit Heli multo tempore. Nam iudicauit poſt Abeſan Ahialon annis 10. & poſt ipſum Abdon annis 8. Iudi. 12. & poſtea Samſon annis 20. Iudi. 13. & 16. & poſtea debent accipi ad minus 10. anni de tempore Heli, cùm iſta peregrinatio durauerit 10. annis in litera ſupra, qui ſunt anni 47. & ſic ſunt quaſi 290. anni ex tempore Eglon regis Moab vſquequo Booz accepit Ruth in vxorem, & omnes iſtos annos haberet Ruth, ſi Eglon eſſet pater ſuus, & tñ hoc erat impoſſibile: ergo non fuit ille Eglun pater Ruth.

Aliorum reſponſio ad q̃ſitum.

Alij dicunt, ꝙ Ruth fuit filia Eglõ regis Moab, ſed non fuit ille Eglon, qui occiſus eſt per Aod: ſed alius, qui fuit multo poſt tempore Booz: & ſic potuit tempore Booz Ruth eſſe iuuencula. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia non eſt veriſimile, ꝙ Ruth eſſet filia regis, quia Elimelech erat vir alienigena in terra Moab, & pauper, qui propter famẽ receſſerat de terra ſua, & non erat veriſimile, quòd filia regis terrę daretur filio eius in vxorem, ſed alicui viro potentiſſimo. Item poſito, quòd daretur in vxorẽ filio Elimelech, tñ poſtea non permitteret mortuo viro recedere de regno patris ſui, vt peregrinaretur in alia regiõe, & cogeretur colligere ſpicas ꝓ paupertate, & tñ venit.

Doc. reſp. ad q̃ſitum.

Ideo dicendum eſt, ꝙ Ruth non fuit filia regis Moab, ſed mulier de humili genere, cùm daretur in vxorem viro pauperi, & alienigenę, & poſtea peregrinata fuerit extra terram ſuam. Dicunt autem quidã, ꝙ Ruth fuit de terra Moab de quadam vrbe, quæ vocabatur Petra: ideo intelligitur de hoc dictum Iſaiæ 16. Emitte agnum dñe dominatorem terræ de Petra deſerti ad montem filiæ Sion. Et intelligebatur de Meſſia, qui futurus erat de filijs Dauid: & ipſe Dauid futurus erat de ſtirpe Ruth, qui venturus erat de vrbe Moab, quæ vocatur Petra deſerti, de quo dicetur ſuper Iſaiam.

F G H I K

An peccauit Noemi hortando Nurus ſuas, vt redirent in terram ſuam: & non irent cum ea.
Quæſtio XVII.

QVAERETVR vlterius, an peccauit Noemi hortando Nurus ſuas, vt redirent in terram ſuã, & non irent cum ea. Aliquis dicet, quòd ſic, quia cũ iſtæ Nurus vellent ire cum Noemi diſponebant ſe ad bonum: nam conuerterentur ad Deum Iſrael ſi venirent cum Noemi in terram ſuam. Si autem redirent implicarẽtur cultui idolorum, & hoc ſciebat Noemi: nam ipſa dixit ad Ruth ecce reuerſa eſt cognata tua ad populum ſuum, & ad Deos ſuos, vade cum ea. Perſuadere tamen ad periculum peccatum eſt, ideo peccaret Noemi hortando hoc. Dicendum, quòd non peccauit Noemi, quia non habuit voluntatem ponendi nurus ſuas in periculo cultus idolorum: nam ſi ipſę ante hoc coluiſſent verum Deum, & nunc ſuaderet eis redire in terram, in qua incitarentur ad colendum idola, peccaret: tamen iſtæ nurus Noemi ſemper fuerant in cultu idolorum ante hoc, vt probatum eſt ſupra in quadam quæſtione. Ideo quòd nunc redirent ad colendum idola, ſiue ad locum, in quo inclinarentur ad hoc, non erat periculum. Sed obijcietur, quòd quamquam Noemi non poneret nurus ſuas in periculum, tamen diſſuadebat eis facere bonũ, quia ipſę volebant ire ad terram Iſrael in qua Deum colerent, & Noemi diſſuadebat hoc. Dicendum, quòd etiam ſi Noemi diſſuaderet eis iſtud bonum, peccaret, ſed non diſſuadebat: nam non ſuadebat redire nuribus ſuis, tãquam volentibus colere Deum, ſed tanquã volentibus conſolari, & honorari eam: nam volebant ire cum Noemi in terram ſuam, vt non videretur ipſa deſolata: iſtã autem gratiam recuſabat recipere Noemi, quia nolebat, quòd propter eius honorem nimis laborarent nurus ſuæ, & affligerentur exiſtendo extra terram ſuam. Sed adhuc dicetur, quòd iſtud non conueniebat, quia cùm Noemi non permitteret nurus ſuas redire ſecũ, vt non laborarent propter eam, faciebat per accidens, quòd non colerent verum Deum, ſed manerent in cultu idolorum. Dicendum, quòd nullo modo diſſuaſit per ſe, nec per accidens Noemi nuribus ſuis cultum Dei: nam cùm dixit eis, quòd redirent in terram ſuam, non dicebat hoc animo, vt faceret eas redire in terram ſuam, ſed vt ſciret voluntatem earum. ſ. ſi verè volebant ire cum ipſa, vel ſi ſolùm dicebãt hoc verbis: & non intendebant ire, ſicut multa ex vrbanitate dicimus nos facturos propter aliquem, quæ tamen facere non intẽdimus, & cùm vidit volũtatẽ, ceſſauit hortari. Quod patet in Orpha: nam cùm dixit, ꝙ rediret redijt. Ex quo patebat, ꝙ non habebat voluntatem eundi cũ Noemi, quia aliàs ad primas diſſuaſiones eius non ceſſaſſet: in Ruth ẽt fuit ſic: nam dixit ei, ꝙ reuerteretur in terram ſuam, ipſa autem cępit circa hoc eſſe difficilis, dicens: Nè aduerſeris mihi, vt dimittam te, & recedam: populus meus populus tuus, &c. Et tũc dicitur, quòd cùm vidiſſet Noemi animum Ruth eſſe obſtinatum volendo redire cum ea, non auſa eſt vltra reditum perſuadere. Sed dicet aliquis, quòd manifeſtè perſuaſit Noemi ipſi Ruth redire ad cultum idolorũ: nam dixit ei; Ecce cognata tua reuerſa eſt ad populum ſuum, & ad Deos ſuos, vade & tu cum ea. Dicendum, quòd perſuaſit Noemi redire Ruth ad populum ſuũ, ſed non ad cultum idolorum, & cùm dicitur: reuerſa eſt ad populum ſuum, & ad Deos ſuos non refertur illud verbum, vade & tu, ad totum iſtud, ſed ſolùm ad populum: & tamen retulit Noemi tñ illo veritatem negocij, licèt non eſſet intentio ſua hortari ad hoc quemquam.

Quemodo

Quomodo dixit Noemi nuribus ſuis, quòd redirent in terram ſuam, &c. Quæſtio XVIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dixit Noemi nuribus ſuis, quòd redirent in terram ſuam, & quòd Deus daret eis inuenire requiem in domibus virorum, quos habituræ erant, & de quo Deo intelligebat. Aliquis dicebat, quòd fortè intelligebat de Deo Moabitarum: nam imprecabatur bona iſtis mulieribus, q̃ erant Moabitides, & ipſę manebant adhuc in cultu idolorum, ideo imprecaretur eis benedictionem per Deum earum. Patet hoc, nam iſtę duę puellæ erant Moabitides, vt patet ſupra in litera, & Deus Moabitarum erat Chamos, vt patet 3. Reg. 11. & 4. Reg. 23. & ab hoc Moabitæ vocãtur populus Chamos Num. 21. cap. Putabat autem quælibet gens, ꝙ Deus ſuus erat, qui benefaciebat ſibi: ſic enim erat de Philiſthinis, qui putauerunt, quòd Deus ſuus Dagon tradidit in manus eorum Samſonem, ideo quãdo captus eſt Samſon, fecerunt magnam ſolennitatem Dagon, & dicebãt: tradidit Deus Samſon inimicum noſtrum in manus noſtras: Iudi. 16. Sic etiam quando vicerunt Saulem, & occiderunt eum, putauerunt quòd Dagõ, & Aſtaroth dij ſui tradiderunt eum in manu eorum, ideo arma Saulis conſecrauerunt in templo Aſtaroth, & caput eius poſuerunt in templo Dagon 1. Reg. 31. & 1. Paralip. 10. ideo putabat quælibet gens, quòd nullus Deus poſſet benedicere eis, aut benefacere, niſi Deus ſuus. Et ſic iſtę mulieres Orpha, & Ruth putarent, quòd nullus Deus poſſet eis dare requiem, vel aliqua alia bona, niſi Deus ſuus Chamos: Noemi ergo quæ imprecabatur eis bonum, imprecaretur in nomine Chamos Dei earum. Aliquis dicet, quòd Noemi imprecata eſt in nomine Dei ſui Iſrael, quia cùm ipſa eſſet Hebræa, non inuocaret alium Deum, niſi Deum Iſrael. Sed dicetur contra, quia interdum Iſraelitę dicebant Deos gẽtium facere bonum, vel malum, ſicut patet de Iephte Galaadite: Iud. 11. cùm dixit ad regem Ammonitarũ: nonne ea, quæ poſſedit Chamos Deus tuus tibi iure debentur? quæ nunc dominus Deus noſter victor obtinuit, in noſtram cędent poſſeſſionem. Et ſic dicebat, quòd ſicut Deus Iſrael in bellis vicerat quaſdam gẽtes, & acceperat terras earum, ita Chamos Deus Moab obtinuit quaſdam regiones. Sic ergo poterat dicere Noemi, quòd Chamos Deus Moab benediceret iſtis puellis dando eis requiem inuenire in domibus virorum ſuorum: nam ille Deus, qui poterat bello ſubijcere ſibi gentes, poterat dare requiem mulieribus in domibus virorum. Dicendum, quòd Noemi locuta eſt hic de Deo Iſrael, quod patet primò, qa abſolutè locuta eſt, dicens: Deus det vobis inuenire requiem. Nam ſi intelligeret de Deo Moabitarum, exprimeret nomen eius, vel per aliquam circunlocutionem declararet, ſicut dicendo, Deus veſter det vobis requiem. Secundò patet, quia Noemi verè optabat, quòd iſtæ puellæ haberent requiem in domibus virorum ſuorum, & tamen ſciebat, quòd nullus Deus poterat nocere, aut benefacere, niſi Deus Iſrael, quia ipſe ſolus erat: ergo non inuocaret alium Deũ ad hoc. Tertiò patet, quia Noemi erat Hebræa, & non inuocaret alium Deum, niſi Deum ſuum, quia nefas eſſet, quòd nominarentur alij dij. Sic patet Exod. 23. cùm dicitur, quòd nomina Deorum alienorum non debebant audiri ex ore Iudæorum. Ad rationem in contrarium dicẽdum, quòd regulariter erat prohibitum Iudæis nominare Deos aliarum gentium, potiſſimè in rebus illis, in quibus poterat eis aliquis honor aſcribi. Sic autem erat hic, quia ſi Noemi imprecaretur, quòd Deus Moabitarum daret iſtis puellis requiem in domibus maritorum, deſignaret quòd aliquam vir-

A tutem operatiuam haberet, & hoc erat idolatrare: ideo nihil tale diceret Noemi: ſic enim erat in iurando: nam licèt Iſraelitæ iurarent Gẽtilibus aliquid obſeruare, non iurabant per nomina Deorum Gentiliũ, ſed Dei ſui Iſrael: ſic patet Exo. 23. ſcilicet: Per nomẽ externorum Deorum nolite iurare, nec audientur ex ore veſtro: vnde quando Gentiles, & Iudæi faciebant ſimul aliquem contractum, vel inibant fœdera, iurabant Iudæi per Deum ſuum, & Gentiles per Deũ ſuũ: ſicut fuit quando Laban, & Iacob inierunt fędus: nam Laban iurauit per Deum Nachor, & Iacob iurauit per Deum Abraham, qui erat verus Deus: Gen. 31. capit. Cùm autem obijcitur de Iephte dicendum, ꝙ Iephte non aſſeruit Chamos Deum Moab obtinuiſſe aliquas B regiones bello, ſicut obtinuerat Deus Iſrael, ſed ſolùm recitauit id quod credebant Moabitæ, & Ammonitę ad arguendum contra eos: fortius autem tenebant Moabitæ, quòd Chamos Deus obtinuerat terram, in qua ipſi morabantur de manu priorum habitatorum: & ob hoc, quia ipſi iuſtè poſſidebant illam. Ex eodem iure arguebant Iſraelitæ, quòd cùm Deus eorum obtinuiſſet de manu Amorrhæorum terram, quam petebant Amonitę, & Moabitæ, quòd iuſtè poſſidebant Hebræi, & iniuſtè petebant Ammonitę. Et ſic ſæpe arguimus contra Hęreticos ex aliquibus erroribus eorum concludendo contra alios errores: & per hoc nõ aſſerimus illos errores, quos aſſumimus.

C *Quomodo Noemi petiuit à Deo, quòd daret iſtis puellis inuenire requiem in domibus virorum ſuorum. Quæſtio XIX.*

QVAERETVR vlterius, cùm nominauit Noemi Deum Iſrael, quomodo petiuit ab eo, quod daret iſtis puellis inuenire requiem in domibus virorum ſuorum. Videtur, ꝙ iſta petitio nullo modo reciperetur, quia Noemi pręſupponebat, ꝙ manerent iſtę puellę in terra ſua in cultu dęmonum, & ꝙ ibi benefaceret eis, Deus tñ non exaudit preces factas pro peccatoribus, ſicut patet Io. 9. ſ. Scimus, quia Deus peccatores non exaudit. Reſpõdendũ, ꝙ verum eſt, quòd Noemi p̃ſupponebat, ꝙ iſtæ puellæ manſuræ eſſent in D cultu dęmonũ: & tñ credebat, ꝙ oratio iſta ſua poterat exaudiri: nã exiſtẽtibus in peccato mortali multa bona Deus ꝯcedit interdũ, ſicut patet, qa peccatores proſperãtur interdũ, imò magis, vt cõiter, q̃ viri boni, vt patet Iere. 12. & Iob 21. Et tñ certũ eſt, quod ꝓſperitas tẽporalis, vel afflictio non ꝓuenit à fortuna, ſicut quidã opinant, ſed à Deo oĩa ſunt, qa habet ꝓuidentiam oĩum rerum: & iſta ꝓſperitas euenit ſine oratione, & merito ſed ſolùm ex voluntate Dei: interdum aũt in exiſtẽtibus in peccato ſunt aliquæ ꝓſperitates temporales ex merito quodam: nam licèt peccatores nõ poſſint mereri vitam ęternam, poſſunt mereri bona tẽporalia per aliqua opera: ſic patet de duabus obſtetricibus Aegyptiorum, q̃ in Gẽtilitate manebant, cùm adhuc eſſent E Aegyptię; & tñ, qa noluerunt occidere paruulos Hebręorũ timentes magis Deũ, q̃ p̃ceptũ regis, ędificauit Deus eis tabernaculũ. Exo. 1. Ita putabatur eſſe de iſtis duabus puellis, qa per bona opera ſua ſaltẽ materialiter meruerũt bona tẽporalia, licèt eſſẽt ĩ peccato mortali. Et hoc innuit Noemi dicens, faciat dñs vobiſcũ miſericordiã, ſicut feciſtis cũ mortuis, & mecũ, & det vobis inuenire requiẽ in domib' virorũ quos ſortituræ eſtis.

Quare Ruth oſculata eſt Noemi cum intenderet ire cum ea in terram ſuam. Quæſtio XX.

QVAERETVR vlterius, quare Ruth oſculata eſt Noemi, cũ intẽderet ire cũ ea in terrã ſuam.

Sciendum

F Sciendum ad hoc, quòd iſtud oſculum fuit ad expeditionem: nam Noemi volebat tecedere à nuribus ſuis in æternũ, & in ſignum dilectionis voluit eas oſculari. Aliquis autem dicet, quòd quamquam Noemi intendebat expedire ſe de nuribus ſuis oſculando eas, ipſæ non intendebant dimittere eam, quamqnam oſcularentur illam, ſed oſculabantur eam, nè viderentur repudiare ipſam volentem oſculari illas. Et patet de vtraque nuru: nam Ruth oſculata eſt ipſam Noemi, & tamen redijt cum ea: etiam Orpha oſculata eſt, & tamen poſtea volebat reuetti: vnde ambæ nurus dixerunt ipſi Noemi: tecum pergemus, poſtquam ipſam oſculatæ fuerunt, vt patet in litera. Dicendum, quòd oſculum erat ſignum expeditionis, & hoc intendebãt Orpha, & Ruth; & tamen poſtquam oſculatę ſunt ipſam Noemi cauſata eſt quædã teneritudo amoris, ita vt difficiliꝰ, quàm prius viderẽtur iam recedere ab ea: G vnde denuo voluerunt ire cum ea, ideo dixerunt tunc: tecum pergemus. Iſta tamen teneritudo non fuit magna in Orpha, ideo cùm dixit ei Noemi, quòd reuerteretur, illico reuerſa eſt: in Ruth autem cauſatum eſt magnum deſiderium eundi cum Noemi, ideo quamquam ipſa admonuit eam, quòd reuerteretur ad populum ſuum, noluit. Sed quare dixit Noemi nuribus, non habeo filios in vtero, vt viros ex me expectare poſſitis? Reſpondendum, ꝙ voluit innuere Noemi, quòd nurus ſuæ nullam cauſam habebant ſequendi eam: & quia vna cauſa, quare ſequerentur eã poterat eſſe, vt haberent alios maritos de filijs eius, ſicut habuerant primos maritos, dixit, non habeo filios H in vtero, vt ex me viros expectare poſſitis. Cauſa motiua nuruum Noemi erat, quia ſecundum legẽ quando moriebatur maritus alicuius mulieris ſine ſemine, frater illius tenebatur ſuſcitare ſemen fratri ſuo accipiendo vxorem illius in vxorem, & non licebat illi mulieri accipere alium virum ſi frater defuncti vellet eam accipere in vxorem: & ſi ipſe frater defuncti eam non accipiebat, fiebat ſibi quædam contumelia diſcalciando ſotularem eius, & ſpuendo in faciem illins: Deuter. 25. ideo iſtę nurus Noemi fortè nolebant accipere alios viros, niſi de filijs Noemi: & ob hoc volebant ire cum ea, vt poſtea viros acciperẽt de filijs eius. Et ad hoc dixit Noemi, quòd non habebat filios in vtero, nec poterat iam concipere, qnia erat ſenectute I

Doc. reſp. confecta. Dicendum tamen, qnòd iſtæ puellæ non ſequebantur Noemi propter hoc, nec etiam Noemi iſtud intendebat, quia lex illa, quæ obligabat fratres defuncti ad accipiendum vxorẽ defuncti ſucceſſiuè non intelligebatur, niſi de ſtantibus, ſcilicet, quòd omnes fratres alicuius, qui extarent tempore, quo moreretur frater eorum maior obligabantur ad iſtam legem, qui autem nondum nati erant, non obligabantur, quia incertum erat, an aliqui naſcerentur; & teneretur ſic mulier ſub incertitudine expectare tota vita ſua quouſque moreretur mater defuncti, vel pater: ita vt iam nõ poſſet ille habere fratres, quod valde inconueniens eſt: ideo ad ſolos extantes extendebatur lex, & tamen non K habebat Noemi nunc alios filios, ideo non expectabãt nurus eius alios, quos pareret, vt illos acciperent tanquam eſſent ad hoc obligatę. Dixit tamen hoc Noemi ad oſtendendum, quod nullam cauſam haberent nurus ſuæ ad redeundum cum ea: quia ſi haberent aliqnam cauſam, iſta eſſet maximè, vt haberent alios maritos de filijs eius: & tamen nullos filios viuentes habebat, nec etiam in vtero: nec poterat habere illos propter ſenectutem, & iſtud dixit ad ſuperabundantiam, vt magis concluderet ratio ſua.

An lex de ſuſcitando ſemen defuncti erat apud Gentiles, ſicut apud Iudæos. Et an lex de repudio, & vſuris, & ſuſcitatione ſeminis prius fuerit inter Gentiles, quàm inter Iudæos, vel è contra.

Quæſtio XXI.

QVAERETVR vlterius, cùm Noemi loqueretur ad nurus ſuas, præſupponendo, quòd frater defuncti teneretur ſuſcitare ſemen eius, an ſicut erat iſta lex inter Hebræos, ita etiam eſſet inter Gentiles: nam aliàs iſta locutio Noemi non procedit. Aliquis dicet, quòd dato, qnòd non eſſet iſta lex de ſuſcitatione ſeminis inter Gentiles, tamen locutio Noemi faciebat ad propoſitum, quia licèt Ruth, & Orpha eſſent Gentiles, filij tamen Noemi erant Iudæi, & tenebantur ad legem de ſuſcitatione ſeminis. Dicendum, quòd non ſtat, quia cùm Ruth, & Orpha eſſent Moabitæ non tenebantur ad legem Iudæorum, ideo dato, quòd filij Noemi vellent eas ducere in vxores ad ſuſcitandum ſemen fratrum ſuorum, nollent illę, & nõ tenerentur ſubire iſtam legem, & ſic non redirent cum Noemi tanquam obligatæ ad obſeruandum iſtam legem, niſi data eſſet iſta lex Iudæis, & eſſet etiam inter Gentiles. Reſpondendum etiam, qnòd lex de ſuſcitatione ſeminis erat inter Gentiles, & Iudæos: & propter hoc fortè dedit illam Deus Iſraelitis, quia aliæ gẽtes illam habebant. Et patet hoc, quia inter Chananæos erat iſta lex multo tempore antequam daretur lex Iſraelitis, imò anteqnam deſcenderet Iacob in Aegyptum: nam Iudas filius Iacob accepit vxorẽ de ſtirpe Chanaan: & accepit ex ea tres filios, & primogenitus accepit vxorem de ipſiſmet Chananæis, quia tunc non erant Iudæi, de quibus acciperet vxorẽ, & mortuꝰ eſt ille ſine liberis. Dixit ergo Iudas, qnia ſecundus filius eius acciperet eam in vxorem, vt ſuſcitaret ſemen fratri ſuo mortuo: & iſto etiam mortuo ſine liberis petiuit mulier tertium filium Iudę in virum ad ſuſcitandum ſemen fratrum ſuorum: Gen. 38. Ergo inter Gentiles erat lex de ſuſcitatiõe ſeminis anteꝗ inter Iudęos: & vt non eſſent Iudæi minores dignitate, quàm aliæ gentes, dedit etiam Deus illis hanc legem: ſic etiã fuit I de multis alijs legibus, quæ licèt non eſſent valdè conuenientes, dedit illas Deus Iudæis, vt non putarent ſe magis grauari, quàm alias gentes, quæ habebant iſtas leges. Sic fuit de libello repudij: nam manifeſtũ eſt, quòd Gentiles habebant iſtam legem, quia etiam in legibus Romanorum, quæ traditæ ſunt in libris digeſtorum, habebatur de maritis repudiatarum: ſic etiam patet de lege permittente vſuras: Deut. 24. Nam inter Gentiles viuræ licitæ erant; & ſi non concederent Iudæis, putarent ſe grauari: & fortè non cuſtodirent totam aliam legiſlationem, ideo permiſit Deus vſuras: & tamen moderauit eas aliqualiter, ſcilicet, quòd non exigerent eas Hebræi ab Hebræis, ſed ab extraneis, vt patet ibidem. Et hoc patet de libello repudij: Mat. 19. K ſcilicet, cùm dixit Chriſtus Iudæis, quòd libellus repudij ad duritiam cordis Iudæorum datus eſt. ſ. quòd nõ tolerarent fortè alias leges, quæ bonæ erant, niſi permitteretur iſtud: & permiſit Deus quędam illis, tanquam imperfectis: erat ergo lex iſta de ſuſcitatione ſeminis inter Gentiles priuſquam inter Hebręos, & ſm hoc tã Moabitæ, quã aliæ gentes conuicinæ Iudæis ſeruarent illam. Vnde Orpha, & Ruth, quæ erant Moabitides obligabantur ad iſtam legem: ideo ſi Noemi haberet alios filios, qui poſſent ſuſcitare ſemen fratrum ſuorũ, tenebantur iſtæ expectare eos, donec eſſent adultæ ætatis, & acciperent eos, alioquin non poterant accipere alios viros: ſi autem iſti nollent eas accipere, poſſent ipſæ tunc accipere, quos viros vellent.

Sciendum,

Sciendum, quòd iſta lex apud Gentiles ſeruabatur ſe-
cundum eaſdem cœremonias, ſecundum quas ſerua-
batur apud Iudæos. ſ. ꝙ omnes fratres defuncti mino-
res eo ſucceſſiuè obligabantur accipere vxorem eius
quouſq; ſuſcitaretur ſemẽ ipſi defuncto: & ſi eſſet fra-
ter defuncti paruulus, & non poſſet illico ſuſcitare ſe-
mẽ, cogebatur vxor defuncti expectare vſq; ad puber-
tatem illius: ſic patet de Iuda Gen. 38. cuius duo filij ac
ceperunt ſucceſſiuè Thamar in vxorem, & nõ habue-
runt filios; & dixit tunc Iudas ad Thamar, ꝙ maneret
in habitu viduitatis in domo patris ſui vſquequo cre-
ſceret Sela, qui erat terti⁹ filius eius, & acciperet illam
in vxorem, & expectauit Thamar, & cùm veniſſet ad
pubertatem Sela, & non daretur ei in virum, ipſa vidẽs
ſe grauari à Iuda, decepit eum, vt patet ibi. *Et egreſſa eſt*
manus Domini contra me. Ideſt, Deus voluit me punire
occidendo virum meum, & filios. Et ponitur meta-
phora, quia Deus non habet manum, nec aliquas par-
tes corporis: ſed ſicut in hominibus fit, quòd manus in
eis eſt organum operatiuum ad bonum, vel ad malũ:
ita in Deo cùm nobis nocet, dicimus manum eius e-
gredi cõtra nos, & cùm nos adiuuat dicimus manum
eius egredi pro nobis: & quamquam manus Domini
directius erat hic contra Elimelech, & filios eius, qui
occiſi fuerant à Deo per morbum, tamen, qa ex mor-
te eorum erat calamitas ipſi Noemi, quæ ſola mane-
bat, dicebatur Deus percuſſiſſe eam. *Eleuata voce igitur*
rurſum flere cœperunt. Quando Noemi oſtendit calami-
tatem ſuam verbo, dicens ſe à Deo percuſſam, condo-
luerunt ei magis nurus ſuæ, & tunc fleuerunt rurſus
eleuata voce ad oſtendẽdum magnitudinem doloris.
Orpha oſculata eſt ſocrum, & reuerſa. Supra dicebatũ, quòd
Noemi oſculata fuerat nurus ſuas: hic autem dicitur,
quòd Orpha oſculata eſt ſocrum ſuam Noemi. Et ra-
tio eſt, quia prius Noemi volebat expedire ſe de nuri-
bus ſuis, & ad expeditionem ipſa petiuit oſculari eas:
nunc autem Orpha volebat reuerti non petente hoc
Noemi, ideo ipſa oſculata eſt ſocrum. Sed tunc dice-
tur, quomodo Orpha volebat nunc redire cùm prius
nollet etiam petente hoc Noemi. Dicendum, quòd
Orpha non deſiderabat redire cum Noemi in terram
Iſrael, & tamen ad conſolandum eam, & honorãdum
dixit, quòd volebat ire cum ea, & ad hoc oſculata eſt
eam & Ruth ipſa Noemi tanquam volẽs eas omnino
dimittere, & cùm oſcularetur eas, natus eſt eis quidam
amor, vel ſtimulus ad magis condolendum ipſi Noe-
mi, & dixerunt, tecum pergemus: quia tamẽ poſt hæc
dixit Noemi, quòd non irent, quia non habebat filios,
quos accipere poſſent in maritos, putans ſatis eſſe Or-
pha hoc ad hoc, quòd honeſtè iam dimittere poſſet
ipſam Noemi, oſculata eſt eam, & receſſit. *Ruth adhæſit*
ſocrui ſuæ. Scilicet, firmiter nolens ab ea diuelli: nam
Orpha licèt oſtenderet ſe velle ire cum ea, non firmi-
ter hoc volebat. *Cui dixit Noemi: en reuerſa eſt cognata tua.*
Volebat perſuadere Noemi ipſi Ruth, quòd reuerte-
retur in terram ſuam: & dixit, iam reuerſa eſt Orpha
cognata tua, reuertere ergo, & tu. Et vocauit eam co-
gnatam ſuam, quia fortè erant ambæ de eadem pro-
genie, vel ſignat cognatus affinitatem, & non conſan-
guinitatem hic. Et dicetur Orpha cognata Ruth, quia
erant vxores duorum fratrum. Sic accipitur interdũ
in alijs locis, vt patet de Iethro, qui vocatur cognatus
Moyſi: Num. 10 & Iudi. 1. & tamen erat ſocer eius, qđ
eſt nomen affinitatis, quia Moyſes acceperat in vxo-
rem filiam Iethro, vt patet Exo. 2. *Ad populum ſuum, &*
ad Deos ſuos. Scilicet, ad cognatos ſuos Moabitas, vt
maneret inter eos, & etiam ad Deos ſuos, ſcilicet, vt
coleret illos. Ex hoc innuit Noemi, ꝙ Orpha ante hoc
coluerat idola, & nunc etiam reuertebatur ad colen-
dum illa, cùm maneret in terra illa, in qua frequenta-

A batur cultus idolorum. Si autem ante hoc ceſſaret ali-
quo tempore Orpha colere idola, non diceret nunc
Noemi, quòd redibat Orpha ad colẽdum Deos ſuos:
iſtud dixit Noemi ad tentandum cor Ruth, ſi vellet re
uerti, & dimittere eam. Nam duo erant, per quę Ruth
efficaciter poterat retrahi ab eundo cum Noemi. Pri-
mum erat deſiderium parentum, & cognatorum, &
natalis ſoli. Secundum erat amor quidam Deorum
terræ ſuę, in quorum cultu enutrita fuerat. Si autem
nunc iret cum Noemi, vtrumque mutare debebat.
Nam parentes, amicos, & cognatos, & natale ſolum
deſereret, & iret ad terram incognitam, in qua verſa-
tetur tanquam alienigena. Etiam cultus Deorum ſuo-
rum priorum mutandus erat, quia in terra illa non p-
B mitteretur coli alius Deus, niſi Deus Iſrael. Hoc autẽ
duo tetigit Noemi dicẽs, reuerſa eſt ad populum ſuũ,
& Deos ſuos, vt videret ſi fortè deſiderio iſtarum dua-
rum rerum moueretur; & ſi non moueretur, erat fir-
ma in propoſito, & apta ad eũdum cum ipſa in terram
Iſrael. *Vade cum ea*. Scilicet, & non perdas delectationẽ
parẽtum, & propinquorum, amicorum, & natalis ſoli.
Et non refertur iſtud ad omnia præcedentia. Nam di-
xerat Noemi de Orpha, quòd reuerſa fuerat ad popu-
lum ſuum, & Deos ſuos: non tamen hortaretur Noe-
mi ipſam Ruth, quòd reuerteretur ad Deos ſuos, quia
in hoc peccaret: ſolùm ergo refertur ad populum. ſ. ꝙ
reuerteretur ad populum ſuum. *Quæ reſpondit, nè aduer-*
ſeris mihi, vt relinquam te, & abeam. Cùm Noemi ſępe in-
C ſtaret, ꝙ Ruth reuerteretur, & ipſa Ruth neſciret quid
reſpõderet, haberet autem animum eũdi cũ Noemi,
moleſtabatur ex verbis eius: ideo petiuit, quòd ampli⁹
non loqueretur ſibi de hac re, & dixit: Nè aduerſeris
mihi. ſ. quia hortando, ꝙ reuerteretur aduerſabatur, cũ
intentio ſua eſſet eundi ſuper cum Noemi; & potiſſi-
mè dicit aduerſeris, quia iſta verba erant nimis pungi-
tiua, & motiua: nam nihil magis mouere poterat ipſã
Ruth ad redeundum, quàm deſiderium parentum, &
natalis ſoli, & Deorum, in quorum cultu fuerat enu-
trita, ideo nolebat audire iſta verba ſæpe, quia afflige-
batur animus eius. *Quocunque perrexeris pergam*. Ideſt, nõ
inſiſtas perſuadendo mihi, quòd reuertar, quia non fa-
ciam, ſed quocunque perrexeris pergam; ideo ſi vadis
D in terram tuam Iſrael illuc vadam, & ſi in regionẽ alia-
rum gentium iueris, illuc ibo. *Vbi morata fueris, & ego*
pariter morabor. ſ. ẽt in quocunque loco habitaueris, ego
habitabo: ita quòd non ſolùm ibo ad gẽtem, ad quã tu
iueris, ſed ẽt morabor in loco, in quo tu morata fueris.
Populus tuus populus meus. Ideſt, ille, qui fuerit populus
tuus, volo, quòd ſit populus me⁹, & nolo aliquem aliũ
populum. *Deus tuus Deus meus*. Scilicet, ille Deus, quem
colueris erit Deus meus, & illum colam, & non cura-
bo de alio Deo. *Quæ te morientem terra ſuſceperit, in ea mo-*
riar. Ideſt, vſque ad mortem manebo tecum, vnde in
terra, in qua tu obieris, etiam ego moriar. *Ibiq; locum*
accipiam ſepulturæ. Scilicet, præ deſiderio, & amore tui
manebo in ipſo loco, & ibi accipiam ſepulchrum, nec
E faciam transferri corpus meum in terram meam, vt
ſepeliatur cum meis progenitoribus. *Hæc mihi faciat*
Deus, & hoc addat, ſi non ſola mors me & te ſeparauerit. Ideſt,
deſtruat Deus, vel faciat Deus mihi multa mala, ſi re-
ceſſero vnquam à te, niſi per mortem: nam mors nos
ſeparabit, ſed prius à te ego non ſeparabor cùm mei
compos fuero. Eſt modus iurandi iſte frequentatus in
ſacra ſcriptura, vt patet 1. Reg. 20. & in multis alijs lo-
cis: & eſt ſenſus, quòd iurans aliqua mala nominet di-
cens, Deus tradat me in manus hoſtium: & addat alia
mala nunquam me inde liberando, ſi fecero tale, vel ſi
non fecero. Et dicitur hoc faciat, & addat hæc, ad de-
monſtrandum mala, quę iſti ſuper ſe imprecãtur, ſicut
etiam nunc fit. Non ponũtur determinatè illa mala,
ſed

ſed dicitur: Hæc, & hæc: & Ruth concluſit ſententiam in hoc dicens, quod ſola mors eam ſepararet à Noemi: nã poſt hęc non haberet Noemi quid replicare poſſet. *Videns ergo Noemi, quòd obſtinato Ruth animo decreuiſſet ſecum pergere.* In verbis præcedentibus vidit Noemi, quòd Ruth firmiter decreuerat pergere cum ea, quia non poterat hoc magis ſignificari, quàm ſignificauit illud Ruth. Et dicitur obſtinato animo, ideſt firmo: conſueuit enim poni obſtinatio ſemper in malum. Vnde morientes in peccato mortali dicimus obſtinatos: & dęmones, & omnes manentes apud inferos dicimus obſtinatos, ſed obſtinatus ſecundum ſe non ſignificat, niſi firmum, ideo obſtinati in malo dicuntur, qui in malo firmiter manent nunquã inde diuellendi. *Aduerſari noluit.* Quia prius aduerſabatur ei oſtendendo, quòd nollet, quod ſecum iret, vel ſuadendo, quòd recederet ipſa, & Ruth dixerat ne aduerſeris mihi, vt relinquam te, & abeam. *Et vltra ad ſuos reditum perſuadere.* Prius ſuadebat ei redire: & hoc faciebat, quia nondum cognouerat intentionem eius firmiter, & nolens, quòd Ruth poſtea pœniteret, ſi iret in terra Iſrael, ſuadebat ei reuerti: ſed cùm vidit, quòd firmiter manebat in propoſito, deſiit perſuadere ei. *Profectæq; ſunt ſimul.* Scilicet, quia noluit Ruth dimittere Noemi ſocrum ſuam. *Et venerunt in Bethlehem.* Ideſt, de terra Moab venerunt in Bethlehem. Eſt enim Bethlehem ciuitas in ſorte Iudæ parum diſtãs à Ieruſalem, de qua erat oriunda Noemi: & erat ibi poſſeſſio viri ſui Elimelech, & filiorum ſuorum defunctorum. *Quibus ingreſſis vrbem velox apud cunctos fama percrebruit.* Illico, vt Noemi venit in Bethlehem cognitum erat, quia de diuitibus magna fama habetur, vel, quia multo tempore extiterat extra Bethlehem. ſ. decem annis in terra Moab. *Dicebantq; mulieres, hæc eſt illa Noemi.* Quia Noemi mulier erat, magis nota erat fama eiꝰ apud mulieres, quã apud viros: & illę de ea magis loquebãtur. Quare autem dicebant, hæc eſt illa Noemi, infra dicetur in quadã quæſtione. *Quibus ait: Nè vocetis me Noemi.* Omnes mulieres dicebãt vulgariter, hæc eſt illa Noemi: & audiens ipſa Noemi reſpondebat: nè vocetis me Noemi. *Sed Mara.* Poſuit autem illas tranſlator noſter ad ſignificandum, quid vellet dicere Noemi.

Noemi interpretaꝰ pulchra, & Mara amara.

Nam Noemi interpretatur pulchra, & Mara interpretatur amara, & non oportebat, quod poneretur in Hebræo aliqua expoſitio, vel interpretatio, quia manifeſta eſt ſignificatio nominum, & tamen apud Latinos erat incognita ſignificatio: & ſic neſciretur quid volebat dicere Noemi cum ait: nolite vocare me Noemi, ſed Mara: & ſic tranſlator noſter expoſuit, dicens Noemi, ideſt pulchram, & Mara, ideſt amarã: ſic enim vocatur Mara apud nos quædam manſio Iſraelitarum in deſerto: Exod. 15. & Num. 33. ſcilicet, quia ibi non inuenerunt aquam dulcem, ſed puteos aquarum amariſſimarum, quas Moyſes à Deo inſtructus cõuertit in dulcedinẽ, & vocatus eſt locꝰ Mara, ſiue Marath apud nos. *Quia valde me amaritudine repleuit omnipotens.* Dat cauſam quare non eſt vocanda Noemi, ideſt pulchra, quia pulchritudo ſignificat quandam perfectionem, & dilectionem, cùm videntes rem pulchritudine delectentur; & hoc non competebat iam ipſi Noemi, quæ omni bono carebat, & valde afflicta erat: ſed propriè competebat ei, quòd eſſet nomen ſuum Mara, quia Deus repleuerat eam amaritudine auferendo ei virũ, & filios, & omne bonum, quod habebat. *Egreſſa ſum plena, & vacuam reduxit me Dominus.* Declarat hic, quomodo Deus repleuerit eam amaritudine, ſcilicet, quia egreſſa plena de Bethlehem. ſ. plena omni bono: nam habebat virũ, & filios, & diuitias multas: nũc aũt viro, & filijs orbata ẽt paupertate confecta redibat, quia oẽs diuitias ſuas expenderat, vel perdiderat in terra Moab.

F *Cur ergo vocatis me Noemi? quam humiliauit Dominus, & afflixit omnipotens.* Quaſi dicat, iniuſtè mihi hoc nomẽ aſcribitur, cùm nihil de ſignato illiꝰ in me reperiatur; ſcilicet, de pulchritudine, & iucunditate: ſed potius oppoſitum, quia Dominus humiliauit me, & afflixit, ſcilicet, auferendo magnitudinem ſtatus mei, & deprimendo me, vt iam quaſi nihil ſim. *Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide ſua nuru de terra peregrinationis ſuæ.* Iſta eſt recapitulatio, quia iam poſitum fuerat qualiter venerat, & etiam quid dicebatur in Bethlehem quando venit: ſed repetitur hic ad continuandum vltra hiſtoriam Ruth. Et dicitur de terra peregrinationis ſuæ, ſcilicet terra Moab, in qua manſerat peregrina decem annis, vt patet ſupra in litera. *Ac reuerſa eſt in*

G *Bethlehem.* Quia iſta erat ciuitas, in qua erat habitatio Noemi. *Quando primum hordea metebantur.* Ideſt, in principio meſſis hordeaceæ. Iſtud erat in terra Iſrael in medietate menſis primi, qui eſt apud nos Martius: quod patet, quia Paſcha, & feſtum azymorum erat apud Iudæos quartadecima die menſis primi, vt patet Leui. 23. & Exod. 12. & tunc incipiebant hordea colligi. Nam die feſta azymorum mittebatur primùm falx in ſpicas hordei. Quod patet, quia Leui. 23. dicitur, quòd die illa offerretur domino manipulus ſpicarum virentium, & ante illud tempus non licebat mittere falcem in ſegetem, nec facere panes, aut polentam, vel aliquid aliud ex ſegete, ſed tunc incipiebant omnes metere hordea. Erat autem iſtud feſtum ali-

H quando ad medietatem Martij noſtri, aliquando poſt, eo quòd menſium principia apud Hebræos mutãtur, quia menſes eorum computantur ſecundum lunam, vt declaratum eſt Exo. 12. & Num. 28. & venit quando primum hordea metebantur, ideſt in principio meſſis ordeaceæ: ideo eſſet medietas Martij noſtri, vel parum plus. Iſtud ponitur ad continuandum, & introducendum hiſtoriam ſequentem, ſcilicet, quomodo Ruth colligendo ſpicas accepit Booz in maritum, vt patet infra tertio, & quarto.

Quomodo Ruth tanta tenacitate adhæſerit Noemi ſocrui ſuæ, vt nequaquam ab ea diuelli poſſet.
Quæſtio XXII.

I QVAERETVR vlterius, quomodo Ruth tãta tenacitate adhæſerit Noemi ſocrui ſuæ, vt nequaquam ab ea diuelli poſſet, quamquam multa erãt, quę eam poſſent diſſuadere: & tamen dixit, quòd ſola mors eam ſepararet ab ipſa. Reſpõdendum, quòd ſatis difficile fuit, quòd Ruth tanto amore vniretur ipſi Noemi: nam multa retractiua erant. Primum erat deſiderium parentum, quia habebat Ruth patrem, & matrem, vel ſaltem matrem: nam dixerat Noemi ad Orpham, & Ruth: ite in domum matris veſtræ: & amor maternus eſt maximus, vt declarat Ariſt. 8. Etic. ideo difficile erat, quòd Ruth dimitteret matrem propter ſocrum. Aliud difficile erat, ꝙ dimittebat Ruth

K natale ſolum, quod magnæ dulcedinis eſt propter connaturalitatem, & conuerſationem à tenera ætate, & ibat ad terram alienigenarum, in qua nullum cognatum, nullum amicum habebat. Alia difficultas erat, quia enutrita erat Ruth in cultu Deorum Moab, & nunc cùm tranſiret in terram Iſrael cogeretur tenere cultum Dei Iſrael: & iſtud erat ſatis graue, quia non erat conſuetudo Gentilibus mutare Deos ſuos, ſed eoſdem Deos, quos ſemel colebant ſemper colebãt, vt patet Iere. 2. ſ. Propterea adhuc contendam iudicio vobiſcum dicit dominus filijs Iſrael: tranſite ad inſulas Cethim, & in Cedar quoque mittite, & videte ſi factũ eſt hoc, & ſi mutauit gens Deos ſuos, & ipſi non ſunt dij, populus aũt meus mutauit gloriam ſuam in idolũ.

Aliud

Aliud difficilè erat, quòd Noemi erat pauper, nec videbatur poſſe ſuſtentare ſe, nec Ruth. Quod patet, quia quãdo venerunt in Bethlehem iuit Ruth ad colligendum ſpicas in agrum, vt patet ſeq. cap. & hoc vt ſuſtentaretur ipſa, & Noemi: omnia tamen iſta libenter ſe dixit toleraturam Ruth, vt veniret cum Noemi inquiens, quocunque perrexeris pergam, & vbi morata fueris pariter morabor, popul⁹ tuus populus me⁹, & Deus tuus Deus meus: quę te morientem terra ſuſceperit in hac moriar. Dicendum tamen quòd inductiua ad hoc, quòd Ruth vellet tanta difficilia tolerare, non manifeſte apparent, tamen poteſt eſſe vnum, qa fortè ipſa Noemi ſe habuerat valde bene erga nur⁹ ſuas: & cùm Ruth eſſet valde generoſi cordis, voluit reddere vicem ipſi Noemi cõitando eam quocunque iret nũc, cùm opus erat viciſſitudine. Secundùm erat, quia nunc erat Noemi in magna calamitate: nã pdiderat virũ, & filios, & expẽderat diuitias ſuas ĩ decẽ annis in terra Moab: & tunc cũ vellet redire in terrã ſuã, erat ſola, in qua valde affligeren̄. Et quia corda nobilia, & generoſa mouen̄ valde erga afflictos cõpatiendo, mota eſt Ruth erga Noemi: & voluit ipſa potius affligi carendo ſolatiis terræ ſuæ naturalis, & parentum, cognatorum, & amicorum, quàm ipſa Noemi deſolatã relinquere: iſta motiua aliqualia ſunt, & tamen ad ſubeundum tantam difficultatem, quãtam ſubiuit Ruth, vt patet ſupra non videbatur ſatis ſufficere, quodlibet iſtorum inductiuorum, nec ambo. Tertium eſt. ſ. ꝙ Ruth a Deo mota fuerit, & iſtud eſt veriſimilius, ſcilicet, Deus elegerat iſtam Ruth, vt de ſtirpe eius deſcẽderet Dauid, & ẽt deſcenderet Meſſias: & ad hoc infixit cordi eius magnos ſtimulos, vt deſideraret ire cũ Noemi, quia aliàs non poterat iſtud compleri, & ſic fit ſępe quòd Deus immittit hoĩbus deſideria ad faciendum aliquid, & neſciunt a quo moueantur, ſicut dicitur 4. Reg. 19. de Senacherib, quando volebat obſidere Ieruſalem, & timeret nimis Ezechias: dixit. n. De⁹, ecce ego immittam ei ſpiritum, & audiet nuncium, & reuertetur in terram ſuam: ille autem ſpiritus immiſſus erat deſiderium ad redeundum in terram ſuam: ita nunc Deus immitteret ipſi Ruth deſiderium eũdi cũ Noemi in terrã Iuda, & dato ꝙ maiores difficultates diſtractiuę eſſent, adhuc oẽs illas ſubiret Ruth, & neſciret a quo moueretur ad deſiderandum hoc, ſed ſolùm ſentiret, quòd nimis deſiderabat iſtud.

Cor generoſum in quocognoſcatur.

Quomodo dixit Noemi ad Ruth, ecce reuerſa eſt cognata tua ad populum ſuum, & ad Deos ſuos. Quæſt. XXIII.

QVAERETVR vlterius, quõ dixit Noemi ad Ruth, ecce reuerſa eſt cognata tua ad populũ ſuũ & ad Deos ſuos, ſcilicet ad deos Moabitarũ, cùm Moabitæ vnum Deum colerent, ſcilicet Chamos: ſic patet 3. Reg. 11. & 4. Regum 23. ſcilicet, quòd Chamos erat Deus Moab. Etiam Moabitæ vocabantur populus Chamos, ideſt iſtius dei, vt patet Nume. 21. & Iſa. 16. & etiam Iephte Galaadites cũ loqueretur ad regem Ammon, & Moab de his, q̃ obtinuerat Deus ſuus, ſolũ dixit de Chamos inquiẽs: nonne ea, quæ poſſedit Chamos Deus tuus tibi iure debentur, quę autẽ Deus nr̄ victor obtinuit in nr̄am cedent poſſeſſionem, Iudi. 11. ſi tñ eſſent multi alij dij Moabitarum, illa vxor Salomonis, propter quam Salomon faciebat tẽplũ idolo Chamos, inſtigaret, ꝙ ẽt fierent templa alijs diis Moabitarum: & tñ nõ inſtigauit, & ſolũ factum eſt tẽplũ idolo Chamos, ergo erat iſte ſolus deus Moab. Itẽ cum Moabitæ vocarentur populus Chamos, quia Chamos erat deus Moab, ita vocarentur populus aliorum Deorũ ſi Moabitę alios Deos haberent: & tñ non vocantur populus, niſi Chamos, ergo iſte ſolus erat Deus Moab,

A Item patet, qa ſi alij pręter Chamos eſſent ẽt dii Moab, quando Iephte loqueretur de his, quę obtinuerat Chamos deus eorum, loqueretur etiã de his, quæ obtinuerant alij dij, & tñ ſolũ dixit de Chamos, ergo ſolus Chamos erat deus Moabitarum, & ſic non poſſet dici de Orpha, ꝙ reuerſa eſt ad deos ſuos. Reſpondendũ. n. ꝙ Moabitę, & quilibet Gentiles colebant multos deos: nam cùm Iuppiter reputaretur maximus deorum, tanquam pater in oĩbus gentibus coleretur: ſic ẽt de Appolline, Mercurio, Marte, & aliis diis: & tñ dicebantur Moabitę habere vnum deum, quia ille erat proprius illius terræ: alij aũt erant tanq̃ dij cões multarum gentium. Vel quia fortè iſte deus reputabar̄ potentior oĩbus aliis diis, & vocabatur ſingulariter deus Moabitarum: & ſic patet de Philiſthinis, qui multos deos colebant, ſ. Dagon j. Reg. 5. Et Aſtaroth j. Paral. x. & 1. Reg. 31. & Beelzebub 4. Reg. j. Et tamen ſpecialiter, & p excellẽtiam vocabatur Dagon deus Philiſthinorum, & illi attribuebant Philiſthini oĩa bona ſua, ſic patet qñ obtinuerunt victoriam de Samſone: nam fecerunt magnificas hoſtias deo ſuo Dagon, & dixerunt, tradidit deus noſter Samſon inimicum nr̄m in manus noſtras: Iudi. 16. & victoriam, quam obtinuerunt de Iſraelitis, ipſi Dagon aſcripſerunt, quando capta eſt arca dei in bello, ideo ad reuerentiam magnã poſita eſt arca Dei Iſrael in templo Dagon quaſi ipſe cepiſſet eã viribus. j. Reg. 5. etiam quando occiſus eſt Saul in bello, & filij ſui fugatuſq; eſt populus, aſcripſerunt Philiſthini victoriam iſtam Dagon, ideo in templum Dagon poſitum eſt caput Saulis j. Paral. 10. Sic ergo apud Moabitas eſſent multi dii quorum præcipuus eſſet Chamos, ideo vocabatur ille ſpecialiter deus Moabitarum, quaſi ipſe ſolus eſſet. Et ob hoc Salomon ad inſtantiam vxoris ſuæ Moabitæ ſolùm fecit templum Chamos idolo Moabitarum, & ipſi Moabitę ſolius Chamos vocabantur populus. Et Iephte loquẽs ad regẽ Amon & Moab, de ſolo Chamos locutus eſt: quia tamẽ multi alij colebantur dij in terra Moab, & omnes illos colebat quilibet Moabita, rectè dictum eſt, quòd Orpha reuerſa fuerat ad deos ſuos.

Quare Ruth dixit tot verba Noemi. Quæſt. XXIIII.

D QVAERETVR vlterius, quare Ruth dixit tot verba ad Noemi, ſcilicet, quocunque perrexeris, pergam, vbi morata fueris, pariter morabor, &c. quia vnum eorum ſufficiebat ad oſtendendam intentionẽ Ruth. Reſpõdet Rabbi Salomon, & alij Hebræi, quod iſtę ſunt reſpõſiones, quas faciebat Ruth ad dicta Noemi. Pro quo ſciendum, ꝙ dicunt ipſi Hebręi, ꝙ qñaliquis de Gentilibus conuerti vellet ad Iudaiſmum, iudicanda erant ei omnia difficilia legis, vt videret, an vellet conuerti, & poſtea non pœniteret eum ſe eſſe conuerſum: ſicut volentibus ingredi religionem proponendæ ſunt difficultates religionis, vt ſciat quid petit, & ad hoc dicunt, quòd petiuit Noemi a Ruth quinque difficultates legis, an vellet tollerare illas. Prima E erat, ſ. ꝙ non licebat Iſraelitis peregrinari extra terram ſuam ſine aliqua cauſa neceſſaria, & tunc dixit Ruth, ego ſeruabo hoc, quia non ibo ad aliquam terram, niſi ad quam tu iueris. Secundum difficile erat, quòd mulieribus Iſraelitis non licebat morari cum aliquo viro, niſi eſſent mariti illarum. Et dixit Ruth, vbi morata fueris morabor, ideſt, tu es vidua ſicut ego, & vbi tu morata fueris, ego morabor, & ſic non faciam contra legem. Tertium erat, ꝙ Iſraelitæ tenebantur ſeruare legem a Deo datam, quę continebat 613. præcepta, & Ruth dixit populus tuus, populus meus, ideſt. ego faciam ſicut populus tuus, ſcilicet, quod ſicut illi cuſtodiunt iſta præcepta, ita ego cuſtodiam illa. Quartum erat, quia Iſraelitis non licebat colere alium

Hebræorũ reſpon. ad quæſitũ.

Notandũ Noemi a Ruth 5 legis difficultates petiit

Deum, niſi ſinum, & nunquam idola: & dixit Ruth F
Deus tuus, Deus meus, ſ. ipſum ſolum colā. Quintū erat, ꝙ preuaricantes legem inter Iſraelitas afficiebantur morte, quę erat quadruplex, ſcilicet combuſtionis, iugulationis, lapidationis, & ſtrangulationis vel ſuſpenſionis, vt patet Leui. 21. & Deutero. 13. & 21. & Nu. 35. & quantum ad hoc reſpondit Ruth, & dixit quæ te terra morientem ſuſceperit, in hac moriar, ibique locum accipiam, ideſt quacunque morte tu morieris; hanc ergo pariter ſuſtinebo. Sed dicendum, quod hoc non multum conuenit, quia ſi iſtę eſſent reſponſiones Ruth ad dicta Noemi, ponerentur etiam dicta Noemi, ſed non ponuntur. Secundo patet, quia aliqua iſtorum dictorum coincidunt cum alijs. Nam in tertio coīcidūt omnia, quia illud eſt de obſeruatione G
generali totius legis, & vltra totam legem non ſunt aliqua præcepta, quæ oporteret diſtingui inter ſe, nec diſtinguūtur alia quatuor a tertio, & m̄ diſtinguuntur. Tertio patet, quia ſtante hoc aliqua iſtorum ſunt ad q̄ nō recte reſponderet Ruth: nam ꝙ diceret Noemi ꝙ tenebātur Iſraelitæ ad obſeruanda omnia præcepta legis, & reſponderet Ruth: populus meus, populus tu', non erat conueniens reſponſio, quia non erat ad propoſitum. Item cum dixit Noemi, vt iſti volunt, ꝙ in lege erat pro præuaricatoribus pœna mortis quadruplicis, non erat ad propoſitum reſponſum Ruth, ſ. quę te terra morientem receperit, in ea moriar, ibique locum accipiam ſepulturæ. Etiam cum diceret Noemi ꝙ non licebat mulieri ſecundum legem Hebræorum H
habitare cum aliquo viro, niſi eſſet maritus ſuus, non erat conueniens reſponſio, ſcilicet vbi morata fueris pariter morabor, quia poterat eſſe quòd Noemi non acciperet virū, & Ruth acciperet, & ſic non deberent habitare in eodem loco. Sexto patet, quia ſi Noemi intendebat denunciare ipſi Ruth difficilia legis ſolum nō denunciaret ei, niſi illa quæ eſſēt difficilia ipſi Ruth, & tamen primum ipſorū quod propoſuiſſe dicunt, ſc. licet, quòd nō licebat Iſraelitis ire extra terram Iſrael ſine cauſa non erat difficile ipſi Ruth. Nam cùm ipſa pp Noemi deſeruiſſet parentes, cognatos, amicos, & natale ſolum, vt veniret in terram Iſrael, non deſideraret ire ad alias regiones extra terram Iſrael. Dicendum ergo, ꝙ non dixit Ruth iſta ad reſpondendū I
ad talia dicta Noemi qualia iſti dicunt interceſſiſſe, vt ſupra poſita ſunt: ſed dixit hæc ad oſtendendum intentionem ſuam: nam Noemi aduerſabatur ipſi Ruth pſuadendo ei, ꝙ reuerteretur ad ſuos. Voluit autem oſtendere quod voluntas ſua determinata erat ad eundum cum illa, & ad hoc dixit multa, quæ ſufficienter oſtenderent intentionem iſtam, & fuerunt aliqua ipſorum ad reſpondendū duobus dictis Noemi, ſcilicet, en reuerſa eſt cognata tua ad populum ſuum, & Deos ſuos, vade & tu cum illa. Dicendo autem iſta ſignificabat omnino non ſe diuidendam ab illa, quia iret ad quemcumque locum illa iret, & maneret in quocunque loco illa maneret, & moreretur in terra in qua illa ſepeliretur. Et reſpondet etiam ad illa dicta K
duo. Nam cùm dixit Noemi, ꝙ reuerſa fuerat Orpha ad Deos ſuos, videbatur innuere, quòd etiam reuerteretur ipſa, & ait Ruth: Deus tuus, Deus meus, ſcilicet nolo redire ad illos Deos, quos prius tenebā. Et cùm dixit, reuerſa eſt ad populum ſuum innuebat, quòd reuerteretur Ruth etiam ad populum ſuum: & ad hoc dixit Ruth quòd nolebat, ſed quocunque iret Noemi, illuc iret Ruth: vbi moraretur Noemi, ibi moraretur Ruth: & populus Noemi, eſſet populus Ruth, ideo eundo ad populum Iſrael, qui erat populus Noemi videbāt ire Ruth ad populū ſuū. Et ad magis cōfirmandū cōcluſit dicens: quæ te terra moriētem ſuſceperit, ī ea moriar: ibique locum accipiā ſepulturę.

Reſponſi. ad quæſi.

An Ruth peccabat dicens: Deus tuus, Deus meus. Quæſt. XXV.

QVEARETVR, an Ruth peccabat dicēs, Deus tuus Deus meus, quia videbatur dicere, quòd quicunque eſſet Deus Noemi ille eſſet Deus eius, & tamen hoc poterat eſſe malum, ſcilicet, ſi Noemi acciperet aliquem Deum gentilium in Deum, ꝙ Ruth acciperet illum eundem in Deū. Reſpondēdū ꝙ iſta propoſitio poteſt intelligi dupliciter: vno modo quòd Ruth acciperet in Deum quēcunque acciperet Noemi. Alio modo ꝙ acciperet illum, quem nunc habebat Noemi. Accipiendo primo modo videbatur eſſe peccatum, quia poterat Noemi accipere in Deum aliquem, qui non eſſet Deus, & non debet aliquis ponere fidem ſuā in poteſtate alterius, quia ille poterat errare, & error periculoſiſſimus eſt in fide, eo quòd fides eſt fundamentum omnium virtutum meritorum, cum ſine ipſa impoſſibile ſit placere Deo, ad Hæbræ. 11. Et hoc verum eſt, niſi fortè Ruth certiſſime conſideret, quòd Noemi haberet rectam fidē: & non variaret illam, quia tunc poterat credere id, quod illa credebat: quia ſic etiam eſt apud nos: nam ſimplices per ſe non poſsūt peruenire ad omnia, quæ in fide ſūt cognoſcenda: & dependent ipſi a ſapientibus, ſcilicet, quòd ipſi credunt ea, quæ ſibi ſapientes denunciant eē credenda. ſi aūt accipiatur ſo mō. ſ. ꝙ Ruth diceret, ꝙ ille qui nunc erat Deus Noemi, eſſet Deus eius, manifeſtum eſt, quòd non peccabat, ſed rectè agebat, quia per hoc dimittebat idolatriam, & trāſibat ad cultum veri Dei. Et iſtud intellexit Ruth. Dicendum ergo, ꝙ non peccauit in hoc Ruth, nec ſe expoſuit periculo, quia mouebatur a Deo, & qui ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt. ad Ro. 8. quòd autem Ruth ad dicēdum hoc, & redeūdum in terram Iſrael moueretur a Deo declaratum fuit ſupra in quadam quæſtione. Secundò patet, quia Ruth ſciebat etiam vel ſaltem credebat, quod non mutaret illum, cùm Iudæi nunquā colerent alium Deum niſi vnicum celeſtem, qui ſine idolo, & repreſentatione eſt: potiſſimum cum nunc reuerteretur in terram Iſrael. ideo cùm Ruth dixit ipſi Noemi: Deus tuus Deus meus, non poſuit ſe ſub dubio, ſed determinatè elegit Deum Iſraelitarum in Deum, quia ſciebat quòd illum colebat Noemi, & ad illius terram ibat: & nullus alius erat præter illum, qui iuſtè coli poſſet.

Fides eſt fundamentum oīum virtutū meritorū.

Quare dixit Ruth, quæ terra te morientem ſuſceperit, in ea moriar. Quæſt. XXVI.

QVAERETVR vlterius, quare dixit Ruth, q̄ terra te morientem ſuſceperit, in ea moriar: Reſpondendum quod Ruth, vt dictum fuit ſupra, intendebat ire cum Noemi: & quia Noemi inſiſtebat valde, quòd non iret cum ea, vt ceſſaret iam inſiſtere, dixit ſibi, quòd iret cū ea, & non ſepararetur vllo mō ab ea niſi per mortē, cùm ait: quæ te morientem terra ſuſceperit, in ea moriar. Et iterum: hęc mihi dominus addat, ſi non ſola mors me & te ſeparauerit. Et quia poſt mortem adhuc poterat eſſe aliqua ſeparatio, dixit Ruth, quòd etiam tunc non ſepararetur, quòd in quacunque terra moreretur Noemi, ibi moreretur Ruth. Intendebat enim Ruth, quòd cùm ipſa eſſet iuuencula, & Noemi eſſet ſenectute confecta: quòd naturali via prius moreretur Noemi, & tūc ipſa expectaret in loco in quo moreretur Noemi, vt ibi moreretur, & ſepeliretur cū illa. Et dixit hoc ad ſignificādū ꝙ poſt mortē ſuā nō faceret Ruth deportari oſſa ſua in terrā Moab vt ſepelirēt inter cognatos ſuos quia iſta fuit cōſuetudo Gentiū oīum a principio, ꝙ qui

erant

erant de eadem cognatione, ſepelirentur in eodem lo A
co, ſiue ſepulchro: & putabant hoc eſſe fortunium:
Et ſiquis no poſſet ſepeliri in ſepulchris maiorũ ſuo-
rum, putabatur eſſe infortunatum: vnde Abraham
emit agrum in ius ſepulchri, vt ſepeliretur ipſe in eo,
& tota cognatio ſua: Gen. 23. Et ibi ſepeliebantur
patres, & filii, & matres. Nã in eodẽ ſepulchro fuerunt
ſepulti Abrahã, & vxor ſua Sara, & filius ſuus Iſaac, &
vxor ei⁹ Rebecca, & nepos eius Iacob, & vxor ſua Lia.
Gen. 49. & tñ nondũ venerat ritus iudaicus, quia non
erat data lex, ſed Abraham cõicabat inter Chananę
os: nec differebat ab eis, niſi in fide, & in quibuſdam
operibus, quę ſine lege eſſent: ergo ſic etiam erat inter
Chananæos, quia non haberet Abraham diſtinctum
morem ab omnibus hoĩbus ſui temporis. Et iſtud ẽt B
poſtea obſeruatum eſt apud omnes iudęos, ꝙ quilibet
ſepeliebatur in ſepulchro patrum ſuorum, vt patet 2.
Reg. 17. & 19. & in multis locis. & cenſebatur eſſe ma
gna pœna, & infortunium, ꝙ quis non ſepeliri poſſet
in ſepulchro patrum ſuorum. Sic patet de viro, qui
venit ad prophetizandum contra altare Bethel, & iuſ-
ſerat ei Deus quòd non comederet, nec biberet in Be
thel: & quia comedit & bibit, prænunciatum eſt ei a
Deo, ꝙ cadauer eius nõ inferretur in ſepulchrum pa-
trum ſuorum, 3. Re. 13. Si tamen non eſſet cõſuetudo
omnium ſic ſepeliri, non iudicaretur infortunium ſe-
peliri extra ſepulchrum patris, & ſic eſſet conſuetudo
apud Moabitas, de quorum terra erat Ruth, & apud
omnes gentes, ideo fortè Ruth quãdo moreretur vel- C
let, quòd cadauer ſuum portaretur in terram Moab:
& tamen tantum diligebat ipſam Noemi, quòd feli-
cius ſibi iudicabat eſſe ſepeliri cum illa, quam quòd ca
dauer ſuum reduceretur in terram ſuam: ideo dixit,
quæ te terra morientem ſuſceperit, in ea moriar, ibiq;
locum accipiam ſepulturæ.

Quare redeunte Noemi in Bethlehem mulieres vrbis dicebant: hæc eſt illa Noemi. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR vlterius: quare redeunte Noe-
mi in Bethlehem mulieres vrbis dicebant: Hęc
eſt illa Noemi. Reſpondendum, quòd dupliciter
poteſt reſponderi. Primum, quòd iſta litera dupli- D
citer legitur: nam doctores noſtri, vt communi-
ter legunt deprimendo eam, & tunc eſt modus con-
gaudendi, vel reſpondendi: Quòd ſit modus reſpon-
dẽdi patet, quia cùm fama magna eſſet in vrbe de ad-
uentu Noemi dicerent aliquæ, q̃ eſt iſta, quę venit de
qua eſt fama: & reſpondetur, hæc eſt Noemi illa, de
qua multa referebantur, quãdo erat abſens. Si legatur
per modum cõgaudendi eſt ſenſus, quòd veniente il-
la mulieres Bethlehem congaudentes de aduẽtu eius,
dicerent: hæc eſt illa Noemi, ſcilicet cuius aduentum
præſtolabamur. Alio modo eſt ſenſus, quod legatur
admiratiuè, & ſic legunt Hebręi, ſ. hæc eſt illa Noemi,
ideſt, nunquid iſta eſt illa Noemi, de qua tantæ laudes
ferebantur, & quæ tã fęlix quondam fuit, & nũc pau- E
per, & ſola reuertitur. Et iſte ſenſus eſt ſatis conueniẽs,
quia cognita erat fęlicitas Elimelech, & Noemi in vr
be Bethlehem: quia de nobilioribus eius erat. Et nunc
cognoſcebatur eius calamitas, de qua omnes admira-
bantur: ſic patet 4. Reg. 9. vbi ponitur Iezabel, quòd
a canibus comeſta eſt manẽte capitę, & ſummitatibus
manuum, & pedum, & videntes tunc ſtupebant, & di-
cebant: Hæccine eſt illa Iezabel, quæ ad tantam pro-
ſperitatem fuit, & ad tantam calamitatem deuenit?
Et hoc etiam conſonat verbis Noemi dicentis, non
vocetis me Noemi, ideſt pulchram, ſed Mara, ideſt,
amaram, quia valde amaritudine me repleuit omni-
potens.

CAPITVLVM. II.

ERat autẽ viro Elime-
lech conſanguineus
homo potens, & ma
gnarum opum noĩe
Booz. Dixitq; Ruth
Moabitis ad ſocrum
ſuam: Si iubes vadã
in agrum, & colliga
ſpicas, quæ fugerint manus metentium
vbicunque clementis in me patris familias
reperero gratiam. Cui illa reſpondit: Vade
filia mi. Abiit itaque, & colligebat ſpicas
poſt terga metentium. Accidit autẽ vt ager
ille haberet dominũ nomine Booz, qui erat
de cognatione Elimelech. Et ecce ipſe ve-
niebat de Bethlehem: dixitque meſſoribus:
Dominus vobiſcum. Qui reſponderunt ei: De conſ. [illegible]
Benedicat tibi dominus. Dixitque Booz iu-
ueni, qui meſſoribus præerat: cuius eſt hæc
puella? Cui reſpondit: Hæc eſt Moabitis,
quæ venit cum Noemi de regione Moabiti
de, & rogauit vt ſpicas colligeret remanen-
tes, ſequens meſſorum veſtigia, & de mane
vſque nunc ſtat in agro, & ne ad momentũ
quidem domum reuerſa eſt. Et ait Booz
ad Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum
agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc
loco: ſed iungere puellis meis, & vbi meſ-
ſuerint ſequere. Mandaui enim pueris meis,
vt nemo moleſtus ſit tibi: ſed etiam ſi ſitie-
ris vade ad ſarcinulas, & bibe aquas, de
quibus & pueri bibunt.

Erat autem viro. Deſcripta eſt in præcedentibus Ruth conuerſio: hic deſcribitur eius virtuoſa conuerſatio: & quia inter omnes virtutes humilitas tanquam fundamentum eſt, primo agitur de eius humilitate, & diuiditur in quatuor. Et primo ponitur ipſius Ruth humilis actio: ſecundò in agendis honeſtatio ibi. *Accidit autem.* Tertiò eius pro beneficiis gratitudo ibi. *Quæ cadens.* Quartò eius in actionibus ſolicitudo ibi. *Collegit ergo.*

An ordo ſit continuus. Quæſt. I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quę habẽtur hic ſint cõtinuata ad præcedentia, & an ſint facta immediatè poſt illa, vel interiecto aliquanto tẽpore. Ad primum dicendum, ꝙ cõtinuus ordo eſt, ꝙ ſupra agitur de aduẽtu Ruth cũ Noemi in terrã Iſrael, hic aũt agiẽ de his, q̃ fecit Ruth poſtq̃ fuit in Bethlehẽ vrbe terræ Iſrael. ſ. quõ collegit ſpicas in agro Booz.

Ad ſecundum dicendum, quòd paucum tempus A fuit inter præcedentia, & iſta. ſ. fortè duo, vel tres dies, aut parum plus. Nam præcedenti ca. dr̄ quòd Noemi, & Ruth venerunt in Bethlehem quando primū hordea metebant, & hic dicitur qūo Ruth iuit ad colligē dum ſpicas in agrum, & ſatis credendum eſt, quòd fuerit poſt reditum de Moab immediatè: nā cùm eſſet tē pus meſſis, quando venerunt, vt patet præced. ca. tunc non erat tempus faciendi alia officia, iret Ruth ad colligendum ſpicas, & quia cùm eſſet ſolicita, nollet manere aliquo tēpore ociola, iret ad colligendum ſpicas mox, vt veniret de terra Moab: & tamē iſtud quod hic dicitur, accidit prima die, qua iuit Ruth ad colligendum ſpicas in agrum Booz: ergo immediatè poſt præcedentia factum eſt. Circa primum dicitur. *Erat autē* G *Elimelech conſanguineus homo potens.* Quia hic dicitur quomodo Ruth iuit ad colligendum ſpicas in agrū Booz: ponitur quis fuerit iſte Booz, & dicitur, quod erat cōſanguine⁹ Elimelech, qui erat maritus Noemi, & mortuus fuerat in regione Moab præced. cap. hoc autē ponitur ad notandum id, quod infra ſequitur, ſicut declarabitur in quadam qōne: & erat hō potens iſte Booz, qa erat de magno genere. *Et magnarum opum nōie Booz.* Ille erat de ditioribus totius vrbis Bethlehē: & ex hoc arguunt Iudęi, Elimelech fuiſſe virum diuitem, quia erat cognatus Booz viri diuitis: & ponuntur magnæ diuitiæ illius ad oſtendendum fęlicitatem Ruth, quæ iſtum in virum ſuſcepit. *Dixitq́ Ruth Moabitis ad ſocrum ſuam.* Erat Ruth iuuencula, & ſolicita circa agēda, nec H volebat eſſe ociolā, ideo petiuit a Noemi ſocru ſua, an vellet, quòd iret ad colligendum ſpicas, & eſt Moabitis nominatiui caſus. ſ. Moabitis Moabitidis. i. mulier de terra Moab. *Si iubes vadam in agrum, & colligam ſpicas.* Erat Ruth ualde humilis: quia non dedignata eſt ſe ſubicere ad iſtud miniſteriū. ſ. vt in agro alieno colligeret ſpicas, quæ euad bant manus metentium. Etiam erat obediens: quia ſine mandato Noemi nihil facere volebat: erat etiā ſolicita, quia antequam Noemi aliquid iuberet ei agere, ipſa petiuit an agere deberet aliquid, & an colligeret ſpicas. *Quæ metentium fugerint manus.* Fugiebât manus metentium dupliciter, vno modo cadendo in terra poſtquam erant abſciſſæ, alio mō effugiendo falcem, quia quędā erectę manebant quas I falces meſſorum non tangebant, & omnes iſtas colligeret Ruth, alias autem ſpicas non auderet colligere, quia non erat ager aliquis ſuus. *Vbicunque clementis in me patris familias reperero gratiam.* Ideſt vadam ad multos agros, & uidebo in quo agro ſit ipſe dominus agri mihi clemens, non me moleſtans, quia colligo ſpicas, & vbi reperero talem dominum agri ſiue patrem familias colligam ſpicas: Aliqui enim tam auari ſunt, ꝙ nolūt, ꝙ ēt ſpicas cadētes in agris ipſorum alieni colligant. Iuit autem Ruth ad agrum Booz, qui erga eam valde clemens fuit, vt patet infra in litera. *Cui illa reſpondit; vade filia mi.* Quia rectum dicebat Ruth, nō ſolùm conceſſit Noemi, ſed etiam gauiſa eſt, quòd hoc vellet facere. *Abijt itaque, & collegit ſpicas poſt terga meten-* K *tium.* Quia illę, quæ erant poſt terga metentium, erāt quæ euaſerant manus eorum: quæ autem erant ante vultum ipſorum cùm nondum effugerant ipſorum manus, ideo non tangebat illas Ruth.

Ruth erat humilis obediēs, et ſolicita.

Quare dicitur, quòd erat conſanguineus Elimelech, & potens magnarum opum. Quæſt. II.

QVEARETVR circa prædicta, cùm hic intendat ſcriptura dicere, quòd Ruth iuit ad colligendum ſpicas in agris Booz, quare dicitur, quòd erat conſanguineus Elimelech, & potens, & magnarum opum: quia iſta non viderētur eſſe de neceſſitate hiſtoriæ, & ſacra ſcriptura nō tangit aliquid quod ſuperfluum ſit, quia potius eſt breuiloqua quā ſuperflua. Dicendum, ꝙ iſta non ponuntur hic ſine miſterio. Nam tota intentio iſtius libri eſt deducere, quomodo Ruth copulata fuit matrimonio ipſi Booz, & ex eo habuit filium nōie Obed, & quia fuit occaſio quædam iſtius ꝯtractus matrimonialis, quòd Ruth iuerit ad colligendum ſpicas in agro Booz, ponitur de iſta collectione, & quia Booz non accepiſſet Ruth in vxorem, niſi qa erat vxor ante hoc cognati ſui Maalon: & iure propinquitatis accepit eam, ut patet infra, & ponitur quomodo erat Booz cognatus Elimelech patris Maalon, vt per hoc ſciatur, quòd erat cognatus Maalon, & ſic iure propinquitatis competebat ei accipere in vxorem ipſam Ruth, & oīa, quę fuerunt ipſius Maalon, & vt tota hiſtoria nota ſit ex quo fundamento habeat originem, dicitur quòd erat Booz cognatus Elimelech. Dicitur autem quòd iſte Booz erat vir potens, & magnarum opum ad ſignificandum fęlicitatem Ruth, quæ nunc paupercula venerat de terra Moab, & colligebat ſpicas poſt terga metentium, & illico acciperetur in vxorem a viro potentiſſimo totius vrbis Bethlehem, & copioſarum diuitiarum. Et hoc etiam eſt ad oſtendendum qualiter Deus retribuit ſperantibus in ſe. Nā iſta puella reliquerat terram ſuam, & Deos ſuos, vt veniret ad colendum Deum Iſrael, & habitaret in terra eius, ideo iuſtum erat quòd Deus retribueret, & hoc oſtendit hic, cùm ipſa Ruth accepta fuerit in vxorem a viro potentiſſimo, & ditiſſimo.

Quomodo Booz erat cognatus Elimelech, & an eſſent ambo fratres, & filij Salmon. Quæſt. III.

QVAERETVR vlterius, de iſto Booz quomodo erat cognatus Elimelech ſicut dicitur in litera. Reſpondent Hebręi, quòd fuit Booz frater Elimelech, & ambo fuerunt filij Salmon, cuius Booz dicitur filius, vt patet inf. 4. Dicit Nicolaus, ꝙ iſtud non ſtat. ſ. quòd iſti ambo eſſent filij Salmon filij Naaſon. Quod probat, quia vel ponetur fuiſſe Ruth hiſtoria tempore Abeſan, vel tempore Heli ſummi ſacerdotis, ſicut declaratum eſt pręced. cap. ſi autem ponatur fuiſſe tempore Abeſan non ſtat: quod patet, quia Salmon pater Booz, qui fuit filius Naaſon fuit in introitu Iſraelitarū in terram Chanaan: nam qn̄ capta eſt Iericho erat ibi Salmon: & ipſe cępit Raab Iericontinam in vxorem, & genuit ex ea Booz, vt patet inf. 4 & Mat. 1. & captio Iericho fuit in introitu in terram Chanaan, quia ante Iericho nulla ciuitas capta eſt, vt colligitur ex ordine libri Ioſue a principio vſque ad 6. & ab illo tempore vſque ad tempus Abeſan fluxeruut anni 272. ſ. 40. qui cōputātur ſub Hothoniele primo iudice, & 80. ſub Aod Iudi. 3. & 4. ſub Barac Iudi. 4. & 40. ſub Gedeone Iud. 8. & 23. ſub Thola Iudi. 10. & 22. ſub Iair eo. cap. & 18. ſine Iudi. eod. cap. & tres ſub Abimelec Iudi. 9. & 6. ſub Iephte Galaaditæ Iudi. 12. & poſt eum fuit Abeſan eo. ca. qui ſimul ſunt anni 272. Quomodo poterat eſſe ergo tantæ ętatis Booz, & Elimelech frater eius, vt tempore Abeſan poſſet Booz accipere vxorem, & gignere ex ea? nam genuit Obed, vt patet inf. 4. cap. Si autem dicatur, ꝙ hiſtoria Ruth accidit tempore Heli ſummi ſacerdotis, adhuc difficilius erit, quia ille fuit annis 45. poſt principium iudicaturę Abeſan, quia Abeſan iudicauit. 7. annis, & Ahialon decem poſt ipſum: & poſtea Abdon 8. Iudi. 12. et Samſon poſtea 20. Iudicum decimo ſexto, quibus cōiunctis ad ſupradictos erunt anni 314. & nullatenus poterat eſſe tantę ætatis Booz ad gignendum nunc Obed, quia nullus hoīum hoc tempore tātum viuebat, imò nec medietatē tp̄is. Ideo dicit Nicolaus ſecundùm catholicos doctores

quoſ-

quoſdã, quòd tres fuerunt Booz eiuſdẽ nominis, au', pater, & filius, & hic ſubticentur duo, ſ. auus, & pater. Et ponitur hic tertius Booz, & duo alij ſubticentur: & tũc manifeſtum eſt, quòd potuit eſſe Booz vnus filius Salmõ ex Raab, & potuit alius Booz eſſe pater Obed, & maritus Ruth, de quo hic dicitur: & ſic etiam aſſerit Nicolaus ſuper Math. vbi ponitur Booz in genealogia Saluatoris. Dicendum tamen eſt, quòd non fuerũt tres Booz, ſed vnicus ſicut declarabitur infra 4. & tamen ſiue fuerit vnus, ſiue tres non ſpectat ad præſens, eo ꝙ non agitur hic quomodo Booz pater Salmon potuit accipere Ruth in vxorem, ſed ſolũ de propinquitate, quæ erat inter Booz, & Elimelech: & ad hoc nihil refert quot fuerũt Booz: quia ſi vnicus fuit, illius fuit Elimelech cognatus. Si autem tres ſint, vltimus illorum fuit cognatus Elimelech, & quòd fuerit frater, vel in alio gradu propinquitatis, quantum ad hoc non ſequitur aliquod inconueniens: non tamen videtur ꝙ fuerit frater, quia ſi fuiſſet frater, non diceretur quòd erat Booz cognatus Elimelech, quia cognatus eſt nomen generale cõſanguinitatis, & non diceretur de fratribus, ꝙ erant cognati ſolùm, ſed ꝙ erãt fratres, quia parua propinquitas ſignificatur dicendo ſolùm cognatus: quis tamen gradus cognationis eſſet inter Elimelech & Booz magis declarabitur infra ſequenti cap. vel infra 4.

Quomodo dicitur hic de Booz, quòd erat uir potens. Quæſt. IIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur hic de Booz, quòd erat potens. Dicunt Hebræi quidam, ꝙ erat potẽs, quia erat iudex totius Iſrael. Iudices autem temporibus ſuis erant potentiſſimi in populo, quia nulli erant tunc reges, & licèt nõ eſſent domini, nec principes, vt declaratũ eſt in prologo ſuper librũ Iudi. & Iudi. 8. tñ ipſi erãt maximi viri in toto populo, ad nutũ quorũ pẽdebat totus popul', & iſti ꝯgregabãt totum Iſrael ad bellum, & faciebant oĩa alia, quæ pertinebant ad totum populum: & colligũt Hebræi aliqua liter, quòd Booz eſſet iudex, quia litera vocauit eũ potentem: & dicunt eum fuiſſe iudicẽ, qui vocatur Abeſan, quia ille etiam fuit de tribu Iuda, & fuit de Bethlehem. vt patet Iudi. 12. Aliquis dicet, ꝙ hoc non ſtat, quia ſi Booz eſſet iudex ſuper totum Iſrael, eſſet vir valde excellentis apparatus, & honoris: & tamen Booz erat ruſticus vir: ipſe enim ibat ad meſſores in agrum, & ipſe dormiebat in area, quãdo purgabatur triticum, vt patet hic, & ſequenti cap. ergo non erat iudex. Dicendum, quòd principes, & magni domini antiquitus non erant tam faſtuoſi, ſicut nunc. Nam humiliabant ſe, nec incedebant in habitu tam ornato. Vnde Saul, qui fuit primus rex Iſraelitarum, poſtquam factus eſt rex, ſequebatur boues de agro, & cuſtodiebat illos 1. Re. 11. reges tamen erãt valde maioris poteſtatis & dignitatis inter Iſraelitas, q̃ iudices, vt declaratũ eſt in prologo libri Iudicũ: ideo a fortiori iudices in habitu humili incederẽt vacãtes operi agriculturæ: potiſſimè, qa Booz nõ legitur agriculturã per ſe exercuiſſe, ſed ad videndum meſſores, quos habebat in agro, ibat: ideo non obſtante hoc poterat eſſe iudex. Dicendum tamẽ magis videtur, ꝙ non fuerit iudex. Primò patet, quia ſi fuiſſet iudex, veriſimile erat cùm ſcriptura agat hic de illo ſæpe, ꝙ noĩaret eum eſſe iudicẽ, præſertim cùm dixerit præcedenti ca. in diebus vnius iudicis factum eſſe, quod hic dr̃. Secundò patet, quia inter iudices non eſt aliquis, qui vocetẽ Booz, ſi legantẽ noĩa oĩum ꝑ totũ librum Iudicum: & dicere iſtum fuiſſe iudicẽ, eſt ſomniare, cùm nullum motiuum habeamus ad hoc. Tertiò patet ponendo, ꝙ iſte fuerit iudex, neceſſe eſt ꝙ ponatur fuiſſe Abeſan: nam non reperitẽ alius, qui fuerit de tribu Iuda, & de Bethlehẽ inter iudices niſi Abeſan, vt patet Iudi. 12. & tñ, ꝙ mutemus nomen, vel ꝙ dicamus iſtũ fuiſſe binomium cũ id nõ appareat, videtẽ non ſatis conuenienter: quia ſic eſſet via ad aſſerẽdum quæcunq; incerta, quod repugnat ſatis dignitati ſacræ ſcripturę. Quartò patet, quia ſi ponatur Booz fuiſſe Abeſan, non eſt ſatis conueniens tempus ad id, quod ipſi aſſerunt, ſcilicet, quòd fuerit vn' Booz, & iſte fuerit filius Salmon, quia videtur, quòd ante Abeſan eſſe debuerit ad hoc, quòd Booz potuerit conueniẽter accipere Ruth in vxorem: & non eſſet in ætate valde decrepita ad gignendum impotente: quod declarabitur magis ſequenti cap. vel infra 4. dicetur ergo, quòd

Booz non fuit iudex Iſrael, vt volunt Hebræi.

A

B iſte Booz non erat iudex Iſrael, erat tamen vir potens, quia erat de magno genere inter omnes Iſraelitas. Nã tribus Iuda erat excellẽtior inter omnes tribus Iſrael, & princeps tribus iſtius erat honorabilior omnibus viris tribus iſtius, & oĩum aliarum: nam quando dedicatum eſt tabernaculum Moyſi in deſerto, Naaſon princeps in tribu Iuda obtulit priuſquã ceteri Iſraelitę Nu. 7. erat Booz nepos illius Naaſon, vt patet inf. 4. & Mat. 1. ideo ipſe etiam eſſet princeps tribus Iuda tempore ſuo, & ſic eſſet homo potens & honorabilis. Etiã eſſet magnarum opum, quia cũm eſſet de magnis parentibus regulariter diues eſſe poterat, quia viri potentes diuites ſunt, niſi ipſi deſtruant diuitias, vel a caſu aliter fiat. *Accidit autem.* Hic ponitur ſecũdum huius ca. ſ. ip-

Ipſi' Ruth honeſtatio

C ſius Ruth honeſtatio, quia honeſtabatur in oĩbus, quę ageret, & cum iſtis viris alienis, inter quos nunc ſpicas colligebat, valde honeſtè ſe habebat, licèt de honeſtate eius aliter ſentiant Iudæi, ſicut infra dicetur in quadã quæſtione: & dicitur. *Accidit autem ut ager ille haberet dominum nomine Booz.* Scilicet, accidit quod ager, ad quẽ Ruth iuit ad colligendum ſpicas eſſet ager Booz. Et debet conuerti iſta ſententia. ſ. accidit, quòd Ruth iret ad colligendum ſpicas in agrum, qui erat Booz. Nam Ruth neſciebat quò ibat, ſed dixit, vadam, & colligam ſpicas, quæ metentium effugerint manus vbicunque clementis in me patris familias reperero granam: & tunc a caſu iuit ad agrum Booz. *Qui erat de cognatione Elimelech.* Repetit quod dixerat ſupra. ſ. erat autem vi

D ri Elimelech cõſanguineus homo potens noĩe Booz. In quo gradu conſanguinitatis attinerent ſequenti ca. & inf. 4. dicetur. Et repetit iſtud hic, quia fecerat quandam interpoſitionem de Ruth. & nunc redit ad enarrandum de Booz. *Et ecce ipſe ueniebat de Bethelehem.* Scilicet, meſſores erant in agro, cum quibus erat Ruth, & Booz veniebat de Bethlehem ad videndum quid facerent meſſores ſui. nam ipſe habitabat in Bethlehem, & iſti agri erant apud vrbem Bethlehem. Et cùm dicitur hic, ecce ipſe veniebat de Bethlehem, nõ eſt ſenſus quòd illico vt enit in agrum Ruth ad colligendum ſpicas venit ipſe Booz: nam Ruth venit in aurora ad colligendum ſpicas, & Booz venit inclinata iam die ad videndũ meſſores. Quod patet ex verbis iuuenis,

E q̃ præerat meſſoribus ad Booz. ſ. hic eſt Moabitis, quę venit cum Noemi, & rogauit, vt ſpicas colligeret remanentes, et de mane vſq; nunc ſtat in agro, & ne ad momentum quidem reuerſa eſt. *Dixitque meſſoribus: dominus uobiſcũ.* Mod' ſalutandi eſt. ex hoc loco ſacræ ſcripturæ debet aſſumptum eſſe verbũ illud, qđ in Miſſa, et alijs officijs diei frequentatur, ſcilicet. Dominus vobiſcum. et non ponitur hic tanquam pertineat ad integritatem hiſtoriæ, ſed ad dandam bonam eruditionẽ moralem. Nam ſcriptura ſacra intẽdit dirigere omnes actus noſtros ad rectum reducendo: ideo hiſtorijs interdum documenta moralia immiſcet. Nam ſic dicit beat' Paul. 2. ad Titũ 3. Omnis ſacra ſcriptura diuinit' inſpirata vtilis eſt docẽdũ, ad arguẽdũ, ad corripiendũ,

Dñs vobiſcum. vnd: ſumptum fuerit.

ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei
ad omne opus bonũ inſtructus. Et quia Booz ſalutauit
hic meſſores ſuos, voluit nos inſtruere ſcriptura rectũ
eſſe, quod proximos ſic ſalutaremus, & hoc potiſſi-
mè, quia dicitur: Dominus vobiſcũ. i. inuocatur Deus
in adiutorium iſtorum. Et iſtud faciendũ eſt in om-
nibus actionibus noſtris. Nam totum eſſe & bonum
noſtrum exterius & interius pendet a Deo, ideo non
poſſumus quicquam agere, niſi fuerit dominus nobiſ
cum. Rectè ergo ſalutat nos, qui dicit, dominus vobiſ-
cum: Sic dixit Apoſtolus ad Corin. 1. capi. 10. ꝙ quic-
quid operis faciamus, in nomine domini faciamus.
Qui reſponderunt: benedicat tibi dominus. Conuenienter
reſponderunt ad ſalutationem Booz: nã ipſe optaue-
rat actus oẽs illorum a Deo dirigi, cũ dixit: Dñs vobiſ
cum: ipſi verò optauerũt, ꝙ Deus multiplicaret eum
in bonis, dicentes: Benedicat tibi dominus. Nam be-
nedictio multiplicationem, vel abundantiã importat,
vt patet 2. Corin. 9. vbi opponitur benedictio auaritiæ,
vel parcitati; nam dicitur. Qui parcè ſeminat, parcè
& metet: qui in bñdictionibus ſeminat, de benedictio-
nibus, & metet. *Dixitq; Booz iuueni, qui præerat meſſoribus.*
Erat Booz vir potens, & magnarum opum, & nõ erat
continuè in agro cum meſſoribus ſuis, ideo conſtitue
rat quædam iuuenem, qui præeſſet omnibus meſſori
bus, vt dirigeret eos in agendis, & caueret ne ociaren-
tur, & ab illo quæſiuit nunc Booz de Ruth, quæ eſſet.
Cuius eſt hæc puella? Erat enim adhuc Ruth tenera æta-
te, quia pauco tẽpore fuerat cũ viro ſuo Maalon: ideo
vocabatur adhuc puella, quamquam eſſet vidua. *Qui
reſpondit: hæc eſt Moabitis, quæ venit cum Noemi de regione
Moabitide.* Mox vt intrauit Noemi in vrbem Bethele-
hẽ, fama percrebuit apud oẽs eam veniſſe: vnde dice-
bant mulieres: hæc eſt illa Noemi. præced. cap. ideo ẽt
ſciebatur de Ruth Moabitide, quæ cùm illa venerat,
& ſic apud oẽs de vrbe cognita erat Ruth per famam
licèt nondum viſa extitiſſet, ideo Booz cognouit eam
ex noĩe, ſed non vultu. *Et rogauit vt ſpicas colligeret re-
manentes.* Iſtę ſpicę non habebãtur pro derelictis dum
meſſores erant in agro, ideo nõ poterat iure ſuo Ruth
illas accipere, ſed oportebat hoc facere ex cõceſſione
eius, qui præerat meſſoribus: & ſic factum eſt. Sic. n.
ipſa dixerat ad Noemi, colligam ſpicas, quæ metentiũ
manus effugerint, vbicunq; clementis in me patris fa
milias gratiam eſſe proſpexero, vt patet ſupra in litera.
Et dixit hoc iuuenis iſte ad Booz, vt non putaret, quòd
ipſe concedebat illi puellæ aliquid aliud de meſſe acci
pere, niſi ſpicas remanentes, quæ colligi ab eo nõ de-
bebant, de quo infra dicetur in quadam quæſtione. *Se-
quens meſſorum veſtigia.* Nam ante meſſores erat meſ-
ſis, & ſpicę ſtantes, quæ nondum euaſerant manus me
tentium: illas non tangebat Ruth: poſt veſtigia autẽ
ipſorum quęcunq; ſpicæ manebant, euaſerant manus
metentium. *Et de mane vſque ad veſperam ſtat in agro.* Po-
teſt dupliciter intelligi: vno modo ꝙ Booz veniret ad
meſſores ſuos eo die, inclinata iam die. Alio modo, ꝙ
Ruth veniſſet aliis dieb⁹ ad agrum iſtum, & quotidie
faceret hoc, ꝙ nõ recederet de agro de mane vſq; ad
veſperã. Quicquid ãt ſit iſte iuuenis princeps meſſorũ
dicebat hoc ad laudandũ ſollicitudinẽ Ruth, ꝙ cũ eſſet
puella tenera tolerabat pondus diei totius, & magni
ardoris eſtiui colligens ſpicas, nec reuertebatur in do-
mũ. Dicẽdũ tamẽ eſt, ꝙ iſta erat prima dies, qua Ruth
iuerat ad agrũ Booz, & iuit Booz ad videndum meſſo
res ſuos inclinata iã die, ita vt iã eſſet veſpera: & Ruth
ſteterat ab ortu ſolis ſiue de mane vſque nunc ſtetit
in agro. Si autem intelligeretur, ꝙ aliis diebus iuiſſet
Ruth ad colligendum ſpicas in agrum Booz, non dice
retur: de mane vſq; nunc non reuerſa eſt, ſed dicere-
tur de mane vſq; ad veſperam: aliàs eſſet ſenſus, quòd
F in oĩbus iſtis diebus nũquã reuerſa fuiſſet in domum,
quod falſum eſt. Item non diceretur: non reuerſa eſt,
ſed diceretur: non reuertitur, quia verbum præſentis
ſignificat conſuetudinẽ: verbum aũt præteriti non ſi-
gnificat ex ſe, niſi aliquem actum trãſiuiſſe: & ſic die
iſta, qua Ruth iuit ad colligendũ ſpicas venit Booz ad
meſſores. *Et ne ad momentum quidem reuerſa eſt.* In quo Laudatio ſolicitudinis Ruth.
ſolicitudo eius laudatur, ꝙ tota die laborauerit, & ex
hoc Booz dilexit eam, quia ſolicita erat, & iuſſit ei, ꝙ
non iret ad alium agrum ad colligendum ſpicas. *Et ait
Booz ad Ruth, audi filia.* Conſpecta honeſtate, & ſolicitu
dine ſua, gauiſus eſt Booz: & dixit ei hoc: vocauit aũt
eam filiam quãquam poſtea fuerit vxor eius, quia erat
tã tenerę ætatis, & ipſe Booz prouectæ, vt eam filiam
G rectè appellare poſſet. *Ne vadas ad colligendum in alterũ
agrum.* Putauit Booz, quòd fortè meſſores ſui aliquo
modo eſſent moleſti ipſi Ruth, & ob hoc recederet de
illo agro ad colligendũ ſpicas in aliis agris, iõ dixit ꝙ
non iret ad alium agrum. *Nec recedas ab hoc loco.* Scili-
cet, quandiu meſſuerint hæc meſſores mei. *Sed iunge-
re puellis meis.* Habebat Booz aliquos meſſores viros:
& puellas etiam metentes, & iuſſit ꝙ iungeretur puel
lis, quia honeſtius iret puella apud puellas, quã apud vi
ros. *Et vbi meſſuerint ſequere.* Scilicet, ſequere illas col
ligendo ſpicas, quæ euaſerint manus earũ. *Mãdaui enim
pueris meis, vt nemo tibi moleſtus ſit.* Hoc dixit, quia ſiquis
de meſſoribus moleſtus eſſet ipſi Ruth, recederet illa
de agro: & hoc nolebat Booz contemplans honeſta-
H tem illius. *Sed etiam ſi ſitieris vade ad ſarcinulas, & bibe
aquas.* Donabat ei hoc beneficium inſuper, ſcilicet,
quòd quãdo ſitiret Ruth prę ardore ęſtatis, iret ad ſar-
cinulas, & biberet de aquis, quas habebant ibi meſſo-
res Booz ad bibendum. vocãtur ſarcinulæ onera, quæ
ferebant meſſores: nam ferebant veſtes, & cibos, &
alia ſecum, quando ibant ad metendum, & depone-
bant in vno loco, qñ metebant: & ille vocatur locus
ſarcinularũ. *De quibus pueri mei bibunt.* Scilicet, alij meſ-
ſores, & puellæ metentes,

*Quomodo Ruth iuit ad agrum Booz ad colligendum ſpicas, &
vnde mota eſt. Quæſt. V.*

I
QVEARETVR, quomodo Ruth iuit ad agrũ
Booz ad colligendum ſpicas, & vnde mota eſt.
Aliquis dicet, ꝙ ſciebat quis eſſet Booz, & q̃ ille erat
vir bonus, iuit ad agrum ſuum, putans quòd ille beni-
gnè permitteret eam colligere ſpicas in agro: ſic enim
ipſa dixit, quòd iret ad colligendum ſpicas in agrùm,
vbi clementis patris familias gratiam ſibi perſpiceret,
ſupra in litera. Dicendum, quòd non ſtat, quia
Ruth nõ cognoſcebat Booz, nec ſciebat agrum eius,
cùm eſſet peregrina mulier nouiter veniens ad regio-
nem illam, vt patet ex verbis eius, & Booz. Aliquis di-
xit, ꝙ Noemi inſtruxit ipſã Ruth, vt hoc faceret, quia
volebat Noemi, ꝙ Ruth acciperetur in vxorẽ a Booz,
K qui erat propinquus viri ſui, & vt haberet occaſionem
miſit eam ad hoc ad colligendum ſpicas ad agrũ eius,
ſicut poſtea dixit, qualiter per noctem accederet ad
eum iacentem in lecto in area, ſequenti cap. Dicendũ,
quòd non ſtat, quia Noemi non ſciebat ad quem lo-
cum iuiſſet hodie Ruth ad colligendum ſpicas. Nam
cùm redijt poſt ſolis occaſum ad Noemi, quæſiuit
ab ea, vbi collegiſti hodie, & vbi feciſti opus? Si ta-
men ipſa inſtruxiſſet illam ad eundum in agrum
Booz, non quæreret ab ipſa, vbi collegiſſet ſpicas.
Dicendum ergo, quod iſtud factum eſt a caſu: nam
Ruth intendebat diſcurrere per agros, & vbi inueniret
patrem familias clementem, ſcilicet iuuenem princi-
pem meſſorum, qui permitteret eam ſpicas colligere.

Et ſic venit ad agrũ Booz, vbi inuenit iuuenem principem meſſorum Booz, qui permiſit eam colligere ſpicas cadentes, & manſit vſque ad veſperam cùm venit Booz: & ille magis adhuc conceſſit, vt patet in litera: quòd tamen iret prius Ruth ad agrum Booz, quã ad aliquem alterum accidens fuit. Sic patet in litera, ſcilicet, accidit vt ager ille haberet dominum nomine Booz. Sed adhuc conſiderandum, quòd quamquam fuit accidens reſpectu Ruth, quòd iret in agrum illum quia ipſa neſciebat, quò ibat, nec cur potius ad illum quam ad alterum; tamen non abſolutè accidens erat, quia iſtud intentum erat a Deo. Volebat enim Deus, quòd Ruth acciperetur in vxorem a Booz, & quòd haberetur ad hoc occaſio per collectionem ſpicarum in agro eius, ideo direxit pedes eius, vt ad illum agrum iret, nemine inſtruente: & inclinauit cor ipſius vt verſus illam partem ire vellet, & in ipſum agrum introire, & ibi manere: & tamen neſciebat Ruth, cur potius iret illuc, quàm ad alium agrum, niſi, quòd ſibi videbatur bonum ire illuc. Etiam Deus mouit cor iuuenis, qui præerat meſſoribus, vt clemens eſſet ei, vt ſic manere poſſet vſquequo veniret Booz ad videndũ meſſores ad veſperam, vt videns honeſtatem illius diligeret eam. Iſta omnia fiunt, quia cor hoĩs eſt in manu domini, & poteſt inclinare illud quocunq; voluerit homine non aduertente: ſic patet Prouer. 21. ſcilicet, Sicut diuiſiones aquarum ita cor regis in manu domini, & quocunque voluerit vertet illud.

Notan. Quomodo deus tãgat cor hominis.

An aliquis ſecundum legem poſſet probibere ne colligeret quis ſpicas remanentes poſt meſſores.
Quæſt. VI.

QVAERETVR vlterius, quomodo dixit Ruth, quòd iret ad colligendum ſpicas in agrum, vbi patri familias clementis gratiam ſibi proſpiceret: in quo innuit quòd ſi permitteretur colligere, colligeret, alioquin declinaret in alium agrum, & tamen omnes habentes agros obligabantur eſſe clementes in hoc: nã ea, quę remanebant poſt meſſionem, non poterant licite colligere, ſed tenebantur relinquere pauperibus, & non ſolùm ſpicas, quæ euaderent manus meſſorũ, ſed etiam ſi manerent manipuli integri tenebantur dimittere illos, vt patet Deute. 24. ſcilicet: Quando meſſueris ſegetes in agro, & oblitus manipulum reliqueris, non reuerteris, vt tollas eum. Aliquis dicet quòd iſta lex non extendebatur ad Ruth, quę erat Moabitis, ſed ad Iſraelitas: ideo poterat prohiberi illã colligere ſpicas remanentes, licèt non poſſent prohiberi pauperes Iſraelitę. Dicendũ, quòd hoc non ſtat, quia licebat Ruth colligere ex duplici cauſa, tã, ſcilicet, quia vidua erat, & quia aduena: ſic enim dicitur ibidem, ſcilicet, non reuerteris, vt tollas eum, ſed aduenam, & pupillũ & viduam auferre patieris, vt benedicat tibi dominus in omni opere manuum tuarum: & tamen iſta erant in Ruth, quia erat vidua mortuo viro eius Maalõ: erat aduena, quia erat de terra Moab, & conuerſa erat ad Iudaiſmum: ideo ei maximè competebat colligere ſpicas manentes in agro. Aliquis dicet aliter, ſcilicet quòd verum eſt, quòd tenebantur Iſraelitæ non colligere ſpicas manentes in agris, & eas viduis, & pupillis aduenisque dimittere, tamen non obligabantur indiſtinctè reſpectu cuiuſlibet pupilli, viduę, & aduenę, ſed permittebant quem volebant, dum tamen ipſi non colligerent, & ſic adhuc erat neceſſaria clementia patrisfamilias ad hoc, quòd pmitteretur colligere Ruth ſpicas in aliquo agro. Dicendum quòd non ſtat, quia lex dixit, quòd permitterent ipſis viduis, aduenis, & pupillis colligere manipulos remanẽtes, ideo generaliter cũ lex loquatur, cuilibet iſtorum concedit poteA ſtatẽ colligendi. Item patet, quia ſi non pmitteretur quilibet iſtorum colligere indifferẽter per fauorem, fieret fraus legi; quidam pauperes habentes fauorem haberent ſuſtẽtationẽ, & alii non habentes fauorem perirent fame. Deus tamen volebat, ꝙ omnes pauperes haberent ſuſtentationem: ideo omnibus indifferenter permittendum erat. Item quia ſi in electione dominorum ipſorum conſiſteret, cùm magis fauerent naturalibus, quàm extraneis, nunquam permitterent aduenas colligere ſpicas, & tamen Deus dixit, ꝙ colligerent ipſi & viduæ, & pupilli, & cum magna affectione Deus iubet benigne tractandos, vt patet Exo. 22. & Deuteron. 10. ſcilicet, aduenam non affliges, quia aduena fuiſti in terra Aegypti. Dici poteſt B tamen circa hoc, quòd ſecus videtur de ſpicis cadentibus, quàm de manipulis relictis: nam manipuli relicti nõ videbantur habiti pro derelictis quamdiu meſſores erant in agro; eo quòd ipſi meſſuerãt eos, & cõpoſuerant ſpicas, & ſic quamquã relictus eſſet manipulus per obliuionem, nõ licebat alicui viduæ, pupillo, aduenę tollere illum ſine permiſſione patris familias. De ſpicis autem euadentibus meſſorum man⁹ ſecus eſt, quia illico, vt euadunt, habentur ꝓ derelictis, cũ uideant eas manere, & non colligant: & iſtas poterãt colligere aduenæ, pupilli, & viduæ pręſentibus dominis agrorum. vel nõ pręſentibus: nec poterant prohibere colligentes: & ſic poterat Ruth colligere ſpicas euadentes manus meſſorum auctoritate ſua, quia erat C vidua & aduena. Dixit tñ hoc fortè ꝑꝑ duo. Primò, qa Ruth nouiter venerat in terrã Iſrael, & fortè neſciebat leges Iſraelitarũ, ideo putaret, ꝙ non liceret colligi ſpicas etiã remanentes, ſine licentia dominorum ipſorum agrorum. Secundum erat, quia dato quòd licere ſibi hoc ſciret Ruth; tamen fortè non obſeruabatur de facto: nam multæ leges erant datę Iudæis, quę non obſeruabantur ab eis, ſcilicet lex de quiete terræ anno ſeptimo, & in Iobelæo: Nam propter cupiditatem non permittebant eam quieſcere, vt patet Leu. 26. & ob hoc ipſa ſabbatizauit ſupplendo omnia ſabbata quę abſtulerant ea Iudæi: & hoc quamdiu ſteterunt Hebręi in Babylone: quia tunc ſabbatizauit terra ſeptuaginta annis, vt patet 2. Par. 36. ita poterat eſſe ꝙ D iſtam legem de manipulis reſiduis, & ſpicis cadẽtibus nõ ſeruarẽt: ideo ad hoc ꝙ colligeret Ruth ſpicas oporteret, quòd precaretur patrem familias clementẽ, quòd eam colligere permitteret: & ſic dixit iuuenis, qui præerat meſſoribus, quòd orauerat eum Ruth, quòd permitteretur ſpicas cadentes colligere.

Reſpõ. ad quæſitum.

An liceat homini ſalutare alterum. Et cur Chriſtus vetuit ſalutare quempiam in via, cùm videatur inurbanum.
Quæſt. VII.

QVEARETVR vlterius, an benè egit Booz ſalutando meſſores ſuos: & an verba ſalutationis conuenientia fuerint. Aliquis dicet quòd male fecit E ſalutando, quia ſalutatio vetita erat: ſic enim dixit Eliſeus propheta ad Giezi puerum ſuum, quòd neminem in via ſalutaret, & ſi quis ſalutaret eum, non reſpõderet ſibi 4. Re. 4. Sic etiã Chriſtus dixit diſcipulis ſuis: neminem in via ſalutaueritis, vt patet Luc. 10. Dicendum eſt, quòd ſalutatio inter homines eſt licita: imò meritoria, & valde conueniens. Primò patet, quia ſalutatio eſt quædam oratio, qua quis Deo ſupplicat pro alterius bono, vt patet ex cõibus modis ſalutandi: Dominus, ſcilicet, ſuſtineat vos: vel Deus vos adiuuet, vel Dominus ſit vobiſcum, ſicut dixit Booz hic, & ſic de aliis modis. & tñ orare ꝓ proximo meritoriũ eſt, iõ ſalutatio licita eſt. Secũdò patet, qa ꝑ ſalutationẽ procuratur pax, & cõciliantũ corda hoĩũ inter ſe,

cùm contineat ſalutario verba boni deſiderij, ſed procurare pacē, & amicitiam inter hoīes expedit reipublica, & eſt meritorium. ideo ſalutatio per quam procuratur licita eſt. Tertiò patet, quia Chriſtus iuſſit ſalutationem fieri, & tamen pręcepta Chriſti pura ſunt, & per ea meremur debitè exequentes illa: ergo licita eſt ſalutatio, patet hoc Mat. 10. & Lucę. 10. cùm dixit Chriſtus: intrantes autem in domum ſalutate eam, dicentes: pax huic domui: & ſiquidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra reuertetur ad vos. Quartò patet, quia non ſalutare aliquem eſt ſignum inimicitiæ, & talia ſunt illicita: ergo ſalutatio erit licita, imò quaſi debita, ne appareat inimicitię ſignum inter nos ad aliquos. Quintò patet, quia illud, quod inducitur in pęnam aliquorum, malum eſt, & contrarium illius bonum reputatur, & tamen non ſalutare imponitur quibuſdam in pęnam: ergo ſalutare illos bonū eſt. Patet hoc, quia ſi hæretici fecerint diuiſionem in fide, non debemus eis communicare, nec ſalutare illos, vt patet ſecunda Ioa. cap. vnico, ſcilicet: ſiquis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domo, nec ei aue dixeritis: qui enim dicit illi aue, cōicat operibus eius malignis. Ergo ſalutare, quod reſpectu bonorum permittitur, bonum eſt: & non ſalutare ꝙ malis in pęnam imponitur malum eſt. Quod autem quæritur de ſecundo, ſcilicet an verba ſalutationis iſtiꝰ conuenientia eſſent: dicendum quòd valde ſunt congma: nam in ſalutatione optare debemus bonum illiꝰ quem ſalutamus. & tamen nullum magis bonum poſſumus optare alicui quàm quòd Deus ſit cum illo in omnibus operibus, quia tunc ſemper proſperabitur, & ſic optauit Booz dicens: Dominus vobiſcum. & intantum fuerunt conueniēna iſta verba ſalutationis, quòd Eccleſia accepit illa ad frequentandum in ſolēnitate miſſæ, & in aliis officiis diuinis. Ad primam rationē in contrarium dicendum, quòd præceptum Eliſei datum Giezi puero ſuo fuit perſonale, & non obligauit alios. Et dato quòd eſſet vniuerſale, fuit datū multo tempore poſt Booz: nam tempore regis Iorā datum eſt, vt patet 4. Reg. 4. & tamen nunc tempore Booz nondum erant reges, ſed iudices, vt patet præcedenti c. in principio. Cauſa autem quare iuſſit illud Eliſeus, fuit quia mulier Sunamitis venerat ad Eliſeū vt ſuſcitaret filium eius mortuum, & dedit Eliſeus baculum ſuum ipſi Giezi, vt poneret illum ſuper puerū, & reuiuiſceret, & vt hoc fieret cito iuſſit Eliſeus, quòd accingeret lumbos ſuos Giezi & curreret, & ſiquis occurreret ei in via non ſalutaret eum, & ſiquis eum ſalutaret non reſponderet ſibi. Et iſtud erat propter duo. Primum erat, quia ſi Giezi ſalutaret inuentos in via, vel reſponderet ſalutantibus intercideret aliæ collocutiones, vel emergerent ex ſalutationibus, in quibus moraretur Giezi, & non iret cito ad ſuſcitandum puerum, ſicut iuſſerat Eliſeus.

Ad rōnem in diuerſū

Secundum erat, quia volebat Eliſeus iſtud negocium ſecretum eſſe, quia erat opus magni miraculi, & non quærebat laudes ab hominibus, & ſi Giezi ſalutaret inuentos in via, vel reſponderet eis, fortè ab eis quæreretē ad quid iret, & reſponderet quòd ad ſuſcitandum vnū mortuū, & per hoc diuulgaretur opus antequam fieret: ex quo ſequebātur multa inconuenientia, vt declaratū eſt 4. Reg. 4. ideo ſpecialiter iuſſum eſt ipſi Giezi, quòd non ſalutaret in via, nec reſponderet ſalutantibus. Secus autem erat de aliis hominibus, in quibus nulla cauſa illarum erat, nec eis impoſitum erat iſtud pręceptum, ideo licuit Booz ſalutare meſſores. Ad ſecundum dicendum quòd Chriſtus mandauit illud Apoſtolis, & tamen per hoc non vetuit ſalutationem fieri abſolutè, quia ſolum vetuit eam fieri in via, tamen

ad ſecūdū.

F non vetuit fieri in domo, ſed potius iuſſit fieri, dicens intrantes aūt domum ſalutate eam dicentes: pax vobis Matte. 10. ideo qui in via ſalutationem prohibuit: in domo eam fieri conceſſit. Sed tunc dicet aliquis: erit ergo prohibitum nobis in via ſalutare, licèt ſit permiſſum ſalutare in domo. Reſpondendum quòd nō eſt nobis vetitum, poſſumus enim licitè ſalutare quemcunque, & vbicunque niſi excōicatus ſit, cui locutio, & omnis cōicatio interdicta ſit. Quod autem Chriſtus Apoſtolis prohibuerit in via ſalutare fuit præceptum perſonale, & non obligat nos, quibus non datū eſt. Cauſa autem huius prohibitionis fuit duplex: prima fuit ad oſtendendam celeritatem in opere: nam Apoſtoli debebant diſcurrere de loco ad locum prędi-

Non ſalutare in via eſt pręceptum perſonale, & nō obligat.

G cantes euangelium ad conuertendum ad fidem Chriſti omnes Gentes, & non debebant morari in hoc, & quia qui ſalutat in via, moratur loquendo cum illo, quem ſalutat quęrendo, vel reſpondendo, non debuerunt Apoſtoli ſalutare quoſquā in via, vt celeriter tranſirent de loco ad locum. Secunda cauſa fuit, quia Chriſtus voluit quòd verba Apoſtolorum non eſſent ſuperflua, eo quòd ipſe dixerat Matt. 12. quòd de omni verbo ocioſo reddituri erant homines rationem in die iudicij: & quia quando verbum non eſt efficax alicuius rei, eſt ſuperfluum, noluit Chriſtus quòd Apoſtoli, in quibus maxima perfectio noui teſtamenti relucere debebat, loquerent̄ ocioſè: qui tñ ſalutat in via nō ſalutat ex deſiderio ſalutis optatæ ſicut verba deſignāt,

H ſed ex occaſione, ſcilicet, quia ſolùm loquitur ei cui occurrit, quia occurrit ei etiam ſi ſalutem illius non deſiderat. ex occaſione autē ſalutare ſuperfluum eſt, ideo non debebant ſalutare in via. Iſtam ſecundam rationem tangit beatus Gregorius in ſermone ad ſorores Lateranenſes: & eſt quędam homilia ſua ſuper Lucam. In nobis autem nulla iſtarum cauſarum eſt, quia nec nos mittimur ad prædicandum per vniuerſum orbem ſicut illi, nec etiam obligamur ad tantam perfectionem, quantam illi, tenebant, ideo poſſumus ſalutare in via. Sciendum tamen, quòd quando Apoſtolis eſt ventum ſalutare in via, intelligitur ſolùm de via qua diſcurrebant de vrbe ad vrbem; ſecus autem quādo eſſent in vrbibus, & ambularent per vicos, nam

I tunc poterant. Ratio diuerſitatis eſt, quam tangit Gregorius vbi ſupra, ſcilicet, quia quando diſcurrerent de vrbe ad vrbem, non cognoſcerent illos quos inuenirent in via, & ſi ſalutarent eos, eſſet iſta ſalutatio non ex deſiderio optatę ſalutis, cū non cognoſcerent, quos ſalutabant. Si autem ſalutarent aliquos diſcurrendo per vrbem, poterant cognoſcere aliquos ex conuerſatione aliquali: & tunc ex optata ſalute ipſorum, non ex occaſione poterant ſalutare, ideo eſſet licitum: nobis tamen qualitercunque & vbicunque ſalutare licet.

Quare Booz interrogauit de Ruth cuius eſt puella hæc.
Quæſt. VIII.

K QVAERETVR vlterius, quare Booz interrogauit de Ruth: cuius eſt puella hæc. Reſpondēt Hebræi, & Nicolaus quòd hoc fuit propter honeſtatē magnam Ruth: & ex hoc loco volunt probare quòd Ruth erat magnæ honeſtatis: dicunt autem quòd Booz erat homo magnę ętatis, & maximæ honeſtatis: & non eſt veriſimile, quòd de aliqua puella tenera, & pulcha quæreret quæ erat, niſi ex aliqua cauſa valde honeſta: & tamen quęſiuit nunc de Ruth, quæ erat; ideo videtur quòd aliqua magna honeſtas apparuerat in ea. Dicunt autē quod honeſtas iſta fuit quod Ruth colligebat ſpicas ſtantes ſtando, & cadentes in terram colligebat ſedendo: & hoc faciebat, quia forte ſi ſe incuruaret ad accipiendum ſpicas iacentes in terra

ele-

eleuaretur pars poſterior veſtium, & appareret aliqua pars tibiarum. Vt ergo honeſtiſſimè ſe haberet, ſedebat, & ſic nihil poterat apparere: quod vidẽs Booz admiratus eſt, ideo quæſiuit quæ eſſet iſta puella. Iſtud dictum ſatis eſt apocriphũ: nam non eſt locus aliquis, ex quo poſſit tale motiuum conſurgere: ideo eſt diuinare & minuere auctoritatem ſacrę ſcripturę, cùm exponendo eam dicimus aliquid quod non habet aliquam firmitatem: non ergo videtur tale ponendum: potiſſimè quia non eſt hoc veriſimile. Nam ſi Ruth pro qualibet ſpica iacente ſederet, & pro qualibet ſtãte ſe erigeret, eſſet labor intolerabilis, quia vix poſſet aliquid facere tota die ſurgẽdo, & ſedẽdo. Magis aũt credẽdũ eſt, ꝙ ſi Ruth volebat tãtam honeſtatem ſeruare quòd pręcingeret aliquẽ pannum pendentem ad partem exteriorem, & licèt incuruaretur non poſſet apparere aliqua pars tibiarũ. Dicendum ergo, quòd nihil iſtorum fuit, ſed Booz petiuit de Ruth, quæ eſſet: quia non cognoſcebat eam. nam erat in agro ſuo ſpicas colligendo, & omnes alias agnoſcebat, & illam non, ideo ſatis rationabilem cauſam habebat quęrẽdi, quæ eſſet illa, licèt non appareret in ea aliqua alia ſpãlis honeſtas. Quare Booz tã benignus fuit erga Ruth,

Dubium. vt diceret ei quod non iret ad colligendum ſpicas in aliis agris, ſed in ſuo, & iuſſit meſſoribus ſuis, ne moleſti eſſent ei, & quòd biberet, & comederet cũ puellis eius. Reſpondendum quòd multa motiua potuit habere Booz. Primum fortè eſſet benignitas innata ei, quia quidam ſunt naturaliter clementes, & benigni, & illi quibuſcunque opus habentibus miſerentur. Sic autẽ erat Booz qui vir laudabilis erat teſtimonio ſacræ ſcripturæ: & ſorte iſta virtus innata erat ei. Secundum erat quia conſpexit puellam, & forte vidit modeſtiam eius, & ſolicitudinem in agendo, & id quod dixit ei iuuenis princeps meſſorum, quòd a mane vſque ad veſperam non receſſerat de agro ſemper colligẽs ſpicas: virtus autem facit quẽlibet diligibilẽ, quia quedã dignitas virtuti innata eſt quã illico communicat eis, quibus aduenerit, Tertium poteſt eſſe, quia conſpexit probitatem iſtius puellæ, ſcilicet bona quæ fecerat, & miſertus eſt ei, & iſta eſt cauſa potiſſima. Et patet, quia quæſiuit Booz de Ruth quæ eſſet, & rñſum eſt, quòd eſſet Moabitis, quæ venerat cùm Noemi, & cùm poſtea Ruth gratias ageret, & diceret cur Booz tantũ ei clemens fuerat, reſpõdit Booz dicens, nunciata ſunt mihi omnia, quæ feceris ſocrui tuæ poſt mortẽ viri tui: & ꝙ reliqueris parentes tuos, & terram, in qua nata es, & veneris ad populum quem ante neſciebas: reddat dominus pro opere tuo plenam mercedem. Quartum fuit quia Booz cognouit eſſe Ruth inopem, & aduenam, & miſertus eſt eius libenter. Quintum fuit motus factus in corde Booz a Deo. Volebat enim quòd contraheretur matrimonium inter Booz & Ruth, & volebat collectionem ſpicarum eſſe occaſionem huius. Ad hoc ergo quòd Ruth rediret rurſus ad agrum Booz, & conſumaretur hoc quòd inchoabatur, oportebat ꝙ Booz oſtenderet magnum fauorem ipſi Ruth, vt ſic illa redire deſideraret: ideo mouit Deus cor Booz, vt diceret omnia hæc in fauorẽ Ruth. & iſta cauſa & tertia fuerunt efficaciores aliis.

Quomodo dixit Booz ipſi Ruth quòd quando ſitiret, iret ad ſarcinulas. Quæſt. IX.

QVAERETVR vlterius, quomodo dixit Booz quaſi conferens beneficiũ magnum ipſi Ruth, quod quando ſitiret iret ad ſarcinulas, & de aquis biberet, de quibus bibebant pueri, quia hoc quaſi nihil erat. Reſpondendum ꝙ iſtud expreſſit Booz, quia reputabatur magnũ beneficium, & hoc propter duo. Primò reſpectu perſonæ, & obligationis. Nam quod alicui cui ſumus obligati, & habemus magnã proximitatem ad eum conferamus aliquid magnum non eſt admirandum. Quòd tamen alicui perſonę incognitę demus aliquid, quicquid illud ſit, beneficiũ eſt: & magnipẽdendũ eſt. Sic erat Ruth alienigena, & incognita Booz, ꝗcquid ergo ille ſibi daret, iudicaretẽ beneficiũ pęnes Ruth: & ſic ꝙ daretur ei de aqua, de qua bibebant pueri, erat beneficiũ. Alio modo conſideratur beneficium iſtud reſpectu perſonę: nam ſi allicui viro magno daretur aliquid etiam ſi ille incognitus eſſet, deberet dari aliquid magnum: nam parua non appreciarentur: ſi autem ſit perſona recipiens paruæ ſubſiſtentiæ quicquid illi detur, magnum eſt. Sicut patet de cinico, qui petiuit aliquid a rege ſibi dari, & rex dixit, quòd non poterat ſibi quicquam dare, quia non poterat vnam vrbem ei dare, eo quòd recipere vrbem non pertinebat ad cinicum: nec poterat ei dare denarium, quia hoc dare non pertinebat ad regem: cinicus autem reſpondit, quòd poterat ei dare vrbem tanquã rex, vel denarium tanquam cinico. Sic refert Bernardus in gl. cap. & ſi quæſtiones. extra de Simo. & ibi etiam dicitur quomodo ratione perſonę dantis, & cui datur, iudicatur munus paruum, vel magnum: ideo quòd rex Vngarię dederit ibi vnum palefrenũ cuidã Cardinali iudicabatur paruum munus ex perſona vtriuſque, ideo dicitur, quòd non eſt præſumendum ꝙ illud moneret mentẽ Cardinalis ad aliquid faciendũ, nec eſt veriſimile quòd rex daret tam paruam rem intentione mouendi animum Cardinalis. Sic etiam erat de Ruth, quod erat paupercula, & aduena erat, & nullius æſtimationis, ideo dari ſibi aquam frigidam erat beneficiũ. Secundum erat ex parte valoris rei, & tẽporis, in quo dabatur: nam licèt aqua frigida pauciſſimi valoris reputetur intantũ quòd Chriſtus poſuerit minimum mun⁹ eſſe dare calicem aquę frigidę dicẽs: qui dederit calicẽ aquę frigidæ in nomine meo, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam: & tamen in terra Chanaan aqua erat maioris valoris, quàm in terra iſta, eo quòd ibi rari fontes ſunt, & pauca flumina, vt teſtantur, qui terram viderunt: quod ſatis patet, quia in terra illa fiunt in agris ciſternę, & putei ad aquãdum greges, vt patet Gen. 28. ſi tamen terra eſſet multarum aquarum, non fierent ciſternæ in campis. Item patet hoc: terra Edom, & Moab ſunt coniunctę terræ Iſrael, Num. 34. & in iſtis eſt magna penuria aquarum: nam ſolùm eſt in ciſternis & puteis, & præcio vẽditur, vnde Iſraelitæ, quando volebant tranſire per terram illam offerebant ſe empturos aquam præcio: Nu. 20. & Deus hoc iuſſit, ſcilicet aquam præcio haurietis, & bibetis, Deutero. 2. cap. ideo dare aquam ad bibendum in terra illa, erat beneficium, vt fortè in alia terra dare vinum. Etiam reputabatur hoc magnum ex conditione temporis: nam erat æſtas quado aquæ paucæ ſunt, & tunc eſt maxima neceſſitas aquarum propter ardores æſtiuos potiſſimè in illis, qui erant tota die in agro tolerantes calores immenſos, ideo erat magnum beneficium: quia cum magna delectatione tunc aqua frigida bibitur, & reputatur aliquod maximum beneficium: ſicut ait Virgilius in Bucolicis cõparans potum aquæ frigidę in æſtate dulcedini carminis poetici, inquiens.

Tale tuum carmen nobis diuine poeta.
Qualis ſopor feſſis in gramine: quale per æſtum,
Dulcis aquæ ſa ienti riuo reſtinguere ſitim.

Quæ cadens in faciem ſuam, & adorans ſuper terram, dixit ad eum: Vnde

mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante ocu- F
los tuos, & noſſe me dignareris peregri-
nam mulierem? Cui ille reſpondit: Nun-
ciata ſunt mihi omnia, quæ feceris ſocrui
tuæ poſt mortem viri tui, & quòd reli-
queris parentes tuos, & terram, in qua na-
ta es, & veneris ad populum, quem an-
tea neſciebas. Reddat tibi Dominus pro
opere tuo, & plenam mercedem recipias a
domino Deo Iſrael, ad quem veniſti, & ſub
cuius confugiſti alas. Quę ait. Inueni gra- G
tiam apud oculos tuos Domine mi, qui
conſolatus es me, & locutus es ad cor an-
cillæ tuæ, quæ non ſum ſimilis vnius puel-
larum tuarum. Dixitque ad eam Booz:
Quando hora veſcendi fuerit veni huc, &
comede panem, & intinge buccellam tuá
in aceto. Sedit itaque ad meſſorum latus,
& congeſſit polentam ſibi, comeditque, &
ſaturata eſt, & tulit reliquias. Atque inde
ſurrexit, vt ſpicas ex more colligeret. Præ- H
cepit autem Booz pueris ſuis, dicens: Etiam
ſi vobiſcum metere voluerit, ne prohibea-
tis eam;& de veſtris quoque manipulis proii-
cite de induſtria, & remanere permittite, vt
abſq; rubore colligat,& colligentem nemo
corripiat. Collegit ergo in agro vſq; ad veſ-
perá,& quæ collegerat virga cedens,& excu-
tiens, inuenit hordei quaſi ephi menſuram,
ideſt tres modios. Quos portans reuerſa eſt
in ciuitatem, & oſtendit ſocrui ſuæ. Inſu- I
per protulit & dedit ei de reliquijs cibi ſui,
quo ſaturata fuerat. Dixitque ei ſocrus ſua:
Vbi hodie collegiſti, & vbi feciſti opus? Sit
benedictus qui miſertus eſt tui. Indicauit-
que ei, apud quem eſſet operata, & nomé
dixit viri quòd Booz vocaretur. Cui reſpó-
dit Noemi: Benedictus ſit a domino, quo-
niam eandem gratiam, quam præbuerat
viuis, ſeruauit & mortuis. Rurſumque
ait: Propinquus noſter eſt homo. Et Ruth: K
hoc quoque inquit præcepit mihi, vt tam-
diu meſſoribus eius iungerer, donec omnes
ſegetes meterentur. Cui dixit ſocrus: Me-
lius eſt filia mi, vt cum puellis eius exeas ad
metendum, ne in alieno agro quiſpiam re-
ſiſtat tibi. Iuncta eſt itaque puellis Booz, &
tandiu cum eis meſſuit, donec hordea, &
triticum in horeis conderentur.

Quæ cadens. Hic ponitur tertium huius cap. ſcilicet Ruth in beneficiis gratitudo: nam licèt parua fuiſſent beneficia, quæ ſpopondit ei Booz abſolutè loquendo, tamen non fuit ingrata illis, ſed gratias magnas egit, vt patet in litera: & dicitur. *Quæ cadens in faciem ſuam: & adorans in terram*. Iſta reuerentia exhibebatur antiquitus, quòd recipiens aliquod beneficium ab alio, ſi eſſet vir aliquantulum honorabilis, coram eo humiliabat ſe, ita vt poneret vultum in terra: nunc autem ſoli Deo impendimus hoc. Et in hoc rectius nos facimus, quàm antiqui. hoc autem fecit Ruth pro benignitate, quã erga eam oſtendit Booz in pręcedentibus. *Dixit ad eum, vnde mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos?* Quaſi dicat, ego non habeo aliquid, propter quod merear quòd feceris mihi hanc gratiam, & magnum aliquod mihi eſt, quòd inuenerim gratiam coram te. *Et noſſe me dignareris peregrinam mulierem*. Ideſt ſolum quòd tu velles cognoſcere, quæ ego eram quęrendo de me, erat mihi magna gratia, quia quando quæritur de aliquo, quis eſt: & volumus cũ cognoſcere, facimus mentionẽ de eo: & in hoc honoramus ipſum. Et dixit peregrinã mulierẽ. i. cũ ſua mulier de regione aliena, & nõ habeã cognatos, nec amicos in regione hac. nec ſim alicuius reputationis. *Cui ille reſpondit, nunciata ſunt mihi omnia, quæ feceris ſocrui tuæ*. Quia dixerat Ruth ſe indignam eſſe, vt aliqua mentio de ea fieret, dixit Booz quòd cauſa fuerat virtus ſua, ſcilicet quia habuerat ſe benè cum ſocru ſua Noemi. *Poſt mortem viri tui*. Ante mortem ẽt benè ſe habuerat Ruth cum Noemi, vt patet præcedenti cap. cùm dixit Noemi: faciat dominus vobiſcũ miſericordiam, ſicut feciſtis cum mortuis & mecum. Quia tamen miſericordia, quam fecit Ruth ipſi Noemi poſt mortem viri ſui Maalon fuit excellentius valde, illud ſolum dixit Booz. Etiam quia viuente viro habebat Ruth cauſam bene ſe habendi ad ſocrum propter virum: mortuo tamen illo nulla cauſa erat, & ſine cauſa fecit bona magna Ruth: ideo fuit valde laudabilis. *Et quòd reliqueris parentes, & terram, in qua nata es*. Iſtud fuit valde magnum. Habebat enim Ruth parentes: nam de matre conſtat pręcedenti cap. cùm dixit Noemi ad Ruth, & Orpham, ite in domum matris veſtræ. De patre autem conſtat hic, cùm dicatur quòd habebat parentes. Graue autem erat quòd relinqueret patrem, & matrem, quia nullos magis nec ęqualiter naturaliter diligimus. Etiam dimiſit terram, in qua nata eſt, quod eſt difficultatis magnæ, cùm ipſa natalis patria magnas delectationes afferat. *Et veneris ad populum, quẽ ante neſciebas*. Iſtud etiam ponitur ad augendum difficultatem: nam ſi Ruth antequam recederet de terra Moab cognouiſſet conditionem gentis Hebræorum, & manſiſſet in terra illa aliquanto tẽpore, ſcire poſſet an conueniret ſibi manere potius in terra ſua, quàm manere peregrinando in terra Iſrael, vel è contrario: quia tamen neſciebat an benè, vel aduersè ſuccederet ſibi in ea, & amore Noemi non dubitauit dimittere terrã ſuam, vt veniret in terram Iſrael, ideo nimis erat laudabilis. *Reddat dominus pro opere tuo*. Silicet, det tibi aliquam retributionem, quia feciſti aliquod opus bonũ, & laudabile propter Deum. *Et plenam mercedem recipias a domino Deo Iſrael*. Ideſt, non ſolùm Deus det tibi aliquod in pręmium iſtius boni operis, quòd feciſti, ſed cùm ſit opus valde laudabile, det tibi quantum mereris, quaſi dicat dando, quantũ mereris, dabit tibi aliquid magnum. *Ad quem veniſti*. Scilicet, cùm veniſti de terra Moab ad terram iſtam ad Deum Iſrael veniſti dimittendo deos tuos priores, ideò ipſe tibi retribuat pro hóc. *Et ſub cuius confugiſti alas*. Scilicet, veniſti ad ponẽdum te ſub protectione Dei Iſrael. Et eſt metaphora, quia Deus alas non habet cũ non ſit volucris: ſed ſicut volucris filios ſuos cuſtodit ſub alis, & ſuper eas portat illos ad volandum: ita

Quæ reuerentia exhibebat antiquitus.

Deus

Deus ſub protectione ſua tenens nos dicitur tenere nos ſub alis. Et iſta metaphora eſt vſitata in ſcriptura, vt patet Exod. 19. cùm dixit Deus Iſraelitis: Vos ipſi ſcitis qd fecerim Aegiptiis, et quomodo portauerim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi: & ſic defendendo eos in via dicebatur portare eos, ſicut aquila ſuper alas. *Quæ ait, inueniam gratiam apud oculos tuos domine mi.* Scilicet, oro vt etiam vlterius inueniam gratiam coram te, ita quòd continues in me gratiã iſtam, quam oſtendere cępiſti. Dicitur aliquis inuenire gratiam coram alio, quando omnia, quæ ille facit, & ipſa perſona faciens bona, & recta videntur ipſi: & iſta eſt gratia gratum faciens, quam homo habet erga Deum, ſcilicet, quia quando eſt in gratia, omnia quę ille facit, ſint accepta Deo. Et nihil aliud eſt eſſe in grana dei, niſi vt nos ipſi, & omnia quæ nos facimus Deo eſſe videantur bona, & acceptet illa tanquã grata ſibi, & promeritoria vitæ ęternę. *Qui conſolatus es me.* Scilicet, tu domine conſolatus es nunc me: nã ante hoc cùm eſſem in terra aliena nullum habens fauorem videbat mihi derelicta: nunc verò cum tu domine oſtenderis mihi tãtum fauorem, conſolata ſum putans proſperum eſſe iã ſtatum meum. *Et locutus es ad cor ancillæ tuæ.* Ideſt, locutus es mihi ancillę tuę ſicut ego in corde meo deſiderabam, quaſi dicat, fauor, quẽ ego deſiderabam mihi dari, a te mihi datus eſt, ideo tu ſecundum cor meum locutus es. Vel locutus es ad cor ancillę tuę, ideſt ad conſolandum cor meum, quę ſum ancilla tua. Quaſi dicat, cor meum erat in anguſtia, & tu illud cõſolatus es. *Quę non ſum ſimilis vnius puellarum tuarũ.* Ideſt, non ſum ęqualis in valore vni de puellis tuis ſeruientibus tibi: in hoc humiliabat ſe rurſus Ruth dicens non eſſe æqualem vni de puellis Booz: & valde magnas gratias reddidit, dicens, ꝙ cùm ipſa non eſſet ęqualis vni de puellis Booz, ipſe dignatus eſt ad eã ſic fauorabiliter loqui. *Dixitque ei Booz.* Hic addit alia beneficia Booz ſuper pręcedentia dicens. *Quando veſcendi hora fuerit.* Scilicet, quando veſcuntur meſſores. *Veni huc & comede panem.* Scilicet, veni ad ſarcinulas, vbi eſt cibus meſſorum, & aqua, vt patet ſupra, & ibi comedes panem cum eis, ſcilicet de cibis, quos ego illis do. *Et intinge buccellam tuam in aceto.* Scilicet, buccellam panis, quam acceperis intinge in aceto. Iſtud faciebant meſſores in terram Chanaan, & etiam faciunt in regione noſtra, ſcilicet, quia acetum eſt frigidum virtualiter, & valde refrigerat: ideo in tempore ardoris æſtiui meſſores intingunt panem in aceto, vt ſic refrigerentur: & ponitur hic panis ſolùm pro pane: nam in alijs locis ſcripturę ſolet poni panis pro quibuſdam cibis, ſicut patet 4. Regu. 6. cum dixit Eliſeus ad regem Ioram: pone panem coram eis, & ſequitur ibi: Et appoſita eſt magna ciborum præparatio. hic autẽ dicitur quòd panis buccella tingenda erat in aceto, iõ pro ſolo pane ponitur. *Sedit itaque ad meſſorum latus.*

Quid eſt eſſe in gratia Dei.

Magna honeſtas Ruth.

Puellæ debent quantũ poſſunt aſpectũ virorum effugere.

Scilicet, quando fuit hora, vt comederent meſſores ſederunt ad ſarcinulas, & Ruth ſedit ad latus eorum. In quò patet magna honeſtas Ruth: nam licèt dixiſſet ei Booz quòd comederet cum meſſoribus intingẽdo buccellam panis in aceto, non ſedit cum eis, quia non erat valde honeſtè, ſed ſedit ad latus eorum. & hoc fortè fuit, quia Ruth noluit quòd meſſores contemplarentur vultum eius, quia iſtud erat initium laſciuię cuiuſdam: puellę autem honeſtę valde debent aſpectꝰ virorum effugere, vel declinare quantum poſſunt. *Et congeſſit polentam ſibi.* Ideſt congregauit cibum factum de granis. Vocatur polenta multitudo granorum excuſſorum de ſpicis, & purgatorum ad comedẽdum. Et vocatur polenta a poliendo, quia poliuntur, ideſt depurantur grana ablatis ariſtis ad comedendum. & fiebat iſta polenta de ſpicis, quæ non erant

A omnino ſiccę, ſed medię inter viridum, & ſiccum. Et iſte cibus erat valde vſitatus in terra Iſrael: & ſuſtentabantur ex illo aliqualiter Iſraelitæ, quando non poterant habere alium cibum: & quando erat tempus ęſtatis, fiebat iſte cibus de ſpicis maturis: & reſeruabãt pro magna parte anni ad comedendũ. Vnde quando aliqui offerebãt munera rerum comeſtibiliũ, inter cęteras res comeſtibiles offerebãt polentam, vt patet de Abigail, quę obtulit ducentos panes, & duos vtres vini Dauid, & quinq; arietes coctos, & quinq; ſata polẽtæ, & centum ligaturas vuæ paſſę & ducentas maſſas caricarum 1. Reg. 25. Et hanc polentam Deus vetuerat comedi in quadam parte anni, ſcilicet, ante feſtum azimorum cùm offerebatur Deo manipulus ſpicarum vi

B rentium in primitias, vt patet Leu. 23. ſcilicet: Non comedetis panes pultes, nec polentam ex ſegete vſque ad diem, quò offeretis manipulum. iſtam polentam congeſſit, ideſt congregauit nunc Ruth poſtquam meſſores ſederunt ad ſarcinas, & congregauit grana multa: nam ipſa comedit ſufficienter de polenta, & partem eius tulit pro Noemi ſocru ſua, vt patet infra in litera. *Comeditque & ſaturata eſt.* Scilicet, de polenta comedit ad ſufficientiam. Quòd autem panem comederit aceto tinctum non apparet, & ſorte non comedit, quia licèt Booz dixerit, quòd comederet: ipſa præ rubore, & honeſtate, vt non cõicaret cum viris, potiſſimè cum incognitis, nec panem accepit, nec aceto intinxit. *Et tulit reliquias.* Iſtę ſunt quas dedit ſocrui ſuę

C cùm reuerſa eſt ad domum in veſperam, vt patet infra in litera. *Atque inde ſurrexit, vt ſpicas ex more colligeret.* Scilicet, finito cibo, qui erat merenda, ſurrexerunt meſſores ad metendum: & ipſa ſecundùm morẽ ipſorum ſurrexit ad colligẽdum ſpicas: & iſta die ſolùm collegit ſpicas: nam ſequenti die meſſuit cum puellis Booz adiuuando eas ad metendum. *Pracepit autẽ Booz pueris ſuis dicens: etiam ſi vobiſcum metere voluerit, non prohibeatis.* Voluit Booz quòd nullus moleſtus eſſet huic puellę, quia erat digna omni honore: ideo dixit quòd nullus affligeret eam, ſed permitterẽt ei quicquid vellet, & colligere quicquid vellet, intantum quòd etiã ſi vellet metere pro ſe cum pueris Booz, permitteretur metere, & portare pro ſe quod meteret. *Et de veſtris*

D *quoque manipulis proijcite de induſtria.* Volebat Booz, ꝙ Ruth laborans tam ſolicite aliquod emolumentũ conſequeretur. Et quia ſi ſolùm ferret ſpicas euadẽtes manus metentium, paucum conſequeretur inde, voluit Booz, quòd meſſores dimitterent aliquos de manipulis ſuis, ſcilicet ex induſtria, ſcilicet quando colligebãt manipulos, quos meſſuerant ad ligandum illos in magnum faſcem, dimitterent aliquos ex induſtria fingentes ſe non videre illos. *Et remanere permittite.* Scilicet, tranſite vltra dimittendo manipulos longe a vobis. *Vt abſque rubore colligat.* Scilicet, ſi viderit vos præſentes quamquam manipuli derelicti ſint, non audebit illos tangere præ rubore: ideo dimittite illos longe retro vos, vt nõ erubeſcat colligere illos nemine vidente eã

E colligere. *Et colligentem nemo corripiat.* Ideſt, nemo increpet dicens, quod non colligat de manipulis quos relinquerunt meſſores, quia ſi aliquis increparet eam, prę rubore, & anguſtia omnia dimitteret, & nunquã rediret in agrum illum.

Quare Ruth cecidit in terram coram Booz nunc cùm paruum beneficium ſibi præſtitiſſet. Quæſt. X.

QVAERETVR, quare Ruth cecidit in terram coram Booz nunc cùm parum beneficium ſibi præſtitiſſet, & poſtea magna beneficia promittens nõ cecidit coram eo. Reſpondendum, ꝙ Ruth erat mu-

lier

lier alienigena in terra Iudæorum, & non putabat ſe habere aliquem fauorem in terra illa, nunc autem cū Booz locutus fuit tam benigne ei oſtendens animum benefaciendi ei, fuit aliquid magnum beneficium: & maximè adhuc eſtimabat illud Ruth: nam Booz faciebat nunc bonum ipſi Ruth, & tamen aliquo modo obligabatur, ſcilicet, quia Booz erat cognatus Elimelech, & Noemi: & quia Ruth beneſecerat toti illi progeniei, tenebatur ei quilibet de tot illa progenie ad antidora, & potiſſime Booz qui erat quaſi princeps in tota illa cognatione. Ruth tamen non putabat aliquā talē obligationem eſſe, quia neſciebat Booz eſſe cognatum Elimelech, & viri ſui Maalō: ideo credens præſtari ſibi iſtud beneficium ab homine, qui ſibi ad nihil tenebatur, reputauit eſſe immenſum beneficium, & neſciens quid pro tanto deberet impendere inclinauit ſe ad terram: Et patet quòd iſta fuerit intentio Ruth: nam dixit, vnde mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & noſſe me dignareris mulierem peregrinam? Cùm autem quæritur, quare poſtea cum magna beneficia permitteret non ſe inclinauit. Dicēdum quòd quædam iſtorum neſciuit Ruth. Nam ꝙ dixit Booz, ſcilicet quòd nemo moleſtaret Ruth, & quòd permitteretur metere, ſi vellet cum meſſoribus, & quòd dimitterent manipulos ex induſtria, vt colligeret eos Ruth, non audiuit iſtud Ruth, ſed ſecretè locutus eſt Booz ad meſſores: nam ſi Ruth iſta audiret, nihil proficerent iſta verba, quia tunc non colligeret aliquos manipulos remanentes præ rubore; & tamen Booz dicebat, quòd facerent taliter meſſores ſui, quòd illa colligeret abſque rubore, ergo ea non audiente dicta ſunt hæc, & ſic de iſtis non poterat gratias agere: alia autem pauca audiuit, ſcilicet quòd quando eſſet tempus comedendi intingeret buccellam ſuam in aceto, & ad hoc non cecidit Ruth in terram, quia forte non erat conſuetum ſæpe cadendi in terram. Vel quia forte non reputauit Ruth iſtud beneficium, & ſequentia tantum, ſicut quod a principio fecerit de ea Booz aliquam mentionem loquendo ad eam benignè.

Cur Booz non dixit etiam quòd Ruth reliquerat deos ſuos. Queſt. XI.

QVAERETVR vlterius, cùm Booz enarraret illa, quę fecerat Ruth pro Deo Iſrael, & pro Noemi dicens, quòd reliquerat parentes, & patriam, cur non dixit etiam quòd reliquerat Deos ſuos: nam Noemi tetigerat iſtud, cùm dixit ad Ruth, ecce reuerſa eſt cognata tua ad populū ſuū, & ad deos ſuos, vade cū ea, p̄cedēti cap. Dicendum quòd Booz fecit hoc pp tria. Primum eſt, quia Booz voluit ſignificare hic difficultates, quas ſubiuit Ruth pp Noemi, & Deum Iſrael, ꝓ quibus erat laudabilis. Prima erat, ꝙ dimiſit parētes: ſecunda ꝙ dimiſit patriā: vtraq; erat magna hoībus ſequentibus deſiderium ſenſitiuū, & potiſimè mulieribus, quia tenerior eſt affectio illarum quam virorū. Quod aūt dimiſit Deos ſuos, nō erat difficile: quia nō eſt aliquid triſte, quòd ſenſu percipiatur, & affligat manifeſtè ſicut dimittere p̄rem & matrē. Rō eſt, quia Deus eſt aliquod bonum ſpirituale, quòd in ſenſu nihil mouet, & talia ſunt, quibus licèt careamꝰ, nō affligimur, potiſſimè circa ſimplices, qui non multum cognoſcunt de Deo, quia permutare Deos non videtur in eis aliquod malum vel defectus, cùm ſola bona, & mala, quæ in ſenſu ſunt ſequantur. Secundum eſt, quia dimittendo Deos Moabitarū, nō faciebat Ruth aliqd ſp̄ale nimis, qa ad illud obligabat̄, cū nō eſsēt illi veri dij. Etiam quia cùm Ruth dimitteret deos Moabitarum, vt coleret Deum Iſrael, ſibi vtilitatem procurabat dimittendo Deos qui nihil boni, nec mali fa-

F cere poterant, & confugiendo ad Deum, qui poterat pręmiare colentes ſe, & inferre malum hoſtibus ſuis. Tertium, & præcipuum fuit, quia Booz volebat hic reddere viciſſitudinē aliquam ipſi Ruth: nam Ruth fecerat multa bona Noemi nurui ſuæ, & viro ſuo Maalon, pro quibus tota cognatio eorum erat obligata ipſi Ruth. & quia Booz erat quaſi princeps iſtius cognationis, vt patet ſupra in litera, vbi vocatur cognatꝰ Elimelech, ideo ad ipſum pertinebat reddere viciſſitudinem pro beneficiis iſtis. Et quia difficultas, quā ſubierat Ruth pro Noemi fuit, ꝙ dimiſerat parentes, & patriam, pro his debuit gratias agere Booz. Quod aūt dimiſerit Ruth Deos Moabitarum, non fuit directè beneficium præſtitum Noemi, ſed obſequium præſtitū
G Deo Iſrael: ideo nō curauit nunc enarrare illud, ſed retulit ad ipſum Deum dicēs: plenā mercedem recipias a Deo Iſrael, ſub cuius alas confugiſti.

An meruerit aliquid Ruth dimittendo Deos Moabitarum, & an teneretur ad hoc. Et an in actibus neceſſitatis poſſimus mereri. Quæſt. XII.

QVAERETVR vlterius, q̄uo dixit hic Booz: reddat dominus pro opere tuo plenam mercedē .ſ. an meruerit erga Deum aliquid Ruth per iſta, quæ fecit. Reſpondēdum, ꝙ fecit Ruth duo opera. Vnum fuit beneficium, qđ pręſtitit ipſi Noemi, & cognationi eius comitando de terra Moab in terram Iſrael, & di-
H mittendo terram ſuam, & parentes propter illā. Aliud fuit obſequium, qđ Deo Iſrael exhibuit dimittendo Deos ſuos, vt veniret ad colendum ipſum. Dicendum āt, quòd ī his meruit, cùm Booz dixerit, reddat tibi dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias a Deo Iſrael, & non ſolùm meruit in altero eorum, ſed in ambobus. De primo tñ dicet aliquis, quòd non meruit, qa illud factū eſt pp Noemi, & pp Deū, talium āt remuneratores eſſe dēnt illi, qbꝰ beneficia præſtāur; ſic.n. Deus dicit de illis, qui faciunt bona opera, vt videātur ab hoībus: amē dico vobis receperūt mercedē ſuam. Matt. 6. Dicendum, quòd meruit Ruth ēt quantum ad iſtud beneficium qđ impendit Noemi. Quod patet, qa Booz ſolū enarrauit nunc beneficium p̄ſtitū
I Noemi a Ruth, & tamen ſubdidit reddat tibi dominꝰ pro opere tuo. ergo meruerat, quia aliàs Deus nō deberet facere retributionē. Item patet, quia iſte actus erat bonus in genere ſuo, & laudabilis, & non conſtat ꝙ factus ſit ꝓpter malum finem, ergo erat meritorius. Sed *Mereri ſtat ad duo.* dicendum, ꝙ in hoc eſt diuerſitas: nam certum eſt, ꝙ meruit Ruth impendendo iſtud beneficium Noemi, & tamen mereri ſtat, vel quantum ad vitā æternā, vel quantū ad bona temporalia: nam exiſtentes ī peccato mortali merentur, ſi faciant aliquem actum bonū ſ̄m genus ſuum: ſicut patet de obſtetricibus Aegypti, quę erant Idolatræ, & mentiendo meruerunt tēporalia bona, quia ædificauit eis Deus tabernacula Exo. 1. ca. De Ruth āt dicendū, quòd ſi aſſerat̄ eſſe in peccato mor-
K tali eo tpe, quo voluit redire cum nuru ſua, & cepit redire, meruit bona temporalia ſibi a Deo dari pp iſtum actum bonum materialiter: ſi autē eſſet in charitate. ſ. quòd iam abrenunciaſſet cultui idolorum, mereretur vitam ęternā in iſto actu, quia licèt vtilitas huius actus prouenirēt ipſi Ruth, tamen habens charitatem oēs actus ſuos dirigit ſaltem habitualiter in Deum: & patet hoc de oībus operibus miſericordiæ: nam vtilitas actꝰ illius proximo præſtatur, & tamen apud Deum meremur per tales actus. Si autem quæratur de ſecundo. ſ. quòd Ruth reliquerit cultum idolorum, & venit ad colendum Deum Iſrael. Dicendum eſt, quòd meruit, quia iſte actus factus eſt ſolùm propter Deum. Etiam honor proueniens ex eo ſolùm proueniebat Deo. Ali

F quis autem dicet, quòd nõ meruit Ruth in hoc, quia obligabatur ipſa dimittere Deum Moabitarum, & oĩa idola, quia iſti nõ erant dij, & venire ad cultum Dei veri: ergo non erat meritorius actus, quia meram libertatem quærit. Reſpondendum quòd iſta ratio non ſtat propter duo. Primò, quia licèt quis faciat id ad quod tenetur, meretur ſi bono animo faciat: nam nemo dubitat, quin nos mereamur obſeruando præcepta decalogi, & euangelica, & tamen certum eſt nos obligatos eſſe ad cuſtodiendum illa, alioquin daretur, quòd nullus poſſet mereri ſeruando legem euangelicam, niſi conſilia, quæ opera ſupererogationis ſunt, faceret: tunc non vocarentur illa opera ſupererogationis, ſed neceſſitatis, eo ꝙ neceſſaria ſunt hoĩ ea, ſiue quibus non poteſt peruenire ad vitam æternam, quæ eſt finis ſuus. B Etiam ſequeretur, quòd omnes hoĩes tenerentur obſeruare ſtatum religionis, in quo ſunt opera conſiliorum, & iſtud eſt valde inconueniens: ideo per opera neceſſitatis, dum tamen bono aĩo fiant, meremur. Cùm aũt obiicitur, quòd ad merendum requiritur libertas, dicendum quòd verum eſt de libertate a coactione, ſed non de libertate a neceſſitate finis: nã neceſſitas finis nõ eſt neceſſitas abſolutè: iõ manet cũ libertate: neceſſitas coactionis eſt abſoluta neceſſitas, iõ manere nõ põt cũ libertate reqſita ad merẽdũ. Alio mõ põt reſpõderi, ꝙ nõ erat aliquo mõ neceſſariũ ipſi venire ad Deũ Iſrael: nã ad habẽdã vitã æternã erat neceſſariũ cuilibet hoĩ dimittere cultum idolorũ, C cũ nõ eſſent illi verè dii, & erat neceſſarium ꝙ quilibet crederet vnum eſſe Deũ, & illum coleret, & an ille Deus verus vnicus eſſet Deus, quem colebant Hebræi vel Aegyptii, vel aliæ gentes non patebat, quia non cognoſcebat quælibet gens probationes huius rei: vnde non ſolùm Iudæi colebant Deum verum, ſed etiã Græci Athenienſes: nam illi ſecerant aram Deo ignoto: & exhibebant ei ibi honorem, & ille Deus ignot⁹ erat verus Deus, vt dicit Apoſtolus & habetur Actu. 17. quòd ergo vellet Ruth credere Deum Iſrael eſſe illum vnicum Deũ qui erat rector totius vniuerſi, extra quem nullus Deus erat, faciebat aliquid ſupererogationis. Nam nõ obligabatur aliquis ad hoc, niſi Iudæi, qui ſuſceperant legem eius. Et patet, quia alias D omnes hoĩes obligati fuiſſent tẽpore legis Moyſi credere quod credebant Iudæi: ſed falſum eſt, quia multos philoſophos dicimus fuiſſe ſaluos, quos nihil iſtorum dicimus credidiſſe, quia ſolùm requirebatur, ꝙ non colerent idola, & crederent vnicum eſſe Deum punitorem, & remuneratorem: & quòd cauerent a pctĩs mortalibus, quæ rõ naturalis dictat eſſe peccata. Aliud ẽt erat, qa dato ꝙ qs ſciret, Deũ Hebræorũ eẽ verum Deum, qui eſt vnicus Deus rector orbis, tñ non obligabatur colere illum ſecundum modum determinatum in lege Moyſi, eo quòd lex iſta ſolũ obligabat Iudæos, quibus data eſt, vt colligitur Exo. 19. cap. ꝙ ergo qs ſubiiceret ſe legi Moyſi de Gentilibus, erat opus ſupererogationis, & valde laudabile. Duo ergo fecit E Ruth, hic ad quæ non erat obligata. Primum erat, ꝙ voluit credere Deum Iſrael eſſe verum Deum. Secũdum erat, quia ꝙ dato crederet voluit ſe ſubiicere legi Moyſi ad tenendum eam in æternum, ideo de his De⁹ remunerationem tribuere debebat tãquam de operibus ſupererogationis: & remuneratio iſta duplex tangitur hic in verbis Booz: nam inquantum dixit: reddat tibi Dominus pro opere tuo, loquitur de remuneratione debita pro miſericordia, quam exhibuit ipſi Noemi; & cùm dicit; et plenã mercedem recipias a Deo Iſrael, ad quem veniſti, & ſub cuius alas confugiſti: poteſt intelligi de mercede debita pro obſequio, quod Deo impenderat in hac re: & ſatis patet, quia dicitur: ad quem veniſti, et ſub cuius confugiſti alas.

Lex vetus Iudæos tã tum obligabat.

Quare dicitur hic plenam mercedem recipias.
Quæſt. XIII.

QVAERETVR vlterius, quare dicit̃ hic, & plenam mercedem recipias. Reſpondendum, ꝙ Booz dixit hoc propter duo opera Ruth: nam ſicut dictum eſt præcedẽti quæſtione, duo opera fecit Ruth: vnum fuit beneficium impenſum Noemi, alterũ fuit obſequium Deo exhibitum. De primo dicebat Booz, ꝙ reciperet Ruth plenam mercedem, quia impotens erat Noemi, & omnes cognati eius ad retribuendum ſufficienter. Nam licèt vellet Booz dare quandam viciſſitudinem recompenſando in eo, in quo poterat ſecundùm æqualitatem putabat ſe non poſſe: eo quòd Ruth fecerat tãta pro Noemi, vltra quæ nihil erat, qđ impendi poſſet niſi mors: nam dimiſerat parentes, & patriã, & Deos ſuos, & totum ſtatum vitæ ſuæ poſuit ĩ Noemi. ſ. quòd ſi illa proſperaret̃ putabat ſe hoc ſolo eſſe beatã: quamq̃ ergo multa impenderent Booz, & Noemi, & alij de cognatione ipſorum Ruth, non poterant æquiparare beneficio eius: ideo petebat Booz, quòd id, quod ipſi non poterant retribuere ipſi Ruth retribueret Deus: & iſta erat plena merces. Secundum erat obſequium Deo impenſum, ſcilicet, quia dimiſerat Deos ſuos, & venerat ad eum, de quo magis declaratum eſt præcedenti quæſtione, & pro iſto erat ei rependenda merces: & quia iſtud fuerat aliquid magnum, ſi rependeret̃ merces æqualis, daretur ſibi aliquid magnum, orauit quòd ei Deus redderet plenã mercedem exaltando eam ad proſperum ſtatum, ſicut decebat exaltari.

Quomodo Ruth orauit nunc quòd inueniret gratiam coram Booz.
Quæſt. XIIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Ruth orauit nunc, quòd inueniret gratiam coram Booz, & videtur, quod non erat opus hoc petere. Primò, qa videbat Ruth, quòd Booz tantum ei oſtenderat fauoris, quòd non oportebat plus oſtendi. Secundò, quia ipſamet Ruth dixerat quòd inuenerat gratiam coram eo, ſcilicet, vnde hoc mihi, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & noſſe me dignareris? implicabat ergo in verbis ſuis petens nunc inuenire gratiam. Reſpondẽdum, quòd Ruth petiuit nunc, quòd inueniret gratiam. Primò, quia iſte eſt modus ſe humiliandi: nam cùm aliquis, qui iam obtinet quòd vult, ſubiicit ſe alteri petendo illud tanquam non habeat, impendit ei quẽdã honorem in iſta ſubiectione: ideo Ruth volens ſe magis ſubiicere Booz, qui oſtendebat ei tantum fauorem petiuit, quòd inueniret gratiam coram eo. Secundum erat etiam ad oſtendẽdũ aliquam magnitudinẽ in eo: nam cùm quis petit quòd inueniat gratiam coram altero, innuit aliquid magni eſſe in illo, quo indigeat quod ille præſtare poſſit: & iſta eſt quædam exaltatio eius, a quo petitur iſte fauor. Tertium eſt, quia Ruth viderat, quòd Booz oſtenderat ei fauorem in præterito, & non interciderat aliquid meriti, ideo nunc optat pro futuro. ſ. quòd ſemper iſte fauor contineretur: & hoc erat conueniens, quòd peteret Ruth, quia ſi oſtendente Booz tantum fauorem ei non peteret continuari iſtum fauorem, videretur nimis confidere de fauore Booz, ita quod putaret nõ eſſe neceſſarium, quòd vltra peteret illũ: & iſta confidentia non erat rationabilis, cùm Ruth eſſet mulier alienigena, quæ ipſi Booz quantum ad perſonam ſuam nihil obſequi, vel beneficij præſtiterat. Petiuit ergo rurſus fauorem.

Scilicet, Deus augeat bona eius: nã benedictio importat augmentum, vel multiplicationem, vt patet 2. Corin. 9. cùm opponatur ibi benedictio parcitati, vel auaritiæ. *Eandem gratiam, quam præbuit viuis ſeruauit & mortuis.* Scilicet, gratia vel bona voluntas proficiẽdi quam habebat Booz ad virũ meum Elimelech, & ad duos filios eius, manet nunc in eo: nã erat cognatus Elimelech viri Noemi: & conſequenter duorum filiorum eius, quorum vnus erat Ruth vir. ſ. Maalon, & Booz habuit ſe ad iſtos valde amicabiliter, quãdiu vixerunt: nunc ãt poſtquã mortui ſunt, ſeruauit eandem grãm, quia habendo ſe bene ad Ruth vxorem Maalon, habebat ſe bene ad Maalõ, & habendo ſe bene ad Noemi vxorem Elimelech, habebat ſe bene ad Elimelech: & & referebar Noemi de hoc gratias, quia faciebat Booz tanquam vir bonus, & laudabilis: ſolent. n. mortui tradi obliuioni: nec manent amici eorũ, qui fuerant amici dum viuerent, ſicut dicitur Pſal. 30. ſ. Obliuioni traditus ſum ſicut mortuus a corde. Et tamen nunc mortuis ſeruabat Booz amicitiam. Etiam erat alia cauſa, quare gratias referret Noemi: nam cùm vir ſuus viuere, habebat Boóz aliquam cauſam faciendi bene ipſi pp ſe, quia cognat⁹ eius erat, & vxori ſuæ pp ipſum: nunc aũt Noemi nõ habebat aliquam cauſam quare de ea curaret Booz, cùm eſſet mortuus vir ſuus; & tñ curabat ſeruando eandem amicitiam, q̃ prius: ideo nimis erant referendę gratiarum actiones ipſi Booz pp hoc. *Rurſumq́;.* Scilicet, finita ſententia ſuperiori cum aliquali pauſatione rurſus locuta eſt Noemi ad Ruth de eodem. *Propinquus noſter ait eſt homo.* Scilicet, Booz propinquus noſter eſt. In hoc incepit Noemi congratulari ipſi Ruth de Booz, dicẽs: propinquus noſter eſt, ſcilicet viri mei, & viri tui, quaſi dicat, gaude, quia magis nobis fauebit: nam noſter propinquus eſt. Accipiebat autẽ Noemi pſonam viri ſui, & perſonam Maalon mariti Ruth, quorum Booz erat cognatus, vt patet ſupra in litera: nam iſtarum mulierum nõ erat cognatus Booz. *Et Ruth.* Scilicet, locuta eſt ad Noemi. *Hoc quoque inquit præcepit mihi.* Scilicet, hoc quod ſequitur: Ruth erat repleta gaudio multo de proſperitate diei illius, quia fæliciter ei euenerat, & ob hoc quamq̃ Noemi loqueretur de cognatione ſua ad Booz non attendebat Ruth, ſed volebat enarrare quod ei cum illo acciderat, quia oĩa euenerãt pſpere, & ſubiunxit iſtud quod ſequitur. *Vt tandiu meſſoribus eius iungerer donec oẽs ſegetes meterentur.* Scilicet, vt ſemper colligerem ſpicas in agris ſuis poſt meſſores ſuos, quandiu duraret meſſis ſua. *Cui dixit ſocrus: melius eſt filia mi, vt cum puellis eius exeas ad metendum.* ſ. bonum non eſt, vt colligas ſpicas, ſed vt iungaris puellis Booz, & metas cum eis adiuuãdo eas ad metendum. Habebat. n. Booz meſſores, & ẽt puellas metẽtes, vt patet ſupra in litera: & voluit Noemi, ꝙ Ruth iungeretur puellis Booz, quia cum eis honeſtius eſſet, & adiuuaret eas ad metendum pro ipſo Booz. *Ne ĩ alieno agro quiſpiã reſiſtat tibi.* ſ. ſi iungeris puellis Booz adiuuabis eas, & nemo tibi reſiſtet: ſi autẽ iueris ad alienum agrum aliquis tibi reſiſtet, ne colligas, & erit tibi rubor, vel ſcandalum. *Iuncta eſt itaque puellis Booz.* Secuta eſt Ruth mandatum, & cõſilium Noemi ſocrus ſuæ, quia vt matrem eam habebat. *Et tandiu cum eis meſſuit, donec hordea & triticum in horreis conderẽtur.* Scilicet, vſq; ad finẽ meſſis triticeæ, & hordaceæ fuit ſemper Ruth cum puellis Booz, ita vt iam nihil haberet Booz, quòd meteretur: & tunc hordea & triticum condita ſunt in horreis, id eſt conſeruata, quia iam nihil manebat agẽdum. Toto autem hoc tempore nulla mutatio facta eſt quantum ad negocia Ruth, ideo dicitur: donec hordea, & triticum in horrea mitterentur: nam expleta meſſe ſecutum eſt matrimonium Ruth cum Booz, vt patet ſequenti cap.

A *Quare cum Booz multa dixerit ipſi, per quæ oſtendebatur fauor ſuus erga Ruth: & Ruth ſolum aliqua eorum dixit Noemi ſocrui ſuæ. Quæſt. XVII.*

QVAERETVR, quare cùm Booz multa dixerit Ruth ipſi, per q̃ oſtẽdebatur fauor ſuus erga ipsã Ruth, & Ruth aliqua eorũ dixerit Noemi ſocrui ſuę, vt patet hic, non dixit oĩa. Reſpondẽdum, ꝙ Ruth non potuit dicere ipſi Noemi oĩa, quæ dixerat Booz ĩ fauorem ſuum: nam multa illorum ſecretè dixit meſſoribus, quæ non audiuit Ruth. ſ. ꝙ permitterent eam ſecum metere ſi vellet. Etiam quod de manipulis ſuis dimitterent ex induſtria, vt illa caperet eos ſine rubore: & iſta non potuit Ruth dicere ſocrui ſuæ: alia tamen ipſa audiuit. ſ. ꝙ quando ſitiret iret ad ſarcinulas, & biberet de aquis quas bibebant pueri Booz. Etiam ꝙ quando eſſet hora comedendi iungeretur meſſoribus, & comederet cum eis panem tinctum in aceto, vt patet in litera. De iſtis poteſt dici vno modo, ꝙ ſcriptura ſubticuit iſta relata fuiſſe Noemi: & tamẽ Ruth illa ſibi retulit. Et non eſt hoc inconueniens qa multa dimittuntur in ſacra ſcriptura eorum, quæ facta ſunt. Secundò poteſt dici, quòd Ruth volebat iſta enarrare ſocrui ſuę: & tamen non enarrauit, quia ipſa Noemi intercepit, vel dimiſit locutionem Ruth. ſ. ꝙ cùm Ruth dixiſſet, ꝙ Booz præceperat, ꝙ iungeretur meſſoribus, volebat diſcurrere ad enarrandum alia: ſed Noemi voluit reſpondere ad iſtud verbum Ruth, dicens, quòd nõ erat bonum, ꝙ iungeretur meſſoribus Booz ad colligendum ſpicas, ſed puellis ad metẽdum: ideo ceſſauit Ruth dicere cætera, quæ intendebat. Tertiò poteſt dici & melius. ſ. ꝙ Ruth dixit oĩa, quæ Booz ei retulit, & tamen ſcriptura nihil ponit niſi ea, quæ faciunt ad intẽtum ſuum. Intentum ãt ſcripturæ eſt hic enarrare illa, per q̃ habita fuit occaſio ad ↄtractum matrimonij inter Booz & Ruth: iſta ãt verba, quæ Ruth retulit ipſi Noemi, ſ. quòd dixerat ei Booz, ꝙ biberet de aq̄s ad ſarcinulas, & quòd comederet panẽ tinctum aceto, nõ erat aliqua occaſio directa, nec indirecta ad matrimonium quod ſequitur, ideo ſcriptura nõ curauit illa enarrare, quamq̃ iſta relatio facta fuerit. Quod ãt diceret Ruth ad Noemi, quòd iuſſerat ei Booz, ꝙ iungeretur meſſoribus eius vſq; ad ↄſummationem meſſis, attinebat ad propoſitum. Nã Noemi reſpondit ei, quòd non erat illud bonum, ſed potius ꝙ ipſa Ruth iungeretẽ puellis Booz, & iã non colligeret ſpicas, ſed meteret cũ puellis Booz, & ex iſto obſequio, qđ Ruth preſtitit Booz, inclinaretur ipſe magis ad eam, & ſic haberetur via ad contractum matrimonij illius. Intentio ſacræ ſcripturæ de Ruth.

Quomodo dixit Noemi ad Ruth, melius eſt ut cum puellis exeas ad metendum. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dixit Noemi ad Ruth, melius eſt, vt cum puellis eius exeas ad metendum. Reſpondendũ eſt vno mõ, quòd Noemi ſecuta eſt hic cuſtodiam honeſtatis Ruth. Dixerat autem Booz, quòd Ruth iungeretur meſſoribus ſuis quouſque finirentur Meſſes, & quia frequentatio iſta cum viris non erat tam honeſta ſicut cum fęminis, voluit Noemi, quòd Ruth non iungeretur meſſoribus Booz, ſed puellis eius, vt honeſtius ſe haberet. Secundò poteſt dici, & melius, quòd hoc fuit ad magis fructificandum: nam ſi colligeret ſpicas Ruth quotidie vſque ad finem meſſis, non congregaret inde magnum fructum, & erat labor grauis. Vtilius erat ergo, quòd labor, quem impendere debebat in colligẽdo ſpicas, impenderet in metendo, & magis de lucro conſequeretur. Et quia Booz dixerat, quod iungeretur Ruth meſſoribus ſuis. ſ. ad colligendum ſpicas, di-

Reſponſio 1. ad quęſt.

Reſponſio 2. ad quęſt.

xit

xit Noemi: melius eſt, quòd iungaris puellis ei⁹ ad me F
tenuum. Tertiò poteſt dici, & adhuc melius, ꝙ Booz intendebat dare lucrum ipſi Ruth, Noemi aũt volebat quod Ruth impenderet obſequium ipſi Booz, & nõ perciperet in præſenti fructum, ſed expectaret aliũde: Booz namq; viderat honeſtatem Ruth, & iuſſerat, ꝙ veniret ſemper in agrum ſuum ad colligẽdum ſpicas vſque ad conſummationem meſſis: & dixerat meſſoribus, quòd dimitterent, vel proiicerent de manipulis ſuis ex induſtria, vt poſſet Ruth colligere illos ſine rubore. Et hoc modo poterat Ruth quotidie multũ congregare de hordeo, & tritico: ſicut prima die congregauerat quaſi menſuram Ephi, vt patet ſupra in litera. Et per hoc beneficium quod intendebat impendere ipſi Ruth, nolebat recipere ab ea aliqđ obſequiũ, G
ſed quòd ipſa pro ſe laboraret, & colligeret. Noemi aũt intendebat alium finem: nã poſtquam vidit quòd prima die Booz tãtum fauorẽ impenderat ipſi Ruth, & dilexerat eam, vidit modum ad hoc, quòd poſſet accipi Ruth ab eo in vxorem: & ob hoc dixit: propinqu⁹ noſter eſt homo. ſ. quòd iure propinquitatis poterat matrimonium legaliter copulari: quod fieri non poſſet ſi Booz negligeret ipſam Ruth: ideo viſo bono deſiderio eius, voluit eum magis inuitare ad hoc obſequiis. & ad hoc noluit quòd laboraret Ruth colligẽdo ſpicas, in quo ſibi ſoli proderat, & a Booz beneficium recipiebat, ſed quod obſequiũ impenderet Booz non recipiens ab eo mercedẽ, ſcilicet, quòd adiuuaret puellas eius ad metendum vſque ad finem meſſis hordea- H
ceæ, & triticeæ: & ſic factum eſt. Nam cum toto hoc tempore Ruth meſſuiſſet cum puellis Booz, & expleta meſſe, miſit eã Noemi ad iacendum in area apud Booz, & tunc contractum eſt matrimonium, vt patet ſequenti cap.

Quomodo dixit hic Noemi: melius eſt, ut cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quis reſiſtat tibi.
Quæſt. X I X.

QVAERETVR vlterius, quomodo dixit hic Noemi: melius eſt, vt cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quis reſiſtat tibi: nam dato quòd non iungeretur puellis Booz ad metendum, I
non reſiſteret ei quiſquam in agro alieno, quia Booz dixerat ei, quòd iungeretur meſſoribus eius vſque ad cõſummationẽ meſſis, & nõ iret ad alienum agrum, & ibi colligeret ſpicas: & præceperat etiam meſſoribus, quod nullus moleſtus eſſet ipſi Ruth ad metendum, ſi vellet, vel ad colligendum ſpicas: ideo etiam ſi non iungeretur puellis Booz, nemo ei reſiſteret. Reſpõdendum, quòd Noemi noluit in hoc expugnare totaliter ſententiam Booz, ſed quandam partẽ eius: nam dixit Booz, quòd Ruth colligeret ſpicas ſemper poſt meſſores: & quãtum ad hoc dixit Ruth Noemi: melius eſt vt cum puellis eius exeas ad metendum. Cũ autem addidit: ne quiſquam in alieno agro reſiſtat tibi, non ponitur tãquam redditiuum cauſæ dicti præ- K
cedentis, ſed ponitur quaſi conſecutiuè. ſ. quòd ſi meſſueris cum puellis Booz nullus reſiſtet tibi in alieno agro, quia non eris ibi in agro alieno. Sed adhuc dicet aliquis, quòd etiam ſi eſſet in agro alieno nemo poſſet ei repugnare quin colligeret ſpicas, quia lege cauebatur, Deu. 24. quod permitteret quilibet colligere ſpicas remanentes ipſis viduis, aduenis, & pupillis, & Ruth erat vidua, & aduena, vnde non poterat prohiberi. Dicendum, quòd non poterat prohiberi Ruth in alieno agro ſpicas euadentes manus meſſorum colligere, prohiberetur tamen metere, & tamen in agro Booz non prohiberetur metere, ſed poterat metere cum puellis Booz: & ſic poteſt intelligi, ꝙ prohiberetur in agro alieno. ſ. metere, & non cùm meteret in agro Booz. Alio modo poteſt dici, ꝙ intelligatur de collectione ſpicarum, ſ. quòd meteret in agro Booz, ne ſi forte iret ad colligẽdum ſpicas in agrum alienum, prohiberetur per impietatem domini agri. Et cùm dicitur, quòd non poterat aliquis Iſraelita prohibere viduas in agro colligere ſpicas. Dicendum quòd vetum erat de iure, & tamen de facto poterat prohibere: & Ruth non poſſet reſiſtere domino agri prohibenti de facto: ideo vt non pateretur hunc ruborem, melius erat, vt coniungeretur puellis Booz ad metendum: & ſic factum eſt. Alia reſpõſio.

CAPITVLVM. III.

POSTQVAM autem reuerſa eſt ad ſocrũ ſuá, audiuit ab ea: Filia mi, quæram tibi requiem, & prouidebo, vt bene ſit tibi. Boooz iſte cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noſter eſt: & hac nocte aream hordei ventilat. Laua- H
re igitur, & vngere, & induere cultioribus veſtimentis, & deſcende in area. Non te videat homo, donec eſum potumq; finierit. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum, in quo dormiat. Venieſque, & diſcooperies pallium, quo operitur a parte pedum, & proiicies te, & ibi iacebis. Ipſe autem dicet tibi, quid agere debeas. Quę reſpondit: Quidquid præceperis faciam. Deſcenditque in aream, & fecit omnia, I
quæ ſibi imperauerat ſocrus. Cunque comediſſet Booz & bibiſſet, & factus eſſet hilarior, iſſetque ad dormiendum iuxta aceruũ manipulorum, venit abſconditè, & diſcooperto a pedibus eius pallio ſe proiecit.

Poſtquam autem. In pręcedentibus dicto de Ruth conuerſatione, hic agitur de eius legali conuentione. Fuit autem iſta legalis conuentio, quòd inter Booz & Ruth actum eſt de modo, quo ex neceſſitate legis ipſa accipienda erat in vxorem a Booz. Et diuiditur in tria, quia primò ponitur Noemi conſultatio. Secun- K
dò Ruth obtemperatio ibi. *Quæ reſpondit.* Tertiò Booz rationabilis reſponſio ibi. *Et ecce nocte.*

An hic ſit ordinis mutatio, & an hæc ſint immediatè facta poſt præcedentia. *Quæſt.* I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic, habeant ordinem continuatum ad pręcedentia: & an ſint immediatè poſt illa facta, vel interiecto aliquanto tempore. Ad primum dicẽdum, ꝙ eſt ordo continuus, quia præced. ca. actum eſt de his, quæ fecit Ruth incipiens ire ad colligẽdum ſpicas ad agrum Booz: hic agitur de illis, q̃ ſecuta ſunt expleta meſſe. Etiã qa ſupra ponit̃ tp̃s, quo Ruth nõdum

Booz

Booz cognouerat, hic autem ponitur tempus, quo cū ipſo de contractu matrimoniali agebat, ideo neceſſe eſt, quòd illud fuerit ante iſtud. Item patet ex ordine literæ, quia dicitur hic: poſtquam autem reuerſa eſt ad ſocrum ſuam: & tamen præcedenti capitulo dicitur de collectione ſpicarum, quam faciebat Ruth in agro Booz antequam rediret ad ſocrum ſuam. Ad ſecundum dicendum, quòd inter iſtud & præcedentia ferè nullum tempus intercidit, vel valde modicum: nam præcedenti capitulo, dictum eſt de toto tempore, quo durauit meſſis Booz, quòd Ruth meſſuit in agris Booz cum puellis eius, donec triticum, & omnia hordea in horreis conderentur: hic autem dicitur de quadam nocte, qua ventilabat Booz aream panis, in qua facta ſunt omnia, quæ habentur hic: ventilatio tamen in area non poterat eſſe magno tempore poſt finitam meſſem: ergo iſtud pauco tempore fuit poſt præcedentia. Circa primum dicitur. *Poſtquam autem reuerſa eſt ad ſocrum ſuam*. Fuit iſta reuerſio de agro de collectione ſpicarum, & eſt illa reuerſio de qua habetur præced. cap. nam vna die ſolū iuit Ruth ad colligēdum ſpicas, & illa die oſtendit ei Booz magnum fauorem, vt patet præc. ca. & tunc dixit illi ea, q̄ habētur ibi, & illa, quæ habentur hic, vt quidam volunt. Sed iſtud falſum eſt, quia non iuit Ruth ad petendum ea, q̄ hn̄r hic immediatè poſt primam diem, qua ad colligendū ſpicas in agrum eius iuit: nam poſt hoc iuit ad metendum cum puellis Booz ipſa Ruth, & meſſuit cum eis vſquequo omnia hordea, & triticum meterentur, & adhuc nihil petiuerat. Dicendum ergo, ꝙ iſta reuerſio eſt, quam habuit Ruth poſt collectionem omniū hordeorum, & tritici. Et eſt intelligendum, ꝙ fortè toto tempore, quo Ruth metebat cum puellis Booz non reuerſa eſt ad domum Noemi ſocrus ſuæ; vt ſi fortè meterēt hordeum, & triticum in turribus, vel locis aliquibus diſtantibus à Bethlehem in quibus Booz haberet poſſeſſiones, & completa meſſe rediit Ruth ad ſocrum ſuam, & tunc dixit ei Noemi omnia, q̄ hn̄r hic: Et patet hoc ex verbis, quæ habētur infra, vbi dicitur: Booz iſte cuius puellis in agro iūcta es propinquus noſter eſt: iam ergo iuncta fuerat Ruth puellis Booz in agro, qn̄ fuerunt iſta: & tamen iſta coniunctio fuit, qū iuit ad metendum cum puellis Booz, ſicut dixerat ei Noemi præc. ca. ſ. melius eſt, vt exeas cum puellis eius ad metendū: & iterum: iuncta eſt igitur puellis Booz, & tamdiu cum eis meſſuit. *Audiuit ab ea*. Scilicet iſta verba, quæ ſequuntur. *Filia mea quæram tibi requiem*. Habebat Noemi intentionem quærēdi virum ipſi Ruth, quia non erat honeſtū, vt eſſet ſine viro. Et dixit. *Quæram tibi requiem*. Scilicet, nunc es in laboribus, & anguſtijs quærendo cibum, & non habes adhuc ad ſufficiētiam, volo ergo tibi quærere virum, in cuius domo habeas requiem, & non indigeas aliqua re iſtarū. Et hoc potiſſimè dicebat, quia Booz erat vir diues, cui intendebat eā copulare Noemi, & ibi non indigeret aliquo. Vel dicebatur ei quærere requiē: nam requies eſt ceſſāte motu, cùm autem quis eſt in motu, nullam habet requiem, & quia quamdiu quis nōdum habet finem, quem intendit, nōdum ceſſat à motu nondum habet quietem, & quia puella, quæ non habet virum, non habet finem ſuum, non dr̄ habere requiem. & ſic erat de Ruth, q̄ erat in ætate puellari, in qua non erat honeſtè ſine viro: & tn̄ nondum habebat virum, ideo nōdum habebat requiem: ſic enim dixit Noemi duabus nuribus ſuis, ſupra 1. cap. ſ. det vobis dn̄s inuenire requiē in domibus virorum, quos ſortituræ eſtis. *Et prouidebo, vt bene ſit tibi*. Scilicet, quantum ad honeſtatem, & neceſſitatem: ad honeſtatem quidem, quia Ruth erat puella, & puellæ in ætate nubili non ſtant conuenienter magno tempore ſine viris, quia præſtatur occaſio in-

A famiæ, & ſuſpitioni. Quātum ad neceſſitatem etiam, quia Ruth non habebat neceſſaria ad victum ſine magno labore corporis, & ſic fortè ſufficienter non haberet: vt ergo haberet omnia neceſſaria, oportuit, ꝙ traderetur viro, qui ei neceſſaria tribueret. Et dixit prouidebo tibi, ſcilicet, quia ipſa Noemi procurabat contractū matrimonij neſciente adhuc aliquid Ruth. *Booz iſte cuius puellis in agro iuncta es*. Hic vult innuere Noemi, quod principium ad contractum matrimonij eſſet per cognationem, ſcilicet, quod iure cognationis deberet Booz accipere Ruth in vxorem. Et dicitur cuius puellis in agro iuncta es, ſcilicet ad metendum: nam cùm prima die collegiſſet Ruth ſpicas in agro Booz, dixit ei Booz, quòd ſemper colligeret ibi
B ſpicas, & non declinaret ad alios agros: Noemi autem dixit melius eſt, vt exeas cum puellis eius ad metendum. Et dicitur, quòd iuncta fuit eis, & meſſuit cum illis vſquequo omnia hordea, & triticum meterentur. *Propinquus noſter eſt*. Iſtud dixit, quia matrimonium inter Ruth & Booz non poterat contrahi alio modo: nam ſi non eſſet obligatio aliqua ipſius Booz ad accipiendum Ruth in vxorem, non videbatur eſſe veriſimile, quòd alio modo acciperet illam, cum illa eſſet pauper, & aduena. Et dixit. *Propinquus noſter eſt*. Scilicet virorum noſtrorum: nam ad eas non habebat aliquam cognationem, ſed ad viros earum: nam Elimelech fuit vir Noemi, cuius cognatus fuit Booz præcedenti capitulo, & quia Mahalon maritus Ruth
C fuit filius Elimelech, neceſſe erat, quòd Booz eſſet cognatus Mahalon viri Ruth, & ſic dicebatur cognatus earum: & iſtud fuit exordium ad loquendum in iſta materia: nam quando ipſa Ruth locuta eſt ad Booz, quòd eam acciperet in matrimonium dixit: expande pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es. *Et in hac nocte aream hordei ventilat*. Scilicet, in die præcedente noctem illam. Nam quando locuta eſt Noemi ad Ruth de hoc, erat fortè veſpera, ideo dixit in hac nocte aream ventilat. Vel fortè dixit de nocte, quia venti erant neceſſarij ad ventilandum, & fortè in nocte illa magis flabant venti per noctem, quàm per diem. *Lauare igitur, & vngere*. Scilicet: laua totum corpus tuum, & vnge illud oleo: nam ſaltem
D capita vngebāt: & fortè mulieres vngebant alias partes corporis. *Et induere cultioribus veſtimentis*. Ideſt, accipe veſtimenta precioſiora, & maioris apparatus, quā nunc habes, quia Ruth erat nunc induta quotidiana veſte, qua vtebatur ad laborandum in agro: nunc autem volēt Noemi, ꝙ indueret Ruth veſtibus maioris precij, vt formoſior appareret. Et vocantur cultiores, ideſt honorabiliores à verbo colo, quod eſt amare, honorare, ornare: & ſic vocatur cultus veſtis, quia veſtis quæcunq; ſit, ornat hoīem magis, q̄ ſi hō nudus ſit. Et ſic dr̄ Exo. 33. Nullus indutus eſt ex more cultu ſuo, & luxerunt. ſ. ꝙ oēs Iſraelitę lugebant, qn̄ Deus comminatus eſt eis pœnam ꝑ vituli fabricatiōe: & ob hoc nullus indutus eſt cultu ſuo. i. veſte ſua honorabiliter in ſignū
E triſtitię. *Et deſcende in aream*. Erat nunc Ruth in domo ſocrus ſuę Noemi, & area erat extra vrbem. Et dixit ei, quòd deſcēderet in aream ad hoc, ꝙ loqueretur, & taceret ea, q̄ ſequuntur in litera. *Non te videat homo*. Aliqui intelligunt ſic: nō te videat hō. i. nullus te videat. Alio modo non te videat hō. i. Booz, & iſte eſt ſenſus verus. Quod patet, quia dr̄ donec potū, eſumq; finierit: & neceſſe erat intelligi de aliquo viro ſpecialiter. ſ. de Booz. *Donec eſum, potumq; finierit*. i. donec finiret cœnā, q̄ ſplendide faciebat in area. *Quando ierit ad dormiendum, nota locum, in quo dormiat*. Ruth debebat ire ad areā, anteq̄ cœnaret Booz: & tamen non debebat apparere coram eo, quouſq; cœnaret, & poſtea ipſa debebat reſpicere locū, in quo Booz dormiret, & ipſa ad pedes eius cubaret-

Venieſq, & diſcooperies pallium, quo operitur à parte pedum. Cùm iã dormiret Booz grani ſopores debebat Ruth ire ad pedes lecti eius, & diſcooperire partem pedum complicando pallium, quo opertus erat Booz. Et vocatur hic pallium ſtramenta ipſa lecti nomine generali: & iuſſit, quòd diſcooperiret partem pedum, quia honeſtius erat, quòd illam partem diſcooperiret, quã ſuperiorem: nam erat quædam humilitas. *Et proijcies te, & ibi iacebis.* Scilicet, proijcies te ad pedes Booz dormientis, & iacebis ibi quouſque ipſe euigilet, vel ſentiat te. *Ipſe autem dicet tibi quid agere debeas.* Ideſt, facies omnia, quæ ille iuſſerit, & ipſe indicabit tibi quid agere debeas.

Quid eſt quod facere nunc intendebat Noemi circa Ruth.

Quæſtio II.

QVAERETVR circa prædicta, quid eſt, quod intendebat facere nunc Noemi circa Ruth. Reſpondendum, quòd Noemi habebat ſecum Ruth, quæ venerat cum ea de terra Moab, & erat nimis ſolicita circa eam, vt quæreret ei ſtatum conuenientem: nam Ruth expoſuerat ſe nimis pro Noemi dimittens patriam, & parentes pro ea: iuſtumque erat, vt toto conatu Noemi prouideret ei. Et quia puella erat, voluit ei quærere virum, in quo acquirebat honeſtatem ſtatus, & neceſſariorum ſuccurſum, quæ à viro recipe- H
ret, & putauit nullum magis cõuenire ad hoc, quàm Booz, qui erat vir potens, & magnarum opum, vt patet præcedenti capitulo, & putauit Noemi, quòd hoc poſſet concludi propter duo. Primò, quia Booz videns Ruth dilexerat eam nimis propter virtutes eius, oſtenditque ei magnum fauorem præcedenti capitulo, & facile erat ex hac parte inclinari eum ad accipiendam illam in vxorem. Secundum erat propter propinquitatẽ: nam obligatio legalis erat ad hoc, & iſtud erat potiſſimum, pquod Ruth exorſa eſt negocium, & hoc præſuppoſito quærebat modum, quo procuraretur iſte contractus matrimonij, & tunc expectauit diem, quo ventilabatur area. Nam illa die erat opus Booz ad faciendum contractum matrimonij potius, I
quàm alijs diebus, vt declarabitur ſequenti quæſtione: & miſit illuc Ruth indutam veſtibus pulchris, vt ſic procuraret negocium.

Quare potius die ventilationis areæ factum eſt hoc, quàm alijs diebus. Quæſtio III.

QVAERETVR vlterius, quare potius die ventilationis areæ factũ eſt hoc, quàm alijs diebus. Et pro hoc primò conſiderandum eſt quid erat iſta ventilatio areæ, ita vt dormiret Booz in area. Dicunt quidam Hebræi, quod in die ventilationis areæ erat conſuetudo apud antiquos, quòd facerent ſolennem cœnam, & abundantem, & ſic Booz fecit illam ſolen- K
niter, & dormiuit in area. Alij dicunt, vt Rabbi Salomon, quòd Booz dormiebat in area tempore illo, eo quòd multi latrones erant in terra, & volebat cuſtodire hordeum purgatum, & vt in præſentia ſua pueri melius cuſtodirent, voluit ipſe quoque dormire in area. Dicendum, quòd vtrumque poteſt ſtare: nam fortè erant aliqua bella Iſraelitarum tunc cum Philiſthinis, vel cum alijs gentibus vicinis, & aliqui latrunculi de illis gentibus veniebant per noctem ad rapiendum aliquid de areis, ſi non eſſent ibi cuſtodes: ſic enim Philiſthini diripuerunt tempore Dauid areas vrbis Ceila, vt patet primo Regum vigeſimotertio, ſcilicet: Ecce Philiſthini oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.

F Veriſimilior tamen eſt poſitio prima: nam conſuetudo erat apud antiquos in expletionibus operum facere aliquas ſolennes epulas, ſcilicet, in fine meſſis, & vindemiarum: & tamen ventilatio areæ erat finis hordeaceæ meſſis: ideo faceret Booz ſolennitatem aliquam tunc: hoc patet per Ariſtot. 8. Ethicorum, cùm dicit, quòd homines in autumno expletis meſſibus, faciebant ſacrificia, & conuiuia, & ſibi quietem aſſumebãt. Secundò patet, quia in litera dicitur, quòd Noemi dixit, quod ventilabat Booz illa nocte aream, & ſic aliquid ſpeciale erat in ventilatione areæ, quia aliàs non nominaſſet Noemi magis ventilationem areæ, quàm aliquem alium diem: & tamen dixit hac nocte aream hordei ventilat, ergo aliquam ſpecialem opportunita-
G tem ſenſit ad negocium iſtud ex ventilatione areæ: iſtud autem non eſſet, niſi aliquid extraordinarium eſſet in die illa ventilationis areæ: & ſic colligitur, quòd tunc erant ſolenniores epulę, quàm alijs diebus. Tertiò patet, quia dixit Noemi ad Ruth non te videat homo, donec eſum & potũ finierit: ergo videtur, ꝙ potus, & cibus illius diei erat aliquid ſpeciale ad immutandum ipſum Booz ad opus iſtud, alioquin non diceretur ſpecialiter de eſu, & potu eius.

Cur potius Noemi voluit, quòd Ruth inciperet negocium hoc die, quo ventilabatur area, quàm alio die.
Quæſtio IIII.

QVAERETVR vlterius, cur potius Noemi voluit, ꝙ Ruth inciperet negociũ iſtud die, quo ventilabatur area, quàm alia die. Dicẽdum, quòd hoc fuit, ꝙ Noemi vidit, ꝙ illa die eſſent multæ opportunitates ad faciendum hoc, q̃ non eſſent alijs diebus. Prima erat, quia ad hoc, ꝙ fieret iſtud, debebat Ruth cubare ad pedes Booz diſcooperiendo eos, & tamẽ non poterat hoc facere, niſi in die ventilationis, quia alijs diebus dormiebat Booz in domo ſua in Bethlehem, & non poterat accedere Ruth ad eum dormientem per noctem, cùm non poſſet ingredi domum: nunc verò erat Booz in area dormiens ſemotus à reliquis: ad quẽ poterat promptè accedere Ruth, & loqui, & facere qd quid vellet, ideo hac die factum eſt. Secundum erat, quia die ventilationis areæ fecerat Booz ſolennes epulas, & biberat abundanter non quidem ad ebrietatem, ſed ad iucunditatem, quę eſt media inter ſobrietatem, & ebrietatem, & eſt via ad ebrietatem, & qñ homines ſic ſunt diſpoſiti, facilius inclinãtur ad venerea, ideo poterat tunc Ruth inducere Booz ad contrahendum ſecum præ hilaritate vini, & quodam ſtimulo carnis cauſato ex vino: nam venter æſtuans facile deſpumat in libidinem: alijs autem diebus non faciebat Booz tales epulas, nec bibebat ad iucunditatem, ſed ad ſobrietatem, ideo non moueretur ita faciliter ad contrahendum, & conſumandum matrimonium, ſicut tunc: putauit ergo Noemi diem ventilationis areæ conuenientiorem eſſe ad iſtud opus, quàm alios dies.

Quare Noemi dicebat iſta, quæ habentur hic ipſi Ruth, & quid intendebat, quòd faceret Ruth.
Quæſtio V.

QVAERETVR vlterius, quare Noemi dicebat iſta, quæ habentur hic ipſi Ruth, & quid intendebat, quòd faceret Ruth. Reſpondendum, quòd Noemi erat experta nimis circa virorum inclinationem, & deſideria, & voluit per modum amoris venerei inducere Booz ad contrahendum cum Ruth, nam putauit, quòd ſi Booz inflammaretur ſemel in concupiſcentiã Ruth conſpecta illa, & cognoſceret eã carnaliter, ꝙ teneret eã ſemp in vxorem, qa erat vir bonus,

&

& non repudiaret eam, nec deſiſteret à veritate promiſſionis ſuę: & ad hoc inſtruxit Noemi ipſam Ruth, quòd quando Booz dormiret accederet ad pedes lecti eius: & diſcooperiret pedes, & cubaret ſub pallio Booz, & tūc Booz cognoſceret mulierem ibi iacere, & quia ipſe erat calefactus vino, & aliqualiter factus hilaris, moraque erat materia venerea præ calore inflammaretur illico nimium tacta carne mulieris, & deſideraret cognoſcere illam, & tunc Ruth non concederet ipſi Booz, quòd cognoſceret eam quouſque acciperet illam in vxorem, & ſic faciliter matrimonium efficeretur, & ad hoc volebat Noemi, quòd Ruth prouocaret ipſum Booz, ſcilicet, iacendo ad pedes eius, & tangendo carnem illius, & poſtea quando Booz ſentiret ibi adeſſe mulierem, & agnoſceret illam, diceretq; quid vis? diceret Ruth: extēde pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es, ſcilicet, accipe me intra lectum tuum in conſortem tori ad procreationē prolis, quia propinquus es, ideſt iure propinquitatis teneris ad hoc: & tunc credidit Noemi quòd Booz diceret; cuba filia mea apud me, quia non putauit, quòd vir inflammatus calore venereo ex vino tacta carne mulieris non rueret illico in amplexus eius, & ob hoc dixit, ipſe autem dicet tibi quid agere debeas, ſcilicet, certiſſimè ipſe mandabit tibi, quòd cubes apud eum, & tu facies quod ipſe iuſſerit: nam hoc deſiderabat Noemi, quòd Booz vellet cognoſcere Ruth affectu maritali.

Quare dixit Noemi ad Ruth, lauare, & vngere. Quæſtio VI.

QVAERETVR vlterius, quare dixit Noemi ad Ruth: lauare, & vngere. Reſpondendū, quòd Noemi volebat, quòd Booz acciperet Ruth in vxorē illa nocte. Et primum motiuum ad accipiendū tunc eſſe volebat ex amore venereo: & quia ad iſtum multa ſtimulant, voluit adhibere Noemi circa Ruth omnia hęc, per quę ipſa poterat allicere Booz in amorem ſuum, & ad hoc fecit eam vngi oleo, & lauari. Nam præcedentibus diebus erat Ruth aſſueta labori ruſtico metendo in agris cum puellis Booz, & non ornabat vultum ſuum, ſed potius operiebat, & incompoſitum relinquebat, nè vreretur calore æſtiuo, & ſic cùm apparatus eius eſſet rudis, non poterat multum allicere: nunc autem voluit Noemi, quòd lauaret non ſolùm *Ruth ad quid lauit & faciem, & totum corpus.* faciem ſuam, ſed etiam totum corpus: faciem autem, vt appareret nitidior, totum autem corpus, vt tenerior ſentiretur: nam volebat Noemi, quòd Ruth proijceret ſe ad pedes Booz diſcooperiendo illos, & operiret ſe parte pallij Booz, & ſic tangeret illius carnem, & ſentiret eam nimis teneram, & mollem, & ſic eſſet maius incentiuum. Etiam, quia ſi Booz cognoſceret illam, non inueniret eam olentem, & hiſpidam, vt odiſſet eam poſt concubitum, nec vellet poſtea eam retinere: iuſſit autem, quòd vngeret ſe oleo, quia conſuetudo erat, quòd ſe vngerent mulieres, ſicut paret de Bethſabee, quam vidit Dauid in ſolario domus ſuæ lauantem ſe, & vngētem, 2. Reg. 11. & proficiebat iſta vnctio, ſicut lotio: nam oleum cùm ſit pingue, & nitens facit rem nitidam: vnde facies oleo vncta nitens redditur: & ſic cùm videret Booz vultum Ruth ſolito fulgentiorem, inflammaretur in concupiſcentiam illius. Etiam proficiebat vnctio reliquarum partium corporis, quia teneriores efficiuntur, & ſic cùm ſubito per noctem tangeret Booz carnem Ruth, & tam teneram ſentiret illam, æſtuaret incendijs venereis, & eſſet etiam quoddam amoris retinaculum, ſcilicet, vt ſi cognoſceret eam, nō odiſſet, ſed retineret ſemper flāmas eius, quia inueniſſet obiectum delectabile.

A *Ad quid dixit Noemi, quòd indueretur Ruth veſtimentis cultioribus. Quæſt. VII.*

QVAERETVR vlterius, ad quid dixit Noemi, quòd indueretur Ruth veſtimētis cultioribus, ideſt maioris ornatus. Reſpondendum, quòd Ruth omnibus iſtis diebus vtebatur veſtibus groſſis, & rudibus quales eſſe decebat pro labore ruſtico in agro, voluit ergo Noemi, quòd indueretur Ruth alijs veſtimentis maioris precij. Et cauſa iſtius fuit, ſicut in pręcedentibus de vnctione, & lotione: nam ad libidinem mouetur homo ab intra, quia habet ignem venereū clauſum medullis. Mouetur etiam ab extra appræ- B henſo obiecto. Eſt autem obiectū delectabile, quod ad venerem allicit: illa autem delectatio mouet ſub ratione pulchritudinis, quia quod pulchrum nobis videtur, iudicatur delectabile, ſicut ergo ipſe ornatus facile in ſe mouet ſub ratione pulchri, ita & veſtes: nam veſtes debito modo adaptatę corpori fulgorem ſuum corpori accomodant, ita vt iam fulgor, & pulchritudo non cenſeatur eſſe veſtium, ſed corporis induti, & ſic magna vis immutandi eſt ex apparatu veſtium, & ſimilium ornamentorum. Sed dicet aliquis, quòd iſte ornatus veſtiū non conueniebat in præſenti ipſi Ruth ad incitandum Booz in amorem, ſed magis impediebat, quia cùm videret Booz mutatam Ruth à ſolito habitu, & modo, putaret, quòd cauſa fallendi ad ali- C quem finem ſpecialem fuiſſet hoc factum, & inciperet eam odiſſe. Dicendum, quòd non putaret Booz iſtum ornatum inſolitum eſſe ad aliquid mali procurandum: & hoc propter duo. Primò, quia habebat occaſionem Ruth illa die ad ſe ornandum magis, quā præcedentibus diebus: nam erat feſtum die illa, quia vt declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione in die, qua ventilabatur area erat magna iucunditas, & ſolennitas in cibis, & potibus, & ob hoc honeſtum erat, quòd ad iſtam ſolennitatem decorandam magis ſolito ſe ornaret Ruth. Secundum, & efficacius erat, quia Booz non poterat videre Ruth eo tempore, quo poſſet iudicare iſtum ornatum eſſe ad fallēdum: nam dixit Noemi, quòd non appareret Ruth in conſpectu D Booz antequam finiret cœnam, ſcilicet, non te videat homo donec eſum potumque finierit. Ante eſum, & potum poterat iudicare de hoc: nam conſideraret, cur nouitatem hodie introduxiſſet Ruth, & potuiſſet aliquid inhoneſtum cogitare. Poſtquam autem bibiſſet, & comediſſet eſſet iucundus factus ex vino, quod abundanter bibiſſet, & tunc non poſſet circa hoc aduertere, ſed ſolùm moueretur à bono ſenſibili concupiſcendo illud: multum ergo proderat ornatus inſolitus veſtium.

Ad quid proficiebant omnia, quæ dicebat hic Noemi ipſi Ruth facere. Quæſtio VIII.

E QVAERETVR vlterius, ad quid proficiebant omnia, quæ dicebat hic Noemi ipſi Ruth facere, ſ. ꝙ lauaret, vngeret, indueret̄ veſtibus cultiorib⁹, cùm iſta non īmutent, niſi ꝑ viſum: & Booz non erat viſur⁹ ipſam Ruth, cùm dixiſſet Noemi, nō te videat homo. Reſpondendum eſt, quòd ſecus eſt de lotione, & vnctione, quàm de veſtibus: nam vnctio, & lotio profuerunt, vel immutant dupliciter. Primò modo per viſum: ſecundò mō per tactū. De viſu aūt manifeſtū eſt. De tactu patet, quia Noemi iuſſerat ipſi Ruth, ꝙ cubaret ad pedes Booz diſcoopiendo illos, & ſic caro Ruth tangeret carnem Booz: in tactu aūt ſentitur tenerum, vel durum, & tenerum eſt delectabile tactui, & cùm ꝑ noctē Booz ſentiret carnē Ruth tenerā magis æſtuaret

in ea, quàm ſi eſſet caro hiſpida, & immunda ſudoribus cauſatis æſtiuo calore metendo in agro. Proficiebat ergo vnctio ad teneritudinem, & lotio ad teneritudinem, & ad munditiam corporis, & iſta proficiebant ad hoc, quòd inflammaretur Booz in Ruth, & etiam ſi cognoſceret illam, quòd maneret ei flammarum, & amoris retinaculum ꝓpter bonam diſpoſitionē obiecti delectabilis, quam inueniſſet: quamquam ergo vnctio, & lotio non immutaret quantum ad viſum, ſatis erat, quòd immutaret quantū ad tactum. De veſtibus autem ſecus eſt, q̄ ſolùm proficiebant ad immutationem in viſu. Dicendum ergo, ꝙ ēt veſtes profuerunt, quia Booz vidit Ruth indutā veſtibus precioſis. Cùm autem dicitur, ꝙ non debebat eam videre hō. ſ. Booz:
G dicendum, ꝙ non ꝓhibuit totaliter Noemi, quòd non videret eam Booz, ſed quòd non videret eam antequā eſum, & potum finiret: ratio huius erat, qa ſi Ruth videret indutam inſolito modo Booz, quamquā poſſet putare, quod faciebat propter honeſtam cauſam. ſ. ꝑꝑ ſolennitatem conuiuij, quod faciebat Booz die illa ventilationis areæ: quia tñ homines proniores ſunt ad præſumendum malum, quàm bonum: fortè conciperet aliquod malum de ipſa Ruth. Cauſa autem quare homines ſunt naturaliter inclinati potius ad iudicandum malum de alijs, quàm bonū in rebus dubijs eſt duplex. Prima eſt ex parte iudicantis, quia ipſemet iudicans ꝓnus eſt ad cadendum, & ad actum virtutis eſt difficilis: nam poteſt homo malum facere ſine difficultate aliqua, nec indiget auxilio diuino ad illud: bonum tamē
H facere non poteſt, niſi à Deo adiutus, vt patet Ioa. 15. ſ. ſine me nihil poteſtis facere: magis ergo inclinatur hō ad id, quod de ſe ſine adiutorio alterius facere poteſt, quàm ad id, quod non poteſt facere, niſi cùm aliquali difficultate. ſ. cum Dei adiutorio. Secunda cauſa eſt ex parte eius, cōtra quem ꝓſumitur, quia videmus, quòd quilibet hō in ſe facile haber, ꝙ in malum inclinetur, ſicut ī nobis experimur: & facere bonum eſt difficile, ſicut dixit Apoſt. ad Rom. 7. ideo potius iudicamus facere ad malum, quàm ad bonum. Item cauſæ inclinatiuæ ad malum in nobis multæ ſunt. ſ. paſſionales affectus: nulla autem cauſa ad bonum incitatiua in nobis eſt, ſed potius contraria bono, cùm dixit Apoſ. reperio
I aliam legem in membris meis repugnantē legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, ad Rom. 7. Ideo in dubijs magis præſumimus ꝓ eo cuius habem⁹ cauſā, q̄ ꝓ illo cuius non eſt cauſa naturaliter in nobis. Etiam moueri ad malū eſt delectabile, quia id, in quo peccamus, eſt delectabile nobis: actus aūt virtutis ſunt difficiles: iucundum eſt autem moueri in delectabile, & triſte eſt moueri in difficile: fugit aūt hō naturaliter ea, q̄ in triſtitia ſunt, & mouetur in delectabile, ideo potius præſumimus, ꝙ aliquis moueat̄ ad malum in caſu dubio, q̄ ad bonū. Nunc ergo ſic dicendū eſt in Booz, quòd moueretur facilius in aliquod malum de Ruth propter iſtam nouitatē habitus, q̄ ad bonum: & ad hoc erant multa adminicula. ſ. ꝙ Ruth erat pnella ſatis tenera, & pulchra, & nō habebat virū, nec habuerat iam
K ex multo tempore, ideo veriſimile erat, ꝙ moueretur nunc in amorem venereum, & ob hoc ornaretur inſolitè, quia iſta eſt conditio amantium. ſ. ꝙ pulchræ apparere velint, & poterat ſuſpicari Booz, ꝙ aliquē iuuenem diligebat Ruth, & amore ei⁹ ornabatur: & ſi hoc ꝯciperet, hr̄et eā exoſam. Vel fortè putaret, ꝙ ornabatur, vt deciperet eū, & moueret ad amorē ſuū. & ēt tūc haberet eā ſuſpectā. Sed iſtud min⁹ intelligeret Booz, quam primū, qa cū Ruth eſſet puella, putaret, ꝙ diligebat iuuenes, & non ipſum, q erat ſenex: ſic patet ex verbis Booz qñ dixit Ruth extende pallium tuum ſuper famulam tuā, quia propinquus es: reſpondit benedicta es à dño, qa nō ſecuta es iuuenes pauperes, aut diuites:

Duplex cauſa quare homies ſunt naturaliter inclinati potius ad iudicandum malum de alijs, quā bonum.

Cauſæ inclinatiuæ ad malum in nobis multæ sūt, ad bonum vero nulla in nobis ē

Conditio amātium.

F quaſi dicat, veriſimile erat, ꝙ tu magis ſequereris iuuenes, q̄ me ſenē, & tñ voluiſti me ſenē, ideo benedicta ſis à dño: non ergo expediuit, ꝙ Booz videret Ruth antequā finiret eſum, & potū, nè ſuſpicaret̄ aliquid ꝓdictorum: & ob hoc diſtrictè inhibuit Noemi ipſi Ruth, dicens: non te videat hō antequam eſum potumq; finierit: vidit tamen eam poſtea, & ſic profuit ornatus eius.

Quomodo poterat prodeſſe ad intentionem Ruth, quòd videret eam Booz poſt eſum, & potum.
Quæſtio IX.

QVAERETVR vlterius, quomodo poterat ꝓdeſſe ad intentionem Ruth, ꝙ videret eam Booz
G poſt eſum, & potum: nam iuſſerat Noemi, ꝙ non videret eam Booz vſquequo finiret potum, & cibū. ſ. nè poſſet aliquid ſuſpicari contra illam propter ornatum inſolitum, & poſt potum non poſſet ſuſpicari aliquid præ turbatione vini, ideo etiam tunc non prodeſſet aliquid, ꝙ videret eam ornatam, quia de hoc nihil iudicaret præ calore vini. Dicendum, ꝙ dantur tres habitudines in homine bibente vinū. ſ. ſobrietas, iucunditas, ebrietas. Sobrietas eſt, qñ modicum de vino bibitur, ita quòd non perturbet̄ aliquis actus intellectus in nobis, nec aliarum potentiarum, ſed poſſit pfectè homo diſcernere, ac ſi non bibiſſet vinum, vel quaſi ita perfectè: iucunditas eſt, quando vinum bibitur aliqualiter ſupra menſuram, & tamē non nimis, & tunc eleuatur
H aliqualiter ſanguis præ calore vini, & fit iucūditas, quia iucunditas eſt citm bonus ſanguis recurrit ad cor, & tunc impeditur homo aliqualiter in actibus ſuis, quia aſcendunt fumi à ſtomacho ad caput, & perturbatur cerebrum, & quia intelligere noſtrum fit per contemplationem phantaſmatum, iuxta Ariſto. 3. de Anima: oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari: non poteſt intellectus diſcernere conuenienter illo tempore: & ſic poſtquam eſſet factus Booz hilarior ex vino, non poſſet cogitare ad quid Ruth ornata fuiſſet magis ſolito, quia diſcutere talia pertinet ad intellectum pacatum, & bene diſpoſitum: & tamen in tali hilaritate vini non penitus conſopitur intellectus, & grauant̄ ſenſus, & tunc iacent corda ſepulta mero, vt ait Ouidius.
I Et verum eſt, quòd ſi fuiſſet Booz omnino ebrius, qñ videret Ruth ornatam modo inſolito, nihil iudicaret bonum, aut malum de illo ornatu, nec moueretur in concupiſcentiam eius, quia non cognoſceret eam propter omnimodam grauationem ſenſuum. Erat tamē Booz non ebrius, ſed hilaris, quod pertinebat ad mediam diſpoſitionem, & ſic non poterat diſcernere cauſam ornatus ipſius Ruth: cognoſceret tamen illam pulchram eſſe, & moueretur ex pulchritudine eius ad concupiſcentiam, cùm non eſſet ablata omnis cognitio eius, & erat illud tempus aptiſſimum ad inclinandum ſe in illam, quia tunc maximè concitatur paſſio venerea, quia adiuuatur ex multis, ſcilicet, ex motu interiori, quia concitatur pruritus materię venereæ propter calorem vini. Etiam, quia ibi eſt defectus perfe-
K ctę cognitionis, ſcilicet, quod non poteſt homo iudicare malum eſſe, quod paſſio dictat, quia maior eſt impetus paſſionis, quàm rationis reſiſtentis. Vigor etiā erat motus ab extra, ſcilicet, ex appræhenſione pulchritudinis, & ſic fuit nimis cauta Noemi, quia elegit mediam habitudinem in Booz, in qua poterat moueri ex pulchritudine, & ornatu. Iſtud conſilium ponit Ouidius in fine ſecundi libri de Remedio amoris, ſcilicet, quòd ſi aliquis vult vitare incendia libidinis, non debet medioenter bibere, ſed aut valde modicum, aut valde multum: nam ſi valde modicum, aut nihil non mouebitur calor venereus, quia vt ait Terentius in Eunucho, ſine Cerere, & Bacho algeſcit venus.

Tres in homine bibēte vinū habitudines dantur.

Intelligere noſtrū fit per phātaſmata.

Ex multis adiuuatur paſſio venerea.

Si autem valde multum ſumatur cōſopiuntur omnes ſenſus, & grauantur, redduntur q; in ſoporem, & nō fit motus aliquis ad venerem: ideo dicit Ouid. ibid. quòd iacent corda ſepulta mero. Ratio aūt naturalis hęc eſt, quia materia ſeminalis venerea eſt humida, & liquida, & à frigore congelatur: ideo nō cauſatur pruritus aliquis in ea ad effuſionē, & ob hoc ſiquis ſemper comedat res frigidas, extinguitur, vel temperatur in eo libidinis ſcintillatio: frigida tñ vitam extinguūt, cùm autē fuerit calor in corpore, inflammatur materia illa, & fit motus quidam in ea, & tunc cauſatur pruritus quidam membrorū, ſiue deſideriū ad effuſionē: quod ſatis experitur homo poſtq̄ biberit vinū in aliquali quātitate, vel comederit alias res calidas virtualiter: nam motus fit in vaſis ſeminarijs. Et quia qñ vinum ſumitur aliqualiter ſupra menſurā, ita vt efficiatur hō hilaris inſurgit calor notabilior, q̄ conſueuit, qñ ad ſobrietatē ſolū bibitur: ſentit homo tunc in ſeipſo calorem quendam venereum inſurgentē, q alias non inſurgebat, vel non erat tantus: ſi autem vinum bibatur in valde magna quantitate, ita vt conſopiantur oēs ſenſus, & grauētur, tunc non fit motus venereus: & cauſa eſt, quia dato, ꝙ fieret aliqs motus, non ſentiretur, eo ꝙ oēs ſenſus ſunt conſopiti, & actus intellectus tunc nullus eſt propter omnimodā perturbationē phantaſiæ. Alia cauſa eſt, quia non ſolum non ſentitur motus, ſed etiam non fit, quia cùm multum de vino ſumatur ſupra modum, cū vinum ſit formaliter humidū calor ſtomachi, nō præualet digerere ſufficienter tantam humiditatem, ideo ipſemet calor conſopitur, & non mouet materiam ſeminalem. Quod apparet, quia ebrij nimis, dato quod modicum comedant, non digerunt ſufficienter illud, ſcilicet, quia calor digeſtiu' extinguitur, vel ſuffocatur appoſito multo vino, ſicut ignis in lampade ſuffocatur appoſito multo oleo: ſi ergo ille calor, qui eſt in ſtomacho, & calor epatis, qui eſt ad vnum latus, & calor cordis ad alterum latus non ſufficiunt digerere cibum exiſtentem in ſtomacho, minus poterunt mouere materiam ſeminalem, quia natura dirigit calorem, qui ē inſtrumētum ſuum ad id quod eſt magis neceſſarium ad conſeruationem indiuidui, & quia nihil eſt magis neceſſarium, q̄ conueniens, & ſufficiens digeſtio, principaliter calor ſtomachi, cordis, & epatis ſunt ad digeſtionem: deinde iſte calor eſt ad alios effectus minus neceſſarios indiuiduo. ſ. ad mouendum materiā ſeminalem, q̄ dirigitur ad generationē. Et ex hoc ſequitur quod multi experiuntur. ſ. ꝙ ebrij nimis, dato ꝙ vellēt coire non poſſunt: cauſa huius eſt, qa ad coitū requirūtur duo principaliter. ſ. calor, & ſpiritus. Calor requirī ad mouēdū materiā ſeminalē, vt defluat de ſeminarijs vaſis. Spiritus requirit ad inflandū venas, ꝑ quas debet defluere humor venereus, & ad erigēdū virgam, quia anteq̄ ſpiritus. i. inflatio veniat, ſunt pori illi, vel venæ ꝑ quas defluit ille humor clauſi, & non poſſet humor groſſus fluere p illos, & cū inflanī dilatantur, & poteſt decurrere ille humor groſſus. Etiam ante illū ſpiritum virga iacet, & non eſt ꝑ tunc conueniens inſtrumentū ad cognoſcendū fęminā, cùm aūt inflatur, efficitur organum diſpoſitū ad hoc: ſed calor, & ſpiritus nō poteſt eſſe in valde ebrijs. De calore probatū eſt, qa ille extinguitur ꝑ abundātiam humoris ꝑ modū ſuffocationis, vel ſaltē occupatus eſt circa digeſtionē celebrādam in ſtomacho, & nō pōt intendere ad mouendū materiā ſeminalem. Et iſta eſt vna de cauſis quare eſt hō magis potens, & diſpoſitus ad coeundum poſtq̄ dormierit, q̄ immediatè poſt cibū, & nullū tēpus eſt, in quo homo minus potens ſit, q̄ immediatè poſt ſumptum cibum: eo ꝙ tunc totus calor recurrit ad ſtomachū ad digerēdum cibos: facta aūt digeſtione. ſ. poſtq̄ hō dormiuit, cùm non ſit neceſſarius calor ſtomacho, mouet tunc

Duo ī primis ad coitum requiruntur.

Cauſa ob ꝙ hō ē magis diſpoſitus ad coeundū poſt quam dormierit, q̄ īmediatè poſt cibū.

A materiam ſeminalem. De ſpiritu aūt eſt manifeſtum, quòd non ſit in ebrijs, quia ſpiritus cauſatur ꝑ quandā reſolutionē factā à calore, cū aūt durat ebrietas eſt calor extinctus, vel impeditus, ideo non cauſat ſpiritū inflatiuum, ēt humiditas ſui ſe repugnat tali ſpiritui. Eſt igitur de ſtomacho hominis, & de motu ad libidinē, ſicut de lampade ardēte per olei appoſitionē: nā ignis conſeruatur ibi ponendo oleum. Et dupliciter deficit ignis: vno modo ꝑ defectū conſeruatiui. ſ. ꝙ non eſt oleum, in quo cibetur ignis: alio modo ꝑ ſuperabundantiam, qa ſuperabundantia humoris non ſufficienter digeſtibilis, nec regulabilis à calore extinguit, & ſuffocat ignem: cùm aūt ponitur moderatus liquor, vel modicum vltra moderationem conſeruatur ignis. Ita eſt de

B motu ad libidinē: nā nullo exiſtente vino, non eſt motus ad venerē, ſi nec ēt aliç res calidç ſumātur: ſi autem valde multum vinū, non erit incentiuū, ſed extinguet, vel ſuffocabitur: ſi aūt moderatū de vino, vel modicū ſupra modum ſumatur, incenditur venereus æſtus.

Quid proficiebat ſi Booz videret Ruth ornatam.
Quæſtio X.

QVAERETVR vlterius, dato quòd Booz hilaris factus ex vino videret Ruth indutam pulchra veſte, & lotam, & vnctam, quid proficiebat. Reſpōdēdum, ꝙ proficiebat ad hoc, quia volebat Noemi mouere Booz in concupiſcentiā Ruth. & intendebat,

C quòd per noctem cubaret Ruth apud Booz, ſcilicet ad pedes eius, & peteret, ꝙ operiret eam pallio ſuo. ſ. ſuſcipiendo eam in conſortē tori ad prolem procreādam. Ad hoc autem, ꝙ eſſet promptior Booz ad faciendum hoc, volebat Noemi, ꝙ nō ſolùm inciperet inflāmari nouiter tangendo Ruth, & audiendo verba eius, ſed ꝙ eſſet iam inflammatus ex viſu, antequam iret ad dormiendum, quia ſic facilius moueretur ad venerem. Ad hoc proficiebat, quòd videret Booz ipſam pulchrè ornatam poſt cibum, & potum, quia tunc ſolam pulchritudinem eius conſideraret, & inflammaretur ab illa, quia eſſet ſic diſpoſitus calore vini, & non diſcerneret an bonum, vel malum eſſet ardere in illa, & maneret ſpecies pulchritudinis illius infixa menti Booz

D antequam iret ad dormiendum, & deſiderium fruendi illa pulchritudine appræhenſæ, & cùm poſtea per noctem videret apud ſe Ruth volentem ab eo cognoſci matrimonialiter, videns quod deſiderauerat ſibi prius, & non impeditum, non erat dubium quin immediatè moueretur ad fruendum illo delectabili, niſi eſſet magna viri virtus. Si autem non vidiſſet Booz, antequam iret cubitum ipſam Ruth in tanta pulchritudine, non habuiſſet impreſſam ſpeciem pulchritudinis eius in mente, nec deſideriū fruendi ea: ideo non tam faciliter moueretur. Magna ergo cautela Noemi fuit, quòd Booz videret Ruth ornatam antequam iret cubitū, nè putaret ipſam Ruth incòptam eſſe, & in habitu rudi immundam, ſicut cùm diebus præcedētibus

E metebat in agro, quia ſic non tam faciliter alliceret.

An peccauit Ruth lauando ſe, & vngendo, & quare vnctio olei erat vſitata inter Iudæos etiam à viris ſanctis.
Quæſtio XI.

QVAERETVR vlterius, an peccauit Ruth lauando ſe, & vngendo, & veſtibus cultioribus ſe induendo. Reſpondendum, aut iſta conſiderantur abſolutè, aut reſpectu alicuius finis: ſi abſolutè, dicendum, quòd nihil iſtorum erat peccatum. ſcilicet munditia, & honeſtas. Patet de lauare, quia ſiue eſſet lotio faciei, ſiue totius corporis erat ad mūditiam, & cùm eſſet Ruth ſudoribus ęſtiuis metendo, hordea,

& triticum infecta, eſſet deformitas, & etiã nocumentum corporis, quia per ſudorem exiuerãt quidã groſſi humores, qui erant concreti in ſuperficie cutis, & quia illi humores erant mali, & putridi, manendo in cute inficerent eam, & noceretur corpori: tollerentur autem omnia hæc per lotionem, ideo honeſtum erat, quòd Ruth lauaret totum corpus. Etiam erat honeſtum, ideſt bene apparens, quia imaginem diuinæ pulchritudinis, quàm Deus dedit aliqualiter in corpore noſtro, non debemus polluere per immunditiam: nã contra morem rectum eſt immundum eſſe corpore, potiſſimè cùm ſanitas hoc exigit. De vnctione eodẽ modo dicendũ eſt, quòd non erat illicita: nam vnctio proficiebat ad multa. Vno modo ad teneritudinem corporis, ſ. φ eſſent partes corporis teneræ, & bene ſe habentes: alio modo ad refrigerationem: nam oleum refrigerat. Eſt autem terra Chanaan valde calida, in qua habitabant Iudæi: ideo ꝓpter calores æſtiuos erat conueniens fieri vnctionem, & erat vſus apud omnes Iſraelitas quãtuncunq; eſſent viri honeſti, & religioſi, quòd vngerent capita, & pedes, & alias partes corporis, & erat vnctio in terra Iſrael tanquam aliquod opus neceſſitatis, ſicut comedere & bibere. Sic patet 4. Reg. 4. de vidua paupercula, q̃ timebat creditores, quòd venirent, & tollerent filium eius in ſeruinitem, & dixit Eliſeo, quod prouideret ei, & dixit ei Eliſeus quid habes? illa autem reſpondit, quòd nihil habebat, niſi parum olei in Lecytho quo vngeretur: & ſic adhuc mulier cõſtituta ferè in vltima neceſſitate habebat oleũ, quo vngeretur: erat tamen mulier vidua, & pauper: ergo vngi corpus oleo, reputabatur tanquam aliquid neceſſitatis. Item iſtud erat opus honeſtatis, quia aliàs non auderet vidua iſta dicere Eliſeo prophetę, qui erat vir ſanctiſſimus, & honeſtiſſimus, quòd erat vſus oleo ad vngendum ſe. Item patet, quia Chriſtus iubebat, vel concedebat viris perfectis, φ vngerent capita ſua oleo, quando faciebant opera ſanctitatis: vnde loquẽs contra hypocritas, qui exterminabãt facies ſuas, dixit, quod, qui ieiunaret ablueret faciem ſuam, & vngeret caput ſuum oleo, & nõ videretur hominibus ieiunãs, Mat. 6. Item ipſemet Chriſtus, qui fuit totius virtutis exemplar, permiſit vngi caput ſuum, & pedes: nam qñ erant in Bethania in domo Simonis leproſi pauloante paſſionem ſuam, venit mulier, & fudit ſuper caput Ieſu vas alabaſtri plenum vnguento, vt patet Matth. 26. Et iterum in domum Simonis leproſi in conuerſione ſua, venit Magdalena ad Chriſtùm, & fudit ſuper pedes eius vnguentum, & oſculabatur pedes eius, & lachrymis lauabat, capillis extergens: Luc. 7. Erat ergo licitum corpus vngi: & non ſolùm licitum, ſed etiam conſuetum viris religioſis: nam Chriſtus opponebat Simoni leproſo hoſpiti ſuo, quòd non lauiſſet pedes eius, nec vnxiſſet caput ipſius, dicens: Intraui domum tuam, oleo caput meum non vnxiſti; hæc autem lachrymis rigauit pedes meos: ſi tamen non eſſet conſuetum fieri, Chriſtus nõ improperaret Simoni, quòd non feciſſet hæc: ideo erat conſuetum: non ergo erat peccatum, quòd Ruth vngeret corpus ſuum abſolutè. Si autem quæratur comparãdo ad aliquem finem, an iſta bona, vel mala eſſent: dicendum, quòd hoc pendet ex conditione finis: nam ſi finis bonus eſt, actus, qui dirigitur ad illum finem, eſt bonus: ſi autem ſit malus finis, actus ordinatus ad finem malus eſt. Sed de hoc dicetur ſequenti quæſtione.

Vnctio apud antiquos Hebræos quaſi neceſſaria erat.

Vngere corp' erat opus honeſtatis.

An Ruth fecit vnctiones, & alia ad finem bonum.
Quæſtio XII.

QVAERETVR nunc dato, quòd Ruth poterat facere iſtud ad bonum finẽ, ita vt non peccaret,

F an fecit ad bonum finem, & peccauerit, vel non. Aliquis dicet, φ peccauit, quia volebat inducere Booz ad amorem ſuum, & iſtud non eſt licitum. Reſpondendum, quòd Ruth fecit omnia iſta non ex intentione, ſed ex mandato Noemi, ipſa enim cogitauerat hæc, vt per iſtum modum prouideret ipſi Ruth, vt patet ſupra in litera. Et non ſolùm non inſurrexerunt iſta de voluntate, ſed etiam non fecit volens, ſed ſolùm obediens. Nam licèt Noemi oſtenderit ipſi Ruth, quod faciebat hæc, vt Booz acciperet eam in vxorem, non oſtendit Ruth, quòd deſideraret hoc, ſed ſolùm dixit, quòd obediret ipſi Noemi in omnibus, quæ diceret: & ſiue bonum, ſiue malum fecerit Ruth, imputãdum eſt ipſi Noemi. Sed dicet aliquis, quòd Ruth petebat G hic aliqua, & faciebat, quæ in ſe mala erant, vt ornare ſe animo illaqueandi alterum in amorem ſuũ. Etiam; quia petiuit ab eo, quòd cognoſceretur ab ipſo carnaliter dicendo, extende pallium tuum ſuper ancillã tuã. Dicendum, quòd non conſtat adhuc an omnia mala iſta eſſent: & tamen dato, quod iſta mala eſſent, habebat Ruth inſtantiam ignorandi, quia erat noua in lege Iudæorum, & neſciebat an de iure fieri poſſent, & tenebatur credere alicui docenti, & quia Noemi fuerat, quæ ipſam ad fidem Iudęorum conuerterat, credebat ei: & quia ipſa iudicabat bonum eſſe, & debere fieri, iudicauit Ruth bonum eſſe, & diſpoſuit ſe ad obediẽdum bona ſide, non habens deprauatum deſiderium circa hoc. Ideo de Ruth ſatis videtur dicendum, quod H non peccauerit faciendo hæc.

An peccauit Noemi conſulendo, & iubendo ipſi Ruth, quòd faceret hæc. Et an peccet mulier ornando ſe, vt moueat aliquem virum in libidinem.
Quæſtio XIII.

QVAERETVR vlterius, an peccauerit Noemi conſulẽdo, & iubẽdo ipſi Ruth, φ faceret hæc. Aliquis dicet, quòd ſic, quia multa erãt inhoneſta hic. Primum, quia mulier ornaret ſe animo mouendi cor Booz ad venerem. Secundò, quòd diſcooperiret pedes Booz, & cubaret apud illos tangẽdo carnem eius. Tertiò, quòd ipſa Ruth monitu eius peteret cognoſci I carnaliter a Booz, ſcilicet, extẽde pallium ſuum ſuper ancillam tuam, quod erat petere coitum: nihil autem poteſt eſſe inhoneſtius. Dicendũ, φ iſta in ſuperficie viderentur inhoneſta, & tamen ad veritatem non erãt; quia fiebant ad bonum finem: nam quòd mulier ornet ſe ad mouẽdum aliquem virum in libidinem, qui licitè mulierem ipſam cognoſcere non poteſt, illicitũ eſt: & tamen, quòd velit mulier inclinare virũ ad actũ venereum, ſi ab eo licitè cognoſci poteſt, non peccabit prouocando, ſaltem non peccabit in omni caſu: quod patet, qa mulieri licet clarè petere à viro ſuo debitũ. ſ. coitũ, & tenetᷣ vir reddere, vt patet 1. Cor. 7. ergo à fortiori poterit petere per ſigna, vel inclinare ipſũ faciẽdo aliquas cęremonias exterius: in Ruth aũt ſic erat, quia K Booz tenebatᷣ accipere eã in vxorẽ ex cognationis neceſſitate ſecũdum legẽ: ideo poterat licitè procurare, vt ille deſideraret cognoſcere illã carnaliter, vt ſic poſſet cõtrahi matrimoniũ, quod aliàs fortè erat difficile. Et iſta erat intentio Noemi, & Ruth. Nam, quia Ruth erat coniux Maalon, q erat cognatus Booz, & mortuus fuerat ſine ſemine, cogebatur Booz ex lege accipere Ruth in vxorem, & quia Booz erat vir potens, & magnarum opum, vt patet ſupra præced. c. forte nollet accipere ipſam Ruth in vxorẽ ex ſola legali obligatione, voluit Noemi, quòd Ruth procuraret quocunq; modo vellet, & poſſet, quòd Booz vellet illam accipere in vxorẽ. Et erat modus iſte, φ ornaret ſe, & inclinaret eum in deſiderium venereum, ideo nõ erat illicitum.

Sed

Obiectio. Sed dicet aliquis, quòd etiam iſtud erat peccatum, quia pretextu boni inclinabat ad malum ipſum Booz, ſcilicet, quia fortè ille inclinaretur ad cognoſcendum eam affectu fornicario, quod malum erat. **Reſponſio.** Dicendum, quòd Ruth ſolùm faciebat ad inclinãdum eum affectu coniugali ad ſe, quod patet ex verbis ipſius Ruth: nam dixit: extende pallium tuum ſuper ancillam tuam, quia propinquus es, ſcilicet, ex iure propinquitatis competit tibi, me accipere in vxorem: ſi fortè autem vellet Booz cognoſcere ipſam Ruth affectu meretricio, ipſa non permitteret, & ſic non fieret occaſio mali. Sed dicetur, quòd dato, quòd non permitteret ſe Ruth illicitè cognoſci, tamen ex ſuo ornatu fortè moueret ipſum Booz ad concupiſcentiam modo meretricio, qui alio modo non mouendus erat ad hoc. Dicendum, quòd hoc erat per accidens: nam Ruth faceret rem in ſe licitam, & ad bonum finem: ſi autem ad malum finem illam conuerteret Booz, non erat in poteſtate Ruth, ideo non peccabat, & tale vocatur ſcandalum paſſiuum, & non actiuum. Ad ſecundum de diſcoopertione pedum, & quòd proiecerit ſe Ruth ad pedes Booz, dicendum, quòd fuit animo mouendi eum ad libidinem, vt ſic incitatus vellet eam accipere in vxorem, & qa licitum erat ipſi Ruth petere in virum ipſum Booz, licitum erat per iſtum modum petere, cùm non poneret ſe in periculo, nec ad malum finem aliquid faciebat. Ad tertium de petitione coitus dicendum, quòd licèt verbum videretur aliqualiter inhoneſtum in ore fœminæ, tamen licitum erat, quia cùm liceret ei petere matrimonium per ſe, licitum erat etiam matrimonium ſimul cum conſummatione eius petere. Sed dicet aliquis, quòd adhuc peccauit Noemi, quia licèt ſecundum legem vellet copulare ipſam Ruth Booz, & non faceret hæc ad alium finem, tamen non tenebat ordinem legis, quia alius erat propinquior, quàm Booz, ſicut ipſe dixit, & patet infra in litera, ideo peccabat volendo copulare Ruth iſti, quia adultera erat ſi copularetur iſti, donec alius cęderet cognationis iure, ſicut ceſſit ſequenti capitulo: & tamen Noemi procurabat per omnia hæc, quòd copularetur Ruth ipſi Booz, & non alteri, ideo peccabat. Ad hoc poſſet dici vno modo, quòd verum eſt, quòd aliquo modo peccauit Noemi, & tamen mota fuit ad faciendum hoc, quia fortè non audebat proponere alteri, qui erat maiori gradu conſanguineus, quia ille erat vir auſterus, & nullo modo vellet capere Ruth in vxorem. Booz autem erat vir benignus, & oſtenderat magnum fauorem erga Ruth, vt patet præced. cap. ideo cũ illo putabat Noemi, ꝙ poterat concludere iſtud negocium. Quòd autem Noemi peccauerit, non eſt inconueniens, nec tenemur eã excuſare, eo quòd nõ computatur inter viros ſanctos, de quibus nefas eſt confiteri, quòd peccauerint. Aliter poteſt reſponderi, & melius, ꝙ non peccauerit Ruth, nec Noemi. ſ. ꝙ non fecit Noemi, vt tentaretur ſuper hoc Booz, quia cum ipſo determinatè contrahẽdum eſſet matrimonium, ſed vt ille declararet an cum eo, vel cum alio, & daret ordinem in facto. Et patet hoc aliqualiter ex verbis Noemi ad Ruth. ſ. Proijcies te, & iacebis ad pedes eius: ipſe autem dicet tibi, quid agere debeas, ſcilicet, ſi dixerit tibi, quòd iaceas in lecto fac: & ſi aliud dixerit, aliud fac. Et ſic fuit, quia poſtquam Ruth fecit omnia hæc, dixit ei Booz, quòd alius ꝓpinquior erat, qui eam poſſet accipere, ideo quòd expectaret, & tunc ſurrexit ſecretè inde Ruth, & non fuit cognita à Booz, vt patet in litera. Et ſic tenendum eſt, quia potius debemus interpretari rem, vt valeat, q̃, vt pereat. *Quæ reſpondit.* Hic ponitur ſecundum huius c. ſ. **Ruth obtemperatio.** Ruth obtemperatio. Nam conceſſit Ruth facere oĩa, q̃ iuſſit ei Noemi. Et dr̃. *Quæ reſpõdit.* ſ. Ruth ad Noemi.

A *Quidquid præceperis faciam.* Scilicet, qualecunque ſit, ſiue graue, ſiue leue faciam: nam ſicut pro te patriam, & parẽtes, & omnia reliqui; ita & nunc nihil grauius eſt, quàm id quod feci, ideo quidquid iniunxeris faciam. *Deſcendit itaq; in aream.* Intelligendum eſt, quòd prius lauit Ruth totum corpus ſuum, & vnxit ſe, & induit ſe veſtibus cultioribus, & tunc deſcendit in aream, in qua erat Booz ventilando hordeum. *Et fecit quæcunque ſibi imperauerat ſocrus.* ſ. non apparuit in conſpectu Booz vſquequo ille comederat, & biberat, & tunc vidit eã: & cũ iuit ad dormiendum, illa notauit locũ, & cũ dormiret proiecit ſe ad pedes eius diſcooperiẽdo partem pedũ. *Cumque comediſſet Booz, & bibiſſet.* ſ. cęnauit in area, quia faciebat ſolennes epulas illa die propter ventilationẽ areę. B *Et factus eſſet hilarior.* Iſtud erat ex cibo, & potu: nam comederat ſolenniter, & biberat abundanter, & vinum lętificat cor hominis. Conſiderandum tamẽ, ꝙ vinum bonum ſemper habet virtutem lętificãdi, ſicut dicitur Pſal. 103. ſ. Vinum lętificet cor hominis: & maximè fit hoc, cũ potatur aliqualiter ſupra modũ. Sunt autem tres ſtatus circa vinum, vt ſupra dictum eſt. ſ. ſobrietas, hilaritas, ebrietas. In omnibus iſtis ſtatibus vinũ lętificat, vel ſaltem curas, & triſtitias aufert: ſi enim bibatur quantum ad ſobrietatẽ, cauſat iucunditatẽ quandam, & tñ illa non eſt notabilis: quidquid tñ ſit hoĩes plurimi ẽt ſobrij promptiores ſũt ad gratã collocutionem, & ad quodcunq; bonum faciendum poſtq̃ biberunt, q̃ prius, & hoc ex vino prouenit. Statuſ ſecundus C eſt magnę iucunditatis, quia homines biberunt aliqualiter ſupra modũ: ideo dilatãt nimis venę, & cõfortãt cor: & rurſus nõ eſt tãtus exceſſus, ꝙ grauentur ſenſus, & fiat hõ immobilis, & tunc apparet magna hilaritas. Vnde huiuſmodi hilares iucunditatem ſuam foris oſtendunt, cantando, & faciendo alios motus corporis. Tertius ſtatus ebriorum non eſt iucundus, quia, qui omnino ebrij ſunt grauantur in ſuis operationibus, & in talibus non poteſt eſſe lætitia, ſed ſopor: & tamen dicuntur iſti iucundari indirectè inquantum triſtitias perdunt, ſcilicet, quòd propter magnam turbationem capitis ex ebrietate non recordantur eorum, quæ fecerunt, nec triſtitiarum, quas habebant. Et de iſto vino dicitur: Prouer. 30. ſ. Date vinum mœrentibus, & ſiceD ram his, qui amaro ſunt animo, bibant & obliuiſcãtur egeſtatis ſuæ, & doloris non recordentur amplius: ſic etiam accipitur 2. Eſdrę 4. vbi agitur de viribus vini. Et dicitur: omnem mentem conuertit in ſecuritatem, & iucunditatem, & non meminit triſtitiam, & debitum, & omnia præcordia facit honeſta: iſtud autem ad ſolã ebrietatem pertinet. In quocunq; ſtatu ergo vinũ lętificat, & tamen magis ſecundo modo, q̃ alijs. Et iſtum ſecundum tenebat Booz, cùm dicatur, ꝙ erat hilarior poſtquam biberat. *Iſſetq; ad dormiendum ſupra aceruum manipulorum.* Deſignatur hic locus in quo dormiuit Booz, eo quòd Noemi dixerat ipſi Ruth, quòd conſideraret locum, in quo dormiret Booz, vt iret ad dormiendum ad pedes eius. Et dicitur iuxta aceruum E manipulorum; quia in area erant manipuli, quia nondum erant trituratæ omnes meſſes, cùm aceruus hordei eſſet iſte, qui nunc ventilabatur. *Venit abſconditè.* Scilicet: venit Ruth ad locum, in quo dormiebat Booz abſconditè, ſcilicet, vt illam non ſentiret Booz venientem; quia non haberet tantam opportunitatem mouendi eum ad id, quod volebat, ſicut aliàs, vt dicetur infra in quadam quæſtione. Intelligendum ergo, quòd Ruth venit ad Booz quando ipſe tenebatur graui ſopore, & ipſe iam non ſentiebat, nec ſentijt vſquequo vinum aliqualiter digeſtum eſt. *Et diſcooperto à pedibus eius pallio ſe proiecit.* Scilicet, diſcooperuit partem pedum Booz, & extendit pallium ſuper ſe, iacuitque ad pedes eius.

Vinum bonum ſemper habet virtutem lætificãdi.

Quomodo iacuit Ruth ad pedes Booz.
Quæſtio XIIII.

QVAERETVR, quomodo iacuit Ruth ad pedes Booz. Aliquis dicet, quòd apud pedes proiecit ſe indutam veſtibus ſuis, & diſcooperuit quandam partem pedum, vt operiret ſe pallio Booz. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia ſi Ruth induta ſtaret, non faceret ad propoſitum, quòd dormiret ad pedes Booz. Sed dicendum, quòd Ruth exuit ſe, & nudam poſuit ſe ad pedes Booz, vt ſentiret Booz teneritudinem carnis fœminæ, & moueretur ad libidinem, & ſic facilius eam acciperet in vxorem, & ad hoc petiuit Ruth operiri pallio Booz, quaſi nuda eſſet: ſi autem eſſet induta, non tangeret carnem Booz, & ſic non haberet intentum ſuum. Item, quia ſi eſſet induta nihil magis proderat, quòd diſcooperiret pedes Booz, quàm ſi non diſcooperiret, cùm non tangeret carnem eius, ſed veſtes: & tamen non ſine myſterio iuſſit Noemi ipſi Ruth, quòd diſcooperiret pedes Booz, & iaceret ibi ſub pallio eius: ideo nuda erat. Et dicendum, quòd ſic manſit Ruth vſque ad auroram nuda ad pedes Booz, tamen ipſe non eſt motus ad eam libidine, vt patet infra in litera, ſcilicet: Dormiuit itaque ad pedes eius vſque ad noctis abſceſſum.

Et ecce nocte iam media expauit homo, & conturbatus eſt, viditque mulierem iacentem ad pedes ſuos, & ait illi: Quæ es? Illaque reſpondit: Ego ſum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es. Et ille: Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem miſericordiam poſteriore ſuperaſti; quia non es ſecuta iuuenes pauperes, ſiue diuites. Noli ergo metuere, ſed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te eſſe virtutis. Nec abnuo me propinquum, ſed eſt alius me propinquior. Quieſce hac nocte: & facto mane, ſi te voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta eſt: ſin autem ille noluerit, ego te abſque vlla dubitatione ſuſcipiam: viuit Dominus: dormi vſque mane. Dormiuit itaque ad pedes eius vſque ad noctis abſceſſum. Surrexit itaque antequam homines ſe cognoſcerent mutuo, & dixit Booz: Caue ne quis nouerit, quòd huc veneris. Et rurſum expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, & tene vtraq; manu. Qua extendente, & tenente, menſus eſt ſex modios hordei, & poſuit ſuper eam. Quæ portans ingreſſa eſt ciuitatem, & venit ad ſocrum ſuam. Quæ dixit ei: Quid egiſti filia? Narrauitque ei omnia, quæ ſibi feciſſet homo. Et ait: Ecce ſex modios

F hordei dedit mihi, & ait. Nolo vacuam te reuerti ad ſocrum tuam. Dixitque Noemi: Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat: neque enim ceſſabit homo, niſi compleuerit quod locutus eſt.

Et ecce. Hic ponitur tertium huius capituli, ſcilicet Booz rationabilis reſponſio: nam cùm Ruth propoſuit ei quid intendebat faciendo omnia hæc: reſpondit ei valde rationabiliter, quòd reciperet ducendo eam, ſi alius propinquus ſuus recuſaret eam recipere. Et dicitur. *Ecce iam nocte media.* Vſque ad mediam (*Booz rationabilis reſponſio.*)
G noctem non ſenſit Booz, quòd iaceret ad pedes eius Ruth. Et hoc fuit, quia biberat ad abundantiam Booz nocte illa] propter ſolennitatem ventilationis arcæ, & vinum non fuerat plenè digeſtum vſque ad mediam noctem: ideo cùm eſſet caput fumis obfuſcatum, non poterat euigilare propter grauitatem: nocte autem iam media euaneſcentibus fumoſitatibus exhalatis de vino excitatus eſt Booz, & ſenſit apud ſe Ruth. *Expauit homo.* Scilicet, non cubuerat aliquis cum eo in principio noctis, & media nocte reperit ad pedes ſuos iacentem fœminam; ideo expauit neſciens quid eſſet. *Et conturbatus eſt.* Scilicet, nimis turbatus eſſet corde neſciens vnde proueniſſet hoc. In Hebræo dicitur. *Et amplexus eſt.* Scilicet,
H cùm Booz euigilaſſet, & ſenſiſſet apud ſe quendam iacentem expauit, & turbatus cœpit tenere illum, qui ſibi præſens erat, tanquam vellens ſe defendere ab eo, vt à nociuo, & renuit per caput: & tunc ſenſit eſſe mulierem. *Et vidit mulierem iacentem ad pedes ſuos.* Scilicet, ſenſit licèt non vidit, quia nox obſcura erat: ſed cognitio quæcunque ſenſitiua vocatur viſio. De iſta cognitione infra dicetur in quadã quæſtione: non enim mouerat ſe Ruth à pedibus Booz, ſed iacebat ſecura, & fortè erat vigilans ſemper, vt quando euigilaret Booz attente audiret quid ei diceret, & reſponderet. Nam ſi ſomno grauata eſſet non reſponderet promptè, nec proponeret ea, quæ iuſſerat ei Noemi proponere. Vel fortè cùm videret Ruth, quòd nõ euigilaret Booz
I tanto tempore, tetigit aliquo modo pedes eius, ita vt cogeretur ſentire motũ, & euigilaret. *Et ait illi: quæ es?* Scilicet, ſciuit mulierem eſſe ad pedes ſuos, & tamen neſciebat, quæ erat, ideo quæſiuit, quæ erat. Quomodo autem Booz potuit cognoſcere prius, quòd erat mulier, quàm ſciret, quæ mulier erat, declarabitur infra in quadam quęſtione. *Illaq; reſpondit: ego ſum Ruth ancilla tua.* Erat euigilans Ruth, & attenta quando Booz euigilaret, & loqueretur ei: nam ſi ipſa quoque ſopiretur, & euigilaret Booz antequam illa euigilaret, non poſſet illico reſpondere aptè ad ea, quæ quærebant, & nõ contentaret nimis de ea Booz. Nunc tñ illico reſpondit ad verba Booz ac ſi non dormiret, & attentè quidẽ tanquam præcogitaſſet illa, & non, vt de ſopore graui
K expergiſceretur. Vocauit autem ſe ancillam eius cauſa humilitatis, vt ſic eum magis flecteret ad id quod intendebat. *Expande pallium tuum ſuper famulam tuam.* Scilicet, ſum ad pedes tuos, & nõ ſum bene operta pallio tuo, nec audeo operire me illo: ergo tu expande illud ſup me ancillam tuam. *Quia propinquus es.* Quaſi dicat: iure conſanguinitatis competit tibi, quod extendas palliũ tuum ſup me accipiẽdo me in coniugem: erat autem propinquus. ſ. quia erat cognatus viri ſui Maalon, vt patet ex cõfeſſione Booz. Quõ aũt, ꝓpinquitas eſſet, vel in quo gradu, & dato quod illa eſſet, an teneretur Booz ſecundum legem accipere Ruth in vxorem, dicetur infra in quibuſdam quæſtionibus, & partim ſequenti capitulo, *Et ille.* Scilicet, reſpondit iterum ad Ruth,

Benedicta

Benedicta tu inquit filia à Domino. Ideſt, Deus benedicat A tibi. Vocauit enim eam filiam quamquam ſequenti die eam acceperit in vxorem. *Quia priorem miſericordiam poſteriore ſuperaſti*. Laudat Booz ipſam Ruth de virtute, ꝙ ſemper ſe bene habuerit, & habuit ſe miſericorditer prius, ſed nunc miſericordia eius vltima vicit priorem. Fuit prior miſericordia, ꝙ Ruth bene ſe habuerit ad virum ſuum Mahalon viuentem. Etiam ꝙ bene ſe habuerit ad Noemi veniēdo de terra Moab cum illa, & relinquendo parentes, & patriam propter eam. Vltima miſericordia fuit, ꝙ voluit Ruth accipere Booz in maritum. Sed quomodo iſta fuerit miſericordia, & quomodo ſuperabat primam dicetur infra

Quæſt.14. in quadam quæſtione. *Quia non es ſecuta iuuenes pauperes, ſiue diuites*. Scilicet, laudabilis in hoc es, quia non pe B tiuiſti, vt acciperes in virum aliquem iuuenem diuitē, ſiue pauperē, quaſi dicat, ex hoc laudabilis es, quia cū tu ſis iuuencula, ætati tuæ competebat iuuenes ſequi, & tamen virtutis deſiderio petiſti me in virum, qui ſenex ſum. *Noli ergo metuere*. Ideſt non timeas, ꝙ ego deſpiciam te, & nolim accipere te in vxorem. *Sed quid dixeris mihi faciam tibi*. Scilicet, ſi me volueris in virum accipies, vel quidquid dixeris mihi, vt ego tractem in hoc negotio de ſtatu tuo, ego tractabo vtiliter. *Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te eſſe virtutis*. Hic ponit Booz confirmationem ſuam ad probandum, ꝙ faciet pro Ruth quidquid poſſet: nam ipſa Ruth petiuerat, ꝙ Booz expanderet pallium ſuum ſuper eam: in quo videbatur petere, ꝙ eam C acciperet in vxorem, & conſummaret matrimonium ſtatim. Et quia Booz non acceptauit hoc, illico putaret ſe Ruth repulſam, & neglectam, & moleſtaretur nimis, ideo dixit Booz, ꝙ non affligeretur, quia ipſe faceret quidquid ipſa iuberet. Et quia fortè Ruth adhuc non crederet, ꝙ vellet eam accipere poſuit aliqua verba, per quę oſtendit, ꝙ acciperet, dicens: ſcit omnis populus, qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te eſſe virtutis, quaſi dicat, tu es digna, ꝙ te accipiam in vxorem propter virtutes tuas; quia omnis populus, qui eſt intra vrbem iſtam cognoſcit virtutem tuam. Et dixit intra portas meæ vrbis, ſcilicet Bethlehem, quia ibi habitabat Booz. Et vocatur vrbs ſua, non ꝙ pertineret ad dominium eius, ſed quia erat de illa oriund⁹. D Aliter poteſt introduci iſta litera, ſcilicet, ꝙ Ruth putaret, ꝙ Booz nollet accipere eam in vxorem ſaltem propter opiniones dicentium. Nam reputaretur ei humiliatio quædam ſtatus ſui, ꝙ vir potens, & magnarum opum in vrbe, vt patet pręcedenti cap. acciperet in vxorem mulierem pauperem, & peregrinam. Etiam quia Booz erat ſenex, & Ruth iuuencula, & fortè reputaretur ei ad ſtultitiā talem velle accipere vxorem diſparem ætati ſuæ. Ad iſtud, quod tacitè mouere poterat ipſam Ruth, reſpondet Booz, ſcilicet, ꝙ propter nihil iſtorum dimitteret, quin eam habeat in vxorem. Et dicit, ꝙ nihil iſtorum ſuſpicabuntur inhoneſtum eſſe, qui viderint: nam ſciebant omnes, qui erant in vrbe Ruth eſſe mulierem virtuoſam, ideo licèt opes E eius nullæ eſſent, virtus ſupplebat defectum opum: & excedebat ad omnes opes. Etiam dato, ꝙ eſſet iuuencula, non putaretur ſequi inhoneſtum aliquod Booz ſeni, quia Ruth in oculis omnium erat mulier virtuoſa, & crederent, ꝙ licèt eſſet puella, ſeruaret honorem viri ſui ſenis. *Nec abnuo me propinquum eſſe*. Ideſt, non nego me eſſe propinquum. Reſpondet in hoc ipſi Ruth: quia Ruth iure cognationis diceret, ꝙ teneretur eam Booz accipere in vxorem. Et reſpondet, ꝙ verum eſt, ꝙ eſt propinquus, & tamen iure propinquitatis non competit ei accipere illam in vxorem, quia alius erat propinquior, & ſuſcitatio ſeminis defuncti pertinet ad propinquiorem ſemper. De quo infra de-

A clarabitur. Iſtius propinqui non ponitur hic nomen, nec ſequenti cap. cuius cauſa infra dicetur in quadam Quæſt.16 Cap.4.q.4
quæſt. *Quieſce hac nocte*. Scilicet, non cures amplius ſuper hoc negotio facere hac nocte, quia nunc nihil magis fieri poteſt, ſed cras terminabitur. Et dixit, quieſce hac nocte, ſcilicet, quia Ruth petiuerat conſummationem matrimonij, dicens expande pallium tuum ſuper famulam tuam, & voluerat, ꝙ illa nocte conſummatū fuiſſet matrimonium, Booz dixit, ꝙ non poſſet conſummari illa nocte, nec contrahi, quia neceſſe erat prius admonere conſanguineum ſuum, ſi vellet accipere in vxorem ipſam Ruth: & quia illa nocte non poterat fieri, dixit: quieſce hac nocte. *Et facto mane*. Scilicet, incipiam tractare iſtud negotium. *Si te voluerit* B *propinquitatis iure retinere*. Scilicet, habere te in vxorē, ſicut propinquus cùm ipſe ſit maximè propinquus, cui primò competit. *Bene res acta eſt*. Ideſt, proſpere tibi eueniet, quia ipſe eſt vir potens, & magnarum opum, ſicut ego: & cum eo fæliciter viues. *Sin autem ille noluerit*. Scilicet, cedendo iuri propinquitatis. *Ego te ſine vlla dubitatione ſuſcipiam*. Quaſi dicat, dato ꝙ ille te non reciperet, non timeas ob hoc nec putes te eſſe neglectam, quia ſine dubio ego te accipiam in vxorē, illo te non accipiente. *Viuit dominus*. Modus iurandi eſt, ideſt iuro tibi per vitam Dei, quòd ego te accipiam.

C *Quare penes noctem mediam expauit Booz, & non prius.*

Quæſt. XV.

QVAERETVR circa prædicta, cur circa noctem mediam expauit Booz, & non prius. Reſpondendum, quòd Booz expauit quando ſenſit apud ſe ad pedes ſuos aliquem iacere. Nam cum ipſe cubitum iuit nullus cum eo cubuit, nunc autem reperit quendam apud ſe: & iſtud non fuit ante mediam noctem, quia non euigilauit Booz ante illud tempus: & cùm primum euigilauit, expauit. Cauſa autem quare media nocte euigilauit fuit duplex. Prima eſt, quia ante illud tempus erat grauatus ſopore propter indigeſtionem vini: nam ſicut dicitur ſupra in litera, Booz D comederat, & biberat, & factus fuerat hilarior, ſumpto potu: iſtud autem non fit, niſi ex aliquali exceſſu vini: ideo cum iuit cubitum incipientibus fumis aſcendere à ſtomacho ad caput, grauatum erat caput, & difficilè erat ſentire, etiam ſi tāgeretur. ſicut patet in quibuſdam patientibus grauiſſimum, & profundum ſomnum. quādiu autem durauit multitudo, & groſſicies illa vaporum aſcendentium de ſtomacho in digerendo nō potuit euigilare: circa mediam autem noctem maxima pars digeſta erat, & tunc potuit euigilare. Secunda cauſa fuit fortè, quia Ruth tangeret eum aliqualiter, vt euigilaret. Et iſtud eſt veriſimile: nam Ruth expectabat vigilans, quando euigilaret Booz, & quæreret aliquid ab ea, vt promptè reſponderet, & nō E tanquam de ſopore expergefacta, & quia laborabat ipſa tandiu reſiſtens ſomno, circa mediam noctem fortè tetigit pedes Booz ſaltem leuiter, & coegit ipſum euigilare.

Vini effectus.

Quare expauit Booz, & conturbatus eſt, & de quo.

Quæſt. XVI.

QVAERETVR vlterius, quare expauit Booz, & conturbatus eſt, & de quo. Reſpondendum, ꝙ expauit de ſubitanea re: nam Booz ſecretè cubuerat in nocte apud aceruum manipulorum, vt patet ſupra in litera. Et putauit, ꝙ nullus viderat eum, & ſolus concubuit. Cùm verò vigilauit ſenſit apud ſe quenquam late-

latere, & iſtud ſaris erat ad pauorem: nam ignorantia
eſt cauſa maximi pauoris, ſ. quia malum, quod homo
ignorat naturaliter maius eſſe iudicat, quàm ſit: & hoc
ad cauendum de illo, quia quanto magis timuerit, ma-
gis fugiet, & fugiendo cauebit. Et iſta eſt cauſa, quare
homines magis timent in locis obſcuris, quàm in pa-
tentibus: nam in patentibus conſpiciunt quid ſit, &
ſciunt ſi ab aliquo cauere debeant. in obſcuro autem
neſciunt, an aliquod malum ſit, & an ab aliquo cauere
debeant: ideo valde timent. Etiam iſta eſt cauſa qua-
re homines magis timent per noctem quàm per diē:
quia per diem vident, quid eis nocere poſſit, per noctē
autem non vident, ideo timent aliquid ſibi appropin-
quare, quod noceat eis: & ſi tale quid appropinquet
eis, neſciunt quò fugere debeant, quia neſciunt ex qua
parte malum inſiſtat. Ex eadem autem cauſa maximè
timet homo in periculis ſubitò euenientibus, quia in
his, quę poſſunt pręcogitari deliberamus qualiter me-
lius euadere poſſimus: & ſi non ſit facultas euadendi,
ſaltem habita deliberatione confortamus cor noſtrū
ad viriliter moriendum. In repentinis autem non
eſt locus aliquis deliberationis, ideo in talibus maxi-
mè timemus. Et ſic dicit Ariſt. 3. Ethic. cap. de forti-
tudine, quòd in repentinis probatur fortitudo, quia
ibi cōſtantia animi, quæ eſt virtus habituata, inclinat
illico ad reſiſtendum, & non fugiendum, & pauen-
dum. Et non oportet, ꝙ in talibus ſit deliberatio, cùm
intra ſe habeant principium, quod naturaliter inclinet
eos ad faciendum id, quod facere debent. Sicut etiam
qui ſapientes ſunt valde non oportet, ꝙ in rebus com-
munibus, & quęſtionibus deliberent ad reſpondendū:
quia habitus dirigit eos ad ſtatim reſpondendum con
uenienter. Qui autem non habet habitum, cùm nil
habeat intra ſe, quod eum dirigat in agendo, oportet
ꝙ deliberet. Et ſic vbi non fuerit permiſſus locus de-
liberationis erit grauius timor. Sic erat hic, quia ſubi-
tò, cùm euigilauit Booz, ſenſit iacere apud ſe quem-
piam, & appræhendit illud ſub ratione mali, & quia
erat ſubitaneum expauit potiſſimè ſi Ruth pulſauit
pedes Booz, & coegit eum euigilare: nam tunc maxi-
mè turbaretur, quod ſentiret aliquid ſub ratione læ-
ſiui, antequam poſſet iudicare, quid eſſet illud. Di-
cit autem Rabbi Salomon, quòd expauit Booz, quia
putauit dæmonem eſſe, qui venerat ad fallendum eū.
Et hoc non eſt inconueniens, quia licèt Iudæi circa
dæmones non habeant rectam fidem, quia plurimi eo
rum credunt nullos dæmones eſſe: tamen alij tenent
oppoſitum, & ſic poterat Booz timere, ꝙ dæmones
vellent ei nocere: & aliquis veniſſet in corpore aſſum-
pto ad ipſum. Quidquid ſit cognouit Booz eſſe ho-
minem iacentem apud ſe, vel quaſi hominem, ſcili-
cet aliquod animal, & expauit, quia non viderat hoc,
quando iuerat cubitum.

Quomodo dicitur, quòd Booz vidit mulie-
rem iacentem ad pedes eius.
Quæſt. XVII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur, ꝙ
Booz vidit mulierem iacentem ad pedes ſuos: nā
erat nox, & non poterat eam videre. Aliquis fortè di-
cet, ꝙ quamquam eſſet nox, potuit cognoſcere Booz,
ꝙ illa erat mulier, quia forte nox illa illuſtrabatur lu-
mine Lunę, & poterat cognoſci mulier, vel vir, potiſ-
ſimè cum eſſet tam propinqua, ſ. ꝙ ad pedes Booz ia-
cebat. Dicendum tamen, ꝙ hoc non ſtat, quia ſi tam
clara eſſet nox, vt poſſet Booz diſtinguere, an eſſet mu
lier, vel vir iacens ad pedes eius, cognouiſſet etiam, ꝙ
illa eſſet Ruth, cùm eſſet familiaris ſua: nam non vide-
bat eam à longe, ita vt ex habitu veſtium iudicaret eā

F eſſe mulierem, tamen non diſtingueret, an eſſet talis
mulier, vel alia, ſed erat coniuncta ſibi, ideo vel non vi-
debat eam eſſe mulierem, vel ſciebat eam eſſe Ruth:
& tamen non ſciebat, an eſſet Ruth, quia quæſiuit ab
ea, quæ es? ego nec vidit eam eſſe mulierem. Dicen-
dum, ꝙ accipitur videre pro actu aliorum ſenſuum:
nam aliquando pro intelligere, & aliquando pro audi-
re, & pro omnibus ſenſationibus accipitur. ſic patet
Exod. 19. ſcilicet. Cunctus populus videbat voces, &
tamen voces non videntur, ſed audiuntur. Sciuit ergo
Booz, ꝙ iſta erat mulier fortè per tactum: quia tengit
pedibus ſuis carnem eius, & propter nimiam teneritu-
dinem cognouit eſſe carnem mulieris, & tamen neſci-
uit, quæ erat: Aliter ex tactu, ſ. tangendo caput eius,
G ſicut volunt quidam Hebræi: nam in Hebræo dicitur
amplexatus eſt, vbi litera noſtra dicit turbatus eſt, & vo
lunt, ꝙ cùm ſubito expauit Booz, extendit manus ſuas
ad tenendum illum, qui ſibi coniunctus erat, quaſi ad
prohibendum ne ſibi noceret, & tunc tenuit caput
Ruth quaſi amplexans, & in capite cognouit, ꝙ erat
fœmina propter comas, vel aliam habitudinem: vel
fortè vidit, id eſt cognouit per auditū, ꝙ eſſet mulier,
nam locuta eſt Ruth ad Booz, cùm ipſa quæreret ali-
quid ab eo, & tunc in voce cognouit, quòd eſſet mu-
lier. Quis autem modus iſtorum verus ſit dicetur ſeq.
quæſtione.

H *An Booz cognouerit prius de Ruth, eſſe mulierem,*
deinde Ruth, an vtrunque ſimul.

Quæſt. XVIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur hic,
ꝙ vidit mulierem iacentem ad pedes ſuos, &
quæſiuit, quæ eſſet, & an cognouerit prius, ꝙ erat mu-
lier, deinde ꝙ erat Ruth, vel vtrunque ſimul: vel quo-
modo factum fuerit. Aliqui dicunt, ꝙ cognouit prius
eam eſſe mulierem, & tamen neſciebat eam eſſe ad-
huc Ruth, quod litera innuit, dicens: vidit mulierem
iacentem ad pedes ſuos, & quæſiuit: quæ es? Sed tunc
dicetur, quomodo potuit cognoſcere, quòd eſſet mu-
I lier neſciendo, an eſſent Ruth? Quidam dicunt, quòd
ſciuit hoc per tactum pedum, ſcilicet, quia iacebat
Ruth ad pedes Booz, & tetigit eam Booz, vel tetigit
ipſa eum ad faciendum, quòd euigilaret, & tunc mol-
licie carnis eius, cùm nuda eſſet, cognouit Booz, quòd
eſſet mulier. Dicendum tamen, quòd hoc non ſtat.
Primò quia Booz, ſubito ſentiens aliquem ad pedes
ſuos iacere de ſomno euigilans expauit, ideo quam-
quam tangeret carnem eius, non diſtingueret an eſſet
mulier, vel vir: quia cùm eſſet pauidus non faceret
differentiam in molli, & duro, etiam in rebus nimis
differentibus vix ſentiret aliquam differentiam. Se-
cundò quia dato, quòd non eſſet pauidus, non poſſet
adhuc ſufficienter iudicare eſſe virum, vel fœminam
per tactum carnis, quia quidam viri ſunt ita molles
K carne ſicut fœminæ, & quædam fœminæ ſunt haben-
tes carnem duram ſicut viri, non ergo cognoſceret
mulierem eſſe ſufficienter ex hoc. Aliter dicunt alij,
quòd cognouit ex tactu, ſcilicet, quòd tengit caput
eius, ſcilicet arripiendo illud quaſi amplexans, & tunc
ex differentia capitis ſciuit eſſe fœminam. Sed iſtud
non ſatis ſtat, quia cùm Booz eſſet pauidus, non vide-
tur, quòd auderet extendere manus ad arripiendum
caput eius, qui erat ad pedes. Item quia vt colligitur ex
litera Ruth, non mutauit locum in omnibus his, ſed
ſemper ſtetit ad pedes Booz: & tamen ſi talis muta-
tio fieret, quòd Booz teneret caput Ruth, mutaret
Ruth locum ſuum, vel ſaltem ipſe Booz. Item & ef-
ficacius

ficacius, quia ſi Booz expaueſcens extendiſſet manus ad arripiendum caput Ruth, exclamaſſet illa: nam talis iniectio manuum eſſet violenta ad nocendum, & non ſuſtinuiſſet hoc Ruth, ne noceret ei Booz, ſed clamaret, dicens, ego ſum Ruth ancilla tua, ne noceas mihi: & tamen non clamauit, quia aliàs cognouiſſet ſic Booz, ꝙ eſſet illa Ruth, & non oportuiſſet, ꝙ quæreret, quæ eſſet illa, & tamen quæſiuit, dicens: quæ es? & illa reſpondit, ꝙ erat Ruth, ideo videtur, quòd non tenuit caput eius, nec cognouit ſic, quòd erat mulier.

Doc. deter. Dicendum ergo videtur, quod cognouit per vocem, quòd erat mulier, & quòd non prius cognouit, ꝙ erat mulier, quàm quòd erat Ruth, ſed vtrunq; ſimul, ſcilicet, quòd fuerit ordo iſte, quòd Booz tetigit carnem Ruth, & euigilauit: vel Ruth tetigit eum, vt cogeret illum euigilare: & tunc ex tactu ſenſit Booz, quòd erat vir, vel mulier, & tamen quia pauidus erat, non potuit diſtinguere, ideo quæſiuit quis eſſet, qui iacebat ad pedes, & tūc reſpondit Ruth, ego ſum Ruth ancilla tua: & in his omnibus Booz tenebat manus ſuas, & ſe continebat immobilem neſciens quid agere deberet quouſque cognoſceret, quis erat qui iacebat ad pedes eius, & ex reſponſione iſta ſimul ſciuit Booz, quòd illa erat mulier, & quòd erat Ruth. Sed contra hoc obiicitur dupliciter. Primò quia dicitur in litera, quòd cognouit Booz mulierem iacentem ad pedes eius, vel vidit: ideo oportet, quòd tunc cognouerit, antequam quæſiuerit, quæ eſſet: & poſtea quæſiuit, quæ es? Secundò patet, quia Booz dixit, quæ es? & iſta eſt interrogatio facta ad fœminam: nam ſi neſciuiſſet, an eſſet maſculus, vel fœmina potius quæſiuiſſet per nomen maſculinum, vel fęmininum propter dubium, quia maſculinum concipit fęmininum, & non è contrario. Dicendum ad primum, quòd Booz vidit mulierem iacentem ad pedes ſuos, non quòd videret ipſam eſſe mulierem, quæ ad pedes ſuos iacebat, ſed quòd vidit, ideſt cognouit ad pedes ſuos aliquem eſſe iacentem, & iacens erat mulier, licèt ipſe neſciret eam eſſe mulierem, & ſic eſt fallacia accidentis, quia cognoſcebat Booz iacentem apud ſe in ratione iacentis, & non vt virum, vel fęminam, & in ratione iacentis accidebat ſibi eſſe maſculinum, vel fœmininum: ideo non cognoſcebat mulierem iacētem, niſi ſophiſtico modo, quod

Cap. 2. eſt ſecundum accidens, ſicut dicit Ariſt. 1. Poſte. quia prædicatur, quod non conuenit per id, quod cōuenit, & iſtud facit fallaciam accidentis. Ad ſecundum dicendum, quòd quando quæſiuit Booz, quæ erat, quæ iacebat ad pedes ſuos, neſciebat an eſſet vir, vel fęmina, & per reſponſionem eius cognouit, quòd eſſet fęmina, & non quæſiuit Booz, quæ eſſet, ſcilicet ſub fęminina terminatione, ſed ſub maſculina propter dubium: quia tamen ſcriptori conſtabat, quòd illa, ad quā fiebat locutio erat fœmina, poſuit quæſtionem in forma fęminina, ſed non formauit eam ſic Booz.

Quid Ruth petere intendebat, quando dixit ad Booz, expande pallium tuum ſuper ancillam tuam.

Quæſt. X I X.

QVAERETVR vlterius, quid intendebat petere Ruth, quando dixit ad Booz expande pallium tuum ſuper ancillam tuam, quia propinquus es. Dicendum ſecundùm quoſdam, qui volunt honeſtare iſtud factum, ꝙ petebat matrimonium contrahi inter eos. Et patet quia dixit, quòd propinquus es, ſcilicet, tu es propinquus, cui de iure debeor in vxorem, ideo accipe me in vxorem, & cùm dixit: expande pallium tuum ſuper ancillam tuam, dicunt ꝙ iſte erat modus contrahendi antiquitus matrimonium, vel ſponſalia de præſenti, ſicut nunc contrahuntur per dationem

A manuum cum ipſis verbis exprimentibus cōſenſum: & tunc nihil inhoneſtum petebat, nec faciebat Ruth, quia petebat ſe accipi in vxorem à Booz. Dicendum tamen, quòd hoc non ſtat, quia non concordant, quæ habentur in litera iſti intentioni. Si enim Ruth ſolum matrimonij contractum petebat, ad quid ornabat ſe: & apparebat coram Booz poſtquam erat hilaris factus ex vino? Etiam ad quid veniebat Ruth ad Booz dormientem media nocte? nam tali tempore non contrahitur matrimonium, ſed ipſe coitus celebratur. Item quomodo ad petendum contractum matrimonij ponebat ſe nudam in eodem lecto cum Booz? & tangebat carnem eius? nam non contrahuntur ſic ſponſalia. Ecce enim omnia præludia coitus, & nihil deerat, niſi

B ipſe realis coitus: nec defuit quidquam ex parte Ruth, quia ipſa poſuit ſe nudam ī lecto cum Booz, & tetigit carnē eius nuda exiſtens maximè, per quod inflammaretur vir ad venerem. Etiam petiuit realiter, dicens: expande pallium tuum ſuper ancillam tuam, ſcilicet, recipe me magis intra lectum tuum operiendo me tecum, quo nihil manifeſtius. Dicendum ꝙ Ruth, dicendo hęc petebat coitum, & tota ſua cogitatio, & induſtria fuit ad hoc, ꝙ incitaret Booz, vt illam carnaliter cognoſceret, & tamen nolebat carnaliter cognoſci ſolùm, ſed matrimonialiter: quia alias non permiſiſſet ſe cognoſci. Quod patet, quia dixit: expande pallium tuum ſuper ancillam tuam, quia propinquus es, ſ. iure propinquitatis competit tibi me in vxorem accipere. Reſpō. ad quæſitum.

C Petebat ergo duo ſimul Ruth, ſ. quod acciperet in coniugem, & ꝙ carnaliter cognoſceretur, licèt verba ſua directius ſonant ad carnalem copulam quàm ad matrimonium contractum. Et ratio huius eſt, quia Ruth, licèt intenderet principaliter contractum matrimonii, & ipſum coitum abſolutè pro nunc non deſideraret, nec eum tali modo procuraret: quia tamen putabat, ꝙ non poſſet nunc inducere ipſum Booz ad accipiendum eam in vxorem, niſi inflammando eum ad venereum actum, & quia ipſa non permitteret ſe aliter cognoſci, oporteret ꝙ eam acciperet in vxorem: & hoc innuebant omnia, quæ ipſa præmiſerat, ſcilicet inflammare eum. Dicunt autem quidam ad honeſtandum hoc factum, ꝙ alia poſuerit Ruth in iſta lo-

D cutione ſua ad Booz, de quibus dicetur ſequenti quæſtione.

Quomodo Ruth non erubuit hæc facere.

Quæſt. X X.

QVAERETVR vlterius, quomodo Ruth non erubuit facere iſta, quia mulier quæcunque etiā ſi vilis eſſet, erubeſcere debuiſſet talia facere, & dicere erga virum, potiſſimè virum reuerendum. Reſpondent quidam, ꝙ non fuit rubor ipſi Ruth dicere iſta, quia ipſa non dixit hæc tam materialiter, & impolitè, ſicut habentur in litera, ſed poſuit alia verba ad omandum

E intentionem ſuam. Et dicunt, ꝙ dixit: ecce ſocrus mea Noemi, & ego conſtitutæ ſumus in neceſſitate, & vendere volumus aliquam de poſſeſſionibus maiorum, ſ. Elimelech, & filiorum ſuorum: tu autem es propinquus ſi vis illam accipere accipe, & ſi vis eam tenere accipe ſimul & me: nam competit iure propinquitatis, & tunc dixit: extende pallium tuum ſuper me, ſcilicet, ad accipiendum me in vxorem. Dicendum tamen, ꝙ hoc non ſatis conuenit, quia ſi talia verba propoſuiſſet Ruth ipſi Booz, cùm iſta agerent ad intentionem Ruth, & ad integritatem narrationis, ſcriptura illa expreſſiſſet, & tamen nihil tale dixit. Item non conueniebat hoc intentioni Ruth: nam ad contrahendum matrimonium nō conueniebat facere mentionem

nem de venditione rei, quia erat aliquid impertinens. Item ſi Ruth factum ſuum colorare vellet præmiſſa tali prælocutione de venditione poſſeſſionis, non veniſſet per noctem ad Booz, & intraret lectum eius, ſed per diem peteret: ab eo illud, quia talia negotia per diē expediuntur. Itèm dato, ꝙ talia verba propoſuiſſet Ruth, per quæ colorarentur dicta ſua, tamen facta ſua quomodo poterant colorari? nullo inquam modo, quia nil turpius videbatur quàm, ꝙ fœmina intraret lectum viri, & tangeret carnem eius. Dicendum ꝙ facta, & dicta Ruth in ſe non erant honeſta, ſola tamē intentio honeſtauit omnia hæc: nam iſta fiebant non propter aliquod deſiderium inordinatum, ſ. vt cognoſceretur Ruth affectu fornicario, ſed vt haberet in virum illum, qui ſibi de lege competebat, & ob hoc quamquā rubor in his eſſet, quia turpitudo, vel illicitū nullum erat, expoſuit ſe Ruth huic verecundiæ, vel rubori: & non ſine cauſa, quia fortè putauit ipſa, & ſocrus ſua, ꝙ non poſſet alio modo habere Booz in virū, niſi illa nocte inflammaret eum ad libidinem, & ſic cū ea contraheret matrimonium, & deſiderio tanti boni expoſuit ſe magno rubori. Secunda fuit mandata Noemi, nam Noemi excogitauit omnia hæc, quæ putauit iſtum ſolum modum eſſe conuenientē, & Ruth vt obediret ei, ſubiuit iſtam duritiem præcepti. Illud colligitur aliqualiter ex verbis Ruth ad Noemi, nam poſt quam dixit Noemi ad Ruth omnia iſta, quæ facere debebat non dixit Ruth, bonum eſt, vel malum, ſed ſolum dixit: quæcunque præceperis, faciam: & ſic ſolum, vt obediret videtur feciſſe: nam ſi feciſſet hæc ex deſiderio, cùm Noemi indicaret ipſi Ruth, ꝙ per iſtū modum poſſet habere Booz in virum, gauderet ipſa nimis, & tamen non oſtendit verbum aliquod gaudētis, ſed ſolū dixit: quidquid præceperis, faciam: quod erat verbum obedientis: ideo ex ſola obedientia egit, & tamen Ruth tantum diligebat Noemi, ꝙ pro ipſa faceret quidquid poſſet fieri per mulierem, cùm propter eam relinquiſſet patrem, matrem, cognatos, patriam, & Deos: & iam non habebat quid dimitteret pro ea, niſi vitam. Cum ergo iſta omnia reliquiſſet, & feciſſet à fortiori faceret quidquid aliud eſſet: vnde nunc etiam ſi eſſet aliquid erubeſcendum, non dubitaret illud facere ad mandatum Noemi.

Quomodo Booz non habuit exoſam Ruth, quæ ſic ſe ingeſſerat, vt cognoſceretur à viro.

Quæſt. XXI.

QVAERETVR vlterius de Booz, quomodo nō habuit exoſam Ruth, quæ ſic ſe ingeſſerat, vt cognoſceretur à viro, qui non petebat eam. Reſpondendum, quòd iſta erat cauſa ſufficiens ad hoc, ꝙ quilibet vir haberet Ruth deſpectam tanquam viliſſimā mulierem, & ſic feciſſet Booz ſi eſſet vir acris ingenij: erat tamen vir mitis, & ſenſatus, & appendit iſta ſub recta ratione, & non contempſit Ruth propter hoc: & fuerunt multa, quæ mouerunt ipſum Booz ad hoc. Primum fuit, quia credidit, ꝙ Noemi feciſſet iſtud, & Ruth non egiſſet arbitrio ſuo, nec iudicio, ſed mandāte Noemi, & ſic ſiue malum, ſiue bonum eſſet, in hoc facto non erat aliquid aſcribēdum Ruth, ſed Noemi: nam habebat Ruth cauſam credendi Noemi in his, & quibuſcunq; alijs: potiſſimè cùm pertineret iſtud ad contractus legales, de quibus nihil nouerat Ruth, niſi quātum Noemi eam inſtrueret, & credere tenebatur ei in omnibus, quia ipſam habuerat vt magiſtram ad conuerſionem ſuam, & propter eam conuerſa fuerat ad Iudaiſmum. Nunc autem petebat Ruth ipſum Booz in virum iure propinquitatis. Etiam iſtud erat ſecun-

F dùm conditionem legis, neſciebatque Ruth, an talis cæremonia eſſet in petendo hoc, ideo iuſtè credebat ipſi Noemi. nec erat honeſtum, ꝙ in talibus negotijs Ruth conſuleret alios, & informaret ſe, an licitum eſſet talia fieri, quia periculum erat, ſi talia, quæ ſecretiſſima erant, diuulgarentur extraneis, quia fortè impediretur factum, & oſtenderetur aliqualis inhoneſtas ipſius Ruth, & Noemi. Quòd autem Noemi erraret, non erat mirum, quia fęmina erat, & non poterat conuenienter in omnibus iudicare. Secundum erat, quia Booz reſpiciebat hic intentionem, & non factum, ſ. ꝙ omnia hæc fiebant animo contrahendi matrimoniū cum illo, cùm quo de lege cautum erat contrahi: ideo licèt aliquid eorum, quæ erant ad finem, non eſſet be-
G nè ordinatum, bonitas finis ſuppleret totum defectū illius. Tertium erat, quia illud factum placebat ipſi Booz, ſcilicet, ꝙ ipſe acciperet Ruth in vxorem, vt ſuſcitaret ſemen defuncto. Et quia cum Ruth acciperet totam hæreditatem Elimelech, & potiſſimè quia erat Ruth mulier magnæ virtutis, & accipiendo eam, plura accipiebat quàm acquirendo multas diuitias, ſicut dixit ipſe Booz: ſcit omnis populus, qui intra portas vrbis meæ eſt, te mulierem eſſe virtutis. Quartum erat, quia cùm eſſet Ruth mulier honeſtiſſima, & magnæ virtutis, quidquid ageret, indicaretur bonum, ſ. ad bonum finem factum, & non moleſtè ferret Booz quidquid faceret Ruth.

H *Quomodo Noemi auſa eſt exponere ipſam Ruth tanto periculo.*

Quæſt. XXII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Noemi auſa eſt exponere ipſam Ruth tanto periculo: nam poterat ex his tantum concipere odium, & ſuſpitionem mali Booz, ꝙ non ſolùm nō ſuſciperet Ruth in vxorem, ſed etiam reputaret eam viliſſimam mulierem, quæ taliter ſolicitauerat virum non ſolicitata ab eo, & ſic non faueret ei, nec Noemi: ſed abijceret eas tanquam contemptibiles. Aliquis dicet, ꝙ Booz non cognouit turpitudinem aliquam in opere iſto, cùm Ruth ſolum peteret contractum matrimonij.
I Dicendum quòd non ſtat, quia tam aperta erat iſta res, ꝙ nemo dubitaret de illa, ſcilicet, quod cum ipſa Ruth poneret ſe nudam in lecto viri, & tangeret carnē eius, diceretq; ei, extende pallium tuum ſuper me: ideo dicendum quòd Booz manifeſtè vidit, quòd Ruth petebat coitum matrimonialem, ſcilicet, vt contraheretur matrimoniū, & illico conſummaretur: & tamen non iratus eſt, nec reputauit Ruth contemptibilem propter cauſas ſignatas præcedenti quæſtio. & tamen illę non mouerent Noemi, ſicut mouerunt Booz, quia ad Noemi pertinebat cauere, ne iſtud, quod ipſa intendebat, cederet in malum euentum, nec cedere poſſet aliquo modo. Ad Booz pertinebat iudicare in bonum finem illud fieri, quod poterat in bonam partem inter-
K pretari, dato ꝙ non fieret ad bonum. Dicendum ergo aliter, ſ. Noemi fuit mota ad faciendum hoc putans, ꝙ per hoc non ſe exponebat alicui periculo, nec etiam ipſam Ruth, ſed putabat neceſſarium eſſe ſic euenire, ſicut ipſa cogitabat eo, quòd ad hoc habebat magna adminicula: nam quòd aliquis vir diligat fęminam propter aliquam probitatem, quæ in ea eſt, vel aliàs, facilè eſt quòd moueatur in illam ad concupiſcendum eam carnaliter, niſi ſit honeſtiſſimus, vel ſit aliquod impedimentum, quod tollat hæc, & tamen nunc omnia, quæ poterant mouere virum in libidinem, erant inter Booz & Ruth: primò quia ipſe erat vir potens coire, cùm poſtea ex ipſa Ruth genuerit Obed, ſequenti ca. Secundò quia diligebat ipſam Ruth: nam oſtenderat

ei magnum fauorem, & placuerat in oculis eius, vt patet præcedenti cap. Tertiò, quia ipſa Ruth erat puella tenera, & concupiſcibilis ad libidinem à quolibet viro. Quartò, quia ipſe Booz erat valde promptus ad libidinem, cùm eſſet hilarior factus bibito vino ad ſuperabundantiam, & vinum deſpumat in libidinem. Quintò, quia viderat Booz ipſam Ruth, poſtquam erat ſtimulatus vino ad libidinē, & erat tunc ipſa Ruth pulchra nimis, ſcilicet lota, vncta, & ornata veſtibus cultioribus, per quæ omnia raperet ipſum animum Booz, & innaſceretur ſibi deſiderium fruendi illa data opportunitate. Sextò, quia ipſa Ruth proiecit ſe ad pedes Booz in lecto, & tetigit carnem eius nuda exiſtēs, per quod offerebatur in promptum ipſi Booz, quod iam concupiuerat: ideo non reſtabat niſi frui optato. Septimò erat, quia ipſa Ruth petiuit cognoſci à Booz, licèt per verba aliqualiter honeſta, ſcilicet, extēde pallium tuum ſuper ancillam tuam, quia propinquus es. His autem omnibus exiſtentibus videbatur difficillimum, quin Booz vellet cognoſcere carnaliter ipſam Ruth, quia ferreus vir eſſet, vel omnino virtutem heroicam habens, qui omnibus his exiſtentibus non expleret, quod flammæ venereæ ſuaderent, & ſic putabat Noemi de Booz, ꝙ neceſſe eſſet, ꝙ cognoſceret carnaliter ipſam Ruth: & hoc matrimoniali affectu, quia aliter non permitteret ipſa Ruth ſe cognoſci. Vnde non timebat, ꝙ poſſet euenire aliquod periculū ex hac re, & tamen nihil factum eſt eorum, quæ putabat Noemi, cùm Booz noluerit carnaliter cognoſcere ipſam Ruth, ideo poterat eam contemnere, & etiam Noemi tanquam inuentricem huius turpitudinis, ſed non fecit, quia motus fuit ex multis ad non faciendū hoc, vt patet præcedenti quæſtio. *Dormi vſque mane.* Cū noluiſſet Booz cognoſcere carnaliter Ruth, quia non poterat eam accipere in vxorem, vſque quo conſuleret alium cognatum ſuum, qui erat propinquior, nec poſſet illud facere per noctem, dixit ei: dormi vſq; mane, ſcilicet, non poſſemus aliquid facere nunc, ideo dormi vſque mane ceſſans ab hac cura. Et dixit vſque mane, ideſt vſque ad aurora, quia ante initium diei ſurrexit Ruth, cùm nondum ſe poſſent homines cognoſcere, vt patet infra in litera. *Dormiuit itaque ad pedes eius.* Sicut proiecerat ſe Ruth ad pedes Booz, vt haberetur via ad hoc, quòd cognoſceret eam, ita manſit ibi vſque mane nolente aliquid facere Booz. Quare autem manſit ad pedes, declarabitur infra in quadam

Quæſt. 30. quæſtione. *Vſque ad noctis abſceſſum.* Ideſt vſquequo tota nox recederet. Dicitur autem hic ceſſare nox incipiente crepuſculo auroræ, quod eſt per horam, & quintam partem horæ ante ſolis ortum, quia aliàs accipiendo noctem vſque ad conſiſtentiam centri ſolis in horizonte, quod vocatur diei exordium ſecundùm Aſtrologiam, non eſſet verum, quòd Ruth dormiuit vſque ad noctis abſceſſum, quia eo tempore receſſit, quo nondum homines ſe cognoſcere poterant, vt patet in litera. *Surrexit antequam homines cognoſcerent ſe mutuo.* Hoc fecit ad tollendam præſumptionem, ſcilicet ne putaretur, ꝙ veniebat de fornicando cum Booz, vel de alio loco inhoneſto, & ſic rediret in vrbem antequam quiſquam eam videret: & ſiquis videret, non cognoſceret illam. *Et dixit: caue, ne quis nouerit, ꝙ huc veneris.* Hoc dixit Booz, vt non infamaretur ipſe, quia ſi ſciretur, ꝙ veniebat de area Booz, putaretur, ꝙ ipſe dormierat cum ipſa illa nocte, & ex hoc impediretur matrimonium contrahi cum alio cognato Booz, de quo ipſe dixerat, quòd erat propinquior eo, & quòd ſibi debebatur Ruth: & alia ſcandala ſequerentur, & ipſamet Ruth infamaretur, quia putaretur fornicaria, & poſſet eam accuſare de adulterio cognatus, ſicut infra declarabitur in quadam quæſtione. *Et rurſum.*

A Ideſt iterum dixit ei. *Expande inquit pallium tuum, quo operiris, & tene vtraque manu.* Laborauerat Ruth diſponendo ſe, vt placeret Booz, & vt contraheretur matrimonium, & tota nocte manſerat in area: ideo Booz noluit, quòd iſte labor adhuc pro tunc eſſet ſuperuacuus, & ob hoc dedit ei ſex modios hordei, & dixit, ꝙ portaret eos in pallio ſuo, quia fortè non occurrerat ſibi ibi habere aliquid aliud, in quo portare poſſet hæc. Et dixit, ꝙ teneret pallium vtraque manu, ſcilicet, vt non effunderetur hordeum per aliquam partem. *Qua extendente, & tenente.* Scilicet, ſicut iuſſerat Booz. *Menſus eſt modios ſex hordei.* Quanta eſſet menſura modij, declarabitur infra in quadam quæſt. *Et impoſuit ſuper eam.* Quæſt. 31. Quia ipſa non poterat ſibimet imponere

B ſuper humeros, vel ſcapulas. *Qua portans ingreſſa eſt ciuitatem.* Nam area erat in agro, & ſocrus ſua Noemi ad cuius domum veniebat erat in vrbe Bethlehem. *Et venit ad ſocrum ſuam.* Nam Ruth morabatur cum ſocru ſua, eo ꝙ non habebat aliam domum eo tempore, quo nondum accepta erat in vxorem à Booz. *Quæ dixit ei, quid egiſti filia?* Mirata eſt Noemi, cùm vidit Ruth diluculo ad ſe venientem hordeo oneratam: nam non putauit, quòd ſic veniret: cùm enim inſtruxiſſet eam ad hoc, quòd incitaret Booz ad cognoſcendum eam carnaliter, & contrahendum cum ea matrimonium putabat, quòd ſic factum eſſet, adeo quòd Booz retineret iam apud ſe ipſam Ruth: nunc autem diluculo, cùm vidit eam ad ſe venientem mirata eſt, ꝙ

C aliquid aduerſum accidiſſet ipſi Ruth, vel quia fortè errauiſſet circa aliquod eorum, quæ dixerat ei Noemi adeo, quòd non eſſet finitum negotium, & ob hoc illico, vt vidit eam quæſiuit ab ipſa quid egiſſet. *Narrauitque ei omnia, quæ feciſſet homo.* Scilicet, omnia quæ fecerat, & dixerat Booz narrauit, & non ſolùm illa, ſed etiam illa, quæ ipſa fecerat, non tamen oportuit, quòd ita enarraret ea, quæ fecerat ipſa, ſicut ea, quæ fecerat Booz, eo quòd ipſa erat inſtructa à Noemi quid deberet facere, & ſufficiebat ei dicere, quòd fecerat omnia, quæ iuſſerat ei facere Noemi: & tamen de eis, quę facturus erat Booz, nihil ſciebat Noemi, ideo illa oportuit enarrari. *Et ait: ecce ſex modios hordei dedit mihi.* Scilicet, finitis ſermonibus, dedit mihi ſex

D modios hordei, vt venirem ad te. *Et ait, nolo vacuam te reuerti ad ſocrum tuam.* Quaſi dicat, cùm tota iſta nocte hic ſteteris, & laboraueris, nolo quòd vacua redeas ad ſocrum tuam, cum qua moraris. *Dixitque ei Noemi: expecta filia, donec videamus, quem res exitum habeat.* Hoc dixit Noemi, vt maneret Ruth illa die in domo, & non facerent aliquid donec viderent qualiter procedebatur in negotio, eo quòd dixerat Booz, quod ſequenti die videretur, quid ſuper hoc fieri deberet. *Neque enim ceſſabit homo, niſi cùm impleuerit, quod locutus eſt.* Redituum cauſæ eſt, quia dixerat Noemi ad Ruth, quòd quieſceret in domo, donec videretur finis iſtius negotij. Et quia poterat dicere Ruth, quòd fortè non determinaretur ante multos dies, & opor-

E teret multo tempore manere in domo, quod non erat expediens, dixit Noemi, quòd cito expediretur negotium, eo quòd nō ceſſaret homo, ſcilicet Booz, donec impleret quod locutus erat. Dixerat enim, ꝙ ſi ſuſcipere eam vellet cognatus ſuus, quòd traderet eam ei: ſi autem nollet, ipſe eam ſine dubio acciperet in vxorem, & iſtud in breui videri poterat.

Quæ fuit prior miſericordia, & quæ poſterior.
Quæſt. XXIII.

QVAERETVR, cùm dixit hic Booz, ꝙ ſuperauerat priorem miſericordiam poſteriore miſericordia,

ricordia, quę fuit prior miſericordia, & quę fuit poſterior. Dicendum, quòd prior miſericordia fuit, quam oſtendit Ruth ad Mahalon virum ſuum viuentem: nam cùm eſſet viuens tractabat eum benè: licèt enim eſſet Ruth in terra ſua tunc, & Mahalon in terra aliena, & poſſet Ruth aliquo modo dominari viro ſuo propter fauores parentum, amicorum, & cognatorũ, non fecit, ſed habuit ſe valde benè ad eum obſequendo ei in omnibus, quæ erant ad honorem eius. De iſta miſericordia locuta eſt Noemi ad Ruth, & Orpham nurus ſuas, ſcilicet, faciat dominus vobiſcum miſericordiam ſicut feciſtis cum mortuis, & mecum, ſupra primo capit. Etiam fuit alia miſericordia quam Ruth fecit cum Noemi: nam cum redire vellet Noemi in terram ſuam de terra Moab, ſola carens viro, &, filijs miſerta eſt eius Ruth, & voluit cum ea venire, nec voluit ipſam dimittere: & iſta fuit magna valde miſericordia, & computatur vtraque iſtarum prima miſericordia, poſterior minus fuit, quam fecit nunc Ruth volendo accipere Booz in virum, nam ipſi mortuo faciebat miſericordiam volendo ſuſcitare ſemen eius, quod magis dicetur ſeq. quæſt.

Quomodo poſterior miſericordia fuit maior quàm prima. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo poſterior miſericordia fuit maior quàm prima. Aliquis dicet, quòd nulla miſericordia erat iſta, quam nunc vocat Booz poſteriorem miſericordiam: nã quòd Ruth vellet accipere Booz in virum, erat quòd honoraretur ipſa accipiendo virum potentem, & magnarum opũ, & in hoc faciebat Ruth vtilitatem ſuam potius quam opus miſericordiæ, & tamen in primis fecit opus miſericordiæ valde magnæ. De prima miſericordia, quã habuit Ruth erga virum ſuum viuentem, apparet: nam poterat Ruth dominari ei, cum eſſet vir in terra aliena, & ipſa eſſet in terra ſua, & tamen ſeruiebat ei ad nutum. Secunda erat adhuc maior miſericordia, ꝙ voluerit Ruth dimittere patriam, & parentes, & Deos ſuos propter Noemi: ideo non fuit maior miſericordia poſterior quàm prima. Dicendum, quod iſta miſericordia conſideratur dupliciter, aut in ſe & abſolutè aut reſpectu defuncti. Primo modo miſericordia prima fuit maior quàm poſterior, eo quod illa erat laborioſior. Etiam quia plura ibi impendebat Ruth, quàm nunc in poſtrema impenderat. Si autem accipiatur reſpectu defuncti, dicendum quòd erat poſtrema maior. Pro quo conſiderandum, quòd miſericordia iſta erat, quod ſi Ruth non accepiſſet Booz in virum, nec aliquem de cognatione Mahalon viri ſui, cùm deceſſiſſet Mahalon ſine liberis, non poſſet conſeruari nomen ſuum in familia, ſed deleretur, & iſtud reputabatur inter Hebræos magna infælicitas, quòd deleretur nomen alicuius de familia ſua: vnde Saul credens Dauid fore ſibi infeſtum, & quòd confortaretur contra eum, orauit, & cogit eum iurare ne deleret nomen eius de familia ſua, primo Regum 24. quaſi maximum malum eſſet deleri nomen alicuius de familia ſua: ſi autem Ruth acciperet Booz in virum, vel aliquem de familia Mahalon viri ſui, ſuſcitaretur ſemen viri ſui, & non eſſet infortunatus quantũ ad hoc: iſta autem erat magna miſericordia, ſcilicet facere, ꝙ non deleretur nomen eius, & eſt maior quàm prima propter duo. Primò, quia cùm quis benefacit homini præſenti, à quo poteſt recipere viciſſitudinem non eſt admirandum: cum autem benefacit mortuo, vel abſenti, à quo non poteſt recipere retributionem, eſt magis admirandum: & quia miſericordia prima præſtita eſt Mahalon viuenti, & etiam Noemi viuenti, mi-

F ſericordia autem iſta præſtabatur Mahalon mortuo, ſ. vt non deleretur nomen eius, ideo erat maior. Secundò patet, quia maius beneficium erat ipſi Mahalon id, quod nunc ei pręſtabat Ruth, quàm quod primo: nam prius benefaciebat ei ſeruiendo ei tanquàm vxor. Nunc autem benefaciebat faciendo, ne deleretur nomen eius de familia ſua. Et cùm deleri nomen alicuius de familia ſua ſit maximum infortunium, erit maximum beneficium, & eufortunium conferre ei, ꝙ nomen ſuum non deleatur de progenie ſua. & iſtud præſtabatur Mahalon nunc ex miſericordia Ruth, ideo videtur, quòd miſericordia iſta erat maior, quàm prior.

G *Quomodo dixit Booz, ꝙ Ruth nunc magnam miſericordiam fecerat volendo accipere Booz in virum ad ſuſcitandum nomen defuncti, & an Ruth tenebatur ad hoc, vel erat ei liberum. Quæſt. XXV.*

QVAERETVR vlterius, quomodo dixit Booz, quòd Ruth fecerat nunc magnam miſericordiã volendo accipere Booz in virum ad ſuſcitandum nomen defuncti in progenie ſua: nam videtur, quòd non faciebat aliquam miſericordiam: quia qui facit ad quod tenetur, nõ facit miſericordiam: & tamen Ruth tenebatur ad hoc, quia quando moriebatur aliquis ha-
H bens vxorem ſine ſemine, vxor ſua tenebatur expectare cognatos viri, ſi eſſet aliquis, qui vellet eam accipere ad ſuſcitandum nomen defuncti, & ſi antequam illi renuerent acciperet quemquam in virum, vel fornicaretur cum aliquo, licèt eſſet vidua, poterat accuſari de adulterio, ſicut ſi eſſet coniugata, vel deſponſata per verba de præſenti: ſic patet in Thamar nuru Iudæ, quam acceperant duo filij ſui ſucceſſiuè in vxorem, qui ambo mortui ſunt ſine ſemine, & iuſſit Iudas, ꝙ maneret in habitu viduitatis, donec creſceret Sella filius eius, qui ſuſciperet eam in vxorem ad ſuſcitãdum ſemen fratrum ſuorum, & nondum erat ei copulata, nec deſponſata, & quia tñ repta eſt fuiſſe fornicata, ducebatur ad incendium petente Iuda quouſq; illa pro-
I bauit, ꝙ ſuſcepiſſet à Iuda filios, Gen. 38. Ita fieret in Ruth, & ſic non faciebat miſericordiam. Aliquis dicet, ꝙ non tenebatur Ruth accipere in vxorem virum aliquem de cognatione Mahalon viri ſui: quia lex de ſuſcitatione ſeminis impoſita erat fratribus: Deut. 25. & tamen Mahalon nõ habebat aliquem fratrem, quia duo erant filij, Elimelech Chelion, & Mahalon, & ambo mortui ſunt poſt patrem ſuum in peregrinatione terræ Moab, ſupra primo cap. ideo non erat lex de ſuſcitatione ſeminis extendenda quantum ad alios: vnde non teneretur Ruth expectare quemquam de tota cognatione viri ſui, vt acciperet eum in virum ad ſuſcitationem ſeminis defuncti, ſed poterat accipere quem vellet, & ob hoc ſi acciperet aliquem, qui non
K eſſet de cognatione Mahalon, non ſuſcitaretur ſemen eius, & periret nomen ſuum de cognatione ſua: ſi autem acciperet ipſum Booz, vel alium de eadem cognatione in virum ſuſcitaturum ſemen Mahalon, & non deleretur nomen eius: ideo videtur ꝙ faciebat miſericordiam magnam viro in eo, ꝙ noluit ſequi iuuenes pauperes, vel diuites, quos poterat licitè accipere in viros, ſed voluit accipere ipſum Booz quamquam eſſet ſenex, & iſtud dixit Booz ad Ruth: benedicta tu filia à domino: quia priorem miſericordiam poſteriore ſuperaſti, quia nõ es ſecuta iuuenes diuites, vel pauperes. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia Ruth obligabatur accipere virum de cognatione Mahalon viri ſui, ſi aliquis eſſet: & quia Booz, & quidã alius ſupererant, tene-

tenebatur admonere Ruth quemlibet eorum, an vellet eam accipere in vxorem, & aliter non poterat accipere quemquam alium in virum, aliàs accuſari poterat de adulterio. Et patet hoc, quia ſi non teneretur Ruth expectare cognatos viri ſui, vt aliquis eorum acciperet eam in vxorem, non teneretur aliquis de cognatione Mahalon ad ſuſcitandum ſemen eius, quia aliàs obligaretur ad impoſſibile, cùm ſuſcitatio ſeminis non poſſet fieri, niſi in vxore defuncti: ſi illa poſſet accipere quem vellet in virum extra cognationem defuncti, non poſſet ſuſcitari ſemen defuncti. Quòd autem iſti obligarentur, patet, quia primus cognatorum Mahalon voluit accipere poſſeſſionem eius iure propinquitatis, & cùm nollet accipere Ruth in vxorem, non data eſt ei poſſeſſio, & quia Booz voluit in vxorē accipere ipſam Ruth iure propinquitatis accepit poſſeſſionem, ergo manebat in iſtis obligatio ad ſuſcitandum ſemen Mahalon. Secundò patet, quia ſi non eſſet in eis obligatio ad ſuſcitandum ſemen Mahalon, non inferretur alicui eorum contumelia, quia non ſuſcitabat ſemen Mahalon, & tamen priori eorum illata eſt contumelia, ſcilicet, quia calceiamentum de pede eius ſolutum eſt, vt patet ſequenti ca. & iſtud erat contumelia Deut. 25. ergo erat obligatio ad ſuſcitandum ſemen Mahalon. Tertiò patet, quia ipſa Ruth petiuit ipſum Booz in virum iure conſanguinitatis, dicens, expande pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es, id eſt iure propinquitatis potes me accipere in vxorem, & debes. Quartò patet, quia ſi non eſſet obligatio ad ſuſcitationem ſeminis Mahalon, ſed poſſet Ruth vxor eius accipere quem vellet in virum, qñ dixit Ruth, quòd acciperet Booz eam in vxorem, dixit ipſe Booz, non abnuo me eſſe propinquum, ſed eſt ali⁹ me propinquior, & ſi ipſe te accipere non voluerit, ſine dubio ego te accipiam: ergo non poterat libere Booz accipere in vxorem Ruth, quouſq; cederet alius cognatus eius, & tamen ſi non eſſet neceſſitas iſtius ſuſcitationis ſeminis, poſſet nubere Ruth, cui vellet, & Booz potuiſſet eam accipere non requiſito alio, & tamen non potuit, vt colligitur ſupra in litera: ergo erat adhuc neceſſitas ad ſuſcitationem ſeminis Mahalon. Reſponderi poteſt dupliciter: quidam dicunt, ꝙ Ruth obligabatur accipere in virum aliquem de cognatione viri ſui Mahalon, & non poterat accipere quemquam quouſq; requireret omnes iſtos cognatos Mahalon: & ſic probant rationes ſupra poſitæ. Tunc autem reſpondendum eſt ad dictum Booz, qui laudauit Ruth, quia non eſſet ſecuta iuuenes diuites, vel pauperes: ſed voluit accipere ipſum Booz ad ſuſcitationem ſeminis viri ſui defuncti. Dicendum, ꝙ quamquam Ruth eſſet obligata ad non capiendum quemquam alienum virum, quouſque requireret omnes cognatos viri ſui, an eam vellent accipere, tamen ſi hoc ipſa nō verè deſideraret, haberet ſe remiſſe in eo, ita quòd non reduceretur res ad effectum, ſed potius indirectè impediret, quòd non fieret, vt ipſa haberet in virum aliquem iuuenem: & tamen cum magna ſolicitudine ipſa Ruth procurauit, ꝙ Booz vellet eſſe vir eius, ideo laudanda erat, non quidem tanquam aliud facere poſſet, ſed quia hoc bono animo feciſſet. Alij dicunt, ꝙ Ruth non erat obligata accipere Booz in virum, nec quemquam de cognatione Mahalon, ſed poterat accipere quemcunque virum extraneum vellet, & illud faciendo non ſuſcitaretur ſemen Mahalon: ſi autem vellet ſuſcipere Booz in virum, vel alium de cognatis viri ſui, ſuſcitaretur ſemē viri eius: ideo laudabilis fuit, cùm potuiſſet accipere iuuenem quempiam in virū, qui non eſſet de cognatione Mahalon, & noluit, vt ſuſcitaretur ſemen viri ſui. Etiam dicendum eſt tunc, ꝙ non erant obligati cognati Mahalon ſuſcitare ſe-

A men eius, ſed poterant ſi vellent, & ſi ſuſcitarent gaudebant quibuſdam priuilegijs, ſcilicet, quòd pertinebant ad eos bona defuncti: ſi autem non ſuſcitarent ſemen eius, carebant illis priuilegijs, & tamen non puniebantur: Quæ autem ſit verior iſtarum duarum poſitionum declarabitur ſequenti cap. in quadam quæſtio. & ibi reſpondebitur ad iſta quatuor argumenta, quæ ponuntur hic tenendo iſtam partem. Quidquid ergo teneatur, ipſa Ruth fecit miſericordiam magnā volendo accipere Booz in virum ad ſuſcitandum Mahalon ſemen viri ſui iam mortui.

B

Quare dixit Booz ad Ruth: nec abnuo me eſſe propinquum: ſed eſt alius me propinquior.

Quæſt. XXVI.

QVAERETVR vlterius, quare dixit Booz ad Ruth: nec abnuo me eſſe propinquum, ſed eſt alius me propinquior. Reſpondendum, quòd determinatio huius dubij pendet ex determinatione præcedentis quęſt. ſcilicet, non exiſtentibus fratribus defuncti, an alij cognati in quocunque gradu, vel ſaltē in aliquo teneantur ad ſuſcitationem ſeminis defuncti. Quidam dicunt, quòd ſic, & ſecundum iſtos dicendum eſt, quòd Booz, & alius cognatus ſuus tenebantur ad ſuſcitandum ſemen Mahalon, & non poterat Ruth accipere quemquam in virum, niſi ambo iſti

C recuſarent eam accipere. Et tunc dicendum, quòd erat ordo in obligatione, quia magis propinquus tenebatur prius, & deinde alij per ordinem, & ſic non poterat mulier petere in virum minus propinquum irrequiſito magis propinquo, & minus propinquus non poterat accipere in vxorem ipſam vxorem defuncti, non cedente magis propinquo, & quia erat alius propinquior ipſi Mahalon, quàm Booz non, poterat Booz accipere Ruth in vxorem, quouſque ille cederet, & ſic dixit, quòd ipſe propinquus erat, & tamen erat alius propinquior, qui prius requirendus erat, & ſi ille cederet, ſine dubio ipſe Booz acciperet Ruth in vxorem. Alij dicunt, ꝙ nulli conſanguinei in quocunque gradu tenentur ſecundum legem Moyſi ſuſcitare

D ſemen defuncti, niſi fratres. Et tunc dicendum eſt, quòd Booz, & cognatus ſuus non obligabantur accipere Ruth in vxorem ad ſuſcitandum nomen defuncti, poterant tamen ſic ſuſcitare, & ſic Booz ſuſcepit ipſam Ruth ad ſuſcitandum nomen, & ſemen defuncto, vt patet ſequenti capitu. & tunc dicendum, quòd quando iſti, qui non obligabantur volebant ſuſcitare ſemen defunctorum, tenebantur ſeruare ordinem, quem ſeruabant illi, qui obligabantur ad hoc, ſcilicet prius, qui erant magis propinqui. Et quia Booz volebat nunc ſuſcitare ſemen Mahalon defuncti, requiri fecit prius alium cognatum ſuum, qui erat propinquior Mahalon quàm ipſe Booz. Quæ autem iſtarum reſponſionum ſit vera, dependet ex determinatione

E præcedentis quæſtionis, quæ determinabitur ſeq. cap. in quadam quæſtione.

An per iſta verba, quæ dixit Booz fuerit contractum matrimonium, vel ſaltem ſponſalia de futuro.

Quæſt. XXVII.

QVAERETVR vlterius, cùm dixit hic Booz ad Ruth: ſi propinquus meus te accipere voluerit res benè acta eſt: ſi autem noluerit, ſine dubitatione ego te accipiam, viuit dominus: an per iſta verba fuerit contractum matrimonium, vel ſaltem ſponſalia de futuro. Reſpondebit aliquis, quòd contractum eſt

hic matrimonium, vel ſaltem ſpõſalia de futuro, cùm promiſerit, quòd acciperet ipſam Ruth in vxorem. Item quod plus eſt, quia iurauit ſuper hoc dicens: viuit Dominus: & tamen iuramentum multum proficit in contractu, ergo iſte contractus matrimonialis erat. Reſpondendum, quòd hic non fuit contractum matrimonium de præſenti, nec etiam ſponſalia. Patet primò, quia ſi matrimonium contraheretur hic de præſenti eſſet Ruth per hoc vxor Booz, & tunc non poſſet effici vxor alterius ſui cognati; & tamen dixit Booz, quod expectaret, vt videret ſi cognatus ſuus volebat accipere illam, alioquin ſine dubio ipſe acciperet eam, ergo non efficiebatur hic matrimonium. Item ſi matrimonium nunc contraheretur, non relinqueretur aliqua deliberatio pro poſtero, & tamẽ Booz deliberationem dereliquit, ſcilicet, vt videret, an cognatus ſuus illam volebat habere in vxorem, ergo nũc non accepit eam. Tertiò patet, quia Ruth petebat, quòd acciperetur in vxorem, & conſummaretur matrimonium, cum dixit expande pallium tuum ſuper famulam tuam: & tamen Booz non conſenſit pro tunc, ſed dixit, quòd quieſceret, quia alius erat propinquior, ergo non accepit illam nunc in vxorem. Quartò patet ex forma, quòd hic non fuerunt aliqua verba formalia, vel ſignificantia matrimonium: nam ſolùm dixit Booz, quòd ſi non acciperet illam cognatus Booz ipſe acciperet eam: matrimonium autem efficitur per verba denotantia certum conſenſum, & non per verba conditionalia, potiſſimè cùm pendet conditio ex voluntate potentis prohibere actum, vel vinculum, ſicut erant in præſenti. Manet ergo dubiũ, an erat matrimonium propter iuramentum quod ſuperuenit quod aliquid confirmat. Et dicendum, quòd non: quia de conditione iuramenti eſt non immutare ſubiectum contractus, nec dare ſibi ſpeciem, ſed dare illi robur, ſi firmum omnino non eſt: ſi ergò iſte contractus ſine iuramento non erat matrimonialis, ergo nec nunc cum iuramento. Item patet, quia, qui matrimonium contrahit, accipit vxorem, & iam ſua eſt: & tamen in illis verbis iuratis Booz promittebat de accipiendo Ruth in vxorem, ergo nondum erat accepta, & conſequenter nõ erat matrimonium. Iſtam rationem, & ſimiles ponit magiſter 4. Sentent. diſtinct. 24. Mouet autem dubium, an contraherentur hic ſponſalia de futuro. Aliquis dicet, quòd ſic, & non ſolùm erant ſponſalia, ſed etiam erant nimis firma propter iuramentum, quo confirmabantur. Dicendum, quia cùm ſponſalia de futuro ſint promiſſio futurarum nuptiarum, & hic erat promiſſio iſta, poterant vocari ſponſalia. Deficiunt tamen aliqualiter à perfecta ratione ſponſalium, eo quòd ſunt conditionalia, & conditio tollit aliquid de promiſſione, ſcilicet, quòd promittebat Booz acciperet Ruth in vxorem, ſi alius cognatus ſuus non acciperet eam: de iure tamen ſponſalia conditionalia vocantur ſponſalia extra de ſponſalitij, capitulo primo. Diceretur ergo fuiſſe iſta ſponſalia, ſed iſta erant facilia ad infringendum, cùm conditionis impletio dependeret ex voluntate alterius extranei, qui poterat impedire actum. Et dicendum etiam, quod iuramentum aliquo modo confirmauit iſta ſponſalia, & tamen non tantum confirmauit illa, quin poſſent diſſolui cùm ſemper manerent conditionalia, & penderet conditio ex voluntate alterius, & iuramentum non poteſt confirmare contractum, niſi ſicut eſt, ſcilicet, ſi eſt contractus purus confirmat eum purè: ſi autem eſt conditionalis confirmat eum cum conditione.

F

An Booz cognouerit nunc Ruth carnaliter quando venit, & intrauit lectum eius. Quaeſt. XXVIII.

QVAERETVR vlterius, an Booz cognouerit nunc Ruth. Aliquis dicet, quòd ſic, quia Ruth intendebat hoc, ſcilicet, vt cognoſceretur carnaliter à Booz, & ad hoc multa præmiſerat, ideo data opportunitate videtur, quòd cognouerit eam. Patet, quia fuerunt hic multæ opportunitates, ſcilicet, quòd Booz bibit ad abundantiam, ita vt fieret hilarior, & ſic ſuſcitaretur in eo materia ſeminalis, & poſt hoc vidit mulierem pulchram, ideo cùm ipſe eſſet potens gignere,
G mouerctur inflammatus ab ea. Item quod maius eſt ipſa Ruth nuda intrauit in lectum Booz, & tetigit carnem eius, inuenitque Booz apud ſe ipſam Ruth, & etiam Ruth petiuit coitum, dicens: expande pallium tuum ſuper ancillam tuam: ideo datis tantis opportunitatibus veriſimile eſt, quòd cognoſceret Booz illam: nam ſecundum ius eſt iſta præſumptio violenta ad probandum coitum, ſcilicet, quia inuenitur ſolus cum ſola, nudus cum nuda in eodem lecto non ſtante aliquo impedimento. Reſpondendum, quòd Booz non cognouit Ruth carnaliter nunc. Et patet hoc ex litera, quia Ruth hoc intendebat, ideo cubuit ad pedes Booz in lecto ſuo nuda, & petiuit honeſtis verbis coitum, dicens: Expande pallium tuum ſuper ancillam
H tuam: & tamen Booz, dixit non abnuo me eſſe propinquum, ſed eſt alius propinquior: ideo dixit, quòd expectaret quouſque videret an alius vellet eam accipere, alioquin ipſe illam acciperet. Si tamen voluiſſet cognoſcere illam, cùm ipſa peteret ſe cognoſci hoc prætextu non potuiſſet hoc in deliberatione, ſed cognouiſſet illam ſatisfaciendo ſuo igniculo, & poſtea de contractu matrimonij ageret quod vellet. Secundò patet, quia Booz dixit ipſi Ruth: quieſce vſque mane, ſcilicet, non procedas plus in iſto negocio, quia nunc non poteſt aliquid aliud fieri. Tertiò patet, quia dicitur, quòd dormiuit Ruth ad pedes Booz tota illa nocte: ſi tamen Booz cognouiſſet illam aliter factum
I eſſet, ideo quamquam Ruth talem ſe exhibuerit, vt eam cognoſceret Booz, tamen Booz non cognouit illam pro tunc, ſed poſtea quando eam accepit in vxorem.

Quomodo Booz non cognouit Ruth carnaliter data tanta opportunitate, qua nulla maior dari poterat. Quaeſtio XXIX.

QVAERETVR vlterius, quomodo Booz non cognouit Ruth carnaliter data tanta opportunitate, qua nulla maior poterat dari. Reſpondendum eſt, ſicut dictum eſt præcedenti quæſtione, quòd maxima opportunitas fuit ad hoc, ita vt de iure eſſet præſumptio violẽta, quòd cognouiſſet Booz ipſam Ruth, & tamen præſumptio quantuncunque violenta ſit nõ
K habet locum, vbi de veritate conſtat, quia præſumptio non eſt probatio, niſi in defectum, & per modum adminiculi: de veritate tamen iſtius rei conſtat auctoritate ſacræ ſcripturæ; cuius auctoritas ſolidiſſima eſt: cùm ex dictis poſitis in litera, & habitis præcedenti quæſtione appareat, quòd Booz non cognouit pro tũc Ruth: ideo dicendum, quòd non cognouerit eam. Cùm autem obijcitur de opportunitatibus magnis quas nunc habuit Booz. Dicendum eſt, quòd verum eſt, & quod quilibet homo datis iſtis moueretur ad venerem, & tamen ipſe non motus eſt: nam aliquæ iſtarum opportunitatum fuerunt, quę fortè nihil mouerunt Booz. Et patet, nam Ruth ornauerat ſe veſtibus pulchris, & lauerat ſe, atque vnxerat, vt alliceret

Booz in venerem, & amorem ſui, & non apparuit coram eo quouſque ille bibiſſet, & comediſſet, vt hilarior factus ex vino faciſius rueret in deſiderium pulchritudinis, & in venerem, & factus eſt Booz hilarior ex vino, viditq; poſtea Ruth: ſed non apparet, an tunc motus fuerit in ardore eius, & fortè non motus eſt. Sed ad huc non ſtante hoc, reſtant magna, ſcilicet, ꝙ puella tenera, & pulchra introiuerit nuda in lectum viri potentis coire, & diſpoſiti ad hoc, tetigeritq; carnem eius, & verbis ſuis incitauerit eum petendo coitum. Quis enim tanta tolerare ſuffecerit? profectò admirandum eſt: etiam ſi ferreus, aut adamantinus eſſet, & oſſa eius ænea, & caro lapides. Tulit tamen iſta incitamenta ille venerabilis vir Booz, virtutis deſiderio ſeipſum temperans: nam ſi liberum fuiſſet ſibi accipere Ruth in vxorem accepiſſet eam tunc, & illico matrimonium cõſummaſſet, quia in promptum erat conſummatio, & tamen pendebat ex voluntate alterius cognati ſui, an vellet illam accipere in vxorem, quo incõſulto, & irrequiſito, non poterat Booz licitè illam accipere, & cognoſcere: & tamen data tanta opportunitate mirandum eſt, quòd abſtinuerit: quia oblatis talibus, & adhuc multo minoribus opportunitatibus viri ſatis religioſi nulla fœdera, nec licitum curãt: ſed proni in libidinem ruunt: potiſſimè quia poterat factum iſtud occultari valde, etiam ſi non acciperet Booz ipſam Ruth in vxorem: nam cognatus ſuus accipere, eam ſequenti die, vel ipſe Booz, ſicut dixerat Booz ad Ruth: & ſic etiam factum eſt. Et hoc ſtante, etiam ſi Booz cognoſceret nunc ipſam Ruth, non ſequeretur inde aliquod periculum, nec infamia, quia omnia occulta erant: & cùm ipſa eſſet vidua, dato ꝙ cognoſceretur nunc, & conciperet, non appareret, an ab alio quàm à viro ſuo cognita eſſet, cùm ſequenti die deberet conſummare matrimonium cum alio viro: vel cum ipſo Booz. Sola ergo reuerentia honeſtatis, & iuris amor ipſum Booz tenuerunt, ne venereum expleret opus. Valde ergo laudabilis eſt vir ille, qui data tali opportunitate tantus venereis flammis reſiſtere potuit, ideo nec à nobis ſub ſilentio prætereundus eſt, ſed aliquali laude canendus. Iure ergo de talibus parentibus Chriſtus naſci voluit, qui tantæ virtutis extiterunt.

Quare Booz dixit ipſi Ruth, quòd dormiret vſque mane, & quòd dormiret ad eius pedes.
Quæſt. XXX.

QVARE Booz dixit ipſi Ruth, quòd dormiret vſque mane, & ꝙ dormiret ad pedes eius. Reſpondendum ad primum, ꝙ hoc dixit Booz propter duo. Primò, quia Ruth ſolicitabat ipſum Booz, vt acciperet eam in vxorem, & ſtatim conſummaret matrimonium, & ad hoc ipſa nuda intrauerat lectum eius: Booz autem nolebat conſummare matrimoniũ, nec illud contrahere, quia erat alius propinquus eo, quem expectabat, an vellet accipere ipſam Ruth in vxorem, & quia ſi ille vellet eam accipere, non rectè acciperet ipſam Booz, noluit cognoſcere eam, nec tangere illa nocte. Et quia Ruth procedebat ad hoc, ꝙ conſummaretur actus carnalis, dixit ei Booz, ꝙ non procederet vlterius illa nocte, ſed dormiret; quia ille non conſentiret aliquid vlterius fieri, & dixit, dormi vſque mane, quaſi dicat, iſta nocte non poterit procurari aliquid de negotio iſto, quod tu vis: nam non poterit per me procurari, eo ꝙ non te accipiam quouſq; cognatus meus cedat iuri propinquitatis. Non poterit etiam procurari cum illo, quia nunc nox eſt, ſed in mane procurabitur, ideo dormi vſque mane, ſcilicet

A non curans vſque tunc de iſto negotio. Secundò factum eſt, quia cùm Ruth veniſſet ad Booz, vt incitaret eum ad contrahendum matrimonium, & ipſe non conſenſiſſet in hoc, illico reditura erat Ruth: non tamen rediuit, quia quando iſtud reſpondit ei Booz, erat media nocte, & tunc non erat honeſtum ipſi Ruth redire de agro in vrbem: nam fortè non reperiret portas vrbis apertas, vt introiret ad domum ſocrus ſuæ. Et dato, ꝙ apertæ eſſent, non eſſet honeſtum, quod puella ſola media nocte diſcurreret per agros, & vrbem. nam poterat ei quiſquam vir occurrere, qui eam opprimeret, ideo dixit Booz, dormi vſque mane, quia tunc erat honeſtius, & ſecurius ambulare, & tñ miſit eam à ſe anteq̃ hoĩes ſe cognoſcerent, vt non poſſet
B quiſquam cognoſcere eam quamquam videret eam venientem de area, & non infamaretur, quòd iuiſſet ad fornicandum cum Booz in agrum. Quæretur de ſecundò, ſcilicet quare dixit Booz ipſi Ruth, quòd dormiret ad pedes, & dormiuit vſque mane. Dicendum, quòd Ruth neſciẽte Booz diſcooperuerat pedes eius, & intrauerat in lectum eius nuda, & iacebat ad pedes eius: cùm autem euigilaſſet Booz, quæſiuit quid vellet Ruth, qua oſtendente, quòd vellet accipi ab eo in vxorem, & cognoſci ſtatim carnaliter, non aſſenſit Booz: ideo noluit, quòd ipſa introiret in lectum eius; nam ad hoc, quòd Ruth cognoſceretur à Booz: oportebat quòd reciperetur in lecto eius ad æqualitatem; & hoc eſt, quod petebat Ruth, dicens: expande palliũ
C tuum ſuper ancillam tuam, quia propinquus es, ſcilicet, quia non ſum operta niſi quadam parte pallij tui, cùm ſim ad pedes tuos, ideo expande pallium tuum ſuper me, vt tota pallio operiar faciendo me aſcendere, & intrare totum lectum. Et quia noluit Booz cognoſcere ipſam, non permiſit, quòd introiret lectum, & tamen quia iam ad pedes iacebat ex principio noctis, non vidente Booz, noluit eam moleſtare Booz faciendo, ꝙ recederet de pedibus eius: potiſſimè quia Booz erat ſecurus, quòd non moueretur ad cognoſcendum eam carnaliter, ideo voluit eam benignè tractare faciendo, quòd non recederet de pedibus lecti.

D *Qua menſura erat modius, & cuius quantitatis.*
Quæſt. XXXI.

QVAERETVR vlterius, cùm dicatur hic, quòd Booz dedit Ruth ſex modios hordei, quæ menſura erat modius, & cuius quantitatis. Reſpondendũ, quòd modius non accipiebatur ſic apud Hæbræos, ſicut nunc apud nos: quia modius apud nos non eſt aliqua menſura, ſed eſt aliquid collectum ex multis mẽſuris, ſcilicet modius continet decem, & ſex menſuras magnas rerum aridarum: hic autem modius eſt nomen vnius menſuræ, & ſic fuit ſemper apud Hebrços. Quod patet Matth. 6. cùm dicitur: nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candela-
E brum. Cùm ergo lucerna ſub modio poni poſſet, neceſſe eſt, quòd modius ſit aliqua menſura lignea, quia ſi eſſet menſura ſicut accipitur apud nos collectus ex multis, non eſſet aliquid, ſub quo poſſet occultari lucerna. Ponuntur autem menſuræ Hebræorum tam rerum aridarum, quàm liquidarum. Ezech. 45. & non ponitur modius inter illas, quia fortè coincidit cum aliqua illarum: nam ſæpe aliquæ res habent multa nomina. Dicendum, ꝙ quidquid ſit, erat illa menſura paruæ quantitatis. Quod patet, quia Ruth potuit portare ſex modios ſuper humeros ſuos, vel ſcapulas. Etiam quia in pallio ſuo potuerunt capi iſti modij ſex, & tamen ſi eſſent magnæ quantitatis non caperentur in pallio ſuo. Etiam quia Booz ſenex potuit

imponere iſtos ſex modios ſuper ſcapulas Ruth. Erat F ergo aliqua menſura valde parua, ita vt fortè ſex modij ſolùm facerent quantitatem vnius fauctæ noſtræ, vel non tantum, quia iſtud erat ſatis graue pondus pro fœmina, vt portaret illud de agro in vrbem, ſicut portauit Ruth.

Quare dedit Booz ipſi Ruth ſex modios hordei, & non plures vel pauciores. Quæſt. XXXII.

QVAERETVR vlterius, quare dedit Booz ipſi Ruth ſex modios magis quàm plures, vel pauciores. Reſpondet Rabbi Salamon; quòd iſtud fuit factum ad ſignificandum ſex benedictiones venturas ſuper Meſſiam, qui naſciturus erat de Dauid, & de ſe- G mine Ruth & Booz, & ponuntur iſtæ benedictiones Iſa. 11. Sed obiicietur, quia ibi ponuntur ſeptem benedictiones, ſiue Spiritus ſeptem, quos nos vocamus dona Spiritus Sancti, & hic ponuntur ſex modij. Reſpondet Nicolaus pro Rabbi Salamon, quòd in Hebræo non ponuntur niſi ſex: nam Spiritus pietatis, qui ponitur in translatione noſtra nõ habetur in Hebræo. De hoc non eſt dicendum in præſenti, ſcilicet quomodo in litera noſtra ſit aliquid, quod non ſit in Hebræo, ſed loco ſuo dicetur. Et tamen dicendum, quòd hoc non obſtante iſtud non eſt ad propoſitum: nam iſte ſenſus eſt nimis alienus: ſcilicet, quòd darentur ſex modij propter ſex benedictiones Meſſiæ. Item non conſonat, quia Booz neſciebat, quòd Meſſias habitu- H rus eſſet tot benedictiones, vel plures, vt ad hanc intentionem daret, quia iſtud fuit poſtea reuelatum à Deo per Iſaiam toti ſeculo: Iſa. 11. Item dato, quòd ſciret Meſſiam habiturum benedictiones ſex, neſciebat, an de progenie eius futurus eſſet, quia adhuc neſciebat, an de ſemine ſuo venturus eſſet, & de ſemine Ruth. Aliquis dicet, quòd fortè Booz cognouit hoc prophetìcè: nam licèt iſta non poſſent cognoſci via naturali, De reuelauit aliquid ipſi Booz, quia erat vir bonus, & Sanctus, & ſic cognoſceret Meſſiam venturum de ſemine ſuo, & ſex benedictiones venturas ſuper eum, & ſic dedit ſex modios hordei ad expreſſionem illarum. Dicendum, quòd hoc non ſtat, quia Booz non cognouit, an futurus erat de ſemine ſuo & Ruth Meſſias: I nam neſciebat an eam in vxorem habiturus eſſet. Quod patet, quia quando Ruth dixit ipſi Booz, quòd acciperet eam in vxorem, & extenderet pallium ſuum ſuper illam, dixit Booz, quòd alius erat propinquior, & quouſque ſciretur, an ille vellet eam accipere, non acciperet illã Booz: ſi autem non acciperet illam confeſtim acciperet eam Booz, & manens ſub iſto dubio dedit ei ſex modios hordei, ergo non dedit ad ſignificandum ſex benedictiones, quæ venturę erant ſuper Meſſiam futurum de ſemine Ruth, & ſuo. Item quia iſte ſenſus non conueniret literæ, quia nullus intelligeret hoc factum eſſe ad hanc intentionem, quia nimis diſtans eſt hoc à ſenſu literæ, cùm litera puram hiſtoriã tangat hic. Dicendum ergo ꝙ cauſa, quare dedit Booz K ſex modios hordei, & non plures, fuit, quia voluit dare Booz ipſi Ruth aliquid, vt non abiret vacua, & voluit ei dare quantum ipſa poſſet portare, & quia poterat portare Ruth ſex modios hordei, vel quaſi plures putauit Booz, ꝙ fortè non poſſet portare plus, & ideo ſolùm dedit ei ſex modios hordei.

CAPITVLVM IIII.

ASCENDIT ergo Booz ad portam, & ſedit ibi. Cumque vidiſſet propinquum præterire, de quo prius ſermo habitus eſt, dixit ad eum: Declina paulisper & ſede hic: vocans eum nomine ſuo. Qui diuertit, & ſedit. Tollens autem Booz decem viros de ſenioribus ciuitatis, dicit ad ad eos: Sedete hic. Quibus ſedentibus locutus eſt ad propinquum: Partem agri fratris noſtri Elimelech vendit Noemi, quæ reuerſa eſt de regione Moabitide: quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis ſedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis poſſidere iure propinquitatis: eme, & poſſide: ſin autem diſplicet tibi, hoc ipſum indica mihi, vt ſciam quid facere debeam. Nullus enim eſt propinquus excepto te, qui prior es, & me, qui ſecundus ſum. At ille reſpondit: Ego agrum emam. Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere, vt ſuſcites nomen propinqui tui in hæreditate ſua.

Aſcendit ergo. Deſcripta in præcedentibus legali conuentione, ſcilicet de matrimonio agendo, hic ponitur de matrimonij contractione. Et diuiditur in quatuor, quia primò ponitur propinqui citatio. Secundò vxoris acceptio ibi. *At ille maioribus.* Tertiò prolis ſuſceptio ibi. *Ingreſſus eſt.* Quartò populi proſpera annunciatio, vel lætificatio ibi. *Dixeruntque mulieres.*

An hic ſit ordo continuus, & an hæc immediatè facta fuerint.

Quæſt. PRIMA.

QVAERETVR circa primum, an ea, quæ habentur hic ſint continuata ad præcedentia: & an fuerint facta immediatè poſt illa, vel interiecto aliquã to tempore. Ad primum dicendum, ꝙ hic eſt ordo continuus: nam præcedenti cap. dicebatur de his, quæ præceſſerunt ad hoc, ꝙ contraheretur matrimonium inter Booz & Ruth; hic autem agitur de ipſo contractu,

ctu, ideo neceſſe eſt, ꝙ fuerint iſta poſt illa. Ad ſecundum dicendum, ꝙ inter iſta & præcedentia fuit paucũ tempus, ſcilicet vna nox, nam Ruth venit ad Booz per noctem, vt contraheret cum eo matrimonium, & cognoſceretur ab eo illico: Booz autem reſpondit, ꝙ ceſſaret Ruth illa nocte vſque mane: quaſi dicat, ꝙ mane poneret hoc in executione, & ita factũ eſt, quia Ruth in aurora reuerſa eſt ad ſocrum ſuam portans ſex modios hordei, & tunc Booz iuit ad cognatum ſuum vocans eum in porta vrbis, & ibi ceſſit iuri propinquitatis, vt patet infra in litera. & ſic eadem die, qua inceptũ eſt opus iſtud, finitum eſt. Nam præcedenti nocte inceptum eſt, & die ſequenti concluſum, accepitque Booz ipſam Ruth in vxorem. Circa primum ponitur proximitatem, ſcilicet ad videndum, an vellet accipere Ruth in vxorem. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur ipſa citatio iuris, ſcilicet propinquitatis ceſſio ibi. *Qui reſpondit cedo iuri*. Circa primum dicitur. *Aſcendit ergo Booz ad portam ciuitatis*. In Hebræo non habetur ciuitatis, ſed ſolùm ad portam, & tamen intelligebatur de porta ciuitatis, ꝙ illa eſt porta abſolutè, eo ꝙ eſt porta communis, aliæ autem ſunt priuatarum perſonarum, & ibi factum eſt iſtud negotium aquare autem aſcenderit Booz ad portam ciuitatis declarabitur infra in quadam quæſtione. *Et ſedit ibi*. Scilicet, expectando ibi aliquem, vel ſedendo ad iudicandum, vt aliqui volunt. *Cumque vidiſſet propinquum præterire, de quo prius ſermo habitus eſt*. Scilicet, vidit præterire illum cognatum ſuum, de quo factus eſt ſermo præcedenti cap. & ibi facta eſt mentio de iſto propinquo. Nam dixit Booz ad Ruth, ꝙ alius erat propinquior eo, qui poterat accipere ipſam Ruth in vxorem, & ꝙ videretur de illo, an vellet eam accipere. Et nunc accidit, ꝙ ille tranſiret ante Booz ſedentem ad portam vrbis. *Et dixit ad eum: declina pauliſper, & ſede hic*. Scilicet, declina à via tua ceſſando pauliſper, & ſede hic modicum, quia volo tecum loqui, ſcilicet de matrimonio Ruth. *Vocans eum nomine ſuo*. Scilicet, Booz vocauit illum tunc nomine ſuo, & tamen ſcriptura non ponit hic nomen iſtius, nec præcedenti cap. cuius cauſa declarabitur infra in quadam quæſtione. *Qui diuertit*. Scilicet, ceſſauit, & declinauit à via ſua quam inceperat. *Et ſedit*. Scilicet, ad portam vrbis, vbi erat Booz. *Tollens autem Booz decem viros de ſenioribus ciuitatis*. Volebat loqui Booz ad cognatum ſuum, & ad hoc voluit habere teſtes, vt firmum eſſet quod fiebat: ideo vocauit iſtos decem viros in teſtes, vnde poſtea dixit teſtes, vos eſtis hodie. Et vocauit de maioribus natu, ideſt ſenioribus totius vrbis, quia illi ſunt maioris auctoritatis, & præſentia illorum magis auctorizaret factum. *Dixit ad eos: ſedete hic*. Fecit ꝙ ſederent, vt cum maiori grauitate opus tractaretur. Nam ſic etiam fit de iudicibus, ꝙ iudices ſedendo debent pronunciare ſententias, vt teneat, quod efficiunt: & hoc eſt ad grauitatem, & maturitatem iudicij deſignandam. *Quibus ſedentibus locutus eſt ad propinquum*. Incepit proponere negotium ſuum de matrimonio Ruth. *Partem agri fratris noſtri Elimelech vendidit Noemi*. Principium loquendi Booz ad cognatum ſuum ſuper matrimonio Ruth fuit in venditione poſſeſſionis, dicens, quòd Noemi ſocrus Ruth vendiderat quandam partem poſſeſſionis, quæ fuerat Elimelech: ideo dicebat ei, an vellet ipſe illam partem agri tenere, quia ei competebat iure cognationis, & vocauit Elimelech fratrem ſuum de cognatione ſua: nam non erat frater iſtorum duorum, ſicut declarabitur in quadam quæſtione: erat autem Noemi vxor Elimelech iam defuncti, & illa tenebat poſſeſſionem viri, cùm non haberet filios, & de illa dicit Booz, quòd vendiderat Noemi partem poſſeſſionis illius. *Quæ reuerſa eſt de regione Moabitide*. Scilicet, Noemi reuerſa eſt de

Cur iudices in ferẽdis ſententijs ſedeãt.

A terra Moab, in qua cum viro ſuo, & duobus filijs peregrinata fuerat annis decem, vt patet ſupra primo capitulo. *Quod audire volui te*. Ideſt, ego volui, quòd tu audires, ſcilicet, quia competebat iure tibi iſtam poſſeſſionem emere, cùm ſis propinquus: ideo fuit bonum, quòd tu audires, quod vendita erat. *Et tibi dicere*. Ideſt, tibi notificare, vt non ſolum ex cuiuſcunque incerto dicto, ſed ex mea denunciatione certius monereris. *Coram cunctis ſedentibus, & maioribus natu de populo meo*. Ideſt, volui hoc tibi denunciare coram omnibus iſtis ſenioribus, & ſedentibus in porta vrbis, vt non poſſis negare tibi denunciatum eſſe. Et in hoc innuebat Booz, quòd ſi ille cognatus ſuus, non acceptaret poſſeſſionem illum, quòd ipſe acceptaret eam: B ideo denunciabat ſibi coram teſtibus, vt non poſſet negare poſtea ſibi denunciatum eſſe, quòd venderetur iſta poſſeſſio. *Si vis poſſidere iure propinquitatis, eme & poſſide*. Quaſi dicat, propinquiori conuenit ius emendi poſſeſſionem alicuius cùm venditur, & quia tu es propinquior Elimelech cæteris cognatis, competit tibi propinquitatis iure emere, ſi vis. *Si autem diſplicet tibi*. Ideſt, ſi non vis emere propinquitatis iure. *Hoc ipſum indica mihi, quid facere debeam*. Quaſi dicat, ſi tu non vis emere iure propinquitatis, cùm ego ſim propinquior cæteris, competit mihi eodem iure, & tunc ego volo deliberare, an emere debeam. *Nullus eſt enim propinquus excepto te*. Declarat cauſam dicti ſui, ſcilicet ſi non vellet cognatus ſuus ille emere iure C propinquitatis declarare debebat, vt ſciret Booz quid faceret, ſcilicet, an emeret: nam iure propinquitatis nullus erat, qui poſſet emere, niſi iſti duo, ſcilicet Booz, & cognatus eius. Et hoc dicit hic Booz. *Qui prior es, & me qui ſecundus ſum*. Scilicet, ille cognatus Booz eſt in propinquiori gradu cognationis, & poſt eum erat Booz. *At ille reſpondit, ego agrum emam*. Scilicet, acceptauit libenter iure propinquitatis habere quantum ad emptionem agri. *Cui dixit Booz quando emeris agrum de manu mulieris*. Scilicet, quando emeris agrum de manu Noemi. Nam Noemi vendebat agrum, & iſta eſt intentio Booz declarata: nam ipſe non intendebat, quòd emeret cognatus ſuus agrum, ſed quòd acciperet Ruth in vxorem, & vt moueret D eum ad accipiendum Ruth, quòd fortè non erat concupiſcibilis, propoſuit de emptione agri, qui erat concupiſcibilis: & cùm dixit ille, quod volebat emere agrum, dixit Booz, quòd etiam acciperet ſimul in vxorem ipſam Ruth, quod ille non acceptauit. *Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor fuit defuncti debes accipere*. Scilicet, debes accipere in vxorem, quia non habet virum: & illa fuit vxor Mahalon defuncti, cuius fuit iſta poſſeſſio. *Vt ſuſcites nomen propinqui in hæreditate ſua*. Scilicet, accipiendo eam in vxorem ſuſcitabis nomen defuncti, ſcilicet Mahalon in hæreditate ſua, ſcilicet nunc eſt nomen illius perditum, quia nullum reliquit filium, & tamen ſi tu acciperes vxorem eius, ſuſcitabis nomen eius, ſcilicet gignes filium ei, qui E vocetur nomine illius, & hoc in hæreditate ſua, ſcilicet, ille de te genitus ſuccedet in hæreditate Mahalon tanquam ſi eſſet filius eius verus, & non legalis ſolùm: de iſta ſuſcitatione ſeminis multa dubia ponentur in quibuſdam quæſtionibus.

Quare Booz aſcendit nunc ad portam ciuitatis.

Quæſt. I.

QVAERETVR circa prædicta, quare Booz aſcendit nunc ad portam ciuitatis. Aliqui dicunt, ꝙ à caſu factum eſt, ꝙ Booz aſcenderet ad portam ciuitatis ad faciendum aliquid aliud, & vidit ibi exiſtens tran-

tranſeuntem cognatum ſuum, & dixit ei, quòd declinaret ad tractandum de matrimonio Ruth. Dicendum tamen videtur, & melius, quòd iſtud non fuerit factum à caſu, quia Booz dixerat nocte præcedente, quòd quieſceret ipſa nocte Ruth, ſcilicet ipſa nocte ſolum ceſſaret, quia ſequenti die ipſe tractaret negotiū, ideo veriſimile eſt, quòd curam haberet de tractando illud, & ſic aſcenderet nunc ad iſtud. Item patet, quia quando venit Ruth ad Noemi ſocrum ſuam dixit: expecta filia quouſque videamus quem res exitum habeat: nec enim ceſſauerit homo, niſi compleuerit, quod locutus eſt: ergo die iſta ſolicitabatur Booz circa contractum matrimonij Ruth. Vnde non aſcendit à caſu ad portam vrbis, ſed dicendum, ꝙ illuc aſcendit ad tractandum iſtud negotium. Cauſa autem quare illuc aſcendit poteſt eſſe multiplex. Prima eſt, quia debebat Booz cognatum ſuum vocare ad tractādum iſtud negotium, & fortè ipſe ſciebat, ꝙ apud portam vrbis tranſiturus erat, ideo illuc aſcendit. Et iſtud veriſimile eſt, quia tunc erat tempus meſſis, & omnes Iſraelitæ pauperes, vel diuites egrediebantur ad opera ſua ad agros: & ſic iſte cognatus Booz egreſſus erat ad agrum, vel aream, quod ſciens Booz expectauit eum ad portam, quia ibi certius erat eum inuenire quàm in tota vrbe. Secundum erat, quia volebat Booz facere hoc coram teſtibus multis, vt eſſet opus firmū, & magnæ auctoritatis. Et patet: nam decem de ſenioribus fecit ſedere, & multi etiam alij ſederunt cum eis, dum fieret hoc, & tamen in nullo loco vrbis plures conueniebāt, quàm ad portam vrbis, ideo illuc aſcendit. Tertium eſt, volebat Booz, ꝙ iſtud opus fieret iudicialiter, vt non poſſet obijci contra illud. Iudicium autem fiebar in portis ciuitatum apud antiquos, ibi autem ſedebant iudices ad iudicandum, & conueniebat totus populus promptius quàm ad alia loca. Et erat cauſa huius, quia iudicium eſt actus publicus, & debet fieri in loco valde publico, non videbatur autem aliquis locus magis publicus, quàm porta vrbis: ideò ibi fiebat iudicium. Etiam fiebat hoc propter tranſeuntes, ſ. vt tranſeuntes per loca, & venientes vndecunque ad illa haberent iudices promptos ad ſibi ius reddendum, ſ. in portis vrbium, & ſic nomine portarū antiquitus in veteri teſtamento intelligebātur iudices. Sic patet Deut. 17. ſ. Si difficilè, & ambiguum iudicium eſſe proſpexeris apud portas tuas, id eſt ſi in iudicibus, qui ſunt inter portas vrbium fuerit repertum iudicium varium, & difficilè. Sic etiam in multis alijs locis librorum veteris teſtamenti fit mentio de congregationibus, quæ erant in portis vrbium. Etiam ad iſta loca ſolebant homines magis cōfluere ad iucunditatem. Vnde 3. Reg. 21. & 2. Paralip. 18. dicitur de rege Ioſaphat, & Achab rege Iſrael, ꝙ erant ambo in porta Samariæ in ſolijs ſuis ambo veſtiti cultu regio. Illuc ideo ipſi, & populus eorum confluebat ad ſolatium. A principio autem fuit alia conſuetudo, ꝙ iudices ſuper currus equitarent, & per totam vrbem diſcurrerēt, & quilibet exibat de domo ſua, & petebat ſibi de iure prouideri in eo quo putabat ſe læſum, & ſic labor totus erat iudicum, & nullus erat litigatorum, vel populi, vt tangitur in quadam gloſa ſuper oraculum: ſed iſte modus viſus eſt non cōuenire, & abolitus eſt, & fuit poſtea conſiſtorium iudicum in portis vrbium, vt auferretur labor venientium ad iudices, ſ. ꝙ quilibet haberet ibi iudicem in promptum, deinde mutatum eſt etiam illud, & facta ſunt conſiſtoria iudicum in alijs locis vrbium. Ex his autem Booz aſcendit ad portam vrbis, quia alibi non poterat conuenienter facere iſtud opus.

Antiquus quare iudiciū fiebat in portis ciuitatum.

F

Quare Booz ſedit in porta vrbis.
Quæſt. III.

QVAERETVR vlterius, quare Booz ſedit in porta vrbis. Reſpondet quidam, quòd ſederit vt iſtud opus tractaretur cum maiori maturitate, & non quaſi cum celeritate, ſicut fit in iudicum ſententijs, quæ dantur ſedendo, ſi cum ſolennitate iuris proferātur. Iſtud ſatis conuenit. Et tamen dicendum, ꝙ non fuit iſta prima cauſa motiua ad ſedendum. Nam antequam tractaretur iſtud opus, ſedebat Booz in porta. Quod patet, quia dicitur in litera, ꝙ aſcendit Booz ad portam ciuitatis, & ſedit ibi: & poſtea dicitur, ꝙ cùm
G vidiſſet præterire cognatum ſuum, de quo ſermo habitus fuerat, dixit ad eum: declina pauliſper, & ſede hic. Alij autem dicunt, ꝙ Booz ſedit in porta tanquam principalis iudex: nam volūt ꝙ Booz fuerit ille iudex, qui vocatur Abeſan, de quo Iud. 12. quia ille de Bethlehem fuit de tribu Iuda, ſicut Booz, de quo declaratum eſt ſupra 1. c. in quadam quæſtione. Et tamen iſtud nō eſt tenendum, quia vt tactum eſt ibidem, & ſupra 2. & magis declarabitur infra in quadam quæſtione, nō fuit Booz Abeſan: & conſequenter nec aliquis de iudicib' Iſrael, eo ꝙ non erat aliquis alius iudex, qui eſſet de Iuda, & vrbe Bethlehem inter omnes iudices, ſicut fuit Abeſan. Dici tamen poteſt, ꝙ fuit Booz iudex in Bethlehem: nam præter illum, qui erat iudex præcipuus
H in toto Iſrael, erant alij iudices maiores in ſingulis locis de ꝓgenie virorum illius loci, & cum quolibet eorum erat vnus, vel duo Leuitæ, vt ait Ioſeph. 4. Antiq. & declaratum eſt Iud. vltimo, & 1. Parali. 28. & de iſtis poterat eſſe vnus Booz in vrbe Bethlehem, cùm eſſet oriundus de vrbe illa, & erat vir magnarum opum, & potens, vt patet ſupra 2. c. & ſic veniret Booz ad ſedendum in porta, vt iudicaret, & cùm ſederet ibi, vidit cognatum ſuum tranſeuntem. Aliter poteſt dici, ꝙ non erat Booz aliquis de iudicibus Bethlehem, nec erat iudex Iſrael, ſed venit ad portam, eo ꝙ expediturus erat negotium cum cognato ſuo, & tamen quandiu non veniebat cognatus ſuus, ſedebat ad portam ipſe Booz.

I

Quare nomen iſtius cognati Booz non exprimitur hic, cùm de eo fiat ſermo.

Quæſt. IIII.

QVAERETVR vlterius, quare nomen iſtius cognati Booz, non exprimitur hic, cùm de eo fiat ſermo. Aliquis dicet, ꝙ fortè hoc factum eſt à caſu, ſ. quia ſcriptura non multum curauit de nomine huius, cùm poſſet intelligi id, quod ſignificabatur, etiam nō expreſſo illius nomine, ſicut ſi exprimeretur, & ita in quibuſdam alijs fit. Dicendum, ꝙ hoc non ſtat, quia ſi ſemel, vel bis tm̄ mentio fieret de iſto cognato Booz, non erat mirum, ꝙ non poneretur nomen eius, & tm̄
K ſæpe fit mentio de iſto præcedenti ca. & hic, ergo non omittitur à caſu nomen iſtius, ſed ex aliqua cauſa. Itē patet hoc, quia ponuntur hic aliquæ circunlocutiones ad exprimendum, quod ſignificatur per nomen iſtius, & tamen non ponitur nomen eius, ſicut cum dicetur: cumque vidiſſet propinquum illum præterire, de quo prius ſermo habitus eſt, & non ponitur nomen eius: & tamen facilius erat ponere nomen illius, quàm totam iſtam ſuppletionem, ergo omittitur nomen ex aliqua cauſa. Dicendum, ꝙ ſcriptura noluit exprimere nomen illius, quia fuit indignus: nam lex incitabat homines ad ſuſcitandum ſemen propinquorum ſuorum defunctorum: iſte autem noluit ſuſcitare ſemen defuncti: ideo debuit carere nomine in ſcriptura,

Rñſio ad quæſitum.

quod

quod patet, quia etiam aliæ ignominiæ infligebantur talibus, vt patet Deute. 25. ei qui requiſitus nolebat ſuſcitare ſemen fratris ſui defuncti tollebatur calciamẽtum, expuebatque in faciem eius mulier defuncti, & vocabatur domus illius domus diſcalciati in Iſrael: & ſic iam perdebat domus eius nomen ſuum, & vocabatur domus diſcalciati: ita nunc noluit iſte ſuſcitare ſemen cognati ſui defuncti, & ſolutus eſt calceus de pedibus eius, vt patet in litera, ideo ad ignominiam non debebat nomen ſuum iam exprimi in ſcriptura, quia erat vir ignominioſus. Et rectè talis pœna conuenit iſtis: nam quilibet puniri debet in illis, in quibus peccauit: ſed iſte peccabat nolendo ſuſcitare nomen defuncti, quod peribat, ergo debebat nomen iſtius perire. Peribat enim nomen deſuncti, ſcilicet Mahalon, quia non reliquerat filios, ſi aliquis non ſuſcitaret nomen ei gignendo ſibi filium: & tamen iſte noluit ſuſcitare nomen defuncto, ideo lex debuit iuſtè punire iſtum delendo nomen eius, ſcilicet, ꝙ non exprimatur in ſcriptura, nec in aliquo loco pertinente ad honorem. Sic etiam punitur volens acquirere nomen per inhoneſta ingenia, ꝙ nomine priuetur: ſic ait Franciſcus Petrarcha vltimo libro Inuectiuarum contra medicum ruſticum, & procacem papè, ſ. quòd quidam iuuenis Epheſinus cùm deſideraret magnum nomen, nec poſſet illud honeſtis artibus quærere, cogitauit templum Dianę Epheſinæ exurere, vt tanta magnitudine mali nomen ſuum celebre efficeretur, ſcilicet, quòd rem optimam, & toto orbe florentiſſimam deleuiſſet licèt ex hoc vltima afficeretur ſententia, quo comperto vnde iuuenis iſte motus fuerit, ſcilicet deſiderio propagandæ famæ, cautum eſt, ne quis hiſtoriographorũ libro ſuo illum nominare auderet, & ſic nomine caruit, cùm illud illicitè procuraſſet.

Frãciſcus Petrarcha libro 4. Inuectiuarũ cap. 11.

Quomodo dixit hic Booz ad eius cognatum, partem agri Elimelech fratris noſtri vendidit Noemi, & an eſſet verum.
Quæſt. V.

QVAERETVR vlterius, quomodo dixit hic Booz ad cognatum ſuum, partem agri Elimelech fratris noſtri vendidit Noemi, & an iſtud verum eſſet. Aliqui dicunt, quòd Noemi non vendiderat, nec vendebat aliquam partem agri Elimelech, ſed dicebat iſtud Booz, vt haberet introductionem ad id, quod volebat Booz, ſcilicet, vt cognatus ſuus acciperet in vxorem ipſam Ruth. Sed tunc obiicietur, ſi non erat verum, quòd Noemi vendebat, vel vendiderat partem aliquam poſſeſſionis Elimelech, quomodo poſtea poſſet verificare dictum ſuum Booz, ſi fortè cognatus ſuus diceret, quòd volebat accipere Ruth in vxorem: nam ſi nollet eam accipere in vxorem, & vellet emere agrum, diceret ei Booz, quòd non poterat habere agrum, eo quòd non accipiebat Ruth in vxorem, ſicut nunc dictum eſt: ſi tamen diceret, quòd volebat poſſeſſionem, & vxorem ſimul accipere, non eſſet aliqua poſſeſſio venalis, & non poſſet verificare dictum ſuum Booz, ideo videtur dicendum, quòd aliqua poſſeſſio venderetur. Dicendum, quòd poteſt ſtare dupliciter: vno modo, quòd Noemi nullam poſſeſſionem venderet, nec vendidiſſet: alio modo, quòd aliqua eſſet vendita, vel nunc venderetur. Accipiendo ſecundo modo concordamus literæ. Accipiendo primo modo videtur eſſe contra literam, & tamen dicetur, quòd non eſt, quòd licèt Booz diceret hoc nulla poſſeſſio vendebatur, vel vendita erat, ſed erat ad monendum cognatum ſuum, vt acciperet Ruth in vxorem. Et cùm dicitur, quomodo poſſet euadere mendacium: dicendum, quòd ſi ille cognatus Booz vellet accipere Ruth in vxorem, darentur ei omnes poſſeſ-
A ſiones, quas habebat Noemi, quæ fuerant Elimelech, & ſic non erat irritum verbum Booz. Alio modo poteſt dici, quod eſſet verè vendita aliqua poſſeſſio Elimelech, & competeret iſtis duobus iure propinquitatis redimere illam. Sed difficultas eſt, quia quædam litera habet vendit in præſenti, & alij libri vendidit in præterito; in Hebræo autem eſt in præterito, & tamen quantum ad rem non eſt difficultas: nam tantum erat, quòd Noemi nunc venderet poſſeſſionem illam, vel ꝙ vendidiſſet iam, quia ſi poteſtatem habebat ad nunc vendendum poterat etiam vendidiſſe.

An Noemi habebat poteſtatem vendendi hæreditatem de qua hic dicitur.
B *Quæſt. VI.*

QVAERETVR vlterius, an Noemi habebat poteſtatem vendendi hæreditatem, vel partem eius, de qua hic dicitur. Aliquis dicet, quòd non, quia non poteſt vendere, niſi qui eſt dominus, vel gerit vices domini, ſicut procurator eius, & tamen Noemi non erat domina, nec habebat vicem domini: nam poſſeſſiones iſtę non erant ſuæ, ſed Elimelech, ſicut dicitur in litera. Etiam quia mulieres non habebant poſſeſſiones in veteri teſtamento, ſed viri, eo quòd ipſi ſuccedebant regulariter, vt patet Num. 27. cap. Etiam non erat tanquam procurator Elimelech, cùm non appareat ad hoc aliqua cauſa, ideo non poterat vende- C re: ideo dicunt iſti, quòd Noemi non vendebat, nec vendiderat quidquam, ſed dicebat Booz iſtud ad mouendum cognatum ſuum, vt acciperet Ruth in vxorẽ. Dicendum tamen, quòd hoc non ſtat: nam ſi Noemi nõ potuiſſet de iure vendere poſſeſſiones Elimelech, & filiorum ſuorum defunctorum, non diceret Booz cognato ſuo coram toto populo, & ſenioribus ciuitatis, quia tunc dictum ſuum appareret ridiculum, cùm de iure non poſſet ſtare, & tamen non fuit ridiculum, quia cùm dixit hoc Booz, credidit illud cognatus eius, & dixit, ꝙ volebat emere agrum illum, ideo Noemi habebat ius vendendi, & ſic concedendum, quòd de iure poterat vendere Noemi. Sciendum autem pro hoc, ꝙ poſſeſſiones iſtæ erant Elimelech defuncti, & D filiorum ſuorum defunctorum, & non ſuccedebat in eis Noemi, nec Ruth cùm non eſſent de cognatione Elimelech, nec fiebat retroceſſio, ſicut apud nos moriente filio, ſi ille non habeat filios ſuccedit pater, & mater: nam in veteri teſtamento alius modus ſuccedendi multum diſtinctus ab iſto erat, de quo Num. 27 cap. Secundum quem non ſuccedebat mater filio aliquando, ideo Noemi non poterat ſuccedere viro ſuo Elimelech. Primò, quia vxor non ſuccedebat viro in veteri teſtamento Nu. 27. Secundò, quia non habebat aliquid Elimelech, in quo poſſet ſuccedere ei Noemi vxor ſua: nam quando mortuus eſt Elimelech viuebant filij eius duo Mahalon, & Chelion, ſupra 1. ca. & illi ſuccedebant ei ſecundum legem, ideo non ſucce- E debat ei Noemi vxor ſua: non poterat etiam ſuccedere nunc Noemi filijs ſuis Mahalon, & Chelion: nam non ſuccedebant parentes filijs in veteri teſtamento: ſed alius modus erat, vt patet Num. 27. c. Etiam Ruth non poterat hic ſuccedere viro ſuo Mahalon, quia nõ ſuccedebat vxor viro, ideo nec erat poſſeſſio iſta Noemi nec Ruth. Dicendum tñ eſt, ꝙ manebat iſta poſſeſſio in poteſtate Noemi, & Ruth, licèt non eſſet ſua, vt poſtea perueniret ad illum, ad quem de iure peruenire debebat, ſcilicet, qui ſuſcitaret ſemen defuncti in familia ſua, & ideo concedebat lex poteſtatem iſtis viduis tenentibus poſſeſſiones iſtas dum volebant ſuſcitare ſemen, quòd poſſent alienare poſſeſſiones iſtas, vel partem earum ad ſupplendas neceſſitates ſuas:

& ſic Noemi poterat nunc vendere aliquam poſſeſſionem iſtarum, quę fuerant Elimelech, & filiorum eius, dum Ruth prompta erat ad ſuſcitandum ſemen viri ſui, & nullus defuncti cognatus accipiebat eam. Vnde credidit cognatus Booz, quòd de iure poſſet vendere, quia aliàs non ſe offerret empturum: nec Booz dixiſſet ei, quòd vendebatur. hoc tamen non poterat fieri, niſi lex iſtud fieri conceſſiſſet, ergo lex conceſſerat iſtud: licèt non tam expreſſe appareat, tamen ſecundum interpretationem Iudæorum, ſic intelligendum eſt, quia ſic vtebantur ipſa lege. Cum autem obijcitur, quòd nec Noemi, nec Ruth erat domina iſtarum poſſeſſionum, nec etiam procuratrix. Dicendum, ꝙ neutra iſtarum erat domina poſſeſſionum, & tamen lex conſtituebat vtramque tanquam gerentem vicem domini ad hoc, quod vendere poſſet poſſeſſionem aliquam, & percipere pretium eius. Et cauſa huius erat, quia adhuc expectabat ſuſcitationem ſeminis eius, cuius erat hæreditas, & erat prompta ad illud: ſi autem non eſſet ſuſcitatura ſemen defuncti, vtpotè quia nullus erat, qui vellet ſuſcitare, vel quia nullus poterat, non manerent poſſeſſiones in poteſtate earum, ſed tranſirent ad illos, ad quos ſecundum legem iure hæreditario deuoluendæ erant: de quo infra dicetur in quadam quæſtione.

Si poſſeſſio Elimelech iam erat vendita à Noemi, quid proficiebat, ꝙ denunciaret hoc Booz cognato ſuo: & an poterat reſcindi venditio legitimè facta.

Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius, ſi poſſeſſio Elimelech iam erat vendita à Noemi, quid proficiebat, ꝙ denunciaret hoc Booz cognato ſuo: nam ſi denunciaret illud antequam fieret venditio, proficeret ad hoc, quòd iure propinquitatis emeret illas poſſeſſiones: cùm tamen venditio facta erat, ſi de iure facta erat, venditio reſcindi non poterat. Aliquis dicet, ꝙ Noemi non vendiderat poſſeſſionem aliquam, ſed vendere volebat, & ſic proficiebat denunciatio iſta: & hoc colligitur aliqualiter ex litera ſecundum quoſdam, quia dixit Booz ad cognatum ſuum, ſi vis poſſidere iure propinquitatis eme, & poſſide: ergo nondum erat empta. Item quia dixit cognatus Booz, ego agrum emam: ergo vendendus erat ſi nondum venditus. Item patet, quia dixit Booz ad cognatum ſuum, quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem debes in vxorem accipere: ergo non erat emptus ager, ſed emendus: & tunc etiam iſti putant ſe ſaluare per hoc id, de quo quærebatur præcedenti quęſtio. ſcilicet an Noemi poſſet vendere poſſeſſionem, & dicunt ꝙ non, & ſic non vendiderat: nunc tamen dicebat ſe velle vendere, & in hoc nihil faciebat adhuc contra ius, quia de facto nihil vendebat. Dicendum autem, quòd

Rñſio ad quęſitum. iſtud non ſatis ſtat: & ad confirmationem iſtam dubij præcedentis dicetur, quod Noemi poterat vendere, & non differt quantum ad hoc, ꝙ Noemi vendidiſſet, aut nunc venderet, vel diceret ſe vendituram, ꝙ non magis colligitur eam habere poteſtatem vendendi ex vno quàm ex alio: nam ſi volumus dicere, ꝙ non habebat poteſtatem vendendi, dicemus, quòd dato, ꝙ vendidit, non licuit ſibi vendere, ſed fuit iſta venditio ſolùm de facto, & de iure non tenuit. Et dato ꝙ dicatur, quòd Noemi nondum vendiderat, ſed proponebat vendere, probabitur ipſam ius habere ad vendendum: nam ſi ipſa non haberet ius aliquod ad vendendum, qui emeret ab ea, nihil faceret, quia cogeretur rem reſtituere, & perdere pretium, & fortè incurrere in alias pęnas, eo ꝙ mala fide emebat: & tamen Booz denunciauit cognato ſuo coram toto populo, ſi volebat emere, & ille dixit ego emam agrum: ergo intendebat, quod de iure poterat Noemi vendere. Item patet, quia Booz dixit: ſi vis poſſidere iure propinquitatis, eme, & poſſide, ſin autem indica mihi, vt ſciam quid facere debeam: quaſi dicat, ſi tu non vis emere dic mihi, vt deliberem ego an emam: & ſic Booz innuebat ſe velle emere, & tamen nollet ipſe emere, nec indicaret hoc ſe velle, ſi de iure non poterat aliquid vendere Noemi: ergo poterat illa vendere. Cùm autem dicunt, quòd nondum vendiderat, ſed vendere intendebat, quod conantur probare ex litera: dicendū quod non ſtat, quia litera dicit vendidit in præterito. Nicolaus autem tenere conatur, quòd nondum vendiderat, & dicit quòd in Hebræo confunduntur tempora, eo quòd non ſunt tempora verborum ita diſtincta, ſicut apud Latinos, ſed participium præſentis ponitur loco præſentis temporis, & cum illo poteſt ſuppleri interdum etiam ipſum præteritum. Dicendum, quòd ſi vellemus aſſerere, quòd Noemi nihil adhuc vendiderat, ſed venditura erat, poterat ſtare, & diceremus, quòd Booz mutauit tempus loquens de præterito, cùm non eſſet res facta, & ſic aliquo modo mentiebatur: & tamen non eſt inconueniens, quòd mentiretur, quia non oportet nos excuſare Booz ab omni mendacio, & peccato, cùm non ponatur in catalogo Sanctorum, & tamen quando res poteſt ſtare, ſtultum eſt, quòd faciamus eam perire: & quia poteſt litera ſtare, quòd Booz de præterito dixerit, Noemi vendidit, ideo non debemus dicere, quòd mentitus eſt. Cùm autem obijcitur, quòd ſi res eſſet iam vendita, non proficeret denunciatio iſta facta à Booz, & ſic ipſe nō faceret illam: dicendum quòd dato, quòd res vendita eſſet, proficiebat denunciatio hæc: quia poterat cognatus Booz illam redimere: nam iſtud erat priuilegium cognatorum, quòd ſiquis venderet poſſeſſionem ſuā extraneis, poterat propinquus redimere illam: de quo magis dicetur ſequenti quæſtione. extranei autem nō poterant emere rem poſtquam vendita erat, ſed poterant cognati: vnde rectè dixit Booz ad cognatum ſuū, ſi vis iure propinquitatis poſſidere, eme & poſſide, quaſi dicat, non potes iam alio iure emere, niſi iure propinquitatis, eo quòd res vendita eſt. Ad aliud cùm dicitur, quòd ſi de iure facta erat venditio, non poterat reſcindi: dicendum ꝙ licèt facta eſſet venditio de iure, poterat reſcindi, quia multa ſic fiunt de iure, & poſtea reſcinduntur: ſicut condens teſtamentum, & neſciens ſe habere poſthumum inſtituit filios ſuos viuentes hæredes prætereundo poſthumum, & teſtamentum iſtud tenet à principio, & tenet ſemper quouſque naſcatur poſthumus. ſi autem poſthumus mortuus exiret de vtero, vel natus illico moreretur, ita vt non baptizaretur ad hoc, ꝙ poſſet ſuccedere, maneret teſtamentum firmum in quo pręteritus eſt poſthumus: & ſic teſtamentum à principio tenuerat antequā naſceretur poſthumus, quia aliàs non poſſet poſtea tenere, & ſic erat teſtamentum legitimè factum: ſi tamē poſthumus natus baptizaretur, & superuiuit, rumpit teſtamentum, & ſuccedit ex æquo cum fratribus exſtantibus, velut ſi ſuccederent ab inteſtato: ecce ergo qualiter legitimè factum ex aliquo ſuperueniente reſcinditur: ita nunc venditio rectè facta extraneo poterat reſcindi, volente poſtea cognato vendentis emere, cùm hoc à lege conceſſum ſit. Sed adhuc dicetur, ꝙ iſtud non ſatisfacit, eo ꝙ dixit Booz ad cognatum, eme, & poſſide: ſi tamen ager venditus eſſet, non diceretur, eme, & poſſide, ſed redime. Etiam quia dixit ipſe cognatus Booz, ego agrum emam, & debuiſſet dicere redimam, ſi venditus iam eſſet. Dicendum, quòd iſtud argumentum non multum militat, quia accipitur interdum emere pro redimere. Item quia

quia propriè ſtare poteſt: eme & poſſide: vel, ego emam. Nam licèt alius emiſſet agrum, & vellet cognatus redimere, iſta redemptio erat verè emptio, quia dabatur pretium ſicut in prima emptione, nec differt redemptio ab emptione, niſi ꝙ vna eſt prima emptio, & alia eſt ſecunda: ideo rectè ſtat, ꝙ Noemi iam vendidiſſet poſſeſſionem aliquam extraneis, & Booz diceret cognato ſuo, an vellet illam redimere de manu extraneorum, vel non.

Quomodo poſtea iſta poſſeſſiones poſſent eſſe pro ſemine defuncti.

Quæſt. VIII.

QVAERETVR vlterius, ſi nunc Noemi, vel Ruth venderet poſſeſſiones Elimelech, vel aliquam de eis, quomodo poſtea poſſent iſtæ poſſeſſiones eſſe pro ſemine ſuſcitando defuncti: nam nomen defuncti in hæreditate ſua ſuſcitandum erat, ſicut dixit Booz ad cognatum ſuum: Ruth Moabitidem vxorem Mahalon accipere debes, vt ſuſcites nomen defuncti in hæreditate ſua. Dicendum, ꝙ quamquam poſſeſſiones venderentur poterat eſſe duplex remediũ ad illas rehabendas pro ſemine defuncti ſuſcitando. Primum eſt, quòd quilibet de cognatis Elimelech poterat redimere poſſeſſiones iſtas de manu emptoris, & cogebatur emptor reddere, quod emerat cuicunque cognato defuncti volẽti redimere poſſeſſionem, quia lex obligabat eum ad hoc, ſicut patet Leuit. 25. Scilicet, ſi attenuatus frater tuus vendiderit poſſeſſiunculã ſuam, & voluerit propinquus eius poteſt redimere, quod ille vendiderit: & ſic erat in præſenti, ꝙ cognatus Booz, & ipſe Booz erant cognati Elimelech, cuius poſſeſſiones venditæ erant, poterat ergo quilibet illorum redimere poſſeſſiones illas: erat tamen ordo in redimendo, ſicut dicetur ſequenti quæſtione: & nunc ille, qui redimeret poſſeſſionem acciperet ſimul Ruth vxorem defuncti in vxorem ad ſuſcitandum ex ea ſemẽ defuncto, & tunc poſſeſſiones iſtę redemptę cederent in ius naſcituri de iſto, qui volebat ſuſcitare ſemen defuncti, & cenſebatur iſte natus filius defuncti, quia genitus fuerat ad ſuſcitandum ſemen eius, & ſic ſuccederet in hæreditate defuncti, qui reputabatur pater ſuus, & fieret ſic ac ſi ille defunctus nunquam fuiſſet defunctus, & ſic iſte paruulus eſſet verè filius eius, & ſic Booz accepit nunc in vxorem ipſam Ruth, & cum ea omnes poſſeſſiones, quæ fuerant viri eius tam venditas, quàm non venditas ad ſuſcitandum ſemen ipſi Mahalon mortuo in hæreditate ſua. Secundum remedium erat, quòd ipſa Noemi, quæ vendiderat poſſeſſionem redimeret eam, & rediret tunc ad ſemen ſuſcitatum filij ſui defuncti. Patet hoc, quia Leuit. 25. ponitur lex, quòd ſiquis vendiderat poſſeſſionem ſuam pro paupertate, & voluerit proximus ſuus quiſquam illam redimere de manu emptoris poterat redimere: ſi autem non habuerit proximum, vel nullus proximorum noluerit eam redimere, ipſemet qui vendidit, poterit redimere computando annos vſque ad Iobelæum, & ſecundum proportionem illorum annorum erat pretium dandum, ſcilicet, quòd ſiquis ante annum Iobelæi per decem annos venderet agrũ pro mille, diſtribuendo pretium per annos ſecundùm proportionem proueniebat cuilibet centum: ſi ergo vellet ille, qui vendiderat, redimere ſex annis ante Iobelæum, debebant ſubtrahi pro quatuor annis, quibus res manebat apud emptorem quadringenta, & ſoluebantur ſexcenta, de quo magis declarabitur ſequenti quæſtione. & ſic Noemi poſſet redimere quamcunque poſſeſſionem vendidiſſet, ſi poſtea poſ-

A ſet habère pretium, & rediret illa poſſeſſio ad ius defuncti, & ſuccederet in ea filius, qui ſuſcitaretur ei. Tertium remedium erat per annum Iobelæi: nam inter Iudæos non erant venditiones æternæ, ſicut inter alias gentes; ſed quæcunque res vendebatur, ſolùm vendebatur vſque ad Iobelæum, qui erat annus quinquageſimus, & tunc redibat quilibet poſſeſſor ad antiquam poſſeſſionem ſuam, & quilibet homo ad familiam ſuam, vt patet Leuit. 25. ideo ſi ante Iobelæum non fuiſſet poſſeſſio redempta aliquo de duobus modis, ſupra poſitis in Iobelæo, redibat poſſeſſio ad vendentem, vel ad hæredes venditoris non ſoluendo pretium aliquod pro illa. Et ſic dato, quòd iſtæ poſſeſſiones, quas nunc vendebat Noemi, non redi-

B merentur modis præcedentibus, & ſuſciperet aliquis Ruth vxorem defuncti in vxorem, redirent iſtæ poſſeſſiones in Iobelæo ad illum, qui ſuſcitabat ſemen defuncti, vel ad hæredes defuncti, ideo nullo modo perire poterant poſſeſſiones venditæ à Noemi, quin redirent ad hæredes viri ſui defuncti, & filiorum ſuorum ſaltem aliquo tempore.

Quomodo fiebat hæc redemptio poſſeſſionum tempore Iobelæi.

Quæſt. IX.

C QVAERETVR vlterius, cùm poſſeſſiones venditæ redimi poſſent medio tempore ante Iobelæum, vel redirent in Iobelæo ad venditores, quomodo fiebat hoc. Reſpondendum, quòd fundamentum huius eſt, quia inter Hebræos erat aliquid ſpetiale, quod non erat inter alias gentes, ſcilicet, quod nulla venditio rerum immobilium eſſet perpetua: in alijs enim Gentilibus quælibet venditio tam rei mobilis, quàm immobilis perpetua eſt: vnde res ſemel vendita in æternum eſt vendita, ita vt nullum ius venditori competat, nec ſucceſſoribus eius ad repetendum, vel rehabendum eam: inter Hebræos autem lex permittebat, quòd res mobiles poſſent vendi in æternum, ſicut inter alias gentes, res autem immobiles non permiſit ſic vendi. Ratio huius fuit, quia Deus voluit,

D quòd cùm ipſe diuiſiſſet populum Iſrael in duodecim tribus, & quamlibet tribum in familias certas, quòd manerent diſtinctæ illæ progenies ſemper, ſicut ipſe diſtinxerat, vt patet Numeri 36. non poterat autem cognoſci ſemper diſtinctio iſtarum familiarum, & progenierum ſingularum, niſi per aliquod immobile, quia res mobiles propter mutationem ſuam incertæ ſunt: fuit ergo neceſſarium, quòd cuilibet familiæ, & tribui daretur aliqua certa poſſeſſio, quæ maneret ſemper apud viros de illa familia, vel tribu, & per talem rem cognoſceretur de quolibet de qua tribu, & familia eſſet: iſtud autem non potuit fieri per res mobiles: nam res mobiles, vt communiter ſemper non durant, ſed tempore breui conſumuntur: & ſic non

E poſſent dare certitudinem pro ſemper de qualibet progenie, & familia: ideo fuerunt ad hoc conuenientes res immobiles. Et hoc propter duo, ſcilicet, quia ſemper manent, & locum non mutant: & hæc ſemper cognoſcuntur, & ſic ſi eſſet aliqua cognatio, vt potè Beniamin, vel Ephraim, & daretur ſibi aliquis ager, vel poſſeſſiones multæ immobiles determinatæ, & illę non poſſent vendi, nec alienari, manerent ſemper in illa tribu: ideo per hoc manifeſtum eſſet, quòd quicunque teneret aliquam de illis poſſeſſionibus, eſſet de progenie Beniamin, vel Ephraim; & ſic fieret de qualibet alia tribu, & familia Iſraelitarum. Ob hoc ergo Deus non vetuit venditionem rerum mobilium, & quòd illæ etiam in æter- Duplici cã Deus ꝓhibuit ne vẽderent res immobiles apud Hebræos in æternũ.

terum venderentur: nam non reperitur hoc prohibitum: ſed vetuit ſolùm venditionem rerum immobilium: nam ſi liceret vendi res immobiles, non maneret certitudo progenierum, quia illa poſſeſſio, per quam cognoſcebantur modo filij Ephraim diſtincti ab alijs tranſiret fortè ad filios Zabulon, vel Iſachar, vel ad aliam tribum, & ſic fieret cõfuſio ſortium, ideo debuit prohiberi venditio rerum immobilium. Ex eadẽ etiam cauſa vetitus eſt contractus matrimonij inter viros & fœminas diuerſarum tribuum, ſcilicet, nè poſſeſſiones tranſirent de tribu in tribum, & familia in familiam, ſed manerent diſtinctę, ſicut Deus illas diſtinxerat Num. 36. quia tamen erat quædam difficultas, ſi nullo modo Iſraelitis permitteretur, quòd venderent poſſeſſiones ſuas immobiles, conceſſit aliquo modo, quòd venderent. Difficultas autem erat, quia poterat aliquis habens poſſeſſiones deuenire in paupertatem pecuniarum, & ſi non liceret ei vendere aliquã de poſſeſſionibus immobilibus, ſequeretur vnum damnum ſibi & alterum reipublicę: Sibi ſequebatur damnum, quia ſi non poſſet vendere aliquam de rebus immobilibus, cogeretur mẽdicare, vel fame perire. Damnum alterum reipublicæ ſequebatur, ſcilicet, quòd iſte ad paupertatem redactus non potens vẽdere aliquam de poſſeſſionibus ſuis, non poſſet colere aliquam, cũ non haberet pecunias, & ſic omnes perirẽt incultę. Et iſtud non ſolum erat damnum perſonarum priuatarum, ſed etiam reipublicæ damnum erat: ideo Deus, q erat legiſlator Hebræorum debuit prouidere in hoc concedendo venditionem rerum immobilium: nam in caſu dato ſi permitteretur venienti ad paupertatem vẽdere aliquam de poſſeſſionibus ſuis, de precio illius ſuſtentaret, & coleret alias poſſeſſiones: & ſic nec ipſe mendicare cogeretur, nec poſſeſſiones cęteræ perirẽt inopia culturæ. Si ergo Deus conceſſiſſet ſimpliciter venditionem immobilium ad ſemper, non manebat aliqua certitudo progenierum, quæ tamen erat neceſſaria inter Hebræos, & Deus valde intendebat illam propter cauſas latis declaratas Leuit. 25. & Num. 27. & 36. in quibuſdam quæſtionibus. Si autem, vt teneretur certitudo iſta prohiberet omnino venditionem rerum immobilium, ſequerentur duo incõuenientia ſupra aſſignata, ideo Deus mediauit inter vtrumq; ſcilicet, quod conceſſit venditionem rerum immobiliũ, & tamen non ad ſemper, ſed ad certũ tempus, ſcilicet, vſque ad annum Iobelęi, qui erant de quinquaginta in quinquaginta annos, vt infra dicetur, & tunc poterant ſibi ſuccurrere Hebræi vendendo poſſeſſiones iſtas vſque ad illud tempus. Et etiam non tollebatur determinatio progeniei, eo quòd poſſeſſio ſolùm manebat apud emptorem vſque ad Iobelęum ad plus, & cùm ſolùm eſſent quinquaginta anni, non peribat memoria diſtinctionis ſtirpis.

Quare ſolùm permittebatur venditio manere vſque ad Iobelæum. Quæſtio X.

QVAERETVR, circa dicta præcedenti quæſtione, quare ſolùm permittebatur venditio manere vſque ad Iobelęum, & quare non maiori, nec minori tempore: & ſi erant alij modi rehabendi poſſeſſionem venditam. Pro euidentia huius conſiderandũ, quòd ſicut habetur Leui. 25. annus Iobelęi erat annus generalis remiſſionis, ſcilicet, quòd poſſeſſiones redibant ad priores poſſeſſores, & ſiquis erat de Hebræis in ſeruitutem, illo anno efficiebatur liber. Fiebat autẽ Iobelęus de quinquaginta in quinquaginta annos in mente Septembris, quod vocatur Iobelęus ad ſimilitudinem Hebraicę dictionis, ſcilicet Ioel, ſicut interdũ

De anno Iobelęi apud Hebræos.

ex dictionibus Gręcis formamus Latinas manente eadem materia: & mutatione formatione caſuum, & declinatione, vt eſt vulgare apud grãmaticos. Et Ioel in Hebræo ſignificat cornu, ſcilicet, quia in Iobelęo clangebatur cum quadam buccina cornea, vel argentea, de quo declaratum eſt Leui. 25. cap. Quandocunque ergo aliquis vendebat aliquid alteri, ſi eſſet immobile, non poterat durare ad plus illa venditio, niſi quinquaginta annis, ſcilicet de Iobelęo in Iobelęum, & tamen interdum durabat minus: vtpotè ſiquis venderet poſſeſſionem ſuam decem annis ante Iobelęum, ſolũ durabat illis decem annis, & ſi vno anno ſolo ante Iobelęum, illo anno ſolo manebat res vendita apud emptorem, & ſic de quantocunque tempore paruo, aut magno intra Iobelęum, & Iobelęum: & ideo iſta non erat quaſi propria venditio, ſed ſolùm locatio emphyteoſis temporalis: nam non ſubſtantia rei videbatur vendita, ſed vſusfructus prædij pro certo tempore. Sic dicitur Leui. 25. Tempus frugum vendet tibi, ideſt, nõ vendet agrum, ſed tempus frugum, ideſt vſumfructũ pro tempore determinato, ſcilicet, vſq; ad Iobelęum. Et ob hoc fiebat, quòd quanto plus diſtabat tẽpus venditionis à Iobelęo futuro, tanto maioris precij erat res vendita, vt ſi venderetur aliqua res ante Iobelęum annis quadraginta, vel ſi venderetur annis duobus ante Iobelęum ſolùm: nam valeret viceduplo plus primo modo, quàm ſecundo, quia tempus erat viceduplum ad colligendum fructus terræ. Sic patet Leui. 25. Qñ vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, non contriſtes eum, ſed iuxta numerum annorum Iobelęi emes ab eo, & iuxta ſupputationẽ frugũ vendet tibi, quanto plures anni remãſerint poſt Iobelęum, creſcet preciũ, & quanto minus temporis numeraueris tanto minoris emptio conſtabit: & ſubditur cauſa, ſcilicet, tempus enim frugum vendet tibi. Et tunc cùm aliquis vendidiſſet poſſeſſionem ſuam quocunque tempore ante Iobelęum erat vnum remedium, q̃a poterat quilibet cognatus venditoris redimere de manu emptoris, & ab illo non redimebat poſtea ille venditor, ſed in anno Iobelęi reuertebatur ad ipſum, vel hęredes ſuos, vt patet Leui. 25. & ibi declaratum eſt. Aliud remedium erat, quod ſi nullus propinquus venditoris erat, qui redimeret, vel nullus redimere volebat: poterat ipſe, qui vendiderat redimere rem dato precio quodam, licèt non toto, vt poſtea declarabitur. Sciendum tamen, quòd iſta redemptio habebat locum ante Iobelæum, quia in Iobelęo non erat neceſſe rem redimi, quia ipſa ſine redemptione veniebat ad vẽditorem, vel hęredes eius, Leui. 25. Sciendum etiam, quòd cùm quis vendidiſſet poſſeſſionem ſuam, competebat ei ius redimendi, & cognatis ſuis: & tamen prius competebat cognatis, q̃ ipſi venditori, quia lex dicit: Leui. 25. quòd ſiquis vendiderit poſſeſſionem ſuam, poterit eam redimere quicunque cognatus eius: ſi autem nullus fuerit cognatus, vel nullus redimere voluerit, poterit ipſe venditor redimere poſſeſſionem ſuã, ſi habuerit vnde reſtituat precium. Idem erat ſiquis ſeipſum venderet: nam poterat eum cognatus ſuus, vel affinis redimere, & ſi nullus horum eum redimebat, ipſe poterat ſeipſũ redimere, vt patet ibidem. Quare autem competebat prius cognato, vel affini redimere, quam ipſi venditori erat cauſa, quia aliqualiter fuit in culpa fortè, qui vendidit poſſeſſionem, vtpotè, ſi ex cauſa leui illam vendidit, ideo in pœnam cõceditur potius cognatis, quòd redimant, quàm ipſi venditori. Sciendum vlterius, quòd quando poſſeſſio redimẽda erat, ſiue per cognatos, ſiue per ipſum venditorem redimeretur, non erat danda ſine precio, & tñ nõ erat pro ea totum precium reſtituendum quod acceperat venditor, ſed ſupputãdi erant anni, & diſtribuendum erat precium per illos ſecundum

Quomodo poſſeſſiones venditã poterant redimi ante annum Iobelæum.

-cundum æqualitatem, & tunc data pars precij ſubtrahenda erat quantum erat tẽpus elapſum à venditione vſque ad redemptionem reſpectu totius temporis, qđ erat à venditione vſque ad Iobelęum. Et erat iſta forma, ſcilicet, quòd conſideraretur quot anni erant à tẽpore venditionis rei vſque ad Iobelęum, & conſideraretur precium, & diuideretur per tot partes æquales quot erant anni à venditione vſque ad Iobelęum: & daretur cuilibet anno vna pars, & tunc quandocunque fieret redẽptio conſideraretur quot anni reſidui erant vſque ad Iobelęum, vel quot partes anni, & tot partes illius precii reſtituendę erant emptori, reliquas autem retinebat ſibi venditor pro fructibus annorum præteritorum, quos acceperat emptor. Vtpotè ſi annis viginti ante Iobelęum venderetur aliqua poſſeſſio pro mille ſiclis, proueniebant cuilibet anno ſicli quinquaginta: ſi ergo quatuor annis ante Iobelęum redimeretur poſſeſſio, reſtituere debebat venditor emptori ſiclos ducentos, qui correſpondebant annis quatuor: & reliquos ſibi retinebat venditor pro fructibus, quos ſuſceperat emptor. Et hoc modo fiebant omnes redemptiones, ſiue à venditore, ſiue à cognatis eius. Extraneorum autem nullus poterat redimere rem venditam, quia iſtud priuilegium conceſſit lex ſoli venditori, & cognatis eius. Aliud & tertium remediũ erat per aduentum anni Iobelęi: nam ſi ante tempus illud non fuiſſet poſſeſſio redempta per venditorem, vel cognatos: in ipſo anno redibat poſſeſſio libere ad venditorem, vel ad hęredes eius nullo precio dato, quia venditio ſolùm extendebatur vſque ad Iobelęum, & poſtea habebatur tanquàm non vendita, & redibat ad venditorem, ſicut ſi nunquàm illam vendidiſſet, ſicut in locatione poſſeſſionum, vel emphyteoſi temporali, quia finito tempore præfixo, redit poſſeſſio ad dominum ſuum, ſicut ſi nunquàm illam locaſſet.

Forma redimendi poſſeſſiones ante annum Iobelęi.

Quare ſolùm durabat venditio quinquaginta annis, ſcilicet vſque ad Iobelæum.

Quæſtio XI.

QVAERETVR vlterius de eo, quod quærebatur præcedenti quæſtione, ſcilicet, quare ſolùm durabat vẽditio quinquaginta annis, ſcilicet, vſque ad Iobelęum: & non tempore maiori, vel minori. Dicendum, quòd hoc factum eſt ex cauſa: nam Deus volebat Iſraelitis prohibere venditionem rerum immobilium, vt non auferretur certitudo progenierum, & noluit eam omnino auferre, quia ſequerentur inconuenientia tam contra perſonas priuatas, quàm contra rẽpublicam, vt declaratum eſt ſupra in quadam quęſtione: ideo conceſſit venditionem rerum immobilium, ſed non ad omne tempus: & ob hoc debuit Deus tantum tempus moderari, vt nec propter diuturnitatem ſuam auferret certitudinem progenierum, nec etiam propter ſuam breuitatem fieret venditio inutilis venditoribus. Quod patet, quia ſi Deus cõcederet, quòd venditiones rerum immobilium durarent per ducentos annos, cùm poſſeſſio vendita maneret ducentis annis penes emptorem, & hæredes eius, nõ eſſet memoria in contrarium, quod illa poſſeſſio pertinuiſſet aliquando, niſi ad ipſum emptorem, & hæredes ſuos; & ſic confunderetur diſtributio ſortium, quia per poſſeſſiones iſtas iam tranſeuntes ad alias tribus, & familias non cognoſcerentur tribus illæ, & familiæ, quarum à principio fuerant diſtinctæ eſſe ab aliis. Etiam non debuit concedi valde paucum tempus pro iſta venditione, ſcilicet, ſolùm vnius, vel duorum annorum, qa tunc ſequerentur duo inconuenientia. Primum erat,

A quia iſtę venditiones fiebant propter inopiam venditorum, vt de precijs habitis de rebus venditis ſe ſuſtentare poſſent vẽditores, & colere reliquas poſſeſſiones ſuas: ſi tamen tam paruo tempore ſolùm concederetur iſta venditio haberent inde vẽditores paruum precium, quia tantũ ipſi habituri erant de fructibus vnius anni ipſorum agrorum: & ſic non oportebat fieri vẽditionem, nec poterat ſubleuari inopia venditorum iã paruo precio recepto, ideo non expediebat concedi venditionem ad tam paucum tempus ſolùm. Secundum inconueniens erat, quia emptores fortè nulli eſſent, qui pro tam pauco tempore emere vellent, eo ꝙ in paruo tempore non poterant multum lucrari, ſed poterant in magno tempore, quia ſi aliquando eſſet
B annus ſterilis aliquãdo eſſet minus fertilis, non magnã conſequerentur vtilitatem: vt ergo venditores commodum aliquod reportarent, concedi debuit maius tempus: & ſic Deus ſtatuit, quòd venditio poſſet durare inter Hebræos quinquaginta annis .ſ. de Iobelæo in Iobelæum. Cauſa huius fuit, quia dato iſto tempore quinquaginta annorũ ſufficiẽter prouidebatur vtriq;. Nam venditio ad quinquaginta annos erat ſatis lõga, & poterat venditor multam pecuniam colligere de rebus, quas venderet ad tam longum tempus, & ſic prouideretur inopię ſuę. Etiam emptores promptè emerent ad tam longum tempus, quia in tot annis poterãt magnas vtilitates capere ex prædijs emptis. Item prouidebatur in hoc certitudini progeniei, ſcilicet, vt per
C poſſeſſionem immobiles diſtinguerentur progenies. Nam cùm ſolùm manerent poſſeſſiones apud emptores ad plus annis quinquaginta, poterant redire ad cũ, qui vendiderat eas, vel ad hæredem ſuum proximum. Etiam in quinquaginta annis non periret memoria hominum, quia cùm omnes homines ex generali cõditione, & periodo naturæ poſſint accedere ad quinquaginta annos; & etiam excedere nõ periret memoria, nec probatio de rebus geſtis quinquaginta annis ante, ideo licèt poſſeſſio vendita nõ rediret ad emptorem vſque ad quinquaginta annos, ſemper ſciretur, quòd illa poſſeſſio, quæ manebat tunc penes emptorem nõ pertinebat ad poſſeſſionem familiæ, & tribus ſuæ, ſed aliunde ſibi aduenit: fuit ergo conueniens, ꝙ
D concederetur venditio rerum immobilium ſolùm vſque ad quinquaginta annos, ſcilicet, de Iobelæo in Iobelæum.

An iſta, quæ vocatur venditio rerum immobilium vſque ad Iobelæum inter Hebræos eſſet verè venditio, vel emphyteoſis.

Quæſtio XII.

QVAERETVR vlterius, an iſta, quæ vocabatur inter Hebræos venditio rerum immobilium vſque ad Iobelæum eſſet vere venditio, vel eſſet alius contractus vtpotè locationis, cõductionis, emphyteo-
E ſis temporalis. Aliquis dicet, quod non erat venditio, ſed locatio, vel emphyteoſis: nam venditio eſt modus alienandi rem, & tranſit proprietas rei in æternum ad eum, cui res venditur: & tamen locatio eſt alienatio vſusfructus rei, & non proprietatis. Sic etiam emphyteoſis: præter hoc, quòd emphyteoſis poteſt eſſe perpetua, vel temporalis: hic autem erat ſic, quia non dabatur res in æternũ, ſed ad tempus, ſcilicet ad plus vſq; ad quinquaginta annos; ergo erat locatio, vel emphyteoſis. Secundò patet, quia in venditione non ſolùm datur vſusfructus rei, ſed etiam trãſfertur dominium, & tamen in iſto contractu, quem Iudæi vocant venditionem, ſolùm videtur transferri vſusfructus. vt patet Leuit. 25. ſcilicet: Tempus enim frugum vendet tibi,

idest,

ideſt, ſolùm tempus ad percipiendum fructus de fundo, & non ipſum fundum. Reſpondendum, quòd aut quæritur de iſto contractu qualiter ſit nominandus, & qualis ſecundùm conditionem legis moſaicæ, aut ſecundùm conditionem legum humanarum, quibus nos nunc vtimur. Si primo modo dicendum, quòd erat emptio, & vẽditio, quia ſic vocatur ſæpe Leu. 25. nec eſt inconueniens, quòd ſit temporalis, quia talem venditionem ſtatuit illa lex, ſicut aliæ leges humanæ ſtatuerunt venditionem perpetuam. Etiam lex iſta Moyſi ſtatuit duos modos venditionis: nam venditio quantum ad mobilia fiebat perpetua, venditio autem quantum ad immobilia fiebat temporalis, ſcilicet, de quinquaginta in quinquaginta annos. Si autem quęratur, qualiter vocabitur iſte contractus ſecundũ conditionem legum humanarum noſtrarum, dicendum, quòd non habet nomen: nam ſi pertineret ad contractus noſtros, eſſet emptio venditio locatio emphyteoſis, quia cum aliis contractibus nullam habet ſimilitudinem: non tamen eſt aliquis iſtorum, ideo non eſt aliquis de contractibus, qui fiunt ſecundùm leges humanas noſtras.

Venditio Hebręorũ nõ erat vera vẽditio.

Quòd autem non ſit venditio patet: quia venditio eſt tranſlatio dominij rei venditæ in æternum accepto precio: hic autem non transfertur in æternum dominium, ſed ad tempus emptor tenet rẽ iſtam, ideo non eſt venditio. Secundò patet, quia in venditione directius transfertur tam dominium, quã viusfructus, quia dominium per ſe trãſfertur, vſusfructus autem inquantum pendet ex dominio. Vnde poterat fieri venditio, in qua vſusfructus maneret pro aliquanto tempore penes venditorem: & tamen impoſſibile eſt in venditione manere dominium aliquanto tempore penes venditorem, celebrata venditione: & tamen in contractu iſto apud Hebræos magis videbatur transferri vſusfructus, quàm dominium, cùm dicatur Leui. 25. Tempus enim frugum vendet tibi. Etiã dicitur, quod quanto maius tempus erat vſque ad Iobelęum tanto erat magis de precio offerendum: & ſi modicum tempus erat vſq; ad Iobelæum, modicum precium erat offerendum. In venditionibus autem noſtris nihil iſtorum reſpicitur, ſed ſolùm ipſa res: ergo non erat illa venditio. Item confirmatur hoc, quia in venditione eadem res ſemper eſt eiuſdem valoris, non variata cõditione temporis ſi illa res in ſe æqualis perfectionis manet, eo quod tota res datur in venditione, & tamen in iſto contractu, qui fiebat ſecundùm Hebræos reſpiciebatur tempus, quia eadem res non variata in ſe, ſi venderetur quadraginta annis ante Iobelęum valebat decuplo, quã ſi venderetur annis quatuor ante ipſum: ideo non erat venditio. Patet hoc Leui. 25.

Contract⁹ poſſeſſionum apud Hebręos nõ erat locatio.

Non erat etiam locatio, vel emphyteoſis, quia locatio poteſt fieri ad paucum tempus, vel ad magnũ, vel emphyteoſis poteſt fieri ad tempus, vel ad vitã emphyteotæ, vt patet Codice de Sacroſanctis Eccleſijs, lege iubemus, in fine: & tñ iſte contractus, qui fiebat ſecundùm Hebræos, non poterat breuiari quantumcunque vellet venditor, nec poterat etiam prorogari quantum ipſe vellet, ita vt fieret perpetua venditio, ſicut perpetua emphyteoſis, vel cenſus, nec etiam ad vitam emptoris, ſed neceſſe eſt, quòd iſte contractus ex forma ſua pertingeret ad Iobelęum, niſi per remediũ redemptionis breuiaretur. Etiam nullo modo poterat ex voluntate venditoris durare iſte cõtractus vltra Iobelęum, qui erat annus quinquageſimus: ergo non erat locatio, nec emphyteoſis. Secundò patet in locatione, vel emphyteoſi ipſe cõductor, vel emphyteota reſpondet quolibet anno cum certa penſione, vel obſequio: & tamen in iſto contractu iudaico non fiebat ſic, ſed ſemel dabatur pro re quantum iudicabatur valere vſque ad Iobelęum, & poſtea nihil dabatur.

F Tertiò patet, quia in locatione, & emphyteoſi non transfertur, niſi vſusfructus, & manet dñi proprietas, ſiue dominium rei: ideo emphyteota, & conductor vendere non poteſt, ſed fructus accipere: & tamẽ qui iſto modo emebat apud Hebræos, poterat vendere poſſeſſionem illam alteri cuicunque vellet, etiam inuito venditore primo, cũ non prohiberetur, vt declaratum eſt Leui. 25. ideo non erat locatio, nec emphyteoſis. Quartò patet, quia ſi eſſet locatio iſta, vel emphyteoſis facta non poſſet tolli quandocunque vellet conſanguineus aliquis facientis eam: & tamen vendita ſic iſta re poterat quilibet conſanguineus venditoris redimere quandocũque vellet rem iſtam, vt patet Leuitici 25. ergo non erat locatio, nec emphyteoſis.

G Quintò patet, quia in cõtractu locationis, vel emphyteoſis, nõ eſt potentior ad diſſoluendum illum aliquis cognatus cõtrahentis, quàm ipſe cõtrahens, & tamen in iſto cõtractu quilibet cõſanguineus erat potentior, quia primò cõpetebat redemptio cõſanguineo deinde ipſi venditori, cùm dicatur Leui. 25. quòd ſi aliquis eſſet cognatus venditoris, poſſet redimere qđ ille vendidiſſet: & ſi nullus eſſet conſanguineus, vel ſi nullus eorum vellet redimere, poterat ipſe, qui vendiderat redimere: ergo non erat emphyteoſis, nec locatio. Dicendum ergo, quòd nõ eſt aliquis de contractibus legum noſtrarum humanarum, ſed aliquis medius inter illos, qui tamen magis imitatur venditionem, quã aliquem alium, eo quòd transfertur hic ꝓprietas, ſicut

H in venditione, qđ nõ fit in locatione, vel emphyteoſi.

Siquis venderet poſſeſſionem ſuam, & redimeret eam cognatus venditoris de manu primi emptoris, quomodo & quando poſſeſſio iſta redibat ad venditorem, vel ad eius hæredes.

Quæſtio XIII.

QVAERETVR vlterius, ſi aliquando quis vẽderet poſſeſſionem ſuam immobilem, & redimeret eam aliquis cognatus venditoris, vel non redimeret eam quiſquam, & emptor ipſe venderet ipſam alteri, quõ poſtea perueniret iſta poſſeſſio ad ipſum, q

I vendiderat, vel ad hæredes eius. Dicendum, quòd ſi redimeret aliquis cognatus venditoris poſſeſſionem venditam, non poterat de manu eius redimere illam ipſe venditor, ſed manebat penes eum vſque ad Iobelęum. Patet hoc, quia lex voluit redemptionem fieri de manu venditoris, & non de manu alterius; ideo ſi tranſiret ad manum cognati, non haberet iam venditor actionem ad redimendum reſtituendo precium vſque ad Iobelęum. Item patet, quia lex voluit dare maiorem excellentiam cognato vẽditoris, quàm ipſi venditori in iure redimendi, quia prius competit ius iſtud cognato venditoris, quàm ipſi: nam vẽdita poſſeſſione non poteſt eam redimere, qui eam vendidit, ſi aliquis cognatus eius ſit, qui illam velit redimere:

K & non exiſtẽte aliquo cognato, vel nolẽte redimere; poteſt ipſemet venditor redimere illam, ſi pecuniam habet, Leui. 25. Si tamen poſſet venditor redimere de cognati manu poſtquam ille redemit eam, maior eſſet poteſtas venditoris, quàm cognatorum ſuorum; quod falſum eſt, ideo non poterat eam redimere de manu cognati, ſed tenebat cognatus poſſeſſionẽ iſtã vſque ad Iobelęum, & ibi redibat libera poſſeſſio ad venditorem nullo dato precio.

Cauſa quare lex conceſſit cognatis vẽditoris, quòd poſſent redimere poſſeſſiones de manu emptorum.

Cauſa autem quare lex conceſſit cognatis venditoris, quòd redimere poſſent poſſeſſiones de manu emptorum fuit, quia Deus voluit prodeſſe pauperibus, qui cogebantur vendere poſſeſſiones ſuas, & quia cognati venditorum magis procurarent bonum ſtatum poſſeſſionum venditarũ,

quàm

quàm extranei affectione cognationis conceſſit potius iſtis, quàm alijs: vnde ſi quiſquã extraneus vellet redimere poſſeſſionem de manu emptoris, non competebat ei eius ad redimendum. Cauſa autem quare potiùs permiſit lex cognatis vẽditorum, quod liceret eis redimere poſſeſſiones venditas priuſquam ipſis vẽditoribus dando eis tantum priuilegium, & etiã, quòd facta redemptione non poſſet venditor redimere de manu cognati, fuit, vt afficerentur valde cognati venditorum ad redimendum poſſeſſiones eorum, & procurarent eas melius, & fidelius, quã ſi poſſent ipſi venditores redimere eas de manibus ipſorum quandocũque vellent. Et quia Deus tanquam legiſlator intendebat vtilitatem publicam, conceſſit cognatis venditorum iſtud priuilegium.

Quid ſi emptor rurſus venderet poſſeſſionem alteri, quomodo recuperaret venditor de manu tertij.
Quæſtio XLIII.

QVAERETVR vlterius, quid ſi emptor rurſus venderet poſſeſſionem alteri, quomodo recuperaret eam venditor de manu tertij. Dicendum, quòd poſſeſſio ſemel vẽdita poterat vendi ſępius quotienſcunque vellent illi ad quos perueniret ipſa poſſeſſio. Et cauſa huius eſt, quia cùm per venditionem iſtã efficeretur poſſeſſio emptoris, poterat eam alienare ad quemcunque transferendo, vendendo, vel donando, vel quocunque alio titulo, dum tamen non excederet tempus Iobelęi, in ipſo Iobelęo apud quemcunque reperiretur poſſeſſio iſta, redire debebat ad primũ venditorem. Cauſa huius eſt, quia res iſta tranſibat ad quemcunque cum onere ſuo; nam iſta res fuerat vendita primo emptori cum iſto onere, quòd in anno Iobelęi rediret ad venditorem, ideo emptor iſte ſi alicui illam donaret, vel quomodocunque in alterum transferret, non poterat tollere iſtud onus annexum rei à lege, ſcilicet, quod rediret in anno Iobelęi, Leu. 25. quia dicitur ibi, quod anno illo omnis poſſeſſio redit ad primos poſſeſſores. Sed difficultas eſt in duobus. Primum eſt, ſi emptor venderet rurſum alteri poſſeſſionem, an illa poſſet tunc redimi de manu ſecundi, vel tertij, vel cuiuſcunq; emptoris, ſiue per cognatos venditoris, ſiue per ipſum venditorem. Secundum eſt, dato quòd redimi poſſet, quomodo computandum eſſet precium, ſi redimeretur. Ad primum quidam dicunt, quòd ſi vẽderetur poſſeſſio, poterat redimi de manu emptoris per cognatos venditoris, vel per ipſũ; ſi tamen ille alteri venderet, & deinceps ille alteri, nõ poſſet iam redimi poſſeſſio: & dicunt ſimile eſſe, ſi quis voueret domino agrum ſuum, debebat redimere conſtituto precio à ſacerdotibus: ſi autem nollet redimere, & alius emeret, non poterat poſtea redimere, Leu. 27. cap. Dicendum, quod hoc non ſtat, quia lex conceſſit abſolutè venditori poteſtatem redimendi poſſeſſionem ſuam, & etiam cognatis eius, ideo ſiue de manu primi emptoris, ſiue quorumcunque aliorum poterat redimere. Secundò patet, quia iſta lex de redemptione poſſeſſionum fuit introducta ĩ fauorem pauperum, ſcilicet: fuit ſtatutum tempus venditionis, ſcilicet, quod duraret per quinquaginta annos vſque ad Iobelæum: quia tamen interdum poterat vergere in damnum ipſorum, quòd non poſſent habere recurſum ad res ſuas vſque ad annum Iobelęi, ſcilicet, ſi poſſent illas redimere, ideo conceſſit lex, quòd ſi poſſent redimere poſſeſſiones, liceret eis, vel cognatis eorum redimere illas quomodocunque vellent: Leuit. 25. ſi tamen tranſlata poſſeſſione ad ſecundum emptorem, non competeret primo venditori redemptionis ius, arctaretur nimis iſtud priuilegiũ, & fieret eis quaſi inu-
A tile, cùm poſſent ſemper fraudari: lex tamen intendit fauorem eorum, ideo non ſolùm competet eis redemptio contra primum emptorem, ſed etiam contra quoſcunque alios. Tertiò patet, quia nemo poteſt transferre in alterum plus iuris, quàm ipſe habere dignoſcitur, & tamen primus emptor non habebat in re empta ius ad tenendum illam, quandocunque venditor vellet illam redimere, ergo nec poterat transferre ius in emptorem ſecundum, ſcilicet, quòd repetente primo venditore, nõ teneretur ei reſtituere rem oblato precio. Quartò patet, quia quandocũque aliquod onus eſt reale, ſcilicet, rei annexum, ad quemcũque tranſeat illa res, tranſit cum onere ſuo etiam ſi trãſeat ad perſonam priuilegiatam, & conditio perſonæ
B non tollit onus reale. Sicut ſi aliqua poſſeſſio ſit obligata aliquibus muneribus pręſtandis, & transfertur in Eccleſiam, quæ eſt maximè priuilegiata, tranſit cum illo onere, & Eccleſia obligatur ad illa munera præſtanda ratione rei. Vnde ex hoc interdum prohibet lex quaſdam donationes fieri Eccleſiæ, eo quod ſunt obligatæ magnis oneribus, ſicut ſunt poſſeſſiones obligatæ magnis oneribus fiſcalibus, vt patet Codice de Sacroſanctis Eccleſijs, in Authentica, vbi verè res inutiles, & oneribus magnis obligatas Eccleſiæ donari prohibẽtur: & tamen in veteri teſtamento cuicunque rei venditę annexum erat iſtud onus reale à lege, ſcilicet, quòd repeti poſſet, & redimi quocũque tempore ante Iobelęum: Leui. 25. ſiue per cognatos ven-
C ditoris, ſiue per ipſum: ergo ad quemcunque proueniret iſta res, tranſibat cum iſto onere redemptionis, ergo poterat quandocunque redimi. Quintò patet, quia nemo poteſt tollere mihi priuilegium meum, niſi me conſentiente, vel faciente aliquem actum, per quem videar conſentire, vel propter delictum: cum tamen aliquis vendebat poſſeſſionem alteri inter Hebręos, manebat venditori ius redemptionis cõtra emptorem ad redimendum quandocunque vellet, Leui. 25. & cum ille emptor vendebat alteri, venditor primus non renunciabat priuilegio ſuo, nec faciebat aliquem actum, per quem renunciare videretur: ergo non poterat priuari priuilegio quod habebat contra primum emptorem iure redemptionis, alioquin poſ-
D ſet iſte emptor auctoritate ſua, nulla exiſtente cauſa priuare vẽditorem primum iure ſuo, quod falſum eſt. Dicendum ergo, quòd ſicut competebat vẽditori ius redimendi contra primum emptorem, ita competebat contra quoſcunque alios quicunque illi eſſent. Cùm autem obijcitur Leuit. 27. de re, quæ non poterat repeti, ſcilicet, non redimeretur priuſquam traderetur alteri emptori, dicendum, quòd non eſt ſimile, quia illud eſt in rebus, quæ vouentur loco ſacro: iſtud autem eſt in rebus, quæ venduntur perſonis priuatis: & magna differentia eſt inter illa: nam quando quis vouebat agrum, vel ſimilia ſanctuario, appreciabatur per ſacerdotem, & addebatur quinta pars ſuper æſtimationem: & totum hoc ſoluebat, qui vouerat poſ-
E ſeſſionem, ſi vellet eam redimere, Leui. 27. & hoc fiebat, vt nullus vellet redimere poſſeſſionem quam ſemel vouiſſet ſanctuario, ſed maneret in æternum ipſi ſanctuario. Quòd ſi vouens non redimeret eam tũc, poſtea nõ poterat eam redimere: nec redibat ad eum Iobelæo: ſed in æternum pertinebat ad ſacerdotes. Vt ergo non redimeretur, vel vt maneret ſanctuario rigor erat contra vouentem, & fauor in adiutorium ſanctuarij: ſecus autem hic: nam lex de venditione, & redemptione introducta erat in fauorem venditorum, qui pauperes erant. Quod patet, quia quando redimebatur poſſeſſio, non reſtituebat vẽditor totum precium quod ſuſceperat, ſed dabat aliquid de eo ſubtrahendo ſecundùm proportionem temporis, quo

poſſeſſio

poſſeſſio manſerat penes emptorem: Leuit. 25. ergo quamquam in vouenre rem, ſi non redimeret eam, anrequam traderetur alteri, non poſſet poſtea redimere; poterat ille, qui vendebat poſſeſſionem ſuam per ſonæ priuatæ redimere illam quandocunque vellet, quotcunque emptoribus tradita fuiſſet: ideo quandocunque offerret precium aliquis de ſuis cognatis, vel ipſe vēditor primus, tenebatur quicunque emptor ei reſtituere rem emptam. Quęretur de alia difficultate, ſcilicet, ſi res vendita primo empton poſtea venderetur alteri, & venditor primus eam redimere vellet, quid fieri debebat de precio reſtituendo. Ad euidentiam huius conſiderandum, quòd ſicut dicitur Leuit. 25. ſi venditor vellet expectare vſque ad Iobelæum redibat ad eum poſſeſſio nullo precio dato. Si autem tempore intermedio illam redimere vellet, debebat dare precium, ſed non reſtituebat totum precium, quod recepit ab emptore, ſed ſolùm proportionaliter diuidēdo totum precium æqualiter per annos, & reſtituere tantum de precio quantum competebat annis reſiduis vſque ad Iobelęum, ſicut declaratum fuit ſupra in quadam quæſtione. Si autem res vendita non venderetur, iterum non erat difficultas aliqua in modo ſolutionis, ſicut dictum eſt. Si tamen venderetur rurſus alteri, res illa poterat vendi maiori, vel minori precio, & tunc erat dubium ſecundum quod precium teneretur taxare tempus venditor primus: an ſecundùm venditionem primò factam, vel ſecundùm venditionem factam iſti, à quo ipſe redimebat nunc. Aliqui dicunt, quòd deberet ſoluere ſecūdùm proportionem venditionis factæ vltimo, ſcilicet, illi, à quo ipſe redimebat. Cuius cauſa eſt, quia aliàs teneretur iſte emptor vltimus perdere: nam fortè iſte emptor vltimus carius emit, quàm primus: quod ſemper veriſimile eſt, quia emens, & vendens rurſum emit ad lucrum, & ſi teneretur prima taxa venditionis iſte, emptor multum perderet. Alij dicunt, quòd debebat ſolui precium ſecundùm primam venditionem, eo quòd aliàs ille obligaretur plus ſoluere, quàm contraxerat, quod iniuſtum eſt. Dicendum, quòd ſolutio fieri debebat ſecundùm proportionem primæ venditionis, quia illam fecit dominus rei venditæ, & nullus poterat præiudicare ei inuito ipſo. Patet hoc, quia iſte vendidit rem, & accepit precium, & ad reſtituendum partem proportionalem illius eſt nunc obligatus, quando voluit redimere, ſi iſte non vendiderit alteri, & tamen ſi iſte emptor vendidit alteri, non eſt in culpa venditor primus, ideo non poteſt obligari ad plus ſoluendum, quàm aliàs obligaretur. Secundò patet, quòd iſta lex de redemptione fuit tota introducta in fauorem venditorum, vt declaratum eſt præcedenti quæſtione, eſſet tamen grauamen eis, ſi tenerentur reſtituere precium ſecundùm cariſſimam venditionem, quæ poſtea fieret, ideo non tenebantur, niſi ſecundùm primam. Item non potuit venditor ſecundus conſerre ſecundo emptori, quòd vēditor primus, ſi redimeret rem, deberet eam redimere ſecundùm venditionem, quæ poſtea fieret, ſed ſecundùm venditionem, quam iſte fecit: ideo non poſſet conqueri iſte emptor vltimus, ſi daretur ei minus de precio proportionaliter, quàm ipſe dederat. Ad rationem, cùm dicitur, quòd grauaretur emptor vltimus, ſi non ſolueretur precium ſecundùm taxationem vltimæ venditionis, dicendum, quòd non grauaretur, quia ipſe ſciebat rem iſtam venditam eſſe iterum, & quòd haberet venditor primus ius redimendi: ideo ſi voluit carius emere, quàm vendiderat primus venditor, cui competebat redemptio, ſibi imputet, quia in culpa fuit: nam non debuiſſet rem illam emere, vel non carius, quàm vendiderat eam primus venditor. Ipſe autem

F venditor primus non eſt in culpa, ſi emptor ſecundus rurſum vendat, & carius vendat, quàm ipſe vendidit: cùm non ſit in poteſtate ſua prohibere illud: ideo ipſe grauaretur, ſi cogeretur ſtare alteri vēditioni, quàm illi, quam fecit, & non cogeretur ad damnum tolerandum vltimus emptor, licet cogatur ſtare alteri venditioni, quàm illi, quæ ei facta eſt: & ſic fiet taxatio precij per primam venditionem.

Quare non permittebatur extraneis redimere rem emptam de manu alterius extranei emptoris ſicut permittebatur cognatis. Quæſtio XV.

G QVAERETVR vlterius, quare non permittebatur extraneis redimere rem emptam ab alio extraneo venditore. Dicendum, quòd ſi extraneus emiſſet poſſeſſionem, & cognatus vellet redimere eam, poterat, vt patet Leui. 25. fuerunt cauſæ huius aſſignatæ ſupra in quadam quæſtione, ſcilicet, quia lex intendebat fauorem, & vtilitatem venditorum pauperum, & quia veriſimilius erat, quòd cognati magis afficerentur ad poſſeſſiones cognati ſui, quàm extranei, ideo lex permittebat cognatus ab extraneis redimere: inter extraneos autem non ſubſiſtebat iſta cauſa, quia non præſumebatur in generali potius pro vno extraneo, quàm pro altero, ideo extraneo contra extraneum non conceſſum eſt competere redemptionem.
H Secunda cauſa fuit, quia ſi competeret cuilibet extraneo contra alterum redemptio rei: pauci vellent, vel nulli emere res vendendas à pauperibus, quia alij, vt tædio eos afficerent, vel vt lucra auferrent, redimerent res ipſas. Tertia cauſa eſt, quia ſi concederetur cuilibet extraneo, quòd redimeret ab altero rem venditam, daretur proceſſus in infinitum inutiliter: nam ſi vnus emeret rem, alius illico redimeret eam, & iterum alius redimeret, & inter iſtos duos eſſet emptio, & redemptio, quia mox, vt vnus emeret reliquus redimeret, & è cōtrario, quod abſurdum eſt. Inter cognatos autem non erat aliquod inconueniens iſtorum: nam ipſi nō erant tot, ſicut extranei, vt vnus poſſet ab alio redimere, & ſic abiretur in infinitum.
I Etiam dato, quòd conſanguineis competeret redemptio, non diſtraherentur extranei ab emptione rerum venalium, quia cognati non erant tot, ſicut extranei, qui poſſent inquietare redimendo. Etiam emptores non haberent hoc moleſtum, cùm viderent aliquam cauſam huius conceſſionis, quod non eſſet, ſi concederetur cuilibet extraneo, quòd redimere poſſet rem venditam.

Si vnus cognatus redimebat rem, an alius ab eo redimere poſſet. Quæſt. XVI.

QVAERETVR vlterius, ſi vnus cognatus redimebat rem, an alius poſſet ab eo redimere. Dicendum, quòd ſiue vnus conſanguineus emeret rē
K directè à cōſanguineo ſuo, ſiue illam redimeret, cùm cognatus ſuus alicui extraneo vendiderat illam: nam cognatis venditoris licebat redimere ab extraneis emptoribus in fauorem venditoris, vt declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione: & tamen extraneis contra cognatos nihil licebat: ſi autem quæratur an licebat cognato contra cognatum redemptionis ius. Dicendum, videtur, quòd ſi erat cognatus in gradu propinquiori ille, qui volebat redimere, competebat ei redemptio, quia propinquiori reſpectu minus propinqui iudicatur propinquus ad extraneum. Si autem ſit in æquali gradu propinquitatis, vel minori, non competit ei ius repetendi,

Quis modus tenendus erat in emptione rerum cognatorum. Quæſtio. XVII.

QVAERETVR vlterius, ſi aliquis cognatus volebat emere rem propinqui, & erant multi cognati, quis ordo tenẽdus erat in emptione. Vel ſiquis cognatus volebat redimere ab emptore rem cognati exiſtentibus multis, quis ordo tenendus erat. Quidam dicũt, quòd ille, qui emere vellet de eis tenebatur admonere omnes alios cognatos, qui erãt in gradu propinquiori an vellent emere rem venalem, & ſi vellent non licebat huic emere illam. Si autem nullus illorum vellet illam emere, licebat huic illam emere. Sic etiam dicendum videtur de redemptione, ſcilicet, quòd ſiquis cõſanguineorum vellet redimere ab emptore rem cognati ſui, tenebatur admonere cęteros cognatos propinquiores: & ſi nullus vellet, poterat ipſe, qui eos admonebat, alioquin non. Sic patet in caſu, qui eſt in iſto capitulo, ſcilicet: Noemi vendiderat quandam poſſeſſionem, & Booz, qui erat propinquus voluit eam redimere: & tamen non redemit, quouſque alius cognatus ſuus, qui erat propinquior cederet iuri propinquitatis, alioquin innuebat non eſſe ſibi licitum redimere poſſeſſionem. In cõtrarium videtur, quòd liceat cuicunque conſanguineo emere rem cognati, vel redimere illam de manu emptoris, non requiſito quocũque alio cognato propinquiori. Nam licet extraneis emere res venales non requiſitis conſanguineis venditoris, an illas emere vellent, ergo à fortiori licebit hoc cognato contra cognatum non requiſito illo. Reſpondent quidam, quòd licebat cuilibet cognato emere poſſeſſionem à cognato ſuo vẽditore non requiſito altero, & tamen non licebat redimere de manu alicuius venditoris extranei non requiſitis omnibus cognatis, qui erant propinquiores. Ratio diuerſitatis huius eſt, quia redimere eſt introductum in fauorem ipſius venditoris, & quia fauor ſuus erat, quòd quilibet emere poſſet, concedebatur tam extraneis, quàm cognatis; ideo cùm extraneis liceret emere à venditore, non requiſitis cognatis eius, à fortiori licebit cuilibet cognato nõ requiſito altero. Secus autem eſt de redemptione: quia iſta introducta eſt in fauorem ipſius venditoris, & fauor ſuus eſt, quòd ſoli ſui conſanguinei redimant, vt poſſeſſiones emptas fidelius curent: & ob hoc reperitur Leui. 25. conceſſum quibuſlibet, ſiue extraneis, ſiue cognatis, quòd poſſent emere à venditore: & tamen redemptio ſolis cognatis reperitur conceſſa, ibidem. Secundò patet ex eo quod habetur hic: nam hic erat caſus redemptionis, ſcilicet, quòd Noemi vendiderat quandam poſſeſſionem Elimelech, & Booz admonebat ſuum cognatum, qui propinquior erat, an vellet redimere poſſeſſionem, alioquin ipſe deliberaret, an emeret: & non reperitur in caſu emptionis cautum, quòd vnus cognatus admoneret alium cognatum, qui eſt in gradu propinquiori; ideo dicunt, quòd poteſt quilibet cognatus emere à venditore non requiſito alio cognato propinquiori ſe, & tamen non poteſt redimere non requiſitis propinquioribus. Dicendum tamen, quòd iſta reſponſio aliquo modo tangit veritatem, ſed non elucidat eam omnino: ideo dicetur, quòd cognati excedebant alios in iure cognationis: ideo quando iure cognationis agebant præponebantur cognati alijs, & propinquiores alijs: in eo autem quod non agebant iure propinquitatis, non præferebantur cognati extraneis: ideo nec magis propinqui minus propinquis: & quia in emendo nunquam faciebant iure propinquitatis, non præferebantur propinquiores minus propinquis: & quia in redimendo agebant aliquando iure propinquitatis, & aliquando

Reſponſio ad q̃ſitum.

A non, interdum propinquiores præferebantur minus propinquis, & interdum non præferebantur. Prima pars patet, quia in emendo à venditore non erat differentia inter cognatos, & non cognatos, ſed poterat quilibet emere, & non tenebantur extranei volentes emere admonere omnes cognatos venditoris an ipſi vellent emere, quia aliàs non competeret redemptio cognatis venditoris. Nam ſi omnes admonerentur, & recuſarent, priuarentur iure ſuo, & non haberent recurſum ad illud, ſicut patet de minus propinquo, quando admonebat propinquiorem de redemptione facienda, quia ſi ille iuri ſuo cedebat, non habebat poſtea recurſum ad illud, ſicut fuit de Booz, qui requiſiuit cognatum ſuum, vt patet infra in litera. Et ſic B non haberent cognati recurſum ad redemptionem poſſeſſionum venditarum, & tamen poterant redimere eas quandocunque erant venditæ: & poterat hoc facere quilibet cognatus, & etiam affinis, vt patet Leui. 25. ergo non requirebant extranei cognatos, an vellent emere poſſeſſiones venales, quando ipſi eas emebant: à fortiori ergo cognatus non requireret cognatum, quia minus differt cognatus à cognato, quàm extraneus à cognato. Item patet hoc, quia poteſtas vendendi concendebatur in fauorem pauperum, nè cogerentur mendicare, & poſſeſſiones ſuæ perirent incultæ, vt declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione: & tamen fauor erat venditorum, quòd cuilibet liceret emere non requiſitio alio: nam ſi nõ C liceret extraneis emere non requiſitis cognatis, ſi illi dicerent, quòd volebant emere, non liceret venditori vendere alicui, niſi illis: & tunc illi darent modicum precium, quod eſſet damnum vendentibus: potiſſimè, quia ſi tenerentur extranei admonere cognatos priuſquam emerent, teneretur etiam cognatus minus propinquus admonere propinquiorem: & tunc ſi ille vellet emere non poſſet emere quiſquam de alijs: & ſic eſſet in poteſtate illius dare modicum precium quantum ipſe vellet, per quod læderetur nimis venditor: quia aut oporteret ipſum non vendere, aut venderet pro modico precio quãtum vellet emptor. Debuit ergo concedi omnibus indiſtinctè, quòd emerent, ſcilicet, quòd quilibet emere poſſet non re- D quiſito aliquo alio. Ideo dicendum quantum ad emptionem, quòd ſi aliquis cognatus emere vellet, non tenebatur emere requirendo prius alios propinquiores, ſed nullo requiſito poterat emere. De redemptione ſecus eſt, quia illa fuit introducta in fauorem venditoris, ſcilicet, vt poſſeſſiones eius curarentur melius per cognatos, quàm per extraneos, ideo cognatis conceſſa eſt redemptio ab extraneis, & non extraneis ab extraneis, nec extraneis à cognatis. Conceſſa autem redemptione ſolis cognatis, non ſequitur inconueniens, quod ſequeretur ſi eis ſolis concederetur emptio, vel ipſi deberent prius admoneri: nam ad illud ſequebatur diminutio precij in venditione, vt ſupra declaratum eſt. Ad redemptionem autem E non ſequebatur iſta diminutio precij: quia ius redimendi erat, quòd quandocunque cognatus venditoris, vel ipſe venditor vellet rehabere rem venditam, daret pro ea partem precij ſuſcepti ſecundum æſtimationem, & proportionem temporis manentis vſque ad Iobelæum ad tempus per tranſitum à venditione, vt declaratum fuit ſupra in quadam quæſtione. Et tunc ſiue cognatus eſſet, ſiue ipſe venditor, non poterat diminuere de precio quod ſuſceperat venditor, conſiderata tamen proportione, vt dictum eſt. Sic patet Leuitici vigeſimoquinto: ideo ſolis cognatis debuit concedi redemptio, ſed non debuit eis ſolis concedi emptio, nec debuerunt ipſi admoneri ab extraneis ad hoc, quòd emerent ipſi, ſi vellent.

Dicen-

Dicendum tamen, quòd licèt ſolis cognatis compe-
tat redemptio, non eſt neceſſe, quòd cognatus minus
propinquus admoneat propinquiorem, vt emat ſem-
per, ſed interdum poſſunt minus propinqui redimere
poſſeſſiones venditas non requiſitis propinquioribus.
Pro quo ſciendum, ſicut ſupra dicebatur, quòd cogna-
ti interdum agunt iure propinquitatis, & interdum
non. Accipiendo primo modo præferuntur propin-
quiores minus propinquis: & tenentur minus pro-
pinqui admonere propinquiores, vt redimant. Acci-
piendo ſecundo modo poſſunt minus propinqui re-
dimere admonitis magis propinquis. Ad ſciendum
autem, quando cognati agunt iure propinquitatis, &
quando non, conſiderandum eſt, quòd aliqua ſunt,
quæ nō poſſunt fieri, niſi iure propinquitatis, eo quòd
non competunt alijs, niſi propinquis, ſicut eſt ſuſcita-
re ſemen defuncti: nam ſolis eis iubetur Deuter. 25.
& alij dato quòd vellent ſuſcitare ſemen defuncti, nō
poſſent, quia non dicerentur ſuſcitare ſemen defun-
cti, ſed ſemen ſuum, eo quòd filius ſuſcitatus à pro-
pinquo iudicatur filius defuncti propter propinquita-
tem, quæ videretur facere idem quadam naturali ha-
bitudine, & magis legali fictione. Dicuntur non age-
re iure propinquitatis, quando non agunt ad ſuſcita-
tionem ſeminis cognati defuncti: ideo ſi primo mo-
do quis redimere vellet poſſeſſionem, ſcilicet, vt il-
lam redimendo ſuſcitaret ſemen defuncti, compete-
bat hoc iure propinquitatis, & tunc non poterat mi-
nus propinquus redimere poſſeſſionem non admo-
nito magis propinquo: Sic fuit in caſu Booz, & co-
gnati ſui, quia agebatur de ſuſcitando ſemine Maalō
defuncti ex Ruth vxore ſua, & qui poſſeſſionem reci-
peret, erat illam recepturus in vxorem; ideo magis
propinquus admonendus erat, quia ad magis propin-
quum pertinet ſeminis ſuſcitatio. Si autem conſan-
guinei vellent redimere poſſeſſionem defuncti non
animo ſuſcitandi ſemen, poterat quilibet propinquus
redimere illam, non requiſito alio propinquiori. Iſta
eſt poſitio, quæ videtur vera. Sed adhuc obijcietur,
quòd in omni caſu redemptionis teneretur minus p-
pinquus admonere propinquiorem ſi volebat redi-
mere poſſeſſionem: nam hic licèt Booz ageret iſta
ad intentionem ſuſcitandi ſemen Maalon defuncti
ex Ruth: tamen non innuebat ſic à principio, quan-
do locutus eſt cognato ſuo, ſed ſolùm, quòd vendita
erat quædam pars agri Noemi, an vellet eam redime-
re cùm eſſet propinquior, & dixit ille, quòd redime-
ret eam: & tunc intulit Booz, quod quando accipe-
ret agrum etiam acciperet Ruth in vxorem ad ſuſci-
tandum ſemen, ad qđ ille dixit, quòd nolebat agrum,
nec vxorem, ſed quòd Booz veteretur priuilegio illiꝰ.
Etiam dixit, cedo iuri propinquitatis. Dicendum er-
go eſt, quòd requirebatur, quòd quandocunque con-
ſanguineus aliquis vellet redimere rem cognati ven-
ditam, quòd requireret, an alij propinquiores vellent
redimere illam. Vel dicendum, quòd Booz egit iſta
ex vrbanitate, ſcilicet, admonens conſanguineum
ſuum, vt redimeret poſſeſſionem, quam ipſe redime-
re poterat illo irrequiſito. Sed dicendum eſt, quòd
quamquam poſitio præcedens videatur rationabilis
ſatis, tamen in omni caſu tenendum eſt, quòd in re-
dimendo poſſeſſionem cognati ſemper minus pro-
pinquus teneatur admonere propinquiores, an vellēt
redimere, quia ſemper agunt iure propinquitatis. Nā
non competit redemptio, niſi propinquis: ideo iure
propinquitatis competit: & vbicunque competit ali-
quid iure propinquitatis, deberet competere prius, vel
perfectius propinquiori iuxta illam regulam Ariſt. 2.
Topicorum. Cſi ſimpliciter ad ſimpliciter, & magis ac
maximè, id eſt, ſi propter eſſe bonum eſt aliquid appe-

Quando cognati agunt iure ꝓpinquitatis, & quādo non.

Obiectio.

Reſponſio ad obiectionem.

F tibile, propter eſſe magis bonum eſt magis appetibile.
Ita de iure competenti ratione conſanguinitatis. Item
patet, quia ſi nō teneretur Booz requirere cognatum
ſuum ad redimendam poſſeſſionem, etiam in caſu,
in quo non erat ſeminis ſuſcitatio, non requiſiuiſſet
eum: quia ipſe requiſiuit eum, quaſi teneretur re-
quirere, vt patet ex verbis Booz ad cognatum, quæ
erant magis verba neceſſitatem oſtendentia, quàm
vrbanitatem, cùm ait, ſi vis poſſidere iure propinquita-
tis, eme, & poſſide, ſin autem diſplicet, indica mihi, vt
ſciam quid agere debeam: ergo innuebat, quòd illi
competebat primò iure cognationis redimere hære-
ditatem, & ſi ipſe nollet volebat eam Booz: & tamen
ſi eſſet vrbanitatis cauſa facta intimatio iſta, non ex-
G primeret Booz, quòd ipſe vellet, vel deliberaret ſuper
iſta redemptione cedente cognato ſuo. Item patet
efficacius, quòd loquatur Booz de neceſſitate, & non
de vrbanitate, quia ſubiunxit: non eſt enim propin-
quus excepto te, qui prior es, & me, qui ſecūdus ſum.
Iſta inducebat Booz ad oſtendendum, quòd compe-
tebat redemptio iure propinquitatis, & deſignauit
maiorem, & minorem propinquitatem: ergo vide-
tur, quòd aliquid competebat propinquiori, quod nō
competebat minus propinquo, quia alioqnin ſuper-
fluum eſſet aſſignare primum, & ſecundum in pro-
pinquitate: & tamen Booz non oſtendebat adhuc,
quòd redemptio iſta poſſeſſionis fieret ad ſuſcitatio-
nem ſeminis, ergo in omni caſu ius redemptionis
H competebat propinquiori, & ille admonendus erat
ab alijs minus propinquis. Item patet, quia cogna-
tus Booz facta iſta requiſitione acceptauit redemptio-
nem poſſeſſionis tanquam ſibi competentem iure
propinquitatis primò: & dixit Booz, quòd acciperet
Ruth in vxorem, & tunc noluit ipſe acceptare redem-
ptionem propter onus ſuſcitationis annexum. Item
patet, quia dixit ille, cedo iuri propinquitatis, ergo vi-
detur, quòd aliquod ius habebat cognatus Booz prō-
pter maiorem propinquitatem, quod non habebat
Booz. Item iſte eius cognatus dixit, tu meo vtere
priuilegio, quo me libenter carere profiteor: ergo
habebat aliquod priuilegium, quod non habebat
Booz. Item conceſſit Booz cognatus eius priuile-
I gium ſuum, & in ſignum conceſſionis ſoluit calcia-
mentum de pedibus ſuis, vt patet infra in litera: ergo
cōpetebat ei propter maiorem propinquitatē aliquid
de iure redimendi, quod non competebat Booz. Di-
cēdum ergo, ꝙ qñcunqꝫ vnus cognatus vellet alterius
cognati redimere poſſeſſiones venditas, oportebat, ꝙ
omnes alios propinquiores ſe admoneret.

Quomodo lex iſta de venditione poſſeſſionum immobilium ad certum tempus non fuit obſeruata ab alijs populis, cùm eſſet tam conueniens.

Quæſtio XVIII.

K QVAERETVR vlterius, cùm iſta lex de ven-
ditione poſſeſſionum immobilium ad certum
tempus, & non in perpetuum eſſet tam conueniens,
vt declaratum eſt in præcedentibus, quomodo non
fuit obſeruata ab alijs populis. Dicendum, quòd iſta
lex non fuit obſeruata apud alios populos: nec obſer-
uatur communiter, eo quòd non eſt tam vtilis alijs
populis, ſicut Iudęis. Ratio differentiæ eſt, quia Iudęis
erat neceſſariū, ꝙ nunꝗ venderēt poſſeſſiones immo-
biles, vel illas venderent ad tempus paucū, eo ꝙ debe-
bant progenies eorū manere diſtinctæ, ſicut fuerāt ab
initio: & Deus hoc volebat Nu. 36. non poterāt tñ eas
diſtinctè conſeruare, niſi per aliqua immobilia bona,
quæ manerēt ſemper in ipſis progeniebus, ꝑ q̄ cogno-
ſcerentur hoīes, quarū familiarum, & tribuum erant.

Si antem venderentur poſſeſſiones in ęternum, vel ad tempus valde longum periret iſta diſtinctio, ergo nō cōceſſa eſt talis venditio. Apud alias autem gentes non eſt neceſſitas iſtius diſtinctionis tribuum, & familiarum, ſicut apud Iudæos, quia illud fiebat præcipuè propter Meſſiam, vt ſciretur de qua ſtirpe erat, de quo declaratum eſt Num.27. & 36. & Leui.25. in alijs aūt gentibus nihil tale futurum erat, ideo cōceditur, quòd quilibet vendat poſſeſſionem ſuam: ſeruatur tamen ſimilitudo quantum ad aliquid, quia in bonis, quæ veniunt iure primogenituræ ſeruatur hoc, ſcilicet, quòd illa non poſſunt alienari donando, vendendo, vel qualitercunque. Inter Iudæos autem ſeruabatur ius primogenituræ, vel cōditio primogenituræ in omnibus quantum ad hoc .ſ. quòd bona nullius vendi poſſent, nec alienari in æternum. Etiam apud quoſdam populos ſeruabatur iſtud quantum ad aliud .ſ. ꝙ nullus permittebatur vendere bona ſua immobilia. Et in alijs nullus permittebatur vendere, niſi oſtenderet cauſam neceſſariam, ſicut fuit quondam apud Locrenſes, vt recitat Ariſ.2.Polit. Nunc autem nullam gentem ſcimus, q̄ talia obſeruet: quia nulla vtilitas vř ſeq ex hoc, ꝙ non permittatur, qlibet vendere poſſeſſionē ſuam.

In quo gradu propinquitatis iſte cognatus Booz attinebat ad Elimelech. Quæſtio XIX.

QVAERETVR vlterius, cùm dixerit hic Booz ad cognatum ſuum, ꝙ emeret iure propinquitatis poſſeſſionē quam vendiderat Ruth Noemi, in quo gradu propinquitatis attinebat iſte ad Elimelech, & ī quo gradu Booz. Pro quo præſupponendū, ꝙ Booz, & cognatus ſuus, de quo hic dicitur, erant cognati Elimelech, cuius poſſeſſio vendebatur: quod patet, quia ipſe dixit, quòd nullus erat propinquus niſi ambo, & ideo competebat ambobus ius repetendi, & redimēdi hæreditatem. Aliqui autē dicunt, quòd iſti duo erant fratres Elimelech, quia Booz dixit hic, partem agri Elimelech fratris noſtri vendit Noemi. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia ſi ambo eſſent fratres Elimelech ambo attinerent in eodem gradu ipſi Mahalō defuncto, cuius poſſeſſio vendebatur, & tñ cognatus Booz erat propinquior, quàm ipſe, ſicut dixit, vt patet hic, & præced.cap. ergo non erāt ambo fratres Elimelech. Alij dicunt, quod erant ambo iſti fratres Mahalon defuncti. Et patet hoc, quia ſuſcitare ſemen pertinet ad fratres defuncti, vt habetur Deuter.25. ſed iſti ſuſcitabant ſemen Mahalon, ideo erant fratres eius. Dicendum, quòd non ſtat per rationem ſupra poſitam: nam ſi ambo eſſent fratres Mahalon attinerēt ei in eodem gradu, & tñ nō attinebant, quia erat vnus propinquior alio, ideo non erant fratres eius. Secundò patet, quia ſi eſſent fratres Mahalō eſſent filij Elimelech, & Noemi, vel ſaltem alterius ipſorum: & tñ hoc non ſtat. De Elimelech.n. ꝙ non eſſet pater eorum patet, quia ipſi vocauerūt eū fratrē, dicentes: partē agri Elimelech fratris noſtri. Quòd aūt Noemi non eſſet mř eorū patet, quia non locuti ſunt de ea, ſicut de matre, ſed ſicut de extranea, dicentes: partē agri vendidit Noemi, q̄ reuerſa eſt de regione Moab. Item, quia Booz, qñ loquebat̄ de Noemi, ſemp habebat eā vt extraneam: nam dixit Booz ad Ruth, nolo ꝙ reuertatis vacua ad ſocrū tuā. Item, quia Noemi dixit de Booz ad ipſam Ruth, ꝓpinquus noſter eſt hō: ſi tñ eſſet filius ſuus non vocaret eū propinquū, ſed alio nomine ſpecialioris ꝓpinquitatis, ideo non erat frater Mahalon. Item ſi iſti duo eſſent fratres Mahalon, tenerētur ſuſcitare ſemē eius ſub pęna, quę habetur Deuter.25. & tamen cum nollent ſuſcitare ſemen, non fuit hic inflicta pęna, q̄ habetur ibi, vt patet hic in litera, ergo non erant fratres Mahalon.

A Dicendum igitur, ꝙ iſti duo erāt cognati Mahalō filij Elimelech, & tñ non erāt fratres eius, nec erāt patrui eius .ſ. fratres Elimelech patris eius: qđ apparet ex ꝓbationibus inductis: & tñ licèt non eſſent fratres, nec patrui ꝑtinebat ad eos redēptio poſſeſſionū Elimelech, & ſuſcitatio ſeminis Mahalon. Cùm aūt obijcit̄, ꝙ iſti eſſent fratres Elimelech, cū dicat̄ hic, Elimelech fratris noſtri. Dicendū, ꝙ frater accipit̄ largè ꝓ quolibet cognato: & interdū oēs Hebręi inter ſe vocant̄ fratres, vt patet Exo.21. & Deu.16. Cū aūt dř, ꝙ iſti duo erāt fratres Mahalō, eo ꝙ cōpetebat eis ſuſcitare ſemē illius; dicendū, ꝙ nō ſtat, qa ēt non fratribus cōpetebat hoc, dū tñ eſſent cognati in aliqbus gradibus ꝓpinqs. Et patet, qa Booz, & cognatus ſuus erāt cognati Mahalō, & B non erāt ambo in eodē gradu, & tñ cōpetebat vtrique ſuſcitare ſemē Mahalō, vt patet in lřa: & tñ dato, ꝙ vnꝰ eorū eſſet frater Mahalō, nō poterāt ambo eſſe fratres eius, qa nō erāt cognati ęqualiter, & tñ ſi eſſent fratres eſſent cognati in eodē gradu: & ſic ad alios cognatos, q non erāt fratres ꝑtinebat ēt ſuſcitare ſemē defuncti: de quo magis declarabitur infra in quadā quæſtione. Reſponſio ad q̄ſitum.

Quare dixit Booz ad cognatum ſuum, quòd Noemi vendiderat partem agri. Quæſtio XX.

QVAERETVR vlterius, quare dixit Booz ad cognatū ſuū, ꝙ Noemi vendiderat partem agri. Dicēdū, ꝙ Booz volebat agere de cōtractu matrimo- C nij cū Ruth, vt ſuſcitaret̄ ſemē defuncti, & qa hoc ꝑtinebat ad ꝓpinquos, & nunc non erāt, niſi duo .ſ. Booz, & cognatus ſuus, ſicut dř hic in lřa .ſ. Nullus eſt ꝓpinquus excepto te, q prior es, & me, q ſum ſecūdus: ideo volebat Booz agere, ꝙ ipſe, vel cognatꝰ ſuus acciperet Ruth in vxorē: & qa ipſe nō poterat accipere Ruth in vxorē, niſi prius cognatus ſuꝰ cederet iuri cognationis, voluit tentare Booz cognatū ſuum, an vellet accipere Ruth in vxorem, vel non: & ad ſciēdū hoc ꝓpoſuit id, in quo poterat ſciri .ſ. ꝙ Noemi vendiderat partē agri pertinentē ad Elimelech, & ipſe erat ꝓpinquus, an vellet redimere illā: iſtud ꝓponebat, qa veriſimiliter p̄ſumebat Booz, ꝙ cognatus ſuus vellet poſſeſſionē emere, ideo nunc diceret ei Booz, ꝙ acciperet ſimul Ruth D in vxorē, & ſi nō recuſaret iſtud onus, bene factū eſſet, ſi aūt recuſaret deuolueret̄ ad ipſum. Sed tunc dicendum, quare Booz nō propoſuit ipſi cognato ſuo iſtud ſimpliciter, ſine aliqua venditione poſſeſſionis, dicēs, ꝙ acciperet Ruth in vxorē ad ſuſcitandū ſemē defuncti cognati ſui, quia ēt hoc mō poſſet cognoſcere, an ipſe vellet facere hoc. Dicendum, ꝙ Booz voluit iſtud prępponere ad inducendū de matrimonio Ruth ꝓpter multa. Primum erat ad magis mouendū cognatū ſuū, vt acciperet Ruth in vxorē: nam ſi proponeret ei ſimpliciter .ſ. an vellet ipſam in vxorē, fortè illico recuſaret onus, ſicut poſtea recuſauit. Cùm autem præpoſuit ei de redemptione hæreditatis motus eſt ad redimendū eam, dicens: ego agrum emam: ideo cū poſtea diceretur ei, ꝙ acciperet Ruth in vxorē, E acciperet illam fortè ex rubore ne videret̄ mutabilis cū conceſſiſſet primū, cui iſtud annexum erat. Secundū erat, vt magis appareret voluntas illius ad non accipiendum Ruth in vxorem: nam præſumebat Booz, ꝙ cognatus ſuus nollet accipere Ruth: & tñ, vt magis appareret in eo voluntas illa fuit ꝯueniens, ꝙ poneret Booz aliquid, ad qđ moueretur ille, & tamē illud dimitteret, vt non acciperet Ruth in vxorē .ſ. ꝙ diceret ei Booz ſi volebat hęreditatem illam redimere, q̄ erat cōcupiſcibilis, & ille acceptaret eam: & poſtea proponeret ei, ꝙ acciperet Ruth in vxorem, quæ erat aliquid annexū, & dimitteret hęreditatem, quam acceptauerat, vt non acciperet Ruth appareret, ꝙ nullo modo eam volebat. Tertium fuit,

vt

vt non præſumeretur aliquid cōtra ipſum Booz: nam
ſi ipſe proponeret cognato ſuo, quòd acciperet Ruth
in vxorem ad ſuſcitandum ſemen, & uon proponeret
aliquid aliud, per quod alliceretur ad eam accipiendū:
& non acciperet illam cognatus, ſed poſtea illam acci
peret Booz: præſumeretur cōtra illum, quòd ipſe de-
ſideraſſet accipere Ruth in vxorem: & ob hoc prępo-
ſuerat ipſi cognato ſuo id, quod erat graue ſolùm. ſ. ꝙ
acciperet Ruth in vxorem, & nō propoſuerat ei quod
erat concupiſcibile. ſ. redimere poſſeſſionem: vt ergo
nou poſſet contra eum præſumi, propoſuit ei id, per
quod allici poterat ad capiendum eam, vt cùm ipſe po
ſtea illam caperet non præſumeretur contra eū quid-
quam. Quartum erat ad declarandum, quo iure acci-
piebat Ruth in vxorem: nam ſi nō propoſuiſſet Booz
de redimenda poſſeſſione, & propoſuiſſet de accipiē-
da Ruth in vxorem, & acciperet eam nolente illam ac
cipere cognato ſuo, non appareret adhuc an acciperet
eam ad ſuſcitandum ſemen defuncti, vel aliquo mo-
do: quia poterat eam accipere vno modo, vel altero,
vt infra declarabitur in quadam quæſtione: & ſi nō ac-
ciperet eam ad ſuſcitandū ſemeu, nō poſſet redimere
poſſeſſioues vendi as defuncti, ſed vendicaret eas alius
cognatus, qui propinquior erat. Vt ergo appareret,
quòd ad eum pertinebat iſta redemptio, & non ad co
gnatum ſuum, voluit oſtendere publicè, ꝙ accipiebat
Ruth ad ſuſcitandum ſemen defuncti. Hoc autē non
poterat indicari conſequenter, niſi per iſtam præſum-
ptionem de redimēda poſſeſſione, quia ille, qui vellet
redimere poſſeſſionem iure propinquitatis, oſtende-
ret ſe velle vti iure propinquitatis in ſuſcitatione ſemi-
nis, & cùm cognatus Booz publicè refutaret iſtam ſu-
ſcitationem, ſuccederet publicè Booz in redemptiōe
poſſeſſionis, & ſuſcitatione ſeminis. Quintum erat,
quia non ſolum volebat Booz accipere Ruth in vxo-
rem, ſed etiam cum illa omnia bona, quæ fuerant Eli-
melech, & filiorum ſuorum: & quia iſta bona non ꝑ-
ueniebant ad eum, licèt acciperet Ruth in vxorem, ſi
non acciperet eam ad ſuſcitandum ſemen defuncti,
ideo voluit oſtendere, quòd accipiebat eam ad ſuſcita-
tionem ſeminis: nam ſi Booz accepiſſet Ruth uon ad
ſuſcitationem ſeminis, non proueniebant ei bona de-
functi; & ſi vellet illa accipe obſtaret ei cognatus ſuus,
dicens, quòd ad eum pertinebant, quia ipſe erat ꝓpin-
quior: ideo expediens fuit ipſi Booz, quod oſtenderet
publicè, quòd accipiebat Ruth in vxorem ad ſuſcita-
tionem ſeminis defuncti, vt per hoc publicè ſuccede-
reut ei omnia bona defunctorum, & renunciaret co-
gnatus ſuus priuilegio. Iſta autem non potuiſſent
conuenienter fieri, ſi non ꝑ poſuiſſet Booz de redem-
ptione hæreditatis: ideo debuit proponere: quia aliàs
non cognoſceretur, an acciperet Ruth ad ſuſcitan-
dum ſemen, vel aliàs. Etiam cognatus ſuus non ce-
deret iuri propinquitatis.

Cùm Booz referret Noemi poſſeſſionem vendidiſſe, cur addidit, eam de terra Moab reuertiſſe. Quæſtio XXI.

QVAERETVR vlterius, cùm Booz enarraret
cognato ſuo caſum, ſcilicet, quòd Noemi ven-
deret quandam poſſeſſionem, cur dixit, quæ reuerſa
eſt de regione Moabitide? quia iſtud nunc non vide-
batur pertinere ad neceſſitatem hiſtoriæ. Aliquis di-
cet, quòd iſtud poſitum fuit quaſi ex accidenti, licèt
non multum faceret ad hiſtoriam. Dicendum, quòd
non ſtat hoc, quia ſacra ſcriptura eſt nimis moderata,
& in ea non debet aliqua ſuperfluitas nominari, quia
potius debet aliquid dici breue, quàm ſuperfluū; ideo
cùm poteſt aſſignari ratio dicti in ſacra ſcriptura non
F debet dici eſſe ſuperfluum, vel ex accidenti dictum.
Dicendum ergo, quòd iſtud tetigit Booz ad ſignifi-
candum quaſi ſummam dictorum ſuorum: nam di-
cebat, quòd Noemi vēdiderat partem agri Elimelech
viri ſui: & quia ager non erat ſuus, ſed pertinebat ad
hæredes viri ſui, q erant iſti cognati duo, ſcilicet Booz,
& cognatus ſuus, non poterat vendere ſine aliqua vr-
gente neceſſitate, & ad ſignificandum iſtam neceſſi-
tatem, dixit, quæ reuerſa eſt de regione Moabitide, ſci-
licet, ſtetit in regione illa peregrinando decem annis
famis, & ibi conſumpſit bona multa, & virum, & fi-
lios perdidit, & nunc reuerſa eſt inops: ideo eget, vt
vendat aliquam poſſeſſiouem ad ſe ſuſtentandum:
voluit etiam tangere aliud, quod poſtea dicturus erat:
G nam volebat dicere Booz de ſuſcitatione ſeminis Ma-
halon mortui, qui fuerat vir Ruth, & ad hoc debebat
ſignificare quomodo maritus Ruth, qui erat cogna-
tus eorum mortuus erat, & iſtud ſignificauit in bre-
ui, dicens, quæ reuerſa eſt de regione Moabitide.
Hæc autem omnia implicitè tetigit, dicendo, quæ re-
uerſa eſt de regione Moab, ſicut nos in locutionibus
noſtris præmittimus quædam verba comprehenſiua
magnæ ſenteutiæ quantum ad ea, quæ poſtea ſequun-
tur in ipſis locutionibus.

Bona Elimelech, & Chelion, & filiorum, quo iure manebant in poteſtate Noemi, & quanto tempore manere debebant. Quæſt. XXII.

H QVAERETVR vlterius, cùm nunc bona Eli-
melech, & Chelion, & Mahalon filiorum ſuo-
rū eſſent in poteſtate Noemi, & Ruth, quo iure erant,
& vſque ad quantum tempus permanere debebant
apud illas. Dicendum eſt, quòd bona Elimelech,
& filiorum ſuorum, quæ manebant nunc apud Noe-
mi, & Ruth non erant ipſarum, quia ipſe non pote-
rant ſuccedere in eis: nam in veteri teſtamento fœ-
minæ non ſuccedebāt vnquā in bonis immobilibus,
niſi cùm quis moreretur nullos habens filios Nu. 27.
quia tunc ſi haberent filias pertinebant bona ad illas:
hic autem nou habebat Elimelech, & filij ſui filios,
nec filias; ideo bona eorum deuoluebantur ad co-
I gnatos propinquiores, ſed nullo iure pertinebant ad
Noemi, & Ruth, vt declaratum fuit ſupra in quadam
quæſtione, qua quærebatur an Noemi poterat ven-
dere iſtam poſſeſſionem, de qua hic dicitur. Sed di-
cendum, quòd bona manebant nunc apud eas ex cō-
ceſſione legis, eo quòd iſtę videbantur reprǫſentare vi
rorum defunctorum perſonas: & quamdiu illas re-
prǫſentarent tenerent bona iſta. Cùm autem deſine-
rent reprǫſentare tranſirent bona ad alios. Pro quo
ſciendum, quòd iſta bona erant Elimelech, Chelion,
& Mahalon defunctorum: & ſecundùm legem pro-
ueniebant filijs eorum. Nou habebant tamen filios
aliquos, ideo volebat lex, quòd darētur filijs, qui ſuſci-
tarentur eis, qui eſſent filij legales. ſ. lex iubebat, quòd
K cognati defunctorū ſuſcitarent ſemē ipſorum: & filij,
qui naſcerētur de vxoribus defunctorū, & cognatis ip
ſorum ſuſcipientibus eas, iudicabantur filij defuncto
rum: & iſti habituri erant bona ipſorum, ac ſi eſſent fi-
lij eorū: ideo quādiu vxor defuncti erat in potentia ad
ſuſcipiendum virum, qui ſuſcitaret ſemen defuncti,
reprǫſentabat perſonam mortui, & quòd de ea na-
ſciturus erat filius ipſi mortuo, & ob hoc tamdiu te-
nebat ipſa bona defuncti. Si autem mulier diſpone-
retur taliter, quòd iam non ſuſcitatura eſſet defun-
cti ſemen, ſcilicet, quia accipiebat aliquem in vi-
rum, qui non poterat ſuſcitare ſemen defuncto, eo
quòd non erat de cognatione ſua, non poterat tenere
iā bona defuncti, & tranſibant ea ad hęredes defuncti:

nunc

nunc aũt ſic erat in Ruth, & Noemi, quia Elimelech, A Chelion, & Mahalõ mortui bona reliquerãt, & Ruth volebat ſuſcitare ſemen viro ſuo cũ eſſet prompta ſuſcipere in virum quemquam cognatum viri ſui, qui ſuſcitaret ſemen eius, ideo manere debebant adhuc bona penes Ruth. Cùm autem Ruth acciperet virum ad ſuſcitandum ſemen defuncto, tranſibant bona ad poteſtatem viri, eo quòd principaliter ille ſuſcitabat ſemen defuncto: cùm autem filius natus eſſet loco defuncti, quia ille cẽſebatur tanquã eſſet vere filius eius, ad illum bona tranſibant, quia propter illum facta fuerat tota iſta ſuſcitatio, & ille plenè repræſentabat perſonam defuncti. Si autem Ruth accepiſſet in virũ aliquem, qui non eſſet de cognatione Mahalon viri ſui: eo facto priuanda erat poſſeſſione bonorum. B

Cùm bona hæc tenerentur nunc pro indiuiſo à Noemi, & Ruth: ad quam propriè attinebant hæc bona, & eorum venditio.

Quæſt. XXIII.

QVAERETVR vlterius, cùm bona iſta prædicta tenerent̃ nũc pro indiuiſo a Noemi, & Ruth, ad quã proprie pertinebant iſta bona, vel ad quam expectabat vẽditio eorum, cùm nunc vendita fuerint aliqua. Aliquis dicet, ꝙ ad Noemi pertinebat bonorum poſſeſſio, & ẽt venditio. Quod patet, quia ipſa vendidit partem agri Elimelech, vt patet inf. in litera. In ꝯtrariũ vr̃, ꝙ pertinebat ad Ruth, quia propter Ruth acceperit illa Booz omnia. ſ. accepta Ruth in vxorem, & tñ non accepiſſet oĩa cum illa niſi nunc poſſeſſio oĩum pertineret ad illã. Aliquis dicet, ꝙ nõ competebant iſta bo- C na in ſolidum ad aliquam iſtarum, ſed ad vtranque ipſarum aliquid pertinebat: quod patet, quia iſta bona erant trium virorum. ſ. Elimelech, Chelion, & Mahalon, & competebant fęminis propter viros defunctos, ſed Noemi erat vxor Elimelech, & Ruth Mahalon: ergo ad vtranque diuiſim pertinebant bona. Dicendum tñ, ꝙ hoc non ſtat, quia nõ pertinebant aliqua bona ad Noemi, ſed omnia ad Ruth. quod patet, quia competebant bona iſta fęminis inquantum ſuſcitaturę erant ſemen viris ſuis defunctis: ſed Noemi non erat ſuſcitatura ſemen, ergo nõ competebat ei poſſeſsio aliquorum bonorum. Patet, quia Noemi erat vetuſtiſsima non apta vinculo coniugali, vt ipſa dixit ſupra 1. capit. Secundò patet, quia dato quòd Noemi eſſet ætate iu- D uencula, & non repugnaret ei concipere, non competeret ei ſuſcitare ſemen viro ſuo, eo ꝙ ſm legem non erat ſuſcitandum ſemen ipſi Elimelech: quia ſemen ſuſcitatur illi ſoli, qui ſuſcepit vxorem, & non genito filio mortuus eſt, & reliquit vxorem: vel ſi genuit filium mortuus eſt filius ante patrem priuſquam acciperet vxorem, & tamen non fuit ſic in Elimelech, qa ipſe genuit duos filios. ſ. Chelion, & Mahalon, & mortuus eſt ante illos, & ipſi acceperunt vxores, ideo filiis ſuis, & non ei ſemen ſuſcitandum erat, quia ipſe ſemẽ reliquerat. Tertiò patet, quia qñ Booz accepit Ruth in vxorem non dixit ſe accipere illã, niſi ad ſuſcitandũ ſemen Mahalon, vt patet inf. in litera: non poterat ergo tenere Noemi aliqua bona propter ſuſcitationẽ ſe- E minis. Quartò patet, quia dato ꝙ deberet Noemi ſuſcitare ſemen viro ſuo Elimelech non habebat aliqua bona, q̃ poſſideret: nã nulla bona ei relicta ſunt de bonis viri ſui, eo ꝙ quando mortuus eſt Elimelech manſerunt duo filij eius Chelion, & Mahalon, vt patet ſup. 1. & illi ſuccedebant in bonis. Nam exiſtentibus filiis nulli alij hæredes requiruntur Nu. 27. ideo tranſierũt ad eos oĩa bona Elimelech, vel ius oĩum bonorũ, deinde mortui ſunt illi nõ relicto ſemine, & vxor alter⁹ eorum. ſ. Ruth manſit q̃ poterat ſuſcitare ſemẽ ſaltẽ vni⁹ eorum, iõ ad illã tranſire debebant bona ſub ſpem ſuſcitationis ſeminis. Et patet hoc, qa qñ data eſt ipſa ad ſuſcitãdũ ſemẽ Booz ĩ vxorem: oĩa bona cum ea data ſunt: ergo qñ nõ erat data ẽt ad eã oĩa bona ꝑtinebant, & nihil ad Noemi, iõ venditio iſtorum, vel alienatio q̃cunq; ꝑtinebat ad ius Ruth, & nõ Noemi: & tñ Noemi vẽdebat, eo ꝙ ipſa erat ſocrus, & Ruth erat Nurus, & ſic erat Noemi tanq̃ mater: iõ iuſtum erat, ꝙ diſpoſitio rerum oĩum pertineret ad Noemi: potiſſimè, qa cùm Ruth tantum diligeret ipſam Noemi, permitteret ei diſpoſitionem oĩum rerum, quæ ſibi deberetur.

Cur Booz dixit, quòd Noemi vẽdiderat partem agri Elimelech, & non dixit quòd Ruth. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR vlterius, cũ ius vẽdẽdi ꝑtineret ad Ruth, & tota adminiſtratio rerũ. cur Booz dixit, ꝙ Noemi vendiderat partẽ agri Elimelech, & non dixit ꝙ Ruth. Rñdẽdũ, ꝙ Booz voluit facere, ꝙ cognatus ſuus oñderet volũtatẽ ſuã circa Ruth accipiendã in vxorẽ, ꝙ nolebat illã, & vt magis pateret iſta volũtas, voluit Booz præponere aliqd, ꝑ quod allieeret̃ cognatus eius, & acceptaret id, & tñ poſtea reſurgeret tantũ on⁹, qđ ſibi imponebat̃ de ſuſcitatione ſeminis Mahalõ ex Ruth: & ob hoc derelinqueret qđ iã acceptauerat: ex quo appareret, ꝙ nimis exoſũ habebat recipere Ruth ĩ vxorẽ. Et ad hoc vt declaratũ ẽ, ſup. ĩ quadã. q. debuit dicere Booz cognato ſuo pri⁹ ſi vellet redimere poſſeſſionẽ quãdã, q̃ vẽdiderat Noemi q̃ ſi vellet ſuſcitare ſemen, qa ſi pri⁹ diceret̃ de ſuſcitatione ſeminis neutrũ vellet: ex eadẽ cã debuit dicere, ꝙ vendiderat poſſeſſionẽ iſtã Noemi, & nõ Ruth, qa dicendo, ꝙ Noemi vendebat nõ ſignificabat̃, ꝙ accipiens poſſeſſionẽ dẽret accipere Noemi ad ſuſcitãdũ ſemen, qa ipſa nõ erat apta ad ſuſcitationẽ ſeminis, cũ eſſet ſenecture ꝯfecta ſup. 1. ca. Si ãt diceret̃, ꝙ Ruth vendebat poſſeſſionem, ſignificaret̃, ꝙ etiã ea deberet ſuſcitare ſemen. Nã Ruth erat iuuencula apta ad ſuſcitationẽ ſeminis, & vir ſuus deceſſerat ſine ſemine, iõ accipienda erat in vxorẽ ad ꝑdictã ſuſcitationem. Voluit ergo dicere de Noemi, vt nõ retraheret̃ cognatus ſuus ab acceptatione redẽptionis hr̃ditatis timens ſeminis ſuſcitationẽ, q̃ tñ timeret ſi diceret̃ ei, ꝙ Ruth vendebat poſſeſſionẽ. Alia cã forte põt eſſe. ſ. ꝙ Booz nõ diceret hoc, vt cognatus ſuus nõ formidaret ſeminis ſuſcitationẽ, ſed qa adminiſtratio totius poſſeſſionis Elimelech, Chelion, & Mahalon erat penes Noemi, licèt de iure cõpeteret ipſi Ruth; dicebatur ipſa Noemi vendere, & non Ruth nurus eius.

Si Ruth nollet ſuſcitare ſemẽ viro defuncto, quid fieri deberet de iſtis poſſeſſionibus Elimelech, Chelion, & Mahalon.

Quæſt. XXV.

QVAERETVR vlterius, ſi Ruth nollet ſuſcitare ſemen viro, vel ꝯtingeret, ꝙ nõ ſuſcitaret, qd fieri deberet de iſtis poſſeſſionibus Elimelech, Cheliõ & Mahalõ. Dicendũ, ꝙ aut Ruth nolebat ſuſcitare ſemen viro ſuo. ſ. ꝙ nolebat accipere in virũ aliquem cognatũ viri ſui, aut aliquo mõ ꝯtingebat, ꝙ nõ ſuſcitabatur nomen, vel ſemen, licèt ipſa vellet. Si primũ dicendũ, ꝙ nõ ꝑmitterebat̃ mulier voluntati ſuę, qa mulier defuncti nõ relinquentis ſemen erat obligata ſm legẽ ad hoc ꝙ acciperet in virũ aliquẽ de cognatis viri ſui, ſi ille vellet: & ſi anteq̃ admoneret cognatos viri ſui acciperet in virũ aliũ erat adultera, & poterat accuſari de adulterio: ſicut ſi eſſet fornicata cũ alio viro poſt ꝯſummatũ mr̃imoniũ, vel dum erat deſpõſata per verba de ꝑſenti, vt declarabitur inſ. in quadã q. & patet Ge. 38. de Thamar nuru Iuda, q̃ erat ſuſcipienda in vxorẽ a Sella filio Iudæ ad ſuſcitandũ ſemen fratrũ ſuorũ defunctorum ſine ſemine, iõ iſte caſus non ſtat. Si autẽ contingeret, ꝙ mulier volens ſuſcitare ſemen viro non ſuſcitaret illud, iſtud eſſet tripliciter. Vno mõ, quia cõtingebat, ꝙ mulier antequã acciperet ĩ virũ aliquem de cognatis ſuis, moriebatur, vel quia moriebantur omnes cognati defuncti, ita vt null⁹ ſupereſſet, q poſſet de iure ſuſcitare ſemẽ. Vel qa accepta ẽ in vxorẽ ab aliquo de

viri ſui cognatis, & tñ nõ ſuſcitatũ eſt ſemen. Si primo F mõ cũ mulier maneret in propoſito ſuſcitandi ſemen q̃ñdocunq; vellet eam accipere ĩ vxorē aliq̃s de cognatis viri ſui cēſebat̃ adhuc repreſentare pſonā defuncti, vt declaratum eſt ſupra in quadam quæſt. ideo manebant ſemper bona defuncti penes ipſam mulierē. Mortua autem illa, quia nõ erat ſpes vlla de ſuſcitatione ſeminis defuncti, cùm non eſſet mulier, de qua deuoluebantur bona ad hæredes defuncti, qui ſ'm legem ab inteſtato ei ſuccedebãt niſi fortè ſupereſſent aliæ vxores defuncti non repudiatæ: nam ex qualibet illarum poterat ſuſcitari ſemen defuncto, vt declarabitur infra in quadam quæſt. quia tunc defuncta vna vxore deuoluerentur bona ad alteram, q̃ poſſet, & deberet de iure ſuſcitare ſemen defuncto: ſi tñ vnica eſſet vxor, mortua G illa, trãſibant illico bona ad hæredes defuncti, qui ſuccedebant ſibi ab inteſtato. Vnde ſi Ruth contingeret mori antequam acciperet̃ in vxorem a Booz ad ſuſcitandum ſemen, manerēt bona defunctorum apud eã ipſa viuente, ſicut nunc manſerunt: & ipſa mortua trãſirent illico ad cognatos viri ſui. ſ. ad Booz, & cognatũ ſuum, vel alterum eorum. Si aũt ſecundo modo. ſ. q̃ moriebant̃ oẽs cognati ipſius defuncti antequam quiſquam eorum ſuſciperet vxorem illius ad ſuſcitationē ſeminis, deuoluebantur bona ad ꝓximos hęredes. Iſte autem caſus ſatis poſſibilis erat, quia licèt nõ poſſet aliquis mori in toto Iſrael, qui non haberet cognatos aliquos, ſiue modicum ſiue multum in grado diſtantes, ita vt poſſent ſuccedere ei ab inteſtato: tñ poterat eſſe, H q̃ quis eſſet, qui nõ haberet aliquē cognatũ, qui ſuſcitare poſſet ſemen eius: quia ad ſuſcitandum ſemen nõ admittebantur oẽs cognati in quocunq; gradu eſſent: ſed ſolũ illi, qui erant in gradu quodam determinato. Qđ patet, quia Booz dixit hic ad cognatum ſuũ, q̃ nullus erat propinquus, qui poſſet redimere iure propinq̃tatis poſſeſſionem venditã, niſi ambo. ſ. ipſe & cognat' ſuus. ſi aũt iſti duo deceſſiſſent tp̃e hoc: nullus maneret, qui iure propinquitatis poſſet redimere poſſeſſionem Elimelech, & ꝯſequenter nec ſuſcitare ſemē, cũ ſuſcitatio ſeminis fieret iure ꝓpinquitatis. ſ. ſemper ab immediatiori: ſi aũt iſti duo eſſent mortui iã nulla eſſet ſpes ſuſcitationis ſeminis defuncti, quia nullus eſſet qui ſuſcitaret: ideo non manerēt bona iã penes Ruth, I quia apud ipſam manebant inquantũ ipſa erat apta ſuſcitare ſemen defuncto, & tunc deuoluerentur iſta bona ad hæredes proximos Elimelech & filiorum eius. alij tñ eſſent ĩ tali gradu, q̃ non poſſent ſuſcitare ſemē iſtorum. Si ãt tertio modo. ſ. q̃ mulier accepta eſt in vxorem ab aliquo de cognatis viri ſui ad ſuſcitandum ſemen: & tñ non ſuſcitatum eſt. Dicēdum q̃ quõcunque ſit, illico, vt quis de cognatis accipiebat mulierem ad ſuſcitandum ſemen defuncto, deuoluebantur bona ad ipſum ſub ſpe, q̃ inde filius naſciturus eſſet, qui cenſeretur filius defuncti, & loco ei' haberetur, & ſuccederet ei, & tunc poterat ꝯtingere, q̃ iſti dantes opera generationi non gignerent: & tñ hoc non obſtante quandiu manerent iſti duo, bona manebant penes il- K los: ſi autē decederet alter ipſorum, & non eſſet genitus filius vel filia, aut decederet vir aut fęmina, ſi decederet fęmina, auferebatur iam ſpes ſuſcitandi ſemē cũ non poſſet fieri ſuſcitatio niſi ex vxore defuncti, ideo deuoluebant̃ tunc bona ad hæredes proximos defuncti, qui ab inteſtato ei ſuccedebant: niſi eſſent multę vxores defuncti nõ repudiatæ, quia q̃libet illarum poſſet tunc ſuſcitare ſemen viro ſuo, ſi nondum accepiſſet alium virum, & fieret de qualibet illarũ ſicut dictũ eſt de prima. Si aũt decederet vir, aut fęmina manēs eſſet apta ad ſuſcitandum ſemen, aut non: ſi eſſet inepta ad ſuſcitationem ſeminis, vtpote q̃a ſenectute ꝓfecta, deuoluebant̃ illico bona ad hęredes defuncti, velut ſi nõ reliquiſſet vxorē, quia non eſſe, & inutilē eſſe q̃ui

Doct. ſnia penes hoc q̃ſitum.

parant̃. Si ãt eſſet apta ad ſuſcitandum ſemen, quia adhuc erat in ætate in qua poſſet gignere: aut ſupererat aliquis de cognatis defuncti, qui vellet eã accipere in vxorem aut nõ: ſi nullus ſupereſſet, deuoluebatur hæreditas ad proximos hæredes defuncti, qui tamen non ſuſcitabant ſemē eius, vt declaratum eſt in ſecundo caſu: ſi autem aliqui ſupererant, qui poſſent ſuſcitare ſemen defuncti, manebant bona apud mulierem, & ipſa tenebatur admonere eos an quiſquam eorum vellet ſuſcitare ex ea ſemen defuncto. Et ſi quiſquam vellet, accipiebat illam, & tranſibant bona ad eum, & manebant apud ipſum vſquequo gigneret filium ipſi defuncto ſuccedentem. Vel moreretur alter coniugum, & tunc fiebat ſicut ſupra dictum eſt. Si autem quiſque de cognatis defuncti nolebat mulierem accipere in vxorem, declarabitur ſequenti quæſt.

Quid fieret de poſſeſſionibus Elimelech, Chelion, & Mahalon ſi Booz, & alij cognati nollent accipere Ruth in vxorem, & an ſuccederet Ruth in bonis defunctorum.

Quæſt. XXVI.

QVAERETVR vlterius, ſi Booz nollet accipere Ruth in vxorē nec etiam cognat' ſuus de quo hic dicitur, quid fieret de poſſeſſionibus Elimelech, Chelion, & Mahalon. Dicendum, q̃ vxor defuncti q̃ñ non reliquerat defunctus ſemen, tenebat̃ admonere cognatos defuncti, vt eam quiſquam eorum ſuſciperet ĩ vxorem, & admonebat eos per ordinem, ſicut cõpetebat eis ordinatim ſuſcitatio ſeminis. nam propinquiori cõpetebat immediatè, & ille admonend' erat, H an vellet ſuſcitare ſemen fratri ſuo, vel cognato: & ſi nollet, fiebat pœna, q̃ hr̃ Deut. 25. ſi eſſet frater defuncti. ſ. quòd mulier diſcalciaret eum, & ſpueret ĩ faciem eius, vocareturq; domus eius domus diſcalciati in Iſrael. Si ãt eſſet cognatus, & non frater non fiebat iſta pęna, vt declarabitur inf. in quadam q̃ſt. & poſt hunc admonebat mulier ſequentē: & ſi nollet, fiebat idem. Et ſic diſcurrebat per oẽs, quotquot erant illi, qui poterant de iure ſuſcitare ſemen defuncto. Nam non poterat quilibet cognatus in quocunq; gradu ſuſcitare ſemen defuncto, vt dictum eſt ꝑced. q̃ſt. & magis declarabitur inf. in quadam q̃ſt. & ſi aliquis iſtorum ſaltem vltimus ſuſciperet eam, ad illum tranſibant poſſeſſio- I nes, ſicut dictum eſt ꝑced. q̃ſt. ſi autem nullus vellet ſuſcipere mulierem iſtam, ipſa poterat accipere ĩ virum aliquem, qui non eſſet de cognatione viri ſui: & tamē tunc non tenebat aliquid de poſſeſſionibus ei', ſed deuoluebantur oẽs ad cognatos ꝓximos. ſ. q̃ iſtimet, qui mulierem illam accipere noluerãt ſuccederent in illis bonis, etiam ſi non ſuſcitarent iam defuncti ſemen. Et ſic ſi Booz noluiſſet accipere Ruth in vxorem, nec ẽt cognatus ſuus, ipſa quidem abſoluebatur a debito ſuſcitandi ſemen: & tamen nihilominus iſti ſuccedebãt in bonis defunctorum iure ꝓpinquitatis, quia nullus erat propinquior, & hoc iure voluerat cognatus Booz redimere poſſeſſionem Elimelech. ſ. quod poſſeſſionem redimeret, & nõ acciperet in vxorem ipsã Ruth. K Et tñ quando aliquis de cognatione etiam ſi minus volebat ſuſcitare ſemen defuncto, ille priuabat oẽs alios cognatos iure ſucceſsionis, etiam ſi illi eſſent defuncto propinquiores: ſicut fuit nunc in Booz, qui erat min' ꝓpinquus q̃ alius cognatus ſuus. Quod patet in litera, quia tamen ille noluit ſuſcitare ſemen defuncto ꝑdidit ius hæreditatis, & ſucceſſit Booz. Sed dicetur, quòd in hoc videtur eſſe grauamen, ſ. quòd ſi mulier prompta eſt ſuſcipere in virum de cognatione quemcunque defuncti ad ſuſcitandum ſęmen eius, quòd priuer̃ hæreditatis poſſeſſione, & fructu: nam ſi aliquis eam ſuſciperet de cognatione defuncti illa teneret bona defuncti cum viro, qui illam accipiebat: & gauderet commodo fructuum: ſi autem nullus eam vellet accipere, ipſa nihil minus faciebat quàm ſi

acciperetur realiter ad ſuſcitandum ſemen defuncti: ideo ꝙ non gauderet fructu hæreditatis, videtur incõueniens. Aliquis fortè dicet, quòd mulieri in caſu iſto manebant bona, vel aliqua pars eorum, licèt non appareat. Dicendum, ꝙ falſum eſt, quia mutaretur tunc ſtatus legis: nam Deus dederat modum ſucceſſionis hęreditariæ in veteri teſtamento, & ſm illam nunquam ſuccedebant fęminæ, niſi eſſent filię reſpectu patris, qñ pater nullum filium relinquebat: Num. 27. & tamen hic non erat tale, ideo non habebat talis mulier ius ſuccedẽdi in bonis viri defuncti. Secũdò patet, quia Deus ſtatuerat, ꝙ nõ tranſirẽt poſſeſſiones de familia ĩ familiam, & de tribu ĩ tribũ, & circa hoc magnã cautelã adhibuerat, Num. 36. Si tamen concederetur, quòd vxor defuncti in iſto caſu ſuccederet in bonis defuncti, vel in aliqua parte eorum, & non ſuſciperetur in vxorem ab aliquo de cognatis defuncti, tranſirent bona de familia in familiam, & aliquando de tribu in in tribum: nam contingebat, quòd quis acciperet mulierem de alia tribu, & familia, ſicut Beniamitę viri acceperunt vxores filias Iabeſenorum, quæ erant de tribu Gad, vel Manaſſe, vt declaratum eſt Iud. 21. & acceperunt mulieres Silonitas, quæ erant de tribu Ephraim, vt patet ibidem, vbi declaratum eſt. Et poterat accidere in aliquo iſtorum iſte caſus. ſ. quòd mortuo viro ſine ſemine, nullus de cognatione viri vellet accipere vxorem illius ad ſuſcitandum ſemen: ſi ergo illa tunc ſuccederet in bonis viri, cùm ipſa eſſet de tribu Ephraim, aut Gad, aut Manaſſe redirent bona iſtarum tribuum ad alias. ſ. poſſeſſiones Beniamin ad Ephraim, & Gad, qđ erat inconueniens in veteri teſtamento. Dicẽdum ergo, ꝙ non ſuccedebat mulier in bonis viri, nec in parte aliqua bonorum, ſed cedebant propinquis defuncti, licèt nollent ſuſcitare ſemen eius. Cùm autem obiicitur, quòd grauatur mulier iſta, quia cùm eſſet prõpta ſuſcitare ſemẽ defuncti, & non ceſſat ex culpa ſua, ſed ex culpa cognatorum defuncti, quòd priuetur hæreditatis fructu, dicendum ꝙ non grauatur illa mulier, qa ſi deberetur ei hic aliquid, & propter culpam cognatorum defuncti nolentium ſuſcitare ſemen illius ipſa priuaretur illo iure, grauabàtur: & tñ nihil debebatur hic mulieri defuncti, ſed ſolùm debebatur volenti ſuſcitare ſemen, & ipſa tenebat bona defuncti, quandiu erat in potẽtia ad ſuſcitandũ ſemẽ defuncti, & non fuerat neglecta a cognatis eius. Si ãt negligebatᷣ ab oĩbus, non grauabatur tanq̃ aliquid perderet, ſed fiebat quòd non lucraretur, cùm alràs poſſet lucrari, ſ. ſi aliquis de cognatis defuncti vellet eam accipere in vxorem, quia tunc illa gauderet fructu bonorum ſimul cum viro, q eam acciperet: nullus autem obligatur alieri ad faciẽdum, ꝙ lucretur, obligatur tamen ad faciẽdum, quod cauſa ſui non perdat. Confirmatur hoc, quòd illud priuilegium de poſſeſſione bonorum manentium apud vxorem potẽtem ſuſcitare ſemen defuncti non introductũ eſt gr̃ia vxoris, nec ꝑꝑ illum, qui ſuſcitaret ſemẽ defuncti, ſed ꝑꝑ fauorẽ defuncti. ſ. vt nõ deleret nomẽ ſuum de familia ſua: ſi ergo nullus ſit, qui velit ſuſcitare ſemen defuncto, non priuatur mulier aliquo iure, vel priuilegio introducto in fauorem ſuum, eùm priuatur bonorum poſſeſſione, & deuoluuntur ad cognatos defuncti. Sed eſt adhuc dubium, quia dicet aliquis: dato quod mulier defuncti non teneat bona eius, nullo propinquorum volente ſuſcitare ſemen illius, quomodo tamen manent apud eos bona? nam videtur iniuſtum, quia ipſi ſunt in culpa nolendo ſuſcitare ſemen defuncti, & tamen de culpa commodum reportant, quod eſſe non debet. Potiſimè, quia iſti puniuntur pro culpa iſta, nam frater, qui non vult fratris ſui ſuſcitare ſemen, punitur, eo quòd diſcalciatur, & expuitur in faciem eius, & vocatur domus illius domus diA ſcalciati in Iſrael: Deut. 25. Quomodo ergo remanerabuntur accipiendo hæreditatem ex eo facto quo pęnam meruerunt & puniti ſunt, ergo iniuſtum videtur. Dicendum, quòd peruenit hereditas ad cognatos defuncti, dato ꝙ non ſuſcitent ſemen eius: & patet hoc, quia ſi non perueniret ad eos, oporteret quòd perueniret ad extraneos, & iſtud eſſet contra legem diſponentem de modo ſuccedendi: Num. 27. quia ſemper propinquiores ſuccedere debent: & non habetur alicubi, quòd iſti oẽs priuentur iure ſucceſſionis, ſi noluerint ſuſcitare ſemen defuncti: ideo non eſt dicendum, ꝙ priuẽtur hæreditate. Secundò patet, quia ſi iſti priuarẽtur hæreditate, perueniret illa ad extraneos, qui non eſſent de eadem familia, vel tribu. Et in hoc prǫiudicare
B tur legi, quia Deus iuſſerat, ꝙ non tranſiret hæreditas de tribu in tribum: nec de familia in familiam, quia ſic confunderetur diſtinctio ſortium, & ignorarentur familiæ, & tribus. Nume. 36. ideo non debebat tranſire poſſeſſio hæreditatis ad extraneos, quamquam delinquerent cognati non ſuſcitando ſemen defuncti. Cũ autem obiicitur, quòd iſti erant in culpa, & non debebant reportare commodum de culpa: dicendũ, quòd iſti non reportant commodũ de culpa, ita quòd propter culpam iſtam præmiẽtur ſiue accipiant remunerationem, ſed accipiunt hæreditatem propter legem, ne tranſeat hæreditas de tribu in tribum, & de familia in familiam. Sed ſtat, quòd iſti peccent non ſuſcitando ſemen defuncti. & tñ ſuccedãt in bonis defuncti. Etiã
C dicendum, quòd non eſt incõueniens quòd interdum aliquis peccans non puniatur in eo, in quo deliquit, ſ. ſi ex punitione alicuius prouenit magnum damnum reipublicæ, ſcilicet, quia magis præiudicabatur reipublicæ puniendo illum quàm grauetur ille, qui punitur, non debet puniri: ſicut ſi aliquis homo eſſet, ex cuius ſtatu, vel vita dependeret totus ſtatus, & conſeruatio reipublicæ, & illo pereunte reſpublica periret, licèt ille peccaret in aliquo, ita vt eſſet reus mortis, ſicut adulterando, vel alràs, non deberet occidi, nec rectè leges politicę iuberent eum occidi: ita eſt in propoſito. iuſtum enim erat quantum erat ex perſona ſua, ꝙ cognati defuncti, qui noluerũt ſuſcitare ſemen defuncto, priuarentur hęreditate eius: tamen eſt damnum
D reipublicę, & contra intentionem legis: nam vtile erat reipublicæ, quòd maneret certitudo progenierum, & ſciretur de quolibet viro, de qua tribu & familia erat, & iſtud nõ poterat ſciri, niſi immobilia manerent ſemper penes viros eiuſdem cognationis non tranſeundo ad alias familias, vel tribus per alienationem quamcunque: & iſtud Deus volebat Num. 36. Si tamen cognati defuncti nolentes ſuſcitare ſemen eius priuarentur hęreditate, tranſirent poſſeſſiones ad extraneos, & tranſirent de familia in familiam, & paulatim de tribu in tribum: ideo non debebant priuari ſucceſſione, quamquam delinquerent. Ad ſecũdum cũ dicitur, quod iſti cognati defuncti puniti ſunt, quia noluerunt ſuſcitare ſemen eius, quomodo ergo ex eodem actu, in quo pu
E niti ſunt conſequunter præmium. Dicendum, quòd non conſequuntur præmium ex actu, in quo fuerunt culpabiles: nam fuerunt culpabiles nolendo ſuſcitare ſemen defuncto, & ob hoc non acquirunt ſucceſſionem, ſed acquirunt eam tanquam iam ſibi debitam ex lege ſucceſſionis. Tertiò cũ dicitur in iſto actu puniti ſunt, ideo non debent adquirere prǫmium, dicendum quòd iuſte valde fit, nam iſti puniuntur hic inq̃tum pęna poteſt eſſe perſonalis, & in illa parte non puniuntur, in qua pœna extenderet ſe ad rempublicam puniendam: quia delictum perſonæ non debet redundare in damnum reipublicæ: iſti autem potuerunt perſonaliter puniri, inquantũ quilibet nolẽs ſuſcitare ſemen fratris ſui defuncti, diſcalciabat publicè, & ſpue

batur in faciem eius, eratque ei contumelia, quia vocabatur domus eius domus diſcalciati in Iſrael, Deut. 25. illa pœna erat ſolùm perſonalis, & non ſe extendebat ad rempublicam, ideo conueniens erat talem infligi, quia non lędebatur in hoc reſpublica: ſi tamen priuarentur cognati defuncti ſucceſſione, & tranſirēt bona ad alios extraneos lędeteretur reſpublica, quia trāſirent poſſeſſiones de tribu in tribum, & de familia in familiam, quod erat magnum incōueniens & contra intentionem Dei: Num. 36. Quia tolleretur certitudo progenierum, quod militabat contra ſtatū Meſſiæ, vt declaratum eſt Leui. 25. & Num. 27. & 36. non ergo debuerunt puniri tali pęna quantumcunq; delinquerent. Si tamen vnus cōſanguineus, vel multi delinquebant ſuſcitare nolēdo ſemen defuncti, & aliquis il- G lorum volebat ſuſcitare, omnes alii priuabantur iure ſucceſſionis, quamquā eſſent propinquiores: & ad illum ſolum deueniebant omnia bona defuncti: ſicut patet hic de Booz, & cognato ſuo. Nam ille erat propinquior defuncto quàm Booz, & tamen quia noluit ſuſcitare ſemen Mahalō defuncti tranſiuerunt oīa bona defunctorum ad Booz, vt patet infra in litera. Ratio huius eſt, quia tunc quòd priuarētur oēs alij cognati iure ſucceſſionis, erat pęna perſonalis, & non extendebatur ad rempublicam, eo quòd manebat poſſeſſio in eadem tribu & familia, cùm vnus cognatorum acciperet illam, qui volebat ſuſcitare ſemen, ſi priuarētur oēs ſucceſſiuè trāſiret hęreditas ad extraneos, & ſequeretur inconueniens quod ſupra ponebatur, ideo H in iſto caſu non priuabantur cognati iure ſucceſſionis propter delictum.

Cur Booz dixit hoc ad cognatum ſuum. nullus enim eſt propinquus excepto te, qui prior es, & me qui ſecundus ſum. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR vlterius, cur dixit Booz ad cognatum ſuum. Nullus enim eſt propinquus excepto te, qui primus es, & me qui ſecundus ſum: & quomodo poterat hoc ſtare. Ad primum dicendum, quod Booz dixit iſtud ad confirmandum intentionem ſuam: nam dixerat ad cognatum ſuum, quòd emeret poſſeſſionem quam vendiderat Noemi, alio- I quin ipſe deliberaret an illam emeret iure propinquitatis: & poterat obiici, ꝙ alius eſſet propinquior, cui competeret iure propinquitatis redimere iſtam poſſeſſionem priuſquam iſtis: dixit Booz, ꝙ nullus erat alius propinquus, niſi ipſe, & cognatus ſuus, ſ. cognatus ſuus prior, & ipſe ſecundus, & ſic nulli alij competebat ius redimendi. Vnde rectè dixerat Booz, ꝙ cognatus ſuus redimeret poſſeſſionem illam, alioquin ipſe videret an conueniret ei redimere illam.

Quomodo poterat ſtare, quòd nullus alius erat in tota cognatione illa, niſi iſti duo, quia videbatur impoſſibile: & quid ſit conſanguinitas, & in quo fundetur: & de differentia conſanguinitatis naturalis, & legalis. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR de ſecundo, ſcilicet quomodo poterat ſtare, ꝙ nullus alius erat in tota cognatione illa niſi iſti duo. Videtur enim impoſſibile, quia erat Elimelech de tribu Iuda, & familia Phares: ideo quādiu ſupererant aliqui de familia Phares, erant aliqui de cognatione Elimelech, & iſtorum. Nicolaus dicit, quòd multi alij erant de cognatione iſta, quia cū iſti eſſent potentes viri, non erat veriſimile, quod ipſi ſoli eſſent in cognatione iſta: ſed dicūtur iſti ſoli in co- F gnatione. ſ. principales, quia alij erant minus potentes, & minoris auctoritatis. Iſta tñ reſponſio nō eſt ſatis ſolida, quia dato ꝙ eſſent potentes, poterāt eſſe ſoli in cognatione: nā ad eſſe potentiorem, vel ditiorem non ſequitur habere cognatos plures. Reſponderi poteſt ergo dupliciter: vno modo, ꝙ non erant alij in cognatione præter iſtos duos, ſ. ꝙ nō eſſent alij quibus prius cōpeteret ius redimendi poſſeſſionē ꝗ iſtis. Alio modo poteſt intelligi, ꝙ plures erāt in familia iſta vel cognatione: & tñ illi erāt extra gradū, in quo vocabantur cognati, & in quo cōpetebat redemptionis ius, & ſuſcitatio ſeminis. Primus modꝰ videtur ſatis ꝯueniens, eo ꝙ ꝯcedit multos alios eſſe in ꝓgenie iſta. Etiam quia ꝯuenit intentioni Booz: nam Booz loquebatur hic de re- G demptione poſſeſſionis, & locututus erat poſtea de ſuſcitatione ſeminis defuncti: iſta aūt cōpetunt iure propinquitatis, & propinquioribus prius cōpetunt: & qa loquebaī Booz, ꝙ cognatus ſuus redimeret poſſeſſionem Elimelech, vel ipſe redimeret eam: ſatis erat ſibi oſtendere non eſſe aliquem cognatū propinquiorem eis, & ſic diceret, ꝙ nullus erat cognatꝰ, niſi ipſi ambo, i. nullus erat prior eis ad hoc, ꝙ poſſet ſuſcitare ſemen defuncto, & redimere hęreditatē. Dicendū tñ, ꝙ hoc non obſtante adhuc nō ſtat iſte modus, ſed ſecūdus, ſ. quòd non erat alius cognatus præter iſtos in tota cognatione. Et patet quia ſi Booz intēdiſſet dicere, quòd competebat ius redimendi ipſis prius ꝗ alijs, licèt eſſēt multi alij in cognatione, non diceret: nullus.n. propin- H quus eſt excepto te, qui prior es, & me, qui ſecūdus ſū, ſed diceret, nullus eſt propinquior te, & ego ſum ſecūdus tibi: & tñ dixit nullus proximus eſt, quod excludit oēs alios de quocunq; gradu cognationis: iō dicēdum quòd nullus alius erat cognatus Elimelech, & filiorū ſuorum, niſi iſti duo. Secundò patet, quia ſi intenderet Booz dicere, ꝙ iꝰ redimēdi primò cōpetebat cognato ſuo, deinde ſibi, & poſtea alijs: deinde peteret ꝙ cognatus ſuus emeret iure propinquitatis, vel hoc ipſum denunciaret ei, vt ipſe deliberaret vt emeret, nō oportebat, ꝙ Booz diceret, nullus eſt .n. proximus niſi tu, qui prior es, quia ſatis intelligebatur, ꝙ loquebaī de ſeipſo referendo illū ad ſe: iō illo nolēte ipſe volebat redimere: ergo non intendit Booz ſolū dicere, quòd nulli erāt I propinquiores ꝗ ipſi: ſed ꝙ ēt nulli alij eſſent in tota cognatione Elimelech. Et iſtud eſt valde ꝯueniens, quia licèt oēs hoīes inter ſe attineant ſibi in aliquo, quia ſaltem deſcendunt ab Adam oēs, vel a principio propinquiori deſcendunt oēs a Noe: tñ nō vocanī omnes cognati. Cauſa eſt, quia cognatio eſt quidam nexꝰ plurimū cōicantium in ſanguine, & ab eodem capite deſcendētium, & tenentium inter ſe aliquem ordinem vſq; ad certum gradum. Et fundatur hoc, quia cùm cognatio ſit nexus, & vnitas ꝗdam, ſequitur ad eam amor naturalis, vt declarat Ari. 8. Ethi. dicens maximū amorem poſt paternum eſſe inter fratres tanꝗ habentes omnia cōia. i. ſanguinem, & radicem: ita inter cęteros quādiu manſerit iſte nexus, vel vnitas erat neceſſario amor qui- K dam: & tñ experimur, quòd tantum aliqui deſcendentes ab eodem ſtipite elongantur inter ſe, quòd nullo modo ſe diligunt, niſi inquantum homines ſunt: quia omne animal diligit ſibi ſimile. Eccl 13. & nō inquantū deſcendentes ab vno principio; ideo inter illos iam nullus nexus eſt, nec conſanguinitas naturalis nec legalis. Pro hoc aūt conſiderandum eſt, ꝙ conſanguinitas eſt duplex, ſ. naturalis & legalis: naturalis vocatur ille nexus plurium deſcendentiū ab vno & cōicantium ſanguine: & quandiu durat iſte nexus, eſt naturalis cōſanguinitas; ceſſante autem iſto nexu, ceſſat cōſanguinitas iſta. Et aliquādo iſta excedit legalem conſanguinitatem, & aliqñ exceditur ab ea. Vocatur autem legalis ꝯſanguinitas iſta met habitudo plurimū deſcendentiū

Quid eſt cognatio ſeu cōſanguinitas.

ab

A ab eodem ſtipite: ſed eſt iſta limitata certis limitibus, uel gradibus, quod nõ habet naturalis conſanguinitas. Ad maiorem autem horum intelligentiam conſiderandum, ꝙ naturaliter conſanguinitas iſta non eſt niſi quædã ſimilitudo naturalis in pluribus: & iſta eſt duplex, quędam eſt ſimilitudo ſpecifica, & alia indiuidualis: ſimilitudo ſpecifica eſt, quæ ineſt omnibus hominib⁹ ad ſe inuicem ex eo, quòd in eorum quolibet reperitur totum, quod eſt de veritate naturæ humanę ſiue de eſſe, & ideo membra, & virtutes mẽbrorum in generali habent quandam ſimilitudinem: iſta tamen ſimilitudo licèt faciat quandam affectionem, vel amorem inter hoĩes, non eſt ꝯſanguinitas. Patet hoc, quia omne animal diligit ſibi ſimile: Eccle. 13. etiã probat illud Ariſt. 8. Ethic. in principio dicẽs, ꝙ omnis homo B naturaliter eſt alteri amic⁹, ſiue cognito ſiue incognito, vt patet in erroribus viarum: quia quilibet indicat alteri viam, licèt ei incognitus ſit: ideo etiã vocat quoſdam hoĩes philantropos. ſ. quia iſtum amorem ſpecificum nimis oſtendunt. & dicuntur philantropi. i. virorum vel hoĩum amatores. ſ. quia amãt eos ex eo, quòd hoĩes ſunt nulla alia ratione intercidente: non tamen vocamus homines ſm̃ hanc ſimilitudinem cognatos, quia aliàs oẽs homines eſſent inter ſe cognati, qđ falſũ eſt.

Philantropus quid ſit.

Alia eſt ſimilitudo indiuidualis. ſ. ex conditione indiuiduorum. i. quòd multa de cõplexione vnius hoĩs reperiantur in alio ita, quòd eadẽ ſint illis grata, & eadem odioſa: & ad ſimilia inclinentur, & ſimili modo ſe habeant quantum ad multas diſpoſitiones natura- C les: & iſta ſimilitudo non eſt ſpecifica, ſed indiuidualis. ſ. proueniens ex conditionibus indiuiduorum. Iſta autem eſt duplex: quędam. n. eſt accidentalis purè, alia aũt eſt in aliqua cauſa vniuoca. Prima eſt, vt in duobus hoĩbus, qui nati ſunt in diuerſis temporibus, vel in diuerſis regionibus: & contingit illos duos quantum ad oĩa accidentia, vel plurima complexionis videri ſimiles: iſta ſimilitudo non prouenit ex aliqua vnitate principij vniuoci. ſ. ꝙ procedunt ab eodem patre, vel matre: ſed quia geniti ſunt ex parentibus habentibus ſimiles complexiones. & quorum ſemina erant eodem modo diſpoſita, vel quia contingit eos naſci cęlo exiſtente in eadem diſpoſitione: & tñ effectus iſti, qui cauſantur in terris ſunt ex opere corporum cęleſtium, vt D ait Ariſt. 1. de Generatione, & corruptione. ſ. per acceſſum, & receſſum ſolis ĩ circulo obliquo cauſantur oẽs generationes, & corruptiones in terra. Iſta ſimilitudo, quia purè ab accidenti eſt, ſ. ꝙ eſſe in vno eorum non attinet aliquid ad eſſe in altero, non cauſat cognationem, ſed nec aliquem alium nexum. Alia eſt ſimilitudo indiuidualis non accidentalis. ſ. quando plura indiuidua habent eandem complexionem, vel magnã ſimilitudinem in illa: & hoc quia deſcendunt ab eodẽ principio ſeminali, & idem ſm̃ idem aptum eſt facere vnum tantum: & iſta facit cognationem, ſ. qñ multi hoĩes deſcendunt ab eodem, & ille præſtitit ſperma conforme in generatione oĩum ſeruabitur ſimilitudo in complexionibus eorum. Et etiam deriuati ab illis E ſeruabunt ſimilitudinem quandam naturalem, inquãtum retinetur in eis virtus ſeminis deriuati a parente eorum primo, & quamdiu manſent ſimilitudo iſta, manet conſanguinitas: quia nihil aliud eſt conſanguinitas, niſi iſta conformitas: iſta tamen ſimilitudo eſt maior quanto aliquæ magis propinquę ſunt. ſ. quanto magis accedunt ad vnitatem principij: quanto autem magis diſtant ab illo, minus propinqui ſunt, & ob hoc neceſſe eſt, quòd continuè deſcendendo ab eodem capite tanta ſit interdum diſtãtia, quòd nulla reperiatur ſimilitudo apparens indiuidualis: & tunc ceſſabit naturalis cognatio, & etiam ceſſabit amor. Nam amor fundatur ſuper vnitate, vel ſimilitudine iſta naturali,

Duplex ſimilitudo, ſcilicet ſpecifica, & indiuidualis.

A pereunte autem omnino ſimilitudine iſta, neceſſe eſt perire amorem: niſi ex alia cauſa reintegretur. ſ. ex cõcatione, vel ex charitate, aut bñficio ſuſcepto, vel aliis. Dicendum ẽt, ꝙ iſta conſanguinitas non durat æqualiter inter oẽs deſcendentes ex diuerſis ſtipitibus. Nam in quibuſdam ſtipitibus longo tempore, & in aliis paruo tempore durat. Patet hoc, quia cognatio iſta eſt ſimilitudo reperta inter deſcendentes ex eodem capite, & iſta ſimilitudo manet propter vnitatem ſeminis in vtriſque: contingit autem hoc ex viribus ſeminis. ſ. ꝙ quando ſemen patrum forte eſt, manet virtus eius in filiis, & nepotibus, & multis aliis deſcendentibus ſicut imprimitur caliditas in ſubiecto forti, ſicut eſt ferrum vel ligna iuniperina manet calor in eis lõgo tem- B pore, & intensè comburunt. In quibuſdam aũt hominibus cito perit ſimilitudo iſta, eo quòd ſemen patrũ eſt debile: & virtus eius minuitur in filiis, & parua vel nulla manet in nepotibus. & ſic qñ ſemen debilius eſt, & minus adiuuatur a virtute cęli, eſt minor conformitas in genitis ab eodem principio, & pauco tẽpore tollitur omnis ſimilitudo, & ceſſat oĩs conſanguinitas. In quibus autẽ ſemen eſt fortius, & magis adiuuatur virtute cęli, & fit ſimilitudo maior, & diuturnius conſeruatur: & ſic maiori tempore manet inter tales hoĩs cõſanguinitas. Dicendum etiam, ꝙ iſta conſanguinitas non eſt inter bruta: nã licèt inter bruta ſit ſimilitudo quædam cõplexionis pp identitatem ſeminis in deſcẽdentibus ab eodem principio, tñ non eſt ꝯſanguinitas, C quia conſanguinitas nõ ſolũ dicit ꝯformitatem iſtam naturalem in genitis cauſatam ex ſemine eodem, ſed etiam recognitionem iſtius habitudinis, vel poſſibilitatem ad recognitionem cum amore reciproco naturaliter inſurgente ex tali nexu. In brutis autem non eſt aliqua recognitio huius cõformitatis, & habitudinis: nec inſurgit reciprocus amor propter hæc, ideo non eſt conſanguinitas. Iſtam conſanguinitatem naturalẽ nõ cognoſcimus in nobis niſi in gradibus propinquis, vbi eſt magna conformitas ſeminis, quia ibi inſurgit magnus amor. In gradibus autem aliqualiter diſtantibus non apparet conformitas manifeſta nec amor tam euidens.

Cõſanguinitas quid importet, & quare non eſt inter beſtias

Alia autem eſt conſanguinitas legalis, quæ a prima ſecundùm eſſentiam non differt, ſed ſo- D lùm in aſſignatione graduum. Nam in cognatione naturali non ſunt determinati gradus: in legali autem aſſignantur. Quod patet, quia ſicut declaratum fuit ſupra, non durat æqualiter cõſanguinitas in omnibus hominibus, ideo non poſſunt aſſignari gradus certi in omnibus: & ſunt ad hoc duæ cauſæ. Prima eſt, quia nos non cognoſcimus quandiu in nobis durat iſta cõformitas, ideo non poſſumus gradus aſſignare, dato quòd eſſent gradus æquales in omnibus. Secunda eſt, quia gradus non ſunt æquales in omnibus cognationibus naturalibus: nam in quibuſdam hominibus magno tempore durat iſta cognatio, eo quod erat ſemen forte, quod conſeruat ſimilitudinem diuturnè, & in aliis paruo tempore propter paruam virtutem ſemi- E nis: ideo non dabitur certus numerus graduum propinquitatis. lex autem determinauit certos gradus, & aſſignati fuerunt gradus conſanguinitatis ad prohibitionem matrimonij, & etiam ad ſucceſſionem hæreditariam: & determinatio iſta non eſt eadem ſecundùm leges omnium gentium. Nam inter quaſdam gentes nullus gradus eſt vetitus, quia etiam frater cum ſorore poteſt contrahere, & inter barbaros mater accipitur a filio ſicut inter pecora: & illud ſuper omnem gradum, quia primus gradus inter fratres eſt, pater autem, vel mater ad filium, vel filiam nullum gradum habet, ſed ibi eſt principium cognationis totius: inter gentes tamen ratione vtentes aliqui gradus prohibiti ſunt, ſed uariè,

Quare in conſanguinitate legali dantur gradus, & in alia nõ.

Nam in lege Moſaica, quæ erat diuina, non erat veti-
tus niſi primus gradus inter deſcendentes collaterales
inter ſe, ſcilicet ne contraheret frater cum ſorore. pa-
trueles tamen, ideſt filii duorum fratrum contrahe-
bant, & omnes poſteriores. In nouo autem teſtamẽ-
to fuerunt a principio determinati gradus ſeptem cõ-
ſanguinitatis ad impediendum & dirimendum matri-
monium: poſtea autem, quia ſequebantur inconue-
nientia multa, limitati & reſtricti ſunt gradus ad qua-
tuor, & vltra non eſt impedimentum. Et vltra iſtos
gradus non vocamus aliquos conſanguineos, nec di-
cimus nos ſibi in aliquo attinere. Ob hoc autẽ neceſſe
eſt ꝙ aliquando conſanguinitas naturalis magis proce-
dat, quàm legalis, & interdum è contrario. Quod
patet, quia quando ſemen eſt forte in patre, & adiu-
uatur a corpore cæleſti in eo & filijs ſuis extenditur in-
terdum confortans illa, & nexus vltra quintum & ſex-
tum gradum: cũ verò virtus ſeminis eſt pauca, non ex-
tenditur interdũ ad gradus tres, & nec ad duos inter-
dũ. & tamen obligatio ſecundũ legem manet, & fuit
neceſſaria iſta determinatio legalis, quia aliàs non po-
terat patere de ipſis gradibus ſecundùm naturalẽ ꝓxi-
mitatem. Ita ergo dicendum eſt in propoſito ꝙ inter
Hebræos erant certi gradus determinati cognationis,
& qui erant intra illos gradus vocabantur cognati, alij
autem non, & hoc erat ad ius propinquitatis quantũ
ad redemptionem rerum venditarum, & ad ſuſcitatio-
nem ſeminis. Ad ſuccedendum autem in hæreditate
ab inteſtato non erãt gradus determinati; ſed qñcunque
cognoſceretur inter aliquos gradus aliquis attinentiæ
vel proximitatis, etiam ſi eſſet vltra gradus cognatio-
nis ſuccedebat ille, qui erat propinquior in gradu, &
iſtud obſeruatur apud nos: nam ad impediendũ matri-
moniũ ſolũ ſunt gradus quatuor, & vltra illos nec ſunt
cognati, nec impedimẽtum: & tñ ad ſucceſſionem ſer-
natur ꝙ qñcũque cognoſcatur gradus attinẽtiæ ſucce-
det ab inteſtato: ita nunc erat reſpectu Elimelech,
& filiorum ſuorum; quia in tota cognatione ſua intra
gradus, in quibus eſt conceſſio ad ſuſcitandum ſemen
& redimendum hæreditatem venditam, qui vocabã-
tur gradus cognationis, non erãt aliqui viri niſi Booz,
& cognatus ſuus, ideo rectè dixit Booz, nullus eſt pro-
pinquus, ſcilicet intra gradus cognationis excepto te,
qui prior es, & me qui ſecundus ſum.

Quid fieret de nomine & bonis defuncti, ſi nullus eſſet nunc, qui ſuſcitare poſſet de iure ſemen iſtorum defunctorum.

Quæſt. XXIX.

QVEARETVR vlterius, quid fieret, ſi nullus
eſſet nũc qui ſuſcitare poſſet de iure ſemen iſto-
rum defunctorum, & acciperet Ruth in vxorem. Reſ-
pondetur, ꝙ ſi nullus eſſet, deuolueretur hęreditas ad
propinquiores, & deleretur nomen iſtorum defun-
ctorum de familia ſua: cùm enim venerunt Noemi,
& Ruth de terra Moab inuenerunt poſſeſſiones, quas
reliquerat Elimelech, & filij ſui in Bethlehem: & inçe-
perunt poſſidere illas, eo quòd erat adhuc ſpes ſuſcitã-
di ſemen defuncti: nam Noemi procurabat quomo-
do Ruth traderetur in vxorẽ Booz cognato viri ſui ad
ſuſcitãdum ſemen: ſi tñ non fuiſſet aliquis propinqu⁹,
qui poſſet ſuſcitare ſemen defuncti venirent illi, qui
erant propinquiores defuncto, qui tamen erant iam
extra grad⁹ cognationis, & peterent hæreditatem Eli-
melech, & filiorum ſuorum, & tenerentur Noemi,
& Ruth reſtituere illam eis, quia ipſę non habebant iã
aliquã cãm retinendi illã, cùm non eſſet ſpes ſuſcitãdi
ſeminis. Nomẽ tamen defuncti periret, quia non eſſet
aliquis, qui ſuſcitaret ſemen eius in cognatione ſua,
quia iã nõ erat aliquis, q ſuccederet in loco eius, & no-

F minaretur noĩe eius, eſſetque per fictionem iuris. Et
ſic noĩa multorum peribant, eo ꝙ non erat aliquis, qui
ſuſcitaret ſemen eorũ. Et ſic fuit nunc de ſemine Che-
lion filij Elimelech. Nã licèt nunc Booz ſuſcitauit ſe-
men Mahalon, non potuit ſuſcitare ſemẽ Chelið, eo ꝙ
ſuſcitaretur ſemen ex vxore defuncti: non erat tñ nũc
vxor Chelion, quia illa manſerat in terra Moab. ſ. Or-
pha, vt patet ſupra 1. cap. ideo non ſuſcitabatur niſi ſe-
men Mahalon, quia eius vxor fuerat Ruth, quam nũc
accipiebat in vxorem Booz: & ſic dixit ipſe Booz, ꝙ ip-
ſe accipiebat oĩa bona Elimelech, Chelion, & Mahalõ
cum Ruth vxore Booz ad ſuſcitandum ſemen defun-
cti: & ſic ſolius defuncti cuius erat vxor Ruth ſuſcita-
batur ſemen. Ita delebantur nomina multorum, qñ
G oẽs de poſtentate ipſorum peribant. Sic dixit Saul ad
Dauid: iura mihi ne deleas nomen meũ de domo pa-
tris mei. ſ. non occidas oẽs filios meos, & nepotes, quia
illis occiſis deletum erit nomen meum, cũ nullus mi-
hi ſuccedat 1. Reg. 24. capi. iſto modo ẽt delebatur no-
men alicuius de familia ſua, quando erant aliqui ꝓpin-
qui, qui poſſent ſuſcitare ſemen: & tamen nullus il-
lorum volebat: nam tunc deuoluebantur poſſeſſiones
ad propinquiores, & nomen defuncti deletũ erat. Iſti
aũt reputabantur inſęlices, quia non reputabant̃ viue-
re, ſi non relinquerent hęredes, in quibus conſeruare-
tur nomen patrũ. Si aũt maneret filius verus, vel lega-
lis, iam non pęnitus ſe perire exiſtimabant.

H *Quid vocetur ſuſcitatio ſeminis, & quibus competebat: & quare non eſt in nouo teſtamento.*

Quæſt. XXX.

QVAERETVR vlterius circa ſuſcitationem
ſeminis, de qua habetur hic, de aliquibus dubijs.
Et primum eſt quid vocetur ſuſcitatio ſeminis, vel qd
proficiebat. Dicendũ eſt, ꝙ ſuſcitatio ſeminis erat quã-
docunq; aliquis accepta vxore, & nõ relictis liberis de-
cedebat: nã tunc aliquis de propinquioribus eius ſiue
frater ſiue alius propinquus accipiebat vxorem defun-
cti, & gignebat ex ea filios: & primus filius vocabatur
nomine defuncti: & ille non reputabatur tanquam fi-
lius eius, qui gignebat eum, ſed defuncti, & ſuccedebat
I deſuncto in bonis ſuis, & non patri vero, & vocabatur
de cognatione, vel poſteritate defuncti: & vocabatur
iſta ſuſcitatio ſeminis, quia cenſetur, ꝙ vxor defuncti
ſuſceperat ſemen a defuncto, ex quo fieret conceptus:
& cùm non poſſet perfici, venit iſte vir ſecundus ad ad-
iuuandum ſemen defuncti viuificando illud, & facien-
do inde formari conceptum, ſicut eſt in ſemine iacta-
to in terra: nam prius putrefit, & non ſurgeret inde ſe-
ges, niſi virtute ſolis calefieret: & aĩaretur. Ita cenſeba-
tur facere iſte vir ſecundus, ſed ſol dr̃ ſuſcitare oĩa ſemi-
na terræ, quia ſine eius vigore non ſurgerent, ideo di-
cebatur iſte vir ſecundus ſuſcitare ſemen defuncti.

Ad quid Deus iuſſit cum tanta efficacia, quòd ſuſcitaretur ſe-
K *men inter Hebræos: & cur iſta lex non obſeruatur inter aliàs gentes maximè inter Chriſtianos.*

Quæſt. XXXI.

QVAERETVR vlterius, ad quid Deus iuſſit
cum tanta efficacia, quòd ſuſcitaretur ſemen
inter Hebræos, & cur non obſeruatur hoc inter alias
gentes. Reſpondendum, ꝙ ad hoc potuit eſſe multi-
plex cã motiua. Prima cauſa eſt, q̃a licèt nunc non ob-
ſeruet̃ inter nos, nec inter gentes, quas nouimus, tñ an-
tiquitus ſeruabat̃: & quia ſi De⁹ non daret legẽ Iudęis
de ſuſcitatione ſeminis: putarẽtur ex hoc minores eſſe
alijs gentibus, ideo dedit eis legem de ſuſcitatione ſe.
Sic enim fuit de multis alijs legibus: nam libellus re-
pudij erat inter gentiles, & vt non viderentur grauari

Hebręi, ſi non ꝑmitteretur eis libellus, permiſit Deus. A Deu. 24. Sic.n. fuit de vſura, nã inter Gẽtiles erant vſuræ; & licèt malum eſſet, ne Iudæi qui cupidi erant, viderentur habere in hoc legem intolerabilem, & recederent ab ea, ꝑmiſit Deus vſuras, & tamen temperauit eas, quia non permiſit, ꝙ darent ad uſuras aliis Iudæis, ſed extraneis, ſ. Gentilibus, & ꝯuerſis de Gentilitate. Deut. 23. ſic ẽt fuit de ſuſcitatione ſeminis: nã apud gẽtiles erat iſta lex, & ſeruabatur cũ iſto rigore cum quo apud Hebræos ſeruabatur. Quod patet, quia anteq̃ daretur lex Moyſi, obſeruabatur iſta lex de ſuſcitatione ſeminis; nam filij Iudę nepotes Iacob tenuerunt iſtam legem inter mulieres Gentiles: nam accepit Iudas mulierem Chananæam, & genuit tres filios, ſcilicet Her, Onam, & Sella: Etiam primogenito dedit vxorem B Chananęam, nomine Thamar, qui mortuus eſt ſine filiis: & iuſſit filio ſuo ſecundo, ſcilicet Onan, ꝙ ſuſcitaret ſemen fratri ſuo, & mortuus eſt etiam ſine filiis, & poſtea tertius ſeruabatur, vt qñ eſſet adultus, ſuſcitaret ſemẽ fratris primogeniti, Gen. 38. & tñ nõ data fuerat lex Moyſi, nec data eſt vſq; multũ tẽpus poſt: quia quando iſtud fuit, nondũ deſcenderat Iacob in Aegyptum cum filiis ſuis, vt patet ex proceſſu Gen. & tamẽ lex data eſt poſt exitum Iſraelitarum de Aegypto, ſ. quando erant Hebręi in deſerto in monte Sinai, & in Aegypto manſerunt multo tempore, ſcilicet ducentis & quindecim annis, vt patet ex declaratis Gen. 15. & Exod. primo, & 2. ideo erat ſuſcitatio ſeminis inter Gentiles multo tempore antequã eſſet inter C Hebræos: & Hebræis data eſt iſta lex, quia inter Gentiles erat prius. Secunda cauſa erat, quia per ſuſcitationem ſeminis putabãt Hebræi ſe felices eſſe: nam qui moritur ſine filio reputabatur infelix apud antiquos, intantum ꝙ moriens ſine filio cenſebatur verè mortuus: & qui moriebatur habens filium cenſebatur viuere, vt patet Eccleſiaſtici trigeſimo, ſcilicet mortuus eſt pater eius, & non eſt mortuus, reliquit enim filium ſimilem ſibi. Et quia multos contingebat habentes vxores ſine liberis mori, vt non cenſerentur omnino infelices procurabat lex, quòd ipſi haberent filios legales, etſi non haberent filios veros: & iſtud erat per fictionem legis, ſcilicet ꝙ filius natus ex vxore mortui, & conſanguineo aliquo mortui cenſeretur filius mor D tui propter quandam identitatem, de qua dicetur infra in quadam quæſtione: ideo per talem filium ſuſcitatum ipſe mortuus videbatur quodam modo manere habens poſteros, ideo fuit conueniens ſuſcitatio ſeminis. Tertia cauſa fuit quia Iſraelitæ diligebant valde memoriam poſt ſe, & ꝙ haberent poſteritatem, p q̃ deriuaretur nomen ipſorũ putantes ſe per illã poſteritatẽ viuere, & reputabãt maximum infortunium, ꝙ quis careret poſteritate; ſicut Saul ſentiens Dauid aduerſaturum eſſe ſibi, dixit ei, iura mihi, ne deleas nomen meum de domo patris mei: deletio autem nominis erat quòd maneret poſteritas nulla ipſius: & ſic non putauit quòd Dauid poſſet ei maius malum inferre, quã quòd deleret nomen eius: nam propter hoc E orauit pro iſto ſolo, ſcilicet ne deleret nomen eius. Si autem aliud peius hoc exiſtimaſſet, potius oraſſet, ne illud ſibi infligeretur. Et quia multi erant, quorum nomina non poterant perpetuari in familiis ſuis per filios deſcendentes ab eis, fuit conueniens quòd fieret ſuſcitatio ſeminis, quia natus de ſuſcitatione ſeminis cenſebatur filius defuncti, & poſteritas ab iſto deſcendens iudicabatur poſteritas mortui; & quantum ad hoc ita plene conſeruabatur nomen eius, ſicut ſi verè filios habuiſſet: vtilis ergo fuit inter Iudęos ſuſcitatio ſeminis. Ad aliud cùm quæritur, ſcilicet, cur inter alias gentes non ſeruatur lex de ſuſcitatione ſeminis. Dicendum quòd cauſę iſtæ, quæ mouebant alias gẽtes ad volendum ſuſcitationem ſeminis procedebant ex quadam affectione, vel deſiderio conſeruationis nominis, & ex quadam opinione, quia putabant mortuos non verè mortuos, cùm relinquebant hæredes: aliæ autem Gentes poſteriores non opinatę fuerunt hæc; ideo non curauerunt de ſuſcitatione ſeminis. Inter Chriſtianos autem non decuit iſtam legem obſeruari. Primò quia iſta aliqualiter repugnat deſiderio vel fidei reſurrectionis: nos enim tenere debemus firmiter reſurrectionem mortuorum, & ſecundùm hanc alliciemur ad omnia bona: quicquid aũt repugnat certitudini fidei reſurrectionis euitandũ eſt a nobis. & ob hoc Apoſtolus increpat valde eos, qui nimis lugent mortuos, quia per hoc videntur excluſiſſe ſpẽ de reſurrectione illorum, vt patet 1. ad Theſſa. quarto. Sic etiam eſt ſuſcitatio ſeminis, quia ſuſcitatio ſeminis prouenit ex deſiderio ſemper viuendi hic: nam qui relinquit filium, putat ſe ſemper viuere, quamdiu ille viuit: & vt ſemper cenſeatur viuens, vult quòd ſuſcitetur filius ei, quando ipſe non reliquerit filium. Velle tamen ſemper viuere, & dolere de memoria, quæ perit hic, nimis obuiat ſpei de reſurrectione, quia qui tantum afficiuntur ad iſta, non videntur habere ſpem de futura vita: ſed in nobis debet valde apparere ſpes de reſurrectione, ideo non debuit eſſe tantum deſideriũ viuendi, nec ſuſcitatio ſeminis, quę ad hoc ſeruit. Secundum eſt, quia iſtud repugnabat honeſtati graduũ affinitatis, quæ obſeruatur in nouo teſtamento: nam ſicut inter conſanguineos vſque ad quartum gradum ſeruatur prohibitio matrimonij, ita inter affines: & tñ ſi fieret ſuſcitatio ſeminis, affinis in primo gradu acciperet vxorem affinem in primo gradu, ſcilicet, frater vxorem fratris, quod erat contra honeſtatem noui teſtamenti, ideo non debuit fieri ſuſcitatio. Tertia cauſa eſt, quia fieret contra legem Euangelicam, quæ vult vnicam eſſe vxorem viro cuilibet, & nulli ſimul ineſſe duas: & tamen ſi fieret ſuſcitatio ſeminis, contingeret quòd idem vir haberet duas vxores, ſcilicet quia interdum frater defuncti habebat vxorem, & cogebatur accipere vxorem defuncti ad ſuſcitandum ex ea ſemẽ defuncto. Et hoc non erat inconueniens in veteri teſtamento, vbi quis ſimul plures vxores habere poterat. In nouo autem teſtamẽto non licet, ideo non conueniebat ſeminis ſuſcitatio inter Chriſtianos. Inter Gentiles etiam pauco tempore ante Chriſti natiuitatem nõ obſeruabatur iſta lex: quod patet ex legibus Romanorum, quę habentur in digeſtis, inſtitutionibus, & codice. & tamen non reperitur ibi lex de ſuſcitatione ſeminis: ergo non erat etiam inter Gentiles, quia non iudicabant illam legem ſibi vtilem eſſe: fuit autem iſta lex apud antiquos Gentiles, qui opinabantur vtilem ſibi eſſe iſtam ſuſcitationẽ, vt per hoc viderentur viuere poſt mortẽ, ſed poſtea meliori iudicio de hac ſuſcitatione non curatum eſt.

Qui & quales debebant eſſe illi, quorum ſemen ſuſcitabatur. Quæſt. XXXII.

QVAERETVR vlterius, de iſta ſuſcitatione ſeminis pro quibus fiebat, ſcilicet, qui vel quales eſſent illi, de quibus ſemen ſuſcitaretur. Reſpondendum, quòd ſuſcitatio ſeminis erat quaſi viuificatio ſeminis, quod defunctus putabatur potuiſſe, & non poterat illud virtute defuncti viuere, & viuificabatur agẽte viro alio: ſicut ſemina putrefacta in terra non reſurgunt in herbam, & arborem, niſi virtute ſolis alantur, & viuificentur: illius ergo ſuſcitandum eſt ſemen, qui ſemen habere poterat. Ex hoc eſt prima concluſio, quòd pro morientibus in parua ætate non erat ſeminis viuificatio, ſiue ſuſcitatio.

Apud Gẽtiles obſeruabatur lex de ſuſcitatione ſeminis.

Cauſa prima eſt, quia lex fingebat eſſe idem ſemē defuncti & iſtius, qui ſuſcitabat illud: vnde non dicebatur iſte ſemen defuncto dare, ſed ſuſcitare, ſcilicet ſemen quòd ille polluerat, & inutile factum fuerat: & tamen in paruulo non poteſt fingi hoc, eò ꝙ ille ad hoc impotens eſt, cùm ſemen non habeat, ideo illius ſemen nō ſuſcitabatur. Secunda cauſa erat, quia ad hoc, ꝙ ſuſciretur ſemen alicuius neceſſe eſt, ꝙ ſuſcitaretur de vxore defuncti: & non exiſtente illa nō ſuſcitabatur ſemē, Deut. 25. cap. & ſi paruuli non habent vxores, ideo nō poteſt ſuſcitari ſemen illorum. Tertia cauſa eſt, quia ſuſcitatio ſeminis eſt, vt nomen defuncti nō deleatur de progenie ſua: nō poteſt aūt nomen alicuius deleri, niſi illud habeat: & ſi paruuli nōdum habent nomen in populo, nec in familiis ſuis, ergo non poterat nomē illorum ſuſcitari. Patet hoc, quia inter Hebræos nullꝰ tranſibat ad nomen, nec diues nec pauper, vſquequo eſſet viginti annorum: & tunc ſoluebat qualibet dimidium ſiclum pro anima ſua, & tranſibat ad nomen, & numerum. Exo. 30. & tamen paruuli nondum peruenerant ad annos viginti: ideo non poterat nomen eorum deleri, nec ſuſcitari eis ſemen. Secunda concluſio eſt, quòd non ſuſcitabatur ſemen omnibus potentibus generare morientibus ſine filiis. Patet hoc, quia pueri vltra quartum decimum annum vt cōiter puberes ſunt, & generare queunt, & tamen ſiquis iſtorum moreretur, nō accepta vxore, non erat ſibi ſuſcitandū ſemen. Quod patet, primò, quia ſicut dicebatur ſuprà, non ſuſcitabatur ſemen niſi vt nō deleretur nomē defuncti, ſed multi iſtorum erant, qui non poterant perdere noīa, eò quòd non habebant illa. ſ. quod nōdum attingerant annū 20. vtpote inter 14. & 20. quia iſti puberes ſunt, & tamen nondum tranſierunt ad nomen, & numerum, ideo nō poterat ſuſcitari ſemen pro iſtis. Secundò patet, quia vt etiam dictum eſt, non poterat fieri ſuſcitatio ſeminis niſi ex vxore defuncti: & tamē multi iſtorum non habebant vxores, ergò nō poterat ſuſcitari ſemen ipſorum. Concluſio tertia eſt, quòd ſemen ſuſcitabatur pro morientibus, qui acceperāt vxores, & non pro aliis. Patet, quia vxor defuncti erat qdam extremū requiſitum ad ſuſcitationem ſeminis. Deut. 25. ideo vbi non eſſet vxor. ſ. in illis, qui nunquā acceperunt illas, vel non habebant eas, quando moriebantur, licèt prius haberēt illam, non ſuſcitabatur ſemen: non tamen eſt intelligendum in oībus relinquētibus vxores, quia ſi filios relinquebant, non erat ſuſcitatio ſeminis. Quod patet, quia ſuſcitatio ſeminis erāt data in ſubſidium, vel remedium. ſ. quando non poterat quis habere filios a ſe, haberet ab alio: & quando non poterat habere filios veros, haberet filios legales, qui erant per ſuſcitationem. In habentibus ergo filios veros non fiebat ſuſcitatio ſeminis. Quarta concluſio eſt, ꝙ ſiquis haberet vxorem, & moreretur ſine liberis: & tamen vxor moreretur ante virum, vel ſimul, non poterat fieri ſuſcitatio ſeminis. Patet hoc, quia vxor defuncti requirit̄ ad ſuſcitationē ſeminis, & in non erat vxor defuncti in iſtis, qa mortua erat, iō nō fiebat ſuſcitatio: nam ſi vellet aliquis cognatus defuncti accipere aliam vxorem ad ſuſcitandum inde ſemen defuncto, nō poterat fieri, quia non cenſebatur natus inde filius defuncti, eo ꝙ mulier illa nullo mō attinebat ad defunctum. Quinta concluſio eſt, quòd ſiquis habens vxorem moreretur, non relictis filiis, ſi illa erat impotens ad concipiendum, non poterat ſuſcitari ſemē defuncto. Patet ex ratione ſupra poſita: nam ſuſcitatio ſeminis fit ex vxore defuncti: ſi autem impotens eſt, vtpote ſenio confecta, & deſierunt in ea iam fieri muliebria, vel quia ſterilis eſt, aut alia de cauſa, non poteſt ſuſcitari ſemen ex illa, & tamen non poteſt accipi alia: ergo non fiet in hoc caſu ſuſcitatio ſeminis. Sexta con-

F cluſio eſt, quòd ſiquis moriebatur relicta vxore potente gignere, & non habebat filios, quia illi iam mortui fuerant ſuſceptis vxoribus, & nō relicta poſteritate, nō erat ſemen illi ſuſcitandum. Quod patet, quia iſte habens vxorem acceperat prolem ex illa, & filij ſui peruenerant ad virilem ætatem, & ipſi quoque acceperāt vxores: ideo iſte quomodocunque moreretur, non diceretur iam mori ſine prole: filij autē ſui ſuſceptis vxoribus mortui ſunt ſine liberis, ideo nō debet dici de patre, quòd mortuus eſt ſine ſemine, ſed de filiis: ideo ſemen nō eſt ſuſcitandum patri, ſed filiis eorum de vxoribus: ſic fuit in caſu huius cap. nam Elimelech mortuus eſt relicta vxore & filiis, & mortui ſunt filij manēte vxore Elimelech, & vxoribꝰ filiorum ſuorum, & ta-
G men non fuit ſuſcitatū ſemen Elimelech, ſed filio ſuo Mahalō ex Ruth. Septima concluſio eſt, quòd ſiquis moriebatur relicta vxore & filiabus, & non haberet filios vel maſculos, ꝙ non erat ſuſcitandum illi ſemen: nam licèt filia non conſeruet directè nomen patris, qa non computatur mulier in genealogia virorum tanꝗ medium, per qđ deriuatur progenies: nec filij nominantur de progeniebus matrum, ſed patrum: tamen filiæ indirectè poterāt conſeruare nomen patris. ſ. ſiquis relinqueret vnam filiam, & nullum filium, illa acciperet virum, & filius genitus inde ſaltem vnꝰ nominabatur de progenie aui materni, & ſuccedebat auo materno in hæreditate, & progenie, & nomine, & non ſuccedebat patri ſuo, ſed alij fratres eius ſuccedebant patri, &
H computabantur de familia patris. De quo declaratum eſt ſatis Nu. 27. Cùm ergo filia ſufficienter faceret ad cōſeruationem noīs patris, non erat opus, quòd ſuſcitaretur ſemen pro moriente ſine filiis, dum tamen haberet filias. Item patet, quòd nō ſolū non erat opus, imò non debebat fieri, quia Deus iubebat, quòd ſiquis moreretur ſine maribꝰ filiis, & relinqueret filias, quòd illę ſuccederent in hæreditate patris Num. 27. & tamen ſi ſemen huius ſuſcitandum eſſet, deberet dari tota hæreditas defuncti ſuſcitanti ſemen eius: ſicut factū eſt nunc in Booz, qui accepit totā hęreditatem Mahalon, eo quòd ſuſcitaturus erat ſemen eius, vt patet in litera: ergo non erat ſuſcitandum ſemen. Etiam, quia filius, qui naſceretur de ſuſcitatione ſeminis, habiturus
I erat totam hęreditatem defuncti, quia ille cenſebatur filius eius, & tamen in caſu dato filiæ ſucceſſuræ erant, ideo non poterat huic ſemen ſuſcitari per vxorem, qa ſuſcitabatur per filiam. Octaua cōcluſio eſt, quòd ſiquis moreretur non relictis liberis relicta tamen vxore, ꝗ repudiata eſſet a viro, non poterat ſuſcitari ſemen illius, etiam ſi illa vxor vellet. Patet hoc, quia ad ſuſcitandum ſemen requiritur, quòd ſuſcitetur ex vxore defuncti: & tamen vxor repudiata nō eſt vxor, ſed per repudium deſinebat eſſe vxor, ita quòd poterat eā quilibet alius impunè accipere, Deut. 24. ergo de iſto dicendum erat, ſicut de illo, qui moriebatur non habēs vxorem. Sed dicetur: ponatur quòd illa vult accipi ab aliquo cognato defuncti ad ſuſcitandum ſemen eius,
K nunquid non ſuſcitabitur tunc? Dicendum, quòd nec etiam iſto mō, quia ſiquis moreretur, non relicta vxore, non poterat alia extranea mulier ſe opponere ad ſuſcitandum ſemen defuncti. ſ. quòd acciperet eam aliquis de cognatis defuncti: ita nec nunc iſta, cùm eſſet repudiata poterat ſe ſubiicere ad ſuſcitandum ſemen defuncti, quia cùm ſemel deſierit eſſe vxor defuncti, iam non poterat accipi, niſi ſicut vxor noua: imò maior difficultas erat, quia illa, quæ nunquam fuerat ab aliquo accepta in vxorem poterat accipi, illa tamen, ꝗ fuerat repudiata non poterat poſtea accipi, Deute. 24. ideo mulier, quæ repudiata erat, nō poterat aſſumi ad ſuſcitandum ſemen defuncti. Nona cōcluſio eſt, quòd ſiquis moreretur relicta vxore potēte ſuſcitare ſemē,

Ad ſuſcitandum ſemē quid requiratur.

& ta-

& tamē ſine liberis; ſi nullus cognatus ſupereſſet non poterat ſuſcitari ſemen illi*, eo quòd non erat aliquis, qui ſuſcitaret, & ad ſuſcitationem requirebatur aliqs cognatus, qui repręſentaret perſonam defuncti. Decima concluſio eſt, quòd ſiquis moreretur non relictis liberis, vtpote, quia illos habuerat, & perdiderat antequam acciperēt vxores, & moreretur pater poſt illos, quod illius ſuſcitandum erat ſemen, quia ille cenſebatur nunquā habuiſſe liberos, cùm illos perdidiſſet antequam illi relinquerent ſemen. Vndecima cōcluſio eſt, quia cùm quis moriebatur relicta vxore, & nunq̄ liberos habuerat, ſed relinquebat fratres, iſtius propriè dicebatur ſemen ſuſcitari: quia iſti cenſebantur propriè mori ſine ſemine, & poſuiſſe ſemen quod nunc deberet ſuſcitari.

Quot modis aliquis dicitur mori ſine ſemine, & in quibus caſibus ſuſcitabatur, & quibus non.

Quaſt. XXXIII.

QVAERETVR vlterius, quot modis dicitur aliquis mori ſine ſemine. Reſpondendū, quòd multipliciter dicitur. Vno mō moritur quis ſine liberis, quando moriens non relinquit illos, nec unquam habuit: & iſtud ſtat tripliciter: vno modo, quòd iſte nunquam habuerit vxorem, nec habere potuerit, vtpote, quia mortuus eſt in ætate pupillari cùm nōdum peruenerat ad pubertatem. Alio modo, quia potuerat accipere vxorem, & non accepit, & ſic nō reliquit liberos. Alio modo, quia habuit vxorem, & tamen nūquam habuit liberos, & mortuus eſt antequam haberet. Primo modo non competit ſuſcitatio ſeminis: qa non eſt ſuſcitandum ſemen, niſi illius, qui ſemen habuit, vel habere potuit, quia aliàs non poteſt fingi filius defuncti ille, qui poſtea per ſuſcitationem ſeminis natus eſt, cùm ille nullum filium habere potuerit, & lex non fingit quod impoſsibile eſt. Secundo modo etiam non ſuſcitatur ſemen, quia licèt talis habere potuiſſet ſemen ſufficiente ætate ad hoc, tamen non habuit vxorem, de qua ſemen haberet, nec de qua nunc poſſet ſuſcitari: ſemper tamen ad ſuſcitationem ſeminis requiritur vxor defuncti, de qua ſuſcitetur, vt patet Deute. 25. Tertiò modo competit propriè ſuſcitatio ſeminis, quia ille ſemen habuit, ſed mortificatum eſt in vxore: ſicut ſemina iacta in terra, quæ nondum germinauerunt: & poſtea virtute celeſti pullulant, ita ſemen defuncti in vxore ſua mortificatum manere cenſetur, & vir ſuperueniens adiuuans illud dicitur ſuſcitare fortificando, ſicut ſol ſemina terræ naſcentia. Secundus modus principalis eſt moriendi ſine ſemine, vel liberis, qn̄ quis accepit vxorem, & genuit filios, & tamen ante mortem patris mortui ſunt illi in parua ętate. ſ. nondum acceptis vxoribus; & iſte dicitur moriens ſine liberis. i. quòd moritur, & quando moritur non habet liberos; & in hoc ſuſcitatio ſeminis fieri debet ſi vxorem habeat, & cognatum, qui poſſet ſemen ſuſcitare, quia intentio legis competit iſti: nam lex iuſſit fieri ſeminis ſuſcitationem, vt non maneret deletū nomē alicuius defectu poſteritatis: ſed iſte nunquam habuit poſteritatē, quia iſti poſteri cenſentur non fuiſſe, cùm nunquam perueniſſent ad talem ſtatum, vt in eis nomen paternum firmiter manere poſsit, ideo ſuſcitabitur ſemen huic. Sed aliquis obijciet, quòd non poſſet ei ſuſcitari ſemen: quia iam habuit poſteritatē, & ſic non eſt mortuus ſine ſemine. Si autem dicatur, quòd eſt mortuus ſine ſemine, eo ꝙ ſemen illud non permanſit. Dicendum videretur, ꝙ tunc ſequeretur etiam, ꝙ ſiquis genuiſſet filios, & illi accepiſſent vxores, & genuiſſent filios, morerentur filij, & nepotes ante auum, maneretque vxor auo apta ad gignendum, ꝙ

A moriente auo poſt hæc deberet ei ſuſcitari ſemen, qa illud ſemen cenſebitur non fuiſſe cùm non permanſerit: nullus tamē dicet hoc, quia non eſt ſemen iā ſuſcitandum iſti, ergo nec ſuſcitabitur illi, qui genuit filios & mortui ſunt ante pubertatem, & pater poſt illos deceſsit relicta vxore. Dicendum, ꝙ iſti ſuſcitabitur ſemen, & non alteri. Ratio differentiæ eſt, quia quando quis moritur ſine liberis, ita vt non poſsit continuari linea progeniei, in qua ille erat, oportet quòd ſemē alicuius ſuſcitetur, quia aliàs delebitur nomē progeniei, cùm nemo iam ſuccedat in illa: ideo cū ſic moritur filius ante patrem, neceſſe eſt ſuſcitari ſemē patris, vel filij, vt non deleatur progenies: ſed aliquis caſus eſt, in quo ſemen filij ſuſcitari non poteſt: ergo ſuſcitabitur
B tunc ſemen patris: & aliquis caſus eſt, in quo ſemē patris non poteſt ſuſcitari, ideo ſuſcitabitur tunc ſemen filij: vtpote cū moritur quis, relicta vxore, ex qua habuerat filios, & tamen illi mortui ſunt ante patrem in ętate pupillari, nō poteſt hic ſuſcitari ſemen filiorū, quia ad hoc requirebatur, ꝙ illi reliquiſſent vxores ex quibus fieret ſuſcitatio. Etiam quia illi potuiſſent habere ſemen, licèt non habuiſſent, & impuberes non acceperunt vxores, ideo non poterit ſuſcitari ſemen eorum, cùm non ſit ex qua ſuſcitetur. Etiam, quia iſti nunquam fuerunt potentes ad relinquendum ſemen, ideo non poterat fingi, quòd ſemen relictum per ſuſcitationem eſſet mortui: oportet ergo in hoc caſu, ꝙ ſuſcitetur ſemen patris, cùm filio non competat quòd
C ſuſcitetur ei ſemen: ſi tamen pater genuit filios, qui peruenientes ad pubertatem genuerunt filios, & mortui ſunt filij, & nepotes ante mortem aui, & poſtea auus mortuus eſt relicta vxore ſine liberis, non debet ſuſcitari ſemen auo, nec nepotibus, ſed filiis. Cauſa eſt, quia nepotibus non poteſt ſuſcitari, eo quòd illi mortui ſunt in pupillari ætate non ſuſceptis vxoribus, nec illi fuerunt potentes ad relinquēdum ſemen: Auo autem nō debet relinqui ſuſcitatio ſeminis, eo quòd filiorum ſemen ſuſcitari poteſt cùm filij acceperint vxores, & fuerint potētes ad gignendū & genuerint, & tunc maneant ſine ſemine: non tamē poſſunt iſti ſimul manere ſine ſemine. ſ. pater & filius, quia ſi vnus manet ſine ſemine alius non manet, ideo
D ſuſcitandum eſt ſemen filij hic, & non aui. Tertius caſus principalis eſt, quia qn̄ quis mortuus eſt relictis filiis paruulis, & vxore, & illi antequam peruenirēt ad pubertatem mortui ſunt, tunc ſuſcitabitur ſemen illi, quāq̄ quādo deceſſit filios habebat: dicetur tn̄ mori ſine liberis, qa iſti liberi mox mortui ſūt, poſtq̄ nati ſūt vel antequam peruenirent ad ſtatum virilem, vt acciperent vxores. Sacra aūt ſcriptura pro eodem computat filios non eſſe, vel cito poſt natiuitatem mori ſiue ante complementum ætatis. Sic patet vt quidam volunt de Salomone, qui vocauit ſe vnigenitum coram matre ſua: Prouer. 4. & tamen illa habuerat alium filium, quem ex adulterio cum Dauid concepit 2. Reg. 11. ille tamen mortuus eſt paucis diebus, poſtquam
E natus eſt 2. Reg. 12. ideo cēſetur nunquam vixiſſe. Sic etiam computatur in iuribus humanis non natus, qui ſtatim moritur, vt patet extra de verbo. ſignifi. ca. nam & ego. Et in iſto caſu dicendum eſt, quòd ſi vxor defuncti nondum accepit alium virum, quando moriuntur paruuli filij eius, tenetetur admonere fratres viri ſui, vt accipiat illam quiſquam eorum ad ſuſcitandum ſemen viri ſui, quia aliàs non ſatisfit intentioni legis: nam nomen iſtius ita delebitur, ſi non ſuſcitat aliquis ſibi ſemen, ſicut ſi nunquā habuiſſet ſemen, & tamen non tenetur vxor defuncti expectare paruulos filios ſuos an ſuperuiuant, quouſque accipiant vxores: nec etiam fratres viri mortui tenentur expectare quouſq; videant an paruuli attingant illam ætatem, ſed finito tem-

tempore luctus ſm legem, vel conſuetudinem, quando iam licebat mulieri accipere alterum virum, licebit tali mulieri accipere alterum virum, ſi ſuperuiuant paruuli. Et dato, quòd poſtea moriantur, abſoluta eſt a ſuſcitatione ſeminis, nec poteſt accuſari tãquam adultera, ſi non expectauit vſquequo paruuli pertingerent ad puberratem, & acciperēt vxores: & videret an morerētur prius, ita vt ſuſcitandum eſſet ſemen viro ſuo? Etiam nullus fratrum viri huius mortui tenebitur pœna legis. ſ. quòd ſpueretur in faciem eius, & diſcalciaretur, vocareturque domus diſcalciati in Iſrael: ſi non acciperent iſtam vxorem defuncti in vxorem in tali caſu, quia etiam ipſi non tenebantur expectare. Vel ſi ipſa admoneret eos, nullus illorum tenebatur accipere eam, & dato quòd non acciperet non puniebatur legali pœna.

Quæ perſonæ ad ſeminis ſuſcitationem requirebantur, & an poſſit fieri in quibuſcunque vxoribus.
Quæſt. XXXIIII.

QVAERETVR vlterius, quæ perſonæ requiruntur ad ſuſcitationem ſeminis. Reſpondendū quòd duæ. ſ. vxor defuncti, & frater defuncti, vel aliqs cognatus eius. De vxore, & conſanguineo patet Deu. 24. Et cauſa huius eſt, quia in ſuſcitatione ſeminis volebat Deus, ꝙ non deleretur nomen defuncti de progenie ſua, & ad hoc quod ſuſcitaretur ei filius, qui cenſeretur eſſe ſuus, & ſuccederet ei in nomine, & hæreditate, & in oībus tanquã verus filius. Illud aūt non erat in veritate, ſed fictione legis fiebat: lex tñ non fingit ſine cauſa, ideo volebat habere magnam ſimilitudinē ad hoc, ꝙ hoc fingeret. Eſt autem ſimilitudo tanto maior, quanto magis accedit ad identitatem: ideo lex voluit facere quaſi quandam identitatem, & ad hoc debuit iubere, quòd ſuſcitatio ſeminis ſolùm fieret in vxore relicta a defuncto. Et ratio eſt, quia ſi alia mulier aſſumeretur ad hoc, cùm nullo modo pertineret ad defunctum, filius de illa natus non fingeretur eſſe filius defuncti. Secundò patet, quia lex fingit, ꝙ defunctus ſemen iecerit, & tñ illud fuerit tãquam mortificatum, & ad hoc quod viuificetur, indiget adiutorio alterius, & ille dicitur ſuſcitans ſemen defuncti: idō non dicitur, ꝙ accipiens vxorē defuncti, gignit ſemen defuncto, vel dat ei ſemē, ſed ꝙ ſuſcitat ſemen defuncti, quia ſuſcitatio ad adiumentū importat, & nō ad pſtationem totius operis, tanquam filius genitus poſtea ſit de ſemine defuncti, & tamen illud adiutum eſt per ſemen viri aſſumentis vxorem eius, & ſic natus eſt filius: ſicut fit in terra, in qua ſemina iacta mortificata manēt aliquanto tempore, & virtute iacientis ea non viuificarentur, ſed cęleſti adiuuantur virtute, & viuificantur: ſic ex ſemine defuncti, quod virtute defuncti viuificari nō potuit, fingitur viuificari virtute ſeminis viri ſuperuenientis: iſta tamen non poſſunt fieri, niſi in vxore, q̄ relinquit defunctus, quia in illa fuit ſemen eius, & cēſetur manere ibi, & poſtea viuificari. In aliis autem mulieribus non eſt ſemen defuncti, ideo de illis non poteſt fingi ꝙ ſuſcitetur: & ſic nimis eſt neceſſaria vxor defuncti ad iſtam legalem ſuſcitationem ſeminis. Etiam frater defuncti vel cognatus requiritur. Verum eſt, ꝙ lex de ſuſcitatione Deut. 25. de fratribus ſolùm loquitur, & tamen etiam alij nō fratres dum tñ eſſent propinqui poterant ſuſcitare ſemen defuncti, ſicut patet hic de Booz, & cognato eius, qui non erant fratres Mahalon, & Chelō, & tamen Booz dixit hic, ꝙ accipiebat Ruth ad ſuſcitationem ſeminis. Quòd aūt non eſſent iſti duo fratres Mahalon, & Chelion, probatum eſt ſupra in quadam quæſt. & etiam Deute. 25. cap. ſi tñ poterat haberi frater, non licebat propinquo

Cur non permittebatur alius ſuſcitare ſemen defuncti.

F ſuſcitare niſi renunciante fratre, quia ſemper ius ſuſcitandi ſemen, & ſuccedendi in hæreditate pertinebat ad propinquiorem. De quo magis dicet infra in quadam quæſt. ratio autē quare frater accipiebatur ad ſuſcitandum ſemen, vel cognatus, erat, quia requirebatur maxima vnitas, quę haberi poterat: vt videretur iſte filius natus per ſuſcitationem eſſe vere fili⁹ defuncti, & ad hoc debebat ſuſcitari ſemē per illum, qui maximè poſſet repręſentare perſonam defuncti propter maximam propinquitatem ad eſſe idem, ſed iſtud eſt in fratribus, qui habent oīa cōia. ſ. ſanguinem, & radicem, vt ait Ariſt. 8. Ethi. ideo per fratres ſuſcitatio ſeminis fieri debebat: & non ſtantibus illis vel nolentibus, per alios propinquiſſimos ſuſcitatio fieri debebat, dū G tñ eſſent intra gradus cognationis: non exiſtentibus aūt iſtis duobus. ſ. vxore, & cognato defuncti non poterat fieri ſuſcitatio ſeminis, ſed poti⁹ permittebatur, quòd moreretur ſine ſemine, & deleretur nomen defuncti, quia non poterat fieri conuenienter. ſ. vt eſſet magna ſimilitudo filij legalis per ſuſcitationem ſeminis ad filium verum defuncti.

An ex muliere repudiata poſſet ſuſcitari ſemen.
Quæſt. XXXV.

QVAERETVR vlterius de quibuſdam dubiis circa mulieres defunctorum, ex quibus ſuſcitari debebat ſemen: & primum eſt an ex muliere repudiata H poſſet ſemen ſuſcitari. Aliquis dicet, quòd ſic, quia illa vxor defuncti erat, & lex dicit, ꝙ fiat in vxore defuncti. Dicendum, ꝙ non poterat compelli mulier repudiata ad ſuſcitationem ſeminis viri ſui, dato quòd poſt repudium non accepiſſet alium virum, quia ille defunctus eam repudiauerat, & per hoc fecerat nō eſſe vxorem: intantum quòd ipſa potuiſſet, viuente illo, accipere alium virum: ideo cùm ſit iam ſoluta a lege eius, illo viuente, non poterit obligari poſt mortē eius ad ſuſcitationem ſeminis ipſius: ideo dato ꝙ ipſa mortuo viro repudiante illam accipiat alium virum nolēs ſuſcitare ſemen viri mortui, non incidebat in pœnam adulterij, etiam ſi admoneretur a cognatis defuncti, vt ſuſcitaret ſemen illius, quia admonere repudiatã erat I ſicut admonere mulierem extraneam. Sed dicetur, quid ſi ipſa mulier repudiata libenter volebat ſuſcitare ſemē defuncti, an ſuſcitaret, & aſſumeretur ad hoc. Dicet aliquis, ꝙ ſic, quia licèt non poſſet cogi, poterat tamen admitti. Dicendum, quòd non ſtat: nam non poterat admitti ad hoc, quòd lex iubebat fieri ſuſcitationem ex vxore defuncti, ſed repudiata nō erat vxor defuncti: quia ipſe viuens fecerat eam non eſſe vxorem ſuam, ideo non poterat ad hoc admitti, imò repudiata diſtabat magis ab hac poteſtate, q̄ quælibet mulier extranea. Nam defunctus dum viuebat poterat accipere quamcūque mulierem extraneam in vxorem, dum tamen non eſſet cognatione, vel affinitate coniuncta: & tñ mulier repudiata ſi tranſiret ad alterum K virum, & ille moreretur, vel repudiaretur ab eo, non poterat prius repudians illam recipere in vxorē Deut. 24. ergo erat magis, quàm mulier extranea diſtans ab hoc iure ſuſcitandi ſemen: & tamen nulla mulier extranea, quæ non fuiſſet vxor defuncti reciperetur ad ſuſcitationem ſeminis, etiã ſi illa vellet ſuſcitare illud; ideo nec mulier repudiata recipiebatur.

Siquis acciperet ſponſam per verba de præſenti, & antequam conſummaret matrimonium moreretur, an ſponſa illius deberet accipi ad ſuſcitandum ſemen ſponſi.
Quæſt. XXXVI.

QVAERETVR vlterius, ſiquis acciperet ſpōſam per verba de pręſenti, & antequam conſummaret

maret matrimonium moreretur, an ſponſa illius deberet accipi ad ſuſcitandum ſemen ſponſi. Dicendum, quòd hoc non apparet maniſeſtè ex lege: & eſt ratio dubitandi, quia lex dicit, ſi moriatur aliquis ſine liberis, vxor eius non nubet, ſed accipiet eam frater eius. Eſt autem dubium an ſecundùm legem vocetur iſta vxor, & ſi vocatur vxor tenebitur ad ſuſcitationem ſeminis. Si autem non vocatur vxor non fiet ſuſcitatio ſeminis. Dicendum videtur, quòd non erat ſemen ſuſcitandum huic, nec tenebatur vxor defuncti ſiue ſponſa ad iſtam ſuſcitationem. Et hoc colligitur ex motiuo legis: nam ſicut ſupra declaratum eſt in quadam quæſtione lex volebat oſtendere per quandam fictionem, quòd iſte filius natus per ſuſcitationem ſeminis eſſet filius defuncti, & natus de ſemine eius: quia dicitur ſuſcitari ſemen eius, ſcilicet, quod ille iecerat, & erat mortificatum: & virtute alterius ſeminis venientis uiuificatur, & inde formatur fętus. aliàs non uocaretur viuificatio ſeminis, ſed appoſitio ſeminis, uel datio, & tamen in ſponſa nondum tradita ad conſummationem matrimonij non eſt ſemen defuncti, ideo non accipietur ad ſuſcitationem ſeminis. Secundò patet, quia mulier extranea non admittitur ad ſuſcitationem ſeminis, eo quòd illa non pertinet ad defunctum: ſed ſponſa defuncti etiam non pertinet ad eum: quia non fuit ibi commixtio ſeminis: ideo non erit illa ad ſuſcitandum ſemen potius quàm extranea. Item patet, quia in multis aliis non cenſetur ſponſa ſicut uxor, quia uxor poteſt repudiari, ſponſa autem nondum cognita non poteſt repudiari, ut declaratum eſt Deuter. 24. cap. ideo nec ad ſuſcitationem accipietur. Tertiò patet, quia litera manifeſtè uult dicere de uxore iam tradita, & cognita, quæ dicit, quòd quando mortuus fuerit unus de fratribus uxor eius non nubet alteri, & ponit iſtud tanquam accidens, ſcilicet, quòd moriatur unus de fratribus ſine liberis: & tamen in eo, qui habet ſponſam, & nunquam habuit uxorem: certum eſt, quòd ſi moritur, quòd ſine liberis: ideo non intelligitur de hoc, ſed ſolum quando uxor tenetur a uiro in domo, & cognita eſt: & contingit uirum mori non relictis liberis.

An frater defuncti tenebitur ſuſcitare ſemen eius ex alijs vxoribus relictis. Quæſt. XXXVII.

QVAERETVR vlterius, quid ſi aliquis habeat multas vxores, & ex vna relinquat liberos, & ex alia non vel ex aliis, an frater defuncti tenebitur ſuſcitare ſemen eius ex aliis: iſte caſus erat ſæpe, quia in veteri teſtamento licebat alicui habere multas vxores, vt patet de Helcana patre Samuelis, qui habebat duas. 1. Reg. 1. & Dauid habebat multas. 2. Reg. 3. & 5. & 1. Paral. 3. & ſic de multis aliis, & iſtud erat licitum, vt probatum eſt. 1. Reg. 1. & 2. Reg. 3. & 5. nam in nouo teſtamento eſt vetita multitudo vxorum ſimultanea, ſed non in veteri. Reſpondendum, quòd non debet in hoc caſu frater defuncti ſumere vxores defuncti, ex quibus non ſuſcepit filios ad ſuſcitãdum ſemen: quia lex iubebat hoc quando quis moriebatur ſine liberis, & tamen iſte habebat liberos, quia præſupponitur, quòd ex vna vxore reliquit liberos. Secundò patet, quia ſuſcitatio ſeminis fiebat, ne periret nomen defuncti in familia ſua, ſed relicto tantum vno filio non peribat nomẽ defuncti in familia ſua, ideo cùm genuiſſet ex vna, non debebat ſemen eius ſuſcitari ex aliis. Tertiò patet, quia lex iſta dabatur ad ſuſcitandum ſemen defuncti, & nõ ad ſuſcitandum ſemen vxorum. Si tamẽ defunctus relinqueret filios ex vna vxore, & deberet ſuſcitari ſemen ex aliis, ex quibus non genuerat, non ſuſcitaretur ibi ſemen defuncti, ſed ſemẽ vxo-

A rum defuncti, ideo non debebat fieri. Quartò patet, quia quando ſuſcitabatur ſemen defuncti omnes poſſeſſiones eius perueniebant ad illum, qui ſuſcitabat ſemen, vt poſtea haberet illas, qui naſceretur inde: ſicut factum eſt Booz hic fuit accipiente Ruth in vxorem ad ſuſcitandum ſemen Mahalon: nam totam poſſeſſionem eius accepit, vt patet in litera: & tunc daretur, quòd filij, quos defunctus reliquit, priuarentur ſucceſſione paterna, & hoc eſt inconueniens, quia magis pertinent ad patrem filii veri, quàm legales, vel fictitii, ideo ipſi potius ſuccedent. Et tamen dato hoc non ſuccederent filii veri, ſed legales, ergo non eſt ſuſcitandum ſemen in tali caſu: ſed omnes defuncti vxores liberę ſunt, vt nubant cui voluerint.

B

Ex qua illarum frater defuncti, qui habuerat vxores ſine filijs tenetur ſuſcitare ſemen. Quæſt. XXXVIII.

QVEARETVR vlterius, ſi quis habuit multas vxores, ſicut erat in veteri teſtamento, & ex nulla illarum filios genuit, vel genuit & mortui ſunt, ita vt patet dicatur mori ſine liberis, ex qua illarum vxorũ ſuſcitare tenetur ſemen defuncti frater eius. Reſpondendum, ꝙ aut omnes ſunt aptę ad iſtam ſuſcitationẽ, aut non: ſi non ſunt omnes aptę: de illis non eſt quærendum, ſed vertitur dubium ad alias, quæ aptæ ſunt. Et dicitur hoc, quia poteſt eſſe, quòd aliquæ vxores defuncti ſint ineptæ ad hoc: vtpote ſi aliqua eſt ſenio C confecta, & per hoc impotens ad concipiendum, vel ſi aliqua eſt ſterilis, quod aliquo certo experimento probatum eſt: vel ſi forte quando mortuus eſt vir relinquebat filios paruulos, & illi poſt paucum tempus mortui ſunt, & tamen antequam decederent contraxerunt matrimonium quædam vxores defuncti. Iſtæ ſunt iam ineptæ ad ſuſcitandum ſemen defuncti, quia non poſſunt accipi in vxores a fratribus defuncti. Si autem omnes ſunt aptæ, vtpote, quia nullum impedimentum interuenit, dicendum, quòd aut omnes iſtę ſunt vxores ęque principales, aut non. Pro quo ſciendum, quòd quædam vocabãtur vxores ęqualiter principales, & aliæ minus principales, & hoc fiebat multiplicitet. Vno modo, quia vna vxor erat ancilla, & alia D libera, quia tunc libera erat vxor principalis, & ancilla erat minus principalis. Sic fuit de Sara vxore Abrahæ, & Agar: nam Sara fuit principalis vxor, quia erat libera, & cognata ipſius Abrahę: Agar autem erat ancilla. Gen. 16. ſic etiam fuit de Iacob, qui habuit quatuor vxores, & duæ erant dominæ, ſcilicet Rachel, & Lia, & duę erant ancillæ earum, ſcilicet, Zelpha, & Bala: Gen. 29. & 30. Sic etiam fiebat, quando Iſraelitæ volebant aliquas ancillas de Gentilitate acceptas ſumere in vxores: nam cùm ibant Iſraelitæ ad bellum, & in medio captiuorũ viderent fęminam pulchram, ille cui cadebat in ſortem ſi placeret oculis eius, poterat in vxorem eam accipere: Deut. 21. c. & iſta erat minus principalis vxor reſpectu cuiuſlibet alterius aſſum-E ptę de Iudaiſmo. Alio modo vocabantur vxores minus principales, quando accipiebantur affectu coniugali, & tamen non interueniebant ibi pacta legalia, vel donationes propter nuptias: & iſtud fiebat quando aliquis diues volebat accipere in vxorem aliquam mulierem ſe minorem, quia placebat oculis eius, & tunc non accipiebat eã cum cęremoniis, vel ſolennitatibus iſtis legalibus, & illa erat minus principalis vxor reſpectu illius, quæ aſſumpta fuerat cũ iſtis ſolennitatibus. Et intantum erat iſta inęqualitas, quòd vxores magis principales uocabantur ſemper uxores, & minus principales uocabantur interdum uxores, & interdum cõcubinæ: ſicut patet de Agar, quę uocatur uxor Abrahæ: Gen. decimoſexto. & de Cetura, quę etiam uo-

catur

catur vxor eius: Gen. 25. & tamen poſtea ambæ vocā-
tur cōcubinæ Abrahę. Gen. 25. ſic etiam patet de vxo-
re Leuitæ, quæ occiſa eſt in Gabaa, quæ aliquando vo
catur vxor eius, & aliquando concubina. Iudi. 19. cap.
& ibi late declaratum eſt de uxoribus, quādo poſſunt
vocari concubinæ, & quando non: Hoc pręſuppoſito
ſcietur ex qua ſuſcitādū erat ſemen, & dicēdum quòd
ex omnibus iſtis poterat ſimul ſuſcitari, ideo erat in
optione fratris viri defuncti, an vellet accipere omnes
iſtas vxores quas habebat frater ſuus, an vnicam vel
quaſdam illarum: ſi āt omnes vellet, poterat ſuſcitare
ſemen ex omnibus illis, & illę tenebantur eum accipe
in virum, & ſi aliqua iſtarum acciperet alterum virum
vel cōmiſceretur alicui non matrimonialiter, poterat
accuſari de adulterio, quia non licebat ei accipere aliū
in virum, vel quomodocunque alteri cōmiſceri quo
uſque repudiaret eam frater defuncti nolendo eam ac
cipere in vxorem: de quo magis declarabitur infra in
quadam quęſtione. Cùm autem aliquas iſtarum re-
pudiaret frater defuncti nolendo illas accipere, licebat
illico eis accipere alios viros. Si autem nollet frater
defuncti accipere omnes ad ſuſcitandū ſemen ſed vni
cam, videtur quibuſdam diſtinguendum eſſe, quia
aut erant ſimul vxores multæ, & quædam erant min⁹
principales, & alia quędam erat principalis; aut multæ
principales, aut multæ vel vnica minus principalis. Si
autem primo modo, dicunt quod tenebatur accipere
principalem relictis minus principalibus; & tunc oēs
illæ erant liberę, ita quòd poſſent accipere viros quoſ
cunque vellēt. Si aūt ſecundo modo, dicunt ꝙ erat in
optione fratris defuncti accipere quā vellet, & de illis
magis principalib⁹ ſuſcitare ſemen: ſed aliis videtur ꝙ
potius relinquendum erat hoc totum in electione fra
tris defuncti, i. ꝙ acciperet quamcunq; vellet, ſiue de
principalibus, ſiue de min⁹ principalib⁹. In hoc aūt nō
pōt apparere certitudo: de quo ſatis dictū eſt Deut. 25.

An vxor poſſet ſuſcitare ſemen primi viri mortui.
Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR vlterius, ſiquis moriebaꝛ hñs
liberos paruulos, & vxor illius nubebat alteri.
& moriebantur filii iſtius viri, & deinde moriebatur
vir ſecundus iſtius mulieris, & liberabatur mulier a le
ge illius, an poſſet ſuſcitare ſemen primi viri mortui.
Pro quo pręſupponendum eſt, quòd ſemen iſtius vi-
ri ſuſcitandum erat, ſi eſſet aliquis, qui poſſet ſuſcitare,
& mulier de qua ſuſcitaretur eo ꝙ ille cēſebatur mor-
tuus ſine liberis, quia liberi ſui nō peruenerunt ad pu
bertatem, nec acceperunt vxores, ita vt poſſent perpe-
tuare patris nomen per deriuationem familiæ ſuæ:
nā ſecundum, quòd ſupra probatum eſt, ſemper erat
ſuſcitandum ſemen patris, vel filii, quando aliqua li-
nea progeniei interrumpebatur, ita vt non poſſet ↄti
nuari: ita hic non poterat ſuſcitari ſemen filii, eo quod
ille mortuus fuerat paruulus quando nondum hēbat
vxorem, nec poterat gignere, ideo ſuſcitandum erat
ſemen patris, quia ille dicebatur mori ſine ſemine &
non filius. Aliquis ergo dicet ꝙ non cogebatur mu-
lier iſta ad ſuſcitationem ſeminis. Cauſa eſt, quia mu
lier iſta ſemel ſoluta fuerat a lege viri prioris, & alliga
ta fuerat alteri: rupto ergo illo vinculo, non poterat
iterum redire obligatio ad ſuſcitandum ſemen: & ſic
quāquam acciperet iam tertium virum nollens ſuſci-
tare ſemen primi, vel vellet manere in viduitate, non
poterat accuſari a fratribus defuncti tāquam adultera,
nec compelli ad ſuſcitationē ſeminis, ſed neceſſe erat
quòd periret ſic nomen defuncti de familia ſua.
Sed quid ſi iſta mulier vellet ſponte ſuſcitare ſemen
viri primi, etiam ſi lex eam non cogeret? Dicendum
F ꝙ non admittebatur ad hoc, quia lex iubet quòd vxor
defuncti ſuſcitaret ſemen: iſta tamen non eſt vxor de
functi, quia iam ſoluta fuit a lege eius per mortē ipſi-
us, & poſtea cœpit eſſe alterius, ideo ipſa omnino ex-
tranea eſt: ſed mulier extranea non admittiꝛ ad ſuſcita
tionē ſeminis defuncti, quia non pertinet vllo mō ad
defunctū; ergo nec iſta recipieꝛ, quia iā eſt oīno extra-
nea. Secundò patet quia lex Deut. 25. dicit, ꝙ quando
quis moreretur ſine liberis, vxor eius non nuberet, ſed
frater defuncti acciperet eam in vxorem, & tamen ip-
ſa iam nupſerat, vt patet ex hypotheſi, ergo non pote-
rat ſuſcitari ſemē ex hac. Tertiò patet, quia motiuum
legis erat, quòd ſuſcitaretur ſemen defuncti ex vxore
ſua & non ex alia, quia ſemen defuncti videbatur iactū
G eſſe in vxore, & moriente ipſo non poterat viuificari
niſi alterius adiuuaretur ſemine: & ſic dicebatur ſemē
mortui ſuſcitari, & non apponi: & tamen ſi accipere-
tur ad ſuſcitandum ſemē mortui, illa quæ fuerat vxor
eius & poſtea fuerat alterius, non poterat fingi ſemen
mortui primi eſſe in illa ad hoc quòd ſuſcitaretur, ſed
ſemen ſecundi, qui proximeamè habuerat: ideo non
erat iſta apta ad ſuſcitandum ſemen viri primi, ſed ſe-
cundi ſi opus eſſet.

Ad quid vxor moriente viro tenebatur ſecundum conditio
nem veteris teſtamenti. Quæſt. XL.

QVAERETVR vlterius de vxore moriente
H viro, ad quid tenebatur ſecūdum conditionem
veteris teſtamenti. Dicendum quòd aut vir relinque
bat ſemen, aut non: ſi relinquebat ſemen, poterat illa
nubere cui vellet, & non obligabatur ad aliquid. Si
aūt vir nō relinquebat ſemen: mulier aut erat apta ad
gignendum aut non: ſi non erat apta vtpote ſenectute
confecta, nihil tenebatur facere, quia non erat apta ad
ſuſcitandum ſemen viri ſui. Si autem eſſet apta ad ſuſci
tionem ſeminis, mortuo viro, & tranſito tempore lu-
ctus, quo ſm legem, vel cōſuetudinem mulier abſtine
re debebat a nuptiis, debebat admonere propinquos
viri per ordinem ꝙ aliquis eorum acciperet eā in vxo
rem ad ſuſcitandum ſemen viri: & ſiquis vellet eā ac-
cipere tenebatur cum illo manere. Si autē antequam
I admoneret oēs contraheret cum aliquo alio, vel for-
nicaretur cū alio, tenebatur de adulterio tanquam ſi eſ
ſet coniugata, vel deſponſata per verba de præſenti: ſi
autem nullus eorū vellet accipere eam in vxorē: pote-
rat ipſa accipere quemcunq; vellet in virum, & libera
erat a lege prioris: nec poterat contra illam quicquam
obiici: & tñ qñ admoneret mulier iſta fratres viri ſui,
vt eam acciperent, debebat eos citare, & conqueri de
quolibet eorum ſucceſſiuè, & coram iudicibus diſcal-
ciabat mulier ſotularem vnū cuilibet illorum, & ſpue-
bat in faciē cuiuſlibet, & dicebat: ſic fiet viro, qui non
vult ędificare domum fratris ſui. Et vocabatur domus
illius domus diſcalciati in Iſrael. Deut. 25. Et tñ ſi mu-
lier acciperetꝛ ab aliquo cognato viri ſui in vxorem, te-
K nebat totam hęreditatem viri pro filio inde naſcituro.
Si aūt nullus de cognatis vir eā recipere volebat, acci-
piebat ipſa, quē volebat in virum, & tamen non perue
niebat tunc ad eam hæreditatis viri ſui poſſeſſio, ſicut
aliàs teneret, ſi acciperetꝛ ad ſuſcitandū ſemen viri ſui.

Quomodo poteſt ſtare, quòd ſi mulier mortuo viro ſine ſemine
acciperet alium virum prius quam repudiaretur a co-
gnatis viri ſui, ꝙ poſſet de adulterio accuſari.
Quæſtio. XLI.

QVAERETVR vlterius, quomodo poteſt ſta-
re, ꝙ ſi mulier mortuo viro ſine ſemine acciperet
alium virū prius quā repudiaretur a cognatis viri ſui,
quod

quòd poſſet de adulterio accuſari: nam non erat coniugata, vt competeret hoc contra eam. Dicendũ quòd tenebat de adulterio quocunque mõ cognoſceretur ab alio, viro ſiue contrahẽdo matrimonium cum illo ſiue fornicãdo, & debebat lapidari, vel cremari. Quod patet, quia mortuo primogenito Iudæ noĩe Her accepit eius vxorem Thamar frater ſuus noĩe Onan, & ille mortuꝰ eſt etiam ſine ſemine, & poſtea acceptur⁹ erat eam tertius filius eius, ſcilicet Sela, & antequam ille acciperet comperta eſt prægnans Thamar, & condemnata eſt ad ignem, Gen. 38. & cõbuſta fuiſſet, niſi quia innocentiam ſuã probauit, vt patet ibidem: ita inter Hebræos fieret: & tamen pro adulterio, quale erat iſtud in veteri teſtamento, lapidatio infligebatur. Le. 20. ſed in hoc non differt, cũ conſtet, quòd occidebãt pro hoc facto. Sed obijcietur, quia dicit Apoſt. ad Ro. 7. quod mortuo viro ſoluta eſt mulier a lege viri, ita vt non iudicetur adultera, nec condemnetur ſi fuerit inuenta cum alio, & tamen hic erat mortuus uir, ergo non accuſari poterat fœmina de adulterio, licèt contraheret cum altero, vel quõcunque commiſceretur ei. Reſponderi poteſt vno modo quod dictum Apoſtoli eſt regula generalis, & tenet verum generaliter, niſi in quibuſdam caſibus a lege exceptis: & iſte eſt vnus, vel fortè vnicus, quia non reperimus alium caſum, in quo teneatur mulier mortuo viro de adulterio, ſi cũ alio inueniatur. Secundo mõ poteſt dici quod mortuo viro uerum eſt, quod ſoluta mulier eſt a lege uiri: & tamen hic nõ eſt mortuus vir huius mulieris, quia licèt mortuus eſt vir prior manet vir eius de cognatis viri ſui ex ordinatione legis, & ſi fornicatur dicitur fornicari viuente viro, ideo adulterij rea eſt. Tertio modo poteſt dici, quòd verum eſt, quòd mortuo uiro ſoluta eſt mulier a lege uiri, & tamen non eſt ſoluta ab onere legis, & quia lex impoſuit hic ſuper mulierem neceſſitatem ſuſcitandi ſeminis volente aliquo de cognatis viri ſui, tenetur abſtinere ab extraneo coitu quouſque ſciat, an aliquis de cognatis viri eã velit accipere in vxorem. Modus tamen ſecundus eſt conuenientior. Sed tunc dicetur, quomodo poteſt teneri mulier iſta de adulterio, quia illud nõ cõpetit, niſi contra deſpõſatã vel iam coniugatam. Dicendum eſt quod verũ eſt: & tamen licèt mulier iſta non ſit coniugata, nec deſpõſata, cẽſetur deſpõſata, eo ꝙ lex deſpondet eam alicui cognatorum viri ſi ille voluerit eam: ideo ad petitionem illius tanquam ſponſi ſui dẽbat talis mulier cremari, vel lapidari, ſi acciperet alium in uirum, vel fornicaretur cum eo. Sic factum eſt quando Thamar vxor duorum filiorum Iudæ mortuorum, quæ dãda erat tertio filio eius ad ſuſcitandum ſemen fratrum ſuorum, inuẽta eſt pręgnans: nam accuſauit eam Iudas, quòd produceretur ad incendium, & ibi iuſtificauit ſe: Gen. 38. cap. ita ergo poterat quilibet alius accuſare mulierem talem tanquam ſibi debitam, & hoc competebat propinquiori in cognatione, quia illi erat debita mulier: ſic enim dicitur Deut. 25. quòd ei lege debetur, ideo lex cãuit iſtum vinculum, vel obligationem, quæ obtinet vicem ſponſalium de præſenti, vel matrimonij conſummati.

Si defunctus haberet aliquam fratrem paruæ ætatis quomodo deberet illum vxor defuncti accipere in virum &c.
Quæſt. XLII.

QVAERETVR vlterius, ſi defunctus haberet aliquem fratrem valde paruæ ætatis, quomodo deberet illum accipere vxor defuncti in virum, & an propter illum poterat accipere alium in uirum aliquẽ de cognatione illa, qui nõ eſſet tã propinquus, vel aliquẽ, qui nõ eſſet de cognatione. Dicendum ſm quoſ-

A dam, ꝙ in tali caſu nõ tenebãt vxores defunctorum ad ſuſcitationem ſeminis eorum, ſed poterant accipere quoſcunq; vellent: ſic colligitur ſupra primo, cum dr̃ quòd Ruth, & Orpha volebãt venire cum Noemi de Moab in terram Iſrael, & dixit eis Noemi: reuertamini filiæ Moabitæ, cur venitis mecum? iam ſenectute confecta ſum, nec apta vinculo coniugali, nec filios habeo in vtero, & ſi iſta nocte concipere poſſem, & parere filios: ſi eos expectare velitis donec annos impleãt pubertatis, prius eritis vetulæ quã nubatis. In quo innuit quòd ſi filij eſſent paruuli non tenerẽtur expectare eos, ſed poterant nubere alijs, ſicut Noemi perſuadebat iſtis ꝙ reuerterentur in terram Moab, & ibi nuberent. Alij dicunt, ꝙ deberet in tali caſu mulier acci-

B pere alium de cognatione illa in virum, vt ſuſcitaret ſemen defuncti, & hoc ſufficiebat. Dicendum, ꝙ ſi paruulus erat propinquior defuncto, cui competebat primò ſuſcitare ſemen eius, aut illa mulier defuncti expectando iſtum, donec perueniret ad annos pubertatis excederet tempus, quo erat apta ad generandũ, aut non: ſi non excederet tempus tenebatur expectare: ſic patet de Thamar vxore primogeniti Iudæ quam accepit frater eius Onan ad ſuſcitãdum ſemẽ fratris defuncti. Et cũ etiam iſte moreretur ſine ſemine, dixit Iudas ad Thamar, mane in domo patris tui in veſte viduitatis, donec creſcat Sela filius meus, & dabo tibi in virum eum, & mãſit expectãdo quouſq; veniret Sela ad annos pubertatis, & cũ nõ daretur, videns ſe fraudari,

C cogitauit qualiter ipſa fraudaret Iudam, vt factum eſt: Gen. 38. ſi autẽ mulier tantę ætatis eſt, ꝙ expectando paruulum vſq; ad pubertatẽ tranſiret tempus gignẽdi, non debet expectare, quia ſequerent̃ duo inconueniẽtia. ſ. nõ fieret ſuſcitatio ſeminis defuncti, & mulier iſta perderet tempus ſuum gignendi, cum ab alio viro cõcipere poſſet, quem acciperet poſt mortem viri primi: dicendum, ꝙ debet accipi iſta in vxorem ab alio de cognatis defuncti prętermiſſo iſto: nam iſtud ſatis poterat fieri, quia ſi vnus de cognatis cederet nolẽdo ſuſcitare ſemen defuncti tranſibat ius ad alium, a fortiori ſi vnus impotens eſſet tranſibat ius ad alium, quia ſi ſola voluntas poterat transferre ius de vno in altero, magis illud transferret impotentia & neceſſitas, & ſic tranſi-

D ret ius de vno in aliũ, ſi eſſent multi impotentes, quouſque perueniretur ad illum, qui eſſet potentior ad faciendum hoc.

Quibus competebat hoc ius ſuſcitandi ſeminis defunctorum: & an ſolum pertineret ad fratres, & ad alios cognatos.
Quæſt. XLIII.

QVAERETVR nunc circa illos, qui ſuſcitaturi erant ſemen defunctorum, ſcilicet quibus cõpetebat hoc ius: & dicendum, quòd iſtud erat onus, & ideo multi illud ſubterfugiebant, vt dicetur infra in quadam quęſtione: & tamen impoſitum fuit iſtud onus fratribus, vt patet Deutero. 25. ſcilicet: Si mo-

E reretur vnus de fratribus non habens liberos, alius frater eius ſuſciperet vxorem illius: & ſuſcitaret ſemen eius, & vocaret primogenitum nomine defuncti. Ratio autem quare iuſſum eſt hoc fratribus fuit, quia vt dictum eſt ſupra ĩ quadam q̃ſtione, ſuſcitatio ſeminis erat ad hoc, ꝙ ꝑ eam naſceretur filij legales, cũ non reliquiſſet filios ueros: & qa iſti filij ſuſcitati cẽſebatur eſſe filij defuncti, debebãt eſſe nimis propinqui ad veritatẽ filiorum ſuorum. Hoc autẽ erat pro hoc, ꝙ videretur ipſe gignere illos: & ad hoc cùm ipſe eos non gigneret, debebat gignere eos, qui poſſet efficacius repręſentare perſonam eius, & iſte erat frater defuncti: ideo fratribꝰ defuncti impoſitum eſt iſtud onus, & ob hoc obligati fuerunt ſub pęna poſita Deuteron. 25. &

non

non ſolùm fratres, ſed etiam alii cognati poterant ſu-
ſcitare ſemen defunctorum, vt patet de Booz, qui ſu-
ſcitauit ſemen Mahalon defuncti accipiendo Ruth v-
xorem illius in vxorem, vt patet in litera: & tamen nõ
erat Booz frater Mahalon, vt probatũ eſt ſupra in quæ
dam quæſtione: & Deutero. 25. quia tamẽ fratres erãt
propinquiores cęteris lex ſolùm locuta fuit de fratrib⁹
Deutero. 25. de hoc tamen ſi cognati poſſent ſuſcitare
ſemen, & an obligarentur ad hoc dicetur infra magis
in quadam quæſtione, vbi agetur etiam an Booz, &
cognatus ſuus obligabantur ad accipiendum in vxorẽ
ipſam Ruth.

Qualiter competebat fratribus iſta ſeminis ſuſcitatio. Quaeſt. XLIIII.

QVEARETVR vlterius, qualiter cõpetebat
fratribus iſta ſuſcitatio ſeminis: an æqualiter pro
voluntate, vel erat aliquis ordo. Dicendum ꝙ ſcri-
ptura non ponit aliquẽ ordinem Deu. 25. vbi ponit lex
de ſuſcitatione, ſed ſolũ quòd ſi moreretur vnus de fra
tribus ſine ſemine, quòd alius frater eius accipiat vxo-
rem ſuam in vxorem, & ſuſcitet ei ſemẽ. Dicendum
tamen quòd aliquis ordo erat: nam ſi nullus ordo eſſet
ſed competeret omnibus æqualiter, cũ eſſet opus one
roſum, & quilibet vellet illud refugere, quilibet pone
ret iſtud onus ſuper alterum & diceret ſe non eſſe ma-
gis obligatum quàm illum, & ſic ſuſcitaretur diſcor-
dia, & nullus vellet ſuſcitare ſemen defuncti. Ordo
autem erat, quòd mortuo aliquo ſine liberis, frater ei⁹
qui erat ſequens eum in ordine natiuitatis acciperet v-
xorem eius ad ſuſcitandum ſemen, & ſi iſte morerẽ
non ſuſcitato ſemine, ſuccedebat ſequens frater ſm
ætatem quouſque omnes fratres conſumarentur, vel
aliquis ſuſcitaret ſemen. Nam ſi aliquis ſuſcitaret ſe-
men, non erat accipienda mulier ab aliis fratribus iſti⁹
mortuo iſto. Hoc patet ex ordine, qui fuit inter filios
Iudæ Gen. 38. Nam primogenitus, ſcilicet Her acce-
pit vxorem Thamar, & illo mortuo ſine liberis frater
eius Onan, qui ſequebatur eum in ordine natiuitatis
accepit illã; & iſto etiam mortuo ſine ſemine minor
oīum fratrum Sela accepturus erat eam, eod. cap. Pa
tet etiam hoc ex ordine cognatorum. Nam cùm co-
gnati, qui non erant fratres, ſuſcitabant ſemen defun-
ctorum, qui proximior erat in gradu ille ſuſcitabat ſe-
men, ſic fuit de Booz, & cognato eius, quia cognatus
Booz erat propinquior quàm ipſe, ideo non potuit ac-
cipere ipſe in vxorem quouſque ille ceſſit iuri cogna-
tionis, vt patet hic in litera, & præſenti cap. ita ergo in
ter fratres eſſet, quòd propinquior illorum haberet
ius, & onus ſuſcitandi ſemen, & illo cedente ſucce-
debat alius, & tamen nemo poterat cedere ſine pœna
quæ habetur Deuter. 25. Item patet hoc Mat. 22. vbi
ponitur argumentum Saducæorum cõtra Chriſtum
volentium probare non eſſe reſurrectionem mortuo
rum per deductionem ad impoſſibile, vel inconue-
niens, ſcilicet ſequeretur, quod quis priuaretur vxore
ſua, quòd eſſet inconueniens. Et probant dando ca-
ſum, quod inter eos fuerunt ſeptem fratres: quorum
primus accepit vxorem, & mortuus eſt non relictis
filiis, & frater eius ſecundus accepit illam, & etiam
mortuus eſt ſine liberis, & ſic factum eſt de omnibus
vſque ad ſeptimum, & ille etiam mortuus eſt ſine li-
beris, ideo quęrunt, in reſurrectione illa mulier cuius
iſtorum erit vxor: quaſi dicat, incõueniens eſt ſi reſur
gerent omnes, quia non poſſet dari cauſa quare po-
tius eſſet vxor vnius quàm alterius: & tamen neceſſe
eſſet, quòd eſſet vxor alicuius, ſi fieret reſurrectio;
ergo non fit reſurrectio: ſed relicto inſipiẽti & inepto
argumento, patet ex hypotheſi, quòd cùm eſſent ſe-

F ptem fratres omnes tenebantur ſucceſſiue accipere
eandem vxorem, ſi prior non haberet ſemen ex il-
la quouſque aliquis ſuſcitaret ſemen illi: & ita erat in
fratribus omnibus, & cognatorum morientium ſine
liberis relictis vxoribus.

An in omni caſu tenerentur fratres ſuſcitare ſemen fratrum mortuorum ſine ſemine. Quaeſt. XLV.

QVAERETVR vlterius, ſi in omni caſu tene-
rentur fratres ſuſcitare ſemen fratrũ mortuorũ
ſine ſemine. Aliquis dicet, quòd nõ, q̃a poterat eſſe ꝙ
moriente vno fratre cæteri fratres ſui haberet vxores,
& ſic non poſſent ſuſcitare ſemen defuncti. Dicet ali-
G quis, quòd verũ eſt, quòd qñ quis habebat vxorem nõ
poterat ſuſcitare ſemen fratris, cũ non poſſet accipere
illius vxorem, & tñ in oībus aliis caſibus tenebatur ſu-
ſcitare ſemen fratris ſui quilibet frater. Dicendũ quòd
hoc non ſtat conuenienter, quia tunc rarò continge-
ret, quòd ſuſcitaretur ſemen defunctorũ. Nam ꝯtinge
ret vt in plurimũ, quòd moriente vno de fratribus reli
qui ſiue eſſet vnus, ſiue multi haberent vxores, & ſic
nullus ſuſcitaret ſemen defuncti, & tñ Deus dabat iſtã
legem quaſi generalem. ſ. quòd ſuſcitarẽt ſemen mor
tuorum ne perirent noīa eorum ĩ cognationibus ſuis,
ideo videtur quòd in iſto caſu etiã ſuſcitãdum eſſet ſe
men defunctorum. Dicendum tñ quòd in omni caſu
lex iſta obligabat ad ſuſcitationem ſeminis defuncto-
H rum ſiue fratres defuncti haberent vxores ſiue nõ. Et
erat dubium in duobus. Primum erat, an iſti poterant
ſuſcitare ſemen defunctorum; quia oportebat ad hoc
accipere alias vxores. Secundũ eſt, dato quòd poſſent
an obligarentur ad hoc. Dicendum ad primum, quòd
iſtis licebat ſuſcitare ſemen defunctorum. Nam non
impediebat ad hoc niſi pluralitas vxorũ, & tñ manife-
ſtum eſt quòd in veteri teſtõ licitum erat cuilibet ha-
bere multas vxores: ſicut fuit de Elcana pr̃e Samuelis
viro iuſto. 1. Reg. 1. & de Dauid propheta ſancto 2. Re.
3. & 5. & 1. Paral. 3. & etiam Deus dixit ſibi quòd daret
plures vxores ei, ſ. quòd dederat vxores dñi ſui in ſinu
ſuo 2. Reg. 12. & tñ id, qđ Deus dat homini in donum
bonum eſt; ergò pluralitas vxorum licita erat; maxi-
I mè ãt eſſet nunc licita, cũ acciperentur multæ vxores
pro cauſa honeſta ad obediendum legi. De ſecundo
dicendum, quòd obligabantur ad accipiẽdum vxores
defunctorum, dato ꝙ alias haberent. Nam obligarẽt
iſti ad accipiendum vxores defunctorum, ſi nullas ha-
berent, ergo obligabanť iſti accipere vxores defuncto
rum q̃q̃ alias haberent ad ſuſcitandum ſemẽ ipſorum
Item patet hoc, quia ſi fratres defunctorum iam con-
iugati non obligarentur accipere vxores eorum ad ſu-
ſcitandum ſemen ipſorum, raro fieret ſeminis ſuſcita-
tio: quia plures contingeret fratres defuncti ꝯiugatos
eſſe q̃ non coniugatos; & tñ lex erat generaliter a Deo
data, quaſi ſemper obſeruari deberet, ergo etiã in iſto
caſu obligabantur. Tertiò patet de ſuſcitatione ſemi
K nis Mahalon in Ruth, qñ accepit eam Booz. Nã Booz
erat homo antiquus, & ẽt cognatus ſuus, ideo nõ erat
ſatis vereſimile, quòd nullus eorũ haberet vxorem, &
tñ Booz accepit in vxorem Ruth, & cognatus eius nõ
excuſauit ſe quaſi haberet vxorẽ, ſed dixit quòd cede-
bat iuri cognationis. Ergo vr̃, quod non obſtãtibus v-
xoribus, quas habebãt putabant iſti ſe poſſe, & debere
ſuſcitare ſemen defuncti. Quarto in caſu, quem poſue
runt Saducæi de ſeptem fratribus, q accepeꝛunt eãdẽ
vxorẽ ſucceſſiuè, & quilibet tenebat eam donec morie
batur, & poſtea ſuſcipiebat eam ſequens, & ſic de om-
nibus: nã non erat veriſimile quod oẽs ſex fratres ma-
nerent ſine vxoribus, quouſq; moreretur primus eo-
rum, & quinq; vltimi manerent ſine vxoribus quouſ-

que duo primi acciperent ſucceſſiuè vxorem illam, & morerentur: & maxime de vltimo, quia ille nunquã acciperet vxorem, quouſque ſex fratres ſui primi morerentur. Nam licet iſtud poſſibile eſſet; tamen non erat veriſimile, ꝙ ſic fieret: accidit tñ quòd oẽs iſti ſeptem accepiſſent ſucceſſiuè eandem vxorem, vt patet Mat. 22. ergo aliquis iſtorũ, vel fortè multi habebant alias vxores, quã iſtam, quæ reliquebatur a prioribus aſſumebant: & ſic dicendum quòd tenebant fratres defuncti ad ſuſcitandum defunctorum ſemen accipiẽdo vxores eorum.

An erat generale, quòd quandocunque moreretur aliquis de fratribus ſine ſemine, quòd alij fratres eius tenerẽtur ſemen ſuſcitare. Quæſt. XLVI.

QVAERETVR vlterius, an erat iſtud generale quòd quandocunque moreretur aliquis de fratribus ſine ſemine, ꝙ alij fratres eius tenerentur ſuſcitare ſemen eius, vel eſſet hoc ſpecialiter in quibuſdam ipſorum. Reſpondendum ꝙ lex Deutero. 25. loquit generaliter. ſ. quòd quãdo fratres habitauerint ſimul, & vnus eorum moriatur ſine fratribus, ꝙ alius ſuſcipiat vxorem eius ad ſuſcitandum ſemen defuncti, ideo ex hoc innuitur quòd quilibet tenebatur ſuſcitare ſemen alterius, ſicut contingeret eos mori. Quidã autem dicunt, ꝙ iſtud intelligebatur in primogenitis, ſcilicet ꝙ ſi primogenitus relicta vxore moreretur ſine liberis, frater eius ſequens acciperet vxorem illius, & ſi ille moreretur acciperet eam alius, & ſic de omnibus vſque ad vltimum: ſic fuit in caſu, quem poſuerunt Saducæi de ſeptem fratribus accipientibus eandem vxorem ſucceſſiuè, Mat. 22. dicunt aũt quòd non tenebat hoc in minoribus, vtpote ſi moreretur frater minor relicta vxore ſine liberis, & maneret frater eius primogenitus, qui nondum hẽbat vxorem, ꝙ non tenebatur ſuſcitare ſemen minoris. Et dicunt, quòd cã eſt quia ſuſcitatio ſeminis fiebat ad conſeruandũ familias primogenitorum, per quos deriuabantur principaliter familiæ patrum, ideo maiores pro ſe ſemen ſuſcitare debebant, & non pro minoribus. Iſta eſt poſitio multorum, quę videtur ſatis rõnabilis; & tenuimus eam Deu. 25. & non ſolùm hoc de primogenito, in quo videbatur ſpãle, ſed ẽt de alijs non primogenitis, ſcilicet quòd maiores nunquam tenerentur ſuſcitare ſemẽ minorum: vt in caſu quẽ poſuerunt Saducæi de ſeptem fratribus. ſ. quòd ſi moreretur quartus ętate ante ſecũdum quòd non teneretur ſecundus accipere illius vxorem ad ſuſcitandum prolem defuncti: ſed ſi moreretẽ quartus obligabatur quintus, ſextus, & ſeptimus ad ſuſcitandũ ſemen eius, aut ſaltẽ non obligabãtur priores poſterioribus, qa maiores natiuitate reſpectu minorum habebant locum primogenitorum. Si autem ſtaret determinatio iſta, manebat aliud dubium, ſcilicet; ſi eſſent multi fratres, & aliqui de medijs morerentur: an minores illis tenerentur ſuſcitare ſemen ipſorum: dato quòd primogenitus non teneretur ad hoc reſpectu aliquorum ſuorum fratrum. Rñdẽt ſub dubio tenentes iſtam poſitionem, dicentes quòd fortè nõ tenebant minores ad hoc, quia ſuſcitatio iſta ſeminis fiebat pp continuationem familię, & nõis primogenitorũ, & ſic ſi primogenit⁹ filios hẽbat, nõ erat neceſſe, quòd alij minores ad inuicem ſemen ſibiipſis ſuſcitarent, & ſic volũt reſtringere iſtam legem ad primogenitos, ſcilicet quòd ſolùm fieret iſta ſuſcitatio ſeminis moriente primogenito alicui⁹. Dicendum tñ hoc non obſtante, quòd rõnabilior poſitio eſt, quòd iſta lex intelligatur de oĩbus fratribus ſiue moreretur primogenitus ante alios, ſiue quilibet minorum fratrum: manentes tenebantur ad ſuſcitandum ſemen mortui. Et patet

A hoc, quia lex generaliter loquitur dicens, quando habitauerint fratres ſimul, & vn⁹ ex eis abſq; liberis mortuus fuerit: ſi tamen intelligeretur de ſolo primogenitor non diceretur, & vnus ex eis ſine liberis mortuus fuerit, quia hoc indeterminatè ponitur, & poteſt referri ad quemlibet eorum, ſ. quòd ſi moriatur ſine liberis, alius ſupſtes ſuſcitet ſemen eius. Si autem intelligeretẽ de ſolo primogenito, non loqueretur lex tam generaliter: ideo dicendum quòd intelligitur de omnibus, ſ. quòd cuiuſlibet hominis, qui moreretur ſine liberis erat ſuſcitandum ſemẽ. Et rõ huius eſt, quia cauſa, quam iſti ponunt eſſe motiuum ſuſcitationis ſeminis, non fuit præciſum motiuum, ſed alia fuerint principaliora, ſcilicet quia Iudęi putabant ſe viuere ſi
B relinquerent poſteritatem, ẽt ſi mortui eſſent: & ſi morerentur ſine liberis, putabant ſe oĩno mortuos, & ob hoc infælices, iuxta illud Eccleſi. 30. cap. ſ. Mortu⁹ eſt pater eius, & non eſt mortuus, reliquit enim filium ſimilem ſibi. Et quia iſtud cõe erat oĩbus Iudęis, ſiue primogenitis, ſiue non primogenitis, omnium erat ſuſcitandum ſemen. Alię etiam cauſæ huius aſſignatæ fuerunt ſupra in quadam qõne de hoc, & omnes illæ competunt tam primogenitis, quàm non primogenitis: ideo dicendum quòd ſi primogenitus moriatur, omnes inferiores per ordinẽ tenenẽ ſuſcitare ſemen eius, & ſi aliquis moriatur etiam ſi ſit minor, oẽs tam ſuperiores ꝗ inferiores tenenẽ ad ſuſcitandum ſemen illius. Manet ergo hic vnum dubiũ ſolum de primoge
C nito, ſi aliquis de minoribus fratribus moreretur: an primogenitus teneretur ſuſcitare ſemen illius, cùm ipſe eſſet cui competeret ex ordine propinquitatis. Ratio aũt dubitandi eſt, quia qui ſuſcitaturus erat ſemen defuncti, vocaturus erat nomen primogeniti ſui ex noĩe defuncti, vt patet Deut. 25. & ille non vocabatur filius iſtius ſed defuncti, & ipſe defuncto ſuccedebat in hęreditate: & m̃ per lineam primogenitorum deriuabatur ſemper familia, & ipſi ſuccedebãt in honore paterno: & tñ primogenitus, qui naſceretur a primogenito ſuſcitante ſemen alicuius de fratribus ſuis, debebat ſuccedere ei in dignitate, & nunc non poterat, quia pertinebat non ad familiam patris ſui, ſed ad familiam defuncti, ideo erat difficultas, quomodo accipiendi eſſent il-
D li, qui ſuſcitare debebant ſemen defuncti. de alijs autẽ minoribus primogenito non erat dubium aliquod, eo ꝙ per iſtos non texebatur linea principalis progeniei. Etiam non ſuccedebant iſti in dignitatibus aliquibus, ſicut filij primogenitorum, ideo dato ꝙ primogeniti iſtorum, qñ ſuſcitarent ſemen fratrum nominarenẽ ex nomine defunctorum, & computarẽtur in familia ipſorum, non erat inconueniens. Dicendum, ꝙ non obſtantibus prædictis oẽs fratres tenebantur ad ſuſcita- Reſpōſio
tionem ſeminis fratris defuncti, ẽt ſi ille eſſet minor, ad dubiũ.
qui mortuus erat, tenebanẽ tam primogenitus, ꝗ oẽs alij ad iſtam ſuſcitationẽ, eo quod lex generaliter loquitur. Et cũ obijciẽ, ꝙ primogenitus primogeniti ſuccederet ei in dignitate, ſed computaretur de familia de- Reſpōſio
E functi. Dicendum quòd verũ eſt: & tñ hoc non erat ad rõnem
incõueniens, quia ille, qui erat nunc primogenitus primogeniti in ordine natiuitatis, non vocabatur primogenitus eius, ſed aliquis quẽ poſtea gigneret eſſet primogenitus eius quãtum ad ius primogenituræ, licèt primus eſſet primogenitus ſm̃ carnem: & m̃ quia non ſuccedebat in iure primogenituræ, nõ vocabat primogenitus ſimpliciter: ſic enim fuit de Rubẽ filio Iacob, qui fuit primogenitus eius ſm̃ carnem, & tñ primogenita eius mutata ſunt ad Iudam, & Ioſeph potiſſimè, vt patet 1. Parali. 5. & iſte, qui eſſet primogenitus quantũ ad ius eſſet ille, per quem computaretẽ familia paterna: ſic. n. de multis factum eſt. Nam Abrahã prius genuit Iſmahelem quàm Iſaac, vt patet Gene. 17. vbi orabat

Abra-

Abraham pro vita Iſmahelis, & nondum natus erat
Iſaac,tamen non ſucceſsit Iſmahel in primogenitura
Abrahæ nec per eum deriuata eſt poſteritas Abrahę:
nam Deus dixit ad Abraham:in Iſaac vocabitur tibi ſe
men Gene. 21. cap. ſic etiam fuit de Dauid qui mul-
tos filios habuit, vt patet primo Parali. 28. & minim⁹
illorum fuit Salomon: ille tn̄ fuit ſuccedens in dignita
te regia patris, & per quem deriuata fuit familia Da-
uid, vt patet Matth. primo in genealogia Saluatoris.
Dicendum ergo ꝙ omnes fratres ſiue primogenitus,
ſiue quicunque alij tenebantur ad ſuſcitationē ſemi-
nis fratris defuncti, quia lex hoc vult generaliter lo-
quens.

An & fratres legitimi, & etiam alij ex concubinis tenerentur ad ſuſcitationem ſeminis. Quæſt. XLVII.

QVEARETVR vlterius, quid ſi eſſent multi
fratres, & quidam eſſent ex legitimo matrimo
nio ſuſcepti, alij autem eſſent ex concubinis, an oēs
iſti tenerentur ad ſuſcitationem ſeminis. Dicendum
ꝙ lex de hoc nihil determinat̄, cū rarò fiat mentio in
veteri teſtamento de filiis concubinarum. Nam leges
veteris teſtamenti non complebant legiſlationem ali
quam: quòd patet comparando illas ad leges Roma-
norum, & quorumcunque populorum aliorum,quę
valde multæ erant. Et fortè factum eſt hoc, quia po-
pulus erat rudis, & non indigebat, ꝙ intricaretur mul
titudine legum, vel quia volebat Deus reliqua relin-
quere arbitrio iudicum. Vel quia in cęteris ſequeren
tur leges forales aliarum gētium vicinarum,quę fortè
bonæ erant quantum ad id, in quo non tāgebatur cul-
tus idolorum: Ideo aliqs fortè dicet, quòd omnes
fratres tam ex concubina quam ex vxore tenebantur
ad ſuſcitationem iſtam,eo ꝙ lex generaliter loquitur.
Dicendum tn̄ videtur, quòd ſolum intelligitur de na
tis ex legitimo matrimonio: & dato quòd lex genera-
liter loquatur, non obſtat, quia lex Moſaica non ſolet
facere mētionem de filiis concubinarum tāquam de
filiis, ſed ſubticet illos omnino, & tamē hic locuta eſt
de fratribus, ideo intelligetur de fratribus, qui ſunt
omnes ex legitimo matrimonio procreati. Patet hoc,
quia filij Dauid ſæpe enarrantur nominatim, vt patet
2. Regum 3. & 5. & primo Parali. 3. & tamen non po-
nuntur in aliquo iſtorum locorum noīa filiorum con
cubinarum. Nam primo Parili. 3. vbi plus exprimitur
quàm in aliis locis ponuntur noīa omnium filiorum
Dauid ex matrimonio procreatorum cum ſorore ſua
vnica: & quia omnes hi habuerunt ſororem nomine
Thamar, & ſubditur: abſque filiis concubinarum, &
illorum non ponitur aliquod nomen, tanquam ſi illi
nihil eſſent. Secundò patet,quia filij concubinarum
nullius dignitatis erant in veteri teſtamento, nec pote
rant hēre aliquam pręeminentiam ī eccleſia Dei, ideſt
in populo, ſicut dicitur Deutero. 23. quòd non intra-
bit de ſcorto natus eccleſiam Dei: & tamen natus ex
ſcorto eſt natus de cōcubina, & tamē in ſuſcitatione
ſeminis, licèt eſſet aliquod onus, erat etiam aliquis ho
nor, quia qui ſuſcitabat ſemen alicuius, ſuccedebat in
tota hr̄ditate eius, vt patet de Booz, qui accepit Ruth
Moabitidem ad ſuſcitādum ſemē Mahalon defuncti,
& cum ea accepit totā poſſeſſionem Mahalon, vt patet
in litera: & illegitimi non erāt capaces honoris huius,
ideo non pertinebat ad eos ſuſcitare ſemen. Tertiò
patet,quia filij concubinarum inter cęteros fratres nō
accipiebant partem hæreditatis, nec ſuccedebant in
aliquo honore paterno, & ob hoc filij ſuſceptide ma-
trimonio legitimo eiiciebant a ſe filios ſuſceptos de ꝯ-
cubina: ſicut patet de fratribus Iephte Galaaditis, qui
eiecerunt ipſum. Nam ipſe erat filius meretricis mu-

F lieris, & fratres ſui eiecerūt eū de domo patris ſui dicē
tes: hæres in domo patris noſtri eſſe non poteris, quia
de adultera matre es natus. Iud. 11. Et tamen,q coge-
batur ſuſcitare ſemen fratris ſui ſuccedere ei in hære-
ditate debebat, vt patet ex dictis: & tamen iſti non po
terant ſuccedere in aliqua hæreditate, ideo neque co
gebantur ſuſcitare ſemen fratrum: ſed iſta lex ſolū in-
telligitur de fratribus natis ex matrimonio, ſiue ſint
ex eadem matre & patre, ſiue ex altero tantum.

An cogebantur illegitimi fratres ſuſcitare ſemen illorū fratrum illegitimorum. Quæſtio. XLVIII.

G QVAERETVR vlterius, dato quòd illegi-
timi non poterant ſuſcitare ſemen ſuorum fra-
trum legitimorum: an cogebātur illegitimi fratres ſu
ſcitare ſemen illorum fratrum illegitimorum. Ali-
quis dicet quòd ſic: nam licèt nō tenerentur ſuſcitare
ſemen fratrum ſuorum legitimorū, eo quòd illis erāt
impares, & hoc erat aliquid honoris, tn̄ ꝙ ſucitarent
ſemen aliorum fratrum illegitimorum non erat ho-
nor aliquis, ideo vr̄ quòd illud facere tenerentur. Re-
ſpondendum ꝙ in hoc ſunt duo dubia. Primum eſt an
ſemen illegitimorum ſuſcitandum erat, & qn̄ morie-
bantur. Secundum erat, dato quòd ſuſcitaretur ſemē
an ad hoc tenerentur fratres illegitimi. Ad primum
dicendum, ꝙ hoc non apparet manifeſtè ex lege, quæ
non diſtinguit nimis particulariter. Et credo ꝙ ratio
H hui⁹ fuerit, ꝙ explanatio iſtarum legum in caſibus du-
biis pendebat ex vſu. Nam datæ fuerunt leges iſtæ per
Moyſen: & poſtea cæperunt obſeruari a Iudæis, & eo
modo, quo cæperunt obſeruari intelligēdo eas de iſtis
vel de illis, ita poſtea obſeruatę ſūt: & ille vſus erat ob-
tinens vim legis. Dicendum tn̄ videtur, ꝙ non ſuſci-
tabatur ſemen illegitimorum, qn̄ moriebantur ſine
liberis. Patet primò, qa ſuſcitari ſemen alicuius erat ad
quēdam honorem defuncti: & tn̄ illegitimi nullum ha
bebant honorem: ergo nō erat ſuſcitandus eis ſemen.
Patet hoc Deu. 23. ſ. ꝙ de ſcorto natus nō intrabit ī Ec-
cleſiam Dei in ſempiternū, i. nō habebit honorem ali-
quem in tota multitudine populi. Secundò patet, quia
ſuſcitatio ſeminis erat, vt nō periret nomē defuncti in
I hęreditate ſua, vt patet in litera. ſ. ꝙ Booz accepit Ruth
vxorem Mahalon in vxorem ad ſuſcitandum ſemen
defuncti, vt non deleatur nomen eius in hæreditate
ſua, & tn̄ illegitimi non habebāt hæreditatem aliquā,
in qua maneret nomen eorū: ergo non poterat ſuſci-
tari nomen, & ſemen eorū. Tertiò patet, quia ſuſci-
tatio ſeminis erat, vt cōtinuaretur familia defuncti, ne
videretur non habere ſucceſſorem, & iſte erat quidā
honor: ſed ſcriptura non dabat honorem aliquem ille-
gitimis, ideo non erat ſuſcitandū ſemen eorum. Quar-
tò patet, quia qn̄ ſuſcitabatur ſemen alicuius, ille, qui
ſuſcitabat illud, ſuccedebat in hæreditate defuncti, &
filius genitus ex iſta ſuſcitatione habebat totā hęredi-
tatem defuncti, vt colligitur partim hic & Deu. 25. &
K tn̄ illegitimi nullā hęreditatem habebant, in qua quis
ſuccedere poſſet, cū ipſi nulli ſuccederent: ſicut dixe-
runt fratres Iephte Galaaditis ad ipſum. ſ. hęres in do-
mo patris noſtri eſſe nō poteris, qa de adultera matre
natus es: Iud. 11. Nec valet ſi aliquis dicat, ꝙ illegitimi
licèt non ſuccederent patribus, ſuccedebant tamen
matribus, & in hæreditate illa poterant ſuccedere, qui
ſuſcitarent ſemen eorum: nam non erat ſucceſſio in
veteri teſtamento ſicut nunc, quia filij illegitimi poſ-
ſunt a patribus inſtitui in aliqua parte hæreditatis,
matribus autem vniuerſaliter ſuccedunt in veteri au-
tem teſtamento nullus poterat ſuccedere: matri ſuę;
eo quòd matres nihil habebant in quo filij ſuc-
cederent eis, ſed ſolùm patribus ſuccedebant.

Cauſa

Cauſa huius eſt, quia in veteri teſtamento non ſuccedebant filiæ patribus, ſed filij Num. vigeſimoſeptimo. Sed adhuc obijcietur, quòd filiæ ſuccedebant in aliquo caſu, ſ. non ſtantibus filijs, & in iſto caſu ſaltem illegitimi nati de iſtis fœminis ſuccederent matribus, & ſic poſſent filios ſuos relinquere in hæredes. Dicendum, quòd etiam hoc non ſtat, quia quando filiæ ſuccedebant in hæreditate paterna non ſtantibus maribus, erat hoc ad hoc, quòd per iſtas filias ſuſcitaretur nomen patrum, ſcilicet, quòd ipſę acciperent viros, & gignerent filios, in quibus conſeruaretur nomē aui materni, vt colligitur Nu. 27. & ibi declaratum eſt. Si ergo contingeret iſtas habere filios illegitimos, non ſuccederent illi in aliqua parte hæreditatis. Sed fortè dicet aliquis, quòd hoc non conſtat, quia lex nō determinat de hoc, ideo poterat eſſe, quòd filij illegitimi ſuccederent matribus. Dicendum hoc non ſtare, quia contingeret, quòd hæreditas vnius tribus tranſiret in alteram: ſed hoc non ſtat, ergo non ſuccedebant illegitimi. Quòd autem non poſſet tranſire hęreditas de tribu in tribum, patet Nu. 36. Quòd autem ſequeretur hoc, patet, quia Deus iuſſit, ꝙ filiabus Salphaad daretur poſſeſſio, quæ dāda erat patri ſuo, cùm non haberet filios: Nu. 27. & poſt hoc conqueſti ſunt filij Manaſſe de cuius tribu erant filiæ Salphaad, dicentes, quòd filiæ Salphaad acciperent viros, de qua tribu vellent: & ſic tranſiret poſſeſſio ad illam tribum, & minueretur de tribu Manaſſe: Num. 36. & tunc dixit Deus, ꝙ quælibet mulier acciperet virum de familia ſua, & tribu ſua, vt non tranſiret poſſeſſio de tribu in tribum, & de familia in familiam: & tamen contingeret, quòd mulier cognoſceretur fornicariè à viro alterius tribus, & ab eo acciperet prolem: ſi ergo filij illi ſuccederēt matri cùm illi eſſent de illius tribu, de qua erat pater eorum, cùm filij ſequantur familiam patris, & non matris, tranſiret poſſeſſio matrum in alteram tribum, quod erat inconueniens, ergo non ſuccedebant matri filij illegitimi: & ſic patet, quòd cùm filij illegitimi nulli ſuccederent, non haberent hæreditatem aliquam in qua ſuccederet eis quiſquam, & conſequenter non debebat ſuſcitari ſemen illorum. Ad ſecundum dicendum, quòd cùm ſemen illegitimorum non erat ſuſcitandum, nō tenebantur aliqui, ſiue legitimi, ſiue illegitimi ſuſcitare ſemen eorum. Et tamen, dato quòd ſuſcitari debuiſſet, manebat dubium, an illegitimi tenerentur ad hoc. Dicendum, quòd non erat in hoc dubitandum. Nam illegitimi non admittuntur ad ſuſcitandum ſemen legitimorum propter inæqualitatem dignitatis, & tamen illegitimi erant æquales dignitate alijs illegitimis, ideo poterant ſuccedere eis in ſuſcitatione ſeminis. Secundò patet, quia non ſequitur hic inconueniens quod ſupra inducebatur de ſuccedendo in hæreditate. Nam licèt ſuccedendo legitimis in ſuſcitatione ſeminis deberēt ſuccedere in hæreditate, ſuccedendo tamen illegitimis in ſuſcitatione, non debebant ſuccedere in hæreditate, quia illegitimi nullam habebant hæreditatem, ideo ſtabat conuenienter ſuſcitatio ſeminis, ſine hæreditatis ſucceſſione.

An fratres teneantur ſuſcitare ſemen fratris relinquentis filias, & non filios.
Quæſtio XLIX.

QVAERETVR vlterius, quid ſi aliquis de fratribus moriens reliquit filias, vel filiam, & non filios, an fratres eius teneantur ſuſcitare ſemen illius. Quidam tenent, quòd tenebantur alij fratres ſuſcitare ſemen defuncti, & ad hoc allegant

A opinionem contrariam, vt improbent illam. Et dicunt, quòd licèt filiæ per ſe non faciant continuari lineas familiarum patrum: quia tranſibant ad illas tribus, de quibus viros accipiebant, tamen poterant accipere viros, ex quibus ſuſciperent filios, qui nominarentur nomine auorum, & illi ſuccederent in hæreditate eorum, & continuarent lineam ipſorum. Sic factum eſt de filiabus Salphaad, quæ acceperunt viros huiuſmodi, vt colligitur Numeri vigeſimoſeptimo, & trigeſimoſexto. Iſtam opinionem improbant iſti, dicentes, quòd non ſtet, quia mulieres iſtæ accipientes viros tranſibant in illam tribum, aut familiam, de qua erant viri: & ſic tranſiret etiam poſſeſſio ad aliam tribum, in qua non
B propriè continuaretur familia deſcendens à capite alterius tribus: ideo filij Manaſſe petierunt à Moyſe, quòd filiæ Salphaad, quæ ſucceſſerant patri ſuo in hæreditate, non acciperent viros de alijs tribubus, nè ipſi aliquid perderent de poſſeſſione ſua, ſcilicet, quòd tranſiret ad aliam tribum, & accreſceret illud alteri tribui. Et Deus ſic iuſſit fieri Numeri trigeſimoſexto: ideo dicunt iſti, quòd ſi moreretur quis, relicta filia, & non filijs, habetur ac ſi non genuiſſet: vel ſi moreretur ſine liberis: ideo alij fratres debent ſuſcitare ſemen eius. Et probant hoc, quia in litera dicitur, quòd vocabitur primogenitus nomine defuncti, & tamen fœmina non poteſt vocari nomine patris, ideo non manebit in fœmina
C ſucceſſio, ſed ſuſcitabitur ſemen defuncti. Dicunt tamen, quòd ſi interdum defunctus relinqueret filiam, & nullus eſſet in cognatione, qui poſſet ſuſcitare ſemen eius, per filiam ſuſcitandum erat nomen patris defuncti. Dicendum tamen, quod licèt iſta poſitio quibuſdam videatur, & ſit aliqualiter rationabilis, ſicut nos recitauimus eam Deuteronomij vigeſimoquinto, aliorum referentes opinionem: tamen non eſt omnino vera: quod patet, quia nunquam eſt ſuſcitandum ſemen defuncti, niſi quando non manet ei ſemen, & tamen, manente filia, manet ſemē patri: quia per illam poteſt continuari, ergo non eſt ſuſcitandum. Quod autem poſſit per illam continuari patet, quia illa accipiet
D virum, qui gignat ex ea filium, qui nominetur nomine aui materni, & ſic non delebitur nomine defuncti in poſſeſſione ſua: ſic patet Numeri vigeſimoſeptimo, cùm filiæ Salphaad conqueſtæ ſunt, quòd delebatur pater ſuus, ſcilicet, quod nomen ſuū delebatur de familia ſua: quia non reliquerat filios mares, ideo petiuerunt, quòd daretur eis hæreditas, & quòd ipſę facerent ne periret nomen patris ſui de familia ſua; & Deus iuſſit eis dare hæreditatem, dicens: iuſtam rem poſtulant filiæ Salphaad: & ſic iubebat Deus, quòd dando filiabus hæreditatem paternam, non exiſtentibus maribus, ſufficienter nomen patris in ſua progenie conſeruabantur: & tamen non neceſſe erat ſuſcitari ſemen alicuius, niſi
E quando non poterat conſeruari nomen alicuius in ſua progenie: ideo exiſtentibus filiabus, non erat ſuſcitandum ſemen alicuius. Secundò patet, quia quando moriebatur aliquis ſine filijs relictis filiabus, deuoluebatur hæreditas eius ad filias: Numeri vigeſimoſeptimo: & tamen ſi aliquis ſuſcitaret nomen defuncti, dari debebat ei tota hæreditas eius: ſicut nunc data fuit Booz ſuſcitanti ſemen Mahalon: vt patet in litera: ideo ſic non erat ſuſcitandum ſemen defuncti, ſi relinqueret filias. Tertiò patet, quia filij nati per ſuſcitationem ſeminis erant filij legales, & non veri: filij autem nati ex filiabus defuncti erant veri nepotes, ideo præferri debebant veri legalibus.

Vnde exiſtentibus veris non oportebat introduci legales; & tamen iſti erant per ſuſcitationem ſeminis, ergo non erat ſuſcitandum ſemen in tali caſu. Cùm autem obijcitur, quòd neceſſe erat ſuſcitari ſemen, etiam ſi ſtarent filiæ, quia per filias non poterat conuenienter familia patris continuari, eo quòd illę tranſibant in familiam virorum ſuorum. Dicendum, quòd verum eſt, quòd fœminæ tranſibant ſemper in familiam virorum ſuorum: & tamen ſi fœminæ ſuccedebant in hæreditate patribus ſuis, filij nati ex eis, vel ſaltem aliqui illorum non tranſibant in familiam, in quam tranſibant matres, ſed nominabantur de familia auorum maternorum, & accipiebant illorum nomina, & ſic continuabatur progenies auorum per illos, ac ſi eſſent nepotes auorum maternorum ex filijs, & non ex filiabus. Sic enim factum eſt in filiabus Salphaad, quia ipſę innuerunt, quòd conſeruarent nomen patris ſui, nè deleretur, ſi daretur eis hæreditas, quæ danda erat patri ſuo. Numeri vigeſimoſeptimo: & tamen iſtud non erat, niſi quòd acciperent viros, de quibus ſuſciperent filios, & illi conſeruarent nomen auorum, & hoc idem erat, ſicut quando ſuſcitabatur nomē alicuius: nam certum eſt, quòd ille, qui naſcebatur non erat filius, nec nepos defuncti, nec erat de progenie eius, ſed de progenie alterius fratris ſui: & tamen computabatur de progenie defuncti propter legalem identitatem. A fortiori ergo nepos ex filia quamquam eſſet natus ex patre alterius familiæ, & tribus, vocaretur de familia aui materni. Cùm autē dicitur, quòd filij Manaſſe conqueſti ſunt, quòd filiæ Salphaad accipiebant hæreditatem, & poterant accipere viros de alia tribu, & ſic tranſiret ad aliam tribum poſſeſſio: dicendum, quòd iam ſtatutum erat, quòd filij nati de iſtis computarentur de progenie Salphaad, quia loco eius ſuccedebant: & tamen licèt hoc de iure obtineret, de facto illi non videbanē eſſe de tribu Manaſſe, ſed de tribubus illis, quorum eſſent patres eorum, & ſic videretur teneri poſſeſſio à viris alterius tribus, vel familiæ; ideo Deus iuſſit, quòd fœminæ acciperent ſemper viros de eadem tribu, vt omni tempore maneret poſſeſſio vnius tribus in poteſtate virorum, qui de iure, & facto eſſent de eadem tribu.

An hæc lex de ſuſcitatione ſeminis intelligatur de fratribus ſolùm, vel de cognatis etiam: ſic quòd conſanguinei ſimiliter tenerentur.

Quæſtio L.

QVAERETVR vlterius, an iſta lex de ſuſcitatione ſeminis intelligebatur de fratribus ſolū, vel de cognatis etiam. Reſpondent quidam, quòd intelligebatur ſolùm de fratribus. Et patet hoc primò, quia lex ponitur Deuteronomij vigeſimoquinto de ſuſcitatione ſeminis, & tamen ibi ſolùm agitur de fratribus, cùm dicatur: quando habitauerint fratres ſimul, & vnus eorum mortuus fuerit, vxor eius non nubet alteri, ſed accipiet eam frater defuncti: & tamen alij cognati non erant fratres, ideo non tenebantur ſuſcitare ſemen, quia Iudæi obligati non erant ad faciendum, niſi id, quod expreſſum erat in lege, vt patet Deuteronomij decimoſecūdo, ſcilicet: Quod pręcipio tibi, hoc tantùm facito domino Deo tuo, nec addas, nec minuas quicquam: potiſſimè, quia iſta lex erat pœnalis, & tamen pœnalia reſtringenda ſunt, & fauorabilia amplianda. Cùm autem ſoli fratres intelligantur, non intelligerentur cognati. Secundò patet, quia ſi cognati eſſent obligati ad ſuſcitationem ſeminis defuncti, etiam ſi non eſſent fratres tenerentur vxores defunctorum admonere cognatos defun-

F cti, vt eas reciperent in vxores, ſicut admonebant fratres defunctorum, & non licebat eis iſtis non admonitis ſumere in viros aliquos, qui non eſſent de cognatione, & tamen non obligabantur ad hoc: ergo nec cognati obligabatur ad ſuſcitandum ſemen defuncti. Patet conſequentia, quia ſi vxor non obligabatur ad hoc, liceret ei accipere quem vellet in virum, & tamē ſi illa acciperet quem vellet in virum, non poſſent cognati ſuſcitare ſemen defuncti, cùm ſuſcitatio non poſſet fieri ſine vxore defuncti, vt patet Deutero. vigeſimoquinto: ideo non obligarentur cognati defuncti ad ſuſcitationem; quia aliàs obligarentur ad impoſſibile. Quòd autem non obligaretur vxor defuncti admonere cognatos, vt aliquis de eis acciperet il-
G lam in vxorem, patet de Ruth, quæ erat vxor Mahalon defuncti, cuius cognatus erat Booz: & tamen non obligata erat ad accipiendum Booz in virum, nec aliū cognatum ſuum. Nam Booz dixit ei: benedicta filia tu à domino, quia priorem miſericordiam poſteriore ſuperaſti: quia non es ſecuta iuuenes pauperes, vel diuites, ſcilicet: ſed petiuit ipſum in virum, vt patet præcedenti capitulo. Ecce ergo dicebat Booz, quòd Ruth fecerat miſericordiam petēdo ipſum in virum, & tamen ſi obligata eſſet ad ſuſcitandum ſemen eius, non faceret miſericordiam, ergo non erat obligata ad ſuſcitationem, & conſequenter non erant cognati obligati ad hoc. Tertiò patet, quia ſi cognati eſſent obligati ad ſuſcitationem ſeminis, daretur eis pœna,
H quando non ſuſcitarent: & tamen non infligebatur pœna, ergo non erant obligati. Patet primum, quia quando aliquis de fratribus defuncti nolebat ſuſcitare ſemen eius imponebatur pœna, quæ habetur Deuteronomij vigeſimoquinto: ſic fieret cognatis ſi obligati eſſent, & tamen non infligebatur pœna cognatis non ſuſcitantibus ſemen defuncti. Quod patet in cognato Booz, quia illę erat propinquior: & ad eum potius pertinebat ſuſcitatio iſta, quàm ad Booz, & noluit: & tamen non fuit ei inflicta pœna illa, quia non fuit ablatus calceus ei ab vxore defuncti, nec expuit in faciem eius, vt patet hic: & tamen iſta erat pœna, quæ infligebatur nolentibus ſuſcitare ſemen defunctorū: Deut. 25. ergo non obligabantur iſti ſuſcitare ſemen.
I Alij dicunt, quòd cognati obligabanē ſuſcitare ſemen defunctorum, & non ſoli fratres: quod patet primò, quia ſi non eſſent obligati cognati ad ſuſcitandum ſemen, non inferretur alicui eorum priuatio iuris ſui propter non ſuſcitare ſemen defuncti, & tamen priuabantur multi iure ſuo, quia non ſuſcitabant ſemen defuncti, ergo obligabantur ad hoc. Primum patet, quia non priuatur aliquis iure ſuo, niſi ex aliqua cauſa. Secundum patet, quia Booz habebat alium cognatū, cui prius, quàm ſibi competebat redimere poſſeſſiones venditas à Noemi: & cùm dixiſſet, quòd volebat redimere agrum, dixit ei Booz, quòd acciperet ſimul Ruth in vxorem: & quia non accepit illam non potuit redimere poſſeſſionem, ſed trāſtulit hoc ad Booz,
K vt patet in litera, ergo erat ille obligatus ad accipiendum illam. Secundò patet, quia dixit Booz ad cognatum ſuum, quòd quando acciperet poſſeſſionem de manu Noemi, acciperet etiam Ruth in vxorem ad ſuſcitandum ſemen defuncti: & poſuit iſta duo tanquam connexa, & inſeparabilia: ergo erat obligatio ad ſuſcitationem ſeminis defuncti. Tertiò patet, quia ſi obligatus non fuiſſet cognatus Booz ad ſuſcitandū ſemen defuncti accipiendo Ruth in vxorem, non inferretur ei aliqua contumelia pro hoc, & tamen illata fuit ei quædam contumelia: quia calceus de pedibus eius ſolutus eſt, vt patet infra in litera: & iſta erat pęna non ſuſcitantis ſemen: Deuterono. vigeſimoquinto. Ergo obligatus erat iſte ad ſuſcitandum ſemen.

Quarto

Quartò patet, quia ſi non eſſet obligatio ad ſuſcitationem ſeminis, potuiſſet Ruth accipere in virum quem vellet, & tamen non potuit, ergo erat obligatio ad hoc. Patet primum, quia mortuo viro ſoluta erat mulier à lege eius, & poterat accipere quem vellet, & commiſceri cui vellet, ad Roman. ſeptimo: iſte autem caſus arctabat mulierem ad ſpectandum fratres defuncti: ſi ergo non obligaretur ad ſuſcitationem ſeminis mulier, manebat ei libertas ad quemcunque virum, & tamen non manſit ipſi Ruth: nam quando petiuit in virum Booz, dixit ipſe, quòd erat propinquus, & tamen alius erat propinquior, & ſi ille eam accipere nollet in vxorem, ipſe ſine dubio eam acciperet, vt patet præcedenti capitulo: ergo Ruth obligata erat ad ſuſcitationem ſeminis defuncti viri, & non ſolùm non poterat accipere in virum quemcunque vellet extra cognationem defuncti, ſed etiam non poterat accipere quemcunque vellet de ipſis cognatis defuncti, ſed oportebat, quòd admoneret omnes, & acciperet eum, qui propinquior erat, ſi ille eam vellet accipere, alioquin diſcurreret per omnes quouſque omnes eam acciperent. Quintò patet, quia Ruth erat vxor defuncti, & petiuit à Booz, quòd acciperet eam in vxorem ad ſuſcitationem ſeminis iure propinquitatis, dicens: extende pallium tuum ſuper ancillam tuam, quia cognatus es. Ecce iure cognationis dixit, quòd debebat eam accipere in vxorem, ergo erat ex obligatione propter cognationem ad ſuſcitationem ſeminis. Sextò patet, quia Booz ſuſcepit ipſam Ruth ad ſuſcitandum ſemen defuncti, cùm eſſet cognatus, & inuocauit omnes in teſtes, quòd accepiſſet Ruth in vxorem ad ſuſcitandum nomen defuncti, & accepit omnes poſſeſſiones eius, vt patet in litera: ergo non erant ſolùm obligati fratres ad ſuſcitandum ſemen defuncti, ſed etiam cognati eius. Reſpondendum autem, quòd circa hoc licèt quælibet iſtarum poſitionum poſſet habere fulcimenta colorata, & reſponſiones veriſimiles: ad oppoſitum tamen veritas eſt, quòd cognati defuncti non obligabantur ad ſuſcitationem ſeminis defuncti, ſed ſoli fratres, ſicut lex dicit Deuteronomij vigeſimoquinto, & tamen poterant cognati ſuſcitare ſemen defunctorum, ſi vellent, & gaudebant quibuſdam priuilegijs. Pro quo ſciendum circa hoc, quòd erant tres ſtatus hominum, fratres, cognati, & extranei. Fratres tenebantur ad ſuſcitationem ſeminis defuncti, & ſi nolebant ſuſcitare puniebantur, ſicut habetur Deuteronomij vigeſimoquinto. Extranei non obligabantur ad ſuſcitandum ſemen defunctorum, nec etiam recipiebantur ad hoc, dato quòd vellent. Cognati autem non obligabantur ſuſcitare ſemen defunctorum, ideo non puniebantur pœna legis Deuteronomij vigeſimoquinto: licebat tamen eis ſuſcitare ſi vellent, & ſi vellent ſuſcitare gaudebant quibuſdam priuilegijs, ſcilicet, quòd ſuccedebant in hæreditate defunctorum: ſi autem nollent, non ſuccedebant in aliquo, nec gaudebant aliquo priuilegio: & tamen non puniebantur aliqua pœna, nec priuabantur aliquo iure: & ſic factum eſt nunc in Booz, & cognato ſuo, quia cognatus erat propinquior, cui competebat prius ius ſuſcitandi ſemen, & ſuccedendi in hæreditate, & quia non voluit ſuſcitare ſemen, non potuit gaudere priuilegio ſucceſſionis bonorum, & redemptionis eorum, quamquam voluiſſet hoc, & Booz, qui erat cognatus in minori gradu ſuſcitauit ſemen, & ſucceſſit in bonis, vt patet in litera. Argumenta ergo tria facta in principio tenenda ſunt, quia illa probant, quòd ſoli fratres obligabantur, & verum eſt. Ad alia reſpondendum eſt. *Reſpōſ. ad rationes 2. opin.*

A Ad primum cùm dicitur, quòd non priuatur aliquis iure ſuo, niſi ex cauſa, concedendum eſt: & dato quòd aliquis priuetur ſine culpa, ſicut eſt in tredecim caſibus, tamen non ſine cauſa: & ſic generale eſt neminem puniri, nec iure ſuo priuari ſine cauſa. *Ad 1. rationem.* Cùm autem dicitur, quòd cognatus Booz priuatus eſt iure ſuo, negandum eſt, quia nullum ius erat quæſitum ei, quo nunc priuatus fuerit. Nam ius redimendi erat annexum ſuſcitationi ſeminis, ideo qui nollet ſuſcitare ſemen, non gauderet illo priuilegio: & tamē dato, quòd non ſuſcitaret ſemen defuncti, non priuabatur iure: quia aliud eſt perdere, quàm non acquirere. Iſte autem non acquirebat, ſiue impediebatur acquirere, tamen non perdebat quicquam de eo quod acquiſierat, B & non acquirere nō venit in pœnam, ſed ex voluntate .ſ. ex omiſſione alicuius actus, quem ſi iſte faceret acquireret. Ad ſecundum dicendum, ꝙ rectè concludit, & concedendum eſt quidquid inducit .ſ. ꝙ annexum erat ius redimendi rem venditam ſuſcitationi ſeminis, ideo cognatus Booz obligabatur accipe Ruth in vxorē, ſi vellet accipere poſſeſſionē defuncti. *Ad 2. rationem.* Iſta tamen obligatio erat conditionalis: ideo cū poſſet cognatus Booz nolle redemptionem poſſeſſionū, poterat non obligari ad accipiendum Ruth in vxorē: & ſic factum eſt, quia ceſſit iuri ſuo, & ſucceſſit in illo Booz: ſi tamen ſimpliciter obligaretur cedere iuri ſucceſſionis, & redemptionis poſſeſſionum, non ſatisfaceret ad hoc, quòd maneret à pœna immunis, ſed C adhuc puniretur. Quod patet de fratribus nolentibus ſuſcitare ſemen fratrum ſuorum defunctorum, quia non ſolùm nihil habebant de poſſeſſione eorum, ſed etiam defunctorum vxores ſpuebant in facies iſtorū, & diſcalciabant eos, dicentes: ſic fiet viris, qui non ſuſcitant ſemen fratrum ſuorum Deut. 25. & tamen cū cognatus Booz ceſſit iuri redemptionis, & ſucceſſionis, & non fuit ei irrogata vltra aliqua pœna .ſ. illa, quæ habetur Deutero. 25. ergo non erant cognati obligati ſimpliciter ad iſtam ſuſcitationem, ſed ſub cōditione. Ad tertium cùm dicitur, quòd ſi non fuiſſet obligatus cognatus Booz ad ſuſcitandum ſemen defuncti, non inferretur ei pro hoc aliqua contumelia: concedendum. *Ad 3. rationem.* Cùm autem dicitur, quòd fuit ei inflicta D contumelia aliqua: negandum eſt. Nec valet, quòd dicatur, quòd calceus ablatus eſt, quæ erat pœna, quæ infligitur Deutero. 25. non ſuſcitantibus ſemen: nam non fuit factū, ſicut ibi, quia ibi tollebatur calceus in contumeliam: hic autem ſolùm ad confirmationem ceſſionis. Nam conſuetudo erat in Iſrael, quòd quando aliquis cedebat alteri in iure ſuo, vel donabat aliquid: ad hoc, quòd eſſet firma ceſſio, vel donatio, tollebat ſibi calceum, ille, qui faciebat ceſſionē, & dabat illum proximo ſuo, cui faciebat ceſſionem, vel donationem, vt patet in litera. *In Iſrael conſuetudo.* De hoc autem, & differentia iſtius diſcalciationis ab illa, quæ habetur Deuteronomij vigeſimoquinto, declarabitur infra in quadam quæſtione. Ad quartum dicendum, quòd non lice- E bat Ruth accipere in virum quem vellet de extraneis, nec etiam de cognatione viri ſui, niſi illum, qui eſſet propinquior, ſi ille vellet, ideo Booz cùm non eſſet propinquior, noluit accipere Ruth, quouſque cederet cognatus ſuus. *Ad 4. rationem.* Pro quo ſciendum, quòd Ruth erat obligata ad ſuſcitationem ſeminis defuncti viri ſui, & cognati eius non erant obligati ad hoc, quia tamen licebat eis ſuſcitare ſemen defuncti, ſi vellent, tenebatur Ruth admonere eos, an vellent ſuſcitare ſemen: & ſi deberet fieri ſuſcitatio ſeminis, erat ordo, quòd inciperetur à propinquioribus. Ideo nec Ruth poterat accipere in virum ipſum Booz quouſque ſciret an alius cognatus Booz, qui erat propinquior viro ſuo, vellet eam accipere.

Nec etiam Booz poterat eam accipere gratis ſe offerentem quouſque conſtaret ei de voluntate cognati ſui, an vellet eam accipere, ideo nõ accepit quouſque ceſſit ille: & tamen ex hoc non ſequitur, quòd aliquis iſtorum cognatorum duorum defuncti obligat' erat ſimpliciter ad ſuſcitandum ſemen eius. Ruth aũt erat obligata ad ſuſcitandum ſemen viri ſui, ſi quis iſtorum vellet: vnde ipſa magis obligata erat, q̃ cognati defuncti. Sic etiam erat de reſpectu vxoris defuncti ad fratres eius, quando aliqui erant, qui poſſent ſuſcitare ſemen eius. Nam vxor erat tunc obligata ad iſtam ſuſcitationem volente aliquo de fratribus defuncti, alioquin accuſaretur tanquam adulterij rea, ſi nollet, aut ſi alicui commiſceretur nondum requiſitis fratribus defuncti, an vellent eam accipere in vxorem: & tamen fratres defuncti, licèt eſſent obligati, non erant tãtum obligati, quia erat eis libertas, an vellẽt ſuſcitare ſemẽ defuncti, vel ſubire pœnam legis. ſ. q̄ diſcalciarentur, & ſpuereretur in faciem eorum: Deut. 25. Ad quintum dicendum, quòd verum eſt, quòd Ruth petiuit Booz in virum iure cognationis, & poterat Booz illam accipere hoc iure conſentiente alio cognato ſuo, qui erat propinquior; tñ non erat obligatus ad hoc, ſed ſi ſuſciperet eam, gauderet priuilegio ſucceſſionis in hęreditate defuncti: ſi autem non ſuſciperet, non gauderet illo priuilegio: & tamen non puniretur in aliquo. Ad ſextum dicendum, quòd verũ eſt, quòd Booz ſuſcepit Ruth vxorem defuncti cognati ſui ad ſuſcitandum ſemen eius, tamen nõ erat obligatus ad hoc, ſed licebat ei accipere, vel non accipere: & voluit gratis illam accipere deſiderio ſuſcitandi ſemen mortui.

Ad 5. rationem.

Ad 6. rationem.

Quis ordo erat in ſuſcitatione ſeminis defuncti inter fratres, & cognatos: & qui magis tenebantur ad hoc. Et qui puniebantur, & qui non, ſi non ſuſcitarent ſemen.

Quæſt. LI.

QVAERETVR vlterius, de obligatione ſuſcitationis ſeminis, quibus competat, & qualiter. ſ. quibus magis, & quibus minus. Dicendum ſicut ſupra declaratum fuit in 43. & 44. quæſt. & hr̃ Deut. 25. duæ perſonæ requirebantur ad ſuſcitationẽ ſeminis. ſ. vxor defuncti, & frater eius, ſiue cognatus, & inter iſta duo extrema matrimonij diuiſa in tres erat differẽtia obligationis, quia cognat' minus obligabatur, quàm frater, & vxor, & frater min' obligabatur, quàm vxor: & vxor ſuper omnes obligabatur. Patet de cognatis: nam vt declaratum fuit pręcedenti quęſt. ad cognatos pertinebat ſuſcitare ſemen defunctorum, non ſtantibus fratribus, & tamen non obligati erant ad hoc; & tamen ſi vellent ſuſcitare, gaudebant quodam priuilegio. ſ. q̄ ſuccedant in bonis, & priuabant alios priores iſto iure: vtpotè, ſi quis defunctus haberet fratres, & alios cognatos, & nemo cognatorũ, nec fratrũ vellet ſuſcitare ſemen defuncti, niſi ille cognatus, qui attinebat in minimo gradu, ille auferret in omnibus ius ſucceſſionis, quod aliàs pertinebat ad ipſos ſecundũm ordinem propinquitatis, & deuoluebatur ad iſtum. Sic patet in Booz, & cognato eius: nam ille cognatus erat propinquior, quàm Booz, & competebat ei prius ſuccedere in poſſeſſionibus defuncti, & redimere eas, quàm ipſi Booz: vnde requiſiuit Booz an redimere eas vellet iure propinquitatis, quia tamen non ſuſcepit in vxorem tranſiuit iſtud ius ad Booz, qui in minori gradu erat cognatus, & accepit Ruth in vxorem: fratres autem defuncti erant magis aſtricti ad ſuſcitandum ſemen defuncti: quia non erat liberum eis ſuſcitare, vel non ſuſcitare, ita tamen, quòd à pœna

F eſſent immunes, ſicut erat in cognatis: ſed ſi nollent ſuſcitare, priuabantur priuilegio ſucceſſionis, quod trãſibat ad cognatos alios, & inſuper afficiebantur infamia, & contumelia: quia iudicialiter condemnabantur, ſcilicet, quòd vxor defuncti diſcalciaret quemlibet horum nolentium ſuſcitare ſemen defuncti fratris, & ſpueret in faciem eius, diceretque: ſic fiet viro, qui non ædificat domum fratris ſui: & ſequebatur tũc infamia perpetua, ſcilicet, quòd domus illius vocabatur in æternum domus diſcalciati in Iſrael. Et erat ordo in hoc, quòd ſi haberet defunctus multos fratres, ille, qui propinquior erat eis ordine natiuitatis admonendus erat ſuſcipere defuncti vxorem; & ſi nollet, citare debebat mulier defuncti eum, & coram G iudicibus infligebatur ei pœna, quæ habetur Deut. 25. & deinde requirebatur ſequens, & ſi nollet, infligebatur etiam ei pœna: & ſic fiebat per omnes fratres defuncti, quotquot illi eſſent tam coniugatos, quàm nõ coniugatos: & ſi nullus vellet, omnibus pęna infligebatur, & demum mulier admonere debebat omnes cognatos defuncti, vt ſuſciperent eam incipiendo ſecundùm ordinem à propinquioribus, ſi quis vellet eam accipere: quouſque nullus permaneret in tota cognatione, ſcilicet intra cognationis gradus determinatos ſecundùm conſuetudinem Iudæorum, in quibus vocabantur aliqui cognati, & ſi quis vellet eam accipere, tenebatur eſſe eius vxor. Et tamen dato, quòd nullus eam vellet, non erat aliqua pœna infli- H genda cuilibet iſtorum, ſicut fratribus, vt declaratum eſt præcedenti quæſtione. De vxore autem dicendum, quòd magis obligata erat ad ſuſcitationem ſeminis, quàm fratres, & cognati. Primò patet, quia ipſa tenebatur requirere fratres defuncti, an vellet quiſquam illam in vxorem, & nullus eorum tenebatur illam admonere. Secundò patet, quia ipſa non ſolùm reſpectu fratrum erat obligata, ſed etiam reſpectu cognatorum, ita quòd non licebat accipere ei in virum quemquam de extraneis quouſque omnes fratres, & etiam cognati defuncti requiſiti ab ea nollent eam accipere: & tamen de nullo iſtorum dicitur, quòd teneretur admonere eam. Tertium erat, quia ſi mulier non admoneret cognatos, & fratres de- I functi, vt quiſquam acciperet eam, & ob hoc nullus eam acciperet: non erat aliqua pœna infligenda cognatis, nec fratribus, etiam ſi acciperent alias vxores, & tamen ſi mulier non admoneret fratres, nec cognatos defuncti, & contraherent cum aliquo alio, vel miſceretur ei, rea erat adulterij: & accuſaretur ad mortem, ſicut patet de Thamar, quæ reperta eſt pręgnans antequam acciperet eam in vxorem Sela, qui ſuſcitaturus erat ſemen de illa fratrum ſuorum, & accuſata eſt ad incendium, & ducta eſt, & fuiſſet combuſta, niſi ſe iuſtificaſſet, vt patet Geneſis trigeſimooctauo. Quartum erat, quia obligatio fratrum defuncti ad ſuſcitandum ſemen erat conditionalis; ſcilicet, ſi vellent, alioquin tolerarent aliàm pœnam K legis. In muliere autem erat ſimpliciter neceſſitas ſuſcitandi ſemen defuncti, ita quòd ſi nollet ſuſcitare ſemen eius, accipiendo alium in virum antequam fratres, & cognati defuncti refutarent eam accipere, lapidanda erat, vel cremanda, ſicut adultera, vt ſupra probatum eſt: ideo maior erat obligatio mulieris ad ſuſcitandum ſemen, quàm alicuius alterius.

Ordo puniendi nolẽtes ſuſcitare ſemẽ fratris ſui apud Hebræos.

Vxor erat magis deuincta ad ſeminis ſuſcitationẽ quàm fratres, & cognati.

Quare magis erat obligata vxor ad ſuſcitationem ſeminis defuncti, quàm fratres. *Quæſt. LII.*

QVæretur vlterius, cur magis erat obligata mulier ad ſuſcitationẽ ſeminis defuncti, q̃ fratres defuncti.

Reſpon-

Reſpondendum, quòd propter multa: primò, quia naturaliter erat maius debitum ad hoc: nam vir, & vxor erant effecti vna caro, quia per matrimonium efficiuntur duo in carne vna, vt patet Gen.2.& tamen frater cum fratre nõ eſt vna caro, nec pater cum filio, ideo eſt maius debitum vxoris ad virum, & è contrario, quàm ad fratres, & alios: & ſic apoſtolus iuſſit, ꝙ magis diligerent viri vxores ſuas, quàm quoſcunque alios, dicens: Viri diligite vxores veſtras, ſicut corpora veſtra: ad Ephe.6.& tamen nullus tenetur magis diligere carnem alterius, quàm carnem ſuam, ergo maior eſt obligatio dilectionis viri ad vxorem, & vxoris ad virum, quàm ad aliquem alium. Et licèt non dicatur hoc de vxore reſpectu viri, dicendum, quòd magis adhuc ex debito tenetur vxor diligere virum, quã vir vxorem, eo quòd plura recipit vxor à viro, quàm vir ab vxore, cùm mulier naturaliter ſit deficiens, & vir ſit cuſtos eius, & prouiſor in neceſſarijs. Magis ergo tenebitur vxor viro ad ſuſcitandum ſemen eius, quàm quiſquam aliorum, cùm ſuſcitatio ſit quædam vtilitas viro cùm per hoc conſeruetur nomen eius indeletum, quia aliàs deleretur. Secundò fit hoc propter legalem conuenientiam, ſcilicet, quia magis conuenit mulier ad ſuſcitationem ſeminis ſecundùm intentionem legis, quàm aliquis de fratribus, & cognatis. Quod patet, quia intentio legis erat, vt ſuſcitaretur ſemen defuncto: ita quòd qui non habuerat veros filios haberet filios legales, & interpretatiuos: & ad hoc, quòd iſti ſimilarentur filijs veris, oportebat, quòd eſſet maxima identitas, quæ eſſe poterat inter iſtos filios legales ad naturales, & veros, ſcilicet, quòd eſſent ab eiſdem principijs: filij tamen veri ſi aliqui fuiſſent ipſius defuncti, eſſent ex vxore illa, quam tenebat: ideo filij legales maximè competebant ex parte vxoris, quàm de parte viri. Tertiò patet ex conditione ſuſcitationis ſeminis. Nam ſuſcitatio ſeminis cenſebatur quando gignebatur aliquis filius ipſi defuncto, eo quòd fingebatur illum eſſe de ſemine defuncti, quod ſuſceperat vxor eius in vtero, & tamen illud non fuerat ſufficiens ad generationem fœtus, niſi viuificaretur fœtus virtute ſeminis illius, qui accipiebat vxorem defuncti. Sed ad continendum ſemen defuncti reſpectu cuius filius genitus dicatur de ſemine defuncti, vel conſimilis eius, nullus magis agebat, quàm vxor defuncti, ideo ipſa maximè obligari debebat ad ſuſcitandum ſemen. Quartò patet, qnia vir, & fœmina ſunt inæqualis dignitatis naturaliter, ideo circa eandem rem maiori priuilegio gaudere debuit vir, quàm fœmina: & ſic circa ſuſcitationem ſeminis debuit minus obligari vir, quàm fœmina. Quinta ratio, & potiſſima fuit, quia Deus debebat nimis procurare ſuſcitationem ſeminis mortuorum, & ad hoc videbatur expediens, quòd omnes obligarentur ad quos pertinebat, quia ſi relinqueretur in libertate iſtorum, multi eorum nollent ſuſcitare ſemen defunctorum. Si autem obligarentur omnes, eſſet ſcandalum, quia ſi vir obligaretur ad ſuſcipiendum fœminam aliquam in vxorem, quæ fortè non placeret oculis eius, cùm eſſent Iſraelitæ duri cordis occiderent vxores. Iſta enim fuit cauſa, quare permiſſum eſt Iſraelitis, quòd repudiarent vxores, ſcilicet, quia ſi non liceret eis abijcere vxores repudiando cùm diſplicerent eis, occiderent illas. Sic tetigit Chriſtus Matth. decimonono, ſcilicet: Ad duritiem cordis veſtri libellus repudij datus eſt: à principio autem non erat ſic. Iſta durities cordis erat, quòd occiderent vxores, & ſic non fuit conueniens, quòd obligarentur in veteri teſtamento viri ad accipiendum vxores defunctorum, vt ſuſcitarent ſemen ipſorum. Vxores autem obligari debuerunt, quia ex obligatione iſtarum non ſe-

Iſraelitis quare permiſſum ė, quòd repudiarent vxores.

A quebatur iſtud inconueniens: debuit tamẽ poni quædam pœna viris, vt ſuſcitarent ſemen defunctorum, vt timore illius incitarentur aliquando ad ſuſcitationem hanc.

Si eſſent multi fratres mortui, & vltimus ſuperſtes ſuſcitaret ſemen eorum filius genitus de cuius illorum nomine vocaretur. Queſt. LIII.

QVAERETVR vlterius, ſi eſſent multi fratres, ſicut in caſu, quem poſuerunt Saducæi Matth. vigeſimoſecundo, ſcilicet, quòd ſeptem fratres erant, & mortuo primo relicta vxore ſecundus voluit ſuſcitare ſemen eius, & accepit vxorem illius, & conſe-
B quenter omnes vſque ad ſeptimum, & nullus ſuſcepent ex ea prolem, niſi ſeptimus, quis ipſorum faciet filium natum nominari de nomine ſuo? nam lex iubet, quòd filius natus ex iſta ſuſcitatione nominaretur nomine defuncti: omnes autem ſex præcedentes mortui ſunt, & quilibet illorum habuit mulierem illam in vxorem: eſt ergo dubium cuius eorum nomine ſortietur. Dicendum ſecundùm quoſdam, quòd non poterat ſciri in tali caſu cuius nomine vocaretur, ſicut crediderunt Saducei de muliere, quæ ſuſcepta eſt à ſeptem viris, cuius illorum erit in reſurrectione. Si autem eſſet aliqua cauſa quare eſſet magis vnius, quàm alterius, non arguiſſent ſic illi contra Chriſtum putantes ſe deducere ad impoſſibile: nam ſi poſſet
C determinari cuius illorum erat vxor, argumentum ſuum contra reſurrectionem non procederet: ita dicetur nunc, quòd non conſtaret cuius iſte erat filius. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia ſi in reſurrectione habituri eſſemus vxores, quas habueramus viuentes, eſſet aliqualis difficultas circa hoc, cùm quilibet contraxiſſet cum ea æquale vinculum matrimonij, ideo manifeſtè non appareret, quis potius eam habiturus eſſet. Secus autem eſt de filio genito, quòd aut quæreretur quantum ad veram filiationem, aut quantum ad filiationem legalem. Si primo modo, patet ex caſu, quòd iſte erat filius ſeptimi viri. Si autem quantum ad legalem, erit filius illius cuius nunc ſuſcitabat ſemen iſte ſeptimus. Manet autem tunc
D dubium, cuius ſemen ſuſcitabat iſte. Et dicendum, quòd de ſecundo, tertio, quarto, & quinto non eſt dubium, ſed de primo, & ſexto. Cauſa eſt, quia ſecundus, tertius, quartus, quintus non fuerunt primus cui ſucceſſit ſemen ſuſcitans. Etiam non fuerunt vltimus cui ſucceſſit ille, qui ſuſcitauit ſemen realiter: ideo de iſtis eſt dubium ſublatum. Sed de primo eſt dubiũ, quia ille fuit propter cuius mortem accepta eſt vxor eius ad ſuſcitandum ſemen defuncti, & poſtea alii continuauerunt. De ſexto eſt dubium, quia ſeptimus accepit vxorem per mortem ſexti, & illius vxorem dicitur accepiſſe, & nunc ex illa genuit primogenitum, ideo ille nominandus erit nomine ſexti, qui vocatur hic defunctus. Dicendum tamen eſt, quòd
E verè iſte filius genitus nominandus eſt ex nomine primi defuncti. Nam propter mortem illius ſecundus accepit vxorem eius, ideo tertius non accepit vxorem ſecundi propter ſecundum, ſed propter primum, cùm ipſe ſecundus acceperit vxorem primi propter ipſum primum: tertius ergo propter primũ accipiet, quia quidquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati: & ſic de quarto, & quinto, & ſexto, & omnibus. Vnde ipſe ſeptimus cenſetur ſucceſſiſſe primo, & non alus: quia propter primum omnes ſuſceperunt illam vxorem; & ſi ſecundus habuiſſet filios, non ſuſcepiſſent eam reliqui, & ſic vſque ad vltimum: nominabitur ergo ſemper filius genitus ex tali ſuſcitatione nomine primi,

Quare filius natus ex tali ſuſcitatione vocabatur nomine defuncti. Quæſtio LIIII.

QVAERETVR vlterius, quare filius natus ex tali ſuſcitatione vocabatur nomine defuncti. Dicendum, quòd lex voluit quantum poſſet identitatem filij legalis ad naturalem: nam non habuit defunctus iſte filios naturales veros, & lex vult ei fingere filios, & ad hoc, quòd filij ficti videantur aliquo modo eſſe filij defunctorum, oportuit, quòd eſſet magna ſimilitudo inter filios illos ad defunctos: & ad hoc fecit lex, quòd ſolùm fieret ſuſcitatio iſta ex vxore defuncti, in qua videbatur eſſe ſemen defuncti, & à fratribus ipſius defuncti, quia illi maximè identificabantur defuncto: ita ergo ad hoc, quòd ipſe filius magis videretur pertinere ad defunctum, etiam in nomine debuit ſimilari ei. Nam ſi vocaretur alio nomine, poterat putari, quòd iſte aſcriberetur ei, qui ipſum genuit: vt ergo pateret, quòd pertineret ad defunctum, vocandus erat primogenitus in ſuſcitatione iſta nomine defuncti, & ſic minus dubitaretur de qua progenie eſſet, & in hoc erat aliqd ſpeciale, ſcilicet, quòd vocaretur filius nomine patris. Nam in alijs naſcentibus non imponebantur primogenitis ſemper nomina patrum: nam alioquin omnes deſcendentes directè per eandem lineam progeniei vocarentur eodem nomine, quod eſt falſum. Item patet, quia Rubē fuit primogenitus Iacob: Gen. 49. & ſic non fuit vocatus primogenitus nomine patris. Etiam Iſaac fuit primogenitus Abrahæ: Gen. 21. quia in illo vocatum eſt ſemen eius, & ſecundum carnem Iſmahel fuit primogenitus: Gen. 16. & neuter vocatus eſt nomine patris: & ita de omnibus alijs ferè, quorum nomina ſcimus in veteri teſtamento. Et ratio eſt, quia cùm in alijs ſint filij veri ſecundùm carnem, non oportet quærere aliam ſimilitudinem ad probandam filiationem: & tamen in ſuſcitatione ſeminis, cùm ipſe genitus non eſſet filius verus defuncti, oportuit induci aliquas aſſimilationes legales, ad hoc, quòd appareret ei ſimilis, & filius eius qualitercunque: ſed de hoc vide quod dicam Matth. 22.

An fratres defunctorum poſſint eorum vxores repudiare, quas acceperant, vel priuabantur beneficio legis. Et quæ erant cauſæ diſtractiuæ à ſuſcitatione ſeminis: & cur imponebatur pœna nolenti.

Quæſtio LV.

QVAERETVR vlterius, de ſuſcitatione ſeminis, ſcilicet, quare ponebatur pœna nolentibus ſuſcitare ſemen. Dicendum, quòd ſuſcitatio ſeminis erat multum neceſſaria in veteri teſtamento, ſicut fuit declaratum ſupra: & ſi relinqueretur libertati illorum, ad quos pertineret, fortè nollent, vel rarò ſuſcitarent, ideo fuit conueniens, quòd imponeretur pęna, vt timore pęnę, quæ erat ſatis infamatiua, mouerētur plurimi ad accipiendum vxores defunctorum. Sed dicet aliquis, quòd hoc non proficiebat, quia ſiqs non deſiderabat ſuſcitare ſemē defuncti, poterat abijcere à ſe iſtud onus .ſ. ꝙ cū acciperet vxorem defuncti ſemel ad ſatisfaciendum legi, repudiaret eam illico, vel poſt modicum tempus, & ſic non fieret ſuſcitatio ſeminis ex pœna, ſed ſolùm in volentibus. Aliquis dicet, quòd hoc non ſtat, quia non poterat repudiari vxor, niſi ex aliqua cauſa, & cùm non inueniretur, iſta mulier accepta ad ſuſcitationem ſeminis non poterat ſaltem ad placitum repudiari. Dicendum, quòd falſum eſt, quia quando quis inter Hebræos repudiabat aliquam vxorem, non cogebatur probare cauſam re-

F pudij, ſed ſolùm, quod non placebat oculis eius, vt declaratum eſt in quadam quæſtione: Deuter. 24. & ſic etiam poſſet repelli ſine cauſa ex ſola volūtate mulier ſuſcepta ad ſuſcitationem ſeminis. Dicendum, quòd verum eſt, quòd ad repudiandum vxorem, non oportebat, quòd repudians probaret cauſam aliquam, ſed ſolùm dabat in manu mulieris libellum, in quo ſcriptum erat, quòd repudiabat eam, & quòd de cętero poſſet accipere quem vellet in virum: & tamē in hoc caſu non liceret viro repudiare vxorem ſic ſuſceptam ex ſola voluntate, ſaltem vſquequo ex ea gigneret filium, qui ſuccederet loco defuncti. Nam aliàs lex illa, de ſuſcitatione ſeminis eſſet omnino inutilis: non eſt tamen credendum, quòd Deus aliquid inutile ſta-
G tuerit. Item, quia Deus cogit hic fratres defuncti ad accipiendum vxorem eius: ſi tamen coguntur ad accipiendum videntur cogi ad tenendum, quia aliàs ſi illico poſſent repudiare, vt acceperant, eſſet inutile accipi. Nec eſt inconueniens, quòd cogantur in iſto caſu ad tenendum vxores defunctorum, & non poſſint illas repudiare quouſque generarent ex eis filios loco mortuorum, & ſic priuentur hic, quātum ad aliquod tempus iure repudij cum cauſa, cùm etiam in alijs caſibus interdum quidam priuabantur propter delictū, ſic patet Deute. 22. ſ. Siquis accipiens vxorem dicebat, non inueni eam virginem, & probabatur mulierem fuiſſe virginem, quando tradita fuit ei: flagellabatur vir, & ſoluebat quinquaginta ſiclos, & non poterat di-
H mittere puellam aliquo tempore vitæ ſuæ. Item ſiquis inueniens puellam in agro, dormiret cum ea, accipiebat illam in vxorem, & non poterat illam dimittere vllo tempore vitæ ſuæ, eodem capitulo, ita nunc ex cauſa poterant iſti obligari ad non repudiandū vxores, quas ſuſciperent ad ſuſcitationem ſeminis: & ſi nō obligarentur in æternum, ſicut illi, obligarentur ſaltē, vſquequo ex illis ſuſcitarent ſemen defunctis. Sed obijcietur, quia ſi negaretur ſic Iſraelitis poteſtas repudiandi vxores, ſequeretur vxoricidium, quod fuit cauſa permittendi libellum repudij. Dicendū, quòd vna cauſa fuit permiſſionis timor de duricie, & occiſione vxorum, & tamen cauſa potiſſima fuit, qa iſta lex erat inter omnes gentes, quòd poterant repudiare vxores;
I & ſi auferretur eis iſta libertas putarēt ſe minores alijs gentibus, & non poſſent hoc tolerare, & iſtud erat duricies cordis. ſ. ꝙ indomiti erant, & non ſubijcerentur benè rebus inſolitis, ſicut dixit Deus: cerno ꝙ populus iſte durę ceruicis ſit: Exo. 32. Iſta ergo fuit cauſa potiſſima permiſſionis libelli repudij: vnde nō timebatur ſemper mors, ſi non ꝑmitteret libellus repudij: vnde in quibuſdam eſſe putauit dignū lex, ꝙ priuarētur poteſtate repudiandi vxores, ſicut ſupra declaratum eſt.

Cur imponebatur pœna nolenti ſemen ſuſcitare. Quæſtio LVI.

K QVAERETVR vlterius, cur imponebatur pęna nolentibus ſuſcitare ſemen, qa in hoc innuit, ꝙ aliqui eſſent, q nollent ſuſcitare ſemen, & tū iſtud nō videt̄ veriſimile: nā ſuſcitatio ſeminis afferebat lucrū, & non aliquid præiudicij; ideo qlibet hoc vellet. Patet hoc, quia cū quis ſuſcitaturus eſſet ſemen alterius, accipere debebat vxorē illius: & in hoc non vetabat̄ accipere alias vxores, quaſcunq; vellet: cū in vet. teſta. permitteretur vxorū pluritas, vt declaratū eſt ſupra in quadam quæſt. Erat aūt lucrū ex hac ſuſcitatione, quia qui ſuſcitabat ſemen alterius, ſuccedebat in oībus poſſeſſionibus ei⁹, vt patet hic in litera de Booz, qui accepit Ruth vxorem defuncti, & cum ea ſuſcepit bona defuncti, ideo non erat veriſimile, ꝙ quis nollet ſuſcitare ſemen defuncti, & opus eſſet ad hoc poni pœnam.

Dicen-

A Dicendum, quòd pœna poſita eſt, quia multi eſſent, qui aliàs nollent ſuſcitare ſemen defunctorum. Patet de cognato Booz, qui ſuſcitaturus erat ſemen Mahalon defuncti, & noluit, ſed potius carere voluit omnibus bonis, quæ habiturus erat de ſucceſſione eius, vt patet in litera hic. Cauſæ autem, quæ diſtrahebant à ſuſcitatione ſeminis erant multæ. Prima erat, & potiſſima, quia iſte gignere debebat filios defuncto, & non ſibi: & ex iſta mouebantur plurimi. Patet de Onam filio ſecundo Iudæ, qui accepit Thamar vxorem fratris ſui mortui ad ſuſcitandum ſemen, & non cognoſcebat eam, ſed ſemen fundebat in terram, quia ſciebat non ſibi, ſed fratri ſuo filios naſci, Gen. 38. iſtud etiam innuit cognatus Booz ad ſuſcitandum ſemen Mahalon: nam dixit, quòd nolebat: & ſubdidit: Nec enim familiæ meæ poſteritatem delere debeo: quaſi dicat: Nolo delere poſteritatem meam gignendo filios alteri, & non mihi. Secunda cauſa erat, quia cogebantur accipere vxores defunctorum, & non ſolùm hoc, ſed etiam nunquam illas repudiare, vt declaratum eſt præcedenti quæſtione. Et iſtud erat grauiſſimum, quia cogeretur quis tenere vxorẽ, quæ non placeret oculis eius. Tertia erat, quia multi ſunt, qui recuſant accipere mulieres, quas alij in vxores tenuerunt, & hoc, quia quilibet vellet habere mulierem ex virginitate ſua. Item, quia facilius quis coaptat moribus ſuis mulierem, quæ nulli alteri copulata eſt matrimonio, & mores tenuit eius, quàm illam, quæ alterius moribus aſſueta eſt, quia difficile talia auferuntur. Item, quia quando mulier habuit alium virum, non habet integram dilectionem ad eum, quem nunc habet: potiſſimè, ſi defunctus fuit ei vir bonus, & tractabilis, & conſentaneus moribus eius: iſte autem, quem poſtea habet, non ſic conſentit moribus illius. Ex quo ſequitur, vt interdum fœmina viro ſuo ducat in memoriam virum, quem prius habuit: quod viuenti grauiſſimum eſt: non quidem, quòd mortuum zelet, ſed quia zelat ſe non integre diligi, cùm amor vxoris ad defunctum cum magno deſiderio tendat, quo fit, vt fœmina virum integrè non diligat, nec vir fœminam. Et hæc eſt cauſa quotidianarum quærelarum, vt ſępiſſimè experimur. Durum erat ergo multis ſuſcitare ſemen defunctorum: vnde non inclinarentur promptè ad illud: & ſic fuit neceſſaria impoſitio pœnæ ad ſuſcitationem prædictam.

Cauſæ diſtrahentes à ſeminis ſuſcitatione.

Cauſa, quare multi recuſant accipere mulieres viduas in vxores.

Quid fieret ſi nullus de fratribus defuncti, nec de cognatione vellet ſuſcitare ſemen defuncti. Quæſtio LVII.

QVAERETVR vlterius, quid ſi nullus de fratribus defuncti, nec de tota cognatione vellet ſuſcitare ſemen defuncti. Reſpondendum, quòd exiſtentibus fratribus ipſi tenebantur ſuſcitare ſemen, & ſi nollent, patiebantur pœnam legis Deuteronomij vigeſimoquinto, & deuoluebatur poteſtas ſuſcitandi, & ſuccedendi in hæreditate ad alios cognatos: & ſi iſti etiam nollent, non ſuſcitabatur ſemen defuncti, ſed peribat nomen ſuum de progenie ſua, & deuoluebatur ius ſucceſſionis ad fratres defuncti, qui noluerant ſuſcitare ſemen eius, & ſic iam ipſi perdiderant illud ius nolendo ſemen ſuſcitare defuncti, cùm cognati poſſent illud ſuſcitare, & penderet ex eis ſuſcitare: & tamen cum illi etiam nollent ſuſcitare ſemen defuncti carebant iure ſucceſſionis, & redibat ad propinquiſſimos, ſcilicet, ad fratres licèt peccauiſſent non ſuſcitando ſemen fratris, quia aliàs trãſiret poſſeſſio de familia in familiam, & de tribu in tribum, ſicut declaratum eſt ſupra.

Quid ſi nullus eſſet, qui poſſet ſuſcitare ſemen. Quæſtio LVIII.

QVAERETVR vlterius, quid ſi nullus eſſet, qui poſſet ſuſcitare ſemen .ſ. ſi non eſſet aliquis frater, vel cognatus, quid fieret de conſeruatione nominis defuncti, & de hæreditate eius? Dicet aliquis, quòd hoc non ſtat, quia non poterat eſſe aliquis, qui non haberet aliquem propinquum ĩ toto Iſrael, cùm omnes Iſraelitæ inter ſe eſſent cognati, quia quilibet poſſet ſuſcitare ſemen defuncti. Dicendum, quòd caſus ille poſſibilis eſt, quia poterat eſſe aliquis, qui nullum haberet cognatum intra gradus illos, in qui-
B bus vocabantur cognati: quod patet de Mahalon defuncto, cuius poſſeſſio data fuit Booz ſuſcitanti ſemẽ eius: & dixit Booz, quòd nullus erat propinquus eius, niſi quidam alius cognatus ſuus, qui prior erat, & ipſe, qui ſecundus erat, vt patet ſupra in litera. Si autem iſti duo mortui fuiſſent, non maneret aliquis in cognatione Mahalon; & ſic nullus eſſet, qui ſuſcitaret ſemẽ eius. Dicendum, quòd in hoc caſu non poterat ſuſcitari ſemen defuncti, ſed peribat nomen ſuum de familia ſua, ſcilicet, quia intercidebatur poſteritas ſua: hæreditas autem eius deuoluebatur ad illos, qui propinquiores eſſent in tota tribu, & familia, quamdiu poſſet cognoſci gradus propinquitatis, licèt illi eſſent extra gradus cognationis, in quibus conſuetum erat
C vocari aliquos cognatos, de quo magis declaratum eſt ſupra.

Quid ſiquis de fratribus defuncti acciperet vxorem defuncti ad ſuſcitandum ſemen, & moreretur conſanguineus ille, vel vxor. Quæſtio LIX.

QVAERETVR vlterius, quid ſiquis de fratribus defuncti acciperet vxorem defuncti ad ſuſcitandum ſemen, & moreretur conſanguineus ille, vel vxor. Dicendum, quòd ſi moriebatur vxor, ſiue antequam acciperetur ad ſuſcitandum ſemen, ſiue poſt: dum tamen non eſſet aliquis filius genitus, non poterat ſuſcitari ſemen defuncti, ſed peribat nomen eius,
D & in hæreditate ſuccedebant fratres, vel qui propinquiores eſſent. Si autem moreretur frater defuncti, qui acceperat vxorem defuncti, aut ex ea genuerat filium, aut non. Si genuerat, non oportebat, quòd illa acciperetur ab alio: quia iam ſuſcitatũ erat ſemen. Si autem nondum genuerat: debebat ſequens frater ſuſcipere eam: & ſi ille moreretur, debebat eam alius ſequens accipere quouſque aliquis ex ea gigneret: ſic patet Gen. 38. de Thamar vxore Her primogeniti Iudæ: nam ille mortuus eſt ſine liberis, & frater eius Onan accepit illam ad ſuſcitandum ſemẽ fratris ſui, & quia ille etiam ſine liberis obijt, acceptur⁹ erat eam frater eius Sela. Sic etiam fuit in caſu poſito à Sadduceis, cùm ſeptem fratres acceperunt ſucceſſionem,
E & vnus ad ſuſcitandum ſemen alterius: & omnes ſeptem mortui ſunt viuente eadem muliere, Matth. 22. Si autem morerentur fratres omnes non ſuſcitato ſemine, vel aliquis illorum nollet, ſuccedebant in ſuſcitatione iſta cognati omnes, quouſq; nullus de cognatione maneret, & ſi vnus haberet filium ex eadẽ vxore liſtebat ibi ſuſcitatio. Si autem nullus haberet filium, peribat nomen defuncti de cognatione ſua, & deuoluebantur bona ad aliquem de cognatis defuncti, vel fratribus, ſi manſerat, qui nollet ſuſcitare ſemen defuncti. Si autem nullus maneret, bona pertinebant ad quemcunque proquinquiorem, cùm iam non eſſet quis de cognatione defuncti, ſcilicet, de gradibus illis, in quibus nominabantur cognati.

Quid ſi accipiens vxorem defuncti ad ſuſcitandum ſemen eius, non gigneret filium, ſed filiam.
Quæſtio. LX.

QVAERETVR vlterius, quid ſi accipiens vxorem defuncti ad ſuſcitandum ſemen eius, non gigneret filium, ſed filiam: an ſequens frater, vel cognatus deberet accipere eandem vxorem ad ſuſcitandum ſemen defuncti, vel ſufficeret filia genita. Quidam dicunt, quòd nō ſufficiebat filiam gigni, ſed alius ſuſcitare debebat ſemen defuncti, quia non cenſebatur adhuc ſemen ſuſcitatum, niſi filius naſceretur.

1. Ratio. Quod patet primò, qa Deut. 25. dicitur, quòd ſuſcitari debebat ſemen defuncti, nè periret nomē eius in progenie ſua, & tamen per filiam non poterit conſeruari G nomen defuncti in familia ſua: quia dato, ꝙ illa eſſet filia vera defuncti, non poſſet continuare familiā patris: nam fœmina tranſibat in progenie viri, à quo in vxorem accipiebatur, ideo nō continuaretur per eam nomen paternum, & familia: ſed illico trāſiret ad aliā familiam, & ceſſaret familia paterna.

2. Ratio. Secundò patet, quia Deut. 25. dr̄, ꝙ ille, qui acciperet vxorem defuncti ad ſuſcitandum ſemen eius, vocaret primogenitū, quē ex illa vxore gigneret nomine defuncti: & m̄ filię non competebat hoc, quia illa non poterat vocari nomine patris, ideo nata filia non dicebatur ſuſcitatum ſemen defuncti. Dicendū, ꝙ ſiquis accepta vxore defuncti gigneret ex ea filiam, deinde filium, ꝙ filia licèt eſſet primogenita, non gaudebat hic iure ſeminis ſuſcitati, ita quòd illa aſcriberetur mortuo ad conſeruādum familiam ſuam, ſicut aſcriberetur ſi eſſet filius. Ratio eſt, quia in his faciēdum erat, ſicut in filijs veris. In ipſis autem exiſtentibus filijs nihil de hæreditate ꝑueniebat ad filias: imò dato, ꝙ eſſet vnicus filius, & vltimus, ante eum multæ filiæ, ſolus filius ſuccedebat in tota hæreditate patris, vt patet Nu. 27. cap. ita nunc in filijs legalibus, ſi eſſent filiæ, & filij, dato quòd filię eſſent priores, nō cōputabantur illæ in ſemine defuncti, ſed filij. Aliquis autem ꝓteruiet dicens, quòd hoc nō apparet, quia non conſtat nobis, quòd ſit iudicandum ſic de filijs legalib⁹, ſicut de veris, & naturalibus, ideo quòd filia fortè poſſit accipi tanquam primogenitus defuncti. Dicendū, ꝙ non ſtat, quia manifeſtū eſt, ꝙ I ille, qui aſcribebatur defuncto in ſuſcitatione ſeminis ſuccedebat in tota hæreditate eius: filia tn̄ non poteſt ſuccedere extantibus maribus, vt patet Num. 27. ideo cùm iſte gigneret filios, & filias, qui ſuſcitabat ſemen defuncti, non erat aſcribenda filia defuncto, ſed filius, dato quòd filia prior eſſet natiuitate. Si autem ſuſcitans ſemen defuncto ſolam filiam gigneret, manet dubium, an dicatur ſuſcitatum eſſe iam ſemen defuncto, vel alius de fratribus, vel cognatis defuncti debebat accipere eādem vxorem defuncti, quouſq; gigneret ex ea filium. Dicendum, quòd non oportebat amplius ſuſcitari ſemen defuncto, qa in filiabus ſufficienter conſeruaretur ſemen defuncto. Quod patet, quia Nu. 27. iubetur, quòd cùm quis moreretur ſine filijs K maſculis, filiæ ſuccedebant in hæreditate patris, & illę faciebant, quòd non periret nomē patris, ſcilicet, quia faciebant progeniem patris ſui continuari, per filios natos ab ea poterat continuari progenies defuncti, & ſuccederet ipſa in bonis defuncti nomine filiorum, quos habitura erat. Si autem nullos filios haberet illa, delebatur turſus nomen defuncti: & redibat hæreditas ad propinquos defuncti, & illi non poterant iam ſuſcitare ſemen, niſi vxor defuncti ſuperuiueret, quia ſi ſuperuiueret, eſſet aliqua ſpes de ſuſcitatione.

Ad rationem 1. in diuerſum. Ad primum argumentum in contrarium dicendū, quòd fiebat ſuſcitatio ſeminis, vt non deleretur nomen defuncti: & tamen nata filia ex ſuſcitatione ſeminis non F deleretur nomen defuncti, ideo ipſa ſufficiebat. Nam licèt fœmina tranſiret in familiā viri, cuius eſſet vxor, tamen filij inde nati poterant computari in familia defuncti, ſicut fuit de filiabus Salphaad Num. 27. & declaratum eſt ſupra.

Ad ſecundam rationem. Ad ſecundum dicendum, quòd verum eſt, quòd primogenitus acceptus ex vxore defuncti vocandus erat nomine defuncti ſi haberetur primogenitus, & tamen non ſtante primogenito ſufficiebat, quòd filia exſtaret: nam tunc filius filiæ, qui reputaretur tanquam nepos defuncti, vocaretur nomine defuncti, & ibi incipiebat propriè ſemen defuncti, & nomen conſeruari.

Quæ pœnæ infligebantur nolentibus ſuſcitare ſemen defunctorum, & quare iſta potius, quàm alia.
Quæſtio LXI.

QVAERETVR vlterius, de pęnis non ſuſcitantibus ſemen defuncto, & quare infligebant̄ pęnę iſtę. Dicendū, quòd prima pęna erat, quod tolleretur calceus de pede viri huius. Secunda erat, quòd ſpueretur in faciem eius. Tertia erat, quòd mulier diceret: ſic fiet viro, qui non vult ædificare domum fratris ſui. Quarta erat, quòd poſtea vocaretur in toto Iſrael domus iſtius viri domus diſcalciati. Deuter. 25. Cauſa iſtarum pęnarum fuit ad irrogandam magnam ignominiam ipſi, qui nolebat ſuſcitare ſemen defuncti, & inflictæ ſunt iſtæ, quia in his erat magna contumelia. H Nam quòd tolleretur alicui calceus de pedibus, erat ignominia, qa ſignificabatur, ꝙ priuabatur homo iſtę oī bono, ēt vſq; ad calciamēta, vt patet ex mō loquēdi Abrahę ad regē Sodomorū, cū dixit: viuit dn̄s, qa non accipiā de his, q̄ ad te ꝑtinēt, à filo ſubtegminis vſq; ad corrigiā caligę. i. calciamēti: vt magis patet ex Hebręo: quaſi dicat, nec minima bonorū accipiā de bonis tuis, nè dicas ego ditaui Abrahā. Etiam erat hoc, vt ſequeretur ex hoc alia pęna. ſ. ꝙ vocaretur domus iſtius, diſcalciati domus in Iſrael. Quod aūt ſpueretur ī faciem iſtius hoīs erat ad magnā ꝯfuſionē eius: nā nō pōt hō magis ꝯfundi, q̄ ꝙ alius expuat in faciē eius in pęnā, cū tota dignitas, & pulchritudo hoīs ſit in vultu, & deturpatur ſputis.

Mulier quare dicebat ſic fiet viro, q non vult ædificare domū fratris ſui. Cauſa aūt quare mulier dicebat: ſic fiet viro, q non vult ędificare domū fratris ſui; erat vt ſignificaretur oīa iſta fieri ad infamiā, & iniuriā infligēdam I & ꝑ hoc augebatur ignominia. Nam ſi mulier nō diceret iſtud, fortè poterat intelligi, ꝙ erat iſtud aliqua cęremonia legis, quę non fiebat ad ignominiam, ſicut multę alię cęremonię erant immundæ in veteri teſtamento, qa tn̄ non fiebāt ad ignominiā, recipiebantur vt honorabiles: cū aūt mulier dicebat: ſic fiet viro, qui non vult ędificare domū fratris ſui, ſignificabat illa infligi in pęnā: & cōſequenter illa eſt ignominioſa: & ſic augebatur pęna ex hoc: potiſſimè cū fieret in portis vrbis corā toto populo.

Domus diſcalciati in Iſrael quare vocabatur. Cauſa aūt, quare vocabat̄ dom⁹ diſcalciati in Iſrael, erat ēt ad ignominiā, & manebat ei iſtud nomen, vt in ęternum eſſet infamatus in toto K Iſrael. Etiā ſciendū, ꝙ nomē iſtius ſupprimebat̄, nō. n. denominabat̄ deinceps noīe ſuo, ſed vocabatur diſcalciatus, & domus eius vocabat̄ domus diſcalciati. Sicut patet de cognato Booz, de quo ſępe fit hic mentio, & pręc. c. & tn̄ non ponit̄ aliqn̄ nomen eius, ſed ꝑ circunlocutionē: & hoc, quia indign⁹ erat nominari, q nomē alterius nolebat conſeruare. à fortiori aūt fieret in fratribus defuncti nolentibus ſuſcitare ſemen eius; qa in illis lex ponebat pęnam: in cognatis autem non: & tamen cognati nolentis ſuſcitare ſemen defuncti ſupprimebatur nomen. A fortiori ergo fratrum nolētium ſuſcitare ſemen defuncti ſupprimeretur nomen: & iā non vocarētur nomine ſuo, ſed diſcalciati, & domus vel progenies eorum domus diſcalciatorum.

An

An mulier ſputa in viri faciem, vel in quem conijciebat.

Quæſt. LXII.

QVAERETVR vlterius circa ſputa, quæ mulier conijciebat, an in faciem viri, vel in quo conijceret. Reſpondet Rabbi Salamon, quòd mulier ſpuebat in faciem viri illius, ideſt coram eo quaſi deteſtans eum, ſicut dicimus aliqua fieri in facie alicuius, ideſt eo vidente, vel præſente. Rabbi Aben Ezra dicit, ꝙ mulier ſpuebat in calciamento, quod tollebat de pede viri: litera autem noſtra vult, ꝙ mulier ſpueret ſuper faciem viri, quia ponitur in accuſatiuo, & ſignificat terminum. Aliqui dicunt, quòd non poteſt ſtare poſitio Rabbi Salamon: nam ad hoc, quòd intelligeretur, ꝙ præſente viro vidente ſpuebat mulier; oportebat, ꝙ poneretur in ablatiuo, & diceretur in facie, ideſt corā illo. & tamen ponitur in accuſatiuo, & ſignificat ad terminum, ad quem ſputa terminabātur. Dicendum tamen, ꝙ iſta non eſt plena probatio; nam licèt in Latino ſermone ſit iſte modus arguendi conueniens, in Hebraico tamen ſermone non priuatur iſta differentia regiminis, vel exigētia dictionum: nam in Hebręo non ſunt caſus, nec determinatę inflexiones nominū, & verborum: ſed ſunt quædam dictiones præpoſitionales, quæ additę nominibus ſignificant quandam habitudinem caſualem: ſicut ſunt in vulgari noſtro quædam habitudines caſuales, & tamen non poteſt per eas tanta diſtinctio fieri, ꝙ dubium totaliter tollatur, quia aliquæ propoſitiones apud Latinos variè ſignificant, ideo varijs caſibus deſeruiunt: ſicut (in) quæ aliquando ſignat in quo, & aliquando in quem: ſic eſt alia apud Hebræos, ſcilicet be, vel ba, vel bu, ſiue bi: & tamen nō poſſunt iſti interdum ordinari cum accuſatiuo, & aliquando cum ablatiuo, vt interdum ſignent in quem, & interdum in quo: ideo dicendum, ꝙ iſta ratio non conuincit Hebręos, vel ſimpliciter ſic debere intelligi, ſed ſolū probat, ꝙ Beatus Hieronymus intellexerit, ꝙ ſputum debebat proijci in faciem viri, & non coram illo, quia aliàs dixit in facie, & non in faciem. Aben Ezra autem dixit, ꝙ expui debebat in calciamento, & hoc procedit ex varietate relatiui. quia dicitur in facie eius, & particula in eius, poteſt referri ad virum, vel ad calciamentum: ita quòd facies calciamenti vocetur pars ſuperior eius, & poſterius calciamenti ſit ipſum, quod tangit pauimentum. Sed iſte modus loquendi non eſt conueniens, quia etiam ex modo loquendi non damus faciem in calciamento, nec aſſignamus ante, & retro, cùm non ſit res animata, vel habens virtutem magis in vna parte quàm in alia. Ideo dicendum eſt, quòd ſpuebat mulier in faciem viri, ſicut vult litera nr̃a, & hoc rationabilius eſt, quia hic agit ſcriptura de pœna, & ignominia huius, qui nolebat ſuſcitare ſemen defuncti, & maxima ignominia erat, quòd ſpueretur in faciem eius, ideo credendum eſt, quòd in faciem eius ſpuebat potiſſimè, quia litera, ſiue Hebræa, ſiue Latina poteſt hoc magis ſignificare quàm aliquid aliud.

Quomodo dixit cognatus Booz ad eum, cedo iuri propinquitatis.
Quæſt. LXIII.

QVAERETVR vlterius, quando dixit cognatus Booz ad eum: cedo iuri propinquitatis, quid ceſſit, & an cedere potuit id, quod dixit ſe ceſſiſſe: nam agebatur ibi de onere ſubeundo, & licèt poſſet quis vtilitatem ſuam renuere, tamen onera ſua ſubterfugere non licet ei. Dicendum, quòd duo erant, quæ cedat nunc, vel cedere poterat cognatus Booz: nam

A dixit, cedo iuri propinquitatis: & nomine propinquitatis intelligebantur duo, ſcilicet ius ſuſcitandi ſemen: nam competebat fratribus, & alijs cognatis hoc ius: extraneis autem non competebat, vt declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione. Secundum ius cedendi erat in hæreditate defuncti, & iſtud competebat cognatis ſecundùm gradum ſuum propinquitatis, ne tranſiret poſſeſſio de familia in familiam. Iſtis duobus iuribus ceſſit Booz cognatus ſuus: nam nullum iſtorū pertinebat ad Booz, ſi voluiſſet cognatus ſuus vti vtroque: nam ſuſcitare ſemē defuncti ad cognatum Booz prius, & immediatiꝰ pertinebat quàm ad ipſum Booz, ideo Booz petiuit ab eo, quòd acciperet Ruth in vxorem: & etiam quando Ruth petiuit à Booz, ꝙ acciperet
B illam in vxorem, dixit ei: eſt alius me propinquior, qui ſi te accipere voluerit benè actum eſt, ſin autem ego ſine dubio te accipiam, præcedenti cap. De ſecundo iure patet, quia quando Booz voluit redimere poſſeſſionem venditam à Noemi iure propinquitatis, prius requiſiuit cognatum ſuum, an ille eam emere vellet, vt patet ſupra in litera: & aliàs non auſus eſſet loqui in hoc. cognatus autem Booz dicens, cedo iuri propinquitatis: vtrique iuri ceſſit. Quod patet, quia vtrunque accepit Booz: nam ipſe accepit Ruth in vxorem ad ſuſcitandum ſemen defuncti: etiam ipſe accepit omnes poſſeſſiones, quę fuerunt Elimelech, Mahalō, & Chelion defunctorum, vt patet in litera, & tamen nullum iſtorum poterat accipere ſine permiſſione co-
C gnati ſui, cùm vtrunque pertineret ad illum, vt ſupra declaratum eſt, ergo vtrique iuri renunciauit: & tamē directè renunciauit ſoli iuri ſuſcitationis: indirectè autem, ſcilicet per neceſſitatem annexionis renunciauit iuri ſucceſſionis in hæreditate: quod patet, quia quando Booz dixit cognato ſuo, an vellet redimere poſſeſſionem, quam vendiderat Noemi, dixit ille, ego quidem agrum emam, & tunc dixit ei Booz, quando acceperis poſſeſſionem de manu Noemi, accipies etiam Ruth Moabitidem ad ſuſcitandum ſemen defuncti; hoc autem recuſauit cognatus Booz dicens, quòd nolebat delere poſteritatem familiæ ſuæ, vt patet in litera. Et quia iſta duo erant annexa, vt ſonant verba Booz, vt patet in litera, & declaratum eſt ſupra in quadam
D quæſtione, renunciauit ille vtrique iuri propter alterum ipſorum.

Qui reſpondit: Cedo iuri propinquitatis: neque enim poſteritatem familiæ meæ delere debeo. Tu meo vtere priuilegio, quo libenter carere profiteor. Hic autem erat mos antiquitus in Iſrael inter propinquos, vt ſi quandō alter alteri ſuo iuri cedebat, vt eſſet firma conceſſio, ſol-
E uebat homo calciamentum ſuum, & dabat propinquo ſuo. Hoc erat teſtimonium ceſſionis in Iſrael. Dixit ergo propinquo ſuo Booz: Tolle calciamentum. Quod ſtatim ſoluit de pede ſuo.

Qui reſpondit. Hic ponitur ſecundum huius partis, ſcilicet citati reſponſio, in quo renunciat iuri ſuo, & dicitur. *Qui reſpondit: cedo iuri propinquitatis.* Quaſi dicat, mihi competit iure propinquitatis ſuſcitare ſemē defuncti, & ſuccedere in hæreditate eius, & tamen cedo tibi iſtud ius, quia nolo vti eo. An verò poſſet tali

iuri

iuri cedere tactum eſt præcedenti quæſtione: & non F fuit declaratum, ſed declarabitur infra in quadam quæſtione. *Nec enim poſteritatem familiæ meæ delere debeo*. Iſta eſt cauſa quare ceſſit iuri ſuo, ſ. quia nolebat ſuſcitare ſemen defuncti, ſcilicet ne deleret poſteritatem ſuam: quaſi dicat, quòd ſuſcitando ſemen alterius ſuam progeniem delebat. Sed quomodo hoc ſtet, declarabitur in ſequenti quæſtione. *Tu meo vtere priuilegio*. Quaſi dicat, priuilegium meum erat, eo quòd eram propinquior, ꝙ poſſem ſuſcitare ſemen defuncti, & ſuccedere in hæreditate eius ante alios cognatos, tamen nolo vti iſto priuilegio, ſed concedo tibi, ꝙ vtaris illo. *Quo me libenter carere profiteor*. Ideſt, ego confiteor coram toto populo, ꝙ renuncio tibi iſtud priuilegium libenter, quia ego nolo habere illud, vt firmior G videatur iſta ceſſio, nec putetur, ꝙ violenter, vel per fraudem, vel aliàs indebitè facta ſit. *Hic autem erat mos antiquitus in Iſrael*. Iſtud ponitur ad oſtendendum quare calciamentum ſoluit de pede ſuo cognatus Booz, ſ. quòd erat conſuetudo ſic in Iſrael, ꝙ fieret ſic quandocunque fiebat aliqua ceſſio. *Inter propinquos*. Scilicet, iſta conſuetudo ſolùm erat inter propinquos: ideo ſi quis alicui extraneo cederet, aut donaret, aut vēderet, non ſoluebatur calciamentum de pede. *Vt quando alter alteri ſuo iuri cedebat*. Iſtud eſt in iuribus propinquitatis ſicut hic, & in ſimilibus: nam in alijs ceſſionibus non fiebat. *Vt eſſet firma conceſſio*. Ideſt, vt ſignificaretur eſſe firma, vel vt eſſet firma, ſ. ꝙ fortè ſic ſtatutum erat, vel conſuetum: ꝙ dato, ꝙ aliqua ceſſio fieret, non H valeret ſi non obſeruaretur iſta cæremonia diſcalciationis. Sicut etiam nunc in iure humano quædam ſolennitates obſeruantur in quibuſdam contractibus, & actibus, quæ ſi non ſeruentur, non tenet actus. *Soluebat homo calciamentum ſuum, & dabat proximo ſuo*. Scilicet ille, qui cedebat iuri, ſoluebat calciamētum ſuum de pede, & dabat illud proximo ſuo, ſ. ei, cui cedebat: & iſtud erat in poſſeſſionem, vel quaſi poſſeſſionem iuris poſitio, ſicut poſſeſſio, vel quaſi poſſeſſio iurium corporalium, vel ſpiritualium traditur per aliquas cæremonias exteriores apparentes. Et hic non ſoluebat aliquis alius calciamentum de pede cedentis iuri ſuo, ſed ipſe ſoluebat: & tamen in ceſſione nolentis ſuſcitare ſemen fratris ſui, mulier ſoluebat calciamentum I de pede eius: Deutero. vigeſimo quinto. Ratio autem differentiæ aſſignabitur infra in quadam quæſtione. *Hoc erat teſtimonium conceſſionis in Iſrael*. Ideſt, ceſſionis iuris, vel donationis, ſcilicet, per iſtud probabatur ius conceſſum, vel tranſlatum in alterum, & ſiquis non probaret de iſta datione calciamenti, non probabat ſufficienter ſibi donatum, vel conceſſum ius à cognato ſuo. *Dixit ergo propinquo Booz: tolle calciamentum*. Ideſt, dixit Booz cognato ſuo, tolle calciamentum de pedibus tuis. *Et da mihi*. Ad reddendum cauſam, quare Booz iſtud petiuit fuerunt introducta omnia præcedentia. Nam cognatus Booz dixerat Booz, quòd nolebat gaudere priuilegio propinquitatis, ſed ꝙ concedebat illud Booz, ideo Booz, K vt eſſet conceſſio firma petiuit à cognato ſuo ſecundum conſuetudinem regionis, quòd ſolueret calciamentum de pede, & daret ſibi ad probationem iſtius ceſſionis. *Quod ſtatim ſoluit de pede ſuo*. Scilicet, cognatus Booz nolens vti priuilegio propinquitatis, ſtatim ſoluit de pede ſuo calciamentum, & dedit illud Booz, nec in hoc oſtendit aliquam difficultatem, quia libenter carere volebat hoc priuilegio, vt patet ſupra in litera.

Mod^o ceſſionis iuriū ꝓpinquitatis apud Hebræos.

Quomodo eſt verum, quòd quis ſuſcitando ſemen defuncti delebat poſteritatem ſuam.

Quæſt. LXIIII.

QVAERETVR circa prædicta, cùm cognatus Booz dans cauſam quare non ſuſcitabat ſemen defuncti, dixit: nec enim poſteritatem familię meę delere debeo. Quid intellexit per hoc, vel quomodo eſt verum, ꝙ ſuſcitando ſemen defuncti delebat poſteritatem ſuam. Quidam Hebræi reſpondent, ꝙ delebat poſteritatem ſuam quantum ad filios, quos ſuſciperet de Ruth, quam nunc acciperet in vxorem, & hoc quia Ruth erat Moabitis, & Moabitæ non debebant intrare in eccleſiam domini in æternum: Deuter. 23. Scilicet, non poterant habere aliquam dignitatem inter Iſraelitas, qui vocantur eccleſia domini, ideſt congregatio Dei: dato ꝙ conuerterentur ad Iudaiſmum, vel ꝙ nunquam poſſent accipere vxores de Iſraelitis. Quocunq; autem modo intelligatur, videbatur deleta poſteritas Moabitarū, quæ conuerteretur ad Iudaiſmum. Sed dicunt alij Hebræi, & etiam Nicolaus, ꝙ hoc non ſtat, quia non prohibentur intrare eccleſiam domini Moabitides, ſ. fęminæ Moabitarum, ſed ipſi Moabitæ maſculi: quod patet, quia aliàs Ruth non potuiſſet accipi in cōiugem ab aliquo Iſraelita, & tamen legitime accepta eſt, de quo infra dicetur in quadam quæſtione: Sed adhuc non ſtante hoc, melius dici poteſt, ꝙ dato, ꝙ intelligeretur de fęminis, ꝙ non intrarēt in eccleſiam dñi, non propter hoc deleretur poſteritas Booz quantum ad illos, quos gigneret ex Ruth, quia filij non ſunt de progenie matrum, ſed de progenie patrum, vel auorum: ideo licèt Ruth eſſet Moabitis, filij, quos ex ea gigneret, eſſent Iudæi, & non Moabitæ, & ſic non extenderetur quantum ad illos prohibitio, ſcilicet, Ammonites, & Moabites nō intrabunt in eccleſiam domini Sed intelligitur hoc de ipſis Moabitis, qui conuertebantur ad Iudaiſmum, vel de natis ab eis, ꝙ non intrarent in eccleſiam domini in æternum. Nicolaus autem dicit aliter, ſ. ꝙ dicebatur iſte delere poſteritatem ſuam, ſ. ꝙ ſi ſuſciperet filios ex Ruth, non tantum curaret de filijs, quos ex alia vxore ſuſceperat, & ſic viderentur illi deleti: ſicut dicitur de aliquo ſi habet damnum, ꝙ deſtructus eſt. Iſte modus tamen loquendi nimis alienus eſt à litera, ſ. ꝙ iſto modo ſuſcitando ſemen defuncti deleretur poſteritas: quia non ſolùm deleretur poſteritas, ſed etiam quandocunq; aliquis Iudæus haberet vnam vxorem: & ſuperinduceret aliam, ex qua poſſet filios gignere: vel ſi habuiſſet vnam, & defuncta illa, acciperet aliam, & ex vtraq; filios gigneret: & tamen nullus ſic dicit, ꝙ delet poſteritatem ſuā accipiendo ſecundam vxorem, ergo non intelligitur ſic. Item dato, ꝙ quis accipiendo filios ex ſecunda vxore, non tantum curet de primis, ſicut curaret de eis ſi eos ſolos haberet, non dicitur delere poſteritatem ſuam, quia omnes ſunt filij eius, & poſteritas ſua ex omnibus illos reparatur: ideo ſi nihil aliud obſtet non eſt modus, quo iſte diceretur delere poſteritatem ſuam. Dicendū, ꝙ hoc intelligitur ꝓ tāto, quia iſte cognatus Booz quantū ad aliquos filios deleret poſteritatē ſuā: nā ſi ſuſciperet filios ex Ruth, cùm illi eſſent ad ſuſcitationem ſeminis Mahalon defuncti, oporteret, ꝙ aliquis, vel aliqui illorum aſcriberentur mortuo, & non genitori eorum: & quantum ad illos periret poſteritas eius, quia illi non computarentur de ſtirpe patris ſui, ſed de ſtirpe mortui, & ita eſſent illi filij tanq̄ deleti eſſent, vel nunquam geniti. Sic patet Deu. 25. cum dr, ꝙ qui ſuſcitaret ſemē defuncti vocaret primogenitum, quē gigneret, nomine defuncti: & ſic reputabatur ille filius defuncti, & de progenie eius, & hoc vere timēdit cognatus Booz. Et iſte modus eſt proprius intelligendi poſteritatem alicuius deleri.

Nicolaus refellitur.

An

An omnes filij, quos gigneret ſuſcitans ſemen pertinerent ad defunctum, vel ſolus primogenitus.

Quaeſt. LXV.

QVAERETVR vlterius circa hoc, cùm aliquis ſuſcitaret ſemen defuncti: an omnes filij, quos gigneret pertinerent ad defunctum, vel ſolus primogenitus. Aliquis dicet, ꝙ ſolus primogenitus: quia Deuter. 25. dicitur, ꝙ ſuſcitans ſemen defuncti vocaret primogenitum, quem gigneret nomine defuncti: ſi tamen de omnibus intelligeret, nõ expreſſiſſet ſolùm de primogenito. Aliqui dicunt, ꝙ omnes filij nati à ſuſcitante ſemẽ defuncti aſcribebantur ipſi defuncto. Quod patet ex eo, quod dixit ſcriptura de Onan filio Iudæ Gen. 38. ca. ſ. ꝙ ille ſciens filios non ſibi naſci, ſed fratri ſuo, ſemen fundebat in terram: ergo non ſolùm de primogenito, ſed etiam de omnibus intelligebatur, vel ſaltem de multis, quia dixit filios. Secundò patet, verbis cognati Booz hic, ſ. nec enim poſteritatem familiæ meæ delere debeo, ſ. vt ſuſcitem ſemen defuncti. In quo innuit, ꝙ peribat poſteritas ſua, ſ. non continuabatur, ſi ſuſcitaret ſemen defuncto, & tamen ſi ſolus primogenitus aſcriberetur defuncto: poterat per alios continuari progenies ipſius ſuſcitantis ſemen, & non diceret deletam eſſe poſteritatem ſuam, & tamen dixit, ꝙ ex hoc delebatur poſteritas ſua. ergo omnes filij eius aſcribendi erant defuncto. Reſpondendum, ꝙ ſuſcitans ſemen defuncti, aut ſuſceperat aliquos filios ex aliqua vxore antequam ſuſcitaret ſemen defuncto, aut non. Si aliquos prius genuerat, manifeſtum eſt, ꝙ illi non poterant pertinere ad defunctum, eo ꝙ illi non erant nati de vxore defuncti, & tamen ſemen defuncti ex illa ſolùm erat ſuſcitandum. Item, quia tunc poſſet accidere, ꝙ iſti filij, quos ſuſceperat ſuſcitans ſemen ex alia vxore, nati eſſent viuente ipſo defuncto, & ſic manifeſtum eſt, ꝙ non poterant ei aſcribi, quia ſuſcitatio ſeminis defuncti fiebat quantum ad illos, qui naſcebantur poſt mortem ipſius defuncti, ideo iſti nullo modo pertinebant ad defunctum, ſed ad patrem ſuum: & per iſtos continuaretur poſteritas ſuſcitantis ſemen defuncti, & facerent iſti aliam lineam progeniei quàm filij pertinentes ad ſuſcitationẽ ſeminis. Si autem non habuiſſet ſuſcitans ſemen alios filios, antequam inciperet ſuſcitare ſemen defuncti, aut accipiebat aliquam aliam vxorem, vel tenebat iam illam præter vxorem defuncti, aut non. Si autem aliã accipiebat, dicendum ꝙ manifeſtum eſt quantum ad filios, quos ex illa ſuſciperet, ꝙ illi non pertinebant ad ſuſcitationem ſeminis defuncti: eo ꝙ ſuſcitatio ſolùm fiebat de filijs natis ex vxore defuncti propter rationẽ aſſignatam ſupra in quadam quæſtione, qua quærebatur, quare vxor defuncti erat neceſſaria ad ſuſcitationẽ ſeminis, & per filios ſuſceptos ab iſta continuaretur linea progeniei ſuſcitantis ſemen: alij autem qui ſuſciperentur de vxore defuncti pertinerent ad ſuſcitationem ſeminis, & per illos continuaretur linea defuncti, & in iſtis caſibus non eſt aliquod dubium, nec delebatur progenies ſuſcitantis ſemen defuncti. Si autẽ non habebat aliam vxorem, niſi vxorem defuncti, vel dato, ꝙ haberet aliam, non ſuſcipiebat filios ex illa: manet tunc dubium, quia ſi omnes filij nati de vxore defuncti pertinerent ad progeniem defuncti non eſſent aliqui, per quos continuaretur progenies ſuſcitantis ſemen. Dicendum ergo videtur, ꝙ non pertinebant ad defunctum omnes filij nati ex vxore ſua, ſed ſolùm primogenitus, & hoc ſi ille perueniret ad ſtatum, vt acciperet vxorem, ita vt defunctus non diceretur mori ſine ſemine. Si autem non perueniret ad illud tempus, ſubſtituebatur aliquis de fratribus eius ex ipſa vxore

Prima rō ex aduerſo

A defuncti, qui computaretur de progenie defuncti, & reliqui pertinebant ad ſuſcitantem ſemen. Illud patet, quia iſta ſuſcitatio ſeminis non erat, niſi vt non deleretur nomen defuncti, ſi maneret ſine filijs: & tamẽ ꝙ vnus filius, ſ. primogenitus aſcriberetur defuncto ſufficiebat ad hoc, ꝙ non deleretur ſemen eius, & nomen: ideo alij non computarentur de ſtirpe defuncti, ſed ſuſcitantis ſemen. Secundò patet, quia Deut. 25. dicitur, ꝙ ſuſcitabit frater defuncti ſemen, & primogenitum illius nomine defuncti appellabit. Si tamen ſcriptura voluiſſet aſcribere defuncto omnes alios, qui naſcerentur ex vxore ſua, non ſolùm diſpoſuiſſet de primogenito, ſed etiam de omnibus alijs: & tamen de ſolo primogenito diſpoſuit: ergo videtur, ꝙ ſolùm primogenitum ſibi aſcribere voluit. B Tertiò patet, quia non conueniebat intentioni legis, ꝙ alius aſcriberetur mortuo niſi primogenitus natus per ſuſcitationem ſeminis, quia lex vult quaſi fingere, ꝙ iſte natus ex vxore defuncti ſit filius defuncti, & naſcatur ex ſemine defuncti relicto in vtero vxoris ſui, quod tamen per ſe non potuit viuificari, niſi ab altero adiuuaretur, & ad hoc venit frater defuncti, qui dicitur ſuſcitare ſemen defuncti, id eſt viuificare illud non tanquam nouum ſemen adhibens, ſed antiquum viuificans, & tamen hoc non poteſt competere niſi primogenito per ſuſcitationem ſeminis, quia primogenitus ex vxore defuncti poterat aliquo modo fingi natus ex ſemine defuncti: alij autem poſteriores non, eo ꝙ cùm naſcerentur alij, C iam eſſet euacuata virtus ſeminis defuncti: primogenitus tamen ex ſuſcitatione ſeminis cenſebatur tanquam poſthumus filius defuncti: eo ꝙ primus poſt mortem patris ex vxore ſua naſcebantur, ideo illi ſoli competebat hoc. Quartò patet, quia ſi omnes filij nati ex vxore defuncti per ſuſcitationem ſeminis pertinerent ad defunctum, deleretur progenies ſuſcitantis ſemen. Et iſtud erat valde inconueniens pp duo: ideo non pertinebant omnes filii ad defunctum. Primum iſtorum eſt, quia dando primogenitum defuncto, & omnes alios ſuſcitanti ſemen, non periret nomen alicuius, ſ. quia nomẽ defuncti conſeruaretur per primogenitum, nomen autem ſuſcitantis ſemen per alios filios: dando autem iſtos omnes defuncto, deleretur nomen ſuſcitantis ſemen, dum non haberet filium, D per quem continuaretur progenies ſua: & tamen quando duæ ſententiæ ſunt, & ad vnam ſequitur aliquod inconueniens, & ad aliam nullum: tenenda eſt illa, ad quam non ſequitur inconueniens. Secundum eſt, quia dato aliquo caſu, in quo neceſſe eſſet perire ſemen alicuius, ſcilicet defuncti, vel viuentis: potius deberet perire ſemen mortui, qui nullum ſemen genuerat: quàm viuentis, qui gigneret filios non ſibi, ſed alteri: quia tunc grauarentur viuentes, vt releuarentur mortui, quod eſt valde inconueniens. Nam ꝙ deleatur nomen defuncti, qui nullum ſemen reliquit, non grauatur, quia nullus eum grauat, ſed ſibi imputandum eſt, quia ipſe neminem genuit. E Quod autem viuens cogeretur gignere filios, qui pertinerent ad ſtirpem defuncti, erat manifeſtum grauamen, quia ipſe generat filios, per quos continuaretur linea progeniei ſuæ, & ꝙ illi pertinerent ad defunctũ: & per hoc ipſe non haberet aliquos, per quos linea ſua continuaretur, priuaret eum poſteritate ſua ſine culpa, quod erat grauamen manifeſtum: ideo potius permitteretur mortuus ſine ſemine, quàm viuens, & tñ viuens maneret ſine ſemine, & nomine, ſi non pertineret ad eum quiſquam de filiis, ſed omnes ad defunctum, ideo nõ pertinebant omnes ad defunctum, ſed ſolus primogenitus, vel vnicus eorum: & tamen iſte debebat eſſe potius primogenitus quàm aliquis aliorum, eo ꝙ ipſe poterat cenſeri tanquam poſthumus

Quando ſunt duæ ſententiæ, & ad vnã ſequitur aliquod inconueniẽs ad aliam nullũ, tenenda eſt ſecunda.

de-

defuncti, quod non competebat alicui aliorum. Etiã
illi non poterant videri ſic pertinere ad ſemen defun-
cti, ſicut primogenitus. Ad primam rationem in con-
Ad rõnem primam in contrarium. trarium de Onam, de quo dicitur, ꝙ ſciebat filios non
ſibi naſci, ſed fratri ſuo: dicendum ꝙ non intelligitur
per hoc, ꝙ omnes filij Onan, qui ab eo naſcerentur per
tinerent ad fratrem ſuum mortuum, ſed ſolùm pri-
mogenitus, & tamẽ ille vocabatur filij pluraliter: quia
fortè neſciebat, an alios filios habiturus eſſet, & ſic pri-
mogenitus eſſet omnes filij ſui. & tunc omnes filij ſui
pertinerent ad defunctum. Secundò poteſt dici, ꝙ pri-
mogenitus vocatur filij pluraliter propter dignitatem.
Nam per primogenitum computabatur primogenies
patris, & ille ſuccedebat patri in maiori parte ſubſtan-
tiæ quàm cæteri, vt patet Deut. 21. & multas alias præ-
rogatiuas habebat ſuper cæteros filios, de quibus de-
Ad 2. rationem. claratum eſt Gen. 25. & magis 1. Paralip. 5. Ad ſecun-
dam rationem dicendum, ꝙ non erat neceſſe, ꝙ ſi ali-
quis ſuſcitabat ſemen alterius, ꝙ deleretur progenies
ſua, ſicut ſupra declaratum eſt: & ſic licèt iſte cognatus
Booz accepiſſet Ruth in vxorem ad ſuſcitandum ſe-
men defuncti, non deleretur poſteritas eius. Nam ma-
nifeſtum eſt, ꝙ ſi ipſe haberet filios ex alia vxore ſaltẽ
quantum ad illos non deleretut poſteritas eius, quia il-
li non pertinebant ad defunctum. Etiam dato, ꝙ non
habuiſſet aliam, poterat de nouo accipere illam, & ex
illa gigneret filios, qui pertinerent ad progeniem ſuã.
Nec erat aliquod dubium de iſtis, vt ſupra declaratum
eſt. Dixit tamen, ꝙ deleret poſteritatem ſuam, quia
ipſe non habebat alios filios, & putabat, ꝙ fortè nõ ac-
ciperet filios niſi ex vxore defuncti, & tunc primoge-
nitus pertineret ad defunctum, licèt poſtea geniti per-
tinerent ad ipſum, vt ſupra declaratum eſt. & tamen
primogenitus erat ille, per quẽ deriuabatur præcipuè
progenies cuiuſlibet, & ille ſuccedebat in duplici par-
te hæreditatis: Deut. 21. & etiam ſuccedebat in digni-
tate paterna, Gen. 49. & 2. Paralip. 21. vbi conſtituitur
aliquis in regem, quia erat primogenitus, ideo perden-
do illum, quia tranſibat in progeniem defuncti, vide-
batur deleri poſteritas ſua, ſ. illud, in quo principalius,
& dignius poſteritas ſua conſeruanda erat. Secundò
poteſt dici, ꝙ delebatur poſteritas iſtius, ſ. quędam pars
eius: nam neceſſe erat, quòd ſaltem vnus de filiis ſu-
ſcitantis ſemen aſcriberetur defuncto, & dato, quòd il-
le non eſſet primogenitus, ſed quicunque alius, quan-
tum ad illum deleretur poſteritas ſuſcitantis ſemen t
qnia ille non computabatur de progenie ſua: non ta-
men delebatur omnino.

Quid ſi ſuſcitans ſemen acciperet ſolùm vxorem defuncti, & gigneret ex ea vnicum filium.
Quæſt. LXVI.

QVAERETVR vlterius, quid ſi ſuſcitans ſemen
acciperet ſolùm vxorem defuncti, & gigneret
ex ea vnicum filium: nam tunc eſſet magnum dubiũ:
quia ſi iſte aſcriberetur defuncto, maneret ſuſcitans ſe-
men ſine ſemine, & deleretur nomen illius: ſi autem
aſcriberetur viuenti, maneret mortuus ſine ſemine, &
periret nomen eius. Aliqui dicunt, quòd iſte primo-
genitus, qui vnicus erat, aſcribẽdus erat defuncto: quia
Deute. 25. dicitur, quòd primogenitum vocaret ſuſci-
tans ſemen nonune defuncti, ideo ſine alius naſcere-
tur ſiue non, cùm iſte eſſet primogenitus, neceſſe erat
ad implendam legem, ꝙ defuncto aſcriberetur, & ſic
maneret viuens ſine ſemine. Secundò patet, quia ſi
dato caſu iſto primogenitus pertineret ad ſuſcitantem
ſemen, defunctus maneret ſine ſemine, & fieret inuti-
liter ſuſcitatio ſeminis; lex tamen nihil iubet inutili-
F ter fieri, ideo debebat primogenitus iſte pertinere ad
defunctum. Alij dicunt in contrarium, ꝙ pertinebat
iſte primogenitus ad ſuſcitantem ſemen, quia ſi perti-
neret ad defunctum, maneret ſuſcitans ſemen ſine ſe-
mine, & deleretur nomen illius, & iſtud erat valde gra
ue, ſ. ꝙ haberet iſte filium, per quem poſſet continuari
progenies illius, & priuaretur illo aſcribendo eum de-
functo, vt continuaretur progenies defuncti per eum:
nam ſine culpa priuabatur iure poſteritatis, & deleba-
tur nomen eius. Quòd autem deleretur nomen de-
functi non erat grauamen, licèt eſſet pęna, quia ipſe
mortuus fuerat ſine liberis, & nemo priuabat eum po
ſteritate, niſi Deus, ideo non deberet viuens priuari
poſteritate, vt defunctus illam haberet. Reſponden-
G dum ad iſtud dubium, quòd non apparet determina- Reſpõſio
tio huius ſatis ex lege: ſed videtur dicendum, quòd iſte ad quæſitum.
primogenitus vnicus ſuccedebat defuncto, & etiam
viuenti. De defuncto patet, quia lex iuſſerat, ꝙ ſucce-
deret primogenitus defuncto in ſuſcitatione ſeminis:
Deut. 25. & tamen etiam ſuccedebat viuenti, quia ha-
bebat poſſeſſiones eius, cùm eſſet filius, & nullum aliũ
haberet ſucceſſorem. Sed tunc eſt dubium, cuius co-
gnationem nominaret, an defuncti, vel viuentis, cùm
non poſſet nominare duas. Dici poteſt, quòd poterat
nominare duas, eo ꝙ iſte erat dupliciter filius, ſ. vnius
erat filius legalis, & alterius filius verus: & ſic nomina-
re vnam cognationem legaliter, & aliam naturaliter.
Sic patet de Obed filio Booz. Nã Booz accepit Ruth
H in vxorem ad ſuſcitandum ſemen Mahalon defuncti,
& natum inde vocauit Obed, & iſte legaliter erat filius
Mahalon, & verè filius Booz: ſcriptura tamen eum vo
cat filium Booz, vt patet infra in litera, & Matth. 1. &
& tamen nullo modo vocaretur filius eius, nec pone-
retur in progenie ſua, niſi aliquo modo pertineret ſe-
cundùm ſcripturam ad progeniem Booz ſuſcitantis
ſemen Mahalon. Credendum tamen eſt, quòd ſi iſte
vnicus poſtea gigneret multos: inciperent diſtingui in
eis progenies duæ, ſ. defuncti, & ſuſcitantis ſemen. Et
rationes ex vtraque parte ſatis patent ex dictis: nam v-
tręque concedendæ ſunt, ſ. quòd non priuatur viuens
poſteritate, nec etiam defunctus caret illa.

I *Si Booz, & cognatus ſuus vellent accipere Ruth in vxorem, non ad ſuſcitandum ſemen, ſed alio modo, an poſſint, & quid ſequeretur inde.*
Quæſt. LXVII.

QVAERETVR vlterius, quid ſi Booz noluiſ-
ſet accipere Ruth in vxorem ad ſuſcitandum ſe-
mẽ, an poſſet ſuſcipere eam alio modo, & quid ſeque-
retur inde. Dicendum, quòd Booz, & cognatus ſuus
non obligabantut ſuſcipere Ruth in vxorem ad ſuſci-
tandum ſemẽ defuncti, quia obligatio iſta ſolùm erat
in fratribus defuncti, & non in cognatis, vt declara-
tum eſt ſupra: ideo potuiſſet quilibet ipſorum non ac-
K cipere illam ad ſuſcitationem ſeminis. Et tunc manet
dubium: ſi non acciperet eam aliquis eorum ad hoc,
an poterat accipere non ad ſuſcitandum ſemen. Et
dicendum videtur, quòd ſic generale eſt, quòd quili-
bet poſſit accipere in vxorem quamcunque voluerit,
niſi lege vetitum ſit, & tamen non reperitur vetitum,
quòd poſſet quis accipere in vxorem illam, non ad ſu-
ſcitandum ſemen, quàm aliàs accipere noluit ad iſtam
ſuſcitationem. Ideo dicendum eſt, quòd erat conceſ-
ſum, & tamen tunc dicendum, quòd non eſſet aliquis
ordo, nec requiſitio neceſſaria ad accipiendum Ruth
in vxorem, ſcilicet, quòd non teneretur Booz require-
re cognatum ſuum, vt acciperet Ruth priuſquam ip-
ſe illam acciperet, quia iam non accipiebatur iure pro-

pinquitatis, cùm illud eſſet ad ſuſcitandum ſemen: ceſſante autem iure propinquitatis non habebat vnus per quod alteri præferretur, ideo non tenebatur Booz admonere cognatum ſuum, an vellet recipere Ruth in vxorem, cùm iam eſſent æquales iure, ſicut ſi ambo eſſent penitus extranei. Nunc autem admonuit Booz cognatum ſuum, quia dubium erat, an ille vellet ſuſcipere Ruth iure propinquitatis ad ſuſcitandum ſemen. Idem dicendum eſt de fratribus defuncti, qui coguntur ſuſcitare ſemen eius, & tamen ſi nullus eorum voluerit ſuſcitare ſemen, quilibet punietur: ſic habetur Deuter. 25. & tamen non cogetur ſimpliciter ad accipiendum illam, &, habita punitione, licebit accipere vxorem defuncti nō ad ſuſcitandum ſemen defuncti, & tunc cuicunque eorum licet accipere illam indifferenter, non requiſito alio, ſicut ſupra de cognatis dictum eſt: tamen in hoc caſu non cogebatur Ruth accipere quemquam iſtorum in virum, nec vxor defuncti cogeretur quemquam de fratribus defuncti in hoc caſu ſuſcipere in virum, quia obligatio legis ſolùm erat in fauorem defuncti ad ſuſcitandum ſemen eius, & tamen iam ceſſabat iſtud, cùm nullus de fratribus defuncti vellet ſuſcitare ſemen eius, ideo non obligabatur vxor eius ad aliquid, ſed erat ſimpliciter ſoluta à lege viri.

Quid ſi Booz, vel cognatus accepiſſet Ruth in vxorem non ad ſuſcitandum ſemen, quis ſuccederet in bonis.

Quæſt. LXVIII.

QVAERETVR vlterius, quid ſi Booz, vel cognatus eius accepiſſet Ruth in vxorem non ad ſuſcitandum ſemen, quis ſuccederet in bonis defuncti, & quomodo conſeruaretur nomen eius. Dicendum, quòd in hoc caſu non poterat nomen defuncti conſeruari in progenie ſua, ſed neceſſariò delebatur, cùm nullus ſuccederet ei, quia filij geniti de vxore iſta defuncti non aſcribebantur defuncto, ſed gignenti, cùm iſte non ſuſcitaret ſemen defuncti. De hæreditate autem defuncti dicendum, quòd perueniret ad Booz, & cognatum ſuum, cùm nulli alij eſſent propinqui: ſicut dixit Booz ſupra in litera. Nam ſi non ſuccederent iſti, oporteret, quòd tranſiret ſucceſſio ad aliquos extraneos, & tamen Deus vetuerat iſtum tranſitum, quia nolebat, quòd tranſirent hæreditates de tribu in tribum, vt patet Numer. 36. ideo non ſuccederent alij: potiſſimè quia dato, quòd iſti non ſuſcitarent ſemen defuncti, non incurrebant in aliquam culpam, cùm lex non obligaret eos, vt declaratum eſt in quadam quæſtione. Dicendum tamen, quòd iſti duo non ſuccederent, ſed alter eorum, ſcilicet cognatus Booz. Nam ius propinquitatis continebat duo, ſcilicet poteſtatem ſuſcitandi ſemen, & ius ſuccedendi, vt declaratum eſt ſupra, & colligitur aliqualiter ex litera: & erant iſta duo iura diſtincta, quia poterat vnum haberi non vtendo alio, ſicut voluit cognatus Booz, & tamen ſi vnus vellet ſuſcitare ſemen, dato quòd eſſet minus propinquus, habebat ſucceſſionem in bonis, & non poterat magis propinquus gaudere tunc iure ſucceſſionis non ſuſcitando ſemen: ſicut factum eſt in Booz & cognato eius, vt patet in litera. Erant tamen iſta iura diſtincta, ita quòd ſi nullus eorum vellet ſuſcitare ſemen, manebat ius ſucceſſionis in hæreditate: & competeret ei, qui propinquior erat. Et patet hoc magis, quia quando Booz locutus eſt de redemptione poſſeſſionis, quam vendiderat Noemi, reſpondit cognatus eius, quòd volebat iure propinquitatis redimere poſſeſſionem, & non fiebat tunc adhuc mentio de ſuſcitatione ſeminis, & ſic putabat ille, quòd poterat

A gaudere iure redemptionis, & ſucceſſionis non ſuſcitando ſemen: ideo cùm cognatus Booz eſſet propinquior, ei ſoli competebat ius ſuccedendi in tota hæreditate defunctorum. Et hoc patet, quia ille volebat redimere agrum, quem vendiderat Noemi, & redemiſſet eum, niſi quia obiecit ei Booz, dicens: quando acceperis poſſeſſionem de manu mulieris, Ruth Moabitidem accipies in vxorem ad ſuſcitandum ſemen defuncti, & tunc ille noluit vti aliquo iſtorum priuilegiorum, dicens, quòd vteretur illo Booz. Idem dicendum de fratribus defuncti, ſi nollet aliquis eorum ſuſcitare ſemen defuncti, etiam ſi eſſet vltimus fratrum ſuccedebat in hæreditate defuncti alijs nolentibus ſuſcitare, vt patet ex ſimilitudine Booz, & cognati ſui, vbi
B minus propinquus ſucceſſit in hæreditate, eo quòd ille voluit ſuſcitare ſemen defuncti alio nolente, & tamen cùm nullus vellet ſuſcitare ſemen fratris defuncti, proueniebat ius ſuccedendi propinquiori ſi aliquis eſſet, & tamen nullus erat in hoc caſu, cùm fratres ſint inter ſe in eodem gradu attinentiæ: ideo omnes æqualiter ſuccederent, & non obſeruabatur aliqua inæqualitas in ſuccedendo, quia ſecundùm legem non reperitur alia inæqualitas, niſi in primogenito filio reſpectu minorum in hæreditate paterna, quia ille accipiebat duplum quàm quilibet alius Deuter. 21. & inter fratres reſpectu fratris non erat iſtud, ideo omnes æqualiter ſuccederent: alij autem cognati in nullo ſuccederent, cùm eſſent in minori gradu cognationis.

C

An cognatus Booz potuit cedere iuri cognationis, & an vnus frater poſſit cedere alteri iuri propinquitatis ad ſuſcitandum ſemen.

Quæſt. LXIX.

QVAERETVR vlterius, an cognatus Booz potuit cedere iuri cognationis: nam dixit, cedo iuri cognationis, tu meo priuilegio vtere. Aliquis dicet, quòd non potuit cedere, quia poteſt aliquis cedere eis, quæ introducuntur in fauorem ſuum, ſed non eis, quæ ſunt in ſuum præiudicium, vel obligationem, quia ad illa cogitur: & tamen ius propinquitatis erat quantum
D ad aliquid onus, & non honor, ſcilicet, quia obligabatur ſuſcitare ſemen defuncti, vel ſaltem ſuſcitabat, in quo aliquo modo delebatur poſteritas ſuſcitantis ſemen: ſicut dixit cognatus Booz, ſcilicet, nec enim poſteritatem meam delere debeo: ideo non poterat cedere huic iuri. Item iſtud ius non erat introductum in fauorem viuentium, ſed defunctorum, vt nomina eorum non perirent, & tamen non poteſt quis renunciare iuri, quod in fauorem alterius introductum eſt, cùm non poſſit quis alteri præiudicare: ergo non licebat huic cedere iſti iuri. Reſpondendum, quòd potuit iſte cognatus Booz cedere iuri propinquitatis. Nam ceſſit de facto, & recepta eſt iſta ceſſio coram toto populo, & ſcriptura approbat illam, & innuit ſi-
E miles ceſſiones interdum fieri conſuetum eſſe inter Iſraelitas, ideo licitum erat. Ad declarationem huius ſciendum, quòd duo includebantur in iure propinquitatis, ſcilicet poteſtas ſuſcitandi ſemen, & ius ſuccedendi in hæreditate defuncti. De primo dicendum, quòd quilibet cognatus poterat cedere huic iuri, ſed non fratres: quod patet, quia cognatis, qui non erant fratres defuncti licebat ſuſcitare ſemen defuncti: ſicut patet de Booz, & cognato ſuo. Nam Booz ſuſcitauit ſemen Mahalon defuncti, & tamen non erat frater eius, ſicut declaratum eſt ſupra, non tamen obligabantur cognati, qui non erant fratres ad ſuſcitandum ſemen defuncti: ideo non puniebantur, ſi non ſuſcitarent illud, vt patet de cognato Booz, qui non punitus

eſt

eſt ſecundùm pœnam legis. Deuter. 25. licèt noluerit ſnſcitare ſemen defuncti, vt patet ſupra in litera: ideo conueniebat propriè cognatis, qui non erant fratres, cedere huic iuri, cùm haberent illud, & tamen non obligarentur tenere illud ſuſcitando ſemen. De fratribus defuncti ſecus eſt: nam ipſi habebant ius ſuſcitandi ſemen. Etiam obligabantur ad illud, & tamen non erat obligatio ſimpliciter, ſed ſub conditione, quòd ſi nollent ſubirent pęnam, qnæ habetur Deuteron. 25. & ſic liberum erat cuilibet, non ſuſcitare ſemen fratris ſubeundo pęnam illam, & tamen in iſtis non erat propria ceſſio iuris, cùm obligarentur ipſi ad tenendum illud, & punirentur non tenendo, ſed erat nolle ius. In cognaro autem Booz propria ceſſio fuit quantum ad ius ſuſcitandi ſemen: nam cùm ipſe non obligaretur ad ſuſcitationem, quia non erat frater, & tamen haberet ius ad illam, liberum erat ſibi cedere illi iuri. De ſecundo, ſ. de iure ſucceſſionis, dicetur manifeſtius eſſe, quòd poſſet cedi illi: eo quòd ſucceſſio erat in fauorem ſuccedentis, & non defuncti: ſuſcitatio autem ſeminis erat in fauorem defuncti, & tamen poterat cedi iuri ſuſcirandi ſemen, ergo à fortiori poſſet cedi iuri ſucceſſionis. Dicendum tamen, quòd cùm quis volebat cedere inri ſucceſſionis, aut volebat ſimul cedere iuri ſucceſſionis, & ſuſcitationi ſeminis, aut ſoli ſucceſſioni. Si vtrique, dicendum, quòd cognati poterant inuicem cedere, cùm ſucceſſio eſſet propter ſuſcirationem ſeminis, ſi quis renunciaret ſuſcitationem ſeminis: ſimul rennnciare poterat ſucceſſioni. Si autem nollet renunciare ſuſcitationem ſeminis, dicendum quòd non poterat renunciare iuri ſucceſſionis, quia iſtud cederet in præiudicium defuncti. Nam filius, qui ſuſcitabatur defuncto habiturus erat poſſeſſionem eius, & ſic dicitur hic, qnòd Booz volebat ſuſcitare ſemen defuncti in hæreditate ſua, id eſt, vt habeat hæreditatem defuncti, qui naſceretur ex ſuſcitatione ſeminis, & iſtud erat, quia per hæreditatem diſtingunntur progenies, ſicut declaratum eſt in qnadam quæſtione ſupra: & vt ſciretur, quæ eſſet progenies defuncti, neceſſe erat, quòd natus de ſuſcitatione ſeminis ſuccederet in bonis defuncti: ſi autem poſſet quis ſuſcitans ſemen cedere iuri ſucceſſionis, tolleret ius defuncti, ſcilicet, qnia non poſſet nomen eius conſeruari diſtinctnm, cùm filius ei ſuſcitatus nõ haberet aliquam poſſeſſionem, ſecundùm quam faceret familiam defuncti apparere diſtinctam ab alijs familijs: ideo non poterat in iſto caſu cedere, quis iuri ſucceſſionis, quia erat in præiudicium defuncti, & filij naſcituri. Sic etiam non poterat quis in veteri teſtamenro renunciare iuri de faciendo venditionem temporalem: nam dato qnòd quis vellet, quòd res vendita immobilis nunquam rediret ad eum, non licebat ei, quia in hoc præiudicabat hæredibus ſuis, & legi, vt declaratum eſt Leuit. 25.

Per hæreditatē diſtinguunt ꝓgenies.

Quare antiquitus, quando quis cedebat alteri iuri ſuo, tollebat calceum de pede, & dabat cui cedebat.

Quæſt. LXX.

QVAERETVR vlterius, quare apud antiquos, quando qnis cedebat alteri inri ſuo, rollebat calceum de pede, & dabat illi, cui cedebat. Reſpondendum, quòd iſtud fiebat in ſignnm poſſeſſionis: nam per ceſſionem tradebatur quoddam ius: ſunt autem iura ſpiritualia quamquam ſint in rebus corporalibus, & non poſſunt tradi manifeſtè, quia non videntur, ideo ad oſtendendum manifeſtè, quòd tradantur, oſtenditur per aliquid ſenſibile: & ſic cùm ius propinquitatis per ceſſionem, quod tradebatur, non poſ-

Ius eſt quoddam ſpirituale.

F ſet videri, ad manifeſtationem illins dabatur calceus: & in traditione eius dicebatur transferri ius, quod cedebatur, & erat conneniens applicatio, quia ſicut iſte tradens ſpoliabat ſe gratis calceo ſuo, & dabat illum alteri, ita ſignificabatur, quòd ſpoliabat ſe iure cui cedebat, & transferebat illud in alterum: ſic etiam ſit in traditione ordinum: nã in quolibet ordine datur aliquod ſignum ſenſibile ipſi ordinato, per quod ſignificatur quæ poteſtas ſit illa ſpiritualis, quæ ei traditur; & iſta ſigna ſunt de neceſſitate collationis ordinis intantum, qnòd ſi non obſeruentur, non imprimitur character, ſicut ſi non dicerentur verba formalia requiſita in quolibet ordine, & ſacramento. De iſtis autem ſignis exterioribus, quæ dantur in collatione ſingulo- G rum ordinum habetur per Magiſtrum quarto Sententiarum diſtinct. 24. & in Decretis diſtin. 21. cap. cleros, & diſtin. 25. cap. perlectis. Sic etiam in traditione poſſeſſionis aliorum iurium incorporalium fiunt aliqua ſigna externs, quæ vocantur ſigna poſſeſſionis accipiendæ. Dicendum, quòd iſta diſcalciatio apud Iudæos ſolùm obſeruabatur in ceſſionibus, vnde in venditione, & alijs contractibus ad oſtendendum ius, quod transferebatur, non fiebat iſta diſcalciatio. Etiam non fiebat hoc in omnibus ceſſionibus, ſed ſolùm quando fiebat ceſſio inter cognatos alicuius iuris cognationis: ſic dicitur in litera, quòd in Iſrael erat hoc conſuetum, quando quis cedebat proximo ſuo.

Cur ordines conferantur per ſigna ſenſibilia.

H

Quare Ruth non ſoluit calciamentum de pede cognati Booz, & non expuit in eius faciem cum nollet ſuſcitare ſemen defuncti.

Quæſt. LXXI.

QVAERETVR vlterius, quare Ruth non ſoluit calciamentum de pede cognati Booz, & non expuit in faciem eius, cùm noluerit ſnſcitare ſemen defuncti. Reſpondendum, quòd verum eſt, ꝙ cognatus Booz noluit ſuſcitare ſemen Mahalon defuncti accipiendo Ruth vxorem illius in coniugem, & tamen non punitus eſt, ſicut habetur Deutero. 25. I Et ratio eſt, quia illa lex ſolùm intelligebatur de fratribus defuncti, vt patet ibi ex verbis. & tamen Booz, & cognatus eius non erant fratres Mahalon defuncti: ſed cognati eius in alio gradu remotiori, vt probatum eſt ſupra, ideo non erant puniendi, licèt nollent ſuſcitare ſemen defuncti. Nam fratribus licebat ſuſcitare ſemen defuncti, & cogebantur ſub pęna legis ad hoc: alijs autem cognatis licebat iſtud, tamen non obligabantur ſub pęna legis. Ratio fuit propter maiorem obligationem, quam habent fratres inter ſe quàm alij cognati, cùm ſint magis propinqui. Etiam qnia ſecundùm intentionem legis magis conueniunt illi ad ſuſcitandum ſemen quàm alij cognati, cùm ſint magis identificari defuncto: nulla pęna earum, quæ habe- K tur Deut. 25. fuit obſeruata nunc in cognato Booz nolente ſuſcitare ſemen.

Quare calceus non fuit hic ſolutus de pede non ſuſcitantis ſemen, ſicut ſoluebatur Deuter. vigeſimo quinto. Et de differentijs duodecim, quæ erant inter iſtam ſolutionem calcei, & illam.

Quæſt. LXXII.

QVAERETVR vlterius, quare calceus non fuit hic ſolutus de pede non ſnſcitantis ſemen, ſicut ſoluebatur Deuter. 25. nam ibi non ſoluitur in nolente ſuſcitare ſemen, & hic etiam. Reſpondendum, ꝙ

non

non debuit ſolui hic calceus de pede cognati Booz, ſicut ſoluitur Deut.25. & ratio eſt, quia ibi ſoluitur in pœnam, hic autem non. Pro quo ſciendum, quòd multæ differentiæ ſunt inter iſtam ſolutionem calcei, & illam. Prima eſt, quia quando ſoluebatur calceus in pęnam non ſuſcitantis ſemen: mulier, quæ fuit defuncti vxor, ſoluebat illum de pede nolentis ſuſcitare ſemen Deuter.25. hic autem non ſoluebat mulier, ſed ipſemet vir ſoluit illum, & dedit cognato ſuo Booz. Secunda erat, quia illa ſolutio calcei fiebat in pęnam, & obrobrium nolentis ſuſcitare ſemen: hic autem fiebat ad confirmationem ceſſionis, ſicut dicitur in litera, quòd erat conſuetudo iſta, quòd ſolueret homo calceum de pede ſuo, & daret proximo, vt oſtenderetur, quòd firma erat ceſſio: vnde erat iſta traditio calcei traditio iuris propinquitatis, & expoliatio calcei ſignificabat, quòd tradens calceum expoliabat ſe iure cognationis, & transferebat illud in cognatum ſuum. Et ob hoc in non ſuſcitante ſemen vxor defuncti tollebat calceum, vt ſignificaretur, quòd pęna erat, & inferebatur inuito, cùm ab altero inferretur: nam à ſeipſo nemo dicitur propriè iniuſtum pati, quia pateretur volens, vt ait Ariſto.5. Ethico. circa finem. hic autem vir tollebat ſibimet calceum, vt ſignificaretur, quòd ſponte faciebat: nam transferebat hic ius ſuum, & nemo cogitur ſuum ius transferre, ſed ſpontanea debet eſſe tranſlatio. Tertia erat, quia ſolutio calcei, quæ fiebat Deuter.25. fiebat ex mandato legis: iſta autem ſolutio, de qua hic dicitur, non fiebat mandato legis, ſed ex conſuetudine introducta inter Iſraelitas. Nam ad tradendum iura ſpiritualia, quæ incorporalia, & inuiſibilia ſunt, debebant aliqua uiſibilia ſigna intercidere, per quæ appareret, quòd tradebantur illa iura, & ad hoc de conſuetudine introductum fuit ab antiquo, quòd cedens iuri cognationis ſolueret calceum de pede ſuo: ſic dicitur in litera: hic erat mos antiquitus in Iſrael, vt quando alter alteri iure ſuo cedebat, vt eſſet firma ceſſio ſoluebat calciamentum de pede ſuo, & dabat illud proximo ſuo. Quarta erat, quia ſolutio calciamenti, quæ habetur Deuter.25. fiebat ſolùm inter fratres defuncti, ſcilicet, quòd vxor defuncti ſoluebat calciamentum de pede fratris viri ſui nolentis ſuſcitare ſemen eius: hic autem ſolutio calciamenti fiebat inter omnes cognatos, ſcilicet, quandocunque vnus alteri ſuo iuri cedebat. Quinta, quia Deuter.25. quando ſoluebatur calceus nulli dabatur, hic autem dabatur proximo ſuo, cui fiebat ceſſio iuris. Et ratio differentiæ eſt, quia ibi fiebat ſolutio calcei in pęnam, & opprobrium nolētis ſuſcitare ſemen, ideo ſatis erat, quòd ſolueretur calceus de pede ſuo ad ſignificandum iſtam ignominiam, & non oportebat, quòd alicui daretur: & tamen hic ſoluebat homo calceum ſuum, & dabat illum proximo ſuo: eo quòd fiebat ad tradendum ius, & quia illud ius tradebatur cognato, oportebat, quòd qui ſibiipſi ſolueret calceum, daret illum cognato ad ſignificandum, quòd transferebat in eum ius ſuum. Sexta erat, quia Deuter.25. non fiebat aliqua requiſitio ad ſoluendum calceum de pede, hic autem ſic: quod patet, quia vxor defuncti proprio iure tollebat calceum nolenti ſuſcitare ſemen, hic autem cognatus requiſiuit cognatum, vt ſolueret calciamentum de pede ſuo, & daret ſibi. Ratio eſt, quia ibi fiebat in pęnam ſolutio calcei, & non oportebat, quòd admoneretur ille, cui ſoluendus erat calceus, quòd ſolueret illum, quia non erat volenti auferendus, ſed inuito: hic autem cùm transferretur ius per traditionem calcei, & non transferebatur ab inuito, ſed à volente, oportebat, quòd admoneretur à cognato, cui cedendum erat, quòd ſolueret calceum, & tunc ipſe ſponte ſoluere illum debebat, & tradere proximo ad

A faciendum ceſſionem. Septima differentia erat, quòd ad hoc, quòd fieret ſolutio calcei: Deuter.25. vxor defuncti admonebat fratrem defuncti, quòd eam ſuſciperet in vxorem, & ſi nollet, citabat eum coram iudicibus ad portam vrbis, & quærebatur à viro, an vellet ſuſcitare ſemen fratris ſui defuncti, & ſi diceret, quòd nollet, mulier ſoluebat calciamentum de pede eius: hic autem nulla talis requiſitio fiebat, ſed ſolùm ſi conueniretur inter cognatos, quòd vnus cederet alteri iure ſuo: dicebat ille, cui cedendum erat cedenti, calciamentum ſolue de pede tuo, & da mihi, & ille faciebat hoc, vt patet in litera. Octaua erat, quia ablatio calcei Deuter.25. fiebat ſolùm quando vnus nolebat ſuſcitare ſemen fratris ſui: hic autem fiebat etiam ſi B non ageretur de ceſſione iſtius iuris, ſed alterius cuiuſcunque, cuius ceſſio eſſet inter cognatos. Quod patet, quia quando Booz primò quæſiuit à cognato ſuo, an vellet redimere iure propinquitatis poſſeſſionem, quam vendiderat Noemi, non agebatur adhuc de ſuſcitatione ſeminis, & dixit cognatus Booz, quòd volebat redimere poſſeſſionem. Et ſicut dixit hoc, poterat dicere, quòd cedebat iuri in fauorem Booz, & tūc tolleret calceum de pede ſuo ad faciendum, quòd conceſſio firma eſſet. Nona erat, quia quando ſoluebatur calceus Deuter.25. mulier ſpuebat in faciem viri nolentis ſuſcitare ſemen, hic autem nullus ſpuebat in faciem alterius. Ratio differentiæ eſt, quia ibi fiebat diſcalciatio ad opprobrium, & conueniebat ei, quòd C ſpueretur in faciem viri, cùm iſtud eſſet valde magnū opprobrium, & tamē hic fiebat diſcalciatio ad tradendum ius, & iſtud non erat opprobrium: ideo non conueniebat, quòd expueretur hic in faciem eius, qui diſcalciabat ſe ad cedendum iuri ſuo. Decima erat, quia Deuter.25. ſoluto calceo mulier clamabat, dicens: ſic fiet viro, qui non vult ædificare domum fratris ſui. Hic autem nihil dicebatur, cùm ſolueretur calciamentum. Ratio eſt, quia ibi fiebat ad ignominiam diſcalciatio in pœnam nolentis ſuſcitare ſemen, ideo ad oſtendendum, quòd in pęnam fieret conueniens erat, quòd mulier diceret, ſic fiet viro, qui non ædificat domum fratris ſui, ſcilicet talis ignominia ei inferetur. Hic autem ſolutio calcei non fiebat ad ignominiam D cuiuſquam, ſed ad ius tribuendum: ideo nihil tale dici debebat. Vndecima erat, quia cùm aliquis diſcalciabatur, ſicut habetur Deuter.25. vocabatur in ęternum domus eius in Iſrael domus diſcalciati: cùm autem aliquis diſcalciaretur, ſicut habetur hic, non vocabatur domus eius domus diſcalciati. Ratio eſt, quia quòd vocaretur domus alicuius domus diſcalciati erat ignominia pœnalis, & non debet infligi pœna de iure niſi pro delicto: ille autem, qui nolebat ſuſcitare ſemen defuncti fratris ſui, delinquebat faciens contra legem Deut.25. ideo iuſtè eum ſequebatur pęna infamiæ, & tamen tradens ius ſuum alteri non delinquebat, ſicut hic, ideo non debebat eum conſequi aliqua infamia. Duodecima differentia erat, quia qui vult ſuſcitare ſe- E men defuncti, non diſcalciatur, ſicut habetur Deuter.25. cùm pro hoc ſolo illa pęna infligatur, & tamen cognatus Booz poterat ſoluere calciamentum ſuum, & tradere Booz, ſicut nunc fecit, etiam ſi ipſe cognatus Booz accepiſſet Ruth in vxorem ad ſuſcitandum ſemen defuncti. Quod patet, quia iſta diſcalciatio fiebat ad confirmandum ceſſionem iuris, quæ fiebat, & tamen poterat cognatus Booz cedere ei in aliquo iure, dato ꝙ accepiſſet Ruth in vxorem, & tunc ſolueret calciamentum de pede ſuo, & traderet illud Booz, quia quandocunque fiebat ceſſio inter cognatos alicuius iuris, cedens dabat calceum ei, cui cedebat, vt patet in litera, & ſic etiam nunc dicendum eſt, ꝙ cognatus Booz non ſoluit nunc calciamentum de pede ſuo,

quia ipſe non ſuſcitabat ſemen defuncti, ſed quia ee-debatur iuri ſucceſſionis in bonis defuncti, quod prius competebat cognato Booz quàm ipſi Booz, quod non poterat prouenire Booz, niſi cedente cognato ſuo.

At ille maioribus natu, & vniuerſo populo: teſtes vos, inquit, eſtis hodie, quòd poſſederim omnia, quæ fuerunt Elimelech, & Chelion, & Mahalon tradente Noemi: & Ruth Moabitidem, vxorem Mahalon, in coniugium ſumpſerim, vt ſuſcitem nomen defuncti in hæreditate ſua, ne vocabulum eius de familia ſua, ac fratribus, & populo deleatur. Vos, inquam, huius rei teſtes eſtis. Reſpondit omnis populus, qui erat in porta & maiores natu: Nos teſtes ſumus: faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, ſicut Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Iſrael, vt ſit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem. Fiatque domus tua, ſicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudæ, de ſemine, quod tibi dederit dominus ex hac puella. Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorem: ingreſſuſque eſt ad eam, & dedit illi Dominus, vt conciperet, & pareret filium. Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus, qui non eſt paſſus, vt deficeret ſucceſſor familiæ tuæ: & vocaretur nomen eius in Iſrael. Et habeas, qui conſoletur animam tuam, & enutriat ſenectutem. De nuru enim tua natus eſt, qui te diliget, & multo tibi melior eſt quàm ſi ſeptem haberes filios. Suſceptumque Noemi puerum poſuit in ſinu ſuo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: natus eſt filius Noemi: vocauerunt nomen eius Obed: hic eſt pater Iſai patris Dauid. Hæ ſunt generationes Phares: Phares genuit Eſrom: Eſrom genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahaſſon, Nahaſſon genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Iſai, Iſai genuit Dauid regem.

1. Paral. 1. Matth. 1.

At ille maioribus. Hic ponitur ſecundum principale huius capituli, ſcilicet vxoris acceptio, & dicitur. *At*

F *ille maioribus natu, & vniuerſo populo*. Scilicet, Booz dixit maioribus natu, ſcilicet ſenioribus, & vniuerſo populo, quæ ſequuntur, ſcilicet. Teſtes vos eſtis: Poſtquam enim cognatus Booz tranſtulit ius propinquitatis in ipſum Booz, & confirmauit hoc tradendo ei calceum ſuum, inuocauit Booz totum populum in teſtes huius ceſſionis, & poſſeſſionis iuris, quod transferebatur in Booz, ne poſſet cognatus eius poſtea negare, quòd tranſtuliſſet iſtud ius. Et dicitur ſpecialiter de maioribus natu, quia iſti erant digniores, & prudentiores, & teſtimonium ipſorum erat firmius. *Teſtes inquit vos eſtis hodie*. Ideſt, ego voco vos hodie in teſtes. Vel poteſt aduerbium hodie determinare illud verbum poſſederim, & iſte eſt verior ſenſus. *Quod* G *poſſederim omnia, quæ fuerunt Elimelech, & Chelion, & Mahalon*. Ideſt, quod hodie cæpi poſſidere omnia, quæ fuerunt iſtorum trium, ſcilicet, quia hodie renunciauerat cognatus eius ſibi iure ſuo, & transferebatur in ipſum ius illud, & illico cæpit poſſidere, vel quaſi poſſidere illud ius, quia poſſeſſio tranſlata eſt per traditionem calcei, vt ſupra declaratum eſt, vt patet in litera. Et dicitur, quòd poſſedit bona Elimelech, Mahalon, & Chelion, quia iſti tres erant defuncti, & proueniebant ipſi Booz bona iſtorum per Ruth, quam in vxorem accipiebat. Erat enim Elimelech maritus Noemi, & erat pater iſtorum duorum, vt patet ſupra primo. quomodo autem prouenirent bona omnium iſtorum ipſi Booz, cùm ſolùm acciperet vxorem vnius eorum H ad ſuſcitandum ſemen, ſcilicet Ruth, declarabitur infra in quadam quæſtione. *Tradente Noemi*. Scilicet, Noemi vxor Elimelech ſocrus Ruth, & mater Mahalon defuncti tradit mihi hæc omnia, quia penes eam manebat poſſeſſio omnium iſtorum bonorum. De hoc tamen declaratum eſt ſupra in quibuſdam quæſtionibus. Nam poſſeſſio iſtorum bonorum competebat Ruth, & etiam venditio: dicebatur tamen Noemi tradere omnia hæc, quia cùm eſſet Ruth, ſub poteſtate Noemi, etiam omnia, quæ pertinebant ad Ruth erant in poteſtate Noemi. Etiam erat hoc propter honorem, & auctoritatem, quia Noemi erat non quaſi ſocrus, ſed quaſi mater Ruth: ius tamen erat penes Ruth. *Et Ruth Moabitidem vxorem Mahalon in coniu*- I *gium aſſumpſerim*. Non ſumpſerat ante hoc Booz Ruth in vxorem, ſed nunc illam ſumebat. Nam quando petiuit Ruth à Booz, quòd acciperet eam in vxorem dixit, quod non acciperet illam vſquequo videret, an cognatus ſuus vellet illam accipere, præcedenti cap. & tamen vſque nunc non renunciauerat iuri ſuo cognatus Booz ad non accipiendum Ruth in vxorem, ideo non poterat ante hoc illam accipere, ſed nunc nouiter accepit. Quomodo autem dicat ſe accepiſſe illam, cùm nondum appareret, an illa conſentiret in eum, declarabitur infra. *Vt ſuſcitem defuncti nomen in hæreditate ſua*. Scilicet, ad hoc accipio Ruth vxorem defuncti, vt ſuſcitem nomen defuncti: nam defunctus obierat ſine prole, ideo nomen ſuum extinguendum K erat neceſſariò, cùm nomen conſeruetur in poſteritate, & cùm Booz acciperet vxorem defuncti ad ſuſcitandum ſemen eius, ſuſcitabat etiam nomen, quia conſeruaretur nomen ipſius in poſteritate ſua. Et dicitur. *In hæreditate ſua*. Ideſt, in hæreditate defuncti maneat nomen eius: ſi enim aliquis ſuccederet defuncto, qui non eſſet filius eius, nec reputaretur tanquam filius: non diceretur nomen defuncti manere in hæreditate ſua, quia alius, qui non haberet nomen defuncti, haberet hæreditatem defuncti. Si autem filius defuncti verus, vel legalis ſuccederet ei in hæreditate ſua, continuaretur progenies eius per ſuam hæreditatem, & ſic nunc volebat Booz ſuſcitare ipſi defuncto nomen in hæreditate ſua, quia volebat filios legales ei gignere. Quæſt. 13.

gnere. Cuius autem defuncti nomen ſuſcitabat Booz,
ſi ſucceſſerit in bonis trium defunctorum, vt patet in
Queſt. 74. litera, declarabitur infra. *Nè vocabulum eius de familia
ſua ac fratribus, & populo deleatur*. Ideſt ſuſcitatio ſemi-
nis fiebat, vt non deleretur vocabulum defuncti de fa-
milia ſua: erat enim quilibet Iſraelita in aliqua fami-
lia, quia quælibet tribus diuidebatur per familias tres,
vel quatuor, aut plures, vel pauciores, quarum nume-
rus ponitur Numeri 26. & cùm quis habeat aliquem
ſucceſſorem, per quem continuaretur progenies ſua,
manebat vocabulum eius in familia ſua: cùm verò
nullus erat ſucceſſor, delebatur vocabulum cuiuſcun-
que de familia ſua: & iſtud erat idem deleri vocabu-
lum de fratribus ſuis, ſcilicet, quòd non maneret vo-
cabulum nec progenies defuncti inter alios viuen-
tes, qui erant fratres defuncti. Etiam delebatur vo-
cabulum eius de populo ſuo, ideſt, quòd non mane-
bat iam nomen illius, nec memoria in populo ſuo.
Vos, inquam, huius rei teſtes eſtis. Recipit rationem ad
magis confirmandum, ſcilicet, rogo, quòd vos ſitis te-
ſtes huius rei, ſcilicet, quomodo poſſedi oĩa pertinen-
In portis vrbiũ antiquitus fiebat iudicium. tia ad mortuos, & accepi Ruth in vxorem. *Reſpondit
omnis populus, qui erat in porta, & maiores natu: nos teſtes
ſumus*. Factum fuit iſtud in porta ciuitatis Bethlehẽ,
vbi conuenerat totus populus ad iudicium, quia in
portis vrbium fiebant iudicia, vt declaratum eſt ſupra,
& erat ibi totus populus, & maiores natu, ideſt ſenio-
res: & omnes reſponderunt, teſtes ſumus. *Faciat do-
minus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam*. Hic po-
nitur imprecatio bonorum facta à toto populo: nam
cùm viderũt, quòd Booz ſuſcepiſſet Ruth in vxorem
ad ſuſcitandum ſemen defuncti, imprecati ſunt bona
ei pro hoc. Cauſa autem infra declarabitur in quadã
quæſtione, & eſt imprecatio ſuper mulierem, & non
ſuper virum: ſic enim eſt in benedictionibus nuben-
tium. Et dicitur, quæ ingreditur domum tuam. ſ. in-
greditur ad ſeruiendum tibi, & vt ſit vxor tua. *Sicut
Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Iſrael*. Scilicet:
Benedicat Dominus iſti mulieri multiplicãdo eam in
prole, & proſperando eã, ſicut fecit in Rachele, & Lia,
à quibus proceſſit totus Iſrael. Et dicitur, quòd iſtæ
ædificauerunt totam domũ Iſrael, quia ab eis nati ſunt
omnes Iudęi, cùm fuerint matres pręcipuè duodecim
tribuum Iſrael: erant enim ambę vxores Iacob, & erãt
Bethlehẽ, & Ephrata idem ſunt ſorores, de quo patet Gen. 29. & 30. *Et vt ſit exemplum
virtutis in Ephrata*. Scilicet: Deus faciat eam tantum
creſcere in virtute, quòd ſit exemplum virtutis in vrbe
Ephrata, ſcilicet in Bethlehem: nam idem locus eſt,
vt patet in litera: & imprecabantur hoc ipſi Ruth, qa
conſtabat iam eam eſſe mulierem virtuoſam, & pete-
bant, ꝙ creſceret ſemper in virtute: ſic patet pręc. cap.
cùm dixit Booz ad Ruth: ſcit omnis populus, qui ha-
bitat intra portas vrbis meæ, te mulierem eſſe virtutis.
Et habeat celebre nomen in Bethlehem. Ideſt, habeat no-
men famoſum in Bethlehem. Eſt idem Bethlehem,
& Ephrata, ſicut multa alia loca ſunt binomia, & tri-
nomia. Et eſt eadem ſententia cum præcedenti, vel
conſequens ex illa: nam virtus eſt de honorabilibus,
vel laudabilibus, & laudatur aliquis habens virtutem,
habetq́ue nomen famoſum. *Fiatq́, domus tua, ſicut do-
mus Phares*. ſ. domus tua multiplicitur in prole, ſicut do
mus Phares. Iſte fuit filius Iudæ, & ab eodem nomi-
nata eſt vna familia in tribu Iudæ: & de iſta erant ha-
bitatores Bethlehem, vt infra declarabitur. *Quem pe-
perit Thamar Iudæ*. Thamar fuit nurus Iudæ, & tamen
genuit ex ea Phares, & Zaram: nam accepit eam Iu-
das in vxorem filio ſuo primogenito, quo mortuo ſi-
ne liberis, tradidit eam filio alteri, ſcilicet Onan: & ille
etiam ſine liberis mortuus eſt: promiſerat autem ei
dare tertium. ſ. Selam in virum, & cùm veniſſet ad pu-

A bertatem, & non daretur ei, Thamar fecit ſe cognoſci
à Iuda carnaliter, cùm tamen eam non agnoſceret, ſed
putaret eſſe ſcortum, ex vno autem coitu gemellos
concepit. ſ. Phares, & Zaram, vt patet Gen. 38. *De ſemine
quod dederit dominus tibi ex puella hac*. Scilicet de ſemine,
quod dederit tibi ex hac puella multiplicetur domus
tua, ſicut domus Phares. *Tulit itaq́, Booz Ruth, & accepit
vxorem*. Scilicet, poſtquam dicta ſunt hæc, tulit Booz
Ruth ducendo eam in domum ſuam, & accepit illam
in vxorem cognouitq́ue eam.

*Quomodo dixit Booz, teſtes vos eſtis, quòd acceperim Ruth
Moabitidem in vxorem, & cætera.
Quæſtio LXXIII.*

B QVAERETVR circa prædicta, quomodo dixit
Booz: teſtes vos eſtis, ꝙ acceperim Ruth Moabi
tidem in vxorem: cùm ipſa nondũ conſentiret in eũ.
Aliquis dicet, quòd iam fortè acceperat illam in vxo-
rem, & nunc inuocabat teſtes de re præterita. Dicen-
dum, quòd non ſtat, quòd non potuit ante hoc acci-
pere illam, dato quòd vellet: nam non poterat Booz
accipere Ruth in vxorem quouſque conſentiret co-
gnatus eius cedẽdo iuri cognationis, cùm ei prius cõ-
peteret: ſic enim dixit Booz ad Ruth, vt patet præce-
denti capitulo: & tamen nunc nouiter ceſſit ille co-
gnatus Booz iuri propinquitatis, dicens: cedo iuri pro
pinquitatis: ideo nõ potuerat ante hoc accepiſſe Booz
C illam in vxorem. Aliquis dicet, quòd acceperat Booz
Ruth in vxorem, quando venit ad eum per noctem,
vt patet præcedenti capitulo. Dicendum, quòd non
accepit illam, ſed promiſit accipere, ſi cognatus ſuus,
qui propinquior erat, non acciperet illam: eodem ca-
pitulo: illa autem promiſſio non faciebat matrimo-
nium, vt ibi declaratum eſt: quia ſi matrimonium fe-
ciſſet, non eſſet poſtea in poteſtate cognati Booz acci-
pere Ruth in coniugem: non ergo contraxerat Booz
cum Ruth ante hoc. Ideo dicendum, quòd nunc no
uiter illam acceperit in vxorem. Et tunc ſtat ratio,
ſcilicet, quomodo dicebat Booz, ꝙ accipiebat Ruth ĩ
vxorem, cùm non conſtaret ei, an illa conſentiebat.
Aliquis dicet, quòd conſtabat de conſenſu Ruth, quia
D licèt tunc non conſentiret expreſsè, conſenſerat tamẽ
iam cũm ipſa petiuit, quòd acciperetur à Booz in vxo-
rem, cùm iuit ad eum nocte, præcedenti capitulo.
Dicendum, quòd ille conſenſus non proficiebat, quia
tunc licèt conſentiret Ruth in Booz, non conſenſit
Booz in Ruth: ideo non fuit matrimonium, quia nõ
fuit conſenſus mutuus: nunc autem licèt conſentiret
Booz in Ruth, non apparebat, an conſentiret Ruth in
Booz, quod neceſſe erat: quia conſenſus ad hoc, quòd
mutuus ſit, in eodem tempore eſſe debet, & debet
conſtare cuilibet contrahentium, ꝙ alius conſentit in
eum, vt ſignificet ſe conſentire: & nunc non apparet,
quòd ſic eſſet hic, ideo non contrahebatur per hoc
matrimonium. Dicendum ergo, ꝙ Booz dixit, teſtes Reſponſio ad q̃ſitum.
E eſtis, ꝙ acceperim Ruth in vxorem, & non requiſiuit
conſenſum eius: quia ad hoc, quòd matrimoniũ con-
traheretur nunc inter eos nõ requirebatur conſenſus
mulieris, ſed ſolius Booz, eo quòd cogebatur mulier
tenere Booz in virum ſi ille vellet eã tenere in vxorẽ:
nam cùm moriebatur quis ſine liberis, nõ licebat vxori
ſuæ nubere alteri quouſque fratres defuncti, & alij, q
poterant ſuſcitare ſemen defuncti: recuſarent eam ſu-
ſcipere, vt patet Deutero. 25. & ſi alium quemquam
illa mulier prius acciperet in virum, vel fornicaretur
cum eo, poterat accuſari de adulterio, vt patuit in Tha
mar, quæ erat vxor mortui, & ſuſcitaturus erat ex ea
frater defuncti ſemen: & antequam illam acciperet in
vxorem, reperta eſt prægnans, & iuſſa eſt cremari, niſi

quia ipſa ſe iuſtificauit, Gen. 38. ideo non oportebat, ꝙ Booz peteret conſeoſum Ruth, ſed eo ipſo, ꝙ ipſe volebat eam accipere in vxorem ad ſuſcitandum ſemen defuncti, erat vxor eius.

Quomodo hic dicitur, ꝙ Booz accepit omnia, quæ fuerant Elimelech, Chelion, & Mahalon, ad ſuſcitandum ſemen defuncti. *Quæſt.* LXXIIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo dicitur hic, ꝙ Booz accepit omnia, quæ fuerant Elimelech, Chelion, & Mahalon, & Ruth ad ſuſcitandum ſemen defuncti. Quia videtur, ꝙ ſolùm debuiſſet accipere bona, quæ fuerant Mahalon: nam Booz ſuccedebat in omnibus iſtis propter ſuſcitationem ſeminis, & tamen non ſuſcitabat ſemen niſi Mahalon, cùm acciperet Ruth vxorem eius, ergo non debebat accipere bona aliorum duorum. Quòd autē ſuccederet in bonis iſtorum propter ſuſcitationem ſeminis apparet, quia alius cognatus Booz erat ꝓpinquior defunctis quàm Booz, & competebat ei prius ius redemptionis, & ſucceſſionis in hæreditate, & cùm ille vellet redimere poſſeſſionem, quam vendiderat Noemi, dixit Booz, ꝙ oportebat, ꝙ ſimul acciperet in vxorem Ruth, & cū ille nollet accipere Ruth in vxorem, accepit Booz eam, & cū illa totam hæreditatem iſtorum defunctorum, vt patet in litera. Dicendum ꝙ verum eſt, ꝙ Booz accepit ſolùm vxorem Mahalon: nam vxor Elimelech erat Noemi, & vxor Chelion erat Orpha, vt colligitur ſup. 1. c. non accipiebat autem Booz Orpham in vxorem, quia illa manſerat in terra Moab, vt patet ſupra 1. non accepit Noemi etiam, quia illa non erat iam apta vinculo coniugali, quia erat ſenectute confecta, vt eo. cap. ideo ſolùm accipiebat vxorem Mahalon. Dicendum tamen, ꝙ ſucceſſit in bonis iſtorum trium defunctorū, & hoc propter ſuſcitationem ſeminis, quia ſemen ſuſcitatum pertinebat aliquo modo ad omnes tres: nā Mahalon, & Chelion erant fratres filij Elimelech, & cùm ſuſcitaretur ſemen Mahalon, ſuſcitabatur etiā patri ſuo Elimelech, potiſſimè quia Elimelech nullū aliud ſemen habebat, niſi duos filios, ſ. Mahalon, & Chelion, qui mortui fuerant, & tota hæreditas iſtorū trium erat hæreditas Elimelech, cùm duo filij eius habuiſſent illam ab eo, ideo cùm videretur ſuſcitare ſemen Elimelech, dignum erat, ꝙ ſuccederet ei, & ſic eſſet ſucceſſio in omnibus bonis, quæ pertinuerant ad eum: & iſta erant bona filiorum ſuorum. Non tamen eſt intelligendum, ꝙ verè Booz ſuſcitaret ſemen Elimelech, & ꝙ nūc ſuccederet ei generaliter. Nam hoc non poterat eſſe propter tria. Primò, quia non poterat ſuſcitari ſemen Elimelech ab aliquo, eo ꝙ non poterat ſuſcitari ſemen alicuius, niſi illius, qui ſine ſemine moriebatur, & tamen Elimelech non mortuus eſt ſine ſemine, quia reliquerat duos filios coniugatos qñ mortuus eſt, vt patet ſup. 1. c. vnde licèt illi non habuerint filios, non dicebatur mori Elimelech ſine ſemine, ſed filij ſui, & ſic non ſuſcitaret ei ſemen, ſed filijs ſuis, ſicut declaratum fuit ſupra in quadam quæſtione, qua quærebatur quibus ſuſcitabatur ſemen. Secundò, quia non poterat ſuſcitari ſemen, cùm vxor eius non acciperetur in vxorem à Booz, & tamen ad hoc, ꝙ ſuſcitaretur ſemen aliquibus neceſſe erat, ꝙ coniuges eorum acciperentur in vxores à ſuſcitantibꝰ ſemen: Deut. 25. & tamen Noemi vxor Elimelech, non fuit nunc accepta in coniugem à Booz, ideo non poterat Booz ſuſcitare ſemen Elimelech. Tertiò patet, quia dato, quòd poſſet ſuſcitari ſemen Elimelech, non poterat ſuccedere Booz ei, quia ipſe nihil habebat in quo ei ſuccederetur: nam ipſe mortuus eſt ante filios ſuos, vt patet ſup. 1. c. & ſic ſucceſſerunt ei in omnibus: cùm autem morerentur filij ſui quicunque ſuccederet, ſuccederet filijs eius, & nō ſibi: & tamen quando ſuſcitabat ſemē alicuius, debebat ei ſuccedere, ideo nō ſuſcitabat Booz ſemen Elimelech ad hoc, ꝙ ſuccederet ei, nec propter ipſum habuit iſta omnia bona tāquam illius eſſent. Et cùm dicitur, omnia, quę fuerunt Elimelech, &c. dicendum, ꝙ intelligitur mediatè, ſ. ꝙ prius fuerant Elimelech deinde filiorum ſuorum, & nūc cùm ſuccedebat Booz in iſtis bonis, ſuccedebat filijs Elimelech, & tñ mediātibus illis ſuccedebat Elimelech, quia bona iſta aliquando fuerant illius. Dicendum ergo vř vno modo, ꝙ Booz ſuccedebat directè vni iſtorum triū, quia ſuſcitabat ſemen: alteris autem ſuccedebat ſ̄m rationem maximę propinquitatis, ſ. ꝙ nullus erat magis ꝓpinquus, qui ſuccedere poſſet in iſtis bonis, quàm ille, quis naſceretur per ſuſcitationē ſeminis, ideo ſuſcitans ſemen debebat in bonis iſtorum ſuccedere. Aliter ēt dici poteſt, ꝙ ſuſcitans ſemen vnius iſtorū ſuccedebat omnibus tribus, quia in iſto, qui naſceretur per ſuſcitationem ſeminis ſeruabatur progenies omnium iſtorum trium, eo ꝙ iſti tres pertinebant ad eandem progeniem, ſ. pater & duo filij. Tertiò poteſt dici, ꝙ ſucceſſit iſtis tribus, ſ. duobus eorum propriè: nam non poterat ſuccedere ipſi Elimelech, cùm ille nulla bona nunc haberet, quia illa peruenerant ad filios ſuos. ſ. Mahalon, & Chelion, & iſti duo poſtea mortui ſunt: ſed fortè prius mortuus eſt Chelion, & tunc Mahalon frater eius vellet ſuſcitare ſibi ſemen accipiendo in vxorem eius Orpham, & ex hoc ſuccederet in omnibus bonis eius, & ſic bona omnium trium eſſent iam penes Mahalon, & nunc cùm Booz acciperet vxorem Mahalon ad ſuſcitandum ſemen, ſuccederet in bonis iſtorum trium, quia iſta erant iam deuoluta ad Mahalon.

Cuius iſtorum trium Booz ſuſcitabat ſemen, & an omnium trium. *Quæſt.* LXXV.

QVAERETVR vlterius, cuius iſtorum trium Booz ſuſcitabat ſemen: nam dicitur hic ꝙ ſucceſſit in bonis tribū. Aliquis dicet, ꝙ ſuſcitabat ſemen oīum trium, eo ꝙ ſucceſſit tribus: nam nō poterat aliquis iſto modo ſuccedere cuiquam iure propinquitatis excludendo alium magis propinquum, niſi ſuſcitaret ſemen eius, cui ſuccedebat: & tamen Booz excluſit ab ipſa ſucceſſione cognatum ſuū, qui erat propinquior, vt patet ſupra: & hoc, quia ipſe Booz voluit ſuſcitare ſemen defuncti, quod noluit cognatus eius: ergo propter ſuſcitationem ſeminis ſucceſſit his tribus: & conſequenter erat ſuſcitaturus Booz ſemē iſtorum trium. Dicendū, ꝙ hoc non ſtat, qa in litera dř, ꝙ Booz accepit Ruth in vxorē, vt ſuſcitaret ſemen defuncti: ergo vnius tm̄ ſemen ſuſcitabat. Itē patet, qa nō poterat ſuſcitare ſemen Elimelech, quia non pōt ſuſcitari ſemē alicuius, niſi mortuus ſit ſine liberis, & tñ Elimelech nō mortuus eſt ſine liberis, qa reliquit duos filios coniugatos, quando mortuus eſt, vt patet ſupra 1. ergo ſemen nō poterat ei ſuſcitari. Item patet, quia ad hoc, quòd ſuſcitaret Booz ſemen eius, oportebat, ꝙ acciperet vxorē illius Noemi in vxorem, ſed nō poterat, quia illa erat ſenectute confecta, nec erat apta vinculo matrimoniali, vt patet ſupra 1. Itē conſtat, ꝙ nō accepit eā in vxorem, ſed ſolùm accepit Ruth, vt patet hic in litera, ideo non ſuſcitabat ſemen eius. Item patet, quia non poterat ſuſcitare ſemen niſi illius, cui ſuccedebat, & tamen Booz non ſuccedebat Elimelech, cùm ille nihil haberet, quia oīa, quæ ille habuerat, peruenerant ad filios, cùm prius ipſe mortuus fuerit: ideo ſemen

illius

illius non ſuſcitabat Booz. Item non ſuſcitabat Booz ſemen Chelion, quia ad hoc oportebat, ꝙ acciperet vxorem eius, & tamen non accepit, quia vxor Chelion erat Orpha. ſup. 1. & illa manſit in terra Moab redeunte Noemi. cum Ruth in terram Iſrael. Dicendum ergo, quòd Booz ſolùm ſuſcitabat hic ſemen Mahalon, quod patet in litera, quia dicitur, ꝙ ſuſcitabat ſemen defuncti, ſ. vnius, & iſte erat Mahalon: eo ꝙ vxorem illius, ſ. Ruth accepit nunc in vxorem, ideo ſolius ipſius ſemen ſuſcitabat. An tamen ſuſcitando ſemen illius, ſuſcitaret ſemen omnium trium, non apparet: poterat enim aliquo modo iſtud eſſe, ſ. ꝙ Chelion, & Mahalon erant ſemen Elimelech, quia erant filij eius, mortuo autē Elimelech mortuus eſt Chelion, & quia ille erat frater maior, & moriebatur ſine ſemine fortè Mahalon accepit vxorem illius ad ſuſcitandum ſemen eius, & non ſuſcitauit: nunc autem Booz volebat ſuſcitare ſemen Mahalon, & ſic videbatur ſuſcitare ſemen Chelion, & Elimelech, & ſic ſuccedebat omnibus tribus.

An Booz licitè potuerit Ruth in vxorem accipere, cùm eſſet Gentilis. Quaeſt. LXXVI.

QVAERETVR vlterius, an Booz licitè potuit accipere in vxorem ipſam Ruth. Aliquis dicet, ꝙ non, quia Ruth erat Gentilis, & non licebat, Iudæis accipere vxores de Gentilitate. Secundò patet, quia non ſolùm erat Gentilis, ſed etiam erat de Moabitis, & tamen Moabitæ prohibebantur in æternum introire in Eccleſiam domini, & iſtud erat per contractum matrimonij, vt patet Deuter. 23. ergo illicitum erat accipere Ruth Moabitidem ab aliquo Iudæo in vxorem. Dicendum, ꝙ licuit Booz accipere Ruth in vxorem, imò fuit laudabile. Primò patet ex verbis ipſius Ruth, quia ipſa edocta à Noemi ſocru petiuit Booz in virum iure propinquitatis, præced. c. ſi tamen non eſſet licitum, Booz accipere illam non inſtruxiſſet eam Noemi ad petendum hoc: ideo licitum erat. Secundò patet, Booz dixit, ꝙ verum eſt, ꝙ erat propinquus, tamen alius erat propinquior, & ſi ille uollet eam accipere, ipſe Booz ſine dubio eam reciperet, vt patet præcedenti ca. & tamen ſi non licuiſſet illam recipi non reſpondiſſet Booz, ꝙ illam acciperet. Tertiò patet, quia Booz laudauit ipſam Ruth, quia petiuit eum in virum, dicens: benedicta filia tua domino, quia priorem miſericordiam poſteriore ſuperaſti, quia nō es ſecuta iuuenes pauperes, vel diuites, ſ. ſed me petiuiſti in virum. Si tamen illicitum eſſet, quod petebat, non laudaretur ex hoc, ideo licitum erat. Quartò patet, quia Booz dixit cognato ſuo, ꝙ ſi vellet accipere hæreditatem de manu Noemi tenebatur accipere Ruth in vxorem, vt patet ſupra in litera: & tamen ſi non eſſet licitum illam accipere, nō teneretur illam accipere, ergo erat licitum. Quintò patet, quia ex eo, quòd noluit cognatus Booz accipere Ruth in vxorem, non potuit redimere poſſeſſionem, quam vendiderat Noemi, nec poterat ſuccedere in hæreditate defunctorum, & Booz, qui erat minus propinquus, ſucceſſit in omnibus his, quia accepit Ruth in vxorem, ergo licitum erat, imò quaſi neceſſarium illam accipere in vxorem: quia aliàs non priuaretur bonis, in quibus ſucceſſurus erat iſte cognatus Booz. Sextò patet, quia Booz inuocauit omnes de populo in teſtes, quia ipſe acciperet Ruth in vxorem, vt patet in litera: & tamen ſi licitum non eſſet, non inuocaret teſtes, quia qui malum agit vult illud abſcondi iuxta illud, oculus adulteri diligit caliginem Iob 24. ergo licitum erat illum accipere in vxorem. Septimò patet, quia totus populus laudauit iſtud matrimonium, & imprecatus eſt bona Booz, & Ruth, vt patet in litera: ſi tamen iſtud eſſet illicitum, non laudaretur Booz, nec imprecaretur aliquis ei bonum pro turpi commiſſo, ergo erat licitum. Octauò patet, quia Booz fecit bono deſiderio, ſ. vt ſuſcitaret ſemē defuncti, quia aliàs cùm ipſe eſſet vir potens, & magnarum opum in vrbe Bethlehem, vt patet ſupra 2. ꝙ acciperet mulierem peregrinam in vxorem iam ab alio viro ductam, non erat magna laus: fuit ergo meritorium, & laudabile, ꝙ acciperet Booz Ruth in vxorem. Ad argumentum primum dicendum, ꝙ non erat prohibitus Iſraelitis contractus matrimonij ſimpliciter cum Gentilibus mulieribus, ſed cum duobus conditionibus. Prima erat, ꝙ non eſſent mulieres manentes in Gentilitatis ritu. nā in iſto ritu non licebat aliquam mulierem accipere: cùm autem reliquiſſet illum, licebat: ſic colligitur Deuteron. 21. cùm dicitur de mulieribus captiuis de Gentilitate, ꝙ ſi inter illas eſſet aliqua, quæ placeret alicui Iſraelitæ, poterat eam accipere in vxorem poſt vnum menſem factis quibuſdam cæremonijs. Secunda conditio erat, ꝙ mulier illa non eſſet Chananæa: nā ſiue conuerteretur ad Iudaiſmum, ſiue non, nequaquam poterat accipi in vxorem ab aliquo Iudæo, eo ꝙ lex iubebat, ꝙ omnes Chananæi viri, & feminæ magni, & paruuli occiderentur in ore gladij: Deuter. 23. Et leges, quæ vetant de Gentilibus accipere vxores, intelliguntur de Chananæis, vt colligitur Exod. 34. & Deut. 7. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Ruth erat Moabitis, & tamen non erat illicitum accipere illam in vxorem, quia lex Deut. 23. intelligitur de viris Moabitis, & non de mulieribus, vt patet ibidem. Et ratio eſt manifeſta: nam nolebat Deus Moabitis cōcedere hunc honorem, ꝙ aliqui de progenie eorum eēnt pr̄as populi Hebræorum, & per hoc intrarent eccleſiam Dei: ſed conſequeretur hoc, ſi Moabitæ conuerſi ad Iudaiſmū poſſent accipere vxores de Iſraelitis, quia filius de progenie patris eſt: ſi tamen mulieres Moabitides acciperentur ab Iſraelitis in vxores, nō ſequeretur iſtud, quia filij non nominantur de ſtirpe matrum, ſed patrum, ideo ſic nunquam intrarent eccleſiam Dei, quia filij mulierum Moabitidarum, non erant Moabitę, ſed Iudęi: cùm patres illorum eſſent Iudæi: filij autem virorum Moabitarum erant Moabitæ etiam ſi matres illorum eſſent Hebreæ.

Rōnes in diuerſum.

Ad rōnem primā in diuerſum.

Ad ſecūdā rationem.

Quare populus imprecabatur bona ipſi Booz. Quaeſt. LXXVII.

QVAERETVR vlterius, quare populus imprecabatur bona ipſi Booz. ſ. ꝙ multiplicaretur domus eius, cùm accepiſſet in vxorem Ruth. Dicendū, ꝙ hoc fuit propter multa, primò, quia ſe habebat Booz piè reſpectu defuncti: nam obligabatur Booz ſuſcitare ſemen defuncti, & ſuſcitare volebat illud. erat autem magna miſericordia defuncto, ꝙ ſuſcitaretur nomen eius: nam apud Hebræos, & omnes antiquos reputabatur magna infælicitas ſiquis moreretur ſine liberis, & ꝙ ſuſcitaretur ſemen eius, vt non periret nomen ſuum erat magna miſericordia facta defuncto, quia per hoc putabatur viuere, qui mortuus erat, ꝙ ergo facere vellet bonum defuncto, laudabile erat, & ſic laudauit Booz ipſam Ruth, quia voluit ſuſcitare ſemē defuncti petendo Booz in virum iure propinquitatis: & dixit Booz, quòd iſta erat maior miſericordia, quàm prima, ſ. q̄ exhibuerat ipſi Noemi nurui ſuæ veniendo cum ea de terra Moab comitando peregrinantem. Secundò erat opus iſtud opus laudabile ex parte Booz, quia voluit ſuſcipere in vxorem ipſam Ruth: nam erat Ruth mulier pegrina, & alienigena. Booz aūt erat vir

Inf. fœlicitas erat antiquitus mori ſine liberis.

potens,& magnarum opum,ſicut dicitur ſup.2.intantum,ꝙ Ruth dixit,quòd non erat ſicut vna de ancillis Booz, ꝙ ergo acciperet in vxorem illam, quæ non videbatur mereri,ꝙ eſſet ancilla,erat magna humiliatio Booz,& erat opus laudabile. Tertiò mouebatur populus ex conſideratione differentiæ bonitatis Booz, & cognati ſui: nam cognatus ſuus noluit recipere Ruth in vxorem,ſed potius voluit renunciare iuri ſucceſſionis,vt non reciperet eam: ſup.in litera. Booz autem recipit eam cùm ille ipſam recuſaſſet accipere,ideo erat laudabilis, & populus conſiderata tanta benignitate Booz imprecatus fuit ei proſpera. F

Quare populus imprecando proſpera Booz potius de Rachele, & Lia mentionem fecerat, quàm de Sara,& Rebecca. G

Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR vlterius,cùm populus imprecaretur proſpera Booz dicendo,ꝙ Deus faceret vxorem ſuam ſicut Rachelem,& Liam,quæ ædificauerunt domum Iſrael, cur potius dictum eſt de iſtis duabus quàm de Sara,& Rebecca. Nam iſtę ædificanerunt domum Iſrael,ſicut Rachel,& Lia,imò principalius dici debebat de Sara,& Rebecca: nam Sara fuit vxor Abrahæ,ex quo ortum habuerunt omnes Hebręi, & natus eſt de ea Iſaac: Gen.21. Rebecca autem fuit vxor Iſaac:ex ea autem natus eſt Iacob pater Iſraelitarũ, & magis iſtæ duæ ædificauerunt domum Iſrael,quàm Rachel,& Lia: nam ex Rachele non nati ſunt omnes Iſraelitæ. Etiã ex ſola Lia nõ fuerunt nati omnes,quia ambę fuerũt vxores Iacob,& ambæ pepererunt filios: Gen.29.30.c. etiam ambæ ſimul non pepererunt omnes Iſraelitas:quia aliæ duæ fuerunt vxores Iacob,ſ.Bala,& Zelpha: Gen.20.c.& tamen Sara fuit mater omnium Hebręorum:quia ipſa fuit mater Iſaac,& omnes Iſraelitæ deſcenderunt ab eo. Sic.n.dixit Deus ad Abraham,in Iſaac vocabitur tibi ſemen: Gen.21.& Rebecca fuit mater omnium Hebræorum, quia ipſa peperit Iacob,ex quo nati ſunt duodecim principes, ſiue capita duodecim tribuum Iſrael, ideo quælibet iſtarũ principalius quàm Rachel, & Lia ædificauit domum Iſrael,& principalius nominari debebat. Dicendum,ꝙ ſcriptura ſolùm nominauit iſtas duas,& non Sarã,nec Rebeccam, quamquam fuerint in ratione laudabiles. Et hoc ꝑpter duo, primò, quia hic dr̃ de domo Iſrael, & Iſrael eſt ipſe Iacob: nam Deus mutauit nomen Iacob dicens,non vocaberis vltra Iacob, ſed Iſrael: Gen. 32.& 35.& ſic domus Iacob erat domus Iſrael,ſed domus Iacob non fuit ædificata, niſi ab vxoribus ſuis, & iſtę fuerunt Rachel,& Lia,& non Sara, nec Rebecca: Gen.29.& 30.ideo non poterat dici,ꝙ Sara,& Rebecca ædificauerũt domum Iſrael. Secundò fuit hoc,quia dato, ꝙ vocetur domus Iſrael congregatio omnium Iudæorum,non diceretur conuenienter,ꝙ Sara,& Rebecca ædificauerunt domum Iſrael,ſed melius,ꝙ ædificauerunt eam Lia, & Rachel,eo ꝙ Sara fuit mr̃ omnium Iudæorum,& tamen non ſolum omniũ Iudęorum,ſed etiam aliarum gentium,quia Rebecca peperit Eſau,& Iacob:Gen.25.de Iacob venerunt Hebræi; de Eſau deſcenderunt duę gentes,ſ.Idumæi,qui vocati ſunt ſic ab Edom:nam ipſe Eſau vocatus eſt Edom, vt patet Gen. 25. etiam nati ſunt Amalecitæ, à quodã nepote eius nomine Amalec, qui natus eſt de primogenito ſuo Elipham: Gen.36. Iſtæ autem duæ,quæ ponuntur hic, ſ. Rachel,& Lia fuerunt matres Hebræorum,& ſolùm ipſorum Hebræorum: nã fuerunt vxores Iacob,& à Iacob non fuerunt aliæ gentes deriuatę niſi Hebræi, cùm ipſe genuerit duodecim filios, qui fuerunt capita duodecim tribuum.

Iacob pater Iſraelitarum. H

Sara, & Rebecca Hebręorũ matres.

I

K

Cum ponatur hic Lia, & Rachel, quare non ponuntur etiam Bala, & Zelpha.

Quæſt. LXXIX.

QVAERETVR vlterius,cùm ponantur hic Lia, & Rachel,quare non ponuntur etiam Bala, & Zelpha:nam iſtæ duæ etiam ędificauerunt domum Iſrael, quia nati ſunt ab eis principes quatuor tribuum Iſrael,ſ.Dan,& Neptalim,filij Balæ:& Aſer,& Gad filij Zelphæ:Gen. 30. c. & iſti faciunt tertiam partem Iſraelitarum. Dicendum,ꝙ iſtæ ſolæ fuerunt nominatæ propter dignitatem ſuam: nam Iacob habuit quatuor vxores,ſ.duas dominas, & duas ancillas. Nam Lia,& Rachel erant dominæ,Bala autem,& Zelpha erant ancillæ,quia Bala erat ancilla Rachel, & Zelpha erat ancilla Liæ: Gen. 30.& de dominabus debuit præcipuè fieri mentio. Secunda cauſa eſt, quia etiam iſtę non fuerunt æqualiter vxores cum primis.nam Iacob accepit Rachelem, & Liam in vxores,Balam,& Zelpham ancillas earum non accepit, niſi ad magnam inſtantiã vxorum principalium, vt patet Gen. 30. Tertia cauſa fuit,quia iſtæ duæ minus pertinebant ad domum Iacob,quàm Rachel,& Lia,eo ꝙ Rachel, & Lia genuerunt filios octo, à quibus nominatæ ſunt octo tribus, & Zelpha, & Bala ſolùm genuerunt quatuor: prima tamen cauſa eſt,quæ facit magis ad propoſitum.

Quare hic primò ponitur Rachel, quàm Lia.

Quæſt. LXXX.

QVAERETVR vlterius, quare prius ponitur Rachel,quàm Lia:nam videtur, ꝙ prius debuerit nominari Lia propter multa. Primò propter multitudinem prolis,quia Lia genuit filios ſex, Rachel ſolùm duos: Gen.29.& 30.& 35. Secundò,propter dignitatem filiorum: nam filij Liæ fuerunt digniores, tum quia primogenitus Iacob fuit de Lia, ſ. Ruben: Gen.29. & tamen primogenitus erat honorabilior inter cæteros filios,vt patet Gen. 49. ſ. Ruben primogenitus meꝰ tu fortitudo mea prior in bonis maior ĩ imperio: tum quia Iudas fuit filius Liæ,& tamen Iudas reputatus eſt dignior fratribus ſuis, eo ꝙ de ipſo principes orti ſunt 1.Paralip.5. Etiam dicitur Gen. 49. Iuda te laudabunt fratres tui, ſcilicet, quia ipſe eſſet præcipuus inter omnes. Tertiò, debuit eſſe hoc ex ordine temporis: nam Iacob prius accepit Liam in vxorem, et prius genuit ex ea. Et poſt illam accepit in vxorem ipſam Rachel,vt patet Gen. 29. Quartò debuit eſſe ex dignitate Meſſiæ, qui natus eſt de ſemine Iuda, et Iudas fuit filius Liæ. Dicendum,ꝙ Rachel prius nominata eſt, quàm Lia propter multa. Primò propter dignitatem, quia illa erat verè vxor Iacob, aliæ autem erant per quandam neceſſitatem: nam cum illa contraxit Iacob, et cùm celebraret nuptias,et deberet introduci ad eum Rachel, per fraudem Laban patris earum introducta eſt Lia, de quo in aurora cognita fraude grauiter conqueſtus eſt Iacob: Gen.29. vnde nõ accepit Iacob Liam tanquam voluiſſet, vel in eam cõſenſiſſet, ſed quia iam eam deflorauerat,et ſi non acciperet eam inferret ei violentiam fortè Laban pater puellæ,et fortè nollet ei dare Rachelem, ideo accepit eam etiam ſi non gratus: ipſam autem Rachelem libenter acceperat, et pro ea longo tempore ſeruierat Laban: Gen.29. ideo illa erat dignior. Secundò ex ordine temporis: nam dato, ꝙ fuerit Lia vxor vera Iacob, tñ prius accepta eſt Rachel: nã cum illa deſponſatus eſt Iacob,et poſtea per fraudem cognouit Liam,vt dictũ

eſt:

eſt: & ſic iſta habet priuilegium inquantum vxor. Tertiò, ex reputatione Iacob: nam diligebat Iacob Rachelem, ſicut animam ſuam, & ſeruiuit pro ea ſeptem annis, videbanturq; ſibi dies illi pauci præ amoris magnitudine Gen. 29. ipſam autem Liam contemnebat Iacob, quia non acceperat eam gratis: etiam quia non erat pulchra facie ſicut Rachel, ſed erat lippis oculis eo.c. & ob hoc filios Rachelis magis diligebat Iacob, quàm filios Liæ, ſ. Ioſeph & Beniamin, vt colligitur Gen. 37 de Ioſeph, & Gen. 44. de Beniamin, ideo tanꝗ dignior Rachel præpoſita eſt. Cùm autem obijcitur ex omnibus illis, quatuor rationibus: dicẽdum, ꝙ illæ, & multæ aliæ ſimiles probant dignitatem Liæ ab extrinſeco, ſ. nõ ex perſona ſua, ſed ex filijs, vel ex alijs accidentibus: dignitas autem Rachel, ſup. declarata erat ex perſona eius, & illa magis conſiderabatur à populo, ideo ipſa præpoſita eſt. Alij autem addunt aliam rationem ad dignitatem Liæ, ſ. quia ipſa ſepulta eſt in ſpelũca duplici cum Abraham, Iſaac, & Iacob, & Rebecca, & Sara: Gen. 49. Rachel autem non fuit ibi ſepulta, ſed in via, quæ ducit Ephrata circa Bethlehem: Gen. 48. Dicendum, ꝙ hoc etiam non probat maiorem dignitatem eius, quàm Rachelis, quia Iacob voluerat ſepelire Rachelem in ſpelunca duplici, & tamen non potuit, quia mortua eſt Rachel in via, cùm eſſet Iacob apud Bethlehem, & erat tunc tempus vernum: diſtabat autẽ inde Hebron, vbi erat ſpelunca duplex, & ſic non poterat portari cadauer eius illuc tam pp longinquam diſtantiam, quàm pp calorem æſtiuum, quia exhalaret inde fætor intolerabilis, tum pp curam gregium nouarum in tempore illo. Iſtã excuſationem ponit Iacob, quare non ſepelierit eam in ſpelũca duplici in Hebrõ. Gen. 48. & ſic ex hoc non excedebat Lia Rachelem, ſed in omnibus attẽdebat magis Iacob ad Rachelem, quàm ad Liam: ſic patet qñ tranſiuit Iordanem, & veniebat ei in occurſum Eſau frater eius, quem nimis timebat Iacob: Gen. 32. nam diuiſit greges ſuos in turmas, & filios, & vxores, vt ſi Eſau percuteret vnam turmã, miſereretur qñ veniret ad aliam, vel poſſet illa interim fugere, & tunc poſuit in extremo omnium turmarum Rachelem, & filium eius Ioſeph: Gen. 32. & 33. in quo innuebat, ꝙ deſiderabat magis vitam Rachelis, quàm omnium aliarum vxorum ſuarum, & filiorum.

Quare dixerunt, fiat domus tua ſicut domus Phares.
Quæſt. LXXXI.

QVAERETVR vlterius, quare dixerunt viri Bethlehem, fiat domus tua, ſicut domus Phares potiuſquam de altera familia, vel tribu. Reſpondendum: quod voluerunt laudare, & imprecari bona domui Booz; & imprecati ſunt illud bonum, quod maximum, & laudabilius eſſe putabant, & quia non erat aliqua multiplicatio laudabilior de magnis multiplicationibus, quàm multiplicatio totius domus Iſrael, ideo dixerunt, fiat mulier hæc, quæ ingreditur domũ tuam ſicut Rachel, & Lia, quæ ædificauerunt domum Iſrael: paruæ autem multiplicationes erant multitudines familiæ cuiuſlibet. Erant autem in qualibet tribu multæ familiæ, ſ. tres, vel quatuor, quarum numerus, & nomina ponuntur Num. 26. & quia erant viri Bethlehem de tribu Iuda, vt patet ſupra 1. cùm dicatur Bethlehem Iudæ: laudabant potius tribum Iudæ quã alias, & ob hoc voluerunt nominare aliquam de familijs trib⁹ Iuda: inter iſtas autem nulla erat dignior quã familia Phares: erant quippe familiæ quinque in tribu Iudæ, ſ. familia Selaitarum, Phareſitarum, Zareitarum, Etronitarum, Amulitarum: Nu. 26. & inter iſtas iudicabatur apud viros Bethlehem dignior familia Phares,

A eo ꝙ erant ipſi de illa: quod patet quia Booz, de quo nunc agitur, erat de Bethlehem, & tamẽ ipſe erat de familia Phares, vt patet infra in litera: magis autẽ laudant homines progeniem ſuam quàm extraneorum. *Ingreſſuſque eſt.* Hic ponitur tertium huius c. ſ. prolis generatio, & dicitur. *Ingreſſuſque ad eam.* Scilicet, cognouit eam carnaliter, quia ꝑ hoc accipitur ingredi ex modo veteris teſtamẽti, ſ. dicit Iacob ad Laban ſocerum ſuũ, da mihi vxorem meam, quia tempus eſt, vt ingrediar ad eam, id eſt, vt cognoſcã illam: Gen. 29. *Et dedit illi dominus, vt conciperet.* Scilicet, Deus fecit gratiam, cum Ruth dando ei, ꝙ conciperet ex Booz. *Et pareret filium.* Scilicet Obed, vt patet in litera.

B *Quomodo dicitur, ꝙ Deus dedit Ruth, ꝙ conciperet.*
Quæſtio LXXXII.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic, ꝙ Deus dedit Ruth, ꝙ conciperet, & an ɔceptio iſta fuit ſupernaturalis. Aliquis dicet, ꝙ fuit ſupernaturalis ɔceptio, quia dr̃, ꝙ Deus dedit ei, vt ɔciperet: quod tamẽ Deus dat, ſupernaturaliter fit, ideo ſupernaturalis fuit. Secundò patet, quia Booz erat ſenex, vt patet præced. c. & fortè non poterat gignere, & Deus ɔceſſit ei, ꝙ gignere poſſet. Dicet aliquis, ꝙ non ſtat, quia ſi ex hoc eſſet iſta generatio ſupernaturalis, non eſſet miraculum ex parte mulieris, quæ puella erat, & ɔcipere poterat, C ſed ex parte Booz ſenis, qui non poterat ſufficienter agere ad generationem, & tñ de mulier dr̃, ꝙ Deus dedit ei, vt ɔciperet, & pareret filium: ergo non erat miraculum iſtud in generatione. Sed dicendum, ꝙ iſtud nõ obſtat, quia poterat eſſe miraculum in generatione iſta ex parte mulieris, ſ. quia dato, ꝙ Ruth erat puella, tamẽ fortè erat ſterilis, & non poterat ɔcipere, niſi ſupernaturaliter: ſicut fuit de Sara, qñ concepit Iſaac, vt patet Rom. 4. & ad Hebr. 11. Aliter poteſt dici, ꝙ dato, ꝙ miraculum eſſet ex parte impotentiæ Booz, quia erat ſenex, tñ rectè diceretur, ꝙ De⁹ dedit Ruth, vt ɔciperet: nam dato, ꝙ Ruth eſſet apta ad ɔcipiendum ſobolem, ſi Booz eſſet impotens non poſſet ipſa ɔcipere ex illo: ſi ergo ɔciperet erat miraculũ, & Deus hoc illi dabat. D Dicendum tñ, ꝙ hoc non obſtante non vr̃ hic fuiſſe miraculum aliquod: nam non eſt ponendũ miraculũ ſine neceſſitate, & tñ non apparet hic aliqua neceſſitas miraculi, quia Ruth erat puella, & in ætate ɔuenienti ad concipiendum: Booz etiam potens erat ad gignendum. Quod colligitur primò, quia Ruth petiuit illum in virum, dicens extende pallium tuum ſuper me, præced. ca. ſi tamen ex ætatis habitudine appareret impotens, non petiuiſſet Ruth illum in virum, quia ſuperfluum erat talem in virũ accipi. Secundò patet ex verbis eius, quia dixit ad Ruth, ꝙ ſi cognatus ſuus non acciperet illam in vxorem, certiſſimè ipſe illam acciperet, præced. c. & tamen non diceret hoc Booz, ſi præ ſenectute, vel aliàs ſentiret ſe impotentem ad gignen- E dum, ideo non erat impotens. Tertiò patet, quia Booz coram tota multitudine accepit Ruth in vxorem, & dixit, quòd accipiebat illam ad ſuſcitandum nomen defuncti in hæreditate ſua, vt patet ſupra in litera: ſi tamen non putaret ſe potentem ad generandum, non diceret, quòd ideo accipiebat illam ad ſuſcitandum ſemen defuncti, ergo potens erat Booz: ideo non eſt neceſſitas ponendi miraculum in conceptione iſta. Sed dicendum, quòd dicitur, quòd Deus dedit Ruth, vt conciperet, & pareret non quidem modo ſupernaturali, ſed eo modo, quo Deus cooperatur, vel facit multa, quæ naturaliter eueniunt: nam Deus dicitur dare nobis pluuiam, & etiam ſemen ſerenti, & panem comedenti, & tamen pluuia naturaliter euenit,

vt in plurimum germinatio herbarum. Etiam quia Deus dicitur dare nobis omne, quod bonum eſt, iuxta illud Iacob.1.ſ. Omne donum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum. filij autem bonum quoddam ſunt: ideo à Deo dari dicuntur, & hoc potiſſimè, quia dato ꝙ interdum vir & fœmina ſunt potentes ad gignendum, fortè non conueniunt tempore quo ſemen eorum ſit diſpoſitum ad gignendum, & non gignunt maximè quantum ad generationem filiorum. Nam licèt contingat hominē gignere, tamen ꝙ determinatè gignat filium non contingit, niſi ex certa habitudine ſeminis. Quòd autem ſemen vtriuſq; ſic diſponatur, vel ꝙ tali tempore coeant, quo ſemen ſit ſic diſpoſitum non, contingit ſemper. Quòd ergo inclinentur vir & fęmina ad conueniendum illo tempore, quo ad hoc diſpoſiti ſunt, fit interdum ſpeciali Dei inclinatione, ſ. qa mouet illos ad hoc, & tunc Deus dare dicitur filios, & ſic propriè dicitur Deus dare filios, vel tollere illos, ſicut dixit Iacob ad Rachelem Gen.30. nam petiuit Rachel filios à Iacob, dicens, da mihi liberos alioquin moriar, & dixit Iacob: nunquid pro Deo ego ſum, qui priuauit te fructu ventris tui? quaſi dicat, ad Deū pertinet dare filios, vel priuare illis: & ita quia conceſſit nunc iſto modo, ꝙ haberet Booz filium ex Ruth, dr̄ ꝙ Deus dedit Ruth, ꝙ conciperet, & pareret filium. Quot modis autem dr̄ Deus facere ad generationem, & qui illorum ſint miraculoſi, & qui miraculoſiores, dictum eſt ſatis 4. Reg. 4. in quadam quæſt. & Iud.13. *Dixeruntque.* Hic ponitur quartum huius c. ſ. de prole genita congratulatio, & diuiditur in duas partes, quia primò ponitur prædicta congratulatio, ſecundò progenierum enarratio ibi. *Hæ ſunt generationes.* Circa primum dicitur. *Dixeruntque mulieres ad Noemi.* Congratulabantur mulieres Noemi viduæ, & veteranæ de puero nato, quia illum haberet iam loco filiorum ſuorum defunctorum. *Benedictus dominus.* Ideſt, laudetur propter hoc. *Qui non eſt paſſus, vt deficeret ſucceſſor familiæ tuæ.* Quaſi dicat, ſi iſte puer nō fuiſſet natus nullus eſſet ſucceſſor in familia tua, ſed deleretur poſt mortem filiorum tuorum, cùm nullus illorum iā maneret. Et iſte puer, qui nunc natus eſt, conſeruaret nomen familiæ viri Noemi, ne periret omnino. *Et vocaretur nomen eius in Iſrael.* Scilicet, ꝙ familia tua hēat nomen in Iſrael: nam ſi iſte puer non fuiſſet natus periiſſet familia Elimelech viri Noemi, & non haberet nomē in Iſrael: nunc autem cum natus eſſet ſucceſſor in familia iſta, haberet illa nomen in Iſrael. *Et habeas, qui conſoletur animam tuam.* Scilicet, iſte paruulus natus conſolabitur animam tuam, quia ante hoc erat mæſta tanꝗ omnino vidua, & nullum habens de progenie tua, qui te conſolaretur, nunc autem iſte erit de progenie tua, & conſolaberis cum eo. *Et enutriat ſenectutem tuam.* Scilicet, ſuſtentet te in lętitia, quaſi dicat, ſi iſte non fuiſſet natus tu eras quaſi perdita, nunc autem iſte enutriet te in ſenectute tua conſolando te, & ſuſtentando in neceſſarijs. *De nuru enim tua natus eſt, qui diligat te.* Scilicet, de Ruth, quæ eſt nurus tua natus eſt tibi iſte paruulus, qui te diligat tanquam filius, eo ꝙ de progenie tua reputatur. *Et multo tibi eſt melior, quàm ſi ſeptem haberes filios.* Verba ſunt conſolatoria, & ad augmentandum lætitiam, & tamen ſecundùm veritatem non eſt ſic, quia melius erat ipſi Noemi ſaltem vnum habere filium ꝗ habere iſtum paruulum Obed, quia iſte non erat filius ſuus, ſed pertinebat ſolùm legaliter ad cognationem ſuam. *Suſceptumque Noemi puerum poſuit in ſinu ſuo.* Scilicet, quando natus eſt, & poſtea quando erat in parua ętate Noemi ſuſcipiebat eum, & ponebat eum in ſinu ſuo amplectens eum, & diligens tanquam filiū. *Et nutricis ac gerulæ officio fungebatur.* Ideſt, nutriebat eum, & in brachijs portabat: non.n. enutriebat propinando ei

F lac, quia Noemi erat ſenio confecta, & lac non habebat, ſicut patet ſup.1. ſed dabat ei cibos, & portabat cū hinc, & inde. Gerula portatrix eſt à gerendo dicta. *Vicinæ autem mulieres congratulabantur ei.* Scilicet, de natiuitate pueri illius mulieres, quæ erant vicinæ ipſi Noemi congratulabantur ei, quaſi ipſa peperiſſet hunc puerū. *Et dicentes, natus eſt filius Noemi.* Iſtud dicebant ad congratulationem, quia nō erat filius eius: aliqui dicunt, ꝙ erat filius eius legalis, de quo infra dicetur in quadā quæſt. *Vocauerunt nomen eius Obed.* An mulieres congratulātes impoſuerint puero iſtud nomen, vel pater, & mater, ſiue Noemi non apparet: ex modo autem literæ ſignificatur, ꝙ mulieres congratulantes iſtud nomē impoſuerint. *Hic eſt pater Iſai.* Scilicet, iſte Obed poſtea in vrbe

G Bethlehem genuit Iſai. Iſte vocatur interdum Iſai ſicut patet hic, & ferè in omnibus locis veteris teſtī, ſ. 1.Reg.16. & 17. & 2.Reg.20. & 3.Reg.12. & vocatur interdum Ieſſe, vt patet Iſa.11.ſ. Egredietur virga de radice Ieſſe, & Matth.1. vocatur etiā Ieſſe. *Patris Dauid.* Nam Iſai poſtea genuit Dauid, & non ſolùm illum, ſed etiam ſeptem alios filios, vt patet 1. Reg.16. & 17. illorum minimus ętate erat Dauid, quia tamen fuit dignior, eo ꝙ poſtea aſcendit ad regiam dignitatem, facta eſt de ipſo ſolo mentio hic.

Quare potius congratulatæ ſunt Noemi quàm alteri. Quæſt. LXXXIII.

H QVAERETVR circa prædicta, cùm natus eſt paruulus Obed, & congratularētur mulieres de eius natiuitate, quare potius congratulatæ ſunt ipſi Noemi quàm alteri, ſ. Ruth matri eius, vel Booz patri ſuo: nam omnia verba congratulationis referuntur hic ad Noemi tanquam ipſa eſſet mater pueri. Et vr̄, ꝙ potius congratulandum erat ipſi Booz. Primò, quia plus pertinebat ad eum iſte paruulus, quàm ad aliquem alium, eo ꝙ ipſe erat pater eius: & quia congratulatio eſt congaudere gaudenti, quia nullus erat, ad quem magis pertineret gaudere de nato puero, quàm Booz, ei congratulatio fieri debebat. Secundò, quia Booz erat in ſenectute, quādo genuit iſtum puerum, ſicut colligitur ex verbis ſuis ad Ruth, dicendo, non ſecuta es iuuenes

I pauperes, vel diuites, quaſi dicat, nō ſecuta es iuuenes, ſed me ſenem: ideo benedicta es à domino. præced. c. Et quia ſenes valde diligunt paruulos ſibi natos in ſenectute, ſicut dr̄ Gen.37. ꝙ Iacob diligebat Ioſeph præ alijs filijs, quia in ſenectute ſua genuiſſet eum, diligeret nimis hunc Booz, & conſequenter de magno eius gaudio cōgaudendum erat. Ratio autem, quare ſenes diligunt tenerius filios ſibi natos in ſenectute, eſt, quia tunc impotentiores ſunt ad gignendum, ideo difficilius gignunt: tanto autem aliqua res carior hr̄, quanto difficiliꝰ attingitur. Etiam, quia in ſenectute eſt homo impotens: cùm autem gignit filium adhuc oſtenditur quædam potentia in eo: gaudet tamen homo de illa re, in qua manifeſtatur operatio, vel virtus, ſicut dicit

Qr ſenes valde diligunt filios natos in ſenectute.

K Ariſt. Ethi.9. ꝙ benefactores magis diligunt beneficiatos, quàm ab eis diligantur, eo ꝙ in ipſis apparet operatio eorum, & virtus: ſenes ergo diligunt valde filios genitos in ſenectute, quia per illos oſtenditur adhuc fortitudo naturæ ipſorum, quam ipſi ſummè deſiderant, vt ſe poſſint conſeruare: ipſi ergo Booz maximè congratulādum erat. Tertiò, propter laudem boni operis Booz: nam Booz fecit magnam miſericordiam cum defuncto volendo accipere vxorem eius ad ſuſcitandū ſemen illius, quod noluerat facere cognatus ſuus, & ex hoc fuit laudabilis valde: nunc autem natus fuerat ei filius ex eadem vxore, quod videbatur factum ex diuina iuſtitia ad remunerandum bonum opus, quod ipſe fecerat, ideo congratularentur ei, quòd pro bono ope-

A re eueniret ei bonum: erat etiam cōgratulandum ipſi Ruth, quę pepererat paruulum: quia nullus magis gaudet de filio quàm mater, ideo cum natus eſſet mulieres debuerant ei cōgaudere potius quàm ipſi Noemi, cuius non erat iſte puer filius. Dicendum, ꝙ omnibus his tribus congaudere poterant mulieres de natiuitate pueri, & congratulatio fuit facta Noemi, quia ipſa magis ex hoc conſortari debebat. Nam Noemi erat in ſenectute, & non habebat aliquem propinquũ ſibi, quo conſolaretur, nunc autem natus eſt Obed, qui cenſebatur nepos eius, ſ. filius filij ſui Mahalon ex vxore ſua Ruth: nam erat filius eius legalis, ideo ipſa gaudere nimis debebat: ſic dixerunt ei mulieres, de nuru tua natus eſt tibi, qui te diligat, & ſenectutem tuam enutriat, meliorque tibi eſt, quàm ſi haberes ſeptem filios. Etiā
B magnum gaudiũ erat Noemi in hoc, quia ſi non fuiſſet iſte natus deleretur tota familia Elimelech mariti Noemi: iſte autem faceret illam familiam non deleri, quia per eum extenderetur: ideo ſumme gauderet Noemi, quia magna aflictio erat, ꝙ nomen alicuius deleretur de familia ſua: ita magnum gaudium erat, ꝙ ſuſcitaretur nomen, poſtquam videbatur eſſe deletũ. Iſtud autem non erat in Ruth, nec in Booz, quia dato, ꝙ non naſceretur iſte puer, haberent aliquid quo conſolarentur: etiam nō periret ex hoc nomen Booz nec Ruth, ſicut peribat familia Elimelech viri Noemi, ideo magis debuerunt gaudere mulieres cum Noemi, quàm cum Booz, & Ruth, quia illa conſolatione
C iſta potius indigebat.

Quare mulieres dicebant, benedictus Deus.
Quaeſt. LXXXIIII.

QVAERETVR vlterius, quare mulieres dicebant Noemi, benedictus Deus, qui nō paſſus eſt, vt deeſſet ſucceſſor familiæ tuæ in Iſrael. Reſpondendum, ꝙ hoc fuit, quia per iſtum puerum extendi debebat familia defunctorum, quæ deleta erat: nā iſte puer natus eſt ex ſuſcitatione ſeminis, quia Booz accepit Ruth ad ſuſcitandum ſemen defuncti, & natus eſt inde Obed, & ſic per eum cōtinuabatur familia Noemi, & ſi iſte non fuiſſet natus, deficeret ſucceſſor in Iſrael,
D in familia Noemi. Sed obijcietur, ꝙ Obed continuabat familiam Mahalon, & nō Noemi: quia Ruth erat mater iſtius pueri, & fuerat vxor Mahalon defuncti ſine ſemine, acceperitque illam in vxorem Booz ad ſuſcitandum ſemen Mahalon, ſicut ipſe dixit, ſupra in litera: ideo cùm nunc natus fuerit Obed ex Ruth, ſuccederet ille in familia Mahalon. Dicendum, ꝙ Noemi erat mulier, & mulieres nō habebant familiam determinatam ſicut viri, ſed tranſibant in familiam virorũ ſuorum, & quia Noemi fuerat vxor Elimelech, ſup. 1. cap. erat de illa familia, de qua erat vir ſuus, & ſi delebatur ſucceſſio familiæ viri ſui, delebatur ſucceſſor familiæ eius: nunc autem nato Obed reſtaurabatur ſucceſſio familiæ Elimelech viri Noemi: ergo reſtaurabatur
E ſucceſſio familiæ Noemi. Sed obijcietur adhuc, ꝙ nō reſtaurabatur ſucceſſio familiæ Elimelech, ſed Mahalon, cùm Ruth, ex qua natus eſt iſte puer eſſet vxor Mahalon. Dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ directè ſuſcitabatur hic ſemen Mahalon, & tamen continuabatur non ſolum familia Mahalon, ſed etiā Elimelech: quia Mahalon erat filius Elimelech, & familia Elimelech extendebatur per Mahalon: ille autem mortuus eſt ſine ſemine, ideo peribat tā familia Elimelech, quàm Mahalon: nunc autem cùm ſuſcitaretur ſemen Mahalon, per quod continuaretur progenies eius, cōtinuabatur etiam familia Elimelech, & illa erat familia Noemi, ideo rectè dixerunt mulieres, ꝙ Deus non eſt paſſus, ꝙ periret ſucceſſor de familia Noemi.

A *An per Obed continuata ſit progenies defuncti, vel per alium?*
Quaeſt. LXXXV.

QVAERETVR vlterius, an iſte Obed fuit filius, per quem continuata eſt progenies defuncti, vel fuit alius, qui pertineret ad ſuſcitationem ſeminis Mahalon. Aliquis dicet, ꝙ non, quia ſi iſte eſſet, per quem continuaretur progenies defuncti, vocaretur nomine defuncti, quia Deut. 25. dicitur, ꝙ, quando ſuſcitabatur ſemen defuncti ex vxore eius, primogenitus natus ex ſuſcitatione iſta vocabatur nomine defuncti, & tamē defunctus vocabatur Mahalon, & iſte Obed: ergo non erat iſte, per quem continuabatur progenies defuncti. Secundò patet, quia ſi iſte pertineret ad ſuſcitationem
B ſeminis, vocaretur filius defuncti, & non patris ſui naturalis: quia ex hoc dicebatur ſemen ſuſcitatum eſſe defuncto, & tamen Obed non vocatur filius Mahalō, ſed Booz, vt patet infra in litera, vbi computatur progenies à Phares vſque ad Dauid, & ponitur Obed filius Booz: ſic etiam patet Matth. 1. & Lucæ 3. vbi ponitur genealogia Saluatoris, & ponitur Booz pater Obed. In contrarium videtur, ꝙ Obed fuerit, per quem continuata eſt progenia Mahalon defuncti: nam ſupra in litera dicitur, ꝙ ſuſcepit Booz Ruth ad ſuſcitandum ſemen, & non legitur de alio filio, quem genuerit ante iſtum, ideo videtur, ꝙ iſte ſit, per quem progenies cōtinuata eſt. Secundò, & clarius patet, quando mulieres congratulabantur Noemi nato Obed dixerunt ei, be-
C nedictus dominus, qui non paſſus eſt, vt deeſſet ſucceſſor familiæ tuæ: ergo videtur, ꝙ iſte Obed erat ſucceſſor in familia Elimelech viri Noemi, & Mahalon filij eius, quę erat familia Noemi. Ad rationem primam in contrarium dicunt quidam tenentes poſitionem contrariam, ꝙ verũ eſt, ꝙ familia Mahalon cōtinuata eſt per natos ex ſuſcitatione ſeminis Booz ex Ruth, & ille, qui fuit primogenitus ex iſta ſuſcitatione vocatus eſt Mahalon, ſicut defunctus, iſte autem Obed non fuit primogenitus ex iſta ſuſcitatione, ideo non vocatus eſt Mahalon, nec per eum continuata eſt progenies Mahalon. Sed iſtud non ſtat: primùm quia neceſſarium eſt, ꝙ iſte Obed fuerit primogenitus, quia quando natus eſt iſte congratulabantur mulieres ipſi Noemi de na-
D tiuitate eius, & tamen ſi alius natus fuiſſet ante eũ, potius gratularentur de illo, quàm de ſecũdo, vel de alijs. Item quia ſi alius fuiſſet primogenitus, ille pertineret ad defunctum, cùm dicat lex de illo ſolo, ꝙ deberet vocari nomine eius, & tamen iſte Obed pertinebat ad progeniem defuncti, cùm dixerint mulieres congratulando: benedictus dominus, qui non paſſus eſt, vt deeſſet ſucceſſor familiæ tuæ in Iſrael. Si autem alius fuiſſet primogenitus ex iſta ſuſcitatione, de illo diceretur hoc, ideo iſte neceſſariò erat primogenitus. Cùm autē dicunt iſti, ꝙ iſte Obed non fuit ille, per quem continuata eſt progenies Mahalon, non ſtat, vt patet ex dictis, ſ. quia dixerunt mulieres nato Obed benedictus Deus, qui non paſſus eſt, vt deeſſet ſucceſſor familiæ tuę. Alij
E dicunt, ꝙ iſte Obed fuit primogenitus ex iſta ſuſcitatione ſeminis, vt probatum eſt hic, & ob hoc ipſe fuit ſucceſſor in familia defuncti, & dicunt, ꝙ vocatus eſt nomine defuncti, & tamen Mahalon defunctus habebat multa nomina, ſ. vocabatur Mahalon, & Obed, ſicut eſt de multis alijs viris, tā in nouo, quàm ī veteri teſtō, qui ſunt binomij, vel ternomij. ſicut Iacob vocabatˉ Iacob, & Iſrael. Gen. 32. Et Eſau vocabatˉ Eſau, & Edō, & Seir, vt patet Gen. 25. ſic Beatus Petrus vocabatur Petrus, & Simon Ioānis, & Bariona, & Simon, & Cephas, vt patet Matth. 16. & Ioan. 21. & 1. Corinthi. 15. Iſtud erat aliqualiter tolerabile, & tamen non videtur ſatisſtare, quia Mahalon ſępe nominatur in hoc libro, & tamen nunquam vocatur, niſi Mahalon, & tamen ſi

Viri binomij, & ternomij.

eſſet binomius, vel multinomius interdum quodam F
nomine,& interdum alijs vocaretur in ſcriptura. Ali-
ter ergo,& melius dicendum eſt iuxta quoſdam, ſcili-
cet, ꝙ iſte Obed fuit primogenitus ex iſta ſuſcitatione
ſeminis, & per eum continuata eſt progenies defun-
cti,ſicut in litera dicitur, & tamen non vocatus eſt no-
mine defuncti. Et cùm obijcitur,ꝙ primogenitus vo-
candus erat nomine defuncti:dicendum ꝙ intelligitur
quando frater ſuſcitabat ſemen fratris,ſecus autem qñ
alij cognati. Patet hoc,quia lex Deuter.25.de ſuſcita-
tione ſeminis dicit ſolùm de fratribus, vt patet ex lite-
ra ibi. & tamen Booz ſuſcitans ſemen Mahalon, non
erat frater eius,ſed cognatus, vt probatum eſt ſupra in
quadam quæſtione,ideo non erat neceſſarium, ꝙ hic
primogenitus natus ex ſuſcitatione ſeminis vocaretur G
nomine defuncti. Et patet hoc magis,quia ſuſcitatio
ſeminis in fratribus erat ordinaria,& neceſſaria,in alijs
autem erat quaſi accidentalis, quia non obligabantur
ad illam, ideo multa obſeruabantur in fratribus ſuſci-
tantibus, vel ſuſcitare volentibus ſemen aliorum fra-
trum,quæ non obſeruabantur in cognatis:quod patet
de pęna non ſuſcitantis, quia non ſuſcitans ſemen fra-
tris ſui diſcalciabatur, & expuebatur in faciem eius:
Deutero.25. & tamen nunc cognatus Booz noluit ſu-
ſcitare ſemen Mahalon cognati ſui,& non punitus eſt
ſic, vt patet hic, & cauſa fuit, quia non erat frater de-
functi,ſed cognatus: ſic ergo de primogenito vocan-
do nomine defuncti intelligi poteſt. Ad ſecundum
dicendum,ꝙ ille, qui naſcebatur ex ſuſcitatione ſemi- H
nis,& continuabatur per eum progenies defuncti, vo
cabatur filius defuncti,& ſuccedebat ei in hæreditate,
tanquam filius. Sciendum tamen,ꝙ iſte erat duplici-
ter filius,ſcilicet, naturaliter,& legaliter: erat enim fi-
lius naturalis illius, qui ſuſcitabat ſemen defuncti, &
erat filius legalis ipſius defuncti,ideo poterit vocari fi-
lius vtriuſque; & ſic aliquando ſcriptura vocauit ali-
quem filium legaliter, & aliquem naturaliter. Hic
autem vocauit ſcriptura Obed filium Booz, quia erat
filius illius naturaliter,& ſic etiam Matth.1. Et tamen
poterat vocari filius Mahalon,& etiam hic vocatur fi-
lius Mahalon:nam dicebant mulieres congratulantes
Noemi, natus eſt filius Noemi, vt patet in litera: ſed
non vocatur filius Noemi,niſi inquantum pertinebat I
ad Mahalon filium eius, cuius ſemen ſuſcitabat Booz
ex Ruth:ideo filius vocatur etiam Mahalon defuncti.
Hæ ſunt generationes. Hic ponitur ſecundum huius par-
tis,ſcilicet progenierum deſcriptio:nam poſtquam ad
finem deducta eſt hiſtoria libri huius ponitur genea-
logia Dauid deducta à Phares vſque ad ipſum. Et di-
citur. *Hæ ſunt generationes Phares*. Phares eſt filius Iu-
dæ nepos Iacob,& genuit Iudas Phares,& Zaram vno
actu ex nuru ſua Thamar, quam putabat eſſe ſcortũ:
Gen 38.& cùm naſcituri eſſent Gemelli,protulit vnus
eorum manum de vtero, & dixit obſtetrix iſte naſce-
tur prius, ligauitque in manu eius filum coccineum,
& ob hoc vocatus eſt Zaram, ideſt fulgens, vel ſplen-
dens,vel oriens, & illo retrahẽte manum egreſſus eſt K
alius prior, vocauitque illum obſtetrix Phares,ideſt di
uiſorem, quia dixit propter te diuiſa eſt materia, ideſt
pellicula, eod. cap. & ibi expoſitum eſt,& de progenie
Phares venerunt viri Bethlehem. *Phares genuit Eſron*.
Tota iſta genealogia, quæ hic ponitur, etiam ponitur
Matth.1.quia iſti pertinent ad progeniem Saluatoris.
Iſte Eſron natus eſt in terra Chanaan antequam de-
ſcenderet Iacob in Aegyptum, vnde Eſron fuit vnus
de ſeptuaginta, qui ingreſſi ſunt Agyptũ de femore Ia
cob,vt patet Gen.46.Sciendũ,ꝙ Phares genuit duos,ſ.
Eſron,& Amul,Gen.38.Et iſti duo fuerunt capita dua
rum familiarum in tribu Iuda,ſ.familię Eſronitarum,
& Amulitarum:Num.26. Hic autem nihil dicitur de
Amul, quia ille pertinet ad aliam familiam, cùm ſit
principium alterius,& caput,per quam non deriuatus
eſt Dauid: Intrauerunt autẽ iſti duo,i. Eſron,& Amul
in Aegyptum cum patre eorum Phares:Gen.46.& ibi
mortui ſunt:quia nemo illorum, qui cum Iacob deſcendit
in Aegyptum redijt in terrã Chanaan,ſed omnes mor
tui ſunt in Aegypto antequam Aegyptij inciperent
opprimere Iſraelitas,vt patet Exod.1. Et hoc, quia du-
centis, & quindecim annis manſerunt in Aegypto Iſ-
raelitæ,vt ibidem declaratum eſt, & Gen.15. *Eſron ge-
nuit Aram*. Sic patet Matth.1.Iſte Aram natus eſt poſt
deſcenſum Iacob in Aegyptum ibi in Aegypto: cùm
probatum ſit ſupra,quia Eſron pater eius deſcendit in
Aegyptum cum Iacob,& nunquam inde exiuit. Arã
quoque filius Eſron non exiuit de Aegypto,quia non
poterat vita eius tanto tempore extendi. Nam ipſe
gigneretur non multo tempore poſt introitum in
Aegyptum,& fuit manſio in Aegypto ducentorum,
& quindecim annorum, vt dictum eſt. *Aram genuit
Aminadab*. Sic patet Matth.1. Iſte etiam Aminadab
natus eſt in Aegypto, & mortuus. Quod patet, quia
in exitu Iſrael de Aegypto in principio anni ſecundi,
ab exitu in deſerto Sinai ordinatus eſt totus Iſrael quã-
tum ad caſtrametationes ſuas, & quælibet tribus erat
ſub principe ſuo:& erant illi principes per deriuationẽ
lineæ progenitorum à capite tribus, fuitque princeps
tribus Iudæ Nahaſſon filius Aminadab,vt patet Num.
1.&2.& 7.Si tamen Aminadab pater eius viueret,non
eſſet princeps Nahaſſon filius eius, quia proueniebat
principatus iſte per lineam progeniei, & quandiu vi-
uebat alius ſemper erat princeps:ideo viuente Amina-
dab nunquam eſſet princeps Nahaſſon filius eius, &
tamen in exitu de Aegypto erat princeps Nahaſſon.
ergo mortuus fuerat Aminadab in Aegypto. *Nahaſ-
ſon genuit Salmon*. Iſte Salmon accepit in vxorem Raab
Ierichontinam meretricem, Matth.1. & ex illa genuit
Booz:& hoc quia Raab abſconderat exploratores Iu-
dæorum in Iericho,& cum deleta eſt ciuitas,liberaue-
runt Hebræi illam,& totam cognationem ſuã à mor-
te,receptique ſunt,vt viuerent inter Iſraelitas, vt patet
Ioſue 2.& 6.c. *Salmon genuit Booz*. An iſte Booz,qui ge-
nitus eſt ex Salmon ſit ille,qui genuit Obed ex Ruth,
dubium apud multos eſt,ſed infra declarabitur in qua Queſt.vlt.
dam quæſtione. *Booz genuit Obed*. Iſta generatio eſt,quæ
intenditur in toto iſto libro:nam de nullo alio agitur,
niſi quomodo Ruth aſſumpta fuerit in vxorẽ à Booz,
& genuerit ex ea Obed,de quo ſupra. *Obed genuit Iſai*.
Iſte vocatur aliquando Ieſſe, & aliquando Iſai: nam
communiter in veteri teſtamento vocatur Iſai, vt pa-
tet hic, & 1. Reg. 16. & 17. & 2. Reg.20. & 3. Reg.12.
aliquando autem vocatur Ieſſe,vt patet Iſa.11.& Matt.
1.c. Sic multi alij viri ſunt multinomij,vt ſupra dictũ
eſt. *Iſai genuit Dauid regem*. Genuit Iſai multos filios,ſ.
octo,vt colligitur 1.Reg.16.& 17.& minimus illorum
fuit Dauid. quia tamen ille ſolus fuit aſſumptus in re-
gem, de eo ſcriptura curauit.

Quare iſtæ progenies ponuntur in fine huius libri.
Quæſt. LXXXVI.

QVAERETVR circa prædicta,quare ponuntur
hic progenies iſtę in fine libri. Dicunt aliqui,ꝙ
hoc factũ eſt, vt ſciretur ad quid tenebat iſte liber, vel
quæ erat intentio eius. Erat.n.intentio libri dicere de
Ruth Moabitide, quomodo accepta eſt in vxorem à
Booz,& de progenie eius venit Dauid:& quia hiſtoria
Ruth non ponebatur principaliter propter aliud in ſa-
cra ſcriptura, niſi propter Dauid, vt ſciatur vnde vene-
rit Dauid, enarrata hiſtoria ponit quomodo Dauid
deſcendit de Ruth, & enarratur progenies eius.
Di-

Dicendum, quòd verum eſt, quòd propter Dauid
ponitur hiſtoria Ruth in ſacra ſcripturá, & tamen
iſta narratio progeniei non ponitur ad indicandum,
quòd Dauid deſcenderit de Ruth, cùm hic ponatur
progenies incipiendo à Phares. Item, quia ſupra po-
ſuerat id per quod poterat hoc cognoſci, cùm dictum
eſt, quòd Booz genuit Obed, qui genuit Iſai patrem
Dauid. Dicendum ergo, quòd iſta enarratio pro-
geniei facta eſt hic non propter hiſtoriam Ruth, de
qua hic dicitur, ſed propter Dauid, propter quem
eſt iſta hiſtoria: nam concluſa erat iſta hiſtoria in
Dauid, qui deſcendebat de progenie Ruth, & ta-
men nondum erat cognita tota eius progenies, quia
ante Booz neſciebatur ordo progeniei Dauid, ideo
ſcriptura enarrauit eam hic incipiens à Phares capite
familiæ vſque ad Dauid: nam in nullo alio loco ante
hoc erat deſcripta progenies Dauid, licèt aliqua pars
eius poterat colligi ex varijs libris. Fuit autem con-
ueniens iſtud valde, quia Dauid fuit rex excellentiſ-
ſimus inter omnes reges Iudæorum, & à Deo dile-
ctiſſimus: nam de eo dixit Deus: Inueni virum iuxta
cor meum, primo Regum decimotertio. Et de eo
eſt maxima pars librorum Regum, ideo conueniens
fuit, vt ſciretur tota eius progenies. Et quia non
fuerat hucuſque poſita, debuit hic poni cùm hic aga-
tur de proauis eius, potiſſimè, quia libri Regum ſe-
quuntur poſt iſtum librum ſecundùm ordinem hi-
ſtoriæ, & ibi ponuntur plura de geſtis Dauid, ideo
debet præmitti ad maiorem intellectionem ipſius
Dauid progenies continuata ab exordio: & ponitur
hic iſta progenies, & primo Paralipomenon ſecun-
do, & Matthæi primo.

Quare progenies Dauid incepit narrari à Phares.
Quæſtio LXXXVII.

QVAERETVR vlterius, quare cùm proge-
nies Dauid enarrari debebat, incepit enarrari
à Phares, & non prius, ſcilicet à Iacob, vel ab alio.
Dicendum, quòd primus Patriarcha Hebræorum
fuit Abraham, quia ipſe fuit, qui primò electus eſt à
Deo, & promiſſa eſt ei terra Chanaan, vt patet Ge-
neſis decimoſecundo: ideo licèt Thare pater Abra-
hæ, & alij priores fuerunt proaui Hebræorum, non
computantur in progenie Hebræorum, ſed primus
eorum eſt Abraham, quia in eo cœpit electio Dei,
per quam Iſraelitæ fuerunt populus diſtinctus ab alijs
populis terræ: ideo cùm enarratur progenies alicu-
ius Hebræi, poteſt incipere enarratio ab Abraham,
non tamen eſt neceſſarium, quòd incipiat ab Abra-
ham, nec ab Iſaac filio eius, quia licèt Abraham, &
Iſaac ſint patres omnium Hebræorum: non tamen
ſunt patres ſolùm ipſorum Hebræorum, ſed etiam
multarum aliarum gentium: quia Abraham fuit
pater Agarenorum cùm genuit Iſmahelem. Fuit
etiam pater Madianitarum, & aliarum gentium
per filios, quos ſuſcepit de Cetura, de quibus
Geneſis vigeſimoquinto. Iſaac fuit etiam pater om-
nium Hebræorum, & tamen etiam fuit pater Idu-
mæorum, & Amalecitarum, quia genuit Eſau, à
quo deſcenderunt Idumæi, & nepos illius fuit Ama-
lec, à quo nominati ſunt Amalecitæ, vt colligitur
Geneſis trigeſimoſexto: ideo in enarratione proge-
niei alicuius Hebræi non oportuit eſſe deductionem,
niſi ab illo, qui erat caput omnium Hebræorum, &
ſolùm ipſorum Hebræorum; & iſte fuit Iacob, quia
ipſe genuit duodecim capita duodecim tribuũ Iſrael.
Aliquando tamen occurrit aliqua progenies enarrata
alicuius Hebræi ab vlteriori principio, ſicut patet de
Genealogia Chriſti, quæ ſecundùm Matthæum in-
A cipit in Abraham, & Lucas deducit eam vſque ad
Adam ordine conuerſo, & inde ad Deum, vt patet
Lucæ tertio. Sed iſtud ſpeciale eſt, quia generatio
Chriſti non enarrabatur ſolùm Iudæis, ſed etiam
Gentilibus, ideo non fuit ſtatutum principium ge-
nerationis illud, à quo ſecundùm Hebræos conſue-
tum eſt incipi, ſcilicet ab ipſo Iacob: quia tamen ma-
nifeſtum erat, quòd Iacob erat princeps duodecim
tribuum, & pater, cùm ſit enarratio progeniei, non
oportet, quòd incipiat à Iacob, vel reducatur in Ia-
cob, ſed incipiat à capite tribus, ſcilicet à Iuda, & Le-
ui, & ſic de alijs. Hic autem dicendum, quòd ince-
pit generatio à Phares, quia ante illum nota erat ge-
neratio, ſcilicet, quòd Phares eſſet filius Iudæ quem
B genuit ex Thamar, vt dicitur ſupra in litera: Iudas
autem erat filius Iacob: poſt Phares autem ignotum
erat, quomodo extenderetur progenies, ideo ince-
pit à Phares. Alia etiam cauſa fuit, quia cùm Pha-
res eſſet caput illius familiæ, de qua erat Dauid, ſatis
erat, quòd inciperet generationis enarratio à Phares.
Alia cauſa eſt propter affectionem iſtorum, quorum
enarrabatur progenies, quia maximè afficiebantur
ad Phares, cùm eſſent de familia illius; & patet, quia
cùm imprecarentur bona ipſi Booz viri Bethlehem,
dixerunt ei, fiat domus tua, ſicut domus Phares, vt
patet ſupra in litera, ſed prima cauſa eſt potior.

Quare iſta progenies continuata eſt vſque ad Dauid.
C *Quæſtio* LXXXVIII.

QVAERETVR vlterius, quare progenies iſta
continuata eſt vſque ad Dauid, & non vltra.
Reſpondent quidam, quòd factum eſt propter ſcri-
ptorem libri, ſcilicet, quia ſcriptor eius vidit ipſum
Dauid, quia fuit contemporaneus ei, & non vidit
alios reges de ſtirpe eius. Et hoc patet, quia creditur
ſcriptor fuiſſe Samuel: & tamen manifeſtum eſt,
quòd mortuus eſt Samuel viuente Dauid, vt patet
1. Reg. 25. ideo non potuit ſcribere hic generationem
ſucceſſorum Dauid. Sed dicet aliquis, quòd non fit
propter ſcriptorem: nam ſcriptor libri huius non fuit
Samuel: quod patet, quia hic dicitur, quòd Iſai genuit
D Dauid regem, & tamẽ manifeſtum eſt, quòd Samuel
non vidit Dauid quando erat rex: quia mortuus eſt
Samuel cùm eſſet Dauid profugus à facie Saulis, ſci-
licet, quando Dauid erat in deſerto Carmeli, & voluit
delere domum Nabal Carmeli, vt patet 1. Reg. 25. ca.
& poſtea mortuus eſt Saul, & deinde regnauit ſuper
Iudam ipſe Dauid, vt patet 2. Reg. 1. & 2. Dicendum
eſt, quòd ſicut declaratum eſt in prologo huius libri,
& eſt communis opinio, Samuel fuit ſcriptor libri hu-
ius. Et cùm obijcitur, quòd non potuit ipſe Samuel
videre Dauid, quando regnabat ad hoc, quòd ſcribe-
ret eum eſſe regem. Dici poteſt vno modo, quòd Sa-
muel potuit ſcribere Dauid eſſe regem, quia licèt non
vidit eum in poſſeſſione regni, tamen ſciebat, quòd
E regnaturus erat, quia ipſe hoc prædixerat, vt patet 1.
Reg. 15. Et poſtea mortuus explicuit illud, eo. li. ca. 28.
Etiam vidit Samuel ipſum Dauid eſſe regem, quia vi-
dit eum vnctum in regem cùm ipſe illum vnxerit, vt
patet 1. Reg. 16. & vnctio illa conferebat ei titulum,
cùm præcepto Dei facta fuiſſet. Alio modo poteſt
dici, quod Samuel ſcripſit iſtum librum, & ipſe non
vidit Dauid eſſe regem, nec ſcripſit ipſum eſſe regem,
ſed iſta particula addita eſt ab Eſdra, qui reparauit om-
nes libros legis combuſtos à Caldæis, & ſic in multis
alijs libris putatur ſcripſiſſe addendo aliquos verſicu-
los. Iſtud autem veriſimilius eſt, quàm præcedens: nã
dato, quòd Samuel vnxiſſet Dauid in regem, non ſcri-
beret hic eum tanquam regem, eo quod nondũ con-
ſtabat

ſtabat eo viuente, quòd Dauid eſſet rex, & legentes librum iſtum nō intelligerent quomodo diceretur Dauid eſſe rex, cùm non viderent eum regnare. Item, & potiſſimè, quia Samuel nolebat indicare iſtud timens Saulem: nam quādo iuſſit Deus, quòd Samuel iret ad vngēdum Dauid in Bethlehem dixit Samuel, quòd audiret hoc Saul, & interficeret eum, & ob hoc iuſſit Deus, quòd Samuel portaret vitulum fingens, quòd ibat ad immolandum domino in Bethlehem 1. Reg. 16. cap. non ergo declararet, quòd Dauid erat rex deſcribens hoc in libro iſto, ſed Eſdras iſtud addidit. Et ſic ſatis poteſt ſtare reſponſio iſta, ſcilicet, quòd nō fuit continuata progenies vltra Dauid, quia non potuit vltra deſcribere huius libri ſcriptor. Dicendum ergo, quòd continuata fuit hic progenies vſque ad Dauid, quia tota intentio libri iſtius erat propter Dauid, ſcilicet, quòd ſciretur, quòd de Ruth Moabitide deſcendiſſet Dauid, ideo etiam progenies hic deſcripta narrabatur propter Dauid, & ſic neceſſarium erat ad ipſum peruenire. Cùm autem non fuerit vltra continuata progenies iſta, dici poteſt dupliciter: vno modo, ſicut ſupra, ſcilicet, quòd non potuit ſcriptor libri plura deſcribere, eo quòd viuente Dauid obijt, & non vidit ſucceſſores eius. Secundò poteſt dici, quòd factum eſt, quia habito fine ceſſat motus. Erat enim intentio libri tota oſtendere de Dauid quomodo deſcenderet de ſtirpe Ruth, & ob hoc etiam progenies iſta deſcripta eſt, ſcilicet, vt ſciretur tota progenies Dauid ab exordio. Cùm ergo ſic enarrando perueniretur ad Dauid, ibi ſtandum erat. Nam ſi continuaretur vltra, putaretur, quòd introducta eſſet propter illum, in quo concluderetur, & ſic non putaretur introducta propter Dauid. Et hoc veriſimilius eſt: nam ſi ſolùm ceſſaſſet enarratio in Dauid, quia ſcriptor non vidit ſucceſſores Dauid, poterant poni omnes alij ſucceſſores Dauid vſque ad captiuitatem Babylonis, cùm Eſdras, qui addidit hic quandam particulam, ſcilicet, quòd Dauid eſſet rex, ſicut ſupra declaratum eſt, poterat ponere omnes ſucceſſores Dauid vſque ad captiuitatem Babylonis, quia omnes illi fuerunt ante Eſdram: & tamen neminem illorum poſuit, ideo videtur dicendum, quod non fuerunt poſiti alij, quia generatio iſta ſolùm enarrabatur propter Dauid.

Quomodo Dauid deſcendit de ſtirpe Phares, & Eſron.
Quæſtio LXXXIX.

QVAERETVR vlterius, circa iſtam enarrationem progeniei, quomodo dicitur, ꝙ Phares genuit Eſron, & Eſron genuit Aram, & ſic ponitur Dauid deſcendiſſe de ſtirpe Phares, & Eſron, & tamē iſtud non eſt poſſibile, quia familia Phares eſt diſtincta à familia Eſron: nam in tribu Iuda ponūtur quinque familiæ Num. 26. cap. Selaitarum, Phareſitarum, Eſronitarum, Zareitarum, Amulitarum, & iſtæ familiæ erant diſtinctæ; ideo, qui erat de vna familia, non poterat eſſe de altera: & ſic ſi erat Dauid de filijs Phares, non erat de filijs Eſron. Aliquis dicet, quòd cùm Eſron eſſet filius Phares, vt patet hic, familia denominata ab Eſron eſſet pars quædam familiæ nominatæ à Phares, & ſic poterat quis eſſe in familia Eſron, & Phares. Sic eſt de tribu, & familia, quia in qualibet tribu ſunt multæ familiæ, & tamen quælibet familia eſt pars tribus, & qui eſt de aliqua familia eſt de tribu. Dicendum, quòd hoc non ſtat, quia pars & totum nō connumerantur, ſicut nec vniuerſale & particulare, & tamen familiæ, quæ ſunt ſub qualibet tribu connumerantur, quia ponuntur in tribu Iuda eſſe quinque familiæ, ideo oportet, quòd differāt inter ſe, quia aliàs non eſſent quinque familiæ, ſed vna: ſicut homo, ani-

F mal, corpus, & ſubſtantia ſunt quatuor, ſed vnum, quia non connumerantur. Et cùm dicitur de tribu reſpectu familiæ, dicendum, quòd non eſt ſimile, quia verum eſt, quòd quilibet, qui eſt ſub familia aliqua, eſt ſub tribu, & tamen non connumerantur inter ſe tribus, & familia, ita quòd tribus, & familia diſtinguantur, & ſint duo; ſed ſunt tanquam totum, & pars: ſecus autem eſt de familijs eiuſdem tribus inter ſe, quia connumerantur, & condiuiduntur, ſicut pars contra partem, ideo neceſſarium eſt dicere, quòd familiæ Phares, & Eſron ſint diſtinctæ; ita quòd illi, qui ſunt de familia Eſronitarum non ſunt de familia Phareſitarum. Quidam dicunt aliter, ſicut reſpondebatur Num. 26. & ſæpe alibi, ſcilicet, quomodo pater, & filij

G poſſunt conſtituere diuerſas familias: nam familia patris continuatur per filium, & ſi filius nominare deberet aliam familiam, iam non eſſet aliquiſ, per quem continuaretur familia denominata à patre ſuo, & ſic periret. Et dicunt, quòd quando pater habet vnicum filium, non poteſt pater nominare vnam familiam, & filius alteram, quia iam non eſſet per quem continuaretur familia patris: ſi tamen pater habeat multos filios, poteſt pater nominare vnam familiam, & quilibet filiorum alteram præter vnum, per quem continuetur familia patris, & ſic eſt de multis, vt patet Numeri 26. Et tamen dicendum, quòd hoc non ſatisfacit in præſenti, quia iſtud eſt ad hoc, quòd familia Eſrō poſſit eſſe diſtincta à familia Phares, licèt Phares ſit pa-

H ter Eſron, & tamen deberent adhuc manere diſtinctæ iſtæ familiæ, ita quòd ille, qui eſſet de familia Phares, non eſſet de familia Eſron, & è cōtrario: & tamen hic ille, qui erat de familia Phares eſt de familia Eſron, cū Aran ſit de familia Phares, & etiam eſt de familia Eſron, cùm dicatur eſſe filius eius. Dicendum, ꝙ adhuc non concludit, quia licèt quis ſit filius Phares, non eſt de familia eius, quod patet ex caſu dato: poterit enim quis habere octo filios, & nominabitur vna familia à patre, & illa continuabitur per vnum de filijs ſuis: à reliquis autem ſeptem filijs nominabūtur ſeptem familiæ: & tamen manifeſtum eſt, quòd quilibet deſcendens de quacunque iſtarum ſeptem familiarum deſcendit à patre iſtorum octo virorum, à quibus nomi-

Quis pōt eſſe filius alicuius, & non eſſe de familia eius.

I natæ ſunt ſeptem familiæ; & tamen non eſt quilibet de familia illa, quam denominat pater omnium iſtorum, eo quòd familia denominata ab iſto non continuatur per omnes filios ſuos, ſed ſolùm per vnum. Iſtud poterat eſſe in præſenti, ſcilicet, quod eſſet Phares pater Eſron, & haberet alios filios præter eum, & familia Phareſitarum non continuaretur per Eſron, ſed per alios, & ab Eſron deriuaretur alia familia, & ſic filij Eſron eſſent filij Phares, & tamen non eſſent de familia Phareſitarum, ſed de familia Eſronitarum. Sed adhuc obijcietur, quia Phares habuit ſolùm duos filios, ſcilicet Eſron, & Amul Gen. 38. & à quolibet iſtorum denominata eſt vna familia, ſcilicet Eſronitarum, & Amulitarum: Num. 26. quomodo ergo pote-

K rit familia Phareſitarum eſſe diſtincta à qualibet iſtorum, quia non habebat Phares alios filios, per quos cōtinuaretur progenies ſua? Dici poteſt, quòd habebat alios filios præter Eſron, & Amul, per quos continuaretur ſua familia. Nec obſtat, quod Geneſis 38. iſti ſoli ponantur, quia locus ab auctoritate negatiuè non valet, potiſſimè, quia ſacra ſcriptura interdum multa omittit. Sed adhuc obijcietur, quòd non habuerit plures filios Phares, quia Gen. 46. ponitur numerus omnium deſcendentium in Aegyptum cum Iacob, & de filijs Phares non ponuntur, niſi Eſron, & Amul, ideo non erant plures, quia ſi plures fuiſſent, plures exprimerentur ibi, cùm ponatur ibi numerus præciſus. Dicēdum, ꝙ etiam hoc non probat, quia licet Phares

ante

ante introitum in Aegyptum non habuerit niſi Eſrō,
& Amul, poterat poſtea giguere alios filios, qui non
computarentur inter deſcendentes. Et hoc potiſſi-
mè, quia Phares erat valde iuuenis, quando deſcendit
in Aegyptum cum Iacob: nondum enim erat anno-
rum 24. vt declaratum fuit Gen. 38. Aliter poteſt dici,
quòd dato, quòd Phares haberet duos filios ſolùm, po
terat nominari ab eo vna familia, & à quolibet filiorū
alia. Et ſi dicatur, ꝙ non erat ibi aliquis, per quem cō-
tinuaretur familia paterna; dicendum, ꝙ oportebat,
quòd aliquis filius iſtorū haberet rurſus multos filios,
& per vnum illorum continuaretur familia paterna,
& per alium familia aui, ſicut ſi Eſron haberet multos
filios, quidam de filijs eius nominarentur de familia
Eſron, & alij de familia Phares, & tamē omnes eſſent
filij Phares: & ſic poterat eſſe in præſenti.

Quomodo ſtet, quòd Salmon genuit Booz, & Booz
Obed cùm ambo eſſent decrepitæ ætatis.
Quæſtio LXXXX.

QVAERETVR vlterius, cùm dicatur hic, ꝙ
Salmon genuit Booz, & Booz genuit Obed,
quomodo poteſt ſtare hoc: nam tunc neceſſariū eſſet,
ꝙ tam Salmon, q̃ Booz, qñ gignerēt eſſet qlibet plus
q̃ cētum annorū, imò plusq̃ cētum & viginti, quod eſt
valde incōueniens, qa nullus homo in tanta ætate erat
potēs ad gignēdum, & non ſolū hoc, ſed ēt rari perue-
niebant ad iſtam ætatē illo tēpore, ſicut & iſto: conſe-
quentia patet, quia natiuitas Obed ponitur communi
ter fuiſſe tpe Heli iudicis Iſrael, & ſummi ſacerdotis:
ſic enim vult Ioſe. 2. Antiq. Salmon aūt accepir Raab
Ierichōtinā in vxorē, ex qua natus eſt Booz in introitu
Iſrael in terram Chanaan, vt patet Ioſ. 6. cap. quia tunc
ipſa recepta eſt inter Iſraelitas, & tñ inter vtrunq; tem
pus fuerunt plures, q̃ ducenti & 40. anni, ideo neceſſa-
rium erat, ꝙ vterq; iſtorum qñ gigneret eſſet pluſquā
centum & viginti annorum. Patet hoc, quia ab exitu
de Aegypto vſq; ad fundationem templi Salomonis
fuerūt anni quadringenti, & octoginta, vt patet tertio
Reg. 6. à quibus ſubtrahātur quadraginta anni ab exi-
tu de Aegypto vſque ad introitum in terram Chanaā:
(nam illicò poſt introitum in terrā Chanaan capta eſt
Iericho, quæ fuit prima ciuitas, quæ capta eſt in terra
Chanaan, vt patet ex proceſſu libri Ioſue à principio
vſque ad 7. cap.) ſubtrahantur etiam 30. anni ad plus
de tpe Heli ſummi ſacerdotis, & iudicis: (nam pere-
grinatio Elimelech facta eſt in diebus cuiuſdā Iudicis,
ſupra 1. cap. & dicitur iſte fuiſſe Heli, durauit autē de-
cem annis, ſupra primo, & poſt reuerſionē accepta eſt
Ruth in vxorem à Booz, & peperit Obed, de quo hic,
& ſic ad minus tranſierunt 10. vel 11. anni de tempore
Heli Iudicis, & Sacerdotis: ipſe autem iudicauit annis
40. vt patet 1. Reg. 4. ideo ad plus ſubtrahantur 30. anni
de tempore eius:) deinde ſubtrahantur 40. anni Saulis
Act. 13. & poſtea 40. anni regni Dauid 2. Reg. 5. & 3.
Reg. 2. & tres anni de regno Salomonis, quia in princi
pio 4. anni regni Salomonis fuit fundatum templum:
qui ſunt ſimul anni 153. qui ſubtrahantur de 480. ma-
nebunt 300. & 27. diuidendo ergo iſtos per Salmon, &
Booz, neceſſariū erit, ꝙ quilibet iſtorum haberet an-
nos plures, q̃ cētum & ſexaginta tres: quod videbatur
impoſſibile, quia nullus hominum ad tantam ætatem
accedebat. Et dato, quòd quis attingeret eam, non
eſſet quis potens gignere in tali ætate. Dicit ergo Ni-
colaus, & quidam de doctoribus noſtris, quòd fuerūt
tres viri eiuſdem nominis, ſcilicet Booz auus, pater, &
filius, & primus eorum fuit filius Salmō, & ille genuit
alterū Booz, q ſubticetur hic: & ille Booz, qui ſubtice
tur genuit Booz patrē Obed, & iſti tres conuenienter

Opinio Nicolai re-fellitur.

A implerent tempus iſtorum 327 annorum cum Sal-
mon, & ſic poterit litera ſtare; & ſic tenet Nicolaus
hic, & etiam ſuper Matth. cap. 1. probat hoc per ſimi-
le: nam ſic Matth. 1. in Genealogia Saluatoris ſubti-
centur alij tres, ſcilicet Ochozias, & Ioas, & Amaſias.
Nam dicitur, Ioram autem genuit Oziam. Et tamen
Ioram non genuit Oziam, ſed Ochoziam, & ille ge-
nuit Ioas, & Ioas genuit Amaſiam, & Amaſias genuit
Oziam, vt patet 4. Reg. 11. & 8. & 14. & 2. Paralipo. 21.
& 22. & 25. ſicut ergo ſubticentur illi tres reges, ita
ſubticebuntur tres viri Booz, vel duo in prima parte
Genealogiæ Saluatoris: Matth. 1. & hic. Dicendum,
quòd licèt hoc multis videatur ſtare, tamē falſum eſt:
& cauſa eſt, quia ipſi neſciunt diſſoluere inconuenīēs,
B quod videtur ſequi ſi ponatur vnicus Booz: & tamen
dicendum eſt, quòd vnicus fuerit, ſcilicet, qui fuit pa-
ter Obed, & filius Salmon. Modus autem, quomodo
litera ſtet conuenienter, eſt iſte, ſcilicet, quòd non a-
ſtringamus nos ad hoc, quòd fuerit hiſtoria Ruth tē-
pore Heli ſummi ſacerdotis, ſed tempore alicuius iu-
dicis multo ante eum, & dicem⁹, quòd hiſtoria Ruth
accidit diebus Gedeonis Iudicis Iſrael, & cœpit anno
Barac vltimo. Et computabitur ſic, quòd Salmon
filius Naaſon natus fuerit ante exitum de deſerto de-
cem, vel viginti annis, & acceperit Raab Ierichonti-
nam in vxorem in introitum in terram Chanaan, &
fortè genuit ex ea multos, & tamē genuit ex ea Booz
in fine omnium, cùm iam eſſet annorum nonaginta
C duorum, vel trium: & tunc eſſet etiam apta ad gignen
dum Raab, quia fortè in introitu in terram Chanaan
ipſa eſſet puella tenera quindecim annorum, licèt de-
dita impudicitiæ, & cùm eſſet annorum 87. concipe-
ret Booz ex Salmon: nam Sara quando cōcepit Iſaac,
erat annorum nonaginta, & non fuit miraculum in
conceptione propter maximam ſenectutem, ſed quia
deſierant fieri Saræ muliebria. De hoc Geneſis deci-
moſeptimo, & decimooctauo, & vigeſimoprimo.
Poſtquam ergo Raab in anno 87. conciperet, deinde
Booz filius Salmon anno 98. vitæ ſuæ ex Ruth, quæ
erat iuuencula poterat gignere Obed, & iſtud eſſet
tempore Barac iudicis Iſrael. Quod patet computan-
do ab introitu in terram Chanaan ſeptuaginta duos
D annos, poſt quos gigneretur Booz ex Salmon con-
ſtituto in nonaginta & duobus annis, & ex Raab,
quæ eſſet octoginta ſeptem annorum, & addantur
illis nonaginta, & octo anni in qua ætate Booz gi-
gneret Obed ex Ruth, qui ſunt ſimul centum & ſe-
ptuaginta anni, computentur totidem per tempora
Iudicum, ſcilicet quadraginta anni primi iudicis, ſci-
licet Othonielis, Iudicū tertio, ſub quibus etiam com-
prehendit totum tempus, quo Ioſue rexit populum,
& tempus medium inter Ioſue & iudices: ſic decla-
ratum eſt ibidem: & poſtea anni octoginta, qui com-
putantur ſub Aod ſecundo iudice, eodem capitulo,
& quadraginta anni ſub Barac: Iudicū quarto. Nam
ſub Samgar non computantur aliqui anni, ſed tem-
E pora ſua colliguntur ſub Barac: & ſunt iſti anni ſimul
centum & ſexaginta: accipiantur anni decem de die-
bus Gedeonis, qui etiam quadraginta annis iudicauit,
vt patet Iudicū octauo: & ſic dicetur, quòd tempore
Gedeonis anno decimo, vel quaſi potuerit eſſe gene-
ratio Obed, & principium peregrinationis eius fuit in
principio dierum Gedeonis, vel in fine dierum Barac.
Nam illa peregrinatio durauit decem annis, vt patet
ſupra primo: deinde dicitur, quòd Obed nonaginta-
octo annorum, vel quaſi poterat gignere Iſai patrem
David, & Iſai gigneret David anno octuageſimo-
quinto, vel quaſi vitæ ſuæ, & iſti anni omnes coniun-
gendo cum præcedentibus ſunt anni trecenti quin-
quaginta & ſex, ſcilicet ſeptuaginta duo anni Salmon

poſt

poſt introitum in terram Chanaan, & nonaginta octo
Booz, & totidem Obed, et octogintaquinque Iſſai: qui
ſubtrahantur de quadringentis octoginta, qui fuerūt
ab exitu de Aegypto vſque ad fundationem templi
Salomonis 3. Reg. 6. manebunt 124. anni, de quibus
rurſus fuerunt ſubtrahendi quadraginta, ſcilicet, qui
fuerunt ab exitu de Aegypto vſque ad introitum in
terram Chanaan, manebunt octoginta & quatuor an-
ni; de quibus ſubtrahantur quatuor anni ferè, qui trā-
ſierunt de regno Salomonis, quando fundatum eſt
templum 3. Reg. 6. & quadraginta, quibus regnauit
Dauid, ſecundo Regum quinto, & tertio Regum 2.
manebunt alij quadraginta anni: & iſti fuerunt, qui
aſcribunt regno Saulis Act. 13. & hoc modo, quando
cœpit regnare Saul, vel quando cœperunt computari
quadraginta anni ſub eo fuit natiuitas Dauid, & erit
tunc totus numerus completus, & conformatus nu-
merus generationum numero temporis: & tamen
non debet dici, quòd Dauid natus fuerit primo anno
regni Saulis, quia tunc anno, quo moreretur Saul eſſet
Dauid quadraginta annorum: & tamen falſum eſt,
quia erat illo anno triginta annorum. Quod patet,
quia illico, vt mortuus eſt Saul, vnctus eſt Dauid in
regem ſuper Iudam, vt patet 2. Reg. 1. & 2. & tamen
quando vnctus eſt in regem ſuper Iudam erat anno-
rum triginta 2. Reg. 5. ideo dicendum, quòd decem
anni erant tranſacti de regno Saul, quando natus eſt
Dauid, & tamen nondum regnabat Saul, ſed iudica-
bat Samuel: & tamen tempora Samuelis, & Saulis
computantur in illis quadraginta annis, qui aſcribun-
tur Sauli: Actu. 13. & de iſtis iudicauit Samuel am-
plius viginti annis, de quibus patet 1. Regum ſeptimo.
Ioſephus autem ſexto Antiquitatum, & ſeptimo in
principio dicit fuiſſe decem & octo annos regni Sau-
lis, & ſic manent viginti duo pro Samuele, quod ſatis
conueniens eſt. Iſti autem decem anni diuidentur
per generationes præcedentes dando cuilibet duos,
vel tres annos: et ſic ſtabit numerus ex omni parte
conueniens; et non oportebit dicere, quòd fuerint
tres Booz, quia litera non innuit, ſed eſt diuinare.
Sed dicetur, quòd iſta computatio generationum ad
implendum numerum annorum eſt ficta, et à volun-
tate propter duo, vel tria. Primò, quia ponuntur iſti
generare in tanta ætate, in qua fortè non poterant gi-
gnere. Secundò, quia dato, quòd poſſent gignere in
tanta ætate, tamen non eſt veriſimile, quòd in illa gi-
gnerent, ſed potius in minori ætate. Tertiò, quia da-
to, quòd in tanta ætate gignerent, iſti eſſent geniti in
minori ætate, cùm ſint primogeniti, per quos texitur
linea patrum, cùm tam hic, quàm 1. Paralipome. 2. &
Matth. 1. ponantur ad enarrandum generationem pa-
trum, & illud competit primogenitis. Dicendum,
quòd non ſequitur aliquod iſtorum inconuenientiū,
nec eſt fictio aliqua, ſed neceſſitas ad ponendum ge-
nerationem in tanta ætate, quia aliàs non poſſet ſtare,
quòd iſti ſoli, qui ponuntur hic complerent genera-
tionem iſtam, ſed neceſſarium erit dicere aliquos ta-
cere, quod non eſt conueniens. Ad primum incon-
ueniens dicendum, quòd iſti poterant gignere in tan-
ta ætate, quia in maiori ætate generabant alij, quia A-
braham, quando genuit filios ſuos ex Cetura, erat an-
norum centum quadraginta, & plus, vt probatum eſt
Gen. 25. Et non fuit aliquod miraculum in genera-
tione illa, quia ſolùm ponitur miraculum in genera-
tione Iſaac, quem concepit Sara, vt patet Gen. 18. &
ad Rom 4. & ad Hebr. 11. Ideo à fortiori poſſent iſti
gignere anno octogeſimo octauo: & iſtud poſſet fa-
ciliter eſſe accipiendo iuuenculas in vxores: nam ſe-
nes non poſſunt gignere ex veteribus, & tamen ſi ac-
cipiant iuuenculas in vxores poterunt gignere; & ſic

F dicit Auguſtinus, quòd Abraham potuit gignere ex
Cetura in magna ſenectute naturaliter, cùm ex Sara
in minori conſtitutus ætate gignere non potuiſſet, ſci-
licet, quia Sara erat veterana, ſicut Abraham, & Cetu-
ra, de qua poſtea genuit ſex filios, quæ erat iuuencula.
Cauſa autem, quare poteſt gignere vir ſenex de iuuē-
cula, & non de veterana poteſt eſſe multiplex. Prima,
quia in magna ætate deſinunt mulieribus fieri men-
ſtrua, & tunc impoſſibilis eſt conceptio naturaliter:
ſic fuit de Sara: nam dicitur Gen. 18. quòd erant Abra
ham, & Sara prouectæ ætatis, deſierantque Saræ fieri
muliebria. Secunda eſt, quia ad hoc, quòd mulier
concipiat, oportet, quòd menſtruum muliebre dige-
ratur, & formetur à ſemine maſculino. Digeſtio au-
G tem fit per calorem ſeminis maſculini: ideo inſurgūt
tunc duo impedimenta: primum ex parte viri, quia
ſemen ſenis eſt debilis caloris, & non valebit digere-
re, nec formare menſtruum muliebre ad organizan-
dum inde fœtum. Secundum eſt ex parte mulieris
veteranæ. Nam menſtruum muliebre eſt aliquali-
ter frigidæ naturæ, & valde humidæ, & quantò ma-
gis mulier declinat ad ſenectutem, tantò menſtruum
frigidius eſt, & difficilius formabitur: ſi autem ſenex
accipiat iuuenculam in vxorem propter calorem æta-
tis menſtruum eſt calidæ complexionis, & modicus
calor ſeminis virilis ſufficit ad digerendum, & for-
mandum menſtruum muliebre in fœtum: ideo ſe-
nex poterit gignere ex iuuencula: dum tamen non
H ſit valde ſenio infrigidatus. Nam ad tantum defe-
ctum virtutum naturalium propter ætatem poteſt ali-
quis deuenire, quòd ex nulla fœmina quantūcunque
iuuencula gignere poſſit, etiam ſi poſſit ſemen emit-
tere: nam facile eſt homini in quacunque ætate cale-
facto ſaltem artificialiter ſemen emittere, & tamen
illud tam defectuoſum eſſe poterit, quòd nullo mo-
do proficiat ad generationem. Sic etiam eſt de men-
ſtruo muliebri: nam licèt mulier veterana non poſſit
concipere de ſene, poterit concipere de iuuene, quia
in illo propter ætatis calorem, & fortitudinem exceſ-
ſus caloris ſeminis maſculini contemperabit ſemen
fœmininum, etiam ſi ſit frigidum, & fiet inde conce-
ptus: in tanta tamen frigiditate, vel indiſpoſitione
I potest interdum eſſe ſemen menſtruum muliebre,
quòd à nullo ſemine virili quamtumcumque calido
poſſit digeri, & formari. Et in tali ſtatu mulier con-
cipere naturaliter non poteſt, & tunc vocatur corpus
mulieris emortuum. Sic dixit Apoſtolus ad Hebr. 11.
quòd Abraham non cōſiderauit emortuam vuluam
Saræ. Poterat ergo ſenex gignere de iuuencula, qui
aliàs non poterat gignere de veterana, propter calo-
rem nimium ætatis. Quòd autem ſit nimius calor
iuuencularum patet, quia quando Dauid infrigida-
tus erat, ita vt opertis veſtibus non caleſieret, quæſie-
runt ei ſerui ſui adoleſcentulam nomine Abiſag, vt
dormiret in ſinu eius, & caleſaceret eum, tertio Regū
primo. Iſtud autem poterat eſſe in omnibus iſtis præ-
K terquam in Salmon, cuius vxor erat annorum octo-
ginta & ſeptem, vel ferè, quando concepit Booz, vt
ſupra declaratum eſt: & tamen in alijs poterat eſſe.
Et patet hoc de Booz: nam ipſe accepit Ruth in vxo-
rem, quæ erat iuuencula, & vocatur puella ſupra in li-
tera. Ad ſecundum inconueniens, quando dicitur,
quòd dato, quòd poſſent gignere in tanta ætate, tamē
non eſt veriſimile, quòd tunc gignerent. Dicendum
quòd non ſolùm eſt ſatis veriſimile, imò etiam eſt ve-
rum, quia manifeſtum eſt, quòd Booz ſenex erat, quā-
do accepit nunc Ruth in vxorem, & genuit ex ea O-
bed: vnde ipſe dixit: benedicta tu filia à domino, quia
non es ſecuta iuuenes pauperes, aut diuites, ſed ſecuta
eſt ipſum, ergo ipſe non erat iuuenis. Sic etiam patet

Cauſa, quare ſenex poteſt gignere de iuuencula & non de veterana.

de

de Iſai patre Dauid: nam in ſenectute ſua ipſe genuit Dauid, quia quando Dauid erat paruulus, & paſcebat greges, erat Iſai pater eius grandæuus, vt patet 1. Reg. 13. Ad tertium inconueniens, cùm dicitur, quòd dato, quòd aliquos filios generarent iſti in tanta ætate, tamen non eſſent iſti, de quibus loquitur hic, eo quòd iſti erant primogeniti, ſicut patet de Obed, qui fuit primogenitus, & per eum continuata fuit linea Mahalō defuncti. Dicendum, quòd non fuerunt iſti, qui ponuntur hic, primogeniti, ſed fortè vltimi filiorum iſtorum gignentium. Sic patet de Dauid: nam dicitur hic, quòd Iſai genuit Dauid, & non ponitur alius de filijs eius, & tamē Iſai habebat alios filios, quorum vltimus fuit Dauid, vt patet primo Reg. 16. & primo Paralipome. vigeſimoquarto, ita poterat eſſe de alijs. Et cùm obijcitur, quòd iſti eſſent primogeniti, quia per eos enarratur progenies patrum: dicēdum, quòd non ſtat, quia aliquando minores fuerunt digniores primogenitis, non computatur progenies patrum per primogenitos: ſic etiam fuit de Dauid: nam Salomō fuit minimus filiorum eius, vt patet 1. Paralipome. 28. & tamen per ipſum computatur progenies Dauid, quia ille fuit rex, & non aliquis de fratribus eius. Cùm autem rurſus obijcitur, quòd fuit Obed primogenitus Booz. Dicendum, quòd non fuit primogenitus reſpectu Booz, ſed fuit primogenitus eius de Ruth, qa cùm ſuſcepit illam in vxorem ad ſuſcitandum ſemen defuncti in Mahalon, primus filius eius fuit Obed. Aliud, & quartum inconueniens poteſt allegari, ſcilicet, quòd ponitur hoc modo hiſtoria Ruth fuiſſe tempore Gedeonis, & tamen communiter dicitur, quòd fuerit tempore Heli ſummi ſacerdotis, & iudicis. Dicendum, quòd hoc non eſt inconueniens: nam non conſtat, quòd fuerit iſta hiſtoria tempore Heli ex aliquo loco ſacræ ſcripturæ: nec ex aliquo argumento probabili, ſed ſolùm ex opinione cui poſſumus cōtradicere, ſi voluerimus: potiſſimè, cùm non poſſit hoc ſtare aliquo modo: nam ſupra 1. cap. in quadam quæſtione de hoc declaratum eſt, quòd erat impoſſibile, quòd accideret tempore Heli: ideo Hebræi dicebant quòd fuerit tempore Abeſan iudicis Iſrael. Sed dicendum, quòd etiam non poteſt ſtare: nam Abeſan fuit multo tempore poſt Gedeonem, & inter annum decimum Gedeonis, vel quaſi quo fuit natiuitas Booz, & principium temporis Abeſan fuerunt anni centū, & duo. Quod patet, quia Gedeon 40. annis iudicauit, de quibus ſubtrahantur decem, quia anno decimo eiꝰ ponitur ſupra fuiſſe natiuitas Obed, manent triginta: deinde tres anni, quibus præfuit Abimelech filius eiꝰ, deinde viginti tres anni Thola, & vigintiduo anni Iair, & decem & octo anni, qui fuerūt ſine iudice, vt patet Iudi. 8. 9. & 10. poſtea ſex anni Iephte Galaaditæ: Iudi. 12. qui ſunt ſimul centum & duo anni: quibus additis præcedenti tempori ſequetur, ꝙ tam Salmon, quàm Booz quando genuerunt erant annorum centum quadraginta ſeptem ad minus, & tamen iſtud non conceditur tempore iſtorum: quia tunc nullus hominum ad tantam perueniebat ætatem, quanto magis, quòd illo tempore gignere poſſet? Patet hoc, quia dato, quòd fuerit natiuitas Obed anno 10. Gedeonis, vel quaſi, ponebatur, quòd eſſet Salmon annorum nonaginta, & duorum, vel quaſi, ſcilicet, quòd natus eſſet ante introitum in terram Chanaan viginti annis, vel quaſi, & poſtea per ſeptuagintaduos genuiſſet Booz, & ſic eſſet nonagintaduorum annorum, quando gigneret & ponebatur etiam Booz nonaginta & octo annorum, qn̄ gigneret Obed, qa aliàs non poterat perueniri vſq; ad tempus Gedeonis, vt ſupra declaratum eſt: ſi autem nunc addantur iſti centum & duo anni ſequet̄, quod quilibet iſtorum ad minus erat annorum centum quadraginta & ſeptem: & tamen in tali ætate non poterat quiſquam illo tempore viuere, ideo ſi illo tempore fuiſſet hiſtoria Ruth, neceſſarium erat, quòd aliquis ſubticeretur in progenie iſta, ſicut dixe runt Latini, & Nicolaus: ideo quantum ad hoc, licèt tam Iudæi, quā Latini videātur errare; tamē rationabilius locuti ſunt Latini ponentes, quòd fuerunt tempore Heli, & ſubticeantur hic aliqui, quàm Hebræi non ponētes aliquos ſubticeri, & dicentes, quòd fuerit hoc tempore Abeſan. Et rationabilius vtriſque locutus eſt Nicolaus, dicens, quòd fuerit tempore Abeſan: & tamen ponens, quòd aliqui ſubticeātur, ſcilicet, quòd fuerint tres vocati Booz. Sed adhuc ipſe non rectè in hoc dixit fingens aliquid quod ſcriptura non dixit, & tn̄ ſine cauſa

B non ponendo plures, quàm exprimantur in litera: & ſic non eſt ponendum, quòd fuerit hiſtoria Ruth tempore Heli, nec tempore Abeſan, ſed tempore Gedeonis, vt ſupra declaratum eſt. Cauſa autem, quare motiuum, & ratio Nicolai non tenet, eſt primo, quia videtur nimis abſurdum, quòd aliquis faciat ſuppletiones ad ſacram ſcripturam, dicēdo fuiſſe aliquid quod ſcriptura non ponit, nullā oſtendendo ad hoc cauſam neceſſariā. Nam quando cauſa eſt neceſſaria, dicetur aliquid omiſſum eſſe: & tn̄ Nicolaus non oſtendit aliquam cauſam neceſſariam, quare debeamus dicere, ꝙ fuerūt tres Booz, & quòd hic ſolū ponitur vnus, cùm exiſtente vnico Booz poſſit ſtare conuenienter, vt ſupra declaratum eſt: & potiſſimè circa enarrationem

C progenitorum, cùm ſcriptura dicat fuiſſe Salmon patrem Booz, & Booz patrē Obed, & nos aſſeramus hoc non fuiſſe ſic, ſed quòd Booz fuit pater alterius Booz, & ille alterius, quia videmur quodammodo dicere contra naturam ſcripturæ. Secundò, et efficacius patet, quia ſi verum eſſet, quòd omitterētur hic duo viri nomine Booz, dato quòd in aliquo loco ſcripturæ omitterent, ſupplerentur in alijs, ſicut fit de multis alijs omiſſionibus: & tamen cùm in multis locis ponatur iſta progenies, in omnibus ponitur ſic: nā ponitur hic, & Matth. 1. & 1. Paralipo. 2. et vbique ponitur eodem modo: ideo nō videtur, quòd aliquid omiſſum fuerit hic, vel ibi: et iſta eſt ratio, quæ maximè mouet. Item patet hoc potiſſimè de libro Paralip. quia ille liber eſt

D ad ſuppletionem eorum, quæ in alijs libris omittuntur, et ob hoc vocatur Paralipomenon, ideſt omiſſorū ſiue de omiſſis, et tamen ibi ponitur generatio iſta, ſicut hic, ergo non fuerunt taciti aliqui, qui vocarentur Booz, ſicut iſti aſſerunt. Motiuum autem Nicolai, ſcilicet, quòd ſubticeantur hic tres viri, vel duo, ſicut conſtat, ꝙ omittūtur Matth. 1. in Genealogia Chriſti, non facit ad propoſitum, quia de illis habetur cauſa, quare omittantur, ſcilicet, quia fuerunt impij, et tamē de iſtis duobus, quos aſſerunt ſubticeri, non apparet, ꝙ mali fuerint, cùm ēt non appareat, quòd ſint: ideo nō eſt ſic dicendū, quòd omittantur. Item patet hoc maximè, qa adhuc ſi omitterentur ſolùm Matth. 1. poſſet habere colorem, quòd fiebat ad reddendum numerū

E perfectum, et adæquatum generationum quatuordecim: ita vt ter ponantur quatuordecim, vt ait Matth. vel fortè ex alia cauſa: et tamen non omitterentur illi in veteri teſtamento, ſicut hic de tribus regibus, ſcilicet Ochozia, Ioas, et Amaſia, qui ſunt in generatione Chriſti: et tamen ſi omittuntur Matth. 1. ponuntur tamen in numero regum in 4. Reg. et in 2. Paralipo. et in alijs libris. Et cùm de iſtis duobus Booz, quos dicunt ſubticeri, non apparet in veteri teſtamento toto, ideo non eſt dicendum, quòd omittantur hic. Patet ergo, quòd Salmon fuerit filius Naaſon, et pater huius Booz, qui genuit Obed. Et ita terminatur tota ſententia huius libri Ruth, adiuuante Deo noſtro, cui eſt honor, et gloria in ſęcula ſęculorum. Amen.

Breuis

BREVIS licèt libellus iſte in litera extiterit, cùm nec per ſe liber ſit, ſed quædam deciſio facta de libro Iudicum, vt Hieronymus innuit in prologo Galeato, difficultates tamen non paucas continet, cui & quandam lucubratiunculam apponere neceſſariò nobis fuit: nunc verò licèt iuxta vota fortaſſis labori fructus expoſitionis non reſponderit, deuotè tamen, vt id efficeretur, iuxta vires elaboratum eſt.

F In quo, vt in cœteris, aſſiſtrice nobis ſpiritus
diuiſoris quantacunq; portiuncula, aliquid
ſaltem elucidatum eſt. Lectores ergo beni-
uolos admonitos eſſe volo, nè pauperculam
Ruth in agro Booz ſpicas metentem contẽ-
pſerint: etiam etſi paupercula, magnæ tamẽ
virtutis nobis indicium pręſtitit: potiſſimè,
quia libelli huius explanatio multa cõtinet,
quæ aliorum librorũ tam nouorũ, quàm ve-
G terũ expoſitioni, & intellectioni coaptantur.

Ex Typographia Rampazetana.

REGESTVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn.

Omnes ſunt Quaterniones.